
Ex Bibliothecâ
SEMINARII SANCTI IRENÆI
LUGDUNENSIS.
Attende lectioni doctrinæ
DURAND SCULP.
A LYON.

Dupl.

HISTORIA
REI LITERARIÆ
ORDINIS S. BENEDICTI
VOLUMINA IV.

HISTORIA
REI LITERARIÆ
ORDINIS S. BENEDICTI,
IN IV. PARTES DISTRIBUTA.

OPUS

ERUDITORUM VOTIS DIU EXPETITUM,

AD

Perfectam Hiſtoriæ Benedictinæ Cognitionem ſummè neceſſarium, & univerſim omnibus bonarum Artium Cultoribus non utile minùs, quàm ſcitu lectúque jucundum,

A

R. P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER,

Ord. S. Bened. Presbytero, Theologo & Hiſtoriographo

Ichnographicè adumbratum,

RECENSUIT, AUXIT, JURISQUE PUBLICI FECIT

R. P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS,

Ejusdem Inſtituti ad S. Martinum Coloniæ Cœnobita, SS. Theologiæ Licentiatus, & Profeſſor emeritus, Societ. Lit. Germ. Bened. Promotor & Secretarius.

PARS PRIMA

PRÆLIMINARIS SIVE GENERALIS

Studiorum in O. S. B. Origines, Progreſſus, Fata, Inſtaurationes, Mæcenates & Promotores; necnon celebriores Scholas, Bibliothecas, Archiva, ac Rei Literariæ Cimelia, horúmque Cuſtodes, & alia memoratu digna repræſentat.

PERMISSU SUPERIORUM.

AUGUSTÆ VIND. & HERBIPOLI,
Sumptibus MARTINI VEITH, Bibliopolæ,
ANNO MDCCLIV.

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO

S. R. E. CARDINALI

ANGELO MARIÆ QUIRINO

BRIXIENSI EPISCOPO...

SOCIETATIS LITERARIÆ GERMANO - BENEDICTINÆ

PROTECTORI PRÆSTANTISSIMO,

PRINCIPI PIO, FELICI, OPTIMO...

INCOLUMITATEM!

NIxu ſoſpite ſuis tandem è latebris, velut è concha teſtáque, emergens imbellis Partus noſter Literarius ad TE pronus porreptat EMINENTISSIME PURPURATE! Tuæ Magnitudinis & Benevolentiæ captaturus gratiam, quæ ſibi præſidio ſit & ſplendori. Utriusque acceſſionem illi haud dubiam fore confidimus, tum ex amplitudine Benignitatis Tuæ, tum ex celſitudine Dignitatis, quâ in Orbe Literario juxtà ac Eccleſiaſtico præfulges. Ea enim eſt Illuſtriſſimi Nominis Tui longè latéque in proximas remotásque nationes diffuſa celebritas, ea Doctrinæ fama, amplitudo, majeſtas, eáque Virtutum, quibus animum ad optima quæque accom̃odatum geris, commendatio, ut quidquid ratum gratúmque habes, magnum efficias, quidquid Tuo dignaris patrocinio, ſacrum reddas & venerabile.

(A) 3 Æqui-

Æquitas verò poſtulat, ut Operi, cui illuſtre eſt à Viris Illuſtribus, quos exhibet, meritum, nec minus à rerum, quas continet, gravitate & copiâ pretium, ſummum etiam à Patrono fœneretur decus & præſidium. Quod autem illuſtrius, quod præſtantius atque dignius huic imbelli noſtro partui addi poſſit, quàm à TE EMINENTISSIME PRINCEPS! qui tantam in fovendis Literis & Literatis conſecutus es gloriam, quantam poſt hominum memoriam, nemo unus attigit. Quem enim Orbis Eruditus TIBI parem oſtentat, veneratur & deprædicat Mæcenatem? Quem etiam TIBI benefaciendi virtute ſimilem Romana Eccleſia inter purpuratos Proceres nominare valet? Et quem verò Familia Benedictina, quæ omni ſemper ævo celeberrimorum Virorum fœcundiſſima fuit Mater & Altrix, hodie TEcum auſit componere? Nihil heic auribus dabo *(nec enim blandimentis ſum inſitus)* aſt certè tam præclarè veram genuini Eccleſiæ Principis ſummíq; Heroïs imaginem exprimis, ut laudes, quæ præſtantiſſimorum etiam Virorum merita excederent, Tua omninò non æquent. In TE enim uno omnia eminent & rutilant Virtutis & Doctrinæ decora, quæ in aliis reſperſa ſuſpiciuntur; In TE omnes optimi Præſulis dotes, omnia Illuſtriſſimi in Orbe Literario Viri decora, omnia ornamenta, quæ inſignem efficiunt Mæcenatem, cujus partes ſunt Literas & Literatos benevolentiâ complecti, fovere clementiâ, officiis proſequi, exemplo concitare, tueri patrocinio, & auctoritate à malevolorum inſultibus reddere ſecuros.

TE igitur unum adire decuit, QUIRINE EMINENTISSIME! TE unum è tot Proceribus & Gentis noſtræ Principibus ſeligere licuit, Cui has qualescunque laborum noſtrorum primitias nuncuparemus. TU enim inter omnes Familiæ noſtræ Præſtites unus ille es, quem PROTECTOREM ſuum pars Orbis eruditi, ſi non major, ſanior certè agnoſcit; TU ille unus is es, Cui ſi facultas daretur, voluntas etiam eſſet fugientes Literas ab interitu vindicandi; TU idem ille, cujus ſe fidei, tutelæ, ac defenſioni ipſa ſe *Societas noſtra* non invita ſubjecit; cujus potiſſimùm favore is ſacrarum Literarum incaleſcit amor, is melioris doctrinæ cultus viget, ísque in exercenda virtute modus prævalet, quibuſcum ſe convenire ſanctè ſapientes jam pridem teſtati ſunt, hodiéque profitentur. Neque verò fas erat

Opus

Opus, in quo tot clariſſima Gentis noſtræ Lumina coruſcant, tótq; Virorum Illuſtrium merita, exantlatíque ad proferendam Rem Literariam & tuendam Religionem labores æternitati conſecrantur, in alienigenam exterámque fidem tranſire, cùm inter Indigetes præſto occurreret, qui ad ſe confugientes in ſuæ Tutelæ præſidium adſciſcere per ampliſſimam Dignitatem poſſet, & in ſinum recipere per ſummam benignitatem vellet.

Quæ ergò animos addere potuiſſent Auctori noſtro, ut Opus à ſe elucubratum Tuo Nomini, Tuíſque honoribus inſcriberet, Eminentissime Antistes! ea mihi Editori & Secundaneo feliciter obveniſſe ex animo lætor. Nec comittendum putavi, ut opportunam hanc ac divinâ veluti virgulâ mihi oblatam conteſtandi animi & referendæ Tibi gratiæ occaſionem præterveherer. Id enim poſtulant non modò ſpecialis illa dignatio & benignitas, quâ me meáq; ſtudia jam dudum clementiſſimè proſequeris, ſed etiam eximia in *Societatem noſtram* merita, quæ invida nunquam delebit oblivio. Vix enim nata inſignis ad Familiæ noſtræ decus Soboles, ac penè ſuo in ortu plures experta Herodes, quàm Heroës, ad TE non ſecùs atque in ſinum paternum confugit, TE *Protectorem* quæſivit, & *Parentem* invenit, *Mæcenatem* petiit, & *Defenſorem* accepit. Suſtinuiſti cauſam illius momento triplici, *Auctoritate, Clementiâ*, & *Favoribus;* primo vim arces, altero Socios allicis, tertio animos erigis, eâ ſolatii ſpe, eóq; levamine, quod luctuoſâ quorumdam moroſitate afflicti ſtatores in acie primi poſtulant & exſpectant. Quo operæ pretio, TU noveris, quo exitu, TU Ipſe effeceris, & animi magnitudine, & Patrocinii præſtantiâ ac æquanimitate.

Felices nos reputabimus, Em. Princeps! ſi quâ benignitate rebus hactenus faviſti noſtris, eâdem hoſce primitivos labores noſtros Tibi ſuſpiciendos putes. Felices, ſi ad publicam grati memoríſque animi in TE noſtri teſtificationem aliquid conferre poſſit hæc Rei Literariæ Benedictinæ Hiſtoria, quam non modò Illuſtriſſimum Nomen Tuum in fronte præferre, ſed etiam in decurſu Animi Tui Virtutúmque Tuarum ſimulacrum, pingui licet Minervâ adumbratum, repræſentare voluimus, ut quas referre Tibi ex æquo nunquam poterimus grates, haberi tamen à nobis, & juſtiſſimis de cauſis haberi, agnoſcant omnes, qui has legerint pagellas, atque adeò ipſi ſuis laudibus & præconiis gratiarum vices Tibi pro nobis quodammodo rependant.

Vide

Vide igitur qualis quantúsque ſis, QUIRINE EMINENTISSIME! vide etiam quàm ſecurè, quàm libenter tot Illuſtres Viri, tot Scriptores, tot rei literariæ Mæcenates, & Sacrorum Antiſtites, quorum in hiſce Comentariis enarrantur geſta, texuntur elogia, celebrantur ingenii monumenta, Tuæ ſe Fidei, Clientelæ, Præſidio committant. Nam ad illum confugiunt, quem ſacra Dignitas ſummáq; Eruditio ad amorem erga ſui ſimiles ſuâ ſponte cùm excitaverit, ingenium inſtituerit ad benignitatem, animi magnitudo compoſuerit ad munificentiam, probísq; omnibus & doctis hominibus tuendis & protegendis conſuetudo exercitatióq; aſſuefecerit, tum ſolùm abs TE ſe rejici poſſe putant, cùm mitem tuam indolem & naturam, TE demùm abs TE ipſe rejeceris. Magnus verò non eſſes, ſi humiles deſpiceres, non religione pius, ſi Indigetes non coleres, non clementiâ excellens, ſi Tuos negligeres, non undequaq; ſpectandus, ſi TE Literæ & Literati ubique gentium non haberent Mæcenatem. Patere ergò ut talem TE conteſtetur *Societas noſtra*, hócq; primigenium ſuæ propaginis germen in ſinum Tuum deferat, non tam ut ſempiterni cultûs & obſervantiæ pignus, quàm ut memoriale quoddam firmandæ Tuæ in Nos benevolentiæ ſacrum. Vive felix & ſoſpes, diúque interſis numero Tuorum! dum tandem, cujus munere nobis datus es *Protector*, eodem ſerus redeas, ubi omne compenſatur meritum. Ita uno Sodalium voto, dicat, vovet, precatur,

REVERENDISSIMÆ AC EMINENTISSIMÆ
CELSITUDINIS TUÆ

Cliens obſequentiſſimus
P. OLIVERIUS LEGIPONTIUS.

PRÆFA-

PRÆFATIO.

AD scribendas Historias, qui se conferunt, eos non unam, nec eandem studii sui causam rationémque, sed plures eásque plurimùm inter se differentes habere, jam pridem scitè advertit Historicorum Gentis Hebrææ facilè Princeps FLAVIUS JOSEPHUS: *Quidam enim*, inquit, *ut eloquentiam ostentent, gloriámque captent ad hoc disciplinæ genus feruntur; Alii verò, ut illis gratificentur, de quibus scriptionem institutam esse contigit, plus in ea laboris, quàm vel ferre valuêre, susceperunt; sunt, quos ipsa rerum necessitas adduxit, ut quibus gerendis interfuerunt, eas scripto complectentes memoriæ proderent; Multos etiam magnitudo rerum utilium in obscuro latentium perpulit, ut narrationem earum in communem utilitatem proferrent.* Quænam ex dictis jam causis Auctori nostro obtigerint, ut hujus, quam sistimus, Historiæ Literariæ O. S. B. sciagraphiam adornaret, ipse luculenter exponit in sua ad novum illius conspectum Ratisbonæ A. 1739. in folio editum Præfatione, quam hìc libet referre integram, ut tanto meliùs constet, quâ in re ipsius nostráque industria maximè versata fuerit; ita verò habet:

„Cum multi ex Benedictinis Scriptoribus, etiam non infimæ doctrinæ viri, res Benedictinas variô sermone in historiam contulissent, nullus eorum tamen subinde comparuit, qui *Historiam Literariam Ordinis Sancti Benedicti* ex instituto ac pro dignitate conscribendam susciperet. Rem sanè indignam! quòd, cùm in cæteris ferè omnibus Religiosis Ordinibus res literaria scriptis illustrata fuerit, in solo Ordine nostro, qui nulli vel antiquitate, vel dignitate & Scriptorum copiâ cedit, nihil, aut parum fuerit literis posteritatíque mandatum. Equidem ego *Tritbemii, Yepesii, Wionii, Bucelini, Acherii, Mabillonii,* aliorúmque, qui piè ac religiosè Acta Sanctorum Ordinis nostri memoriæ prodiderunt, diligentiam ac industriam nunquam non laudavi; animo tamen interea dolor sæpiùs est obortus, nulli hactenùs nostrorum in mentem venisse, ut ævi præteriti rem literariam, ac Majorum nostrorum studia literis consignaret, ex quibus Benedictini Ordinis excellens gloria & prisca illa in scholis auctoritas, non deploratô tamen istô tempore, manifestiùs ob oculos poneretur. Tantùm igitur abest, ut Historia Benedictina fuerit ad fastigium evecta, ut vix ad dimidium perducta sit

umbilicum. Ut enim sapientissimus ille Angliæ Cancellarius, Franc. Baco Verulamius de augment. scient. l.2. cap.4. sapientissimè ait: *Historia mundi* (quidni & Familiæ Benedictinæ?) *absque literaria historia statuæ Polyphemi oculo eruto non absimilis censeri potest, cùm ea pars imaginis desit, quæ ingenium & indolem personæ maximè referat.* Ex quo necessitas Historiæ Literariæ Ordinis nostri conscribendæ intelligi datur. Monoculam enim Benedictinam Historiam ni diutiùs superesse velimus, altero etiam cum lumine, Scientiâ, inquam, depingenda est. Hoc quamdiu carebit, statua tamdiu erit, si non monstrum, *cui lumen ademptum* alterum.

„Quare operæ pretium facturus videri potest, quicunque Benedictinus Ordinis sui Historiam Literariam monumentis tradere literarum aggressus fuerit. Hoc facere verò ad illum ut cùm maximè attinet, qui non modò virorum doctrinâ præstantium operâ & consilio uti potest, verùm etiam omnibus ad id dotibus affatim instructus per se præstare ipse potis, miniméque est ineptus. At enim dum unus alteri id seu honoris, seu laboris relinquit, mihi visum est, hujus saltem Historiæ jacere fundamenta. Quòd si cuipiam tamen audentior videbor, qui tantam rem aggredi tam imbecillus audeam, studio promovendi decus Ordinis hanc temeritatis culpam viros apud cordatos redimere possum.

„Quid enim Benedictinis Alumnis magis necessarium, atque Ordinis sui historiam, *Vitæ Magistram*, non ignorare? Annon dies antiquos in mente habere, & cogitare generationes singulas divino monemur oraculo? ut rectè pronuntiatum sit, *pueros, si lux historiæ ipsis affulgeat, jam senes videri: senes verò si rudes sint historiæ, in puerorum censu haberi.* Quì fieri verò potest, ut quis Benedictinam calleat historiam, si, quæ illius est post Acta Sanctorum pars præcipua, nesciat *Historiam Literariam?* si, quæ studiorum prima in Sacro Ordine incunabula, eorúmque vel in melius, vel in pejus mutationes fuerint, ignoret? si nihil de Scholis, nihil de Discipulis, nihil de Magistris celebrioribus intelligat? si Scientiarum atque Artium, quæ principem locum in omni bene instituto monasterio tenere consueverunt, nullam habeat cognitionem? si Bibliothecas, Archiva, Itinera literaria, ídque genus plura alia, quæ ad rem literariam pertinent, cúmque disciplinæ regularis observantiâ conjuncta sunt, ne carptim quidem delibaverit? Necessarium est, quis enim diffiteatur? ut instituti, quod quis profitetur, historiam non ignoret; quin imò historicum studium hinc primò exordiri tenetur: atqui Historiæ Benedictinæ magnam partem esse historiam literariam, jam antea ostendimus: quis eam igitur à Benedictino ignorari, æquò ferat animò? cæterarum historiarum cognitionem Benedictinæ Familiæ alumnis utilem, jucundam, & honorificam esse posse non negaverim; Literariæ tamen Ordinis sui planè necessarium esse contendo, nisi siquis oculatus Ulysses foris, domi autem cœcus Tiresias esse malit.

„Observârunt non tantùm hanc necessitatem, quâ Benedictini horum notitiam sibi comparare tenentur, viri literati, sed utilitatem etiam atque jucunditatem, quæ ex hujus historiæ cognitione nascuntur. Ut enim, quod mox dicebam, omittatur, Benedictinæ Familiæ alumnis vitio non immeritò verti, Ordinis sui, adeóque Literariam nescire Historiam, atque in ea errores committere, notitiam ex illa haurimus veterum Scholarum, Magistrorum, Discipulorum, Mæcenatum, Bibliothecarum &c. Viam, quam illi seu in docendis, seu discendis literis tenuerunt, cognoscimus; quæ in

studiis

ſtudiis amplectenda, vel rejicienda, addiſcimus, & prudentiam comparamus literariam; Vitas ac Scripta virorum Ordinis noſtri ingeniô, doctrinâ atque eruditione illuſtrium oculis animóqne luſtrantes, non ſolùm otium & ignaviam deteſtamur, ſed ad diligentiam & ſolertiam incitamur. Enimverò Hiſtoriam Literariam ad induſtriam Majorum æmulandam, & deſidiam ex monaſteriis ejiciendam conducere, conſtans eſt omnium ſententia. Quis enim ejus cognitione non impellatur cum diligenti ratione, ut Majorum ſuorum non in Virtutum modò, ſed Scientiarum etiam diſciplinis ſimilis eſſe contendat? Nam omnis ratio ſic conſtat, ut quæ probamus in aliis, eadem ipſi facere velimus. Quis ècontra, cùm ſocordiâ & ignaviâ quorundam monachorum non ignorantiam modò in monaſteria importatam, ſed diſciplinam regularem peſſumdatam eſſe audiat, non ab ea veluti peſte refugiat? Nempe hoc eſt, ex præteritis prudentiam comparare, & aliorum induſtriam, ſolertiam, laborem ſtrenuè æmulari, aliorum fugere inſcitiam, deſidiam, inertiam. *Ex vitio alterius,* inquit Publius Syrus, *ſapiens emendat ſuum.*

„ Sed nec minor ex Hiſtoriæ Literariæ notitia percipitur jucunditas. Quid enim ſcitu lectúque jucundius, atque intelligere, Majorum noſtrorum ſtudia monaſtica fuiſſe ingenti utilitati ac emolumento Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, Angliæ &c. totique adeò Reipublicæ Chriſtianæ, non minimo præſidio Eccleſiæ Catholicæ, ſummo autem decori ac gloriæ Ordini Benedictino? Delectat utique permultùm horum cognitio: atque adeò vel ſola illa, quæ hinc exiſtit, innocua voluptas idonea eſt, ut quemvis Ordinis ſui verè amantem ad hanc hiſtoriam percurrendam alliciat, oculos illius teneat, animum mulceat, à qua ſiquis abhorrere ſe dicat, parùm abſit, quin ipſe ſe tantæ támque literatæ Familiæ iners atque ineptum fateatur membrum.

„ Quodnam igitur argumentum aggrediar, quod majori cum dignitate, fructû, ac jucunditate vel à me conſcribatur, vel ab Ordinis noſtri Sodalibus evolvatur? Utinam verò tam præclara, támque illuſtris hiſtoria in aliquem magnitudine ac varietate ſua dignum ſcriptorem incidiſſet! Nunc verò induſtriam meam evocavit, qui ſcribendi genere ejus adæquare amplitudinem minimè poſſum. Laudandus tamen forſan hoc nomine ero, quod dignum Viro Religioſo ac Benedictinæ Familiæ alumno conſilium ceperim; felix quoque ero, quod Opus à nemine uno ante me tentatum perfecerim: ſed à multis in reprehenſionem vocabor, quod illud non limatius in lucem emiſerim; & in eo mihi ipſe infeliciſſimus videor, quòd ope ac auxilio deſtitutus, magnum atque excellens elucubrare haud potuerim.

„ Etſi verò in hoc Opere non omnia debita accuratione perpolita, aut ad incudem revocata deprehenderis, audacter tamen dixerim, nullum ſcripti genus in ſacro Ordine noſtro extare, ex quo aut plura, quæ ad rem literariam Benedictinam ſpectant, aut citiùs & minori animi contentione addiſcantur. Niſi me igitur amor laboris mei, & ex amore ſpes decipit, ſua erit huic Operi utilitas, ſuáque commendatio. Tantùm illud exoptandum, ut aliqui è noſtris (neque enim unius ſufficere vires videntur, ut quæ tredecim ſeculis ſparſa fuêre, ſolus ipſe colligat) Hiſtoriam Literariam O.S.B. adornandam ſuſcipiant. Quod uti dudum mihi erat in votis, hodiéque eſt, ita *novum* illius *Conſpectum* hìc ſiſto, quò alios & do-

ctrinâ & eruditione præstantes Benedictinos sollicitem, ut pulcherrimum Opus auspicentur. Id quod fortassis effectui non ita difficili negotiô dari posset, si nostræ Religionis Alumni, veluti ex condicto inter se distributis operis, in Historia Literaria contexenda ad non injustam æmulationem occupari vellent. Genus certè est historiæ ejusmodi, quod maximè animos eorum excitare atque inflammare ad scribendi studium debeat. Mihi laudem esse tribuendam existimo, quod in jaciendis & struendis historiæ hujus fundamentis primus desudârim; veniam verò dandam, quod imperfectam reliquerim. *Sciagraphiam* nempe scribo, in qua nemo prudens Historiæ Literariæ Benedictinæ, non dico perfectionem, sed ne mediocritatem quidem desiderabit.

„ Nequis verò cum Viro illo Religioso sentiat, qui, *Mabillonium* Historiam Literariam Ordinis S. Benedicti jam pridem scripsisse, mihi objecit, insignem quidem ille librum *de Studiis Monasticis* edidit, sed qui minimè tamen est suô ordine contextum Historiæ Literariæ Benedictinæ compendium. Id quò minùs in dubium voces, scias, tria *Mabillonium* à se declaranda suscepisse: Primum, ut studia literarum Monastico statui non tantùm non repugnare, sed ad tuendam monasticæ disciplinæ observantiam planè necessaria esse contenderet; Alterum, ut, quæ studiorum genera Monachis potissimùm conveniant, declararet; Tertium, ut finem, quem sibi in studiis suis proponere debent Monachi, ob oculos eis constitueret. Qui quidem Tractatus de Studiis Monasticis maximo suo merito lectus fuit & laudatus à sapientissimis quibusque Viris; sed nemo rerum intelligens ea propter dixit, Historiam Literariam Benedictinam à *Mabillonio* contextam fuisse. Hæc enim est, quæ ad ævum Sanctissimi Legislatoris *Benedicti* respiciens, inde usque repetens, per singula secula universim statum studii literarum in Ordine ab ipso fundato describat, & siquæ fortè separatim videantur exponenda, certis tradat in libris, qui sua dispescuntur in capita. Eam igitur laudem facilè concedet quilibet Mabilloniano operi, ut contra Adversarium, Abbatem Trappensem, Studia Monastica egregiè fuisse propugnata censeantur; at titulus, *Historiæ Literariæ Ord. S.Bened. Conspectus*, meo rectiùs adjudicabitur Operi.

„ Præsentem deinde lucubrationem non alia de causa hujus generis primam esse contendo, quàm ut magnæ ejus imperfectioni faciliùs ignoscatur, & vel conatui meo nonnihil gratiæ tribuatur. Ipsemet satis illius imperfectionem agnosco, neque tamen, necessariis præsidiis destitutus, tollere eam omninò possum. Ordinis nostri Sodales addant, corrigant, refingant, per me licet, quæ omissa, parùm bene dicta, minúsve explorata mihi fuisse ipsis videbuntur. Neque enim, quòd *Novum* hunc *Conspectum* undequaque perfectum existimem, in vulgus exire illum jubeo, sed quod defectum melioris supplere possit. Si Mæcenatem nactus fuero, non difficile mihi erit, eundem cum insigni auctario iteratis typis vulgare. Interea *ex ungue leonem*. Et ut Pythagoram ajunt è modulo pedis, quanta corporis mole fuisset Alcides, conjecisse: si cuivis rerum perito ex hac *Sciagraphia* de Historiæ Literariæ Ord. S. Ben. dignitate atque præstantia judicium ferre promptum erit.

„ Ad scribendi genus quod attinet, sermonis nitori & elegantiæ non admodùm studui: Historia enim, quò magis ab artificio remota, minúsve eloquentiæ pigmentis colorata, eò purioris & incomptæ fidei habetur.

tur.

tur. Veritatis, quæ prima dos est boni Historici, majorem rationem habui. Antecessorum nostrorum laudes ita extollo, ut nec nævos eorum taceam. Eò enim fine Historia Literaria concinnatur, ut suum cuique decus posteritas rependat, æmuletur industriam, oderit ignaviam. Semper etiam ego sententiam meam ab illis nostris Sodalibus sejunxi, qui ita surdis sunt auribus, ut, nisi quod præclarum, eximium, ac cum laude Majorum conjunctum sit, ipsi audire velint nihil: alia omnia, siquæ inscitè, desidiosè, ignaviter facta sunt, fastidiant, atque tacita relinquenda existiment. Unde ab ipsis vapulat *Joannes Tritbemius*, quod in Annalibus Hirsaug. & alibi quorundam Abbatum ac Monachorum inscitiam, ignaviam atque inertiam silentiò non presserit: acsi verò horum existimatio prævalere veritati debuisset. Vellem profectò, non ita semper esse, ut scribo, sed veritatis volunt leges, ut ita scribam. Harpocratem tamen nonnunquam ago, ne minùs commodos feram sermones. Neque enim me præterit, quòd *veritas odium pariat:* neminem autem propter veritatis studium volo habere iratum. Utinam id penitus mihi liceret, quod Poëtæ in more positum habent, qui, ne eorum existimationi atque gloriæ, quos carminibus celebrant, officiant, adversam sæpè fortunam dissimulant; sed cùm Historici partes susceperim, nemo prudens vitio mihi vertat, si, quàm iniqua fortuna aliquando in quibusdam Familiæ nostræ monasteriis Musæ usæ fuerint, suò locò paucis aperiam. Neque hoc suò carebit fructu: *Sive enim Historia*, inquit Venerabilis Beda, *de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur: seu mala commemoret de pravis, nihilominus religiosus ac pius auditor sive lector, vitando, quod noxium est, ac perversum, solertiùs ad exequenda ea, quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur.* Ubi igitur ita res tulit, ut quorùndam superioris ætatis monachorum vel ignavia vel inscitia notanda esset: feci id, ut & natura mea fert, & veritatis studium deposcit, liberè: sed ea tamen moderatione, ut imminutam esse à me dignitatem Ordinis nemo nostrùm conqueri possit. An sola Benedictina Familia tantum sibi tribuat, ut nullos neque desides, neque inertes unquam alumnos habuisse gloriari debeat? quod neque ulli Religiosæ communitati unquam contigit, & majus est, quàm ut ab humanæ societatis fragilitate exspectari oporteat. Nullum alvear, nullúmque apum examen ita felix, ut non ignavi quidam fuci sese intrudant, atque præsepia occupent.

„ Quoniam verò datur obtrectatorum genus, qui, quò totam infamare vineam possint, in paucas etiam labruscas inquirunt, consilii esse duco, ut iis occurram, qui, ut sacro Ordini nostro doctrinæ atque eruditionis laudem apud alios detrahere queant, ad Monachorum quorundam ignaviam, atque imperitiam se convertunt. Hanc è libris eruunt, studiosè annotant, atque cum ludibrio aliis propinant. Cum quibus ego maledicentiæ dentem uti exercere nolim, ita mihi credant velim, nullam à me ipsis fieri injuriam, si scarabæos vocem, & eos quidem scarabæos, qui non in fimo tantùm ac sordibus volutari delectantur, sed quibus etiam ex aliorum sordibus fœtorem excitare volupe est. Exempla afferre possem, sed iis consultò abstineo.

„ Cæterùm cùm annò * abhinc Prodromum hujusce Conspectûs in lucem emitterem, non de ratione tantùm Operísque consilio monitos feci Literatos omnes, sed certos etiam esse jussi, sic instituta esse omnia & com-

* (1737.)

 para-

parata, ut intra anni ſpatium exire poſſit Opus. Nec os, ut nonnemo alius, Lectoribus ſublinivi. Quò minùs verò pollicitis nunc ſtare poſſim, ea ſola cauſa eſt, quòd in Opere ad faſtigium perducendo multò plus difficultatis ex librorum penuria, quàm ex re ipſa experiar. Annus propemodùm abiit, quòd in libro, cujus uſu carere nec poſſum, nec debeo, comparando laborem. Fortunæ beneficium debebo, ſi vel nunc Venetiis, ubi venalis proſtat, in Germaniam deferatur. Nonnihil etiam de iis expoſtulare poſſem, qui tametſi ad rei literariæ Benedictinæ decus promovendum mirè promptos atque alacres verbis ſe oſtentent, ſiquandò tamen manum commodare ad notitiam hujus vel illius Scriptoris, Libri, Scholæ, Bibliothecæ, Archivi &c. ſuppeditandam rogantur, ita ab omni humanitate derelicti ſunt, ut ne quidem ad literas humaniſſimè ſcriptas reſpondere dignentur. Dolere hoc animo poſſet, niſi longè me doctioribus id uſuveniſſe pro explorato haberem. Semper enim fuerunt, qui, quæ ipſorum potiùs, offerre, quàm aliorum intererat, ab ipſis efflagitare, aut celârunt, aut denegârunt. Neque hæc eò dixerim, ut alios imprudenter accuſem, ſed ut alii, cur univerſum Conſpectum non unò partu in lucem effundam, cognoſcant, & quod non faciam, ignoſcant.

„ Nunc igitur Partem primam *præliminarem*, ſeu *generalem* Orbi literato ſiſto, quam poſt aliqua menſium intervalla Pars ſecunda ſive Principalis ſequetur, vel certè quidem illius Liber primus; quem deinde ſecundus, & hunc tertius, ſuis etiam menſium intervallis, excipient. Fateor autem ſponte ultrò, Sciagraphiam hanc tam accuratam, & tam diligenter elaboratam non eſſe, ac exoptandum foret, eò quòd in ea concinnanda multis neceſſariis præſidiis deſtitutus fuerim; ne confeſſio tamen hæc mea lucubrationem hanc deſpectui obnoxiam reddat, illud de me prædicare auſim, quòd eos omnes, qui in eodem argumento verſati fuerunt, exſuperârim. Quid dico? in eodem argumento? cùm hoc nunquam pertractatum à noſtrorum quopiam fuerit. Nihil enim hactenus de Hiſtoria Literaria Ordinis S. Benedicti, nihil de celebrioribus ejus ſcholis, illuſtribus Diſcipulis, gratioſis Mæcenatibus, nihil de præſtantioribus Bibliothecis & Archivis, nihil denique de Itineribus literariis peculiari libro unquam typis mandatum fuit. Primus igitur ſtudium hoc ingredior, in quo utinam poſt me alii decurrant, à quibus longò intervallò poſt ipſos relinqui uti non ægrè feram, ita viam me iis præiviſſe animitùs lætabor. „

Et hæc quidem ſunt, quæ *Magnoaldus* in eo, quem ediderat, hujus Operis conſpectu præfatus eſt, rationem ſui propoſiti redditurus. Etſi verò reliquas partes ſigillatim ibidem propoſitas ita quidem ad umbilicum adduxerit, ut nihil eorum omiſerit, quæ ad totius ſyſtematis perfectionem facere poſſunt, priùs tamen ſupremum diem ipſe explevit, quàm adhibita fuerit Operi poſtrema manus. Integro labori ſucceſſi, qui dudum in partem accitus fueram; cúmque viderem hunc præ cæteris illius Viri Operibus poſthumum ingenii fœtum Eruditorum approbatione celebrem, votis expetitum, uſu præſtantem, excitandis ad ſtudia animis idoneum, illuſtrandæ Hiſtoriæ Benedictinæ percommodum, Religioſorum componendis moribus apprimè utilem, mihi præcipuâ quâdam induſtriâ laborandum duxi, ut ab interitu vindicaretur, eâque formâ ederetur, quæ doctis placere, & rudiores juvare poſſet. Quò autem cumu-

latiùs

latiùs concitatæ Eruditorum exſpectationi hac in re ſatisfacerem, priores illos commentarios *Sciagraphiæ* inſtar ab Auctore adumbratos levitérque informatos, partim augendos, partim ſupplendos, emendandos, & illuſtrandos mihi præſumpſi, ac ſollicita ejus premens veſtigia, comportatis undique iis, quæ Operi exornando prodeſſent, tria poſtrema volumina editioni proximè aptavi; primum jam editum ex integro refudi, ut omni ex parte ſecum conſentiret Opus, ſibíque conſtaret. Quæ verò trunca, mutila, hiulca, mendoſáque comperi, non ſine multo labore reficienda, & elimanda ſuſcepi. Neque ſolùm dubias & malè cohærentes aut luxatas periodos hinc inde retexui, ſed eas ſcholiis quandoque & notis illuſtravi, ut intelligentia eſſet facilior, lectio jucundior, & fructus uberior. Quâ in re etſi ſtudium & labor maximus, plus tamen alienæ utilitatis laudíſque ſtudioſus, quàm meæ, nihil, quod ad ſplendorem & ornatum Operis conduceret, prætermiſi, nihil operæ peperci, ut quam ſui exſpectationem ſuſcitavit, illam quoquo modo ſuſtineat; quod me non dubiis argumentis aſſecuturum ſpero, ſi quæ ſuo in ſpecimine oſtentavit Auctor, cum iis, quæ à me præſtita ſunt, æquus Lector contulerit. *

Nunc igitur, quod diu fruſtra deſideravit, & cujus unquam obtinendi ſpem ferè omnem depoſuerat Civitas Literaria, è manibus noſtris tandem, quâ licuit, abſolutum perfectúmque Opus promiſſum benevolè excipiat, & merenti illius Auctori primario, nexas laureolis coronas, magnarum præmia frontium, imponat. Nihil enim aut ab ingenio conatibúſque vulgi magis remotum, aut glorioſius ætati noſtræ, aut ad omnem poſteritatem illuſtrius ſuſcipere, ſuſceptúmque perficere potuit *Magnoaldus*, quàm ſi nobiles illas omníque ævo digniſſimas Rei Literariæ Benedictinæ reliquias, præter meritum ferè neglectas, & indigniſſimis tenebris ſepultas, ex ſuis velut urnulis colligeret, doceretque gentes exteras admirandam Majorum noſtrorum in excolendis bonis artibus & diſciplinis induſtriam curámque agnoſcere, venerari memoriam, Virtutémque & Doctrinam ſuſpicere. Quo ipſo auſpicatum ſanè ad benè ſperandum de Noſtrorum ſtudiis, & futuro aliquo certiſſimóque ſplendore ſignum ſuſtulit *Magnoaldus*, effecítque adeò, ut jam excutere Benedictini Neotericorum Exterorúmque Doctorum turpe illud ac moleſtum jugum, & ex ſeipſis ſapere, ſi modo velint, poſſint.

Habent enim in hoc Opere præſenti Domeſticorum Scriptorum tam largum, támque copioſum apparatum, ut vix aliqua extet, aut excogitari poſſit diſciplina, quam à noſtris non ſuperabundè illuſtratam hìc conſpiciant. Habent hìc verum & ampliſſimum, ſi quis rectè uti noverit, eruditionis omnigenæ compendium, quod & brevitate ſuâ placere, & vaſtitate ſaturare pectus poſſit. Habent Religioſi, ubi diſcant, quorumnam conatu, & laboribus Benedictina Religio pleraſque Europæ partes ac longinquas regiones pervaſerit; Qualis in ea viguerit per ſingulas ſeculorum periodos, bonarum Artium & Literarum cultura; Quo pacto ſibi aſſerant *Gregorium Magnum*, *Bedam*, *Alcuinum*, *Bonifacium*, alióſque vel Sanctitatis laude, vel eruditionis gloriâ Illuſtres Viros. Habent præcipua ſuorum ſtudia, aſſerta Ordinis decora, ad obtrectationes reſponſa, ac omnium penè Gentis noſtræ Scriptorum, omniúmque monumenta temporum. Habent denique præclara ad virtutis & ſapientiæ amorem incitamenta, ſi traditum

lege-

* Vide hâc de re dicta ad calcem hujus Tomi pag. 657. & Præfationes ad ſeqq. Tomos.

legerint, quantis contemptis moleſtiis eorum Majores Chriſti cultum ampliaverint, fidem propugnaverint, Religionem extulerint, populum ab erroribus & inſcitiâ liberaverint, bonos mores excoluerint, meliores diſciplinas artésque illuſtraverint. Quid plura? *Habet Bibliothecam integram, eámque toto gravidam mundo liber unus.*

Atque ex his, opinor, ſatis conſtat ſumma hujus Operis præſtantia & utilitas. Sed & multò plures uſus præſtare poteſt noſtra hæc Hiſtoria, ad quam diligentiùs excolendam meritò Eruditorum ſtudia conſpirare deberent; Licet enim cujusque generis Hiſtoriæ utilitates multæ ſint & inſignes, LITERARIA tamen ad uſum & fructum reliquas tanto præit intervallo, quanto propiùs hæc animi dotes contingit, & omnibus Scientiis facem accendit, lucémque fœneratur maximam. Ex hac quippe diſcimus non ſolùm primos ſcientiarum natales, lætabiléſque progreſſus, fatáque triſtia, ſed etiam totius Rei Literariæ phaſes, momenta, nexum, mutationes, periodicas dogmatum vices, incruſtationes, illuſtramenta, ſtudiorum ſucceſſiones, Opinionum diſcrimina, ſapientûm Virorum Dicta, Scripta factáque, & alia non ſpernenda defæcatioris diſciplinæ, & ſanctioris vitæ exempla, quæ uti multum præſidii & incentivi conferunt ad Virtutem & Doctrinam perampliùs excolendam, ita mirum quantum luminis adſpergunt, ut non facilè novitatis ſpecie nos fallant, quæ vel in ſacris, vel in quibuscunque doctrinis oriuntur ſententiarum divortia, quæve à novis Doctoribus venditantur dogmata, qualia nemo miratur, aut in iis pando ore hiat & ſtupet, qui ex hiſtorico hoc ſtudio ſyſtematum origines, ſectarúmque ſucceſſiones & doctrinas habet cognitas.

Demeretur hæc quoque Hiſtoria quamlibet Gentis noſtræ familiam, nec levi merito, dum Virorum eruditione Illuſtrium nomina ab interitu vindicat, eorum ſcripta & ingenii monumenta, quin & memoriam famámque immortalitati conſecrat, ac eos inprimis, quos ætates ſuperæ tamquam præſtantiores magísque videri & coli meritos ſuſpiciebant, velut redivivos è luto & cinere reproducit, memorabilíque ſpectaculo in theatrum inducit, atque in ſcena exhibet, quidquid deſiit eſſe Mortalium. Jam verò quàm dulce & ſuave id accidit Rei Literariæ ſtudioſo, cum ſuos olim Concellitas & Sodales virtute illuſtres, ſanctitate conſpicuos, doctrinâ præſtantes temporum injuriâ fatísque æternâ quaſi oblivione ſepultos derepentè videt exſurgere, nova Chriſtianæ fidei Adverſariis bella indicere, horum errores depellere, illius dogmata propugnare, ac ritè ſancita firmiùs ſtabilire. Quantâ etiam animi voluptate Religioſus quisque vitæ in melius informandæ præcepta excipit; quàm prompto animo ad eorum ſcita mores componendos ſibi proponit; quàm denique pronâ mente ipſorum amplectitur doctrinam, æmulatur ſtudia, ſectatur induſtriam, & aniles quorumdam fabulas nugásque deſpicit & explodit.

Non ergò ignobilem, nec ſterilem agrum excolit, qui in hoc campo aratrum ducit, hoc præſertim tempore, quo per ſeculi felicitatem accenſis æmulatione Scriptoribus, præclarum adeò bellum contra ignorantiam, ejúsque Patronos ſuſceptum eſt. Arma quippe militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed ſpiritualia ad deſtructionem munitionum, quæ extollunt ſe adverſus Scientiam Dei. Ex hoc autem Opere diſcent commilitones noſtri quid in Heroibus ſuis potiſſimùm reſpicere, admirari, & imitari debeant. Sícque avitæ gloriæ ſervandæ, augendæ, propagandæque ad Po-

ſteros

ſteros generoſi ſpiritus ſenſim excitabuntur, ipsáque juventus ad præclara Majorum exempla acriùs ſectanda, quotidianâ eorum lectione & piâ inter ſe agitatione magis magiſque inflammabitur. Et ſanè, *qui per hæc ſubſellia juniores circumduxerit Magiſter, plus illos brevi tempore docuerit, quàm multis annis è conſuetis & umbratilibus ſtudiis capere poſſint.* Ex hoc enim fonte quisque intra Muſæum ſuum facilè poterit omnem totius ampliſſimi Ordinis, imò univerſi prope Orbis eruditi doctrinam haurire, & quid ſolidi, quid amœni occurrat in artibus, quid ſublime ac pulchrum in Scientiis, quid ſingulis penè ſeculis in Literis omnibúsque diſciplinis, præſtitum ſit, cognoſcere, & uno veluti intuitu contemplari.

Probabitur verò maximè *(niſi vehementer fallor)* hæc Hiſtoria Sodalibus noſtris, vel ex eo capite, quòd æmulorum & maleferiatorum hominum conviciis inſcitiam paſſim Monachis objectantium impoſturas detegat, convellat calumnias, falſásq; & iniquas eſſe oſtendat criminationes vulgò decantatas. Quis enim conſpectis tot Illuſtribus ſummæ Doctrinæ monumentis, quæ ad ſeræ poſteritatis commodum inſtitutionémque luculenter admodùm nullo non ſeculo edidére Benedictini, facilè credat *(quod ipſi blaterant)* Monachos aut inſcitiâ laboráſſe, vel otio & ventri deſides promiſcuè litáſſe? Immò quis non potiùs ex tanta Scriptorum & ingenii monumentorum ſegete, eos ſuſpiciat, miretúrque, ut Viros Literis addictos, magnáque eruditione pollentes? Damnétque eapropter inſultantium præpoſterorum ejusmodi obſtrigillatorum temeritatem atque ſtultitiam illoto mendacíque ore eos ùt indoctos, inertes & inſipidos traducentium? *Probatio eruditionis* (quis dubitet?) *exhibitio eſt Operis, quod Cornicum oculos configere poſſit.* En verò:

Quæque Viri docto veteres fecêre novique
Pectore, Lecturis inſpicienda damus.

Atqui ex hoc ipſo capite mihi quidem perſuaſeram homines ſtudioſos, ac præſertim Sodales noſtros aliquam nobis gratiam habituros pro aſſertâ tam ſplendidè Ordinis gloriâ, & ſuppeditatâ ipſis tot rerum notitiâ, quas & ſibi glorioſas, & ſcitu dignas, & à nobis primùm indicatas negare non poterunt. Sed longè aliter animatos experti ſumus nonnullos, qui fucorum ritu *immunes aliena ad pabula ſedentes*, palàm ſignificárunt, quidvis potiùs ſe ignorare malle, quàm de Literis & Literatis quidquam audire. Nec defuerunt, qui alienam ſpeciem rebus obtendere ſueti, ea, quæ bonum in finem à nobis ſuſcepta erant, malè interpretantes, inſignem hunc partum è medio tollere, tótque Illuſtres Viros æternæ oblivioni retrudere moliti ſunt. *Præclari nempe*, ſi Muſis placet, *Heroës, premendæ ſtivæ potiùs, quàm bellis Domini gerendis nati!* Hi tamen ſunt, quibus Rei Literariæ ac Monaſticæ clavum torquere Numen conceſſit. Aſt *Mediùs fidiùs!* ſi quod res eſt fateri debeam, in quibusdam candorem, in aliis judicium, in omnibus ſenſum bonarum rerum deſideravi, ne contra ſe plagas texerent, ſuóque indicio ſeſe ut ſorices proderent, & Sapientibus deridendos propinarent.

Quamvis autem rem magis invidioſam & obtrectationi obnoxiam, quàm inſipidis ejusmodi hominibus gratam ſuſcepiſſe animadverterem, plus tamen apud me valuit boni publici amor, & provehendæ rei literariæ zelus, quàm ipſorum zelotypia atque perverſitas. Et certè meticuloſus meritò vecórsque à cordatis Viris vocari meruiſſem, ſi animum in-

fringi hiſce plusquam anilibus rixis ſiviſſem. Quin tantò magis ſtimulum indies admoveri mihi ſentiebam, ut Opus perficerem, perfectóque gauderem, quò magis verebar, ne monumenta infinitis laboribus conquiſita ſimul omnia æternùm ſuppreſſâ perirent, quóve plures ante me, vel ad primam lineam prolapſos, vel in medio curſu deſtitutos, vel denique ad ipſam metam impacto vitæ curriculo effuſos, conatus in vanum exercuiſſet. Nihil ergò moratus demuſſatas iſtorum hominum obtrectationes, nihil difficultates & viciſſitudines, ſic totum Opus refudi, ut quamvis idem ſit, quod *Magnoaldus* adumbraverat, aliud tamen à nova cultura videri poſſit.

Verùm ô fatalem rerum humanarum ſortem! Quod quisque vitet, caveat, & prævertat nusquam homini ſatis cautum. Hærent vel poſt ſupremam artificis manum terſiſſimis quibúsque artis Operibus ſui nævi, hæret aqua, hærent maculæ. Sol ipſe, quo nihil ſplendidius, emaculatius nihil occurrit aſpectui, ſuas plerumque umbras, ſua patitur deliquia. Quid mirum, ſi quid in tanto Opere minus accuratum, ſi quid animadverſione dignum irrepſerit? Non poteſt ex tam multa rivulorum colluvie coactum flumen nihil contrahere fæcis aut luti; non poteſt tam diverſis ac ſæpè diſſidentibus viæ ducibus humana mens non errare. Veritati inveſtigandæ nos quidem totos contulimus, an eam ubique aſſecuti fuerimus, dijudicabunt peritiores, nec nobis vitio vertent, ſed ſorti, cui ſubjecta eſt omnis creatura, aberrationes adſcribent. Errare námque humanum eſt, & ſi nihil in lucem prodiret, niſi quod exactum, perfectum, ſuíſque numeris omnibus abſolutnm eſſet, prodiret omninò nihil.

Aſt dolebunt mecum boni omnes tot támque gravia irrepſiſſe errata typographica, ut nonnullis in locis ſenſum penè totum corrumpant, alicubi in Priſcianum impingant, *aſperrima*, quod ajunt, *aſperiſſima* reddant, nemini quàm mihi graviora, qui neque typo adeſſe, nec ullâ curâ *(quamvis ad poſtam ſemper currente calamo)* impetrare potui, ut is, cui incumbebat, averruncandis nævis acriùs inſiſteret. Quocirca ut *Lector* ignoſcat, obſecro, ac etiam leviores illas deproperatæ operæ maculas à me admiſſas eò benigniùs interpretetur & toleret, quòd *nulla res*, ut Apuleius ait, *poteſt eſſe eadem feſtinata ſimul & examinata, nec eſſe quidquam omnium, quod habeat & laudem diligentiæ ſimul & celeritatis.* Si qui poterant, neceſſariis me adjutum voluiſſent ſubſidiis, hoc Opus ad longè majorem deduxiſſem perfectionem. Sed ſteriles expertus Mæcenates, & inhoſpitales Caucaſos, bonum perficere nequivi, quod volebam. Satis dixi. Tu interim *Lector candide!* labore noſtro ſoſpes fruere, & Literarum felicitati propitiorem precare Erigonem, quæ, ut Manilius ajebat:

- - - *Sêcli Regina vetuſti*
Ad ſtudium ducit mores, & pectora doctis
Artibus inſtituit.

CONSPE-

CONSPECTUS
UNIVERSI OPERIS.

QUod Geographis solemne est, ut aliquam Orbis Partem descripturi, totius regionis delineandæ tractum, Urbes, Oppida, Montes, Flumina contrahant in tabellam, atque depictam regionem ob oculos legentium ita proponant, ut unico veluti obtutu iis liceat intueri & perlustrare, quidquid totius orationis procursus deinceps latiùs est explanaturus; sic etiam in hujus Operis fronte sigillatim & contractè edocendum duximus Lectorem, quæ illius sit facies, quæ structura, conditio, series, forma, quódve cujusque Partis seu Voluminis argumentum existat, ut ipso statim in limine, uno quasi intuitu de totius Operis contextu, præstantiâ, utilitate, & dicendorum copiâ Lecturus instruatur. Igitur.

PARS PRIMA
PRÆLIMINARIS ET GENERALIS.

Sex Capitibus prolegomena & præcognita tradit de studiorum in Ordine S. Benedicti Origine, Cultu, Progressu, Vicissitudinibus, Decrementis, Instaurationibus, eorúmque Promotoribus & Mæcenatibus, ac etiam de celebrioribus Scholis, Collegiis & Lycæis, necnon de Itineribus Literariis, de præstantioribus Bibliothecis, Archivis, Chartophylaciis, horúmque Custodibus & Præfectis.

CAPUT I.

Rei Literariæ Studium in Ordine Benedictino, ejúsque origines, progressus, fata, decrementa, instaurationes & status ab anno 480. per tredecim Seculorum decursum ad nostra usque tempora. *pag. 3. ad 140. Ubi systema instituendæ Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ, totiúsque facti series, ad pag. 187.*

CAPUT II.

Præcipua Ord. S.Bened. per Italiam, Angliam, Galliam, Germaniam, Hispaniam & cæteras provincias Monasteria Studiorum gloriâ superiori ævo, vel nostrâ ætate nobilitata. - - - pag. 188. *seqq.*

§. I. *Schola Casinens. omniũ antiquissima. pag.* 193.
§. II. *De Fuldensi Schola Virtutum ac Literarum officinâ.* - - 199.
§. III. *Scholæ San-Gallenses.* - 204.
§. IV. *Augiæ Divitis Gymnasium. p.* 214. *col.* 2.
§. V. *De Corbeiensi in Saxonia Lycæo. p.* 221.
§. VI. *De Schola Hirsaugiensi.* - 229.
§. VII. *De Floriacensi ad Ligerim palladio.* 233.
§. VIII. *De Beccensi in Neustria pædagogio.* 236.
§. IX. *De Oxoniensi Academia & Glocestrensi Collegio.* - - 241.
§. X. *De Cluniacensi Seminario Parisiis.* 247.
§. XI. *De Collegio Gregoriano Romæ A.* 1621. *erecto.* - - 254.
§. XII. *De Collegio Anselmiano Romæ A.* 1687. *fundato.* - - 262.
§. XIII. *De Ettalensi apud Bojos Academiâ.* 272.
§. XIV. *De Cremifanensi in Austria Nobilium Palæstrâ.* - - 277.
§. XV. *De erigendo communi per Germaniam Seminario Benedictino ad excolendas solidiores scientias.* - - 282.
§. XVI. *Methodus studiorum tum humaniorum, cùm severiorum, prout ea deinceps in Scholis & Gymnasiis Benedictinis per Germaniam tradenda Superiorum nutu præscribuntur.* pag. 294. *seqq.*

CAPUT III.

Viri Illustres, qui è Scholis & Magisterio Benedictinorũ prodierunt. *p.* 307. *seqq.*

CAPUT IV.

Mæcenates Rei Lit. Benedictinæ cùm Exteri, tum Domestici. *p.* 343. *seqq.*

CAPUT V.

Itinera Literaria Benedictinorum cùm veteris, tum recentioris ævi. pag. 406.

§. I. *Johannis Tritbemii Itinera Literaria.* 408.
§. II. *Pauli Langii Zeicaviensis Monachi Iter Litt.* pag. 413.
§. III. *Claudii Etiennot Congr. S. Mauri Itinera Literaria.* pag. 415.
§. IV. *Joannis Mabillonii Itinera Lit.* 416. c. 2.
§. V. *Bernardi Montfaucon Iter Lit.* 425. c. 1.
§. VI. *Emin.* ANGELI MARIÆ QUIRINI *S. R. E. Card. Itinera.* p. 430.
§. VII. *Edmundi Martene & Ursini Durand Itinera.* 443.
§. VIII. *Peziorum Fratrum Bernardi & Hieronymi Itinera.* 446.
§. IX. *De Calmeti & Fangai itinere Helvetico.* pag. 450. col. 2.

CAPUT VI.

Bibliothecæ & Archiva, eorúmque Origines, Fata, Incrementa, Cimelia, Custodes, & reliqua memorabilia. p. 452.

SECTIO I. De celebrioribus Monasteriorum Bibliothecis, earúmque cladibus præsertim in Anglia. pag. 453.

§. I. *De Bibliothecis Italiæ.* 462.
§. II. *De Bibliothecis Hispaniæ & Galliæ.* 468.
§. III. *De Lotharingiæ Bibliothecis.* 476.
§. IV. *De Bibliothecis Belgii.* 479.
§. V. *De Germaniæ utriusque Bibliothecis.* 483.
§. VI. *De Bibliothecis Austriæ.* 514.
§. VII. *De Bibliothecis Bavariæ.* 528.
§. VIII. *De Bibliothecis Sueviæ.* 559.
§. IX. *De Bibliothecis Helvetiæ & Vicinis.* 579.

SECTIO II. Archiva Benedictina, & horum fata. 591.

§. I. *Archivum Casinense.* pag. 594. col. 2.
II. *Cavense.* pag. 595. col. 2.
III. *Sixtinum Placentiæ.* ibid.
IV. *Ticinense S. Salvatoris.* ibid.
V. *Casauriense* seu *Piscariense.* ibid.
VI. *Ferrariense.* pag. 596. col. 1.
VII. *Rhegiense.* ibid.
VIII. *S. Mariæ Florentiæ.* ibid.
IX. *Ad S. Severinum Neapoli.* ibid.
X. *Farfense.* pag. 596. col. 2.
XI. *Bobiense.* ibid.
XII. *Ticinense S. Mariæ Theodatæ.* 596. col. 2.
XIII. *S. Facundi in Hispania.* ibid.
XIV. *Cluniacense in Gallia.* pag. 597. col. 1.
XV. *Majoris Monasterii in Gallia.* ibid. col. 2.
XVI. *Silviniacense.* ibid.
XVII. *San-Dionysianum Parisiis.* ibid.
XVIII. *Corbeiense in Saxonia.* pag. 599. col. 1.
XIX. *Stabulense.* ibid.
XX. *Benedicto-Buranum in Bavaria.* 600. col. 1.
XXI. *Attilense.* ibid.
XXII. *S. Maximini Treviris.* ibid.
XXIII. *S. Martini Coloniæ.* ibid.
XXIV. *Disibodibergense in comitatu Spanheimensi.* pag. 600. col. 2.
XXV. *Spanheimense.* ibid.
XXVI. *Hirsfeldense.* ibid.
XXVII. *S. Michaëlis Bambergæ.* p. 601. col. 2.
XXVIII. *Mellicense in Austria.* p. 602. col. 1.
XXIX. *Lunælacense in Austria superiore.* 602. c. 2.
XXX. *Admontense in Styria.* ibid.
XXXI. *Prumiense.* pag. 603. col. 1.
XXXII. *Campidonense.* ibid.
XXXIII. *Werthinense.* pag. 606. col. 1.
XXXIV. *Lauresheimense.* pag. 607. col. 1.
XXXV. *San-Gallense.* pag. 607.
XXXVI. *Einsidlense.* ibid. col. 2.
XXXVII. *Murense.* ibid.
XXXVIII. *Sant-Emmeramense Ratisbonæ.* 608.
XXXIX. *Fuldense.* 608. col. 1.
XL. *Mediolacense in agro Treverico.* 608. col. 2.
XLI. *Brzewnoviense in Bohemia.* 609. col. 2.
XLII. *S. Georgii Pragæ.* ibid.

SECTIO III. Bibliothecarum Præfecti & Illustratores. pag. 610. *seqq.*
Archivorum Custodes. pag. 643. *seqq.*

PARS SECUNDA

SPECIALIS SIVE PRINCIPALIS,

Quæ Complectitur Historiam Literariam O. S. B. strictè dictam, adeóque Historiam Artium & Scientiarum, ab ævo S. Benedicti ad nostra usque tempora per Seculorum seriem apud Benedictinos excultarum, hoc ordine:

CAPUT I.

Speciatim pertractatur Historia Theologiæ cùm Positivæ, tum Scholasticæ, Polemicæ, Moralis & Mysticæ.

SECTIO I. *Historia Theologiæ positivæ.* pag. 1.
SECTIO II. *Historia Theologiæ Scholasticæ.* 73.
SECTIO III. *Historia Theologiæ Dogmatico-Polemicæ.* 115.
SECTIO IV. *De Theologia Morali.* 159.
SECTIO V. *De Theologia Mystica & Ascetica.* 189.

CAPUT II.

Historia Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ, Civilis & publicæ præsertim Imperii Romano-Germanici. pag. 210.

SECTIO I. *De Origine, Progressu, vicissitudinibus & cultu Juris Canonici seu Ecclesiastici.* 221.
SECTIO II. *De Jure Civili, ejúsque inter Benedictinos Cultu.* 243.
SECTIO III. *De Juris Publici Scientia quatenus à Benedictinis exculta.* 251.

CAPUT III.

Historia Philosophiæ, Ethices, Medicinæ, Chimiæ, Matheseos, Musicæ, & aliarum Artium. pag. 262.

SECTIO

Sectio I. *Historia Philosophiæ in genere, ac in specie Benedictinorum.* p. 262.
Sectio II. *Historia Ethicæ seu Philosophiæ Moralis.* 291.
Sectio III. *Historia Medicinæ prout inter Benedictinos exculta.* 299.
Sectio IV. *Historia Chimiæ, & secretioris Philosophiæ.* 317.
Sectio V. *Historia studii Mathematices.* 324.
Sectio VI. *De Musices inter Benedictinos Cultu.* 336.

CAPUT IV.
Historia Studii Sacræ juxta ac Profanæ Historiæ, necnon Monastico-Benedictinæ. 348.

Sectio I. *De Studio Historiæ Sacræ, seu Ecclesiasticæ.* 349.
Sectio II. *Historia Studii Profanæ ac Civilis Historiæ.* 377.
Sectio III. *Historia Studii Historiæ Monastico-Benedictinæ.* 398.
Sermo claustralis *de excolenda in Cœnobiis Historia.* 423.
Dissertatio Em. Card. Quirini *de Monastica Italiæ Historia conscribenda.* 431.

CAPUT V.
Historia Studii Diplomatici, Critici, & Antiquarii. 444.

Sectio I. *De Studio Rei Diplomaticæ.* 445.
Sectio II. *Historia Studii Critici.* 464.
Sectio III. *Historia Studii Antiquarii.* 509.

CAPUT VI.
Historia politioris Literaturæ & Philologiæ, quatenùs à Benedictinis excultæ. 544.

PARS TERTIA BIOGRAPHICA,

In qua

Vitæ ac Scripta Virorum Doctrinâ Illustrium, Ord. S. B. inde ab Origine ad nostram usque ætatem repræsentantur hac serie:

CAPUT I.
Vita Fundatoris SS.mi P. BENEDICTI, cum ejusdem S. Regula, inque eam Commentariis, Versionibus, Editionibus, alíisque Lucubrationibus ad eandem illustrandam in lucem emissis. † 543. pag. 2.

Sectio I. De Regula S. Benedicti. pag. 6.
§. I. *Sacræ Regulæ autographi & apographi, seu Manuscripti Codices.* 6.
§. II. *Sacræ Regulæ Versiones.* 8.
§. III. *S. Regulæ Editiones, Declarationes, Variæ Lectiones, Notæ & Observationes.* 10.
§. IV. *Comentatores in Sacram Regulam.* 12.
§. V. *Authores, qui in S. Regulæ quædam Capita & loca difficiliora Comentati fuerunt.* 24.
§. VI. *Qui lucubrationes ad S. Regulæ Comendationem, praxin & usum ediderunt.* 29.
Sectio II. Alia Opuscula S. P. B. adscripta. 32.

CAPUT II.
SS. Patrum O. S. B. Corona, corúmque Vitæ ac Scripta.

§. I. S. Gregorius I. P. M. † anno 604. pag. 34.
II. S. Ildephonsus Archiep. Toletanus. † 669. 39.
III. S. Aldhelmus Episc. Schirburnēsis. † 709. 43.
IV. *Venerab.* Beda Presbyter. † 735. 46.
V. S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, Germaniæ Apostolus. † 754. 54.
VI. Ambrosius Autpertus Abb. in Monasterio S. Vincentii ad Vulturnum in Italia. † 778. 57.
VII. B. Alcuinus Præceptor Caroli M. † 804. 60.
VIII. B. Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus. † 856. 65.
IX. S. Paschasius Radbertus Abbas Corbeiæ Veteris. † 860. 77.
X. B. Servatus Lupus Abbas Ferrariensis. † 860. 83.
XI. S. Ado Archiepisc. Vieñensis. † 875. 86.
XII. B. Petrus Damiani S. R. E. Cardinalis. † 1072. 88.
XIII. Albericus Casinensis Monachus S. R. E. Cardinalis. † 1089. 93.
XIV. B. Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis. † 1089. 94.
XV. S. Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis. † 1109. 99.

APPENDIX
De Gothescalco Orbacensi Monacho Seculi IX. Cilone, qui nostra ætate etiam suos habet & Adversarios & Patronos. 104.
Ejus Vindiciæ per Em. Card. Henricum Norisium. 105.
Ludov. du Mesnil S. J. in eum criminationes. 122.

CAPUT III.
Vitæ Virorum Doctrinâ Illustrium O. S. B. Medii Ævi, inde à Seculo XII.

I. Odo Abb. S. Martini Tornacensis atque Episc. Cameracensis. † 1113. pag. 126.
II. S. Bruno Episc. Signiensis, S. R. E. Cardinalis. † 1125. 129.
III. Herveus Burgidolensis Asceta. C. 1130. 130.
IV. Goffridus Abb. Vindocinensis, S. R. E. Cardinalis. † 1131. 132.
V. *Venerabilis* Hildebertus. † 1134. 134.
VI. Drogo S. R. E. Cardinalis, & Episcopus Ostiensis. † 1136. 140.
VII. Eadmerus Episc. S. Andreæ in Scotia. † 1137. 140.
VIII. Petrus *Diaconus* Casinensis. † 1140. 143.
IX. Sugerius Abbas S. Dionysii, & Regens Franciæ. † 1152. 147.
X. S. Petrus Mauritius, cognomento Venerab. Abb. Cluniacensis. † 1156. 151.

XI. WIBALDUS Abb. Stabulensis & Corbeiensis. † 1158. - - pag. 155.
XII. GODEFRIDUS Abb. Admontēsis. † 1165. 160.
XIII. PETRUS *Cellensis* Abbas, ac postea Episcopus Carnotensis. † 1187. - 162.
XIV. REINERUS Monachus S. Laurentii Leodiensis. Claruit 1182. - - 166.
XV. CÆSARIUS Prumiensis postea Heisterbacensis Monachus. Clar. 1222. - 170.
XVI. MATHÆUS *Parisius* Regis Angliæ Historiographus. † 1259. - - 171.
XVII. BERNARDUS Abb. Casini & S. R. E. Cardinalis. †. 1282. - - 172.
XVIII. ENGELBERTUS Abbas Admontensis. † 1331. - - 175.
XIX. CLEMENS VI. P. M. † 1352. - 180.
XX. PETRUS BERCHORIUS Prior Collegii S. Eligii. † 1362. - - 183.
XXI. ADAMUS ESTON S.R.E.Card. † 1397. 185.
XXII. BASILIUS VALENTINUS. a. 1413. - 188.
XXIII. *Venerab.* NICOLAUS de MAZEN Abbas Mellicensis. † 1425. - 192.
XXIV. JOANNES LIDGATUS. † 1440. - 194.
XXV. JOANNES WHETHAMSTEDUS Abbas S. Albani in Anglia. † 1440. - 195.
XXVI. NICOLAUS TEDESCUS Abb. Panormitanus. † 1445. - - 198.
XXVII. MARTINUS Abbas Scotorum Viennæ Austriæ. † 1470. - 201.
XXVIII. CAROLUS FERNANDUS Professor Regius in Universitate Parisiensi. † 1496. 203.
XXIX. ADAMUS VILLICUS Abb. S. Martini Maj. Coloniæ. † 1499. - - 204.
XXX. JOANNES RAULINUS Regii Navarræ Gymnasii Magnus Magister. † 1514. 213.
XXXI. JOANNES TRITHEMIUS Abbas Spanheimensis. † 1516. - - 217.
XXXII. JOANNES de MARRE, Episcop. Condomiensis. † 1521. - - 333.
XXXIII. JOANNES PIEMONTANUS cognomento Bouzbachius Lacensis. † 1526. 335.
XXXIV. NICOLAUS ELLENBOGIUS. † 1543. 338.
XXXV. GREGORIUS CORTESIUS S.R.E.Card. † 1548. 21. Octob. - 339.
XXXVI. ISIDORUS CLARIUS Fulginei Episcopus. † 1555. - - pag. 344.
XXXVII. JOACHIMUS PERIONIUS Theologus Universitatis Parisiensis. † 1559. - 348.
XXXVIII. DIONYSIUS FAUCHERIUS Prior Lerinensis. † 1562. - - 351.
XXIX. FLORIANUS TREFLERUS. † 1565. 353.
XL. JACOBUS BILLIUS Abbas S. Michaëlis in Eremo. † 1581. - - 353.
XLI. JOANNES FECKENAMUS Abbas ultimus Westmonasteriensis in Anglia. † 1585. 357.
XLII. NINIANUS WINZETUS. † 1592. 360.
XLIII. GILBERTUS GENEBRARDUS Archiepiscopus Aquensis. † 1597. - - 361.
XLIV. JOANNES de CASTANNIZA. † 1599. 367.

CAPUT IV.

Vitæ Virorum Illustriū Recentioris ævi.

I. LEONARDUS RUBENUS Abb. Abdinckofensis. † 1609. - - 368.
II. JACOBUS BREULIUS Prior S. Germani à Pratis. † 1614. - - 370.
III. JACOBUS BOSSUTIUS Consultor Congregationis de auxiliis. † 1626. - - 371.
IV. GULIELMUS GIFFORD Archiepiscopus Remensis. † 1629. - - 373.
V. ANTONIUS PEREZIUS Archiep. Tarraconensis. † 1637. - - pag. 375.
VI. DAVID GREGORIUS CORNERUS Gottwicensis in Austria Monasterii Abb. † 1648. 375.
VII. BENEDICTUS HÆFTENUS Præpositus Afligeniensis. † 1648. - - 377.
VIII. CONSTANTINUS CAJETANUS Abbas S. Baronti. † 1650. - - 379.
IX. CLEMENS REYNERUS Abb. Lamspringensis. † 1651. - - - 383.
X. PLACIDUS VIGELLIUS Abb. Majoris Augiæ Brigantinæ. † 1651. - - 384.
XI. CAROLUS STENGELIUS Abbas Anhusanus. † 1663. - - - 386.
XII. ADAMUS ADAMI, Episcopus Hierapolitanus, & Hildesiensis suffraganeus. † 1663. 389.
XIII. D. FRANCISCUS DELFAU. † 1676. - 395.
XIV. LUDOVICUS ENGEL, SS. Canonum Doctor & Professor. † 1674. - 401.
XV. GREGORIUS GEISSERUS Abb. ad S. Georgium in Sylva Nigra. † 1690. - 403.
XVI. ANGELUS de NUCE, Archiepiscopus Rossanensis. † 1691. - - 407.
XVII. VITALIS TERRA RUBRA è Congregatione Casinensi. † 1691. - - 413.
XVIII. AUGUSTINUS RHEDING, Abbas & Princeps Einsidlensis. † 1692. - - 415.
XIX. COELESTINUS SFONDRATUS, Princeps & Abb. San-Gallensis, S. R. E. Cardinalis. † 1696. - - - 416.
XX. JOSEPHUS SAENZ de Aguirre S. R. E. Cardinalis. † 1699. - - 420.
XXI. CLAUDIUS STEPHANOTIUS. † 1699. 424.
XXII. IGNATIUS CLAVENAU. † 1701. - 427.
XXIII. ODERISIUS PIERIUS. † 1702. - 430.
XXIV. OTTO AICHERUS Professor Universitatis Salisburgensis. † 1705. - 435.
XXV. JOANNES MABILLONIUS. † 1707. 436.
XXVI. CLAUDIUS de VERT Prior S. Petri Abbatis-Villæ. † 1708. - - 439.
XXVII. PAULUS RABUSSON Superior Generalis Congr. Cluniacensis. † 1717. - 441.
XXVIII. ANTONIUS AUGUSTINUS TOUTTÉE è Congregatione S. Mauri. † 1718. - 442.
XXIX. LUDOVICUS BABENSTUBER Theologus Ettalensis. † 1726. - - 444.
XXX. BENEDICTUS BACCHINUS Abb. Congregationis Casinensis. † 1721. - 445.
XXXI. DIONYSIUS *de Sainte-Marthe*. † 1725. 451.
XXXII. MATHÆUS PETIT-DIDIER. † 1728. 455.
XXXIII. CORBINIANUS KHAMM. † 1730. 457.
XXXIV. CAROLUS MEICHELBECK Benedicto-Buranus in Bavaria Monachus. † 1734. 458.
XXXV. BERNARDUS PEZIUS Bibliothecarius Mellicensis. † 1735. - - 466.
XXXVI. MARIANUS ARMELLINUS è Congregatione Casinensi. † 1737. - - 446.
XXXVII. BERNARDUS de MONTFAUCON Congregat. S. Mauri Decus insigne. † 1741. 479.
XXXVIII. GODEFRIDUS BESSELIUS Gottwicensis in Austria Monasterii Abb. † 1749. 481.
XXXIX. PLACIDUS BÖCKHN. † 1752. 484.

CAPUT V.

Vitæ Authorum Fœminei sexûs O. S. B. Doctrinâ, Eruditione, ac Scriptis Illustrium. - - 485.

I. ROSWITHA Monialis Gandersheimensis. Claruit anno 980. - - 491.

II. DIE-

II. Diemudis Sanctimonialis Wessofontana. Claruit anno 1073. - - 494.
III. Bertrada Vilecensis Sanctimonialis. Claruit anno 1030. - - 496.
IV. Adela Monialis Marcianensis. † 1110. 497.
V. S. Elisabetha Schœnaugiæ Abbatissa. † 1160. - - - 499.
VI. Heloissa Paracletēsis Abbatissa. † 1163. 501.
VII. S. Hildegardis Abbatissa in Monte S. Ruperti prope Bingas. † 1178. - 503.
VIII. Rilindis seu *Regilindis* Abbatissa Hohenburgensis. † 1169. - - 508.
IX. Herradis Hohenburgensis Abbatissa. Sec. XII. - - - 509.
X. SS. Gertrudis & Mechtildis Sorores C. Sec. XIII. - - - 510.
XI. Angelica Baitelli. C. 1657. - 514.
XII. Helena *Lucretia Cornelia Piscopia.* † 1684. - - - 514.
XIII. Regina Jurata. † 1685. - - 528.
XIV. Maria *Crucifixa a Concept.* † 1699. 528.
XV. Maria *de Blemur* Sanctimonialis è Congr. perpetuæ adorationis SS. Sacramenti. † 1696. - - 530.
XVI. Maria *Stella Scutellari.* † 1702. 533.
XVII. Maria *Magdalena Gabrielis de Rochechouard* Abb. Fontebraldensis. † 1704. 533.

Caput VI.

Recensentur nomina aliorum utriusque sexûs Scriptorum, qui variis ingenii sui monumentis Rempublicam Literariam locupletârunt. *pag.* 535. usque ad 639.

Appendix I.

De Script. Anonymis & Pseudonymis. *pag.* 639.
§. I. *De Anonymis.* - - 639.
§. II. *De Pseudonymis.* - - 645.
§. III. *Alii Benedictini, qui in Eruditorum Societates adlecti varia nomina tulerunt.* 651.

Appendix II.

Exhibet Scriptores omissos in superiori Indice cum additionibus & correcturis. *pag.* - - 654. usque ad 674.

PARS QUARTA BIBLIOGRAPHICA,

Quæ

Bibliothecam Scriptorum Ord. S. Ben. Historico-Criticam Realem per classes digestam exhibet hoc ordine.

Caput I.

Bibliotheca Benedictina Theologica.

Sectio I. De Theologia Positiva.
Recensentur Libri ad eam spectantes hâc serie:
§. I. *Biblia Sacra Benedictinæ Correctionis, Versionis, atque Editionis.* - *pag.* 2.
II. *Interpretes totius Sacræ Scripturæ, aliiq; Compendiarii, qui divinas Scripturas in synopsin & compendium redegerunt.* - 16.
III. *Interpretes Bibliorum ex parte.* - 23.
IV. *Comentatores, seu Poëtæ Biblici, qui Sacræ Scripturæ libros, loca, argumenta, laudes ac commendationem ligatâ oratione expresserunt.* - - - 54.
V. *Scriptores Concordiæ Veteris & Novi Testamenti.* - - 57.
VI. *Scriptores in quædam Loca utriusque Testamenti.* - - 58.
VII. *Scriptores, qui in Sacram Scripturam Tractatus Isagogicos ediderunt.* - 60.
VIII. *Grammatici, Lexicographi & Concordantiæ ad usum Sacræ Scripturæ.* - 64.
Sectio II. De Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis Ord. S. Benedicti. - 68.
§. I. *Sancti Patres Benedictini, qui de rebus Divinis ante natam scholam, maximè de SS.mo Eucharistiæ Sacramento scripserunt.* - 68.
II. *Patres alii Benedictini, atque Scriptores Ecclesiastici, quorum Scripta & Opera habentur in Bibliothecis Veterum Patrum.* 76.
III. *Alii iterùm Patres, & Scriptores Ecclesiastici, quorum Opera in Bibliothecis Veterum PP. partim prætermissa, partim in unum corpus digesta separatim edita fuerunt.* 85.
IV. *Qui sanctorum Patrum Scripta deflorando ex iisdem nova Opera condiderunt.* *pag.* 88.
V. *Collectiones variæ, seu Bibliothecæ Patrum Veterúmq; Ecclesiasticorum Scriptorum.* 91.
VI. *Editiones & Versiones SS. Patrum, Veterúmque Auctorum, qui adornârint.* - 99.
Sectio III. Theol. Scholasticæ Scriptores. 111.
Sectio IV. Theologiæ Polemicæ Scriptores. 121.
Sectio V. Theologiæ Moralis Scriptores. 134.
Sectio VI. Asceticæ, seu Theologicæ Mysticæ Scriptores. - - 140.
Sectio VII. Qui de Doctrina Christiana scripserunt, vel Libros Catholicos ediderunt. 151.
Sectio VIII. Qui Homilias, Sermones, ac Conciones scripserunt. - - 155.
Sectio IX. Qui de Deo, ac SS.ma Trinitate scripserunt. - - 163.
Sectio X. Qui de Christo, Generis Humani Redemptore scripserunt. - - 166.
Sectio XI. Qui de Sanctissima Dei Genitrice Maria scripserunt. - - 170.
Sectio XII. Qui de Angelis, Sanctis, horúmque Laudibus, Cultu, Reliquiis, ac Imaginibus methodicè scripserunt. - - 186.

Caput II.

Jurisprudentia Ecclesiastica.

Sectio I. Conditores, Collectores, atque Editores Juris Canonici. - - *pag.* 193.
§. I. *Sumi Pontifices ex Ordine S.B. qui Literas, Bullas ac Constitutiones ediderunt.* 193.

II. *Qui*

II. *Qui præter Summos Pontifices Canones, Decreta, & Statuta in Conciliis condiderunt.* - - - pag. 200.
III. *De Disciplina Ecclesiastica, Sacrorumq; Canonum Observantia qui scripserunt.* 206.
IV. *Libros, qui Pœnitentiales vocantur, quinam conscripserunt.* - - 211.
V. *Orationes in Conciliis, synodis qui habuerint.* - - 218.
VI. *Qui Collectiones Canonum, seu Corpora Juris Canonici & Ecclesiastici condiderunt.* - 215.
VII. *Scriptores, Editores, atque Collectores Conciliorum, nec non Literarum, atq; Bullarum Summorum Pontificum.* - 223.

SECTIO II. Elucidatores Juris Canonici.

§. I. *Authores, qui in Jus Canonicum commentati fuerunt.* - - 229.
II. *Qui Tractatus, Quæstiones, Consilia, &c. de variis Juris Ecclesiastici argumentis scripserunt.* - - 233.
III. *Qui de jure controverso inter Sacerdotium & Imperium scripserunt Benedictini.* 240.
IV. *Alii Scriptores, qui Sedis Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ libertatem defendendam susceperunt.* - - 246.
V. *Qui jura suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum editis scriptis propugnârunt.* 249.
VI. *Appendix eorum Authorum, qui Jurisprudentiam Civilem, & Publicam, hisque affinem Politicam attigerunt.* - 258.

SECTIO III. Scriptores Appendicum Juris Ecclesiastici.

§. I. *Scriptores Librorum, quibus in Communi tradatur de Divinis Officiis.* - 266.
§. II. *Qui Breviaria, & quæ in iisdem continentur, composuerunt.* - 270.
§. III. *Qui Ritualia, & quæcunque ad Sacramenta & Sacramentalia pertinent, conscripserunt.* - - - 278.
§. IV. *Qui de Celebratione Missæ, rebúsque aliis ad eam attinentibus scripserunt.* 282.

CAPUT III.

SCRIPTORES DE MEDICINA, PHILOSOPHIA, ET MATHEMATICA.

SECTIO I. Medici. - - 287.
SECTIO II. Philosophi. - - 290.

§. I. *Scriptores Logicæ, seu Scientiæ Cogitationum rectricis.* - - 290.
§. II. *Scriptores Metaphysicæ, seu primæ Philosophiæ.* - - 292.
§. III. *Scriptores Physicæ, seu Scientiæ Naturæ.* - - - 294.
§. IV. *Scriptores Ethicæ, seu Morum Scientiæ.* - - - 298.
§. V. *Qui in Platonem, Aristotelem, Porphyrium, universámque Philosophiam commentati fuerunt.* - - 300.

SECTIO III. Mathematici. - - 304.

§. I. *Qui de Mathesi in genere scripserunt.* 304.
§. II. *Scriptores de Arithmetica, & Arte Computistica sive Calculatoria.* - 305.
§. III. *Scriptores de Geometria.* - 307.
§. IV. *Scriptores de Astronomia.* - 309.
§. V. *Scriptores de Musica, & Instrumentis Musicis, Cantúque Ecclesiastico.* - 311.

CAPUT IV.

SCRIPTORES HISTORICI.

SECTIO I. Scriptores Isagogici, & de Chronologia, & Geographia. - pag. 319.
§. I. *Chronologi.* - - ibid.
§. II. *Geographi.* - - 323.
§. III. *Qui sua vel aliorum Itinera literis mandârunt.* - - 326.

SECTIO II. Scriptores Historiæ Universalis 329.

§. I. *Qui Historiam Rerum Sacrarum simul & Profanarum ab Orbe condito in literas retulerunt.* - - 330.
§. II. *Qui Historiam ejusmodi à Christo Nato condiderunt.* - - 336.
§. III. *Qui Res sui temporis annotârunt.* 342.

SECTIO III. Scriptores Historiæ Sacræ & Ecclesiasticæ. - - - 346.

§. I. *Scriptores Historiæ Biblicæ.* - ibid.
§. II. *Historiæ Ecclesiasticæ Universalis Scriptores.* - - - 349.
§. III. *Scriptores Historiæ Pontificiæ.* - 353.
§. IV. *Historias Episcopatuum, Vitásque ac Gesta Episcoporum qui conscripserint.* 359.
§. V. *Scriptores Historiæ Conciliorum & Synodorum.* - - - 367.

SECTIO IV. Historiæ Ecclesiasticæ Particularis Scriptores. - - 372.

§. I. *Scriptores Historiæ Eccles. Nationalium.* ibid.
§. II. *Scriptores Historiæ Religios. Ordinum.* 380.
§. III. *Scriptores Historiæ Sacrarum Expeditionum ad recuperandam terram sanctam.* 386.
§. IV. *Scriptores Sectarum, Hæresum, Schismatum ac Persecutionum Ecclesiæ.* - 389.
§. V. *Scriptores Historiæ Stationum Beatæ Virginis.* - - 396.
§. VI. *Scriptores Vitarum Virorum Illustrium Statûs Ecclesiastici.* - - 399.
§. VII. *Scriptores Dissertationum de rebus in Ecclesiastica Historia controversis.* - 401.

SECTIO V. Scriptores Historiæ Sanctorum. 407.

§. I. *Hagiographi.* - - 408.
§. II. *Martyrologi.* - - 411.
§. III. *Scriptores Sacrarum, ut vocant, Legendarum.* - - 415.
§. IV. *Qui Historias de Sanctorum Reliquiis, Miraculis, ac Canonisatione scripserunt.* 421.

SECTIO VI. Scriptores Historiæ Profanæ. 425.

§. I. *Qui Historiam prophanam Universam à Christo Nato scripserunt.* - - ibid.
§. II. *Scriptores Historiæ Romanæ, ac Rerum Italicarum.* - - - ibid.
§. III. *Rerum Germanicarum Scriptores.* 430.
§. IV. *Scriptores Rerum Francicarum.* 448.
§. V. *Scriptores Rerum Gothicarum, Vandalicarum, & Longobardicarum.* - 457.
§. VI. *Scriptores Rerum Normannicarum.* 459.
§. VII. *Scriptores Rerum Anglicarum.* 461.
§. VIII. *Scriptores Rerum Hispanicarum.* 468.
§. IX. *Scriptores Rerum Bohemicarum.* 471.
§. X. *Scriptores Historiæ peregrinæ, variæ, & exoticæ.* - - - 372.
§. XI. *Scriptores Vitarum Virorum ac Fœminarum Illustrium Statûs secularis ac Politici.* - - - 477.

Sectio VII. Scriptores Quinarum Historiæ in Communi Appendicum. - . *pag.* 482.

§. I. *Scriptores Historiæ Gentilitiæ.* - 482.
§. II. *Scriptores Historiæ Iconologicæ.* - 489.
§. III. *Scriptores Rei Diplomaticæ.* - 494.
§. IV. *Scriptores Rei Nummariæ.* - 501.
§. V. *Historiæ Literariæ Scriptores.* - 508.

Sectio VIII. Scriptores Hist. Benedictinæ. 518.

§. I. *Hagiographi, seu Scriptores Vitæ Sanctorum Ord. S. Benedicti.* - - *ibid.*
§. II. *Martyrologi Monastico-Benedictini.* 523.
§. III. *Scriptores de Viris Illustribus Ord. S. Benedicti.* - - 525.
§. IV. *Scriptores Historiæ Generalis Benedictinæ.* - - - 529.
§. V. *Scriptores de variis Sacri Ordinis Congregationibus* - - - 534.
§. VI. *Chronographi Monasteriorum.* - 536.
§. VII. *Qui Vitas, Historias, Gesta, Elogia, & Catalogos Abbatum literis consignârint.* - - 565.
§. VIII. *Scriptores de Prioratibus, ac Monasteriorum Prioribus.* - - 572.
§. IX. *Necrologia seu Diptycha Mortuorum.* 574.
§. X. *Scriptores de Disciplina Monastica, ejúsque Historia.* - - 578.
§. XI. *Scriptores de Sacri Ordinis Consuetudinibus, Ritibus, & Ceremoniis.* - 587.
§. XII. *Scriptores de Privilegiis Sacri Ordinis, ejúsque Monasteriorum.* - 592.
§. XIII. *Scriptores Historiæ Literariæ Benedictinæ.* - - - 600.
§. XIV. *Scriptores Critici de Rebus in Historia Benedictina controversis.* - 612.
§. XV. *Apologistæ Sacri Ordinis, ejúsque Jurium, ac Prærogativarum.* - 617.

Caput V.

Scriptores Elegantioris Literaturæ.

Sectio I. Grammatici & Linguistæ. - 627.
Sectio II. Rhetores, sive Oratores. - 635.
Sectio III. Poëtæ celebriores. - - 642.
Sectio IV. Scriptores Panegyrum, Applausuum, Elogiorum, Anagramatum, Inscriptionum, Epithalamiorum, Epitaphiorum &c. - - - 649.
Sectio V. Qui Rhetorices, Poëseos, Historiæ, atque Epistolographiæ &c. præcepta scripserunt. - - - 654.
Sectio VI. Critici Veteres & Novi. - 657.
Sectio VII. Polyglotti, & linguarum, ùt vocant, Originalium Cultores. - 661.
Sectio VIII. Comici. - - 666.

Caput VI.

Scriptores et Auctores Miscellanei.

Sectio I. Apologistæ. - - *pag.* 671.
Sectio II. Epistolographi. - - 675.
Sectio III. Interpretes, ac Versiones Librorum. - - - 681.
Sectio IV. Antiquarii Monachi, quinam, & quàm utiles Ecclesiæ, bonisq; Artibus. 687.
Sectio V. Variorum Authorum Collectiones miscellaneæ. - - 693.
Sectio VII. Scriptores inediti, seu Anecdota. - - - - 699.
Sectio VII. Scriptores, quorũ libri rariores. 706.
Sectio VIII. Philologi. - - 712.
Sectio IX. Scriptores, quorum Opera conjunctim edita. - - - - 715.
Sectio X. Authores Operum imperfectorũ. 716.
Sectio XI. Scriptorum Libri deperditi. 720.
Sectio XII. Rerum novarum Inventores, & Artifices Nobiles. - - - 725.

APPROBATIO CENSORIS.

Cum Opus quadripartitum, cui titulus: *Hiſtoria Rei Literariæ Ordinis S. Benedicti &c.* ab admodum Reverendis & Clariſſimis Viris, P. MAGNOALDO ZIEGELBAUER & P. OLIVERIO LEGIPONTIO, ejusdem Inſtituti Alumnis, Theologis & Hiſtoriographis, laborioſo molimine multiſque lucubrationibus, ſapienter & eruditè concinnatum, inſignia ſacræ illius Familiæ in Literas merita, aliáque non ſpernenda Virtutis & Doctrinæ exempla ad imitationem repræſentet; nihil verò à Fide Catholica, aut bonis moribus diſſonum in eo animadverterim: hinc typis in vulgus ad inclyti illius Ordinis ſplendorem bonarúmque artium cultum, & Orbis eruditi commodum emitti poſſe cenſeo, dignúmque exiſtimo.

Auguſtæ 6. *Octobris* 1754.

FRANCISCUS JOSEPHUS de HANDL, SS. Theol. Licent. Rev.mi & Ser.mi Principis Epiſcopi Auguſtani Conſiliarius Eccleſiaſticus, Major Pœnitentiarius, & Librorum Cenſor; nec non inſignis Eccleſiæ ad S. Mauritium Canonicus & Parochus. *mppria.*

IMPRIMATUR.

Ex Vicariatu Auguſtano die 8. *Octobris* 1754.

NICOLAUS ANTONIUS SEIZ, J. U. Doctor, SS.mi D.N. Papæ Prælatus Domeſticus, Eccleſiæ Cathedralis Auguſtanæ Canonicus Capitularis, & ſummus Scholaſt. Rev.mi & Ser.mi Principis Epiſcopi Auguſtani Vicarius in Spiritualibus Generalis. *mppria.*

ELOGIUM

ELOGIUM HISTORICUM
R.P. MAGNOALDI ZIEGELBAUERI.

† 1750. XIV. *Junii.*

§. I.

Ejus natales, studia & religionis ingressus.

LUcis hujus usuram hauserat *Magnoaldus* in Elwangensi Sueviæ & Diœcesis Augustanæ oppido, honestis parentibus circa A.1689. orbi editus, jámque tenerâ adhuc ætate coruscantibus in eo præstantis ingenii scintillis humaniorum literarum studiis statim addictus fuit. Vix pubertatis annos expleverat, cùm spretis mundi illecebris in Imperiali ad Duplices aquas vulgò *Zwifalt* Monasterio D. Benedicti legibus nomen dedit, solemnibus votis sub R.mo Abbate *Wolfgango* eruditionis cultore præcipuo die XXI. Novembris A. 1707. emissis. Peracto regulari morum tyrocinio Philosophiæ ac Theologiæ studiis admotus, ea mox edidit præclari ingenii specimina, quæ ipsum præ aliis distinguebant. Presbyter anno 1713. die XI. Martii Constantiæ ordinatus, paulò post ipse bonarum artium professuram sustinuit. *Wolfgango* Abbate A. 1715. fatis functo, cùm sortes illius alia funderent oracula, privatæ librorum scriptioni animum appulit, cúmque Marianophilus esset eximius, provehendo magnæ Matris Deiparæ Virginis cultui laborum primitias ex asse sacravit, edito *Constantiæ* A.1720. in lucem opusculo mole quidem exiguo, sed succo & pietate referto, cui titulum indidit: *Mancipatus illibatæ Virginis Mariæ*... de quo ipse plura Part. IV. hujus Operis *pag.* 183.

Prima scribendi tentamina.

Domesticas simultates

II. Primo hoc sui ingenii fœtu felicitatus, majores alios mente concipiebat, cùm ecce densiores quædam turbarum nubeculæ animum ejus ita prostrârunt, ut prope mentem à studiis castísque Musarum deliciis avocarent. Nempe quùm inimica sit bonarum artium osorum conversatio, quòd nemo non aliquod nobis vitium aut commodet, aut imprimat, vel inadvertentibus illinat, *non adeò tutum est cum multis vivere, & inter ignavos, stupidos, rixosos & ambitiosos versari*: *Quandoquidem*, ut scitè Palingenius in zodiaco vitæ, * *invisa est istis sapientia propter dissimiles nimium mores. Contraria semper sese oppugnant, semperq; adversantur & obstant.*

Hinc periêre Sophi complures, quòd voluêre
Carpere stultorum mores, ac dicere verum.
Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
Afflicti à stultis, interfectique fuêre...

III. Similes molestias expertus noster, ac subinde illiberali quorumdam convictu offensus, ut salvum ab his caput retraheret, malevolos abscessu fefellit suo, & in superioris cellæ parochiam Diviti Augiæ obnoxiam se recepit, ubi illud condidit opusculum, quod *Constantiæ* A. 1727. typis exscriptum prodiit sub titulo: *Triumphale silentium S. Georgii Megalo-Martyris in exemplum Sodalibus confraternitatis per ipsum Authorem erectæ in Parochia Augiæ Divitis superioris cellæ ad abrogandam jurandi, convitiandi, & imprecandi, consuetudinem pessimam.* Vid. Part. IV. *pag.* 192.

Abscessu fefellit suo

IV. Sed enim, quia Divo dictante Gregorio, *nunquam deest tribulatio persecutionis, si non desit observantia pietatis*, MAGNOALDUS sudes in oculis eorum, penes quos erat vitæ ipsius arbitrium, subortis iterùm aliis simultatibus, ut invidiæ & pallori averentia sacra faceret, impetratis à suo Abbate dimissorialibus in Divitis Augiæ monasterium secessit, ubi Theologiam aliquamdiu docuit, ediditque Libellum *de Præsidio & Patrocinio S. P. Benedicti in articulo mortis.* Constantiæ typis *Joan. Ignatii Neyer* in 8. anno 1730. Tum etiam Commentarios Rabani Mauri in *Danielem* Prophetam & in *S. Joannem Evangelistam* ex Augiensi Bibliotheca erutos prelo aptavit, & notis illustravit.

in Augiam Divitem digressus.

V. Ex-

* pag. 226.

deinde in Austriam.

V. Exinde in Austriam ob quædam ejus Abbatiæ negotia in Aula Cæsaris expedienda digressus, Vindobonæ per aliquot menses moratus est, ubi cùm in Ill.mi Gottwicensiũ Abbatis GODEFRIDI Literatorum Mæcenatis Literatissimi notitiam venisset, ab eo Gottwicum accitus est prælegendæ ejus Cœnobii junioribus Theologiæ morali. Quo in loco extra invidiam quidem, nec tamen extra gloriam erat. Sed diu illîc non substitit, Viennam A. 1733. regressus, ac subinde RR. PP. Benedictinorum B. M. ad Scotos favoribus fruitus, dum tandem meo interventu Illustrium Adolescentûm DD. *de Laterman* moderationem ineunte Aprili A. 1734. in se recepit. Unde arctior illa inter nos consuetudo coaluit, quæ non nisi supremis fatis dissolvi potuit.

Labores ejus litt. Viennæ.

VI. Cōmodam hanc sortitus spartam otiúmque desideratissimum *Magnoaldus* publicas Urbis Bibliothecas sedulò frequentare, inter Auctores sapientiæ continuò versari, nondum inventa quærere, quæsita componere, composita expolire, majoráque moliri cœpit. Tum verò Historicam illam relationem germanicè conscripsit *de Vexillo S. Georgii Equitis & Mart. quod priscis temporibus Germaniæ Nobilitas equestris in bello sacro & civili præferre consueverat.* Viennæ 1735. in 4. Secuto inde anno *Acta S. Stephani Protomartyris*, primarii Vindobonensium Patroni ibidem in lucem dedit; quo de Opusculo vid. Part. IV. pag. 411. Aliud deinde Opus parthenicum de Immaculatæ Conceptionis mysterio condidit, quod Rezii in Austria prodiit A. 1737. in fol. hoc rubro: *Novissima de Negotio Seculorum*... de quo Part. IV. pag. 183. Edidit ibidem Opusculum patrio idiomate conscriptum de Sanguine D. N. J. C. hoc tit: *Pretium Magnum Redemptionis Humanæ.* de quo Part. IV. p. 170. Aliud itidem conscripsit opusculum vernaculè sub tit. *Planctus filiæ Jephte* i. e. cōmunis Christianorum luctus super patientis in carne Dei ac humani generis Redemptoris J. C. humanitatem...

Novus Rei Lit. Ord. S. B. conspectus.

VII. Sed nullo noster ingenii monumento doctrinam suam Orbi literato magis adprobavit, quàm formato per id tempus *Novo Rei Literariæ Ord. S. Ben. Conspectu*, quo non solùm Historiam Lit. penè universam prosequi, sed suas etiam de omni Scientiarum genere observationes criticas, ac judicia de Scriptoribus exhibere constituerat. Dederant jam quidem in hunc agonem sua nomina *Trithemius, Wion, Stengelius* & alii. Sed ab istis prima duntaxat jacta fuêre grandioris structuræ fundamenta; Quorumdam intra verba stetit fides; plurimos in ipso labore mors oppressit; huic indignatio præreptæ laureæ, illi obortæ difficultates, aliis alia obfuêre impedimenta, quominus desideratum Opus perficerent. Tandem verò omnem omnium penè jactum superaverat Cl. P. BERNARDUS PEZIUS Mellicensis Bibliothecarius *, sed cùm ille Scriptoribus Benedictinis undique colligendis suos indulgeret annos, laborem cepit multum, fructum laboris percepit nullum, eidem immortuus A. 1735.

Qua occasione Operis ideam formaverit.

VIII. Curam eo tempore gerebam Bibliothecæ Gottwicensis, cúmque spes evulgandæ *Pezii* Bibliographiæ prostrata jaceret, *Magnoaldo* auctor fui, ut sociatis mecum laboribus ad simile quid moliendum aggrederetur. Pacto inter nos fœdere *de mutuis symbolis*, manum ille Operi admovit tanquam primarius Architectus, atque demùm año 1737. illius Sciagraphiam publico dedit. Tot alii ejus ingenii partus in lucem editi, uti jam ipsum omnibus Reipublicæ Literariæ civibus spectabilem reddiderant, ita non potuerunt non provocare Eruditos ad generosum hunc ausum secundandum. Natæ hinc ipsi cum pluribus summis Viris amicitiæ, & epistolaris consuetudo subsidiis undique fenerandis opportuna.

Ejus ad Calmetum epistola, quâ petit instrui,

IX. Eos autem præ cæteris interpellandos duxit, in quibus eruditio cum humanitate certabat; quos inter cùm facilè princeps emineat Doctissimus Abbas *Calmetus*, prolixiori epistolâ Cal. Maji A. 1737. datâ, ** ad suppetias è sua divite penu sufficiendas eum in hæc verba supplex provocabat; „ *Primum* cùm mihi de alma Congregatione SS. Hidulphi & Vitoni, non à Virtutum duntaxat, sed literarum etiam studiis ornatissimâ, nulla, vel certè quidem exigua, ac pro rei dignitate haud sufficiens adsit notitia, eam mecum à suorum quopiam communicari jubeat. Atque ante omnia edoceri cupio, quinam Rei Literariæ hac nostrâ ætate in Congregatione vestra sit status, & quænam præ cæteris

de Rei Literariæ statu,

ris

* Vide Pezii Epist. ad Calmetum in propyleo Bibliothecæ Lotharing. pag. XIX. seqq. & XXVII.

** Extat integra in fronte Bibl. Lothar. pag. XXV.

ris studia vigeant? Nullus dubito, quin studium S. Scripturæ primas partes teneat, quod proh dolor! apud plerosq; Benedictinos in Germania nequidem secundas, sed planè nullas obtinet. (Studiis,) Num ex Philosophia & Theologia spinosæ, implexæ & inutiles quæstiones eliminatæ sunt? An docetur in Theologia gratuita prædestinatio, intrinseca gratiæ efficacia, ad solos actus bonos & virtuosos præmotio? Quæ aliæ in Congregatione Scientiæ docentur.

(Scholis & Academiis,) „ *Alterum*, ut schola alicujus Monasterii, v. g. si placet, S. Vitoni, quondam celebris habita, diductiùs describatur, enixè precor. In Historia dissidii literarii circa studia Monastica *Mabillonium* inter & Abbatem Trappensem me legisse memini, quòd is, quem postremo loco nominavi, affirmare non dubitaverit, *S. Michaëlis Academiam vel à primo suæ Institutionis anno fuisse suppressam, propter inordinationes eorum, qui ejus corpus constituebant. Hinc factum est, ut P. Procurator Generalis Congregationis S. Vitoni non minus graviter, quàm obsequenter eum expostulaverit.* Rei seriem & scholæ historiam à primis incunabulis usque ad hodiernam diem pleniùs edoceri efflagito.

(de Bibliothecis &c.) „ *Tertium*, quod precor, est descriptio unius saltem, si non plurium, nobilioris Bibliothecæ, præprimis *Senonensis* vestræ, tum *Mediani Monasterii*, in quam causâ Dictionarii Biblici sese abdidisse R.^ma^ Paternitas sua fatetur. Addatur, si placet de R. P. *Cathelinot*, aliísque Bibliothecariis succincta notitia, una cum quibusdam Archivis celebrioribus, eorúmque Custodibus.

(Mæcenatibus.) „ Pro *quarto* instrui cupio de Mæcenatibus Rei Literariæ, si qui se doctissimæ Congregationi vestræ præbuerunt. Addatur, si placet, relatio itineris literarii, si quod vel R.^ma^ Dominatio sua, vel alius è Congregatione confecit.

(de vita Petitdidier,) „ Ulteriùs sollicito efflictim vitam R.^mi^ *Matthæi Petitdidier*, Catalogum ejus Operum, præsertim uberiorem notitiam *de criticis observationibus in Bibliothecam Scriptorum Eccl.* à Ludovico Elia Dupinio *conscriptam*. Legi quæ *Graveson* hac de re scripsit, sed certiora à Domesticis me accepturum spero.

„ Rogito etiam syllabum eorum insignium Virorum, qui è Congregatione vestra *Opera illa egregia*, quorum meminit *Mabillonius* in suo Tract. de Stud. Monast. Part. 2. cap. 20. in lucem emiserunt. An R.^ma^ Domin. sua *Bibliothecam Cluniacensem*, cujus conspectus in Nov. Lit. Lips. A. 1718. Mens. Jan. à me lectus fuit, Juris publici fecerit, me sanè, uti multa alia fugit. (de Cluniacensi Bibliotheca,)

(& Collegio,) „ Cum verò inter Scholas Ordinis nostri celebriores schola Collegii Cluniacensis, quod est Parisiis, numeranda mihi videatur, ejus nos quidem constitutiones, quas edidit *Bulæus* in Hist. Univers. Paris. habemus, sed notitiam Illustrium Virorum, qui in eo vel docti fuerunt præclarissimas scientias, vel easdem docuerunt, supplex contendo. Fors tamen schola illius Monasterii Cluniacensis præ Collegio describenda esset; sed *Bibliotheca Cluniacensis* mihi ad manum non est; Scio illam hìc loci in Bibliotheca Cæsarea haberi, sed ab iis, ad quos ea res spectat, inveniri non potest.

(Senones adire cogitat.) „ Satìn multa efflagito? Utinam per R.^mam^ P. suam liceret mihi Senones venire, & veluti ex condicto inter doctissimos Congr. vestræ Sodales distributis Operibus in conscribenda *Historia Lit.* S. Ordinis nostri laborare. Certè non vacuus venturus essem; possem enim non parvum afferre mecum apparatum.

„ Præterea pro Tomo VII. Operum *B. Rabani Mauri*, quorum novam editionem R.^ma^ Dom. sua in Coment. S. Scripturæ suasit, duodecim tractatus habeo, quorum duos *in Joannem & Danielem* in Augiensi Bibliotheca, dum Theologiam eò loci aliquot ab hinc annis docerem, erutos illustravi.

(De quibusdam Operibus elucubrandis.) „ Prætermitto alia viginti duo Opera, quibus vel de novo componendis, vel emendandis &c. doctissimi Congr. vestræ Sodales occupari possent; unum specificare liceat: *Fides Benedictina de Ss. Eucharistiæ Mysterio, sive Patres, Authores & Scriptores Ord. S. Bened. de Ss. Altaris Sacramento à Seculo IX. usque ad XII. inclusivè, quorum Scripta & Opera in unum corpus, seu Bibliothecam collecta, ac notis & observationibus illustrata exhibentur.* In Historiæ Literariæ Bened. Conspectu, cujus summa capita typis exscribenda, amicorum suasu, brevi cum Eruditis communicabo, recenseo triginta aliquos Scriptores &c. Verùm ne primâ vice verbosior sim, finem facio eâ, quâ par est reverentiâ, supplicans ut R.^ma^ sua Dom. responsionem, si quam da-

re dignata fuerit, ad R. P. *Æmilianum Danelli* Scotensis Monasterii Viennæ Priorem dirigere, hasce verò submissas preces meas æqui boníque consulere dignetur. . .„

De nova Rabani Operum editione.

X. De reliquis, quæ tunc prelo parata habebat Operibus ita ipse literis 25. Octobris A. 1737. ad me datis rescribebat: *Post Conspectûs nostri editionem cogito septimum vel etiam octavum Tomum Operum* Rabani Mauri *adornare eorum, quæ vel inedita adhuc sunt, vel extra sex Tomos à* Colvenerio *olim quondam vulgatos typis exscripta fuerunt. Et hoc tanto magis quia R.mus Abbas* Calmetus *ad novam ejusmodi editionem hortatur. Licetne verò TE in partem ac Societatem Operis vocare? TE inquam, qui Moguntiæ laborabis pro Moguntinensi Archiepiscopo & Fuldensi Abbate, cujus in dignitate Successor Cel.mus Princeps* ADOLPHUS *ex Ill.ma & literatissima Gente Dalbergica, apud quam Tu Bibliothecarii munus sustines...* Rabani *Commentarium in Joannem & Danielem ex celeberrima Ord. nostri Bibliothecâ pridem erutum notis jam illustravi. Tu quâ occasione, quibusque literis Parisios scribes, à San-Germanensibus petere poteris Commentarios in libros Judith & Esther, qui apud eos descripti manu* Petri Schifletii *asservantur. De aliis cùm editis tum ineditis Tomo VII. vel etiam VIII. inserendis TEcum agam peculiaribus literis. Ad hanc verò editionem potentiori Patrono erit Opus; unde cogites velim, quâ ratione fieri possit, ut sub auspiciis Cel.mi Principis Fuldensis scribamus...* Venio ad aliam curiosam lucubrationem, cujus licet longiorem titulum adscribo: *Ven.* BEDÆ *Epistola de Christiani Præsulis Officio ac Missionariis constituendis, olim quondam data ad* EGBERTUM *Archiep. nunc verò denuò recusa & oblata RR. PP. Missionariis Benedictinis in Archiepiscopatu Salisburgensi, proposito simul exemplo* S. CUTHBERTI *aliorúmq; recentioris ævi O. S. B. Missionariorum.* Accedit historica Animadversio ad *D. Caroli Ludovici Baronis de Pöllnitz* declamationem in Celsiss. Archiep. & Ven. Clerum Salisburgensem causâ emigrationis Rusticorum. *Hanc lucubrationem Viennâ Salisburgum tacito Auctoris nomine missam legit Celsiss. Archipræsul, qui me Salisburgum vocari jussurus erat, nisi aulæ Cancellarius obstitisset. Bene factum, quia aliis occupatus non venissem... Aliam Dissertationem prelo paratam habeo, cujus titulus:* Hungaria & Austria Mariæ Virgini Deiparæ dicatæ, Turcarum tyrannide oppressæ, ejusdem verò Divæ Virginis ope ac auxilio in libertatem vindicatæ. . . *Aliud iterùm Opus Parthenico-didacticum condidi hoc titulo:* Sacra Sponsalia Virginem Deiparam inter & duodenos cœlites. . . *Estne Moguntiæ, qui suis velit impensis ea prelo subjicere? fac periculum.*„ Hæc ipse.

Aliæ lucubrationes.

Strigonium in Hungaria.

XI. Ineunte autumno A. 1737. in Hungariam profectus Strigoniensem Archiepiscopum adiit, utì ipse rescribit in suis ad *Calmetum* literis A. 1738. his verbis: *Cùm autumno superiore apud Celsiss. Archiep. Strigoniensem essem, is in laudes R.mæ Dom. suæ denuò & sponte ingressus, ejus in S. Script. comentaria summis laudibus extulit, & omnibus aliis prætulit... De festo Electionis* B. M. V. in Deiparam, *instituendo nihil, his rebus stantibus fiet, de quibus multa scribere tantum non existimo. Obsistendum fuit Lutheranis, ne indulgentiâ Imperatoris ad preces Imperatricis vel antiquam Possidonii Ecclesiam eriperent Catholicis, vel novam conderent. Sed de his nonnisi trepidâ manu...*

& Mellicum in Austria petit.

Ex Hungaria redux Mellicum ad perlustrandam defuncti Cl. P. BERNARDI PEZII Bibliothecam Benedictinam se contulit, ipsúmque apparatum, qui magnis quatuor thecis conclusus ibid. adservatur ad satietatem oculis perlustravit, ut solidius de illo Opere judicium ferre & Auctoris labores Orbi erudito impensiùs comendare posset, quâ de re in laudata ad Calmetum Epistola: *Eram etiam,* inquit, *Mellicii, ubi in Bibliotheca magnum apparatum* Bernardi Pezii *vidi, sed indigestum adhuc, pro Bibliotheca Bened. conscribenda; nolui rogare pro iis, de quibus R.ma Dominatio sua; prævidebam enim me nihil obtenturum esse. Nos enim Benedictini Germani à vestra humanitate multum adhuc distamus...* Cùm autem ipsum monuissem, ut adversaria, quæ cum *Pezio* comunicaveram à Mellicensibus meo nomine repeteret, ita rescribebat die 8. Februarii A. 1738. *Pro Conspectu meo apparatum satis magnum ipse congessi, quamvis omnibus ferè præsidiis destitutus. Sed quid labor improbus non vincit? Ex R. P.* HIERONYMO PEZIO *audivi Fratrem suum morti proximum Mellicensibus suasisse, ut Apparatum suum in Galliam ad RR. PP. Congr. San-Maurianæ mitterent, cùm Mellicii nemo sit ei perficiendo par, & præsidiis tam vastæ eru-*

De Pezii Apparatu ad Bibliothecam Bened.

ditionis

ditionis satis instructus... Nolo plura. Vide igitur ne tua intercidant, aut cum blattis & tineis aliquando rixentur. Author es mihi, ut Cel.mo Principi Fuldensi Conspectum Rei Literariæ Benedictinæ dedicem, & ego Tibi author sum, ut ex promissis mihi Mæcenatem priùs concilies... Pro transmissa synopsi vitæ R.mi PETITDIDIER *debitas rependo grates; ad illa verò, quæ de* Paulo Rabusson *significâsti, nonnulla alia, quæ mihi constant, adjiciam... Vitam* Claudii Etiennot, & Mariæ de Blemur *ex operibus posthumis Mabillonii, ut latinè reddas, obsecro... si Bibliothecam Dupinii ad manum habes, amabo! ex Gallico in Latinum verte,* Histoire de la contestation sur l' autheur du livre de l' imitation de Jesûs Christ. *Extat Tom. 12. p. 157.*

Quædam Magnoaldi Opuscula.

XII. Rursùs in aliis 23. Maji ad me exaratis: *Opuscula,* inquit, *quæ in lucem & edidi, &, si Mæcenates nactus fuero, editurus sum, sunt ferè 12. vel 13... Multo plura & majoris sunt momenti, quæ nisi necessariis destitutus essem præsidiis, elucubrare adgrederer. Unde eorum syllabum conspectui intexam, ut qui voluerit, elucubranda vel solus vel mecum, vel etiam cum aliis suscipiat. Meâ nihil interest seu Titius seu Cajus pro gloria S. Ordinis laboret, modo fiat. Nuper literas à R. D. P.* Montfaucon *amicissimè scriptas accepi, in quibus se conspectum meum cum voluptate legisse, atque cum aliis Sodalibus suis communicâsse significat. Idem in suis ad me literis notificat doctissimus Abbas* Calmetus. R.mus verò Bernardus Baillius *Abbas monasterii Scotorum Ratisponæ plura mecum conspectui inserenda communicavit. Exspecto à TE & ab aliis plura...*

Conspectus Hist. Litt. partem I. evulgat.

XIII. Comportatis igitur ad tantæ molis Opus necessariis *Magnoaldus* ineunte autumno A. 1738. cum Ratisbonensi typographo *Memmelio* transegit, ut primam Conspectûs partem excuderet; Qua de re in suis ad me literis x. Octobris, *Conspectûs*, scribit, *Historiæ Literariæ Benedictinæ prima pars præliminaris actu sub prælo Ratisbonensi sudat; à quo posteaquam liberata fuerit, Partis II. Liber primus, tum secundus ac deinde tertius separatim imprimentur. Ut conjunctim omnes in lucem emittantur à multis quidem desiderabitur, sed ut id fiat majores sumptus requiruntur, quàm quos ego ferre possim... Pro transmisso in conatus meos pereleganti Epicinio* * *laudes tuas in Conspectu meo semel atque iterùm leges. Et quia Chronicon Spanheimense à* Trithemio *scriptum ab anno 1500. ad hæc usque tempora TE deduxisse scribis, operæ pretium facturus es, si vitam hujus ipsius Authoris concinniùs & pleniùs exarares; nam ea, quam Joan. Busæus S. J. Scriptor edidit, numeris suis absoluta non est. Illustris* Ludewigius *Cancellarius Universitatis Hallensis in Saxonia bonas horas haud malè ab illo collocandas existimat, quicunque demùm novam Trithemii vitam adornare sustineat... In hac igitur concinanda nullam non adhibe diligentiam... De vita* Joachimi Perionii *à Te conscripta & mecum communicata in sinu TE amo. Utinam tuâ quoque operâ acciperem Vitam* Davidis Corneri *unàcum catalogo Operum, quæ Abbas hic insignis in lucem emisit...* Ista ibi. In alia verò epistola 21. Martii 1739. ad me iterùm hæc rescribebat: *Catalogum tuum de Scriptoribus Benedictinis ad R.mum Abbatem Gottwicensem transmissum antea exspectare malui, quàm responsorias ad TE darem. Interea nec apicem, nec syllabam hactenus vidi. Tuum erit adlaborare, ut mihi reddatur. Jacta enim est alea. TE monente expunxi caput illud* de libello Imitationis Christi, *in cujus locum substitui Caput V. hoc titulo:* Appendix Virorum Illustrium cùm ex congesto forsan Joannis Griesherren, tum certè quidem ex collectione R. D. P. Oliverii Legipont... *Rationem cur to* forsan *addiderim in meis literis pridem significavi, quia nempe dubito,* an Griesherri manuscriptum Cod. ex Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca describendum nancisci potero... *Utinam non aures præbeas illi, qui inter TE & ME amicitiam fors direptam cupit. Certissimò TE pœnitebit. Forsan unà esse & laborare poterimus. Nondum dico ubi & quando, scies autem postea... In literis tuis A. 1737. die X. Decembris ad me datis scripsisti,* Rabani Mauri Libros Judith & Esther *haberi manu descriptos in Bibliotheca majoris Ædis Moguntinæ, cum aliis ejusdem Opusculis. Quæso TE, Catalogum mihi texe horum MSS. de* Rabano, *quæ Moguntiæ, cum in prædicta æde, tum fors alibi asservantur. Deinde mentem mihi tuam aperi de* Rabani *Commentariis in Judith & Esther. Crucem enim mihi figit* Mabillonius *in elogio* Rabani, *quod Sec. IV. Tom. II. his verbis inseruit:* Ex enumeratis à Rudolfo desunt in Collectione *Pamelii* Comentarii in libros

* Insertum legitur in ipsius Conspectûs propylæo. Confer Acta Lips. Kal. Decembris A. 1741. n. x. pag. 673.

Invitatur ad varios labores Literarios.

bros Judith & Esther inediti, qui penes nos sunt descripti manu Petri Francisci Chifletii... *Cujus ergò sunt Commentarii à Pamelio editi? Solves mihi hunc nodum penè gordium.*

XIV. Nactus interea transmissum à me Indicem Scriptorum O. S. B. hos in plausus erumpebat: *Magnam Tibi nuntio Lætitiam. Bibliographia Tua quatuor ab hinc septimanis mihi Gottwico reddita est, quam aliis occupatus laboribus obiter tantum evolvi; nihilo tamen seciùs ingentem tuam ex eadem perspexi industriam & eruditionem... Interim typis vulgatam Partem I. præliminarem Conspectûs Rei Lit. O.S.B. velim ad manum Tibi esse, ut quæ adjicienda vel immutanda judicaveris, adnotare possis. Quanti enim faciam tuas animadversiones, pluribus in locis leges*... Tum in aliis die 9. Maji rursus ad me datis hæc inter alia nuntiabat: *Scire aves ubinam esse & laborare possimus. Eloquar an sileam? Res actu in motu est. Abbas præpotentis cujusdam monasterii benè de Re Literaria Bened. mereri cogitat; cui ego meam operam pro libris veterum Benedictinorum maximè Historicorum junctim edendis eâ solùm conditione addixi, ut TE in adornandis id genus collectionibus Socium adjungat. Nolo enim tantos támque graves subire labores, ut iis potiùs opprimar, quàm ad calcem perducam... Quid si TE videbo brevi Moguntiæ? Quid si Tu mecum Parisios? Nudiustertiùs ab amico accepi literas, qui omnem opem & auxilium spondet, ut Abbas pro Itinere literario pecunias nobis suppeditet. Habe patientiam,* suavissime Oliveri! *omnia TE diligenter edocebo*... Rursus in literis 18. Aug. ejusdem A. 1739. *Tibi*, inquit, *gratulor, mihi gaudeo. Tibi quod vitam* TRITHEMII *eâ eruditione & doctrinâ conscripseris, ut quam à* Joanne Busæo *habemus nemo deinceps desideraturus sit. Mihi quòd illa magnis expetita votis Viennam denique salva & incolumis appulerit... TE amabo! literas D.* de Barcos *Abbatis S. Cyri, quas gallicè scriptas Mabillonius ad calcem Tom. I. Annal. Bened. retulit, latio dona. Habeo etiam ex ejusd. Mabillonii Operibus posthumis vitam* Mariæ de Blemur, *ex Nizeronii Memoriis*, Pauli Rabusson, Claudii du Vert, Josephi d'Aguirre, Jacobi Billii, Ludovici Bulteau, Joannis Raulini &c. *vitas gallicè descriptas, quas, si annuis, latinè vertendas proximè ad TE submittam. Obsecro hoc bellum milita*...

Emblemata Meyeri.

XV. Iisdem diebus edidit *Emblemata Meyeriana in historia Pacis Westphalicæ.* Subortus illi hic partus inopinatò, occasione *Relationis Historicæ Actorum Pacis Westphalicæ ab* Adamo Adami *ad Maximilianum Henricum Colon. Archiep. summâ fide summóque judicio conscriptæ*, cujus exemplar nactus *Godefridus de Meyern*, vir acatholicus, splendidam quidem, ut par erat, Operis editionem A. 1737. procuraverat, & Em. Cardinali *Passioneo* Viennensi Nuntio Apostolico inscripserat; sed *dolor!* nullus illo unquam in boni Editoris leges impegit turpiùs, dum innumera prope loca pro lubitu invertit, mutilavit, omisit, aut interpolavit. Quod cum advertissent quidam viri prudentes, in quorum manus Autographum inciderat, novâ hac editione cum illo Ms.to collatâ, malam Editoris fidem illicò postulârunt, atque *Magnoaldum* obnixiùs rogitârunt, ut sollicitæ indaginis oculos manûsque porrigeret officiosas, & discrepantias, sphalmata, interpolationes diligenter adnotaret. Annuit ille votis, illúdque procudit Opusculum, quod *Memmelius* Ratisbonensis Typographus, ut à calamo venerat, typis exscripsit A. 1739. in 4. hoc rubro: *Meyeri emblemata, sive loca quædam in Adami Adami relatione P. W. à Godefrido de Meiern interpolata, inversa &c.*... His in publicum sparsis *Apologeticum* quidem ex adverso evulgavit *Meyerus*, sed ita ut facti reíque evidentiâ convictus *Magnoaldo* correctori suo herbam porrigeret. Ita enim ille: *Non difficulter concedo cuncta, quæ in Emblematibus tuis longâ serie recensuisti loca in mea Adami editione haud existere*... Etsi verò utilis est iste libellus ac auctori etiam suo honorificus, magis tamen Orbem eruditum sibi devinxisset noster, si quam spoponderat, genuinam & integram momentosæ illius Historiæ editionem re ipsâ procurâsset. Verùm damnabilis Bibliopolarum præsenti lucro unicè inhiantium morositas in excudendis id genus Operibus maximè utilibus & necessariis, hanc cum aliis publico jacturam intulit, quam interim ex parte levabit memorata locorum inversorum recensio.

Magnoaldi Iter in Bohemiam.

XVI. Tot tantísque laboribus Viennæ exantlatis cùm præclara ipsius Nominis fama sese latiùs effunderet, ineunte anno 1740. in Bohemiam à R.mo Domino Abbate Brzevnoviensi acci-

accitus fuit, ut Regii illius monasterii Historiam conderet. Commodum id nostro accidit variis de causis, tum ut Rem Literariam Benedictinam ejus provinciæ coram indagare, tum ut Abbatum consilia de erigendo comuni studio promovere fortiùs posset. Illuc igitur sub finem autumni profectus, selectis aliquot ex illo Religiosorum cœtu operarum sociis, qui symbolas conferrent, eruderandis inclyti illius Archisterii veteribus notitiis & monumentis, ad quorum amussim exascianda est historia, laboris prima cum iis stipendia fecit. Tum verò comparatis ad Opus necessariis documentis, iis enucleandis & in seriem digerendis tam sedulam navavit operam, ut trimestri illud spatio ad umbilicum deduceret, eodémq; anno typis exscriptum publico daret. In ea porrò lucubratione, utut extemporaneâ, cumprimis ipsius Auctoris solertia, circumspectio, & in rerum selectu judicium, æquè ac in digestione accuratio, satis enitent. Nos nihil perinde optamus, quàm ut doctiores illius Cœnobii in regno Bohemiæ antiquissimi & principalis incolæ corrivatis & recollectis in unam quasi officinam viribus animi, ac operis simul junctis, reliqua tum sui, tum aliorum illius provinciæ Monasteriorum tam extantium, quàm suppressorum, aut in usus promiscuos conversorum monumenta undequaque colligerent, & luce publicâ donarent. Exinde rebus Bohemicis hactenus in obscuro positis non parum lucis & splendoris affunderetur.

Epitome Historica Brzevnoviensis de quâ P. IV. pag. 472. 497. & 541.

XVII. Mense Majo è Bohemia Vindobonam regressus elaborando *Conspectui suo* curas & studia statim reddidit, jámque sub initium Julii ejusdem anni 1740. libris tribus ad umbilicum ferè perductis, de procuranda illius editione sollicitus circumspiciebat. Ast erumpentibus interea bellicis tumultibus Musarum tranquillitati maximè infestis, sereniora tum tempora resupino labori exspectanda fuerunt. Sedatis demùm tantisper Bellonæ furiis, non sibi solùm Musisque cecinit *Magnoaldus*, sed familiari consuetudine, quæ ipsi opportunè cum R.^mo^ D.^no^ *Bennone* * Brzevnoviensi Abbate, & Illmo D. *Philippo Josepho Comite de Kinski* supremo Regni Bohemiæ Cancellario tunc Viennæ intercessit, probè utendum ratus, omnem suis affatibus operam dedit, ut res literaria per ejus Provinciæ Abbates Benedictinos majus deinceps caperet incrementum. Et quia, ùt Cicero ajebat, *nullum munus Reipublicæ afferre majus aut melius Principes possunt, quàm si doceri & erudiri juventutem curent*, hinc agitata sunt inter eos consilia de erigendo Pragæ academico Nobilium Collegio *sub directione Patrum Benedictinorum*, quos à primis retro seculis in hac Palæstra magno suo & Reipublicæ comodo passim desudâsse constat.

De erigendo Pragæ Nobilium collegio.

XVIII. Id genus Instituti *Kinskio* summæ prudentiæ viro eò magis videbatur necessarium, quòd, ùt ipse ajebat, *Nobiles Bohemi ex defectu occasionis opportunæ ac debitæ informationis passim excurrant ad exteras Academias, ubi subinde pessima imbibunt principia.* Neque verò hæc res levis est momenti, à qua totius propemodum Reipublicæ salus aut pernicies dependet. Negotio itaque Augustissimæ Bohemorum Reginæ proposito, quùm salubre consilium summoperè probâsset, ejus Promotor *Kinskius* nihil reliqui fecit, quo illud perficeret. Demandata igitur provincia Cl. P. *Anselmo Desing* viro in tali institutione versatissimo, ut Professores ad formandum illud Collegium maximè idoneos ex aliis per Germaniam Monasteriis Pragam invitaret. Acciti proinde Statores in acie primi RR.PP. *Magnoaldus Ziegelbauer, Oliverius Legipont, & Udalricus Weis*, ineunte anno 1744. ad Brzevnoviense S. Margarethæ prope Pragam O. S. B. Monasterium convenerunt, ubi collatis simul consiliis, mutuísque officiis prima tanti moliminis jecère fundamenta; jámque eo ventum erat, ut hac in parte felicem quisque sibi sponderet rei eventum, cùm ecce recrudescentes inopinatò Bellonæ furores structuram omnem propè subverterunt. Mense namqne sextili Rex Borussiæ clam admoto in Bohemiam exercitu Pragam acriori rursus impetu pressit, & milite destitutam triduo expugnavit.

Ejus exordia & fata.

XIX. Agebam interea Vindobonæ cum Cl. P. *Desingo* in conficiendo Bibliothecæ Kinskianæ ad usum futuri Collegii ab Ill.^mis^ ejus Possessoribus concessæ catalogo distentus, dum triste advenit nuntium, *Pragæ omnia sus déque verti.* Quocirca relicto Viennæ *Desingo* ad Rayhradense in Moravia Monasterium me recepi, illìc præstolaturus belli exitum. Paulò pòst *Magnoaldus* cum D. Abbate Brzevnoviensi ex Bohemia Vindobonam se contulit, ubi

* Obiit ille A. 1751. die 2. Decembris.

Magnoaldus Bibliothecam Bohemicam adornat.

ubi reliquâ æstate consedere jussus meliori exspectatione suspensum lactabat animum. Nec tamen ibi ab Opere languidus cessavit, sed majori conatu per hyemem metere gestiens fructus, quos autumni fortuna negârat, hortatu rogatúque *Comitis de Kinski* & Abbatis Brzevnoviensis condendæ *Scriptorum rerum Bohemicarum Bibliothecæ* manum admovit, omnéque studium vasto Operi perficiendo deinceps impendit. Qua de re in suis ad me literis ineunte anno 1745. Pragam missis: *Viennæ*, inquit, *otiosus non dego, sed Operi lucubrando constanter insudo, cujus est titulus:* Bibliotheca Bohemica, in qua notitia traditur Auctorum, qui scripsêre de rebus Bohemicis. *Quam ceu prodromum excipiet nova collectio Scriptorum rerum Bohemicarum præ* Freherianâ *multùm auctior, locupletior atque emendatior. Hujus collectionis* (quæ minimum VIII. Tomis constabit, cujusque designatio majorem in modum Viris eruditis placuit) *tacitus mecum TE Socium & adjutorem designavi, atque adeò apud R.*^mum *D. Brzevnoviensem Præsulem Tui, verbis sanè honorificis, memini. Jam ex literis tuis intelligo aliam Tibi delatam esse provinciam. Rem tamen è tua existimatione futuram facies, si donec professuram auspiceris, opem feras. Peto verò à TE efflictim, ut sequentium Scriptorum pleniorem notitiam unde unde Pragæ comparare non graveris.**. *Crede* Mi Oliveri! *non solùm mibi sed & Tibi arabis. Ætas mea ingravescit, Tibi lampada tradam; de rebus enim Bohemicis pauca sunt literis mandata, plura mandari possunt, de quibus TE docebo.*

Operis utilitas.

Utilitas Operis satis perspecta est; Cum enim illustres Juvenes iis instruendi sint literis atque artium disciplinis, quibus ad capessendam in regno Bohemiæ Rempublicam idonei fiant, notitiâ quadam prævia Juris publici Bohemici præcolendi atque præparandi sunt. Hæc autem ex Historia regni pragmatica comparanda est. Quî verò fieri potest, ut eam consequantur, si nequidem Auctorum & Scriptorum, quibusq; illi nitantur principiis, & quàm sæpè toto cælo inter se diversis, ullam habeant cognitionem? In hanc ut veniant, incredibili labore ac studio Bibliothecæ Bohemicæ, *in qua id genus Scriptorum traditur notitia, elucubrandæ incumbo. Opem mibi fert sanè fidelissimam* Dom. de Rosenthal *in rebus Bohemicis longè versatissimus, & hanc quidem præstat prævio D.*^ni *Abbatis Brzevnoviensis Viennæ præsentis rogatu...*

Pragensis Collegii Dissolutio.

XX. Penduli adhuc eo tempore hærebant animi de futura Collegii erectione, cùm tandem Abbas Brzevnoviensis clanculariò impetratâ ab AUGUSTA illius suspensione, sub finem Martii A. 1745. convocatis, qui Pragæ aderant, Professoribus, *cessare omnia* denunciabat. Durum quidem & asperum, ne dicam, iniquum istud iis videbatur, qui tot exantlatis laboribus, tótque superatis difficultatibus & molestiis rem eò deduxerant, ut jamjam coronidem Operi certò imponendam sperarent. Sed nullus id tulit graviùs *Kinskio* negotii illius Promotore primario. Quocirca Abbas, ut offensam mitigaret, reliquis Professoribus honorifice dimissis, Me ad Theologiæ Dogmaticæ professuram retinebat, speciosè obtendens, fore ut propitiore affulgente Luciná cæteri denuò ad Opus revocarentur. Hac spe erectus in loco aliquamdiu substiti; tum verò *Magnoaldus* Viennæ relictus, ut Bibliothecam Bohemicam perficeret, datis ad me literis 25. Septembris A. 1745. hæc inter alia de illo Opere nunciabat: *Jam sex mensibus Bibliothecæ Bohemicæ labore plusquam improbo insudaveram, cum literæ jussu R.*^mi *D. Abbatis scriptæ supervenerunt, quibus tribus verbis significabatur,* ad mensem Aprilem cessare omnia. *Laconicè quidem, sed viro, cujus conducta fuit opera, ut librum elucubret, qui prelo typographiæ Collegii excitandæ proximè subjici posset, æquo animo non ferendum.*

Bibliothecæ Bohemicæ commendatio.

Ego ex consilio Virorum & eruditione & prudentiâ præstantium nolui esse Authbor dimidiati Operis. Certè ne claudus quidem sutor, cujus opera ad par calceorum consuendum esset conducta, suum laborem uno calceo confecto infringi patienter sustineret... Jam Bibliotheca ista ad fastigium licet non supremum, sublime tamen, itáque altum perducta est, ut sine jactantia affirmare posse mibi videar, Regnum Bohemiæ in boc genere nullum tale Opus ostentare posse. Obtulit se Bibliopola Viennensis, qui suis sumptibus illud imprimi curabit, ipséque ultrò impressionem urget, cùm magnum lucrum ex distractione hujus Operis se facturum speret. Audivit enim illud à Viris Eruditis & Politicis (quibus ejus perlustrandi copia facta est) magnoperè laudari, atque typis dignum judicari. Tantum reditus Excellentissimi supremi Cancellarii (Comitis de Kinski) *exspectandus est, ut, cujus censuræ priùs*

* Subjungit huic epistolæ Scriptorum indicem.

subjici

subjici debeat, intelligam... Habebit hæc Bibliotheca ex omni statu, Civili, Ecclesiastico, Religioso, non in Bohemia modò & Moravia, sed aliis etiam Regnis & Provinciis, Galliâ, Italiâ, Belgio, Germaniâ cupidos emptores; Est enim Opus novum, ante hunc diem nunquam visum, magnâ diligentiâ conscriptum, rebus maximi momenti cùm sacris tum profanis refertum. Est insuper hæc Bibliotheca prodromus ad collectionem novam Scriptorum rerum Bohemicarum Tomis minimum VIII. comprehensam, cujus Conspectus in Bibliotheca comparebit, cujusque gloriam libenter Brzevnovii Religiosis cessurus sum. Nunc si videbitur hâc de re poteris cum D. Abbate conferre. Meâ nihil interest, si nolit, neque commodum, neque gloriam sui Monasterii augere, Bibliotheca Vieñæ prodibit. Et quia per absentiam in nonnullis Scriptoribus mihi hæret aqua, eorum nomina Tecum communico, quorum uberiorem notitiam Pragæ à TE conquiri efflagito. Hæc ibi. Vid. Part. IV. pag. 472.

De Cultu S. Crucis. XXI. Insigni isto Opere magnâ, ut dixi, solertiâ nec minore eruditionis apparatu ad umbilicum perducto, aliud de *Cultu & Veneratione S. Crucis in Ordine S. Benedicti,* quod in gratiam Augiensis Monasterii horis subcisivis elucubrandum susceperat, anno 1745. Juris fecit publici. * De aliis, quæ manu premebat, Operibus libet ipsum audire disserentem in Epistola ad me data 25. Sept. A. 1745. *Hoc Opus Historico-Didacticum de cultu S. Crucis in Ordine S. Benedicti, duo alia manuscripta forsan exceptura sunt. Plura enim habeo ejusmodi Opera jam prælo parata, videlicet:* Epistolas Dionysii exigui ad Stephanum Episcopum, *plenas omninò bonæ frugis.* Duos item Tomos Virorum Illustrium O. S. B. qui Epistolas asceticas scripserunt, vel de eruditione & doctrina in Ordine Benedictino egerunt. *Quæ collectanea in lucem dare cogito, si Bibliopola occurrat, qui sumptus sufficiat... Et ista quidem inscribere meditabar R.*^*mo*^ *D.*^*no*^ *Abbati Brzevnoviensi, si in collectione Scriptorum rerum Bohemicarum adornanda opem ferre, eámque suorum Cænobitarum nomine edendam recipere voluisset. Sed... Irascor planè, imò misereor, quòd Abbates Benedictini in Bohemia à bona mente adeò sint derelicti, ut partam paratámque hanc gloriam Ordini suo vindicare nolint...*

De edendâ Historiâ lit. O. S. B. XXII. Dolebant interim plerique, quòd de istis Operibus in publicum proferendis plus æquo sollicitus, egregium illum *Historiæ Literariæ Benedictinæ* foetum jam maturum in lucem non emitteret. Quam ob rem crebriùs per me pulsatus, hæc inter alia reponebat, digna omninò quæ hîc liberaliùs admetiar: *Mones me sæpiusculè & stimulos etiam addis haud vulgares, ut* Historiam Lit. O. S. B. *Opus, ut ais maximè necessarium, utile, jucundum, Orbíque erudito æstimatissimum, & Ordini nostro præsertim gloriosum, atque àb omnibus desideratum prælo subjiciam. Quâ in re amicè quidem mecum agis & benevolè. Sed volenti & currenti ùt quid calcaria subdis?* Tu mi bone! *Typographum aut Bibliopolam suggere, qui suis sumptibus (quos ego ferre non possum) id facere velit. Certè jam plures sollicitavi, nec ullum reperi, qui id Operis æquis conditionibus in se recipere velit excudendum. Et quod planè indignum videtur, habent Benedictina quædam Monasteria typographias, quæ tamen ex pudendo metu, ne quid detrimenti patiantur, id facere recusant. Tanti nunc fit Res Literaria in Ordine S. Benedicti per Germaniam. Prô pudor! Habent Cistercienses, Dominicani, Jesuitæ, suas, ùt vocant, Bibliothecas; Habent & Ordines Mendicantes Scriptorum suorum Historias;* & BENEDICTINI *reliquis anteriores & ditiores, iis carere malint, ne quid pecuniæ in typos aut sapientiæ monumenta impendant. O probrum! ô dedecus! Sed ita res habet in Germania nostra:* Vetus Regula laudatur, & novis moribus vivitur... *Me Hercule! non est venusta species Religionis, ubi tantus prævalet contemptus eruditionis...* Hæc ille. Verùm ferenda sunt ista patienter, quæ nec vota nostra mutent, nec querimoniæ, & Sapientibus tantùm Musísque canendum, cùm ignavi illi auribus careant, vel batavas duntaxat, & lydias arrigant, ut ex adverso mussitantes probris & calumniis opprimant.

XXIII. Hactenus Vindobonæ suâ quadrâ victitans *Magnoaldus* in collectione Scriptorum rerum Bohemicarum adornanda perduraverat planè indefessus agendo, cùm tandem *Societas Incognitorum* Eburi Moravorum Augustalibus auspiciis recèns erecta ipsum adoptivis ex Austria coetûs sui ornamentis potioribus 23. Martii an. 1747. perhonorificè accensuit, transmisso ad eum diplomate cum literis primâ Aprilis. Novo hoc noster honoris titulo pro meritis auctus, novis quoque Eruditionis speciminibus inclaruit, talésque Academiæ submisit symbo- Magnoaldus Olomucium accersitur.

* Vid. Part. IV. pag. 425.

ſymbolas, quæ ipſi probabile nomen apud omnes pepererunt. Comitante igitur opinione Viennâ Eburum ab illuſtri Viro L. B. *de Petraſch* illius Societatis Inſtitutore & Præſide accitus, promtiſque Sociorum ſtudiis exceptus, paulò pòſt *Secretarii* munus obire juſſus eſt, laudati *B. de Petraſch* menſâ & convictu reliquis vitæ ſuæ annis uſus. Quantâ autem fide, quâ etiam curâ, aſſiduitate & diligentiâ ſingulis, quæ ipſi incumbebant, negotiis operas commodaverit, ſatis ſupérque, ne exterorum allegem teſtimonia, demonſtrant Ephemerides menſtruæ, Epiſtolæ & ſymbolæ, quibus per id tempus orbem literarium præclarè admodùm erudiit. Ei námque in tanta hominum Eruditorum celebritate viventi, omniúmque obſequiis vi muneris implicito, penè quotidianum fuit cum iis Epiſtolarum commercium, in quibus multa continentur, quæ naſcentis Academiæ ſtatum denudant, multa, quæ ſana conſilia ſuggerunt, plura, quæ rem literariam illuſtrant.

Opera ibidem elucubrata.

XXIV. Etſi verò Eburum ad hoc viſus ſit à ſecunda fortuna vocatus, ut cum adverſa luctaretur, eo tamen loco & tempore tot inſignia elucubravit opera, quæ ſanè nunquam ſine incredibili laboris conſtantiâ, animi tranquillitate, & plusquam ſpartanâ inter oblatrantium furores patientiâ elaborare potuiſſet. Primum autem quod ibidem ex eruditionis ſuæ penu deprompſit excudendum, fuit *Centifolium Camaldulenſe*, quod D.no Baroni *de Petraſch* Academiæ Præſidi, ceu ſuas, *quà Socii*, primitias dedicavit, quodque ipſe Mæcenas rigidus aliàs operum Cenſor, eo in pretio habuit, ut illud ſtatim Typographo ſuo Veneto *Joanni Bapt. Albrizzi* exſcribendum commiſerit; prelo autem emerſit A. 1750. in fol. Maj. hoc rubro: *Centifolium Camaldulenſe, ſive Notitia Scriptorum Camaldulenſium, quam ceu prodromum exceptura eſt Bibliotheca Patrum Camaldulenſiū, ſive Operum ad Hiſtoriam, Diſciplinam, & Aſceſin ſacri Ordinis Camald. attinentium collectio Tomis VI. comprehenſa; Cujus Bibliothecæ ſeu Collectionis accurandæ hic ad calcem prævius exhibetur Conſpectus.* Opus hoc non tam mole, quàm eruditâ adornandæ Patrum Camaldulenſium Bibliothecæ ichnographiâ videtur æſtimandum, ex quo prævie diſcas, qui potiſſimùm ex illâ verè eremiticâ familiâ in calamum incubuerint, quos ſuo ex ingenio fœtus ediderint, quosque Literatos ſubierint labores, licet Aſcetæ illi longè alium ſibi præſtitutum habeant finem, quàm ut literarum ſtudiis ac libris ſcribendis vacent.

Centifolium Camaldulenſe.

Alii labores litterarii.

XXV. Ceperat eo quoque tempore idem Bibliopola Venetus conſilium de excudendo *Magnoaldi Conſpectu Hiſtoriæ Lit. O. S. B.* Tum etiam noſter ſæpè memoratam *Scriptorum Bohemicorum* Bibliothecam nomine *Societatis Incognitorum* in lucem proferre cogitabat. Sed hæc effectu caruiſſe poſtea dicemus. Interea Philohiſtorum patriæ hortatu impulſus ſubciſivas collocavit operas in condenda Olomucenſis Eccleſiæ ac totius prope Moraviæ Hiſtoriâ; quod Opus biennii labore effuſum veriùs, quàm elaboratum anno 1749. duobus juſtæ molis voluminibus abſolutum dedit.

Olomuciū Sacrum.

Eo in Opere ſtylo ſimplici, nec calamiſtris inuſto, aut pigmentis incruſtato animi ſui ſenſa noſter expoſuit, prout in re tam ſeriâ fieri oportere cenſebat, ubi veritas & pondus rerum, non lenocinia verborum quæruntur. Multa tamen pumice judiciiq; accuratioris limâ indiguiſſe mihi viſum eſt, dum philyras illius perluſtrarem. Nihilo ſeciùs, uti extemporalis in omni ſcriptione ſua fuit *Magnoaldus*, omniáque prout ſemel conceperat, in Typographiam mittere properabat, ita jam tum circumſpiciebat Bibliopolam, cujus impenſis ederetur. Cùm enim aliqui tantum decus *Benedictino* inviderent, metuerétque doctiſſimus Auctor, ne vel mutilum, aut interpolatum Opus aliquando in lucem ſuis ingratiis protruderetur, vel in aliena incude à novo quodam fabro refingeretur, aut cenſuræ prætextu penitùs ſuppirmeretur, eò adductus fuit, ut ſpretâ etiam promiſſæ mercedis jacturâ, illius editionem maturaret. Quibus de rebus, dum ab eo invitatus iter in Moraviam meditarer, hæc mihi nuntiabat: *Non TE fugit in Hiſtoria Eccleſiaſtica poſt Pontificiam, eam, quæ Epiſcoporum eſt primas obtinere. De Olomucenſibus Epiſcopis nihil typis excuſum eſt, niſi* Auguſtini Moravi *miſerabilis catalogus. Ego ſubinde rei indignitate permotus obſcuris lucem, faſtiditis gratiam conciliare ſtudui, atque conſcripſi* OLOMUCIUM SACRUM *ſeu* Hiſtoriam Epiſcoporum Olomucenſium, *Tomis II. in fol. comprehenſam... Si per Francofurtum vel Norimbergam iter facis, experire Bibliopolas, an nullus id Operis ſumptibus ſuis edere velit? Quæris*

cur

cur non Olomucii? cur non Viennæ? Propter censuram, quæ fugienda & declinanda est veritatem amanti. En Tibi exemplum: Bibliotheca Bohemica à me prælo parata jam tertium in annum Viennæ sub censura gemit, ita quidem, ut nullis itineribus, nullis literis, nullis precibus recuperare MS. possim. Hoc Opus constat mihi jam supra mille ducentos florenos. Laudatur, probatur, sed non datur, ut typis excudi possit. Est autem prodromus ad collectionem scriptorum rerum Bohemicarum, cujus adornandæ Socium TE jam diu selegi... Ita ipse de insigni illo Opere, cujus editio hodiedum desideratur.

De collectione Conciliorum Germaniæ. XXVI. Cum itaque tot tantique labores pro Patria impensi non tantum nihil ipsi proficerent; sed novas etiam molestias facesserent, suo tandem damno sapientior factus, ad alia Opera Religioni & Ecclesiæ utiliora curas convertit; de quibus ipse suo ordine verba faciens: *Ego*, inquit, *de alio rursus nobilissimo Opere cogito, quod est Collectio Conciliorum Germaniæ, ad exemplum* Sirmondi, *qui Galliæ Concilia edidit... Tu igitur*, Suavissime Oliveri! *circumspice diligenter, ut Synodorum ejusmodi acta undequaque poteris, nanciscaris. Stude præsertim historiæ Conciliorum, quæ in Archidiœcesi Coloniensi habita fuerunt, & statuta synodalia, orationésq; sedulò collige. Quod idem de Moguntinensi & Trevirensi facies. De hoc proposito scribam Eminentissimo Cardinali* QUIRINO, *ut Serenissimum Hassiæ Landgravium, Episcopum Augustanum singularem Literarum Cultorem & disciplinæ Ecclesiasticæ Statorem primarium, hujus collectionis adornandæ patronum nobis conciliet; nisi enim sit, qui patrocinium impendat, & sumptus præbeat, nihil agendum. Hunc autem in finem molior Opus simile ferè* VALENTINI ERNESTI LOESCHERI *Bibliothecæ purpuratæ, quâ Scripta Principum præsertim Germanorum exhibentur, hoc titulo:* Insulæ doctæ per Germaniam... *Quod prælaudato Episcopo Augustano, ceu pararium ad collectionem Conciliorum Germaniæ inscribere cogito. De reliquis lucubrationibus meis, quarum aliæ sub prælo sudant, aliæ eidem, ut spero, proximè subjicientur, Tecum plura vel oretenus, vel per Epistolam.*

Insulæ doctæ.

Variæ lucubrationes. XXVII. Iis porrò diebus typis evulgavit duo quædam opuscula sermone vernaculo exarata, videlicet: 1. *De Sanguine Christi & aliis reliquiis in regio Vindobonensi S. Claræ monasterio asservatis.* Alterum sub adscititio nomine *Venantii Dianæ*, hoc rubro insignitum: *Kaysers-und Königlichē Jagds-Geschichten...* i. e. Historiæ venatoriæ Regum ac Imperatorum ex variis Auctoribus congestæ, ac in unum corpus redactæ, necnon moralis doctrinæ stricturis, politicó-Christianis admonitionibus de bono & malo venationis usu distinctæ. *Coloniæ*, veriùs *Lipsiæ* sumptibus *Christiani Martini* A. 1749. in 8. de quo ipse Part. IV. *pag.* 477. Alia quæ tunc elucubranda sibi præsumpserat, sunt I. *Sacræ Eremi per Europam.* II. *Notitiæ Historicæ de Instituto Sanctimonialium sub Regula S. P. Benedicti.* III. *Certamen de principatu & gloria fortitudinis inter Amorem, Honorem & Pecuniam.* IV. *Meditationes in Regulam Ss. P. Benedicti, ex variis hujus Instituti Scriptoribus Italicis & Gallicis comportatæ.* Opusculum planè eximium, in quo pius Auctor sui characterem depingit, & vitæ asceticæ, quam inter adversantes seculi undas, ad cœlestis Patriæ portum adspirans ducebat, seipsum genuinum exhibet ectypum.

XXVIII. An alia hoc temporis intervallo conscripserit Opera me fugit; id constat, ipsum nisi inter malevolos & invidos Eburi rubiginâsset, ac fortunâ constanter iniquâ pressus fuisset, copiâ & splendore lucubrationum inter summates Reip. lit. viros fuisse radiaturum; Sic ingenio, diligentiâ, zelo, promptitudine & assiduitate factus erat ad omnia pronus. Quæ autem & qualia apud Olomucenses perpessus sit incommoda, præsertim ab iis, qui novi generis monopolium affectantes, alios omnes Religiosos contemni, suos verò velut aureâ Homeri catenâ è cœlo dimissos sapientiæ Doctores & Musarum pullos unicè spectari volunt, prolixiùs ipse in suis ad me literis commemorat; quæ tamen prætereo, ne & ipse crabrones in meum caput excitem. Paucis multa complexus est Ill. Academiæ Incognitorum Præses Baro *de Petrasch* in quadam ad Em. Card. QUIRINUM epistola, ubi inter alia, *Ego*, inquit, *patriæ meæ monstrum unàcum scientiis fueram, quas colui; pejori me sorti exposui, dum Viros plures Literatos sive extraneos, sive quos timor occuluerat, indigenas labori meo socians, inscitiæ bellum indicere, præjudiciis respondere, scientiarum obstacula retegere sustinui...* Quid plura? *Est hoc omninò velut insitum Theologis*, ait Sleidanus, *ut viros doctos exagitent &c.*

XXIX. Harum porrò simultatum ut me quodammodo participem redderet *Magnoaldus*, ingruente autumno Magnoaldi extrema.

 anni

añi 1749. me ad se Olomucium accivit rogatu Ill.mi Comitis *de Giañini* Cathedralis Ecclesiæ Scholastici,& Parochiæ ad S.Mauritium Præpositi. Vix illuc appuleram cùm nefarias in me machinationes expertus sum abundè. Ægrè hinc exacto illic medio ferè anno in Silesiam tandem à præfato Comite abductus secessi, ejúsque nutu moderandis juniorum Comitum *de Wengerski* studiis & moribus die 28. Febr. an. 1750. præfectus fui. Tum verò *Magnoaldus* sibi ab illis, qui divortium inter nos volebant, imponi passus, omne mecum intermisit commercium; mihi quoque dandis ad eum literis viæ omnes interclusæ. Totus autem ad extrema distentus erat noster in conscribendâ ad Em. Card. QUIRINUM epistolari quâdam Dissertatione gravis omninò argumenti, sub titulo: *Febris Ambrosiana cleri Olomucensis, hujusque curandæ necessitas maxima summo Pontifici &c. proposita, additis quibusdam abusibus in eadem diœcesi grassantibus.* Ast eheu! quominùs Opus perficeret, inopinata intercessere fata. Cùm enim die XIII. Junii ex consilio Medici pulverem, nescio quem, certè lethalem sumpsisset, medica portio tale illi ventris profluvium excitavit, ut vix non exta & ilia effuderit. Desperatâ igitur salute convocatis Presbyteris, omnibus Ecclesiæ Sacramentis ritè provisus, circa horam noctis secundam die XIV. Junii extinctus est, tumulum consecutus in Ecclesia S.Mauritii, funebres ei honores procurante Ill. Comite *de Giannini*, qui omnem quoque ipsius supellectilem literariam, omniáque Mf.ta, chara sanè pignora sibi vindicavit, me frustra eadem repetente. Præcipua verò sunt: *Olomucium sacrum. Bibliotheca Bohemica. Rabani Mauri anecdota*, &c.

Obitus 14. Junii 1750.

Mores ipsius & Virtutes.

XXX. Mirabitur forsan aliquis, quòd homo unus, nec longævus admodùm, nec subsidiis affatim instructus, cuíque fortuna non solum humilis, verùm etiam oppidò parca fuerit, tot tantísque laboribus exantlandis, támque diversis Operibus nonnisi infinitâ congestis lectione elucubrandis suffecerit. Mirarer & ego nisi stupenda & propè inimitanda ipsius diligentia, assiduitas, & promptitudo ex familiari cum illo necessitudine mihi innotuisset. Totus ille in libris erat, continuæque lectioni & scriptioni sic deditus, ut otium acerrimi hostis loco haberet. Vasta quidem volumina penes se habebat nulla, libellis duntaxat minutioribus & schediasmatibus in usum selectis instructus; alienas verò opes librarias frequentiùs in suos adhibebat usus. Semotus semper à populo & civilibus undis, nihil antiquius, nihil jucundius habuit, quàm perpetuò cum Musis versari, casto earum contubernio frui, scribere & præclaras quidem res antiquitatis cognoscere, atque ita omne tempus, quod vel præteritum, vel futurum est, suum facere. Gustu præsertim afficiebatur in omne id quod excolendo ingenio servire pronum est. In conversatione cum aliis modestus erat, comis & ad officia humanitatis paratissimus. Sermones quidem à re literaria alienos cædebat parciùs, sed tamen absque morositate ad quæstiones ea paucis regerebat, quæ solidam ejus eruditionem prodebant. Cum amicis etiam jocari, & salibus, argutiísque lepidis certare, quotiescúnq; res posceret, assueverat. Eruditos præ reliquis semper coluit,eósque ad sua vel colloquia, vel commercia literaria invitare, aut eorùm uti luminibus & symbolis maximè studuit. Pudet me de consorte dicere,quod in me nequeo reperire: *fuit enim in illo cum sapientiâ magna simplicitas, cum doctrina humilitas, cum facundia loquendi parcitas.* In precibus Deo adhibendis sedulus cumprimis fuit & ardens, nec aliud actionum suarum fecit initium, quàm ab oratione. Exul à Cœnobio vel ipsis claustralibus emendatioris vitæ exemplum præbuit; adeò solitudini, recollectioni, rebúsque divinis intentus vacabat. Matrem suam *Religionem Benedictinam* ad suprema usque fervidè coluit, ornavit, defendit, & scriptis suis à superciliosо exterorum contemtu atque vilipendio cum paucis aliis egregiè vindicavit, magis etiam exornaturus, si qui poterant, necessariis cum præsidiis adjutum voluissent. Cæterum in prosperis, cum maximè in adversis æquâ modestiâ & fortitudine claruit. Simplex quidem apparebat, sed ita,ut in imprudentiam non deflecteret. Candor, res licèt hoc ævo penè im̃ortua, in verbis pariter ac in factis illius adeò illustres spargebat radios, ut ætatis priscæ,non nostræ hominem esse credidisses. In ipso certè si in quoquam alio Persiani illi boni Viri characteres spectabantur:

Compositum jus, fásque animi, sanctíque recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto.

Quisquis ergo mecum doles de tanto quasi nil viro superfit, *udis parce genis rigare marmor, Mens & gloria non queunt humari.* * Qui traxit è mortis sepulchro tot illustres Viros, perire mortis in sinu nunquam potest.

* Sidonius Ep. xi. l. iv.

HISTO-

HISTORIÆ REI LITERARIÆ ORDINIS S. BENEDICTI

PARS PRIMA
PRÆLIMINARIS SEU GENERALIS.

SUMMARIUM.

QUandoquidem publica Eruditorum vox est: S. Benedicti Monasteria jam à primis statim incunabulis extitisse ingenuarum Artium & Scientiarum sedes, librorúmque officinas & conditoria; tempúsque fuisse, *cùm ferè quidquid in orbe terrarum eruditionis esset, & reconditioris doctrinæ, id omne cœnobiorum claustris contineretur*, (*) adeò ut absque singulari studio, curâ & sollicitudine veterum Monachorum, bonæ artes, literæ & disciplinæ vel penitùs jacuissent, aut certè ad fastigium, quod tenent, minimè pervenissent; ut porrò tam præclara Majorum de bono publico merita magis elucescant, suóque splendore obtrectantium nubila dissipent, eam quam ipsi benè merendi de Literis tenuerunt rationem, ab ipsis inde hujus Instituti primordiis repetere, atque ad præsens usque tempus deducere animo insidet.

Primo igitur Capite *Rem Literariam Benedictinam quasi universam* ob oculos uno intuitu spectandam sistemus, strictímque ostendemus, *quibus orta sit initiis, quos fecerit progressus, quæ passa sit detrimenta, quas acceperit instaurationes, quibúsque, tot inter vicissitudines ad nos propagata, hodienùm ornamentis fulgeat inclyta.*

Altero Capite speciminis loco quædam in medium adducentur Monasteria, in quibus Studia maximè floruerunt, indéque venient

(*) Matthæus Stephani Discuss. Acad. Tom. I. Discuss. 4.

venient ad numerum Scholæ præ ceteris doctrinâ, pietate, discipulorum frequentiâ, antiquitate & dignitate celebres; quibus alia nostræ ætatis Gymnasia, Academiæ, Lycæa, magnorum in sacrâ civilíque Republicâ Virorum Seminaria, subnectentur.

Quia verò plures è Scholis Benedictinis velut ex equo Trojano egressi sunt viri de Ecclesiâ & Republicâ optimè meriti, quos rescire posteritatis interest, eorum nonnullos Capite III. commemorandos duximus, ut horum facta dum legerint posteri, sese ad veræ gloriæ consecutionem perampliùs sentiant inflammari.

Capite IV. ostenditur, quanto semper studio sapientiores Prælati bonis artibus & disciplinis fovendis, excolendis & illustrandis incubuerint, quantóque in honore ac dignatione tùm olim fuerint, cùm hodie sint *Musæ Benedictinæ* apud summos Pontifices, Imperatores, Reges aliósque Ecclesiæ & Seculi Principes; quantis insuper præmiis, favoribus & gratiis labores literarios à nostris pro communi bono susceptos cumulaverint, juverint & evexerint. Quin etiam ex ipso Ordine Benedictino producentur complures, qui bonarum literarum non solùm peritiâ, sed & patrocinio, liberalitate ac munificentiâ decus noménque apud posteros nunquam intermoriturum sibi pepererunt.

Cùm autem nullum comparandæ solidioris doctrinæ, & illustrandæ rei literariæ medium efficacius sit peregrinatione eruditâ, ac etiam videamus plurimos è nostris in exteras regiones veluti ad bonarum artium mercaturam molestis itineribus contendere, quo nobilissimas Bibliothecas, Numiphylacia, Physiothaméa, Archiva, & forulos omnes, ac rei literariæ conditoria coràm scrutari, súisque oculis perlustrare, & cum viris eruditis necessitudinem contrahere possint, hinc Capite V. enarrantur, sed in compendio, itinera quædam literaria, quæ doctiores aliqui nostrâ potissimùm ætate, ac patrum memoriâ, more & exemplo Majorum, aut jussu Superiorum, quandóque etiam Regum sumptibus & auspiciis, in Germaniam, Italiam, Galliam, aliásque Europæ provincias instituerunt, eo sanè cum fructu, ut opibus literariis benè onusti domum remearent, eásque cum publico subinde communicarent.

Sexto demùm Capite celebriores Benedictinorum Bibliothecæ, & extantiora Archiva commemorantur, non solùm ut earum Conditoribus suus honos suáque laus tribuatur, ac nomina illorum cedro digna gratæ pariter viventium ac posterorum memoriæ ex merito commendentur; sed ut etiam qualiscunque cimeliorum in iis adservatorum notitia (*quâ iis, quibus literæ cordi sunt, nihil gratius esse posset*) tradatur.

Coronidis loco recensentur nonnulli celebriores Bibliothecarum & Archivorum custodes, præfecti, & illustratores. Quæ singula cùm orbis eruditi commodum, Ordinísque antiquissimi splendorem augeant, tùm præcipuè ejusdem Instituti alumnorum imitationem provocant, ut Majorum suorum memores, relictam ab iis hæreditatem servent, iis modis, quibus eam illi comparârunt.

CAPUT

CAPUT I.

Rei Literariæ Studium in Ordine Benedictino, ejúsque origines, progressus, fata, decrementa, instaurationes, & præsens status per XIII. Seculorum decursum.

Tractationis series & œconomia.

RElígionis Benedictinæ ortum & progressum penè è vestigio secuta est bonarum artium & literarum cultura, ac naturali quâdam lege eadem cum ipsâ Religione sustinuit fata; ut proinde rei literariæ in hoc Ordine origines, progressus, vicissitudines, decrementa & instaurationes consideraturis, necesse omnino sit tractationis seriem ab ipsis Familiæ Benedictinæ exordiis repetere, & quâ facie *ævi medii* (uti hæc periodus vocari consuevit) *temporibus* Musæ comparuerint, quámque subsequentium seculorum fortunam subierint, pleniùs exponere. Quemadmodum enim singula ferè secula suum habent genium, qui in certa quædam studia mortalium animos solet inflectere, sic etiam bonæ Artes, Scientiæ, & Disciplinæ, non secùs ac humana omnia, suas habent vicissitudines, suasque conversiones & revolutiones; quibus efficitur, ut nunc è tenebris emergant illustriores, ac caput veluti extollant, nunc de gradu suo dejectæ jaceant, atque vix sese à squalore tueantur illæsas. Maximè autem Musis Benedictinis cum adversâ hac fortunâ inde ab ipsis sacræ hujus Familiæ primordiis confligendum fuit. Sicut enim circa ejus initia Romanum Imperium infelicibus barbararum gentium invasionibus in Oriente valdè quassatum afflictúmque fuit, ita in Occidente tantùm non penitùs deletum jacuit, victorúmque Barbarorum mores, barbaries quoque in omni eruditionis circulo secuta, & hoc etiam malo res literaria vehementer pressa est. Quam verò Majores nostri de illius salute, cultu, instauratione curam & sollicitudinem gesserint, quale asylum fugientibus Musis Monasteria præbuerint, succinctè enarrare, atque adeò totius rei literariæ statum, vicissitudines & fata ab Ordinis nostri exordio ad præsens usque tempus concatenato veluti seculorum nexu in hoc Capite deducere animo constitutum nobis est.

Status Rei Literariæ ab anno 480. ad 600.

S. Benedictus anno 480. natus.

SExtum Æræ Christianæ seculum, communi calculo Benedictinæ Familiæ statuitur primum; eo enim ineunte D. BENEDICTUS Monachorum in Occidente Patriarcha, Ordinis sui prima jecit fundamenta. Quando autem primam hujus orbis lucem aspexit, quàm misera fuerit Europæ facies, quàm abjectus rei literariæ status, pluribus nos docent historiæ. Tùm enim Italia sub *Odoacre* Herulo, Hispania & Aquitania sub *Alarico* Visigotho, Arianorum Principum jugo addictæ gemebant; Suevis Arianis parebat Gallæcia; regnabat in Gallia *Childericus* Francorum Rex idolorùm cultui deditus; Burgundionibus Arianis non modicam Galliæ partem occupantibus; Germania verò, & Britanniæ Insulæ pars maxima verum Deum ignorabant gentilismo adhuc immersæ. *Eutychiani* circa ejus seculi (V.) medium exorti, ac communi *Acephalorum* nomine noti in diversas jam partes & sententias abibant; unde natæ *Severianorum*, *Theodosianorum*, *Jacobitarum*, *Theopaschitarum*, *Tritheitarum*, *Aphthartodocitarum*, *Corrupticolarum*, *Agnoëtarum* sectæ, partim ab Auctoribus suis, partim ab ipsis dogmatibus cognominatæ. Hæc inter cùm barbararum gentium invasionibus partes Imperii Romani Occidentales valdè concuterentur, omnium ferè literarum honos extingueretur, & sub armis vilesceret, bonæ artes & disciplinæ decrementa quoque pati cœperunt gravissima, & barbarie paulatim caput erigente, pauci hac ætate inventi sunt, qui earum excolendarum gloriam sibi vindicarent, & tamquam stellæ quædam ingru-

gruentes barbariei tenebras aliquantisper dispellerent. (a)

septennis puer Romam ad studia mittitur, In hâc rerum confusione Orbi natus D. BENEDICTUS, vix pueritiæ años prætergressus Romam liberalibus literarum studiis imbuendus circa an. 487. missus est. *Sed cùm in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret*, inquit D. Gregorius, (b) *eum, quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem; ne si quid de scientia ejus attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret.* in Sublacum se recipit, Despectis itaque literarum studiis, relictâ domo rebúsque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conversationis habitum quæsivit, ac demùm in Sublaci specum se recepit, eo ferè tempore, quo *Clodoveus* Rex Francorum cum suâ gente idola ejuravit. Casinum petit, Constructis verò apud Sublacum duodecim Monasteriis, Cassinum Montem ineunte seculo Ecclesiæ sexto petiit, ut inde per universam Europam suum Ordinem diffunderet. & circa an. 529. Ordinem suum instituit. *Circa annum DXX.* inquit Guillelmus Caveus, (c) *vel ut alii, DXXIX. Ordinem suum sub certis legibus instituit sanctus* BENEDICTUS *Monachorum in Occidente Patriarcha, è cujus instituto, ceu ex equo Trojano, reliquæ Ordinum Religiosorum turmæ prodierunt.* Et quidem illicò tantos progressus fecit Ordo iste, ut Europa ferè tota eodem ævo Monachis adlaborantibus veram religionem susceperit. MAURUS quippe sanctissimi Patris discipulus Galliam, PLACIDUS Siciliam, alii alias Provincias suâ prædicatione ad fidem eâ ætate adduxerunt. *Sub exitum sæculi*, inquit citatus, *Christiana Religio in Britannia feliciter promovetur*, COLUMBA *inter Pictos, mox* AUGUSTINO *Monacho inter Anglo-Saxones ad id operam navante;* sicque sensim per reliquas Europæ regiones, erectis ubique Monasteriis, hoc vivendi genus ita invaluit, *quasi funestissimâ ætate*, uti apposite Mareshamus, *comparatum fuisset hoc institutum, tutissimum adversus humanas miserias refugium, & firmissimum contra invalescentem barbariem, ac infestas Arianorum, Gothorum, Longobardarum & aliorum ex orco dæmonum furias, præsidium.*

Studiorum origo in Ordine Benedictino, Hujus verò Familiæ ortum, quàm presso pede secuta fuerit literarum cultura prolixiùs nos docet magnus Annalium nostrorum parens MABILLONIUS: *Non priùs*, inquit ille (d) *Ordinis sui apud Sublacum fundamenta jecit sanctus* BENEDICTUS, *quàm puerorum institutionem in se suscepit. Testes* Maurus & Placidus *Senatorii generis pueri, aliíque, quos à tenerioribus annis educavit, & pietatis literarúmque studiis informavit. Id exinde frequentatum aliis in locis in gratiam eorum præsertim puerorum, qui Deo in Monasteriis oblati à parentibus fuerant.* Cùm enim recipiendi subinde essent illi, qui nulla prorsùs, aut pauca quædam artium liberalium elementa hausissent, factum inde est, ut in ipsis cœnobiis juvenes ad ea præparentur. *Sed postea quàm ea res probari cœpit experientiâ utilitatis communis, placuit, ut ejusmodi scholastica institutio ad exteros etiam derivaretur.* Ex istis verò scholis, ut perhibet *Miræus* lib. 2. Origin. Monast. cap. 1. haud levis accessit Monasteriis & Reipublicæ utilitas: *Ipsi enim Monachi magnis divitiis & ingentibus creverunt augmentis, omnibus certatim pios eorum conatus juvantibus re, operâ, consilio.*

eorúmq; progressus. Quàm arcta autem inter Benedictinæ Religionis propagationem & Studiorum culturam necessitudo deinceps viguerit, tot támque illustria rerum à nostris gestarum produnt exempla, ut nullis prorsùs argumentis ad roborandam ejusmodi veritatem, sed ad eam dignè explicandam & illustrandam robustiori potiùs facundiâ opus fuerit. Illud verò ante omnia dubiis eximendum putamus: *An ipse S. P.* BENEDICTUS *ejusmodi institutionis scholasticæ in Monasteriis auctor fuerit?* Licèt enim hæc gloria ad ipsum S.mum Legislatorem passim referri soleat; sunt tamen nonnulla haud levis momenti, quæ Viri eruditi contra receptam hanc opinionem urgent argumenta, contendentes ipsum Ordinis Patriarcham ad literarum culturam suâ Regulâ nihil contulisse, immò à literis averso planè animo fuisse, eásque contempsisse: ita enim de eo GREGORIUS M.: *Despectis*, inquit, *literarum studiis . . . recessit scienter nescius & sapienter indoctus.* Quibus D. Gregorii verbis *Naudæus*, *Conringius* & alii, ut Benedictinis ægrè

(a) Confer. Bruckerus Hist. Phil. Tom. III. pag. 523.
(b) D. Gregorius in vita S. Benedicti libr. 2. Dialog.
(c) Caveus in conspectu Seculi VI.
(d) Mabillon. Præf. ad Sec. III. Bened. §. IV. n. 39.

ægrè facerent, doctrinæ laudem & institutionis literariæ gloriam S. BENEDICTO adimere conati sunt.

An studiorum institutor ipse S. Benedictus.

Verùm tametsi S.mus Legislator nihil expressè in suâ Regulâ de scholis, aut de studiis, vel secularibus, vel sacris statuerit, sed lectionem cum primis asceticam, atque opus manuum quotidianum acriùs commendet; sic tamen pietati tribuit primas, ut & congruæ eruditioni addixerit secundas. Talem enim vivendi rationem in præscripta Regula complexus est, ut absque studiorum fulcimentis nec erigi potuerit, nec erecta subsistere possit. Neque adeò obscura sunt ipsius Regulæ verba, ut ex iis facilè elici nequeat, S. Patrem utriusque pietatis & doctrinæ curam gessisse. Cùm enim ipse plurimum de lectione præcipiat, & ipsa legendi tempora sicut & laborandi assignet, ac in tantum quoque de ipsâ scribendi ratione provideat, ut inter necessaria, quæ ab Abbate Monachi sperare debeant, tabulas etiam & graphium non prætermittat; quis dicere sustineat ipsum Ss. Legislatorem nihil ad literarum culturam in sua Regula respexisse? Quid enim hæc cap. 48. Regulæ: *Certis temporibus occupari debent Fratres in labore manuum; certis iterùm horis in lectione divina...* Et rursus *In Quadragesimæ diebus à mane usque ad tertiam plenam vacent lectionibus suis &c.* Ecquid verò ista, quibus cap. 64. præcipit, ut *Vitæ merito & Sapientiæ doctrinâ Abbas eligatur... Ut sit doctus lege divinâ... Ut sciat proferre nova & vetera?* Et de Decanis cap. 21. cavet, ne eligantur per ordinem, *sed secundùm vitæ meritum &* SCIENTIÆ *doctrinam.* Similia habet cap. 62. de Sacerdotibus Monasterii; ac universim omnes suæ disciplinæ sectatores ad *doctrinæ & virtutis* apicem evehere voluisse, argumento sunt illa S. Regulæ verba cap. 73. *Hanc minimam inchoationis regulam adjuvante Christo perfice, & tunc demùm ad majora, quæ suprà commemoravimus,* DOCTRINÆ *Virtutúm. que culmina Deo protegente pervenies.* Præterea cùm ipse passim suos ad legendas sacras Scripturas, ad evolvenda SS. Patrum opera exhortetur, necesse omninò fuit, ut adminicula illis suppeditaret, sine quibus nec hæ lectiones cum fructu fieri possunt, nec ad illud doctrinæ fastigium licebit assurgere. Talia autem media esse constat, LITERARUM STUDIA, *quibus ratio excolitur, animus exornatur, intellectus magis perficitur, & voluntas, divinâ adspirante gratiâ, emendatur.*

Adversariorum argutiæ refelluntur.

Falluntur ergò & fallunt, qui suis præventi opinionibus contendunt S. P. BENEDICTUM de literis inter suos excolendis nihil cogitâsse, aut ad juventutis institutionem nequaquam respexisse. Cùm enim Familiæ suæ hominibus commendârit, ut qui sacro Ordine initiari vellent, priùs docerentur; cùm ipsemet Romanos Nobiles suæ curæ à parentibus commissos susceperit erudiendos; cúmque lectiones sacras statis horis habendas præceperit; documenta profectò satis luculenta edidit, queis propensum in studia animum proderet, & suis asseclis occasionem daret, eas in monasteriis erigendi scholas, in quas Musæ illo ævo transfugæ tamquam in asylum quoddam tutissimum secesserunt, ibique deinceps nidum sibi parârunt. Neque porrò nobis unquam persuadebunt Adversarii, istud quod *de institutione Nobilium Romanorum* memorant ipsius vitæ Scriptores, intelligendum esse solùm de *Asceticâ* & *Monasticâ*, non de *Literariâ* informatione. Quis enim sanæ mentis credat, Viros apprimè nobiles, ac Senatorii Ordinis, liberos suos in sinum & complexum S. BENEDICTI commisisse, ut *sanctam* duntaxat *simplicitatem*, ne dicam *rusticitatem* ab eo addiscerent, non verò ut literis etiam & moribus illustri prosapiâ dignis imbuerentur?

Cur Benedictus Româ recesserit sapienter indoctus.

Nec relevat quod ex adverso obtenditur, BENEDICTUM despectis literarum studiis, Româ recessisse *scienter nescium & sapienter indoctum.* Ad id námque cum Doctore Angelico dicendum, *Quòd iste non discessit à studio, quasi scientiam horreret aut studium, sed secularem vitam & societatem formidans.* Unde doctissimus *Mabillonius* (e) edito adversus Abbatem Trappensem libro S. BENEDICTUS, infit, *cùm Romæ studeret, deprehendit juvenum consuetudine, atque diuturnâ in magna illa Civitate commoratione creari sibi seductionis, & à Deo aversionis periculum; ideo studia reliquit, non propter ipsa, sed propter circumstantias.* Nimirùm Romæ tunc nascebantur virtutis spurii, scientiæ partus degenerabant in monstra, & qui credebantur doctrinâ gravidi, inflatos

A 3 flatos

(e) Tract. de Stud. Monast. Part. II. cap. I. Sect. V. pag. 191.

flatos solùm fuisse ostenderant secutus aër & fumus. *Benedictus* adhucdùm ephebus altiori actus consilio, inde fugit *scienter nescius & sapienter indoctus*, atque novum erexit in eremo lyceum, ubi doctore & ductore cælo virtutum omnium & scientiarum didicit encyclopediam, *scire nesciri, silere sileri.* Sic student, qui audiunt verba vitæ, sic tacent, qui annos æternos in mente habent.

In suo secessu literis operam navâsse ostenditur.

Nùm verò ex hoc sequitur, quòd postea in suo secessu nequaquam aliter studuerit? Minimè; immò potiùs consectaneum est credere ipsum humano more tanto diligentiùs sibi, Musísque cecinisse. Unde enim eminentem illam hausisset doctrinam & eloquentiam, *quâ*, eodem teste Gregorio, *non mediocriter fulsit, & regulam scripsit discretione præcipuam & sermone luculentam*? Unde illam etiam suxisset Suadæ medullam, quâ destructis deorum aris, succensis lucis, idolis passim prostratis ad confertam undantis populi multitudinem, de Fide orthodoxâ, de Religione, de Virtutibus publicè verba fecisse dignoscitur, eâ facundiæ vi, eóque fructu, ut vicini incolæ, remisso idolomaniæ nuntio, unanimiter suave Christi jugum subirent, & acceptam veritatis Evangelicæ lucem unicè BENEDICTO in acceptis referrent? (f) Unde, *inquam*, sublimem illam imbibit sapientiam, quâ stellæ instar matutinæ per oppositas nebulas erumpens universam Christi Ecclesiam illustravit, omnísque ordinis ac ætatis homines prudentissimè captare, regere, & ad Deum adducere scivit? Si cælitùs à Deo *scientiarum Domino* infusam accepit? Bene est, non pugnamus; Si humano more didicit? Studuisse necesse est.

Conringii & Bruckeri topinomata.

Alia quæ Æmuli hâc de re afferunt topinomata, copiosè non repetemus, specialem tamen attentionem sibi deposcere videntur ea, quæ *Hermannus Conringius* homo Acatholicus in suo de Scriptoribus, *XVI. post Christum natum seculorum*, opusculo rescribit (g) Ex hoc enim fonte sequiores plerique potârunt. Ita verò habet: *Hoc seculo* (nempe V. meliùs dixisset VI.) *vixit S. Benedictus, qui pater est omnium Monachorum in Occidente. Primus exstruxit in Italia monasterium, ad cujus exemplum sunt alia in Hispania, Gallia, Anglia, & alibi erecta. Hic conatus est conservare bonas literas, sed infelici successu; Hoc seculo enim nec prima Grammatices fundamenta noverunt, quod ex* CASSIODORI *modo discendi, quem iis præscripsit, liquet...* Eâdem ferè chordâ oberrat *Jacobus Bruckerus* in suâ Philosophiæ Historia Tom. III. pag. 572. ubi Monasteria maximè Ordinis *S. Benedicti* illâ ætate asyla fuisse ait Philosophiæ, sed misera: *Magnis*, inquit, *tenebris hoc seculo* (VI.) *occupata sunt plerorumque, qui docti haberi volebant, ingenia, vixque remedium aliquod barbariei inventum est, quod, licèt satis imbecille & inefficax, monasteria exhibere videbantur.* Hæc ibi; priùs verò pag. 555. *Philosophia*, inquiebat, *tandem in monasteria secessit, ibique sibi, utcunque potuit, nidum paravit. Nempè tunc*, uti pag. 574. §. X. rescribit, *regnabat ubique inscitia, triumphabat cum Barbarorum armis barbaries*, sola divi Benedicti familia literarum cultui dedita exules Musas patentibus ulnis amplexa, *profugam cum reliquis literis Philosophiam cultu squaloréque deformem, vixque dignoscendam recepit, & in amplexus admisit suos... Quia verò*, inquit pag. 556. *Philosophia in Cœnobiorum secessus bis temporibus majori ex parte coacta est aufugere*, S. BENEDICTI *familia una ferè & tota, usque ad Scholasticorum tempora, eruditionis possessionem & publicè tradendi munus sibi vindicavit.*

Aliorum de rei literariæ in Ordine Benedictino conservatione testimonia.

Magnum enimverò hoc & invidendum Benedictinæ Familiæ elogium, quod tamen *Bruckerus* ipse non parum labefactat, dum superciliosa nescio quâ loquendi sartagine in nota marginali monasteria vocat *misera & imbecillia Musarum asyla*: Castiùs profectò & candidiùs veritati succollant alii etiam à sacris nostris alieni; quos inter illustris KOELLERUS Hist. & Polit. Altorfiensis Professor in suâ ad *Freberi* Directorium præfatione, *debemus sanè*, infit, *perillustri ac vetustæ D. Benedicti Familiæ, uti benè jam olim observavit* Aubertus Miræus, *scriptionem à multis retrò seculis, itemque conservationem melioris doctrinæ in historiâ... Felicémque eam prædicamus, quod etiam hâc nostra tempestate in eâ non desint felices veterum monumentorum*

(f) Conferesis *Henricum Engelgrave* S. J. Scriptorem non ignobilem, qui inter alia in laudem *S. P. Benedicti* hæc adstruit: *Universus propemodum orbis fidem suam* Benedicto *debet, & eidem salutem suam acceptam refert.*

(g) Tom. V. opp. Conringianorum.

rum indices & vindices, quorum curam & laborem in iis conservandis & publicandis meritò omnes magni faciunt & prædicant, qui flagrant cupiditate excolendi perficiendíque Historiam Germanicam. Huic meritò subjunxerim gravissimi cujusdam è Societate Jesu viri à numeroso Auditore nuper exceptum oraculum, ita oratorio è rostro disertè loquentis: (h) *Nisi Ordo divi Benedicti fuisset, tota literatura periisset.* His adstipulatur alius ex Ordine S. Dominici Encomiastes, qui pariter Sanctissimum P. BENEDICTUM rei literariæ promotorem in paucis egregium non abs re salutat, his verbis apud *Felicem Egger* in triumpho Immaculatæ relatis: BENEDICTUS *per se suósque surgentes hæreses delevit, & Scriptorum illustrium plusquam millia quindecim suo ex Ordine concitavit. Ille per suos Bibliothecas, scholas, Academias florere fecit, ut Ecclesia floreret. In solis hujus Ordinis Monasteriis Academia & Schola ita stetit, ut intra cœnobii unius tantùm parietes aliquando quatuor millia studiosorũ erudirentur.* Infinitus sim, si alia aliorum hâc de re testimonia congerere sustinuero; nec pluribus opus, dùm manifesta ob oculos versatur veritas.

Num monasteria fuerint imbecillia Musarum asyla?

His verò ita sibi inconvulsè constantibus, ain' nunc *Bruckere*! quo motu, quâ ratione monasteria nuncupas *misera fugientis Philosophiæ asyla*? An *misera* jure dixeris, & *imbecillia*, in quibus solis Scholæ, Academiæ, Bibliothecæ per tot secula salvæ steterunt? Miseráne illa Musarum domicilia, in quibus tot Studiosorum millia enutriti, è quibus etiam tot Scriptores, tótque illustres prodière viri, qui ferream & inclinantem ad barbariem suorum temporum conditionem ingenii venustate & doctrinæ præstantiâ longè superârunt? Nùm *misera* dices *asyla*, ad quæ velut *ad sacram anchoram*, sive *tamquam ad munitissimas arces & palladia*, Musas ipsas æruginosis istis temporibus confugisse, ibíque diutiùs latuisse omnes produnt historiæ? Audisìs, quem mecum veneraris, Eminentissimum Cardinalem QUIRINUM, solidiùs hâc de re disserentem (i) *Romani*, infit, *Imperii accisis opibus, rebúsque eversis, Romanæ etiam literæ interire visæ sunt, omnísque ingeniorum & animi cultus immansuetis septentrionalium gentium moribus decedere. Visæ, inquam, sunt interire, at non omnino interierunt; námque illatam occidentalis Imperii provinciis vastitatem, velut ingruentem procellam aliquâ ex parte declinantes, literarum reliquiæ potiùs quàm literæ ipsæ, ad Monachorum domicilia tamquam ad munitissimas arces, & hospitalia veluti tecto confugerunt, ibíque diutiùs, sæpè tamen ad excidium conquisitæ, ac proinde assiduâ formidine pavitantes delituerunt. Quare si qua fuit per ea tempora eruditio, si quod doctrinæ studium, cœnobitarum familiis acceptum ferimus, quibus cùm probè compertum foret, Christianam Rempublicam non religione tantùm, & morum sanctimoniâ, sed literarum etiam adjumento fulciri, atque muniri, in eam curàm statim incubuerunt, ut ipsorum scholis, quantum illius ævi calamitas sineret, ingenia excolerentur. Hinc media Ecclesiæ secula non alium fermè Scriptorem ostentant, nisi Benedictinâ veste contectum, nec alia eruditionis monumenta depromunt, nisi quæ Monachorum peperit labor, aut cœnobitica armaria ab interitu vindicârunt. Utinam verò ex ipsis benè multa vetustatis non absumsisset injuria! utinam saltem quotquot adhuc supersunt, in scriniis & arcis blattarum epulæ non putrescerent; haud ita profectò inops mediorum seculorum esset historia, nec tanta illis ignorantiæ & tenebrarum infamia inureretur.* Hæc ille, quæ *Bruckero* sufficere credimus.

Cardinalis Quirini eâ de re sententia.

Quo successu literæ à monachis fuerint conservatæ & excultæ.

Jam autem ut etiam CONRINGIO *Naudæi* asseclæ satisfaciamus; dic sodes mi bone! Literásne in Monasteriis conservare conatus est S. BENEDICTUS, quem alibi (k) tamen ab iis planè aversum scripseras? Hæccine sibi constant? Næ à Medico isto Helmstadiensi meritò quis sibi caveat, qui quò gravius infligat vulnus, antea osculum libat. Cùm enim *Conringius* Dissertatione III. de Antiquitatibus Academicis, Benedictini Ordinis primordia à literarum cultu majorem in modum commendâsset, in supplementis Dissertationum subinde id laudis iterùm iis adimere molitur; sed irrito sanè conatu. Videamus enim, *An divus* BENEDICTUS, *ejúsque discipuli in liberalibus studiis & Artibus* con-

(h) Apud Gothard. Wegner Rhetoricæ pag. 177.
(i) Quirinus in Dissert. de Monast. Italiæ Histor. relatâ in hujus operis Parte II. pag. 434.
(k) *Conringius*, in supplem. Dissert. de Antiq. Acad. pag. mihi 502. quem tamen heic deserit & corrigit *Joannes Wilhelmus Goebelius*, in Academia Julia Jurisconsultus, qui ejus opera edidit, & notis illustravit.

conservandis operam suam infelici, *ut ipse contendit*, succeſſu *collocârint*? Quâ tempeſtate Monaſterium Sublacenſe, relictâ eremo, conſtruxerat S. P. BENEDICTUS, *cœpêre*, inquit D. Gregorius, (l) *ad eum Romanæ Urbis Nobiles & religioſi concurrere, ſuósque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. . . Tunc quoque bonæ ſpei ſuas ſoboles* EUTYCHIUS Maurum, TERTULLUS *verò* Placidum *tradidit*. Atque *hos puerulos*, inquit celebris è Societate Jeſu Theologus, PETRUS RIBADENEIRA, (m) *à* B. BENEDICTO *receptos legimus*, *& in omni genere virtutum excultos atque perfectos. Quæ conſuetudo diu poſtea tenuit; nam* D. Gregorius *Anglos pueros magnâ diligentiâ conquiri jubebat, & in ſui Ordinis cœnobiis ali & educari. . .* Ne quis verò erret, atque cum *Conringio* dicat, illud inſtituendi genus non niſi de educatione ad vitæ ſanctimoniam accipiendum eſſe, ſubjecit Ribadeneira: *Neque verò pueros fingebant Monachi ad omnem tantummodò virtutis laudem, ſed etiam diſciplinis, & omni Scientiarum genere inſtruebant...*

Quid eâ de re Ribadeneira S. J. Scriptor.

Quâ veritate adductus CÆSAR EGASSIUS BULÆUS in Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis, *Opportunè*, inquit, *iisdem temporibus D.* BENEDICTUS *Ordinem ſuum inſtituit, & propter innumerabilem hominum ad eum confluentium multitudinem, ubique paſſim cœnobia erexit, & in cœnobiis ſcholas privatàs, quas deinde neceſſitate cogente publicas facere, & externis atque Laicis aperire coacti ſunt: quo argumento utebantur olim Dominicani adversùs M.* GUILIELMUM DE S. AMORE, *& Academicos Pariſienſes, cùm eis objiciebatur nimio ſtudio & ambitione affectata publicè docendi profeſſio. Eodem & Jeſuitæ, cùm initio ſui inſtituti ſcholas habere prohiberentur.* Quâ de re ſic ſcribere pergit RIBADENEIRA l. 2. vitæ Ignatianæ: *Benedictini exemplo Legislatoris ſui, & in Germania, & in Gallia, & in Anglia magna cum laude docuerunt, authore & principe hujus inſtituti Venerabili* BEDA, *qui ante annos octingentos in Anglia docuit, & ſcholæ præfuit. In cujus locum poſtea ſucceſſit* ALBINUS *Caroli Magni præceptor, & in locum Albini* RABANUS *Abbas Fuldenſis, qui poſtea etiam Archiepiſcopus fuit Moguntinus. Item Monachi Benedictini Collegia, quemadmodum nunc nos habemus, habuerunt, in quibus docebant, ſcilicet quæ nunc nos docemus. Atque ea de re tantoperè floruit Ordo S. Benedicti, & ſanctiſſimis doctiſſimísque viris abundavit, quorum doctrina univerſam illuſtravit Eccleſiam.*

Quid Cæſar Egaſſius Bulæus.

Adhuc diſertiùs ex eadem Societate NICOLAUS LANCICIUS, non ignoti nec obſcuri nominis ſcriptor, cujus paraphraſim, tametſi (n) nonnihil profuſiorem, in medium dare non gravabor: „S. BENEDICTUS Monachorum „in Occidente Parens, pueros in „cœnobiis ſuis educabat, informabátque ad pietatem. Ex hac diſciplina prodierunt *S. Placidus*, *S. Maurus*, & alii. Sanctus quoque „*Gregorius* Papa, Anglos pueros „magna diligentia conquiri jubebat, „& in ſui Ordinis cœnobiis ali, atque educari. Et *S. Thomas Aquinas*, qui fermè ſeptingentis annis „S. BENEDICTO fuit poſterior, in „Caſſinenſi PP. Benedictinorum celebri Monaſterio educatus fuit. *Neque verò Monachi S. Benedicti pueros ad omnem tantùm virtutis laudem excolebant, ſed etiam diſciplinis, & omni ſcientiarum genere inſtruebant.* Nam & in Germania, & in „Gallia, & in Anglia magnâ cum „laude docuerunt, more ſcholarum Societatis, & viros omnibus „ſacris & profanis ſcientiis excultos „ac celeberrimos habuerunt. Inter „hos fuit *Ven. Beda*, qui ante annos „propè nongentos floruit in Anglia, „& ipſe docuit, & ſcholæ præfuit. In ejus poſtea locum ſucceſſit „*Albinus* Caroli Magni præceptor; „& in locum Albini *Rabanus* Abbas „Fuldenſis, poſtea factus Archiepiſcopus Moguntinus. Et Monachi „Benedictini habuerunt Collegia „(*quemadmodum nunc habet Societas*) „in quibus docebant ea, quæ nunc „nos docemus, ut videre eſt apud „*Tritbemium* celebrem ſcriptorem, „& Abbatem Benedictinum. Quod „adeò uſitatum fuit in S. Benedicti „cœnobiis, ut ſcribat *F. Balduinus* „*Moreau* in Facula præfixa Hiſtoriæ „& Regulæ S. Benedicti pag. 38. 39. „*Omnia Cœnobia erant Gymnaſia, & omnia Gymnaſia, Cœnobia.* Nuſquam enim eo tempore per Germaniam, Galliam, Italiam, & Angliam inſtituta fuerunt literarum „Gym-

Nicolaus Lancicius.

(l) S. Gregor. libr. 2. Dialog. cap. 3.
(m) Ribadeneira in vita S. Ignatii libr. 2. cap. 24.
(n) Tom. 2. Opuſc. pag. 581.

„ Gymnasia: imò & aliquot post seculis *Academiæ*, vel, ut ajunt, *Universitatis* nomen illustre in omni ferè Occidentis Imperio fuerat incompertum. Præter enim Romanum vetustissimum, & Parisiense ac Papiense tunc nova (utpote Caroli M. & successorum ejus jussû, ope, & authoritate fundata) in quibus Benedictini primi fuêre Professores, nullum in Historiis aliud universale legimus extitisse studium. „

Ludovicus Thomassinus. *Lancicio* concinit doctissimus (o) *Ludovicus* THOMASSINUS Oratorii Gallicani Presbyter, dum de D. BENEDICTO in hæc scribit verba: „Cùm enim aggressus sit puerorum, maximè nobilium, à teneris annis institutionem, non potuit non tot scholas, quot monasteria construxisse. *Cœpêre tunc ad eum Romanæ Urbis Nobiles & Religiosi concurrere, suósque ei filios Omnipotenti Deo nutriendos dare.* Ad id certè BENEDICTUS Monachos suos exemplo imbuit suo, ne ita privatæ studerent saluti, quin cæteris quoque consulerent, Christo & pietati lucrifaciendis. *Commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continuâ ad fidem vocabat.* Sacrarum ergo studiis literarum suos ut addiceret, necessum prorsus erat. Denique author est ipse *Gregorius*, non minùs scientiâ, quàm sanctitate floruisse BENEDICTUM, & ipsam ejus Regulam tum innocentiæ morum, tum cœlestis cujusdam sapientiæ illustre monumentum esse. „ *Hoc nolo te lateat, quòd vir Dei inter tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit Monachorum Regulam discretione præcipuam, sermone luculentam.*

Antonius Gattus. Ne verò justo plura scriptorum coacervem testimonia, cum *Antonio Gatto* finiam. Vir hic doctissimus & publicus Jurisprudentiæ Professor in Historia Gymnasii Ticinensis eruditè à se conscripta cap. VIII. pag. 60. ita perhibet: D. BENEDICTUS *pueros in Cœnobiis educabat, informabâtque ad pietatem, ejúsque Monachi disciplinis, & omnium scientiarum genere eos instruebant. Quarum scholarum tantam fuisse famam memoriæ tradidit* D. GREGORIUS *Dialogorum lib. 2. cap. 3. ut ad eas Romani Cives nobilitate insignes, & alicui sacro Ordini adscripti confluerent, suósque ei filios Omnipotenti Deo educandos committerent.*

Cui jam fides adhibenda est, *Conringio*, an *Ribadeneiræ*, *Lancicio*, *Bulæo*, *Thomassino*, & *Gatto*? Quæro ex te *Conringi*! si assertio tua haud abest à vero, quî fieri potuit, ut superstite etiamnum D. *Benedicto* complures viri docti è schola Montis Casini prodierint? è quibus S. FAUSTUS vitam S. Mauri, MARCUS verò ejusdem S. Patris discipulus, Magistri sui res gestas oratione ligata, nec non alia quædam hodie vulgata, à nobis verò alibi recensenda, scriptis ad posteros transmisit. GORDIANUS itidem *D. Benedicti* discipulus, *S. Placidi* comes, hujus & Sociorum certamina, *Justiniani* Imperatoris jussu, Græcè literis mandavit, teste *Caveo* Hist. lit. pag. 337. Jam autem edissere sodes *Conringi*! ubinam terrarum aut gentium hi monachi, qui à teneris in monasteria se ingesserunt, literis imbuti fuerunt! An hos de ipso propè nutricum sinû acceptos D. BENEDICTUS, vel alius ad id muneris delegatus, *infelici successu* erudivit? An persistes, ut illos nec prima literarum elementa delibâsse dicas? *At enim*, inquis, *id ex Cassiodori modo discendi, quem monachis præscripsit, liquet.* Itáne verò bone *Conringi*! ex modo discendi, quem *Cassiodorus* Vivariensibus suis monachis præscripsit, qui à Cassino haud procul dissiti Benedictinis dubio absque parebant institutis, eorum inscitiam colligi posse existimâsti? Hoc si potest, tum verò baculum etiam in angulo inferri posse concedam. Lectoris judicium appello. Inprimis *Cassiodorus* monachis commendat sacræ Scripturæ studium, Historiæ Ecclesiasticæ lectionem, SS. Patrum, maximè *Hilarii*, *Cypriani*, *Ambrosii*, *Hieronymi*, & *Augustini* scripta: Tum hortatur eos ad *Dionysii Exigui* monachi canones ecclesiasticos *assiduè legendos: ne videamini*, inquit, *tam salutares ecclesiasticas regulas culpabiliter ignorare.* Et paulò post addit: *Et ut vobis in regulis fidei nulla possit nocere surreptio, legite, quas habetis in promptu, Synodum Ephesinam & Chalcedonensem, nec non & encyclica*, id est, epistolas confirmationis supradicti Concilii. Deinde postquam docuit, quo studio Scriptura

Viri docti qui sub S. Benedicto in monte Casino floruerunt.

Cassiodorus malè à Conringio allegatur.

(o) De vet. & nov. Eccl. Discipl. Part. 2. lib. 1. c. 95. n. 6. p. 386.

ptura sacra cum expositoribus illius legenda sit, subjungit: *Cosmographiæ quoque notitiam vobis percurrendam esse, non immeritò suademus, ut loca singula, quæ in libris sanctis legitis, in quâ parte mundi sint posita, evidenter agnoscere debeatis.* Inter alios verò *Julii Oratoris* libellum de Cosmographia, *Marcellini* Constantinopolitanam, Hierosolymitanámque descriptionem, & *Ptolomæi* Cosmographiam laudat; alteróque post capite: *Illud quoque*, infit, *commonendum esse credimus, quoniã tam in sacris literis, quàm in expositoribus doctissimis multa per schemata, multa per definitiones, multa per artem grammaticam, multa per artem rhetoricam, multa per Dialecticam, multa per disciplinam Arithmeticam, multa per Musicam, multa per disciplinam Geometricam, multa per Astronomiam intelligere possumus*. Hæc Cassiodorus.

Quis jam verò ita insolens est, ne dicam, protervus, nisi *Conringius*, ut Monachos Benedictinos seculo VI. ne Grammaticæ quidem fundamenta calluisse affirmare ausit? Næ *Cassiodorus*, vir sapientissimus, œstro percitus fuisset, monachos suos ad superiorum disciplinarum studia exhortando, si ne infimis quidem Grammatices elementis imbuti fuissent. Ut nihil dicam, quòd Vivarienses inter monachos etiam pueruli extiterint, quos prima literarum rudimenta docere vir summæ id ætatis ac doctrinæ, maximíque nominis non dedignatus est. *Cui non mirum videatur*, inquit Ger. Jo. Vossius, (p) *tantum virum, laborem, quem pueris dignum putes, jam anno ætatis XCIII. quemadmodum ipse* (q) *ait, & ex eo Sigebertus prodidit, suscipere voluisse, ut librum scriberet de Orthographia? quem ex XII. Grammaticis collegit, atque, ut ipse loquitur, defloravit.* Pro comperto igitur habetur, D. BENEDICTUM in primis curis habuisse virtutis, in secundis verò doctrinæ studium, maximè cùm regularis, quæ à S. BENEDICTO in monasteriis instituta fuit disciplina, literarum ac bonarum artium studia (r) necessariò comprehendat.

Instituit pueros Gramaticæ præceptis.

Ut primùm verò S. Legislator teneram juventutem & virtute & literis instruendam suscepit, suis omnibus alumnis ad bene de eadem merendum quasi signum sustulit. *Ab eo tempore, à quo cœpêre ad eum Romanæ Urbis Nobiles concurrere, & suos ei filios erudiendos tradere*, inquit eximius & nulli partium studio adstrictus scientiarum arbiter, *Antonius Dandinus Alteserra* U. J. Professor, & Universitatis Tolosanæ Decanus, *in monasteriis Benedictini Ordinis scholæ passim institutæ, in quibus nobiles & ingenui pueri erudiebantur.* Magistrum nempe presso pede discipuli secuti fuerunt. Sic S. MAURUS in Galliis constructo sibi ac sociis asceterio propè Glanofolium multos nobilium Francorum filios & virtute & doctrinâ instituit. Præprimis verò *Bertulphum*, Fundatoris filium (s) *puerum octo circiter annorum nutriendum & instituendum doctrinâ suscepit*, quem subinde annis & virtutibus provectiorem toti Congregationi Abbatem præfecit. Operam nempe S. MAURUS dedit, ut quas dotes *D. Benedictus* in constituendo Abbate requisivit, iis *Bertulphus* condecoraretur. Voluit verò S. Legislator, *ut Abbas vitæ merito, & sapientiæ doctrina* eligeretur. In Hispania S. LEANDER à puero in quodam cœnobio educatus in virum doctissimum evasit. In Italia M. CASSIODORUS (t) ex ærarii, palatii, ac prætorii Præfecto monachus, ac S. Benedicti discipulus in Vivariensi monasterio non ipse modò ad literarum studia incubuit, sed monachos etiam suos literas docuit. Cùm deinde non nesciret, DIONYSIUM EXIGUUM viris doctis palmam jam dudum præripuisse, ad se illexit; quo capto, simul subierunt docendi onus. Atque non *Dionysium* duntaxat, sed alios complures id temporis doctrinâ floruisse testatur *Cassiodorus* his verbis: *Generat hodiéque Ecclesia Catholica viros illustres probabilium dogmatum decore fulgentes*... Quibus non immeritò accensentur duo Cassinenses (u) SEBASTIANUS & SIMPLICIUS. Ille monachus & discipulus S. Benedicti *vitam* scripsit *S. Hieronymi* Ecclesiæ Doctoris, ut ex manuscriptis Bibliothecæ Cassinensis codicibus signatis num. 147. & 148. constat, quæ etiam reperitur in MSs.^tis Sublacensibus & Reaten-

S. Maurus exemplo S. P. B. pueros in Gallia instituit.

Cassiodorus cum Dionysio Exiguo idem agit in Italia.

Docti duo Monachi Cassinenses.

(p) De Histor. Latin. l. 2. c. 19. p. 238.
(q) Præfat. l. de Orthograph.
(r) Legendus Mabillonius Tract. de Stud. Mon. Part. 1. c. 7.
(s) Faust. in vit. apud Mabill. Sec. 1. Act. Ord. S. B.
(t) Vide Garetium in Dissertatione de Cassiodori professione monastica illius operibus præmissâ.
(u) Gattola Hist. Cas. Sec. 1. P. IV. pag. 12. col. 2.

tensibus. Hic *carmina* quædam *de Regulæ Benedictinæ laudibus*, *atque promulgatione* composuit, quæ idonei referunt authores. (x) His addi possent, *B. Columba* gente Hibernus, *Martinus* Dumiensis, *Gildas sapiens* Bannachorensis, *Evantius* Viennensis in Gallia, *B. Columbanus* Luxoviensis, & alii.

In monasterio S. Gregorii M. literis operam navant Monachi.

Veritati tamen huic (y) nil magis suffragatur, atque D. GREGORII MAGNI exemplum. Hic enim in Romano S. Andreæ Monasterio, non verò cùm esset Romanæ Præfecturæ negotiis irretitus, aliísque seculi curis distractus, admirabili illo scientiarum lumine collustratus fuit, quo subinde universæ illuxit Ecclesiæ, tótque insignes efformavit alumnos, *Claudium* nempe Abbatem, *Maximianum* Syracusanum, *Marianum* Ravennatem Antistites, AUGUSTINUM Angliæ Apostolum, unà cum sociis, & alios complures. Quâ enim ratione *Gregorius* tot verbi divini præcones in Britanniam mittendos suo extrahere è monasterio potuisset, nisi in eo literarum studia viguissent? nam & remanere debebant aliqui in commune monasterii commodum, ipsiúsque Ecclesiæ Catholicæ obsequium, cui potissimùm illis temporibus inserviebant monachi.

Heumannum immeritò D. Gregorium velut ignorantiæ monachalis patronum incusat.

Eat nunc *Christophorus Heumannus*, recens, nec indoctus, aut ineruditus, sed heterodoxus, ac Religioso nomini infensus autor, secúmque animo reputet, quâ fronte ac veritate (z) in propudiosa hæc eruperit verba: *Postea verò quàm sexto seculo* GREGORIUS M. *præcipuum & Papatûs & barbariei monachalis fulcrum esse cœpit, ejúsque exemplo monachi nuntium miserant omnibus literis, tunc omnia non ire, sed ruere in pejus, & retrò sublapsa referri. Uti igitur illo seculo in Ecclesia exortam esse legimus* AGNOETARUM *hæresin, sic & in literaria Republica Agnoëtarum* (hoc est *ignorantium*) *plena facta sunt omnia, fædáque ista hæresis propemodùm usque ad confinia Lutheranæ Reformationis regnavit.* Quæso te *Heumanne!* quem tu vocas *præcipuum & papatûs & barbariei monachalis fulcrum*? Unquámne tu legisti, quæ *Paulus Diaconus*, quæ *Joannes Diaconus*, gravissimi Scriptores, de GREGORII mirâ in promovendis literarum & optimarum artium studiis sollicitudine memoriæ prodiderunt? Non legisti; nam si legisses, convitia non *Gregorio* tantùm, sed tuâ etiam ingenuitate planè indigna in chartam conjicere erubuisses. Audi ergo verba *Joannis Diaconi* in Magni hujus Pontificis vitâ, (a) cui magnam semper authoritatem Ecclesiæ approbatio conciliavit. *Tunc*, inquit, *rerum sapientia Romæ sibi templum visibiliter quodammodo fabricabat, & septemplicibus artibus, veluti columnis nobilissimorum totidem lapidum, Apostolicæ Sedis atrium fulciebat. Nullus Pontifici famulantium à minimo usque ad maximum, barbarum quodlibet in sermone, vel habitu præferebat: sed togata, Quiritum more, seu trabeata Latinitas suum Latium in ipso Latiali palatio singulariter obtinebat. Refloruerant ibi diversarum artium studia: & qui vel sanctimoniâ vel prudentiâ fortè carebat, suo ipsius judicio, subsistendi coram Pontifice ficudiam non habebat.* Quid ad hæc *Heumanne*? vel fidem *Joanni Diacono* te abrogare, (quod quâ ratione viros apud eruditos valeas, haud dispicio) vel te in *Gregorium* admodùm injuriosum extitisse fatearis oportet. Sed mittamus *Heumanni* convitia, quibus plus de sua, quàm aliorum detraxit existimatione: qui enim omnes contemnit, seipsũ in majorem quàm alios adducit contemptionem; neque verba, sed solus ipsi opponendus est contemptus.

SECULUM ECCLESIÆ VII. ÆRÆ BENEDICTINÆ II.

Conspectus Seculi II. Benedictini, quod est ab anno 600. ad 700.

CElebris *Mabillonius*, quem presso pede hîc sequimur, seculi Æræ Benedictinæ *secundi* statum nobis ob oculos positurus, illud *verè aureum* vel ex eo nuncupat, quòd paullò jucundior tunc apparuerit rerum facies, & piorum Monachorum turba longè numerosior; qui præjacta gratiæ, virtutum & doctrinæ semina, quæ in seipso divinitùs recondita habuit *Vir omnium justorum spiritu plenus* Patriarcha *noster* BENEDICTUS, calamitosis etiam temporibus eruperunt in flores, ac demùm orbi christiano fructus

(x) Cavus Hist. lit. pag. 343.
(y) Mabill. loc. cit. c. 16. p. mihi 82.
(z) Conspect. Reip. lit. cap. 4. §. 25. p. 89. in hoc Autore non unquam vel doctrinam vel eruditionem, sed aliquando plus modestiæ desideravi.
(a) Lib. 2. n. 13. pag. mihi 49.

ctus uberrimos protulerunt. Postquàm enim *Gregorius Magnus* S. Benedicti vitam & Regulam voce ac calamo celebravit, postquàm *Bonifacius Papa IV.* eandem Regulam in Synodo Romanâ commendavit; eam ambabus (*quod ajunt*) ulnis excepêre Monachi, sive qui ab anterioribus Patribus institutiones suas hauserant, sive qui nova monasteria construere volebant. *Et quod fieri assolet in principio cujuslibet disciplinæ, Benedictinis asseclis piâ æmulatione flagrantibus, tot & tanta Sacri Ordinis lumina mundo illuxerunt, ut non alia unquam ætas piorum Monachorum fecundior fuerit, nunquam felicius viderit seculum Benedictina Religio.* (b) Quod quidem magno Dei præpotentis beneficio accidisse credimus, ut cùm, *scientiâ & doctrinâ deficientibus*, invalesceret ignorantia, Ecclesia errorum & hæreseon procellis afflicta turbaretur; præsto adesset morum sanctitas, quæ fide & zelo armata periclitanti Ecclesiæ opem ferret. *Neque enim homines solùm sapientes & doctos* salem terræ & lucem mundi *prædicavit Veritas Christus*; sed etiam *sanctos Viros, qui & corruptis moribus salem integritatis, & occæcatis mentibus justitiæ lumen opponunt.*

Hæreses profligatæ. Infame tum erat in Oriente *Mahumedis* pseudoprophetæ nomen. *Agrestinus* novo subinde schismate universam tentabat Ecclesiam in partes & factiones distrahere; Occidentis Ecclesias turbabat *Monothelitarum* hæresis; Gallia paganos, Britannia permistos habebat idololatras; Scottos seu Hibernos à Romanis ritibus de Paschate & tonsurâ dissentientes patiebatur; Germania majori ex parte in gentilismo delitescebat; suum quoque virus spargebant *Acephalitæ*, *Photiani*, *Græci*, *Helvidiani &c.* Cum his igitur hydris luctandum fuit. *Agrestini* impios conatus sicut & succrescentes unà *Photini* ac *Bononii* hæreses frangunt evellúntque Monachi Luxovienses, quorum in acie primipili erant *B. Agilus* Abbas, & *Eustasius* Monachus pluribus victoriis illustres. Pretium iis addidit & admirationem ex sequiori etiam sexu armata Pallas *S. Burgundofera* Evoriacensis Abbatissa, quæ ausu sanè generoso, & virili prorsus animo *Agrestino* à fronte sese opposuit, ejúsque erroribus palam convictis, non sine effusissimo Antagonistæ rubore, illustrem imbelli ceterà sexui palmam cedere coëgit. Monothelitarum hæresim protrivêre è nostris *S. Agatho* & *Sergius I.* Pontifices Maximi, in diversis, quas convocârunt, Synodis. Mediolanum *S. Columbanus* Arianismo penitùs repurgavit. Gallia per *Audomarum* & *Amandum*; Britannia per *Augustinum*, *Wilfridum*, *Anthelmum*, *Cuthbertum* & *Adamannum* aliósque viros sanctissimos resipuit. Gentem Pictavorum hæresum varietate turbatâ Romanæ Ecclesiæ novo fœdere conciliavit *Ceolfridus*. In Hispania *S. Isidorus* contra Acephalitas strenuè decertavit. Germania Kiliano, *Winfrido*, *Ruperto* & aliis ductoribus Evangelii lucem respicere cœpit, *Bonifacium* sequenti seculo habitura Apostolum.

Rei monasticæ propagatio. Monasticum statum, quod attinet, illum *Columbanus* in Galliis mirificè extulit; *Eustasius* quoque, *Agilus*, *Amandus*, *Audomarus*, *Remaclus*, *Wandregisilus*, *Filibertus* &c. eundem in Belgio pari successu propagârunt. *Augustinus*, *Wilfridus*, *Cuthbertus*, *Benedictus Biscopius* & alii Britanniam; *Fructuosus* & *Hildefonsus* Hispaniam sanctorum Monachorum agminibus implevêre. Auctus etiam est hoc seculo cœnobiorum in Germania numerus. Inter hæc censetur *Disibodibergense* in Sponheimensi Comitatu ad confluentes Glani & Navæ fluviorum, quod originem noménque suum debet *S. Disibodo* Hiberniæ Episcopo ad annum circiter 650... Celebre aliud in *Epternaco*, cujus fundationis documenta ad an. 698. referuntur. *Caseguidinense* in Ducatu Luxemburgico à Rege *Sigeberto III.* circa anno 644. fundatum. *S. Deodati* in monte Vogaso. *S. Mariæ ad Martyres* infra urbem Trevirensem ad Mosellæ ripam, *Mediolacense*, quod *Ludwinus* Trevir. Archiepiscopus ad Saræ fluenta erexit, & impensè dotavit: ubi & ipse monasticæ vitæ habitum suscepit; quódque deinde Trevirensium Pontificum quoddam veluti seminarium fuit. *Theolegiense* in finibus diœcesis Trevirensis & Lotharingiæ haud procul ab oppido S. Wendalini situm, sic dictum à *Wendalino* Scotto, quem primum *Theolegii* Abbatem nonnulli existimant. Hujus porro monasterii nominis originem, quam aut ignorant, aut negligunt moderni omnes, nobis servavit Auctor Anonymus vitæ S. Pauli Epi-

(b) Mabillon. in Præf. ad Sec. II. Bened. n. 1.

Episcopi Virdunensis apud Mabilloniũ in Actis SS. Ord. S. B. Tom. II. p. 259. ubi; *In eâdem*, inquit, *eremo erat monasterium, quod usque hodie miserante Deo conservatur, monasticæ religionis insigne* Tabuleium *antiquitùs nominatum; sic interpretatum, eò quod sectis in modum tabularum lapidibus fuerit priùs ædificatum, quod moderni* Theolegium *dicunt, meliùs interpretantes, quòd de Deo frequentiùs inibi à cohabitantibus verfetur indisputabilis sermo...*

Literarũ status in Europa. Rem literariam hoc seculo maximè illustrârunt, *Eligius* & *Cæsarius* in *Gallia*; *Eutropius*, *Isidorus*, & *Hildephonsus* in Hispania; in Lusitania *Joannes* Gerundensis Episcopus; in Scotiâ *Adamannus Huensis* Abbas; in Anglia *Theodorus* Cantuariensis Archiepiscopus, *Adrianus*, *Benedictus Biscopius*, *Ceolfridus*, *Huchbertus*, *Cuthbertus*, *Berchwaldus*, *Tobias* &c. Quibus jure suo accenseri debent *Anthelmus* Meldinensis, *Audoënus* Rasbacensis, *Jonas* Bobiensis, aliique aliis in locis. Scholas quoque in plerisque monasteriis eo tempore fundatis institutas esse, quales sanè ferebat ætas illa, dubitare non licet: id enim genus instituti naturali quâdam lege cum monastico connexum erat, maximéque conducibile videbatur, ut gentes efferæ ex mansuetiorum consortio Musarum tantisper mitescerent, geniúmque induerent tractabiliorem. Hoc argumentum ex instituto fusiùs in sequentibus prosequemur; nunc per provincias eundo de literarum cultu in Italia agendum nobis est.

Studiorũ inclinatio in Italia. Et quidem ab obitu SS. Patriarchæ BENEDICTI cùm Casinense Archisterium à Longobardis sus deque versum jaceret, cæteráque Ordinis nostri cœnobia assiduo hostilium armorum strepitu concussa essent, Musis, quæ pace ac quiete gaudent, solum vertere vix non visum est. Quò factum, ut studia literarum in Italia hoc seculo passim inclinari cœperint. Nec id dissimulavit *S. Agatho* noster, Pontifex Romanus, qui (c) in epistolâ tam suo, quàm Patrum Synodi Romanæ missa nomine ad *Constantinũ* Imperatorem, & *Heraclium* ac *Tyberium* Augustos, *non æstimamus*, inquit, *quemquam temporibus nostris reperiri posse, qui de summitate scientiæ glorietur: quandoquidem in nostris regionibus diversarum gentium cotidie æstuat furor, nunc confligendo, nunc discurrendo, nunc rapiendo. Unde tota vita nostra sollicitudinibus plena est, quos gentium manus circumdat: & quidem labore corporis victus est, eo quòd pristina Ecclesiarum substantia paullatim per diversas calamitates deficiendo succubuit. Et sola est nostra substantia fides nostra, cum quâ nobis vivere summa est gloria.* Aurea sanè, exclamat *Mabillonius* (d) ferrei seculi verba; Ex illâ verò studiorum inclinatione natum est & aliud malum, negligentia scilicet, & incuria librorum: adeò ut TAIUS Cæsar-Augustanus Episcopus, qui postremam partem Moralium *Gregorii Magni* apud Hispanos frustra perquisierat, Romam eâ de causâ *Chindaswindi* Regis jussu profectus, eam non aliter, quàm divinâ revelatione recuperare potuerit. Cujus rei extat monumentum in Append. ad Concil. Tolet. VII. & apud *Baronium* ad annum 649.

Literarũ studia florent in Angliæ monasteriis. Mitiùs tamen ac meliùs cum Musis Benedictinis actum est in Anglia (e). Cùm enim Monachi sub finem seculi superioris à *M. Gregorio* in eam insulam missi, monasteria ibidem construxissent, ea continuò non pietati minùs, atque literis patuerunt. Quæ inter facilè princeps erat Cantuariense S. Petri, in quo *Theodorus* Archiepiscopus, & *Adrianus* Abbas, à Vitaliano Papa in Angliam missi, literas docuerunt. Græcâ & Latinâ linguâ uterq; pollebat, quin & omni prorsus eruditionis sacræ supellectile. Instar ergo duorum amnium ab illis in Anglicanas Ecclesias sacrarum maximè, sed & liberalium disciplinarum fluenta permanârunt. *Et quia*, inquit V. Beda l. 4. c. 12, *literis simul Ecclesiasticis & secularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregatâ discipulorum catervâ, scientiæ salutaris quotidie flumina in rigandis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam Metricæ artis, Astronomiæ, & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam, inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcámque Linguam æquè ut propriam, in qua nati sunt, nôrunt.* „ Hæc omnia, inquit *Ludovicus Thomassinus*, (f) approbabit *Beda*, ex„ emplis

(c) Apud Mabill. Præfat. ad Sec. II. Act. O. S. B. §. 5. Observ. 17.
(d) Loc. cit.
(e) Legi meretur hâc de re Abbas Fleury Hist. Eccles. Discursu III. num. 21.
(f) Lib. 1. n. 2. pag. 288.

„ emplis meliusculè suis, quàm verbis. Æterna enim omnium harum „ disciplinarum monumenta ille ad „ nos transmisit, etsi jam inde à puero in monasteriis enutritus fuisset, „ Wirmuthæ nimirum & Gerwici, „ ubi rerum omnium scientiam assecutus est.

Eorum promotor S. Benedictus Biscopus.

Utrumque hoc monasterium celeberrimi nominis Abbas, *Benedictus*, cognomento *Biscopus*, propè finem seculi VII. condidit, atque ut erat literarum apprimè studiosus, Bibliothecam locupletissimam (g) in Girwensi monasterio comparatis hinc inde ex Italia exemplaribus cùm Latinis tum Græcis posuit, *Theodoro* & *Adriano* tam sanctum opus promoventibus.

Ceolfridus,

CEOLFRIDUS monachus non minoris literaturæ quàm virtutis, Benedicto ad Superos translato, cui vicarius erat, Abbas Cœnobii S. Pauli in Girovico factus est, ubi plurima excellentis industriæ monimenta partim docendo & scribendo, partim etiam ædificando ostendens, non vulgarem apud suos gratiam inibat. Accedit huc, quòd, post Benedictum, *Bedam* adolescentem informaverit, non modò bonæ vitæ præceptis, sed & eruditione quoque singulari. His modis cœpit ubique clarescere, nec mediocri in pretio esse vel apud ipsos Britanniæ regulos. Post *Ceolfridi* Romam discessum anno 703. utriusque monasterii Wiremuthensis & Girwensis Abbas

Hucbertus,

electus fuit HUCTBERTUS, qui à puero inter monachos in summa regularis vitæ districtione vixerat, Romam quoque pontificatu SERGII Papæ profectus, & non parvo ibidem demoratus spatio, multa illic descripta (h) retulerat. Erátque ipse non modò doctarum artium cultor egregius, verùm etiam eruditorum omnium fautor, & quidem præcipuus. Extat ejus epistola ad Gregorium II. Pontificem Romanum, qui *Ceolfridi* Abbatis, ut hodie vocant, liberè resignati, peregrè autem Romam proficiscentis & venerandam canitiem & virtutes raras vel commendatissimas fecit. Sub hoc Ab-

Venerab. Beda,

bate Venerabilis BEDA celeberrimas tenuit scholas, éique ceu publico in Anglia Professori non proprii modò Monasterii fratres, sed seculares etiam Clerici Eboracensis Ecclesiæ operam dabant. Et monachi quidem per varias Galliæ & Germaniæ provincias magno literarum proventu dispertiti fuerunt. *Bedæ* inter alios plurimos

Cuthbertus.

discipulos fuit CUTHBERTUS monachus Girwicensis cœnobii, sed qui præceptorem ita in oculis ferebat, ut quæ ille jam senex doloribus & ægritudine tantùm non oppressus dictaret, currenti calamo impiger exciperet. Neque huic defuit unquam officio, quamdiu dictare *Beda* potuit; potuit autem ad extremam ferè vitæ horam. Posteà autem, mortuo præceptore, & per imortales libros æternitati consecrato, cœpit & ipse magna cum laude nec minori fructu docere, quo factum est, ut à monachis Girwicensibus simul & Wirensibus summè coleretur. Recens namque adhuc erat memoria, & fama Bedæ altiùs omnium animis inhærebat: sed tanti viri utcunque levabat desiderium *Cuthberti* insignis in promovendis bonis literis diligentia. *Illis enim temporibus*, verba sunt Joannis Lelandi, (i) *doctæ artes unicum erant monachorum solatium*; nec aliud fuit religiosorum cœnobium, quàm apium hinc inde laborantium alvearium; usque adeò, ut tum meritò Virgilianum hoc carmen de illis dici potuisset:

Fervet opus, redoléntque thymo fragrantia mella.

Cæterùm Cuthbertus *Huctberto* Abbati in regimine monasterii Girwensis successit, studiáque literarum non ita seposuit, ut non quotidie earum tractationi aliquid tribueret. In epistola ad *Cuthvinum*, quâ Venerabilis Bedæ magistri sui obitum describit, *dilectissimum in Christo collectorem* vocat, fortè, quæ non inanis Mabillonii; conjectura est, quòd ambo *Lectores* & magistri aliorum essent. Hi igitur alíique literati monachi & Abbates, maximè Venerabilis *Beda* Girwensi monasterio celeberrimi literarum Gymnasii nomen pepererunt, de quo pluribus agunt Scriptores Historiæ Anglicanæ, præprimis Guilielmus Malmesburiensis Pontif. Angl. lib. 1. pag. 154. n. 30. ubi, *Apud Wiremuth*, inquit, *Monasterium Bedæ, & multorum literatorum virorum nobile Gymnasium.*

Theodorus & Adrianus Angliæ præceptores.

Ut verò ad *Theodorum* & *Adrianum*, Angliæ præceptores, revertatur oratio, *ad hos*, inquit Lelandus, (k) *tanquam ad bonarum literarum fontes ipsos Saxonum turba ingenuorum confluebat ingenti juxtà ac ar-* denti

(g) Leland. de Script. Angl. c. 181. & 182. p. 110. & 111.
(h) Mabill. Annal. Ben. tom. 2. ad an. 716. p. 46.
(i) Leand. l. c. cap. 90.
(k) Leand. c. 62.

Eorum illustres discipuli, Berchwaldus, *denti studio discendi.* Atque ut è quàm plurimis Benedictinis in medium quosdam proferamus; BERCHWALDUS monachus Glastoniensis in Cantuariense monasterium commigrans, sub disciplina utriusque illius præceptoris eo successu eximiæ literarum cognitioni insudavit, ut teste Ven. Beda, (l) non vir modò *scientia Scripturarum imbutus* evaserit, sed ab obitu etiam *Theodori* in Archiepiscopum Cantuariensem electus fuerit. Tobias. TOBIAS monachus Cantuariensis in monasterio educatus iisdem præceptoribus usus est: quorum virtutes tam feliciter æmulatus est, ut nullum prorsùs diligentiæ locum reliquerit. Unde tantus posteà evasit, sive eruditas artes, sive linguarum elegantiam spectes, quantum illa secula & meritò quidem observabant, suspiciebant, venerabantur. *Fieri hîc potest*, utor verbis Lelandi, (m) *ut aliquis me putet eloquentiorem quàm veriorem laudatorem;* cui si quis talis erit, habeo hoc honorificum testimonium ex octavo capitulo quinti libri Historiæ Bedæ, quod apponam: TOBIAM *pro illo consecravit, virum Latinâ, Græca, & Saxonica lingua atque eruditione multiplici instructum.* Jam ut meum de *Tobia* sit vanum præconium, nemo, certò scio, tam temerè stultus erit, ut non quam primùm Bedæ, auctoris minimè mendacis, suffragium admittat. *Ostophorus* relicto suo monasterio, quod erat Streaneshalense, *Theodorum* Cantiorum Archiepiscopum, ut Græcæ linguæ acciperet cognitionem, adivit; posteà etiam Romam profectus est, ut studiis suis colophonem adderet; quæ omnia cùm ex animi sententia perfecisset, in patriam non inglorius rediit, nec ita multò pòst Episcopus Vigorniensis consecratus fuit.

Abstergitur ignorantiæ nota, quam Conringius Seculo VII. inussit. Quis igitur ab *Hermanno* CONRINGIO non iterùm dissentiat? Is enim, ut seculum hoc omnis literaturæ expers demonstret, (n) *præter minutos aliquot scriptores*, inquit, *neque Philosophum, neque JCtum, neque Medicum, aut denique vel Poëtam, vel Oratorem, qui alicujus sit famæ, integro hoc* (septimo) *seculo reperire licet.* At enim *Conringio*, si oculos advertere velit, in Divum Aldhelmum, cui Barthius encomium *Scriptoris maximi ingenii* attribuit, digitum intendamus. Erat is Saxonum oriundus prosapiâ, familiâ haud dubiè nobilissimâ. Præceptores habuit *Maidulphum* Scotum & *Adrianum* Abbatem Cantuariensem; ab illo Latinas, ab hoc literas didicit Græcas. Bis verò Cantiæ studuit; primùm nondum monachus; quo tempore cùm adversa conflictaretur valetudine, domum ad suos reversus est; tum vitam Benedictinam in Malmesburiensi amplexus monasterio, *iterùm Cantiæ studuit ad pedes Adriani, qui esset fons literarum, rivus artium, donec valetudine cogente repedaret domum.* Cujus rei fidem ipse facit in epistola ad eundem Adrianum. „ Fateor, mi „ charissime, quem gratia puræ dile„ ctionis amplector, postquàm à so„ ciali contubernio vestro ante trien„ nium circiter discedens à Cantia „ sequestrabar, quod nostra parvitas „ hactenus ad consortium vestrum ar„ denti desiderio flagrabat; quod & „ jam dudum cogitarem, quemadmo„ dùm in votis est, adimplens perfi„ cere, si rerum ratio ac temporum „ vicissitudo pateretur, & nisi me di„ versa impedimentorum obstacula „ retardarent, præsertímque corporeæ „ fragilitatis valetudine medullitùs ta„ bentia membra coquente non sine„ rer; quâ quondam, dum post pri„ ma elementa iterùm apud vos essem, „ domum redire coactus sum. „ Scientiarum verò disciplinæ, quibus ab *Adriano* Abbate institutus fuit, eæ sunt Grammatica, Rhetorica, Dialectica, quas *Trivium* veteres appellare solebant; tum Arithmetica, Geometria, Astrologia, Musica, quas *Quadrivium* vocabant. Trivium & Quadrivium. Præprimis verò ad sacræ paginæ studium, & sanctorum Patrum lectionem incubuit, quæ illius temporis Theologia erat. Nec Jurisprudentiam Romanam, quod oppidò mireris, negligendam duxit. Cujus rei non alium testem, quàm ipsum *Aldhelmum* laudabo. Sic enim in epistola ad Heddam, antecessorem suum, laborem exequitur, ac proprium commendat exercitium. S. Aldhelmi epistola de suo literarum studio. „Fateor, Beatissime Præ„ sul, me dudum decrevisse, si tem„ porum volitans vicissitudo patere„ tur, vicinam optati Natalis Domini „ solennitatem ibidem in consortio „ fratrum tripudians celebrare, & „ postmodùm vitâ comite vestræ cha„ ritatis præsentiâ frui. Sed quia di„ versis impedimentorum obstaculis „ tardati, quemadmodùm lator præ„ sentium viva voce promulgabit, il„ lud perficere nequivimus, idcircò „ dif-

(l) Eccl. Hist. lib. 5. c. 9.
(m) Cap. 63. pag. 91.
(n) De Script. Sec. XVI. hoc VII. Sec.

„ difficultati veniam precor impendite. Neque enim parva temporum intervalla in hoc lectionis studio protelanda sunt ei duntaxat, qui sagacitate legendi succensus, *Legum Romanarum jura medullitùs rimabitur, & cuncta Jurisconsultorum decreta imis præcordiis scrutabitur*, & (quod his multò arctius & perplexius est) centena scilicet metrorum genera pedestri regula discernere, & musicæ cantilenæ modulamina recto syllabarum tramite lustrare. Cujus rei studiosis lectoribus tanto inextricabilior obscuritas prætenditur, quanto rarior doctorum numerositas reperitur. Sed de his prolixo ambitu verborum disputare epistolaris angustia minimè sinit; quomodo videlicet ipsius metricæ artis clandestina instrumenta literis, syllabis, pedibus, poëticis figuris, versibus, tonis, temporibus conglomerantur. Poëtica quoque septenæ divisionis disciplina, hoc est, Acephalos, Procilos cum cæteris, qualiter varietur, qui versus monostemi, qui pentastemi, qui decastemi certa pedum mensurâ terminentur, & quâ ratione catalectici, vel brachiacatalectici, seu ipercatalectici versus sagaci argumentatione colligantur. Hæc, ut reor, & his similia brevi temporis intercapedine apprehendi nequaquam possunt. De ratione verò calculationis quid commemorandum; cùm tantæ supputationis imminens desperatio colla mentis oppresserit, ut omnem præteritum lectionis laborem parvipenderem; cujus me pridem secreta cubilia nôsse credideram, & ut sententia beati Hieronymi, dum se occasio obtulit, utar: *Qui mihi priùs videbar sciolus, rursùs cœpi esse discipulus.* Sic quod tandem supernâ gratiâ fretus difficillima rerum argumenta & calculi suppositiones, quas partes numeri appellant, lectionis instantia reperi. Porrò de Zodiaco & XII. Signorum, quæ vertigine cœli volvuntur, ratione ideò tacendum arbitror; ne ars opaca & profunda, quæ longa explanandarum rerum ratione indiget, si vili interpretationis serie propalata fuerit, infametur & vilescat: præsertim cùm astrologiæ artis peritia, & perplexa horoscopi computatio elucubrata Doctoris indagatione egeat. Hæc idcircò carissime Pater cursim pedetentim perstrinximus, non garrulo verbositatis strepitu illecti, sed ut scias, tanta rerum arcana ex amussim non posse intelligi, nisi frequens & prolixa meditatio fuerit adhibita. Salutate in Christo omnem sodalium meorum catervam à minimo usque ad maximum, quos obsecro & adjuro per clementiam Christi, ut pro me peccatorum pondere & criminum sarcina oppresso preces Deo fundant.„ Hæc de se ipse Divus *Aldhelmus*, quæ non dubio sunt argumento, quòd in literarum quà politiorum quà severiorum disciplinis apprimè fuerit versatus. Unde *Joannes* (o) *Balæus* insignem ejusdem doctrinam atque eruditionem his verbis non immeritò commendans: *Aldhelmus Durotellus*, inquit, *seu Balduinus Kenredi filius, & Inæ Visi-Saxonum vel Occidentalium Anglorum, Regis ex patre nepos, in Italia & Gallia liberalibus studiis non minimam intendit operam.* In Maildunensi enim celebri cœnobio (Malmesburiam oppidum nunc vocant) post *Maidulphum* Scotum multæ eruditionis virum, gymnasiarches, monachus, sacerdos, & abbas effectus, adeò literis humanis & divinis incumbebat, ut omnes sui temporis Theologos longè superârit. Erat quidem tam carmine quàm prosâ Latinè & Græcè doctissimus, ingenio & sermone nitidus: atque in edendis poëmatibus Cœlio Sedulio vati, *ut testes sunt Bostius & Beda*, per omnia simillimus.„ Hæc aliáque plura cùm in laudem *Aldhelmi* Balæus dixisset, operum ejus catalogum subjicit. Sunt verò septem supra viginti libri, non unius, sed varii argumenti, nempe Theologici, Asceticì, Philosophici, Mathematici, Poëtici &c. Quibus Balæi verbis eò major adhibenda est fides, quò is Apostata, *impotentis linguæ, & calami plerumque scriptor*, ut eum *Montacutius* vocat, minùs Anglis Benedictinis palpum obtrudere fuit assuetus, ut quorum paucos, affixâ sine fibula, abire est passus.

Commendatur à doctrinæ præstantia.

Quantus verò ad *Aldhelmum* concursus fuerit, cùm ob vitæ morúmque sanctimoniam, tum ob scientiam doctrinarum, non facile creditu *Lelando* videtur; quarum gratia ad illius scholam confluxêre multi non modò ex Hibernia & Scotia, verùm etiam ex ipsa Gallia. ARTIVILLUS cujusdam Reguli Scotiæ filius literarum studiosissimus

Frequentes habet discipulos.

(o) de Script. maj. Brit. pag. 7. col. 1.

sissimus sua scripta *Aldhelmo* examinanda misit, ut his Guilielmus Malmesburiensis verbis narrat. „ *Hic quidquid literariæ artis elaborabat, quod non adeò exile erat, Aldhelmi committebat arbitrio, ut perfecti ingenii limâ scabredo eradicaretur Scotica.* Hæc & similia effecerunt, ut vel *Sergius* ipse Pontifex Romanus illum accerseret, & venientem ad se summo cum honore & humanitate acciperet, ac abeuntem munificentiâ quâdam dimitteret. Deinde in Angliam reversus Schireburnensis Episcopus creatus, eo se honore quà virtutum quà literarum meritis dignissimum præbuit. Venerabili *Bedæ* visus est *vir undequaque doctissimus. Nam & sermone nitidus & scripturarum tam ecclesiasticarum, quàm secularium erat eruditione mirandus.* Potéstne, inquit Malmesburiensis, quicquam hac laude sublimius dici?

Rei Literariæ status in Gallia.

Sed ex Anglia in Galliam trajiciamus, ubi, ut quidam ex *Fredegarii* Scholastici verbis conjiciunt, res literaria non meliori loco erat, atque in Italia. *Mundus senescit*, inquit Fredegarius in Prologo Chronici sui, *ideóque prudentiæ acumen in nobis tepescit: nec quisquam potest hujus temporis, nec præsumit Oratoribus esse similis.* Propiùs tamen fidem est, quòd hoc seculo viguerint in præcipuis, si non in omnibus Galliæ monasteriis scientiæ. Ex vita *S. Agili*, qui hoc seculum condecoravit, non modò perspicuum fit, ubi literis eruditus fuerit, sed quod ipse etiam liberales posteà disciplinas docuerit. Sic enim de eo author vitæ: (p) *Puer* AGILUS *committitur* EUSTASIO *probatæ religionis viro, sacris literis erudiendus, cum aliis nobilium virorum filiis, qui posteà ecclesiarum præsules extiterunt, Agnoaldo* scilicet & *Walberto Hagnarici* patrui ejus [*Agili*] filiis, qui in monasterio, quod soror eorum *Fara* in paterno solo inter Albam & Muram [fluvios] in loco, qui *Eboracus* dicitur, ædificavit, construendi & docendi regulares Magistri claruerunt, quorum alter Lauduno Clavato, alter verò Meldensis est Episcopus ordinatus; *Acbario*, qui Viromandorum & Noviomensis ac Nomacensis Antistes fuit; *Raynacbario*, qui Augustodunensis Ecclesiæ pontifex egregius emicuit; *Audemaro*, qui Boniæ & Haranoensis oppidi pastor laudabilis effloruit. Denique sicut præmemoratum *Agilum* cariùs his omnibus commendatum susceperat; ita in eo præ cunctis doctrinæ ac religionis acumen resplenduit: nam liberalibus disciplinis enucleatiùs imbutus multos facundiâ suâ erudivit; plurimos catholicæ fidei puritate illustravit; nonnullos etiam luculentissimis documentis, postpositâ altitudinis pompâ, sub professione sacræ religionis idoneos reddidit. Floruit *S. Agilus* circa an. Dom. 660. In Longoretico (q) *Francardus* ejusdem loci posteà Abbas erat *nutritor, & doctor filiorum Nobilium.* In Pictaviensi S. Hilarii *Aicardus*, (r) posteà Abbas Gemmeticensis, *Ansfrido* monacho, sapientiâ famosissimo, puer ad erudiendum traditus. In Solemniacensi (s) susceptum *B. Tillonem* ELIGIUS sancto *Remaclo* Solemniacensis monasterii sui Abbati tradidit nutriendum, atque literis imbuendum - - - qui sic tam secularibus, quàm divinis institutionibus - - - suis semper aspectibus adstare præcepit. In Stabulensi (t) liberos suos liberalibus immò monasticis instruendos disciplinis tradebant seculares viri. In Gommeticensi (u) erat consuetudo *S. Filiberti*, de monasterio circumquaque ad exhortandas animas fratres transmittere. Denique (x) *SS. Botulphus* & *Adulphus* in Gallia monachi non solùm doceri, sed ex gratia Dei inter perfectiores potestatem adepti sunt docendi. Præprimis tamen literarum studia caput in Luxoviensi monasterio extollere cœperunt, postquàm illud *S. Columbanus*, natione Hibernus, in humanis divinísque literis apprimè versatus, seculo jam antecedente, condiderat. Quàm multi enim, quámque vitæ sanctimonia & doctrina conspicui Præsules ex hoc Lycæo prodierint, alio loco dicturi sumus. Hîc notâsse sufficiat, quòd tunc mos obtinuerit, ut monachi ex cæteris aliquot Galliæ monasteriis Luxovium studiorum causâ mitterentur.

Nobilium filii in scholis monasticis instituuntur.

S. Columbani Gesta.

Postquàm verò COLUMBANUS à Rege *Theoderico*, cujus ipse impuros amores arguebat, Luxovio exactus esset,

(p) apud Acher. in not. & observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 35. col. 2.
(q) Ex visione Baronti n. 11. & Gall. Chr. tom. 2. p. 431.
(r) ex ejus vita cap. 1.
(s) ex vita S. Tillonis num. 4.
(t) ex vita S. Hadelini.
(u) ex vita S. Filiberti num. 20.
(x) ex vit. S. Botulphi. Vide Edm. Martene in Comment. in Reg. S. B.

ſet, ad lacum Brigantinum annis 611. 12. 13. conſedit. Sanctæ Aureliæ templum hîc inanium Deorum cultu profanatum, poſt ſimulacra ejecta, ſolemni ritu expiavit. Cellâ exinde [inclyto hodie Monaſterio, cui nomen *Major Augia Brigantina*] prope idem templum conſtructâ, cum ſuis Comilitonibus, *SS. Gallo, Magno, Theodoro, Attala, Euſtaſio, Chagnoaldo, Sigeberto, Baboleno*, aliíſque pluribus diſcipulis, è quibus duo martyrio affecti in loco (ubi hodie Capitulum eſt) requieſcunt, triennio ferè commoratus, Ethnicorum ſuperſtitiones per ea loca ſuſtulit. Inde à Gentilibus exulare coactus, relicto *S. Gallo*, qui florentiſſimum Germaniæ Athenæum à ſuo nomine nuncupatum, excitavit, in Italiam profectus eſt, extructóque Bobienſi monaſterio, inclyta Muſarum ſede, Arianos coram & ſcriptis acerrimè confutavit.

S. Ruperti monitu Duces Bojoariæ ſcholas in Monaſteriis Benedictinis excitant.

Alias ſcholas hôc certè, ſi non jam priori ſeculo, ut multi volunt, in Germania excitavit S. RUPERTUS Noricorum Apoſtolus. Poſtquàm enim Bojoariam fidei lumine colluſtrâſſet, ne unquam populus Eccleſiæ noviter aggregatus, idoneis paſtoribus foret deſtitutus, Juvavii, hodie Salisburgi, (y) *publicam ſcholam erigere, ac ipſe tanquam veteranus Doctor ſcientias altiores tradere cœpit.* Non tantùm Mſ.ta Bibliothecæ San-Petrenſis, ſed & Authores, ut *Velſerus*, & alii meminerunt, *Urſi*, & *Ledi*, qui ſuos filios ut puerulos tradiderunt ad ſcholam S. RUPERTO, quorum etiam nomina (z) inveniuntur in Mſ.to, ſcilicet *Berinbarius* & *Dulciſſimus*, qui tamen ſeculares permanſerunt, ac poſteà cum *S. Ruperto* litem quandam inceperunt de quibusdam bonis, quæ eorundem parentes donaverunt ad monaſterium S. Maximiliani in Pongeu. Divi etiam *Ruperti* hortatu factum, ut Bojoariæ Duces paſſim per ditionem ſcholas in monaſteriis Benedictinis excitarent, in quibus verbi divini præcones efformarentur. Diſcimus ex Diplomate (a) *Thaſſilonis* Ducis Bajoariæ ultimi, quô monaſterium Cremiſanenſe, vulgò *Chrembsmünſter*, abs ſe conditum munificè dotavit: *Nam bonæ memoriæ*, inquit, *anteceſſores mei, in quantum potuerunt, res ſuas devoverunt, eccleſias Dei conſtruxerunt, eáſque ſuis opibus ditârunt. Monaſteria quoque ſtudiorum conſtruxêre, & non modicas ad ea pecunias tradidêre.*

Scholæ Trevirenſes.

De Scholis Trevirenſibus illius ætatis iſtud ex actis *S. Germani* Abbatis Grandivallenſis in Diœceſi Baſileenſi à *Boboleno* auctore coævo deſcriptis compertum tenemus, *S. Germanum eâ liberalium artium eruditione è Trevirenſi ſchola prodiiſſe inſtructum, quæ omnium deinde admirationem ipſi conciliavit*, uti obſervat Mabillonius in Actis Sanctorum O. S. B. Tom. II. pag. 511. num. 1. & 2. Ita verò ſcribit Bobolenus: *Cùm eſſet S. Germanus infantulus, traditus eſt B. Modoaldo, qui & ipſe illis diebus Trevirorum Urbis cathedram arce ſanctitatis tenebat; qui cùm audiiſſet, eum elegantem & ſagacis ingenii cerneret puerum, literis liberalibus eum erudire cœpit.* Præter hæc & quæ ſuprà attigimus de fundatis in ea Diœceſi monaſteriis totidem magnorum virorum illius ævi ſeminariis, nihil memorabile in Germania de ſcholis nobis occurrit.

Agalienſis in Hiſpania cœnobii propter literarum ſtudia celebritas.

In Hiſpania hoc ævo magna fuit *Agalienſis* Monaſterii propter doctrinarum ſtudia celebritas, ut quod complures tum pietate cùm eruditione conſpicuos Toletanæ Eccleſiæ ſubminiſtravit Archiepiſcopos, quorum præcipui *Helladius, Juſtus, Ildephonſus.* Hunc poſtremum verò monaſticis rudimentis informatum *Eugenius* Toletanus Antiſtes (*primus an ſecundùs?*) ad ſe accerſivit, primíſque literis à ſe imbutum ad *S. Iſidorum* Hiſpalenſem majoris eruditionis gratiâ direxit; *Ex quo*, inquit Mabillonius, (b) *intelligimus, jam tum in more poſitum fuiſſe, ut monachi aliquando è monaſteriis ad diſcendas artes & literas ad celebriores Magiſtros ablegarentur.*

SECULUM ÆRÆ VULGARIS VIII. BENEDICTINÆ III.

Rei Literariæ ſtatus ab anno 700. ad 800.

NOn minùs alternantium rerum varietate, quàm memorandis factis inſigne extitit ſeculum Eccleſiæ octavum, Benedictinæ Familiæ tertium. Europa ſiquidem, cujus ferè limitibus Hiſtoria noſtra continetur, penè tota motibus quaſſa inſolitis, novos Dominos, novámque regiminis formam ſubiit. In eo autem rerum turbine, quàm afflicta fuerit publica res literaria,

(y) Jo. Gualb. Belga in Chron. Chronic. & ex eo Mezgeri in Hiſt. Salisburg. lib. 1. c. 23.
(z) Author anonymus in Deſcriptione Eremitorii S. Maximi ad S. Petrum Salisburgi. pag. 35.
(a) Id Notis Meibomius illuſtravit Opp. Tom. 3. Pag. 192.
(b) In Annalibus Tom. 1. libr. 23. num. 37. pag. 195.

ria, facilè datur intelligi, ídque passim nos docent illius temporis qualiacunque monumenta, maximè historica, *quæ*, Mabillonio teste, (c) *veluti quibusdam pannosæ imperitiæ centonibus à sese divulsis constant.* Ex hoc tamen sordidorum numero Scriptorum excipiendi sunt viri pro illa ætate summi, *Anthelmus*, *Venerabilis Beda*, *Heddius*, *Egbertus* Cantuariensis, *Paulus Warnefridi*, *Ambrosius Autpertus*, seu *Ansbertus*, *Alcuinus*, *Anastasius* Abbas, *S. Bonifacius* Germanorum Apostolus, & siqui alii inferiùs memorandi, vera Ordinis nostri & Ecclesiæ lumina intra idem seculum Doctrinâ & Virtute conspicua.

Vindicantur Patres ab impacta ignorantiæ nota. Num verò rigidiori illi censuræ, quâ recentiores quidam Critici Patribus & Episcopis illius ævi *stupendæ & miserabilis ignorantiæ, præsertim sacrorum Canonum*, notam inurunt, omnimodè sit deferendum, meritò ambigimus, postquàm Emin. Cardinalis *de Aguirre* in suis ad Collect. Max. Conciliorum Hisp. Dissertationibus præviis eos ab hac labe egregiè vindicavit: *Etenim*, inquit, *an imperitus* Gregorius II. *Papa cognomento* junior *ad A.* 731. *superstes*, quem Latini omnes eximiis laudibus celebrant, ob insignem doctrinam & sanctitatem, ita quidem, ut *Spondani* judicio, *si ejus scripta extarent, résque ab eo gestæ intelligentiùs exaratæ essent*, Gregorio M. *haud minorem existimares*... Idipsum ferè dicendum de aliis Pontificibus Romanis intra idem seculum conspicuis, quales speciatim fuêre *Gregorius III. Zacharias, Stephanus III. Paulus I. Hadrianus I.* qui omnes continuatâ serie tam ab antiquis quàm à recentibus Historicis plurimùm laudantur propter sanctitatem & doctrinam, ut proinde nemo eorum sine atroci injuria dici possit laborâsse eâ pingui sacrorum Canonum ignorantiâ, quam ipsis affricant imberbes Critici.

Ceterùm tametsi initia ejus seculi paullò obscuriora fuerint, attamen circa finem *Carolo M.* imperante Musis honos restitui cœpit, rediítque avita celebritas, subinde bellorum tumultibus perturbata, ac dein Nortmannorum tempestate rursùs infeliciter violata. Libet pro instituti nostri tenore hanc telam explicatiùs pertexere.

Anglia Doctorū ferax. Hoc certè seculo nullum doctissimorum virorum in Anglia feracius fuisse plura commonstrant exempla. In ea floruit *Adrianus* Cantuariensis ad S.Petrum monasterii Abbas, *communis Angliæ Magistri* mactatus elogio. Ei successit *Albinus* seu *Alcuinus* magistro non impar discipulus in scientia Ss.Scripturarum sic ab eodem institutus, ut Græcam quidem linguam non mediocriter, Latinam verò non minùs, quàm maternam calleret. Is est *Albinus* Abbas (d) reverendissimus, vir per omnia doctissimus, quem Historiæ suæ componendæ non modò autorem, & adhortatorem, sed etiam adjutorem laudat *Venerabilis Beda* in præfatione ad *Ceolwsum* Regem, *utpote qui diligenter omnia, quæ in Cantuariorum provincia, aliísque finitimis, à discipulis Beati Gregorii Papæ gesta fuerant, vel monumentis literarum, vel seniorum traditione accepta, quæcunque memoriâ digna videbantur, per* NOTHELMUM *religiosum Ecclesiæ Londinensis presbyterum transmisit.* Absolvit verò *Venerabilis Beda* Historiam suam anno hujus seculi tricesimo primo, vitam autem quà docendo, quà scribendo ad tricesimum quintum produxit. Utrique igitur seculo septimo & octavo summæ gloriæ fuit & ornamento.

S. Bonifacio Germaniæ Apostolo laus doctrinæ immeritò adimitur. Non est autem, quòd ex hoc posteriori seculo, inquit *Christophorus Heumannus*, (e) huc adscribamus S.BONIFACIUM. Quid ita verò? *Non enim*, respondet, *eruditio, sed religio nobilem fecit.* Quid? quòd neque à religionis studio, si cum *Caspare Sagittario* (f) sentire velimus, commendari meretur. Quem *non sanctum*, sed *magnum fuisse peccatorem*, *multósque adeò Christianos factos non tam convertisse, quàm pervertisse* scribit. Ex quo unico convitio cætera conjici possunt, quæ toto horreo in præcipuum Germaniæ Apostolum spargit. Ac si verò majus esset piaculum, Deo-Homini, Virgineæque ejus Parenti cultum adhibere, quàm Jovi, Marti, ac Veneri, turpissimis idolis, flexo poplite thus adolere? Quanta hæc dementia, ne dicam, impietas? At enim nolo impia hominis effata confutare; sufficiat dixisse, quòd *Heumannus*, licèt BONIFACIUM fuisse eruditum inficias eat, eum tamen laude, qua in provehenda Christiana

(c) Mabillon. Præf. ad Sec. III. Bened.
(d) Beda l. 5. c. 21. apud Mabill. Annal. Ben. tom. 2. pag. 27.
(e) Consp. Reip. Liter. c. 4. §. 26. in not. d. p. 91.
(f) Antiquit. Gentilismi & Christian. Thuringici lib. 2.

stiana religione excelluit, non defraudet. Videamus tamen, an. D. Archipræsul nullum in Republica literaria occupare locum mereatur.

E suo in aliud migrat monasteriū. Cùm in eo monasterio, in quod primo ætatis in flore venerat, literarum ac doctrinæ minus perspiceret, quàm ipse discendi cupidissimus adolescens optabat, sibi à Superioribus fieri potestatem petiit, ad aliud, ubi eruditionis copia & occasio major, commigrandi. Annuentibus illis, ad Abbatem *Wigbertum*, seu *Wimbertum*, qui eo tempore sanctimonia doctrinaque insigni pollebat, sese contulit. Sub hujus magisterio in grammaticis, poeticis, theologicis tantos fecit progressus, quantos Anglia tum admirata est, & nos hodie in effectis, & pauculis, quæ supersunt, literariis ejus monumentis, de quibus aliàs, suspicimus. *Bonifacius*, *Winfridus patriâ dictus linguâ*, inquit Guilielmus Cave, author acatholicus, in Historia Literaria, *tredecim annorum juvenis in Monasterio Nuiscellensi Wimberti sive Wigberti Abbatis disciplinæ se commisit, à quo politiori literaturâ institutus inter primores ævi sui eruditos locum tenuit.* Hoc porrò studiorum curriculo confecto, ad literas in eodem Nuiscellensi monasterio docendas promotus est, quibúsque doctrinis ipse imbutus erat, aliis pleno epistomio propinare cœpit. Cùm inde in Germaniam transmigrâsset, omnes lacertos movit, nedum in orthodoxâ fide propagandâ, verùm & in scientiarum Academiis constituendis; neque enim ignorabat, quantum id Germaniæ ad Christiana sacra conversæ interesset. Unde curas eò dirigens, in *Fritislariensi* primùm Asceterio, postea in *Fuldensi*, tum Trajecti ad Rhenum, aliísque in locis publicas aperuit scholas. *Utiloni* etiam, Duci Bavariæ, scribit *Henricus Meibomius junior*, (g) authorem fuisse, ut passim per ditionem monasteria excitaret, *tanquam scholas*, *unde verbi divini præcones accerserentur.* Atque ne id genus exercitii eo mortuo insuper haberetur, scripsit epistolam ad *Fulradum* (h) magnæ tunc in Regno Francorum autoritatis in hæc verba: *Deprecor Celsitudinem Regis nostri pro nomine Christi, Filii Dei, ut mihi nunc viventi indicare & mandare dignetur circa discipulos meos, qualem mercedem postea de illis facere voluerit. Sunt enim penè omnes peregrini, quidam Presbyteri, per multa loca ad ministerium Ecclesiæ & populorum constituti: quidam sunt monachi per cellulas nostras, & infantes ad legentes literas ordinati sunt: & aliqui seniores, qui longo tempore mecum viventes laboraverunt, & me adjuvabant. De his omnibus sollicitus sum, ut post obitum meum non disperdantur.* Hinc mortuo *Wigberto* Fritislariensis Monasterii Abbate præcipit, ut *Wigbertus Presbyter & Megindedus Diaconus Regulam insinuent, & prædicent verbum Dei Fratribus.* Floruêre deinde studia literarum in cœnobiis, quantum æruginosa illa ferebant tempora, ut non magis essent asceteria *virtutis*, quàm *scientiarum*.

Equidem me non præterit, quòd quæ *Conringius* (i) de D. BONIFACIO literis consignavit, cùm hisce non modò non cohæreant, sed planè sint pugnantia. Sic enim scribit: Conringius D. Bonifacium in erigendis monasteriis nullam literarum gessisse curam scribens

„ In novis porrò constituendis per „ Germaniam cœnobiis, *Bonifacium* „ non spectâsse propagationem do„ ctrinæ sive sacræ, sive alterius cu„ jusque, vel ex verbis Rudolphi, qui„ bus capite x. historiæ vitæ S. Liobæ „ apud Surium ad diem xxiix. Se„ ptembris usus ille est, liquidò ap„ paret: *Videns vir beatissimus Bonifacius, Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, monasteria construere cœpit: ut ad fidem catholicam populi non tam ecclesiastica gratia, quàm monachorum & virginum congregationibus raperentur.* Immo verò nova „ à Bonifacio condita monasteria si„ cut ad normam Benedictinam, ita „ ad studia literarum propaganda pla„ nè inidonea fuerunt composita. „ Hæc Medicus ille Helmstadiensis, qui *Gabrieli Naudæo*, Medico Parisiensi, ut placeret, Benedictinam Familiam lædendi nullam occasionem prætermisit; uti *Maximilianus Rasslerus* (k) & *Joannes Mabillonius* (l) non injuriâ ipsi exprobrârunt. Quæ verò hîc in medium protulit, doctissimo ejus scholiasti, *Gœbelio*, non duriùs modò & acerbiùs, sed parùm è vero scripta visa fuerunt. *Etenim*, inquit, *cùm ipse*

(g) In Notis ad Diploma Thassilonis l. c.
(h) Mabill. præfat. in Sec. 3. Act. Sanct. O. S. B. §. 4. n. 38. p. 24.
(i) In Supplem. Differt. de Antiq. Acad. n. 32. pag. 509.
(k) Defens. Diplom. Lindav. c. 1. n. 8.
(l) Lib. de Re Diplom.

revincitur à Gœbelio suo scholiaste.

ipse Bonifacius bonis litteris, cùm primis sacris, operam navavit, variósque libros conscripsit, quorum cathalogum pri„ mus Trithemius, & ex eo Lezne„ rus protulit, pleniorem dedit Wi„ onius & Serrarius, ex iísque Sagit„ tarius, inter quos liber ejus de sa„ crâ fide, doctrinâ, & religione (aliàs „ *de unitate fidei dictus*) à Pontifice „ Gregorio approbatus, & in exem„ plum ac imitationem Clericis com„ mendatus fuit; cùm præterea in ne„ gotio conversionis gentilium, iís„ que rectiùs informandis Bonifacius „ operâ non modò piorum, sed & ali„ quâ ratione saltem doctorum viro„ rum studio uteretur, quidni & „ ipse in monasteriis cum pietate quo„ que scientiarum cultum spectave„ rit, & saltem aliquos ex monachis „ suis bonis literis imbutos esse vo„ luerit, non video, multò minùs in„ telligo, quî contrarium ex Rudol„ phi verbis probari possit." Atque hæc *Gœbelii* verba non *Conringius* modò pro responsione sibi habeat, sed *Heumannus* etiam dicta sibi putet, qui *Bonifacium* quidem viros inter religione, non autem doctrinâ eximios numerandum censuit. Quæro à vobis *Conringi* atque *Heumanne!* quæ gens aut natio erat magis analphabeta, atque Germaniæ populi, priùs Christianis sacris quàm erant à D. *Bonifacio* imbuti? ut primùm verò is laborantibus corticem subjecit, ingenuarum artium ac scientiarum gymnasia in monasteriis passim instituendo, tum verò è profundo barbarismorum enatare cœperunt. A literis enim, exculti, expoliti, & quasi recocti sunt. Nec sibi postea defuerunt, sed omne eruditionis spatium sunt emensi.

In Hispaniæ monasteriis misera literarum conditio Sec. VIII.

Sed videamus, quô locô in Hispaniarum ac Galliarum regnis Musæ hoc ævo habitæ fuerint. Sanè non optimo. Et quidem ut de Hispaniis primùm loquamur, eas Saraceni ex Africâ à *Juliano* Comite evocati, non modò invaserunt, sed, occiso Rege *Ruderico*, etiam occupârunt. Tum verò excisa monasteria, sacri libri flammis consumpti, & in ecclesiis, in quibus Dei Filius, Deúsque ipse antea colebatur, Muhammedis infandum nomen audiri cœptum: quô inter tubarum lituorúmque clangorem personante, nullus jam honor Musis, nullus literis cultus haberi cœpit. Nec unum duntaxat, sed complura secula barbaries hæc tenuit. „ Hispania „ inquit *Paulus Jovius*, (m) per mille „ ampliùs annos, Vandalicis, Puni„ císque armis occupantibus, Latina„ rum literarum splendore caruit, alio„ qui non obscurâ telluris cœlíque „ temperie maximorum ingeniorum „ ferax, si Lucani, Senecarum, Silii, „ Martialísque memoria recolatur, ut „ hîc Averroëm in Arabica lingua sa„ pientiæ lumine clarissimum omitta„ mus. Hispaniæ enim proceres, to„ táque nobilitas perversam opinio„ nem de literis induerant; sic, ut ea„ rum studia, quum pro libertate ad„ versùs externas gentes dimicarent, „ publica conspiratione damnarentur, „ quasi aliena, importunáque virtuti „ bellicæ, quâ una salus & libertas „ omnium certiore laude pararetur." Unde *Josephus Peresius* noster in epistola (n) ad Mabillonium non immeritò etiam in hæc verba conquestus est: *Nec feliciora sanè, quod ad rem literariam spectat, tempora sunt consecuta. Nam & gladius barbaricus diu nostris cervicibus imminuit, & militares nostrorum animi mirum quantum ab omni mansuetiori disciplinâ abhorrebant. Quæ labes tam altas in Hispanorum animis radices egit, ut vix in duorum seculorum altâ pace, Saracenicorúmque armorum diutino institio, hoc emunctissimo isthoc seculo veternum excusserit.*

Josephi Peresii hac de re testimonium.

Quæ verba *Peresii*, doctissimi Linguarum in Salmanticensi Universitate Professoris, ideò referre visum est, ut, cùm per aliquot secula deinceps pauca admodùm de re literaria nostrorum in Hispania simus in medium allaturi, æquus lector dignoscat, in quem culpa potissimùm conferenda sit.

Ignorantia cum Barbaris è Hispania in Galliam se effundit.

Ex Hispaniis Saraceni in Gallias effusi multas, easque nobilissimas provincias repetitis cladibus attriverunt. Præprimis verò ab immanissimis fidei orthodoxæ hostibus pleraque Ordinis nostri monasteria incensa, solóque æquata, monachi passim cæsi, sacra loca in solitudinem redacta. Cùm bello igitur cuncta ferverent, incolarum animi à Musis planè averti cœperunt. Quò factum, ut crassa ignorantia non seculares modò, sed regulares etiam occupaverit; quæ tanta fuit, ut monachi multis in monasteriis vix prima Latinæ linguæ scirent elementa. De *Gervoldo* Fontanellæ Ab-

(m) In Elog. Illust. Vir. c. 64.
(n) Extat Annal. O. S. B. tom. 2. lib. 19. n. 71. pag. 35.

bate id memoriæ (o) proditum est, eum scholam in eodem cœnobio instituisse, quoniam omnes penè monachos literarum ignaros invenit. Eorum literæ cùm verborum erroribus scaterent, *Carolo Magno* non immeritò displicuerunt. Nec id in epistolâ ad Fuldensem Abbatem data de Galliæ monachis dissimulandum putavit. Decrementa verò studiorum regularem disciplinam in perniciem traxerunt. Unde de instauratione agitari cœptum. Laudem hanc occupavit S. BENEDICTUS Abbas Anianiæ, qui librorum insigni multitudine comparatâ, magistros constituens, optimarum artium studia in monasteriis instauravit; *docuit lectores, habuit Grammaticos & scientiæ scripturarum peritos.* Eo agente congregatum anno 817. Aquisgrani Concilium statuit; ut *docti* Fratres eligantur, qui cum supervenientibus monachis loquantur, & ut scholæ in monasterio habeantur eorum, qui sunt oblati. Et in consuetudinibus, quas in monasteriis à se institutis recipi curavit, præcipit, *ut tempore lectionis Prior jubeat alicui doctiori minùs doctis fratribus, vel doctrinâ indigentibus lectionem tradere.* Nec monachis tantùm informandis dabat operam, sed etiam clericis, quos in suo cœnobio susceptos alebat, similiter erudiendos instituendósque tum per se, tum per magistros, quos monachis pariter & clericis præficiebat. Nec res caruit felici succesû. Brevi enim factum, ut cùm monachi virtute ac doctrinâ præstarent, complures eorum ad sedes episcopales eveherentur.

hanc è monasteriis expellit S. Benedictus Anianensis.

Multum etiam momenti, ut studia in Gallia reflorescerent, duo alii præstantes viri contulerunt. Primus erat SMARAGDUS, Abbas monasterii S. Michaëlis ad Mosam in pago Virdunensi, qui tametsi eximius esset Theologus, ingentíque existimatione & gratia apud *Carolum M.* Augustum illum Imperatorem floreret, non dedignatus tamen est, scholas in monasterio suo tenere, in Grammatica instruere, ac Commentarium in Donatum elucubrare in gratiam discipulorum, quos habuit frequentes. Alter est ALCUINUS, Eboracensis monasterii Diaconus, qui cùm ex Anglia in Galliam advenisset, à Carolo M. summis regni imperiíque negotiis adhibitus, designatis plurimis per monasteria aliáque loca scholis, doctrinæ in Germania atque Gallia jure optimo summus promotor habetur. Certè CAROLUM hortatus est, ut *Athenæ novæ perficerentur in Francia*, suísque & dictis & scriptis Francorum animos ad literarum studia excitavit. Ejus igitur instinctu ac operâ *Carolus Magnus* non Parisiis modò, sed Ticini quoque seu Papiæ publica studia instituit. *Karolus Magnus*, inquit Henricus Pantaleo, (p) *Alcuini consilio usus duo celeberrima Gymnasia literarum instituit, alterum in Occidentali Francia Parisiis, alterum Papiæ in Italia, quæ liberaliter dotavit, atque viris doctissimis ornavit.* Hos inter duo erant Monachi Benedictini. Alter *Clementis* nomen ferebat, Alterum Polydorus Virgilius *Joannem* vocat, nobis est *Anonymus.* Commodùm hi cum mercatoribus Parisios delati, se venalem habere scientiam per dies aliquàmmultos in foro proclamaverant. Rei hujus CAROLUS certior factus, utrumque ad se accitum magnâ benignitate excepit. Et *Clementem* quidem Parisiis conversari & Nobiles adolescentes liberalibus disciplinis instituere jussit. (q) Socium verò ipsius Papiam seu Ticinum misit, ut subliminores eo loci disciplinas profiteretur. Rei totius seriem *Monachus San-Gallensis* primus memoriæ prodidit, quem audiisse neminem pœniteat. Sic verò initio Historiæ suæ scribit ad *Carolum Crassum* Imperatorem, *Ludovici* Regis Germaniæ filium, Ludovici Pii nepotem, ac *Karoli Magni* pronepotem:

Idem faciunt Smaragdus & Alcuinus.

Claudius Clemens & ejus socius.

Omnipotens Regum Dispositor, Ordinatórque Regnorum, & temporum, cùm illius admirandæ statuæ pedes ferreos, vel testaceos comminuisset in Romanis; alterius non minus admirabilis statuæ caput aureum per illustrem Karolum erexit in Francis. Qui cùm in Occidui Mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia literarum propemodùm essent in oblivione, contigit duos Scotos de Hibernia cùm mercatoribus Britannis ad littus Galliæ devenire, viros & in secularibus, & in sacris Scripturis incomparabiliter eruditos. Qui quotidie cùm nihil ostenderent venale, ad convenientes emendi gratia turbas clamare solebant: Si quis sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, & accipiat eam, nam venalis est, apud nos

(o) Acher. Spicil. vet. edit. tom. 3. p. 185. nov. tom. 2. p. 278
(p) De Vir. Illust. Germaniæ part. 2. in Carolo M.
(q) Vid. Mabillon. Præf. I. in Sec. IV. Bened. n. 197.

nos. *Quam tamen idcircò se venalem habere professi sunt, quia populum non gratuita, sed venalia mercari viderunt; ut sic vel sapientiæ sicut cæteris rebus coëmendis eos incitarent, vel sicut sequentia probant, per tale præconium in admirationem verterent, & stuporem. Denique tamdiu conclamata sunt ista, donec ab admirantibus, vel insanos illos putantibus ad Karoli Regis semper amatoris & cupidissimi sapientiæ perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam eos præsentiam evocatos interrogavit, si verè, ut ipsa fama comperit, sapientiam secum haberent. Qui dixerunt: & habemus eam, & in nomine Domini dignè quærentibus dare parati sumus. Qui cùm inquisisset ab illis, quid pro ipsa peterent, responderunt: loca tantùm opportuna, & animas ingeniosas, &, sine quibus ista peregrinatio transigi non potest, alimenta, & quibus tegamur. Quô ille percepto, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud se utrumque parvo tempore tenuit; postea verò cùm ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine* CLEMENTEM *in Gallia residere præcepit, cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos satis multos commendavit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum verò in Italiam direxit, cui & monasterium sancti Augustini, juxtà Ticinensem Urbem delegavit, ut, qui illuc ad eum voluissent ad discendum congregari, potuissent.* Hactenus Monachus San-Gallensis, quem *Goldastus* atque alii nonnulli *Notkerum Balbulum* fuisse ajunt. Quiscunque fuerit, idoneus habetur Historicus, cujus authoritate posterioris ævi Scriptores nitantur, *Helinandus, Vincentius Bellovacensis, Divus Antoninus, Robertus Gaguinus, Polydorus Virgilius, Jacobus Usserius, Antonius Gattus, Joannes Mabillonius, Lud. Ant. Muratorius* & alii complures. Fuit verò S. Augustini monasterium, quò *Clementis socius* ad scientias altiores profitendas missus fuit, instituti Benedictini, situm extra muros Papiensis seu Ticinensis urbis, sicque remotum à strepitû populi, & sub aëre saluberrimo, ac propterea dictum *in Cælo aureo*, conditum verò à *Luithprando* Rege Longobardorum.

Parisiensis & Ticinensis Academiæ incunabula. Multùm igitur Gallia & Italia Ordini Benedictino debent, cui illa Parisiensis, hæc Ticinensis Gymnasii debet incunabula ac primos Professores, ut infrà fusiùs edisseram. Quia verò huc jam devenimus, ut non doctos solùm Viros sed Doctores etiam & Magistros in scholis docentes hâc ætate protulerit Ordo Benedictinus, juvat quoque hîc referre ea, quæ *Mabillonius* de Ecclesiarum Cathedralium Academiis per nostros hoc seculo in Gallia restitutis commemorat in Præf. ad Seculum III. Bened. §. IV. n. 46. his verbis: *Nec solùm in monasteriis*, inquit, *Majores nostri literas docebant, sed etiam non rarò ex illis præceptores Ecclesiarum Episcopalium scholis præficiebantur.* Extat hac de re *Frodoardi* testimonium in Histor. Remensis libr. IV. cap. IX. scribentis, *Fulconem* Præsulem duas scholas Remis, *Canonicorum* scilicet loci, atque *ruralium clericorum* penè delapsas restituisse, & evocato *Remigio* Autissiodorensi *Magistro liberalium artium*, studiis adolescentes clericos exerceri fecisse, ipsúmque cum eis lectioni & meditationi sapientiæ operam dedisse.

Scholæ episcopales in monasteria transferuntur. Quin & de scholis, quæ hactenus ferè agebantur vel ab ipsis Metropolitis & Episcopis in eorum curiis, vel alibi per Clericos seculares, istud passim tradunt Scriptores, illas cum literis tunc in monasteria commeâsse. Sic *Hundius* in Metropoli part. I. pag. 3. refert, quòd tempore *Virgilii* Salisburgensium Antistitis in Chiemensensi tum Ordinis S. Benedicti Monasterio prima Bojoariæ Academia anno 767. à quodam *Dobdano* fuerit erecta: *Aperuit Dobdan*, quod benè notandum monet, *scholam, & agmina discentium quàmplurima habuit.* Sic etiam cœnobium B. Mariæ ad Martyres Treviris *in virtutis ac literarum scholam* à S. Willibrordo Pipini Principis nutu & auspiciis conversum antiquorum observatione memorat *Masenius* Jesuita, & cum eo *Hontheimius* in Historia Trevirensi Diplomatica Tom I. pag. 98. Doctiorem autem hoc ævo non vidit hæc Archidiœcesis, immò vix Gallia Virum *Richbodo* Archiepiscopo. Discipulum hunc noscimus à Magistro & intimo amico *Alcuino*, qui epist. LXXXIV. ad eum scriptâ, hunc sibi ereptum dolet: *Ubi est*, inquit, *dulcissimum inter nos colloquium? ubi sacrarum literarum studium desiderabile?* Deinde eundem amicè castigat, quòd se neglecto totus sit in Virgilio: *Flaccus* (sic vocabatur Alcuinus) *recessit, Virgilius accessit, & in locum Magistri nidificat Maro.* Demùm: *Utinam!*

nam! infit, *Evangelia quatuor, non Æneides duodecim pectus compleant tuum, & te avehat quadriga ad cæleste palatium.* De *Richbodo* etiam Mabillonius interpretatur *Alcuini* epistolam IV. ad *Davidem* seu *Carolum* Regem, à quo postulat *Felicis*, imò infelicis Magistri exemplar libelli mitti *Richbono & Tantulfo Episcopis Doctoribus & Magistris, ut singuli pro se respondeant.* Vid. cit. Annal. Bened. Libr. XXIV. num. 67.

Wicterpus Reginoburgensis Episcopus & Abbas literis clarus.

Hîc quoque memorandi essent plures alii ex Ordine nostro Viri Apostolici, Doctores & Magistri sanctitate & doctrinâ hac ætate inclyti, quibus potissimùm Germania referre debet in acceptis fidei lumen, Ecclesiarum cathedralium institutionem, literarum cultum morúmque ac scientiarum disciplinam. Verùm ne longiùs à proposito digrediar, id solum de *Wicterpo* Ratisbonensi ex Abbate S. Martini Episcopo, commemorâsse sufficiat, quod in additamentis ad Annales Masciacenses à *Labbeo* editos legitur, videlicet: *Anno DCCLVI. regnante Pipino Rege obiit* VICTERPUS *Episcopus & Abba S. Martini... Fuit autem Baugoarius, genere Heilolvingus, usque ad id tempus sedebat propriâ manu scribens libros.* Putat verò *Cointius* eum fuisse duntaxat *Regionarium* Episcopum, alii Augustanum faciunt, sed proclivius in animum induxero eum, ut vult *Pagius*, fuisse Ratisbonensem Episcopum: ita enim vetus Poëta à *Mabillonio* editus Tom. IV. Analector. pag. 526. testatur:

Hic Reginensis Sedis vocitatur ab urbe,
Quam rexit primò Wicterpus Episcopus ille.

De monasterio *S. Martini*, in quo Abbas extitit, major est difficultas. *Pagius* asserit in Germania quærendum hujus nominis monasterium, in quo Abbatis munere præfuerit, sed diu quæsitum hactenùs non est inventum aliud commodius, quàm *S. Martini Coloniæ Ubiorum*, ubi *Pipinus* suum tunc habebat palatium, & *Wicterpus* inter Abbates occurrit in veteri catalogo, & necrologio. *Confer. Mabill. præf. ad Sec. III. Bened.*

Caroli encyclica ad Abbates & Episcopos Germaniæ.

Quòd *Carolus M.* Pipini filius & regni hæres nihil antiquius habuerit, quàm ut incultam Germaniæ gentem depulsâ barbarie mansuetioribus studiis emolliret, in confesso est apud omnes. Hinc ex Italia anno 787. redux, deductis secum pluribus bonarum artium peritis viris, circularem ad *Baugulfum* Fuldensem, & per hunc ad reliquos Allemanniæ Abbates & Episcopos dedit epistolam, apud *Sirmondum* & *Baluzium* (r) integrè relatam, quâ ad honestarum artium scientias singulos cohortatus fuit, *ut quicunque eos propter nomen Domini & sanctæ conversationis nobilitatem ad videndum expetierit, sicut de aspectu eorum ædificatur visus, ita quoque de sapientia, quam in legendo, seu cantando perceperit, instructus Omnipotenti Domino gratias agendo gaudens redeat.*

S. Simpertus Episcopus Augustanus scholas aperit.

Cùm verò idem Augustus Imperator omnibus subinde præcepisset Episcopis in Germania; *ut scholas erigerent*, in quibus bonæ literæ, atque inprimis Theologicæ traderentur disciplinæ, S. SIMPERTUS (s) Episcopus Augustanus ad D. Virginis primarium templum in Urbe Augusta ludum aperuisse fertur. Ipse verò sanctus Præsul cùm necdum ex ephebis excessisset, aut primam adolescentiam ingressus esset, à nobilissimis parentibus Austrasiæ Mosellanæ Ducibus, Murbachium missus est ad ingenium optimis disciplinis excolendum, eò quòd per eam tempestatem nobilissimum & amplissimum illud Cœnobium (*quod ad montem Vogasum à* PIRMINIO *sanctissimo Episcopo circa A. C. DCCXXIV. institutum est.*) & opibus florebat & studiis, aliáque plura præstabat, &, quod caput est, religiosis institutis maximam sibi per omnem Germaniam auctoritatem conciliârat. In hoc autem monasterio cùm *Simpertus* in verba Regulæ S. Benedicti jurâsset, in eam paulatim sanctitatis opinionem venit, ut Abbas Murbacensis electus fuerit. Cujus monasterii præfecturam etiam Episcopus administrabat, primam curam de disciplinæ regularis observantiâ, alteram de literarum cultu gerens. * *Mabillonius* Tom. IV. Analector. pag. 323. edit. primæ, encyclicam *Sindberti* seu *Simperti* Episcopi & Abbatis extulit epistolam, cujus initium ita habet: *Reverendissimæ Matrifamiliæ ill.* SINBERTUS *dono Dei vocatus Episcopus atque Abba de monasterio* MORBAC *in Domino æternam salutem.* In quæ verba digitum intendens, *dubitare*, inquit, *licet, an idem sit ille Augustæ Vindelicorum Episcopus. Etsi enim tempora conveni-*

* Oliverii Nota.

(r) Sirmondus Tom. 2. Concilior. Galliæ pag. 121. Baluzius in Capitular. Reg. Franc. Tom. I. Huc etiam faciunt Concilia Aquisgran. A. 789. & 817.
(s) Carolus Stengelius Rer. August. Part. 2. cap. 9.

veniunt, in multis tamen cœnobiis tunc erant Abbates, qui & absque titulo Episcopi. Verùm hanc difficultatem aliis prolixiùs discutiendam relinquimus.

Docti Benedictini in Italia. Per eadem ferè tempora Italiam duo non virtute magis, quàm doctrinâ celebres Benedictini illustrârunt. S. Ambrosius Autpertus, Quorum prior erat AMBROSIUS AUTPERTUS S. Vincentii ad Vulturnum fluvium in Benevento Abbas. Hic est Ambrosius Autpertus, qui cùm in Regis Pipini aulâ adhuc versaretur, Carolum Magnum tum temporis adolescentem, literas humaniores, teste *Jo. Baptista Maro* (t) aliquamdiu docuit. Promptam loquendi facultatem, cùm esset impeditioris linguæ, meritis beatissimæ Virginis recepisse fertur. Hunc sanctum, imò & sanctissimum vocat Chronographus ejusdem monasterii, & ante eum *Paulus Warnefridi* laudat scripta *viri eruditissimi Autperti Abbatis.* Paulus Diaconus. Alter, modò citatus PAULUS WARNEFRIDI, nobilis Longobardus, à Ratchiso Rege Longobardorum, in cujus aula educatus fuerat, literarum studiis admotus est. Quibus postquàm non leviter tinctus esset, à *Desiderio*, Ratchisi successore, magnam iniit gratiam, qui eum arcanorum consiliorum participem fecit. Sed *Desiderio*, captâ Papiâ, in Franciam jussu *Caroli M.* abducto, *Paulus* in monte Casino monachum induit, ac doctrinarum studia eo in asceterio, Longobardorum armis obliterata, ipse gente Longobardus instauravit. Ibi eum non modò *Carolus* invisit, ac maximè familiarem habuit, sed ex Francia etiam literis plusquàm regiâ salutavit clementiâ.

In Angliæ monasteriis literarum neglectus, Verùm in Angliam nos revocat Lindisfarnensis monasterii à Danis direptio, quæ non sine numine Divûm sub finem hujus seculi accidit. Cùm enim ab obitu Venerabilis *Bedæ* studia literarum in Anglia satis remissè à monachis non paucis excolerentur, &, ut verbis Guilielmi Malmesburiensis utar, *semper pigro succederet pigrior, multo tempore in tota insula studiorum detepuit fervor*, econtrà otium & ignavia in ædes religiosas subierunt, quæ velut duæ pestiferæ mammillæ vestium luxum, gulæ intemperiem, aliáque vitia secum importârunt. Hinc, permittente Deo, factum, ut à Danis paganis è Germaniæ aquilonari plaga in Lindisfarnensem insulam invectis, monasterium diriperetur, monachis aliis interfectis, aliis in altum demersis, quibusdam captivis abductis, aut nudis projectis. Cladem hanc Lindisfarnensem *Alcuinus* datâ ad Girwenses & Wirwenses monachos epistola (u), ob oculos iis posuit, additâ commonitione, ne similem stragem vitiis suis in se accersant. Tum eos ad literarum studia exercenda adhortatus: *Recogitent*, inquit, *nobilissimum sui temporis magistrum*, BEDAM *presbyterum, qualem nunc inter homines laudem habeat; multò majorem apud Deum remunerationis gloriam. Illius exemplo dormientes excitent animos. Magistris proinde assideant, aperiant libros, literas discutiant: ut & se ipsos pascere, & alios erudire valeant. Denique discant pueri Scripturas sacras, ut, ætate perfectâ veniente, alios docere possint.* Hæc Alcuinus occasione illius funestissimæ cladis Lindisfarnensibus illatæ. Tristiora, magísque acerba de aliis ignavis, literarúmque incuriis monachis sequenti seculo ex *Guilielmo Malmesburiensi* audituri sumus.

Monitis verò *Alcuini* aurem præbuit SIGWINUS (x) Abbas Lindisfarnensis monasterii, qui à Danorum clade instauratis ædibus religiosis IGLACUM monachum, famâ doctrinæ per monasteria celebrem, accersivit, eúmque prælectorem monachis suis constituit. Instauratur. Operam verò inter alios ipsi dedit *Ethelwolfus* Bernicius, cujus est Carmen Epicum ad *Egbertum* Lindisfarnensem Episcopum *de Abbatibus & Viris piis Cœnobii S. Petri in Insula Lindisfarnensi*, quod ex Codice Cantabrigiensi *Mabillonius* vulgavit in Actis Sanctorum Ord. S. Benedicti *Seculo IV. Part. II. pag.* 302.

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ IX. BENEDICTINÆ IV.

Ab anno 800. ad 900. Qualis fuerit Reipublicæ Benedictinæ status nono Ecclesiæ seculo, datâ operâ explicatiùs prodit sæpè laudatus *Mabillonius* in Præfatione ad Sec. IV. Benedictinum, ubi postquàm Europæ, Ecclesiæ & rei monasticæ faciem velut in tabella depinxit, natásque per id tempus controversias & hæreses discussit, tum etiam propiùs ad rem

(t) In annot. ad Pet. Dic. cap. 13. de Vir. illustr. Casin. p. mihi 26.
(u) Vide illam apud Mabill. Annal. tom. 2. pag. 310.
(x) Leland. cap. 108.

rem nostram de celebrioribus Ordinis Bened. Scholis & Academiis per ea tempora institutis §. VIII. fusè & eruditè suo more disserit. Et primùm quidem de *Parisiensi*, cujus initia Majoribus nostris omnes accepta referunt. *At quos habemus*, inquit, *ejus sententiæ auctores, tot fabulis involuti sunt, ut non facile sit verum ac certum à falso & incerto secernere.* Inter primos occurrit *Vincentius Bellovacensis*, qui in Speculo historiali *libro* 23. *cap.* 73. scribit: *Parisiensis Studii* institutores extitisse quatuor Monachos *Bedæ* discipulos, scilicet *Rabanum*, *Alcuinum*, *Claudium* & *Johannem Scotum*; quos tamen omnes *Bedâ* vivente constat necdum fuisse natos, si fortè unum excipias ALCUINUM, cujus operâ factum est: *ut Athenæ novæ perficerentur in Francia*, ut scribit ipse in epistola 10. Jam quidem longè antè illud tempus literarum exercitia in Galliis viguisse inficiari nemo ausit. Ast per varias bellorum procellas, quæ seculo VIII. Galliam propè universam infestârunt, cùm otia & quies Musis amica fuissent prærepta, ubique literarum studia languere brevì intermoritura cœperunt; donec *Carolus Magnus* ea postliminio excitavit denuò invitatis in Galliam literatis Viris *Alcuino* aliísque Anglis, qui acceptam ex hoc regno eruditionem ac doctrinam Gallis tandem vicissim refunderent. In hanc eandem sententiam concessit haud invitus *Hermannus Conringius* in sua Dissert. 1. de Antiq. Acad. pag. 419. *Carolus enim*, inquit, *cui si ulli alii virtus, pietas ac res gestæ* Magni *cognomen meritò indiderunt, cùm aliunde, tum ex Angliæ monasteriis accitis, quos illa ætas habebat, doctioribus, ex consilio Magistri sui* Albini *seu* Alcuini, *publicum literarum forum suis impensis instituit...*

Academia Parisiensis à Benedictinis fundata.

An Angli aut Galli fuerint primi institutores?

At enim *Joannes Launoius* de scholis à *Carolo M.* fundatis agens cap. 59. licèt ultrò profiteatur, *Parisiensem Academiam* à Monachis quidem *Benedictinis* fundatam, non ab iis tamen contendit, qui ex Anglia, sed qui ex Gallia fuerint oriundi; quos inter primas tulerit *Remigius* Autissiodorensis, *Odo* ejus discipulus, & posteà Abbas Cluniacensis. Sed quamvis parùm nobis referat, seu *Angli* sive *Galli* fuerint, modò Benedictini extiterint, hoc tamen loco inquirendum studiosiùs, an *Alcuinus* auctor, aut certè instaurator dicendus sit Academiæ Parisiensis? i.e. *An publica Literarum studia, quæ per continuas temporum vices posteà præstiterunt, Lutetiæ Parisiorum favente* Carolo M. *instituerit*? Et quidem scholam in palatio *Caroli M.* ab *Alcuino* aut institutam, aut certè excultam fuisse, in qua ephæbi nobiles ac ministeriales palatini literas docebantur, nemo negare potest. Quippe *Carolum* ab eo eruditum, indubiè in palatio regio, eóque præceptore *Rhetoricæ*, *Dialecticæ*, præcipuè tamen *Astronomiæ* dedisse operam, disertè tradit *Eginhardus* in ejus vita. Erant ergò scholæ palatinæ regnante *Carolo*; at quo in loco extiterint, & an inter eas censeretur Parisiensis schola, necdum convenit inter Eruditos. *Mabillonius*(y), cui multum hac in re deferimus, verisimillimum existimat Parisiensem Academiam, nomine *Scholæ palatinæ* proptereà affectam fuisse, quòd palatio in australi pomærio Civitatis ad montem S. Genovefæ sito, vicina erat. In scholas verò palatinas Monachi non rarò admittebantur tum ad docendum, cùm ad discendum. In his facilè princeps fuit *Alcuinus*, de cujus monachatu fusiùs disserit citatus Mabill. in ipsius elogio ad acta Ss. O. S. B. seculo IV... *Alcuino* post aliquod tempus successit *Amalarius* ejus discipulus, quem Sigebertus itidem *Monachum* nuncupat in libro *de Script. Eccl. c.* 87. paulò post Amalarium Parisiensibus scholis præfuit *Remigius* Autissiodorensis S. Germani Monachus, quo præceptore *S. Odo* Abbas Cluniacensis *Dialecticam* & *Musicam* apud Parisios, regnante *Carolo Calvo*, didicisse memoratur à *Johanne Monacho* ipsius vitæ scriptore. Quinam post eos *Palatinas Scholas* rexerint seculo IX, nobis necdum est compertum. Ex his autem satis liquet, Parisiensem Academiam multum debere *Alcuino* nostrísque Monachis; Hinc vetus Poëta:

> *Quid non* Alcuino *fœcunda Lutetia debes?*
> *Instaurare bonas Tibi qui feliciter artes,*
> *Barbariémque procul, solus depellere cœpit.*

Status rei Literariæ sub Ludovico Pio.

Hujus vestigiis insistentes Nostratûm plurimi consilio pari, paríque sapientiâ, & zelo alias in aliis subinde locis Academias eâdem ætate excitârunt, auspiciis tum *Caroli M.* cùm *Ludovici Pii* ejus filii, cujus etiam studium *in scholis instituendis* certatim commendant illorum temporum Scriptores, nominatim ejus *Biographus* & *Wandelbertus* Prumiensis Monachus ad an. 850. clarus, qui libellum *de Vita S. Goaris* rudi stylo conscriptum, jussu *Marcwardi*

(y) Mabill. in Præfat. I. ad Sec. IV. Bened. §. VIII. n. 182.

wardi Abbatis ſui elegantiori oratione expolivit; ex quo ad noſcendum hujus ſeculi Literarum ſtatum lubet attexere, quod in operis prologo memorat: *Apud Gallias*, inſit, *multos annos Literarum ſtudia jacuêre, nec facilè plures per tranſacta retrò ſpatia liberalium artium munere functi eſſe reperiuntur; quousque ad noſtram*, inquit, *ætatem Principum liberalitate & optimorum virorum ſolertiâ, adeò diſciplinarum ſtudia profecerunt, ut invidiam criminis meritò nunc ſuſtinere cogamur, ſi geſta ſanctorum virorum, quæ quidem ad noſtram potuerint pervenire notitiam, poſterorum ſcientiæ deperire ſinamus. Neque verò audiendi ſunt, qui tantum ætati præteritæ tribuunt, ut nunc quoque fieri, quæ digna literis æſtimentur, abſoluto præjudicio negent: Cùm divina Providentia ſingulis mundi temporibus ita ſemper, quæ humano generi pro modo & ratione congruant, ordinet; ut neque nos priſcorum hominum felicitatem deſiderare conveniat, neque illos noſtrorum temporum ſtatum, ſi qualis nunc agitur, præſcire potuiſſent, damnaturos credibile ſit. Quippe nunc quoque ſunt in Eccleſia multi virtute vitæ clariſſimi...* Hæc Vir inter illuſtriores hujus ævi jure numerandus.

Heumañi de Ludovico Augusto opinio — Verùm aliam nobis tibiam inflat *Chriſtophorus Heumannus* (z), qui tametſi ultrò concedat Literarum ſtudia per *Carolum M.* revocari cœpta eſſe, eo tamen defuncto rursùs neglecta fuiſſe contendit. Sed quem hujuſce in culpam trahit neglectûs? LUDOVICI PII *ſuperſtitioſam pietatem.* Ita enim proſequitur: *Cujus rei culpam haud immeritò cum Conringio tribuimus ſucceſſoris Ludovici Pii ſuperſtitioſæ pietati: quo quidem melior & literarum amantior, literatorúmque ſtudioſior fuit filius*, Carolus Calvus, *Mæcenas hujus ſeculi* dictus à Conringio: *ſed nec tum veterno excuti ſe paſſum eſt malè pium ſeculum, neque auroræ ſucceſſit dies undequaque sereniſſimus.*

confutatur. — Grates *Heumanno!* quòd culpam ſtudiorum neglectûs non in monachos, *ut ſolet*, contulerit: ſe tamen *Ludovico Pio* dicam ſcripſiſſe ſciat, ac cum *Conringio* erubeſcat. Ut enim *Thegani*, & *Jonæ* Epiſcopi Aurelianenſis ampliſſima teſtimonia, Epiſtolæ Nuncupatoriæ Libri de Imaginum cultu inſerta omittam, *Papirius Maſſonius* in Annalibus Francorum teſtatur, *tres publicas ſcholas à Karolo M. inſtitutas, quæ Academiæ dicuntur, poſt ipſius mortem perituras fuiſſe, ſi* LUDOVICUS *paternum amorem ſequutus non fuiſſet, cui non minor literarum cura fuit, quàm patri.* Sed quia *Maſſonius* poſterioris ævi ſcriptor eſt, ejus teſtimonium fors tanti *Heumanno* non videbitur. Audiat igitur Authorem coævum, qui in vita *Ludovici Pii* ad annum 811. hæc habet: *Totius Aquitaniæ videbatur Clerus, antequam ei crederetur, utpote ſub tyrannis agens, magis equitationi, bellicæ exercitationi, miſſilium librationi, quàm divino cultui operam navare: Regis autem ſtudio undecunq; adductis Magiſtris tam legendi, quàm cantandi ſtudium, nec non divinarum & mundanarum intelligentia literarũ citiùs quàm credi poterat, coaluit.* Anno autem 816. *Ludovicus* celebrato apud Aquisgranum Conventu frequentiſſimo ſtatuit, teſte Aventino (a), *ut Pontifices, Monachi, Sacerdotes vitam Chriſti æmularentur, ſpretíſque mundi negotiis operam literis darent, ſacræ Theologiæ incumberent, pueros edocerent, omnium profeſſionum libros conſcriberent.* Nec Veſtales quidem Deo conſecratas ab hoc labore immunes eſſe voluit: extántque paſſim in bibliothecis, *inquit Aventinus*, cujusvis generis libri in membranis, quos Virgines ſanctæ ſcripſerunt. Ludovici Augusti capitularia de ſtudiis. — Præterea quia ſolis literatis viris divinæ Scripturæ notæ erant, vetus & novum teſtamentum, ut aliqui volunt, in vulgarem linguam converti curavit in gratiam Germanorum: cujus rei antiquum fragmentum producit *Bulæus.* Præcipuè inter decreta, quæ in eadem ſynodo Aquisgranenſi, autore *Ludovico Pio*, ſancita fuerunt, Canon LIV. ad Benedictinos attinet: *Ut docti Fratres eligantur, qui cum ſupervenientibus hoſpitibus loquantur.* Hic canon ad amuſſim Regulæ Benedictinæ cap. 66. reſpondet. Quin imò *Ludovicus* voluit (tanti juventutis, præſertim eccleſiaſtico ſtatui deſtinatæ, eruditio ipſi viſa eſt) ut Eccleſiarum Rectores ad Concilium Provinciale aliquos ex ſtudiorum amantioribus alumnis ſecum adducerent, ut hoc documento ſuam in excolendis ſcholis literíſque diligentiam facerent teſtatiorem. *Quando ad Provinciale Epiſcoporum Concilium ventum fuerit, unusquiſque Rectorum ſcholaſticos ſuos eidem Concilio adeſſe faciat, quatenus & cæteris Eccle-*

(z) In Conſpectu Reip. Lit. libr. 1. cap. 24.
(a) apud Bulæum in Hiſt. Univerſ. Pariſ. Tom. I. pag. 146.

Ecclesiis noti sint, & ejus solers studium circa Divinum cultum omnibus manifestum fiat. Ita Ludovicus cum Patribus pari consensu decreverat in Synodo Parisiensi anno 829. cui compertissimum erat, non aliud antiquius, aut majori curæ Episcopis esse debere, quàm scholarum & studentium Clericorum incrementa: *In scholis habendis & educandis militibus.*

Lotharius in Italiâ rem literariâ provehit.

Eodem anno 829. ut censuit *Baluzius*, vel certè 823. aut sequenti, ut vult *Muratorius*, Ludovicus Imperator filium suum *Lotharium* in Italiam misit, ut regni hujus rebus consuleret. Ex monitu patris *Lotharius* rem literariam in curis minimè postremis habuit. Muratorius Capitulare Lotharii ex Cod. MS. cathedralis Ecclesiæ Mutinensis eruit, quod inter Leges Longobardicas Tom. II. Rerum Italicar. Part. II. pag. 151. juris publici fecit. Egregium autem complectitur documentum, quo evincatur, quanto studio, quantáque sedulitate Franci Imperatores publicam utilitatem & studia in regno italico olim procurarent, quum rerum potiebantur. *Abjectæ*, inquit Muratorius, *tunc in Italia literæ tantis patrociniis indigebant. Et eas quidem instaurare conatus fuerat* Carolus M. *in Francia & Germania. Aliquantulum & apud Italos idem præstiterat.* Irritam tamen illius curam subinde fuisse innuit ejus nepos Lotharius cap. VI. ita statuens: *de doctrinâ verò, quæ ob nimiam incuriam, atque ignaviam quorumque Præpositorum cunctis in locis est funditùs extincta, placuit, ut sicut à nobis constitutum est, ita ab omnibus observetur; videlicet ut ab his, qui nostra dispositione artem docentes alios per loca denominata sunt constituti, maximum dent studium, qualiter sibi commissi scholastici ita proficiant, atque doctrinæ insistant, sicut præsens exposcit necessitas. Propter opportunitatem tamen omnium apta loca distinctè ad hoc exercitium providimus, ut difficultas locorum longè positorum, ac paupertas nulli fieret excusatio. Id sunt primum in Papia conveniant ad* Dungallum *de Mediolano, de Brixia, de Laude, de Bergamo, de Novaria, de Vercellis, de Artona, de Aquis, de Genua, de Hoste, de Cuma &c.* Unus ergo Magister à Lothario Ticini decretus ad literas tradendas. Idem & in ceteris urbibus factum rectè conjicias. Sed quis iste *Dungallus?* ille idem, ut suspicatur Muratorius, qui sub *Dungali* nomine inter Scriptores Ecclesiasticos laudatur à *Bellarmino*, *Dupinio*, *Caveo* aliísque Historiæ literariæ authoribus. Fuit verò is Monachus in Parisiensi cœnobio S. Dionysii versatus, edidítque circa an. 827. librum adversus *Claudii* Taurinensis sententias de cultu imaginum, qui legitur in Bibl. Patrum Tom. XIV.

Dungallus Ticinensi Gymnasio præficitur.

Quis ille fuerit?

Mabillonius quidem in Annalibus Bened. ad an. 827. *Monachum Reclusum* fuisse suspicatur, brevitérque ejus acta percurrit, & in appendice ipsius elogium carmine expressum sistit; at hæc *Muratorio* incerta videntur: *potuit enim*, infit, *non unus tunc esse Dungalus; neque certè is putandus est Reclusus, qui Ticinum venit publicus literarum Professor.* Ego non alium *Dungalum* hunc nostrum à *Dungalo* sacrarum Imaginum Patrono suspicor; quippe convenit ætas & par literarum cultura: Nam & schola Ticinensis & suscepta *Claudii Taurinensis* confutatio fidem literaturæ faciunt. Veri autem simile videtur non Parisiis, sed Ticini conscriptum fuisse librum illum à *Dungalo* magistrum ibi agente. In præfatione ita is loquitur: *Jam dudum ex quo in hanc terram advenerim, occasio mihi copiosa hac de re reclamandi occurrit.* Mabillonius hinc elicit non Gallum, sed alienigenam, fortè *Scotum* fuisse *Dungalum*, ipsúmque hæc scripsisse Parisiis, ubi is versaretur. Ad Patriam *Dungali* quod attinet, non resisto; ast his verbis designari rectiùs putes *terram Italicam*, seu Ticinensem, in quam è Gallia *Dungalus* advenerat. Et is quidem tunc propior *Claudio Taurinensi*, quàm Parisienses. Ceterùm liber ille *Dungali* hominem eruditum, sacrísque etiam literis ornatum prodit; at simul in grammaticali foro, ac Prisciani deliciis enutritum, ut legenti constabit. Quæ omnia conjecturam meam juvare possunt, *unum eundémque Dungalum fuisse, tùm qui Ticinensi Scholæ præfuit, tum qui catholicis armis adversus* CLAUDIUM *Taurinensem pugnavit.* Ita Muratorius tùm in Notis ad dictum Capitulare, cùm etiam in Annalibus Italiæ Tomo IV. ad an. 829. pag. 546. ubi inter alia hæc rescribit: *Questo Dungallo altri non può essere, che Dungalo Monaco, autore del trattato contra di Claudio Vescovo de Torino, di cui s'è parlato di sopra, che abitava, e faceva Scuola in Pavia. . .* Pag. verò 539. hæc præterea adjicit: *Cioè nelle Annotazioni* (Rerum Italicar. P. II. Tom. I.) *alle giunte delle Leggi Longobardiche,*

Oliverii & Muratorii de eo opinio.

che, e molto più nelle Antichità Italiane (Differt. 67.) *ho dimostrato, che* Dungalo *Monaco, di nazione veramente* Scoto, *come immaginato il suddetto Padre* Mabillone, *abitava non già in Francia, mà in Italia nella Città di* Pavia, *e quivi era* Maestro di Scuola, *inviatovi dall' Imperador* Carolo Magno, *a fine d' insegnar le Lettere in quella Real Città...* Hæc & alia lectu non injucunda recitat Muratorius, apud ipsum, ne nimis prolixi simus, legenda.

Aliæ Scholæ in Germania institutæ:

Sicut verò in Italia & Francia scientiarum splendore hoc ævo maximè enituit Religio Benedictina, ita etiam scholarum tum publicarum, cùm monasterialium erectione effloruit in Germania. Quot enim monasteria, tot penè scholæ, tot magnorum virorum seminaria & Musarum domicilia. Testis hujus rei locuples est *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi ad annum DCCCXC. ita rescribens: *Erat autem his temporibus in Monasteriis nostri Ordinis hæc consuetudo celeberrima, ut scholæ Monachorum in singulis penè cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed Monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi, qui non solùm in divinis Scripturis docti essent, verùm etiam in Mathematicâ, Astronomiâ, Arithmeticâ, Geometriâ, Musicâ, Rhetoricâ, Poësi, & in ceteris omnibus sæcularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur. Ex his multi non solùm in Romanâ linguâ docti erant, sed etiam in Hebraicâ, Græcâ, & Arabicâ peritissimi, quod ex eorum operibus facilè dignoscitur; quanquàm vitio Scriptorum, qui à primæva institutione præceptorum paulatim degenerare cœperunt, pauca exemplaria nostris temporibus emendata reliquerunt.* Hæc ille veteris usûs, si quis alius apprimè gnarus.

Prumiensis,

Inter illa autem monasteria, in quibus tum temporis optimarum artium studia peramplius viguêre, haud immeritò *Prumiense* memorat *Launoius* de scholis celebrioribus cap. XIX. In eo *primus*, cujus reliqua nobis sit memoria, *Scholiarcha* WANDELBERTUS extitit, de quo Trithemius *in Chron. Hirsaug.* Tom. I. ad an. 851. *Wandelbertus*, inquit, *monachus & Magister monasticæ scholæ Cœnobii Prumiensis, Trevirorum Diœcesis, vir in divinis scripturis eruditus, & in secularibus litteris magnificè doctus...* Huic in Scholiarchæ officio proximus successit *Rhegino*, quem citatus Trithemius, ceu *virum* quoque *doctissimum* deprædicat. Cujus rei testes sunt superstites ejus ingenii partus, de quibus *Hildebrandus*, *Baluzius*, *Eckhardus*, *Fabritius* & alii.

S. & S. Mathiæ Treviris.

Post Prumiensem Trevirensis *S. Mathiæ Schola* venit memoranda; cujus primum splendorem desumimus ab ejusdem Moderatore *Florberto*, de quo Trithemius in Chron. Hirsaug. ad an. 885. *Eodem*, inquit, *anno vicesima die mensis Martii, obiit* Florbertus *monachus atque Scholasticus, vir certè undecunque doctissimus, qui multorum præceptor Monachorum extitit, quos in omni genere doctrinarum nobiliter multùm erudivit. In omni siquidem scripturâ tam divinâ, quàm humanâ fuit doctissimus, & non minùs vitâ, quàm eruditione venerandus... Huic in schola monastica successit* Ebarhardus *Presbyter & Monachus, omnifariam & ipse doctus, & præfuit magisterio annis fermè quatuor & viginti &c.* Atque hæc quidem remotissima sunt, quæ de schola San-Mathiana nobis retexerit solertissimus Trithemius. *Scholiarchæ* verò sparta, ut hoc obiter moneã, inter præcipua olim munia censebatur, sicut *præfectura Scholarum* erat, & etiamnùm est in multis Cathedralibus & Collegiatis *Dignitas* quædam indigitata *Scholastici*, vel simili nomine, cujus officium est scholas publicas moderari, utì fusiùs exponit *Joannes à Bosco* in annot. ad vitam S. Abbonis cap. I.

Benedictini docent in Scholis cathedralibus.

Fuerunt autem id genus *Scholastici* sæpiùs è monasteriis evocati, eò quòd & virtute & doctrinâ seculares plerumque anteirent. Sic *Remigius* Autissiodorensis, cujus commentaria in Psalmos & duodecim Prophetas, liber item *de divinis officiis*, aliáque nonnulla supersunt, non in proprio duntaxat cœnobio scientiarum disciplinas multo tempore docuit; verùm etiam in Ecclesia Cathedrali Remensi, quo à Fulcone Archiepiscopo unà cum *Hucbaldo* S. Amandi monacho accitus fuerat. Erant ambo priùs discipuli *Rabani Mauri*, qui, teste Baronio, (b) *ut fulgentissimum sydus seculo nono emicuit: cujus quæ extant scripta, tanquam lucis radii excellentiam demonstrant auctoris, ut & iisdem illustrata Germania glorietur, suum haud adeò imparem magnis habuisse doctorem.* Unde Fuldam, ut Trithemius (c) loquitur, *quasi*

(b) Annal. Eccl. an. 869.
(c) In Catal. Ill. Script. Germ. pag. 161.

signo dato undique confluebat præter monachos nobilitas,ei tradendo generis sui & familiæ spem politioris literaturæ artibus informandam.

Lupus Fuldæ studet sacris literis.

Refert etiam *Lupus* Abbas Ferrariensis, se à Metropolitano suo, S. *Aldrico*, Fuldam ex Gallia in Germaniam ire jussum, quò sub doctissimo viro Rabano Mauro in Scripturarum studia incumberet. Cùm verò Ferrarias rediisset *Lupus*, quas Fuldæ didicerat scientias, in suo Cœnobio tradidit, discipulúmque habuit *Herricum*, qui deinde in cœnobio S. Germani Autissiodorensis, ubi in Monachorum cœtum adlectus fuerat, magistri munus obivit. Scripsit *Lupus* multas epistolas, eásque elegantes, doctas, eruditas, ex quibus non modò vasta ejus eruditio elucet, sed magna etiam cum omnibus cujuscumque modi scriptoribus familiaritas. Ex iisdem epistolis variam studiorum faciem in Gallia hoc seculo deprehendimus. Sub Carolo M. floruisse scribit in epistola ad Eginhardum Caroli Notarium, seu Cancellarium, & postea primum Abbatem Seligenstadiensem. „ Siquidem vestra memo„ria per famosissimum Imperatorem „ Carolum, cui literæ eò usque de„ferre debent, ut æternam ei parent „ memoriam, cœpta revocari, aliquan„tum quidem extulêre caput, satísq; „ constitit veritate subnixum præcla„rum dictum: *Honos alit artes, & accen„duntur omnes ad studia gloriâ.* „ Carolo vitâ defuncto obsolescere iterum literarum studia cœpisse, eâdem epistolâ testatur *Lupus*: „ Nunc one„ri sunt, qui aliquid discere affe„ctant, & velut in edito sitos loco, „ studiosos quosque imperiti vulgò „ aspectantes, si quid in eis culpæ „ deprehenderint, id non humano vi„tio, sed qualitati disciplinarum assi„gnant. Ita dum alii dignam sapi„entiæ palmam non cupiunt, alii fa„mam verentur indignam, à tam præ„claro opere destiterunt.„ Idem ep. 34. ad *Altwinum* monachum his verbis repetit: „ Nunc literarum studiis pene „ obsoletis, quotusquisque inveniri „ possit, qui de magistrorum imperi„tia, librorum penuria, otii denique „ inopiâ meritò non queratur? „ Ad alium monachum, nomine Ebrardum, propinquum suum, scriptâ epistolâ literarum studia, regnante Carolo Calvo, reviviscere pergratum habet. Quem eundem Regem in epistolâ ad Æneam Episcopum Parisiensem *Doctrinæ studiosissimum* appellat, in cujus gratiam Imperatorum Romanorum vitas & historiam compendio scripsit. In dedicatione *Carolo* Trajanum & Theodosium proposuit, ad quos effingeret sese & efformaret. Misit etiam ad eum Augustini Tractatum, sive Concionem adversùs juramenta, ut eâ se lectione ineunte Quadragesima roboraret. In epistola verò ad Pardulum, Episcopum Laudunensem, conqueritur, studia sua ab eodem Rege Carolo non magni fieri. Quæ diversa, & planè sibi non constantia *Lupi* testimonia animum reddere ancipitem possunt, ut quid de literarum statû in Gallia seculo IX. secum statuat, suspensus hæreat. Verùm ita res se habere mihi videtur. Vir magnæ doctrinæ & eruditionis fuit *Lupus*, sed ab humanis tamen affectibus non alienus: his enim in viris doctis juxtà ac piis etiam aliquid dandum est. Prout animum Principis erga se experiebatur, ita literarum studia vel extulit, vel depressit. Si quando cum *Carolo*, pro more Francorum, contra hostes pergere debebat, belli impatiens, studia sua ab eo nihil fieri conquerebatur. Si verò *Carolus* ab eo erudiri, librósque conscribi petebat, *doctrinæ studiosissimum* vocare, atque illud Juvenalis occinere solebat:

Ex Cicer. Quæst. Tuscul.

Ejus testimonia

de statû rei literariæ Sec. IX. variant.

Et spes & ratio studiorum in Cæsare tantùm;
Solus enim tristes hac tempestate Camœnas
Respexit . . .

Ergo quando in *Lupi* testimonium incidimus, quô vel studia florere in Galliis, vel penitùs obsolescere dicit, non fides statim ita adhibenda est, ut non unã epistolam cum altera conferamus, & tunc quid vero propius sit, nobiscum statuamus. Interea tamen negari non potest, quin inter atrocia bella, quibus Normanni, gens barbara, atque idolorum cultui addicta, Galliæ monasteria miserè devastârunt, summa monachis studendi difficultas fuerit objecta, rectéque *Lupus* de magistrorum imperitia, librorum penuria, atque otii inopia sit conquestus. Ut verò ipse docto uteretur magistro, Fuldam ad Rabanum Maurum missus fuerat. Librorum penuriam ut sublevaret, undique ex Gallia, Italia, Germania Ms.tos Codices ad describendum corrogavit. Otio literario ut frueretur, à Carolo Rege, ne ipse ad bellum pro more Francorum sequi cogeretur, absolvi enixè petiit. De magna monasterii sui paupertate, litera-

Studiorum difficultas Seculo IX.

terarum studiis inimica, ad eundem Regem Carolum, qui bona à Ludovico Pio & Juditha ejus parentibus cœnobio donata, seculari homini fruenda tradiderat, memorabilem scripsit epistolam. Nec propterea tamen à scholis in monasterio habendis remorari se est passus, sed iisdem apertis tum ipse, quantum per negotia licuit, cathedram conscendit, tum lectores constituit, qui accurrentem magno numero juventutem quà virtutum, quà scientiarum disciplinis instituerent. Quâ re magnam cœnobio Ferrariensi celebritatem conciliavit. *Hildegarius* Meldensis Episcopus *Ferrarias* vocat *famosissimum monasterium, ubi cœtus Monachorum in Christo cum Lupo Abbate toto orbe est venerandus.*

Diximus paulò antè, *Lupum* Abbatem Carolo Regi supplicem fuisse factum, ut gratiam sibi faceret, ne castra ipsius sequi teneretur. Mos enim jam sub *Carolo M.* invaluerat, ut Episcopi & Abbates in bello contra hostes gerendo Regibus Franciæ adessent. Cujus rei exemplum afferre liceat. *Ludovicus Pius* Caroli Calvi pater an. 824. ut Britannos pacis ac quietis impatientes edomaret, magno cum exercitu in duorum filiorum Pipini & Ludovici comitatu in hanc movit provinciam. Ex more illorum temporum Episcopi, Abbates, cæterique Clerici, qui vasallos habebant, copias suas in campum ipsi deducere adigebantur. Ab hac igitur bellica expeditione abesse non licuerat Hermoldo Nigello, monacho, vel quod credibilius est, Abbati Anianæ, qui subinde eam (d) literis mandavit. Certos verò nos esse jubet, se neque pugnam iniisse, neque sanguinem fudisse, quâ occasione etiam Regis Pipini jocum silentio non premit. Is enim cùm armati hujus Abbatis habitum ac speciem intuitus fuisset, risum non tenuit. Tum ad illum conversus: *Quin tu,* inquit, *agis, quæ te magis decent? mitte arma, studiisque vaca:*

Huc egomet scutum humeris, ensemq; revinctum
Gessi, sed nemo me feriente dolet.
Pippin hoc aspiciens, risit, miratur, & infit:
Cede armis, Frater, Literam amato magis.

Consuetudines scholasticæ apud Balmen-ses sub Euticio servatæ.

Consuetudines nonnullæ à *Johanne* Monacho in vita *S. Odonis* referuntur in Balmensi Burgundiæ monasterio circa scholares sub *Euticio* Abbate strictiùs observatæ, quas hîc addere lubet: *Mos,* inquit, *ejusdem loci fuerat, ut Magister scholæ solus cum solo puero, nec quoquam iret, saltim nec ad naturæ digestionem. Sed nec solus puer secretiùs illi loqui præsumeret, sed propter bonum testimonium, alium è pueris, aut unum ex fratribus in comitatu vel locutione semper assumeret. Si autem nox foret, vel casu accidente puer peteret, sine lucernæ lumine & alio fratre extra dormitorium pedem non auderet protendere. Tempore verò refectionis nunquam deerat lectio utrisque mensis. Micas verò, quæ ex sectione panum fiebant, unusquisque ante se diligenter recolligens, priusquàm lectio finiretur, cum gratiarum actione sumebant. Finitâ itaque lectione, nec eas, nec cibum alium ultra sumere aliquis audebat. Has autem micas sacratiores aliis cibis esse fatebantur.* Confer. Acta Sanctor. Bollandi Tom. I. pag. 824.

Sed jam ex Galliâ in Germaniam calamum revocemus. In hanc enim finitimásque regiones collectio Canonum Isidoriana primùm initio hujus seculi operâ Riculphi Præsulis Moguntini invecta dicitur, teste *Hincmaro* Rhemensi in opusculo adversus Laudunensem cap. 24. Num verò eâdem ætate, præsertim *Nicolai I.* Papæ nutu inductum fuerit novum Jus Ecclesiasticum ex ipsis decretalibus epistolis Isidorianæ collectioni insertis, veteribus canonibus contrarium, quæstio est multis vexata tricis & litibus, quam fusiùs deductam dedêre Ill.mus Parisiensis Archiepiscopus *Petrus de Marca*, *Baluzius*, & his contrarius Cardinalis *de Aguirre*, in dissertationibus præviis ad Collect. max. Concilior. Hisp. ubi plura edisserit in defensionem summorum Pontificum & Epistolarum decretalium, quas velut suppositìtias plerique recentiores Critici exsibilant. Sed de his alibi commodiùs.

Scholam Fuldensem vix non evertit Abbas Ratgarius.

Quâ porrò tempestate *Rabanus* scholam Fuldensem administrare cœperat, monasterio Abbas *Ratgarius* (e) præfectus fuerat. Hic ferociâ & nimiâ in monachos severitate totum ferè non modò regularis disciplinæ, sed etiam studiorum evertit statum. Neque enim *Rabano* ipsi à *Ratgario* parsum, qui libros ei suos, adeóque præceptoris officium, quod ille Fuldæ cum magno fructu & plausu exercebat, inhumaniter ademit. Ferocem Abbatis ani-

(d) Apud Murat. Hist. Ital. ad an. 824.
(e) Mabill. Annal. Ben. tom. 2. pag. 394.

animum versibus delinire tentavit *Rabanus*: at nihil versus, nihil preces ei profuêre. Rogabat ille, obtestabatur supplex, ut se clamantem exaudiret; redderet libellos, quos ipsi legendos, scribendos, discendos permiserat. Hos libellos non se jure tanquam proprios, sed precarios, tanquam à legitimo domino humili prece repetere, quippe:

Servi quidquid habent, dominorum jure tenetur:
Sic ego, quæ scripsi, omnia jure tenes.
Nec mihi ceu propria petulans hæc vindico scripta:
Defero sed vestro omnia judicio.
Seu mihi hæc tribuas, seu non, tamen omnipotentis
Divinitas semper det tibi cuncta bona.

Movisset ferreum pectus tam justa, támque modesta supplicatio: at saxo cantum est. Moderatior in alios nequaquam *Ratgarius* fuit, sed fortasse iniquior: quamquàm quid iniquius esse potest? Tam pertinax & obfirmata inclementia denique meruit, ut in exilium jussu Imperatoris Ludovici Pii amandaretur. Ratgario autem exauthorato, cum libris docendi præfectura *Rabano* restituta fuit sub *Eigile* Abbate sancto & literarum Mæcenate nominatissimo.

Alia Germaniæ monasteria literarum cultu celebriora.

Nec in aliis Germaniæ monasteriis suus literis cultus hoc seculo defuit. Præ cæteris tamen majorem sibi famam S. Galli, Augiæ Divitis, Corbeiæ Novæ, Hirsaugiæ, S. Mariæ Treviris &c. vindicabant. „Hinc solito plures, „ inquit *Heumannus*, nono seculo „ Scriptores offendimus. Occurrit „ enim nobis Rabanus Maurus, Hay„ mo (*uterque Alcuini discipulus*) Wa„ lafridus Strabo, Servatus Lupus „ (*Mauri discipuli*) Otfridus, Egin„ artus, Anastasius Bibliothecarius. „ Quibus addere potuisset HILDUINUM S. Dionysii propè Parisios Abbatem, teste Rabano Mauro, *in omni scientia & doctrina divitem*, ADALARDUM & *Paschasium* Corbeiæ veteris Abbates; *Adonem* Viennensem Episcopum; *Abbonem*, *Aimoinum*, & *Usuardum* San-Germanenses; *Amalarium Fortunatum* Archiepiscopum Trevirensem; *Angelomum* Luxoviensem, *Ansegisum* Laubiensem, *Autbertum*, *Bertharium*, & *Ermenricum* Casinenses; *Gerbohum*, *Rudolphum*, & *Ermanricum* Fuldenses; *Hattonem*, *Reginbertum*, & *Ermenricum* Augienses; *Benedictum* Anianensem; *Smaragdum Ardonem*, *Milonem* & *Hucbaldum* Elnonenses; *Notkerum*, *Ysonem*, & *Hartmutum* Sangallenses; *Remigium* & *Hericum* Autissiodorenses; *Druthmarum* & *Ratramnum* Corbeienses Monachos; *Meginhardum*, *Herbordum*, *Luitbertum* Hirsaugienses; *Odonem* Belluacensem, *Wandelbertum* Prumiensem, aliósque complures Benedictinos cùm in Gallia tum Germania. *Christianus* certè *Druthmarus*, veteris Corbeiæ monachus non doctrinâ minùs, quàm pietate insignis in prologo Commentarii sui in Mathæum testatur, quòd in monasteriis *Stabulensi*, *Malmundariensi*, & *Dervensi* disciplinæ regularis observantia cum literarum studiis arctissimè conjuncta fuerit. Cui eò major adhibenda est fides, quò penitius rei literariæ statum dignoscere potuit, ut qui eò loci monachos erudiendos suscepit. Post aliquod verò tempus ad suum monasterium, Corbeiam veterem, regressus est; ubi *S. Paschasius* literas maximè sacras docebat.

Monasterium S. Michaelis ad Mosam.

In Monasterio S. Michaëlis ad Mosam ludum tenebat *Hildeboldus* discipulus domni *Remigii* doctissimi eâ ætate magistri: huic in juventute operam dedit S. Joannes Gorziensis primùm, ac posteà S. Arnulphi Metensis Abbas. Ejus in posteriore Abbatia successor fuit JOANNES *junior* dictus, ejus nominis IV. Abbas S. Arnulphi, qui regimini vix admotus, statim loci famam jam ubique celebrem, studio literarum adeò nobilitavit, ut non solùm ex proximis civitatibus, verùm ex Saxoniæ etiam atque Bavariæ partibus undecunque Metas ad ejus magisterium quàm plurimi confluxerint; ex quibus nonnullos & vitæ merito & sapientiæ excellentia ad Episcopatûs apicem, vel ad regenda monasteria electos fuisse cognovimus.

Literæ in Angliæ monasteriis neglectui habentur, non sine dispendio regularis disciplinæ.

At contra in Anglia longè minor hoc ævo virorum eruditorum copia; immò permultis in monasteriis literarum summè incurii ac negligentes erant monachi. Quis nescit verò, ignorantiam desidiæ ac ignaviæ, pessimarum filiarum virtuti omninò exitiali um esse parentem? Huic ergò monachorum inscitiæ *Guillelmus Malmesburiensis* non ruinam modò collapsæ regularis disciplinæ in acceptis refert, sed ex ea velut venenatâ scaturigine multò deteriora promanâsse testatur; monasteriorum nempe à Danis eversiones, direptiones ac deflagrationes. Cùm enim literarum culturam nihil ad se pertinere monachi arbitrarentur, non fuit, qui ad virtutis studia exhortaretur, non fuit, qui peccantes, atque à linea recta, ut fit, divertentes argueret.

ret. Ut enim monachus, ita Abbas. Hæc verò ubi defecêre, impunè in monasticarum Legum observantiam peccatum fuit. Tum autem justo Dei judicio Danis concessum, ut monasteria plura incenderent, diriperent, devastarent. Quamquàm inficias non eundum, id temporis haud infrequentes monachos, præsertim moniales, edito præclarissimo tuendæ pudicitiæ exemplo, pro fide vitam cum sanguine profudisse.

Restituuntur à Gallis Benedictinis.

Nortmannis seu Danis profligatis, *Alfrèdus* Angliæ Rex sub annum 883. literatos è Gallia viros ad gentiles suos scientiarum disciplinis imbuendos accersivit, *Grimbaldum* scilicet Sithiensem, & *Johannem Altsaxonem* monachos, per quos Oxoniensis Academiæ, ex qua fons doctrinæ ac virtutis in omnes regni sui provincias derivaretur, jecit fundamenta. Non solus verò in Angliam trajecit Grimbaldus, sed *doctissimos viros secum illuc adduxit*, ut Asserus in libro de vita Alfredi testatur. Causa evocandi istuc Grimbaldi & sociorum fuit, referente Guilielmo Malmesburiensi, *ut literaturæ studium in Anglia sopitum, & penè emortuum sua suscitaret industria.* Ex tribus verò Collegiis seu scholis nova hæc constabat Academia: prima erat Grammaticorum, altera Philosophorum, Theologorum tertia. Atque hunc in modum post Parisiensem & Ticinensem Oxoniensis fundata fuit celebris Universitas, & quidem, ut *Cambdenus* (f) vult, verba veterum Annalium novi monasterii allegans, *primitùs in ea regentibus, ac in schola theologica legentibus sancto Neoto abbate, nec non in Theologia doctore, & sancto Grimbaldo sacræ paginæ suavissimæ dulcedinis excellentissimo Professore; in Grammatica verò & Rhetorica regente Asserio monacho, & in arte literatoria viro eruditissimo. In Dialectica verò & Musica & Arithmetica legente Joanne monacho Mænevensis ecclesiæ, in Geometria & Astronomia docente Joanne monacho & collega S.Grimbaldi viro acutissimi ingenii, & undequaque doctissimo, præsente gloriosissimo & invictissimo Rege Ælfredo, cujus in omni ore, quasi mel indulcorabitur memoria.* Ex his Oxoniensis studii, uti Universitates olim vocari consueverant, Professoribus Benedictinis Neotus & Asserius Anglici erant, non ex numero doctissimorum illorum virorum, quos Grimbaldus secum adduxerat.

Ut verò hactenus à nobis dicta magis illustrentur, ex Historia Universitatis Oxoniensis, quam *Antonius à Wood* fusè & eruditè duobus libris complexus est, loca quædam delibare visum est. Quod in gratiam nostrorum in Germania Sodalium facturus sum, in quorum Bibliothecis illustre *Woodi* Opus rarissimum, aut quod verius esse existimo, nullum habetur. Sic verò Lib. 1. pag. 12. loquitur:

Benedictina Familia genitrix Academiæ Oxoniensis.

„ Dum hæc mecum recolo, Monachis è S. Benedicti Sodalitio libenter assentior, qui Studia sese Oxoniensia promovisse gloriantur, & tantùm non instituisse, scilicet si Universitatis regimen, & disciplinam spectemus, præsertim cùm in Epistola una & altera ab Academia ad eosdem data, Societatem illam *Genitricis* elogio ornet Universitas, & eo petit nomine, ut sibi scholam SS. Theologiæ meditanti, collatis pecuniis adminiculo esset. Cogitanti autem, quinam è dicto Ordine id sibi honoris præsertim vendicent, non alii occurrunt, quàm quos antè dixi, sanctus nempe *Johannes de Beverlaco*, *Venerabilis Beda*, *Alcuinus*, cum antiquioribus nonnullis, paucísque sub *Alfredi* ætatem, *Plemundo* utique Archiepiscopo Cantuariensi, *Asserio*, *sancto Grimbaldo*, *sancto Neoto* &c. qui cùm publicis prælectionibus literas Oxonienses mirè provexissent, eam inde gloriam reportârunt, ut non tantùm Instituta quædam sua pro administranda Universitate, in seros usque annos derivarent, sed ut eorum quoque ritu vestiti, ad capessendos Gradus accederemus. Neque enim quisquam ad Magisterium antiquitùs admittebatur, nisi *ocreatus* tum esset (quod etiamnum in Doctoratu SS. Theologiæ obtinet) tum *Palla chimera*, & quoad reliqui habitûs colorem *Monachis* illis omnino consimilis. Id nimirùm honoris grata ac memor Academiæ pietas benè merentibus deferendum censebat.

Et Lib. 1. pag. 14. col. 1. „ ALFREDUS Rex Collegium Oxoniæ construxit, vel instauravit: cui Præsidem, seu Magistrum præfecit, eíque LXXIIX. Scholares submisit, ad tres distinctim classes referendos; quarum

(f) Angl. vet. descript. pag. 267.

„ rum prima *Theologiæ*, secunda *Philosophiæ*, tertia *Grammaticæ* operam navare tenebatur. Factum id anno DCCCLXXIX. cùm factis nimirùm inter *Alfredum* & *Gothurnum* induciis, Anglis aliquamdiu respirare datum est, & conversis à bello ad pacem animis ingenuis aliquantisper artibus vacare.

Ejusdem primi Professores: S.Neotus,

Ibidem pag. 14. & 15. „NEOTUM quod attinet, præcipuas in Academia nostra partes agebat; sacræ enim Theologiæ Prælector erat: quem vitæ tamen Monasticæ tanta brevì cupido cœpit, ut mundo subtractus in Cornubiam concesserit, ibidem quod reliquum sibi dierum esset, in rerum divinarum contemplatione positurus. Hunc verò nonnulli filium *Adulphi*, seu *Ethelwolphi* Regis Occidentalium Saxonum, *Alfredi* autem fratrem uterinum faciunt, ab ineunte ætate auspiciis sancti Dunstani in Cœnobio Glastoniensi educatum perhibentes. Sed ad *Alfredum* revertor, cujus equidem pietas & erga bonas literas affectus unius Insulæ angustiis claudi indignabatur. Misso propterea in Galliam nuntio, GRIMBALDUM quendam accivit, cujus mira eruditio, methodúsque docendi singularis Oxonienses in acquirendis Artibus præcipuè adjuvarent. Natus ille apud Flandros in urbe Morinorum dicitur, fertúrque in matura ætate constitutus Monachi habitum sub Bertino induisse, ejúsque vestigia ingressus in literis & pietate eo usque profecisse, ut ad amplissimum Sodalitii decus emerserit. Certè jam diu erat, quòd fama ejus ubique percrebuisset, nam cùm *Alfredus* Romam proficisceretur, monentibus suorum nonnullis, *Grimbaldum* in transitu invisit, & ab eo lautè comitérque tractatus illam de viro opinionem concepit, ut cùm de instauranda dein Oxonia cogitaret, è S. Bertini cœnobio accersierit, qui Archiepiscopi Remensis hortatu incitatus, in *Angliam* proinde transmisit, & in hanc post paulò Urbem plaudentibus Academicorum plerisque, pervenit. De tempore quidem, quô Oxoniam perrexit, inter Authores controversum est.... Verùm hac de re curiosi non erimus; satis est, & nobiscum in Theologia prælegisse, & quâ erat tum pietate ac eruditione instructus, summum tamen in Academia Magistratum (Cancellariatum utique) consecutum fuisse. De *Grimbaldo* hactenus; post quem nunc ASSERIUS Monachus omnimoda cognitione instructissimus commemorandus nobis venit, qui Gramaticam Rhetoricámque explicabat, & à Rege postmodùm ad Episcopatum *Schirburnensem* evocabatur, apud quem tam singularem jam pridem gratiam inierat, ut cùm *Grimbaldus* è Gallia accersendus esset, ut literaturæ studium in Anglia *sopitum & penè* emortuum (uti Malmesburiensis dicit) *sua suscitaret industria*; unus ante alios dignus habebatur, qui Oratoris ea in re personam sustineret.

S.Grimbaldus,

Asserius,

„His addi potest, qui Academicos in Logica, Musica, & Arithmetica instituebat, Monachus Ecclesiæ *Menevensis*, nomine JOHANNES. Certè hunc *Ticini* aliquando & *Lutetiæ* docentem *Johannem Scotum* nomine innotuisse lego; cúmque *Grimbaldo* ac aliis nonnullis *Alfredi* rogatu Oxoniam accessisse, literísque ibi monstrandis operam accomodâsse: tametsi nec ignoro *Johannem* quendam Presbyterum extitisse, quem *Alfredus* cum aliis in Galliam legabat, ut pertrahendum ad Oxonienses *Grimbaldum* curaret. Prior autem ille ipsissimus est, quem *Lelandus* Scotum suspicatus, quémque plures nobiscum annos posuisse, & eodem, quô *Neotum* ac *Asserium* tempore in Artibus prælegisse (*reclamitent interim Scriptores quicunque*) asseveranter affirmabimus: denique qui sive *Scotus*, sive *Erigena*, sive *Patritius* audiat, cultiorem procul dubio literaturam percalluit, & apud Regem haud unum, honorem quem meruit, cumulatissimè adeptus est. *Rogerius* siquidem *Bacconus*, subtilis ille rerum & Authorum trutinator, pro fidissimo eum & oculatissimo linguarum interprete (neque temerè quidem, nam talis reverà fuit) deprædicat; cui tribuendum porrò censet, quod libris quibusdam Aristotelicis veris ac genuinis fruimur. *Non reliqui locum* (inquit ille Johannes) *nec templum, in quibus Philosophi consueverunt componere & reponere sua opera secreta, quæ non visitavi, nec aliquem peritissimum, quem credidi habere aliquam notitiam de Scriptis Philosophicis, quem non exquisivi.*

Johañes.

„Pergamus verò nos de Prælectoribus nostris primævis, quos inter comparet *Johannes Monachus* dictus, „ qui

„ qui & Geometriam & Astronomiam docuit, & vir fuit ingenio maximè perspicaci, dignúsque in omnimoda eruditione familiam ducere, denique quem *Grimbaldi* Collegam extitisse, nec ante adventum ejus Oxonii prælegisse invenio. Is Lelando *Johannes* Monachus ex Saxonia transmarina oriundus nuncupatur, appellatione enimverò distinctionis gratiâ potissimùm approbanda, cùm alii *Johannem Monachum S. Meneviæ* vocitantes, facillimo errori ansam præbeant, ut cum *Joanne* nimirùm *Erigena* (g) coincidat, qui ad S. Meneviæ natus est, monachus quoque ibidem, utì à Balæo ac Pitseo memoriæ proditum est, deinde evasit: etiamsi *Lelandus* in Catalogo suo Scriptorum Anglicorum haudquaquam recensuit. „ *Iterum libr.* 2. *pag.* 30.

LECTURÆ REGIS ALFREDI.

„LEctura Theologica. Id muneris *S. Neoto* demandatum est, viro doctrinæ & pietatis opinionem haud vulgarem consecuto; cui in restituendis bonis literis desudanti multùm profectò debemus Oxonienses. Hunc excepit S. Grymbaldus, qui (ut cum Authoribus meis loquar *) primus nobiscum Cancellarius & Doctor Ordinarius coram Alfredo Regníque Optimatibus prælectionem habuit --- *cujus maturitas, morum dignitas, eloquentiæ & doctrinæ sublimitas, mirè omnium permulcebat aspectus & animos* &c. prout retulit vitæ ejus scriptor. Natus is est in Urbe Morinorum; postquàm autem voto se S. Bertini adstrinxerat, tam celebris evasit, ut fama ejus ad Alfredum usque nostrum emanârit, qui instante *Eldredo* Archiepiscopo Cantuariensi virum ad se evocavit. Quonam id anno evenerit, incertum est, & ab Authoribus controversum. Cæterùm prædictus vitæ scriptor * an. DCCCLXXXV. assignat: utcunque dubium non est, haud sine summo Academicorum fructu, multis nobiscum annis prælegerit, usque dum scilicet facta aliqua veterum scholarium indignè ferens, ad Abbatiam Hydensem, in sui nempe gratiam ab *Alfredo* sub id extructam secesserit. De eodem porrò notandum, quod cùm in Anglia aliquantisper egerat, Archiepiscopatum Cantuariensem ab *Alfredo* ultrò oblatū suscipere detrectavit; à Rege verò impetravit, ut *Plegmundus* ad dignitatem illam eveheretur. Diem denique obiit in præfato cœnobio, corpúsque ejus loculo primùm ligneo inclusum, in argenteum deinceps transtulit *Ealphegus* Episcopus Wintoniensis. De *Grimbaldo* autem id amplius dicendum, quod ejus, aliorúmque Gallorum hortatu factum est, ut regnante Alfredo, quò faciliùs legerentur Chartæ Regiæ, Gallicis characteribus scribi cœperunt, Saxonicis nimirùm primitus exaratæ.

* *Annales Winthon. MS. Ranulphus Cestrensis in fragmento quodam Polychronici.*

* *Anon. MS. & Leland. in vol.* 1. *Collect. pag.* 21.

„ *Lecturæ Grammaticæ & Rhetoricæ.* Provincias hasce administrabat *Asserius Menevensis*, vir omnifariàm eruditus, Regíque Alfredo eo maximè nomine impendio charus, ac propterea ad Episcopatum *Schirbournensem* promotus, testante, qui vitam *S. Grimbaldi* contexuit; tametsi non ignoro, recentiores quosdam hæc alteri *Asserio* ac Episcopo Menevensi, prædicti autem avunculo anno Domini DCCCCVI. obeunti asserere; ipsum verò quem volumus *Asserium* post an. DCCCLXXXIII. fato functum referre.

„ *Lecturæ Musicæ & Arithmeticæ.* In his muneribus versatus est *Johannes* Monachus *Menevensis*, quem Antiquarius noster ab Apographo quodam *Asseriano* (ubi *Johannes Scotus* appellatur) Logicam Aristotelis & Averrois Oxoniensibus prodidit aperuisse. Hic ille est, quem plerique Scriptores pro *Johanne Erigena* habent, Monacho utique Menevensi, & prout nonnullis visum est (quamquàm aliter sentiunt quàm plurimi) à Græcis oriundo.

„ *Lecturæ Geometriæ & Arithmeticæ.* In his Facultatibus prælegit *Johannes* Monachus (de quo suprà in historia) *S. Grimbaldi* familiaris ab Annalibus Wintoniensibus nuncupatus, & ab *Alfredo* demùm ad Cœnobiarcham Athelingiensem evectus.

„ Hæ primæ fuerunt nostræ Universitatis (quantum cognoscere datur) *Lecturæ*, auspiciis Regis *Alfredi* institutæ, istíque etiam Prælectores (ut ita dicam) laureati, qui tum legebant, & quorum veluti genialium „ Syde-

(g) Fallitur hic *Woodus*; neque enim *Joannes Erigena* è cœtu monachorum fuit, sed in aula *Caroli Calvi* aliquamdiu versatus hæreticas doctrinas sparsit, de quibus cùm Rex Carolus per Nicolaum Papam admonitus fuisset, *Erigena* solum vertit, atque è Gallia se proripuit.

„ Syderum influxu diviniſſimus ille Rex, languentes jam diu Muſas ab exilio & penè interitu revocare & refovere cœpit. „

Operâ Benedictinorum in literis restituendis utitur Carolus Calvus,

Uti verò Rex *Alfredus* in Anglia, ſic *Carolus Calvus* in Gallia ſcholas & literas tam bellorum civilium conflagratione, quàm Normannorum infeſtationibus attritas reſtaurare ſategit. Unde *Hincmaro* teſte, è monaſterio S. Dionyſii presbyterum monachum ad Abbatiam Laudunenſem evocavit, non ut Abbas, aut Præpoſitus crearetur, ſed ut ſtudiis & lectionibus præeſſet. *Ad doctrinæ atque religionis inſtitutionem, non autem ad regularem prælationem accerſit.* Nam ut ex Chronico Centulenſi diſcimus: *In hoc Cœnobio Duces, Comites, filii Ducum, filii Comitum, filii etiam Regum educabantur.*

& Fulco Remenſis Archiepiſcopus

Non minori curâ *Fulco* Remenſis Archiepiſcopus, qui in Sithienſi, ſeu S.Bertini monaſterio fuerat educatus, in Gallia literarum ſtudia paſſim languere cœpta ſub finem hujus ſeculi per monachos noſtros inſtaurare ſategit. Nam duplicem in Eccleſia ſua reſtituit ſcholam, & uni Remigium Antiſſiodori apud S. Germanum; alteri Hucbaldum Elnonenſem ſeu S. Amandi in Belgio monachos præfecit. *Hic ſollicitus*, inquit Frodoardus, (h) *circa Dei cultum, & ordinem eccleſiaſticum, amore quoque ſapientiæ fervens, duas ſcholas, Canonicorum ſcilicet loci, atque ruralium Clericorum, penè dilapſas reſtituit; & evocato Remigio Antiſſiodorenſi magiſtro, liberalium artium ſtudiis adoleſcentes clericos exerceri fecit, ipſéque cum eis lectioni ac meditationi ſapientiæ operam dedit. Sed & Hucbaldum ſancti Amandi monachum, virum quoque diſciplinis ſophicis nobiliter eruditum accerſivit, & Eccleſiam Remenſem præclaris illuſtravit doctrinis.*

Baluzius corrigitur.

Cæterùm ad calcem hujus ſeculi tria verba de Cl. *Stephano Baluzio* adjicere liceat. Is, vir licèt eruditiſſimus, teſte tamen Cardinali *de Aguirre* peccat plurimùm, dum Epiſcopis & Clericis reliquis generatim *ævo Caroli Magni* (id eſt, majori parte ſeculi octavi & non exiguâ noni) *ſtupendæ ac miſerabilis ignorantiæ* deterrimam notam inurit. Unde Purpuratus Pater ſollicitè hanc labem æquo majorem ab iis deterſit, propoſitis ex ſeculo octavo & maximè nono exemplis, iíſque potiſſimùm à Benedictina Familia petitis, virorum his temporibus non eruditione minùs ac doctrinâ, quàm zelo pro Eccleſiæ diſciplinâ celebrium *Gregorii II*, *Venerabilis Bedæ*, *Servati Lupi*, *Adonis* Vienneniſis, *Hincmari* Remenſis, & aliorum, qui partim à nobis paulò antè recenſiti fuerunt, partim hujus Hiſtoriæ Parte III. Cap. VI. nominatim recenſendi venient.

Bella Normannica ſtudiis officiunt.

Nec ſemper in Monachos, quandóque etiam majori jure in hoſtes culpa ignorantiæ conferenda eſt. Graſſante enim barbarie quis literarum elegantiam ac nitorem deleri miretur? Jam verò in Italia Saraceni, in Hiſpania Mauri, in Anglia Dani, in Gallia & Germania Normanni immani rabie ac furore graſſati fuerunt. Infelicem & lamentabilem Eccleſiæ Germanicæ ſtatum, in quo à Carolo Craſſo Imperatore relicta fuit, Patres Synodi Moguntinæ anno 888. his verbis in Præfatione deplorant: *Videte & conſiderate, quàm præclara, & nobilia ſervorum Dei ædificia deſtructa & incenſa ſint, & funditùs ad nihilum redacta; altaria defoſſa, & penitus conculcata; ornamenta eccleſiarum Dei valde pretioſa, & mirifica, direpta, & igne exuſta. Epiſcopi, & Sacerdotes, & cæteri Ordinis Eccleſiæ viri gladio truncati, & diverſis pœnarum generibus morti addicti; Omnis ætas utriusque ſexûs, gladio, & igne diverſo mortium genere abſumpti.... Subverſionis periculum incolæ monaſteriorum utriusque ſexûs incerti, penitúsque omni ſolatio deſtituti, quid agendum, quóve declinandum, errabundi cum periculo ſuæ profeſſionis, ſine paſtore ignorant.* Et in tantâ incurſionum Normannicarum crudelitate Monachi totâ animi contentione literas excolere vel voluiſſent, vel potuiſſent? Quis rigidiſſimus exactor hoc ab ipſis exigere auſus fuiſſet?

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ X, BENEDICTINÆ V.

Status rei literariæ ab anno Chriſti 900. ad 1000.

DEcurſis quatuor primorum Ordinis ſeculorum ſtadiis nunc ad illud accedimus, quod ſui aſperitate ac boni ſterilitate *ferreum*, malíque exundantis deformitate *plumbeum*, atque Scriptorum inopiâ *obſcurum* appellat ſummus Annalium Eccleſiaſticorum conditor *Baronius*. Neque profectò ſuo colore caret hæc effigies, quantumvis deformis, maximè ſi in Romanam Sedem oculos conjicias: quæ cùm antea fuiſſet Eccleſiæ univer-

ver-

(h) Lib. 14. cap. 6.

versæ principale decus & ornamentum, ac fons purioris Sanctitatis; tunc temporis ab indignis invasoribus fœdissimè conspurcata fuit. *Et hæc quidem consideratio*, inquit Mabillonius (i), *maximè perstrinxit illustrissimum Cardinalem, ut nihil ferè nisi tenebris & flagitiis plenũ cerneret, sive quod multa eum deficerent Actorum veterum, quæ post eum vulgata sunt, monumenta; seu quod mentis ejus acies præcipuè in Romanam Ecclesiam defigeretur...* Verùm qui simpliciori & communiori oculorum intuitu universam Ecclesiæ per id temporis faciem remotis præjudiciis contemplati sunt; multa quidem in illo seculo gravi animadversione digna observârunt, sed non ita deplorata omnia, nihil ut pristinæ sanctitatis & doctrinæ tunc superfuisse existimaverint. Immò *complures Viros Sanctimoniâ præstantes* agnoscunt, *atque* SCIENTIA, *qualis ad incorruptam Ecclesiæ doctrinam ad posteros transmittendàm necessaria erat.* Sed cùm opportuna ad id demonstrandum præsidia congerere nequaquam illorum propositi fuerit, nec antehac quisquam fortè plura in eam rem, quàm *Mabillonius* retulerit, operæ pretium duximus nonnulla ex eo aliisque nostras in areolas derivare, ut saltem æquos rerùm arbitros inducamus ad ferendam de illo seculo favorabiliorem sententiam.

Familiæ Benedictinæ illustres viri.

Ne autem longiùs exempla sumamus, certè tametsi melioribus Musis barbaro hoc ævo cum adversâ luctandum fuerit fortunâ; id tamen impedire non potuit, quominùs *Familia Benedictina* eruditos omninò solertésque tulerit homines numero haud paucos, qui utùt iis Literarum luminibus, quæ priora illustrârunt tempora, comparari nequeant, nulli tamen pepercerunt operæ, ut impetum minitanti barbariei vallum quasi objicerent, eámque à finibus suis utcunque arcerent. Videas profectò hâc non minùs atque superiori ætate *Theologos, Philosophos, Mathematicos, Historicos, Oratores, Poëtas*, utì tunc erant tempora, *eximios.* Videas florentes, quas singula propemodum Monasteria habebant scholas, ac tùm celebritate Doctorum, tùm discipulorum numero illustres; Videas denique viros etiam sanctitate & doctrinâ insignes, & quidem complures, qui incorruptam Christi cum bonis moribus doctrinam scriptis suis ad posteros transmitterent. Nec in ipsâ defuerunt Italia Sacrorum ex Ordine nostro Antistites, qui zelo Apostolico Ecclesiæ disciplinam, & Canonum authoritatem gnaviter propugnarent. Testes huc appellare licet *Ratherium* Veronensem, & *Attonem* Vercellensem Episcopos, ex quibus ille, *dùm in mores hominum tam Scriptis, quàm verbis mordaciter nimis inveheretur, & nec potenti nec humili penitùs deferret*, (k) Sede suâ non semel deturbatus est. Paulò minùs obscurus est *Atto* seu *Abito* Vercellensis, Theologiæ & Ss. Canonum peritissimus; cujus plurima ingenii monumenta extulit noster *Acherius* in Spicilegii Tomo VIII...

Celebritas Remensis Scholæ.

Sed missis Italis ad Gallos veniamus. Certè post *Remigium* & *Huchaldum*, de quibus paullò antè, *Frodoardus* Abbas Remensis, *quò nullus Seculo X. Poëta & Historicus aut doctior aut accuratior*, literarum studia gnaviter excoluit, quæ à GERBERTO *Abbate Scholari* dicto, postea *Sylvestro II.* Romano Pontifice, magis excitata fuerunt. Tantam verò famam Remensi scholæ *Gerbertus* conciliaverat, ut *Hugo Capetus* Rex Galliæ *Robertum* filium, qui deinde ab ejus obitû regium conscendit thronum; OTTO II. Imperator filiũ suum *Ottonem* postea etiam Imperatorem Remos miserint, liberalium artium disciplinis instituendos; qui quantum cum literis amorem adversùs magistrum imbiberint, quámque insigne labentibus annis ei persolverint minerval, infrà dicturi sumus. Inter alios ejusdem discipulos principem facilè locum meretur *Fulbertus* Carnotensis Episcopus, & ipse, teste *Baronio*, *Bulæo*, aliisque, *monachus S. Petri in Valle Carnotensi*, qui ex auditorio Remensi, ubi sub *Gerberti* disciplina meruerat, reversus Carnutas, scholam ibidem aperuit, discipulorum undequaque confluentiâ pernobilem; quamobrem *Adelmannus* eam in quadam ad *Berengarium* epistolâ *Academiam* vocat.

Item Floriacensis.

Alias non incelebres in Galliâ scholas tenuit S. ABBO Martyr, & Abbas Floriacensis; qui à *Gerberto* Remis eruditus, domúmque reversus Floriacensibus scholis præfectus est; ubi ad quinque ampliùs millia scholarium simul extitisse dicuntur, qui singuli muneris honorarii gratiâ bina monasterio volumina offerebant. Quantæ verò doctrinæ & eruditionis S. *Abbo* fue-

(i) Mabillon in Præf. ad Sec. V. Bened.

(k) Gesta Episcop. Leodiens. Tom. I. pag. 173. & 177.

fuerit, ex nullius sermone magis cognosci potest, atque *Ademari* Engolismensis, qui in Concilio Lemovicensi de ipso sermonem habuit, (quem *Cl. Stephanus Baluzius* dignum existimavit, ut illum cum Joanne Mabillonio typis publicis vulgandum communicaret. Sic verò inter cætera de *S. Abbone* loquitur:

„ In quo Martyre tantum domicilium sapientia sibi collocaverat, ut „ sui temporis eruditi, quamquam „ innumeri florerent, præ omnibus tamen auctoritas ejus maxima duceretur, ita ut in tota Gallia & Germania, atque Anglorum gente (*nam illic quoque famosissimus habebatur*) de quacunque ventilaretur quæstione, si „ quis audisse se diceret ab illo definitionem, nihil plus auctoritatis requireretur; judicabatur ab omnibus „ ratum esse, quod ab ore tanti viri „ auditum esset: qui auctoritate quasi „ alter Salomon præcellebat. Etsi „ esset habitatû vel natû Francus, eloquio tamen Romano clarus, ac si „ alter judicabatur Tullius. In Conciliis Patrum coram Regibus & Principibus solus proposita discernebat, „ solus omnium magister paucis verbis „ dubitationi finem dabat. Omnes, „ licet peritorum peritissimi, ex ore „ ejus pendebant, eo præsente digitum ori superponebant. Ita magnus „ sapientia, præterquàm quòd septem „ columnis liberalium artium fultus „ erat, plenus auctoritatis & gratiæ „ omni Ecclesiæ ornamentum erat. „ Conventus Episcoporum decorabat, „ omnia sua dicta auctoritate divinarum Scripturarum approbabat, & „ quidquid ex ejus ore procedebat, „ quasi quodam modo non humanum, „ sed divinum sonabat. „ Hæc ille.

Expetitur in magistrū. Diaconus autem erat adhuc *Abbo*, quô tempore *S. Oswaldus* ex Floriacensi monacho Wintoniensis in Anglia Episcopus, atque inde Eboracensis Archipræsul nuntium cum literis ad Floriacense monasterium direxit ad postulandum sibi quemdam sapientûm virorum, qui Ramesiensis à se conditi monasterii cœnobitas pietate ac literis informaret. *Oilboldus* Floriacensis Præsul ut tanto Antistiti rem quàm gratissimam faceret, *Abbonem* mittere secum decrevit. Eum verò non tam imperiosa authoritate, quàm lenitate verborum perpulit, ut pro eâ, quâ pollebat, divinarum humanarúmque literarum peritiâ instruendorum Ramesiensis cœnobii Monachorum provinciam ne defugeret. Non defugit; sed præclarè adeò eâ functus est, ut teste *Guilielmo* Malmesburiensi *multam scientiæ frugem Angliæ invexerit*. Atque hunc in modum Gallia ope *Abbonis*, *Grimbaldi*, *Johannis Altsaxonis*, & sociorum, par pari tunc Angliæ reddidit, propter ea, quæ *Alcuinus* in se contulerat beneficia.

SS. Dunstanus & Ethelwoldus studia apud Anglos resuscitant. Præter *S. Oswaldum* verò alii duo sancti Pontifices Benedictini, DUNSTANUS, atque ETHELWOLDUS cùm collapsam in Anglia disciplinam hoc ævo resarcire cuperent, sopitas etiam in monasteriis scientias eâ de causâ resuscitare studuerunt. Nam, ut testatur *Ælfricus* Grammaticus apud *Speelmannum*, usque adeò literarum studium in Anglia defecerat, ut sacerdos nullus Anglicus epistolam nôsset vel Latinè edere, vel è Latino interpretari, usque dum Archiepiscopus Cantuariæ *Dunstanus*, & Episcopus Wintoniensis *Ethelwoldus* hanc in monasteriis resuscitarent. Et quidem *Dunstanus* Glastonienses monachos, *Ethelwoldus* verò nondum Episcopus, Abendonienses, Episcopus autem Wintonienses cœnobitas in discipulis numeravit. ÆLFRICUS *Gramaticus* è Wintoniensibus fuit. Ipse enim in epistola ad *Kenulphum*, vitæ Ethelwolphi præfixâ, sese Wintoniensem alumnum appellat. In aliis verò suis scriptis & virtutem & eruditionem præceptoris deprædicat. Sic in præfatione prima ad Gramaticam Saxonicam, *sicut didicimus in schola venerabilis Præsulis Ethelwoldi, qui multos ad bonum imbuit*. Sanè præclaros Ethelwoldi conatus in re literaria apud Benedictinos, atque adeò Anglos omnes instaurandâ alius ipsius discipulus *Wolstanus* nobis in vitâ ejus cap. 31. testatos dedit: *Dulce namque erat ei*, inquit, *adolescentes & juvenes semper docere, & Latinos libros Anglicè eis solvere, & regulas Grammaticæ artis ac metricæ rationis tradere, & jocundis alloquiis ad meliora hortari.* Sic sanctissimus Præsul discipulis, velut testulis eos instillavit virtutis & doctrinæ latices, qui subinde in eâ colluvie morum ac hominum ad decus & salutem totius Angliæ redundârunt. *Ethelwoldi*, ut diximus, erat discipulus *Ælfricus* Gramaticus, Wintoniensis monachus, cognomento *doctus*, seu *sapiens*. Quod quidem cognomen jure illi datum fuit; quum Præcipuè Ælfricus.

ipse

ipse solus plus omnibus simul suæ ætatis Anglis in rem literariam contulerit. Abbas Malmesburiensis creatus, monasterii sui scholam olim percelebrem instauravit, in gratiam discipulorum *Grammaticam Latino-Saxonicam* elucubravit, nonnulla verò *Donati* ac *Prisciani* Saxonicè vertit, multáque alia præclara ad fovendas bonas literas suscepit; maximè cùm ad dignitatem Archiepiscopi Eboracensis evectus fuit. Animam de literarum studiis optimè meritam Deo reddidit propior centenario anno 1051. cùm anno circiter 952. natus fuisset. Illius mentio nobis paulò pòst iterùm erit facienda.

Literarū studia excoluntur in Germaniæ monasteriis. In Germaniæ monasteriis literarum studia vel viguêre, vel certè quidem restituta fuerunt. Sic (l) CHUNIBERTUS ex sancto Gallo, generis prosapiâ, rerum cognitione, ac religionis observantiâ illustris, Henrici Bajoariæ Ducis interventû scholas Salisburgenses, VICTOR (m) quoque ejusdem inclyti Asceterii alumnus ab Erchenbaldo, Argentoratensium Episcopo, cognato suo, ob miram, quâ præstabat, eruditionis copiam evocatus, tantum doctrinis suis effecit, ut Argentinenses scholæ inter florentissimas postea connumeratæ fuerint. præcipuè in Sangallensi, Præter hos in S. Gallo reperimus hoc ævo viros doctissimos, è quibus hîc unius duntaxat meminisse sufficiat. KEROLDUS monachus à suscepto Diaconatû scholarum erat Magister; quo in munere *Theodericum* seu *Dietericum*, Metensem postea Episcopum, in multis discipulum habuit. Non ita procul à S. Gallo distat Augiense monasterium, in quo id temporis S. WOLFGANGUS etiamnum adolescens eruditionis causâ morabatur, qui ob acumen ingenii ipsis etiam Magistris suis admirationi fuisse dicitur. Eò verò se contulerat, non ut circumforaneam quandam, haustámque de trivio ac circulis, sed exquisitam ac reconditam imbiberet doctrinam. Augiensi, Tanta erat Augiensis scholæ celebritas. Condiscipulum verò *S. Wolfgangus habuit* HEINRICUM, nobilis itidem prosapiæ adolescentem, ex illustri Francorum ac Suevorum stirpe genitum, qui Trevirensis subinde creatus est Archiepiscopus.

Nec studiorum instauratione opus fuit in *Fuldensi*, *Hirsaugiensi*, *Corbeiensi*, *Prumiensi*, aliísque Germaniæ monasteriis, quæ omnia si percensere vellem, nimius forem. S. Maximini cœnobio. Sanctorum Maximini tamen & Mathiæ cœnobia propè Treviros silentio prætermittere non possum. *Florebat illâ ætate*, inquit Henricus Meibomius, (n) *famâ pietatis, studiorum, & disciplinæ antiquissimum S. Maximini ad pervetustam Trevirorum urbem Familiæ Benedictinæ cœnobium sub Ogone* (aliis est HUGO) *ejus loci Abbate tricesimo sexto.* „Ab eo OTTO M. Imperator impetravit *Ammonem*, honestissimâ apud Cattos familiâ natum, spectatæ doctrinæ & integritatis virum: quem cum sodalitio suo in Saxoniam adventantem, dici vix potest, quàm comiter Cæsar exceperit, quàm benignè tractârit, quantis beneficiis affecerit, traditis ei regiæ stirpis procerum filiis, moribus & pietate instruendis..." Anno spectatæ vir doctrinæ & pietatis, *Trithemius* translationem hanc collocat in annum 940. & ANNONEM vocat *virum in scripturis tam divinis, quàm secularibus multùm eruditum, & non minùs integritate morum, quàm scientiâ venerabilem.* Quatuordecim annis præfuit gregem multiplicans, eíque verbo & exemplo invigilans, ut Chronicon Magdeburgense Mss. perhibet. In hâc eâdem scholâ, utì refert citatus Trithemius ad an. 940. *Magister scholarum fuit* Herdingus, *qui &* Adelbertus *monachus* Adelbertus Scholastic. *eruditione Scripturarum insignis, & vitæ merito sanctissimus, qui postea Magdeburgensis Ecclesiæ primus Archiepiscopus fuit ordinatus.* Post Adelbertum ibidem magisterio præfuit MARINUS anno 999. defunctus, de Marinus, quo Trithemius pag. 143.: *Vir*, inquit, *in omni genere scientiarum doctissimus, qui monasticæ scholæ in eodem loco* (S. Maximini Cœnobio) *plurimis annis præfuit, & multos Monachorum ad perfectam Scripturarum notitiam introduxit.* Prosequitur deinde Trithemius acta ejusdem scholæ his verbis: *post hunc* Rathbodo *mo-* Rathbodo, *nachus scholæ Magister præfectus, patriâ Mosellanus ex Longovico* (Lonquich.) *qui uno distat in descensu fluminis à Treviris milliario, natus, magnum eruditionis suæ palam experimentum dedit. Nam peregrinum hominem doctrinâ hæreticum cunctis, ut putabatur, invincibilem, primo Disputationis congressu vicit, & mox ad pœnitentiam conver-*

(l) Mezler de vir. Ill. S. Galli lib. 1. c. 32.
(m) Idem l. c.
(n) Rer. Germ. Tom. III. in Chron. Berg. Monast. pag. 292.

convertit, qui in eodem cœnobio S. Maximini factus monachus in omni sanctimonia vitam consummavit. Rathbodo *enim Præceptor juvenum monachorum non solùm scientia Scripturarum fuit illustris, sed etiam vitæ merito præclarus, & ideò non solùm ad scientiam discipulorum intellectum illuminare studuit, sed multò magìs affectum ad Dei amorem inflammare curavit. . .* Hîc etiam præcipuè commendandus occurrit *Sigebardus*, qui *Wickeri* Abbatis sui jussu stylo elegantiori, ut ea ferebat ætas, sub *Ratbodi* Archiepiscopatu scripsit *Opus de miraculis S. Maximini,* quod ad diem XXIX. Maji edidêre Antuerpienses Hagiographi.

Sigehardus.

S. Mathiæ schola Sec. X.

Scholæ *San-Mathianæ*, quæ priori jam seculo fulgebat, Historiam prosequens Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 909: *Eodem*, inquit, *anno obiit* Eberhardus *Monachus & Scholasticus S. Mathiæ Apostoli in suburbano Trevirorum, qui inter cetera ingenii sui monumenta complura ad Historiam Trevirorum addidit, vitam quoque Ss. Eucharii, Valerii & Materni primorum Trevirensium Pontificum, tam metro, quàm prosa elegantiori stylo conscripsit. Hymnos etiam varios, cantus & prosas in laudem Sanctorum plures edidit, ac diversa Epigrammata lucubravit.* Pergit deinde Trithemius: *Post hunc* Richardus *monasticæ scholæ præficitur, quam scribendo & docendo per annos fermè XVI. strenuè gubernans, multos in omni Scriptura discipulos eruditos instituit.* Porrò ad annum 932: *Claruit his temporibus post Richardum Scholasticum* Diethelmus *Monachus & Magister scholarum doctissimus, qui à bono præceptore optimè instructus multos in omni scientia discipulos doctissimos reliquit. Erat enim non solùm scientiâ Scripturarum magnificus, sed etiam mirabili quâdam gratiâ docendi præditus, quâ suis auditoribus multa parvo tempore tradere potuit, quæ cæteri fortè pluribus annis vix impertiri alicui potuissent.* Inde post alia ad annum 955: *Eodem*, infit, *anno mortuus est* Diethelmus *Monachus & Magister scholarum apud Treviros in monasterio S. Mathiæ; Vir moribus & eruditione Scripturarum insignis. Post quem Magister scholarum constitutus fuit* Adelbertus, *monachus ejusdem Cœnobii, vir prudens, & in omni genere scientiarum doctissimus. . . Præfuit scholæ annis XXIV, mensibúsque tribus. . . Post quem scholis monachorum præfectus est* Theodericus *ejusdem monasterii monachus, tam in divinis Scripturis, quàm in secularibus literis egregiè doctus; præfuítque scholis strenuè annis XIV, & multos insignes discipulos gloriosè instituit. . .* Theodericum anno 996. defunctum excepit *Theodorus*, quem Trithemius pag. 142. à multa lectione & eruditione, tam in divinis Scripturis, quàm in secularibus literis & gratiâ docendi prædicat. Atque hic erat status florentissimæ illius apud Treviros scholæ seculo X.

Eberhardus Scholasticus,

Richardus,

Diethelmus,

Adelbertus,

Theodericus,

Theodorus.

Huc etiam referenda venit *schola Epternacensis* eâ quoque ætate percelebris, de qua idem Trithemius ad annum 932: *Marquardus*, inquit, *Monachus & Scholasticus in Cœnobio S. Willebrordi Epternacensi hæc tempora suâ eruditione & scriptis reddidit clariora: Nam cùm esset in omni Scripturarum scientia doctissimus, varia ad utilitatem posteritatis lucubravit opuscula; Ex quibus exstat in Musicam Boëtii commentariorum insigne opus, quod* LUDOVICO *Gallorum Regi inscripsit. De septem artibus, quas liberales vocant, libros totidem composuit . . . cum aliis multis, quæ profundum hominis testantur ingenium.* Marquardo anno 952. vitâ functo in cathedra Epternacensis scholæ successit *Heribertus;* de cujus lucubrationibus agit Trithemius pag. 112: *Etenim*, inquit, *sicut Meginfridus meminit, divinarum Scripturarum explanator fuit subtilissimus, & multos in utriusque libros Testamenti commentarios fecit...* Huic in Magisterio scholæ monasticæ successit *Rudgerus* ejusdem cœnobii monachus, *qui*, uti prosequitur idem ad an. 990, *scripsit non spernendæ utilitatis commentarios; in omnes videlicet Epistolas Pauli libros quatuordecim. In Regulam S. Benedicti explanationem elegantem... & quædam alia... Post hunc Monasticæ scholæ Magister institutus in præfato cœnobio* Adelharius *quidam monachus & postmodum Abbas, vir & ipse omni varietate Scripturarum doctissimus, qui inter cætera lucubrationum suarum opuscula Chronicon sui composuit cœnobii. Scripsit & alia quædam non contemnendæ lectionis opuscula, quorum mentionem fecimus in secundo libro Virorum Ordinis nostri illustrium.* Hæc de scholis Trevirensibus Trithemius, & ex eo illustris nostræ ætatis Scriptor *Hontheimius* in Hist. Diplom. Trevirensi Tom. I. pag. 252. subdens: *Sanè, cùm hæc monastica patriæ decora mente recolo, non possum non impensè dolere ævi*

Epternacenses Scholastici: Marquardus,

Heribertus,

Rudgerus,

Adelharius.

Hontheimii monitum.

nostri

nostri fatum, quo inter tot Abbatiarum nostrarum LECTORES, *eruditos cæteroquin Dialecticæ & Theologiæ Magistros, ne unus de relinquendo posteritati proprii ingenii fructu cogitat, aut etiam de publico dandis iis, quos à Majoribus suis relictos acceperunt; sed quos recensuimus codices cum blattis & muribus infeliciter pugnare malint.*

Corbeiæ Novæ Scholasticus Othericus.

De florentissima quoque schola *Corbeiensi*, ut pauca interseram, postulat instituti nostri ratio. In ea majori præ reliquis nominis famâ inclaruit OTHERICUS Scholasticus, quem Crantzius *Virum eâ tempestate doctissimum* appellat, cujus doctrinæ fama celebris, auditores etiam illius celebres reddidit; qui enim *Othericum Corbeiensem* meruit audire præceptorem, aliquid sibi supra cæteros accepisse videbatur. Tantæ doctrinæ celebritas virum illum Archiepiscopali Infula Magdeburgensi dignum esse existimavit. Quâ in dignitate Othericum præcessit B. ADELBERTUS ex monasterio S. Maximini Trevirensis, de quo in ejus Ecclesiæ Annalibus legimus in hæc verba: *Hic instructissimus omnium liberalium artium scientiâ, perfectus discretione, mansuetudine, innocentiâ, in diebus sui sacerdotii soletter commisso invigilabat gregi.* Et post pauca: *Traduntur plures & ingenui procerum & regiæ stirpis filii sub tanti Patris institutionibus, claram dominicæ servitutis militiam inchoaturi.*

Adelbertus.

Moguntiæ apud S. Albanum.

Quid laudis verò ac encomii de schola apud S. Albanum Moguntiæ promit *Georgius Helwich* è Clero seculari Presbyter, inter Moguntinos Scriptores minimè incelebris. *Quemadmodùm*, inquit, *quondam in monasteriis consuetudo celeberrima fuit, ut scholæ monachorum in singulis penè cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi: sic hæc ipsa consuetudo quoque in hoc loco [S. Albani Monasterio] fuit recepta; ubi viri sancti ac docti monachorum institutores facti, plurimos post se doctissimos discipulos reliquerunt, literis sacris simul ac secularibus abundè instructos, in mathematica, astronomia, arithmetica, geometria, musica, rhetorica, poësi, historia, & in cæteris omnibus scientiis maximè eruditos, qui religionem christianam apud rudes illustrârunt, ac adversùs gentilium atque hæreticorum proterviam, defenderunt.* Quorum quosdam, qui seculo X. claruerunt, hoc loco commemorandos duximus.

Viri illustres hujus monasterii Sec. X.

Rupertus.

RUPERTUS, hujus loci monachus, nec non scholæ monachorum in hoc loco publicè præsidens; vir ætatis suæ Theologorum nobilissimus, Græco ac Latino eloquio instructus, rhetor insignis, poëta gravis, & ingeniosus, musicus absolutissimus, *D. Albani* vitam heroico versu doctissimis voluminibus complexus est. Homilias quoque & sermones elegantissimos ad populum habitos conscripsit. E vita migravit anno Salvatoris DCCCCXI. in suo monasterio (o) sepultus.

Adalbero.

ADALBERO, Monachus cœnobii S. Aurelii Hirsaugiensis, Scholasticus factus est Monasterii hujus ad S. Albanum anno DCCCCX. ubi tunc viguit magna multitudo monachorum, quos cùm gloriosè in omni scientia tam divinarum, quàm secularium instrueret, magnam eruditionis famam apud omnes homines acquisivit, qui tandem post paucos annos per Archiepiscopum Moguntinum Herigerum Abbas S. Ferrutii in Bleidenstatt factus est. Erat enim vir dignus honore, non solùm propter incomparabilis scientiæ doctrinam, sed etiam ob prudentiam & omnimodam vitæ sanctitatem.

Joannes.

JOANNES, sedulus Adalberonis auditor, eo ad monasterii Bleidenstadensis regimen traducto, scholæ ad D. Albanum Magister factus est. Ejus scripta Trithemius (p) recenset.

Libatius.

LIBATIUS hujus quoque monasterii Professus, fuit vir moribus & conversatione sanctissimus. Claruit anno Christi DCCCCLXXXIII. Hunc BENEDICTUS Papa VII. propter incomparabilem scientiam scripturarum & zelum fidei christianæ in Episcopum ordinavit, & ad prædicandum Evangelium gentibus in Russiam misit, quò tamen non pervenit, sed ut *Regino* (q) scriptor coævus fidem facit, quibusdam dilationibus ab itinere suspensus priùs è vita discessit.

Theodericus.

THEODERICUS, monachus hujus loci, insigni spectatáque virtute præditus, vir in scripturis divinis & secularibus multùm eruditus, Philosophus insignis, Historicus gravis, Theologus

(o) vid. Trithem. Chron. Hirsaug. ad an. 894. pag. 46.
(p) l. c. ad an. 925.
(q) ad an. 960. p. mihi 80.

logus celeberrimus, multarúmque literarum ac rerum peritissimus Scholastici in hoc monasterio obiit partes. *Moguntinorum Pontificum* vitas accuratè & copiosè descriptas, & singulorum rebus gestis atque temporum annotatione diligenti insignitas collegit. Rursùs *Cantica Canticorum*, Evangelium quoque *Joannis* doctissimis Commentariis illustravit. Alia ejus scripta recenset Trithemius, & ex eo Georgius Christianus Joannis. Claruit post Christum natum DCCCCLXXXV.

Monasterium Mediolacense, Mox laudatus *Joannes Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi ad annum DCCCCLII. Mediolacense Monasterium Diœcesis Trevirensis in eorum numero collocat, quæ aliis monasteriis præceptores nonnunquam suppeditarent. Quod schola hæc, *inquit Launoius*, præstare non potuit, nisi præceptorum copiam haberet. *Quos inter*, eodem Trithemio (r) teste, ad annum 980. *claruit* REMIGIUS *Abbas*, *vir in scripturis divinis studiosissimus*, *& in secularibus literis egregiè doctus, qui publicam in suo cœnobio Monachorum scholam tenuit, in qua non solùm suos subditos, sed etiam ex diversis aliis cœnobiis Monachos ad se missos erudivit...* Conferfis Hontheimii Hist. Dipl. Trevirensis *Tom.III. pag.* 1008. *& Tom. I. pag.* 249. *&* 252.

Remigius Abbas,

Lobiense, Non minùs his temporibus apud Lobienses in Belgio floruerunt studia literarum, quibus addiscendis operam dantes recenset *Folcuinus* apud Dacherium in Spicilegio (s). In Luxoviensi Monasterio cùm ADSO monachus magna eruditionis ac doctrinæ famâ floreret, à *S. Gauzelino* Tullensi Episcopo accersitus fuit. Huic enim Antistiti curæ erat, ut literarum studia sua in diœcesi reflorescerent. Quare *Adsonem* scholis Episcopalibus præfecit, quæ tum in monasterio S. Apri propè urbem Tulli habebantur.

Luxoviense,

Balmense, Abbatia Cluniaci, à qua cœtus ille illustris denominatus fuit, Balmensi ortum debet, quam *S. Berno* fundaverat, jubens eandem ibi servari disciplinam (*studisque literarii exercitia*) quam *S. Benedictus Anianensis* constabiliverat. S. ODO Turonensis Canonicus, posteà Cluniacensis Abbas alter à *S.Bernone*, cùm in Balmensi Asceterium secessisset, secum eò *centum volumina librorum* comportavit, *& quia erat vir scholasticus*, *laboriosum scholæ magisterium sibi impositum* exercuit, ut narrat *Joannes* ejus discipulus. Quæ literarum verò studia *S.Berno* in Balmensi cœnobio cùm adhuc versaretur, adeò enixè excoluit, eadem certè haud leviori cura Cluniaci tractavit. Qui verò adolescentes in Cluniacensi schola literis ac bonis moribus erudiebantur, iis tanta cura impendi solebat, ut *S. Udalricus* dicere ausus fuerit, *filios Regum nihilo meliùs educari*. Nemini de hac re dubium erit, si magnus Abbatum, Episcoporum, Cardinalium, & Sum̃orum etiam Pontificum, qui ex hoc illustri cœnobio prodierunt, numerus reputetur.

Cluniacense à literarum studio celebria.

Non igitur, ut *Heumannus* (t) scribit, cum *Rabano Mauro*, cæterisque Familiæ nostræ scriptoribus, seculo nono recensitis, extincta est literarum laus adeò, ut proximum, id est, seculum X. nomen acceperit *obscuri & barbari*. SECULUM *sterile* CALIXTUS *noster vocat*, *& Scriptoribus insignibus destitutum*. Sed mox suum *Calixtum* quasi corrigens *Heumannus* „ imò verò, inquit, habuit hoc seculum „ Scriptores illustrissimos, unum Papam, alterum Imperatorem, tertiam „ mulierem. *Sylvestrum II.* dico, *Constantinum Porphyrogenitum*, & *Roswitham* Saxoniæ nostræ decus immortale. „ *Roswithæ* tamen & *Sylvestro* Benedictinis complures alios ejusdem Ordinis nostri Scriptores *Heumannus* adjicere potuisset. Atque inprimis RATHERIUM ex Lobiensi Monacho Veronensem, deinde Leodiensem, iterúmque Veronensem Episcopum, tertiáque vice ob morum severitatem solum vertere coactum; virum probitate juxta atque eruditione insignem, de quo suprà.

Ignorantiæ nota seculo X. malè inuritur.

Scriptores, Viri & Fœminæ illustres hoc seculo.

Ratherus,

Post *Ratherium* commemorari potuisset OLBERTUS, Abbas Gemblacensis, Burchardi Wormatiensis Episcopi præceptor, *Rhegino* Prumiensis, *Heribertus* Epternacensis, *Berneredus* Humolariensis, *Frodoardus* Remensis, *Herembertus* Casinensis, *Fridegodus* Cantuariensis, *Rotgerus* S.Pantaleonis, *Fulcuinus* Laubiensis, *Witikindus* Corbeiensis, *Adso* Dervensis, *Ælfricus* Malmesburiensis, *Wolstanus* Wintoniensis, *Abbo* Floriacensis, *Uffingus* Werthinensis, *Meginradus* Hirsaugiensis,

Alii magno numero.

(r) Chron. Hirsaug. l. c. ad an. 960.
(s) Tom. 2. nov. edit. pag. 736.
(t) Loc. cit. cap. IV. §. 31. pag. 98. Heumanno etiam respondebunt Doctiss. Amat de Graveson Hist. Eccl. Sec. x. Colloq. v. & Jacobus Martin è Congr. S. Mauri *Eclaircissements Litteraires &c.* pag. 9.

gienſis, *Adalbero* Elvacenſis, *Othlo* San-Emmeramenſis, *Aimoinus* Floriacenſis, *Helpericus*, *Hartmutus*, *Notkerus* San-Gallenſes, *Odo* & *Odilo* Cluniacenſes, aliíque plures Benedictini Scriptores, qui ſeculum decimum ab ignorantiæ nota, quæ paſſim ab autoribus, ſed meâ opinione, æquo major eidem inuritur, ſatis ſupérque vendicare poſſunt.

Seculum X. peſſimè audit apud nonnullos Scriptores: maximè Caveum;

Et verò ſi ipſa res literaria Benedictina ſermonem facere poſſet, quomodo ſeſe hoc ſeculo habuerit, longè aliter ex ea ſors cognoſceremus, quàm ex *Guilielmo Caveo*, aliíſque nonnullis Scriptoribus. Hi enim non Benedictinæ tantùm Religioni, ſed univerſæ Eccleſiæ tantam affingunt labente hoc ſeculo inſcitiam, quanta major vix eſſe potuerit. Certè *Caveus* ſeculi decimi imaginem iis depictam exhibet coloribus, qui poſſunt eſſe nigerrimi. Ut enim nihil dicam, quòd *Seculi obſcuri* notam characteriſticam ipſi inurat, *confuſa*, *luxata*, *turpia*, *pudenda omnia* in eodem obtinuiſſe aſſeverat. *Pauci hoc Sæculum*, inquit, *ornârunt Scriptores eruditi, nulla penè Concilia memoratu digna; deformârunt deteſtanda ſchiſmata etiam in ipſo Romanæ Sedis ſinu, turpiſſimæ Paparum vitæ, & abominanda flagitia in Republica Chriſtiana hactenus inaudita.* Ut verò dictis ſuis, omni veri ſpecie deſtitutis, fidem ab authoritate conciliet, *Baronium* & *Genebrardum* in teſtes vocat. At enim, ſi quæ in univerſo evenerunt mundo, *Baronius* & *Genebrardus* cum iis, quæ Romæ duntaxat & in quibusdã Italiæ locis contigerunt, infeliciter confuderunt, cui non ad oculum patet, quòd *Caveus* æquè malus ſit Declamator, atque malus Criticus? En tibi hiſtoriam anecdotam, (u) ſive memorabile factum literis nondum conſignatum.

ſed immeritò.

Ejus rei hiſtoria anecdota.

Abbas *Fleury*, Author celebratiſſimus, Hiſtoriam Eccleſiaſticam ad finem usque ſeculi noni perduxerat, cùm ad horribilem ideam, quâ ſequens ſeculum à *Baronio*, aliíſque modernis ſcriptoribus ob oculos ponitur, animo ſic conſternari cœpit, ut parùm abſuerit, quin non ſpem omnem continuandi operis abjiceret. Inter eas mentis perturbationes ad Abbatem *de Longue-Ruë* conſilii gratiâ acceſſit. Is verò Abbas cùm tempora omnia, atque autores omnes in numerato haberet, *Flerio* in Tomum V. Actorum Ordinis S. Benedicti digitum intendit, ſpe factâ non dubiâ, fore, ut eo evolvendo non ſua modò præjudicia exuat, ſed firmiſſima etiam rationum monumenta in promptu habeat, quibus demonſtrari poſſit, quòd homines magni virtute & ſapientia ſeculo decimo æquè claruerint, atque aliis ſeculis, de quibus nulla habetur querimonia. Cui monito Abbas *Fleury* aures præbuit. Præfationis hujus lectio, veluti ſol exoriens, omnem ab ejus oculis nubium caliginem abſterſit. Præterquàm enim, quòd rerum excellentium ſylvam ei patefecerit, ad lacunas illas explendas, quas in Hiſtoria Eccleſiaſtica fore immenſas pertimeſcebat, ideam ipſi pro diſſertatione ſuppeditavit, quam ad initium Tomi XIII. Hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ præmiſit. Ad finem verò illius in hæc verba diſſerit: *Ex univerſa hac Diſſertatione palàm fit, ut mihi videtur; quòd ſecula illa, quæ inter magis obſcura minúſque felicia vulgò numerantur, non ea extiterint, pro quibus communi multorum opinione habentur, ut vel virtute, vel ſcientiâ deſtituta fuerint. At oportet religionem quærere, ubi illa erat in unoquoque tempore; nec eſt, ut horrore concutiamur, intuendo in ſummas ac maximè præcipuas Eccleſiæ ſedes à vitiis obſeſſas. Seculo ſeptimo & octavo Religio in Francia & Italia languebat; in Anglia verò ſe confirmabat; nono in Gallia, decimo in Germania refloruit. Quo tempore in Oriente, in Africa & Hiſpaniis ſub imperio Saracenorum ingentem paſſa eſt jacturam, damnum reſarciit novis provinciis ſub jugum miſſis, Saxoniâ nempe, Daniâ, Sueciâ, Hungariâ, & Poloniâ. Veteris ac primævæ Eccleſiæ miracula hiſce in regnis inſtaurari viſa fuerunt. Nec Doctores, nec Martyres hiſce gentibus defuerunt, quibus etiam Eccleſiæ in Hiſpania & Oriente ab infidelibus oppreſſæ non caruerunt. Ut verò cauſam, quâ factum eſt, ut tantæ infamiæ labes ſeculis hiſce, de quibus loquor, aſperſa ſit, me non ignorare oſtendam, ea eſt ſiniſtra opinio, quæ Humaniſtarum animos occupavit. Laurentium Vallam, Bartholomæum Platinam, Angelum Politianum* (x) *intelligo, qui literis humanioribus eruditi erant. Hi viri docti, vel veriùs pro doctis tantùm habiti, plus literis imbuti, quàm* reli-

Sententia Abbatis Fleury.

Cauſa ob quam ſeculum X. infamiâ laboret.

(u) vide illam Gallicè ſcriptam apud V. C. Jacobum Martin *Eclairciſſemens ſur un Projet de Bibliotheque Alphabetique* loc. cit.
(x) His adjunge Nicolaum Perot. Joannem Tort. Aretin.

religione ac prudentiâ præditi hærere in codice consueverant. Nihil ad palatum ipsorum erat, quàm veteres Latini atque Græci Scriptores. Quò factum, ut medii ævi scripta & in summo contemptu ponerent, & in eâ hæresi viverent, quod qui Romani sermonis nitorem, veterùmque scribendi elegantiam perdidisset., omnia perdidisset. Quæ præjudicata opinio etiam in Protestantium mentibus altiùs insedit: ex literarum enim instauratione, ceu limpidissimo fonte suam profluxisse Reformationem existimant. Ex sententia illorum ruina & desolatio Ecclesiæ ortum suum habuit ab ignorantia: regnum Antichristi & mysterium iniquitatis, negotium potestatum tenebrarum agendum susceperunt. Hæc Abbas Florius.

Sanè aut ego vehementer, & toto, quod ajunt, cœlo aberro, aut CHRISTANNUS, primus omnium inter Christianos in Regno Bohemiæ scriptor, hoc seculum à barbarie vindicare potest. Erat is Boleslai Sævi, Bohemiæ Ducis filius, in regio autem & amplissimo Brevnoviensi propè Pragam Monasterio pientissimus Asceta. Scripsit Acta (y) S. Ludmillæ, aviæ suæ, & S. Wenceslai Regis, patrui sui; at quanta eruditione & doctrinâ? ingenium illi perspicax, judicium grave, stylus Latinus, in quo nec verborum nec sententiarum elegantiam desideres. Provoco ad solam illam apostrophen, quâ in *Boleslaum* invehitur, quòd S. WENCESLAUM impiâ manû à se occidendum in templum nocte admitti prohibuerit. Sic verò loquitur: *Ante noctem siquidem frater sancti Martyris, non jam frater, sed perversus parricida, Presbyteros ecclesiæ Cosmæ & Damiani induxerat, ut venienti quidem, ecclesiam ingredi, omnino negarent, ne fortè à militibus ejus fidelibus, seu Camerariis ejus, qui adhuc lecto detinebantur, vel populis supervenientibus liberaretur, & ne sanguinis effusione & sceleris opere ecclesiam infœdare, & infringere videretur. Dum ista scribo, ecce ad mentem venit Judæorum iniqua aggressio, qui quidem in ingressû prætorii Pilati contaminari sed mortem Domini non perborrescebant; sic & iste proprii germani infelix carnifex, parietes ecclesiæ sanguine polluere timet, qui manus à fraternâ cæde non abstinet. Tuo, omnium hostium severissime, verbo condemnaris & confoderis, qui eo, quem fundis cruore, loca sancta infici perborrescis, sed factum est, ut jusseras.* Ita Christannus. Quis nostrûm verò, quæso, hac nostra ætate, in tantâ literarum luce, impium hoc facinus majori verborum ac sententiarum gravitate detestari atque execrari potuisset?

Christannus seculo x. in Bohemia celebris Scriptor.

Licèt igitur tot inter seculi decimi flagitia, ínque morum licentiâ tantâ plurimum sanctitati & pristino disciplinæ ecclesiasticæ splendori in Italiâ, ac cumprimis Romæ detractum esse negari haud possit: *certum tamen est,* inquit doctissimus (z) Amat de Graveson, *non paucos Abbates & Monachos doctrinâ & pietate insignes eôdem seculô claruisse, quorum plures, ut appositè narrat* MABILLONIUS, *episcopali dignitate fuerunt decorati; alii verò in monasteriis reclusi, magnis curis & continuis laboribus scientias alibi neglectas, quasi contubernales & domesticas foverunt, coluerunt, & conservârunt, adeò ut quantum lucis obscuris & pestilentissimis temporibus, nec non mediæ & infimæ ætatis seculis ex Monachorum doctrinâ afferri possit, & quantum Ecclesiæ, atque Reipublicæ literariæ utilitatis accedat, norint apprimè viri eruditi, qui antiqua Tabularia, Scrinia, & Archiva perlustrant, atque antiquorum monachorum manuscriptos Codices in obscuris Bibliothecarum forulis latitantes in lucem producunt. O utinam!* exclamat alibi idem doctissimus de Graveson, *ô utinam! laudabilem illam Monachorum vivendi studendíque normam pro viribus æmulari possent omnes hujus temporis religiosæ vitæ cultores, quo majori animarum fructu prædicandi, docendi, Sacramenta administrandi, alíisque id genus sibi demandatis ecclesiasticis muniis persungi possent.*

Testimonium Gravesonii de doctis Monachis & Abbatibus Sec. X.

Præclarum exteri Scriptoris testimonium! quis enim diffiteatur? at non minoris faciendum est *Joannis Trithemii.* Is enim, tametsi domesticus sit autor, eô tamen candore ac veritatis est studiô, ut quæ in Benedictinis laudanda sunt, laudet, quæ vituperanda, vituperet. Cùm igitur in Annalibus Hirsaugiensibus quàm plurimos Benedictinos, qui seculo decimo non vitæ tantùm sanctimoniâ conspicui, sed in omni eruditionis atque humanitatis genere perpoliti ac perfecti claruerunt, enumerâsset, de his

Aliud Joannis Trithemii.

(y) Edita habes in Bohuh. Balbini Hist. Epit. Rer. Bohem. Lib. I. cap. x. pag. 57.
(z) Hist. Eccl. Tom. 3. Sec. x. & xi. Colloq. 9. p. mihi 119.

his ferè temporibus sequens fert testimonium: *Aurea fuerunt in Ordine sanctissimi Patris nostri Benedicti hæc secula, quibus viri monastici vitâ & doctrinâ pene innumerabiles ubique claruerunt. Ex quibus multi ad Pontificatûs apicem fuêre promoti: cùm nulla in toto Latinorum Imperio reperiatur Ecclesia, quæ de Ordine Monachorum non habuerit Antistitem.* Hæc ille *in Chron. Hirsaug. ad an.* 932.

SECULUM ECCLESIÆ XI. FAMILIÆ BENEDICTINÆ VI.

Status rei Literariæ ab anno 1000. ad 1101.

QUantam lucem cimmeriis seculi decimi tenebris attulerint Ordinis nostri homines, jam satis in Actorum ejus temporis decursu demonstratum est; at sequenti seculo longè amplius toti Ecclesiæ lumen affulsit, tùm ex variis Congregationibus Instituti nostri per sanctissimos viros excitatis; cùm ex diversis scriptoribus, quorum studiis & laboribus propagata est per id tempus Doctrina, erectæ scholæ, hæreses profligatæ; tùm etiam ex restitutione disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ à Romanis Pontificibus ex Ordine Benedictino assumtis facta est. Nunquam enim tot summos Pontifices protulit Divi Benedicti Familia, adeò ut tum Romana Sedes quasi hereditaria successione ad Nostros transiisse videretur. Testes ejus rei adsunt *Sylvester II*, *Leo IX*, *Victor II*, *Stephanus IX*, *Gregorius VII*, *Victor III*, & *Urbanus II*, quorum postremi à medio seculo undecimo ad finem usque parùm interruptâ serie supremam illam Sedem tenuerunt. Quantum verò ornamenti Ecclesiæ attulerint, abundè testantur Fasti Ecclesiastici. Certè unus LEO Papa Nonus, *is est*, inquit Ordericus (a), *qui sanctorum scita Canonum restituere conatus est, quæ jam transactis temporibus nimis deciderant, & penè à notitia hominum defluxerant.* Ipse est, qui *Remis* coactâ Synodo, *de castitate justitiâque Ministrorum Dei tractavit, & salubria decreta, quæ jam Antistites & Presbyteri nesciebant, renovavit....* Quæ hic imperfecta reliquerat, perfecit *Gregorius VII.* majores corpore animos gerens, quos strenuè adhibuit ad restituendum in Ecclesiæ ministris cælibatum, Simoniam exstirpandam, abolendásque investituras Ecclesiæ dignitatum, quas Germanici Imperatores, aliique Principes, non sine pretio conferebant.

Sub his Pontificibus mirum quantùm ubique Ordo noster floruerit, quantùm palmites suos etiam extra Europam protulerit, quot & quàm illustres viros Ecclesiæ suppeditaverit. Primas tenuêre *Romualdus* Camaldulensium institutor, *Abbo* Floriacensis, *Odilo* & *Hugo* Cluniacensis, *Wilhelmus* Divionensis, *Richardus* S. Vitoni, *Poppo* Stabulensis, *Joannes* Vallumbrosanus, *Gerardus* Silvæ majoris, *Rotbertus* Casæ Dei, *Robertus* Molismensis, aliique sanctissimi Abbates, quorum plerique non tam rectores peculiarium Monasteriorum, quàm novarum Congregationum institutores extitêre. His verò auctoribus non tantùm refloruit monastica religio, sed etiam doctrinæ ac scientiarum studia in monasteriis, ac ferè in totâ Ecclesiâ Latinâ denuò excitata sunt. Id factum præcipuè industriâ & ope *Remigii* Autissiodorensis, *Gerberti* Auriliacensis, *Abbonis* Floriacensis, *Fulberti* Carnutensis, & *Notgeri* San-Gallensis, aliorúmque Monachorum & Abbatum, quorum nonnullos in decursu prioris seculi prolixiùs laudavimus, alios deinceps enarraturi. *Gerbertus* postea summus Pontifex assumpto nomine *Sylvestri II.* magistrum Auriliaci habuit *Raimundum* postmodum ejus loci Abbatem, & quosdam Hispanos, qui ipsum in rebus mathematicis erudierunt, eo successu, ut prodigii loco suâ ætate visus fuerit, & ab imperitis pro *Mago* habitus. Remis ille præcipuos auditores habuit *Abbonem* Floriacensem, & *Fulbertum* Carnutensem; qui & ipsi plures alios nacti sunt discipulos; unde *Mabillonius* agens de propagatione doctrinæ & eruditionis hujus seculi, eam è scholâ Remensi tamquam è fonte non immeritò repetit. Nobis tamen primo loco de celebri *monasterio S. Michaëlis* (b), quod est Hildesii in Saxonia, dicenda quædam in mentem veniunt. Fundatum illud fuit, exeunte seculo decimo, anno Domini 996. à sancto BERNWARDO Episcopo. Magna ejus felicitas, quòd integro primo ab ejus fundatione seculo, Æræ Christianæ undecimo, non disciplinæ minùs regularis, quàm rei literariæ studiosi Abbates eidem præfuerint. Primus eorum erat GODERANNUS, ante conversionem suam Præpositus majoris Ecclesiæ

Viri sanctitate & doctrina illustres.

Commendatur Hildesiense Monasterium à literarum & disciplinæ monasticæ cultu, quo eminent

Goderannus.

(a) Lib. 1. Annal. pag. 372.
(b) Vide Chron. Monast. S. Mich. quod extat apud Meibom. tom. 2. Rer. Germ. pag. 517.

clesiæ, Doctor sacræ paginæ, filius Marchionis, nobilis genere & dignitate, sed postmodùm monasterium S. Pantaleonis in Colonia est ingressus, de quo cum certis fratribus ad monasterium S. Michaëlis in Hildesheim est translatus. **Albertus,** ALBERTUS Abbas secundus sic monachorum pietatem curavit, ut de provehenda eorum scientia minimè indiligens fuerit. Nam *quotidianam scripturam & Evangelium cum lectione Decano repræsentare cogebantur, ita ut timidiùs in claustro, quàm in scholis manum ferulæ subducere viderentur.* **Sigebertus,** SIGEBERTUS Abbas tertius vir erat sapiens & excellens in jure, vir decorus, eloquens, verecundus visu, incessu compositus, in devotione attentus, in labore solatiosus, in omnibus agendis circumspectus & providus, & spiritualibus semper intentus. Interrogatus declinatis in terram aspectibus, semper utilia & brevia respondere curabat. Vir humilis, pudicus, & castus, non turbulentus, mitis & patiens in omnibus: ita ut multi mirantes de tanta viri severitate existimarent, eum adhuc in futuris annis canonisari: nam omnis populus dixit eum *beatum* & sine dubio. **Meinwardus,** MEINWARDUS Abbas quartus, vir literatus, scientificus, similis ferè Doctori, non habens similem in loquendo in totà civitate Hildensemensi, diligens & sollicitus circa curam animarum, regens fratres in omni disciplina & rigore. Obiit anno 1102. Felix ac literarum cultû florens monasterium, ad cujus clavum Abbates docti juxtà ac pii integro seculo XI. sederunt.

Virdunensis scholæ celebritas, S. RICHARDUS Cœnobii Vitonensis apud Virdunum Abbas ab anno MIV. celebrem scholam instituit. *Ab eo tempore*, inquit Antonius Pagius (c) *tam longè latéque fama ejus propagata est, ut ex omni Neustria, Austrasia, Francia, & Burgundia ad eum, atque ad ejus scholas omnis doctrinæ & virtutis frugibus refertas concursus fieret.*

Notkerus San-Gallensis magnus literarum promotor. Octavo autem ejusdem seculi anno devixit (d) NOTKERUS, primùm monasterii S. Galli Præpositus, ubi tantum in literis ac pietate progressum fecit, ut fratribus præponi meruerit, & inde ab *Odilone* Stabulensi Abbate ad suos erudiendos evocatus, demum *Eraclio* Leodiensi Episcopo è vivis sublato suffectus fuerit, & à *Gereone* Coloniensi Episcopo consecratus anno 972. Vir fuit quàm eximiæ pietatis, tam singularis pro illis temporibus eruditionis. Sed quia spes Ecclesiæ præcipua in juventute consistit, mirum, quâ curâ, quo ardore pro illius educatione laboravit, illi moderatores undique conquisivit, literarum cognitione, diligentia & morum integritate conspicuos. Factis & cohortationibus magistrorum & discipulorum animos accendebat, difficilioresTheologiæ quæstiones cum illis non rarò discussas definiebat: hos propositis pro cujusque captû materiis, vel enodatis paulò obscurioribus, instruebat; ab illis vix poterat avelli, *adeò ut dum in viâ pergeret*, inquit Anselmus, *secum scholas, scholarésque circumduceret, cum omni librariâ supellectili, & præposito doctissimo.* Ex ejusmodi quippe disciplinâ omnes tantæ diœcesis Clerici doctiores evaserunt, & non pauci religione, sapientiáque adeò illustres prodierunt, ut longè latéque pietatem & scientiam disseminârint: inter hos recenset Anselmus OTBERTUM, *Huboldum*, *Durandum*, *Wasonem*, *Rotbardum*, *Erluinum*, qui varias Ecclesias vel docendo illustrârunt, vel ut Episcopi gubernârunt. Multa alia præclarè gessit *Notkerus*, adeò ut vix aliquid magni operis sit in Leodiensi civitate, quod non inchoaverit, vel perfecerit.

Scholæ instituuntur in Bergensi, In Bergensi Monasterio propè Magdeburgum SIGIFRIDUS, Walbecensis Comes, ac frater nostri *Diethmari*, celeberrimi Historiographi, ac Episcopi Merseburgensis, admodùm adolescens, sacrum habitum sumpsit. Abbatis vero dignitatem promeruit doctrinâ ac eruditione, quâ pollebat eximiâ, satísque constat, eo præsidente studia literarum & pietatis exercitia in hoc phrontisterio maximè viguisse. Unum saltem ex *Henrico Meibomio* (e) adducam exemplum. S. HENRICUS, cognomento *Claudus* Aug. condidit Episcopatum Bambergensem magno sumptu. Eam liberalem beneficentiam æmulata Augusta *Chunegundis*, Sigefridi Comitis Palatini filia, ad eandem urbem extruxit Monasterium S. Michaëlis, quod vulgò *Montem Monachorum* appellant. **& S. Michaëlis Bambergæ monasteriis.** Ei præfectus est Abbas *Rathbodus*, vir optimus, qui in scholâ monasterii rectè constituendâ fideli consilio & operâ *Sigfridi* Bergensis usus, collegit nobiles

(c) ad an. 1010. n. 2. tom. 4. pag. 101.
(d) Gall. Christ. Tom. III. pag. 846.
(e) Rer. Germ. Tom. III. in Chron. Monast. Berg. pag. 849.

les & ingenuos adolescentes, pietate & literis imbuendos, qui ubi progressus in moribus & doctrinâ fecissent, vocarentur inde ad majores dignitates. Ita de voluntate Cæsaris ad imitationem scholæ Bergensis novum Franciæ orientalis cœnobium confirmatum est.

Nec non in Benedicto-Burano.

In *Benedictoburano* illustri Bavariæ monasterio B. GOTHELMUM loci Abbatem pòst factam hac ætate Ordini Benedictino Monasterii restitutionem, statim scholas instituisse, in ejus Actis fusiùs demonstratum dedit Cl. P. *Carolus Meichelbeck* (f) Erant verò præcipuæ tunc temporis nostrorum curæ, ut passim libros pro decore & augmento Bibliothecarum describerent. Ita de *Gothelmo* mox laudato, *proxima illi cura erat*, inquit citatus, *ut pro fratrum instructione & sacra lectione codicibus antiquis, quos Hungarorum crudelitas, & malorum hominum nequitia absumpserat, multos alios adjiceret; Hinc totus in eo fuit, ut codices optimos & plurimos aliunde obtineret, tùm propriâ suâ, tùm fratrum assiduâ operâ exscribendos.* Formulam aliquam petitionum ejusmodi librorum mutuò ad exscriptionem communicandorum nobis sistit *Meichelbeckius* Seculo XI. scriptam in hunc modum: *Piæ venerationis Fratri D. moribus & doctrinâ subditos piè instruenti F. absque ambiguo fidelis, absque termino valere! Frater amabilis! rogo Tulliana Tusculana nostris exscribenda confer armariis* (i.e. Chartariis.) *Nos item vobis præstabimus, siqua desideranda vobis habemus vel habituri erimus. Vale.* Sic etiam Fuldæ, celeberrimo in Buchonia monasterio, *Erant ejus ætatis monachi*, inquit Bruschius, (g) *alii in describendis clarissimorum authorum monumentis, alii scribendis ac dictandis propriis, alii docendi, alii discendi laboribus ita occupati, ut caducarum, frivolarúmque rerum eos facilè caperet oblivio. Erat enim* FULDA *pulcherrima Academia honestissimarum rerum & disciplinarum, quarum cum pietatis Christianæ religione collatio mores effrænes non ferebat.* Ex piis hisce Monachorum laboribus ingens decus Bibliothecis nostris, & ex his communi bono summa utilitas accessit, ac in hunc usque diem accedit, utì nôrunt eruditi & boni omnes. Sed de his alibi uberiùs.

Laus Fuldensis scholæ.

Trevirensis S. Matthiæ Scholastici,

Quæ porrò apud Treviros in superiore seculo vidimus illustria in nostris monasteriis scientiarum Palladia, ea hoc ævo non minùs efflorùere. Primatum tamen in his semper tenuit Schola S. Matthiæ. In hâc *Theodorum* superiùs liqueramus magistrum; claruit ille ad annum 1012, quo fatis cessisse scribit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ubi & ipsius ingenii monumenta commemorat. Abinde eidem scholæ præfuit Theodori discipulus *Golscherus*, vir & ipse multùm eruditus, metro simul exercitatus & prosâ, qui referente Trithemio C. L. inter alia sui ingenii opuscula scripsit *de laudibus S. Eucharii* primi Trevirorum Episcopi &c. Rexit autem scholam usque ad an. 1038, quo moriens locum fecit *Lamberto de Legiâ*, qui & *de Petrâ* vulgò dicebatur; in cujus laudes fusiùs excurrit Trithemius, ejúsque opera enumerat pag. 174. *Lamberto* vivis an. 1047. erepto, successit *Johannes, vir*, ut ait idem, *in omni genere scientiarum doctissimus, sed in Musica præcipuâ eruditione singularis, qui ad honorem omnipotentis Dei & sanctorum ejus multos cantus & prosas composuit, ac regulari melodiâ dulciter ornavit...* Johannem anno 1063. defunctum excepit *Arnoldus*, quem biennio tantùm docuisse tradit Trithemius *pag.* 208. Cum Arnoldo commercium literarium habuit *Marianus Scotus* S. Martini Coloniæ Monachus, ad quem scripsit ille de ratione computi Ecclesiastici librum unum... Arnoldum in Magisterio secutus est alius *Johañes*, quem an. 1076. excepit *Erhardus*, vir summâ eruditione conspicuus, qui plures præclari ingenii partus ligato solutóque sermone posteris reliquit, ut refert Trithemius *pag.* 245.

Golscherus,

Lambertus de Legia,

Joannes,

Arnoldus,

Joannes alter.

Tholejensis schola, cui præfuit

Hoc quoque seculo vulgariter floruisse *Tholegiensis* Monasterii scholam perhibet idem Trithemius, qui jam antiquitùs in hoc cœnobio magnam perinde Monachorum religionem, ac divinarum Scripturarum studium viguisse memorat in laudato sæpius Chronico Hirsaugiensi *Tom.* 1. *pag.* 13. Deinde verò pag. 161. ad annum 1009. ita rescribit: *Claruit his temporibus* Eberwinus *Abbas ex Scholastico monasterii S. Mauritii Tholegiensis, vir doctissimus, qui inter alia scripsit jussione* Bopponis *Archiepiscopi Tre-*

Eberwinus,

(f) In Chron. Benedicto-Bur. Part. I. pag. 370. & p. 39.
(g) Bruschius in Monast. Germ. pag. 59.

Trevirorum Vitam S. Simeonis Monachi... De eo autem controvertitur, cujus loci fuerit Abbas *Eberwinus*, an Theologiensis, num verò S. Martini Treviris? Primum asserit Browerus Annal. Trevir. libr. XI. n. 21. constátque Eberwinum Tholejensem virum eâ tempestate celebrem anno 1023. interfuisse Seligenstadiensi Concilio. Verùm Acta divi Simeonis, quæ extant Treviris in ejusdem S. Basilica, hunc titulum præferunt: *Præfatio Eberwini Abbatis cœnobii S. Martini Trevir. in vitam S. Simeonis.* Similem ferè titulum habent alia ejusdem Sancti Acta in codice perantiquo S. Martini Treviris, constat etiam præsedisse hac ætate eidem cœnobio *Eberwinum*, & scriptis res à Divo *Magnerico* gestas esse complexum, quas Actis suis inseruêre Hagiographi Antverpienses ad diem XXV. Julii. *Confer Hontheimii Hist. Dipl. Trevir. Tom. I. pag. 373. in Nota B.*

Puerorũ Scholæ in monte Casino abjiciuntur;

Hæc de Germaniæ scholis; nunc de Italiæ Palladiis monasticis. Ubi mirum illud cumprimis occurrit de *B. Petro nostro Damiani* (h), quòd in Casinatum laude posuerit, *ipsos puerorum scholas abjecisse.* Cùm enim hoc ævo iter in montem Casinum, rogante atque adeò compellente DESIDERIO Abbate, instituisset, illud à reditu suo præ cæteris probavit, *quòd ibi scholas puerorum, qui sæpè rigorem sanctitatis enervant, non invenerit: sed omnes aut senes, aut juvenili vivendi decore fulgentes.* Quamquàm cùm sanctus Pater BENEDICTUS puerorum scholas habuerit, idque ab ipso Ordinis exordio ad nostram usque ætatem usu receptum sit; non improbandum, immò probandum est hoc institutum, modò id cum debita cautione fiat à viris prudentibus & circumspectis. Et verò Casinates subinde puerorum scholas instauràsse argumento est D. THOMAS *Aquinas*, qui quintum agens annum iisdem quâ pietate, quâ doctrina instituendus traditus est.

deinde resumuntur, & in iis S. Thomas instruitur.

In Germania, ut alios quàm plurimos omittam, *Hermannus* cognomento *Contractus* cùm annum ætatis septimum vix egressus esset, à nobilissimis parentibus in Augiense monasterium literis erudiendus perductus est, ubi Poëta sui temporis evasit præclarus, Historicus excellens, Philosophus, Theologúsque præstans, Mathematicus doctissimus æquè ac ingeniosissimus, ita ut laudem illi tunc nemo præripuisse videatur. In Italia cùm *S. Guillelmus* adhuc septennis esset, à nobilissimis parentibus ad Luciacense monasterium perductus fuit. (i) Ab Abbate autem cuculla monastica indutus & traditus magistro bonis literis imbuendus, mirâ ingenii facilitate socios superans ipsi magistro erat admirationi. Grandior factus divini Officii & scholæ capitalis illius loci custos constituitur. Progressu temporis *Richardus II.* Normannorum Dux ei Abbatiam Fiscanensem, exactis Canonicis Regularibus, instituendam tradidit. Ibi *Guillelmus* scholam legendi & canendi instituit, ad quem multi undique pueri, adolescentes, & juvenes concurrebant.

Vigent etiam in aliis Monasteriis.

Quid ea de re Thomassinus.

Unde non video, quàm ex vero scripserit *Ludovicus Thomassinus*, non fuisse publicas in monasteriis scholas, nisi ad eas disciplinas, quæ ætatis quandam & judicii maturitatem desiderant. *Non ergò pueriles*, inquit (k), *eæ erant scholæ, instituendis puerulis addictæ: quippe ab his jam abhorrere cœperant monasteria, tanquam inimicis silentii, quietis & secessûs, in quo Religiosarum Congregationum sitæ sunt deliciæ.* Hæc Cl. Thomassinus, quæ innumeris, si prolixitatis essem amans, revincere possem exemplis. Quin ipse fatetur, fuisse adhuc in Floriacensi Abbatia infantium scholam, in qua ABBO puerulus rudimenta prima posuit. *Scholæ Clericorum in Floriacensi monasterio traditur literis imbuendus.* Cæterùm etsi DESIDERIUS Abbas Casinensis, ut paulò antè dictum, communem olim usum excipiendi in monasteriis ad scholas pueros usque à teneris annis, non admiserit, ætate tamen provectiores *doceri studiosissimè fecerat*, ut LEO *Marsicanus* in Prologo ad Chronicon Casinense testatur.

Displicet æquo rigidior disciplina pueris adhibita.

Quàm autem pio Numini displiceat, si disciplina æquo rigidior pueris adhibeatur, neque in iisdem corrigendis modus teneatur, exemplo esse potest OTHLONUS Venerabilis Monachus (l). Florebant seculo XI. in Monasterio San-Emmeramensi Ratisponæ egregiè pietatis & literarum studia. Scholis à *Burchardo* Abbate OTHLONUS præfectus fuerat, qui quid sibi, dum quendam discipulorum acriùs castigâsset, evenerit, his verbis narrat:

(h) Mabillon. Annal. Tom. IV. pag. 634. Petrus Damiani epist. 17. libr. 2.
(i) Hug. Menard. in Menol. Bened. Observ. lib. I. die I. Jan.
(k) De vet. & nov. Discipl. part. 2. lib. I. c. 100. p. 303.
(l) Lib. Visionum, visione tertia apud Pezium Thes. Anecd. tom. 3. part. 2. col. 562.

rat: „ Cùm inter eos [pueros scholasticos] plures provectioris essent „ ætatis, qui scilicet, sicut illa solet „ ætas, sæpiùs excederent disciplinæ „ metas, unum ex eis, qui maximè „ protervus mihi videbatur, corripiens „ coram aliis, plusquàm decuit probrosis asperrimísque afficiebam verbis: adhuc enim propriæ alienæque fragilitatis ignarus credebam, „ nil mihi fore noxium, quocunque „ modo increparem eum, qui mihi „ jure subditus erat, adolescentem „ stolidum. Increpatione autem hujusmodi peractâ, ille quidem videbatur satis mœstus: ego verò mox „ à pristina animi constantia, & gratiæ supernæ fiducia destitutus, in „ tantam pusillanimitatem, miseriámque nec non metum magis ac magis „ deveni, ut celeriter aut terra hiante, seu aliqua absorberi putarem „ vindicta cœlesti. Sed cùm talia „ die illa tota ab increpationis perpetratæ paterer hora usque ad vesperam, primò ubi vel in quo tantum „ mentis mœrorem meruerim, dubitavi. Dehinc cuncta ipsius diei diligenter retractans gesta, per amara „ correpti juvenis verba hanc etiam „ mihi amaritudinem evenisse conscientiâ reatus agnovi: continuóque, ut in tanta poteram molestia, „ pietatis divinæ solita exquisivi solatia. Nec tamen ea die sequentique „ nocte sentiebam aliquid minui doloris magnitudinem imminentis: „ quin imò cùm etiam tempore statuto requiescere vellem dormiendo, „ specie multimodâ terroris præpeditus, nequivi suscipere requiem ullam soporis. Quamobrem vix præstolans fratres ad laudes nocturnas „ exurgere eásque peragere, rursùm „ posteà libertate orandi secretissima „ potitus, suffragia Sanctorum per „ singulas prostratus aras suppliciter „ exquisivi, obsecrans, ut per eorundem Sanctorum intercessionem pietas divina & mihi misereretur, & „ qualiter illum juvenem exasperatum placare possem, pandere dignaretur. Nam inter cæteras animi „ molestias valde ex hoc affligebar, „ quomodo illum, qui mihi subditus „ erat, opportunissimè absq; suo meóque damno reconciliarem? an genibus flexis, ut placantur seniores? „ an tantùm verbis, ut placatur minor ætas? siquidem flexis genibus „ utriusque damnum esse sum arbitratus, ejus scilicet propter elationem, „ quam forsitan sibi postmodùm inde „ vindicaret: mei verò ideò, quòd „ arguendi illum post humilitatem hujusmodi exhibitam ulteriùs minor „ fiducia mihi restaret. Cùm ergò in „ tali positus molestia lacrymis precibúsque copiosis usque ad diem „ clarum insisterem, & ab omnipotenti Deo quid super ambiguitate „ imminenti agendum foret, deposcerem aliqua manifestari indicia, „ ecce subito egrediente me à quodam Oratorio prædictus juvenis occurrit, & coram me humiliter sese „ prosternens, pro injuria, quam pridie correptioni meæ detrahendo, seu „ contradicendo perpetravit, veniam „ petit, promittens in reliquum se „ nunquam talia mihi facturum, simúlque suppliciter rogans, ut si „ quando humana fragilitate, seu „ etiam ignorantia cogente in aliquod „ vitium, quod perfacile juvenibus „ subrepit, laberetur, non mox à me „ juxta zeli fervorem solitum coram „ cæteris correptus scholasticis confunderetur, sed ut potiùs pietate „ gratuita illum, quem minimè ædificaret correptio aspera, & manifesta, vel attentare studeam priùs cum „ aliqua correptione leni ac secreta: „ sin id parum proficere in ipso cernerem, tunc sibimet, prout jus postularet, districtissima ratione occurrerem. Hæc & his similia juvene illo supplicibus sagacibúsque verbis proferente, & memet benignè „ ad preces ejus respondente, intellexi gestum in utrisque divinæ opus „ clementiæ, in illo quidem, quia „ compunctus pro admissis prior quæsivit veniam: in me autem, quia „ humiliato eo magna mihi interim „ compunctio oriebatur simul & pœnitentia. Dehinc ablata est omnis „ illa recens molestia, factúmque est, „ ut ex hujusmodi vitio deinceps cautior esse studerem in corripiendo.„ Hæc Venerabilis Othlonus non doctrina minùs quàm pietate insignis; quæ profectò iis puerorum Magistris terrori esse possunt, qui nullum in puniendis eorum erratis modum servare consueverunt.

Othlonus in exemplum proponitur.

At enim à pueris gradum ad viros faciamus, quorum alii è nostris hoc ævo philosophiam, alii medicinam, alii jurisprudentiam, alii denique theologiam, adeóque omnes quatuor facultates insigni nominis sui celebritate professi fuerunt. In Burgundia apud Luxovienses docuit CONSTANTINUS,

Scientiarum omniũ disciplinas docent Benedictini.

Eminent inter illos Constantinus Luxoviensis.

TINUS, ejus loci monachus, disertus rhetor, acutus philosophus, atque eximius mathematicus, de cujus obitu planctum rythmicum à *Gudino* quodam compositum *Mabillonius* in tomo tertio Analectorum edidit. Rythmicus ille auctor (m) ait, se nunquam vidisse, ne quidem visurum tam pium philosophum; lugere Chrysopolim, seu Vesontionem, Strasburgenses, Lugdunum, Cabilonem, Lingonas, & Æduam; lugere etiam Robertum Regem, imò & Franciam totam, ipsúmque Imperatorem, quòd talem amiserint Magistrum; sed maximè lugere Luxovienses cum Milone Abbate:

Maret plebs Luxoviensis lacrymis continuis:
Plangit Milo, pius Abbas, planctibus piissimis
Ampliùs non habiturus tanta jubar lampadis.

Non celebre minùs literarum studiis fuit *Gemblacense* monasterium. Tunc enim temporis SIGEBERTUS, *Anselmus*, aliíque, non solùm in Francia, sed in aliis provinciis Magistri, & quasi secundi Abbates erant in multis cœnobiis, eò quòd in scripturis humanis & divinis exercitati multum fructum sapientiæ relinquebant, quibuscunque locis fuissent adhibiti. Certè SIGEBERTUS (n) celeberrimæ urbis Metensis comunis quasi Magister erat. Qua de re ex Chronico Gemblacensi excerpere sequentia juvat. „Item floruit Domnus *Sigebertus* morum probitate, & scientiæ multiplicitate laudabilis, & gratus sui temporis sapientibus: non indiget nostris laudibus, quia laudant eum opera ejus. Cùm enim esset juvenilis ætatis tempore *Mascelini* Abbatis Metensis notificatus, & in Cœnobio S. Vincentii Martyris cum *Fulcuino* Abbate diu conversatus, sapientiæ fons patens erat non solùm Monachis, sed & Clericis, ad se undique confluentibus. Multis Metensium hodiéque dulcis est ejus memoria, in quibus adhuc supersunt doctrinæ ejus vestigia: quæ vel quanta illic degens rogatu eorum scripta ediderit, ipse ostendit in libro Illustrium Virorum, quem composuit. Non solùm Christianis, sed & Judæis in eadem urbe comanentibus erat carissimus, pro eo, quòd hebraicam veritatem à cæteris editionibus secernere erat peritus, & in his, quæ secundùm hebraicam veritatem dicebant, Judæorum erat consentiens assertionibus. Post multum temporis vix impetratâ licentiâ rediens ad Cœnobium Gemblacense, multa contulit ad usum & ornatum ecclesiæ, quæ acquisierat voluntariâ eorum, quos instruxerat, liberalitate. Frequentabant autem eum majores natu, excellentiores gradu, acutiores sensu, qui erant in urbe Leodiensi, si quid quæstionis occurrerat eis, ad hunc deferre & conferre cum eo soliti. Horum præcipuus erat *Henricus* Archidiaconus & Decanus Ecclesiæ S. Lamberti, cujus rogatu scripsit ad Trevirenses *Librum de jejuniis Quatuor Temporum*, & multa, quæ commemorat in libro Illustrium Virorum.„

Sigebert. Gemblacens.

Anselmus.

Ab obitu Sigeberti ANSELMUS in Abbatem electus, quandocunque à lectione vel oratione vacabat, Fratribus junioribus aliquid humanæ vel divinæ paginæ disserebat; non tantùm in se ipso vivere, sed & eis post obitum suum volens vivere.

Wolbodo Ultrajectinus.

Belgium etiam illustravit WOLBODO, monachus Ultrajectensis (o) tanto ardore literarum studio incumbens, ut brevì magistros suos superârit, eíque scholæ ecclesiasticæ commissæ fuerint, posteà Præpositus & Decanus ibidem evaserit. Cujus meritum cùm agnovisset *Henricus* Augustus, eum plurimi faciebat, præcipuóque inter amicos loco censebat, ac interdum secum detinebat in palatio, ejus familiaritate consiliis & exemplo frui desiderans. Immò & suo sacrario præfecisse, & ad Cancellarii dignitatem evexisse nonnulli affirmant. Certè sedi Leodiensi licèt reluctantem imposuit.

Theodericus Lobiensis.

Lobiensi in monasterio (p) THEODERICUS, nobili genere natus sub *Ricardo* Abbate, in ejus disciplina eam morum integritatem cognitionémque literarum adeptus est, ut creatum ab ipso *Ricardo*, peritissimo asceseos magistro *custodem & præceptorem puerorum & scholaris disciplinæ magistrum* Abbates plerique suorum cœnobiorum scholis præfici desideraverint. Obtinuit Stabuleti *Poppo*, Virduni *Gualeranus* Ricardi successor, Mosomii *Rodolfus*, jam jámque ad idem munus exse-

(m) apud Mabill. Annal. tom. iv. pag. 256.
(n) Vide Libell. de Gest. Abbat. Gemblac. in Spicil. Acher. vet. edit. Tom. iv. novæ Tom. ii. pag. 768.
(o) Dion. Sammarth. Gall. Chr. tom. 3. pag. 850.
(p) ibid. pag. 970.

exsequendum rogatu Imperatoris Fuldam mittendus erat à *Theoduino* Leodiensi Antistite, nisi sub idem tempus in Abbatem Andaini electus fuisset.

Satin' multa & præclara de Belgis Benedictinis? In Italia ALPHANUS Monachus Casinensis, & Archiepiscopus Salernitanus hujus seculi hominibus pro miraculo fuit. Philosophus, Theologus, ac Orator, Poëticæque artis disertissimus. Ad hæc excelluit in arte medica, ob quam VICTORI III. Romano Pontifici acceptissimus fuit. Ejus & *Constantini Afri* monachi itidem Casinensis, & artis medicæ peritissimi operâ factum, ut illo tempore Salerni, quod oppidum adjacet Casinensi Monasterio, studium Medicinæ valde refloruerit.

Alphanus & Constantinus Afer Casinenses.

Non exiguam etiam laudem in Jurisprudentiæ studio tulisse fertur B. LANFRANCUS; quem illo ævo Leges Romanas in Italia repertas docuisse perhibet *Robertus de Monte* (q) in Chronico suo nondum edito: *Lanfrancus Papiensis, inquit, & Garnerius socius ejus repertis apud Bononiam Legibus Romanis, quas Justinianus Imperator Romanorum ab Incarnatione Domini DXXX. abbreviatas emendaverat: His, inquam, repertis operam dederunt eas legere, & aliis exponere. Sed Garnerius in hoc perseveravit. Lanfrancus verò disciplinas liberales, & literas divinas in Galliis multos edocens, tandem Beccum venit, & ibi monachus effectus est.* Hucusque Robertus. Sed quis ipsi fidem non abroget? Inprimis enim Jus Civile Romanum, quod Italia à Vandalis, Herulis, Gothis, aliisque Barbaris oppressa multis seculis delituit, non Bononiæ, sed Amalphi, civitate Apuliæ sub INNOCENTIO II. Pont. Max. & *Lothario II.* Imperatore repertum fuit. Deinde *B. Lanfrancus* seculo undecimo, minimè adulto, sed vix auspicante, incertum tamen, quô annô, in lucem est editus: ex Italia in Galliam post añum MXXX. venit; Religiosus in monasterio Beccensi anno MXLI. factus est: Abbas Cadomensis nominatus anno MLXIII. & Archiepiscopus Cantuariensis anno MLXX. mortuus autem anno MLXXXIX. Quo postremo tempore an *Irnerius* jam in vitales hasce auras elatus fuerit, non disputo, certè ut *Nicolaus Cisnerus* in Oratione de Veteribus Jctis, & *Panzirollus* de Claris Legum Interpretibus Cap. III. & XIII. ac denique Professores Bononienses in epistola ad *Nibusium* volunt, *Irnerius* ab anno primùm centesimo vigesimo octavo supra millesimum Bononiæ Juris publicæ professioni exordia dedit, vel, ut ex Abbate Urspergensi refert *Gottofredus*, precibus Mathildæ Comitis Tusciæ adductus, Jus Civile Pisis explicare aggressus est. Quî ergò fieri potuit, ut *Lanfrancus* & *Irnerius* studium Legale unà profiterentur? Ad hæc *Lanfrancus* nec Bononiæ, nec Pisis unquam docuit, sed Papiæ. Quo tempore in Italia non Juri Romano locus fuit, sed Legibus Salicis, Burgundionum, Visigothicis & Longobardicis; & quamvis, quò arma Longobardorum non pertigerunt, *Codici* atque *Novellis* aliquod pretium erat, Papiæ tamen perpetua sede Regum Longobardorum minimè obtinuerunt. Tantam verò illarum Civilium Legum *Lanfrancus* paraverat sibi cognitionem, ut à doctissimis viris undique in consilium adhiberetur. *Adolescentulus Orator* (r) *veteranos adversantes in actionibus causarum frequenter præcipitavit torrente facundiæ appositè dicendo.* Et cùm parens immaturâ morte è vivis sublatus fuisset, ejus cathedram in Academia Papiensi conscendere potuisset. Sed ille non tam docendi studio flagrans, quàm incredibili plura addiscendi ardore correptus exteras peragrare regiones secum constituit. In Franciam delatus, Abrincæ, quæ est urbs Episcopalis in Normannia, denique consedit, ac annos complures magnâ eruditionis famâ docuit. Unde *Guillelmus* Malmesburiensis Lib. 1. de Gestis Anglorum Pontificum de eo scribit: *Is gente Longobardus, non adeò abjectâ & obscurâ progenie oriundus erat, sed perinsignis liberales artes, quæ jam dudum sorduerant, à Latio in Gallias vocans, acumine suo expolivit.* Majora adhuc canit V. C. *Antonius Gattus* in Gymnasii Ticinensis Historia: Capite namque XII. disertim affirmat, quòd Parisiensis Academia ad vetustum decus à *Lanfranco* restituta fuerit: *Ivit Parisios, eóque literas sub Karolo Magno à Petro Pisano Papiensi magistro delatas, alter Papiensis magister revocavit illustravítque.* Quòd si hæc vero consentanea sunt, magna ad Benedictinæ doctrinæ gloriam accessio facta est, quòd quæ celeberrima toto

Lanfrancus Jurisprudentiæ studio celebris.

Irnerius juris civ. studio exordia dedit sub A. 1128.

An Parisiensis Academia à Lanfranco instaurata.

(q) Ad an. 1032. apud Acher. in Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 37.
(r) Ex Tabulis Veteribus Archiep. Cantuar. quas exhibet Gerberonius in nova editione Opp. S. Anselmi.

toto terrarum orbe Academia à Benedictinis instituta fuit, studio & opera alterius Benedictini pristinum florem recuperârit.

Berengarium erroris in Dialectia convincit.

In Gallia etiam hoc ævo Clerici seculares docendi munus aggressi sunt: è quibus BERENGARIUS Turonensis Clericus, qui sub FULBERTI, Carnotensis Episcopi, disciplinâ didicerat, apud Turonos in ecclesia sancti Martini scholas tenebat. At cùm à beato *Lanfranco*, qui Beccensi in monasterio Philosophiam docebat, turpis in Dialectica erroris convictus esset, à plerisque suis discipulis desertus fuit, qui Beccum se contulerunt, ut duce *Lanfranco* studiorum curriculum absolverent. *Excellens* (s) *siquidem fama -- nobilissimos quosque Clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat.* Nec Clerici tantùm seculares, sed nobilium etiam filii, immò & nominatissimi scholarum magistri eò confluxerant. Hinc laici potentes & nobiles viri multa eidem monasterio contulerunt; factáque est brevì celeberrima omnium Beccensis Academia. *B. Lanfranco* cùm in Professura Beccensi, tum in Archiepiscopatu Cantuariensi S. ANSELMUS successit, cujus etiam discipuli fuerunt quàm plurimi, virtute, nobilitate ac doctrinâ insignes. Quibus informandis ac erudiendis ut se totum jam Abbas dare posset, singula monasterii officia singulis fratribus, de quorum fide & prudentia securus erat, assignavit.

S. Anselmus Lanfranci successor.

In Normanniæ monasteriis studia florent.

Hæc porrò studiorum disciplina propagata est per reliqua Normannorum Cœnobia, præsertim *S. Stephani* Cadomi sub Lanfranco, *S. Ebrulphi* in Sylva Uticensi, Montis S. Michaëlis, Fiscamni, Troarni ad Divam, S. Leutfredi sive Crucis S. Audoeni, in quorum ultimis duobus educati fuêre *Durandus* & *Guitmundus* Cardinalis, qui adversùs *Berengariũ* egregiè scripserunt de veritate Corporis & Sanguinis JESU Christi. Is enim cùm iniquissimo ferret animo, scholas suas Turonenses à discipulis deseri, Beccenses autem sub *Lanfranco* ingenti frequentiâ celebrari, quò doctrinæ atque eruditionis famam sibi aliquam compararet, novus Herostratus flammas hæreseos in domum Dei injicere, perversorum dogmatum incendia spargere, sanctissimúmque Eucharistiæ Sacramentum negare est ausus. Cùm subinde verò Berengarii accerrimus antagonista *B. Lanfrancus* ad Archiepiscopatum Cantuariensem evectus, suffragante & auspice *Wilhelmo* Rege Ecclesiam Anglicanam refingere ac reformare aggressus esset, curam illicò, industriámque suam omnem contulit innovandis scholis ac instaurandis juvenum seminariis in cœnobiis B. Benedicti. Verba Canonis ab eo editi in Concilio Londinensi anno 1075. refert Doctiss. Ludovicus Thomassinus: *Infantes præcipuè & juvenes in omnibus locis deputatis sub idoneis magistris custodiam habeant.*

Quis literarum status in Anglia fuerit.

Et verò si *Guilielmi* Malmesburiensis authoritatem non respuimus, uterque Clerus cùm secularis tum regularis gravi laborans ignorantiâ vix ullam doctrinæ partem tenuit, priúsquam *Willelmus*, Normanniæ Dux, cognomento *Conquæstor*, Angliæ regno in potestatem redacto, *Lanfrancum* excivit: *Literarum* inquit, *& Religionis studia obsoleverant, non paucis ante adventum Normannorum annis. Clerici literaturâ tumultuariâ contenti vix Sacramentorum verba balbutiebant: stupori & miraculo erat cæteris, qui Grammaticam nosset. Monachi subtilibus indumentis, & indifferenti genere ciborum Regulam ludificabant.* At enim quo animo ÆLFRICUS cognomento *Grammaticus*, ex Abbate Malmesburiensi Archiepiscopus Eboracensis hæc *Guilielmi* verba sit acceptururus, non injuriâ dubius hæreo. Is, ut paulò ante diximus, annis non adeò multis ante *Guilielmum Conquæstorem*, & *Lanfrancum* Archiepiscopum, rebus humanis exemptus, quà scribendo, quà docendo Grammaticam nulli operæ pepercerat, ut Clerus uterque Latinis literis instituerentur. Næ *Ælfricus* majori stupori & miraculo fuisset, si ad Cleanthis lucernam assiduò vigilans hòc unum agere voluisset, ut nemo ex ejus vigiliis tantum proficeret, quantum, ut *Grammaticam* nosset, satis erat. Quot anni deinde ab ejus excessû usque ad Normannorum adventum effluxere? Haud ampliùs quindecim. *Ælfricus* enim anno 1051. in vivis esse desiit, Anglia autem anno 1066. à *Guillelmo Conquæstore* in potestatem redacta fuit. Qua igitur specie veri Malbesburiensis dicit? *Literarum & Religionis studia obsoleverant, non paucis ante adventum Normannorum annis*? Forsan autem anni isti non pauci de temporibus SS. *Dunstani*, *Æthelwoldi*, & *Oswaldi*, quorum primus an.

988.

(s) Eadmer. in vit. S. Anselmi.

988. alter 984. postremus 992. humana absolvit, intelligendi veniunt. Atqui de his sanctissimis Præsulibus *Ælfricus* in præfatione secundâ ad Grammaticam suam indubia testatur fide, quòd omnem dederint operam, ut literas jam diu apud Anglos sepultas in monasteriis resuscitarent. Nec operam luserunt; ex eorum enim disciplinâ multos viros doctrinâ pariter ac probitate eximios prodiisse constat. Credibile mihi fit, à Malmesburiensi labem ignorantiæ, quæ fors in quibusdam Clericis ac Monachis hæsit, nullo discrimine omnibus fuisse aspersam. Quibus tamen hactenus dictis inficias ire nolumus, quòd literæ à Barbaris Angliam Seculo x. devastantibus haud minimam cladem acceperint.

Scholæ quædam celebres S. Albani in Anglia. Beati *Lanfranci* consanguineus & discipulus erat PAULUS S. Stephani Cadomensis Abbas, qui anno 1077. 4. kal. Julii ecclesiam seu monasterium S. Albani in Anglia ejusdem ope *Lanfranci* regendam suscepit: primúsque fuit ejus ecclesiæ Abbas, ex quo Normannis Anglia subdita est. Ejus viri literatissimi & eloquentissimi operâ floruit schola San-Albanensis: multos enim è Normannia & Gallia præstantes ingenio viros ascivit, librósque complures comparavit. Unde, ut legitur in vitis 23. S. Albani Abbatum, *bono odore famæ hæc ecclesia totam replevit regionem, & facta est quasi aliarum scholarum magistra.*

Tinecensis in Polonia. In Polonia Rex CASIMIRUS (t), antea Monachus Cluniacensis, inclytum Tinecense monasterium fundavit, cui AARONEM Cœnobitam Cluniacensem virtute ac doctrinâ conspicuum præfecit. Is promovebat suo in monasterio bonarum artium & divinarum scripturarum studia, immò veriùs Gymnasium LL. AA. ex voluntate Regis assignatis huic muneri doctis & idoneis Cluniaco missis Fratribus Tineciæ instituerat.

S. Martini in Hungaria. In Hungariâ Benedictini regiæ Abbatiæ in monte S. Martini ludum literarium longè pulcherrimum ac laudatissimum instituerunt: ubi sub electis ac probatis præceptoribus Hungarica pubes rudibus statim annis simul & Christianæ vitæ dogmata & optimas imbiberet literas: nimirum gnaviter intelligebant, & in hac ætate velut herba spem Hungariæ non ita pridem ad Christum conversæ positam esse, & quanti referat, ferocissimæ genti mitiores mores à Musis cum literis instillari. Hujus Athenæi limina triverat S. MAURUS Episcopus Quinque-ecclesiensis. Sub annum enim 1011. adhuc erat in monte S. Martini *puer scholasticus*: advertendum verò, quòd per *pueros scholasticos* olim designarentur illi, qui in cœnobiis ad vitam monasticam disponebantur, & studiis humanioribus, aut etiam Theologicis operam dabant, quos monachi vulgò *pueros* nuncupabant, ut adductis exemplis probat *Cangius* in Glossario ad voces *Scholæ Monasticæ*, & *Infantes Monasterii*, atque ex epistola Alcuini *ad pueros S. Martini.* MAURUS itaque in vitâ SS. Zœrardi & Benedicti à se conscripta *puerum scholasticum* se vocat, qui inferioribus primùm, tum superioribus literis in ejusdem Asceterii schola operam navavit, quas cùm eximia cum virtute conjunxisset, Ecclesiæ Quinque-ecclesiensis infulas promeruit.

Quid sit puer scholasticus.

Benedictini multis seculis scientiarum disciplinas ferè se solis sustentant. Atque ex his, quæ hactenus dicta fuerunt, videre licet, quòd Ordo Benedictinus ferè se solo studia scientiásque, plurium seculorum decursu, in totâ Europâ sustentârit. Monachi potissimùm tunc scientiarum professores erant, ac magistri in nostris cœnobiis, quin imò ex ipsis quàm plures cathedrales ecclesiæ Doctores pro se expetierunt: quemadmodum etiam hoc ævo Baldricus Leodiensis Antistes OLBERTUM monachum *in utraque scientia* divina & humana peritum ex Laubiensi monasterio evocavit, quò *Burchardi* Wormatiensis Episcopi studia promoveret. Quantos verò progressus in literis, præcipuè in Jure Ecclesiastico fecerit ex *Olberti* institutione, indubio argumento est prægrande illud Canonum volumen, quod sub Burchardi nomine lucem aspexit.

Heumanni censura de rei literariæ statu in x. & XI. Seculo Quàm insulsa igitur, quámque inepta sunt, quæ *Christophorus Heumannus* de rei literariæ statû in decimo & undecimo seculo literis non ita pridem mandavit. Calida enim frigidis, laudes vituperiis, cœlum terræ, vera falsis miscet. Sed aures viro, magnæ cæteroquin eruditionis, tantisper accomodemus. „*Si quæris*, inquit, *cur hoc temporis tractu ad incitas redactæ fuerint Musæ, non aliam video hujus calamitatis causam, quàm quòd inhonorata tum erant optima illa studia, & via ad eruditionem nimium salebrosa.* Non enim publicis sum„ptibus alebantur doctores juventu„tis

(t) Stanislaus Sczygcelski in Hist. Monast. Tinec. lib. 1. pag. 24.

„tis in scholis atque Academiis, ac „bonorum librorum summa erat ca- „ritas, prætereáque doctissimus quis- „que hæreseos vel suspicionem vel „notam effugere vix ac ne vix qui- „dem poterat. Crediderim etiam „haud paucos, sic, ut olim pii Eliæ „ævo, latuisse in tenebris, qui cùm „satis docti essent, vel audacia vel „occasione carerent prodeundi in pu- „blicum, & scribendis libris nomen „suum ad posteros propagandi. In- „jucundum scilicet est, odiosum „etiam, ineptum, denique docere, „ubi nemo est, qui doceri gestiat. „Certè non videtur mihi decimum „seculum *Luitprandum* & *Roswitam*, „undecimum seculum *Lambertum* Hi- „storicum, miræ scriptores elegantiæ, „procreare potuisse, nisi fuissent alii, „quorum vel institutione, vel æmu- „latione, vel hortatû tam longè fu- „issent provecti in literarum curricu- „lo. Quamquàm publicæ illius tem- „poris querelæ docent, perraros fu- „isse interiorum literarum cultores, „ipsáque monasteria, erudiendæ qui- „dem illa juventuti dicata, & suum „singula *Scholasticum* habentia, con- „versa fuisse in scholas cautionum, „superstitionum, cæcæque obedien- „tiæ. Illud unum laudi ducendum „est collegiis monachorum, quod „assiduis veterum librorum descripti- „onibus fortiter obstiterunt, quò mi- „nùs ii interirent. Ita dum ingenium „suum non poterant, manus tamen „commodabant reipublicæ literatæ; „atque hæc est causa, rectè obser- „vante *Barthio*, cur tam multi ad- „huc nobis salvi sint ex bonis scripto- „ribus. Quanta verò industria mo- „nachorum fuerit in literis describen- „dis, hisce docet verbis Petrarcha: „*Alii membranas radunt, alii libros scri-* „*bunt, alii corrigunt, alii illuminant,* „*alii ligant, & superficiem comunt.* Qui- „bus simillima Trithemii verba exhibet „in Amœnitatibus suis Schelhornius „Tom. VII. pag. 284.

rejicitur. Hæc *Heumanus*, quæ magnam partem veritati adversantur. Ut enim verissimum illud, quòd Benedictini artis antiquariæ perquàm studiosi manus suas in transcribendis libris reipublicæ literatæ indefessâ solertiâ accommodârint, ita absurdum sapit convitium, quòd ingenium illi suum commodare minùs potuisse dicantur. An non enim, vel ipso *Heumanno* attestante, undecimum seculum ornârunt *Fulbertus* Carnotensis, *Burchardus* Wormatiensis, *Dithmarus* Merseburgensis, *Petrus Damiani*, *Constantinus* Afer Medicus, *Marianus Scotus*, *Lanfrancus* & *Anselmus*, Cantuarienses Archiepiscopi, *Lambertus* Schaffnaburgensis, *Olbertus* & Sigebertus Gemblacensis, & *Guido* Aretinus? qui omnes Benedictinæ Familiæ alumni fuerunt, vel certè quidem doctrinæ latices in Benedictinis scholis hauserunt. An hi fungi, stipites, caudices, qui nihil ingeniosi ac docti salis habuêre, quo inconditum illud, ut *Heumannus* vult, undecimum seculum conspergere possent? Vel solus HUMBERTUS (u) Cardinalis *Heumanni* dicta revincat. Is in Lotharingia natus, sub monachali habitu adhuc puer *Hardulfo* Abbati oblatus in Mediano Tullensis diœcesis monasterio, vix adolescentiæ annos attigit, cùm omnem vitæ religiosæ perfectionem est assecutus. Tunc humanioribus literis est informatus, brevî omni scientiarum genere imbutus; cùm doctrinam cum pietate conjungeret, artémque musicam apprimè calleret, *Brunonis* Tullensis Episcopi sanctissimi, qui eâ delectabatur, amicitiam, & gratiam adeò sibi devinxit, ut factus summus Pontifex LEO IX, Humbertum secum in Italiam duxerit, atque eo adjutore in præcipuis ac magis arduis Ecclesiæ negotiis usus sit. *Quâ in re*, inquit Cardinalis Baronius, *debuit plurimum Ecclesia Romana* LEONI, *qui tantum virum otiosum fortassè in Lotharingia commorantem, bis opportunè temporibus in orbis theatrum pro universa Ecclesia catholica constituit laborantem.* Statim autem atque Romam pervenit LEO, *Humbertum* fecit Archiepiscopum Siciliensem, nec multò pòst Cardinalem creatum, & Episcopum Sylvæ Candidæ, propugnatorem habuit adversùs Ecclesiæ hostes, Legatúmque misit Constantinopolim ad compescendum Græcorum schisma, adversùs quos disputationem habuit *de azymo & fermentato*, quam jussû Imperatoris CONSTANTINI *monomachi* in scriptis redactam ex Msc. Vaticano publici juris fecit Cæsar Baronius, cum responsione ejusdem ad objecta *Nicetæ Pectorati*. Equidem GUIDO *Aretinus* hoc ævo compendiosam magis addiscendi cantûs methodum ingenti Christianæ reipublicæ emo-

Humberti Cardinalis præcellens doctrina.

Baronii de eo testimonium.

Guido Aretinus musices peritiâ insignis.

(u) Martene in admonit. præv. ad Humb. Card. Lib. III. adversùs Simoniacos Tom. V. Thes. Anecd. pag. 620.

emolumento adinvenit; ita ut quod vix *decennio* addisci antea poterat, abhinc *annali spatio*, aut, ut multùm *biennio* perfectè imposterum disceretur. Sed quis eapropter monasteria in scholas cantionum, superstitionum, cæcæque obedientiæ conversa dicat, nisi *Heumannus*? Vel ex sola id temporis celeberrima Beccensi Academia in omnia, eáque bene multa Normanniæ & Angliæ monasteria literarum studia propagata fuerunt. Ubinam LAMBERTUS *Schaffnaburgensis* suum ab incorrupta Latini sermonis integritate commendatum Chronicon elucubravit, nisi Hersfeldensi in Monasterio, ubi castè puréque Romano uti sermone edoctus fuit? An & huic, aliísque Benedictinis Scriptoribus, *Eliæ exemplo*, in tenebris delitescendum fuit, ita ut lucubrationes suas in lucem publicam emittere non auderent? Enimverò tantum abest, ut hoc factum fuerit, ut etiam ex monasteriis inviti ac reluctantes extracti, atque ad summa ecclesiasticarum dignitatum culmina evecti fuerint. HENRICUS II. Augustus Germaniæ, *Robertus* Sapiens Galliæ, atque *Guilielmus Conquæstor* Angliæ quanta rei literariæ seculo undecimo Mæcenatum nomina & columina! Sed *Berengario* bellum indixêre *Lanfrancus*, *Guitmundus*, *Durandus* Troarnensis, alíique complures Benedictini? Enimverò tantùm iterum abest, ut hoc inficias eant, ut vel maximæ sibi vertant laudi. Hæc enim peculiaris (*absit jactantia verbo*) Benedictinorum videtur esse gloria, quòd orthodoxum de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento dogma scriptis suis contra pestilentes sectarios assertum iverint. Quòd verò nulli Professores, qui literas docerent, publicis in Prytaneo sumptibus alerentur, Benedictinos non absterruit, quò minùs scholis apertis publicè, ullo sine didactro, ac solo amore proximi plura per secula discentibus posuerint subsellia. Et nisi hi quoque in transcribendis voluminibus assiduos ac indefessos se præbuissent, majore adhuc librorum caritate ac jejunitate laboratum fuisset. Illud concedamus *Heumaño*, quòd seculo X. minor Scriptorum copia, minúsque literarum studia honorata fuerint; neque id mirum, cùm præter civiles & intestinas discordias omnia bello fervent. Quis verò ab efferato Marte exspectet, ut mansuetis Musis cultum adhibeat? At enim decimi etiam seculi vindicias paulò antè scripsimus.

Lambertus Schaffnaburgensis, eximius Historic9.

Rei literariæ Mæcenates.

Benedictini Mysterium SS. Eucharistiæ acriter propugnant.

Rem etiam literariam seculo XI. (*ne quid dissimulem*) in Monasterio Noviententensi, vulgò *Apri-monasterio*, patrio sermone *Ebersmünster*, vehementer afflixit WILLO (x) Monachus aurifex de monasterio, quod *Ommartum* dicitur, violenter ab *Henrico III.* Imp. filio *Conradi II.* Imp. an. 1039. intronizatus ac Abbas constitutus. Nam quosdam ex monachis nobiles & literatos viros monasterio pepulit, & filios pistorum, ac coquorum, & piscatorum introduxit, ac tonsurari fecit; qui subinde tamen de claustro projecti iterùm portarii, & pistores, & molendinarii monasterii facti sunt. Tandem verò *Willo* Abbas, seu potiùs Abbatis larva cum spoliis monasterii aufugit, & Wormatiæ dilapidatis ultrà non comparuit. Egregium Abbatem! qui ludum literarium in pistrinum convertit.

Willo monachus rei literariæ hostis.

Ab *Odilone* etiam Abbate illiterato cœnobii Crucis S. Leufredi Diœcesis Ebroicensis in Normannia neque literis nec literatis ullus honor est habitus. Unde *Guitmundus* ejus loci monachus eruditus ab ipso, nullius doctrinæ viro, quíque quantus sapientiæ thesaurus in *Guitmundo* lateret, metiri nesciebat, peregrinandi accepta licentia Romam profectus est, quem *Gregorius VII.* Pontifex Max. cum gaudio suscepit, & S. R. E. Cardinalem creavit. URBANUS verò II. Aversanum in Italiâ Archiepiscopum renuntiavit, ut scribit *Ordericus Vitalis Hist. Eccl. lib. V. Cap. XVII.*

Odilo Abbas illiteratus.

Ex ejus monasterio discedit Guitmundus,

Fit Cardinalis & Archiep.

SECULUM ÆRÆ VULGARIS XII. BENEDICTINÆ VII.

INeunte seculo Ecclesiæ XII. tot prodigiis, monstris, contentionibus, & doctrinarum portentis funesta fuêre omnia, ut nonnulli *Antichristum* jam natum assererent. Eodem inclinante vires & virus exercere cœperunt pestilentissimæ *Waldensium*, *Abigensiū*, *Petrobusianorum*, *Catharorum*, *Pauperum de Lugduno*, seu quocunq; alio nomine vocentur hæreses. Ex adverso mirificè prosunt Orbi Christiano Cluniacenses nostri in Persiâ, Armeniâ, & in ipsâ Æthiopiâ mirè multiplicati, quibus in Provinciis à se conversis Monasteria, xenodochia, scholas & gymnasia passim excitant. Plures tum temporis expeditiones ex omni ferè Occidente

Conspectus seculi ab anno 1100. ad 1200.

(x) Vide Novientense Chronicon apud Martene Tom. III. Anecdot.

dente in Orientem factæ, vario quidem successu, infelici tandem exitu. Inde *Alexandri Aphrodisiensis* studio resuscitata Aristotelis Philosophia, nostras in plagas invecta, variè tamen ab interpretibus interpolata, variis etiam casibus ac litibus agitata fuit. (y) Adeò namque ad peripateticam doctrinam & græcas literas nauseabant plerique, ut teste *Alexandro Nekam* libro *de Naturis rerum*, Aristotelis libros à nemine, quàm ab *Antichristo* legendos & intelligendos crederent. Irrepsit tamen sensim in cathedras, traxitque ex ejus etiam affinitate labem aliquam Theologia, quæ *Scholasticorum*, ut vocant, commentationibus in aliam planè formam speciémque tandem mutata est. Audiuntur passim Virorum doctissimorum de ejusmodi corruptelis querelæ; ita enim *Joannes Sarisberiensis* morum severissimus censor ad annum 1182. superstes, de his suis temporibus libro 1. Metalogic. cap. 2. disserit: *Sufficiebat*, inquit, *ad victoriam verbosus clamor, & qui undecunque aliquid inferebant, ad propositi perveniebant metam; Poëtæ & Historiographi habebantur infames, & si quis incumbebat laboribus Antiquorum, notabatur, & non modò asello Arcadiæ tardior, sed obtusior plumbo omnibus erat invisus.*

Benedictini doctrinâ illustriores.

Floruêre interim è nostris non pauci præcipuo eruditionis cultu celebres viri, RUPERTUS Tuitiensis, BRUNO Signiensis Episcopus, (z) S. BERNARDUS Claræv allensis; PETRUS ABÆLARDUS, *cui soli patuit scibile quidquid erat.* EADMERUS seu *Edinerus* S. Anselmi discipulus; PETRUS MAURITIUS Cluniacensis Abbas, *Venerabilis* ob morum gravitatem dictus; SUGERIUS alter Galliarum Salomon; WIBALDUS Stabulensis, HERVEUS Dolensis (a), *Algerus* Cluniacensis, WILHELMUS Malmesburiensis; GRATIANUS juris Ecclesiastici *Phœbus* & *Magister* dictus; HILDEBERTUS Cenomanensis, HUGO Rothomagensis, PETRUS Cellensis, EGBERTUS Schönaviensis Catharorum profligator acerrimus; nec non duæ illæ oraculis & scriptis insignes Abbatissæ B. ELISABETHA Schönaviensis *Egberti* soror, & S. HILDEGARDIS Bingensis, aliíque, de quibus plura in decursu memoranda recurrent. Nunc per partes eundo, ac singulas Europæ Provincias perlustrando, pro instituti nostri ratione de studiorum in iis culturâ, eorúmque promotoribus & cultoribus præ ceteris illustribus specialia disquirere lubet & referre.

Rei literariæ in Germania cultores.

Et nostram quidem quod attinet Germaniam, tametsi excitatis de investiturarum jure turbis, ac partium studiis miserè discerperetur, multi tamen viri doctissimi cùm Benedictini, tum aliorum Ordinum consecranei, eam egregiè suâ doctrinâ & eruditione illustrârunt. De nostris tantùm loquor. In Saxonia HENRICUS ex Abbate S. Ægidii Brunswicensis Episcopus, *erat*, teste Meibomio, *vir ad miraculum doctus*; cujus rei dogma est apud *Arnoldum Lubecensem* in Historia Sclavorum, quod ejusdem verbis referre me non pigeat: (b) „Cùm esset *Henricus* circa ætatem viginti annorum jam adolescens factus, relicto Parisiensi studio, terram nativitatis suæ regreditur, *Brabantiam* scilicet (quia de *Brusle* civitate oriundus erat) & veniens *Hildesheim*, quia in artibus benè profecerat, scholas ibidem regendas accepit. Cúmque per tempus ibi stetisset, Dei nutu venit Brunsewig, & nihilominùs scholarum curam suscepit regendam. Procedente autem tempore, febre tactus decubuit. In infirmitate autem positus tale vidit somnium: videbat virum procerum valdè, & horrendum sese agitantem, ipse verò fugiens venit ad fluvium latissimum: quem cùm propter timorem prædonis infesti anhelans transiret, venit ad monasterium B. Ægidii: quod cùm intrâsset, manus insequentis inimici evasit. Evigilans igitur & divinæ clementiæ circa se dispositionem sentiens, mox ad monasterium B. Ægidii deducitur, & tonsuratus habitu monachali induitur, & febrium importunitate cessante, è fluctuum secularium tempestate eripitur, & sic Monachus factus Monachi vigilavit in Actis. . . . Abbas posteà creatus cum *Henrico Leone* potentissimo Saxoniæ Duce in Terram sanctam peregrinatus, grandem sustinuit disputationem in conspectu Imperatoris Constantinopolitani, præsente Domino suo *Henrico* Duce, *super processionem Spiritûs sancti*, quum sermo oriretur de controversia Orientalis

Henricus Abbas S. Ægidii in Brunswic.

ejus somnium:

peregrinatur in Terram sanctam.

„ lis

(y) Vid. Launoius in libro *de varia Aristotelis fortuna.*
(z) De quo plura Part. III. Cap. III. Num. II. pag. 129.
(a) Ibid. Num. III. pag. 130.
(b) Libr. 3. cap. 1. pag. mihi 203. & Cranz in Metropoli Libr. 7. Cap. 2. p. 170.

„ lis & Occidentalis Ecclesiæ. Ostenderat *Henricus* testimonio Græcorum Doctorum, controversiam non esse de re, sed de verbo, copiosè allegans, ita ut omnium & Latinorum & Græcorum ora in se converteret. Sed jam reversus in provinciam, quum à fratribus Lubecensibus Episcopus posceretur, dubitavit Dux, quid sineret, dubitavit & ipse *Henricus*, quid faceret. Nam Dux carere ejus præsentia de Brunswico (*ubi plurimùm ingravescente ætate manebat*) grave duxit, viro pleno prudentiâ & consiliô: ipse *Henricus* addubitabat, monasticam quietem mutare negotio pontificio. Post multa acquievit uterque, & factus est Lubecensis Episcopus: ab Episcopis Havelburgensi, Raceburgensi, & Sacrinensi in præsentia Ducis *Henrici* consecratus. Hic vir magnæ eruditionis, & sanctitatis, facundus, de Brabantia oriundus, primò præfuit scholis in Brunswico: posteà Abbas, inde factus est Episcopus." Monasterium verò Brunswicense S. Ægidii, cui *Henricus* præfectus fuerat, à *Gertrude* Egberti Marchionis Saxoniæ, & Brunsvicensis filia ex clara Witikindea quondam Saxoniæ Regis stirpe fundatum fuit. Ejus maritus *Henricus* cognomento *Crassus*, Othonis illustris Bavarorum Ducis & Northemensis Comitis filius, exeunte seculo undecimo Bursfeldense monasterium condidit; cujus primus Abbas erat ALMERICUS (c) magnæ vir doctrinæ, cui non satis erat, in sacro suggestu pro concione dicere, nisi etiam in schola, quam in suo monasterio admodùm egregiam excitârat, magistri sibi partes sumens alios bonis literis institueret. Præfuisse monasterio adhuc anno 1115. legitur. Prima Monachorum Bursfeldensium colonia ex Corbeia Nova demigravit. Illustri huic Asceterio seculo undecimo præsidebat MARQUARDUS, de literis secundùm pietatem perquàm sollicitus Abbas. Ex ejus monachis septem ad aliorum monasteriorum regimen assumpti, quos inter quatuor Lectores fuerunt. Præ cæteris ERHARDUS monachus eximiâ doctrinâ instructus fuisse dicitur; at *Marquardo* è vivis sublato schola ineunte seculo duodecimo in deterius lapsa vitio Præpositi, qui ob id divinitùs punitus fuit.

Margin notes: fit Lubecensis Episcop. — Almericus Bursfeldensis Abbas primus. — Marquardus Abbas novæ Corbeiæ.

Stabulenses in Belgio scholas mirâ sapientiâ regebat Venerabilis *Reinardus*, qui post aliquot annos primus Reinhusanus Abbas creatus fuit. Sub ejus disciplinâ WIBALDUS nobilissimæ prosapiæ adolescens grammaticæ & rhetoricæ studuit. Magnos hoc magistro progressus fecit, & disciplinis altioribus brevì maturus ad majores Leodiensium scholas statim fuit evocatus. Tum verò summa ejus & ingenii felicitas & judicii vis enituêre, ut sublimioribus disciplinis egregiè imbueretur. Monacho facto scholas CUNO Stabulensis Abbas commisit; à cujus obitu ipse anno 1130. in Abbatem electus, scholis HENRICUM præfecit monachum verè pium & eruditum, cujus labores & merita non semel epistolis suis celebravit. Verùm de *Wibaldo*, viro cùm splendore generis, tum doctrinâ, pietate, ac rebus gestis præstantissimo plura Parte III. in ejus vita. Eodem ævo apud Belgas inclaruêre complures è nostris eruditione & scriptis illustres: HARIULFUS ex Centulensi Monacho Aldeburgensis in Flandria Abbas, ROBERTUS Walciodorensis; THEODORICUS & RODULPHUS S. Trudonis in Hasbania Abbates, FRANCO *Affligemiensis*, WASELINUS *Momalius* S. Laurentii propè Leodium Abbas, SIGEBERTUS Gemblacensis, qui primùm in Vincentiano apud Metenses Monasterio scholam aperuit, & Monachos Clericósque ad se venientes melioribus literis imbuit; Posteà ad Gemblacenses redux, libris conscribendis præcipuè se addixit; cúmque annos religiosè piéque ætate grandis apud suos exegisset, animam Creatori suo reddidit in. Nonas Octobris an. 1113. de quo *Sweertius* in Athenis Belgicis pag. 674. hæc habet: *Utinam*, inquit, *ea ætas tales multos tulisset; certè non tam mutilam haberemus illorum temporum Historiam.* Pari famâ paulò pòst increbuit ANSELMUS ejusdem cœnobii Abbas, cujus licèt jam antea meminimus, quia tamen *Sigeberti* Chronicon continuâsse dignoscitur, ejus mentio breviter hìc repetenda est. Erat is *Guirici* Gemblacensis quondam Prioris religiosissimi consanguineus, & discipulus; ex discipulo factus aliorum Magister, à Francis etiam quantumvis remotis expetitus doctrinæ suæ copiam iis fecit, cúmque Magistrum habuisse dicuntur *Altovilla-*

Margin notes: Wibaldus Abbas Stabulensis. — Henricus Scholarcha. — Alii Abbates Scriptis & doctrinâ illustres. — Sigebertus, — & Anselmus Gemblacenses.

(c) Leuckfeld Antiq. Bursfeld. c. 1. pag. 16.

villarenses, & post eos *Latiniacenses* nostri, inter quos longo tempore commoratus est.

Rupertus Tuitiensis, In Germania inferiori cumprimis enituit RUPERTUS *Tuitiensis*, primùm Monachus S. Laurentii prope Leodium, dein Sigebergensis prope Bonnam in Diœcesi Coloniensi incola sub *Cunone* loci Abbate, cujus patrocinio *à persecutione falsorum Fratrum invidiâ tabescentium*, ut ipse loquitur, *liberatus*, *commentarios suos in S. Scripturam* edere cœpit anno 1117. Demùm ob præclaram eruditionem à *Friderico* Coloniensi Archiepiscopo evocatus, Tuitiensis Cœnobii, è regione Coloniæ Agrippinæ siti Abbas creatus, obiit 1135. Quanto ille studio literas apud suos promoverit, testatur in ejus encomio Trithemius. Certè NORBERTUS Præmonstratensium Ordinis institutor, sub ipsius disciplina apud Sigebergenses in tantum profecit, ut impetratâ à *Gelasio* Papa facultate ad prædicandi munus se contulerit, *Tanchelinum* Hæresiarcham perditissimum strenuè oppugnârit, ac demùm Magdeburgensem Archiepiscopatum adeptus fuerit. Eâdem ætate in vicino Brauwillariensi Monasterio sub ÆMILIO Abbate virtus & doctrina adeò exsplenduêre, ut plures inde Monachi ad varia Monasteria regenda assumerentur, quos inter memorandus ALBANUS ad S. Martinum Coloniæ Abbas, *Vir sapiens, doctus, fortis, prudénsque bonúsque*. (d) Floruit in eodem S. Martini cœnobio *Adalardus* à teneris sub *Albani* disciplina enutritus, ac melioris doctrinæ studio plurimùm commendatus, qui Benedictinum spiritum tam altè hauserat, ut à primis suæ professionis annis adultos superans, mox *Armarii* seu *Bibliothecarii*, tum *scholarum Præfecti*, variísque deinceps officiis functus, Dominici demùm gregis Pastor an. 1150. fuerit constitutus, quo in munere mirum quantum studia literarum inter suos excitaverit. Extat ejus ad *B. Hildegardem* epistola, & hujus ad illum responsoria, in quâ: *Tu fabro illi similis es*, infit, *qui multa vasa fundit, sed ea fulgentia per ignem non facit.* Gliscebat porrò per id tempus Coloniæ sordida & spurcitie plena *Catharorum* hæresis; ne longiùs serperet *Adalardus* cum aliis acerrimè obstitit. Is subinde cum tribus antesignanis *Arnoldo*, *Marsilio*, & *Theodorico* congressus tam acri eos disceptatione fregit, ut contra inexpugnabilem veritatis vim, quùm ne hiscere quidem possent, victoriam *Adalardo* haud dubiam concederent.

S.Norbertus Sigebergens.

Adalard9 S.Martini Coloniæ Abbas.

S.Hildegardis, Medio hoc ævo B. HILDEGARDIS in Monte S. Ruperti ad Rhenum prope Bingam Abbatissa efflorescentis indies in se lætiùs cœlestis gratiæ, virtutis & doctrinæ odorem longè latéque diffundebat; Cujus suavitate afflati complures oracula & instructiones datis ad eam literis postulabant. Rei famâ excitati EUGENIUS III. Papa, S. BERNARDUS, & Primores Galliæ, Germaniæque Episcopi, visiones illius cœlestes anno 1148. congregatâ apud Treviros Synodo, acriori subjecêre examini, easque infucatas deprehenderunt, & confirmârunt. Cœlitùs quoque illustrata B. ELISABETHA Schönaviensis in agro Treverico Abbatissa revelationibus & visionibus inclyta iis diebus inclaruit. Hujus consilium institutúmque secutus EGBERTUS frater ipsius, relictâ pinguiori apud Bonnenses præbendâ in S. Florini ejusdem nominis virorum cœnobio Benedictinum cucullum induit, atque Abbatis denique authoritate illic præfectus, multis nominibus ab eruditione & religione clarus enituit ad annum 1180. Præclaris quoque ingenii sui monumentis, hoc seculum, nostrámque Germaniam illustravit POTHO Prumiensis Monachus, piis commentationibus maximè delectatus. His addendus BERENGOSUS Abbas S. Maximini Treviris, qui varios Commentarios à se pro ejus temporis usu satis eleganter compositos posteris consignavit. Eadem ferè ætate apud Trevirenses effloruit LAMBERTUS S. Mathiæ Monachus. Sub initium seculi vixit THEOFRIDUS Epternacensis in ducatu Luxemburgico Abbas XXIV. qui sermones de cultu & veneratione Sanctorum, & alia quædam opuscula posteritati reliquit.

S.Elisabetha & Egbertus Schönavienses,

Potho Prumiensis, Berengosus S. Maximini, Lambertus S. Mathiæ, Theofridus Epternac.

B. Frowinus Abbas Angelomontanus. Apud Helvetos *B. Frowinus* Angelomontani Cœnobii Abbas, *Vir fuit*, teste Christophoro Hartmanno, *integerrimæ conversationis, religiosissimus & sapientissimus.* Quantâ certè in omni studiorum genere doctrinâ ornatus fuerit, ostendunt adhuc ejus, quæ apud Eremitanos, quæque apud Angelomontanos supersunt manuscripta ingenii monumenta. Neque verò ipse solùm multa composuit volumina, sed ut multò plura ab aliis composita scriberentur auctor extitit. Utroque in

H (d) Ex Chron. S. Martini MS.

in monasterio volumen adservatur *de libero arbitrio* in libros septem distributum, auro contra meritò æstimandum. Sed neque literis ita se prorsùs immersit, ut monasterii, ad quod regendum vocatus erat, administrationem & curam intermitteret. Multa in eo & ampla ædificia exstruxit, ac in utroque & re familiari, & literarum studio (quod haudquaquam in uno facilè simul reperias) magnum se & admirabilem exhibuit, uti refert citatus in Annal. Eremi Deiparæ pag. 189.

Guibertus & Hugo Flaviniacenses.

In Burgundia GUIBERTUS ex Flaviniacensi Monacho Abbas Novigentinus in pago Laudunensi, *Vir doctus, si quis alius,* claruit ad annum 1124. ac inter alia quamplurima fœcundi ingenii monumenta, literis consignavit Historiam Belli sacri, seu *Gesta Dei per Francos*, usus hac in re *operosa verborum elegantiâ.* De suo autem Flaviniacensi Monasterio fidem facit *Monodiarum*, seu *vitæ suæ libro 2. cap. 5. pag. mihi* 493. quòd suo tempore ibidem *Literatorum floreat multitudo;* Inter quos HUGO ex Virdunensi Monacho Flaviniacensis Abbas meritò numerandus, ut qui ineunte hoc seculo literas maximè excoluit. An etiam huc referendus sit RADULPHUS *Niger* Flaviacensis seu Flaicensis in territorio Bellovacensi Monachus, haud satis habemus exploratum: Hunc enim seculo X. claruisse hactenus ferè creditum fuit; Sed *Labbæus* in sua adversùs *Maresium* Dissertatione(e) pluribus contendit eum ad an. 1157. esse reponendum. Scripsit verò inter alia *Commentarios in Leviticum, in Cantica Canticorum, in Divi Pauli Epistolas &c.* Circa annum 1130. effloruit THEOBAUDUS Bezuensis in Burgundia Monachus, haud infimæ notæ Scriptor, de quo *Labbæus* Bibl. Nov. MSs. Tomo II. pag. 605.

Radulphus Niger.

Theobaudus Bezuensis.

Apud Bavaros cumprimis enituit OTHLONUS Sant-Emmeramensis Ratisbonæ Monachus eruditione præcipuus, qui ineunte seculo XII. conscripsit Historiam rerum gestarum S. BONIFACII *Germaniæ Apostoli.* Eodem labente seculo floruit GERARDUS Richenburgensis Monachus, dein cœnobii Monialium Stedarburgensium Præpositus anno 1163. institutus, qui sui cœnobii Historiam condidit, ex qua non spernenda de *Henrico Leone* Bojoariæ & Saxoniæ Duce orbi erudito propinavit *Henricus Meibomius.* Magnâ itidem doctrinæ ac eruditionis laude toto hoc seculo effloruit Monasterium Ss. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelicorum; cui Abbates perquàm docti præfuêre, hósque inter HENRICUS ejus nominis tertius, à pueris in eo educatus, ac diligenter institutus præ reliquis eminuit. Tum etiam RUPERTUS è S. Georgii in sylva Hercynia cœnobio ad moderandas Ottoburani in Suevia Monasterii habenas anno 1103. (f) postulatus, de bonis literis optimè promeruit; Is enim monasterio in meliorem statum restituto personas honestas de aliis monasteriis evocavit, nullóque deinceps nobilitatis discrimine, ignobiles etiam, honesto tamen genere procreatos, recepit, & ad virtutem, quæ sola & unica animorum nobilitas est, sanctissimè educavit, cùm tamen ante tempora *S. Ruperti* hujus nulli aditus erat, quem non natalium splendor supra vulgi vilitatem posuisset; at verò cùm nobilium filii illustre genus in ipso etiam virtutum domicilio fœdarent, ut virtuti locus fieret, honestus quisque cum bonæ mentis comitatu admissus est. Nec defuêre tamen ab illustri etiam sanguine, qui sub *Ruperto* Abbate religiosam vitam complecterentur.

Othlonus Sant-Emmeram.

Gerardus Richenburgensis.

Henricus S. Udalrici.

Rupertus Ottoburanus.

Moguntiæ in monasterio S. Albani cùm deessent monachi, qui seu vellent, sive possent scholam sui cœnobii regere, fuit, qui ante religionis ingressum Professoris in hoc monasterio personam sustineret. Hoc enim à *Trithemio* traditur in Hirsaugiensi Chronico ad an. MCLXXIV. *Cui (Craftoni)* ADELGERUS *monachus & custos monasterii mei (Spanheimensis) succedens præfuit annis sex, mense uno, ac diebus tantùm tribus, qui ante religionis ingressum multo tempore scholæ publicæ apud Moguntiacum præfuit, & multos insignes discipulos post se reliquit.* Germanis hujus seculi illustribus viris accenseri debent tres RUPERTI Abbates, *Limburgensis* in Diœcesi Spirensi, *Tegernseensis* in Bojoaria, & *Gottwicensis* in Austria; Verùm præclaris hisce viris, atq; rei literariæ in Ordine Benedictino propagandæ studiosis Abbatibus sociari LEONIUS Abbas Lobiensis mini-

Adelgerus ad S. Albanum Mogunt. Scholasticus.

Abbas Leonius de re literaria malè meretur.

(e) Vid. Bruschius in Monast. Germ. pag. 176.
(f) Petr. Franc. Suevia Eccl. pag. 836.

minimè meretur. (g) Rem admodùm ingratam is monachis suis fecit, quòd docendi munus ipsis ademptum in Canonicos transtulerit. *Scholarum regimen*, inquit Chronographus Ecclesiæ S. Ursmari, *quod priùs aliquis monachorum ad hoc idoneus tenere solebat, sicut ejusdem Ecclesiæ monachus ad hoc deputatus & tenuit, & tenet, uni ex Canonicis de cætero dedit tenendum. Tandem eâdem non dicenda religione sed superstitione, etiam scholarum studium celebre semper apud nos habitum, de cætero interdixit, dum scilicet tantas ac tales sperat convertere, ut erudiendis pueris (quasi hoc religioni debeat esse contrarium) non sit ulteriùs opus intendere.* Quod igitur Leo, ferarum vastator in sylvis, hoc Abbas *Leonius* studii literarii extirpator, in Lobiensi monasterio fuit.

Montis Casini viri docti.

Jucundiora sunt de Italis Benedictinis memoranda. Vel solus enim mons Casinus præter *Petrum Diaconum* & *Leonem Marsicanum*, plures eximiæ doctrinæ viros hoc seculo suppeditavit.

Gregorius Terracin.

Primus est GREGORIUS *Terracinensis* in Italia Episcopus, qui, teste *Petro Diacono*, cujus modò mentionem fecimus, *tantæ fuit gravitatis, suavitatis, ac eloquentiæ, ut à nonnullis* COLUMNA ECCLESIÆ *diceretur.* Ecclesiæ Tarracinensi à PASCHALI II. præpositus virtutum semina inseruit, vitiorum elementa erasit, optimis præceptis moribúsque subditos præcipuè imbuens, & quò denique radii solis *meliorem nullum illuxère alterum*, ut ex ejus operibus, quæ Mss. passim in multorum manibus versantur, dignoscitur.

Gregorius Sinuessanus.

Alter etiam GREGORIUS *Sinuessanus* Episcopus & Cassinensis monachus, *magnus ingenio, præclarus eloquentiâ*, vir in sacris literis doctus ac poëticæ artis disertissimus: ejus opuscula Mss. in Casin. Bibliotheca asservantur.

S. Bruno Signinus.

Tertius sanctus BRUNO, qui quidem jam seculo antecedente à GREGORIO VII. Episcopus Signiensis creatus fuit, in virtutis ac doctrinæ præmium, quòd *Berengarium* impiè de Sacramento Altaris sentientem in publico Romano Concilio disputantem profligâsset.

Odo Astensis.

Huic jure quodam suo succenturiandus venit ODO Astensis Monachus, ut qui ad eundem *Brunonem* scripsit *Expositionem in Psalmos.*

Gelasius Papa II.

Neque verò prætereundus GELASIUS Papa ejus nominis II. aliàs *Joannes Cajetanus* à patria dictus, qui in Casinensi Archisterio sub *Oderisio* Abbate bonis literis & moribus innutritus, *Vir evasit*, utì perhibet Joannes Stella, *sanctissimus & omni laude dignissimus, si vitam continentissimam, si mores, si doctrinam singularem inspicias.*

Rinaldus II. Abbas Casinensis.

Spartam quoque suam egregiè ornavit RINALDUS II. è Marsorum & Barilli Comitibus Casinensis primùm Monachus, dein Abbas, ac demùm S. R. E. Cardinalis anno 1136. creatus, qui post XXVIII. annos in sui cœnobii regimine summa cum laude exactos, obiit Casini idibus Junii an. 1166. relictis aliquot præclari ingenii monumentis. Alios alibi fusiùs memorabimus.

Literati Benedictini in Gallia.

At enim nec Italis, nec utriusque Germaniæ Benedictinis in Re Literaria Galli hoc ævo inferiores fuerunt, si palmam omninò non præripuerunt. Præter ceteros superiùs laudatos, PETRUS Pictaviensis, ROBERTUS & ODDO S. Remigii apud Remos, NALGODUS Cluniacensis, ODO Aurelianensis Scholasticus, dein Abbas S. Martini Tornacensis, ac demùm Cameracensis Episcopus, (h) STEPHANUS Augustodunensis, BALDRICUS Burguliensis in Andegavis Abbas, dein Dolensis in Armorica Archipræsul; EARNULPHUS Bellovacensis, HUGO Floriacensis, HERMANNUS S. Martini Tornacensis, BERNARDUS Morlanensis, ADALGISIUS S. Theodorici apud Remos Monachus, STEPHANUS Cellæ novæ in Gallæcia, BERTRANDUS Casæ Dei in Montibus Arvernorum cœnobita, HUGO Salvaniensis, GAUFRIDUS Lemovicensis S. Martialis Monachus; DROGO Nicasiani apud Remenses Cœnobii Prior; GOFFRIDUS *Vindocinensis*, ROBERTUS *de Monte*, RICHARDUS *Cluniacensis*, ARNOLDUS seu *Ernaldus Bonævallensis*, RODULPHUS *Floriacensis* cognomento *Tortarius*, &c. primas partes sibi vindicârunt.

Abbates Cluniacenses à scribendi studio commendantur.

Ex his verò PETRUS *Pictaviensis* (i) ad *Petrum Venerabilem* Abbatem Cluniacensem epistolam dedit, quâ ipsum ad scribendum adhortatus est, ejus eruditionem plurimùm commendans, aítque ipsum non modò doctrinâ & pietate ad monumenta ingenii posteris

(g) Continuator Fulcuini de Gestis Abbat. Lobiens. in Spicil. Acher. Tom. 2. p. 752. ex quibus corrigi debent, quæ Yepes in Chron. Gen. O. S. B. Cent. 2. p. 244. de Leonio deprædicavit, nempe: *Cum novis moribus Lobium quoque repetivère literæ, quæ adeo diligenter sunt cultæ, ut ex isto erudito cætu non pauci ad alias Abbatias capessendas evocati sint.*

(h) De quo Part. III. Cap. III. pag. 126.

(i) Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. XII. Tom. VI. pag. 529.

ris relinquenda, verùm etiam officio impelli debere: *Cùm scribendi studium speciali prærogativâ Cluniacenses Abbates à temporibus antiquis obtineant. Nec certè solâ auctoritate compelluntur, ut scribant: sed etsi non fecerunt, sicut degeneres, multúmque patriæ formæ dissimiles necesse est erubescant.* Quibus verbis studia literaria in Cluniacensi Asceterio egregiè commendantur. Certè, ut è quàm pluribus literatis monachis unum duntaxat in exemplum adducam, cùm ALBERICUS ejus loci celeberrimi alumnus optimis moribus, & doctrinâ minimè vulgari polleret, primùm in Abbatem Viceliacensem circa annum 1124. electus, tum ab *Innocentio* hujus nominis *secundo* Purpurâ & Episcopatû Ostiensi donatus fuit, quâ eminentissimâ in dignitate ita præclarè se gessit, ut eum Cardinalis Baronius *hominem doctrinâ potentem, ac sanctitate conspicuum columnámque Ecclesiæ* nominare non dubitârit.

Albericus Viceliacensis S. R. E. Cardinalis.

A Gallis etiam Benedictinis non modò LUDOVICUS VI. *Philippi I.* Regis Galliarum filius à teneris educatus, ac literas edoctus, sed celeberrima etiam in Anglia Cantabrigiensis Academia instituta fuit. Res verò sic se habuit. (k) *Goisfredus* seu *Joffridus* genere Francigena ex urbe Aurelianensi, liberalibus disciplinis à puero affatim imbutus, seculum perosus, studióque monasticæ vitæ flagrans, monasticen in cœnobio sancti Ebrulphi sub *Mainerio* Abbate professus est. Illic in vita privata per quindecim annos ritè exercitatus, dein ad Prioris officium promoveri meruit; postmodùm año MCIX. jussu HEINRICI, *Willelmi* Conquæstoris filii, Angliæ Regis & Normannorum Ducis ad regimen monasterii Crulandensis assumptus fuit. Ab ipso præfecturæ exordio non tantùm domesticis, sed etiam externis prodesse studuit, atque, ut erat literis humanis divinísque optimè instructus, magnates privatim officii admonebat, populúmque subjectum hortari, & sanctum Evangelium ubique presbyteris ad eorum preces exponere non gravabatur. Quin etiam ad quoddam prædium suum, *Cottenham* dictum, quod propè Cantabrigiam situm erat, GISLEBERTUM seu *Gilbertum* Beccensem monachum, Sacræ Theologiæ Professorem, misit cum tribus aliis monachis, qui ipsum in Angliam secuti fuerant, philosophicis, alíisque primitivis scientiis instructissimis: qui quotidie Cantabrigiam adeuntes & conducto quodam horrreo publico scientias suas palam profitentes, brevì grandem discipulorum numerum contraxerunt. Anno verò secundo ab eorum adventû illorum numerus adeò accrevit, ut nec illud horreum, nec quælibet domus maxima, immò nec ulla ecclesia illis capiendis sufficeret. Quamobrem diversis in locis à sese divisi ad instar Aurelianensis studii, primâ luce Frater ODO Grammaticus & Satyricus Grammaticam juxta *Prisciani* doctrinam, & *Remigii* interpretationem prælegebat: horâ primâ Frater TERRICUS, acutissimus Sophista, Logicam Aristotelis, juxta Porphyrii & Averrois Isagogas commentatam adolescentibus tradebat: ad horam tertiam Frater WILHELMUS Rhetoricam Tullii & Quintiliani explicabat: magister verò GISLEBERTUS singulis dominicis & festis diebus in diversis ecclesiis verbum Dei, rudis in Anglicanâ linguâ, sed expeditus & disertus in Latinâ, & suâ Gallicana prædicabat; & contra Judaicum errorem maximè disputabat: ferialibus autem diebus literatis ac sacerdotibus, ad ipsius auditorium specialiter confluentibus, sacræ paginæ textum exponebat. Ad hos porrò identidem accedebat JOFFRIDUS Abbas, & sermonem suo more ad populum habebat, concurrentibus ad eum ex vicinis etiam locis viris ac mulieribus, qui licèt Latinè vel Gallicè loquentem minimè intelligerent, tamen in illum intendentes, virtute verbi Dei, & vultûs ejus gratiâ ad lacrymas passim ita compuncti erant, ut finito sermone ad instaurationem ecclesiæ monasterii innumeras eleemosynas conferrent; & ex laicis tres quatuorve singulis vicibus sese dederent monasticæ vitæ initiandos, quos ille vel suo Conventui, vel aliis monasteriis aggregabat: *Ex isto itaque fonte parvo*, inquit Petrus Blesensis, *qui crevit in fluvium jam magnum, videmus nunc lætificatam civitatem Dei & totam Angliam factam frugiferam per plurimos magistros & doctores de Cantabrigia exeuntes ad similitudinem sanctissimi paradisi.* Simile quid etiam tentatum apud Stanfordenses per *Elsinum*, *Fregistum*, & *Haroldum* monachos, genere Anglos, qui in vicino Crulandiæ prædio sub *Elsino* Priore valde literato manebant.

Academia Cantabrigiensis à Benedictinis instituitur.

Primi Professores, Gislebertus Beccensis & alii tres.

Discipulorum ingens frequentia.

Post scholas concio ad populum magno animarũ fructu.

Celebre Petri Blesensis testimoniũ de Academia Cantabrigiensi.

(k) Annal. Ben. tom. 5. pag. 539.

Atque hunc in modum Cantabrigiensis à Parisiensi, Ticinensi, & Oxoniensi quarta Academia à Benedictinis magno non literariæ tantùm, sed Christianæ etiam reipublicæ emolumento seculo duodecimo excitata fuit.

Alii illustres viri. Non minimâ etiam eruditionis ac doctrinæ laude in Anglia hoc ævo floruêre TURGOTUS Dunelmensis Abbas & S. Andreæ in Scotiâ Episcopus, FLORENTIUS *Bravonius* Wigorniensis, BENEDICTUS Glocestriensis, GALFRIDUS cognomento *Arthurus* Abindoniensis Abbas, BENEDICTUS Petriburgensis, RICHARDUS *Northumbrius* Hagulstadiensis Cœnobii Prior, JOANNES *Wallingfordiensis* S. Albani Abbas, STEPHANUS *Hardingus* natione Anglus, Molesmensis apud Lingones Cœnobita, ORDERICUS *Vitalis* Anglus, Uticensis in Normannia monachus, WILLIELMUS de Wicumba Lanthoniensis in Cornubiâ Prior, RICHARDUS Elyensis, vir non sacrarum modò, sed & humaniorum literarum pro seculi sorte haud vulgariter peritus. Apud Cantuarienses præcipuâ eruditionis famâ emicuerunt ÆLNOTHUS, OSBERTUS, EDUARDUS, ODO Cantianus, WILHELMUS *Stephanides* vulgò *Fitz Stephens*, & NIGELLUS *Vireker*, quem à multâ lectione, nec minori judicio magnoperè commendat *Baleus*. Sed maximè docendi munere insignis enituit VILIANUS cognomento *Rhetor*, qui rerum humanarum pertæsus Religioni Benedictinæ in Monasterio Elyensi, magnorum eâ ætate virorum domicilio, nomen dedit, ibíq; literarum studia pro virili portione insigniter excoluit.

Vilianus Elyensis, docendi munere insignis.

Quâ de re *Thomam* Elyensem, loci cœnobitam, gravem & disertum scriptorem in Historia monasterii Elyensis audire præstat. „ *Fuit Vilianus*, inquit, *vir scientiâ admirabilis, in grammaticâ nulli secundus, quibúsque Latinorum præferendus, in opponendis ac rationibus reddendis disertissimus, in omni scientia promtissimus. Cujus sapientia celeriter comperta, cum magnâ veneratione est susceptus.* Docuit igitur „ Grammaticam primò ultra mare, & „ Artes quas liberales vocant; Philosophiam quoque & Rhetoricam „ in sua civitate Lundonia, capite „ Angliæ; atque processu temporis „ Theologiam: experientibus Monachis sophistico lepore ipsius clarere „ sermones, & dicta schematibus ornata rhetoricis. Seniores sanè docere „ inter familiaria colloquia consueverat, atque ex his nonnullos decentissimè ad Scripturas promovit, juniores verò illorum discere compulit: „ cujus misereri dignetur Deus. Præsertim instantiùs & diligentiùs duos „ præ cæteris informare operam dedit, & honesta invotare, prava fugare, mundi inquinamenta devitare admonuit; (quos) noverat ut filios, donec ad perfectum proveheret, „ instanter edocuit; quorum animas „ ad Dominum perducere exhortando studuit, Nomina autem ipsorum „ non infero, quia mihi tot sunt testes in eorum vita, quot Elyense „ cœnobium noverunt. Alter eorum, „ neglectis literarum studiis totus erat „ discolus, donec ad meliorem frugem „ seriò rediit. Alter verò mente humilis, vultu placidus, in scriptura „ sacra studiosissimus, & ex gratiâ „ divinitùs illi collatâ pollebat scientia: de multis, quæ ille alius nesciebat, ædificare consueverat. „ *Decessit in flore ætatis, revelatione priùs de suo obitu acceptâ. Post mortem Sodali suo apparens indicavit, sibi in cœlo visam S.* ETHELREDAM *Reginam & Elyensis Monasterii Abbatissam, quæ pro ipso propter libellum de ejus vita ac laudibus compositum preces ad Deum fuderit.* „ Felix par discipulorum, qui à Magistro non doctrinæ tantùm, sed pietatis etiam studiis eruditi fuerunt.

Duos præ ceteris instruit solertiùs.

Ejus obitus & visio.

Gratianus Decreti compilator.

Scientias quod attinet à Benedictinis eo seculo præsertim excultas, inprimis de Sacrorum Canonum studio non malè meritus est GRATIANUS Bononiensis Monachus; qui cùm primus Romanorum Pontificum Decreta compilâsset, atque in ordinem redegisset, *Juris Canonici Conditor* est dictus. Ejus *Decretum*, inquit Abbas FLEURY (1) *Academiæ Bononiensi in Italia majorem adhuc celebritatem conciliavit, cùm jam annis ante vigintiâ Legum Romanarum studio celebrari cœpisset.* Atque ut *de Theologia Scholasticâ* aliquid etiam dicamus; equidem illa superiore seculo, cui jam olim *S. Joannes Damascenus* præluserat, in minùs arduam atque summè commodam hanc methodum erat redacta, SS. LANFRANCI & ANSELMI primùm operâ in Academia monasterii Beccensis, quàm secundùm illos accuratè observavit Venerabilis HILDEBERTUS noster ex Monacho Cluniacensi Scholarcha Cenomanensis, tum Episcopus, ac demum Archiepiscopus Ro-

Theologiæ Scholasticæ incunabula.

(1) Hist. Eccl. Discurs. V. n. 1.

Rotomagensis, suo in Tractatû Theologico, *ex quo*, ut non vanè conjicit noster Antonius Beaugendre, PETRUS LOMBARDUS *profecit, qui de omni Theologico, fideique dogmate, SS. Patrum sententias in quatuor libros eleganti ordine digessit.* Erat is natione Italus, patriâ Novarinus, dignitate Parisiensis Episcopus, qui primus in illa Academia à Benedictinis fundata gradus honoris literarii constituit in Theologia Baccalaureatum, Licentiam, & Doctoratum. Atque hæc est prima *Scholasticorum* ætas, quæ à *Lanfranco* usque ad medium seculum XIII. quo vixère *Albertus Magnus*, ejúsque discipulus *S. Thomas*, extenditur. Hoc enim sequiore ævo ultimam negotio manum, ut alibi dicemus, tandem *Divus Thomas* Aquinas admovit. Is porrò cùm quintum ætatis annum ageret, Monasterio Casinensi oblatus fuit. Posteaquàm verò eò loci primævum ætatis suæ florem humanioribus literis dedicaverat, ad *B. Albertum Magnum*, illustrissimum Dominicanæ Familiæ sidus profectus est, quem in Theologia Magistrum, *Theologicam Summam* scribendo superavit. Nec malè de *Aristotele* meritus est, in cujus Philosophiam uberrimos edidit commentarios, quibus illa tam insignes nacta est accessiones, ut propiùs quoque ad Theologiæ penetralia illicò admissa fuerit.

Prima Scholasticorum ætas.

Studendi ratio facilior reddita.

XI. Cùm igitur Ecclesiastici seculares non modò Libros *Magistri Sententiarum*, & *Gratiani* Decretum unà cum Sacrâ Scriptura, sed Summam etiam *Divi Thomæ* cum ejusdem Aristotelicis commentariis ad manus haberent, difficultas ac contentio studendi mirum quantum redditæ ipsis fuerunt faciliores. Ante hæc enim tempora librorum inopiâ ut plurimùm laborabant, eò quòd bonorum Authorum scripta vel in monasteriorum bibliothecis tantùm, vel in quarundam ecclesiarum cathedralium scriniis reperirentur. Quare fieri non potuit, ut non plerique ipsorum summo cum labore ad literarum studia incumberent. Ut primùm verò *Petri Lombardi, Gratiani* & *Thomæ Aquinatis* Opera in omnium manibus versari cœperunt, tum verò multi extiterunt, qui novis Summis Theologicis concinnandis operam navarent. Quibus etiam temporibus aliquot Academiæ vel instauratæ vel noviter excitatæ fuerunt. Ut verò adolescentûm studia ad eas frequentandas allicerentur, inventore *Gratiano*, varii ad Doctoralem lauream consequendam instituti fuerunt gradus Baccalaureatûs, Magisterii, Laureatûs &c. Equidem non sum ignarus, quòd V. C. *Antonius à Wood* in Historia Universitatis Oxoniensis id genus literarii honoris gradus longè antiquioris esse ævi, atque eorum primam institutionem à prædictæ Oxoniensis Academiæ primis Professoribus Benedictinis repetendam scribat; tamen cum iis, qui contraria sunt in sententia, nolim eâ causâ litigare: satis hìc habeo, animadvertisse, Religiosos Familiæ nostræ Juvenes, qui hoc seculo in Academiis studuerunt, ejuscemodi dignitates merito doctrinæ atque eruditionis fuisse consecutos. Atque ut exemplum de uno illorum adducam (m), *Henricus de Haccuriâ* Abbas cœnobii S. Laurentii ad muros Urbis Leodicensis, cùm adhuc monachus adolescens esset, ad generale studium Parisiense missus, tantos ibi progressus fecit, ut in Theologia Baccalaureus, ac in Decretis Licentiatus evaserit. Tunc enim temporis ad literati nomen comparandum, plus non requirebatur, quàm ut quis in studio unius ex dictis Summis operam collocâsset.

Novæ secularium

Academiæ, ad quos laureâ allecti juvenes.

Henricus de Haccuria graduatus.

Quò etiam factum, ut mos ille, qui multis seculis obtinuerat, mittendi scilicet adolescentes ad scholas Benedictinas, in desuetudinem abire cœperit: maximè ex quo monachis pueros minoris ætatis instruendi, contra exemplum sanctissimi Legislatoris sui, nausea oborta fuit. (n) Tunc enimverò eorundem gymnasia discipulorum frequentiâ in dies destitui, & ad seculares transferri cœperunt. An autem è re Benedictinâ hoc fuerit, sequentium seculorum acta docebunt. Ut primùm enim monachi alios docere literas desierunt, & ipsi eas pedetentim dediscere cœperunt. Quâ inscitiâ factum, ut subinde nullâ ferè difficultate rudes ac imperitos, suorum similes, in monasteria ad Ordinis professionem admitterent. Quô nullum observantiæ disciplinæ monasticæ gravius infligi vulnus potuit. „ Quotiescunque enim talis, id est, „ rudis, imperitus, atque acumine „ intellectûs destitutus ad religionem intro-

Benedictini docendi pueros munus fastidire incipiunt.

(m) Dion. Sammarth. Gall. Chr. Tom. 3. pag. 94.
(n) Puerorum institutio cur dimissa pluribus docet Mabillon. præf. 1. in Sec. III. Bened. num. XII.

Ad literas inepti, aut ab iis abhorrentes haud facilè in monasteriis suscipiendi.

„ intromittitur, *inquit Abbas* TRITHEMIUS (o) *Vir uti Ordinis Benedictinæ gloriæ flagrantissimus, ita prudentia & doctrinâ nulli secundus*, „ quotiescunque talis ad religionem intromittitur, vulpes aut serpens in gremio fovetur. Enimverò vita monachi sine literis aut est valdè devota, aut omninò turpissima. Cùm enim Scripturas non diligat, quô exercitiô totum vitæ suæ tempus in cella manens utiliter expendet? Aut quid boni solus in cella sedens operabitur, qui fontem totius boni Scripturas post Deum aspernatur? Rudis enim & sine affectione boni cùm sit, legere in sanctis Scripturis aliquid despicit: discere ab alio spernit: scribere etiam jussus contemnit. Nam cùm nihil in se habeat monastici exercitii, quo delectetur interiùs, foras discurrere vel mente, vel corpore incipit, solatium in rebus transitoriis quærit: & dum quietus in cella non potest consistere, totam Congregationem suis malis moribus tentat perturbare. „ *Hæc Trithemius*: quæ utinam hodiernis exemplis non aliquando confirmari possent. Sed iis omissis, aliam Viri quàm docti, tam prudentis observationem de Scholis Benedictinis seculo XII. passim intermissis subjicere me non pigeat.

Causa, quòd nobiles adolescentes rariùs his temporibus monasticen Benedictinam fuerint amplexi.

Gerhardus Hagemannus, insignis Theologus ac Jurista, Monachus verò Benedictinus in Imperiali Monasterio Werdensi in præclaro suo Libro *de Omnigena Hominis Nobilitate* multo cum judicio animadvertit, quòd à Seculi XII. decursu non ita frequentes adolescentes ac juvenes, loco illustri nati, quemadmodùm superioribus seculis frequentissimè factum, Monasticen Benedictinam sint amplexi. In causa verò esse existimat, quòd nobilis juventus ab hoc tempore in scholis Benedictinis quà virtute, quà literis institui desiêrit. Sed virum ipsum audiamus. „ Olim Benedictini, *inquit*, scholas in cœnobiis aperuêre, non ignari, doctrinæ & pietatis Gymnasia in una sede optimè convenire, atque in illis asceteriis, ubi studia floruêre, plures etiam Monachi sanctitate celebres fuerunt. Hisce dabant parentes suos liberos à teneris annis educandos, atque hi boni Magistri pietatis studio præstantes simul artium liberalium, & religiosæ virtutis disciplinis imbuebant nobilem ac teneram juventutem, quam in similem sui partum, vel ipsa vitæ consuetudine efformabant, tum præceptis, tum exemplis ad virtutem manuducendo: enimverò *brevius & jucundius, eóque facilius ad virtutem iter est per exempla, quàm præcepta*; illa tacita quasi vi ad instar limpidi fontis illabuntur animis, & dum jubent & faciunt, faciliùs etiam persuadent; nam *verba movent, exempla trahunt*, in quos Magistros convenit illud *Gregorii Nazianzeni* de Beatit.

Facilior proficiendi via per exempla, quam per præcepta.

Felix, qui Christum fortunis omnibus emit,
Multisque est vita regula léxque pia.

„ Hosce suos Magistros videbat generosa ac tenera juventus inenarrabili dulcedine currere viam mandatorum Dei, suósque Abbates & Superiores non tam præcipere quàm facere, exemplo Christi, de quo testatur LUCAS Act. I. v. I. *cœpit Jesus facere & docere*; atque exemplo magis instruere quàm præcepto. Quô quid efficacius ad persuadendum, quid potentius ad permovendum esse poterat? quid dulcius ad charitatem, quam Christus discipulis suis mandavit fovendam & nutriendam? atque ex hisce vividis Magistrorum suorum exemplis, veluti teneræ apes mel sugebant, adeò ut plures ex illis non tam desererent mundum, quàm ignorarent; alii ex seculi fluctibus ad Monasteria veluti certum salutis suæ portum se conferebant: hinc factum est, ut tot candida ex Ordine Benedictino SS. Monachorum agmina, cœlo fuerint ascripta, quorum beatis animabus hos versus dico:

Salvete illustres animæ, candentia vestris
Lilia florescant tumulis, sempérque virescant.
Christus promissis verax, nunc gaudia centum
Dat, vósque æternæ recreat possessio vitæ.

„ Fuêre Monasteria fermè sola literarum ac pietatis morúmque probitatis domicilia usque ad annum MCC. & tunc ab eo anno institutæ sunt Academiæ, monasteriorúmque disciplina lapsa est, neque hoc meum, sed *Vernulæi* illustris Scriptoris, & Historiographi Regii in Alma Universitate Lovaniensi *Instit. pol. lib. I. tit. 8. c. 8.* ab eo tempore, rari nobiles militiæ sacræ nomen dedere, quibus deerat illa prisca pietatis, ac literarum institutio. Cœpítque ju-

„ ven-

(o) Oratione V. habita in Cap. in Monast. Reinhartzborn in Hercynia Sylva an. 1496.

Ut nobilis juventus domi instituatur, haud boni consulitur.

„ ventus domi educari, ubi filiorum „ infantia deliciis & voluptate, ac „ malis exemplis corrumpitur, de quo „ audiamus *Aubertum Miræum* Orig. „ Monast. l. 2. c. 1. ubi inquit, *corpus otio, ostro, purpura, & auro gemmarúmque fulgore superbiam, fastúmque alimus, cupediis irritatur palatum, nervi omnes corporis, & animi eliduntur; domi audiunt, vidéntque, quæ pudet pigétque referre, exempla turpitudinum, vitiorum imagines: & credimus ex illis pueris, aut strenuos milites, aut moderatos cives evasuros? quos potiùs credi fas est Senatores factos, Magistratus adeptos, majore vitiorum licentiâ miserabiles strages quamprimùm edituros. Non facilè eluuntur colores, quibus nativus lanarum candor mutatur, retinétque odorem testa diu, quo est imbuta recens.* Hæc Miræus & ex eo Hagemannus.

Instituendæ juventutis utilitas.

Ex quibus prudens nemo non intelligit, quanto cum rei tum publicæ, tum literariæ Benedictinæ detrimento Nobilis præsertim juventutis institutio tantâ cum laude, tantóque cum fructu à Majoribus nostris velut hereditario jure suscepta & exculta, hoc demùm infelici seculo XII. in plerisque monasteriis fuerit intermissa. Quid enim salubrius Reipublicæ, quid Religioni utilius, aut conducibilius, quàm facilem in vitium flecti ætatem, imbellésque animos purioribus disciplinis imbuere, ut fructus uberrimos in commune bonum aliquando proferant? Si quid sentio, si quid sapio, nullum me hercle! aliud præclarius opus est, quo sacrorum Antistites, & Religiosi homines tum Principes & Magnates sibi arctiùs devincire, cùm Rempublicam, omnémque posteritatem magis demereri valeant, tum etiam nomen suum immortalitati cum laude firmiùs mandare, quàm bonis literis in sua civitate restitutis, scholísque publicis & Academiis Majorum ritu erectis; sapuit enim, qui dixit, *scholas esse pietatis officinas, religionis palæstras, castitatis sedes, pudicitiæ arces, templa honoris, virtutis curias, scientiarum emporia, & bonorum omnium seminaria.* Hinc veterum Cœnobitarum frequens erat istud celeusma: *Ex scholis omnis nostra salus, omnis gloria, omnis felicitas, divitiæ omnes, ac ordinis splendor constánsque stabilitas.* Testantur hoc amplissimæ facultates, quibus ab Imperatoribus, Regibus, Principibus, Episcopis, Comitibus, aliísque Magnatibus pro honesta Doctorum & Studiosorum sustentatione cœnobia subinde dotata fuêre, ita quidem, ut, fatente *Hospiniano* adversæ aliàs religionis Scriptore, *omnia ferè monasteria post D. Benedicti tempora ab Imperatoribus & Regibus condita, essent quasi scholæ, in quibus non modò pueri, sed adulti quoque in vera pietate, religione & bonis literis erudirentur.* Testantur idem Historiæ, & Scriptores innumeri, qui ex hisce cœnobiis ad Ecclesiæ & Reipublicæ, totiúsque posteritatis utilitatem prodiêre, ob doctrinam & propagatam fidem nobis suo jure colendi & imitandi. Id denique testantur ipsi Cœnobiorum, Academiarum & Universitatum Fasti, qui protoparentes harum ferè statuunt Benedictinos. Sed de his plura in sequentibus; nunc remeandum ad successivam tractationis nostræ periodum.

SECULUM ECCLESIÆ XIII. BENEDICTINÆ FAMILIÆ VIII.

Ab anno 1200. ad 1300.

QUi seculi æræ vulgaris decimi tertii faciem nobis ob oculos sistit *Guillelmus Cavus,* illud non immeritò *Scholasticum* nuncupat; Altera enim hæc ætas statui solet, quâ *Theologia Scholastica* superiori ævo introducta tam altas radices egit, ut Universitates penè omnes, Academias, Lycæa, cathedras, ipsáque adeò Cœnobia ferè universa occupaverit. *Hinc ortæ,* inquit ille, *Nominalium & Realium, Thomistarum & Scotistarum, Sententiariorum & Quodlibetariorum familiæ, mutuis inter se rixis ut plurimùm pugnantes.* Quarum hodie tam lubrica est fama, ut si quis de illa vindicanda, vel saltem de levandis sinistrioribus præjudiciis cogitare vellet, is de suo ipsius nomine periclitaretur Id enim Criticorum pueri nôrunt, Theologiam aliàs scripturis nixam, quæ adhuc in ætate prima caput subindè attollebat, hoc denique temporis spatio, subtilitatibus, tricísque humani ingenii, ac quæstionibus penè inutilibus tantoperè cumulatam fuisse, ut nervis excisis omnem omitteret vigorem, ac prope oppressa jaceret. De hac infelici epocha pulchrè Mathæus Parisiensis: (p) *His,* inquit, *temporibus incipiebant Magistri Theologiæ, præcipuè tamen præcipui Prædicatorum & Minorum Lectores disputare & differere sub-*

Scholasticorum ætas fecunda.

(p) Apud Triebechov. de DD. Schol. c. 17. p. 328.

ſubtilius & celſius, quàm decuit aut expedivit. Qui non verentes tangere montes à gloria Dei opprimendi, nitebantur ſecreta Dei imperveſtigabilia temerè perſcrutari, & judicia Dei, quæ ſunt abyſſus multa, nimis præſumtuosè indagare. Unde defecerunt ſcrutantes ſcrutinia, & erraverunt in invio Dei inveniendo, cui plus placet firmæ fidei ſimplicitas ſobria, quàm nimis tranſcendens in Theologia ſubtilitas. Philoſophiæ Peripatetico-Saracenicæ adſcribendum id eſſe credimus, cujus ſtudium tanti hoc ævo eſt habitum, ut non modò præſtantes judicio & ingenio viros à reliquis ſolidioribus diſciplinis arceret, ſed & ambabus, quod ajunt, manibus in Theologiam, aliásque ſcientias inveheretur. Obſervavit id acutè & eleganter *Paulus Langius* in Chronico Citizenſi ita reſcribens: ALBERTUS *ob amplitudinem omnifariæ doctrinæ* Magnus *dictus, fuit in omni Philoſophia Peripatetica peritiſſimus. Hinc & à plériſque* Simia Ariſtotelis *appellatus eſt, qui & nimium vino ſecularis ſcientiæ inebriatus ſapientiam humanam, ne dicam Philoſophiam profanam, divinis literis copulare auſus eſt, quique dialecticam contentioſam, ſpinoſam, & garrulam, ſacratiſſimæ & puriſſimæ non pertimuit commiſcere Theologiæ, novum & philoſophicum modum ſacras docendi & explanandi literas ſuis tradens ſequacibus; Theologiſtarum ſectæ, quæ ab eo* Albertiſtarum *dicitur, Dux & Monarcha excellens.* Paria ferè habet *Aventinus* in Annalibus Libr. I. pag. 218. ubi & Scholaſticorum ſectas, & ſententiarum divortia expreſſiùs notat his verbis: *Ante trecentos annos Mendicantes & Academici Ariſtotelem extulerunt, variíſque in illum commentariis editis diſſidere cœperunt inter ſe, alius aliter ſemper expoſuit, quilibet ſingulari modo ac opinione, ita ut uno aliquo pertractando totum vitæ tempus conſumat, nil legat, nil intelligat aliud, condemnat reliquos, cum illis rixatur, altercatur, belligeratur, litigat; Et ita omnes felium in morem inter ſe committuntur. Hic Sophiſta eſt, ille Thomiſta, alius Albertiſta, hic iterùm Realiſta, ille Occamiſta, hic Marſilium ſequitur, ille Tartaretum, alius Bricartum. Hic Antichriſtus eſt, ille Modernus, hic novâ, ille veteri incedit viâ; hic voces tractat, ille vocum ſignificata, clamorum autem & rixarum finis non eſt, ſempérque inter ſe diſſident, niſi cum aliorum ſanguini inſidiantur...* Mirari equidem jure quis poſſit, quî factum ſit, ut ita in præceps ruerit Literatorum natio, cùm nec ingenium deeſſet, nec occaſio ad meliora audenda. Verùm non patitur locus & tractationis ratio, ut ſingula fuſiùs exponamus. His igitur relictis, lubet nunc percurrere inſigniora Ordinis noſtri loca, in quibus ſolidiores diſciplinæ & artes, quantum æruginoſa illa ferebant tempora, conſervatæ ampliùs floruerunt.

Pauli Langii & aliorum de primis Scholaſticis ſententiæ.

Et quidem in Anglia bonarum artium ſtudia adhuc in quibusdam viguiſſe cœnobiis plura nos docent exempla. De S. Albani monaſterio illud cumprimis memoratu non indignum occurrit, quòd ibi ſub finem duodecimi atque initium decimi tertii ſeculi contigit. SIMON ejus loci Abbas haud ſecus eruditus ac probus in ſuſcipiendis religioſis tyronibus ad hoc præcipuè invigilabat, ut adoleſcentes bonæ ſpei, viróſque Literatos attraheret & congregaret. Erat enim opinionis, ut quisque eſſet literarum ſtudioſiſſimus, ita diſciplinæ etiam monaſticæ fore ſtudioſiſſimum, atque in ea re vehementer ſudaturum, ut doctrinæ morum integritas reſponderet. Nec facilè ſua ipſum fefellit opinio. Sub ejus regimine ſanctioris vitæ deſiderio in S. Albani monaſterium ſeceſſerunt *Garinus*, & *Mathæus*, fratres germani, magnæ famæ & celebris nominis propter vitæ ſuæ reverentiam & literaturæ excellentem peritiam. Habuerunt etiam hi duo quendam nepotem, magiſtrum videlicet *Garinum*, in Decretis Lectorem nominatiſſimum. *Hi igitur tres*, inquit Mathæus Pariſius, *quaſi triplex funiculus, qui de facili non rumpitur, multos nobiles ac potentes tam ſeculares laicos & Prælatos, quàm cucullatos ſibi amiciſſimos reddiderunt.* Scholam enim rexerunt in Burgo S. Albani, quâ tunc temporis vix inveniretur in Anglia ſchola melior vel fructuoſior, aut ſcholaribus utilior vel copioſior. Hi tres quamquàm ſeculares, converſationis honeſtate & vitæ puritate, Monachi cenſeri promeruerunt. Iſte magiſter *Garinus*, & frater ejus *Mathæus*, & eorum nepos magiſter *Garinus*, & duo eorum diſcipuli & ſocii *Fabianus* & *Robertus* de *Salerno* voverunt, ſe fore apud S. Albanum habitum religioſum ſuſcepturos: admoniti viſione ſpeciali & ſpirituali. Omnéſq; hi votũ impleverunt, præter magiſtrum *Garinum* juniorem; ille tamen, quod habitu omiſit, vitâ honeſtâ complevit. *Garinus* autem ſenior infra breve tempus propter vitæ ex-

Literarũ cultus in Anglia.

Florent in S. Albani monaſterio *Garinus*, *Mathæus* &c.

excellentiam virtuosæ, & literaturæ copiosam peritiam in Priorem electus & creatus est. Assumpto autem de medio Abbate *Simone*, & vacante Abbatia, electus est in Abbatem GARINUS Prior, qui deinde *Mathæum* in Priorem sublimavit. Sub doctis adeò Superioribus res literaria in monasterio S. Albani pristinum decus facilè recuperavit.

Alexander Nekam eò loci eruditur.

Ætatem agebat id temporis *Alexander Nekam* in schola S. Albani literis elegantioribus à nostris eruditus. Hinc pro more hujus temporis ad Universitatem Parisiensem, Academiarum principem ac reginam, se contulit, ubi maximam doctrinæ laudem consecutus fuit. *Erat enim acutus Philosophus, in Theologia nulli inferior, Rhetor ac Poëta eximius.* Unde cùm Lutetiæ Parisiorum publicas habere lectiones cœpisset, ejus scholæ tanta auditorum affluentia frequentari cœperunt, quantæ capiendæ locus ac spatium deessent. Post aliquot annos in Angliam reversus, Dunestalpiensi scholæ præfectus fuit, quam tamen ut cum sancti Albani schola commutare sibi liceret, à GARINO Abbate instanter petiit, ut in vita hujus Præsulis legitur apud Mathæum Parisium, ubi ad marginem hæc quoque adscripta fuerunt: *Hic cùm tunc temporis anno scilicet proximo* 1187. *transacto ad Dunestalpe scholam rexisset, vocavit eum Abbas Garinus iis literis breviter & jocosè scriptis.* (petierat enim Alexander Neckam scholam sancti Albani instanter) *Si bonus es, venias: si nequam, nequaquam.* Cui tum breviter & jocosè rescribens Alexander ait: *Si velis, veniam, sin autem, tu autem*: ac si diceret, *non multùm curo.* Ferunt alii, petiisse tunc à *Garino* monachalem habitum, ac jocoso dicterio repulsam haud ægrè tulisse. Factus autem posteà Cicestrensis primùm Canonicus secularis, tum Excestriensis Regularis Divi Augustini, in Abbatem denique ejusdem Ecclesiæ anno 1215. electus est, diémque obiit anno 1227.

ambit præfecturam scholæ sancti Albani.

repulsam passus, fit Canonicus Regularis.

Florent ibidem Rogerus de Vendovera, &

Floruisse autem literarum studia hoc seculo in S. Albani monasterio, vel duo solùm celeberrimi Viri ac *Regii Historiographi*, *Rogerus de Vendovera*, & *Mathæus Parisiensis* nullum dubitandi locum relinquunt. Uterque enim ab ineunte ætate eò loci in liberalibus literis educatus, tantum hausit doctrinæ, quantum ferè hoc tempore, nemo alius in Anglia. Atque ut de solo MATHÆO *Parisiensi* loquar, eximiam ejus doctrinæ laudem ex Joanne Pitseo (q) in Opere suo de Scriptoribus Angliæ paucis huc afferre placet. *Mathæus Parisiensis*, inquit, *Ordinis S. Benedicti Monachus ad S. Albanum Congregationis Cluniacensis ab ipsa, uti videtur, adolescentiâ quasi Deo dicatus, & monasticæ disciplinæ traditus, egregiam, quam natura dederat indolem, omni laudabiliori eruditione perpolivit, omni virtute ornavit.* Manuarius *scriptor, pictor non vulgaris, omnes denique mechanicas artes, quantùm & quâ parte liberale ingenium decere possunt, sufficienter didicit. Artes autem liberales accuratè calluit. Poëta elegans, Orator facundus, Historicus percelebris, Theologus solidus, & quod omnium caput est, manuum integritate purus, vitæ innocentiâ clarus, simplex, candidus.* Quî fieri verò potuisset, ut Mathæus in S. Albani monasterio has doctrinarum disciplinas perciperet, nisi qui præceptores in artium studiis literatissimi versati extitissent, à quibus ea discipulis traderentur?

Mathæus Parisiensis.

Idipsum ex eo confirmari ampliùs potest, quòd cùm universa Angliæ monasteria vel *Oxonium* vel *Cantabrigiam* monachos studiorum causâ mittere tenerentur, solum Ablanense unà cum Dunelmensi (*quæ sua separatim sibi Collegia paraverant*) exceptum fuit. Hoc verò ut meliùs intelligatur, sciendum, quòd seculo XIII. fundatum sit *Collegium Glocestriense* apud Oxonium pro monachis Provinciæ Cantuariensis, eâ ratione ac consilio, ut in illo veluti studio Generali, Religiosi juvenes ex diversis monasteriis transmittendi ad literas cùm humanas tum divinas addiscendas incumbere valerent, *neque semper aliqua doctrinæ suffragia ab externis cum sacri Ordinis despectu mendicare cogerentur*: Quæ res cùm prudentiæ plena, atque è gloria & existimatione Ordinis esse videretur, brevì factum, ut pro aliarum provinciarum monachis aliud Collegium, seu Studium Generale in Urbe *Cantabrigiæ* excitaretur. Atque adeò Angli Benedictini rem literariam Ordinis nostri sartam tectam conservare studuerunt, eámque subinde literis præsertim *Benedicti XII.* confirmati strenuè tueri perseverârunt, quousque religio non Benedictina tantùm, sed Catholica etiam omnis in Anglia ab *Hen-*

Studium Generale in Collegio Oxoniensi,

item Cantabrigiæ

(q) æt. 12. Scriptore 367.

Henrico VIII. excidium passa est. Eâ verò ætate præter enumeratos cumprimis inclaruêre *Gervasius* fani Servatoris Cantuariæ Monachus; *Elias de Trickingham* Petriburgensis; *Adamus de Domersham* Glostoniensis; *Joannes Castor* sive *Fiber* Westmonasteriensis; *Bartholomæus Cotton* Norwicensis &c. relictis ingenii monumentis percelebres.

Collegia pro studiosis Benedictinis excitantur Parisiis.

Anglos Benedictinos æmulari hoc ævo visus est MATHÆUS *Vindocinensis*, Abbas S. Dionysii in Gallia; qui cùm monachorum suorum instructioni tantum consulere vellet, quantum posset, Collegium anno 1263. in Suburbio S. Germani, cum licentia Abbatis ejusdem monasterii fundavit, quod hodie tamen, ut ferè fit, in alias ædes commutatum est. Annis abhinc non plus sex elapsis, videlicet an. 1269. YVO DE VERGII Abbas Cluniacensis Collegium in Academia Parisiensi extruere cœpit ad usum & commoditatem non Monasterii tantùm, sed universæ Congregationis Cluniacensis, qui Lutetiam Parisiorum ad studia mittendi essent, quod deinde *Yvo II.* prioris Nepos, itémque Abbas Cluniacensis ad fastigium perduxit. Hisce Collegiorum Fundatoribus tertium è nostris addit *Bucelinus* ad an. 1294. clarum, *Joannem de Cressy* ex Episcopo Meldensi S. R. E. Cardinalem, illustrioribus hujus seculi viris meritò associandum, *cujus*, inquit, *inter alia præclarè gestorum in hodiernum diem insigne extat monimentum, Collegium Parisiis ab eo structum & denominatum.*

Viri docendi munere illustres,

Licèt autem *fundare* Collegium, nobile quidem opus sit, *docere* tamen in Collegiis quodamodo nobilius est. Ad illud fortunæ tantùm, sed animi bona ad hoc requiruntur; in *ædificando* manus & operæ, in *docendo* intellectus & præcipuæ hominis facultates laborant, & sicut aurum ibi, ita hîc cerebrum expenditur. Atqui etiam isto tam sublimi munere apud Gallos enituêre nonnulli Benedictinæ Familiæ principes hoc seculo viri, *Edmundus* nempe Cantuariensis Archiepiscopus, *qui*, teste Bucelino ad an. 1246. *Literas & Theologiam summâ omnium admiratione professus Parisiis est, eâ verborum efficaciâ, ut sæpè Auditores viri summâ authoritate moti lacrymas cohibere non valentes, codices compilârent.*

Edmundus Cantuariensis,

Joannes Algrinus,

In eadem Universitate Parisiensi *Joannes Algrinus* Cluniacensis Monachus, Priórque Abbatis-villæ tantâ eruditionis laude Theologiam docuit, ut eum *Gregorius IX.* P. M. post varios honores Ecclesiasticos, Cardinalem creaverit. Quam etiam eminentissimam Dignitatem ob doctrinæ amplitudinem *Bernardus* cognomento *Aiglerius* natione Gallus Monachus primùm Saviniacensis in Diœcesi Lugdunensi, ac posteà Cassinensis Abbas in Italia ab *Urbano IV.* consecutus est.

Bernardus Cassinensis.

Atque profectò tam præclara incentiva, & hujusmodi doctrinæ ac eruditionis prœmia cæteros in Gallia, Italia, Germania Benedictinos inflammare debuissent, ut pari industriâ ad literarum se referrent studia. Verùm illi in turpi otio magis considere, quàm honestissimum scientiarum curriculum conficere maluerunt, paucis exceptis, maximè in Germania nostra, ubi præter monachos exiguo numero, videlicet *Benedictum* Lasponem, Henricum Steronem Altahensem, *Adelbertum* San-Udalricanum, *Conrados* Schyrensem & Lauterbergensem, *Florianum* Corbeiensem, *Godefridum* S. Pantaleonis, *Bertholdum*, *Burchardum*, & *Eccardum* San-Gallenses, unici ferè hoc ævo florebant Abbates, *Arnoldus* Lubecensis, *Diethelmus* Spanheimensis, *Himbertus* Bursfeldensis, *Henrici* Fuldensis, Augiensis, Campidonensis, Altaichensis, *Hermannus* Corbeiensis, *Cæsarius* Prumiensis, qui post secessum in Heisterbacense cœnobium varia conscripsit; *Albertus* Stadensis, qui ad extremum etiam desertis ignavis suis Monachis ad castra Fratrum Minorum transivit. „Hoc „tempore, *inquit Trithemius* (r), „Ordo noster tam in eruditione scripturarum, quàm in sanctimonia vitæ meritorum nimiùm defecerat: „in quo monachus vel sanctus vel „eruditus rarus occurrebat. Quæ „quidem calamitas Ordinem sanctum „penè totum operuit: à quâ deformatione nunquam postea totus surrexit." Unde *Henrico Meibomio*, quamvis Acatholico Scriptori, fides non omnino deneganda est, cujus oratio, si unum alterúmve convitium demas, cum *Trithemii* verbis planè congruit. „Hoc tempore (*adscribo* „*Meibomii verba*) studia doctrinarum „à prima institutione in monasticis „scholis Benedictinorum præclarè exculta, inde emigrare quodammodò, „& in mendicantium fraterculorum erga-

Rei literariæ decrementa in Germaniæ monasteriis.

ac Ordine universo.

Meibomii hac de re testimonium.

(r) Chron. Hirsaug. Tom. 2. ad an. 1293. p. 59.

„ ergastula se paullatim recipere animadvertebantur. Res deploranda, „ detestandáque! homines Nazaræos, „ pietati otióque literario obstrictos, „ deditos, eámque ob causam magnatum aliorúmque fortunatorum hominum munificentia locupletatos, „ ita à seipsis desciscere, & degenerare, ita in ignaviam, socordiam, „ luxúmque prolabi, ut veteris sanctimoniæ, sedulitatis, & industriæ „ supersit nihil: atque ubi nuper apicularum alveoli fuerint, ibi nunc „ inertium fucorum latibula conspiciantur. „ Nolo plura, méque cohibebo, neque committam, ut Acatholici justam exprobrandæ inscitiæ causam habuisse videantur. Illud solatio esse potest, quod *Neibridius à Mundelheim* (s) tradit in Officina Antiquitat. Monastic. *Epist.* 82. *pag.* 381. nempe literas, quæ multis seculis inter Benedictinos viguerant, *ad Cistercienses, sub Regulâ etiam S. Benedicti militantes confugisse*; quorum Ordo seu Congregatio hoc seculo quàm pluribus cùm Episcopis tum Abbatibus, quàm piis tam doctis fuit illustris.

Musæ à Benedictinis ad Cistercienses commigrant.

Hujus seculi labes.

Communis tamen ferè fuit ejus seculi labes, ut dum Philosophia Aristotelico - Saracenica recèns invecta vigorem sumeret, ac numero docentium & discentium, itémque novitatum affectatione & tricarum atq; subtilitatum multitudine cresceret, melioribus ingeniis & aliquam magnitudinem præ se ferentibus ætas illa decresceret, solidioráque studia sensim flaccescerent; quo factum, ut familia Benedictina, quæ multis retrò seculis toto orbe terrarum habita est fœcundissima virorum omnis doctrinæ & virtutis laude præstantium parens, multis demùm in Provinciis, ac præsertim in Germania, istâ tam præclarâ laude quasi spoliata fuerit. Scimus quidem præter paucos vice omnium suprà enumeratos illustres eruditione viros, plures, quos è præcipuis *Nigrorum* delegit, selegítque *Hieronymus Platus* S. J. Scriptor non spernendus, à nostris passim huc referri. Ita verò ille (t): *Octavo*, inquit, *seculo Benedictino, ab anno* 1200. *usque ad* 1300. *floruisse accepimus* Helmandum (u) *Belvacensem Monachum in Divinis Scripturis eruditissimum, & in secularibus etiam literis, ac multis quoque libris scriptis nobilitatum. Eodémque tempore* Guilielmum *Abbatem Pictaviensem, non solùm Theologiæ, sed juris etiam civilis scientissimum. Deinde* Philippum Bergamum *in cœnobio Patavino egregium virum tum doctrinâ, tum eloquentiâ. Tum etiam* Petrum Bertorium *Monachum Parisiensem, cujus librorum grandis extat catalogus.* Sed quia *Platus* nonnihil in Chronotaxi & nominibus hîc cespitâsse notatur, ejus testimonio uti piaculum ducimus: *Quid enim attinet ementitos & fictitios Ordini Benedictino affingere honores, cùm suo satis superque splendore illustretur?* Certè sola sufficiens familiæ nostræ non unius, sed seculorum omnium decus B. Virgo GERTRUDIS à prima ætate Rodarsdorffensis cœnobii Monialis ac denique Abbatissa, hoc ipso declivi seculo eâ excelluit sanctitate & doctrinâ, ut ex instinctu Spiritûs sancti, à quo fuerat edocta, magno Ecclesiæ fructu, piarúmque mentium salute & consolatione *libros quinque spiritualium insinuationum* composuerit, quos latinitate donatos *Joannes Landspergius* summo seculorum omnium & pie legentium bono extulit. Sed & ipsius *Gertrudis* soror *Mechtildis* mirandum quoque in modum enituit, ut quæ in eodem cœnobio professa, & spiritûs, qui sororem repleverat, particeps effecta, *librum* conscripsit *suarum Revelationum*, spiritualis gratiæ divinæ dulcedinis multo abundè plenum. Possemus plures huc referre ætatis hujus scriptores Benedictinos, id modò si ageremus, ut historiam rei literariæ ad singula ejus membra extensam conderemus. Verùm tametsi reliquos omnes, quorum haud postrema inter eruditos hoc tempore fama fuit, undique comportatos, velut per lancem saturam ceteris jam in staterâ positis adjiceremus, quid tamen pauci hi in comparatione tot doctissimorum virorum, quos scholis Benedictinis prioribus seculis præfuisse, & egregiis ingenii monumentis genus omne eruditionis illustrâsse, vel ex solis eorundem prædecessoribus ad secula IX. X. & XI. laudatis colligere licet? Iis igitur omissis ad alteram progredimur periocham.

Scriptores aliqui Benedictini.

S. Gertrudis & Mechtildis.

I 3 SECU-

(s) Ex Paulo Langio ad an. 1258.
(t) Platus *lib.* 2. *de bono relig. cap.* 32. Bucelinus *in Annal. Bened. ad an.* 1299.
(u) Lege *Helinandum* Cist. observ.

SECULUM ÆRÆ VULGARIS XIV. BENEDICTINÆ IX.

Status rei literariæ ab anno 1300. ad 1400.

HAud multo lætior Musis Benedictinis affulsit tertia, quæ successit Scholasticorum ætas ab anno 1330. usque ad finem seculi XV. decurrens. *His quippè temporibus*, inquit Henricus Whartonus (x) *neglectum meliorum literarum studium, conculcata pietas; & hinc effreni Ordinum Mendicantium intemperie, illinc futilibus controversiis, discissus Christianus orbis.* Ab Academiis, ut diximus, jam diu exulârat castioris Theologiæ cultus, & salebrosis scholarum nugis locum cesserat; Istas quin etiam è Clero pauci excoluerunt. Sacerdotibus enim secularibus Juris Canonici ac Civilis scientia præprimis in votis fuit, quâ ad summas Ecclesiæ dignitates compendio perveniri posset. Soli ferè Mendicantium Ordini rerum divinarum studium excolendi gloria relicta est. Isti verò immensam exinde apud vulgus authoritatem obtinuisse non contenti, in Academiarum cathedras avidi involârunt, & antiqua aliorum munera ruptis disciplinæ Ecclesiasticæ repagulis sibimet ipsis arripuerunt. Neque ipsis tamen Mendicantibus ad amussim inter se convenit. Hinc natæ *Spiritualium*, *Beguardorum*, *Beguinorum*, & *Fratricellorum* sectæ, ferali odio, mutuísque jurgiis sese confodicantes, & tanto subinde animorum æstu concertantes, ac si totius religionis prora & puppis in eorum nugis stetisset. Eâdem ætate Sedes pontificia Avenionem translata est, indéque haud parum imminuta Majestas Apostolica, maximè postquam *Ludovicus Bavarus* Imp. anathema sibi à *Joanne XXII.* incussum spernere, & doctissimorum hominum calamos in subsidium vocando, quâ potissimùm ratione Pontificum fulmina (si diis placet) essent repellenda alios docere sustinuit. Post ejus seculi medium *Wiclefus* novas hæreses excitavit, accitísque pluribus per Angliam, Bohemiam, exterásque gentes discipulis, errores suos longè latéque propagavit; quos tamen voce & calamo egregiè impugnârunt nostri. Perturbatis quoque rebus Ecclesiæ strenuè consuluerunt assumpti è divi Benedicti familiâ Pontifices Maximi, BENEDICTUS XII. CLEMENS VI. & URBANUS V. Tum etiam orbem beârunt plurimi illustres viri ex florentibus illâ ætate *Sylvestrinorum*, *Cælestinorum* & *Olivetanorum familiis*.

Illustres ejus seculi Scriptores.

Idem Seculum exornârunt non pauci è nostris omni genere virtutum, & multiplici melioris eruditionis supellectile instructi, quos inter cumprimis memorandi, *Eberardus* Altachensis; *Engelbertus* Admontensis in Styria Abbas; *Guillelmus de Nangiaco*; *Guido de Castris*; *Edmundus de Hadenham* Roffensis; *Petrus Boherius* Urbevetanus Episcopus; *Robertus Grimus* Bardeneiensis; *Richardus Walingfordius* Albanensis in Anglia; *Joannes Thanatensis* cœnobii S. Salvatoris apud Cantuariam Monachus; *Robertus de Graystanes* Dunelmensis; *Joannes Everisdenus* S. Edmundi in Anglia Cellerarius omni humanioris literaturæ scientiâ, & jurisprudentiâ excultus; *Rogerius Hardenus* Cestrensis Monachus eleganter doctus; *Petrus Rogerius de Malomonte* Abbas Fiscanensis; *Guerricus* Igniacensis Antistes à relictis ingenii monumentis celebratissimus; *Richardus Cicestrius* Westmonasteriensis; *Joannes* Petroburgensis Abbas; *Gualterus Bederichworthus*, & *Galfredus Wartertbonus* S. Edmundi Ascetæ lectissimi; *Joannes Malverneus* Wigorniensis; *Joannes Scheppeius* Roffensis; *Henricus Rebdorffensis* in Germania Monachus; *Joannes Wiltonus* cognomento *junior* Westmonasteriensis, *cujus scripta*, inquit Pitseus, *pietatem redolent, & animum à terrenarum rerum contagione penitus alienum demonstrant*; RANULPHUS *Higdenus* Cestriensis; *Petrus Berchorius* Monachus & Prior S. Eligii Parisiensis, *Vir*, ut Trithemius asserit, *in divinis scripturis studiosissimus & valdè eruditus*; JOANNES *de Tinmuth* ad S. Albanum Cantuariæ Monachus melioris eruditionis panopliâ instructissimus; *Simon de Langham* ex Archiepiscopo Cantuariensi S.R.E. Cardinalis, primus qui *Wiclefi* nequissimi è clerico Apostatæ conatibus occurrit, & honore Piani collegii nequiter exambito eum deturbavit; *Mathæus Florilegus* Westmonasteriensis; *Guillelmus Thorn* Cantuariensis S. Augustini Monachus Benedictinus; *Stephanus Byrchingtonus* Cantuariensis; *Guillelmus Binghamus* Nordowicensis Monachus ingeniosus & doctus, zelóque divinæ gloriæ plenus; *Utredus Boltonus* Dunelmensis asceta doctissimus; *Castor-*

tonus

(x) Wharton in append. ad Guill. Cave Hist. lit. pag. 1.

tonus Nordowicensis; *Simon Pontbraius* seu *Soutbraius* Albanensis Monachus Ss. Theol. Doctor Oxoniensis, scriptis contra Wiclefum nominatissimus; *Joannes Wellius* Ramseyensis; *Joañes Radingbal*, & *Henricus Woodhil* Cantuarienses Monachi, Rectores successivè Collegii Cantuariensis, strenui Wiclefistarum antagonistæ; *Guillelmus Gillinghamus* Cantuariensis Bibliographus; *Edmundus Bromfeldus* Buriensis Monachus eximiè doctus; *Nicolaus Radeliffus* Sant-Albanensis; *Adamus Estonius*; *Joannes Castellensis* Monachus, cujus plura extant opera commendatissima. Sed cumprimis eodem seculo declivi enituit *Petrus Aiscelini*, seu *de Monte-acuto* ex Monacho & Priore S. Martini Parisiis Episcopus Laudunensis, dein S. R. E. Cardinalis, cujus inter alia præclara numeratur meritò Collegium sui nominis ab ipso Parisiis instauratum; ut variis jam exemplis dispalescat, quàm nostri de re literariâ & Ecclesiâ, infelici etiam hoc seculo, quo tot hæresum vespertiliones in publicum prorupêre, benè mereri studuerint. Sed enim quid circa studiorum Monasticorum instaurationem eâdem tempestate actum fuerit, paullò curatiùs exponere juvat.

Monachi ad literarum studia excitantur.

In Concilio Generali Viennensi, quod seculi hujus anno undecimo celebrari cœpit, CLEMENTI V. Summo Pontifici, cæterísque Ecclesiæ Patribus necessarium est visum, ut Monachi ad scientiarum studia excitarentur. Posteaquàm enim alios instruendi munus abjecerunt, ipsi literas dedíscere, otio autem ac desidia languere cœperunt. Refert *Justinus*, quòd Lydis in pœnam rebellionis à *Cyro* Persarum Rege arma & equi adempti fuerint; ipsi verò jussi sint, caupones & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam, potens, & manu strenua, effœminata mollitie, luxuriáque virtutem pristinam perdidit, & quos ante *Cyrum* invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Haud secus quàmdiu Benedictini operam in docenda juventute posuerunt, nihil illis solertius, nihil laboriosius, nihil eruditionis gloriâ illustrius. Quid enim ad fastigium non cujusvis ecclesiasticæ; sed Archiepiscopalis, Cardinalitiæ, & Pontificiæ etiam dignitatis quàm plures Benedictinos evexit? certè non popularis ambitio, sed spectata cùm virtutis tum doctrinæ præstantia.

Literis exculti in honore,

illarum verò rudes contemptui habentur.

Ubi primùm verò scholasticæ ac literariæ exercitationes non ampliùs illos subegerunt, otio & ignavia languentes pristinæ doctrinæ decus amiserunt; & quibus literarum studia summam apud Reges, Principésque authoritatem comparârunt, ita ut intimis consiliis adhiberentur, regni ac imperii Archicancellarii constituerentur, summis legationibus fungerentur, in desidiam lapsos contemptibiles atque exosos reddidit inscitia, ut nullo deinceps haberentur loco. Quæ res quàm indigna relatu, tam graves gemitus & suspiria (y) *Petro Viselbeccio* hujus ævi Monacho perinde docto ac probo ciebat.

Viselbeccii querimonia de neglectû literarum.

„ Nunc nullius rei, *ingemiscebat*, minor cura in cœnobiis nostris, quàm scholarium. Inde ludibrium populo simus, & omni genti odium. Apex presbyterii psalmos deplaterare in templo, aut aliquid mussitare in stallo, seu in angulo missam legere. Imò si quæ vivida sint ingenia, & exemplo Majorum accensa, studia Majorum amplecti velint, damnantur ad alios labores planè rusticos & sordidos. Si qui autem de vaccis, caballis, canibus venaticis, de tritico & brassica benè discurrere valeant, hi digni sunt ad regendas Præposituras & familias ampliores. Ita puri idiotæ & homines prorsus agrestes nascuntur in monasteriis. Ego inter eruditos me non profiteor. Tardioris quippe ingenii homo semper fui, & memoriæ non adeò tenacis, studia tamen amo, omnésque eorum sectatores. „ Hi gemitus, hæc suspiria erant *Petri Visselbeccii*, Monachi Eresburgensis, Imperialis & primi in Saxonia à fundato Christianismo monasterii. Erat Philosophiæ & Theologiæ strenuus auctor, linguæque Græcæ haud ignarus. Vixit pietati & doctrinæ semper intentus, ut tandem à superioribus suis SS. Theologiæ Doctor in cœnobio isto constitueretur. Decessit lentâ phtisi consumptus anno 1395.

Conciliorum & Pontificum Decreta de studiis resuscitandis.

Cùm igitur monachi contenti elaboratis majorum religione atque doctrina monasteriorum bonis, literarum & cum his virtutum studia deposuissent, *in otio & pigritiâ fruges consumere docti*, è veterno excitandi erant. Unde, ut paullò antè dicebam, jam tandem an. 1311. in Concilio Viennensi ad litera-

(y) Vide ejus Chronicon Huxariense à Francisco Paulini editum.

rarum studia compellendi fuerunt, editâ constitutione, *ut in singulis ipsorum monasteriis idoneus teneatur magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter.* Concilii Viennensis decretum ampliùs explicavit BENEDICTUS Papa XII. in sua pro Benedictinis Monachis Constitutione, Capite VI. sic decernens (z): „Quia verò per exercitium lectionis acquiritur scientiæ „ margarita, & per studium sacræ paginæ ad cognitionem excellentiæ „ divinæ familiariùs pervenitur, ac „ per agnitionem humani Juris, animus rationabiliter efficitur, & ad „ justitiam certiùs informatur. Nos „ cupientes, ut Viri ejusdem Ordinis „ [*Benedictini*] in agro Dominico laborantes, in primitivis, ac deinde „ in Divini & humani, Canonici videlicet Juris scientiis instruantur; „ Constitutioni CLEMENTIS Papæ V. „ & Prædecessoris nostri &c. inhærentes, illam volumus & præcipimus „ firmiter observari, & nihilominus „ adjiciendo statuimus, & ordinamus, „ *ut in quibuslibet Ecclesiis Cathedralibus, Monasteriis, Prioratibus & aliis* „ *Conventualibus & solemnibus locis*, „ *quibus ad hoc suppetunt facultates Ordinis seu Religionis hujusmodi, deinceps habeatur Magister, qui Monachos eorum doceat in hujusmodi scientiis primitivis*; videlicet *Grammatica, Logica, & Philosophia*: proviso attentiùs, ut seculares instruendi cum ipsis Monachis docendis „ nullatenus admittantur. Cui quidem magistro, si monachus non „ fuerit, ipsius Ordinis &c. pensionem viginti librarum Turonensium „ quotannis dandam; si verò in monasteriis adsit monachus idoneus „ ad docendum, deputari ad id per „ suos Superiores debet, cui ultra victum & vestitum decem libras Turonenses pro libris, vel aliis suis „ necessitatibus emendis dandas constituit. Antistites verò ut dociles, & „ vitæ ac morum honestate decoros, „ ad puritatem religionis tenendam, „ & ad acquirendum fructum scientiæ „ aptiores Monachos, cum consilio „ proborum & seniorum de monasterio eligant: & quo loco, quo tempore, lectionibus scholasticis, quibus verò horis Divinis Officiis studentes vacare possint, ordinent, „ ídque super instructores & instruendos, num debitè omnia faciant, diligenter attendant, & negligentes „ compellant, ordinavit. „ Capite verò 7. ejusdem Bullæ de studentibus Monachis ad generalia Studia mittendis agens sic orditur: *Cæterùm quia expedire cognoscitur, ut postquàm præfati Monachi in prædictis scientiis primitivis eruditi fuerint, ad sacræ Theologiæ & Canonum transeant facultates.* Ubi dociliores & capaciores Monachos ad publicas Universitates mittendos esse jubet; modum etiam & viam præscribit; qualiter & per quos, hi, qui studiis generalibus deputantur, eligi debeant: quo etiam tempore anni à suis Prælatis mittendi sint, definit. Circa hujus definitionis aliarúmque ordinationum executionem, si negligentes Antistites vel Priores fuerint; pœnas in eosdem fulminat, & beneficiis privandos decernit. Capite autem 8. idem Pontifex de pensionibus studentium prolixiùs duobus ferè foliis, tractans, quantitatem pensionum tempúsque missionis præfixit. Modum faciendarum pro studentibus contributionum, pœnásque non solventium decrevit: Uniri posse beneficia curam animarum non habentia, pro augmento pensionum ad studia mittendarum, concessit. Monachos verò benè de literis meritos, vitæ laudabilis, aliásque idoneos & discretos per Superiores non debere à studio revocari, sed permitti & provideri, ut ad gradus scientiarum, ad Baccalaureatûs scilicet & Magisterii, vel Doctoratûs honores perveniant, lecturásque continuent: Utque omnes in scientiis laudabiliter proficientes Monachos dignis attollant honoribus & promotionibus efferant opportunis, Prælatos obligavit. In quos, si negligentes in prædictis reperirentur, uti statutis Pontificiis rebelles, Priori generalis studii potestatem & jus dedit fulminandi & publicandi sententias, à quibus absolvi nequeant, nisi per eundem vel Congregationis Præsidem, ídque pœnis priùs solutis, & omnimodâ satisfactione impletâ. Vetat ibidem, ne Monachi ad Doctoratûs & alios facultatum promovendi gradus, impensas prodigant majores, vel convivia festiva procurent, super quo jurare eos debere, priusquàm promoveantur. Ad hæc Monachis, sicut cæteris Clericis, ad gradus & honores Theologiæ & Juris Canonici accessus pervios indulsit; ubi etiam cuicunque Ordinis nostri, qui in Parisiensi, vel in aliquo alio generali studio per sex annos

Quid de Theologiæ & SS. Canonum Studiis.

Pœnæ in Superiores fulminatæ.

primitivæ scientiæ in cœnobiis docendæ.

Monachos benè de literis promeritos honoribus affici jubet.

Qualis Magister, & quinam discipuli.

iisdem gradus in Academiis suscipiendi facultatem indulget.

(z) apud Stanisl. Scyglieski in Aquil. Pol. Bened. p. 166.

annos in sacra Theologia studuerit, & ad id sufficiens & idoneus fuerit, posse in ipso Parisiensi studio, vel alibi cursus consuetos Bibliæ facere: qui verò per octo annos in Theologia profecerit, libros sententiarum legere valeat. In Jure quoque Canonico, qui per sex annos Jura Canonica in Parisiensi, vel alio generali studio audiverit, ad Licentiam, vel Doctoratum, & Lecturam Juris Canonici, sive Decretorum, in eodem Parisiensi, & quolibet alio studio, *in cappa suæ religioni congruenti, dummodò sufficientes & idonei fuerint, absque difficultate malitiosa, & impedimento, ab omnibus liberè admittantur, sicut cæteri Clerici seculares ibidem consueverunt admitti.* Non obstantibus quibuscunque statutis vel monasteriorum ejusdem Ordinis, vel certè studii Parisiensis, vel aliarum quarumcunque Academiarum, etiam confirmatione Apostolicâ roboratis. Derogátque universis & singulis hujusmodi consuetudinibus & Laudis expressis tamen statuto Parisiensi; *quòd nullus sine rubea cappa Decretum legere permitti debeatur*, vel quòd *nullus Jura Canonica legere valeat, vel ut Baccalaureus legere Decretales, aut ad Magisterium ascendere in Decretis, sive Doctor fieri Decretorum, nisi ibidem Canonicis Juribus studuissent &c.* De his & aliis omnibus, copiosissimè insignis hic Benedictini assertor honoris (a) BENEDICTUS XII. in sua *Benedictina*, quæ ab ipsius nomine, & quòd pro Benedictinis scripta sit, sortita nomen est, disposuit: & authoritate, quâ valuit Apostolicâ inviolabili constituit, ut studium in Ordine nostro priscis usitatum Patribus restauretur, & intermissum reassumeretur, si pristinum nitorem Ordinis vindicare, & Regularem observantiam cuperent conservare. Adverterat namque prudentissimè universi Orbis Urbísque Romanæ Præsul Apostolicus, jacentibus literis spiritum religionis sensim exhauriri, nisi vitali alimento literarum continuò nutriatur.

& derogat Statutis in contrarium.

Arnoldi Episc. Constitutio.

ARNOLDUS verò *de S. Asterio* in Lemovicibus Abbas, primus dein ejusdem urbis Episcopus, in Constitutionibus à se editis anno 1320. decrevit, *ut ad decus atque utilitatem ecclesiæ propriæ sex viri Religiosi ejusdem Capituli ad celebris alicujus Universitatis mittentur solemnia studia, ut ibi Theologiæ vel Juri Canonico operam navarent.* Sic itaque Benedictini, qui anteà domi seculares erudierunt, jam ab illis, postquàm scholis valedixerunt, instituendi erant. Egregiam verò laudem, & insigne Ordinis ornamentum! Illud verò magis indignum, quòd hac nostra ætate, quâ Familia Benedictina viris in omni literarum genere versatissimis abundat, Superiores quidam, quasi desperatâ Ordinis sui Religiosorum vel doctrinâ vel industriâ, suos Religiosos juvenes aliis instituendos committant. At enim quid facias, cùm arbitria præsidentium pro legibus sunt, sed non semper è re atque existimatione sacri Ordinis. Quæ res quàm indigna sit, scire quivis poterit, etiam me tacente.

Indecorũ Familiæ Benedictinæ, quòd ejus alumni hoc ævo ab exteris instituantur.

Narravit mihi aliquando Ordinis nostri Theologus, apprimè doctus, se à Superioribus suis in Germaniam missum, oculos primùm, ac mox supercilium sustulisse, cùm Familiæ nostræ juvenes Religiosos longè alias, quàm Benedictinas scholas frequentare vidisset: unde ejus rei causam ex Abbate quodam rescire expetiisse, qui duas in medium protulerit. Prima, quòd cùm pleræque Academiæ ac Universitates Catholicæ penes alterius instituti homines essent, mitti eò nostros debere, ut Laureâ seu Doctoratûs, sive Licentiatûs, seu Baccalaureatûs insigniri possint... Sed hæc ratio Theologo non magni facienda visa est. Nam in monasteriis, dicebat, *oportet esse viros doctos, non Doctores*, Licentiatos, aut Baccalaureos. Præsertim cùm *scholasticus gradus* (Magistri & Doctoris) *non scientiam, sed superbiam sæpius probetur augere.* Deinde si quando ad harum dignitatum gradus promovendi sunt, illos etiam apud nostros v. g. in Universitate Salisburgensi consequi possunt. Sic Patres Congregationis Anglicanæ anno 444. in Capitulo Generali sequens condiderunt statutum: *Præterea studentibus nostri Ordinis præcipimus universis, ne quis eorum quasi ab exteris mendicando apicem magistralem, seu gradum aliquem scholasticum temptet ascendere, vel præsumat, sub Magistro aliquo seu Doctore, qui nostræ non fuerit professionis &c...* Altera ratio, quam Abbas attulerat, haud majoris esse energiæ, atque prima videtur. Dicebat, multa Ordinis nostri Monasteria inter montes

Benedictinis apud Benedictinos studendum.

Statutum hac de re antiquum Congr. Anglic.

(a) apud Stanisl. Szygl. Aquil. Pol. Bened. pag. 166. Ipsam verò *Benedictinam* habes in omnibus Conciliorum editionibus, Regiâ, Harduini, Labbei, & Coleti.

Ratio in contrarium enervatur. tes & sylvas, & quasi tesqua ferarum sita esse, adeóque adolescentibus, qui in ea suscipi velint, plerumque inaccessa: unde juvenes Religiosos ad Academias & Universitates mittendos esse, qui velut aves illices suavi sua conversatione alios alliciant, atque ad monasticen amplectendam pertrahant. Miror, hæc dici potuisse. Nam constare Abbati debuisset, in variis Conciliis sancitum fuisse: quòd ex junioribus monachis ad publicas atque Catholicas Universitates mitti equidem possint, ea tamen conditione, ut in aliquo Collegio conjunctim, & à Laicorum consortio remoti habitent, ne cum iis conversando infectum mundi aërem attrahant, monasticam pietatem sensim sine sensu corrumpentem; quem proinde ut virus pestiferum fugere omninò teneantur. Religiosi in separato Collegio instruendi. Adeóque Religiosi juvenes in Academia & Universitatibus literis operam navantes conversationem secularium studiosorum, quantum fieri potest, fugere debent. Faciliùs enim fit, ut ipsi secularium vestigia & mores denuò consectentur, quàm ut eos mundi ludibria pertæsos in amorem sacri Ordinis abripiant. Quid dicam? quòd hi hujusmodi juvenes religiosi nondum eâ prudentiâ & mentis perspicaciâ sint, *ut spiritus, utrùm ex Deo sint*, probare possint? Experientia constat, eorum commendatione ad religiosi habitûs susceptionem Candidatos admissos fuisse, quem tamen non ita diu post vel ipsi denuò exuerunt, vel eo exuti fuerunt. Deinde an non etiam in Academiis, Gymnasiis & Lycæis, ubi Benedictini docent, egregii juvenes habentur, qui ad Ordinem suscipiendum allici possunt? Quid ergò hoc fieri debet alibi locorum? An quia nostrorum institutionem parvi, aliorum magni facimus? Denique quænam sunt illa monasteria, qui Candidatis destituta juniores suos Religiosos ad Academias & Universitates dimittere debent, ut juvenes ac adolescentes religiosæ militiæ aggregent? Mellicensis Monasterii elogium. Certè ex iis non est Mellicense Monasterium, de quo Cl. *Bernardus Pezius* ep. 2. Apologet. pag. 24. *Nullo non tempore præclaris adolescentibus, qui eo recipi ardenter cupiunt, abundat: quidquid etiam homines minùs amicè in nos affecti scribant, dicántve.* Floreant æquè in aliis Germaniæ monasteriis cùm literarum studia, tum religiosæ disciplinæ observantia, tum non unquam egregii deerunt juvenes, qui ad ea ingredienda Spiritu Dei agantur. Sed resumamus historiæ filum.

Alia mens, alia contentio, ut veterem & quasi avitum docendi morem in sacro Ordine retineret, præstantissimi hoc seculo in Anglia Præsulis fuit. Controversia de præfectura Collegii Cantuariensis. Erat is noster SIMON *de Langham* (b) Archiepiscopus Cantuariensis; quem inter & *Joannem Wiclefum* de Præfectura Collegii Cantuariensis gravis controversia exorta est. Nam cùm ejus antecessor SIMON *de Yslep* etiam Benedictinus Archipræsul ita collegium illud in gratiam studiosæ juventutis construxisset, ut tamen *scholasticum*, ut ita loquar, *imperium* penes monachum esset, *Joannes Wiclef*, superbus Academiæ Oxoniensis Theologus præfecturam, utut Benedictinis debitam, factione suorum invasit; Wiclefus eam appetit, quâ tamen sententiâ Archiepiscopi deturbatus est. sed ab ea repellitur, Is enim Radinghalium, monachum Cantuariensem, scholaribus præposuit; quô etiam citò domum revocato, alium monachum Cantuariensem, HENRICUM WOODHILL collegio præfecit. & Henricus Woodhill eidem præficitur. Hic rem strenuè ex animo & sententia Archipræsulis gessit; cujus hic fuit conatus, ut secularibus ejectis clericis introducerentur monachi. *Wiclefus* verò ab ejus sententia ad Pontificem *Urbanum V.* appellavit. Sed cùm hujus etiam decreto, inspectâ fundatoris voluntate, jussus fuisset à præfectura removeri, actus in rabiem virus evomere cœpit. in rabiem hinc actus Wiclefus hæresin spargit. Ingens errorum ejus est colluvies, è quibus ille huc pertinet: *Academiæ, Studia, Gradus, diaboli negotium sunt.* Sed noster hic Archiepiscopus *ex ungue*, quod ajunt, *leonem*, & *ex cauda draconem* agnoscens, jam tum illius ferox ingenium prævidit, & ne diutiùs majori damno venena sua occultando noceret potentiùs, detexit, ut caveretur. Quam ejus providentiam, si reliqui Episcopi diligentiùs fuissent æmulati, nec impedivisset *Joannis Lancastrii*, sequaciúmque illius in Clerum invidia; certè Wiclefica anguina soboles in ipso, quod ajunt, ovo fuisset extincta. Sed cùm jam Principum potentiâ fretus hæresiarcha cœpisset palàm contra religionis catholicæ sanctissima secreta furere, tunc è nostris etiam monachis validissimos sensit antagonistas. cui à nostris strenuè resistitur, Quorum præcipui fuêre *Guilielmus Binghamus*, *Utredus Boltonus*, *Simon Southraius*, *Joannes Wellius*, *Nicolaus* Rade-

(b) Clem. Reyner. in Apostolat. Benedictin. in Anglia.

Radcliffus, quorum certamina cum *Wiclefo*, ab eóque relatas palmas suo describendas loco reservamus.

Fundatio Collegii Dunelmensis

Hîc tamen commoda se offert occasio, nonnihil de fundatione *Collegii Dunelmensis* dicendi. (c) THOMAS *de Hatfeild* Episcopus Dunelmensis in Anglia ab anno MCCCXLV. ad annum usque MCCCLXXXI. Monachis Benedictinis Ecclesiæ suæ Cathedralis plura contulit beneficia. Ut literarum verò studia apud ipsos promoveret, Collegium extra Urbem Oxoniensem pro Monachis VIII. fundavit; illud verò, ut fieri amat, ne concideret, Prior & Conventus Dunelmensis datis literis se obligârunt, ex quibus nonnulla hîc apponere visum est. „ Insuper plurima & magnifica beneficia nobis & Ecclesiæ nostræ præfatæ per eundem reverendum Patrem (*Thomam de Hatfeild*) Dei gratia Episcopum Dunelmensem, collata temporibus retroactis volentes, sicut meritò tenemur, in lucem deducere, ac perpetuæ memoriæ celebriùs comendare, promittimus bonâ fide, quòd *Collegium* dicti domini Episcopi Dunelm. quod de consensu & assensu nostro unanimi & expressò fundavit, ordinavit, & dotavit perpetuis temporibus duraturum in territorio nostro extra muros Oxonienses super Candich, quod Monachi nostri studentes inhabitant, & inhabitabant per antea multis annis, nos & successores nostri manutenebimus, sustentabimus, defendemus, quatenus in nobis fuerit, in perpetuum secundùm vim & normam inferiùs limitatam, scilicet quòd in præfato Collegio erunt VIII. Monachi Dunelmenses studentes, qui VIII. studentes eligentur & transmittentur ad dictum studium per præfatum Capitulum Dunelm. secundùm vim & formam in Constitutionibus Benedictinorum de studentibus ad Generalia Studia transmittendis providè ordinatam, ut Philosophiæ vel Theologiæ duntaxat vacent, principaliter & intendant. De quibus VIII. studentibus Prior Dunelm. de consensu & assensu seniorum unum eorundem in Priorem præficiet vel Custodem, cui cæteri intendant in canonicis & regularibus institutis; qui Prior vel Custos septimanis singulis saltem seniores omnes & alios confratres studentes convocare tenebitur ad locum aptum pro hoc celebrando. Ubi quemcunque eorum repererit negligentem circa Missas pro dicto venerando patre Fundatore, & omnibus fidelibus celebrandas, vel alia divina Officia perimplenda, seu in observantiis regularibus & statutis, vel non vacantem doctrinæ scholasticæ (ut deberet) castigare debitè & emendare, vel Domino Priori & Capitulo Dunelm. denuntiare indilate, si quidem (quod absit) incorrigibilem senserit, vel rebellem. Ipsi etiam VIII. studentes simul erunt comensales; qui etiam studentes omnibus diebus profestis vel omnes vel ad minùs duo Matutinas & omnes alias Horas Canonicas simul dicant. In diebus verò Dominicis & aliis festis duplicibus omnes conveniant in Capella... Insuper in præfatum Collegium VIII. scholares seculares, qui Grammaticæ vel Philosophiæ principaliter intendant, quatuor scilicet de civitate vel Diœcesi Dunelm. duo de dominio de Alvertonscyre, & duo de dominio ejusdem in *Howedenscyre* per IV. vel V. de senioribus & discretioribus Monachis Dunelm. astrictis in eorum conscientiis per Priorem Dunelm. & habiliores & indigentiores nominentur sine personarum acceptione de illis patriis, quatenus de eis constare poterit, aut de civitate & Diœcesi Dunelm. si in aliis duabus patriis tales reperti non fuerint, & econtrà ad nominationem dictorum seniorum per Priorem Dunelm. admittentur. Quibus scholaribus in secunda mensa seorsum à monachis, cum Clerico & aliis dicti Collegii servientibus providebitur per Priorem seu Custodem aut receptores denariorum loci, eorum statui competenter; & bis in anno tunicis & caputiis vestientur, & per Priorem seu Custodem loci debitè regulabuntur, ut in capella duo serviant temporibus opportunis exorando pro anima dicti Fundatoris, & aliis temporibus in scholis, & alibi doctrinæ suæ invigilent, ac in aula & locis aliis honesta ministeria, secundùm quod Priori seu Custodi visum fuit, libenti animo exequantur, dum tamen per ea eorum profectus in moribus aut scholasticis disciplinis nullatenus impediatur, nec

pro VIII. cœnobitis Dunelmensibus,

qui commensales esse tenentur.

Statuta de secularibus in Collegio studentibus.

(c) Ex Willelmo de Chambre in Historia Dunelmensi pag. 772. apud Henr. Wharton Angl. Sac. part. I.

„ nec non in omni loco & tempore vi- „ tam honestam ducere teneantur. „ *Succedunt Statuta alia Collegii Dunelmensis Oxon. & obligatio Conventûs Dunelmensis Ecclesiæ ad solvendum annuatim* 200. *marcas Custodi, sociis, & scholaribus dicti Collegii in perpetuum.*

Præter Monachos verò Dunelmenses multi alii Benedictini hoc ævo in Angliæ regno pectus gessêre doctrinâ munitum; quorum utinam vel tertia pars in Germania fuisset: at hîc *rari nantes in gurgite vasto*, quorum numerum ENGELBERTUS & LAMBERTUS pensare debent. Prior erat Abbas Admontensis in Stiria omni scientiarum genere cultissimus. Alter Abbas Gengenbacensis in Sueviâ, qui singulari eruditione atque doctrinâ tantam sibi existimationem comparavit, ut eum CAROLUS IV. Imperator suum Cancellarium elegerit, eíque res Imperii gravissimas administrandas commiserit. Sub eorum regimine Admontensis & Gengenbacensis scholæ non incelebres habitæ fuerunt. His duobus Abbatibus accenseri merentur *Bernardus Dapifer* Mellicensis, *Bernardus Noricus* Cremisanensis, *Gundakerus* Seittenstadiensis, *Eberhardus* & *Henricus Stero* Altaichenses, *Fredericus* Corbeiensis, *Hugbertus* Bleidenstadiensis, *Martinus* Fuldensis, & fors quidam alii. Nec hoc loco reticendum, quod anno hujus seculi octuagesimo octavo, *Colonia Agrippina* florenti omnium artium Academiâ, quam *Universitatem* vocant, URBANO VI. Pontifice Max. probante primùm exornari cœperit. Ad id verò instituti non parùm contulit THEODORICUS *de Cornu* Abbas S.ti Martini Majoris Colon. *vir literis & stemmate clarus*, qui herbescentia cùm egregiè foveret Studia, istud demùm promeritus est præmium, ut summo & sui Nominis & Monasterii honore, ac longè amplissimâ ad posteros derivatâ dignitate, jurisdictione, & viridi adhuc functione, *Almæ Universitatis Coloniensis Judex, juriúmque & Privilegiorum Conservator Apostolicus*, à BONIFACIO IX. renuntiaretur. Quamobrem præfatus Abbas in Fastis Sant-Martinianis hoc exornatur elogio:

Abbates docti in Germania duo, Engelbertus Admontensis & Lambertus Gengenbacensis.

Coloniense studium an. 1388.

> *Tum* Theodoricus de Cornu *nobilis ortu,*
> *Nobilior meritis summos excepit honores;*
> *Scandit & auricomæ sacraria celsa Minervæ,*
> *Erecti Studii* PRIMAS, *sacríque Lycæi*
> *Protector, judéxque à summâ Sede statutus...*

Toto autem orbe Christiano celebratissimæ tum fuerunt *Colonienses & Parisienses Scholæ*, inquit *Heumannus* (d), accinente veteri Poëta:

> *Agrippina & Parisium duo regna Minervæ.*

In Bohemiâ cùm Carolus IV. Rex ac Imperator non doctrinâ solùm excelleret, atque sex linguarum, Latinæ præprimis peritus esset, sed literas etiam, virósque doctrina & eruditione præstantes in pretio haberet, ad ejus exemplum Monachi quoque sese composuerunt. Nullum igitur ferè monasterium Familiæ nostræ in Regno Bohemiæ erat, in quo literarum studia non excolerentur. Præ cæteris *Asceterium Brevnoviense* inclytum habebatur, ex quo complures juniores Religiosi ad Parisiensem Universitatem, velut ad bonarum literarum emporium, mitti consueverant, ut Theologiæ, Juríque Canonico operam navarent. Nec segniter hoc ab iis fuit præstitum; plerique enim doctoratûs laureâ insignes in Bohemiæ regnum reversi sunt; ubi non domi solùm in monasterio, sed in Academia etiam Pragensi, quam Rex & Imperator *Carolus* fundaverat, Theologiam & sacros Canones publicè docuerunt. *Brevnovium*, inquit doctissimus Mathæus Boleluczkius in vita (e) S. Adalberti Martyris, & Archiepiscopi Pragensis, *Doctores & Lectores propè sexaginta continuò habuit.* Eximiam doctrinæ laudem! quam perpauca monasteria cum Brevnovio habent communem. Verùm de Regia hac Abbatia, ejúsque doctissimis alumnis suo loco uberiùs.

In Bohemiæ Monasteriis literis bonos habetur, maximè in Brevnoviensi.

In monasterio S. Michaëlis in Hildesheim (f) sub annum 1335. *schola* quidem *restaurata legitur*, sed *sub capitulo, ut scholares chorum visitarent*; hoc est, *ut vel nihil, vel certè quidem parùm addiscerent.* Quem enim profectum in literis faciet, qui omne ferè tempus, quô ad doctrinarum studia opus habet, orando, cantando, chorique omnia & singula obeundo officia consumere tenetur?

Scholæ instaurantur in monasterio S. Michaëlis.

In cœnobio S. Martyris Albani apud Moguntiam, quod tunc Ordinis nostri etiamnum fuit, his claruit temporibus *Arnoldus* Presbyter & monachus

Moguntiæ claruit Arnoldus.

(d) In Consp. Reip. lit. Cap. IV.
(e) Cap. XIII. n. VI. 137. b.
(f) Chron. S. Mich. apud Meibom. Rer. Germ. Tom. II.

nachus, vir suâ ætate magnæ opinionis atque doctrinæ, qui scriptis & moribus, *quasi rosa inter spinas*, deformatam conversationem monachorum redarguit, ut (g) *Trithemius* ait.

In Galliâ viri docti rei literariæ curam gerunt.

In Gallia tamen complures Monachi doctissimi laude suâ frustrari non debent. Atque ut de *Petro Berchorio* primùm dicam, qui postquàm in Cluniacensibus scholis juniores monachos literas, quibus informari ad humanitatem ætas juvenilis solet, docuisset, honestissima cupiditate studii sacræ Scripturæ incensus fuit, in quo quantum operæ posuerit, quantúmque profecerit, celeberrima ejus Opera Scripturistica loquuntur. *Henricus* verò *de Fauteriis*, Abbas Cluniacensis, anno 1308. annis undecim clavum tenuit, deinde translatus ad Episcopatum S. Flori pro Collegio Cluniacensi in Academia Parisiensi fundato multa laudabilia statuta edidit, quæ digna existimo, ut alio loco diductiùs referantur. Non dissimilis de re literaria sollicitudo laudatissima *Nicolaum* (h) *le Caudrelier* LVI. Abbatem S. Vedasti excepit; qui cùm ab ineunte ætate virtutem unà cum literis excoluisset, Parisiis hoc ævo Collegium, quod Atrebatense & Vedastinum vocant, excitavit, fatô functus anno 1337. In ipsâ verò Universitate Parisiensi *Rogerius* Casæ Dei monachus, postea CLEMENS VI. Romanus Pontifex, Theologiam cum omnium admiratione docuit. Apud Montem Pessulanum, & apud Avenionem *Guillelmus Grimoardi*, Monachus Mimatensis, dein Abbas S. Victoris Massiliensis, ac Doctor Decretorum solennis, multis annis legit; qui subinde publicis pro Ecclesia legationibus functus, demùm virtutis ac doctrinæ merito ad summum Pontificiæ dignitatis culmen evasit, dictus URBANUS V. Ab hoc Pontifice *Petrus Boherius*, S. Aniani Abbas, insignis suo tempore Juris utriusque mysta ac Theologus, ob notissimam Canonum scientiam vitæque probitatem Urbevetanus Episcopus renuntiatus fuit. In Universitate Tolosana *Guillelmus de Monte Lauduno* Professorem Juris Canonici egit; vir suâ ætate ob peritiam Juris celeberrimus, & *Decretorum Doctor elegantissimus* vulgò vocatus. *Philippus de Villeta*, Abbas S. Dionysii in Francia, cùm illic monachus factus esset, curâ & studio *Guidonis de Moncellis*, Abbatis sui, Lutetiam Parisiorum ad literarum humanarum simul & divinarum studia missus, ingenio iis apto favente, insignis in Theologia Baccalaureus & Orator, inter sui temporis alios facundissimus evasit. Et verò cùm egregiè adversùs BENEDICTUM Antipapam in solenni Conventû Prælatorum Parisiensi declamâsset, ad Abbatialis dignitatis apicem gradum faciens, successit Guidoni de Moncellis. *Guilielmi de Costa* è Cluniacensi Congregatione Licentiati in Theologia anno 1391. cum *Ægidio Morpain*, Magistro scholarum S. Dionysii, honorificè meminit *Buleus* in Historia (i) Universitatis Parisiensis. Atque hi, aliíque Benedictini, è quibus duo Summi Pontifices, ingenii sui ac doctrinæ divitiis effecerunt, ne seculum hoc, Familiæ nostræ nonum, pro deplorato, certè quidem in Gallia sit habendum.

(Margin notes: Petrus Berchorius, — Henricus de Fauteriis, — Nicolaus Caudrelier, — Clemens VI. — Urbanus V. — Petrus Boherius, — Guillel. de monte Lauduno, — Philippus de Villeta, — Guilielmus de Costa.)

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ XV. BENEDICTINÆ X.

Quod est ab anno 1400. ad 1500.

Exordia Seculi Ecclesiæ XV. funesta reddidit flagrans inter Pontifices *Petrum de Luna* & *Gregorium XII.* dissidium. Huic tollendo intendit quidem Pisana Synodus an. 1409. congregata; sed ex remedio deterior morbus. Dum enim abdicato utroque novus Pontifex *Alexander V.* eligitur, triceps facta est Ecclesia. Habitus interim pro legitimo *Alexander*; sed cùm fine anni ejusdem decessisset, Cardinales in ejus locum suffecerunt *Joannem XXIII.* Quot inde dissensiones, quot bella & schismata suborta sint, dici vix potest. Neque verò pax ulla haberi potuit, donec anno 1416. convocatâ Constantiensi Synodo, exauctorati sunt tres prætensi Pontifices, & *Martinus V.* sublectus est. Hoc in Concilio damnati sunt portentosæ iniquitatis filii *Wiclefus*, *Joannes Hussius*, & *Hieronymus Pragensis*, qui duo postremi cùm impotentiori temeritate paradoxa repeterent, rogo addicti sunt. Nec tamen in cineres redacta est Hæresis. Innumeræ enim inde per Bohemiam excitatæ Tragædiæ, hæreticis in Regem ipsum, atque in Prælatos, Doctores, Presbyteros, ipsásque Ecclesias & monasteria atrociùs debacchantibus. Grassante perniciosô isto schis-

(Margin note: Schisma Ecclesiæ.)

(g) Chron. Hirsaug. Part. II. ad an. 1317. pag. 143.
(h) Gall. Chr. Tom. 3. p. 388.
(i) Tom. IV. pag. 959.

mate ingentem Ordo S. Benedicti passus est jacturam. Quamvis enim aliæ quoque familiæ religiosæ tunc aliquid detrimenti ceperint, à nostris tamen clades major accepta est, quòd opimæ divitiæ avaros secularium, aliorúmque animos accendissent & inexplebilem acuissent orexin, dùm & ipsi Pontifices intrusi oblatâ parandorum amicorum occasione in alieno facilè ludebant corio, liberales de non suo.

Relaxatio disciplinæ monasticæ.

Relaxatio quoque disciplinæ, studiorúmque neglectus multa Benedictinæ invexerunt familiæ mala luctuosæ. Quapropter eadem sacra Synodus in eam veluti senectute labantem, & inter seditionum procellas fluctuantem mentis oculos intendens sacrorum Canonum sanctiones & omnia, quæ Summi Pontifices *Honorius III*, *Bonifacius VIII*, *Clemens V*, & *Benedictus XII*, pro conservatione pristinæ severitatis monasticæ, & studiorum cultu ediderant decreta, innovavit, ac convocato ex Moguntinâ, Bambergensi, Augustanâ, aliísque Germaniæ diœcesibus frequentissimo Abbatum cœtu, primùm in Monasterio Petri-domûs agitatum est provinciale Capitulum, in quo præsederunt *Ludovicus* Trenorchiensis, diœcesis Cabilonensis Abbas, *Thomas* Eboracensis, *Sifridus* Elwangensis, & *Joannes* Constantiensis Abbates. Quæ porrò ad solutos mores adstringendos & imminutam studiorum dignitatem restituendam egregiè sancita sunt, exhibet *Hermannus van der Hardt* Tom. I. actorum Concilii Constantiensis part. XXVI.

Concilii Constantiensis &c. decreta.

Martini V. Bulla ad Trevirenses, & Colonienses.

Paulò pòst MARTINUS V. Pontifex decretum in eandem rem condidit, insertúmque Bullæ *Ut sacra Monachorum*. . . ad *Lambertum* S. Maximini, *Joannem de Rode* S. Mathiæ Treviris, Gorziensem item, & Theologiensem Abbates transmisit, quos jubebat, & omni ratione perpellebat, ut conformandæ professioni & disciplinæ, ac studiis suas in sedes revocandis frequentissimum ejus Ordinis Abbatum & Cœnobitarum ex circumjacentibus agris conventum facerent, atque in eum, quem visum esset locum congregarent, multis saluberrimis ad id negotium tam pium, quàm necessarium rectè sapientérque gerendum additis præceptis. Hæc mandata ut in Treviros perlata sunt, Abbatibus summæ curæ fuit ea exequi, quare sub xv. kal. Nov. an. 1423. ex diversis provinciis cœtum contraxêre 79. & ampliùs Abbatum. Locus agendo conventui assignatus Monasterium S. Maximini, ubi ipso die S. Lucæ Evang. convenêre ex Treverensi quidem diœcesi viginti tres, ex Coloniensi XXIV. novem ex Leodiensi, ex Trajectensi sex, ex Metensi quinque, ex Tullensi quatuor, totidem Virdunensis & Monasteriensis isthîc habuêre. Utì verò in Moguntinâ & Bambergensi provincia, sic in Coloniensi & Treverica continuata deinceps fuêre Capitula provincialia. Pullulavit ab hac radice celebris illa & tantoperè laudata *Congregatio Bursfeldensis*. Unde respirare magis magisque indies reflorescere cœpit religio Benedictina, ex diversis illis provinciis in unum corpus assurgens.

Benedicti XII. constitutio de studiis Monachorum innovatur an. 1436.

Anno autem hujus seculi trigesimo sexto Constitutio *Benedicti XII.* de instauratione studiorum in Ordine Benedictino iterum renovata fuit, in Concilio Basileensi in quodam Capitulo, seu Comitiis Generalibus, ex pluribus Provinciis nostri Ordinis celebratis, coram Eminentissimo Cardinali S. Angeli, & Episcopis Diniensi & Lausanensi Benedictinis. Decreta porrò hujus generalis Congressûs leguntur in quibusdam Bibliothecis, nominatim in manuscripto quodam Abbatiæ S. Vitoni, vulgò *de S. Vanne*, Viroduni. Credo, ad celebrandum hoc Capitulum Generale magnam vim attulisse Venerabilem *Martinum de Senging*, celeberrimi Monasterii Mellicensis in Austria Priorem, qui ad ejusdem Concilii Patres vehementem habuit orationem (k), in quâ de reformatione statûs cœnobitici publicè agens, contra monachorum ignorantiam acriter declamavit.

Docti Abbates intersunt Concilio Basileensi: è quibus Joannes Langdonus.

Interfuerunt verò Concilio Basileensi complures Ordinis nostri docti Abbates, è quibus tres nominâsse sufficiat. JOANNES LANGDONUS (l) Monachus in Cathedrali Ecclesia Cantuariensi summâ eruditionis laude enituit, unde Collegio, quod pro studiosa juventute religiosa ex Provincia Cantuariensi Oxoniæ erectum stabat, Custos, seu Prior fuit datus. Quo in munere quam ille industriam non adhibuit, ut Sodales sui in literis quà profanis quà sacris haud pœnitendos facerent progressus? atque ut erat in

rebus

(k) Martini Senging integram orationem prælo paratam habuit Bern. Pezius, uti Præfat. in Tom. IV. Bibl. Ascet. testatur.

(l) Wharton Angl. Sac. tom. 1. pag. 380.

rebus theologicis versatissimus, Doctor Theologiæ summa cum laude creatus fuit. Nec in historia patria hospes scripsit de rebus Angliæ Chronicon *Thomæ Radburno* non semel laudatum. In Synodo Londinensi anno 1411. sessione primâ præclaram habuit orationem. Consecratus subinde Episcopus Roffensis missus est ad Concilium Basileense ineunte anno 1434. quo nondum elapso Basileæ magno Patrum luctû morti occubuit. Corpus in Angliam reportatum Londini sepultum fuisse *Baleus* docet. HENRICUS *de Gulpen*, Abbas Monasterii S. Ægidii in Nurinberga, *vir doctus, & magnæ reputationis*, qui in Concilio Basileensi, & extrà multa fecit in favorem monasticæ reformationis, & observantiam Regulæ, quam aliàs sermone docuit, in sua conversatione laudabilem ostendit. Scripsit excellentis ingenii sui opuscula, quæ *Trithemius* in Chronico Hirsaugiensi (m) recenset. BOLDEWINUS ex Abbate (n) S. Michaëlis Luneburgensis Archiepiscopus Bremensis, vir doctissimus. „Is à Patribus Concilii ad celebrandum Capitulum Abbatum & „Episcoporum Ord. S. Benedicti in „Bremensi & Magdeburgensi provinciis, nec non diœcesi Caminensi „pro hujusmodi Ordinis reformatione executor specialiter deputatus „fuit, quia Doctor erat Decretorum, „& Regulam optimè novit. Regum „etiam super hoc, Principum, Ducúmque Orator, Comitum, Baronum & militum dignitate & nomine major. Qui ita strenuè causas „semper peroravit, ut in conventû „ejus non solùm Reges Daniæ, Sueciæ, & Norwegiæ, sed Poloniæ, „Ungariæ, & B[illegible]iæ, ac Franciæ „silerent: cujus præsentiam *Albertus* Rex Romanorum desideravit, & „prædecessor suus invictissimus Imperator *Sigismundus*, ductus consilio Comitis de *Winsenborg*, earum „regionum auditoris, hunc reverendissimum Patrem Dn. BOLDEWINUM „ad se personaliter propter negotia „causarum cum THEODERICO Coloniensi, & *Gunthero* Magdeburgensi „Episcopis accersiri fecit; ubi comparuit coram Rege in Nurenberga „cum quinque nobilissimis Doctoribus, certísque Prælatis & militaribus equitum XLII. & mansit apud „Cæsarem ad tres ferè menses in Nurenberga. Postea rediens statuit, „primum Capitulum Ordinis S. Benedicti celebrari *Stadis* extra muros „in monasterio Beatæ Mariæ Virginis: ubi *Joannes Fabri*, Abbas Rastedensis, elinguis & stolidus cum „Abbate S. Pauli *Henrico*, discreto „tamen & illiterato ut ridiculum „apparuit, & vehebatur, qui simul „XXIV. consumserunt marcas Bremenses.„ Hanc narrationem, quæ in Chronico Rastedensi legitur, magis utique vero consentaneam esse judico, atque illam, quæ in Chronico monasterii S. Michaëlis in Hildesheim sequentibus verbis refertur:

Margin: Henricus Gulpen, S. Ægidii Norinbergæ Abbas.

Margin: Boldewinus S. Michaëlis Luneburg.

„Basileensi Concilio an. 1437. interfuit THEODERICUS *Brickmann*, „prædicti monasterii Abbas, vir in„scius & ignarus, habens secum viæ „comitem Capellanum S. Lamberti, „& in ministerio. Cùm autem idem „Abbas Theodericus esset vir egregius & regalis personæ, electus est „ab aliis Prælatis pro Missâ de Spiritu sancto cantanda, pro inchoatione Concilii, quod & fecit. Cui „cùm solenniter se expedivisset, suspicatus est quidam de Cardinalibus, „eum esse fortè Doctorem Theologiæ, vel Decretorum, cupiens „frui alloquio. Cùm autem alloqueretur per Cardinalem, nihil respondere poterat, quia inscius fuit, non „intelligens Latina. Dixit ergo præfatus Abbas ad Capellanum suum „materna lingua: quid jam respondebo sibi, ne confundar? cui Capellanus respondit: nominetis aliqua „castra aut villas circa Hildesheim, „quas cum nominaveritis, putabit „vos esse Græcum, & cessabit à vobis. Qui statim respondit Cardinali: „*Sturwolt*, *Hasse*, *Gissen*, *Vorrsche*, „*Bouenstede*, *Drispen*, *Stede*, *Izen*. „Quod audiens Cardinalis dixit ad „Capellanum suum: *Est Græcus?* „Qui respondit. *Etiam*, *honorande* „*Domine*. Et recessit ab eo. Dixit „autem Abbas ad Capellanum suum, „*Et quid respondebo in Concilio?* Qui „respondit: cùm interrogatus fueritis, dicatis Præsidenti verba ista: „*Ego sto cum istis, quidquid ipsis videtur, placet & mihi.* Qui oblitus verborum Capellani sui respondit: *Sto cum hic.* Et concitati sunt ad risum Prælati circumsidentes, ipse „cum confusione recedebat.„ Fabellæ huic,

Margin: Abbas analphabetus.

Margin: Risum movit patribus in Concilio Basileensi.

(m) Tom. 2. pag. 416.
(n) Chron. Rastedense apud Meibom. Rer. Germ. Tom. 2. p. 113.

huic, per me licet, fidem habeat, qui velit; apud me certè nullam assequitur. Qui memoriæ illam prodidit (o), Autor Anonymus est Chronicæ monasterii S. Michaëlis in Hildesheim. Quòd ejusdem loci fuerit monachus, ex ejus verbis in fine Chronici intelligitur.

Fabellam sapit hæc narratio.

Quisquis fuerit, causam profectò non habuit, alios ob inopiam atque inscitiam Romani sermonis deridiculo habendi; cùm ipse illius parùm gnarus sæpiùs in leges Prisciani peccaverit. Hodie inclytum Monasterium S. Michaëlis à viris doctis & eruditis minimè inops est, inter quos velut gemma eminet BENEDICTUS STOLTE, libris in lucem emissis clarissimus, ac Jurium cùm sacri Ordinis, tum Monasterii sui doctissimus vindex; cui jure quodam suo sociandus venit ejus Concellita *Angelus Flörchen* percelebris Chronographus, conscriptâ nuper *Archæologiâ*, scientiâ planè regiâ, futurus immortalis.

Afflictus in Germania rei literariæ status.

At enim rem deplorandam! quòd sanctissimus ille Ordo, à quo cùm benè vivendi tum rectè sentiendi leges, ipsámque propemodùm humanitatem tota Europa septem vel octo integris seculis acceperat, intermissô literarum cultu in magnam non bonarum artium modò ignorationem, sed quod consectaneum est, in regularis etiam disciplinæ ruinam, in Germania præsertim fuerit demersus. Quot enim non monasteria vel extincta, vel ab Ordine avulsa, vel secularizata? Sed malim hæc apud alios legi, præsertim *Joannem de Spira*, & *Martinum de Senging*, testes domesticos. Uterque enim in Mellicensi Monasterio Prioris munus administravit. Et *Joannis* quidem libellum de studio lectionis, & ejus impedimentis, in quo coævis sibi monachis non minimum ignorantiæ attribuit, *Bernardus Pezius* typis vulgavit; quemadmodùm etiam *Martini* orationem, in qua ad Patres Concilii Basileensis *de Reformatione* publicè dicens, contra eandem inscitiam declamavit, se pariter vulgaturum esse pollicitus est. Mellicensis verò Monasterii per ea tempora Abbas erat NICOLAUS *de Mazen*, quem Martinus V. in Concilio Constantiensi ex Italia evocatum ad preces Alberti V. Austriæ Ducis pro instauranda Benedictini Ordinis disciplina in plerisque Monasteriis collapsa Mellicium miserat.

Nicolaus de Mazen Mellicensis Abbas insignis.

Hic doctrinâ & virtute insignis Abbas in omnibus Monasteriis Austriæ, Sueviæ, Bavariæ, & Archiepiscopatûs Salisburgensis, in quibus Ordinem reformavit (*reformavit autem ut minimùm in septem supra decem monasteriis*) semper primam curam de regulari disciplina, alteram de literarum studiis habuit; optimè gnarus, illius observantiam sine horum præsidio non diu in flore & vigore futuram.

Eberhardus de Lainiz, Salisburgi studia promovet.

In San-Petrino Monasterio, quod est Salisburgi, ERHARDUS *de Lainiz* (p) bonarum artium & virtutum opibus dives, & discipulus olim famosi Magistri *Tinkelspilensis*, merces optimas ad S. Petri Ludimagister exposuerat. Ductus religionis amore, etiam cucullum sumpsit anno 1433. atque pro meritis intra anni spatium Professionem, Sacerdotium, ac Prioris officium adeptus, expleto anno altero etiam Abbatiam, communi voto delatam suscepit. Sub tam docto Abbate literarum studia in San-Petrino Monasterio, si ullo alio tempore floruissent, nisi *Erhardi* Abbatis tam celeriter cumulata munera mors anno proximo, seculi 36. superveniens simul abstulisset.

Capitulũ in Anglia habitum, de re literaria promovenda.

Venio ad aliud *Capitulum Generale* (q), quod seculi hujus anno quadragesimo quarto Northamptonæ in Anglia celebratum fuit, præsidentibus *D. Willelmo*, Priore Ecclesiæ Cathedralis Wintoniensis, Abbate Glocestriæ, & *Joanne* Abbate de Chertesey. Porrò in hoc Capitulo præclara quædam statuta, quæ ad literarum studia non conservanda minùs, quàm promovenda pertinent, edita fuerunt, quorum summa capita hîc delibare liceat.

Ubi statutum primò, ut Benedictini ipsi docerent.

Primum, ut in Collegio Oxoniensi docendi munus Professores Benedictini prosequerentur, ne, quod Ordini parùm honorificum, *doctrinæ suffragia ab externis mendicare cogantur*. Quod utinam vel hodie in tanta virorum doctissimorum copia, à quibusdam Superioribus meliùs observaretur! sed hos non semper gloria atque Ordinis existimatio sollicitat, sed politicæ, incertum quæ rationes nescio quò auferunt.

Secundò Minerval assignatum.

Secundum: Honorarium, seu Minerval decem libræ Sterlingorum è communi Congregationis Cantuariensis peculio Doctori Theologiæ decretum fuit: Doctori verò SS. Canonum viginti marcæ assignatæ

(o) Extat apud Meibom. Tom. 2. Script. Rer. Germ. pag. 523.
(p) Mezger Hist. Salisburg. l. 4. c. 39. in fine.
(q) Exhibetur à Clem. Rayner. Apost. Bened. Append.

Tertiò decretum ut non nisi sub Doctore Ordinis studeant Monachi.

signatæ fuerunt. *Tertium*: ut nulli Religiosorum studium vel Theologicum, vel Canonicum *nisi sub Doctore Ordinis* (quod benè notandum) auspicari liceat. *Quartum*: ut qui laurèa doctorali insigniri commeriti fuerint, præeminentia gaudeant, dum tamen ipsorum *Doctorum mores & conditiones Religioni*, *Doctoralíque gradui sint conformes*. *Quintum*: Ut nulli Religiosorum inter seculares studendi facultas sit. *Sextum*: Ut propter statas ex Philosophia & Theologia disputationes, studiosi Benedictini haud infrequenter tam in lingua Latina prædicent, quàm in vulgari, ut sic id audaciùs promptiúsque perficiant, cùm eos ad sua monasteria contigerit revocari. *Septimum*: Mulcta pecuniaria Abbatibus Congregationis imposita, qui suos ad generale studium non miserint. Sic, ut quosdam sigillatim referam, in publico Capitulo à Priore Studentium aliquando accusati fuerunt Abbas *de Abbotesbury*, qui unum scholarem per septem annos subtraxit de studio. Abbas *de Tanestoke* etiam unum scholarem per unum annum non permisit Universitatem frequentare. Abbas *de Burton* in transmittendo unum scholarem ad studium per unum annum integrum extitit defectivus. Abbas *de Michelney* in non mittendo suum scholarem per quatuor annos culpabilis est repertus. Abbas *de Hida* in damnosum convicinis monasteriis exemplum pensionem suo scholari debitam per duos integros annos solvere recusavit. Abbas *de Cestria* scholarem in Universitate non habuit per duodecim annos, eò graviùs puniendus, quò diutiùs negligentiam suam continuavit tempore tam longævo. Abbas *de Malmesbury* unum de suis scholaribus subtraxit per biennium, cujus defectus tantò attentiùs considerandus est, quantò frequentiùs culpabilis ante hæc tempora extitit prænotatus. Abbas *Abbendoniæ*, qui duos ad studium scholares transmittere obligatur, unum per biennium in monasterio suo permanere continuè compellebat. Abbas *Evesbamiæ*, qui Clericus & Graduatus extitit, duos de suis scholaribus per biennium subtrahere minimè verebatur: eò justiùs pœna in constitutionibus limitata percellendus est, quò clerimoniam enutrire, in qua honor religionis consistit, seipsum non disponit. Abbas *Westmonasterii* per unius anni spatium unum de suis scholaribus non licentiavit studium exercere: unde tantò justiùs meruit specialiter annotari, quantò in ecclesia exempta, & regalium insignium repositorio pastor est effectus, cujus dignitates eâ ratione, quâ ad profectum & honorem religionis tendere dignoscuntur, ferventiori debuisset zelo adimplere.

Mulcta pecuniaria Abbatibus imposita.

Superiores neglectûs studiorũ culpam non raró sustinent.

Quis verò ex his non intelligit, quòd non semper in privatos Religiosos, quò minùs optimarum artium ac disciplinarum stadium cum doctrinæ ac eruditionis laude decurrant, culpa conferenda sit; redit ea sæpè in illos superiores, qui si reditus ac proventus monasterii non dilapidant, certè aliquando in ædificiis, viridariis, conviviis, curribus & equis, cetérisque seculi pompis adornandis, ita sumptibus excedunt, ut cùm subinde in rem literariam pro Religiosis pecuniæ expendendæ sunt, parsimonia illis in memoriam redeat, eósque argentum deficiat, immò herculè bona mens. *Vos*, dicebat aliquando Joannes Trithemius (r) Abbas Spanheimensis, ad nonnullos sui temporis in Germania Abbates, *vos potiùs centum auri nummos in balneis & vagis discursibus inutiliter consumitis, quàm ad conducendum eruditum præceptorem monachis vestris quatuordecim expendatis.* Quibus literis Reverendissimus Germaniæ quispiam Episcopus Ordinis nostri Superiorem nostrâ ætate commonuerit, quásque minas iis inseruerit, ut Religiosos suos scientiis meliùs instrui curet, nos non attinet hìc dicere, qui neminem nominamus, ut irasci jure nemo nobis possit.

Gaufridus Abbas Beccensis suorum studia promovet.

Majori laude dignum se præbuit GAUFRIDUS *de Hispania* Abbas Beccensis in Normannia, qui seculo decimo quinto monachos in scholis aluit Parisiis, cujus liberalitate omnium evasère celeberrimi. En Chronici Beccensis verba: *Tres scholares ad studium Parisiense tenuit, & aliquando quatuor sumptibus magnis, quibusdam in Theologia, aliis in Decretis studentibus, & eos in gradibus facultatum, copiosis sumptibus honoravit: & manu largâ favore scholarium suorum, maximè Doctoribus facultatum Parisiensium bona ecclesiæ distribuit: quare dicti scholares, super omnes studentes in dicta Universitate, in maxima recommendatione habebantur.* Qui verò è Beccensi Asce-

terio

(r) Orat. V. inter octo, quæ in piis & spiritual. ejus Opp. habentur. p. 880.

terio Parisios mitti solebant, flos quasi religiosæ juventutis erant, quæ suas etiam domi habebat scholas, in quibus diversæ scientiæ prælegi consueverant. Discimus id ex Statutis Capituli (s) anno 1337. in Beccensi monasterio celebrati, quæ magistros scholarum & discipulos spectantia noviter condita fuerunt. *Ordinatum verò fuit, ut Bulla Domini* BENEDICTI *Papæ super ordinatione scholarium observaretur: & statutum est, ut quilibet Prior solveret dictis scholaribus, de quolibet franco redditus Prioratûs sui tres solidos, cum tribus denariis, persolveret integraliter in manu pitantiarii: sic quod magister in Theologia legens, quadraginta francos, & studens in Theologia totidem: & Doctor Decretorum, Jura Canonica legens, quinquaginta, & scholaris studens jura, & Baccalaureus in eisdem, triginta sex libras haberet.* Ex quibus Statutis liquidò constat, in Beccensibus scholis præter alias disciplinas Theologiam & Jus Canonicum hoc ævo tradi consuevisse.

Studia literarum in S. Germani monasterio reflorent.

In S. Germani etiam Monasterio Parisiensi, quod *à Pratis* appellationem traxit, hoc ævo literarum studia refloruerunt, maximè sub *Guilielmo Episcopi* Abbate, qui Præsul Jus Canonicum in Universitate Parisiensi prælegisse fertur. Quid? quòd *Guilielmus* noster *Totavillæus* S. R. E. Cardinalis, præcipuam Orbis Romano-Catholici Academiam, Parisiensem nempe, tam Pontificia, quàm Regiâ authoritate anno 1452. ita feliciter instaurârit, ut à JOANNE LAUNOIO *literarum in Academia jam senescentium, ac dissipatarum reductor & reformator* salutetur. Singularem enimverò Numinis providentiam, ut per Benedictinos restitueretur, per quos primitus fuerat instituta.

Academia Parisiensis à Benedictinis condita à Benedictino instauratur.

Alius S. R. E. Cardinalis JOANNES GEOFRIDUS anteà Monachus Cluniacensis hoc vivens ævo à *Jacobo* Cardinale Papiensi *Patriæ suæ decus, literarum ornamentum, & literatorum facilè Princeps* vocatur, nec immeritò, *ut qui*, teste PIO II. Romano Pontifice, *literas memoriæ multas mandâsset, & profanas & sacras, & quidquid apud Latinos legitur, percurrisset, selectisque Philosophorum & Poëtarum dictis referfisset memoriæ penum; ac de quacunque re sermo incidisset, paratus esset aliquid dicere, & priscorum dicta in medium afferre.* His duobus doctissimis Cardinalibus NICOLAUS

Cardinales docti ex Ordine S. B.

TUDESCUS, vulgò *Abbas Panormitanus*, & ipse S. R. E. Cardinalis accensendus venit, ut qui Jus utrumque in celeberrimis Italiæ Academiis, maximo studiosæ juventutis concursu, plausu, ac fructu annis minimùm viginti fuerit interpretatus. Pari rerum ecclesiasticarum peritiâ, & eruditionis laude conspicuus enituit AYMERICUS *de Peyraco* natione Gallus, Decretorum Doctor eximius, & Abbas Moysiacensis, insignis Chronographus, de quo plura *Baluzius* in vitis Pontif. Avenion. Tom. 1. col. 415.

Illustres in Anglia Scriptores: Bostonus Buriensis, Bibliographus.

Eodem seculo magnâ eruditionis famâ apud Anglos inclaruêre BOSTONUS *Buriensis*, JOANNES *de Lydgate*, THOMAS *Walsinghamus*, & THOMAS *Rudburnus*; & ille quidem in Buriensi S. Edmundi cœnobio monachus, supra suos concellitas industrius & laboriosus, quò rem literariam meliùs promoveret, universa ferè Angliæ Monasteria & Collegia perlustravit, Bibliothecas rimatus ubique libros conquisivit, Scriptores ordine Alphabetico digessit, ætatem eorum ac vitam adjecit, quibusque in locis monumenta illorum invenirentur, curatè notavit; quod opus doctissimus Vir *Thomas Gale* Ss. Theologiæ Professor, maximè commendat, idque suo tempore juris publici faciendum, aut saltem ex illo *Lelandum* à se edendum, illustratum iri adpromisit, utì refert *Whartonus* in Appendice ad *Cavei* Scriptores Ecclesiasticos pag. m. 77. Alter ejusdem Monasterii cœnobita ad an. 1440. clarus, post perlustratas exterarum simul ac patriæ regionum Academias, humaniores literas suo in cœnobio professus est, & edocendis Magnatum liberis gnavam dedit operam, multáque patrio idiomate poëmata componendo, multa ex Gallica, Italica, & aliis linguis vertendo, maximam sibi famam apud populares suos peperit; *Elegantiæ sermonis invigilans*, inquit Whartonus, *Anglicam linguam incultâ, quâ olim squallebat barbarie haud parùm defæcavit.* . . THOMAS verò *Walsinghamus* S. Albani Cantuariæ Monachus, scripsit de rebus Anglicis: *Rudburnus* autem cognomento *Junior*, Wintoniæ in S. Swithuni monasterio professus, Wintoniensis Ecclesiæ historiam egregiè illustravit. Præterea alios aliarum gentium viros pari eruditionis laude iis temporibus spectabiles; quorum denique curâ & indu-

Joannes de Lydgate, Anglicæ linguæ defæcator.

Thomas Walsinghamus, & Rudburnus, Historici.

(s) Chron. Beccense pag. 15. extat ad calcem Operum B. Lanfranci, quæ Luc. Achey. in fol. edidit.

industriâ factum, ut doctrina fugatis ignorantiæ tenebris quasi ab inferis emergeret, & bonarum artium linguarúmque studium monasteriis nostris, ac universo ferè orbi christiano sensim postliminio redderetur. Duplici id potissimùm causæ acceptum referri solet, captæ nimirùm à Turcis Constantinopoli, & inventæ eâdem ætate Arti Cusoriæ seu Typographicæ. Expugnatâ enim anno 1453. Græcorum Metropoli, doctissimi quique gentis istius viri paupertate & barbarici jugi duritie coacti in occidentales partes, præsertim verò in Italiam sese contulerunt, & non solùm Græcæ linguæ, sed & omnis ferè melioris literaturæ scientiam Latio secum invexerunt; saltem Latinis, ut aliquid supra nodosam scholarum disciplinam sapere contenderent, incitamento fuerunt.

Literæ post diuturnum squalorem paulatim resurgunt.

Dein reperta sub idem tempus *Ars Typographica*, seu *Harlemensibus*, seu *Mogonis*, seu *Argentinensibus*, aut etiam, *ut quidam volunt*, Monachis, id laudis debeatur, antiqua Eruditorum monumenta in lucem protraxit, recentiora majori celeritate propalavit, & ab interitu solertiùs vindicavit, atque ad posteros transtulit. Cujus quidem novæ inventionis occasione non ineptè monet Cl. P. *Oliverius Legipontius* (t), Monachos imprimendi artem suis in officinis diu secretò exercuisse, antequam propalaretur. *Superant enim*, inquit, *in Bibliothecis nostris non pauca ejusmodi monumenta sine calami vel pennæ usu, sed quemadmodùm* Saturni *tempore literas ferro vel ligno non conjunctim, sed singulas sigillatim imprimendo ab ipsis cœnobitis conscripta, & hac arte excusa, antequam de typographia cogitatum fuerit.* Opportunè tamen observat celeberrimus Annalium typographicorum Scriptor *Michaël Maittaire*, nihil temerè ad artem typographicam referendum, quod ante annum 1457. typis vulgatum venditatur.

Inventa ars typographica,

Quantum verò ad divinam hanc artem seu formandam seu promovendam contulerint nostri, paucis indicare lubet. In S. Jacobi Moguntiæ O. S. B. cœnobio hodiedum superant duo Psalteria in membranis excusa, quorum alterum hanc in fine nobis inscriptionem repræsentat: *Presens Psalmorum Codex venustate capitalium decoratus, rubricationibúsque sufficienter distinctus, adinventione artificiosa imprimendi ac caracterizandi absque ulla calami exaratione sic effigiatus, & ad laudem Dei ac honorem S. Jacobi est consummatus per* JOHEM FUST *civem Moguntinum &* PETRUM SCHOIFFER *de* GERNSZHEIM *Clericum anno D.ni Millesimo* CCCCLIX. *XXIX. die mensis Augusti.* In altero sic legitur: *Presens Psalmorum codex. . . adinventione artificiosâ imprimendi, ac caracterizandi, absque ulla calami exaratione in nobili civitate Moguntina bujus artis inventrice elimatricéque prima sic effigiatus, & ad laudem Dei ac honorem S. Benedicti, per* PETRUM SCHOIFFER *de* GERNSZHEIM *consummatus anno Domini MCCCCXC. ultima die mensis Augusti. . .* Similia ferè legas in libro, qui *Catholicon* appellatur, anno 1460. ibidem impresso. Quæ profectò validè evincunt, artem illam, & in hac urbe adinventam, & sub primis sui ortûs incunabulis à nostris egregiè adjutam ac promotam fuisse. Id quod manifestiùs apparebit ex aliarum perlustratione provinciarum, in quibus Benedictini suas ad Typographiam conferendo symbolas, rem literariam egregiè auxerunt, ac insigni beneficio cumulârunt.

quam Benedictini egregiè promovent,

primùm Moguntiæ,

Et quidem in Angliam translata vix appulerat Ars illa, cùm statim in Ordinis nostri Monasteria admissa fuit. Sic GUILIELMUS CAXTON inter primos Angliæ typographos celebris *Joannis Islip*, Abbatis Westmonasteriensis, in cujus usum opuscula quædam & exscripserat & verterat, benevolentiâ adjutus, Westmonasterii in magno Eleemosynario (vulgò *thegreat Ambrey*) typographeum instituit. Excudebantur verò codices, ad argumentum maximâ ex parte theologicum, usúsque ac ritus ecclesiasticos pertinentes, *quorum major numerus*, inquit MAITTAIRE, *ad nostram usque ætatem forsan pervenisset, nisi, ut conjicio, in cœnobiorum postea dissolutione, fervente* (quod plerumque fit in omnibus rerum cùm civilium tum religiosarum mutationibus) *reformationis* (seu veriùs defectionis ab orthodoxa fide) *æstu, spoliati, quippe redolentes papatum, interiissent.*

tum etiam in Anglia,

Nescio tamen, an non Itali Benedictini præ Anglis artem typographicam priùs expolire studuerint. *Post Moguntiam enim*, inquit allegatus *Mait-*

Idem faciunt in Italia Sublacenses Monachi.

(t) Differt. II. de MSc. & libris rarioribus. pag. 128.

Maittaire (u), Annalium typographicorum conditor, *nullus mihi occurrit, qui typographiâ expressè declaretur inclaruisse locus ante Sublacense Monasterium, in quo* LACTANTII FIRMIANI *Institutiones anno* 1465. *antepenult. Octob. in folio cusæ fuerunt, optimo certè, & Romano charactere.* Opus profectò eâ artis pompâ ad amussim exactum, ut nemo, qui viderit, nomen typographi abesse non indignetur. Illud etiam non reticendum censeo, quòd loca quædam à *Lactantio* ex aliis scriptoribus allata, *Græcis typis* exarentur, at nitidissimis, quíque eos, quos postea *Conradus Schweinheim* & *Arnoldus Pannartz* Romæ usurpabant, proximè referunt. Exemplar elegantis hujus Operis extat in Cæsarea Bibliotheca Vindobonensi. Valde etiam credibile est, ut iidem Annales observant, ibidem prodiisse *S. Augustinum de Civitate Dei*, in quo nullum quidem nec loci nec typographi indicium apparet, quum tantùm appareat annus 1467. at ejus libri character cum charactere *Lactantii* in Monasterio Sublacensi excusi idem prorsus est. Vir Cl. *Bernardus Montfauconius* in Diar. Ital. ægrè sibi persuadere posse affirmavit, libros excudi cœpisse in Cœnobio Sublacensi, priusquàm in ipsa Urbe Roma; nullus tamen, respondet Eminent. Cardin. QUIRINUS, admirationi huic locus erit, si animadvertamus, Teutonicos Monachos eâ tempestate Monasterium illud incoluisse, indéque causam Teutonicis Typographis datam, quàm citiùs ad Sublacensem oram divertendi.

& Augustæ Vindelicorum Sant-Udalricani.

Anno 1463. Augustam Vindelicorum venisse Typographiam à *Melchiore Stambeimio* SS. Udalrici & Afræ Abbate susceptam, scribit *Læscherus* ex testimonio *Bernardi Hertfelderi* in descriptione Basilicæ S. Udalrici pag. 181. *Michaël Maittaire* verò testem adducit *Joannem Adamum* in vitâ Joannis Guttenberg, quòd à *Joanne Bemler* ibi excusa fuerit *Biblia Latina* anno 1466. item *Libri Dialogorum S. Gregorii M.* anno 1474. & *Speculum Historiale Vincentii*, in magno folio, teste Carolo Stengelio in Comment. de Reb. Aug. part. 2. cap. 59. pag. 243.

Fuit verò *Melchior de Stambeim* Monachus primùm Mellicensis in Austria, tum Wiblingensis (x) in Suevia; relicto enim Mellicio, in quo sacri Ordinis professionem emiserat, Wiblingæ propè Ulmam domicilium fixit. Cùm verò vir esset admodùm facundus, & Doctor Legum, cum totius Conventûs San-Udalricani consensû in Abbatem hujus Monasterii constitutus fuit anno 1459. à *Petro de Schaumburg* Cardinali, cujus fuerat Consiliarius, quemadmodum etiam erat ejus successori *Joanni à Werdenberg*, & *Ludovico* Bavarorum Duci ab intimis consiliis. Præfuit annis sedecim utilissimè, quibus inter cætera construxit Bibliothecam, quam multorum librorum studiosâ coëmptione locupletavit.

Melchior de Stamheim, quis fuerit.

Anno 1473. *Henricus Lur*, Plebanus Dillingensis in Suevia, ad *Melchiorem* Abbatem epistolam dedit (y), in quâ miserum rei literariæ statum in Ordine Benedictino per Sueviam deplorat. Visum est, ex illa hoc loco pauca quædam excerpere. In visitatione igitur monasteriorum, quam jussû Superiorum per Diœcesin nempe Augustanam instituit, paucos se literatos invenisse monachos scribit his verbis: *Descendi etiam aliàs ad diversa monasteria, & ad Fratrum prædulcia colloquia, quærens honesta solatia, in mutuâ tamen ædificatione. Non reperi inter eos qualificatum in sacra Theologia, quæ studenda est, ut studentes inimicos veritatis destruant, & minùs eruditos erudiant, ipsi perfectiùs viam veritatis agnoscant, altiùs secreta Dei intelligant, acriùs ament, quorum nimirum devotio est laudanda, & imitatione digna. Nec comparuit scholaris Juris Canonici, cujus subjectum est homo Catholicus, dirigibilis ad vitam æternam per Ecclesiæ statuta. Nec aliquis de palatio Justiniani. Et cùm ducerer in admirationem, dum talium nullus affuit, tacitum responsum habui: quia avaritia nil permittit exponi pro acquirendis scientiis.* Hìc verò in culpam vocat certorum Abbatum avaritiam, quorum tota industria versaretur circa magnas divitias acquirendas, & structuras altas erigendas, parum de æternis. Quòd cum divitiis Cræsi permiserint Ordinem suum ad infimum ignorantiæ statum pervenire. *Quòd Theologiam dominam, & magistram omnium scientiarum cum suis pedissequis ab Ordine exclusistis, & jam longo tempore nul-*

Status rei literariæ in Suevia afflictus.

Henrici Lur eâ de re testimonium.

Abbatum avaritiam perstringit.

(u) Rem pleniùs enarrat Cherubinus Myrtius Decanus Sublacensis in Chronico MS.to hujus Monasterii apud Armell. in Bibl. Casin. part. 1. pag. 116.
(x) Annal. Wibling. pag. 47. vide etiam Bibl. Mellic. c. 61. p. 340.
(y) Extat apud Pezium Thes. Noviss. Anecdot. Tom. 6. pag. 404.

Lycæum suadet erigendum

nullum ad ejus scholas misistis, Jesabel matre parcitatis probibente, & invidiâ diaboli cooperante. Sub hæc ad studia instauranda adhortatur, præprimis ad Lycæum erigendum, ubi literis operam dare possent Religiosi. *Ideò rogo, moneo, & bortor vos tanquam humilis servus S. Benedicti, ut morâ postergatâ diligentem operam impendatis, ut in Ordine erigatur Gymnasium, aut pro quibusdam Monasteriis Gymnasia, ut Ordo in toto, aut in parte scientiis illustretur, ut ejus supposita possint & valeant ascendere gradus scalæ, de qua suprà, & dicetur infrà, & resistere Ordinem exire aut dirimere volentibus. Quod si feceritis in loco propinquo, morâ ruptâ dabo omnes libros meos in artibus Monasterio* Wiblingen, *pro usu Ordinis & studere volentibus. Et nisi resolutio corporis mei impediverit, descendam tanquam veteranus ad locum talem, & ponam fundamentum tale, quale apparet in epistola noviter conscripta de tribus processibus, videlicet sensûs, intellectûs, & voluntatis, mercedem à Deo recepturus.* Hactenus ille. Quid verò suis promissis, obsecrationibus, atque adeò obtestationibus effecerit, memoriæ proditum non legi. Ejus tamen literas aliquid momenti atque efficacitatis habuisse, ex eo conjicio, quòd *Elchingæ*, quod celebre Ordinis nostri monasterium in Suevia est, milliari Germanico Wiblingâ dissitum, diœcesis Augustanæ, Gymnasium excitatum fuerit, de quo seculo sequenti recurret sermo.

in Wiblingensi monasterio,

quod in Elchingano excitatum.

Literarum studia in Congr. S. Justinæ & Bursfeldensi instaurantur.

Illud magis cognitum habeo, quòd hoc ævo duæ percelebres Congregationes ad instaurandam Ordinis disciplinam monasticam magnâ ex parte collapsam institutæ fuerint, in Italiâ nempe *S. Justinæ*, in Germaniâ verò *Bursfeldensis*. Prior anno 1408. altera an. 1435. Ubi notat *Cl. Gœbelius* (z), quòd cùm in hac utraque, tum in antecedentibus, ac subsequentibus Ordinis reformationibus semper respectum fuerit ad revocanda iterúmque stabilienda literarum studia. *Facile*, inquit, *id probatu est ex Circularibus Caroli M. ad Abbatem Fuldensem directis tom. II. Concil. Francoford. pag. 121. Ex reformatione S. Benedicti Anianensis, & Cluniacensis, quam Berno & Odo instituerunt; ex Constitutionibus Congregationis Bursfeldensis in Germania, S. Justinæ in Italia, Vallisoletanæ in Hispania, S. Mauri in Gallia, SS. Hidulphi & Vitonis in Lotharingia, SS. Angelorum Custodum in Bavariâ.* Existimabant nempe Ordinis Superiores, ídque funestâ seculi decimi tertii ac quarti experientiâ didicerant, tantam esse virtuti ac regulari observantiæ cum doctrinâ necessitudinem, ut altera sine altera vigere vix possit, neglectísque semel literarum studiis latissimus ad vitia quæque aditus citò pandatur. Præ oculis versabantur tot ex Ordine avulsa monasteria, in quibus otio ac ignaviâ dissoluti cœnobitæ ex malis monachis in pejores se transformârunt Canonicos.

Non tamen in singulis cœnobiis.

Ab initio tamen, ut fateamur, quod res est, non continuò in omnibus Congregationis *S. Justinæ* monasteriis magna studiorum ratio habita fuit. Cognoscere id licet ex epistola, quam *Hieronymus Alliotus* (a) ad Franciscum Choppinum anno 1446. exaravit. Erat verò is *Hieronymus* ex nobili ac vetusta familia Aretii natus: Vir in latinis literis apprimè excultus, & religiosæ pietatis eximius sectator; cùm monasterii SS. Floræ & Lucillæ in patriâ Abbas esset *Commendatarius*, acceptâ famâ Congregationis S. Justinæ (nondum enim *Casinensis* appellabatur) sanctitatis fervore per ea tempora celebris, sponte se in Ordinem redigens, & Commendam abrogans, Monasterium suum, ac seipsum eidem Congregationi adjunxit, disciplinámque monasticam invictâ constantiâ ibidem restaurans, eam ad extremum usque vitæ spiritum proprio exemplo præeunte accuratissimè custodivit. Nec minùs de literarum studiis sollicitus fuit; de quorum statû, quinam suo tempore in Congregatione S. Justinæ fuerit, in epistola ad *Choppinum* data ita asserit: *Multa esse fateor Monasteria Ordinis nostri, quæ sanctissimè agunt, sed illa ob rigorem & acrimoniam victûs, nec mihi, nec debilioribus quibúsque conducunt; præterea tantum temporis Psalmodiæ, ac Orationi impendunt, ut ad divinas literas vestigandas, & mystica sacramenta intelligenda nihil reliquiarum supersit.* Quare jam pridem „consilii fuit, quamprimùm, Deo „volente, nactus fuero facultatem, „sicut rigoris aliquid jejuniorum la„xare, ita divinis scripturis, atque „opti-

Quis status literarum in Congreg. S. Justinæ fuerit.

(z) In Scholiis ad Herm. Conringii Supplem. Dissert. de Academ. Antiq. n. 30. pag. mihi 503.
(a) Armell. Bibl. Casin. part. 1. pag. 201.

„ optimis disciplinis dare operam di„ligentem, & ab istis sanctissimis „Monachis, quos suprà memoravi, „cælibem & pudicam vitam, ab aliis „quibusdam Religiosis eruditionem ac „legendi studia mutuari. Genus hoc „& institutum vitæ, quod ipse ample„cti cupio, haud sanè est novum, sed „neglectum diu à nostris jam obso„levit. Atque ipse, utì fortè nosti, „dum essem Romæ, insectatus sum „duobus libellis hanc illorum opinio„nem, qui studia monachis non per„mittunt, & sancti viri, sed in hoc, „aut ipse fallor, aut ipsi falluntur, „similis ut mihi videtur, disceptatio „& controversia inter Religiosos no„stri temporis agitatur, ut qui humi„litatem sectantur, scripturarum co„gnitionem despiciant; qui verò stu„dia profitentur, elatiores ac tumidi „vitam non satis puram videantur „transigere. Ego verò cupio me re„ferre ad veteres Patres nostros, *Ba„silium*, *Benedictum*, *Gregorium*, „*Bernardum*, *Hieronymum*, & ple„rosque alios, qui vitæ puritatem „cum eximia quadam scripturarum „cognitione junxerunt. Illos com„plecti & observare, tanquam ille *So„crates* sapientiam divinæ literaturæ ad „mundi contemptum adjicere &c.„

Abbatis Allioti vindiciæ studiorum monasticorum.

Hæc & plura Abbas *Alliotus*, qui cùm libellos conscripsisset duos contra eorum opinionem, qui monachis studia non permittunt, eos *Jo. Mariæ Papiensi*, Priori Abbatiæ Florentinæ, evolvendos misit his verbis: *Mitto vobis Codicem, in quo de Monachis erudiendis libri duo continentur, sed eo pacto, ut à vobis percurratur totus, priusquàm à Monachis vestris ullâ in parte legatur; percurso enim libro, fortassis prudentia vestra judicabit, in eo contineri nonnulla, quæ perturbare, ac scandalizare puerulos queant; editus est à me dum in Curiâ liberiùs agerem. Et quia auribus illorum, inter quos tunc obversabar, pruriendum fuit, propterea lascivienti calamo fræna permisi.* Hos ipsos binos libellos *de erudiendis Monachis* ad EUGENIUM IV. Pont. Max. mittens, *Ille ego sum* HIERONYMUS, inquit in epistola, *qui superiore anno, cùm essem Romæ, opusculum misi ad Sanctitatem Vestram, quod inscripseram* De Monachis erudiendis; *paulò post febri occupatus gravissima, me Florentiam contuli, recuperandæ valetudinis causa. Exemplaria tamen Opusculi mei adhuc penes me recondita sunt, nec illa efferre, atque in lucem dare constitui, priusquàm mihi compertum sit judicium Sanctitatis Vestræ. Neque enim hactenus mihi est exploratum, quid S. V. sentiat, & quam magis partem probet in ea controversia, quæ inter doctos, simplicésque versatur, ea de causa cùm nonnulli à me libellum vel importunè petierint, nemo tamen adhuc potuit illum mihi è manibus extorquere &c. Florentiæ die 6. Novembris* 1445.

Visio cujusdam Monachi febricitantis.

Quod verò id temporis alumni Congregationis S. Justinæ animi ancipites fluctuaverint, an ad studia literarum ipsis incumbere liceret, suspicor, in causa fuisse *visionem* illam, quæ monacho cuidam in extremis agenti (b) objecta fuit. „Erat „in Monasterio S. Justinæ monachus „quidam nomine, sed vitâ & mori„bus penitùs alienus, *Martinus* vo„catus, natione Papiensis. Venetias „cum Abbate S. Justinæ aliquando „profectus peste percussus est, & eâ „die circa primam horam noctis vi„sus est spiritum exhalâsse, ita quod „per horæ unius spatium ab omnibus „mortuus crederetur. Lapso unius „horæ spatio cœpit, qui mortuus vi„debatur, anxiare, & apertis oculis „clarâ voce servientes vocavit, & præ„sente Priore ait: *ô Pater! ego fui ductus coram Patre nostro sanctissimo* BENEDICTO, *qui splendidus erat velut sol; erátque in medio duarum magnarum stellarum, scilicet sancti* MAURI, *& sancti* PLACIDI, *& circa ipsos vidi infinitam multitudinem monachorum, qui omnes velut stellæ fulgebant. Et ego tremens stabam coram Patre nostro* S. BENEDICTO, *qui me cœpit durissimè increpare de negligentiis meis, de impatientia, & de superbia, eò quòd volebam in religione addiscere literas.* Et dixit dolenter: *Heu miseri! qui non cognoscitis vocationem vestram, & gratiam, quam habuistis à Spiritu sancto!* Nun„quid donat vobis Spiritus sanctus „gratiam fervoris, ut relictis patre, „matre, cognatis, amicis, & omni„bus temporalibus bonis intretis re„ligionem, ut ibi discatis literas, & „conturbetis charitatem fraternam, & „non potiùs discatis virtutes à Chri„sto, qui dixit: *Discite à me, quia mi„tis sum & humilis corde*, ut & vos in „humilitate & mansuetudine Deo servien-

(b) Venerab. Ludovic. Barbo Episcopus Tarvis. O. S. B. libro de initio & progressu Congr. S. Justinæ cap. 8. apud Pezium Thes. Anecdot. tom. 2. part. 3. pag. 294.

„ vientes digni sitis venire in hunc a„ mœnissimum locum, ubi in mo„ mento, si eritis in statu salutis, om„ niscientiâ pleni eritis, & omnium „ rerum, seu creaturarum proprieta„ tes, virtutes, & ordinem cogno„ scetis, sicut tu vides. Et dixit in„ firmus: *ô Pater Prior! utinam essent hic omnes fratres, qui molestant Patres, & volunt addiscere literas; spero, quòd amoverem ab eis hanc periculosam tentationem.*

Unde orta quæstio: liceátne monacho literis vacare?

Atque terrificam hanc visionem, ut primùm per Congregationis S. Justinæ monasteria vulgata est, in causâ fuisse, quòd multi Monachi à literarum studiis excolendis animum sejunxerint, apud omnes hodie in confesso est. Nec in primordiis tantùm hujus Congregationis, sed post exactos centum & plures annos visionis illius memoria non paucos in dubitationem adduxit: *Liceretne Monacho literis operam dare?* Testem hujus rei habemus *Joannem Baptistam* FOLENGIUM, Abbatem S. Mariæ de Pyro in Marchia Tarvisina, literis humanis ac divinis ornatissimum. Is cùm non doctrinæ modò præstantiâ, sed morum quoque probitate ac religiosæ prudentiæ laude excelleret, à PAULO IV. Pont. Max. cui erat familiaris, ad visitanda & reformanda Monasteria nostri Ordinis in Hispania anno 1555. missus fuit. Collegas in hoc reformationis negotio habuit *Eutychium Festinum* Abbatem, & *Hieronymum Sylvam* monachum suæ Congregationis. Hi, cùm iter facerent, sæpiùs ex *Folengio* sciscitati sunt: *Liceretne Monachis literarum studiis operam navare?* Ad hanc quæstionem quid responsi *Folengius* dederit, ex ejusdem epistolâ discimus, quâ prædictis *Eutychio Festino*, & *Hieronymo Sylvæ* Commentaria sua in Canonicas Apostolorum Epistolas inscripsit. Hanc epistolam lectû dignissimam huc transcribere visum est. Etsi verò priora hujus epistolæ huc pertinere non videantur; quia tamen sine iis posteriora ritè intelligi non possunt, etiam priora omittenda non sunt.

Jo. Bapt. Folengii epistola.

Reverendis Eruditisque Monachis Eutychio Festino Abbati, Hieronymóque Sylvæ, suis in legatione ad Hispanos Monachos Collegis Joannes Baptista Folengius
S. P. D.

„ Cùm duplex sit ratio inprimis res „ sacras interpretandi, collegæ eruditissimi: ea mihi semper visa est cùm „ excellentior, tum tutior, cujus du„ ctu pars illa animæ, in quâ amor „ versatur, perfici solet, quàm illa, „ quâ acuitur intellectus, atque ad per„ vestiganda ea nonnumquam, quæ „ sensum humanum excedunt, inci„ tatur. Tum illud maximè me mul„ tùm movere solet, quî fit interdum, „ ut securiori omisso tramite, in illud „ potissimè incumbimus, ferimúrque „ (ut dicitur) & remis & velis, quò „ tanquam portû adepto nunquam se„ curus fit animus & quietus. Sic est „ natura intellectûs: secus verò amo„ ris. Sed de his postea in commen„ tariis ipsis, quos modò vestris au„ spiciis molimur, nonnulla fusiùs. „ Faxit Deus, ut quæ diu vestro hor„ tatu in explicandis difficillimarum „ rerum mæandris ac nodis, quibus „ Apostolorum Scripta passim redun„ dant, parturio: ea demum tanquam „ emisso fœtu aliqua cum felicitate „ pariam. Cæterùm tota mea hac „ in re felicitas erit, si me scopum „ tam altum abstrusúmque, si non „ assecutum, at saltem assequi voluisse „ censebunt homines, conatúmque „ laudabunt. Atqui in literis profanis „ solent docti nullum genus literarum, „ quod quis suo (ut ajunt) marte mini„ mè cuderit, approbare: iccirco com„ mentaria omnia vel fastidiunt; vel „ si quid in illis eruditè est dictum, ut „ de multis legimus, eisdem tamen ne „ mediocrem quidē locum concedunt „ inter autores. Aliter autem in sacratioribus cōmentandis literis æquiores „ sese exhibebunt judices: si ingentes, „ multáq; lucerna elucubratas cùm Græ„ corum, tum Latinorum cōmentatio„ nes, in quibus maximoperè desudârūt, „ volvere non pigebit. Illis itaque, qui „ tali utuntur judicio, adeò non assen„ tior: ut eos quoque admodùm erra„ re existimem: quandoquidem sua pri„ mùm servatâ Apostolis in scribendo & „ majestate & gloria, proximum tenent „ locum ii, qui in cōmentandis eorum „ scriptis, dilucidandísque mysteriis fi„ dam operam navant. Neque id dico, „ optimi collegæ, quò me inter priscos, „ sanctissimósque, & graves & doctos „ autores a͞numerari appetam: ausím„ que inter olores utì anser improbus „ ad Mæandri ripas perstrepere: sed quò „ vos alioquì viros prudentissimos mini„ mè fugiat, me in studiis nequaquam „ nihili, ociíque ignobilis vel calamum „ vel ingenium attrivisse meum. Mul„ tum sanè quidem referre arbitror, in „ quo

Voluntas præ intellectu excolenda.

Comentandi in sacris literis studium illustre habetur.

„ quo quis gradu primum scalæ pedem defigat. Scalæ porrò cœlestis, „ quam à cœlestibus planéque divinis „ erectam esse Apostolis videmus, vel „ imum ipsum gradum occupâsse vivacioris indicium est animi, gloriæque „ splendidioris fundamentum, quàm illorum, qui in interpretando eruditissimo Philosophorum omniũ Platone „ supremum. Sed ad institutum redeo, „ rationéque priùs reddita, cur hunc „ mihi interpretandi difficillimarum „ rerum laborem, vel primus qui istuc „ egerim integrè, desumpserim; quódque ex me sæpissimè quæsivistis, ad „ alteram descendam petitionem vestram, quæ talis fuit: Liceretne monacho literis operam dare, simul atq; „ se Deo nudè semélque addito etiam „ juramento consecrârit, evulserítque „ à mundi plausu, atque iis omninò rebus, quæ cùm bonæ sint, animum „ tamen à præstantioribus bonis avertere, sensímque sumovere videntur: „ ut ferè sunt literæ, earúmque tum „ usus, tum studium. Ajebatis enim, „ vos quodam in libello à Barbo Veneto nostræ Reipublicæ fundatore „ scripto de monacho legisse quodam, „ qui cùm in ipsis primis exordiis reformationis nostræ lethaliter ægrotaret, dira permulta prædixerit comminatúsque fuerit monachis illis, „ qui literas discerent, quasi una ea „ vel sola futura esset ratio, quamobrem vis tota religionis infringi debuisset & extingui. Hujusce itaque „ difficultatis nodum ut potero explicabo. Sed priùs ad primum, ad secundum posteà. Cùm igitur assiduis „ occupationibus, quibus ob creditam mihi Bondenaciarum eleemosynarum dispensationem, gravem illam quidem, & curarum plenam, „ distineor, illic sæpè mihi esse necesse sit, quod otii tunc superest, id „ totum succisivis secundariisque quasi temporibus cùm ad legendum, „ tum ad scribendum aliquid, quod „ mihi sit utile futurum, impendo. Quid, quæso, aliud à monacho vel cessatore, vel in precariis quoque istius generis occupationibus districto peragi debet? Ea „ siquidem natura humani est ingenii, „ ut nisi assiduè colas, sylvescat facile. Sed mirum quàm totus egomet „ mihi in omnibus meis studiis displiceo, cùm autem scribo, placeo. „ Non quòd certè scripturam ipsam „ meam talem eam quidem esse judicem, quæ aut me multum, aut „ alios oblectare possit: scribo tamen „ exercitatione ipsa scribendi contentus: nam id laboris genus, quod „ mihi cum studiosis quàm plurimis „ commune esse video, quóque ego „ libentissimè utor, ad sedandas mei „ veteris Adæ appetentias, frœnandásque cupiditates, æquè esse statui, atque è tussi antiqua laboranti esse solet ecligma. Devorent alii, „ per me licet absque calamo, quà „ suos quà aliorum libros: ego verò „ interim hisce meis delinctoriis non „ tam frequenter utar, quàm mihi „ interdum ex causis nescio quibus „ uberiorem illorum frequentandi „ usum intercisam esse occasionem „ querar. Nihil profectò in hac mea „ maximè præcipitata jam ætate tam „ aveo, quàm confirmatum tutúmque meæ quietis statum: qui quoniam vita hæc præsens rotæ instar „ vago perenníque agitatur motu: „ hoc tamen minùs fugaci irrequietáque concitatur orbita, quòd hi „ minimè desunt, qui ut possunt, ita „ nihil potius habent, quàm ut cuilibet, quod illorum sit consentaneum naturæ cùm attribuant, tum „ modum rationémque, quâ id commodiùs effici possit, pervestigant. „ Itaque commentariolos in divi Jacobi epistolam unicam, & in divi „ Petri duas illas difficillimas inter „ pias Bondenacii mei curas succisivis „ (ut dixi) elucubratas horis ut potui perfeci: quàm verò feliciter, ego „ mox videro. Sed ad postremam „ nunc venio vestræ petitionis partem, de monacho illo, qui in extremo halitu vitæ positus nonnulla „ præviderit: horrida illa quidem & „ pavoris plena, in monachos ventura eos, qui literis operam dedissent. „ Ego sic visum interpretor. Cùm „ quidem monachi finis sit in terris „ mors ea sensuum, quam parit odium „ tum sui tum mundi: illis omnibus, „ qui mortem istiusmodi felicissimam „ assequi contendunt, necessarium videtur, ut impedimentis (cujuscunque tandem generis sint, quamvis ad „ speciem honestis ac utilibus) abjectis, in Deum mortis hujuscemodi „ conciliatorem ullo absque medio „ alio præterquàm amoris ferantur. „ Studium certè literarium sobrium „ sumptúmque maturè & temperanter à monachis, quibus via magis „ amoris usui esse debet, quàm intellectus, laudari solet à patribus illis „ nostris, atque à nobis inprimis, qui in

Scribendi studium est utile monacho.

Visionis superioris interpretatio.

„ in spirituali harena planè attriti atque exercitati facti sunt velut arietes filiorum Dei. Ad quos sanè filios illud spectare arbitror, Afferte, inquit, Domino filios arietum, afferte Domino gloriam & honorem. Is porrò honor, is cultus, hæc gloria, ad animum potissimùm refertur, & integrum, & innovatum, & ob assiduas rerum divinarum contemplationes, crebrásque in perdiscenda Christi vita exercitationes fervidum, nudum, simplicem, suíque semper haudquaquam dissimilem. Officiátne verò tam sanctis conatibus, an utile sit studium nimis anxium literarum, hi benè nôrunt, qui viâ paulùm intellectûs satis ex se arrogantis, atque (ut dicere solet Polus gravissimus rerum istius generis disceptator) impudentis posthabitâ, illam, quam terit amor, pervigili sectantur studio. Ostensa quidem via, quâ iter est ad Deum, amoris, sistit se in suis finibus intellectûs: amor autem prætervolat, apprehendítque dilucidè, quod fuit ab intellectu ostensum, & obscurè & perplexè. Ajunt patres intellectum humanum esse tanquam statuam Mercurialem, quæ viam ostendit, amorem autem vehiculum: qui amor jam præmonstrati boni ardore accensus, præproperúsque quasi effectus quiescere non vult quoad ejus in amatissimum simpliciter sese insinuet: neque singillatim interea quæ de Deo proposuit intellectus, pervestigat distinguítque: sed actu uno purissimo contentus in Christi amore, termino nimirùm laborum nostrorum soporatur, requiescítque, unius planè naturæ cum suo amato effectus: more scilicet surculi in arbore inserti, aut guttæ aquæ in oceanum projectæ. Atqui viæ hujusce nobilissimæ amoris veterum monachorum vestigiis frequentatæ pertritæque mirabiles hi semper extitêre fructus, pax mentis, quies, rerum caducarum despicientia, securitas, Dei fruitio. Ab altera verò ferme (nisi diligenter caveris) prodire solet fastus, vanitas, vitæ spiritualis fastidium, amor proprius, ambitio, rabida scilicet illa feráque assequendorum honorum Erynnis, orexísve & improba & detestabilis. Quæ profectò omnia veterum instituta ut fastidiunt, sic fastidita & omittunt & oderunt. Ecquid? Literas etiam sacras non suis cùm lo„ cis tum horis amatas quæsitásve, tranquillitati otióque illi, quod ad monachos pertinere diximus, utiles neutiquam esse, quis ex nostris literarum studiosis non experitur? Multò id magis de profanis fabulosísque literis, quas tamen mitioribus honestare solemus titulis, censendum erit. Quæ certè literæ tam aptè conveniunt monacho, quàm bovi conveniunt clitellæ, aut uro ephippia aut phaleræ. Vultísne dicam unico verbo rei summam? Monachus totus spiritualis esse debet, atque à mundi necessitudine secretus. Ita requirit illius professio, ita solitudo, ita ipsum nomen, habitus, victus, vocatio, & demùm pollicitationes vel sequestro juramento factæ Deo. Ad literas autem adire, quò doctus habearis reputerísque, cura sanè ridicula est ac vana. Nec est subindè verendum de conciliis, quin optatum finem nanciscantur suum, nisi monachi, quorum præcipuum id esse debet studium, ut ad Christi pedes incogniti quà sua quà aliorum fleant peccata, intersint literati mitratíque. Fingimus enim, formamúsque nonnunquam in nobis ratiocinationes nescio quas, specie quidem plausibiles & gratiosas; sed quæ sensim à proposito fine nostros suffurantur animos. Amor quippe non tam literarum, quàm mundi hujus impostoris obscœnissimi istius generis occupationes nostrum ad illudendum intellectum machinatus est, atque tam altè nostris insevit animis, ut perpaucos jam invenias, qui quorsum parentes ipsos suos charissimos, quorsum affines, quorsum amicos, quorsum patriam hisce omnibus jucundiorem reliquerint, cogitent. Hæc omnia (*puto*) eò spectant, ut qui id audeant, hi se mundo tum mori velle attestentur, præque se ferant sublimiorem, se inquirere professionem: eam nimirùm, quæ tota in caligine divini amoris (sic eam appellat *Dionysius*) immersa nihil approbat, quod vel parùm quidem à jam concepto sensu illo beatissimo & cœlesti mentem avocat & retardat. Id censeo illo in spectro præsensisse ægrotum, cùm à perdiscendis literis deterruit monachos. Tantum verò abest, ut supinos hîc monachos atque inertes laudari opiner (quis tales unquam laudaret stipites?) ut acutissimis

Literæ profanæ ac fabulosæ Monachos dedecent.

„ eos etiam morsibus dicteriísque impeti debere judicem. Nam à literis, quo otiosus pergræcari quis possit, abhorrere, huic tam aptè Terentianum illud convenire existimo, quàm quod aliud maximè falsè dictum. Caudex, stipes, asinus, plumbeus. Nihil sanè turpius inter homines cerni potest, quàm monachus, qui utraque orbatus sit disciplina: hoc est, cui neque via intellectûs, neque amoris est nota: quamquam posterior hæc simplici quæsita studio ac trita sufficere debet monachis. Quare quæcunque ab hoc nos itinere deturbare possunt, aut abjicienda omninò sunt, aut delectu habito temperanda. Credo equidem divinam eam de altari ex lapidibus incultis infabricatísque erigendo sanctionem futuros quoque monachos spectâsse, qui pretiosioribus mundi rebus calcatis, sprétisque, puro quasíque nativo affectu Deo litaturi erant in spiritu & veritate. Est & aliud animadversum hac in re incomodum, ut ferè monachum illum morientem animadvertisse suspicer. Prævidit, puto, homo ille jam agens animam, idcircò purgatioris sensus, atque à crassioribus corporis vinculis propemodùm liberi, genus istuc nostræ observantiæ (quod vocant) regularis qua maximè decor religionis perornatur, à literarum studiosis facilè contemptum iri; illósque non tam rem aliam detestaturos, quàm à literis avocari, quæ literæ totas sibi horas vendicare solitæ sunt: atque si secus accidat indignari, cavereque quantum possunt succisivis: proindéque commoda corporea, delicias, imunitates, & demùm quæcunque animi causa nancisci possunt undequaque venari. An verò habita omnium ratione in locis id agi queat illis, in quibus comunitatem, consociationémque vitæ unam ad omnes ejusdem collegii homines pertinere natura etiam ipsa rerum fatetur, difficile videtur. Alia quidem res est cœnobia monachorum quempiam habitare velle, alia literarum scholas. Verùm quoniam absurdissimum esset statuere monachos post continuas in orationibus vigiliísque, atque illis tantoperè necessariis laboribus corporeis, exercitationes, nullo debere uti literarum studio. Dicam, quod hac de re à doctissimo Polo accepi. Miles, inquit, Vegetium legat, Curtium, Livium, Cæsarem: Medicus Galenum, Mesuen, Hippocratem: Orator Tullium, Platonem Academicus volvat, Peripateticus Aristotelem: & demùm quilibet eos legat libros & auctores, quorum præceptis ea in arte, ac quam profitetur disciplina fieri queat perfectus. Alioquin Euclidem non legat, qui in re agraria nauticáve, aut piscatoria perdiscenda se exercet. Sic monachus eos legat autores, qui de illius vitæ genere perscripsêre, qui ejuscemodi sunt efficaciæ, ut animum planè quietum reddant & tranquillum: tantum abest, ut aliquando, qui ita imbuti sunt monachi, sui eos status pœniteat (ut permultos pœnitere cernimus) illisque, qui cum Paulo nihil se scire profitentur, præter Christum Crucifixum, detrahant. Quam sanè notionem ineptus sim, si putem, nemini absque literarum linguarúmque variarum præsidio posse contingere. Id quidem esset clientem patrono, non patronum clienti velle opitulari. „

Quinam libri legendi sint Monachis.

„ Hæc habui collegæ doctissimi, quæ de viso illo terrifico, seu de visi conjectura sub ipso ferè Alpium transitu in Hispaniam à vobis rogatus afferrem. Valete. „

Atque ex hac *Folengii* epistola intelligi datur, quòd tametsi de ratione studiorum tenenda non una eadémque omnium in Congregatione Casinensi Monachorum opinio seculo XV. & XVI. fuerit, nihilominus cùm doctissimus Abbas *Folengius*, aliíque benè multi literarum maximè sacrarum studia excoluerint, ea tam illustrium Virorum exemplo fuisse comprobata; ita tamen, ut non alia cœnobitis esse permittenda existimatum fuerit, quàm quæ monasticæ sectatores disciplinæ, illorúmque conditionem ac vitæ statum addecerent. Deinde Monachis in literarum studiis modum esse tenendum, *Ne quid nimis.* Rectè verò & sapienter monuit in Epistola ad *Schelhornium* virum ex Lutherana secta perdoctum data Eminent. Card. QUIRINUS, sanctissimos & doctissimos Ascetas, quibus in primis Benedictinus Ordo id temporis in Italia abundabat, palàm vel ex se solis ostendere, quàm iniquè Novatores tunc quererentur de Monachorum inscitia & moribus parùm religiosis.

In

Literarum præprimis sacrarum studia commendant primi Patres Congr. Bursfeldensis.

In eadem erant sententia primi Patres Congregationis Bursfeldensis in Germania. Hos utì cœleste lumen irradiabat, ut quæ ad vitæ asceticæ perfectionem attinent, pervidèrent, ita pietatis fervore prædìti erant, ut ad ea consectanda monachos incitarent. Studia igitur literarum præprimis sacrarum, monachis non modò ceu utilia, sed etiam ut necessaria inculcabant. Nascentis Congregationis Præsidens Generalis erat ADAMUS VILLICUS, vulgò *Mayer*, Abbas S. Martini Coloniæ Agrippinæ, Vir utroque & eruditionis & pietatis nomine celeberrimus, qui quantum operæ hac in re, nec infeliciter, apud suos posuerit, in ejus vita dicturi sumus (t). Nec alii defuerunt Abbates, qui in literarum atque optimarum disciplinarum cultum propenso animo ferebantur. Unum alterúmve nominare fas esse puto. Tales enim fuêre *Joannes de Rhode* S. Mathiæ Treviris, *Simon de Petra* Lacensis, *Melchior* Schonaviensis, *Hermannus* S. Jacobi Moguntiæ, *Joannes de Rodenberg* S. Joannis in Rhingavia, *Joannes de Indagine* Bursfeldensis, *Andreas* S. Michaëlis Bambergæ, *Henricus Gulpen* S. Ægidii Norimbergæ, *Joannes Tritbemius* Spanheimensis, aliique ex eadem Congregatione Antistites eruditione non minùs ac pietate conspicui.

Alii Germaniæ Abbates studiorū promotores.

Ceteros Germaniæ Abbates literarum cultu eâdem ætate illustres quod attinet, UDALRICUS hujus nominis Abbas octavus San-Gallensis, ob immortalia in S. Gallum merita dignús est, qui à suis & vocibus & scriptis æternùm decoretur. Eo etiam nomine dilaudari meretur, quòd in monasterio suo literarum studia superiorum temporum injuriis collapsa instauraverit. *Maximiliano I.* Imperatori apprimè charus fuit *Benedictus Furtenbach* Abbas Faucensis in Suevia anno 1480. electus. Non verò generis prosapia, sed eruditionis præstantia hunc ei amorem conciliavit. *Post transactos* (sunt verba Annalium monasterii (u)) *paucos aliquot regiminis ipsius annos venit Serenissimus Princeps Maximilianus, tunc temporis Dux Burgundionum, filius Imperatoris Romani Friderici IV. Hospitabatur apud Abbatem post electionem sui in Regem Romanorum; similiter post adeptionem Imperialis Majestatis, & semel ultra quartam anni partem apud nos & Abbatem nostrum moram traxit; quâ occasione ex diversis scientiis Consiliariorum Majestatis suæ oppidò peritus evasit*: quidam enim in „ idiomate Hebraico, quidam in Græ„co, alii in Jure Civili, alii in Jure „ Canonico, seu Pontificio, alii in „ aliis fuerunt peritissimi; horum au„tem omnium scientias, moresque „ acutissimè scrutans, ac tenaci inge„nio percipiens in omni scibili valdè „ profecit; unde etiam eos plurimùm „ excessit, qui ante eum fuerunt. Be„nedictus Deus per omnia, qui dat „ sapientiam postulantibus, & non im„properat. Considerandum etiam, „ quod sub Abbate hoc *Benedicto* in „ hoc monasterio nostro fuerunt viri „ valdè religiosi, zelosi, ac variis sci„entiis præclari. „

Eberhardus de Vennlo Abbas Monasterii S. Michaëlis Bambergæ.

Non minori laude dignum se præbuit *Eberhardus de Vennlo* (x) ex Monasterio S. Jacobi Moguntensi translatus per PIUM II. Summum Pontificem, cooperante Bambergensi Episcopo *Georgio Schaumburgio* ad Abbatialem dignitatem Montis S Michaëlis, celebris extra muros ejusdem civitatis monasterii anno 1463. Qui tanquam lux cœlitùs demissa omnem caliginem tenebrosæ deformationis hujus loci in spiritualibus & temporalibus, Dei auxilio fretus mirificè detersit, & omni morum honestate, regularísque observantiæ decore de novo illustravit: ídque reverâ non sine maximo labore ac periculo. Præfuit annis ferè decem & tribus laudabiliter, feliciter, & utiliter. *Primus, qui assumpsit ignobiles genere: modò nobiles essent virtute & literis, cætera non perinde curans.* Nec immeritò: minimum siquidem est decus, quod à nobili monachorum stirpe, nisi virtute etiam ac doctrinâ sint prædìti, monasteriis accedit.

Trithemius Abbas literarum instaurator præcipuus.

Non defuêre igitur, qui artium liberalium ac scientiarum disciplinas in Familia Benedictina, prioribus duobus seculis quasi abactas ac proscriptas, è priscis arcessiverint fontibus, tectáque studia longo jam tempore intermissa revocaverint; quorum principem locum JOANNES TRITHEMIUS Abbas Spanheimensis, inde Herbipolensis jure optimo sibi vindicat. Ejus eximia doctrina & eruditio, quasi lumen aliquod, cæteris extinctis, hoc seculo eluxit. Vir fuit in omni scientiarum genere versatissimus, Græcè & Latinè

(t) Vide Hontheimii Hist. Trevir. Dipl. Tom. II. pag. 334. & hujus Operis Part. III. p. 204.
(u) apud Pet. Franc. in Suev. Eccles. pag. 319.
(x) Brusch. Monast. Germ. Chronolog. pag. 99.

Latinè doctus, cujus, & insignis Bibliothecæ, quam studuit comparare, brevì adeò inclaruit fama, ut multi Principes, Episcopi, Doctores, Magistri, Nobiles, Viri denique clarissimi non solùm è vicino, sed etiam è regionibus longinquis, nomine & famâ *Joannis Trithemii*, & voluminum ejus excitati Spanheimium visitare voluerint, invisérintque, quibus antehac nec nomen quidem cœnobii constabat. Uti verò poëticâ, historicâ, philosophicâ, mathematicâ, atque sacrâ doctrinâ suo ævo neminem habuit superiorem, ita summam dedit operam; ut bonæ literæ cùm in Ordine Benedictino, tum in Orbe Catholico universo pristinum recuperarent nitorem. Unde à *Richardo Simonio* (y) primis literarum instauratoribus sacris adscribitur.

Ut verò de solâ nostrâ Familia Benedictina loquamur, negari profectò non potest, quin non TRITHEMIUS omnes nervos contenderit, ut cùm secularium, tum maximè sacrarum literarũ studia in eadem resuscitaret. Quæ verba non fecit privatim ad suos Spanheimenses monachos? quas epistolas ad exteros non scripsit? quas orationes in publicis Congregationis Bursfeldensis Capitulis non habuit, quo veternum non à monachis magis, quàm Abbatibus ipsis depelleret, eósque incitàret, ut quod bonarum artium ac literarum signum ipse in Germania iterum sustulisset, impigrè sequi contenderent. *Nullos cavillos, nullas invidias, atque adeò inimicitias ea causâ sibi defugiendas putavit.* Neque enim defuerunt lepidi Abbates, qui suos ad studia literarum incitare periniquè ferrent, quòd *scientia inflaret, ac monachos redderet superbos*; quorum ineptissimæ orationi vehementer ab Abbate *Trithemio* reclamatum fuit. Erat enim absurda, perniciosa, ac planè nova in Ordine Benedictino, è stolido ac supino literarum contemptû humilitatis quærere gloriam. *Quid monachis*, dicebant ad Trithemium, *tantoperè commendas inane studium scripturarum, quòd eos non humiles reddit, sed contumaces & superbos? Nos in monachis nostris non scientiam requirimus, sed humilitatem.* Quibus TRITHEMIUS. „O stulti & insipientes! qui Ordinem „sanctum subvertitis, dum literis „dare operam monachos prohibetis.

Resistit Abbatibus ignorantiæ patronis.

Ejus invectiva.

„Ergóne monachi vestri, cùm sint rudes & indocti, non possunt esse superbi? Si ignorantia scripturarum facit „humiles, vos veraciter humillimi „debebitis appellari. Sed erratis: „nam & habet ignorantia plures superbos, quàm humiles. Nemo enim „tam rudis, nemo tam imperitus, „cui non pars stultitiæ & superbiæ „major contigerit. *Omnis superbus* „*ignorans est.* Multa Ordinis nostri „cœnobia perlustravi, varias monachorum passiones & displicentias „reperi: quas non à doctis, neque „à studiosis, sed ab imperitis & literarum contemptoribus semper & „motas & continuatas offendi. Et „unusquisque nostrûm plures habet „monachos imperitos & rudes, spiritû superbiæ turgentes, quàm in „scientiâ scripturarum studiosos. Stultum est ergo monachis studium literarum propter humilitatem interdicere: cùm & eos, qui sine eruditione sunt, videamus peramplius „superbire. Nam scientia scripturarum plures humiles fecit, quàm superbos: ignorantia autem non humilitatem, sed superbiam semper „habet amicam. Vos autem, qui „colos, id est, rudes & imperitos ad „Ordinem libenter assumitis, juxta „vulgare proverbium vobis similes „amatis. Doctus amat doctos, & „imperito rudis conjungitur. ---- „Nec dico, quòd ad solam eruditionem suscipiendorum debeatis attendere; cùm ad nostram observantiam ex doctioribus paucos videamus propter carnium abstinentiam „venire: sed suadeo, consulo, oro, „quatenus eos juvenes, quos ingenio „florentes ad Ordinem suscipitis, exemplo veterum literis & bonarum artium studiis imbui faciatis. Sola enim „scientia, & delectatio scripturarum „monachos facit in cellâ quietos, & „tranquillos consistere.--- O sacrum „studium! ô sancta exercitatio scripturarum! quàm bonos, quàm doctos, quàm sanctos olim in Ordine „monachos solebas producere! quos „suâ eruditione & scriptis totum „christianum orbem hodie videmus „illustrâsse. Sed ô rerum sanctarum „perniciosa mutatio! Nunc te monachi nostri perditâ præsumptione „despiciunt, te Abbates ut plurimùm „contemnunt: ut inter omnes Prælatos claustralium literis pauci sint „dediti: avaritiæ verò & voluptatibus

Rudes & ignaros peramplius superbire,

& Studium reddere in cellis quietos, ostendit.

(y) Bibl. Crit. Tom. IV. epist. 24. vel Epist. select. Tom. IV. ep. 20.

Abbates quidam suorum ingenia opprimebant,

„ bus complures nunc reperiantur indigni. - - - Nonnulli etiam, quod „ dementiæ plenum est, monachis „ suis legendi studium interdicunt. „ Non mentior Patres, non mentior, „ quippe qui tales non paucos nove„ rim, *qui nobilia suorum ingenia op„ primant*, *qui legere monachos nihil „ præter humilia permittunt.* ô stulti „ & insani! quare studium regulare „ contra regulam prohibetis. Vos „ enim, cùm sitis omnium literarum „ bonarúmq; artium ignari, monachis „ vestris ingenio valentibus studium „ earum rerum interdicitis: juvenum „ generosos animos ad vilia exercitia „ coarctatis: quos dum literis vaca„ re non permittitis, otio & vitiis „ perituros commendatis. *Forsan ti„ metis, ne si doctiores evaserint, vos in „ eorum comparatione imperiti, rudés„ que judicemini, aut certè doctrina il„ lorum correctio fiat vestrorum scele„ rum*? Enimverò si veri observato„ res monasticæ conversationis essetis, „ non tantoperè monachos doctos po„ tuissetis contemnere. Nunc autem „ cùm sitis erga disciplinam regularem „ negligentes, & vitiis ac sceleribus de„ diti, monachos simplices, rudes, & im„ peritos libenter admittitis, quorum „ redargutiones nullas timeatis. Per„ niciosæ libertatis cupidi amatores „ effecti sub titulo humilitatis igno„ rantiam inducitis, qui monachos „ indoctos meliores æstimatis. Et „ quamvis non sit ovium pastorem re„ prehendere, licet tamen subditis „ Prælatum à viâ veritatis aberran„ tem humiliter admonere; quoniam „ etsi bona sit obedientia, nunquam „ tamen est veritati præferenda. Vos „ autem rudes & imperitos monachos „ habere quæritis: *quos & ignorantia „ timidos faciat, & pusillanimitas ve„ stri officii vos admonere non permit„ tat.* Si verò humilitatem ex rectâ „ intentione quæritis, insipienter ni„ hilominus agitis, qui monachis stu„ dium literarum prohibetis. Neque „ enim omnibus datum est contem„ plationi & orationi semper insistere, „ aut meditationibus continuò vaca„ re. Igitur monachi secundùm regulã „ cellis inclusi, quô exercitio tempus „ utiliter poterunt expendere, quibus „ interdicitis, studio & literis operam „ dare? Necesse est enim, ut cogita„ tionibus vanis & inutilibus difflu„ ant, vel certè fabulis intenti foras „ sedulò discurrant. Nonne melius „ esset, monachum in cella studiosum „ & quietum persistere, quàm lectione „ despectâ otio & detractionibus va„ care? „

ne horum doctrina fieret illorum correctio scelerum.

Alia causa cur Abbates fovent rudes.

Trithemius apud multos Abbates suâ oratione nihil profecit, licet, nunc prece, nunc dictis virtutem accendat amaris.

Sic *Trithemius*, vir prudentissimus, & hortari, & orare, & jam liberiùs accusare, & monere Abbates in Germania, ut magnam ignorantiæ infamiam; ac perniciem fugerent, non destitit. Sed planè multi nec precibus ejus nec admonitionibus locum reliquerunt. Et quî literarum studia, Abbatibus erga ea sic affectis, dignitatem suam in monasteriis retinere poterant? Hinc PAULUS LANGIUS noster, *Trithemii* discipulus, quàm non incelebris hoc seculo, tam veritatis amans historicus, cùm studium literarum in Ordine nostro paullatim seculo XIII. decrescere & deficere cœpisse dixisset, illud seculo XV. pene extinctum fuisse affirmat. Igitur *Trithemio* non est vitio vertendum, quòd Monachos, perinde ac Clericos seculares, præalto desidiæ sepultos somno ad instauranda in suis officinis Literarum studia contentiori voce excitârit: Erat enim id tùm maximè necessarium, utì facta patrata docent, & nos hodiéque experimur. Gratias verò iis habendas credimus, qui aut meliora suadent, aut emendatione digna detegunt, atque incompositi zeli plerumque incusandi sunt, qui ejusmodi Medicos ægro nimis animo ferunt.

SECULUM ÆRÆ VULGARIS XVI. BENEDICTINÆ XI.

Conspectus seculi XVI. ab anno 1500. ad 1600.

JAm tandem ad famosum illud devenimus seculum, quo ineunte rei literariæ Benedictinæ tam miserabilis & inculta facies repræsentari solet, ut quisquis eam vel tantisper diligit, ejus commiseratione non possit non tangi, nec absque intimo justi doloris sensu conspiciat eorum discrimen, qui funestis illis coloribus utuntur ad obfuscandum antiquissimi Ordinis decus & splendorem. Hinc enimverò nostrorum temporum politici occasionem captant nobis acriùs insultandi, quasi verò per invalescentẽ Studiorum neglectum antiqua & primigenia Fidei Christianæ puritas dissipata sit. *Miser*, inquiunt, *tunc erat scientiarum status*, *magnus earum neglectus*, *exiguus cultus in Monasteriis. . . Paucæ tùnc in Ordine Benedictino Athenæ, & quæ benè multæ olim fuerunt*, Synesii verba referimus, *nihil habebant suspiciendum præter gloriosa locorum no-*

mina. Et ficuti, dùm mactata est victima, pellis relinquitur, quæ illius, quod fuit, animalis indicium est, ita expulsa hinc philosophia, cæterisque bonis artibus, *relinquitur, ut obambulans quispiam miretur ipsam Academiam, Lycæum, porticum Chrysippi, prætereáque nihil.* „ His accessit, *dicunt* „ *nostri*, quòd multa subjecta literarum incapacia in monasteriis reciperentur. Cùm enim cantus figuralis priori seculo ex Italia in Germaniam translatus fuisset, Germanis antea ignotus, in cœnobia passim immigravit. Tum verò monachi libros cum instrumentis musicis mutare, atque ex præstantissimis manuscriptis codicibus folles & gluten parare didicerunt. Alii cum panduris, tubis, testudinibus, alii cum citharis, fistulis, buccinis occupari. Ut quis in monasterium admitteretur, non jam ex eo quærebatur, cujus in literarum studiis doctrinæ, sed cujus in re musicâ peritiæ esset: nempe *an foret vocatus?* „ Ita illi, quæ à me non eo referuntur animo, quasi *Musicam* & *cantum* damnem figuralem; absit: sed ut ostendam, quantum malorum ejus abusus in monasteria invexerit. Cùm enim tanto in pretio Musica à monachis haberetur, multi, tametsi ad literarum studia æquè accommodati essent, atque *asinus ad lyram*, nihilominus *ambabus*, ut ita dicam, *ulnis* suscepti fuerunt. Hodie in multis monasteriis præsertim in utraque Austria, longè major doctrinæ, atque peritiæ Musices ratio habetur. Unde qui modulatè in eorum ecclesiis canunt, sunt plerique seculares Symphoniaci, mercede conducti. In Suevia tamen, Bavaria, Franconia &c. multos reperies monachos, qui non musicis tantùm, sed literis etiam eximiè eruditi sunt, & in utroque genere excellunt. Quamvis fortè etiam non desint, qui *vox sunt prætereáque nihil.*

Cantus figuralis in cœnobia illatus magno studiorum malo.

Cùm monachi autem essent doctrinâ destituti, atque ex eorum gremio Abbates deligendi forent, fieri non poterat, ut non idiotæ ad clavum promoverentur. Sub his necessario scientiarum lumine ad exactum Monachorum regimen destitutis, non rei literariæ duntaxat, sed disciplinæ etiam regularis misera erant fata. Accessit (z) nempe *patellæ* (juxtà tritum populi sermone proverbium) *dignum operculum*, Monachis idiotis Abbas idiota; secundùm illud quoque: de quo semel in vita *Crassum* ait risisse Lucilius: *Similes habent labra lactucas*, asino carduos comedente: videlicet ut perforatam navem debilis gubernator regat, & cœcus cœcum ducat in foveam, talísque sit Rector, quales illi, qui reguntur. Exemplo sit vel unicus Abbas Anhusanus (a) in Suevia JOANNES AGRICOLA ex *Gersteten*, alpestri pago natus, ut nomine & patriâ, reipsa etiam verè *Rusticus*; nam literarum & literatorum maximus osor fuisse dicitur, qui suis etiam juvenibus religiosis nec pædagogum alere, nec quicquam librorum emere unquam voluit. Electus anno 1522. præfuit annis 20 penè. Et cùm à Duce Wirtenbergensi ULRICO expellerentur è cœnobio monachi, uxorem ipse duxit, quâcum ad finem usque mortalis vitæ suæ in Bolheymensi vicino pago inter agrestes, & sui similes homines vixit.

Ex rudibus monachis electi Abbates idiotæ.

Joannes Agricola Anhusanus literarum osor à fide deficit.

Haud majori ferè laude Eremitano in Helvetia Principali Monasterio, à Monachorum singulari virtute ac doctrina antehac celeberrimo præsedit his temporibus Abbas CUNRADUS, de quo audiendus est domesticus Chronographus, *Christophorus Hartmannus* in Sacræ Eremi (b) Annalibus. Ejus narratio hæc est: „ Anno CIↃ. „ DXXIII. publicârunt Tigurini de „ religione colloquium, ad diem IV. „ kalend. Februarias anni sequentis. „ Eo in colloquio interfuit *Joannes* „ *Faber* Vicarius, missu Episcopi Constantiensis, & nonnulli alii clara „ eruditione viri, sed adeò nihil contra Zwinglii versutias, tergiversationes, & fabulas, scommata, & „ ludibria profectum; ut anno quinto & vicesimo Tigurini novam, & ab „ eo prolatam, fictámque religionem „ jurejurando confirmârint, omnia „ penè veteris, & melioris monumenta exsciderint, multum contra indignantibus, & scribentibus, dehortantibúsque Confœderatis. Tum „ demum monachi & monachæ mutuis sese conjugiis copulavêre, simul altaria, & baptisteria, divorúmque imagines, & cultus abolita & „ dejecta. „ Anno sexto & vicesimo „ mortuus tandem Abbas *Cunradus*, „ admodùm senecto, & exhausto corpore

Cunradus Abbas Eremitanus suo monasterio exiguâ præest laude.

(z) S. Hier. in epist. ad Chrom. Jovin. & Euseb.
(a) Bruschius in Monast. Germ. Chronol. pag. 2.
(b) 451. & seqq.

„ pore, postremus non modò familia-„ rum illustrium, sed adeò eo tem-„ pore, in Heremo monachorum. „ Neque enim quemquam post se apud „ Heremum reliquit religioni & Or-„ dini S. P. N. Benedicti initiatum. E-„ duxerat sanè duos nobilissimis fami-„ liis oriundos *Theobaldum*, ex Ba-„ ronibus à *Geroldsek* Alsatam, & *Hein-„ ricum* è Comitibus *Saxensibus* Mesau-„ ci dominis, sed alter ad Zwinglium, „ abjurato monachismo, defecit, al-„ terum ob homicidium fœdè, & „ barbarè commissum perpetuis car-„ ceribus *Cunradus* condemnavit. Pau-„ ci seculares Sacerdotes divina offi-„ cia in Monasterii sacra æde, & Dei-„ paræ sacello curabant. Ipse plerum-„ que apud S. Geroldum habitavit, „ venationis insana libidine, & vitæ so-„ litariæ amore, relictis in Heremo vica-„ riis, qui veluti mercenarii, aut magis „ lupi, Monasteriū ad extrema adegêre, „ exstinctâ jam & profligatâ omni mo-„ nachicâ disciplinâ, & quidquid ve-„ teris & sincerioris cultus & pietatis „ in Heremo tot præteritis seculorum „ decursibus viguerat, obtinuerátque. „ Sui præcipuè in Heremo memoriam „ servavit *Cunradus* Sillana ex valle, „ quam paterna ex hæreditate ampla, „ & luculenta coëmit magni nostro „ Monasterio usus & commodi. Eam „ ipse præcipuè equis alendis, quibus „ haud minùs delectabatur, destina-„ vit, egregiámque inde sobolem ex-„ ternis etiam, maximè Italicis Prin-„ cipibus, commendatam, & expe-„ titam propagavit, & posteris reliquit. „ Erat natus ex Baronibus ab *Hohen-„ rechberg*, quorum adhuc in Suevia „ multæ opes, & præcipua claritudo „ Francisci I. Abbatis ex fratre ne-„ pos. Cæterùm postquàm *Cunra-„ dus* exstinctus est, & nemo præte-„ rea in monasterio nostri Ordinis ad-„ fuit, Suitii, jure advocatiæ, cura-„ torem imposuêre è suis expræfectum „ Kriensium, qui unà cum *Joanne „ Ort*, Heremi gubernationem ali-„ quamdiu exercuit, donec postremo, „ multis & assiduis reliquorum Con-„ fœderatorū precibus, & admonitio-„ nibus iidem Suitii è S. Gallo *Ludo-„ vicum* postulavêre, Monasterii ibi-„ dem tùm Cellerarium, & veluti Vi-„ carii munus cum laude fungentem, „ & ob id notum, & commendatum. „ Is verso ad restabiliendam primo „ monachicam disciplinam animo, „ quatuor bonæ spei adolescentulos „ in monasterium adsumsit, quan-„ túmque fuit probatos, & vestitu, „ cultúque apud S. Gallum usitato, „ cultos, ex iis binos in Sueviam ad „ capiendum ingenii, & regularis di-„ sciplinæ cultum transmisit, Ochsen-„ hausiam alterum, alterū Hirsaugiam, „ quibus in Monasteriis præcipuè ad-„ huc vetera nostri Ordinis constitu-„ ta conservabantur: reliquos apud se „ continuit, & haud minori curâ bo-„ nis literis, & moribus imbuit. Erat „ Abbas LUDOVICUS è nobili *Blare-„ rorum* stirpe quidem natus, primus „ tamen qui citra Baronum, aut „ Comitum dignitatem monasterio „ præfuit. Cæteri hucusque omnes „ Heremitarum Abbates è Baronibus, „ aut Comitibus, vel etiam Ducibus „ & Regibus originem habuêre. Sed „ ea inciderunt tempora, quæ primò „ in fide, & religione discidium par-„ turiêre, mox antiquos mores & pro-„ batos, receptósque penitus concul-„ cavêre, pessumdederúntque, Cle-„ ricos hinc & sacerdotes pro vanis, „ & lurconibus; monachos, & reli-„ giosos pro fanaticis & tenebrionibus „ habuerint, omnes pro monstris, „ simiis, hienis, asinis, lupis, pardo-„ camelis, & si quid fœdius, aut tetrius „ natura creat, duxerint, & vulgo „ summo contemtu, & odio depin-„ xerint, & circumtulerint. „ Unde quis non intelligit nobilia quoque & perlustria ingenia in tanta vastitate, & confusione corrumpi, & contaminari debuisse, quæque tanto opere majores eorum sinceræ fidei cultores, & antiquæ religionis vindices & propagatores, probaverunt, eadem sordescere, aut etiam in contemtum venire necesse fuisse. His tamen nihil obstantibus, profectò in Heremo deinceps præfuêre, qui qualemcunque originis obscuritatem incredibili virtute animi, non modò cooperuerunt, sed nobilissimis quibusque natalibus se dignissimos præstitêre, adeò nihil illis generositatis, magnificentiæ, pietatis, & industriæ, auctoritatis, & gloriæ apud suos, apud exteros plerisque defuit. Obiit Abbas *Ludovicus* anno Domini nostri, millesimo, quingentesimo, quadragesimò quarto.

[Margin notes: Miser Monasterii Eremitani status. — In pristinum restituitur florem. — Eorum temporum miser status.]

UDALRICUS III. hujus nominis Abbas, Ludovici, post *Joachimum* & *Adamum*, egregios Abbates, successor, bonarum literarum haud inferiorem rationem habuit. In Conventûs album plures eximiæ spei adolescentes cooptavit, nunquámque frequentiorem,

[Margin note: Studiorum cultus in Eremitano Monasterio.]

rem, aut ornatiorem multis retroactis temporibus Conventum Monasterium habuit, etsi maxima incidisset eosdem per annos annonæ caritas. Ex iisdem adolescentibus alios in Germaniæ Dilingam, Friburgum Brisgoiæ; alios in Italiæ Academias Mediolanũ, Papiam, Bononiam destinavit, nonnullos in Helvetia retinuit, & in Societatis Jesu Gymnasiis literas colere jussit, nullis hac quoque in parte parcens sumptibus, licèt ingentes impensæ per fabricam & instaurationem, ornatúmque continuarentur, & procederent. Ex Bononiam missis *Hartmannus*, cujus est hæc narratio, & doctrina insignis, quíque grato animo BONONIAM *studiorum suorum optimam & humanissimam* vocat *Matrem*.

Joannes Abbas Schyrensis Studia apud suos excitat.

Eodem ineunte seculo magnâ quoque nominis famâ apud Bojos inclytus effloruit JOANNES TURBEIT Schyrensis Abbas an. 1505. electus, qui *Alberti* Bavariæ Ducis suffultus auspiciis, pleraque D. Benedicti cœnobia ad severioris observantiæ jugum revocavit, ubique studia egregiè promovit: *Vir*, Aventini elogio, *literarum literatissimorúmque omnium amator, qui contra singularium Christianorum nostræ tempestatis consuetudinem*, inquit idem, *studium Philosophiæ, cujus supremam palmam in Angilostatensi publico Bojorum Gymnasio consecutus erat, maximè excoluit, diúque operam dedit, ut res Schyrensis cœnobii post* Conradum Philosophum *literis atque posteritati commendarentur. Quia*, inquiebat, *nihil eorum, quæ ante nos gesta sunt, cognoscere, id est, puerum esse*. . . Tandem verò id negotii *Joanni Aventino* Principum Bojoariorum Historiographo dedit, qui à prima Schyrorum Principum, Schyrensísque cœnobii origine Annales ad sua usque tempora deduxit, insertis Diplomatibus ac publicis instrumentis, quæ eidem *Joannes noster* suppeditaverat. Obiit Abbas octogenario major 18. April. 1535. dignus quem Musæ in posterorum memoria perpetuò conservent.

Angelus Rumplerus Formbacensis Abbas.

Iis quoq; temporibus in inferioris Bojoariæ monasterio *Formbacensi* effloruit ANGELUS RUMPLERUS monasticen an. 1478. professus, qui elegantissimo præditus ingenio, in ea licet tempora inciderit, quibus occulto Dei judicio Carnifex veriùs quàm Abbas Monachis Formbacensibus dominabatur (*His enim coloribus ipse* ANGELUS *hominem depingit*) (c) optimarum tamen disciplinarum, & sanctiorum morum cultui adeò constanter institit, eóque progressus est, ut demùm anno 1501. in Formbacensis Monasterii Abbatem cum omnium aggratulatione deligeretur. Quo in munere, mirum dictu est, quantas calamitates pertulerit, quas tamen uno cum Deo & Musis commercio lenire consueverat. Fuit is judicio acerrimo à nulla re magis quàm ab adulatione ac simulatione alienus. Vitia hominum, eorum etiam, quos fortuna super cæterorum capita extulit, maxima cum libertate reprehendebat. Suâ unius conscientiâ contentus, majorum doctrinas & exempla novis consuetudinibus aut potiùs corruptelis perpetuò opponebat. Quarum dotium & virtutum vestigia in ejus ingenii monumentis, quæ magno numero posteris reliquit, passim deprehendas. Præfuit ad an. 1513. *Vid.* Pezius *Observ. præv. ad Tom. I. Anecdot. p.* 86.

Leonardus Ottenburani in Suevia cœnobii Abbas,

Pari provehendæ rei literariæ zelo flagrabat LEONARDUS Ottenburani in Suevia Monasterii Abbas an. 1507. electus, *Vir apprimè doctus, prudens & industrius*, qui ut otium & desidiam à suis propelleret, non solùm bonarum artium studia gnaviter promovit, sed etiam Typographeium, quod hodiéque perdurat, suo in monasterio erexit, ratus *impressorem Scriptoris non perdere mercedem, quinimò eam cumulatiùs consequi.* Qua de re elegans extat ipsius epistola ALCUINI opusculo *de Sancta Trinitate*, ibidem ipso accurante typis, ceu primigenio specimini excuso præfixa, quæ sic habet:

Typographiam erigit.

„ LEONARDUS Divina opitulante
„ gratia Abbas Uttinburrhanus, po-
„ steris ejusdem Monasterii salutem.
„ Ferunt Platonem Philosophorum
„ facilè principem, crebrò juvenibus
„ dixisse solitum: *Ocio labores antepo-*
„ *nite, nisi fortè rubiginem splendori*
„ *præstare putatis.* Quàm etiam mor-
„ talibus labor conducat, contrà ve-
„ rò ocium obsit, in Theeteto idem
„ Plato non tacuit, ita inquiens: *Quid*
„ *corporum habitus? an non ocio &*
„ *torpore corrumpitur, exercitatione*
„ *autem motúque conservatur?* ani-
„ mæ quoque habitus disciplinâ &
„ meditatione, quæ motiones sunt,
„ doctrinas consequitur, servatur, at-
„ que perficitur. Ocio autem, id est
„ negligentiâ & pigritiâ nihil penitùs
„ discit: & si quid didicerit, obli-
„ viscitur. Bonum itaque tam in ani-
„ ma,

(c) In Historia Formbach. apud Pez Tom. I. Anecdot. pag. 451.

„ ma, quàm in corpore motus: quies „ verò contrarium. Præterea in his, „ quæ serenitates tranquillitatésque „ vocantur, hoc assero, quòd quietes putrefaciunt, atque perdunt, „ alia verò conservant. Sanctus prætereà Pater noster BENEDICTUS „ ocium detestatus ait: *Ociositas inimica est animæ, & ideò certis temporibûs occupari debent fratres in labore manuum; certis iterùm horis in lectione Divina.* Volens itaque exitialem hanc pestem à grege meo pro „ posse exterminare, conquisivi non „ parvo ære ea, quæ ad imprimendos „ libros necessaria videbantur, ut non „ qualicunque, sed & honesto & utili „ sese fratres labore exercitarent. Operandus est enim (Salvatore jubente) „ cibus, qui non perit. Quid verò „ pro terrenarum rerum conditione „ literis diuturnius fit, non video. „ nec item quid Monacho post devotam horarum Canonicarum psalmodiam, póstque sinceram in Deum „ devotionem, intentissimámque contemplationem faciendum sit, quàm „ meditari in Lege Domini, & scrutari Scripturas, quæ testimonium „ perhibent fidei nostræ, non video. „ Quum verò in specula contemplationis pro nostra imbecillitate jugiter persistere non possumus: laxandus est animus ceu arcus, ne frangatur. Laxato verò animo ne ocium „ (malorum omnium fomes) subrepat, Corpus quoque suas habeat „ motiones necesse est. Quum autem „ plerumque in Cœnobiis degentes „ Fratres calamô scribere soliti sint, & „ eum quidem laborem ut peculiarem „ sibi vendicaverint: placuit, ut & „ fratres mei exteris conformiter, & „ quidem abundantiùs laborarent. „ Qui enim scribit, unum tandem „ magno temporis dispendio absolvit „ codicillum, cujus usus uni duntaxat patrocinatur. Qui verò libros „ imprimit, eâdem ferè & facilitate & „ brevitate non jam unum, sed plura „ perficit volumina, quæ multis legenda impertiri possunt. Nec puto impressorem scriptoris perdere „ mercedem, quin imò cumulatiùs „ eam consequitur. Quam verò mercedem Scriptores consequantur, *Joannes Gerson* in suo de Scriptoribus „ Syntagmate perpulchrè narrat.

„ Primum autem librum, quem imprimi feci, hunc esse volui, *Alcuinum* videlicet *de Sancta Trinitate*; „ tum propter Auctorem; quandoquidem Monachus & quidem Ordinis S. Benedicti: tum propter opus „ ipsum, quandoquidem à puero Sanctam ipsam Trinitatem singulari „ quadam devotione veneratus sum. „ Obtestor itaque vos posteros ac fidelissimos insignis Monasterii hujus „ alumnos, ne hanc imprimendi artem vestrâ incuriâ & negligentiâ „ pessum ire sinatis: sed pro virili vestra conservetis, foveatis, & augmentetis. Sic enim vobis domi labor, foris honor nunquam deerit. „ In Monasterio nostro Uttinburtha „ kalendis Septembris. Annô salutis „ sesquimillesimo nono, Prælaturæ „ nostræ secundo. Amen.

Prudenter etiam secutis inde temporibus inter Principem Campidonensem, & alios Sueviæ Abbates, tractari cœptum est *de studio*, ut vocant, seu *Collegio literarum* ad imbuendos juvenes Religiosos artibus liberalibus instituendo, & sede quidem Ottenburæ defigenda: ita enim (d) Campidonensis 23. die Januarii anno 1533. ad Ottoburanum scripsit: *Etsi prorsùs decretum nobis fuerit in crastinum, ut condixeramus, ad Vos descendere, & juxtà Dominum Zwifaltensem in scholastico nostro, de quo vobis constat, negotio pro viribus assistere; inevitabiles tamen causæ nos Uberlingam proficisci compellunt. Itaque Vobis ac Domino Zwifaltensi causam liberè comendamus, officiosè rogantes, ut omnia pro arbitrio, quàm poteritis exactissimè definiatis, omnia quæ vobis visa fuerint è re fore, prolixè adprobabimus.* Religiosissimi verò Antistites in hunc finem confœderati non solùm Campidonensis, Ottoburanus, & Zwifaltensis fuerunt, sed alii etiam plures (e) Weingartensis, Ochsenhusanus, Elchingensis, Wiblingensis, Ursinensis, Donawerdanus, &c. Consilii de excitando studiorum Collegio.

Directores delecti *Campidonensis & Ottenburanus.* Professores Scholastici pingui salario conducti, qui Græcas, Latinas, & Hebraicas literas, disciplinásque philosophicas, theologicas, & humaniores profiterentur. Inter hos fuêre *D. Georgius Cornerius*, M. *Joannes Gaza*, M. *Joannes Eppius*, M. *Joannes Rabus*, M. *Michaël Dornvogel*, M. *Joannes Salicetus*, D. *Martinus* Ejus Directores & Professores.

(d) Annal. Zwifalt. part. 2. pag. 127. ad an. 1533.
(e) vid. Pet. Franc. Suevia Ecclesiastica pag. 641.

tinus Viennensis Theologus profundissimus, M. *Udalricus* Lavingensis, M. *Jacobus Günzer*. Ex Religiosis gemini Priores Zwifaltensis, & Blavoburanus. Item P. *Lucas Proel* Ord. S. Francisci Theologus. Studiorum Præfectus fuit *Casparus Kindelmann* Ottenburanus, cum quo P. *Nicolaus Ellenbogius*, Vir Græcè & Hebraicè doctissimus, Prior Ottenburanus quotidie scholas disputandi gratiâ obibat. Hujus doctissimi Cœnobitæ meminit *Mabillonius* in sui Itineris Germanici Diario, eique suffragante (f) Eminent. Card. *Angelo Maria Quirino*, justas omninò laudes tribuit, quippè qui saluberrimi illius instituti Auctor, Promotor, Statórque primarius extitit.

Erectionis solemnia.

Quæ porrò fuerint erectionis illius Gymnasii solemnia, fusiùs narrat ipse *Ellenbogius* in quadam epistola his verbis: *De studio nostro literario noveris ipsum cœptum esse, & non infeliciter procedere. Die* 17. *Januarii* (A. 1543.) *unus Professor* M. JOAN. EPPIUS *declamationem habuit in choro in commendationem novæ Academiæ, præsentibus primò Ill.*^mo^ *Patre D.*^no^ WOLFGANGO *Abbate Campidonensi, nostróque Abbate cum toto Conventu & nonnullis Sacerdotibus secularibus. Facta declamatione cantatum est officium solenne de SS. Trinitate, post quod omnes intravimus locum lectionis, ubi idem Magister ad laudem Dialectices venustam habuit orationem, quâ finitâ prandium omnes pariter sumpsimus in hilaritate multa gaudentes & gestientes de incœpto Gymnasio.* Sequenti die ordine quo suprà secundus Magister *Joannes Gaza* declamationem habuit *Rhetorices* paritérque *Græcæ linguæ* encomium oratione longè disertissima perorans. Huic actui interfuit, casu nescio quo, *Henricus* Abbas in Wiblingen, *vir haud amusus, immò latinè græcéque doctus.* Post declamationem cantatum est officium solenne de Spiritu sancto. Habemus igitur præ oculis Deum, eúmque invocamus, quatenus cœptum opus gratiosè adspiret. Tertia die descendit in arenam M. *Michaël Dornvogel* longiusculâ eáque elegantissimâ oratione studia humanitatis extollens. Mirum dictu quàm vir ille pro sua singulari eruditione & congenita affabilitate, maximâ suâ laude declamârit, & quidem tantâ sermonis suavitate, tanto verborum lepore, tam congruente actione, ut animos Auditorum omnium mirâ dulcedine suspensos teneret. Finitâ hac declamatione decantatum est officium solemne de B.^ma^ Virgine, & ita tribus diebus invocatum est divinum auxilium, quatenus Deus omnium bonorum largitor, bonum novello studio tribuat initium, prosperrimum successum, & catastrophen felicissimam. Die autem Januarii 22. in festo S. Vincentii cœperunt singuli Professores suas aggredi lectiones. Det Deus, ut felici auspicio cœpta sit, durétque in annos plurimos ad laudem Dei & commodum Ecclesiæ universalis. *Fuerunt hîc hisce diebus simul tres Abbates, Princeps ex S. Gallo, hospes quidem nobis insolens, sed gratissimus, Princeps Campidonensis Gymnasii nostri Mæcenas, & Abbas ex Zwifalten pariter ut doctus, ita & candidus & humanus.* Hæc ille.

Disciplinæ traditæ.

Quæ autem disciplinæ fuerint traditæ, luculentiùs discimus ex literis *Joannis de Stain* Abbatis Zwifaltensis ad confœderatos eo tempore datis, ubi inter alia hæc commemorat: *Latinis quoque literis & græcis hebraïcæ, utpotè verè divinæ adjungantur. Quantum hæ ad intelligentiam Scripturarum conferant nemo nescit. Dein* Ethica & Philosophia. *Adhæc Ethnicorum commentariorum lectio plurimùm conducit ad Christianismi doctrinam confirmandam, exemplo SS. PP. Cypriani, Hilarii, Hieronymi &c. Præterea Historiarum libri legantur, videlicet,* Sallustius, Valerius Maximus, Eusebii Historia tripartita, Titus Livius, Julius Cæsar, Tacitus &c. *Nam in his ac similibus multa Religiosis valdè utilia reperire est. Porrò ad minimùm Principia vel rudimenta Astronomiæ, Musices, Geometriæ, Arithmeticæ, Cosmographiæ dentur; siquidem Authores Artium harum sæpissimè meminerunt, & ad usum maximè conducunt. Theologia sanè sine aliqua harum scientiarum notitia vix benè intelligi potest, doctissimis mihi Tubingæ studenti hominibus sæpissimè id inculcantibus. Et verò quid utilius, quídve magis necessarium hisce præsertim tam turbidis, afflictísque temporibus esse potest, utriusque Testamenti Religiosis nostris factâ prælectione? Item omni studio eò enitendum, ut singulis hebdomadis declamationes & disputationes fiant, continuentúrve...*

Gaspari Ottoburani Abb. in rem lit. merita.

Et hæc quidem fuere Gymnasii illius statuta, hæc initia sanè quàm auspicatissima. Verùm Bellona subsequens in exilium paulò pòst ejecit hunc cum Musis suis Apollinem. Divinâ

(f) In epist. ad Episc. Augustanum.

vinâ tamen providentiâ factum credimus, ut qui inclinante eodem seculo Ottoburæ præfuit Abbas *Gasparus*, labentem rei literariæ statum rursùs erigeret, ac fugientibus Musis manum injiceret. Testatur id inter alios ejus loci cœnobita *David Aicheler* eo tempore Bibliothecæ Præfectus in sua ad Catalogum à se confectum præfatione his verbis: *Postquàm*, inquit, *Reverendi admodùm in Christo Patris ac Domini* D. N. GASPARI *Abbatis Uttenpurrensis & Mæcenatis mei colendissimi liberalitate bonas literas colere ac proprium Monachi officium intelligere cœpi, nullâ in re ex his caducis, magis animum meum oblectare libuit, quàm legendo, revolvendo atque terendo libros, & virorum eruditorum scripta ac monumenta. Nam præterquàm id genus occupationis singularem voluptatem cum summâ utilitate conjunctam suis amatoribus afferre experiebar, Deo etiam O. M. gratum, clericis omnibus accommodum, honestum & amplectendum, Monasteriísque & Ecclesiis, ac ipsis quoque Rebus publicis summoperè necessarium esse sentiebam... Quo enim modo cœnobiis non salutare & necessarium, sine quo, uti non sunt instituta, nec propagata, ita nec diu in flore & disciplina, non dico monastica, sed nec populari, conservari queunt? Testis sit mihi quotidiana omnium experientia: An non ibi flagitiorum nunc omnium sentina, postquam literarum peritia neglecta & spreta est, ubi olim, dum scientiarum studium floreret, omnium virtutum schola videnda erat? Nec mirum. Homines enim otiosi, ac caligine ignorantiæ obcæcati, dum lumine sapientiæ non delectantur... ad fabulas convertuntur &c. Quamobrem sempiternâ laude dignissimus est noster Præsul, qui ut à grege sibi commisso tantæ luis causam & radicem amputaret, truculentámque ignorantiæ bestiam omnis ordinis & disciplinæ perturbatricem procul arceret & profligaret, non curavit susurrationes sycophantarum... sed nos ferè omnes ad Academias ablegavit, & inibi... per aliquot annos liberalissimè sustentavit, simúlque admonuit & jussit, ut in emporio scientiarum & palæstrâ virtutum ita versaremur fructuosè, quatenus domum revocati, non minùs & exemplo quàm verbo doceremus, quid Christiano homini, & maximè Religioso faciendum fugiendúmque sit...* Hæc ille. Alios porrò ejusmodi Musagetas & rei literariæ præstites hîc brevitatis causâ præterimus; passim enim in sequentibus recurrent.

Præter æquum autem facturus mihi videor, nisi culturam rei literariæ apud Benedictinos in quamplurimis Germaniæ Monasteriis seculo XVI. longè difficillimam fuisse ultrò profitear. Non multò enim post ejusdem initium hæreses & bella exorta fuerunt, quæ quòd monachi minori obsequio cultúque Minervam dignati fuerint, maximam ferè culpam sustinent. Quis nescit, universâ ferè Germaniâ, hausto hæreseos veneno in se ipsam cruentis ensibus desæviente, quàm plurima Ordinis nostri monasteria fuisse devastata, literariam supellectilem in Museis & Bibliothecis direptam, monachos alios internecioni datos, alios in fugam actos, alios domi ab hæreticis miserrimè habitos? Quis autem otio, quietíque, unde literæ vigent, locus esse potuit in hostium irruptione, monachorum fugâ, cœnobiorum direptione, devastatione, excidio? Enimverò tum major de aris & focis conservandis, bonis ac proventibus tuendis, quàm de literis pro dignitate excolendis cura instabat. Cujus calamitatis unum atque alterum è multis proferre liceat exemplum. *Studium in cœnobiis apud Germanos difficile.*

Augustæ Vindelicorum (g) Seculo XVI. ineunte in percelebri Monasterio ad SS. Udalricum & Afram Cœnobitæ juventutem civitatis à primo ætatis ingressu liberalium artium institutis ac morum disciplinis haud segniter imbuerunt. Anno 1503. erant scholarium, qui Benedictinis præceptoribus operam dabant, octo supra septuaginta. Cum his, suóque Conventu Abbas publicæ supplicationi se adjunxit, quæ eodem anno, præsente *Maximiliano I.* Imp. ac Imperatrice cum magna Clericorum ac Civilium utriusque sexûs turba ab Æde principe Civitatis ad Templum S. Udalrici instituta fuit propter prodigiosas Cruces in vestibus lineis hominum, mulierum præsertim, & quibusvis aliis linteis tam Augustæ, quàm vicinis locis apparentes. Non igitur anno primùm decimo septimo seculi decimi sexti schola in Monasterio San-Udalricano patuit, eam aperiente *Ottomaro Nachtigallo*, sive *Luscinio*, ut D. Jac. *Augustæ in S. Udalrici monasterio scholæ apertæ.*

(g) Carol. Stengel. Rer. Aug. Part. 2. c. 62. p. 253.

Jac. *Bruckerus* (h) nuper scripsit. Hunc enim ab Abbate JOANNE SCHROTTO Argentorato Augustam anno circiter CIƆIƆXVII. vocatum esse, dicit, ut ludum literarium in eo aperiret cœnobio; jam enim anno tertio ejusdem seculi patuerat. Sed ea causa *Ottomarus* accitus fuit, ut *literas Græcas*, quarum peritus erat, studiosam doceret juventutem. A vero etiam multùm abest, quòd JOANNES Abbas exturbatæ ignaviæ, & revocatarum literarum odio pressus, San-Udalricianæ Familiæ ita exosus factus fuerit, ut consultius duceret, tempestati cedere, atque Abbatiâ se abdicare, quàm diutiùs inimicitias suorum perferre. Quâ enim veritatis specie hæc dicuntur? cùm id temporis in San-Udalricano monasterio monachi degerent, qui literarum ac bonarum artium cultores maximi erant; videlicet *Joannes Griesberus* Bibliographus, LEONARDUS WURSTLINUS, scribendi artificio celeberrimus, VITUS BILDIUS à commercio literarum cum viris ejus ævi doctissimis inclytus, CLEMENS SÜNDERUS, qui Historiæ insudabat universali, quam libris XII. comprehensam multo deinde studio ac labore ad fastigium perduxit. Et hi hujusmodi literati Monachi odio literarum Abbatem suum fasces ponere adegerunt? Nugæ! quas Judæo credendas Apellæ relinquamus. Tenuit verò Schola San-Udalricana ad annum usque 1527. quo Abbas cum suo Conventu ab hæreticis urbe pulsus Witelspachium emigravit.

Viri in eodem cœnobio literis clari.

In Belgio eâdem ætate floruit Venerabilis *Ludovicus Blosius* Lætiensis Abbas vitæ innocentissimæ laude ac doctrinâ celebratissimus, cujus lucubrationum cùm immensus ubique extiterit fructus, tum & istam habuêre æstimationem, ut variis variarum gentium linguis, Germanicâ, Belgicâ, Hispanicâ, Italicâ, Gallicâ, Anglicâ, translatæ sint. Neque intra Europam aut fervor eas legendi stetit, aut fructus; sed in ipsas quoque Indiarum provincias navigavit. Unde facilè patet, quanto omnium gentium applausu ac usu sint exceptæ. Ista verò scripta ordine annorum, quo edita sunt, prolixiùs recensita extant in Actis Sanctorum Bollandi Tomo I. ad diem VII. Januarii pag. 430. seqq. quo ex fonte sitim haud turpem restinguere poterit studiosus Lector. Quid verò in studiis & lucubrationibus maximè spectandum sit, ipse luculenter nós docet in statutis *de spiritu inter literarias exercitationes conservando*, his verbis; *Sic*, inquit, *permittimus Fratres pro tempore vel ætate operam dare politioribus literis, ut tamen per illarum studium labem superbiæ & vanæ gloriæ in se non trajiciant, sed omnia ad honorem Dei purè referant; Alioquin præstat Monachos idiotas esse, quàm elegantes.* Eodem spectat quod alibi præcipit: *Si quis visus fuerit omninò ad vanitatem dare operam politioribus literis, ac propter earum studium curam pietatis deserere, impediatur, arceatúrq; à vanâ & damnabili occupatione... Nisi enim juventus, quæ exercetur in literarum studiis, freno timoris divini contineatur, facilè amore eloquentiæ correpta illectáque dulcedine curam pietatis deseret, & effecta velut ethnica & sine Deo abibit in vitiorum præcipitium.* Hæc ille albo notanda lapillo.

Ludovicus Blosius Lætiensis Abbas † 1566. VII. Jan.

Monasterium Elchinganum unò milliari Germanico, Ulmâ Imperiali Civitate dissitum est. Præfuit loco ab anno ejusdem seculi decimo nono usque ad annum 1541. Abbas HIERONYMUS, qui, teste *Bruschio*, habuit sua ætate in cœnobio perdoctum Monachum, *Joannem Phileremum*, patriâ Faucensem, Musicum ac Poëtam non contemnendum, aliósque multos Patres & literis & vitæ bonitate insignes, qui in Gymnasio superiore seculo intra monasterii muros excitato, studiosam juventutem magnâ frequentiâ confluentem optimarum artium studiis imbuerunt. Cùm verò anno 1546. bello Germanico idem Cœnobium ab Hispanis occupatum fuisset, Ulmenses hostem adeò vicinum ægrè ferentes, die S. Gallo sacra, irruptione facta, flammas eidem injecerunt, ac universum pene cum ecclesia ac omnibus ædificiis deleverunt: in quâ calamitate jacturam fecit ducentorum millium aureorum, & insignis Bibliothecæ; nam & omnia templi ornamenta, & monumenta perierunt, nihilque mansit integrum. Quò factum, ut Imperiali monasterio in ruinis jacente, *Othoni* ex S. R. I. Dapiferis *de Waldburg*, Cardinali & Episcopo Augustano è re visum fuerit, si Dilingam Lycæum Elchinganum transferretur, ubi Seminarium pro juvenibus ad Ordinem Ecclesiasticum aspirantibus instituit, illúdque an. MDLIV. duodecimo Calendas Junii per D. STEPHA-NUM

Studia literarum florent in Monasterio Elchingano.

quod Dilingam transfertur.

(h) In Miscellaneis Historiæ Philosophicæ Literario-Criticæ pag. 307.

NUM Abbatem Benedictinum Monasterii S. Crucis Donawerdæ in Academiam convertit, quam demum anno MDLXIV. decimo sexto calendas Septembris Patribus Societatis concredidit; à quibus deinde permulti juniores Fratres ex diversis Helvetiæ, Sueviæ, Bavariæ &c. monasteriis Dilingam, quemadmodum & Ingolstadium missi in Philosophicis ac Theologicis disciplinis instituti fuerunt, ut & ipsi ad alios literis domi informandos idonei redderentur.

Joachimi Opseri Abb. San-Gal. elogium.

Quos inter vel unius JOACHIMI OPSERI Abbatis San-Gallensis LXII. meminisse haud me pigeat. (i) Hic summam eruditionem cum variâ linguarum cognitione conjunxerat; siquidem præter Philosophiæ, Theologiæ, & Mathematices disciplinas, quibus Dilingæ, Parisiis, & Arverniæ operam dederat, Græcæ etiam, Hebraicæ, & Gallicæ linguarum usum incomparabili propè facilitate assecutus, egregia post se ingenii sui monumenta reliquit, sed neque ad subjectum sibi populum verba facere, cúmque sacrâ doctrinâ imbuere aliquando per totam Quadragesimam dedignatus est; adeò Catholicæ religionis promovendæ zelo æstuabat, quam ubi in pristinum alveum reduxit, alumnos suos Romam Parisiósque ad comparandas scientias misit. Patribus etiam Societatis Jesu pro novo apud Lucernas Collegio excitando 500. Imperiales in subsidium numeravit.

Abbates Gengenbacenses cultû literarum illustres.

Pari literarum ac virtutum ardore flagrârunt Gengenbachenses in Sueviâ Abbates. Primus est PHILIPPUS (k) ex nobili familia *de Eselperg* natus, qui monasterium multis ædificiis exornavit, atque inprimis, ut literis juventus operam daret, instituit. Alter fuit FRIDERICUS (l) ex nobili familia *de Keppenbach* in Brisgovia natus, qui scholam monasterii per aliquot secula clausam denuo aperuit, & juventutem in bonis literis educandam docto Præceptori *Cornelio Eselpergero* commendavit. Et hic quidem *Cornelius* loci Pastor, & Capituli ruralis Offenburgensis Archipresbyter fuit, Catholicæ religionis apud Gengenbachenses restaurator ferventissimus, utpote qui doctrinam suam summâ vitæ integritate condiebat, & confirmabat. Qui etiam Abbatis *Friderici* elogium propriâ manu scriptum posteritati in hæc verba reliquit: (m) „Fridericus rebus humanis peste exemtus, ad Christum commigravit, „ut piè credo. Tanta siquidem continentia fuit, ut non jejuniis tantùm, sed virgis etiam & ciliciis carnem castigaret, lecto rariùs utens, „sed stramine cilicino panno strato. „Ad secundam noctis horam surgens, „orationibus & matutinis laudibus „persolvendis intentus, primus semper & novissimus in templo, eleemosynis largus, verbis, vestitû, & „animo perquàm humilis, laboris patiens, luxûs omnis insensissimus hostis. Utinam nos ejus discipuli vel „in aliquo saltem ejus æmularemur „& assequeremur pietatem. Pridie „quàm vitam clauderet, matutinis „etiam interfuit, non sine gravissimo „dolore, nec in lecto jacens, sed cilicino indusio indutus sedens obdormivit in Domino; peste postmodum graviùs etiam monasterium adhuc vexante.„

quos inter Fridericus,

& Gisbertus eminent.

Tertius emicuit *Gisbertus* (verba ejusdem (n) refero Auctoris) ex Metensi ditione honestis parentibus natus. Hic cùm felici ingenio esset præditus, in oppido Mauri-Monasterii bonis literis operam dedit, atque artium fundamenta egregiè jecit. Postea se Argentinam contulit, & ingenium omni genere disciplinarum excoluit. Mundi nænias pertæsus anno 1548. monachus, & anno 1556. Abbas factus est. Itaque Gisbertus suam functionem considerans, monasterium passim suis ædificiis ruinas meditans magnis sumptibus restauravit, atque ut omnia passim rectè fierent, curavit. Ne etiam amœnum eum locum otiosis hominibus præpararet, diligenter juventutem ad bonas literas perdiscendas incitavit, atque suo exemplo libris inhærendum admonuit. Itaque scholam publicam ad monasterium ædificavit, atque viros doctos liberalibus stipendiis ad se pellexit, id quod veteres Abbates in frequenti usû habuêre. Inter eos extitit laudatus *Cornelius Eselberger*, homo eruditione & pietate insignis, qui populum pro concionibus magno fervore instruxit, atque istam doctrinam vitæ integritate omnibus probabilem reddidit.

(i) Dion. Sammarth. Gall. Christ. Tom. V.
(k) Henr. Pantal. part. 3. pag. 59.
(l) Idem pag. 263.
(m) Dion. Sammarth. l. c. Tom. 5. pag. 873.
(n) Henr. Pantal. pag. 348.

Incrementa studiorũ in variis monasteriis, Banthensi,

A *Caspare Bruschio*, qui, ut Ordinis nostri Cœnobia maximè illustria describeret, iter ad ea hoc seculo instituit, alii Abbates laudibus, quòd rem literariam curæ, alii quòd eandem neglectui habeant, vituperiis mactantur. Atque in primis (o) ALEXANDER è nobili prosapia Baronum *de Rotenban*, Abbas Monasterii Banthensis in Orientali Francia præconiis ornatur, quòd sub medium seculi XVI. non modò insignem in suo monasterio scholam pro tam nobilibus adolescentibus, quàm pauperibus instituerit, sed eximiam etiam Bibliothecam construxerit. In Monte S.

S. Michaëlis Bambergæ,

Michaëlis (p) quod est in eadem Francia Orientali extra muros Bambergæ celebre monasterium, studia literarum priori ævo ab *Eberhardo* Abbate instaurata, sub ejus successoribus, *Andrea Staphelsteinio*, *Joanne Suttnero*, *Martino Seylichio*, *Georgio Adamanno &c.* Præsulibus doctissimis non modica sumpserunt incrementa. Apud Treviros in Monaste-

S. Mathiæ Treviris,

rio S. Mathiæ EBERHARDUS DE CAMPIS an. 1519. in Abbatem electus, vir erat doctus, & optimis moribus præditus, qui & plurima scripsit, quibus nomen suum ad posteritatis notitiam cum summa laude ac gloria transmisit. PAULUS NECCHARUS (q) sub medium hujus seculi regebat Monasterium Ursinense in Sueviâ: Vir gra-

& Ursinensi Sueviæ.

vis, doctus, & liberalis, sapientiæ cœlestis diligentissimus inquisitor, eruditionísque omnis politioris longè studiosissimus cœnobium insigni Bibliothecâ auxit & illustravit: *hoc aliquando in mea præsentia*, inquit Bruschius, *asserens, Monachum sine libris, & librorum studiosâ inquisitione ac lectione eundem esse, qui miles esset sine gladio.*

Georgius Lechnerus Cremifanii ludum aperit.

GEORGIUS LECHNERUS vir literis & humanitate clarus anno hujus seculi 1543. *Cremifanio*, quod est amplissimum Superioris Austriæ Monasterium, præsidere cœpit. (r) Quod ille plurimis magnificis structuris illustravit. Et quod omnium maximum, ac in viro Abbate & religioso verè laudabile est, *insignem scholam* in suo Cœnobio aperuit, in quâ juventus Christiana, & inprimis pauperum puerorum magna caterva non alitur modò, sed & literis, & pietate & bonis moribus informatur studiosissimè, plurimùm in hoc distans ab aliis hujus seculi Abbatibus, qui literarum odio plerumque flagrant, & juventutis curâ omninò non afficiuntur. *Haris idcirco* (sunt verba Bruschii) *quàm aris potiùs adhibendi, cum fuci potiùs sint, quàm apes Deo & Ecclesiæ utiles: in quos iratus Deus gravi aliquando pœnâ & ultione justâ animadvertet.* A quâ Bruschianâ vituperatione se longè sejunxit ALEXANDER hujus nominis II. qui hodie Cremifanio præest, Sac. Cæs. Maj. Intimus Consiliarius. Is enim scholam Cremifanensem in Athenæum & Academiam Nobilium juvenum magnis sumptibus erexit, ubi adolescentes prosapiæ illustris non humanioribus modò literis, Latinis, Græcis, & Hæbraicis, sed aliarum etiam linguarum, Gallicæ cumprimis & Italicæ perceptione; tum philosophicis atque mathematicis disciplinis, Physicæ cumprimis experimentalis; deinde Historiæ quà Sacræ quà Civilis cognitione, atque Juris Publici principiis cum curâ instituuntur. Deus faxit! ut quod Abbas ALEXANDER (*Cui Pyleos vovemus annos*) præclarè cœpit, ejus successores, eâdem prudentiâ, atque in bonas literas animi propensione prosequantur, ne Athenæum Cremifanense (*uti fieri apud Benedictinos amat, & sæpiùs factum*) Monachorum incuriâ, desidiâ, & laborum scholasticorum aversione herba sit solstitialis, quæ manè oritur, vesperè occidit.

Quorumdam Abbatum nostri ævi imago.

Alexandri II. Cremifanensis elogium.

Votum Authoris.

Wolfgangi Abbatis Lunælacensis encomium.

WOLFGANGI HERBELINI Abbatis Lunælacensis non possum hîc non meminisse, quòd cùm ob singularem virtutem, tum doctrinam, & prudentiam, charus fuerit omnibus, summis pariter & infimis, inprimis Divo MAXIMILIANO Imperatori, qui eum peculiari vocabulo *suum Monachum* (s) appellabat. Is Gymnasium ineunte seculo decimo sexto scholasticis (*alitur enim in hoc Cœnobio magna puerorum literas discentium turba*) extruxit. Quod temporum injuriâ à discipulis non omninò desertum, sed infrequens, pristino flori ac frequentiæ nuper restituit, qui hodie ad Monasterii clavum sedet R.mus D. Abbas BERNARDUS. Ecce illustres Germaniæ Abbates, qui velut astra matutina in irreligiosæ ignorantiæ nebula, clarissimis doctrinæ ac virtutis radiis refulserunt.

(o) Henr. Pantal. l. c. cent. 1. pag. 15.
(p) Ibid. pag. 124.
(q) pag. 164.
(r) Bruschius Cent. 2. pag. 128.
(s) idem l. c. pag. 156.

Hujus

Concilii Coloniens. Decreta circa Monachorum studia.

Hujus etiam seculi anno trigesimo sexto Concilium Provinciale Coloniense nonnulla perutilia in studiorum gratiam sancivit, (t) quæ fieri à monachis debent. *Primum*, quòd in singulis monasteriis adsit Doctor aliquis pius ac sapiens, ad Juniores in Lege Divina imbuendos idoneus, & quod ab exercitiis vilioribus & infimis occupationibus immunes declarentur ii potissimùm, qui magis ad scientias & ad speculandum apti dignoscuntur. *Secundum*: quòd in singulis monasteriis Concionator itidem pius ac sapiens esse debeat ad excitandos monachorum animos ad contemptum omnium temporalium, & perfectam alienationem à mundo. *Tertium*: Quòd ex junioribus monachis ad publicas atque Catholicas Universitates mitti queant, qui majori morum honestate fuerint prædìti, ut ibi sacræ Theologiæ studio incumbant, ita tamen, ut habitare nequeant nisi intra Regularium castra coràm propriis Magistris, ne studendi prætextù aliud meditentur: ne bonis ac rectis studiis destinati mores minimè monasticos imbibant, & contrahant. Quibus Statutis, quòd cùm nostri, tum aliorum Ordinum Præsules morem gesserint, *Jacobus Gretserus* S. J. doctus Theologus his verbis fidem facit. „ Præter magistros domesticos, quos „ erudiendis aliis constituebant, ad „ publicas etiam Academias, nominatim ad Parisiensem, suos ablegabant, ut Philosophiæ & Theologiæ „ scientia potissimùm expoliti fructus „ majores Ecclesiæ Dei afferrent. Quorum vestigia jam à compluribus annis diligenter & laudabiliter imitantur amplissimi Prælati Bavariæ, Sueviæ, Helvetiæ, qui semper in Universitatibus Ingolstadiensi & Dilingana aliquos ex suorum cœtu literarum causa alunt. Quo id consecuti sunt, ut passim jam cœnobitas „ omni disciplinarum genere accuratè instructos invenire liceat, insigni Ordinum ornamento, & incremento. „ Hæc celeberrimus Jacobus Gretserus in Epistola Nuncupatoria *Horti S. Crucis* ad Stephanum Abbatem Schyrensem, qui cùm & ipse adhuc juvenis studiis Ingolstadii insudaret, passim *doctus monachus* indigitatus fuit.

Quibus morem gerunt Abbates.

Quo loco studia apud Italos fuerint.

Ex alia Epistola Dedicatoria intelligere licet, quò loco literarum studia in Congregatione Casinensi seculo XVI. habita fuerint. (u) *Benedictus* enim *Bacchinus* ad epistolas *Isidori Clarii*, aliáque ejus Opuscula, quæ publicâ luce donavit, inter cætera his verbis præfatus est: „ Sacra igitur inprimis studia per ea *Isidori* „ tempora Monachorum nostrorum „ erant, quorum plures laudat in his „ epistolis Auctor (viz. *Isidorus*) sacris „ reliqua famulabantur, Latini scilicet, Græci, & Hebræi sermonis notitia, & universæ Philologiæ Encyclopedia; scholastica sobriùs ac „ nunc fit, colebantur, quantum videlicet satis esset utilioribus dignoscendis, & mentis aciei exercendæ. „ In his porrò non modò Monasterii „ Parmensis Monachos (ubi *Isidorus* „ adolevit, pietatísque & literarum „ graviorum tyrocinium posuit, adeptúsque est, ut sum̃orum in Ecclesia virorum judicio aptissimus existimaretur, rebus gravissimis gerendis) „ vitam trivisse palàm est, sed & reliquorum per Italiam Cœnobiorum „ Alumnos, quod præfiscinè dictum „ sit, ut appareat iniquioris in Monachos animi fuisse, qui ut novitatis, „ quam inducebant, prætexerent causas, Monachos utì Barbaros inficetósque calumniabantur. „ Hæc doctissimus *Bacchinus* de literarum statu seculo XVI. apud Italos Benedictinos.

Alexii Ugonii ea de re testimonium.

Ne quis tamen illius, ceu recentioris auctoris verba in dubium vocet, coævi Scriptoris, qui eodem seculo ætatem egit, profero testimonium. Is est *Alexius Ugonius* à scientiarum ornamentis valdè com̃endatus Abbas. In celebri suo Tractatu, (x) quem de *Dignitate atque præstantia Reipublicæ*, seu Congregationis Casinensis *ad Cardinalem Polum* scripsit, quis suo ævo in eadem Congregatione literarum cultus fuerit, his ipsis verbis exponit. „ Otium igitur à suis (*Monachis Congreg. Casin.*) relegatum esse videtur, utpote quæ semper vel in aliqua honesta corporis exercitatione, „ vel in Divinis laudibus eos omnes occupatos teneat, literarúmque studiis „ operam dare jubet, & in omnibus „ præclaris disciplinis ad statum monasticum pertinentibus (amplissima „ mercede conductis ad hoc doctissimis ac præstantissimis quibusque „ Viris) suos omnes erudire ac nobilitare studet. „ Hæc *Ugonius*, quibus

(t) Confer. Concil. Trid. ss. V. cap. XIV. de Reform.
(u) apud Armell. Bibl. Casin. part. 2. pag. 55.
(x) Insertus est Tomo IX. Thesauri Antiq. & Histor. Italiæ.

bus nemo non fidem adhibebit, cui vel per transennam *Mariani Armellini* Bibliothecam Scriptorum Congregationis Casinensis evolvere collubuerit. Quàm multos enim, quámque egregios viros, qui seculo XVI. omnium doctrinarum disciplinis ornati in eadem Congregatione, ceu clarissima Sidera præfulsêre, author recenset. Ex his verò duo præcipui fuerunt, quorum familiari conversatione Cardinalis *Polus* delectabatur, videlicet GREGORIUS CORTESIUS, & MARCUS Monachus, Nobilis Cremonensis; de quibus in epistola (y) ad Cardinalem *Contarenum* anno 1536. mense Augusto ex agro Patavino, *Rovelone*, datis ita honorificè meminit: *Pridie quàm Pontificis diploma acciperem, fuit mecum hic Abbas noster, quocum biduum suavissimè consumsi, cùm adesset Marcus noster Monachus, & idem titulo tenus Abbas, qui mecum assiduè fuit, & nunc est, atque erit quamdiu in hoc loco versabor, quem nôsti, quàm amœnus sit, sed tamen maximè amœnus, quando duobus his comitatus hortos perambularem, qui me sic suo sermone pascebant, ut cum Enoch prorsùs & Elia ambulare mihi visus sim in paradiso Dei. Quoties verò te in nostro sermone desideravimus, ut felicitatem nostram compleres.*

Gregorius Cortesius & Marcus Cremonensis eruditione præcipui.

Commodùm verò hîc attexi posse mihi videtur Statutum ejusdem Congregationis Casinensis circa literarum studia; quod tamen, quô præcisè anno editum fuerit, me præterit. Sic verò habet: *Cùm impium, & à Monastica disciplina alienum sit, inertiâ otióque languescere, & ab antiquis Patribus, qui Ecclesiam militantem omni doctrinæ genere, & facultate illustrârunt, filios degenerare: ut hujusmodi ignominiam, & notam fugiamus, otiúmque & nugas efficax diaboli virus evitemus: Divinarúmque Scripturarum speculationi efficaciùs intendere possimus, simul ut coalescenti in dies, Authore Deo, Congregationi nostræ hæc etiam inter cætera scientiæ gemma non desit: hac præsenti constitutione ita decernimus.* In omnibus Monasteriis, quantuscunque sit numerus Monachorum, frequentissima, vel saltem diebus Dominicis omnibus, aut semel in hebdomada habeatur Lectio Sacræ Scripturæ, vel Catechismi Romani. Diebus autem non festis, quotidiana lectio sit Grammaticæ, vel humaniorum literarum, pro auditorum captu vel indigentia. Et si locorum ratio foret, diebus singulis aut saltem alternis, altera etiam lectio sit de officiis pœnitentiæ, quæ casus conscientiæ vocant. In monasteriis Brixiæ, Mediolani, Papiæ, Mutinæ, Florentiæ, Neapolis, Catanæ perpetua lectio sit sacrorum Canonum. In monasteriis S. Benedicti de Padolirone, Casini, Cavæ, Messanæ, binæ lectiones perpetuò sint, *Logicæ* scilicet ac *naturalis Philosophiæ*. In Monasteriis S. Georgii Venetiarum, Veronæ, Placentiæ, Ferrariæ, Ravennæ, Cæsennæ quotidiana lectio sit Logicæ aut Philosophiæ pro auditorum qualitate. In Monasteriis S. Euphemiæ, Brixiæ, S. Proculi Bononiæ lectio sit quotidiana *Græcæ linguæ & Hebraicæ*. In Monasteriis S. Justinæ Patavii, S. Pauli de Argon, S. Petri Perusii, & S. Martini de Scalis, Seminaria instituantur futurorum Lectorum Theologiæ ac Philosophiæ: ad quæ non tantùm scholares mittantur, qui Logicam apprimè calleant, & in primordiis Philosophiæ specimen non contemnendum ingenii dederint. In singulis autem hujusmodi seminariis ut minimùm bini *Lectores* sunto, alter *Theologiæ*, & alter *Philosophiæ*: uterque inprimis probatis moribus, & doctus: qui assiduè scholarium disputationibus & collationibus intersit. Prædictæ autem lectiones in omnibus suprascriptis Monasteriis ad id designatis perpetuò habeantur: neque ab his amoveri possint, aut alterari, nisi per Capitulum Generale, de consensu duarum partium Prælatorum, servatis servandis, ut in aliis ordinationibus per Prælatos abrogandis, sive approbandis. Isque ordo ac regula servetur, tam in Seminariis, quàm aliis Monasteriis, qui à Capitulo Generali ad studiosorum profectum statuetur. Et ut fratres nostri ardentiùs præfatis studiis incumbant, quò major eis comoditas data fuerit: hortamur Prælatos & Superiores Monasteriorum per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnem eis commoditatem tribuant, etiam à communibus exercitiis, & ab aliquibus Horis Canonicis (*non tamen diebus festis, nec prætermissa oratione mentali, integrâ etiam pro viribus regulari observantiâ*) si opus fuerit, exi-

Statutum Congreg. Casinensis de studiis.

Lectio S. Paginæ, Grammaticæ, Theologiæ moralis, SS. Canonum, Philosophiæ, & Linguarum. Seminaria, in quibus duo Professores. Parænesis ad Abbates pro exemptione studentium.

(y) apud Em. Card. Quirini in Diatrib. ad Ep. Reginaldi Poli c. 5. p. 299.

„ eximendo. „ Pro Fratrum quoque „ studio vacantium diligentiori custodia, & severiori disciplina, atque „ ut tempus non inutiliter conteratur, unus ex deputatis Monasterii, „ qui scholis præsideat, in reformatione Officialium eligatur: qui cuncta „ secundùm Deum & scholarium profectum exequens pro viribus semper adesse procuret. „ Atque hæc quàm præclarè statuta, tam sollicitè etiam ad observantiam multo tempore redacta fuerunt. Unde Congregatio Casinensis in magnis ubique gentium laudibus fuit, quòd alumnos magnâ habeat frequentiâ, qui in arcem omnium disciplinarum evasissent.

Augustinus de Grimaldis Lerinense monasteriũ Casinensibus subjicit.

Cùm igitur *Augustinus de Grimaldis*, Episcopus Grassensis, ea de Congregationis Casinensis alumnis, prædicante in Galliis famâ, audiret, quæ de optimis Religiosis & viris doctissimis poterant commemorari, rectè se facturum existimavit, si Lerinense in eodem Regno monasterium, quod in commendam habebat, sacræ Congregationi Casinensi subjiceret ac uniret. Factum id est ab anno 1515. Tùm verò Italiam complures Monachi cum Galliâ commutârunt. Vigebat in Lerinensi Insulâ mira literarum & religionis contentio, ut tamen monachi conjunctis animis cum squallidâ barbarorum colluvie continenter bellum gererent, ita Latinis literis, humanæ & divinæ Philosophiæ juxtà dies noctésque incumbebant. Artium proinde liberalium studia in Insula Lerinensi tunc solidè reviviscere cœperunt, quàm olim situ & incuria exaruerant. Præter cæteros duo eminuerunt, GREGORIUS CORTESIUS, & DIONYSIUS FAUCHERIUS. Et prior quidem (z) excitandi in Insula doctorum virorum Collegii consilium iniverat: cujus cùm eorumdem plures, qui totos se liberalibus studiis tradere decreverant, participes fecisset, continuò aliqui desiderio hujus collegii non mediocriter se affici senserunt.

unde Artium studia apud Lerinenses revirescere cœperunt.

Stephanus Genuensis illuc se confert.

Ex iis STEPHANUS *Genuensis* erat vir doctissimus, ex peropulentâ Sauliorum gente, qui etiam in Collegio Cardinalium fratrem habuerat. Is dissimulatâ personâ Lerinum venerat. Discessurus verò se totum *Cortesio* aperuit: Ductum se illic, dicens, cœnobitarum visendi desiderio, & quoniam mira essent, quæ de illorum doctrinâ & moribus intellexerat, iccirco personam à se simulatam, quò liberiùs familiariúsque universa explorare posset; reperisse verò se omnia exspectatione sua majora. Iccirco daturum se operam, ut apud Lerinenses diu permansurus, confestim reverteretur. Velle se in ea solitudine inter viros & pietate & doctrinâ excellentes, triennio saltem literis diligentissimè operam dare, habiturúmque *Christophorum Longolium*, & alios complures doctos viros ejus desiderii participes. Quâ quidem de re paucis antea diebus *Longolius* ipse ad *Cortesium* scripserat, spe factâ, se quamprimùm ad Lerinenses devolaturum, ac tranquillo solitudinis, literatóque otio triennium ad summúmque quadriennium liberrimè fruiturum, quò posset totius antiquitatis monumenta excutere & æmulari, sibi immortale nomen, ætati suæ decus, posteritati utilitatem non mediocrem pariturus.

& Christophorum Longolium accersit.

Benedictus Theocrenus Francisco I. Galliæ Regi commendatur.

Similia ferè *Benedictus Theocrenus* Cortesii in Philosophiâ aliquando discipulus, ac postea filii primogeniti Regis Galliarum juventutis moderator perscripserat. Jámque *Cortesius* pro constituendis in Lerinensi Cœnobio studiis certum hominem in Italiam ad *Franciscum I.* Galliæ Regem, qui tum in castris apud urbem Ticini erat, dimiserat. Jussus is fuerat primùm adire ad *Guilliermum Langiæum* Regis Secretarium, *Cortesii* amicum, non minori eruditione ac doctrinâ, quàm amplificandi honestissima studia amore præditum. Non enim *Cortesio* memoria exciderant amicissimæ illæ pollicitationes, quibus *Langiæus* se adjutorem in hoc negotio addixerat. Ut hominem verò magis adhuc permoveret, eidem *Cortesius* fidem suam obstrinxit, quòd si Rex honestissimæ huic petitioni annueret, se ejus præclara admirandáque gesta calamo sempiternæ memoriæ commendaturum esse. Nec dubium erat, quin *Cortesius* à maximo hoc sapientissimóque Rege, qui nihil æquè desiderabat, quàm ut bonarum literarũ studia, quæ penè funditùs eversa jacebant, suo potissimùm favore excitarentur, postulata sua abstulisset, nisi brevi pòst in conflictû apud Ticinum in hostium venisset potestatem. Quo infelici casu *Cortesius* spe suâ dejectus in Italiam, hac rerum omnium in Galliis perturbatio-

(z) Vide ejus Epistolas Familiares.

batione, à Superioribus reverti jussus, variis Abbatiis administrandis admotus est.

Dionysius Faucherius in Tarascum studia provehit.

Abeunte verò ex Insulâ Lerinensi *Cortesio*, remansit DIONYSIUS FAUCHERIUS, cui satis non erat, omnem adhibere curam, ne Lerina à Musis desereretur, nisi easdem etiam in *Tarascum*, Parthenonem Lerinensi monasterio subjectum induceret. Hoc hortatore, atque instructore apud Benedictinas in Gallia Vestales Latinæ literæ regerminare cœperunt. Quod cùm Regi Galliarum, atque regiæ aulæ magnatibus majorem in modum probaretur, filias suas iisdem Latinis literis erudiendas Tarascum miserunt, *tanto progressu ac felici successu, ut bonarum literarum studia in hoc Parthenone se primùm efferentia, postea per alia Sanctimonialium monasteria propagata fuerint.* Quid? quòd Monialium exemplo Virgines ac matronæ nobiles in seculo animum ad liberalium disciplinarum studia adjunxerint, hodiéq; adjungant, adeò, ut si Galliæ ab eo tempore doctarum fœminarum permagnus contigit proventus, is *Dionysio Faucherio* cumprimis referri in acceptis debeat.

Cortesius S. R. E. Cardinalis creatur & ad Conciliū Trident. mittitur.

Cæterùm GREGORIUM CORTESIUM in Italiam reversum, quo tempore monasterium S. Benedicti in agro Mantuano administrabat, PAULUS III. Pont. Max. sub quo Concilium Tridentinum initium cœpit, Romam accitum S. R. E. Cardinalem creavit, ac in rebus ad Concilium spectantibus cum aliis Cardinalibus arbitrum constituit. Interfuerunt eidem Oecumenicæ Synodo præstantiores è Congregatione Casinensi Theologi, è quibus *Augustinus Loscus* & *Eutychius Cordes* admirabili eloquentia cum summa sacrarum literarum cognitione ita claruerunt, ut non Casinensem modò familiam illustrâsse, sed seipsos etiam doctrinæ & memoriæ felicitate supergressi fuisse videantur. Præ his tamen eminuit ISIDORUS CLARIUS, *Tridentum* (ut Ferdinandus Ughellus Ital. Sac. Tom. 1. pag. 770. de eo testatur) *à Paulo III. missus, ut Concilium suo interventû juvaret, tantâ plerumque linguæ facunditate, fluminéque sententiarum fidei causas peroravit, ut quidquid dixisset, à Patribus Concilii pro oraculo haberetur.*

Eidem interfuêre alii Casinenses Theologi, quos inter Isidorus Clarius eminet.

De Gallis etiam aliqua dicenda occurrunt. Ordinaverat jam olim BENEDICTUS XII, ut Abbates in Capitulo Provinciali congregati, unum ex monachis deligerent, qui cæterorum Parisiis *studentium Prior* esset *Generalis*, quíque potens in opere ac sermone per directionem verbi & ducatum exempli eosdem monachos studentes tractando ipsos, quoties opus fuerit, & sibi videbitur expedire, convocaret ad locum aliquem competentem, illísque quoad regularem præsideret disciplinam, & potestatem haberet illos corrigendi &c. In morem autem Prior iste Generalis (a) induxerat, ut monachos studiosos plerumque mense Martio circa festum *S. P. Benedicti* convocari juberet, quò sacrâ illâ die divinis officiis ad unum omnibus interessent, atque exhortationem, quam cùm in genere, tum in specie illis facturus erat, auscultarent. Postea tamen Abbatibus, nominatim S. Dionysii in Francia & S. Germani Pratensis à Pontifice demandatum fuit, ut id muneris uni ex gremio suorum monachorū imponerent. *Guillielmus Briconnetus* Abbas S. Germani ut antiquum obtineret, anno 1518. *Guillielmum Balaretum*, & an. 1520. *Stephanum de Bassi*, utrumque suæ Abbatiæ Monachum, Priorem constituit. Qui pro potestate sua omnibus Monachis studiorum causâ Parisiis commorantibus præceperunt, ut juxtà intentionem Summi Pontificis in Capella S. Symphoriani comparerent. Nec illi emanserunt: ab eo tamen tempore, incompertum qua de causâ, convocatio illa in desuetudinem abiit.

In Galliæ cœnobiis studentium PRIOR GENERALIS constituitur.

Status rei literariæ apud Cluniacenses.

Apud Cluniacenses quo loco literarum studia habita fuerint, epistola declarat *Martini Marrier*, Prioris Monasterii S. Martini de Campis Parisiensibus, Viri sanè eximii, qui cum sumâ religione & integritate vitæ conjuncta habebat omnium artium studia optimarum. Ad hæc pariter excolenda, ut Cluniacenses suos inflammaret, his gravissimis verbis eos exhortatus est:
„ Cùm ea vitæ ratio, quæ in cognoscendis affectibus tota posita est, „ quæque in *chamo & fræno*, ut loquitur Psaltes, æstuantis & in libidines despumantis carnis ossa constringit, cæteris nobilior sit & gloriosior, Fratres dilectissimi, tum „ demum ea longè præstantissima est, „ si inter confragosa loca, Cœnobiorúmque vepreta & asperitates, humana-

(a) Jac. Boulliart Hist. Monast. Germani l. . pag. 181.

„ manarum Musarum sit ornamentis „ exculta, & sacrarum literarum po- „ litioribus documentis insignita, qui- „ bus solitudinis scabra rudisque fa- „ cies non modò expoliri, sed extra „ mandras fulgere, rutilare, clarescere, „ & ad amorem sui seculares allicere „ & inflammare possit. Etenim cùm „ vel teste Seneca, *Vita hominis sine* „ *literis mors sit, & vivi hominis se-* „ *pultura.* Profectò virorum religio- „ sorum, adeóque Monachorum so- „ litariam vitam non tantùm leniri, „ verùm mirum in modum divina- „ rum literarum assiduâ meditatione „ fulciri & sustineri certissimum est. „ Quòd si fortè quid in ea durius aspe- „ riúsque urgeat, instet, premat; tum „ demum veluti ad lenimen, & ad „ *omnem vitam instrumentum*, ut in- „ quit Tertullianus, lectionem scilicet, „ quæ tædium temperet, curas dispel- „ lat, animum recreet, & oblectet, „ devotionem augeat, & Religionis „ (quamquàm leve) jugum emol- „ liat, recurratur. Alioqui si quis „ absque hujusmodi pane nautico mo- „ nasticæ Professionis navem conscen- „ derit, veláque ventis fecerit, vix „ ac ne vix quidem ad propositæ bea- „ titatis portum integris carbasis, sal- „ váque rate, & mercibus poterit ap- „ pellere. Neque verò sum inscius, „ innocentem, religiosam, & cœle- „ stem vitam absque illarum cognitio- „ ne complures agitâsse Patres, Ere- „ mi cultores, eámque potissimùm „ egregiè præstitisse magnum illum „ *Antonium*, de quo satis nota D. „ Augustini sententia: *Surgunt*, in- „ quit, *indocti, & cælum rapiunt, &* „ *nos cum doctrinis nostris, sine cor-* „ *de, ecce volutamur in carne & san-* „ *guine.* Sed alia Cœnobitarum, „ alia Eremi incolarum ratio, à qui- „ bus talem, sicuti ab illis, eruditio- „ nem esse minimè requirendam mihi „ facilè persuaserim, cùm diversissimis „ institutis & legibus, vitam semper „ egisse constet. „

Vita hominis sine literis mors est potiùs quàm vita.

Alia cœnobitarum, alia Eremicolarum ratio.

Cœnobitæ literis debent instrui.

„ Sed quorsum hæc tam alto peti- „ ta principio, nisi ut liquidò demon- „ strem, cœnobiticam, hoc est, semo- „ tam, seclusam, & contra mundi „ turbines, muris quaquaversùm ob- „ septam vitam, amplecti debere ne- „ minem literarum expertem, non „ quòd ab unoquoque completam „ quandam & absolutam scientiam, „ literarúmque cognitionem, sed te- „ nuem, sed mediocrem exoptem; „ Namque si

Non possis oculo quantum contendere linceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.

„ Unde elegantissimè meo judicio, & „ appositissimè quidam: *Id maximè* „ *quemque decet, quod est cujusque suum* „ *maximè.* Quid verò Monachum, „ quid solitarium decet magis, quàm „ inconnivens, quàm assiduum, quàm „ indefessum studium, & sacræ lecti- „ onis irrequieta meditatio? Quan- „ tum hanc qui dignè præstat, cæte- „ ris mortalibus anteire est censendus? „ quantis divinæ consolationis affla- „ tibus, animum alioqui gravescentē, „ ad purum & defœcatum statum, „ quietémque nulli, quàm sibi ipsi no- „ tam & exploratam reducit? O quàm „ inæstimabile bonum est, sic suum „ fieri! Contrà quid insulsius, quid „ insuavius, & ad quodvis nego- „ tium ineptius homine illiterato, eó- „ que Monastico & Cœnobita? Sor- „ dere, otiari, languere, torpere, ac „ ne quid durius dicam, id fermè quod „ instituto suo directò obstrigillat, & „ repugnat, passim & identidem age- „ re videas. „

Resultantia inde commoda,

& ex neglectu incomoda.

„Quod certè malum, ut vos tandem „ alloquar, *ô Cluniacenses mei!* quan- „ tas & quàm altas, pluribus abhinc „ annis toto hoc nostro Ordine, tot „ tantorúmque Patrum olim vitæ san- „ ctimonia doctrináque celebrium, „ insignito, radices egerit, memora- „ re pudet. An in illas PETRI quon- „ dam *Cellensis* Abbatis vos ipsos affantis „ voces mihi prorumpere licebit? *Nón-* „ *ne*, inquit, *dolere debeo usque ad medullarum compagum discretionem, super ruinam Matris filiarum Sion, utique Cœnobii Cluniacensis? Nónne hæc est urbs fortitudinis nostræ, de qua egrediebantur quondam mille per Episcopatus, per Abbatias, per Regum & & Principum Curias, & nunc paucissimi sunt incolæ ejus. Nonne luminare hoc magnum tenebras obscuratæ Religionis per diversas regiones illuminavit, Ordinem reformando, honestatem docendo, & cætera pietatis officia renovando. Usque ad Sedem Apostolicam nonne gradibus humilitatis ascendit?* O Domini! *ô fratres! ô Cluniacenses! ego ipse apud S. Martinum de Campis adolescentulus, verissimis argumentis, quod dico gustavi, & vidi, ubi erat auro locus, in quo conflatur. Proh dolor! Intepuit & consenuit tantus fervor. Quod autem antiquatur, & senescit, propè interitum est, quod absit à vobis, & ab hæreditate Jacob. Melius est certè mori vos in bello vitiorum, &* vitio-

Petri Cellensis ea de re threnodia.

vitiosorum, qui more vulpium demoliuntur vineam Domini Sabbaoth, quàm videre ultima funera Matri vestræ & nostræ. Hæc ille. Ecquis igitur „è tam longè latéque disperso Cluniacensi Ordine, hactenus præter „unum aut alterum, emersit è pulvere? Ut quid tam pauci operarii „ad tantam messem? Siccine animos „nostros veternus occupavit, ut literarum professioni æternum vale dixerimus? Illis scilicet priscis & vetustis Monachis prorsus dissimiles, „qui membranarum & MS. Codicum „fidissimi & diligentissimi custodes fuêre, suásque Mandras & Cœnobia „iis asservandis in Archiva & Chartophylacia consecravêre. Nam hujusmodi remotioris ævi monumentorum partem vel maximam ab illis „vel conscriptam, vel conservatam, „illorúmque studio & operâ ad nos „usque transmissam esse, quis nisi stolidus & mentis luxatæ ibit inficias? „Squallent verò nostra Collegia, & „quæ olim alumnis Cluniacensibus „ad studia literásque cùm divinas „tum humaniores addiscendas erant „receptui, nunc veluti deserta, & „iis ipsis vacua conspiciuntur. Unde non exiguam imminere cladem „persentiscens, totis viribus vobis „est enitendum, ne præfato nostro „Ordini, in domo Domini, tot annorum circulis tantâ laude clarescenti, immane hoc exitium animi marcore atque segnitiâ contingat." Hæc Venerabilis *Martinus Marrier* seculo superiore in famâ sanctitatis mortuus.

Veterum Monachorum studia laudantur.

Squallent Cluniacensium Collegia:

Quòd verò literarum studia in familia Cluniacensi nondum ad eum florem regerminârint, quem optimus quisque ejusdem alumnus exoptat, in causa potissimùm esse videtur, quòd alia monasteria sint reformata, alia non reformata; pleraque verò Abbatem habeant Commendatarium, qui ac si esset regularis, in Monachos exercet jurisdictionem; unde continua sobolescunt diffidia, quæ cultui literarum magnoperè officiunt.

cur in iis non regerminent studia.

SECULUM ÆRÆ VULGARIS XVII. BENEDICTINÆ XII.

Status rei literariæ ab anno 1600.

STatum rei literariæ Benedictinæ seculo XVII. florentem descripturi, si ad singula vellemus descendere, integro nobis opus esset volumine. Multa paucis perstringere lubet. Ineunte hoc seculo facta est institutio *Collegii Scholarium nationis Scoticæ in Urbe*, piè in orthodoxa fide, bonarúmque artium studiis instruendorum, cum redditumm assignatione ex Monasterio S. Heliæ de Melicania Ord. S. Bened. Diœcesis Melitensis, qua de re consulenda Constitutio 73. *Clementis VIII.* in Bullario M. Tom. 3. pag. 75. Eodem tempore Abbatum præsertim Germaniæ curas & consilia exercuit erectio *Collegii Gregoriani Romæ*, CONSTANTINI *Cajetani* Abbatis S. Baronti industriâ pro universo Ordine Benedictino inchoati. Præteritorum quoque experientiâ, suóque damno edocti sacræ religionis nostræ Antistites præsentissimum Monasteria sanctè tecta sartáque conservandi remedium esse *Congregationes*, curâ & vigilantiâ Virorum maximè sapientûm excitatæ sunt & erectæ ejusmodi societates variæ, nimirùm *Ss. Vitoni & Hidulphi* in Lotharingia, *S. Placidi* in Belgio, *S. Mauri* in Francia, ac *Cluniacensis*, ab exactiori monasticæ disciplinæ custodia, *de strictiori observantia* cognominatæ. In Germania Congregatio Helvetica, duæ in Suevia, *S. Josephi* una, *S. Spiritûs* altera. Alia item *Ss. Angelorum Custodum* in Bavaria. Alia denique Austriaca, alia Bohemica, in quibus ferè omnibus cùm disciplinæ Monasticæ instauratione literarum studia resuscitata fuerunt.

Erectis Congregationibus magna in iis studiorū ratio habita,

Præ ceteris *Congregatio S. Mauri* literas artésque omnes incredibili studio & amore complexa fuit, acceptásque brevi spatio ita excoluit, ut non alibi magis floruerint, hodiéque floreant. Neque enim illius Ascetæ ita se Virtutum studio totos addicunt, ut non animum etiam omnibus ingenuis disciplinis, quæ sunt religioso homine dignæ, perpolire studeant. Enimverò religiosas Virtutes, quibus excolendis seduló incumbunt, cum scientiis & artibus jucundo felicíque commercio, ac fœdere sociant. *Ubi* (b) *enim Philosophiæ ac Theologiæ studia vigent acriùs, quàm San-Maurianis in Scholis? ubi linguæ sanctæ usus frequentior? ubi in sacris Literis exercitatio familiarior? Testes tot insignes Theologi, verbi divini præcones eximii, Philosophiæ, Linguarum, & Artium Duces, ac Professores egregii,* qui vel ipsorum Heterodoxorum confessione sunt *doctissimi, eruditissimi*, diligentissimi, gloriámque immortalem præstantissimorum Operum editionibus pro-

præcipuè in Congregat. S.Mauri,

in qua cum virtutum studio omnes scientiarum disciplinæ florent.

(b) P. Mege in Dedic. Insinuat. S. Gertrud.

promeriti. Sed quid Acatholicos in testes voco; cùm præter virtute ac doctrina illustrissimos Italiæ, Franciæ, & Hispaniæ Episcopos, Archiepiscopos & Cardinales, Summi Pontifices, URBANUS VIII. ALEXANDER VII. INNOCENTIUS XII. tres CLEMENTES IX. X. & XI. Monachorum Congregationis S. Mauri studia laudibus prosequuti fuerint.

Scholæ & Studia in eadem ubi habeantur.

Scholæ autem & literarum studia non semper in iisdem Monasteriis habentur; sed in Congregatione S. Mauri, quæ ex 180. Monasteriis constat, totum Galliæ regnum in sex maximas partes Monasticas dividitur. Quorum *prima*, quæ est *Parisiensis*, Insulam Franciæ, Picardiam, Campaniam, & aliquam Flandriæ partem complectitur. *Altera* Normanniam & vicinas provincias; in illa autem est monasterium Beccense, clarissimum & opulentissimum. *Tertia* Britanniam, Andegavensem, Turonensem, & Cenomanensem provincias. *Quarta*, quæ *Casalis Benedicti* vocatur, Bituricenses, Arvernos, & in summa duodecim provincias in centro regni positas obtinet. *Quinta* Burgundiam, Delphinatum, Brixiam, & aliquot aliarum provinciarum Monasteria: Burgundiæ adjunctum est Monasterium Floriacense. *Sexta*, quæ est *Tolosana*, Aquitaniam, Septimaniam, & Gallo-provinciam complectitur. In præcipuis autem, numero viginti circiter, harum provinciarum monasteriis, neque tamen semper in iisdem habentur scholæ Monasticæ, ubi humaniores literæ, vel Philosophia vel Theologia, vel studia linguarum Hebraicæ & Græcæ vigent.

Monasteria studiis extraordinariis mancipata.

Unum verò, aut duo monasteria studiis extraordinariis mancipantur (studia verò extraordinaria sunt, quæ in publicam literarum utilitatem suscipiuntur) ex quibus illud Parisiis sancti Germani vulgò *à Pratis*, facilè præcipuum habetur. In hac porrò communitate, quæ ex quadraginta Cœnobitis conflatur, non nisi duodecim ferè hujusmodi literariis laboribus operam impendunt. Ex his duodecim Cœnobitis nonnulli à regularibus exercitiis diurnis aut nocturnis quibuscunque sese nunquam eximunt, quamvis ipsorum labor sit apprimè gravis: reliqui nullis aliis exemptionibus gaudent, quàm quibus studiorum tyrones, hoc est, à Matutino, Primâ, & Completorio, ídque alternatim: se à communibus regularitatibus nullo pacto dispensantur: & affirmari potest sine ulla aliorum offensione, testes compellando, quicunque *Acherios, Mabillonios, Ruinartos, Martenios, Montfauconios &c.* notos habuerunt, vel habent, eos rigore disciplinæ, obedientiâ, integritate, & odore pietatis reliquis omnibus nullatenus esse inferiores.

Studia literarum minimè disciplinæ regulari officiunt.

Quòd enim acerrima studiorum contentio disciplinæ regularis vigorem, ut nonnemo evincere volebat, in Congregatione S. Mauri necquicquam labefactaverit, testem sisto scriptorem Gallum, Virum doctissimum juxta ac gravissimum *Hyacinthum Amat de Graveson,* (c) cujus verba appendo: *Hæc*, inquit, *Congregatio S. Mauri præ cæteris aliis, quæ seculo XVII. originem habuerunt, commendari debet, quia pietate, eruditione, & laboribus, Reipublicæ Christianæ utilissimis, eo seculo maximè floruit, & universam etiamnum Ecclesiam illustrat.*

Gravesonis ea de re testimonium.

„ Hujus celeberrimæ Congregationis „ pietatem non longa dies, inimica „ rebus optimè constitutis, imminuit, „ non ipsa rerum humanarum fatalis „ conditio, ut non sint admodùm „ diuturnæ, labefactavit; non varietas temporum ejus disciplinæ rigorem laxavit, sed potiùs in avita Ordinis S. Benedicti severitate disciplinæ, & in iisdem Institutis adhuc inhæret acriter, ab iis ne latum „ quidem unguem discedit, in iisdem „ diurnis ac nocturnis precibus jugiter insistit, eásque non sine suavissimo sensu pietatis, ac sanctissimarum cæremoniarum apparatu, ac „ veneratione celebrat laudatissima „ illa Congregatio, in cujus monasteriis, veræ pietatis sanctuariis, „ mirantur omnes templorum nitorem, divinæ rei faciendæ curam, „ monachorum mores, cultum, numerum, modestiam, gravitatem, „ sanctimoniam, eorúmque Conventus ad sartam tectam conservandam „ monasticam disciplinam frequentes. De eruditione verò, & Literariis Operibus, quibus clarissimæ „ hujus Benedictinæ S. Mauri Congregationis Monachi indefesso studio incumbunt, hoc unum duntaxat dicam, videlicet ex illustrissima „ illa Congregatione, quæ est instar „ *Civitatis illius in Monte positæ*, innumeros prodiisse, & nunc etiam „ prodire eruditos monachos, quorum Operibus antiquitas, cùm sa-

Insignia Congregationis S. Mauri merita.

O 3 cra,

(c) Hist. Eccl. Tom. VIII. pag. 232.

„ cra, tum ecclesiastica, & profana „ fuit illustrata; Ecclesia adversùs „ hæreticorum insultus strenuè pro- „ pugnata, & invictis propugnaculis „ munita, sanctorum Patrum doctri- „ na egregiè vindicata, asserta, ac „ explanata, pristinus bonis artibus „ & disciplinis restitutus splendor, „ totíque Reipublicæ Literariæ, ex „ qua modò in omnes terrarum tra- „ ctus, quasi plenis portis, Christiano- „ rum Heroum agmina funduntur, „ conciliatum imortale decus ac or- „ namentum. „

Concertatio Mabillonium inter & Abbatem Trappensem de studiis Monachorum.

Celeberrimæ hujus Congregationis illustre sidus fuit *Joannes Mabillonius*, quem inter & *Armandum Buthilierium de Rance*, Abbatem Trappensem, ex strictiori observantia Cisterciensi haud levis exarsit (d) contentio *de Studiis Monachorum*. Jam dudum *Mabillonium* hortabantur & urgebant non modò Majores Congregationis S. Mauri, sed alii doctissimi viri, ut accuratè dissereret *de studiis monachorum*, nimirùm, & qualia, & quousque eis frequentanda essent, certámque studendi methodum præscriberet, quà cùm ipse tam feliciter usus esset, alii, pro suo quisque fine ac ingenio, iisdem vestigiis insistens, similiter uti possent, & ad eam studia sua cum fructu exigere; rati videlicet, nihil periculosius esse junioribus, quàm ut rectore ac duce destituti seipsos avidiùs, quàm consultiùs immensæ lectioni committentes, obvia quæque temerè captarent, sícque incerti, quo ferrentur, totam vitam in studiis, sed incasso labore ducerent, sibi & Ecclesiæ inutiles semper futuri. Re, ut par erat, expensa *Mabillonius* Superiorum & amicorum consiliis concedendum esse putavit; atque adeò Tractatum edidit *de Studiis Monasticis* in quarto anno MDCXCI. quem in *tres partes* distribuit.

Mabillonius edit Tractatum de Studiis Monasticis in tres partes distributũ: Primâ ostendit esse Monachis congrua.

In *priori* ostendit, studia literarum, ea etiam, quæ consuetis, jámque receptis scholarum exercitiis coluntur, monastico statui non tantùm non repugnare, iisque monachis non interdici, sed adeò necessaria esse, ut monastica disciplina, rectúsque monasteriorum ordo & œconomia sine iis consistere vix possint: quod eò verius esse demonstratur, quò jam monachi clericatu nobilitati, eâ scientiâ, alíisque dotibus instructi esse debeant, quas sacri canones exigunt. Tum argumenta petit ab ipsius S. Benedicti regula & praxi, ab exemplo tot illustrium Benedictinorum, qui scientiæ laude floruerunt, à locupletissimis præcipuorum monasteriorum bibliothecis, & à constanti demùm, & perpetua totius Ordinis traditione & disciplinâ; probátque tantùm abesse, ut à literarum studiis monachos arcuerint Concilia & Summi Pontifices, ut potiùs admoveri jusserint, longéque majoribus ac funestioribus malis objici monachos imperitos, quàm literarum studiosos.

Alterâ expendit omnia studiorũ genera, quæ iisdem conveniunt.

In *secunda parte* expendit ea omnia studiorum genera, quæ monachis solitariis convenire possunt, ostendítque, omnia illis permitti posse, quæ ecclesiasticis viris liceant. Tum, quod caput est, præcipuúsque operis finis, ad singula particulatim descendens, quô quisque gradu ferri debeat, quibus subsidiis munitus ad studium sibi præscriptum, aut à se delectum accedere, quos auctores, & quô ordine evolvere, quâ ratione lectiones suas dirigere & digerere, quâ arte collectanea conficere, & in adversaria redigere, unô verbô: quâ certâ methodo quisque procedere, ut ab errandi periculo tutus ad scientiæ, cui vacat, culmen pertingere valeat, fusè pertractat, & docet.

Tertiâ agit de fine studiorum.

In *tertia parte* agit *de fine*, quem sibi in studiis suis proponere debent monachi, eúmque esse debere meritò contendit, ut ad veritatis notitiam & claritatem referantur, nec à præcipuis, quibus monachus quisque tenetur, monasticæ vitæ officiis avocent; secùs non inutilia modò, sed & noxia futura. Hanc partem excipit curiosa, & ordine seculorum digesta series difficultatum, quæ in lectione Conciliorum, Patrum, & Historiæ ecclesiasticæ occurrere possunt, subnotatis auctoribus, qui eas solvere conati sunt: ut ad eas attendant legentes & studiosiùs observent ea omnia, quibus illustrari possunt. Accedit denique catalogus selectorum librorum, quibus ecclesiastica Bibliotheca instrui potest, indicatis, ubi opus fuerit, melioribus editionibus.

Magno Doctorum applausu excipitur.

Nullus ferè liber, majori omnium plausu exceptus est, quàm Tractatus iste *de Studiis monasticis*, qui non monachis duntaxat, sed omnibus aliis, doctis juxta & indoctis, utilis, incipientibus tutam, & expeditam ad scientias viam, provectioribus exemplar, omnibus vastissimum eruditionis campum aperit: adeò, ut mirum sit, hominem, qui in eruendis è pulvere & situ

(d) Massuet in synopsi vitæ Mabill.

situ chartis, veteribúsque monumentis maximam vitæ partem egerat, de aliis omnibus scientiis sic disseruisse, quasi in unaquaque totam vitam insumpsisset.

Improbatur Abbati Trappensi,

Probatum hoc omnibus *de Studiorum Monasticorum* ratione opus displicuit viro clarissimo *Armando Johanni Buthilierio*, Abbati B. M. *de Trappa*, strictioris observantiæ Cisterciensis: adeò ut sententiam de eo suam dissimulare non potuerit. Jam enim edito Tractatu *de sanctis monasticæ vitæ Officiis*, severioris disciplinæ zelo ultrà metas abreptus, studia monachorum non modò vexare aggressus erat; verùm illis turbari monasteria, sanctiorem disciplinam enervari, monachorum animos à rebus seriis ad nugas avocari, superbiáque inflari, pietatem exstingui, ea tandem cum religiosæ vitæ professione, sanctorúmque Patrum legibus & institutis constare non posse acerbè deploraverat. Non poterat Mabillonius, de Studiis Monasticis scribens, Abbatis illius testimonium, quod magni ponderis apud multos esse intelligebat, silentio præterire, & argumenta illius ad examen non revocare. Fecerat id, more suô, tam modestè, ut nihil contentiosæ disputationis haberet ejus oratio, quam ita temperaverat, ut nobilis ille Adversarius ne verbulo quidem læsum se queri posset. Is tamen lecto Tractatu de Studiis Monasticis, statim illum, ne monachis suis, ut ajebat, fraudi foret (*quibus tamen Asceticos duntaxat libros, non certè Mabillonianum legere Tractatum permittebat*) refellendum suscepit; sed stylo vehementiori, quasi actum foret de monastica disciplina. Causam porrò non tam argumentis, quàm vividâ & variis figuris splendidâ oratione ita pertractat, ut non Mabillonius modò, sed Congregationes Religiosæ, & personæ pietate conspicuæ ab inofficiosa censura intactæ non sint; quasi scilicet nihil tam abditum in profana etiam literatura sit, quod non *Mabillonius* addiscere juberet; ipsas veteres inscriptiones, numismata, fabulas, linguas peregrinas, leviora tandem pabulum studii doctrinæque ascetarum esse vellet.

& ab eo refellendus suscipitur.

Abbati respondet Mabillonius summis hortantibus viris.

Tam sinistrè accipi sententiam suam doluit. Et si quidem soli sibi, quamvis immerenti, facta fuisset injuria, corde facilè pressisset: sed contumelias in totum Ordinem jactas, oblitósque studii literarum falsos colores dissimulari nec posse, nec debere, non ipse modò, sed & Superiores, viríque alii clarissimi; inter quos Illustrissimus Franciæ Cancellarius *D. de Boucherat*, censebant. (e) Et iste quidem *Mabillonii* responsionem non modò non impedivit, sed etiam ad se accersitum, ad eam quam posset citissimè adornandam enixè hortatus est. *Operæ pretium est*, inquit, *immò Reipublicæ interest, id operis refellendum te suscipere, quod nuper in tuum de Studiis Monasticis tractatum publicæ luci tradidit Abbas de Trappa. compertum quippe mihi est, cujus momenti sit hæc responsio: eam ubi perfeceris, illicò ad me deferri cura: eam ipsemet discutiam, gratísque ejusdem edendæ privilegium concedi præcipiam. Novi animi tui moderationem, tuámque in Abbatem de Trappa observantiam. Quare te ad utramque hortari supervacaneum putaverim.*

Tantæ authoritatis viro, alíisque hortantibus, resumpto calamo, Abbatis Trappensis responsioni animadversiones in eandem RESPONSIONEM (is libro titulus) opponere festinavit; adeò, ut octavo circiter mense, quàm prodierat Responsio, (*prodierat mense Februario anni MDCXCII. ineunte*) ANIMADVERSIONES è prælo exiêrint, mense videlicet Septembri ejusdem anni ineunte, annò insequenti iterùm recusæ. Ubi ipso in limine plurima sibi ab Abbate malè impacta fuisse conquestus est, ostendítque; dissimulatum, aut malè constitutum quæstionis statum restituit: *an videlicet studia literarum, ea maximè, quæ viros ecclesiasticos decent, monachis liceant?* majora tamen, aut minora, pro cujusque captu & Superiorum judicio; non verò, ut falsò exposuerat Abbas; *utrùm scientiæ omnes,* de quibus egerat *Mabillonius* in Tractatu suo, *Monachis necessariæ sint*? longè minùs: *an Monachi omnes promiscuè*, nullóque discrimine habito, *in majora studia altiùs sese demittere debeant?* Tam insulsa cogitatio *Mabillonii* mentem nunquam subierat, & quàm ab ea abhorreret, sic declaraverat, ut disertiùs non posset, tum in Tractatûs sui epistola nuncupatoria ad juniores monachos, tum alibi passim, ubi ea studia, quæ ad mediocrem saltem literarum sacrarum intelligentiam conferunt, *omnium*; majora & altiora *paucorum*; certa quædam, ut Mathematicarum, Numismatum, Inscriptionum &c. *ferè nullo-*

Ejusdem Animadversiones.

(e) Ruinart. in vit. Mabill. pag. 103.

Magna Mabillonii doctrina in refutando,

nullorum esse scribit. Itaque restituto, quem deformaverat Abbas, genuino quæstionis statû, totum argumentum instaurat, eáque vi & efficacia, soliditate & perspicuitate pertractat, adversarii objectiones solvit, criminationes diluit, nimium in omnibus zelum coërcet, vehementiores impetus reprimit, male lacessitos plures illustres ac sanctos viros, integrásque Congregationes vindicat, ut si Abbatem suscepti consilii non pœnituerit, saltem pœnitere debuisse constans omnium sententia fuerit. Sed si in totâ eâ disputatione *Mabillonii* eruditionem, præstantissimúmque ingenium, moderationem non minùs mirati sunt universi: quamvis enim inofficiosè, & durè, immerens licèt, exceptus fuisset, eum tamen modum tenuit, ut verbum nullum exciderit, quod convicium sapiat, causámque interdum infirmare malit, quàm ea confutare, quæ non nisi inclementioribus verbis refelli possent. Et ne qua vel levissima tecti in corde odii suspicio in aliorum animis oboriri posset, clarissimum Abbatem, quem impensè semper veneratus fuerat, à Serenissima fœmina, *Guisiæ Ducissa*, invitatus, ultrò adiit, habiturus ei honorem, veterémque amicitiam, si fortè disputatione refrixisset, renovaturus. Sic finita est controversia, quæ diutiùs attentos tenuerat omnium animos. Hanc verò (f) *Historiam Dissidii Literarii* inter *Abbatem Trappensem* & *Mabillonium* diductiùs enarrat *D. Josephus Porta*, Casinensis Theologus, quem, si lubet, consule.

nec minor modestia.

Quinam ab eo steterint.

In hac contentione à *Mabillonio* etiam stetit *Dionysius Sammartanus*, atque tacito nomine Scriptiones in lucem emisit, in quibus Abbatis Trapensis responsio ad Tractatum Mabillonii de Studiis Monasticis examinatur. Sed eæ haud æquè arriserunt Benedictinis in Gallia omnibus; nam quidam ex ipsis nimiam earundem acrimoniam salésque etiam satyricos, quibus inspersæ erant, insimulabant. (g) Constabant illæ literis quatuor, quæ plures alias apologeticas seu antirrethicas procreârunt; nam *Santolius*, Canonicus Regularis S. Victoris, *Thiersius*, *le Roi* Abbas Altifontis, *Tillemontius*, *Valonius*, & alii, suas quisque partes in iisdem controversiis gesserunt.

Vides verò, *candide Lector*! quò nos tuendæ famæ atque existimationis inclytæ hujus Congregationis fervor rapuit; ad scholas igitur ejusdem, unde abivimus, revertimur. Finito Novitiatu novelli Religiosi non statim literarum studiis addicuntur, sed nuncupatis solennibus votis quamprimùm ad aliud migrare monasterium jubentur; ubi scientia pietatis, vitæque monasticæ disciplina per duos annos cum curâ institui pergunt. Quibus exactis per alios quinque annos excipiendis Philosophiæ ac Theologiæ lectionibus operam impendunt. Ad eas porrò lectiones eò studiosiùs animum adjicere jubentur, quo majus ad intelligentiam librorum sacræ Scripturæ & SS. Patrum adjumentum afferunt: eorum enim lectio cùm non mentibus modò illustrandis, sed divini quoque amoris igne succendendis comparata sit, quidni præcipuum existat studium, quo per omne vitæ suæ solitariæ tempus occupari & possunt & debent. Emenso utriusque disciplinæ curriculo annum integrum, qui eapropter *annus recollectionis* vocatur, obeundis variæ pietatis exercitiis transigunt, quo ad sublimem sacerdotii gradum dignè se præparent. Quæ studendi ratio utinam in Germaniæ etiam monasteriis recipiatur! *Vide infrà hac de re dicenda cap. 2. §. XV.*

Ratio studendi post sacram professionem in Congr. S. Mauri.

Verùm silentio premere non licet, quantæ curæ Superioribus Congregationis S. Mauri jam inde ab ejus primordiis fuerit illustris juventutis in agro natæ institutio. Neque enim rectè sibi videbantur facturi, si quam nobilis juventutis informationem S. BENEDICTUS suo exemplo ita consecravit, ut passim in monasteriis recepta quasi in legem transierit, non ipsi quoque virorum illustrium liberis erudiendis impenderent. Ea causa est, quòd ad exemplum veterum Academiarum, quæ olim in monasteriis patebant, aliqua seminaria fuerint constituta, in quæ adolescentes nobili loco nati ex omnibus regni provinciis, atque adeò exteris regionibus submitti possent. Præter pietatis exercitia, quibus non negligenter instituuntur, politiores etiam li-

Institutio nobilis juventutis in Seminariis Congr. S. Mauri.

teras

(f) Extat ad calcem voluminis II. Tractat. de Studiis Monast. Venet. edit in 4. pag. 225. quam initio Gallicè à Vincentio Thuillier è Congr. S. Mauri scriptam, ipse Latio donavit.

(g) Card. Quirinus in Commentar. de rebus ad se pertin. l. 2. c. 5. pag. 148.

teras addiscunt. Et quidem id genus Seminaria seu Collegia ab hominum frequentiâ ut sunt plerumque remota, ita juventus in capessendis literis magis est defixa, minúsque quàm in urbibus distracta, atque animi evagationibus obnoxia.

Quæ in tradendis disciplinis methodo.

Animo mecum decreveram, Parisios ad Amicum è Congregatione S. Mauri literas dare, quibus eum humaniter rogarem, ut me certiorem redderet, quænam potissimùm sint liberales disciplinæ, quibus Sodales ipsius, viri doctissimi, nobilem juventutem instruere soleant, quámve in eisdem tradendis methodum obtineant. Sed erumpentibus interea bellicis tumultibus, à literis scribendis abstinendum fuit. Unde alterius Benedictini Germani operâ uti visum est. Is est *Gerbardus Hagemannus*, suprà laudibus nec immeritis à nobis ornatus. In libro suo sanè insigni *de Hominis Nobilitate* præclarè disserit, quibus liberalibus disciplinis studiosæ, præprimis illustri, juventuti in Gymnasiis incumbendum sit. Et quia non omnibus Benedictinis Professoribus hujus doctissimi Autoris Opus ad manum esse non ignoro, in eorum gratiam illius Dissertationem, tametsi non nihil longiorem, adscribere non gravabor. Igitur in hæc verba disserit:

Quænam artes tradendæ post Grammaticam & Rhetoricam.

„Ab ovo pullum, & à teneris annis generosam indolem noscimus, cujus gliscentes scintillæ in prima educatione facilè emicant, quas per literarum studia suscitare oportet, & à domesticâ institutione ad publicas artium scientiarúmque palæstras ablegare florem juventutis, ut primùm humaniores literas addiscat, ac *Grammatices* atque *Rhetoricæ* præceptis imbuatur, quibus præcognitis, eæ potissimùm artes ac scientiæ addiscendæ, quæ honestatem cum virtute & utilitatem cum virtutum exercitio conjungunt, quibus tradendis haud parum in scholis plures Magistri hallucinari videntur, qui plerumque detinent juventutem, iisque occupant studiis, quæ juventus non intelligit, & si quid intelligat, extra scholas nullum usum habent; de studiis eorúmque occupatione, hoc suadere velim, has sequere artes, quæ honestatem cum utilitate, utilitatem cum salute conjungere possint.

Magna hodie intemperies in docendo.

„Non placent *Mario* eæ literæ, quæ discentibus *nihil ad virtutem pro*„*fuêre.* Salust. in Jugurth. & hæ sunt „pleræque tales, quæ hodienum docentur in scholis philosophicis. Besoldus inquit dissert. de educat. c. 5. *Scholæ ubique institutæ, si propositum spectes, meritò conatus laudatur, si finem & successum, quem videmus experimúrque quotidie, est quod ambigas; quemadmodum omnium rerum, sic literarum quoque intemperie laboramus, non vitæ sed scholæ discimus.* Seneca Epistolâ 107. *Sciolorum plena sunt omnia, in Gymnasiis & Academiis & senes & juvenes profitentur, quod non intelligunt; quanta est copia talium, tanta est inopia eorum, qui solidam eruditionem adepti, alios rectè ac methodicè instituere queant; nemo docere potest, quod nescit.* Besold. de educat. c. 5. n. 9. in fine, quid igitur de traditione disciplinarum, ac studio earundem sentiam, breviter edissero.

Historiarum quantum sit utilitas.

„Historiarum notitia, studiúmque cum Rhetoricæ & Philosophiæ studio conjungenda sunt; siquidem historiâ nihil utilius in omni vitæ statu: est enim, teste POLIBIO, *unica vitæ Magistra,* & ad comparandam prudentiam civilem utilissima, & summènecessaria, ideóque hujus lectionem Nobilitati, atque ingenuæ juventuti comendatissimam esse velim, quæ continuis exemplis docet, quid quis fugere, quid imitari debeat, ad pacis bellíque artes instruit, ad virtutes excitat, à vitiis avocat, in secundis frænat, in adversis erigit, experientiam usúmque rerum gignit; qui enim præteritorum meminerit, rectiùs de futuris judicabit, in consultationibus utilissima est historiarum notitia, enimverò hâc instructus per exempla & rationes docere poterit, quid in hoc, vel illo casu utile, quid timendum, & ex præteritis rectè judicare de futuris; hinc Arist. 2. Rhetor. c. 21. *ad consultationes res gestæ utilissimæ sunt, quod ut plurimum præteritis futura similia sint;* & Isocrates ad Nicoclem: *si præteritorum memineris, de futuris etiam rectiùs judicabis.* Hæc imperiorum ac regnorum convulsiones, mutationes, variarúmque gentium successiones ob oculos ponit. Non immeritò proinde *Claudianus* ad historiarum lectionem *Honorium* Imperatorem hortabatur:

— — — Nec desinat unquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
Antiquos evolve Duces, assuesce futuræ
Militiæ: Latium retrò te confer in ævum.

„Historia velut in clarissimo speculo „de-

„demonstrat luculentissimè, quid cujusque vocationi incumbat, agendum, omittendum, quænam Deo, quæ hominibus, quæ nobis ipsis debeamus officia, ideóque juventutem per historias tum Ecclesiasticas tum profanas ducere jucundum & utile est, & quia vastitatis mole laborant, nónne profectui juventutis salutare foret, si Magistri illi, qui se Præceptores in Gymnasiis profitentur, compendium aliquod extraherent exemplorum, successionis temporum, & rerum magis memorabilium dictarent, inculcarent, juventuti ad vitiorum extirpationem, & horrorem ac virtutum amorem inferendum.

Præcepta Dialecticæ accuratè docenda.

„Dialecticæ præceptis juventus accuratè & solidè instruenda est, quæ omnium disciplinarum januam aperiunt, & tradunt modum rectè de qualibet materia judicandi, discurrendi, argumentandi, præscribúntque Regulas, ad cujusque rei definitiones, divisiones rectè formandas, quæ magnum lumen in omni scibili ingerunt, & medium cujuslibet disciplinæ ostendunt. Hasce dialectices regulas & præcepta in scholis quidē tradunt, sed plerumq; leviter percurrere & maturare amant ad subtilitates illas spinosas peripatheticas & inextricabiles: his inodantur regulæ & præcepta dialecticæ, ut vix aut ne vix intelligi queant; amabò quid prodest magno conatu in Gymnasiis doceri, quibus cruda juvenum ingenia involvuntur magis quàm illuminantur; plana illa & clara præceptorum logicalium ac modorum sciendi explicatio plus proderit juventuti, quàm spinosæ illæ disputationes, quas tanto fervore instituere solent. *Justus Lipsius* quærit in quadam epistola: „*Disputationes Philosophorum hujus ævi ad quid prosunt? ad vitam? prorsus non: ad exercitium aliquod? non nego; sed quanto melius & laudabilius ingenium juventutis in aliis magis utilibus exercebitur: telæ aranearum sunt, quas texunt & retexunt isti ad nihil utiles Philosophi, quis eorum de virtutibus & vitiis disputat?*

Ethicæ utilitas & necessitas.

„Dolendum sanè est ETHICAM seu *Philosophiam moralem* adeò incultam jacere; quid utilius in omni vita quàm omnium virtutum regulas nôsse, earúmque honestatem, decorem, pulchritudinem ac vitiorum oppositorum deformitatem perspectam habere? quid magis nocivum nobilissimæ „juventuti, quàm Philosophiæ partem nobilissimam adeò incultam jacere? cur præceptis hujus Philosophiæ non meliùs informatur juventus? ut sciat animum & mores ad regulas virtutum componere, vitia fugere, virtutes sectari; quid excellentius, quid præstantius juventuti instillari potest, quàm amor virtutum ac fuga vitiorum? nónne eo facilius atque expeditius est exercitium virtutum? nonne faciliùs fugiunt juvenes vitia, & virtutes amplectuntur, qui vitiorum turpitudinem & indecentiam, virtutúmq; claritatem atque honestatem edocti fuêre? fuga vitiorum sine dehortatione, & proposito turpitudinis eorum exemplo apprehendi vix potest, nec virtutis exercitium sine sui studio; utrumque præstat Philosophia moralis, & dehortatur à vitiis, & quomodo fugienda sint ac vitanda ostendit, & ad virtutes extimulat; earúmque pulchritudinem usum & exercitium docet.

Juventutem ineptè instruit, qui tricis acuere satagit.

„Quis ergo negabit utilius & longè laudabilius esse hanc Philosophiam explicari juventuti, ut discat se ipsum regere, ac mores ad honestatis ac veræ nobilitatis normam dirigere? hæc nobilissima Philosophiæ pars est, sine qua neminem Philosophum æstimo, nec verus Philosophus esse potest, qui nobilissimam Philosophiæ partem ignorat, contemnit aut negligit: nónne hîc parùm idoneè & utiliter juventutem instruit, qui subtilitatibus ingenium juventutis acuere satagit, ac bene vivendi præcepta non tradit; de his *Athenæus* rectè scribit l. 13. c. 33.

Heu mihi philosopharis? at qui Philosophi,
Sermone solo sunt sapientes, cæteris
In rebus ego novi esse stultissimos.

„An non melius est docere artem bene vivendi, quàm multùm disputare de ente in potentia, prout in potentia? virtutis naturam cognoscere, quàm continui & infiniti! vitium hoc est, vel potiùs nævus philosophorum hujus ævi indies increbrescens, qui meliùs studerent exercere suos discipulos in Ethica, quàm de ente rationis subtiles illas cerebri telas texere.

Utiliùs in Ethica exercentur ingenia.

„In hac ergo Philosophia exerceatur juventus, tanquam seminarium Reipublicæ quà sacræ, quà politicæ, ut discat benè, beatè ac laudabiliter vivere, quod discendo Ethicam faciliùs consequetur, cujus in laudem hosce versus appono:

Ethica Nobilium tradit bona dogmata morum,
Et juga virtutum scandere clara docet.

Hæc

Hæc bene vivendi normam docet, ista sophia est,
Ista decet juvenes, & decet ista senes.
Si te non nosti, nôris licèt omnia, nil scis:
Ethica prælucet, te quoque nôsse juvat.

„Huic Philosophiæ operam dedêre magni illi viri gentiles, quorum virtutes suspicimus & admiramur; huic Philosophiæ operam dedit ANTONINUS Philosophus Imperator, adeò laudatus, de quo *Julius Capitolinus* in ejus vita: *ubi egressus est annos, qui nutricum foventur auxilio, magnis præceptoribus traditus, ad Philosophiæ scita pervenit*, & quomodo se virtutum exercitio inter studia Philosophiæ tradiderit, sequentibus ostendit, quòd ad patientiam & tolerantiam humi cubârit, & vix, matre agente, in strato pellibus lectulo accubârit. Si Ethnicos Dei cognitione & fidei lumine destitutos studium Ethicæ ad virtutum culturam adeò accendit, quid non faciet in homine Christiano & juventute adhuc flexili, quæ facilè honestate virtutum capitur, ejúsque laudibus accenditur? hujus ergo præceptis conformetur juventus, hanc tractemus, ejus præceptis formemus animum, *hæc est sapientia*, inquit Seneca Epist. 117. *hoc est sapere, non disputationibus inanibus subtilitatem vanissimam agitare.*

Exhortatio ad studia moralis Philosophiæ.

„Floreat igitur hæc nobilissima Physicæ pars in Gymnasiis, & Scholis Academicis, quin & Monasteriis ac claustris Monachorum, præ Philosophia ista Peripathetica; illius præcepta cum vero fidei lumine si fuerint conjuncta, plurimùm conferunt ad exercitium virtutum, ut longè utilius sit, longè ad excitandum virtutis studium conducibilius, *Ethicam* juventuti tradere, ejus præcepta ac regulas instillare, quàm quidditatibus discutiendis, differentiis rerum nobis ut plurimùm incognitis, & per multas hæcceitates, uti vocant, dividendis; modalium subtilitatibus, jejunis prædicamentorum digestionibus, ac continui divisionibus tempus terere, ac docere, quod nec juventus intelligit, nec apprehendere potest, nonne faciliùs ad temperantiæ virtutem sectandam juventus excitabitur, si doceatur, quid sit temperantia, in quo consistat, quomodo exercere eam oporteat, quæ commoda, & utilitates eam sequantur, quæ ex opposito intemperantiæ vitio mala veniant; sanè si hæc omnia juventus probè edocta fuerit, majori affectû ad „virtutis amorem trahetur, majorique „voluptate exstimulabitur ad exercitium virtutis, quod aliàs depravatæ & corruptæ hominum naturæ sat difficile & arduum videtur; enimverò corruptionis naturæ ea vis est, ut in vitia proniores, quàm in virtutes simus, & in voluptatis otium, quàm laborem; at si juventuti proponatur virtutis pulchritudo, atque oppositorum vitiorum deformitas, nihil omnino dubitandum est, quin & virtutem magis amare, eámque sectari, & vitiorum corruptionem fugere, majoríque cum diligentia ac conatu vitare assuescat.

Oeconomica subjungenda Ethicæ.

„Notitia *Oeconomicæ* magnam etiam utilitatem Nobilitati præbere potest, quæ tradit familiæ seu domûs bene administrandæ & regendæ præcepta, ejúsque prudenter instituendæ usum modúmque præscribit; cúmque Nobiles non solùm familiam administrare debeant, sed subditos etiam quosdam regere, proficuum illis esse poterit, scire artem gubernandæ domûs ac familiæ, ac per certas quasdam domesticæ doctrinæ rationes, & regendæ familiæ institutiones, curam rei familiaris suscipere posse; quod œconomica egregiè docet, & jucunda simul lectu est, ut curiosam juventutem nonnihil magis adultam, facilè in affectum studii ac lectionis permoveat; súntque hæ duæ disciplinæ inter se connexæ; præcedit Ethica, sequitur œconomica; id enim vel maximè est secundùm naturam, ut regere seipsum quis discat, priusquàm aliis imperare, nec quisquam familiam suam vel bona avita quamvis amplissima rectè gubernabit, si seipsum regere non didicerit, & hanc partem Philosophiæ tractari, ac juventuti nobili prælegi expedit.

Arithmeticæ, Geographiæ & Geometriæ doctrina utilis.

„His conjungendæ sunt *Arithmetica*, *Geographia*, & *Geometria*, quæ multis disciplinis subserviunt, & insignem usum præbent tum in politica tum œconomica, ut non perfunctoriè, sed insigni curâ & diligentiâ doceri è re juventutis foret, eorúmque profectui valde congruum, nec facilè timendum, ut sine fructu biennii vel triennii, cursum Philosophicum absolveret, ut jam plerumque juventuti evenire solet, quæ Magistrorum suorum subtiles seu potiùs obscuros & spinosos conceptus scripsit, & nihil exinde didicit, nec usum ullum in reliqua vita ex iis sperare potest, „quam ex aliis istis disciplinis jam re-

„latis sperare potuisset, quarum post scriptionem usus in usu & pretio est.

Philosophandum cum juventute sobriè.

„ Philosophandum est cum juventute, sed cum modo & ratione, ne philosophastræ fiant sine judicio, sine sapientia, sine usu & utilitate, ne illis id contingat, quod Thaleti Philosopho, qui suspiciens in cœlum in foveam incidit, & Thracensibus risum movit. Studendum est arcanis naturæ, sed non cum Aristotele & Plinio, quorum alter in Euripo demersus, alter Ætna sepultus jacet; vana est in omni re curiositas, pessima in via progrediendi tarditas; morari in scientiis, quæ sunt veluti semitæ ad ulteriorem progressum & finem, est dormire cum lepore, dum lentè reptans testudo scopum acquirit.

E Philosophia multæ quæstiones eliminandæ.

„ Stramineas illas in Dialectica & Philosophia quæstiones, sive, ut *Lipsius* inquit, *telas illas aranearum*, plures optarent è scholis prorsùs eliminari, veluti inutilia & superflua excrementa artis, quibus convenit *Athenæi* illud, *nihil inanius quàm multa scire*; abigantur ex scholis Philosophorum disputationes aut quæstiones inutiles, de differentiis hæcceitatum, de formis atomis entitatum, & cadavereitatis, de Ente rationis, de identificationibus & modificationibus, de continuo & infinito, ac plures aliæ, quæ sapientem faciunt, præterquam in iis, in quibus sapientes esse debent.

JusCivile ob confusionem nimiam difficile.

„ JUS CIVILE mole laborat suâ, & hæc moles planè indigesta est, & confusa, quæ difficultatem inextricabilem parit, ingenium studiosorum obruit, memoriam onerat, ac debile juventutis judicium multitudine ac varietate rerum confundit, ut paucorum sit profectus; nónne stomachus noster id rejicit, quod digeri nequit? idem evenit debiliori juventutis ingenio. hoc præcavere voluit Imperator §. 2. Instit. de Just. & Jur. & tamen non præcavit; Institutiones exoletis juribus ubique scatent, nec totius legitimæ scientiæ plena sunt elementa; Digesta indigestâ mole laborant legibus exoletis & confusione maxima; Codicis & Novellarum nullus est ordo; quid igitur mirum, si generosa ingenuaque juventus exiguum in Academiis profectum hauriat?

Ad meliorem methodū redigendum est.

„ Corporis Juris Author JUSTINIANUS in L. 5. §. 5. c. *de adv. div. jud.* quinquennium præscripsit studio Juris; longum id tempus est, & nimis „sumptuosum; intra biennii metas jus civile cum fructu longè uberiore absolvi posset, si ad meliorem ordinem, ac clariorem methodum digeratur, ac juventuti prælegatur, quàm si quinquennio doceatur eo ordine, quo proponitur in Corpore Juris. Plures exoptant cum *Brunemanno* in L. ult. C. de nov. cod. fac. novum aliquem Justinianum, qui demptis legibus exoletis, ad meliorem ordinem vastum illud opus reducat; at illud optare magis quàm sperare possunt: Ipsimet Antecessores possent juventutem faciliori via & methodo manuducere, si velint, docendo jura eo ordine, quem natura & ars dialectica ac subjectæ cujuslibet materiæ connexio exigit, rubricis servatis, ordine tantùm mutato.

Quâ methodo Jus Civile tradi debeat.

„ Non video, cur studiosa juventus in explicatione Institutionum multum detineri debeat; sit earum explicatio brevis, redditis ad unumquemque textum suis rationibus, quarum redditio plurimùm confert ad intellectum jurium; quia in spiritu rationis lex vivit, quo sublato vel ignorato, est velut corpus mortuum, explicatio paragraphorum, quorum dispositio in singulis titulis prorsùs inepta est, fiat secundùm præcepta artis dialecticæ. Digesta ordine planè alio tradenda sunt, præmissis libri primi principiis juris; dividatur totum jus civile in septem partes: primâ parte agatur de speciebus juris in re, quæ per totum corpus juris dispersæ ad unum ordinem ita revocandæ sunt, cum suis titulis & rubricis Digestorum, & Codicis, ut quicquid huc pertinet, concinno ordine tractetur: his subjungito parte secunda actiones mixtas, quæ cum realibus affinitatem habent. Omnium contractuum sedes sit in tertia parte, quorum species ad instar commixti migmatis ac farraginis, per totum jus dissipatæ clarè & perspicuè digerantur; quasi-contractuum species quartam partem deposcunt. Successio testamentaria & legitima, & omnes materiæ huc pertinentes quintæ partis sedem impleant. Exceptionum species, quæ sub suis rubricis proponuntur, occupabunt sextam partem. Septimam sibi vendicat processus judiciarius, quem jus civile mutilum ac imperfectum proponit, hunc verò defectum supplevit jus canonicum lib. 2. decretalium, unde arcessere oportet „titulos, qui juri civili desunt ad telam

„illam

„illam judiciariam plenè & perfectè in theoria pertexendam. Hoc ordine servato studiosa juventus duplo majorem profectum consequi posset.

Jurium notitia maximè decet nobiles. „ Hujus juris civilis studium omnes Scriptores politici valdè commendant Nobilitati, qui jurium disciplinam viro nobili dignissimam asserunt, & ipsum jus civile adstruit, *turpe esse patritio & nobili viro jus ignorare. l. 2. §. Servius D. de O. I.* quod P. Mutius Servio ibidem exprobrâsse legitur, qui ea veluti contumelia excitatus, posthac juri civili operam dedit. Ammianus Marcellinus de Orphito summæ Nobilitatis viro scribit; *vir quidem prudens & forensium negotiorum gnarus, sed splendore liberalium doctrinarum minus, quàm nobilem decuerat, institutus.* in Constant. & Gallo p. mihi 308. & olim apud Ægyptios & plerasque moratiores gentes, primus in Repub. gradus fuit Nobilium, qui præ cæteris doctrinæ dediti, majori etiam honore digni habebantur: cúmque nobiles in quovis regno, statu, Repub. primas dignitates obtineant, non tantùm congruum, sed & penè necessarium erit, eos præ cæteris majori eruditione, ac jurium inprimis disciplina excultos esse, ut dignitati suæ sustinendæ pares sint; quomodo enim in partibus sibi creditis poterunt Rempub. gubernare, vel eidem gubernandæ vicarias manus adhibere, qui nesciunt, quid justum quídve æquum, quid leges à subditis requirant, quid vicissim subditis præstare debeant? Jus verò quod generosæ juventuti discendum, quadruplex est, *Civile, Canonicum, Feudale, Publicum.*

Qualis Juris Civilis notitia sufficiat juvenibus. „ JURIS CIVILIS ea notitia sufficiet nobili, quæ generalem justi & injusti, æqui & boni in casibus quotidie occurrentibus observantiam docere queat, nec operæ pretium erit, ut nobiles magnis istis pragmaticis tum antiquioribus tum Neotericis legendis operam navent; si solida instructio Academica præcesserit, *Andreæ Gailii* Observationes practicæ, in multis casibus sat perfectos reddere possunt generosos Dominos, ut Dicasterio alicui præsidere, *Cancellarii, Judicis* Aulici, ac Consiliarii secreti officio ritè fungi queant; cui fini etiam servit cognitio patrii juris, ac Constitutionum Provincialium, seu statutorum, ejúsque territorii ac statûs, cui nobiles sua servitia impendunt: enimverò „ præcipui alicujus regiminis ministri „ jura particularia suæ provinciæ sine dedecore ignorare haud possunt, ut inquit textus in l. 2. D. de O. I. *Turpe est viro nobili, jus in quo versatur ignorare.*

Quinam Nobiles Canonű scientia imbuendi? „ JURIS CANONICI scientia non æquè cuilibet Nobili necessaria est, præsertim iis, qui familiam propagare, avitásque arces ac patrimonia possidere destinantur: at quia multi ex seminario nobilitatis, statui Ecclesiastico applicantur, quos videmus passim ad clavum Ecclesiarum sedere, atque excelsas dignitates Ecclesiasticas sustinere, hi sanè jus illud ignorare haud debent; quomodo Ecclesiam gubernabunt, & Clerum sibi subjectum pastorali curâ prosequentur, qui sacrorum canonum notitiam non habent? quomodo sacrorum canonum constitutiones observabit, súisque subditis observandas proponet, qui earum planè ignarus est? Jucunda est SS. Canonum lectio, & facilis, juris civilis aliqua cognitione prævia; nec enim possumus pervenire ad limen ecclesiæ, nisi per viam civitatis; textus etiam Juris Canonici ubique sunt elegantis ac nitidæ latinitatis, Canonistæ tamen quandoque aspera latinitate suam SS. Canonum explicationem proferunt. Huic Juri oportet studere juniores illos Metropolitanarum ac Cathedralium Ecclesiarum Domicellos, ut ne ex ignorantia SS. Canonum contingat, eos à vitæ Ecclesiasticæ pristinâ puritate & institutis deviare.

Notitia Juris Feudalis Nobilibus valdè utilis. „ JURIS FEUDALIS institutio nobilem juventutem præterire non debet, nobilium quippe per Germaniam bona feudalia sunt, quorum arces, avitæ domus, castra, dominia, clientelari jure feudi Dominis obstricta; quid verò magis cuilibet hominum statui utile ac necessarium, quàm ea addiscere & nôsse, quæ per totam vitam fructuosa, necessaria, & in praxi frequentia esse possunt? quorũ in numero meritò habetur Jus feudorum, de quo ut frequens & quotidiana in foro est quæstio, ita utilitatem in se continet maximam, quæ seipsam commendat, quemadmodùm Jurisconsultus *in L. 1. D. de rest. in integ.* loquitur: ideóque eò faciliùs ad studium hujus Juris adjicit animum studiosa juventus, si cogitet hac occupatione studii hujus Juris, contineri materiam valdè utilem, & quotidia„nam, quâ agitur de juribus, devolu-

„tionibus, & annexis oneribus bonorum nobilium feudalium, de quibus oriuntur arduæ sæpè quæstiones inter Duces, Comites, Barones, Nobiles: hujus quoque Juris egregii interpretes passim prostant, è quibus ejus notitia studio atque labore acquiri potest, textus tamen consuetudinum feudalium non tam obscura, quàm horrida ac barbara latinitate scatent.

Juri publico quando sit opera danda?

„ JURIS PUBLICI plures ubique sunt cultores, pauci Phœbi, cujus hæc ratio esse videtur, quòd studiosa juventus ad hocce studium adducatur, antequam Juris Civilis, Canonici, Feudalis aliqualem saltem notitiam perceperit; multa sanè ex jure civili, multa ex Jure Canonico, ut de rebus sacris, personis, & dignitatibus Ecclesiasticis, plura ex Jure Feudali depromenda sunt ad solidam Juris publici notitiam consequendam, & tamen contingit Professores Juris publici, aliorum jurium quandoque ignaros esse; quomodo ergò docere poterunt, quod ipsi non didicerunt? ex solis Historicis, aliísque politicis Scriptoribus, pragmaticis etiam sanctionibus cujusque regni, solidus juris publici intellectus hauriri non potest, quod in multis arduis ac præcipuis materiis notitiam aliorum jurium præsupponit; dum ergò aliorum jurium disciplinâ satis instructa fuerit generosa juventus, ad hujus etiam Juris studium se conferre debet, quod eò alacriùs suscipiet, quò magis excellens & Nobilitati utile esse putatur: quia circa excelsas dignitates, jura majestatis, ac magistratuum occupatur, ad quæ dignitatum fastigia nobiles vel evehuntur, vel eisdem deserviunt, atque in statu politico & Ecclesiastico præcipuas dignitates sustinent, ut hujus juris notitia nobilibus vel maximè prodesse possit.

Studium Politices in omni statu necessarium.

„ POLITICÆ studium huic jurium exercitio conjungere oportet, quæ adeò necessaria est actibus humanis, sive seculum sive Deum concernunt, ut sine politica aliqua prudentia, nihil publicè privatímque rectè geri queat. Enimverò politicæ notitia ingenerat prudentiam, quâ discernimus, quid in negotiis quâ publicis quâ privatis sine dolo & fraude facere oporteat, functiones in regimine publico ordinat, ac vitæ cujusque privatæ actiones disponit, ut ritè ordinatéque fiant. Ideóque ejus studium in omni vitæ „statu suo modo necessarium esse puto, „ut sciatur, quænam sint officia imperantium, quæque parentium; administratores Reipublicæ tum Civilis, tum Ecclesiasticæ instruit, ut justè ac sapienter hominum societates gubernare queant.

Hoc studii quando & quomodo institui debeat.

„ Hanc *Vernulæus* polit. lib. 3. tit. 11. cap. 13. cum *Ethica* & *Oeconomica* simul explicandam autumat; est enim pars philosophiæ practicæ: verùm prima illa juvenilis ætas hujus disciplinæ nondum capax esse videtur, cum studio jurium & historico paulatim conjungi debet, ut ex continua jurium exercitatione ac lectione Historicorum ac Politicorum paulatim nobilissimæ juventuti ingeneretur habitus aliquis docens, quid hîc & nunc rectè, prudenter & timoratè sine dolo & fraude, sine technis & fallaciis agendum sit; qui verò aliquid ex malitia & fraude, ex versutia, & simulatione prava, hîc admisceri posse putant, illi pseudo-politici sunt, & politiæ præclarissimum nomen, atque utilissimam disciplinam in abusum convertunt, quorum ingens hoc sequiori ævo numerus est, qui politicam fingunt probitati & pietati inimicam, ex fraudibus, dolis, & technis conflatam, in qua fidei, candoris, & probitatis nihil, nihil pensi habentes, modò fraudulenti, falsi, improbi sint; sed iidem dum omnia simulare ac dissimulare facilè se posse jactitant, animi tamen sui nequitiam non possunt; ideóque studiosa juventus ad hoc studium cautè ac prudenter accedere debet, & cavere ne sortiatur institutionem politicam, quæ ex assentandi libidine, & perversitate fidei omnem sinceræ politicæ institutionem, ejúsque veritatem infringat, ac revulsis Christianæ sinceritatis, justitiæ, ac fidei orthodoxæ repagulis, artes simulandi ac dissimulandi doceat. Quare hanc disciplinam ut maximè utilem, & necessariam, ita maximè periculosam reor, atque difficilem cum *Savedra* in Idea Principis Christiano-Politici, qui in præfatione ad Serenissimum Hispaniarum Principem præclarè monet, non omnes politicos cynosuram illam cœlestem, ac divinam habere ante oculos; hinc accidit, ut in vias deducant periculi plenas, quæ benè multos in syrtes, deinde & exitium traxere. „ Hæc doctissimus *Gerhardus Hagemannus*, quæ ego vel eâ causâ hîc adscribenda putavi, ut argumento sint, non nescire Benedictinos in Germania, quibus potissimùm liberalibus disciplinis,

quando

quando & quomodo, juventus studiosa, maximè illustris, instruenda sit.

Universitas Salisburgensis Benedictinis committitur.

Qua de re nihil addubitans *Marcus Sitticus*, Archiepiscopus Salisburgensis, fundatum à se Gymnasium anno 1617. Patribus *Benedictinis* commisit, quod subinde ab ejus obitu sub Archipræsule *Leone Paride Lodronio* anno 1622. in Universitatem erectum fuit. Biennio post PP. Professoribus, totique Ordini de docendi munere lis mota fuit. (h) E re námque suâ quibusdam visum est, si antiquam illam cramben recoquerent: *Monachale Benedictinorum institutum nequaquam ad publicè docendum sese extendere.*

Quibus de jure docendi lis movetur,

Opprobramento huic, ne indies æmulorum audacia cresceret, Reverendissimi Præsidis jussu, seu, ut alii volunt, ipsemet Ottoburanus Præsul, audacter se opposuit P. SEBASTIANUS RÖHR, Ottoburanus Asceta, datóque præclaro adeò, ac modestiâ charitatéque undique referto libello, variis majorum nostrorum exemplis, Summorum Pontificum & Conciliorum decretis, atque aliis venerandæ antiquitatis monumentis contendit, Benedictinis in re literaria omníque scientiarum genere, sive publicè sive privatim tradendo, omne id, quod aliis Ordinibus licet, æquè principaliter licere, & competere, cùm primævas Germaniæ scholas, post receptam ibidem Catholicam fidem, Benedictinis Cœnobiis, puta *Fuldensi*, *Weissenburgensi*, *S. Albani* propè Moguntiam, *S. Gallensi*, *Augiensi*, *Hirsfeldensi*, *S. Mathiæ* propè civitatem Trevirorum, *Prumiensi*, *Stabulensi*, *Corbeiensi*, *Hirsaugiensi*, *S. Maximini* Treviris &c. debeamus: utpote in quibus omnibus, *teste Trithemio in Chronico Hirsaugiensi*, erant monachi, & multi valdè studiosi, è quorum Collegio in singulis cœnobiis unus, cæteris in scientia Scripturarum excellentior *Scholasticus* ponebatur, qui *Scholastici* titulus in pluribus etiamnum viget cathedralibus ecclesiis, iis præsertim, quæ ab Ordine Benedictino primum fontem hauserunt.

sed frustrà.

Scriptum verò *P. Sebastiani Röhr*, quod *P. Matthæus Weiss*, Andecensis in suo Lycæo Benedictino uberiùs digessit; pluribus Magnatibus ab Universitatis Patribus non sine maximo fructu, & si dicere fas est, exprobrantium opprobrio, posteà oblatum fuit.

Academiæ non uni sed pluribus Ordinibus Religiosis committendæ.

Universitatis Salisburgensis fundatio à FERDINANDO II. Imperatore confirmata fuit, cui vir (i) doctrinæ ac prudentiæ laude insignis consilium dederat, ut non Benedictinis tantùm, sed aliis etiam Religiosis Viris plures per Germaniam Academias committeret: *Quia sine studio literarum Ordines diu florere nulli possunt, Sacra Cæsarea Majestas pro tota Germania & Imperio Romano nihil utilius instituere valebit, quàm si prospiciat, ut post restituta Monasteria, in primariis civitatibus Imperii, vel Electorum, aliorúmve Principum territoriis &c. plures Academiæ ipsis antiquis Ordinibus, quibus eruditissimi viri non desunt, committantur, vel in communi providendæ, ut fit in Regnis Hispaniarum &c. ubi doctissimi quique ex omnibus Ordinibus ad Professuras admittuntur & seliguntur: vel singulis Ordinibus seorsim aliquæ: in quibus singulis, singulorum Ordinum juvenes Religiosi, velut unius moris in domo, inter sui Ordinis Patres, in assueta Ordinis disciplina, unà cum aliis accurrentibus secularibus studiosis vel Alumnis erudiantur, & exercitentur. Præterquàm enim quòd Patres Societatis in Germania, Gymnasiis & Academiis in tantum obruti sint, ut illis vix sufficiant, excitabit res ista mirificam & pulcherrimam inter omnes Ordines literarum æmulationem & ardorem: eritque totâ Germaniâ eò felicior, quòd non solùm Societatem Jesu, sed omnes antiquos Ordines in gremio suo florentes visura sit: qui Ordines sibi facilè de tali studiorum occasione gratulabuntur, & sperabunt hac se ratione Adversariorum* (hæreticorum) *dicteria evasuros, quibus inutilia terræ pondera, ventres pigri, & stupidæ pecudes hucusque esse videbantur. Hoc modo Pontifex Max. & S. C. M. optimos quosque Dei amicos, omnésque Religiosorum Ordines toto orbe diffusos, sibi de novo conciliabunt, & obstringent, ac præter æternam sui memoriam, & gloriam nominis immortalem à Deo Optimo Maximo bonorum omnium remuneratore mercedem accipient æviternam.* Hæc ille; quibus nos immorari nolumus, sed historiæ telam pertexere consultius æstimamus.

Pri-

(h) Vid. Meichelbeck in Chron. Benedictoburano Part. I. pag. 288. Hansizius Tom. II. Germ. Sacræ &c.

(i) Autor susceptæ defensionis pro S. C. M. cit. à Romano Hay in Astro Inextincto Quæst. VIII. n. 2. pag. 150. col. 2.

Albertus Abbas San-Petrensis studia in suo monasterio provehit.

Primus almæ Universitatis Salisburgensis Rector erat (k) ALBERTUS *Keüslin*, Ottoburanus, subinde in Abbatem Monasterii ad S. Petrum Salisburgi electus. Qui cùm non ignoraret, quàm amica, imò necessaria Monasteriis foret pietatis & doctrinæ societas, quibus veluti columnis Religiosi statûs incolumitas nititur: idcirco juniores, quos non paucos ab Antecessore primùm in gremium cœnobii adlectos invenit, cùm philosophicis, tum theologicis studiis imbui curavit. Et favebat instituto novæ Universitatis Salisburgensis propinquitas, quâ minuebantur expensæ, & sub Abbatis inspectoris præsentia augebatur ardor studiorum. Ut magis acuerentur ingenia, à publicis disputationum exercitiis cotem addidit, iisque, qui in literariis Olympicis impigrè desudâssent, laboris insigne ornamentum, Gradum Doctoralem, non tantùm in Philosophia, sed etiam in Theologia conferri liberaliter concessit: unde junioribus, ut in priorum vestigia promptiùs sequerentur, honorum stimuli addebantur. Cœpit itaque D. Petri Monasterium fieri doctorum virorum seminarium, unde etiam in Universitatem, ab hâc in rempublicam literarii fructus copiosè promanârunt: quippe ab eo tempore multi San-Petrenses Religiosi cùm inferiores, tum altiores disciplinas in Universitate Salisburgensi magnâ cum laude ac nominis celebritate docuerunt, hodiéque docent.

Bene cœpta prosequitur Alberti successor.

Nec omittendus mihi videtur AMANDUS, Alberti in Abbatiâ successor. Literas enim, quas à puero coluit, in Theologicis æquè ac Philosophicis profundè versatus, semper in sinû amavit, suis Religiosis, quorum ferebat ingenium, publicâ Disputationū exercitia, & supremos graduum honores libenter indulgens, quibus ipse, si vires permitterent, promptus intererat, aliquando non tantùm spectator, sed etiam actor, cùm à suo ore & spiritu publicarum concertationum fervorem accenderet, eásque doctissimis argumentis animaret. Vidisses illum arguentem sine supercilio, ferientem sine aculeo, fulminantem sine nube & tonitru, cùm serenâ fronte, modestâ voce, nullo affectûs calore turbata, solidissimè in ima difficultatum fundamenta inquireret, solo investigandæ veritatis studio armatus. Ideò D. Petri Cœnobium viris in omni literarum genere eruditis abundabat. Diceres illud Gymnasium sapientiæ, quippe ad omnium classium cathedras se uno sufficiens.

Congregationis Bavaricæ exordia.

Sub finem seculi proximè præteriti in Bavaria Monasterium S. *Emmerami* Ratisbonæ, Monasterium *Reichenbachense* in Palatinatû Superiori, Monasterium Superioris Quercûs, vulgò *Oberaltaichense*, *Michelfeldense* in eodem Palatinatû Superiori, *Prunseningense*, *Ensdorffense*, & *Weissonoense* itidem in Palatinatû Superiori, Monasterium *Cellæ B. Mariæ* propè Ratisbonam, *Malerstorffense*, *Tegernseense*, *SS. Martini & Aniani Rottense* ad Oenum, Monasterium *in Scheurn*, in *Atl*, seu *Atlense*, *Weichenstephanense* propè Frisingam, *Benedictoburanum*, *Montis S. Andecks*, *Wessenbrunnense*, *Tierhauptense* &c. viginti circiter Ordinis Benedictini Monasteria societatem religiosam, quam Congregationem appellant, tum ad uniformem Regularis disciplinæ observantiam, tum ad studia literaria promovenda, magno cum incremento utriusque inierunt: & id, quod volebant, viros nimirum pietate & doctrinâ præstantes feliciter consecuti sunt. De hac Congregatione noviter erectâ Abbatem *Scarlatum* multa sibi Romæ verba fecisse testatur *Mabillonius* in Musæo Italico. Leges, quas confœderata Monasteria sibi præscripserunt, & Statuta vocitant, ab INNOCENTIO XI. P.M. an. MDCLXXXVI. approbatæ, & confirmatæ fuêre, ex quibus pauca, quæ ad literarum studia spectant, adducere abs re non erit. Cap. 2. §. 2. sic se habet:

Studium commune in eâ instituitur.

Ejus Statuta observanda recensentur.

„I. Ut verò Fratres nostri è lectione divinâ majorem consolationem, uberiorem fructum accipere, & alacriùs vitæ religiosæ labores, & exercitia subire valeant, hortamur Superiores, ad quos id spectat, ut in studiis Philosophiæ & Theologiæ, aliísque disciplinis, quæ ad sacrarum literarum intelligentiam maximè conducunt, juniores suos monachos sedulò exerceant, eísque nullâ in re desint, quæ in ejusmodi studiis, majorum, nec non Confratrum nostrorum, præsertim, qui sunt de Congregatione S. Mauri, exemplo proficere; ac proinde in rebus suis ad Dei gloriam „& animarum profectum possint utili-

„ter

(k) Meiger in Histor. Salisburg. Lib. 5. c. 33. p. 819. Chronicon Benedicto-Buranum Part. I. pag. 288.

„ter occupari, ad quorum studiorum statum felicem, quæ sequuntur, declaramus observari debere.

In uno vel pluribus monasteriis Scholæ aperiendæ,

„II. Quamvis in vicinis Academiis passim extent Convictus, specialiter pro Religiosis ad studia mittendis ordinati: quia tamen in pluribus Monasteriis, partim propter defectum mediorum, seu sumptûum, qui in hujusmodi Convictibus ad magnam quantitatem añuatim excrescunt, partim ob alias causas, non omnes ad publicas Academias mitti potuerunt, non sine damno tum personarum, tum monasteriorum; ideo, ut hac in parte per Congregationis nostræ unionem succurratur, in uno, vel pluribus Monasteriis, Gymnasia & Scholæ aperiantur, ubi Religiosi in studio Rhetorices, in Philosophia, Casibus censcientiæ, & Materiis Theologicis, præsertim illis, quæ pro curâ animarum, & instructione populi in sanâ & orthodoxa doctrinâ necessaria sunt, & in aliis similibus ad sufficientiam erudiantur, & edoceantur.

tùm pro Studiis Philosophicis,

cùm pro Theologicis &c.

„III. In quem finem præter illud Monasterium, juxta superiùs dicta, pro studio Rhetorices & Philosophiæ destinandum, aliud constitui debebit pro studiis Theologiæ Scholasticæ, ac positivæ S. Scripturæ, & SS. Canonum, atque linguarum, quæ ad sacræ Scripturæ intelligentiam conducent. Quòd si unum monasterium pro his omnibus studiis modò nominatis nimis angustum foret, duo deputari poterunt, arbitrio Capituli Generalis, toties, quoties necesse videbitur ab uno ad aliud Monasterium mutando. Professores sive Lectores & Magistri, tam Rhetorices, quàm Philosophiæ & Sacræ Theologiæ, sacrorúmque Canonum & aliorum studiorum prædictorum assumentur sive ex nostra, sive ex alia Ordinis nostri Congregatione, non autem ex alio Ordine, præsertim Mendicantium, nisi de speciali licentia Sanctæ Sedis Apostolicæ ad supplicationem Capituli Generalis evocentur. Ut porrò Religiosi nostri juniores in spiritû propriæ vocationis, & regularis disciplinæ observantiâ tutiùs conserventur, ad Academias publicas, ubi alterius Ordinis homines docent, nullus posthac mitti poterit, nisi à Capitulo Generali ex justis causis pro quovis casu particula„ri, id expresse concedatur.

Non fit facultas studendi nisi apud Benedictinos.

In singulis cœnobiis Lector habendus Theologiæ moralis.

„IV. Quatenus studia memorata in nostra Congregatione magis floreant in Monasteriis expressè ad eadem deputatis, & ut sumptus eum in finem faciendi, quantum possibile fuerit, evitentur: qui Moralis Theologiæ studio solummodò applicabuntur, in propriis Monasteriis suis remanentes ibidem LECTOREM *proprium* ad hoc deputatum habebunt, qui quater ad minus in hebdomade lectiones è Theologia Morali habeat, & ab eodem, vel alio unâ vice saltem ex Scriptura alia lectio habebitur.

Ad hoc munus aptiores seligendi.

„V. Ad suprà dictorum executionem *Magistri* seu *Professores*, præ cæteris ad hoc munus idonei, advocandi & assumendi sunt, eísque uti respectivè etiam eorum discipulis per *DD. Visitatores*, vel Capitulum Generale, eatenus prospiciendum erit, ut commodè & sine impedimento, vel defectu necessariorum studiis vacare possint. Porrò quia nec Fratres Studiosi, neque Novitii in Monasteriis, ubi studium hujusmodi, vel Novitiatus instituitur, sine incommodo & impensis ali possunt, aliqua refusio, seu compensatio facienda erit; & primò quidem curandum est, ut, quantum possibile, ab uno ad alterum Monasteriũ hujusmodi onerum translatio fiat, quatenus mutuam sibi vicem reddendam vicissim in eodem genere compensent. Si quæ verò Monasteria ad hoc qualificata & satis capacia non sint, ea pro suis, quos ad studia, aut Novitiatum mittunt, vicissim alios Religiosos recipiant, siquidem ita occasio ferat; sin minùs, vel in pecunia moderatam aliquam refusionem, maximè si Novitii aut Fratres Studiosi patrimonium, vel ab eorum parentibus, sive consanguineis subsidia habeant, vel in alio genere, etsi non tunc statim, saltem cum tempore recognitionem præstent: ubi tamen nec exacta, & plena refusio, maximè à monasteriis aliàs penuriâ laborantibus exigenda; sed propter commune Ordinis & Congregationis bonum, incommodum & pars expensarum supportanda erunt, eo solùm observato, ne unum, alterúmve Monasterium intolerabiliter gravetur, atque ita aliâ vice impossibilitatem causari, & admissionem tot hospitum justè recusare possit: quod tamen arbitrio & judicio Abbatum in „Capitulo congregatorum commit-

Ad quid teneantur monasteria pro studentibus.

„tendum, & votis majoribus standum erit.

Professores alendi sumptib9 Congregationis. „VI. Pro generali regula observandum est: ut sumptus pro personis ad bonum commune Congregationis applicatis, e. g. pro Lectoribus, solvantur ex massa communi totius Congregationis; pro personis ab uno ad utilitatem alterius Monasterii translatis, solvantur à Monasterio, in cujus utilitatem talis ordinatio facta fuit: si denique mutatio fiat ad utilitatem ipsius personæ, sive monasterii, ex quo aliò mittitur, solvantur sumptus ab eodem Monasterio. *Habitacula ritè præparanda.* Quamvis autem pro tempore in Monasteriis nostris commodæ accommodationes & habitacula pro studio, vel Novitiatu communi non extent, sed primùm parari debeant, non sine difficultate & temporis morâ, confidimus tamen, consilio & solertiâ DD. Visitatorum provideri & obtineri posse, ut in majoribus Monasteriis aliquibus ad sufficientiam paretur, quod in re tam salutari necessarium erit: útque hoc sine longa dilatione, sed quantò citiùs possibile erit, efficiatur, eorum singulari curæ committimus.

Facultas removendi Lectores & studia transferendi. „VII. Prædicta studia futuris temporibus in aliquo Monasterio indicere, vel dissolvere, aut etiam aliò transferre, Magistros & Lectores instituere, aut amovere extra tempus Capituli, gravi aliquâ ratione urgente, possit Præses de consilio Visitatorum, ab his tamen minùs idoneos removere poterunt Visitatores.

Professi non statim ad studia, neque absoluti studentes ad officia applicentur. „VIII. Fratres nostri *Clerici*, emissâ professione, non statim ad studia Theologica applicabuntur, sed sub regimine & directione viri zelosi & prudentis, Patris nimirùm spiritualis, per x. menses exercitiis spiritualibus & lectioni rerum asceticarum unicè applicandi erunt, nisi justis de causis super hoc Abbati de consensu Præsidis & Visitatorum cùm aliquibus dispensandum fuerit. Et sic eodem modo Scholastici, post emensum studiorum cursum redeuntes ad suos, non illicò officiis variis monasterii applicari debent, sed liberi ab omnibus impedimentis occupabuntur per annum sub directione alicujus pii & experti viri in catechisandis pueris, in concionibus privatim recitandis in Refectorio sub mensa Fratrum, & in legendis libris ad hujusmodi exercitia necessariis, & similibus.

„IX. *Lectores* autem & *Magistri* „sint eâ prudentiâ, maturitate, de„votione, & aliis religiosis dotibus instructi, ut scientiis cum pietate docendis, verbo & exemplo pares sint: *Lectorum doctes, & quæ suis tradere teneantur.* novas opiniones, vel etiam parùm communes, seu minùs tutas ne doceant, sacræ Scripturæ sensum ne detorqueant, Sanctorum & Doctorum placita in honore habeant, ac in omnibus, & præcipuè in his, quæ ad munus suum pertinent, Superiori suo subjecti sint, & obedientes. *Studium Alchimiæ prohibetur.* Nullus Alchimiam, Astrologiam judiciariam, aliásque periculosas, vanas, aut prohibitas artes & disciplinas addiscere, multò minùs docere, vel exercere audeat. Lectores, qui morum doctrinam tradunt, eam, cùm de ipsa Christi lege agitur, ex Scripturis Sacris juxta Patrum consensum expositis, & ex eorundem Patrum traditione hauriant. Cùm autem de disciplina & legibus Ecclesiæ &c. quæstio mota sit, *Decreta Concilii Tridentini & Pontif. servanda.* Decreta Conciliorum Tridentini, & Summorum Pontificum Rescripta consulant & sequantur. Qui Theologiam tractant, omissis inutilibus quæstionibus, quarum in societate humanâ nullus est usus, materias utiles, & ad regimen animarum aptatas, ex sacris Scripturis ac constante Ecclesiæ traditione firmatas tradere & explicare studeant: eapropter assidua lectio SS. Patrum & Ecclesiasticæ historiæ Profitentibus Theologiam maximum in modum coñendatur, & præscribitur.

Exercitia scholastica frequenter instituenda. „X. Exercitia Scholastica frequentia sint: quia ex ejusmodi ventilationibus tum Professores tum discipuli habitum & facilitatem oppugnandi & defendendi acquirunt: sed monentur omnes, ut nullus excessus fervoris vel clamoris ibidem locum habeat, non pro focis, sed pro elegantia disceptationis hujusmodi exercitia instituantur; nullus discipulorum ab hisce exercitiis absit sine gravi causâ.

Nihil evulgandum sine licentiâ Superiorum. „XI. Nullus ex nostra Congregatione sua scripta vel aliena, seu libros à se, aut ab aliis factos prælo coñittere aut publicare, vel quæ fuerint à se inventa, in ære incidenda tradere, aut aliàs in publicum evulgare possit, sine expressa in scriptis licentia proprii Abbatis & Præsidis Generalis, & eorum, ad quos censura librorum spectat.

A quibus eximantur Studentes. „XII. Exercitiis communibus adesunt semper Scholares, nisi à quibusdam fuerint, quod maximè decet, in „favorem studiorum exempti; sed ab

Officiis

„ Officiis Divinis nusquam diebus Dominicis & festis cum eis dispensabitur, nusquam etiam ab oratione mentali, majori Sacro,& Vesperis: sic enim operam dabunt comparandis scientiis, ut præcipuum eorum studium sit ad virtutem & perfectionem Statûs „monastici contendere.... „ Atque hæc almæ Congregationis Bavaricæ Statuta, quamdiu in vigore erunt, tamdiu etiam literarum studia in flore sunt futura. Ubi enim in tanto delectu ac numero florentia concurrunt ingenia, & præter similem à potiori ætatem eadem religio, idem spiritus, æmulatióque accendit, potentes utique stimuli debent quemlibet ad sedulitatem fervorémque incitare, præsertim ubi publicarum thesium editiones annuæ ardorem amplificant. Hinc certè permotus patronorum nonnullus, *Juris etiam Canonici Professuram* gratiosè fundavit. Unde posthac non erit aliquid, quod ad tam gloriosi instituti perfectionem & studiorum in omni genere maximam utilitatem desideretur, præter *Theologiæ dogmaticæ, Historiæ Ecclesiasticæ & Linguarum originalium* studia ex decreto S. Congregationis de propaganda Fide an. 1623. die 16. Octobris publicato per Regulares in monasteriis instituenda. Qua de re plura Part. II. hujus Hist. Cap. VI. pag. 580.

Qui fructus communis ejusmodi studii.

Corbinianus Schyrensis Abbas rei literariæ promotor egregius.

Præcipuis verò rei literariæ apud Bojos promotoribus meritò accensendus venit R.mus *Corbinianus Riegg* Schyrensis Abbas an. 1634. electus, qui juvenis licèt, personam tamen inter furentes Bellonæ tumultus egit, quam nemo in sene sperâsset. Literarum ipse promotor insignis, suorum amantissimus, & vicissim ab omnibus tenerè amatus, missos ad publica Athenæa omnigenis scientiarum disciplinis imbui voluit, horreum suum non tam copiosâ cerere, quàm ingeniosâ pallade repleturus. Nec spe frustratus, replevit affatim tot doctissimis Philosophiæ, Theologiæ, & Juris utriusque laureâ, librísque editis illustribus Viris, ut communi acclamatione Schyra, tunc *Doctorum Schola & seminarium* audiêrit. Obiit Abbas 7. Martii an. 1658.

Scholæ Frisingensis fundatio.

Frisingæ, quæ est Episcopalis in Bavaria civitas, novis scholis initium dedit (l) *D. Romualdus* Abbas celeberrimi Monasterii Ettalensis, favente & annuente maximo Ordinis Benedictini Mæcenate, Celsissimo & Reverendissimo S. R. I. Principe & Episcopo Frisingensi, *DD. Joanne Francisco ex L. B. de Ecker in Kapfing & Liechtenegg...* Cúmque scholasticis hisce sudoribus non solùm reliqui Bavariæ Præsules suam jungerent operam; verùm etiam ex Suevia Diœcesis Augustanæ Abbates accederent, post primas fundationis tabulas, aliæ IV. Cal. Febr. anno MDCCXX. conditæ, tum à Celsiss. Fundatore manûs propriæ subscriptione, tum Reverendiss. Capituli Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis assensu roboratæ, atque à quibusdam ex Confœderatis Abbatibus Benedictinis consignatæ sunt. Ab eo proin tempore præter humaniores literas, & Philosophiam, etiam Jus Pontificium, ac Theologia speculativo - moralis à Nostratibus magno discipulorum accursu ibidem traduntur.

Scholæ Roschacensis initia.

In Helvetia *Roschacii* (m) oppido ad lacum Acronianum, seu Podamicum aperuit comunem scholam PIUS Princeps & Abbas S. Galli. Cùm enim ejus Antecessor *Bernardus II.* ad leges Concilii Tridentini scholas eò loci pro juventute laicorum, magno suo & exterorum commodo aperuisset, PIUS adjunxit alteras pro Regularibus, quò multi deinceps ex aliis cœnobiis, tum disciplinæ, tum studiorum causâ confluxêre; & ne quidquam literis aut literatis deesset, novam typographiam apud S. Joannem instituit, quam posteà comodiùs usui servituram ad S. Gallum transtulit. Porrò in Schola Roschacensi Eminent. S. R. E. Cardinalis COELESTINUS SFONDRATUS, duodennis adhuc juvenis, ut alios viros præclaros taceamus, anno 1657. prima scientiæ fundamenta jecit. Abrogavit hanc scholam *Leodegarius* Abbas, & Princeps S. Galli, anno 1696. Abbas electus, & Neo-Ravenspurgi in exilio mortuus anno 1717. Atque hæc sunt misera scholarum fata in Ordine nostro, *quòd unus ædificet, alter destruat*: & quæ literarum studia sub uno Abbate virtutis loco habentur, sub altero, si non in vitiorum, certè quidem impedimentorum numero consequendæ religiosæ perfectionis ponantur. Nunquid *Rotwilanum* Gymnasium, quod ab Abbatibus Confœderatis in Suevia anno 1673. apertum fuit, brevì pòst iterùm aversâ unius voluntate non periclitari modò

Cardinalis Sfondratus in ea educatus.

Ejus abrogatio.

Misera in O. S. B. Scholarū fata,

in specie Rotwilanæ

(l) Hist. Univers. Salisburg. pag. 149.

(m) Dion. Sammarth. Gall. Chr. Tom. V. pag. 268.

modò, sed insciis aliis etiam atque inconsultis deseri cœpit? Quod meritò ægrè tulit Alma Universitas Salisburgensis, cui Gymnasium illud unitum fuerat. Sed irreparabilium felix oblivio. Revertor in Helvetiam ad Principale Monasterium *Einsidlense*, quod in *Bellinzonensi* oppido anno 1675. literarum curam in se suscepit, aperto Gymnasio sub Abbate & Principe AUGUSTINO *Rheding*, quondam in Universitate Salisburgensi Ss. Theologiæ Professore celeberrimo.

& Bellinzonensis.

JOANNES hujus nominis III. Abbas Brauvillarii, celebris in Circulo Rhenano inferiore Monasterii, (n) ut suum erga literas affectum demonstraret, præcipuus auctor fuit *Seminarii studiorum Benedictini* in urbe Colonia anno 1617. resuscitati. Quod cùm aliquamdiu floruisset, in flore esse desiit, postquàm aliqui Abbates è suis eò miserunt literis instituendos, non qui aliis ingenio ac diligentiâ præstabant, sed erga quos ipsi magis propenso animo ferebantur. Sic studia partium extinguunt studia literarum. Illud tamen Seminarium denuò excitavit R.mus Abbas *Mathias Francken*, hodiéque vel maximè refloret sub clarissimo Regente, *Thoma Schmizio*, de cujus præclara eruditione & doctrina libri cùm Theologici, tum Juridici in lucem emissi indubium ferunt testimonium.

Seminarii Congregationis Bursfeld.

In utraque Austria cùm superiore, tum inferiore cum Musis nostri se delectare cœperunt. Lectissimæ ac sublimioris sapientiæ succo refertæ sunt constitutiones hanc in rem *Urbani VIII.* nutu *Linzii* anno 1625. ab Austriacis Abbatibus editæ, ubi postquàm sapientissimi Patres ad instruendas Bibliothecas morosiores prolixiùs invitârunt, *demùm*, inquiunt, *nè cœlestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, & ut observantia regularis in pristino nitore perseveret, quæ jacentibus Literarum studiis, sensim etiam inadvertentibus nobis deficere solet: quippè cùm per scientiam fiat gressus ad disciplinam, per disciplinam ad bonitatem, per bonitatem verò ad beatitudinem, cùmque otium sine literis mors sit, ac vivi hominis sepulchrum, ideò in Seminario à Congregatione fundato, quotannis ab Abbatibus fratres in studiis ali & sustentari omninò volumus. . . Et quia* R.mus D. Cajetanus *Abbas S. Baronti. . .* Collegium Gregorianum *in alma Urbe Roma, approbante* Gregorio XV. *anno* 1621. *pro universis Teutonicæ nationis Monachis sub Regula S. Benedicti militantibus erexit, fundavit & dotavit; ideò decernimus, ut quidam bonæ spei, & probatæ vitæ Religiosi ad dictum Collegium destinentur, cum fructu tum in studiis, tum in aliis Congregationis negotiis continuò sustentandi.* Saluberrimis hisce statutis morem gerere sollicitus R.mus D. PLACIDUS BUCHAUER, amplissimi Monasterii (o) Cremifanensis Abbas LVI. scholam seculo superiore ab Abbate *Gregorio Lechnero* instituendæ juventuti apertam instauravit, & Seminarium adauxit. Quin etiam non paucos suis sumptibus ad Academias optimis disciplinis instituendos dimisit, è quibus plures quàm triginta Monachos Theologiæ navâsse operam plerosque Candidatos domum rediisse compertum est. Non minimum etiam *Mellicensi* monasterio (p) encomium accrevit, quòd an. 1684. Abbas GREGORIUS Theologiam speculativam à duobus Professoribus ordinariis, & rursùs Philosophiam prælegi curavit, ita ut usque ad hujus seculi exitum nullus annus infructuosus, quò non Philosophia, vel saltem Theologia moralis Melicii docta sit, decurrerit; quin & illud memorandum, quòd scholastica juventus, quæ quatuor vel quinque numero priùs absolvebatur, ita aucta sit, ut anno 1700. juvenes quinquaginta humanioribus literis excolendos numeraverint docti Mellicenses, à multis iisque præclaris operibus in lucem emissis ante alios in Austria celebres. Non minori fervore RUPERTUS, Abbas *Glunicensis*, studia monastica promotum ivit, adeò quidem, ut nullum è suis initiari sacris Ordinibus permiserit, nisi priùs in Universitate Salisburgensi altioribus studiis imbutus, pietati dignam sacerdote scientiam sociâsset.

Austriæ palladia, Cremifanense, Mellicense, Glunicense &c.

Austriæ contermina est Styria, in qua Abbas MARTINUS ALOPITIUS, Suevus, ex Abbate Garstensi ad S. Lamberti in Styria præfecturam, adnitente *Mariâ Bavarâ*, Caroli Archiducis Conjuge lectissimâ, translatus, ignorantiam, suis ad studia publica promotis, è monasterio proscripsit. Ejus exemplo in Abbatiali dignitate suc-

In Styria S. Lamberti Abbates literas fovent.

(n) Gall. Christ. tom. 3. pag. 764.
(o) Rettenpacher in Annal. Cremifan.
(p) Schramb in Chron. Mellic.

succeſſor *Joannes Henricus Stadſelet*, viris doctis & religioſis Monaſterium auxit, è quibus aliquot Abbates, Priores, & Novitiorum Magiſtros ob virtutis & doctrinæ famam expetitos aliis transmiſit Monaſteriis. Ob. an. 1638. Utriusque veſtigiis inſiſtens Abbas *Benedictus Pierinus* cultum literarum egregiè promovit. Deceſſit anno 1662.

Admontenſes Lycæum excitant. Quod idem Abbates *Admontii*, celeberrimi itidem in Styria Aſceterii hoc ſeculo eximiè præſtiterunt, nominatim *Joannes IV.* dictus *Hoffmann*, qui libris Bibliothecam ornavit; *Mathias Preiniger*, qui fovit maximè in ſuis literatam ſapientiam, & artes; *Urbanus Textor*, qui domi ſuæ Gymnaſium anno 1645. excitavit, magna ſæpè Comitum, Baronum, aliorúmque nobilium frequentiâ decoratum, & ad hæc usque tempora ſuo in flore conſervatum, tribus è gremio Profeſſoribus ad literas humaniores docendas aſſignatis. Acceſſit ante ſexennium Philoſophiæ & Theologiæ ſtudium, Profeſſoribus ex Admontenſi pariter Monaſteriò delectis, quorum doctrinas non Fratres modò Admontenſes, ſed & aliorum Monaſteriorum Religioſi, juvenésque ſeculares excipiunt.

cujus inſigne ornamentum Ignatius Clavenau. Inſigne hujus Lycæi decus ac ornamentum præ cæteris fuit *Ignatius Clavenau*, cujus doctiſſimi Cœnobitæ vitam ſanctiſſimè actam alio loco daturi ſumus. Hîc dixiſſe ſufficiat, quòd Gymnaſium Admontenſe & quà diſcipulus & quà magiſter mirum quantum illuſtrârit. Nam in eo liberalibus diſciplinis inſtitutus, ejus progreſſu temporis Profeſſor ac moderator conſtitutus fuit. Utì verò literarum ſtudia cum ſanctioris vitæ cultu nemo arctiùs conjunxit, ita nullum operæ pretium ſe facturum exiſtimavit, niſi juvenes bonarum artium diſciplinis imbutos præclaris etiam Chriſtianæ vitæ præceptis erudiret. Nec ſpe ſua evolutus eſt. Eorum námque complures de vita ſanctiùs, ac magis piè tranſigenda ſolliciti variis Religioſorum ſodalitiis ſeſe addixerunt. Vitam *Ignatius* non ſine opinione ſanctitatis anno 1701. cum morte commutavit.

Literarum cultus in Augia Majore Brigantina. In Suevia PLACIDUS VIGELLIUS, Abbas Majoris Augiæ Brigantinæ, *Gregorium*, Ottoburanum Antiſtitem, primum florentiſſimi hodie in Germania ſtudii Salisburgenſis inſtitutorem inſigniter juvit, datis ſucceſſivè ad docendum tribus admodùm literatis monaſterii ſui viris, *Francifco Sailer*, *Jacobo Grueſs*, & *Johanne Mayer*, quorum ſecundo loco nominatus hæreſin Anabaptiſtarum, quæ in *Jagbauſen*, perantiquo interioris Sylvæ Brigantinæ pago, invaluerat, labore per novem annos continuato, extinxit. Quò autem regularis diſciplina majora indies incrementa ſumeret, Religioſiſſimus Abbas eandem quotidianis literarum ſtudiis ſuffulcire perquàm ſollicitè adlaboravit; quem in finem non modò è junioribus monachis penè omnes vel Romam in Collegium S. Apollinaris Hungarico-Germanicum, vel Dilingam ad illam celebrem Diœceſis Auguſtanæ Academiam dimiſit; verùm etiam in ſuo monaſterio præter inferiores, ſuperiores quoque ſcientias tradi voluit; qui mos magna cum laude & doctrinæ flore etiamnum obtinet: Reverendiſſimo Abbate, *Franciſco Pappo à Tratzberg*, *Laubenberg*, & *Rauchenzell*; Eximio Priore, Ss. Theologiæ Profeſſore emerito, *Aproniano Hueber*, Clariſſimo Suppriore, *Gebbardo Frizio*, SS. Canonum Profeſſore doctiſſimo, Viris eruditiſſimis, ſuorum Religioſorum ſtudiis apprimè faventibus, atque præclaris in lucem emiſſis operibus, exemplo ſuo ſtrenuè animantibus. Felices Religioſos, quibus tales obtigêre literarum Patres ac Superiores! (Muſagetæ præcipui.)

Alia Sueviæ Collegia. Sunt in Suevia quædam alia Collegia, ſeu Gymnaſia, in quibus noſtri literas docent, nempe *Ottoburanum*, *Weingartenſe*, *Villinganum*, *Ehinganum &c.* quorum numerum ut alia monaſteria augeant, vix conſultum puto. Hodie enim ubique terrarum ſtudioſæ juventutis tanta copia eſt, quanta ſi major eſſe cœperit, vereri oportet, ut ne Reſpublica graviter eâ laboret. Multi etiam, præſertim pauperculi parentes rectiùs facturi eſſent, ſi filios ſuos honeſto opificio, quô vitam tolerare poſſunt, quàm literis, quæ magnos expoſcunt ſumptus, addicerent. Unde miror, quòd noſtrûm quidam, nullo delectu habito, tales Codri nepotes, non parùm ſæpè etiam vel Bœotico ingenio, vel ſupinâ ignaviâ oppreſſos, erudiendos ſuſcipiant, qui nec ſcholis Benedictinis gloriæ, nec Reipublicæ utilitati, ſed potiùs oneri ac detrimento futuri ſunt. Præſtat nullos, quàm hos hujusmodi habere diſcipulos. (In cultura juventutis habendus delectus.)

In Comitatu ac Provincia Tyrolenſi *Ferdinandus Wezelius*, Monaſterii Mariæmontani Præſul per omnia laudatiſſimus, cùm diſciplinæ monaſticæ ac literarum promotor eſſet indefeſſus,

decessus, *Bolsani* in Conventu PP. Dominicanorum propriis sumptibus domicilium extrui curavit pro junioribus Monasterii sui Fratribus illuc studiorum causâ ablegandis.

Literæ florent in Belgii Monasteriis.

Nec à literis in inferiore Germania cessatum. Sub annum enim 1626. florere cœpit insigni omnium admiratione Congregatio nova Monachorum nostrorum in Belgio atque Lotharingia, eò ab ipsis Hesperiæ finibus derivata, de qua BALDUINUS JUNIUS: *Cæterùm*, inquit, *Monachi isti Angli* (quorum primi ex Hispanicis Vallisoletanæ Congregationis monasteriis in Belgium ac Lotharingiam venerunt) *magna cum laude Philosophiam ac Theologiam publicè profitentur.* Sic & Monachi pariter Benedictini in Congregatione Vitoniana in Lotharingia, Francia, & Burgundia juventutem docent, catechizant, concionantur, sacras confessiones audiunt, & alia munia ad proximorum salutem obeunt. *Academiam* verò in Monasterio *sancti Michaëlis* ad Mosam Diœcesis Virdunensis, cujus à literarum cultu jam antiquissimis temporibus celebris fama fuit, immeritò convitiis impetivit *Armandus Joannes Buthilierius de Rancè* Abbas Trappensis. Viguit illa celeberrimo Abbate CALMETO adhuc juvene, plurésque ex ea prodierunt viri doctrina ac prudentia conspicui, qui primas in Congregatione Vitoniana dignitates obtinuerunt. Eidem præfuit *Mathæus Petitdidier* Congregationis SS. Vitoni & Hidulphi Præses Generalis, cujus summam eruditionem cum pari pietate conjunctam nemo in orbe literato ignorat. Unde P. Procurator Generalis ejusdem florentissimæ Congregationis non minùs graviter quàm obsequenter Abbatem Trappensem expostulavit, cui is jejunè respondit, se molestè ferre, quòd ea, quæ de ipsius Congregatione obiter dixerat, ipsum sollicitum habuissent, sibi verò nullatenus propositum fuisse quempiam offendere. *Credibile est*, inquit Mabillonius, (q) *Abbatem Trappensem ex eodem fonte hausisse, quæ narrat de Academia in Cœnobio S. Michaëlis erecta, ex quo convitia hausit, quibus inclytam S. Mauri Congregationem aspersit. Contendit quippe D. Abbas talem fuisse hujus Academiæ exitum, ut ab erigendis hujusmodi Academiis Monachos posthac retrahere debeat.*

Academia S. Michaëlis convitiis immeritò impetitur.

Quæ ægrè feruntur,

quia conficta.

Refelluntur

Age verò sîs videamus, quænam ex hujus Academiæ fundatione sequuta sint adeò gravia incommoda & offendicula, ut quarumcunque Academiarum erectionem suspectam reddere valeant. *Nihil hîc particulatim recensebo*, ait D. Abbas, *quòd nolim quempiam offendere.* Perinde ac si istud silentium non offenderet magis, quàm ipsa rerum manifestatio. Sed fortasse appendicula marginalis, ad quam asteriscus hoc loco in Responsione appositus remittit, amplius quiddam indicabit. En appendiculæ verba: *Jam inde à primo fundationis anno hos conventus solvere coacti sunt, ut perniciosos effectus averterent, qui inde consequi potuissent.* Huc redeunt omnia; nihil certi, nihil reipsa constantis hîc proditur, quod textus Responsionis præseferre videbatur; sed omnia vaga, & indeterminata, imò intricatiora per hanc appendiculam redduntur. Cùm enim notet, coactos fuisse Superiores has Academias sive hos conventus solvere, ut perniciosos effectus, qui consequi potuissent, averterent; colligitur, hujusmodi effectus tunc nondum inde consequutos fuisse, quod ipsis Responsionis verbis opponitur, quæ expressè innuunt, talem hujus Academiæ exitum fuisse, ut ab erigendis hujusmodi Academiis Monachos posthac retrahere debeat. Adde, quod ne hoc quidem reipsa contigit, ut ii conventus solverentur; cùm ex eo tempore sex annos substiterint, & nunc quoque subsistant, perniciosi verò effectus omninò rediguntur ad quasdam Annotationes, quæ inde prodierunt in Bibliothecam *D. Dupin.* Judicent Lectores, an hujusmodi effectus adeò sint graves & formidolosi. Hoc saltem indubium est, non ita sensisse Superiores Congregationis S. Vitoni, qui nedum istam S. Michaëlis Academiam solvere unquam noluerunt, verùm etiam earum numerum auxêre, quibusdam aliis recens fundatis; cùm propria experientia edocti sibi persuaserint, moratiores & sanctiores apud se illos esse, qui præ cæteris studia colunt, & doctrinæ laude coruscant. Valeat igitur Abbas Trappensis, qui ut literarum studia è monasteriis eliminaret, *S. Benedictum Legislatorem ignorantiam quodammodo professum fuisse* scribere non dubitavit, aliis verò Familiæ nostræ sapientissimis Viris detrahere nulli religioni sibi duxit.

ceu malè cohærentia & contradictoria.

Academiæ plures in S. Vitoni Congregatione erectæ.

COR-

(q) Tract. de Stud. Mon. vol. alt. art. 26. pag. 185.

Rei literariæ Benedictinæ in Belgio status.

CORNELIUS *van Gestel* in Historia Archiepiscopatûs Mechliniensis de Benedictinis *Gerardimontensis* monasterii illustre fert testimonium, quòd juventutem huc undique confluentem Christianis moribus & literis humanioribus optimè informent. Non minùs præclara sunt, quæ in literis ad Gabrielem Bucelinum datis die 12. Febr. anno 1631. *Aubertus Miræus* perscripsit. Postquàm enim nostrorum in superiore Germania studia majorem in modum commendâsset, hæc subjunxit: *Et verò in nostra Germania inferiore non jacent. In Flandria nominatim* Gerardimontenses Benedictini *exemplo Patrum Societatis Jesu scholas literarias juventuti undique confluenti annis superioribus aperuerunt. Duaci Philosophiam publicè docent in Collegio seu Gymnasio Vedastino, quod nostrâ memoriâ* CAVARELLUS *Abbas Vedastinus à fundamentis extruxit. Alibi nec uno loco Theologiam explicant: ut meô quidem judiciô velut reddita juventute Familia Benedictina hodie reviviscere videatur. Quid in Hispania, Italia, Gallia, & alibi Sodales vestri agant, in Originibus nostris Monasticis, Coloniæ editis, explicui, nec hîc repeto.* Hæc Miræus.

Inferioris Germaniæ Abbates notantur.

An verò alii Germaniæ inferioris Abbates pari laude dignos se præbeant, quòd neglecto Gerardimontensium exemplo non tantùm nullas Palladiæ juventuti aperiant scholas, sed mercede etiam magistros cùm ex Clero seculari, tum ex Religiosorum Mendicantium familiis conducant, qui juniores eorum Religiosos Fratres scientiarum disciplinis instituant, ex *Casimiro Oudino* (r) potiùs, quàm ex me audiri malim. Huic enim ea res admodùm indigna videtur, quâ fieri assuevit, ut illorum, qui ad docendi provinciam in monasteriis aspirant, industria exacuatur, cœnobitarum verò, qui munus docendi suos sodales refugiunt, ignavia & desidia foveatur: *Atque id ita fieri*, inquit, *apud Belgas hodie propriis videmus oculis, ubi plurimùm sagaces juvenes ex Ordinibus Mendicantibus, vel seculares etiam Clerici juniores, postquàm ab scholis Academiarum Duaci & Lovanii suorúmque Conventuum emenso cum laude cursu recesserint: ut juvenilem discendi ardorem suum promoveant, ex Scholasticis Magistri facti, procurant sibi cathedras apud potissimas tum Benedictinorum, tum Cisterciensium ac Præmonstratensium nostrorum Abbatias: ubi in otio ac quiete dum Regularium aliorum Ordinum ignaviam fovent, ignorantiam suam foràsque pellunt.* Cujus rei indignitatem jam pridem Patres Congregationis Anglicanæ animo secum perpenderunt: unde jam anno 1444. in Capitulo Generali, ut suprà audivimus, sapienter statuerunt, *ne quis studentium præsumat studere sub Magistro aliquo seu Doctore, qui nostræ non fuerit professionis;* Vetitum enim est, *arare in bove & asino.* Simile Statutum Congregationis Benedictino-Bavaricæ Abbates superiore seculo condiderunt: *Professores, sive Lectores, & Magistri tam Rhetorices, quàm Philosophiæ & Sacræ Theologiæ, SS. Canonum, & aliorum studiorum prædictorum assumentur, sive ex nostra, sive ex alia nostri Ordinis S. Benedicti Congregatione, nec ab alia alterius Ordinis assumi poterunt, nisi de speciali licentia sanctæ Sedis Apostolicæ, ad suppicationem Capituli, evocentur.*

Statuta ne Religiosi sub alterius professionis Magistro studeant.

SECULUM ÆRÆ CHRISTIANÆ XVIII. BENEDICTINÆ XIII.

Differitur de præsenti rei literariæ statu.

QUòd si quis jam scire desiderat, quis hac nostra in præsentiarum ætate rei literariæ sit status in Benedictinis Monasteriis, difficile dictu est de singulis. De Hispaniæ ac Lusitaniæ monasteriis tanto locorum intervallo à Germania disjunctis, cùm nulla mihi suppetat notitia, nihil certi affirmare ausim. Seriùs fortè, quàm oportebat, literas Romam ad *R. P. Gabrielem Brello*, Congregationis Vallisoletanæ in Aula Pontificia Procuratorem dedi, quibus ab eo petii, ut de rei literariæ Benedictinæ moderno in Hispaniis statu me edoceret. Nec ille ita aure superba fuit, ut postulata mea rejiceret. Præterquàm enim quòd ad literas meas humanè responderit, pro explorato habeo, quòd ea causa semel iterùm atque tertiò ad suos scripserit. Ut verò his temporibus, pace inter Domum Austriacam, & Regem Catholicum nondum penitus sancita, exspectem, dum literæ ex Hispaniis in Germaniam perferantur, amici monuerunt, causam esse nullam, cur operis hujus impressionem dilatam esse vellem. Interea non ex vano suspicor, viros doctos in Benedictinis Hispaniæ monasteriis minimè desiderari.

ac primò de Hispaniæ Monasteriis.

Statuta Congreg.

Multis enim ante annis *Vallisoletani Patres* decreverunt, ut in Congregatione

(r) de Scriptor. Eccl. Tom. III. col. 451.

Vallisoletanæ de studiis.

gatione perpetuò sint tria Collegia, in quibus artes liberales & Philosophia doceantur, & quartum, in quo Theologia. Pro Philosophia designantur S. Stephani *del Ribas*, *del Sil*, S. Juliani *de Samos*, & S. Mariæ *de Urache*: pro Theologia S. Vincentii Salmanticæ. Præterea designant 12. alia monasteria particularia, quibus artes & Theologia prælegantur: ut videre est in eorum Constitutionibus (cap. 13. & seq.) Barcinone impressis. In animum igitur induco, ut credam, viros doctos in Hispaniis minimè desiderari.

Quæ quidem mea opinio, ne alicui inanis, aut sine causâ suscepta videatur, illa me ratio movet, quòd ad primos & Philosophici & Theologici suggestûs honores in Salmanticensi, Conimbricensi, & compluribus aliis Academiis, ne quid de Hierarchensi Benedictinorum propria dicam, non parùm sæpe pertingant, libros omni doctrina elegantiáque refertos in lucem emittant, ad ecclesiasticarum dignitatum culmina cùm à Regibus Catholicis, tum summis Pontificibus evehantur. Cujus rei novissima suppetunt exempla. *De Josepho Perezio* Cardinalis de Aguirre literis ad Mabillonium datis hæc inseruit: *Jure laudas M.* JOSEPHUM PEREZIUM, *ejúsque Dissertationes mihi nuncupatas. Laudares ampliùs, si virum nosses, sanè antiquorum morum, & rarissimæ eruditionis.* Ab ineunte pu- „ bertate sine viva voce cujuspiam ma- „ gistri didicit linguam Græcam & He- „ braicam, ac præterea Mathema- „ ticas disciplinas, inter studia Phi- „ losophiæ ac Theologiæ, in quibus „ gradum magisterii Salmanticæ ad- „ eptus est, ac postea primarius ea- „ rundem linguarum & Matheseon „ cathedras successivo tempore. Nunc „ jam honores & redditus Professo- „ ris emeriti viginti annis decursis ob- „ tinet, & in suum S. Facundi Mo- „ nasterium reversus plura medita- „ tur ad Historiam & Chronologiam „ spectantia. Non modò Italicè, sed „ & Gallicè (quod mirere) scit, ac „ si natus fuisset Romæ aut Lutetiæ; „ ut propterea quidam doctus Jesui- „ ta soleret dicere, PEREZIUM *à Deo* „ *obtinuisse donum linguarum.* Sed „ tamen jam plures ægritudines pati- „ tur, præsertim urinæ in ætate quin- „ quaginta circiter annorum. Vellem „ equidem illum huc (Romam) af- „ ferre, sed distantia locorum terra „ maríque & crebra ipsius valetudo „ prohibent.„ At diu jam est, quòd *Perezius* è rebus humanis fuerit exemptus. Prodeat igitur in medium, qui ætatem hodie agit summâ doctrinæ & eruditionis laude,

Josephi Perezii elogium.

BENEDICTUS HIERONYMUS FEYJOO, Author celeberrimus *Theatri Critici Universalis*, in quo *Discursus* continentur *varii de omnis generis argumentis, ad confutandos vulgari populari que sensû receptos errores.* Operis præstantissimi patrio sermone scripti, Tomis ad minus tredecim constantis, atque quinquies & sæpiùs ad annum 1751. in Hispania typis excusi versionem Gallicam adornavit *D. Joannes de Ferreras.* Discursus, qui PRIMUM explent *volumen*, sunt numero sedecim. En eorum titulos: *Vox Populi. Virtus & Vitium. Opulentia & Paupertas. Politica callidissima. Medicina. Diæta pro conservanda sanitate. Apologia literarum studio vacantium. Astrologia Judiciaria & Calendarium. Eclipses. Cometæ. Annus climactericus. Mundi Senectus. Corollarium super materiam præcedentis Discursus contra Philosophos modernos. Musica in Ecclesiis. Comparatio linguarum. Defensio Feminarum.* TOMUS *secundus* continet Discursus XVI. varii itidem commatis; quibus ad calcem accessit, *Veritas vindicata adversus Medicinam vindicatam.* . . . TOMUS III. inscriptus sacro Conventui Samonensi (*Monasterii Regii S. Juliani de Samos*) complectitur XIII. Discursus. TOMUS IV. exhibet Discursus XIV. TOMUS V. absolvitur XVII. Discursibus. TOMUS VI. anno 1750. recusus, & R.mo BERNARDO MARTIN Generali Congr. S. Benedicti per Hispanias & Angliam inscriptus exhibet XIII. Discursus. TOMUS VII. anno 1751. editus habet Discursus XVI. TOMUS VIII. complectitur XIII. Discursus. TOMUS IX. R.mo P. *Michaëli de Herze* Generali Congr. S. Benedicti per Hispaniam & Angliam dicatus, continet *Additiones, correctiones, & supplementa ad octo priores Tomos*, & nominatim *Explicationem Steganographiæ Trithemianæ.* TOMUS X. sextò impressus an. 1751. & R.mo P. M. *Francisco de Berganza* Generali Congr. Hispano-Anglicæ inscriptus repræsentat *Illustrationes apologeticas Tomi primi & secundi.* TOMUS XI. sub titulo *Chartarum eruditarum & curiosarum* primus, continet XLV. Discursus. TOMUS XII. *Chartarum eruditarum* secundus, exhibet XXVIII. Discur-

Benedictus Hieronym. Feyjoò ingeniorum Phœnix.

scur-

ſcurſus. TOMUS XIII. complectitur XXXII. Diſcurſus, Reflexiones Philoſophicas, Morales, & alia. Quanto autem omnigenæ eruditionis ac doctrinæ apparatû inſtructum illum eſſe oportet, qui de rebus tam varii, támque multiplicis argumenti cum laude differere, ſuáſque Criticas interponere animadverſiones velit? Quod de *Alphonſo Toſtato*, Hiſpano Præſule, dictum, de *Feyjoò*, Hiſpano Benedictino, uſurpare liceat: *Hic ſtupor eſt mundi, qui ſcibile diſcutit omne.* Pari quoque eruditionis commendatione effloreſcit *Martinus de Sarmiento* S. Martini Madriti Theologiæ Profeſſor, Feyjoani Theatri Critici vindex nulli ſecundus, à quo jam in publicum prolata prodière varia fœcundi ejus ingenii monumenta.

Studiorum ſtatus in Italiæ monaſteriis.

Non minora de Benedictinis in Italia, maximè Congregationis Caſinenſis, prædicare licet. *Marianus Armellinus* ex eadem celeberrima Congregatione S. Petri de Aſſiſio Abbas in præfatione ad Bibliothecam Benedictino-Caſinenſem de ſtatû rei literariæ ita loquitur: „In hoc igitur „opere veluti in ſpeculo, quot qualésve ſapientiæ fructus manârint, „unicuique intueri licebit; quot Theologi acutiſſimi Oecumenicis Conciliis ſubminiſtrati; quot doctiſſimi „ſcientiarum Profeſſores publicis Athenæis impartiti; quot SS. Præſules Eccleſiis Cathedralibus conceſſi; „quot prudentiſſimi Reformatores „Monaſticis Congregationibus dati; „quot denique Eminentiſſimi Patres „ſacro Purpuratorum cœtui ſint attributi. Quibus perſpectis palàm „omnibus fiet, optima ſtudia, trium „ſcilicet nobiliorum linguarum, ſacræ Paginæ, SS. Patrum, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, Sacræ Theologiæ, Naturalis Philoſophiæ, Humaniorum „Literarum, Mathematicæ diſciplinæ, aliarúmque ſcientiarum in noſtrâ Congregatione, ab ipſo ejus „initio ad hæc uſque tempora haud „inutiliter floruiſſe, quæ ſubinde circa finem ſeculi XVII. & initium XVIII. „exquiſitâ methodo, & probatiſſima „ratione corroborata magis magíſque „indies profecerunt. Ad quod utique plurimum contulit, ac in præſens etiam confert *Collegium Anſelmo-Benedictinum* ſub INNOCENTIO XI. Pont. Max. in noſtro Monaſterio Romæ erectum, in quo ſub „egregiis Præceptoribus bonæ ſpei

Omnium ſcientiarum diſciplinæ excoluntur.

Collegium Anſelmo Benedictinum Doctorū Seminarium.

„juvenes ex totâ Congregatione delecti multa eruditione imbuti poſt ingenii, ac doctrinæ plura exhibita in „Almâ Urbe ſpecimina aliorum Magiſtri variis in locis conſtituti, rem „literariam ſtrenuè promovent ac amplificant." Hæc Abbas *Armellinus.*

Suos etiā Itali patiuntur manes.

Quanquàm vir doctus, qui annis non ita pridem præteritis ex Italia in Germaniam rediit, propiúſque rei literariæ ſtatum apud Italos inſpexit Benedictinos, non omnes eſſe Phœbos, amicis renunciârit; non quòd acie ingenii, aliíſque animi dotibus (*quibus Itali præ cæteris ferè gentibus excellunt*) deſtituantur, ſed quòd illorum aliqui, non eâ, quâ par eſt, induſtriâ, ac contentione ad ſtudia literarum capeſſenda animum adjungant. Nec viri tamen egregii deſunt, qui, cùm optimè perſpectum habeant, quanta ſit diſciplinæ regularis cum ſtudiorum exercitatione cohærentia, ſtimulos inertibus identidem admoveant, ut plus diligentiæ literarum attribuant diſciplinis. Ad hæc, quâ id ratione fieri conveniat, diſertim edocent. Sic anno 1726. in Generalibus Comitiis ejusdem ſacræ Congregationis celebratis in monaſterio S. Benedicti de Padolyrone agri Mantuani *Joannes Antonius Orſati*, Divæ Juſtinæ Religioſus longè doctiſſimus Orationem habuit Iſagogicam, elegantiſſimam juxtà & utiliſſimam, quâ dilucidè ac ſolidè probavit duo: I. *Scientiarum bonarúmque artium ſtudia, quibus monachorum ingenia excoli ſolent, ad unum cultum duntaxat animorum, ſeu virtutum inſtrumenta eſſe referenda.* Alterum *Chriſtianæ, atque Monaſticæ ſanctitatis officia à Religioſis proſequenda eſſe; quæ ſi rectè inſtituantur, ipſa invicem ſtudia alunt, atque perficiunt.* INNOCENTIO autem XII. Romano Pontifici laudes ſint immortales, quòd initio nonnullas in Italia Benedictini Ordinis Congregationes reformandi conſilio, inter varias, atque hujusmodi Reformationi firmandæ opportunas, quas condi juſſit regulas, id inprimis (*ut patet ex Decreto Maji 12. anno 1695.*) ſtatutum voluerit, ut *Monaſterium unum efformandis ad pietatem & doctrinam junioribus profeſſis deſignaretur.*

Orſati parænesis ad Studia ferventiùs colenda.

Innocentii Papæ XII. decretum de ſtatuendo quodam monaſterio pro ſtudiis.

Non diu ita pòſt, anno milleſimo ſeptingenteſimo trigeſimo primo in Italia liber patrio conſcriptus ſermone prodiit, cujus titulus eſt; *Theologia* Cæ-

Ingimberti Abbatis Caſſ. opuſcio de

studiis monasticis.

Cœnobialis, seu Sanctitas & Officia Vitæ Monasticæ conscripta & edita ab Abbate quodam Ordinis Cisterciensis, ad Pontificem Maximum Romanum CLEMENTEM XII. Opus tum Historicum, tum Asceticum, nitidis impressum formis publicis, ac Pontifici Maximo CLEMENTI XII. observantissimè inscriptum, Ven. Abbas *Malachias de Ingimberto*, summi Pontificis à Bibliotheca, cum orbe literato communicavit. Tomo III. R.mus Author descendit ad studia Monachorum; & inquirit, num ea in locum laboris externi (*à Regulâ Benedictinâ Monachis præscripti*) substituenda, & à singulis sint excolenda. Id quidem hîc negatur. En causas. Monachorum singuli ad literas excolendas sunt parùm idonei. Studia nec otium fugant, nec pugnam cupiditatum dominarum reprimunt. Major est numerus monachorum indoctorum, quàm doctrinis reconditis delectantium. Studiis exculti volunt maximi ab aliis fieri, unde paritas consortionis & animi debita submissio periclitatur. Studiorum amor imminet commerciis sermonum, ideóque sancto adversatur silentio. Anachoretæ Ægypti, & Asiatici labore manuum opus esse censuerunt, ac opinionem suam suopte exemplo illustrârunt. S. Benedictus in Regulâ: *Tunc verè Monachi sunt, si labore manuûm suarum vivunt.* Tres eo fine proferuntur rationes, à fugiendo otio, imitatione Apostolorum, & exemplis Patrum desumptæ. Speciatim iis nonnulla opponit Autor, qui studiorum culturam labori manuum substituunt. Enarrantur exempla Monachorum, qui doctrinam eximiam ad propugnandas sententias à religione orthodoxa diffidentes transtulerunt. *S. Bernardus* studia Monachis dissuasit. Studiorum cultura, judice R.mo Abbate *Malachiâ*, seculo VIII. & IX. in causa fuit, cur disciplina monastica tantoperè fuerit pessundata. Additur dictum Rom. 1. 21. 22. quod *Paulus* de Monachis, studia tractantibus, certè non enuntiavit. Inprimis literaturæ & doctrinarum studiis id vitio vertitur, quòd pietatem exstinguant, demissionem animi destruant, Ordinique saluberrimo sint noxiæ. Author Sermonis XXIII. *ad Fratres in Eremo*, qui inter *Augustini* comparet Opera, jubet Monachos non solùm carnem affligere, sed etiam mundum contemnere, peccata deflere, & *cathedram doctoris non appetere.*

Patrocinatur rusticitati & ignorantiæ.

Omittimus testimonia complura, quæ apud Authorem ipsum datâ operâ proferuntur, & argumentis Oratore non indignis exornantur. Nec tamen metuendum putat Autor, ne notitia rerum sacrarum & necessariarum, neglecto studiorum curriculo labascant, silentio sacro & fuga rerum externarum à muniis Ecclesiasticis uni & alteri Monacho demandandis non abhorrente. Veteres potiùs sanxerunt, ut Monachi curam Ecclesiasticis propriam evitent, indicio Canonis IV. Concilii Chalcædonensis an. 451. Sic rationes suas subducit Abbas *Malachias*, sic causam suam perorat. Quomodo objectiones cæteras, ordine enarratas, idem expediat, ex hisce speciminibus quodammodo colligere valemus, inquiunt *Eruditi Lipsienses*, quorum operâ hactenus usi sumus, cùm ipsum Authoris opus ad manum nobis non fuerit. *An verò* (subjungunt) *Reverendis Patribus Benedictinis, Dominicanis, & Jesuitis, qui studiorum gloriâ excellunt, hæc ad palatum sint futura, id ipsum fortè tempus, rerum magister, luculentè edocebit. Authoris certè exemplum si Monachi sequantur, à literis optimis largè imbibendis & pulchrè excolendis non erunt alieni.* Ejus verò argumenta contra literarum studia in Monasteriis haud ferè alia sunt, quàm quæ ante ipsum *Abbas Trappensis* in medium attulit, *Mabillonius* verò revicit. Quibus id solum adjicimus, quod *Trithemius* vir expertissimus in orat. v. habitâ in Reinharzbornensi Capitulo an. 1446. graviter pronuntiabat: *Vita Monachi sine literis aut est valdè devota, aut omninò turpissima &c.*

Quid de ejus opere sentiant Eruditi Lipsienses.

In Italia, ubi Abbas *Malachias* suum Opus in lucem exire jussit, Benedictini Abbates ejus rationibus & argumentis haud se adduci passi fuerunt, quò minùs juniores suos Religiosos ad capessendum optimarum artium & disciplinarũ cultum applicarent. Exemplum recens in mediũ dabo. Neapolitanâ in urbe nobilissimum monasteriũ est, quod *sancti Severini* dicitur. In hoc nomen Familiæ Benedictinæ dare nobilissimus juvenis decreverat, qui eâ eminebat gloriâ, ut illustrissimo ortus genere, Pronepos esset INNOCENTII XII. Pontificis Optimi, Maximi, sapientissimi Christiani Orbis olim Moderatoris. Admissus, Florentiam à R.mo *Julio de Palma* (à quo Canditatus nomen accepit) Monasterii Abbate, summæ pietatis, doctrinæ, & prudentiæ

Italiæ Abbates ejus rationes parvipendunt.

Præ-

Præsule missus est, ut in celeberrimo Florentinæ Abbatiæ Collegio sacræ militiæ tyrocinium faceret, & quietiore spiritu, atque ab omnibus patriis avocamentis alieno sedulam in studiis Philosophicis & Theologicis navaret operam. Quod quàm strenuè *Julius* fecerit, hodiéque faciat, intelligi datur ex Epistolâ, quâ vir celeberrimi nominis, Reverendissimus *Franc. Ant. Gorius*, Præpositus Baptist. Florent. atque in patrio Lycæo Historiarum Professor Auctarium sui, seu Disceptationem DE LOCATORIBUS SCENICORUM eidem inscripsit. In hac de JULII PIGNATELLI incredibili erga bonas literas amore, atque felicissimo in eisdem progressû ita ad eum verba facit: „ Nondum „ ætatis tuæ annum decimum octavum emensus es, cùm jam præsentio, probéque intelligo, quantum „ postea utilitatis, honoris, splendorísque sis allaturus Amplissimo Ordini tuo, tuæ Nobilissimæ ac toto „ orbe Clarissimæ Genti; nam ea eminens gloria, ut Pronepos sis INNOCENTII XII. Pontificis Optimi, Maximi, „ Sapientissimi Christiani Orbis olim „ Moderatoris: Parentibus optimis „ ac pientissimis, germanis Fratribus „ amantissimis, denique Tibi ipsi, & „ optimis Præceptoribus, quorum „ adsiduis curis, tam eximiam in literis, in Philosophicis, & Geometricis facultatibus, tantámque nunc „ adsecutus es scientiam, ut transactis diebus nempe VIIII. cal. hujus „ anni CIↃIↃCCXXXXVIII. magnoperè miratus sim ingenium tuum, „ eruditionem, eloquentiam, peritiam, igneam mentis vim, sed pacatam & gravem, quibus armis instructus, uti superiore elapso anno „ feceras, Physicas, Philosophicas, „ ac Geometricas Theses egregiè, & „ quidem non tres, sed quinque una „ die, præsentibus quinque tui Ordinis Abbatibus, pietate, prudentia, doctrina præclarissimis, coram frequenti eruditorum hominum „ consessu, summa omnium voluptate, & admiratione, quasi veteranus Athleta, strenuè propugnâsti, „ & doctorum Professorum difficultates, invictáque propemodum argumenta solemniter refellisti, atque „ in omnibus perspicuè & miro ordine tuam explanâsti sententiam. Præterea, quum à Clarissimo Viro D. „ *Petro Aloysio Galletio*, hujusce Florentinæ Abbatiæ Philosophiæ & „ Geometriæ Professore, Præceptore „ tuo permultam in scrutandis Antiquitatis mysteriis, & monumentis „ cum prisci, tum medii ævi adeptus „ sis, eo docente, peritiam & eruditionem, nullísque additis calcaribus, sponte tua, & ingenio maximè alacri, ad virtutis & gloriæ fastigium, Tibi minimè arduum, pleno gressu properes & festinato gressu „ contendas; statui offerre Tibi, virtutíque tuæ spectatissimæ, tanquam „ meæ in Te perpetuæ observantiæ, & „ benevolentiæ tesseram, eximium „ hoc Opusculum Doctissimi Præsulis DOMINICI GEORGI, quem nuper defunctum BENEDICTUM XIV. „ Pontificem Maximum scimus, teste „ Viro Eminentiss. S. R. E. Cardinali „ QUIRINO, quæ quidem maxima „ omnium laudum est. „

Julii Pignatelli in bonas literas amor.

Ejus summa eruditio & eloquentia.

Galletio præceptore scrutandis antiquitatibus insudat.

Atque hoc unum solúmque è multis nostræ ætatis exemplum fusiore calamo referre volui, ne quis me laudes Sodalium nostrorum in Italia, testimonio Germani Benedictini superiùs allato, deterere voluisse arbitretur. Atenim, ut doctissimum Abbatem *Mazzolenum*, *Afforosum*, *Galletium*, aliósque illustres omninò Musarum præstites silentio præteream, Eminentissimus Cardinalis ANGELUS MARIA QUIRINUS is unus est, cui si facultas daretur, voluntas etiam esset fugientes literas ab interitu vindicandi. Ita enim animo comparatus est, ut *Kieslingius* vir acatholicus, in quadam epistola ad Eundem nuper datâ non dubitaverit in hæc verba rescribere: *Nihilominus in specula quasi consistens unum oculum in Italiam, alterum autem in Germaniam, adjacentésque conjicis terras in rebus nostris dijudicandis lynceis usus oculis. Nec ineptè de Tuo Ecclesiam Evangelicam convertendi studio dixero, quod Scytharum Legati aliquando ad* ALEXANDRUM M. *serenâ dixerunt fronte*: (s) Si Dii habitum corporis „ tui aviditati parem esse voluissent, „ orbis *TE* non caperet. Alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem „ attingeres. Et hoc assecutus scire „ velles, ubi tanti Numinis fulgor „ conderetur... *Admiror Tuam*, Eminentissime Princeps! *eruditionem admodùm amplam*, *studium scripta eruditissima cum orbe literario communicandi*

Cardinalis Quirini elogium.

(s) Q. Curtius lib. VII. cap. VIII.

di planè indefessum, *& ardorem religionem promovendi certè insignem. Utramque manum in omnes ferè Europæ extendis partes, & viros eósque doctissimos Tuis lucubrationibus ungues admorsos redolentibus auges, sedulóque id agis, ut non tantùm Tuæ gloriæ, cui satis vixisti, sed & Ecclesiæ Romanæ vivas, eámque fortiter munias, ac stabilias firmiter. Rarum profectò Patrum Purpuratorum nostro ævo exemplum! Vereor autem ut capias, quæ anxiè concupiscis* (nempè heterodoxorum conversionem) *Interim ne Tuo desis officio, epistolis crebriùs emissis Protestantes ad suave invitas literarum commercium, quod nemini erudito, ac honesto, nisi* DIOGENI *Cynico, in dolio delitescenti, esse potest ingratum.* Hæc ille, quibus ea libet subjungere, quæ recèns in QUIRINI laudes cecinit *Fabius Devotus* Poëta Romanus his versibus: (t)

Quippe suum fovet ipse gregem, nunc more Magistri,
Nunc Patris: docet indoctos, locupletat egenos,
Solatur miseros, scelus omne coërcet & arcet.
Excitat immensis regales sumtibus ædes,
Mole quidem magnas, majores attamen usu.
Bibliotheca voluminibus stipata vetustis,
Innumerísque novis: Sacris domus ampla puellis,
Altera Ephebορum ingeniis ad sacra probandis,
A fundamentis jussu constructa QUIRINI...
Plura tamen calamo ædificat. Sapientia fervens,
Atque vigens in corde Viri sublimis ab arca
Pectoris eructat documenta, typísque perennat,
Scripta Patrum divina gravi squallentia nocte
Restituis merito, curâque manúque dici...
Atque ita perpetuum mittit per sæcula nomen,
Ostendítque viam venturæ Posteritati,
Quâ per Virtutis studium, castósque labores,
Ad duraturos rectà contendat honores.

In *Burgundia*, & longè magis in *Lotharingia*, quem res Literaria Benedictina non delectet? Victuros unquam speramus, qui vel *Mathæo Petitdidier* Summorum Pontificum autoritatem & infallibilitatem strenuè magis tueatur? vel *Augustino Calmet* de Sacræ Scripturæ studio, de Historia Lotharingiæ, atque adeò Universali; vel *Remigio Ceillerio* de Historia Generali *Authorum sacrorum & Ecclesiasticorum* præclariùs mereatur; vel *Paulo Rabussonio*, Magno Cluniacensium Priore, doctrinâ, sapientiâ, rerúmque omnium cognitione antecellat? De *Gallis Benedictinis*, præsertim qui sunt è Congregatione S. Mauri, magna est orbis literati existimatio, magna ubique terrarum commendatio. Devixit ex eorum numero hujus sæculi anno septimo *magnus* ille *Mabillonius*, magnus, inquam, quod cognomentum non primus ego illi imposui, sed viri literatissimi; quem solum in scenam produco, quòd *tanquam aquila in nubibus, & doctrinæ Congregationis San-Maurianæ Imperator, ac eruditionis princeps palmam cæteris præripuisse videatur*; cui scientia & pietas in Scriptis etiam abundè expressa, tantum bonorum omnium favorem & opinionem conciliârunt, ut non *Thomasius* modò Venerabilis Cardinalis, si optio sibi daretur, unum aliquem in amplissimum Purpuratorum Ordinem adlegendi, *Mabillonium* se continuò pronuntiaturum dixerit; sed & CLEMENS XI. Pont. Max. hominis morte dolens discretè ab aliis honesto in loco humari debere censuerit. Præter *Mabillonium* plures alii nominari à me possent, viri æternâ memoriâ dignissimi, *Ruinarti*, *Blampini*, *Coustantii*, *Roussélii*, *Massueti*, *Marthenii*, *Durandi*, *Thuillierii*, *Montfauconii*, *Jacobi Martinii* &c. quorum hodie nomina partim in albo æternitatis sunt, partim adhuc inter vivos omnium laudibus celebrantur. Liceat ex Viri doctissimi, quem ultimo loco nominavi, epistola (u) ad Em. Card. QUIRINUM anno 1742. mense Octobri datâ ea afferre, ex quibus, qui status rei literariæ in San-Germanensi Asceterio inpræsentiarum sit, cognoscamus. *Tempus*, inquit, *quod Orationi & sanctæ Regulæ studio & custodiæ subtrahimus, totum illud vel ad Lectionem & Collationem Patrum, vel ad alia Scripta, quæ historiam cùm Ecclesiasticam, tum Civilem, seu etiam corrigendos mores, aut tandem fidem firmandam spectant, conferimus. Nihil enim in veteri consuetudine institutóque Majorum immutatum est.* Utinam „ San-Germanense Monasterium tuâ „ præsentiâ & hospitio, utì olim contigit, bearetur. Nos quidem virtutes tuas, omnes etiam honoris „ gradus, ad quos evectus es, ac demùm Te ea, qua par erat, observantiâ ac studio filiali complectere„ mur. Tu vicissim, pro tuo Paterno „ in nos amore gauderes, è cellulis „ nostris quotidie prodire *Origenis* „ *opera*, *Justini novam Editionem*, „ *Galliam Christianam*, *Historiam Bur-* „ *gundiæ*, *Historiam Occitaniæ*, *Histo-* „ *riam Britanniæ minoris*, *Literariam* „ Gal-

De Burgundiæ, Lotharingiæ & Galliæ Monasteriis.

Mabillonii laus.

Alii ex Congreg. S. Mauri illustres viri,

& præsens studiorum status.

Opera recèns edita.

(t) In epistola ad R. P. Felicem Nerinium SS. Bonifacii & Alexii Hieronymianum Abbatem.
(u) Extat inter Epist. Card. Quir. Dec. 3. ep. 1. pag. 9.

„ *Galliarum Historiam*, aliáque id genus Opera, ut taceamus, quæ etiamnum parantur, ac brevì emittentur in lucem scripta. Prætermittimus etiam nuper excitatam apud nos *Academiam*, in qua Sodales juniores in literis *Hebraicis*, *Chaldaicis*, *Arabicis*, *Persicisque exercentur, ut Ecclesia, Resque publica Thesauris Orientalibus augeatur & locupletetur*. Hæc Jacobus Martin; sed audiendum etiam alterius exteri, & quidem à sacris nostris maximè alieni testimonium.

Academia linguarum orientalium.

Heumanni pronuntiatum de Benedictinis & Jesuitis.

Hoc Seculo XVIII. inquit CHRISTOPHORUS HEUMANNUS, (x) *monachi quoque nonnulli otiò suo uti cœperunt ad strenuas colendas literas. Habemus ex hisce claustris progressos Oratores & Poëtas eximios. Maximè* BENEDICTINI *ac* JESUITÆ *de eruditionis palma inter se certârunt: ac priores sanè Patrum Ecclesiæ editionibus adornandis im̃ortalem laudem consecuti sunt.* Quæ postrema *Heumanni* verba etsi à vero aliena esse non dixerim, priora tamen à nemine ita accipienda sunt, ac si *Benedictinis* in mentem unquam venerit, ut cum *Patribus Societatis* de consequendo eruditionis ac doctrinæ principatu certamen inirent. Quæ enim inter Viros Religiosos major existere pestis queat, atque ambitio, déque gloria contentio? Qui supra alios eminere gestiunt, eorum laudes non ferunt, sed iisdem potiùs non sine livore obtrectant. Quî deinde *Benedictini* cum *Jesuitis* in doctrinarum studio paria facere possunt? Jesuitis omnibus, nisi vehementer fallor, adsunt animi in omnium adyta scientiarum penetrandi; neque enim facilè Candidati, qui à Musis abhorrent, Societati aggregantur; non verò iidem animi omnibus adsunt *Benedictinis*, qui in tres classes commodè distribui possunt. (y) *Prima* eorum est, qui piis duntaxat operibus vacare optant, & spiritualium auctorum lectione propria studia concludunt. *Altera* eorum, qui mediocri eruditione sunt contenti. *Tertia* demùm eos complectitur, qui ad majora aspirant, & à Superioribus vel ad scientiarũ cultum destinantur, vel ad aliquod officium Ecclesiæ aut Religioni proficuum. Quos ipsos tamen non magno ubivis esse numero, facilè quivis credat. *Jesuitis* aciè ingenii præstantibus nulla crux figitur, nulli in eruditione assequenda compedes injiciuntur; gressum, ut ad arcem scientiarum evadant, promovere liberrimè licet; non item omnibus *Benedictinis*; quibus, quantum voluerint, procurrere non semper conceditur, sed aliquando in medio cursu subsistere, aut pedem omninò referre jubentur. *Jesuitis* adsunt in Collegiis, Gymnasiis, atque Academiis selectæ doctrinæ, atque eruditionis magistri; quæ bona sors non omnibus contingit *Benedictinis*, qui nisi ad publica Congregationum Ordinis studia mittantur, iis utì magistris debent, qui sunt in monasterio, sive deinde à doctrinarum copiis sint instructi, sive ab iisdem inopes habeantur. *Jesuitis* otium & tempus studendi abundè suppetunt; at non multis admodùm *Benedictinis*; qui in quibusdam monasteriis præ nimiis Chori officiis, aliisque monasticæ vitæ exercitiis tantâ temporis inopiâ laborant, ut mirum sit, si ad aliquam doctrinæ mediocritatem, ne dicam præstantiam pertingant. Cardinalis *Norisius* dicere solitus erat: *Cui non liceat octo horas in literarum studiis per singulos ponere dies, huic spem consequendæ præstantioris doctrinæ deponendam esse.* Licet hoc *Jesuitis* à Choro exemptis, non item *Benedictinis*, ad eundem obstrictis. *Jesuitis* cùm potior vitæ pars vel in scholis docendo, vel in Musæo studendo absumatur, fierine potest, ut nisi hebeti penitùs sint ingenio, doctrinâ non excellant? *Benedictinis* verò non paucis, emenso studiorum curriculo, tales ut plurimùm provinciæ imponuntur, quæ à literariis studiis multùm disjunctæ sunt, & à quibus abjungere, ut majori animum doctrina excolant, haud facilè permittuntur. *Jesuitis*, si lucubrandi flagrant desiderio, adsunt bibliothecæ libris selectis instructæ, vel si non adsint, eò comigrandi, ubi eorum datur copia, à Superioribus facultatem haud ægrè consequuntur; at non *Benedictinis* hæc suppetit facultas, certè quidem in Germania; ubi eos libris, quos in sui monasterii bibliotheca inveniunt, cujus demùmcunque sint notæ, contentos esse oportet. *Jesuitis*, si quod opus luce dignum à se lucubratum typis evulgare volunt, facultas nunquam denegatur; nempe ut ad plura elaboranda incitentur: at non omnibus *Benedictinis* ea fit facultas; sunt enim Superiores, qui nescio quibus rationibus

Eorum invicem comparatio.

Benedictini in tres Classes divisi.

Jesuitis nulla crux in studiis figitur.

Otium & tempus iis suppetunt, non item Benedictinis Choro adstrictis.

Jesuitis adsunt subsidia, quæ Benedictinis subinde desunt.

(x) Conspect. rei liter. ad Sec. XVIII.
(y) Mabill. Tract. de Stud. Mon. Vol. 2. art. 18. p. 96.

bus adducti ferre non possunt, ut suorum quispiam monachorum Opus literis mandatum in publicam emittat lucem: quò fit, ut multi animum abjiciant, eúmque à vigiliis, & studiorum laboribus sejungant. Quis enim blattis & tineis scribere magnoperè velit? Nolo plura; solent enim comparationes plerumque esse odiosæ. Quæ verò hactenus dixi, eâ tantùm causâ à me dicta fuerunt, ut ostenderem, longè aliam & faciliorem studendi rationem esse *Jesuitarum*, aliam & difficiliorem *Benedictinorum*.

imò Superiores non rarò studentibus obstant.

In Poloniæ & Lithuaniæ Monasteriis,

In *Polonia* & *Lithuania* non disciplinæ tantùm Regularis, sed studii etiam literarum à Benedictinis ratio non infima (z) habetur. Sub annum 1670. *Joannes Carolus de Wierzchowice Kopec* Palatinus Plocensis, & M. D. Lithuaniæ Senator, & Castellanus Trocensis, in Ordinem nostrum mirè propensus, Monasticam Congregationem Casinensis instar, in Poloniæ regno institui, maximo studio percupiens, opésque ac operam pro Monasteriis erigendis pollicitus, enixè à Patribus Congregationis Casinensis probatos gravésque Monachos, novellæ Congregationis fundamenta jacturos, efflagitabat, quibus obtentis, ipse quidem Monasterium *Castro-Casinense*, aliàs *Chorodiscense*, fundavit, à quo Congregatio illa Castro-Casinensis appellata est; *Michaël* verò *Casimirus Radziovius* S. I. Princeps, & Dux in *Olyka*, ejus exemplum sequutus, *Monasterium S. Crucis* erexit, eáque Monasteria Casinensis Abbatis Jurisdictioni ac regimini subdita laudati Proceres voluère, donec paucis abhinc annis CLEMENTIS XI. auctoritate, ipsóque Casinensi Abbate annuente, ut in unam per totam Poloniam Congregationem simul cum antiquis Monasteriis convenire possent, ab ejus obedientia & subjectione absoluta sunt. Ab eo itaque tempore cùm sapientissimi Superiores intelligerent, quantum non ornamenti solùm, sed etiam præsidii literarum disciplinæ benè temperatis Congregationibus afferre soleant, earum rationem editis Constitutionibus præprimis habendam sibi duxerunt. Igitur in *Plocensi* Monasterio *Philosophiam* & *Theologiam*, in Monasterio autem *Sanctæ Crucis* sacros Canones Religiosi Juvenes à doctis Professoribus edocentur.

nova Congregatio erigitur,

Abbati Casinensi subjecta,

quæ editis statutis studia provehit.

Florent

In *Bohemia* cùm ardente tricennali bello Monachi ex plerisque Monasteriis in triste exilium ejecti fuissent, etiam Musæ inter hostium fremitus, & mille Suecici Martis injurias proscriptæ fuerunt. Illis verò in cœnobia sua restitutis, etiam his redire concessum fuit. Præ cæteris verò *Braunæ*, ubi antiquissimi, & primi Familiæ nostræ in Bohemia Monasterii Brevnoviensis amplissimus Abbas residentiam suam habet, magno in honore habentur. Hîc enim loci duplices, more antiquo, sunt scholæ, interiores & exteriores. In illis juvenes Religiosi Philosophiam cum Physica experimentali, Geometria, aliísque mathematicis disciplinis, Theologiam præsertim Dogmaticam ac Jus Pontificium edocentur; in his autem adolescentes seculares plerumque ad septuaginta, sæpiùs octoginta literis elegantioribus instituuntur. Equidem priora studia non omni anno, uno eodémque tempore habentur, sed aliqua tamen singulis annis pro temporis exigentia & Superiorum dispositione. Quod idem fit *Cladrubii*, celebri Monasterio, quamvis non tantus adsit discipulorum numerus. Pragæ verò in *Aula Regia* (quod celeberrimum Collegium Eminentissimus Cardinalis *ab Harrach*, Archiepiscopus Pragensis, fundavit) Benedictini Congregationis Bohemicæ Philosophiæ placita explanant juxta *turnum*, ut ajunt, seu ordinem cum *Cistercienfibus* & *Præmonstratensibus*, aliquando etiam, favente Deo, Theologiæ & Sacrorum Canonum dogmata explanaturi.

literæ in Bohemiæ & Moraviæ cœnobiis.

Illud in Regno Bohemiæ nemo nescit, quòd R.mus BENNO LÖBEL Abbas Brevnoviensis ac perpetuus Congregationis Benedictino-Bohemæ *Visitator Generalis* egregio in bonas literas animo sit, nihilque priùs habeat, quàm ut juniores sui Religiosi iis disciplinarum scientiis, quæ Monachos decent & ornant, excolantur. Quod ut fiat, utì hactenus nullis pepercit sumptibus, ita eos non frustrà expendisse magno animi solatio lætari potest. Majus tamen sibi suísque ac universo Ordini nomen & gaudium peperisset, si quod gloriosè non minùs ac generosè inchoârat, opus consummâsset. En tibi ejus idæam. Excellentissimus atque Illustrissimus S. R. I. Comes PHILIPPUS KINSKY, supremus Regni Bohemiæ Cancellarius in cogitationem laudis, gloriæ, ac dignitatis

Beño Abbas earum promotor præcipuus.

Collegiũ Illustriũ Pragæ à Benedictinis aperiendum.

(z) vid. Arnold. Bibl. Ben. Casin. part. I. pag. 110.

tis plenam venerat de Collegio Pragæ excitando, in quo Illustris Juventus omni genere artium ac scientiarum, quæ in nobiles juvenes, ad Rempublicam capessendam olim accessuros conveniunt, cum cura institueretur. Hoc verò Collegium ex nomine Augustissimæ Imperatricis ac Reginæ Bohemiæ MARIÆ THERESIÆ, quæ illud clementissimo annutu ratum habuit, & confirmavit, THERESIANUM vocandum, R.mus D. BENNO, Abbas Brevnoviensis, vulgò *S. Margaretha* propè Pragam, à se magnis sumptibus ac impensis constituendum susceperat. Jámque anno 1744. Benedictini Professores (a) non contemnendæ eruditionis ac doctrinæ Pragam invitati advenerant, qui literas, quæ Nobilitatem decent, docturi essent; quos verò Mars Borussicus paucis post mensibus eodem anno in fugam avertit; Reverendissimum verò Præsulem, ejus Religiosis carceri mancipatis, gravissima pecuniarum exactione, aliisque belli injuriis, ærumnis, & calamitatibus, ut neminem magis oppresserit, de quibus hìc silere, quàm loqui præstat. Eram & ego (b) inter Professores Pragam accitos; quam provinciam non tam ambivi, quàm detrectare non potui, ut ne operam & industriam in re literaria ab Ordinis nostri Sodalibus in publicum Regni Bohemiæ commodum promovenda, non sine Benedictini nominis gloria, subtrahere velle viderer. Cùm verò adhuc Viennæ Austriæ existens cum R.mo D. Præsule Brevnoviensi de re literaria monastica in sermonem venissem, rogavi illum, ut non tam curæ haberet, Illustrem Bohemiæ Juventutem politicis instrui literis, quàm ut suæ Congregationis Monachos sacris iis studiis, quæ Benedictinos Cœnobitas apprimè decent, imbui ac erudiri curaret. Non respuit, quæ dicebam, sed scribendæ ad R.mum Abbatem *Calmetum* epistolæ, quâ duos ab ipso Professores expeterem, negotium mihi imposuit. Scripta verò fuit epistola à me his verbis:

Authoris Epistola ad Abbatem Calmet.

„Etsi aliquot abiverint anni, quibus nullas ampliùs ad Reverendissimam Dominationem Tuam literas „dedi, ex diuturno tamen hoc silentio nihil pristinæ, ejúsque profundæ „erga Te meæ reverentiæ, nihil submissæ observantiæ decessisse velim existimes. Cultor celeberrimi Nominis „Tui semper fui, sempérque futurus „sum devotus. Nunc verò eam mihi „ad Te scribendi occasionem oblatam „esse ex animo lætor, quâ neque gratior, neque honestior desiderari potuit.

„Venit aliquot abhinc septimanis Viennam Austriæ R.mus & Ampl.mus D.nus BENNO, Abbas Brevnoviensis, Regni Bohemiæ primus inter Regulares Prælatus, & Congregationis Benedictino-Bohemicæ Præses ac Visitator Generalis Perpetuus. Huic Illust.mo Præsuli nihil majori est curæ, quàm ut post disciplinæ regularis observantiam honestissima literarum studia in Congregatione sua ad sublimius provehat fastigium. Cùm verò alia studia, ut ita loquar, sint interna, alia externa, curæ utraque habet. Et quidem quod ad studia attinet externa, proximè ab Eo, applaudentibus & approbantibus Inclytis Regni Statibus, Pragæ, Urbe Regia ac Metropoli, Collegium pro Illustri Juventute magnis sumptibus ac impensis fundabitur, in quo eæ artes & disciplinæ à *Benedictinis* Professoribus tradentur, quæ decent *Nobilitatem*. Neque enim, nisi qui sit illustri stemmate natus, suscipiendus est. Studia interna voco, quibus juniores Religiosos institui opus est; sunt hæc in Germania ut plurimùm præter Philosophiam Peripateticam Theologia cùm Speculativa, tum Moralis, hæc parùm defœcata, illa multùm rixosa; deinde nonnihil aliquid Juris Canonici. De Sacra Scriptura, Theologia Dogmatica, Polemica, SS. Patribus, Conciliis, Historia, Traditione, & Antiquitate Ecclesiastica, Sacra Critica, nondum ea sciuntur, quæ Viros Religiosos scire dudum expediisset. Cùm verò R.mus Brevnoviensis harum disciplinarum, quas posteriori loco nominavi, non necessitatem magis quàm utilitatem optimè perspiciat, iisdem suos Religiosos ab idoneis Magistris per aliquod tempus institui peroptat; nempe quoad præcipuam sacrorum studiorum, optimámque rationem adipiscantur. Quare mihi in mandatis dedit, ut antè periculum facerem, Tuæque R.mæ Dominationis mentem explorarem, quàm Ipse ad Eandem literas exaret. Mihi, si in præclaram Tuam de re literaria Benedictina benè merendi propensionem intueor, nullus „dubitandi locus relinquitur, quin „hone-

Collegiū Pragæ erigendum insinuat.

Quæ disciplinæ in eo tradendæ.

(a) Hi erant Clariss. Viri P. *Anselmus Desing* Ensdorfensis, *Oliverius Legipontius*, S. Martini Coloniæ, *Udalricus Weis* Ursinensis in Suevia, & Ego minimus...
(b) Vide suprà Authoris vitam §. xii.

„ honestissimis Brevnoviensis Domini Præsulis votis sis satisfacturus. Annues igitur, ut ex sacra Congregatione Tua, eximia sacrarum literarum laude florentissima, duo Viri Religiosi, quorum doctrina & eruditio exspectationi de se conceptæ respondeat, ad Asceterium *Brevnoviense*, vulgò *S. Margarethæ* propè Pragam, se conferant. Et quia R.mo Abbati Brevnoviensi propositum est, ut Religiosi sui etiam de patriâ scribendo benè mereantur, vult eos Bohemicæ antiquitatis monumenta excutere, ac primò Bibliothecam Scriptorum Rerum Bohemicarum condere, tum novam, atque multò auctiorem, magísque emendatam, quàm illa *Freberi* est, adornare Collectionem Scriptorum Rerum Bohemicarum. Quo in labore Viri à Te submittendi vel Duces, vel Operis Adjutores esse non recusabunt. Deinde cum Tute in celeberrimis Tuis in S. Scripturam Commentariis novam Operum *B. Rabani Mauri* editionem suaseris, etiam de hac, alíisque bene multis, quæ nunc commemorare longum foret, seriò cogitatur. Non deerit igitur fabricandi materia, modò tu strenuos submittas fabros, qui materiæ non sint defuturi. Nec gratis hoc facturi sunt, sed præter honestum victum, amictum, annuúmque honorarium honestissimè habebuntur. Polliceri hoc ex me ipso possum, qui cùm triennio abhinc (*an.* 1740. *meunte*) in Bohemiam vocatus essem, ut Brevnoviensem conderem historiam, non honestè modò & frugaliter, sed lautè etiam habitus fui. Nisi me Historia Literaria Ord. S. B. Viennam ad Bibliothecam Augustam revocâsset, non tam properè & citò è Monasterio hoc pedem elaturus fuissem. Nunc cùm eidem Historiæ coronidem propediem sim impositurus, Pragam anno proximè sequenti revertar, quo in Neo - Benedictino Illustrium Collegio munus Professoris cum aliis Benedictinis ex Germania conscriptis suscipiam, sicque de re literaria à sodalibus Ordinis nostri provehendâ benè ad aliquod tempus merear. Singulari erit mihi gaudio cum Religiosissimis juxtà & doctissimis Congregationis Tuæ Patribus non constituere modò amicitiam, sed eorum etiam consuetudine frui posse. Atque hæc hactenus à me scripta quàm inexspectati sunt argumenti, tam grata & accepta, ut R.mæ Paternitati Tuæ „accidant, animitùs non modò opto, „sed futura etiam confido. Ut enim doctorum princeps citra controversiam judicaris, ita præcipuas etiam partes de re literaria in sacro Ordine nostro ubique gentium ac terrarum promovendâ Tibi vindicas; ut quantum doctis Benedictinis ingenio & doctrina præstas, tantùm doctrinæ comparandæ studiosis prodesse non minùs possis ac velis. Injuriam igitur Tibi facturus mihi videor, si ad excitandam voluntatem Tuam multis congestis rationum momentis id à Te extorquere annitar, quod sponte animi facturus es. Quòd si respondere dignaberis (quod proximè futurum spero) literas per *Cl. P. Benedictum Thiebaut* Superiorem Luxoviensem ad Cl. P. *Apronianum Hueber*, Priorem Augiæ Majoris Brigantinæ dirigas precor, quas ille vel Viennam, vel Pragam mihi curabit. Vale, méque pristinis, iísque pretiosissimis complectere favoribus. Dabam Viennæ Austriæ Mense Decembri An. MDCC- „ XLIII.

Duos ex Congreg. S. Vitoni. Religiosos ad professuras invitat.

De Bibliotheca Scriptorum rer. Bohemicarum,

& Novæ operum Rabani editionis mentionem facit.

Cur Viennam ex Bohemia se receperit.

In Calmeti laudes excurrit.

Dubio procul quòd R.mus Abbas *Calmet* hac epistolâ rogatus, habito cum suis consilio, satisfacturus fuisset, nisi Mars iterum, pace, quâ Musæ gaudent, perturbatâ, intercessisset. Sed, ut sperare fas est, ac veteri fertur parœmiâ, *quod differtur, non aufertur*, maximè si melior fortuna, quod optamus, Brevnovium respexerit. Quia tamen jam *discessit devotio Dei, & accessit indictio fisci*, fortè qui dùm potuit, noluit, dùm voluerit, non poterit; præsertim postquàm Patres Societatis Jesu in res nostras limis semper usi oculis ejusmodi Collegium Viennæ Augustalibus auspiciis erexerunt, & piarum Scholarum Patres simile institutum Pragæ provehunt. Verùm odiosis hisce rebus prætermissis telam nostram prosequi volupe est.

Memorati Collegii fata.

In *Hungariâ* cùm Turcarum barbaries universum ferè regnum occupâsset, pleraque Ordinis nostri monasteria igne ferroque devastata procubuerunt, hodiéque in ruinis suis jacent lacera. Ex his unum suscitare ac in eo collegium nobilium Hungarorum erigere nuper adgressus est magnæ vir eruditionis nec minoris solertiæ R. P. *Oddo Koptick* ad S. Lambertum in Styriâ Professus, & Ss. Theologiæ in Salisburgensi Universitate Doctor. Ast dolor! deficientibus subsidiis & Patronis, prævalentibus verò æmulis, salubre ac generosum istud

Studiorū status in Hungaria

istud propositum finem cum exordio habuit. Illustrius verò est Montis S. Martini Regiæ Abbatiæ nomen, quàm ut cuiquam ignotum esse queat. Superest hodie inclytum hoc Archisterium, cujus doctissimi Cœnobitæ non solùm in *Philosophia*, *Theologia*, cæterísque ingenuis artibus egregiè versantur, sed *Jaurini* etiam, celeberrima Hungariæ civitate, non multis ante annis publicas Philosophiæ scholas ad sublevandos aliquot PP. Dominicanos illic docentes, insigni laude doctrinæ moderati fuerunt. Quibus deinde Episcopo Piaristâ, Patres hujus Sodalitii præfuerunt, Episcopis hujus loci ad docendos alumnos suos, seu Seminaristas Clericos illos tantùm conducere assuetis, in quos vel amicitiâ, vel Ordinis conjunctione, vel favore magis feruntur. Hodie utrasque scholas, cùm inferiores, tum superiores, Patres Societatis moderantur.

Literarum facies variat in Germaniæ cœnobiis.

In GERMANIA qualis sit rei literariæ Benedictinæ status, non facile est dictu. Nam licèt aliàs non sit inusitatum, ex parte totum intelligi, hîc tamen commodè nec potest, nec debet. Non enim, si in uno monasterio studia florent, satis argumenti est, cur putemus, ea in cæteris omnibus excoli, aut econtrà si literæ in uno negliguntur, earum in cæteris nullam haberi curam: plerumque tamen res literaria, ut cætera omnia, ad Abbates & Superiores redit: prout ii in literas sunt affecti, ita studia earum in monasteriis vel vigent, aut languent, aut occidunt. Nempe ut Plato loquitur, *quales in Republica sunt Principes, tales reliqui solent esse cives.*

Eas Abbates quidam in primis habent curis, alii vix in secundis.

Sunt Abbates, quibus suo in regimine nulla res ita est proposita, quàm ut sui Religiosi in studiorum cursu ad doctrinæ & eruditionis fastigium enitantur. Unde hoc ævo in Germania habemus plures Benedictinos non indoctos, quorum præclaram doctrinam atque eruditionem emissa in lucem opera abundè testantur. Neque verò, ut suorum tantùm Religiosorum, sed exterorum etiam studia promoverentur, Amplissimis illis Abbatibus curæ & cordi esse cœpit. Hinc ludos iisdem literarios in suis monasteriis vel noviter aperuerunt, vel jam olim aperta Gymnasia instaurârunt, aut etiam in Academias provehendas curârunt.

Lycæa noviter aperta.

Cujusmodi sunt *Fuldensis* & *Cremifanensis* Academia, Schola Illustrium *Ettalensis*, Athenæum *Frisingense* in Bavaria, *Admontense* in Styria, *Meranense* in Tyroli, *Hildesiense* ad S. Gothardum in Saxonia, *Lunælacense* in Austria Superiore, quod duobus abhinc seculis erectum, R.mus Abbas BERNARDUS anno 1730. instauravit; *Scotense* Viennæ in Austria; quod tamen ultimum cùm esset *Schola tumultuans* intra claustrum (*deficiente alio commodiori loco*) ubi severi ac perpetui silentii custodia primas partes sibi vindicat, sponte ultro & prudenter abdicatum est. Nempe ita in multis monasteriis apud nostros fieri pridem consuevit, ut scholæ non infrequenter sint herbæ solstitiales, quæ repentè oriuntur, ac repentè occidunt.

Studia Bavaricæ Congreg. Cardinali Quirino laudantur.

Firmior tamen hactenus stetit rei literariæ cultus in Bavariæ Monasteriis, de quibus insigne prorsùs tulit testimonium Eminent. Cardinalis QUIRINUS in epistolâ die XXIII. Novembris anno 1748. datâ ad Ss. D. N. BENEDICTUM XIV. In qua ei peregrinationis suæ in Bavariam institutæ rationem reddit. Sîc verò scribit: *Bavariam ex omni parte percurrens duodecim insigniora Benedictini mei Ordinis Cœnobia invisi, ac vehementer lætatus sum, quòd pietatem ac literas in iisdem diligenter excoli, certò certiùs intellexerim. Quoniam in* Tegernseensi, *seu* San-Quiriano, *& in* San-Emmeramensi, *seu Ratisbonensi non brevis unius tantummodò lucis, sicut plerumque in reliquis, sed tridui, & ampliùs moram traxi; bina ista pluribus experimentis mihi comprobârunt, in Theologica disciplinâ præstantem omninò operam à sacris illis familiis collocari. Parem in aliis etiam Congregationis Bavarico-Benedictinæ, ad quam eadem pertinent, Monasteriis vigere, pronum mihi fuit argumentari, eâ præsertim de causâ, quòd mihi innotuerit, eandem Congregationem eximios Professores omni tempore ministrâsse Salisburgensi Athenæo, & vicissim inde repetere consuevisse clarissimos Doctores, nullámque ab ipsa curam omitti, quò magis, magísque in eo splendeat literarum gloria.* Hæc purpuratus Pater. Ex cujus alia Epistola anno 1747. die 26. Maij ad Illustriss. & Reverendiss. Abbatem Desertinensis Monasterii in Rhetia, *S. R. I. Principem*, BERNARDUM *de Franchenberg* datâ, intelligimus, quòd amplissimus hic Præsul Sondrii, quod est primarium Vallis Tellinæ oppidum, ædibus comparatis, Collegium ad ejus Vallis, & Rhe-

Rhetiæ etiam juventutem bonis literis per suos Cœnobitas imbuendam instituerit. Iisdem iterum literis Card. QUIRINUS testatur, FRANCISCUM ACCIAIOLUM, Archiepiscopum Petræ in Arabia, & Apostolicum apud Helvetios Nuntium Lucernâ nuperrimè de Benedictinis in Helvetia Monasteriis ad se perscripsisse, quòd & *ratione disciplinæ Monasticæ, & ratione studiorum literarum possint omni cum veritate appellari decus & ornamentum Catholicæ Religionis in istis partibus ab hæresi malè habitæ.* Sed maximè hìc memorandum plenum omnino sublimioris sapientiæ consilium, quod de erigendo Parisiis *Collegio Germanico* nuper proposuit doctissimus Abbas Gengenbacensis *Paulus Seiger;* quâ de re ipse in quibusdam literis anno 1739. ad amicum datis ita rescribit: *Dudum est, quòd de ratione erigendi in Congregatione S. Mauri cujusdam pro Religiosis nostris collegii, in quo ad solidiores disciplinas à doctissimis Patribus formarentur cœnobitæ maximè idonei, cogito. Hæc autem dùm mente attentiùs revolvo, commodùm afferuntur mihi literæ ab amantissimo meo domno* le Sueur *datæ Parisiis 24. Decemb. añi elapsi (1738.) in quibus hæc mihi nuntiat:* „Tachez de vous rendre chez nous à „Paris, vous conviendrez aisement avec „nôtre General de vos projets de literature pour vôtre Allemagne. On „étudie actuellement chez nous l' „Arabe, Syriacque, Chaldeen, Copt, „Turc, Armenien, Persan, enfin les „langues orientales. Il est digne des „Benedictins d'Allemagne d'entrer les „prémiers dans cette vaste carriere de „literature.„ Hactenus domnus le Sueur. Subdit verò R.mus Abbas: *Je croirois manquer aux plus grands de mes devoirs, si je ne repondois pas aux vœux de Dom* le Sueur *qui est tout plein de zéle pour nous aider à faire à Paris un établissement en faveur de ceux de nôtre Ordre, qui voudront profiter des lumieres de la Congregation de saint Maur. C'est pourquoy j'ai resolu d'aller à Paris dans 15. jours au plus tard pour mettre tout en ordre, & pour frayer un chemin, que nous devrions courir sans hesiter un moment. Si je puis être assez heureux de reüssir dans mon entreprise, je benirai Dieu de m'avoir fait voir l' esperance & le moyen que nôtre Ordre rentrera enfin dans son ancien lustre. Si non? je me contenterai du moins d'avoir fait ce, qui depend de moi pour arriver à une fin aussi belle & aussi avantageuse tant à nôtre Ordre, qu'à toute l'Eglise, qu' est celle-cy...:* Hæc ille summus vir.

Similiter Helveticæ Congregationis.

Abbatis Gengenbacensis consilium de collegio Germanico Parisiis erigendo.

Quibus exemplis illi Abbates & Superiores incitari possunt, quorum mens & cogitatio in re literaria, promovendísq; doctrinarum studiis non magnoperè occupari videtur. Unde cùm Candidati suscipiendi sunt, de delectu ingeniorum nulla vel certè quidem haud satis debita eos exercet sollicitudo. Non rarò major peritiæ musices, quàm literarum ratio habetur. Post nuncupata sacra vota sæpiùs fieri amat, ut qui juvenes ad singularem quandam disciplinam nati sunt, ad longè aliam percipiendam comparare se debeant, ad quam cùm invitâ Minervâ incumbant, quem admiratio subeat, quòd nullum vel exiguum admodùm faciant progressum? Omnes, nullâ capacitatis habitâ ratione, vel ingeniorum discrimine, in eodem Philosophiæ ac Theologiæ speculativæ ludo plerumque includuntur. Quid hoc verò est, nisi velle, ut idem calceus omnium pedibus accommodetur? Quid dicam de temporis inopia, quâ tantâ in quibusdã monasteriis ob chori prolixitatem, & novas Officiorum & figuralis musicæ adinventiones discipuli laborant, ut planè illud eis non concedatur, quô tamen ad scientias capessendas necessariò habent opus? Illi tamen encyclopœdiam imbibisse vulgò existimantur, qui in Philosophiæ atque Theologiæ speculativæ arena majores dare pugnas, atque acriores ciere rixas, sæpe de lana caprina, didicerunt, licèt in divinis Paginis, sacris Canonibus, sanctis Patribus, Conciliis ecclesiasticis, traditionibus, antiquitate & historia cùm sacra tum profanâ planè sint hospites ac ignari. Quæ res BERNARDO BAILLIE, Scotorum Ordinis nostri ad Divum Jacobum Ratisbonæ Abbati, b. m. viro à natalibus, doctrinæ & virtutis præstantiâ illustrissimo, ita stomachum movit, ut in literis ad me exaratis inseruerit: *Talis est Germanorum meridionalium plerumque indoles, ut nihil sapere videantur, nisi futiles scholarum strepitus, vix non dixissem crepitus, nulli usui aut commodo in humana vita comparatos: si septentrionales, & ipsi acatholici non essent, perpaucos eruditos in Germania haberemus: nec puto hoc esse religionis aut regionis vitium, cùm vicini nostri Galli & Itali in re literaria masculè laborent: totum hoc inertiæ negotium educationi juventutis*

Ex adverso Amusorum Abbatum inertia notatur.

Sententia cujusdam Abbatis de ratione studiorũ apud Germanos meridionales.

tutis attribuendum existimo; Scholæ igitur reformandæ sunt, vel in socordia nostra persistendum. Hæc ille; ac si paucis cum *Mamerto* (e) *Claudiano* dixisset: *Nostro seculo non ingenia desunt, sed studia.* Illud verò magis adhuc indignum, quòd ab id genus agris incultis copiosa deinde messis exigatur. Monachis in cultû studiorum neglectis, ignorantia, & ad functiones cum dignitate administrandas inhabilitas quandoque à nonnullis Superioribus ut probrum objicitur, cujus tamen ipsi non minima causa extiterunt. Oporteret, ut Superiores cujusque suorum ingenium priùs explorarent, atque ad quas scientias capessendas idoneus quisque esset, deliberarent; tum magistros ad docendum maximè idoneos præstituerent; deinde affatim temporis, quô discipulis opus est, concederent: at nihil horum aliquando fit. Næ austeros igitur homines, qui nullâ ubi sementem fecerunt, messem colligere volunt. Quid? quòd novus Abbas Trappensis, ut suis fræna potiùs injiceret, quàm calcaria adderet, edicere non dubitârit, *non esse bonum, multos doctos monachos esse in monasteriis*, ac si verò ignorantiâ ad tuendam vitæ monasticæ disciplinam nihil accomodatius in monasteria induci possit. Memoriæ hîc occurrunt Divi Hieronymi verba in epistola ad Marcellam, quibus nescio quos homunculos sibi studiosè detrahentes perstringit: *Crassam rusticitatem illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos asserentes, quasi idcircò sancti sint, si nihil scierint.* Romano magistratui olim non defuerunt rationes, ut Senatusconsulto caveret, ne Rhetores & Philosophi in urbe essent. Sed quæ sana ratio in medium afferri potest, ne frequentes literati monachi in monasteriis habeantur? Quare heteroclitam hanc sententiam si alii amplecterentur Abbates, nihil certius futurum esset, quàm ut rudem & minimè speciosam superioris ætatis, præsertim seculi XIV. & XV. imaginem in monasteriis Benedictinis, quod Superi avertant, iterum intueri compelleremur.

Nostro seculo non ingenia desunt sed studia.

Ignorantiæ fautores perstringit Author D. Hieronymi sententiâ.

Nec in Superioribus semper, sæpiùs etiam in ipsis monachis culpa residet, quòd minùs in assequendâ honestarum artium scientiâ operam & industriam suam collocent. Sunt enim, qui cùm in seculo etiamnum sint à Musis aversi, hujusmodi Monasteria præ aliis eligunt, ubi à se, modò chorum frequentaverint, nihil eruditionis aut doctrinæ exigi posse existimant. Alii cùm post votorum nuncupationem se è monasterio haud ampliùs dimitti posse, sibique de victu, vestitu, & habitatione prospectum esse haud ignorent, nullis stimulis aut calcaribus ad scholasticos labores impigrè subeundos satis incitari possunt. Iterùm alii Sacerdotio vix initiati deditâ operâ à literarum studiis se sejungunt, ad munera verò alia intra vel extra monasterium administranda animum adjungunt, vel certè quidem id negotii datum sibi esse existimant, ut compilato ex tritissimis scriptoribus concionum fasciculo postea suaviter quiescere & otiari possint.

Neglectus rei literariæ culpam ipsi quandoque monachi sustinent.

At enim tametsi parcè ac molliter loquar, sapientiùs tamen facturus mihi videor, si de hac re nulla potiùs, quàm multa verba faciam; cùm de viventibus loqui, opus sit invidiæ ac aleæ plenum. *Dicere fortasse,* inquit Cicero, *quæ sentias non licet, tacere planè licet.* Votum tamen, quô animus æstuat, non omnino tacere possum. Est verò illud: Ut quemadmodum M. TACITUS Romanorum Imperator, *Cornelii Taciti*, Annalium Scriptoris longè celeberrimi, imaginem in omnibus Bibliothecis collocari, libros, ne perirent, quot annis describi, & in archivis civicis asservari voluit; ita JOANNIS MABILLONII, Annalium Benedictinorum doctissimi Conditoris, effigies in omnibus Benedictinis Bibliothecis collocetur, ejus verò Libri seu *Tractatûs de Studiis Monasticis*, non unum, sed tria, quatuor, aut etiam decem exemplaria in quovis monasterio pretio comparentur, à Superioribus priùs cum curâ & studio evolvantur, tum quà inter discipulos, quà magistros, lectores, ac professores diligentissimè legenda distribuantur. Tum verò sperare licebit, fore, ut omni desidiâ è monasteriis ejectâ, literarum studia in pretio habeantur, viri docti foveantur, eáque & doceantur & discantur, juxtà præscriptam utilissimam methodum, quæ Christianæ Reipublicæ emolumento, Ecclesiæ Catholicæ præsidio, Ordini Benedictino gloriæ & ornamento sint futura.

Votum Authoris de Mabillonii effigie in Bibliothecis collocanda.

(e) in epistola ad Sapaudum Rhetorem.

Consiliũ de instituenda societate literaria Germano-Benedictina,

Abirem jam ab hoc capite, nisi tangenda saltem adhuc esset res amplissimæ considerationis, ac digna omninò, quæ hîc memoretur. Lydius enim erit lapis, ad quem deinceps explorare liceat nostrorum per Germaniam Antistitum propensum in bonas Literas, & decus Ordinis animum. Ita verò habet: Aliquot jam effluxêre anni ab eo tempore, quo solertissimi quidam solidiorum apud Nostrates studiorum præstites & instauratores, R. P. *Carolus Meichelbeckius* Benedicto-Buranus in Bavaria, *Felix Egger* Petrihusanus in Suevia, & *Bernardus Pezius* in Austria, cum magno ad omnia magna Viro D.no GODEFRIDO BESELIO Gottwicensi, aliisque Abbatibus consilium inierant, *de instituenda Societate quadam Literariâ Germano-Benedictinâ ad illustrandas communi operâ res Patriæ & Ordinis.* Qua de re etsi diu multúmque deliberatum, consultúmque est, quò tamen minùs perficeretur, variæ intercesserunt remoræ, fatáque sinistra & præpropera: ita nempe, uti Virgilius Æneid. XVI.

Velle videmur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus...

à Patre Oliverio propositum.

Quia verò, ut præclarè Cicero monebat, *par est omnes omnia experiri, qui res magnas & magnoperè expetendas concipiunt*, ego sanè licèt multos sapientiores cernerem desperatione debilitatos experiri id nolle, quod se adsequi posse diffiderent, ipsa tamen instituti pulchritudine, præstantiâ, & utilitate in spem boni eventûs subinde erectus, vadum tentare primus sustinui, ratúsque illud Pindari rectè dici: *Inchoando operi pulchra visu jacienda esse primordia*, instituendæ ejusmodi Societatis literariæ systema adornare, ejúsque Oeconomiam, Statuta, utilitates & commoda repræsentare, ac promulsidis loco velut quoddam ad eliciendos Sodalium, Fautorúmque animos invitamentum æquis rerum Censoribus, & bonarum artium Æstimatoribus proponere non dubitavi; quod ut in plurium veniat conspectum hîc exhibere, ac venturæ ætati impensiùs commendare fortassis non erit inutile: Nam & *serò sapuêre Phryges*, & ut Quintilianus scitè ajebat, *omnia quæ magna sunt, & admirabilia, tempus aliquod, quo primum efficerentur, habuerunt.*

SYSTEMA

Instituendæ Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ. (f)

PROLOGUS.

Literarum Studia, quæ tantum splendorem, tantam æstimationem & famam Ordini Benedictino pepererunt, tantámque Ecclesiæ & Reipublicæ utilitatem contulerunt, ab ipso primævæ institutionis exordio à Ss.mo Legislatore nostro BENEDICTO, ejúsque Discipulis fuisse exculta omnes produnt historiæ; nec quidquam porrò Conciliis Summísque Pontificibus, imò & Principibus curæ magis fuisse constat, quàm ut ea in claustris florerent, & omni conatu excolerentur. Quo factum, ut hujus instituti Cultores acceptum à Patre docendi munus, cùm aliàs semper exercuerint, tum majori apparatu illud extulerunt, postquàm feliciore germine multiplicati, ad conversionem gentium & hæresum extirpationem signa converterunt. Servavit hunc morem Familia Benedictina, & cum eo suum decus per plurium seculorum decursum, vestigiáque rei monstrant tantum subinde bonarum artium studiis in plerisque Germaniæ cœnobiis tributum esse, ut quot Monasteria, tot ferè essent Gymnasia, & publica Musarum empo-

(f) Proponebat P. *Oliverius Legipont* an. 1752. ex Ducali Typographeo Campidonensi.

emporia. Recitare juvat, quæ hac de re *Trithemius* veteris usûs apprimè gnarus in Chronico Hirsaugiensi ad annum 890. rescribit: *Erat*, inquit, *his temporibus in omnibus ferè Monasteriis nostri Ordinis hac consuetudo celeberrima, ut Scholæ Monachorum in singulis penè cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed Monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi, qui non solùm in Divinis Scripturis docti essent, verùm etiam in Mathematica, Astronomia, Arithmetica, Geometria, Musica, Rhetorica, Poësi, & in ceteris omnibus secularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur. Ex his multi non solùm in Romana lingua docti erant, sed etiam in Hebraïca, Græca, Arabica peritissimi, quod ex eorum opusculis facilè dignoscitur.* Etsi verò postremis quidem retro, quod sciamus, temporibus, paria cum reliquis Germaniæ Ordinibus fata, eáque non nisi tristia expertus sit Ordo Benedictinus, nunquam tamen bonarum artium studia, è cœnobiis nostris ita emigrârunt, quin semper nonnulli reperirentur, qui excellenti ingenio & egregiis naturæ dotibus perinde ac variæ eruditionis panopliâ instructi, inter alios eminerent, avitúmque familiæ suæ decus pro virili portione tuerentur. Sed hæc ùt ita se habeant, duo tamen sunt, quæ vim ingeniorum plurimùm sufflaminâsse, progressibúsque ulterioribus obstitisse arbitramur. *Primum* est, quòd omnia privato solùm ausu & labore suscepta, tractata, perfecta fuerint; nulla Eruditorum de rebus ad se pertinentibus, de suis moliminibus, de re literaria invicem communicatio; nullum apud plerosque aliis inserviendi in hoc genere studium; nulla in conferendis symbolis, mutuísque suppetiis cura; nulla exornandæ Matris Religionis sollicitudo publica, nec ullus ferè eruendis, ac illustrandis, & in lucem proferendis veteribus monumentis, aut Majorum scriptis adhibitus communis labor: unde cum maximo Reipublicæ literariæ damno, nec sine Benedictini Nominis dedecore & nubilo præstantissimos subinde ingenii partus inter tineas & blattas perpetuò delitescere, vel perire, aut tædium nihil proficienti scripturæ tempus impendendi Auctores & descriptores capere necesse est. Alterum perinde Musis Benedictinis noxium illud est, quòd in plerisq; cœnobiis nullus ferè sit talentorum usus, nulla ingeniorum cultura, exercitatio nulla, æmulatio modica, historiæ literariæ cognitio exigua, librorum præstantiorum tenuis apparatus, communis meliorum artium neglectus, nullus penè solidiorum disciplinarum amor, majórque in concertationes scholasticas, & steriles nugas, quàm par fuerit, proclivitas, tum quòd præclara, publicáque, & magìs utilia venerandæ antiquitatis studia, non ita, ut decet, æstimentur inter Cœnobitas; tum quòd monasteria subinde in locis minùs celebribus sita, talentis utendi, aut ingenii fœtus in lucem emittendi occasionem nonnullis eripiant; (g) quo fit, ut quæ latet inclusa virtus sæpiusculè obsolescat, ac plerique viri alioquin in literas optimè propensi duris operibus luti & lateribus oppressi, ac heterogeneis concellitarum aut etiam Superiorum moribus in transversum acti, publico fiant inutiles, tantóque interdùm evadant deterio-

(g) *Neque cuiquam*, inquit Plinius, *tam clarum ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatórque contingat.* Lib. VI. ep. 23.

teriores, quanto majores in illis igniculi exarserint: *sic lethalis hyems paulatim in pectora venit*, sensimque illi etiam ipsi torpescere incipiunt, qui aliàs præclara virtutis & doctrinæ specimina ederent, summóque Ecclesiæ, Ordini, Reipublicæ essent commodo, si ad naturam accederet eruditio, aut prodeundi in publicum, & *scire suum* aliis impertiendi opportuna ipsis daretur occasio, quâ mens vel melior effici, vel talenta feliciùs excoli, vel labores & operæ rectiùs publicè privatímque possent collocari; scriptum enim est: *Da sapienti occasionem, & sapientior fiet.*

Quocirca *cùm*, teste Hugone, *per scientiam fiat gressus ad disciplinam, per disciplinam ad bonitatem, per bonitatem verò ad beatitudinem;* cúmque vita præter chorum & Missam otiosa, sine literis facilè evadat vitiosa, (h) *ac mors potiùs dicenda sit, quàm vita;* Sapientissimi quidam Benedictinæ per Germaniam Familiæ Antistites, & cum iis Cœnobitæ saniores de ea, quam professi sunt, Religione exornandâ solliciti, Deo, Patriæ & sanctæ Matri Ecclesiæ sinceris affectibus servire, ac rebus afflictis quodammodò consulere, malísque irrepentibus pro virili suâ parte mederi gestientes, consultum & utile duxerunt *Societatem quamdam Literariam Germano-Benedictinam* inire & stabilire, cujus formam & œconomiam hanc esse voluerunt.

Caput I.

De Societate in genere, ejúsque scopo, & commodis.

§. I.

ANtiquissima esse Eruditorum Sodalitia, ac penè cum ipsis literis nata, aliunde notius est, quàm ut pluribus debeat commonstrari. Nota enim sunt Hebræorum Collegia, noti Ægyptiorum conventus in templo Vulcani Memphitico, Magorum & Gymnosophistarum cœtus, Græcorum Musæa, atque Sapientûm conversationes in templo Minervæ. Romani secessus amabant in villas suas, de varia re literaria invicem conferentes, nec frequentius quidquam inter veteres Philosophos, aut solennius extitit, quàm congressus publicos celebrare, mutuis sese officiis juvare, tueri, succendere &c.

2. Ut taceamus aliarum Gentium hac in re consuetudines, superiori ætate prout in Germania renatæ sunt elegantiores literæ, reducta etiam fuêre ejusmodi Eruditorum Sodalitia, erectæ Societates Academicæ, & sua ubique studiis statuta quasi emporia, unde Divinarum humanarúmque rerum Scientia in populos mitteretur, ac in Reipublicæ utilitatem præclara ingenia educarentur. Cujus quidem instituti pulchritudine & utilitate pellectus sapientissimus ætatis nostræ Pontifex Benedictus XIV. Romæ tres ejusmodi Academias seu Societates nuper erexit, quarum prima *Historiæ Ecclesiasticæ*, altera *Civili*, tertia *Studio Ss. Canonum & Conciliorum*, sub auspiciis eruditissimorum hominum est consecrata. Et primæ quidem Protector est p. t. *Fortunatus Tamburini* S. R. E. Card. Abbas Casinensis.

3. Neque verò hac in re sibi defuêre sapientiores quidam vitæ religiosæ Cultores, (i) qui tum denique suis facultatibus, suóque otio strenuè uti, ipsis etiam obtrectatoribus visi sunt, dum literarum studia in suis cœnobiis redintegrare, Societates literarias instituere, libros unanimi fervore

(h) Trithemius Hom. IV. & in Oratione V. habita in Capitulo Reinharzbornensi A. 1496. *Enimvero*, inquit, *vita monachi sine literis aut est valdè devota, aut omninò turpissima.* Et Seneca Ep. 82. *Otium sine literis mors est, & hominis vivi sepultura.*

(i) Mellicenses in Austria, Wessofontani & Benedicto-Burani in Bavaria, Echonis-Monasterienses in Brisgoia &c.

vore conscribere, atque unitis *per socias manus* operis de eruditionis palma, & laborum gloria inter seipsos certare cœperunt.

4. Id verò conforme omninò esse Regulæ SS.mi Patriarchæ BENEDICTI ex eo apparet, quòd dum plures Dei famulos in unius claustri ambitu collegit, aliud nihil spectâsse videatur, quàm ut vinculo charitatis uniti necessitates invicem sublevarent, *alter alterius onera portaret*, animus animo adglutinaretur, docti rudiores informarent, ac prudentia, instructione, doctrinâ sese mutuò pascerent & sustentarent. Quam in rem præclarè HUGO VICTORINUS, *Ad hoc,* inquit, *in unum habitamus, ut nos invicem custodiamus, invicem corrigamus, invicem erudiamus, ut quod quisque non potest per seipsum, possit per alium.*

5. Sed luculentiùs, quæ porrò in re literaria per sociatos labores, mutuásque operas certatim excolendâ nobis impositæ sint partes, ex ea discimus studendi ratione, quâ usi sunt Majores nostri: *Nimirùm*, ut refert Jepesius, (k) *tres aut plures viri eruditi librum eundem, vel caput voluminis sacri legebant, posteà examinabant, multâ industriâ nucleum persequebantur, sententiis deinde in medium allatis, ea probabatur, quæ rem acu tangere visa fuit.*

6. Hujusmodi congressus à quibusdam COLLATIONES appellabantur; hinc etiam factum, ut similem studiorum ac sermonum conjunctionem Dialogis exponerent. Sic CASSIANUS *Collationes* scripsit è SS. Eremitarum colloquiis invicem habitis promptas; sic Divus GREGORIUS sociatâ quoque cum aliis operâ Divinos Libros excutere solemne habuit, & convocatis ad se *Petro Diacono*, *Maximiano*, *Mariniano*, *Claudio*, *Haderico*, alíisque, in sacras cum iis literas incumbebat, ac paleis deinde sedulâ disputatione discussis, granum calamo mandabat, aut quæ alii chartæ illeverant, ad suam incudem revocabat, ipse ab omnibus corripi, ab omnibus emendari paratus. *Vid. libr. 2. Ep. 37. & l. 12. Ep. 27.*

7. Quamvis autem è nostris non pauci omni ferè tempore & loco extiterint viri & à pietatis merito, & ab ingenii amœnitate, & à doctrinæ copia instructissimi, qui junctis studiis bonas literas mirificè excoluerunt; nulli tamen totius propemodum orbis eruditi consensu sunt reperti, qui plus artis, plus eruditionis, solertiæ & dexteritatis ad hoc ipsum negotium attulerint, quàm celeberrimi Patres nostri Gallicani è Congregatione S. Mauri, quorum æmulâ & concordi laborum contentione, ita solidiorum scientiarum studia in omnia Galliæ Cœnobia videntur confluxisse, ut vero simile sit, bonum Numen inclytum hocce Sodalitium novissimis temporibus excitâsse, quò obfuscata nonnihil vetus illa Benedictini Nominis gloria, non sine omnium, etiam heterodoxorum, admiratione, & bonorum applausu, ad plenum quondam meridiem veheretur. Hi námque sapientissimi viri coadunatâ operâ unanimíque fervore, & mutuis suppetiis, omnia in scientiis & artibus, velut in metallifodinis, novis indies operibus & ulterioribus progressibus certatim strepere faciunt.

8. Nec minùs comendanda est illa studiorum consortio, quâ utuntur Patres Congregationis SS. Vitoni & Hidulphi in Lotharingia. Delectu nempe inter eos, quos præ ceteris acriori pollere judicio censent Superiores, instituto, statis diebus in Monasterio S. Michaëlis Virdunensis, vel alio in loco, ubi præclaris instructa libris Bibliotheca habetur, conveniunt ejusdem laboris consortes, de argumentis perlegendis deliberant, ac lectiones instituendas inter se partiuntur, ut quæ inter legendum adnotatione, animadversione, vel uberiori elucidatione digna videntur, vel de quibus dubitatio oboritur, quisque in chartam referat. Exacto tempore, quod præstitutum fuit, demuò congregantur, propriæ mutuò difficultates & observationes conferuntur, ac demùm in codice ad id parato scriptis consignantur, & quæ orbis eruditi conspectum subire digna sunt, typis evulganda committuntur.

9. Officiosâ hac studiorum consiliorúmque comunione utriusque Congregationis Patres, tot támque præclara jam procuderunt opera, tantámque exinde Religioni nostræ conciliârunt gloriam, ut insignia ejusmodi exempla nobis vel ad simile quidpiam audendum stimulos addere, aut sanè pudorem injicere deberent, si otiosas mentes, manúsque à laudabili istiusmodi instituto abstraheremus diutiùs.

10. Possent verò morosiores ad generosos ac perhonorificos ejusmodi ausus

(k) Jepes in Chron. gen. O. S. B. Tom. I. ad an. 602. pag. 446.

ausus animari non modò domesticis exterísque exemplis, sed etiam ipsiusmet instituti pulchritudine, præstantiâ, utilitate, & commodis, quæ ut magis dispalescant, priùs exponendum, quanta sit ejusmodi literariæ Societatis inter Germaniæ Benedictinos instituendæ necessitas, & quæ jam pridem fuerint hac de re sapientissimorum quorumdam Virorum consilia, justæque de illius instituti neglectu querelæ.

11. Etenim, ut apposité doctissimus *Felix Egger*, (l) *non capiunt profectò Eruditiores quique, Nostrorum ignaviam, frigus & inertiam, dum Matrem suam dilectissimam eandémque excellentissimam* (ipsam putat Religionem Benedictinam) *impensiùs non colunt, nec exornant, ut oportet, studiosiùs.* Tot jam secula inumerat inclytus Ordo noster, & vix in promptu habemus consignatam à Veteribus unam alterámve decadem, quæ vel desultorio recenseat calamo tantorum gesta temporum; cùm tamen ea, si in aliarum Religionum similitudinem adducantur, rerum in universo genere spectatarum & præstantiâ, & varietate, & copiâ propè infinitâ longissimè excedat. *Quæ enim regio*, inquit Alvisetus (m), *nostri non plena laboris? Quis Ordo alius, ùt S. Benedicti, servivit Ecclesiæ, à quo uno & solo per plura secula felicissimè fuit gubernata? Quis tot Summos Pontifices, Cardinales, Episcopos, Doctores peperit? quis post Apostolos tot Gentes barbaras ad fidem convertit? &c.*

12. Et tamen prô dolor! Nostrorum eò inertia venit, ut recentiorum in Ecclesia Dei Familiarum amplior ferè appareat gloria & splendor. *Eccur?* Quia nempè exactior quorumlibet etiam in speciem contemptibilium habetur ab illis ratio, & minutiora quævis accuratiori exaggerata calamo posteritati transcribuntur, dum interim Nostri sua negligunt, & horas honorandæ aliàs exornandæque Matri Religioni destinandas, vacuas transigunt, nec gloriosè à Majoribus dicta gestáque immortalitati consecranda ad posteros transmittunt. *Cujus quidem tam nocentis somnolentiæ fortè præ cæteris ream agere quis potest Germaniam nostram, cùm tria circiter secula perscrutando, non nisi duo vel tres reperiantur Scriptores, quorum calamus fuit solertior, totius cultor ordinis, & potiora pro virium, temporum & occasionum modo pervagatus.* Hæc Eggeri Threnódia.

13. Cùm igitur inter alia, quæ Ordo Benedictinus Germaniæ præstitit beneficia, haud postremum sit *Scientiarum disciplina*; (n) ne patiamur partum à Majoribus decus atteri, turpiter extingui, & ad Familiæ nostræ, (*cujus jugulum tantoperè petunt æmuli*) pudorem tumulo inhonestè componi, seriò deinceps prospiciendum erit, ut pro temporum & locorum opportunitate statuantur nonnullorum è Religione Virorum necessariâ capacitate & scientiâ instructorum Societates Literariæ, quorum communis labor potissimùm desudet in conferendis symbolis, ac consignandis universim iis, quæ Benedictino Nomini novum adgenerare splendorem, & ampliora afferre incrementa queant.

14. Eo autem curas suas, studia & operas præcipuè intendent Socii, ut gloriosè à Majoribus gesta, dicta, scriptáque enarrent, Virorum benè de literis meritorum acta immortalitati consecrent, plenos frugi libros præsertim historicos, aut vetera cujusque commatis monumenta recenseant, illustrent, ad posteros typorum beneficio transmittant, ac etiam cogitationes suas, animadversiones, observationes, & notas singulares rarioresque sive proprias sive alienas in commune proferant, aut simul cum aliis edendas communicent, ut sic *collecta juvent, quæ singula non prosunt.*

15. Præterea hujus Sodalitii Consortes literario inter se comercio, mutuis officiis, junctísque consiliis & operis sese certatim juvare, tueri, defendere, atque ad propagandas sui instituti rationes in communi opem & industriam conferre, suppetias & symbolas sufficere, & quidquid in alterius usum, commodum vel propositum fuerit, benevolè suggerere, commodare, exequi, peragere; sicque augendæ & illustrandæ rei literariæ stipendia simul facere, atque in eundem scopum sua studia convertere satagent.

17. Ex hac porrò communione studiorum, quàm ingens utilitatum multitudo varietásque commodorum nascitura sit, ex eo facilè colligitur, quòd ille animorum nexus non ex im-

(l) Egger in Idea Lib. II. pag. 11.
(m) Alviset in Murenulis Vermiculat.
(n) Vid. David. Kœhlerus in Præf. ad nov. edit. Directorii Hist. an. 1720.

imoderata cupiditate, sed ex ipso ingeniorum coïtu vel conflictu, ipsáq; adeò mentis luce ortum ducat, & in bonum comune sese refundat, ut Ordinis decus, Reipublicæ commodum, Patriæ ornamentum tueatur, atque in artibus & scientiis omnia novis operibus, & felicioribus progressibus strepere faciat, altérque alterius ope & columinibus succolletur. Nil verò esse, per quod magis Diis immortalibus similemur, quàm ipsum *scire*, Ciceronis sententia est; *Scire autem tuum nihil esse, nisi Te scire hoc sciat alter*, communis fert parœmia.

17. Tametsi ergo is fortè sis, qui tuo succo vivere valeas, hoc tamen non facit, quin tuum cum aliis participes. Veritas scita non sterilis virgo, sed fœcunda est. Lux illa reflecti vult, aut repercuti, non sub modio reponi. Vita solitaria eximios quidem partus concipit, & format, sed ut in lucem prodeant, obstetrice opus est. Nonnulla uni quantumvis oculatissimo possunt excidere, quæ plures attentos subterfugere nequeunt. Quod bonus nescit *Homerus*, fortasse nôrit *Osellus*. Excitat amicus studium, Societas calcaria subdit, multa unus vel alter suggeret, quorum nunquam ipse meminisses. Plus vident oculi plures, quàm duo; Socius à te multa discet, túque ab illo. Hinc uterque communi doctrinâ doctior, & communibus opibus ditior evadet. Quod tuum est, non amittis, & fit alterius; quod illius est, ipse non perdit, & tuum fit; sic lucerna lucernam accendit, & geminus fit focus.

18. Ad hæc, cùm recta institutio, consilium, præmonitio magnum ubiq; momentum habeat, in literis certè maximum; Neque enim adest illicò cuique subactum illud judicium, quod usu longo multóque labore vix tandem paratur; nec ea felicitas omnibus passim, sed melioribus tantùm ingeniis contingit. Hinc quosdam videas in studiis tumultuantes, longo annorum spatio impallescere libris, nullum non movere lapidem, quo propositam disciplinam aliquam consequantur, qui tamen nil nisi pepones & lappalia ferunt; dum aliàs egregiè doctiorum virorum congressu formati, de solidioribus studiis cogitare inciperent, tempúsque & labores utiliùs impenderent.

19. Maximam igitur Eruditus quisque ex ejusmodi Sodalitio utilitatem, jucunditatem & gloriam reportabit, quo reverà si careat, potenti sanè adminiculo caret. Etenim haud frustrà *Homerus*, parens ille omnis eruditionis, consultricem adhortatricemque *Telemacho* suo Minervam attribuit, innuens, quantum in studiis expediat, priusquàm negotium aggrediamur, Sapientiores in consilium adhibuisse. *Licèt enim virtus*, ùt Cicero ait, *à natura quosdam impetus sumat; tamen perficienda est doctrinâ, & si ad naturam accesserit eruditio, singulare quid existere solet.*

20. Si itaque monita factáque Sapientûm legem figunt gregi, profectò *quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam*, non potest non comoveri tot insignibus incentivis. Sed maximè ad tam salubre institutum mutuis opibus, subsidiis., favoribus & gratiis promovendum concitari deberent ii, quorum solemnis est in hoc genere authoritas & facultas, quòd eum illi suæ actionis fructum inde reportarent, quo nullus neque major, neque præstantior exspectari potest ab iis, quibus nihil esse in vitâ humanâ magnoperè expetendum existimant, nisi gloriam Dei, Ordinis decus, Patriæ ornamentum, suíque nominis immortalitatem. *Quid verò homini potest dari majus*, inquit Plinius, *quàm gloria, laus, & æternitas?*

21. Atque hæc cùm præsertim Familiæ Benedictinæ splendorem spectent, tum etiam illis maximè, qui rerum moderantur habenas, cordi curæque esse deberent. Constat enim publicè, & ad vigorem disciplinæ, & ad ornamentum statûs religiosi, & ad cujusque Monasterii decus interesse, plures habere viros doctos & bonis artibus probè excultos. Neque verò tanta ullibi est studiorum necessitas, quanta in Cœnobiis, nec ab ullâ re Monasteriorum felicitas magis pendet, quàm à literarum cultu; Hinc magni vir nominis MABILLONIUS, *absolutè*, inquit, *nulla Religiosa Communitas florere potest, nisi in quâ bonarum artium cultura viget: Ubi enim tepescere cœperit primigenius ille religionis fervor, nisi literarum studiis, aliísve piis exercitationibus foveatur, sensim degenerat in supinam, crassámque socordiam, quâ virtus marcescit, hebetatur animorum vigor, mores etiam inadvertentibus nobis defluunt, disciplina laxatur, Religio corruit, invalescunt evagationes, hinc inquietudines & omnis inde malorum lerna profluit.*

22. Tantò autem studiosiùs salubria hæc monita assequi deberent PRÆLATI, quòd multis jam suorum experimentis cognoverunt, quantum ad promovendos subditorum animos, & propulsandum è claustris otium, momenti habeat verus & assiduus literarum cultus. Magna enim ingenia, nisi rectè literis fuerint instituta, tantò deteriora & perniciosiora evadunt, quantò majores in illis igniculi exarserint. Ex adverso ingeniorum cultura & laborum consociatio, ejusdem instituti alumnorum torporem excutiet, frigus propellet, ardorémque provocabit, & plures, qui sibi tantùm victuri essent, aliis inutiles, cùm generosos Sodalium ausus, lætósque successus perspicient, aut illorum laudes, scriptáque & elogia legerint, ipsi quoque ad veræ gloriæ consecutionem, communésque operas, & ulteriorem suarum animi dotium culturam interiùs sese sentient inflammari.

23. Sed & hac ratione *vivacioribus* ingeniis calcar addetur, ne ab inferioribus industriâ se vinci patiantur, aut *mediocribus* incentivum sufflabitur, ut ad illud culmen, ad illum eruditionis apicem, quò pervenerunt alii, penetrandi nullam non occasionem aucupentur, & captent. Sacræ verò familiæ hinc inde resperfæ, ac subinde ignotæ & contemptæ, sibi facilè de tali studiorum communione gratulabuntur, sperantes hac se ratione æmulorum dicteria feliciùs elisuras, quibus *inutilia terræ pondera* hucusque esse videbantur: sicque majori studio cavebunt ignorantiæ patroni, ne illorum socordia, & damnabilis inertia publicè privatímque perstringatur.

24. Si igitur, quemadmodum Medici morbos curaturi in comunem regulam, quam *à juvantibus & nocentibus* vocant, scitè ac prudenter animum intendunt, ita etiam supremi rerum administri ad ea potissimùm suas curas, studia, operas, nervósque omnes intendere debent, quæ Reipublicæ bono, Patriæ saluti, Religionis augmento, Ordinis splendori, ac suæ gloriæ immortalitati conducere prona sunt, haud scimus sanè, an aliud quidpiam hoc in genere præstantius, salubrius ac illustrius excogitari possit, quàm illud, quod instituendum ac stabiliendum proponimus, Eruditorum Sodalitium. Eja ergo!

Quod sapimus, conjungat amor, quod vivimus, una
Conspiret studio, nil dissociabile firmum est.

CAPUT II.

De Senatu Academico, ejúsque Membris, Potestate, & Officio.

§. I.

OMnis Societas, ut sit firma & stabilis, debet aliquâ regiminis formâ temperari; Nam si sine ullo Magistratu, sine ullis legibus aut statutis inter se coïrent Socii, si nullâ certâ ratione, nullo Præside, nullo Dictatore vel Moderatore regerentur, si cuilibet prout lubitum est, suis moribus vivere liceret, necesse foret, Societatem primùm innumeris turbis, simultatibus, tricísque confundi, ac denique penitùs dissipari. Ut igitur stabiliùs nostrum perstet institutum, has Socii sibimetipsis leges rogârunt.

2. Perpetuus statuetur Magistratus seu Senatus Academicus duodecim membris selectioribus constans, penes quem summa erit potestas totiúsque Sodalitii directio, ita ut quod illi duodecim viri, vel major pars eorum decreverint, statuerint, aut improbaverint, absque aliis sive requisitis, sive solemnitatibus ullis ratum fixúmque habeatur.

3. Ex illo Senatu nominabuntur tria vel quinque secretiora membra, quibus majoris momenti negotia & Societatis arcana subinde committentur expendenda & expedienda. Hoc verò *Synedrion* non semper iisdem constabit personis, sed diversis, prout Præsidi & Senatui visum fuerit his vel illis negotium demandare.

4. Ideò autem ejusmodi triumviratum volumus occultum, partim ut impartialius feratur judicium, ac omnis offensæ evitetur periculum; tum etiam ne graviora Societatis consilia propalentur, & in herba suffocentur. Quapropter illi, qui huic muneri fuerint præfecti, tenebuntur ad strictissimum silentium, ad quod, si opus fuerit, jurejurando à Præside vel Senatu adstringi poterunt.

5. Cùm Senatus sit velut totius Sodalitii corpus & anima; in corpore autem non omnia membra eundem usum habent, sic etiam unicuique è Senatoribus certa committetur provincia spartáque specialiter excolenda, prout quisque Præsidi & Collegis visus fuerit magis idoneus; ut ita partito

tito inter multos onere, minor sit labor, diligentia & æmulatio major.

6. Societas non solùm in provinciis vicinioribus, sed & longinquis Cœtui suo digniora adjungere membra, & durabile cum iis literarum commercium consovere sataget; ita quidem, ut ex quavis Congregatione duo ad minus Sodales probitate, doctrinâ & humanitate excellentiores in album referantur, qui suas nobiscum symbolas & notitias communicent.

7. Hunc in finem statuentur aliqui è Senatu viri magis periti, qui peculiares correspondentias cum exteris foveant. Sic unus cum Italis, alter cum Hispanis, tertius cum Gallis, alius cum Lotharingis, iste cum Belgis, hic cum Bohemis, & ita porrò commercium literarium instituet; & quod quisque ad Societatis propositum suggesserit, candidè & sincerè cum collegis communicabitur, vel ephemeridibus inseretur.

8. Solerter adlaborabit Senatus, ut indaget, quibus in Monasteriis & Provinciis delitescant ejusmodi homines, qui alio fortè ac in quo desudârunt hactenus privatim scientiæ genere, aut in majori gradu & statione collocati, melioribusque principiis imbuti, majori cum fructu & Ordinis ornamento publicum promovere bonum apti sint; hósque suum in chorum perhonorificè invitabit, & adsciscere studebit.

9. Omne consilium opémque & operam conferet Senatus, ut Decreta summorum Pontificum, *Clementis V. Benedicti XII. Pauli V. Urbani VIII.* & Conciliorum Basileensis, Tridentini &c. de Studiis monasticis & linguarum originalium cultu seriò executioni mandentur, & *Studiorum Moderatores* per singula monasteria constituantur idonei ac zelosi, qui rem literariam excitent, & prohibeant ignavorum ac desidum prævalere consensum.

10. Pari studio contendet Senatus, ut præcipua cujusvis per Germaniam Provinciæ Monasteria pacto fœdere in hanc Societatem coalescant, & viros idoneos, ac necessaria ad salubre institutum stabiliùs firmandum, & feliciùs promovendum subsidia liberaliùs suppeditent: *Necesse est enim eum facere sumptum, qui quærit commodum.*

11. Ut verò Prælati & Mecœnates eo procliviùs alliciantur, titulus in Societate honorarius illis perhonorificè erit deferendus; Et iis quidem, qui primi institutum juverint, promoverint, majora subsidia contulerint, ac suâ monasteria huic Sodalitio nexu amico & indissolubili unire voluerint, CONSULTORIS PERPETUI titulus honósque concedetur.

12. Operam insuper dabit Senatus, ut in præcipuo cujuslibet Provinciæ vel Congregationis Monasterio subalternæ quædam in variis scientiis, artibus & disciplinis erigantur Societates ejusmodi literariæ, quæ è vicinioribus locis congestas hinc inde opes literarias & symbolas cum nostris conferant simul edendas, aut recensendas.

13. Hunc in finem statuetur in singulis Provinciis vel Congregationibus *Societatis* ASSISTENS *cum Socio*, qui negotium promoveat, institutum commendet, ephemerides cum aliis communicet, virósque eruditos ad chorum nostrum invitet, atque ut mutuis officiis communes pro Ordine & Patria labores conatúsque secundent, omni suadâ polliciat.

14. Curas etiam eò maximè diriget Senatus, ut in aliquo Principali Monasterio commodè sito erigatur commune studium *Historico-pragmaticum*, in quo prælegatur cumprimis aureus MABILLONII Tractatus *de Studiis Monasticis*, tum *Historiæ literariæ*, præsertim Benedictinæ, dein *Ecclesiasticæ*, cùm etiam *Theologiæ dogmaticæ*, Juris Naturæ & gentium, nec non publici Ecclesiastici ac profani prima tradantur elementa. Eodémque in loco lectiones linguarum *Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ &c.* instituentur juxta constitutiones *Pauli V. Urbani VIII. &c.* in Bullario Casinensi relatas N. 291. 295. & 383.

15. Agendum quoque erit, & sollicitè prospiciendum, ut commune aliquod instar Patrum Congregationis S. Mauri, & Lotharingicæ Collegium in aliquo constituatur Monasterio insigni Bibliothecâ instructo, ubi consummatæ eruditionis viri, *ceu veterani milites*, in liberiori otio, maturiori ætate, & majori subsidiorum apparatu, meditata opera expolire, alii verò Socii oportunè convenire, deque rebus literariis inter se statis temporibus conferre possent; unde fœcundissima utique perpetuæ eruditionis, nec minoris gloriæ ac utilitatis seges reliquis cœnobiis accresceret.

16. Ut autem Societas non solùm tecta sartáque permaneat, sed majora in-

indies ac feliciora capiat incrementa, ipſique major concilietur authoritas, præſtantiſſimum Mecænatis cujusdam in Cæſaris Aulâ patrocinium erit exorandum; cujus auſpiciis certa quædam privilegia Cæſarea poſſint impetrari, & inſtitutum ab injuriis, & inſidioſis æmulorum, malevolorúmque hominum obtrectationibus vindicari, ſuúmque Literis & Literatis decus valeat afferi & conſervari.

CAPUT III.

De Protectore, Præſide, Directore, & aliis Officialibus.

§. I.

QUoniam Societates Literariæ æmulorum faucibus ſemper hærent obnoxiæ, & potentiori fulcro deſtitutæ facilè diſſolvuntur, iiſque deeſt plerumque illicium, niſi hiſce reverentiam, authoritatem, ſplendorem, qui dignitates obtinent, ſpeciem in ſeipſis exprimendo concilient. Hinc Societatis Statores in acie primi eò curas ſuas & ſtudia ſtatim dirigent, ut Eminentiſſimi alicujus Cardinalis, vel Epiſcopi, aut Principis protectionem & tutelam ſibi adſciſcant:

Nam pietate gravem & meritis ſi fortè virum quem Conſpexêre, ſilent, arrectiſque auribus adſtant.

2. PROTECTOR verò talis eligatur, *ſub cujus mereat virtus ſtipendia ſignis*, cujus etiam actiones, & indoles cum Academiæ norma apprimè conſentiant, quíque Societatem pro ſua authoritate, præſtantia, & in literas propenſione promovere, tueri, exornare, defendere, ac laborantibus ſubinde rebus conſulere poſſit & velit. Is verò velut ſupremus totius corporis vertex *honoris* non *oneris* ab omnibus habebitur.

3. Ordinis quoque ac Dignitatis ſuus ſemper erit Academiæ PRÆSES, qui ad id muneris perveniet, vel *Protectoris* nominatione, vel Senatûs Academici electione, aut meliori, quo Prælatis *Conſultoribus* & Senatui viſum fuerit modo. Durabit verò illius dignitas & officium vel ad triennium, aut in perpetuum, prout Senatus magis conducibile judicaverit.

4. PRÆSES talis conſtituatur ex confœderatis Abbatibus unus, qui in opportuno Superioris Germaniæ loco conſedeat, ubi trium aut quatuor ad minimum Eruditorum ex Senatu commodus poſſit haberi congreſſus, & facilis etiam exteris pateat acceſſus, ut illic commune Muſarum emporium, & velut totius Societatis centrum ſtatui, ac opportunum literarum commercium valeat ſtabiliri.

5. PRÆSIDI in ſpecie cura incumbet, ut Societas optimis & legibus & inſtitutis præmuniatur, ut ſtabilita ſuo in ſtatu, vigore & ſplendore ſervetur; ut ad hujus amuſſim ſocii aſſueſcant, ſeſe attemperent, & quoad fieri poteſt, omnibus ſtatutis mores ſuos, actus & labores componere ſatagant.

6. Maximè verò ad id aſſequendum proderit, ſi de his, quæ facere oportet, quæque evitare, Sodales ipſi inter ſe ac cum *Præſide* ſæpiùs contulerint. Quocirca *Præſidi* jus fáſque erit Academica comitia ſeu congreſſus ſolennes, quando neceſſitas aut utilitas poſtulaverit, indicere, condere cum Senatoribus novas leges, & regulas, rebúſque omnibus proſpicere, ac præcavere, ne tepor aut remiſſio cum tempore irrepat.

7. Quidquid majoris momenti Academiæ nomine expediendum aut conſcribendum fuerit, *Præſes* ſubſcribet, ſuúmque ſigillum apponet, aut pro rei gravitate, vel Perſonæ *ad quam* eminentiâ & dignitate, ipſe literas exarabit, diligentérque attendet, ut à reliquis officialibus ſingula ritè peragantur, ac univerſim rebus Societatis ita proſpiciet, ut quæcunque in ejus incrementum, aut commodum ullo modo cedere poſſunt, vel operâ, vel conſilio, induſtriâ & authoritate ſuâ ſedulò procuret.

8. Honoris quoque & majoris ſplendoris gratiâ, ſeligetur ex præcipuis Prælatis VICE-PRÆSES, qui in ea, qua degit provincia, rebus Societatis invigilet, & mortuo Præſide vices illius vicario munere interim peragat. Duo inſuper ex fœderatis Abbatibus ſtatuentur CONSULTORES ACTUALES, qui ſolennioribus annuis congreſſibus intererunt, & ſua cum aliis ſuffragia ferent. In his verò quinque velut ſupremis verticibus conſiſtet *Ordo Hierarchicus.*

9. Cùm verò Senatus Academicus conſiſtere nequeat, niſi unus ſit, qui clavum regat, concentus temperet, negotia dirigat, eâdem de cauſa, ob quam *Præſidem* ſibi eligit Societas, DIRECTORE quoque erit inſtructa. Is verò è Senatu ſeligetur, vir perſpicuæ eruditionis, & prudentiæ, rerúmque tractandarum peritus, cui rebus Aca-

demiæ

demiæ & disciplinæ literariæ incumbendi otium sit & capacitas: ut puta cujus humeris maxima totius corporis moles sustentari possit & debeat.

10. DIRECTORI incumbet universim rebus Societatis prospicere, literaria negotia dirigere, Conventus Academicos minùs solemnes seu ordinarios indicere, iis præesse, materias proponere, vota & opiniones aliorum colligere, decisa formare, perscripta cum *Secretario* subsignare, & ita quidem, ut *ex voluntate & mandato Senatûs Academici* id se facere uterque profiteatur.

11. Sigillum Societatis majus seu publicum ipse servabit, & acta, ipsámque etiam Bibliothecam, constantem nempe tum editis cùm ineditis Societatis nomen præseferentibus scriptis; tum submissis à Sodalibus Virisque eruditis animadversionibus, symbolis, observationibus; tum etiam documentis & monumentis quocumque modo ad Academiam spectantibus; quibus specialis locus separatim ab aliis deputabitur.

12. Ut verò solatium habeat, ac rei literariæ liberiùs valeat intendere, ei unus è Senatu vir prudens & industrius PRO-RECTORIS titulo adjungetur, qui eodem absente vel impedito, pari cum potestate & æquo moderamine vices ejusdem geret, & in Conventibus Academicis proximum ab eo locum occupabit.

13. Constituetur etiam *Ærarii Academici* PRÆFECTUS, cui integra relinquetur cura temporalium, seu rei œconomicæ. Hinc proventus è libris editis, & divenditis, lucra item, emolumenta, subsidia à Benefactoribus collata, uti & sumptus, expensas, aliáque negotia Academiam in re familiari tangentia procurabit, publicúmque ærarium separatim à rebus propriis, & quidem sub *Directoris* clave & inspectione custodiet, omnésque actiones ad unam utilitatis publicæ rationem exiget.

14. Ut autem ab omni suspicione malæ in his rebus versationis liberetur, *Directori* rationem de acceptis & expositis, quoties opus fuerit, reddet; Hic verò singula curatè in regesto adnotabit, & statis temporibus Senatui repræsentabit, à quo liquidationis syngrapham recipiet, & registro œconomico inseret.

15. Sumptus ille in negotia Academiæ erogandos suppeditabit, sigillum cælari, statuta, quoties necesse erit, typis exscribi, diplomata excudi, parerga & ornamenta usui Academiæ destinatæ, æri aut ligno insculpi, icones, emblemata, paradigmata, & alia hujusmodi ephemeridibus vel Actis inserenda confici curabit, & sua sub custodia ad usum fideliter servabit.

16. Societatis SECRETARIUM adsciscendi facultas relinquetur *Præsidi*, qui tamen è duodecim membris secretioribus idoneum, sedulum & eruditione debitâ instructum seligere tenebitur. Hic verò audiens erit dictis & mandatis Præsidis, aut eo absente vel impedito, illius, qui ejusdem vices gerere dignoscitur, ab eo, aut à Senatu substitutus.

17. Conventuum recessus, acta, statuta, decisa, protocolla, diplomata, & alia Academiæ nomine exaranda ipse sub *Directoris* dictatura, vel *Præsidis*, aut Senatûs Academici jussu conscribet, & cum *Præside*, ac etiam cum *Directore*, quoties opus fuerit, *nomine Senatûs Academici* subscribet. Singula quoque præscripta, quò dirigenda sunt, ipse fideliter & sedulò diriget.

18. In conventibus sinistrum à *Directoris* latere locum tenebit. Ubi secretò feruntur suffragia, is bonâ fide eadem in chartam referet, eorúmque numerum inibit, nec cuiquam Membrorum, multò minùs aliis, votorum secreta aperiet. Literas ipse etiam huc illuc subinde exarandas procurabit, nec quicquam à membris præter statutum Minerval exiget.

19. Suus insuper Societati erit *Cancellarius* & *Historiographus*, qui nomina singulorum membrorum, patriam, habitationis locum, functiones, diem annúmque receptionis, scripta, & similia peculiari libro inscribet, ita ut post appositos numeros plenus cujusque Socii titulus, res gestæ, opera, aliáque memorabilia curatè adnotentur & conserventur, ut hominum de re literaria benè meritorum memoria posteritati in exemplum condigno modo proponi aliquando & commendari possit.

20. Acta quoque seu Historiam Societatis sub *Directoris Academici* pollice ita adornabit, ut quæ singulis annis membra accesserint, vel decesserint, horúmque vitæ synopsin, prout à Socio literis mandata fuerit; observationum item ab Academicis factarum Catalogum, brevemque recen-

sionem, & lata de iis judicia candidè & sincerè posteris consignet.

21. Themata etiam ad elaborandum proposita, eorúmque summaria, modum conventuum, decreta, & si quæ alia in solemnibus præsertim congressibus memoratu digna acciderint, sedulò consignabit, & præfixo Authorum nomine, subjunctísque ipsis thematum evolutionibus, luci publicæ, cum bona Senatûs Academici venia, & approbatione prævia, exponet.

22. Præter hos rei literariæ Curatores, duo constituentur speciales Societatis *Promotores*, quorum curæ, sagacitati & industriæ res excitanda, ac promovenda committetur. Hi verò spartam hanc studiosiùs excolere, aliis instituti præstantiam, utilitatem, commoda, splendorem comendare, ejúsque studium & venerationem instillare, Prælatorum fœderatam opem, & munificentiam excitare, donationes, subsidia, legata, communis boni gratiâ corrogare, & si quæ alia ad propositum faciunt, singulari studio zelóque peragere non negligent.

23. Eum in finem deputati, & credentialibus ac commendatitiis probè muniti, itinera literaria ad Ordinis Monasteria, exterásque provincias statis temporibus instituent, Prælatos, Mecænates, Virósque doctrinâ inclytos in propositum pellicere, instructiores Bibliothecas excutere, Manuscripta, Antiquitatis monumenta, & quæ ad Ordinis aut cujusque Monasterii decus, ac cumprimis ad rei literariæ ornamentum & Societatis scopum facere judicaverint, solerter conquirere, scrutari, & in tabulas referre satagent.

24. Singuli porrò officiales in suscepti muneris aditu, se bonâ fide, sinceritate, & industriâ in omnibus suæ curæ commissis negotiis pro virili portione versaturos in præsentia *Directoris* & duorum vel trium à Senatu deputatorum Sodalium stipulatâ manu promittent. Horum verò omnium munus cessabit, resignatione, inhabilitate, negligentiâ, contemptu, malâ versatione, aut quando Senatui necessarium vel utile visum fuerit.

CAPUT IV.

De Membris Academiæ, & eorum receptione.

§. I.

POstquàm plures cultioris indolis, & doctrinæ eminentioris ad egregium facinus sese paulatim accinxerint, nulli deinceps in *Senatum* seu *Magistratum*, nisi celebres jam laboribus suis viri, aut quorum eruditio aliunde nota est & perspecta, adsciscí poterunt.

2. Requiretur autem in eligendo, ut intra Germaniæ limites degat, & professione sit Benedictinus, cujus demùm cumque Monasterii. Ipsa verò cooptatio fiet per solos Senatores, non secundùm receptionis ordinem, sed juxta meritorum pondus, & pensato majori Societatis commodo.

3. Membrorum extra Senatum numerus certus non erit, cùm nec certus sit vel constans numerus Virorum Eruditorum, qui ad egregios & præclaros ausus in bonum publicum & decus Ordinis vergentes pro viribus secundandos sint apti aut parati, quibus scilicet omnibus & solis patebit aditus.

4. In hunc verò chorum admittentur omnis generis Viri Eruditi, ac cujusvis disciplinæ literariæ Cultores, præsertim editis operibus orbi erudito cogniti, magísque celebres; ut quod de Architectura Vitruvius, de hac quoque Academia dici queat, *Corpus ex omnibus scientiarum membris compositum.*

5. Quò autem hoc Societatis negotium feliciùs procedat, etiam ex Congregationibus exteris viri egregii in membra erunt cooptandi, videlicet duo ex Congregatione Casinensi, totidem è Sant-Mauriana, Hispanica, Lotharingica, Belgica, Bohemica, Polonica, Hungarica, & ita porrò ex qualibet provincia, quibuscum literarum commercium, *quod basis est nostrorum conatuum*, institui possit & foveri.

6. Eget prætereà Societas præstantibus viris, qui conatus literarios variis modis adjuvent, promoveant & secundent. Quocirca Senatus eximios quosque bonarum artium Cultores, cujusvis statûs, ordinis & religionis aut regionis, qui de re literaria Benedictina benè mereri, eámque suâ operâ exornare voluerint, liberaliter invitabit, & inter *Membra honoraria* habebit.

7. Majoris quoque splendoris & honoris gratiâ in hanc Societatem adsciscentur, quicunque ex ordine Principum, Comitum, Antistitum, Procerum favores & beneficia Academiæ impenderint, aut adscribi petierint. Hi tamen legibus, queis reliqua Academiæ membra tenentur, non erunt adstricti,

adstricti, sed solis gaudebunt honoribus & privilegiis, quatenus tamen id suis gratiis fuerint promeriti.

8. Ceterùm recipientur solùm ejus generis Viri, qui tum eruditione præstantes, tum dignitate ac meritis, & vitæ integritate fini Societatis promovendo sint idonei, ne solertiæ & eruditionis præmia in minùs dignos fortè collata vilescant, & culpâ nostrâ conculcentur; in hoc enim uno omne decus nostrum situm esse arbitramur, ut non nisi *benè merentibus* Diploma Academicum velut *excellentiæ signum* concedatur.

9. Etsi verò supervacanei laboris est commendare conspicuos, cùm lux suo utatur testimonio, nec alieno indigeat suffragio; nullus tamen in Societatis nostræ album referetur, quin priùs ad censuram fuerit propositus, & per suffragia comprobatus. Hinc tentaminibus subjicientur omnes, quotquot ad Societatem hanc literariam adspirant.

10. Modus porrò cooptandi Socios hic erit: Quemlibet Recipiendum *Directori* ab aliquo membrorum proponi, ejúsque merita repræsentari volumus. *Director* autem *Præsidi* & Senatui, seu duodecim membris secretioribus has illásque personas, ut in Societatem adoptentur, sibi fuisse propositas nuntiabit, commendatitias & merita iisdem exponet, eorúmque vota desuper rogabit. Hi verò intra quatuordecim ab acceptis literis dies, suam *Directori* mentem explicare tenebuntur.

11. Quodsi cognita ipsis sunt *Recipiendi* merita, eruditio, mores, industria, &c. illicò paucis verbis indicabunt, *utrùm judicent dignum, nec ne, qui cooptetur in socium?* Si verò personæ sufficientem notitiam non habent, cavebunt, ne votum suum decisivè exponant, sed additâ clausulâ: *Salvo meliori judicio*, illud declinabunt, obtendentes, *se nihil in contrarium rescire...*

12. Elapsis quatuordecim diebus ab eo tempore, quo probabiliter ad *Senatores remotissimos* literæ pervenerunt, & ad *Directorem* referri poterat responsum, si fortè aliquorum suffragia adhuc desunt, hisce non exspectatis, *Secretarius* præsentibus *Præside* & *Directore*, duobúsque ad minimum Academiæ membris, numerabit vota, & si inter decidentes duæ tertiæ militent pro *Recipiendo*, habebitur pro *Recepto*.

13. Quòd si unus altérve prægnantē causam indicaverit, quæ eligendum in Societate cum laude & fructu stare non posse perhibeat, in rei veritatem curatiùs inquiret *Præses*, vel *Director*, & prout inveniet, pronuntiabit. Omnia tamen amicè, benevolè, & citra æmulationem, invidiam, vel ullius contemptum & offensam peragi debent. Societas enim Mater esse debet honorifica, ac maxime benigna, nec facilè ulli repulsam dare.

14. Hoc ritu *Initiato* vel *Recepto*, Diploma latino idiomate perscriptum ídque *Præsidis*, *Directoris* & *Secretarii* manu subscriptum, ac publico Academiæ sigillo munitum, unàcum Statutorum exemplo *Director* ipse, aut *Secretarius* transmittet, receptionémque nuntiabit, & Academiæ nomine, ut huic choro literario accedere, eidémque suas operas, studia, industriam addicere velit, pro Statûs, Dignitatis ac Meritorum ratione, decenter & perhonorificè rogabit.

15. Postquàm solennis receptio nuntiata fuerit Electo, is mox *Directorem* de sua mente & acceptatione certiorem reddet, & pro oneribus Academiæ incumbentibus sublevandis, præscriptam à Senatu contributionis taxam liberaliter submittet. Sícque in proximo Conventu Academico publicè pro membro declarabitur, & à die acceptationis, sedendi in congressibus, & in albo Sociorum locus ei assignabitur, omnibúsque gaudebit juribus, titulis, honoribus, & privilegiis, quibus alii extra Senatum constituti.

16. Si fortè plures uno die electionem de se factam acceptarent, aut ratam haberent, quod omninò præcavendum, forte lis illa præsente *Directore*, & duobus Academicis dirimetur. Quisque autem Initiatus, statim *Directori* transmittet vitæ suæ synopsin, & lucubrationum tam editarum quàm ineditarum syllabum, ut possit exinde judicium de ipsius in certa quædam studia propensione formari, & post fata ejus elogium conscribi, actísque inseri.

17. Expungi verò semel Receptus non poterit, nisi quid admiserit honesto & Religioso Viro indignum; vel in sparta sibi *quà Socio* incumbente negligens, aut Academiæ & Statutorum contemptor extiterit; vel spontè ab instituto resilierit; aut toti corpori Academico noxius & inutilis visus fuerit.

18. Nec enim ferent mores nostri indignos, calumniatores, tetricos, desides, ignavos, inutiles; Nec *Diogenes*

genes cynicos, nec *Aristippos*, quorum ille impudentiâ, hic adulatione sanam politiam ita corrupit, ut uterque diverso titulo, ille acutis dentibus, hic blandiore linguâ, is rodendo, hic lambendo, *Canis* nomen sibi pepererit. *Foris Canes*, ne Academiam dehonestent, vel odiosam reddant, ejúsque progressum & stabilitatem sufflaminent.

Caput V.
De Obligatione & Officio Sociorum Academicorum.

§. I.

Quæ sit potissima Præsidis, *Directoris* & *Senatorum* in Societate literaria obligatio, vix meliùs exprimi potest, quàm Tullii verbis libro 3. de Legibus ita differentis: *Est*, inquit ille, *Senatori necessarium suam nôsse Rempublicam, quà latè patet; quid habeat militum, quid valeat ærario, quos Socios Respublica numeret, quos amicos, quos stipendiarios; quâ quisque sit lege, conditione, fœdere junctus; tenere consuetudinem decernendi, nôsse exempla Majorum, utilia quæque & honesta prospicere* (o)... Sed hæc in genere.

2. In specie autem Membra singula tenebuntur ita actiones suas literarias instituere, ut finis Societatis suprà propositus, quantum fieri potest, attingatur. Hinc nullam evehendi bonarum artium studia, horúmque Cultores, Patronos, Promotores, Mecænates conciliandi occasionem prætermittent; sed ubicunque degerint, Societatis incrementum, decus & splendorem quærent, tuebuntur, proveheant, suæque Eruditionis radios aliis impertire contendent.

3. Quilibet Initiatus intra anni spatium aliquem suis è Concellitis juniorem scientiis addictum, qui & bonæ spei argumenta præbeat, sibi in adjumentum & laboris socium adsciscere studebit, eúmque Societati præsentabit, quæ illum inter *Candidatos* vel *Coadjutores* recipiet, atque ipsius in re literaria profectui adsistere sataget, ut majora deinceps spectare, & recto ad gloriam tramite contendere festinet, atque in album Sociorum aliquando referri mereatur.

4. Seliget quisque *Receptus* in pensum suæ consociationis materiam scopo Societatis congruam, ab alio haud præventam, sub titulo *Dissertationis*, *Schediasmatis*, *Speciminis*, vel alio elaborandam, eámque tali expoliet diligentiâ, ut Orbis Eruditi conspectum subire, sui nominis famam tueri, & Societatis decus sustinere queat.

5. Etsi certum exhibitionis pensi tempus à membris requiri non possit, cùm propter alias fortè occupationes literis semper vacare non possint; *negligens* tamen reputabitur, qui intra primum post receptionem annum industriæ & eruditionis suæ indicium non ediderit.

6. Si quis argumentum sibi susceperit elaborandum, ejus ichnographiam statim *Directori* submittet, ut si de eadem re rari quidpiam vel curiosi reliquis innotuerit, ab iis exploret, & illud vicissim Authori amicè communicet. Pari modo confectum opusculum ante editionem aliorum examini subjicietur.

7. Licitum verò erit membris, quibus opusculum videre contigerit, materiæ perfectiùs elucidandæ gratiâ, quædam monere, corrigere, addere, immutare... Omnia tamen sine acriori censurâ, fucô, invidiâ, cavillatione, aut ullius vilipendio; quandoquidem Viri sapientis non est alterum lædere, vel invidiosè lacessere.

8. Si quæ igitur aliquis observaverit vel circa ipsum thema, vel circa illius sciagraphiam, aut circa elaborationem, ejusve partes, quæ censoriam merentur virgulam, privatim de his Authorem reddet certiorem, aut, si mavult, suppresso nomine ad *Directorem* suas Animadversiones diriget, ut hic secretò ad Authorem deferendas procuret.

9. Vicissim Author ipse hæc monita, vel adversaria, non ùt censuram cogitationum suarum minùs utilem aut necessariam respiciet; sed ea hoc fine fieri existimabit, ut pateat, an non ab aliis dicta hæc jam sint? An non meliùs & solidiùs dici ac efferri concinniùs possint &c? salvâ interim Authori libertate priora corrigendi, supplendi, retinendi, atque etiam opus ex integro retexendi, eidémque soli manente elimatioris elaborationis gloriâ, Academiæ verò honore & famâ, quod non nisi egregia ac luce digna ejus Socii in publicum proferant.

10. Qui receptionis suæ pensum absolverit, cogi non poterit ad novæ materiæ elaborationem. Sufficiet, si alio

(o) Vid. idem Libr. 1. Ep. 1. ad Quint. fratr.

alio quovis modo Societatis laudabile institutum pro virili portione promoverit, reflexiones, symbolas, observationes, & relationes menstruas aliis suppeditaverit. Si tamen quis suo instinctu novas materias tractare voluerit, eò magis Societatis favorem merebitur, digniúsque illius membrum se præstabit.

11. Quot autem & quantas observationes conferre singula membra velint Actis inserendas, à cujusque arbitrio pendebit, modò ultra XII. plagulas non excrescant. Ex latina verò scriptione majorem, quàm ex vernacula fructum speramus. Literati enim Viri ac præsertim exteri magis delectantur latinis operibus; illiterati verò ea non legunt. Latio igitur sermone conscribi debent omnia Ephemeridibus inserenda.

12. Cùm porrò Senatus constare debeat tantùm ex Viris eruditis & exercitatis; his verò nunquam egregia in publicum proferendi materies desit, hinc illorum quisque ad id erit obstrictus, ut sæpiusculè aliquod suæ eruditionis & diligentiæ exemplum præbeat, ne paulatim tepescat fervor, & sensim in supinam crassámque degeneret socordiam: Etenim, ut scitè Poëta,

Ingenium, studio si non acuatur, hebescit,
Ut telum, assiduam cos nisi præstet opem.

13. Quocirca si notabile temporis spatium præterire quis patitur, officium hoc suum absque causa negligens, à *Directore* seriò monebitur, & si intra semestre mentem aliam non induerit, è Senatorum albo expungetur, & alius in ejus locum juxta meritorum pondus subrogabitur. Hâc ratione reliquis calcar adjicietur, ut diligentiùs lucubrationibus suóque muneri incumbant, ne & ipsi desides ac Societati inutiles videantur.

14. Socii per Germaniam respersi, atque etiam extranei quolibet mense, aut quando commodè fieri potuerit, novitatum literariarum, si quas nancisci contigerit, relationem *Directori* transmittent, & econtrà extractum quorumcunque memorabilium, quæ apud Academiam intereà coaluerint, *Director* ipse petentis sumptibus, communicabit. Menstruas verò ejusmodi relationes conscribent simul, vel alternativè *Secretarius* & *Historiographus*, eásque suis protocollis curatè inferent, vel in Ephemeridibus Societatis edi curabunt.

15. Nullus quidem Sociis præter dictam relationem hisce Statutis labor imponitur; quisque tamen eorum, cui otium capacitásque fuerit, aliquid in re literaria elaborandum propriâ electione assumet, vel à *Directore* sibi dictari petet, altum illud semper animo revolvens: *Spartam accepisti, orna illam.* Qui enim nihil scribunt, ut quid inani Sociorum nomine glorientur, vel iliades ab aliis salvâ fronte requirunt?

16. Ut autem cuique sese diligentiùs in hac palæstra exercendi præbeatur occasio, argumenta Societatis scopo maximè congrua singulis pro re nata, & cujusvis capacitate vel propensione à *Directore* proponentur. Illis tamen, qui jam alicui Operi insudant, nihil imponetur novi, sed perfectio Operis jam incœpti impensiùs commendabitur: *Ingenium enim non debet duabus curis partiri*, ut scitè monet Quintilianus libr. 10. cap. 3.

17. Quia verò sæpiusculè invidia hæret in vicino, statuimus, ut unusquisque Membrorum alteri, absque ulla tergiversatione, literaria adjumenta pro posse & nôsse suppeditet, ac ubique profectum Sociorum & scientiarum quærat; ita ut si quis privatas habet notitias, quæ Opera ab alio incœpta ornare ulteriùs, & limatiora reddere possent, iis sine fuco Authorem instruere contendat, nil divinius mortali esse reputans, *quàm juvare mortalem; nec referre, à quo benè aliquid dicatur, modò dicatur.*

18. Eundem in finem cuilibet Membrorum facultas erit & libertas, ea quæ ex regestis & collectaneis Academiæ petenda sunt, apud *Secretarium* vel *Historiographum* relegendi & exscribendi. Sic etiam cuique aliquid ab Academicis requirenti, meliori quo fieri poterit modo, eidem candidè respondebitur. Neque enim qui fratrem pro veritate, pro publico, pro communi bono laborantem juvat, hominem juvat, sed veritatem, & Dei se ministrum præbet, à quo omnis veritas, & omne datum optimum.

19. Quod si quem aut natura sua, ut Tullius ait, aut illa præstantis ingenii vis deficiet, aut minùs instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat eum cursum, quem poterit, prima enim sequentem honestum est, in secundis tertiísque consistere, & *in magnis voluisse sat.* Nullus igitur ob suorum conatuum debilitatem erit

irridendus, aut repellendus, sed ad majora stimulandus, atque omni suadâ excitandus: Nam, *Si desint vires, tamen est laudanda voluntas*, & ut vates cecinit:

Nemo adeò stupidus, qui non addiscere possit,
Si modò culturæ patientem accommodet aurem.

20. Inter Academicorum officia erit & hoc haud postremum, tum ut indicent *Directori*, ubi locorum reperiantur Viri eruditione & meritis insignes, qui studiis promovendis invigilent, aut apti ad id saltem & propensi fuerint; tum ut hosce excitent ad ornanda augendáque pro sua virili portione communia hæc studia; tum denique ut eosdem ad dandum Societati nomen pelliciant, & perhonorificè invitent.

21. Candidati seu *Coadjutores* omnia quæcunque ad æquum in re literaria gustum, ad crisin & notitiam librorum contribuere valent, diligenter indagare non negligent. Hinc Eruditiores & Peritiores Sociorum tam in Conventibus, quàm in Musæis sedulius frequentando, eorum doctrinæ participes fieri, lumináque & instructiones avidiùs ab iis haurire satagent. Hi verò quæstionibus & dubiis respondendo ipsorum progressui necessaria præbere studebunt adjumenta.

22. Universim hæc erit Sociorum cura princeps & obligatio: *Ordinis decus, Patriæ commodum, rei Literariæ incrementa quærere, Societatis gloriam & splendorem promovere, membra tueri, æmulorum superbiam reprimere, contumelias refellere, infirmare facta, corroborare vera, ac ita omnes actus suos instituere*, ut de genuinis alumnis, Sociísque eruditione & pietate conspicuis gloriari aliquando possit Societas Literaria Germano-Benedictina.

CAPUT VI.

De Materiis tractandis, edendísque Operibus, & Actis publicis Societatis.

§. I.

MUlta cùm sint, quibus Socii sua & Majorum in rem Literariam merita egregiè amplificare & collustrare possunt, tum illud primum occurrit, ut *Historiam rei Literariæ Benedictinæ* jam certè à Nobis graphicè adumbratam, & insigniter provectam expoliant, augeant, & perficiant. Unius enim tantùm hominis quantumlibet docti, huic oneri ferendo impares humeri videntur; cùm res ipsa, si attentè perpendatur, omnium difficillima sit, & eo tractari debeat eruditionis apparatu, eâ sagacitate, iis denique subsidiis, quæ nemo, quantumvis sibi plaudens pollicere præsumat.

2. Addenda huic operi *Bibliotheca Generalis Benedictina*, quâ Scriptores cujusque propaginis ordine cognominum alphabetico compareant, uniuscujusque vita describatur, & Opera singula è vestigio recitentur, habitâ locorum, Typographorum; Annorum, Formarúmque ratione. In ipsa autem cujuslibet Auctoris vita primò patria, mox ætas, deinde progressus & fata illius accuratè notentur. Tum Operum indices non tantùm accurati, sed & doctis referti observationibus subjiciantur, ubi quid de opere, cujus fit mentio, censuerint Eruditi, indicetur, quandóque etiam ad trutinam horum censuræ revocentur.

3. Etsi verò pro argumentis universa doctrina & humanarum Divinarúmque rerum scientia Sodalibus proponi possit, nihílque sit, ubi cuique liber non concedatur campus. (*Siquidem hunc in finem instituuntur Eruditorum Sodalitia*) præcipuus tamen nostræ Societatis scopus erit, ut scripta inedita, Dissertationes, Schediasmata, Observationes, Epitaphia, Inscriptiones, Epistolæ, veteres notitiæ, Diplomata, & alia ejusmodi venerandæ Antiquitatis monumenta, maximè nostris in Chartulariis delitescentia, dias proferantur in luminis auras.

4. Hujusmodi laboris utilitatem comendat cumprimis illud *Alexandri* VIII. pronuntiatum, quo *Lucæ D'Acherii* Spicilegium laudabat dicens: *Utiliorem præstare operam Reipublicæ Literariæ, qui eruendis è situ Bibliothecarum lucubrationibus veterum incumbunt, quàm qui novos cudunt libros; libri enim novi, si quid boni continent, ab antiquis mutuari solent.*

5. Quocirca illud cumprimis curabunt Socii, ut qui hinc inde respersi occurrunt virorum egregiorum fœtus in obscurioribus subinde Bibliothecarum foruiis, velut in ergastulis latitantes, meliori tamen sorte digni, simul comportentur, & in lucem asserantur. Hac ratione vindicari

cari ab oblivione & interitu poterunt quàm plurimi libri aliàs fortè perituri, aut cum blattis & tineis inexpiabile bellum luctaturi, sibi, possessoribus, & aliis inutiles.

6. Atque nostro quidem animo plurimùm sanè interesset Ordini & publico, ut in singulis cœnobiis essent aliqui huic curæ intenti, qui reseratis Bibliothecarum claustris, intima earum penetralia perreptarent, per omnes recessus & forulos annosæ eruditionis exempla conquirerent, veteres illos Scriptores in pulvere dormientes excitarent, & pleniorem tot reconditorum Ecclesiæ monumentorum notitiam Orbi Erudito suppeditarent.

7. Laudabilem itaque operam, & Societati gratissimam præstabunt Sodales nostri, si accuratam suorum Manuscriptorum, rariorúmque & præstantiorum codicum, qui in suis Chartophylaciis adservantur, recensionem conderent, eámque Directori Academico sisterent, in Societatis Tabulario ad usum reponendam, vel actis publicis aliquando inserendam, ut suus inde Possessoribus & Scriptoribus honos, suáque literarum cultoribus utilitas atque jucunditas accedat.

8. Patebit exinde, quibus divitiis gaudeat Respublica literaria Benedictina, quibus veniat illustranda; ubinam repositæ sint opes illæ auro gemmísque pretiosiores, quibus solidioti Sapientiæ inhiantes animæ adeò delectantur; quidnam denique ex istis gazis in publicum depromi, quid typis excudi possit, & debeat; Sicque Sociis exercendæ in suo fundo industriæ campus substernetur amplissimus. Ex his verò catalogis facili deinceps negotio confici poterit diu desiderata *Manuscriptorum Germaniæ Bibliotheca*, exemplo summi Viri *P. Bernardi de Montfaucon* adornanda.

9. Egregiè etiam sua in Rempublicam merita augebunt Socii, si varia opera adhuc desiderata, viz. 1. *Collectio Conciliorum per Germaniam celebratorum.* 2. *Bibliotheca Historica Germaniæ.* 3. *Apparatus Scriptorum rerum Germanicarum.* 4. *Diplomatum collectio amplior ex omnibus Germaniæ tabulariis.* 5. *Thesaurus Antiquitatum Germaniæ.* 6. *Historia Germaniæ Pragmatica.* 7. *Germania sacra ad modum Galliæ Christianæ conscribenda.* 8. *Monasticon Teutonicum instar Anglicani efformandum.* 9. *Opus diplomaticum Germano-Benedictinum.* 10. *Bullarium Benedictinum solas Summorum Pontificum Bullas complectens.* 11. *Apostolatus Benedictinorum per Germaniam*; & alia ejusmodi, quæ Ordini Benedictino immortale decus conciliare, ac Gentis nostræ gloriam ad exteras nationes traducere possent, successivè per socias manus elaboranda & edenda in se recipiant.

10. Circa has aliásque materias communi studio illustrandas, primùm inter se conferent Socii, tum de principiis, subsidiis, rerúmque tractandarum modo suas ferent sententias. Deinde singuli singularia argumenta curatissimè discutienda suscipient, ac dirigente universum negotium viro maximè perito, symbolas mutuò conferent; quibus deinde in medium allatis, eæ probabuntur, quæ rem acu tangere videbuntur. Is verò qui operis directionem in se recipiet, ejus ichnographiam præliminariter adornabit, & rationes, utilitatésque illius Sociis proponet.

11. Hanc igitur primam in Actis rationem à nostris ineundam censemus, ut singuli singulas dissertationes de argumentis jam propositis, aut aliis à Directore vel Senatu Academico designandis studiosè elaborandas suscipiant. Et unus quidem de Sodalitiis Literariis, eorúmque origine, progressu & commodis; Alter de Ephemeridibus, & aliis quibusdam ejusmodi commentariis; Tertius de bonarum Artium apud Germanos cultu, déque earum neglectu & impedimentis; Alius de condenda Scriptorum Historicorum Bibliotheca ejúsque usu & necessitate; Hic de Conciliorum collectione & Historia Ecclesiastica Germaniæ; Iste de re diplomatica, & ita porrò de reliquis tractabit.

12. Eligentur præterea pro observationum apparatu Themata ad Historiam naturalem, profanam, atque Literariam, cognatásque his disciplinas, puta *Numismaticam*, *Antiquariam*, *Heraldicam*, *Genealogicam*, *Chronologicam*, *Jus naturæ & Gentium*, item *Publicum S. R. I.* ac præsertim *Ecclesiasticum*, & reliqua huc spectantia, eáque vel rariora, vel ab aliis planè omissa, aut non satis accuratè tractata, vel ab heterodoxis contaminata; aut vulgaria quidem, sed circa quæ nonnisi singularia & sublimiora aliorum cogitatis proferentur.

13. Uti ergò apes videmus omnibus quidem insidere flosculis, utilia de singulis colligere, collecta in com-

mune alvearium referre, sic quilibet Socius suos primò fundos occupare, obire, excolere, codices diligentiùs evolvere, tabularia, forulos, cistas, fiscinas excutere, nihil intactum relinquere, sed profutura quæque etiam in speciem contempta ac minutiora undique congerere, & in commune Musæum ad usum præsentium, & documentum posterorum referre satagat, ita quidem, ut sibi porrigant invicem manus, & ad res collustrandas æqualiter omnes conspirent.

14. Favere autem hisce conatibus literariis maximè poterunt R.mi Antistites, si indices Diplomatum, Bullarum, Chartarum, Traditionum, Manuscriptorum, & aliorum monumentorum veterum, quæ in eorum chartulariis delitescunt, conficiendos procurent, eósque cum summariis, initio, subscriptione, monogrammate, sigillísque publicandos Academicis submittant. Nos brevì uberrimum annosæ vetustatis spicilegium nancisceremur, & tempore succedente *Artem diplomaticam Germaniæ*, Opus Ordini nostro proprium, nec minùs utile quàm honorificum, votísque Eruditorum certò responsurum, essemus conspecturi.

15. Quantam prætereà ab omni ætate apud Eruditos iniverint gratiam, qui magnorum Virorum Opera hinc inde dispersa, quæque successu temporis inventu difficillima evaserunt, colligere, ac redivivâ luce donare studuerunt, nemo est, qui nesciat. Utilissimum proinde studium laborémque impendent Socii, qui procurandis novis operum Virorum illustrium, puta *Bonifacii*, *Alcuini*, *Rabani Mauri*, *Wilhelmi Hirsaugiensis*, *Engelberti Admontensis*, *Adami Villici*, *Joannis Trithemii* &c. editionibus stipendia simul facerent, & Bibliopolas ad ejusmodi editiones suscipiendas solerter excitarent.

16. Adhæc cùm potissimi rerum Germanicarum Scriptores Historici sint Benedictini, horum æquè ac sua in patriam merita Sodales nostri egregiè collustrabunt, si peculiarem tam editorum, quàm ineditorum collectionem adornarent, & concatenato veluti seculorum nexu digestos, Notísque & Animadversionibus illustratos simul edendos procurarent. Quod opus eò alacriori animo adgrediendum, eóque majori studio perficiendum, quò propiùs ad Nos spectat, præcavendúmque est, ne exteri gloriam illam, quæ nobis propria est & hæreditaria, sibi vendicent.

17. Acta Societatis, quod attinet, hisce inserentur minuta quædam opuscula, nova & vetera, prout à Sociis communicata fuerint, aut secundùm materiæ connexionem, præmissóque Authoris cujusque opusculi nomine simul congesta typis successivè tradentur exscribenda sub tit: *Musæum Germano-Benedictinum*: vel „*Collationes Patrum Societatis literariæ Germano-Benedictinæ*. . . Dabitur verò opera, ut singulis saltem quatuor anni temporibus, aut prout Senatui opportuniùs visum fuerit, Tomulus unus in lucem prodeat.

18. Hæc verò servabitur in digerendis materiis œconomia. Primo semper loco comparebunt Initiatorum specimina; Tum dissertationes, observationes, schediasmata &c. Deinde addentur Scriptores Benedictini cum accurata recensione operum ab iis editorum. His denique subjicientur libri præstantiores noviter à quibuscunque Scriptoribus vulgati, & interdum quid curiosi aut insoliti contineant, indicabitur. Quod si quis fortè Collegarum è vivis excesserit, paucis beata ipsius analysis ad calcem insinuabitur, cum honorifica mentione eorum, quæ in Societatis & rei literariæ commodum præstiterit, quæ opuscula ediderit, quæ posthuma reliquerit, & alia memoratu digna.

19. Hac de causa, Membro ex Academia defuncto, *Director*, quamprimùm ejus ad eum perveniet notitia, aliquem ex Sociis requiret, ut ipsius *Vitam & Acta*, seu *Elogium historicum* eruditè brevitérque depingat. Continebit hæc descriptio præter pertinentia ad privatam viri vitam leviter tacta, maximè ejus generis res, quæ ad rem literariam augendam, virtutem instillandam, & alios excitandos faciunt: v. g. Singularia ingenii, ductúsque divini vestigia; infucatæ pietatis & doctrinæ exempla; Controversiarum defuncti cum eruditis momenta, aliorum de ipsius scriptis judicia, & his similia.

20. Ita descriptum defuncti elogium peritioribus quibusdam membris inspiciendum & examinandum submittet *Director*, ut si quæ habuerint, quæ addenda, emendanda, interpolanda, aut expungenda judicent, Authorem de hoc ipso faciant certiorem.

Post-

Postquàm hoc modo Censorum manus evaserit scriptio, inseretur proximo anni illius Actorum Tomulo, præfixâ defuncti, si haberi potest, icone æri incisâ, quò perenniùs in posterorum oculis versetur ejus memoria, indéque reliqui ad veræ gloriæ consecutionem sese peramplius sentiant inflammari. *Imagines* enim *tacentes sunt historiæ, quæ æri incisæ non procul ab æternitate conciliandâ abesse dicuntur.*

21. Cùm sæpè contingat, ut præmaturâ Virorum doctorum morte vel non absolvantur, vel non edantur eorum opera, sicque inter manus inceptas relicta subinde negligantur vel intercidant, aut etiam fuci ad horum pabula accedentes, non sibi facta mella deprædentur; huic malo ut præsens aptetur remedium, Academiæ Director omnem adhibebit curam, quâ defuncti supellectilem literariam, ejúsque posthuma ingenii monumenta tam perfecta, quàm affecta nanciscatur. Ea verò alteri membro velut laboris succedaneo revidenda, augenda, perficienda, & publici juris facienda committet.

§ 22. Quò autem hoc salubre institutum feliciùs faciliúsque procedat, consultum fuerit sancitâ lege cavere, ut si quod Societatis membrum diem suum obierit, non solùm ejus literaria supellex, sed etiam ipsius peculium, cederet in Societatis ærarium, ut inde defuncti effigies æri incidi, & posthuma ejus ingenii monumenta in lucem protrahi possent. Addi etiam posset, certa quædam pecuniæ sum̃a à defuncti cœnobio pendenda pro sufferendis oneribus, dum aliter prospiciatur.

23. In omnibus porrò scriptis Societatis nomine publicandis ab illiberali stylo, contentione, aut putido cavillandi genere abstinebunt Socii, sibíque cavebunt, ne tricas ferant scholasticas, aut sopitas de Religione controversias suscitent, vel politicas novitates, aut Principum prætensiones incautè tangant. Si quis tamen veritatis amore, justiore zelo, aut pro sua, vel Societatis & Ordinis defensione simile opus conscripserit, Actísque publicis recenseri petierit, consensus ei non erit denegandus, modò æquanimi moderamine utatur, nec aliunde funestior pertimescendus sit exitus.

CAPUT VII.

De Congressibus Academicis, aliísque rebus Societatem concernentibus.

§. I.

Congressus Academici duplicis erunt generis; alii *solemnes* singulis annis, aut quoties opus fuerit, in loco ubi *Præses* sedem fixit, autumnali tempore, sub ejus præsidio celebrandi. *Minùs solemnes* alii, seu *ordinarii*, quos *Director* ipse singulis septimanis aut mensibus cogere poterit. Ad hos verò convocabit tantùm Collegas eo in loco, ubi ipse degit, subsistentes, nisi tamen de rebus gravioris momenti instituenda sit consultatio, & major requiratur Senatorum numerus.

2. In iisdem præsidebit *Director*, & ordinariè tractabitur solùm de rebus literariis, aliísque levioris ponderis. Hic verò servabitur ordo. I. Literaria quædam dissertatio ab uno ex Sociis composita, aut Academiæ commendata prælegetur. Quodsi nulla præstò adesset, aliqua ex recens editis, ac fortè aliis invisa substituetur. Tum Secretarius vel Historiographus Epistolarum literarias novitates continentium relationem faciet. Deinde fiet consultatio de novis literariis, & menstruis relationibus. Denique erudito colloquio, aut Directoris oratione finietur consessus.

3. Ad solennes congressus invitabuntur duodecim viri, ac etiam duo Prælati Consultores, & ex Sociis aliqui meritis & doctrinâ insigniores, publicique consilii participes. Nemo tamen præter eos, qui in officio Academico, & in vicinia sunt, nisi expressè requiratur, comparere tenebitur. Quodsi quis impeditus fuerit, rationes suas & vices alteri procurandas committet, vel per literas exponet. Si verò jussus non compareat, gravi subsistente causâ, ei munus, quod gerit, abrogabitur.

4. In solennibus congressibus, primò omnium novis, si quæ adsunt, membris, locus cuique debitus adsignabitur. Tum verò post breve *Præsidis* alloquium, vel *Directoris* præfamen, *Secretarius* articulos è statutis sibi præviè designatos, & Catalogum Sociorum præleget. Consultabitur, an non in aliquibus Statuta sint sup-

plenda, vel novis suffulcienda? Consilia dehinc in medium proferentur de adhibendo irrepentibus abusibus, laborantibúsque rebus, & reliquis defectibus remedio; de augendo Collegarum numero; de Societatis splendore magis illustrando, de operibus communi studio elaborandis, & aliis occurrentibus negotiis.

5. Posthæc incipiendo à *Præside* cuilibet membro integrum fásque erit, quidquid habet, cupítque, ut votis Academicorum decidatur, proponere. Super singulis requiret *Director* singulorum decisum. Suffragia autem erunt aperta, nisi fortè præsentem aliquem tangat materia proposita; ubi tum ipse tantisper secedere debebit; vel occulta erunt vota; majoris verò partis partes erunt potiores.

6. Cùm nemo ex præsentibus quid ampliùs habet, quod proponi cupiat, deliberabitur eodem modo de postulatis, & materiis absentium per literas expositis, aliísque rebus ad statum Academiæ publicum pertinentibus. Atque, si ita visum fuerit, singulis super articulis suffragia *Præses* vel *Director* rogabit. Si majora præsentium adsunt, pro communi concluso habebitur, atque à *Secretario* in Recessûs formam redigetur, & ab omnibus præsentibus subscriptione firmabitur.

7. Prætereà in Congressibus ista erit habenda ratio, ut colloquia de iis potissimùm rebus misceantur, quarum particeps quis in ordine ad Societatis scopum fieri maximè desiderat. Tali enim ratione tum consilia oppidò salutaria audientur; tum variæ opiniones prolatæ innotescent; tum media expiscabuntur, quibus propositum liceat illustrare argumentum, ac ea fœnerari, quæ in progressu institutum nostrum secundent, magísque stabiliant.

8. In iis Conventibus præcavendæ sunt omninò & eliminandæ disputationes, quæstionésque umbratiles, in quibus non eruitur veritas, sed potiùs læditur charitas. Nam sæpiusculè in ejusmodi contentionibus crescunt rixæ, simultates, animorum diffidia, quódque damnabilius est, ingenium quandoque contra veritatem sumit arma, & ad eam subvertendam cuniculos & machinas omnes admovet; unde cavillosiores ac pervicaciores discedunt multi, doctior utique aut melior nemo.

9. Tractabitur autem maximè de tactis in hoc systemate rebus, & aliis ad bonarum artium cultum magis augendum facientibus. Quocircà quùm nostris in Cœnobiis reperiantur plures quandoque Viri egregio pollentes ingenio, qui de nullo tamen acerbiùs, quàm de bonorum librorum penuriâ & temporis angustiâ conqueruntur; utrique sanè infestissimo solidioribus literis incommodo, ut medeantur religiosorum collegiorum Præfecti, partes suas interponent Academici; idque præstabunt Antistites, si quidem obtrectatorum in nos declamationes cessare velint.

10. Cùm porrò nulla inter homines coaluerit unquam Societas Sacra, vel Civilis, aut Literaria, quæ communia ferre onera, communes facere sumptus non debeat, adeóque proventibus non indigeat; circa rem œconomicam, seu Fiscum sollicitos etiam quàm maximè in Congressibus esse convenit. Quâ autem ratione, quibúsve mediis publicum quoddam ejusmodi Ærarium, in hac rerum crisi posset conflari, difficile profectò esset consilio quodam absoluto definire. Modi enim, quibus id confici posset, dependent maximè à Prælatorum animo erecto, propensione, liberalitate &c.

11. Quia tamen consilia proponere omnibus licet, qui utcunque experiundo aliquid didicerunt, nostro in systemate rem facillimè confici hâc posse ratione credimus, si nempè Confœderati Antistites aliquod *Capitale*, ut vocant, simul contribuerent, ex quo *Typographeium* opportuno quodam in loco ita erigeretur, ut quidquid fortis ac emolumenti inde proveniret, in Societatis ærarium cederet. Sic fundum haberent Socii, in quo sibi ararent, occarent, fererent, & meterent.

12. Quidquid insuper ex libris Societatis nomine editis lucri obvenerit; quidquid ex Actis seu Ephemeridibus conflabitur æris; quidquid etiam à Prælatis, Mecænatibus, Sociis, aut aliis, quos honesta boni communis cogitatio tangit, largitum fuerit, id totum ærario Academico fideliter inferatur, ac ne sterilis in cista jaceat pecunia, fœnori detur. Alia tacemus media consultius in ipsis congressibus pleno ore proponenda.

13. Quod si fortè Principes, Episcopi, Abbates, aliíve Proceres, Opus quoddam à Sociis, factâ condignæ mercedis repromissione, elucubrandum

dum poscerent, vel in controversiis, rebúsque dubiis Academiæ judicium requirerent, *Director* omnibus Sociis idipsum proponet, & qui ingenii ac eruditionis suæ periculum eo in argumento facere voluerint, sua dabunt nomina, rémque inter se ita transigent, ut partitis laboribus, collatísque invicem symbolis opus perficiant; & quod inde proveniet commodum, præter constitutum cuique operario Minerval, ærario inferatur.

14. Quia verò præmiis invitare virtutem convenit, in singulis solennibus Academiæ Comitiis, *Præses* vel *Director* constituto quodam honorario, seu agonis literarii præmio, duo Themata, unum ex sacra, alterum ex civili Historia, vel ex Jure publico, digna in quibus evolvendis docti viri desudent, & ex quorum enucleatione in publicum aliqua redundare queat utilitas, omnibus & singulis Academiæ membris proponet certatim elaboranda, ita ut qui rem meliùs confecerit, laureolam præmiúmque reportet.

15. Hujus rei gratiâ *Director* absentibus statim nuntiabit, circa quid versentur Themata proposita; Quilibet verò Socius illicò indicabit, quodnam ex illis sibi seligat elucubrandum, ac ei argumento ita deinceps incumbet, ut illud intra tempus præfixum diducat, scriptóque ad prælum parato comprehendat, & *Directori* submittat. Transmissa autem *Director* tecto singulorum nomine cum Censoribus Academicis communicabit, rogabítque eorum desuper suffragia, *quodnam ex omnibus præferri reliquis mereatur*; & præmium illi cedet, cui per majora fuerit adjudicatum.

16. Ut cuique etiam sese in literariis exercendi occasio facilitásque præbeatur, in singulis generalibus Comitiis certa quædam levioris momenti argumenta Sociis præscribentur pro lubitu elaboranda. Ea verò postquàm fuerint completa, mittentur *Directori*, ut eorum prælectione in ordinariis congressibus factâ, si probata sint, & publicâ luce digna, Ephemeridibus inserantur, præfixo ubique honorifico Auctoris titulo.

17. Peractis omnibus PRÆSES postremò publicè declarabit, quinam Sociorum de propositis Thematibus omnium optimè egerint, quinam aliis palmam reddiderint dubiam &c. Auctoribus verò si præsentes ii sint, de hoc gratulabitur, jubebítque *Secretarium*, ut eam, quæ in utroque themate pro omnium limatissima fuit habita, opellam publicè prælegat. Quo finito hisce duobus distribuentur agonis literarii præmia, quæ in aliquo numismate, mnemosyno, vel alio simili honorario consistent.

18. Qui præmia retulerint, nova duo themata ad inquirendum & elaborandum Academicis constituent; atque pro illo anno denominabuntur *Academiæ Promotores*. Quem in finem Commendatitias, seu patentes literas à *Præside*, *Directore* & *Secretario* subscriptas, tribúsque sigillis munitas accipient, hísque instructi iter literarium ad Ordinis nostri monasteria per provincias sibi designatas instituent, cunctáque memoranda ad Societatis scopum facientia curatè in pugillares referent, atque liberius otium nacti ita digerent, ut Actis inseri possint.

19. Denique Comitiorum Recessum, Decisa, Statuta, & alia Conclusa aut decreta describi, subscribi, & sigillo Academiæ muniri, ac *Directori* singula in custodiam extradi jubebit *Præses*; Tum verò expeditis omnibus, singulos admonebit, ut concorditer ac fraternè inter se agant; Societatis decus & splendorem ubique propagare studeant, disciplinas meliores integrè ac sanctè colant; Honorandæ exornandæque Matri Religioni Benedictinæ nervos omnes & curas intendant; Non ad quæstum vel inanem gloriam, sed ad commune Societatis bonum studia laborésque suos unicè dirigant; ita quidem, ut honor Dei, Ecclesiæ utilitas, Ordinis splendor, reíque literariæ incrementum, atque boni publici exinde resultans commodum, omnium actionum scopus sit & cynosura unica. „

Hactenus Systema; cujus quidem adornandi curam dum mihi præsumptam insinuo, absit ut præstiti officii partes inconsultâ jactatione altiùs extollere, aut res magnas à me profiteri sustineam; Novi meo memet metiri modulo, nec eo audaciæ progrediar unquam, ut Majoribus leges figere, aut sapientiores docere mihi præsumam. Muneris nostri est inchoare & informare opus, non ad summam absolutámque perfectionem perducere. Commonstramus Sodalibus nostris certum finem, quò tendere, tutum iter, quod ingredi, asylum, quò se recipere inposterùm possint, quot-

quotquot Musarum amœniorum amore capti, sacris ipsarum interesse cum aliquo fructu voluerint. Si quis nostra hæc consilia pronis auribus non admiserit, *vates officium fecit, si monuit.* (p) Quia verò, ut Polybius ait, (q) *Si tollas ex historia, quare, quomodo, quo fine, quidque fuerit actum, & quem convenientem exitum res gesta habuerit, quod superest, illius commissio mera est, non autem opus ad erudiendum Lectorem comparatum,* libet nunc etiam ipsas ab origine causas, *& tanti seriem, si fas, evolvere facti.*

Suscepti consilii rationes.

Et suscepti quidem consilii ratio primaria fuit, *accuratior & auctior hujus*, quod sistimus, *Operis editio.* Cùm enim ipsum Authoris manuscriptum ad æquitatis trutinam pensiùs revocâssem, & inventum esset minus habens; Me verò ac neminem unum *solum* tanto operi ex æquo perficiendo aut elimando suffecturum prudens arbitrarer, alios peritiores ejusdem calybis fabros in consortium adsciscendos duxi, qui suas mecum symbolas conferrent, atque illustrandæ peramplius & augendæ Rei Literariæ Benedictinæ stipendia simul facerent. Collatis itaque consiliis cum egregiis quibusdam Viris prima mihi cura fuit explorare, quid super ejusmodi instituto ipsi judicarent, & quem fructum inde sperarent. Et nulli quidem dubium fuit, quin ejusmodi sodalitium magnam Reipublicæ literariæ utilitatem, & Ordini gloriam, ac patriæ decus afferre queat. Sed quemadmodùm de instituti præstantia & utilitate cordatus nemo dubitaverit unquam, ita de illius formandi modo tam dispares fuêre sententiæ, ut *has non sani esse hominis, non sanus juret Orestes.* Tametsi verò ex ipsa animorum fluctuatione, aliísque causis satis prospicerem, quam duram adirem provinciam, rémque exitu difficilem adgrederer, non illam tamen intentandam credidi. Comunicato igitur consilio cum clarissimo P. FROBENIO FORSTER, Sant-Emeramensis Ratisbonæ Monasterii Priore dignissimo (*qui quamdam ejusmodi Sodalitii apud Bavaros formandi ideam sibi jam formaverat*) inter nos primùm illud convenit, ut suam quisque conferret opem & operam, ad eliciendos Sodalium Fautorúmque animos. Missis itaque huc & illuc literis, illicò eos interpellare placuit, quos inter hujus Sodalitii primipilos esse volueramus. Quid autem unus & alter responsi dederit, quídve consilii suggesserit, grato animi sensu commemorare fortean non erit injucundum, nec inutile.

Consultorum ea de re sententiæ.

Cœlestini Leuthner suffragium.

Primus sese offert Cl. P. *Cœlestinus Leuthner* Wessofontanus Congr. Bavaricæ eo tempore Secretarius, Vir eruditione & scriptis per orbem literatum celebris, qui ad provehenda illius instituti exordia per me provocatus, hæc inter alia rescribebat die 3. Januarii anno 1752. „ Quàm „ inexspectatæ, tam jucundæ fuerunt „ literæ, quas humanitas tua V. C. „ ad me dandas dictavit; Vidi enim „ novum exoriri Literaturæ Benedi- „ ctinæ Atlantem, qui sacri Ordinis „ gloriam in prosequendis Clar. P. „ Magnoaldi p. m. cœptis non suis „ unius humeris fulcire contentus sit, „ sed ad magis illustrandas res nostras „ *Societatem* quoque *Literariam* coge- „ re gestiat. Hoc votum, quod præ- „ stantissimis Viris *Bernardo Pezio, Fe-* „ *lici Eggero, Marquardo Hergott,* „ *Magnoaldo Ziegelbauer, Anselmo* „ *Desingio,* ac novissimè *Frobenio For-* „ *stero insedit,* mihi quoque dudum „ pulsabat animum. Verùm illud „ semper desiderabam, quod Martia- „ lis: *Da Mæcenates; non deerunt* „ *Marce Marones!* Parnassus Boïcus „ per octodecim & plures Dissertatio- „ nes ab eruditissimis Viris continua- „ tus denique corruit. Cur? *Ex defe-* „ *ctu publicæ* authoritatis, ut *Desin-* „ *gius* scribit in enarratione doctarum „ Societatum.

„ Alterutrum ejusmodi *Societati Be-* „ *nedictinæ* necessarium, salvis alio- „ rum judiciis, arbitror: præprimis „ tutelam magni cujusdam *Principis,* „ qui sortem tali collegio munificè sta- „ tueret, ex cujus annuo censu ne- „ cessaria in rem pararentur subsidia, „ libri nempe, Ephemerides, comer- „ cii facilitas, aliáque ejusmodi; vel „ certè *divitem Bibliopolam,* qui suis „ expensis opera Sociorum vulgaret. „ Quantum ad hoc attinet, *D. Mar-* „ *tinus Veithius* certè non foret diffi- „ cilis, imò & avidus, si viderit Ma- „ gnoaldinum Opus promptos inve- „ nire emptores. Fortè aliis etiam „ Bibliopolis orexis cieretur, ut ope- „ ras in hanc rem suas sponte offer- „ rent.

„ Quantum verò ad primum, Prin- „ ceps secularis vix reperietur: me- „ tuo, ut Episcopus. Sacri Ordinis „ nostri quispiam fortè possit & velit, „ maximè si inter suos etiam vel Du- ces

(p) Sadi Arabis Philosophi effatum.
(q) Polybius libr. 3. pag. m. 186.

„ ces vel Socios futuros haberet: quales viderentur Cel.mi Principes & Abbates, *Campidonensis*, *Fuldensis*, *S. Blasii*, *Sant-Emmeramensis &c.* Quid optabilius vel accomodatius foret Typographeo Campidonensi? Verùm hæc inter pia desideria relinquentur, nisi ipsorummet aliquis ultrò ad rem pulcherrimam fulciendam incendatur. Quid verò? Fortassè nec ipsa Sodalium opera sterilis esset futura, si non singulares tantùm unius Ordinis res, sed publicas etiam ac pluribus communes ederent... Coalescentis Societatis membra si comperero ea quædam esse, quæ genium meum noverint, ut *Frobenius Forsterus*, & *Anselmus Desingius*, salvâ hac meâ apud Thaumaturgam Vilgertshovensem solitudine promptissimè serviam legendo, inquirendo, scribendo, communicando, quantum per Superiores licuerit, summóque ducam honori meis TE obsequiis mihi devincire, cui manum, operam, animum lubens consecro, utque pretiosâ amicitiâ tuâ ac benevolentiâ semper me dignêre omni contentione obsecro.„ Hæc eximiæ Vir prudentiæ & eruditionis.

Benedicti Buecheri sententia. Pari humanitate & animi moderatione *Benedictus Buecher* in Universitate Salisburgensi Ss. Theol. Doctor & Aulæ Theologus, per me, nullâ licèt præparatione factâ, interpellatus, suam hac super re expressit sententiam: *Quem dudum*, inquit, *ex fama novi Virum clarissimum ... is jam non interpellare me ignotus potest; quin potiùs de suaviore mihi amicitia & arctiore, ex cœpto literarum commercio, necessitudine mihi summoperè gratulor. Tibi verò Vir Erud. ut labores tuos pro gloria sacri Ordinis nostri feliciter susceptos fortiter generoséque perficias, iterum iterúmque commendo.* Est autem, quod & ampliùs me solatur, quòd scilicet non solus (qui utique præstare id posses) sed unà cum membris *integræ Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ* huic operi (*Historiæ Rei Lit. O. S. B.* insudare constituas, modestè & laudabiliter sentiens, *plus oculos videre quàm oculum.* Societati huic ut Nomen dem meum, Tuo Sodaliúmque tuorum nomine me compellas, plura hac de re mecum collaturus, ubi Vobis de mente mea & propensione ad id genus instituti constiterit. Ad quod respondeo I. *Societates ejusmodi Literarias jam nunc & Orbi literato & ipsi Romæ familiares me non posse non immensum æstimare, dummodo, quod ipsum vestra jamjam modestia probat, ex parvis initiis res magnæ crescant.* II. *Istiusmodi initiis, quæ mihi magna jam sunt incrementa, suppetias dare, si ex me pendeat, jubere TE volo, non petere; Benedictinus non sim, si pro re Benedictina, quoad potero, non laborem.* III. *Quod autem & nomen meum Albo vestro consignandum poscatis, parcite, si dicam quòd per hoc nimium vos mihi humiles esse probetis. Viros conquirite eruditione vestrâ dignos: me curta domi supellex, & nimia, quam de Societate vestra concepi, æstimatio, prohibent. Servum ceteroquin ad obsequia tum fraterna, cùm literaria, si quid Juvavii ego possim, habebitis semper & cultorem vobis toto corde devinctissimum.* „

Desingii Votum. Consilium quoque meum cùm aperuissem Clariss. P. *Anselmo Desingio* Viro amicissimo, haud ita ille proposito blandiri visus est, quin unà simul me de illius perficiendi difficultate sapienter admoneret: *De Societate*, inquit, *Germano-Benedictina Literaria, quam meditaris, laudo studium tuum & voluntatem.* Quàm verò tenuis mihi „ ejusmodi in rem spes superet, *Frobenius* noster TE docebit. Nec moles me terret, quemadmodùm alios, quos ais, sed experientia. Viginti ampliùs anni sunt, ex quo eandem cogitationem nec solus mecum, sed cum Prælatis verso, nullâ hactenus firmâ spe... Neque Tibi dissimulo, omnia ea, quæ tua mihi de his epistola loquitur, necquicquam profutura videri ad rem saltem cum honore inchoandam. Quocirca nisi certiora mihi auguria nuntiaveris, sine fuco pronuntio, neminem me invitaturum: præcipuè cum ignorem ad quid, qualésve epulas invitem... Hæc tamen non ut animum dimittas expono, sed quò intelligas candorem meum. Placet enim vehementer honestissimus conatus tuus, atque opto, ut felix ex æquo respondeat eventus. Priùs verò quàm de hoc spem concipiam, ex TE flagito, utì ineundæ ejusmodi Societatis schema conficias, & Sodalium Fautorúmque animos explores...

P. Udalrici Weis rescriptum. Æquo ferè modo mecum agebat P. *Udalricus Weiß* Ursinensis in Suevia Cœnobii studiorum Moderator, qui in suis ad me literis 26. Januarii 1752. datis in hæc verba prorumpebat: *De ineunda Societate Literario-Bene-*

Benedictina consilium sententiámque requiris meam: Ego verò è contrario jure à TE contendere mihi videor, ut quæ sit ineundæ ejusmodi Societatis norma, quæ ratio, quis scopus, qui auspices, Socii &c. priùs me doceas. Horum ex notitia merito mea suspendi consilia autumo... Cetera quæ verbosè ingerebat, neglectu potiùs, quàm relatu digna sunt. *Ex ungue leonem.*

Marquardi Hergotti suffragium.

Moderatiùs suam explicabat mentem Clariss. ac Excellentiss. D. MARQUARDUS HERGOTT, S. Blasii in nigra sylva Monachus, & Præpositus in Crozinga, S. C. M. Consiliarius, & Historiographus doctis æquè ac operosis scriptis in publicum datis nominatissimus, qui per me in sodalitii nostri chorum invitatus ita rescribebat: „Lætor sanè, TE Virorum optime! in animum induxisse, Societatem literariam Germano-Benedictinam instituendi. Quis enim est literarum amantium Benedictinorum, qui non probet, non laudet consilium hoc Tuum, quod cum honestate, decore ac commodo sacri Ordinis nostri est conjunctissimum? . . . Verùm cùm in hac tractatione spes boni eventûs futuri in benevolentia & opibus Celsiss. Principum ac DD. Abbatum Ordinis nostri unicè sit reposita, fidâ TIBI mente suadeo, ut DD. Abbatibus & singillatim & enucleatè exponas, quænam per Germaniæ provincias dispersa Monasteria in Societatem, quam meditaris, coalescere cogitent, tum verò, quæ sit illius instituendæ forma, quid Abbates, quid socii conferre debeant &c... Illa porrò, quæ hanc in rem dices, si auctoritate Eminentiss. Cardinalis QUIRINI Ordinis nostri syderis eximii, fulcita ac literis encyclicis commendata fuerint, spero fore, ut DD. Abbates vel Concilium convocent, vel ipsi de tuo Instituto per literas colloquantur, hácque ratione faciliùs ac citiùs in Societatem coëant. . . Ego sanè multis licèt negotiis impeditus & viribus fractus, illud tamen gratâ mente profiteor, me ultimum in inclyta ejusmodi societate locum libenter occupaturum, ac unacum meis Sodalibus San-Blasianis (*qui me multo doctiores sunt*) donec vixero, viribus omnibus & consiliis collaboraturum, ut in nostra præsertim Congregatione San-Blasiana literarum studia floreant, & Deo benè fortunante nova capiant incrementa. Aperui me: Tu jam desiderium Tuum, quod promovendæ Rei Literariæ, mei causâ in isthac provincia nostra injecisti, pone, quæso, vel saltem minue, & vale.

Veremundi Gufslii consiliũ.

Hæc ille sapienter omninò & appositè. Neque verò minùs sapida sunt, quæ Clariss. Vir P. *Veremundus Gufl* Priflingensis SS. Canonum in communi Congregationis Bavaricæ studio *Rotæ* Professor, editis pluribus ingenii monumentis celeberrimus suggerebat consilia his verbis: „Societatem Literario-Benedictinam quod attinet, Virorum Clariss. *Desingii* & *Frobenii* sensibus pridem intellectis, quos ille ad finem Octobris, iste in Novembri anno 1751. mihi significaverant, eò inclinabat mens, ut ante omnia præliminaria quædam capita statuantur, quibus & finis & usus Societatis figatur certus, atque maximè usus ille, qui in cujusque membri utilitatem redundet. Id verò, si me non fallat opinio, vix aptiùs in quoquam alio constitui posse videtur, ac *in fideli communione bonorum*, i. e. subsidiorum ad cujusque institutum literarium aut opus pertinentium. Quis autem fidelem speret inter membra communionem, si ipsi Socii affectu & studio veluti cœlo toto inter sese divulsi elongatíque sunt? Quis amico fœdere & sincero vinculo consociabit eos, quorum ille veterem mundum, iste novam incolit Utopiam? Quod unus condit, alter evertit? Hoc erit ignis & aquæ consortium. Coadunanda itaque Societatis membra fini ejusdem apprimè accomodata esse debere, ego quidem censeo. Me nulla vexat gloriolæ cupido, sed trahit sincerus amor veri & boni publici. Hic sensus animi mei est, à Tuo, uti mihi persuadeo, minimè alienus. Sed nec aliis præripio sententiam.„

Pezii & Kropfii Mellicensium vota.

Addere his libet, quæ Clariss. P. *Martinus Kropfius* Mellicensis in Austria Bibliothecarius rescribebat: „Ego, *inquit*, & P. *Hieronymus* noster summoperè tuum de instituenda Societate Literaria Germano-Benedictina consilium approbamus. Profectò si per me staret, omnem moverem lapidem, ut hoc Eruditorum Benedictinorum Soda-

„litium

„ litium protinùs erigeretur. Quamquam vehementer dubito, quin omni ex parte ad propositum venias; sunt enim difficultates, non tuâ quidem culpâ, obstantes haud leves, quæ nisi removeantur, frustra TE esse puto. Quæ verò istæ remoræ, neque si possem, palàm scribere vellem. Sapienti pauca.„

* *Velle suum cuique est. Fratrum hinc discordia; ut inter Fratres conveniat, nil nisi velle deest.*

Bonifacii Riedelii monita.

Paulò aliter suam mentem explicabat R. P. *Bonifacius Riedl* Benedicto-Burani in Bavaria Monasterii Bibliothecæ Præfectus: *Societatem*, infit, *Literariam Germano-Benedictinam quod spectat, medullam tangis votorum meorum. R.mo Abbati meo consilium boc vestrum vehementer probari non dubiis deprehendi indiciis.* Vide „quæso! quàm largè conatibus nostris „vel ipsum cœlum (*nisi planè mendax „augur sum*) faveat. Augustam pro„ximis diebus adveniet cum Abbate „meo R.mus D. BEDA Præsul Wesso„fontanus Congregationis nostræ Præ„ses Generalis. Optatius certè nihil „contingere ad propositum tuum po„terit. Habebis Viros canâ prudentiâ „præditos, scientiarúmque amatores „spectatissimos; Cum his negotium „transigas suadeo. Multum ad rem „promovendam juverit, si eisdem, quâ „formâ, quibus legibus, quo fine, no„va Societas instituenda sit, quos de„mùm jam in castris comilitones nu„meres, ampliter exposueris... Atque „sic existimes velim, omne quidquid „in me est virium ac operæ, tuis com„modis, obsequiis, & Reip. lit. bono „esse consecratum.„

Abbatum placita.

Communicato similiter cum aliis pluribus consilio, quùm omnes ferè nostro proposito suum adderent calculum, visum etiam fuit rem ipsam Abbatibus proponere, ut imbelles conatus nostros suis auspiciis feliciores redderent. Verebar enim fore ut ægrè ferrent ipsis inconsultis tantæ molis structuram à me præsumi, qui privatus essem Monachus, nullâ authoritate, nullis mediis suffultus. Crisi verò, invidiæ & odio inprimis obnoxium me sentiebam fore apud eos, qui omnes bonas artes & disciplinas in cœnobiis extinctas toto exoptant pectore. Ratus igitur illos præ aliis sollicitandos esse Antistites, quos dixeram Musis favere, & posse ad instituti rationes plurimùm conferre, laudatos RR.mos DD. *Bedam* Wessofontanum, & *Leonardum* Benedicto-Buranum Augustæ in S. Udalrici Monasterio datâ opportunitate conveni, eísque propositi rationes paucis exposui, ac illius Auspices & Promotores ut se præberent, supplex intercessi. Et ubi quidem ipsis nostra non improbari consilia comperi, erectiori animo alios plures excitandos duxi. Datis igitur Ratisbonam ad *Frobenium* nostrum literis prolixiùs eum rogabam, ut Celsissimo Principi suo negotium proponeret, & Præsidis officium eidem deferret. Totus ille ut erat juvandis conatibus nostris intentus, nullum prætermisit officii genus, quod è re nostra esse intelligeret. Ita verò ad meas rescribebat: *Exposui Celsissimo meo propositum tuum, qui illud pergratum habuit, optátque, ut felicem sortiatur eventum. Præsidis tamen munus in se suscipere recusat, donec qui Sodales coïerint, quibúsque legibus stabilienda sit Societas, eidem innotuerit.* Vereor, ne idem „ab aliis quoq; Abbatibus feramus re„sponsum. Ii certè, quos ad chorum „nostrum invitavi, priusquàm eidem „se jungere velint, quæ Societatis le„ges, quæ intentio, quis scopus, quæ „utilitas &c. edoceri cupiunt. Homi„nes isti, ut facilè ipsemet judicabis, „debitâ Societatis Literariæ ideâ de„stituuntur; hinc moras nectunt, flu„ctuant, metuunt, nec minùs hærent „attoniti, quàm ad lucem vesperti„liones. Optimum igitur factu esse „existimo, si iis, qui posthac invitan„di sunt, systema quoddam hujus So„cietatis proponatur, & quid Socii „possint, quid solus non possit &c. „breviter declaretur. Tuas igitur „Vir Clar. inprimis mihi de consti„tuenda Societatis forma cogitatio„nes ut comunices obsecro, quas ego „deinde ad alios transferam. *Quæso TE etiam & obtestor, ad Emin. Cardinalem* QUIRINUM *scribere ne moreris, cui si intentionem nostram scitè declaraveris, illéque, ut minimè dubito, laudaverit, non parùm id alacritatis conciliabit iis, qui ad nostras exhortationes tardi sunt & inertes.* „ Ita vir amicissimus, cujus quidem hortatu & aliorum efflagitatione eò me adduci passus sum, ut instituendæ istiusmodi Societatis Literariæ Systema adornarem, & onus, quod porto ærumnæ instar, humeris meis imponi sinerem. Priùs verò quàm in publicum mitteretur, illud ad censuram submisi primùm laudato *Frobenio*, tum *Desingio*, &

Frobenii relata & consilia.

Em. Cardinalis Quirini epistola.

& quibusdam aliis Collegis nostris; Atque interea exaratis ad Eminentiss. Cardinalem QUIRINUM literis, eum submissâ, quâ par est, animi reverentiâ supplex rogabam, ut suam de hoc fœdere literario mentem explicare, ac si probaret Institutum, illius etiam *Protectionem* in se recipere dignaretur. Quanto ille, pro incomparabili suâ in Literas & Literatos proclivitate, exultaverit gaudio, quàm grato conatus nostros exceperit animo, magnificè aperuit Italicâ quâdam epistola ad me Brixiâ 27. Maji A. 1752. datâ hoc tenore:

„Il foglio di V.P. M. R. in data 7. Aprile mi ha recata una distinta consolazione per essermi servito di prova della memoria, ch'ella conserva di me, quando dubitavo non poco di essere stato dalla medesima cancellato. Mi si è accresciuta l'istessa consolazione per avermi espresse quel suo foglio le belle applicazioni, nelle quali si trova presentemente impegnata. La Continuazione della storia cominciata dal P. *Ziegelbauer* sarà utilissima all' ordine monastico, anzi alla Republica letteraria tutta, della quale verrà à rendersi una parte conspicua la Società, ch'ella ha divisato di eriggere, se non che il titulo di *Protettore*, di cui vuole onorare la mia persona, è di granlunga superiore a me stesso, è pero nel riceverlo mi professo diesser riempito di onore. Altretanto giustamente sarà conferito il titolo di *Presidente* a Msgr. l' Abbate e Principe di S. Emmeramo, a cui nella prima occasione, che averò di scrivere, esprimerò il mio contento per il conto, che veggio farsi con tal destinzione de suoi meriti e talenti. „ Hæc Eminentissimus, penè infra purpuræ suæ dignitatem officiosus; memorabili sanè exemplo, argumentóque potentissimo illos confundere, qui *olido consueti vivere cœno, à Musis & gratiis abesse, optimáque consilia spernere dignoscuntur.*

Tetricus rerum Status.

Etsi verò magnum intelligénsque summi hujus Viri judicium tanti facerem, ut minùs aliena pertimescerem; cùm tamen non omnia tuta sartáque ex hoc Italico præsidio rebus nostris sperare & polliceri auderem, alios etiam Germanos paulo magis suprà vulgus sapientes excitavi, qui ad urgendum opus enixè mecum contenderent. Sed quemadmodum illi, qui Apum examina quærunt, incauti subinde in Fucos & Vespas incidunt, ita planè (*quid enim dissimulem*) mihi contigisse fateor. Et tales quidem tùm *Augustæ*, cùm alibi velut sorices sese prodidêre nonnulli Misosophi, & invidi, qui non tantùm propositi mei rationes, ceu *turbo nascentes rosas*, sufflaminare, sed etiam ipsum, quem præsentem sistimus, partum in ipso penè ortu supprimere, méque molestiarum, & expensarum cumulo à cœptis revellere moliti sunt. Quâ de re apud *Frobenium nostrum* conquestus, has ab eo eliciebam consolatorias: *Laudare satis nequeo Tuam pro gloriâ & decore sacri Ordinis nostri industriam studiúmque indefessum; Condoleo tibi cordintimè, quòd modicam inde reportes gratitudinem, sed potiùs odium & ingratias ab iis referas, quorum honori & gloriæ militas. Stupenda sanè res est, quòd viri egregii vilipendantur ab animalibus, quæ otiosa saginantur de pinguedine terræ benedictæ. Sed constans esto, & persevera Vir præstantissime! atque mercedem exspecta meliorem. Nihil quippe natura citò magnum fieri voluit, sed pulcherrimo cuique operi difficultatem proposuit, quæ labore, constantiâ, fortitudine & industriâ vincetur. Quod perennare debet, difficiles habet non tantùm partus, sed etiam parturitiones.* Macte igitur!

Frobenii incitamenta.

Durato, & rebus Temet servato secundis:
Fervidus osores vindicis ardor edet.

Hæc ille, Parastata noster conjunctissimus. Inde verò per me iterum provocatus, ut quid de Systemate nostro sentiret, quidve in eo emendandum, supplendum, omittendum, vel addendum judicaret, candidè exponeret, ita rescribebat: *Systema Societatis Literariæ Germano-Benedictinæ, quod confecisti, summâ voluptate lego, relegóque, Deúmque precor, ut Superiores excitet, qui optimæ huic rei collaborent omnibus viribus. Quantam non inde auguror S. Ordinis nostri felicitatem & gloriam! Tradidi illud nitidè describendum, exinde autographum tuum ad TE iterùm redibit. Sæpiùs verò descriptum Sociis illis, qui jamjam Cœtui nostro sese dediderunt, aliísque eidem aggregandis communicabo; nec ullus dubito, quin exspectationi omnium quàm cumulatissimè sit satisfacturum...* Ita Vir doctus. Atqui adprobâsse omnino sese illud eruditis, & benè sentientibus, multis ex rebus ac præsertim ex honorificis, quæ tulerunt de eo, testimoniis non obscurè posthac colligere mihi licuit. Unum alterúmve hic adponere volupe

& de Systemate judicium.

lupe est, ut de veritate magis constet. Ita enim Vir quidam egregius suam desuper his verbis efferebat sententiam : *Totius Sodalitii Academici compages tuo in systemate adeo scitè & providè conserta est, ut qui eam convellere vellet, communi hominum judicio se defectum, aut vitioso affectu infectum proderet. Quid verò magnorum ingeniorum seculi nostri eruditione, perspicacitate, industriâ dignius, quid Reipublicæ literariæ utilius, quid Ordini vestro gloriosius, quàm consilium hoc perficere? Agesis igitur* Vir C. R. *hoc opus tuum in lucem emitte, ut præstantioribus è vestra familia viris, ac iis maximè, quibus rei literariæ clavum torquere Numen concessit, aditum aliquem patefaciat, ansam præbeat, viam sternat, vel saltem ardorem ingerat, ad tantum facinus ineundum atque exequendum...*

Aliorum testimonia,

& incentiva.

Erigebat me alius ex eo, quòd magni cujusque instituti radix licèt existat amara, fructus tamen ejus aliquando dulces forent: *Et quamvis,* inquiebat, *stadium, quod nunc decurris, sub sua initia sit molestum, dies tamen molliet, & scopus, qui tibi in oculis est, bonum nempe publicum, Ordinis decus, & scientiarum incrementum. Illuc animum retorque, & cogitationes tuas omnes dirige; cætera eo habe loco, quo tempestates aut ventos; Et quò hæc tempora Tibi difficiliora sunt, eò plura Tibi ad pervadenda omnia, si ita ferat casus, parare debes adjumenta, ut minore animi molestiâ illa perferas, quæ tui syderis hominibus malignitas minari videtur. Jacta fidenter cogitatus tuos in Em. S. R. E. Cardinalem* QUIRINUM *Musarum Statorem præstantissimum; sponsor ego Tibi sum de optimo successu, si eâ, quâ cœpisti, constanter pergas virtutis & modestiæ viâ; nam vim temperatam Dii quoque provehunt...*

Negotiū Em. Card. Quirino comendatur.

His aliisque stimulis, in eâ, quâ tum versabar rerum crisi, incitatus, licèt pares animo non responderent vires, *fessáq; post primos hærerent viscera partus,* rem tamen omnem auspiciis altefati Em. Purpurati feliciùs perficiendam ratus, Systema, quod descripseram, sublimiori ejus sapientiæ & censuræ submittebam, impensiùs rogans, ut, si quidem suum illi adderet calculum, RR.mos Germaniæ Abbates, pro eâ, quâ pollet efficaciori suadâ & auctoritate, ad id genus instituti solertiùs provehendum excitare ac pellicere dignaretur. Priùs verò quàm ab Eminentissimo responsum elicerem, inexspectatæ mihi reddebantur literæ Celsissimi Principis San-Emmeramensis die 29. Junii signatæ, quibus inter alia hæc nunciabat : *Accepi literas ab Em. Quirino* 8. *Junii scriptas, quibus mihi significavit,* R. P. Oliverii Legipontii propositum sibi plurimùm probari. *Ego cùm de isto proposito* (erigendæ Societatis Literariæ) *nihil mihi adhuc innotuisset* (primùm enim folia hâc de re scripta recepi die 24. Junii) *reposui & mihi plurimùm probari : putabam agi de Historiâ literariâ* P. Ziegelbaueri. *Sed cùm novas ab Eminentissimo* 15. *Junii scriptas accepissem* (in quibus tamen nullam ampliùs mentionem facit de hoc proposito) *respondi,* R. P. Legipontii *consilium & desiderium placere quidem, sed media non sufficere...*

Biduo postquàm has exceperam symbolas, Augustâ Ratisbonam emigrabam, pedem ad tempus in S. Jacobi celeberrimo Scotorum monasterio fixurus, eo quidem fine, ut edendo *Monastico Scotico,* quod R. P. *Marianus Brockie* loci Prior tùm prælo parabat, operas curásque commodarem. Vix illuc adpuleram, quùm reddita mihi est Eminentissimi Epistola hujus tenoris : *Ricevo con la sua lettera segnata V. Kal. Jul. lo scritto che ha per titolo:* Systema instituendæ Soc. lit. Germano-Benedictinæ. . . *ed avendolo subitamente letto, assai mi è piacciuto. Giacche Poi V. P. si trova presentemente stabilita in Ratisbona, e che però avrà tutt' il commodo di conferire con Msgr. l' Abbate e Prencipe di S. Emmeramo, voglio credere, che per l' effecuzione del suo utile & nobile progetto sapra prendere le più convenienti risoluzioni, alle quali sarò io pronto e dar tutta la mano, come scrivo in quest' istesso giorno al medesimo Prelato.*

Ejus responsio 13. Julii.

Pergratas hasce literas novi favoris & illicii bajulas cùm perlegissem, non parùm inde erectus, illicò easdem Celsissimo Principi San-Emmeramensi relegendas exhibebam. Atque is quidem pro eximio suo in Em. Card. QUIRINUM studio gratissimas illas habebat; totus tamen ex *Rothfischeri* lapsu attritus, & occultis susurronū sibilis in transversum actus, talia mihi dabat responsa, è quibus boni sperandum nihil esse, desperanda omnia conjiciebam. Malum auxit infelix libellus, quo fugæ suæ motiva enarrat monasterii illius de-

Quid Ratisbonæ actitatū.

sertor *Rothfischerus*. Viderat in eo Princeps promitti relationem quamdam de Lojoliticis Germaniæ scholis, cúmque eo tempore *Methodum Studiorum tùm humaniorum, cùm severiorum, prout ea deinceps in Gymnasiis, & Universitatibus Catholicis per Germaniam majori cum fructu tradenda Superiorum nutu præscribuntur*, typis Zunckelianis exscribi curâssem; hæc folia tam malè habuit Princeps, ut Ecclesiæ & Principatûs sui excidium inde metueret. Omnia hinc ipsi suspecta, in omni scirpo nodus. Tædet alia aliunde mihi Ratisbonæ conflata referre incommoda, quorum vel meminisse stoïcam quoque bilem moveat.

De alio loco & Mæcenate consilium.

Ne igitur tantæ molis structuræ fundamentum arenæ imponerem, de aliâ mihi Petrâ magis solidâ prospiciendum duxi, atque statim animo occurrebat *Celsissimus Princeps Campidonensis*, in quem jam primùm Collegarum suffragia collimaverant, cuíque ego uni maluissem, quàm quantævis aliorum Abbatum frequentiæ nostra probari consilia. Exaratis itaque ad Em. Card. *Protectorem* literis, supplex ejus hâc de re efflagitabam suffragium; quod ille his explicabat verbis: *Quando credevo di ricevere da lei qualche notizia, che mi recasse piacere circa l' incaminamento dell' idea Societatis Literariæ, la quale si compiacque di communicarmi, raccolgo dalla sua lettera non essersi per anche posta la prima pietra, anzi ne pur essersi da lei fissato il luogo, ove accudire all' erezione della gran fabrica. Non posso se non approvare il tentativo, che ha divisato di fare in Campidona, e quando ella mi avisi di essersi colà trasportata, non mancherò di fare con quel degnissimo Prelato buoni offizj per facilitare a lei il suo intento...*

Facta Campidonam digressio.

Exploratâ similiter quorumdã Collegarum mente, cùm omnes probarent consilium, convasatis illicò reculis, & equo ad iter comparato, Ratisbonâ Augustam, indéque Campidonam vergente ad finem Septembri, me contuli, ubi humanissimè exceptus insigni planè experimento didici verè Nobiles Viros maximè omnium esse ad Comitatem & ad omnia magna natos pronósque. Plus quippe simplici vice ad gratiosissimos Celsissimi Principis affatus benignè admissus, quùm propositi rationes Eidem prolixiùs exposuissem, ac clementissimum suæ Celsitudinis ad tam illustre opus præsidium submissè implorâssem, votis ille meis non tantùm dignanter annuebat, sed etiam Systema instituendæ ejusmodi Academiæ, suis sumptibus per typos publici juris fieri magnificè jubebat, grandi sanè meo solatio, nec minori meorum ex sacro Ordine Collegarum plausu, & commodo.

Prima ibi Societatis fundamenta posita die 5. Octob. 1752.

Prima autem nobilis hujus structuræ fundamenta ponebantur die quinta Octobris divis Evergetis & Tutelaribus nostris SS. PLACIDO & *Sociis* sacrâ, atque ob firmata primordia & susceptum à Celsissimo Principe illius Sodalitii Præsidium meritò memorandâ; quam proinde solennioribus deinceps Congressibus celebrandis dicatam voluit Senatus Academicus, atque ad perpetuam rei memoriam, & aliorum incentivum sequentem inscriptionem perituris quidem foliis, sed indelebili charactere, publico honore & obelisco signatis, primæ Statutorum editioni venerabundus appendi jubebat:

CELSISSIMI ac REVERENDISSIMI
DOMINI, DOMINI
ENGELBERTI
S. R. IMPERII PRINCIPIS,
DVCALIS ECCLESIÆ CAMPIDONENSIS
SVMMÆ SEDI IMMEDIATE SVBJECTÆ
ANTISTITIS MERITISSIMI,
DIVÆ AVGVSTÆ ARCHIMARSCHALLI...
DOMINI MÆCENATIS SVI
ET PRÆSIDIS CLEMENTISSIMI
HONORIBVS & MERITIS,
OB
GRATIOSISSIME SVSCEPTVM
NASCENTIS SOCIETATIS LITERARIÆ
GERMANO - BENEDICTINÆ
PATROCINIVM,
HOC PRIMVM VENERATIONIS SVÆ
MONVMENTVM
AFFECTV ÆRE PERENNIVS
STATVIT
SENATVS ACADEMICVS
A. R. S. MDCCLII.
III. NON. OCTOBR.

Instituti profecutio.

Facto tam plausibili exordio, tantorúmq; Nominum in fronte novæ structuræ suspensis insigniis, tutiorem me tantæ molis opus prosequi posse credidi. Ac mihi omnino videbatur huc omnia esse referenda ab iis, qui rebus præsunt, ut & conatus nostros succollarent, & institutum ampliùs proveherent. Campidonâ igitur ad vicina Ordinis nostri monasteria digressus RR.mos DD. Abbates *Ottoburanum* & *Ursinensem* impensiùs interpellabam, ut illi quoque favoris sui zephyros rebus nostris afflarent.

Et

Et hi quidem blanda mihi omnia coràm pollicebantur, sed quae postea comperi non fuisse, *nisi*, ut Comicus ait, *pictae tectoria linguae*. Inclinante Octobri Ursiniò Augustam redux, & humanissimo *DD. Veithiorum* exceptus hospitio, aliquot ibi dies recensendo hujus Operis manuscripto, eíque intexendis, quae in itinere collegeram, adversariis insumebam. Tum verò de opportuno & stabili ad hiberna loco mihi provisurus, *Schyrense* in Bojoaria monasterium, unius diei stadio Augustâ dissitum, caballo meo vectus adivi, ibíque praelaudati *Frobenii* Sant-Emmeramensis Prioris interventu à Reverendissimo Praesule D. PLACIDO FORSTER Musarum nostrarum Statore singulari, totóque Venerabili ejus loci coetu peramanter susceptus pristinis me laboribus literariis totum reddidi.

Schyrensis statio.

Praecipua verò mihi deinceps cura fuit, non solùm Reverendissimum Abbatem, locíque incolas proposito nostro faventes conciliare, sed etiam aliorum Sodalium Fautorúmque animos provocare ac pellicere, ut & ipsi in communis industriae partem mecum venirent, & nomina officiáque sua provehendo Instituto adderent. Calamum inde potissimùm exercuêre ancillantes Mercurii filiae, quibus huc illúcque ablegatis nuntiabam Collegis, quae gleba nostris faveret frugibus. Quo autem animi sensu, quâ humanitate amicabiles ejusdem rei nuncias exceperint Nostri, libet ex eorum rescriptis depromere. Digna cumprimis sunt, quae hîc liberaliùs admetiar Eminentissimi Cardinalis QUIRINI verba. Iste enim hac in re tam facundè disertus, quàm sapienter zelosus, ita rescribebat: *Do pure la mia piena approvazione al prospetto della Società letteraria, e godo grandemente di sentirlo patrocinato dal degnissimo Prelato e Prencipe di Campidona, a cui farò sopra ciò nella prima occasione di scrivergli, il dovuto applauso. Giacche V. P. si trova nel monasterio di Schüren, assicuri quel zelantissimo Abbate, ch'io conservo una distinta memoria e dell' insigne suo merito, e de' favori fattimi essendo Ospite nel suo monasterio..*. Haec Eminentissimus Purpuratus, cui Eruditi omnes sapientiae, doctrinae, discretionis, & insontis pro Religione bonísque literis zeli Palmas jure meritóque tribuunt.

Cardin. Quirini rescriptum.

Paulò pòst quàm has ab Eminentissimo PROTECTORE literas exceperam, aliae Campidonâ ad me perlatae sunt novi favoris nuntiae, ab illustri doctissimóque Viro D. *Epimacho de Khronegg* illius Ecclesiae Capitulari & Bibliothecae Praefecto exaratae, quibus inter alia sibi gratulabatur. „Quòd „in Sueviam usque penetrâssem, ac „indecoro pulvere sepultam sacerrimi Ordinis nostri in re literariâ „gloriam resuscitare & instaurare totis viribus contenderem.„ Tum verò subdebat: *Vix satis explicuero, quantâ Clementiâ & oblectatione Celsissimus Princeps meus literas perlegerit tuas, qui proinde omnem suam principalem gratiam & favorem Tibi iterùm iterúmq; offert. Systema instituendae Soc. Lit. Bened. elapsâ jamjam septimanâ lucem publicam vidisset, nisi incendium fatale, triste, noxium, impiâ manu* (sic saltem non abs fundamento creditur) *impositum officinam chartariam nostram die 18. Octobris penitùs devastâsset. Damnum ex hoc improviso casu Monasterio nostro illatum ad 20. millia flor. aestimant hujus artis chartariae periti. Nihilominus ad finem mensis hujus* (Octobris) *doctissimum aequè ac utilissimum isthoc opusculum prelum subibit..* De reliquis,

Celsissimi Principis Campidon. favor.

— *Maneat nostros ea cura nepotes.*

His excitatus elogiis illam à Celsissimo Principe expetebam gratiam, ut hospitii stationem suo in Archisterio mihi ad tempus benignè indulgeret, quò & Historiae Lit. Benedict. editioni commodiùs incumbere, & simul instituendae Societatis negotium laetioribus auspiciis possem provehere. Desiderium hoc meum ut primùm innotuit, placuit. Ita enim repetitis ad me literis insinuabat laudatus *L. B. de Khronegg* in haec verba profusus: *Tuas exoptatissimas*, Vir Clarissimè! *quas 8. Novembris ad me dedisti literas, ritè accepi, ex quibus illud mihi gratissimum fuit cognoscere, Te nostro in Monasterio ac contubernio hospitium ad tempus desiderare. Plenus ergo gaudio illas Celsissimo Principi nostro exhibui, cui, ut paucis dicam, acceptissima erit praesentia Tua, si à R.mo Abbate Tuo Consensum* (jubente Sacra Regula cap. 61.) *seu literas commendatitias vel transmittas, vel Tecum afferas. Age igitur, gradum unà cum consensu Abbatis Tui accelera; expansis enim brachiis exspectat TE Campidona nostra. Systema Tuum prelo liberatum proximâ feriâ 3. Augustam*

Oliverii ad Campidonam invitatio.

ad

ad Martinum Veith transmittam. Vale V.C. & me Tibi semper meam observantiam & cultum omni obsequii genere probaturum esse, persuasissimum habe. Campiduni 25. Novembris 1752... Rursùs aliis 12. Decembr. signatis, pari humanitate me invitans, *Celsissimo,* inquiebat, *Principi meo ter faustus adventus Tuus unicè in votis est... Ad me quod spectat, dies non dicam horas à 16. Novembris numerare incœpi, uti fraterno affectu TE præsentem salutare liceret...* Ergo,

Nil mihi rescribas; attamen ipse veni!

Ejúsque ad Frisingenses, Rebus ita ex animo fluentibus, priusquàm Bavariâ excederem, Schyrâ Frisingam ad celeberrimum Weichenstephanense Monasterium diverti, novos illic Commilitones conscripturus. Effari verbis vix possum, quàm proclives in rem nostram animos, quàm prompta ibi expertus sim obsequia. Certabant propè mirabili concordiâ eruditi ejusdem loci incolæ in collaudando instituto, mutuóque ad id complectendum & provehendum studio. Selectum proin faciendum ratus, tres ex illo sacro cœtu emeritos Musarum in castris Tribunos, R. P. *Gabrielem Liebheit* Priorem dignissimum, Ven. P. *Æmilianum Naiselium* Seniorem (r), & Clar. P. *Bernardum Reitter* Parochum, albo nostro inscripsi. His etiam accedebat Eximius P. *Henricus Eumering* Michaëlfeldensis Professus, eo tempore Lycæi Frisingensis Præses & SS. Canonum ac Theologiæ Professor optimè meritus. Inde Schyram redux de itinere Suevico, rigente licèt brumâ, suscipiendo cogitare ardentiùs cœpi; ídque demùm die 24. Januarii an. 1753. aggressus sum in Comitatu R.^mi Abbatis PLACIDI Mæcenatis nostri pereximii, essedo Augustam vectus, atque ab eo pluribus gratiis & beneficiis in discessu cumulatus.

& ad Campidonenses digressio. Augustâ die 26. digressus Campidonam appuli 28. ejusdem sub meridiem, ubi humanissimè exceptus, atque ad gratiosissimos Celsissimi Principis affatus continuò admissus, omnem principalem, quâ hactenus, grato animi sensu, perfruor, consecutus sum gratiam.

Localis Senatûs Academici erectio. Stationem hanc nactus opportunam, totus deinceps in eo fui, ut hîc commune Musarum emporium & velut totius Societatis centrum statueretur. Hunc in finem rogatis Sodalium sententiis primos in Senatu honores RR.^mis ac Ill.^mis loci incolis deferebam. Et quidem DIRECTORIS amplissimum munus, quod hactenus gesseram, in se recipiebat R.^mus D.^nus *Udalricus L. B. de Hornstein* Capituli Decanus; in cujus sublevamen *Pro-Rector* nominabatur Ill. D.^nus *Ludovicus L. B. ab Hornstein.* Cancellarii titulus deferebatur Ill. D.^no *Epimacho L. B. de Khronegg* Bibliothecæ Præfecto. Provisor in futurum Ærario præficiebatur Ill. D.^nus *Innocentius de Riedheim,* Ss. Theologiæ Professor; *Viri omnes doctrinâ & meritis inclyti.* Sed cùm ejusmodi honores & tituli in quodam tantùm splendore forensi consisterent, nec fructum adferrent domesticum, totius propè negotii moles in me devolvebatur. Suo tamen in statu permanebat Senatus jam anteà è selectioribus membris constitutus. Ac quoniam in Academiis quædam ad popularé usum, apparatúmque publicum referenda, quædam etiam secretiora sunt, non omnibus, ob eorum abusum, aliásque rationes, propalanda, hinc secretum statuebatur Collegium *Triumviratu* constans, cujus arbitrio arcana & ardua quæque negotia expedirentur, juxta illud D. Bernardi monitum: *Omnes diligantur, sed ad consilium soli eligantur, qui & prudentes esse videantur & benevoli.* Atque hoc deinceps ritu ubi demum cumque fuerit Sodalitii *Præses*, illic stabilietur *Consessus Academicus*, ex præcipuis ejus loci incolis & exteris quibusdam membris formatus: ita enim Plinius XI de apibus, *ubicunque,* inquit, *Rex consedit, ibi cunctorum castra sunt.*

Totius verò corporis compages in septem distincta est Ordines, quorum primus, velut *hierarchicus* Protectorem, Præsidem, Vice-Præsidem, & duos Abbates Consultores, ac præcipuos Mæcenates ostentat. Sodalitii Schema in Actis Acad. Alter continet Abbates confœderatos & Consultores perpetuos. In ordine tertio reponitur *Magistratus* seu *Senatus Academicus* duodecim selectioribus membris constans, à & è quibus *Director* aliique Officiales seliguntur. Quartus ordo complectitur Socios ex quovis Benedictino per Germaniam Monasterio assumptos. In quinta classe comparent Socii è Congregatione Casinensi, Vallisoletanâ, Sant-Maurianâ, Lotharingicâ, Belgicâ, Bohemicâ,

(r) Obiit 26. Junii anno 1753.
Fallor, is ad superos scriptis stipatus abivit,
Ut caperet meritis præmia digna suis.

câ, Polonicâ & Hungaricâ cooptati. Ad classem sextam referuntur membra honoraria cujuslibet religionis & regionis, quibus Musæ Benedictinæ in amoribus fuerint. In septima perstringentur *fuci* & *segreges*, qui honorandæ Matris suæ religionis Benedictinæ negligentiores fuerint, aut institutum sufflaminare tentaverint: *Æquum enim est*, inquit Diodorus Siculus, (s) *simúlque vitæ communi conducibile, malos eos, qui potestatem gerunt, literarum monumentis vituperari, bonos contrà æternis commendatos laudibus illustrari; Nam Majorum æmulatione & memoriâ plerumque posteritas ad communem beneficentiam incitatur, & cavet, ne eam ingrediatur viam, quâ perditi sunt, qui præcessêre.* Si verò ejusmodi larvæ, & inutiles lappæ leniùs tractentur, urticarum instar urunt acriùs & mordent, quas si severiùs quis contrectaverit, minùs nocebunt.

Tessera Societatis

Hisce ita constitutis, multa deinde cura & deliberatio nos tenuit circa *Tesseram*, sive *Sigilli*, *Symboli*, & *Diplomatis* convenientiam. Tessera enim intentiones Academicorum sollicitè distinguit. Sumitur proinde ab actione, passione, principio, conditione, fine, loco, affectu, exercitio & similibus circumstantiis. Nobis oppidò placuit *Examen Apum* (t), quòd id genus symboli & præclarum stabiliendæ Societatis è natura præbeat exemplum, & nostro apprimè congruat instituto. Ex omnibus quippe animalibus, uti scitè *Virgilius* Georgicorum quarto, *Apes*

Examen Apum,

quarum indoles ex Virgilio describitur.

Solæ communes natos, consortia tecta
Urbis habent, magnisque agitant sub legibus ævum,
Et patriam solæ, & certos novêre penates;
Venturæq; hyemis memores æstate laborem
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.
Namque aliæ victu invigilant, & fœdere pacto
Exercentur agris: pars intra septa domorum
Narcissi lacrymam, & lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina. Deinde tenaces
Suspendunt ceras: aliæ, spem gentis, adultos
Educunt fœtus; aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas.
Sunt, quibus ad portas cecidit custodia sorti;
Inq; vicem speculantur aquas, & nubila cœli,
Aut onera accipiunt venientûm, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.
Fervet opus, redoléntque thymo fragrantia mella; ...
Cecropias innatus apes amor urget habendi,
Munere quamque suo. Grandævis oppida curæ,
Et munire favos, & Dædala fingere tecta.
At fessæ multâ referunt se nocte minores,
Crura thymo plenæ: pascuntur & arbuta passim,
Et glaucas salices, casiámque, crocúmve rubentem,
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
Omnibus una quies operum, labor omnibus unus...
Illum adeò placuisse apibus mirabere morem,
Quòd nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In venerem solvunt, aut fœtus nixibus edunt.
Verùm ipsæ è foliis natos & suavibus herbis
Ore legunt: ipsæ regem, parvósque Quirites
Sufficiunt, aulásque, & cerea regna refingunt;
Sæpè etiam duris errando in cotibus alas
Attrivêre, ultróque animam sub fasce dedêre:
Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ergo ipsas, quamvis angusti terminus ævi
Excipiat, (neque enim plus septima ducitur æstas)
At genus immortale manet, multósque per annos
Stat fortuna domûs, & avi numerantur avorum.
Prætereà Regem non sic Ægyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
Observant. Rege incolumi mens omnibus una est,
Amisso, rupêre fidem; constructáque mella
Diripuêre ipsæ, & crates solvêre favorum.
Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
Circumstant fremitu denso, stipántque frequentes,
Et sæpè attollunt humeris, & corpora bello
Objectant, pulchrámque petunt per vulnera mortem.
His quidam signis, atque hæc exempla secuti,
Esse apibus partem divinæ mentis, & haustus
Ætherios dixêre. - - -

Sigillum Academ.

Apes igitur argumentosas ut sociis imitandas insinuaremus, alveariuum in campo viridi situm, *quod ingens oleaster inumbrat*, Sigillo academico inserere libuit. Est autem ista arbor frondosa, meo quidem animo, typus Benedictinæ per Germaniam Religionis, quæ benè plantata, *sicut oliva fructifera in domo Dei*, uberes olim fructus protulit, sed demùm propriâ sponte immutata, & frondium luxurie exuberans, neque fructum servat operationis, neque statum veteris eruditionis. Hæc circum casiæ, serpylla, & spirantis copia thymbræ, quæ apiculas huc illuc volitantes alliciant & retineant. Ad latus cernitur armata Pallas Medusæ linguam eruens (u). In altera parte spectantur artium instrumenta, caduceus & Herculis

(s) Diodorus Bibl. libr. XI. & Virgil. Georg. 3. v. 454. *Alitur vitium, vivitque tegendo.* Quia ultoriæ districtionis negligentia, dum spem facit impunitatis, multam sæpè nutrit pestilentiam in Prælatis. *Vid. titul. jur. de suppl. negl. Prælator.*

(t) De quo Judic. 14. *Examen apum in ore, & favus mellis.* Confer. Vitruvius lib. 4. cap. 1. Joberti *Science des medailles.* pag. 239.

(u) *Qua de re plura in Commentariis.*

culis clava; quibus indicatur, meliores disciplinas indecoro pulvere sepultas, unitis viribus & studiis rursùs excitandas, nostrúmque institutum strenuè prosequendum; invidiam verò desidiámque illiteratorum, ac vesanam nigricantium pedantarum superbiam, ubique spernendam & conterendam. Hinc addita circularis epigrapha: VETERES REVOCABIT ARTES; quâ Societatis literariæ utilitates, fructus, commoda, labores graphicè designantur. Sicut ergò Apes videmus omnibus quidem flosculis insidere, de singulis utilia legere, & quæ collegerunt, in unum saporem mixturâ quâdam & proprietate spiritûs sui immutare; sic eruditionis comparandæ studiosus nihil intactum debet relinquere, sed profutura quæ sunt, undique colligere, & quæcunque ex diversa lectione congessit, separare, in tabulas referre, deinde adhibitâ ingenii curâ & facultate in unum saporem varia illa libamenta confundere, communique alveario ita intexere, *ut etiamsi apparuerit, unde sumptum sit, aliud tamen esse, quàm unde sumptum est, appareat.* Seneca Ep. 84. & Isocrates apud Solorz. p. 225.

Symboli tabula.

Tesseræ imago, idem licet referat objectum, paulò aliter effigiata conspicitur in hujusce Operis fronte æreis formis expressa. Ibi Minerva in Musarum domicilio residens, cubito, cui noctua ejus ales incubat, reclinato innixa, hastámque manu tenens, protenso lævæ digito duos monstrat genios, *Aristæum* & *Apiarium*, alvear in manibus portantes, atque *Examina apum* favis emissarum, & in ramis Olivæ quasi ludentium, colligere, ac novum iis nidum sub palladiæ hujus arboris umbrâ (x) statuere gestientes. Melligini in circuitu præsto sunt halantes floribus, stratíque baccis sylvestribus agri; Tractus inde leniter assurgens, Hymettus, Mons præaltus, oleis, thymis, fruticibus & arbusculis vestitus, in cujus cacumine Pegasus, & genialis Pieridum Charitúmque secessus, seu pulcherrimum apicularum hospitium, è quo parmula in medium promicat inscripta: QUOD SAPIMUS, CONJUNGAT AMOR. In basi spectantur instrumenta artium, Tubus opticus, circinus, mensuræ, sphæra armillaris, acus magnetica, codices, diplomata, & alia id genus venerandæ antiquitatis monumenta; quibus innuitur sapientiæ divinæ & humanæ studium inter Socios seriò junctis animis esse tractandum, omnésque curas, actiones & operas, *in publica commoda*, pedibus manibúsque dirigendas. Reliqua prætereo, ne acumine lectorem obtundam. Istud tamen inculcare, ac fortè etiam olim meminisse juvabit, animalia Apibus infesta præprimis esse Lacertos, Meropes, Stelliones, Fucos, Crabrones &c. de quibus *Virgilius* Georg. IV. vers. 242.

- - - Nam sæpè favos ignotus adedit
Stellio, & lucifugis congesta cubilia blattis;
Immunisque sedens aliena ad pabula fucus;
Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis;
Aut dirum tineæ genus, aut invisa Minervæ
In foribus laxos suspendit aranea casses.

Uti verò appositè *Morhofius* (y) advertit, non incommodè omne studiis incumbentium genus cum *Fucis*, *Crabronibus*, & *Apibus* comparaveris. *Fuci* sunt, *inquit*, homines ignavâ operâ, compilatores vel dolosi, vel inepti, vani scientiarum ostentatores, agyrtæ, aretalogi, aliena ad pabula sedentes. *Crabrones* dicuntur ferocull illi, qui ut docti videantur, aliis insultant; cúmque prodesse nullâ re possint, strepitu tantùm molesti sunt & asperi. *Apes* denique sunt, qui illud doctrinæ & sapientiæ mel è variis floribus congerunt, & bonæ famæ fragrantiâ orbem eruditum implent. *Hic se ergò ipsum quis examinet, an inter Fucos & Crabrones; an verò inter Apes Literarias locum sibi esse velit.* Nostra sanè Societas non alios Musarum consecraneos in consortium recipiet, quàm qui velut apes argumentosæ solidioribus studiis, ut par est, sedulò incumbere, suámque eruditionem editis speciminibus orbi literato probare contendunt. Ceteros autem seu *Fucos* seu *Crabrones*, ignavúmque pecus à præsepibus arcebit. Ita enim habet associationis Diploma.

Literati Fucis, Crabronibus & Apibus similes.

„ SOCIETAS LITERARIA GERMANO-BENEDICTINA, quæ potissimùm dat operam, *ut meliores Disciplinas, Artes, & Scientias provehat, atque ab interitu, ubi opus est, vindicet, Vindicatas exornet, amplificet & sustentet*, præstantiores hunc in finem viros, ac præsertim de solidioribus Studiis & Historiâ Patriæ vel Ordinis benè merendi cupidos, „ albo

Diploma associationis.

(x) *Apes*, Virgilio teste, *Palladiâ gaudent sylvâ vivacis olivæ.*
(y) Morhof. Polyhist. Tom. 1. l. 1. cap. 15. n. 15.

„ albo suo & instituto eò libentiori „ animo adscribit, quò fidentiùs spe- „ rat fore, ut hi in partem communis „ industriæ acciti, ingruentes barba- „ riei tenebras lumine suo dissipent, „ Academiam illustrent, mutuisque „ officiis ejus tueantur dignitatem, „ augeant splendorem, & progressum „ perampliùs statuminent. TE igitur „ spectatæ virtutis & doctrinæ Vi- „ rum N. cujus merita, insignémque „ eruditionem plurimi facit & æsti- „ mat Senatus noster Academicus, in „ Sodalium suorum cœtum adscisce- „ re, suóque Diplomate, *velut Lauri* „ *folio, & singularis excellentiæ signo* „ honorare, atque à communi Lite- „ ratorum plebe distinguere decrevit; „ prout præsentium tenore TE *solito* „ *ritu initiatum ac receptum*, omnium „ deinceps Honorum, Titulorum, & „ Prærogativarum, quibus almifica „ hæc gaudet Societas, participem „ fore & consortem declarat. Tu in- „ terim mentem, virésque compone „ ad magnum virtutis opus, castós- „ que labores, sicque impositi Aca- „ demici muneris partes implere, „ spartam excolere, decus tueri con- „ tende, ut futuræ laudis & gloriæ „ majus consequaris augmentum. Vi- „ ve felix! Religionis splendori & „ Scientiarum incremento, Nósque, „ qui TE velut Collegam & Mem- „ brum totâ, quam docent Musæ „ omnium humanissimæ, & mutuò „ præstant, humanitate perpetuò „ venerabimur, Tuis honoribus & „ obsequiis devotissimos existima; cu- „ jus rei pignus Tibi & syngrapham „ damus hanc manum nostram (*Loc.*) „ in consessu Academico, reparatæ „ salutis anno - - - die - - - Mensis. - - - „

Instituti provehendi studium.

Præviis hisce apparatibus & parergis, ceu quibusdam ad institutum invitamentis, meo ære genióque paratis, nulli deinceps labori, nullis sumptibus & impendiis peperci, ut rem eò producerem, quò maximè productam volebam. Et licèt non nescirem, multos studiosè contradicturos, novásque molestias & difficultates adspersuros, ac etiam exspectanda mihi esse sinistra quorumdam ineptulorum judicia, vel excipiendas fortè calumnias & obtrectationes ab iis, quorum negligentiæ & impietatis arcem oppugnare sustinerem; His tamen rebus minimè deterritus sum ab eo proposito, quod Ordini & Patriæ futurum utile existimabam, plúsque apud me valuit instituti præstantia, & hujus propagandi studium, quàm obtrectatorum perversitas (z); Præsertim cùm non defutura mihi prævidere sapientiorum hominum suffragia, qui aut conatus secundarent, aut æqui consulerent laborem hunc à me pio rectóque animo susceptum. Nec spem fefellit eventus; Prodiêre siquidem, tum ex Germania, cùm ex Gallia, alíisque exteris provinciis, Viri complures eruditi, prudentes, integri, & ab omni assentationis suspicione longè positi, qui gravissimis præconiis institutum nostrum sunt prosecuti. Si me aliqua tangeret gloriolæ cupiditas, possem hîc integras implere paginas splendidis ejusmodi testimoniis; verùm quando in hoc conatu nec optimorum venamur laudem, nec malevolorum timemus vituperium, unum atq; alterum leniendo livori, aut fascino depellendo in medium hoc loco adducere sufficiat.

Gòttschedii de eo sentimentum.

Princeps in gloriam venit celebris Philologus *Jo. Christophorus Gottschedius* Acad. Reg. Berol. & Instit. Bononiensis Socius, Lipsiensis Professor publicus, qui à Sacris licet nostris alienus institutum tam spendidè exornavit, ut cornicum oculos configere possit; ita enim in suis ad me literis 29. Maji Lipsiâ datis: „ Verbis, *inquit*, „ effari vix possum, quanta cum ani- „ mi lætitia nuper à S. R. *Bruckero* „ Augustano, acceperim nuncium „ felicissimum de Societate Literaria „ in Ordine Benedictinorum per Ger- „ maniam instituendâ; Ea enim in- „ clyti hujus Ordinis, cùm in Italia „ & Gallia, tum in hac ipsa Germa- „ nia nostra, dudum fuerunt in om- „ nem rem literariam merita, ut so- „ lus ferè, inter tot familias religio- „ sas, quibus abundat Ecclesia Ro- „ mana, eminuerit, & adhuc

Exstet ut in mediis Turris aprica casis.

„ gaudebam igitur ex animo, quòd „ ad majora grassari jam audirem Vi- „ ros Ordinis hujus, inter Heroes eru- „ ditos meritò referendi; asylum „ quasi in sinu suo aperiendo, quo se „ reciperent inposterùm, quotquot „ Musarum amœniorum amore capti, „ sacris ipsarum interesse cum aliquo „ fructu cuperent. Tuum igitur sit, „ *Vir celeberrime!* judicium, quo „ plausu his diebus à me recepta fue- „ rit humanitatis plenissima episto- „ la,

(z) Ita nempe, *Sentit amans sua damna quidem, tamen hæret in illis.*

„læ, quâ non solùm laudatissimi in-„stituti ad perfectionem jam penè „redactam esse fundationem, verùm „mihi quoque, inter plures dignio-„res, eam contigisse felicitatem signi-„ficabatur, ut in Societatem novi „cœtûs vocarer, honorúmque & or-„namentorum à tot illustribus Viris „Germaniæ parandorum aliquo mo-„do particeps redderer.

„Permitte quæso, *Vir illustris!* „cujus merita dudum Eruditi in pre-„tio habuerunt, ut in sinum Tuum „effundam, quidquid mihi in hoc „negotio pulcrum & expetibile vi-„sum fuerit: quod cùm multiplex „variúmque sit, in capita quædam „ut dispescam omnia, necessariò re-„quirit. Pulcrum mihi videtur, „primo loco, sub tutela *Eminentissi-„mi Cardinalis* QUIRINI fundatam „esse hanc novam Societatem Lite-„rariam. Quis enim hujus Præsu-„lis in omnes ferè bonas Literas in-„finita penè merita nescit? Quis „ejus in promovendis artibus & sci-„entiis, curas, labores, sumtúsque „cum profusione quasi expensos, igno-„rat? Quemvè Ipsi parem, omnis „Ecclesia Romana inter purpuratos „Principes suos nominare valet? „Tanto igitur sub *Protectore* Literis „operam impendere, nonnisi om-„nium rerum ignaro, durum vel in-„differens videri possit: mihi pro-„fectò expetibile honorificúmque „semper videbitur.

Quid eo in negotio pulcrum &c.

„Pulcrum etiam in illustri Soci-„etate hac mihi visum est, eandem „*Præsidem Parentémque* quasi suum „invenisse in Celsissimo & Reveren-„dissimo Principe ENGELBERTO Ab-„bate Campidunensi. Quanta insit „Præsuli huic Literarum vis, quovè „ardeat pectus Ejus generosum in Sci-„entias affectu, vel ipsum hoc institu-„tum Literarium tamquam monimen-„tum nunquam interiturum feræ lo-„quetur posteritati.

De exteris non asciscendis in Senatum.

„Placuit insuper pulcrúmque „mihi maximè visum est, non nisi „Benedictinæ Familiæ Socios Germa-„nos in laboris honorísque commu-„nionem esse adsumendos. Ea enim „est exterorum erga Nationem no-„stram, invidia dicam, an superbia? „ut vix sensum communem eidem, „Eruditionis laudem rarò admodum „concedant; sibíque primas semper „tribuant in Societatibus, ad quas „admissi tamen parum aut nihil con-„ferunt, uti vel ex Berolinensi Aca-„demia renovata satis hactenus ap-„paruit. His oppressionibus abun-„dè cautum est sapientissimo sanè „consilio, in nova hac AA. LL. So-„cietate Germanica.

„Adderem porrò his, quæ mihi in „eâdem mirificè arriserunt, quartum „etiam; quòd scilicet, Te potissi-„mum, *Vir celeberrime*! Societatis „hujus *Promotorem, Secretarium & „Statorem in acie primum* nactus fue-„rit Cœtus Vester, cujus quippe me-„rita in rem literariam dudùm apud „omnes innotuerunt. Verùm mo-„destia Tua, reliquis Virtutibus Tuis „non inferior impedit, quominus di-„utiùs huic capiti inhæream.

Gottschedii propensus in res nostras animus.

„Accipe igitur, *Legiponti optime*, „*Literarúmque elegantiorum inter „Tuos antistes venerande!* Accipe, „inquam, Senâtuíque Vestro nomine „meo persolve grates, quas dicere „possum maximas, quòd me quoque, „à Sacris licet vestris, non tamen „à Musis Literísque Vestris alienum „inter *Socios honorarios* recipere de-„dignati non fueritis. Conabor, quan-„tum virium mearum imbecillitas si-„net, quoad vivam, & gloriam Or-„dinis Societatísque hujus, & decus „Literarum, quod curæ cordíque „habetis, promovere pro virili porti-„one. Curabo, ut per diaria nostra „erudita innotescat Orbi Erudito no-„va hæc Benedictinorum per Germa-„niam Societas. Operam dabo ipse „quoque, ut instituti ejus ratio ube-„riùs, per scriptum menstruum (*das „neueste aus der anmuthigen Gelehr-„samkeit*) inclarescat. Tandem sym-„bolas meas quoque ad Vestrorum „Sociorum labores conferre subinde „non morabor. Ita res vestras feli-„citer gerite, mihique ut facitis por-„rò favete! Dabam Lipsiæ die XXIX. Maji 1753.

Bruckeri de eodem instituto judicium.

Atque hôc quidem egregium in-stituti nostri præconium sine fuco ex-pressit *Gottschedius* Vir arte & elo-quentiâ candidus; nec minore animi nitore suum de eodem proposito sen-sum explicabat celeberrimus Scriptor *Jacobus Bruckerus* Augustanus Aca-demiæ regiæ Berolinensis, itémque Bononiensis, & Societatum Liter. Göttingensis, Lipsiensis, Jenensísque Sodalis, qui humanissimo pariter at-que gravi epistolio ad me exarato, inter alia hæc pollicebat: *Uti ex hac confœderatione literaria plurimum uti-litatis redundaturum esse in disciplinas omnes, maximè verò in historiam sa-*

cram

eram & patriam, certus spero; ita nihil in me desiderari patiar, quo intellexero, adeo nobile institutum conatibus meis posse adjuvari, meque venerabili istius Societatis corpori talem posse probare, qualem & ego me cupiam, & Senatus vester pro re natâ jusserit... Nec porrò palpum nobis obtrusit vir recti boníque cupidus, sed reipsâ, quod promisit, officiosè præstitit; argumento sanè potenti illos perstringere, qui sanctioris licet instituti professione nobiscum juncti sint, privatim tamen degeneres, plus (*quod præfiscinè dixerim*) obesse, quàm prodesse student. Eò autem pluris faciendum summi utriusque Viri judicium existimo, quò ab omni assentationis suspicione est remotius, *decétque de artibus solos judicare artifices, ac illud iis statuere pretium, quod imperiti altioribus brutis rebus denegare solent.*

Recensio Systematis facta ab Eruditis Lipsiensib. Quàm acceptum præterea esset in vulgus hoc institutum, intelligere satis licuit ex ipsius Systematis recensionibus & notitiis, quas publico dedêre Göttingenses, Jenenses, Lipsienses, Ratisbonenses, aliíq; Eruditi Ephemeridum literariarum conditores. Libet eam hîc adtexere, quæ nobis Lipsiâ venit 27. Augusti sub titulo: *Neue Zeitungen von gelehrten Sachen* num. LXIX. art. *Kempten* pag. 618. ubi representato Systematis nostri propylæo, ita pergunt Eruditissimi Censores: *Die Absicht eine gelehrte Gesellschafft unter den Teutschen Benedictinern aufzurichten, ist so lobenswürdig, daß wir weiter dabey nichts thun, als sie nur bekannt machen dürffen. Franckreich hat schon so Nachahmungswürdige Muster davon vorgestellet, daß man bloß in ihre Fußstapffen tretten darff, um die Hochachtung und den Beyfall aller Gelehrten zu erhalten. Der Benedictiner-Orden ist von je her ein gelehrter Orden gewesen, und es würde eine Schande seyn, wenn er diesen Ruhm in Teutschland verdunckeln liesse. Man will also hier mit vereinigten Kräfften zusammen tretten, um diesen Ruhm zu erhalten, und noch mehr zu erweitern. Gegenwärtige Schrifft erkläret uns die Einrichtung und das Vorhaben, nebst der gantzen Verfassung der Vorhabenden Gesellschafft, und den Pflichten aller ihrer besondern Mitglieder, in sieben Hauptstücken. Das erste redet von der Gesellschafft überhaupt, ihrem Endzwecke, und ihren Vortheilen. Es sollen nemlich die Mitglieder sich dahin bestreben, daß sie die rühmlichen Verrichtungen ihrer Vorfahren, ihre Wercke und Schrifften erzehlen, um die Wissenschafften wohlverdienter zu verewigen, nutzbare Bücher, insonderheit historische, herausgeben, alte Denckmale bekannt machen, und erläutern, und auch ihre Gedancken, Anmerckungen und Beobachtungen, die von besonderer Art, einiger Wichtigkeit und Nutzen seyn können, der Welt vorlegen, und einander bey ihren Arbeiten durch ihre Einsicht, Belesenheit und erlernte Wissenschafften hülffreiche Hand biethen. Das 2te beschreibt uns den* academischen *Rath dieser Gesellschafft, und dessen Mitglieder, deren man zwölffe erwehlen will, deren Amt und Gewalt. Das 3te redet von dem* Protectore, *dem* Præsidenten, *dem* Directore *und anderen Beamten der Gesellschafft, welches ein* Provisor, *ein* Secretaire *und ein* Actuarius *oder* Historiographus *seyn sollen. Das 4te handelt von den Mitgliedern, zu denen man Männer aus allen Arten von Wissenschafften, hauptsächlich aber Teutsche Benedictiner, nehmen will: doch sollen auch aus einer jeden auswärtigen* Congregation *zween, und aus allen anderen Ständen, Orden und Religionen, noch Ehren-Mitglieder angenommen werden. Die Anzahl von allen diesen soll unbestimmt seyn. Es wird auch die Art ihrer Aufnahme dabey angezeiget; so wie in dem 5ten Capitel die Verbindlichkeit und Pflichten der Gesellschafft angegeben werden, die vornemlich darinnen bestehen, daß ein jeder nach seiner Aufnahme eine Lateinische Abhandlung innerhalb Jahres-Frist ausarbeiten, und zum Drucke überreichen soll. Die in Teutschland hin und wieder zerstreuten Mitglieder sollen dem* Director *alle Monath einige gelehrte Neuigkeiten melden. Der Rath, oder die zwölff regierende Mitglieder aber sollen öffters einige Materien zum Drucke ausarbeiten. Was dieses für Materien seyn sollen, und was für Wercke man vornehmlich herauszugeben bemühet seyn will, solches wird in dem 6ten Capitel angezeiget, und wir melden daraus, daß man vornehmlich die Gelehrten-Historie der Benedictiner zum Augenmercke habe. Dabey aber will man doch auch seine Absicht auf die Beförderung anderer grossen Wercke richten, dergleichen z. E. sind:* 1.) Collectio Conciliorum, per Germaniam celebratorum; 2.) Bibliotheca historica Germaniæ; 3.) Apparatus Scriptorum rerum Germanicarum; 4.) Diplo-

plomatum collectio amplior ex omnibus Germaniæ tabulariis; 5.) Thesaurus antiquitatum Germaniæ; 6.) Historia Germaniæ pragmatica; 7.) Germania sacra, *nach Art des Christlichen Galliens*; 8.) Monasticon Teutonicum, *so wie die Closter - Geschichte, so man von Engelland hat*; 9.) Opus diplomaticum Germano-Benedictinum; 10.) Bullarium Benedictinum, solas summorum Pontificum Bullas complectens; 11.) Apostolatus Benedictinorum per Germaniam, *u. a. dergl. Man würde ihnen in der That viele Verbindlichkeit haben, wenn einige von den ersten durch ihren Fleiß zu Stande kämen. Dabey wollen sie auch auf die Ausgabe der gesammten Wercke einiger berühmten Männer, als* Bonifacii, Alcuini, Rabani Mauri, *Johann von Trittheim, u. a. bedacht seyn, welches ihnen eben so viel Ruhm bringen würde. Hier nächst gedencken sie alle Vierteljahre einen Theil von ihren kleinen Schrifften und Abhandlungen unter dem Titel:* Museum Germano-Benedictinum, *oder* Collationes Patrum societatis literariæ Germano-Benedictinæ, *ans Liecht zu stellen, in welchen sie auch die kurtzen Lebens-Beschreibungen ihrer verstorbenen Mitglieder mittheilen wollen. Das 7.de und lezte Capitel handelt von den academischen Zusammenkünfften, und andern die Gesellschafft betreffenden Sachen. Wir wünschen, daß dieses Vorhaben völlig zu Stande kommen, und großmüthige Prælaten finden möge, die es auf alle Art und Weise unterstützen; ja daß es der Gesellschafft auch nicht an Mitgliedern mangle, welche ihren Fleiß auf eine gemeinnützige Art vereinigen, die an Einsicht und Gelehrsamkeit, an Eyfer und Liebe zur Aufnahme der Wissenschafften, die Französischen Benedictiner wo nicht übertreffen, doch ihnen gleich kommen.*

Gallorum eâdem de re sensus.

Germanis placet addere Gallos, unde validiùs constet de Instituti præstantiâ & utilitate utriusque nationis Eruditos concorditer judicare. Ita verò quidam è Congregatione sancti Mauri Vir scriptis oppidò celebris (a), per me in communis industriæ consortium provocatus, de hoc sibi plaudens rescribebat: „ Le plus heureux evenement du monde n'auroit pas eu la force de me causer des transports aussi charmans, que la nouvelle, dont il vous a plû de m'informer par vos lêttres en date du 22. Juillet, touchant le projêt d'une Academie des Benedictins d' Allemagne. Ma plume est trop foible pour faire voir toute la grandeur de ma satisfaction, & de l' attention, que merite un si beau projêt. Une entreprise aussi glorieuse, qu'est celle de faire revivre les sciences & les bonnes lêttres dans les monasteres de nôtre Ordre, ne sçauroit manquer d'être recompensée par un applaudissement universel, d' autant plus, que l'avantage, qu'il en revient à toute la republique des lêttres, doit être infiniment estimable. L'experience nous donne tous les jours des preuves de cette verité, qu' Ovide nous annonce:

Non omnia grandior ætas,
Quæ facimus, - - habuit . . .

Quelles lumieres ne repandroit pas une Academie de la sorte sur l'histoire d'Allemagne, sur la diplomatique, sur les conciles, sur l'antiquité, sur les beaux arts, & même sur l' état des Eglises des Monasteres, des Maisons illustres? Quels services ne rendroit - elle pas à la Religion, à l'Ordre, à la Patrie, & même aux étrangers? La noblesse de l'ame, l'art de bien penser, & de raisonner solidement, ne sont - ce pas des prérogatives de l'étude & les trophées de ceux, qui ont le bonheur, d'être rangés sous les étendars de Minerve? Je suis donc au comble de la joie d'entrer au sein d'une compagnie, qui fera gloire de tous ces avantages, & qui travaillera à cultiver le champ des sciences, & des études plus solides, pour les faire renaître & sortir de l'obscurité des siecles passés. Heureux! si mon empressement à me rendre digne de son approbation, pourroit repondre à l'attente de tous les membres, qui la composent. Du moins ferai - je mon possible dans l'eloignement, où je suis, de cooperer au lustre d'une si noble Academie, & de lui communiquer ce que je trouverai dans nos contrées d'ouvrages, qui auront du raport avec le but, qu' elle se propose. C'est à Vous, *Mon Reverend Pere!* que j'ay en même tems une obligation toute particuliere de m'avoir envoïé le Systeme de cette noble entreprise, & de l'expedition des lêttres patentes d'associé qui y étoient jointes. Je vous prie d'as-

(a) Cujus nomen, quod ipse occulere voluit, prodere ad nos nihil attinet, qui, *non quis, sed quid dicatur*, attendimus.

d' assûrer vôtre illustre Senat de ma veneration, & d'être persuadé, que je serai toûjours avec une consideration distinguée, & avec tout le respêt dû à vos merites." Vôtre &c. Alia quàm plurima tum extera, cùm domestica in rem nostram afferre possem præconiorum momenta gravia planè & luculenta; ast ne plausùs appetentior videar, præstat arbitrium iis relinquere, qui æqui boníque judicis partibus ornantur.

Roschmanni de instituto judicium.

Unum tamen prætermittere non possum *Clariss. Viri Domini* ANTONII ROSCHMANNI *J. U. Lic. S. C. ac R. M. Bibliothecæ publ. quæ Oeniponti est, Præfecti, Pro-Archivarii aulici, & Illustrissimorum Tyrol. Provinciæ Ordinum Historiographi* testimonium sincerâ quadam simplicitate, non arte ullâ, aut fuco, sed è re natâ expressum, datis ad me literis VIII. kal. Maji in hæc verba: „Explicando impar sum, *Vir* „*celeberrime*! quibus animi affecti„bus & epistolam Tuam omni hu„manitate ornatam, & Systema So„cietatis Literariæ Germ. Bened. sin„gulari eruditione, mente heroâ, & „consiliis exquisitissimis refertum u„nacum Diplomate meæ in hujus So„dalitii membrum receptionis ante „septimanas ferè tres acceperim. Sed „quemadmodum Systema, opus Tu„um, summâ animi voluptate, eo „præcipuè ex capite, perlegi, quòd „tandem repertus sit, qui celeberri„mo & antiquissimo Ordini vestro in „Germania, ac tot nobilissimis in eo „lectissimísque ingeniis facem accen„deret, tritámque olim tantâ cum „gloriâ viam iterùm monstraret, quâ „ad continuandam æterni Nominis „famam etiam inposterùm contende„re nitantur; ita attonitus hæsi, dum „*Membri honorarii* dignitate me in„clytæ hujus Societatis Senatus con„decorare voluit. Tantum enim mi„hi non blandior, ut hoc ornamento „dignum me ulla ratione censeam; „quæ enim edidi opuscula, tùm a„mori in patriam litando, tum ho„nori meo qualicunque tuendo edi„di, si quid tamen in communis in„dustriæ partem conferre possim, id „perlubenter præstabo, gratésque „interea quas debeo & possum re„pendo maximas, opere acturus ma„jores, si occasio & vires ferant. Jus„sa exspecto vestra, eúmque in finem „opuscula mea Vobis submitto, ut „quibus fortè par laboribus sim, eo „luculentiùs possitis colligere. Per „TE autem, *Vir summe!* præstantio„res hujus Academiæ nostræ Socios „impensè rogatos velim, ut circa „controversiam, quæ mihi cum *Tar*„*tarotto* de Episcopatu Sabionensi *S.* „*Cassiani Martyris*, intercessit, men„tem suam aperire haud dedignen„tur, atque me, quem nullis ex meritis „Socium suum esse voluêre, ne hoc „nomine non omninò indignus sim, „saltem instruant, in quo benè vel ma„lè egerim, ut inposterùm ea omnia „emendare possim, quæ perperam di„cta, ac plus minúsve peccata sunt.„ En illustre omninò veri Academici exemplum, quod pudorem incutere possit morosis illis & inhumanis petronibus Poylphemíque fratellis, qui perhonorificè invitati, ac nostris etiam donati libellis, ne respondere quidem dignantur.

Ejusdem in nostrum Systema exegesis.

At verò non verbis tantùm, sed etiam opere ostendit, quàm præclarè de rebus nostris sentiret Vir eximius, dum valdè bellam atque gravem Systematis nostri exegesim ingeniosâ ad symboli & instituti rationes allusione contexuit; quam velut purpuram huic panno nostro solidam intexere volupe quidem foret; sed quia prolixior est, ne quid tædii lectoribus afferam, illius sinopsin reddere sufficiat. „Igitur, *inquit*, postquam Systema novæ hujus Academiæ non semel relegissem, plenúmque omnigenæ doctrinæ, optimæ mentis, ac bonæ frugis comperissem, nihil æquius esse credidi, quàm prompta Societati huic laudatissimæ, ac Germaniæ tam sacræ quàm profanæ utilissimæ mea deferre obsequia, pensi loco exegeticum quoddam elaborare Synthema alludendo tùm ad Instituti illius rationes, cùm ad *Examen apum* in tesseram omine optimo acceptum, & Systemati ex æquo respondens; nam ut à prologo ordiar, justissimis utique laudibus prosequitur Author sacerrimum, antiquissimum ac præclarè omnino de utrâque Republicâ meritum Ordinem suum. Dignissima hæc elogia cùm augere nequeam, hoc unum tamen mihi tamquam Tyrolensium Historico silere nefas esset, *quòd quidquid Patriæ nostræ Monumentorum ex difficillimis superest temporibus, id omne soli propemodum huic sacro cætui debeatur.*

Benedictinorum in Tyrolenses merita.

Si enim Gothorum respicimus tempora, & quæ in his per Tyrolim acta, ea nos docet Magnus *Aurelius Cassiodorus*, natalium splendore, gestis præcipuis in aula *Theodorici* Gothorum Re-

Regis muneribus, si quis alius, eminens, & demùm seipso major, dum totum se projecit ad Divi *Benedicti* pedes, sacram ejus regulam professus. Atque hic seculo jam sexto inclaruit; septimo vidimus Ven. *Secundum* Tridentinum, pacis inter Langobardos, Romanósque nuncium, *Agilulfi* Langobardorum Regis patrinum, & quod caput est, Divo *Gregorio* M. adeò familiarem, ut se ejus precibus commendaret, quod ex Pontificis hujus Sanctissimi epistolis liquet. Hic nos, licet brevissimè, de Langobardorum temporibus instruit. Fusior est Seculo VIII. *Paulus Diaconus*, qui *Desiderii* Regis anteà Cancellarius, sed posteà seculi pertæsus in Princeps Ordinis Benedictini asceterium Cassinense se contulit. Ab hoc certè quidquid per duo secula (*quod sanè non modicum*) in Tyroli nostra per Langobardos actum est, grato animo nos accepisse profitemur. Illustris quoque eodem tempore *Aribo*, Frisingensis, ob gestum ibi Episcopatum, dictus, qui testis ferè suppar quidquid in rebus sacris per medium gestum fuit seculum, sedulò conscripsit, iterùm ex sacro BENEDICTI Ordine. Duces quoque nostros Bavarios aliquot exactè chartæ Salisburgenses primigeniæ exhibent, iterùm à Divi hujus Patriarchæ discipulis confectæ; omnes autem & quidem curatissimè ab *Arnolfo* Comite Vochburgensi Benedictino ad S. Emmeramum Monacho allati sunt: Ut adeò omnia ferè ac singula per quatuor omninò secula in Tyroli nostra gesta huic sacro Ordini in acceptis referenda veniant.

Viri de universa Republ. lit. benè meriti ex Ord. S. B.

„ Taceo jam de Italia, Germania, Francia ac universa Republica literaria summoperè meritos & omni laude majores superioris nostríque ævi Viros, *Acherium*, *Mabillonium*, *Montefalconium*, *Martenium*, *Durandum*, *Ruinartium*, *Calmetum*, *Bucelinum*, *Besselium*, *Pezios*, & complures alios, tum ex Germania, cùm è gallicana Congregatione S. Mauri celeberrimos Viros, qui nos per seculum jamjam integrum nitidissimis emendatissimísque SS. PP. editionibus, immenso Ecclesiæ bono beârunt, beabúntque inposterum.

Apibus comparantur.

„ Certè non de suis tantùm rebus, sed de sacris profanísque omnibus solliciti, ac in omnem ætatem intenti religiosi hi Viri, *Apes* verè dici possunt *aureæ*, quæ instar illarum, de quibus *Pausanias* in Atticis, *non in unius alvearis angulo*, *sed passim in omni regionis parte mellificant.* Quæ enim regio, quæ ætas illorum non plena laboris? Longum foret vel illustriores diversarum gentium Doctores & Apostolos hîc enumerare, ac etiam superfluum: *Quis enim nescit*, inquit Browerus S. J. Scriptor non inglorius (b), *Benedictinæ Familiæ laudem hanc esse propriam, ut ambiat meritis & rectè factorum gloriâ, quàm latè patet, orbem Christianum? Etenim ut palmas taceam & adoreas in reliquo occidente partas, certè innumeras abstulit ex hac Germania nostra magna, cujus inferæ, superæ regionibus tot retrò seculis, hæc unica ferè dedit scientiæ, veræque pietatis Doctores, Duces, Magistros.* Sed & speciale id habet religio Benedictina, in quo præ ceteris gloriari possit & verè debeat, citra alterius injuriam, quòd in omni ætate suos aluerit Marones, Homeros, Cicerones, Augustinos & Hieronymos: *Habuit*, teste Wionio (c), *& suas Bibliothecas loquentes*, *atque*, *ut ita dicam*, Apes aureas. *Habuit in Sacrosanctæ Triadis enodandis suos* AUGUSTINOS *&* HIERONYMOS; *ita ut verè de illa dici possit: in ea illam disciplinarum penè omnium fuisse intelligentiam, quam olim in Catone Cicero ipse agnoscebat.*

Societatum literariarum fructus.

„ A prologo ad ipsum progredimur opusculum. Capite primo meritis extollit laudibus Sodalitiorum literariorum omnis ætatis & memoriæ cœtus varios, quorum membra *ad innumeros Mortalium usus* lectissimis rempublicam ornant laboribus. Qui enim literarum provehendarum gratiâ in tales coëunt Societates, *Omnia subtili ingenii alâ pervolant*, *ex operibus optima seligunt*, *prudenter digerunt*, *utiliter pandunt*, *ac veluti apes ceras ex omnium arborum pratorúmque floribus confingunt.* (d) Et sanè ni antecessores nostri conjunctis animis ac studiis tam strenuè laborassent, paucæ nobis memoriæ superessent reliquæ, præsertim de montibus nostris Rhæticis, qui Viris his velut in pabulum doctrinæ concessi videntur, haud aliter, quàm olim *Helicon* & *Olympus* apibus atticis: *Nam ut Musis* (verba Varonis (e) sunt) *Helicona*

(b) Browerus in Antiquit. Fuldens.
(c) Wion Lib. 2. Lign. Vitæ cap. 61.
(d) Plinius de Apibus XI. 8. & XXI. 4.
(e) Varo de re rustica III. 6.

na atque Olympum attribuerunt homines, sic his (Apibus) *floridos & incultos natura attribuit montes.* Quæcunque igitur ex sterili temporum illorum proventu messis est reliqua, longè utique suavior sit oportet, *ac dulcior illo*

Melle, quod in ceris attica ponit apis. (f)

Excursio in laudes Benedicti XIV.

„ Sum̃as deinde laudes meritò tribuit BENEDICTO XIV. Pont. Max. quòd ad universalis Ecclesiæ utilitatem immensam tres hujusmodi Academias nuper erexerit, atque sub auspiciis eruditorum hominum posteritati in exemplum consecrârit. Hæc nimirùm Apis una illarum fuit, quæ infausto Ethnicis, felicissimo autem Christicolis omine ingenti orbis catholici plausu, *fastigio Capitolii insedit* (g). Si enim Poëtarum Principi Virgilio credimus *esse apibus partem divinæ mentis;* cui quæso! alteri tribuamus nisi *Apiculæ Lambertinæ*, divino Spiritu, *vi impositi muneris*, afflatæ; quæ ne à ventis, aut inimicis quidquam patiatur procellis, *Petram* seu *lapillum* complectitur, & secura omnem tempestatem evadit, non aliter ac apes, *quæ gerulæ secundos flatus captant, si cooriatur procella, apprehensi ponduſculo lapilli se librant;* uti perhibent Plinius & Virgilius *Georg.* IV. *verſ.* 194.

Ordinis S. Benedicti encomium.

„ Perfunctus hac laude Systematis author, à summo religionis Christianæ Moderatore ad sanctissimum religionis suæ Protoparentem BENEDICTUM divertit, hujúsque Viri Maximi institutum meritissimis ex eo celebrat encomiis, quòd dum plures Dei famulos in unius claustri ambitu collegit, aliud nihil spectâsse videatur, quàm ut vinculo charitatis uniti, *Doctrinâ & Virtute* mutuò sese pascerent, & sustentarent, *ut quod quisque non potest per seipsum, possit per alium.*

com̃unis labor,

„ A Patre ad filios procedit, inter quos per omnia hucusque secula reperti fuêre, & reperiuntur adhuc, *quibus* instar apum *labor omnibus unus, nec ullus*, cùm per cœlum licet, *otio perit dies*; sed quoties cum variis variorum ingeniorum partibus conveniunt, doctè inter sese conferunt, & amicè litigantium ritu, *veluti in pratis, ubi apes æstate serenâ floribus insidunt variis, & candida circum lilia funduntur, strepit omnis murmure campus.* (h)

& inde resultans com̃odũ.

„ Itaque & apibus istis religiosis labores omnes jucundi & grati sudores, quos doctis lucubrationibus, conventibus ac concertationibus impendunt. Ubi enim plures idem legunt, succum colligunt, & partes omnes æquâ lance trutinant, fit tandem ut felici quâdam æmulatione & nixu varii partus, secundùm varia rerum merita, emittantur in publicum: *Nam si duo sint examina*, inquit Columella de apibus, *duo quoque genera favorum inveniuntur; cùm etiam in concordia suum quæque plebs morem figurandi ceras fingendíque observat.*

Fervor in studiis.

„ Adhæc fervere vult inter Socios literarium commercium, mutua officia, consilia, operas, & studia. Quod ut faciliùs obtineatur, disertè monet, ut sicuti apes *venturæ hyemis memores, æstate laborem experiuntur, & in medium quæsita reponunt;* ita etiam Socii sedulò symbolas opésque literarias hinc inde congerant, adversaria undique congesta in com̃unem usum referant, allata pro utriusque reipublicæ bono junctis studiis discutiant, operísque haud segniter adhibitis perpoliant inventa, ac novâ quasi luce perfundant.

Non aliter (si parva licet componere magnis)
Cecropias innatus apes amor urget habendi,
Munere quamque suo; Grandævis oppida curæ,
Et munire favos, & Dædala fingere tecta. (i)

Cura junioribus impendenda.

„ Curam quoque præcipuam junioribus, de quibus spes major concipitur, monet impendendam: Licet enim virtus à natura quosdam impetus sumat, tamen perficienda est doctrinâ: *Neque cuiquam*, inquit Plinius (k), *tam clarum ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commentatórque contingat.* Sic & de apibus Columella, *semper quidem*, infit, *custos sedulè circumire debet alvearia: neque enim ullum tempus est, quo non curam desiderent, sed eam postulant diligentiorem*, uti notat Plinius, *cùm exundant novis fœtibus;* Tunc enim potissimùm, ubi *incerta volat, luditque favis emissa juventus*, convenit *instabiles animos ludo prohibere inani.* Quæ res sanè præcipui videtur esse quæstûs & compendii; quia, ut Virgilius ait:

Hæc

(f) Ovid. V. Trist. 4. 30.
(g) Tacitus Annal. xi. 64. 1.
(h) Virgil. Æneid. VI. Verſ. 707.
(i) Virgil. Georg. IV. Verſ. 176.
(k) Plinius Libr. VI. ep. 23.

Hæc potior soboles quâdam dulcedine læta
Progeniem nidósque fovet. . .

Superiorum fides.

„ Religioso denique ritu, ut castè sanctéque tractentur omnia, Superiorum præcipuè auspiciis, fide, curâ, exemplo peragendum comendat negotium. Nam ab illis potissimùm dependet totius rei felicitas; *Gens enim apiaria maximam fidem desiderat, quæ quoniam rarissima est, interventu Domini tutiùs custoditur. Neque ea curatorem fraudulentum tantùm, sed etiam immundæ segnitiei perosa est. Æquè enim dedignantur apes, si minùs purè habitæ sint, ac si tractentur fraudulenter*, utì Columella notat. Exemplo igitur suo *ducent examina Reges*, nihílque patientur desiderari in seipsis, quod meritò culpari possit in subditis: Quippe, Virgilio teste (l),

. . . Rege incolumi mens omnibus una est;
Amisso, rupère fidem, constructáque mella
Diripuère ipsæ, & crates solvêre favorum.

De Senatu Academ.

„ Pergimus jam ad alterum Systematis caput, in quo statim, ut res ordine procedat suo, ante omnia *Senatum Academicum* è præcipuis membris constituendum edisserit Author: Nam sicut Respublicæ civiles & sacræ sine Magistratibus, Ducibus, Senatoribus seu Consiliariis subsistere nequeunt, ita Sodalitates Literariæ sine selectis quibusdam Viris, qui concordibus studiis omnia dirigant, temperent, & moderentur, stare diu non possunt. Solemne id etiam apibus: Ipsæ enim *Regem sufficiunt parvósque Quirites*; &, ut Plinius ait, *Rempublicam habent, consilia privatim, Ducésque gregatim*, & quod maximè mirum sit, *mores habent & studia, & populos & prælia*; Cúmque ordinatius nihil sit disciplinâ militari, multa ejusmodi Virgilius adscribit apibus: *Signo enim dato repente omnes conticescunt; indicto autem labore, fit interdiu statio ad portam more castrorum:*

Sin autem ad pugnam exierint; (nam sæpè duobus
Regibus incessit magno discordia motu)
Continuò animos vulgi, & trepidantia bello
Corda licet longè præsciscere. (m)

De selectu membrorum,

„ Providè dein monet, in receptione membrorum habendum esse delectum, & digniora tantùm assumenda, seu *quos doctrinæ sanctæque juvat reverentia famæ*: Quò enim doctiores sunt Socii, eò illustrior effulget academia. *Hinc*, ut Columella ait, *non sunt degeneres intermiscendæ apes, quæ infament generosas.* Ex his verò selectioribus membris Collegium quoddam secretum, seu *Triumviratum* vult constitui, ad judicium in rebus arduis, aut de aliorum operibus & controversiis, semoto partium studio & offensæ periculo, ferendum: *Sic probatis apibus destinari debere pabulationes, easque secretissimas*, scitè edisserit sæpè laudatus Columella l. ix. 4.

& sparta cuique assignanda.

„ Salubri quoque consilio statuit, ut tum Senatoribus, tum aliis, cuique sua obveniat sparta, ut partito inter multos onere, *minor sit labor, diligentia & æmulatio major.* Sic etiam apud apes sunt intus officia quæque divisa: *Aliæ struunt*, inquit Plinius, *aliæ poliunt, aliæ suggerunt.* Rem hanc ceu notissimam Poëtarum princeps eleganter suo more celebrat Georg. IV. à Vers. 158.

Namque aliæ victu invigilant, & fœdere pacto
Exercentur agris: pars intra septa domorum
Narcissi lacrymam, & lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina. Deinde tenaces
Suspendunt ceras; aliæ spem gentis, adultos
Educunt fœtus; aliæ purissima mella
Stipant, & liquido distendunt nectare cellas:
Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti,
Inque vicem speculantur aquas & nubila cœli,
Aut onera accipiunt venientûm, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.

De excursibus literariis.

„ Suadet ulteriùs constituendos Sodalitii promotores, instituenda itinera literaria, sollicitandos Mæcenates, ac commercium cum exteris literatis studiosè fovendum; quemadmodùm & apes suos *speculatores ad pabula mittunt, & illæ vel excursus breves tentant, aut circum tutæ sub mœnibus urbis aquantur; aut continuò saltus sylvásque peragrant, ac etiam duris in cotibus errant, purpureósque metunt flores, & flumina libant*, utì Virgilius passim insinuat cit. loc.

De subalternis Sodalitiis.

„ Utilissimum prætereà, ad facilitandum tantæ molis institutum, fore censet, Societates quasdam subalternas in variis Germaniæ provinciis, variísque in scientiis & disciplinis erigi, ut opes literariæ hinc inde dispersæ minori labore & sumptu comportentur, simúlque conferantur recensendæ, ac si videbitur, edendæ in publicum. Similes quippe Societates veluti coloniæ sunt in Scientiarum Republica, imò Duces coloniarum, quales olim Musæ fuerunt, sub apium specie

(l) Georg. IV. Vers. 212.
(m) Virgil. Georg. IV. Vers. 67.

specie latitantes, Atheniensibus illis, qui colonias in Asiam ducere, teste *Philostrato*, parabant. Hæ sunt proles illæ castissimarum Apium, hæc examina, quæ gentem in secula propagent, *ne pereant omninò*. Itaque, ne id in toto hoc apiario fiat, semper propaganda erit soboles, *observandúmque vere novo, cùm se nova profundunt examina, ut excipiantur, & domiciliorum numerus augeatur*, utì optimè apum conservandarum magister insignis Columella docuit lib. IX. cap. 9.

De statione commoda. „ Sed ante omnia, ut & ipsi Socii congregari haud difficulter queant, eligendus & statuendus est locus pro conventu eorum, qui scientiis eminent, cui lectissima accedat Bibliotheca, & commercii literarii facilitas. De loco enim & comoda Apum statione primò sollicitos esse debere Apiarios enixè inculcat *Virgilius* Georg. IV. Vers. 8.

> *Principio sedes apibus statioque petenda,*
> *Quo neque sit ventis aditus*, (nam pabula venti
> Ferre domum prohibent) *neque oves, hædíque petulci*
> *Floribus insultent, aut errans bucula campo*
> *Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.*

Apum cura de domicilio. „ Apes quoque ipsas præcipuam hac de re curam gerere docet Plinius libr. XXI. cap. 6. *Primùm*, inquit, *favos construunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellásque faciunt. His primùm alveum ipsum intùs totum, & quodam tectorio illinunt; bis deinde fores quoque latiores circumstruunt. Dein Regias Imperatoribus futuris in una parte alvei exstruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes.* Quo ritu exstructæ huic veluti Scientiarum Regiæ Bibliothecam diximus jungendam, *Sedem Augustam, servatáque mella thesauris*, utì Virgilius ait versu 228.

De fulcris & privilegiis adsciscendis. „ Prudentissimè demùm consulit, tum ad servanda sarta tecta, cùm ad feliciora indies incrementa, authoritatémque majorem conciliandam, exorandum esse potentissimum Mæcenatis cujusdam Patrocinium, pro impetrandis certis quibusdam privilegiis tum Cæsareis, cùm Pontificiis, quorum ope Institutum ab injuriis & insidiosis assultibus valeat vindicari. Literati enim non rarò ingentibus persecutionibus sunt obnoxii, verissimè que de his utì de apibus exclamare possumus cum Plinio (n): *Tot hostibus, tot casibus, & quotâ portione eorum commemoratâ, tam munificum animal expositum est !*

„ Vigilandum igitur strenuè, ne Socii aliorum calumniis, injuriis, livore, odio, impetigine, aut inutilibus tricis vexentur; ne & ipsi in lites, rixas & certamina pruriant, aut sese invicem impetant, sícque succumbant adversantium technis: *Cavendum erit*, inquit Columella, *ne apes intercipiantur violentiâ crabronum, qui ante alvearia plerumque insidiantur prodeuntibus.* Sunt enim, qui instar crabronum mel nullum afferunt, sed adimunt, *rapto vivere sueti, & alienis gloriosi*; Sunt qui aculeis in optimos desæviunt, atque, ut Cicero in Bruto loquitur, *maledictis faceti, aut subtilissimis pseudo - critices telis venenosi. Aranei quoque vel maximè hostiles, cùm prævaluêre, ut intexant, enecant alveolos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans, pestifer nec uno modo; nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur...* & tricis fugiendis.

De subsidiario Mæcenate. „ In hoc itaque negotio præter alia requiritur cumprimis potens juxta ac generosus Mæcenas, cujus auspiciis tutus imbellis Pieridum grex hominum lucro & affectibus suis mancipatorum tumultus, tergiversationes, cavillos, æmulationes, insidias, obtrectationes, diffidia superare ac contemnere possit. Sic nec venenatus stellio, nec obscœnum scarabei genus, nec papiliones, *lucifugæque blattæ*, ut ait Maro, *per latiora januæ spatia favos depopulabuntur.* Apes verò quò magis in tuto fuerint, *hoc acriùs incumbent generis lapsi sarcire ruinas, complebúntque foros, & floribus horrea texent.*

De Protectore. „ Capite tertio de aliis Academiæ fulcris sermonem facit, *Magnanimósque duces, totiúsque ordine gentis* (o), mores, officia & dignitates describit, optátque primò, ut PROTECTOR talis eligatur, qui potentiori adminiculo eam sustineat, excelso vertice regat, temperet, & illustret; qualis ductor inter apum examina statim à principio *tam corporis, quàm animi habitu ceteros antecellens*, ut eum Plato describit de regno pag. m. 152. *Hic enim*

(n) Plin. Libr. XI. cap. 19.
(o) Virgil. Georg. IV. Vers. 4.

enim Rex statim mellei est coloris, & electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, sed statim penniger. Solus verò caret aculeo, totus ad beneficentiam compositus. An mas sit, aut fœmina, sub judice lis est. Nec multum refert: Modò *augustos habeat aditus, nec frigore stridat; illum admirantur apes, & omnes circumstant fremitu denso, stipántque frequentes.*

Præside, „ Locum Protectori proximum assignat PRÆSIDI, húncque velut *operum Custodem cupit esse talem, qualem teste Amiano Marcellino* libr. 17. in Constantino & Juliano Ægyptii per speciem apis mella conficientis indicant, *Moderatori nimirùm cum jucunditate aculeos quoque innasci debere his signis ostendentes.* Uti enim à capite vitalem spiritum ducere corpus assolet, ita etiam à *Præside* Societates literariæ omnem suum vigorem & splendorem mutuant. Illo vegeto, agili, generoso, facilè membra parent, sequuntur, obtemperant; cùm verò torpet ille, fluctuat, friget, reliqua ejusdem corporis membra languent, procumbunt, marcent, omnísque ex motu languido irrita redditur actio. Sic & in apibus duas nobis Regum species depingit *Virgilius* Georg. IV. vers. 91.

Alter erit maculis auro squalentibus ardens;
(Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
Et rutilis clarus squamis: ille horridus alter
Desidiâ, latámque trahens inglorius alvum.

& aliis officialibus. „ Ut binæ Regum facies, ita corpora gentis: Namque aliæ turpes horrent, aliæ fulgore coruscant, *ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.* Nempe, uti Plato indicat, *Quales in Republica sunt Principes, tales reliqui solent esse cives.* Quocirca ut quibusque malis & incommódis à capite in totum corpus repentibus præsens aptetur remedium, providè cautum est, *Sodalitii Ductores & Præstites*, quandocunque Senatui utile vel necessarium visum fuerit, fore submovendos, digniorésque sufficiendos; ita enim Virgilius de Apibus vers. 29.

Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
Dede neci: melior vacuâ sine regnet in aulâ.

De membris Academiæ. „ Brevius dein in schemate caput occurrit quartum de *Membris*, tum *ordinariis*, ex Ordine nimirùm S. P. Benedicti per Germaniam assumendis, tum *Extraordinariis*, ex quavis regione & religione, quibus Musæ Benedictinæ in amoribus fuerint, tamquam *honorariis* honorificè suscipiendis. Istis, qui trinis sacræ religionis suæ votis adstringuntur, universim sicuti apibus, illud Poëtæ Mantuani convenit: *Illum adeo placuisse apibus mirabere morem, quòd nec concubitu indulgent...* Quia tamen per novas semper, & singulis plerumque annis reparantur colonias, susceptísque in demortuorum locum novis tyronibus, quibus ceu filiis adoptivis æternùm conservantur, sic instar apum, (p)

Genus immortale manet, multósque per annos
Stat fortuna domûs, & avi numerantur avorum.

„ Prolixior est Author in Capite V. ubi de Sociorum obligationibus agit, ac quid *Præsidi, Directori, Senatoribus* incumbat, quid agendum membris, quæ reverentia Superioribus exhibenda, & quis rerum ubique ordo observandus, articulatim explicat. *Omnes* nempe instar apum, *magnis agitare cupit sub legibus ævum.* Cúmque nullo tempore sinè Ductore, uti apes *sine Rege, esse utique non possunt*, ipsi Reges & Duces sufficiunt, circa quos mira plebis obedientia, nec sic porrò *Ægyptus, & ingens Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes* (q) suos observant Reges, uti hæ apes religiosæ. *Est autem non modò ejus, qui sociis & civibus, sed etiam ejus, qui servis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præest commodis, utilitatibúsque servire.* (r) Sic apud apes, *qui præest*, inquit Plinius, *reliquo tempore, cùm populus in labore est, ipse opera intùs circuit similis exhortanti.* De obligatione Sociorum & Rectorum,

„ DIRECTOREM porrò graviter & seriò admonet Author, ut Senatores, & eos, qui proximè ab ipsis regendi Sodalitii gubernaculis consiliarii seu motores adhibentur, si desides, aut in officio negligentes fuerint, ac sese emendare noluerint, ex albo Senatorum expungat, atque in ordinem redigat. Pari modo, si qui exerraverint, erroris manifesti probro plectuntur, aliis exemplo futuri, suoque damno profuturi. Sic *utraque vis apibus metuenda*, quæ summâ cum justitiâ, *tardantes sine clementia puniunt*, & *ignavum pecus à præsepibus arcent*, uti Virgilius & Plinius passim in- déque eorum correctione.

(p) Virgil. Gegorg. IV. vers. 197. & 208.
(q) Virgil. cit. loc. Vers. 210.
(r) Cicero libr. 1. Ep. 1. ad Quint. & Plin. XI. 17.

inculcant. Inde verò major accedit de Academicis æstimatio, obligationis cujusque ad alterum necessitudo arctior, & quod ante omnia celebrari debuerat, solertior in communis industriæ partem cura & sollicitudo.

Omnium princeps cura.

„ Universim autem Sociorum omnium principem curam esse vult: *Æmulorum superbiam reprimere, contumelias refellere, infirmare falsa, corroborare vera &c.* Multa hîc iterùm cum apibus spectamus affinia: Quid enim non agunt industriæ hæ aviculæ: Quâ concordiâ vires jungunt, quâ fortitudine arma expediunt, hostes reprimunt, alvearia veluti munimenta corroborant? *Spicula nempe exacuunt rostris, aptântque lacertos, & circa Regem, atque ipsa ad prætoria densæ miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem*! Usque adeò,

Ingentes animos angusto in pectore versant!

De materiis tractandis.

„Capite sexto de tractandis agens materiis Sodales suos cumprimis hortatur, ut Bibliothecas circumquaque sedulò excutiant, latentes in his manuscriptos melioris notæ codices, ac præsertim historicos eruant, erutósque publici juris faciant, aut evulgandos *Directori* submittant, ut sic verum fiat illud, quod de apibus Plinius: *totæque onustæ redeunt sarcinâ pandatæ.* Instat dein, ut Opera adhuc desiderata, qualia sunt: *Collectio Conciliorum per Germaniam celebratorum, Scriptores ejusdem gentis anecdoti, Antiquitates omnis generis lectissimæ*, & si quæ alia ad hujus sacri Ordinis & Patriæ splendorem augendum opportuna, omni sollicitudine, junctisque studiis & operis elaboranda suscipiant. Quæ omnia citra dubium cederent in communis Patriæ decus bonúmque maximum; ita ut nemo mortalium invidere his jure possit, si de illis, quod de apibus *Plinius* dixit, affirmemus, *ipsas solas ex eo genere, hominum causâ genitas.*

Conventus Academici.

„ Caput denique ultimum *Congressibus academicis* solennibus & ordinariis sacrum est. Ubi Socii, ut apes, *effecto opere, educto fætu, functæ munere omni, exercitationem tùm solemnem habent.* (s) Ad hanc invitantur Præsules & Docti celebres, *qui multùm nitore à vulgo differunt, & fulgore coruscant.* Ibidem iis, qui *opera conficiunt, & mella tenacia fingunt*, præmia distribuuntur; quod & in apibus seduli custodes, teste toties adducto *Plinio*, faciunt: Nam *diligentioribus ex hac vindemia duodecimam partem relinquunt.* Cætera textus habet, nec Oedipo opus, ubi Author satis clarus est & amplus. „

Hæc sunt præcipua, quæ eximio prorsùs in schema nostrum Synthemate complexus est laudatus Vir literatissimus *Roschmannus*, cui licèt *in tenui labor, at tenuis non gloria surget* (t). Pensum verò suum, omine optimo in vota profusus, ita absolvit: *Ego*, inquit, *lectissimo huic apum Examini fausta omnia felicissimo ostento, perpetuáque conjecturâ auguror, quæ infantis hujus Academiæ operibus veluti Platonis suavitatem dulcis eloquii protendit, juxta illud Judic.* 14. Examen apum in ore, & favus mellis. *Hinc quemadmodum* Druso, *cujus nominis etiam triumphator ille Rhætorum Vindelicorúmque ac Germaniæ ferè omnis incomparabilis fuit, pugnam prosperrimam Examen apum prædixerat, ita ego gloriosos ad immortalitatis memoriam triumphos de universis Literaturæ melioris hostibus*, livore & ignorantiâ, torpore & negligentia, fraude & superbiâ, *fortissimo huic Vindelicorum* (teste Strabone in bello Drusi) *populo Camboduni apud Estiones p. t. congregato, toto pectore auguror & voveo. - - Erit haud dubiè & erit brevi exoptatissimum illud tempus, quo in Academiam hanc Ecclesiæ perutilem, antiquissimo Ordini, ac Germaniæ orthodoxæ gloriosam, restaurandísque & illustrandis melioribus literis natam factámque, illud Apum elogium, apud historiæ naturalis promumcondum* Plinium, *quàm optimè quadret*: Quos efficaciæ, *inquit*, industriæque tantæ comparemus nervos? quas vires? quos rationi, medius fidiùs, viros? hôc certè præstantioribus, quo nihil novêre nisi commune. *O quanto cum Patriæ tandem bono!*

Roschmanni votum.

Sic Vos non vobis in publica commoda natæ,
Communi Patriæ mellificatis Apes!

Præclarum hoc docti Viri in rem nostram suffragium confirmârunt alii plures suis tum oraculis, tùm epistoliis, quæ consultò prætermittimus, ne assensione literatorum hominum & vulgi plausibus ita efferri videamur, ut regnare in literis velle sugillemur. In nos nostráque summum arbitrium amicis virísque peritis permisimus, ac etiam ultrò Sodales lacessivimus silentes-

Enclytica ad institutum motiva.

(s) Virgil. cit. loc. à Vers. 74.
(t) Virgil. Georg. IV. vers. 6. de apibus.

tes, ut nævos defectúsque nostros castigarent, meliora suggererent, obscuris lucem, fastiditis gratiam adspergerent. nihil quoque intentatum, nihil inausum reliquimus, quò Celsissimis Principibus ac Reverendissimis Abbatibus nostris persuaderemus nos illis nucleos, non putamina vendere; Nascens hoc nobile institutum eorum favore, suffragiis, & opibus constanter suffultum ad eam *bono cum Deo & die* perfectionem evehi posse, ut amplioribus quotidie accessibus non solùm Ordinem nostrum, sed Patriam & Ecclesiam aliquando exornaret universam; Florem gloriæ decerpturos, qui factum occuparent primi, eósque immortales fore, qui immortalitatis instrumenta solertiùs attollerent; Longè pulchrius, ac viris ad sacrorum ministerium vocatis dignius esse in provehendo ejusmodi instituto, quam in epulis, famulis, curribus, equis & aliis perdendarum opum crepundiis, sumptus facere; Quidquid hîc impenderetur, in commune bonum cedere, cùm cætera vel perituræ voluptati, vel inutili vanitati, non sine secularium scandalo & religiosæ modestiæ læsurâ impendi soleant. &c.

Quales se exhibeant Abbates.

Sed tametsi in potentissimorum, quos Ordo noster numerat, Antistitum benevolentiâ & animi promptitudine omnis in hoc negotio spes boni eventûs esset reposita, ac existimaremus fore ut, si consilia nostra improbâssent exteri, at certè illi, qui sanctioris nobiscum instituti sacra, Musásque amœniores colunt, tam salubre propositum tuerentur, & peramplius proveherent: Res tamen evenit multò aliter. Nullos enim hac in parte experti sumus morosiores quàm domesticos, nullos difficiliores & inhumaniores, quàm quosdam Abbates. Cujus quidem incommodi culpa ubi resideat, faciliùs prudens quisque poterit æstimare, quàm ego in Orbis universi facie ausim exponere. Multa paucis complexus est sapientissimus Abbas *Trithemius* (u) in libello penthico seu lugubri de ruinâ Ordinis monastici hisce verbis: *Utilitati communi privata commoda præponimus, & honorem Ordinis conservare non curamus. Multa dicimus, multa pro utili defensione religionis concludimus; sed exponere denarios singuli formidamus. O zelus debilis, quem tenacitas inutilem facit! O verè pauperes Abbates, qui cùm habeant omnia ab Ordine, nihil habent pro Ordine! -- Ecce, quàm multi reperiuntur è nostris, qui substantiam levibus partiuntur personis: avibus, cambúsque convivia parant: parentes & cognatos suos de bonis monasterii ditant: reliqua in vanis voluptuosísque comessationibus dilapidant; pauci sunt, qui desolationem Ordinis doleant, pauciores de remedio cogitant, paucissimi auxilia subministrant...* Addere plura vetat species servanda pudoris. Videatur S. Bernardus Epist. 42. ad Henricum Senonens. cap. 2.

Obtrectatorum dicteria.

Quamvìs autem plurimorum tergiversationes, malevolentiam, & inurbanitatem sensi, præ cæteris tamen unius atque alterius (*quorum nominibus jam parco, licèt non pepercerint meo*) insignior animi torvitas fuit, ut qui livore, nescio quo, aut superbiæ œstro perciti, pro bono malum reddere, méque cæsim punctim proscindere non sunt veriti. (x) Fuêre & alii privatim degeneres & veræ laudis boníque consilii inexpertes, qui cùm honesti nihil pro decore & gloriâ Ordinis agere cogitent, Nos quoque magni quidpiam moliri ægrè ferrent, eámque sibi provinciam ultrò præsumerent, ut tamquam arbitri consilia nostra sapientissimis quibusque Viris probata, velut *fanatica*, *periculosa & effectu impossibilia* traducerent, modísque omnibus deprimerent, ac vix non ârociter oblatrarent. Fuit & aliud genus hominum in Lycæis crepitantium, qui uti gregalium suorum scriptis dictísque omnibus & factis quærere commendationem solent, ita per occultas coitiones, dolos, susurrationes, technas, fraudes, aliorum in literis conatus subvertere moliuntur, rati regnum suum brevì ruiturum, aut palmas jam partas sibi præripiendas, si religiosi glandibus apinísque relictis ad meliores epulas & fruges sese converterent. Præterea alias aliorum tricas & cavillationes, quas pati aures per insolentiam vix possint, si palàm proferantur. Neque verò nostri est ingenii aut modestiæ verborum contumeliis certare, & quam suademus animorum conjunctionem, factis atterere. Satis nobis fuerit contemptores contemptu, æmulos

(u) Trithem. cit. loc. Cap. V.

(x) Ita malevoli fœdam imitantur arachnen, *cui rosa materies lethalis plena veneni est.*

los silentio, verbosos verbo revincere, ac eorum impetigini istud obtendere:

Non mihi noxia sunt hæc sibila, sed magis ipsis,
Qui produnt virus, barbariémque suam.

restringuntur, Ne tamen professoriæ linguæ intemperiem liberiùs laxent, sibíque persuadeant nos eorum spicula ne sensisse quidem, molliter ab iis sciscitari libet, num *impossibile* judicent illud, *cui nil nisi velle deest?* An *periculosum* jure dixerint institutum, quod sapientissimi Patres nostri Gallicani, Lotharingi, aliíque tanto cum plausu sectantur? An *fanaticum* meritò censeant consilium, cujus tot præclara à multis retrò seculis prostant exempla? Certè si in legendis & evolvendis historiæ literariæ rerúmque veterum scriptoribus quandoq; attentiores fuissent censores isti, observâssent haud dubiè Germaniam jam inde à Seculo XV. *Maximiliani I.* Imperatoris jussu & auspiciis pluribus iisque celeberrimis ejusmodi eruditorum Societatibus ornatam fuisse. Inter eas eminebant, *Rhenana*, *Argentinensis*, *Boica*, *Celtica*(y), *Danubiana*, ac *Viennensis Cæsarea*. Rhenanæ, quæ universam prope Germaniam complexa est, institutor & Præses extitit *Joannes Camerarius Dalburgius*, Philippi Palatini primùm Cancellarius, tum Wormatiensis Episcopus. *Is enim*, teste Jacobo Burckhard (z), *tam meruerat, quàm qui maximè, ut celebratissimæ istius Sodalitatis literariæ per Universam Germaniam Dux ac Princeps uno omnium Sociorum consensu eligeretur; quandoquidem certissimus hic Mæcenas omnium in cuncta Germania eruditorum dignissimus videbatur, ad cujus nutum Socii isti sese converterent; cujus censuræ scripta sua subjicerent: cujusque auspiciis ductúve immanis ac intoleranda barbaries, inveteratúmque istud malum ex Germania denique profligaretur.* Ejusdem Sodalitii Director primarius extitit doctissimus Abbas *Trithemius*; Socii autem è nostro Ordine fuerunt *Joannes Piemontanus*, & *Jacobus Syberti* Lacenses, *Eberhardus de Campis* Trevirensis, *Paulus Langius* Posaviensis, *Nicolaus Baselius* Hirsaugiensis, *Theodericus* Fuldensis, *Wolfgangus Trefterus* S. Jacobi Moguntiæ, & alii ad quos variæ extant Trithemii epistolæ, quíque operibus *Roswithæ* à se collectis, & accurante CONRADO CELTE editis *Norimbergæ* anno 1501. Epigrammata præmiserunt.

& institutum exemplis

item ex natura hominis, Possemus plura ejusmodi exempla ævo nostro decantatissima in medium afferre, sed ea quæ jam attulimus (a) adeò sunt valida, ut ruborem iis elicere possint, qui desperatione aut ignaviâ debilitati, quod assequi nequeunt, *periculosum* aut *impossibile* dicunt. Tantò autem proniores in vota nostra & consilia deinceps ituros confidimus R.mos Antistites, quantò exploratius est *Hominem*, uti nos docuit Aristoteles, *esse animal politicum & naturâ suâ in Societatem propensum.* Neque enim in hominibus quisquam est tantis naturæ præsidiis munitus, ut ipse sibi ad benè beatéque vivendum solus sufficiat: nam & consilio aliorum indiget & auxilio; ideóque ut subsidium ejusmodi liceat consequi, homo humanæ appetens est Societatis; cujus fruendæ gratiâ eximium illud rationis & orationis munus tributum est illi divinitùs. Unde si quis fortè inveniatur, qui sibi sic ipse sufficere credat, ut aliorum prorsùs non indigeat subsidio, ac idcirco à Societate abhorreat, *Deastrum* quendam hunc esse *singularem* jure dixeris; sin autem eâ sit ingenii austeritate, ut communitatem hujusmodi ferre nequeat, *Belluam insociabilem*, imò feris ferociorem meritò pronuntiaveris, *nam sævis inter se saltem convenit Ursis.* (b)

& variis motivis comprobatur. Præterea, quem quæso! Mortalium àd honestum ejusmodi institutum amplexandum non excitaret illa, quæ hinc spectatur utilitas? Quis inquam, *cui Benedictini gutta cruoris inest*, non probet, non laudet, non sectetur & provehat propositum, quod cum decore, gloriâ, commodo & splendore sacri Ordinis nostri est conjunctissimum? Ecquis verò tam plebeiæ abjectæque mentis fuerit, ut Milesiorum placito subscribat, quibus hâc lege nihil erat jucundius: *Nemo nostrum frugi esto?* Quis etiam sine justâ animi commotione evolverit

(y) *Celtica* ab authore suo *Conrado Celte* Poëta Laureato dicta, de quâ nuper *Jenæ* evulgata *Joan. Georg. Ruprechti* Oratio.

(z) Burckhard de fatis linguæ lat. Part. II. pag. 263.

(a) In Systemate cap. 1. art. 2. supra p. 142. & seq. quibus addesis Antuerpiensem Jesuiticam Sodalitatem à *Bollando* gentili meo inchoatam, nostrâ omninò imitatione dignam.

(b) Galstrupius in Trifolio polit. pag. 6.

rit constitutionem Ephesiorum, quâ homines doctrinâ & virtute excellentes, negligi, opprimi, aut è Republicâ ejici sancitum erat? Et quis denique Abbates illos jure laudaverit, qui bonas artes & studia à suis Monasteriis eliminant, aut in viros doctos odio plerumque flagrant? Nonne satius est remis velísque contendere, ut inter Claustrales vigeant *doctrina & pietas castíque labores*, quàm otii & ignaviæ gangrænam admittere, nutrire, fovere, atque ita *scientiæ, bonitati & disciplinæ* aditum præcludere? Me hercle! *non est venusta species communitatis, ubi regnat desidia & confusio unitatis.*

Conclusio adversùs æmulos, Quidquid igitur perpauci, iique obscuri nominis homines in adversum obganniant, ita comparatus ego sum, ut quæ à Viris omni virtutum & literarum genere clarissimis non sine applausu comprobari, urgeri, provehi, conspicio, eadem pari cultu aliis imitanda ac sectanda existimem. Tantùm verò abest, ut qui consilii nostri momenta convellere, aut molestias nobis adspergere voluerint, exinde solatii vel gloriæ quidquam assecuturi sint, quin potiùs, si contra tenderent, vel ulteriùs tergiversarentur, sibi ipsis ignaviæ labem affingerent, ac eo usque urgeri possent, ut apertè morbo mentis laborare, aut vitiosum ob affectum bono publico, Religionis splendori, Patriæ commodo, & scientiarum incremento impudenter reniti, ac etiam Summorum Pontificum Constitutiones (c) vilipendere convincerentur; dum nos interim securâ recti consilii & operæ in re honesta fideliter collocatæ fruemur conscientiâ, tantóque majori gloriâ, quanto plures & potentiores sustinuerimus æmulos: *Nam invideri gloriosum, at invidere probrum est ingens: Mens verò boni studii ac pii voti tametsi effectum non invenerit cœpti operis, habet tamen præmium bonæ voluntatis,* utì Salvianus edixit, & Poëta confirmat accinens:

Si desint vires, animi contentio certè
Laus erit, in magnis nam voluisse sat est.

& Collatio partium. Verùm operæ pretium non est hisce diutiùs imorari, & stimulis boves fodere: Qui enim recto tramite gradiuntur ad gloriam, & seriò decus quærunt Ordinis, sponte suâ faciles nostrum sequentur consilium, provehent institutum, ac perampliùs exornabunt; si verò à Musis & gratiis alieni fuerint, nec invitati, nec coacti illud amplectentur, aut cohonestabunt: *Neque enim quos servire cogit necessitas, sed quos ad morem voluntas incitat, ii demùm cives Reipublicæ utiles esse consueverunt.* Non quærimus fucos & crabrones, sed apes; nec fami, sed famæ laboramus. Et certè meritò deridendi essemus, si assuetas haræ nares ad amaracum provocare, aut ex quovis trunco & stipite Societatis literariæ compagem vellemus in altum educere. Satis fuerit ad studiorum commodum & Societatis decus eos colligere Viros, in quibus præcipua viget authoritas, benevolentia, scientiæque, ut ita dicam, seu sacræ seu profanæ principatus. (d)

Hos inter quùm familiam facilè ducat Eminentissimus S. R. E. Cardinalis QUIRINUS, *sublimis Eruditorum apex & columen*, quis tanto sub Protectore, Evergetâ & auspice felicem sibi non spondeat tam nobilis instituti successum, majúsque stabilimen, & incrementum? Ecquis verò ab illustrissimo Celsissimi S. R. I. Principis ENGELBERTI Campidonensium Antistitis præsidio, summa quæque & illustria non exspectet? Quis inquam Sociorum hæc nascentis Academiæ columina venerabundus admirans continuò non exclamet cum lyrico Vate: *O! & præsidium, & dulce decus meum!* Decus ab Eminentissimi Purpurati protectione, Præsidium à Celsissimi S. R. I. Principis munere. Utrumque imbelli Pieridum gregi venerabile & honorificum; quoniam *sicut astra cœli coruscantibus radiis micant illuminata per statarium in circuitu Solem, ita quicunque illustriorum dignitate Virorum auspiciis, favoribus & gratiis irradiantur, immortalitatis lumine apud posteritatem illustrati permanent gloriosi,* uti edisserit Trithemius Epist. 32. lib. II. Societatis auspices & Evergetæ.

Quibus decreti honores. Vicissim, quia *Musæ suos vetant mori, & literis perennat gloria*, ea fuit apud veteres Virorum literatorum æstimatio, ut illos præ ceteris felices judicarent, qui ingenio, sapientiâ, fortitudine, heroicóque animo memoratu digna facientes, in ea incidissent tempora, quibus copia esset eruditorum hominum, quorum reciprocâ necessitudine & observantiâ perurgente, quidquid videretur laudandum, literarum firmamento reciperet immor-

(c) Quas vide relatas Part. II. hujus Operis p. 580.
(d) *Il n'en faut que trois pour le lustre d'un siecle.* Oda D. R. D. P.

immortalitatem. Quo pacto, ſicut Romani ſuos Heroës & Evergetas ad aliorum incentivum illuſtri quodam monumento gloriæ perpetuitati dicabant; Sic etiam Senatus noſter altefati utriusque Principis & Mæcenatis ſui virtutum ac meritorum admiratione captus, dignámque hecatomben & aram in æternitatis templo illuſtriſſimis Eorum nominibus ſtatuere geſtiens, recurrente anniverſariâ ſuæ erectionis die divis Tutelaribus SS. PLACIDO & *Sociis* ſacrâ, conteſtandi animi ergò, publicum quoddam honoris monumentum, ad firmandam rei memoriam, æneis formis, affectu ære ſolidiori, exprimi curavit; cujus ectypum ceu evidens bonæ mentis, reverentiæ, & gratitudinis argumentum, hîc ſpectandum ſiſtimus, ut aſpectu ipſo moroſiores tacito quodam inſtinctu excitentur, & illi, quos magnarum rerum ſpecies ad ſe vocat, & allicit, peramplius inflammentur. *Hoc enim illud eſt*, inquit Livius, *præcipuè in cognitione rerum ſalubre ac frugiferum: Omnis TE exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri, & inde Tibi quod imitêre capias.* Ita verò habet numus:

Epilogus galeatus. Quæ porrò inde contigerint, cùm hæc folia pluteum premerent ad prelum, *ipſe quidem ſpatiis incluſus iniquis prætereo, atque aliis pòſt commemoranda relinquo.* Iſta autem tum de Societatis noſtræ primordiis, cùm de Sodalium conſiliis, amicorúmque officiis ad eam provehendam collatis; de Prudentum atque Eruditorum circa id genus inſtituti judiciis, déque iis omnibus, per quæ latiùs innoteſceret, & proveheretur propoſitum, hoc loco vel ideò recenſenda duximus, ut & ſegniores ac frigidiuſculi ad hæc incentiva magis incaleſcant, & ſua Mæcenatibus noſtris, in iis, quæ fortiter geſsêre, laus & gloria, amicis verò & ſodalibus, pro iis, quæ præſtitêre, gratia poſſit perennare. Plura interim reducta & in interiore ſacrario clauſa *Eleuſis* ſervat, quæ ſubinde oſtendat reviſentibus. Etenim de præſentibus malè loqui, non tutum, benè autem, boni non eſt Hiſtorici (e), quùm aut palpum obtrudat, aut benefacta exaggeret, quæ ſi colligas, in nucis teſtâ facilè concludes. Satìs ſit inculcâſſe Viris ſummis, quæ impoſitæ ſint iis partes, quæ cura & ſollicitudo incumbat, *ne in ipſis deficiat inſtitutum, quod ſub eorum auſpiciis & nominibus ſumpſit exordium.* & ſtimulatio Fautorum. Grandis eſt hic auſus, ære & marmore dignus, ſed tantò magis grandibus promptíſque animis indigus. Magna conſilia ingens plerumque turbo periculorum circumſtat: Quò fama illuſtrior, eò invidia propior; Hæc quippe tam luculenta eſt gloriæ teſtis, quàm individua corporis comes eſt umbra. *Facile autem*, ut ſcitè Plutarchus monet, *illa alius aliunde carpit & obtrectat, quæ paulatim & quaſi otioſè videt ſuccreſcere, aut oſcitanter tractari.* Quo denique fit, ut & Statores in acie primi, nimiâ moroſitate depreſſi animum deſpondeant, *& quæ deſperant tractata niteſcere poſſe, relinquant*, præſertim ubi vident ſe Fautorum ac Mæcenatum laudem & gloriam tantis moleſtiis & expenſis mercari debere.

Perſeverantia in cœptis. Atenim, quæ magnitudo & difficultas operis ceteros retardare, & à cœptis ſolet deterrere, mihi non tam remoras injecit, quàm calcaria addidit. Et quia, utì Ven. Beda dixit (f), *non prodeſt bona inchoâſſe, ſi non quis-*

que

(e) Vid. Lucianus de Virtutibus Hiſtorici p. 363.
(f) Ven. Beda Homil. in Litan.

que studeat ea, quæ bona inchoaverat, usque ad finem firmum perducere; ut porrò ostenderem *Volenti omnia esse possibilia*, conatus sum præstare solus, quod plerosque potentiores ab instituto deterrebat. Etsi verò Abbates nostri in publicum non nisi dubiâ mente & suspenso gradu procederent (g), atque à subsidiis non secùs ac ab urticis manum retraherent; bono tamen adspirante Numine Societas inter maximas quasque adversitates nata, sub ipsis ferè initiis suis adeò provecta est, ut jamjam Viris quamplurimis prosapiæ splendore, officiorum dignitate, meritorum gratiâ, ac eruditionis famâ inclytis exornata fulgeat. Omissis iis, quos jam suprà laudavimus, aliísque nonnullis, quorum suffragia non tanti æstimamus, libet hîc brevem illorum indicem attexere, qui in orbe literario maximè effulgent, vel juvandis conatibus nostris præcipuam navârunt operam, nomenque & studium suum Sodalitio professi sunt.

Index confœderatorum Abbatum.

Hos inter locum facilè principem sibi vindicat R.mus ac Ill.mus Abbas AUGUSTINUS CALMET, fulgentissimum Orbis eruditi & universæ Familiæ Benedictinæ sydus, ætatis 83.

R.mus ac Ampliss. Dominus PLACIDUS Schyrensis in Bojoaria Monasterii Abbas meritissimus, *Sodalitii nostri Paredrus, Stator, & Assistens per Bavariam lauro dignus.*

R.mus ac Ampliss. D. *Thomas* Mellicensis in Austria Abbas, *in ea provincia Assistens benè meritus.*

R.mus ac Ampliss. D. *Franciscus* S. Martini Majoris Coloniæ, *Consultor perpetuus & Assistens per inferiorem Rheni tractum.*

R.mus D.nus D. Ettonis in Brisgoia Monasterii Abbas, bonarum artium Cultor & Promotor singularis, *Assistens in eodem districtu.*

R.mus D.nus *Christophorus* S. Felicitatis in Schwartzach ad Mœnum Abbas dignissimus, *per Franconiam Assistens & Consultor.*

R.mus D.nus *Ludovicus* S. Michaëlis Bambergæ, in ea Diœcesi Assistens.

R.mus D.nus *Franciscus* S. Jacobi Moguntiæ Consultor in ea provincia.

R.mus D.nus *Fridericus* S. Margarethæ propè Pragam, nec non Bronaviensis, Pollicii, & Walstadiensis Monasteriorum Abbas, Congreg. Bohemicæ Præses & Visitator perpetuus, *Societatis nostræ per Regnum Bohemiæ Consultor & Assistens.*

Alios plures, quos libellis literísque perhonorificè interpellavimus, quia suspensi hærent, aut dubii, vel malè affecti, missos facimus; sive enim benigni & faventes, *quod optamus*, nobis contingant; sive alieni & aversi (*quod patiemur facilè*) in nostro tamen pergemus proposito, & ipsos eo deinceps reponemus loco, quem sibi elegerint, ut quilibet possit digito monstrari & dicier, HIC EST. Ne insontes cum noxiis periclitentur, & ob unius vel alterius capitis ignaviam totus Ordo infametur. *Quæ enim ista bonitas*, inquit D. Gregorius, *uni atque alteri parcere, & omnes in discrimen adducere?* Sed de his alibi prolixiùs.

Socii celebriores.

Socios quod attinet, ea jam est horum copia, eáque instituti apud sapientes æstimatio & dignitas, ut quicunque in hujus album referuntur, hoc ipso Sodalitii symbolo, velut publico charactere notati, apud omnes rerum intelligentes eruditione & doctrinâ illustres habeantur. Horum in numero præter enumeratos eminent:

R.mus ac Ill.mus Dominus *Columbanus Comes de Taxis & Vallesaxina* Campidonensis Ecclesiæ pridem Decanus, nunc Præpositus in Lautebrach, conatuum nostrorum secundaneus nulli secundus.

R.mus ac Ill.mus D. *Carolus de Piesport* Fuldensis Ecclesiæ cœnobita Presbyter, Ss. Theol. Doctor ac Professor publicus, spectatæ vir doctrinæ ac humanitatis, vulgatis ingenii monumentis celeberrimus.

Clariss. P. *Hieronymus Pezius* Mellicensis in Austria Bibliothecæ Præfectus, Veteranus in Musarum castris miles, editis quamplurimis iísque operosis lucubrationibus orbi erudito nominatissimus.

Excellentissimus D. *Marquardus Hergott* S. Blasii in Hercinia Sylva Professus, Sac. C. Maj. Consiliarius, Præpositus in Crozinga, cujus splendida & insignia extant præclaræ eruditionis monumenta non pauca.

Gallus Cartier D. Ettonis in Brisgoïa Monasterii Subprior, Ss. Theologiæ Professor, ac S. Congregationis Indicis Consultor Apostolicus, scriptis

(g) Oppidò vidi trepidare homines, titubaréque, nec minus hærere attonitos, quàm aves implicitas visco, aut ad lucem vespertiliones. . .

scriptis celebratissimus, quem erroneè fatis A. 1749 functum scripsit *Magnoaldus* noster P. III. hujus Operis pag. 572. hîc corrigendus.

Ipsius de Systemate nostræ Societatis judicium, properante prelo, nimis serò ad nos delatum hîc loci reponendum censuimus: *Systema Societatis literariæ Germano-Benedictinæ attentè perlegi, atque meo quidem calculo, omnia in eo magna cum sapientia & singulari prudentia proposita deprehendi, nihilque superesse videtur, quàm ut S. O. N. Principes & Abbates Sodalitium ibidem præclarè adumbratum & maxima quæque promittens, nec non sacro Ordini nostro decus & utilitatem summam conciliaturum potenti suo patrocinio foveant, tueantur, & provehant....*

R. P. *Augustinus Dornblüet* Gengenbacensis Professus scriptorum copiâ percelebris.

Cl. P. *Hermannus Scholliner* superioris Altachæ in Bavaria monasterii Professus, Ss. Theologiæ in communi Congr. Bavaricæ Studio Professor.

Ignatius Gropp S. Stephani Herbipoli Cœnobita benè doctus, Scriptor perdiligens & operosus, in solidiores disciplinas optimè propensus.

Angelus Flörchen Hildesii ad S. Michaëlem Professus, publico datis pluribus ingenii monumentis commendatus.

Xaverius Ulrich Seligenstadiensis ad Mœnum cœnobii alumnus, Disibodibergensis Abbatiæ, me resignante, Præfectus, Vir eruditus, industrius, & ad optima quæque compositus.

Joachimus Herpfer Schyrensis in Bavaria Professus, p. t. Subprior & Professor, majores in ausus animo promptus.

Ad urgendum opus incitamenta,

Reliquos tum suprà memoratos, tum subsidiarios & titulo honoris adscriptos prætereo, alibi fusiùs de iis dicturus (h); Nec enim refert quàm multos, sed quàm bonos, utiles & industrios numeremus operarios. Academia Regia Inscriptionum, quæ Parisiis floret, novem tantùm Academicos primitùs complectebatur: aliæ Societates quamplures paucioribus ab initio constabant membris, quæ tamen magna deinde sumpserunt incrementa. Scilicet exigua plerumque rerum omnium initia esse solent, & quæ à prima linea invalida sunt visa, cum tempore vires ac robur accipiunt. Et verò si unus *Bollandus* Jesuita cum duobus Sociis tantam messem ex alieno fundo potuit colligere, quidni tres quatuórve Benedictini, junctis operis, in suo latifundio uberiorem segetem valeant metere? Nec est quòd sollicitudo nos teneat anxios circa obstetricantes manus, quæ ejusmodi fœtus in lucem educant; spectabiles Viri *Ignatius* & *Franciscus Veith* Bibliopolæ Augustani percelebres, nostro sodalitio fœdere & benevolentiâ addicti, opera quævis Sociorum studiis elaborata publici juris facere præstò sunt, modò hoc, quod pro fundamento & basi totius structuræ præsens sistimus Opus, procos & emptores, sarciundis, ut par est, expensis frequentes inveniat.

& parænesis votiva.

Agite igitur Reverendissimi Antistites, Patres Patriæ, & gloriæ Benedictinæ assertores præstantissimi! Agite quod consulimus, & digna animi vestri magnitudine, digna ære & marmore molimina cum plausu, bonóque orbis eruditi alacres perficite! Vos quoque *fortissimum Cœnobitarum genus* *, & generosa fœcundáque Spiritûs Benedictini progenies! animos virésque colligite, pressim Majorum vestigiis solertes insistite, acceptúmque à Patribus *doctrinæ & virtutis* depositum ad posteros transmittere studiosiùs satagite! Adeste consiliis, favete cœptis, sudantibus ceroma, *sudarium & vestes*, robúrque addite, ac votis & conatibus nostris non sanè otiosis, sed pro vestrâ & sacri Ordinis gloriâ, Religionis splendore, reique literariæ incremento negotiaturis, benignè annuite, atque vestra nobiscum studia mutuáque officia, & favoris niceteria generosè impendite. Rationes nostras ponemus datatim, vos argumenta, nervum, cerulas, limámque dabitis; Nos vestris meritis, industriæ & labori testimonium reddemus publicum, votáque ardentissima, ut bonum Numen Vos sospitet diu, ac olim beet.

* S. Bened. in Reg. Cap. I.

Dii, quorum auspiciis mortalia pectora constant,
Efficite optatis pondus inesse meis!

CAPUT

(h) Tomulo I. Musæi seu Actorum Soc. Lit. Germ. Bened.

CAPUT II.

PRÆCIPUA ORDINIS S. BENEDICTI PER ITALIAM, ANGLIAM, GALLIAM, GERMANIAM, HISPANIAM &c. MONASTERIA STUDIORUM GLORIA SUPERIORI ÆVO VEL NOSTRA ÆTATE NOBILITATA.

Monasteriorũ nobilitas unde petenda? INter Familiæ nostræ Benedictinæ Monasteria primum celebritatis locum ea dubio procul obtinent, quæ insigniora virtutum ac scientiarum sunt domicilia. Si enim Benedictina Religio magnarum alarum est aquila, quibus ad summum humanæ simul & divinæ scientiæ apicem evolavit, hæc hujusmodi asceteria profectò nidus sunt, ubi genuinos miniméque degeneres suos pullos collocare consuevit. non à divitiis, Quæ laus igitur vel à situ, commodis, amœnitate loci, vel ab agris, latifundiis, ac divitiis petitur, omnium minima, nisi sapientûm calculi me fallunt omnes, habenda est. Sic etiam ad monasterii alicujus celebritatem parùm faciunt sumptuosa ædificia, longa atria, & pretiosa illa tecta, nisi doctrina & eruditio sedem in iis collocaverint. nec ab ædificiis; Quid enim sunt vel amplissima cœnobia sine viris virtute ac doctrinâ præstantib', nisi inertium fucorum alvearia ?Non excelsi parietes, non marmoreæ turres, non insanæ substructiones, sed Religiosorum pietas ac eruditio monasteriis nominis celebritatem ac splendorem accersunt. sed à virtutum & scientiarum studio. Vera ac solida monasteriorum ornamenta sunt eadem ferè, quæ apud Christianos urbium ac civitatum, de quibus D. Chrysostomus Sermone XVII. ad populum Antiochenum: *Disce, quid sit civitatis dignitas, & tunc manifestè scies, quòd si habitatores ipsam non prodiderint, auferre poterit alius nemo civitatis dignitatem. Non quòd metropolis sit, neque quòd habeat ædificiorum magnitudinem, & ornatum, neque quod habeat multas columnas, & porticus, & deambulationes; neque quod ante alias civitates prædicetur: sed inhabitantium virtus & pietas; hæc est dignitas & ornatus & tutela civitatis: ita ut si hoc desit, omnium sit vilissima, licèt infinitum ab Imperatore consequatur honorem.* Parem in modum si quis probè intellexerit, in quo dignitas alicujus monasterii sita sit, tunc probè etiam intelliget, quòd nisi Monachi ignaviâ, otiô, luxu, aliisque vitiis ipsum non prodiderint, nemo alius ejus dignitatem evertere poterit. Non quòd regia sit Abbatia, aut Imperiale Monasterium, neque quòd splendida ædificia, amœna viridaria, fundos & agros plurimos possideat, neque quòd ante alia monasteria ob lautitias & vitæ commoda prædicetur: sed inhabitantium virtus & doctrina hæc est dignitas, hæc excellentia, hæc celebritas monasterii: ita ut si eruditionis & pietatis ornamenta desint, omnium sit postremum, licèt Pontifices, Reges, & Imperatores magna privilegia & prærogativas in illud præ aliis contulerint. Non à saxis & muris, sed ab inhabitantium monachorum virtute & doctrina celebre nomen venit monasteriis. Quid obscurius erat olim Monasteriis *Bursfeldensi & Spanheimensi*? Celebritas Monasterii Bursfeldensis & Spanheimensis unde? Quibus autem rebus factum, ut brevi temporis intervallo ad magnam pervenerint nominis celebritatem? Virtute ac scientia. Et quidem Bursfeldense cœnobium virtute *Joannis de Indagine*, Spanheimense autem *Joannis Trithemii* doctrinâ redditum fuit illustre. „Quid enim, *inquiebat Theodericus* „*Asceta Fuldensis in epistola* (i) *ad Trit*„*hemium*, quid fuit monasterium „Spanheimense, priusquàm vestra „paternitas reverenda eidem præ„ficeretur? In obscuro latebat, & „in tenebris, ita ut ultra decem mil„liaria in circuitu nominis ejus nul„la

(i) Trith. Epist. Famil. l. 2. n. 44. p. mihi 566.

„la æstimatio vel notitia haberetur. „Reddidistis illud vestris lucubrationibus longè latéque gloriosum & notum, ita sicut vidi per memetipsum, „qui ultra triennium sub vestro magisterio militavi discipulus, quòd ex „Gymnasio Parisiensi in Gallia, Lovaniensi in Brabantia, Tubingensi „in Suevia, ex Italia quoque & Alemannia, aliísque remotioribus terrarum locis, quàm multi viri doctissimi, Principes quoque & Pontifices excitati famâ nominis vestri, „certatim confluebant ad Spanheim „non sine monasterii ipsius commodo & utilitate, qui omnes non hoc „quidem nomine venerunt, ut monasterium viderent, immò quod „indubitanter tenendum est, propter te ac eruditionem tuam advenerunt.„ Hæc Theodericus. Nempe ut olim Propheta dicebat, urbem Bethleem nequaquam inter civitates Juda minimam esse futuram, cùm ex ipsa Dominator Israël sit egressurus: ita monasterio Spanheimensi doctrina & eruditio *Johannis Trithemii* tantam nominis celebritatem conciliavit, quantam nullum aliud in Germania cœnobium tunc temporis habebat. Jam verò quàm multa id genus in sacro Ordine nostro aliquando extiterint, hodiéque non pauca existant, difficile est dictû.

Scholæ duplices in Monasteriis Benedictinis. Omnium curiosissimè (utor verbis (k) *Cæsaris Egassii Bulæi*) & diligentissimè rem istam examinavit laudatus Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, & alibi passim, ubi ait, Benedictinos ab omni ævo ad literarum professionem se contulisse, duplicésque scholas instituisse: in minoribus quidem monasteriis *Minores*, in majoribus verò & locupletioribus *Majores*, & in his omnium disciplinarum emporium atque professionem: atque ad has confluere solitos ex toto orbe Monachos, qui deinde ad Episcopia, & ad alias Ecclesiæ dignitates promovebantur. In illis porrò Majoribus unum aliquem doctrinâ & solertiâ præcellentiorem rei scholasticæ præfectum fuisse, qui non modò docebat ipse, sed & curabat, ut alii Commonachi literarum professioni addicti suum in docendo munus exequerentur. Audiamus ipsum. Sic ergo habet in Chronico Hirsaugiensi: Minores. *In omnibus Ordinis nostri Cœnobiis in Germania & Gallia maximè Monachorum Scholastici ex Monachis habebantur, qui juniores quoque & ingenio præstantes in primitivis literarum scientiis erudirent, & postea qui habiles inventi fuissent, ad altiora transmitterent.* En Minores Monachorum Scholas! Subjungit de Majoribus. Majores. *In solis autem famosioribus Cœnobiis, quibus & abundantia rerũ temporalium erat copiosior, & Monachorum numerus major, constituebantur ad officium docendi alios Monachi omnium doctissimi, & non solùm in divinis, sed etiam in secularibus literis eruditi, ad quos mittebantur Monachi altioribus Disciplinis instituendi.*

In Monasterio Fuldensi. *Primum* verò ex his Majoribus Monasteriis in Germania Fuldense Monasterium extitit, quod olim S. Martyr *Bonifacius*, Moguntinensium Archiepiscopus, impensis Pipini & Caroli Magni, Regum Francorum, in Buchonia Sylva in finibus Thuringiæ construxit. Weissenburgensi. *Secundum* fuit Sanctorum Petri & Pauli in *Weissenburg*, Spirensis Diœcesis, quod ipsis referentibus Rex Francorum Dagobertus per visionem admonitus fundavit. S. Albani. *Tertium* fuit Monasterium S. *Albani* propè Moguntiam, antiquâ fundatione Regum Francorum insigne. S. Galli. *Quartum* fuit Cœnobium *Sancti Galli*, in Suevia antiquissimum, per S. Columbani Abbatis ordinationem non multùm post mortem Sancti Legislatoris nostri Benedicti constitutum. Augiâ divite. *Quintum* fuit Monasterium in *Augia majore* propè Constantiam, quod S. Pirminius, Episcopus Meldensis in Gallia, beati Mauri quondam discipulus, prædicator Christianæ fidei olim per Sueviam magnificus & insignis, fundavit. Hirsfeldensi. *Sextum* fuit *Hirsfelda*, quod sanctus Lullus, Moguntinensium Archiepiscopus, beati Martyris Bonifacii successor, anno Dominicæ Nativitatis DCCLXXIV. in Buchonia Sylva quatuor à Fulda milliaribus construxit. S. Mathiæ. *Septimum* fuit Cœnobium *S. Mathiæ* propè civitatem Trevirorum, omnium monasteriorum Teutonici Regni antiquissimum, quod longè ante S. Benedictum pro Monachis à sancto Euchario I. Trevirorum Archiepiscopo fuit institutum. Mediolacensi. *Octavum* Monasterium *Mediolacense* in Lotharingia extitit, quod sanctus Ludwinus, olim Dux, postea Monachus ibidem & Abbas, ac deinde Trevirorum Archiepiscopus su

(k) In Hist. Univers. Paris. Tom. I. p. 80.

fundavit. *Nonum* fuit Monasterium *sancti Mauritii* apud *Dolegiam* in finibus Lotharingiæ Trevirensis Diœcesis, quod sanctus Pirminius supradictus Meldensis Episcopus olim construxit, & sanctum Wandelinum discipulum suum Abbatem I. instituit, ac sæpiùs invisere consuevit. Multi fuêre in ea regione Ordinis nostri fratres eremitæ. In quo cœnobio antiquitùs, & magna Monachorum religio viguit, & studium divinarum scripturarum omnium celeberrimum fuit.

S. Mauritii Tholeiensi.

Decimum fuit *Prumiense* Monasterium antiqua Regum Francorum in Diœcesi Trevirorum fundatione constructum, in quo per intervalla temporum viri complures in scripturis doctissimi claruerunt, varia ingeniorum suorum opuscula ad utilitatem posteritatis in Ordine lucubrantes.

Prumiensi.

Undecimum fuit Monasterium *Stabulense* in Diœcesi Leodiensium, quondam famosum & potentissimum, in quo antiquitus maxima Monachorum multitudo extitit. Inter quos complures doctrina & sanctitate coram Deo & hominibus magno in pretio claruerunt.

Stabulensi.

Duodecimum fuit *Nova Corbeia* Monasterium in Saxonia, constructum per Abbatem alterius Corbeiæ in Francia sitæ, cujus monachi plures numero, eruditione & sanctitate gloriosi totam Saxoniam, Marchiam, Bohemiam, & Austriam cum provinciis adjacentibus suis prædicationibus & exemplis ad fidem veritatis converterunt.

Corbeiensi.

Tertium decimum fuit Cœnobium *S. Maximini* propè muros civitatis Trevirorum antiquâ fundatione gloriosum, in quo magnæ sanctitatis & eruditionis olim Monachi plures claruerunt, de quibus multi apud diversas nationes Pontificatûs apicem ascendere meruerunt.

S. Maximini.

Quartum decimum fuit *Hirsaugiense*, in quo per multos annos & magnæ sanctitatis religio viguit, & studium scripturarum Monachis in usu continuo fuit.

Hirsaugiensi.

Cùm autem hæ Scholæ Monachis & Oblatis solummodò edocendis institutæ fuissent, quia tamen Episcopi & aliarum Ecclesiarum Præsules suas exercere neglexerunt, aut exerceri non curârunt, nec habebant Laici & seculares, quò liberos suos commodè mittere possent ad eruditionem, eos præsertim, quos Ecclesiasticis Ordinibus destinabant, processû temporis intra ipsa Monasteria recipi & hospitari postulârunt, aut ad Cœnobiales Scholas *Externas* miserunt. At Monachi veriti, ne si seculares Regularibus miscerentur, in Monasticum Ordinem confusio & perversitas irreperet, duplices scholas exercitio literarum addixerunt: interiores quidem Cœnobitis instituendis, exteriores verò secularibus edocendis. De utrisque clarè Ekkehardus Monachus in lib. de Casibus S. Galli cap. 1. *traduntur*, inquit, *post tempus Marcello scholæ claustri cum Notkero postea cognomine Balbulo, & cæteris monastici habitûs pueris. Exteriores autem, id est, Canonicæ Ysoni cum Salomone & ejus comparibus.* Quæ verba referens & expendens Filesacus in lib. de sacrâ Episcoporum authoritate c. 15. subdit: *Sed hinc discimus Claustrales istas scholas in intimis Monasterii penetralibus constitutas fuisse, alias verò extra Monasterium...*

Scholæ interiores pro monachis: Exteriores pro Secularibus.

Tales quoq; fuerunt Scholæ S. Benedicti ad Ligerim, seu *Floriacenses*, nimirum interiores & exteriores: ad has verò missus est *Abbo* filius Civis Aurelianensis, ut in ejus vitâ apud Aimoinum legitur c. 1. *talibus ergo Abbo*, inquit, *ortus parentibus in Floriacensi Monasterio scholæ Clericorum Ecclesiæ S. Petri obsequentium traditur literis imbuendus.* Et has scholas, ait *Joannes de Bosco* in Bibliotheca Floriacensi, *plus quinque millibus scholasticorum olim abundâsse.* Sed de his aliàs.

Quales fuêre Floriacenses.

In collatione Abbatum Aquisgrani sub *Ludovico Pio* habita cap. 45. vetitum observabit nonnemo: *Ut schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblati sunt*; hoc est, *Dei servitio mancipati.* Verùm huic incommodo facili negotio occurrebant monachi; siquidem intra monasterii ambitum scholam instituebant duplicem pro conditione & varietate auditorum; Alteram *claustralem*, in quâ pueri asceticæ vitæ dicati exercebantur: Alteram *Canonicam*, sive *Clericalem*, in quâ pueri seculares; illa in remotiore monasterii parte: hæc extra monasterium in adjacenti ædificio, cui tamen & ipsi præerant cœnobitæ. Et hæc sanè scholarum partitio solennis erat non modò in Floriacensi, Fuldensi, San-Gallensi, & aliis Cœnobiis, sed etiam in Cluniacensi Archimonasterio, ut idoneus testis *Lucas Acherius* (1) fidem facit.

Quid de his in collatione Aquisgran.

Porrò in illis Majoribus Cœnobiis toti rei scholasticæ unum aliquem Monachum

(1) In Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci.

Scholarũ Præfectus vulgò Scholasticus.

chum præfuisse, noménque *Scholastici* habuisse, testis est idem Trithemius, *è quorum Collegio*, inquiens, *in singulis Cœnobiis majoribus unus cæteris in scientiâ scripturarum excellentior* **Scholasticus** *ponebatur.* Quòd si quem non habebant idoneum, quem aliis præficerent, aliunde, hoc est, ex aliis Monasteriis evocabant eodem teste. Quoties autem idoneum ad hanc subeundam provinciam in suo Cœnobio Monachum Abbas minimè haberet, de aliquo alio Monasterio petere aptum, non erat verecundum. Maximum enim dedecus judicabant dociles animos Monachorum negligere, quos ut moribus & literis bene instituere possent, nullis laboribus, nullis parcebant impensis. *Sic namque doctissimus ille Gemblacensis Monachus Sigebertus multo tempore in Cœnobio S. Vincentii Metensis Monachorum Præceptor, quamquàm de alio Monasterio fuit. Ita Strabus Monachus Fuldensis in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulensi, Albinus Monachus Anglus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atque alii complures in aliis Monasteriis docendi ad tempus tenuerunt officium.*

Subinde ex alio cœnobio accitus, uti Sigebertus Gemblacensis, & alii.

Imo etiã è laicis assumtus.

Imò nonnunquam si deessent Monachi satis periti, è secularibus assumebantur, qui id muneris præstarent. Refert enim Hedio lib. 6. cap. 9. Histor. Eccles. *Doctos viros è Græcia in Galliam venisse, & à Pipino & Carolo M. in Monasteria missos esse, ut Græcam linguam docerent Monachos: atque ita Ægidium in Galliis, Apollonium Ratisbonæ in Cœnobio Hemerani, Virgilium apud Salisburgenses inclaruisse.*

Ex his conspicuum fit, quòd Majores nostri, quia à sui instituti primordiis ad literarum professionem se contulerunt; scholas habere voluerint duplicis generis in suis Monasteriis: in minoribus quidem & infrequentibus minores & privatas, in majoribus verò & famosioribus majores, quas propter penuriam Professorum Laicorum & secularium, omnibus patere & publicas fieri voluerunt, ita ut unicuique liberum esset etiam extraneis, secularibus, Laicis, & Clericis ad eas convolare.

Non literis tantùm, sed etiam virtutibus juventus secularis imbui solebat.

Attamen in his quoque scholis externis taliter juventus in literis instituebatur, ut haud minor pietatis ac morum quàm doctrinæ cura haberetur. Ut verbis utar Mabillonii. *Veteres illæ nostrorum Academiæ eædem & rectè faciendi & bene dicendi scholæ erant: neque disjuncti (quod alicubi Cicero improbat) sed iidem erant vivendi præceptores atque dicendi. Absurdum quippe est dissidium illud quasi linguæ atque cordis: ut alii nos sapere, alii dicere doceant.* Atque ne gratis hæc à me dici videantur, in exemplum è quàm plurimis adduco *S. Anscharium* Septentrionis Apostolum, & *B. Aldhelmum* Abbatem primùm Malmesburiensem, tum Episcopum Schireburnensem in Anglia. Et priori quidem non minori curæ fuit, ut discipulos suos, quos in schola Corbeiæ Gallicæ (m) docebat, bonis moribus, quàm liberalibus disciplinis erudiret. Nec operam hac in re frustra collocavit. Contigit enim, ut quidam de ludo puer *Fulbertus* nomine à condiscipulo tabulâ percussus interierit, ob quod non mediocriter contristatus est sanctus Magister, quòd inter suos discipulos tam immane facinus accidisset. Cùm ergo puer ille tam graviter vulneratus animam ageret, S. Anscharius in lecto recubans se sopori dedit: tum ecce vidit animam pueri ab Angelis in cœlum deferri, & in mansione purpurea inter Martyres collocari, eo quòd ipse puer vulnus sibi illatum patienter tulisset, & pro persecutore orâsset. Quis hìc pro dignitate explicet, quanto fuerit solatio Divo Præceptori, talem educâsse & instituisse discipulum? Beatus verò *Aldhelmus*, quo tempore monasterio Malmesburiensi adhuc præfuit, celebrem in eo aperuit scholam, cujus limina incredibili discipulorum frequentiâ terebantur: in quibus instruendis frustra se operam sumpsisse credebat, nisi non minùs probi, quàm literati evaderent. Cujus rei clarissima dedit indicia in epistola ad *Adilwaldum* juvenem, domi suæ nobilissimum, discipulum suum, his ipsis verbis: „Dilectissimo mihi filio, & simul discipulo Adilwaldo Aldelmus extremus servorum Dei salutem. „Quemadmodum te viva voce aliquotiens de aliquibus ammonere curavi, ita & ut nunc absentem paternâ secundùm Deum auctoritate fretus literis exhortari non piget. Hoc enim ideò agimus, quòd *charitas Christi*, sicut ait Apostolus, *urget nos* (2. Cor. 5. v. 14.) Itaque fili mi charissime, licèt adolescens ætate exi-

Epistola B. Aldelmi.

(m) Hug. Menard. in Menolog. p. 378.

„ exiſtis; vaniſſimis tamen oblecta-
„ mentis hujus mundi nequaquam
„ te nimiùm ſubjicias, ſive in quoti-
„ dianis potationibus & conviviis uſu
„ frequentiore ac prolixiore inhone-
„ ſtè ſuperfluis, ſive in equitandi va-
„ gatione culpabili, ſeu in quibusli-
„ bet corporeæ delectationis volupta-
„ tibus execrandis. Memento ſem-
„ per, quod ſcriptum eſt: *Adoleſcen-*
„ *tia & voluptas vana ſunt.* (Eccl. xi.
„ 10.) Ammonui quoque, vehemen-
„ tiori pecuniæ & omni ſecularis glo-
„ riæ Deo ſemper odibili jactantiæ ne-
„ quaquam ultra modum inſervias,
„ illius ſententiæ reminiſcens: *Quid*
„ *prodeſt homini, ſi totum mundum*
„ *lucretur, animæ verò ſuæ detrimen-*
„ *tum patiatur.* Marci 8. 36. *Filius*
„ *enim hominis venturus eſt, in gloria*
„ *ſua, & ſanctorum Angelorum, &*
„ *retribuet unicuique ſecundùm opera*
„ *ſua.* Sed multò magis mi amantiſ-
„ ſime, vel lectionibus divinis, vel
„ orationibus ſacris ſemper invigila.
„ Si quid verò præterea ſecularium
„ literarum nôſſe laboras, ea tantum-
„ modò cauſa id facias, ut quoniam
„ in Lege divina vel omnis, vel pene
„ omnis verborum textus artis omni-
„ no ratione grammaticæ conſiſtit,
„ tantò ejusdem eloquii divini pro-
„ fundiſſimos atque ſacratiſſimos ſen-
„ ſus faciliùs legendo intelligas, quan-
„ tò illius rationis, quâ contexitur,
„ diverſiſſimas regulas pleniùs didi-
„ ceris. Ante te autem hanc epiſto-
„ lam jugiter inter cæteros, quos le-
„ gis libros habere non omittas, ut
„ videlicet ejus lectione creberrima
„ de his, quæ in ea ſcripta ſunt, im-
„ plendis mea vice poſſis ammoneri.
„ Vale. „ Hæc B. Aldhelmus, cujus epiſtolam referre integram eo viſum eſt, ut ex ea liquidò conſtet, quis cùm ipſi tum cæteris Majoribus noſtris in erudienda juventute olim propoſitus fuerit ſcopus. Nempe eò nunquam non collimârunt, ut ii juvenes atque adoleſcentes, quos liberalium artium diſciplinis inſtituendos ſuſceperunt, Deum ſummum illum rerum architectum rectè cognoſcerent, cognitum, quâ par eſt reverentiâ animique demiſſione ſuſpicerent, colerent, timerent, ac devenerarentur. Sciebant enim cognitionem hanc unicum eſſe & verum Chriſtianæ pietatis fundamentum, & virtutum magiſtram. Cupiebant quidem & alia ſuis diſcipulis, quibus vita & beatior & honoratior ipſis contingeret, ſed veram pietatem, divinum amorem & timorem, moresque chriſtianos in primis habebant curis; cætera ſcholarum ſuarum alumnis quasdam quaſi appendices aut optabant, aut procurabant. Quò fiebat, ut ex eorum ſcholis Viri illuſtres, moribus ornati præclariſſimis ingenti numero prodirent.

Benedictinis quis finis in juventute inſtruenda fuerit propoſitus.

Et quidem in Monaſticis ejusmodi ſcholis, ſaltem inſignioribus, obſervat Cl. *Maderus* (n) non inferiores tantùm illas diſciplinas, Grammaticam, Logicam, & Rhetoricam, quas *Trivii* nomine appellavêre veteres, ſed & reliquas quatuor *Quadrivii* nomine illuſtres, fuiſſe traditas: atque aliter inſtitutos, qui in *exterioribus*, ſive canonicis, aliter qui in *clauſtralibus* erudirentur ſcholis. Hanc námque in iſtis ſcholis obtinuiſſe diſtinctionem, indicat liber Eckeardi Junioris de Caſibus S. Galli cap. 2. & alius Eckehardus de vita Notkeri cap. 7. Non igitur duntaxat vigebat SS. Literarum profeſſio, ſed omnium liberalium artium & diſciplinarum, quas tamen eo more tractabant noſtri, ut ſacrarum pediſſequæ eſſent, iisque ancillarentur.

Quæ diſciplinæ traditæ.

Ex his verò juvenum, etiam illuſtrium, maximorum deinceps virorum publicis ſeminariis, Benedictini Ordinis magna claritas excrevit: ut licèt ſanctitate & religione tunc maximè florerent Cœnobia, tamen à Muſis penè majus nomen traherent. Id fatentur adhuc ipſi Novatores noſtræ ætatis, quibus aliàs Monachorum nomen ſatis inviſum: & hi tamen à literarum ſtudiis antiqua monaſteria celebrant, & ita celebrant, ut meras fuiſſe ſcholas contendant. Ipſa Confeſſio Auguſtana (o) cum aſſeclis ſuis fatetur, Cœnobia fuiſſe literarum Gymnaſia. Quamquàm in eo fallitur, aut fallit, quòd monaſteria nil niſi ſcholas fuiſſe tradit, cùm in iis ſemper princeps cura religionis fuerit, ſit, & eſſe debeat; altera eruditionis.

Monaſteriorum à literarum ſtudiis magna celebritas.

Henricus Meibomius (p) *Junior* ejusdem Confeſſionis Auguſtanæ aſſecla, non tantùm fatetur, in antiquiſſimis Germaniæ monaſteriis doctrinarum ſtudia fuiſſe tradita, ſed præterea contendit, cœnobia fuiſſe antiquitùs puras putas ſcholas. „ Teſtem
„ do, *inquit*, omnem antiquitatem,
„ quæ de hoc teſtimonium perhibet
lucu-

Teſtimonium Meibomii.

(n) In epiſt. ad Conring. quæ Opp. ejus Tom. V. p. 547. extat.
(o) Aug. Conf. p. 2. cit. in Hiſt. Salisburg. auth. Mezger lib. 3. c. 10. p. 253.
(p) in Notis ad Diploma Thaſſilonis T. III. Rer. Germ. p. 196.

„ luculentum. Nec uno in loco idem „ inculcat *Trithemius*, monachorum „ doctissimus, priscæque in vita re„ligiosa integritatis & sanctitatis vin„dex, & assertor flagrantissimus. Cujus locum ex Chronico Hirsaugiensi ad annum 890. adscribamus. *Erat his temporibus hæc consuetudo celeberrima, ut scholæ monachorum in singulis pene cœnobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi: qui non solùm in divinis scripturis docti essent, verùm etiam in Mathematica, Astronomia, Arithmetica, Geometria, Musica, Poësi, & cæteris omnibus non solùm in Romana lingua docti erant, sed etiam in Hebraica, Græca, & Arabica doctissimi, quod ex eorum opusculis facilè cognoscitur.* Et paulò post: *Multi ex monachis propter scientiam literarum incomparabilem ad Episcopatûs honorem sublimati sunt, qui ordinem suum vitâ & doctrinâ mirabiliter illustrârunt.*

Trithemii,

Cum Trithemio facit *Cuspinianus* librô de Austria his verbis: *In cœnobiis optimæ artes docebantur; erudiebantur in virtutibus, ac disciplinis: vitam vivebant honestam ac sanctam: omnis conatus erat in addiscenda simul eruditione & tranquillitate vitæ.* Quæ Cuspiniani verba à Meibomio ad confirmandam suam sententiam adducta fuisse, oppidò miror, cùm ex iis manifestè evincatur, antiqua Benedictinorum monasteria non eruditionis tantùm ac disciplinarum, sed virtutum etiam, vitæ honestæ ac sanctæ fuisse scholas. Unde falsa procul dubio fuit eorum opinio, qui ante Meibomium pariter scripsêre, Monachorum cœnobia non aliter instituta fuisse, nisi ut inservirent tanquam Lycæa, aut publicæ Academiæ, in quibus scientiæ humanæ traderentur. „ Si „ vel minima de antiquitate notitia „ habeatur, inquit *Mabillonius* (q), „ operosum valdè non erit, commen„titiæ hujus hypothesis detegere fal„sitatem; inde námque suadebitur, „ amorem potiùs solitudinis ac vir„tutum, mundíque despectum & fu„gam ab hujus corruptelâ fuisse, quæ „ ad ejusmodi sancta instituta unicam „ ansam præbuerint: denique id „ haud aliter factũ fuisse, præterquàm „ ex desiderio perfectè Christum imi„tandi, omniáq; propter ipsum relin„quendi, exemplo Principis Apostolo„rum Dominum in Evangelio sic inter„pellantis: *Ecce nos reliquimus omnia, „ & secuti sumus te.* Ex quibus tantùm „ verbis, ut notat S. Bernardus, factum „ est, *ut Claustra & Eremi, Monachis „ & Anachoretis abundarent.*

& Cuspiniani.

Monasteria non fuerunt meræ scholæ.

Hæc de Scholis Benedictinis generatim dicta sunto, nunc de iis in specie acturi sumus. Cùm verò non tam historiam, quàm Sciagraphiam Historiæ Literariæ scribam, à me minimè exspectandum, ut ea omnia, in quibus olim floruêre, hodieque florent literarum studia, monasteria describam. Seligam duntaxat pauca, tum vetera, tum moderna, quæ ad Ordinis celebritatem, famam, amplitudinem, ac doctrinæ commendationem præ multis aliis recenseri mereantur.

è quibus celebriores describentur.

§. I.

SACRUM MONASTERIUM CASINENSE.

CAsinensis Monasterii Schola si omnes alias Ordinis Benedictini Scholas circumspicis, nulli quidquam de statu & flore hodie concedit, & quod nulli concessum, inde usque à primis Familiæ Benedictinæ incunabulis sua arcessit exordia. Etsi verò nihil peculiare (r) ante hujus toto orbe celeberrimi Archisterii destructionem nobis occurrat, paucorum annorum decursu à Divi Benedicti obitu à Langobardis factam; haud ægrè tamen conjici poterit, literarum studia illô etiam ævô à Casinensibus exculta fuisse, tum ex generali argumento alibi deducto, tum ex aliis, quæ specialiora supersunt. Carmina, quæ Marcus, sancti Patriarchæ discipulus, super ejus vita concinnavit, sunt quidem unicum studiorum illius temporis vestigium, quòd usque modò ibi remanserit; quicunque tamen ea perlegere voluerit, facilè inde dignoscet, inter Poëtas mediæ ætatis vix alium occurrere, qui meliora cecinerit. Paulus Diaconus, qui nongentis abhinc annis monasticam ibi vitam degebat, ea multùm commendavit; & Petrus Diaconus asseveranter tradit, præfatum Marcum ex Divi Benedicti Alumnis extitisse. Utcunque tamen sit, procul dubio, ut ipsemet testatur, Casinatis Montis monachus erat, quemadmodùm à nemine ambigitur, sanctos Maurum ac Placidum

Schola Casinensis omnium antiquissima.

(q) Mabill. Tract. de Stud. Mon. part. 1. c. 1. p. mihi 3.
(r) Idem l. c. part. 1. cap. xi. p. 42.

In ea instituitur illustris juventus Romana.

cidum ibidem à teneris annis, unà cum cæteris Nobilium Romanorum illustrioris generis & conditionis filiis, à S. Patre Benedicto fuisse educatos. Postquàm verò Monasterium cum schola in cineres à Langobardis redactum fuit, monachi Romam confugientes Patriarchium Lateranense incoluerunt. Siquidem teste Leone Marsicano in Chron. Casin. Lib. 1. cap. IV. inde colonia monachorum Casinum per Petronacem reducta est. In hoc autem Patriarchio educatus ac literis imbutus est, ut perhibet (s) *Anastasius*, *Gregorius II.* natione Romanus, ex patre Marcello &c. Post inclytæ verò Abbatiæ Casinensis restaurationem à *Petronace* Abbate factam, studia quoque ibidem restituta fuerunt.

Paulus Diaconus scholæ magister.

Paulus enim *Diaconus*, qui *Desiderio* ultimo Langobardorum Regi à secretis fuerat, cùm se in istud Cœnobium recepisset, Monachus factus, humaniores literas Confratres suos ibidem docuit. *Joannes Diaconus* in Chronico Episcoporum sanctæ Neapolitanæ Ecclesiæ in Tom. I. part. 2. Rer. Italic. Scriptor. pag. 310. loquens de *Stephano II.* Episcopo Neapolitano ait: *Hic etenim Romam direxit tres Clericos, qui in schola Cantorum optimè edocti, omníque sacro Romanorum Ordine imbuti ad propria redierunt. Ex quibus unum Leonem, cognomento Mauranta, Cardinalem ordinavit Presbyterum, alios deinde Clericos in Monasterium sancti Benedicti Paulo Levitæ destinavit. Unus verò de istis, Johannes nomine, qui pòst Diaconus ordinatus est, apprimè eruditus effulsit.* Eadem narrat Chioccharellus in Archiepiscopis Neapolitanis pag. 74. & Ughellus Tom. VI. Ital. Sac. in Archiepiscopis Neapolitanis.

quo usus est S. Ludgerus Episc.

Paulo etiam *Diacono* præceptore sub hæc tempora fors usus est *S. Ludgerus*, Monasterii in Germania Episcopus, qui Widekindi Saxonum Ducis, ac rei Christianæ etiamnum hostis acerbissimi, furias declinans è Saxonia Romam primùm, tum in Ascetерium Casinense abiit. *Erat enim*, ut Henricus Meibomius Junior (t), tametsi à Romanis Sacris alienus, minimè diffitetur, *erat is locus toti orbi Christiano notus propter scholam, quæ à temporibus Benedicti per Occidentem Patriarchæ ibi florebat docentium ac discentium frequentiâ longè celeberrima. Eam discendi occasionem avidè Ludgerus amplexus substitit ibi*; pro Saxonum conversione assiduè Deum orans, donec sedatis persecutionum procellis Ecclesia Mimingarderodana rursus ei auspicatò concrederetur.

Berthaerius & Erchempertus scholæ Casinensis ornamenta.

Seculo IX. *S. Berthairius* Abbas, vir doctus, prout illorum temporum conditio ferebat, scholam Casinensem illustravit, scribendo in usum scholarium *aliquot de Arte Grammatica libros.* Eâdem in schola institutus fuit *Erchempertus*, qui, teste Peregrinio (u), *ingenii, quâ pollebat acritate exigui temporis spatio, & pro rudi illo seculo ad miraculum usque grammaticam, poëticam, rhetoricámque utcunque assecutus, cellam continuò administravit, legationísque munus exercuit* (scilicet ad Stephanum Pontificem) *ut hoc quoque supra ætatem miraculum Mundus ille admiratus fuerit, & eo ipse miraculo legatur electus, legatióque ejus charior acceptiórque Romano fuerit Pontifici. Nec tamen ob id crediderim, illum ut summum attigisse tunc annum vigesimum quintum &c.* Scripsit historiam Langobardorum Principum Beneventi, Capuæ, Salerni &c.

Antonius Monachus Scholam Casin. illustrat.

Seculo X. quòd Schola Casinensis non omnino incelebris fuerit, argumento est, quod de ANTONIO Monacho scribit VICTOR III. (x) *Qui secularibus ac divinis literis haud mediocriter eruditus ab adolescentia usque ad vitæ exitum in sæpe dicto monasterio omnibus pene in hac provincia notus extitit.* Quibus addi possunt *Laurentius* Monachus & Episcopus, qui præter vitam S. Mauri Abbatis & S. Castensis Episcopi versibus contextam, scripsit etiam Acta S. Wenceslai Bohemiæ Regis; necnon *Johannes* Abbas hujus nominis primus, qui scripsit Chronicon de persecutionibus ejusdem Cœnobii.

Theodericus Sec. XI. eandem ornat.

Seculo XI. inter Scholasticos Cassinates agmen ducit *Theodericus*, de quo hæc habet Petrus Diac. de Vir. Illustr. Casin. cap. 16. *Theodericus Casinensis Gymnasii presbyter, vir inter scriptores ecclesiasticos non immeritò prædicandus, historiam S. Confessoris Christi Firmiani, & hymnum in laudem beatissimi Mauri venusto stylo descripsit.* Sequuntur *Alfanus*, *Amatus*, *Albericus*, maximè autem *Constantinus Africanus*, philosophicis studiis plenissimè eruditus, atque, ut Petrus Diaconus

(s) pag. 163. apud Gattol. in Hist. Cas. Sec. III. §. IV. p. 21.
(t) Differt. de Origine Helmstadii Rer. Germ. tom. III. p. 227.
(u) Hist. Princip. Longobard. à pag. 7. usque ad 24.
(x) apud Gattol. l. c. Sec. V. p. 105.

Alii illustres Viri.

conus cap. 23. ait: *Orientis & Occidentis Magister &c.* Africani inter alios quàm plurimos auditor erat *Adto* Agnetis Imperatricis Capellanus, qui, quæ *Constantinus* de diversis linguis transtulerat, cothurnato sermone in Romana Lingua descripsit. Hoc ævo etiam in Schola Casinensi à puero educatus fuit LEO *Marsicanus* Chronici Cassinensis celeberrimus conditor. LEO *Ostiensis Episcopus*, inquit Petrus Diaconus cap. 30. *ac Bibliothecarius, à pueritia in Cassino oblatus, sanctitate, & monasticis disciplinis ad plenum imbutus, & in divinis Scripturis apprimè eruditus &c.* Ex epistola nuncupatoria, quâ idem *Leo Marsicanus* celebre suum opus, Chronicon Casinense, *Oderisio* Abbati inscripsit, abundè intelligimus, quis rei literariæ status ac conditio fuerit in Monasterio Casinensi sub *Desiderio* Abbate Oderisii antecessore ac posteà Romano Pontifice, VICTORE hujus nominis tertio: *Ex diversis mundi partibus ejusdem sancti Prædecessoris tui diligentia vel jam eruditos aggregaverat, vel in hoc ipso Cœnobio erudiri studiosissimè fecerat.* Floruit etiam hoc seculo Medicinæ studium in Schola Casinensi, sed de hoc aliàs. De *Johanne Cajetano*, qui posteà Summus Pontifex GELASIUS II. vocatus fuit, hæc affert Petrus Diaconus cap. 45. *Gelasius Sedis Apostolicæ Pontifex, parvulus in Cassino sub Desiderio Abbate beato Benedicto oblatus, & ab Alberico Philosopho edoctus.* Quàm præclarè autem, docet nos Pandulphus Pisanus in ea, quam de Johanne scripsit vitam sub nomine Gelasii II. his verbis: *Tunc Papa* (Urbanus II.) *literatissimus & facundus fratrem Johannem, virum utique sapientem, ac providum sentiens, ordinavit, admovit, suúmque Cancellarium ex intima deliberatione constituit; ut per eloquentiam sibi à Domino traditam antiqui leporis & elegantiæ stilum in Sede Apostolica jam pene omnem deperditum sancto dictante Spiritu, Johannes Dei gratia reformaret, ac Leoninum cursum lucidâ veritate reduceret.* Idem Cardinalis Pandulphus in vita Gelasii II. de iis Cassinatibus agens, qui Gelasium puerum (exeunte Seculo VI. liberalibus disciplinis instruxerant, hæc scribit: *Hic* (Gelasius) *beatæ recordationis domino Oderisio Abbate Casinensi petitus ad serviendum inibi tanquam in Monasteriorum omnium capite ac principio, & assignatus devotè & devotius est à jam dicto patre susceptus, ac cum non paucis aliis regulariter est conversatus. Ubi viris ad omnia peritissimis, quorum in monasterio non parva copia inerat, ad liberales artes addiscendas adjunctus, & ipsas præ omnibus ferè aliis diversarum regionum præclaræ indoli pueris artes in brevi, & monasticum ordinem plenè nimis addidicit.* Cui concinit Petrus Diaconus in prologo ad lib. IV. Chron. Casin. *Sed dum tot, ac tantos viros in hoc sacratissimo cœnobio liberalibus disciplinis plenos aspicio, oneris fasce devictus succumbo. Hi enim sal terræ sunt, quorum verbis hominum mentes, ne tædii torpore deficiant, condiuntur. Hisperulæ sunt & lilia in septiformi candelabro positi, qui densas peccatorum sordes abluunt, & ad æterni luminis claritatem reducunt.* Quid verò sibi velit Petrus, cùm *liberales artes* nominat, explicat *Nuceus* in Notis hisce verbis. „Quod autem Petrus & Pandulphus liberales ajunt artes, non septem duntaxat illas intelligo, quæ hoc nomine ex usu appellantur, qualis Musica, Gramatica, Dialectica &c. à sellulariis & servilibus distinctæ, sed universim ipsam encyclopædiam, hoc est, disciplinarum circulum, prout Philosophiam quoque, Theologiam, sacrarúmque studium Scripturarum amplectitur; quippe quæ ipsæ liberales imò liberaliores censeri debent, & libero homine digniores, cujus animum vitiis liberant, & virtutibus mancipant, quæ ipsissima hominis est libertas. Nullum sanè studiorum genus est, in quo majores nostri præclara monumenta non reliquerint, quorum pleraque in nostra adhuc extant Bibliotheca. Casinensi ergò Cœnobio Viri ut sanctitate, ita omni doctrinâ conspicui nunquam desiderati sunt. Semper enim, quæ Numinis largitas est,

Uno avulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.

ANGELI verba confirmari possunt exemplo Pandulphi, de quo Petrus cap. 25. *Pandulphus*, inquit, *Ostiensis Episcopus parvulus & ipse in Casino Benedicto oblatus scripsit Sermones de totius anni festivitatibus, Rythmum quoque in laudem S. Mariæ composuit, & alia nonnulla, quæ nostris in manibus necdum venerunt.* De GREGORIO Monacho Cassinensi & Episcopo Terracinensi idem Petrus Lib. IV. Chron. Cass. cap. 42. *Gregorius*, ait, *hujus cœnobii à pueritia monachus, & in Scri-*

Marginalia: Leo Marsicanus ibidem educatur. — Schola Casin. apprimè floret. — In ea instruitur Gelasius PP. II. — qui præ aliis in literis excellit. — Eadem schola pluribus Viris doctis abundat. — Liberalium artiū nomine omnes scientiæ intelliguntur. — Alii illustres Viri: Pandulphus, — Gregorius,

pturis sanctis eruditissimus &c. ejus lucubrationes enumerat de Vir. Illustr. cap. 32. Denique ipse *Petrus Diaconus* ab ineunte ætate in schola Casinensi Seculo XII. instructus de se ipso audiendus est; sic verò loquitur: *His porro temporibus Petrus Diaconus anno dominicæ incarnationis quintodecimo, centesimo atque millesimo, primo ætatis suæ lustro, à parentibus suis beato Benedicto oblatus, & à jam dicto Gerardo Abbate susceptus, & habitu sanctæ conversationis indutus, atque sub eodem Abbate per annos bis IV. eruditus &c.* Ejus præceptor (cap. 39.) alius Petrus etiam Diaconus, vulgò Senior: *Petrus Diaconus institutor meus, declamator insignis, è civitate Theanensi, de quâ oriundus erat, egrediens, Cassinum advenit, atque ab Oderisio Abbate Monachus factus est.*

Petrus Damianus Scholæ Casin. alumnus.

Non ultimum etiam decus ac prodigium Cassinensis scholæ hoc ævo fuit PAULUS Monachus, tametsi luminibus captus: de quo hisce verbis agit Petrus Diaconus c. 36. *Paulus è Liguria Romanorum provincia ortus & ab ipsa infantia occulto Dei judicio lumine privatus, & ob hanc rem in literis & philosophicis studiis ignarus, tantum usque in hodiernum diem de se miraculum præbuit, ut ab omnibus alter Didymus appelletur. Hic postquam sub Oderisio Abbate Cassinense Cœnobium adiit, scripsit altercationem Romanorum & Græcorum, quæ facta est in civitate Constantinopolitana temporibus Paschalis II. Papæ & Alexii Imperatoris: super Esaiam, super Hieremiam, super reliquos Prophetas, super Psalterium, super Mathæum, super Marcum, super Lucam, super Joannem, super Epistolas Pauli, super Apocalypsim.* Non solùm autem Grammaticam, verùm & reliquas artes auditu tantùm plenissimè cordetenus didicit. Scripsit etiam vitam S. Ebbizonis Monachi Casinensis, qui Hilarioni similis fuit. Extant & alia ejus librorum volumina, quæ in nostras manus nondum venerunt. Obiit autem (y) apud Tiburtinam civitatem.

Paulus Monachus Scholæ Casin. prodigiū.

Seculo XIII. Casinensem Scholam primæ magnitudinis astrum, S. THOMAS *ab Aquino*, illustravit, qui anno 1230. pro illorum temporum more puer quinquennis monachus Casinensis efficitur, ut luculenter testantur viri ac fœminæ omni exceptione majores, non è nostris tantùm, sed ipsa sacra Patrum Prædicatorum Familia, quorum testimonia nemini non legenda affert *Erasmus Gattola* in Hist. Casin. Sec. VIII. §. v. pag. 418. quamvis non nesciam, repugnare alios, ac non multis ante annis doctissimum *Hyacinthum Amat de Graveson.* Utut res se habeat, de qua hîc contentionis funiculum trahere volupe mihi non est, maximè cum eam in opinionem sim adductus, ut existimem, ex D. *Thomæ Aquinatis* Monachatû Benedictino haud plus gloriæ accedere Cassinatibus, atque ex eo Canonicis Regularibus accrevit, quòd *S. Antonius* Paduanus illorum primò institutum amplexus in leges subinde FF. Minorum juraverit. Certum manet ex Ptolomæo, Lucensi Dominicano, S. Thomæ multis annis Confessario, studia Grammaticæ, Logicæ, & Philosophiæ fuisse ab eodem apud Cassinates exacta. En Ptolomæi (z) verba! *Hic* (S. Thomas) *nutritus in sua pueritia in Abbatia Montis Cassini, qui sunt Monachi nigri, & secundùm morem nobilissimi illius patriæ, ut patet de B. Mauro & Placido, ibidem in sua pueritia in logicalibus & naturalibus optimè profecit.* Veri etiam simile est, *S. Thomam* Neapoli aliquamdiu Benedictinos Præceptores audivisse in Theologia, ad quam eo tempore docendam *Erasmus* Monachus Casinas ab ipsa Universitate Neapolitana evocatus fuit. Plures alios vixisse in Cœnobio Cassinensi viros doctos certò credimus, cùm plures ad ecclesiasticas dignitates sint hoc ævo assumpti, quæ non nisi eximiæ doctrinæ pietatisque studio comparantur.

S. Thomas Aquin. illustre Sidus Scholæ Casin.

Seculo XIV. Schola Casinensis viris doctis non caruit, præsertim Juris Canonici peritissimis, cujusmodi fuerunt *Nicolaus de Fractura*, *Richardus à S. Angelo*, & *Guillelmus de Suessa.* Doctus etiam certè fuerit *Petrus* Abbas necesse est, cujus operâ in visitandis, reformandísque Ecclesiis, aliísque gravissimis peragendis rebus usi sunt URBANUS V. & VI. Regésque Neapolitani CAROLUS III. & LADISLAUS; atque ex ejus regestis satis liquet cùm potissimùm Abbates omnes Casinenses examini, antequàm dignitatem inirent, subjicerentur, quem-

Casinenses periti sunt Juris Canonici.

(y) Ejusdem meminit Petrus lib. 3. Chron. Caſ. cap. 47. vid. etiam Voſſ. de Hiſt. Lat. l. 2. c. 45. pag. 376. Gattol. Sec. VII. §. VI. p. 392.

(z) Extat Ptolomæi Hiſt. Mſc. in pluribus Bibliothecis, teſte Oudino de S. E. vid. etiam Gattol. l. c. p. 478.

quemadmodùm modò fit, quantùm ad Episcopos.

Pyrrhus Casinensis Monachus perdoctus.

Seculo XV. Quis de *Pyrrhi*, Monachi Cassinatis, ut de aliis taceam, doctrina addubitet, cùm MARTINI V. fuerit Referendarius? Ab *Eugenio IV.* autem electus est unus è quatuor judicibus, & conservatoribus bonorum, juriúmque Congregationis S. Justinæ, quæ magna tum sanctitatis ac doctrinæ opinione florere incipiebat, illi facultate tributâ, omnes ejus Congregationis monasteriorum controversias dirimendi. Plures extant in Bibliothecâ Casinensi codices hoc & proximo seculo manû exarati, in quibus Sermones, Expositiones in sacram Scripturam, aliáque continentur, absque Authorum nominibus. An à Cassinatibus nostris elucubrata sint, divinare non possumus, inquit Gattola. Nil certè mirum, paucos admodùm hoc seculo fuisse apud Cassinates viros doctos, cùm grassantia diu bella, vicissitudinésque cœnobii otium literis adeò necessarium ademerint.

Viri omni eruditionis genere clarissimi.

At enim Seculi hujus quasi inopiam, quod proximè consequutum est, virorum doctorum ubertate affatim compensavit. Nullæ enim literæ, Græcæ, Latinæ, Hebraicæ, humanæ ac divinæ, in quibus Cassinates non fuerint eximiè versati. Quàm præstantes enim Poëtæ Angelus Sangrinus, Honoratus Fascitellus, Benedictus de Uva? Quàm diserti Oratores Bernardus Genuensis, Joannes Evangelista Mormillus, Thomas Ebulensis? Quàm non contemnendi Historici Placidus Petruccius, Zacharias Serenus, Honoratus Medici? Quàm graves Philosophi Severus Aversanus, Lucas Fractensis, Mathias Venusinus? Quàm sapientes Theologi Benedictus San-Germanensis, Theophilus Senensis, Thomas ab Ebulo? Quàm insignes Jurisperiti Gregorius de Viterbio, Benedictus Canophilus, Andreas à Suessa? Quàm eruditi Polyglossi Chrysostomus à S. Geminiano, Paulus ab Altavilla, Benedictus de S. Germano? Qui omnes si defuissent, vel solus Gregorius Sayrus, Anglus natione, Scholæ Casinensi summo fuisset ornamento. Docuit is Theologiam incredibili celebritate ac doctrinæ præstantiâ.

E quibus gente Angli non pauci.

Alios, eósque omnes gente etiam Anglos Montis Casini cœnobitas, viros & doctrina & virtute conspicuos commemorat Angelus Nuceus (a), cujus verba digna existimo, quæ hîc referantur: „ Bonis avibus toto divisos orbe Britannos Casinum appulisse semper comperimus. Patrum „ nostrorum ævo inde habuimus *Sayrum*, vitæ sanctimonia venerabilem, „ editis voluminibus clarum: *Thomam Præstonum*, doctissimum in„ primis Theologum, & pro tuenda „ Romana fide in patrio solo per an„ nos 50. constantissimum athletam, „ cujus Theologicos commentarios „ manû exaratos vidimus: *Michaëlem* „ præcedèntibus non imparem: *Bernardum* nuper præfati Thomæ con„ sanguineum, magnâ sanctitatis opi„ nione defunctum. Nunc verò ex „ proxima Anglis Hibernia habemus „ Rachisium, quem præter virtutum „ decora severioris doctrinæ amœni„ orísque literaturæ ampla supellex „ exornat.

Abbates Casinenses rei literariæ promovendæ studiosi. Paulus.

Seculo XVII. ex Scholæ Casinensis Professoribus, alíisque viris doctissimis electi Præsules illam omnimodo conservare suo in flore studuerunt. Et quidem R.mus Abbas PAULUS religiosos juvenes ita ad optima quæque studia accendit, ut Cardinali Caspari Borgiæ, qui Româ cum Prælatis pluribus, magnatibúsque excesserat, Proregis munus obituro, edita ab ipsis literaria specimina summoperè grata fuerint, quemadmodum & disciplina monastica; quare magnis deinceps laudibus cœnobium Casinense est prosecutus. Non minùs, imò longè magis apud Cassinates à rei literariæ studio promovendo commendatus habetur DESIDERIUS *à Fractis*, de quo hæc scribit in ejus elogio *Marcus Antonius Scipio*, qui eum optimè noverat: DESIDERIUS *Fractensis familiæ de Peroniis perillustris, unà cum sublimioris Philosophiæ exercitatione (cui adolescens in Casinati Academia devoverat sese) optimarum quoque artium assiduam solertémque operam navavit. Quo tempore primores nostræ Sodalitatis Patres Sanctissimi Pauli V. consiliis de propaganda fide promptissimè obsequuti, celebrem instituendæ juventuti nostræ Scholam Perusiæ ad D. Petri aperuerunt*, DESIDERIUM *gymnasio & promovendis scholasticorum studiis præfecêre. Quod ille munus accuratè adeò ac diligenter quadriennium est executus, ut compleres alumni optimis disciplinis egregiè imbuti ad antiquum Cassinatis familiæ*

Desiderius.

(a) In Not. ad Chron. Casin. lib. 4. c. 108. pag. 522.

miliæ splendorem instaurandum ex eâdem Academiâ prodierint. Hinc Desiderius pietate simul & doctrinâ conspicuus, Præsulis officium, atque insignia maturè admodùm, sacri verò Cœnobii regimen, PAULI CAMILLI *successor adeptus est. Desiderio* succeslit SEVERINUS *à Castello Forti*, quem ab amplificandis literarum studiis, quorum erat amantissimus, cùm & ipse Philosophiam plures annos docuerit, oratione panegyricâ post obitum laudavit D. Urbanus Marchesius. De ANDREÆ *Parmensis*, qui *Severino* suffectus fuit, eximiâ doctrinâ, ejusque apud alios promovendæ studio agit *Andreas Raynerius* Tom. I. Historiæ Panegyricæ S. Anselmi Cantuar. Archiep. & Puccinellus in Chronico monasterii S. Petri & Pauli de Glaxiate, quod *Andreas* gubernaverat, cap. 145. pag. 273. & seqq. ANGELUS *de Nuce* non modò in Cœnobio Casinensi, sed Romæ etiam in Archigymnasio Sapientiæ, Philosophiæ ac Theologiæ multis annis Professor, Abbas Casinensis creatus, mirum quantum totus in eo fuit, ut doctrinarum studia apud suos non retineret modò, sed etiam propagaret, de quo plura aliàs. D. SEVERINUS PEPE *à Neapoli* Abbas ante adeptam abbatialem dignitatem annis quatuordecim SS. Theologiæ Professor, quò studia amplificaret, quotidie jam Abbas disputationibus intererat, rationúmque momenta satis eloquenter subtilitérque exagitabat. ANDREAS DEODATUS *à Neapoli* in philosophicis ac theologicis disciplinis apprimè versatus fuit, quas in aliquibus Congregationis Casinensis monasteriis docuit, præcipuè in illo S. Severini; quo tempore magno à Literatis omnibus in pretio est habitus. Abbas factus choro, nisi gravibus curis detineretur, assiduè intererat, atque Lycæis literariis, in quibus identidem de rebus philosophicis, theologicis, ac moralibus accuratè disputabat. Et miretur quis, si sub Abbatibus tam doctis, doctrinæque adeò studiosis monachi floruerunt usquequaque doctissimi? cujusmodi fuerunt *Gregorius Sayrus, Hieronymus Petrochius, Mathæus Lauretus, Bernardinus Saivedra, Antonius à Neapoli, Felinus Passurus, Dominicus de Quesada, Bernardinus de Campanaro; Paulus Augustinus, Paulus Andreas Gualterius, Petrus Vecchia, Joannes Andreas Ricci*, aliíque plures.

Severinus,

Andreas Parmensis,

Angelus de Nuce,

Severinus Pepe,

Andreas Deodatus,

& alii doctissimi Monachi magno numero.

Cùm *Joannes Mabillonius* anno MDCLXXXV. iter literarium in Italiam cum *Michaële Germano* instituisset, sæpiùs in Monte Cassino scholasticis exercitiis se interfuisse hisce verbis testatur: *Dum à studiis vacaremus, identidem interfuimus collationibus & disputationibus publicis, quæ apud Cassinates nostros frequentissimè fiunt de rebus theologicis, & philosophicis, maximè moralibus, nec rarò etiam de Scripturis sacris.* Ejusmodi collationes „ passim conditæ Orationibus & Poëmatiis, ut hospitibus suis gratificentur. Sanè apud Cassinates præclarè instituuntur juvenes, qui per sex annos continuos sub accuratâ magistri disciplina in Novitiorum conclavi privato degunt, ubi in officiis pietatis atque in literis accuratè exercentur. „ Egregium viri longè doctissimi, atque in re literaria acutùm cernentis, omníque exceptione majoris de Schola Casinensi testimonium!

Jo. Mabillonii de Schola Casinensi egregium testimonium.

Seculo denique XVIII. quod agimus, HIPPOLYTUS *Penna* Neapoli, ante conscensum Abbatiale fastigium Philosophiæ atque Theologiæ Lector magno ingenio doctrináque, initio sui regiminis præter Philosophiam & Theologiam Scholasticam, & Moralem, Sacrorum quoque Canonum studium, Casinatibus potissimùm adeò necessarium invexit, operâ D. TIBERII GENTILIS *à Janua* docti probique monachi usus. Ejus successor D. GREGORIUS GALISIUS *à Neapoli* magnâ vigilantiâ politiores literas in cœnobio suo aluit, vocatis magno impendio præceptoribus Grammatices, Rhetorices, humaniorum literarum & Græcæ linguæ. D. ARCHANGELUS *à Neapoli* è nobilissima *Brancacciorum* gente Monachus Cassinas, & in Abbatem anno MDCCXXIII. inauguratus ingenti erga monasticam ecclesiasticámque disciplinam, bonásque literas studio ardebat; quâ de causa, plurimis atque optimis libris ex Gallia, variísque Italiæ partibus, magnâ curâ advectis Bibliothecam Casinensem auxit.

Jus Canonicum docetur.

Nihil jam opus est exspectare, quibus Scholam Casinensem verbis ulteriùs commendem, nisi quod Pontificium Oraculum pro colophone sim in medium allaturus. Sanctissimus D. N. BENEDICTUS XIII. in Bulla (b) anno MDCCXXV, edita, hæc de Casina-

Benedictus XIII. Pont. Max. Scholam Casin. commendat.

(b) Quam vid. apud Gattol. in Hist. Casin.

sinatibus testis oculatus prædicat : *Ac insuper compertum habentes, à Monachis ibidem degentibus omnia, quæ ad eorum regularia instituta pertinent, laudabiliter observari, sacrarum literarum studia sedulò exerceri, divinúmque inprimis cultum summa cum religione peragi, quemadmodùm propriis inspeximus oculis, cùm in minoribus constituti illud Sanctuarium adeò celebre devotionis gratia visitaturi perreximus.* Nempe bis cœnobium istud invisit vir sanctissimus anno MDCLXXVI. & MDCCXXI. quo omnia privati cujusque monachi munia obiit.

Eandem vindicat Jo. Bapt. Marus.

Quid plura? Concludat Asceterii ac Scholæ Casinensis laudes R.mus *Jo. Bapt. Marus*, Romæ Canonicus S. Angeli in Foro Piscium, Vir Doctissimus in Præfat. ad Opusc. Pet. Diac. de Script. Ill. Casin. ubi testatur, *innumerabiles ferè Monachos ex hac nobilissima Academia Casinensi prodiisse, cujusvis doctrinæ genere refertos*, velléque, quod nescio quis, ut illum appellat, diobolaris Sciolus fecit, sacrum Asceterium Casinense eruditionis merita laude spoliare, est rem manifestam negare, non secus atque olim Zeno motum è rerum naturâ sustulit, nivi candorem detraxit Anaxagoras, & Soli concessam ab omnibus Astronomis magnitudinem Epicurus. Facessant denique hæc ludicra risû potiùs despicanda, quàm disputatione seria confutanda, & producamus post fabulam tantam istius polymythi sycophantæ, id, quod Illustris ille Ecclesiasticæ Antiquitatis præco Cardinalis Baronius Tom. IX. an. 716. suis Annalibus de Casinensibus inseruit: *Sed & illud,* inquit, *absque trepidatione mendacii asseri jure potest; nullum unquam toto Christiano Orbe extitisse aliquando monasterium, ex quo tot viri sanctitate conspicui, atque doctrina, tantâ numerositate, ad regimen sanctæ Apostolicæ Sedis adsciti fuerint; ut planè dici possit, fuisse idem aliquando Seminarium sacrorum Antistitum, prout quæ suo loco dicturi sumus, manifestè docebunt.* Vertat nunc igitur se in omnes formas Proteus iste, & Casinensium Academiam, ut libet, oppugnet simul cum iis, qui in ipsa fœce ignorantiæ volutati, omnibúsque pudoris repagulis perfractis otiosam appellârunt, omnísque rei literariæ expertem etiam crediderunt.

§. II.

FULDENSE MONASTERIUM.

Fulda virtutum ac literarum officina.

CUm Asceterii Fuldensis, quò nullum in Germania nobilius aut illustrius, fundamenta anno quadragesimo quarto supra septingentesimum S. Bonifacius, Archiepiscopus Moguntinus posuisset, ingentem ex eo fructum in publicum redundare posse existimavit, si non virtutum modò officina, sed literarum etiam ac doctrinarum foret domicilium. Unde continuò ludum literarium aperuit; haud ignarus, reipublicæ Christianæ interesse, ut feroces Germaniæ populi non orthodoxa modò fide instruerentur, sed literis etiam exculti mitiora saperent. Primum Monasterio Abbatem præfecit S. Sturmium virtute ac doctrina conspicuum. Hic jussû & voluntate Divi Bonifacii iter in Italiam instituit, ut omnia Ordinis nostri Monasteria inviseret, sanctiores illorum mores & usum addisceret, ac deinde Fuldam reversus Cœnobitis suis servandos præstitueret. In his erat Studium, cujus vigilias primi Fuldenses Patres cum labore manuum aliísque religiosæ vitæ exercitiis ita arctè conjunxerunt, ut de ipsis D. Bonifacius ad Zachariam Pontificem scripserit: *Monachi sub Regula Sancti Patris Benedicti viventes, viri stricti observantiæ, absque carne & vino & servis, proprio labore manuum suarum contenti.* Et si *primus discendi ardor*, ut D.Ambrosius inquit, *nobilitas est magistri*, magno fervore ad literarum, maximè sacrarum studia novellos monachos incubuisse necesse est, cùm ipsum sanctissimum Germaniæ Apostolum, D. Bonifacium, divinas exponentem scripturas audirent. Quibus instructi cum sancto Abbate suo Sturmio in conversione infidelium Saxonum strenuam operam collocârunt.

An literæ in Schola Fuldensi ab obitu S. Sturmii defloruerint?

Ab obitû S. Sturmii Abbatis literarum studia in Fuldensi Schola illicò concidisse scribit V. C. Jo. Frideric. Schannat in Historia Fuldensi (c). Argumento esse vult circularem Caroli Magni Imperatoris epistolam, quâ omnes tam Clericos quàm Monachos per universum suum Imperium exhortatur, ut literarum studia, quæ ab ipsis neglectui haberi, eorum epistolæ inelaganter scriptæ ostendant, impi-

(c) Part. 1. c. 6.

pigrè resumant. Atque hæc epistola signatè & expresse Baugulpho Abbati Fuldensi inscripta fuit. Quis hoc negat? nemo, nisi forsan Carolus Cointius, ut mox videbimus. Dicam tamen ego, hoc ab Imperatore factum esse, non quòd literarum studia in Fuldensi Schola nullo haberi loco existimaret, sed quòd Baugulpho, Abbatum per Germaniam & Galliam Primati curæ & sollicitudini præprimis esse vellet, ut invigilaret atque operam daret, quò eadem in cæteris quoque monasteriis excolerentur. Quis enim credat, Baugulphum, magnis virtutibus ornatum Præsulem ita socordem & desidem fuisse, ut quem cultum literarum ejus antecessor S. Sturmius cum observantia regularis disciplinæ conjunxerat, continuò ab eodem dissociari passus fuerit? Sed ne pro antiqua, & communiter receptâ opinione novam Lectori obtrudere velle videamur, esto, quòd Caroli M. hortatû Musæ à Baugulpho in sedem suam fuerint restitutæ.

Postquàm verò Abbatiali dignitate se abdicavit, successor ei datus fuit in regimine monasterii Ratgarius an. Domini DCCCII. *Hic*, inquit Christophorus Browerus (d) *Rabanum & Hattonem Turonos direxit ad Albinum Magistrum, gratia liberales discendi artes; Brunonem ad Einardum variarum artium Doctorem peritissimum; Modestum & Candidum cum aliis ad Clementem Scotum Grammaticæ studendi gratiâ.* Quid verò, inquit hîc Carolus Cointius, hosce monachos ad exteras dimittere scholas necesse erat, si Baugulphus Ratgarii antecessor, pristinos scholæ Fuldensi honores restauravit? Unde vir doctus Caroli M. literas, quas ad Baugulphum hujus monasterii Abbatem pro instauratione scholarum dedisse diximus, eidem inscriptas fuisse negat. Id verò ait Mabillonius, (e) negatum leviori prorsus argumento, quasi Fuldense Monasterium non esset ex eorum numero, quæ majores tunc habebant scholas, ad quas ex aliis etiam cœnobiis monachi mitterentur: propterea quod Ratgarius proximus Baugulphi successor Rabanum adolescentem è Fuldensi monasterio Turonos ad Alcuini scholam direxit: Imò verò id factum est, ob celebritatem magistri; contigitque ob similem rationem, ut postea Fuldam ad Rabanum magistrum etiam Clerici ex cathedralibus ecclesiis, nedum monachi ex aliis cœnobiis mitterentur.

Caroli Cointii opinio, revincitur.

Cæterùm Rabanus ex Galliis Fuldam reversus, scholis regendis admotus fuit, quod munus cum aliis Scholasticis per annos complures ita præclarè gessit, ut & propter doctorum auctoritatem & loci exemplum non modò ex Germania, sed Britanniâ etiam, Italia & Gallia undique discendi gratiâ ingenui adolescentes, quos inter plurimi nobiles, Fuldam confluxerint. Quare brevì factum, ut Academia hîc divinarum juxta & humanarum literarum existeret multò celeberrima. In hac verò duplices erant scholæ, *interiores*, & *exteriores*. In illis soli monachi, in his soli seculares docebantur. Quam scholarum distinctionem ipsa ratio docendi exigere videbatur. Aliter enim instituebantur, qui in exterioribus, sive *canonicis*, aliter, qui in interioribus, sive *claustralibus* erudiebantur. Quod supra initio hujus Capitis, ceu præviæ Isagogis ad Historiam de Scholis Benedictinis dictum hîc repetere non vacat. Utrisque scholis moderandis præfecti erant viri eximiæ pietatis ac doctrinæ, quos *Magistros*, seu *Scholasticos* discipuli, aliique passim vocabant. Quamquàm V. C. Jo. Frid. Schannat (f) in eâ sit opinione, ut existimet, ipsos etiam discipulos fuisse hoc nomine designatos; *quomodo*, inquit, *notanter ad annum DCCCLXX. in quadam donationis charta eorum plures subscripti reperiuntur, dum ibidem mentio fit simul Magistri, qui eos scilicet Scholasticos procurat.* At nimium quantum vir doctus hîc fallitur. Ex Chronico Hirsaugiensi Joannis Trithemii scire poterat, atque adeò debebat, *Magistrum* Scholæ Fuldensis fuisse decimum tertium ex duodecim *Scholasticis*, qui literas docebant, & propterea deputator lectionum, cui & obedire cæteri post Abbatem omnes tenebantur: unde *Scholasticos procurare* dicebatur. Quis deinde facilè credat, Abbates ita desipuisse, ut, cùm plurimùm referret, chartas & instrumenta Donationum gravium virorum testimoniis muniri, pueros atque adolescentes, ut iisdem subscriberent, in testes adhibuisse? Enim verò ut

An Scholasticorum nomine etiam discipuli veniant?

(d) In Scholiis ad Poëma Rabani 13.
(e) Annal. tom. 2. l. 25. pag. 279.
(f) Loc. cit.

ut id temporis (quæ est observatio Vadiani *de Colleg. Monaster.*) non licebat passim & promiscuè scribere chartas, sed certi & delegati muneris ea facultas erat, quam Abbates & Advocati Regii ea ætate non nisi Monachis conferebant, ita iidem Scholasticos aliis Monachis in subscribendis chartis præferebant, eorúmque testimonio publica instrumenta communire soliti erant.

B. Rabanus Scholæ Fuldensis Magister.

Quantum verò Luna ignes inter minores, tantum Rabanus Magister inter Scholasticos Fuldenses effulsit. Neque enim solus in Scholis Fuldensibus Rabanus docebat, tametsi præcipuus Magister erat. Habuit suos Scholasticos & Collectores, quorum unus erat *Samuel*, posteà Wormatiensis Episcopus, quem etiam sub Alcuino præceptore condiscipulum habuerat. Utrumque constat (g) ex carmine Rabani:

Quondam namque meum gaudebam te esse sodalem
Inter Lectores, frater amate mihi.
Nunc quoque te gratulor retinere jura Magistri,
Crescere virtute, patris habere locum.

Quibus versibus significat, Samuelem secum aliquando gessisse Magistri seu Lectoris officium, quod Episcopus creatus retinebat.

Rabano igitur Magistro summa Fuldensis scholæ celebritas erat, cujus verò florem, proh dolor! Ratgarius Abbas inopinatò succidit: nescio enim, qua mentis vertigine correptus scholas sustulit, ita ut Rabanus Magister, alíique Scholastici, quò locum furori Abbatis sui darent, Fuldâ discesserint. Ratgario autem jussu Ludovici Pii Imp. in ordinem redacto, atque in ejus locum Ægile suffecto, scholis iterùm Rabanus ceu Magister præstitutus fuit. Quàm præclarè verò sub utroque Abbate Ratgario atque Ægile docendi munere functus fuerit, (h) Trithemius his verbis nos docet:

Mox ut docendi munus anno ætatis suæ vigesimo quinto subivit, per omnia curavit Albinum sequi, & imitari Magistrum, ut juniores videlicet monachos primùm doceret in Grammaticis, & cùm apti viderentur ad majora, gravioribus etiam formarentur institutis. Cúmque hujus novæ institutionis apud Germanos fama transisset in publicum; plures cœnobiorum Prælati eam docendi formam laudantes, alii monachos suos ad Fuldam miserunt, sub Rabani ferula sacris imbuendos studiis, alii verò scholas erexerunt in monasteriis propriis, quibus præceptores de memorato cœnobio doctiores quosque præfecerunt. Sed in tempore brevi valdè crevit numerus discipulorum Rabani docentis, & per totam Germaniam & Galliam eruditionis & sanctitatis ejus veneranda opinio se diffudit. Unde factum est, quòd non solùm Abbates monachos, sed etiam Nobiles terræ filios suos Rabani docendos magisterio subdiderunt. Quos ille, ut erat mansuetissimus, omnes summa cum diligentia informabat, prout uniuscujusque vel ætas vel ingenium permittebat, alios in Grammaticis, alios verò in Rhetoricis, atque alios in altioribus divinæ atque humanæ philosophiæ scripturis, sine invidia communicans, quod singuli ab eo postulâssent. Omnes verò, quos in adjutorium suum docendos admisit, non solùm prosâ, sed etiam carmine, quidquid occurrisset, scribere informavit. Multos insignes doctos atque sanctissimos auditores habuit, quorum fama commotus *Eginhardus*, magnus ille Magni Caroli Secretarius sibi gloriæ ac summo emolumento duxit, filium suum *Wissinum* seu *Wicelinum* in Fuldensi monasterio oblatum, ei committere erudiendum; qua de re ipsemet audiendus est in epistola ad Filium: „Mi Nate, inquit, stude probos mores æmulari, & quem te „ semper sequi hortabar, ne ullo pacto offensum habere velis: sed pro„fessionis tuæ memor, quantum ipse „ annuerit, cui te totum commisisti, „ ejus mandatis insiste discendis. His „ edoctus, & in opere eorum assuetus nullo vitalis scientiæ commodo „ carebis; sicut te præsens monui, in „ studio te exerce, & quidquid ex „ ipso lucidissimo, & abundantissimo „ *magni oratoris* ingenio assequi no„bilis scientiæ potueris, nihil intactum relinque: maximè autem pro„bos mores illius, quibus excellit, „ imitari memento; quoniam Gram„matica & Rhetorica, cæteráque „ liberalium artium studia vana sunt, „ & valdè nociva servis Dei, nisi per „ gratiam divinam bonis moribus sub„esse noscantur, quia scientia inflat, „ charitas verò ædificat. Meliùs „ mihi

Ejus discipuli & multi & illustres.

(g) apud Mabill. in Elogio Rabani n. 10. quod Actor. Bened. Secul. IX. habes.
(h) Trith. in vit. lib. 2. c. 14. apud Bolland. in Act. SS. mens. Febr. die 4.

„ mihi quidem eſt, ut te mortuum „ videre contingat, quàm inflatum & „ ſcatentem vitiis.„ Hæc pii parentis monita ad filium non minùs pium ac eruditum.

Rabanus non literis tantùm ſed etiam virtutibus diſcipulos imbuit.

Et verò Rabanus, beatiſſimus monachorum inſtitutor, tum *Weſſinum*, tum cæteros auditores ſuos erudire curavit, non minùs ad timorem Dei, & mandatorum obſervantiam, quàm ad intelligentiam ſcripturarum, ſciens in ſancto Propheta Daniel ſcriptum: Quoniam qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Parùm eſt enim ad ſcientiam hominis clauſtralis intellectum erudire, niſi etiam ſtudeas pro viribus affectum ad Dei amorem accendere. In quo docendi genere beatus Doctor Rabanus præ cæteris notabiliter emicuit; qui ſuos auditores inprimis ad juſtitiam erudivit, quibus inter legendum crebrò perſuadere conatus eſt, mores ſuos regularibus conformare ſanctionibus, evangelicíſque ante omnia ſemper obedire inſtitutis. Docuit illos mundum, & omnes voluptates carnis pro Dei amore contemnere, vanitates tranſitorias, & ſeculi pompas fugere, & omnem concupiſcentiam inordinatæ voluntatis declinare. Deum pura mente ſuper omnia diligendum monuit, & ſedulò, ut ſe reminiſcerentur morituros, diſcipulis Lector inculcavit.

Habet ſub ſe duodecim Lectores.

Fuerunt eo tempore, Meginfrido teſtante, in cœnobio Fuldenſi monachi ſub regula S. Benedicti, omnipotenti Deo in ſumma religione famulantes, numero centum quinquaginta, qui omnes à vino & carnibus abſtinebant. Ex his duodecim ad minùs in omni ſcientia ſcripturarum doctiſſimi; dicebantur Seniores: quorum conſilio Abbas in quotidianis neceſſitatibus utebatur, ut opus non eſſet univerſam fatigare congregationem. Quoties verò ex his duodecim quiſpiam vel ad aliud cœnobium miſſus, vel morte fuiſſet ſublatus, ex doctioribus & ſanctioribus mox alius in ejus locum Rectoris & Seniorum electione conſtituebatur. Et hæc laudabilis Seniorum conſtitutio multis annis duravit, quamdiu videlicet ſtudium ſcripturarum in Fuldenſi monaſterio, quod S. Rabanus inceperat, viguit. Ita autem fuit lex duodecim Doctorum, ut ſinguli legerent juxtà principalis ordinationem magiſtri, qui ſemper tertius decimus erat, & propterea omnium deputator lectionum, cui & obedire cæteri poſt Abbatem omnes tenebantur.

Ingens ad ſcholam Rabani concurſus.

Fama ſanctitatis & eruditionis Fuldenſium monachorum, & ſancti præcipuè Rabani per totum ſe regnum Francorum longiùs diffundente, filios ſuos multi nobiles & ignobiles ad ſerviendum Domino in eorum conſortium tradiderunt: è quibus poſteà plures in Germania Eccleſiæ Pontifices habuerunt atque Paſtores. Regulari etenim obſervantia durante nullus à Dei ſervitio repellebatur, ſivè nobilis eſſet, ſive ignobilis: ſed juxta præceptum Legiſlatoris Benedicti, cunctis aditus pura intentione converti volentibus. Quæ tamen conſuetudo cum ſucceſſu temporis & in Fuldenſi monaſterio, & in plerisque aliis contra intentionem regulæ cernitur imutata, poſteà videlicet quum & divitiæ religionem extinxerunt, & luxus cum ambitione peſſima ſtudium eliminavit ſcripturarum. Fervor eo tempore incredibilis fuit monachorum erga ſanctarum ſtudium Scripturarum, qui per S. Rabanum Fuldæ cœpit, & brevi per omnia penè cœnobia Germaniæ & Galliæ coaluit.

Schola Fuldenſis eſt norma aliarum.

Scholæ igitur Fuldenſes, quæ profectò inſignis laus eſt, aliarum in Germania & Gallia magis celebrium typus & norma fuerunt. Nempe Monachi Fuldam undequaque miſſi cùm præclaram docendi methodum à Rabano uſurpatam obſervâſſent, eam domum reduces ac ſcholis præfecti retinuerunt. Hoc factum eſt ab *Harmuto* in S. Gallo, à *Walafrido Strabone* in Augia Divite, ab *Otfrido* Weiſſenburgi, ab *Angelomo* Luxovii, à *Lupo* Ferrariis, ut alios plures ſilentio prætermittam.

Lectorum quorundam nomina.

Rabanus deinde factus Abbas artes liberales docendi munus aliis viris eruditis impoſuit, reſervato ſibi officio interpretandi ſacras Scripturas. Eos inter Scholaſticos fuit *Candidus* literarum & ſcientiarum laude florens, ſcriptor vitæ B. Ægilis IV. Abbatis. Quorundam aliorum Lectorum, minimè tamen omnium, nomina (h) in Necrologio Fuldenſi memorantur.

Anno

(i) apud Schannat in Hiſt. Fuld. l. c.

Anno DCCCXXV. Delo.
DCCCXLVII. Heio.
DCCCXLVIII. Reccheo.
DCCCLV. Wagner.
DCCCLXXIII. Thiotmar.
DCCCLXXXV. Eribo.
DCCCLXXXVIII. Irminfridus.
DCCCCI. Kristan.
DCCCCV. Graolf.
DCCCCXXI. Folonandus.

Præ cæteris laudatur Rudolphus

Miror, omissum fuisse *Luitbertum*, *Haimonem*, *Candidum*, *Magonem*, *Modestum*, *Ruthardum*, *Meginfridum*, *Wicelinum*, atque omnium maximè *Rudolphum*, qui Scholis Fuldensibus præfuit, tanta nominis fama & existimatione, ut Ludovici Germaniæ Regis & Confessarius & Ecclesiastes fieri meruerit, qui in ejus gratiam Fuldenses Scholasticos multis magnísque affecit beneficiis. Obitus Rudolfi in Annalibus Fuldensibus ad an. Christi 865. hisce verbis refertur: *Rudolphus Fuldensis cœnobita presbyter & monachus, qui apud totius penè Germaniæ partes Doctor egregius, & insignis floruit historiographus & poëta, atque omnium artium nobilissimus auctor habebatur*, VIII. *Idus Mart. diem ultimum feliciter clausit.* Ab Ermenoldo, sive Ermenrico in vita S. Solæ Abbatis x. Decembris salutatur in præfatione illi facta: *Didascalus & venerandus Magister, & in omni arte ex Rabani doctrina peritissimus, magni ac multiplicis ingenii vir.*

& Meginfridus

Rudolpho doctrinæ ac eruditionis fama non inferior fuit *Megenfredus*, sive *Meginfridus*, qui scholarum regimen an. 986. susceptum per annos XXIV. gessit. Magister subinde Parthenopolitanus, sive Scholæ Magdeburgensis Præpositus inter Historicos eximiũ locum promeritus fuit circa an. 1010. Nec alios hoc seculo doctissimos Scholasticos Fuldensi defuisse Athenæo indicio est, quòd (k) *Willeramus* ex Scholastico Bambergensi Monachus Fuldensis, vir tam in divinis Scripturis quàm in secularibus literis non infimè doctus, non Fuldæ tantùm docendi munus administravit, sed Parisios etiam missus fuit, ubi in publico Gymnasio Philosophiam multis annis gloriosè docuit, sícque inclaruit, ut nominis ejus famâ celebratâ in Abbatem Monasterii Eberspergensis in Bavaria eligi meruerit. Ejus gravissima verba, quibus sacri codicis studium comẽndat, suo loco non tacebimus.

Alii Lectores.

Trithemius etiam celebrioribus hisce Scholasticis annumerat *Brandonem* & *Theobaldum*, quorum prior Seculo IX. alter initio Seculi mox insequentis floruisse dicuntur. Accedunt insuper *Joannes* & *Eberwinus* uterque in diversis literis testes adhibiti, hic anno MCCXLI. ille verò anno MCXXXIX. denique & qui ad annum MCCCCXLIX. occurrit *Bertholdus Krabe* ab Hermanno Abbate suo *Rector nostræ scholæ nostri monasterii Fuldensis* dictus.

Musæ in Fuldensi monasterio benè habentur,

Multis igitur seculis Fuldæ cum Musis præclarè actum fuit. Cùm Rabano Mauro ad Abbatiam evecto omnes delicias, amores, omnia denique ornamenta recuperârunt, iis omnibus cariturae, si Ratharius diutiùs monasterio præfuisset. Rabanum ex successoribus plurimi imitati sunt, viguítque Fuldæ studium satis feliciter; siquidem adhuc sub medium Seculi XII. inter scholares recensebantur Boleslaus Silesiæ Dux, is idem, qui postmodùm Lubensis cœnobii fundationem à Casimiro Poloniæ Rege cœptam munificentissimè promovit. Quid plura? *Duo*, inquit celebris è Soc. Jesu Theologus Jacobus Gretserus, *duo certè S. Galli in Helvetia & S. Bonifacii Fuldæ in Buchonia monasteria celeberrimis Gymnasiis & Doctoribus eminebant, doctissimísque viris abundabant, ad quos undique excolendi ingenii causâ fiebant magni concursus.*

exulant,

Verùm ingruente sensim (l) iniqua temporum calamitate, quâ per frequentes dissensiones, bella, seditiones, aliáque mala innumera Fuldense Monasterium intus & foris diversimodè afflictum ac turbatum extitit, silere Musæ, quin & exulare sæpiùs coactæ sunt: revocavit quidem eas, aluítque satis parcè sola spes melioris impostèrùm sortis; sed cùm hæc quoque deficere cœpisset, nec esset ampliùs, qui sustentaret, vires propemodùm omnes cum pristinis honoribus amiserunt; adeò verum est antiquum illud: *Frigent*, quin imò pereunt, *Musæ, nisi à Principibus foveantur.*

revocantur.

Postliminiò tamen Fuldam redierunt, cùm Balthasar Abbas Fuldensis LXX. *adscitis pro literis imbuendâ studiosâ juventute Societatis Jesu Patribus certam iis stabilémque in urbe sedem* con-

(k) Chron. Hirsaug. ad an. 1064. (l) loc. cit.

concesserat. Nostrâ ætate, multiplicatis favoribus, ex Lycæo in Academiam translatæ fuerunt: dum nempe Celsissimus S. R. I. Princeps Adolphus ex Gente Dalbergica sumptibus planè liberalissimis, adscitis singularium disciplinarum Professoribus longè eruditissimis, constitutis Legibus ut cùm maximè saluberrimis, obtentis à Romano tam Pontifice quàm Imperatore Privilegiis amplissimis Gymnasium in Academiam evehendum curavit; quæ anno 1733. die 19. Septem. (quod *Ecclesiæ*, *Patriæ*, *Imperio* felix faustúmque sit) inaugurata cùm fuisset, ab insignibus Candidatis continuò frequentari, à suo autem Celsissimo Mæcenate nuncupari cœpit *Adolphiana.*

Hactenus verò dictis colophonem imponat frequens illud, ac quasi commune Fuldensium Cœnobitarum adagium: *Ex scholis omnis nostra salus, omnis gloria, omnis autoritas & divitiæ.*

§. III.

MONASTERIUM S. GALLI.

Conringius scholæ San-Gallensis laudes deterit.

FLorentissimo huic cùm virtutum tum doctrinarum disciplinis Asceterio debitas adimere laudes sustinuit *Hermannus Conringius.* Sed quâ erat humanitate, encomia quædam priùs in illud congessit, quô dein sincerâ magis fide majoribus spoliare crederetur. „ Magna scilicet, inquit, „ olim fuit in existimatione scholæ „ literariæ nomine Monasterium S. „ Galli: quin videtur ad Fuldensis „ Cœnobii gloriam assurrexisse. Etsi „ verò haud negaverim præ aliis „ quàm pluribus cœnobiis hoc ha- „ buisse haud paucos rara pro seculi „ ratione doctrinâ instructos, sic satis „ quoque eximiam & locupletem sibi „ insignium librorum Bibliothecam „ conquisiverit, scholam tamen in- „ stituisse doctrinæ illustrioris sive sa- „ cræ, sive secularis haud perinde „ certum est: sed videtur, libris an- „ tiquorum lectis modò hunc, modò „ quem alium, ad exemplum docto- „ rum quorumque illius cœnobii, „ proprio quod ajunt Marte sibi do- „ ctrinæ aliquid comparavisse. Et sa- „ nè si vera sunt, quæ scripsit *Con-* „ *radus de Fabaria lib. de Casibus S. Gal-* „ *li cap.* 1. valuit olim cœnobium „ hoc doctrinâ sic satis eximia. Is sanè tradit, *ibi spiritualem effulsisse disciplinam, ut non solùm Benedicti regulam, verùm etiam Philosophiam totam ad unguem usque investigârint. Theoriam Platonis, Hippocratis, Boëtii, omnésque investigaverint rivulos, ut in suis metris non Philosophi solùm, sed etiam poëtridæ fuerint.* Verùm hoc præconium fidem superat, nempe Hermanni Conringii Medici, à Naudæo Medico, acerbo Benedictinorum hoste, in transversum acti, deditâ operâ, obfirmatóque animo increduli; sed non aliorum doctrina & eruditione præstantium virorum, è quibus ut vel unum *Joachimum Joannem Maderum* nominem, tantùm abest, ut lectis *Conringii Supplementis de Antiq. Academ.* ab ejus steterit sententia, ut iis rectiùs, quæ idonei Authores tum de S. Galli Asceterio, tum de aliis Benedictinis Cœnobiis memoriæ prodiderunt, fidem adhibendam censuerit. Addit nihilominus Conringius: „ Legere tamen operæ fuerit „ pretium, quæ uterque Eckardus „ libellis de casibus S. Galli, & de vi- „ ta Notkeri jam olim & avorum æta- „ te de Monasterii hujus doctrina, „ Bruschius in opere de *Monasteriis*, „ & post illum *Stumphius Helveticarum rerum* præclari operis *libro* „ *quinto* sic satis prolixè commemo- „ raverunt. „

Ab eo dissentit Maderus, & alii.

Faciamus igitur operæ pretium, ac omnium primò in Scholæ San-Gallensis incunabula inquiramus. Prima ejus primordia Abbas *Grimaldus* sub annum DCCCXLI. jecisse non immeritò dici potest, nisi tamen ea referre cum Christophoro Browero (m) ad ipsum S. Gallum velimus, qui *Othmarum* gentis Alemannicæ puerum eximium Grammaticis artibus imbutum sui monasterii surgentis Scholæ magistrum præfecit. E vivis excessit S. Gallus anno DCXXIV. floruisse literarum studia in ejus Asceterio, indicio *Felix Egger* (n) esse vult, quòd Bruschius eo anno Academiam San-Gallensem in Monasterium Campodunense translatam scribat; licèt exinde iterùm propter rebellis plebis tumultum abducta Herbipolim fuerit, & abhinc etiam ob seditiosos in Episcopum cives per Archiepiscopum Moguntinum Joannem Comitem Nassovianum Erfordiam Bonifacio IX. Pontifice Maximo migrare jussa sit. At enim hæc ejusmodi sunt, quibus non

Schola San-Gallensis quando cœperit.

(m) Antiquit. Fuld. Lib. 1. c. 9. p. 56.
(n) Ideæ Ord. Hier. Ben. Lib. 1. part. 3. Dissert. 3. n. 1. p. 189.

non pauca opponi possunt. Browerum, Bruschium, Acherium (o), Eggerum, aliósque in errorem induxit Pseudo-Theodorus, larvatus ille Biographus S. Magni Abbatis Faucensis in Suevia. Is enim apud Canisium antiq: lect. tom. IV. in vita ejusdem S. Magni hæc in literas retulit: *Construxerunt*, (Gallus & Magnoaldus) *monasteria miræ magnitudinis, & fratres inibi coadunatos doctrina & exemplo ad æternæ vitæ desideria concitaverunt, Othmarum puerum curiosè nutrientes, atque doctrina grammaticæ artis, seu divinorum Librorum eum erudientes Magistrum scholæ constituebant.* Quæ quantoperè à vero disjuncta sint, ex eo perspicuum fit, quòd S. Gallus inter vivos agere antè desierit, quàm S. Othmarus inter eos existere cœperit. Diem enim supremum obiit S. Gallus an. DCXXIV. S. Othmarus autem an. DCCLVIII. in exilio integra adhuc ætate vitâ functus est, ut ex Hepidanni San-Gallensis Monachi Annalibus testatissimum est. Quî ergò fieri potuit, ut S. Othmarus à S. Gallo curiosè nutritus, scholísque præfectus fuerit? Plura argumenta in medium afferre haud lubet, quibus ostendam, quòd ii flores prodigant, qui eos in Scholam San-Gallensem ante tempora *Grimaldi* Abbatis plenis manibus effundunt.

Quid sentiendum de Chartis San-Gallensibus?

Non ita pridem typis vulgata est *Genealogia Diplomatica Augustæ Gentis Habsburgicæ*, cui plures chartæ insertæ sunt, quas Monachi San-Gallenses per ea tempora Latinè scripserunt; quas alii tamen semi-Latino potiùs sermone scriptas dicere malunt. Atque ejuscemodi chartas, quòd magnam redoleant barbariem, hodierni quidam Critici argumento esse volunt, monachos San-Gallenses tum temporis rudes admodùm, & omnis propè elegantiæ expertes fuisse. Verùm ex id genus chartarum conscriptione haud satis firmum peti potest argumentum. Si quis enim propiùs in ea tempora intueatur, facilè animadvertit, quòd cùm Germani seculo VI. & VII. patrium sermonem ob ejus difficultatem literis consignare nondum callerent, aliquid tribuendum fuerit vulgo, qui chartas politiori stylo conscriptas non intellexisset; quæ etiam causa fuit, ut Leges & ipsa Regum ea ætate Diplomata eodem prorsùs inculto sermone, & stylo rustico, ne dicam ob plures errores vitioso condecentur.

Scholæ San-Gallensis exordia à Grimaldo repetenda.

Exordia igitur Scholæ San-Gallensis à *Grimaldo* Abbate arcessi posse, atq; adeò debere mihi videntur. Fuit verò *Grimaldus*, si in Joañis Egonis Augiensis Prioris sententiam concedimus, in Augiæ Divitis Monasterio Religiosus, & Scholasticus celeberrimus, tantúmque nomen ob varias tum animi, tum corporis dotes sibi comparavit, ut à Ludovico Germaniæ Rege, Pii filio, circa annum 824. in aulam suam, ubi Magistrum & Capellanum ageret, evocaretur; ubi tametsi inter inquietorum Palatinorum strepitus diutiùs versaretur, studia tamen & quietem monasticam summoperè adamavit, & quantùm licuit, aulicis curis sæpissimè sese subtrahens Monachi vitam in optato duxit otio, *Walafrido Strabone* affirmante, dum sequentibus illum versibus salutavit:

Quamvis subter agas Regum tabularia vitam,
Non te prætereo, specubúsne latebis Homere?
Novi namque Sicana tibi spelæa placere,
Solus ubi meritis Musarum & amore fruare,
Sæpè tamen magnis victoribus optima cudis
Carmina, tempus erit rutilo te sole calere.

Quamquàm Mabillonius, rectè an perperàm, hîc non disputo, *Homerum* istum à Grimaldo Archicapellano discernat in Annotationibus (p) ad Ermenrici Monachi Augiensis Fragmenta, ex ejusdem Libro de Grammatica. Quisquis igitur fuerit Grimaldus, ob ingentia merita *Ludovico* Regi gratissimus fuit: is ut arctioris amicitiæ vinculo illum sibi adstringeret, posteaquàm devicto Lothario fratre suo Imperatore universam Germaniam suo imperio subjugâsset, ei San-Gallensem Abbatiam anno DCCCXLI. in beneficii locum concessit, quam *Grimaldus*, ut qui jam à puero in Augia omne disciplinarum genus imbibisset, & in aula etiam non solùm ingenium suum non hebetari passus fuisset, sed verò potiùs maximè excoluisset, acuissétque, flumine eruditionis suæ San-Gallensium Fratrum pectora, velut amœna quædam prata ita rigavit, ut paulò pòst in celeberrimos Doctores evaserint, nobilissimámque scholam instituerint, quæ dein Ysones, Notkeros, Tutilones, Ratpertos, & similium virtutum perplures sectatores produxit. Schola itaque San-Gallensis seculo potissimùm nono sub Grimaldo Abbate florere cœpit. „Sub

 „hoc

(o) in Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 35. col. 2.
(p) Analect. tom. IV. p. 332.

„hoc Abbate, inquit Bruschius, scri„pti sunt multi optimi libri magnis „sumptibus, & erat tum temporis „Abbatia hæc San-Gallensis ce„leberrima Schola, in qua & Prin„cipum & Nobilium liberi præcla„rè informabantur, ut essent, postea „& sapientia instructi, & ad omnes „res gerendas aptiores."

Ermenricus Augiensis studet in Schola San-Gallensi.

Priùs verò quàm de Scholæ San-Gallensis Magistris ulteriùs verba faciam, sermo mihi de Ermenrico Cœnobita Divitis Augiæ instituendus est. Hic in schola Augiensi discipulus Walafridi Strabonis fuerat. Cùm is verò jussû Ludovici Germaniæ Regis ad Carolum ejus fratrem, cognomento Calvum, legationem in Galliam suscepisset, Ermenricus à Grimaldo ex Augiensi in San-Gallense venire monasterium jussus est, ut eò loci literis operam navaret. Cujus rei testem magis idoneum laudare non possum, atque ipsum Ermenricum, qui in libro *de Grammatica* ad eundem Grimaldum eapropter gratias eidem his verbis refert. „Beatissimo præcepto„re meo WALAHFREDO pro respon„so quodam domni Regis ad Karo„lum germanum suum pergente, ibi„que defuncto, interim quo eum „inde sperabas incolumẽ reversurum, „jussisti me de Auvavensi monasterio „ad monasterium S. Galli commoran„di & discendi gratiâ proficisci, ibi„que à fratribus honorificè receptum „aliquamdiu commorari. Quod & „feci juxtà præceptum benignitatis „vestræ. Navem conscendi, atque „illuc cum omni prosperitate, Deo „gubernante, perveni, tantásque vir„tutes in iisdem fratribus conspexi, „ut vix illas, ne dicas me, sed neque „Pythagoram de Samo egressum pu„tem eloqui posse. Alius enim alio „humilior & patientior invenitur, nec „est zelus amarus inter eos vel invi„diæ livor: sed sola caritas ibi prin„cipatur, & justitia regnat. Et sic „caritas mater est virtutum, & con„cordia filia ejus, ac simplicitas ea„rum pedissequa illic sine dubio do„micilium proprium habet, quæ etsi „pro tempore in aliis locis commo„rata fuerit, & particulatim se ibi „ostenderit; hîc tamen semper cum „filia & ministra tota consistit.

Monachos San-Gallenses eximiis laudibus ornat.

„Nec est adventantium hospitum „ullus, cui ab his tribus non occur„ratur. Sunt enim jugiter simul in„dissolubiles, ut funiculus triplex, & „inter omnes sparsæ, integræ tamen „unum omnibus ministerium habent. „A cujus scilicet caritatis uberibus „suxit domnus *Engilpertus* largitatem, „& ingeniosissimus *Hartmodus* benigni„tatem: ambo tam Deo quàm ho„minibus dignissimi, tibi etiam do„mino carissimo per omnia fidelissimi, „ceu aurea candelabra lucent in do„mo tua ante Deum. Nec nocet, si „unius lux paullò ferventiùs ardet, „alterius verò leniùs, & ob hoc lon„giùs: cùm utrumque placeat, & „botrus, qui à calore solis citiùs, & „qui serò maturescit; & equus ve„lox, & qui pedetemtim ambulat, „æquè laudatur ab his, qui interdum „hujus, interdum verò illius utilita„te, prout res liceat, utuntur.

„Longum est sanè per singulos no„minatim velle discurrere, quantos, „qualésque Dei famulos in omni arte „& virtutum stemmate redimitos ibi „viderim. Sed neq; in ædificiis constru„endis ex omni materia tam industrios „viros, vel raró usquam reperi, sicuti „bene in nido apparet, quales volu„cres ibi inhabitant. Cerne basili„cam & cœnobii claustrum, & non „miraris quod refero. Et ne de om„nibus sileam, quid est *Winibardus*, „nisi ipse Dædalus? vel quis *Issenri„cus*, nisi Beseleel secundus? in cu„jus manû versatur semper dolabrum, „excepto quando stat ad altaris sacri „ministerium. Tanta humanitas in eis „est, ut tam perfecti viri non dedignen„tur opus rusticum per seipsos actitare, „pensantes scriptum: Humilitate pe„netratur cœlum, & caritate perveni„tur ad regnum sempiternũ. Quid me„morem de domno *Amalgero* in con„silio provido, & universa morum „honestate præclaro? In divino au„tem cultu quàm religiosus sit, testa„tur altare aureum, ante quod se„dulò sedet, nec jacet orans. Taceo „de domno *Radgero* viro simplicissi„mo, usque ventum fuerit ad hoc, „quò latiùs id valeam exponere, qua„liter omnis Congregatio illa per totũ „diem laboraverat in una columna„rum illarum, quæ in basilica ipsa „circumstant. Ad ultimum omnibus „jam fessis, ac inde secedentibus, so„lus ille ab incœpto opere non re„cessit, sed tamen frustra sudabat, „antequàm in hæc verba prorupit di„cens: *Sancte Galle finde illam.* mi„rúmque in modum in his verbis sim„pliciter editis rupis illius moles im„mensa, suâ sponte inde fissa enituit,

„unde

„unde tota illa multitudo ante laboravit: ut apertè daretur intelligi, „quod hanc findere non labor hominum, sed meritum sancti Galli potuit, quæ per invocationem nominis ejus simplicem, tam facilè fissa „apparuit. Et quia idem ipse frater „columna spiritualis ædificii fuit, „in tali miraculo optimè claruit.

„Longum est denique, si omnia „illorum fratrum bene gesta, quibus „per meritum sancti Galli præeminent, velim tam brevi sermone concludere; dum omnes unum sint, & „ipsi in Christo, & Christus in eis: „quia nihil impossibile est capiti Deo, „qui diligit membra sua: sed nec aliquid ad impetrandum difficile erit „membris suis, qui sic cohærent capiti suo. Fateor omnia laudabilia „vidi in eis, & præcipuè caritatem „ridentem, & unum vel nusquam, „vel in paucis hîc nullum mussitantem, completúrque in eis, quod „olim Deus per Prophetam suum promisit dicens: *Et veniens habitabo „cum eis, & ipsi mecum, & inter „illos ambulabo, & ero illorum Deus, „& ipsi erunt mihi populus.* Et juxta „Psalmistæ cohortationem senes ibi „cum junioribus semper laudant nomen Domini.„ Hæc Ermenricus, Augiensis Cœnobita, testis oculatus; quæ eâ causâ diductiùs à me relata fuerunt, ut clarissimo sint indicio, in Monasterio San-Gallensi liberalium artium studia cum eo, quod est labor manûum in argo, laus divina in choro, observantia disciplinæ in claustro conjuncta, majorem in modum floruisse. E cellâ S. Galli, inquit Antonius Yepesius, (q) velut è fundamento, præclarum surrexit monasterium, quod terras viris eruditis, cœlum sanctis plurimùm auxit, ut si bona trutina penses, pauca illi anteponas. Apertis porrò scholis, confertim illuc sanguis nobilis, tanquam Athenas confluxit.

B.Notkerus Scholæ San-Gallensis alumnus.

Inter cæteros *S. Notkerus* adhuc puer literarum atq; morum præceptis instituendus, à parentibus Abbati Grimaldo commendatus fuit. Sic enim loquitur de eo Ekkeardus in vita (r) „Cujus præfati parentes cùm secula„ri vitæ nobilitate elegánter floridi „pollerent, ab ipso matris utero filium suum Grammaticæ artis flagel„lo subdere devoverant. Quia verò „in monasterio S. Galli septem liberalium artium studium, & regula„ris vitæ rigorem vel disciplinam flo„rere audierant, Spiritu Sancto eis „tale desiderium inspirante, eundem „locum virtutibus tanti viri ob meritum beati Patroni adornare monasterium, eum vitæ monasticæ ibi„dem subjicere proposuerunt. *Et „post alia*: Quem etiam sub Archi„mandrita, qui tunc loco huic præerat, nomine *Grimaldo*, Abbate canonico admodùm venerabili & sanctitate honesto viro, regulariter do„mino & patre Gallo, cum oblatione „deferentes, atque inibi sacræ institutionis gratia Spiritûs sancti prælibata, coma capitis sub ejusdem „Abbatis regimine deposita, magisterio *Isonis* omnium artium eruditissimo, & maximè divinarum scripturarum peritissimo imbuendus traditur. Liberali itaque disciplinæ „bonæ indolis puer appositus, tanto „ingenio quæque doctè didicit, ut „facilè agnosceretur, non hoc humani studii esse capacitatem, sed „divini Spiritûs operationem. *Et „post alia Cap. VII.* Cùm beati viri „mens micis de magna mensa sanctæ „Scripturæ cadentibus, saturatis cum „sodalibus Ratperto & Tutilone, æquè Monachis sub Isone magistro „hoc in tempore literatissimo artium „liberalium subtilitates non pro gloria, seu favore seculi, sed pro utilitate sanctæ Dei Ecclesiæ admodùm „satis edocta esset, & in divinis non „mediocriter prælibata adepta fuisset, tamen cupiens ampliùs imbui, „postulans in fide, nihil hæsitans Spiritum sanctum, qui eum ab infantia „repleverat.

Et post alia, ubi mentio fit de Marcello Monacho Marci Episcopi Hiberni nepote, & scholæ etiam magistro: „Hic erat (*Marcellus*) in divinis & „humanis scripturis eruditissimus, cujus doctrinis beati viri Notkeri sitibundus cor refocillatum est. *Et „post alia*: Traduntur post breve tempus Marcello scholæ claustri cum „beato Notkero Balbulo, & cæteris „monachici habitûs pueris. Exteriores verò, id est, canonicæ Isoni „cum Salomone & ejus comparibus. „Marcello verò præsidente mentes „discipulorum Notkeri, Raperti, Tutilonis, aliorúmque, septem liberalium artium scientia imbuit.„

Ex

(q) Chron. O.S. B. cent. 2. pag. pag. 71.
(r) Cap. 2.

Duplices Scholæ.

Ex his verò intelligitur, quod non obiter notandum, tum in S. Gallo, tum in aliis Familiæ nostræ cœnobiis duplices fuisse scholas; nempe alias *interiores*, seu claustrales, pro monachis, alias exteriores, seû Canonicas pro secularibus. *Erant verò disciplinæ loci, ut semper, & tunc severæ, non modò in claustro, sed in scholis externis*, ut ex Ekkehardo juniore cap. VI. de Casibus Monasterii S. Galli discimus. Igitur Schola San-Gallensis primos habuit magistros *Isonem*, & *Marcellum*, qui liberales artes, mathematicas disciplinas, philosophiam, & theologiam Monachos, aliósque cùm in claustro tum extra claustrum docuerunt. Illud verò de Isone memoratû non indignum, quòd, cùm ejus mater uterum ferret, ericium se parere somniata, cui aculeos pueri evellerent, discusso somno rem marito narraverit. Ille ad inclusum in monte S. Victoris Eusebium pergens, quid de viso conjectaret, sciscitatur. Hic verò nasciturum filium respondit, qui sancto Gallo vovendus, magnus demum doctor & puerorum institutor evaderet. Nec præsagium eventû caruit. Nullum enim tam hebes erat ingenium, quod *Iso* pro ingenii sui acumine humanis divinísque disciplinis non exacuerit, quoad demum à Rege Burgundionum Rudolpho expetitus, ex scholis monasterii Grandivallis ad Superos abiverit anno DCCCLXXVIII.

Præsagium de magisterio Isonis.

Ex ejus discipulis facilè præcipuus fuit *Salomon* hujus nominis III. Episcopus Constantiæ ad Rhenum, Ludovici Germaniæ Regis, Arnulphi, Ludovici IV. & Conradi I. Imperatorum Summus Cancellarius, Præsul undequaque doctissimus. Hic cùm veteri consuetudine San-Gallensium Ascetarum mirè afficeretur, sæpiùs Constantiâ ad S. Galli monasterium accessit. Quâ autem occasione cùm adhuc loci Abbas esset, Scholaribus S. Galli privilegia aliquando confirmârit, docet nos Ekkehardus his ipsis verbis: „ Manè post Innocen-„tûm diem Constantiam pergere cùm „disponeret, fratribus valedictis „scholas præteriit (erat autem hic „dies scholarium) ostium quoque, ut, „quomodo se haberent, perspiceret, „& aperuit, & intravit. Erat ubique „jus illorum, sicut adhuc hodie qui-„dem est, quoniam exleges quidem „sunt, ut hospites intrantes capiant, „captos, usque dum se redimant, „teneant. Ille verò utì Dominus lo-„ci securus in medium illorum pro-„gressus cùm staret, Episcopum, in-„quiunt inter se, non Dominum Ab-„batem capiamus. Ille verò liben-„tissimè hoc perpessus quomodolibet „se tractare vellent consensit. Capi-„entes verò illum in Magistri posu-„erunt, vellet nollet, solium. Si in „Magistri, inquit, sedeo solio, jure „ejus uti habeo, omnes exuimini. At „illi incunctanter id agentes liceret „sibi tandem, rogant ab ipso, se, si-„cut à magistro soliti sunt, redimere. „Cùm ille subjunxisset, quomodo? „Parvuli Latinè pro nosse, medii „rythmicè, cæteri verò metricè, qua-„si pro rostris rhetoricè etiam affan-„tur. Quorum duorum quoniam à „patribus verba recepimus, unus in-„quit:

Privilegia Scholarium.

Quid tibi fecimus tale, ut nobis facias malè:
Appellamus Regem, quia nostram facimus legem.

At alter Versificator inquit:

„Non nobis pia spes fuerat, cùm sis novus hospes,
Ut vetus in peius transvertere tute velis jus.

„ Et ille, cùm studiis loco S. Galli „semper molitis jocundaretur, suis „temporibus adhuc solidè stantibus „omnes, ita ut erant in lineis, exur-„gens amplexatus & osculatus, indu-„ite, inquit. Enimverò si vixero, „ait, me redimam, & talem indolem „remunerabo, collectísque quanto-„cyus ante januam fratrum primis, „statuit parvis illis, & eorum perpe-„tuò posteris pro testamento singulis „annis ludi sui tribus ab imperio sta-„tutis diebus in eisdem scholarum æ-„dibus carnibus vesci, & de Abbatis „curiâ singulos tribus donari escis „cottidie & potibus. Quod cùm ipse „quidem annuatim præsens solvi ju-„beret, postea ita solutum est usque „ad Ungrorum invasionem.„

Difficilis erat iis temporibus (s) Musarum cultus. Post Arnulphi enim Imperatoris obitum & Ludovici filii successoris ætate tenerâ multæ toto Imperio enatæ turbæ, clades, & miseriæ, maximè postquàm Hungari Italiam factionibus, & intestinis dissidiis divisam, impunè populati, Bavariam quoque victores aggressi inaudita crudelitate, cæde, ferro, flamma, cuncta permiscuêre, interfectorum sanguinem sibi invicem propinantes. Has dissen-

(s) Christoph. Hartman. Annal. Herem. p. 24.

dissensiones, & bella, regníque Germanici orbitatem, & corruptelam morum haud ineleganti epistola ad Dadonem Episcopum deplorat Salomon Constantiensis. Inquit enim:

Non mirere, pater, si conflictamur acerbis
Litibus & pugnis, si motus ferveat orbis;
Sed mage mira putes, quod non sint funditus omnes
Et tribus & populi funesto marte perempti,
Ab cùm non habeant, qui Fac vel Desine dicat.
Postea:
Plura quid his dicam? Desunt ubicunque regentes:
Disciplina cadit: huic & contraria surgit;
Absque timore quidem nihil esse loquuntur honorem.

Mox de Ludovici pueritia ad resistendum impare, animóque hostibus inde adaucto:

Infantilis adhuc perfungens nomine Regis
Ætas, nec pugnæ est habilis, nec legibus apta,
Cui Deus indulget regnis, sceptróque potiri;
Sed tenerum corpus, fereq; ad fortia vires
Despectum propriis generant, atque hostibus ausum.

Postremò se ipse quoque consolatur petitis sacrâ ex historia exemplis, & posse etiam rempublicam constare, Rege adolescente, si faveat supremum Numen, Josiam pro argumento ponit, adjungit Samuelem, & Danielem:

Nobis per juvenem veniat benedictio Regem,
Si rata quam sapiens prodit narratio, codex
Exemplum nobis authentica scriptio ponit,
Monstrans non minimum juvenili ætate dolendum:
Strenuus annorum Josias Rex fuit octo,
Cùm primùm regno fungi cœpisset avito.
Firmatus vero sensu, solidatus & ævo,
Indeptus plenis maturum robur ab annis
Zelo ferventi studuit servire Tonanti:
Instaurat templum, comitque altaribus ipsum;
Ordinat officium, divinatione dicatum,
Lege monet populum, instigat flere reatum,
Scandala dimovit, lucos exscindere jussit,
David iter vadit, Domino constanter adhæsit.
Ex quo profecit, qui pusio regna capessit:
Quis rogo nunc, juveni debet diffidere Regi?
Dummodò cuncta regens Rex Regem dirigat ipse.
Sincerus certè Samuel, Daniélque Propheta,
Essent ætatis pueri cùm forte minoris,
Judicium senibus decernunt, júsque gerentis.
Quædam verba metu posui, solamina quædam,
Ut quem sollicitet formido, spes animaret.

Hæc quidem eo tempore Salomon, San-Gallensis Scholæ illustre decus ac ornamentum, se ipsum & alios ad spes meliores exsuscitans.

Ad hunc verò *Salomonem*, Episcopum Constantiensem, extant duo Carmina à Canisio vulgata, Waldrami Monachi, & postea Decani San-Gallensis non Latinè modò, sed Græcè etiam docti, qui Epistolas Græcas manu sua describere potuit. Is ob virtutis & doctrinæ præstantiam Episcopus Argentoratensis factus anno 895. Concilio Triburiensi interfuit.

Ab obitu *Ysonis* & *Marcelli*, qui primos ordines San-Gallensis Scholæ duxerunt, eorum discipuli, *Notkerus*, *Ratpertus*, & *Tutilo* suffecti fuerunt; de singulis pauca commemorare liceat.

B. NOTKERUS in schola interiori, seu claustrali, juniores monachos sacras literas docebat, ut Ekkehardus (t) his verbis testatum facit: „Quod „ Ratpertus in scholis, hoc ipse in „ claustro præter verbera omni cari„ tatis egit censurâ. Nam Prioris „ permissô, magis autem & hortatû, „ juveniores adhuc idonei noctes di„ ésque, quando ab orationibus qui„ escerent, velut in insidiis erant. „ Neque enim hora incompetens di„ cebatur, si codice in manibus quis „ cum domino Notkero loquebatur. „ Ipse autem, cum propter regulæ „ tenorem sibilis eos interdum & stre„ pitû absturbaret, ab Abbatibus ei „ per obedientiam, quod refutaret, „ injunctum est.„ Is in gratiam Salomonis, Episcopi Constantiensis, paulò antè laudati, librum perinsignem conscripsit de optimis quibusque divinæ paginæ Expositoribus. *Ratpertus* vir doctissimus, gravis & prudens, scholæ præfuit multos annos, adeò diligenter, ut non nunquam Missas & Cursum negligeret, dicens: *bonas Missas facimus, si eas facere docemus.* Quibus verbis Socii Bollandiani (t) hanc notam subjiciunt: *Patet porrò hinc, quàm antiqua sit consuetudo etiam in optimè disciplinatis monasteriis, ut scholarum magistri absolvantur à chori oneribus, & satisfaciant privata Officii Missæque recitatione.* Ita Viri eruditi, Cicerones pro Domo etiam & Societate suâ. Postquam Ratpertus summâ laude ac virtute multis annis docuit, emenso studiorum curriculo, juventuti instruendæ præfectus ad summam usque senectam tantum vidit discipulorum concursum, ut *cùm circa claustrum S. Galli languidus iret, nec tamen docere desineret, quadraginta discipulis quondam suis Canonicis, tunc quidem Presbyteris loco propter festum advenientibus animam singulis in manus commiserit; quorum quisque ei triginta*

Magistri celebriores Scholæ San-Gallensis.

(t) In vit. B. Notkeri Balbuli, cap. 4.

ginta Missas obituro promiserat. Sic ille lætissimus factus, Deum, ut se diutiùs morbo coqueret, rogans, & pœnis nitidus effectus inter discipulorum manus in paradisum, ut credimus, transiit. *B. Tutilo* munus sibi sumpsit juventutis in Musica instituendæ. Erat enim, teste Ekkehardo, Musicus, sicut & socii ejus, sed in omnium genere fidium & fistularum præ omnibus [nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit] Quoniam verò hi tres San-Gallensis Scholæ magistri in singularem amicitiam conspiraverant, nemo in monasterio erat, qui tam suavis & religiosæ conjunctionis, apud posteros celebris futuræ, socius esse non optaret. Solus *Sindolfus* fuerat, qui facibus invidiæ succensus Gratiarum suo interventû turbavit congressum. Sed quàm non impunè tulerit, docet nos Ekkehardus (u), qui Sindolfum, refectorarium, hominem rudem & illiteratum, pro fictis suis criminationibus, quibus Notkerum, Ratpertum, & Tutilonem apud Abbatem traducere solitus erat, à Ratperto, jubente Tutilone, & connivente Notkero verberum grandine insigniter mulctatum describit. Is verò in omnem ultionis occasionem intentus, indignum planè facinus perpetravit. Fortè fortunâ Liutwardus Vercellensis Episcopus Epistolas Canonicas Græcas ex codice Bibliothecæ San-Gallensis in suum usum describi petierat. Id in ejus gratiam multis vigiliis fecit Notkerus. Liber transcriptus cùm casû in manus Sindolfi incidisset, ab eo per singulas paginas cultro conscissus, in locum, ubi eundem repererat, repositus fuit. Quod ideò à me commemoratur, ut indicio sit, non defuisse in Schola San-Gallensi, qui Seculo nono, quod infrequens erat in Germania, Græcam linguam callerent. Quid? quòd, teste Trithemio (x) *Hartmotus*, seu *Hartmutus* ejusdem monasterii S. Galli Monachus, Rabani Mauri quondam auditor atque discipulus, linguæ Græcæ, Latinæ, & Hebraicæ peritus, adde & Arabicæ non ignarus fuerit. Cùm verò Trithemius dicit in Chronico Hirsaugiensi, (y) *Hartmutum* fuisse post Notkerum San-Gallensis Scholæ magistrum, ab ejus sententiâ planè discedo. Etsi enim *Hartmutus* ex Fuldensi Schola ad San-Gallense monasterium redux, aliquamdiu in eo forsan docuerit, sub Grimaldo tamen Abbate non Magistri scholarum, sed Proabbatis officium gessit, vitâ functus anno DCCCLXXXIII. cùm B. Notkerus ex eâ anno DCCCCXII. primùm discesserit.

Græcæ linguæ peritia apud San-Gallenses.

Quantum verò amorem, suíque desiderium Viri hi doctissimi simul & integerrimi in Adalberonis ab an. 887. Episcopi Augustani, anno autem 909. demortui, animo concitârint, ex ejus memorabili responso intelligimus. (z) Cùm enim è monasterio S. Galli, quod devotionis causâ visitaverat, domum reversus à suis interrogatus fuisset, *essétne cum Monachis S. Galli, ut fama vulgavit, religio cum doctrinâ, severitas cum disciplina? Cæteri,* inquit, *quid sentiant, nescio, quod mihi in animo est, pronuncio: Unum ego Sanctum, & hunc defunctum quæsivi; vivos autem, ut verè fratres fatear, sanctissimos inveni. Doctrinam verò illorum & disciplinam in virtutum eorum operibus videre est. Delectat me talium memorari, quos quidem ut iterum videam, vix exspecto. Oportet, ut omnibus modis, meis me juvantibus, præparem, quatenus ad proximum S. Galli diem viros Dei visitans, frater illorum Conscriptus fiam, & quantum mihi gratiæ est, charitatem illorum regratier. Venit autem Dei electus* (*hoc scilicet anno* 908.) *ut spoponderat, & magnis donis fratres & familias exhilaravit.*

Monachi San-Gallenses magni æstimantur.

Quatuor post annis nobilissimus adolescens, *Udalricus* nomine, causa doctrinæ ad S. Galli monasterium accessit. Erat is ex illustrissima Alamannorum prosapiâ. Pater ejus Hupaldus, Kyburgensis & Dilingensis Comes, mater Tietburga, Burchardi Sueviæ Ducis filia, *de præteritis futura credentes* (sunt verba Ekkehardi de Cas. S. Gall. cap. 14.) *tractaverunt, ubi vitam religiosissimam, & docendi studiosissimam invenire potuissent, acceptóque consilio commendaverunt eum ad sancti Galli monasterium, quia ibi nobilium Dei servorum multitudo & religiositas, discendi docendíque studium tunc temporis habebatur; Commendatus verò cuidam religioso viro, Grammaticæ artis edocto, Waning nuncupato, à quo bene procuratus quotidia-*

S. Udalricus Scholæ San-Gallensis alumnus.

(u) Cap. 3. de Cas. monast. S. Galli.
(x) De Lumin. seu Vir. Illu. Germ.
(y) Ad an. 977. pag. 68.
(z) Ekkehard. in vit. Notkeri Balbuli apud Bolland. 6. April cap. 2.

tidianam religionis atque lectionis doctrinam accepit, & in intimis sui cordis inseruit, adeò ut paulatim fratres in eo doctrinæ fructificationem nimis proficere sentirent, & ob hoc eum in suæ fraternitatis consortium flagitando assumere conarentur. Nec S. Udalrici tantùm, sed aliorum complurium Germaniæ Episcoporum institutio ad præcipuam San-Gallensis Academiæ laudem pertinet.

Culpâ unius scholarium monasterii conflagrat.

Magna igitur cùm IX. tum X. seculo scholarium frequentia erat in San-Gallensi schola, quorum unius incuriâ, incuria autem? imò malitia anno Christi 937. monasterium cum scholis in cineres redactum fuit. Rem sic narrat Ekkehardus junior (a): Thietone Abbate, severa & accurata erat non modò in claustro, sed etiam in scholis exterioribus disciplina. Die festo sancti Marci, ut scholares diebus festis solent, quædam errata commiserant, quæ censores scholarum, quos *circatores* vocabant, feria tertia ad magistros detulerunt. Reis pœnas dare jussis, unus ex eis ad superiora domûs, ut virgas afferret, missus. Ille, ut se suósque commilitones virgis subduceret, titionem è fornace arreptum, aridis lignis tecto proximis subjecit, quæ ignem brevì conceptum in vicinam turrim ecclesiæ, flante aquilone intulerunt. Monasterium ferè ex integro flammis absumptum, libri multi amissi; campanæ tamen cum supellectili ecclesiæ, dum lentè ignis procederet, servatæ. Ex hoc incendio magna conflata est in San-Gallensium animis invidia contra scholares, consentibus nonnullis, scholas prorsùs abolendas, ex quibus tantum mali ortum fuisset. Verùm hujus amoliendæ invidiæ causâ reponit Ekkehardus, longè plus honoris ex scholisistis monasterio accessisse. Inde quippe clarissimos variis Ecclesiis datos Episcopos se vidisse; Conrado Rege apud Ingelheimium pascha agente, & sancti Galli monacho scholarum Moguntiæ curante officium, tres Episcopos, ejus quondam discipulos, cum eodem divina peregisse officia, quibus absolutis, Regem ei auri uncias præbuisse, quod ille non nisi ægrè accipere voluerit; Mathildem verò sororem Regis, eidem monacho annulum, vellet nollet, in digitum inseruisse. Hæc Ekkehardus, non inanis gloriolæ causa, sed ut honorem doctrinæ & disciplinæ ejus loci commemorando, præterita illa damna utcunque relevaret. Fuit & ipse Gymnasii Præfectus, tantáque diligentiâ studiosam rexit juventutem, ut præter exiles quosdam pusiones linguâ vernaculâ nemo uteretur. Erat etiam, quod illis temporibus perrarum, Græcæ linguæ peritus.

Alii celebriores magistri.

Ab incendio monasterii fieri non potuit, ut scholæ exteriores non annis aliquammultis conquiescerent. Major enim cura tunc Cœnobitis San-Gallensibus fuit de ædificiis instaurandis, quàm de scholis habendis. Excitato novo monasterio scholæ iterùm apertæ, quibus magistri magnæ doctrinæ ac virtutis adhibiti fuerunt. Eorum aliqui à Trithemio in Chronico Hirsaugiensi laudantur. „*Adelbardus* monachus, inquit, frater *Notingi* ex monacho Constantiensis „ Episcopi, vir & ipse doctus, qui „ *Diethmarum* & *Helpericum* singulari præditos ingenio, singulari „ quoque studio docere in omni genere scientiarum diligentissimè curabat. Itaque Diethmarus cum „ ætate proficiens in omni studio scripturarum doctissimus evasit: & „ non minùs vitæ meritô, quàm eruditione literarum, scientiâ cunctorum erat venerandus. In monasterium à parentibus datur, cùm „ puer esset decem annorum: ordinatur presbyter ætatis suæ anno 28. „ & cùm implesset annos quinque & „ triginta, in Abbatem Hirsaugiensem „ fuit ordinatus.„ Hæc Trithemius.

Diethmarus & Hilpericus.

Mirari tamen subit, quòd doctissimus hic Chronographus *Helpericum*, cujus paulò antè facta est mentio, modò *Adalardi*, modò *Diethmari* discipulum fuisse scribat. Atque quòd *Helpericus* operam *Adalardo* dederit, satis jam dictum est, quòd verò in *Diethmari* schola etiam limina triverit, ex eodem Trithemio in Añal. Hirsaug. ad an. 941. discere licet: „ Claruit his quoque „ temporibus apud Suevos in Cœnobio S. Galli *Helpericus* monachus, „ in omni genere scientiarum doctissimus, *Diethmari* quondam (*) discipulus, qui post mortem sui Præceptoris Magister scholarum constitutus, multos præclaros auditores in omni scriptura doctissimus „ erudivit: qui cùm esset metro exercitatus, simul & prosa, multa „scri-

(a) apud Mabill. Annal. Ben. tom. 3. pag. 438.

(*) In editione Sangall. legitur *Condiscipulus*, unde Ziegelbaueri dubium facilè resolvitur.

„ scripsit opuscula, quibus memoriam sui posteris comendavit. Ad instantiam juvenum Monachorum scripsit inprimis de Computo Ecclesiastico librum unum. De Incarnatione Dei libros duos. Diversorum Carminum lib. 2. Sermones & varias Homilias ad Fratres. Reliqua verò, quæ composuit, ad manus nostras non pervenerunt. „ Ex quibus Trithemii verbis revinci potest Conringius, qui scholam illustrioris doctrinæ in S.Gallo fuisse negat. Ac si verò ineffabile illud Incarnationis Dominicæ mysterium non esset inter illustrioris doctrinæ argumenta connumerandum. Nisi fortè Conringius Platonis Ideas, Aristotelis Categorias, Euclidis Elementa, Ciceronis Partitiones Oratorias, Homeri Fabulas doctrinæ præstantioris florem dixerit, contrà verò Æterni Patris Filium (b) *novo ordine*, *nova nativitate generatum* nôsse ac intelligere scientiarum fæcem ac quisquilias appellârit. Quid causæ verò fuisset, ut Helpericus gravissimum illud theologicum thema duobus libris tractandum atque explanandum susciperet, nisi ejus discipuli ad divinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia contulissent? Quid plura? „ Erant tum (seculo IX. & X.) San-Galli, inquit Bruschius (c), multi doctissimi Monachi, & ferè omnes nobiles, optimæ vitæ & honestissimorum studiorum: præcipui verò inter hos Notkerus & Radopertus erant insignes Chronographi, & Poëtæ: Tutilo item, Hartmannus, Eccardus & Geroldus &c. Notkerus & Tutilo pro Sanctis posteà sunt habiti. Tutilo erat egregius ἀναγλύπτης, Musicus verò etiam absolutissimus. „ *Geroldus* seu *Keroldus* à suscepto Subdiaconatu scholarum fuit magister (d), quo in munere Theodericum, seu Dietricum Metensem posteà Episcopum, in multis discipulum habuit; à Presbyteratu verò Prædicator insignis, & Constantiensis Episcopi in illis partibus Vicarius, ac plebis Rector. Hic morti proximus, substerni sibi fœnum humo nudâ rogavit; tum substrato cilicio recumbens, fratribus convocatis peccata confessus, indulgentiam ab eis accepit. Dein omnes osculatus dimisit, & paulò pòst sancti Johannis Apostoli, cujus singularis erat cultor, cujúsque tum patrocinium imploraverat, præsentia, ut creditur, recreatus, placidè obdormivit in Domino anno 973.

Conringius refellitur.

Nec postremo San-Gallensi Scholæ ornamento est, quòd aliis per Germaniam scholis magistros & præceptores suppeditârit. Sic *Victor* (d) San-Gallensis Cœnobita, cùm insigni eruditione polleret, ab Erchenbaldo Argentinensi Episcopo, cognato suo accersitus est; ut Argentinensibus scholis veternum detraheret. Quod ille adeò præclarè præstitit, ut *Argentinenses inter florentissimas posteà conumeratæ fuerint.* Sic etiam è Schola San-Gallensi *Chunibertus* Salisburgum evocatus fuit, ubi publicas & Episcopales Scholas præcellenti sua doctrina vel instauravit, vel collustravit. *Ekkehardus* verò cognomento Palatinus, utriusque scholæ, Claustralis (quam vocant) & Canonicæ, id est, Interioris & Exterioris Magister, & cum magna quidem laude, ab Hadwiga Sueviæ Duce in præceptorem expetitus fuit. Quam cùm in arcibus Dwielanis instruxisset, ejus commendatione ab Ottone Imperatore in aulam evocatus, & Ottonis Junioris præceptor, licèt invitus, constitutus fuit.

Ex Schola San-Gallensi expetuntur magistri.

Animam *Ekkehardus* Deo tradidit anno 990. quô etiam annô ULRICUS I. hujus nominis Abbas San-Gallensis è vita excessit. „ Sub hoc Abbate, inquit Bruschius, qui anno 991. in Abbatem electus fuerat, scholæ incipiebant jam aliquo modo frigere & collabi, quod nimium esset Monachis negotii cum ceremoniis, parùm cum literis. „ Sed fallitur, nisi etiam fallat Bruschius. Non enim Ulricus anno 991. eligi in Abbatem potuit, qui jam año præcedente 990. fatis concesserat. Nec quod Monachi rem divinam strenuè colebant, argumento est, literariam ab ipsis fuisse neglectam. Utriusque curam gerere potuerunt, & verò etiam gesserunt. Non Ulricus, sed ejus successor, Kerardus, quid enim veritatem dissimulemus? nullius, imò pessimæ frugis Abbas, studia literarum cum disciplina regulari deditâ quasi operâ afflixit. Quod cùm Seniores Patres in Sancto Gallo, iniquissimo, ut par erat, animo ferrent, Ottoni III. Imperatori supplices facti fuerunt, ut Kerardum in ordinem redigeret. Sed cùm Comes Mutzo, à quo negotia regni omnia pendebant, auro

Literæ à Kerardo Abbate cladem accipiunt.

(b) S. Leo Serm. 2. de Nativ. Dom.
(c) Monast. Germ. Chronol. pag. 114.
(d) Mabill. Annal. Ben. tom. 3. p. 619. & Ekkehard. de Cas. S. Gall. cap. 14. p. 97.

auro à Kerardo corruptus effecisset, ut Otto Imperator justissimæ seniorum Patrum petitioni necquidquam annueret, eorum quidam, cujus nomen ignoratur, non injusto affectus dolore hosce versus in Cæsarem effudit:

Otto Rex tua lex quia semper venditur auro,
Hinc gentes frustra quærunt judicia justa.
Otto dum regnas, non sunt judicia regni.
Otto dum regnas, regnat pecunia tecum.
Plus est argentum tecum, quàm lex sapientûm.
Impie Rex Otto, cur fulmina te patiuntur?
Te regnare dolens cur non tibi terra dehiscit?
Tu cum Kerardo nostro nimis ad bona tardo,
Et cum damnatis uterque precor pereatis.

Jam verò Bruschius ad hosce versus nasum crispans, eos non valdè illorum dissimiles esse ait, quos olim æditiuus quidam composuisse dicitur, de novo in aram posito & vetere abjecto Christum repræsentante simulacro, qui tales vulgò narrantur:

O Jesu vete, olim tibi plurima dete,
Jam Christus novus tollit tibi flaxus & ovus.

Judicium ferat æquus lector de hoc judicio Bruschiano, an propter versus aliquos incultos, quos seniculus quidam metricator, ut eum Burchardus lib. de Cas. S. Galli cap. 3. cognominat, in Principem effudit, laus eruditionis ac doctrinæ universæ San-Gallensi scholæ detrahenda sit?

Instaurantur.

Extincto *Kerardo*, virtutum ac literarum peste, in ejus locum surrogatus fuit *Burchardus* à Musis minimè alienus; huic enim laudi tribuitur, quòd inter alia *studia reduxit*, quæ tunc in S. Gallo floridè revixerunt, quàm sub Kerardi regimine situ & incuriâ exaruerant. Sub Burchardo floruit *Notkerus* à latioribus labiis dictus *Labeo*. Vir erat excelsi ingenii, multis annis scholæ magister, & in omnibus literarum disciplinis apprimè versatus, qui primus in gratiam Fratrum suorum Psalmos Regii Vatis, & librum Job in linguam Alamannicam transtulit. Vitam cum morte comutavit anno MXXII. quo anno etiam Burchardus Abbas fatis concessit.

Hermannus Contractus.

Joannes Launoius (e) Scholam San-Gallensem ad annum ML. perseverare debuisse ex eo conjicit, quòd ejus alumnum fuisse *Hermannum Contractum* Thrithemius scribat in Chronico Hirsaugiensi: *His temporibus*, inquit, *anno MXLVII.* (*) *floruit in Monasterio Sancti Galli Ordinis nostri in Suevia Hermannus, Græcè, Latinè, & Arabicè peritus, Philosophus, Rhetor, Astronomus, Poëta, Musicus, & Mathematicus omnium sui temporis celeberrimus, qui multa præclara volumina edidit.* Fuit autem Hermanni magister, subjungit Launoius, *Hilpericus* doctissimus in S. Gallo Scholasticus. At Launoium in magnum errorem Trithemius induxit. Neque enim *Hermannus Contractus* unquam Monachus San-Gallensis, sed semper Augiensis fuit. Multò minùs operam Hilperico dedit, ut qui longè antequàm Hermannus in lucem editus est, diem clausit extremum. Sed hoc argumentum alio loco fusiùs tractabimus.

Bellicosi Abbates exitio sunt scholæ San-Gallensi.

Anno 1034. Norbertus de Staffile Abbas creatus fuit, qui tametsi jam provectâ esset ætate, non dubitavit tamen, quò jura monasterii sui tueretur, cum Romoldo, Constantiensi Episcopo, prælia conferre. Atque iste primus fuit Abbas San-Gallensis, qui successoribus suis exemplum belligerandi planè non laudandum præivit. Prolixus forem, si quæ bella per aliquot gesserunt secula, hîc narrare instituerem. Quis verò non intelligit, quòd sub id genus ferocis animi Abbatibus, qui suos monachos sub Marte potiùs, quàm Apolline mereri stipendia maluerunt, San-Gallensis schola non minima acceperit detrimenta? Quid? quòd monachi armis assuefacti Abbatem rei literariæ studiosum vix ampliùs ferre poterant. Anno 1442. *Caspar de Breiten-Landenberg*, sive *de Lato-Landenburgo*, monachus primùm Divitis Augiæ, dein San-Gallensis, vir doctus, præcipuè tamen pontificiarum legum cognitione clarus electus fuerat. Hic anno 1458. quòd *literarum*, garriebant monachi, *studiosior* esset, quàm administrationis curarum, ab officio depositus fuit, ita tamen, ut ipse nomen Abbatis retineret, alius autem rebus omnibus præesset. Poterat tunc de San-Gallensi Monasterio dici, quod de Athenis olim Synesius edixerat: *Athenæ olim quidem civitas erat sapientûm sedes: nunc autem ipsam celebrant mellarii, milites, Martísque pulli.* De Monachis verò San-Gallensibus rectè tunc temporis quis dicturus fuisset illud Alexandri M. apud Curtium lib. II. c. 5. *Vices accipiunt melius acturi.* Ecce enim post mortem *Casparis* Udalricus hujus nominis VIII. Abbas sufficitur, & Romæ à Pio II. inauguratur. Hunc alterum

 Sancti

(e) de Schol. celebr. in Schola San-Gallensi.
(*) In edit. Sangall. aliter legitur ad an. 1043. quo Hermannus mortuus scribitur, licèt ad an. 1054. vixisse alii contendant.

Sancti Galli Fundatorem meritò appellare licet. Quàm autem studiis faverit, ex eo intelligere facilè possumus, quòd literarum Gymnasia iterùm aperuerit, Musas in antiquam sedem restituerit, viros doctos aluerit. Quos inter procul dubio connumerandus venit Joannes Bischoffius, Monachus San-Gallensis, Decretorum Doctor, Vir in utroque Jure versatissimus, qui, teste Mezlero, Gymnasium San-Gallense ab Udalrico VIII. restitutum, Magistris Joanne Gaza, Joanne Donnvogel, anonymo quodam Seckelio &c. Monachis Collegis cum laude rexit. Immortali etiam laudi vertit San-Gallensi Scholæ, quòd *Ludovicus Blarerus* post annum 1526. in Abbatem & Principem Eremitani monasterii ex ipsa postulatus fuerit. In hoc enim cum monastica disciplina penitus collapsa literarum studia pariter extincta pro suo incredibili in bonarum artium & scientiarum disciplinas amore restituit, ita ut ab eo tempore Principale hoc Asceterium à virtutum & literarum cultu ab eo tempore ad hanc usque nostram ætatem habeatur celeberrimum. Ex quo perspicuum fit, habere etiam literas suum quendam velut orbem: ut quemadmodùm temporum vices, ita & studiorum vertantur.

Refloret.

De Abbate Diethelmo, qui anno 1564. rebus humanis exemptus fuit, legitur: *Religiosos suos scientiis institui voluit.* Ejus verò successor Othmarus hujus nominis secundus Abbas *Religiosos suos Parisiis & Dilingæ in studiis aluit.* Post quem Joachimus Opserus, Monachus San-Gallensis, cùm Dilingæ, Parisiis, & Arverniæ scientias penè omnes imbibisset, Abbatialem emeruit dignitatem. *Is pariter Religiosos suos Dilingæ, Parisiis, Romæ plures aluit.* Hæc tamen consuetudo juvenes Religiosos ad externas Academias & Universitates mittendi brevì pòst in Sancto Gallo desiit, cùm monasterium viris iterùm doctissimis abundare cœpit, qui eos cùm in inferiorum, tum superiorum scientiarum disciplinis informarent. Quid? quod Magistri ac Professores more antiquo ad alia loca docendi causâ iterùm missi fuerunt. Sic Joannes Bischoffius, cujus primùm anteà mentio facta est, Ticini cathedram Juris Canonici publicè docendo tenuit. Quantoperè rerum etiam divinarum periti fuerint, argumento est *Cursus Theologicus San-Gallensis*, quem seculo proximè elapso typis vulgatum docti quique Theologi magno plausu exceperunt.

Diethelmus Abbas.

Quæ etiam causa fuit, ut, cùm Monasterium S. Galli non nova modò literarum gloria & splendore scientiarum, sed etiam admiratione alia Ordinis nostri in Germania monasteria complevisset, non pauci Abbates juniores suos Religiosos eò velut ad emporium liberalium artium amandârint. Nec spe suâ exciderunt: Pleriq; enim cùm sacræ Theologiæ, tum aliarum disciplinarum sacris præclarè initiati domum reversi fuerunt. Quo tempore *Placidus* Abbas Ettalensis *Scholam Nobilium* suo aperire in monasterio secum decreverat, è suis capacissimum quemque ad S. Galli Monasterium ablegavit, ut cùm aliis scientiis, tum cognitione inprimis linguarum imbuerentur. In Schola enim San-Gallensi non Græcarum modò ac Hebraicarum literarum studia coluntur, sed plures etiam adsunt Polyglossi, qui diversas callent peregrinas linguas. Unum è multis nomino Hermannum Schenkium, Bibliothecæ Præfectum, Mabillonio non semel laudatum, Latinè, Græcè, Hebraicè, Italicè, Gallicè, Hispanicè doctum. Nec tot linguarum cognitio in eo sterilis ac infœcunda fuit, sed elegantes complurium librorum versiones enixa est, quas suo loco commemorabimus.

Scholam San-Gallensem monachi ex aliis cœnobiis frequentant.

At nulla sublimior San-Gallensis Scholæ gloria, quàm quòd à teneris annis in ea institutus fuerit *Cœlestinus Sfondratus* S. R. E. Cardinalis, illustrissimum illud nostræ ferè adhuc ætatis lumen, decus, ac ornamentum. Si enim Rhodia Schola vel eò solùm nomine habetur celebris, dignáque, quæ summis laudibus efferatur, quòd in ea Cicero, Romanæ eloquentiæ princeps, à Milone Rhodio perpolitus fuerit, quantum laudis ac celebritatis Scholæ San-Gallensi accedit, quòd literarum ac bonarum artium disciplinis eum excoluerit Antistitem, qui subinde *Pontificiæ authoritatis invictus fuit vindex ac propugnator*?

Ejusdem summum decus est Cardin. Sfondratus.

§. IV.
MONASTERIUM AUGIÆ DIVITIS.

Si quæ olim Augiæ Divitis celebritas fuit, ad illam quantamcunque famam, quæ certè maxima fuit, ex literarum veluti fontibus profluxit. „De Augia Divite, quam appel-

Augiæ Div. celebritas potissimùm à literis.

„ lant,

„lant, memoratur, inquit Hermannus Conringius, illam à Carolo „Martello ex instituto S. Pirminii ita „fuisse institutam, *ut* (verba sunt „Bruschii) (f) *tantùm Principes, Comites ac Barones illic educarentur, ac „erudirentur, à prima infantia usque ad „adolescentiæ tempora. Tum enim* (pergit Bruschius) *bene institutis ac liberè educatis integrum ac liberum erat, „prodire iterum vel uxores ducere, vel „aulas principum, vel militiam sequi. „Equitum verò ac civium liberi ad„mittebantur nulli. Erat igitur tantùm principum ac sublimi stirpe na„torum schola ac pæda-quoddam gogi„um.* Trithemius lib. 1. ad An. Christi 741. tantùm hoc refert de Augia „illa: *In illa successû temporis multi „viri claustrales eruditione & sanctitate „vixerunt insignes.* De schola magnatum habet nihil. De S. Meinrado tamen in ejus vita apud Surium mense Januario ita scribi„tur: *Meinradus cùm jam eam æta„tem attigisset, quâ aptari posset litera„rum studiis, à patre ducitur ad insu„lam, quam veteres Sindelaugiam „vocabant Sindelaug. Huc puer jam „dictus à patre ductus commendatur vi„ro per omnia honestissimo Erlebaldo „monacho.* De S. Wolfgango item „apud eundem Surium mense Octo„bri pag. 991. legitur: *Wolfgangus „non contentus scholis trivialibus, aut „privatis erudiri, patre deducente, eò „sibi properandum statuit, ubi tum in„tra Germaniæ fines maximè florerent „studia literarum, ad Augiense Mona„sterium se contulit.*„ Hæc cùm Conringius in Supplementis Dissertationum de Antiquit. Academ. num. 32. retulisset, immediatè subjungit: „Ve-

Conringii iniqua censura de Schola Augiensi.

„rùm enimverò de reliquis antiqui„oribus Cœnobiis Benedictinis Ger„maniæ nostræ nihil tale memoratur. „Ac proinde non fas est, exemplo „hoc uno in universum de omnibus „idem pronunciare. Est præterea „illis relationibus multum falsi admi„stum, ut non liceat vel illas tutò „credere. Utque magnatum liberi, „alíique in Augia fuerint instituti non„nihil primâ ætate, *veræ tamen & „solidæ doctrinæ* scholam ibi tum fu„isse, ne hoc quidem argumento li„cet dicere. Uno verbo, vetera illa „Cœnobia Benedictina nihil momen„ti ad doctrinæ propagationem at„tulerunt.„ Hæc Conringius Medicus à Naudæo Medico Benedictinæ Familiæ odio imbutus, & eâ quidem eructat confidentia, atque si Pythius esset Apollo, vel è Dodonæa quercû oracula effunderet, eos tamen duntaxat suam in sententiam adducturus, qui nihil unquam de Venerabili Beda, Alcuino, Rabano Mauro, Lanfranco, Anselmo, alíisque quàm plurimis doctissimis Benedictinis audiverunt, per quos non res literaria tantùm, sed vera solidáque doctrina multis seculis propagata fuit.

Revincitur à suo Scholiaste.

Et quidem quod ad Augiam Divitem attinet, se non videre, inquit Cl. *Gœbelius*, Conringii Scholiastes, quâ ratione is neget, *veræ & solidæ doctrinæ scholam* eo in monasterio antiquis temporibus viguisse, quæ tunc, teste Launoio, (g) & auditorum frequentia, & dispersâ Professorum existimatione literarios adolescentes accersivit. „His, ait, accesserunt duo, „quæ hujus scholæ famam cumulâ„runt. Unum est, Berno Augiensis „Abbas, quem scholæ præpositum „fuisse non dubito. At quis & qualis fuerit, cùm alii plures, tum maximè Trithemius scribit in Catalogo Scriptor. Eccles. *Vir*, inquit, *in divinis scripturis doctus, & in secularibus literis valde notabiliter eruditus, Musicus, & Poëta, nulli suo tempore secundus, vitâ & conversatione præcipuus.* Hæ sunt animi dotes & ornamenta, quibus magistrorum fama, & auditorum multitudo comparatur. Alterum, Augiensem scholam aliquando suppeditâsse Monachos, qui cæteris in locis præceptorum penuriam supplerent. Quinam verò illi fuerint, nec *Launoius*, nec *Gœbelius*, exprimunt; nec ego apud Joannem Egonium, qui librum de *Viris Illustribus Augiæ Divitis* scripsit, legere me memini, quamvis ab eo illorum nomina & acta, qui domi Augiensi in Academia docuerunt, accuratè recenseantur.

Consului Bruschium in *Monast. Germ. Chronolog.* de Augiæ Divitis Monasterio. Is verò etsi meminerit *Ethonis* Abbatis II. anno Domini 727. sub quo Scholæ Augiensis quædam quasi Coloniæ in Rhætiam, Bavariam, Alsatiam missæ fuerunt, nullius tamen magistri nomen memoriæ prodidit. En Bruschii verba. „ Hic Ab„bas Etho, cùm insignem haberet „in Augia Divite scholam, miserunt „ad

(f) In Monast. Germ. Chronol. pag. 8.
(g) De Schol. celebr. pag. 27.

„ad eum Legatos Dux superioris Rhætiæ, Duces Bavariæ & Alsatiæ, petentes personas & libros ad instauranda monasteria, & similia veræ doctrinæ ac virtutis domicilia in suis provinciis erigenda: quibus gratificari volens *Etho* divisit libros ac discipulos suos in quatuor partes, unam partem suo reservans monasterio, secundam ad inchoandum Fabarianum cœnobium in Rhætiam, tertiam ad Altaheim in Bavariam, quartam ad Murbachium in Alsatiam superiorem misit: singulis locis duodenos assignans monachos, & unum gubernatorem, seu Abbatem." Hæc ille. Tria igitur Monasteria, scilicet Altachense, Morbacense, & Fabariense, futura virtutum ac scientiarum domicilia ex Augiensibus Cœnobiis anno 1731. instructa fuerunt, duodenis ad singula fratribus deputatis, & totidem in Augia remanentibus. Ex quibus qui moderandis scholis præfecti fuerint, memoriæ proditum non legimus.

Waldo Abbas rem literariam apud suos egregiè promovet.

Anno 787. favore Caroli Magni, Literatorum summi Mæcenatis, in Abbatem Augiæ Divitis electus ac constitutus fuit *Waldo* Scholasticus, qui cùm esset sacrarum literarum apprimè gnarus, suos ita erudiit, ut plurimi à Carolo M. variis Diœcesibus & Monasteriis præficerentur. Sub hoc etiam Abbate plures in Augia viri suscepti, & monastico habitû induti sunt; plures etiam libri scripti, & aliunde comparati sunt; ita ut Augienses monachi non tantùm per omnem Germaniam, sed & apud exteras etiam nationes celeberrimum sibi nomen pararent, & ubique in honore essent. Erat verò *Waldo* non excelsi minùs animi, quàm summæ doctrinæ Abbas, sub Eginone Episcopo Constantiensi: *cujus tyrannidi* (sunt verba Bruschii) *diutiùs subesse non volebat, dicens Regi Carolo in faciem, se quamdiu posset trium digitorum, quibus scriberet, vigorem & usum obtinere, non futurum sub hujus episcopi manibus, & malle se esse scribam, quàm Abbatem nullius authoritatis.* At enim Bruschii verba inter aniles nugas & figmenta numerat Johannes Egonius in Libro de Viris Illustribus Augiæ Divitis. Egino enim Episcopus Waldonem Augiensem Abbatem charissimum habuit, & nullas unquam inimicitias cum eo gessisse legitur.

Quod etiam Heito facit.

Sub Waldonis magisterio *Heito* tantos in literis & moribus progressus fecit, ut non tantùm publicè in Augia sacras literas profiteretur, paulóque pòst Waldone ad episcopalem dignitatem evecto Abbas fieret; sed etiam à Carolo Magno Basileensi Cathedræ præficeretur, & Constantinopolim ad Orientis Imperatorem gravibus de causis mitteretur, ínque Caroli deliciis ob insignes animi dotes haberetur. Pro Clericis Episcopatûs sui saluberrima edidit Statuta. Scholam Augiensem ad altissimum artium scientiarúmq; omnium culmen promovit, ita ut undique magnorum Procerum, Ducum videlicet & Comitum filii in Augiam convolârint, literis & bonis moribus initiandi, ut deinde ad Episcopatus & Ducatus gubernandos idonei fierent. Discipulos in Augia habuit multos insigniter eruditos, quorum nonnulli nominatissimi facti sunt Magistri; quos inter excellucre *Erlebaldus* postea Abbas, *Wettinus* monachus, divinis etiam visionibus clarus; *Tatto* & *Reginbertus* Monachi, qui omnes scholæ Augiensi præfecti fuerunt. Et quidem *Erlebaldi* singularis illa est gloria, quòd S. *Meginradum* Comitem de Sulgow, nepotem suum, discipulum habuerit, & monastico habitu induerit, qui dein etiam Professoris munere aliquamdiu in Augia functus ad cœnobium Pollingense propè lacum Turicinensem eidem Augiensi monasterio tum subjectum fuit juventutis instituendæ causâ transmissus. *Erlebaldi* condiscipulus & individuus studiorum comes erat *Wettinus*. Ambo autem, posteaquàm sub Heitonis disciplinâ insigniter profecerunt, ad majorem in artibus liberalibus scientiam acquirendam ad *Alcuinum* missi sunt, quô Doctore in rebus philosophicis, sacrísque literis tantam sibi doctrinam comparârunt, ut in Augiam reversi ingenia superârint omnia, quantumvis stupenda. Quo factum, ut ob eximiam rerum omnium, quâ præditus erat, peritiam, Wettinus ab Heitone Gymnasio Augiensi Magister & Doctor daretur, quod *Walafridus Strabo* in prædicti Wettini visionibus narrat:

Nam Wettinus erat celebri rumore Magister,
Artibus instructus septem de more priorum,
Laudibus ex hominum multas vulgatus ad auras.

Paulò ante obitum (h) suum ab Angelo

(h) Egon, l. 1. c. 4.

gelo suo Custode è corpore ductus, & reductus miranda vidit, stupenda audivit, quæ deinde Erlebaldo Abbati, & Fratribus præsentibus singula ingenti omnium cum admiratione narravit, & non multò pòst ex hac lacrymarum valle ad supernas æternásque Patris cœlestis mansiones vocatus est pridie nonas Novemb. A. Christi 824. Visiones ejus excepêre & calamo expressere Heito Basileensis olim Episcopus, & Walafridus Strabo Augiæ Abbas, hic quidem metricâ, ille verò solutâ oratione.

Tatto celebris Scholasticus.

Wettino autem ad cœlos præmaturâ morte evocato, Lycæum Augiense moderari jussus est *Tatto*, vir incomparabili scientiâ præditus, omniúmque virtutum præsidio apprimè munitus; quem Walafridus Strabo, discipulus, in visione *Wettini* magnis laudibus extollit. Præses (i) *Mauguinus* hujus Tattonis discipulum facit *Gothescalcum* è Saxonica Nobilitate oriundum adolescentem, Orbacensem postea monachum, ac infelicem geminæ prædestinationis præconem. At à vero aberrat. Gothescalcus nunquam in Augia studuit, ne politioribus quidem literis, ut vult Mauguinus, sed à pueritia in Fuldensi Cœnobio educatus fuit, inde in Orbacense Galliæ monasterium demigravit, ubi ita se totum lectioni Operum Divi Augustini dedit, ut *Fulgentii* nomen fuerit adeptus. Post *Tattonem* scholam Augiensem doctrinæ radiis illustravit *Reginbertus*, qui de sacris literis meritissimus, & alibi eo nomine commendandus an. 847. & docendi & vivendi finem fecit. Ab ejus obitû scholam Augiensem moderari jussus est *Walafridus Strabo*, illustre illud Seculi IX. sidus, & præcipuum Augiæ literatæ ornamentum.

Walafridus Strabo ingens Augiæ Divitis ornamentum.

Fuit verò Walafridus Strabo discipulus *Tattonis*, cui à primâ pueritiâ operam dedit. Vix annos quindecim natus jam laudes *Ebbonis* Archiepiscopi Remensis versibus celebravit. Triennio post visionem Wettini carminibus complexus est. Dedit etiam ad Agobardum Lugdunensem Archiepiscopum epistolam metricam. Nec aliis celeberrimis viris ignotus fuit, ad quorum cognitionem & amicitiam Musæ ipsi aditum patefecerunt. Postea verò Fuldam missus fuit, & sub Rabano sacris literis operam dedit, quod occasionem præbuit, ut Fuldensis monachus à Trithemio vocaretur. Pauperem fuisse *Walafridum*, ex eo non vanè conjicitur, quòd Rabano pro calceamentis rescribere sit coactus:

Sed licèt innumeri pulsent mea pectora questus,
Plus tamen impugnat, quod nudipedalia cogar
Esse pati.

Unde quod Bruschius suprà dixit, lege sancitum fuisse, ne quis, nisi Equestri, aut altiori etiam loco natus, in cœnobio erudiretur, ut credam, in animum inducere non possum. Reclamat Walafridi exemplum, qui ab honestis, sed pauperculis parentibus progenitus à parvo puero in Augiensi schola educatus, progressû temporis in Abbatem electus est. Non semper Bruschii vestigia sunt premenda; sæpiùs imprudens ille à vero discedit, ut nihil dicam, quòd res monasticas benâ fide non tractârit. De Hattone, Augiensi Abbate, ac postea ejus nominis primo Archiepiscopo Moguntino affirmare non dubitavit, quòd *Francorum Rex fuerit*. Quanta hæc, quámque enormis hallucinatio! Nam unde quæso, exclamat Nicolaus Serrarius (k) *Francorum Rex Hatto?* Cujus Regis filius? In Ms.to certè meo majore disertè *genere obscurus* dicitur. Et in Hirsaugiensi Chronico Trithemius, *Sancto*, ait, *Sonderaldo per Northmannos* (ut prædiximus) *occiso, Hatto Augiensis Abbas in Archiepiscopum Moguntinensem eligitur, vir quidem obscurus genere, & nullâ nobilitate insignis, sed acutus ingenio.* Si Abbates igitur Augiæ potuerunt fieri, qui obscuro loco, tenuíque orti fuerunt fortunâ, mirum, si nemo eò loci monachus fieri potuisset, nisi qui aviti stemmatis splendore coruscaret. Unde inficetus eorum sermo est, qui monachis Augiensibus hodie obganniunt; *Estote demenso & diario vestro contenti, non pro vobis è plebe natis, sed pro Nobilibus Augia condita fuit.* Quod S. Pirminio Fundatori, ut faceret, nunquam in mentem venit. Quotquot (l) enim Fundatores antiquitus pro Ordine S. Benedicti Monasteria fundarunt, non aliter se fundâsse declarârunt, quàm ut ibi monastica vita juxta Regulam S. Benedicti institueretur, in cujus cap. 2. ex-

(i) Hist. & Chron. Dissert. Controvers. Gothescalc. pag. 48.
(k) Rer. Mogunt. lib. 4. de Hattone pag. 417.
(l) Romanus Hay in Hort. Crus. alleg. 453. pag. 279.

expressè continetur, *ne ingenuus præponatur ex servitio convertenti, quia sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus, & sub eodem Domino æqualem servitutis militiam bajulamus; quia non est apud Deum personarum acceptio.* Quæ nobilior, atque illustrior habetur Abbatia, atque Fuldensis, quæ inter omnes Germaniæ & Galliæ Primas est? Hanc verò à S. Bonifacio, vel S. Sturmio pro solis Nobilibus fundatam fuisse, minimè legimus, simúlque constat, hominum memoriâ non-nobiles ibi Monachos & officiales extitisse. Lapides loquuntur & Epitaphia, quæ coram inspeximus, inquit Cl. Romanus Hay, (m) rerum monasticarum apprimè peritus author. Concilium Basileense solorum Nobilium receptionem vocat *corruptelam*, eámque his verbis prohibet: *Præsertim illam Corruptelam reprobantes, quâ dicunt se aliqui, nullum nisi Nobilem recipere posse. Nam etsi Nobiles in receptione, cæteris paribus, præferantur, tamen & alii ob hoc non excluduntur, nec debent excludi* &c. *Datum Basileæ decimo Cal. Martii, anno à Nativitate Domini* 1439. Quæ Bulla equidem mox eodem anno 26. Aprilis in Capitulo Provinciali Ord. S. B. Provinciæ Moguntinæ, à Monasteriis Fuldensi, Campidonensi, Hersfeldensi, Elvacensi, S. Galli, Augiæ Divitis, Weissenburgensi, Einsidlensi &c. concorditer acceptata, sed deinde maximo Augiensis Monasterii malo, ut paulò pòst audiemus, non observata fuit.

Goldastus de Walafrido Strabone falsa prædicat.

Pari veritate nituntur, quæ Goldastus Rer. Alam. tom. 2. part. 1. pag. 12. de *Walafrido* Strabone in chartam conjecit: „Abbas, inquit, fama „ingenii & doctrinæ lectus, quum „provinciam commendatam piè ad„modùm gubernaret, & ad studia „intentum animum, tamquam ar„cum (ut de Appio loquitur Cice„ro) haberet, veluti inutilis & qui „res Monasterii dilabi pateretur, à „fratribus pulsus est in exsilium, ut „non obscurè ipsemet scribit in car„mine quodam ad Imperatorem, „quod apud nos cum aliis ejus epi„grammatis exstat MS. Eadem invi„dia apud Fuldenses laborabat ma„gister ejus Rabanus, cui & Abba„tia à fratribus fuit abrogata. Ejectus „ita Walafridus (cui ob oculorum „vitium *Strabi* vel *Strabonis* nomen „inditum) Fuldense repetiit Monaste„rium, ubi sub Rabano tutiorem a„geret vitam. Quo in exsilio, aut „vehementer animo fallor, aut Glos„sam Ordinariam, quæ nescio cui „Straboni Anglico adscribitur, & „Annales Fuldenses, quos Utopico „Strabo Fuldensi tribuit Trithemius, „instituit simul & perfecit.„ Hæc Goldastus. Veriora nos docet Ermenricus Walafridi Strabonis discipulus in libro ad Grimaldum Abbatem San-Gallensem de Grammatica scripto, ubi Walafridum Augiensem Abbatem (cujus mors in annum DCCCXLIX. incidit) obiisse testatur in legatione, quam ex Augia in Galliam jussû Ludovici Germaniæ Regis ad Carolum ejus fratrem, cognomento Calvum, susceperat. Quâ deinde veritatis specie Goldastus dicit, Walafridum Abbatem à Monachis in exsilium pulsum Fuldam concessisse, ut sub Rabano Abbate tutiorem ageret vitam, cùm eodem anno 842. quô Walafridus Augiensis Abbas creatus fuit, Rabanus Maurus, dimissâ Abbatiâ, è Fuldensi emigravit Monasterio. Hæccine sibi constant? Sed in iis refellendis nolim otio abuti.

Ermenricus Augiensis studet in schola San-Gallensi.

Ab obitû Walafridi Grimaldus Abbas San-Gallensis Ermenrico mandavit, ut ex Augia ad S. Galli Monasterium accedens, in ejusdem scholâ literis vacaret. Narrant, inquit Joannes Egonius Prior Augiensis, eum ex Augiâ ad S. Galli monasterium transmeâsse, ibíque inter eos Patres sub Grimaldo scilicet Abbate diutiùs vitam duxisse. Quod num veritate aliquâ nitatur, non audet Egonius affirmare, cùm hactenus nihil hac de re invenerit. At enim si Egonius vitali adhuc vesceretur aurâ, facilè jam affirmaturus esset; Mabillonius namque postea in Bibliotheca Augiensi ininvenit *Fragmenta Libri de Grammatica* ab Ermenrico ad Grimaldum scripti; in quo pro eximio hoc beneficio his verbis eidem gratias agit: „Beatissimo præceptore meo *Walahfredo* „pro responso quodam domni Regis „ad Karolum germanũ suum pergen„te, ibíque defuncto, interim quô eum „inde sperabas incolumem reversurũ, „jussisti me de Auvavensi monasterio „ad monasterium S. Galli commoran„di & discendi gratiâ proficisci, ibi„que à fratribus honorificè receptum „aliquamdiu comorari, quod & feci juxta

(m) Hort. Cruc. 307.

„juxta præceptum benignitatis ve„stræ. Navem conſcendi, atque il„luc cum omni proſperitate, Deo „gubernante, perveni &c.„ Literis affatim inſtructus Ermenricus in Augiam rediit, ac ſcholarum regimen ſuſcepit. Vir fuit ſanè elegantis ingenii, magnæ facundiæ, proſa metróque excellens, ut ex ejus libro de Grammatica elucet, quem in gratiam Scholarium Augienſium edidit. De iisdem bene mereri etiam ſtuduit (n) *Kerardus* iisdem ferè temporibus Augienſis Scholæ Magiſter. Ut enim politioribus literis erat apprimè inſtructus, ita ad ſingularem Scholæ Augienſis utilitatem Synonima uno volumine magna induſtria congeſſit, quò juventuti deinceps ſtudioſæ labores in conquirendis vocabulis minuerentur.

Poſt *Ermenricum* & *Kerardum* *Buntwidus* aliíque viri docti Augienſem rexerunt ſcholam usque ad *Bernonem*, de quo ſuprà, ex Monacho Prumienſi à S. Henrico Imperatore Augienſi cœnobio præpoſitum, ac præſtantiſſimis Augiæ Doctoribus jure comparandum, aut etiam plerisque præferendum. Sub cujus regimine, quod usque ad annum Chriſti 1048. tenuit, Augienſis Schola non Hermanno tantùm Contracto, ſed Religioſis aliis compluribus, viris doctiſſimis, ita floruit, ut omnium ſcientiarum culmen faſtigiúmque tranſcenderet. Quod S. Cæſarius Homilia xxv. de celeberrimâ Inſula Lerinenſi dixit, hoc verè de Inſula Divitis Augiæ dicturus mihi videor: HÆC EST, QUÆ EXIMIOS NUTRIT MONACHOS, ET PRÆSTANSTISSIMOS PER OMNES PROVINCIAS DISTRIBUIT SACERDOTES, Epiſcopos ſexaginta (o), Archipræſules octodecim. Neque Eccleſiæ tantùm dedit tanto numero Antiſtites, quanto nullum aliud in Germania monaſterium, ſed Imperio etiam Adminiſtros, Legatos, Conſiliarios, Cancellarios &c. Potuiſſes igitur Augiam Divitem olim dicere Athenæum, unde illi prodirent, qui præcipua Sacerdotii & Imperii munera in terrâ Germaniâ adminiſtrarent. Atque ut ſolius *Hermanni Contracti*, ſimplicis monachi, neque ulla publica dignitate conſpicui uberiorem nonnihil mentionem faciam. *Vir erat*, teſte Trithemio, *in divinis Scripturis eruditiſſimus, & in ſecularibus literis univerſaliter doctiſſimus, Philoſophus Poëta, Aſtronomus, Rhetor, & Muſicus, nulli ſuo tempore ſecundus, trium linguarum, Græcæ, Latinæ, & Arabicæ peritiſſimus.* Quæro jam ex Conringio, an hoc nihil veræ & ſolidæ ſit doctrinæ? an potiùs ineptiæ, apinæ, tricæque, & ſi quid vilius iſtis?

Augienſis Schola Seminarium Epiſcoporum.

Igitur à Chriſti anno 800. ad 1050. usque, per dimidiam nempe, & duas integras annorum centurias Schola Augienſis lætiſſimo & nunquam obfuſcato doctrinæ ſplendore feliciter radiavit. Poſteà verò diffiteri non poteſt *Joannes Egonius*, ſeneſcenti jam Augienſi Gymnaſio oculorum aciem ſenſim fuiſſe hebetatam. Deploratiſſima enim ſecuta ſunt ſecula, quibus homines, ſanguine quidem illuſtres, utì Comites, Marchiones, ac Duces, Augiam confeſtim intrârunt, non tam ut Monachi, quàm ut *Præpoſiti Majores*, ut vocabant, fierent. Habebat enim Augia permultas arces, & oppida, ita ut Ulma etiam, quæ hodie celeberrima in Suevia Imperialis civitas eſt, ejus ditioni fuerit ſubjecta. His moderandis ac gubernandis nobiles illi Monachi præponi quærebant. Cygni nempe erant, qui lautam eſcam, liberam auram, ac ſuavem nidum expeterent. Politiorum ac ſublimiorum literarum ſtudiis, aliarúmque ſcientiarum imbui diſciplinis in poſtremis curis habebant. Par ipſis ſollicitudo fuit de vita religioſè agenda; neque enim literarum ſtudia in Monaſteriis concidere poſſunt, niſi etiam regularis diſciplinæ obſervantiam ſecum in ruinam præcipitent. Quid? quòd exorto inter Henricum IV. exauthoratum, & in ejus locum ab Imperii Principibus ſubſtitutum Rudolphum Sueviæ Ducem cruento bello, Mavortii fuerint Abbates, quibus in arma animus pruriit; quæ etiam Epiſcopis Conſtantienſibus confœderati pro Rudolpho contra Abbatem S. Galli ab Henrico ſtantem, magno viciniæ

Scholæ Augienſis decrementa.

(n) Egon lib. de Vir. Ill. Aug. cap. 12.
(o) Mabillonius in Obſerv. ad vit. S. Pirminii Sec. III. part. 2. pag. 138. numerat tantùm Archiepiſcopos XIII. Epiſcopos XXXIV. quorum nomina Johannes Egonius Prior Gabrieli Bucelino communicarit ex ſui Monaſterii Necrologiis, aliisque tabulis. Ego fidem ſecutus ſum R. P. Franciſci Mayer S. J. in Concione anno 1724. habita, qui fuit Monaſterii à fundatione Milleſimus Jubilæus.

niæ, præcipuè San-Gallensis ditionis damno gesserunt. Olim cùm Athenis omnia intestino bello ferverent, civésque inter se tumultuarentur, Diogenes, ut & ipse non sine tumultu esset, dolium suum huc illuc provolvere, atque per civitatis plateas in omnem partem versare, agitare, ac propulsare cœpit. Quâ re civibus risum excitavit. Sed quis tumultuante, ac bellaciente mundo bellicos in monachis tumultus rideat, aut æquo ferat animo? Deploravit illos, cæteráque Augiæ mala, vir pacatioris genii, nec contemnendæ doctrinæ, *Conradus* Baro *de Cimbren*, qui cùm anteà Scholasticum per annos egisset complures, ob singularis eruditionis excellentiam Abbas anno 1237. designatus fuit. Ejus est carmen non inelegans, quo afflictus Augiæ status amarè defletur. Sub ipsius regimine, quod annis XVIII. tenuit, res literaria in Schola non nihil regerminare visa est, sed quæ post ejus fata iterùm defloruit, adeò quidem, ut Bruschius, cùm Abbatis Wernheri an. 1402. defuncti meminit, disertis verbis dicat, tunc non quidquam studiorum in Augiensi fuisse monasterio. Quod ego factum fuisse non ex physica quadam ratione conjicio, ac si necesse sit, ut quæcunque incrementum, statum, & decrementum recipiunt, ubi ad summum pertigerint culmen, retrò ac in præceps ferantur; sed hanc crediderim fuisse causam, quòd ex opulentia, quam studia literarum monasterio pepererunt, provenerit luxus, ex hoc verò natum sit otium, unà cum tædio laborum, quos scholæ & juventutis institutio secum afferunt. Unde cùm anno 1428. *Fridericus* Comes *de Wartenberg* è monasterio S. Blasii in Sylva Nigra postulatus, Augiæ præfectus fuisset, doctos homines aluit, à quibus monachi literas addiscerent, quorum Antecessores im̃ortali Augiæ Divitis gloria florem totius Germanicæ Nobilitatis plurimis annis docuerant. Alios Fridericus in variis Academiis altioribus etiam studiis excoli curavit: ex iis ob docile ingenium & suaviores vivendi ac agendi mores facilè princeps est habitus Caspar de Braiten-Landenberg, Canonum Doctor, vir doctus & apprimè mansuetus, qui anno Christi 1442. communi Patrum San-Gallensium acclamatione ibidem Abbas est acceptatus. Remeâssent igitur virtus ac doctrina quasi postliminio in Augiam, nisi Friderico Abbati idem ferè accidisset, quod improvidis agri cultoribus contingere solet, qui excisis arborum ac vitium stirpibus, nisi in earum locum novas magnámque spem frugis afferentes propagines sufficiant, brevì ad inopiam rediguntur. Pro eo enim, ut juvenes, etsi non illustri, honesto tamen loco natos, disciplinæ regularis amantes, atque literarum studiis deditos deligeret, nullos nisi domi nobiles in monasticæ vitæ candidatos cooptavit. Ut ipse igitur ex vetusta & nobili admodùm familia natus erat, ita amore Nobilitatis Conventum ex solis, undecunque potuit, Nobilibus corrasit, quorum duos tantùm ibi invenerat Nobiles, *Henricum Comitem de Lupfen*, & *Joannem Baronem de Roseneck*, qui tamen ambo relicta professionis religione discedebant propter summam cœnobii penitus exhausti inopiam. At enim nobiles isti monachi avitæ stirpis suæ existimationi, atque gloriæ notam quasi ignominiæ inurere sibi videbantur, si literis, disciplinis, & artibus capessendis incumberent. Unde iterùm post hæc Augiam otium & inertia monachorum, nobili suâ duntaxat prosapia gloriantium, fruges autem, quas virtus & doctrina monasterio peperit, strenuè consumentium, planè destruxit, dissipavit, deperdidit, quousque demùm ab eorum uno *Marco de Knöring* fœdissimum in modum prodita fuerit; de quo videri potest *Cl. Bernardi Pezii Tomus VI. Thes. Noviss. Anecdotorum.* Dicere liceat de Augia, celeberrimo quondam Asceterio, quod Aristides(p) ad Antoninos Impp. de Smyrna, urbe nobilissima, sed terræ motu concussa & collapsa dixit: *Nunc desolatam perflant Zephyri.* Nec Augienses, opinor, multùm hodie juvat, Augiam fuisse aliquando divitem ac felicem: nam miserum atque acerbum consolationis genus est, meminisse Antecessorum, qui meliore usi fuerint fortunâ. At enim macte animis & virtute! *Manus Domini non est abbreviata*; Nec incassum orat Ecclesia: *Omnes Principes eorum, qui dixerunt*: hæreditate possideamus Sanctuarium Dei, *Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti &c.* Psal. 82.

Deploratur.

Scholæ Augiensis finis.

§. V.

(p) in orat. Smyr.

§. V.

NOVA CORBEIA IN SAXONIA.

Corbeia Nova utriusq; Saxoniæ Schola.

CORbeia Nova, seu Saxonica, celeberrimi nominis Cœnobium in Circulo Westphalico, Diœceseos Paderbornensis, ad normam Veteris Corbeiæ in Picardia ad Somnæ fluvii & Corbeiæ torrentis confluxum sitæ, institutum fuit. Laudatur à Pagio (q) ex merito, quòd fuerit primaria aliquot seculis utriusque Saxoniæ schola, unde plurimi prodierint Archiepiscopi, Episcopi, Antistites, virique omni doctrinæ genere insignes. Schola Corbeiensis, inquit Chronographus Huxariensis Petrus Visselbeccius (r) Monachus Imperialis Monasterii Eresburgensis, per multos annos *Palladium & ornamentum totius Saxoniæ erat*, in qua docentes & discentes soli Deo & bonis artibus ac scientiis operam dabant. Joañes Trithemius (s) cùm celeberrimi hujus cœnobii exordia retulisset, *multi*, subjungit, *per successum temporis in eodem cœnobio viri sancti & doctissimi claruerunt*. Et iterùm: *Corbeiæ Novæ monachi plures numero, eruditione & sanctitate gloriosi totam Saxoniam, Marchiam, Bohemiam & Austriam cum provinciis adjacentibus suis prædicationibus & exemplis ad fidem veritatis converterunt.* Agmen ducit S. Anscharius Bremensium ab anno 847. Episcopus, ab anno autem 858. ad 865. primus Archiepiscopus Hamburgensis, qui in Corbeiæ Novæ Athenæo primi magistri partes gessit. (t) Erat verò in ipsa infantia levis admodùm. Mortuâ matre missus est ad scholam. Sed posthabito literarum studio puerilibus nugis cum suis collusoribus animum appellebat. At Deus eum ab ejusmodi ludicris retrahere voluit. Quamobrem die quadam vidit in somnis se esse in loco cœnoso, & lubrico, ex quo non poterat se extricare. Non procul vidit amœnum quendam locum variis floribus vernantem. In eo vidit eximiâ quâdam formâ mulierem, quæ multas alias comites præcedebat, inter quas erat mater ejus: ad quam cùm vellet accedere, speciosa mulier, quam beatam Mariam Virginem esse existimabat, ei dixit, eum ad matrem accessurum, si pueriles nugas dimittere vellet. Hac visione in alium mutatus est, cœpítque jocis futilibus ablegatis, meditationi & literis invigilare. Non multò pòst mundo relicto cucullam induit in Corbeia Gallica. Cùm virtute & doctrina alios antecelleret, magister Scholæ constitutus fuit. Non ita pridem ædificatum fuerat cœnobium in Saxonia à S. Adalardo Corbeiæ Gallicæ Abbate, quod etiam Corbeia Nova appellatum est. Illuc missus est S. Anscharius, ut primus Scholæ magister esset, cúmque ejus doctrina indies innotesceret, publicus divini Verbi Ecclesiastes electus est: quod munus cum omnium applausu strenuè obiit. Testem hujus rei habemus S. Rembertum, ejus discipulum & successorem. *Ad hunc ergò locum*, inquit ille, *Dei famulus* (Anscharius) *unà cum aliis fratribus primò directus est, ut inibi officio fungeretur docendi. In qua re ipse per omnia tam probabilis & acceptus inventus est, ut omnium electione publicè quoque in Ecclesia Verbum Dei populis prædicaret; sicque factum est, ut ejusdem loci ipse primus & Magister Scholæ & Doctor fieret populi.*

Exordia sua debet S. Anschario.

Ita S. Rembertus, de quo Christ. Franc. Paullini in Theatro Illustr. Vir. Corb. Saxonicæ (u) hæc literis consignavit. „ S. Rembertus ab ipsa infantia ab „ optimo Anschario fideliter institu„ tus, factus tandem Rector scholæ „ claustralis Turcholtianæ [Cellam „ Turcholt S. Anschario dedit Ludo„ vicus Pius] cui summa industria „ præfuit. Abeunte verò Anschario „ in Boream, Corbeiam vocatus, „ ibíque Magister Scholæ constitutus, „ Successor tandem ejusdem in Ar„ chiepiscopatu Hamburgensi.

Perseveravit hoc docendi munus usque ad annum MCCCXLIII. ut colligitur ex hujus Monasterii Annalibus antiquis apud Leibnitzium Scriptorum Rerum Brunsvicensium Tomo II. ex quibus, utì ex Chronico Huxariensi Petri Visselbeccii, Annalibus Hirsaugiensibus Joannis Trithemii, Notis & Observationibus Francisci Paullini & Godofridi Leibnitii, quæ ad rem scholasticam spectant, delibare juvat. Igitur

Præradbertus Lector.

In Annalibus Corbeiæ Saxonicæ antiquis ad annum 839. sic legitur; *Preradbertus commonachus noster claruit pietate & doctrinâ, Bathurato Episcopo*

(q) apud R. P. Pichler in Hist. Imp. Rom. Germ. Tom. III. de Lud. Pio part. 3. c. 2. n. 43. p. mihi 247.

(r) pag 2. (s) In Chron. Hirsaug. nov. edit. San-Gall. pag. 11. & 13.

(t) Hug. Menard. in Menolog. pag. 875. (u) pag. 23.

ſcopo in Patherburn valdè dilectus. & ad annum 843. *Preradbertus lector eximium librum ſcripſit de Fide, Spe, & Charitate.* Hæc legens, inquit Illuſt. Leibnitius (x), quis non crederet, fuiſſe in noſtra Corbeia Lectorem quendam *Preradbertum*, etſi alibi inter Scriptores Eccleſiaſticos haud memoratum? Sed inquiſitione tandem apud ipſos Corbeienſes facta, juſſu Reverendiſſimi & Celſiſſimi Principis Abbatis copia mihi operis decreta eſt; ubi ex ipſo ſtatim initio intellexi, deceptos fuiſſe, quicunque fide Annalium loci *Preradbertum* admiſêre. Ita enim liber incipit: *Pr. Radbertus Warino Corbeienſi Abbati, & Archimandritæ ſuo ſalutem*, legendum *P. Radbertus*, id eſt, *Paſchaſius Radbertus*; ſic enim ipſe ſe appellare ſolet, Monachus & tandem Abbas Corbeiæ Veteris: quem ad *Warinum*, Abbatem Corbeiæ Novæ, etiam aliàs ſcripſiſſe conſtat, clarus ſeculi ſui vir, & dux eorum, qui circa Evchariſtiam Scholaſticorum doctrinæ præluſêre. Decepit ergò Corbeienſes noſtros jam olim, quod Warinum Archimandritam ſuum vocans ſeſe Monachum ex ejus Monaſterio profiteri viſus eſt. Sed idem ſenſus eſt, quaſi dixiſſet: *Radbertus Warino ſuo, Corbeienſi Abbati &c. ſalutem*, uti Cicero *Attico ſuo* ſcripſit, id eſt, amico. *Pr.* interpretarer *Presbyter Radbertus*, niſi conſtaret, Diaconatûs gradum non exceſſiſſe. Rem acu tetigit Cl. Edmundus Martene (y), qui, quod *Præradbertus* appelletur, obſervat, errorem eſſe Annaliſtæ, decepti inſcriptione recentioris Codicis Corbeienſis, quæ amanuenſis ipſius errore ſic effertur: *Preradbertus Warino* &c. cujus loco ſi antiquiores libros conſulere licuiſſet, non *Præradbertus*, ſed *P. Radbertus*, id eſt, *Paſchaſius Radbertus* legiſſet, quod ſanè præmiſſi verſus acroſtichi indicant, quorum initiales literæ efficiunt *Radbertus Levita.* Cæterùm Radbertus ipſe priùs in Corbeia Gallica eundem *Warinum* & *Anſcharium*, aliósque inſignes viros diſcipulos habuit, tandémque ad Abbatis in ea dignitatem, aſcendit A. D. 844. Ab *Adalardo* & *Wala* fratribus in Saxoniam miſſus aliquando fuerat, ut *Corbeiæ Novæ* Monaſterium, quod illi fundârant, abſolveretur: quo tempore forſan Magiſtri officio functus eſt aliquamdiu in ſchola Corbeienſi. Utcunque ſit, juvat hîc ex Petri Viſſelbeccii Chronico Huxarienſi brevem ſubjicere ſyllabum Lectorum Corbeienſium, in quo tamen quàm plures deſiderari facilè quis ex dicendis advertet.

Lectores Scholæ Corbeienſis.

Sub Adalardo Abbate I.
Anſcharius Lector.

Sub Warino Abbate II.
Preradbertus.
Folkerus.
Thiodolfus.
Avo.
Helmricus.

Sub Adalgario Abbate III.
Healdus.
Wendilagus.
Othaldus.

Sub Avone Abbate V.
Ottbertus.

Sub Bovone Abbate VI.
Deddi.
Wicbertus.
Hogerus.
Wimo.

Sub Gotſchalko Abbate VII.
Thiadolfus, &
Rodolphus.

Sub Bovone II. Abbate VIII.
Helmdagus &
Arnoldus.

Sub Bovone III. Abbate X.
Eilbertus &
Wedekindus.

Sub Rothardo Abbate XVII.
Remaclus.

Sub Marquardo Abbate XXII.
Waramundus fit Abb.
Hillinus fit Abb.
Goderamnus.
Gumbertus.

Sub Folckmaro II. Abbate XXIV.
Heinricus.
Reinerus.
Bartoldus.

Sub Henrico II. Abbate XXV.
Reinmarus.
Sigebertus.
Adelgerus.
Volckmarus.

Ex hoc Catalogo compertum habemus, S. Anſcharium fuiſſe primum Scholæ Corbeienſis Lectorem. Tali nempe Didaſcalo dedicanda erat illuſtriſſima Schola, ex qua ſubinde tot Evangelii præcones & Septentrionis Apoſtoli prodierunt.

V. C. Franciſcus Paullini (z) Rythmos affert Saxonicos, quibus alii hujus Scholæ illuſtres Doctores & Lectores commendantur.

Darunter ſyn geweſen fürwahr
Veer und twentlich Doctoren klahr
In der billigen Schrifft ſo ſaamen,
Deren eine Hugo mit Nahmen
Ock Haimo, und deren noch mehr
Dorch des hillgen Kindes ſötte Lehr
Sind in allen Künſten worden uterleſen.

Dat

(x) in Introduct. ad Script. Rer. Brunſv. Tom. 2. n. xxv. pag. 27.
(y) in præv. admonit. ad S. Radberti Opus de *Fide*, *Spe* &c. quod Collect. Ampl. Tom. ix. pag. 97. exhibetur. (z) pag. 34.

Dat ock veele Hillge da gewesen,
Welche da tor Bishopen quämm
Als Sünte Anscharius to Brehmen
Und Rabanus de Doctor gelart
Naa Fulda und Mainz gekobrẽ ward.
u. s. m.

An Rabanus Maurus in Schola Corbeiensi unquam docuerit?

At enim, vel ipso Paullini fatente, chronologia repugnat. Etenim anno 822. Nova Corbeia ad Visurgim surrexit, & eodem tempore præfectus est Rabanus Fuldæ. „Dixerim, „inquit, statim sub exordio nascentis „Ecclesiæ, licèt non diu, heic do„cuisse, abhinc verò Fuldam voca„tum. Rhytmos enim nostros vera „cecinisse opinamur: aut num com„putus annorum regiminis vacillat? „Ægilque anno 822. adhuc superstes „vixit? quod tamen Marianus Scotus „Chron. L. III. æt. 6. Bucelinus in „Catal. Abb. Fuld. & Annal. Fuldens. „ad hunc annum negant. Aut num „conjicere fas est, Rabanum Ægili „non statim suffectum esse, sed dato „intervallo? Certè Sigebertus Gem„blac. ad h. ann. primum regiminis „sui *Fuldens.* annum in 824. distulit, „Moguntin. initium ab anno 848. ca„piens. Nec Trithemii calculus L. II. „c. 39. Vir. Illustr. & L. III. c. 199. & „L. IV. c. 81. fine errore deprehendi„tur: non enim anno 855. sed seq. „d. 4. Febr. piè obiit, notante Lam„berto Schaffnab. ad h. ann. & Ma„riano Scoto l. c. Sigeberto Gemblac. „Chronogr. ad h. ann. Adde Compi„lat. Chronol. edit. Pist. Francof. 1583. „Annal. Fuld. ad h. ann. & qui omne „punctum tulisse videntur, Fabricium „ac Browerum. Crederem itaque „speciali jussu Fundatoris nostri Lu„dovici, Rabanum Corbeiæ vixisse, „quando autem & quamdiu, accuratè „non dixero.„ Hæc Franciscus Paullini. Quæ verò tanti mihi non videntur, ut me in eam abduci sententiam patiar, ut Rabanum Maurum in Schola Corbeiæ Novæ Magistri partes unquam sibi sumpsisse credam. Nam Sigeberti Gemblacensis authoritatem non moror, de quo certum est, cum in supputatione temporum parùm esse accuratum, ac res duobus annis seriùs, quàm gestæ sunt, suæ Chronologiæ intexere. Accedo potiùs aliis, iisque maximè idoneis authoribus, qui uno ore affirmant, Ægilem Abbatem Fuldensem anno 822. fuisse è vivis sublatum, in ejus verò locum eodem anno, mense Augusto vel Septembri Rabanum suffectum. Quis verò in animum inducere possit, ut persuasum habeat, Rabano Abbati tantum otii à gravissimo Fuldensis Monasterii regimine fuisse, ut munus docendi in alieno monasterio assumeret, aut illud Ludovicus Pius Imperator ipsi demandaret? maximè cùm in Schola Fuldensi onere exponendi sacras Literas premeretur. Sed nec dici potest, quòd post annum 842. quo abbatiali dignitate ultrò cessit, Corbeiæ docuerit; secessit enim in cellam, quæ in monte S. Petri, non ita procul à Fuldensi sita est monasterio, ubi totos ferè quinque annos privatus vixit usque ad annum 847. quo Archiepiscopus Moguntinus est creatus. Gratis igitur Lectoribus Scholæ Corbeiensis accensetur.

Item an Haimo?

Vero nonnihil propiora videntur, quæ idem Paullinus de *Haimone*, Fuldensi Monacho, ac posteà Halberstadiensi Episcopo commemorat his verbis: „*Haimo Doctor fuit Corb.* In hunc „digitum intendunt schedæ nostræ „seu Rythmi Germanici, quando „ajunt: circa initium novæ *Corb.* „Haymonem S. Scripturæ Doctorem „hîc vixisse, totámque Saxoniam „suo jubare illustrâsse. Tantum lu„cis accessit nobis ab hoc Titane.„ Sed hæc à Paullino faciliùs dicuntur, quàm probantur.

Anno DCCCLXI. *Waltericus* Commonachus fit Lector in monasterio S. Petri in Erpenesphurt, mox autem Abba in alio monasterio, doctus, & pauperum refugium. Felix schola, quæ Magistros exteris suppeditare potest.

DCCCLXXXV. *Wimo* Lector noster ob expeditam doctrinam & accuratam informationem, magni habitus ubique.

DCCCCLII. *Unwannus* noster fit Lector sacræ Theologiæ in Monasterio S. Pantaleonis Coloniæ, & F. Harath profectus est cum illo.

DCCCCLXI. Floruit Schola *in nova ecclesia* (*quam Adelgarius Abbas Corbeiensis III. anno 863. ex bonis monasterii sui fundavit & dotavit in ripa Visurgis, in memoriam S. Pauli*) cum tota Congregatione, certando quasi cum nostra. Sic mater dilexit filiam, & filia honorabat matrem. Fuit verò nova hæc ecclesia non monachorum, sed Canonicorum, quam Adalgarius eo fine constituit, ut haberet seminarium, in quo boni doctíque instruerentur Canonici. *In hac schola*,

verba

Professor Græcæ linguæ. verba sunt Paullini, (a) *juxta institutum Carolinum, etiam Græcæ linguæ Professor erat, uti Osnabrugi.* Et verò interiores literas (b) à Corbeiensibus aliquando non neglectas, vel ex eo æstimes, inquit Leibnitius, quòd ad annum 999. *Megnboldus*, magister scholæ, ob variam doctrinam mirè laudatur, quòd etiam, ut ad annos 1156. & 1157. notatur, *Wicboldus* Abbas bis legatus in Græciam missus est à Friderico I. Augusto: & anno 1228. Hermannus quoque Abbas in Græca lingua valde doctus fuisse memoratur. Et 1332. *Richardus* Lector juniores Mathesin docere jussus est. Sed & Medicinam non mediocriter excolebant Corbeienses Monachi, ut Paullinus, ipse Medicus doctissimus, qui apud Corbeienses Bernardo Monasteriensi Episcopo, Abbatiam tenente, aliquamdiu egit, aliquoties observavit. Hic anno 1055. notatur, *Arnoldum* Abbatem colica sæpiùs afflictum solis baccis Juniperi comestis dolores vicisse. *Thiedagus* monachus non tantùm *sacrarum lectionum scientia* & eloquio, sed & *arte medica* claruit, & Ottoni III. carus fuit, cúmque Boleslaus senior *Dux Bohemiæ* paralyticus ejus operâ utiliter usus esset, Episcopatum Pragensem ei procuravit, ut disertè habet *Ditmarus* contemporaneus lib. VII. unde repetit Chronicon nostrum ad annum 996. Notatur ad an. 1159. quemdam de Ikenrod *solo lacte* pro potû & cibo vitam produxisse ad annos CXXXI.

DCCCCLXVI. Sub Luitholfo Abbate florentissima disciplina, & Schola in Saxonia prima.

Wittikindus Lector. DCCCCLXXI. Claruit Wittikindus noster, præclarus Historicus, Mathildæ Reginæ specialiter carus. Natus is fuit in Saxoniâ, quibus parentibus nil certi habetur. Nomen è sacro baptismi fonte *Wittikindi* tulit. Est autem, inquit Meibomius (c), nomen ipsum à sapientia, quæ Germanis *Witte*, unde Wittikindus, quasi dicas, sapiens puer. Adolescens, quòd ingenio valeret, & religionis amore flagraret, deductus est in scholam monasticam Corbeiensem, in qua tum temporis studia literarum ut maximè florebant. Quantâ verò cupiditate discendi flagrârit Wittikindus, ostendit Trithemius ad annum 952. & 954. ubi memorat, eum excitatum famâ Meginradi monachi & scholastici Hirsaugiam venisse, eúmque cum admiratione docentem diebus multis audivisse. Quô eôdem Trithemio teste fuit Wittikindus *vir in divinis scripturis doctus, & in secularibus eruditissimus, qui multis annis in præfato monasterio Corbeiensi scholæ monachorum publicæ præfuit, & complures discipulos post se doctissimos reliquit, ex quibus multi ad Episcopatus, & Abbatias diversas postea fuerunt assumpti*: Quo tempore obierit Witikindus non constat: reliquit posteritati præter Annalium Libros III. quædam alia ingenii sui monumenta, quæ recenset Trithemius Libro de illustribus Germaniæ Scriptoribus.

DCCCCLXXVII. Luitholfus scholas & ecclesias suas visitat, & corrigit; cujus pietas, doctrina, discretio, & liberalitas multa contulit Monasterio. Ipse in magno honore apud Principes & Nobiles, qui filios suos certatim mittebant in scholam nostram. Bruno Henrici Aucupis filius & Ottonis M. frater uterinus, Archiepiscopus Coloniensis ab ipsa adolescentia in Schola Corbeiensi Francisco Paullini (d) memoratur. Sed obstat vita Brunonis à Rotgero scripta, in qua *annos circiter quatuor habens* ad Baldricum nostrum Ultrajectenæ Ecclesiæ Episcopum missus dicitur, ut liberalibus literarum studiis ab eo imbueretur. Quod & factum est. S. Alfridum Episcopum Hildesiensem, S. Gaubertum Episcopum Osnabrugensem, aliósque plures Ecclesiæ Antistites in Corbeia institutos fuisse non ivero inficias. Illustres Discipuli:

DCCCCLXXX. Floruit Othericus, qui Wittikindo in regenda Corbeiæ schola successit, ut Trithemius ad hunc annum tradit his verbis: „Quo mortuo (Adelberto primo Magdeburgensium Archiepiscopo) electus fuit Othericus, monachus Corbeiensis, vir sanctus, & tam in divinis scripturis, quàm in secularibus literis eruditissimus, qui scholæ monasticæ in præfato cœnobio post Wittikindum aliquanto tempore præfuit: qui cùm esset in sua himilitate contentus, electioni consensit invitus „ora- Othericus Lector magnæ doctrinæ ac virtutis.

(a) In Not. & quos citat Rolevinck de situ & moribus Westphal. l. 2. c. 8. p. 32. Kranz lib. 1. Metrop. 12. Dav. Chytr. l. 3. Saxon. pag. 83.
(b) Leibnit. loc. cit.
(c) In vit. Wittikindi Tom. I. Script. Rer. Germ. p. 624.
(d) l. c. pag. 38.

„oravítque Dominum, ut eum ad e-„piscopatûs apicem non permitteret „ascendere, quod & impetravit. Nam „in eundo ad Sedem Apostolicam pro „electionis suæ confirmatione obti-„nendâ, cùm Imperator eo tempo-„re esset in Italia, sicut petiit à Do-„mino, mortuus est, ut exponit Dith-„marus lib. III. ubi addit, neminem „sapientiâ ac facundiâ sibi similem „reliquisse.„ Quo tempore Paviæ apud Cæsarem erat, disputationem habuit cum Gerberto, celeberrimo Galliæ Scholastico, postea Romano Pontifice Sylvestro II. Mentionem illius facit Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi (c) his verbis: *Post annum Remensis Adalbero Romam cum Gerberto petebat, & Ticini Otricum cum Augusto reperit.* Et paulò infrà: *Et quia anno superiore (anno 975.) Otricus Gerberti se reprehensorem in quadam figura cum multiplici diversarum rerum distributione monstraverat, jussû Augusti omnes Palatii sapientes intra Palatium collecti sunt, Archiepiscopus quoque cum Adsone Abbate Dervensi, & scholasticorum numerus non parvus, & cœptâ disputatione, quum jam totum penè diem consumpsissent, Augusti nutû finis impositus est.* Ab Alberto Stadensi Othericus vocatur *Magnus*; breve quidem, sed elogiorum omnium sine dubio luculentissimum, quod in re literaria nemini tum temporis adhuc erat concessum. Nec immeritò hoc encomio eum cohonestavit. *Verè enim magnus est, qui in se parvus est, & pro nihilo omne culmen honoris ducit.* (Imit. Chr. lib. 1. c. 3.) Vita Othericum destituit, quum humanæ gloriæ, quæ ex Episcopatû ei obventura erat, impatiens foret, scilicet, ut alteram immortalem, quam absolutâ pietate, ac multorum institutione promeritus fuerat, cœlum suspiciens certiore voto sequeretur. *Qui ad sapientiam erudiunt multos, tanquam stellæ fulgebunt ad perpetuas æternitates.* Meminit Otherici etiam Adamus Bremensis lib. 2. cap. 6. innuens, quòd discipulum habuerit Theadelmum, Bremensem scholam florentissimam regentem. De ejus morte legendus est Diethmarus lib. III. ne fides habeatur Autori Anonymo Chronici Magdeburgensis apud Meibom. Rer. Germ. Tom. II. pag. 277. ubi Othericus non humilis, sed ambitiosus describitur.

DCCCCLXXXII. claruerunt *Alardus* & *Erbartus* Viri multæ scripturæ, & teste Trithemio, *Algerus* multis annis Scholasticus, vir tam in divinis scripturis, quàm in secularibus literis doctissimus, qui per totum Imperium Germanorum eruditionis suæ laudem obtinuit immortalem.

DCCCCLXXXV. Acquirit nunc Monasterium formam oppidi, & sic quoque dictum est. Nova ecclesia & schola ibidem in usum ejus. Nempe B. Adelgarius, Abbas Corbeiensis III. an. 863. ex bonis monasterii sui fundaverat, & dotaverat insignem Ecclesiam Collegiatam in ripa Visurgis in memoriam S. Pauli, ut haberet seminarium, in quo boni doctíque instruerentur Canonici. In hac schola juxtà institutum Karolinum etiam Græcæ linguæ professor erat, uti Osnabrugi. Vide Franc. Paullin. in Notis ad Visselbeccii Chronicon Huxariense pag. 15. Rolevinc de Situ & Moribus Westphal. l. 2. c. 8. p. 92. Krantz lib. 1. Metrop. c. 2. & alios.

DCCCCXCIX. Claruit *Megnboltus* in varia literatura. Erat enim Theologus, Philosophus, Musicus, Poëta, bonus scholæ Magister, facundus Declamator, & devotus Monachus. Quàm pulchrum hoc septenarium.

MXIII. Algero Scholastico rebus humanis exempto, Rogerius monachus ejusdem cœnobii scholis omnium consensu monachorum præficitur, homo multæ eruditionis, sed eo tempore satis provectæ ætatis, ac propterea ad ministerium doctrinæ minùs idoneus. Præfuit tamen scholis Monachorum annis fermè sex: de cujus lucubrationibus videri potest Trithemius.

MXXX. Drutmarus studia Fratrum promovit omni conatû, doctorum Virorum familiaris.

MXXXVIII. Claruit his temporibus Erhardus monachus in omni scientia scripturarum doctissimus, Algeri Monachi, & Scholastici quondam auditor, atque discipulus, qui Rogerio Monacho, de quo suprà dictum est, in regimine scholarum ante annos decem & octo, sicut patet ex computatione temporis, successerat, & multos discipulos in omni doctrinarum genere instituit. Hic inter cætera ingenii sui opuscula scri-psit

(c) Juris publici fecit Labbeus in Bibl. MS.

psit in quinque libros Moysis non spernendæ lectionis Commentaria: quorum studio suos Auditores Monachos reddidit doctiores. Sermones quoque & Homilias complures dictavit ad fratres elegantes. De Resurrectione mortuorum scripsit plenum eruditione Tractatum. Scholis fermè præfuit annis triginta, & multa scripsit, quorum notitiam non habemus.

MLI. Erhardo è vivis erepto, successit in regimine scholarum Bernardus Monachus in divinis scripturis studiosus & eruditus, secularísque literaturæ non ignarus, & præfuit officio sibi demandato, annis fermè viginti octo. De cujus lucubrationibus vide sis Trithemium.

MLIV. Pauciores Fratres habuit Arnoldus ob crebriora incendia, qui tamen choro & scholæ satisfaciebant. Bis in anno ipse examinabat juniores monachos, ut stimulum daret vir doctus.

Examen Scholarium.

MLIX. Ad hunc annum Trithemius meminit Ruthardi, viri docti, & magnæ reputationis, qui scholis monachorum apud Corbeiam multo tempore præfuit, & magnum eruditionis suæ experimentum dedit; deinde proficientibus meritis, Abbas ejusdem monasterii fratrum electione constituitur, & satis religiosè conversatur. Trithemio adstipulatur Lambertus Schaffnaburgensis his verbis: *Vir in Sacris Scripturis optimè eruditus, & sic ad loquendum expeditus, ut nemo illâ ætate verbum Dei copiosiùs, nemo subtiliùs, nemo elegantiùs tractaret.*

Marquardus Abbas doctrinæ ac pietatis promotor.

MLXXXIII. Marcwartus bonus Pater & doctus, doctorúmque amator, studiis semper intentus, fugientem pietatem, doctrinámque seriò retraxit. Amplissimum habuit Conventum, & doctissimos fratres. Inter eos eminuit Windolfus lector, qui scholarum regimen narratur tenuisse, literarúmque scientiâ ita laudabiliter claruisse, ut in Abbatem alterius monasterii promoveri meruerit. Marcwartus verò translatus est ad Episcopatum Osnabrugensem anno 1088. sed eo iterum dimisso ad veterem nidum rediit, ibíque vitam clausit. Tribus ferculis semper vixit contentus, *jusculo, olere, & carne*, seu *pisciculo.* Meruit hoc epitaphium:

Marcwartus, optabilis Abbas, pietatis & doctrinæ promotor, disciplinæ monasticæ instaurator, & boni Pastoris exemplar, Episcopus postea Osenbrug. sed ob turbulenta tempora oneri isti cedens, reversus ad matrem, quam consilio & industria laudabiliter juvit: quietem hìc in gremio ejus invenit, omni laude & honore dignus. Año MLXXX.

MCIV. Schola monasterii ruit in perniciem omnium, quod etiam in Chronico Huxariensi his verbis asseritur: Anno MCIV. vidit Corbeia scholam suam destructam, unde omnia mala.

Scholæ decrementa.

MCIX. Schola monasterii non valet. Præpositus monasterii hujus mali autor & promotor punitur à Deo.

MCXLVII. Successit Wicpoltus, qui anno sequenti reformat scholas, exemplum boni Prælati. Quæ scholæ sunt in Monasterio Corbeiensi, & civitate Huxariensi, quæ propè monasterium, & ad illius spectat ditionem. Optimi Prælati, inquit Visselbeccius (f), & pulcherrimi Principis exemplum dedit nobis Wicpoldus, cujus summa cura scholastica erat. Ideò Fratres *Eresburgenses* ad studia vehementiùs addiscenda hortatus est paternâ admonitione. Veniens etiam Huxori anno MCL. universum Senatum & omnes Clericos ad se vocatos ita allocutus est religiosissimus Pater: *Pastoralis officii cura postulat, ut de amplo isto animarum lucro omni hora diligentiùs cogitemus, ut tandem fidam rationem reddamus de omnibus, quotquot fidei & inspectioni nostræ commisit Dominus. Fera bestia homo timoris Dei oblitus. Justum igitur & salutare fuerit, timorem hunc, qui omnis sapientiæ radix est, cum ipso lacte parvulis instillare, eósque in scholis fideliter erudire. Quod nisi fiat, nec Clerici, nec seculares unquam valebunt. Seminaria & sustentacula Ecclesiæ ac Reipublicæ scholæ sunt. Sic pax & salus in terra nostra. Moneo igitur vos, & omnem Universitatem, ceu dilectos & fideles nostros, ut eandem curam nobiscum suscipiatis, omníque studio in id incumbatis unicè, ne quid damni capiat juventus. Amputate autem amputanda, removete impedimenta huic consilio inimica, nec parcite sumptibus pro Dei gloria, pro augenda & conservanda Ecclesia ac Republica, pro stabilitate Urbis vestræ, pro ornamento patriæ, pro æterna do-*

Restituitur pristino flori.

cene

(f) l. c. pag. 17.

centium & discentium salute utiliter impendatis. Ut verò res hæc procedat feliciùs, constituemus certos quosdam inspectores & coryphæos ex Ordine Senatorio, & ex Clero, imo etiam ex nostro Conventu, iisque mandabimus, ut omni trimestri spatio juventutis scholasticæ profectus & defectus conjunctis oculis & animis explorent, nobisque significent. Sic stimulus dabitur docentibus discentibusque. Hæc Abbas Wicboltus, qui scholam Huxori quondam nudis pedibus ingressurus rogabatur à Capellano, cur id faceret? *tune nescis*, dixit, *quàm sanctus locus hic, & quàm reverenter conversari oporteat cum istis parvulis, quorum angeli semper stant coram facie Domini.* Sedens postea in sella, magnâ lætitiâ recitantes & orantes audiit pueros, dicens: *boni pastoris esse, agnos bene curare, ut bonas inde speremus oves.* Ipse Scholam claustralem Corbeiæ pristino restituit nitori, fratrésque ad *chorum*, & *scholam* amandavit omnes. Vir fuit magnæ doctrinæ ac prudentiæ, & cùm Græcæ linguæ esset peritus, à Friderico I. Augusto bis Legatus in Græciam missus est.

MCLXXX. Frethric de Scarfeld Scholæ Magister, mox vocatur in Abbam.

MCLXXXII. Magnum incrementum scholæ.

MCCIV. Hucboldus (g) Corbeiensis monachus, cùm esset sacræ Theologiæ Doctor, à Religiosis Monasterii S. Michaëlis in Hildesheim, unanimi consensû in Abbatem electus fuit.

In eo conservatur ab Hermanno Abbate.

MCCXVIII. Hermannus Abbas vir prudens & experiens visitat scholas inspectioni suæ commissas. Erat simul valde doctus in Græca lingua. Hujus Abbatis meminit etiam Autor Chronici Virg. Otterberg. his verbis: Anno MCCXVIII. Hermannus Abbas Corbeiæ Fratres Minores Ord. S. Francisci in urbem Huxoriensem induxit 1.) ut religiosa vita & doctrina elegantiori prælucerent. 2.) ut juventutem in scholis fideliter instruerent, & Pastores paganos aliquando onere suo levarent. Sed isti Mendicantes (ut acerbè, sincerè tamen, more suo dicit Visselbeccius Huxariensis, Monachus Benedictinus in Imperiali Monasterio, quod Eresburgi erat ad Dunolam, *nec vitâ modestiori, nec doctrinâ elegantiori vitam ornârunt suam, nec in scholis docuere juventutem, uti par erat, ipsimet ignorantes.* Majori adhuc curæ, ut decebat, Hermannus Abbas habebat incrementum Scholæ Corbeiensis, quandoquidem omnis salus ex eâ in Monasterium & territorium suum Deo benedicente fluxerat.

MCCCXXXII. *Richardus* Lector juniores Monachos Mathesin docere jussus est.

MCCCXLIII. *Cuno de Albaxen* in schola nostra institutus Canonicus fit Bremensis, tandem Regis in Anglia Consiliarius.

Finis scholæ Corbeiensis.

Ab hoc anno usq; ad an. MCCCC-LIII. quo Annalibus finis imponitur, nulla scholæ mentio ampliùs occurrit: imò seculo XV. haud ampliùs viguisse, argumento esse potest, quòd Annalium scriptor, aut interpolator, Antonius Schakenburgius, Monachus Corbeiensis, ad añum MCCCCXLII. de seipso testetur: *Missus sum studiorum gratia in monasterium Iburgense.* Et iterum post sex annos scilicet MCCCCXLVIII. *Missus sum studiorum causa ad avunculum meum Canonicum majoris Ecclesiæ Mimigardevordiensis, qui fideliter me educavit.* Fors in monasterio Iburgensi humaniores literas, apud avunculum verò altiores edoctus fuit disciplinas. Denique Annalibus suis coronidem notatu dignam his verbis imponit: *Interea Deus misereatur Corbeiæ. Ut pietas & doctrina Ordinem nostrum exaltavit, ita luxus & socordia eundem depressit. Sapienti sat.*

Encomium Monasterii Corbeiensis.

Hâc coronide melior illa, magísque præclara, quam ex Christ. Franc. Paullini Theatro Ill. Vir. Corb. Saxonicæ afferre liceat: „Næ, si nullum aliud Germania *Monasterium*, „nullam aliam *scholam*, aut *eruditos* „*Viros* habuisset, vel *unica* Corbeiæ „universo *sufficeisset Imperio.* Certè „enim *Karolus* Imp. cunctis Saxoniæ „Ecclesiis à se fundatis, teste Osnabrug. scholas adjecit, voluítque, „ut *quilibet* Canonicus tam *Græcam* „*quàm Latinam linguam addisceret*: „Kranzius I. Metrop. II. Rolevinck. „de Situ & Morib. Westphal. Lib. II. „c. 8. p. m. 92. Quantus & qualis *An-*

(g) Chron. Monast. S. Mich. in Hildesheim apud Meibom. Script. Rer. Germ. Tom. 2. p. 526.

„ *Anscharius fuerit*, ac *Othericus*, pubis scholasticæ Rectores, ut plures taceam, notum est, constátque inter omnes. Non tantùm XII. aut XVIII. ut Leznerus opinatur Chron. Corb. c. 25. p. 75. sed XXIV. uno eodémque die Doctores piè eruditos schola hæc *utriusque Saxoniæ*, censente Meibomio in præfat. ad Wittekindi Annal. *aliquot seculis primaria*, liberaliter aluit. „ Sed ipsum Meibomium (h) audire juvat: „ In cæteris, inquit vir doctissimus, dandum fuit aliquid Monasterio Corbeiensi, quod nobis non tantùm Wittikindum, primum & antiquissimum Historiæ Saxoniæ scriptorem, verùm multos Archiepiscopos, Episcopos, Archimandritas, & viros insigniter doctos dedit, adeóque primaria utriusque Saxoniæ schola aliquot seculis fuit: imò rempublicam literariam insigni, omníque prædicatione digno beneficio affecit, conservatis quinque prioribus Annalium Cornelii Taciti libris; qua de re sic scribit Justus Lipsius ad 2. librum Annal. Taciti: *Quinque hi priores libri inventi sunt Corbeiæ, quod monasterium ad Visurgim est, atque illinc depromptum verè hunc thesaurum quæstor quidam Pontificius ad Magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.* Hæc ille candidè & sincerè. Andreas Alciatus more suæ Gentis Germanorum laudi invidens, in quodam historiæ encomio ad Galeacium Vice-Comitem scripto, hujus rei meminit, sed cum injuria nostræ gentis, contumelia monasterii Corbeiensis, ac veritatis dispendio; sic enim garrit: *Esset adhuc* ἀκέφαλος *Tacitus, nisi Christiani Orbis Max. Pontifex Leo X. priores quinque libros de Barbaris redemptos, postliminiò, ut tandem reverterentur, effecisset &c.* Siccine rependis beneficium Alciate? verùm similis esse studes popularibus Tuscis, de quibus Trithemius Chron. Hirsaug. in hanc sententiam: *Anno Sigeri Abbatis VIII. qui à Christo nato nongentesimus, sexagesimus, venerunt Legati Tuscorum ad Ottonem I. Imperatorem, petentes sibi dari aliquem, qui eos in via veritatis instrueret, quibus misit Adelbertum, ex Monacho Corbeiensi Episcopum, virum doctum & sanctum, qui vix evasit manus eorum.* „ Hæc & plura acriora Meibomius pro vindiciis Scholæ Corbeiensis.

§. VI.

MONASTERIUM HIRSAUGIENSE.

IN Monasterio Hirsaugiâ sedem fuisse Musarum, domicilium literarum, atque seminarium quoddam præstantium virorum, omnes uno consensu Scriptores confitentur. *Hirsaugiæ fundatio.* Ædificari cœptum (i) ab Herlafrido Comite Suevo de Calba maximis sumptibus, intra septennium an. 837. absolutum stetit. In novum monasterium deducta colonia è Fuldensi percelebri asceterio, in quo ducenti minimùm ac septuaginta monachi tum convixisse sub directione Rhabani Mauri sanctissimi Abbatis dicuntur: quos inter juxtà numerum Apostolici Collegii duodecim viri erant in omni varietate scripturarum Magistri præ cæteris doctissimi. Ex his omnibus selecti quindecim ad novam illam coloniam, quibus Lutbertus Abbatis loco præfectus, unus è duodecim illis magistris, vir profectioris ætatis, eruditione & moribus valdè notabilis, fratérque germanus Reverendissimi Abbatis Brunonis & Principis Monasterii Hirsfeldensis. Nec mora: Lutberti disciplinæ multi viri nobiles in Suevia filios suos honestissimis scientiarum disciplinis erudiendos commiserunt sub Hidulfo monacho, primo Scholæ Hirsaugiensis magistro, qui multos in omni scripturarum scientia nobiliter erudivit. *Lutbertus Abbas I. Scholam aperit.* Consuetudinem enim Fuldensium valdè laudabilem Hirsaugienses etiam per annos plures observârunt, ut scholæ Monachorum unus doctior cæteris in Cœnobio præficeretur: qui Fratres non solùm in Sacris Scripturis, sed etiam in secularibus literis ad perfectum erudiret.

Hidulfo in regimine magisterii scholastici Ruthardus Monachus æquè doctissimus successit, qui & ipse unus ex primis quindecim monachis extitit, quos Rabanus Abbas Fuldensis in Hirsaugiam misit. Hic Strabi quondam auditor juvenis in omni doctrina consummatus evasit, ingenio subtilis, eloquio disertus, metrô excellens & prosâ, inter Doctores Ecclesiasticos non ultimus extitit; nam ut Megen-

(h). l. c. in vit. Wittikindi pag. 625.
(i) Vid. Trithemii Annal. Hirsaug. edit. San-Gall.

Megenfridus Monachus Fuldensis refert in Chronicis, vir in omni scientia & sanctitate conspicuus fuit, ac tantæ apud Principes & Magnates illo in tempore æstimationis, ut Imperator eum ad Episcopatum Halberstatensis Ecclesiæ post mortem Haymonis omnino voluerit promovere. Cui Ruthardus tale fertur dedisse responsum: *Dato Pontificatum alteri, qui sit dignus, ego quietem monasticam, & studium scripturarum cunctis mundi honoribus, atque divitiis longè præponere non dubito.* Eodem Megenfrido teste, tantæ fuit eruditionis iste Ruthardus, quòd non solùm monachi de diversis cœnobiis ad audiendum eum mittebantur in Hirsaugiam, verùm & seculares quàm plurimi ejus se magisterio subdiderunt. Nullibi enim studia literarum in illo tempore magis quàm in Cœnobiis Monachorum per totam Italiam, Germaniam, & Galliam floruerunt.

Ad quam magnus concursus.

Mortuo Ruthardo, Gerungi Abbatis imperio Richbodo Scholasticus ordinatus fuit, vir omnium doctissimus, qui non minùs exemplo sanctitatis, quàm doctrinâ eruditionis commissos sibi Monachos juniores instituit. Huic Harderadus in schola monastica successit, natione Francus Orientalis, vir doctus & bonus, qui vix biennio docendi magisterio præfuit, quoniam post resignationem Regenbodonis in Abbatem hujus monasterii assumptus fuit. In Scripturis tam divinis quàm humanis fuit studiosus atque doctissimus, omnium judicio dignus, & idoneus, qui post mortem præceptoris sui Richbodonis scholæ præficeretur monasticæ, fieretque cæterorum magister monachorum. Qui mox ut Abbas ordinatus fuit, ne præceptor deesset necessarius in Monasterio discipulis, de consilio fratrum scholæ magistrum præfecit Luthelmum doctissimum in omni scientia monachum, patriâ Suevum, humilibus quidem natalibus ortum, sed eruditione scripturarum cunctis tunc Fratribus meritò venerandum. Magnam eruditionis suæ laudem obtinuit, & multorum institutor monachorum fuit, è quibus haud paucos fieri Episcopos contigit. Adelbero autem ejus etiam discipulus, in omni varietate scripturarum doctissimus, postulante Abbate, & Conventu ad Moguntiam mittitur, & in monasterio S. Albani Scholasticus ordinatur; ubi monachos in omni scientia gloriosè instituens, magnam eruditionis suæ laudem & famam obtinuit: qui non multos post annos, jussione Herigeri Moguntini Archiepiscopi, Abbas Monasterii S. Ferrucii factus est.

Aliis Scholis Lectores suppeditat.

Postquàm verò Luthelmus uno & triginta annis Magister Scholarum extitisset, & monachos in omni genere doctrinarum magnificè semper erudivisset, docendi simul ac vivendi finem fecit. Quo mortuo, Herbordus Monachus in magisterio scholarum ei substituitur, homo & ipse doctus, tam in literis secularibus, quàm in divinis Scripturis, metrô exercitatus & prosâ, qui præfuit annis XVI. de quo Megenfridus scribit, quòd nemo illum unquam viderit, irâ commotum, vel animô turbatum, sed mente semper tranquillâ & vultu serenô; ut Angelus Dei sine reprehensione laudabiliter in omnibus conversatus est. In lectione divinarum Scripturarum semper fuit studiosissimus, nec ullo unquam tempore otiosus. Semper enim aut scripsit, aut legit, vel sanctis Orationibus fuit intentus. Nil illi fuit gratius, quàm divinos revolvere libros, & mentem dapibus saturare supernis.

Huic in præfecturâ scholastici muneris immediatè successit Diethardus Monachus non infimè doctus, qui magisterio scholarum suscepto magnum eruditionis fructum protulit, & Monachos in omni scientia doctissimos plures erudivit. Præfuit autem scholis monachorum annis quatuordecim: & non solùm Hirsaugienses, sed etiam ex aliis Monasteriis ad se destinatos Monachos in omni genere doctrinarum copiosè instituit.

Cui an. DCCCLII. in regimine scholarum successit Meginradus Monachus in omni varietate scripturarum doctissimus, & præfuit scholis Monachorum annos tredecim, qui multos suo labore discipulos laudabiliter instituit, sicut & ipse à suis præceptoribus gloriosè priùs institutus fuit. Plures etiam propter excellentiam doctrinæ, omnimodámque scientiam scripturarum celeberrimi nominis habiti sunt; de diversis quoque Cœnobiis Monachi mittebantur ad Hirsaugiam; alii ut sanctis instituerentur moribus, alii verò, ut divinarum humanarúmque scientiam ab optimis Magistris haurirent scripturarum. Nam quod Gymnasia publica hodie sunt omnibus,

Meginradus magnæ celebritatis Scholasticus.

hoc eo tempore Monasteria certa fuêre claustralibus, quando monachi ad discendum idonei ad præcipua mittebantur cœnobia, pro scientia scripturarum omnimoda pleniùs consequenda. In omnibus enim monasteriis Ordinis nostri antiquis per totam Germaniam, & reliquas nationes Scholastici habebantur Monachorum ex Monachis doctissimi, quorum informatione Fratres juniores ingenio valentes, in omni doctrina erudirentur scripturarum. Et quamvis in singulis Cœnobiis haberentur Scholastici, moribus, & scientiâ potiores, quorum institutione juniores ad optima quæque proficerent, in certis tamen monasteriis insignibus, ubi & numerus monachorum extitit copiosior, & rerum temporalium abundantia major, generalia tenebantur Monachorum Gymnasia, ad quæ Monachos mittebant Abbates, quos altioribus voluissent erudiri doctrinis. Et quicunque ex his famam majoris acquisivisset eruditionis, plures etiam habuerat discipulos. Quemadmodùm Meginradi nostri tanta fuit eruditionis fama, ut non magnâ tantùm frequentiâ discipuli ad ejus scholam confluxerint, sed vel ipsi celeberrimi aliarum scholarum magistri Hirsaugiam venerint, quò ejus fruerentur alloquio. Quos inter Windekindus Corbeiensis Scholæ Præfectus & Historiographus perquàm celebris in eo libello, quem composuit de studiis veterum Monachorum, fatetur se famâ & eruditione Meginradi Monachi atque Scholastici S. Aurelii excitatum venisse in Hirsaugiam, & cum eo diebus habitâsse aliquantis, multósque ibidem reperisse monachos vitæ merito venerabiles, & in omni varietate scripturarum doctissimos. Meginradùm verò his commemorat laudibus, dicens: *Monachorum ille doctissimus præceptor, veluti Hieronymus alter divinarum interpres scripturarum profundissimus suâ nos eruditione vertit in stuporem: ut verè cœlestis sapientiæ dici queat armarium, quippe quem nihil lateat doctrinarum.*

Post mortem Meginradi, quam obiit an. DCCCCLXV. Reginhardus Monachus Magister Scholarum constitutus est, docendi munere functus annis duodecim. Vir quidem satis doctus, quamvis ad mensuram Meginradi non pervenerit, nec eam docendi gratiam & alacritatem per omnia fuerit assecutus. Fuerunt tamen ex institutione Meginradi Scholastici quàm plures docti monachi in præsenti cœnobio, è quibus unus nomine Egwardus, vir doctus, & Prædicator egregius, nec minùs vitæ merito, quàm eruditione scripturarum illustris, jubente Ottone Imperatore Magno Episcopus Slefwicensis in finibus Saxoniæ factus est, qui sanctitatis suæ manifestum omnibus præbuit signum. Nam hominem in mari submersum suis precibus coram multitudine hominum ad vitam revocavit. Unde in stuporem conversi Slefwicenses nomen illi dederunt *Viri Dei*, appellantes eum *Gottmannum* causâ reverentiæ & honoris, utpote quem tantô miraculô Dei cognoverunt esse amicum.

Egwardus Scholasticus vitæ sanctimoniâ conspicuus.

Cùm verò Reginhardus post duodecim annos vitam cum morte commutâsset, Theobaldus Monachus jubente Sigero Abbate docendi provinciam subivit. Vir certè tam in divinis Scripturis, quàm in secularibus literis egregiè doctus, qui monachos juvenes suo magisterio commissos non solùm literis, sed etiam sanctis moribus erudivit, de cujus schola multi fratres in viros præstantissimos cum tempore evaserunt. Cùm verò Comes de Calba facibus avaritiæ accensus monachos Hirsaugienses è monasterio in exilium exegisset, Theobaldus venit cum uno fratre ad monasterium Fuldense, ubi cum charitate susceptus, usque ad mortem in omni plenitudine conversationis Monasticæ cum socio permansit. Quo tempore verò Scholæ Hirsaugiensi adhuc præfuit, Arnoldus & ipse monachus Hirsaugiensis cùm esset in omni genere scripturarum doctissimus, postulante Reverendissimo Episcopo Herbipolensium Hugone magister Scholarum ad monasterium S. Burchardi propè Wirzeburg à Lupoldo Abbate missus est: quod idem Hugo, Præsul dignissimus eodem anno in utroque statu magnificè reformaverat: ubi docendo & scribendo magnam eruditionis suæ gloriam acquisivit.

Actum fuisset de Monasterio Hirsaugiensi, nisi post sexaginta quinque annos desolationis operâ S. Leonis IX. Pontif. Max. avunculi Adelberti Comitis Calbensis, hæredis Fundatoris anno 1071. Ordini Benedictino restitutum fuisset. Tum S. Fridericus primùm, & hoc mortuo B. Wilhelmus ex Priore Sancti Emmerami Abbates creati fuerunt. Erat hic posterior in

B. Wilhelmus Abbas doctissimus.

omni

omni genere scientiarum doctissimus, ut qui omnes artes, quas liberales appellant, penetravit. In Philosophia Disputator acutissimus extitit, in Musica singularis eruditionis fuit, utpote qui cantus in laudem Sanctorum & plures & varios composuit. In Astronomia, Mathematica, & Arithmetica, quàm peritus fuerit, ejus volumina testantur; de his facultatibus multa lucubravit, quæ Trithemius in Annal. Hirsaug. enumerat.

Hic est Wilhelmus Abbas sanctissimus Christi famulus, qui Ordinem D. P. nostri Benedicti, suo tempore penè collapsum in Germania & deformatum insolentiâ Monachorum, instaurare & reformare studuit, & plusquàm centum Monasteria tam per se, quàm suos ad pristinam regularis disciplinæ observantiam revocavit. Exceptâ reformatione & Congregatione duntaxat Cluniacensium, quæ numero Monasteriorum excellit, nulla hactenus in Ordine nostro reformatio extitit, quæ numero vel cœnobiorum vel notabilium personarum Hirsaugiensium instaurationi comparari possit. Sed neque novissima ista nostra, quam à loco sui exordii Bursfeldensem nuncupamus, Hirsaugiensium instaurationi comparari ad numerum poterit; quoniam illa plus quàm centum sub se monasteria virorum habuit: ista verò necdum octoginta comprehendit. Denique Bursfeldensis novissima reformatio etsi bona sit ac sancta, nullum tamen cœnobium uspiam novum condidit. Wilhelmus autem Hirsaugiensium ter quatérque sanctissimus Abbas octo nostri Ordinis Monachorum cœnobia in diversis provinciis, tam per se propria in persona, quàm per suos discipulos fundavit. Quibus & Monachos & Rectores eorundem contulit, quos in observantia regulari perfectos esse novit, tales nempe, quales S. P. Benedictus in sua Regula desiderat, *vitæ merito, & sapientiæ doctrinâ conspicuos.*

Scholas aperit, in quibus ipse docet.

Quia verò sine literarum studio id fieri non potuit, B. Wilhelmus è monachis suis, quorum centum & quinquaginta semper habebat, non duodecim tantùm Scriptores antiquarios ordinavit, de quibus plura suo loco dicturi sumus, sed scholas quoque aperuit, in quibus & ipse docuit, & ad omne doctrinarum genus informavit. Unde ex ejus discipulis non plurimi tantùm ad abbatiales, sed quatuor etiam ad episcopales Infulas, Salisburgensem, Constantiensem, Spirensem, Metensem assumpti fuerunt. Joannes Trithemius præter cæteros meminit ad annum MCXXXI. Conradi Monachi Hirsaugiensis, qui nomen suum ex humilitate occultans *Peregrinum* se in suis lucubrationibus nuncupat. Beati Wilhelmi quondam auditor atque discipulus, vir in omni scientia scripturarum doctissimus, & non minùs Religionis observantiâ venerandus: qui sub nomine *Peregrini* scripsit multa præclara opuscula; de quibus extant subjecta: Ad Theodoram Sanctimonialem opus insigne, quod prænotavit Speculum Virginum, Libri VIII. In Evangelium per circulum anni Volumen magnum. De Vita Spiritûs & Fructu Mortis Lib. I. Et alius quidam prænotatur Matricularius Lib. I. Didascolon Lib. I. De Musica & differentia Tonorum Lib. I. De laudibus S. Benedicti carmine heroico Lib. I. Sermones quoque varios, Homilias simul & Epistolas plures eleganter composuit, quarum mentionem facere singulatim nimis prolixum foret & tædiosum. Multis annis monachorum scholis in hoc Cœnobio præfuit, & plures discipulos insignes atque doctissimos educavit. Obiit tandem Octogenarius cum Patribus suis in majori Cœnobio ut servus Christi sepultus.

Meibomii de Schola Hirsaugiensi insigne testimonium.

Insigne testimonium, quod Henricus Meibomius, vir doctus, sed Acatholicus, de Hirsaugiensi schola tulit, audire hîc omnino juvat. „ Florebat, inquit, tum temporis Hirsaugia doctrinæ cœlestis, omnium „ disciplinarum, artiúmque liberalium studiis, ut uno eodémque tempore plures centum quinquaginta secum habuerit monachos Abbas Wilhelmus, cujus suprà meminimus. Hi omnes vacabant studiis literarum, piisque precum cantionúmque exercitiis. Oeconomicos labores procurabant conversi, sive laici, quorum non pauciores quadragenis ibi visebantur. Ex eruditioribus desumebantur, qui vel ad Episcopatus, vel Monachorum collegia gubernanda mitterentur. Recenset Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1083. quinquaginta octo Abbates diversis temporibus ex Hirsaugia ad alia monasteria amandatos. „

(k) Rer. Germ. Tom. III. in Chron. Berg. Monast. p. 298.

Idem

Aliud nec minùs præclarum Trithemii.

Idem Trithemius audiendus est, quantopere sub Gebhardo Abbate, B. Wilhelmi successore & demum Episcopo Spirensi cùm virtus tum doctrina in Hirsaugiensi Monasterio floruerint „ Erant in hoc ipso Mona„sterio temporibus Gebhardi Abba„tis & numero & merito viri præstan„tes & magni, qui Ordinem monasti„cum, sicut cœlum astra decoran„tia illustrabant. Ex his nonnulli „ante introitum Religionis magni & „nominis & amplæ dignitatis in secu„lo extiterunt. Erant hîc Mona„chi alto de sanguine nati: erant & „humili propagine rusticorum ac pau„perum sati. Summa tamen inter „eos fraternæ charitatis dilectio sem„per extitit; unus vivendi modus „omnibus fuit, non præponebatur „ingenuus ex servitio converso; nec „sanguis poterat sibi locum usurpare „honoris in medio monachorum, sed „virtus. Nam sicut regula nos do„cet Monachorum; sive servus, sive „liber, omnes in Christo unum su„mus, & sub uno Domino æqua„lem servitutis militiam bajulamus: „quia non est apud Deum persona„rum acceptio: solummodo in hac „parte apud ipsum discernimur, si „meliores ab aliis in operibus bonis, „& sanctis virtutibus, humilésque „inveniamur. Ad hujus integrita„tem Regulæ Monachi Hirsaugien„ses vixerunt omnes, tantáque in „hoc loco regularis disciplinæ obser„vantia coram Deo & hominibus flo„rebat, ut omnium sententia bono„rum hominum confirmaret, majo„rem institutionis monasticæ purita„tem in tota Germania priùs nec vi„sam uspiam fuisse, nec auditam. „Unde non immeritò nomen Hirsau„giensium monachorum in omni Eu„ropa celebre fuit, & in ore omnium „eorum fama laudabatur. *Inter quos „multi fuerunt in omni genere scien„tiarum doctissimi, & non minùs „vitæ merito, quàm eruditione scri„pturarum venerandi;* & multi qui„dem in seculo magni, & gloriosi „Ducum, Comitum, Nobiliúmque „filii seu cathedralium, aliarúmque „Canonici, vel Prælati Ecclesiarum, „ac Viri docti, sive Magnifici, odo„re sanctitatis Monachorum Hirsau„giensium excitati omnia contemnen„tes, quæ possederant, ad consor„tium pauperum Christi venerunt, & „pro Dei omnipotentis amore mona„sticæ conversationis habitum susci„pientes tantâ se in pauperum Chri„sti humilitate dejecerunt, ac si cun„ctis vitæ diebus idiotæ indoctissimi, „aut mendicorum filii extitissent. „

Heymo Prior vir admodùm doctus.

His non virtute minùs quàm doctrina summè conspicuis monachis summo cum imperio præfuit Abbas Gebhardus, qui de consilio Seniorum Heymonem venerabilem Monachum Priorem Conventûs sui Hirsaugiensis instituit, quem ad tale officium utilem esse, & idoneum fore non dubitavit. Fuit enim tam in divinis Scripturis, quàm in secularibus literis egregiè doctus, & non minùs in carmine, quàm in oratione soluta exercitatus. In moribus quoque compositus, maturus & religiosissimus extitit, qui fratres in omni puritate regularis observantiæ præcessit. Scripsit inter cætera ingenii sui opuscula vitam, conversationem, & miracula S. Abbatis Wilhelmi bino volumine, quod postea frater quidam abbreviavit. Scripsit & de Musica parvum, & non inutilem libellum: Homilias quoque ad fratres nonnullas edidit, quæ alteri cuidam Heymoni Halberstatensi Episcopo ex errore multoties adscriptæ inveniuntur. Nam ita confusè plerumque tam istius scripta, quàm illius commixta videntur, quòd nisi lectoris provida sagacitas ea noverit discernere, non facilè cui debeant attribui, phrasis differentiam haud intelligens, valeat judicare. Denique Haymo iste maximam colligendis, rescribendísque voluminibus divorum Patrum diligentiam adhibuit, & fratres ad scribendum hilariter verbo & exemplo sedulè provocavit. Unde per continuam in sollicitando scriptores diligentiam, brevi tempore non parvam, nec vilem librorum supellectilem comportavit. „ Hæc Trithemius: ex quibus Joannes Launoius de Schola agens Hirsaugiensi erroris convincitur, dum illius gloriam unà cum Reginhardo, qui fatis anno 977. concessit, extinctam fuisse scribit. *Hæc est*, sunt ipsius verba, *series magistrorum Scholæ Hirsaugiensis, quæ in publicam variarum diœceseon utilitatem diu multúmque duravit.* Fallitur Launoius, nam post Reginhardum Scholas Hirsaugienses Theobaldus præclarè rexit, quousque ipse unà cum cæteris sodalibus à Calbensi Comite, bonis monasterii inhiante solum vertere coactus fuit. Post monasterii restitutionem B. Wilhelmus

Launoius corrigitur.

nihil

nihil potius habuit, quàm ut monachos impelleret, quò totâ corporis animíque contentione ad virtutis doctrinæque studia incumberent. Nec centum & sexaginta aliquot annis cessatum fuit. Tum verò non negamus, & disciplinæ monasticæ & rei literariæ studium apud Hirsaugienses remitti cœpisse: maximè sub Volpoldo Abbate, qui anno 1245. electus vivendi modum, quem reperit in monasterio, tenuit, & monachos in torpore mentis nimiùm aberrantes à puritate Regulæ, minimè revocavit. Parùm eruditus fuit, quia sicut in monachis fervor sanctæ conversationis illo in tempore omnino tepuerat, ita illis nullum divinarum scripturarum studium sapiebat. *Unde* (conqueritur Trithemius Annalium Hirsaugiensium conditor) *propter nimiam monachorum illius temporis ignaviam, nihil, aut parum literis invenitur commendatum, quod nobis ad perfectionem Historiæ nostræ queat conducere, sed compellimur necessariò Hirsaugianum opus, gestis alienis, per seriem complurium annorum, donec reformatio veniat, ornare...*

Scholæ Hirsaugiensis decrementa.

§. VII.

FLORIACENSE MONASTERIUM

Hanc scholam frequentandi fit Clericis licentia.

AD Ligerim suprà Aurelianos non Divi tantùm Patris Benedicti nomine ac sacris exuviis, sed virtutis etiam ac doctrinæ laude conspicuum fuit. Ludum literarium aperuit S. Mommolus Abbas, eo sapienti consilio ac ratione, ut ad optimos instituendæ juventutis magistros Galliæ pubes conflueret, & à teneris utriusque eruditionis cùm sacræ tum profanæ latices unà cum morum ac pietatis præceptis imbiberet. Testem hujus rei habemus Theodulphum Aurelianensem Episcopum, qui sub annum 818. in epistola ad Clerum Aurelianensem concessit suæ Diœceseos Presbyteris, ut nepotes affinésque suos educandos instituendósque tradant Collegio S. Crucis, quæ matrix erat Ecclesiæ, & sedes episcopalis, vel monasterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi. *Siquis*, inquit, *ex Presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad scholam mittere, in Ecclesia S. Crucis, aut in monasterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi, aut in cæteris de his cœnobiis, quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus.* Presbyterorum verò nepotes (l) ac consanguinei, quos hìc memorat Theodulfus, erant adolescentes in Clerum cooptati, ac certis addicti ecclesiis, alii urbicanis, alii vicanis: utrisque licentiam concedit adeundi, quas ex his vellent scholas. Neque enim licebat Clericis ab Ecclesia, cui semel incardinati erant, recedere inconsulto Episcopo. Has ergo scholas, uti publicas, agnoscit Theodulfus, aliàs frustra concederet licentiam ad eas adeundi, nisi adventitii in illas admitterentur. Sic Episcopi, sic Collegia Canonicorum subditis suis facultatem indulgent adeundi studium Parisiense. Sic Theodulfus junioribus Clericis permittebat aditum Scholæ Floriacensis, uti & aliorum suæ Diœceseos Cœnobiorum: in quibus idem mos obtinebat, atque in Sangallensi, ubi duplices erant scholæ, *interiores*, seu claustrales, *exteriores*, seu canonicæ, pro secularibus, quorum consuetudo junioribus monachis interdicta erat.

De Schola Floriacensi memorant etiam veteres ejusdem cœnobii consuetudines his verbis: *Conventus autem lavatum manus vadit, & post in chorum, donec schola veniat, considebit.* Et infra, ubi de processionibus: *Istos* (Diaconum & Subdiaconum) *subsequatur schola cum magistris.*

Quantoperè autem hæc schola Seculo IX. sub Adalberto, Adrevaldo, Adelerio, Seculo X. sub Abbone, Aimoino, Gerberto, Constantino, aliísque doctissimis Scholasticis floruerit, docet Joannes de Bosco (m) Cœlestinus Lugdunensis cœnobii in sua Bibliotheca Floriacensi: ait enim *in ea plus quinque millibus scholares recensitos, qui Didascalis suis muneris honorarii gratiâ pro Candelis Edictisve* (le Lendit) *in Parisiensi Academia nostrâ ætate Classium Moderatoribus exhiberi consuetis, bina manuscripta, eò quòd necdum typographica ars emerserat, offerebant volumina: quorum numerositas locupletissimam conflarat Bibliothecam Floriacensem, quam annis 1561. & 62. diritas Calvinitica inæstimabili literariæ rei jacturâ diripuit, dissi-*

Ingens studiosorum numerus.

(l) Mabill. Præfat. I. in Sec. IV. O. S. B. n. 187.
(m) apud Bulæ. in Hist. Univ. Paris. Tom. I. p. 312.

dissipavit, laceravit. Hæc Joannes scribebat circa an. 1605. Idem Raynaudus testatur, verbis nonnihil immutatis: *Scholæ in monasterio Floriacensi fuere celeberrimæ, ita ut adolescentum & studiosorum ultra quinque millia numeraret, à quorum singulis pro munere scholastico dabatur Monacho præceptori duplex volumen manuscriptum, haudquaquam exile minerval certè, typographia tunc nondum per orbem propagata.*

Extant adhuc hodie vestigia quædam Scholarum Floriacensium Exteriorum, & diversorum conclavium, atque cubiculorum, in quibus excipiebantur Externi Convictores: nam ibi, ut & in aliis quoque famosioribus Cœnobiis duplices scholæ exercebantur, Interiores, & Exteriores. In Interioribus soli Monachi; in Exterioribus omnes passim instituebantur. Ad has missus *Abbo* à parentibus, ut scribit Aimoinus, Monachus Floriacensis in ejus vita c. 1. ubi de origine & vita illius agens, *Venerabilis igitur Abbo*, inquit, *Aurelianensi ortus est in pago* (Boscus ad marginem scribit eum fuisse Civem Aurelianensem) *cujus patris vocabulum Lætus, matris Ermengardis extitit. Quos quidem non vana tumens nobilitate superbus alebat sanguis, sed tamen avis atavisque derivata eos honestabat libertas. Quodque omnibus superextat causis, timor Domini moribus adornabat honestis. Talibus ergo Abbo ortus parentibus in Floriacensi monasterio Scholæ Clericorum Ecclesiæ S. Petri obsequentium traditur literis imbuendus. Divinâ pro certo, ut credimus, id præordinante providentia, ut inde primordia sumeret literarum, ubi postmodùm plenissimè fluenta doctrinæ mentibus erat propinaturus sapientiam sitientium, redderétque illis, seu eorum posteris duplicatum suscepti fœnoris fructum, à quibus simplicia tantùm acceperat rudimenta elementorum. Erant in eodem cœnobio duo præcellentes viri, quos carnis affinitas Matri ejus propinquos effecerat, unus dicebatur Gumboldus, qui relictis hujus seculi nugis ob Dei timorem habitum monastici susceperat ordinis: alter vocatus est Christianus, qui sub clericali veste Christo studebat deservire.* Hinc patet in illo Cœnobio etiam alios, quàm Monachos habitare solitos ad disciplinas hauriendas.

Eorum facilè præcipuus Abbo.

Narrat deinde, quomodo virorum illorum admonitione Abbo Benedictinum habitum à Wlfado tunc Abbate sumpserit cap. 2. *Traditus itaque Scholis nulli sodalium videbatur gravis. Inerat ei columbina simplicitas, serpentinæ copulata astutiæ, ut & per mansuetudinem leniret benevolos, & per providæ mentis acumen devitaret subdolos. Jam verò literariæ artis profunda tantâ adhuc puerulus rimabatur instantia, ut à Didascalis semel audita firmiter intra cordis conderet arcana.* Hæc Abbonis initia.

Fit Magister Scholarum.

Refert idem Author c. 3. eum ibidem factum fuisse postea Magistrum Scholarum: *Cùm verò jam ad tantæ profecisset fastigium scientiæ, ut aliis quoque percepti talenti valeret donativum erogare, imbuendis præficitur Scholasticis. Quos ille per aliquot annorum curricula lectione simul & cantilena cum tantâ erudivit curâ, ut palam se gaudere monstraret, quòd pecuniæ sibi creditæ lucra augmentare valeret.* De insigni illius eruditione ac doctrina jam Capite præcedenti Ademarum Engolismensem verba facientem audivimus. Inter cæteros verò sub ejus disciplina multùm doctrina & eruditione profecit *Aimoinus*, celebris ille Historicus, qui, quam *Francorum Historiam* Abbonis jussu conscripsit, eidem hisce verbis inscripsit: *Domino venerabili & in Christi dilectione fundato Abboni Abbati, totius gregis illi à Deo commissi minimus Aimoinus, perpetuæ servitutis munus. Præceptis Beatitudinis tuæ parui, Beatissime Pater, quibus præceperas, ut ingeniolum exercendo meum, quod tribuente Christo per tuæ sollicitudinis, tuorúmque discipulorum laborem ad meliora profecisse arbitraris, res gestas Francorum, sive Regum, quæ & sub diversos sparsæ libros, & inculto sermone erant descriptæ, in unius redigerem corpus opusculi, ac ad emendatiorem Latinitatis revocarem formam.*

Ejus discipuli: Aimoinus,

Gauslinus.

Alius nec minùs celebris *Abbonis* discipulus fuit *Gauslinus* (n) LV. Archiepiscopus Bituricensis, Hugonis Capeti Galliarum Regis nothus, qui sub ejus magisterio in schola Floriacensi multùm profecit in literis, maximè verò in virtutum omnium studiis. Quapropter primùm quidem Abbas Floriaci ordinatus est, Rege Roberto fratre cupiente; postea autem

(n) Gall. Christ. Tom. II. in Eccl. Bituric. Archiep. pag. 40.

tem ad Cathedram Bituricensem provectus. Extat hujus Archiepiscopi epistola ad Robertum Regem numero 96. apud Fulbertum Carnotensem, de causis pluviæ sanguinis, quâ respondet quæstioni sibi à Rege propositæ: Nimirum ut narratur in veteris historiæ fragmento apud Pithœum, in regione Aquitaniæ secus maritima tribus diebus ante solennitatem S. Johannis Baptistæ, pluit sanguis, qui cadens super carnem hominis, aut super vestimentum, aut super lapidem, non poterat lavari, hoc est, lotione auferri; at si cadebat super lignum, facilè lavabatur. Hæc ad Robertum Regem scripserat *Wilhelmus* Comes, qui de hoc portento Gauslinum consuluit, utrùm unquam accidisset quid simile, quídve id portendat, ac significet? Epistola Regis est 39. inter Fulberti Carnotensis Episcopi epistolas tomo IV. Collectionis Histor. Franc. Quercetani. Respondit Gauslinus, sanguineam pluviam portendere bellum, maximè civile, adducítque testimonium Valerii Rufi libro memorabilium, ubi docet, similia prodigia Caio Volumnio, & Servilio Sulpitio Consulibus, præcessisse belli civilis initia, quo Romana Respublica tamdiu laboravit. In Sicilia scuta sanguinem sudâsse; Metensibus cruentas spicas in corbem cecidisse; oppido Cerites aquas sanguine mixtas fluxisse. Postea multa recenset ex Eusebii historia, & aliis; maximè signa, quæ Justiniano Imperatore præcurrerunt illam pestem inguinariã, qua homines in triduo extinguebantur. Reliqua epistolæ hujus, quæ plena eruditionis cùm sacræ tum profanæ est, quam Gauslinus in Schola Floriacensi, Abbone Magistro, hausit, prætermittimus.

Pluvia sanguinea quid portendat?

Scholæ Floriacensis celebritas.

Tanta autem erat hujusce scholæ fama, ut ex ea evocarentur Magistri, qui alibi professuri essent: narrat enim idem author c. 4. missos ab Anglis Legatos ad Floriacense Monasterium petiisse aliquem mitti è Magistris in Angliam ad docendum, missum autem fuisse ab Oioboldo tum Abbate circa an. 990. Abbonem; illum verò per biennium docuisse in Ramesiensi cœnobio per Oswaldum Archiepiscopum, olim quoque Floriacensem monachum fundato, cui tum præerat Abbas Germanus ex eodem Floriaco assumptus. Porrò Abbonem in Anglia moratum per duos annos, & Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis familiaritate & Oswaldi Eboracensis suavi consortio fruitum, ab Abbate suo revocatum fuisse in Galliam; Oioboldo verò paulò pòst è vivis sublato Abbatem electum Hugonis Regis temporibus, qui huic electioni consensum præbere non distulit.

Ad eandem Scholam undique mittebantur imbuendi, præsertim Monachi; ex Anglia verò & Normannia plurimi, ut legere est apud Balæum & Pitseum, Scriptores Anglos. In eâdem etiam docuisse fertur Gerbertus ille Aquitanus, Aureliacensis Cœnobii Monachus, ex Hispania reversus, postea Sylvester II. Rom. Pontifex; unde Remos postea vocatus Robertum filium Hugonis Capeti, & Ottonem filium Ottonis Imperatoris discipulos habuit; ut de Episcopis & Archiepiscopis hôc locô nihil dicam. Solum Bernwardum tacitus præterire non possum. Erat is nobilissimæ prosapiæ juvenis in Germania natus. Spretis rebus caducis in Monasterio Hirsaugiensi solenni ritû se Deo devovit. Et licèt domi non deessent in celeberrima id temporis schola, qui liberalibus disciplinis ipsum informarent, propter Gerberti tamen Scholastici celebritatem Floriacum ex Germania in Galliam missus est; ubi in ejusdem scholâ omnium doctrinarum studiis ita insigniter excultus fuit, ut postea in Episcopum Herbipolensem assumi meruerit.

Ejus celebriores Professores.

Inter Comprofessores habuit Gerbertus Constantinum, qui deinde Scholæ Rector, seu Præfectus fuit. Extátque ad eum Epistola inter Gerbertinas octogesima septima sub hâc egigraphe: *Ad Constantinum Scholasticum Floriacensem.* Invitat eum ad se venire, & ut afferat secum Ciceronis libros: *Comitentur iter tuum Tulliana Opuscula, & de Republica in Verrem: & quæ pro defensione multorum plurima Romanæ Eloquentiæ parens conscripsit.* In epistola 61. eum vocat *Dulce solamen laborum suorum*; cujus hortatû in explicandis Abaci rationibus operam collocârat; licèt jam per complura lustra ab hoc studio animum sejunxisset. *Vis amicitiæ pene impossibilia redigit ad possibilia. Nam quomodo rationes numerorum Abaci explicari contenderemus, nisi te adhortante ô mi dulce solamen laborum Constantine! Itaque cum aliquot lustra*

jam transierint, ex quo nec librum, nec exercitium harum rerum habuerimus, quædam repetita memoria eisdem verbis proferimus, quædam eisdem sententiis. Nec putet Philosophus sine literis hæc alicui Arti, vel sibi esse contraria. Subinde verò Constantinus ex monacho & Scholastico Floriacensi factus est Abbas S. Maximini Aurelianensis, quæ Abbatia sita est in agro suburbano Miciaco, *au bourg de Micy* (o) ad primum ab urbe lapidem, unde eum Gerbertus vocat *Miciacensem* Abbatem Epist. 33. addititiarum à Sirmondo. Fuit autem propter literarum & bonarum artium commercium Roberto Regi acceptissimus, à quo privilegium obtinuit an. 1020. piscaturæ in Ligeri.

Audiendus etiam Malmesburiensis de Gerberto & Constantino Floriacensis Scholæ Magistris. *Gerbertus habebat comphilosophos & studiorum socios, Constantinum Abbatem Monasterii S. Maximini, quod est juxta Aurelianos, ad quem direxit regulas de Abaco; Ethelbaldum Episcopum, ut dicunt, Witenburgensem, qui & ipse dedit monumenta in Epistola, quam fecit ad Gerbertum de Quæstione Diametri super Macrobium & in nonnullis aliis.*

Post hæc tempora quod ad Floriacensis Scholæ celebritatem pertineat, nihil in literarum monumentis me legere memini. *Quantum* nempe, ut Marci Tullii verbis utar, *detraxit ex studio, tantum amisit ex gloria.* Pro coronide affero verba *Papyrii Massoni,* auctoris quidem recentioris ævi, attamen gravis, & qui res multas in pauca redigit: *De Floriacensi Monasterio,* inquit, *sæpè locuti sumus in Diœcesi Aurelianensi ad Ligerim sito: hodie Benedicti nomen habet; fuit olim omnium bonarum artium sedes certúmque domicilium.*

§. VIII.

MONASTERIUM BECCENSE.

B.Herluinus Fundator & Abbas Becci.

Beccensi Monasterio nullum toto seculo undecimo, quo conditum est, illustrius fuit (p), saltem in Neustria, cùm ob monasticæ disciplinæ observantiam, tum ob cultum literarum. Huic originem dedit Beatus Herluinus, primæ inter Neustrasios nobilitatis, qui in Gisleberti Brionensis Comitis domo educatus, armis potiùs tractandis assuefactus est, quàm discendis literis, quarum penitus usque ad conversionem expers fuit. Posteaquam enim mundo nuntium remittens monasterium ædificare cœpit; tum verò prima literarum elementa addiscere cœpit, cùm annorum pene esset quadraginta, Deique opitulante gratia eò usque processit, ut etiam ipsis literatis in exponendis & intelligendis sacris Scripturis admirationi esset. Sub B.Herluino primo Abbate monasticum habitum induit Lanfrancus, natione Italus, qui ex Italia cum multo nobilium scholarium comitatu in Normanniam veniens apud Abrincatas aliquamdiu literas docuerat. Tribus post annis scholas aperuit, ad quas confestim Clerici, nobilium filii, imò & nominatissimi scholarum magistri confluxêre. Hinc laici potentes, & nobiles viri multa eidem monasterio contulêre; factáque est brevì omnium celeberrima Beccensis Academia. Auctus fuit scholarium numerus, postquàm Lanfrancus Berengarium, Turonensis Scholæ Magistrum publicâ in disputatione ignorantiæ in Dialectica convicit: ii enim, deserto Berengario, Beccum se contulêre. *Excellens siquidem fama,* inquit Eadmerus in vita S.Anselmi, *nobilissimos quosque Clericorum ad eum de cunctis mundi partibus agebat.* Ordericus Vitalis Historiæ Ecclesiasticæ Lib. IV. Lanfrancum, ejúsque scholam his celebrat encomiis. *Coactu obedientiæ de claustrali quiete* (nempe de cœnobio Beccensi in Normannia, quód ob paupertatem loci Lanfrancus elegerat) *protractus magister processit, quò docente philosophicarum ac divinarum Literarum Bibliotheca effulsit. In utroque nodos quæstionum solvere potentissimus erat. Hoc magistro primitus Nortmanni literatoriam artem perscrutati sunt, & de schola Beccensi eloquentes in divinis & secularibus sophistæ processerunt.* Nam anteà sub tempore (q) sex Ducum Neustriæ vix ullus Normannorum liberalibus studiis adhæsit: nec Doctor inveniebatur, donec provisor omnium Deus Normannicis oris Lanfrancum appulit. Fama peritiæ illius in tota ubertim innotuit Europa: unde ad magisterium ejus multi convenerunt de Francia, de Vasconia, de Britannia,

Sub eo scholam aperit B. Lanfrancus.

(o) Vid. Bulæ. in Hist. Univ. Paris. tom. 1. pag. 569.
(p) Vid. Annal. tom. 4. pag. 439. & seq. ibid. pag. 476.
(q) Ant. Pag. tom. IV. pag. 201. ad an. 1055. n. VII.

nia, nec non Flandria. Nullus tamen Lanfranci celebrior discipulus, atque D. Anselmus, qui ejus famâ & eruditione adductus in Beccense Monasterium accessit, ubi editis votis religiosis post Lanfrancum literas docuit. Quæ omnia ex gravissimorum Authorum testimoniis, quæ Joannes Launoius congessit, uberiùs confirmare licet. Sic verò laudes Beccensis Scholæ auspicatur.

Est omnium celeberrima.

Scholam ferè omnium, quas hactenus descripsi, celeberrimam aggredior. Lanfrancus in ea regenda viginti per annos tantum operum labore & studio gessit, ut si quis magnitudinem scholæ cum annis conferat, ætatem ultra putet. Ita enim longè latéque per orbem Christianum famam circumtulit, ut qui res scholæ illius legunt, non unius Doctoris, & scholæ, sed plurium Doctorum vel scholarum facta discant. Infinitus essem, si vellem ire per omnia elogia, quibus comendatur. Delectum habere non possum, quia egregia sunt singula, sed pauca de multis perstringam.

B. Lanfranci vitæ synopsis.

MILO *Crispinus* Westmonasteriensis Abbas, in Vita Lanfranci, Capite I. *Fuit quidam vir magnus Italiâ oriundus, quem Latinitas in antiquum scientiæ statum ab eo restituta tota supremum debito cum amore & honore agnoscit magistrum, nomine Lanfrancus. Ipsa quoque in liberalibus studiis magistra Gentium Græcia discipulos illius audiebat & mirabatur. Hic Papia civitate oriundus fuit. Parentes illius ejusdem urbis cives magni & honorabiles habebantur inter suos concives. Nam, ut fertur, pater ejus de ordine illorum, qui jura & leges civitatis asservabant, fuit. Lanfrancus humilitatem animi, sermonisque gravitatem in Abbate* (Herluino) *plurimùm veneratus & amans, Monachus ibi* (Becci)*efficitur.* Quod anno MXLII. contigit. *Deinde Cap. II.* „ At Doctor ille maximus „ in claustro omnem operam impen„ debat quieti & silentio, cordis sui „ novalia verbi sacri excolens assidua „ lectione, irrigans ea dulci, quam „ sæpè obtinebat, lacrymarum com„ punctione. Nec oblitus, quod „ Deo in nocturna captione promi„ serat, postquàm factus est mona„ chus, in discendis Officiis diurnis „ & nocturnis curam maximam im„ pendere voluit, ut sciret Deo lau„ dis sacrificium persolvere, sicut no„ verat. Sic per tres annos vixit so„ litarius, gaudens quod nesciebatur „ præter paucos, quibus aliquando „ loquebatur, omnibus ignotus. Ru„ mor ut hoc factum prodidit, lon„ gè latéque protulit, & fama viri „ præclarissima Beccum & Abbatem „ Herluinum brevì per orbem terra„ rum extulit. Clerici accurrunt, „ Ducum filii, nominatissimi schola„ rum magistri Latinitatis, laici po„ tentes & nobiles viri multi pro „ ipsius amore multa eidem Ecclesiæ „ contulerunt. *Tum Cap. IV.* Lan„ francus quoque licentiâ Abbatis sui „ iterùm scholam tenuit, & ea, quæ „ à Scholasticis accipiebat, Abbati „ conferebat, Abbas operariis dabat. „ *Deinde Cap. VII.* De radicibus ma„ gnæ illius arboris, quæ in horto „ suo remanserant, ut per somnium „ suum viderat, vidit posteà prædi„ candus vir Herluinus pullulantes „ quasdam virgulas in arbores ma„ gnas excrevisse, multos videlicet „ ad magna bonorum operum incre„ menta per illius institutionem ac„ cessisse. Arbor frugibus opima fuit „ venerabilis Anselmus Ecclesiæ Au„ gustensis Clericus, qui Lanfran„ cum ad Monachatum subsecutus, „ post eum Prior, post Abbatem Her„ luinum Abbas Becci, deinde Archi„ episcopus Cantuariensis post eun„ dem Lanfrancum fuit. De quo „ cuncta majora fuerunt, quàm no„ stra oratione referri queant. Ar„ bores fructuum bonorum jucundi„ tate delectabiles fuerunt, Abbas „ Westmonasteriensis Gilbertus Cri„ spinus, Abbas Carmeliensis Wil„ lelmus, Henricus Ecclesiæ Can„ tuariensis Decanus, Hernostus Rof„ fensis Ecclesiæ Episcopus, & qui „ ei ad idem officium successit ibi„ dem, vir morum sanctitate admo„ dùm reverendus Gundulfus. Hi „ juvante Dei gratiâ in Beccensi Ec„ clesia à magistro Lanfranco edocti, „ & à sancto Patre Herluino in sancta „ Religione instructi in Ecclesiis aliis „ posteà honorabiles Patres sunt in„ stituti. *Tum demùm Cap. XI.* Se„ quenti anno cum præfato Archi„ episcopo (*Eboracensi*) Romam ivit, „ & honorificè à Sede Apostolica sus„ ceptus est; siquidem venienti Papa „ assurexisse dicitur, tum pro sua „ magna religione, & eminenti sci„ entia, tum quia dum esset in Nor„ mannia, venientes Romanæ Ec„ clesiæ ministros honorificè suscipie„ bat, & quosdam Papæ consangui-

Ejus illustres discipuli.

„ neos studiosè docuerat. Fertur „ etiam Papa (Alexander II.) dixisse: „ Non ideò assurrexi ei, quia Archi- „ episcopus Cantuariæ est, sed quia „ Becci ad ejus scholam fui, & ad „ pedes ejus cum aliis auditor con- „ sedi. Itaque duo pallia illi dedit, „ unum, quod de Altari Romano „ more accepit: alterum verò in in- „ dicium videlicet sui amoris, cum „ quo Missam celebrare solebat, Ale- „ xander Papa ei suâ manu por- „ rexit. „

Ubi Alexander II. B. Lanfranco operam dederit?

Antonius Gattus Jureconsultus & Antecessor in Ticinensi Academia historiam celeberrimi hujus Athenæi literis mandavit. In hac meminit honoris Lanfranco ab Alexandro Pontifice exhibiti (r) his verbis: „ Papiæ „ celebrem discipulum habuit Anselmum de Badagio Mediolanensem, „ qui posteà ad Pontificatum evectus „ sub nomine Alexandri II. quum „ Lanfrancus jam consecratus Archi- „ episcopus Cantuariensis Romam „ profectus esset propter litem cum „ Thoma Archiepiscopo Eboracensi, „ is è throno assurrexit, & ipsum, ut „ legitur in Vitis XXIII. Abbatum „ S. Albani excepit his verbis: *Assurgo tibi tanquam Magistro, & deosculor tanquam Pædagogum, & non tanquam Archipræsulem.* Hæc vir doctus. Sed standum est authoritate Milonis Crispini, Autoris coævi, qui in vita Lanfranci non Ticini sed Becci Alexandrum eidem operam dedisse disertim testatur.

S. Anselmus ex discipulo B. Lanfranci fit Monachus.

Beccense Chronicon ad annum MLX. hæc habet: „ Audiens igitur „(Anselmus) famam magistri Lanfran- „ci jam Monachi Beccensis, & scholas „ibidem tenentis & regentis omnium „penè Doctorum nomina præcellere, „spreta pro Dei nomine patris & matris „multimodâ hæreditate, cum aliquan- „tis familiarium Clericis ad eum venit. „In cujus scholis aliquamdiu diligen- „ter manens, & sibi & aliis multùm „proficiens, tandem Lanfranci incita- „mento, & Mauritii Rotomagensis „Archiepiscopi consilio, divinâ provi- „dente clementiâ in Beccensi Ecclesia „habitum monachalem tota devotio- „ne hoc anno suscepit, anno ætatis „suæ XXVII.

Guitmundus Aversanus Antistes in Lib. 1. de Sacramento Altaris. „ Sed „ & tunc, *inquit*, temporis liberales „ artes intra Gallias penè obsoleverant, novis saltem verborum interpretationibus, quibus etiam nunc „ plurimùm gaudet, (*Berengarius*) „ singularis scientiæ laudem, & cu- „ jusdam excellentiæ gloriam venari „ qualitercunque poterat, affectabat. „ *Et quibusdam interpositis.* Sed postquàm à Domno Lanfranco in Dia- „ lectica de re satis parva turpiter est „ confusus, cúmque per ipsum Dom- „ num Lanfrancum, virum æquè „ doctissimum liberales artes Deus „ recalescere atque optimè revivi- „ scere fecisset, desertum se iste à „ discipulis dolens, ad eructanda im- „ pudenter divinarum Scripturarum „ sacramenta, ubi ille adhuc adole- „ scens, & aliis eatenus detentus stu- „ diis adeò intendebat, sese conver- „ tit. *Et post alia*: Magister meus „ vir eximius sine dubitatione cre- „ dendus Domnus Lanfrancus. „ Hic igitur Beccensem scholam non modò instituit, sed & liberalium artium, quæ per Gallias ferè obsoleverant, divinarúmque Scripturarum studia summa animi contentione excitavit. Quod Lanfranco successit tam feliciter, ut ex locis omnibus infinita auditorum multitudo Beccensem ad scholam confluxerit. Quod animo haud æquo cùm ferret Berengarius, qui docebat tunc temporis, discedentes ad eam discipulos novitate doctrinæ retinere volens, in errores incidit, quos Lanfrancus ipse, Guitmundus, & alii strenuè confutârunt.

B. Lanfrancus æmulum habet Berengariū.

Guillelmus Malmesburiensis in Libro I. de Gestis Anglorum Pontificum, qui & qualis Lanfrancus fuerit, ita describit: „ Lanfrancus gente Longo- „ bardus, literaturâ perinsignis, li- „ berales artes, quæ jam dudum sor- „ duerant, à Latio in Gallias vocans „ acumine suo expolivit, teneriorem „ ætatem in secularibus deterens, in „ Scripturis divinis animo & ævo ma- „ turuit, quibus edoctus mundi fu- „ mos & ampullata gentilium eloquia „ parvipendens, Monachatûs desi- „ derium imbibit, multísque diu lo- „ cis circumspectis ex omni Abbatia- „ rum copia Beccum apud Norman- „ niam potissimùm elegit, pauperta- „ te loci & Monachorum religione „ captus. Factus ergò ibi Monachus „ homo, qui nesciret agresti opere „ victum quærere, publicas Scholas „ de Dialectica professus est, ut ege- „ statem Monasterii scholarium libe- „ ralitate temperaret. Exivit fama „ ejus in remotissimas Latinitatis pla- „ gas,

(r) cap. 12. pag. 91.

„ gas; erátque Beccum magnum & „ famosum literaturæ Gymnasium. „ *Et post aliqua multa.* Erat tunc „ temporis in doctrina & mundi sa- „ pientia famosissimus, & quem ve- „ nerabiliter suspiceret Alexander „ Apostolicus. Honoris maximum „ fuit indicium, cùm Romam veni- „ enti, sequestrato illo Romani super- „ cilii fastu, diligenter assurgeret, pro- „ fessus, hanc venerationem non se „ illius Archiepiscopatui, sed magi- „ sterio literarum deferre: quapro- „ pter se fecisse quod esset honoris; „ illum facere debere, quod esset ju- „ stitiæ, ut pro more omnium Archi- „ episcoporum sancti Petri Vicarii „ vestigiis advolveretur.

Et post alia, qui & qualis Anselmus fuerit, ita describit: „ De An- „ selmo est sermo, qui in Augusta ci- „ vitate oriundus, quæ se primùm „ transcendentibus Alpes exhibet, „ mediocritatem natalium in clarissi- „ mam famam face virtutum suarum „ extulit, puer literis institit, pueri- „ tiam egressus nunquam vel lasci- „ viori aspectu castimoniam turbavit. „ Patriam terram exeundi patris ira „ adolescenti occasionem ingessit: „ quam cùm ille nullo posset lenire „ ingenio, ne domestica simultas in „ violationem naturæ transiret, ab- „ scessu fefellit suô. Evasis Alpibus, „ cùm volutaret anxius animi, quò „ tenderet, divina dignatio fluctuan- „ tem serenavit; Normanniam ad „ Lanfrancum eundum, cum quo si „ moraretur, patriæ necessitudine à „ literarum fomite incolatum lævi- „ garet. Cùm ergò Beccum venisset, „ non aspernanter à Lanfranco sus- „ ceptus, magnum ei levamentum „ ad scholas regendas fuit.„ Ecce tibi alterum Scholæ Beccensis præsidium & ornamentum.

S. Anselmum verò adjutorem.

Deinde in Libro II. pergit Lanfranci laudes & Beccensis scholæ gloriam explicare: „ Herfastus ne nihil „ fecisse videretur, ut sunt Normanni „ famæ in futurum studiosissimi, Epi- „ scopatum de Helmaban transtulit „ ad Tetfordiam, parcæ, ut ajunt, „ mentis homo, & nonnulla ex par- „ te literis eruditus; quippe ante ad- „ ventum Lanfranci in Normanniam „ probabilis in eis scientiæ æstimatus „ sit. Sed eo apud Beccum mona- „ chato, cùm ubique scholares infla- „ tis buccis Dialecticam ructarent, „ Herfastus jam Guillelmi Comitis, „ posteà Regis Capellanus ad famo- „ sum Gymnasium magna sociorum „ & equorum pompa pervenit. Tum „ Lanfrancus ex prima collocutione „ intelligens, quàm propè nihil sci- „ ret, Abecedarium ipsi expedien- „ dum apposuit, ferociam hominis „ Italicâ ferociâ illudens. Quo is ir- „ ritatus per Comitem effecit, ut Lan- „ francus Becco Normanniáque om- „ ni sumoveretur. Sed interceden- „ te Dei gratia, Guillelmi animus „ pacatus est.„ Hic Auctor inde Beccensis Gymnasii frequentiam & celebritatem asserit, inde configit invidiam, quæ, ut est virtutis comes individua, Lanfrancum Gymnasii rectorem non parùm vexavit.

Herfastum autem persecutorem.

Guillelmus Gemmeticensis in Lib. VI. Hist. Normannorum Cap. III. de Lanfranco, & de instauratis ab eo studiis literarum ita loquitur: „ Ortus „ Italiâ quidam vir erat, quem Lati- „ nitas in antiquum ab eo restituta „ scientiæ statum tota supremum de- „ bito cum honore & amore agno- „ scit magistrum, nomine Lanfran- „ cus. Ipsa quoque in liberalibus „ studiis Gentium magistra Græcia „ discipulos illius libenter audiebat, „ & admirabatur. Ex patria egressus, „ quamplures multi nominis schola- „ res secum habens, in Normanniam „ devenit. Beccum itaque adiit, „ quô nullum unquam pauperius æsti- „ mabatur, vel abjectius cœnobium. *Infrà*: „Rumor, ut hoc factum (*de* „*Lanfranci monachatu*) prodiit, longè „latéque protulit, & fama viri præcla- „rissima Beccum & Abbatem Herlui- „num brevi per orbem terrarum extu- „lit. Accurrunt Clerici, Ducum filii, „nominatissimi scholarum Latinitatis „magistri, laici potentes, & altâ no- „bilitate viri. *Et paulò pòst ad Anselmum sic accedit.* „Ortus igitur ex gene- „rosis parentibus in civitate Augusta, „quæ contigua, & Burgundiæ & Italiæ, „per diversa loca studiis literarum ope- „ram dando pervenit Normañiam, & „in Monasterio Becci, ubi tunc tempo- „ris magnus ille supradictus Lanfran- „cus Prioris fungebatur officio, cum „aliis conscholasticis ab eodem tam di- „vinis, quàm secularibus literis instru- „ctis, ipsius hortatu & consilio factus „est Monachus Becci anno ætatis „suæ XXVI.

Thomas Walsingamus in Hypodigmate Neustriæ ad añum MXCVII. quicquid est Lanfranci illius scholarum, & Anselmi, paucis comprehendit: ***Anselmus genere Longobardus, Augusta***

gustæ civitatis indigena, à puero literas edoctus, cum literis bonos imbibit mores, studens in hoc firmare propositum, ne ab honesto reflecteret animum. Transcendens juga Alpium, in Gallia liberalibus disciplinis studuit per triennium: inde transiens in Normanniam, adhæsit Priori Beccensi publicas scholas regenti tunc temporis permissû vel jussû Abbatis Herluini.

Ivo Carnotensis B. Lanfranci discipulus.

Inter alios è Lanfranci schola prodiit Ivo Carnotensis postea Episcopus, & celebris sacrorum canonum collector, ut *Robertus de Monte* scribit in appendice novâ ad Sigebertum anno MCXVII. *Mortuus est*, inquit, *hoc anno vir religiosus, & magnæ literaturæ Ivo Carnotensis Episcopus.* Hic *cùm esset juvenis, audivit magistrum Lanfrancum, Priorem Becci, in qua multi, & nobilitate seculari, & honestate morum convenerunt viri præditi, & qui postea ad summum apicem ecclesiasticæ dignitatis & religionis attigerunt.*

Cæterùm hactenus dicta concludam ipsius Lanfranci testimonio in epistola, quam ad Alexandrum II. scripsit, ubi Episcopale onus à se deprecatur. *Rogo*, inquit, *quatenus propter Deum & animam vestram, sicut vestra, cui contradicere fas non fuit, me authoritate alligâstis, sic quoque alligatum abrupto per eandem authoritatem hujus necessitatis vinculo absolvatis, vitámque cœnobialem, quam præ omnibus diligo, repetendi licentiam concedatis.* Et post pauca: *Meminisse siquidem debetis, nec tradi oblivioni oportet, quàm benignè vestros consanguineos, aliósque à Roma scripta deferentes, in præfatis adhuc cœnobiis constitutus sæpe recepi, quàm studiosè eos pro captu meo, ingeniíque ipsorum, tam in sacris, quàm in sæcularibus literis erudivi.*

B. Lanfranci epitaphium.

His tantùm adjicio Lanfranci *Epitaphium*, quod omni pietatis & doctrinæ laude præstantissimus Philippus Abbas Bonæ Spei conscripsit:

Vixisti, venerande pater, sapienter, & æquè
Vixisti niveus, mors quoque vita tibi est.
Inter divitias pauper Lanfrance fuisti;
Divitiis manans, pauperum amator eras.
Per te florentes artes valuere Latinæ,
Gratia de vobis ecce triumphat ovans.
Tu Latios ortu, Gallósque docendo levâsti,
Te sibi primatem cardo Britannus habet.
In terra degens cælestia mente petebas,
Exemptus terrâ sydera liber adis.
Ut geminos denis obsederat igne diebus,
Prompsit Luna dies, nocte solutus abis.

Hæc est egregia Beccensis scholæ descriptio, inquit (s) Launoius, quæ nobis à peritissimo rerum illius temporis auctore ante oculos statuitur. An autem alia fuerit schola, quæ huic vel eruditionis opinione, vel auditorum multitudine & doctrina componatur, dubitari meritò potest. Qui cæteris in nationibus præcellentes ingenio & authoritate magistri habebantur, advolabant Beccum, ut Doctoris Lanfranci fierent discipuli, & splendidissimo discipulorum Lanfranci titulo gauderent. Et sanè Beccensem scholam, quæ adolescentes Alexandri Papæ consanguineos, aliósque Romanos Alexandri literis commendabiles accersiit, cæteris omnibus in orbe Gymnasiis præluxisse necesse est. His ergo fundamentis stat nobilitas hujus scholæ, quam velut optimarum artium & disciplinarum parentem Roma ipsa suspexit, quam Græcia coluit, quam Europa mirata est universa.

Cum Beccensi Schola vix alia comparari potest.

Nec illud Scholæ Beccensis gloriam parùm adauget, quòd ex illa prodierit *Rogerius*, cognomento *Vacarius*, qui cùm monachus adhuc & monasterii Prior esset, ex Normannia in Angliam trajecit; ubi primus omnium Anglos Jus docuit Cæsareum, ut Parte II. hujus Operis lib. 1. cap. 2. pluribus dicturi sumus. Ex Juris Professore in Abbatem Beccensem sub annum 1149. electus fuit. Sub cujus regimine literæ cùm humanæ tum divinæ ita floruerunt, ut, teste Roberto Montensi, *duodecim Abbates ad regimen ecclesiarum inde assumpti sint.* Præfuit Cœnobio Beccensi Rogerius annis triginta aut circiter. Diem obiit supremum anno MCLXXX. postquam summa virtutis ac doctrinæ cum laude dignitate illa functus, atque bonarum artium studia suo in monasterio concidere nullatenus passus fuisset. Unde Joannes Seldenus, author Acatholicus de Rogerio & Beccensi Monasterio scribens, *Observandum est*, inquit, *omnigena disciplinarum studia perquam eminenter in cœnobio Beccensi illis in seculis viguisse, indéque Rogerium hunc inter studiosos ita demum præcelluisse.*

Ex illa prodiit Rogerius.

§. IX.

(s) Loc. cit. pag. 49.
(t) Differt. Histor. ad Fletam.

§. IX.

Prioratus S. Benedicti de Oxonia, qui vulgò adhuc COLLEGIUM seu AULA GLOCESTRENSIS vocatur.

Academiæ Oxoniensis fundatio. S. NEotum nostrum virtute juxtà ac eruditione insignem Seculo IX. Abbatem, Alfredo Angliæ Regi, autorem extitisse, ut animum ad publicum ludum Oxonii aperiendum adjiceret, magno Reipublicæ Christianæ emolumento, jam aliàs à nobis dictum fuit. In hac porrò Academia uti bonas artes Benedictini omnium primi docuerunt, easque succedentibus annis strenuè propagârunt, ita juniores Religiosi eò magnâ frequentiâ missi fuerunt, ut ad literarum tum divinarum tum humanarum disciplinas incumberent. Cùm Benedictinis verò Professoribus seculares subinde succederent, & monachi studiosi non iis tantùm operam darent, sed in secularium etiam ædibus hospitiô uterentur, parùm è disciplina religiosa atque existimatione Ordinis id esse jure ac meritò visum est. Quare Abbates (u) Cantuariensis Provinciæ consilium inire cœperunt, de excitando Oxonii Prioratu, seu Collegio, in quo juvenes Religiosi in unum habitarent, súbque Ordinis sui Magistris doctrinarum studiis operam navarent. Conclusum tamen fuit, ut delectû habito haud alii, quàm qui morum & indolis elegantiâ ad Musas nati esse viderentur, ad *Generale* hoc *Studium* mitterentur, quibus vir non virtute minùs quàm doctrinâ conspicuus præficeretur, ad quem totius disciplinæ, sive correctione, sive etiam dispensatione, aut absolutione opus foret, arbitrium pertineret, qui etiam nomen *Prioris Studentium* obtineret.

Nec id consilii cœlo displicuisse, argumento est, quòd Deus Opt. continuò Mæcenatem excitârit, qui Collegium pro literarum studiosis sumptibus suis fundaret. Fuit is Illustrissimus Joannes Giffordius (x) Baro de Brimfeld, primæ nobilitatis inter Angliæ Proceres. Rex Eduardus fundationem ratam habuit, edito instrumento concessionis regiæ de terris & possessionibus Prioratui fundando amortizandis. *Fundatur Collegiũ pro Benedictinis.*

Ut verò literarum studia in hoc Collegio incrementa caperent, non semel eâ causâ conventus à Cantuariensis Provinciæ Abbatibus habiti sunt. Primum anno 1290. vetera monumenta memoriæ produnt, in quo 30. Abbates & Priores apud Abendonam super iis egerunt, quæ *Prioratum Oxonii causâ studii creatum de novo, quoad ædificationem inibi continuandam, & contributiones inposterum ædificandi prætextu communiter faciendas, contingere videbantur.* Anno 1343. in Provinciali Capitulo (y) apud Northamptonam celebrato Præsidentes salubria quædam condiderunt statuta, quibus Cathedram Theologicam in novo Collegio erexerunt, Professori stipendium constituerunt, leges de promovendis ad Doctoratum Theologiæ & SS. Canonum præscripserunt, tempus ad laudes divinas in Choro celebrandas studentibus præstituerunt, ac denique de eorum cameris & museis ordinârunt.

In alio Provinciali Capitulo, quod anno 1444. iterum Northamptoni celebratum fuisse vetera monumenta testantur, postquam congregati Patres monasticæ disciplinæ consuluerunt, nihil prius habuerunt, quàm ut studium in Oxoniensi Collegio sartum tectum conservarent. Igitur sequentia (z) ediderunt Statuta.

Statuta pro Collegio. „Cùm in totius Ordinis nostri „redundet honorem ac scholarium „nostrorum Oxoniæ studentium non „parùm accrescere videatur profe- „ctui, eò magis si in medio Oxoniæ „de nostro Ordine mensam propo- „sitionis paratam inveniant, nec sem- „per *aliqua doctrinæ suffragia ab ex-* „*ternis mendicare cogantur*: nos hu- „jus rei gratiâ de fratrum nostrorum „assensû statuimus, ut in studio præ- „dicto cathedra Magistralis per Do- „ctorem Theologiæ de Ordine no- „stro secundùm cursum Doctorum „futuris temporibus occupetur, & „ne eam per aliquod tempus per de- „fectum, Doctoris de Ordine nostro „vacare contingat, statuimus, ut quo- „tiens scholares nostri in sæpedicto „studio Doctore Theol. Ordinis nostri „caruerint, illud Præsidentibus sine „mora denuncient, & Præsidentes „Doctoris in claustro residentis scri- „bant *Cathedra Theol. semper à Professore Benedictino occupanda.*

(u) Clem. Reyner. in Append. Apostolat. Bened.
(x) l. c. pag. 55.
(y) l. c. pag. 162.
(z) l. c. pag. 134.

„bant Prælato, ut eum ad locum „prædictum occupandi causâ cathe-„dram magistralem transmittat: cui „quidem magistro, si juxta statutum „Universitatis Oxoniæ à tempore in-„cœptionis suæ annum compleverit „in legendo, & alios actus scholasti-„cos, etiam in prædicando exercue-„rit, de communi collecta singulis „pro annis, in quibus sic occupatus „fuerit, solvendas fore decernimus „decem libras. Si verò Prælatus, ad „quem Præsidens pro hujusmodi Do-„ctore mittit, dictum Doctorem mit-„tere renuerit, 10. marcas ad Ordi-„nis usus communes solvere tenea-„tur, nisi causam impedimenti sui „legitimam, & suo Monasterio ma-„gis expedientem Capitulo Generali „ostenderit.

Minerval Professoribus constitutum.

„Item quia ante hæc tempora, „ad evitandas expensas, quæ in Ma-„gistrorum promotionibus esse solent, „nonnulli ad incipiendum in sacra „Theologia, & in Jure Canonico pro-„pinqui, ad sua Monasteria à studio „fuerunt revocati, in totius Ordinis „verecundiam generalem: volentes „igitur ut hoc futuris non contingat „temporibus, sed in nostro Ordine „utriusque facultatis Doctores cre-„scere possint, præcedentis auctori-„tate Capituli statuimus, ut quilibet „nostræ Religionis incœpturus Oxo-„niæ in Theologia, de cætero si eo-„dem anno, quo incœperit, alium „nostræ Religionis in eâdem faculta-„te incipere non contingat, habeat „in incœptione sua præ manibus vi-„ginti libras bonæ & legalis monetæ „de communi collecta: si autem uno „& eodem anno duos in Universitate „prædicta in ipsa facultate incipere „contingat, decernimus, ut uterque „eorum de ipsa collecta percipiat in „incœptione sua decem libras dunta-„xat. Statuimus etiam, quòd quilibet „nostræ Religionis incœpturus Oxo-„niæ in Jure Canonico, si eo anno, in-„fra quem incœperit, alium non con-„tingat incipere, percipiat de com-„muni collecta viginti marcas: si au-„tem uno & eodem anno duos in ea-„dem facultate Juris Canonici, sicut „priùs incipere contingat, percipiat „uterque eorum de dicta collecta tan-„tummodò decem marcas. Et ut „incœpturus in sacra Theologia, & „in Jure Canonico præ manibus per-„cipiant pecunias superiùs limitatas, „ordinamus, & uniformiter diffini-„mus, quòd sumptibus Ordinis fiat „una communis cista tribus clavibus „servata, quarum una erit in perpe-„tuam rei memoriam in custodia Ab-„batis Abendoniæ, pro conditione „hujus statuti Collectoris unici Ge-„neralis; alia in manibus Prioris stu-„dentium, sed tertia in manibus il-„lius Patris Custodis vel Guardiani, „infra cujus fundum cista committi-„tur antedictæ custodiæ duratura; „in quam cistam volumus, & ordi-„namus octoginta libras bonæ & le-„galis monetæ viis & modis securiùs „thesaurizari, quam summam suffi-„cere credimus de Capitulo in Capi-„tulum duraturam. Proinde decla-„ramus, & firmiter præcipimus ad „minus per mensem ante diem in-„cœptionis suæ clavium custodes „sollicitet, ut in certo die per se vel „per alios ad sæpe dictam cistam om-„nino declinent, & incœptori sum-„mam sibi limitatam ebursent, ad „quam summam per gradus assum-„ptionum exhaustam, & denuò in „cistam reparandam, volumus, quòd „Collector Generalis pro tempore, „quiscunque fuerit, providè faciat de „eadem finem computûs in proximo „Provinciali Capitulo sequenti: ita „quod summa superiùs dicta in Ca-„pitulo sequenti per Præsidentes Do-„ctoribus allocata, qui incœperunt „medio tempore, inter duo Capitu-„la partim per sollicitudinem eorum, „qui de cista partem ratam ad suos „gradus incœperunt, & partim au-„ctoritate Præsidentium & Collecto-„ris infra tres menses post Capitulum, „octoginta libræ loco summæ extra-„ctæ iterum subrogentur.

„Item statuimus, quòd nullus „nostræ Religionis, & nostri Capituli „incipiet in Oxonia vel in Cantabri-„gia in Sacra Theologia, vel in Ju-„re Canonico, nisi sub Doctore ejus-„dem Religionis & ejusdem faculta-„tis, si talem Doctorem in studio in „tempore incœptionis cathedram „occupare contingat.

Gradus à Doctore Benedictino accipiendus.

„Item ordinatum est, quòd Do-„ctores sanctæ Theologiæ, & Juris „Canonici post susceptum gradum „Doctoratûs, in Monasteriis Abbates „Superiores habentibus, in Capitu-„lo Provinciali, in Claustro, Choro, „Refectorio, Capitulo, Processioni-„bus, tam extra Monasteria quàm „intra, & ubique locorum, post Pri-„ores claustrales proximas sedes tene-

Doctores præcedunt alios.

ant,

„ant, & post Suppriores Cathedrales „propter gradûs dignitatem, eos con„similiter volumus honorari: dum „tamen ipsorum Doctorum mores, „& conditiones Religioni Doctora„liique gradui sint conformes. Sanè „aliàs dictos Doctores, sicut cæte„ros Ordinis nostri subditos, regu„laribus, ut decet, institutis, volu„mus subjacere. Prælatis verò, Pri„oribus claustralibus, Superioribus „Cathedralibus, à suis dignitatibus, „officiis, & ministerio per cessatio„nem discedentibus, per prædicta „non intendimus in aliquo derogare: „cui etiam adjicimus, quòd nullus „alius, sive Ordinis custos, vel senio „provectus, seu officiarius contra lo„cum Doctorum hîc diffinitum ali„cubi locorum usurpet, Ordinis cu„stode dum regulariter præsidet, dun„taxat excepto.

Statuta de vestitu Doctorum.

„Item statutum est, & firmiter „injunctum, quòd singuli Doctores, „& Graduati audientiis in solennibus „publicè sermocinantes, nisi fuerint „revestiti, habitibus de cætero uten„tur scholasticis: audientias solem„nes dicimus, Ecclesias cathedrales, „Monasteria solemnia, Crucem S. „Pauli, & quamcunque audienti„am, ad quam civitas concurrit au„ditum.

Ambitus officii Prioris sub pœna excommunicationis prohibetur.

„De Priore verò Studentium ita „ordinatum est, quòd cùm propter „præfectionem Prioris Studentium „Oxoniæ lites maximæ retroactis tem„poribus, & nuperrimè accreverint, „unde gravissima oriuntur scandala, „& non modicum nostræ Religionis „detrimentum: nos authoritate, quâ „fungimur in hac parte, sub pœna „excommunicationis majoris prohi„bemus, ne quisquam nostræ Reli„gionis Studentium Oxonii verbo „vel literis per se ipsos, vel per alios „quoscunque, futuris temporibus pro „præfectione dicti Prioratus elaboret, „procuret, vel intromittat quovis „modo, nisi à Præsidentibus vel aliis „in tali negotio per ipsos assignatis fu„erint specialiter requisiti. Et si quis „huic ordinationi parere noluerit, aut „transgressor repertus fuerit, decer„nimus eum inhabilem, & inidone„um ad tale officium, & si prope „gradum sit, decernimus inhabilem ad „quemcunque gradum scholasticum, „nec non eo facto, qualiscunque fu„erit, à studio revocandum absque di„latione aliquali.

Monachi inter seculares non studeant.

„Volumus etiam, & ordinamus, „quòd Prior Studentium, in quantum „potest, non permittat, ut unus „Monachus inter Seculares in studio „moram trahat.

„Item statutum est, ut præfectio„ne Prioris Studentium Oxoniensis „Abbas vel Prælatus ipsum præfici„ens injungat præfato sub virtute o„bedientiæ, quòd quantum commo„dè poterit, Constitutiones locales „nostri Collegii, sed & officium suum, „& nostros Studentes in dicta Uni„versitate concernentes studeat fide„liter exercere.

Divinis officiis suo tempore Studentes intersint.

„Sed tamen huc pro Studentibus, „de ipsis pauca ex pluribus elicere in„tendentes, ordinamus, quod cùm „deceat, ut qui sunt in literis eru„diti, sint in contemplatione assidui, „Studentes nostri Ordinis in Oxoniis „conveniant, in Capellam in diebus „solemnibus, & dominicalibus, & „aliis festivis ad divinum servitium „decantandum sub pœna ex arbitrio „Prioris Studentium taxandâ: de cu„jus Statuti executione ipsius consci„entiam oneramus.

Statutum de habitatione.

„Item decernimus, ut Priores „Studentium sic ordinent de cameris, „ac studiis in loco prædicto, quòd „ultra anni medietatem non vacent, „si qui nostri Ordinis fuerint, qui „voluerint occupare: hoc tamen ob„servato, ut si quis de domo seu de „Monasterio, cujus sumptibus ali„qua camera ædificata fuerit, seu „nobiliter reparata, illuc venerit ad „studendum, hujus auctoritate sta„tuti eam liberè ingredi valeat, aut „pacificè possidere. Teneatur etiam, „quicunque eam priùs occupaverat, „absque difficultate & contradictione „quacunque exire.

„De annis verò Logicalibus & „Philosophicis, antequam ascendant „ad Theologiam nostri Studentes, se„cundùm statuta à prædecessoribus „nostris, & loci consuetudinem in „Oxoniis usitatam volumus adimple„ri. Præterea in eorum disputatio„nibus, problematibus & quæstiona„libus, secundùm quod hactenus „est consuetum, prout statuta tem„pore magistri Joannis Wheadham„stead, tunc Studentium Prioris e„dita de his omnibus, & aliis nostros „Studentes sufficienter concernenti„bus intuenti declarant, memoriter „se disponant.

Studentes exer-

„Statuimus etiam, ut nostri Oxo„nienses Studentes juxta dispositio-

ceantur in concionibus habendis.

„ nem Prioris & Seniorum Studentium „ in loco nostro communi Oxoniensi „ vel alibi, ubi ipse, & Seniores decreverint, frequenter tam in lingua „ Latina prædicent, quàm vulgari: „ ut sic id audaciùs promptiúsque „ perficiant, cùm eos ad sua Monasteria contigerit revocari, frequenter prædicare volumus, ad minus „ quater in anno, in utraque lingua, „ Latinâ videlicet & vulgari: tempora his prædicationibus magis congruentia credimus, vigiliam Nativitatis Domini, secundam feriam „ primæ hebdomadæ Quadragesimæ, „ vigiliam Paschæ, vigiliam Pentecostes, vigiliam Corporis Christi, „ vigiliam Assumptionis B. Mariæ, „ vigiliam Sanctorum omnium, Sabbathum ante primam Dominicam „ Adventûs Domini: in quibus volumus unum nostrorum Studentium „ octavum annum studii prædicti attingentem in loco, & linguâ secundùm Studentium Prioris, & seniorum „ partis discretionem Studentium salubriùs deputari. Quòd si tot studentes dictum annum attingentes „ in studio nequeant reperiri, paucio„ rum sermonum numero sint contenti.

Mulcta in Abbates statuta, qui suos non mittunt ad studium Generale.

„ Et cùm de paucitate Studentium, „ quæ oritur ex negligentia Prælatorum ad studia suos scholares non „ mittentium, ut deberent, consultiùs sit cavendum, providemus, „ Constitutionem Benedictinam de „ Prælatis scholares suos non mittentibus ad Studium Generale: & cùm „ annus juxtà Universitatis computationem tres anni contineat terminos, quibus Magistri communiter „ suas continuant lectiones: cujuscunque Prælati scholares, vel scholaris per terminum talem defuerit à „ studio, solvat pro quocunque scholari taliter deficienti tertiam partem „ summæ annualis in Constitutionibus Benedictinis memoratam, & quia „ vertitur in dubium penes quosdam, „ ad quantam summam monetæ Anglicanæ taxa illorum - - - Turonensium se extendat, quamquàm aliqui „ ad minus, aliqui ad majus eas, ut „ dicitur, æstiment in valore: nos tamen omnem hujusmodi dubietatem tollere cupientes, decernimus „ quatuor grossos Turonensium æquivalere libris quindecim Sterlingo„ rum.

„ Item statuimus, ut futuris temporibus senes, & ætate provecti saltem pro Philosophia addiscenda ad „ studia non mittantur.

„ Insuper viam litis præcludere cupientes, ac scandalis obviare, præsenti statuto specialiter prohibemus, „ ne Studentes nostri Ordinis inter „ se ex quacunque causa coram Cancellario, alióve judice seculari placitent, seu disceptent: nec quispiam eorum alium coram eis conveniat quovis modo. Sed si, quod „ absit, inter aliquos eorum litis materia futuris temporibus oriatur, „ ipsa, quatenus possibile fuerit, per „ Priorem, & quatuor, vel quinque „ seniores ipsorum studiorum sopiatur, & si per eos tolli non possit, ipsa „ materia Præsidentibus intimetur; „ qui Præsidentes, si quid inter eos „ malè fuerit attemptatum, id debito „ more corrigant, aut reforment.

Lis apud seculares instituenda prohibetur.

„ Item cùm absurdum videatur in „ Monacho contra vel præter sui Prælati voluntatem Magnatum preces „ vel literas procurare, ut accedere „ valeant ad studia literarum, aut ibi commorari, seu gradus aliquos „ in studio attingere, vel ad apicem „ ascendere Magistratus: hinc districtè præsentibus prohibemus, ne quis „ nostræ Religionis Monachus contra vel præter sui Prælati voluntatem secularium quorumcunque preces vel literas procuret, aut procurare faciat, ut ad studium transmittatur, aut in studio detineatur, „ sive ad gradus quoscunque studii „ promoveatur, suo Prælato nesciente, & hoc nolente. Secus agentes „ ad studium mittendi redduntur inhabiles, & in studio existentes de „ studio sunt revocandi. Ex quo volumus, quod reclamante Prælato, „ vel non consentiente, gradum assumens pœnâ inobedientiæ puniatur.

Patrocinium ambire secularium interdicitur.

„ Item quod Licentiati ad incipiendum tam in Theologia, quàm „ in Jure Canonico in suis gradibus „ suscipiendis caputia cappar ũ scholasticarum cum buggio furrata habeant, sive cum syndone nigro linita, & consimiliter baccalaureos „ ad laturam sententiarum decretalium admissos caputiis cum buggio „ furratis, utì de cæteris ordinamus.

„ Item districtè injungendo præcipimus, ne quis studentium nostri „ Ordinis in Universitatibus Oxoniæ „ & Cantabrigiæ præsumat in posterum quomodolibet ullicubi pernoctare.

Pernoctare alibi, quàm in Collegio interdicitur.

„ ctare, nisi priùs Priori Studentium „ insinuet in speciali, ad quem principaliter divertere se intendit, cùm „ licentia sit obtenta.

„ Item ordinamus, & districtè volumus, quòd nostri Studentes in „ Oxonia & Cantabrigia rariùs frequentent tabernas, quàm hactenus „ consueverint: & ad supervidendum „ volumus, ut Prior Studentium semper habeat oculum specialem.

„ Insuper ordinamus, & districtè „ præcipimus, quòd pensiones Studentium ab Officiariis, qui solvere „ tenentur, in suis terminis secundùm consuetudinem Monasterii „ Studentibus fideliter solvantur: sin „ verò in defectu solutionis Prælato, „ vel Præposito per literas, vel oretenus referentibus, ab illo die Officiarius, qui solvere negligit, à carnibus, quousque satisfecerit, omnino se abstineat. „

Hæ tamen Constitutiones, utut saluberrimæ fuerint, non ita sanctè tamen fuerunt semper observatæ, quin non aliquando plusquàm latum unguem, aut transversum digitum fuerit ab iis discessum. Maximè Abbates illi in transgressionis reprehensionem vocati fuerunt, qui sive ex negligentia, seu potiùs avaritia monachos suos domi retinuerunt, ne, si ad Generale Studium eos mitterent, pecunias expendere deberent. O sacra auri fames! quid non etiam abbatialia cogis pectora? Unde Prior Collegii Oxoniensis in Capitulo Generali (a) non semel querimoniam de certis Prælatis ex zelo religionis facere satagebat, qui in destinando suorum monasteriorum scholares ad Studia Generalia reperti secundùm tenorem Constitutionum Benedictinarum fuerunt defectivi, ipsorum quemlibet nominando, quorum nomina jam aliàs recitavimus. Præsidentes verò Congregationis contra id genus negligentes seu avaros Abbates novas sequenti decreto (b) sanxerunt pœnas.

Abbates quidam de non servatis Statutis accusantur.

„ Cùm sit frustra Constitutiones „ aliquas condere, nisi posteà ab hominibus observentur, congruit, sic „ Constitutiones per pœnas vallare, „ ut pœnarum metu ad ipsarum Constitutionum observantiam homines „ arctentur. Et si aliquorum tanta „ sit rebellio, quod ad eas observandas faciliter flecti nolunt, convenit „ addere pœnas pœnis, ut quos certæ pœnæ non flectunt, eos inclinet pœnarum addita multitudo. „ Cùm ergò felicis memoriæ Benedictus Papa duodecimus ad nostræ „ religionis honorem non modicum „ nuper decreverit, quòd ex singulis monasteriis nostri Ordinis de „ quolibet vicenario numero monachorum mittatur ad studium unus „ aptus pro fructu majoris scientiæ „ adquirendæ; ac contra non mittentes pœnas statuerit valdè graves; Sintque adhuc, sicut ex multorum relatu didicimus, quidam „ nostræ religionis Prælati, quos nec „ Papale Statutum, nec ipsarum pœnarum metus emollit, ut de suis „ monachis mittant ad Studium continuandi gratia juxtà numerum „ prætextatum: Nos eorum rebellionem, quatenus in nobis est, confundere cupientes, statuimus, ut „ Prælati nostri Ordinis quicunque, „ qui virtute Constitutionis Papalis „ prædictæ aliquem vel aliquos de „ suis monachos ad studium mittere „ sunt adstricti, nec tamen hoc faciunt, ut tenentur; ultra pœnas „ per Summum Pontificem contra tales statutas, nomine etiam pœnæ „ solvant singulis annis pro quolibet, „ quem virtute Statuti prædicti mittere tenerentur ad studium, & non „ mittunt, Dominis Præsidentibus, „ qui pro tempore fuerint, decem libras in usus comunes Ordinis convertendas. Et ut de talibus, qui, „ ut præfertur, de suis non mittunt „ ad studium, ut deberent, possit citiùs & certiùs Dominis Præsidentibus apparere, præcipimus Priori „ studentium firmiter injungendo, „ quod de nominibus talium non „ mittentium, sive mittentium nimis „ tardè, aut ante finem anni studentes suos à studiis revocantium, certificet per suas literas annis singulis „ Dominos Præsidentes: ut sicut non „ mittentes pœna decem librarũ, sicut „ præmittitur, sunt multandi; sic nimis tardè mittentes, vel præmaturè „ revocantes, pro quanto in tempore „ defecerint, pœnam solvant; ut cùm „ annus juxta computationem Universitatis tres contineat terminos, „ quibus magistri communiter suas „ continuant lectiones; cujuscunque „ Prælati scholares, vel scholaris per „ terminum talem seu termini majorem partem à studio defuerit, solvat pro quocunque scholari taliter „ deficiente tertiam partem totius „ sum-

Statuta muniuntur adjectis pœnis.

(a) l. c. pag. 177. (b) pag. 199.

„ summæ decem librarum superiùs „ memoratæ in usus communitatis, „ prout prædicitur, convertendam, „ & consequenter statuimus de alia „ quacunque majori temporis quan- „ titate & summa communiter ma- „ jore pœnæ nomine persolvenda; „ teneantúrque Prælati singuli suis „ scholaribus de annalibus pensio- „ nibus providere, sicut in Bene- „ dictinis Constitutionibus, titulo de „ pensionibus studentium, est taxa- „ tum. „

Hactenus Leges & Statuta Collegii Glocestrensis, quod Angli Abbates Oxoniæ condiderunt, ut in eo unus altérve juvenis religiosus è singulis monasteriis aleretur, qui posteà apud suos bonas literas professuri essent. Qui verò Professores in ipso Collegio Glocestrensi docturi erant, solenne initium publicâ primùm oratione, ac splendido deinde epulo more aliorum Universitatis Oxoniensis Professorum facere consueverant. Ejuscemodi novi Professores *Inceptores* vocabantur.

Solenne initium Professorum Academiæ Oxoniensis.

Qua de re Antonio de Wood in Historia Universitatis Oxoniensis lib. 1. pag. 25. aures præbere neminem pœniteat: „ INCEPTORES epulis haud parùm „ lautis Academicos plerosque, non- „ nunquam & oppidanorum præci- „ puum quemque excipiebant: quod „ hoc ordine præstitit *Sylv. Gyral-* „ *dus*. Primo die *pauperes* in convi- „ vium adhibuit, secundo *Doctores*, „ reliquósque Academicos, tertio au- „ tem *Milites*, *Civésque Oxonienses* „ liberalissimè tractavit, velut ex *Hi-* „ *storia mea* ad an. CIƆCLXXXII. „ uberiùs patebit. Rursus circa an. „ CIƆCCLXVIII. quo tempore *Al-* „ *phonsus de Senis* natione *Romanus*, „ literis *Oxoniæ* vacabat (id enim è Re- „ gistro quodam pervetusto testatissi- „ mum fit) *Bonifacius de Saluciis* in „ Jure Civili (ni fallor) incipiebat: „ tum verò tanto epularum apparatu „ celebrata dicuntur *Comitia*, ut præ- „ teritis penè omnibus, maximè si „ ejus facultatis splendorem inspicias, „ longè præluxerint. Etenim *Ince-* „ *ptores* convivarum frequentiâ, quos „ minimè capiebant hospitia Acade- „ mica, adacti, magnam Cœnobii „ *Osneiensis* partem, Refectorium uti- „ que & claustra, præter alias ibidem „ ædes conduxêre. Quamvis Epulas

Splendidum in Collegio Glocestrensi.

„ vel hisce solenniores in *Collegio Glo-* „ *cestrensi* à fratribus S. Benedicti in- „ structas paucis post annis reperio. „ Cùm *Guilielmus* enim *de Broke*, è „ S. Petri Glocestrensis Monachus, in „ Theologia inciperet an. CIƆCCXC- „ VIII. (is è suo Ordine primus erat „ in hac Facultate *Doctor*) Johañes de „ Gamages Cœnobiarcha, Monachi, „ Priores, Obedientiarii, Clerici &c. „ ejusdem monasterii, tot insuper „ Optimates, & Armigeri interfuêre, „ ut centum instar virorum equita- „ tus (& ille apparatu spectabilis) „ adimpleretur. Quin & præsentes „ se dabant Cœnobiarchæ *Westmo-* „ *nasteriensis*, *Readingensis*, *Abendo-* „ *niensis*, *Eveshamensis*, & *Malmes-* „ *buriensis* cum Prioribus, Monachís- „ que Benedictinis benè multis. Ve- „ rùm nec impensas conferre recusa- „ bant, qui gravioribus impliciti ne- „ gotiis adesse non poterant; quales „ erant Episcopi, Cœnobiarchæ, „ Priores, aliíque ejus Familiæ per- „ plures; è qua vix quisquam erat, „ qui munera *Inceptori* illi aut non „ ferebat, aut non transmittebat: „ unde convivia tam splendida in- „ struebantur, ut Sodalitium sancti „ Benedicti jam tum in Anglia florere „ incipiens gloriam uberrimam con- „ secutum est; ídque *Collegio* specia- „ tim *Glocestrensi* in honorem decús- „ eximium cessit; res enim ipsa splen- „ dore suo favorabilis, quin & tenuio- „ res tam Laici quàm Scholares haud „ parùm sublevabantur. Porrò au- „ tem de *Laurentio Honsom* vel *Hon-* „ *some* perhibetur, quòd cùm sub „ *Gullielmo* antedicto (ad Prioratum „ *Glocestrensem* jam evecto) *Doctora-* „ *tum* susciperet (cujus nimirùm in „ *Vesperiis* sacræ Theologiæ Bacca- „ laureus, ejusdémque Cœnobii Mo- „ nachus pridem responderat) epu- „ lásque optimas, quamquàm jam „ ante dictis haud æquandas exhi- „ buit, morem utique servans, qui „ eousque jam increbuerat, ut *In-* „ *ceptores* quotquot conditionis non „ essent multùm tenuissimæ, è re „ partim sua, partim munificentia „ aliena, Academicos quàm lautissi- „ mè tractarent.

Collegiũ Glocestrense illustrium virorum seminarium.

Præter Collegium *Glocestrense*, duo alia, *Cantuariense* & *Dunelmense*, pro Benedictina studiosa juventute excitata fuerunt; è quibus perinde atque è Glocestrensi, multi & virtute & doctrinâ insignes viri prodierunt; Theologi, Canonistæ, sacræ Scripturæ Interpretes, divini Verbi Præcones, Catholicæ fidei Athletæ, Episcopi, Cardinales, Regii Legati & Cancellarii, qui Angliæ Regno magno emolumen-

to,

to, Ecclesiæ Catholicæ præsidio, sacro Ordini verò summæ gloriæ & decori fuerunt. Tres aut quatuor ad fidem faciendam commemorâsse sufficiat. Seculo XIV. floruit *Utredus Boltonus*, in Anglia Transfabrina, ut ex Lelando loquitur Pitseus (c), natus, Ordinis S. B. monachus Dunelmensis, vir cujus tum doctrina, tum pietas suo tempore multùm illuxit. Alacritate ingenii promptus ad studia, affabilitatis gratiâ jucundus ad colloquia, suavitate morum aptus ad conciliandam amicitiam, denique felici naturali indole præclarísque animi dotibus dexter ad omnia. Ab omnibus fratribus unicè dilectus, Abbati etiam, propter magnam, quam de illo conceperat spem, mirè charus. Concurrente igitur cum monachorum amore Abbatis favore, communi consilio & unanimi consensu, missus est Oxonium ad studia. Ubi labore, industria, & ingenii felicitate ad eam doctrinæ perfectionem tandem pervenit, ut cum eruditissimis sui temporis viris non immeritò conferri potuerit. Sic integrâ famâ & ab errorum Wiclefi hæresiarchæ confutatione celebris sub finem regni Eduardi tertii in legatione honoratissima Romam missus fuit ad Gregorium undecimum, ibíque perbenignè susceptus, & in pretio habitus, injunctum sibi munus strenuè peregisse scribitur.

Richardus Angarvillus, (d) inquit idem Doctor Pitseus, natione Anglus, patriâ Suffolciensis, civitate S. Edmundi Buriensis, unde & de Bury cognominari solet, ex monacho Dunelmensi Ord. S. B. factus est primùm Regis Eduardi III. Cancellarius; deinde anno Domini 1333. Episcopus Dunelmensis. Vir qui cum multa pietate conjunctam habuit singularem doctrinam. Videtur fuisse Sacræ Theologiæ Doctor Oxoniensis. Nam ibi, teste Joanne Rosso Warwicensi annis multis studuit, & ad summam tum in sacris tum in profanis literis pervenit cognitionem.

Adamus Eston (e) Benedictinæ Professionis Venetæ Icevorum seu Nordovici Monachus, & Oxoniensis Academiæ Doctor, erat præter alias linguas, Hebraicè, Græcè, & Latinè peritus, quod eâ ætate pro miraculo haberi poterat. Unde Romam vocatus à Gregorio XI. fit ejus Ecclesiæ Presbyter Cardinalis tituli S. Cæciliæ. Multa, imò plurima scripsit, quorum alio loco facturi sumus mentionem.

Joannes Feckenamus (f), Monachus Evishamiæ, & tandem ultimus Westmonasteriensis Abbas Oxonii studuerat. Erat in eo multiplex doctrina, redundans in concionibus facundia, incredibilis religionis catholicæ zelus, pro qua defendenda post plurimos captivitatis annos in Turri seu carcere Londinensi invictus orthodoxæ fidei athleta piissimè obiit.

Quo tempore autem ab Henrico VIII. Monasteria suppressa fuerunt, etiam Collegii Glocestrensis Alumnis Benedictinis pro imperio dictum fuit: *Veteres migrate Coloni.* Nunc Calvini asseclæ illud inhabitant, in quorum gratiam Illustrissimus Baro Giffordius illud planè non fundaverat. Superest insignis Bibliotheca veterum MSS. Codicum, ex quibus quantoperè nostri Monachi in sæpiùs dicto Collegio ad literarum studia incubuerint, quivis rei literariæ non imperitus facilè secum animo æstimare poterit. Luculentæ siquidem ac copiosæ Mss. Codicum Bibliothecæ scholarum quondam celebrium certissima habentur argumenta. *Collegiũ occupatur à Calvinistis.*

De Collegiis Hispaniæ omninò celeberrimis explicatiùs agere animo quidem nobis constitutum insidebat, sed deficientibus symbolis, istud hìc commemorâsse sufficiat, Vallisoletanæ Congregationis Patres in suis Constitutionibus Barcinonæ impressis cap. 113. & seq. decrevisse, ut in Congregatione perpetuò tria sint Collegia, in quibus *Artes liberales & Philosophia* doceantur, & quartum in quo *Theologia.* Pro Philosophia designantur Monasteria *S. Stephani de Ribas del Sil*, S. Juliani *de Samos*, & S. Mariæ *de Yrache*: Pro Theologia S. Vincentii *Salmanticæ.* Præterea designantur alia duodecim Cœnobia particularia, in quibus Artes & Theologia prælegantur, & linguæ originales *Hebraica, Chaldæa, Græca, &c.* tradantur, ut videre est in dictis Constitutionibus. *Hispaniæ Collegia.*

§. X.
COLLEGIUM CLUNIACENSE Lutetiæ Parisiorum.

ANno MCCLXIX. Collegium Cluniacense in Academia Parisiensi ab Ivone de Vergy Abbate Cluniacensi incœptum est ad usum & commoditatem *Fundatio, A. 1269.*

(c) de Scriptor. Angl. æt. 14. pag. 528. ex Lelando c. 449. p. 392.
(d) Lel. cap. 221. Pitf. æt. 14. pag. 467.
(e) vid. vit. Part. 2. lib. 2. (f) vid. ibid.

ditatem Scholarium Monasterii Cluniacensis, qui Lutetiam ad studia mitterentur: quod deinde ab Yvone II. ejus Nepote, item Abbate, perfectum & absolutum est. Quam in rem extat in illo Collegio ad januam Capellæ in Claustro hæc Inscriptio: *Yvo primus Abbas Cluniacensis ac primus hujus Collegii fundator an. Dom. 1269. plateam emit, murósque fecit in circuitu, Refectorium, Culinam, Dormitorium, ac Claustri medietatem. Æterna pace fruatur, Amen. Yvo II. Abbas Cluniacensis, primi fundatoris Nepos hanc ædem D. Virgini sacram, Capitulum, & alteram Claustri medietatem fecit cum Bibliotheca. Æterna pace fruatur, Amen.*

Henricus verò de Fauteriis, qui cœpit Ordinem regere anno MCCCVIII. rexítque annis undecim, donec renuntiatus est Episcopus S. Flori in Arvernia, Statutum quoddam, seu Ordinationem edidit de prospero statu Studentium Parisiis in Collegio Cluniacensi, quod anno MCCLXIX. ab *Yvone Vergyaco* fundatum fuisse retulimus. In quo quidem Statuto multa habentur notatû dignissima ad rei literariæ commendationem. Et sic se habet:

Sacræ Scripturæ dignitas &

„ Salutis author volens omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem „ veritatis, suíque sanctissimi nominis „ venire, sicut pro manifestatione rerum corporalium & terrestrium à „ principio lucem corporalem fecit, „ sic miranda suæ bonitatis superabundantia pro notificatione spiritualium & cœlestium quandam lucem spiritualem creavit, scilicet „ Sacræ Scripturæ inextinguibile lumen, *quæ*, juxtà Salomonis testimonium est *Candor Lucis æternæ*, in „ credendis, sperandis, & diligendis mentes hominum illuminans ostendénsque suis discipulis, & Auditoribus omnem veritatem necessariam ad salutem, est speculum sine macula. Sacra enim Scriptura

Utilitas.

„ velut speculum nostris interioribus „ facibus, & mentibus opponitur, ut „ si quæ in eis fœda fuerint, videantur. *Hæc tanquam doctrix disciplinæ Dei docet Deum timere*, seipsum „ propter Deum abnegare, mundum „ & ea, quæ in eo sunt, contemnere, „ cœlestia appetere, mala vitare, & „ perseveranter bona salutaria operari. *Hæc est illa lex Divina, in qua est, & lacteus potus*, quo tenera fidelium nutriatur infantia, & *solidus cibus*, quô robusta perfectorum „ juventus sanctæ virtutis spiritualia „ accipiat incrementa. *Hæc est lex perfecta*, quæ ad salutem consulit „ universis, quos D. N. J. C. salvare „ dignatur. *Hæc est lex continens*, „ quod omni ætati congruit, quod „ omni professioni convenit. In ea „ audimus præcepta, quæ faciamus, „ & in ea cognoscimus præmia, quæ „ speremus.

„ Ad tantæ igitur lucis totam Ecclesiam illustrantis claritatem in toto nostro Ordine & alibi diffundendam, legísque hujus tam sacræ, tam salutiferæ fructum efficaciùs conservandum & peramplius dilatandum

„ Nos Frater Henricus miseratione divinâ Cluniacensis Ecclesiæ Minister humilis de consilio Majorum Conventûs nostri Cluniacensis, & plurium de nostro Ordine Discretorum Statuta prædecessorum nostrorum super prosperitate & promotione Studii Theologiæ in Domo nostrâ Parisiis edita cum infrascriptis additionibus approbantes & innovantes statuimus & adjicimus ad statum prosperum dicti studii, & studentium, quæ sequuntur.

Henricus de Fauteriis condit Statuta.

„ Inprimis omnes & singulos Priores & Decanos nostri Ordinis pensiones in dicta Domo nostra pro Studentibus ibidem debentes obsecrantes in Domino exhortamur, quatenus in Domo nostrâ ordinata & fundata principaliter ad audiendam Theologicam Facultatem, sapientiam tam supremam & difficilem, tam profundam & investigabilem mittant ad proficiendum & studendum docibiles, aptos mente & ingenio, & *potissimè in Grammaticalibus ad minùs sufficienter fundatos.* Præcipientes in virtute obedientiæ *Priori Scholarum* dictæ Domûs nostræ, vel alii vice nostra & successorum nostrorum ad hoc agendum deputando, quòd nullum pro Pensionario, & Studente ibidem amodò recipiant, nisi sufficienti examine recipiendorum per nos factâ, aut per ipsum Priorem Scholarium, seu per alium loco nostri ad faciendam examinationem hujusmodi deputandum. Quibus, Priori & Deputando à nobis & Successoribus nostris, Præcipimus in virtute obedientiæ, quòd in actu Examinationis hujusmodi in sinceritate animi faciendo, affectionibus inordinatis semotis, nemini deferentes, docibiles, idoneos, ac sufficientes tantummodò recipiant,

Non nisi subjecta capacia mittantur & recipiantur.

ant, alios minùs idoneos & insufficientes repellendo, & ad propria loca, unde venerant, remittendo. Et nisi mittentes tales, loco sic repulsorum & remissorum infra mensem à tempore remissionis numerandum habiles & idoneos miserint, id Nobis & successoribus nostris per Priorem nostrum Scholarium & per Deputandum significari præcipimus, & maturè, ut in hujusmodi ad commodum & promotionem studii æquitatis & justitiæ remedium apponamus.

„Item quia in rebus ordo est maximum bonum, & ubi non est ordinis bonum, erroris & horroris malum existit, statuentes præcipimus, quòd Scholares & Studentes in dicta Domo nostra libros audibiles audiant ordinatè, utpote dispositi ad Logicam audiendam; quæ est modus sciendi ad omnium artium & scientiarum principia viam habens. Primò summulas in Domo: deinde veterem Logicam, & postea novam Logicam in Domo, vel extra audiant: ut sic imbuti in Logica competenter, libros naturales & Philosophiæ audire, & faciliùs intelligere possint: *cujusmodi Logicalium & librorum naturalium Philosophiæque auditionem eisdem concedimus NB. in favorem sacræ Scripturæ, ut videlicet efficaciùs & faciliùs capiant & intelligant librum sententiarum*, in quo profunda mysteria totius sacræ paginæ continentur.„

Studia exordienda à Dialectica.

„Similiter de audientibus Theologiam statuimus, quòd *libros Bibliæ audiant ordinatè.* Dispositis verò & habilibus ad Logicalia audienda, de quorum dispositione & habilitate diligenter attendenda, & indicanda Prioris & Supprioris dictæ Domûs nostræ, & trium Discretorum Studii conscientiam onerantes: pro Logicalibus audiendis spatium biennii, & pro libris naturalibus & philosophicis spatium biennii concedimus; Nolentes hujusmodi spatium temporis præfixum ampliari fine nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali petita & debitè obtenta. Ordinantes etiam, quòd in Logicalibus & Philosophicis modo præscripto studentes, horis quibus poterunt lectiones Magistri actû Regentis in dicta Domo nostra, lectionésque Bibliæ & Baccalariorum ibidem legentium audiant interdum, & honorificent eosdem, super quo Superiorum loci & ipsorum Scholarium conscientiam oneramus.

Tempus præfixum pro studio philosophiæ.

„Item ad habendum experimentum, qualiter proficiant studentes, & ad exercitationem ingenii & intellectus eorundem statuimus, quòd omnes & singuli Bibliam audientes, postquàm biennii spatio eam audierint, sermones & collationes secundùm ordinem faciant, & temporibus hactenus consuetis. Propter verò bonum Provisionis & studii debiti in sermonibus & collationibus hujusmodi faciendis, Prior vel Supprior dictæ Domûs nostræ rogando, aut si sit opus, præcipiendo, & injungendo prædicare debentes excitent, & cohortentur per quindecim dies ante. Recusantes autem vel inobedientes in opere tam salubri per Superiores loci in Capitulo vel alibi regulariter puniantur. Et quia fabricando fabri fimus, redditque & facit usus hominem ad quælibet promptiorem, ordinantes statuimus, quòd post Pascha de quindena in quindenam fratres & studentes in Gallico prædicent, ut in hujusmodi usu & opere exercitati possint per ordinem & alibi promptiùs in Gallico proponere verbum Dei.

Studiosis sacræ Scripturæ præscribuntur Exercitationes Concionatoriæ.

„Item quia docet Apostolus Petrus, quòd unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum administret, fitque sapientia communicando largior, quæ retinendo minoratur, & redundantior est largiendo scientia, quæ dum plus confertur, plus abundat, statuimus, quòd magis sciens minùs scientem charitativè informet, unusquisq; eligendus aliquem librũ de Logica vel Philosophia aliis legat juxtà ordinationẽ Prioris & Supprioris ac aliorum prædictorum conscientias oneramus, præcipientes in virtute obedientiæ aptis & sufficientibus ad legendum fratribus & consociis, quatenus in exercitio hujusmodi lecturæ horis certis & dicto modo faciendæ se exhibeant promptos, obedientes, & benignos.

Minùs docti à doctioribus informandi.

„Item propter exercitium collationis & disputationis fructum (melius enim est conferre, quàm legere, quia quod obscurum est aut dubium, citiùs declaratur, & percipitur conferendo) statuimus, quòd semel in hebdomada, si fieri possit, vel saltem in quindena semel, horis certis per Priorem & Suppriorem dictæ domûs, de consilio tamen prænominatorum determinandis, disputationes Quæstionum Logicalium, Philosophiæ & Theologiæ alternatim sint inter fratres stu-

Disputationes & Collationes præcipiuntur.

ſtudentes, in quibus diſputationibus & collationibus notificandis opportunè per aliquem ſtudentium, verbis contentioſis & indecentibus propulſatis, veritas amicabiliter inquiratur. Inquiſitores nempe veritatis non contentioſos, ſed benignos & pacificos decet, & ut dicti ſtudentes ad repetendum ſtudioſiùs lectiones auditas excitentur, ſtatuimus, quòd horâ potationis ſerotinæ, quæ apud eos *Collatio* nuncupatur, ad quam horam omnes convenire præcipimus, *Præſidens* in Conventu vel *Deputandus* per Priorem de lectionibus ſingulorum ſtudentium ſingulis diebus petat.

Sine licentia Superiorum nemo munus Profeſſoris occupet.

„ Item quod teſte B. Iſidoro *ſumma virtus Monachorum humilitas eſt*, quæ debet maximè in perſonis ſcientibus efflorere juxtà verbum ſapientis dicentis, quòd ubi eſt humilitas, ibi eſt ſapientia, propter bonum obedientiæ meritum augentis, & opus religioſum laudabilius reddentis, aſtringentiſque fratres & monachos omnia etiam bona agere de conſenſu & diſpoſitione Patris ſpiritualis, quia quod ſine Patris ſpiritualis & Superioris Prælati fit voluntate, vanæ gloriæ attribuitur, non mercedi, ſtatuentes inhibemus in virtute obedientiæ, ne apti & ſufficientes ad legendum ſolenniter aliquem librum Bibliæ, cujuſmodi lectura *in Studio Pariſienſi Curſus communiter appellatur*, & præſertim librum ſententiarum præſumant legere ſine noſtra & ſucceſſorum noſtrorum licentia ſpecialiter petita & debitè obtentâ.

„ Item ad compeſcendos propriæ excellentiæ & honoris ſeculi appetitus ſervos Chriſti, & præcipuè Religioſos, qui abrenunciationem ſeculi promiſerunt, monet & inducit ſententia B. Joannis Chryſoſtomi dicentis: *Deſiderans Primatum in terra inveniet confuſionem in cœlo*, nec inter ſervos Chriſti computabitur, qui de Primatu tractaverit, nullúſque eorum feſtinet, quomodo aliis major appareat, ſed quomodo omnibus inferior videatur. Ut ergo nemo fratrum noſtrorum *Pariſiis in Theologia ſtudentium* aſſumat ſibi honorem niſi vocatus & electus ab illo, qui eſt Vicarius Dei, & ejus Prælatus, ſtatuentes in virtute obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis, quam ipſo facto incurrant contrarium attentantes, inhibemus, *ne Magiſter actù regens in Theologia in Domo noſtrâ*

Nec gradum Doctoratûs accipiat.

Pariſiis, aut aliquis alius de Ordine cujuſcunque ſtatûs & conditionis exiſtat, ad licentiam obtinendam, ſeu ad ſtatum honoris Magiſterii Theologicæ Facultatis, requirentis utique hominem in ſcientia perfectum, in morum honeſtate præclarum, & in eloquentia expeditum ac gratum, de cætero præſentare præſumat aliquem Baccalarium D. Cancellario B. Mariæ Pariſienſis. Nullus etiam Baccalarius præſentationi de ſe factæ conſentire aut licentiam hujuſmodi acceptare, ſeu preces ſecularium ad hoc impetrare præſumat, niſi nobis & ſucceſſoribus noſtris ſuper hoc facto debitè conſultis, & ſine noſtri & ſucceſſorum noſtrorum deliberatione matura. Si verò duo Baccalarii præſentandi & promovendi ad dicti Magiſterii honorem ſimul, & in eodem tempore concurrerint, licèt ſecundùm morem Studii Pariſienſis antiquior in Lectura ſententiarum primò ſit præſentandus, præpoſitionem tamen unius eorundem ad hujuſmodi Magiſterii honorem nobis & ſucceſſoribus noſtris reſervamus.

„ Item dicit B. Benedictus in Regula, quod *obedientia, quæ Majoribus impenditur, Deo exhibetur, propter bonum obedientiæ, quæ eſt ſalus omnium fidelium, genitrix omnium virtutum, & inventrix Regni Cœlorum*, inter ſtudentes laudabilius promovendum præcipimus, quòd omnes & ſinguli tam Baccalarii, quàm alii ſtudentes Priori & Suppriori dictæ Domûs noſtræ, ſeu eorum vices gerentibus obediant humiliter & devotè. Inobedientes autem volumus & præcipimus per dictos Superiores extra Capitulum, vel in Capitulo, quod ſaltem ſemel in hebdomada per Priorem aut Suppriorem loci teneri ſtatuimus, regulari diſciplinâ puniri. Si verò, quod abſit, in crimen inobedientæ & rebellionis ſæpiùs, præſertim in caſu correctionis, aliquis deprehenſus, Priori dicti loci per præſens Statutum damus authoritatem, hujuſmodi inobedientes & rebelles, quos ex tunc jure penſionis privamus, de Studio & dicto loco amovendi, & ad loca, unde penſiones habeant, pro manſionariis mittendi. Omnibus & ſingulis Prioribus & Decanis noſtri Ordinis penſiones debentibus, præcipiendo mandantes, quatenus in hujuſmodi miſſione, Priori dictæ Domûs tanquam Nobis obediant, miſ-

Studentes obediant Superioribus Collegii.

missósque per literas dicti Prioris recipiant, & ùt priùs tractent, fraterna in Domino charitate, & id idem fieri volumus de non proficientibus in moribus & scientiâ, de quorum conversatione miserabili infamia & scandala orirentur, ad quæ judicanda & discernenda Prioris, Supprioris, & trium Discretorum loci conscientias oneramus.

Librorũ distributio & custodia.

„Item quia juxta verbum Senecæ, *turpis est lectura, quæ per negligentiam fit*, quæ tantò est reprehensibilior, quantò res amissa magis est utilior, & necessaria, statuentes præcipimus, libros communes dictæ Domûs per Suppriorem loci, aut per unum Scholarium idoneum à Priore & Suppriore deputandum tutè, diligenter, & fideliter custodiri, distribuíque sine acceptione personarum per Suppriorem studentibus secundùm facultates & scientias, quas actualiter audiunt, videlicet Theologiam audientibus libros Theologicos, & Logicam audientibus Logicales, recipientes verò libros hujusmodi nomina seu titulos librorum, annum, diem receptionis, & nomen recipientis in scedula in communi Registro redigenda scribant. Singulis autem annis ad diem Cinerum vocatis omnibus studentibus in Domo per Priorem vel Suppriorem certum Inventarium de libris hujusmodi fiat, & in loco communi, in quibus loco & die, anno quolibet distributio dictorum librorum fiat, modo & forma superiùs annotatis.

„Item quia *anima sedendo & quiescendo efficitur prudens*, statuimus, quòd dicti studentes horis opportunis & consuetis ad studendum sint, & sedeant solitarii in cellis, & studiis eorundem pro fructû studii & doctrinæ efficaciùs acquirendæ, in Claustro aliísque locis dictis horis colloquia quæcunque, collationes verborum ad invicem præcipuè taliter prolatorum, quæ studentes impedire, seu turbare valeant, evitando. *Interdicentes eisdem omnino Civitatis Parisiensis frequentiam, vagósque discursus per eandem*, prosecutiones causarum quarumcunque, nullúsque in civitate comedat, nisi cum personis Ordinis nostri, & cum venerabilibus personis studii, & tunc de licentia Superioris obtenta. Nullus etiam extra domum, nisi pro lectionibus & sermonibus audiendis determinatis, & sine licentia vadat, Baccalariis duntaxat exceptis. Quando autem oportebit aliquos per civitatem ire pro aliquibus agendis, bini tunc socii simul honestè & maturè incedant, & juveni habenti agere in civitate socius maturus jungatur eidem. Nemo verò dictorum studentium extra domum pernoctare præsumat sine notitia & licentia Superioris, ad cujus licentiæ concessionem evidens utilitas, vel urgens necessitas ipsius Superioris conscientiam inducat.

Excursus è Collegio in Civitatem prohibentur.

„Item ut congruè fundati, dispositi in morum honestate, & discretionis bonitate ad perfectionem scientiæ statúmque Magisterii assequendum sine debito non fraudentur, affectantes nostrum Ordinem personis solennibus præcipuè thesauro sapientiæ incomparabili refertis decorari, statuimus inhibentes omnibus & singulis Prioribus & Decanis nostri Ordinis, ne Scholares locorum sibi commissorum pensiones habentes in dicta Domo Parisiensi ad proficiendum planè & ad fructum scientiæ Theologiæ adipiscendum dispositos & fundatos à dicta Domo removere etiam juxtà consuetudinem antiquam, finito quinquennio, pensionésque talium aliis dare & assignare præsumant, sine nostra, & successorum nostrorum speciali licentia. Audientes verò Bibliam, indispositósque ad perfectionem in Facultate Theologica consequendam post completum quinquennium possunt, & poterunt, si velint, revocare ad eorum loca & claustra, pro aliis Fratribus prædicationum & sermonum instantia, & exemplorum honestate salubriter informandis: loco quorum propter Ordinis honorem, & sacræ Scripturæ favorem alios docibiles & idoneos affectibus cognationis, affinitatis, & nationis à cordibus mittentium penitus exclusis, pensiones in dicta Domo debentes opportuno tempore mittere teneantur. Et si, quod absit, contingeret, aliquem de dictis Prioribus & Decanis non mittere annis singulis *Pensionarios, & Scholares, ut tenentur*, nihilominus in favorem studii & scientiæ, cujus augmentum cupientes, ejus detrimentum reddimus propter provisionem & munitionem etiam victualium, quæ fit annuatim pro omnibus & singulis Scholaribus in communi, ac propter hoc quod dicti Scholares non sunt in culpa, in hoc casu submittere omittens, cùm ob culpam hujus

Mulctandi Superiores qui suos nõ mittunt ad studia.

hujusmodi omissionis & negligentiæ in bono tam salutari dignum sit, quòd pœna suum teneat auctorem, præcipimus districtiùs, à dictis Prioribus & Decanis omittentibus mittere Scholares, summam integram pensionis in pecunia dictis Scholaribus aut Procuratori eorundem, ac si Scholaris inibi fuisset præsens & residens, sine defectu & quovis obstaculo persolvi. Insuper infra duos menses id nobis & successoribus nostris per Priorem & Suppriorem loci significari debitè præcipimus, ut in hoc per nos opportunum remedium apponatur. Prætereà notam reprehensibilis parcitatis & cupiditatis, quæ omnium malorum radix est, eradicari volentes, universis & singulis Prioribus & Decanis prædictis sub pœna amissionis juris pensiones dandi inhibemus, ne Prioribus aut Beneficium competens habentibus has pensiones concedere amodò & assignare præsumant, Priori Scholarium nostrorum Parisiis, præcipientes in virtute obedientiæ, quatenus nullum Priorem aut Beneficium competens habentem ad pensiones hujusmodi Monachis simpliciter solitas dari de cætero admittant, quinimò repellant. Denique statuentes inhibemus, quòd nullus Prior, aut Beneficiatus, seu Jura, aliámque Facultatem distinctam à Logica, Philosophia & Theologia audire intendens in dicta Domo nostra Scholarium Parisiis commoretur, aut recipiatur ibidem sine nostra aut successorum nostrorum licentiâ speciali.

„ Item quia habitis vitæ necessariis inceperunt Amatores Sapientiæ vacare studio & acquisitioni scientiæ & doctrinæ, ordinantes statuimus, quòd Pensionarii de novo mittendi ad dictam Domum nostram Parisios veniant muniti integra pensione, aliàs minimè recipiantur, etiamsi idonei fuerint & fundati. Quod & statuimus de aliis jam dudum receptis, & studentibus, in fine anni cujuslibet vel in principio accedentibus ad loca & domos, unde habent pensiones. Obsecramus autem in Domino dictos Priores & Decanos, seu loca eorundem tenentes, quatenus in prompta traditione & solutione pensionis sese exhibeant propitios & benignos. Denique ut dicti Scholares dispendiosa multipliciter solutionis pensionum tarditate sublata, bono provisionis necessariæ, & comodo munitionis utilis opportuno tempore faciendæ valeant congaudere, præcipientes districtè ordinamus, quòd omnes & singuli Priores & Decani pensiones debentes annis singulis in Capitulo Cluniacensi Generali, vel ad tardiùs in Festo Nativitatis B. Joannis Baptistæ Suppriori dictæ Domûs, Procuratori aut certo mandato dictorum Scholarium solvant integras pensiones. Exhortantes verò dictorum Priorum & Decanorum fraternæ dilectionis affectum monemus eosdem per præsens Statutum, quatenus dictis Scholaribus Pensiones solvere Parisiis studeant sine difficultatis obstaculo, modo & forma præscriptis. In quo si, quod absit, negligentes essent, damus in præsenti Statuto Priori vel Suppriori dictorum Scholarium plenam potestatem negligentes & recusantes solvere vice & authoritate nostra per censuram ecclesiasticam compellendi ad satisfaciendum de integris pensionibus debitis, expensis ob defectum hujusmodi factis.

Statuta circa pensiones studentium.

„ Ad faciendas autem tempore accepto munitiones & provisiones pro anno & ad ministrandum Conventui nostro Scholarium Parisiis victui necessaria; statuimus, quod annis singulis termino convenienti Prior vel Supprior de consilio trium Discretorum Domûs eligant, & constituant duos fratres de ipsis idoneos & expertos in agibilibus, & ad profectum scientiæ minùs aptos pro munitionibus & provisionibus tempore magis expedienti, ac pro officio & ministerio Procurationis annuæ debitè faciendis: quibus eligendis & instituendis præcipimus, ut in hoc casu & in aliis verbis Priori & Suppriori obediant tanquam nobis. Et quia merces laborantibus debetur, volumus, quòd dicti Procuratores in bona diligentia secundùm durationem pensionum communitati studentium servientes stipendium seu salarium hactenus consuetum habeant pro labore.

Indoctiores sunto rerum temporalium procuratores.

„ Cæterùm quia decet, magisque expedit, ut dicti Scholares nostri studeant & proficiant, dùm studium Parisiense viget, videlicet in certis mensibus anni, in quibus Doctores, Magistri & Baccalarii legendo, disputando, determinando sibi & aliis proficiunt, quàm in certis Septimanis, in quibus certis ex causis, præsertim propter calores æstivales ab actibus scholasticis cessant & vacant; ordinantes statuimus, quod juxtà antiquum

quum morem in Festo B. Bartholomæi amodò & non anteà incipiant pensiones. In quo Festo seu termino præcipimus pensionarios de novo mitti & recipi de cætero & non ante; & alios jam receptos *ad dictam domum nostram Parisiis* pro studendo reverti, nisi pro toto anno sufficerent pensiones. Verùm de longo pensiones habentibus, utpote de Imperio, de ultra Sagonem, de Pictavia, & de Arvernia pio compatientes affectu concedimus gratiosè, quod in casu, ubi haberent, unde ad loca, à quibus pensionarii existunt, accedere possent, circa dictum Festum B. Bartholomæi in dicta Domo nostra faciant residentiam: quorum quemlibet tribus solidis & sex denariis Parisiensibus tantùm in hebdomada qualibet ministrandis eisdem residentibus in Domo per Deputatum seu Deputatos ad provisiones faciendas contentos esse volumus usque ad initium pensionum.

Quo tempore pensiones incipiant?

„Prætereà quia Fratres dictante Regula omnia sibi necessaria debent à Patre Monasterii sperare, & habere, exhortantes omnes Priores & Decanos prædictos ordinamus, quod in casu, ubi propter rerum caristiam & temporis importunitatem victui necessaria dictis Scholaribus deficerent, quod in tali necessitate suis pensionariis viscera charitatis pio fraternitatis aperientes affectu, eosdem in locis suis recipiant benignè, nisi in domo dicta Scholarium propter favorem studii tunc temporis voluerint eisdem gratiosa liberalitate exhibere affectum charitatis consimilis vel majoris.

Statutum circa famulos & cameras.

„Insuper statuimus, quòd nullus recipiatur ibidem, nisi ponat integram pensionem, nec aliquis particulariter teneat vel habeat Clericum aut Servientem, ad expensas Communitatis, nisi summam 12. librarum Parisiensium solvat annuatim. De Cameris autem Domûs ordinantes statuimus, quòd Conventus ante omnia habeat necessarias Cameras ad comedendum, & alia loca opportuna ad reponendum & custodiendum bona & victualia Conventus. De reliquarum verò Camerarum, & aliorum locorum dispositione & ordinatione Prioris, Supprioris, & trium Discretorum studii conscientias oneramus.

Aliud circa Defunctos.

„Si quis verò de nostris Fratribus & Scholaribus in dicta Domo nostra decesserit, obsecrantes in Domino omnes & singulos ibidem studentes exhortamur, quatenus decedenti, & defuncto fratri in Suffragiis spiritualibus, Psalmodiis, Orationibus & Missis in nostro Ordine consuetis fieri pro compassionis affectu benignáque fraternitate assistant, ut sic in tempore urgentioris necessitatis frater, quem manus Dei viventis tangit, à suis Fratribus misericorditer adjuvetur. Res autem & bona omnia ejusdem statuimus, quod ad manus Prioris & Supprioris dictæ Domûs nostræ, vel Priore absente, ad manus Supprioris & duorum Discretorum Domûs & Seniorum deveniant, ab eisdem fideliter observanda, & per eosdem disponenda vice & authoritate nostra per hunc modum. Imprimis facta plena & integra restitutione librorum locis & personis receptorum precario, vel ex accomodato ab ipso defuncto, dum viveret, volumus, quod de pecunia, si fuerit, vel libris & aliis rebus inventis, si quæ debebat, solvantur. Funeralia & opportuna pro ecclesiastica sepultura juxta conditionem & statum Defuncti per dictas personas emantur. Quibus peractis si fuerint aliqui libri remanentes, exceptis Decretalibus & Decretis nostræ & successorum nostrorum dispositioni reservandis, eos volumus ad comunem usum Conventûs Scholarium dictæ Domûs nostræ perpetuò remanere. Vestes autem & alia hujusmodi bona reliqua inter Fratres studentes egentes semotis favoribus & affectibus inordinatis per superiùs nominatas personas, quarum super hoc conscientias oneramus, justè & fideliter dividantur, vel pauperibus erogentur pro remedio animæ decedentis.

„Item juxtà antiquum Statutum præcipimus, quòd nullus Scholaris de Ordine nostro extra dictam Domum nostram, quæ Domus *Scholarium Cluniacensium* communiter Parisiis appellatur, studere & morari præsumat sine nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali, Statutum antiquum in nostro Ordine innovantes inhibemus, ne aliqui Priores Ordinis nostri aliquibus Monachis, Mansionariis eorum, seu morantibus apud ipsos, qui tamen nostri & Ecclesiæ nostræ Cluniacensi obedientes existant & professi, licentiam studendi alicubi in aliqua Facultate dare & concedere præsumant sine nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali.

Nulli ex Congreg. Cluniac. studere liceat, nisi in Collegio Cluniacensi.

Ubi liceat studere Juri Canonico? „Item juxtà antiquum Statutum in nostro Ordine præcipimus, quòd nullus de Ordine studeat amodò in Jure Canonico, nisi in altero de locis infra scriptis, videlicet *Aurelianis*, *Tolosæ*, *in Monte Pessulano*, & *Avenione*, & tunc nonnisi de nostra & successorum nostrorum licentiâ speciali, ut est dictum, ordinantes, quod Studentes in dicta Facultate, si sit possibile, insimul commorentur, non divisim, vel saltem in hospitiis contiguis, ac vicinis. „

Collegiū Cluniacense diu floruit. Cæterùm floruit hoc Collegium multo tempore viris eximiè doctis, qui ut literarum disciplinas vel aliis traderent, vel ad easdem addiscendas incumberent, eò undique è monasteriis amplissimæ Congregationis Cluniacensis missi fuerunt. Quòd si Annales Cluniacenses mihi ad manum essent, eos evolvere non gravarer, quò syllabum virorum doctrina & eruditione præstantium attexere possem. Nunc numerum pensare debet *Hugo Menardus*, Vir sacræ Critices, ac Antiquitatis Ecclesiasticæ peritissimus, qui ex Virdunensi S. Vitoni Cœnobio Parisios missus in Collegio Cluniacensi Rhetoricam multis annis professus est. Cùm verò non ita pridem ex Reverendissimo Abbate Calmet in hodiernum hujusce Collegii statum inquirerem, in hæc verba, datis ad me literis, succinctè respondit: „ Collegium Cluniacense Parisiis juxta Sorbonæ scholas positum, sæpiùs dum „ Parisiis versaremur, invisimus; olim „ celebre, nunc obscurum, & nullius ferè nominis; non ad studia „ Theologica exercenda, sed ad procuratores rerum temporalium nutriendos destinatum. In summa, „ vix in Ordine Cluniacensi reperiuntur, qui literas seriò colant, quod „ imputandum dissidiis continuis inter Reformatos & non Reformatos, „ inter Abbatem Commendatarium „ & Monachos, in quos jurisdictionem exercet Abbas ille, quasi esset regularis.

Hodie in nullo flore est.

§. XI.

COLLEGIUM GREGORIANUM

Romæ pro universis Monachis sub Regula S. Benedicti militantibus A. 1621. erectum.

Ejus institutor. QUi primus Collegii Gregoriani in Urbe fundamenta jecit, CONSTANTINUS fuit *Cajetanus* Abbas S. Baronti ex Congregatione Casinensi. Constantinus Cajetanus. Catholicæ enim religionis zelo, non minùs ac exornandæ Matris suæ Religionis Benedictinæ studio æstuans, illud Romæ in Transtyberina regione (g) propè ecclesiam *S. Benedicti in Piscinula* est adortus, eo quidem consilio, ut Religiosi sub Divi BENEDICTI institutis militantes quarumcunque exterarum regionum Romam devotionis, seu negotiorum, vel studiorum causâ adventantes illìc reciperentur, conviverent, & instituerentur, atque Majorum ritu adversus Catholicæ Veritatis hostes calamo & voce pugnaturi indè in aciem ordinarentur, quarto propterea ad id voto constricti. Hoc itaque suo consilio Eminentissimis S. R. E. Cardinalibus *Alexandro* Episcopo Albanensi *Montalto* Congregationis Casinensis, necnon *Octavio* Episcopo Prænestino *Bandino* Congregationis Bursfeldensis in Germania respectivè *Protectoribus* communicato, quùm eos non approbatores tantùm, sed pii hujusce sui propositi Laudatores & Promotores habuisset, in eam rem alacriori studio incumbendum ratus, diversas domos, ædificia & fundos, tam per viam emptionis, quàm perpetuæ conductionis emphyteoticæ de pecuniis ex parsimonia sua atque industria licitè partis ad opus dicti Collegii perficiendum acquisivit; ad quod etiam omnem suam supellectilem, omnésque libros, quos magna in quantitate habuit (*ut Monachi p. t. in eo degentes studere, rudioresque ab eruditioribus juxta cujusque captum tam publicè, quàm privatim doceri possent*) aliáque sua omnia transtulit, donavit & reliquit, útque firmiùs constaret institutum, supplex ipsum interpellavit Summum Pontificem GREGORIUM XV. quatenus præfatum Collegium instituere, ac aliàs in præmissis opportunè providere, de benignitate apostolica dignaretur. Pontifex igitur, cui nihil accidere poterat optatius, nihil jucundius, quàm dum intelligeret, suis etiam temporibus Religiosos emergere, qui de ea quam professi sunt Religione non propagandâ modò, sed & exornandâ soliciti essent, sanctum inprimis & laudabile dicti *Constantini* Abbatis propositum plurimùm in Domino commendavit, editáque an. 1621. die 18. Maji amplissimâ constitutione

(g) Ubi olim extiterat *Aniciana Familia* palatium, ipsiúsque Ss. Patriarchæ *Benedicti* domicilium, uti pulchrè exponit *Cajetanus* in encyclicis, & ex eo *Stengelius* in vita S. Bened. cap. vi. pag. 13.

tutione, Collegium ab eo erigendum non solùm approbavit, sed variis privilegiis, dignitatibus & gratiis exornandum censuit; quam quidem Pontificis Bullam, cùm nihil hac de re certius aut luculentius in medium afferre possimus, hîc sistimus integram.

BullaGregorii XV. Papæ pro illius erectione A. 1621. extat in Bullario M. Tom. 3. Const. 6. & in Casinensi Const. 287.

GREGORIUS *Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.* Salvatoris nostri Jesu Christi Dei Patris unigeniti, qui, ut nos religione claris vitæ probatæ exemplis comprobata, cœlestis Patriæ cultores efficeret, de summis cœlorum ad hujus mundi infima descendere, & in ara venerandissimæ crucis in pretium immolari non abnuit, vices, licèt immeriti, gerentes in terris, inter multiplices curas, quæ nobis ex Apostolatûs officio incumbere dignoscuntur, illam, per quam Religio ipsa, præsertim *sancti Benedicti*, quæ longâ, & continuatâ sæculorum serie effloruit, multiplicatis illius cultoribus, quorum assiduis precibus, & fructuosis operibus Deus ipse propitiatur, nostris temporibus amplificetur, ejúsque Religiosi ad almam urbem nostram, pro negotiis confluentes, ab inopia, & indecenti quæstu revocentur, quantum cum Deo possumus, libenter amplectimur: & ut feliciter id subsequi valeat, ejusdem officii partes, ut piissimi pastoris est, favorabiliter impartimur; prout etiam nobis, & Apostolicæ Sedi devotarum personarum, ejusdem Religionis pia vota ad hoc tendere, & in Deo conspicimus salubriter expedire.

Causæ erectionis hujus Collegii.

§. 1. Exhibita siquidem nuper nobis pro parte dilecti filii CONSTANTINI *Cajetani* (h), Abbatis Monasterii S. Baronti Ordinis S. Benedicti, Pistorien. Diœcesis, Congregationis Casinensis, familiaris & continui conmensalis nostri, petitio continebat: quòd licèt inter omnes disciplinæ regularis Ordines, is maximè conspicuus esse dignoscatur, qui à S. Benedicto Abbate fundatus, saluberrimísque institutis excultus est: & quem olim tot Imperatores, tot Reges, tot Duces, tot Principes, regalibus sceptris, Regnorúmque, & Provinciarum gubernaculis depositis, ingressos fuisse, vitámque monasticam in eo duxisse; ac ex quo tot Religiosos in S. R. E. Cardinales, & Prælatos assumptos; tótque ad summi Apostolatûs apicem erectos fuisse constat, ut longa & continuata multorum sæculorum serie Ecclesia ipsa, nullos alios, quàm Familiæ Benedictinæ alumnos, summos Pontifices habuerit; ex eóque, jam ab antiquissimis temporibus admirabili doctrina, & sanctitate præditi, viri propè innumerabiles prodierunt; nihilominus omnes Monachi sub vexillo dicti Ordinis S. Benedicti militantes, non uni, & eidem Superiori subsunt, sed in aliquibus Regionibus, particularium Monasteriorum Abbatibus, & Prioribus, in aliis verò Casinen. etiam, in aliis aliarum Congregationum Superioribus subsunt. & hinc fit, ut cum in alma urbe nostra nullum præfati Ordinis, nisi præfatæ Congregationis Casinen. cœnobium seu Regularis locus existat; ejusdem Ordinis Monachi, qui ad illam devotionis seu peregrinationis, ac liminum Apostolorum visitandorum, seu etiam negotiorum vel studiorum causa, ex omnibus Christiani orbis partibus, incessanter confluunt, si præfatæ Congregationis Casinen. non modò sæcularium personarum more, eísque promiscui, in publicis hospitiis, atque etiam privatorum ædibus vivant; quin etiam plerique consumptis in longinquis itineribus, & peregrinationibus & negotiis, quas asportârunt, pecuniis, ad inopiam redacti, seu morbo correpti, ostiatim, & ad singula privatarum ædium vestibula, cum maxima monachalis habitûs, atque statûs indecentia, sacerdotalísque dignitatis vilipendio, mendicare cogantur. Alii etiam quod pejus est, ex rubore, & verecundia proprii statûs & mendicitatis religiosum habitum, non sine gravi laicorum scandalo, deponant. Quorum infelicem statum, dictus *Constantinus* Abbas sic in alma urbe nostra residens, fraterna, atque christiana charitate miseratus, tandem animi cogitationem ad operosiorem, & diuturniorem, imò verò perpetuam, extraneorum illorum Monachorum, Confratrum suorum subventionem, attollens, his incommodis opportuna ratione, remedium afferri posse cogitavit, si in dicta urbe aliquod hospitium, seu collegium, in quo omnes Monachi dicti Ordinis, quarumcunque exterarum Regionum, Romam devotionis, seu negotiorum, vel studiorum causâ adventantes, recipiantur, convivant & instituantur.

§. 2.

(h) De quo plura Part. III. hujus Hist. pag. 179.

Facultas ampla data ad effectum constituendi quorumcunque Benedictinorum Collegium in Urbe.

§. 2. Hócque consilio suo venerabilibus fratribus nostris, *Alexandro* Episcopo Albanen. *Montalto*, præfatæ Congregationis Casin., nec non *Octavio* Episcopo Prænestin. *Bandino*, nuncupatis, S.R.E.Cardinalibus, Congregationis Bursfeldensis in Germania ejusdem Ordinis, respectivè, Protectoribus, comunicato; cum eos non approbatores modò, sed pii hujusce sui propositi laudatores habuisset, in eam rem, alacriori studio sibi incumbendum ratus; ab eodem Alexandro Episcopo Cardinale, literas patentes obtinuit; quibus idem Alexander Episcopus Cardinalis, ei, reservato tamen Sedis Apostolicæ beneplacito; ut in quocunque dictæ urbis loco, & situ comodo, & decenti, sibi benè viso, Hospitium, seu Collegium ad effectum recipiendi quoscunque Monachos, ex omnibus Mundi partibus ad eandem urbem, devotionis, & negotiorum causâ, accedentes, construere posset, facultatem concessit: ac omnia, & quæcunque instrumenta super acquisitione situs ad id necessarii celebrata, & celebranda approbavit: ac Collegio seu Hospitio sic construendo, omnia bona, res, proprietates & eleemosynas ei relicta, & relinquenda applicavit, & appropriavit: ipsúmque *Constantinum* Abbatem collegii, seu hospitii hujusmodi sic erigendi, illiúsque fabricæ ministrum, & curatorem, cum facultate illius redditus tunc præsentes, si qui essent, & futuros, exigendi, citra tamen illius bonorum alienationem: illiúsque lites, & causas defendendi, & ad illas unum, vel plures procuratores substituendi, constituit, & deputavit.

Constantinus Abbas diversas domos, situs, & ædificia emit, suam supellectilem, libros, aliáque dicto Collegio donat.

§. 3. Atqui dictus *Constantinus* Abbas, hac licentia fultus, sanctum hoc opus, pia meditatione conceptum, re ipsa aggredi statuit; datáque sibi certa spe, & fiducia, quòd, si opus institutionis dicti Hospitii, seu Collegii inchoaretur, quamplurimi Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, Portugalliæ, atque Poloniæ, nec non Lotharingiæ, Flandriæ, aliarúmque Regionum, & Provinciarum Abbates, ad quorum notitiam dicti Constantini Abbatis intentio nonnullorum Monachorum in urbe degentium relatione, devenerat, fabricæ opus promovere, & pro stabilienda illius dote, adjutrices manus porrigere intendebant, diversas domos & ædificia, nec non situs acquisivit à dilectis in Christo filiabus *Victoria*, *Laurâ*, & *Lucretia* quondam *Laurentii de Castellanis*, ac dilecto filio *Tiberio* quondam *Pauli Arberini*, tam per viam emptionis, quàm perpetuæ conductionis emphyteoticæ de pecuniis ex parsimonia, atque industria sua licitè acquisitis, ad opus dicti Hospitii, ad quod, si instituatur, omnem suam supellectilem, omnésque libros, quos magna in quantitate, magníque valoris habet, ut Monachi pro tempore in eo degentes, studere, rudiorésque ab eruditioribus, juxta cujuscunque captum, seu capacitatem, tam publicè, quàm privatim, doceri possint; aliáque omnia sua transportare, illáque ei donare, & relinquere intendit, & ex nunc, prout, postquam dictum collegium seu hospitium institutum fuerit, donat, & relinquit.

Quidam fideles cesserunt juribus suis in quadam domo.

§. 4. Et dilecti filii *Joannes Baptista*, & *Paulus* fratres, quondam *Marsilii de Mancinis*, solâ pii hujusce operis, licèt nondum inchoati, famâ, ad charitatem excitati jura sibi competentia supra unà eorum domo contiguâ, in eundem Constantinum Abbatem, nomine dicti Ordinis, cessionis titulo, gratis, & tam laudabilis operis intuitu, transtulerunt, prout in diversis públicis instrumentis, seu aliis scripturis dicitur contineri.

Pontifex approbat contractus, & defectus supplet.

§. 5. Quare pro parte dicti *Constantini* Abbatis, asserentis, se dictum Ordinem in Monasterio S. Nicolai de Arena, Catanien. expresśè professum, & ex civitate Syracusanâ oriundum existere, ac primò dicto Monasterio præesse. Nobis fuit humiliter supplicatum, quatenùs dictum Hospitium, seu Collegium hujusmodi instruere, ac aliàs in præmissis opportunè providere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, quibus nihil unquam accidere potest optatius, nil jucundius, quàm dum intelligimus hisce nostris temporibus, Religiosos aliquot emergere, qui de eâ, quam professi sunt, Religione, non propugnanda modò, sed & exornanda solliciti sunt: sanctum inprimis, & laudabile dicti Constantini Abbatis propositum plurimum in Domino gratiarum omnium auctore commendantes; ipsúmque Constantinum Abbatem à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliísque Ecclesia-

clesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à jure, vel ab homine, quavis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes: cúmque paterna benevolentia complectentes, ac sperantes, quodsi dictum Hospitium, seu Collegium instituatur, illius institutio, non solùm in Divini cultus augmentum, præfatíque Ordinis ornamentum, ac illius Monachorum subventionem, sed etiam in dictæ urbis nostræ ornatum, ac Christi fidelium spiritualem consolationem cessum sit. Nec non situum, ædificiorum, & locorum emptorum, conductorum, donatorum, & cessorum respectivè, stationes, confines, vocabula, & denominationes, præsentibus pro expressis habentes: nec non contractus emptionum, & conductionum, atque donationes, seu cessiones, ut præfertur, factas: ac etiam emptiones, & acquisitiones aliorum situum, & bonorum ad usum fabricæ dicti Hospitii seu Collegii pro tempore faciendas, ex nunc, prout postquam factæ fuerint, ea approbantes, & confirmantes: omnésque tam juris, quàm facti, ac solemnitatum, quantumvis substantialium, & circa præmissa requisitarum, seu requirendarum defectus, si qui jam intervenerint, aut pro tempore intervenisse apparuerint, harum serie supplentes; hujusmodi supplicationibus inclinati.

Facultatem dicto Constantino concedit ut possit construere Collegium.

§. 6. Eidémq; Constantino Abbati, ut in dicta urbe, ac sitibus, ædificiis, & domibus à dilecto filio nostro in dicta urbe, ejúsque districtu Vicario in spiritualibus generali, & dicto Alexandro Episcopo Cardinale, priùs approbandis & visitandis, unum Hospitium, seu Collegium pro receptione Monachorum extraneorum totius Ord. S. Benedicti, & sub ejus Regula militantium, ad urbem, devotionis, seu negotiorum vel studiorum causâ, pro tempore accedentium, unà cum refectorio, dormitorio, cellis, & partibus necessariis, construere, seu construi facere, liberè, & licitè possit, & valeat, licentiam, & facultatem, Apostolica auctoritate, concedimus, & impartimur.

§. 7. Illúdq; ex nunc, prout ex tunc, & econtrà, postquam constructum, & ad convenientem formam, ita, ut in eo Monachi recipi, & habitare possint, redactum fuerit in Hospitium, seu Collegium Monachorum extraneorum dicti Ordinis, *Gregorianum* nuncupandum: in quo adsit unus Superior, qui Abbas *Præsidens*, unúsque vicepræsidens, qui *Præpositus*, vocentur, & in quo Monachi dicti Ordinis ad eandem urbem, devotionis seu studiorum, vel negotiorum causâ accedentes, recipi, ibíque (durante eorum in dicta urbe mansione) habitare, pernoctare, & quoad illius redditus ferre poterunt, charitativè tractari, eorum necessitates sublevari, & in casu infirmitatis curari possint, & debeant. & quamdiù inibi fuerint, Theologiæ, & Juris Canonici, alíisque liberalium artium studiis, sub aliquibus ejusdem Hospitii seu Collegii Professoribus, tam publicè, quàm privatim, vacare possint, & sub cura, gubernio, & obedientia dicti Abbatis Præsidentis, qui in eos, aliásque dicti Hospitii seu Collegii personas, & servientes superioritatem exerceat, illiúsque bona gubernet, ac de redditibus in illius usum disponat, vivant, illíque utì Superiori, obedientiam præstent, & aliàs ad instar quorumcunque aliorum Hospitiorum, seu Collegiorum, quorumvis Ordinum, tam in dicta urbe, quàm in quacunque alia Mundi parte, & regione institutorum, perpetuò sine alicujus præjudicio, exigimus, & instituimus.

Gregorianum nuncupandum in quo Abbas præsidens, &c.

§. 8. Illíque sic erecto, & instituto, pro onerum illi incumbentium supportatione, omnia & singula, res, proprietates, & bona, in quibusvis rebus consistentia, illi tam per dictum Constantinum Abbatem jam relicta, ad valorem annuum centum scutorum monetæ circiter ascendentia, quam deinceps per quosunque alios dicti Ordinis Abbates, & Conventus, ac alios Christi fideles quocunque intuitu, etiam per viam testamenti, codicillorum, donationis, etiam inter vivos, & causâ mortis, seu cujuscunque alterius dispositionis, ac etiam in eleemosynam, vel aliàs quandocunque, & qualitercunque relinquenda, elargienda, donanda, & eroganda; ex nunc, prout ex tunc, & econtrà, postquam relicta, elargita, donata, & erogata fuerint; ita, quòd liceat pro tempore existenti dicti Hospitii, seu Collegii Abbati Præsidenti, & ab eo deputatis, illorum omnium possessionem corporalem, per

Quædam bona eidem Collegio applicat.

per se, vel alium seu alios, nomine dicti Hospitii seu Collegii, propria auctoritate, liberè apprehendere, & perpetuò retinere: fructúsque, jura, obventiones, & emolumenta exinde provenientia, nec non oblationes, & eleemosynas eidem Collegio, seu Hospitio elargiendas, percipere, colligere, levare, arrendare, & locare: ac in dicti Hospitii seu Collegii, & Monachorum in eo, pro tempore degentium usus, & utilitatem ac necessitates convertere (*Vicarii urbis, hujusmodi, aut cujusvis alterius licentia desuper minimè requisita*) dicta auctoritate, etiam perpetuò applicamus, & appropriamus.

Collegium, ac ejus Abbatem &c. à juri dictione Vicarii urbis &c.

§. 9. Nec non Hospitium, seu Collegium, ac ejus Abbatem Præsidentem, Præpositum, & Monachos, aliásq; personas, & bona tam mobilia, quàm immobilia, cujuscunque qualitatis & quantitatis existentia, ac ubilibet consistentia, ab omni jurisdictione, correctione, visitatione, dominio, superioritate, & potestate præfati nostri, & pro tempore existentis in eadem urbe Vicarii, ad instar aliorum locorum Regularium, in dicta urbe existentium, ac Ordinis, seu Congregationis Casinensis hujusmodi Superiorum: ita tamen, quòd singulis annis ab uno, seu duobus ex Procuratoribus generalibus Congregationum dicti Ordinis in urbe præfata degentibus (qui, si quid correctione, aut reformatione dignum invenerint, ejusdem Hospitii, seu Collegii Protectori pro tempore existenti, quamprimùm referant) per turnũ visitari debeat.

& à contributione &c. eximit,

§. 10. Nec non à præstatione, contributione, & solutione decimarum & quorumcunq; aliorum onerum ordinariorum & extraordinariorum, ex quacunque causa impositorum, & imponendorum, penitus, & omnino eximimus & liberamus; & sub B. Petri Apostoli, ac nostrâ, & Sedis Apostolicæ protectione, inviolabili conservatione suscipimus: ac correctioni, & omnimodæ jurisdictioni in spiritualibus & temporalibus dicti Alexandri Episcopi Cardinalis & Protectoris pro tempore existentis; qui etiam illius Defensor, Conservator, & Judex ordinarius existat, super Hospitii seu Collegii hujusmodi bonis, rebus, juribus, actionibus & personis movendæ, cum omnibus earum incidentibus, dependentibus, emergentibus, annexis, & cõnexis, totóque negotio principali, privativè quoad omnes alios dictæ urbis judices ordinarios, eorúmque tribunalia, cognosci, & decidi debeant, submittimus, & subjicimus.

atque sub Sedis Apostolicæ protectione suscipit.

Statuit Abbatem præsidentem ex O. S. B. ad quinquenniũ.

§. 11. Statuentes & ordinantes, quod dicti Hospitii seu Collegii Abbas Præsidens à Monachis in eo, pro tempore degentibus, ex eorum gremio, seu ex quocunque alio ejusdem Ordinis Monasterio, in perpetuum, servatis de jure servandis, eligi, ejúsque officium ad quinquennium tantùm durare; ac perpetuis futuris temporibus, omnibus & singulis privilegiis, gratiis, & indultis, quibus præfati Ordinis, & Congregationum, ac præsertim Casinens. Abbates utuntur, fruuntur, & gaudent, similiter, & æquè principaliter, & absque ulla prorsus differentia, uti, frui, & gaudere debeant, hac prima vice duntaxat exceptâ, quâ eundem Constantinum utì fundatorem, & pii hujus operis auctorem, in gratiam fundationis hujusmodi & laborum, quos illius causâ suscepit, ut peculiari quâdam prærogativa se à nobis cohonestatum esse lætetur, tenore præsentium in perpetuum Præsidentem, & Superiorem dicti Hospitii seu Collegii, ad ejus vitam, etiam cum facultatibus, privilegiis, atque honoribus, quibuscunque aliis, similium locorum, & Hospitiorum, seu Collegiorum Superioribus, concessis, & competentibus, eadem auctoritate constituimus, & deputamus.

Dat facultatem Protectori, ut possit cogere vicinos ad venditionem domorum.

§. 12. Ipsíq; ac pro tempore existenti dicti Hospitii seu Collegii Protectori, ut attento, quòd illius constitutio non solùm in Divini cultûs augmentum, sed etiam in ornatum urbis cedit, si pro perfectione & ampliatione illius fabricæ, aliis sitibus, & ædificiis, seu fundis contiguis opus fuerit, ipsorum situum, fundorum & ædificiorum dominos, ad illorum venditionem, sibi, ad effectum illa dictæ fabricæ incorporandi, faciendam, mediante solutione pretii, à peritis æstimandi, & non ultrà cogere possint, facultatem impertimur.

Collegiũ &c. à fideicommissis, hypothecis &c. eximit.

§. 13. Et ne contingat, tempore procedente, Hospitium seu Collegium præfatum, vel ipsum Constantinum Abbatem, & pro tempore existentes illius Abbates Præsidentes, & Monachos, occasione situum, & bonorum pro dicta fabrica acquisitorum, & acquirendorum aliqua damna seu molestias pati; omnia, & singula,

situs,

situs, domos, fundos, ædificia, & loca in dictam causam empta, & emenda, ab omnibus, & quibuscunque fideicommissis, substitutionibus, devolutionibus, hypothecis, & vinculis, tam notis, quàm non notis, purificatis, & purificandis, si quibus quomodolibet subjecta sint, aut esse, dici, censeri, vel apparere possint, penitus, & omninò eximimus, & liberamus. ipsísque fidei commissis, ad effectum præmissum, cum hoc, quod pretia bonorum emendorum in emptionem tot bonorum stabilium, seu locorum Montium non vacabilium de urbe convertantur, & loco bonorum fidei commissariorum ad favorem institutorum, substitutorum, & aliàs quomodolibet vocatorum, succedant; & fidei commissum, seu hypothecam, aut alia jura super dictis bonis, pro dicta fabrica emptis, & emendis, habentes, aut prætendentes, non ad alia, sed ad bona, aut loca Montium ex illorum pretiis emenda agere, & actiones suas dirigere possint, specialiter, & expressè derogamus.

Cardinalem Montaltum Collegii deputat Protectorem.

§. 14. Cæterùm eundem *Alexandrum* Episcopum Cardinalem, ac pro tempore existentem Protectorem dicti Ordinis, in eorum, & dicti Collegii seu Hospitii Protectorem, qui omnes illorum causas antedictas audiat, & decidat, cum facultate, quos, quibus, ubi, quando, & quoties opus fuerit, citandi, & inhibendi, sub censuris ecclesiasticis, ac pecuniariis pœnis, aliáque necessaria, & opportuna faciendi. Nec non quæcunque statuta, & ordinationes, capitula, & decreta ipsius Hospitii seu Collegii, illiúsque bonorum, & personarum directionem, administrationem, gubernium, & receptionem Monachorum extraneorum, eorúmque vivendi normam concernentia, ac aliàs utilia, & necessaria, licita tamen, & honesta, ac sacris Canonibus, Decretísque Concilii Tridentini, & institutis ipsius Ordinis minimè contraria, faciendi, & condendi: ac quoties pro rerum, temporum, & personarum qualitate, seu aliàs, expediens videbitur, immutandi, corrigendi, alterandi, moderandi, reformandi, & alia etiam ex integro condendi; quæ postquam correcta, & condita fuerint, eo ipso Apostolica auctoritate approbata, & confirmata esse censeantur, pari auctoritate deputamus.

Indulget Collegio ut gaudeat privilegiis universi Ordinis.

§. 15. Denique eidem Collegio seu Hospitio, ejúsque Abbati Præsidenti, & personis, ut omnibus & singulis privilegiis, facultatibus, libertatibus, imunitatibus, exemptionibus, prærogativis, præeminentiis, antelationibus, concessionibus, indultis, indulgentiis, peccatorum remissionibus, cæterísque gratiis tam spiritualibus, quàm temporalibus, quibusvis aliis, Ordinis præfati, & Congregationum præsertim Casinen. hujusmodi Hospitiis, Collegiis & Monasteriis, tam in prædicta urbe, quàm in quibuscunque aliis mundi partibus, civitatibus, & locis existentibus: eorúmque personis, in genere, vel specie, etiam per viam simplicis communicationis, & aliàs quomodolibet, nunc & pro tempore concessis, & quibus illa, & illæ de jure, usu, statuto, consuetudine, privilegio, aut aliàs quomodolibet utuntur, fruuntur, potiuntur, & gaudent, ac uti, frui, potiri, & gaudere possint; non solùm ad eorum instar, sed pariter, & pariformiter, ac æquè principaliter, & absque ulla prorsus differentia in omnibus, & per omnia, perinde ac si illa dicto Hospitio seu Collegio, illiúsque personis, specialiter, ac expressè, & in individuo concessa essent, æquè perpetuò indulgemus. illísque, ut quæcunque alia dicti Ordinis Hospitia, seu Collegia, Monasteria, & Regularia loca, Hospitio, seu Collegio per præsentes erecto, de licentia illius Protectoris, pro tempore existentis, agregare, illiusque omnia & singula, gratias, indulta, & privilegia, eis per præsentes concessa, & deinceps tam principaliter, quàm extensivè, & communicativè concedenda, communicare possint, dicta auctoritate concedimus.

Inhibet ne libri amoveantur à Collegii Bibliotheca.

§. 16. Postremo autem, tam præfato Constantino Abbati, quàm pro tempore existenti Hospitii, seu Collegii Abbati Præsidenti, cæterísque personis tam regularibus, quàm sæcularibus sub excommunicationis majoris pœna, ne ullo unquam tempore, libros aliquos, qui tam ab ipso Constantino Abbate, quàm à quibusvis aliis eidem Hospitio seu Collegio pro illius Monachorum usu donati, & assignati, seu empti, & in particulari inventario, quod desuper fieri debeat, descripti, & adnotati fuerint, ex illius Bibliotheca, anicianâ nuncupanda, mutare, vendere, aut quoquo modo distrahere audeant, seu præsumant, districtiùs inhibemus.

Decretũ præservativum.

§. 17. Decernentes præsentes literas sub quibusvis similium vel dissimilium gratiarum revocationibus, suspensionibus, limitationibus, aut aliis contrariis dispositionibus, per Nos, vel alios Romanos Pontifices successores nostros, sub quibuscunque verborum expressionibus, & formis, etiam motu proprio, seu ad quorumvis Imperatorum, Regum, aut aliorum Principum instantiam, pro tempore, factis, minimè comprehendi, sed tanquam per loci pii, ad divini cultûs, & piorum operum augmentum erectione concessas, ab illis exceptas, & quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, & vim, in quo anteà quomodolibet erant, statum, restitutas, repositas, & plenariè reintegratas, & de novo, etiam sub Dat. per Cardinalem pro tempre Protectorem, nec non Collegii, seu Hospitii hujusmodi Abbatem Præsidentem, & Monachos quandocunque eligenda, de novo concessas esse, & fore, suúmque plenarium effectum sortiri debere; sícque ab omnibus censeri, atque ita, & non aliàs per quoscunque judices, etiam Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales, judicari, & definiri debere. Non obstantibus præmissis, ac nostris de indulgentiis, & gratiis adinstar non concedendis, & si opus sit, de unionibus committendis ad partes, vocatis, quorum interest, exprimendóque vero valore, ac Lateranen. Concilii novissimè celebrati, uniones perpetuas, nisi in casibus à jure permissis, fieri prohibentis; ac fel. recor. *Gregorii Papæ XIII.* de solvendo augmento ex causa retractûs, vel juris congrui; alíisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non Urbis, & Ordinis præfatorum, illiúsque Monasteriorum, & locorum Regularium, ac Urbis præfatæ, & quorumvis illius tribunalium, juramento, confirmatione Apostolica, vel quâvis firmitate aliâ roboratis, statutis, reformationibus, usibus, & naturis, privilegiis quoque indultis, & literis Apostolicis, Dilectis filiis Ordinis, illiúsque Monasteriorum Regulariúmque locorum hujusmodi superioribus, ac etiam Urbi, & Senatori, populóque Romano, nec non Vicario, Gubernatori, Senatori, Conservatoribus, Auditori Cameræ ejusdem nostræ urbis, eorúmque loca tenentibus, vicegerenti, Vicariis, Officialibus, & quibusvis aliis judicibus, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, alíisque efficacissimis, & insolitis clausulis; nec non irritantibus, & aliis decretis, in genere, vel in specie, per quoscunque Romanos Pontifices, etiam prædecessores nostros, ac Nos, & sedem præfatam, Motu simili, ac etiam consistorialiter, etiam iteratis vicibus in contrarium quomodolibet concessis approbatis & innovatis quibus omnibus, etiamsi de illis, eorúmque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hæc servanda foret, illísque aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxat, harum serie, specialiter, & expresse derogamus, cæterísque contrariis quibuscunque.

Derogatio Contrariorum.

Fides transumptorum.

Volumus autem, quòd præsentium literarum transumptio, etiam impressis, manu alicujus notarii subscriptis, & sigillo Protectoris, pro tempore existentis ejusdem Hospitii seu Collegii, munitis, eadem prorsus fides adhibeatur in judicio, & extra illud, ac ubique locorum, quæ ipsis originalibus adhiberetur, si ostensæ, vel exhibitæ forent.

Decretũ irritans.

Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, confirmationis, approbationis, defectuum suppletionis, concessionum impartitionis, erectionis, institutionis, applicationis, appropriationis, exemptionis, liberationis, susceptionis, constitutionis, deputationis, derogationum, indulti, inhibitionis, decreti & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo vigesimo primo, quinto decimo kal. Junii; Pontificatûs nostri anno primo.

Constantini Encyclicæ ad Abbates Germaniæ.

Præter hanc Sūmi Pontificis Bullam *Constantinus Cajetanus* illius Collegii primus à Pontifice PRÆSES constitutus encyclicas Romæ typis R.mæ Cameræ Apostolicæ A. 1622. in 4. editas ad omnes totius propè Germaniæ Abbates direxit, quibus multis eos argumentis cohortabatur, ut ad hoc egregium opus perficiendum subsidiis pro virili portione concurrerent. Et

Austria-

Auſtriaci quidem in ſuis conſtitutionibus *Linzii* anno 1626. evulgatis inter alia decreverunt, *ut quidam bonæ ſpei & probatæ vitæ Religioſi ad dictum Collegium deſtinarentur, cum fructu tum in ſtudiis, tum in aliis Congregationis negotiis continuò ſuſtentandi...* Bavariæ quoque & Sueviæ Antiſtites ſalubre inſtitutum non minùs gnaviter promovere ſtuduerunt; Sed Burſfeldenſis Congregationis Abbates magis de uſu Pontificalium adipiſcendo, quàm de ſtudiis provehendis ſolliciti, maluerunt pro iſtis, quàm pro erigendo Collegio pecunias profundere. At enim, ut ſcitè hac occaſione advertit Clariſſ. D.nus VAN ESPEN in Suppl. Jur. Eccl. cap. 5. n. 3. *Fuit tempus cùm Abbates Congreg. Burſfeld. Uſum Pontificalium reprobarent, quòd licet interdiu ſimplici animo rationabiliter ferri poſſint, tamen à lippientibus & ad judicandum pronis, curioſæ magis vanitati, quàm religioſæ ſimplicitati deputari ſoleant, & Abbatibus ſuperbiendi anſam præbeant.* Hæc ille, quîcum faciunt S. *Bernardus* ep. 42. *Petrus* Bleſenſis ep. 90. &c.

Collegii fata.

Uti verò Burſfeldenſes cunctando, ſic etiam aliarum provinciarum Abbates ſuâ lentitudine negotium iſtud non parùm ſufflaminârunt. Cùm enim congruis ad tantæ molis opus ſubſidiis deſtitueretur *Conſtantinus*, nec eſſent, qui nummos explicarent, hac occaſione (ut refert *Antonius Mongitore* in Bibliotheca Sicula verbo *Conſtantinus*) Pontifex GREGORIUS XV. Collegium de propaganda fide, anno 1622. editâ Conſtitutione *Inſcrutabili* (h) Romæ ad radices Montis Pincii erigendum decrevit, éique præfatum Collegium Benedictinum proviſoriè addixit, atque *Conſtantinum* inſtitutæ à ſe Congregationis illius Conſultorem creavit, cui propterea idem *Conſtantinus* libros ſuos, aliáque omnia, quæ habebat, *ad interim* legavit. Eo autem an. 1650. fatis functo, cum nullus ex Ordine pari zelo tanti momenti negotium urgeret, manſiones & alia erigendo ejusmodi Collegio Benedictino deſtinata ad alias manus tacitè tranſlata ſunt. Rem tamen Ordinis ſub *Alexandro VII.* gnaviter egit R. P. *Hieronymus Giungi* San-Emmeramenſis Ratisbonæ Cœnobita, & Congreg. Bavaricæ negotiorum in Urbe Procurator, qui in ſuis ad R.mum CÆLESTINUM Abbatem literis Romæ 7. Febr. an. 1666. datis ita reſcribit: *Interim dum teritur tempus indefeſsâ ſollicitudine, poſſeſſionem Collegii Gregoriani recepimus, ſed omni prorsùs ſuppellectile vacui. Venit etiam ad me unus Procurator Burſfeldenſis, interrogans*: Sitne locus manutenendus necne? *cui ego*: ſi Româ, *inquiebam*, carere poſſumus, ſuaderem deſerere, ſi non poſſumus, *uti reverà non poſſumus*, ſuaderem manuteneri, & ſucceſſivè per Germanos, in quorum manibus nunc eſt, ædificari in formam debitam & convenientem non tantùm Hoſpitio, ſed Monaſterio & Collegio ſtudiorum, prout primitùs intentum fuit; idque poſſet fieri tot ac tantorum Monaſteriorum exiguis immò nullis ferè ſumptibus, dummodò per decem v. g. annos ad minimum nummus aureus ſeu ducatus, ut vocant, à minimis, ab opulentioribus verò duplum, triplum, quadruplum, aut ampliùs pro libitu penderetur, & fabricæ applicaretur... Privilegia ſunt optima, & certè deplorandum, ſi debeant vitio Ordinis & neglectu Prælatorum interire atque in nihilum redigi, quæ unusquisque alius cuperet ſummo comparare pretio. Locus ſat amplus eſt, nondum tamen juſtæ formæ propter unam domum & hortum, quæ occupant angulum & viculum interjacentem, quæ plus minus 2000. ſcudis poſſent coëmi, & interim ad utilem locationem aptari, usque dum fiat diſpoſitio ad fabricam, quæ brevi ex ipſis locationum canonibus ſeu cenſibus poterit inchoari, & paulatim produci ac continuari juxta modellum jam factum, vel ſi videbitur, meliùs faciendum. Invidemus aliis, quòd ſcholas ubique gubernandas ſuſcipiant, & nos excludamur. En locus eſt, & facultas ac libertas, & negligimus. *Certè ſi illos nummos, quos inſidiatoribus noſtris, Paraſitis, & neſcio quibus, ex D. Benedicti Patrimonio quotannis & penè toto die profundimus, ipſi Ordini ac bono publico tantiſper applicaremus; ſi vel ſingulis ſeptimanis decem crucigeri, ad ærarium publicum, velut pro eleemoſyna ad Ordinis neceſſitates, ſeponerentur, idque per 10. aut 20. annos per ſola Germaniæ Monaſteria continuaretur? Proh! quanta ex tantillo ſumma brevî conficeretur! Quantum inde bonum emergeret!* Plura non addo, ſed ſola *Trithemii* verba ex libello lugubri de rui-

Hieronymi Giungi ea de re epiſtola.

Kk 3 na

(h) Extat in Bullario M. num. XXVI. in qua tamen *Conſtantini* nulla fit mentio, unde & ſuſpecta redditur iſta Mongitoris relatio.

na Ordinis repeto: *Pecuniam modicam non volumus exponere, & abundantissimas fundationes patimur ab Ordine in alios transire. Utilitati communi privata commoda præponimus, & honorem Ordinis conservare non curamus. Multa dicimus, multa concludimus, sed exponere denarios singuli formidamus. O zelus debilis, quem tenacitas inutilem facit!* Hinc necesse est omnia demùm

In præceps ruere, ac retrò sublapsa referri.

Ex symbolis P. Oliverii.

§. XII.

COLLEGIUM ANSELMO-BENEDICTINUM ROMÆ.

Exordia sua debet Andreæ Deodato A. 1687.

IMmortales debet Illustrissima Congregatio Cassinensis laudes Reverendissimo D. ANDREÆ DEODATO, Abbati Cassinati, qui dum Procurator ejus Generalis esset in Curia Romana, Collegium *Anselmo-Benedictinum* in ædibus S. Callisti instituit, ex quo velut virtutis ac doctrinæ officinâ viri magno numero, incertum doctiores an meliores prodierunt. Egregium opus isto *Innocentii XI.* Brevi explicatur.

INNOCENTIUS PAPA XI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Bulla Innocentii XI.

INscrutabili divinæ sapientiæ, atque bonitatis arcano Catholicæ Ecclesiæ regimini, meritis licèt imparibus, præsidentes, sacrarum eísque ancillantium bonarum literarum studia, per quæ depulsâ ignorantiæ caligine, mentes luce veritatis illustrantur, in Ordinibus, & Congregationibus Regularibus, præsertim sub suavi monasticæ vitæ jugo Deo famulantibus, uberésque bonorum operum fructus adjuvante Domino proferre jugiter satagentibus, libenter excitamus, & promovemus, ac Pastoralis officii nostri partes peculiari desuper charitate interponimus, sicut rerum, temporum, & personarum qualitatibus maturæ considerationis trutina perpensis ad omnipotentis Dei gloriam, religionis, & catholicæ fidei incrementum, & præsidium, ac ipsorum Ordinum, & Congregationum decus, & utilitatem, animarúmque salutem in Domino expedire arbitramur. Considerantes itaque quantum decoris & utilitatis Congregationi Cassinensi Monachorum Ordinis S. Benedicti, cujus egregia constant in Ecclesiam Dei merita, sit proventurum, si in Monasterio S. Pauli prope & extra mœnia hujus almæ Urbis nostræ, ejusdem Congregationis Collegium studiosorum, in quo Monachi ipsius Congregationis Philosophiæ, & sacræ Theologiæ, vel Canonum studiis sedulò navent operam, opportunis rationibus instituatur; jámque provida Superiorum Monasterii, seu Congregationis hujusmodi industria, de iis, quæ ad ejusmodi Collegii, ejúsque Collegialium, & Lectorum sustentationem, & manutentionem necessaria sunt, sufficienter provisum reperiri; Motu proprio, ac ex certa scientia, & maturâ deliberatione nostris, déque Apostolicæ potestatis plenitudine, in præfato Monasterio S. Pauli, & respectivè in ædibus S. Callisti de eadem Urbe, ubi Monachi dicti Monasterii æstivo tempore degere solent, unum Collegium studiosorum, in quo decem saltem Monachi professi dictæ Congregationis Cassinensis Theologiæ Scholasticæ, & sacrorum Canonum studiis sub idoneis Lectoribus, seu Magistris operam navare, & in illis institui, atque sedulò instrui debeant, tenore præsentium, sine cujusquam præjudicio in perpetuum erigimus, & instituimus, statuentes, & Apostolicâ authoritate decernentes, & ordinantes, ut Lectores sive Magistri in novo Collegio sic erecto & instituto scientias edocturi, ex ordine saltem Decanorum dictæ Congregationis Cassinensis seligantur, iíque ad id muneris idonei censeantur, qui optimis moribus, vitæque integritate præcipuè fulgere noscentur, quíque per integrum septennium in aliis Monasteriorum ejusdem Congregationis scholis, aut in Universitatibus studiorum Generalium Philosophiam, & Scholasticam Theologiam publicè professi fuerint. Ne autem illorum electionem ulla prorsùs terrena affectio contaminet, iidem Lectores, seu Magistri in Capitulo Generali præfatæ Congregationis Cassinensis, à cunctis Definitoribus per secreta suffragia eligantur, præstito priùs juramento eos eligendi, quos doctiores, aptiores, & præstantiores esse pro sua quisque conscientia in Domino judicaverit. Ipsi verò Lectores, seu Magistri hac forma electi, in Theologiæ Scholasticæ cursu eas sententias, & scripto & voce discipulos doceant, quæ S. Anselmi, Cantuariensis

Pontifex boni consulit erectionem Collegii.

Quinam esse debeant Professores.

Adhæreant doctrinæ S. Anselmi.

sis Archiepiscopi, ex S. Benedicti Ordine assumti, doctrinæ ad amussim cohæreant, sub depositionis & privationis muneris, aliísque pœnis, si secùs egerint, Superiorum arbitrio infligendis. Porrò scholasticorum, seu Studiosorum Collegii hujusmodi numerus omni tempore minor denario non sit, quorum tres tantùm, & non plures, ex dicti Monasterii S. Pauli professis, & reliqui septem ex septem ejusdem Congregationis provinciis assumantur; Ita scilicet, ut provinciarum quælibet discipulum unum ad idem Collegium, tertio quoque anno mittendi facultatem habeat. Qua in re ea lex inviolatè servetur, ut Monasterium cujusque provinciæ, majori Professorum numero gaudens, primum scholasticum primo triennio ad Collegium hujusmodi mittat; quo elapso secundi Monasterii Alumnus subrogetur, & sic de aliis successivè. Quòd si in Monasterio S. Pauli, sive in alio cujusvis provinciæ hujusmodi respectivè Monachi ad dictas scientias addiscendas idonei non reperiantur, ex aliis ejusdem, vel vicinarum provinciarum numerosioribus Monasteriis ad Collegium ipsum loco illorũ evocentur. Nemo autem ad dictum Collegium admittatur, quem morum probitas, & regularis disciplinæ studium non commendet. Et qui toti Philosophiæ ac tribus vel duobus saltem Scholasticæ Theologiæ Tractatibus in aliis prædictæ Congregationis Gymnasiis sedulò non vacaverint, ab ipso Collegio arceantur. Ac propterea à Definitoribus ejusdem Congregationis in Capitulo Generali tres docti, præstantes, & zelo præditi Examinatores in unaquaque Provincia instituantur, qui publico consulturi bono, Scholasticos diligenter interrogent, & propositis eis Theologicis, atque Philosophicis argumentis, seriò, & non ad speciem examinent, déque eorundem aptitudine, doctrina, & ingenio, præstito juramento in scriptis fidem faciant. Postquàm verò sic examinati ad urbem pervenerint, ab Abbate Monasterii S. Pauli, ac Procuratore Generali Congregationis, & Lectore Theologo Collegii hujusmodi pro tempore existentibus denuo interrogentur, & iterato subdantur examini, ac idonei reperti approbentur, excipiantur, & Collegii gremio adscripti declarentur; Inhabiles verò inventi, præmissa ad Præsidem dictæ Congregationis de eorum insufficientia in scriptis testatione jurata, cum

Numerus Scholarium.

Non quilibet admittendi.

Priùs subeant examen.

ejusdem Præsidis consensu, ad Professionis suæ Monasteria, sive ad alia remittantur; & in examinatores, qui muneri suo defuerint, tanquam in perjurii reos, graviter in proximis comitiis animadvertatur. Quapropter ad Abbatiam S. Pauli regendam, ac ad Procuratoriæ generalis officium ii promoveantur, qui imposito sibi muneri satisfaciant. Visitatores autem dictæ Congregationis in Actu Visitationis dicti Monasterii S. Pauli præfatum Collegium visitent, ac de vita, & moribus Scholasticorum diligenter inquirant, & unà simul cum prædictis Abbate Monasterii S. Pauli, & Procuratore Generali, eosdem scholasticè examinent, & quos pravis moribus inquinatos, aut scientiis operam non dedisse cognoverint, præhabito Præsidis consensu, extra Collegium eliminent, & ab Urbe abigant, earúmque dimissionem eidem Præsidi, sine mora significent, qui ad præscriptum præsentium literarum alios scholasticos ejectorum loco substituendos curabit, ut omni tempore præfixus denarius numerus integer in Collegio hujusmodi perseveret. Porrò nulli Lectori ultra sexennium, nullíque studentium ultra triennium in dicto Collegio liceat permanere, sed his temporum spatiis respectivè evolutis, novi Lectores, novíque Scholastici antiquioribus subrogentur, incipiendo à proximè futuro Capitulo Generali dictæ Congregationis, quod tertia Dominica, post Pascha Resurrectionis Dominicæ, currentis anni MDCLXXXVII. celebrabitur. Lectores autem & Scholastici legitimè electi ante præfixum tempus à Collegio prædicto non amoveantur, nisi intervenientibus veris, justis, atque gravioribus causis, quas Abbas Monasterii S. Pauli, & Procurator Generalis prædicti pro tempore existentes, tanquam Sedis Apostolicæ delegati cognoverint, & approbaverint, & de quibus præmisso in scriptis juramento Præsidem dictæ Congregationis certiorem faciant, qui cum visitatorum provinciæ Romanæ, Abbatis Monasterii S. Pauli, & Procuratoris Generalis præfatorum, vel majoris partis eorum consensu, amovendos amoveant, aliósque in amotorum locum, servato quoad Scholasticos Monasteriorum ordine supradicto, ac præmisso semper duplici eorundem examine, sicut præmittitur statuto, in Collegium inducant. Quod si contingat, Lectores intermedio tempore

Visitatio Collegii.

Tempus cum docendi tum discendi præfixũ.

pore justis, & gravioribus id exigentibus causis amoveri, & Collegio privari, Præses cum supradictorum, vel majoris partis eorundem consensu, de aliis Lectoribus provideat, usque ad futuram Dietam, si proximè fuerit celebranda, in qua nova Lectorum hujusmodi electio, & confirmetur, vel reprobetur, donec in Capitulo Generali Congregationis præfatæ, tunc proximè futuro, à Definitoribus, præstito priùs juramento, ut supra, per secreta suffragia ea omnia, quæ interea gesta fuerunt, confirmentur, vel præcidantur. Eodémque modo pariter, ac lege in casû mortis, vel diutinæ ægritudinis, sive Lectorum, sive Scholasticorum incidentibus Collegii necessitatibus usque ad Dietam, sive Capitulum Generale pro interim consulatur. Scholastici autem prædicti omnes & singuli ad instar reliquorum Monachorum in præfato Monasterio S. Pauli degentium regulari observantiæ incumbant, mentali orationi certis horis per constitutiones statutis omnino vacare satagant, chorum non omittant, Missarum oneribus, qui Sacerdotio initiati fuerint, satisfaciant, cæterásque monasticas leges inviolatè custodiant. Ut tamen omni distractione remota scientiis adipiscendis insistere valeant, eos aliis occupationibus, & præsertim œconomicis curis nemo audeat implicare. Ipsi quoque Scholastici, dum in præfato Monasterio S. Pauli commorabuntur, præter quotidianas lectiones, & repetitiones, singulis hebdomadis, semel per ordinem theses disputandas proponant, atque adversùs arguentes eâ quâ Monachos Ordinis S. Benedicti decet modestiâ, & religiositate defendant, & objecta dissolvant. Quibus literariis exercitationibus, Abbas Monasterii S. Pauli omnino, totúsque ejusdem Monasterii Conventus semper intersint; Quocirca ut hujuscemodi scholasticæ concertationes studentium profectum juvent, & non ad inanem pompam excitentur, dictus Abbas hyemali tempore in præfato Monasterio habitet, ut ejus præsentia, auctoritate, & vigilantia regularis observantia non tepescat, & scholasticorum studia ad scientiarum amorem inflammentur. Dum verò S. Callisti ædes prædictas incolent, consuetas Lectiones, & Repetitiones neutiquam intermittant, & insuper sigillatim Theses in utraque facultate typis impressas publicè tueantur, quæ omnia ut clariùs, faciliùs, & commodiùs exequi valeant, tum Lectores, tum Scholastici ab accessu ad Monasterium S. Pauli, festivis diebus exceptis, eximantur; prædicti verò Abbas, & Procurator Generalis, eosdem Lectores peculiari beneficentia, & specialibus charitatis officiis prosequantur, ipsique Lectores sexennio in præfato Collegio laudabiliter expleto, à Religione debitis honoribus decorentur. Cæterùm Magistris & Scholasticis prædictis omnibus & singulis victus & vestitus, medicinalia, & alia ad vitam necessaria Monachorum Cassinensium more, & dicti Monasterii S. Pauli consuetudine servatis, ab eodem Monasterio cum omni benignitate præbeantur. Ut autem Monasterium ipsum, horum causa nulli subjaceat incommodo, nec magis gravetur, cùm de præsenti Lector & sex scholastici ab eodem ex suis proventibus sustententur; pro alio Lectore, aliísque scholasticis addendis usque ad præscriptum numerum denarium, Procurator Generalis dictæ Congregationis eidem Monasterio, cum effectu, sine mora singulis annis persolvat scuta sexcenta monetæ, quæ cùm dicta Congregatio interusuria debiti sexaginta millium scutorum similium, quo in Monte Novennali nuncupato obstringebatur, diminui, & ad minorem quantitatem reduci nuper obtinuerit, ex eâ summâ, quæ per diminutionem, sive reductionem hujusmodi facta est compendii, præstanda erunt: Cui solutioni si ullus Procurator Generalis pro tempore existens satisfacere neglexerit, vel temerè renuerit, ipso facto seclusa omni excusatione, nullóque favente colore, officio, dignitate Abbatiali, ac voce activa & passiva in perpetuum privatus intelligatur, statímque à Præside dictæ Congregationis ab officio, gradu, & dignitate depositus, & privatus declaretur, potestate ad eosdem gradus & dignitates iterum illum assumendi vel rehabilitandi (Sede Apostolica inconsultâ) cunctis penitus interdicta. Quòd si Præses negligentiæ vel conniventiæ in his exequendis reus extiterit, in easdem pœnas se ipso facto noverit incurrisse. Pecuniæ verò in accessu ad Collegium, & recessu ab illo, ac in Conclusionibus quolibet anno imprimendis expendendæ, à Monasteriis professionis eorundem Lectorum & Schola-

Scholastici studeant observantiæ regulari.

Disputationes hebdomadariæ habendæ.

Fundus pro sustentatione Professorum & discipulorum.

Ex aliis etiam Congregationibus juvenes studiosi mitti possunt.

lasticorum respectivè subministrentur. Liceat autem Abbatibus, & aliis præfatæ Congregationis Cassinensis Monasteria respectivè regentibus, nec non etiam aliis Abbatibus, vel Superioribus aliarum Congregationum, Monachorum nigrorum tantùm sub S. Benedicti Regula militantium, supra præscriptum decem Scholasticorum numerum, præhabito in scriptis Præsidis dictæ Congregationis Cassinensis, ac Abbatis Monasterii S. Pauli, & Procuratoris Generalis præfatorum consensu, alios Monachos Monasteriorum, quibus præsint, Alumnos ad Collegium prædictum mittere, persoluta quotannis dicto Monasterio sancti Pauli, pro eorundem sustentatione, aliísque necessariis convenienti pecuniæ summa; qui supra numerum mittendi ejusdem Collegii leges, statuta, & consuetudines, quibus cæteri Scholastici obnoxii sunt, servare omnino teneantur. Quia verò ad præmissa omnia exequenda, & firmiter observanda potissimùm obstringuntur, & valde conferre possunt ipsimet Religionis Superiores; Idcirco statuimus pariter & ordinamus, ut in quolibet memoratæ Congregationis Cassinensis Capitulo Generali, post Definitorum electionem, prima die, posthabito omni alio quantumvis graviori negotio, Definitores ipsi diligenter, & seriò inquirant, an de iis, quæ in præsentibus literis continentur, aliquid omissum, innovatum, aut à quoquam fuerit in contrarium, seu aliter dispositum. Quòd si hæc omnia & singula non ad unguem servata, & his nostris Apostolicis jussionibus non plenè obtemperatum animadverterint, statim emendanda emendent, & corrigenda corrigant, ac omnia ad formam earundem præsentium literarum in integrum restituant, & de transgressoribus, violatoribus, & negligentibus pro culparum gravitate pœnas sumant: Si autem Definitores prædicti in præmissis exequendis desides, remissíque extiterint, omnia Capituli Generalis acta, promotiones, electiones, provisiones, designationes, & decreta, ipso facto nulla, inania, & invalida fore, harum serie decernimus, & declaramus: Et præterea Abbas Monasterii S. Pauli, & Procurator Generalis pro tempore existentes prædicti, in earumdem literarum nostrarum omnimodam executionem minimè intendentes, in pœnas privationis gradus, dignitatis, & officiorum, ac vocis activæ & passivæ ipso facto se incurrisse noverint, super quibus non nisi à Sede Apostolica præfata dispensari possit. Denique ut nemo præmissorum ignorantiam valeat allegare, dilecto filio Andreæ Deodato à Neapoli per præsentes literas omni cura, & sollicitudine, dilectis pariter filiis Præsidi, Visitatoribus, omnibúsque Abbatibus præfatæ Congregationis Cassinensis notificare procuret, ipséque Andreas Deodatus, qui de præsenti Procurator Generalis ejusdem Congregationis existit, præmissorum omnium, & singulorum executioni curatè, atque diligenter invigilet, ac de omnibus Nos, & hanc Sanctam Sedem quamprimùm reddat certiores. Decernentes ipsas præsentes literas, & in eis contenta quæcunque, etiam ex eo quòd Superiores & Monachi Congregationis Cassinensis, & Monasterii S. Pauli præfatorum, aliíve quilibet in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, cujuscunque gradus, ordinis, præeminentiæ vel dignitatis, aut aliàs specifica, & individua mentione, & expressione digni, illis non consenserint, nec ad ea vocati, citati, & auditi, neque causæ, propter quas præsentes emanârint, sufficienter adductæ, verificatæ, & justificatæ fuerint, aut ex alia qualibet, etiam quantumvis juridica, pia, & privilegiata causa, colore, prætextu, & capite, etiam in corpore juris clauso, etiam enormis, enormissimæ, & totalis læsionis nullo unquam tempore vel subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intentionis nostræ, aut interesse habentium consensus, alióve quolibet, etiam quantumvis magno, & substantiali, ac incogitato, & inexcogitabili, individuámque expressionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, retractari, ad terminos juris reduci, seu in controversam vocari, aut adversùs illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliúdve quodcunque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, seu etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine paribus concesso, vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud, uti, seu se juvare ullo modo posse; Sed ipsas præsentes literas semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suósque plena-

Urgetur observantia Brevis Apostolici.

narios & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quantocunque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissimè suffragari, & ab eis inviolabiliter, & inconcusse observari, & adimpleri; Sícque, & non aliter in præmissis per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de Latere Legatos, aliósve quoslibet, quacunque præeminentia, & potestate fungentes, & functuros, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari ac definiri debere, ac irritum, & inane, si secùs super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, aut quatenus opus sit, fel. recordationis Pauli secundi, & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum de rebus Ecclesiæ non alienandis, aliísque Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibúsque Conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, nec non Congregationis Cassinensis, & Monasterii S. Pauli præfatorum, aliísque quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, & consuetudinibus, stylis, usibus, etiam immemorialibus, privilegiis quoque, Indultis, & Literis Apostolicis etiam Congregationi, & Monasterio præfatis, illorúmque superioribus, & aliis personis quibuslibet, sub quibuscunq; verborum tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliísq; efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis, irritantibúsq;, & aliis Decretis, in genere vel in specie, etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine paribus, ac consistorialiter, & aliàs quomodolibet in contrarium præmissorum cencessis, & quantiscunque vicibus, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus & singulis etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorúmque totis tenoribus, & speciali, specifica, expressa, ac individua, & de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata exprimerentur, & insererentur præsentibus pro expressis, & ad verbum insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris ad præmissorum effectum hâc vice duntaxat specialiter, & expresè derogamus, ac plenissimè & amplissimè derogatum esse volumus, cæterísque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut earundem præsentium literarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manû alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in Judicio, quàm extra illud habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die xx. Martii MDCLXXXVII. Pontificatûs nostri anno undecimo.

J. G. Card. Glusius.

Loco ✝ Sigilli.

Jam verò si historiæ vela pandere, & quasi apertum ingressus mare, per eorum virorum laudes, qui literarum disciplinas in celeberrimo hoc Collegio vel ipsi docuerunt, vel certè quidem ab aliis edocti fuerunt, decurrere instituam, vereor, ne, cùm omnes sigillatim recensere instituam, æquo fiam diffusior. Unde aliquorum duntaxat facturus sum mentionem.

Alexander Lellius, aliàs de Vignatis à Perusia, ibidem in S. Petri cœnobio Monachi vitam professus an. 1664. scholasticis disciplinis, præcipuè Theologicis, haud incelebris fuit, eásque Perusiæ & Romæ plures annos docuit, apud Magistros & Theologos Urbis magno in honore & existimatione habitus ob singularem in loquendo perspicuitatem, & mirabilem cùm in docendo, tum in disputando facilitatem omnium primus inter Italos Benedictinos ad mentem Divi Anselmi explicare est aggressus, permotus exemplo Cardinalis Aguirrei tum viventis, aliorúmque in Hispania Monachorum, qui in eundem Sanctum Doctorem præclara Comentaria scripsêre.

Alexander Lellius

omnium primus ex Italis Theologiam ad mentem S. Anselmi exponit.

Alphonsus Mariconda patriâ Neapolitanus, natus die 5. Octobr. anno 1672. in S. Severini Cœnobio ejusdem Urbis Neapolis Regulam nostram

ſtram profeſſus eſt anno 1687. die 19. Octobr. Vir excellentis ingenii, & non vulgaris doctrinæ, tam in ſcholaſticis, & dogmaticis, quàm in amœnioribus literis, itémque in profana & Eccleſiaſtica eruditione, Græcáque lingua, Neapoli in eodem S. Severino primùm ſcholaſticis ſtudiis vacavit, deinde Romæ in D. Anſelmi Collegio ſolidiori Theologiæ ſacríſque Canonibus operam dedit, eo ſanè profectu, ut triennio expleto earundem facultatum Magiſter, ſeu, ut dicimus, Lector evaſerit, eáſque Neapoli in laudato S. Severini Monaſterio tradiderit. Mox Florentiam accerſitus, majori adhuc plauſu in eiſdem ſcientiis diſcipulos apud S. Mariæ aſceterium inſtituit, inter quos duos præ cæteris inſigniores rara doctrina ac editis lucubrationibus Orbi literario notiſſimos, Angelum videlicet Mariam Quirinum, nunc Cardinalem Eminentiſſimum, & Virginium Valſecchium nullo doctrinæ ac eruditionis genere non excellentem, ſortitus eſt. Ibi cùm degeret Alphonſus, doctis non ſolùm quibusque, ſed etiam optimatibus ejusdem civitatis Florentiæ acceptiſſimus fuit. In patriam reverſus, primariam ſacræ Theologiæ cathedram in publica Univerſitate conſequutus, plures annos ibidem docuit. Demum à Clemente XI. Pontifice Maximo ad Regium Epiſcopatum Triventinum in Samnio fuit aſſumptus, anno 1717. die 12. Julii, conſecratus autem die 18. ejusdem menſis Romæ à Cardinali Paulutio eidem Sanctiſſimo à Secretis Statûs.

Illuſtres ejus diſcipuli.

Creatur Epiſcopus.

Joſephus Porta, Aſtæ (quæ eſt Liguriæ urbs, ſub Duce Sabaudiæ, & Sardiniæ Rege) natus, ibidem apud S. Bartholomæum Monachi vitam vovit anno 1668. die 5. Octobr. Theologicâ ſcientiâ, ſacra eruditione & morum integritate floruit. Matheſim egregiè calluit, & mathematica quædam inſtrumenta affabrè compoſuit. An. 1687. Romam accerſitus in D. Anſelmi Collegio Theologiam magnâ nominis celebritate explicavit, eandémque Theologiam univerſam, prout à recentioribus in tractatus dividitur, ad mentem ejusdem Doctoris ipſis illius textibus ac verbis undique conſtabilitam typis vulgavit. Poſtea Caſinum tranſiit, ubi aliquot annis regularis diſciplinæ ac pietatis exercitationibus impenſiùs ſeſe tradidit, tempus omne, quod ab eisdem ſupererat, mathematico præſertim ſtudio attribuens. Dum his mentis ac ſpiritus deliciis, beatáque frueretur quiete, à Congregatione Caſinenſi Prior Clauſtralis nil minùs cogitans, electus fuit: quo munere Cæſenæ primùm, ac deinde variis in monaſteriis aliquot annis perfunctus, fatis tandem conceſſit, relictis præclari ingenii ſui monumentis.

Inſignis Mathematicus.

Joannes Antonius Orſati (l) Nobilis Patavinus, in D. Juſtinæ cœnobio profeſſus eſt Monaſticum Inſtitutum an. 1699. die 19. Mart. Vir doctus, & eruditus, Lector Philoſophiæ & Sacrorum Canonum in eodem monaſterio mox Romam accerſitus, ut in Collegio Anſelmo - Benedictino Theologiam doceret, cùm egregiè admodùm provinciam inchoâſſet, à Veneto Senatu an. 1719. Sacræ Scripturæ publicus Interpres in Patavino Gymnaſio electus inſigni adeò cum honore in patriam remeavit, ubi haud vulgaris doctrinæ fama literarium munus adimplet. Ejus opera in Bibliotheca - Caſinenſi ab Abbate Armellino recenſentur.

Fit Sac. Scripturæ Profeſſor in Academia Patavinâ.

Joannes Baptiſta de Miro, omni ſcientiarum genere ornatiſſimus, magnam apud omnes eruditos, qui eum noverunt, reconditæ ac ſelectioris doctrinæ opinionem jure ac merito obtinuit. Cùm ſcholaſticas ſcientias complures annos Neapoli ac Venetiis cum plauſu docuiſſet, Romam accerſitus in D. Anſelmi Collegio ſacros Canones eruditiſſimè explicavit, eodémque tempore diſcipulos in Græcis literis apprimè inſtruxit, ut hujusce præclariſſimæ linguæ ſtudia, quæ olim in Caſinenſi Congregatione floruerant, poſtliminiò revocâſſe videatur; inter quos inſignis eſt Cœleſtinus Pezzancheri S. Sixti Placentiæ primùm, deinde ſub nomine D. Placidi Ciſtercienſis Monachus noviſſimæ Reformationis Trappenſis, nec ita multò pòſt Caſæmarii Abbas, demúmque Epiſcopus Himerienſis, mox Tiburtinus à SS. D. N. Benedicto XIII. creatus. Imò Benedictus etiam Bacchinus, clariſſimum illud doctrinæ Sydus, *Mirum* præceptorem in Græcis literis Parmæ ſe obtinuiſſe gloriatur.

Græcæ linguæ ſtudia reſuſcitat.

Bo-

(l) l. c. part. 2. pag. 88.

Bonaventura Finardi (k), cùm in D. Anſelmi Collegio ſcholaſticis facultatibus, ac Juri Pontificio ſedulam operam navâſſet, iiſdem diſciplinis, Neapoli, Venetiis, poſtremò Romæ Congregationis Caſinenſis Alumnos inſtruxit; Romæ ſanè in prælaudato Collegio integris ſex annis, præſtituto nimirùm ab Innocentio XI. ad docendum ibidem tempore, eâ eruditionis laude Sac. Canones eſt interpretatus, ut illi à Clemente XI. (à quo inter Sac. Indicis Conſultores cooptatus eſt) ad aliud ſexennium idem docendi munus ſit prorogatum. Præcipuæ quoq; Congregationis Caſinenſis dignitates ei ultrò delatæ fuerunt.

docendi munus ei prorogatur.

Nicolaus Maria de Tedeſchis (l) Siculus, Catanenſis, nobili genere ortus, in Monaſterio S. Nicolai de Arenis an. 1686. Profeſſus, Romæ in D. Anſelmi Collegio Scholaſticam ac Dogmaticam Theologiam magno diſcipulorum profectu, nec minori nominis celebritate plures annos tradidit. Quam ob rem Clemens XI. Pont. Max. ejus doctrinæ ac probitatis acceptâ famâ, eum inter ſacri Indicis Conſultores, Sanctæque Romanæ ac Univerſalis Inquiſitionis Qualificatores admiſit, nec multò pòſt ad Liparitanum Epiſcopatum evexit an. 1710. cùm jam à Congr. Caſin. Prior electus fuiſſet, & brevì admodùm Abbas eligendus foret. Sed parvo ſanè tempore apud Liparam manſit, gravibus enim Eccleſiæ ſuæ exigentibus cauſis, Romam paulò pòſt rediit, ubi prælaudatus Pontifex ſacrarum Congregationum Rituum, & Examinis Epiſcoporum *Secretarium*, ſanctæque Inquiſitionis *Conſultorem*, ac eorundem Epiſcoporum *Examinatorem* illum conſtituit; quibus provinciis omnium Ordinum plauſu ſtrenuè ſatisfecit; nec dubium eſt, imò pluribus in Romana Aula notiſſimum, ſtatuiſſe Pontificem, ampliſſima illum S. R. E. Cardinalis dignitate inſignire, niſi ejuſdem Pontificis inſperata mors maximum hunc honorem Nicolao eripuiſſet. Poſt cujus deceſſum Nicolaus Epiſcopatu Liparienſi dimiſſo, & ab Innocentio XIII. Archiepiſcopus Apamienſis declaratus, prædictis in Urbe muneribus obeundis ſtrenuè incubuit. Sed honorum & munerum ſatur ex Urbe ſeceſſit in Monaſterium Sacri Specûs, ubi S. P. Benedictus pœnitentiæ causâ triennio delituit, ac prima Ordinis noſtri fundamenta jecit. De hoc Aſceterio Nicolaus quàm optimè meritus eſt, inſigni liberalitate illi elargiendo conſpicuam quatuordecim millium ſcutorum ſummam (præter alia plura maximi momenti beneficia, & donaria in idem collata) ut ex ejuſdem ſummæ fructibus *quatuor alii Monachi, aliúſque Converſus* (ſeu ut dicimus *Commiſſus*) ibidem ali debeant, qui divinam Sinaxin quotidie, aliáque regularia exercitia obire teneantur, & Peregrinorum, aliorúmque adventantium Confeſſiones ampliſſima cum facultate excipere valeant, eâdem nempe, quâ Pœnitentiarii Apoſtolici S. Petri de Urbe, & Sacræ Domûs Lauretanæ potiuntur; quò etiam fit, ut ſacratiſſimo loco priſtina veneratio, quâ à tot retroactis ſeculis floruit, non maneat ſolùm, ſed magis magíſque augeatur. Cæterùm Nicolaus ex Monaſterio Sacri Specûs in Urbem à Benedicto XIV. revocatus fuit, ut in Collegium Purpuratorum Patrum, veluti omnes augurabantur, cooptaretur. Sed priùs tamen è vita migravit, quàm SS.mus hic Pontifex vel ipſum, vel alium quempiam ſacrâ purpurâ donâſſet.

Creatur Epiſcopus Liparitanus, tum

Archiepiſcopus Apamienſis.

Marianus Armellinus, in Monaſterio S. Pauli de Urbe Profeſſus, Collegii S. Anſelmo-Benedictini non alumnus tantùm ſed etiam decus & ornamentum fuit. Is cùm non vulgari ſacræ eruditionis & probitatis authoritate clariſſimus ſpectaretur, Abbas Monaſterii S. Petri de Aſſiſio conſtitui promeruit. Scripſit eruditè & luculenter Bibliothecam Benedictino-Caſinenſem, ſive Scriptorum Caſinenſis Congregationis, aliàs S. Juſtinæ Patavinæ, de quo celebri opere aliàs acturi ſumus.

Eſt Auctor Bibliothecæ Scriptorum è Congr. Caſin.

Leander ex illuſtriſſimis *Comitibus de Porzia* illuſtre omninò fuit Sidus Collegii S. Anſelmi, quod doctrinæ virtutúmque radiis mirum quantum illuſtravit. Ab anno enim hujus ſeculi octavo usque ad decimum nonum divinas in eo ſcientias eſt profeſſus. Cùm autem expleto ſexennio juxtà Collegii conſtitutiones docendi munere ſe abdicare debuiſſet, illud Superiores, impetrato pontificio conſenſu, per quinquennium prorogârunt. Tum ex Theologiæ Profeſſore emerito Priorem, deinde Abbatem S. Chryſogoni Jaderæ in ditione Veneta eſſe juſſerunt. Anno 1722. electus fuit in Abba-

Docendi munus ei prorogatur.

(k) vide plura in laudem Reverendiſſimi Abb. Finardi apud Armell. part. 1. p. 107.
(l) L. c. part. 2. pag. 115. & Lit. V. pag. 29.

Abbatem Monasterii S.Pauli de Urbe, quod ære alieno liberavit, ejus bona novis accessionibus cumulavit, disciplinæ regularis observantiam promovit, studia literarum apprimè fovit, ædificia Ecclesiæ non sarta tecta tantùm conservavit, sed senium etiam iisdem pontificia liberalitate detraxit. Innocentii XIII. Theologus factus præter alia illustria munera, quæ in cæteris ferè omnibus sacris Congregationibus obivit, in Consultorem S. Officii promotus fuit; quod amplissimum munus non solet Summus Pontifex Viris Religiosis deferre, nisi quos inter Purpuratos Ecclesiæ Proceres adlegere animô secum destinavit. Purpurâ verò an. 1728. ornatus magna doctrinæ ac prudentiæ fama, majore virtutum gloria in sacro illo Senatu effulsit. Ejus ac *Bonaventuræ Finardi*, supra jam à nobis laudati meminit Eminent. Cardinalis QUIRINUS in præclara sua Dissertatione (m) *De Monastica Italiæ Historia conscribenda*, his verbis: „ Hac tempestate literas „ in Congregatione Casinensi non mediocriter florere (absit invidia) satis probat, ut intra domesticos parietes continear, nobile Professorum Par, qui hîc Romæ in nostro Casinensi Collegio studia moderantur, videlicet Leander Porcia, & Bonaventura Finardi, ambo in officio suo, quòd eo magna cum laude fungantur, ultra sexennium legibus statutum authore Eminentissimo Cardinali Panciaticho beneficentissimo Casinensium Protectore, Summíque Pontificis decreto permanere jussi, Ambo Venetæ Reip. dominationi subjecti, eóque libentiùs honoris causâ à me nominandi. Ille Theologiæ Lector, Prior Lirinensis, splendidísque quatuor, ut dicimus, Congregationum titulis, quotquot adhuc neminem ex Regularibus, si unum Patrem Damascenum ex Franciscanorum familia excipiamus, obtinuisse puto, insignitus, Pontificiam munificentiam pluries expertus est; Alter verò Sacrorum Canonum peritissimus, edito jam in sacri Indicis Congregatione præclaro Doctrinæ suæ specimine, profectò meretur. „

Ornatur purpureo galero.

Georgius Thierra Ss. Theologiæ & SS. Canonum Doctor in religiosam Divi Benedicti familiam se solenniter dicavit in Monasterio D. Justinæ de Padua. Discipulus fuit doctissimi *Joannis Antonii Orsati*, de quo paulò antè. Parta literarum gloria, Theologiam in Collegio Anselmiano Romæ ab an. 1726. usque ad an. 1732. præcipuâ laude docuit. Nobilior adhuc evasit, cùm Consultor primùm factus Congregationis sacrarum Indulgentiarum & Reliquiarum, tum in Priorem Monasterii S. Benedicti Padolironensis totius Italiæ amplissimi & celeberrimi electus fuit. Cùm ad singularem verò doctrinam, summam prudentiæ laudem, agendi dexteritatem, & observantiæ regularis zelum adjunxisset, primus omnium fuit, qui à Superioribus Congregationis Casinensis in gravi negotio ad Aulam Cæsaream pro tuendis Juribus, Privilegiis, ac Statutis ejusdem Sacræ Congregationis labente anno 1737. mitteretur. Virum hunc Clarissimum, à quo in amicitiam receptus fui, mirificè & diligo, & veneror, tum propter summum ingenium ejus, summámque doctrinam, tum propter singularem humanitatem. Viennæ cùm esset, Orationem funebrem, quam Excellentissimus Nuntius Apostolicus, nunc Eminentissimus S.R.E. Cardinalis, Dominicus Passionei, in laudem Invictissimi Herois ac Principis Eugenii de Sabaudia incredibili verborum elegantia, & sententiarum gravitate conscripsit, ex Italico in Latinum idioma probè, exactè, fidelitérque transtulit. Ipse verò alias habuit orationes, non lectione tantùm, sed editione dignissimas, quas legere tametsi mihi licuerit, laudibus tamen hîc efferre nolo, quia viventis parco modestiæ. In Italiam redux Abbas creatus est, quâ dignitate hodiéque fruitur.

Ablegatur ad Cæsaream aulam.

Cæterùm ex Apostolico Brevi Innocentii XI. notanda & repetenda veniunt illa verba: *Liceat autem Abbatibus & aliis præfatæ Congregationis Casinensis Monasteria respectivè regentibus, nec non etiam aliis Abbatibus, vel Superioribus aliarum Congregationum, Monachorum Nigrorum tantùm sub S. Benedicti Regula militantium, supra præscriptum decem Scholasticorum numerum, præhabito in Scriptis Præsidis dictæ Congregationis Casinensis, ac Abbatis Monasterii S. Pauli & Procuratoris Generalis præfatorum consensu, alios Monachos Monasteriorum, quibus præsint, Alumnos ad Collegium prædictum mittere, persoluta quotannis dicto Monasterio sancti Pauli*

Facultas Germaniæ Abbatibus facta suos Romam in Collegium S. Anselmi mittendi.

(m) in Notis pag. 94.

pro eorundem sustentatione; alisque necessariis convenienti pecuniæ summa, qui supra numerum mittendi easdem Collegii leges, statutà, & consuetudines, quibus cæteri Scholastici obnoxii sunt, servare omnino teneantur. Ex quibus verbis Sumi Pontificis liquet, etiam Germaniæ nostræ Superioribus copiam ac facultatem fieri, ut, si velint, juniores suos Religiosos ad Collegium Anselmo - Benedictinum Romam transmittere possint. Neque, ut id faciant, graves desunt rationes. Loquor verò non de omnibus, sed de iis solùm, qui præclaris ingenii dotibus cæteros antecellunt.

Causæ mittendi. Primò enim eorum Religiosi non Romæ tantùm studebunt, in qua nomen aliquod à literarum disciplinis obtinuisse, non minus ferè est, quàm alibi primas tulisse, sed etiam apud Ordinis sui Religiosos studebunt, neque *doctrinæ suffragia ab extraneis emendicare cogentur*, (quod Congregationis cùm Cluniacensis tum Anglicanæ Abbates ac Superiores, utì suprà audivimus, *Ordini parùm honorificum esse*, dudum jure ac meritò judicârunt) sed ab Ordinis sui eximiis Doctoribus haurient; cùm Collegium hoc doctissimorum Professorum, ex amplissima, quàm latè patet, Congregatione Casinensi, delectorum lectionibus illustretur. Tum Condiscipulos habebunt, excellentia ingenii, doctrinæ varietate, atque morum integritate lectissimos, ut qui ex universa Religiosa juventute totius Congregationis pariter electi præstantium ingeniorum veluti flos habentur. Deinde nec novitiâ, nec extraneâ, sed antiquâ, solidâ, *Benedictina*, & verè domesticâ instruerentur doctrinâ, nempe S. Anselmi nostri Cantuariensis Archiepiscopi, Doctoris Sapientissimi, cujus doctrinam cùm passim complectatur, & impensè veneretur S. Thomas Aquinas, sicut & Anselmus ipsius S. Augustini doctrinam, perinde juvenibus Religiosis erit, S. Anselmi placitis institui, atque utriusque præstantissimi Ecclesiæ Doctoris Augustini & Thomæ Theologicis imbui sententiis. Quid dicam præthereà, quòd ipsis aspectu, & collocutione aliorum ex Ordine nostro gravissimorum virorum frui licebit? Adsunt enim ex Italia, Gallia, Hispania &c. Procuratores Generales Congregationum S. Justinæ, vulgò Casinensis S. Mauri, Vallisoletanæ &c. Qui cùm prudentiâ & doctrinâ plurimùm valeant, & possint, comi plerumque alloquio sunt, & in Ordinis sui Sodales, sapientiæ præsertim studiosos, obvia voluntate. Ex horum congressu non meliores tantùm ac doctiores fient, sed non minimum etiam prudentiæ in tractandis Congregationis suæ negotiis, cùm opus erit, in Curia Romana comparare poterunt.

Juvenes mittendi queis moribus præditi esse debeant. Qui verò Religiosi juvenes ex Germania Romam ad inclytum hoc Collegium mittendi sunt, eos in studio disciplinæ regularis, & literarum ardentes esse oportet, ne, quod aliquando à duobus factum est, ipsi domum suapte sponte, sed inglorii redeant; vel etiam, quod factum tamen fuisse mihi non constat, cum sui rubore ac confusione remittantur. Neque enim in observantia Brevis Apostolici Innocentii XI. à Superioribus cum studiosis Religiosis dispensabitur; cùm inferior in lege Superioris dispensare haud valeat.

Id verò consilii me dedisse in prima Partis hujus Generalis editione an. 1739. eò minùs me nunc pœnitet, quò certiùs deinde mihi constare cœpit, Excellentissimum b. m. Comitem ab Harrach, Rotæ Romanæ Auditorem, atque Episcopum Nitriensem, quò benè de Familia Benedictina mereretur, animo secum constituisse, monachos adolescentes, quibus esset præstantia ingenii, Romam è Germania arcessere, quò solidiore Theologicâ doctrinâ imbuti, transcensis Scholasticorum scholis, ad SS. Patrum, sacrorum Conciliorum, ecclesiasticæ traditionis, atque antiquitatis, non illius veternosæ, sed purioris, sanctioris, atque reconditioris studium traducerentur. Illustriss. Com. ab Harrach de Germana studiosa juventute Benedictina optimè mereri cogitat. „ Latissimè (inquit V. C. Raymundus Cacchetus in Oratione Funebri ejusdem Illustrissimi Comitis Romæ immaturâ morte rebus humanis erepti) latissimè in „ Germania patet S. Benedicti Institutum, plurimáque extant Monachorum Cœnobia, eadémque frequentissima, quæ propter magistrorum inopiam vel nulla habent studia, vel prorsus inania. Jam diu „ erat, quum (Harrachius) iniquissimo animo ferebat, quòd quum „ ejusdem Ordinis Monachi tum in „ Italia„ tum in Gallia SS. Patrum „ scientiam, dogmaticam Theologiam, Criticen sacram, & reliqua „ hujusmodi suma cum laude & fructu profiterentur, ac docerent, ii-

„ dem

„ dem in Germania, ſiqui Theologiæ „ darent operam, in ſolis vocularum „ captionibus & quæſtiunculis planè „ ſupervacuis ſine ſua, ſine aliorum „ propè ulla utilitate occuparentur. „ Animadverterat porrò ſæpè acci„ diſſe, ut unius viri judicium & ſci„ entia certam hominum ſocietatem, „ ſeu Provinciam, vel univerſam ad „ ſanitatem moris aut doctrinæ revo„ câſſet. Noverat, noſtros etiam mo„ nachos non multis abhinc annis in „ eadem eſſe calamitate verſatos, apud „ quos per duos tantùm vel tres ho„ mines, ſuum ſacris ſtudiis hono„ rem eſſe reſtitutum. Audierat præ„ ſertim Patavinum S. Juſtinæ Cœ„ nobium incredibili quâdam ſacra„ rum Literarum laude florere, & ve„ hementer admirabatur, tanti ac „ tam præclari & fructuoſi ornamenti „ unum Leonardum Porziam, nunc „ S. R. E. præſtantiſſimum Cardina„ lem, principem auctorémque exti„ tiſſe. Quibus exemplis & rationi„ bus adductus, quatuor ex Germa„ nia adoleſcentes Monachos inge„ nio eximios Romam accerſere con„ ſtituerat, qui à doctioribus magi„ ſtris ſolidiſſimam doctrinam hauri„ rent, donec univerſam ſacrorum „ ſtudiorum, optimámque rationem „ adepti eſſent. Tum denique in pa„ triam reverti; ibi eò magis ac ma„ gis conſiliis confirmare, auctorita„ te tueri, omnibus adjumentis in„ ſtruere. Spes erat injecta planè ex„ plorata, hoc pacto fore, ut optima „ ſtudiorum ratio primùm in Salis„ burgenſem Academiam, in qua ab „ iiſdem Monachis diſciplinæ tradun„ tur, deinde non ſolùm in Nitrien„ ſem Eccleſiam, ſed paullatim in „ totam Germaniam propagaretur. „ Id verò non uno animo finxerat, „ ſed jam propè erat, ut reapſe per„ ficeret. Magnum ſanè atque ex„ celſum conſilium, cujus rationem „ ubi primùm mihi declarâſſet, jam „ inde cum maximis rebus toto orbe „ terrarum geſtis conferendum pu„ tavi, & memoriâ hominum cele„ brandum ſempiternâ. „ Hæc Cl. Cacchetus.

Suadetur, ut Româ Pariſios mittantur.

Poſtquàm verò Romæ in Collegio Anſelmino Juri Canonico & Theologiæ Scholaſticæ ſat litatum ab iis fuit, nollem eos ſtatim domum in Germaniam revocari, ſed Pariſios in Galliam mitti optarem, ut in Monaſterio S. Germani à Pratis in Hiſtoria & antiquitate eccleſiaſtica, ſacra Critica, Theologia Poſitiva, ſtudio ac lectione SS. Patrum informentur. Nec doctiſſimi illi Patres ad eos inſtituendos ſe difficiles præbebunt. Colligo id ex literis Cl. *Renati Maſſuet* ad Cl. *Bernardum Pezium* anno decimo quinto labentis hujus ſeculi exaratis. „ O utinam, Bernarde mi, Tibi lice„ ret per annos aliquot hìc mecum „ Pariſiis verſari, ubi Muſæ in hono„ re ſunt, frequentes eruditi, Bib„ liothecæ libris omnigenis inſtructæ, „ aptiſſima denique omnia ad judi„ cium informandum. Si quid certè „ apud Reverendiſſimum Abbatem „ tuum valerem, id ab eo precibus „ extorquerem, ut Te huc per bien„ nium ſaltem nobiſcum victurum in „ hoc San - Germanenſi Cœnobio „ mitteret; nec ipſum, nec Te itine„ ris & expenſarum pœniteret. Quid„ ni à vobis fieri poſſet, quod à tot „ aliis Abbatibus Germanis, Belgis, & „ Italis factitatum non raro vidimus. „ Ii nempe juniores optimæ ſpei mo„ nachos ad nos miſerunt, Gallicis „ moribus, linguâ, literis, & ſtudiis „ informandos. Etiam nunc duos è „ noſtris Italos habemus in hoc mo„ naſterio hoſpites, alterum à decen„ nio, Raguſinum è Congregatione „ Melitenſi, alterum Venetum è Con„ gregatione S. Juſtinæ, à ſex circi„ ter menſibus. Prior in patriam mox „ reverſurus, egregia hìc ingenii ſui „ monumenta reliquit, duo ſcilicet „ nova Volumina in folio *de Antiqui*„ *tatibus Conſtantinopolitanis*, quæ è „ prælo exeunt. Hi Pariſinæ com„ morationis fructus. Nec minores „ de poſteriori ſperamus. Fatetur „ uterque, fatentur & exteri omnes, „ quotquot ex omni orbe huc con„ fluunt, nullam urbem literis op„ portuniorem eſſe, atque Lutetiam „ Pariſiorum. Veni & experire, quid „ rei ſit. „ Hæc *Maſſuetus*, quæ ego autem eò confidentiùs hìc adſcribenda putavi, quò magis ea viros eruditos calculo ſuo approbaturos credo. Nondum tres quatuor abierunt anni, cùm Potentiſſimi in Germania Principis Miniſtrum dicere audivi, ſe, ſuâ modò in poteſtate id ſi foret, è Gallia in Benedictina Germaniæ Monaſteria aliquos Congregationis S. Mauri Viros doctos evocaturum, ut quibus optimis diſciplinis ipſi eſſent exculti, iiſdem etiam ſuos in Germania ſodales excolerent, cùm profectò præter Ariſtotelicam Philoſophiam, & Scholaſticam Theologiam,

giam, totam in plerisque Germaniæ Monasteriis literariam supellectilem, multæ adhuc aliæ præstantes literæ supersint, quarum opes sibi comparare ipsos oporteat, ut de veræ solidæque doctrinæ gloriari possint opulentiâ. Quod multò autem pluris faciendum est, non doctiores modò, sed etiam meliores in patriam revertentur. Monasterium S. Germani à Pratis non tam Academicum scientiarum Lycæum est, quàm Jesu Christi Gymnasium, ubi monachi degunt, qui literas æquare student cum morum integritate ac vitæ sanctimonia. Hi enimverò juvenes religiosos non scientiâ tantùm, sed exemplo etiam augere possunt.

§. XIII.

MONASTERIUM ETTALENSE.

Ettalensis Scholæ celebritas.

ECquis est hodie tam inaccessus, tam ab omni hominum consortio remotus in terra Germania locus, quo non hujus celeberrimæ Scholæ fama penetrârit? Certè non vicinas tantùm provincias, Bavariam, Palatinatum, Sueviam, Austriam, Tyrolim, sed Belgium etiam, Italiam, Hungariam, Bohemiam, Poloniam, aliáque nobilissima regna, splendore ac gloria nominis sui complevit. Unde pretium operæ facturus mihi videbar, si eam inter celebriores Ordinis nostri scholas hîc referrem. Cùm verò ejus historiam exactè atque pro dignitate haud callerem, literas ad Bibliothecarium Ettalensem V. C. *Edmundum Pockium* his ipsis verbis conceptas dedi.

Auctoris literæ ad Cl. Pockium.

... - Cùm in Historia Literaria Ord. „ S. Benedicti, cujus sciagraphiam in „ præsens elaboro, mihi necessariò „ de Scholis Benedictinis magis celebrioribus, non veteris tantùm, sed „ recentioris etiam, atque hodierni „ ævi agendum sit, Ettalensis vestra „ Academia nullo modo tacita relinquenda est. Ejus igitur, cùm ante alias Ordinis nostri scholas in „ Germania habeatur celeberrima, „ origines, progressus, fata, ac modernum statum pleniùs describi, ac „ mecum communicari, humanissimè „ precor. Primas lineas, quas ex iis, „ quæ auditione de inclyta Schola „ Ettalensi accepi, pridem duxeram, „ eo tantùm fine communico, ut ex „ illis, quæ effigies futura sit, cog„ nosci possit. Omnino Ettalense „ Athenæum, magnum hodiernæ rei „ literariæ in Ordine Benedictino decus ac ornamentum, describere „ statutum est, etiam invitis ac nolentibus doctissimis Ettalensibus, „ sed malim, quâ sunt humanitate „ ac facilitate, volentibus, atque „ annuentibus, imò & opem ferentibus. Unde Cl. Paternitatem suam „ efflictim precor, ut acclusam delineationem pro sua eximia comitate vel ipsa perficiat, vel eandem „ doctissimo cuidam confratri perficiendam dare ne gravetur. Habebit me beneficii memorem; Religionem verò Benedictinam, charissimam nostram Matrem, novo literarii laboris nomine sibi devinctam.

Fundator Abbas Placidus.

Explicatiùs autem mihi referri precor, quomodo illustris Schola Ettalensis auspicatò sit condita, quæ habuerit incrementa, quæ impedimenta se interjecerint, ut rursùs effloruerit, hodiéque insigniter floreat.

Atque inprimis Reverendissimi Placidi Seuzii b. m. Abbatis sapientiæ, vigilantiæ, laboribus, & sedulitati hoc illustrissimæ Juventutis Lycæum in acceptis referri debet. Fuit verò Placidus &c. *Synopsis laudatissimæ vitæ hîc inserenda; vel, si placet, funebre ejus Elogium mecum communicetur. Ego interea ex Oratione, quam V. C. Anselmus Manbardt Canonicus Regularis in Rottenbuech, in ejus funere patrio sermone dixit, pauca Latinè versa hîc delibabo.*

Ejus vitæ Synopsis.

PLACIDUS honesto loco Landspergæ in Bavaria natus, vitam adiit an. 1672. die 13. Sept. Egregium à natura sortitus ingenium, pietati simul ac bonis literis à puero operam navavit. Verecundiâ tantâ fuit, ut eo præsente, velut altero Bernardino, nemo verba facere prætextata auderet. Decurso Philosophiæ stadio se Deo in Ettalensi Monasterio solenni votorum nuncupatione dicavit. Post exactum tyrocinium Theologiæ ac utrique Juri vacare jussus, supremam Doctoratûs lauream Salisburgi meruit. In Abbatem an. 1709. electus, ita feliciter per 27. annos præfuit, ut alter Monasterii Fundator habeatur. In suo regimine *plus amari* ex S. Legislatoris monito, *studuit, quàm timeri.* Amorem verò sibi cunctorum, amore erga cunctos conciliavit. Ut enim ameris, amandum est. Atque inprimis Deum supra omnia amavit, non

Ejus amor erga Deum.

non in secundis tantùm rebus, sed adversis etiam rerum vicissitudinibus. Unde seu sanus, seu ægrotus hymnum Ambrosianum *Te Deum Laudamus* semper in ore habuit, quem etiam morti proximus clarâ voce intonavit. Sic vita respondit morti, & hæc vitæ. Laudes enim divinas concinendi studiosissimus fuit, queîs cujusque diei initia & finem, gravissimis licèt obrutus negotiis, in choro consecravit. Post Deum præcipuis in amoribus sanctissimam ejus Matrem habuit. Præ tenerrimo erga eam amore oculi lacrymis sæpiùs madebant. De Dilecta nunquam satis loqui poterat, quam precibus, jejuniis, & eleemosynis devotissimè colebat. Pro thavmaturga ejus imagine Sacellum admirandæ elegantiæ maximis sumptibus excitavit. Quo autem amore erga Virgineæ Matris Sponsum, D. Josephum, S. Joannem Nepomucenum, aliósque sacros Cœlites flagraverit, haud paucis explicari potest. Secundùm Superos neminem majori complectebatur amore, atque suos Religiosos; quos non virtute tantùm, sed literis etiam egregiè instituì curavit. Unde illos Salisburgum, Oenipontem, S. Gallum, Romam non sine magnis pecuniarum expensis ablegavit. Domi verò illustrem Bibliothecam in eorum usum instruxit. De rerum moralium doctrinâ hebdomadarias *Casuum Conferentias* ab iis haberi voluit, quò partes Confessarii in tanto támque quotidiano peregrinantium concursu ritè implerent. Menstruis Disputationibus semper interfuit, non otiosus auditor, sed strenuus ita, ut vocant, *Argumentans*, ut nemo magis. Uti ipse verò tempora, momentáque omnia sic moderabatur, nihil ut vacuum in vitæ decursu maneret, ac, ut ait Tullius, ne ipsum quidem otium esset otiosum, ita suos Cœnobitas ad otii fugam sæpiùs & gravissimis exhortari verbis consueverat. Si quis eorum, ut humana fert fragilitas, vel minimùm à recta aberrans linea ad illam reducendus esset, eum in correctione modum servabat, ut statim oleum infunderet desuper. Nihil suis Religiosis in ratione victûs ac vestitûs deesse patiebatur. Cùm octodecim tantùm essent, tunc temporis, quô Abbas fuit constitutus, quadraginta & plures moriens reliquit. Innumera sunt beneficia, quibus eos affecit. A Cœnobitis amorem suum erga Cœnobii officiales, famulos, domesticos, ac subditos extendit, ut communis omnium videretur parens. Ut verò de postremis tantùm loquar, non nova iis onera imposuit, non dura imperavit servitia, non pecuniarum indixit exactiones; sed potiùs ære pressos alieno liberavit, eo indigentes mutuatis sine fœnore pecuniis juvit, annonæ inopia laborantes gratis frumento recreavit. Majori adhuc curæ habuit viduas, & pupillos. Quantus jam ejus amor erga pauperes & egentes homines? In hos præter quotidianam stipem multa aureorum millia erogavit. Vitæ etiam subsidia quàm multis pauperibus literarum studiosis suppeditavit, ut sine iis valedicere Musis ipsos opportuisset. Hospitibus ac peregrinis, qui in Monasterio Ettalensi nunquam desunt, omnia charitatis exhibuit officia. Quis unquam Comes, quis Princeps, quis denique magnus clarúsque vir apud eum diversatus est, quin sibi non à splendido Abbate, sed à præpotenti aliquo Principe exceptus videretur? Patriam deniq; universam sic dilexit, ut ejus comoda, salutem, ac felicitatē prudentissimis consiliis promovere ut cùm maximè studeret. Et verò tantam sibi cognitionem atq; intelligentiam eorum, quæ ad populos rectè gubernandos pertinent, comparaverat, ut consiliorum prudentiâ exercitatissimos Statistas & Politicos superârit. Unde propter singularem quandam tractandarum rerum scientiam tantum auctoritatis in publicis Bavariæ Comitiis consecutus erat, ut de ejus consilio & sententia plerumque omnia gererentur. Quid plura? Abbas Placidus omnes dilexit, se solum odio habuit. Quàm sibi ipse austerus fuerit, haud facile dictu est. Mensa frugalis, non lautior, quàm vel postremi fratris Laici. Ciborum enim cupedias in mensam suam inferri severè interdixerat. Sæpiùs aquâ restinxit sitim; somni tempora longè arctiora, quàm noctis erant; neque enim somnum ultra tres, quatuórve horas produxit. Cùm alii dormirent, ipse preces fundere, studiis vacare, literas scribere, negotia expedire, Monasterium & Collegium visitare. Verè vigilantissimus Abbas. Summam modestiam toto corporis vestitû ac habitu præseferebat. Cùm in Abbatia noviter constructa commodùm habitare potuisset, ex veteri domicilio, angusto, incommodo, ob-

Dei Matrem, | suos Religiosos. | Subditos, | Pauperes, | Hospites, | Patriam. | Ejus austeritas erga se ipsum.

obscuro, scriptis ac literarum monumentis oppleto emigrare nunquam voluit, meliore se indignum dictitans. Nihil illo demissius, mansuetius, civilius; quæ virtutes amoris magnes sunt. Quod fuerit ejus pœnitentiæ studium, flagella multo cruore conspersa, & post mortem inventa satis produnt. Cùm igitur magna sui abjectione, rigidis jejuniis, abstinentiis, carnísque macerationibus seipse solum odio persequeretur, omnes verò cæteros, etiam minùs addictos, effusa charitate, summáque benevolentia complecteretur, quid mirum, quòd sicut olim ille Carneades omnium ad se animos converterit, & rapuerit. Tandem mors placida Abbatem Placidum ad meliorem vitam transtulit. Decessit verò *dilectus Deo & hominibus* anno 1736. die - - Sept.

Academia Nobilium cur instituenda? Insignis igitur hic Præsul cùm sapienter intelligeret, à *Nobilibus*, ad Rempublicam administrandam natis, literarum studia præ aliis amari, coli, tractari debere, in Ettalensi suo Monasterio *Illustrium* instituit Academiam sub invocatione SS. Josephi & Catharinæ, ut in ea sub idoneis omnium disciplinarum atque artium equestrium magistris juvenes ac adolescentes illustri prosapia oriundi erudirentur: quorũ operâ & Pontifices & Imperatores, cæteríque Principes quà Ecclesiastici, quà Seculares, in utroque regimine, Ecclesiastico ac Politico, uti possent. Eximium Præsulem, ac de bono Reipublicæ Christianæ promovendo prudentissimè ac piissimè sollicitum.

Negotium hoc magni momenti; nec minoris difficultatis cum suis viris Religiosis &c. vel secum diu deliberatum, cùm locis debitis proposuisset, successus ubique invenit felicissimos.

Ædificat Collegiũ. Abbas igitur de Collegio extruendo, de ædificiis parandis extra clausuram, de convictu communi pro nobilissimis juvenibus, eorúmque famulitio, de pluribus Magistris, qui eos artem equestrem, gladiatoriam, saltatoriam &c. linguas peregrinas, Gallicam, Italicam &c. assignatis stipendiis erudirent, conducendis, curam se dignam adhibebat. E suis doctissimum quemque selegit, qui elegantiores literas, qui Philosophiam, qui Arithmeticam, Historiam, Geometriam, Genealogiam, Heraldicam &c. profiterentur.

Leges condit pro illustri juventute. Ad hæc prudentissimus Abbas leges præclaras præscripsit, quibus illustres Academiæ alumni non ad doctrinæ modò, sed Christianæ etiam virtutis satus accipiendos disponerentur. Quid enim literæ sine pietate ac timore Domini, nisi ut illustres juvenes iis imbuti ad civitatum, provinciarum ac regnorum perniciem sint Rempublicam aliquando administraturi? Non doctrina tantùm, sed pietate etiam opus est Nobilibus, ut eorum fides erga DEUM, & Rempublicam constet. Magnum Reipublicæ malum Nobilis doctus, sed non pius, Magistratum sine timore Dei gerens.

Quæ frequens adest. Adfuit rei bene cogitatæ supremi Numinis benedictio: confluxerunt è flore Nobilitatis 40. 50. 60. usque ad septuaginta non Equites tantùm, Barones, ac Comites, sed etiam Principes, è Bavaria, Suevia, Franconia, Palatinatu, Helvetia, Tyroli, Carinthia, Foro-Julii, Austria, Styria, Hungaria, Croatia, Sclavonia, Transylvania, Servia, Moravia, Silesia, Bohemia, Polonia, Italia, Roma, Neapoli &c. Ex omnibus istis regnis ac provinciis, quod nemo unquam credidisset, nobilissimi juvenes à parentibus ad Academiam Ettalensem missi fuerunt. Illud etiam prodigio par videri poterat, quòd in tanta nationum, geniorum, affectûum, ætatis, statûs, ac prosapiæ diversitate, magno tamen animorum consensû inter se vixerint, neque unquam ea propter turbas dederint.

Gratulabatur sibi optimus Præsul, quòd rationem occasionémque bene merendi de Republica Christiana in nobilissimis juvenibus ad utrumque decus &c. informandis invenisset.

Academiæ Ettalensis fecunda fama. Florebat hoc modo Ettalensis Schola, sparsa per universam Germaniam, ne dicam, Europam, fecunda veráque fama, quod nullibi majore solertiâ, quàm eò loci operæ scholasticíque labores urgerentur. Hoc mihi annis abhinc aliquot iter per Bajoariam facienti illustrissimus quidam Baro attestatus est: Filios, inquiebat, habeo plures, qui studiis non uno in loco vacant; sed cùm in annua recreatione experiri volo, quantum in iisdem progressum fecerint, facilè animadverto, quòd qui in Ettalensi Schola literis imbuuntur, eos eruditione ac doctrina superent, qui ab aliis instituuntur.

tur. Sed cùm hæc comparatio possit esse odiosa, nolo plura.

Jactatur adverso casu. Florebat, inquam, hoc modo Ettalensis Academia, cùm inopina mors unius atque alterius juvenis, summo & nobilissimo genere nati, eam magnoperè afflixit. *Describatur.* Ex tam tristi & acerbo funere, cujus causa non satis constabat, Ettalenses haud minorem conceperunt dolorem, atque olim Elnonenses Benedictini senserunt, cùm duo Juventutis Principes, *Pippinus* & *Drogo*, Caroli Calvi Galliarum Regis ac Romanorum Imperatoris filii, quos literis instituendos suo in Monasterio susceperant, in flore ætatis præter omnium opinionem immaturâ morte sublati fuerunt.

Congratulabantur sibi Ettalensis gloriæ æmuli; hanc inopinatæ adversitatis tempestatem, eámque fore tantam sperabant, ut quâ si non esset evertenda, ita tamen à nobilissimâ juventute deserenda, ut ad pristinæ dignitatis fastigium ac celebritatem nusquam iterum pervenire queat. At enim per Dei gratiam spe sua evoluti fuerunt. Adest hodiedum magna juvenum frequentia è flore nobilitatis. Adsunt hoc anno 1738. duo Serenissimi Principes de Lobkowitz, quibus propediem tertius accedet. Interesse verò existimo ad posteritatis memoriam, quinam in Ettalensi Schola à fundatione in præsens usque tempus studiorum causâ versati fuerint: quorum nomina attexuisse non ingratum erit Lectori. NN. Principes, NN. Comites, NN. Barones, NN. Equites, ex Germania, Italia, Hungaria, Bohemia, Polonia, &c. *Syllabus texatur.*

Professores. Priùs autem, quàm ad finem decurrat delineatio, nomenclationem etiam adjiciam ex doctissimis Ettalensibus, qui hactenus illustrem juventutem præclarissimis scientiarum disciplinis instituerunt, *Catalogus Professorum subjiciatur.* Et fuisse illorum labores minimè inanes, docuerunt actus publici disputationum, examinum, defensionum &c. ex Historia, Philosophia, Mathesi &c. Sic anno 17-- Illustrissimus Comes de Thurn Valsassina & Taxis sub Præside P. N. ex Comitibus de Arco, Ettalensi Asceta doctissimo, publicas Theses, Sacræ Cæsareæ Majestati inscriptas, propugnavit. Quas alias Theses Illustris Juventus cum laude, ac admiratione omnium publicè propugnandas suscepit, pleræque S. R. I. Principibus atque Electoribus non sine magna Ettalensis Academiæ celebritate ac commendatione nuncupatæ fuerunt.

Disputationes.

Ex schola Ettalensi prodeunt Illustres Viri. Suave credo, ac perjucundum Ettalensibus est, circumferre oculos per Germaniam, Italiam, Hungariam, Bohemiam, Poloniam &c. ac discipulos quondam suos præcipuis dignitatibus ac publicis muneribus videre florentes. Alios summis Principibus ab intimis esse consiliis. Alios Sac. Cæs. Majestatis esse Camerarios. Alios in supremis Regnorum ac Imperii Dicasteriis jus dicere. Alios in Ecclesiis Cathedralibus virtute ac pietate populis prælucere. Alios deniq; & arma & armorum jura edoctos pro tuenda orthodoxa fide & patriæ libertate gladium fortiter stringere.

Quæ cùm ita sint, quis à communi censû ita relictus est, ut non intelligat, quanto beneficio inclytus Fundator, Amplissimus Abbas Placidus p. m. universam rempublicam literariam, imò totam Germaniam, atque adeò Europam affecerit: quámque consultè agat meritissimus ejus successor, Reverendissimus Abbas Bernardus, quòd de conservanda amplificandáque Schola sit sollicitus &c.

Abbas Bernardus successor studium fovet. Cùm enim R.mus Abbas *Placidus* fatis concessisset, Serenissimus Bavariæ Elector Carolus Religiosis Ettalensibus nuntiari jussit, rem sibi pergratam facturos fore, si eum in Abbatem deligerent, qui quæ ab Abbate *Placido* optimè inchoata ac stabilita fuissent, non modò servare ac retinere, sed & augere, provehere, atque consummare posset. Quâ in re necquicquam Ettalenses divina bonitas destituit, aut fefellit eventus. Communibus enim votis Bernardus in Abbatem cooptatus fuit; de quo nempe spes indubia concipi poterat; quòd, uti rei literariæ & amantissimum & peritissimum semper se præbuisset, ita ejusdem promovendæ foret studiosissimus: præclari instituti non modò continuator, sed æmulus. Quid? quòd ipse Serenissimus Elector paucis ante mensibus coràm & præsens hujus rei capere voluit experimentum. Et verò ea specimina tum in arte equestri, gladiatoria, saltatoria &c. tum in aliis disciplinis ac scientiis illustris juventus dedit, quibus Princeps mirificè oblectatus fuisse dicitur.

Cl. Pockius moritur.

Atque hæc hujusmodi ad Cl. *Edmundum Pockium* scripseram; sed mortuo verba feci: jam enim priùs vitâ excesserat, quàm literæ meæ ad Monasterium Ettalense deferri poterant. Erat verò vir ille eximius honestissimis & piis Mercatoribus parentibus anno 1691. die 18. Octobr. Salisburgi natus: ubi per ætatem licuit, in eodem hoc celeberrimo literarum emporio mercem bonam, Philosophicarum & Theologicarum scientiarum thesaurum locupletem sibi acquisivit. E seculo ad Religiosa claustra translatus, & anno 1709. die 21. Novemb. D. Benedicti Ordinem in Ettalensi Monasterio professus, factus anno 1718. sacerdos, deinceps totum libris (utens peramicâ occasione Bibliothecæ, cujus curam ultra 15. annos indefessam gessit, scivítque cum altera culinæ Ettalensis, vel sola virum fatigante, dexterrimè lustro integro conjungere) se immersit studiis Geographicis & Historicis, quas pulcherrimas artes per complures annos in Illustri Collegio Ettalensi docuit; earundémque profectum per tabellas à se scriptas, & prælo commissas in discentibus insigniter promovit. Prodigii instar sit, quod hoc tantum potuit, & conjungere etiam voluit cum sacri Confessionalis, quod diebus Dominicis & Festis primus adivit, & ultimus deseruit, apud Ettalenses astrictioribus laboribus, infirmâ plerumque valetudine, & inter intensiores podagræ labores. Sed nempe his denique cessit, &, ubi sæva hæc Erynnis ipsa præcordia invasit, diem extremum obiit 20. Julii (An. 1737.) morientium Sacramentis ritè præmunitus, & in Dei voluntatem optimè resignatus.

Cùm igitur à mortuo nullum tulerim responsum, lubet hîc in gratiam Lectoris adscribere, quod V. C. *Carolus Meichelbeck* de illustri Schola Ettalensi (k) in sua Historia Frisingensi memoriæ prodidit.

Scholæ Ettalensis Historia ex Carolo Meichelbeck.

Anno 1711. ex relictis à Serenissimo Bavariæ Duce *Maximiliano Philippo* bonis facta fuit fundatio pro sex juvenibus studiosis, qui deinceps in Monasterio Ettalensi alerentur, literísque ac bonis moribus probè imbuerentur. Horum optima educatio cùm hospitibus identidem occurrentibus summopere probaretur, accidit, ut multi alii liberos suos Rev. Domino Abbati comendarent, ibidem instituendos. Illud exemplum etiam viros illustres paulatim in sequelam traxit, qui proinde & ipsi nobilem suam juventutem eidem D. Abbati concredere cupiebant, ibidem extra Urbium strepitus, & pericula juventuti sæpè imminentia quàm optimè excolendam.

Non deerant rationes, quæ Abbatem ad facilem añutum permoverent. Nam primo loco ei occurrebat exemplum Nobilium Romanorum, qui liberos suos curæ beatissimi Patris BENEDICTI olim commisêre: de quibus S. Gregorius noster sic habet: *Cæpêre etiam tunc ad eum Romanæ urbis Nobiles, & Religiosi concurrere, suósque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare.* Et mox subdit: *Tunc quoque bonæ spei suas soboles Eutychius Maurum, Tertullus verò Placidum tradidit.* Simillima passim maximo numero occurrunt in Annalibus Ordinis nostri, ut nemo eruditorum ibit inficias. Prætereà in memoriam Abbatis venerat pium propositum Ludovici IV. Imperatoris Augusti, qui, cùm ipsum Monasterium Ettalense munificentissimè fundâsset, ac dotâsset, ibi non Ascetas modò, verùm etiam Nobiles ali voluit, veluti suo loco monuimus.

Statuit itaque Rev. D. Abbas pro Nobilibus in suo illo Monasterio temporis successu collegium erigere, in quo ii prima rudimenta discerent, ac deinceps paullatim humaniores etiam disciplinas, utì etiam Philosophiæ arcana: Arithmeticam, Historiam, Genealogiam, Heraldicam, Geometriam ac Musicam edocerentur: ad artes etiam cæteras, equestrem scilicet, gladiatoriam, saltatoriam, linguásque exteras discendas adhiberentur atque exercitarentur. Desperâssent multi de tanti moliminis proposito intra montes, ac in loco illo solitario executioni mandando. Verùm indefessa Abbatis industria factum esse oculis cernimus, ut hodiéque præter studiosos è plebe illuc mitti solitos, ibidem singulis annis numerentur ferè sexaginta illustrissimi adolescentes, Comites atque Barones, Boii, Suevi, Austrii, Tyrolenses, Palatini, Transylvani, Bohemi, Hungari, Belgæ, Itali, aliíque plures, qui omnes extra Aulas & Urbes, earúmque syrtes positi, moribus ac disciplinis optimis adeò feliciter, atque ordinatissimè imbuuntur, ut non solùm viri graves, verùm etiam magni Principes con-

(k) Tom. II. pag. 497.

consilium fortissimi Abbatis summopere comendent. Det optimus Deus, ut ejus præclaris vestigiis etiam successores insistant! Id certè gloriæ Dei, bonóque publico ingens incrementum adjiciet.

Quis verò credat, illustrissimæ hujus Scholæ lumen ac splendorem momento quasi extinctum, radios suos quoque terrarum diffundere, ut antea solebat, repentè desiisse. Et hæc extinctio non aliunde, quàm ab igne extitit, quo Monasterium Ettalense anno 1744. conflagrans, heu dolor! penitus in cineres redactum est. Tum verò etiam de Schola actum fuit. Accessit alterum belli incendium, quô universa Bavaria, ut nemo nescit, adhuc ardebat. Quo tempore nova amplissimi monasterii ædificia è fundamentis excitare, longè difficillimum erat; unde Monasterii squalor nondum sublatus erat, quo tempore (annus erat 1748.) Eminentissimus Cardinalis *Quirinus* eò accessit, uti ipse narrat in epistola, qua iter suum Campidonense describit, his verbis: „Animus erat Campidonâ recta in „Italiam contendere, quamvis me „quodammodo ad se vocarent Bajo„ariæ Monasteria, excitâssétque jam „anteà ad ea perlustranda Præses Ge„neralis Congregationis Bavaricæ, „Abbas Wessofontanus. Decrevi „tandem unicè adire Ettalense, quod „cæteris propiùs viam meam pergen„ti occurrebat. Beatæ Mariæ Virgi„nis Imago, cujus ibi singularis est „cultus, magna non à vicinis tantùm „populis, sed à longè etiam dissitis „pietate frequentatus, & fama præ„tereà Academiæ ibidem à quinqua„ginta & ampliùs annis ad Germani„cam nobilitatem Christianis mori„bus, equestribus artibus, bonísque „literis imbuendam institutæ, invi„tamento mihi fuerunt, ut eo com„mearem. At præter Marianum cul„tum, quem magnoperè ibi florere „deprehendi, reliqua spes omnis eva„nuit. Non ibi certè splendidum Mo„nasterium, non celebrem Acade„miam nactus sum, sed magni tan„tùm nominis umbram, solam vasti„tatem, ruinas duntaxat. Conscius „utique incendii, unde tantum ma„lum manavit, ad locum illum acces„seram, at multò fœdior clades, „quàm putâssem, spectandam mihi se „dedit. Tristissimus aspectus ille adeò „viscera mea commovit, ut toto iti„nere, quo posteà Oenipontum Etta„la perrexi, mente mea revolverim, „decere maximè, non ex Bajoariæ „tantùm Principatu, sed ex pleris„que aliis Germaniæ ditionibus, quæ „generosam juventutem Ettalensi A„cademiæ instituendam tradere as„suevissent, munifica parari posse sub„sidia ad Monasterium illud in pri„stinum statum restituendum. Hac „verò in cogitatione defixus dum sta„rem, seu Virginis ejus loci Patronæ, „seu S. Patris Benedicti impulsu, con„stitui adjutricem & ipse manū operi „tam pio exhibere, spopondíque, ut „primo Oenipontum adveni, Abbati „Ettalensi per Epistolam, me in rem „illam mille florenos collaturum, eá„que occasione illum hortatus sum, „ut collationes, quæ aliunde obve„nerant, magis magísque adaugere „satageret, eam industriam adhiben„do, quam haud parùm utilem Tem„pli sui constructioni promovendæ „experitur Catholicorum Berolinen„sium necessitas. Hoc ipso exemplo „Ettalenses coram excitaveram, ut „rem non quidem suam, sed Matris „Dei, sed Benedicti Monachorum „Patriarchæ, sed Bajoariæ, sed Ger„maniæ universæ, gnaviter curarent.„ Hæc Em. Card.

Ex me illustrissimi duo Comites hisce annis sciscitati fuerunt, quo loco post Monasterii conflagrationem res Academiæ Ettalensis jam sitæ essent; se in eo Athenæo non minùs veræ pietatis rudimentis, quàm literarum disciplinis, & equestribus exercitiis quàm optimè institutos fuisse: in optatis habere, ut brevì restituatur, quò filios suos Ettalam mittere possint; tantùm monendos esse Patres Ettalenses, se gravibus adducti rationibus duo jam non probare, quorum facultas sibi facta fuisset, ludendi nempe pro pecuniis; deinde vestes portandi aureis argenteisve segmentis ornatas; cætera omnia se matura jam ætate boni consulere, suóque probare suffragio.

§. XIV.
MONASTERIUM CREMIFANENSE.

APertissimum est discrimen, atque intervallum longè maximum, quô Palladium Cremifanense à Scholis trivialibus, ut vulgò vocantur, & quæ iis nobiliores videri exambiunt, particularibus, sese disjungit, secernit, ac distinguit. Est enimverò, ac jure optimo dici meretur ACADEMIA, in

qua non humaniores solùm literæ, aut Philosophia tantùm cùm Theologia, sed mathematicæ etiam disciplinæ, Physices experimentalis placita, Juris divini ac humani prudentia, Historiæ cùm sacræ tum Civilis principia, præcipuarum ac maximè celebrium linguarum Institutiones, non prætermissis artium Gymnasisticarum præceptis, docentur & traduntur. Quia verò Academiæ & Universitates, in quibus universarum literarum ac scientiarum doctrina explanatur, studiosæ juventuti, sine præhabito Supremi Principis annutu, aperiri fas non est, ante omnia visum est afferre Regium Diploma, quo Serenissima Hungariæ ac Bohemiæ Regina, Archidux Austriæ, Augustissima Imperatrix MARIA THERESIA Cremifanensem Academiam clementissimè anno 1744. confirmavit.

Diploma regium Academiæ Cremisanen.

Wir MARIA THERESIA *von Gottes Gnaden Königin in Hungarn, Böheim, Dalmatien, Croatien, Sclavonien, Ertz-Herzogin zu Oesterreich, Herzogin zu Burgund, zu Braband, zu Mayland, zu Steyr, zu Kärnten, zu Crain, zu Mantua, zu Parma, und Piacenza, zu Limburg, zu Luxenburg, zu Geldern, zu Würtemberg, Ober- und Nider-Schlesien, Fürstin zu Schwaben, und Sibenbürgen, Marggräfin des heiligen Römischen Reichs, zu Burgau, zu Mähren, Ober- und Nider Laußnitz, gefürstete Gräfin zu Habspurg, zu Flandern, zu Türoll, zu Pfierd, zu Küburg, zu Görz, zu Gradisca, und zu Artois, Landgräfin in Elsas, Gräfin zu Namur, Frau auf der Windischen Marck, zu Portenau, zu Saliens, und zu Mechlen, vermählte Herzogin zu Lothringen und Baar, Groß-Hertzogin zu Toscana.*

Bekennen für Uns, unsere Erben und Nachkommen an unsern Durchleuchtigsten Ertzhauß offentlich mit disem Brief und thuen kund allermänniglich, daß uns der ehrsame Geistliche unser würcklich geheimer Rath und lieber andächtiger Alexander Abbt des Gottshauß Cremsmünster in unserm Ertz-Herzogthum Oesterreich ob der Ennß allerdemüthigist zu vernemmen gegeben; Wasmassen Er entschlosen wäre, in gedacht seinen Stüfft eine adeliche Academie *aufzurichten, und daselbst nebst denen adelichen Exercitien und denen schon von zwey hundert Jahren her mit guten fortgang eingeführt-kleineren, auch die höhere* Studia *fortsetzen zu lassen, damit die adeliche Jugend nicht allein in anständigen wissenschafften behörig unterricht: sondern auch zwischen Closter-Mäuren zu einem tugendsamen Wandl desto leichter und gewiser angeführet, mithin sowohl zu ihren eigenen als des gemeinen Weesens Nutzen wohl geübet, und christlich erzogen werden möchte. Uns dahero allergehorsambst bittend, daß Wir als jetz regierende Königin, Frau, und Erb-Lands-Fürstin in Oesterreich dise zum Behuf der adelichen Jugend errichtende adeliche* Academie *in unsern Lands-Mütterlichen Schutz und Schürm zu nehmen, und selbe mittelst eines hierüber ertheilenden* Diplomatis *zu beslätten allermildest geruhen möchten.*

Wann Wir dann gnädiglich angesehen, solch des supplicirenden Abbtens zu Crembsmünster demüthigste Bitte, benebens erwogen, daß dessen Vorhaben gar löb- und rühmlich, auch dem Publico *nutz- und ersprießlich: mithin dise errichtende adeliche* Academie *unsers höchsten Schutzes um so mehr würdig seye, weilen die dißländig adeliche Jugend andurch die Gelegenheit überkomme, sowohl in Christlichen Sitten und Tugenden, als anständigen Wissenschafften und Exercitien mit leidentlichen Kosten unterrichtet zu werden, folgsam sich auch in ihren Vatterland ohne derentwillen auswärtige Länder mit Aufwendung grosser Spesen zu besuchen, zu unsern und des gemeinen Weesens Dienst geschickt und tauglich zu machen; wie Wür dann gegen ihme Abbten der gnädigsten Zuversicht seyn, daß er nach seiner in gelehrten Sachen ohnedem besitzend-fürtrefflich Erfahren- und Geschicklichkeit sothane* Academie *mit allen Erfordernussen behörig versehen, und den Fortgang der allda studierenden Jugend bestmöglichst zu befördern sich allstätts eyfrigist werde angelegen seyn lassen.*

Als haben Wir über den von unserer Nider-Oesterreichischen Regierung und darobiger Lands-Haubtmannschafft dißfalls abgefordert-auch jüngsthin gehorsamst erstatteten gutachtlichen Bericht mit wohlbedachten Muth, gutten Rath und rechten Wissen sowohl für Uns, als unsere Erben und Nachkommen vorgedachte adeliche Academie *nicht allein gnädigst beangenehmet, gutgeheissen, und bestättiget, sondern selbe auch in unsern Landsfürstlichen Schutz, und*

Schirm

Schirm allermildest an- und aufgenohmen.

Thun das auch beangenehmen, und bestätten mehrgedachte adeliche Academie, *wie vorstehet, aus König- und Landsfürstlicher Machts Vollkommenheit hiemit wissentlich in krafft diß Briefs, ordnen, setzen, und wollen, daß solche von nun an in ewige Welt-Zeit in Unsern und Unsers Durchleuchtigsten Ertz-Hauses Schutz und Schirm beständig bleiben, in selber als in offentlichen Schulen die* Professores *ihre* Studia *und* Lectiones *tradiren und geben, auch jener Freyheiten, und Befügnussen, welche andere derley mit Landsfürstlicher* Protection *fürgesehene Academien genüssen, sich ebenfalls erfreuen, und von niemanden, wer der immer seye, auf einigerley Weiß hierwider angefochten, beschweret, oder bekümmeret werden solle.*

Gebieten darauf N. N. allen und jeden Unseren Nachgesetzten geist- und weltlichen Obrigkeiten, insonderheit aber jetzig- und künfftigen unsern Statthaltern, Land-Marschallen, Lands-Haubtleuthen, und sonst allen anderen Unsern untergebenen Stellen, und Gerichten hiemit so gnädig- als ernstlich, und wollen, daß gleichwie Wir auf dise heylsame und dem gemeinen Weesen vorträgliche Academie *ein besonders Auffsehen zu allen Zeiten gnädigist tragen werden, also auch sie vorgedacht-adeliche* Academie *diser Unserer darüber ertheilt-gnädigsten Bestättigung, und Schutzes allstäts ruhiglich geniessen lassen, und sowohl den gegenwärtigen als alle künfftig nachfolgende Abbten zu Crembsmünster in denen hierinfalls machend-nutzlichen Verfüg- und Anordnungen nicht hindern, irren oder beschweren, sondern denenselben bey jeder Vorfallenheit auf Verlangen den nöthigen Beystand leisten, und von Unsertwegen vestiglich schützen, schirmen, und handhaben, darwider selbst nicht thun, noch das von andern zu beschehen gestatten, in kein Weiß noch Weeg, als lieb einem jeden seye Unsere schwere Ungnad, und Straff zu vermeiden.*

Das meinen Wir ernstlich mit Urkund diß Briefs, besiegelt mit Unsern König- und Ertz-Hertzoglich-anhangenden Insiegl, der geben ist in Unserer Haupt- und Residenz-Stadt Wienn den sibenzehenden Monaths-Tag Septembris *nach Christi Unsers lieben Herrn und Seeligmachers gnadenreichen Geburt in sibenzehenhundert vier und vierzigisten, Unserer Reiche in vierten Jahre.*

Maria Theresia mppria.

J. F. Gr. v. Seilern mppria.
Ad Mandatum Sac. Reg. Majestatis proprium.

Mathias Benedict Finsterwalder.

Hoc verò amplissimum Diploma modernus Dominus Præsul Excellentissimus, quippe Sac. Cæs. Majestati à Consiliis Intimis, ALEXANDER hujus nominis Abbas II. impetravit. Cùm enim intelligeret, quanta esset utilitas & necessitas, ut juventus maximè illustris earum literarum ac bonarum artium disciplinis, quibus ad Reipublicæ gubernacula ritè moderanda opus est, instituatur, sapientissimè animum ad universalem Academiam erigendam adjecit, eámque magnis erectam impendiis Regio Diplomate confirmari curavit. Quòd si proinde in Academiæ Cremifanensis initia, incrementa, & progressus intueor, tres occurrunt amplissimi Abbates, qui in ea fundanda laudatissimam collocârunt operam. Primus est *Gregorius Lechnerus*, qui anno 1548. vel 1549. apertâ literarum studiosis schola, prima ejus jecit fundamenta. Alter est *Placidus Buchauer*, qui Scholæ Seminarium superiori seculo adauxit. Tertius *Alexander Füxelmüller* (hoc enim Rev. Præsuli cognomentum) qui scholam ad Academiæ culmen & fastigium evexit, adjutus prudenti in omnibus consilio, industriâ, & operâ V. C. *Nonnosi Stadler*, Majoris Oeconomi Cremifanensis Monasterii, quod verè inclytum, præpotens, ac Superioris Austriæ primarium habetur. Nec partes suas in hoc bonarum literarum mercatu constituendo desiderari passi sunt cæteri Ascetæ Cremifanenses propè omnes, qui ut pietate in Deum, charitate in homines, legúmque monasticarum observantiâ celebres ac conspicui habentur, ita optimarum artium disciplinis apprimè exculti de communi hominum societate bene mereri student, atque in præcipuis habent curis. Frustra ab Excellentissimo suo Abbate Academiam conditam arbitrantur, nisi operam dent, ut ea sit perpetua, & studia literarum floreant maxi-

maximè; neque alio nomine Cremisanium magnificentiùs elatiúsque se jactet, quàm quòd Musarum sit sedes, sapientiæ domus, ac doctrinarum domicilium.

Ex hisce igitur Viris Religiosissimis Academia habet unum Regentem, duósque Subregentes, penes quos sunt universæ illustris juventutis quasi habenæ; apud quam perpetuò habitant, eámque verbis magis, pudore, ac comitate regunt, quàm metu, & verborum acerbitate in officio retinere student, non immemores illius apud Poëtam: *Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.* In tria autem Contubernia ob id Nobiles Juvenes sunt divisi; quæ Contubernia non tantùm bellè, sed & splendidè in omni cultu exornata sunt aulæis, picturis, reliquóque omni apparatu, & supellectile non commoda tantùm, sed concinna, nitida, pereleganti. Nihil huc admittitur, quòd Musarum oculos, quæ ad loca inculta & parùm amœna non libenter accedunt, offendere possit. Abest deinde omnis strepitus, tumultus, clamor, qui animum à cogitando, legendo, scribendo avocare, atque in diversa distrahere possit. Magna studiorum tempore quies, otium, silentium.

Linguarum, artiúmque equestrium Magistri delecti ac mercede conducti sunt maximè idonei, periti, ac industrii. Linguæ Hebraicæ ac Græcæ unus est Magister pro iis, qui earum cognitionem sibi comparare cupiunt. Unus item linguæ Gallicæ & Italicæ. Magister saltûs & armorum. Magister etiam artis equestris cum hippodromo duplici, altero pro æstivis, altero pro hibernis mensibus. Præter Professorem Matheseos adest etiam Magister, ut vocant Ingeniarius, qui foris in campo velut Martis juventutem exercet. Quò autem gravioribus exercitationibus tanquam ab opere feriata illustris Juventus ad studia resumenda, & exercitia equestria addiscenda alacrior reddatur, neque in exhauriendis laboribus plus æquo defatigetur, non desunt honestæ animi remissiones, maximè statis temporibus venationes, quarum illustres juvenes sunt amantissimi.

Præter illos autem adest intra Monasterii septa Seminarium quoddam, quod hîc *Museum* dicere mos invaluit. In quo juvenes propriâ victuri impensa suscipiuntur, domi etiam nobiles; potissimùm autem ex Monasterii liberalitate sustentantur, jam plures, jam pauciores, interdum quadragesimum excedunt numerum. Nec istorum habitatio inconcinna est, sed bellum in modum exornata. Omnes ingenuè & liberaliter tractantur.

Scholas quod attinet, eæ ita reguntur, ut humaniorum classibus singulis singuli præsint Professores. Logices Professor unus est; Unus Physices ac Metaphysices. Unus Matheseos & Philosophiæ experimentalis. Unus Theologiæ Moralis. Unus Juris Civilis Institutionum. Unus Digestorum. Unus Juris Canonici. Unus Theologiæ Speculativo-Dogmaticæ. Unus Præterea Præfectus Scholarum, nullius classis Professor, ut hoc accuratiùs ad mores & eruditionem juventutis attendere valeat.

Studiosi seu Scholares duplicis dici possunt ordinis. Alii sunt, qui participes fiunt exercitiorum, quæ nobilia vulgò dici solent, ut artis equestris, gladiatoriæ &c. Et hi omnes sunt intra Monasterii septa, æréque non magno ibidem in omni victu satis lautè aluntur, & instruuntur, frequentantes pro sua quisque ætate scholas. Alii ibidem in Musæo aluntur ex diversis scholis, ut suprà jam expositum.

Alterum Scholarium genus est eorum, qui mensa Monasterii non utuntur, sed in oppido per civium domos conducunt sibi & habitationem & victum: atque inde scholas frequentant.

Verbo, nihil eorum deest, quæ Publicam Academiam, qualis per Diploma Regium hæc est, decere dignoscuntur. Disputationes publicæ tum exercendi ingenii, tum declarandi profectûs causâ non infrequentes habentur. In his juvenum alii opponunt, alii defendunt, utrique velut in palæstra alacriter desudant, & quasi de palma ac præmio inter se certant pulcherrimo; atque alter altero doctior haberi contendunt.

Quia verò omnis eruditio ac doctrina, quantumvis magna & præstans, parvi facienda est, nisi sit cum virtute, vitæ integritate, morúmque probitate conjuncta, prudentissimis hac de re statutis cautum est, ad quorum observantiam omnes adstringuntur. Exercitationes sacræ tum quotidianæ tum extra ordinem vigent saluberrimæ. Re enim ipsa & experientia docemur, nihil ad Reipublicæ

salu-

salutem & incolumitatem magis esse proficuum, quàm si juvenes non ad hunc morem, qui nunc increbuit, sed ad veterem disciplinam, sanctissimámque instituantur, atque postquam vera erga Deum pietate & timore fuerunt imbuti, è scholis dimittantur.

Præter ecclesiam Monasterii adest Sacellum proprium magnæ elegantiæ, in quo Academici rei divinæ quotidie intersint, Deóque cultum adhibeant. Ut verò Supremi etiam Numinis parentem, Misericordiæ Matrem, quæ se diligentes diligit, & ad se piè ac religiosè confugientes tuetur, ac protegit, præcipua veneratione atque honore prosequantur, Parthenicum erectum est Sodalitium. Quæ quidem Academica Congregatio, ut vocant, à Sacrosancta Sede Apostolica est confirmata, spiritualibus magnísque ditata thesauris, ut ex ejusdem Pontificia Bulla perspicuum sit, quæ hæc est:

Benedictus PP. XIV.

Bulla Pontificia.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM. Cùm, sicut accepimus, in Monasterio Monachorũ Ordinis S. Benedicti loci Cremifaniensis, Passaviensis Diœcesis una pia & devota Christi fidelium Scholarium seu Studentium tantùm Confraternitas seu Congregatio Academica nuncupata, sub titulo sanctæ Mariæ in Piscinula etiam nuncupata, canonicè erecta seu erigenda existat, cujus Confratres quamplurima pietatis & charitatis opera exercere consueverunt, seu intendunt, Nos, ut Confraternitas seu Congregatio hujusmodi majora indies suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi omnibus Christi fidelibus scholaribus seu studentibus tantùm, qui dictam Confraternitatem seu Congregationem imposterum ingredientur, die primo eorum ingressus, si verè pœnitentes & confessi sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, plenariam; ac tam descriptis quàm pro tempore describendis in dicta Confraternitate Confratribus in cujuslibet eorum mortis articulo, si verè quoque pœnitentes & confessi, ac sacra communione refecti, vel quatenus id facere nequiverint, saltem contriti Nomen JESU ore, si potuerint, sin minùs, corde devotè invocaverint, etiam plenariam; nec non eisdem nunc & pro tempore existentibus dictæ Confraternitatis seu Congregationis Confratribus etiam verè pœnitentibus & confessis, ac sacra communione refectis, qui prædictæ Confraternitatis seu Congregationis Ecclesiam seu Capellam vel Oratorium die vigesima tertia mensis Januarii à primis Vesperis usque ad occasum solis diei hujusmodi singulis annis devotè visitaverint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Insuper dictis Confratribus etiam verè pœnitentibus & confessis ac sacra communione refectis Ecclesiam seu Capellam vel Oratorium hujusmodi in quatuor aliis anni feriati diebus per memoratos Confratres semel tantùm eligendis, & ab Ordinario approbandis, ùt supra visitantibus & ibidem orantibus, quo die prædicto cùm id egerint, septem annos & totidem quadragenas; quoties verò Missis & aliis divinis Officiis in Ecclesia seu Capella vel Oratorio hujusmodi pro tempore celebrandis & recitandis seu Congregationibus publicis vel privatis ejusdem Confraternitatis, seu Congregationis ubivis faciendis interfuerint, aut pauperes hospitio susceperint, vel pacem inter inimicos composuerint, seu componi fecerint, vel procuraverint, nec non etiam, qui corpora defunctorum, tam Confratrum hujusmodi, quàm aliorum ad sepulturam associaverint, aut quascunque Processiones de licentia Ordinarii faciendas, sanctissimúmque Eucharistiæ Sacramentum tam in Processionibus, quàm cùm ad infirmos, aut aliàs ubicunque, vel quomodocunque pro tempore deferetur, comitati fuerint, vel si impediti, campanæ ad id signo dato semel orationem Dominicam & salutationem Angelicam dixerint, aut etiam quinquies orationem & salutationem eandem pro animabus defunctorum confratrum hujusmodi recitaverint, aut devium aliquem ad viam salutis reduxerint, & ignorantes Præcepta Dei, & ea, quæ ad salutem sunt, docuerint, aut quodcunque aliud pietatis vel charitatis opus exercuerint, toties pro quolibet prædictorum operum exercitio sexaginta dies de injunctis eis, seu aliàs quomodolibet debitis

tis pœnitentiis in forma Ecclesiæ consueta relaxamus. Præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut si aliàs dictis Confratribus præmissa peragentibus aliqua alia indulgentia perpetuò, vel ad tempus nondum elapsum duratura concessa fuerit, præsentes nullæ sint, útque si dicta Confraternitas seu Congregatio alicui Archiconfraternitati aggregata jam sit, aut quavis alia ratione uniatur, vel etiam quomodolibet instituatur, priores & quævis aliæ literæ Apostolicæ illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso pariter nullæ sint. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xvii. Decembris MDCCXLV. Pontificatûs nostri anno quinto.

Lect. in Consil. Eccl. 14. Jan. 1746. Exped. cum designatione quatuor festorum sequentium, scilicet S. Scholasticæ V. S. Josephi Sponsi B. V. M. Visitationis ejusdem B. M. V. & S. Catharinæ V. & M. Concl. fiat publicatio juxtà tenorem Brevis. Sign. Passavii ex Consilio Eccl. die & anno quibus suprà.

Joan. Evang. Krenauer
Consil. Eccl. & Offic. Not.

Quare autem Academica hæc Congregatio sub Titulo MARIÆ IN PISCINULA erecta fuerit, ratio in ejusdem *Legibus* redditur, quæ anno 1747. Styræ typis vulgatæ fuerunt. Est igitur Academia Cremifanensis Musarum domicilium, literarum emporium, artium equestrium palæstra, eruditionis & doctrinæ officina, morum & virtutum magistra, & quod non postremæ laudis loco haberi potest, *prima Nobilium in Austria*, prima, inquam tempore. Nam ea, quæ RR. Patribus Societatis concessa est, Viennæ in Theresiano, posterior est. Adde, quòd Schola, seu Gymnasium Cremifanense sit omnibus Jesuitarum Scholis antiquius, quippe jam anno 1548. vel 1549. ut suprà dictum, ab Abbate *Gregorio Lechnero* erectum, à *Placido Buchauer* auctum, ab hodierno verò Præsule ALEXANDRO ad Academiæ culmen evectum. Qui Reverendissimus & Excellentissimus Abbas cùm ob alia virtutum decora habeatur insignis, tum verò vel hoc uno venit nomine celebrandus, quòd Scholæ Cremifanensis gloriam, quasi hæreditario acceptam jure, non solùm non interire non sit passus, sed iis honorum incrementis, quæ potuerunt esse maxima, reddiderit auctiorem, multóque, quàm anteactis duobus seculis, illustriorem.

Jam verò, Benevole Lector, ex te sciscitari liceat, qualis hæc videtur Benedictina Academia? An non egregia, præclara, atque ea omnino, abs qua juventutis, maximè illustris, eximia institutio tam in corporis quàm animi exercitationibus sperari possit? Quare optandum est, ut juvenes & adolescentes, non tam rerum & Academiæ novitate, quod naturæ hominum corruptæ frequentius, & quasi congenitum habetur, quàm literarum atque bonarum artium amore & desiderio exciti ad eam quasi sturnatim advolare non prætermittant; maximè cùm parvo hîc vivatur, & instruatur, quod Palladis alumnos facilè allicere & potest & solet. Quamquàm ego, si quid in hac re intelligo, satius esse existimem, multóque ad profectum in studiis majorem faciendum conducibilius, si Academici numero non nimiùm frequenti sint; aliàs enim futurum est, quod alibi fieri consuevit, ut centum discipuli uni Magistro dent operam, unus verò Magister vix decem discipulis, ut expedit, operam dare possit. Verùm hoc diductiùs explicare, huc non pertinet.

§. XV.

De erigendo communi per Germaniam Seminario Benedictino, ad excolenda instar Patrum Congregationis S. Mauri solidiora Studia.

ENumeratis celebrioribus inter Benedictinos Scholis, Lycæis, & Academiis, non incongruum, nec inutile futurum duximus hîc attexere *Votum Anonymi* nuper publico datum, *pro communi per Germaniam Seminario Benedictino*, unà cum Academia Nobilium, in Universitate Heydelbergensi, aut in alio quovis commodiori loco, ex residuis desolatorum in Palatinatu Rheni Monasteriorum proventibus, ad excolenda instar Patrum

trum

trum Congregationis S. Mauri ſolidiora ſtudia, *erigendo, fundando & ſtabiliendo*; ita enim cauſam hanc illuſtrem ſanè & momentoſam perorat noſter, media etiam, quibus id confici poſſet, ſubmiſsè inſinuans.

MUlta cùm ſint ad rectè conſtituendam Rempublicam à Viris prudentibus ſapienter excogitata, atque à Legislatoribus præclarè ſancita, haud ſcio ſanè, an aliud quidpiam hoc in genere præſtantius, ſalubrius, aut illuſtrius conſtitutum unquam fuerit, quàm illud, quod *de Illuſtri Juventute ad omnem virtutis & doctrinæ partem informandâ.* apud Veteres majorem præ cæteris vim habuiſſe produnt hiſtoriæ. Ea enim apud omnes benè moratas gentes ex ipſis naturæ ducta principiis invaluit opinio, ut ſi ſalvam florentémque & beatam velimus Rempublicam, præcipuam illis Surculis, *in quibus ſpes publica vertitur*, ritè excolendis formandíſque curam eſſe collocandam. Quid namque eſt in hominum vita vel ad fructum ſuavius, vel ad dignitatem honeſtius, vel uſu ſalutarius, quàm à teneris ſobrietatem, prudentiam, juſtitiam, virtutem & ſapientiam imbibere? quid triſtius verò ac exitialius contingat, quàm ſi à DEI diſciplina & operibus illius alieni, omnia ſceleribus, flagitiis & libidinibus polluant feroces & rapidi? Quæ autem gens tam agreſtis & barbara, quæ non agnoſcat, non intelligat, à primis annis reliquam pendere vitam, eſſéque cum primis rudimentis apta connexáque cætera, poſtrema cum mediis, cum initiis utraque ferè conſentire? Ut enim in ſemente poſita ſpes meſſis eſt, ita totius reliquæ vitæ exſpectatio ab educatione pueritiæ pendet. Altas radices agunt ſerpúntque latè utì in novalibus, quibus primis annis ſemina committuntur.

Mores in adoleſcentibus ante omnia ad virtutem formandi.

II. Mirari itaque deſinant boni Cives omnia mala, graves calamitates, ſcelera, flagitia, exorbitantias quaſi facto agmine per Aulas, Urbes, Vicos & Oppida graſſari, eâ curâ paſſim neglectâ, quæ vel maximè commendata omnibus eſſe debuit publicè privatímque. Filiorum infantiam deliciis & voluptate parentes corrumpunt, corpus otio, animum libidine imminuunt, oſtro, purpurâ, auro, gemmarum fulgore ſuperbiam faſtúmque alunt; cupediis irritatur palatum, nervi omnes corporis & animi eliduntur: Domi audiunt vidéntque, quæ pudet pigétque referre, exempla turpitudinum, vitiorum imagines.... Et credimus ex iis adoleſcentibus aut ſtrenuos milites, vel generoſos Equites, aut apolectos Senatores evaſuros? quos potiùs credi par eſt majores factos, clavo admotos, vel Magiſtratum adeptos, majore vitiorum licentiâ miſerabiles ſtrages quamprimùm edituros. Non facilè eluuntur colores, quibus nativus lanarum candor mutatur, retinétque odorem teſta diu, quo eſt primo tempore imbuta.

Difficulter eradicitur, quod rudes animi imbiberunt.

III. Et verò rerum imagines à primis annis ſuſceptæ, Exempla, Præceptáque quantoperè hæreant, quantam vim ſive ad corrumpendos mores, ſive ad caſtigandos habeant, vix credi poſſit. Quòd quidam præclara facinora per totam vitam ſuſcipiant, quòd pravos motus coërceant, alii libidini, ignaviæ, luxui, cæteríſque vitiis mancipentur, ferè ex prima inſtitutione totum pendet; ſapuit, qui dixit: * *Adoleſcens juxta viam ſuam ambulans, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.* Canem tu mihi venaticum, dum tener eſt, inſtituas, odore perſequi feram, monſtrare prædam rictu contracto, ſublatáve manu, alterum offæ, ſaltationi, excubiis aſſuefac, quantum conſuetudo valeat à teneris ſuſcepta, facilè experieris. Equum inutilem putes noxiúmque, niſi à primo tempore domitus, tergo ſeſſorem admittere, pedes movere ad numerum, fræno & calcaribus regi virgáque ſit edoctus. Mites arbores, dum ſunt teneræ, adminiculis erigas, circumcidendo caſtiges, telluris vitio laborantibus mutes locum; ne eâ curâ neglectâ ſilveſcant, fruſtráque deinde omnis labor ſit: *Frangas enim citiùs, quàm flectas, quæ ſemel induruerunt.* Et erit aliquis tam à communi ſenſu alienus, tam oblitus publicæ ſalutis, qui non putet omnem curam teneræ præſertim Nobilium Adoleſcentulorum ætati impendendam? formandos ad juſtitiam, Exemplis Præceptíſque ad innocentiam pro ſtatûs ſui conditione erudiendos, quo tempore mollis ceræ adinſtar ducentis manum ſequuntur, in quemcunque velis habitum formámque mutare? Divina ſanè Platonis ſententia eſt: *Magna ingenia, niſi rectè inſtituta literis fuerint, quæ mores emolliunt, tanto deteriora & Reipublicæ perniciosiora* eva-

* Prov. 22.

evadere, quanto majores in illis igniculi extiterint. 6. de Rep.

IV. Quapropter Sapientissimi Legislatores, prudentésque Viri ad præcipuam suæ providentiæ partem pertinere semper judicârunt, quibus moribus prima ætas imbueretur, plurimúmque operæ posuerunt in Nobilium cumprimis Adolescentûm institutione commendandâ. Sic *Lycurgus* Lacedæmone ex numero Principum ei curæ virum præfecit prudentiâ probitatéque præstantem, quem *Pædonomum* dixit, sublatis servis, quibus liberos instituendos credere anteà parentes soliti erant, ne frequenti cum iis usu serviles induerent mores. Id secutus *Aristoteles* è pluribus Magistratibus unum eidem officio cum ampla jubendi vetandíque potestate præficiendum voluit. Meliùs Persæ, uti *Xenophon* scribit, divisâ multitudine in quatuor partes pueris Nobilium instituendis viros principes præfecerunt, ex senioribus selectos, probitate excellentes, ut uberior proventus existeret, duodecim numero, quo partitâ inter multos curâ, minor esset labor, diligentia & æmulatio major. Alexandrini Reges istud quoque providerunt, ut *Literatos doctósque viros ex omni terra cogerent, quibus & Musæum, in quo fas esset Musis operari, extruxerunt; immò & alimenta è publico erogabant iis, qui Musæi consortes erant*, ut refert *Strabo* libr. 17. Hoc itidem studio excitati Reges Ægypti, Pergami, & Spartani longè majorem sollicitudinem & gloriam in cultura illustris præsertim juventutis, ac in fovendis bonarum artium disciplinis, erigendísque publicis Eruditorum emporiis, quàm in rebus bellicis collocabant. Quam sanè industriam curámque optant boni omnes, ut ex parte nostri Principes ac Magnates imitarentur.

V. Sed ad res nostras propiùs ut accedamus, primis certè sæculis *Benedictinos* passim in palæstra illa scholastica, magno & suo & Reipublicæ commodo, desudâsse communis vox est. Enimverò Optimates experientiâ probè edocti, quàm periculosum sit liberos sine delectu cuicunque se obstrudenti erudiendos tradere, jam inde à primis temporibus eam educandæ juventutis curam sacro Ordini Benedictino demandandam esse censuerunt, quòd plurimùm referre existimarent, si pueri pietatem cum literis sensim instillatam auribus oculísque imbiberent apud Viros Deo sacratos assiduè versantes. Ejus rei testes prodeunt *Placidus* & *Maurus* Senatorii Ordinis puberes, aliíque eximiâ indole adolescentuli, quos sanctissimus Legislator BENEDICTUS ipse à teneris ad omnem virtutis pulchritudinem & ingenii cultum educavit, útque idem facerent posteri, in sua Regula saluberrimè monuit. Quo factum, ut ejus instituti cultores acceptum à Patre munus, cùm aliàs semper excoluerint, tum majori apparatu resuscitârint, postquàm Divi BENEDICTI propago in Gallia, Anglia, Hispania, Germania feliciore germine multiplicari, & ad novarum gentium populorúmque conversionem, aut hæresum extirpationem efflorescere cœpit. Unde haud levis publica utilitas extitit, & pronior in hunc Ordinem nationum omnium favor, opésque Cœnobiis ingentes accesserunt, omnibus certatim pios eorum conatus, & serviendi Ecclesiæ ac Reipublicæ studia juvantibus, re, operâ, consilio & subsidio. Hinc veterum Cœnobitarum frequens istud erat Epicherema: *Ex Scholis omnis nostra salus, omnis gloria, omnis felicitas, divitiæ omnes, ac Ordinis splendor constánsque stabilitas.*

VI. Laudandi igitur Majores nostri, quòd in studium juvandi Rempublicam impulsi hanc educandæ & erudiendæ Illustris Juventutis provinciam Magni Parentis sui exemplo arripuerint, Divinum se Numen promereri,& Principes ac Proceres sibi devincire eâ laboris procuratione rati, in qua tantum momenti videbant repositum. Laudandi etiam posteri, qui Patrum æmulatione *Hieraci* in regno Navarræ, *Oveti* in Hispania, *Duaci* in Flandria, *Salisburgi* & *Frisingæ* in Bavaria, *Fuldæ* in Buchonia, *Viennæ* & *Cremifanii* in Austria, *Ethalæ* & alibi in Germania hodiéque sacras literas & disciplinas omnes publicè summo cum fructu profitentur. Sed quia res ad Triarios, quod ajunt, rediisse videtur, hîc gradus nobis tantisper figendus est. Jam enim adversus Benedictinæ Familiæ præsertim Germaniæ inferioris Cœnobitas adeò conclamatum dignoscitur, ut & Flagritribæ in scholis, & Eruditi in Musæis passim mussitent: *Studiorum & Talentorum nullum ferè inter eos esse usum, tum quod ista non æstimentur in Cœnobiis, tùm quod hæc in locis*

cis

cis minùs celebribus sita, occasionem iis utendi eripiant. (l)

VII. Quamobrem, cùm teste Hugone, *per scientiam fiat gressus ad disciplinam, per disciplinam ad bonitatem, per bonitatem verò ad beatitudinem;* cúmq; *Vita præter Chorum & Missam otiosa,* sine literis *facilè evadat vitiosa, ac mors potiùs dicenda sit, quàm vita.* (Otium sine literis mors est, & hominis vivi sepultura. *Seneca ep.* 82.) *Ut ipsis Monachis proficiendi in scientiis via opportuna non desit,* CLEMENS V. Pont. Max. in Concilio Viennensi de anno 1312. sapientissimè statuit (m), *ut in singulis Monasteriis, quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus teneatur Magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter.* BENEDICTUS verò Papa XII. in solemni sua constitutione anno 1336. super prospero statu Monachorum O. S. B. edita, *Ut eadem religio, in divini cultûs obsequio floreat honestatis candore, fulgeat disciplinâ regulari, præemineat sapientiâ, ac scientiæ divinæ pariter & humanæ (sine quibus mortalium vita non regitur) fulgoribus rutilet: nec decrescat in profectu substantiæ temporalis,* saluberrimè decrevit & ordinavit (n), *Ut postquàm Monachi in scientiis primitivis eruditi fuerint, ad sacræ Theologiæ, SS. Canonum, aut Historiæ Ecclesiasticæ transeant facultates, & singula Monasteria, de quolibet numero vicenario Monachorum, unum vel duos idoneos pro fructu majoris scientiæ acquirendo ad generalia seu solemnia studia mittere teneantur, & cuilibet ipsorum mittendorum de pensione annua providere...* Quâ itidem de causa Patres Concilii Tridentini statuerunt Sess. 23. Can. 18. *Ut singulis in Diœcesibus Seminaria alendis atque erudiengis junioribus excitarentur.* Et quia Cœnobitas paulatim laboribus Apostolicis more majorum exantlandis aptandos eadem Synodus censuit, ipsis quoque Abbatibus necessitatem quamdam imposuit (o), *Ut insuper Præceptores in Cœnobiis alerent;* Atq; ne cœlestis ille sacrorũ librorum Thesaurus, quem Spiritus sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, providè decrevit: *Ut in Monasteriis quoque Monachorum, ubi commodè fieri queat, etiam* Lectio S. Scripturæ *habeatur; qua in re, si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum, in hoc ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.* Quia autem hostis humani generis *Linguarum scientiâ,* singulari dono Dei hominibus traditâ, ad ipsius Largitoris contumeliam, & fidei catholicæ detrimentum, nunc ut cùm maximè abutitur, hinc PAULUS V. Pont. Max. motu proprio constitutione perpetuò valiturâ an. 1610. die 31. Julii sub gravibus pœnis & censuris sancivit, *ut in cujuscunque Ordinis & instituti Regularium studiis Lectiones Linguarum Hebraicæ, Græcæ, Latinæ & Caldaicæ instituantur.* Quod decretum S. Congregatio de propaganda fide anno 1623. die 16. Octobris seriò executioni demandari jussit, ex speciali mandato URBANI VIII. præcipiens, *ut in Capitulis generalibus ejus decreti observatio juretur, &c.* Margarini Bull. Casin. *Const.* 291. 295. 383.

VIII. Quibus quidem sacratissimis ac saluberrimis Constitutionibus morem gerere cùm teneamur, eum in finem Sapientissimi quidam Benedictinæ per Germaniam Familiæ Antistites, & cum iis Cœnobitæ saniores, consultum & utile duxerunt, ut commune quoddam universo Ordini Benedictino *Seminarium* seu *Collegium* in Universitate Heidelbergensi, vel alibi ex residuis desolatorum in Palatinatu Monasteriorum proventibus, collatis unà per confœderationem subsidiis erigeretur, fundaretur, & stabiliretur, eâ quidem animi sententiâ, ut eliminato illo Studii genere, quod Sophisticas nugas ad nauseam prosequitur, & à sublimiorum scientiarum cultu ingenia retrahit, illic solidiores duntaxat excolantur disciplinæ, videlicet : *Theologia Dogmatica & Polemica,* præsertim de Controversiis, quæ Catholicis cum modernis hæreticis intercedunt, *Studium* item *Sacræ Scripturæ, SS. Patrum, Conciliorum, Historiæ Ecclesiasticæ, Juris publici, Naturæ & Gentium,* nec non *Rei Diplomaticæ, & Linguarum originalium Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ,* aliáque similia in his Regionibus maximè necessaria, & à solis ferè Acatholicis exculta, subindéque flagitiosè tractata, & in avitæ fidei elisionem detorta.

(l) Libellus de Cura salutis.
(m) Clem. Ne in agro. -- De statu Monachor.
(n) Cap. VI. & VII.
(o) Chopin. de jure Relig. Lib. 1. Tit 2. N. 8. p. 58. *Petrus Maria Forti* de judice conservatore Regularium &c.

IX. Quia verò pleraque per Germaniam Monasteria ab Optimatibus fundata, dotata & ampliata fuerunt, ut progenies sua benè in illis instituta utilis esset exemplo & doctrinâ hominibus; plusque laboris & curæ tribuendum semper duxit Benedictina Familia culturæ Illustris Juventutis, quàm adultorum informationi, quorum ætas durior, aut malitia subinde iniquior est, quàm ut medentium manus ac operas ferant; Hinc etiam præfati Abbates Majorum suorum Instituto excitati, ut suum erga Principes & Statum Equestrem testentur affectum, ac benè de Republica merendi studium, memorato Collegio à se, ùt præfertur, erigendo, ACADEMIAM NOBILIUM [*qui in vicinis Rheni, Franconiæ, & Sueviæ Circulis frequentes degunt, atquè ex defectu occasionis opportunæ, ac debitæ informationis passim excurrunt ad Heterodoxorum Gymnasia, ubi pessima cum lacte imbibunt principia, quæ deinde majores facti, & ad officia publica in Aulis Principum admoti in avitæ Religionis exitium detorquent.*] adjungere, & instar *Ethalensis* in Bavaria effingere ac formare intendunt, ut illìc eximiæ indolis Adolescentes, in spem collapsæ Majorum fidei resuscitandæ educantur, & unà cum Religiosis Alumnis in liberalibus disciplinis, pro Statûs sui conditione, *velut unius moris in Domo*, castè piéque instruantur. Fore enim confidunt, ut cum fide pietas lætiùs & constantiùs in fructus adolescat, si quando radix enthea, i. e. intellectus ab errore, & flexilis adhuc voluntas à cupiditate præservata, aut persanata fuerit.

X. Præterea quoniam callidi quidam nostræ ætatis Censores, pulcherrimi nominis objectu fallere dum pergunt, Monachos loco pellere satagunt, útque majoris boni prætextu pias fundationes suis usibus aptare faciliùs possint, *Benedictinos* quantumvis contemplationi, precibus, lacrymis & gemitibus pro salute Patriæ & militantis Ecclesiæ in Cœnobiis deditos, velut *Ventres pigros, stupidas pecudes, & inutilia terræ pondera*, minùs verecundè solent traducere, ipsisque odium & invidiam apud Principes, Magnates & imperitum vulgus vel maximè exinde conflare, quòd *Bono publico nihil conferant operæ, nullum Ecclesiis præstent obsequium, nec saluti animarum aut Christianæ charitatis officiis incumbant....* ut malefarta hæc elidantur dicteria, & *per ministerium servitutis nostræ*, ùt Divus ait Bernardus, *qui sapiunt, non desipiant, qui non sapiunt, sapiant, & qui desipuerunt, resipiscant*, præfati Seminarii seu Collegii Professores & Alumni, suas in futurum offerunt operas non solùm ad professuras academicas, & Illustrium instructionem, sed etiam ad MISSIONEM APOSTOLICAM (*si ita Summo Pontifici visum fuerit*) pro rerum, locorum ac temporum exigentiâ obeundam; ut hoc labore Apostolico Fideles in fide & charitate conserventur, errantes ab errore liberentur, & parta in Collegio doctrina ad praxin deducatur. Hoc enim prædicationis munus in Germania præ cæteris ad *Cœnobitarum O. S. B. fortissimum genus* pertinere ex eo videtur, quòd Evangelium primi his terris intulerint, & Ecclesias, Universitates, Scholásque excitaverint: *Divino* namque *judicio*, ait Doctor Angelicus Opusc. 19. Cap. 4. *reputatus fuit* BENEDICTUS *idoneus, cui immediatè à Deo committeretur prædicationis officium: & sic tam verbo, quàm exemplo suos Discipulos imbuit utrâque vitâ, ut Scalam, quam erexerat in regula, ascenderent contemplativi ad Deum, & Angelorum more descenderent per compassionem ad proximum.*

XI. Cùm autem Ordo S. Benedicti in solo Palatinatu ultra quadraginta utriusque sexûs Monasteria, ferociente turpissimo religionis dissidio, per hæreticos *viâ facti* occupata, demùm redimendæ pacis causâ profanis ipsorum incubis, urgente fatalium temporum necessitate relinquere debuerit, non quidem absolutè & in perpetuum, sed *tolerativè* tantùm & quoad usum facti, *donec aliter de Religionis controversiis dispositum fuerit*; jam verò integrum desudet seculum in hujusmodi controversiarum compositione, nec spes ferè ulla ejus obtinendæ appareat, verendúmque sit, ne majores deinceps nectantur difficultates, *dùm unius perversi moliminis felix exitus, ad aliud est stimulus*: idcirco altefati Abbates benè providi pertimescentes, ne in manutentione suorum jurium velut desides ac justo torpidiores arguantur, suáque incuriâ fundationes sacræ penitùs intercidant, aut *pro derelictis* usurpentur, & clausula paci toties inserta reddatur inutilis & irrita, has ineundæ

cujus-

cujusdam compositionis & transactionis conditiones Serenissimo PRINCIPI ELECTORI PALATINO, ejúsque Administrationi Ecclesiasticæ proponendas duxerunt: *Ut nempe accedente Summi pontificis autoritate* (sine qua nihil jure de rebus sacris constituitur) *aliquid ex residuis sacrarum ejusmodi fundationum proventibus*, (qui sese ultra 113442. flor. exporrigunt) *pro aliquali gravaminum levamine & damnorum compensatione, exemplo legis* Rhodiæ *ad dicti Seminarii & Nobilium Academiæ erectionem, stabilitatem & decentem Professorum sustentationem deputetur annuè percipiendum*; ipsâ dictante naturali æquitate, damnum, quod quis Reipublicæ causâ, instante necessitate sustinuit, eâ cessante, debitâ inter omnes proportione resarciendum esse.

XII. Et hæc quidem causa, uti publica est, ac Reipublicæ proficua, ita illis præsertim, qui rerum moderantur habenas, gravis & ponderosa esse deberet. Constat enim id genus Instituti ad Patriæ decus, Religionis ornamentum, boníque publici commodum & immortalem ejus Promotorum ac Mecænatum gloriam quàm maximè profuturum. Certum etiam est publicè ad felicitatem & ordinationem Statûs politici interesse, Academias habere benè constitutas, in quibus Illustres è libera S. R. I. Nobilitate Adolescentes simul in bonis Artibus educarentur, & à teneris præcepta morum, doctrinæ sacræ & pietatis imbiberent; unde & Ecclesiæ Cathedrales Canonicos, & Imperium Consiliarios, & cæteri Principes rerum suarum Administros peterent probè instructos. Neque verò ullus facilè iverit inficias fortunam Reipublicæ ut plurimùm conjunctam esse cum fortuna rei literariæ, boníque disciplinis vigentibus Civitatem benè beatéque se habere, oppresso contra literarum cultu similem esse orbi Sole carenti. Hinc sapiens illud FRIDERICI *Sapientis* Saxoniæ Electoris effatum: *Ut bonæ Artes floreant, rectéque se habeant, tantum interesse Reipublicæ, nullius ut rei magis.* Neque enim Religionis ornamentum aliud est illis splendidius, nec civilis rerum status ab ulla re magis, quàm à literis pendet. Quocirca, ut jam supra attingere cœpimus, qui bonorum Principum munere olim functi sunt, hanc etiam principem curam habuerunt, ut cùm in cæteris Rempublicam composuissent, iis moribus & Studiis bonæ mentis spéique Candidatos imbui curarent, quibus ad Patriæ defensionem, & rem strenuè gerendam opus esset.

XIII. Sicut verò liberale illi ac heroicum sequuntur Institutum, qui bonas Artes solidiorésque disciplinas impensiùs promovent, iísque Juventutem à teneris informari procurant, ita meo quidem animo, Reipublicæ & Ecclesiæ hostes, Boníque publici neglectores jure dixerimus illos, qui eas supprimunt, aut illud duntaxat studii genus sectantur, quod Sophistarum Strophis nugísque turget, & ingenia magis obtundit, quàm rectificet. Quâ de causâ *Xerxes* dixisse legitur, *se non posse gravius malum optare suis hostibus, quàm ut dementiâ & otio capti dediscenda discerent, ac Sapientes viros à se alienarent & repellerent.* Et verò sapientûm doctorúmque hominum multitudo est orbis sanitas & oculus, horum defectus & ademptio, quid aliud quàm morbus & cæcitas? Si Eruditorum scientiâ, *ut Sole Luna*, Mundus illustratur, quid aliud imperitorum ignorantia, quàm Mundi obscuratio? Si Seminaria & Academiæ sunt pietatis & Virtutum officinæ, bonarúmque artium promptuaria, quid aliud privatio horum, quàm Epicurismus & regnum tenebrarum? Ecquid verò tristius aut perniciosius Reipublicæ accidat, quàm si neglectâ sanctiori illâ sapientiâ, *quæ doctrix est disciplina Dei, & electrix operum illius*, omnia sophisticis personent crepitibus, nulla vox de illis audiatur studiis, *quæ sobrietatem docent, & prudentiam, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vitâ hominibus.* Sap. 8. Verùm opus non est ulcus magis retegere, atque rem manifestam & ante omnium oculos positam pluribus declarare; ipsa sanè docet experientia Germaniam nostram nunquam ad tantam defecisse Doctrinæ, Morum & Religionis barbariem, quàm ubi & quando solidiores disciplinæ aut penitùs neglectæ, aut Aristoteliadûm ineptiis corruptæ, obfuscatæ & contaminatæ fuerunt.

XIV. Ast quia de morbo agere nil juvat, nisi ei persanando quæratur antidotum, facilè verò ejus rei, quæ ardua videtur, nausea eos capit, quibus de meliori luto non finxit præcordia Titan; ut porrò propositum de erigendo Heydelbergæ Seminario Consilium

filium, in ea, quâ versamur rerum crisi, absque justo cujusquam gravamine faciliùs feliciúsque in effectum deduci queat, media quædam & adminicula, *salvo meliori judicio*, proponere & suggerere fortasse non erit inutile.

Et primum quidem ac principale reponimus in Clementissima Serenissimi Principis Electoris generositate, munificentiâ & æquitate. Cùm enim in re tanti momenti, ex qua non modicus Patriæ splendor accessurus speratur, familiam ducant Principes & Magistratus, iis cumprimis hæc cura simul & gloria cordi esse convenit. Etenim si Armamentaria, si palæstræ, penus & promptuaria, quæ corpus adjuvant, tanto studio, tantísque impensis in plerisque Urbibus statuuntur; si Palatia, Ambulacra, Horti, Theatra, ac ejusmodi voluptuaria tanto apparatu exstruuntur; Quidni & bonæ mentis alumnis, Virísque Eruditis, *qui disciplinâ & moribus Rempublicam adjuvant, scriptísque suis ea omnia memoriæ commendant, quæ posteris seculis profutura sint*, sua erigantur emporia, suæ statuantur Academiæ, quibus & animi excolantur ad sapientiam, & contra barbariem juventus armetur ad virtutem, quemadmodùm præsidiis ad fortitudinem Reipublicæ corpus firmatur? *Id sanè certum*, inquit celebris polyhistor Morhofius, *quòd si Princeps tale quid moliretur, frequentior Virorum Eruditorum & Studiosorum confluxus impensas facilè resarciret.* Sicut enim Magnes calybis aciem in suas vertit partes, sic Academiæ benè institutæ ex quacunque orbis parte, quamplurimos bonæ frugis candidatos ad se pertrahunt, uti pluribus palàm facit *Hypp. à Collibus* in suo Tract. *de Causis Magnitudinis Urbium Cap. XI.*

XV. Alterum fundamentale medium istud occurrit, ut *Spanheimense Monasterium*, quod ob illustre illud orbis literati & Germaniæ sydus, *Joannem Trithemium* loci Abbatem, olim erat nominatissimum, hácque de causa sumptibus Ordinis pridem recuperatum & instauratum fuit, nuper verò Abbatiæ S. Jacobi Moguntiæ, non inspecto jure totius Congregationis, *in Admodiationem* privativè concessum esse fertur, præfato deinceps Seminario majori cum fructu & Patriæ emolumento, ad sustentationem Professorum uniatur & mancipetur. Hâc ratione proventus, qui Moguntiam abeunt, in Patriam redibunt, atque ad totius Ordinis bonum, Status Equestris commodum, & Universitatis Heydelbergensis decus explicabuntur. Ipsa autem ratio naturalis dictat bonum commune præferendum esse privato: Quemadmodùm enim *bonum quanto communius, tanto divinius est*, ùt ait Aristoteles *libr.* 1. *Ethicor. cap.* 2. ita etiam magis expedit perire bonum particulare unius membri, quàm bonum divinius totius Ordinis ac Communitatis: Idque fortius in casu nostro obtinet ex eo, quòd præfatum Monasterium nulli alteri, quàm Sacro Ordini de jure subjiciatur: *Omnia enim, quæ ad Monachorum sustentationem Principes ac fideles populi Cœnobiis contulerunt, Sancto* BENEDICTO *tradidisse memorantur. Alienum autem restitutioni censetur obnoxium*, ut fusiùs probat Trithemius *in libr. de ruina Ord. Cap. VI.*

XVI. Tertium adminiculum in eo collocamus, ut ABBATES MOROSIORES, *quibus solenne est præsentibus solùm frui, sua publicis comoda præferre, Fratres negligere, Viros seriis studiis deditos opprimere, sæculi pompam colere, nec quicquam de bono communi, vel Ordinis ornamento cogitare*, auctoritate Summi Pontificis sub pœna privationis usûs Pontificalium, & aliorum privilegiorum, juxtà superiùs allatas Constitutiones Apostolicas, ad tam sanctum & salubre Institutum suis subsidiis pro virili portione promovendum adigantur: Illi verò, qui bona vel prædia in terris Serenissimi Electoris Palatini possident, ejus auctoritate, edictóque publico, ad contribuendum pro rata *manu forti* compellantur, ut ita, quos amor boni publici, & totius Ordinis decus, non potuerunt flectere vel allicere, timor potestatis ad saniora consilia inducat. *Nec enim caret reatu criminis, qui avaritiam præponit ordini pietatis*: Ubi verò non est metus justitiæ, conditio juris citò contemnitur, & nisi auctoritas Principis interveniat, monentis sermo in vanum laborat.

XVII. Quartum non minùs conducibile medium in eo consistit, ut superfluus Receptorum, Quæstorum, Administratorum & Pensionariorum, *qui ex proventibus Ecclesiasticis sustentantur*, numerus reformetur, & quod exinde accrescet emolumentum, memorato Collegio tantisper applicetur; ita fiet, ut Ecclesiis & Parochis nihil detrahatur, & Ordini Benedictino maxi-

maximè læso aliquid restituatur. Ad id verò clementissimè præstandum moveri posset SERENISSIMUS PRINCEPS vel ex eo, quòd in Cameralium administratione similem reformationem non sine fructu nuper instituerit; Quidni & in bonorum ac proventuum Ecclesiasticorum dispensatione? præsertim cùm notorium sit nonnullos his in rebus malè versari, fami non famæ servire, Ecclesiarum necessitates in extremis ponere, possessiones alienare, verbo: non Christi, non Religionis, non Principis rem agere sed suam.

XVIII. Quintum medium est, ut ex Recepturis Ecclesiasticis aliquæ iis in locis sitæ, ubi cura animarum Parochis ab Administratione salariandis incumbit, Religiosis à Seminarii Præfecto immittendis committantur administrandæ *cum onere & honore.* Hoc pacto rescindentur inutiles sumptus pro sustentatione Receptorum secularium, & ipsimet Regulares Parochialia cum re familiari Administrationi addictâ, ita procurabunt, ut ex una fidelia duos dealbent parietes; sicque duplici stipendio aggratiati, quod superit congruæ sustentationi, in Seminarii usus impendere tenebuntur. Et verò cum adeò rarus sit cespes, quem seculares à Monachis insideri cupiant, cur his invidendum erit, si sua sibi præferibiliter administranda committi exigant? *Credimus enim,* ut appositè Innocentius in cap. *Noveritis*: de Sentent. Excom. *Ecclesiam à Deo habere Privilegium, quòd ipsa sola res Ecclesiasticas administrare debeat.* Hinc vulgare illud: *Secularia secularibus, Ecclesiastica Ecclesiasticis esse relinquenda.* Et istud quidem Laicos à bonorum Ecclesiasticorum contrectatione vel maximè deberet cohibere, quòd experientia doceat, *omnes familias ex ejusmodi bonis ditatas, tractu temporis ad incitas fuisse redactas, atque demùm in fine tam fuisse miseras, quàm in ortu fuerant splendidæ.*

XIX. Sextum huic affine præscribitur in ipso Pacis Westph. instrumento Art. 5. §. 26. ubi disertè cavetur: *Ne Monasteria, Fundationes, Sodalitia... in alios Religiosorum Ordines, quàm quorum Regulis primitùs dicata sunt, commutentur, nisi Ordo ille penitùs interciderit.* Tunc enim primùm Magistratui Catholico permissum est alios (*& quidem ad excludendos Jesuitas*) ex Ordine ante dissidia Religionis anno 1517. exorta usitato novos Religiosos subrogare. (p) juxta quod S. Concilium Trid. Sess. 14. de Reform. Cap. 20. ad eundem scopum collimando, jam antè decreverat: *Ut quovis modo vacantia regularia beneficia Religiosis tantùm illius Ordinis, & non aliis conferantur...* Sicut & *Ferdinandus I.* in Comitiis Augustanis anno 1555. pariter sanciverat: *Quòd Ecclesias, Prælaturas, Beneficia, & Bona Ecclesiastica per eos regi & administrari oporteat, qui vigore fundationum & juxta voluntatem Fundatorum ad id habiles existunt.*

XX. Septimum denique medium, sed cautè tractandum, istud est, ut inæqualitas factæ partitionis proventuum Ecclesiasticorum Administrationi Heydelbergensi obnoxiorum ad æquitatis & justitiæ stateram revocetur, velut contraria ipsimet paci Westphalicæ. Enimverò massa proventuum in septem solet dividi partes, quarum quinque Calvinistis, duæ verò Catholicis obveniunt, exclusis planè Lutheranis, qui tamen soli veniunt nomine *Augustanæ Confessioni* addictorum, & in anno normali in Imperio toleratorum: Ita enim habet Art. 5. *Quæcunque bona Ecclesiastica seu Catholici seu Aug. Confessioni addicti anno 1624. die 1. Januarii possederunt, eadem omnia & singula iidem possideant... Usque dum aliter de controversiis Religionis dispositum fuerit...* Quin & ibidem provisoria bonorum Ecclesiasticorum ex sola possessione, *non inspecto alterius jure*, sed necessitatis lege, concessa detentio, iis circumscribitur terminis, *ut æqualitas exacta mutuáque inter trinæ Religionis status servetur*: ita ut, *quod uni justum, alteri justum esse debeat...* Quocirca cùm ipsimet Calvinistæ hanc sibi legem rogaverint, *ut cujus est regio, illius sit de religione dispositio*; cúmque exinde *Exuviis inopum culti, ditésque rapinis*, & successibus elati rem catholicam, & pacem ipsam promiscuè fregerint, omnémque dissidiorum compositionem hactenus eluserint; fas esse credimus Principi Catholico ipsos jure Territoriali ad præscriptam æqualitatem reducere, ac ea, quæ summorum paciscentium placito conclusa, conventa & in tabulis

(p) Confer. *Ferdinandus Buckisch* in Comment. ad hunc §. 26. *Puffendorf* Lib. 18. Rer. Suec. §. 60. itémque 69. necnon libr. 19. §. 96.

bulis publicis expressa sunt, pro lege & norma iisdem suscipienda imponere.

XXI. Neque verò mihi quispiam hîc Rempublicam objiciat platonicam, quam animo concipere, deinde instituere non æquè sit facile: Nam, *Causa jubet superos melior sperare secundos.* Omni negotio quantumvis arduo sua est opportunitas, & multa, quæ fortitudine superari nequeunt, tempore vincuntur. *Salus autem populi est in amplitudine Consiliarii.* Neque porrò licita & efficacia unquam defuerunt media, nec hodie desunt, quominus absque collisione, rupturâ, aut secessione Imperii à Sacerdotio utrimque impleatur illud Christi præceptum: *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei Deo.*

XXII. Si igitur supremi rerum administri ad ea potissimùm suas curas & studia intendere debent, quæ Reipublicæ bono, Patriæ saluti, Religionis augmento, ac suæ gloriæ immortalitati conducere prona sunt, haud scio sanè, an aliud quidpiam hoc in genere præstantius excogitari posset, quàm illud, quod præscripto modo erigendum proponimus Seminarium unàcum Academiâ Nobilium. Præterquam enim quòd res ista mirificam & pulcherrimam inter rei literariæ cultores excitatura sit æmulationem, erit tota exinde Provincia eò felicior, quòd non solos recentes, sed & antiquissimos Ordines [*quibus fidei lumen, soli cultum, scientiarum disciplinam, & inde secutam felicitatem in acceptis referre debet*] in suo gremio reflorescentes visura sit, ac etiam Viros undequaque Eruditos, Illustrésque adolescentes certatim isthuc confluentes admiratura & veneratura. Sacræ verò Familiæ Veteres sibi facilè de tali studiorum occasione gratulabuntur, sperantes hâc se ratione æmulorum dicteria feliciùs elisuras, quibus *inutilia terræ pondera* hucusque esse videbantur. Hoc insuper facinore Æri incidendo SERENISSIMUS PRINCEPS, & Excellentissimi ejus Aulæ Ministri inexplicabile in Reipublicæ literariæ Civilisque comodum præstabunt beneficium, omnésque Religiosorum cœtus, & orbis Eruditi Cives, ac Statum cumprimis Equestrem sibi de novo maximè obstringent, atque præter æternam sui memoriam & gloriam Nominis imortalem à DEO O.M. bonorum omnium Remuneratore mercedem accipient æviternam.

Hoc votum nostri suma laboris habet.

Hucusque libellus *Coloniæ Ubiorum* typis editus; Supplica verò ad eliciendum Serenissimi Principis Electoris Palatini annutum & patrocinium, per Procuratorem Ordinis anno 1747. die 12. Aug. præsentata hujus erat tenoris:

Serenissime ac Potentissime Princeps Elector, Domine, Domine Clementissime!

„ Voti compellit necessitas, & offi- Supplica ad Sereniss. Principem Electorem Palatinū.
„ ciosa mentis perurget devotio, ut
„ Serenissimæ Celsitudini vestræ sub-
„ missisimâ, quâ par est, animi prom-
„ ptitudine exponam, qualiter Vene-
„ rabiles Ord. S. Benedicti per Ger-
„ maniam Abbates Religionis amore
„ ac boni publici studio concitati,
„ Deo, Principi, Patriæ, & sanctæ
„ Matri Ecclesiæ sinceris affectibus
„ servire, ac rebus suis quodammodò
„ consulere gestientes, decreverint
„ commune quoddam Collegium seu
„ Seminarium Benedictinum in alma
„ Universitate Heydelbergensi pro ex-
„ colendis solidioribus Studiis, ad in-
„ star Patrum Congregationis S. Mau-
„ ri erigere & stabilire. Cùm verò
„ salubre istud ac perutile institutum
„ perfici nequeat sine Clementissimo
„ Serenitatis vestræ annutu, faven-
„ tissimísque auspiciis, idcircò nomi-
„ ne sui Ordinis humillimè supplicat
„ Orator, quatenus Serenissima sua
„ Celsitudo vigore Superioritatis &
„ Dominii Territorialis præfato Or-
„ dini Benedictino non solùm facul-
„ tatem ad id propositi necessariam,
„ sed etiam locum ædificiis ad hoc
„ requisitis idoneum concedere, aut
„ vetus quoddam Monasterium Or-
„ dinis sancti Benedicti in vicinia si-
„ tum ad hunc finem destinare, su-
„ ámque potentissimam protectionem
„ & assistentiam principalem desuper
„ clementissimè impertiri ac decer-
„ nere dignetur, ut memorato Ordi-
„ ni (*qui ultra quadraginta Monaste-*
„ *ria in turpi religionis discidio profa-*
„ *nata, ipsis gementibus piorum Fun-*
„ *datorum manibus, redimendæ pacis*
„ *causâ aliis, de facto,* usque dum ali-
„ ter de controversiis Religionis dis-
„ positum fuerit, *relinquere debuit*)
„ aliquid saltem ex residuis sacrarum
„ ejusmodi fundationum proventibus
„ ad dicti Collegii erectionem, susten-
„ tationem & stabilitatem, pro ali-
„ quali solatio & gravaminum leva-
mine

„ mine, exemplo Legis *Rhodiæ*, ac „ etiam in vim Articuli V. Pacis Westphalicæ, aliarúmque fundamentalium Imperii Legum, & Concordatorum Germaniæ, ex æquo & bono annuè percipiendum deputetur, „ *donec aliter per Dei gratiam desuper provisum fuerit*. Clementissimam „ hanc gratiam ceu justitiæ administram à Serenissima Æquitate & Benignitate Vestra Ordo Benedictinus eò fidentiùs sibi pollicetur, „ exspectátque securiùs, quòd id genus instituti ad Patriæ decus, „ Religionis Incrementum, bonique publici commodum & immortalem Gloriosissimi Nominis Vestri memoriam, quàm maximè profuturum nullus dubitet. Quapropter sperans fore, ut *Serenissima sua Celsitudo* de nostræ intentionis rectitudine & petitionis honestate pleniùs instructa, tribunal cordis sui ascendere, & Æquitatis ac Clementiæ suæ viscera „ erga memoratum Ordinem Benedictinum miserè in Palatinatu attritum pandere non sit dedignatura, „ humiles hasce preces supplex nomine suæ Congregationis defert Orator, ac pro felici & longævo Serenitatis Vestræ regimine bonum Numen incessanter exoraturus, eam, „ quæ communi adhuc deest felicitati, hæreditatem, uno omnium „ voto, quia omnium bono, per „ eum, à quo Benedictionis nomen „ hæreditamus, vovet & precatur, „ *Celsissimæ ac Potentissimæ Serenitatis Vestræ*

Humillimus in Christo servus
P. Oliverius Legipont O.S.B.
Disibodibergensis Abbatiæ
Præfectus, & sui Ordinis
per Palatinatum Actuarius.

Quid eo in negotio actitatum.

Supplicem hunc libellum clementissimè exceperat Ser.mus Princeps Elector, jámque spes optima de bono eventu affulgebat, cùm quidam *prædo rapax olei, quo lampas fulserat aris*, de improviso intervenit, totúmque negotium invertit. Sed tametsi nonnulli parùm æquo se esse in res nostras animo ostenderent, haud tamen ab urgendo negotio destitit *Oliverius*; Quin illud Anchisis ad Æneam: *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito*, sibi dictum reputans, illudque Machabæorum 15. obtendens: *Nos neque alienam terram sumpsimus, neque alienam detinemus, sed hæreditatem patrum nostrorũ, quæ injustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est, tempus habentes vendicamus*, Actionem *de repetundis* contra Heydelbergenses Jesuitas ratione usurpati Monasterii *Neoburgensis* instituendam duxit, contendens eos hodiéque teneri ad illius restitutionem Ordini Benedictino & Congregationi Bursfeldensi faciendam *cum omnibus juribus, pertinentiis, fructibus perceptis & percipiendis, interesse & damno ac refusione expensarum*. Cujus quidem justissimæ prætensionis suæ multa ille nec proletaria adfert momenta. Primum, quia istius Monasterii ad Jesuitas translatio directè contrariatur Articulo V. Pacis Westphalicæ, in qua expresè cavetur §. 26. *Ne Monasteria, Fundationes &c. in alios Religiosorum Ordines, quàm quorum Regulis primitùs dicata sunt, commutentur, nisi Ordo ille penitùs interciderit*. Tunc enim primùm Magistratui Catholico permissum est alios, & quidem *ad excludendos Jesuitas*, ex Ordine ante dissidia Religionis anno 1517. orta, usitato, novos Religiosos subrogare. Constat verò *Neoburgense* seu *Novum Castrum* ad Nicrum fluuno ferè milliari ab Heydelberga dissitum, esse Ordinis S. Benedicti Monasterium Congregationi Bursfeldensi ab anno 1480. unitum, proindéque eidem præferibiliter ad alios, esse restituendum, ídque fortiùs exigente publicâ & evidente utilitate *ad fundandum*, ut præfertur, *commune Seminarium Benedictinum unà cum Academia Nobilium*... Ipsos autem Jesuitas per præfatam Pacis Westphalicæ clausulam art. v. §. 26. insertam exclusos esse à captanda aliorum Ordinum hæreditate, in terminis tradunt passim Doctores, in specie *Ferdinandus de Buckisch* Comment. ad Inst. P. W. pag. 224. Observ. 46. ad Art. V. Cui pollicem premit *Samuel Puffendorfius* libr. 18. Rer. Suec. §. 60. itémque §. 69. & libr. 19. §. 96. ubi, *Nono*, inquit, *capite lis erat super cœnobiis*... *circa bona sacra ad Catholicos spectantia, & in Evangelicorum ditionibus sita*, conclusum est, *ut non nisi illis restituerentur, quorum Ordini ab initio dicata fuerunt*; Catholici hanc exceptionem addiderunt: *Nisi talium Religiosorum Ordo planè interciderit*. Huic clausulæ Evangelici aliam restrictionem subnectebant: *Ut in ejusmodi Ordinem demuò conferantur, qui ante dissidia Religionis exorta in Germania in usu fuerit*;

Actio repetundarum I. Ex instrum. pacis West.

rit; nimirum, *ne ista omnia per Jesuitas absorberentur.*

Alterum momentum ex Concordatis Germ.

Alterum juris agendi fundamentum reponitur in *Concordatis Germaniæ*, quæ instar pragmaticæ Sanctionis utrimque inconcussa servari debent. Cùm enim Statuta hæc sint à partibus ipsis hinc inde approbata, laudata, conclusa & recepta, utramque partem contrahentem æquè complectuntur, & à neutra absque alterius consensu violari possunt, & eò minùs à summo Pontifice, quò major est hujus obligatio, ut bonæ fidei in commercio humano servandæ non solùm ponat leges, sed etiam exhibeat exemplum. Eadem autem obligatio, quæ *Nicolaum V.* Pontificem contrahentem ex unâ stringebat, tenet etiam successores: Hæc enim pacta *Romanæ Ecclesiæ, & Germanicæ Nationis nominibus* sunt inita, quâ ratione ad successores ea transire docent JC.ti Sicut igitur Pontifices obligatam volunt per hæc Concordata Nationem Germanicam etiam hoc tempore: ita quoque Romanam Sedem obligatam fateri debent nostro ævo, præsertim cùm ratio utilitatis in utramque partem redundantis hucusque nunquam cessaverit. Undè prono fluit alveo, nec summum Pontificem *de jure* potuisse integra alterius Ordinis monasteria in Jesuitas transferre, proindéque nec Principibus seculi id licere.

Tertium juris fundamentum ex clausula *usque dum.*

Tertium juris agendi momentum repetitur ex eo, quòd cessio bonorum Ecclesiasticorum Augustanæ Confessioni addictis, ex solâ possessione, *non inspecto, nec sublato alterius jure*, sed necessitatis lege, ac *de facto* duntaxat, & *provisoriè* facta dignoscatur, *usque dùm aliter de controversiis Religionis dispositum fuerit.* Quod etsi ad *Calendas*, ut ajunt, *Græcas* aliqui futurum existiment, nescio tamen an prudenter & Christianè; divino quippe Numini, in cujus manu sunt omnium potestates, jura Regnorum & corda Principum, certè non est impossibile vel difficile, per Spiritum unitatis discordantes à se animos reconciliare, dum per eundem Spiritum in corde fidelium sui amoris ignem accendere, & per diversitatem linguarum divisas gentes & mentes in unitate fidei congregare consuevit; Imò *Cùm superet Divina clementia mortalium omnium iniquitates, non videtur desperandum aliquando fore rationibus quibusdam occultis, ut Provinciæ resipiscant, & ad sanitatem Fidei mortales quàm plurimi redeant*, ita enim æterna Veritas per verbum Incarnatum *Joan.* 10. eventurum edixit, *ut fiat unum Ovile & unus Pastor.* Hinc & ipsi Galli, communes licèt tùm Germaniæ hostes; ea, quæ toto Articulo V. in Catholicæ religionis præjudicium inserta sunt, adeo ægre ferebant, ut *Avauxius* Plenipotentiarius Gallicus, pro zelo suo à *Puffendorfio* libr. 18. & 19. rerum Suecicarum hinc inde notatus, cùm subscribendum esset, ingemiscens dixerit: *Vellem me nescire literas...* Et ita demùm Galli clausulam istam: *Usque dum de Religionis dissidiis per Dei gratiam conventum fuerit*, omninò sufficere censebant, ut olim adversæ parti, *cessante necessitate*, à Catholicis Principibus obviaretur, si deinde amicabili compositioni nollent acquiescere, aut eam diutiùs protelare. Si enim perpetuitas retinendi in pactum venisset, dici debuisset: *in perpetuum*, aut illa clausula adjici nullatenus debuisset, ne illusoria videretur. Hâc autem ratione salvari jura antiquorum Ordinum in Pace Westphalicâ temerata sanus nemo inficias iverit; à nullo igitur violari, intercipi vel lædi jura ista possunt, vel debent, præsertim cum possibilis sit casus, quo paciscentes Principes possent & deberent illa bona monasteriorum hæreticis auferre, & legitimis dominis ad mentem fundatorum restituere. Atenim factâ eorum ad Jesuitas translatione omnia ista jura tam providè antiquis Ordinibus reservata intercipi & extingui nemo non videt. Nefas ergo ac perfidum fuerit ejusmodi bona Divi *Benedicti* Familiæ dicata auferre, & in Jesuitas transferre.

Card. Augustini Valerii sententia.

Quartum argumentum ex Bulla Pontificia Innocentii X.

Præterea cessio illa bonorum Ecclesiasticorum tam malè habuit Pontificem Maximum INNOCENTIUM X. ut per Nuntium suum *Fabium Chisium* solenniter protestatus sit, immò in sua Bulla: *Zelo domûs Dei.* A. 1648. publicata, Articulos initæ pacis, qui Religioni Catholicæ, Ecclesiis, Monasteriis, aliísque piis locis, personis & juribus Ecclesiasticis quomodolibet præjudicant, nullos & irritos declaraverit, *neque ex illis* (sic verba sonant) *cuiquam aliquod jus vel actionem, aut titulum coloratum vel causam præscribendi, etiamsi longissimi & imme-*

immemorialis temporis possessio, etiam citra ullam interpellationem seu interruptionem subsequatur, acquisitum fuisse, nec esse, minúsve ullo tempore acquiri & competere, sed *pro non extantibus, & non factis perpetuò haberi. . . sicque & non aliter in præmissis omnibus & singulis per quoscunque judices. . semper & ubique judicari & definiri debere, ac irritum & inane, quidquid secùs super his à quoquam, quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. . .* Nullus autem Jesuita negaverit Pontificem in rebus sacris posse jus etiam in Principes dicere, hancque *Innocentianam* idem robur eandémque vim habere, quam habet Constitutio *Unigenitus*, vel quævis alia: Aut si ad solennem hanc protestationem & declarationem *Nullitatis* attendere noluerint Jesuitæ, nec nos tenebimur respicere privata & plerumque malis artibus elicita, quæ nobis ex adverso obtrudùnt Principum & Pontificum rescripta. Quòd si ipsis huic, ut decet, Innocentianæ fidem robúrque denegare animo non insidet, res nostra habetur decisa, *Pacem Westphalicam* neutiquam tollere jura & prætensiones antiquorum Ordinum in suas fundationes, proindéque nec quidquam juris, vel justi tituli ipsis Principibus, aut aliis quibusvis bonorum monasticorum incubis affricare posse; ac consequenter jus Familiæ Benedictinæ in sua Monasteria competens servari debere inconcussum & inviolabile, *donec aliter per Dei gratiam de controversiis Religionis conventum fuerit.*

Quintum argumentum ex Administratione bonorum Eccles.

Adhæc certum est & innegabile, bona Monasteriorum in Palatinatu *de facto*, non *de jure* suppressorum haud esse extincta aut secularizata, sed sub *Administratione Ecclesiasticâ Heydelbergensi* certis conditionibus conservari & administrari, *donec dissidentes in Religione ad concordiam redierint*, vel *aliter de controversiis* cum consensu eorum, quorum interest, *dispositum fuerit.* Certum etiam est Ordinem S. Benedicti nunquam consensisse in translationem memorati *Neoburgensis*, aut alterius cujusque monasterii; proindéque suis juribus & prætensionibus nunquam cessisse. Sed & notorium est ipsam Administrationem Ecclesiasticam semper ægrè tulisse, ac reclamâsse contra ejusmodi translationes in Jesuitas, utpote in ipsa Pace Westphalica, utì suprà attingere cœpimus, ab herciscundo aliorum Ordinum patrimonio exclusos. His autem ita sibi constantibus, quid juvabit rapinas & spolia vanis, & ne speciosis quidem vel apud prudentes validis velare prætextibus? Quid proderit obtendere Principis aut Pontificis authoritatem? Quid longam possessionem, quid alia subterfugia prætexere conducet? cùm res ipsa semper clamet ad dominos suos, & explorati juris sit, *non firmari tractu temporis, quod ab initio non subsistit; Nec dimitti peccatum, nisi restituatur ablatum.* Ubi verò nuda veritas cernitur, turpis ignominia est, si commento fallaciæ deservitur.

Sextum argumentum ex officio Principum.

Non solent Principes aut Pontifices Monasteria destruere, aliorum jura lædere, sed ædificare, tueri, & defendere; *data enim est iis potestas ad ædificationem, non ad destructionem* (q); Ita quidem ut ipse *Vincentius Filiucius* Jesuita non dubitet scribere, *Pontificem tam ex officio, quàm quasi ex contractu cum iis, qui bona Ecclesiis reliquerunt, obligatum esse lege divinâ & naturali, tam his, quàm illis, in quorum emolumentum relicta sunt, non alienare; adeò ut si contrarium fiat, injuria fiat Fundatoribus, quorum voluntate legitimâ & rationabili non statur; lædatur utilitas publica, cultúsque Religionis; fiat injuria Religiosorum successoribus; quæ tanto major est, si præter jacturam bonorum fortunæ, famæ quoque periculum adsit, quod tunc accidit, quando bona ita sine causa auferuntur, ut detur aliis probabilis suspicandi occasio, factum id esse, vel propter negligentiam, inscitiam, aut ignaviam, vel propter flagitiosam vitam...* Ut quid ergo Heydelbergenses Jesuitæ Pontificem suæ impetiginis fautorem, & injustitiæ cooperatorem allegant? Unde ipsis tam inaudita præsumptio, ut coram Vicario Christi, rem gratam mentiantur Principibus, quam constat illis esse contrariam? Si enim laudem Dei Principes quærunt, si Religionis cultum, si justitiam & æquitatem pacémque diligunt, si suo muneri, suæque conscientiæ satisfacere cupiunt, nunquam Monasteria *Sancto* BENEDICTO dicata auferent, nunquam ab Ordine Sancto ad Jesuitas contra fundatorum mentem, contra omnia jura sacra & profana transferri consentient.

(q) Luculentus hac de re Marcellus Papa relatus dist. 96. in hæc verba: *Boni Principis est Ecclesias contritas atque conscissas restaurare &c.*

tient. Sin autem utilitates suas velint attendere, plus de Cœnobiis Benedictinis, quàm de Jesuiticis Collegiis se nôrunt lucri accipere; Horum enim Patrum aviditatem Principes plura indies indulgendo, non tam implent, quàm exacuunt, magísque fovent, ita quidem, ut hi aliena petendi finem nullum, isti verò largiendi nunquam reperiant terminum.

Modesta excusatio & ad æquitatem adhortatio.

Hactenus *Oliverius*. Quâ in causâ licet putrescentia vulnera aceto & sale potiùs desfricanda, quàm oleo diluenda fuerint; quia tamen, uti Augustinus ajebat, *In jure & æquo decet animi magnitudo*; & *Quisquis metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quàm Deum*, * hinc sperat fore, ut RR. PP. Jesuitæ animarum saluti maximè intenti, quidquid hîc pro veritate & Justitiâ assertum est, æqui bonique consulant, ne dum ipsi aliis prædicant, primas nostræ Religionis leges: *Non furtum facere; Non concupiscere rem alienam; Neminem lædere; suum cuique tribuere &c.* floccifacere arguantur, & Seculi Principibus, atque hæreticis similia perpetrandi ansam suppeditent. Verendum enim est, ne si tot justæ Religiosorum querelæ latiùs serpant, piorum offendatur animus, impiorum dicaces linguæ magis acuantur, & dœmoni ad vastitatem incubanti, subdatur materia de ipsis hominum affectibus triumphandi. Verùm hâc de re plura Studiosus Lector inveniet in ROMANI HAY Astro inextincto; & in ALPHONSI de VARGAS Relatione *de Stratagematis & Sophismatis Jesuitarum ad Monarchiam Orbis terrarum sibi conficiendam*... Nos jam ad alia transimus, spe freti, fore, ut,

- - - - - - Pacatâ Numinis irâ
Sacrorum tandem redeat fortuna locorum.

* S. Augustinus relatus II. Q. 3. can. *Quisquis.*

§. XVI.

Methodus Studiorum tum humaniorum, cum Severiorum, prout ea deinceps in Scholis & Gymnasiis Benedictinis per Germaniam tradenda Superiorum nutu præscribuntur.

A. P. O. L.

CUm frequens, nec prorsus infundata multorum perstrepat querimonia, *Studiosam juventutem hac ætate in publicis per Germaniam Gymnasiis non nisi res steriles, abstractas & inanes discere, ac post inventas fruges glandibus adhuc pasci, & furfure saginari, sicque juvenes à teneris primâ tincturâ corrumpi, ut deinde vel per totam vitam maneant imperiti, vel majori conatu dediscenda illis sint, quæ perperam didicerunt*; Ne porrò ista calamitas ulteriùs serpat, nostrósque in cancellos irrumpat, & magis invalescant querelæ ac declamationes, Viri quidam graves, & sive dignitatem, sive sapientiam, sive denique religionem & prudentiam spectaveris, summé commendabiles, jam dudum in votis habuerunt, ut tandem Methodus quædam seu Norma tum Humaniorum, cùm Severiorum studiorum, quibus & prima juventus, & ipsi Religiosi in Scholis monasterialibus tùm interioribus, cùm exterioribus *majori cum fructu* possent imbui, præscriberetur. Hâc ratione factum iri, ut & ipsimet Artium liberalium Professores, ac etiam solidiorum disciplinarum cultores haud vulgare compendium inde faciant; illi quidem, quòd Idæam methodúmqe in promptu haberent, quam imitarentur, & discipulis suis imitandam proponerent, isti verò quòd duces & hodegetas præsto reperirent, quos sequerentur. Sapientissimis igitur istorum, quos veneramur, Virorum consiliis votísque gratificari & velificare cupiens, hoc qualecunque officii genus ipsis commodare animo constitui, ut quam pridem ad communem usum vulgaveram studiorum Methodum, hoc loco Sodalium usibus magis coaptatam, iterùm reponerem. Tu *Lector*! sine præjudicio lege, & cum judicio considera, ac pro favorabili tuæ æquitatis ratione,

Da veniam scripto, cujus non gloria nobis
Causa, sed utilitas, officiúmque fuit.

SECTIO

SECTIO I.

Instituendæ Juventutis norma.

Muneris instituendæ juventutis præstantia.

1. MAgna enimverò & momentosa res est *Institutio Juventutis*, eáque inter præcipuas Abbatum curas meritò reponenda; *Nullum enim munus*, inquit Cicero (r), *Reipublicæ afferre majus meliúsve possumus, quàm si docemus atque erudimus juventutem, his præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrenanda & coërcenda sit.* Quocirca ne res tanti momenti illotis, quod ajunt, manibus contingatur, & initiis fastidiosè neglectis, aut turpiter ignoratis proficiendi rationibus intempestiva curiositas næniis duntaxat & apinis intendat, libet hîc ea, quæ pro temporum ac rerum vicissitudine in scholas invehenda, aut utiliore methodo tradenda peritioribus visa sunt, ita proponere, ut non offendantur scientes, & inde proficiant nescientes.

Quid in eo præcipuè observandum.

2. Ut ergo ordinatè & cum fructu res procedat, in studiis illa præcipuè sunt observanda, quæ hodiedùm manifestum habent usum; Nam ut sapienter Seneca: *Necessaria ignoramus, quia non necessaria discimus.* Hinc & *Walæus* in Oratione de officio veri studiosi, *inane*, inquit, *est studium supervacua discere, & magis utilia negligere.* Aliter autem tractari debent artes ab iis, qui eas ad usum transferunt, aliter ab iis, qui alios iisdem instruere contendunt. Hi cumprimis animum curásque & studia intendere debent in eos scriptores, qui de scholis & studiis ritè instituendis salutaria nobis consilia monitáque præscribunt, quales sunt *Mabillonius, Rollinus, Claudius Fleury, Ludovicus Vives, Grotius, Naudæus, Clapmarius*, & alii simul editi (r), ex quibus quod è re sua fuerit, petere poterunt Ludorum moderatores & studiosi.

Ingeniorum selectus.

3. Quia verò non è quovis ligno fit Mercurius, ante omnia Ingeniorum delectus sedulò erit instituendus: *Nec enim id effici posse confido*, inquit Cicero (s), *quod ne postulandum quidem est, ut omnes adolescentes se ad studia convertant. Pauci utinam! quorum tamen in republica latè patere poterit industria.* Hinc & SS.mus Legislator noster BENEDICTUS, à quo docendi munus & benedictionis nomen hæreditamus, nonnisi nobilis aut patricii generis filios suscepit educandos.

Eorum cultura.

4. Facto ingeniorum selectu, excolenda probè sunt illa: Nam uti terra etiam inhabilis culturâ perfici potest, ita etiam animi facultates: *Nihil quippe est feracius ingeniis, iis præsertim, quæ disciplinis exculta sunt* (t). Seminis verò instar spargenda sunt præcepta, nec multis opus est, sed efficacibus & solidis. Faciliùs intrant, sed & hærent firmiùs. Sic semen quamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem facit docentis oratio, non latè patet, si aspicias, in opere crescit. pauca sunt, quæ dicuntur: sed si illa animus benè exceperit, convalescunt & exsurgunt. Eadem est, inquam, præceptorum conditio, quæ seminum; multum efficiunt, etsi angusta sunt, modò, ut dixi, idonea mens rapiat illa, & in se trahat.

Exercitatio.

5. Exercitatio autem rectè ordinata præcipuum in his habetur subsidium. Quapropter à primo statim scholarum ingressu exerceri debent pueri assiduè in Nominum & Verborum inflexionibus. Themata, quæ pensi diurni nomine præscribuntur, ad Syntaxeos & Grammatices regulas maximè erunt accommodanda. Horum materia sit vel *Ethica*, vel *Historica*. *Ii versus*, inquit Quintilianus (u), *qui ad imitationem scribendi proponentur, non otiosas velim sententias habeant, sed honestum aliquid monentes; Prosequitur hæc memoria in senectutem, & impressa animo rudi usque ad mores proficit.* Dicta etiam clarorum virorum ediscere inter lusum licet, puta *Julii Cæsaris, Caroli V, Menagiana, Peroniana, Valesiana, Poggiana*, & *Erasmi* Philosophorum apophtegmata. Utiles quoque hanc in rem erunt Vitæ excellentium Imperatorum CORNELII NEPOTIS; *Terentius Christianus, & Ethnico-Historicus* JOANNIS BLASII, item PHOEDRI fabulæ, & similes.

6. Tri-

(r) Amstelodami apud Elzeverios 1645.
(s) Cicero de Divin. libr. 2. n. 5.
(t) Idem de Orat. n. 48. & Seneca ep. 38.
(u) Quintil. libr. 1. cap. 1.

Lingua vernacula.

6. Tricis Grammaticis non ultra quàm opus est, pueri fatigentur; Nefas autem sit vel quidquam docere, quod postmodùm dediscere debeant. Cùm itaque plurimùm omninò intersit, Adolescentes plenam & perfectam *linguæ vernaculæ* habere notitiam, prima rei hujus continuò tradentur elementa, eúmque in finem ter minimùm in hebdomada author Germanicus elegantis styli altâ voce prælegetur, ut pueri insulsam ac rusticam parentum dedocti dialectum, genuinam demùm pronuntiationem sibi reddant familiarem. Ipsa enim linguæ vitia nisi primis eximuntur annis, inemendabili inposterùm pravitate durantur. *Non assuescat ergò, nedum infans quidem est, sermoni, qui dediscendus sit.* (x)

Orthographia.

7. *Orthographiæ Germanicæ* cura etiam præcipua est habenda; hujus verò Canones breviter excerpentur, vel ex *Gottschedio*, vel ex *Augustino Dornblüet*, aut ex alio quodam probato Grammatico seu Critico. In ea enim cùm plurima adhuc occurrant, quæ in controversiam vocantur, non uni *Gottschedio* arctè adeò credimus adhærendum, ut ab eo discedere religioni sibi ducere debeant Ludimagistri; sed optima quæque ex sanioribus Criticis & Orthographicis collecta in penum suam referre & discipulis tradere satagant, ut ita ad probum & purum sensim stylum sese assuefaciant. Petenda igitur à profanis scriptoribus sermonis elegantia, & ab iis verborum optima supellex mutuanda: sunt illa quasi pretiosa vasa, quæ ab Ægyptiis furari sine piaculo licet.

Classis media.

8. In *Classe media* docebuntur difficiliora, nempe Præcepta Grammatices ex probato Authore; tum Epistolæ elegantiores ex *Cicerone*, dein ex *Terentio* aliqua pro more explicabuntur. Phrases ex variis defloratæ subinde dictabuntur ad calamum, ut in quotidianis exercitationibus pueris reddantur familiares. Post Pentecosten vertent bis quot hebdomadis Germanicè vel Scenam ex *Terentio*, vel Epistolam ex *Cicerone*, vel locum quendam insignem ex ejusdem opusculis philosophicis, aut ex *Curtio* &c. Thematis Germanici loco imperabitur quandoque Epistola, vel Dialogus solœcismis scatens, quem aptè reddant germanicè. Memoriæ etiam mandabunt Paradigmata Germanica Nominum, Verborum auxiliarium, maximè autem Anomalorum imperfecta, præterita, supina, & modos imperandi. Dictabuntur denique Formulæ salutandi, benè precandi, valedicendi &c. ex *Erasmo* & aliis. In æstate habebitur publicè dialogus stylo Terentiano, sine apparatu scenico. Semper autem jubebuntur loqui latinè.

Suprema.

9. In *suprema Classe* præter ea, quæ tradi solent, docebitur *Historia poëtica*. Drama scenicum omittetur, ejúsque loco Magister sub anni finem substituet Exercitationem publicam, vel ex Historia poëtica *de Diis majorum minorúmve gentium;* vel *de Magistratibus Romanorum*, aut *de Sacrificiis & Ludis Veterum*, *de Militia Romana*, *de Geographia veteris Latii*, *Græciæ*, *Germaniæ &c.* Jubebuntur singulis hebdomadis bis aliquid ex Latino in patrium sermonem vertere. Quam in rem seligi poterunt variæ descriptiones, puta hominis & mundi universi ex Cicerone libr. 2. de Natura Deorum; Descriptio Syracusæ, quam habet idem in Verrinis; præcepta quædam Ethica ex libro de Officiis; Elogium *Crassi* libr. 3. de Oratore; Dotes animæ humanæ ex Quæst. Tusculan. Descriptiones item Fluminum, Montium, Urbium ex *Curtio* & *Livio*; Præliorum & Obsidionis ex *Famiano Strada*. Iconoclastarum ex ejusdem libro de Bello Belgico. Naufragii ex epist. P. *Lana* S. J. Montis ignivomi ex eodem, & alia ejusmodi.

Schola humanitatis.

10. In *humanitatis Schola* docebitur, quantum fert ætas, in quo sita sit Styli soluti & ligati diversitas; quomodo sæpè *Cicero* in eadem Oratione pro diversitate rerum diverso etiam scribendi genere utatur. Apponatur *Julius Cæsar* Livio & Curtio. Conferantur epistolæ *Ciceronis* cum ejus opusculis Ethicis ac Philosophicis, hæc iterùm cum Oratoriis. Dictet Magister de eodem argumento Epistolam, Chriam, Narrationem historicam, oratoriam &c. Dicat eandem rem Puer, Adolescens, Senator, Cæsar; & videbunt discipuli non idem dici, dum idem dicunt. Eodem modo idem argumentum persequetur Magister carmine elegiaco, epico, odâ; & apparebit Phraseologiæ ac sensuum diversitas.

Themata.

11. Singulis hebdomadis Magister minimum bis dictabit discipulis themata latina & germanica suo stylo elaborata. Germanica erunt vel breviusculæ

(x) Quintil. lib. 1. cap. 1. & 2.

usculæ quædam orationes ex *Livio*, *Curtio* &c. Vel affectus aliquis, aut amplificatio oratoria ex Cicerone. Locus quidam ejusdem insignis est de *Oratore* seu *Bruto*; Epistolæ Germanicæ de quovis argumento, vel aliud quid hujusmodi. Magno hîc usui erit Rhetorica Germanica *Gottschedii*; item *Joan. Andr. Fabricii Philosophische Red-Kunst &c.*

Declamationes. 12. In Declamationibus hebdomadariis vel menstruis sufficiet, si semel recitent Poëma confectum à Magistro. Reliquo tempore seligantur loci insignes ex *Virgilio*, quos memoriæ mandent, & declament. Poterit etiam horum loco recitari quandoque locus illustris ex Poëtis recentioribus v. g. Genethliacum ex *Jac. Balde*, Supplicium Cupidinis ex *Hoschio*, Ecloga ex *Rapino*, Fabula ex *Huetio*; vel aliud seligi argumentum ex *Vanierio*, *Wallio*, *Ruæo* &c. Vel carmen aliquod didacticum ex iis, quæ nuper prodierunt Parisiis. Nec vetat Orationem Germanicam Rhetori, Poëma ex *Tillio*, alióque Poëta Germanico Poëtæ recitandum subinde demandare. Elegantissima est Versio artis poëticæ *Horatii*, quam edidit *Gottschedius*; laudatur etiam *Virgilii* versio Germanica *Ratisbonæ* nuper edita &c.

Rhetorica. 13. Provectioribus Rhetoribus præter Orationes selectas & Rhetoricas celebriores à nostris editas commendabuntur etiam *Ciceronis* libri de Oratore, & alia ejusmodi opera, ex quibus non modò veram Oratoriæ Artis ideam, sed ipsam etiam eloquentiam uberiùs hauriant. Jubebuntur etiam quandoque discipuli germanicè scribere allocutionem quandam Principis gratulatoriam, deprecatoriam; Elogium Viri literati, Affectum, Narrationem oratoriam &c. Docebuntur etiam methodum inveniendæ & disponendæ Concionis. Actio scenica non habebitur nisi una sub finem anni; Declamationes hebdomadariæ & menstruæ fient more consueto. Argumentum erit illustre, novum & dignum erudito consessu.

Græca. 14. In Græcis ita instituantur adolescentes, ut humanioribus pedem non efferant, quin saltem Scripturam græcè intelligant, & explicare, cùm opus est, possint. Hunc in finem maximè conducet *Ilias in nuce*, præcepta ad Græcam linguam breviter & feliciter discendam complectens, edita à Cœnobitis S. Jacobi Ratisbonæ A. 1722. in 8. Omni anno haberi debet exercitatio græca publica, in qua Græcæ interpretationis in aliquo illustri argumento specimen præbeant discipuli; puta *de Necessitate & Utilitate linguæ Grææ ad omnes scientias, earúmque voces technicas ritè intelligendas*; de Erroribus in Græcis Authoribus interpretandis &c. de quibus *Rollin Tom. I. pag.* 174.

Historia. 15. Cùm Historia ex pueris senes faciat, omnibúsque aliis scientiis lucem fœneretur maximam, hinc juvenes in Chronologicis, Geographicis, & Historicis quàm diligentissimè à teneris erunt exercendi. Primò autem ipsis tradetur *Methodus contracta historiæ*, depingens illius Naturam, Partes, Proprietates, ejúsque studii Utilitates, Requisita, Regulas, Modos, Praxin, quâ reapse totius historiæ suis periodis decurrendæ vestigia designentur. Huc maximè faciunt: *Anselmi Desingi* Schema triplex Ambergæ A. 1725. in fol. oblongo editum; *Auxilia historica*; *Compendium eruditionis*; & alia ejusdem opuscula. *Edmundi Pock* Ettalensis Tabellæ Historicæ, &c.

Tabulæ Geographicæ. 16. Eundem in finem Ludorum Moderatores tabulas æneas seu Iconismos & Mappas geographicas ac chronologicas cùm universales, tum etiam speciales v. g. antiqui Latii & Græciæ, Urbis Romæ, Sacrificiorum, Triumphorum, Aciei, Terræ Sanctæ &c. in scholis, vel in ambitu aut absíde appendi curabunt, ut adeò Adolescentes Geographiam, Chronologiam & Historiam, quam per partes eundo addiscunt, uno veluti aspectu intueantur universam, sícque ea, quæ in *Cicerone*, *Livio*, *Virgilio*, alisque Scriptoribus historicis aut Geographicis occurrunt, feliciùs animo infigant.

Fontes indicandi Tyronibus 17. Adibunt interim studiorum Moderatores thesauros eorum, quos suis locis laudant Scriptores methodici & Bibliographi; eóque suas curas dirigent, ut discipulis præstantiores in quavis disciplina authores, horúmque meliores & castigatiores editiones indicent, eo ferè ordine, quo in quavis materia legendi sunt. Primum enim eruditionis cimelium est nôsse bonos libros, & scire unde aliquid petendum sit, cùm opus fuerit, est penè dimidium perfecisse.

ex Bibliographis. 18. Hac verò in re usui maximo erunt Bibliographi & Ephemeridum literariarum Scriptores, tum etiam *Theophili Raynaudi* Erotemata de bo-

nis & malis libris; *Verulamius* de augmento scientiarum, *Morhofii* Polyhistor literarius; *Mabillonii* Tractatus de Studiis monasticis; *Bailleti* judicia Sapientûm de libris, *Struvii*, item *Stollii*, *Olearii*, *Dupinii*, *Cavei*, *Oudini*, *Jöcheri*, & aliorum in rem literariam Commentarii; sed maximè Sodalibus nostris commendanda venit hæc Historia nostra literaria: Tot enim Præceptoribus, tot exemplis nos instruxit antiquitas, ut possit videri nulla forte nascendi ætas felicior, quàm nostra, cui docendæ priores elaboraverunt.

SECTIO II.

Biennium Philosophicum novâ methodo propositum pro Scholis exterioribus.

Philosophiæ indoles, finis, & proprietates.

1. PHilosophiæ vastum est regnum; notitiam quippè hominis, & rerum quæ sunt extra hunc positæ, complectitur. Intentio est efficere Philosophum, seu sapientem non solùm sermone & linguâ, sed etiam corde, moribus, vitæque habitu. Hoc ut consequatur, vera Philosophia studet imbuere duas nobilissimas hominis facultates seu potentias, *Intellectum* & *Voluntatem*, hanc roborando virtutibus & vero felicitatis objecto proposito; illum scientiis, artibus, variisque salutaribus notitiis illuminando, ab ignorantia purgando, per certas regulas veri indagandi, agnoscendi, dijudicandi &c.

Quid Logica,

2. *Intellectui humano* acuendo & perpoliendo, ex multis sapientûm Virorum animadversionibus natæ atque in Systema redactæ sunt hæ artes & scientiæ: *Logica*, *Ontologia* & *Psychologia*. LOGICA est ars cogitandi, finis agnitio veritatis, à qua cùm sæpè aberremus, excogitatæ fuerunt regulæ nonnullæ, quibus Ideæ, Judicia & Ratiocinia nostra contra omnes muniantur errores. ONTOLOGIA est scientia entis in communi, sive notionum spiritibus ac corporibus communium, & axiomatum cum his ideis atque notionibus connexorum. PSYCHOLOGIA est scientia Animæ, cujus utpote nobilissimi, nobisque intimi spiritûs, notitia ante cætera omnia acquirenda; eritque hæc scientia post *Logicam* & *Ontologiam* tertium medium ad perfectionem humanam.

Ontologia,

Psychologia,

Ethica.

3. *Voluntati rectificandæ* servit *Ethica*, quæ est scientia hominem ratione præditum per media congrua ad finem suum perducens. Hæc si unius hominis perficiendæ voluntati leges dicat, vocatur *Monastica*; si Domûs vel Familiæ felicitati adipiscendæ, *Herilis* & *Oeconomica*; si Civitati & multitudini, *Politica* nuncupatur.

Objecta extra nos posita,

4. *Intellectu* & *Voluntate* ad suam felicitatem præparatis progrediendum ad objecta rerum extra nos positarum contemplanda, quatenus ad perfectionem atque felicitatem nostram conferunt; Duo enim hi fines nunquam prætermittendi sunt Philosopho. Objecta verò extra nos sunt *Deus* & *Mundus* seu spiritus infinitus, & corpora omnia, inter quæ versamur, vivimus ac morimur. DEO cognoscendo servit *Theologia*, Mundo *Cosmologia* & *Physiologia*.

Scientia de Deo.

5. *Scientiam de Deo* homini ratione prædito, cujus ipse finis est, necessariam esse, dubitari nequit. Huic servit *Theologia naturalis*, quâ primum rerum omnium Principium; deinde providus rerum omnium Gubernator; ac demùm Religionis Cultûsque sibi debiti Author lumine nobis congenito & naturali agnoscitur. Unde prono alveo subsequitur sublimior Scientia, quæ principiis revelatis innititur.

Cosmo- & Physiologia.

6. *Cosmologia* est Scientia Universitatis corporeæ, cœlestis & terraqueæ, qualis à DEO nunc condita est, & à nobis aspicitur. *Physiologia* verò est Notitia Corporum circa nos orientium & morientium, milleque modis sensus nostros afficientium. De his igitur Scientiis in scholis & circulis per partes eundo deinceps tractandum erit, hoc quidem ordine.

BIENNII PHILOSOPHICI
Annus primus.

Mense Novemb. HISTORIA PHILOSOPH.

1. Initium Philosophiæ ducetur à brevi & succincta Notitia historica de Philosophia vetere medii ævi, & novâ. Peti illa poterit ex R. P. *Udalrico Hubndorff*, vel ex *Heineccii* Elementis Philo-

Philosophiæ, aut ex *Chauvini* Lexico Philosophico, vel certè ex *Jac. Bruckeri* Tabulis, aut ex ejus Historia Philosophiæ, persanatis tamen quibusdam audacioribus & heterodoxis sententiis, ita monente D. Augustino l. 2. de Doctr. Christ. *Heterodoxi, si quæ fortè vera & fidei nostræ accommoda dixerunt, non solùm formidanda non sunt, sed ab eis etiam tamquam injustis possessoribus in usum nostrum vendicanda.*

Decembri, SUMMULÆ. 2. Tradentur *Summulæ* seu *Præcognita Logicæ*, paucísque docebuntur Discipuli *Logicam esse artem rectè cogitandi.* Ejus *Objectum* esse cogitationes humanas; *Subjectum* esse Intellectum; *Finem*, non Tricas & Sophismata, sed inquisitionem veri. Hæc, inquam, præmittentur, non disputabuntur. Deinde tradentur *Definitiones Vocum*, Termini nempe singularis, universalis, communis, univoci, æquivoci, analogi, abstracti, concreti, absoluti, relativi, denominativi &c. Regulæ concretorum & variarum denominationum in tota deinceps Philosophia necessariæ. Post hæc docebitur, quot modis voces supponantur in propositione pro rebus, quomodo amplientur, restringantur, alienentur &c.

Januario 3. His absolutis tradetur ipsa *Logica*, quæ aliud non est, quàm perfecta numerísque omnibus absoluta Dialectica in quatuor partes distributa: Prima est *de Ideis*, seu *de simplici mentis perceptione*; Altera *de Judicio*; Tertia *de Ratiocinio*; Quarta *de Methodo.* Explicanda igitur primùm Natura & Divisio *Ideæ* universalis & singularis, tum objecta & signa Idearum, ac speciatim agendum *de Definitione & Divisione.* Alterâ parte exponenda *judicii* natura & divisio; Deinde propositionum leges, earúmque objectum; Tum etiam agetur de Veritate & Falsitate judicii, de Origine Vitiorum, quibus judicia nostra labefactari solent; ac denique tractabitur *de Criterio Veritatis* & *arte judicandi* in rebus evidentibus, dubiis, physiologicis, & factis divinâ vel humanâ authoritate nixis &c.

& Februario, LOGICA. 4. Parte tertiâ Logices explicabitur accuratè Syllogismorum, Enthymematum, Ratiocinationum natura, diversitas, vis, nexus, illatio, figuræ, modi, leges, argumentorum fontes, & fallacia Sophismatum. Denique Parte quartâ agetur *de Methodo in Scientiis discendis ac docendis*; item *de Arte Critica in dijudicandis Rebus, Libris, Personis &c.* Perutilis hæc tractatio *de Methodo* claudetur enarrandis aliorum peccatis contra Methodum. Rebúsque his pulcherrimis inhærebitur diutiùs; Hîc verò insigne adminiculum suppeditabit R. P. *Udalrici Weis* Liber de Emendatione Intellectûs; Item R. P. *Augustini Ziegler* Philosophia rationalis edita Salisburgi anno 1752. in 4. &c.

5. Sequetur *Ontologia*, quæ est Scientia Entis ejúsque proprietatum, seu perfectionum comunium corporibus & spiritibus, adeóque universalissimarum & soli ferè menti notarum. Hîc tractabitur primò de Ente ejúsque variâ affectione, & ideâ corporis ac spiritûs; ubi & disquisitio fiet: *In quo sita sit natura Hypostasis seu substantiæ?* Deinde in altera parte agetur *de Causis Entium*, materiali, formali, efficiente, finali, spirituali, corporeâ, physicâ, morali &c. Stabilitâ existentiâ & divisione causarum ostendetur contra *Cartesianos* dari veram vim agendi in causis creatis; nec tantummodò *Deum* illis præsentibus effectum producere. Examinabitur, *An substantia agat im̃ediatè; an idem seipsum, aut duo se possint mutuò producere* &c. Martio & Aprili, ONTOLOGIA.

6. In *Psychologia* differetur primò, de Existentia, Natura & Proprietatibus animæ rationalis. Secundò de Origine & Operationibus ejusdem, quales sunt *Intellectiones* & *Volitiones.* Attingenda hîc erit celebris hodie controversia de explicando commercio mentis humanæ cum corpore: *An nimirùm id habeatur per influxum,* vel *actionem physicam mentis in corpus?* An per harmoniam præstabilitam? *An per solum Deum excitantem in spiritu ideas ad præsentiam corporum? An alio modo?* Rejicietur autem Systema causæ occasionalis spiritualium idearum. Operosiùs verò agetur de immortalitate animæ, déque ipsius spiritualitate, libertate, & omnibus ad veram libertatem requisitis. Majo & Junio, PSYCHOLOGIA.

7. Parte alterâ tractabitur *de Anima sentiente*, ubi agetur 1. de Vi imaginativa in anima. 2. De Cerebro humano, ejus structura & usu. 3. De organo Oculi. 4. De Aure, Lingua, Naribus, Olfactu, Tactu: *ubi fiat hæc sensatio? An in glandula pineali?* &c. 5. An objecta moveant organa immediatè? An mediis speciebus, & quid hæ sint? Quid sit sensus communis, Memoria? Quando fiant Sensationes? Quid juvet Memoriam, & Julio, DE ANIMA SENTIENTE.

quid obſit? Demùm de Errore ſenſuum eorúmque adminiculis & remediis ſermo hîc habebitur prolixior.

Augusto & Septembri, De anima crescente.

8. Parte tertiâ exponentur quæſtiones variæ *de anima creſcente ac vegetante*, *de homine & plantis &c.* v. g. An cor primò gignatur & vivat tamquam principium vitæ vigentis? An vivat ſanguis? Quomodo formetur Chylus? Qualiter Nutritio fiat? An plantæ, earúmque ſemina ſuam habeant animam? An propagentur per traducem, an verò per novæ animæ generationem? An vera ſit Recentiorum quorumdam ſententia de involucris? Quid ſentiendum de ſponte naſcentibus? De generatione ex putri &c.

Theses & Specimina.

9. *September* totus ferè conſumetur in recolendis Theſibus, & edendis publicis ſpeciminibus; ubi vitandæ omninò altercationes de levibus, inanéſque conflictus & Gynomachiæ: Neque enim Philoſophis licet quæſitis umbratilibus & ludicris diſputationibus rixas ſerere mulierculārum ritu, quæ verboſæ & procaces, ſi propriis focis jurgia deſint, fores egreſſæ hoſtem quærunt & faciunt. In diſputando autem Philoſophis non tam auctores ſpectandos, quàm rationis momenta quærenda eſſe, monet Tullius *de Nat. Deor. libr.* 1.

BIENNII PHILOSOPHICI *Annus alter*.

Novembri, Physiologia.

10. Menſe Novembri inchoabitur *Phyſiologia generalis*; ubi breviſſimè tradetur, *Quid ſit*, *Quod ejus Objectum*, *Quis Finis*, *Quæ Media*? docebuntur diſcipuli, quinam in capiendis experimentis errores committi ſoleant, & qui poſſint caveri. Præmittentur in univerſam *Phyſiologiam* Axiòmata, quibus omnibus intra dies aliquot expeditis, ad ipſam *Phyſiologiæ* partem primam progreſſus fiet; in qua examinabitur *Natura & conſtitutio Corporis naturalis.* Statuentur principia Corporis Materia & Forma. Expendentur Antiquorum & Recentiorum hac de re Syſtemata, &c.

Decembri, Affectiones Corporis.

11. Examinatâ Corporis naturâ, ejus diſpicientur *proprietates*, hoc eſt, *Affectiones omni & ſoli Corpori communes*: Quarum aliæ ſunt *Abſolutæ*, aliæ *Relativæ*. Abſolutæ ſunt: *Extenſio*, *Figura*, *Quantitas*, *Continuum*, *Diviſibilitas*, *Poroſitas*, *Elaſticitas*, *Gravitas*, *Mobilitas*, &c. Relativæ ſunt: *Locus*, *Vacuum*, *Tempus* &c. In temporis definitione & naturâ perquirendâ diutiùs inhærere conſultum non eſt. Utiliorem operam diſcipulis præſtabit Profeſſor, ſi notiones *Æræ*, *Cyclorum*, *Epactarum Anni Solaris & Lunaris*, *Calendarii Gregoriani*, &c. obiter ſaltem tradiderit.

Januario. Qualitates, & Cosmogeneia.

12. Inde progrediendum ad *Qualitates Corporis*, quarum nomine à Recentioribus intelligi ſolent *Affectiones illæ, quæ ſoli quidem Corpori, ſed non omni communes ſunt.* Quare examinanda hîc venit, *Natura Caloris*, *Frigoris*, *Fluiditatis*, *Odoris*, *Saporis*; Lucis item & Colorum Theoria; Radii directi, reflexi & refracti ex Optica. Claudetur verò Phyſiologia generalis brevi deſcriptione Machinæ mundanæ, ſeu *Coſmogeneiâ*; Ubi exponentur Syſtemata *Tychonis Brahe*, *Ptolomæi, & Copernici.* Addi etiam poterunt nonnulla de Sphæra & Globo. *Aſtrologia* Mathematicis relinquenda. Argumenta autem non adhibeantur alia, niſi quæ Phyſiologia ſuggerit.

Februario, De Elementis.

13. Phyſiologia particularis occupatur circa Corpora ſingillatim ſpectata, agítque primò *de Corporibus ſimpliciſſimis ſeu quatuor Elementis*; Quæri autem de his univerſim poterit, nùm quâ ratione ſuadeatur, eſſe tantùm quatuor Elementa? An ſint generabilia & corruptibilia? An in ſe invicem commeare poſſint & tranſmutari? Tum agendum *de Igne*; cujus natura & varia geneſis explicanda. Dein *de Aëre* & ejuſdem proprietatibus, effectibus, Phænomenis &c. 3. *de Aqua*, ejus indole & affectionibus, *Frigore*, *Humiditate*, *Fluiditate &c.* Denique de *Terra*, ejúſque Siccitate, Gravitate, Opacitate &c. An terra pura ſeu Virginea ignem concipiat? An rarefieri poſſit vel comprimi? &c.

Martio, De Corporibus Animalium.

14. Alterâ parte proſequetur Profeſſor ea, quæ pertinent ad *Animalium perfectorum* claſſem, puta ad *Aves*, *Piſces*, & *Quadrupedes.* Item ad *zoophita & inſecta.* Quod argumentum cùm ſit vaſtiſſimum, ea tantùm ſeligentur, quæ plus videbuntur habere utilitatis, aut jucunditatis, v. g. *Natura Gallinarum*, *Excluſio ovi*, *Viperarum Indoles*; *cur earum morſus ſit lethalis? Quis earum motus?* de oculis & ſanguine piſcium, de circultione ſanguinis obſervatâ in Ranis &c. Similia occurrunt *de Avibus*

bus & *Quadrupedibus*; ubi singulares quarumdam animantium proprietates comemorâsse sufficiat, intento digito in libros illos, unde uberior hujusmodi rerum notitia hauriri possit.

Aprili, DE CORPORIBUS MIXTIS.

15. Agetur deinde *de Corporibus mixtis im- & perfectis*, ubi explicandum primò, quid sit *Mixtio?* Quid inter *perfectam & imperfectam* intersit? Quot modis fiat? Quæ sit Materia & Forma Mixtorum? An & quomodo sint Elementa in Mixtis? &c. His breviter absolutis, ad Mixtorum imperfectorum genera progrediendum, ubi agetur *de Meteoris Terreis, Aqueis, Aëreis, Igneis.* Deinde tractabitur de *Mixtis perfectis*, puta de *Lapidibus & Gemmis*, de *Magnete*, *Vi magneticâ*, & *Viribus electricis.* De Natura & Origine *Metallorum seu Mineralium &c.* quantum scire Philosopho convenit.

Majo, & Junio, ETHICA.

16. Sequetur *Ethica* seu *Morum Philosophia*, in qua agetur primò *de Fine & Felicitate hominis.* De *Bono & Malo* in universum; Tum tractabitur *de Regulis Morum*, unde actiones nostræ bonitatem aut pravitatem desumunt, ac primò quidem de prima Actionum humanarum Regula, seu *Lege æterna*; dein de recta Ratione & Conscientia, de jure Naturæ cordibus hominum inscripto, ex quo Actionum humanarum Bonitas vel Malitia solo lumine rationis dignoscitur. Muniendi hîc adolescentes contra prava quædam hâc in re principia; quibus inserviet Cl. P. *Anselmi Desingi* Larva Detracta, &c. Denique explicabitur Natura *Virtutis*, quomodo eam natura inchoet, doctrina & usus perficiat; Quæ sint Virtutes Cardinales seu Principes; Quæ Vitia eisdem opposita &c.

Julio & Augusto. THEOLOGIA.

17. Ethicam excipiet *Theologia Naturalis*; in qua primò demonstrabitur *existentia Dei* ex argumentis naturalibus; Quæ verò revelatione divina nobis innotuêre, relinquentur Theologis dogmaticis & speculativis. Agetur autem de Attributis tum physicis, tum moralibus, ac præcipuè de providentia. Quæretur, *An possit dari ignorantia Dei invincibilis? An Atheus, si detur, vir honestus esse queat? &c.* Denique practica instituetur probatio Religionis, ut *Athei, Adiaphoristæ, Syncretistæ*, quibus plena est Europa, convincantur erroris, nostríque discipuli maturè præmuniantur contra Acatholicorum principia; si eorum Universitates fortè aliquando accedant.

Scriptores Philosophici.

18. Philosophiam hac Methodo tractârunt *du Hamel* Professor Burgundicus; *Pourchotius*, & nuper *Dagoumirius* Professor Parisinus, quatuor eam tomulis complexus est Methodo scholasticâ. Fusiùs ante illos eandem tradidit *P. Honoratus Fabri* methodo mathematicâ. Nuperrimè ad scholæ usum eam accommodârunt *P. Zanchi* S. J. Viennæ, & *P. Fortunatus à Brixia* Ord. Minimorum S.Franc. de Paula, Vir sanè doctus, cujus postremâ editione qui utitur, cæteris faciliùs carebit. Subsidia etiam peti poterunt ex *Eduardi Corsini*, & *Andreæ Gordonis* Operibus Philosophicis. Utilissimum autem toto Philosophiæ cursu erit Lexicon Philosophicum *Chauvini*, qui singulorum Philosophorum Vitam, Sententias, Systemata, Voces technicas & alia hujusmodi accuratè explicat. Præter generales hos & alios, singulis in Materiis utiliter adiri poterunt illi, quos usus & Bibliographi suggerent, quósque alibi singillatim indicavimus.

SECTIO III.

De Scholis & Studiis monasticis.

Decreta Pontificum de Studiis monasticis.

1. QUantâ curâ & sollicitudine à summis Pontificibus, Conciliis & Episcopis, immò etiam ab ipsis Imperatoribus circa scholas Monasteriales ceu *bonarum mentium officinas* ritè adornandas & instituendas laboratum olim fuerit, testantur passim eorum Constitutiones, præsertim *Clementis V. Benedicti XII. Pauli V. Urbani VIII.* & aliorum, quibus specialiter cavetur, ut Monachi, tùm in primitivis scientiis, & linguis orientalibus Hebraicis, Græcis & Chaldaicis, cùm in sublimioribus disciplinis sedulò instruantur; Ita enim præclarè statuit *Clemens V.* in Concilio Viennensi, relatus Clementinarum Libro V. De Magistris Cap. *Inter Sollicitudines*, & Can. *Ne in agro.* de Statu Monachorum.

Monachi in primitivis scientiis instruendi.

2. BENEDICTUS verò XII. in Benedictina Cap. VI. *Ut eadem*, inquit, *Religio in Divini cultûs obsequio floreat honestatis candore, fulgeat disciplinâ regulari, præmineat sapientiâ, ac scientiæ Divinæ pariter & humanæ (sine quibus mortalium vita non regitur) fulgoribus rutilet... Constitutioni* CLEMENTIS *Papæ quinti prædecessoris nostri, de Monachis in scientiis primitivis instruendis infra monasteria, quibus degunt editæ, inhærentes, illam volumus & præcipimus firmiter observari; & nihilominus adjiciendo statuimus & ordinamus, ut in quibuslibet Monasteriis, Prioratibus, & aliis conventualibus & solennibus locis, quibus ad hoc suppetunt facultates, Ordinis seu Religionis hujusmodi Viri scientiis primitivis, videlicet Grammatica, Logica, & Philosophia, ac deinde in Divini & humani jurium disciplinis instruantur, proviso attentiùs, ut seculares instruendi cum ipsis Monachis docendis in iisdem monasteriis nullatenus admittantur &c.*

Ac etiam in Theologia & Jure Canonico.

3. Rursùs Cap. VII. *Quia expedire dignoscitur, ut postquam præfati monachi in prædictis scientiis primitivis eruditi fuerint, ad sacræ Theologiæ vel Canonum transeant facultates;* „statuimus & ordinamus, ut Eccle„siæ, Monasteria, Prioratus, & alia „loca hujusmodi singula... de quo„libet numero vicenario Monacho„rum *unum aptum* pro fructu majo„ris scientiæ acquirendo, ad gene„ralia seu solennia studia mittere te„neantur, & cuilibet ipsorum mit„tendorum de infrascripta pensione „annuâ providere... Eligantur „verò ipsi Monachi mittendi prout „in scientia Theologiæ vel Juris Ca„nonici seu magis in una quàm alia „ipsarum aptiores poterunt inveniri.

Præsertim verò in Ss. literis.

4. Cùm autem salubria ejusmodi Decreta subinde neglecta sterterent, sacra Synodus Tridentina, ut Cœnobitas paulatim laboribus apostolicis more Majorum exantlandis aptaret, necessitatem ipsis Abbatibus eam imposuit, ut Magistros & Professores erudiendis junioribus in Cœnobiis alerent, atque *ne Cœlestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summâ liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat*, providè decrevit sess. v. de Reform. cap. I. & sess. 23. Can. VI. & VII. *ut in monasteriis quoque Monachorum* lectio S. Scripturæ *habeatur, quâ in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc*, ut Sedis Apostolicæ delegati, *eos ad id opportunis remediis compellant.*

5. Similiter Synodus Coloniensis de año 1536. & Augustana anni 1548. statuerunt, ut intermissa sacrarum Literarum Studia, atque etiam ea, per quæ ad sacras Literas pervenitur, seriò deinceps in Monasteriis restaurentur, & ut in quolibet Monasterio Magister constituatur idoneus, qui adolescentes Monachos sacrâ instituat doctrinâ, utque illi, qui majore propensione ad Ss. Literarum studia ferri videbuntur, *à sordidioribus officiis eximantur &c.*

& linguis eruditis.

6. Quia verò ad intelligentiam Scripturarum maximè conducit peritia linguarum orientalium, & hostis humani generis harum scientiâ singulari dono Dei hominibus traditâ ad ipsius largitoris contumeliam, & fidei Catholicæ detrimentum nunc quàm maximè abutitur, hinc *Paulus V.* Pontifex Max. *motu proprio*, constitutione perpetuò valiturâ año 1610. die 31. Julii sub gravibus pœnis & censuris præcepit, *ut in cujuscunque Ordinis & Instituti Regularium studiis lectiones Linguarum Hebraicæ, Græcæ & Chaldaicæ instituantur.*

Decretū Congr. de propag. Fide.

7. Sacra autem Congregatio de propaganda Fide, dolens opus ad animarum salutem necessarium negligi, cupiénsque Conciliorum & Pontificum Decreta executioni seriò demandari, iteratâ Constitutione de speciali *Urbani VIII.* mandato A. 1623. die 16. Octobris publicatâ, Regularium & cujusvis instituti Societatum & Congregationum Generalibus, aliísque Superioribus strictiùs injunxit, *ut Linguarum, videlicet Hebraicæ, Græcæ literalis, & vulgaris Arabicæ, Chaldaicæ & Illyricæ studia instituant, institutâque conservent, & ubi fieri poterit, ampliora efficiant*, alioquin, si mandatum hoc non impleverint, in ejúsque observatione non perseveraverint, eo ipso suspensionem àdivinis Sedi Apostolicæ reservatam incurrant &c. (y)

Obligatio Abbatum.

8. In has aliásque ejusmodi sacras constitutiones digitum intendens doctissimus *P. Petrus Maria Forti*, in suo TractatuCanonico *de Judice Conservatore*, pluribus ostendit iisdem *Abbates & Monachos* sub lethali constringi. *Chopinus* verò in suo Monastico libr. I. n. 8. pag. 58. *Ne monastico*, inquit, *otio adfœda errorum transfugia abutantur cucullati adolescentes,* Mona-

(y) Vide Constitutiones in Bullario Casin. N. 291. 294. 295. & 383.

Monasterii cujusque Præfectus rem literariam provehere tenetur intra monasticos parietes, ut sacræ disciplinæ nervum firmissimo hoc præsidio retineat, simul & juris beneficiique sui Sacerdotiis dignos efficiat...

Studiorum informatio.

9. Quando igitur constat Abbates & Monachos tam graviter ad literas excolendas obligari, ipsúmque studium ritè institutum totius fermè disciplinæ monasticæ fundamentum esse dignoscitur; ut porrò istud magis in cœnobiis nostris provehatur, & ab interitu, ubi opus est, vindicetur, Societas nostra Literaria Germano-Benedictina eò cumprimis curas & operas intendet, ut studiorum methodus ad mentem summorum Pontificum reformetur (z), ac juxta Virorum sapientûm vota & consilia series quædam utiliorum Artium & Scientiarum, quibus juniores Religiosi inposterum imbui debent, justiore modo concinnetur, & edatur, iisdem deinde prælegenda, ut ita & Professores, & Discipuli à fastidioso & penè perdito scribendi labore eximantur, & isti solidiùs docere, hi jucundiùs discere valeant.

Series doctrinæ.

10. Hæc verò erit illius Operis œconomia. *Tomus primus* duos continebit Tractatus, quorum unus doctrinam Christianam per modum Catechismi exponet cum historiâ novi & veteris Testamenti; Alter *Ascetico-Theologicus* aget de Vita Monastica, seu *de Statu religioso*; ambo ad usum Novitiorum accomodati, ut tyrocinii tempore possint iis prælegi, atque adeò præviè de suscipiendo statu meliùs informari.

Tractatus de studiis,

11. *Tomus alter* repræsentabit aureum *Joannis Mabillonii* Tractatum *de Studiis monasticis*, velut præambulum ad Disciplinas, Artes, & Scientias statui Monastico maximè consentaneas, ut sicut in novitiatu voluntas instruitur ad bonum, morésque juxta S. Regulæ præscriptum formandos, ita intellectus deinde præparetur ad verum seu ad scientias eidem statui conformes sectandas & percolendas.

& primitivis scientiis.

12. *Tomo tertio* tradentur scientiæ primitivæ, ac cumprimis institutiones linguarum orientalium Græcæ & Hebraicæ velut clavium S. Scripturæ. Deinde agetur *de Moderamine ingeniorum*, (a) *de arte Criticâ*, *de Historia literaria* præsertim *Benedictina*. Hæ enim Disciplinæ sibi deditos ad summa quæque & sublimia ritè tractanda peragendáque adeò habiles reddunt & idoneos, ut non immeritò quis dixerit: *Nullam esse ad proficiendum in literis expeditiorem viam ac criticâ & historiâ literariâ.* Nisi enim his præsidiis instructus, ac quodam veluti doctrinæ succo in antecessum irrigatus quis fuerit, tantum abest, ut quidquam honestè sit prolaturus, quin facilè in solidioribus scientiis cæcutiet, aut palpitabit.

Philosophia.

13. *Tomo quarto* exponetur *Philosophia Eclectica* ad mentem & methodum celeberrimorum nostræ ætatis Philosophorum comparata, & in sex partes, *Logicam* nempè, *Metaphysicam* seu *Ontologiam*, *Psychologiam*, *Ethicam*, *Physicam* & *Theologiam naturalem*, distributa; Cui interserentur Elementa Geometrica, & variæ Exercitationes Philosophicæ ad varia ejus partium capita accommodatæ, ut suprà Sect. II.

Theologia, ejusque principia.

14. *Tomus quintus* exhibebit Theologiam universalem quatuor partibus distinctam; in quarum primâ comparebunt *Introductoria in artem magnam disserendi de Deo rebúsque divinis*, ubi præmittetur Em. Card. *Josephi Mariæ Thomasii* Specimen Commentarii *de Studiis Theologicis ritè instituendis.* (b) Tum agetur de locis Theologicis, nimirùm, de S. Scriptura, de Traditione, de Ecclesia, de SS. Patribus, de Historiæ cùm Ecclesiasticæ, tum profanæ Scriptoribus, de Theologis scholasticis, Juris utriusque peritis, de Ratione naturali, & Philosophis, eorúmque omnium in rebus Theologicis auctoritate &c. Accedet Appendix de propositionibus damnatis, earúmque censuris &c.

Tractatus de Deo &c.

15. Parte secundâ agetur de Deo Uno & Trino, ac præsertim de providentia Divina; De Incarnatione Verbi Divini, & de Veritate Religionis Christianæ. Quibus subjicietur Appendix de Cultu & invocatione Sanctorum, de Veneratione S. Crucis, Sacrarum Reliquiarum, & Sanctarum Imaginum, & demum de gratia Christi, suppressis, quantum fieri pote-

(z) Non incusent calami libertatem Scholastici: Sunt hæc Virorum illustrium desideria Decretis Universitatum reformatoriis abunde declarata... *Vide superius dicta p. 138. & seq.*

(a) Ut à præjudiciis primæ scholæ & vulgi opinionibus anteceptísque ideis identidem repurgentur, juxta illud Augustini contra Academicos lib. 2. cap. 3. *Nunc aliud nihil ago, quàm me ipse purgo à vanis perniciosisque opinionibus.*

(b) De quo vide dicta Part. II. hujus Historiæ pag. 114.

poterit, quæstionibus speculativis & inutilibus, quæ neque *ad mores*, neque *ad Fidem* conducunt, sed mera sunt philosophica curiosorum hominum oblectamenta, & ingeniorum tormenta.

De Actibus humanis.

16. Pars tertia complectetur Tractatus de Actibus humanis & Conscientia; de Legibus; de Peccatis; de Virtutibus Theologicis *Fide, Spe, & Charitate;* de Virtute Religionis; de Prudentia, Fortitudine, Temperantia & Justitia, ubi de Restitutione & aliis quæstionibus in Theologia morali obviis, solertiùs agetur, ita quidem ut ab his exterminetur regnum opinionum, quod usque adeò invaluit, ut omnis ferè actio, quantumvis licentiosa, inter Moralistas suos inveniat Patronos, qua de re summoperè queritur FLEURY *Instit. Jur. Can. Part.* 1. *cap.* 2. *§.* 10.

De Sacramentis.

17. In quarta demùm Parte de Sacramentis in genere & in specie amplior erit sermo, omissis tamen Scholasticorum cavillationibus, quarum tractatio sæpè discordias parit, adeóque à monasteriis removendæ. Addentur nihilominùs exercitationes quædam in utramque partem ventilatæ & ad variorum Theologiæ Tractatuum capita accomodatæ. Solertiùs autem tractabuntur *Polemica*, ad normam tamen *Theologiæ Dogmaticæ*, desumptis nempe argumentis ex Scriptura, Conciliis & Patribus, ita ut Philosophia reducatur ad statum ancillarem & subalternum, atque amandatis subtilitatibus cerebrinis, refloreat tandem custrix doctrinæ Orthodoxæ *Dogmatica*.

De jure naturæ, civili & canonico.

18. Cùm verò omnis ferè hæc Theologia constet vel jure naturæ, vel canonico & civili, *Tomo sexto* agetur de singulis, ac primò quidem tractabitur de Jure Naturæ, tum de Jure publico Ecclesiastico, deinde subnectentur institutiones Jurisprudentiæ Canonico-Civilis, quibus natura, origo, principia, differentiæ, contrarietates, loci argumentorum legales, axiomata, regulæ, termini, canonum citationes breviter exponentur. Ac denique subdentur Commentarii ad V. Libros Decretalium, & Delineatio quædam Pandectarum, variæque exercitationes in celebriores quasdam difficultates, præsertim de privilegiis Ordinis, de exemptione, immunitate, jure agendi contra Monasteriorum invasores &c.

Historia Ecclesiastica.

19. *Tomus septimus* Geographiam, Chronologiam, & Historiam Ecclesiasticam brevi ac clarâ methodo exaratam, & ad nostra usque tempora perductam continebit; ubi ea omnia, quæ quovis seculo circa Doctrinam & Disciplinam Ecclesiasticam acciderunt, ita expendentur, ut singularis harum rerum, si non fusa, saltem clara & sufficiens notitia subministretur. Ad calcem inserentur quædam selectiores Dissertationes circa materias & quæstiónes criticas ac maximè vexatas, ut Professoribus occasio detur similes elucubrandi, & in fine anni publicæ disputationi exponendi...

Authores Operis.

20. Hanc porrò Scientiarum maximè utilium Encyclopædiam sibi elucubrandam susceperunt doctissimi Cœnobitæ Divi Ettonis Monasterii O.S.B. in Brisgoia, negotium curante & dirigente Cl. P. *Gallo Cartier* ejusdem Cœnobii Subpriore, necnon Ss. Theologiæ Professore, ac S.Congregationis Indicis, nostríque Senatûs Academici Consultore, Viro de bonis literis optimè merito, cui præstantiores quidam è nostra Societate Theologi & Canonistæ suas suppeditabunt symbolas, ut is velut primarius operis architectus exinde meliora, solidioráque & ad propositum aptiora seligere, atque stylo suo expolire, & in seriem convenienti ordine referre valeat.

21. Spe autem lactamur fore, ut Viri Literati ac præsertim Sodales nostri hanc perutilem & diu exoptatam Scientiarum Encyclopædiam eâ aviditate & animi contentione sint excepturi, quâ nuper suscipere dignati sunt ejusdem doctissimi Viri Tractatum Theologicum de sacra Scriptura, ac etiam Opus Biblicum, ad quod hæc ipsa Encyclopædia, sive argumenti dignitas & præstantia, sive commodum & utilitas spectentur, omninò consequitur, nec minùs illustre addit eruditionis ornamentum, quàm eximium sufficit operæ & frugis compendium.

SECTIO

SECTIO IV.

Illustrium Adolescentûm Pædagogia.

1. QUandoquidem Illustris Juventutis institutio à SS.mo Patre suscepta, sit Familiæ Benedictinæ hæreditario veluti jure propria, hodiéque in plerisque per Germaniam Monasteriis floreant ejusmodi Nobilium Academiæ, ut iis quoque, quibus earum moderatio incumbit, nostra commodemus officia, libet hîc loci subnectere brevem methodum hujus speciatim informandæ juventutis, cum schemate Ordinis diurni & Lectionum.

Ordo diurnus, ante

2. Igitur ut ordinatè fiant omnia, æstivo tempore surgendum est horâ quintâ, in hyeme medio sextæ, nisi dispensatum fuerit. Mox fundentur preces ad Deum in Oratorio; quibus finitis inchoabitur studium privatum. Inde comuntur juvenes, sumunt jentaculum, & Missam audiunt. Tribus horis subsequentibus, habentur lectiones, & exercentur in artibus. *Horâ undecimâ* docentur linguæ, & suas habent alii repetitiones privatas usque ad prandium.

& post prandiũ.

3. Quadrante post primam exercebuntur in Musica, Pictoria, Mechanicis, puta in Tornatura, aut tritura vitri, vel lusu moderato pilæ, tudiculæ, & similibus; aut in Geographia, Geometria, Tactica, Optica, & aliis, quæ sensu potissimùm absolvuntur, hæcque mutatis vicibus & subjectis. Horâ secundâ erit saltationis, gladiatoriæ, & desultoriæ exercitium, aliquando etiam proponentur iis Mathematica, aut experimenta quædam Physica. Duabus horis subsequentibus habebuntur lectiones. A quinta usque ad cœnam erunt Repetitiones, privatáque studia. Post cœnam indulgetur colloquium, ubi leguntur nova, aut recoluntur ea, quæ per diem acta fuêre. Medio nonæ servabitur *Recollectio*, & fiet præparatio ad crastinum studium, inde sequentur preces, examen conscientiæ, & quies nocturna.

Lectiones diebus Dominicis.

4. Lectiones diurnas, quod attinet, *diebus Dominicis & festivis*, horâ octavâ habebitur instructio Doctrinæ Christianæ, deinde Missa, tum studium privatum vel repetitio. Ab undecima erit colloquium, dein prandium & recreatio usque ad secundam, quâ servabitur Sodalitas, Exhortatio &c. Horâ tertiâ Academicis exhibebuntur curiosi libri, Ichnographiæ, Antiquitates, Numismata, Icones Virorum illustrium, rara quædam & artificiosa, aut naturæ Dædalæ prodigia. Interdum erit Academia, Musica, Pictura, aut simile exercitium; tum recreatio, lusus & ambulatio usque ad sextam, quâ rursus incipiet studium, nisi dispensetur. Diebus festis à prandio post aliquam devotionem poterit institui Academia, in qua varia edantur specimina &c.

Diebus Lunæ, Mercurii & Veneris.

5. *Diebus* LUNÆ, MERCURII *&* VENERIS.

Pro Minoribus.

Horâ octavâ Lectio latina. IX. Exercitium componendi. X. Repetitio. XI. Calligraphia, Orthographia, aut lingua aliqua. Post prandium auscultant aliorum Musicam, vel ipsi in ea exercentur. Horâ secundâ præparatio ad Lectionem. III. Lectio in qua emendantur composita. IV. Respiratio. V. Repetitio. VI. Examen Nomenclaturæ & Phraseologiæ &c.

Pro Majoribus.

Lectiones pro Majoribus.

6. *Horâ octavâ* Lectiones Historiæ Classis secundæ. Ubi *Novembri*, repetitur Universalis; *Decembri*, Ecclesiastica; *Martio*, Germanica Imperii; *Julio*, specialis cujusque Patriæ aut Provinciæ, in qua est Collegium; *Augusto*, Genealogia, Heraldica & Diplomatica, partim etiam repetitur Ecclesiastica & Germanica universalis. Intereà prima Classis equitat, vel alia habet exercitia.

IX. Moralis Philosophia secundæ Classis, in qua, *Novembri*, Prolegomena Ethices, Politices, & Oeconomiæ repetuntur. *Januario*, Jus Naturæ & Gentium. *Majo*, Jus publicum. *Ultimo mense*, repetuntur priora.

Philosophia primæ Classis.

X. Philosophia primæ Classis. *Novembri*, Dialectica. *Januario*, Prolegomena, Distinctiones, Universalia, Prædicamenta, vel alia inferiùs proponenda. *Martio*, Historia philosophica de Universo & Elementis. *Junio*, Animastica, Pnevmatica &c. *Septembri*, de Cœlis, Meteoris &c. Intereà Classis secunda equitat, vel alia habet exercitia.

Mathematica 1. Classis.

7. Post meridiem *horâ tertiâ* Lectio Mathematica primæ Classis; ubi *Novembri*, Arithmetica. *Decembri*, Geometria. *Februario*, Mechanica, Statica, atque Arithmeticæ & Geometriæ continuatio. *Majo*, Optica, Tactica &c. *Julio*, Geographia, Astronomica Chronologiæ demonstratio, & similia.

Horâ quartâ, Stylus latinus criticè exasciatus. Poterit verò alternis vicibus tractari aliud argumentum, & interdum hæc hora attribui Professori alteri, qui indigebit.

Diebus Martis, Jovis & Sabbathi.

8. *Lectiones diebus* MARTIS, JOVIS *&* SABBATHI *habendæ*.

Pro Minoribus.

Horâ octavâ, Lectio brevior. IX. Arithmetica, Geometria. X. Geographia, Historia. XI. Linguæ. Post prandium *horâ secundâ*, Pictoria, Musica &c. *Tertiâ*, spectant experimenta & exercitia Majorum. *Quartâ*, Recreatio. *Quintâ Sabbathi*, legitur Historia Biblica, Evangelium, Liber moralis seu de Doctrina Christiana pro captu Juniorum.

Pro Majoribus.

Lectiones pro Majoribus.

9. *Horâ VIII.* Historia *primæ Classis* hoc ordine, *Novembri*, Prolegomena, & Historia Literaria. *Januario*, Systema chronologicum. *Martio*, Historia universalis. *Julio*, Antiquitates, Numi, Lithologia. *Augusto*, Genealogia, Heraldica. *Septembri*, Repetitio Universalis. ..

Nonâ, Moralis *primæ Classis*, videlicet *Novembri*, Prolegomena, literaria de Scriptoribus ad Ethicam, tum ipsa Ethica. *Martio*, Politica & Oeconomica. *Julio & sequentibus*, Juris publici Conspectus, & Repetitio priorum, quò animis firmiùs insigantur.

Eloquentia.

10. *Decimâ*, Eloquentia hoc ordine, *Novembri*, Copia rerum & verborum, istarúmque amplificatio. *Januario*, Loci, Argumentatio, &c. *Martio*, Artes captandi benevolentiam, exagitandi adversarium, dissimulandi debilitatem causæ, ciendi affectum; Resumendi articulatim propositionem longam &c. *Junio*, Deductiones jurium, Epistolæ, Allocutiones &c.

Mathematica.

11. *Horâ secundâ*, Mathematica pro Classe secunda, videlicet, *Novembri*, Arithmetica, & Geometria. *Januario*, Perspectiva. *Februario* Architectonica civilis, deinde à *Martio* Militaris. *Julio* Nivellatio, Tactica & aliæ artes.

Tertiâ, Philosophia secundæ Classis præsertim experimenta. *Æstate* Exercitia in campo, *Hyeme* Recreatio, & subinde operatio chymica vel artificialis.

12. Die Sabbathi, *horâ quintâ*, legitur sacra Scriptura, vel hujus commentarius, aut Liber moralis, pro varia ætate varius; tum dicuntur Litaniæ, & resumitur studium privatum. Quæ porrò de conversatione civili & erudita, déque cæremoniali & curialibus; item de venatoria, de instrumentis bellicis, de Metallica, Botanica, Chimica, agricultura, fossilibus, aurifodinis, &c. videbuntur cognitu necessaria, sparsim suo tempore in conferentiis & congressibus monstrabuntur. — Lectio sacra.

13. Præter privata quædam specimina, quæ in circulis per annum edenda præscribuntur, alia ex variis disciplinis publica edentur certis temporibus, videlicet I. Hebdomadâ, quæ præcedit Bacchanalia. II. Hebdomadâ ante Pentecosten, ac denique per quatuordecim circiter dies ante ferias autumnales, sed non continuos, quæ erunt velut examinis loco. Inde sequetur aliqua Actio comica, & distributio præmiorum. — Specimina publica.

14. Quod si contingeret aliquos Adolescentes offerri Collegio ad aliquam Classem superiorem, qui tamen subsidiis ad illam requisitis necdum essent instructi, v.g. *Geometriâ*, *Geographiâ*, *Historiâ*, &c. Videntur ad illam Classem non admittendi, donec tempore sufficiente quodammodo illa sibi comparaverint subsidia. Secùs enim optatum non possent facere profectum, atque hoc deinde adscriberetur Collegio, aut methodo docendi culpæ daretur, neque esset è re & utilitate ipsius juventutis. — Inepti ad inferiora subsellia remittendi.

15. Reliqua porrò superiùs proposita, quatenùs illustri juventuti congruunt, hìc quoque solerter erunt retexenda. Hanc autem semitam si sedulò calcaverint Professores Academici, brevì nauseabunt proletarias & inanes aliorum instructiones, nihil minùs, quàm verum nobilitatis spiritum inspirantes; Ipsi verò Ephæbi ab annis juvenilibus nobiliori, ut decet, modo instructi, & solidioribus principiis imbuti, longè utiliores Reipublicæ, aptioresque gerendis muneribus evadent, ac etiam subinde inter Viros de Religione rectiùs cogitantes facilè eminebunt, numerúmque augebunt eorum, de quibus — Instructionis fructus.

CAPUT

CAPUT III.

VIRI ILLUSTRES, Qui è Scholis & Magisterio Benedictinorum prodierunt.

In Scholis Benedictinis non virtutis minùs quàm doctrinæ viguit studium.

MAgnam semper operam Majores nostri dederunt, ut, quos juvenes ac adolescentes fidei suæ commissos susceperunt moribus ac literis instituendos, ii in viros omni genere virtutis & scientiæ illustres evaderent. Nam veteres illæ nostrorum Academiæ (c), eædem & rectè faciendi & benè dicendi scholæ erant: neque disjuncti (quod alicubi Cicero improbat) sed iidem erant vivendi præceptores, atque discendi. Absurdum namque est discidium illud quasi linguæ atque cordis, ut alii nos sapere, alii dicere doceant. Erat ergò, inquam, in scholis nostris non minùs virtutis, quàm doctrinæ studium, quô imbuti evaserunt quàm plurimi Viri illustres, scholásque Benedictinas per orbem celebres reddiderunt. Quanta enim, quámque incondita non est eorum multitudo, qui eximiam virtutis ac doctrinæ laudem consecuti, ad sedes Episcopales, ne quid de suprema Petri cathedra dicam, eminentissima Ecclesiæ culmina, evecti fuerunt? Quantus eorum est numerus, qui Cardinalitiâ donati purpurâ, in gravissimis Christianæ reipublicæ negotiis doctrinâ & consilio eam adjuverunt? Quàm multi, qui Reges apud ac Imperatores (quorum etiam non pauci in scholis Benedictinis literarum ornatu atque præsidio instructi fuerunt) supremi Cancellarii munus, ut vocant, summâ cum authoritate administrârunt? Quàm multi, qui gentes ac populos teterrimâ idololatriæ caligine ac tenebris obsessos Christianæ fidei ac doctrinæ luce collustrârunt? Quàm multi, qui eruditione ac pietate insignes egregiis scriptis & rempublicam literariam locupletârunt, & cum ingenti utriusque fructu vel sui temporis hæreticos refellere, vel pravas hominum cupiditates coërcere ac refrenare laborârunt? Quàm multi, qui nuntio rebus mundanis misso secesserunt in monasteria, quæ vel meliorem in statum reduxerunt ipsi, vel suarum odore virtutum impleverunt? Quàm multi, qui christianis exculti moribus remanserunt quidem in seculo, vitam tamen privatam ad antiquæ probitatis exemplar expresserunt.

Ex iis præstantissimi quique Viri prodierunt.

Auberti Miræi hac de re testimonium.

Ne quis verò augendæ rei gratiâ hæc à me dici existimet, non mihi, velut domestico, sed extero, nec incelebri Scriptori *Auberto Miræo* (d) curioso antiquitatum indagatori, fidem haberi volo. „ *Curam*, inquit, „ *juventutis informandæ Pontificibus* „ *haud satis pro dignitate tractantibus*, „ *ac ferè negligentibus*, *viri præ cæ*„*teris pietatis studiis præstantes*, *quos* „ Monachos *dicimus*, *& in studium* „ *impulsi juvandi rempublicam sæpè* „ *arripuerunt*: *divinum scilicet Nu*„*men promoveri eô labore procuratio*„*néque persuasi*, *in quo tantum mo*„*menti esse videbant*. Antiqua Bene„dictinorum præsertim monasteria „ scholæ publicæ erant ad erudien„dam juventutem, à Viris sanctissi„mis constitutæ. Unde haud levis „ publica utilitas extitit: ipsi magnis „ divitiis atque ingentibus creverunt, „ omnibus certatim pios eorum co„natus juvantibus, re, operâ, consilio. „ *Ex iis monasteriis*, *velut ex arce sapi*„*entiæ*, *innumeri viri prodierunt*, *utri*„*usq; Philosophiæ cognitione præstantes* „ *divinæ atque humanæ*.„ Tantum *Miræus* (e). Nec desunt exempla, quibus collatæ ab eo laudes in Benedictinas scholas egregiè confirmari possunt.

(c) Mabill. præfat. in Act. Sanct. O.S.B. Sec. III. §. IV. n. 42.
(d) Apud Conring. Differt. III, de Antiq. Academ. p. 512.
(e) Confer. Mabillon. Præf. I. in Sec. III. Bened. §. IV. N. 45.

sunt. Cùm verò ea sint innumera, modum observaturi pauca in medium afferemus.

Encomium Gelasii II. P. M.

Si ex omni Romanorum Pontificum numero intuenti jam singulos unus sit comemorandus, qui incredibili rerum omnium scientiâ, qui eximia in Superos religione, qui diuturno rerum usu atque experientia, qui rebus prudentissimè gestis excelluit, qui in mediis gravissimarum persecutionum procellis non jactatus, non abreptus æstû, summâ semper sapientiâ naviculam Petri rexit, qui animi mansuetudine ac demissione, qui vitæ sanctimoniâ Catholico Orbi præluxit, quem Gelasio II. anteferendum existimemus? A teneris verò in schola Casinensi à sapientissimis magistris in maximæ eruditionis & sanctitatis virum excellenti operâ formatus fuit.

A puero in Schola Casin. educatur.

Eruditionis enim & tum divinæ tum humanæ scientiæ magistros habuit Desiderium Abbatem Casinensem, qui postea Victor III. Papa: Joannem Cajetanum avunculum suum: Albericum Diaconum S. R. E. Cardinalem: Constantinum Africanum, aliósq; Doctores Casinensis Cœnobii Monachos ejus temporis viros doctissimos, & singulari doctrinâ ac sanctitate claros, qui & ipsũ sanctissimè excoluerunt, & ab ipsâ infantiâ timere Deum docuerunt, & abstinere ab omni peccato. Propter virtutis ac doctrinæ excellentiam primùm à Victore III. S. R. E. Subdiaconus & Cancellarius an. 1087. ordinatus, ab Urbano II. Diaconus Cardinalis ac Præsignator (Cancellarium dixeris) constitutus fuit. *Hunc igitur*, inquit Pandulphus auctor vitæ coævus, *Urbanus II. Papa literatissimus, & facundus, hunc igitur fratrem Johannem* (hoc nomen illi erat ante summum Pontificatum) *virum utiq; sapientem ac providum sentiens ordinavit, admovit, suúmque Cancellarium ex intima deliberatione constituit, ut per eloquentiam sibi à Domino traditam antiqui lepôris & elegantiæ stylum in Sede Apostolica jam pene omnino deperditum Sancto dictante Spiritû, Johannes Dei gratiâ reformaret, & Leoninum cursum lucidâ velocitate reduceret.* Non magnis componere parva solemus, inquit Constantinus Cajetanus Pandulphum notis illustrans. Quantus igitur Gelasius fuit, quem cum Magno Leone, eruditissimo Pontifice, contulit Pandulphus: cum Leone, inquam, quem Episcopi Græci in quinta Synodo Constantinopolitanâ appellant Illuminatorem & Columnam Ecclesiæ: in cujus libris majestas sedet: qui ubique triumphos spirat. Et sanè eloquentissimum eum oportet fuisse, qui barbarum Attilam ferocientémque tyrannum sua dicendi majestate ac virtute compressit. Unde & ab insigni sanctitate, & à divinâ propè doctrina atque eloquentiâ Magnus est dictus. Quantus igitur Gelasius, cui id onus demandatum, ut ad Leoninum stylum, Urbem & Orbem corrigeret? De eo Petrus Diaconus Casinensis Lib. de Vir. Illust. Monasterii Casinensis cap. 46. *Gelasius*, inquit, *Sedis Apostolicæ Pontifex, parvulus in Casino sub Desiderio Abbate, B. Benedicto oblatus, & ab Alberico Philosopho edoctus, scripsit in eodem cœnobio passionem S. Erasmi, sanctæque Anatholiæ: passionem quoque S. Cæsarii versibus adornavit: factúsque dehinc S. R. E. Cardinalis, rescripsit Registrum Paschalis Papæ II.* Et Ordericus Vitalis Eccles. Hist. lib. 2. in principio: *Anno*, inquit, *ab Incarnatione Domini MCXIIX. Indictione XI. defuncto Paschali II. Papa Joannes Cajetanus, Romanorum Pontificum antiquus Cancellarius, & Magister in Gelasium Papam electus est.* Paulóque pôst: *Gelasius Papa eruditione literarum apprimè instructus fuit, & longâ exercitatione, utpote qui Præsulum Apocrisiarius ferè quadraginta annis emituerat, calluit.* Hæc Ordericus Vitalis eidem Gelasio coætaneus, quem signanter *antiquum Cancellarium* vocavit. Tradunt enim, qui de rebus Pontificiis scripsere historias, ab uno Joanne Cajetano Cardinali Cancellario maximis Pontificibus Urbano II. & Paschali II. (triginta nempe annorum spatio, quo ipsi Petri rexêre Naviculam) universa ferè Sedis Apostolicæ, & Curiæ Romanæ dependisse negotia, ob singularem ejusdem Viri in rebus agendis tractandísque dexteritatem, prudentiam, ac sanctitatem. Hinc propter tantæ virtutis ac doctrinæ excellentiam ab obitû Paschalis II. tanquam Pontificiæ majestatis accerrimus ipse ac fortissimus propugnator, absens quidem atque invitus omnium Cardinalium consensione electus, sed statim ad Urbem accersitus è Monasterio Casinensi, ad quod paulò antè migraverat, præsens ac tristis in Monasterio SS. Sebastiani & Zotici cognomento Palladio, locô tutissimô, propter Henricianorum

Fit Urbani II. Cancellarius.

Eligitur in Pontificem.

rum turbas, quæ tunc in Urbe grassabantur, à quinquaginta & uno S. R. E. Cardinalibus, Episcopis nempe quinque, Presbyteris viginti & octo, Diaconis decem & octo, tertio vacantis Sedis die, nullâ interpositâ morâ, XVIII. kal. Februarii, an. Christi 1118. in Apostolica Petri Sede locatus, Gelasii II. nomen suscepit. Nec immeritò. Nam *Tyrius nobilis Scriptor* (verba sunt eruditissimi Papyrii Massoni de nostro Gelasio) *elogium viri literati ei tribuit, quia plurimarum rerum cognitione, scientiáque instructus erat; ut ille olim Gelasius I. inter doctissimos homines positus à Cassiodoro Senatore.*

Magna mihi esset memorandi facultas ac copia, si alios Romanos Pontifices, atque Ecclesiæ Antistites Maximos, qui suam in literarum ac virtutum studiis institutionem Benedictinis Magistris in acceptis ferunt, percensere vellem numerando. Gelasio tamen II. non possum non accensere *Leonem IV.* & *Alexandrum II.* summâ virtute & doctrinâ illustres Christi in terris Vicarios. Et de *Leone* quidem ita loquitur Anastasius Bibliothecarius. „Hic primùm à parentibus ob studia literarum in monasterium beati Martini confessoris „Christi, quod foris muros hujus „civitatis Romanæ juxtà ecclesiam „B. Petri Apostoli situm est, quousque „sacras literas penitus disceret, sponte concessit: ubi non solùm literas „didicit, verùm etiam in studio sanctæ conversationis, non quasi puer, „sicut tunc erat, sed velut perfectus „Monachus mansit. Cujus etiam „piæ conversationis exemplo, sub „eodem monachico degentes ritu, „omnipotenti Deo plus devotè serviebant, erántque cum illis quasi „unus ex illis.„ Cujus rei famâ commotus Gregorius IV. eum ad Apostolicæ Sedis obsequium è monasterio evocavit, & Subdiaconum ordinavit. Sergius verò Presbyterū Cardinalem Sanctorum Quatuor Coronatorum instituit. Is demum post egregia virtutis prudentiæ ac doctrinæ edita exempla ex presbytero Pontifex creatus fuit. Quâ in dignitate de Vaticana Basilica quàm optimè meritus est; quæ enim damna Saraceni eidem intulerant, impensè reparavit.

Leo IV. & Alexander II. in scholis Benedict. instituti.

Gratitudo & humanitas Alexandri II. erga Lanfrancum præceptorem suum.

Alexandro autem II. nihílne B. Lanfranci disciplina atque institutio in Beccensi contulit Academia? Enimverò plurimum. Unde Alexander, jam Romanus Pontifex, ubi præceptorem suum Cadomensi cœnobio præfectum fuisse intellexit, quâ erat erga eum observantia & gratitudine, literis gratulatus est, simúlque monasterium sub patrocinio & tutela Sedis Apostolicæ admisit. Nec erga Lanfrancum tantùm, sed cæteros etiam Benedictinos bene affectus erat, quorum permultos tum ad Abbatiales, tum Episcopales infulas atque ad cardinalitiam purpuram provexit. Illud verò memoratû fors magis dignum (f), quòd cùm Lanfrancus ex Cadomensi Abbate Archiepiscopus Cantuariensis Romam negotiorum causâ venisset, insolito honore ab Alexandro susceptus fuerit. Siquidem venienti Papa assurrexisse dicitur, tum pro suâ magnâ religione & eminenti scientiâ; tum quia dum esset in Normannia, venientes Romanæ Ecclesiæ ministros honorificè suscipiebat; & quosdam Papæ consanguineos studiosè docuerat. Fertur etiam Papa dixisse: *Non ideò assurrexi ei, quia Archiepiscopus Cantuariæ est; sed quia Becci ad scholam ejus fui, & ad pedes ei cum aliis auditor consedi.* Itaque duo pallia illi dedit; unum quod de altari Romano more accepit; alterum verò in indicium videlicet sui amoris, cum quô Missam celebrare solebat, Alexander ei Papa suâ manû porrexit.

Ex Lanfranci discipulis plures Episcopi & Archiep.

Præter Alexandrum verò plures alios discipulos Lanfrancus singulari scientiâ & doctrinâ eatenus imbuit, quò ad supremas Ecclesiæ dignitates evecti, universum orbem ecclesiasticum suo splendore illustrarent. (g) Testes sunt, qui in Beccensi Academia pietati ac literis operam dedêre Archiepiscopi, Anselmus & Theobaldus Cantuariensis; Guitmundus Aversanus & Guilielmus Rotomagensis. Episcopi, Ivo Carnotensis, Hernostus & Gundulphus Roffenses; Fulco Beluacensis, Richardus & Gaufridus Ebroicenses, & Turoldus Bajocensis: Abbates ex quàm pluribus Gilbertus Crispinus Westmonasteriensis, quem nonnulli ob singularem ac multiplicem scientiarum notitiam nuncupant *Universalem*; Paulus S. Al-

(f) Vid. Luc. Acher. in B. Lanfranc. Opp. Præfat. ad Lect.
(g) Laun. de Schol. celebr. cap. 4. pag. 46.

Albani, Lanfrancus nepos S. Wandregisili; Michaël & Vincentius Pratellenses; Rogerius & Gaufridus Gemeticenses, Joannes de Bouleia, & Joannes Ribaldus Cerasplenses; Bernardus & Robertus cognomento de monte S. Michaëlis in Periculo maris, sive de Tumba; Robertus le Telier S. Ebrulfi, aliàs Uticensis: unde quidquid in illis virtutis, quidquid gloriæ, quidquid laude digni est atque utilitatis, quidquid ex iisdem Ecclesiæ Catholicæ accesserit, Lanfranco velut Patri & Magistro referendum asserunt Scriptores universi.

Germaniæ Episcopi ex scholis Benedict. Jam verò quanti Germaniæ Præsules (dulcis enim patriæ recordatio) Magistros habuêre Benedictinos? S. Lambertus Leodiensis Episcopus (h) adhuc adolescens à nobilissimis parentibus S. Theodardo, Leodiensi etiam Episcopo, ac cœnobiorum Stabulensis & Malmudariensis Abbati, traditus fuit, ut divinis literis ac monasticis disciplinis imbueretur. Tantum verò sub eo magisterio progressum fecit, ut à prædonibus necato magistro, Cleri ac populi suffragio ac Regis assensû in ejus locum fuerit substitutus. S. Ludgerus Monasteriensis Episcopus, Alcuino Eboraci operam dedit: ita enim ejus vita habet: *In Angliam pro Diaconii gradû directus incidit Eboraci in scholam Alcuini omni scientiâ celeberrimi, apud quem quatuor años & sex menses mansit, totum cum eo novum & vetus testamentum perlegens: tantò deinceps gratior patri Gregorio, quanto erat & literarum scientiâ instructior, & librorum copiâ plenior, & monachorum regulis eruditior.* Sancti Hidulphus & Erardus, germani fratres, loco nobili Ratisbonæ in Boica nati, ille Archiepiscopus Trevirensis, hic Ratisbonensis, fuerunt ambo, teste Aventino, seculo septimo, mille abhinc annis, in monasterio S. Emmerammi bonis literis ac moribus imbuti. Cujus gloriæ ac voluptatis est San-Gallensibus, discipulos aliquando San-Gallensis scholæ fuisse Sanctos Udalricum & Conradum, illum Augustanum, hunc Constantiensem Episcopos? Prioris magister fuit Waningus, de quo Gerardus in vita S. Præsulis: *Accepto enim consilio commendaverunt eum ad S. Galli monasterium, quia ibi nobilium Dei servorum multitudo & religiositas, discendi docendique studium tunc temporis habebatur. Commendatus verò cuidam religioso viro, grammaticæ artis edocto, Wanning nuncupato, à quo bene procuratus quotidianam religionis atque lectionis doctrinam accepit, & intimis sui cordis inseruit.* Posterioris à puero in San-Gallensi monasterio educati instructor erat B. Notingus, San-Gallensis quoque Asceta, vir vitæ sanctimoniâ & probitate morum conspicuus, ac subinde Constantiensis Episcopus. Non exiguo etiam San-Gallensi scholæ ornamento fuit *Salomon* hujus nominis III. Episcopus pariter ad Rhenum. Is teste Crusio (i), illustri loco natus, Comes Turgoviæ, aut Baro à Ramschwag, ad Ecclesiastica munera tenerâ ab ætate à parentibus destinatus, in cœnobio S. Galli (à quô non longè Gentilicium castrum aberat) disciplinæ doctissimorum è Divi Benedicti Ordine virorum instituendus committitur. Magistrum hîc nactus Ysonem, plurium annorum alacri studio ad omnem virtutis apicem non minùs, quàm ad exquisitam in nullô non disciplinarum genere sapientiam est excultus. Tantum porrò ex ea institutione profecit, ut conscriptis compluribus exquisitæ sapientiæ libris ingenii sui monimenta posteris reliquerit; quæ tum Constantiensem, tum San-Gallensem Bibliothecas gloriosa seu Antistitis, seu Discipuli, ac cœnobitæ sui memoria ornavêre. Non diu latere poterat nobilitas præclara sanguinis cum insigni virtute atque sapientia conjuncta. Evocatus igitur in Regiam Ludovici II. Germaniæ Regis, patrui Arnulphi Imperatoris cùm in publicis tabularii muniis adeò operam suam, profundámque in rebus gerendis prudentiam probavit, ut quatuor dein Regibus, ad Henricum Aucupem usque, gravissimis à consiliis esset. Quibus honoribus cùm emineret, unicè tamen religiosissimorum cœnobitarum veteri consuetudine delectabatur, adeò ut, cùm furtim noctû ad commune cum ascetis Divinum officium obreperet, demum, etsi palatino adhuc Clerico, & Canonici opulenti dignitate effulgenti, præter Ordinis consuetudinem singulari Abbatis permissû indultum sit, ut in claustrum Divi Galli, quovis tempore, sumpta ad cœnobii januam cucullâ subiret; præsertim cùm pol-

Marginalia: S. Lambertus. — S. Ludgerus. — SS. Udalricus & Conradus. — B. Notingus. — Salomon Episcopus Constantiensis.

(h) Laun. de Schol. celebr. cap. 4. pag. 46.
(i) Annal. Suev. lib. 3. p. 2. c. 3. apud R. P. Joseph. Pichler in Histor. Imperat. Tract. 8. p. m. 47.

pollicitus esset, se primo, quo liceret, tempore nomen vitæ monasticæ daturum. Id verò executus est agente Ruggero monacho, quem sibi in sanctioribus animi negotiis ducem delegerat. Huic aliquando capsam auream, Sanctorum reliquiis refertam, quam ab Arnulpho ex Caroli Augusti cimeliis acceperat, Sancto Gallo offerre volenti, suadet Ruggerus, non aurum, sed semetipsum Gallo suo tandem offerat, & Monachum, uti spoponderat, profiteretur. Regis igitur consensu impetrato, capsam ille suam collò suspensam gerens, tunicâ & cucullâ indutus ad aram S. Galli, Bernardo Abbate annuente accedit, multísque lachrymis peccata deflens humanis rebus nuncium remittit, fitque S. Galli Monachus. Non multò pòst in Regiam Abbatis permissu revocatus (adeò ægrè charissimi capitis absentiam ferebat Rex) in pristinos reponitur honores, ac duodecim rexisse Abbatias dicitur. In his erat Campidunensis, atque Elwangensis, quibus & D. Galli (cùm Bernhardus, quòd favere Italicis tyrannis contra Arnulphum argueretur, abdicare se gubernatione jussus esset) cœnobium suffragante cumprimis Rege, atque Hattone Moguntino Archiepiscopo, anno 890. accessit. Felix hujus præfecturæ suæ auspicium quantocyùs posuit, dum suspensam antehac decessoris sui odio litem, pro suo apud Regem atque Hattonem favore facilè evicit, & jura cœnobii sui adversùs Ulricum Linzgoviæ Comitem in trium Comitatûum conventû feliciter recuperavit. Nec destituit porrò San-Gallenses suos, etsi vix altero redeunte anno, ad Constantienses Infulas translatus, Abbatis sese titulo abdicârit, Arnulpho ob ingenii, consiliíque præstantiam semper charissimus; eundem gratiæ locum apud successores tenuit, Ludovici filii, atque Conradi Cancellarius. Ne tamen & sui virtuti æmuli deessent, atrocibus inimicitiis ab Erchangero, atque Bertholdo Sueviæ Comitibus petitus, Regis gratiâ non ad ultionem, sed ad deprecandam hostibus veniã usus est. Describitur apud Crusium Annal. Suev. cit. loc. *procerâ staturâ, pulchrâ facie, optimis moribus, mitis, clemens, hospitalis in pauperes; ita porrò eloquens, ut sæpe de suggestu ad populum concionaretur.* Adeò curæ Aulicæ, & urgentia pro Regni & Ecclesiæ incolumitate negotia, nihil de sanctioribus curis in cœlesti illo animo detriverant. Decessit è vita anno 919.

Quô tempore Notkerus, Leodicensis Episcopus, in Sancto Gallo etiamnum Decani munus sustinebat, insigniores Germaniæ Antistites eò loci, teste Ekkehardo, educati fuerunt. Atque ex hujus ipsius Notkeri schola plurimi religionis & doctrinæ dotibus illustres discipuli effulserunt (k): in quibus Episcopi sex, Guntherus Saltzburgensis, Rothardus & Erluinus Cameracenses, Haimo Virdunensis, Hezilo Tullensis, & Adelbodus Trajectensis ad Rhenum. His adde Durandum, postea Leodicensem Episcopum, qui Babembergensem Ecclesiam pietate & artium liberalium disciplinâ illustravit. Adde item Olbertum, qui Aquisgranensium mores depravatos *ad sanctæ religionis* statum reduxit, ut in Gestis Leodiensium Episcoporum fusiùs memoratur. Plures alii.

Brunonis, Coloniensis Archiepiscopi, stirpe nihil in orbe nobilius; natus est patre Henrico Aucupe, Germaniæ Rege; fratrem habuit Ottonem Magnum, Imperatorem, sororem Hadwidem, quæ fuit Hugonis Capeti Regis mater, nepotem Ottonem II. Augustum. *Annos circiter quatuor habens liberalibus literarum studiis imbuendus Baldrico venerabili Episcopo, qui adhuc superest, Trajectum missus est,* inquit *Rothgerus*, qui vitam Brunonis scripsit, jubente *Fulcmaro* successore. *Baldricus* autem, Brunonis præceptor, minimè est Episcopus Trajecti ad Mosam, qui obiit anno 958. aut 959. proindéque diu ante Brunonem; sed Ultrajectinæ Ecclesiæ, in qua (l) Regulæ Benedictinæ observatio à S. Willibrordo instituta vigebat, Præsul cognominis, qui post annum 970. mortalitatem explevit; nam Brunonis præceptor adhuc superstes erat, inquit Rothgerus, quando Brunonis demortui vitam scripsit, successoris ipsius jussu. Tantos in studio progressus fecit, *ut nullum penitus fuerit studiorum liberalium genus, in omni græco vel latino eloquio, quod ingenii sui vivacitatem aufugeret*, inquit laudatus scriptor. Henrico Imperatore ejus parente mortuo, Bruno Coloniensis Archiepiscopus.

(k) Mabill. Præfat. in Sec. V. O. S. B. §. 11. n. 31.
(l) Vid. Gall. Chr. Tom. III. p. 850.

suo, ab Ottone fratre jam Rege in aulam vocatur. Ibi nec fractus illecebris, nec victus ab objectis, nec raptus exemplis, se totum pietati & studio literarum dedit. Institutores habuit Israëlem Scotigenam Episcopum, & famosissimum Ratherium, monachum Laubiensem, ac Veronensem quondam Episcopum; sub cujus disciplina multum profecisse testatur (m) Fulcuinus, qui Laubiensium Abbatum Gesta conscripsit: *Advocatur Ratherius, & habetur inter palatinos Philosophos primus. Quid multa? non destitit, donec regiam illam & mirificam* (Brunonis) *indolem in omnibus disciplinis perspicacissimam redderet & perfectam.* Tantum sub hoc magistro ardoris concepit Bruno, ut, quocunque circumagebantur tabernacula & castra regalia, Bibliothecam suam sicut *arcam benedictam circumduceret.* Usui verò ipsi fuit in libris conscribendis. Sunt enim qui Brunoni huic *Commentarium in Pentateuchum* tribuant, quales habentur editi ab aliis sub nomine Brunonis Herbipolensis, ab aliis verò sub nomine Brunonis Astensis. Sixtus verò Senensis (n) testatur in Bibliotheca Bononiensi Prædicatorum exstare Ms.tum hujus Brunonis *Comentarium in quatuor Evangelia*, quo testatur, se illa post Pentateuchum Moysis, ut nova veteribus jungeret, illustrâsse. Ne autem Brunoni vitio vertatur, quòd Ducatû Lotharingiæ unà cum Episcopatu habuerit, Chronographus Magdeburgensis ad añum CMLIII. occurrit. *Eodem anno Wicfredus Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus obiit, cui Bruno frater Regis, vir gloriosus, in episcopatu succedens, totius Lothariensis regni ducatum, & regimen cum episcopatu suscepit. Ita cum magna religione usus est officio Sacerdotis, & existente necessitate functus est virtute magnanimi Ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cùm Samuelem Sanctum & alios plures Sacerdotes pariter legamus & Judices.* Hæc nonnihil ductiùs comemoramus; quoniam ex tam præclaro, tum sacro, tum politico Brunonis regimine, ejus in scholis Benedictinis institutio maximè perviderí potest.

Everaclus Episc. Leodiensis.

Ejusdem *Ratherii*, à quo Brunonem institutum diximus, velut omni scientiarum genere perpoliti Magistri, disciplinam atque institutionem summoperè expetiit Everaclus, non adolescens aut juvenis etiamnum, sed, quod meritò mireris, jam illustrissimæ Ecclesiæ Antistes, ac Episcopus Leodiensis. Ejus verba in epistola (o) ad Ratherium hæc sunt: „Quis est vobis „ aut sapientiâ, aut probitate, aut „ optimarum artium studio, aut in„ nocentiâ, aut ullô laudis genere „ præstantior? Patientia si memora„ tur, si fas est dicere, si de salvâ, ne De„ um offendam, tu es ipsa &c. Non „ modò non rapuisti, sed nec quidem „ appetiisti aliena, largitus es propria, „ aliorum condolens miseriis, non „ felicitatibus invidens alienis. Om„ nibus omnia factus, ut omnes lu„ crifaceres. Nativa vobis supplex „ tendit manus patria, &, ut redea„ tis, invitat. Omnes, quotquot „ sunt Ordinis Clericalis, seu milita„ ris, mente, voluntate, studio, gestu, „ voce, ut veniatis, clamant, vos vi„ dere desiderant; servitio vobis im„ pendendo, nec numerum, nec mo„ dum præfigimus ullum. Omnia „ nostra erunt in manu vestra secun„ dùm quod animo vestro insederit, „ ô dilecte Ratheri! Cuncta prævi„ dete, disponite, constituite, & ut „ libuerit in omnibus agite, *sub ve„ stro pollice docto & artifice manum „ ferulæ non erubescam subducere* &c.

Burchardus Wormatiensis Episc.

Burchardum etiam Wormatiensem Episcopum, expetiisse Magistrum Benedictinum, in libello de Gestis Abbatum Gemblacensium non sine encomio his verbis refertur: „ Eâ tem„ pestate Burchardus quidam in Wor„ macensi civitate datus erat Episco„ pus, vir cùm episcopali honore non „ indignus, tum pro juvenilis ætatis „ fervore literarum studiis opportunè „ intentus. Is Baldrico juniori Tung„ rensium Episcopo fiducialiter man„ dat (ejus nempe contubernalis & „ amicus in palatio Regis fuerat) ut „ sibi aliquem literali scientiâ prædi„ tum dirigat, cujus ope & doctrinâ „ ipse in eruditione Scripturarum „ proficere valeat. Quis tanto viro „ mitti dignus esset, diligenter quæ„ ritur, & tandem ad hoc nullus Ol„ berto, Gemblacensi monacho, ma„ gis idoneus invenitur, & bona om„ nium de eo æstimatione ad urbem „ Vangionum dirigitur: honorificè „ ab Episcopo susceptus magnam „ cum eo familiaritatis gratiam est „ ad-

(m) Gest. Abb. Laub. Tom. VI. Spicilegii pag. 565.
(n) Bibl. San. lib. 4. pag. 270.
(o) Everacli epistolam invenies Tom. I. Gest. Pontif. Leod. in Everaclo.

„ adeptus. Episcopus nobilis & potens non dedignatur, se submittere ad formam discipuli: Monachus humilis & peregrinus non timet, tanto viro operam exhibere magistri: & reverà necessarium illi erat, ut politus esset ad unguem multiplicis doctrinæ artificio, cujus laus & æstimatio pendebat à tam sapientis discipuli subtili judicio. Quantum autem vir tantæ auctoritatis ex Olberti doctrina profecerit, ex actibus ejus æstimandum erit; de quo satis constabit, quòd illâ ætate in Scripturarum eruditione unicè claruerit, quòd vel in hoc satis probari poterit, quòd opus sanctæ Ecclesiæ nimis utile elaboravit, dum Olberto dictante & magistrante magnum illud canonum volumen centonisavit, & quasi collectis floribus omniformis generis de prato scripturarum coronam pretiosiorem auro & topasio in edito Ecclesiæ collocavit. Episcopus uti votis suis satisfactum esse sensit, magistro optionem obtulit, utrùm mallet secum in honore & amicitia remanere, an ad suos repatriare. Ille elegit repatriare, quia placuit Deo, ita pro nobis dispensare. Ergò cum gratiarum actione Episcopo Baldrico remittitur, eminentia studii & religionis ejus prædicatur, & ne vice laboris sui frustretur, affectuosissimè ei commendavit. Cùm ergò locus Gemblacensis vacaret pastore, Baldricus Episcopus sollicitâ cum suis agebat deliberatione, quis dignus esset hujus pastoralitatis curam suscipere: ad summum placuit omnium sententiæ, Olberto geminâ scientiâ adornato hunc locum præ omnibus competere. Igitur ab Episcopo cum Ingobrando Abbate suo accersitus, Dei & omnium judicio ad regimen Ecclesiæ est electus, & per manus Ingobrandi Abbatis, & Godescalci Archidiaconi illuc est destinatus.

Gratitudo discipuli erga Magistrũ.

B. Adelberti Archiepisc. Magdeburgensis illustres discipuli Episcopi.

Quid jam dicam de B. Adelberto Magdeburgensi Archipræsule, qui ex Trevirensi S. Maximini Monasterio eductus, literarum studia in sua Ecclesia per nostros excitavit? *Hic*, inquiunt ejusdem Ecclesiæ (p) annales, *hic instructissimus omnium liberalium artium scientiâ, perfectus discretione, mansuetudine, innocentiâ, in diebus sui sacerdotii solerter commisso invigilabat gregi.* Et post pauca: *Nutrivit sanè filios plures non secundùm inanem seculi fastum, nobiles, quódque in his Deo magis placuit, vitâ & moribus insignes, intérque omnes Canonicæ professionis sectatores perfectioris testimonii cœlestis aulæ milites.* Tum prosequitur Chronographus: *Germinavit igitur Magdeburgensis Ecclesia velut hortus deliciarum folia virtutum & poma ferens bonorum operum. Quem dum perflaret auster leni spiramine, cœperunt longè latéque ejus aromata profluere, quia ex his multi diversis in locis sunt promoti, sicut ipsorum numero Giselarius & Waltradus ejusdem sedis pontificio posteà meruerunt sublimari. Inter quos & regiæ stirpis Wogieteth, sed ab ipso Archiepiscopo æquivoco nomine dictus Adelbertus emicuit, qui posteà Pragensis Episcopus glorioso martyrio coronari meruit, cujus consodalis sanctus Bruno, qui & Bonifacius nobilitate & meritis illi per omnia simillimus dum passionem & actus ipsius scribendo miratus est, ipse nihilominus Archiepiscopus gentium pari agonis triumpho subsequenter in confinio Russiæ & Lituæ regionum martyrisatus est, sicut indicat liber gestorum ejus. Horum ergò patronus & Deo dignus Episcopus Adelbertus, defuncto Bosone, Merseburgensi Episcopo, ordinavit pro eo præfatum Gisilarium secundum, Volcoldum quoque secundum Misnensi, Fridericum secundum Cizensi, Volcmarum tertium Brandeburgensis Ecclesiæ Episcopos.*

Hæc Chronographus Magdeburgensis, quem verò *Wogieteth* nominat, rectiùs *Woytiechum* vocâsset. Erat is illustrissima (q) proles Slavonici Vitkovæi Rosensis Comitis de Lybiez Ursinæ Gentis, qui in matrimonio habebat Strzezyslavam, Wratislai Boëmiæ Ducis filiam, & S. Wenceslai sororem, tam à dotibus corporis, quàm virtutibus illustrem. Cùm ex ephebis excessisset, *Woytiechum*, inquit Dubravius, *egregiâ indole juvenem, quem pater in aulam Ottonis mittere destinaverat, mutatâ sententiâ ad Adalbertum, sanctitatis famâ ubique notum Antistitem, Magdeburgum misit; ut ibi eisdem institutis & præceptis, in eodem, quo Dithmarus Pragensis primus Episcopus cœnobio edoctus erat, imbueretur.* Florebat eo tempore Magdeburgi Othricus, Corbeiæ novæ monachus,

(p) Chron. Magdeburg. pag. 274. editum à Meibom. inter Script. Rer. Germ. Tom. II.
(q) Bolelucky in Rosa Bohemiæ, seu vita S. Adelberti cap. IV. pag. 89. & seq.

adolescentes honestissimis scientiarum omnium disciplinis instructi promovebantur ad infulas Pontificales: quales fuerunt Adalbero Remorum, & Octardus Cameracensium Episcopi seculo decimo, *qui in scholis Gorziensis monasterii pariter condiscipuli extiterunt*, referente Balderico in Chronici Cameracensis libro primo, capite primo supra centesimum, & Ekkehardus junior capite sexto de casibus Monasterii S. Galli: *Erant*, inquit, *disciplinæ loci, ut semper, & tunc severæ, non modò in claustro, sed & in scholis externis. Unde etiam præter Clericos, qui apud nos sæpè nutriti sunt, clarissimos ecclesiis variis multoties dedimus & Episcopos.* Nempe ut ab Henrico Meibomio, & Joachimo Vadiano, Adversariis nostris testimonium repetam, „atque hoc loco, inquit prior, nobis in mentem veniat, „quam ob rem olim tanto numero, „tantísque sumptibus & impensis passim exstructa & locupletata sint cœnobia: nempe ut in illis juventus „ad suscipiendam vel Ecclesiæ, vel „Reipublicæ gubernationem, piè fideliterque erudiri & institui posset: „quod etiam factum esse mediæ ætatis historiæ perspicuè indicant. De „Conrado & Henrico, Episcopis „Lubecensibus, ex nostratibus cœnobiis ad id honoris & oneris culmen evocatis, atque hoc propter „eruditionem doctrinæ cum pietate „conjunctam, nihil dico, ne priùs „dicta fastidiosè repetam: unum adjicio, Corbeiam, Imperiale propè „Hoxariam in Westphalia cœnobium, dedisse olim Episcopatui, „Bremensi Antistites quinque, Anscharium, Rembertum, Adelgarium, Hogerum, & Winnonem; „Hildesiensi Alfridum & Walbertum: Halberstatensi Evilpum: Monasteriensi Sigfridum: Pragensi Thiadagum: Osnabrugensi Marquardum: Spirensi Arnolfum: Mindensi „Wilbrandum: Paderbornensi Bernhardum: Verdensi Brunonem &c.„ Joachimus verò Vadiamus, „in Præsule, inquit, duæ res potissimùm „spectantur, pietas & eruditio. Pietatem à vitæ innocentia & divini „cultûs amore metiebantur: eruditionem à judicio, & à doctrinæ „præstantia, quamquia paullò rariorem habebant illa secula, persæpè „accidit, ut & Monachi doctrinæ „famâ commendati, & quòd omnis „studiorum facultas eo tempore præcipuè in monasteriis regnabat, in „Episcopos electi, & summis sedibus præfecti fuerint.„ Hæc ille; nec abs vero: præter enim allata hucusque in medium exempla, innumera alia, quibus Vadiani verba confirmari possunt, abundè suppeditant. Testis est S. Benno, natione Saxo, ex illustri & antiqua stirpe Comitum de Wollenberg: Hic ab infantia penè inter sacras Literas, in Cœnobio S. Michaëlis Archangeli in Hildesheim (t) institutus & educatus, sub monachali schemate Christo militavit sanctissimè, quoad demùm ad Episcopatum Misnensem assumptus fuit. Testis est Dithmarus Merseburgensis, in Misnia etiam Episcopus, ac celebris Historicus (u). Qui domi suæ nobilissimus cùm in Monasterio S. Joannis Magdeburgi literis institutus fuisset, sub Riddago Abbate monachus factus est, mox Præpositus Walbicensis, atque hinc, procurante Henrico II. Imperatore, Wigberto in Episcopatu Merseburgensi anno Domini MXVIII. successit. Cùm autem huic Ecclesiæ decem annos sanctissimè præfuisset, nuntio imminentis diei supremæ divinitùs accepto, ex hac vita, eadem die, quâ in lucem editus est, excessit. Testis est S. Heribertus, Coloniensis Archipræsul, vir generis nobilitate, rebus præclarè gestis, ac patratis tam in vita quàm post obitum miraculis æternâ memoriâ dignus (x). Is in flore ætatis, diffusâ ubique Gorziensis Abbatiæ famâ, illò se contulit, ubi tantos tum in pietate, tum sacris Literis progressus fecit, ut ejus doctrinæ, prudentiæ, ac virtutum famâ commotus Otto III. Imperator, tantum virum ad se accersitum *suo lateri* sociandum judicârit, aulæ Canellarium constituerit, & mortuo Evergeto ad Coloniensem evexerit Archipræsulatum.

Nec eruditione, nec doctrinâ inferior fuit Henricus Trevirensis Archipræsul, *magni meriti & summæ probitatis Vir*, ut eum vocat Chronographus Magdeburgensis, Ottonis Magni propinquus, teste Frodoardo, atque adeò *illustri Francorum & Suevorum stemmate clarus*, ut in Actis S. Wolf-

Marginalia: ex Schola Gorziensi. — San-Gallensi. — Corbeiensi. — S. Benno Misnensis Episc. — Dithmarus Merseburg. Episc. — S. Heribertus Archiep. Coloniensis. — Henricus Archipræsul Trevir.

(t) Paul. Lang in Chron. an. 1331.
(u) Reiner. Reinecc. in vita Chronico præmissa.
(x) Gall. Christ. Tom. III. pag. 651.

„vitam sanctissimè transactam anno „Dominicæ Incarnationis 1012. decessit. „

Richardus Ep. Virdunensis. Richardus Episcopus Virdunensis fuit B. Richardi Abbatis Monasterii S. Vitoni in sacro baptismate filius, & postea discipulus, ab eo bonos mores & sacras literas edoctus. Cùm magister ejus Deo naturæque concessisset, ejus morti adfuit, corpus lavit, illúdque honorificè sepelivit anno Domini millesimo quadragesimo sexto.

In Gallia Benedictinorum discipuli Archiepiscopi Remenses, Atque hæc pauca de aliquibus duntaxat Germaniæ Episcopis, qui plerique Seculo x. & xi. Ecclesiis suis præfuerunt. In Gallia inter Remigii Antissiodorensis & Hucbaldi Elnonensis monachorum discipulos duo præ cæteris Archiepiscopi Remenses eminuêre. Fulco. Cùm enim Fulco Archipræsul, qui à teneris in monasterio Sithiensi, seu S. Bertini educatus fuerat, Remenses Scholas temporis diuturnitate, seu miseria, vel rerum vicibus propemodùm collapsas restituere vellet, Remos Remigium evocavit, uti Flodoardus tradit in lib. IV. Hist. Rom. cap. IX. *Præfatus Præsul honorabilis Fulco sollicitus circa Dei cultum & ordinem ecclesiasticũ, amore quoq; sapientiæ fervens duas scholas Remis, Canonicorum scilicet loci, atque ruralium Clericorum jam pene dilapsas restituit, & evocato Remigio Antissiodorensi magistro liberalium artium studiis adolescentes Clericos exerceri fecit, ipséque cum eis lectioni ac meditationi operam dedit. Sed & Hucbaldum S. Amandi monachum, virum quoque disciplinis sophicis nobiliter eruditum accersivit, & Ecclesiam Remensem præclaris illustravit doctrinis.* Sic Fulco, inquit Launoius (z), duas Scholas aliis non restituit modò, sed & sibi ipsi restituit: quippe qui non minùs quàm cæteri sub illis Professoribus mereri voluerit. O non minùs illustre, quàm singulare Præsulis exemplum, quem dignitas ab acquirenda in scholis ipsis scientiâ non retardavit.

Seulfus. Inter alios Remigii discipulos Seulfus Archiepiscopus, qui Heriveo successit, magnoperè excelluit, ut idem auctor testatur (a): *Successit huic Præsuli Seulfus, qui tunc urbis hujus ministerio fungebatur Archidiaconatûs, vir tam ecclesiasticis, quàm secularibus disciplinis sufficienter instructus, quíque apud Remigium Antissiodorensem magistrum in liberalibus studium dederat artibus.*

Fulbertus Carnotensis. Fulbertus Carnotensis Episcopus, cùm ante episcopales infulas Remis à Gerberto, scholari Abbate, postea Sylvestro II. doctus fuisset, reversus Carnutas, scholas ibidem tenuit, quæ ipsum maximè celebrem reddiderunt. Testis eâ de re inprimis Adelmannus (b) ejus discipulus in Rhythmo alphabetico, quem de sui temporis Viris Illustribus composuit, de magistro suo ita canens:

Carnotenæ decus urbis, memorande Antistes,
Te primum, pater Fulberte, dum te conor dicere,
Fugit sermo, cor liquescit, recrudescunt lacrymæ.
Deploranda singillatim multa quidem memini,
Utpote convictor senis hærens sæpe lateri,
Ore bibens auris fontem aurei melliflui.
Eheu! quantâ dignitate moralis industriæ,
Quantâ rerum gravitate, verborum dulcedine
Explicabat altioris arcana scientiæ!
Floruêre, te fovente, Galliarum studia,
Tu divina, tu humana excolebas studia,
Nunquam passus obscurari virtutem desidia.
Gurges altus in minores solvitur ut alveos,
Utque magnus ex se multos fundit ignis radios,
Sic insignes propagâsti per diversa plurimos.

Præter Fulbertum Carnotensem Gerbertus in discipulis suis numeravit Leothericum, Senonum Archiepiscopum, Brunonem Lingonensem, & Gerardum Cameracensem Antistites.

Quis jam omnes Gallicanæ Ecclesiæ Præsules in digitos mittat, qui, seu doctrinam ac pietatem, seu dignitatis spectes fastigium, illustrissimi è schola B. Lanfranci prodierunt? Docebat is, antequam Cantuariæ Archiepiscopalem Sedem conscenderat, in schola Beccensi literas cùm profanas tum sacras incredibili discipulorum frequentia, quorum non paucos jam suprà commemoravimus, quósque inter non postremo loco repetendus venit *Magnus Ivo* Carnotensis Episcopus. Ivo Carnotensis. At ne aliquibus dubitationis nonnihil suboriatur, ipsissima Roberti de Monte (c) verba jam primùm evulgare delectat: *Mortuus est hoc anno,* inquit, *vir religiosus & magnæ literaturæ, Ivo Carnotensis Episcopus. Hic dum esset juvenis, audivit magistrum Lanfrancum, Priorem Becci, de secularibus & divinis literis tractantem in illa famosa schola, quam Becci tenuit, in qua multi & nobilitate seculari & honestate morum conve-*

Rr 3 ne-

(z) De Schol. celebr. cap. 21. pag. 28.
(a) Ibid. cap. 18.
(b) Edidit Mabill. Analect. Tom. I. pag. 420. nov. edit. p. 382.
(c) Apud Acher. in not. & observ. ad vit. B. Lanfranci pag. 38.

nerunt viri præditi, & qui postea summum apicem ecclesiasticæ dignitatis & religionis attigerunt. Postea verò idem Ivo præfuit & profuit Conventui Canonicorum Regularium S. Quintini Beluacensis. Ad ultimum Episcopus factus rexit Ecclesiam Carnotensem viriliter & religiosè ferè per annos XXIII. Hucusque Robertus in Chronico MS. ad an. MCXVII.

Chrysostomus à S. Gemi- niano.

Apud Italos in Monte Casino (d) Seculo XVI. (ut superiora tempora non attingam) *Chrysostomus à S. Geminiano*, excellens rerum divinarum cognitione, vitæ sanctimoniâ percelebris, Latini præsertim, Græci ac Hebraici sermonis peritiâ insignis cùm haberetur, magnâ apud Paulum III. Pontificem Maximum floruit gratiâ. Hujus verò jussû inter cæteros Congregationis Casinensis Abbates Concilio Tridentino primùm interfuit, tum ad formandam, denuóque instituendam Congreg. Melitensem se accinxit; quâ provinciâ adeò egregiè est perfunctus, ut Congregationis ejusdem Pater ac Reformator, hodiéque à Monachis Melitensibus nuncupetur, illúdque ipsum in causa fuerit, cur Ragusini Proceres in Archiepiscopum à summo Pontifice eum postularent, & obtinerent.

Plures Episcopi ex ejus scholâ,

inter quos Basilius Gradi.

Plures verò Nobiles Ragusini scientiis, Græcáque linguâ ab eo fuerunt instituti, & cucullo monastico donati, qui omnes viri admodùm insignes evaserunt, omnésque variis in locis Episcopi creati sunt. Præ cæteris BASILIUS GRADI doctrina & eruditione ita inclaruit, ut, cùm Gregorius XIII. Pontifex Maximus egregium *Joannis Baptistæ Folengii* Monachi Benedictini è Congregatione Casinensi, Opus in Psalmos, quod hæretici labefactaverant variis aspersis erroribus, in pristinum candorem per Monachos ejusdem Congregationis restitutum vellet, *Basilius* unà cum aliis Monachis ad id designatis hanc provinciam sedulò glorioséque obiverit, ac deinde ab eodem Pontifice Stagnensis Episcopus in Dalmatia anno millesimo quingentesimo octogesimo quinto fuerit creatus.

At enim non caput hoc tantùm expleam, sed libros impleam, si universos Ecclesiæ Præsules atque Episcopos, qui in Gallia, Germania, Anglia, Hispania, Italia, cæterísque regnis ac provinciis maximo numero è scholis prodierunt Benedictinis, singillatim recensere velim; maximè cùm ab eis recensendis abstinendum sit, ne numerum augere volens ipsum reddam minutiorem.

Reges & Principes Benedictinorum alumni.

Age igitur, à sacra ad civilem rempublicam convertamus orationem; neque enim satis est ad laudem scholarum Benedictinarum, Ecclesiæ Antistites, Purpuratos Patres, atque Pontifices Maximos bonis artibus fuisse in iisdem institutos, sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, Principes, Reges, ac Imperatores Augustissimos earum fuisse alumnos. *Pipinus* (f) Rex Galliæ, filium *Carolum* circa annum 752. *Autperto*, nobili Franco, literarum tam divinarum quàm humanarum peritissimo in disciplinam dedit. At cùm is curiæ pertæsus, rebus mundanis valere jussis, in monasterio S. Vincentii ad Vulturum in Italia habitum induisset Benedictinum, *Carolus* aliis cœpit uti præceptoribus. Et quidem, teste Eginhardo (g), in discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum jam seniorem audivit; in nobilioribus disciplinis, Rhetorica, Dialectica, Astronomia Albinum, Eboracensis in Anglia Monasterii alumnum, cognomento Alcuinum, item Diaconum, virum undequaque doctissimum habuit præceptorem; apud quem etiam arcanâ sacrarum literarum, divinarúmque rerum scientiâ (quod in tanto Rege tot negotiorum mole vix non oppressô obstupescas) institutus est, ut author vitæ Alcuini his verbis (h) testatur: *Ipse Pater Alcuinus Carolum multâ erudiens curâ artibus liberalibus, scripturísque divinis, adeò ut sapientissimus omnium Francorum efficeretur Regum, qui fuerunt ab adventu Christi.* Quare Carolus Alcuinum non immeritò *carissimum in Christo præceptorem* appellat in fragmento (i) epistolæ, relato in ipsius Alcuini epistola sexta, quidquid in contrarium dicat Baronius. Huc referenda videtur epistola 23. in qua Carolum laudat, quòd ex diversis mundi partibus amatores sapi-

Carolus Magnus, Ambrosii Autperti, & Alcuini discipulus.

(d) Armell. Bibl. Cas. part. 1. p. 117.
(e) Ibid pag. 73.
(f) Nat. Alex. Hist. Eccl. Sec. VIII. c. 3. art. 14. & Jo. Bapt. Mar. in annot. ad Pet. Diac. c. 13. de Vir. Ill. Cas. p. mihi 26.
(g) Cap. 22.
(h) Sec. IV. Benedictin. pag. 156.
(i) Mabill. Annal. tom. 2. pag. 258.

sapientiæ convocare studuerit: *inter quos*, inquit, *me etiam infimum, ejusdem sanctæ sapientiæ vernaculum de ultimis Britanniæ finibus adscribere curâstis.* Simul verò ac in Franciam Alcuinus accessit, Carolus eum patris locô habuit, coluit, ac ingentibus sanè accumulavit gratiis.

Ludovicus Pius ejusdem Alcuini alumnus.

Cùm ipse verò, non puer etiamnum, sed adultus, non privatus adhuc, sed jam Rex factus victor hostium & triumphator, Alcuini esse discipulus haud renuerit, quis Ludovicum filium non ab eodem Alcuino literis institutum credat? Sed ut ille fors alios habuerit præceptores, Alcuinus certè Caroli filias *Gislam* & *Rathradam*, si Bulæo in Historia Universitatis Parisiensis (k) credimus, liberalibus artibus, imò nonnullis etiam sacræ Scripturæ tractatibus informavit: Itaque illæ, inquit, postquam Alcuinus Turonos recessit, ab eo Commentaria in Joannis Evangelium sibi Parisios mitti postulârunt, ac ne causaretur absentiam, aut itineris longitudinem, B. Hieronymi exemplo usæ, qui in Bethleem degens Matronis Romanis & sacris Virginibus sua scripta dirigebat, ac proinde è loco longiùs distante ab urbe Româ, quàm Turonica civitas distet à Parisiaca, impetrârunt, quod petebant: initio verò epistolæ eum vocant *Venerandum Magistrum.* At enim inter Caroli M. filias, quarum minimùm novem ex variis cùm uxoribus tum concubinis suscepit, nullas ego invenio, quæ *Gisla* & *Rathrada* vocatæ monasticum susceperint habitum. Earum nomina fuerunt, *Rotrudis, Adelhais*, *Bertha*, altera *Adelhais*, *Hildegardis*, *Theodelinda*, *Hiltrudis*, *Rothildis*, & *Adeltrudis.* Longè alio deinde, quàm sacrarum literarum amore Caroli filiæ arserunt. *Gisla* verò vocata fuit Caroli soror, quæ ab Adalgiso, Desiderii Longobardorum Regis filio in conjugem expetita, cœlestis sponsi nuptias terrenis antehabuit, atque in Calensi Parthenone, haud procul Parisiis dissito, vestem induit Benedictinam. Atque hanc fuisse, pronum est credere, quæ cum Rathrada sodale, paris, aut certè quidem nobilissimæ prosapiæ Moniali literas ad Alcuinum dedit. Vitam cum morte *Gisla* commutavit anno 804. in opinione magnæ virtutis ac sanctitatis.

Gisla & Rathrada Discipulæ Alcuini.

Pippinus Caroli M. pater, item

Caroli M. parens erat *Pippinus*, qui nostrorum etiam scholas in utroque monasterio SS. Dionysii & Germani (l) trivit. In horum ultimo præceptorem habuit Robertum tunc temporis Priorem, postea verò Abbatem. Nepotes Carolus ex Ludovico filio plures habuit, quorum duo certè quidē (si non etiam tertius) Lotharius, & Carolus, Roman. Imperatores, monachis nostris usi sunt magistris. Et Lotharii quidē Pædagogus à patre Ludovico Pio *Wala* Corbeiæ veteris Abbas, S. Adelhardi frater, doctrina & vitæ sanctimonia celebris constitut⁹ fuit, quem subinde etiam in totius imperii consiliarium delegit. Præterea Ludovicus Pius Abbati *Eginhardo*, qui priùs Carolo M. à secretis fuerat, erudiendum tradidit, ut tum de aliis, tum de moribus lapsis corrigendis illum sedulò commoneret. *Carolus* autem *Calvus* in monasterio D. Dionysii educatus, & literis imbutus, ob ídque optimè affectus in locum sanctum, filios etiam suos *Lotharium*, *Pippinum*, & *Drogonem*, nostris erudiendos commisit. Et Lotharius quidem magistrum nactus est *Hericum*, S. Germani Antissiodorensem monachum, qui literas eô loci docens in epistola ad Carolum Augustum, vitæ metricæ S. Germani præfixa, in discipuli sui laudes his verbis excurrit: „Quorsum ista protulerim, illud in causa „est, divæ memoriæ *Lotharium*, tuæ „filium majestatis, annis puerum, „mente philosophum (ingenuè con„fiteor) animi indole & solertiæ opi„bus, ut tibi uni concedam, præ cæ„teris sui ævi mortalibus extitisse pre„tiosum. Is quòd tua dispositione „& Deo devotus & beato Germano „ad educandum fuerat commenda„tus, tantum devotionis in Sanctum, „tantum ardoris in locum concepe„rat, ut vitam illius mors livida no„bis meritò invidisse putetur. Cúm„que esset divini puer ingenii, atque „erga rerum notitiam summè studio„sus, contigit eum in una dierum li„bri cujusdam abdita perscrutantem „geminas epistolas offendisse. In alte„ra earum sanctissimus Aunarius, sex„tus post Beatum Germanum Antissi„odori Episcopus, Stephanum Afri„canum Presbyterum, ut vitam „ejusdem sanctissimi patris nostri „Germani metricâ ratione digere„ret, precibus ambiebat. In alte„ra idem Stephanus præfato se pari„turum

Lotharius, & Carolus Calvus in scholis Benedict. educati.

Filios Benedictinis instituendos committit Carolus Calvus.

E quibus Lotharius à Magistro laudatur ob ingenii præstantiam,

(k) Tom. 1. pag. 105.
(l) Bouillart Hist. Monast. S. Germ. lib. 2. p. 22.

„ turum pontifici significabat. - - -His „ sollicitâ lectione decursis, tan- „ démque relatu assistentium hujus- „ modi opus penes nos nunquam & „ nusquam paruisse comperiens, mul- „ tâ animositate correptus, quod tan- „ tum opus frustra hominum notitiæ „ deperiisset, per dies aliquot internis „ animi angoribus carpebatur. Tan- „ démque me, qui tum recens scholis „ emerseram, evocato, dolorem ape- „ rit intestinum, útque ei, si quâ pos- „ sem ratione, mederer, importuniùs „ contestatur; scilicet ut, quod ela- „ boratum quondam in præfatis epi- „ stolis legebat, iterarem, actúsque „ Germani præstantissimos à prosa in „ metrum desideriis illius satisfactu- „ rus transfunderem. Expavi, fateor, „ negotium, & supra vires esse repu- „ tans, quod imponebatur, quoad „ potui, colla subduxi. Objectu tan- „ dem regularis Capituli adductus, „ quod etiam impossibilia præcepta „ Abbatis minimè refugienda præscri- „ bit, suscepi quidem, ut par erat, „ imperium: quamquàm nulla virium „ conscientia, verùm ut institutio „ præmonet regularis, de caritate con- „ fidens, & de adjutorio Dei obediens. „ Vix primas Operis partes attigeram, „ & heu! misera humanæ conditio „ sortis! Abbas ille meus propediem „ futurus in Orbe terrarum mirabilis, „ teneros excedens artus, intempe- „ stivâ seculum morte deseruit. Hic „ casus tam lugubris, tam acerbus, „ omnia mihi studia, omnes curas ex- „ cusserat: nisi probabilis illa senten- „ tia animo subvenisset, dolorem tem- „ pore minui: quodque diuturnitas „ allatura esset, quæ maximos luctus „ vetustate tollit, id nos anteferre „ consilio, prudentiáque debere. Hac „ cogitatione animum impuli, ut vi- „ vo morigeratus fueram, etiam „ mortuo obsequi, ínque defuncti „ gratiam cœpto operi perfectionis „ pertinaciam admovere.„ Hæc *Hericus* in epistola ad *Carolum Calvum* de Lothario ejus filio, suo discipulo, cujus duo natu minores fratres, *Pippinus* & *Drogo*, à MILONE, Elnonensi presbytero ac monacho, doctrinam hauserunt. Præfuit is Elnonensibus scholis magnâ nominis sui celebritate. A Sigeberto *scientia literarum clarus* prædicatur. Scripsit cùm prosa oratione tum metro haud lectu indigna, suo loco à nobis comemoranda. Discipulos plures è prima habuit nobilitate; inter quos juventutis principes erant *Pippinus* & *Drogo*, Caroli Calvi filii, sed qui in flore ætatis decesserunt. Ambo in Monasterio Elnonensi utì literis eruditi, ita tumulo illati fuerunt, apposito à Milone præceptore hoc epitaphio:

Lotharii mors.

Pippinus & Drogo Milonis Discipuli,

in flore ætatis denati,

Quisque videns nostras solerti corde figuras
Perspice, quàm subitò defluat orbis honos.
Rege sati fuimus, nomen qui nomine duxit
De magni magnus, de Karoli Karolus.
Nec licuit totum vitæ complectier annum,
Sed rapuit nostras debita mors animas.
Si genitor nostram dignaris visere tumbam,
Rex nostros obitus, ne doleas, petimus.
Terris sublati, placidâ regione locati,
Cum Sanctis requie perpetuâ fruimur.
Vos nostri memores felices este parentes,
Hoc Pippinus ego posco, simúlque Drogo.

hoc epitaphio ornantur.

Opinione verò suâ multum deceptus fuit *Godefridus Henschenius* (m), qui *Drogonem* & *Pippinum* adhuc infantes, nedum anniculos in Monasterio Elnonensi obiisse existimat; *non fuerunt*, inquit, *eo missi disciplinæ causa, cujus nedum capaces erant, sed educationis.* Miror, fieri potuisse, ut vir tantæ prudentiæ, quantæ *Henschenius* fuit, in tam absurdam inciderit sententiam. Nempe illud ipsum decepit: *Non licuit totum vitæ complectier annum.* quod tamen, ut doctissimus *Josephus Pichler* (n) S. J. ait, *non sic accipi potest, quasi nondum expleto, à quo nati erant, anno decessissent*; nondum enim anniculi, utique non præceptori viro docto, sed nutriculæ committendi erant; Annus itaque hìc idem ac ævum sonat, nempe quòd celeri fato rapti commune, quod natura hominibus vulgò largitur, vitæ ævum complecti non potuerunt.

Henschenius castigatur.

Sub *Arnulpho* Imperatore *S. Adelbertus* Abbas Elvacensis in Suevia erat, ordine duodecimus. Quàm autem tum charus fuerit Arnulpho Cæsari; *argumento illud erit*, inquit Vossius (o), *quòd ex anonymi cujusdam schedis à Pantaleone proditum est*, à Cæsare eo de rebus maximi ponderis consuli solere: atque hujus potissimùm fidei, atque industriæ educationem filii sui *Ludovici* credidisse. Hoc autem immatura morte sublato, *Conradus I.* successit, cujus bellicam fortitudinem, pacis artes, ac singularem in administrando Germaniæ regno prudentiam alii dignis concelebrent laudibus, nobis

Ludovicus Arnulphi filius, Adelberti discipulus.

Conradus I. Græcè doctus à Bavone San-Gall.

(m) d. 16. Junii tom. 3. pag. 35. in notis.
(n) in Histor. V. Carolorum pag. 132. edit. in fol.
(o) de Hist. Lat. l. 2. c. 39. pag. 337.

bis ejusdem amor ac studium, quo in literas non Latinas tantùm, sed quod oppidò mireris, *Græcas* etiam ferebatur, admirationi, ne dicam, stupori est. Witekindi gravissimi juxtà ac antiquissimi Scriptoris fide nixus id dico. Is enim Libro III. *De rebus Saxonum gestis* memoriæ prodit, Conradum non adolescentem, aut juvenem, sed Germaniæ Regem Bavoni San-Gallensi Monasterii Abbati in addiscendis literis Græcis operam dedisse.

Robertus Hugonis Regis filius, Gerberti discipulus.

Quo tempore *Gerbertus*, ex Monacho Aureliacensi Abbas, tum Pontifex Remensis, dein Ravennas, postremò Romanus, Remis sub *Adalberone* Archiepiscopo scholas regebat, *Robertum*, Hugonis Regis filium ad omnem humanitatem ac doctrinæ elegantiam informavit. De quo regio discipulo hæc tradit Helgaudus Floriacensis Monachus: *Robertus à patre scholæ Remensi traditus domino Gerberto ad erudiendum est datus, qui eum sufficienter liberalibus instruxit disciplinis.* Idem notat Chronicon incerti Authoris ab anno Christi DCLXXXVIII. ad annum MXV. desinens. *In locum ejus* (Arnulphi) *consecrari fecit* (Rex Galliæ) *domnum Gerbertum Monachum Philosophum, qui Gerbertus magister fuit Roberti Regis, filii istius Hugonis, & domini Leoterici Archiepiscopi* (Senonensis) *Successoris Sevini.* Verùm præstat audire fragmentum Historiæ Francicæ à Ludovico Pio ad Robertum usque Regem: ubi & hujus Regis institutio, & ecclesiasticæ Gerberti dignitates describuntur: *Robertus fuit vir mansuetus, & non mediocriter literatus ac religiosus. Habuit enim præceptorem Gerbertum sapientem, qui postea ab eodem Rege Remensium meruit Pontificatum, indéque merito scientiæ & sapientiæ suæ ab Ottone Transrhenensi assumptus, Ravennatium sortitus est præsulatum.* Ecce tibi! quem habuit principem è Gallis discipulum, & quos Ecclesiæ honores obtinuit.

Ejus virtutes,

Quoniam verò ad Benedictinæ institutionis decus attinet hujus Regis non minùs præclara virtus, quàm insignis eruditio, hîc de utraque in medium quædam allaturi sumus (p). Atque ut de virtutis studio primùm loquamur, fuit ROBERTUS *Catholicæ fidei acerrimus vindex*, cujus integritatem cùm *Lisojus* & *Stephanus* novi

Fidei Catholicæ studium.

Manichæi depravâssent, eos cum pravitatis hæreticæ consciis Aurelianis igne damnavit. *Christianæ mansuetudinis & caritatis eximia dedit exempla.* Duodecim viros conjurationis in sacram suam personam convictos triduo ante Pascha, jussit ipsa die sacrosanctæ Dominicæ Resurrectionis Communione Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi donari, & regalibus epulis recreari. Sequenti die quæstione habita, capite damnati sunt. At ipsos absolvit Rex mansuetissimus, dicens: *Non debere damnari, qui fuerant præmuniti cibo potúque cœlesti.* Nusquam absque pauperibus erat Christianissimus *Robertus.* Duodecim pauperes domesticos habebat, qui ipsum, quocunque iret, asellis vecti præcedebant. Hoc sancti Regis satellitium. Mille in regiis urbibus & castris, scilicet Parisiis, Sylvanectis, Aurelianis, Divione, Autisiodoro, Avalone, Meleduno, Stampis alebat. Quadragesimali tempestate ducentis quotidie panem, pisces, ac vinum subministrari curabat. In cœna Domini trecentis propriâ manu panem, legumina, pisces, ac denarios flexis genibus, hora tertia viritim distribuebat. Selectis centum pauperibus Clericis uberiorem hora sexta erogabat eleemosynam. Cùm à mensâ surrexisset, positis regalibus vestimentis, cilicio indutus, pauperum pedes pietate & humilitate admirabili abluebat. Sacras Ædes & Monasteria ingenti numero à fundamentis erexit, de quibus legendus *Helgaldus* in ejus Vita. In Dei laudibus erat assiduus. Ex *Constantia* Uxore quatuor filios suscepit ROBERTUS, *Hugonem*, *Henricum*, *Odonem*, & *Robertum*, nec non & filiam, nomine *Adelaidem.* Hugo, quem in regni consortium adsciverat, quíque spes tantas de se excitabat, ut jam *Magnus* appellaretur, obiit anno MXXV. & Compendii ad sancti Cornelii sepultus est. Regem ac Reginam gravissimo ob ejus mortem mœrore confectos consolatus est his verbis Sanctus noster *Willelmus* Abbas S.Benigni, referente Glabro Rodulpho in ejus Vita: *Non infelices vos putare debetis, quòd talem amisistis: Quin potiùs felices valdè, quia talem habere meruistis. Ego ex ullo hominum gradu non tam paucissimos salvos futuros æstimo, sicut & Regum.* Qui cùm attoniti responderent: *Cur hoc dicis Pater?* respon-

Mansuetudo.

Beneficentia in pauperes,

præsertim in Clericos,

& in sacras Ædes.

Ejus progenies.

Mœstum ex obitu filii consolatur Abbas Willelmus.

(p) Ex Nat. Alex. Hist. Eccles. Sec. XI. tom. VI. pag. 624.

respondit: *Non audistis, sacer Canon quomodo refert, vix tres de triginta Regibus bonos extitisse? Idcircò cessate quæso hunc juvenem flere mortuum: sed potiùs congratulamini ei, sicuti requieti datum, & à malis liberatum.*

Roberti doctrina & eruditio.

Non minor *Roberti* Regis doctrina atque eruditio, quàm pietas fuit, de qua (q) Trithemius in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum audiendus est. „*Rupertus* (idem Germanis, quod „ Gallis *Robertus*) Rex Franciæ nobilis, fortis, justus, doctus, & religiosus inter Ecclesiasticos Scriptores locum meritò recipit; quippe qui Cantus & Responsoria dulci & regulari modulamine ad honorem Ecclesiæ Catholicæ composuit. In literis humanitatis, præsertim in musica doctissimus fuit; tantæ autem religionis, ut horas canonicas in ecclesia decantaret cum Clericis, foris apud se legeret cum suis; tantæ pietatis & miserationis extitit in pauperes, ut suis se aliquando vestimentis spolians eorum nuditates multis vicibus operiret: de ejus manibus liber nunquam recedebat, adeò ut pro tribunali sedens inter judiciorum & causarum strepitus in sinu apertum haberet Psalterium. Unde & post mortem miraculis coruscâsse legitur. Ejus est illa vulgata Sequentia, quæ cantatur diebus Pentecostes de sancto Spiritu: *Veni sancte Spiritus*, Responsorium de Sancto Petro, *Cornelius Centurio*: De Nativitate Domini, *Judæa & Jerusalem*: & illud Alleluja, *Eripe me de inimicis*, & alia multa, quæ nescio. Responsorium *Cornelius Centurio*, Romæ Summo Pontifice Missam celebrante, sancto Petro in altari Offertorii tempore cum magna devotione obtulit; accurrentes autem ministri altaris arbitrati sunt, magni pondus auri obtulisse divitem Regem; sed schedulam repetientes scriptam & notatam admirabantur, ingenium & devotionem principis collaudantes. Hinc Papa decrevit ob memoriam sanctissimi Regis, rogantibus Clericis, ut hoc Responsorium in honorem sancti Petri deinceps cantaretur.„ Hæc quamquàm paullò longiora, reipsâ tamen brevia sunt, si ad tanti Principis gloriam transferantur.

Ipsius ingenii partus.

Vocatur Musardus,

Cæterùm Rex *Robertus*, quòd nimis addictus esset literis, à nonnullis *Musarum Sacerdos*, seu *Musardus* dicebatur: *vox enim ista nostra*, inquit Bulæus (r), *Gallo-Romana* MUSER, *quâ otium significamus, procul dubio à Musis deducta est;* qui enim se Musis applicant, otium & secessum quærunt, neque negotiis se implicant; itaque ille innuens, difficile esse omnibus placere, respondet Adalberoni in carmine, quòd si quis Musas amplectatur, statim ab ineptis & indoctis *Musardus* vocetur:

à Musarum cultu.

Si Musas celebres, clamant MUSARDE SACERDOS!

Piissimè moritur.

Obiit sanctitate & miraculis clarus *Robertus* anno Christi millesimo trigesimo primo. In ejus funere à subditis acclamatum est: *Roberto Imperante & Regente securi viximus, neminem timuimus. Patri Pio, Patri Senatûs, Patri omnium bonorum, felix anima & salus, felix ad superna ascensus, felix cum Christo Rege Regum per secula cohabitatio.* Hoc ipsum elogio exornat Helgaldus. *Ei indesinenter adhæsit Ecclesiasticus, & sibi semper amabilis Monasticus Ordo--- Sermocinans quis cum eo, non est lætificatus gaudio magno? Pacem quis desiderans, in ejus conspectu non abhorruit iram? Vultûs sui præsentiam aspiciens, quis non est oblitus dolos? Orationibus ejus quis Monachorum non habuit requiem, & non est amatus, dilectus, & veneratus? Ejus sanctissimâ admonitione quis Clericorum non fuit amator castimoniæ? Ipsius amicabilia verba, quibus non fuerunt medicamina? Aspectus ejus? quibus non profuit insipientibus ut virga? Oculos ejus humiles quis aspiciens, non est meditatus cælestia? Pauper & esuriens quis non satiatus ab ejus recessit mensa? Viduæ & pauperes ad exemplum bonæ Dorcadis non ab eo datas ostenderunt vestes? Omnis miserorum multitudo non eum patrem & nutritium inclamavit? Non fuit ei similis post sanctum David de cunctis Regibus terræ in sanctis virtutibus, humilitate, misericordia, pietate, & charitate: quia semper adhæsit Domino, & non recessit à mandatis ejus corde perfecto.* Fulbertus Carnotensis Episcopus epistola 87. *Robertum* Regem *sanctum Patrem*; eundem Willelmus, Aquitaniæ Dux, in Charta pro cœnobio Burguliensi *Theosophum* appellat.

Ejus encomium.

Ludovicus VI. pie à Benedictinis institutur.

Pronepos Roberti erat Ludovicus VI. cognomento Crassus, qui non à confictà quadam Xenophontis disciplina, sed à sanctissimis Sodalium nostro-

(q) vid. etiam ejusdem Annales Hirs. an. 995.
(r) Hist. Univ. Paris. Tom. I. pag. 351.

rorum præceptis ad officium diligentis & moderati imperii in schola Monasterii S. Dionysii propè Parisios à teneris annis ita excultus fuit, ut nomen illud Christianissimi, quod à majoribus hæreditarium acceperat, per se suáque virtute, pietate, ac religione partum possederit. Ejus vitam Sugerius Abbas S. Dionysii celeberrimus literis mandavit. Ego piissimum illius duntaxat ex hac vita discessum describam, ut quæ vitæ christianæ principia & documenta à nostris hauserit, ob oculos constituatur. Cùm bellicâ expeditione adversùs Theobaldum, Campaniæ Comitem, & Dynastam Sancti Brictionis ad Ligerim perfunctus esset, in Castro montis Treherii gravi dysenteria correptus est. Quem morbum sibi lethalem fore præsentiens, *animæ suæ frequentatæ confessionis & orationum devotione providebat: hoc unum toto animi affectu præoccupans, apud sanctos Martyres protectores suos Dionysium Sociósque ejus, se quomodocunque deferri, & ante sacratissima eorum corpora Regni & coronæ depositione, coronam pro corona, pro Regalibus Insignibus & Imperialibus ornamentis humilem B. Benedicti habitum comutando, Monasticum Ordinem profiteri*, inquit Sugerius Abbas in ejus vita, qui & subdit: *Videant, qui monasticæ paupertati derogant, quomodo non solùm Archiepiscopi, sed & ipsi Reges, transitoriæ vitæ æternam præferentes, ad singularem Monastici Ordinis tutelam securissimè confugiunt.* Ingravescente morbo, sacerdotibus convocatis, exhomologesin coram facere, & Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum suscipere decrevit. Quod cùm deferretur, præter omnium exspectationem è lecto surgens, sumptis vestimentis, camerâ *obviam Corpori Domini nostri Jesu exit, devotissimus assistit. Ubi videntibus cunctis tam Clericis quàm Laicis, Regem exuens, regnum deponit, peccando regnum administrâsse confitetur, filium suum Ludovicum cum annulo investit; Ecclesiam Dei, pauperes & orphanos tueri, jus suum unicuiq; custodire, neminem in Curia sua capere, si non præsentialiter ibidem delinquat, fide obligat. Ubi etiam aurum & argentum & vasa concupiscibilia, & pallia, & palliatas culcitras, & omne mobile, quod possidebat, & quo ei serviebatur, Ecclesiis & pauperibus & egenis & pro amore Dei distribuens, nec chlamydibus, nec regiis indumentis usque ad camisiam pepercit.* Pretiosissima verò Capellæ suæ ornamenta, Sandionysianæ Ecclesiæ offerenda, tradidit Sugerio. Tum flexis ante sacratissimum Corpus & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi genibus, hanc Fidei Catholicæ Professionem edidit: *Ego peccator Ludovicus confiteor unum & verum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; unam ex sancta Trinitate personam, videlicet unigenitum & consubstantialem, & coæternum Dei Patris Filium; de sacratissima MARIA Virgine incarnatum, passum, mortuum, & sepultum, tertiâ die resurrexisse, cœlos ascendisse, ad dexteram Patris consedere, vivos & mortuos extremo & magno judicio judicare.* Hanc autem „Sacratissimi Corporis ejus Evcha„ristiam illud idem credimus cor„pus, quod assumptum est de Virgi„ne, quod Discipulis ad confœderan„dum & uniendum & in se comma„nendum tradidit. Hunc sacratis„simum Sanguinem, illum eundem, „qui de latere ejus in Cruce penden„tis defluxit, & firmissimè credimus, „& ore & corde confitemur: hócque „securissimo Viatico decessum nost„rum muniri, & contra omnem „aëream potestatem certissima prote„ctione defendi peroptamus.„ Cùm autem, inquit *Sugerius*, facta primùm peccatorum confessione devotissimè Corpori & Sanguini Jesu Christi communicâsset, tanquam illicò convalescere incipiens, ad cameram rediit, omníque secularis superbiæ pompa rejecta, sola linea culcitra decubuit. Paululùm ex infirmitate respirans ad S. Dionysium gratias Deo & sanctis Martyribus acturus descendit. Morbo autem redeunte Parisiis è vita migravit, repetitâ in procinctu obitûs confessione, & percepto Dominici Corporis Viatico. Cúmque se deferri ad Sandionysianam Ædem juberet, votum persoluturum, morbi angustiis interceptus, pium propositum implere non potuit. Præcipiens ergò tapetem terræ, & tapeti cineres in modum crucis imponi, ibi à suis extensus, religiosè obiit kalendis Augusti, anno Christi MCXXXVII. Regum XXX. ætatis penè LX. Ejus corpus in Sandionysianam Basilicam illatum. Vitam ejus scripsit Sugerius Abbas.

In castris morbo corripitur.

Summa ejus in S. viaticum reverentia.

Professio Fidei Catholicæ.

Moritur A. 1137.

Philippus de Salianis secularis quondam Abbas Cœnobii S. Petri extra muros Meliduni, tum monachus, fuit *Francisci I.* Galliarũ Regis præceptor, illius, inquam, Francisci, quem uti nemo Regum Galliæ doctrina, & eruditione antecelluit, ita nullius majora, magis-

Francisci I. præceptor Benedictinus.

magísque præclara in rem literariam merita extiterunt.

Hæc sunt in Gallia Benedictinæ institutionis clarissima, veréque regia sydera, quibus nunc Anglia aliud primæque magnitudinis astrum additura est.

Ælfredus M. Angliæ Rex disciplinæ Benedictinæ alumnus.

Ælfredus seu *Alfredus*, Angliæ Rex, à rebus præclarè gestis *Magnus* cognominatus Oxoniensem in Anglia Academiam Seculo IX. fundavit, in qua Procerum ac Magnatum liberos à primis Benedictinis quatuor Professoribus, Assero, Phlegemundo, S. Grimbaldo, Joanne Altsaxone bonis literis imbuendos præcipuè curavit. Quin & ipse iis Magistris operam dedit, tametsi jam ætate provectior regni gubernacula moderaretur. Ea verò felicitate in scientiarum disciplinis, quarum ab anno undecimo planè rudis ac nesciens erat, progressus est, ut Grammaticus, Philosophus, Rhetor, Historicus, Musicus & Poëta non ignobilis haberetur. Juvat Operum, quæ Rex hic sapientissimus, indies octo horas legendo, scribendo, dictitando, & orandò transigens, indefesso labore elucubravit (s), Catalogum hîc attexere, ut ex eo dignosci possit, quænam potissimùm literarum studia extiterint, quibus in scholis Benedictinis tanto cum totius Regni emolumento ac felicitate institutus fuit.

Operum, quæ composuit, Catalogus.

Paraphrasis Saxonica in Hist. Eccl. Ven. Bedæ.

Ælfredi Regis *Paraphrasis Saxonica Historiæ Ecclesiasticæ Venerabilis Bedæ*, quam cum Bedæ Historia edendam curavit *Abrahamus Whelocus* Cantabrigiæ 1644. in folio. Ejus autem MS. exemplar extat in Bibliotheca Cottoniana, sub effigie Othonis, litera B. Codice XI. cui etiam Appendix additur.

Leges quamplurimæ.

Leges quamplurimæ, quarum pars longè maxima ad Ecclesiam spectat, quas etiam Latinè & Saxonicè edendas curavit idem Abrahamus Whelocus loco citato, in Appendice pag. 15. Extant autem in Codice MS. Bibliothecæ Collegii S. Benedicti Cantabrigiæ 269. num. 3. *Leges Alvredi Regis Saxonicè.* Et in Bibliotheca Cottoniana sub effigie Othonis, Litera B. Codice XI. num. 10. *Regis Ælfredi leges & Regis Inæ leges*, & aliæ in unum corpus collectæ *Saxonicè.*

Versio Historiæ Pauli Orosii.

Pauli Orosii Historiam, sive *Hormestam* in Saxonicam linguam transtulit, cujus versionis præfatio habetur apud D. Henricum Spelmannum in Appendice ad vitam Regis Ælfridi pag. 205. Ipsa verò translatio Saxonica habetur MS. ex interpretatione Regis Alfredi in Bibliotheca Cottoniana sub effigie Tiberii, Litera B. Codice I. num. 1. *Saxonicè.* Item inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 5127. in MSS. Francisci Junii Codd. 15. *Orosii versio Saxonicæ*, quam ex MS. Cottoniano descripsit manu propriâ Franciscus Junius. Postmodùm hoc Apographum collatum fuit cum Codice MS. è Bibliotheca Lauderdalianâ petito, qui olim fuit Joannis Deè MD peculium, continétq; p. 102. in folio chartaceo.

Item Psalterii,

Psalterium Davidis saltem ex parte Saxonicè convertit, cujus versio prodiit unà cum textu Latino, à Johanne Spelmanno Henrici filio, edita Londini anno 1640. in 4.

& Boëtii.

Inter MSS. Codices Bibliothecæ Bodleianæ num. 2079. in MSS. Codicibus Thomæ Bodleji litera C. 3. Codice XI. *Boëtius de Consolatione Philosophiæ* Saxonicè versus per Ælfredum Regem. Item ibidem num. 5124. in MSS. Codicibus Francisci Junii Codice 12. *Boëtius de Consolatione Philosophiæ* ab Alfredo Rege translatus in linguam Saxonicam cum Notis & emendationibus Franc. Junii, omnia manu Junii propriâ conscripta.

Ejusdem parabolæ.

Ælfredi Regis Parabolæ Saxonicè inter MSS. Codd. Bibliothecæ Bodleianæ, Classe V. in MSS. Codicibus n. 1605. Kenelini Digbræi Codice 4.

Flores ex S. Aug. Soliloquiis.

Inter MSS. Codices ejusdem Bibliothecæ Bodleianæ num. 5181. Codice 70. Francisci Junii, *Flores ex divi Augustini Soliloquiorum libro collecti & Saxonicè redditi ab Alvredo, Rege Anglorum.* Descripsit Junius ex Codice MS. in Bibliotheca Cottoniana, sub effigie Vitellii litera A. Cod. 15. continétque p. 48.

Pastoralis S. Gregorii versio.

Ibidem num. 4113. Bibliothecæ Bodleianæ in Hyperoo Bodleiano Cod. 88. *Gregorii Magni liber de cura pastorali ab Alvredo Rege in linguam Saxonicam versus*, in fol. ibid num. 5165. in Codicibus MSS. Francisci Junii Codice 53. n. 1. *Natale S. Gregorii Papæ ex parte secunda Homiliarum Saxonicarum* Bibliothecæ Cottonianæ num. 2. *Gregorii Pastorale Saxonicè Alfredo interprete*, collatum cum Codice Bibl. Cottonianæ, & altero exemplari. Hi duo tractatus sunt

(s) Catalogum Operum *Ælfredi* Regis ex Catalogis Mss. Codd. Anglicarum Bibliothecarum an. 1698. impressis concinnavit Casim. Oudin. Tom. 2. de S. E. quem cum aliis duobus Tomis in multis Benedictinis per Germaniam Bibliothecis frustra quæsiveris. Unde in gratiam Sodalium nostrorum exscribere me non pigeat.

sunt scripti manû *Francisci Junii.* Item inter MSS. Codices Universitatis Cantabrigiensis, extat in Bibliotheca Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ n. 257. *Gregorii Pastorale ab Alvredo Rege è Latino in Saxonicum conversum.* Ibidem num. 2433. Codice 253. Bibliothecæ publicæ, *Pastorale Gregorii ex versione Alvredi in Saxonicam linguam.* Denique ejusdem exemplar vetustissimum, & quod olim erat codex Plegmundi Archiepiscopi, qui an. 890. floruit, cujus caracter elegans, perpulcher & vetustissimus, habetur in Bibl. Cottoniana sub Tiberio, Litera B. Codice II. num. 1. Alius item Codex ibidem sub Othone B. 2. n. 1. Denique non interierunt penitus, ut Cavus arbitratus est, *Dialogorum S. Gregorii Libri IV. ab eo Saxonicè versi*, sed extant Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti Codice 270. ubi hæc nota adjungitur: *Werefrethus Episcopus Wigorniensis jussu Alvredi Regis libros Dialogorum B. Gregorii de Latinitate in Saxonicam linguam transtulit.* Rogerus Hoveden ita inquit, imò & Ingulfus autor citatus.

Ejusdem Testamentum. *Ejusdem Tastamentum* extat apud Asserium Menevensem in Vita illius p. 22. Et inter MSS. Codices Hiberniæ num. 424. in Codicibus MSS. Collegii Sanctiss. Trinitatis Dublinensis literâ E. Cod. 284. qui Excerptorum diversorum est, num. 39. *Alfredi Regis Testamentum* extat pag. 685. ad. 689.

Studio etiam virtutum excellit. Neque literarum duntaxat, sed & virtutum studia excolere à Benedictinis Magistris doctus est Ælfredus. Tempus omne suum ita dividebat, ut ex horis viginti quatuor, quibus dies naturalis constat, octo in oratione, lectione, & scriptione, octo in curâ corporis necessaria, octo in expediendis regni negotiis consumeret. Distributio temporis, & redituum. *Missam quotidie audire, Psalmos quosdam & orationes, & horas diurnas & nocturnas celebrare, & ecclesias nocturno tempore orandi causa clam à suis adire solebat, & frequentabat*, inquit Asserus. Reditus suos æquâ lance in tres partes dividebat. Primam rursus in tres partes partiebatur, unam Aulæ suæ ministris; artificibus, quos ex omni gente collectos ad restaurationem urbium dirutarum, novorúmque constructiones ædificiorum habebat, alteram; tertiam advenis erogabat. Secundam partem redituum, qui in ærarium suum inferebantur, quatuor in partes dividi jussit. Primam pauperibus indigenis, alteram monasteriis, quæ ipse condiderat, tertiam Academiæ Oxoniensis magistris, & scholasticis, quos ita fovit, ut ad finiendam, quæ inter illos orta erat, controversiam de studiorum disciplina, majestatem suam demiserit, Oxoniámque se contulerit; Quartam Ecclesiis & Monasteriis attribuit. *Semper sinu gestabat libellum, in quo diurni cursus Psalmi continebantur, ut si quando vacaret, arriperet, & vigilanti oculo percurreret* (t) (inquit Willelmus Malmesburiensis) *quod nunc rarò invenitur in terris, illam maximam Regis credidit dignitatem, nullam in Ecclesiis Christi habere potestatem. Illa*, inquit, *regnantis dignitas, si se in Regno Christi, quæ est Ecclesia, non regem, sed civem cognoscat, si non in sacerdotes legibus dominetur, sed Christi legibus, quas promulgaverunt Sacerdotes, humiliter subjiciatur.* Memorabile ejus effatum. O stuporem (u) omnium ætatum *Alfredum!* cujus dum religionem intuemur, nunquam exiisse videatur monasterio: dum bella & militiam, nullibi versatus fuisse nisi in castris (52. enim dimicâsse fertur præliis) dum scripta ejus & lucubrationes, vitam transegisse in Academia: & dum regni populíque sui administrationem, nihilo unquam studuisse, nisi in foro & Senatu justitiæ promovendæ, legibúsque bonis faciendis. O Regem verè inclytum! ô discipulum in scholis Benedictinis sanctè institutum! qui vel solus earum gloriam atque existimationem sustinere potest.

Jam verò complures alios, eósque potentissimos Principes, Reges atq; Reginas ex Anglia proferre liceret, qui nostrorum præceptionibus sapientissimè instituti fuerunt. Sed ut nimiam prolixitatem vitemus, lectorem ad ea referimus, quæ Cl. V. *Edwardus Maihew* Monachus Westmonasteriensis in *Trophæis Anglicanæ Congregationis Ord. S. B.* Remis apud *Nicolaum Constant* A. 1625. editis fusiùs recensuit, speciatim *Tabulis primâ, secundâ, & tertiâ*, ubi etiam singularia profert de Regibus Anglorum Monachis, videlicet de *S. Sigeberto*, de *S. Sebbo* aliàs *Sebbâ*, de *B. Ethelredo* Merciorum Rege, de *Coenredo*, de Reges & Reginæ eorumq; liberi in Anglia Benedictini.

(t) Ita refert Ailredus Abbas Rievallis apud Alexandr. [inquit Nat. Hist. Eccl. Sec. IX. & X. cap. 9. art. 3. pag. 206.

(u) Spelmanni de eo elogium in dedic. Con. Angl. ad Carol. Reg.

de *Offa*, de *Ina*, de *S. Ceoluwlfo* Northumbrorum Rege, de *Egberto*, de *Kinegilso* & *Entwino* seu *Kentwino*, aliísque. Tum etiam Anglorum Reginas Sanctimoniales *Ethelburgam*, *Hæreswidam*, *Keneburgam*, *Bathildem*, *Ermenburgam*, *Etheldredam*, *Sexburgam*, *Ermenildam*, *Eanfledam*, *Ermenburgam Northumbrorum*, *Kineburgam*, *Edburgam*, & *Evam* Merciorum Reginas, *Cuthburgam*, *Ethelburgam*, *Wereburgam*, *Rictritham*, *Ædilthidem*, *Æthelswitham*, *Eaditham*, *Osytham*, *Ælfritham*, *Eleonoram*, & plures alias Regum filias, ac etiam filios monastices consecraneos commemorat. Ex quibus omnibus concludit, quod sæpiùs observavimus, *Benedictinos Monachos olim fuisse optimos Regum institutores, eorumdémque in rebus ad animam pertinentibus peritissimos & felicissimos Duces.*

In Germania quoque aliísque vicinis provinciis tot tantósq; Viros ex Regio aut Ducali sanguine natos doctrinâ & pietate imbuerunt nostri, ut eorum nominibus recensendis ilias haud sufficeret. Paucos è pluribus exempli causâ referre libet. *Eckerardus* Palatinus aliàs *Minor* Eckerardi Senioris Decani in Sancto - Gallo ex sorore nepos, cùm divinas & humanas scientias calleret, San-Gallensi primùm Gymnasio præfectus, tum ex monasterio per vim quodammodo extractus fuit, ut Duellii *Hadwigam*, Burckardi Suevorum Ducis relictam, politiores literas doceret. Hujus institutionis historiam Eckkehardus junior (x) Libro de Casibus S. Galli his verbis in literas retulit:

Institutio Hadwigæ Sueviæ Ducis.

„Hadawiga Heinrici Ducis filia, Suevorum post Burkhardum virum Dux vidua, cùm Duellio habitaret, femina admodùm quidem pulchra, nimiæ severitatis cùm esset suis, longè latéque terris erat terribilis. Hæc quondam parvula Constantino Græco Regi cùm esset desponsata, per evnuchos ejus ad hoc missos literis Græcis apprimè est erudita. Sed cùm imaginem virginis pictor evnuchus Domino mittendam uti simillimè depingeret, sollicitè eam inspiceret, ipsa nuptias exosa os divaricabat & oculos. Sícque Græco pervicaciter repudiato literis post Latinis studentem Burkhart illam Dux multipliciter dotatam duxit... Hæc S. Gallum vidua orandi ali„quando petiverat causa, quam Burckardus Abbas festivè susceptam, utique neptim, donis cùm prosequi pararet, ipsa se alia dona nolle ait, quàm Ekkehardum sibi Doctorem, si Duellium ad tempus concederet. Nam cùm Portanarius esset, de voluntate ipsius ipsa cum eo pridie secreta condixerat. Quod cùm Abbas ingratè quidem concederet, & avunculus dissuaderet, ipse tamen nihilominùs, quæ petitus est facere, pertenderat. Duellium die condicto cùm ægrè exspectatus veniret, ultra quàm ipse vellet, susceptum in conclave suo proximum, suum (ut ipse ait) manu duxit magistrum. Ibi nocte & die cum familiari aliqua intrare solebat ad legendum pedissequa, foribus tamen semper apertis, ut si quis etiam ausus quid esset, nihil quod diceret, sinistrum haberet. Sic quoque crebrò ambos ministri & milites, Principes etiam terræ lectioni aut consiliis invenerunt agentes... Fuit ut cùm quâdam vice Ekkehardus ex monasterio S. Galli Duellium pergeret, Burkardum puerum post Abbatem in comitatu haberet. Iter autem fecit per Augiense Monasterium. Ruodmannus Abbas benignè exceptum, ne ferus feminæ severæ adveniret, equo decoro donat, & abeunti in aurem, Fortunate, ait, qui tam pulchram discipulam docere habes grammaticam. Ad quod ille quasi caro assensû subridens, talia in aurem adversario reddit amico; sicut & tu, Sancte Domini, Kotelindam monialem pulchram discipulam curam docuisti quidem dialecticam: dictóque citiùs cùm ille nescio quid resibilare vellet, ab eo divertens equo ascenso indignanter abivit. Ad vesperam Duellium pervenit. Altera deinde die cùm diluculo, ut ibi solebant, silentium regulæ, cujus & ipsa exactrix erat sollicita, de more persolvisset, (nam jam monasterium, in monte statuere cœperat) Magistrum lecturæ adiit, & cùm consedisset, ad quid puer ille venerit, ipso astante inter cætera quæsivit. Propter Græcismum ille ait, Domina mi, ut ab ore vestro aliquid raperet, aliàs sciolum vobis attuli. Puer autem ipse pulcher aspectu, metro cùm esset paratissimus, sic intulit:

Burchardus puer ab ea Græcam linguam addiscit.

Esse velim Græcus, cùm sim vix Domna Latinus.

„In

(x) Cap. 10. pag. mihi 81. & 84.

„In quo illa, ficut novarũ rerum cupida, adeò eſt delectata, ut ad ſe tractum oſculata ſcabello pedum proximiùs locaret. à quo ut repentinos ſibi adhuc verſus faceret, curioſa exegerat; Puer verò Magiſtros ambos intuitus, quaſi talis oſculi inſuetus, hæc intulit:

Non poſſum prorſus dignos componere verſus,
Nam nimis expavi, Duce me libante ſuavi.

„Illa verò extra ſolitam ſeveritatem in cachinnos verſa, tandem puerum coram ſe ſtatuit, & eum antiphonam *Maria & flumina*, quam ipſa in Græcum tranſtulit, canere docuit, ita; Θαλάσσαι καὶ ποταμοὶ ἐυλογεῖτε τὸν κύριον, ὑμνεῖτε πῆγαι τὸν κύριον, ἀλληλουΐα, crebróque illum poſtea, cùm vacâſſet, ad ſe vocatum repentinis ab eo verſibus exactis græciſare docuit, & unicè dilexit: tandem quoq; abeuntem Horatio & quibuſdam aliis, quos hodie armarium noſtrum habet, donavit libris. At Ekkehardus Minor ille interea cum puero ad alios, ut ſolebat, quoſdam Ducis Capellanos, quos illa nullo modo in curte ſua ocia tenere eſt paſſa, erudiendos ſeceſſerat.„ Demum adeò ibi inclaruit, ut in Magni Ottonis aulam accitus, Ottonis Junioris pædagogiam deinde gereret; quâ quidem in provincia annos multos cùm expendiſſet, & plurimi apud Imperatores & apud Proceres fieret, mortem tandem obiit Moguntiæ, S. Albani præpoſituram nactus, ut Jodocus Mezlerus autor eſt de Vir. Illuſtr. San-Gallenſ. lib. 1. cap. 34.

Ekkehardus fit inſtructor Ottonis Imp.

Notkerus Imperatorum Pædagogus.

Nec ſilentio prætermittendus eſt Notkerus, ex San-Gallenſi Præpoſito Leodicenſis Epiſcopus. Erat is Ottonis II. Præceptor chariſſimus, deinde ferè ſemper à conſiliis. Eo mortuo (y) ſuffectus eſt Otto III. anno vitæ undecimo, & dum regno matureſceret, Notkerus pueritiæ præceptor à Germaniæ Principibus delectus eſt. Poſtea in magiſterio ſucceſſit Gerbertus, de quo Trithemius in Hirſaugiæ Chronico ad annum DCCCCXVII. „Claruit his temporibus Gerbertus monachus Ordinis noſtri, cœnobii Floriacenſis, vir in Mathematica, Aſtronomia, Philoſophia, Arithmetica, cæterarúmque penè omnium ſcientiarum doctrinâ eruditiſſimus, qui multos diſcipulos nobiliſſimos reliquit, inter quos etiam fertur Otto Imperator fuiſſe non ultimus. Hic propter incomparabilem ſcientiam ſuam primò fuit Archiepiſcopus Remenſis in Gallia per Hugonem Regem Franciæ conſtitutus, deinde pulſus, per Ottonem Imperatorem conſtituitur Archiepiſcopus Ravennatenſis, ac poſtremò fit ſummus Pontifex in urbe Româ, & Sylveſter II. dictus eſt.„ Quæ de Ottone refert Trithemius, hæc præſtat Autor anonymus, qui Bedæ Gentis Anglorum eccleſiaſticam proſequutus eſt hiſtoriam: Sic enim ſcribit in Libri II. Capite XIV. „Gerbertus Galliam (ex Hiſpania) repatrians publicas ſcholas profeſſus arcem magiſterii attigit. Habuit diſcipulos prædicandæ indolis, & proſapiæ nobilis; Robertum filium Hugonis Capeti, Ottonem filium Imperatoris. Robertus poſtea Rex Franciæ magiſtro vicem reddidit, & eum Archiepiſcopum Remenſem fecit. Otto poſt patrem Imperator Italiæ, Gerbertum Archiepiſcopum Ravennatem & mox Papam Romanum creavit.„ Huc etiam ſpectat Ottonis ad Gerbertum epiſtola inter Gerbertinas CLIII. in qua eum ad ſe in arithmeticis erudiendum invitat, atque ad ſtudium correctionis impendendum.

Cui in Magiſterio ſuccedit Gerbertus.

Ottonis ad Gerbertum epiſtola.

Epiſtolæ inſcriptio hæc eſt: *Gerberto peritiſſimo atque tribus Philoſophiæ partibus laureato.* Tum in hæc verba auſpicatur Otto Imperator. „Eò quòd amantiſſimæ veſtræ dilectionis, omnibus venerandam nobis adjungi volumus excellentiam, & tanti patroni ſempiternam nobiſcum ſtabilitatem adoptamus, quia veſtræ doctrinæ diſciplinata proceritas noſtræ ſimplicitati ſemper fuit haud faſtidiens autoritas. Attamen ut omni ambage dimotâ ad vos nudæ veritatis fruamur loquelâ, judicavimus & firmum diſpoſuimus, ut hoc manifeſtet vobis hæc noſtræ voluntatis epiſtola, quod in hac re ſumma noſtræ adoptionis, & ſingularis eſt petitionis, quatenus nobis indoctis & malè diſciplinatis veſtra ſolers providentia in ſcriptis, nec non & dictis non præter ſolitum adhibeat ſtudium correctionis, & in republica conſilium ſummæ fidelitatis. Hujus ergò veſtræ voluntatis in non neganda inſinuatione, volumus vos Saxonicam ruſticitatem abhorrere, ſed Græciſcam noſtram

(y) Gall. Chr. Tom. III. pag. 847.

„ stram subtilitatem ad id studii magis vos provocare, quoniam si est, „ qui suscitet illam, apud nos invenietur Græcorum industriæ aliqua „ scintilla, cujus rei gratia, huic nostro igniculo vestræ scientiæ flamma abundanter apposita, humili „ prece deposcimus, ut Græcorum vivax ingenium Domino adjutore „ suscitetis, & nos Arithmeticæ librum edoceatis, ut pleniter ejus „ instructi documentis aliquid priorum intelligamus subtilitatis. Quid „ autem de hac re vobis agendum „ placeat, quídve displiceat, vestra „ paternitas literis nobis nuntiare non „ differat. Valete. Versus nunquam „ composui, nunc in studio habui, „ dum in usu habuero, & in eis viguero, quot habet viros Gallia, tot „ vobis mittam carmina. „

Respondet Gerbertus.

Ad has literas Gerbertus sequentem in modum respondit: *Domino & Glorioso Othoni semper Augusto Gerbertus gratiâ Domini Remorum Episcopus, quicquid tanto Imperatore dignum.* „ Supereminenti benevolentiæ vestræ, quâ in sempiternum digni vestro judicamur obsequio, fortasse „ votis, sed respondere non valemus „ meritis. Si quo enim tenuis scientiæ igniculo accendimur, totum hoc „ gloria vestra peperit, patris virtus „ aluit, avi magnificentia comparavit. Thesauros ergò vestris non inferimus proprios, sed resignamus „ acceptos, quos partim assecutos, „ partim vos quàm proximè assecuturos indicio est, honesta & utilitate „ ac vestrâ majestate digna petitio. „ Nisi enim firmum teneretis ac fixum, vim numerorum & in se omnium rerum continere primordia, „ & ex sese profundere, non eorum „ plenam perfectámque notitiam tanto festinaretis studio: & nisi moralis Philosophiæ gravitatem amplecteremini, non ita verbis vestris custos omnium virtutum impressa esset humilitas: non tamen animi benè conscii tanta est subtilitas, cujus „ ut ita dicam oratoriam facultatem, „ & à se & à Græcorum fonte profluentem oratoriè docuistis: Ubi „ nescio quid divinum exprimitur, „ cùm homo genere Græcus, imperio „ Romanus, quasi hæreditario jure „ thesauros sibi Græcæ ac Romanæ „ repetit sapientiæ. Paremus ergò, „ Cæsar, Imperialibus edictis, tum in „ hoc, tum in omnibus quæcunque divina majestas vestra decreverit. Non „ enim deesse possumus obsequio, qui „ nihil inter humanas res dulcius „ aspicimus vestro imperio. „ Hæc Gerbertus, qui in alia ad eundem Ottonem epistolâ, quæ est in ordine secundo XXIII. *tribus seculi ætatibus, scilicet vobis*, inquit, *patri & avo* fidem purissimam se exhibuisse testatur. Otto autem Imperator benè ac piè regnandi scientiam à Gerberto edoctus, Magistrum omnibus gloriæ cumulavit ornamentis, præcipuámque dedit operam, ut summo in Romana Ecclesia Sacerdotio inauguraretur.

Henricus Bavariæ Dux liberos suos instituendos S. Wolfgango committit.

Ottoni III. sanguine conjunctus erat *Henricus Hezilo*, Bavariæ Dux, filius *Henrici Rixosi* fratris Ottonis Magni. Is quatuor suas proles *S. Wolfgango* Ratisbonensium Episcopo commendavit, qui virtute & literis præclarè institutis cuique sortem non vanus augur prædixit. Quatuor, ut dicebam, erant, *Brigitta, Henricus, Bruno*, & *Gisila*. Henricum Wolfgangus Regem, Gisilam Reginam, Brunonem Episcopum, Brigittam Abbatissam appellare solitus, veluti per jocum, oracula dixit. Primus enim & Rex de Duce Boico, & Imperator; Altera Hungarorum Regina, Tertius Augustæ Vindeliciæ Præsul; Quarta Virginum Antistes evasit. *Felix in tantis Discipulis Magister!* Certè ejus magisterio & virtutem & fortunam suam debuerunt. *Da hujusmodi Doctores*, ait quidam, *& sanctos habebis Imperatores.* Pulchrè Raderus: (z)

Felix in Discipulis Magister.

Henrici pietas, quâ creverit arte requiris?
Wolfangum huic cœli Rex dedit artificem.
Integra, si nescis, quid prosit vita Magistri,
Inclyta Divini Cæsaris acta lege.
Sic populos, sic ille duces, sic imbuit ipsam
Ætatem, quæ spes posteritatis erat.
O sator Imperii! Wolfgangos mitte trecentos,
Si vis Henrico surgere mille pares.

Henrici II. Imp. pia institutio.

Ut verò de Henrico singularia quædam memoriæ prodamus. (a) Abudiaci (pagus & castrum est supra Ratisponam) natus, & sacro fonte à Divo *Wolfgango* Ratisponensi lustratus, eundémque post Bernwardum Hildesheimensem, & Burcardum Wormatiensem Episcopos, viros Ordinis nostri egregios, præceptorem habuit. Qualis magister, talis alumnus. Cum doctrinâ mores optimos, pietatem, sanctitatémque intimo corde imbibit, cui spes maximas, ad quas augurio *Wolf-*

(z) In Bav. Sanct. pag. 93.
(a) vid. Mezger in Hist. Salisburg. lib. 3. c. 23. pag. 300.

S. Wolfgangi è cœlo præsagium de imperiali dignitate.

Wolfgangi auctorabatur, longè posthabuit. Post capessitos Bojariæ fasces idem *Wolfgangus*, jam inter sydera receptus, majoris dignitatis præsagium è cœlo dedit; dum oranti ad suum tumulum scriptas in vicino pariete voces objecit: *Post sex.* Obscurum oraculum pro sua animi demissione longè aliter, quàm erat, interpretatus Henricus, intra sexendium mortem exspectabat, præparabátque piâ peccatorum exomologesi, eleemosynis, precibus quàm sanctissimè. Lapsis sex diebus totidem menses computavit: illísque adhuc innoxius ad sex annos exspectationem prorogavit. Cùm hi tandem transiissent, oraculi se eventus aperuit. Pro lethali fato, imperialis honor, mortuo Ottone III. Henrico à Proceribus Imperii delatus, monuit, quas pro tumulo parârat virtutes, solio & communi orbis bono impendere. Augustalem coronam Benedictus VIII. Romæ anno 1014. imposuit. Qui dum Henrico pomum aureum, subditi Orbis symbolum, porrigeret, manus Cæsar retraxisse primùm visus: admissum deinde mox Odiloni, Cluniacensi Abbati, ejúsque Congregationi dono misit, doctis scilicet cum mundi pilâ ludere, quam abjecissent. Tanti faciebat Henricus orbis ludum, in Divi Wolfgangi, sapientissimi Magistri, ludo institutus.

Burchardus Conradi Salici Imp. Institutor.

S. Henrico è vivis sublato in Imperio successit *Conradus Salicus*, cujus à teneris uti *institutor* fuit *Burchardus* noster (b) Wormatiensis Episcopus, ita imperantis quoque erat aliquamdiu Cancellarius. Quô etiam munere ob consummatam prudentiam, rerum usum, doctrinam, & integritatem apud hunc ipsum Imperatorem functus est *Wibaldus* Abbas Stabulensis & Corbeiensis, cui etiam Augustus curam *Henrici*, cognomento *Nigri*, primogeniti sui demandavit. Sic enim (c) Conradus ad Wibaldum scripsit ex Palæstina, quò ad sacram expeditionem profectus fuerat: *Conradus Dei gratia Romanorum Rex Wibaldo Venerabili Corbeiensi Abbati gratiam suam & omne bonum.* Ut pro-

Wibaldus Henrici Nigri informator.

„ cessus itineris nostri ad prosperita„ tem totius Ecclesiæ & honorem „ regni nostri tendat, suffragio ora„ tionum tuarum plurimùm adjuvari „ speramus & petimus. De statu igi„ tur incolumitatis nostræ, in quo „ adhuc fuimus, dilectioni tuæ signi„ ficamus. Sani, Deo gratias, & in„ tegri sumus. Per Hungariam de„ scendentes in Græciam usque per„ venimus, ubi à Rege Græcorum „ nobis honorificè servitur. *Præterea „ fidelitati tuæ dilectum filium nostrum „ attentiùs commendamus, rogantes „ quatenus pueritiam ejus gubernare „ & regere tua non desinat prudentia.*

Wibaldus igitur Abbas unus potissimùm electus est, cujus innocentissimis moribus, & sanctissimæ disciplinæ, futuri aliquando Romanorum Imperatoris prudentiâ, fortitudine, pietate, & clementiâ insignis prima rudimenta commendarentur. Henricus verò adolescens cùm præceptis & consiliis ejus obtemperâsset, omnis ævi præstantissimum se Imperatorem præbuit. Manus cum hoste conserturus, majorem spem ac fiduciam in oratione quàm armis posuit. *Petrum* Pannoniæ Regem, solio à suis deturbatum, in illud restituit, debellatis non sine ope divina perduellibus. Triumphantis in morem propterea à Proceribus Imperii Ratisbonæ exceptus, illud coronati Vatis ingeminabat: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*: tum plebeia veste indutus, omnes ejusdem civitatis ecclesias gratias Deo persoluturus obivit. Confluxerant eò mimi & histriones magno numero, ut spectatores auro emungerent. Quid Imperator? ad unum omnes, nec prædio donatos, urbe expelli jubet, memorabili hâc prolatâ sententiâ: *Multò decentius esse, ut nummi in pauperes quàm nugatores à Principe effundantur.*

An Gregorius VII. præceptor Henrici IV. Imp. fuerit.

Utinam verò Henrici filius, Henricus IV. parem juventutis suæ moderatorem nactus fuisset, sed egregiæ illius indolis, quæ in ipso elucebat, materia in manum *Adelberti* Bremensis Archiepiscopi, longè dissimilis artificis, devenit: ab hoc in statuam, quæ non omnibus, ut Phidiæ, placuit, efformata est. Anile verò commentum sapit, quæ *Theodorus Engelhusius*, Canonicus Hildesheimensis, qui Vitas Imperatorum ex Domo Brunswicensi oriundorum conscripsit; memoriæ prodidit. In Vita (d) namque laudati Imperatoris Henrici III. nar-

Engelhusii commentum.

(b) Gall. Christ. tom. 5. pag. 668.
(c) ep. XXXI. inter Wibaldianas apud Martene Collect. ampl. Tom. 2. pag. 212.
(d) Mabillon. in observ. præv. ad vitam S. Greg. VII. Sec. VI. Bened. Part. II. Extat etiam Scriptor. rer. Ital. Tom. III. pag. 314.

narrat, *Hildebrandum*, Monachum Cluniacensem, posteà S. R. E. Cardinalem ac Summum Pontificem, qui tunc Henrici filii ejus pædagogus fuerit, visum fuisse in somniis ipsi Imperatori cum suo ipsius filio ad mensam assidere, cornua habentem usque ad cœlum sublimia, quibus eundem Henricum filium in lutum dejiciebat; quam visionem cùm Augusta de Henrico filio per Hildebrandum ex Imperiali sede exturbando interpretata fuisset, Imperator eundem *Hildebrandum* in vincula conjecisse fame enecandum narratur, quem posteà tamen, uxoris intercessione, liberum abire permisit, ne temerè somniis fidem adhibendo innocuum perire juberet. Sed hæc incerta, ac fabellis propiora sunt, quibus nec ipsi prudentiores Acatholici fidem adhibent. *Sub ævo*, inquit Henricus Meibomius (e) & ipse Acatholicus, sed magni nominis Historicus, *sub ævo Carolorum, Ottonum, & Henricorum, Regum, Ducúmque liberi, tenelli adhuc, in Canonicorum aut Monachorum collegia amandabantur, ut apud religiosos homines, procul à strepitu offendiculísque aulicis, à tenero ungui ad exercitia pietatis, honestarúmque ac liberalium artium & linguarum cognitionem assuefierent.* Omissis igitur fabulis, ac recentiorum Scriptorum commentis certiora & nemini in dubium vocata memoremus.

verisimilior Meibomii sententia.

Carolus IV. Romanorum Imperator (f), cùm in flore ætatis à patre *Joanne Cæco*, Bohemiæ Rege ad *Carolum Pulchrum* Francorum Regem transmissus fuisset, sub præstantissimis Magistris ad scientias Principe dignas, & cumprimis pietatem ac religionem educatus fuit. Quos inter primas tenuit Petrus Rogerius, Abbas Fiscanensis, vir tantis dotibus præfulgens, ut dein inter Purpuratos Ecclesiæ Principes, ac demùm sub Clementis VI. nomine in Apostolicæ Sedis fastigium evectus fit. Præcipuè autem, teste Altmullio Chron. lib. 4. in reconditis sacræ paginæ mysteriis Regium discipulum educavit. Unde Carolum tanto studio pietatem esse complexum, *ut primus Cæsarum nonnulla Evangelia etiam scripto interpretatus sit*, affirmat Dubravius lib. 22. cap. 1. Et fusiùs è veteribus, quibus abundabat, instrumentis Balbinus lib. 4. part. 2. Tit. 35. pag. 65. *In illa celebri Galliæ Regis aulâ intimâ amicitiâ complecti cœpit Petrum Abbatem Fiscanensem virum ætate suâ disertissimum, quem cùm etiam adolescens audiret, inflammari se incredibiliter ad Dei amorem sentiebat; hic Carolum pro filio susceptum sacrarum literarum veteris & novi Testamenti quæstionibus totum occupabat, & difficillimis locis explicatis, admiratione & stupore defixum, interioribus illis & divinis arcanis tam procul admovit, ut etiam in ætate virili & senecta Carolus totum se in ea abderet, in his elaboraret, & commentaretur plurima. Extant in MS. codicibus Bibliothecarum Caroli Commentarii in Evangelia, ex quibus quosdam Tractatus Evangelicos in vita Caroli IV. legimus editos à Frebero; at in MS. ut dixi, plura & lectiora habemus.*

Carolus IV. Imp. Petri Rogerii Abbatis discipulus,

præcipuè divinis literis ab eo instituitur.

Præter hæc *Carolus* (g) vitam gestáque sua, non ad ostentationem, ut *C. Julius Cæsar*, sed ad institutionem filiorum gravissimo commentario est complexus. Certè si in ejus proœmio philosophantem legas, loquentem in Ecclesiaste suo Salomonem existimes. *Cùm regnabitis post me*, alloquitur filios suos, *mementote, quòd & ego rexi ante vos, & in pulverem redactus sum & in lutum vermium. Similiter vos cadetis transeuntes ut umbra, & velut flos agri. Quid valet nobilitas generis aut rerum affluentia? nisi adsit pura conscientia cum fide recta & spe sanctæ resurrectionis?* Quàm sublimis deinde in eodem proœmio Caroli Philosophia? *Sicut facies, quæ videtur in speculo, vana & nihil est, ita peccatorum vita nihil est. Unde aquilaris* (Joannes) *in Evangelio ait: & sine ipso factum est nihil. Quomodo autem factum est nihil peccatorum opus, cùm ipse* (qui peccat) *fecerit? Peccatum quidem fecit, sed non opus. Opus denominatur ab optatione, & peccator semper optat delicias, & inquinatur per eas: fraudatur verò in desiderio suo, quia corruptibilia desiderat, quæ ad nihilum rediguntur. Et sic sepelitur vita sua cum ipso; quia, cùm carnalia corrumpuntur, desideria sua finiuntur.* O eximiam atque omni laude celebrandam philosophiam! Felix Bohemiæ Regnum! in quo Rex philosophatus fuit, & regnavit Philosophus. Meritò itaque Carolum Clemens VI. Pontifex in Sermone augurali ad Legatos D. Ca-

Carolus IV. scribit ipse gesta sua.

Sublimis ejus Philosophia.

(e) In Dedic. Vindiciarum Billing. ad Rudolph. Princ. Anhalt.
(f) R. P. Joseph. Pichler S. J. in Hist. Quinque Carol. lib. IV. Part. I. cap. 1. n. 61. & Part. 3. cap. 2. n. 441.
(g) Loc. cit. n. 65. 66. 67.

D. Caroli Regis Rom. electi eum *Salomoni parem* deprædicat, ut ex MS. allegat Gamansius apud Balbinum Miscell. Hist. Dec. 1. Lib. 7. in Notis ad cap. 2.

Caroli & Petri Rogerii mutuum vaticinium.

Non prætereundum hîc vaticinium (etsi seriùs accidit) quod de Petro Magistro quondam suo Carolus, & de Carolo discipulo suo Petrus edidit, utrumque eventu ipso confirmatum. Descripsit id in *Comment. de vita sua* Regius Historicus Carolus apud Freherum *Script. Bohem. pag.* 103. Versabatur Avenione apud Pontificem Carolus, cùm Petrus, tunc Cardinalis, *receperat me*, inquit, *in domum suam, me Marchionem Moraviæ existentem pro eo tempore, quo steti apud Papam Benedictum; dixítque unâ horâ mecum existens in domo sua: Tu eris Rex Romanorum. Cui respondi: Tu eris ante Papa. Quod utrumque secutum est.* Fuit autem Petrus, ut diximus, Clemens VI. Pontifex. Atque in hunc modum non discipulus minùs Magistro, quàm Magister discipulo summo fuit honori.

Joachimus Marchio Brandeburg. Trithemii discipulus.

Quid jam minores libeat Principes ac Duces persequi, cùm potentissimi Reges atque Imperatores paginam faciant utramque? *Joachimum* tamen Marchionem & Electorem Brandeburgicum silentio præterire nefas duco. Erat is ex Joannis Trithemii Abbatis Spanheimensis discipulis, quorum plerique Principes, Doctores, Magistri, Nobiles, Viri clarissimi fuerunt, facilè præcipuus (h). Incredibili verò amore Trithemium complexus, modò Præceptorem suum amantissimum, & celebratissimum, modò *Germaniæ decus, totiúsque arcam sapientiæ salutavit.* Tanta etiam familiaritas ac consuetudo ipsi semper cum Trithemio fuit, ut non manu propriâ duntaxat frequentes ad eum literas exarârit, sed Berolinum usque magnis itineribus ad se traxerit, multo tempore ab ejus institutione suspensus detinuerit, præclarísque ornatum beneficiis à se dimiserit. Quin tanto sæpè Elector hic doctrinæ cumprimis sacræ amantissimus, Trithemii desiderio flagrare cœpit, ut ad ejus Dominum, ut vocant, Territorialem, Electorem Palatinum, ac posteà Episcopum Herbipolensem literas dederit, quibus officiosè ab eis petiit, ut huic amico ac præceptori suo potestatem facerent, quò ei Berolinum proficisci, secúmque aliquammultis hebdomadibus commorari liceat. Præsertim postquàm Monachi Abbatis sui itinerum pertæsi eum accusârunt, quòd in curiis Principum degens monasterii sui rem familiarem negligeret. Quæ tamen accusatio satis iniqua fuit; neque enim Trithemius vitâ oblectatus aulicâ in viam se dedit, sed qui Principes ejus tum institutione in literis, tum consilio ac operâ publicis in negotiis uti volebant, eum quà precibus, quà mandatis è monasterio abstraxerunt. Neque is id genus itinera facilè obivit, nisi vel apparatu pro conscribenda Germaniæ historia, quam animo conceperat, onustus, vel donis ac muneribus à rei literariæ Mæcenatibus in monasterii sui emolumentum cumulatus domum referre pedem posset. At enim quanto & Serenissimus Discipulus, & Illustrissimus Præceptor mutuo exarserint amore, utriusque epistolæ testatum facient.

Magna inter utrumque familiaritas.

Literæ Electoris ad Trithemium.

Joachim, Dei gratiâ Marchio Brandeburgensis, Princeps Elector, Joanni Trithemio, Abbati Spanheimensi, Præceptori salutem. anno 1505.

„ Reverende Pater, præceptorum „ celebratissime! Sumus de proximo „ iter arrepturi ad sacram Regis Romanorum Majestatem, affectantes in „ eodem itinere coram cum P. T. (prout jamdudum desiderio nobis fuisti) „ & convenire & interloqui, & de multis, quæ nostro insunt animo, conferre tecum. Idcircò P. T. obtestamur, rogamúsque, ut posthabitis „ quibuslibet aliis occupationibus suis, „ se se in oppidum *Bun* cis Rhenum in „ *persona* propria constituat, ad primum diem mensis Julii proximè futuri, quo & nos ipso eodem termino „ (divina clementia favente) constituemur. Faciet in ea re nobis P. T. „ singularem complacentiam, erga eandem favorosè & omni gratiâ remerendam. Valeat P. T. per ævum. Datæ è Colonia nostra juxta Sprevum, „ undecimo die mensis Junii. Anno „ Domini millesimo D. quinto.

Ad Serenissimum Principem Joachim, Marchionem Brandeburgensem, Electorem Imperii Romani, Joannis Trithemii Abbatis Spanheimensis, epistola responsoria anno 1505.

Responsoria scribit Trithemius.

„ Veniam ad tuam Celsitudinem, „ Serenissime Princeps, in die & loco „ mihi constitutis à te quàm libentissimè,

(h) Vid. Jo. Petr. Ludewig. de Script. Herbipol. in Præf. §. 14.

„mè, tametsi propter varias corporis „mei ægritudines vix pedem movere „quoquam posse videar. Nihil enim „gratius mihi, nihil dulcius hoc tem„pore contingere potuisset, quàm sa„pientissimum eruditissimúmque adi„re te Principem, *tecum versari, lo„qui, disserere, non quidem de parvis „rebus ac minutis, neque vulgaribus, „sed de arduis ac maximis, & tuo in„genio fœcundissimo dignis, quæ tri„plicem nostram non abhorreant philo„sophiam. Quoties enim cunque nost„rarum inter nos disputationum, quas „ante biennium Francfurdiæ in mul„tam consuevimus deducere noctem, in „mentem recordatio venerit*, toties „me tuis interesse sermonibus puto, „& magni aliquid audire abs te, quo „mens mea peramplius in amorem „cœlestis philosophiæ nostræ accen„datur. Unde mox, ut ex dicta Sereni„tatis Tuæ epistola ad Rheni partem „te intellexi venturum, omnis à me „corporis molestia recessit, & propter „mentis tripudium imbecilla corpu„sculi membra diu amissam virtutem „recuperant, & venire ad majesta„tem tuam omnia ossa mea quanto„cyùs festinant. Interea, Serenissi„me Princeps, Trithemium tuum „(ut soles) benigno favore proseque„re, quoniam qui semetipsum tibi „spontanea voluntate in servum tra„didit, nihil eorum, quæ potest, no„vit, habet, & intelligit, quod im„perio tuo non submisit. Jure igitur „Trithemio tuo favorabilem te pa„tronum deinceps exhibere debebis, „à quo ipsum recepisti totum, quod „erat suum, imò quod erat ipse sibi. „Scio, quòd me supra meritum di„gnaris, ob quod *Excellentiæ Sere„nitatis Tuæ* penè oblitus amatorium „furorem cohibere vix potui. Sed „parce mihi, *Clarissime Princeps*, quo„niam audentior fui, quàm meam „decuit parvitatem. Tuam bene „valere Celsitudinem opto. Ex Neo„meti, vicesima die mensis Junii an„no Christianorum M. D. V.

Per integrum aliquando novemmestre Trithemius apud Electorem Joachimum commoratus fuit, veluti ex ipsius epistola ad Rogerium Sicambrum pag. 564. discimus: „*No„vem mensibus*, quibus cum Serenis„simo Principe Joachim Electore in „Marchia Brandeburgensium manse„ram, quod te non latet, minimè „fui otiosus, sed quædam ad ejus „imperium lucubravi opuscula. Quo„rum aliqua complevi, reliqua imper„fecta dimisi. „

Joachim, Dei gratia Marchio Brandeburgensis, Princeps Elector, Reverendo Patri Johan. Trithemio Abbati salutem. An. 1506.

„Ingens nostri amor & benevolen„tia erga te, Pater eruditissime, simul „& recens memoria eorum, quæ no„bis piæ eruditionis nuper exhibuisti „documenta, nos vehementer im„pellunt, urgent, commovéntque, „*ut crebrò tibi scribamus*, significan„tes imprimis præsenti nostro chi„rographo felicem & incolumem sta„tum nostrum, uxoris quoque, filii „& fratris atque sororis. Tuæ au„tem Paternitati maximè condole„mus propter æmulorum invidiam „adversa tibi suscitantium, sicut ex „literis tuis ultimis intelleximus, & „nuncii nostri accepimus relatione. „Confidimus tamen, quod & *sapien„tiæ tuæ* consilio, & divino pariter „auxilio cuncta humanæ pravitatis „machinamenta facilè superabis. Ni„mis amara cognovimus relatione, „doctissimum quondam præceptorem „tuum *Libanium* sarcinam deposuisse „carnis, & spiritum reddidisse altissi„mo, qui creavit illum, de cujus „morte (si tamen mortuus est, adhuc „enim speramus viventem) non mi„nùs dolemus, quàm si quispiam ex „amicis nostris decessisset charissimis. „Præclaram eruditionem ejus, inæ„stimabilem scientiam omnium ferè „scripturarum, & singularem inge„nii subtilitatem in eo semper dilexi„mus, & mirati sumus. Rogamus „autem Paternitatem Tuam, qua„tenus si mortuum inveneris, omnem „pro *libris* ab eo relictis diligentiam „impendas, ne in manus deveniant „exterorum, illi maximè, quos *utiles „nobis* intellexeris. Libenter enim „solvemus, quicquid decreveris sol„vendum. Cæterùm amantissime „Præceptor, te iterum atque iterum „*quàm instantissimè obsecramus, ut re„dire ad nos circa festum paschatis, aut „pentecostes non pigriteris*. Est enim, „quod nôsti, *tua opera in multis ne„cessaria, quâ sine detrimentum rerum „nostrarum diu carere non valemus*. „Tuum super his consilium nobis „per hunc nuntium nostrum, quem „propterea misimus ad te, rescribito. „Quodsi petitionibus nostris consen„seris

Aliæ literæ Electoris.

Libanium laudat.

Trithemium vocat præceptorem amantissimum.

„ seris (uti plenam de te confidenti-„am gerimus) significa tempus, & „*eundem tabellarium* ad diem desti-„natum cum sumptibus pro via ne-„cessariis remittemus ad te, nec *irre-„muneratus recedes à nobis.* Nec te „lateat amator unice, novum præ-„ceptorem, quem persuadente te ac-„cepi, per omnia bene agere, éstque „mihi spes non parva de majore cum „tempore profectû. Signavimus au-„tem in schedula his introclusa quæ-„dam *volumina*, quorum copiam „non habemus, rogantes, ut quam-„primùm poteris, eorum nos lectio-„ne reficias. Scire etiam te volumus, „quòd soror nostra domina *Ursula* „contractum cum Duce Megapolita-„no matrimonium in hoc carnispri-„vio solemni celebratione nuptiarum „hîc in *Ursulo* consummabit. Ite-„rum te rogamus, ut in præmissis „omnibus te nobis talem exhibeas, „qualem in te confidentiam habemus, „& semper habebis nos tibi gratifi-„caturos in omnibus. Vale nostri me-„mor & amans, & maneat inter nos „amicitia dudum contracta inviola-„bilis. Iterum vale sempérque valeto. „Ex oppido nostro Tangermunda circa Albim Anno Dominicæ Nativitatis MDVI. die verò S. Burchardi. Et manu nostra propria.

Illustrissimo Principi & Domino D. Joachim Brandeburgensium Marchioni &c. Joannes Trithemius, Abbas S. Jacobi in suburbio civitatis Herbipolensis, quondam verò Spanheimensis, felicitatem.

Respondet Trithemius

„Incolumitati tuæ tuorúmque, „Serenissime, Pientissiméque Prin-„ceps, jure vehementer congaudeo, „& plusquàm vel præsens dicere, vel „scribere absens possim, prosperis „rerum tuarum successibus lætatus „sum. Compassioni verò Excellen-„tiæ tuæ super *incomodis meis* gratias „ago, habeóque immortales, sed & „referam, siqua opportunitate pote-„ro unquam. Spero autem, quòd „*invidiam æmulorum consilio tandem „sapientis* evaserim, auxiliante Deo. „Notum itaque tuæ Serenitati faci-„mus, *Invictissime Princeps*, quòd „recedens à tua Celsitudine ad *Span-„heim* non fui reversus, quoniam etsi „Dux Cynonotorum meum videre-„tur optare reditum ad monasterium, „tamen quædam sese interposuerunt „ex parte infidelium monachorum „meorum machinamenta, quibus in „tantam fui provocatus acediam, „quòd firma penes me conclusione „statui, ad Spanheim deinceps mi-„nimè revertendum. Mansi ergo „non sine consilio foris apud *Sere-„nissimum Principem meum Philippum, „Comitem Palatinum, Bavariæ Du-„cem, ac Principem Electorem*, Bu-„daris mensibus quatuor, quousque „tandem Reverendissimus Præsul „Herbipolensis ad Abbatiam sancti „Jacobi, quondam Scotorum in Sub-„urbio, vocari me fecit, elegit, ac „confirmavit, ad cujus possessionem „intravi quinta decima die mensis „Octobris anni præsentis. *Locus* qui-„dem *parvus, pauper, & modicus est*, „sed proposito & studiis meis multum „conveniens, ubi & mihi & literis ad „placitum potero semper esse inten-„tus. Abbatiam itaque *Spanheimen-„sem* inutilibus plenam occupationi-„bus unà cum ingratissimis monachis „amore pacis & quietis dimisi, postea-„quam illi præfueram in añum quar-„tum atq; vigesimum. Quod quidem „factum non solum me non pœni-„tuit, sed usque adeò delectat, ut „neq; etiam cum omnimoda pace il-„lic me vellem remansisse. Ad illud „verò, quod tua Celsitudo meum ad „se in Marchiam denuò petit regres-„sum ad festum dominicæ resurre-„ctionis vel pentecostes, nihil certi „rescribere possum, propterea quòd „resignata priore Abbatia & ista sus-„cepta jam me *alterius dominio Prin-„cipis* subjeci. Ego enim, quantum „in me est, facilè potero persuaderi, „súmque & promptus & voluntarius „justis desideriis majestatis tuæ in „omnibus pro viribus obedire; sed „duo sunt hac vice, quæ mihi prom-„titudinem animi videntur impedire. „Primum quòd in hac *novellus* Ab-„batia tam citò támque remotè abi-„re, ac foris *diu remanere* sine Prin-„cipis mei Reverendissimi consensu „nullatenus possum: & consensus, „quē prior deditPalatinus,nihil hodie „suffragetur, quoniam mutato Prin-„cipe necesse est & privilegiū mutari. „Aliud quod obstare videtur, quam-„vis non magni facio, me tamen ali-„quantulum contristavit, quòd ex „Ordine meo patres quidam in me „scandalizantur, *quod curias sequar „Principum, nescio quæ frivola & „conficta garrientes, quasi pro rebus*

Se ad Herbipolensem Abbatiam vocatum insinuat.

Et causas suæ ab ejus accessu remoræ prætexit.

„*quibusdam prophanis docendis, & non* „*pro Christianæ religionis honore divi*„*narúmque scripturarum tradenda in*„*telligentia ad tuam Celsitudinem fue*„*rim antea profectus.* Credula in „vitium turba suo contra innocen„tiam more bacchatur, & quoniam „naturalium rerum non habet in co„gnitione principia, quicquid non „intelligit, malis operationibus ad„scribit. Nemo capit ignarus, esse „possibile, quod miratur, & vim na„turæ metitur unusquisque pro sui „capacitate intellectûs, ac inde ut „cæcus omninò decipitur. Sed „nihil eorum *cavillationes* advertit „conscia mens recti, deridens potiùs „imperitorum ignaviam, qui bonum „despiciunt, quod ex ignavia nun„quam didicerunt. Tua tamen Se„renitas Domino meo Reverendissi„mo scribat Episcopo, & si, ut ve„niam, consenserit ille, satis utri„que fuerit consultum. Quamquàm „mihi videatur consultius, salva tuæ „Celsitudinis voluntate multis respe„ctibus, quòd meus ad Marchiam „introitus usque in annum millesi„mum quingentesimum differatur „octavum, ne si tam citò abiero, rur„sus aliquid in me lingua æmulorum „maledica levitatis exspuat. Om„nipotens Deus principatum tuum „in omni bonitate confirmare ac fa„cere gloriosum dignetur, præbens „tibi omne desiderium cordis tui, „quod sine dubio facturus est, si cor„de perfecto in mandatis ejus cum „sancto David innocenter ambulave„ris ut cœpisti. Quod nuntius tuæ „Serenitatis tardiùs revertitur, causa „est, quia opinione deceptus in „Spanheim me requisivit. Altissimus „Majestatem Tuam conservet inco„lumem, cui me humillimè com„mendo. Ex monasterio meo præ„scripto Herbipoli 25. die mensis „Novembris, Anno Christi MDVI.

Æmulorum Cavillationes spernit.

Joachim Dei gratia Marchio Brandeburgensis, Princeps Elector, Joan. Trithem. Abbati S. Jacobi Herbipolens. salutem.

Trithemio gratulatur Princeps Joachim.

„Reverende Pater, amantissimé„que *Præceptor*, gratioso tibi con„gratulamur affectu de nova, quam „nuper accepisti, Abbatia, in qua, „uti speramus, quietem habebis ma„jorem, quàm in Spanheim te ha„buisse constat, Deo cunctipotenti „devotè humilitérque supplicantes, „ut Paternitatem Tuam in eadem pro „sua sanctissima voluntate, non se„cus, quàm tibi ex animo favemus, „sanum felicémque diu conservet ac „incolumem. Scire vehementer cu„pimus, quid factum sit de præcepto„re tuo *Libanio*, utrùm adhuc vi„vat, aut rebus excesserit humanis. „Quod si mortuus, Paternitatem „Tuam attentè rogamus, ut pro lib„rorum ejus acquisitione non dor„miat. Scis enim, quàm nobis sint „utiles & necessarii. In ultimis tuis „ad nos literis promisisti, te quanto „posses citiùs perfecturum ea, quæ „postulavimus edenda per te, roga„mus, ut more tuo diligentiam ad„hibens, móxque ut consignata per„feceris, *conducto fideli nuncio* pro „nostro salario nobis mittere quanto„cyùs non pigriteris. Mittimus tibi „*ô decus nostrum*! tonnam unam sal„satorum luciorum, & duas hale„cium, quæ ut grato suscipias ani„mo, non pro munere, sed pro no„stri memoriâ, rogamus. *Sturionis* „autem & *esocis* copiam hac vice ha„bere nequivimus, aliàs etiam tibi „libentissimè ea misissemus. Quid„quid enim boni Paternitati tuæ im„pendere poterimus, singulari favo„re parati sumus, quod ut faciamus, „tua fidelitas, diligentia, & muni„ficentia nobis exhibitæ copiosè pro„merentur. Nam meritò ingratitu„dinis argueremur vitio, si tuorum „erga nos benefactorum oblivisci vi„deremur. Ferventissimo autem de„siderio tuum ad nos reditum circa „festum Pentecostes, aut si fieri pos„set, citiùs exspectamus, quod ut „sine tuo fiat incommodo, diligen„ter curabimus. Habemus enim „multa cum Tua Paternitate confe„renda, quæ literis commendare non „possumus. *Ut autem pro hoc ipso* „*negotio ad Dominum tuum Episco*„*pum nostrúmque amicum habeas* „*accessum, cùm sine illius consensu* „*venire nequeas, tibi nostras ad illum* „*literas mittimus, in quibus, ut no*„*bis pro tuo ad nos reditu consentiat,* „*diligentiùs oramus, nullatenus dubi*„*tantes, quin Tua Paternitas pro im*„*petratione hujus negotii diligentissimè* „*nobis apud eundem amicum nostrum* „*cooperabitur.* Quidquid impetrave„ris, tandem nobis per nuntium ex„pen-

Libanii supellectilem literariam ei commendat.

Trithemii reditum exoptat.

„ pensis nostris conducendum rescribere velis, & habebis nos tibi ad „ votum gratificaturos in omnibus. „ Valere Tuam Paternitatem quàm felicissimè optamus. Ex Ursulo nostro in die S. Anthonii Abbatis manu nostra propria. Anno Dominicæ Incarnationis millesimo quingentesimo septimo.

Serenissimo Principi D. Joachim Brandeburgensium Marchioni, Stetinensium, Pomeranorúmque Duci, Rugensium & Cassubiæ Principi &c. Joan. Trith. Abbas S. Jacobi Herbipolensis æternam optans felicitatem.

Trithemius refert Principi grates.

„ Quid Majestati Tuæ retribuam, Sapientissime Princeps, aut in quo tuis rependere vicem beneficiis potero unquam? Ecce quantis me jam hominem humilem, & abjectum honorâsti muneribus? Primò apud Francfurdiam *aureo poculo* satis pretioso atque pulcherrimo. Secundò cùm in Marchia Tua Brandeburgensium apud Te essem constitutus, *muneribus* me decorâsti quàm pluribus in *Auro*, *Argento*, & *Lapidibus* pretiosis, quorum pretium magni satis erat valoris. Nunc verò perampliùs paupertati volens consulere meæ, tria mihi vasa piscibus repleta salsatis misisti, quorum usus per hanc *quadragesimam* & mihi & fratribus meis non parùm utilis fuit & opportunus. Quid enim Sacratissimæ Majestati Tuæ pro his omnibus rependam, ô Nobilissime Princeps! nisi totum id, quod sum, possum, & valeo, Tuo famulatui quàm libens impendo. Referre namque gratias Tuæ Celsitudini valeo minimè, habeo & ago quantas possum immortales, offerens me ad *Tuæ Serenitatis* obsequia omni tempore pro viribus ex animo paratum. De meo ad te reditu, *Clementissime Princeps*! in Marchiam, literas Tuas Dominò meo Præsuli Herbipolensi Reverendissimo præsentavi, quas cùm legisset, etiam mihi tradidit legendas. Libens quidem Tuis desideriis præberet assensum, nisi formidaret absentiam meam tanto tempore & mihi & monasterio meo esse nocivam, propterea vel maximè, quòd ego in Abbatia adhuc sum novellus, & *Scotorum temeritas nobis comminatur insidias.* Ut autem Tua Serenitas ejus erga te ani„ mum cognoscat amicum, tandem „ conclusit, sicuti ex literis Suæ Reverendissimæ Paternitatis, quas mitto, clarè intelliges, ut Tuæ perficiam Celsitudini, quæcunque scribenda fuerint, quibus tandem consummatis, ad Tuam me Serenitatem conferre possum, *uno mense, vel duobus in Marchia Tua mansurus.* Summè Tuis cupio in omnibus obedire mandatis, quantum cum Deo possum, & Tuæ præ cunctis Principibus servire Majestati. Sed quia homo sum sub potestate constitutus, necessarium mihi est, imperio subservire majoris. Hoc autem & rogo & consulo, ut Tua Serenitas usque in annum proximè futurum patientiam habere dignetur: interea quod jusseris, hîc scribam, cùm venero consummatum mecum perferendum. Confido enim absque ulla hæsitatione, quòd tempore constituto ad paschatis festum anni sequentis, Dominus meus Reverendissimus Præsul memoratus, ut veniam ad Tuam Magnificentiam, mihi juxta pollicitationem Suam non negabit. Nihil hac vice mittere potui, quoniam ea, quæ scripsi, necdum satis emendavi, quæ tamen omnia mecum afferre curabo, dabóque pro viribus operam, ne frustra videar à Tua Celsitudine honoratus, neve tua de me confidentia fructû privetur optato. Græcè modum scribendi, quem præsens dederam, iterum misi, quoniam priorem ultimis literis Celsitudo Tua signavit amissum, Deus omnipotens Tuam Serenitatem conservet incolumem. Ex Herbipoli 9. die mensis Aprilis anno Christianorum 1507. „

Suum ad eum reditum excusat,

& in sequentem annum prorogat.

Quòd si igitur ad laudem, famam, atque gloriam Abbatis Trithemii magna accessio facta est, inter discipulos S. R. I. Principem Electorem numerâsse, certè eidem non minori fuit solatio, egregium par habuisse fidelium discipulorum, qui absentis ipsius existimationem atque authoritatem intrepido animo defendendam susceperunt. Alteri nomen erat Joanni Centuriano, alteri Joanni Godefridi. Habuit Trithemius Priorem sui Monasterii Spanheimensis Nicolaum de Reinig, qui quod Judas erat in Apostolico Collegio, hoc ipse in Conventu erat Spanheimensi, nempe turbator fratrum. Judas avaritiâ accensus in causa erat, ut Apostoli murmurarent, Nicolaus ambitione inflammatus monachos ad murmur contra Abbatem suum concitabat.

Trithemio fuis solatio par discipulorum habuisse fidelium.

Judas

Judas fur erat, & loculos habebat: Nicolaus abbatialem dignitatem Trithemio suffurari anhelabat. Præcipuè verò tunc temporis, quo Abbas Trithemius apud Joachimum Electorem Brandeburgicum in Marchia agebat, omnes intendit nervos, ut disseminatis falsissimis rumoribus Trithemius malè imò pessimè apud alios audiret. Quibus sermonibus calumniæ plenis Centurianus & Godefridi, ambo Clerici & Parochi seculares vehementer, ut fideles, grati, veréque sui Præceptoris amantes discipuli solent, commoti fuerunt. Quàm strenuè verò partes Trithemii, amantissimi sui Magistri, tuendas susceperint, ex utriusque ad eundem scripta epistola, ut ea, quæ oculis cerni solent, perspicere licet.

Reverendissimo in Christo Patri Joanni Trithemio Abbati Herbip. doctiss. præceptori suo Joannes Centurianus de Clusardia pastor ecclesiæ in Trittenheim salutem.

Epistola Joannis Centuriani.

„Dici potest minimè, nec facilè quidem crederet quisquam, præceptorum omnium doctissime, quantâ fuerim lætitiâ & exultatione perfusus, quando magister Jacobus Trithemius tuæ paternitatis reverendissimæ frater literas nobis attulit tuas, quibus te non solùm vivere, sed & feliciter vivere intelleximus. Ago quàm humillimè possum Deo gratias omnipotenti, cujus misericordia te cunctis fecit æmulis tuis fortiorem, ut qui te lædendum putabant, graviter semetipsos & læserint & confuderint, æternóque dignos sese constituerint opprobrio. Nomen tuum celebre famámque sanctissimæ opinionis in toto Christianorum orbe perfidissimi nebulones se posse arbitrabantur extinguere, sed confido in illum, qui novit universa, quoniam non solùm nihil tibi nocebit invidorum injusta persecutio, sed propter eam translatus ad Franciam, clarior multo in brevi quàm fueris anteà. Omnium malorum quæ perpessus fuisti majorem occasionem nemo dedit, quàm monachi tui, simul & duo illi Abbates perfidissimi Moguntinus & Rincauiensis, qui ut veridica relatione audivi, Cancellarium & ministeriales Ducis Joannis in odium tuum provocaverunt. Monachi enim tui te in Marchia existente sine intermissione hinc inde currebant ad Moguntiam & ad ipsum Ducem in Fortiburgio juxta Mosellam continuè residentem, & quoscunque potuerunt, adversùm te provocare conabantur. Credidit facilè invidorum delationibus Cancellarius Ducis indoctus, tibi anteà non benè favorabilis, utpote qui tuam eruditionem & sapientiam diu habuit suspectam, semper metuens (ut publicè jam fertur) ne sibi in consiliarium te Dux ipse assumeret. Volens ergò ducis prævenire consilium, omne quod fingebatur de te malum, credulo nimis illi persuasit. Sed omnipotentis Dei justitia omnia successivè deducet in lucem, & certè jam actu palàm fieri cœpit, quàm iniquissimè tecum sit actum. Temeraria multa in te fulminabant æmuli tui, cùm in Marchia esses constitutus, sanctitatis tuæ splendidissimam famam denigrare cupientes, & quædam horrenda in vulgo sparserunt mendacia, pro quibus nunc in conspectu omnium hominum confundantur. Quamvis enim omnes te sciremus esse cum Principe Serenissimo Joachim in Marchia, nihilominus quidam sacratissimi nominis tui pestilentes & invidiosiores dicebant: ubi putatis esse Trithemium Abbatem? Cum Marchione Brandeburgensi? Non est, inquiunt, cum illo, sed desperatus abiit Romam, deinceps nunquam reversurus. Alii dicere audebant, quoniam nimia desolatione animi tactus proprio se laqueo suspendit. Rursus alii perpetuis mancipatum vinculis confingunt. Multi quoque hostium tuorum dictis fidem adhibentes te periisse credebant, dicentes: Hei lumen illud splendidum, quod illuminare totum orbem sua eruditione consuevit, quomodo tenebrarum est caligine obfuscatum? Quis Abbatem Trithemium in toto penè orbe Christiano fama eruditionis & sanctitatis gloriosum in tantam animi dejectionem credidisset venturum, ut patriam & amicos tam inconsultè desereret? Ego autem qui doctrinam tuam, prudentiam quoque, & vitæ sanctimoniam peroptimè noveram, his impiorum blasphemiis & maledictis semper pro viribus restiti, & quàm temerariam sanctissimo nomini tuo fecissent injuriam, multis palàm argumentis demonstravi. Biennio enim sub tuo magisterio pro discendis Græcis Hebraicisque literis salutaríque scientia scripturarum haurienda in tuo monasterio conversatus nihil unquam videre potui, nihil audire de te, quàm sanctum, integrum, & religiosum: sed

Calumniæ adornantur in Trithemium.

Revincuntur.

ſed in tanta te vidimus puritate converſantem omni tempore, ut ſatis miraremur. Cæteris dormientibus tu in ſancto ſcripturarum ſtudio vigilabas, ſemper aut legens, aut ſcribens aliquid pro cōmuni utilitate multorum. Nemo te unquam reperit otioſum, nemo comeſſationibus aut potationibus vacantem audivit: nemo riſu aut levitate aliqua vidit diſſolutum, cum mulieribus loquentem aut converſantem, unde mali poſſet oriri ſuſpicio, nemo te unquam invenit. O mi dulciſſime præceptor Trithemi, gratioſe pater, quoties ad memoriam reduco ſanctiſſimum docendi modum, quo me ſimul & fratrem tuum magiſtrum Jacobum Trithemium docere & exhortari ad ſcientiam divinarum Scripturarum conſuevisti, lacrymas præ mœrore nequeo continere. Tam enim profunda, tam myſtica, támque ardentia de Scripturis ſanctis verba nobis eructare ſolebas, ut ferrea pectora in Dei commovere amorem potuiſſent. Unde non ſatis poſſum admirari, quo tandem Dei judicio permittente tam indigna de te confingere potuerint æmuli, cùm nulli unquam fueris moleſtus, neminem læſeris, neminem injurioſè offenderis, ſed cunctis te potiùs pium oſtenderis atque munificum, omne ſolatium tuum ſine cujusquam injuria requirens ſemper in ſolo ſtudio ſcripturarum. Sed firma confidentia exiſtimo, quòd omnipotens alibi te provida voluerit diſpoſitione locari, ut de medio nationis pravæ tandem ereptus, reliquum vitæ tuæ cum pace & tranquillitate ſancto perſeveres in ſtudio ad multorum utilitatem communem. Nunquam fuerunt tua prælatione digni monachi Spanhemenſes, ſed neque Dux ipſe Joannes talem in ſuo dominio virum, ut tu es optime Trithemi, habere merebatur. Oportuit ergò te per tribulationem exire de medio pravorum, quemadmodùm olim filii ſanctorum exituri de terra Myzrahim, priùs in luto & latere multipliciter ab Ægyptiis fuerant afflicti. Apoſtoli quoque Domini virgis cæſi à Judæis, in carcerémque pro nomine Jeſu poſiti, & multiplices contumelias paſſi ſunt, & poſteà ad ſalutem transmigrârunt. Quorum exemplo & tu quidem à tuis monachis injuriam & contumeliam paſſus es, ne alibi transferendus Dei voluntate improbos ſine cauſa reliquiſſe videaris. Conabantur monachi Spanhemenſes, pravorum conſilio & aſſiſtentia confortati, veneno malitiæ pleni, ſanctum nomen tuum deducere in contumeliam & opprobrium, ſed minimè valuerunt, quoniam vindicante in eis juſtitia Dei, omnes jam exterriti & confuſi ſunt, cadentes in foveam quam fecerunt. Tu autem eruditiſſime præceptor in æſtimatione omnium bonorum virorum permanes glorioſus, & nomen tuum de die in diem amplius celebratur. Vale Pater reverendiſſime, méque diſcipulum tuum habeas commendatum. Datæ ex Trittenheim 18. die menſis Aprilis, quæ fuit dominica poſt feſtum paſchatis altera, anno incarnationis dominicæ 1507.

Reverendiſſimo Patri D. Joanni Trit. Abbati Monaſterii S. Jacobi Herbipolenſi, præceptori ſuo dulciſſ. Joannes Godefridi paſtor inutilis eccleſiæ in Mondal prope Creutzenach ſalutem.

» Amantiſſime præceptor, literis tuis dulciſſimis ſimul & nimium amaris adeò compunctus fui, ut lacrymas cohibere nullatenus poſſem. Legi enim illas & relegi præ cordis amaritudine flentibus indeſinenter ocellis, & in tantum de tua reſignatione turbatus, ut parentum & amicorum omnium acerbitas mortis adeò contriſtare me nunquam potuiſſet. Nec enim ſolus ego jam de perpetua abſentia tua contriſtatus ſum, ſed omnes in circuitu ſacerdotes, magiſtri & docti viri, tuum amariſſimè lamentantur receſſum. Nam quibuscunque oſtendi literas tuas (oſtendi autem multis) mox ut eas legere cœpiſſent, præ lacrymis interrumpere lectionem cogebantur. Una jam voce omnium dicitur: Heu! quod vir tantus, tam doctus, tam expertus, & in omni terra celebratus, cui ſimilem non habet Germania ſapientiâ & religione præſtantem, propter monachorum invidiam cœnobium ſuum ſimul & patriam deſerere compulſus, ad exteras ſe tranſtulit nationes. Iniquiſſimus ille Cancellarius Ducis Joannis, per quos neſcio æmulos niſi monachos & ſubditos tuos injuſtè tibi factus detractor & inimicus, ad inſtantiam Abbatis S. Jacobi Moguntini & fratrum tuorum, pientiſſimum Principem tibi reddidit offenſum. Quod ei nuper in faciem tui amore improperare non erubui coram multis, tempore quo in Spanheim tuus eligebatur ſucceſſor.

Epiſtola Joannis Godefridi.

Qui cum furore respondens dixit: Quis Abbatem tuum Trithemium, quem tantoperè comendas, fugavit? aut quis eum læsit, contristavit vel offendit? Quare non mansit in suo monasterio, vel quare non est reversus, cùm nemo sit, qui prohibuerit eum? Quare non recognovit Ducem Joannem suum æquè esse Dominum & monasterii protectorem, sicut Palatinum suum, quem semper omnibus prætulit? Alia quoque multa inutilia bestia illa loquebatur, quibus invidiam suam contra te optimum virum publicè declaravit. Erat autem dies nona mensis Decembris, quando celebrabatur electio, & monasterium repletum equitibus, ita quod Patres Ordinis cum monachis vix locum ad eligendum poterant habere opportunum. O dulcissime præceptor, quàm amarum erat cordi meo spectaculum, videre in locum tui, patris mei amantissimi optimíque & integerrimi viri, alium sublimari, eúmque indignum, indoctum, & inexpertum, ac talem, qui te ut Judas tradidit, & sub specie humilitatis tibi in occulto semper contrarius fuit. Electioni ut testis interfui, omnia quæ dicebantur agebantúrque audivi & vidi, téque revocanti in memoriam omnia contremuerunt interiora, & inter canticum lætitiæ sine intermissione lacrymas fundebant ocelli. Non existimes doctissime præceptor, neque suspiceris, quod hæc scribam vanitatis studio seu intentione adulandi, cùm non solus ego, sed tota vicinitas tam laicorum quàm sacerdotum tuo discessu gravissimo sit affecta mentis & corporis mœrore. Nec immeritò. *Eras enim totius patriæ decus, lumen Christianorum, claustralium & religiosorum doctor, & speculum, ruralium sacerdotum defensor, institutor & advocatus, pater quoque pauperum, & medicus infirmorum.* Omnes tua prudentia & eruditione utebantur pro necessitate ad libitum, nec erat aliqua hæsitatio, quæ tuo consilio non tolleretur. Fuisti enim omnibus ad te confugientibus resolutissimus consolator, & quicquid à te postulari potuit, pauperi sicut diviti sine invidia patebat. O quoties ego tribulatus nunc à patronis, nunc verò à rusticis, ad tuam sapientiam sicut ad oraculum confugi, petivi consilium, auxilium imploravi, & semper tuo munimine septus victor in omnibus evasi. Nunquam à te sine consolatione discessi, & quale mihi tradidisti consilium, ejus mihi utilem semper & honestum recepi effectum. Quicquid tua fuerat sententia dictum, à doctis similiter & indoctis semper & ubique firmum & stabile habebatur. O quis me miserum & infelicem nunc in tribulationibus meis consolabitur? quis inscium docebit, aut dubitantem ad veritatem quis informabit? Tu mihi & omnibus confugientibus ad te veræ sapientiæ fons & arca testamenti inexhauribilis esse solebas, cùm nobis, in quibuscunque hæsitare potuimus, lucidam, & sacris confirmatam scripturis veritatem placidè aperire consuevisti. Denique tuo magisterio docente, quicquid in sacris sapio scripturis, me fateor adeptum, & si Romanè scribo, non meum est, sed tuæ institutionis officium. Unde non solùm dicendi genus tuum, sed etiam tuum scribendi characterem pro viribus imitari semper curabo, non minùs amore tui, quàm condiscipulorum meorum, quos instituisti, Jacobi videlicet Trithemii fratris tui, Joannis Centuriani, Nicolai Baselli monachi, Adæ Pantomorani, aliorúmque hoc ipsum facientium provocatus exemplo. Utinam te veraciter possem imitari non solum eruditione, sed moribus quoque & vitæ merito, nihil optabilius in terra posset obtingere unquam. Feci enim, quod fidelem decebat discipulum, te cordi meo affixi magistrum, ut ex eo tui memoria nunquam recedat, & os meum laudes omni tempore efferat cum favore Trithemianas. Usque adeò enim tui semper sum memor non solùm inter amicos, sed inter æmulos quoque, *ut vulgò nomen mihi Trithemianum* imponatur, quod est mihi omni dulcedine dulcius, & omni honore honorabilius. Non enim erubesco nomen doctissimi innocentissimíque præceptoris mei, sed ipsum magnificabo laudibúsque celebrabo, quamdiu *spiritus hos reget artus.* Pereat, qui Trithemio non benè favet, loquitur, & optat. Dicunt mihi aliquando æmuli tui, præceptor amantissime, quoties tuum fero ad astra nomen: *ubi nunc est ille* TRITHEMIUS *tuus clarissimus Abbas, quem Principes orbis, Ecclesiarúmque Pontifices, docti quoque & indocti omnes, mirari, literis & muneribus honorare, multúmque venerari solebant? Quis Princeps aut Pontifex nunc aut venit, aut nuncios mittit ad eum? Ubi nunc sunt viri doctissimi, qui ex omni natione, quæ in Europa*

Laudes Trithemii.

ropa est, confluere ad eum in Spanheim solebant? Estne ipse tam honoratus & gloriosus coram Episcopis atque Principibus, sicut antea fuit? Quibus ego quod verum est, soleo respondere: Erratis fatui, erratis. Non enim locus Trithemium, sed ipse potiùs Trithemius locum Spanhemensem sua eruditione fecit insignem. Quid erat Spanheim antequàm Trithemius esset in eo? Aut quis nomen ejus procul audivit? Certè nihil erat, & nomen ejus obscurum in tenebris abjectum latitans & incognitum. Trithemius meus sua eruditione & lucubrationibus nomen illustravit Spanhemense, fecítque in toto mundo cum ingenti gloria inclytum, quod anteà penitus fuit incognitum. Ipsum Principes, Episcopi, Nobilésque, & Viri docti venerantur, non locum, ipsum videre & alloqui, non monasterium curabant. Et ecce Trithemius meus locum deseruit, quem fecerat insignem, adhuc vivit, alibi cum gloria translatus est. Quò nunc Principes currunt? Quò suos jam nuncios mittunt? ad Spanheim vel ad Trithemium? Certè nemo jam deinceps venit ad Spanheim doctus, nullus Principum vel Episcoporum ampliùs nuncios mittit suos, scientes in Spanheim non esse Abbatem Trithemium. Quare manifestum est, & nulla indiget probatione, quia non locum sed hominem Principes venerantur, quem nunc ad Herbipolim audientes translatum, ad ipsum suos mittunt nuncios, ut priùs facere consueverunt. Nulla eis de monasterio Spanheimensi cura est, quoniam sicut dixi, non locum, sed Trithemium inquirunt. Scio autem veridica relatione informatus, quòd major & gloriosior est fama Trithemii hodie apud Principes, quàm anteà fuerit unquam. Nam sicut veritas ait: Non est Propheta acceptus in patria sua; sic Trithemius majorem gloriam in terra consequitur aliena, quàm habuit in propria. O quàm tetra nunc facies monstri Spanhemense videre cœnobium, ubi Trithemio absente omnia penè cernuntur collapsa. Regularis observantia cecidit, morúmque integritas corrupta est, & in solo habitu monachorum nomen claustralis disciplinæ remansit. Scio mi præceptor, quòd Dux Joannes valde jam dolet de tua resignatione, & multi cum illo, optaréntque omnes (præter Cancellarium) quòd mansisses in Spanheim: quia nunc primùm recognoscunt, quàm utilem amisêre Prælatum, & quàm infideliter monachi tecum egerunt. Unde nemo illis favet, nemo illis compatitur, nemo in necessitate constitutis succurrit, sed contemnuntur fermè ab omnibus, & publicè dicunt de eis, quòd essent incendio digni monachi Spanhemenses, qui optimum & insignem virum tanta infidelitate circumvenire, & supplantare non timuerunt. Abbas ipse tuus successor, socius Judæ traditoris, homo inexpertus, piger & fatuus, nulli placet vicinorum, ab Officialibus Principum contemnitur, & despectui ab omnibus habetur. Cui frequenter dicere soleo: En sanguis Trithemii mei exquiritur; & sicut illi fecistis non merenti, ita vobis vestro demerito fit. Non putâsset Dux ipse Joannes, nec sicut audivi, credidisset, quòd illud factum in captione familiarium tuorum, tibi ad injuriam deputare debuisses, & adeò recepisse ad mentem, ut abbatiam propterea dimitteres tuam. Nam si hoc scivisset, nunquam ut fieret comisisset. Ego autem sciens quæ mihi scripsisti, talia dicentibus soleo respondere illud Virgilianum: *Tardè venêre bubulci.* Laqueus impiorum contritus est, & innocens Trithemius meus Deo salvante liberatus est. Hæc tibi reverendissime Præceptor, ex sinceritate cordis mei rescribere volui, quæ ut animo intelligas gratioso, etiam atque etiam rogo. Tuus enim sum, quicquid sum, idcircò scribo confidenter, quidquid venerit in buccam. Magister Conradus Antonianus Agrippinas non sine lacrymis tuas perlegit literas, te ut scis, multum diligit, omníque prosequitur honore, téque salutat. Vale Præceptor optime, sæpiúsque ad me scribere memento, quia epistolæ tuæ super aurum mihi pretiosæ sunt & charæ. Iterùm vale. Ex ædibus meis in villa Mandal, quarta mensis Maji. Anno dominicæ nativitatis 1507.

Loca non illustrant homines.

Jam verò ex utraque hac epistola cui non sit perspicuum, quanta amborum *Joannis Centuriani* & *Joannis Gotfridi* erga Trithemium, magistrum suum fuerit amor, quanta fidelitas, quantúmque in tuenda ejusdem fama studium & obsequium? Felicem præceptorem! qui non illustrissimos tantùm & celeberrimos, sed fidelissimos etiam habuit discipulos.

Cardinalis Montii præceptor Benedictinus

Trithemii ferè synchronus fuit *Honoratus Fasitellus* (i) qui cùm in Monte Casino non regularis vitæ tantùm observantia, omniúmque virtutum studio conspicuus haberetur, sed bonis etiam artibus variáque doctrinâ, ac eruditione excelleret, à Julio III. Pont. Max. Innocentio Montio, quem idem Pontifex in fratris filium adoptaverat, Præceptor datus anno 1551. die 30. Januarii ab eodem Christi Vicario Episcopus Insulanus in Calabria creatus fuit. *Felix Roma*, Monasterii S. Pauli de Urbe Alumnus, cùm Catanam ob insignem doctrinæ præstantiam accersitus esset, Theologiam ad mentem Divi Anselmi aliquot annos docuit, sacrósque canones est interpretatus, ubi inter cæteros Nicolaum Mariam Tedeschi Episcopum Liparitanum, mox Archiepiscopum Apamensem Sac. Rit. Cong. à Secretis &c. discipulum habuit. *Vitalis Terra Rubra* (k) nobilis Parmensis in cœnobio S. Joannis Evangelistæ Professus, atq; in Academia Bononiensi celeberrimus Philosophiæ Professor, cùm Cardinalis Estensis Raynaldo fratris sui filio, qui primùm S. R. E. Cardinalis fuit, & postea dimisso rubro Galero Mutinæ Dux est factus, egregium præceptorem optaret, omnium dignissimus eo magisterio est visus. Qui certè Principem illum in utraque Philosophia Naturali & Morali ita diligenter instituit, ut subinde omnes optimi ac sapientissimi Ducis numeros impleverit. Quid virtutis, quid doctrinæ, quid sapientiæ Carolum Josephum Leopoldum, Caroli V. Lotharingiæ Ducis, invictissimi illius Herois, atque Turcarum Expugnatoris filium, ac subinde S. R. I. Electorem, atque Archiepiscopum Trevirensem, ex institutione ac disciplina Eminentissimi Cardinalis d' Agvirre hausisse credendum est? In hujus enim sapientissimi Magistri sinû ac complexû eum Romæ educari atque institui voluit Serenissimus Genitor. Benevenutus Parthenonis sanctæ Felicitatis in urbe Florentina Præpositus seu Prior, Ferdinandi Magni Hetruriæ Ducis institutor & præceptor fuit, quem Joannes Mabillonius à singulari doctrina & humanitate dilaudavit. Quid nunc *Dominicum Passioneum*, Eminentissimum S. R. E. Cardinalem commemorem, apud quem semper doctrinæ, quàm ætatis cursus fuit velocior? Cùm in flore juventutis incredibili fulgeret rerum disciplinarúmque notitia, Græcis Latinísque literis apprimè esset eruditus, ex Italia tamen in Galliam Parisios se contulit, ut sub Mabillonii disciplinâ scientias omnes recoqueret, in historia & antiquitate ecclesiastica, sacra Critica, lectione SS. Patrum &c. majores faceret progressus. Quòd si nunc Mabillonius oculis illis, quos ipsi vitam cum morte commutanti Passioneus clausit, uteretur, quantâ animi cum voluptate illos per Cæsaream ac Pontificiam aulam circumferret, ubi disciplinæ suæ Alumnus vel gravissimas obivit legationes, vel præcipuæ dignitatis officia non sine maximæ doctrinæ ac prudentiæ laude hodiedû administrat? Magnam etiam sapientiæ ac virtutis famâ de eo viro circumferri necesse est, cujus disciplinæ potentissimus quispiam Rex aut Imperator filium suum commissurus sit. Erat is nostrâ ætate *Joannes Baptista de Miro* Monachus è Congregatione Casinensi, frater *Vincentii de Miro*, Viri prudentiâ, integritate, ac primariis in Neapolitano Regno, & Mediolanensi Ducatû dignitatibus, tam sub Philippo V. Rege Borbonio, quàm sub Carolo VI. Austriaco Cæsare celeberrimi. Qui omni scientiarum genere ornatissimus paucis abhinc añis floruit. Romam accersitus in D. Anselmi Collegio sacros Canones eruditissimè explicavit, eodémque tempore discipulos in Græcis literis apprimè instruxit, ut hujusce præclarissimæ linguæ studia, quæ olim in Casinensi Congregatione floruerant, postliminiò revocâsse videtur; inter quos insignis est Cœlestinus Pezzancheri S. Sixti Placentiæ primùm, deinde sub nomine D. *Placidi* Cisterciensis Monachus, novissimæ Reformationis Trappensis, nec ita multò pòst Casæmarii Abbas, demúmque Episcopus Himeriensis; mox Tiburtinus à SS. D. N. Benedicto XIII. creatus. Obiit *Miro* relictis post se multis aliis doctissimis & præstantissimis discipulis an. 1731. de quo illud peculiare; & perquàm honorificum, in Epistola Encyclicâ, quæ de obitu cujusque Monachi ad singula monasteria Casinensis Congregationis mitti solet, disertè narratur, eum scilicet ab Augustissimo Rom. Imper. Carolo VI. præ-

Ict. Ducis Mutinæ.

Electoris ac Archiepisc. Trevirensis.

Cardinalis Passionei.

Jo. Bapt. Miro multorũ insignium discipulorum magister.

Futurus etiam Leopoldi Archiducis præceptor.

(i) Armell. Bibl. Cas. part. 1. pag. 231.
(k) Idem l. c. part. 2.

præceptorem Leopoldi Archiducis Austriæ Filii sui delectum & designatum fuisse; quod tamen ob immaturam nimísque acerbam ejusdem Archiducis mortem, tanto Christiani Orbis detrimento, optabili effectû caruit: Miro etenim Magistro doctissimum non minùs, quàm potentissimum Principem, ut olim M. Aurelium, Flavium Justinianum, Carolum M. aliósque similes Romanum Imperium se obtinere gloriari meritò potuisset.

Quòd si itaque, ut ait Orator, *non quidquam ex rebus humanis est præclarius, aut præstantius, quàm de Republica bene mereri*, quantus hinc Benedictinæ Familiæ laudibus cumulus accedit, quòd ex ejus publicis privatísque scholis, tanquam ex equo Trojano, tot Viri Illustres ac Patres Patriæ fuerint progressi, subjecti verò ad obediendum Deo & Imperatori informati? hujus tantæ laudis portionem aliquam ad Benedictinos, ceu Magistros ac Præceptores redundare, nemo est tam hebes, támque à communi sensû derelictus, qui non intelligat.

CAPUT IV.

MÆCENATES REI LITERARIÆ BENEDICTINÆ

cùm exteri, tum domestici.

IN Historia Literaria necquidquam ingrato silentio prætermittendi sunt, quorum liberalitati ac singulari benevolentiæ in acceptis referri debet, quòd literarum studia non floreant modò, sed Musæ etiam, earúmque Antistites insigni quodam affectû foveantur. Divæ námque hæ sorores, nisi Mæcenatum in complexu habeantur, frigent, torpent, exspirant. *Labat certè* (cum Clarissimo Montfauconio nostro loquor) *studiosorum animus, cùm è primoribus nemo opem afferre paratus adest. Etenim, ut ait quidam*:

Actum est de Musis & literis, nisi à Mæcenatibus foveantur.

Idcirco virtus medio jacet obruta cœno.

Est utique literatorum genus vulgò timidum, rebus gerendis non aptum: rei familiari vel curandæ vel augendæ impares ut plurimùm sunt viri quique artium & disciplinarum peritiâ insignes: (artes cum aliis disciplinis copulamus; Est enim, ut ait ille (1) *artium studiorúmque quasi finitima vicinitas.*) Hos igitur fovere, ac singulari quadam complecti benevolentia in magna est laude ponendum. Neque tamen, ut quis hac in re palmam obtineat, magno ei conatû erit opus; non multos enim in eodem currentes stadio offendet. Fuerunt tamen omnibus ferè ætatibus & seculis viri quidam præcipui, ac summâ conspicui dignitate, qui rem literariam Benedictinam, quibuscunque rebus potuerunt, & conservare & augere studuerunt.

Rei literariæ Bened. Mæcenates.

Primo loco collocandus haud immeritò videtur Sanctus noster *Gregorius Magnus*, qui addiscentium literas Patronus vulgò habetur. Venerabilis *Guiberti* nostri Abbatis Novigentini mater, non illustri tantùm loco nata, sed & integritate vitæ conspicua, filium literarum studiis ipso B. Gregorii festo die addixit, eâ potissimùm causâ, quòd S. Pontificem pro literas addiscentium haberi Patrono non nesciret: qua de re ipse Guibertus ita ad Deum loquitur: „Magnis itaque curis illa tua verè „vidua me nutrivit. Tandem scholæ me traditura diem B. Gregorii „festivitatis elegit. Audierat præfatum tuum famulum, mirabili super„eminuisse sensu, infinitâ floruisse „sapientia; & ideò multa eleemosy„narum congerie Confessoris tui in„stabat sæpiùs sollicitare suffragia, ut „cui præbueras intellectum, intelle„ctualitatis mihi consequendæ impe„traret affectum.„ Ita Vener. Guibertus vitæ suæ Libro I. cap. IV. Venerabilis Thomas à Kempis sermone VIII. ad Novitios memoriæ prodidit de Sacerdote, *qui speciali affectû dilexit*

Gregorius Magnus addiscentiû literas patronus.

Uu 3

(1) Cicero in Brutum.

lexit S. Gregorium Papam, quia in ejus festo scholas ad discendum Alphabetum cum aliis pueris primùm intravit. Quæ pia consuetudo etiamnum multis in locis non inferioris modò, sed superioris etiam Germaniæ observatur, ubi S. Gregorius habetur Patronus addiscentium literas. Ea religio ex mente Cl. V. Joannis Bollandi videtur inolevisse, quia S. Gregorius Anglos pueros venales redimere, literísque imbuendos tradere solitus erat: & forsan ea pietas ab Anglis ad inferioris primùm, tum superioris Germaniæ cives emanavit, qui ab illis Apostolicis viris, Familiæ Benedictinæ alumnis, fuerunt non in fide modò ac pietate instructi, sed literis etiam exculti. V. C. Antonius Dandinus Alteserra Jureconsultus Tolosanus longè celeberrimus scribit: *Gregorium studiorum meorum semper Magistrum & Pontificem colui.*

Suos in Studiis secundaneos promovet.

Huic sanctissimo juxtà ac doctissimo Pontifici *Maximianus*, *Augustinus*, *Marinianus*, *Claudius*, aliíque Benedictini in sacrarum literarum expositione nonnihil adjumenti attulerant, quos ille propterea variis & beneficiis & honoribus cumulavit. *Maximianum* Episcopum Syracusanum creavit, Sedisque Romanæ Vicarium in Sicilia instituit. *Augustinum* ad verbi divini prædicationem in Angliam missum Britanniæ Primatem esse jussit. *Marinianus* infulas Ravenatenses ejus favore obtinuit. *Claudium* Abbatem quo amoris affectû complexus fuerit, ex epistola intelligimus, quâ eundem Mariniano mox dicto Archiepiscopo impensè demandavit. His verò verbis scripta fuit:

„Quod communem filium Claudium Abbatem latorem præsentium „longa apud nos hactenus mora retinuit, res illa facit, quòd magnum „nobis, sicut nôstis, erat in verbo „Dei solatium: quem etiam hîc adhuc volueramus diutiùs retinere, „si & ipse non festinâsset ad suum monasterium, & nos Congregationi „fratrum ejus præsentiam esse omninò necessariam sciremus. Et ideò „quia illum, sicut petiit, & exigebat „utilitas, relaxandum esse prospeximus, commendantes eum, hortamur, ut Sanctitas Vestra sacerdotali eum affectione suscipiat, paternam illi monasteriísque ipsius caritatem faciat, sicut decet, impendat: benignitatis suæ eum consolatione refoveat, in ejus se tuitionem instanter accomodet, & præsidii sui beneficio liberum ab omni „inquietudine redditum, quieti & „utilitatibus fratrum vacare permittat, atque peculiariter, sicut à nobis eum scit diligi, diligat, quatenus & caritatis vestræ affectum, „quem olim expertus est, in se multipliciùs recognoscat, & nos in vobis invenisse se gaudeat:„ Quæ ultima verba: *nos in vobis invenisse se gaudeat*, indicio sunt clarissimo, quòd Gregorius *Claudium*, ceu Mæcenas clientem, in sinu ac complexu suo habuerit.

Romani Pontifices literas fovent Benedictinas.

Alios post Gregorium M. Maximos Pontifices si quis roget, quid egerint, spectârintque in re literaria Benedictina promovenda, profectò intelliget, hanc eo apud ipsos fuisse loco, quô majore esse non potuit. Ut enim ingenia, scientiarúmq; omniũ disciplinas apud nostros foverent, viris doctis ac literatis Vaticanæ Bibliothecæ præfecturas, Episcopales Infulas, Cardinalitias Purpuras, Legationes ad sumos Principes, Reges, ac Imperatores, gravissima belli pacísque negotia, aliásque uti maximi momenti, ita eminentissimæ dignitatis provincias administrandas quàm sæpissimè detulerunt. Hoccíne non erat rem literariam promovere Benedictinam? Nemo tam ignavus, tantæque desidiæ est, qui his stimulis ac calcaribus ad literarum stadium alacri animo decurrendum se excitari non patiatur.

Sergius I.

Quid porro de *Sergio I. Gregorio VII. Clemente VI. Urbano V.* singillatim dicam? Et quidem (m) *S. Sergius* Pontifex Romanus cùm Divi Aldhelmi Malmesburiensis Abbatis singularem eruditionem ac doctrinam, qui eam exploratam habebant, commendari audivisset, illum Romam accersivit, & venientem ad se summo cum honore & humanitate accepit, ac abeuntem munificentiâ quâdam dimisit. *Gregorius VII.* si Cæsari Egassio Bulæo (n) laudibus mactandus videtur, quòd Parisiensis Universitatis Academicos, aliósque viros doctos singulari amore complexus fuerit, illorúmque ad Beneficia ecclesiastica promovendorum apud Pontificem, Episcopos, Reges semper suasor

Gregorius VII.

(m) Leland. de Script. Angl. cap. 71. p. 99.
(n) Hist. Univ. Paris. ad an. 1073.

suasor & auctor extiterit; quidni ego illum præconiis efferam, quòd Ordinis sui Sodales doctrina & eruditione eximios præ cæteris majori complexus benevolentia vel Episcopali infulâ vel Cardinalitiâ purpurâ condecoravit. Eodem in viros doctos, maximè Benedictinos, propenso animo ferebatur *Clemens VI.* ante promotionem *Petrus Rogerius* dictus, natione Anglus, patriâ Lemovix, in territorio Castelli Malimontii natus ex nobili genere. Fratrem habuit Guillelmum Rogerium, Comitem Belliforti, qui fuit pater Gregorii XI. Pontificis. Apud Arvernos Monasterio Casæ Dei Ordinis Benedictini nomen dedit Petrus Rogerius, antequam pubertatis annos excessisset. Dehinc Lutetiam missus, in Philosophicis Theologicísque disciplinis excelluit, ac Lauream Doctoralem in Academia promeritus Theologiam summa cum laude docuit. Adhæc Provisor factus domûs magistrorum & scholarium de Sorbona ante Palatium de Thermis Parisiis sita, ut legitur in veteri instrumento illius anni edito in Tomo IV. Historiæ Universitatis Parisiensis pag. 230. Antequam Em. Cardinalis Armandus Joannes Richelius longam juventutem redderet huic domui, istius Papæ imago visebatur in vitrea fenestra Ecclesiæ ejusdem domûs cum hac inscriptione: *Clemens Papa VI. Provisor Hujus Domûs.* Hæc imago deposita tempore novæ ædificationis aliquamdiu servata est illæsa, postea neglecta, postremò confracta. Manet tantùm memoria, inquit Balluzius in Not. ad vitam col. 836. Subinde Abbas Fiscanensis primùm fuit, deinde Atrebatensis Episcopus, hinc Senonensis Archipræsul, tum Rotomagensis, postea à Benedicto XI. seu XII. creatus Cardinalis xv. kalend. Januarii anni MCCCXXXVII. tituli SS. Nerei & Achillei, postremò electus est Pontifex Maximus in Conclavi apud Fratres Prædicatores Avenionenses die 7. Maji an. MCCCXLIII. & die sacrâ Pentecostes, quæ fuit XVI. ejusdem mensis, coronatus est, & appellatus Clemens VI. Hunc Petrarcha *literatissimum* Pontificem appellat, tam felicis, & invictæ memoriæ, ut, quod semel legisset, oblivisci nullatenus posset, *& quod mirabilius est*, inquit, *hæc memoria quodam capitis ictu, cujus ingens supremo vertice cicatrix remanserat, ei provenerat.* Cùm juvenis adhuc Theologiæ Parisiis studeret, ad monasterium aliquando redux, atque in itinere delapsus in latrones, rebus omnibus exutus fuit, vix indusio relicto. Quare ad proximum Familiæ Benedictinæ cœnobium se conferre compulsus, à loci Priore, *Stephano Adelbrando* humaniter exceptus, nováque veste donatus fuit. Alterâ die in discessu ex hospite suo quæsivit: quandónam existimas me gratiam tibi referre posse? Prior juvenem bono esse animo, ac tum acceptum sibi beneficiũ persolvere jussit, quamprimùm ad sumum Pontificatum evectus foret. Conditione cum risu accepta utrinque discessum fuit. Cùm postea igitur *Petrus* (quo nomine id temporis vocabatur) ad Pontificiam dignitatem evectus esset, nihil prius habuit, quàm ut Adelbrandum ad se accersiri juberet. Quem præsentem ita allocutus est: *Quandoquidem non ex vano hoc honoris fastigium mihi prædixisti, gratitudinis leges à me reposcunt, ut beneficii memor, quod mihi olim præstitisti, gratum me tibi præstem.* Quibus dictis, primum suos inter Cubicularios constituit, ac brevì pòst Archiepiscopum Tolosanum renuntiavit. Anno etiam primo Pontificatûs sui, Universitatis Parisiensis, nutricis suæ, non immemor privilegium indulsit, redituum ex beneficiis percipiendorum, etiam dum Parisiis Doctores & Professores residerent. Erat Clemens V. suo in Pontificatu insignis literatorũ fautor, ac cùm negotiis summis & operosis & quotidianis præpeditus esset, quò minùs evolvendis literis operam daret, negotium viris doctis ac eruditis dedit, ut ex præstantissimis quibusque voluminibus optima quæque seligerent, quæ ab ipso compendiariâ lectione percurri possent. Et si divini vir ingenii Plato Aristotelem nuncupavit Agnostem; hoc est, perpetuum studiosissimúmque lectorem, id nominis certè Clemens jam ante aditum Pontificatum summo jure promeritus fuit: quidquid enim temporis comparcere potuit, ad lectionem conferebat, rationem afferens ex Cicerone pro Archia: *An tu existimas aut suppetere nobis posse, quod quotidie dicamus, in tantâ varietate rerum, nisi animos nostros doctrinâ excolamus?* Nec minori voluptate de liberalium artium disciplinis

Clemens VI.

ante Pontificatum Provisor Sorbonnæ,

erat literatissimus Pontifex.

Ejus gratitudo.

Literatos fovet,

plinis, ac scientiis tum humanis tum divinis sermonem cum viris doctis instituere solitus erat. Unde factum, ut ad tanti literarum Mæcenatis aulam, velut ad arcem Palladiam nobilissimi ingenii homines undique se conferrent. Cùm verò Clemens VI. familiare sibi haberet Cæsareanum illud verbum: *Non decere, quempiam de præsentia Principis non contentum abire*; maximè cavit, ne viros literatos minùs contentos à se dimitteret; quorum multos summis honoribus ac fortunis auxit, è quibus tantùm tres nostri Ordinis refero, *Hugonem Rogerii*, *Guilielmum de Agrifolio*, *Ægidium Rigaudum*, quos Cardinalitiâ Purpurâ donavit. Illud etiam Clementi præcipuæ laudi dandum, quòd non in postremis curis habuerit, ut *Benedicti XII.* Prædecessoris sui constitutio de instauratione studii literarum in Monasteriis Ordinis nostri haud segniter observaretur. Existimabat siquidem sapientissimus hic Pontifex, se in Benedictinam Familiam, cujus olim alumnus erat, illustrius haud conferre posse beneficium, atque si doctrinæ ac sapientiæ fontes, unde omnia bona in sacrum Ordinem profluxêre, monachorum quorundam desidiâ ac otio propè jam exarentes ac occlusos denuò aperiret.

maximè Benedictinos.

Gregorius XI.

Clementis VI. ex fratre nepos erat *Gregorius XI.* qui ex Avenione curiam denuò Romam traduxit. Priùs verò quàm id fecisset, testamentum (o) condidit, in quo non locum modò sepulturæ suæ in monasterio Casæ Dei Ord. S. B. Claromontensis diœcesis elegit, sed amplissimum etiam Legatum reliquit pro excitando novo Collegio triginta Benedictinorum in dicto Monasterio, è quibus sex assiduò literas sacras, atque Jus Canonicum in Universitate Parisiensi edoceri voluit. Tanti Pontificis ac Mæcenatis verba digna omnino sunt, quæ hîc in medium afferantur. *Verùm ex speciali devotione*, inquit Gregorius, *quam hactenus habuimus & habemus ad dictum monasterium Casæ Dei, volumus, & ordinamus, quòd in dicto monasterio construatur, & ædificetur una solemnis Capella, contigua principali Ecclesiæ dicti Monasterii, & per quam sine medio aditus habeatur ad dictum monasterium, seu ecclesia, in qua erigantur duo vel tria altaria cum choro competenti, in qua Collegium pro salute animæ nostræ, & parentum, & benefactorum nostrorum, triginta Monachorum nigrorum Ordinis S. Benedicti, quòd* GREGORIANUM COLLEGIUM *perpetuò nuncupetur, instituatur, sicut nos ex nunc, ut ex tunc instituimus sub modo, forma & conditione infra scriptis. - - - In quo quidem Collegio volumus, & ordinamus, ac statuimus, quòd unus ex ipsis triginta Monachis sit Prior Claustralis, & alius Sacrista: & quòd sex Monachi ex illis dicti Collegii, qui inter eos dociles & aptiores reperiuntur, sicut in studio Parisiensi continuè studentes. Quatuor videlicet ex eis in sacra pagina, & duo in Jure Canonico, vel omnes sex in sacra pagina ad ordinationem Exequutorum nostrorum, vel duorum ex ipsis: & quòd creatio, institutio, & destitutio dictorum triginta Monachorum ad Abbatem, qui nunc est, & qui pro tempore fuerit, pertineat pleno jure, similibus modo & formâ, ac prout ad ipsum Abbahtem pertinet de aliis suis & dicti monasterii monachis, salvo, quod volumus, statuimus, & ordinamus, quòd viginti ex eis sint de Lemovicinio, & residui decem de Alvernia, vel aliunde juxtà ordinationem & arbitrium dicti Abbatis, qui est, & pro tempore fuerit, providere habeat in victu & vestitu, & aliis necessariis, prout facit, & facere tenetur reliquis Monachis Claustralibus & pensionem prædictis sex studentibus assignare juxta constitutionem felicis recordationis Domini Benedicti XII. prædecessoris nostri &c.* Hoc Gregorii XI. testamentum etsi nunquam fortè, ut fieri amat, executioni fuerit mandatum, ejus tamen, velut rei literariæ Benedictinæ summi Mæcenatis laudanda est suprema voluntas.

fundat Collegiũ pro studiosis Benedictinis.

quod Gregorianum vult appellari.

Thomas de Brynton.

Maximo huic Pontifici in deliciis etiam erat *Thomas de Brynton*, Decretorum Doctor, & Ecclesiæ Norwicensis Monachus. Is cùm perlustratis Angliæ Gymnasiis Romam adveniret, non vulgaris eruditionis famâ Papæ gratiam nactus, summus ab ipso Romanæ Sedis Pœnitentiarius renuntiatus fuit. Episcopus Roffensis ab eodem Pontifice Max. creatus fuit anno 1373. d. 31. Jan. Posteà Richardo II. Regi à Confessionibus admotus diem supremum obiit anno 1389.

Urbanus V. literatos maximè Bene-

Urbanum V. ex Abbate S. Victoris apud Massiliam Pontificem Maximum *Petrarcha* (p) virum esse dignum scribit, qui omnium laudibus ornetur; eò

(o) Extat in Acher. Spicileg. Tom. VI. vet. edit. at novæ Tom. III. pag. 738. vid. et ain Bulæus Hist. Univers. Paris. Tom. IV. pag. 984.
(p) Epist. 1. Lib. 7. Rerum Senilium.

dictinos favoribus prosequitur. eò quòd *Academias, Collegia, ac Viros literatos suo patrocinio foverit*: è quibus complures erant Benedictini, quos summis beneficiis, atque dignitatum ornamentis cumulavit. Nempe quò quisque virtute ac doctrina illustrior est, eò majorem dignitatem sapientiæ habet doctoribus. Erat autem Urbanus summâ virtute, atque eloquentium juris ecclesiastici peritissimus.

Academias vel erigit, vel auget privilegiis. Academias Viennæ in Austria, Cracoviæ in Polonia erexit, rogantibus Principibus; Tolosanam in Gallia, Bononiensem in Italia multis privilegiis auxit. Et quidem de Bononiensi gratulatur ipsi Franciscus Petrarcha (q) Italorum id temporis doctissimus: *Audiebam prætereà singularem illam tuam curam, paternámque sollicitudinem circa Bononiense studium, quanta nulli unquam Pontificum fuisset, aut Principum, quibus quantísque privilegiis, quâ magnificentiâ, quâ pietate illud longis ac jugibus bellorum turbinibus quassatum, stratúmque erigis, & antiquam illi non modò restituis, sed siqua fors faverit, amplificas etiam dignitatem. Et hoc quoque te dignum, tibíque debitum censebam. Nam quis alius studiorum omnium, sed præsertim Juris matrem, ac nutricem urbem adjuvet, ac reformet, quàm is utriusque Juris peritissimus, alterius autem & Conditor, & Interpres unicus haberetur? Aut quis alius, quàm tu huic literarum ruinæ subjicere oculos aut vellet, aut posset?*

Tolosæ Theologiæ & in Pessulano Monte Medicinæ studium instituit, Tolosæ si non omnium primus, ut aliqui perhibent, Theologiam doceri instituit, certè quidem eam Facultatem permultis ornavit privilegiis, ut probat Baluzius in Not. ad vitam col. 1059. Quo etiam teste in Monte Pessulano, ubi specialiter solet vigere scientia medicinæ (r), *instituit unum Collegium* duodecim scholarium, qui studerent in dicta Facultate, & in ipsa haberent residere; pro quorum sufficienti sustentatione reditus certos acquisivit & ordinavit. Papyrius Massonus in ejusdem Urbani vita testatur, in eadem urbe adhuc extare Collegium ingens, jussu ejusdem conditum in gratiam eorum, qui medicinæ operam daturi essent, si modò *Gabalos*, id est, Mimatensis diœcesis esse constaret. Quid multis? *Mille Studentûm*, inquit Petrarcha, *inter quos*

præcipuo Studentium Patronus. *permulti erant è Benedictina Familia, in variis Collegiis Mæcenas fuisse munificentissimus dignoscitur.* Quà de re sic habetur (s) apud continuatorem Martini Poloni. „Viros Literatos valde dilexit, multósque ipsorum promeruit, & exaltavit, & ut daret cæteris addiscendi materiam, & opportunitatem, quamdiu vixit in Papatu, suis expensis tenuit in diversis studiis mille studentes, ex quibus cum aliqui jam erant provecti, aut aliàs deficiebant, illorum loco alios continuò subrogavit. Libros necessarios tam eis, quàm aliis pluribus, quos scivit studio esse intentos, ipsísque indigerent, etiam ministravit.„

Bonifacius IX. in Abbates S. Martini Coloniæ beneficus. *Bonifacii IX.* Pont. Max. nomen ac memoria Abbatibus S. Martini Majoris apud Coloniam Agrippinam summæ, nec immeritò, est venerationi. Ab ipso namque *Judices Almæ Universitatis Coloniensis, in Germania primariæ, Juriúmque ejus ac Privilegiorum Conservatores Apostolici* pro perpetuis temporibus fuerunt constituti. Quâ eximia, multísque invidenda dignitate primus inter antiquissimi hujus Monasterii Abbates ornatus fuit *Theodericus* (erat ordine XXXI.) de quo domesticus Poëta (t) ita canit:

-- THEODORICUS DE CORNU *nobilis ortu,*
Nobilior meritis, summos excepit honores;
Scandit & auricomæ sacraria celsa Minervæ,
Erecti studii PRIMAS, *sacríque Lycæi*
Protector, Judéxque à summa sede statutus.

Pontifices in doctos Congreg. S. Mauri viros propensi. Ut verò ad nostram ac paulò superiorem ætatem propiùs accedamus, quô benevolentiæ affectu Sumi Pontifices viros Religiosos Congregationis S. Mauri à literarum maximè sacrarum studiis inclytos non complexi fuerunt? Præprimis verò *Alexander VIII. Innocentius XII. Clemens XI.* eorum studiis mirificè favebant.

Alexander VIII. Et *Alexander* quidem de rebus literariis à Mabillonio assiduè per epistolas erudiri voluit, atque ut ejus modestiæ, quà id certè muneris refugisset, aliquâ ratione consuleret, præcipuum curiæ suæ administrum, qui suas hac in re vices ageret, delegit.

Innocentius XII. *Innocentius XII.* non solùm literis Apostolicis monastica studia Congregationis S. Mauri plus simplici vice collaudavit, sed toti etiam Ec-

(q) Epist. 1. Lib. 7. Rerum Senilium.
(r) *Instituit Collegium.* Bulla fundationis extat apud Gariellum in serie Præsulum Magalonensium part. 2. pag. 86. dato Viterbii kal. Octobr. an. VII.
(s) cit. à Bulæo in Hist. Univ. Paris. tom. IV. pag. 381.
(t) R. P. Oliverius Legipont in Fastis Mss. Abbatiæ S. Martini Maj.

Ecclesiæ saluberrima declaravit. Idipsum testatum fecit *Clemens XI.* sponte ultrò currentibus addens stimulos, *ut in egregio hoc instituto strenuè diligentérque pergerent, pro certo habentes, quidquid in honorem commodúmque eorum à Pontificia dignitate posset proficisci, id nullo eis unquam tempore defuturum.* Ille Acta Sanctorum Ordinis nostri literis in forma Brevis Apostolici approbare; ille SS.Patrum editiones aliis id genus literis commendare; ille Annales Benedictinos novâ epistolâ gratulari; ille denique sacra submittere munuscula dignatus est, iis potissimum viris eruditis, arbitratu Præpositi Generalis Congregationis S. Mauri distribuenda, qui in ejusmodi adornandis incumberent, ut ipsis argumento essent, quâ eos Summi Pontifices complecterentur charitate. Præ cæteris verò distinxerunt *Joannem Mabillonium*, virum unum omnium totius Congregationis S. Mauri doctissimum, quem Innocentius XI. Inocentius XII. Clemens XI. aureis Numismatis honorârunt. Quis tantis, támque sanctissimis literarum Mæcenatibus non totâ animi contentione studiis navaret operam?

Clemens XI.

A Gallis verò Benedictinis Itali orationem ad se convertunt. Paulus III. *Isidorum Clarium*, clarissimum virtutis ac doctrinæ lumen, Latinè, Græcè, ac Hebraicè (u) ita doctum, ut Romanæ aulæ admirationi esset, ad Concilium Tridentinum, tanquam Abbatem & Theologum ablegavit, utpote cujus summam rerum divinarum scientiam habebat perspectam; paulò pòst verò Fulginei Episcopum creavit; quâ in dignitate *Isidorus Clarius* ut lucerna supra candelabrum posita, populo sibi commisso, totíque Ecclesiæ doctrina ac sanctitate præluxit.

Romani Pontifices Italorum Benedictin. Mæcenates Paulus III. Isidori Clarii.

S. Pius V. piissimus juxtà ac doctissimus Pontifex viros sui similes, qui nempe cum singulari pietate parem conjungerent doctrinam, unicè amabat. E nostris *Titum Prosperum Martinengum* (x) literis Græcis ac Latinis eruditissimum, alterúmque sed sacratiorem Pindarum in amoribus habuit. Jámque *Martinengum* ad dignitates ejus meritis pares promovere destinârat: at cùm vix id *Prosper* præsensit, illicò, ut erat verè humilis corde, omnísque fugitans honoris, valetudinem causatus ob aëris insalubritatem in patriam rediit. Quâ animi demissione, dignitatúmque fuga, majorem sibi apud Pontificem conciliavit æstimationem.

Pius V. Martinengi.

Clemens VIII. cùm *Victorinum Manso* S.Severini in urbe Neapolitana Abbatem (y) ceu Virum doctissimum, sumum Theologum, & Philosophum celeberrimum passim laudibus efferri audiret, eum Stabiensium primò, tum Arianensium Episcopum renuntiavit. Paulus verò V. egregiis ejus dotibus, multiplici literatura, ac religiosissimis moribus captus, inter Assistentes Episcopos perhonorificè cooptavit. Fertúrque prælaudatus *Clemens*, dum *Victorinus* Episcopatus examen subiret, admiratus ejus sapientissimas responsiones, & reconditam doctrinam, ad circumstantes conversos dixisse: *Iste magis docet, quàm respondet*; tum subjunxisse: *Cathedræ quidem à se satis consultum, Antistiti verò non item.* Quæ causa fuit eidem Pontifici, *Victorinum* ad Arianensem Episcopatum libentiùs transferendi.

Clemens VIII. Victorini Manso,

Hieronymus Ruscelli (z) complurium in eadem sacra Congregatione Monasteriorum successivè Abbas, ac deinde Generalis Præses, virtute ac doctrinâ sua Maximos Pontifices in sui amorem & existimationem ita attraxit, ut eum veluti certatim cumulandum honoribus susceperint. Clemens VIII. in conscientiæ suæ arbitrum ac moderatorem delegit, quem tamen honoris gradum vir modestissimus, impetratâ veniâ, deprecatus est.

& Hieronymi Ruscelli.

Paulo V. Gregorio XV. Urbano VIII. & Innocentio X. Sumis Pontificibus ob Ecclesiasticarum rerum eruditionem valdè acceptus fuit *Constantinus Cajetanus*; nam à Paulo V. titulo Abbatis S.Baronti Pistoriensis Diœcesis Abbatiæ Florentinæ adnexi, insignitus, à Gregorio XV. reditibus Prioratûs S. Mariæ de Latina in Sicilia (qui tamen Congregationis Casinensis minimè est) donatus fuit, ut ex Roccho Pyrrho de Abbatiis Siciliæ refert Antonius Mongitor, nominibúsque *Familiaris & continui Commensalis sui* decoratus est; ut liquet ex Bulla erectionis Collegii Gregoriani data an. 1621. die 18. Maji, quæ legitur in Bullario Casinensi Cornelii Margarini Tom. 1. pag. 300. & seqq. Ipse Con-

Paulus V. &c. Constantini Cajetani.

(u) Armell. part. 2. pag. 49.
(x) Idem l. c. pag. 159.
(y) ibid. Lit. V. pag. 9.
(z) ibid. part. 1. pag. 220.

Constantinus in impressis libris, & iisdem Pontificibus dicatis, seipsum S. D. N. & Apostolicæ Sedi *à sacris & secretis Literarum monumentis* appellat, quæ causa fuit, ut à nonnullis Scriptoribus *Historiographus Romani Pontificis nuncuparetur.*

Paulus V. ut literarum studia ad majorem florem in Congregatione Casinensi proveheret, ejus jussu & authoritate pro religiosa Juventute Gymnasium Perusii excitatum fuit.

& Jacobi Graffii.

Jacobum verò *Graffium* (a), Neapoli in S. Severino Monastici Instituti asseclam, Virum quidem non minùs vitæ sanctimoniâ, quàm morali scientiâ satis ubique celebrem, Juris etiam utriusque Doctorem insignem, & Neapolitanæ Urbis, ac Diœceseos non solùm librorum Censorem, sed etiam (quod in regulari viro ibidem hactenus inusitatum) Majorem Pœnitentiarium idem Paulus V. Pont. Max. ob doctrinæ ac virtutis præstantiam, plurimi fecit, Abbatísque titulo, cùm regimen constanter recusaret, motu proprio honestavit. *Graffius* enim rerum omnium caducarum abjectis curis, nihil antiquius habuit, quàm sacræ doctrinæ studiis, veræque pietatis cultui, quamdiu vixit, vacare, quoad tandem non sine sanctitatis opinione mortalis vitæ cursum Neapoli feliciter anno æræ vulgaris 1620. absolvit.

Urbanus VIII. Angeli Grylli.

Urbano VIII. valdè familiaris & in paucis charus erat *Angelus Gryllus*, Congregationis Casinensis Præses (b) Generalis, qui cùm omnium bonarum artium disciplinis emineret, inprimis tamen oratoriâ ac poëticâ facultate adeò excelluit, ut celeberrimum quemque sui ævi, vel vicerit, vel æquaverit. Unde Urbanus, & ipse summus Poëta, ejus adeò consuetudine delectabatur, ut integras sæpè horas in penetralibus cum illo colloquens, jucundissimè traduceret, fertúrque Pontifex de Angelo ad eminentiora promovendo seriò cogitâsse: illud sanè constat, Angelum Episcopatum Aleriensem in Insula Corsica, & Albiganensem in Liguria, Cardinalis Pincellii conterranei sui operâ sibi oblatos, invictâ constantiâ recusâsse, tum quia monasticæ religionis, quam amplexus semel fuerat, amantissimus, eam dignitatibus omnibus anteferebat, tum quia sui ipsius contemptor, tanti muneris oneri pares sibi vires adesse minimè reputabat.

Clem. IX. Angeli de Nuce.

Angelus de Nuce (c) doctissimus Abbas Casinensis novam Chronici Casinensis editionem, Notis eruditissimis, imò potiùs Comentariis illustratam prælo paraverat, quam cùm subinde *Clementi IX.* Pont. Max. dedicâsset, magnam ab eo iniit gratiam. Is enim Angelum à Francisco Cardinali Barberino Romam jam accersitum, suúmque Theologum delectum, Episcopum Examinatorem extra numerum, & Sacri Indicis Consultorem illicò renuntiavit, móxque Calliensem Episcopatum eidem obtulit; quem cùm ille renuisset, paulò pòst à *Clemente X.* ejus successore Archiepiscopus Rossanensis in citeriori Calabria creatus fuit, quin imò, ut Crescimbenius in ejus vita narrat, cogitaverat Clemens IX. de Angelo ad majores Ecclesiæ dignitates elevando, nisi ejusdem Pontificis mors paulò pòst insequuta destinatos honores Angelo invidisset.

Clem. X. Isimbardi.

Augustinum Isimbardi (d) non tam avitis Majorum ceris conspicuum, quàm omnibus doctrinæ ac virtutum ornamentis præditum Abbatem Clemens X. Pont. Max. Cremonensi Ecclesiæ præfecit, quo in munere optimi Pastoris partes explevit omnes.

Innoc. XI. Sfondrati, Aguirrei, & Vecchii.

Innocentius XI. summam *Cœlestini Sfondrati*, atque *Josephi Aguirrei* doctrinam & eruditionem Cardinalitiâ purpurâ exornavit, nisi hæc potiùs ab illis exornata fuit. Is ipse Pontifex *Petrum Vecchium* (e) Abbatem S. Justinæ Patavinæ religiosis virtutibus æquè ac nobilioribus scientiis ornatum, Ecclesiasten inter paucos disertum, atque editis multis præstantibus operibus insignem Scriptorem Episcopum Æmoniensem in Istria designavit; Alexander verò VIII. Episcopum Andriæ in Apulia creavit, ac deinde Innocentius XII. ad Melphictensem cathedram in eadem Apulia transtulit.

Clem. XI. Alphonsi Mariconadæ.

In Alphonso Mariconda (f) Neapoli ad S. Severinum Cœnobitâ, ea fuit ingenii excellentia, ea non vulgaris doctrinæ præstantia, ea tam in Scholasticis & Dogmaticis, quàm in amœnioribus literis; itémque in profana & ecclesiastica eruditione, Græcaque

(a) Armell. part. 2. pag. 4.
(b) ibid. part. 1. pag. 31.
(c) Armell. l. c. pag. 37.
(d) l. c. pag. 62.
(e) l. c. part. 2. p. 298.
(f) ibid. part. 1. pag. 10. & fusiùs part. 2. p. 54. p. 135. 145.

cáque lingua peritia, ut non modò in præcipuis suæ Congregationis Monasteriis hasce disciplinas tradiderit, sed in publica etiam Universitate Neapolitana primariam sacræ Theologiæ Cathedram consequutus, plures annos ibidem docuerit. Tantæ verò eruditionis ac doctrinæ virum *Clemens XI.* Pont. Max. dignum censuit, quem ad Regium Episcopatum Triventinum in Samnio assumeret. Id quod factum est anno 1717. die 12. Julii, consecratus autem die 18. ejusdem mensis Romæ à Cardinali *Paulutio* ejusdem Sanctissimi à Secretis Statûs.

Pontifices Cardinalis Quirini Mæcenates.

Nec *Maricondæ* discipulo, Hebraicis, Græcis ac Latinis literis excultissimo, *Angelo Mariæ Quirino*, sua honoris insignia apud Summos Pontifices Clementem XI. & XII. Innocentium XIII. Benedictum XIII. & XIV. defuerunt, quorum primus ejus *Dissertatione de Monastica Historia conscribenda*, *Oratione de Mosaicæ Historiæ præstantia* aliísque eruditis laboribus delectatus, Sacræ Inquisitionis Qualificatorem, Sacrorúmque Ritûum & Indicis Consultorem renuntiavit. Quâ dignitate, ceu face quadam accensus (g) *Græcæ Ecclesiæ Officiorum* editionem inter cætera suscepit, à *Quadragesimali* exorsus, breváque volumen emisit, eo favore à Theologis, examini eorundem librorum à *Clemente XI.* delectis, exceptum, quem unius ex ipsis (& quidem in eo Cœtu primas ferentis ob eximiam, quâ pollebat, Orientalium linguarum peritiam) suffragium publica auctoritate ei volumini appositum testatur. Is ipse favor in causa fuit, ut ab *Innocentio XIII.* Corcyrensi Episcopatu, adnitente præsertim Cardinale *Ptolomæo*, cujus doctrina in ea Congregatione eminebat, donaretur;

Corcyræ Episcopus præficitur.

eum autem administrans præter eruditissimum librum de *Primordiis Corcyræ* conscriptum, *Enchiridium Græcorum* confecit, quo hisce S. R. E. dogmata proponuntur, quémque in lucem prodire fecit Beneventi, dum ad eam Urbem Benedictus XIII. divertisset, sanctiorem ibidem hebdomadem acturus. Omnes, quotquot in eo aderant comitatu, testes fuerunt, quàm benevolo animo, quàm egregia humanitate hoc Opus, ejúsque Auctorem Pontifex verè optimus complecteretur; & ii pariter norant, quàm benignè paulò antè Romæ excepisset, etsi nulla Ei priùs necessitudine compertum, etsi è Corcyrâ insula, in quam deportatus quibusdam videbatur, egressum, etsi, dum Romæ substitit, nemo prorsus curam cepisset, ut Ipsi qualiscunque aditus ad sanctos Pedes pateret. Statim verò ac Benevento Romam *Quirinus* reversus est, incredibilis erga illum Pontificiæ benignitatis largitas tunc maximè emicuit; nam binos tantùm post menses Brixianis Infulis ipsum ornavit, & post quatuor alios, inter Cardinales cooptavit.

Brixianis infulis,

Quirinus, ut se tanti beneficii æternum memorem gratúmque præberet, *Benedicto XIII.* ad Superos ex hac mortali vita evocato Statuam ex marmore ad ejus tumulum ponendam curavit; ejus verò Nepoti *Dominico Cardinali Ursino* in perenne gratitudinis sui monumentum Collectionem Epistolarum Reginaldi Poli S. R. E. Cardinalis eruditissimis Diatribis & Notis illustratam nuncupavit. *Clemens XII.* cùm probè sciret, *Quirinum* omnium elegantissimarum artium scientia esse præditum, neminéque peritiâ linguarum præcipuè Græcæ & Hebraicæ haberi inferiorem, eum amplissimo S. R. E. Bibliothecarii munere condecoravit; quod ille hactenus tanta cum laude administravit, ut cum majori ante ipsum nemo alius.

& Bibliothecarii Apostolici munere decoratur.

Quid verò de *Benedicto XIV.* dicam, qui hodie Ecclesiæ in terris summo cum imperio præest, ac sapientissimè præsidet? Siquidem vel à primo suscepti Pontificatûs die, imò eo ipso temporis articulo, quô delatam ipsi supremam dignitatem suffragia Patrum consueto ritu publicârunt, *Quirino*, qui ad latus ipsius assideret, statim honorificentissimis verbis animum suum aperuit, quòd scilicet ipsum Sanctæ Sedis servitio utilem futurum arbitraretur; móxque postera nimirum die sacri Cardinalium Cœtus librorum examini delecti Præfectum renuntiavit.

Alii honores eidem à S. P. N. Benedicto XIV. delati.

Quod tamen honorificum munus *Quirinus* deprecatus est, Pontifici significans haud ita gratum animo suo futurum, aliorum libris seu proscribendis, seu expurgandis tempus consumere, ac literario otio fruentem libros componere nec proscribendos, nec expurgandos. Pari modestia Patavinum Episcopatum præ Brixiano longè opulentiorem à *Benedicto XIV.* sibi oblatum recusavit. Taceo alios favores ac gratias, quibus ab hoc sapientissimo, & sui simi-

(g) Vid. Em. Card. Epistol. Latin. Dec. 3. ep. 4. pag. 3.

similium, id est, doctissimorum Cardinalium amantissimo Pontifice cumulatus est. Sed silentio involvere nequeo illustria laudum præconia, quibus vicissim Eminentissimus noster contestandi animi gratiâ suum Evergetam hinc inde cumulat; Ita enim in epistola ad Celsiss. Principem *Zaluschi* supremum Regni Poloniæ Referendarium & Cracoviensem Episcopum die 12. Martii anno 1749. datâ rescribit: *Vix suppetunt nobis vires ad verba utcumque invenienda, quibus diligentiam adamantinam, notitiam antiquitatum Christianarum vastissimam, Theologiæ Scholasticæ, ac Liturgicæ peritiam inusitatam; quam* SUMMUS PONTIFEX *in hoc opere elaborando posuit, jure suo meritóque prædicemus. Prospicimus jam auream ætatem, quam summus hic, maximúsque rei literariæ, & eruditionis pulcherrimæ Stator & Fautor, orbi erudito est infusurus, atque largissimè cum omnibus bonis communicaturus.* Et rursus in eâdem epist. paucis interjectis: *Verumtamen*, inquit, *non orbi tantùm erudito, sed Christiano Universo auream illam ætatem per* BENEDICTUM XIV. *infusum iri animo meo auguratus jam sæpiùs sum, nec augurari unquam desistam, quòd iis excellentissimis dotibus Sanctitatem suam omninò præditam esse conspiciam, quibus facilè sublimes terræ Potestates adducat, ut suscepto à se ipsa consilio Christianarum omnium Ecclesiarum pacem conciliandi obsecundent...* Tùm adductis Cardinalis *Valerji* verbis, quibus nobilem Polonum ad videndam Urbem Romam invitabat, *quòd in ea Pontifice* PIO V. *Ecclesiastica disciplina in pristinum candorem videretur restituta &c.* subdit: *Pari hæc ipsa verba ratione* BENEDICTO XIV. *aptari posse profiteor, ex hujus scilicet pectore immensis Ecclesiastici juris thesauris referto, ceu ex perenni fonte jugiter promanant saluberrima sacræ disciplinæ seu servandæ, seu reparandæ instituta.* Haud minora sunt elogia, quibus eundem Pontificem variis in epistolis mactat Eminentissimus Cardinalis, iliadem verò complexus videtur in eâ, quam ad Sanctissimum die 23. Aprilis A. 1749. dedit, Ubi: *Habemus*, inquit, *Pontificem Maximum, summâ Virtute, integrâ famâ, singulari sapientiâ, moderatione animi, & rerum agendarum prudentiâ, quæ summoperè deceat Christi domûs dispensatorem, præstantissimum...* Similia repetit in epistola, quam *ad Moravo-Austriacam Incognitorum Literariorum Societatem* eodem anno direxit. Jam verò quid Pontifici Maximo reddi potest majus, *quàm gloria, laus & æternitas? Famæ*, inquit Tacitus, *boni omnes indulgent, & in magnis Viris sola animum mentémque perurit gloria*, ita quidem ut, Platonis effato, *cupidinem gloriæ & Nominis curam velut ultimam tunicam anima soleat deponere.*

Quirinus Benedictum XIV. egregiis mactat elogiis.

Atqui hactenus commemorata, satis, meâ quidem opinione, ostendunt, quàm illustri in monimento apud Nos posita sint summorum Pontificum in rem literariam Benedictinam, ejúsque Cultores merita; nihil verò in amplificanda inter nostros literarum gloriâ potentissimi Principes, Reges, ac Imperatores summis concessisse Pontificibus videntur. Enim verò eruditione ac doctrina conspicuos Benedictinos consiliis intimis adhibuerunt, supremos Archicancellarios creârunt, legatos miserunt, ad dignitates ecclesiasticas, eásque supremas provexerunt, ut his veluti laboris ac industriæ præmiis aliorum acueretur solertia, qui se juventuti instituendæ idoneos redderent, eámque edocerent, quem honorem supremo Numini, quam regiæ majestati obedientiam, quem cultum patriæ ac parentibus, quam magistratibus reverentiam deferre tenerentur.

Seculi Principes gratiosi erga literatos Benedictinos.

CAROLO MAGNO literarum studia, ut doctissimus ille Abbas *Lupus Servatus* epist. 1. ait, tantum deferre debent, ut æternam ei parent in Ordine Benedictino memoriam, utpote ab eo revocari cœpta, honorata, & maximi habita. Quàm gratiosus fuerit Mæcenas, quámque eximiâ benevolentia complexus fuerit sanctum *Sturmionem*, primum Abbatem Fuldensem, qui literarum studia in Buchonia primus plantavit, ex Caspare Bruschio referre liceat. „*Stormio*, „vel *Sturmius*, ex Norica regione „nobilibus ortus parentibus, Germa„niam à literis & pietate alienam, „variísq; & bellis & seditionibus tur„batam videns: cæterùm indolem Ger„manorum præclaram, siquem na„cta esset magistrum ejus ducendæ „formandæque callidum, scholas ali„quot morum & pietatis constituere „meditabatur. Ingressus igitur, faven-

Carolus M.

Narratio Bruschii de Sturmino Fuldensi

„ vente Carolo Magno, vastas solitu-„ dines, advertit neminem vicinorum „ molestè laturum, si quos pietatis usui „ campos necessarios occuparet, ve-„ niénsque ad Fuldam fluvium cele-„ brem, Hersveldense monasterium „ inchoavit anno salutis christianæ „ septingentesimo tricesimo sexto, quo „ anno Beda nobilis vita functus est. „ Unde octavo migrans anno ad su-„ periorem Fuldæ fluminis partem, „ Fuldense constituit monasterium, „ ídque tam felicibus auspiciis, tam „ prosperè piéque rebus cadentibus, „ ut ab Imperatore Carolo quatuor „ circumjacentis soli milliaria facilè „ impetraverit. Habuit pius præce-„ tor quadringentos tum monasticæ „ disciplinæ discipulos præter junio-„ res, & eos, qui vilioribus officiis, „ excolendæ videlicet terræ, plantan-„ dis arboribus, pulsandis campanis, „ & id genus aliis deputati erant. „ Nam superiores illi describendis u-„ triusque linguæ auctoribus, omni-„ um disciplinarum, & professionum „ monumentis occupati, tantæ Bi-„ bliothecæ, quæ paulò pòst Phila-„ delphiæ illi responsura erat, fun-„ damenta jecerunt. Imperator igi-„ tur Carolus volens & literis con-„ sultum, & pietati, ne tot tantá-„ que ingenia non (ut par erat) ale-„ rentur, dedit Ecclesiæ Fuldensi ci-„ vitatem Hammelburgensem; adju-„ vantéque Bonifacio, Archiepisco-„ po Moguntino, tria milliaria soli ul-„ teriùs impetravit, ut septem jam „ milliaribus ditio Fuldensis pateret; „ unde ut non modò unius monasterii „ Fuldensis fratribus, verùm etiam in „ vicinis cœnobiis Holtzkirchen & „ Sonhofen ejusdem studii discipulis, „ Carolo, ut fundarentur, permit-„ tente, esset alimonia, adjecit Pi-„ pinus civitatem Ombstat. „ Hæc *Bruschius*; quæ in *Caroli* tamen Majores potiùs, quàm in ipsum *Carolum* conveniunt, ut ex temporum supputatione liquidò demonstrari potest. Quî enim fieri potuit, ut S. Sturmio anno 736. vastas Buchoniæ sylvas ingressus sit, favente *Carolo Magno*, cùm is primùm anno 742. in vitales auras elatus fuerit. Nolo plura: etsi igitur literarum studia, auspice Carolo M. Fuldæ non fuerint inchoata, certè quidem ipso auctore reparata (h) dicuntur. Cùm enim S. *Sturmione* è vivis ad Superos translato, doctrinarum studiis excolendis, non Fuldæ modò, sed aliis etiam in monasteriis minor, quàm par erat, opera impendi cœpisset, iísque simplicitas religiosa, quæ in cantû seu divina psalmodia principatum tenebat, præferretur, Carolus ut ad liberalium artium instaurationem Ordinis Rectoribus animos adderet, epistolas uno exemplo ad Abbates exaravit. Instar omnium una esse debet editio ejus, quæ Baugulfo, Abbati Fuldensi, totique ejus Congregationi inscripta est, à nobis alio commodiore loco referenda. Ab hoc itaque tempore literarum studia in monasteriis Benedictinis reflorescere cœperunt, ob ídque institutæ in cœnobiis duplices scholæ, unæ interiores pro monachis, alteræ exteriores pro secularibus, ne ex eorum consortio & affrictu monachi profanos mores contraherent.

Margin: corrigitur.

Margin: Carolo M. auspice studia Fuldæ instaurata.

Quid jam commemorem, quanto in honore ac pretio doctos Ordinis nostri viros habuerit. ALCUINUM Diaconum, qui à parvo puero Eboraci in monasterio, primariæ Ecclesiæ adjuncto educatus fuerat, ex Anglia maximis promissis ac precibus evocavit, ut ei in Rhetoricæ, Dialecticæ, ac Matheseos disciplinis operam daret. In Præceptorem verò tantas gratias, quantæ potuerunt esse maximæ, contulit. Minerval erant Abbatia primùm Ferrariensis, & S. Lupi ad Trecas, dein S. Martini Turonensis, quibus etiam Cella S. Judoci accessit. Nec *Alcuinum* tantùm, sed ejusdem etiam discipulos beneficiis tanto Rege ac Imperatore dignis cumulavit.

Margin: Idem in honore habet Ordinis nostri doctos viros, Alcuinum,

Inter eos fuit ANGILBERTUS, quem Alcuinus ob ingenii præstantiam familiaribus in epistolis ac colloquiis *Homerum* compellare consueverat. Hunc Carolus in aulam adscivit, supremi Cancellarii munere exornavit, ac demum Berthæ, dilectissimæ filiæ connubio dignum habuit. Donec rerum humanarum tædio affectus in Centulense Monasterium secessit, ubi ob rara virtutum decora in Antistitem electus fuit. Porrò cùm jam esset Abbas *Angilbertus*, à Carolo Romam legatus missus est ad leonem Papam tertium, ut populum Romanum ad fidem Caroli & subjectionem per sacramenta firmaret, teste Aimoino lib. 4. de gestis Francor. cap. 86.

Margin: Angilbertum,

ADELHARDUS Caroli M. agnatus, & Patruelis, sapientiâ, religione, & editis libris clarissimus, Pippini in gu-

Margin: Adelhardum,

(h) Schannat Hist. Fuld. part. 1. cap. 6.

gubernanda Italia adjutor, primus in aula Imperatoris consiliarius, & primus ex Ordine Divi Benedicti ad regni administrationem à Carolo vocatus. De quo *Gerardus* Monachus in vita, missum in Italiam testatur, *ut Pippino juniori ad regendum magistraret, & ad stateram justitiæ regnum Italicum informaret.* Et Paschasius Radbertus in vita ejusdem, missum in Italiam à Carolo Adelhardum, *ut regnum Italiæ, quæ sibi commissa fuerat, & ejus Regem Pippinum, juniorem ad statum Reip. & Religionis utiliter, justè, atque discretè honestiùs informaret. Ubi tantam promeruit laudem, ut quibusdam non homo, sed præ virtutis amore Angelus prædicaretur.* Et Hincmarus epistola de recta novi, ac juvenis Regis institutione cap. 12. *Adalardum senem & sapientem Domini Caroli Imperatoris carne propinquum, & Monasterii Corbeiæ Abbatem* INTER PRIMOS CONSILIARIOS PRIMUM, *in adolescentia mea vidi; cujus libellum de ordine Palatii legi & scripsi.* Pluribus aliis gravissimis negotiis & legationibus adhibitus est, & cumprimis anno 823. à *Ludovico Pio* Caroli successore in discutienda calumnia Paschali Papæ impacta. *Tantus honos*, inquit V. C. Josephus Pichler S. J. *in Augusta Quinque Carolorum Historia* (i) stylo pragmatico egregiè scripta, *tantus honos apud Carolum literis, ac sapientiæ fuit, cumprimis cum insigni religione conjunctis; nec unquam meliùs gubernari regna arbitrabatur, quàm ubi aut Reges philosopharentur, aut à viris in utraque Philosophia præstantibus regerentur.*

Quid? quòd Carolus M. doctrinam atque eruditionem in hostibus, aut certè quidem ejus partibus minùs addictis suspexerit, laudaverit, atque honoraverit. Inter Longobardos unà cum capto Desiderio Rege abductos in Galliam erat etiam PAULUS DIACONUS (k) Aquileiensis, qui *Desiderio* ab arcanis epistolis fuerat. Prudentia atque præcellens eruditio charum præprimis, atque familiarem etiam Carolo fecerat. Res ea invidiam, atque periculum conflavit, quod verbis Leonis Ostiensis Chron. lib. 1. cap. 17. referre libuit: *Accusatus est ab invidis apud Regem, quòd ex affectu Desiderii illi pararet insidias. Quem cùm Rex comprehensum adduci ad se jussisset, interrogat, an vera sint, quæ de illo dicerentur. Tum ille constanter se Domini sui esse fidelissimum* (Desiderium innuebat) *asseveravit, & in eadem fide, quoad viveret, perseveraturum. His auditis Rex, irâ succensus, jussit incunctanter manus abscindi. Sed continuò mutatâ sententiâ, memor illius sagacitatis, atque prudentiæ, suspiránsque: & si* (inquit) *manus abscindimus, ubi tam elegantem scriptorem reperire poterimus? atque ad proceres conversus, quidnam de tali viro agendum esset, percontabatur. Illi eruendos oculos monebant, ne ullas adversùs Regem literas scriberet. Et ubinam* (ait ille) *vel quando talem reperiemus historicum?* Hic ergo in literatos amor Regis, oculos, atque manum Paulo servavit; qui solùm in Diomedis insulam (hodie *Tremiti*) relegatus, inde clàm ad Adelpergam Desiderii filiam Beneventum trajecit, ubi Eutropii historiam multis locis auxit, & duobus libris prosecutus est, à Juliano Apostata usque ad Justinianum I. Demùm in Casinense cœnobiũ secessit, cui adscriptus multa tum prosâ tum versibus scripsit. *Carolus* verò, cùm exulem suum cœnobitam intellexisset, amicissimâ, cujus partem afferemus, epistolâ gratulatus est:

Paulum Diaconũ.

ad quem exarat carmina quædam.

Hinc celer egrediens facili mea charta volatu,
Per sylvas, colles, valles quoque, præpete cursu
Alma Deo chari Benedicti tecta require;
Est nam certa quies fessis venientibus illuc.
Hic olus hospitibus, piscis, hîc panis abundat.
Lætus amor, cultus Christi, simul omnibus horis,
Pax pia, mens humilis, pulchra & concordia fratrum.
Dic Patri & sociis cunctis, salvete, valete.
Colla mei Pauli gaudendo amplecte benignè
Dicito multoties: salve, Pater optime, salve &c.

Præter hanc epistolam extat inter carmina (l) Alcuini unum Caroli M. nomine scriptum ad ipsum Paulum, quod hîc integrum exhibere non pigebit.

Parvula Rex Carolus seniori carmina Paulo
Dilecto Fratri mittit honore pio.
Quæ rapuit calamus subito dictantis amore,
Demandans chartæ, fer mea verba citò.
Ad faciem Pauli venerandam perge per Urbes,
Per montes, sylvas, flumina, lustra, pete
Casinum montem, Benedicti nomine clarum,
Pastoris magni, præcipuíque Patris.
Illic quære meum mox per sacra culmina Paulum,
Ille habitat medio sub grege, credo, Dei.
Inven-

(i) in vit. Carol. M. part. 1. cap. 2. Corollar. 44. pag. 9. edit. in fol. Viennæ an. 1735.
(k) l. c. Corollar. 11. pag. 8.
(l) cap. 186.

Inventúmque senem devotâ mente saluta,
Et dic: Rex Carolus mandat aveto tibi.
Gaudia dícque precor nostræ sibi magna salutis
Gratificam Christi permiserantis opem.
Atque pium patrem rogito tunc semper ubique,
Pro nobis sacras ut ferat ille preces.
Nec non nos fratrum precibus commendet honestis,
Sum votis quorum certus adesse Deum.
Quapropter - - ei per me mandare salutem
Perpetuæ pacis omnibus his placuit.
Ecce valete simul cuncti juvenésque senésque,
Gratia vos Christi protegat atque regat.

Illustre profectò Augustissimi Imperatoris erga Paulum amoris ac familiaritatis argumentum, quem appellare *dilectum fratrem* haud dedignatur. Tantam verò támque insoliti honoris appellationem humili monacho doctrina & eruditio potissimùm comparârunt. Quòd verò *Paulus Diaconus* vitæ Caroli fuerit insidiatus, & hic manus illi amputari jusserit, fabula est, quam Leo Marsicanus ex Anonymo Salernitano depromsit, ut Jo. Mabillonius, & post eum Lud. Ant. Muratorius (m) advertunt. Eidem Augusto (n) in deliciis erat ROBERTUS, Prior Monasterii S. Germani à Pratis, non eâ tantùm causâ, quòd Pipinum Regem, Caroli patrem, literis informârit, sed quòd earum cultum apud monachos suos haud segniter promoveret: unde ab obitu *Wibadi* Abbatis *Robertum* monasterio præfecit.

Eidem Augusto in deliciis Robertus S. Germani Prior.

LUDOVICUS *Pius* Imp. non amplissima tantùm Caroli Patris regna, sed regiam ejusdem etiam in literatos Benedictinos beneficentiam hæreditâsse videtur. Testem habemus *Eginhardum*, (o) virum multiplici eruditione ac doctrinâ, ob quam Carolo M. inprimis erat acceptus, & ab eo arcanis primùm epistolis adhibitus, dein tabulario aulico præfectus, seu Cancellarii aulici munere ornatus. Præter vitam Caroli M. & epistolas, plura alia ingenii monimenta reliquit, quæ recenset Labbeus in *Dissert. de Script. Eccles.* Mortuâ *Emmâ* conjuge, cœnobio Fontanellensi, dein Gandensi, ac demùm Selingstadiensi, à *Ludovico Pio*, traduce in filium paterna erga doctos viros beneficentiâ præesse jussus, anno 843. depontana in ætate obiit.

Ludovici Pii in lit. Benedictinos munificentia.

CAROLUS *Calvus* Magni nepos, ac *Ludovici Pii* filius in monasterio S. Dionysii educatus, & literis imbutus fuit. Unde propensissimâ erat voluntate non in ipsum modò locum sanctum, sed cætera etiam Benedictinæ Familiæ monasteria. Filios suos *Pipinum* & *Drogonem* Milloni Monacho Elnonensi, Lotharium Herico Autisiodorensi Cœnobitæ in disciplinam tradidit. Ejus in literas ac literatos studium miris effert laudibus idem Hericus, vir sui temporis doctissimus, in præfatione ad libros metricos de vita S. Germani Episcopi, Patroni sui, quos instinctu Lotharii Abbatis, Caroli filii, olim scribere aggressus erat, sed post ejus mortem *im̃ortalibus sceptris prædestinato, Regúmque omnium præcellentissimo Carolo, perpetuo triumphatori ac semper augusto* nuncupavit. Præclara sunt, quæ de eo scribit (p) Hericus. *Multa sunt*, inquit, *tuæ monumenta clementiæ, multa symbola pietatis. Illud vel maximè tibi æternam parat memoriam, quòd famatissimi avi tui Caroli studium erga immortales disciplinas non modò ex æquo repræsentas, verùm etiam incomparabili favore transcendis; dum quòd ille sopitis eduxit itineribus, tu fomento multiplici tum beneficiorum, tum auctoritatis, usquequaque provehis.* Deinde laudibus eum prosequitur, quòd ubicunq; terrarum florerent artium magistri, hos ad publicam eruditionem comiter attrahat, liberaliter conducat. E Græcia viros doctos emigrare, Hibernos dulcem patriam cum Gallia commutare, ut Salomoni sapientissimo famulentur. Atque hunc literarum ardorem & amorem nec bellorum tempore in ejus restingui animo, *ita ut meritò vocitetur schola palatium, cujus apex non minùs scholaribus, quàm militaribus consuescit disciplinis.* Quæ fusiùs in epistola *Herici* apud Andream du Chesne de Script. Franc. tom. II. pag. 470. leguntur.

Carolus Calvus in Musas Benedictinas optimè affectus.

Herici ea de re testimonium.

Caroli Calvi ex patre frater erat LUDOVICUS Germaniæ Rex, qui si quispiam Regum ac Principum Mæcenatis laudem erga literatos cometritus est Benedictinos, ea profectò frustrari non debet. Ejus ævo Abbatiam Fuldensem moderabatur *Rabanus Maurus*, quem expulsum atque ejectum è monasterio fuisse anno DCCCXLII. docet nos Author Chronici Hildesheimensis, & aliunde illum eo anno reliquisse regimen Monasterii Fuldensis probat Stephanus Baluzius certissimis argumentis in Notis ad Epistolam

Ludovicus Germaniæ Rex literatos Benedictinos beneficiis ornat, cumprimis Rabanum Maurum,

(m) Jac. Bouillart in Hist. Monast. S. Germani à Pratis.
(n) In Hist. Ital. Part. IV. ad an. 782.
(o) R. P. Pichler l. c. Corollar. 47. pag. 9.
(p) in præfat. seu epist. nuncupat. vitæ S. Germani.

ſtolam XL. Servati Lupi Abbatis Ferrarienſis. Cauſas, ob quas pulſus ſit, non dicam ego, ſed vetus codex MS. à Nicolao Serario allegatus in libro quarto rerum Moguntiacarum pag. 643. *Rabanus anno 842. Fuldenſi pulſus eſt Abbatia, fratribus monachis cauſantibus ipſum ſtudioſum, nimis intentum ſcripturis, temporalia negligere.* Hanc monachorum, inquit Baluzius, ſtultitiam & improbitatem acriter exagitat Trithemius in Libro de Scriptor. Eccleſiaſt. illam deſcendere faciens ex impulſu diaboli: Hæc ſunt ejus verba loquentis de Rabano: *Tandem offenſus improbitate monachorum ſuorum, qui eum dicebant nimiùm ſcripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis diabolo, diſplicentiam contra eum acceperunt, ſcandalizati in eo, quo maximè debuerant ædificari. Dans igitur locum iræ, nec cum ingratis ovibus diutiùs manere conſentiens, monaſterium & ejus habitatores deſeruit.* Hæc Trithemius. Quæ quàm pervulgata ſunt, tam longè à vero recedunt, jure ac merito explodenda. Nónne ipſe *Trithemius* in vita B. Rabani Mauri Fuldenſes Monachos à ſtudio literarum, maximè divinarum diſertis verbis, ne dicam diffuſâ oratione, majorem in modum comendat: *Fervor,* inquiens, *eo tempore incredibilis fuit Monachorum erga ſanctarum ſtudium ſcripturarum, qui per S. Rabanum Fuldæ cœpit, & brevì per omnia penè cœnobia Germaniæ & Galliæ coaluit.* Et credat quispiam, B. Rabanum ab hiſce Aſcetis, tanto literarum cumprimis ſacrarum amore flagrantibus, ob nimium earum ſtudium abbatiali dignitate fuiſſe dejectum, ut nihil dicam, quòd hoc in eorum poteſtate minimè fuerit poſitum. Nugæ! Res ſic ſe habuit. (q) Bello inter *Lotharium* Imperatorem & fratres ejus *Ludovicum* Germaniæ & *Carolum* Galliæ Reges exorto, Rabanus in partes Lotharii tranſiit. Cùm verò Lotharius gemino atroci prælio victus fuiſſet, Francia omnis cis Rhenum in Ludovici poteſtatem conceſſit. Quo nùntio perculſus *Rabanus*, ad Lotharium ultrà Rhenum anno 841. ſe contulit; ubi verò certior eſt redditus, nihil periculi à Ludovico ſibi inſtare, Fuldam quidem reverſus eſt, ſed Abbatialis regiminis pertæſus eo ſe abdicavit, quò divinarum literarum ſtudio liberiùs vacare poſſet. Monachi, bonâ ipſius veniâ, *Hattonem* rei literariæ ſtudioſiſſimum ſibi præfecerunt; quod nunquam facturi fuiſſent, ſi literas exoſi *Rabanum* eâ causâ monaſterio priùs expuliſſent. Erat enim *Hatto* in omni diſciplinarum genere eruditus, ita ut eum *Humbertus* Wirceburgenſis Epiſcopus ob ſacrarum literarum Patrúmque Eccleſiæ peritiam charum habuerit, atque in dubiis conſuluerit. *Rabanus* verò in montem S. Petri extra monaſterii pomœria ſitum ſeceſſit, ut ibi laxiore otio divinæ philoſophiæ operam daret. Gratiam Ludovici Regis Germaniæ, qua plurimùm apud eum anteà valebat, facilè recuperavit. Ejus potiſſimùm favore factum eſt, ut ad Archiepiſcopi Moguntini dignitatem fuerit evectus.

Margin: de quo Trithemii aſſertum corrigitur,

Margin: & vera ipſius à Fulda receſſûs cauſa exponitur.

Margin: Hatto ejus ſucceſſor rei literariæ cultor præcipuus.

Margin: Rabanus Ludovici favore fit Archiepiſcopus.

Idem optimus Princeps, ac verè Regius Mæcenas *Rudolfò* Fuldenſi Scholaſtico donavit colonos omnes, qui Imperatorum ſeu Regum Francorum obſequiis & miniſteriis olim addicti, per monaſterii fundos ſparſim degebant, hâc lege, ut jus & cenſum, quem eatenus fiſco Regali intulerant, cuncta Scholaſticorum Ordini cederent. Sed en ipſas Donationis Tabulas.

Margin: Rudolfus Fuldenſis Scholaſticus ab eodem Rege inſignibus beneficiis cumulatur.

„ In Nomine Sanctæ & Individuæ „ Trinitatis. HLudovicus divina favente gratia Rex, Lutolfo, Criſtano, & Heſſoni Comitibus, cæteríſque ſuis Fidelibus gratiam.

„ Notum ſit vobis cunctíſque Chriſti Fidelibus tam futuris, quàm præſentibus, quia Nos pro æternæ mercedis augmento conceſſimus cuidam fideli Clerico, Oratori, & Confeſſori noſtro, Rudolfo videlicet Monacho, qui præeſt ſcholaribus in „ Monaſterio ſancti Bonifacii Fuldæ, „ colonos, qui agros præfati monaſterii colunt, & ad regiam curiam „ cenſum perſolvere debent, ut omnem juſtitiam, quæ nobis legitimè „ ab eis debetur, & univerſa debita „ ad partes noſtras pertinentia ad miniſterium memorati Fratris Rudolfi „ perſolvant: Propter eà hos apices „ Serenitatis noſtræ conſcribi juſſimus, quos etiam noſtrâ regali perceptione confirmavimus, per quos „ decernimus atque jubemus, ut nec „ vos, nec ullus Legatus noſter, ſeu „ Comes vel Advocatus quisquam in „ Regno noſtro colonos præfati Rudolfi vel ſucceſſorum ejus Scholaſticorum

Margin: Tabulæ donationum.

(q) Vid. Eckart. Rer. Franc. lib. 29. pag. 357. & 358.

„ sticorum sanctæ Fuldensis Ecclesiæ
„ sollicitet aut inquietet, aut aliquod
„ debitum ad nos pertinens exigat,
„ aut ad judicia publica eos ire com-
„ pellat. Nullus igitur, ut præfati
„ sumus, judex publicus, aut aliquis
„ judiciariæ potestatis eosdem colo-
„ nos nostros fideli Clerico concessos
„ conturbare aut constringere audeat
„ vel præsumat; sed liceat illi & suc-
„ cessoribus suis colonos suos quieto
„ ordine possidere, sive absque ullo
„ proprietatis jure terram eorum tan-
„ tùm possidentes sint, seu propriæ
„ hæreditatis agros Deo & Sanctis
„ ejus traditos usufructuario, ut fieri
„ moris est, in beneficio tenentes
„ sint. Teneat igitur ex nostræ aucto-
„ ritatis præcepto idem Rudolfus, cæ-
„ terique Scholastici sanctæ Fulden-
„ sis Ecclesiæ omnem utilitatem, quæ
„ nobis debebatur à colonis præfatæ
„ Ecclesiæ, quatenus eò meliùs de-
„ lectet eos omni tempore pro nobis
„ & conjuge nostra ac prole Domini
„ misericordiam exorare. Et ut hæc
„ auctoritas nostræ concessionis & do-
„ nationis firmior habeatur, & per
„ futura tempora veriùs credatur,
„ diligentiúsque conservetur, de an-
„ nulo nostro hanc conscriptionem
„ jussimus sigillari. Signum Domini
„ HLudovici Regis. Ego *Conradus*
Notarius recognovi. *Dat. VI. kal. Feb. Indict. XII. Actum Fuldæ monasterio.*

ab aliis Imperatoribus confirmatæ.

Hoc insigne honoris ac Regiæ liberalitatis instrumentũ, quô Rudolfus, ejúsque Collegæ, Fuldensis Scholæ Magistri & Præceptores, ad literarum studia prosequenda validè incitati sunt, confirmârunt postmodùm (r) Imperatores *Otto I.* anno DCCCCXL. tum & Henricus II. anno MXII. quin & ipse Henricus IV. suum quoque in Fuldensem Academiam propensionis animum testatus est, dum anno MLXXVIII. petiit ad se dirigi ex Lobiensibus Monachis aliquem *religiosum*, *prudentem*, *& literis* apprimè *eruditum*, quem in *Fuldensi Monasterio constitueret Scholasticum*: Huic autem muneri aptior tunc nullus visus fuerat, quàm Theodericus, sed qui ob adeptam mox Andagensem Abbatiam illud non adiit.

Conradi I. Germ. Regis in bonas literas studium.

CONRADI I. Germaniæ Regis studium, quo in bonas literas, maximè Græcas ferebatur, quibúsque à Bovone Abbate S. Galli se instituí curaverat, capite præcedenti ex idoneo Authore *Witekindo*, celebravimus. Hîc verò tacere non possumus, quo amore ac benevolentia Monachos San-Gallenses, quorum fieri frater conscriptus voluit, complexus fuerit. Non mihi, sed *Ekkehardo Decano* in vita S. Notkeri cap. xv. fidem haberi volo. Sic verò historiam texit:

„ Eo tempore *Cuonradus* tunc Ro-
„ manorum Rex Natale Domini Con-
„ stantiæ egit. Ipsa die post mensam
„ cùm Episcopus ei processiones ves-
„ pertinas tridui illius apud S. Gallum
„ laudaret, Rex ait; *ó utinam ibi*
„ *essemus: & quare illuc anime mi!*
„ *matutini non ibimus?* Parantur con-
„ tinuò naves, quibus mane conscen-
„ sis cum Episcopis & cætero comi-
„ tatu Rex litus nostrum attigit me-
„ ridianus, & Sanct. Gallo appropians
„ novis laudibus dictatis in loco glo-
„ riosè susceptus est, tribúsque no-
„ ctibus cum omni hilaritate loco im-
„ moratus quarto die abscessit. Lon-
„ gum est dicere, quibus jocundita-
„ tibus dies exegerit, & noctes, ad-
„ mirans senes cum junioribus, quali-
„ ter sicut Angeli in choro in omnibus
„ gestis & disciplinis incederent, &
„ maximè in processione infantum,
„ quibus poma in medio ecclesiæ pa-
„ vimento antesterni jubens cum nec
„ unum parvissimorum moveri, nec
„ ad ea attendere vidisset, obstupuit
„ tantum rigorem religionis. Refe-
„ ctorium verò fratrum hora mensæ
„ cum duobus Episcopis intrans in
„ die Innocentûm plura sibi assurgen-
„ tibus læta locutus: *Nobiscum*, ait,
„ *velitis nolitis*, *partiri habebitis*. De-
„ canum autem, qui mensam Abba-
„ tis sui causâ cedere parabat, am-
„ plexatum retinens assedit, & ei ap-
„ posita ad se sumens omnes circum-
„ spectans & arridens; *his*, inquit,
„ *in nomine Domini interim cum gra-*
„ *tiarum actione participemur.* Misit
„ quantocyus ad *Salomonem* Episco-
„ pum, & Abbatem, ne sibi superve-
„ niret, sed uterque pro altero men-
„ sas teneret. Proposito dein cum
„ nihil sibi nisi quod fratribus para-
„ tum esset, juberet apponi: *ó Rex*,
„ inquit, *nostra infortunia quod super-*
„ *venturum diem non exspectabas: cras*
„ *enim panem & fabas nudas forsitan ha-*
„ *bebimus, sed hodie non sic. Enimverò*
„ ait ille, *& cras Deus nobis misereri po-*
„ *terit.* Infantulis dein per ordinem le-
„ ctitantibus & analogio descendenti-
„ bus aureos in ora ad se levatis misit,
„ quorum unus pusillior cum clami-
„ tans

San-Gallense Monasterium accedit,

Tricliniũ fratrum intrat.

Mensæ assidet,

(r) Schannat Hist. Fuld. part. 1. cap. 6. pag. 56.

„ tans aurum expueret; *iste*, inquit, „ *si vixerit*, *bonus quandoque Monachus erit*. Surgens tandem à mensa „ hilariter fratribus multa locutus „ optimæ spei esse monebat, quoniam si adviveret, tales convivas „ lætificaret, rediénsque ad suos *Salomoni* Abbati nostro & Episcopo „ gloriatus ajens se nunquam lætius „ convivatum. At Rex vesperum & „ noctem cum egisset, diluculo conventum petens fratrum omnium votis faventibus fit *frater conscriptus*. „ Ingressus verò basilicam S. Galli „ pretiosis vestivit altaria palliis. Oratorium Beati Othmari intrans, séque reum quasi ipse interfuerit afflictioni ejus, quæ illata quondam „ ei fuerat, ejus aram adiit, palliis „ quoque auro & argento sanctum „ placavit. Nam parentes ejus erant, „ qui eum vexaverant. Facta oratione Rex conversus ad Salomonem, eo, inquit, pacto, ut fratres „ nostri conscripti pro convivio nostro hesterno habundantius à Karolo statutam hebdomadam Natalis Domini hujus etiam in memoriam mei debeant convivari, & subridens, *nam & ego hodie frater* „ *conscriptus volo prandere cum fratribus, & fabas nostras de meo piperare*. Aguntur celeres Regi missæ à „ fratribus super id ipsum altare; præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix unam lector recitaverat periodum: *charitas*, *quæ nunquam agit perperam*, licenter tunc „ amovit disciplinam. Numquam tale „ per se tripudium Galli habuit refectorium, jocundè & humiliter cum „ fratribus Rex convivatus graviores „ quosdam fratrum spectat inter strepitum, ridet quorundam vultus „ contractos propter rerum talium insolentiam, tamen repressit unusquisque se dissimulans & sustinens „ propter regiæ Majestatis præsentiam. Finito convivio Rex discedit „ vespertinus, fratrum suorum lacrimosis laudibus prosecutus, quibus „ si vivere liceret benefacturum promiserat. Valedicens ergò fratribus „ abiit, & comendans se orationibus „ eorum venit cum Episcopo Constantiam.„ Hactenus Ekkehardus.

fit frater conscriptus,

jucundè cum fratribus genio indulget.

Ottonis M. in eruditos Benedicti-

OTTONE MAGNO, etsi ipse illiteratus esset, non alius tamen aut in literas aut in literatos Benedictinos fuit propensior. Cùm Annonem (s) S. Maximini apud Treviros monachum spectatæ virtutis ac doctrinæ virum esse intellexisset, in Saxoniam evocatum, Monasterii Bergensis propè Magdeburgum primum Abbatem constituit, ac regiæ stirpis procerum filios literis ac pietate instruendos eidem tradidit. Quo munere cùm præclarè functus fuisset, post quatuordecim præfecturæ annos Episcopatui Wormatiensi præfecit. Ottwinum verò, Annonis in Abbatia & Scholæ Præfectura successorem, *doctum & zelo religionis fervidum*, ut Trithemius eum vocat in Chron. Hirsaug. post annos circiter novem Hildesheimensem constituit Episcopum.

nos propensio.

Ottonis III. Beneficentia in Gerbertum,

OTTONI III. à literarũ cognitione & beneficentia erga eruditos Benedictinos illustre fuit nomen. *Gerbertum* præceptorem suum ad Romanum Pontificatum, supremam in Orbe Catholico dignitatem evexit, quam perpetuum gratitudinis suæ monumentum extare voluit non ingrati discipuli. *Witegovum*, Augiensem monachum, cùm inter Divitis Augiæ illustres viros eruditione ac doctrina cæteris emineret, in deliciis habere cœpit Otto, cujus voluntate hujus nobilissimi Asceterii Abbas creatus fuit. Hac verò auctum dignitate Cæsar tanquam collateronem suum domi forísque adhibuit. Causam ejusce familiaritatis necessitudinísque *Burcardus*, Poëta coævus (t), non aliam refert fuisse, quàm raram in *Witegovo* sapientiæ & morum suavitatem, linguæque facundiam; quas ob virtutes asserit eundem *Othonis os & manum* fuisse vulgò vocitatum, quòd nempe secundus à Cæsare ob regni aulæque administrationem illi commissam haberetur; sed præstat ipsum hac super re Poëtam audire canentem:

& Witegovum Augiensem.

Nam cùm doctiloquum sapientia conderet ipsum,
Dicitur Os Regis, *populorum lingua salubris,*
Inter Catholicas primas rutilando columnas.
Regum rectores, comitum docet atque cohortes,
Rege jubente suis parent simul omnia dictis,
Contra velle suum se vertit nemo retrorsum.
Esse Manum Regis *nam plebs hunc prædicat omnis.*

Fridericus I. Henrici Abbatis S. Ægidii Mæcenas.

HENRICI ex Abbate S. Ægidii in urbe Brunsuici Lubecensis Episcopi Mæcenas erat *Fridericus I.* Imperator, qui tametsi Martiæ indolis esset Princeps, magnáque gereret bella, in viro tamen morum sanctimoniam atque doctri-

(s) Henr. Meibom. Rer. Germ. Tom. 2. pag. 262.
(t) Apud Joan. Egon. Lib. de Vir. Ill. Aug. Div. part. 2. c. 19.

doctrinæ copiam venerabatur (u). Quo tempore urbem Lubecam obsidione cinxerat, suæ in eum benevolentiæ clarissimum dedit indicium. Cives cum militaribus quum urgerentur obsidione dura, nec spes superesset ab Henrico Leone (jam rebus destituto) obsidionem posse dissolvi, inito consilio Episcopum loci *Henricum*, magnæ facundiæ ac doctrinæ Præsulem, adierunt orantes, ut legationem subire non gravaretur ad Cæsarem his verbis: „ *Fidem, Cæsar invicte, quam* „ *debemus Principi nostro, ad sanguinem usque servare justum arbitramur*: sacramenta, ut vitam, in pretio ducimus: vinci possumus, flecti à fide non possumus. Si permittis, legationem mittimus ad eum, cui obstringimur: ejus cognita voluntate, tibi respondemus. Interea si vel quod precamur rejicis, aut mutata sententia, quum pendeat legatio, quicquam fuerit à tuis (quos in arma ducis) attentatum, quod viros decet fortes, fidei vitam impendimus.„ Ille non gravatus munus legationis subiit: & mandata Imperatori adeò suaviter peregit, ut *Fridericus* libens cederet postulatis, permittens legationem ad *Henricum Leonem*, qui tum se Stadis continebat. Tanta denique affectione motus est in Episcopum Cæsar, ut illum pro vitæ sanctimonia (*quam per famam acceperat*) próque singulari eloquentia diligeret plurimùm. Et quoniam malis tum ille febribus vexabatur, suum illi Physicum Cæsar permisit, ut ejus operâ curaretur.

Lotharius II. rei literariæ Benedictin. fautor,

LOTHARIUS II. velut alter Scipio Africanus *tam elegans liberalium studiorum, omnísque doctrinæ & admirator & fautor fuit, ut præcellentes ingenio viros domi militiæque secum habuerit.* Eminuit inter illos WIBALDUS, Abbas Stabulensis, quem Augustus non ad intimas modò de rebus gravissimis consultationes adhibuit, sed Cancellarium etiam Romani Imperii constituit. Idem Imperator, cùm non exiguæ doctrinæ, prudentiæ, ac consilii vim in Petro Diacono (x) Casinensi vigere animadverteret, eum *Logothetam*, à Secretis, Exceptorem, Auditorem, Cartularium, ac Capellanum Romani Imperii constituit.

Wibaldũ S. R. I. cancellarium constituit.

Carolus IV. literatorum Patronus, maximè

Inter CAROLI IV. non infimæ gloriæ monumenta illud etiam apud posteros est memorabile, quod cùm esset Romanorum Imperatorum literatissimus, bonarum literarum cultores amplissimis præmiis semper foverit, atque ad dignitates præcipuas Cæsareâ clementiâ evexerit. Claruit ejus temporibus in Germania virtutis ac doctrinæ fama Lambertus à Buren, Wilhelmi Equitis aurati filius, in Monasterio Gengenbacensi à teneris educatus, deinde Monachus Neovillarensis, postremò in Abbatem Gengenbacensem postulatus. Quo in munere tantam apud omnes suâ tum eruditione, tum cæteris dotibus existimationem comparavit, ut eum Carolus IV. Imperator suum Cancellarium elegerit, eíque res Imperii gravissimas administrandas commiserit. Inde promovente Carolo, Episcopus Brixiensis, tum Spirensis ab Urbano V. Pontifice declaratur anno 1364. ad novem annos, deinde Argentinensis anno 1373. ac tandem Bambergensis, cui Ecclesiæ cùm annis 23. laudabiliter præfuisset, obiit in sua civitate 15. Julii anno 1398. ibidémque sepultus est. Hæc de Lamberto breviter pro suo instituto Dionysius Sammarthanus Gall. Chr. tom. 5. pag. 871. At enim Lambertum, ætatis suæ decus ac ornamentum, non nihil diffusiùs, non meis quidem, sed Georgii Crugerii S. J. docti Presbyteri, qui celebre, at in Germaniæ Bibliothecis infrequens opus, *Sacras Memorias Regni Bohemiæ*, seculo superiore vulgavit, describere juvat verbis.

Lamberti Abbatis Gengenbacensis,

Cujus vitæ synopsis exhibetur.

A. D. 1398. Gengenbaci in Cœnobio Benedictino decessit Lambertus, Nobilis à Buren, Alsata, Guilielmi aurati Equitis filius. Quid inde ad sacros, & quidem Bohemos, inquies? longè plurimùm respondent historici. Nam insinuatus Lambertus literis profanis, ac deinde etiam divinis, ita excoluit ingenium suum, ut parem eruditione inter Monachos, Neovillensis & ipse Monachus, tota Germania vix haberet. Quæ causa fuit, ut à Gengenbacensibus, præ interis, exterus licèt, Abbatiæ admoveretur. Sed honor, qui hanc portam aperuerat, intra Gengenbacum non diu Lambertum pauculis præesse sivit. Ergo ab A. D. 1360. ad 98. hoc

(u) Cranz Wandal. lib. 6. c. 15. p. 136.
(x) *Vellejus Paterculus.*
(x) *Chron. Casin. l. 4. c. 116.*

hoc est AA. XXXVIII. hunc eundem per cathedrales Imperii Ecclesias, Episcopum splendidissimè circumduxit. Vixit brevissimè Brixiæ, Argentorati AA. IV. Spiræ IX. Bambergæ ultimò XXIII. In indipiscendis tot infulis, majorémne favorem Carolus IV. Romanus Imperator, an potiùs Urbanus V. Gregorius IX. & denique Urbanus VI. Romani Pontifices exhibuerint; variant illi ipsi coævi Scriptores, qui Lambertum nihilominus horum omnium Patronorum *Delicias & Amores* unanimiter compellant. Sed Alsatæ hominis totuplex pedum pastorale quid memoriæ in Bohemia habere potuit? non parùm omninò, quia Wissehradi in exempta Regia S. Petri Collegiata Ecclesia, AA. XIX. quandoque fuit, septennio circiter Infulatus Præpositus, adeóque & *Regni Bohemiæ Cancellarius*, *& Princeps.* Vin' apud nos alterum memoriæ debitum? Caroli IV. nostri non tam Regis, quàm potiùs *Patris Patriæ*, Vice Moguntini Archiepiscopi quoad Romani Imperii negotia, etiam Brixiensis, Spirensis, ac Argentinensis Episcopus, simul quoque extitit Cancellarius, ac intimus Consiliarius. Eam officii sublimitatem excellens scilicet eruditio, cum summa sapientia conjuncta, Lamberto conciliavit. Cæterùm & virtute, quam in Monasterio Benedictino addidicerat, præstitit quoad vixit plurimùm. Documentum certò demissionis paulò ante mortem edidit planè eximium, cùm Bambergensis Episcopatûs throno suâ sponte descendit, atque ad Gengenbacenses suos Monachos rediit, ut tutiùs extra Infulam, rationibus tot pastoratûum compositis, moreretur. Et favit post exantlatos tot pro Imperio & Ecclesia labores, Viro piissimo intra senos fortasse menses quietem. Exinde à 12. Martii atque A. D. 1398. jacet in magnifica ecclesia, vicinus aræ principi à sera etiam posteritate, textû indice hodiéque in marmore noscendus. *Hæc doctiss. Crugerius XII. Martii 4. Idus ejusdem p. 76.*

Regni Bohemiæ Cancellarius efficitur.

Resignat Episcop. Bamberg.

Maximilianus I. doctos Abbates honoribus auget.

Apud *Maximilianum I.* eruditio & doctrina magnam conciliavit gratiam tribus Ordinis nostri literatis Abbatibus, *Conrado Maurulo*, *Benedicto Furtenbachio*, & *Joanni Trithemio.* Primus erat Abbas ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Vindelicorum. Cùm verò vir (y) esset sapientiâ & eloquentia insignis, orator & concionator eximius, à Maximiliano literatorum summo Mæcenate, tanti haberi cœpit, ut illum inter consiliarios suos adlegerit. Ab hoc Augustissimo Musarum Evergete multa insignia *Conradus* impetravit privilegia. Dejecto veteri choro Ecclesiæ Udalricanæ novum ex imis fundamentis ope Divi Maximiliani & Christi fidelium erexit, cujus primum lapidem posuit ipse Imperator in præsentia plurimorum Principum, his incisis verbis: *JESU Christo Sacrum. D. Maximilianus Roman. Cæsar Augustus ad III. Idus Julias è fundamentis lapidem hunc primum posuit anno MD.*

videlicet Conradum S. Udalrici,

Alter erat Abbas in Faucensi Monasterio, cujus hospitio *Maximilianus* non modò cùm esset adhuc Burgundionum Dux, atque in Regem Romanorum electus, sed Imperator etiam consecratus, ultra quartam anni partem usus fuit. Quo tempore virum magnis gratiis & favoribus complexus per alios viros doctos, quos secum in comitatu habebat, in variis scientiis atque artibus magis erudiri curavit.

Benedictum Furtenbach Faucensem, &c.

Quid verò de *Joanne Trithemio* dicam? MAXIMILIANUS I. non modò Trithemiana consuetudine impensè delectabatur, ut liquet ex Spanhemensi Chronico, sed magnoperè etiam optabat eum in suam familiam adsciscere, ut hâc ratione commodiùs in Reip. bonum, tum consiliis comunicandis, tum conscribendis historiis, opem qualem qualẽ unà secum conferret. Etsi ille monastici sui instituti tenacissimus etiam tunc, cùm Spanhemensis Cœnobii Præfecturâ ob æmulorum quorundam invidiam cessit, multis quantumvis maximis stipendiis, sive à Cæsare, sive ab aliis cùm secularibus tum ecclesiasticis Principibus crebrò propositis, nunquam adduci potuerit, ut monasterium cum aula commutaret: imò simul atque sapientissimus Wirceburgensium Præsul ei cœnobioli pauperculi S. Jacobi Majoris, quod dicebatur Scotorum, Abbatiam, quæ est in Herbipolensi suburbio, gubernandam obtulit, libenter suscepit, & in ea reliquum vitæ cursum cum ingenti animi volupta-

Præcipuè in deliciis habet Trithemium.

(y) Brusch. in Monast. Germ. Chronol. p. 140. sed uti sæpe aliàs in Chronologia leges, ita & hic peccat, corrigendus ex Historia Basilicæ San-Udalricianæ.

luptate, & consolatione peregit, uti multis ipse literis inde ad varios scriptis testatus est.

Alii Principes, qui Trithemium in amoribus habuerunt.

Cùm verò Spanhemensis adhuc esset Abbas, Philippus, Comes Palatinus, Bavariæ Dux, & Princeps Elector, creberrimè apud Budoras ejus colloquio in multos dies fruebatur, nonnunquam etiam cum liberis cœnobium Spanhemense & Bibliothecam intervisit. Joachim quoque Marchio Brandeburgicus, Princeps item Elector, quoties Comitiorum causâ Coloniam, Francofurtum, vel ad alias viciniores urbes à Cæsare evocatus est, Trithemium à latere suo discedere noluit, ac tandem etiam in Marchiam longis itineribus traxit, & in nonum usque mensem, ab ejus institutione suspensus detinuit. Quanta autem in existimatione apud eundem, absens licet, fuerit, variis muneribus missis, epistolísque scriptis sæpe testatus est, quarum unam alterámve paucis nostrûm fortasse lectam in medium afferre, à loco non alienum videtur.

Joachimi Electoris epistola ad Trithemium.

Joachim Dei Gratiâ Marchio Brandeburgensium, Princeps Elector &c. Joanni Trithemio Abbati S. Jacobi in suburbio Herbipolensi salutem dicit plurimam cum precatione totius fortunæ & prosperitatis.

„ Reverende in Christo Abbas, mi pater amantissime. Accepi literas paternitatis tuæ jucundissimas, simul & nuncium, quem misisti, quô referente sanum te & incolumem, statúmque tuum satis quietum & fortunatum cognovi, super quo tibi ex affectu congratulor, & Deo gratias ago debitas immortali. Agit mihi tua paternitas de munificentiâ & beneficiis in eam factis gratias maximas, quæ mihi minimè debentur, proinde quòd parva & vilia sunt omnia, quæ tibi contuli, munera; quin imò nec munera quidem appellari merentur, & ob id nullis indigent gratiarum actionibus, quod etiamsi fuissent alicujus æstimationis aut pretii, non tamen sunt *talia & tanta, qualia & quanta meruisti recipere à me, téque maximè decebant.* Volui enim per ea solùm animi in te mei affectum & benevolentiam ostendere, quem ut potiùs pensiculare velis, quàm ipsa vilissima dona, te etiam atque etiam rogo. Libanium præceptorem tuum sanum & incolumem gaudeo, quem si ullo modo fieri posset, videre & alloqui cuperem. Accepi & literas amici nostri Domini Herbipolensis de tuo ad me in Marchiam reditu in futurum annum promisso, quod me non parùm contristat propter rerum mearum dispositionem, causarúmque proprietatem, quibus diuturna tui absentia nocumentum afferre potest, quia tuus ad me reditus non solùm utilis mihi, sed & valde necessarius est. Verùm ex quo fieri aliter non potest, cogor esse contentus, & promissum tempus expectare anhelus. Rogo tamen, ne paternitas tua suum ad me reditum ultra tempus promissum differat, quia novit peroptimè, *quàm mihi sit necessarius denuò tuus adventus.* Rescripsi autem amico meo Domino Præsuli Herbipolensi, rogans eundem, ne reditum tuum ultra tempus retardet promissum; tu illi meo nomine præsentare literas meas non graveris. Literas quoque ad *Principem tuum Palatinum* dedi, in quibus ut tibi cooperetur pro libris tibi necessariis rogavi. Ut autem te lateat minimè, quibus à te lucubrationibus cupiam oblectari, ad schedulam te remitto ex *Tangrimunda* priori anno transmissam, in qua tibi signaveram certarum nomina rerum, de quibus opto ex tua officina luculentos habere tractatus. Quidquid tua paternitas mihi *ad veram sapientiam beatéque vivendum judicaverit conducibile*, meas compensabo delicias. Ago paternitati tuæ gratias infinitas *pro modo illo pulcherrimo & exquisitissimo Græcè scribendi, quem mihi denuo misisti, quo in secretis meis non vellem carere pro multa pecunia.* Non diffidat paternitas tua de mea persona, quòd cœptam inter nos fidem & charitatem deserturus sim unquam, quia non sum arundo, neque tuorum in me benefactorum unquam potero oblivisci. Satis enim tibi patulus est animus erga te meus sincerus, rectus, & amantissimus tui, quem nunquam reperies immutatum. Mitto etiam tibi, præceptor eruditissime, *cyphum unum argenteum intus & foris deauratum*, non pro munere, sed in signum amoris in te mei, ac stabilis inter nos amicitiæ dudum contractæ, & usque ad mortem permansuræ, quem ut læto suscipias animo precor, eóque sæpiùs in mei utaris memoriam. Scire cupio de literis meis, an pervenerint *ad manus Libanii*, nec ne, Palesti-

Muneribus cumulat Trithemium.

Adventū ejus in Marchiâ urget.

Amicitiæ certum esse eum jubet.

lestinus, de quo interrogâsti, adhuc est cum Rege nostro Maximiliano, & nescimus, quando venturus sit. Agat paternitas tua in his, quæ mihi novisti utilia, diligentiam, & habebis me tibi gratificaturum, quoad vixero, in omnibus. Vale *Germaniæ decus, totiúsque arca sapientiæ*, mei memor ad Deum & amans, qui te vehementer amamus. Ex Berlin manu propria vicesima nona die mensis Maji anno Christianorum 1507.

Serenissimo Invictissimóque Principi & Domino D. Joachim Brandeburgensium Marchioni, Stetinensium Pomeranorúmque Duci, Sacri Imperii Archi-Camerario, Principi Electori Joannes Trithemius Abbas S. Jacobi Herbipolensis salutem.

Literæ Trithemii ad Marchionem Brandeburgicũ.

„ Serenissime Princeps, tuæ imprimis Excellentiæ notum facio, me Serenitatis Tuæ humillimum oratorem, Deo miserante Opt. Max. sacrum & incolumem, meóque more valentem, ac nihil magis optantem, quàm ut omnia circa statum T. S. uxoris quoque, filii, ac fratris prospero gerantur successu. *Librum*, pro quo in mense Majo Tua Serenitas ad me literas dedit, juxta votum Scriptori meo dedi rescribendum, quem mense perfectum Septembri, quanta mihi fuit possibile venustate ac pulchritudine feci operimentis ligari, deforísque more tuo in superficie deaurari per totum. Volui autem quantocyùs ipsum librum tuæ destinare Majestati, nec differrem vel pauculos dies, nisi tabellarium, quem eram missurus, febres detinerent quartanæ, qui mox ut convaluerit, librum Tuæ Celsitudini portabit. Cætera verò, quæ Tua Serenitas mihi lucubranda commisit, partim jam edidi, partim adhuc perficienda in manibus versantur usque diem. Curabo enim pro viribus, ut tuis in me beneficiis memor & gratus inveniar, quibus etsi referre gratias nequeo, habeo tamen, & agere minimè cessabo. Quod verò desideratum volumen cum latore præsentium literarum Serenitati Tuæ non miserim, factum ratione arbitreris oportet. Est enim juvenis & pauper scholaris, aliquamdiu famulus meus existens, qui meâ cohortatione studium repetiturus, quod intermiserat, Francofordianum illud Serenitatis Tuæ Gymnasium adibit, cui has quidem tradidi literas: librum verò committere periculorum metû non audebam. Spero tamen, quòd brevì convalescente tabellario meo, gratiam lætior tuam aditurus sit. *Scyphum argenteum intus & foris deauratum, quem mihi clementia tua per eundem tabellarium destinavit, cum maxima animi gratitudine fateor suscepisse*, pro quo gratias ago, quantas possum & habeo immortales. Erit enim mihi Serenitatis Tuæ memorabile magnum, & signum benevolentiæ tuæ in me manifestum. Complevi, Domino adjuvante, *Polygraphiæ meæ Opus in sex partes*, sive libros distinctum, quod Tuæ Majestati constet esse dicatum. Operam dabo, ut sacris conspectibus tuis quantocyus exhibeatur. Omnipotens Deus celsitudinem tuam, ô Princeps inclyte, diu conservet incolumem, perpetuóque felicem, cui me humili supplicatione commendo. Ex Herbipoli decima sexta die mensis Octobris an. Christianorum 1507.

Gratias agit pro transmisso dono.

Magna inter utrumque familiaritas.

Elector Brandeburgicus Joachimus I., inquit Illustr. Ludewigus (z), Joanne Trithemio perquàm familiariter usus est, & ad eum instituto literarum commercio, non solùm frequentes dedit literas, sed Berolinum etiam ad se evocavit, tempore sat longo secum retinuit, donísque demum non exigui momenti cumulatum ægrè à se dimisit. Quin serenissimus hic Princeps tanto nonnunquam Trithemii sui flagrare cœpit desiderio, ut quò illius potiretur præsentia, ad Dominum ipsius Territorialem, Electorem Palatinum, ac subinde Episcopum Herbipolensem literas dederit, quibus humanissimè eos rogavit, ut Trithemio potestatem facerent, iter Berolinum instituendi, secúmque aliquamdiu permanendi. Maximè cùm Monachi Spanheimenses Abbatis sui frequentia itinera ægrè ferentes, illum accusârunt, quòd neglectis monasterii negotiis in aulis Principum moras necteret. Quod eò minùs facere debuissent, quò magis doctissimus eorum Abbas à viris Principibus æstimatus in consilium de rebus ac negotiis publicis adhibitus fuit; in quo dando cùm pro sua prudentia haud facilè offenderet, magnam ab iisdem inivit gratiam, quæ uti-

(z) Proœm. ad Script. Wirzeburg. §. XIV.

utique è re etiam monasterii futura erat. Accessit, quòd Trithemius in suis itineribus magnam Historiæ Germanicæ, de qua optimè meritus est, cognitionem fuerit consecutus. Sed hæc nauci faciebant Monachi à literarum studiis aversi.

Leopoldus Imp. Mæcenas Ottonis de la Bourde Banthensis,

Non alio etiam fine *Leopoldi I.* omnis ævi ac memoriæ clarissimi Imperatoris colligere gratiam studebat *Otto de la Bourde*, Banthensis in Francia Orientali Monasterii doctissimus Abbas, quàm ut sacri Ordinis commoda, quibuscunque rebus posset, promotum iret. Cùm enim ob singularem quà doctrinam, quà prudentiam Gloriosissimo huic Cæsari ab intimis esse consiliis promeritus fuisset, multigeno sudore & magno pariter animo viam Nostris stravit, recuperandi denuò in Hungaria omnia perdita hactenus, ademptáque Monasteria: sed institutus ad eum finem per variarum Congregationum deputatos congressus, ob varias, quas hìc discutere nolim, (a) reflexiones irritus evanuit. Unde præmiante cuncta Deo pro gloriosi sudoris præmio per altissimè fatum Augustum *Leopoldum* retulit Gurzensis Episcopatûs infulam, quam Ernestus, Celsissimus Salisburgensium Metropolita eidem impertitus est.

& Mathæi Ferdinandi à Bilemberg Pragensis Archiep.

Nobilior adhuc infula erat, quâ alium Ordinis nostri literatum Abbatem idem potentissimus Cæsar exornavit (b). Fuit is *Mathæus Ferdinandus à Bilemberg* ex Brevnoviensis Monasterii asceta Abbas primùm S. Nicolai vetero-Pragæ, tum etiam S. Joannis sub Rupe. Cùm monasterii ecclesiam à fundamentis extructurus esset, primum templi fundamentalem lapidem pro illo construendo *Leopoldus* in Regni Bohemiæ procerum præsentiâ clementissimè posuit. Ipse verò *Mathæus Ferdinandus* Augustissimo Cæsari vitam Divi *Ivani*, cujus sacra lipsana in hac ecclesia habentur recondita, à se cùm vincto tum soluto conscriptam sermone in grati animi mnemosynon exhibuit, quæ ob non vulgarem sui elegantiam eidem Augustissimo Monarchæ, omnis politioris literaturæ acerrimo judici, majorem in modum probata & accepta fuit. Sæpiùs factum, ut quando Cæsar gravissimas Imperii curas literati otii deliciis allevare vellet, *Mathæum* Abbatem in sermonem adhiberet. Eleganti verò, atque amœno viri ingenio delectatus, eundem primùm ad Consiliarii intimi, tum Episcopi Reginæ Hradecensis, ac denique Archiepiscopi Pragensis dignitatem clementissimè evexit. Sic Mathæus Ferdinandus Archiepiscopali Infulâ, Leopoldus verò insignis in viros literatos beneficentiæ laude conspicuus gloriosè effulsit.

Caroli VI. in Marquardum Hergott,

CAROLI VI. Leopoldi Filii Cæsaream munificentiam præ cæteris experti fuerunt Viri Clarissimi *Marquardus Hergottus*, & *Bernardus Montfauconius*; quorum prior illustri Opere *de Genealogia Diplomatica Augustæ Gentis Habsburgicæ* Augustissimi Imperatoris animum ita sibi devinxit, ut non modò aureo gemmísque pretiosis radiante numismate donatus, sed ad munus etiam *Cæsarei Historiographi* assumptus, atque ad *Consiliarii* dignitatem evectus fuerit. Posterioris verò celebre Opus de Antiquitatibus Augusti oculos ita rapuit, ut Authori significari jusserit, ejus continuationem sibi rem fore pergratam, atque ut ad laborem strenuè prosequendum stimulos adderet, pretiosum ex auro Numisma per Gentilotum, Cæsareæ Bibliothecæ Præfectum, in Galliam transmiserit. Quo clementissimo affectu hic ipse Augustissimus Imperator *Godefridi Beselii*, Abbatis Gottwicensis, Prodromum Chronici Gottwicensis, Opus insigne, atque omnibus laudatum, susceperit, non est, ut multis declarem, cùm ipse Amplissimus Præsul pro magna sua facundia, id abundè præstiterit.

Bernard. Montfaucon,

& Godefrid. Bessel munificentia.

Reges Hispaniæ Mæcenates.

Austriaci Reges in Hispania & Belgii Principes, Carolus I. & II. Philippus II. III. & IV. ut scientiam ac virtutem nostrorum non dubiis unquam præmiis remunerarentur, plures eorum ad dignitatum ecclesiasticarum fastigia extulerunt. Multus forem, si omnes enumerare instituerem. Tres quatuor in exemplum adduxisse sufficiat. *Antonius Perezius* ingenii ac doctrinæ laude per omnem Hispaniam nulli secundus, Archiepiscopus Tarraconensis renuntiari meruit. *Prudentius de Sandoval*, Regius Historiographus, Episcopus factus est Tudensis. *Bernardus de Ontiveros* post Theologicos in celeberrimis Hispaniæ Universitatibus exantlatos labores Calagurritanâ mitrâ condecoratus est. *Josephus de la Zerda* collecta in Universitate Salmanticensi præstantissimæ in rebus

(a) ita Felix Egger Ideæ Ord. Hier. Ben. lib. 2. part. 2. pag. 284.
(b) vid. Epit. Histor. Monasterii Brevnov. pag. 117.

rebus Theosophicis doctrinæ famâ ad Almeriensem primùm, tum Pacensem tiaram promotus est. Plures alios recensebunt, qui Annales Benedictinos ad hæc usque tempora continuaturi sunt. Tum verò ampliùs constabit, quòd Austriaci in Hispania Reges Benedictinæ doctrinæ ac eruditionis magni extiterint exornatores, ac Mæcenates.

Ælfredus Rex West-Saxonum literarum expers & negligens

Debuissem forsan *Ælfredi* seu *Alfredi*, West-Saxonum in Anglia Regis, dein devictis Danis insulæ totius Monarchæ, pridem meminisse (c). Huic non alia institutio fuit, quàm ex disciplina Saxonicæ nobilitatis, venari, feras persequi, aliásque id genus delectationes ex agris quæsitas: cæterùm literas penitus negligere & ignorare. Hanc patriæ atque seculi sui infelicitatem deplorabat juvenis Princeps, cui sanctus noster Neotus Abbas, teste Spelmanno, hæc desideria injecerat. Erat is (d) regio satus sanguine, cognatus Alfredi, monachum in Glastoniensi monasterio primùm professus. Cùm verò ob virtutis, eruditionis, ac natalium splendorem cunctos ad sui venerationem pertraheret, in solitarium Cornubiæ locum secessit, ubi monasterio à se ædificato præfuit, ac mortuus ex suo nomen dedit. Hìc ab Ælfredo sæpiùs visitatus fuit, cui Neotus id prudentissimi consilii dedit, ut si corruptos subditorum mores, qui Numinis iram in Angliam provocâssent, in suo reformare regno vellet, simul de instauratione literarum curam susciperet: certus enim esset, ex earum restitutione mores formari, si non statim meliores, saltem cultiores, quæ res magnum comparandæ virtuti adjumentum afferret: contra ex literarum neglectu indocilem plerumque ferociam, & indomitam cervicositatem oriri, quæ vix ullis monitis & adhortationibus ad virtutem flecti posset. His saluberrimis consiliis *Alfredus* aures dedit, toto pectore ad restituenda in regno suo virtutis ac doctrinæ studia incumbens, ob id Magni cognomen jure optimo consecutus. Antequam regni habenas moderaretur, eousque literarum studia in Anglia obsoleverant, *ut nec sacerdotes ipsi Latinum callerent idioma, & rectè docendi, & benè vivendi prorsùs expertes.* Rex ipse omnis eruditionis expers, & ignarus, ubi thronum conscendit, *S. Neoti* verò monitis excitatus non erubuit jam ætate provectior literas discere, ut alios ad eas condiscendas exemplo suo excitaret. Hinc præter *Asserum* & *Phlegemundum* indigenas Benedictinos, sacrísque ac profanis literis non mediocriter instructos, alios è Galliæ nostris monasteriis eruditione ac doctrinâ eximios Religiosos ad populares suos erudiendos accersivit, *S. Grimbaldum* scilicet, Sithiensem, & *Johannem Alt-Saxonem* monachos, per quos Oxoniensem fundavit Academiam, ex qua fons doctrinæ ac virtutis in omnes regni sui provincias derivaretur. Sub Rege igitur *Alfredo*, velut novo Angliæ Apolline, opera & studio Benedictinorum, spiritum & sanguinem, atque patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exiliis puniebat. At enim quanta, quámque insignis ejus benevolentia erga primos hosce Oxoniensis Academiæ Professores? *Phlegemundum* ad amplissimum Archipræsulis Cantuariensis gradum produxit, *Grimbaldum* in Wintoniæ, *Johannem* autem in Æthelingiæ monasteriis Abbates constituit. *Asserio* duo monasteria in Saxonia tradidit, *Amgresbyri* scilicet ac *Banuville*, eúmque demùm Schireburnensi Ecclesiæ præfecit. *O fortunatum juxtà ac cordatum Principem!* exclamat hìc Joannes (e) Lelandus, *qui potuit & voluit hujusmodi sortis hominem evangelico operi præficere! ô fortunatiorem Pontificem, cui contigit sub tam pio Principe sancto fungi officio!* Quid multis moror? erat elegans Episcopus, dignissimus, qui elegantem Regem patronum haberet. Ecce tibi, Lector, pulchrum virtutis certamen! nam quantò magìs patronus dignitates & fortunas cumulavit, tantò magìs *Asserius* laborabat ejus opinioni & exspectationi satisfacere. Longum hìc esset singula aperire. Illud certè apponam, quod & *Altfrido* summè placuit, & à nostro non est alienum instituto. Interpretatus enim est librum *Boëtii de Consolatione Philosophiæ*, aut ut veriùs loquar, lucidis comentariolis illustravit: quo opere magnam gratiam meruit à Principe ad similia animato. cùm non desint, qui scribant *Altfridum* eundem Boëtii librum in Saxonicum sermonem posteà transtulisse. Ferreus ille qui-

de iis instaurandis monetur.

Consilio obtemperat.

lite ras discit.

Erga Præceptores suos gratissimus.

Phlegemundum, Grimbaldum, Johannem, Asserium beneficiis cumulat.

Altfridus Boëtii interpres.

(c) Mabill. Annal. tom. 3. l. 37.
(d) ibid. lib. 38. pag. 241.
(e) cap. 115.

quidem atque adeò vitâ indignus, qui hanc amicitiam in tam claro heroe undecunque sanctissimam non laudet, non extollat, non ex animo amet? Sed unde obsecro profecta est? Certè à re nulla alia, quàm ab ipso doctrinæ fonte, qui in Principe uberrimè scaturiebat. Næ ille igitur rectè sapiebat, qui scripsit: *Felicem rempublicam fore, ubi Princeps doctus esset, aut doctrinæ solidè faveret.* Neque hoc interim omittendum, quòd *Asserius* patroni sui memoriam, famam, gloriam modis omnibus cùm longissimam tum clarissimam efficere studens, ejus vitam, atque adeò facta illustria omnia libro Annalium victuro pro rei majestate tanquam rarus Apelles depinxerit, ac demùm tabulas vel medio foro spectandas produxerit. Felicem Mæcenatem, qui gratum usque adeò habuit clientem.

Felix respub. ubi Princeps doctus.

Guillelmus Angliæ Rex literarum ac literatorum Mæcenas.

Singulari etiam, si non majori affectu literas literatósque prosecutus est *Guillielmus Conquæstor*, Anglorum Rex, & Normannorum Dux, qui licèt à tenera ætate in bellis enutritus fuisset, non in literis versatus, literatorum tamen præcipuam curam habuit, eorúmque quàmplurimos ad dignitates ecclesiasticas, cùm potuit, promovit: sic enim ille apud Authorem, qui ejus morti interfuit, ut refert Baronius, ad Sacerdotes, qui tum aderant: *Thesauros meos jubeo dari Ecclesiæ & pauperibus, ut quæ congesta sunt ex facinoribus, dispergantur in Sanctis Sanctorum usibus. Debetis enim recolere, quàm dulciter vos amavi, & quàm fortiter contra omnes æmulos defensavi Ecclesiam Dei, Matrem scilicet meam nunquam violavi, sed ubique, ut ratio exegit, desideranter honoravi. Ecclesiasticas dignitates non venumdedi. Simoniam detestatus semper refutavi. In electione personarum vitæ meritum, & sapientiæ doctrinam investigavi, & quantum in me fuit, omnium dignissimo ecclesiæ regimen commendavi. Hoc nimirum probari potest veraciter in* LANFRANCO, *Cantuariensium Archipræsule, hoc in* ANSELMO, *Beccensium Abbate, hoc in* GILBERTO *Fontanellensi, &* DURANDO *Troarnensi*, Monachis Benedictinis, *& in aliis multis Regni mei Doctoribus, quorum celebris laus personat in ultimis, ut credo, terræ finibus. Tales socios ad colloquium elegi, in horum contubernio veritatem & sapientiam, ideòque semper gaudens optabam eorum consiliis perfrui.*

Lanfrancum & alios ad dignitates evehit.

Sub tanto Mæcenate non deerant Marones.

Reverà tanti Principis, tantíque Regis erga literatos amor ita studiosorum animos accendit ad studia literarum, ut nullo unquam tempore tot reperiantur Normanni in eas incubuisse, quàm ætate Guillelmi. Præter cæteros enim, quos fama obscura recondit, floruerunt è nostris (f) *Lanfrancus, Anselmus, Paulus* Lanfranci Consanguineus, Abbas Cadomensis, deinde San-Albanensis, *Guitmundus* S. Leufredi Monachus, deinde Episcopus Aversanus, & Cardinalis *Goisbertus* Medicus Carnotensis, & Monachus Uticensis, & plures alii, quos passim commemorat Ordericus Vitalis.

Henricus I. Angliæ Rex in Francонem munificus.

Magno etiam in pretio ac amore Benedictinos habuit literatos *Henricus I.* Rex Angliæ. (g) Charissimus ei erat *Franco* Affligemiensis in Brabantia Abbas, qui duodecim libros de gratia Dei, illustre opus, composuit. Quo tempore (anno 1123.) in Angliam trajecit, magno non tantùm in honore habitus, sed multis etiam muneribus ab *Henrico* Rege, aliísque regni Principibus cumulatus fuit; cujus beneficii memor eidem Regi statuam ad portam monasterii, quæ Regis dicitur, erigi curavit.

Guillielmo autem, *Henrico* & *Ælfredo*, Serenissimis Regibus, alii illustrissimi Angliæ Duces, de re literaria Benedictina, quàm optimè etiam meriti hîc commodùm adjungi possunt; ita tamen, ut quæ de *Ethelwulfo*, seu *Adulpho*, Angliæ pariter Rege, memoriæ occurrunt, paucis præmittam.

Egbertus Angliæ Rex suos filios Benedictinis erudiendos tradit.

Egberto Regi Angliæ duo erant filii. Majoris natu hæreditati cùm pater prospexisset, intensiùs disquirebat, cui filium juniorem *Ethelwolphum* in literis accuratè erudiendum committeret. disquirenti *Suithunus* monachus, celebri famâ cognitus, functione vel dignissimus judicatus est. Guillelmus Malmesburiensis in Egberto hujus facti sic meminit de *Suithuno* loquens: „Quocirca eum eatenus ex„coluit, ut & multa negotiorum „ejus consilio transigeret, & filium „*Adulphum* ejus magisterio locaret; „quo pacto futuræ prælusit felicita„ti adolescentis fortuna, ut à suo „sanctissimo Pædagogo addisceret, „qualiter non rudis olim ad guber„nandam rempublicam procederet.„ Puer Ventam Sincenorum (*Winchester*) imperio patris deductus specimen

(f) Bulæus in Hist. Univers. Paris. Tom. 1. pag. 479.
(g) Annal. Ben. tom. VI. pag. 194.

men conspicuum de se exhibuit, & literas tanquam ex torrente vivo, ore pleno exhausit; & regno patris nec exspectato, nec optato subinde potitus fuit. Etsi enim sacris initiatus se Subdiaconum æterno Deo consecrâsset, ab obitu tamen patris & fratris consensu publico in Regem electus fuit. Guillelmus Malmesburiensis electioni huic sic applaudit: „ Est „ enim Platonis vetus & laudata sen„ tentia, *tunc fore beatam rempubli„ cam, si vel Philosophi regnarent, „ vel Reges philosopharentur.* Veritas „ dicti prodiit in effectum, per istum „ *Atulphum*, cùm patre defuncto, „ quia alter legitimus hæres non ex„ taret, ex gradu Subdiaconi Win„ toniensis in Regem translatus est, „ concedente Leone, illius nominis „ tertio Pontifice Romano. „ Hæc ille. *Ethelwolphus* verò, seu *Adulfus*, informationis non immemor, *Suithuno* Præceptori, cùm Helonstanus Wintoniensis Episcopus diem obiisset, episcopalem dignitatem adjudicavit. Tantæ gratitudinis ac beneficentiæ erat regius hic discipulus. Nunc à Regibus ad Duces.

Angliæ Duces rei literariæ Benedictinæ Fautores.

Primus est *Hunfridus* (h) Dux Glocestriæ, cujus laudes celebrant Petrus de Monte, Protonotarius Apostolicus, & Lelandus Anglus. Prior in Præfatione Operis, *de Vitiorum inter se differentia & comparatione*, quod *Hunfrido* inscripsit, quem eximiis virtutibus, præsertim artium, liberaliúmque scientiarum peritiâ ornatum fuisse testatur, affirmans inter cætera, Principem illum eo conatu, eo ingenio, ac studio literis incumbere assuetum, ut nihil illi sine librorum lectione jucundum, nihil gratum videretur. Disertioribus adhuc verbis is ipse Protonotarius *Hunfridi* Principis erga literas amorem collaudat in Epistola ad Ambrosium Florentinum, Præpositum Generalem conscripta, tradens se, quas ab ipso Ambrosio Londini, ubi Romanæ Curiæ negotia gerebat, acceperat, literas legendas præbuisse

Hunfridi Glocestriæ Ducis cura de studiis.

Hunfrido, qui (inquit) *hac singulari laude & gloria cæteros nostræ ætatis Principes antecellit, qui tantam literarum studiis curam, diligentiámque adhibuit, adhibétque quotidie, ut de omni disciplinarum genere (si quid in me est ingenii, si quid judicii) doctè, disertè, copiosè, ac memoriter loqui, ac disputare posse mihi videatur.* Hæc de *Hunfrido* Petrus de Monte. Lelandus verò *nobilitatis omnis & eruditionis phœnicem suo tempore unicum* vocat. Solebat hic Princeps eò non rarò divertere, ubi viros insigni præditos doctrinâ comorari sciebat. Quâ laude cùm Monachi S. Albani celebres haberentur, frequens apud illos erat, suáque sponte currentes stimulis quibusdam virtutis ac doctrinæ ad incrementa excitabat magna. Volupe est illis quidem tam benè erga politas artes adfectis, hujusmodi calcar perpeti. Sic inter Hunfridum & S. Albani monachos insignis orta est amicitia & familiaritas. Præcipuè *Hunfridus* Abbatem *Johannem Wethamstedum*, vulgò *Frumentarium*, reconditis ornatum literis, in deliciis ac amoribus habuit. In ejus gratiam cœnobii Bibliothecam, coëmtis variis, iísque selectissimis libris liberaliter auxit & ornavit, Abbas verò ut publico monumento gratitudinem erga Patronum testaretur, librum de *Viris Illustribus*, à se elaboratâ quâdam concinnatum diligentiâ, ejus nomini ac honoribus inscripsit. À Duce verò, qui apud S. Albanum sepultus fuit, vestimentorum synthesin, pretii ter mille marcarum, & Pembrokii dominium obtinuit.

S. Albani cœnobitas ad ea stimulat.

Johannem Frumentarium præ cæteris in deliciis habuit.

Eduardus Stafford Collegii Cantabrigiensis restaurator.

Alter Mæcenas erat Eduardus Stafford Buckingamiæ Dux, qui Collegium Cantabrigiense pro Monachis studiosis splendidiùs ædificavit. Unde vocatum est aliquanto tempore Buckingamicum, donec ipso Duce, jussu Regis Henrici VIII. securi percusso desiit illa appellatio. Mansit tamen in Monachorum possessione, donec ab eodem Rege omnia Monasteria Religiosorum fuêre suppressa.

Joannes Gifford fundat Collegiũ Oxoniense.

Feliciora habuit fata sub Rege Eduardo *Joannes Gifford*, Baro de *Brimfeld*, illustrissimæ inter Anglos prosapiæ, qui Oxoniense Collegium pro Alumnis Benedictinis fundavit. Idem ipsis fuit,

Quod Flacco, Varióque fuit, summóq; Maroni,
Mæcenas atavis Regibus ortus eques.

Cùm enim *Benedictus Papa XII.* urgeret, ut Monachi literarum studia, quæ plerisque in Monasteriis magno disciplinæ regularis detrimento remissiùs colebantur, novo animi ardore resumerent, Congregationis Anglicanæ Præsidentes sapienti consilio statuerunt, duo insignia totius Communitatis, seu Congregationis Collegia excitare,

(h) vid. Em. Card. Quirini Epist. Dec. 1. n. 10. p. 7. & Leland c. 530. p. 437.

citare, ad quæ omnia Monasteria monachos studiorum causâ mittere tenerentur. Alterum Oxonii, alterum Cantabrigiæ excitandum erat. Quæ res cùm ad aures illustrissimi Giffordi pervenisset, visus est sibi rem etiam Deo pergratam facturus, sibi quò Collegium Oxonii citiùs construeretur, illud de bonis suis fundaret. Cujus fundationis acta habemus sequentia. (i)

Tabulæ fundationis.

Charta Joannis Gifford de Brimesfeld Fundatoris Collegii, sive Aulæ Glocestriensis.

„ Sciant præsentes & futuri, quòd „ ego *Joannes Gifford*, Dominus de „ *Brimesfeld*, pro salute animæ meæ, „ & animarum Mathildæ Longespeæ „ quondam consortis meæ, & antecessorum, & hæredum meorum, „ dedi, concessi, & hac præsenti charta mea firmavi, Deo, & Beatæ Mariæ, & ecclesiæ Beatorum Joannis „ Apostoli & Evangelistæ, & Benedicti Abbatis & Confessoris Oxonii, „ & Priori & Cōmunitati Monachorum ejusdem Ordinis, provinciæ „ Cantuariæ, ibidem causâ studii „ transmissorum seu transmittendorum sub forma debito modo provisâ, & statutâ per Generale Capitulum Ordinis, & Provinciæ prædictæ, omnes terras, & tenementa „ cum singulis suis pertinentiis, quæ „ habui in vico de Stockwellstrete in „ suburbio Oxonii; videlicet omnes „ terras, & tenementa, quæ habui „ ex dono & *Feoffamento* (k) fratris „ Willielmi de Havvil, tunc Prioris sanctæ domûs Hospitalis sancti „ Joannis Jerusalem in Anglia, & „ assensu & voluntate omnium Fratrum totius Capituli sui, & omnes terras, & tenementa, quæ „ habui ex dono & Feoffamento Joannis de Hangenport burgesii Oxoniensis, & totum illud tenementum, „ quod habui ex dono & Feoffamento Joannis Warson & Ydoneæ „ uxoris suæ; & totum illud tenementum, quod habui ex dono & Feoffamento Stephani de Cove, & „ Aliciæ uxoris suæ: ad fundationem „ & intentionem perpetuæ sustentationis Prioratûs & communitatis „ Ordinis prædicti ibidem in liberam, „ puram, & perpetuam eleemosynam, & quietam, habenda & tenenda prædictis Priori & Conventui, & successoribus suis, & communitati prædictæ, de me, & hæredibus meis liberè, quietè, ab omni servitio, exactione, & seculari „ demanda in perpetuum: & ego prædictus Joannes & hæredes mei prædictis Priori & Conventui, & successoribus suis, & communitati prædictæ, omnes prædictas terras, & „ tenementa cum singulis suis pertinentiis contra omnes gentes warantizabimus, acquietabimus, & „ defendemus in perpetuum, ita quod „ prædicto Priore cedente, vel decedente, quilibet Prior succedens electus per Conventū dicti loci, mihi, & „ hæredibus meis tanquam patrono „ loci illius præsentetur, quem sine „ difficultate, dilatione, seu calumnia aliqua recipiemus. Et volo, & „ concedo pro me, & hæredibus meis, „ quod Subprior & Conventus ejusdem Prioratûs habeat & percipiat „ liberè, à tempore vacationis, omnes „ reditus, & proventus ad Prioratum, „ & communitatem prædictam pertinentes, sine aliquo impedimento „ vel calumnia mei, vel hæredum meorum in perpetuum. In cujus rei „ testimonium huic præsenti chartæ „ sigillum meum est appensum, his „ testibus, Domino Joanne Gifford „ consanguineo meo, Domino Roberto filio Pagani, Domino Radulpho de Georges, Domino Roberto „ de Stapilton militibus, & Joanne „ Lebritt, Jacobo de Ley, Joanne de „ Aqua, & aliis. „

Hanc fundationem Rex Eduardus sequenti Instrumento ratam esse jussit. à Rege Eduardo confirmantur.

„ EDUARDUS, Dei gratiâ Rex Angliæ, Hiberniæ, & Dux Aquitaniæ, omnibus, ad quos præsentes „ literæ pervenerint, salutem. Licèt „ de communi consilio Regni nostri „ providerimus, quòd non liceat viris Religiosis, seu aliis, ingredi feoda alicujus, ita quòd ad mortuam „ manum deveniant, sine licentia nostra, & Capitalis Domini, de quo „ res illa immediatè tenetur: volentes tamen dilecto & fideli nostro, Joanni Gifford, gratiam facere specialem: dedimus ei licentiam, quantum in nobis est, quòd ipse quatuor messuagia, & unum tostum „ cum pertinentiis in Oxonio dare possit, & assignare dilectis nobis in Christo Priori, & Conventui Ordinis S. Benedicti Oxonii, „ ha-

(i) Apud Clem. Reynerum in Apost. Bened. Append. 2da Part. num. 45. pag. 55.
(k) Feoffamentum est colonia, villa seu prædium beneficiarium, aut rusticum.

„habendum, & tenendum eisdem Priori & Conventui, & successoribus „suis in perpetuum, & eisdem Priori & „Conventui, quod messuagia & tosta „prædicta ab eodem Joanne recipere „possint, similiter licentiam concessimus specialem. Nolentes, quod „idem Joannes, vel hæredes sui, aut „prædicti Prior & Conventus, & successores sui, ratione statuti prædicti per nos vel hæredes nostros inde „occasionentur, vel graventur in aliquo. Salvis tamen Capitalibus Dominis Feodi illius servitiis inde debitis & consuetis. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes, teste me ipso apud „longam Jethenton 12. die Martii „anno Regni nostri decimo.

Mediceæ Gentis in literas & literatos beneficentia.

MEDICEÆ *Gentis* eximiam liberalitatem, summúmque in literas amorem, nec minorem in literatos beneficentiam fuisse, nemo eruditorum ignorat. Quanta verò quámque singulari (l) *Cosmi I.* Magni Hetruriæ Ducis fuit benevolentia, favor, ac studium, quo *Vincentium Borghinum*, Abbatiæ Florentinæ alumnum ac Priorem complexus est? Florebat is magna doctrinæ opinione, præsertim in Romana Græcaque literatura, ac Hetruscis Musis, cui rara prudentia ac mirabilis in rebus agendis industria ornamenti plurimum afferebant. Quæ causa fuit, quòd Cosmus I. celeberrimæ Academiæ Graphicæ vice sui Vincentium præposuerit, suúmque *Locumtenentem* declaraverit; *Franciscus* verò primus Cosmi filius & successor *Hospitalarium* magnæ Domûs Innocentium (quod munus Florentiæ præcipuum est ac perhonorificum) eum constituerit, ac brevì pòst Archiepiscopatum Pisanum eidem obtulerit, quem ille tamen pro ea, quâ præditus erat, humilitate invictâ constantiâ recusavit.

Ludovicus XIV. Galliæ Rex rei literariæ Benedictinæ summus Mæcenas.

Sed hæc veterum quodammodò Principum, Ducum, ac Regum; illud recentius de LUDOVICO XIV. Galliarum Rege, qui nascentia in Congregatione S. Mauri studia singulari favore excepit, florentia fovit, & jam mirificè propagata communivit. An non regia dignatio erat, quod è tot támque doctissimis Regni sui viris Benedictinos potissimùm delegerit, qui ejus sumptibus atque auspiciis cùm Germaniam, tum Italiam peragrarent, quò comparatis manuscriptis codicibus Regiam Bibliothecam augerent, & ditarent? An non regia dignatio erat, quòd in publicum summæ eruditionis ac doctrinæ testimonium complures eorum regiæ Inscriptionum Academiæ adlegerit, alios verò ad dignitates ecclesiasticas provexerit? è quibus unum nominare liceat (m) *Franciscum Placidum de Baudry de Piancourt*, Crucis S. Leufredi ab adolescentia monachum, & deinde Abbatem, quem ob virtutum ac doctrinæ splendorem (erat enim Doctor Theologus Facultatis Parisiensis) & alias eximias dotes Episcopum Mimatensem nominavit? An non regia dignatio erat, quòd novam Operum S. Augustini editionem, opus viginti annorum, contra adversarios ac æmulos non paucos augustissimo suo nomine illustrari ac patrocinio regio muniri permiserit? An non regia dignatio erat, quòd sumptus atque impensas suppeditârit, quò Numismata, quæ *Anselmus Bandurius* ex ejus deprompta regio nummophylacio illustranda susceperat, æri incidi possent? Quid? quòd hunc ipsum *Bandurium* in regia Inscriptionum & bonarum literarum Academia titulo Socii honorarii condecorari jusserit. An non regia dignatio erat, quòd (n) *Eugenium Gamurinum*, qui tomum quartum Operum suorum ei dicaverat, Consiliarii ac Eleemosynarii titulis decoraverit, aureâ torque cum aureâ itidem sui imagine donaverit, regiísque negotiis obeundis Genuæ aliquamdiu Agentis titulo deputaverit? An non regia dignatio erat, quòd *Victorium Syrum* (o), nobilis præstantísque Scriptoris famâ inclytum, ex Italia in Gallias evocaverit, Regium suum Historiographum, ab Eleemosynis, & à Consiliis Statûs elegerit, insignis quoque, ac pinguis Abbatiæ ex regia munificentia auxerit reditibus? An non regia dignatio erat, quòd *Joannem Baptistam Ferretum* (p), qui *Musas Lapidarias*, celebre antiquarium opus, ei nuncupaverat, haud exiguâ pecuniæ summa donatum suúmque historiographum renuntiatum ex eâdem Italia in Gallias invitaverit? Quibus rebus fiebat, ut Gallia universa facilè intelligeret, & quid

Editionē operum S. Augustini tuetur.

Bandurium honoribꝰ & beneficiis ornat.

item Gamurinū,

Victoriū Syrum,

Joannem Bapt. Ferretum,

(l) Armell. part. 2. Lic. V. pag. 17.
(m) Gall. Chr. tom. 1. pag. 110.
(n) Armell. Bibl. Casin. Congr. part. 1. p. 158.
(o) loc. cit. part. 2. pag. 215.
(p) l. c. p. 23.

quid de Benedictinorum studiis Rex *Ludovicus* judicaret, & quid aliis præscriberet.

Exemplum Regis sequuntur

Unde illustrissimus vir *D. Joannes Baptista Colbert*, generalis ærarii moderator, summúsque regiorum ædificiorum Præfectus, pro amore suo ac studio in bonas artes & scientias, quas ad regni decus & ornamentum modis omnibus promovere satagebat, viros eruditos è Congregatione sancti Mauri eximiis ornavit beneficiis. *Mabillonium* (q) præprimis inter Sodales facilè præcipuum tenentem locum, sibíque jam dudum & virtute suâ, & eruditione notissimum, inter beneficiarios Regis describi curavit, constitutáque ei ex ærario regio annuâ pensione misit, qui schedulam deferret. Sed qui repulsam ferre, in iis præsertim rebus, non solebat, miratus est, regiæ munificentiæ dona à *Mabillonio* recusari. Ubi enim schedulam vidit humillimus, & religiosæ paupertatis amantissimus monachus, statim abnuit, nec ullâ ratione flecti potuit, ut acciperet. Id unum responsi ab eo elici potuit, se illustrissimo Mæcenati pro liberalitate ac beneficentia, quam maximam posset, habere gratiam: cæterùm se nullius rei indigere, utpote cui necessaria omnia, pro statu ac conditione, affatim è monasterio, & Congregatione suppeditarentur; se id unum ab illustrissimo viro efflagitare, ut Congregationi suæ, quæ literas literatósque pro modulo colit, favere pergat; quod si obtineat, se opiparè muneratum ac perbeatum existimare. Sic fuit viri piissimi animus, quamdiu vixit: nec semel alias ejusmodi pensiones sibi ab amicis oblatas acceptu-rum se constanter negavit, studio paupertatis utique, monasticarúmque legum, quibus nihil potiùs unquam habuit.

Illustriss. Colbertus,

Mauritius le Tellier Archiep. Remensis,

Ab obitu Colberti Illustrissimus *Carolus Mauritius le Tellier*, Archiepiscopus Remorum, nullam omnino rem, quæ ad literarum studia in doctissima Congregatione S. Mauri fovenda spectaret, sibi prætermittendam existimavit. Hinc illi *Mabillonius* Annales Benedictinos inscripsit, quemadmodum Colberto Librum *de Re Diplomatica* dedicaverat, quô pro tot, támque eximiis collatis beneficiis nomine totius suæ Congregationis debitas referret grates. Non faventem minùs suis suorúmque sodalium studiis habuit Illustrissimum Comitem *de Pontchartrain*. Cùm enim anno MDCCI. regiam Inscriptionum Academiam novo Sociorum delectorum supplemento augeri, novísque statutis informari Rex Christianissimus jussisset, in spectatissimorum hominum cœtum merito & eruditione suâ adscitus est Mabillonius, literásque eâ de re ad illum scribere dignatus est præfatus excellentissimus Comes. Delatum honorem tantum refugit vir modestissimus, quantum alii ambiunt, accepit tandem à Clarissimo Abbate *Bignonio*, majoribúsque suis jussus. Tam inclyti nominis socio auctam se gloriata est Academia, quantíque eum faceret, publicis argumentis occasio se tulit, demonstravit. Cui quidem existimationi pro virili suâ parte respondere conatus est gratissimus *Mabillonius*, Academiam, quantum per occupationes licebat, frequentando, eámque novarum lucubrationum lectione interdum recreando.

Comes de Pontchartrain.

Mabillonius rei literariæ promovendæ studiosus.

Illud de *Mabillonio* non postremo etiam rei literariæ Mæcenate, attexere hîc visum est, quòd non minùs ipse doctissimus, quàm doctrinæ apud alios, non Ordinis nostri tantùm, sed exteros etiam promovendæ mirè fuerit studiosus. Præcipuè verò ut juvenes rectè instituerentur, curæ habebat. Unde non sine ingenti animi lætitia, relictis interdum seriis etiam studiis, iis ultrò aderat juvenum exercitationibus, annis abhinc aliquot in multis Parisiensis Universitatis Gymnasiis institutis, in quibus non sine spectantium admiratione audiuntur Juvenes, qui de rebus etiam gravioribus senili planè judicio edisserunt, elucidántque mirum in modum propositas sibi difficultates. Tum verò mirificè capiebatur Mabillonius, cùm eosdem de Historia, selectísque SS. PP. Operibus disputantes audiebat; ratus nimirum fructus inde uberrimos collecturam aliquando Rempublicam. Quamobrem nullo non studio contendebat, quò similes in aliis Regni provinciis instituerentur exercitationes: adeò Reipublicæ bono (*cui promovendo plurimùm confert accurata Juvenum institutio*) potissimùm intentus erat. *Nec parùm* (r) *sanè Parisiensis juventus ad optima & præstantissima quæque* tan-

(q) Ruinart. in vit. Mabill. p. mihi 62.
(r) Ruinart. in vit. n. 43.

tanti viri præsentiâ & applausû concitata fuit.

Superiores Congreg. S. Mauri suorum studia promovent.

Quia verò *Mabillonius* animo ita erat comparatus, ut quæ beneficia literaria in universam S. Mauri Congregationem ab aliis collata fuerunt, sibi soli facta esse autumaret, id genus Mæcenates debitâ laude necquidquam frustravit. Duos verò præ aliis Congregationis San-Maurianæ Præpositos Generales encomiis cumulat, *Bernardum Audebertum*, & *Vincentium Marsollum*. Illum quidem quòd *Acherii Spicilegium*, aliáque Opera foverit; quòd Operum Melliflui Doctoris emendatiorem editionem singulari studio promoverit; quòd Augustini novæ editionis consilium adortus sit; quòd denique nihil non tentârit, ad excitanda in subditorum suorum animis sacra literarum studia, & ipsum (Mabillonium) ad hanc studiorum partem adaptarit. Hunc verò dilaudat, quòd magna ipsi cura fuerit de instituendis Bibliothecis, quòd lectissimos studiorum socios, *Michaëlem Germanum*, *Joannem Jessenetum*, *Theodoricum Ruinartum*, aliósque ipsi adjunxerit, quòd occasionem conficiendi varias literarias peregrinationes suppeditârit; consilium de concinnandis Patrum editionibus Ambrosii, Hieronymi, aliorúmque inierit. Quibus duobus Præpositis Generalibus à *Mabillonio* dilaudatis, duos ego alios libenter adjicerem, *Carolum Petey de l'Hostallerie*, & *Dionysium de Sainte Marthe*, quorum zelo in promovendis in Congregatione S. Mauri sacrarum literarum studiis nihil prorsus potuit adjici. At enim quæ postea dicenda sunt, hîc antevertere non juvat.

Ecclesiæ Præsules rem literariam fovent Benedictinam,

Si jam post Reges ac Imperatores, Ecclesiæ Antistitum atque Episcoporum propensam voluntatem in rem literariam Benedictinam multis deprædicare velim, non exiguum mihi dicendi campum aperiri video, sed in aliquorum benevolentia multorum studium adumbrâsse sufficiat.

Acca Hagulstadensis,

Eddius, cognomento *Stephanus*, monachus Cantuariensis, cùm esset tersè, nitidè, eleganter eruditus, eo nomine charissimus fuit *Accæ*, Hagustaldensi Episcopo, & *Tathberto* Abbati. *Folcbardum* Cantuariensem etiam

Aldredus,

monachum, doctrinâ eximium *Aldredus* Eboracensium Archiepiscopus tam singulari amore prosequutus est, ut erga illum omnibus candidi Mæcenatis officiis usus sit. *Alcuini* singularis fautor ac Mæcenas erat *Egbertus*, Archiepiscopus etiam Eboracensis, de quo ut nihil dicam, vel jam aliô locô dicta non ad fastidium repetam, *D. Anselmum* Cantuariensem Archiepiscopum inter Mæcenates referre non dubito, eâ causâ, quòd magistrum, qui Religiosos juvenes Benedictinos rerum præclarissimarum scientiâ informabat, beneficiis ornare statuerit. In epistola (s) namque ad Anselmum nepotem hæc attexuit: „Saluta magistrum tuum ex nostra „parte amicabiliter: Cui (si Deus „mihi opportunitatem dederit) & „pro te, & pro aliis fratribus, quos „docet, & pro suis moribus bonis, „verè desidero prodesse. Interim ta„men posui super Domnum Prio„rem, & multùm rogavi illum, qua„tenus illi ita bene faciat, ut ei se „conjunxisse vobis non displiceat.„ Intellexit nempe sapientissimus Archipræsul, scholarum magistros beneficiis esse cumulandos, ne ab indefesso instructionis ardore, uti fieri amat, magno cum studiosæ juventutis detrimento vel omnino abjungant, vel certè quidem multùm remittant.

& Egbertus Eborac.

Anselmus Cantuar.

Aldricus Senonum Archiep.

Lupus, Abbas Ferrariensis, cùm à teneris admirandam discendi sitim expertus esset, eam tamen ob præceptorum inopiam, & collapsa majorum studia vix expleret, denique *S. Aldricum* (t) Senonum Archiepiscopum, Mæcenatem, & Patronum nactus est, qui eum Fuldam tanquam ad humanarum divinarúmque literarum nobile emporium suo sumtu misit.

Petrus Damiani Ostiensis Episcop.

PETRUS DAMIANI à Cæsare Egassio Bulæo inter rei literariæ (*quidni etiam Benedictinæ Familiæ, cujus erat alumnus*) Mæcenates numeratur. Anno 1072. inquit, obiit insignis ille tum multiplici literarum cognitione, tum moribus clarus, & tot legationibus in Franciam ad Henricum & Philippum perfunctus, tot denique Pontificibus, & Regibus, & viris doctis charus Petrus Damiani Cardinalis, Episcopus Ostiensis, *Literatorum sui seculi Patronus & præsidium ac decus.*

Hugo Herbipolensis.

HUGONIS, Episcopi Herbipolensis, velut rei literariæ Benedictinæ non infimi Mæcenatis, honorificè meminit Joan-

(s) Extat Spicil. Acher. Tom. IX. vet. edit. nov. III. p. 435.
(t) Brovver. Fuld. Antiq. lib. 1. c. 10. p. 38.

Joannes Trithemius in Hirsaugiæ Annalibus. Cùm enim sub finem seculi X. Ecclesiæ Herbipolensis clavum teneret, vírque esset multæ sapientiæ & doctrinæ, monasterium S. Burckardi, primi Præsulis Wirzburgensis, ab ipso in suburbano constructum non magnificè tantùm reformavit, sed scholas etiam monachorum instituit, quibus Arnoldum, Cœnobii Hirsaugiensis monachum doctissimum præfecit; ubi is docendo & scribendo non minorem eruditionis gloriam sibi acquisivit, quàm scholæ, cui præfectus erat, comparavit.

Richardus Episc. Dunelmensis. RICARDUS ANGARVILLUS (inquit Joannes Pitseus) natione Anglus, patriâ Suffolciensis, civitate S. Edmundi Buriensis, unde & de Bury cognominari solet, ex Monacho Dunelmensi Ordinis S. Benedicti factus est primùm Regis Eduardi III. Cancellarius, deinde anno Domini 1333. Episcopus Dunelmensis. Vir qui cùm multâ pietate conjunctam habuit singularem doctrinam. Videtur fuisse sacræ Theologiæ Doctor Oxoniensis. Nam ibi, teste Joanne Rosso Warwicensi, annis multis studuit, & ad summam tum in sacris, tum in profanis literis pervenit cognitionem. Inter fautores bonarum artium & literatorum hominum ætate suâ primas obtinuit. Plerisque doctis per illa tempora cognitus, & dilectus, in quibus etiam non pauci munificentiam ejus & magnas largitiones sunt experti: Mira industria, & ingentibus expensis in Universitate Oxoniensi gratus alumnus erexit Bibliothecam, & in publicam studiosorum utilitatem selectissimis quibusque libris copiosè instruxit. (Oxonii publicam erigit Bibliothecã.) De cujus Bibliothecæ institutione, & miro, quem habuit, librorum amore scripsit opus egregium, quod in suo secessu Auclaudensi ad finem perduxit die 24. Jan. anno salutis humanæ 1344. ætatis suæ 58. Præsulatûs undecimo, ex quo tempore *Philobiblos* cognominari cœpit; nam opus ipsum inscripsit Philobiblon, seu de amore librorum. (Philobiblos nominatur.) Hæc D. Pitseus. „ *Cujus libri exemplar*, inquit Clemens Reinerius (u), *habemus in nostra Bibliotheca.* De hujus *Richardi* patrocinio literatis viris præstito, *Balæus* fatetur, omnium fautorem fuisse literatorũ maximum, non secus atque olim sub Augusto Cæsare Mæcenas ille Hetruscus fuit; (Ejus encomia.) Addítque autor catalogi Episcoporum Angliæ in scripto Anglico, in quibus se modestiorem longè virtutísque amantiorem, quàm in Latino præstitit, semper domi suæ magnum numerum habuisse Sacellanorum, qui omnes fuêre doctrinâ insignes, inter quos recenset *Thomam Bradwandinum*, posteà Archiepiscopum Cantuariensem (à monachis nostris ad eam dignitatem bis postulatum & electum) *Richardum Rudolphi*, deinceps Archiepiscopum Armacanum, *Gualterum Burlæum* vocatum in scholis Doctorem planum, seu facilem, *Robertum Holcot*, R. *Killingtton*, sacræ Theologiæ Doctores, *Richardum Wenthworth*, posteà Londinensem Episcopum, & *Gualterum Segrave*, posteà Episcopum Cicestrensem. (Viros eruditos domi alere solebat,) Morem illi fuisse scribit idem Auctor, semper in prandio aliquem librum electum à Sacellano distinctè legi facere, & magnam partem sequentis diei (nisi negotia gravia interturbarent) cum suis Sacellanis de argumento, quod legebatur, collationem instituere. (& librum Mensæ prælegi curabat.) - - - De erectione autem Bibliothecæ Oxoniensis docet idem autor, etiam quinque studiosos viros sumptibus necessariis dotâsse, qui curam Bibliothecæ diligentem haberent. Tantum librorum & eruditorum Mæcenatem Congregatio Anglicana protulit illis temporibus.

Thomas Episc. Dunelmensis fundat Collegiũ octo Monachorũ Oxonii. RICHARDI successor fuit in Episcopatu Dunelmensi THOMAS *de Hatfeild* ab an. 1345. ad an. 1381. Is Collegium pro octo Monachis Ecclesiæ suæ cathedralis Dunelmensis in Universitate Oxoniensi fundavit: de qua fundatione *Guilielmi de Chambre* (x) verba, licèt minùs Latina, referre me non pigeat. „ Præterea, inquit, Collegium „ octo Monachorum de Monasterio „ Dunelm. & puerorum in Artibus „ studentium in loco Monachorum „ Dunelm. Oxoniæ super Candich „ fundavit, perpetuis temporibus duraturum; & pro terris, possessionibus, & ecclesiis pro perpetua sustentatione dictorum Monachorum „ octo, cuilibet viz. monacho 4. l. „ per annum, & 7. puerorum, cuilibet „ puero per annum 5. marcas impetrandis & approximandis, & 3. pro „ habitaculis dictorum monachorum „ & puerorum usibus aptis & ampliandis assignavit & solvi fecit in vita sua Domino Johanni de Berrington

(u) in Apostol. Benedictin.

(x) In Histor. Dunelm. apud Henr. Warthon Angl. Sac. P. I. p. 770.

„ ton Monacho Dunelmensi 500. „ marcas. „

Gerardus Abbas S. Bertini & Episcopus Audomarensis erigit Collegium S. J.

GERARDUS (y) ex Abbate S. Bertini Episcopus Sancti Audomari, renunciatus est anno 1562. retentâ simul abbatiâ, quam prudentissimè jam dudum administraverat, Pontifice, ac Rege Hispano, Belgii domino, annuentibus. Is (Molani verbis utor) necdum in Episcopum postulatus, ac proinde ut Abbas in sua civitate incepit in honorem septuaginta duorum discipulorum Christi, pro totidem studiosis fundationem erigere, ac dotare, ne unquam civitati aut territorio Audomarensi boni & veri pastores, ab Abbate plerisque in locis nominandi deessent. Ad quorum etiam institutionem, & totius urbis ornatum Episcopus factus Collegium Societatis Jesu ibidem & erexit, & dotavit. Lovanii alterum instituit, quô delecti juvenes, Theologiâ, cæterísque disciplinis imbuendi mittuntur. Mortalitatem explevit 17. Martii an. 1577. & in ecclesia PP. Soc. Jesu, quam ipse fundaverat, tumulatus est cum hac inscriptione: *Reverendissimus & piissimus DD. Gerardus ab Hamericourt, primus Episcopus Audomarensis, idémque Abbas inclyti monasterii S. Bertini, atque Fundator hujus Collegii & templi nominis JESU, nec non pauperum studiosorum Collegii Bertiniani, sepeliendi sui corporis locum sacrum piè hic sibi elegit. Anno Domini MDLXXVII. mense Martio. Quem sacer Clerus & Religiosi Patres Bertiniani, atque Collegii Societatis Jesu in hoc tumulo mæsti posuerunt, ut optimi fundatoris devotioni ac munificentiæ satisfacerent, pro cujus animæ sempiternâ quiete, Christiane Lector, ora religiosè Christum Dominum nostrum.*

Quam ob rem, vel cui bono?

Sed quorsum hæc refero? nunquid scholas Jesuitis erigere, rem est promovere literariam Benedictinam? Etiam: non enim Christianæ tantùm Reipublicæ, sed Ordinis etiam nostri interest, juvenes ac adolescentes literis atque moribus, quod in Societatis Jesu scholis fit, rectè institui, ut cùm alumni in religiosum cœtum recipiendi sunt, magna eorum suppetat frequentia, quò exclusis illiteratis ac immorigeris non nisi spectatæ virtutis ac doctrinæ recipi valeant. Certè in scholis, quas Gerardus Episcopus & Abbas Societati Jesu administrandas tradidit, quàm multi juvenes liberalibus artibus perpoliti tum in Bertinianum, tum in alia Ordinis nostri in Belgio monasteria recepti fuerunt, qui subinde rem literariam Benedictinam eruditione & doctrinâ illustrârunt. Sed hoc Collegium Jesuitis à Benedictino Præsule constitutum, nominâsse sit satis; nostram nunc spartam excolamus.

Augustinus de Grimaldis Grassensis Episcopus,

AUGUSTINUS de GRIMALDIS, Grassensis in Gallia Episcopus, ut non ingenio tantùm & doctrinâ, sed nobilitate, dignitate, atque rerum copia etiam præstabat, ita viris Familiæ nostræ literatis non modò prodesse poterat, ut multi, sed etiam volebat, ut pauci. *Gregorius Cortesius*, Monachus adhuc Lerinensis, posteà verò S. R. E. Cardinalis, ejus plurima, eáque non minima in se, suósque Sodales, Lerinenses Monachos, collata beneficia his verbis deprædicat: (z) „ *Tu*, (sic enim Augusti- „ num Episcopum alloquitur) *Tu* „ *nostri causa legatos ad principes Or-* „ *dinis nostri, atque ad ipsa comitia* „ *destinâsti*: tu magno sumptu & la- „ bore copiosissimâ librorum supelle- „ ctili undique conquisita, univer- „ sam usibus nostris exposuisti: Tu, „ ut nobis librariorum copia fieret, „ quô exscribendi laborem effugere- „ mus, rationem excogitâsti: Tu amœ- „ nissimo in loco pulcherrimis ædibus „ extructis, partem in eis longè pul- „ cherrimam atque saluberrimam ad „ usus nostros accommodâsti: Tu „ postremò (quod minimum fortasse „ tibi videtur) mihi autem, ex quo „ patriam & satis amplum patrimo- „ nium sponte reliqueram, instar est „ maximarum divitiarum, ut com- „ modè sumptus mihi suppeditentur, „ habitâ imbecillitatis meæ ratione „ providisti. „ Sic illustrissimi hujus Antistitis beneficio *Cortesio*, cæterísque Monachis Lerinensibus, & otium & facultas in studiis acquiescendi suppeditabatur, quod ille meritò tanti fecit, ut partem sibi beatæ vitæ maximam ab eo esse collatam in literis ad amicos scriptis deprædicârit.

in Lerinenses beneficus.

Marcus Sitticus Archiep. Salisburg.

Ut eos jam Ecclesiæ Antistites commemorem, qui nostrâ ac superiore ætate publicas scholas Benedictinis commiserunt, à MARCO SITTICO (a) ex

(y) Gall. Chr. Tom. III. pag. 764.
(z) epist. famil. pag. 181.
(a) Mezger Hist. Salisburg. Lib. v. c. xviii. pag. 683.

ex Comitibus ab *Hochenembs*, Archiepiscopo & Principe Salisburgensi, exordium capiam. Cùm Celsissimus hic Archipræsul consilia de studio erigendo secum animo agitaret, à multis verò, quibus docendi spartam obtulerat, repulsas esset passus, illarum pertæsus, atque consilii dubius, aliquando Virum prudentiâ & pietate insignem, cujus colloquio sæpiùs utebatur, è RR. PP. Capucinorum familia (*Sylverius* illi nomen) interrogat, an aliæ fores superessent, quæ sine repulsa tentari possent? Hinc ille lætus de oblata occasione commendandi Divi Benedicti sacrum Ordinem, quem Seraphica Capucinorum familia à primis initiis cultu & amore prosequitur. Imò, inquit, Princeps Illustrissime, dantur etiamnum fores, quæ si nunc pulsentur ultimæ, forsitan patebunt primæ. Novi suæ Celsitudinis proclivem erga D. Benedicti Ordinem benevolentiam. Novi quoque hujus antiquissimi instituti amplitudinem & vires. Cur hunc in præsenti negotio præterimus? si sapientiæ literariæ pomum digniori tribuendum? huic detur: nam meritò primus est: à quo per *D. Rupertum* huic provinciæ illata fides, jacta Archidiœceseos fundamenta, derivata usque in hunc diem ingentia sive cœli sive terræ bona. Ordo amplissimus est: quos vicinia modò non potest, viros variâ eruditione exculta dabit Suevia, dabit Helvetia, dabit Bavaria, dabit Austria. Novi ego monasteria, quorum unum integro Gymnasio erudiendo sufficiat. Et quid, si plura, si totæ provinciæ ad missionem Religiosorum jam expertæ pietatis & eruditionis conspirent?

Ex consilio P. Sylverii Capucini.

Hisce prudenter dictis aures præbuit Celsissimus Princeps, Divi Benedicti Familiæ, quam *S. Rupertus* in Urbe Salisburgi fundavit, juventutis institutionem commisit; Gymnasium in Academiam, cùm prosperi successus majora suasissent, erigendum excitavit, ac pro sex Professoribus alendis, quorum cura sit, Theologiam practicam, Dialecticam, & cæteras inferiores scholas docere, ter mille florenos è Camera Archiepiscopali in singulos annos constituit. Verùm triste ac præmaturum *Marci Sittici* fatum biennio subsecutum æquè timore ac mœrore Patres perculit, nec cœptum opus in herba opprimeretur. Metum abstulit Reverendissimi Capituli Metropolitici, & subsecuti Illustrissimi Principis *Paridis Lodronii* clementia: nam illud unanimi consensu studiorum promotionem conclusit, & in Patrum sustentationem 600. florenos adjecit. Huic concluso plurimum adjumenti suâ authoritate contulerunt duo Reverendissimi Canonici, *Marquardus de Schwendi*, & *Marquardus à Freyberg*, rerum Benedictinarum, præsertim in Imperio, apprimè conscii, qui non minùs incrementum, quàm initium studii Benedictini inter primas curas habuêre.

Gymnasium Salisburgense Benedictinis comittit.

Accedunt duo alii Mæcenates Canonici Salisburg.

Porrò Illustrissimus Princeps PARIS *ex Comitibus Lodroniis* non minùs *Marco Sittico* in benevolentiam, quàm in Archiepiscopalem Mitram successit. Studium namque, quod aliquot annis intra Gymnasii angustias constiterat, in justæ Academiæ & Universitatis corpus extulit, ac Ordini S. Benedicti pleno jure in perpetuum tradidit, & contra quamcunque vim aut turbationem auxilium & opem promisit: neque in suis ditionibus subjectis alteri, quàm Benedictino Ordini Gymnasia vel Academias permittere pollicitus fuit. Quæ omnia pariter à Capitulo Metropolitano ratihabita, subsignata, & sanctè hucusque observata fuerunt.

PARIS Archiep. Gymnasium in Academiam erigit.

GUIDOBALDUS, *Comes de Thun*, Archiepiscopus & S. R. E. Cardinalis, Musas Universitatis Benedictinæ sub Purpura sua non tantùm perennis tutelæ, sed & benevolentiæ securas esse jussit. Sæpiùs literariis certaminibus, quibus sui Nominis auspicia lubens indulgebat, aderat, haud indignum ratus suæ dignitatis fastigio, si illa sua præsentiâ, quandoque etiam gratiosissimâ interlocutione dignaretur. Duos Universitatis Rectores, *Romanum Müller*, & *Alfonsum Stadlmayr*, in paucis charos, & inter intimos habuit. Ideò gratæ Musæ Pientissimo Clementissimóque Principi, & Patri, erecto Mausolæo, & variis Emblematibus lugubriter exornato, justa funebria mœstæ persolverunt.

Guidobaldus institutum provehit.

MAXIMILIANUS *Gandolfus*, *Comes de Kuenburg*, Archiepiscopus & Cardinalis, mox in primo suo ad Universitatis Benedictinæ Collegium accessu clementissimæ munificentiæ vestigia impressit. In eo sacri Rosarii Archifraternitas magno populi concursu frequentata carebat honorario argento, quod vel Aræ Ministros, vel ipsam Aram pro dignitate ornaret. Princeps Ministros textili argento vestiit, aram argenteo Servatoris Crucifixi

Maximil. Gandolphus Collegii Aras cimeliis ornat.

fixi

fixi simulacro, senis ex eodem metallo candelabris, ac quaternis floritheciis exornavit. Hæc fuêre prima tum religiosissimæ pietatis, tum clementissimæ erga Benedictinam Universitatem benevolentiæ initia, deinceps in majora incrementa provectæ, prout ex eo imortali beneficio elucet, quòd ecclesiam in Plain Consolatrici Virgini Thavmaturgæ à se positam Collegio Benedictino Academico tradiderit. In delectu verò Sacerdotum, qui loci sacri curam gererent, haberi rationem, cum primis illorum, voluit, quorum extaret in tradendis literis de re communi & Academia bonum meritum.

Joannes Ernestus Templũ Academicum erigit.

JOANNES ERNESTUS (b) ex Comitibus *de Thun*, Archipræsul, pro Collegiis Academicis Templum eduxit sumptuosissimum, Imaculatæ Virgini dicatum: ferunt, impensæ modum ducenta millia superâsse: aream ædificio dedit locus, in quo Gymnasium fuerat equestre per tempus æstivum. Occasio struendi talis: Invitatus erat ab Academicis ad rem Divinam, in Auditorio Comico tum fieri solitam: id ille non ferens, nolite, nolite, ait, miscere sacra profanis. Mox operi manum adjecit, absolvítque structuram cum ara majore, quam æternæ Sapientiæ dicavit; reliquas ab eo cœptas occupavit mors: eæ sunt quatuor: *Ara D. Thomæ Aquinati* sacra pro Theologis, altera pro Jurisperitis *D. Ivoni*, tertia *SS. Cosmæ & Damiano* pro Medicis: postrema pro Philosophis *S. Catharinæ*. Propylæum ædis ad leges architectonicæ bellissimum est.

Leopoldus Archiep. & alii successores pari certant munificentia.

LEOPOLDUS (c) ex Baronibus *de Firmian*, b. m. Archiepiscopus, ut Academiam Salisburgensem olim discipulus in paucis egregius honestaverat, ita deinde & gloria doctrinæ, & certaminibus literariis palàm susceptis, & præsertim insignibus gratiis & beneficiis peramplius exornavit. Haud minora sunt decora, quibus ejus Successor ANDREAS JACOBUS *Comes de Dietrichstein* Benedictinum hocce Palladium illustrâsse memoratur. Spes verò nos tenet fore, ut hodiernus Princeps & Archipræsul SIGISMUNDUS Christoph. ex Comitibus *de Schrattenbach* pari bonas artes provehendi studio, & animi magnitudine cum decessoribus certare contendat.

Abbates Universitatis Salisburg. Mæcenates.

Specialis etiam locus ac memoria inter Mæcenates Universitatis Salisburgensis aliquibus Abbatibus (d) debetur. Ac omnium primò *Joachimo* Abbati ad S. Petrum Salisburgi, qui difficili suscepto itinere pro viribus laboravit, ut à viris Benedictinis Salisburgenses Scholæ excitarentur. Tum *Gregorio*, Præsuli Ottoburano, qui aliis Abbatibus humeros subducentibus, occasionem instaurandæ in sacro Ordine rei literariæ tanquam divinitùs datam, & si modò dimitteretur è manibus, haud facilè prehendendam, utrâque manu complexus mox è suo monasterio coloniam sex Professorum submisit, & aliis in Imperio Abbatibus, ut in fœdus convenirent, author fuit. Deinde *Alfonso* Weingartensi, cujus indefessæ vigilantiæ & solertiæ debet Universitas, quòd Illustrissimus Archiepiscopus PARIS Juridicæ Facultati opulenta fundatione prospexerit. Ipse Academica Auditoria unà cum Convictu, ut hodie videntur, œconomicis ferè mediis & Abbatum subsidiis à fundamentis extruxit: exercendæ juventuti raræ artis & operis Theatrum condidit; totis viginti tribus annis, quibus Magnifici Rectoris munere functus fuit, maximoperè intentus, ut Cathedræ viris insignibus, Facultates numerosis discipulis, & Scholasticis exercitiis, Universitas tota Fœderatorum Præsulum accessibus magìs magísque floreret. Quô factum, ut præter Sueviæ & Bavariæ Antistites, quorum plerique jam à primis initiis pro conservatione Universitatis in fœdus convenerant, etiam Superioris Austriæ Abbates anno quinquagesimo secundo fœderi accesserint. In cana demùm senectute domesticâ mitrâ meritissimè coronatus, etiam sub *Præsidis* titulo & dignitate supremam Universitatis curam gessit, quin septuagenario major seculari solennitati anno octogesimo secundo præsens interfuit.

Joachim San. Petri.

Gregorio Ottobur.

Alfonsus Weingart.

Joannes Franc. Episcopus Frisingensis.

Sed jam non id ago, ut merita Abbatum nostrorum in rem literariam Benedictinam Lectoris oculis hîc subjiciam, paulò pôst uberiùs id acturus: quô affectu alius illustrissimus Ecclesiæ Præsul illam complexus fuerit, potiùs videamus. JOANNIS FRANCISCI, ex Illustrissimis Baronibus Eckerianis, Episcopi Frisingensis, quem Clemens XI.

(b) R. P. Marcus Hansizius in Archiepisc. Salisburg. Histor. pag. 853.
(c) Idem l. c. pag. 918.
(d) Mezger l. c. pag. 714.

XI. *verum Ecclesiæ suæ Pastorem* dicere dignatus est, animum gravis cura multo tempore pulsabat. Frisinga olim dicebatur, & reapse erat *mons doctus* (e). Decursu verò annorum eò prolapsæ fuêre Musæ Frisingenses, ut, si capacia cæteroquin adolescentium Frisingensium ingenia ultra prima Latinæ linguæ rudimenta eluctari vellent, magnis sumptibus solum vertere, & aliò migrare debuerint, ingenti sanè Urbis & publicæ ac privatæ rei dispendio. Præterea urgebant Decreta Conciliorum, ac maximè Tridentini, ut in civitatibus Episcopalibus instituerentur seminaria, in quibus juventus & Clerici bonis artibus ac scientiis imbuerentur, & ad curam animarum dextrè gerendam aptarentur. Et summi quidem Pontifices id ipsum apud Frisingenses urgebant ab annis ferè centum, aut amplius: ast sine fructu, cùm vel temporum injuriæ, vel etiam hominum incuriæ obstitissent. Ut huic malo remedium opponeret providentissimus Princeps, & Pontificiis mandatis morem gereret, anno 1697. assentiente Reverendissimo Cathedrali Collegio Scholas erexit. Diu verò deliberatum fuit, quibus præceptoribus Scholarum illarum cura esset committenda.

Scholas à se erectas

Erat eo tempore Frisingæ in Episcopali Aula *R. P. Romualdus Haimblinger*, in inclyto Monasterio Ettalensi Professus, Ss. Theologiæ & J.U. Doctor, quem ceu virum optimè de se meritum Celsissimus Princeps inter cæteros quidem Consiliarios Ecclesiasticos numeraverat, reipsa verò consiliis etiam arcanioribus sæpiùs adhibuerat. Hic clementissimo Principi autor denique fuit, ut Gymnasium Benedictinis hominibus concrederetur, sub quorum cura etiam Salisburgensis Universitas egregiè efflorescere t. Id consilium tantò promptius audivit Clementissimus Princeps, quantò certior erat, nullos præceptores congruentiùs evocari posse, nisi ex Divi Benedicti Ordine: cui Ordini etiam ipsa Episcopatus primordia in acceptis essent ferenda. Celsissimi mentem postea approbante Cathedrali Collegio, unanimi consensû decretum est, ut hac vice tres è Monasteriis Benedictinis Patres evocarentur, qui recens suscitatis Scholis præessent, exemplo minimè inaudito, cùm eruditi omnes perspectissimum sibi habeant, Benedictinorum hominum operâ primas per Europam Academias Christianas consurrexisse, & ab iis gubernatas fuisse.

Benedictinis committit.

Ut verò Frisingensium civium gaudia fierent pleniora, placuit Celsissimo Principi, atque Reverendissimo & Illustrissimo Cathedrali Collegio Benedictinis Professoribus Frisingenses Scholas, in urbis meditullio erectas, publicè concredere. Comparuit inter buccinarum & tympanorum lætos applausus ipse Clementissimus Fundator cum universo Famulitio Aulico, & è Cathedrali Collegio plerique Reverendissimi Domini Canonici, curribus spectabili serie advecti.

Actû publico & solenni,

His accessêre Reverendissimi tres Præsules; item aliorum DD. Canonicorum, Clericorum, Religiosorum, civium ac plebis ingens multitudo, quæ, cùm intra Gymnasium admitti neutiquam posset, vicinum forum Urbis propè repleverat. Consedentibus postea Principe, aliísque Reverendissimis & Illustrissimis DD. Spectatoribus, *P. Carolus* Ettalensis in Schola eo usque primaria è cathedra elegantissimum sermonem *de Scholarum utilitate atque necessitate*, déque optimo Principis & Cathedralis Collegii proposito habuit. Eo finito Reverendissimus & Illustrissimus DD. *Franciscus Antonius Begnudellius Bassus*, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, & Vicarius Generalis, ceu summus Scholasticus, nomine tum Celsissimi Principis, tum totius Cathedralis Collegii tribus illis Patribus, eorúmque successoribus Scholarum, & juventutis studiosæ Frisingensis curam doctissimo sermone in perpetuum commendavit: Celsissimus verò Princeps in Patronum noviter erect. Gymnasii Divum Corbinianum assignavit, Patribúsque primum Præsidem Reverendissimum *D. Romualdum*, Abbatem Ettalensem deputavit. Patres verò illi suo & successorum nomine tum Celsissimo Principi, tum Reverendissimo Capitulo fidem & obedientiam humillimè condixerunt.

in quo perorat P. Carolus Ettalensis.

Die proxima convocati & notati fuêre discipuli, qui exhibitis studiorum morúmque legitimis testimoniis, aliunde reportatis, in Gymnasium admitti cupiebant. Deinde Scholis Frisingensibus datum est initium; cúm-

Scholæ Frisingensis initia.

(e) Meichelbeck Hist. Frising. tom. 2. pag. 423.
(f) Hist. Salisburg. Lib. 1. cap. 2. n. 93. pag. 149.

cúmque scholasticis hisce sudoribus non solùm reliqui Bavariæ Præsules suam jungerent operam, verùm etiam ex Suevia Diœcesis Augustanæ Abbates accederent, post primas fundationis tabulas, aliæ IV. Cal. Febr. anno MDCCXX. conditæ, tum à Celsiss. Fundatore manûs propriæ subscriptione, tum Reverendiss. Capituli Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis assensû roboratæ, atque à quibusdam ex confœderatis Abbatibus Benedictinis consignatæ sunt. Ab eo proin tempore, præter humaniores literas & Philosophiam, etiam Jus Pontificium, ac Theologia speculativo-moralis à Nostratibus non minore discipulorum accursu, quàm fructu ibidem traduntur; quem multi tantum retulerunt, ut hodie jam videamus mitratos Præsules, Reverendissimos Canonicos, Principum Ministros, & Consiliarios, & Dynastiarum Præfectos: Religiosos etiam per omnis ferè generis Instituta plurimos: plurimos itidem Clericos, Parochos, Decanos, Virósque alios Doctoralibus Gradibus & Cathedris insignes, qui à dicto anno Christi 1697. Frisingenses Scholas frequentârunt.

Et in his quidem Celsissimorum S. R. I. Principum cùm Episcoporum, tum Archiepiscoporum promeritis in rem literariam Benedictinam immortalibus hæret animus & acquiescit; sed Sacri Ordinis quoque Antistitum benefacta referre historiæ ordo deposcit. Abbatum favor in monasteriis literarum studiis anima & sanguis sunt, sine illo confecta & exsanguia propè ab interitu absunt. *Nil Monachis* (verba recito V. C. *Hieronymi Pezii*, Bibliothecarii Mellicensis, quibus in Dedicatione Tomi III. Scriptorum rerum Austriacarum Reverendissimo suo Abbati, ADRIANO, b. m. animos addere nullus dubitavit) *nil Monachis, ut egregiam doctrinarum studiis navent operam, majori incitamento esse potest, atque adeò etiam solet, quàm si ipsi Abbates studia literarum, bonásque artes, ac disciplinas in complexu, oculis, & auribus habeant, eruditionis studiosos literísque deditos foveant, præmiis provocent, ac donent, otium studiis excolendis pernecessarium concedant, favore denique singulari & amore prosequantur. Languent etenim absque his subsidiis, & illectamentis animi, quidquid cætera verbis crebrísque hortatibus incitentur.*

Res literaria Benedictina ab Abbatum dependet favore.

Unde *Johannes Trithemius* ex Herbipoli an. 1507. ad *P. Eberhardum Campis*, Priorem S. Mathiæ prope Trevirim scribens ei gratulabatur eo etiam nomine, quòd Abbatem habeat, qui studiis faveat. En Trithemii verba: „Et quia virum te scio Scripturarum studiosum, & doctum, peramplius tibi congaudeo, quod in eo factus es loco Prior, in quo & librorum „copia est maxima, & omnia, quæ „optare possit, studioso ad manum „sint opportuna. Ipse denique Dominus tuus Abbas virorum nostræ „unionis omnium certè optimus, qui „viros studiosos & eruditos magno „semper affectû, non solùm à studio „sancto neminem suorum prohibet, „*quod multi nostrorum faciunt Abbates*, sed animat potiùs ad scientiam „salutarem: & quantò profecerint „ampliùs, tantò magis in eorum profectibus lætatur. O terque quaterq; „felices monachi! qui talem habere „& cognoscere meruêre pastorem.„ Hæc Trithemius. Operæ igitur pretium facturus mihi videor, si hos hujusmodi recenseam Mæcenates, non omnes quidem, sed quosdam tamen, qui monasteria sua inclyto Musarum patrocinio inclarescere voluerunt, &, ut præter sincerum Dei cultum optimæ artes & recta studia in iis florerent, nullis pepercerunt impensis.

Trithemius gratulatur amico quòd habeat Abbatem Studiis faventem.

Enumerantur aliqui Musarum patroni.

B. Eginhardus (g) ex genere Caroli Magni, ut Baluzius & alii volunt, Abbas I.mus & Fundator Monasterii Seligenstadiensis, vir summa & doctrina & virtute, in literarum studiosos quæcunque poterat beneficia conferre nunquam prætermisit. Fuldæ tunc temporis audiebat Rabanum Maurum Lupus Ferrariensis, cujus licèt in Eginhardum non modò nullum extaret officium, sed nec paulo firmiùs constituta intercederet amicitia, tamen ab eo quæcunque habebat in optatis, nullo ferè negotio auferebat. Mittebat Eginhardo quæstiones enodandas? solutas accipiebat. Petebat libros describendos? accipiebat. Scribebat literas? responsum ferebat. Veniebat ipse Seligenstadium? omni amore & benevolentia excipiebatur. Quid? quòd vir tantæ dignitatis & authoritatis libellum *de Adoranda Cruce* Lupo adhuc juveni in Academia Fuldensi studioso dedicare non dubitavit. Quantæ benevolentiæ hoc erat argumentum?

Eginhardus.

(g) Vid. Lupi Ferrar. epistolas editionis Baluzianæ.

Holfetus Abbas Corb. Novæ.

Holfetus Abbas Corbeiæ Novæ, illustrissimi in Saxonia Monasterii, anno 1002. monumentum erexit Witikindo nobili ejusdem loci Historico, quem *pium & doctum* Scholæ magistrum vocat, & Historicum etiam Regi scilicet Ottoni II. & Reginæ dilectum. Quid erat hoc aliud, quàm Witikindo vitam quasi post funera restituere, ne ejus memoria unquam apud Corbeienses oblivione deleretur.

B. Herluinus Beccensis

B. *Herluinus*, Abbas primus Beccensis pro singulari humanitate illa, quâ monachos complectebatur omnes, à quibus doctrinarum studia haud segniter excolerentur, neque à me, neque à quoquam satis laudari posse videtur. Sæpius à Deo virum scientiâ præditum enixis precibus efflagitârat. Voti compos factus est, cùm B. *Lanfrancus*, vir eâ ætate longè doctissimus, Beccum venit, ut Benedictina veste donaretur. Quâ de re quantum Deo deberet, sibi ipse conscius erat Herluinus. Quid enim Lanfranco doctius, quid eruditius ab ipso desiderari potuit? Sed brevì Herluinus nesciebat, quid primum in *Lanfranco* admiraretur, doctrinámne, an monasticæ disciplinæ observantiam. Unde incredibili elatus lætitiâ summas Deo retulit gratias; Lanfrancum verò non eximio tantùm amore, sed honore etiam prosequutus fuit. Atque ne gratis hæc à me dici videantur, affero verba scriptoris vitæ B. Lanfranci.

in Lanfrancum,

„Videres ergo inter „eos, *Herluinum* & *Lanfrancum*, „pium certamen. Abbas ex grandævo laico nuper in clerum promotus, „verebatur sibi subditam tanti doctoris celsitudinem. Ille nullam pro „eminenti scientia gerens insolentiam, humillimè ad omnia parebat, „attendebat, admirabatur, & prædicabat, quam ipsi in intelligendis „Scripturis gratiam Deus concesserat, & dicebat: *Quando attendo* „*Laicum istum, nescio quid dicam, nisi* „*quia Spiritus, ubi vult spirat.* Abbas erga illum debita veneratione, „ille erga eum omnimoda contendebat submissione, forma gregis uterque factus.„

& alios literatos propensus.

Nec B. Herluinus Lanfrancum duntaxat, sed cæteros etiam monachos, in quibus esset aliqua non alieni à Musis ingenii significatio, singulari complexus est benevolentia? Liceat hîc iterum mihi ex vita *B. Herluini* lineas quasdam adscribere, in quibus præclara documenta Prælatis ac Superioribus profutura continentur. „*Paterno affectu omnimodo circa Monachos suos in*„*tentus, districtâ eos disciplinâ regebat,* „*& affectuosissimo amore diligebat.* Si „quem inter fratres segnem, si quem „sui ordinis ac studii literarum negligentem, si quem in ecclesia somnolentum deprehendebat, hunc „omnio invisum habebat: semper inquiebat: *homo literarum & mandatorum Dei nescius, quid præstat?* „Quem considerabat vigilantiorem, „studiosiorem, ad virtutum exercitia „promptiorem, hujus non Abbas, „sed servus extabat; plerosque plus „ad studium incitabat illius favor, „quàm scientiæ ipsius amor: sedulus enim perquirebat, quis omnium „eorum, qui erudiebantur, accuratioris ingenii esset, quis tenacioris memoriæ existeret, quis vehementius „instaret, cujus studio valeret: denique ex omnibus quis ad singulas „virtutes & amorem Dei plus intenderet, nec minùs quàm in se amabat, & enutrire satagebat, quidquid amandum videbat in singulis. „Literatus volens fieri aliquis monachus, quando ad illum veniebat, „quâ exultatione suscipiebatur, quæ „suscepto benignitas & veneratio exhibebatur?„ Et miretur quis, si sub tanto, támque illustri literarum Mæcenate Viri exquisitè docti Beccum undique convolârint, quorum accessione monasterium Beccense mirum quantum nobilitari cœpit, ita ut cùm nullum usquam antea in tota Normaîiia pauperius vel abjectius cœnobium æstimaretur, nullum opulentius magísque inclytum ac celebre deinceps haberetur.

S. Anselmus

Sub B. Herluino Prioris primùm, tum eo ad Superos translato Abbatis officio functus est S. ANSELMUS, qui monachos eximiæ literarum cognitioni insudantes haud minori benevolentia ac amore prosequi solemne habuit.

Bosonis Studia provehit.

Eminebat inter illos *Boso* doctrinarum studiis apprimè instructus. Is, ut in vita illius legitur, cùm adhuc esset in seculari vita, cœpit bonis moribus pollere, amore Dei fervere, religioni animum applicare; erat autem acutissimi ingenii, & quod subtiliter intelligebat, luculento sermone proferebat. Unde perplexæ quæstiones animum illius involverant, quas nec per se enodare, nec inde se poterat expedire; quapropter

pter Beccum venit, Anselmum adiit, quem in talibus audierat exercitatum, æstus animi sui, quibus movebatur, aperuit, & statim de omnibus sibi satisfactum esse cognovit. Admiratus *Boso* ejus sapientiam, vitæ conversationem, atque morum institutionem, mutato non multò pòst habitu, sub eodem Abbate monachus factus est." Quô in vitæ genere cùm virtutum studia cum literis ita conjungeret, ut dubitari posset, *utrùm doctrinâ, an pietate magis præstaret*, majoribus in deliciis Anselmo esse cœpit. Postquàm verò Cantuariensis Archipræsul creatus fuit, non diu tam eximiam *Bosonis* virtutem & doctrinam sine suo honore & gloria esse voluit. Evocatum in Angliam dignitatis suæ quodammodò participem fecit, dum ad Concilium Clarimontanum, ab Urbano II. Pont. Max. indictum ablegavit, ut cùm eidem interesse ipse non posset, *Boso* suo nomine præsens adesset. Cúmque *Anselmus* post secundum exilium Angliam repetere deberet, in Capitulo rogavit *Willelmum* Abbatem & Conventum Becci, ut liceret sibi *Bosonem* ducere secum, quia magis amaret cum illo vivere in solitudine, quàm sine eo in magnis divitiis. Abbas & fratres quia non poterant contradicere, Archiepiscopo concesserunt. Hic est ille *Boso*, cum quo disputans *Anselmus* composuit cedro dignissimum illum librum, qui dicitur: *Cur Deus homo.* Permansit itaque cum Archiepiscopo, maximo suo Mæcenate, usque ad finem vitæ ipsius: tum in Normanniam reversus, eam inter suos virtutis & scientiæ penitioris nomine laudem atque existimationem sibi comparavit, ut Abbate *Wilhelmo* mortuo, communibus suffragiis Abbas Beccensis fuerit renunciatus.

[Marginal notes: Evocatū in Angliam honoribus ornat, sibique socium adsciscit.]

Petrus Cellensis egregius literatorum fautor.

A medio Seculo XII. in Gallia cùm virtute, tum doctrinâ in paucis claruit *Petrus* primùm *Cellensis*, ad muros Urbis Trecensis, postea Remis apud S. Remigium Abbas, ac postea Carnotensis Episcopus. Is cùm suam in viros literatos voluntatem, & benevolentiam, quandocunque res tulit, & occasio postulavit, præclarè ostenderit, tum verò, quando per annos circiter novendecim Abbatiam S. Remigii insigni laude prudentiæ administravit, illam præcipuè patefecit: extitit enim Abbatia S. Remigii sub ipso Abbate doctissimorum hominum domicilium, in quo ob instructissimam tunc temporis Bibliothecam insigniora ingenia seculi illius propter literarum studia jucundissimo otio plerumque oblectabantur. Unde idem Petrus ad Hilarium Episcopum Excestriensem in Anglia scribens, cùm ingravesceret in *S. Thomam* Cantuariensem Archiepiscopum persecutio Henrici Angliæ Regis lib. 5. Epistola 4. hæc ait: *Si magna illa bellua evomuerit vos de terra vestra, est apud nos domus nova parata, cum omni sumptu, sine auro & argento, ubi & copiam librorum & studendi etiam pro libitu invenietis.* At aliter accidit. Tantùm enim abest, ut *Hilarius* ille S. Thomam exulem secutus sit, quin Metropolitanum suum econtra impugnaverit anno 1164. in Conventu Clarendoniensi, atque adversùs eum Orator missus sit ad *Alexandrum III.* summum Pontificem, tunc Senonis in Gallia agentem. Idem quoque *Petrus* Cellensis fovit alimentis, multísq; sibi beneficiis devinxit *Joannem Sarisberiensem*, haud vulgaris eruditionis scriptorem, primùm suum Clericum, postea Carnotensem Episcopū, ut ex Joannis Sarisberiensis epistola LVIII. constare potest, cujus exordium "est: *Non est novum, quod mihi vestra "benignitas alimentorum subsidia pro-"curavit, quæ sic meam in terra aliena "paupertatem excepit, ut nec patris "munus, nec maternus mihi deesse vi-"deretur affectus.* Magnum quidem "erat sic exuli providere, ut apud ex-"teras nationes civium commoditati-"bus fruerer: sed multò majus est, "quod mihi diligentia vestra prospe-"xit, ne à natalis soli dulcedine, "quâ totius humani generis univer-"sitas capitur, perpetuò exularem. "Vestrum namque munus est, quod "reversus sum in terram nativitatis "meæ: vestrum munus est, quod flo-"rere in patria videor, & authore "Domino multis præferri concivibus "& coætaneis meis. Sed quid est, "quòd liberalitatis & munificentiæ "vestræ titulos membratim exequor, "cùm illorum numerus, & immen-"sitas sic totum animum impleant, ut "effluant, & totius mentis capaci-"tatem exsuperent? A Domino qui-"dem, ut & illa sola, quæ non suffi-"cio recordari, debeam meruisse, "quidquid sum, & possum. Obli-"gatus itaque sum, ut nullâ gratia-"rum actione valeam liberari, cùm meri-

[Marginal notes: Sub ipso Abbatia S. Remigii Doctorum erat domicilium. — Ejus in Joannem Sarisberiensem beneficia.]

„ merita vestra omnes conatus meos „ absorbeant, præsertim cùm devotio vestra me sibi continuis obliget „ beneficiis. „ Hæc *Joannes Saresberiensis;* ex cujus verbis patet, quàm insignis Mæcenas Literatorum Petrus Cellensis fuerit, sub cujus regimine schola Remensis mirum quantum floruit.

Petrus Venerabilis,

Venio ad alium *Petrum*, cognomento *Venerabilem*, Abbatem Cluniacensem, qui tanta erat sapientiâ & doctrinâ, tantáq; erga viros doctos amplissimæ suæ Congregationis benevolentiâ, ut in altero principem locum tenuerit, in altero nulli unquam suorum Antecessorum concesserit. Præcipuè in *Johannem Pictaviensem*, virum ætatis suæ doctissimum, egregia ejus erat voluntas. Hunc, scriptis semel atque iterùm ad eum literis, ex Philosopho Aristotelis fecerat Philosophum Christi. Monasticis virtutibus exculto nec tempus nec facultatem in literis, non jam profanis, sed sacris acquiescendi denegavit. Exinde singulari ejus captus ingenio sibi ab epistolis scribendis, quod præcipuum inter Cluniacenses erat munus, esse voluit. Ejus absentis desiderium ægrè ferebat. Unde ad ipsum aliquando scribens epistolam his amicissimis verbis auspicàtus est: *Quocunque meum tendat iter, tu tamen semper mecum. Miraculum hoc. Homo clausus ubique discurrentes comitatur, nec ab eis vel puncto temporis abest. Fit hoc mente non corpore, affectu non effectu: charitate, non societate.* Prætereà quæcunque lucubravit, priusquàm in aliorum manus exire pateretur, cum *Johanne* communicavit, ac ejus quasi censuræ subjecit. Iter facturus sanctorum Patrum Opera, maximè S. Augustini, quæ in cimeliis habebat, ejusdem fidei committere solitus erat. Jam verò Joannes Pictaviensis omni studio sibi cavendum existimavit, ne tanti Mæcenatis erga se benevolentiam minùs veneraretur, néve domestico omnium virtutum ac doctrinarum exemplo, quarum *Petrus Venerabilis* totius Galliæ consensu magister erat ac princeps, negligentiùs uteretur.

Joannem Pictaviensem præ aliis excolit.

Cùm URBANUS V. ex Sancti Victoris Massiliensis, nobilis ac vetustissimi Galliarum monasterii, Abbate an. 1362. in Romanum Pontificem electus fuisset, se abbatiâ non abdicavit, sed monasterium per vicarios suos regi curavit. Inter quos velut rei literariæ Benedictinæ Mæcenas hoc loco nominandus venit Pontius II. (h) de Ulmo, de quo reperitur in tabulario Montis majoris hoc scriptum: *Pontius de Ulmo post promotionem Petri de Banbaco ad Cardinalatum, donatus abbatiâ Montis-majoris ab Urbano V. cujus erat Vicarius Generalis in regimine monasterii Massiliensis. Ædificavit majorem Montis-majoris turrim, instituit in urbe Monspessulana Collegium, in quo studiis vacarent monachi Montis-majoris, nec non alia plura beneficia eidem monasterio præstitit. Electus est deinde Abbas Massiliensis, & utrique monasterio paucis annis præfuit, mortuus est enim anno* 1382.

Pontius de Ulmo Abbas Massiliensis rei lit. cultor præcipuus.

JOANNES TRITHEMIUS à Joanne Capnion, aliàs *Reuchlino*, in altioribus Græcæ linguæ præceptis, meruit edoceri. In Hebraicis quendam Judæum baptizatum pauperem Heidelbergæ habuit præceptorem, quem posteà Abbas factus ad se in monasterium Spanheimense accersens, quamdiu vixit, propter Deum enutrivit. Alios viros doctos, qui ad ipsum magnâ frequentiâ ex universa Germania aliísque regnis ac provinciis confluebant, in suo monasterio lautè ac benè habuit. Præcipuè tamen Benedictinis rei literariæ studiosis se præbuit Mæcenatem. Fidem hujus rei astruunt verba Theoderici, Weissenburgensis primùm, tum Fuldensis Monachi. Sic enim in epistola (i) ad hunc Abbatem datâ loquitur:

Jo. Trithemius Abbas Spanb. viros doctos maximè coluit.

„ Quantum ad meas pertinet conditiones, noscat paternitas vestra, „ quod posteaquàm anno præterito „ [1506.] recessi à vobis de Spira „ cum licentiatorio Abbatis mei Weissenburgensis, veni ad Fuldam, ibique in majori Cœnobio jam pro„ fessus & stabilitus manere deinceps „ promisi. Commiserunt mihi statim „ Patres loci negotium stationarium „ S. Bonifacii in terris Thuringorum „ & Buchoniorum procurandum, ra„ tione cujus in brevi venturum me „ confido ad Hamelburgium, inde si „ quoquo modo fieri potest, vestram „ paternitatem accedam, de cæteris „ latiùs cum eadem collaturus. Te „ enim tanquam *Protectorem* & *Con*„ *solatorem meum unicum* humanissi„ múmque semper & habui & exper„ tus sum in omnibus tribulationibus, „ tam meis quàm monasterii quon„ dam

Ejus rei testis Theodericus Weissenburgensis,

(h) Apud Dion. Sammarth. Gall. Chr. tom. I. pag. 693.
(i) vid. epist. Famil. Trithemii.

cujus Monasterii status maximè afflictus.

„ dam mei Wissenburgensis, in quibus „ per annos extitimus quatuordecim, „ cùm sæviret in nos impiissimus ille „ tyrannus *Joannes de Drade* frater „ Episcopi Mersburgensis, Palatini „ Comitis Marschalus, militiæ no- „ mine indignus, unà cum Acheron- „ ticis satellitibus, qui suis ausibus „ temerariis adhæserunt. Abbas no- „ ster tyrañorum crudelitatem decli- „ nans pro rebus monasterii apud Se- „ dem Apostolicam Romæ certabat; „ æmuli contra nos miserabiles mo- „ nachos in patria tot & tantas cru- „ delitates exercebant, ut nusquam „ essemus securi. Intereà Patres Or- „ dinis penè omnes, & maximè Ob- „ servantiæ Bursfeldensis, metu tyran- „ norum manus subtraxerunt, & cùm „ præ inopia monasterii nos dispergi „ esset necesse, vix quempiam ex no- „ bis hospitio recipere audebant, & „ præsertim viciniores, qui magìs in- „ cendi cortes timuêre suas, quàm „ fraternam violare charitatem. Ve- „ stra autem paternitas Deum magìs „ timuit, quàm homines mortales; „ & quamvis hostes nostri vobis essent „ multùm vicini, nihilominus velut „ alter Tobias, non solùm hospi- „ tio nos, sed etiam ad Conventum „ vestrum complures nostrûm multo „ tempore suscipiens humanissimè tra- „ ctavit. Inter quos & me tandem „ clementer admittens, in quartum „ tenuit annum, gratis mihi omnia „ necessaria tribuens, & *quod maxi-* „ *mum est omnium, studiis me imbue-* „ *re curavit bonarum literarum*, de „ quo gratias paternitati tuæ ago im- „ mortales, nec agere cessabo, quam- „ diu in carne fuero. „

Joannes Abbas Tinecensis beneficus erga Academiam Cracoviensem.

JOANNES LOWCZOWSKI (k) Monasterii Tinecensis, primariæ inter Polonica Cœnobia venerationis, Abbas LV. seculo decimoquinto egregium dedit religiosæ Benedictinæ liberalitatis specimen, quando Universitati Cracoviensi Canonicatum in Ecclesia S. Georgii in arce Cracoviensi, ejúsque præbendam, Bronowice nuncupatam, cum medietate seu sorte integrâ in villa Rzaska, ad eundem Canonicatum spectantes proventus, olim per Tinecenses Abbates à prima Monasterii erectione, percipi solitos, jure perpetuo inscripsit & donavit. Instrumentum donationis, quod in Archivo Tinecensi asservatur, his conceptum est verbis:

Instrumentum Donationis.

„ JOANNES LOWCZOWSKI, Divina „ patientia Abbas Tinecensis, An- „ dreas Brzechwa, Prior Sacri Con- „ ventûs in Tiniec, Præpositúsque in- „ firmorum, Stanislaus Subprior, „ Hieronymus Krzyzanowski Cancel- „ larius, Nicolaus Zakowski, & Sta- „ nislaus Thesaurarii, & cæteri omnes „ ejusdem Conventûs Fratres, Mani- „ festum facimus tenore præsentium „ universis & singulis, quorum in- „ terest, & intererit, præsentibus & „ futuris; quoniam nos singularem be- „ nevolentiam atque officia prompta „ Academiæ Cracoviensis, præsertim „ verò Doctorum & Magistrorum „ Collegii Majoris erga nos nostrum- „ que Conventum videntes, eorum „ item inopiam, quâ circa Mensam „ premuntur, expendentes, volen- „ tésque & benevolentiam illis mu- „ tuam reddere, & inopiam illorum „ pro nostra facultate sublevare, „ promptiorésque atque paratiores „ ad studia publica propaganda, rém- „ que publicam literariam (quæ est „ fundamentum Religionis & Eccle- „ siæ Catholicæ) ornandam reddere, „ quam plerique rebus necessariis „ quærendis occupati, aut negligen- „ tiùs tractant, aut omnino, non „ sine incommodo juventutis studio- „ sæ (quæ est seminarium Ecclesia- „ rum) deserunt; Constituimus, Ca- „ nonicatum in Ecclesia Divi Georgii „ in Arce Cracoviensi, ejúsque Præ- „ bendam, Bronowice nuncupatam, „ unà cum medietate seu sorte inte- „ grâ in villa Rzaska ad eundem Ca- „ nonicatum pertinente, *nostros etiam* „ *prædecessores, qui suâ liberalitate* „ *Academiam dictam & ornârunt, &* „ *auxerunt, imitantes*, in perpetuum „ Doctoribus & Magistris Collegii si- „ ve Domûs Majoris dare atque do- „ nare, meliorémque in usum, quàm „ hactenus erat, & in utilitatem pub- „ licam convertere. Igitur Capitu- „ lariter congregati, benè delibera- „ ti, bonâ, ac honestâ ratione ad- „ ducti, de unanimi consensu, déque „ scientiâ certâ ac voluntate nostrâ, „ dictum Sacerdotium, Doctoribus „ & Magistris Collegii Majoris tan- „ tùm, in Academia Cracoviensi, da- „ re & donare decrevimus, prout ex „ nunc damus, & donamus, perpe- „ tua ac irrevocabili donatione supra „ nominatum Canonicatum Ecclesiæ „ S. Georgii in Arce Cracoviensi, & „ Præ-

Abbates Tinecenses Mæcenates Academiæ Cracoviensis.

(k) Stanislaus Sczyielsky in Hist. Monast. Tinec. pag. 101. & 189.

„ Præbendam ejus seu villam suburbanam Bronowice, unà cum medietate, seu forte integrâ in villa Rzaska ad eundem Canonicatum pertinente, meri juris, dominii, proprietatis, ac possessionis nostræ cum omni jure, dominio, proprietate, ac superioritate nostrâ, cum omnibus agris cultis & incultis, pratis, sylvis, pascuis, venationibus, colonis, emetonibus, scultetis, & Advocatiis, earúmque potestate eximendi, redimendi, alienandi, & in meliores usus convertendi, cum hortis, hortulanis, aquis, piscinis, aquarum decursibus, cum curiis, prædiis, eorúmque ædificiis, cúmque omnibus fructibus, censibus, laboribus, oneribus, reditibus, ac utilitatibus, quæ nunc sunt, & in futurum humanâ industriâ adinveniri poterunt. Et insuper cum jure Patronatûs, seu jure conferendi & præsentandi ad supradictum Canonicatum, & Præbendam; quod quidem jus omne in eosdem Doctores & Magistros Collegii Majoris transferimus, transfundimus, & plenariè illis conferimus, nihil juris, dominii, & proprietatis, pro nobis & nostris successoribus, Abbatibus ac Fratribus Conventûs nostri Tinecensis, relinquendo ac reservando, ita longè, latè, & circumferentialiter, quemadmodùm prædictæ villæ Bronowice & Rzaska in suis metis, limitibus, & finibus ten. hab. possid. utifr. non requisito etiam successorum nostrorum Abbatum & Conventûs consensu ad meliorem conditionem & evidentem utilitatem Collegii Cracov. dand donand. vend. commut. & in meliores usus, prout eisdem DD. Majoris Collegii Doctoribus & Magistris meliùs & utiliùs videbitur expedire, convert. Quod autem attinet Jus Patronatus & conferendi dictum Canonicatum & Præbendam, illud sic, ut supradictum est, damus, donamus, & conferimus in perpetuum donatione perpetuâ dictis DD. Doctoribus & Magistris, ut manus nobis & successoribus nostris claudamus, omni nostro juri, quod nobis competebat, renuntiantes, & illud in eosdem Doctores & Magistros transfundentes, ut cumprimùm & quotiescunque in posterum hunc istum Canonicatum & Præbendam per cessum & decessum R.di D.ni Alberti Knowski, Canonici Cracoviensis, moderni ejusdem Canonicatûs possessoris, sive ex quacunque alia causa vacare contigerit, iidem Doctores & Magistri in omni vacatione valeant ad illum, unum è gremio ac è cœtu suo Doctorem aut Magistrum in eadem Academia præsentem & personâ suâ præsentialiter manentem ac residentem, & labores solitos in ipsa Academia per se, & non per substitutos, obeuntem ac docentem, Reverendissimo in Christo Patri Episcopo Cracov. moderno & pro tempore existenti, aut ejus in spiritualibus Vicario & Officiali, seu alteri ad id potestatem habenti præsentare tanquam veri, legitimi, ac indubitati Patroni & Collatores. Quod quidem Jus Patronatûs dictorum Canonicorum & Præbendæ, supra memoratis Doctoribus & Magistris, quantum in nobis est, incorporamus, juríque & imunitati Ecclesiæ per Loci Ordinarium adscribi petimus & consentimus, hac lege & conditione adjectâ, ut quisquis is fuerit præsentatus & institutus ad dictos Canonicatum & Præbendam, fructus ac reditus ex eis provenientes non unus solus habeat, ac sibi ipsi usurpet, sed potestas ista disponendi eosdem reditus penes communitatem Collegii præfati Majoris semper remaneat perpetuò & in ævum. In cujus rei testimonium præsentes literas nostras manibus nostris subscripsimus, & sigillis nostris appensis obsignavimus, etiam cum testimonio Notarii publici infrà scripti. Datum in Conventu nostro Tinecensi, die tertiâ Novembris, Anno Dom. MDLX. præsentibus circa præmissa Venerabilibus Valentino à Glembokie, Decano Sandecensi, Alberto Wedrogowski, Plebano Samogostensi: Generosis Nicolao Poplawski, Capitaneo Scavinensi, Petro Sulowski, Stanislao Rzuchwski, Capitaneo Tinecensi: Nobilibus Casparo Syzeniawa, Valentino Gruszczynsky &c.

„ *Jo. Lowczowski, Abbas Tinecensis, m.p.*
„ *Andreas, Prior & Præpositus.*
„ *Hieronymus Krzyzanowski &c.*
„ *Et ego Gregorius Nicolai de Gostinin, Clericus Diœcesis Plocensis,*
„ *Sacra author. Apost. Notar. publ.*
„ *quia prædictæ Donationi &c.*

Almæ

Gratitudo Academiæ Cracov.

Almæ Universitatis Cracoviensis Doctores ac Magistri, ut pro accepto tanto beneficio erga Reverendissimum Abbatem Tinecensem, ejúsque Venerabilem Conventum, velut munificentissimos Mæcenates, reipsa atque animo gratos se præberent, edito solenni instrumento ad sequentia ultrò se obligârunt.

„Præpositus, Doctores, & Magistri „Collegii Majoris Cracoviensis, significamus tenore præsentium universis „& singulis, præsentibus & futuris, „quorum interest, & intererit. Quoniam nos singularem benevolentiam „& amorem Reverendissimi Patris Di„vina patientia Abbatis Tinecensis, „Joannis Lowczowski, totiúsque ejus „Conventus in nos nostrámque Aca„demiam expendentes, volentésque „mutuam illis benevolentiam & gra„titudinem declarare, legitimè & de„bitè per Præpositum Domûs convo„cati, maturâ deliberatione usi, sta„tuimus & conclusimus, ut uni ex „Fratribus dicti Conventûs Tinecensis „habitationem liberam ab omnibus „oneribus, quæ haberet caminum vel „fornacem in Contubernio Jerusalem, „demus & assignemus, & apud Uni„versitatem obtineamus, ut consensu „ejus eam habitationem Frater Tine„censis Conventûs liberam semper ha„beat, ut sua studia commodè tracta„re possit. 2. Sítque à solutione sexa„genæ, quæ ratione ingressûs datur, „liber, atque à quibusvis popinis. Ha„beat præštereà ex nostris proventibus „grossos decem in singulas septimanas „pro subsidio & victu commodiore. „Sumptum item ad promotionem Gra„dûs Baccalaurei & Magisterii, ut à „nobis habeat, vel gratis & sine im„pensa promoveatur, nos nostrósque „successores bonâ fide obligamus & „obstringimus curaturos. 3. Promit„timus prætereà & obligamus fidem „nostram, si quem Magistrum R. D. „Abbas & Conventus ad docendum „Fratres in Conventu habuerit, ejus „labores nos reputaturos tanquàm si „in Universitate laboraverit, & in Vo„catione rationem nos ejus habituros. „4. Quòd si aliquid ex his neglexeri„mus, aut implere non curaverimus, „tum dictus Conventus Tinecensis, no„biscum & cum nostris successoribus „apud Rectorem Universitatis aget, „qui si remissior & negligentior fuerit „in nobis nostrísque successoribus ad „præmissa præstanda cogendis, ex tunc „dictus Conventus Tinecensis apud „loci Ordinarium ejúsque Officium „jure agat, ac suum jus & promissa „sub censuris ecclesiasticis à nobis & successoribus nostris, cum damni & „impensarum æstimatione petat. In „quorum omnium robur & fidem si„gillum nostrum appendimus, mani„búsque nostris subscripsimus. Da„tum Cracoviæ in Collegio Majori, „die quintâ Novembris anno Domini „MDLX. præsentibus Nobil. Lucâ „Skarzynski, Melchiore Rayski, Ni„colao Jasienski, Stanislao Bonicki, & „aliis pluribus fide dignis.

„ *M. Jacobus Gorsky f. m. p. a.*
„ *M. Michaël à Wissica, S. T. Prof.* „ *Cust. Ecc. S. Flor. Consiliarius* „ *Domûs Junior. m. p.*
„ *M. Albertus Leopoliensis Majoris* „ *Collegii Consiliarius Junior:* „ *m. p. f.*

Doctores Universf. Oxonien. Abbatum Benedictinorum beneficentiam implorant.

Affine huic beneficium est, quô Benedictini Mæcenates aliam non minùs celebrem Universitatem sibi obstrinxerunt. Cùm (1) anno MCCCCXXIII. Capitulum provinciale Nigrorum Monachorum Ordinis S. Benedicti, infra Capellam Beatæ Mariæ Virginis Monasterii sancti Andreæ Apostoli apud Northamptonam in Anglia canonicè celebraretur, Doctores Universitatis Oxoniensis per Priorem Collegii Oxoniensis supplicem libellum Abbatibus & Prioribus in Capitulo Præsidentibus obtulêre pro subsidio obtinendo ad constructionem novarum scholarum in Universitate prædicta. Quò minùs autem repulsam ferrent, hoc præcipuo inter cætera usi sunt motivo: „Nos, quæ ad hujusmodi „operis fundamentaliter jam incœpti „debitum complementum ex nostris „non sufficimus, Vestris Paternitati„bus Prædevotis pro nostri defectûs „relevamine eò confidentiùs duximus „supplicandum, quò nostris profun„diùs radicatur in mentibus, *quòd* „*alma Universitas mater nostra, cujus* „*præclara fœcunditas orbem dignificat* „*universum, per vestri Ordinis sacro-* „*sancti Patres præcipuos & alumnos suæ* „*honorificæ fundationis felix exordium* „*sumpserit, felicissimúmque progres-* „*sum,* tenentes firmissimè, certissimé„que sperantes, quòd nostra supplex „petitio, quæ consonat rationi & cha„ritati, à tam devotis Patribus vacua „non

Universitas Oxoniensis à Benedictinis fundata.

(1) Reyner. in Append. Part. III. Scripturâ LXXIII. pag. 187.

„non redibit, quos ad Patrum præ„cedentium opera confovenda divina „providebit gratia dignissimos successores. - - - Quibus ad felix regimen „pariter & tutamen monasticæ religio„nis felices successus annuat benigni„tas Redemptoris. Script. Oxon. in „nostræ Congregationis domo Men„sis Junii die ultimo; Cancellarius „Universitatis Oxon. Cœtúsque una„nimis Magistrorum regentium in eâ„dem Venerabilibus in Christo Patri„bus Dominis Præsidentibus, cæte„rísque Prælatis Ordinis S. Benedi„cti in sacro Generali Capitulo Nig„rorum Monachorum personaliter „congregatis.„ Quâ literâ perlectâ, Dominus Præsidens, cæteríque Prælati, cum toto Capitulo supplicationem dictorum honorabilium virorum commendabiliter acceptantes, eam decreverunt effectualiter expediri, quatenus pro habito in hac materia tractatû diligenti, unam summam notabilem ad constructionem scholarum prædictarum concederent, & persolvi facerent, de contributione communi proxima impendenda.

Ordinis S. B. in Anglia peculiaris erat liberalitas in literatos.

Cæterùm inter quatuor illa Ordini Benedictino in Anglia præ aliis Ordinibus peculiaria, quæ non sine causa ipsum Ecclesiæ Dei reddiderint maximè venerabilem, altero loco *Clemens Reynerus*, celebris Scriptor Anglus, ponit liberalitatem in literatos, literarúmque studiosos. Testes ex pluribus locupletes Prior & Abbas sunto. *Willelmus Sellyngus* (m) Prior Ecclesiæ Cathedralis Cantuariensis, vir non summæ modò authoritatis, sed sacræ Theologiæ meritissimus etiam Professor atque præclarissimus, ut qui tam divinarum quàm secularium literarum peritiâ, Latinâ quoque & Græca lingua apprimè institutus erat. Hic cùm omni morum honestate singularíque vitæ sanctimonia præditus esset, ad summum Pontificem per Regem Henricum hujus nominis septimum missus est, ut suo nomine, habita oratione obedientiam ei præstaret. Ad Galliæ etiam Regem legatus elegantissimam habuit orationem. Jam verò ut quisque in Ordine Benedictino doctissimus literatissimúsque est, ita ad rem literariam Benedictinam fovendam promptissimus ac propensissimus est. Unde *Wilhelmus* ut suorum studia promoveret, nullâ in re ad literas pertinente unquam eis defuit, sed juvenes religiosos cùm domi tum Oxonii in Cantuariensi Collegio omnibus rebus ac præsidiis adjuvit; Bibliothecam supra Capellam Prioris situatam perpulchra cælatura adornavit, quam etiam nonnullis libris instaurari fecit, ad usum maximè literarum studiis deditorum, quos miro benevolentiæ affectû nutrivit & fovit. *Vitingus* Glastoniensis Cœnobii fuit Abbas, & Martyr sub Henrico VIII. vir propter vitæ religiosæ moderationem, in summâ etiam rerum temporalium affluentiâ conservatam planè admirabilis. Is in ædibus à monasterio separatis, ac locis subvicinis, pro Abbatum consuetudine, multos nobilium filios non modò sustentabat, sed plurimos præterea ad literarum studia in Academiis alebat. Plura memoratû digna inclito hoc de Præsule memoriæ prodit laudatus *Clemens Reynerus*.

Exemplo esse potest Wilhelmus Sellyng9,

& Vitingus Abbas.

Alexander Abbas Bantensis

Quid verò Caspar Bruschius (n) de illustri alio, sed Germaniæ Abbate? *Alexander Rubigallus*, vel de *Rubeogallo*, vulgò *Rotenban*, Monasterii Bantensis in Franconia Abbas, sub medium seculi XVI. inter rei literariæ Benedictinæ Mæcenates locum meretur. Instituit enim in monasterio suo insignem scholam pro tam nobilibus adolescentibus, quàm pauperibus quoque pueris. Construxit & Bibliothecam, ad quam per triginta saxeos gradus ascenditur, è quibus amœnissimus est prospectus in Mœnum, & in vicina oppida Staffelsteinium ac Liechtenfelsum, quæ Episcopum Babenbergensem habent Dominum; in ipsam item Babenbergensi urbi confinem arcem Aldenburgensem, in qua olim optimus Imperator Philippus, Friderici Barbarossæ filius, ab Ottone de Wittelsbach, Bavarorum Duce, trucidatus legitur. In hujus liberalissimi Abbatis ac Mæcenatis gratiam extat in Casparis Bruschii sylvarum libro octavo tale Elegidion, à Poëta Laureato lusum.

Carmine celebratur à Bruschio.

Si laudantur adhuc Ephesina templa Dianæ,
Et Mausolei grandia busta vigent.
Si memoratur adhuc hodie Babylonia turris,
De qua nil penitus nunc superesse ferunt.
Ipsa suos si jactat adhuc Rhodus alta Colossos,
Quos olim salvos, nunc ferus hostis habet.
Quis nostras prohibet nos commemorare vetustas
Ac plenas veteri religione domos?
Quas partim ad fluvios nobis Germania monstrat,
Partim intra montes & juga summa sitas.
Has

(m) Warthon Angl. Sac. tom. 1. pag. 145.
(n) Monast. Germ. Chronol. pag. 15.

Has inter Banthum est ad Mœni fluminis undas
In valde excelsâ condita rupe domus.
Quam studio quondam & vera pietatis amore
Condidit eximiâ fœmina laude potens,
Principis à Voburg, Albradis nobilis, uxor,
Cùm post Christi iterant tempora secla decem.
Centaurorum ita quæ fuit olim barbara sedes,
Nunc Christi membris est schola facta piis.
Apta domus Musis, & Apollinis artibus æquis
Christiadúmque piis apta ministeriis.
Hanc modò Alexander, Rubri cognomine Galli
Præditus eximiâ vir bonitate, regit.
Ille novenarum fautor tutórque sororum,
Quem sinat in multos vivere Parca dies.

Balthasar Abbas in Tegernsee.

BALTHASAR (o), Abbas Tegernseensis, in Bavaria principis Monasterii, medio seculo XVI. erat virtute præclarus, qui inter Musarum cultores citra omnem controversiam præcipuum locum (inter sui Monasterii præsules) obtinet, nulli antecessorum suorum hâc in re secundus, de literis & literatis optimè omnium meritus, cultórque Musarum singularis. Nam ad excolenda & erudienda tenellæ juventutis ingenia, scholam non parvis impensis ac sumptibus de novo construxit, & ludi Directorem instituit, adolescentibus quotidianam vitæ sustentationem de rebus monasterii præbens, aliáque multa tum ad pietatem promovendam, tum ad statum rei domesticæ agendum præclarè gessit.

Balthasar Abbas & Princeps Fuldensis

Superiorem adhuc locum inter rei literariæ Mæcenates sibi vindicat alius & major *Balthasar* (p) Abbas Fuldensis LXX. S. R. I. Princeps, Augustissimæ Romanorum Imperatricis Archicancellarius, per Germaniam Galliámque Primas. Electus is fuerat annô septuagesimô primô supra millesimum quingentesimum. At verò quia austeriùs cœperat ejus regimen, quàm ut dissoluti suorum mores eâ tempestate ejusmodi ferrent Abbatem, *quódque adscitis pro literis imbuenda studiosa juventute Societatis Jesu Patribus certam iis stabilémque in urbe sedem concesserat*, primùm infestos sibi habuit majorem Decanum, & Præpositos, dein Ordinem Equestrem, demum ubi labascenti orthodoxæ fidei pro viribus subvenire voluit, cives ac subditos suos propè universos. Supervenerunt deinde Augusti, Saxoniæ Electoris, Georgii Friderici, Marchionis Brandeburgici, nec non Wilhelmi & Ludovici, Landgraviorum Hassiæ, Legati, quorum postulata erant, ut quoniam missi essent ad aliquam oppressis civibus ac Evangelii causâ laborantibus opem ferendam, hortari sese, imò obsecrare Præsulem, ne gravius aliquid in fidei consortes deinceps statuere velit, sed suo more arbitratúque eos sinat vivere: inprimis verò (quæ vox ac petitio esset omnium) admissos nuper Lojolæ socios proscribat, ac velut totius mali fomitem ditione sua incunctanter eliminet.

evocat Patres S. J. pro instruenda juventute.

cujus rei causâ grave incurrit odium.

Constans tamen in proposito

Abbas etsi non ignorabat, his cuncta si negaret, quantas in caput suum inimicitias esset contracturus, perstitit nihilominus intrepidè in proposito, nec vel latum unguem ab eo se divelli passus est, quod tam Pontifici summo, quàm & Cæsari illud ex integro probari sciebat; unde constanti utriusque etiam suffultus patrocinio exterorũ minas facilè contempsit, suorum verò ausus ac murmura potenter repressit. Tum aliquando seriò perpendens, quantam vim ad tuendum avitæ religionis splendorem recta juventutis educatio obtineret, post institutum à se Collegium, *de fundando pariter Seminario* cogitare cœpit, jámque manum operi admoverat, cùm erumpente mox seditiosorum hominum factione ab eadem validè impetitus, ac vix non etiam oppressus fuit.

persecutionem patitur.

Equidem Templi primarii *Decanus de Winthausen* aliíque cum eo Fuldensium Patrum nonnulli, quibus imperium cunctáque *Balthasaris* consilia, ceu suis vivendi moribus parùm accommoda, dudum displicuerant, hostili in eum animo obstinatè persistentes, conferre capita, nuntios legationésque omnem in partem secretò dimittere, præprimis verò sollicitare Wirceburgensem Episcopum *Julium*, eíque demùm totius pravæ machinationis executionem demandare non sunt veriti; tum Ordine Equestri Buchoniæ ad arma, quæ libertatem vellent, concitato, ac simul exploratâ occasione, unde tumultûs initium facerent, Abbatem Hamelburgi degentem adeunt simul omnes die XXII. Junii anni MDLXXVI. cúmque civium ibidem tenerent voluntates, facile fuit undique circumsessum, vi metúque compellere, ut abdicatâ dignitate eam in Wirceburgensem Episcopum, ibidem quo-

Coactus resignat Abbatiã.

(o) Ex monument. Tegernf. cap. XVI. apud Pezium Thes. Anecd. tom. 3. col. 557.
(p) Schannat. Hist. Fuld. Part. III. in Balthasare Abb. Fuld. LXX. pag. 268. & seqq.

quoque cum validâ suorum manû præsentem transferret; huc siquidem unicè spectabant rebellium improbi conatus omnes, quos cùm vir cæteroquin animi constantis, ac imperterriti declinare haudquaquam posset, nec alium sibi ab immani hoc attentato ad pristinam libertatem exitum prospiceret, iniquis postulatis sese accomodare visus est, donec diebus aliquot præterlapsis, quando actus ut voluntarius denuò Fuldæ solemniter agnoscendus, ac pro ejusdem confirmatione etiam Pontifici supplicandum fuit, fugæ viam reperit, ac in vicinum Moguntinæ ditionis vicum *Hausen* feliciter delapsus *Danieli* Archiepiscopo fortunas capútque suum tutò credidit.

Exul confortatur à Gregorio XIII. P.M.

Tempore sui exilii, quod complures annos tenuit, à *Gregorio XIII.* non unas accepit literas, cujus velut Patris amantissimi, ac per omnia venerandi ad filium in angustiis positum constans erat adhortatio, qualis olim Poëtæ:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

Ad eam similiter provocâsse videntur sub idem tempus illustria aliquot nascentis Societatis Jesu capita, dum acceptorum hactenus beneficiorum memores gratum suum erga Balthasarem animum testantur, eíque patientiam in adversis commendant; è quibus Venerab. Claudii Aquavivæ literas à Cl. V. *Schannato* descriptas ex autographis hîc legisse forsan non pigebit.

Reverendissime & Celsissime Princeps!

Literæ Claudii Aquavivæ S. J. Generalis.

„Ea semper fuit R.^mæ Celsitudinis „vestræ & virtus & virtutis opinio „ipsa, præsertim acerbitate indignis„simæ calamitatis adaucta & confir„mata, ea etiam in nos omnes meri„ta, ac perpetua quædam pietas, ut „nullum unquam tempus fuerit, quô „vel illa mihi ignota fuerint, vel non „ego ob illa C. V. & amaverim, & ta„cita quadam observantia, illius e„gregiam virtutem mecum demira„tus sim; multò tamen magis, cùm „mihi nuper, quamquàm omnino in„digno, à Domino Deo ista Societatis „cura commissa esset, præsertim „etiam accedente Patris *Costerii* Pro„vincialis commendatione, cùm di„ligentiùs, ut debebam, agnoscerem, „quantum à C. V. Societas nostra ac„cepisset; intellexi scilicet, tantum „esse, ut nunquam ullo vel studio, „vel contentione ac industria nostrâ „solvendo simus. Hoc in me eam „habuit vim, ut non solùm obliga„tionem nostram mihi ante oculos „poneret, meámque in C. V. pieta„tatem excitaret, sed etiam ut dolo„rem renovaret, quem antea etiam „ex isto ejus iniquissimo casu capie„bam, quod tanta virtus, tanta re„ligio cum tanto & istorum populo„rum & totius Reipublicæ Christia„næ detrimento adeò indignè ac mi„serè opprimeretur. Dicam verè, „nihil me aliud consolari potuit, „quàm id, de quo C. V. seipsam con„solari & animum infractum ad tot „mala retinere audio; quòd videli„cet affligi & persecutionem pati pro„pter justitiam non pœna, sed beati„tudinis instar est, tum quod mo„mentaneum hoc malum æternum „gloriæ pondus operatur in cœlis, „tum quod nos etiam in hac vita „conformes facit ipsi Dei filio unige„nito, qui supplicia hæc dedecorum ac „persecutionum, & ipsius crucis pas„sus est pro nobis, relinquens nobis „exemplum, ut ejus vestigia læti ac „gaudentes sequamur; de me verò, „& de tota Societate nostra, de qua „C. V. tam insigniter merita est, hoc „illi polliceri ac spondere possum, „quantum precibus ac obsecrationi„bus, quantum etiam opera, indu„stria, laboréque nostro contendere „poterimus pro ejus incolumitate ac „dignitate, id omne semper illi prom„ptissimum fore, nec quicquam ma„gis me dolere, quàm quòd adeò „parum, vel nihil nos in hoc toto „genere pro tenuitate nostrâ posse „perspiciam, sed tamen quò minùs „opera & factis fortasse poterimus, eò „accuratiùs Christum Dominum exo„rare pergemus, ut ipse, qui potest „pro sui nominis gloria & catholicæ „religionis incremento, & illam tan„dem ex malis istis eripere dignetur, „& interim mala ipsa suæ gratiæ ac „consolationis dulcedine temperare. „Romæ IV. Aprilis MDLXXXI.

„Reverendissimæ Celsitu-
„dinis Vestræ

Humillimus in Christo Servus
Claudius Aquaviva.

Constantia Balthasaris in adversis.

Quâ verò animi constantia ac fortitudine id genus calamitates *Balthasar* tulerit, ex egregio ipsius diverbio discere licet. Quippe sciscitanti, ec-

quo

quo tandem animo ferret, qui lædere voluisset neminem, prodesse suis vel maximè, tamen odia non evitâsset, & Principatû ac honore simul excidisset? respondit: *Illius temporis venire in mentem, cùm nec Princeps, nec Abbas fuisset.* Et Deum adhuc plus sibi, quàm optârat, reliquisse. Causam quidem suam hortante conscientiâ non negligere, at amicorum nemini solitum irasci.

Anno MDLXXXIV. Gregorii XIII. Pontificis orbe toto cantata munificentia, *Balthasaro* adlaborante, & Rectore Collegii Societ. Jesu, Patre *Lopesio* Frisio, curam exhauriente, in Fuldensi Gymnasio Nobilium adolescentûm seminarium institutum est, qui ex septentrionibus orti in spem collapsæ majorum fidei resuscitandæ gratis hîc alerentur, & in liberalibus disciplinis castè piéque educarentur. Salutare id & Germanis utilissimum inventum. Hinc namque fœcunda ingeniis ac avita pietate plurima juventus educta, Saxoniam, Thuringiam, Westphaliam, vicináque loca, quin & Sueviam, aliásque Germaniæ provincias fidei catholicæ ac elegantioris literaturæ famâ fructúque complevit.

Nobilium adolescentum seminarium Fuldæ excitatur.

Balthasaris obitus.

Denique anno MDCII. Ecclesiæ ditioníque suæ summô bonorum omnium applausû restitutus, tum de orthodoxâ religione, tum de re literaria bene mereri perrexit, quoad quatuor post annis rebus humanis exemptus fuit. Corpus in principe Basilica depositum fuit, quamquàm ex priori Balthasaris intentione illud ad templum Soc. Jesu deferri debuerat, ibidem collocandum in tumulo, quem humanæ conditionis memor unà cum ara ex marmore ac alabastro nitidè elaborata suis sumptibus anno MDXCIX. erigi curaverat. Ejus successor, *Joannes Fridericus*, Templum Soc. Jesu Patrum vetustate quassatum ad nitorem adduxit. *Joachimus* verò Comes *de Gravenneg*, Abbas Fuldensis LXXV. suam quoque in Societatis Jesu Patres propensionem testaturus anno MDCLVIII. studia Logices & Physices instituit, ad eáque juventuti procuranda reditus convenientes assignavit, quod præcipuum Religionis fulcimentum artes liberales esse non ignorabat. *Adolphus* ex Gente *Dalbergica* Fuldensis Abbas anno MDCCXXXIII. Gymnasium in Academiam commutari curavit; à cujus obitu Musæ Fuldenses, earúmque Antistites sub clementia & patrocinio Celsissimi Principis Abbatis & Episcopi *Amandi* feliciter hodie acquiescunt.

Ejus successores favent studiis & Jesuitis.

Valentinus Abbas Sanlambertinus magnus literatorum Mæcenas.

Valentinus Prier (k) Abbas XXXII. ad S. Lambertum in Stiria, vir prorsus eximius, humanus & magnificus, *magnus literatorum Mæcenas*, quorum non paucorum fortunam liberalitate suâ insigniter promovit, præclaris vicissim eorundem elogiis celebratus: ita ut, teste Joanne Muschlero in epistolis Venetiis impressis, raræ nobilitatis vir Joannes à Zeidliz, multis peragratis provinciis, & tunc recens à Jerosolymitana peregrinatione reversus, sublatis digitis juraverit, se nunquam integriorem, magis pium, eóque liberaliorem Prælatum vidisse. Fuit à consiliis Carolo V. Imp. & Regi Ferdinando. Obiit anno MDXLI.

Albertus Abbas San-Petrensis. Salisburgi.

Albertus (l) hujus nominis III. ex Religioso Ottoburano & Rectore Magnifico Universitatis Salisburgensis Abbas ad S. Petrum, rei literariæ Benedictinæ incrementa necquidquã in postremis habuit curis. Novam præter Bibliothecam magnis sumptibus constructam, ut literas, sic & literatos amabat, illorum congressu, & alloquio doctis comentationibus cumprimis delectatus. Aderat cum voluptate Academicis actibus nullâ ipsorum prolixitate absterritus; illic avidè spectabat in arena literaria concertantium ingeniosa prælia, faventibus oculis & auribus excipiebat Academicorum orationes, & progymnasmata; jucunda erant juventutis poëticè declamantis, aut in scena comicè ludentis spectacula. Hinc magnũ & celebre fuit Musis Alberti nomen, cujus patrocinium frequenti Thesium librorúmque inscriptione sollicitè prensabant, nunquam passæ repulsam, sed liberalem Mæcenatem semper expertæ. Salisburgensis Universitatis quadriennio Rector, pòst in Abbatiali dignitate Assistens perpetuus nomen factis implevit, semper consiliô & manû promptus. Onus Religiosi Convictus in suo Monasterio fermè decennio tulit; eóque in Collegium translato omnem supellectilem liberaliter addidit: in Aulæ Academicæ structuram sexcentos sexa-

(q) Hist. Salisburg. Archiep. Lib. VI. p. 1192.
(r) Mezger Hist. Salisburg. lib. 5. c. 33. p. 721.

sexaginta octo, in fabricam Scholarum Academicarum, novíque Convictûs bis mille florenos contulit. Unde inter cætera encomia in suo epitaphio meritò etiam illud tulit, *Literarum Mæcenas.*

Mathæus Moulart Abbas & Episcop. Atrebatensis Seminarium Duaci fundat.

MATTHÆUS MOULART (s) S. Gisleni in Advaticis Cœnobii primùm Abbas, tum Episcopus Atrebatensis, vir siquis unquam de Ecclesia & Principe Belgii optimè meritus; labente enim in deteriora ætate, difficillimis conjuratorum temporibus, Catholicam religionem adversùs irrumpentes ex Hollandia hæreses acerrimè defendit, à provinciis ad Regem in Hispaniam legatus, à Rege ad hunc Episcopatum nominatur anno 1575. Atrebatum ingreditur solemni pompâ, cleri populíque congratulatione 1. Octobris 1577. bienniô antè consecratus. In lustranda diœcesi assiduus, synodorum celebratione, singularíque in pauperes liberalitate episcopalem cathedram plurimùm commendavit, cui dimidium pagi Vitriaci adjecit; denique seminarium studiosæ juventuti in Academia Duacensi condidit.

Philippus Caverellus Abbas Vedastinus Collegium Patribus S. J. excitat.

PHILIPPUS de CAVEREL (t) LXXIV. Abbas illustrissimi in Belgio Monasterii S. Vedasti Templum & Collegium Patribus è Societate Jesu in urbe Atrebatensi magnificè à fundamentis extruxit, & dotavit an. 1617. mense Sept. Item Duaci an. 1619. templum aliud præstantissimum cum bipartito Collegio, S. Gregorii nomine insignito, excitavit; cujus altera pars cessit Benedictinis Anglis, altera Vedastinis, ac denique tertium isti contiguum, cui nomen est Collegium scholarium, idipsúmque Monachi Vedastini administrant. Ei, velut rei literariæ summo Mæcenati *Guillelmus Gazet* suam Historiam Ecclesiasticam Germaniæ inferioris, & Aubertus Miræus suas Origines Benedictinas consecrârunt. Defunctus est anno 1636. die 30. Nov. al. primâ Decembris ex epitaphio, quod sequitur:

Ejus Epitaphium.

„Anno MDCXXXVI. primâ Decembris, divo Eligio sacrâ, Atrebati in „Monasterio S. Vedasti Ordinis D. Benedicti, Sedi Apostolicæ immediatè „subjecto, fatis & naturæ concessit „Reverendissimus in Christo Pater „D. Philippus Caverel, dicti cœnobii „Abbas, Benedictinorum per Belgium „exemptorum visitator, & pro ecclesiasticis ad Status Artesiæ Deputatus „Ordinarius: vir extra controversiam „summus, & avitæ religionis ac patriæ bono natus. A primis vitæ an„nis Christi jugo mancipatus, nobi„lem animum sacræ sapientiæ dis„ciplinis & institutis per annos tri„ginta ita excoluit & instruxit, ut ad „magisterii apicem evectus, suis, ex„terisque sanctioris vitæ miris prælu„xerit exemplis, infulámque gemmis „passim coruscam, ipse magnarum „virtutum ornamentis augustiùs de„coravit. Inter cæteras eximiâ in „Deum pietate, in proximum cari„tate & misericordia, in se ipsum fru„galitate, in subditos benignitate, in „literarum studiosos & egenos muni„ficentia & liberalitate profusus, tan„tos in terra famæ, in cœlo merito„rum thesauros recondidit prudens „auri artifex, ut jure hîc Patris pau„perum nomen, illic mercedem pro„meruerit, cujus percupidissimus cùm „82. ætatis ageret annum, viribus „paulatim deficientibus, nativóque „humido consumto, inter numerosæ „familiæ gemitus & suspiria, ut alter „Abraham ivit ad patres suos in pace, „sepultus in senectute bona. Tu Lector „benè precare sive parenti religionis „vinculô obstrictus, sive in benefacto„rem, & de republica benè meritum, „benevolâ pietate propensus.

Nicolaus Sylvius Abbas Elnonensis Seminarium Duaci pro Monachis erigit.

NICOLAUS SYLVIUS, (u) du BOIS, S. Amandi, seu Elnonensis in Belgio celeberrimi Monasterii Abbas, forma sui gregis factus, regularem disciplinam verbo & exemplo indefessus promovebat. Neque verò minori studio rem literariam curavit. Integrum enim monasterium cum ipso templo, nec non Seminarium Duaci ad studia monachorum eâ magnificentiâ erexit, ut unum hominem tanto labori parem esse potuisse vix credas. Monachi verò Amandini, ut se tanti beneficii memores præstarent, se pro eo, quamdiu vixerit, missam celebraturos festis diebus S. Nicolai, post obitum verò ejusdem Officium defunctorum cum novem lectionibus, & crastinâ die solemne sacrum decantaturos in perpetuum spoponderunt. Cæterùm Mæcenas iste vir fuit longè prudentissimus, & apud Tornacesios Ordines in Belgio magni nominis ac authoritatis. Obiit 1673. anno ætatis 84.

HIE-

(s) Dion. Sammarth. Gall. Chr. tom. 3. pag. 349.
(t) loc. c. pag. 391.
(u) Gall. Chr. l. c.

Hieronymus Alliotus Abbas.

HIERONYMUS ALLIOTUS (x) Monasterii SS. Floræ & Lucillæ Aretii in Italia è Congregatione D. Justinæ Abbas, utì literarum disciplinis apprimè erat excultus, ita in literarum studiis addictos mirè propensus, eos, qui inopiâ premebantur, favore ac pecuniâ, ut scientiis alacriùs vacarent, pro viribus adjuvabat, quod quidem charitatis officium, sibi adolescenti ab Hieronymo præstitum, Cardinalis de Monte, Julii III. Pontificis summi Patruus, ingenuè profitebatur.

Angelus Gryllus Præses Congreg. Casin.

ANGELUS GRYLLUS (y) Casinensis Congregationis supremus Præses, utì ipse erat literatissimus, ita literatorum præcipuus fautor ac Mæcenas. Cujus rei duo præ cæteris illustria dedit documenta. Primum quòd Italorum Poëtarum Principi *Torquato Tasso* Angelum se verè Tutelarem peropportunè præstiterit, cùm illum maximâ curâ & diligentissimis officiis ex Ferrariensi carcere, in quem mentis alienatione incusatâ, detrusus fuerat, & annis omnino decem detentus, feliciter eduxit, rarò utique constantis amicitiæ exemplo, cum antiquis haud dubiè comparando. Alterum, quòd apud Campesium agri Mantuani oppidum inscriptiones & ornamenta, quæ sepulchrum Theophili Folengii, præstantissimi è Congregatione Casinensi Poëtæ, olim decorabant, injuriâ temporum deleta, non restituerit modò, sed novis insuper additis, clarissimi Vatis memoriam splendoris cultúsque accessione ad perennitatem illustraverit.

Andreas Deodatus Abbas Casinen. apud Italos Benedictinos literas strenuè promovet.

ANDREAS DEODATUS (z) à Neapoli, Abbas Casinensis, rem literariam Benedictinam in Italia magnoperè provexit. Monachus adhuc privatus in Philosophicis ac Theologicis disciplinis apprimè versatus fuit, quas in aliquibus Congregationis Casinensis Monasteriis docuit; præcipuè in illo Severini, quô tempore magno à literatis omnibus in pretio est habitus. Subinde sex annos Procurator Generalis Congregationis Casinensis in Curia Romana præcipuam operam dedit, ut insigne erigeretur Collegium Anselmo - Benedictinum in ædibus S. Calixti, ex quo viri doctissimi ad universam Congregationem Casinensem profluxêre. Abbas demùm creatus, quò animos discipulis ad scientias addiscendas adderet, assiduè Lycæa literaria terebat, in quibus identidem de rebus Philosophicis, Theologicis, ac Moralibus accuratè disputabat.

Nec illi ex Mæcenatum numero excludendi sunt, sed primum, nisi vehementer fallor, commerentur locum, qui aliorum in re literaria conatus, ope, studio, benevolentia, & quibus demumcunque rebus possunt, haud segniter adjuvant. *Albinus*, Abbas Cantuariensis, immortali memoriâ dignus est, quòd *Venerabili Bedæ* non auctor modò, sed adjutor etiam in conscribenda ecclesiastica Anglorum historia extiterit, utì Beda ipse testatur in epistola nuncupatoria ad Ceolvvlfum Regem. Albinus autem iste alius est ab Albino Flacco, seu Alcuino, quem ætate centum propemodum annis antecessit. Ut Bedæ industriam acueret, ex Cantuariensi Monasterio, cui Abbas præerat, per Nothelmum, Londinensis Ecclesiæ Presbyterum, munuscula ipsi transmisit, & monumenta, quæ ad contexendam prædictam historiam necessaria esse videbantur. Venerabilis verò *Beda*, ut quàm gratissimus erga Mæcenatem suum esse cognosceretur, ei sequenti epistolâ perhumanas egit gratias. „*Desideratissimo & Reverendissimo Patri Albino, Beda, Christi famulus salutem.* Gratantissimè suscepi munuscula tuæ dilectionis, quæ „per venerabilem fratrem nostrum „Nothelmum Presbyterum mittere „dignatus es, & maximè literas, qui„bus me jam secundâ vice in ecclesia„stica gentis nostræ historia, ad quam „me scribendam jam dudum instiga„veras, creber adjuvare, atque in„stituere curâsti. Propter quod & „ipse tibi rectissimè eandem historiam, „mox ut consumare potui, ad transcri„bendum remisi. Sed & aliud, quod „te partim desiderare comperi, volu„crum tibi vice remunerationis æquè „ad transcribendum destinavi, videli„cet illud, quod de structura templi „Salomonis atque allegoricâ ejus in„terpretatione nuper edidi. Téque „amantissime Pater supplex rogo, ut „pro mea fragilitate cum his, qui te„cum sunt, famulis Christi apud pium „judicem sedulus intercedere memi„neris:

Albinus Abbas Cantuar. V. Bedæ Patronus,

qui ei grates refert scriptâ epistolâ.

(x) Armell. Bibl. Cas. part. 1. pag. 201.
(y) loc. cit. pag. 31.
(z) Gattola Hist. Cas. sec. 12. pag. 714.

„neris: ſed & eos, ad quos eadem no„ſtra opuſcula pervenire feceris, hoc „idem facere monueris. Benè vale, „ſemper amantiſſime in Chriſto Pater „optime.

Mabillonii narratio de Abbate Villingano notatu digna.

Sed hoc antiquum; recens quaſi etiamnum illud, certè quidem omni amœnitate plenum eſt, quod *Mabillonius* Itineri ſuo Germanico (a) intexuit. Cùm enim vir doctiſſimus cum Michaële Germano, ſocio ſuo, ex Germania in Galliam remearet, Villingam delatus eſt. Eſt verò Villinga oppidum Auſtriacæ Domûs hæreditarium ad Brigam fluviolum, ubi refugium habuerunt cœnobitæ Benedictini Sancti Georgii, quod cœnobium duabus inde leucis ſitum, ſeculo proximè elapſo invaſit Dux ipſe Wirtembergenſis. Itaque Villingæ degunt Religioſi numerô duodecim (b), quorum Abbas ſeptuagenarius, hiſtoriæ noſtræ ſtudioſiſſimus, & Prior D. Georgius Geyſerus, ſtudiorum noſtrorum fautor ſingularis, omni nos humanitatis & caritatis officio exceperunt: *O qui complexus, & gaudia quanta fuêre!* Poſtridie dum abitum paramus, dum optimus Abbas in procumbentium colla ruit, ille ſacculum nummis plenum in manus meas injecit, multis obteſtatus, ſuo ut de paupere cenſu tantillum hoc in viatici ſupplementum acciperemus. Ego verò quaſi receptâ prunâ, protinus manum excutiens, gratiis dictis, cùm ille donum urgere perſeveraret: Et nos, inquam, omniū hominum ignaviſſimos, ſi tam liberaliter à vobis excepti etiam pecuniam hanc, nullius indigi reciperemus. Abbas contrà inſtare ardentiùs, favente Geyſero, ſed tandem illi cedere coacti, nos haud ſine lacrymis dimiſerunt, dato honeſto comite, qui nos per Hercyniam ſylvam deduceret.

Mabillonii gratus animus erga Gattolam,

Cùm verò *Mabillonius* ab ultima linea haud ita longè abeſſet, Sodales ſuos rogavit, ut *Eraſmo Gattolæ* Caſinenſis Bibliothecæ & Archivi Præfecto, exemplaria librorum omnium ab ipſis impoſterùm edendorum dono ſubmitterent, eo nomine, quòd Vir ille eruditiſſimus nullam unquam prætermiſerit occaſionem, quâ non rem literariam Congregationis San-Maurianæ promovere ſtuduiſſet. Fecerunt id inprimis *Theodericus Ruinartus* & *Renatus Maſſuetus* (c), quorum poſterior Epiſtolæ ſuæ ad Gattolam anno 1711. datæ hæc verba inſeruit: „Quô te locô haberent noſtri „piæ memoriæ Mabillonius & Rui„nartus, quæque tua in eos eſſent „merita, non me fugit &c. ſupplex „etiam atque etiam rogo, quam ope„ram tanto viro (Mabillonio) muni„ficus deferebas, mihi etiam, qui nec „ei, nec cuique alteri obſervantia in „te cedam, commodare digneris, „omnia quæ ad illuſtrandam Bene„dictinam in Italia Hiſtoriam condu„cere videbuntur ſubſidia confer„re pro tua benignitate pergas &c. „*& circa finem.* interim oblato tibi „IRENÆO meo fruere, tuíque ex ani„mo munuſculum eſſe memineris. „Vale.

&

Hyacinthum Alliotum.

Non ſemel etiam nec obiter *Mabillonius* (c) celebrat Reverendiſſimum Patrem D. *Hyacinthum Alliotum* Medianenſis Monaſterii Abbatem è Congregatione S. Vitonis velut ſingularem rei literariæ Benedictinæ Mæcenatem, qui quæque vetera inſtrumenta, & ſcripta, quæ in Lotharingia & Alſatia, & in vicinis Germaniæ monaſteriis comparare potuit, ad ipſum transmiſerit: ſed nec curis aut laboribus, ſive etiam ſumptibus pepercerit, ut Actis Sanctorum noſtrorum illuſtrandis, aut Annalibus Benedictinis concinnandis ſuppetias ferret. Plures alios Mæcenates, qui operâ, conſiliis, libris Mſ.tis Mabillonio adjumenta benignè ac liberaliter præbuerunt, nôſſe qui cupit, ejus legat præfationes cùm in Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti, tum in Annales Benedictinos, ubi, quâ eſt gratitudine, ſingulis habet gratiam.

Jo. Martianay ſuos Mæcenates laudibus celebrat.

Eâdem animi gratitudine præſtant cæteri ex Congregatione S. Mauri doctiſſimi Scriptores, qui nullum ferè, à quo in re literaria quidpiam adjumenti perceperunt, ſine encomio abire ſinunt. *Joannes Martianay* in Prodromo ſuo Divi Hieronymi Pariſienſis Regiæ Bibliothecæ Præpoſitos dignis laudibus celebrat, quòd facilem MS.torum copiam ſibi quotidie faciant. Nec minùs doctiſſimum Baluzium commendat, quem Colbertinam Bibliothecam ſibi, ſociíſque ſuis velut communem domum aperire, ultróque ad

(a) pag. mihi 15.

(b) Religioſorum hodie major eſt numerus in Monaſterio noviter & eleganter conſtructo, quod uti Reverendiſſimus *D. Hieronymus*, modernus Abbas novis auxit proventibus, ita ut in eodem & obſervantia regularis & ſtudia literarum floreant, præprimis curæ habet.

(c) In Not. & Obſerv. præv. ad Leon. IX. vit. Sec. VI. part. 2.

ad eam invitare, & MSC. copiam, quotiescunque opus habeant, liberaliter impertire, gratus deprædicat. Nec immemor est beneficii *à D.no de Tilmon* accepti, à quo se commodatam habere dicit vitam Hieronymi, quam ipse ex variis autoribus, maximéque ex ipso Hieronymo, magna cum diligentia nec minori cum judicio digestam, Gallico idiomate conscripsit, & hactenus non edidit, quâ ad multa obscuriora Hieronymi loca illustranda, & inprimis chronologiam operum ejus faciliùs assequendam, aditum sibi apertum non dissimulat.

Lucæ Acherii Mæcenates.

Lucas Acherius, celeberrimus ille *Spicilegii* Autor & Antiquarius, inter Mæcenates habuit erga se benevolentiores (d) Cl. *Hadrianum Valesium*, qui in discutiendis non modò cunctis propè, quæ publici juris faciebat *Lucas*, sed singulari etiam benevolentiâ mendorum quàmplurium submonebat, ac perutiles notatiunculas marginibus adfigebat; *Antonium Vionem Herovallium*, qui aliorum studia fovebat, ac promovebat, velut sua, pluráque suâ manu è veteribus codicibus exscribebat, cum Acherio communicanda; *Jacobum Sirmondum*, *Joannem Garnierium*, *Franciscum Chiffletium*, eruditos Societatis Jesu Presbyteros, *Carolum Bultellum* Ludovico XIV. à secretis; Puteanos Fratres, *Franciscum Chesnium*, *Joannem le Prevost*, eruditissimum Canonicum Rotomagensem, *Stephanum Baluzium*, humanitate ac eruditione celebratissimum, & alios propè innumeros, quos utì enumerare longum foret, ita Acherius unà cum suis Bibliothecis in potestate habebat. An verò existimamus, futurum unquam fuisse, ut Lucas insignem illam & à nemine adhuc satis laudatam veterum ineditorum monumentorum Collectionem, quam *Spicilegium* inscripsit, in lucem emitteret publicam, si tantorum Mæcenatum ope ac præsidio destitutus fuisset?

Cl. *Bernardus Montfauconius* utì in Congregatione S. Mauri nemini doctrinâ & ingenii acie, ita nec gratâ cedit memoriâ. Magnum verò Hetruriæ Ducem, Cosmum III. dignum existimat(e), qui omniũ vocibus scriptísque decoretur. Is enim rem literariam pro virili fovet; eruditos quosque ex variis orbis partibus magnis stipendiis evocat: quo factum, ut nusquam per Italiam tot homines variis disciplinis excultos, quot in ditionis suæ terris compareant; in penitiori Palatii sui conclavi, Sanctorum Patrum Opera deprehenduntur, eorúmque studia assiduâ tractatione vivendi pariter subditósque regendi normam mutuatur. Beneficentia & humanitate nemini Principum concedit, proborum refugium, literatorum patronus, animo verè regio instructus. Is Montfauconium, cùm Florentiam transiret, pro innata humanitate nulla non benevolentiæ significatione admisit; omniáque in Palatio exhiberi jussit, picturas scilicet, magnificámque totam supellectilem, quam ipse summo studio collegerat, auxerátque in dies. Ad ultimum xeniis nullísque non gratiæ signis ac officiis exornavit. Is ipse nostrum Anselmum Bandurium Ragusinum Parisios suis sumptibus misit, ut linguis Græca & Hebraica, literísque humanis ac divinis probè instructus, idoneus fieret suæ illius Dalmaticæ Congregationis bono in rebus seu ad sacras literas, seu ad monasticam disciplinam spectantibus consulere.

Cosmus III. M. Hetruriæ Dux Mæcenas Benedictinorum.

Ecquinam verò in Germania sunt Mæcenates, qui nostrorum literarios labores studiis, operis, ac favoribus suis ullo modo promoverunt? aliquos, *tres*, *quatuor*, more nostro in medium dabo, quia rariores.

Gregorius & Romanus Abbates Sancti Udalriciani Mæcenates Ægidii Ranbeck.

Ægidius Ranbeck, Schyrensis, non elegans minùs Hagiographus, quàm insignis Juris Mysta, cùm in scribendis Sanctorum Ordinis nostri Vitis nitidum fatigaret calamum, duos perquàm liberales nactus est Mæcenates, *Gregorium* & *Romanum*, Augustæ Vindelicorum ad SS. Udalricum & Afram dignissimos Abbates. Horum sumptibus ac impensis Opus Sanctorum imaginibus æri quàm venustissimè incisis exornatum prodiit, utì Autor in ejus Dedicatione his verbis meritò deprædicat: „Quot nomina Sancto„rum Ordinis eidem Calendario in„scripta (*alloquitur R.mum Abbatem* „*Romanum*) tot debitores habes, quo„rum honori, ne cum mortuo Ante„cessore Tuo consepelirentur, Tua „opera, Tuis impensis ita liberalitet „consuluisti. *Aliqui cùm sumptus fa*„*ciendi sunt* (etiam in Cœlites), *haud paulò*

(d) Spicil. Tom. 12. præf. pag. 23.
(e) In Diar. Ital. pag. 360. & 369.

„paulo aliter pecuniâ, quàm ab urticis, „manum abstinent, malo more. Tu „paucillo pòst, quàm meritis honoribus adpulsus es, nihil Te morantibus quàmplurimis monasterii expensis, huic operi manum admovisti, ut „propediem Liber ad umbilicum perduceretur. Hinc (neque fallor) „Superûm calculo præfici Clavo Amplissimi Tui Monasterii debuisti, ut „emoliri posses, quod imperfectum „& mancum Gregorius Antecessor „reliquerat. Fœnori olim Calendaria à Romanis posita, & Glossæ Juris „& Seneca non uno loco meminêre. Tu „contrà, Romane Reverendissime! „Tuum hoc Calendarium (ita fatendum est) non sine ærarii jacturâ institutum, lubens volens continuâsti. Impensæ, mehercules, magnæ sunt, „quas Gregorius, quas Tu in calcographum, quas in Typum hactenus fecistis. At enim nôsti: oleum „non perdere, qui ungit Superos; Odisti enim bono publico natus eos, „qui, ut ovis gallinæ, nummis incubant. Nam hi quidem Euchones „Plautiniani sunt, qui auri sui ollam „nullo alio bono servant, nisi ut habere dicantur. Te melior Genius „post fata Gregorii Reipublicæ eduxit, cui summa curarum est, in „Ordinem, Cœnobium, Literas & „Literatos sumptus facere haud parcâ „manû. Vix meritissimos honores „nuper Neö-Præsul capessivisti, cùm „quinque Tuorum Anglipolim Theologiæ vacaturos ablegâsti, & domi „unà Cursum Philosophicum per „Tuos instituisti, insigni sanè argumento, quantum animatus in Literas & Literatos sis. Ipse Theologiam „cùm exhauseris, noluisti ingenia „Tuorum domi flaccescere. Rectè: „ut

Euclio-nes Plau-tiniani.

A bove majori discat arare minor.

„Hinc cùm Tui magnam partem literatissimi sint, tot ex Tuo cœtu Præsules prodiêre: quando præter sanctitatem quàmplures literis & bonis „artibus eximios, idem Tuum Imperiale Asceterium sex Antistites „Cathedris Pontificalibus imposuit, „Abbates hinc inde in monasteria 32. „misit. Quin & hodie Tuo è cœtu tres „numerare est, quos sibi præesse per „Sueviam Bavariámque nostrates monachi voluêre.„ Hæc ille de sui temporis Abbatibus. Sed, Tempora mutantur, & nos mutamur in illis.

Josephus Gemnicensis Carthusiæ Prior Bernard. Pezii Studia provehit.

Clar. Bernardo Pezio, cùm in adornando amplissimo suo Thesauro Anecdotorum non minimum difficultatis pateretur, evenit non ita post multum tempus quidpiam, quod incredibilem ipsius conatibus facilitatem, progressum, commoditatémque conciliavit. Diverterat ad Monasterium Mellicense Reverendissimus Dominus Prior & Prælatus Carthusiæ Gemnicensis JOSEPHUS, quocum nobis (sunt verba Pezii) multus de re literaria (nam bujus cupidissimus est) de proferendísque veterum libris sermo fuit. Cúmque Præsul optimus, & ad præclara in Monasteriis provehenda studia promtissimus cerneret, nos nihil (verba Pezii admetior) ardentiùs, quàm ejusmodi viros optare, qui in terendis antiquorum Codicum scripturis versati suam nobiscum operam conjungerent, benignissimè indulsit, nósque hortatus est, ut suæ celeberrimæ Carthusiæ Bibliothecarium P. Leopoldum Wydemannum scriptis ad conferendum symbolum provocaremus. Quod mandatum vix exsecuti sumus, cùm res ipsa nos docuit, hunc ipsum Venerab. Virum esse, quem singulari nutû Deus nostris laboribus destinâsset. Tanta enim P. Leopoldi in universo hoc Opere contentio fuit, hodiéque est, ut non tam socius quàm auctor Operis jure ac merito suo maximo dicendus sit. Natus is est Coloniæ Agrippinæ die sextâ Januarii an. 1668. patre Joanne Wydemann, Suevo-Algovio, matre Maria Juliacensi. Literis cùm aliquamdiu operam cum laude navâsset, Mundum pertæsus, sanctiorísque vitæ avidus Ordinem Carthusianum amplexus est anno 1688. solennibus votis anno sequenti apud Carthusiam Gemnicensem in Austria nuncupatis. Inde tempus omne à sacræ suæ Religionis & Obedientiæ muniis, quorum tenacissimus est, vacuum, meliorum & sanctiorum literarum studio impendere nunquam desiit. Laboris patientissimus est, Criticæ perquàm peritus, ac Austriacæ historiæ scientissimus. Manu pereleganti, & prælo aptissimâ utitur. Quid multis? Eo ad nostrum studium accomodatior nobis obtingere non potuit. Hactenus Pezius.

Leopoldus Wydemann Carthusianus Pezii secundaneus.

Abbatis Godefridi de Beselii Mæcenates

Cùm Autor Prodromi Chronici Gottwicensis, R.mus Abbas GODEFRIDUS, in vasta illâ & sexcentis difficultatibus obsepta sylvâ oberraret, amplissima scilicet de Germaniæ mediæ Pagis Dissertatione, Eminentissimus ac Celsissimus Elector Moguntinus, Lo-

Elector Moguntinus Lotharius Francisc.

Lotharius Franciscus ex Comitibus de Schönborn, antiquissimum, eúmque totum aureolum *Traditionum Laurisheimensium Codicem*, in Austriam autographum clementissimè mittere nullus dubitavit, ex quo in spissis illis antiquorum Germaniæ Pagorum tenebris, accedente præsertim unius & item alterius eruditi viri auxilio, eam lucem *Beselius* se accepisse fatetur, quâ majorem aliunde Germania vix ac ne vix quidem exspectaverit. Ejusdem Amplissimi Abbatis verba, quibus gratum animum erga alium ejusdem Illustrissimæ Schönbornianæ Familiæ Mæcenatem testatur, audire juvat.

& Fridericus Carolus Episcopus Bambergensis &c.

„ Reverendissimo ac Celsissimo „Principi, Domino, Domino *Friderico Carolo*, itidem ex Comitibus „*de Schönborn*, Episcopo Bambergen„si & Herbipolensi, Franciæ Orien„talis Duci, S. R. I. Procancellario, „& Imperatori Cæsari Carolo VI. „Maximo Principi, à secretissimis & „lectissimis Consiliis Publicis, quibus „verbis gratias hîc publicè agamus, „haudquaquam reperimus: Tantus „universæ Germanicæ Fortunæ Ad„minister, nullis, quas jam inde à „prima juventute in nos cumulatissi„mè contulerat, summæ benignita„tis, benevolentiæ, & clementiæ sig„nificationibus sibi satisfecisse existi„mabat. Nihil illi erant tot suavissimæ „juxta atque gravissimæ cohortatio„nes, quibus nos, rei magnitudine „nonnunquam trepidos, ad am„plificandam quoquo modo Germa„nici Imperii gloriam erigebat, in„flammabátque: Non satis Ei erat, „quotidianum propè Operis pensum „à nobis amantissimè exigere, quô lo„cô res nostræ essent, inquirere, aspe„riores articulos eruditissimis dispu„tationibus planos ac faciles redde„re, optimarúmque rerum spe nos „sustinere: Nihil horum, licèt sin„gula maxima essent, & segnissimum „quemque in statione retinerent, ma„gni Principis in nostrum Opus stu„dium & benignitatem exæquabat: „Ipse itaque, licèt totius Germanicæ „Reipublicæ curis obrutus, gravissi„mas quaquaversùs literas clemen„tissimè suâ manû dedit, nostros „conatus commendavit, abditissima „quæque nostrarum antiquitatum „monumenta suâ, quâ apud omnes „Romani Imperii Principes floret, „gratiâ, & auctoritate, nobis impe„trata dedit, denique ea omnia „promptè ac alacriter in se suscepit, „quæ non tam Mæcenatem, quàm „genuinum nostri Operis Parentem „condecebant: Quæ paucis hoc lo„co commemorare visum est, non „quasi crederemus, hoc pacto nos „omnibus grati animi partibus ex „asse defunctos esse, aut defungi „posse, sed eo potiùs fine, ut siquid „bonæ frugis aut egregii de Germa„nia meriti in nostro Opere inest, co„gnoscant seri est grati posteri, cui „demum obærati sint.„

Omitto alios Reverendissimos & Celsissimos S.R.I. Principes, & Ordinis D. Benedicti Præsules, quos, quòd ex Archivis, Bibliothecis, penúque suâ literariâ & antiquaria, magna Diplomatum, Sigillorum, & Codicum vi Amplissimo Abbati effusâ benevolentiâ succurrerint, commeritis laudibus effert.

Quemadmodum verò Benedictini Scriptores ingrato eos silentio minimè præterierunt, à quibus adjuti suis in literariis laboribus fuerunt, ita vicissim ab aliis similem ob causam, velut rei literariæ Mæcenates encomiis ornantur. Unum è multis testem adduco *Casimirum Oudinum*, virum eruditum, atque celeberrimi Commentarii *de Scriptoribus & Scriptis Ecclesiasticis* authorem, in quo concinnando non minimum adjumenti à Benedictinis è Congregatione S. Mauri se accepisse haud ingratus profitetur: *Sed jam tempus est* (f), inquit, *ut, quâ ratione ad molem hanc Opus excreverit, quóve modo tot Authores, vel nullatenus, vel parcè cognitos, cum eorum Operibus Mss.tis habuerimus exploratos.* Opportunè, quibus huic „Operi accingebamur temporibus, „accidit, ut insigniorum Lutetiæ „Parisiorum Bibliothecarum catalo„gi alphabetici Manuscriptorum Co„dicum conscriberentur: quibus exi„miè ad abditos authores plurimos „è pulvere educendos adjuti sumus, „qui jam olim varias in Galliis Bel„giisque Bibliothecas omnium Ordi„num, quoad hos Codices, excus„seramus. Incepti enim anno 1685. „Catalogi Codicum Regiæ Galliarum „Bibliothecæ Manuscriptorum, *Græcorum* quidem ab eruditissimis vi„ris, linguæque hujus peritissimis „*Joanne Baptista Cotelerio* & *Carolo* „*Ducangio*, quos propria prælóque „egre-

Cas. Oudinus Benedictinos ceu suos in re literaria Mæcenates encomiis ornat.

(f) Præfat. ad Lect.

„egregia data Opera, plurimùm „commendant: *Latinorum* verò ab „insignibus atque doctissimis curio„sorum voluminum istorum viris, „*Michaële Germano*, *Placido Porche*„*ro*, Bibliothecario, ac *Theoderico* „*Ruinarto*, Benedictinis S. Germani „de Pratis Monachis: quorum con„suetudine tunc utebar, ne dicam „contubernio. Præsertim (g) *Tho*„*mas Blancpain* & *Petrus Coûtant*, „ultimæ Parisiensis Operum S. Au„gustini Editionis Auctores, ætate „florentes, moribus probi, judicio „graves, observantia claustrali in„signes, ab omni partium præjudi„cio sani, ab strepitu omni seculíque „genio alieni: ex quo Parisiis mansi„mus, ita nos singulari suâ amici„tiâ coluêre, ut me velut fratrem di„lexerint, amplexi sint, nihílque non „egerint, quò studium meum, cœ„ptósque à me labores paucos promo„verent. Præter amplissimam etiam „diuturnámque omnium Manuscri„ptorum Bibliothecæ Sancti Germa„ni Ordinis Divi Benedicti notitiam, „favit & aliud impensè hujus Operis „amplificationi mox enarrandum. Ab „anno circiter 1650. quo Vir Cla„rissimus D. *Lucas D' Acherius*, Mo„nachus Ordinis D. Benedicti, Con„gregationis S. Mauri in Gallia, tum „colligendis in unum Legendis, va„riísque *Sanctorum* ejusdem instituti „Actis, tum etiam concinnando, „quod tomis in 4. tredecim Parisiis „editum est, *Spicilegio veterum mo*„*numentorum* celeberrimo incubuit: „plurimos hinc inde diversis annis Ca„talogos Manuscriptorũ Librorum ac„ceperat, qui in celebrioribus Ab„batiarum totius Galliæ diversorum „Ordinum Bibliothecis latitabant: ex „quibus quid subsidii in studiis suis, „ab his locis atque codicibus sperare „posset, intelligeret. Alios quoque „ejus successor ac laborum comes, „*Joannes Mabillonius*, eo tempore „habuit, quos in unum corpus col„lectos, eruditissimi *sancti Germani* „*de Pratis Parisiensibus* Monachi apud „se asservant. Totam itaque hanc „*Catalogorum Collectionem* mihi com„mittentes, plurimum inde adju„menti habui, ut, quibusnam in lo„cis authores manuscripti latitarent, „scirem. Sunt autem hi *infra scripti* „*Manuscriptorum Bibliothecarum Ca*„*talogi*, nimirum S. Albini Andega„vensis, S. Benedicti Floriacensis, „Beccensis, S. Benigni Divionensis, „Bernaij, Corbeiensis, Cluniacensis, „S. Cornelii Compendiensis, Conchen„sis, Cisterciensis, Claravallensis, S. Eli„gii Noviomensis, S. Ebrulfi, S. Flo„rentii Salmariensis, S. Germani Pa„risiensis, Gemmeticensis, Longi„pontis, Lyrensis, S. Martini Sagi„ensis, S. Medardi Suessionensis, S. „Michaëlis de Tumba, Majoris Mo„nasterii Turonensis, S. Martini Tu„ronensis, S. Martialis Lemovicensis, „S. Melanii Redonensis, S. Remigii „Remensis, S. Sulpitii Bituricensis, „SS. Sergii & Bacchi Andegavensi„um, S. Theodorici Remensis, S. „Trinitatis Vindocinensis, Vallis Lu„censis, S. Vincentii Cenomanensis, „Signiaci, Fusniaci, Vallis Claræ „Aureæ Vallis, & aliorum tam Ci„sterciensis, quàm Benedictini Or„dinis Ecclesiarum. Plerasque præ„terea *Ordinis Præmonstratensis* in „Gallia Bibliothecas excussi, atque „ex 80. circiter ejus Abbatiis, sex dun„taxat inventæ, in quibus MSS. Co„dices extarent: quod non mirabi„tur, quisquis resciverit, *ignaviam* „*atque ignorantiam Ordinis hujus fu*„*isse proprias & eximias dotes*, quibus „à crepundiis ad nostra usque tem„pora, ab aliis distinctus sit. *A Be*„*nedictinis porrò Monachis insignem* „*semper humanitatem, omnem librorũ* „*supellectilem, hortamenta ad studium,* „*omnéque liberale officium, ut à literatis*„*simis viris ac literatorum amantibus*: „ab aliis, etiam à nostris præter sub„sannationem derisúmque, ob corru„ptionem morum non susceptam, ne „latum quidem auxilii unguem ex„pertus sum: quorum omnium te„stis mihi Deus est, quod non men„tiar; inde hoc opus renitenti„bus etiam ac deridentibus pro„prii Ordinis fratribus, ne otio „inerti torperem, aggressus sum." Hæc *Casimirus Oudinus*; in quo minimè probamus, quòd sacro suo Ordini, quem professus est, *ignaviæ* atque *ignorantiæ notam* inusserit; nam paucis ei responderi à suis potest tritum illud: *Omnis apostata est persecutor Ordinis sui.*

[Margin: præcipuè Blanpain & Coutant.]

[Margin: D'Acheri.]

[Margin: Mabillon.]

[Margin: Catalogi MSS.rum Biblioth. Galliæ.]

[Margin: Dotes Ordinis Præmonstratensis.]

Audiendus tamen adhuc semel *Oudinus*, quantoperè se Benedictinis obstrictum fateatur: „Quantum, inquit, „debeamus celeberrimæ Congrega„tioni S. Mauri in Gallia, quæ tot „insignes eruditione viros Ecclesiæ „nostrâ ætate produxit, eruditorum „Monachorum nutrici, atq; speciatim „Cœnobio S. Germani de Patris an„tiquissi-

[Margin: Repetitæ laudes Benedictinorum ab Oudino.]

(g) Dissert. de Script. S. Aug. Cap. V. Tom. I. p. 953.

„ tiquissimo, quod Congregationis hu„ jus velut Athenæum est, hilares lu„ bentésque agnoscimus : quorum „ Fratribus ùt contubernalibus , & „ Bibliothecâ tam impressorum, quàm „ manuscriptorum librorum cum li„ bertate omni usus per annos plures, „ illuc quotidianus adventans, atque „ ab iis cùm virtute, tum doctrinâ & an„ tiquitatis notione, mutuis informa„ tus collationibus, sive colloquiis - - „ ignorantiam depuli, socordiam ex„ cussi &c.

Cardinalis de Agvirre Literatorũ Mæcenas.

Casimiro Oudino utì eruditione & doctrinâ nihil concedit, ita dignitate & authoritate multùm præstat Eminentissimus noster Cardinalis *de Agvirre.* Quis verò literatus , aut certè quidem rei literariæ studiosus opem ipsius unquam imploravit, cui dexteram ipse non porrexerit? Cùm *Nicolaus Antonius* , *J.* C. Ordinis S. Jacobi Eques , Vir & eruditione & dignitatibus illustris, post Romæ editam *Bibliothecam Hispanam Novam* , à Rege Catholico, Carolo II. in Hispaniam revocatus diem obiisset, antequam *Bibliothecam Hispanam Veterem* in lucem emittere posset, de editione veteris Bibliothecæ Hispanæ, quam prælo paratam reliquerat, agitari cœptum est. At enim cùm *Nicolaus* præter librariam supellectilem, quam magnis sumptibus Romæ secum Matritum asportaverat, nullas omninò divitias, aut facultates, aut mobilia pretiosa reliquerit, quin potiùs alieno ære gravatus obierit , nepotes ipsius ex sorore simul & hæredes *D. Adrianus Conique ,* & ipsius fratres Canonici Salmanticenses , pariter ære alieno onerati , nullatenus potuerunt hanc posteriorem Bibliothecæ partem edere , quamvis sæpe id tentaverint multiplici viâ.

Nicolai Antonii Bibliothecam Hispanam veterem sumptibus suis edi curat.

Unde iis tandem visum est mittere Romam opus ipsum *Bibliothecæ veteris* propria auctoris manû scriptum ad Eminentissimum D. Cardinalem *de Agvirre* , si fortè auctoritate suâ, aut sumptu proprio illud tamdiu desideratum ab omnibus, edere dignaretur. Ipse autem, ut erat literarum amans & munificus erga omnes eruditos , ac dignus æstimator scriptorum D. *Nicolai Antonii* , quem impensè dilexit , & per epistolas sæpe convenit, paullo ante obitum ipsius, libentissimè id oneris in se recepit. Quare nulli parcens labori , aut sumptui , erexit à fundamentis Romæ officinam typographicam , elaboratis characteribus Græcis & Latinis varii generis eleganti formâ. Typographum autem elegit *Antonium Rossi* Venetum, satis industrium artificem, qui & ipse antea curaverat editionem quatuor voluminum *Collectionis Maximæ Conciliorum Hispaniæ* &c. ab eodem D. Cardinali in lucem editæ. Ut autem editio hæc accuratissima & correctissima esset, idem D. Cardinalis illam dirigendam plenè & omninò curandam commisit Bibliothecario, & Convictori suo D. *Emmanueli Marti*, natione Hispano & patriâ Valentino, satis noto Romæ ob singularem eruditionem Græcam & Latinam , qui ingenti curâ & pertinaci labore duo hæc volumina Bibliothecæ veteris fidelissimè edenda & corrigenda curavit, ac præterea ad marginem quibusdam locis adjecit notulas aliquot opportunas ejusdem Cardinalis nomine. Sic immortali beneficio Eminentissimi *Agvirre* effectum fuit, ut præclarissimo Operi, quod literatus Orbis dudum desideraverat , lucem tandem intueri liceret.

Montfauconius de literatis bene merendi studiosissimus.

Bernardo Montfauconio (h), scriptore è Congregatione S. Mauri celeberrimo, uti nemo in literas erat pronensior , ita de literatis bene merendi nemo studiosiòr. In campo literario non sibi tantùm, sed aliis etiam sæpenumerò & arabat, & occabat. Neque enim inter invidos illos atque superbos literatos referendus est, qui sibi solis docti sunt, & cùm ferre suppetias quandoque rogantur, illiteratos & inexorabiles se præbent. Quin potiùs eâ animi alacritate aliorum juvabat labores, quâ ipse suos aggrediebatur. Atque hanc juvandi promptitudinem maximô sibi ducebat honori atque ornamento. Alias in se congestas laudes animô aversabatur, solam illam non respuendo, quòd literatorum omnium amicus haberetur. Ad manum sunt ejus literæ, ad amicum, à quo opem rogatus fuerat, exaratæ; quas in hæc verba auspicatur: *Nimiis & immeritis me laudibus oneras, Vir Clarissime , eam verò solùm laudum partem admitto lubenter , quâ me semper promptum & paratum ad officia literatis viris præstanda dicis.* In promptu etiam sunt exempla , quibus hoc gratificandi studium uberiùs declarari potest. Cl. *Davidi Wilkinio* , cùm de operibus *Joannis Seldeni* evulgandis

Exemplis probatur.

cogi-

(h) Obiit A. 1741. vide Vitam Part. III. pag. 479.

cogitaret, consiliô & operâ non defuit. Ut exactiorem Operum Clementis Alexandrini editionem à *D. Potero*, Archiepiscopo Cantuariensi, consequeremur, eidem variantes stromatum lectiones submisit. Quô tempore *Samuel Jebbius* Opera Ælii Aristidis Oxoniensi prælo paraverat, non paucos in illis nævos deprehendit, quos ope tamen variantium lectionum, à nostro communicatarum, sanare potuit. Cùm *D. Schlägerus*, Græcæ atque Orientalium Linguarum Neo-Professor Helmstadiensis, novam editionem Mœridis Atticistæ Hamburgi adornaret, literarum cum *Montfauconio* comercium ambivit, quod haud difficulter etiam operâ Domini *Andersohnii*, celeberrimi Consulis Hamburgensis, impetravit. *Montfauconius* enim, ut sui copiam continuò faceret, non vetus tantùm Mœridis manuscriptum communicare, sed manu etiam propriâ transcribere, datis ad *D. Schlägerum* literis, his verbis pollicitus est: *Gaudeo, quòd* MOERIDIS *Atticistæ emaculandum opusculum susceperis; qua in re pro modulo meo opem tibi feram. Huic verò rei nunc manum admovere, meæ facultatis non est; sed quia paucis abhinc diebus rusticatum proficiscar: in agro constitutus, subsecivis horis Mœridis Atticistæ opusculum exscribam ex codice omnium vetustissimo, & accuratissimo, tibi transmittendum. Posteà verò, si quos in codices incidam, isthuc opusculum habentes, cum nostro codice conferam, ut varias tibi, vir doctissime, lectiones transmittam.* Cùm verò culpâ postæ hæc copia periisset, parùm abfuit, quin non *Montfauconius* describendi Mœridis laborem denuò atque onus subiret. Qua de re anno 1735. die 18. Maji sequentes literas ad D. Andersohnium dedit: *Quadrimestri abhinc, & quod excurrit, misi ad te exemplum Mœridis Atticistæ ex Manuscripto Græco Bibliothecæ Coislianæ excerptum. Multo labore illud confeci, literísque admodùm minutis descripsi, quò minùs pecuniæ pro portorio persolvendum esset. Majori mihi molestiæ est, quòd laboribus sim obrutus, & ejusmodi laboribus, quos non nisi diuturno tempore absolvam. Unde fieri à me non potest, ut exemplum aliud exscribam. Omninò si periit, incuriâ postæ periit, cujus tu negligentiam in culpam trahis. Mittam hodie ad postam nostram, ut inquiratur, an non fortè in pera postaria remanserit. Quod si factum fuit, curæ mihi erit, ut ad vos securè perferatur.* Hæc ille: ex quibus verò humanissimis literis, allatísque aliis exemplis liquidò constare opinor, quòd sicut *Montfauconius* consummatæ decus fuit doctrinæ atque eruditionis, ita flos etiam fuerit Benedictinorum in Gallia politiorum, qui fortunæ beneficium se debere existimant, si benè de viris literatis merendi occasio ipsis offertur.

Mœridis Mss. tum Schlägero comunicat.

Quo deperdito quid & quâ humanitate scripserit Montfauconius.

Quemadmodùm verò Cl. *Montfauconius* ab aliis velut literarum & literatorum omnium eximius cultor celebratur, ita ipse etiam eos, à quibus in re literaria aliquid opis, auxilii, ac præsidii accepit, sine laude ac deprædicatione abire nullatenus est passus. Legendæ sunt doctissimi hujus Scriptoris cùm dedicationes, tum præfationes, quas celebratissimis suis operibus præmisit. Ego ex ejusdem procemio in omnia S. Chrysostomi Opera illa tantùm adscribo verba, quibus in grati animi testimoniū eos dilaudat viros, quorum ope ad præcellentem hanc editionem adornandam adjutus fuit. „Primus, inquit, celebrandus nobis est Excellentissimus Dom. „*Henricus Carolus du Cambout de Coislin*, Dux & Par Franciæ, Episcopus Metensis, qui Bibliothecam suam „omni Manuscriptorum, præsertim „Græcorum, genere refertam, hoc „in Cœnobio [*S. Germani à Pratis*] „deposuit, & pro innata beneficentia tam lautæ supellectilis nobis usum „concessit; unde multa Chrysostomum spectantia mutuati sumus. Ex „Bibliotheca Regia semper codices „nobis ad arbitrium suppeditati sunt „humanitate & munificentia Illustriss. „Abbatis D. *de Louvois* Bibliothecæ Regiæ Præfecti, sub cujus au„spiciis ejusdem Bibliothecæ Cu„stodes D. *de Targnis*, præsertím„que Vir Cl. *Joannes Boivinius*, non „minùs comitate, quàm eruditio„ne toto orbe literario notissimus, „solitis officiis nos prosequuti sunt. „Haud multò minores nobis suppe„tiæ accessêre ex Bibliotheca Illu„strissimi *Comitis de Seignelay*, quæ „Colbertinæ nomine insignita in„genti MSS. Græcorum copia in„structa est. Horum nobis ad nutum „copiam fecit humanissimus ille Vir „ad literarum commodum natus.

Ejus gratus animus erga suos in re literaria Mæcenates.

Nomina eorum, qui ei adjumento fuerunt in nova Chrysostomi editione.

Ex Gallis,

„In Bibliotheca Vaticana dum „Romæ versarer, innumera exscripsi, „collegi, contuli. Post reditum au„tem, ex quo Illustrissimus Vir *D. Carolus Mayella*, in Bibliothecarium „coopta-

Ex Italis,

„ cooptatus eſt, omnia pro voto ſuppeditata fuêre. Eſt enim vir ille, ut omnigenâ eruditione ornatus, ita literatis admodùm opportunus. Ex iſta verò Bibliotheca multa nobis apographa tranſmiſit vir amiciſſimus & doctiſſimus *Bernardus Andreas Lama*, qui jam Lutetiæ agit. Ex Bibliotheca item Ottoboniana, favente Eminentiſſimo Cardinali *Petro Ottobono*, non pauca mutuati ſumus.

Ex Anglis.

„ In Anglia nulla non officiorum genera nobis præſtita ſunt, fateórque me nusquam majorem expertum humanitatem, quàm apud Anglorum gentem. Præit hoc in munere Vir Cl. & Illuſtriſſimus *Joannes Potterus* Epiſcopus Oxonienſis, eruditione cum primis numerandus, qui eximiis operibus rem literariam locupletavit: is nobis apographa rerum ad inſtitutum noſtrum pertinentium rogatus non rogatus in dies mittit; & ingentem illam commentariis in Pſalmos acceſſionem procuravit, cujus jam partem tenemus, partem exſpectamus. Neque tacendus vir amiciſſimus & eruditiſſimus *Timotheus Godwinus*, Epiſcopus Kilmorienſis, qui mihi & opem & benevolentiam Illuſtriſſimi *Potteri* conciliavit, neque ceſſat commodis meis advigilare. Cantabrigiæ officiis ſuis nos certatim proſequuti ſunt Vir Cl. *Bentleius*, reipublicæ literariæ decus, & ornamentum, & vir doctiſſimus amiciſſimúsq; *Petrus Needham*, multis inſignibus editis operibus clarus.

Ex Germanis.

„ In Germania nobis ſemper præſtò fuit, & ad nutum beneficia contulit Vir Clariſſimus *Joannes Benedictus Gentilottus*, vir eruditione conſpicuus, humanitate cum primis celebrandus, denique omnium numerorum. Viennæ quoque & manu & ope, & amicorum miniſterio ad noſtri commodum uſus ſemper eſt *Joannes Chriſtophorus Bartenſteinius meus*, Argentoratenſis, Sacræ Cæſareæ Majeſtati à Conſiliis. Hamburgi etiam pari nos benevolentia proſequutus eſt Vir Inſigniſſimus & Eruditiſſimus *Joannes Albertus Fabritius*, quem ob præclara in rempublicam literariam collata beneficia ignorat nemo, qui literas nôrit. Is Manuſcriptum Epiſtolarum S. Joannis Chryſoſtomi, nec rogatus Hamburgo Lutetiam miſit, ut oculis ipſe meis varias inde lectiones excipere poſſem. Neque ſilentio prætermittendus V.C. *Conradus Widow*, qui nullum lapidem non movit, ut noſtris faveret ſtudiis & operibus. En habes, candide Lector, feſtivam præclarorum hominum enumerationem, quorum commemoratio nemini literas amanti non grata poteſt eſſe. „

Epiſtolæ quædam Mabillonii & Montfauconii à Gorio editæ.

Noviſſimè (anno MDCCXLVIII.) V. C. *Franc. Ant. Gorius* Volumen I. Symbolarum Literariarum typis commiſit. In hac præter cætera lectu digna continentur Epiſtolæ PP. *Mabillonii* & *Montfauconii* ad Celeberrimum *Antonium Mariam Salvinium* ſcriptæ, quibus quantum eidem debeant, & quæ ab eo beneficia ad Literariæ Reipublicæ decus amplificandum acceperint, perſpicuè oſtendunt. „ *Quæ omnium prima eſt*, inquit doctiſſimus Editor (i), *Celeberrimi* MABILLONII *ad Salvinium Epiſtola, ſcripta eſt annis ferè decem*, poſtquàm Florentiæ eo uſus eſt familiariſſimè, & multa accepit officia, ac pro literis ornandis locupletandísq; beneficia, quæ in ſuo Itinere Italico commemorat pag. 166. Librum, quem dono accepit à Cl. *Salvinio*, omnigena eruditione refertum, fuiſſe arbitror Volumen primum Lectionum, quas in Apathiſtarum Academia recitavit, impreſſum primum anno MDCXCV. Quantum verò curis Salvinianis profecerit Doctiſſimus *Montfauconius*, idem teſtatur in ſequentibus Epiſtolis; nam *Salvinio* favente, & exſcribente abſolvit Topographiam Chriſtianam ex Codicibus Vaticano & Florentino; edendam accepit ingentem antiquarum Inſcriptionum meſſem, Æſopi Fabulas unà cum ejus vita ante Planudem ſcriptas ex inſigni Codice Bibliothecæ Abbatiæ Florentinæ, & Xenophontis Epheſiaca cum ejus verſione, quorum editionem in ſe recepit *Montfauconius*, qui etiam ſe *Salvinio* devinctiſſimum teſtatur non ſemel in ſuo Diario Italico, quod Florentinarum Bibliothecarum latentes theſauros publico bono aperuerit, ſolo ingentis honoris & gloriæ præmio. Sed ei maximè ſe debere teſtatus eſt, quod D. *Anſelmum Mariam Bandurium* Raguſinum, quem etiam Dalmatam „ adpel-

(i) Præfat. pag. XXIII.

„ adpellat, Græcis literis omnísque „ eruditionis peritia adeò excoluerit, „ ut postmodùm immortali suo nomine literatum Orbem editis doctissimis Voluminibus impleverit: quæ „ omnia incomparabilis humanitatis „ beneficia præstitit etiam idem *Salvinius*, bono Literariæ Reipublicæ „ natus, QUIRINO meo, dum & ipse „ in hoc Celeberrimo Cœnobio inter „ professos Monachos degeret; auctórque fuit, ut Monachi tunc & „ deinceps Græcarum literarum, & „ Philologiæ studiis, præter alias graviores disciplinas Philosophiæ, Geometriæ, Theologiæ, atque Ecclesiasticæ Historiæ luculenter exco„ lerentur. „

Edmundi Martene Mæcenates, & Cooperarii, Quis *Edmundi Martene*, ex eadem S. Mauri Congregatione celebratissimi Autoris, studium Antiquitatis non unquam laudibus efferri audivit? An illum verò tantum in eo progressurum fuisse existimemus, nisi Fautorum & Amicorum tum patrocinio, tum ope suis in commentationibus uti eidem licuisset. In his autem exstitère *Stephanus Baluzius*, (Baluzius,) vir, cui erudita Congregationis S. Mauri studia multùm debent; *Joannes Deslions*, (Joannes Deslions &c.) Silvanectensis Ecclesiæ Decanus, *non minùs virtute, quàm editis libris notus*, Dominus du Tronchet *pietate & eruditione insignis*, Dominus Regnaud, Bibliothecæ Rotomagensis Ecclesiæ Præpositus, Godefridus Hermas, Bellovacensis Ecclesiæ Canonicus, *libris editis longè clarissimus*, P. Cœlestinus à S. Josepho, Carmelita Cabilonensis, Noaillus Episcopus Catalaunensis, *Præsul maxima erga eruditos omnes benignitate præditus*, Gentilhommius Canonicus Lingonensis, *Renatus Ouvrard*, & Dominus *Loppin*, Turonensis Ecclesiæ Canonici, *Gratianus Galiczon* S. Martini Ecclesiæ Turonensis Præcentor, Dominus *Thomasius*, Archivi ejusdem Ecclesiæ Præfectus, & Custos, Dominus Bulteau, Doctor Sorbonicus, & Parochialis Ecclesiæ sancti Laurentii Rotomagensis Rector, *cujus omnia in se benevolentiæ officia nulla unquam oratio explicare poterit.* Ex Congregatione S. Mauri *Claudius Stephanotius*, (Estienot, Porcheron, &c.) *Placidus Porcheron*, *Nicolaus Quittebeuf*, *Richardus Houssaye*, *Carolus Conrade*, Abbatiæ S. Augustini propè Lemovicas Prior Claustralis, *Arnaldus Boisserie*, Prior B. Mariæ apud Tolosanos, J. R. *Lagoree Tellierius* Rotomagensis S. Audoëni monasterii O. B. Magnus Prior, cujus studium in recuperandis veteribus sui monasterii libris nullus sat laudare poterit; *Julianus Belaise*, vir eruditus: qui ipse multa antiquitatis monumenta collegit, aliíque propè innumeri doctissimi in Francia homines, qui *Marteneum* suo sinu receperunt, nullóque non officii, beneficiíve genere juvarunt.

Et quamvis cæteri è Congregatione S. Mauri laudatissimi Scriptores tantis Fautoribus ac Patronis haud omnes ac singuli gloriari possint, in eo tamen felices fuerunt, hodiéque sunt, quòd Superiores ac totius Congregationis Generales Præfectos nacti fuerint, (Superiores Congreg. S. Mauri studiis suorum mirè favent.) quibus nihil unquam antiquius fuit, quàm Religiosos bonarum artium scientiâ excultos omni studio, amore, benevolentiâ complecti, eorum studiis consulere, ac doctos fovere labores. Quod (k) Mamertus Claudianus olim de Græcia, hoc de Congregatione S. Mauri verè dicturus mihi videor: *Discipulorum omnium atque artium magistra Græcia idcircò maximè nobilibus studiis provecta est, atque orbem penè totum multiplicibus complexa doctrinis, quoniam nemo illic omnium fuit, qui quicquam bonæ frugis ferat, cui non par merito honor fiet.* Qui primus verò literarum studia altiùs diutiúsque inter suos sepulta excitavit, fuit Reverendissimus Dominus *Gregorius Tarisse*, (præcipuè Gregorius Tarisse,) quem Mabillonius (l) *studiorum apud suos præcipuum institutorem vocat: cujus laudabile propositum persecuti sunt ejus successores, Reverendissimi Patres Johannes Harel, Bernardus Audebert, Vincentius Marsolles, Benedictus Brachet, & Claudius Boistard; qui omnes bonarum sacrarúmque literarum studia promovere studuerunt, tum in recensendis sanctorum Patrum Operibus, quorum lectionem ad instillandam, fovendámque pietatem inprimis conducere persuasum habebant; tum in colligendis vetustis illis monumentis, quæ ad conscribendam Benedictinam historiam necessaria & opportuna videbantur.* Præ cæteris tamen Mabillonius duos Præpositos Generales majoribus laudum encomiis prosequitur, quorum primus est *Bernardus Audebertus*, (Bernardus Audebertus,) piissimus, optimus, & cordatissimus vir, ille, inquam, Audebertus, qui Acherii Spicile-

(k) epist. ad Sabaudum Rhetorem.
(l) Annal. Bened. Tom. I. præfat. n. 9.

cilegia, aliáque opera, qui Operum D. Bernardi emendationem singulari studio promovit; qui Augustini novæ editionis consilium adortus est; qui denique nihil non tentavit ad excitanda in subditorum suorum animis sacra literarum studia, & Mabillonium ad hanc studiorum partem adaptavit. Alter est *Vincentius Marsollus*, qui eximios studiorum socios, Michaëlem Germanum, Joannem Jessenetum, aliósque Mabillonio adjunxit, occasionem conficiendi varias literarias peregrinationes suppeditavit, consilium de concinnandis Patrum editionibus Ambrosii, Hieronymi, aliorúmque inivit, ac præcipuam curam gessit de optimis instituendis Bibliothecis.

& Vincentius Marsollus.

Aliorum Generalium Præpositorum singularem in præclara quæque literarum studia propensionem nullus in Galliis ignorat, qui literas novit. Optandum, ut Benedictinis quibusque in aliis provinciis ac regnis tales obtingant Superiores, qui si literarum disciplinis, & iis scientiis, quæ Religioso homine dignæ sunt, sint ipsi perpoliti, abesse non poterit, quin tum in omnes ac singulos, tum præcipuè in subditos suos, doctrinæ atque eruditionis studiosos, propenso animo sint ac gratioso.

Optandũ ut id genus Superiores omnibus Benedictinis obtingant.

Denique Mortalium essemus ingratissimi, si quem sæpiusculè experti sumus rebus nostris faventem, quémque universus prope Orbis Eruditus suum veneratur & deprædicat Mæcenatem omni adjumentorum genere Literatorum commoda curantem, silentio præteriremus. Is est Eminentissimus S.R.E. Cardinalis QUIRINUS, qui summâ & doctrinâ & dignitate præditus, omni studio contendit, ut utrumque istud ornamentum referat ad literariæ Reipublicæ utilitates procurandas. Elegantissimum est encomium, quo Eruditi Trevoltienses Jesuitæ Ejusdem Purpurati Patris mirificam propensionem, studium, & amorem literarum juvandarum deprædicant. *Eminens*, inquiunt (m), *QUIRINI dignitas nulli est obstaculo, quò minùs iis, qui bonarum artium studiis vacant excolendis, promptum se ac facilem præbeat. Recipit eorum literas, atque ad illas respondet. Quid? quòd ipse eosdem prævertat. Aggregari, atque cooptari se in studiorum patitur Societatem; tum verò literarios sociorum labores discutit, disquirit, ac cum iis laborat. Molesto non fert animo, proponi difficultates, atque adversas ipsius sententiæ opiniones. Delectatur amicâ contentione, ad juvandas literas idonea & accommodâ, cui multum gratiæ conciliat literario commercio, à quo fastus & supercilium, jussio & affectatio absunt quàm longissimè. In sua efformat persona centrum quoddam literarium. Notus est in omnibus Academiis, in omnibus provinciis, ubi ars benè cogitandi, disserendi, scribendi viget. Quisque in ejus ambit venire amicitiam, & ad hoc sufficit se literarum cultorem profiteri...*

Cardinal. Quirini in literatos promptitudo &c.

Trevoltianorum de eo præconium.

Nec abhorret cum ipsis Acatholicis Viris eruditis suscipere controversias, in quibus tamen ipsius Scripta non ad alium collimant scopum, nisi ut veritas triumphet, quin tamen Heterodoxorum fama convitiis ullis proscindatur: *sans blesser*, ut Trevoltienses ajunt, *la delicatesse de personne, mais avec cet esprit de douceur, qui menage & gagne un Adversaire.* Quin, ne suo desit officio, epistolis crebriùs emissis ipsos etiam Protestantes ad suave invitat literarum commercium, *quod nemini erudito ac honesto, nisi Diogeni Cynico in dolio delitescenti esse potest ingratum*, utì in suis ad eum literis rescribit *Kieslingius*, exclamans: *Rarum profectò Patrum Purpuratorum nostro ævo exemplum!* Hâc autem in re QUIRINUS Cardinalis *Sadoleti* vestigia premere videtur, qui idem fecit cum *Sturmio* viro docto & Lutheri asseclâ. Ex cujus etiam secta est V. C. *Hermannus Samuel Reimarus* publicus in Hamburgensi Lyceo Professor. Huic novam *Dionis Cassii* editionem adornanti, ut Eminentissimus Cardinalis noster gratificaretur, binos Codices Vaticanos Dionis Historias continentes, eo rogante, multo labore expendit, indéque desumptas quàm plures varias lectiones cum eodem com-

Reimaro Symbolas ad Dionis Cassii editionem suppeditat.

(m) *Trevoltianarum Ephemeridum ad Mensem Augustum A. MDCCXLV. verba sic sonant:* Son Eminente Dignité ne l' empeche point de se prêter à tous ceux qui cultivent les beaux Arts, il reçoit leurs lettres, il y repond, il les prévient même, il entre en Societé d' étude, il discute, il travaille avec eux, il permet qu'on lui fasse des difficultés, qu'on ose contredire ses sentimens, il aime une controverse utile aux progrés des Sciences, & il la rend aimable par un commerce exemt de faste, d' empire, d' affectation. Il forme en sa personne une espece de centre litteraire, on le connoit dans toutes les Academiés, dans tous les Pays, où l' on sçait penser, parler & ecrire, on ambitionne d' être connu de lui, & il suffit pour cela d' être amateur des lettres.

communicavit. Post triennium iterum *Reimari* rogatû vetustissimum Vaticanum Codicem Græcum, quô magna & multa Dionis Cassii Historiarum fragmenta contineantur, discutiendum suscepit, minimè ignarus, rem valde arduam, molestíque laboris plenam se aggressurum, quòd Codex ille haud leviter mutilatus, insuper characteribus insolentioribus, iísque passim evanescentibus exaratus, sine accentûum notis, & sine ulla literis, verbis, sententiis interposita distinctione idoneus foret, qui solas identidem ambages & salebras oculis objiceret; unde non diligentiam, non sagacitatem tantùm ad eruendas lectiones illas, sed eruditionem, judicium, quin divinationem quandam deposceret; provinciam tamen illam quantumvis arduam libenter suscepit, atque per integrum mensem Octobrem gravissimum laborem devoravit, ut Viri docti votis obsecundaret.

quas hic grato excipit animo.

Quod grato animo *Reimarus* agnoscens ad Purpuratum Principem hæc perscripsit: „ Ego verò vel maximè „ nunc collecto animo in maturandam *Dionis* Editionem incumbo, „ postquàm Tibi id tantoperè placere, „ & spem aliquam in mea qualicunque opera positam esse intellexi. „ Quin addidisti fiduciam, ut Dionem illum, quem tot modis ornâsti, & fovisti, modò hanc à Te veniam impetravero, sub Tuis auspiciis illustri Tuo Nomini dedicandum „ prodire jubeam in lucem. Neque „ enim circumspicienti mihi succurrit Nomen illustrius in Republica „ literaria, aut meliùs vel de eruditione universa, vel de Dione, meque adeò ipso meritum, cujus ego „ & decora singularia, & præstita mihi beneficia publicè prædicandi occasionem dari mihi seriò optem „

Göttingana Academia eidem Eminentissimo grati animi vices rependit.

Insignis etiam humanitatis, nec postremi beneficii loco habuit celeberrima Universitas Göttingana, quòd Em. Card. QUIRINUS non modò fundationis suæ Decennalia ipsi gratulatus fuerit, sed etiam librorum, quos eatenus in publicam emiserat lucem, nitidè compactorum apparatu donatam voluerit: Quare ut Purpurato Patri grati animi vices redderet, pariter *Vicennalia Brixiensia*, annis ab adito Episcopatû viginti laudatissimè transactis, ipsi, edito libro gratulata est per SCtum, quod sequitur:

PRIDIE. IDVS. MAII.
MDCCXXXXVII.

PRORECTORE. MAGNIFICO. GE. HENRICO. RIBOVIO. PRÆSENTIBVS. SPLENDIDISSIMO. CANCELLARIO. IO. LAVR. MOSHEMIO. DECANISQUE ET. PROFESSORIBVS. RELIQVIS.

QVOD. VERBA. FECERVNT. IAC. WILH. FEVERLINVS. IO. DAV. KOELERVS. ET. IO. MATH. GESNERVS. EMINENTISSIMVM. CARDINALEM. BIBLIOTHECARIVM. ANGELUM. MARIAM. QVIRINVM. BRIXIENSEM. EPISCOPVM. DUCEM. MARCHIONEM. COMITEM. cet. HONESTE. SENTIRE. DE. ACADEMIA. NOSTRA. ET. DECENNALIA. HVIVS. VNIVERSITATIS. NON. BONIS. MODO. VERBIS. SED. AMPLO. ETIAM. MVNERE. LIBRORVM. AB. IPSO. SCRIPTORVM. ET. SPLENDIDE. GLVTINATORVM. PROSECVTVM. ESSE. QVÆ. EPISTOLA. QVIQVE. LIBRI. SINGVLARI. ORNAMENTO. ACADEMIÆ. NOSTRÆ. APVD. POSTEROS. ETIAM. FVTVRI. SVNT.

OB. EAS. RES. PLACVIT. PRORECTORI. CANCELLARIO. DECANIS. ET. RELIQVIS. PROFESSORIBVS. ACADEMIÆ. GEORGIO. AVGVSTÆ. QVÆ. GÖTTINGÆ. EST. QVI. EORVM. IVS. IN. SENATVM. VENIENDI. HABENT.

PRIMO. QVOQVE. TEMPORE. GRATIAS. AGI. EMINENTISSIMO. CARDINALI. BIBL. A. M. QVIRINO. EP. BRIXIENSI. DVCI. MARCHIONI. COMITI. cet. VERBIS. AMPLISSIMIS. DE. HONORE. ACADEMIÆ. NOSTRÆ. HABITO.

ET. CVM. IPSE. NVPER. VICENNALIA. SVI. EPISCOPATVS. PLAVDENTIBVS. BONIS. CELEBRAVIT. OSTENDI. HANC. VICISSIM. VNIVERSITATEM. IN. SOCIETATEM. ILLIVS. GRATVLATIONIS. VENIRE. ET. SVMMI LITERARVM. PATRONI. INCOLVMITATE. NVNCVPATIS. NVNCVPANDISQVE. ET. SOLVENDIS. ACCEDERE.

TVM. LIBROS. CARD. EMINENTISSIMI. LOCO. BIBLIOTHECÆ. APTISSIMO. REPONI. ET. NOMEN. TAM. VENERABILE. INSERI. MVNCHHVSIIS. BVLOWIIS. ALIISQVE. TAM. PRÆCLARI. MVNERIS. CVRATORIBVS. AVCTORIBUS. ADIVTORIBVSQVE. CVRARIQVE. NE. VNQVAM. NON. HIC. ETIAM. HONORATA. SIT. TANTI. BONARVM. LITERARVM. PATRONI. MEMORIA.

Æmilianus Jordanus Göttingæ Missionarius,

Studiosæ Catholicæ Juventuti, quæ in hac ipsa Acatholica Universitate Göttingensi bonis literis operam dat, à Romanis Sacris est Missionarius Apostolicus, *A. R. P. Æmilianus Jordan*, Ordinem S. Benedicti in Monasterio B. V. MARIÆ, vulgò Marien-Münster professus, postea Sacræ Theologiæ Professor in Principali Abbatia

tia Corbeiæ Novæ in Saxonia. Cùm verò V. C. *Jacobus Willelmus Feverlinus* in eadem Universitate Göttingensi Theologicæ Facultatis Professor ad Eminent. Card. QUIRINUM anno 1748. die 8. Julii literas daret, P. *Jordani* Epistolam ad eundem Purpuratum Patrem exaratam acclusit, virúmque his verbis commendavit:

à Feverlino laudatus, *Alteras, quas adjectas vides, literas, Cardinalis Eminentissime, meæ fidei tradidit Sacerdos ex Ordine Tuo Benedictino (omnibus sacræ antiquitatis studiosis venerabili) Pater Jordanus, qui sacra Religionis vestræ in hac Academia regio indultu facit, Vir doctus, prudens, humanus, mihique amicissimus. Rogat is Tuam Eminentiam, ut amplius stipendium annuum, quàm ab Episcopo suo designatum ipsi est, Tua auctoritate sibi concilies; quam ut ipsi clementiam impertiaris, Princeps Reverendissime, rogatus humillima intercessione expeto, bene gnarus, CC. thaleros non esse stipendium, quo per pretia rerum non exigua dignè vivere apud nos possit Vir Reverendus &c.*

En verò Missionarii Apostolici literæ:

Quirini gratiam sollicitat. *Patere, quæ singularis Tua Clementia est, Eminentissime Cardinalis, ut Reverendissimæ Eminentiæ Tuæ submississimè exponam, Serenissimum Regem Angliæ ante duos adhuc recentes annos ex speciali gratia concessisse, ut qui hîc Göttingæ habitamus Catholici, exercitio Romano-Catholicæ Religionis liberè uti possimus; quem in finem mihi, qui indignus profiteor Ordinem S. Benedicti in Abbatia Mariæ-munstrensi, à Regio, & Electorali Regimine Hannoverano, accedente tamen prævio consensu Ill.mi Episcopi Arethusini, & per Septentrionem Vicarii Generalis, collatum est munus Missionarii Apostolici. Quod dum per spatium sesqui anni, ut unius Universitatis Göttingensis Missionarius Apostolicus, tam per Missas publicè celebratas, diebus verò festivis decantatas, quàm per publicas ex ambone Conciones executus fui, simul mihi innotuit, Catholicos Göttingenses, parochianos meos, non esse in tanta rerum sufficientia, ut Catholicum Presbyterum, suúmque Parochum sustentare valeant. Testes omni exceptione majores mihi desuper erunt, quotquot hîc sunt Domini Professores, & speciatim eximius Doctor Feverlinus, Reverendissimæ Eminentiæ Tuæ notissimus, & propter mutuas correspondentias celeberrimus. Quamquàm proinde ne vel unicum nummum de Altari, Parochianísque meis pro mea hucúsque sustentatione habuerim, nihilominus 500. imperiales, sive scudos industria mea acquisitos, quando Corbeiæ, sub Celsissimo Principe Ord. S. Benedicti, honorem habui Theologiam, simúlque sacros Canones docendi, tam pro mea sustentatione, quàm pro Missionis Apostolicæ conservatione expendi. Verumtamen meis nummis nunc totaliter expensis, unde in Ecclesia pressa sumam panes ut manducem? Et quis est hic, qui hanc Missionem Apostolicam adhuc tamdiu conservari velit, & tueri, donec sacra suprema Sedes Apostolica in annuum meum stipendium sit consensura.*

In his tristibus, perinde ac lætis rerum circumstantiis nemo mihi ab hujatibus Dominis Professoribus, & speciatim ab eximio Doctore Feverlino mihi laudatus fuit, in quem majori cum fiducia spem meam, & oculos vertam, atque R.ma Eminentia Tua. Quis enim recentiorum, asserunt prænominati Domini Professores, doctrinæ Tuæ radios, scriptorúmque Tuorum soliditatem, nec non laudatissimum Tuum zelum pro propaganda Fide divulgavit usque ad hanc doctissimam Terram Göttingensem, nisi Eminentissimus Cardinalis Quirinus?

Hæc meditans non possum, quin ipse spe me ipsum erigam fore, ut Eminentia Tua tantum, quantum pro sustentatione mea pro unico año requiritur, mihi gratiosissimè conferre acquiescat. Ita eveniet, ut Religionis nostræ exercitium in hoc loco, à quo pluribus quàm 200. annis exulare coactum est, adhuc in longius tempus per eximia Tuæ Charitatis beneficia possit conservari, & defendi.

Sin, quod metuo, singulari huic beneficio dignè recompensando impar posthac futurus sim, non deero tamen, quo minùs Tua erga me charitatis officia cum meis Parochianis humillimè venerari non obsistam, Reverendissimámque Eminentiam Tuam indignis meis precibus assiduè commendatam habeam, qui humillimè exosculando Sacram Purpuram sum

Rev.mæ Eminentiæ Tuæ

Göttingæ 8. Julii 1748.

Infimus obedientissimus famulus F. Æmil. Jordanus Missionarius Apostolicus Universitatis Göttingensis O. S. B. Professus.

P. S. *Pro majori notitia servit R.mæ Eminentiæ Tuæ, quod apud sacram Supremam Aulam Romanam demississimè supplicatum fuerit pro annuo stipendio meo, quod etiam non est denegatum, sed propter belli tumultus dilatum usque ad meliora tempora.*

Votis ejus annuit Eminentissimus.

Perlectis hisce literis Eminent. Cardinalis suæ pietatis esse putavit, cavere, ne ea postulatio irrita evaderet. Itaque ad R. P. Missionarium ita rescripsit.

Libenter amplector, quam mihi offers, Pater admodùm Reverende! *occasionem quoquomodo juvandi Apostolicam Missionem. Quare per literas ad Sanctissimum Dom. Nostr. datas enixè Eundem precatus sum, ut stipendium à sacra Congregatione de propaganda Fide tibi constitutum à Te desiderari nullo modo patiatur, & præterea in animum induxi, bis centum florenorum summam de meo Tibi interim suppeditare, ne dilata pensiunculæ illius tuæ repræsentatio Missionis ejusdem rebus in præsens officiat. Pecuniæ summam eandem ab eo ipso Mercatore accipies, qui literas basce manibus tuis exhibebit. Deus incolumem Te præstet, quo impositi tibi muneris partes firmis viribus alacríque animo adimplere valeas, eundémque Deum, ut pro me exores, ex animo peto. Brixiæ* 14. *Aug.* 1748.

Eique 200. fl. de suo largitur.

Addictissimus in Christo
A. M. Card. QUIRINUS.

P. S. *Salutem meo nomine impartire præstantissimo istius Universitatis Professori Jac. Willel.* FEVERLINO, *cujus honestus ac religiosus animus mihi jam antea benè compertus, egregium sui dedit argumentum, dum ad Missionis istius utilitates curandas suis me officiis excitavit.*

Hæc Author noster Chartis illeverat, cùm post ejus obitum alia subiit catastrophe heic neutiquam reticenda. *Expedit enim in historia adnotare, quæ perperàm ab aliquibus fiunt, ne alii ingrediantur viam, quâ perditi sunt, qui præcessère.* Is autem Missionarius malo postea, nescio quo, actus genio ad Protestantium castra transiit, quem ut ab errore revocaret Eminentissimus Cardinalis, sequentibus interpellavit literis:

„Dum per totos tres menses diu noctúque vehementissimè angor ex defectione *Gregorii Rothfischeri* ad castra Heterodoxorum, unicum„que meæ ægritudini lenimen præ„beret spes aliqua eundem citò ad „bonam frugem, me pro viribus „adnitente posse revocari, perculit „me nuncius ante biduum è Germa„nia allatus, par facinus ab alio „fratre meo nimirum *Æmiliano Jor„dano* patratum fuisse, quo factum „est, ut illico exclamarem: *Nobile „par fratrum! &c.*

„Fatalia adeo Christianæ Reip. „meæque Benedictinæ Familiæ mala, „imò portenta eo me horrore con„cutiunt, ut unà simul contabescere „præcordia, hærere calamum & lin„guam persentiam. Conabor tamen „*Æmiliane!* paucis Te verbis in hisce „literis compellare, idque eâ ipsâ „fermè ratione, qua *Rothfischerum* „(n), ut primum ejus casum intel„lexi, sum affatus. Huic scilicet ad „mentem revocavi, quæ heri & nu„diustertius ante casum illum seu in „cathedra San-Emmeramensi dis„putaverat, seu editis in lucem li„bris evulgaverat adversus Luthera„norum hallucinationes ac fraudes „meo hac in re usus commilitio. Tibi „verò literas istas memorabo, qui„bus per triennium certiorem me fe„cisti de negotiis Missionis Göttin„gensis, Tibi ab Episcopo Arethu„siæ in partibus Septentrionis Vica„rio Apostolico demandatæ. Ain' „Tu! nonne in literis illis mihi millies „affirmâsti, summoperè Tibi cordi „esse, non indemnes tantùm ab Hæ„reticorum insidiis oves Tibi com„missas servare, sed præterea ad ovile „tuum pertrahere quàmplures, quæ „à fide orthodoxâ aberrarent? Non„ne sæpiùs ad hunc finem opem me„am postulâsti? Nonne eandem haud „rarò à pietate mea obtinuisti? At „potiùs quàm literas tuas de hisce „rebus ad meipsum datas, eas reci„tabo, quas ad sacram de propagan„da Fide Congregationem exarâsti, „partem scilicet earum, in quibus „subsidii à me Tibi erogati mentio„nem fecisti. Harum exemplar, „quod ipse ad me transmisisti scrip„tum Göttingæ die 2. Febr. A. 1749. „hæc habet: *Celare autem hic non „possum Eminentissimam Congrega„tionem vestram, fortissimum Patro„num & Conservatorem meo-missio„nis nostræ Göttingensis fuisse Emi„nentissimum S. R. E. Cardinalem* „QUIRINUM, ex cujus liberali do„natio-

(n) Is ad S. Emmeramum Ratisbonæ in D. Benedicti leges juraverat A. 1740. die 6. Nov. ætatis 20. necdum maturus emensus aristas defecit 1751. xx. Novembr.

„natione & mandato *pro parte sustentationis meæ per cambium mihi* „*enumerati sunt ducenti floreni, viginti verò pistolettæ, id est, viginti doppie* „(aliarum octoginta, quas postea suppeditavi, mentionem facis in literis paulo post istas ad me datis, nimirum die 24. Martii 1749.) *ad* „*emptionem fundi pro extructione novæ domûs Dei præprimis necessariæ.* „*Huic Patrono Maximo Deus bonorum* „*omniũ remunerator det tot benedictiones sicut in cœlo & in terra, quot Missarum sacrificia, quotque sanctissima* „*Rosaria ad honorem magnæ Matris* „*Virginis Mariæ, aliáque devota exercitia, illius beneficio amplissima per* „*spatium duorum annorum sunt persoluta, atque deinceps persolvenda.*„

„Superest ergo, ut quemadmodum *Rothfischerum* ad repetendam „Christi causam efficaciùs hortandi „occasionem sumpsi ex belli, quod „unà simul gessimus, societate, ita „haud dispari efficaciâ TE horter ex „suscepto à me rerum tuarum patrocinio, dum sacro munere apud „Göttingenses fungereris. Ambos „autem toto pectore exoro per fraternum verè dulce sodalitium nostrum; Ambos per petitionem, „quam ex præscripto Regulæ nostræ „prostrati pedibus singulorum Monachorum die editæ professionis fecistis, quámque manibus vestris exaratam, manibus quoque vestris „desuper Altare collocâstis; Ambos „per versum: *Suscipe me, Domine,* „*secundum eloquium tuum, & non* „*confundas me ab expectatione mea*, „quem à vobis incœptum Congregatio tota tertiò cantavit; Ambos denique per lacrymas meas, quas suspensas oculis gero, dum hæc scribo, quæque me adigunt calamum „abjicere, hoc tantùm addito, quodcumque pollicitum me fuisse reperies *Rothfischero* in literis, quarum „exemplum hîc adjungo, totum id „me Tibi polliceri. Vale!

Brixiæ die 2. Martii anno 1752.

Hæc Eminentissimus ad *Jordanum*; Literæ verò ad *Rothfischerum* ita habent:

Ejusdem ad Rothfischerum literæ.

„Lectis literis, quas tribus abhinc „diebus ad me pertulit postremus è „Germania tabellarius;

„*Haud aliter stupui, quàm qui Jovis ignibus ictus,*
„*Vivit, & est vitæ nescius ipse suæ.*

„Quúmque ab animi defectione aliquantulum respirare cœpissem, in „hæc verba statim erupit fraternus „meus erga TE amor. *Hiccine est insignis iste sacræ Theologiæ Doctor,* „*cujus ante triennium, dum hospes* „*degerem in principali monasterio ad* „*S. Emmeramum, admiratus magnoperè sum eximiam Divinarum literarum peritiam, quâ scilicet sese mihi* „*præditum ostendit, seu in disputationibus Theologicis coram me habitis,* „*seu in libris ab eodem evulgatis, mihique dono traditis?* Hiccine est, qui „in eo, quem conscripsit & edidit „superioribus tantùm mensibus *de* „*gratia actuali & habituali*, mentionem faciens illustratæ & vindicatæ „à me adversus *Kieslingium* Professorem Lipsiensem Cardinalis *Gasparis Contareni* doctrinæ de justificatione, mecum omninò conspiravit in refellendis Adversarii *Hallucinationibus* (ut ipse vocat) sat clarè „demonstrans eundem *deceptrices* tantùm sibi fingere notiones, quo assertum à Catholicis bonorum operum meritum oppugnet? Hiccine „tandem, qui in eodem libro, *Lutheri* audaciam redarguens, quippe „qui ut *soli Fidei* justificationem tribueret, haud dubitavit PAULI Apostoli oraculo ad Roman. III. voculam *Sola*, quæ non extaret, neque „in lingua Græca, neque in versione vulgata, de suo adsuere, sapienter ita monet; *Si eam institui paraphrasin fas sit, ut ea textui inserantur, de quibus adhuc velut pro aris & focis certatur, nescio, an adhuc falsarius concipi possit, qui iis clausulis instrumentum illustrari conatur, quibus litem certissimo in sui favorem finiendam noverit?* Bone Deus! Undenam „ergo factum est, ut ad *Falsarios* „*ipsos*, relictâ repente Ecclesia Magistra veritatis, transmigraveris, TEque „Doctoribus illis erudiendum tradideris, quorum notiones & dogmata *ex* „*turbido fonte* pullulare, disertè heri & „nudiustertius affirmâsti: Tunè denique (*ut hoc etiam addam*) ille es, de „quo ita ad me scripsit die VIII. Septembr. anni proximè elapsi *Joan.* „*Rud. Kieslingius* Publicus Lipsiensis „Professor? *Cl. Rothfischerus Ratisbonensis Tuæ causæ vindex, emisit* „*libri admodùm spissi, sed teutonici* „*partem primam, cui titulus*: Annus Jubilæi & indulgentiarum oppositus illis, qui contra sacri Anni scripserunt

runt solemnia... *Ven.* BETLINGIUM *Helmstadiensem, aliósque, quorum recenset libellos, sua inprimis acu tangit, & rem ex Historia, & Antiquitate Ecclesiastica satis eruditè diluit. Prodiit Ratisbonæ, & Viennæ 1750. Usus est sine dubio sermone teutonico, eo potissimùm consilio, ut homines, qui Latini sermonis sunt expertes, ad hujus libri lectionem alliciantur. Habes itaque,* Eminentissime Princeps! *Tui operis de injusta secessione socium...*

„Hisce à me scriptis, labitur calamus è manu mea, quam nimius dolor exanimem reddit, ac proinde id unum habeo, quod addam, me, si quidem ipse de reditu ad Romanæ Ecclesiæ gremium (*quod citò fretus divinâ misericordiâ facturum Te spero*) cogitaveris, paratum fore omnia Tibi officia præstare, quibus non conscientiæ tantùm tuæ, sed honori etiam tuo consulatur. Ea igitur animo verè fraterno Tibi polliceor, quin, ut iisdem absque ulla mora pro arbitrio tuo utaris, sincerè deposco.

Brixiæ die 10. *Febr. anno* 1752.

Zeli ipsius insigne exemplũ. En insigne prorsùs zeli Apostolici exemplum, nec minùs illustre veri Mecænatis & Evergetæ munificentissimi specimen, tantò magìs admirandum, quòd Eminentissimus hic Antistes boni Pastoris secutus exemplum oves perditas requirere, ostensóque viridi gratiarum ramo aberrantes quà voce, quà calamo revocare non destiterit, dum eas tandem humeris suis impositas in Sacrarium Domini, scilicet *in Ovile monasticum* rursùs deportaret. Digna cumprimis sunt, quæ huc referam verba, quibus *Rothfischerum* datis ad eum literis V. Sextilis A. 1752. compellat: *Sodales*, inquit, *nos ambos effecit schema monasticum, Sodales sacrarum literarum amor, Sodales necessitudo in Monasterio S. Emerami inter nos contracta, Sodales denique pugna, quam junctis armis adversus Heterodoxos inivimus. Faxit Deus! ut ex reditu illo tuo ad bonam frugem arctiori etiam sodalitii vinculo imposterum consociemur! Id certè spero, & pro causa Ecclesiæ tamquam bonus ejus miles laborare nunquam desinam, etsi videam in tam multa & tam deflenda defectione populorum à Sedis Apostolicæ obedientiâ plura nostris temporibus occurrere, quæ longiùs quàm anteà humanam opem exsuperent...* Ista ibi. In aliis verò ad *Jordanum* die 16. Septembr. eodem anno datis: *Imò*, inquit, *pro certo habeas me Tui ac Rothfischeri, quos vulneribus confossos quasi in via publica jacere conspicio, misericordiâ commotum, paratum fore vel humeris meis ambos in Sacrarium Domini, scilicet in ovile monasticum deportare.* Hæc & alia cùm refrigerato bullulantis animi calore attentiùs relegeret *Jordanus*, magnitudinem demùm facinoris sui ferâ æstimatione pensavit ad monasterium regressus. Quam ob rem Eminentissimus Pater eidem ducentorum florenorum summam ab Abbate Huisburgensi pendendam assignavit, eum post reditum his affatus eulogiis: *TE amo, ac proinde securum esse jubeo animi mei argumenta, quæ Tibi non defuerunt, dum Gœttingensem Missionem administrares, seu dum iter illuc parares, multò magìs in posterum adfutura; siquidem haud unquam obliviscar, dona & suspiria mea cœlo Te peperisse.* Deo sint laudes & gratiæ.

Ejusdem in juvandis conatibus literariis proclivitas, Etsi verò magni faciendum sit, à Purpurato Patre subsidiariis levari pecuniis, pluris tamen æstimari debet ejusdem literariis adjuvari laboribus: ut enim Principes nummos inopiæ nostræ suppeditent, eos supplices efflagitare audemus; at quis ab eisdem petere sustineat, ut in nostri gratiam vel horæ quadrantem lucubrando surripiant? Jam verò nec hoc gratificandi studium ab Eminent. Card. QUIRINO prætermissum fuit. Quid? quòd aliorum preces non semel anteverterit. Testem hujus rei sisto *Bernardum Montfauconium*, percelebrem è Congregatione S. Mauri Scriptorem. Is in Bibliotheca Bibliothecarum Mſ.torum Codicum non dissimulavit, in explorandis Vaticanis Codicibus, quibus Græcæ Platonis Epistolæ continentur, diligentiam à se adhibitam haud satis votis suis respondisse, quòd disturbatus, præpeditúsque, qui aderat ejus Bibliothecæ administer, operam ipsi non adeò sedulam, ac optârat, præstare valeret. Quid verò Eminent. Cardinalis, ut primùm hæc legit? Audiamus ipsum ad *Montfauconium* in Epistola verba facientem. *Itaque*, inquit, *quum ipse proxima Autumnali tempestate Romanum iter de more peregissem, & de more pariter quotidie Vaticanam Bibliothecam perlustrarem, non Bibliothecarium tantùm in ea agens, sed Custodem etiam, & Scriptorum ministeria* & gratificandi studium.

teria

feria unus implens, quod ii omnes ex urbe, velut è vinculis (ut passim per eas ferias fieri solet) *ad rura evolâssent, me mirum desiderium tenuit, eos ipsos tres Codices versandi, ut inde, quod investigationi tuæ defuisse conquestus fueras, eruerem. Qui enim fieri posset, ut horas, quas in ea Vaticana veluti villa terebam, utilius ac gratius collocarem, quàm si cum Platone ipso rusticarer, & ex ea flosculos aliquos carperem, ac delibarem, quos tibi munusculi instar offerrem?* Tantum gratificandi studium, quis pro dignitate satis dilaudet? Multò minùs verba mihi suppetunt, quibus amorem & benevolentiæ affectum, quo tenerrimo Casinensem Congregationem, atque adeò universum Ordinem Benedictinum Eminentissimus Princeps complectitur, Lectori deprædicem. Quare ejusdem verba huc transcribere liceat, quibus Epistolæ ad SS.mum D. N. BENEDICTUM XIV. Pont. Max. data VIII. kal. Maji an. MDCCXLIII. finem imposuit.

Casinenses Monachos Pontifici commendatos habet.

„Functus officio, quod San-Maurini Patres fidei meæ crediderunt pro „commendanda Pontificiæ Tuæ pietati, BEATISSIME PATER, eorum „Congregatione, quid aliud modò „superest, nisi ut hasce literas claudens enixiùs adhuc Tibi commendem „Casinenses Monachos meos? Hos si „dixero uberiora quàm anteà Apostolicæ benevolentiæ argumenta hac „tempestate promereri, quòd supremum Præsidem jactent *D. Cyprianum „Benaglia*, id dixero, quod ipsi Casinenses omnes, quod exteri homines „quotquot ad Patavinum Lycæum, in „quo Primarii Sacrorum Canonum „Professoris Cathedram obtinet, per „hosce triginta & ampliùs annos confluxerunt, uno ore testantur; id „dixero, quod SANCTITATI TUÆ me „sæpiùs testatum fuisse glorior pro eo, „quo afficior, erga Ordinem meum „studio, pro ea notitia, quâ Sodales „meos ita compertos habeo, ut (*confidenter dicam*) nemo magis. Studium illud meum pluribus jam modis à me declaratum, præterquàm „quod certum faciunt publica grati „animi (absit verbo invidia) Monumenta ab ejusdem Ordinis Præsulibus non uno in loco constituta, nuperrimè etiam innotuit SANCTITATI „TUÆ ex cura, quam cœpi, ut ab „Ipsa impetrarem Protectionis Casinensium munus, quod ante binos „menses vacavit; idque non alia pro„fectò de causa, quàm ut latior inde „mihi campus aperiretur, de Ordine „ipso benè merendi iis officiis, quæ „Mater à Filio, quæ Sodales à Sodali, quæ Monasticæ disciplinæ amatores ab homine ejusdem non imperito, jure præstolentur. Fore, ut „id munus assecutus ita me gererem, „maxima cum voluptate cognovi certò sibi persuasisse non Cœnobiticas „tantùm Venetorum meorum familias, sed & alias, ad quas Romanum „iter agens divertere soleo, nec inter „ipsas defuisse, qui animadverteret, „ad Casinensis Reip. gloriam non mediocriter spectare, quòd ejusdem „commodis servire ambiêrim, quo „ipso tempore splendorem & opulentiam Patavini Episcopatûs recusaveram. Licèt verò beneficentissimo „Sanctitatis Tuæ animo præviis, ut „Ipsamet fassa est, nescio quibus officiis, antequàm etiam munus istud „vacâsset, aliorsum delato, desiderium illud meum frustrà cesserit, id „tamen nihil officit, quin Eandem „omnibus votis exorem, ut ex Monasticis in universum Congregationibus, quos paternâ charitate complectitur, Casinenses præsertim meos „diligat, tueatur, exornétque, quorum haud ultima laus est, Gallicam „& Lotharingicam Congregationes „superiùs memoratas seu primitùs instituisse, seu sanctioribus Cœnobiticæ vitæ moribus imbuisse. Eæ ipsæ „vel ea causa ultrò patientur, Pontificiam pietatem abundantiùs quàm „sibi, cæterísque aliis, quarumcunque „nationum Monachis, Italico Casinensium Cœtui favere, quod ut reverà contingat, Sanctitatem Tuam „iterùm, iterúmque precor.

In alia Epistola ad Eundem SS. D. N. Benedictum XIV. anno 1745. d. 23. Novemb. data suam erga Benedictinam Universitatem Salisburgensem munificentiam his verbis Purpuratus Pater commemorat. „Narrabat „mihi (*Bavariam ex omni parte percurrenti*) Generalis Benedictino-Bavaricæ Congregationis Præses meritissimus, Abbas Wessofontanus, indictam nuperrimè fuisse ad laudati „Athenæi emolumentum sex millium „Florenorum summam solvendam à „Bavaricis Cœnobiis, hæcque alacriter omnino, quo ipso tempore in „ea regione ego versabar, ratis suis „portionibus satisfacere. Nullum certè evidentiùs argumentum præbere „posse

Suam etiā munificentiam prodit in Salisburgenses.

„posse mihi visa est Congregatio sui „erga literas amoris, præsertim quòd „irrogatio illa obvenerit post gravissi- „ma dispendia, quibus Cœnobia ipsa „obnoxia fuerunt postremis hisce an- „nis bellorum causâ. Tanta me affe- „cit admiratione Sodalium meorum „alacritas illa, ut statim in animum „induxerim, collativæ ejus pecuniæ „summam meâ quoque symbolâ ad- „augere: quod in universæ Monasti- „cæ Reip. decus cedere existimem, „Salisburgensem Academiam perenni „studiorum laude florere. Hanc ta- „men non aliâ magis ratione Cœno- „bitas meos promereri posse, quàm „si ea studia ad Catholicæ veritatis „defensionem colliment, hoc illud „est, quod familiaribus à me habi- „tis inter eosdem sermonibus assiduam „materiam suppeditavit. Erit præ- „tereà ea symbola grati animi argu- „mentum erga ejusdem Congregatio- „nis Asceteria, quæ me hospitem per „integrum mensem humanissimè ex- „ceperunt, & erga Salisburgenses „etiam Professores, qui libros à me „eorum Bibliothecæ ante biennium „dono datos honorificè admodùm „memorârunt in iis publicis Actis, „quæ apud ipsos singulis trienniis vul- „gantur.„

Bibliothecam publicam Brixiæ constituit.

Urbem Brixiam Eminent. Card. & Episcopus Brixiensis cùm multis aliis nominibus sibi devinxit, tum illo præcipuè beneficio, quo publicam ejus Civibus Bibliothecam magnis suis sumptibus constituit. In hujus aditu marmori incisa Inscriptio hæc est:

BIBLIOTHECAM HANC
A FUNDAMENTIS EXCITATAM
LIBRISQUE PRIMUM INSTRUCTAM
QUOS VATICANÆ OLIM DONATOS
PROPRIO RECENS ÆRE REDIMERAT
AUCTAM DEINDE
NOVIS UNDIQUE CONQUISITIS
AC TANDEM
OPPORTUNIS REDITIBUS DOTATAM
PUBLICÆ UTILITATI APERUIT
ANGELUS MARIA QUIRINUS
BRIXIÆ EPISCOPUS
ET S. R. E. BIBLIOTHECARIUS
AN. DOM. M.D.CC.XLVIII.

Brixienses se beneficii memores gratósq; præstant.

Urbs Brixia ut tanti, támque spectabilis beneficii æternùm memorem, gratámque se præstaret, Acta Fundationis patrio sermone complexa, typis imprimenda dedit sub hac epigraphe:

ATTI Spettanti alla Fondazione, e Dotazione della Bibliotheca Quiriniana a publico beneficio erettа in Brescia dall' Eminentissimo e Reverendissimo Signor Cardinale Angelo Maria Querini Vescovo di essa Città publicati per decreto degl' Illustrissimi Signori Deputati Publici. In Brescia MDCCXLVII. Dalle di Gian-Maria Rizzardi. fol.

Præfixa est Effigies Cardinalis, cui subjecta est hæc Inscriptio:

OMNIGENÆ SCIENTIÆ ET BENEFICENTIÆ
PROTOPLASTI.
QUOD
POST INNUMERA IN HANC PATRIAM BENEFICIA COLLATA
AMPLISSIMAM BIBLIOTHECAM
IN USUM PUBLICUM A FUNDAMENTIS NUPERRIME EREXERIT
COPIA AC DELECTU RARISSIMORUM CODICUM INSTRUXERIT
ET ANNUIS REDDITIBUS DOTAVERIT
DEPUTATIS PUBLICIS CIVITATIS
AD HORUM OMNIUM PERPETUITATEM SELECTIS
IIDEM ICONEM HANC
IN PERPETUUM GRATI ANIMI MONUMENTUM
P. P.
ANNO M.D.CC.XLVII.

Quirini ad novam Pandectarum editioné symbola.

Non infimum etiam beneficium fuit, quod QUIRINUS nondum Cardinalis, apud Henricum *Brenkmannum* Juris Civilis in Batavia Professorem collocavit. Adjecerat is animum ad novam Pandectarum editionem ex Codice Florentino adornandam (p). Quòd verò evanescere jam inciperent antiquissimi ejus Exemplaris literæ, non defuit, qui COSMUM III. Etruriæ Magnum Ducem suaderet, ut minimè fineret, ejus Edi-

(p) Em. Quir. in Comment. vitæ suæ part. 1. pag. 64.

Editionis causa rursus *Brenkmañi* manibus pretiosissimum illum Codicem contrectari, quòd inde timendum foret, ne eædem literæ prorsus abirent, nec ampliùs in posterum legi possent. *Cosmus* autem pro incredibili erga QUIRINUM humanitate, hanc quæstionem solvit, decernendo, ut Codicis illius statum ipse oculis suis perscrutaretur, ac deinde judicium ferret, num idoneus foret, qui absque gravi detrimento collationi, quam *Brenkmannus* meditabatur, deserviret. Hujusce hominis proposito QUIRINI favit sententia. Pro quo erga se studio *Brenkmannus* deinde ad QUIRINUM officiosas scripsit literas, quibus perhumanas ei gratias habuit.

Cosmi M. Etruriæ Ducis in Quirinũ clementia.

Quantâ verò clementiâ COSMUS, Magnus Etruriæ Dux QUIRINUM Florentiæ in S. Mariæ cœnobio commorantem prosequutus fuerit, ipse in Commentario Historico de rebus ad se pertinentibus non tacet, sed grato commemorat animo. Sic postquam Parte I. pag. 75. ejusdem Magni Ducis epistolam honorificentissimis verbis ad se scriptam retulisset, has lineas subjicit: *Hæc omnia ex ea Epistola recitare haud erubui, quod, ut dixi, Cosmi III. Clementiam unicè commendent; contra verò justa erubescendi causa mihi foret, nisi occasionem omnem captarem celebrandi, quidquid suavissimis in principe illa Etruriæ Urbe me per tria circiter lustra irretivit illecebris, unde factum est, ut Cecropiæ, quæ in eadem insigniter colebatur, Minervæ, me reliquo omni ævo totum addixerim, adeò ut ejusdem sacris, annosus modò æditutus magnâ adbuc cum voluptate inserviam.* Hæc ipse Purpuratus Princeps, quem velut in orchestra positum omnibus spectandum suspiciendúmque sistimus, Veterum nempe Romanorum ritu, qui militem spectatæ virtutis ad se in sublimius tribunal receptum coram tota concione laudabant, & imitandum reliquis proponebant. Ita verò ejus elogium pangit illustris nostræ ætatis Vates Dom. Voltaire: *L'Eminenza Vostra adorna la dottrina col fregio dell' ingegno, rinforza l' ingegno col zelo, è compisce il zelo colla munificenza... in summa la sua liberal mano diffonde altrettano di danaro, quanto d' inchiostro, ed ammaestra i dotti, e sollieva i poveri...*

Mæcenatum in Germania paucitas.

Atque utinam plures ejusmodi Musagetas & Mæcenates Familia nostra aleret! utinam nostri per Germaniam Principes & Antistites ejus vestigia pressiori pede tererent! Non ita profectò in plerisque Cœnobiis languerent, frigescerent, atque jacerent bonæ literæ. Sed quid? Laurum quidem Apollinis quisque ambit & deperit; quisque olivam Pallados censet esse laude & honore dignam, splendidóque *Mæcenatis* titulo delectatur. Verùm quotusquisque est eorum, *quibus rei literariæ clavum manu suâ torquere Numen concessit*, qui publicis consulentes cōmodis teruncio juvet? Qui solidioribus deditos disciplinis suspicit, aut quidquam in eorum usus eroget? *Heic arca clausa est, clausa cunctis dextera.* Ubi pro excolendis sublimioribus scientiis, artibus & disciplinis sumptus faciendi, pauperem se quisque jurat, nec aliter pecuniâ, quàm ab urticis manum abstinet. *Multa dicimus*, inquit Trithemius (q), *multa pro decore & utili defensione Ordinis concludimus, sed exponere denarios singuli formidamus. O zelus debilis, quem tenacitas inutilem facit!* Cùm autem nulla, aut exigua seriis studiis parentur subsidia, nulla publicis laboribus literariis statuantur præmia, nullum levamen, nullum solatium; quid mirum si erectiora etiam ingenia ab occupatione, *quæ laudatur & alget*, deterreantur, & torpescere cum aliis incipiant? Vetus parœmia est: *Honorem alere artes, omnésque gloriâ incendi ad studia, & jacere ea semper, quæ laude vel operæ pretio careant.* Aut igitur Viri docti, seduli, operosi, industrii, ac seriis studiis dediti favoribus, subsidiis & gratiis excitandi, aut profligatio exspectanda est literarum, & inde consequens disciplinæ & religionis vilipensio; quod malum ab Ordine avertant ii, *quibus de meliori luto finxit præcordia Titan!* Satis dixi.

cujus mali causa sit.

μηδὲν ἄγαν. *Sint Mæcenates, non deerunt Flacce Marones.*

CAPUT

(q) Trithemius in libello de ruina Ord. Bened. cap. 5.

CAPUT V.

ITINERA LITERARIA BENEDICTINORUM

cùm veteris, tum præsertim recentioris ævi.

Itinerandi Benedictinis non una eadémq; est ratio.

QUi Benedictini vel patriæ provincias, vel exteras longéque dissitas regiones adiverunt, non unum eundémque sibi semper propositum habuerunt finem. Fuerunt, qui Terram sanctam, limina SS. Apostolorum Petri & Pauli, Monasteria Casinense atque Floriacense, utrumque sacris Divi Benedicti exuviis celebratum, aliáque pia loca devotionis causâ inviserent. Fuerunt, qui ad arctioris disciplinæ monasteria proficiscerentur, ut Ordinis sui accuratam magis, exactámque observantiam addiscerent. Fuerunt, qui viæ ac itineri se committerent, ut veneranda lipsana, sacrásque Divorum Reliquias domum piâ religione deportarent. Fuerunt, quorum itineris ratio erant legationes, summorum Pontificum, Imperatorum, ac Regum jussû susceptæ. Fuerunt denique, qui, ut literarum studia promoverent, adire viros doctrina inclytos, instructiores invisere Bibliothecas, antiquitatísque perscrutari monumenta, suarum esse partium arbitrati sunt. Atque de his postremis uberiùs nonnihil disserere inpræsentiarùm nobis constitutum est.

Vetus consuetudo apud Benedictinos itinera instituendi literaria.

Errat verò, qui eâ in opinione versatur, ut existimet, morem ejuscemodi aggrediendi itinera, nostrô primùm aut certè quidem superiore ævo invaluisse. Enimverò primis statim Benedictinæ Familiæ seculis fuerunt, à quibus id genus conficerentur itinera. Testis esto *Ælbertus* (r) seu *Albertus*, ex prosapia Regum Northumbriæ oriundus. Hunc parentes clarissimi puerum monasterio, forsan Eboracensi tradiderunt, ut studiis sacris imbueretur. Parentum spei optimè respondit ingenuus adolescens, nec minores in virtutibus, quàm in literis progressus fecit. Sacerdos ordinatus Egberto Pontifici adhæsit, scholísque Eboracensibus præfectus ab eo est. Illic liberales scientias, Grammaticam, Rhetoricam, Astronomiam, sacrásque literas docuisse traditur, multósque discipulos habuisse. Tum amplioris doctrinæ avidus, exteras regiones scientiæ amore paragravit, si quid librorum, aut novæ eruditionis inveniret ac reportaret. Romam profectus à Regibus summísque viris honorificè acceptus, & tantùm non retentus est. Ubi domum rediit, Egberti Episcopi Eboracensis, an. 766. demortui vices supplere cogitur. Inter multiplices curas nihil studiis detractum. Alcuino discipulo, ut infra dicemus, Eboracensis Bibliothecæ curam demandavit.

Ælbertus Italiam peragrat.

Quo tempore (s) *Venerab. Beda* condebat historiam Anglosaxonum, *Nothbertus* Londinensis, Romam fuit profectus, ac permissu Papæ Gregorii II. ex Ecclesiæ Romanæ scriniis exscripsit, quæ ad S. Augustini, Anglorum, ut vocant Apostoli, profectionem, atque acta pertinerent: uti regulas, epistolas ad Augustinum à Pontifice missas, atque alia id genus. Ea verò certo à se ordine in comentarios redacta Bedæ transmisit. Qui ἀντιδώρῳ loco ei dedicavit opus suum XXX. quæstionum in Regum libros.

Bonis etiam avibus *S. Ado* noster, Viennensis Episcopus, iter literarium instituit (t). Natus is erat in pago, ut verisimillimum est, Senonensi, seculo nono ineunte, *progenitorum nobilitate ornatus*, teste Lupo Abba-

S. Adonis iter literariū in Italiam.

(r) Vossius de Hist. Lat. l. 2. c. 28. p. 278.
(s) Mabill. Annal. Tom. II. l. 24. pag. 211.
(t) Mabill. l. c. p. 630. & Tom. 3. l. 37. p. 163. & 164.

Abbate. Puer in monaſterio, quod Ferrarias veteres dixêre, ſub Sigulfo Abbate oblatus, ibidémq; bene converſatus, omnes ſibi æquales in ſtudiis literarum præivit. Ubi adolevit, permiſſu *Lupi* Abbatis ſui, primò Prumiam, celebre Ordinis noſtri monaſterium, dein Romam eruditionis eccleſiaſticæ cauſa profectus eſt. Poſteaquàm verò in Urbe integrum ferè quinquennium exegiſſet, Ravennam abiit; ubi *quemdam libellum, à quodam fratre religioſo præſtitum, transſcripſit ad deſcribendas ſanctorum Martyrum paſſiones*, id eſt, *Martyrologium*, quod poſtea Ado ipſe concinnavit. Ex quo intelligi datur, Adonis Martyrologium præclariſſimum Itineris Literarii eſſe fructum.

ejus fructus eſt Martyrologium.

Ravennâ digreſſus Ado Lugdunum acceſſit, ibique à Remigio Archipræſule benignè acceptus, atque eruditionis causâ detentus eſt, qui ei neceſſaria omnia benigniſſimè ſuppeditavit. Hic ad *Lupum* Abbatem ſcripſit, ab eóque permiſſorias impetravit literas ad eum retinendum in ſuum, ſuæque Eccleſiæ obſequium, quatenus utile judicâſſet. Certè *Lupus* ipſe in Epiſtola CXII. teſtatur, ADONEM *diſcendi ſtudio & quietis amore in urbe Lugdunenſium conſtituiſſe*, reverendiſſimis autem viris, Remigio & Ebone Gratianopolitano, inſtanter poſtulantibus, & converſationem memorati fratris laudantibus: *Quamquàm olim meam*, inquit, *habuiſſet licentiam, etiam regulares literas, ſeu obedientiales accepiſſet, & literas etiam eccleſiaſticas*, ſeu dimiſſorias à Venerabili Guenilone, Epiſcopo Senonenſi. Cæterùm haudquaquam mirum eſt, Adonem, qui tantô eruditionis amore flagrabat, Lugduni conſtitiſſe, ubi tum literarum ſacrarum ſtudia, ſi unquam aliàs tantoperè vigebant, à Leidrado Archiepiſcopo excitata, tum ab Agobardo, Remigio, & Floro exculta.

Lugduni conſiſtit.

Denique Ado dum Lugduni verſatur, in locum Agilmaris Viennenſis Antiſtitis electus eſt, anno 860. agentibus Remigio Lugdunenſi, & Ebone Gratianopolitano. In Epiſcopatu S. Deſiderii, ſuæ Eccleſiæ Epiſcopi & Martyris, nec non S. Theuderici vitas compoſuit, quæ huc non ſpectant; de iis videatur Mabillonius in Annalibus Benedictinis.

Gotſcelini iter per Angliam literariũ.

Non minori laude ac commendatione dignum eſt iter literarium, quod *Gotſcelinus*, celebris Hagiographus, ad eruenda Sanctorum Ordinis noſtri Acta per multas diœceſes ac epiſcopatus indefeſſo labore obivit. Erat is primùm S. Bertini in Belgio Monachus, tum S. Auguſtini Cantuarienſis in Anglia: *Illis enim temporibus* (u) *monaſteria omnia, etſi nullo comunis regiminis vinculo connexa erant, facilè tamen monachis invicem ultrò citróque commeantibus patebant propter ejuſdem religionis unitatem.* Gotſcelinum verò Wilhelmus Malmesburienſis in libro IV. de Regibus Angl. cap. ult. egregiè commendat: *Hic „occaſio temporum Willelmi, Trans„lationem Auguſtini, præcellentiſſimi „Anglorum Apoſtoli cum ſociis ſuis ex„poni animaret, niſi peritiſſimi Goſce„lini præcurriſſet ingenium; Goſceli„ni, qui Monachus de S. Bertino, cum „Hermanno, Epiſcopo Salesberiæ, quon„dam Angliam venerat, inſignis litera„rum & cantûum peritia.* Is multos „Epiſcopatus & Abbatias perluſtrans „tempore, præclaræ ſcientiæ multis „locis monumenta dedit in laudibus „Sanctorum Angliæ, nulli poſt Be„dam ſecundus; Muſicæ porrò pal„mam poſt Oſbernum adeptus. De„nique innumeras Sanctorum vitas „ſtilo extulit veterum vel hoſtilitate „amiſſas, vel informiter editas com„ptiùs renovavit. Hujus quoque „Translationis ſeriem ita expolivit, „ut eam præſentibus digito monſ„traſſe, futurorúmque videatur ſub„jeciſſe oculo. Felix lingua, quæ „tot Sanctis ſervivit, felix pectus, „quod tot vocales melodias emiſerit; „præſertim cùm in ejus converſatio„ne certaret honeſtas doctrinæ &c.„

Sanctorum vitas comportat.

Gilberti Criſpini peregrinatio.

Gilbertus Criſpinus erat, teſte Pitſeo lib. de illuſtr. Angliæ Scriptoribus (x), *Vir ingenio, pietate, doctrinâ cum præcipuis quibusque ſui temporis doctoribus meritò comparandus.* Nam in monaſterio ſuo (veriùs in Beccenſi) literas humaniores, imò omnes artes liberales, & philoſophicas ſcientias accuratè didicit. Deinde in ſtudiis Theologicis Magiſtrum & Doc-

(u) Mabill. Annal. Bened. Tom. 2. lib. 32. n. 49. p. 630. & Præfat. I. in Sec. IV. O.S.B. §. IV. n. 44. hæc habet: *Una quippe erat eorum* (veterum Monachorum) *ſocietas, facilis & promiſcuus in alia Monaſteria Monachorum invicem tum Præfectorum licentia commeatus: tametſi omnia ſeparata erant; ſed una charitatis lege confœderata.*

(x) Ætat. 12. pag. 196.

torem habuit S. Anselmum Archiepiscopum Cantuariensem, cujus ductu intimos sacrarum Scripturarum penetravit recessus. Postea Gallicanas invisit Academias, & Italiâ demum peragratâ, Romam venit, atque inde per Germaniam rediit in patriam. Avidum hominis ad doctrinam ingenium quidquid erat ubivis gentium scientiæ, sitiebat ardenter, imò imbibebat diligenter.

Adelardi iter literariũ in ipsam Arabiam.

Ejusdem Angliæ, sed in monasterio Bathoniensi, cœnobita erat seculo XII. ADELARDUS, qui *Erichiasarim* de VII. planetis Latinè ex Arabico vertit. Nec Arabicè scivisse, mirandum inquit Vossius lib. III. de Mathesi cap. 16. §. 8. quando non modò Galliam, Germaniam, Italiam adiit: sed etiam Hispaniam, Ægyptum, Arabiam ipsam.

Jo. Bostoni per universa Angliæ monasteria & collegia.

Seculo XV. ineunte eâdem in Anglia claruit *Joannes Bostonus*, S. Edmundi, seu Buriensis Monasterii cœnobita. Qui, quò meliùs rem literariam promoveret, universa ferè Angliæ monasteria, & collegia perlustravit, Bibliothecas rimatus est, libros acquisivit, Scriptores ordine alphabeticô digessit, ætatem eorum ac vitam adjecit, quibuscunque in Bibliothecis monumenta illorum inveniantur, notavit. Ejus *Catalogus* à viris doctissimis Henrico Usserio, Thoma Galeo, Guilielmo Caveo, & aliis singulari in pretio habetur.

Multò tamen celebriora, Reíque publicæ non Literariæ modò, sed Catholicæ universæ utilia magis ea fuerunt itinera, quæ recentiores Benedictini cùm Regum ac Principum auspiciis, tum Superiorum & Majorum jussu in exteras terras, regiones, & provincias susceperunt.

Ant. Yepesii per Hispaniã.

Antonius Yepesius, ut Chronico Generali Ordinis nostri cum dignitate conscribendo, manum admovere posset, ad pleraque totius Hispaniæ Benedictina Cœnobia longinquas peregrinationes instituit.

Anselmi Pajoli per Galliam & Hispaniam.

Anselmus Pajolus, ex doctissimo Jurisconsulto Monachus Congr. Casinensis, sapientûm more rariores doctrinas exteris in regionibus acquisiturus, præcipuas Europæ regiones, Galliam præsertim & Hispanias peragravit, linguarum peritiam exactissimam, præter reconditas eruditiones, secum referens, in patriam demum regressus, quæ longo didicerat tempore, variis libris in medium protulit. Sed nec in extrema quidem senectute iter agendi cupidinem deposuit; nam anno MDCCVII. media hyeme Romam Mediolano, ubi tunc degebat, venit, ut inde Sacrum Casinense Archisterium atque Neapolim viseret.

Ang. Mariæ Quirini per totam Europam.

Angelus Maria Quirinus, tum Religiosus in monasterio S. Mariæ Florentiæ, nunc S. R. E. Cardinalis, more veterum sapientum exteras subinde regiones peragravit, Galliam, Germaniam, Belgium, Britanniam, pretiosiores undique scientiarum opes acquirens, & selectissimam sibi Bibliothecam comparans, Parisiis aliquamdiu substitit, celeberrimas Bibliothecas diligenter perlustrans virósque doctissimos Maurianæ præsertim Congregationis sapientissimos Monachos continuò invisens, ex quorum consuetudine utilitatis haud parùm hausit. Jam verò & hujus Purpurati Patris & aliorum nonnulla Itinera literaria uberiori aliquantùm sermone enarrare juvat.

§. I.

Johannis Trithemii Itinera Literaria.

EA est vis ac virtus præstantis nec vulgaris cujusdam doctrinæ atq; eruditionis, ut quemadmodum magnes ferrum, ita ipsa homines optimarum artium studiosos, tametsi longè positos, ad se invitet, alliciat, pertrahátque. Doctissimi Abbatis *Trithemii* nomen non totâ modò Germania, sed per omnes literatæ Europæ provincias clarissimum erat, ac longè celeberrimum. Unde magni Virorum illustrium concursus ad eum undique fiebant. At enim, ut olim non omnibus adire Corinthum licuerat, ita Viri maximæ dignitatis ac celsissimi fastigii erant, quibus, quò minùs ad Spanheimense monasterium accederent, complures eæque graves obstiterunt rationes. Quare cùm per frequentes nuntios, tum per literas humanissimè scriptas à Trithemio petierunt, ut, suscepto itinere literario, ad ipsos potiùs se conferre non gravaretur.

Anno Christianorum MDIII. in mense Octobri (y) convenerunt apud Franckfordiam, oppidum imperiale, Principes Electores, *Bertholdus* Archiepiscopus Moguntinus, *Hermannus* Archiepiscopus Coloniensis, *Jacobus*

(y) Chron. Spanheim. ad an. cit. pag. mihi 418.

cobus Archiepiſcopus Trevirenſis, *Philippus* Comes Palatinus Rheni, & *Joachim* Marchio Brandeburgenſis, & nomine Friderici Ducis Saxoniæ Orator *Henricus de Bunaw* miles, qui cauſas Imperii quasdam in communi tractârunt. Aderat & Reverendiſſimus Apoſtolicæ Sedis Legatus, *Reymundus* Presbyter Cardinalis S. Mariæ novæ, Epiſcopus Gurcenſis, unà cum Oratoribus Maximiliani Regis Romanorum ſemper Auguſti. Aderat & *Johannes Tritbemius* Abbas, literis & nuntiis vocatus per Sereniſſimum Principem Joachim Marchionem præfatum, qui deſiderio viſendi & audiendi Trithemium multo jam tempore æſtuaverat, manſítque apud eum diebus continuis x. eorum, quæ cupiebat audire Princeps ab eo, reddens pro viribus rationem. Abbate autem Trithemio Franckfordiæ comorante, Legatus Apoſtolicus ad menſam invitatur Marchionis, invitatur & ipſe *Tritbemius*, abiturúſque tandem ab utroque muneribus donatur Abbas magnificus. Valedicens Abbati Legatus, beatiſſimi Antonii verbis eſt uſus, dicens: *O quam tardè notus, quàm citò recedis.* Commenſalis eram, ſcribit ipſe Trithemius in epiſtola (z) ad Rogerium Sycambrum, ipſius Marchionis Joachim continuus, à Cardinale quater, & bis ab Archiepiſcopo vocatus ad menſam, argenteíſque vaſis in receſſu meo pulcherrimis donatus per eos, & in multa familiaritate habitus.

Trithemius Franckfordiam evocatur.

Biennio poſt, viz. Anno MDV. Conventus Principum apud Coloniam factus eſt magnus in principio menſis Julii, ad confirmandam pacem, & concordiam, per mandatum regale convocatus, & duravit usque in finem ejusdem menſis. Ad eundem verò conventum iturus de Marchia Brandenburgenſi Joachim Princeps Elector ſupradictus, nuncium equitantem præmiſit cum literis ad Abbatem Johannem Trithemium, qui tum Spiræ in domo Abbatis Limpurgenſis morabatur infirmus, quibus rogabat, ut ad ſe Coloniam deſcenderet, mittens illi viaticum; qui poſtulanti tanto Principi libenter annuit, in cujus oculis jam anteà gratiam magnam invenit.

Coloniá venire rogatur.

Iter verò hoc ſuum literarium Abbas Trithemius in epiſtola (a) ad Rogerium Sycambrum his verbis deſcribit: „ Satisfacturus tuo deſiderio, „ quod priusquàm Neometim exirem, „ te rogante, promiſi, amantiſſime „ Sycamber, quam habuerim in navigando fortunam, & quid hîc „ [circa me] agatur, ſcriptis tibi meis „ breviter volui aperire. Neometim „ 25. die menſis Junii cum magiſtro „ Narciſſo ex Pariſio nuper ad me miſ- „ ſo, & quibusdam aliis familiaribus „ noſtris exivi, eodémque veſperi „ Moguntiacum vecti curribus intra- „ vimus. Poſtridie conſcenſâ navi, „ proſperóque navigantes vento Rhe- „ num ſulcantes deſcendimus, & pri- „ mâ die menſis Julii Bunnam appli- „ cuimus. Erat autem Vigilia ſolem- „ nis Viſitationis beatiſſimæ Dei Ge- „ nitricis, ſemper Virginis Mariæ. Ibi „ adventum Sereniſſimi Principis Jo- „ achim Brandenburgenſium Mar- „ chionis biduo exſpectavimus, in- „ tereà copioſiſſimè in omnibus provi- „ ſi munificentia Reverendiſſimi Co- „ lonienſium Archipræſulis Herman- „ ni. Tertia verò die menſis Julii cir- „ ca ſolis occaſum venit etiam ipſe „ Princeps, quem exſpectabamus, „ cum ſexaginta equitibus, quem Ar- „ chiepiſcopus honorificè ſuſcipiens „ triduo ſecum detinuit. Sextâ die ma- „ ne ipſius menſis Bunnam exeuntes, „ circa horam decimam ad Coloniam „ venimus. Et nunc ſumus hîc nul- „ lam receſsûs noſtri certitudinem „ habentes - - - Si ſcire vis ea, quæ „ circa me aguntur, accipe paucis. „ Sum hîc in hoſpitio mihi deputato „ juxtà Principem, de cujus ordina- „ tione omnia nobis copioſè mini- „ ſtrantur, quæ neceſſaria ſunt. Ad „ menſam interdum, imò crebriùs, „ voco amicos noſtros viros eruditos „ atque philoſophos, quorum allo- „ quio & diſputatione nihil poteri- „ mus habere jucundius. Inter quos „ extant præcipui *Theodericus Ulſenius* medicus, mathematicus, & „ poëta dulciſſimus. *Jacobus de Maſeck* medicus & philoſophus ſingu- „ laris eruditionis, cum quo mihi bel- „ lum & continua decertatio eſt con- „ tra ſtultitiam, inanéſque alchimi- „ ſtarum ſpes, qui magna promittunt, „ cùm ſemper nihil habeant ipſi. *Jacobus Kymolanus* Ordinis Carmeli- „ tarum ex Gandavo Theologus, „ amœni & dulcis ingenii homo, qui „ generalis magiſtri ſui religionis de „ Anglia exſpectat adventum, cum „ quo

Cum quibusdam Medicis contra Alchimiſ diſputat.

(z) Epiſt. famil. 12. lib. 1. pag. mihi 524.
(a) loc. cit. ep. famil. lib. 1. ep. 20. pag. 454.

Ejus cum viris eruditis conversatio.

„ quo suavis mihi conversatio est. „ *Georgius Sibutus* poëta, noviter „ manibus regiis hìc laureatus, juvenis quidem, sed ingeniosus. *Joannes Capellerius* vice-comes Regiæ „ villæ, philosophus & mathematicus Parisiensis, eruditus & profundæ speculationis, de cujus ingenii „ vivacitate admirantur multi doctissimi viri. Tempore brevi paucísque „ diebus Græcæ notitiam linguæ „ magna didicit ex parte, legit perfectè, competenter intelligit, elegantémque scribit characterem. Sex „ mensium vix spatio Græcus discipulus, & multorum evasit præceptor: nam plures ad me Græcas non „ inelegantes scripsit epistolas. Cum „ his eruditissimis viris jucunda nobis „ conversatio est, & de variis scripturarum locis inquisitio continua. Utinam te nobis comitem itineris habere licuisset, quò ingenio tuo amantissimos tui hospites nostros frui contingeret. Vale mi frater, & Deum „ ora pro nobis. E Colonia 12. die „ mensis Julii. Anno Christianorum „ 1505.

à Maximiliano Imper. accersitur.

In eodem Conventu (b) Principum *Maximilianus* Rex XXIX. die mensis Julii vocavit ad se Johannem Trithemium Abbatem, cum Domino Marchione (sicut diximus) existentem, cujus famam multorum relatione (ut asseruit) sæpiùs audierat, & de variis quæstionibus scripturarũ longam cum eo habuit disputationem; unde non parùm eô loquente Rex exhilaratus est, privilegium illi Capellæ Imperialis cum certis libertatibus contulit, ac muneribus honoratum magnificis à se cum benevolentia dimisit.

Invitatur in Marchiam,

Coloniæ Abbas *Trithemius* per integrum mensem cum ipso Marchione permansit, qui rogabat eum instantiùs, ut secum ad terras Marchionatûs Brandenburgensis pergeret, per menses aliquot cum eo mansurus: quod facere sine consilio illustris Principis Philippi Comitis Palatini Trithemius noluit, cujus multam humanitatem & tunc & ante expertus erat. Unde consensu ipsius Principis, in cujus ditione Monasterium Spanheimense situm erat, impetrato, Abbas Marchioni promisit, se facturum, quod postulaverat. Priùs verò quàm *Trithemius* iter ingrederetur, de Colonia ad Spiram reversus est, ubi (c) venit ad eum Doctor quidam Medicinæ, nomine *Narcissus*, ex regno Gallorum cum literis cujusdam Episcopi Cohursensis *, qui Trithemium propositis magnis donationibus ad se vocavit in Galliam, pecuniis pro viatico multis & sufficientibus in promptu præparatis. Fama námque illius impulsus Præsul memoratus, cupiebat eum vel perpetuò vel ad tempus secum habere in Galliis, & multa proptereà pollicebatur. Sed Abbas *Trithemius*, qui se vestigia Marchionis Joachim promiserat subsequturum, & viaticum L. florenorum ab eodem jam susceperat, fidem servare promissam omnino cupiens, Galliam cum misso Doctore intrare nequaquam poterat. Per literas ergò Præsuli ad quædam interrogata respondens, Doctorem remisit ad Gallos, & quod eâ vice nullatenus posset venire, cum eo declaravit.

& Galliam.

* *Cabors Cadmeum.*

Conventu igitur Principum tandem soluto, *Joachim* Marchio per Saxoniam iter faciens, ad sua reversus est, consignato priùs Abbati copioso viatico, & comitivâ satis honestâ. Anno itaque prænotato die mensis Augusti VI. *Johañes Trithemius* Abbas cum suis exivit Coloniâ, & navigio ascendit ad Moguntiam: non enim volebat intrare Marchiam, nisi priùs de monasterio necessariam fecisset narrationem Priori: à Moguntia igitur rursus ascendit Spiram, & vocatum ad se *Nicolaum de Reinig* Priorem suum, omnem curam & dispositionem monasterii hujus illi commisit, dispositísque, ut potuit rebus, per Thuringos Marchiam intravit, & veniens ad Berlin oppidum, in quo Marchionis est residentia, cum gaudio magno & honore ab eo susceptus est, & in omnibus juxtà principalem munificentiam copiosè provisus.

Iter parat in Marchiã,

Berolinum venit,

Nec grata minùs fuit Trithemii præsentia civibus Berolini Urbis. Cùm enim esset artis medicæ apprimè intelligens, eorum plures morbis oppressos medicamentis suis in pristinam restituit sanitatem. Epistolam *Lescanii* Presbyteri & Sacellani Aulici Marchionis *Alberti*, quâ pro recuperata valetudine eidem gratias agit, alio loco afferemus. Nunc ipsum Trithemium de sua Berolini commoratione in epistola (d) ad Rogerium Sycambrum audiamus: „ Missurus Capellanum

ibi plures curat infirmos.

(b) Chron. Spanh. pag. 423.
(c) loc. cit. pag. 425.
(d) Ep. XLV. Lib. 1. Ep. famil. p. 480. confer etiam epistolam XLV.

„ num meum ad partes Rhenanas, „ optime Rogeri, me ipsum prohibere non potui, quò minùs literis de „ nostri statûs ratione facerem te certiorem. Vivimus hîc per Dei misericordiam sani, non ultimo apud „ Principem loco habiti, doctorum „ tamen virorum solatio penè destituti. Homines quidem boni, sed „ nimis barbari & indocti, commessationibus & potationibus magis „ dediti, quàm studio bonarum literarum. Rarus hîc homo studio deditus Scripturarum, sed quâdam „ innatâ eis rusticitate conversantes „ otio gaudent, & poculis. Mihi „ autem satis admodùm incolarum „ placent mores, quoniam magnâ „ fervent in religionem Christi observantia & devotione. Dei templa visitant diligentissimè, festa Sanctorum reverenter concelebrant, & indicta eis jejunia tenacissimè observant, tantóque sunt in Dei cultu „ ferventiores, quanto cum novissimis „ Germaniæ populis ad Christi fidem „ noscuntur conversi. Solus bibendi „ excessus nomen vitii non habet, „ quamquàm & multi apud eos reperiantur abstemii, & advenæ Francones & Suevi, ut frequenter sumus experti, plus in potationibus „ excedunt, quàm indigenæ Terræ. „ *Et in Epist. ad Jo. Vigilium Suntzhemium*:

Suum exponit statum,

„ Quæ circa me aguntur, ex latore intelliges: quomodo nobis Marchia placeat, his accipe paucis: „ Terra quidem bona est & fructifera „ multùm, sed laboriosis indiget cultoribus, & cùm ipsa sit vasta, solitudine ampla, & rustici pauci atque „ pigerrimi, potationibus & otio magis quàm laboribus dediti, de quibus dicere possumus: Marchianitis „ festivitates & otia pauperiem, jejunia morbos, & potationes mortem „ accelerant, quoniam in his tribus „ plus quàm cæteræ nationes Germanorum videntur excedere. Sunt „ enim homines quasi naturâ ad otium nati, & multis Divorum festis „ laborare vetantur, perpetua inopia pressi, maximè qui morantur „ in rure. Jejuniorum verò sunt omnium, quos vidimus, observantissimi, & in hoc uno laudabiles præ „ multis merito æstimandi. Sed major eorum multitudo potationibus „ nimiùm dedita, meritum jejunandi turpiter commaculant, usque „ adeò, ut hîc penè nihil aliud sit „ vivere, quàm comedere & potare. „ Hæc Trithemius de moribus Gentis.

morésque gentis illius.

Mansit autem cum eodem Principe in Marchia mensibus IX. varia ad institutionem illius laudabilem componens opuscula. Erat enim Princeps idem in omni varietate scripturarum doctissimus, annum tunc agens XXIV. sed prudentia atque sapientia longè supra ætatem clarus & multùm insignis: qui amore scientiæ salutaris nimium æstuans, Trithemium à multis annis habere Præceptorem desideraverat. Præsentem etiam voluit esse Abbatem Trithemium, quando novum Universale Gymnasium in oppido suo Franckenfurt cis Oderam instituit: cujus primus Rector Universitatis & Lector Theologicæ Facultatis ordinatus est *Conradus* ex Buchen (c) Francus Orientalis, Doctor Lipsiensis *de Wimpfen* nuncupatus. Factum id fuit cum magna solennitate anno MDVI. die XXVI. mensis Aprilis, quæ fuit Dominica secunda post festum Dominicæ Resurrectionis.

Ejus apud Berolinenses mora & gesta.

Quâ fortunâ ad patriam redeundo iter confecerit, ipse Trithemius in Epistola ad Marchionem Joachimum scripta ex Heidelberga 18. die mensis Junii anno Domini 1506. his verbis exponit: „ Quarta decima die mensis „ Maji Berlin oppidum residentiæ Serenitatis tuæ, ut scis Princeps clarissime, circa horam undecimam „ exivi, & juxtà prædictiones Astrophili nostri plura nobis contigerunt „ adversa, sed miserante Deo evicimus omnia. Sex namque diebus „ morbo calculi & vesicæ laborans, „ gravitérque afflictus remanere in „ Lypezig coactus sum, & manibus „ me committere medicorum, quod „ anteà feci nunquam. Cúmque venissemus ad Rhenum, per satellites „ cujusdam iniquissimi Comitis incendiarii, monasterii Lymburgensis ego „ cum nuntio Serenitatis tuæ famulísque meis & uno monacho memorati cœnobii exusti capti sumus „ in festo SS.mæ Trinitatis circa horam undecimam, ductíque in castellum vicinum. Eodem tamen „ sero cognoscentes, me sub tuitione „ regia custoditum, omnes nos dimiserunt:

Redit in patriam.

(c) ex Buchonia sive ex Fagis. Ejus Vita typis mandata fuit Altenburgi an. 1725. 8vo. operâ V. C. Christiani Gotthold Wilisch.

„ ferunt: causam, propter quam nos „ cepissent, afferentes non aliam, nisi „ quòd me negotiis combusti monasterii Lymburgensis faventem arbitrarentur.

Iterùm in Marchiam venire rogatur.

Anno MDVII. Trithemius Abbas Spanheimense Monasterium cum illo S. Jacobi, quod est in suburbio Herbipolensi, jam commutaverat. Quô etiam annô (f) Joachim Marchio Brandenburgensis, Romani Imperii Archi-Camerarius ac Princeps Elector, missis ad Trithemium apud Herbipolim literis cum nuncio atque muneribus, rogabat eum, quatenus adhuc semel Marchiam dignaretur ingredi, & secum vel ad duorum mensium tempus commorari, ad pleniorem institutionem tam Græci quàm Latini sermonis, & aliarum bonarum artium complementum. Sed Trithemius noster monasticæ quietis amator, hac vice tam procul abire non consensit, quamvis Marchio illi plura promitteret, cui & priùs multa donavit. Utriusque & Joachim Electoris & Trithemii Abbatis epistolas suprà Cap. III. recitavimus.

Vocatur à Maximiliano Imp.

Maximilianus quoque Rex Romanorum eodem anno ex conventu Principum apud Constantiam celebrato, per nuncium & per literas ad se vocavit Trithemium, qui tamen usque in annum sequentem suum distulit adventum, propter mirandum Polygraphiæ opus Regi dicandum, quod necdum erat perfectum.

Et iterùm Coloniã,

Anno MDVIII. Johannes Trithemius Abbas quondam Spanhemensis (g) tunc apud S. Jacobum Herbipoli in suburbio Abbas jam tertiò vocatus per nuncios atque literas, missóque viatico sufficiente, ad Maximilianum Cæsarem venit ad Moguntiam, & ulteriùs ad Coloniam: ubi invento Cæsare, mansit cum eo quasi mensibus tribus, & posteà remuneratus ab eo ad propria reversus est. *Sequebatur autem Trithemius Cæsarem in ejus curru subvectus à Colonia in Sigeberg, & inde usque ad Bopardiam, sempérque fuit eorum de variis rebus disputatio,* ut memorat ipse in Chron. Spanh. MS. (h) Tum verò Augustus octo quæstiones Abbati nostro dissolvendas proposuit, 1. De Fide & intellectu. 2. De Fide necessaria ad salutem. 3. De miraculis infidelium. 4. De Scriptura Sacra. 5. De reprobis atque maleficis. 6. De potestate maleficarum. 7. De Permissione divina. 8. De Providentia Dei. Has quæstiones Trithemius domum reversus solvit, ac in librum congestas Cæsari transmisit præmissâ hâc epistolâ:

indéque Bopardiã ubi octo quæstiones Cæsar Trithemio proponit.

de quibus Trithemii epistola ad Imp. Maximilianum.

„ Parui mandatis tuis, Maximiliane Cæsar Invictissime, & eas quæstiones octo, quas mihi dudum ad Celsitudinem tuam vocato in Castello Bopardiano proposuisti, quâ potui brevitate absolvens, in hanc formam libelli consignavi. Voluisti autem (si rectè memini) ut quantum fieri potuit, in earum solutione viam sequerer naturæ propter eos, qui credulitati minus concedunt. Quod mihi tamen non in omnibus possibile videbatur, pro eo quod materia quæstionum in plerisque locis theologicis potiùs quàm naturalibus subjacebat principiis. Nam etsi Christiana religio inter omnium mortalium sectas naturæ legibus vicinior & magis conformis habeatur & proxima: articuli tamen fidei nostræ principales non omnes secundùm viam naturæ communem sunt probabiles. Quod ideò factum necessariò credimus, ut & fides locum habeat, & firma credulitas merito suo non careret. Medium itaque pro viribus iter disputationis de mandato ingressus, partim naturæ, partim quoque divinarum sum usus testimonio scripturarum. Enimverò quæ nos credere convenit, humanis non sunt argumentationibus temerè discutienda: *quoniam*, ut sacer inquit Gregorius, *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Cum timore igitur Dei & reverentia intemeratæ religionis nostræ Christianæ ita respondere ad propositas quæstiones institui, ut à diffinitionibus Ecclesiæ Romanæ nec joco nec seriò discedam. *Unde quicquid vel scripsi unquam, vel scripturus sum, ejus determinationi & judicio totum volo esse subjectum...*

Trithemi9 quietis monasticæ cultor per literas universũ peragrat orbem,

Post epistolam hanc ad *Maximilianum* Cæsarem scriptam, non legitur Trithemius, quod ego quidem sciam, ullum deinceps confecisse iter literarium, licèt à Viris Principibus ad id obeundum & literis invitatus, & muneribus sollicitatus fuerit. Potior ei erat quies monastica, quâ suavissimâ Herbipoli in Monasterio S. Jacobi cùm frueretur, ancillantes Mercurii filias,

(f) Chron. Spanh. pag. 430.
(g) loc. cit. pag. 431.
(h) Vide Vitam Trithemii Part. III. pag. 292.

filias, *Epistolas* huc illúcque missitavit, & locô sui *Paulum Langium*, discipulum suum, ad congerendas opes literarias, veterésque notitiâs totam ferè Germaniam peragrare voluit, ut mox sumus dicturi. Eundem verò in scopû Trithemii suasu & consilio tum temporis varias per Germaniam *Societates Literarias*, imperante *Maximiliano* excitatas esse & stabilitas, plura haud sublestæ fidei monumenta nos docent: quarum illustrissima illa fuit, cujus Princeps extitit *Joannes Dalburgius* Wormatiensis Episcopus, cujusque Director fuit *Trithemius*, Socii verò *Henricus Bunaw*, *Bilibaldus Pirckheimer*, *Henricus Gröninger*, *Conradus Celtes*, *Eberhardus de Campis*, *Joannes Butzbachius*, *Jacobus Syberti*, & alii, ad quos variæ Trithemii extant epistolæ. *Confer. Jacobi Burckhardi Comentaria de Linguæ Latinæ in Germania fatis Tom. II. p. 403. seqq.*

& Sodalitates literarias excitat.

§. II.

Pauli Langii Iter Literarium.

Langius ex voluntate Trithemii iter aggreditur

QUo tempore *Joannes Trithemius* magno cum studio, multáque cum cura laborem suum in conscribenda cùm sacra, tum profana Historia versari voluit, de itinere literario suscipiendo cogitare cœpit: Cùm verò ipse illud conficere non vellet, aut, quod verius est, per negotia & præfecturam monasterii non posset, è re tamen futurum ei visum est, si *Paulus Langius*, Monachus Zwicaviensis, vir minimè illiteratus, viæ se committeret. Is enim cùm otiosam suo in monasterio vitam agere nollet, literis dimissoriis ab Abbate suo impetratis, ad Jo. Trithemium Herbipoli, ubi tunc ad D. Jacobum Abbas erat, adiit. Hunc itaq; suum discipulum Trithemius ad Germaniæ monasteria excurrere jussit, ut undecunq; conquireret, describeret, transmitteret, quæ ad Rerum Germanicarum historiam illustrandam, aut Catalogum Scriptorum Ecclesiæ adaugendum pertinerent, de quo ipse *Langius* (i) his ipsis verbis nos docet:

anno 1515.

„Eodem anno (MDXV.) cùm „essem amore literarum, Benedicti Ve„nerabilis Abbatis nostri cum con„sensu dimissorio & licentia, Herbi„poli in divi Jacobi Apostoli cœno„bio, sub reverendi & undecunque „doctissimi viri, domini *Joannis* „*Trithemii*, memorati monasterii Ab„batis, ad tempus doctrinâ & obe„dientiâ; ipsô tunc Germanicarum „rerum historiis tribus voluminibus „describendis operam dante, cupien„téque curâ eâdem suum de Scri„ptoribus Ecclesiasticis librum, jam „olim in Spanheim usque ad annum „Dom. MCCCCXCIV. productum, „usque in præsens continuare tem„pus, viros videlicet illustres, qui „interim scriptitâssent, suis cum lu„cubrationibus, Scriptoribus Eccle„siasticis, jam antea in præfato li„bro cùm scriptis & impressis, per „quandam additionem novam con„nectere: qui, quatenus faciliùs & „promptiùs conatum suum laudabi„lem perficere posset, me, quem ad „adminiculandum sibi rebatur ido„neum, cum literis commendatitiis „ad monasteriorum omnium, nostri „tamen potissimùm Ordinis, funda„tiones, nec non virorum, ut dixi, „clarorum monumenta, totâ Ger„maniâ, ad Dei, omnium scientia„rum largitoris, laudem, & totius „Teutonicæ nationis & honorem & „præconium, undequaque conqui„sita, congesta & descripta, ei de„ferrem. Porrò prædictarum litera„rum, nec non commissionum te„nor talis fuit, & est:

Trithemius rerum Germanicarum historiis scribendis insudat.

Universis & singulis Dominis Abbatibus, Præpositis, Prioribus, cæterísque Ecclesiarum Rectoribus, Joannes Trithemius, Abbas Monasterii Divi Jacobi Herbipolensis, Ordinis S. Benedicti, cum orationibus promptam obsequendi voluntatem. Harum exhibitori literarum, Fratri Paulo Langio, Monacho atque Presbytero nostri Ordinis memorati, dedimus in mandatis, ut omnium monasteriorum, conventûum & ecclesiarum, cujuscunque sint religionis, quantùm fieri potest, totam per Germaniam, fundationes, tempora, patronos, &, si quos habuerint, viros sanctitate vel doctrinâ insignes, eorum tempora simul & opuscula, diligenter inquirat, conscribat, nobísque referat, pro decore Annalium, sive Chronicorum Germaniæ, quibus operam impendimus nostram. Quocirca vos omnes & singulos per manum Salvatorem rogamus, ut cum ad vestra declinan-

Literæ commendatitiæ Trithemii pro Paulo Langio.

(i) ad fin. Chron. Citia. apud Pistor. Tom. I. Rer. Germ. Script.

clinantem benignè admittatis, & charitativè foveatis, atque in his, quorum inquirendi gratiâ mittitur à nobis, illi favorem & adjutorium impendere pro viribus non recusetis, mercedem ab illo recepturi, qui judex omnium dicturus est stantibus à dextris: Ite benedicti patris mei &c. quoniam cùm hospes essem, suscepistis me &c. Scripsimus in præfato cœnobio nostro apud Herbipolim prima die mensis Aprilis, anno Dominicæ Nativitatis MDXV.

Langius iter magna industriâ peragit.

„ Prædictam itaque legationem sive commissionem pro virili meo sollicitiùs exequi semper conatus sum: tametsi in perpaucis locis fuerim, partim viarum difficultate & discrimine, partim latronum prædonúmque formidine, per montes & nemora, tandémque inopino ipsius Trithemii mittentis, præceptorísque mei occasû retractus & impeditus. Nihilo tamen minùs, ipso adhuc vivente, aliquot vicibus, ingruente hyeme, collecta & conscripta cum variis diversorum sapientum virorum epistoliis, & salutationibus referenda & consignanda, Herbipolim redii. Et quanquàm memoratam antiquitatum indagationem permulti celebres, & gravissimi etiam ac integerrimi laudaverint viri; fuerunt tamen è diverso nonnulli sycophantæ & scioli, & (*quod fœdius est*) fratratores & petrones religiosculi, mordaces & cynici, qui eam commissionem, & inquisitionem satis impudenter taxârunt; me pro tam arduo conamine *Gyrovagum* & *Circulatorem* vocitare non erubescentes. At si ego gyrovagus, si circumcellio, quid quæso erat æquivocus meus Apostolus Paulus, de quo Actûum XIX. legitur: *Factum est, quòd cùm Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum &c.* quíque ab Hierusalem usque ad Illyricum discurrendo, Christi Evangelium seminârat, licèt longè alia, beatioréque causa? Quid denique fuit Hieronymus, quid Ruffinus, quid Heraclides, quid Petronius, Paulus Orosius, Julius Africanus, Severus Sulpitius, Cassianus, Paschasius & similes, qui ob propriam devotionem, & aliorum ædificationem, maria transfierunt, loca Terræ sanctæ devotissimè perlustrârunt? Deinde Ægyptum, Nitriam, Scythiam, Palæstinámque gyrantes, exactissimè monachorum cœnobia, anachoretarum „ speluncas, & antra scrutantes, vi-„ tam & conversationem eorum ac doctrinam religiosissimè & vigilantissimè exploraverunt, & plerumque cum eis per aliquot & dies, & annos commanentes, & institutiones eorundem, ac mores imitantes & addiscentes, exhortationésque singulorum annotantes; tandem ad propria repedantes, & visa & audita, Dei pro honore, & legentium profectu ac ædificatione, eleganter & utiliter conscripserunt. Qui nisi supra narrata & circuissent, & perlustrâssent loca; vitas Patrum, institutiones, collationes, exhortationes, conversationes, & itinerarium, quod Hieronymo adscribitur, denique & quorundam, & præcipuè Antonii, Hilarionis, Pachomii, Onuphrii, Macarii, Romani, Arsenii, Posthumii, Mariæ Ægyptiacæ, Euphrosynæ, Euphrasiæ &c. & similium vitas & legendas nec monachi, nec mundus ipse quidem haberet. Felix ergo terque felix illorum peragratio, laudabilis, & sancta exploratio, ex quibus tantus fructus, tantáque secuta est morum & totius sanctitatis ædificatio. Quur ergo in me criminantur æmuli, quod in aliis laudatur, quod etiam ipsa gentilitas in *Ulysse* multis præconiis extulit, quod Hieronymus gloriosus in Platone, & Apollonio Philosophis commendavit, quod denique idem in fœminis etiam summis prosequitur laudibus? Nota est illa divæ Paulæ ferventissima perlustratio, quâ nedum infinitas monachorum & eremitarum cellas, sed & eorundem strata, vestes, cilicia, & sudariola quondam, Romanarum matronarum nobilissima propriis manibus attrectavit, venerata & osculata est. Quantus denique fructus & profectus ex ejusmodi peragrationibus sanctorum Patrum accreverit mundo, nec ipse Tullius, neque Demosthenes suâ eloquentiâ effari & depromere possent: quandoquidem, ut de aliis interim sileam, si nostri Ordinis sancti & devotissimi Patres, *Columbanus, Gallus, Chilianus, Bonifacius, Willibrordus, Ludigerus*, & pares, suis in monasteriis resedissent, quis Austrasiorum, quis Gallorum, quis Francorum, Bajoariorum, Vindelicorũ, Doringorum, Saxonum, Hessonum, Frisonum gentes ad Christi fidem convertisset? Si denique nostri Ordinis præstantissimi viri, præsertim Augustinus, Mellitus, & Justus, Magni Gregorii Papæ discipuli, si Alqui-„ nus, si Beda, Rabanus, Strabo,

Contra oblocutores se defendit.

Non est in uno reprehendendum, quod in altero laudatur.

Exemplum ab Ordinis nostri viris sanctissimis.

„ Ma-

„ Marianus, Claudius, Lampertus & similes domi mansissent: quis Angliam, Scotiam, Hiberniam, fidei rudimentis prædicando imbuisset? Quis insuper in Gallia almificam, & famatissimam illam Parisiensem Universitatem instituisset? Quis potentissimum nobilémq; in Francia Orientali episcopatum illum Herbipolensem fundâsset? Quem utique D. *Burghardum*, primum ejus Ecclesiæ præsulem, instituisse, sicuti & Parisiensem Academiam *Alquinum*, nostri Ordinis Patres, fundâsse certissimum est. Quis alios complures per Europam episcopatus, quorum primi antistites nostri Ordinis fuêre, & frequenter peregrini, plantâsset? At quid multis moror? Quur mihi vendicare conor, quod excellentissimi viri nec virtute, neque sanctitate assequi quiverunt? Qui denique quantò doctiores & sanctimonia clariores, tantò & acriores & plures semper habuêre obtrectatores. Nimirum cùm (expertus harum rerum inquit Hieronymus) semper in propatulo fortitudo æmulos habeat, feriántque summos fulgura montes, & juxta Nasonis simile dicterium: *Summa petat livor, perflent altissima venti.* „ Hactenus *Paulus Langius*, quem Abbas Trithemius, alter sapientissimus Plato, nec opinâ morte extinctus, domum revocatum ab itineribus deinceps literariis conficiendis requiescere jussit. *Vide Trithemii Vitam Part. III. pag. 302.*

Viri pii & docti suos habent obtrectatores.

§. III.

Domni Claudii Etiennot è Congregatione S. Mauri Itinera Literaria.

CUm Superiores Congregationis S. Mauri certiores essent redditi, quòd Domnus *Claudius Etiennot* *, seu, ut Mabillonius illum vocare consueverat, *Stephanotius*, ad characteres longè difficillimos legendos mirè eruditus esset, ejus propensioni, quâ in literas ferebatur, indulgere statuerunt. Ex eorum mandato anno 1673. iter literarium aggressus totam fermè Galliam peragravit, quò ex celeberrimis Bibliothecis, atque publicis Archivis vetera monumenta erueret, quæ Operi forent inserenda, quò historiam cùm ecclesiasticam tum monasticam illustraturus erat. Nec viri laborem ac industriam fortuna destituit: vel in solâ enim Diœcesi Bituricensi tantam eorum vim, quæ ad Benedictinæ Religionis antiquitates eo in episcopatu attinebant, è situ & pulvere extraxit, ut tria volumina in folio adæquarent. Annis sequentibus usque ad annum 1681. eôdem ardore emensus est Diœcesin Pictaviensem, Lingonensem, Santonensem, Lemovicensem, Tullensem, Petrocarensem, Clarimontanam, Sanflorensem, Lugdunensem, Bellicensem, Carcassonensem, Andegavensem, Arelatensem, Aurelianensem, pluresque alias, in quibus indefessò labore congessit, quidquid veterum monumentorum in Monasteriis Benedictinis diversarum adeò diœcesium reperire potuit; quorum eâ copia fuit, ut viginti novem volumina in folio conficerent.

* *Stephanotius.*

Jussû Superiorum iter aggreditur.

Ejuscemodi literarii labores ac itinera fervorem auctoris, unius omnium laboriosissimi, quem S. Mauri Congregatio unquam habuit, nondum expleverant. Præterea enim Collectionem auspicatus est, quam voluminibus XVI. comprehensam anno MDCLXXXVII. absolvit. Scopus auctoris erat, ut, quæ ad provinciam Aquitaniæ attinent, in luce magis aperta constitueret; operi verò titulum sanè quàm modestum præfixit: *Fragmenta historica.* Itaque præter celeritatem in disquirendis antiquis monumentis, spatio undecim annorum, quadraginta quinque volumina in folio conscripsit, nullius calamo adjutus, atque unius Domni *Renati du Cher*, qui postremis in voluminibus suppetias ipsi tulit. Dominus Etiennot hosce commentarios notis, animadversionibus, & reflexionibus quàm prudentissimis, & sapientissimis instruxit, quæ literarios labores Scriptorum magis celebrium è Congregatione S. Mauri, velut Dom. Mabillonii, D. Nourry, & R. P. Sanmarthani faciliores reddiderunt. Postremus certè in *Gallia Christiana* perpetuò illas allegat. Historici Provinciæ Occitaniæ ultrò fatentur, quòd, siquid splendoris atque utilitatis ipsorum habeat historia, id Domni Etiennot collectaneis in acceptis referri debeat.

Apparatum pro 29. voluminibus colligit.

Volumina 45. spatio XI. annorum conscribit.

è quibus alii proficiunt.

Post hæc Vir doctissimus in Romana Curia Procurator Generalis Congregationis S. Mauri constitutus fuit: quam provinciam totis quindecim annis ita magnificè, præclarè, atque fide integrâ gessit, ut non suæ tantùm Congregationis Religiosos in admirationem raperet, sed eos etiam om-

Fit Procurator Generalis Romæ.

Pontificum & Cardinalium gratiâ fruitur.

omnes, apud quos Romæ res gerendæ erant. Alexander VIII. virum singulari complexus clementiâ, id honoris ei exhiberi jussit, ut ad suam audientiam per scalam secretam duceretur, quò familiares cum eo sermones cæderet de studiis & Operibus Religiosorum San - Maurianæ Congregationis, quæ, uti dicebat, à se instar *Academiæ Virtutis & doctrinæ* haberetur. Ab Innocentio XII. in Congregationem *super disciplinâ Regularium* admissus fuit. Eminentissimus Cardinalis *d'Etrees* & Illustrissimus Remorum Archiepiscopus *le Tellier*, eximiæ prorsus benevolentiæ signa erga illum ostenderunt. Eminentissimus Cardinalis *Slusius*, Secretarius Brevium Papæ, illum sibi à secretis esse voluit in negotiis pro regno Galliæ à se expediendis. Tantùm verò absfuit, ut hujusmodi cultus, qui ei in primaria totius orbis Christiani civitate adhibitus fuit, obligationem, quâ Congregationi suæ devinctus erat, menti ejus eximerent, ut novos etiam stimulos zelo ipsius adderet, in tam celebri, támquo omnis generis antiquitatum fœcunda urbe indagandi quæpiam monumenta, quæ publicâ luce donari possent.

Vetera in Urbe monumenta indagat,

Vix autem quidpiam è tenebris eruit, cùm continuò ad Dom. Mabillonium, vel alium virum doctum Congregationis transmisit, quò rempublicam literariam eo locupletarent: opinionis siquidem erat, industriam ac contentionem suam non malè collocari, modò illæ ad utilitatem Ecclesiæ, atque Ordinis sui existimationem conducerent. Fuit verò Domnus *Etiennot* plus à pietatis atque religiosæ vitæ studio, quam à suo erga scientias ardore commendatus. Extinctus est Romæ XII. Cal. Julii an. 1699. sepultus in ecclesia PP. Minimorum SS. Trinitatis *di monti*.

ibique moritur A. 1699. 20. Junii.

Videri possunt, quæ Mabillonius de Viro æternâ memoriâ digno prodit in suis tam ad Acta Sanctorum quàm ad Annales Ordinis Sancti Benedicti præfationibus. Is ipse epistolam, quæ ad controversiam *de Cultu Sanctorum Incognitorum* spectat, ad eundem exaravit, *Epistola commonitoria ad D. Claudium Etiennot*; præterea præfationes in *Galliam Christianam*, authore Dionysio Sammarthano, atque Apparatus ad Bibliothecam Patrum & Stephanotii Vita Part. III. pag. 424. relata, consuli possunt.

§. IV.

Itinera Literaria Joannis Mabillonii.

Mabillonii plura Itinera Literaria.

EX quo sacræ antiquitatis studio animum adjecerat *Mabillonius*, varia itinera literaria in Belgium, Burgundiam, Lotharingiam, Picardiam, Campaniam, aliásque Galliæ partes, nec minùs Germaniam, atque Italiam conficere necesse fuerat; quæ inter *Germanicum* & *Italicum* maximè celebrantur. Utrumque sub *Ludovici XIV.* auspiciis & commeatû susceptum fuit (k) Cùm enim anno 1682. in Burgundiam iter institueret Mabillonius, ut illius provinciæ archiva & Bibliothecas perlustraret, occasione captata, illustrissimus D. Joannes Baptista Colbert diplomata quædam ad regiæ familiæ stirpem spectantia examinari curavit. Ex commissi autem muneris felici successû vir illustrissimus abundè intellexit, quæ foret in re antiquaria Mabillonii peritia, incorrupta fides, ac singularis planè sagacitas. Exinde verò tanti eum æstimavit, ut in publicum sui in illum studii atque existimationis argumentum, suadentibus quoque plurimis viris undequaque conspicuis, iter ab eo Germanicum, quô totius Imperii Germanici Bibliothecas, Archiva scrutaretur, ac Forulos, suscipi voluerit, jussû Ludovici Magni, regiisque ejus sumptibus: quam sanè provinciam eo libentiùs suscepit, quòd Regi gratam, suæque quam tunc parabat, Ordinis Historiæ peropportunam fore intelligebat.

Lud. XIV. jussu sumptibus & auspiciis iter Germanicum suscipit.

Quanta porrò, & quàm effusa fuerit ex vulgato per Germaniam futuro Mabillonii adventu, Literatorum omnium Germanorum lætitia, vel ex plurimis ad eum scriptis literis, potissimùm verò ex iis, quæ subjiciuntur, gratulantis cujusdam Suevienfis Amici verbis facilè quisque conjiciat. *Olim*, inquit, *ubique exspectatissimus advenisses; nunc aliter, non propter te, sed propter tempora. Si tempestas aliquando deferveat, ingredere in gaudium, in brachia sodalium tuorum. Omnibus solatium erit vel conspexisse tantum virum.*

Ejus adventus Germanis Benedict. exoptatus.

Anno

(k) Ruinart in vit. Mabill. n. 29. & seqq. pag. mihi 66.

Itineris socius Michaël Germanus.

Anno igitur 1683. exeunte mens. Jul. Germanicum iter iniit Mabillonius, adscitô secum perpetuô juxta ac fidelissimo itinerum socio, quin etiam studiorum coadjutore, D. Michaële Germano; atque intra quinque mensium curriculum, Burgundiæ Comitatum, Alsatiam, Sueviam, Bavariam, Tyrolim, Helvetiam, Monachium & Salisburgum peragravit; Austriámque totam excurrisset, nisi Turcæ, qui tum ejusdem provinciæ caput Viennam obsidione tenebant, viam ei omnem præclusissent.

In magno honore ubique habetur.

Ea verò erat apud nostros Germaniæ Monachos, Benedictini decoris summoperè studiosos, Mabillonii exspectatio, ea fama, ut vel prætereuntem excepisse honori ducerent quàm maximo; vidisse lætitiæ singulari; audivisse præcipuæ felicitati. Quid Sanctimoniales memorem, quæ, ut illum ad monasteria sua allicerent, quò ejus animi modestiam suspicerent, audiréntque verba facientem, linguæ se Gallicæ peritas datâ operâ simulabant? Quid Ordinis nostri Monachos, qui honoris gratia se ipsi itineris comites adjungebant, eúmque ceu per triumphum ducentes, atque honoribus certatim ac laudibus persequentes, de Monasterio in Monasterium deducebant? Quid spectatissimos Germaniæ Archimandritas, ex quibus non pauci principatum, amplissimósque Imperii honores obtinent; qui quò familiariùs cum eo agerent, sui propè oblivisci, nec dignitatis splendorem, nisi ut illum honorificentiùs exciperent, adhibere videbantur? Quid clarissimum Campidunensis Cœnobii Abbatem, nec non Sacri Romani Imperii Principem, Augustissimæque Imperatricis Archimarischallum? Quid Beatæ MARIÆ Eremitarum, aliósque non paucos Germaniæ Principes? Quid demùm insignem Salisburgensem Academiam, quæ ipsi advenienti mirô plausu, quin etiam oratione publicâ gratulari dignata est, ipso præsente Salisburgensi Archiepiscopo, in cujus villam singulari propè humanitate deductus est, ibidémque lautissimè exceptus.

Adveniențti Principes & Academia Salisburg. gratulantur.

Ad Bibl. & Archiva patet ei accessus.

Præ his omnibus, amplissimis licèt honoribus, arridebat *Mabillonio* longè magis, qui ad omnes Bibliothecas, Archiva, & publica Monumenta facilis dabatur ingressus, omnísque ferè ætatis manuscriptorum codicum copia. Nihil ipsi non apertum, atque libentissimè creditum; tanta erat apud Germanos eruditionis ejus opinio, integritatis nomen, fama probitatis. Rapiebat inprimis Germaniæ Monachos ingenuus, qui in fronte Mabillonii elucebat, animi candor, in sermone religiosa sinceritas, in rebus literariis explicandis modestia propè singularis. Ipse verò ex tanto Monachorum studio, non solùm opportuna sibi documenta colligendi, sed etiam se ipsis moresque suos probandi occasionem arripiens, alios ad exactam disciplinæ regularis observantiam, suæque Professionis invitabat amorem; alios verò, quos aptiores noverat, ad congrua literarum ac scientiarum studia pro viribus animabat. Inde Patrem *Cælestinum Sfondratum*, qui non ita diu post San-Gallensis Cœnobii Archimandrita renunciatus est, ac subinde sacrâ purpurâ insignitus, sub Innocentio XII. obiit, agnoscere, atque cum eo familiaris amicitiæ fœdus inire cœpit.

Est in deliciis Germaniæ Benedict.

In hoc porrò celeberrimo amplissimóque Sancti Galli Cœnobio, perlecto, quod Trithemius adornaverat, Chronici Hirsaugiensis Autographo, ac tanquam de reperto thesauro mirè lætus, cujus esset hoc opus pretii ac momenti, San-Gallensibus aperuit; ejusdémque editionem impensè suasit ac persuasit; unde præclari illius Operis, quod in ipso subinde Cœnobio excusum est, publicam editionem Mabillonii curæ ac diligentiæ acceptam referri debere, nemo est, qui eat inficias. Id ipsi San-Gallenses Monachi in præfatione Operis testatum omnibus voluêre, subjectis hisce verbis: *Chronicon*, inquiunt, *surgit nunc redivivum; animante ejus editionem Clarissimô P. Joanne Mabillonio, quem tutelares nostros invisentem in Sancto Gallo vidimus, nec sine sensu suavitatis recordamur.*

Ex ejus consilio Chronicon Hirsaugiense imprimitur.

Inter varia, eáque maxima Germanici itineris oblectamenta illud sanè Mabillonio jucundissimum fuit, eos conspexisse Viros eruditos, uno sibi ac diuturno literarum commercio notos, una doctrinæ fama amicitiæque fœdere sibi conjunctos: Hermannum Schenk, San-Gallensis Bibliothecæ Præfectum; Patrem Paulum Metzgerum, Salisburgensis, quam Ordinis nostri Monachi obtinent, Academiæ Vice-Cancellarium; Albertum, Ottoburani Cœnobii Priorem, inprimis verò doctissimos Murensem, Petrensem B. Mariæ propè Basileam, ac Eremita-

Eruditos Benedictinos sibi tantùm notos per literas, magno gaudio complectitur.

mitanum in Helvetia Abbates: in quorum ultimo, Augustino ex illustri Familia DD. Rhedingiorum à Biberegg, non semel se suspexisse, narrabat, dignam viro religioso sinceritatem ac modestiam cum amplissima, quam obtinebat, imperii dignitate, cúmque insigni, quam edita opera commendant, eruditione conjunctam. Quàm effusa porrò fuerit ex mutuo conspectu Mabillonii ac Patris *Gregorii Geisserii* lætitia, haud facile dictu est, ambo ut amore, ita ingenio pares erant, prædicavi satis. Nemo in colligendis documentis ad Ordinis Historiam Sanctórúmque Acta adornanda necessariis *Geisseriô* diligentior, ac Benedictinæ gloriæ studiosior extitit: unde cùm ejusdem illustrandæ atque amplificandæ peritiorem Mabillonio nôsset neminem; nullam promovendis ejus studiis ac levandis laboribus operam non impendit. Et certè cùm esset is Congregationis Suevicæ Apocrisiarius, ac proinde facilis ad omnes Monasteriorum Bibliothecas ei pateret aditus; eximiis monumentis Mabillonium locupletavit. Is subinde obiit Abbas sancti Georgii de Villingen, virtutis splendore totâ Germaniâ clarus, déque Congregatione S. Mauri perinde ac toto Ordine præclarè meritus.

præcipuè Geisseriû deCongr. S. Mauri præclarè meritum.

Quod iter literarium P. Mabillonii Viris etiam doctissimis in Saxonia adeò probatum fuit, ut, qui Acta Eruditorum Lipsiensium añõ MDCLXXXVI. ediderunt, in hæc verba (1) scripserint: „ Optaremus autem, ut in itinere isto Germanico ex Bavaria per „ Franconiam in Misniam perrexisset „ Editor, & Academiæ nostræ Lipsiensis Bibliothecam, quæ Paulina „ dicitur, non insalutatam reliquisset. Nam in ea, quod præfiscini „ dixerimus, aliquot millia Tractatuum Manuscriptorum, partim „ membranaceorum, partim papyraceorum asservantur, nec scripta „ tantùm, qualia in Analectis suis „ jam edidit Mabillonius, sed alia „ quàm plurima nondum edita, ut „ benè multi ejusmodi Analectorum „ Tomi exinde possint concinnari; „ inter quæ & libri MSS. extant de „ Regula, & Consuetudinibus Ordinis S. Benedicti, aliorúmque Ordinum Monachalium; Vitæ item „ Sanctorum, quales & Mabillonius „ in Germania observavit, quamplurimæ, versúsque & rythmi innumeri, bonâ fide id asseverante Bibliothecario Cl. V. Joachimo Fellero, qui & propediem Catalogum „ MSS.torum ineditorum in publicum „ evulgabit. Sed sat abunde MS.torum „ ineditorum inveniet in Bibliothecis „ Italiæ, in quibus excutiendis nunc „ occupatur doctissimus editor, unde „ non pauca ejusmodi Analecta possit conficere. „

Viri docti in Saxonia ejus adventum exoptant.

Cæterùm tam facili Bibliothecarum simul & Archivorum aditu opportunè admodùm usus Mabillonius, multa & quidem exquisita ex itinere Germanico monumenta retulit; quorum pars edita legitur in quarto Analectorum Tomo, in cujus fronte exhibetur Germanici Itineris haud contemnenda descriptio; quam egregiæ dein excipiunt antiquarum Inscriptionum collectiones: selecta ex variis exaratis manu codicibus haud exigui pretii monumenta, unà cum diversarum, in quas distributa olim Roma fuerat, regionum descriptionibus. Calcem operis occupant in MSS. Germaniæ codices animadversiones; in quibus disertis paucísque verbis quisque addiscat, quæ longo & operoso aliorum minoris pretii documentorum studio vix percipere queat. Iis sanè optimis Germaniæ documentis usus potissimùm est Mabillonius ad multa sua opera, maximè verò ad adornandos Ordinis Annales.

Ex itinere Germanico præclara refert monumenta.

Inter egregia, quæ Burgundiæ Comitatum peragranti Mabillonio occurrêre monumenta, reponendum jure videtur longè vetus illud ab annis centum circiter super mille exaratum *Gallicani ritûs Lectionarium* in Cœnobio Luxoviensi repertum, ac præclaris Merovingicis literis conscriptum; quod evulgandæ Gallicanæ Liturgiæ occasionem præbuit. Hujus calcem Operis, præter multa scitu digna ad Franciam seu Gallicanam Liturgiam spectantia, aliáque id genus Monumenta, claudit erudita disquisitio in Officium divinum Gallicanis in Ecclesiis olim recitari solitum, ac propterea *Cursus Gallicanus* appellatum.

Lectionarium ritûs Gallicani ab eo repertû.

Ex Germania in Gallias redux Mabillonius, mutatum quidem ex clarissimi Patroni sui Domini Colberti decessu ministerium reperit; non tamen erga se mutatos, qui eidem subrogati fuerant, ministrorum animos, aut imminutam, quam antè sibi conciliaverat, existimationem. Enimverò illustris-

Ex Germania redux

(1) Act. Erud. Lips. an. 1686. pag. 20.

Remensis Archiepiscopi auspiciis, Illustrissimus Remorum Archiepiscopus, Dux *Carolus Mauritius Tellerius*, cui tunc tota apud Regem literariæ rei cura commissa erat, quique eximias planè noverat *Mabillonii* dotes, ut suam, quam multis nec dubiis argumentis demonstraverat, in eum existimationem testatam omnibus faceret, de eo in Italiam mittendo in animum induxit; simul ut conquisitis Regia Bibliotheca Libris ac Manuscriptis fieret longè locupletior, simul ut aliquid Ecclesiæ, reique literariæ inde accederet. ad iter Italicum provocatur. Placuit non parùm Regi Christianissimo ejus itineris consilium, suísque non sumptibus modò, sed auspiciis susceptum voluit. Tanti Regis voluntati, consiliόque Archipræsulis obtemperandum duxit Mabillonius; quamvis ab ea suscipienda provincia non una illum ratio deterrere videretur; inprimis verò maris pericula, labores itineris, provecta ætas, affectæ denique vires. Jam iter Italicum meditabatur, cùm morbo correptus, illud in aliud tempus differre cogitur: firmatis subinde viribus, Theoderico Ruinarto sibi adjuncto comite in Normanniam iter instituit: quô in itinere ejus in observandis, quæ è re sua fore putabat, cùm publicis, tum privatis monumentis diligentiam & sagacitatem, nec minorem in persolvendis, perinde ac in monasterio fuisset, debitis pietatis officiis sollicitudinem non semel se demiratum esse Ruinartus testatur.

Quod A. 1685. aggressus Insequente anno pristinæ omnino saluti restitutus ad iter Italicum se accingit; Parisiísque unà cum D. Michaële Germain, individuô comite, kal. Aprilis anno 1685. profectus, Lugdunum versùs iter instituit; transcendit Alpes, tandémque Augustâ Taurinorum, Mediolano, Verona, Patavio, Venetiis, Ravennâ, aliísque finitimis Italiæ urbibus feliciter, omniúmque gratulatione peragratis, Romam 5. Junii pervenit, Romam pervenit die 5. Junii horâ 5. matutinâ; siquidem nocte totâ incesserat, destinatos sibi tum ab Eminentissimo Cardinali Estræo, qui adventantem in sua rheda extra urbem excipi, indéque ad hospitium usque deduci jusserat, tum à Procuratore nostro Generali, dudum sibi amicissimo, D. Claudio Stephanotio, qui Literatos omnes præmonuerat, honores devitaturus, quos alibi sibi paratos, pari curâ ac diligentiâ declinaverat: non enim amabat, immò quantum poterat, cæteris honorificentiùs, aut liberaliùs haberi fugiebat.

Lubet hôc locô si non omnes, saltem nonnullos referre, à multis Italiæ civitatibus Mabillonio nostro delatos honores. ubique magnis cumulatur honoribus. Equidem Italica Gens, quæ præ cæteris peregrinantium animos elegantia morúmque comitate rapit, quæque, ut pulchrè quidam ait, *suapte natura procul odoratur hominum præstantiam, & sapientibus atque eruditis mirificè defert*, accedentem Mabillonium nullis non affecit honoribus, nullis non laudibus exornavit, officiísque sibi demeruit. Imprimis verò Serenissimus Etruriæ Dux, præsertim à Magno Etruriæ Duce, qui tum Senis morabatur, compertô ex literis *Magliabeci* ejus Florentiam adventu, statim non Laurentianam modò ac Palatinam Mediceorum, sed etiam Florentinas omnes Bibliothecas ad ejus usum ac nutum reserari, quin etiam ad ea describenda, quibus opus haberet, amanuensem suppeditari jussit. Rem exsecutus est celebris Antonius Magliabecus ex longo literarum comercio ei jam dudum amicissimus; quô duce, quidquid librorum in Bibliothecis Florentinis proposito suo magis congruebat, didicit. Is enim eâ præditus est sagacitate, nihil ut ipsum lateat; eâ memoriâ pollet, ut libros omnes habeat in numerato; ipse Museum, ut ita dicam, inambulans, & viva quædam Bibliotheca.

Haud ita multò pòst Florentiam redux Serenissimus Etruriæ Dux Mabillonium ad se, qui eum suo dignatur alloquio, subindéque ad Filios, Ferdinandum & Gastonem, Principes (in quibus præclara illa Mediceorum indoles, innata videlicet in literas ac literatos omnes propensio elucet) introduci voluit, eâ facilitate ac benignitate, ut velis demissis privatim alloqui dignatus sit; multa de Rege honorificentissimè dicens, déque ejus studio in Catholicam fidem: Florentiâ tandem abeuntem dignis regiâ planè munificentiâ muneribus *Mabillonium* & muneribus prosequitur. prosecutus, lecticam honoris causâ Bononiam usque ei subministrari præcepit, exinde verò literis eum suis non semel dignatus est: atque in quadam epistola ad Oratorem suum in Galliæ Regia constitutum paucis abhinc annis missa, hæc legebantur subjecta verba: *O te felicem! atque me longè feliciorem, cui tantum Virum alloqui, non solùm videre conceditur.* Quantum verò eundem vita functum defleverit, verbis planè honorificis, acer-

acerbóque animi dolore palàm fecit.

Proregis Neapolitani non minor in Mabillonium benevolentia.

Pari benevolentiâ & honore *Mabillonium* excepit Regni Neapolitani Pro-Rex Excellentissimus *Marchio de Carpi*: siquidem præterquàm quod ad se illum sæpè intromitti jussit, ad omnes etiam solemnes ceremonias, seu *Regias*, ut vocant, *Capellas*, peramanter invitavit; útque omnem excusationi viam præcluderet, rhedam ipsi suam submitti curavit. Quantus porrò esset Proregis laudati in Mabillonium amor, palàm aliquando factum est, cùm illum prætereuntem morari, ac pulcherrimo serto, quod ipse in festo Natalis Regis Catholici acceperat, munificâ manu donare voluit.

Ab Italis Benedictinis honorificè excipitur.

Proregis Neapolitani exemplo, seu potiùs proprio ipsorum studio ducti Casinates nostri, ubi Casino vicinum audiunt Mabillonium, statim nonnullos è suis legunt, qui tam religioso ac planè dignissimo Benedicti Patris filio obviam exeant, eíque adventanti communem Casinensium Sodalium lætitiam, plausúsque significent. Haud absimili amoris lætitiæque significatione exceptum voluêre clarissimi S. Floræ Aretinæ, S. Proculi, Sanctíque Joañis Cœnobiorum Abbates; qui ei obviam progressi ad Monasterium usque deduxêre. Neque prætereunda silentio videtur nata ibi Gallos Fulienses inter & nostros Florentiæ monachos amica contentio, quis eorum tam insignem hospitem ad se deduceret: pugnabat pro Fuliensibus Gallis charitas Patriæ, gratíque in civem suum animi significatio: movebat, ac propè pro Monachis nostris triumphabat, insitus Ordinis amor. Utriusque humanitati ut faciat satis Mabillonius, apud utrumque alternatim mansurum se pollicetur. Verùm cùm Patrum Fuliensium Cœnobium extra urbem situm sit; non sine amica eorundem expostulatione ad Monachos nostros primùm divertit; ibíque ob loci, potissimùm verò Bibliothecarum vicinitatem diutiùs mansit.

Cardinalis Barbadici erga eum comitas,

Patavium secundò accedentem Mabillonium apud se diversari, atque ne aliò divertat, rhedam, quâ deducatur, in occursum ejus ad ripam fluminis submitti jubet Eminentissimus Cardinalis *Barbadicus*; cujus modestiam, studium in literas, zelum indefessum, morésque incorruptos nemo non novit: subinde verò audito ejus Patavium reditu, visitationis suæ in Montibus Euganeis cursum interrumpere non est gravatus, quo Mabillonium conveniret, videret, & alloqueretur. Ravennam ubi attigit, cùm illum apud se excipere non posset Illustrissimus ac Reverendissimus Archiepiscopus *Fabius Guinisius*, præclara Guinisiorum apud Lucenses gente oriundus, Vino Florentino, alíisque eduliis donatum voluit: idémque pro sua in eum humanitate, ostendere atque indigitare voluit, quæ supersunt vetera Ecclesiæ Ravennensis authentica instrumenta; ex quibus nonnulla, quæ in cortice exarata sunt, atque apud Rubeum edita emendavit. Insigne porrò est Ravennæ Archivum ob antiqua monumenta, ac ea maximè, quæ in cortice scripta sunt eo charactere, qui cùm esset lectu difficillimus, *scriptura incognita* dictitari solebat; multísque etiamnum foret, nisi in sua de re diplomatica elucubratione ejusdem legendi methodum ac regulas tradidisset Mabillonius.

Ravennæ ab Archiepiscopo honorificè exceptus,

evolvit scripturã incognitam.

Quid Bononiam accedenti non detulisset Eminentissimus Cardinalis Legatus *Pignatellus*, haud ita multò pòst sub Innocentii Duodecimi nomine summo totius Ecclesiæ regimini præfectus, quid, inquam, non detulisset, si de illius, uti jusserat, adventu fuisset certior factus, ac nisi Mabillonius pro sua modestia paratos sibi honores præcavisset? Ejus modestiæ artes, diligentiámque prævertit Eminentissimus Cardinalis *Spinola*, Lucensis Reipublicæ Episcopus; eíque perinde ac cæteri Italiæ Episcopi nulla non præbuit benevolentiæ & humanitatis argumenta.

Cardinal. Pignatelli & Spinolæ in eundẽ profusi honores.

Unô verbô, ab omnibus ubique celebratur, præsertim ab eruditis Italiæ viris; qui, ut illum honestiùs exciperent, & antiqua scitúque digna urbium monumenta, cimeliarchia, & gazophylacia in promptu haberent; mutuis sibi literis vicinum ejus adventum significabant; propriis eum quisque operibus donabat; nulláque prætermissa lætitiæ ac plausus significatione, tanti nominis virum vel obiter conspexisse, aut apud se aliquamdiu retinuisse, singuli & universi lætabantur. Quantis demùm per Italiam honoribus affectus fuerit, eleganter prorsus docuit Illustrissimus D. Justus Fontaninus per eam, qua me de illius obitu dignatus est, epistolam. *Jam*, inquit, *per totam urbem non sine gravi Literatorum mœrore Mabillonii decessus fama percrebuit; nósque de eo certiores reddidimus amicos per Italiam con-*

Eruditi quique in Italia studiis erga Mabillonium inter se certant,

constitutos; ubi multi ex illis adhuc supersunt, qui viginti & tribus abhinc annis eum propiùs venerati fuerunt; cùm urbes effusæ ad eum adirent, primíque subsellii homines ad visenda quæque insigniora Cimeliarchia, Gazophylacia, & Bibliothecas, eum honoris causa certatim comitantes deducerent; quod ille in itinere Italico pro sua modestia parcè admodùm indicavit.

Mabillonius gratâ amicos memoriâ prosequitur.

Verùm quantò in recipiendis, qui ultrò per Italiam deferebantur, honoribus parcior Mabillonius, tantò certè in Amicis memorandis, quíque benefecissent, liberalior fuit. Hos inter, quorum beneficia animíque dotes cum laude memorat, principem locum obtinent, Mediolani Illustrissimus Comes *Mezzabarba*, Vir in literis humanioribus, & numismatum scientia apprimè versatus, & cum eo eruditus Pater *Moneglia*, Florentiæ *Magliabecus*; clarissimúsque *Norisius*, ex Monacho Augustiniano in sacrum subinde Purpuratorum Patrum Senatum cooptatus; Meritissimus quoque, nec vulgaris inter Literatos nominis Pater *Capassius*, tum sacræ Theologiæ in Academia Pisana Professor, quem non semel perlustrandis Florentiæ monumentis ducem ac comitem habuisse gloriatur; Vicentiæ, Dominus *Gonzata*, Neapoli celebris *Valleta*, qui domi suæ Bibliothecam probatissimis autoribus instructam omnium admiratione plausúque comparavit, *Genesius*, *Nicodemus*, alíique Neapolitanæ urbis præstantissimi viri; Patavii, Pater *Minorelli* Dominicanæ Familiæ insignis alumnus, quem doctrinâ politioribúsque literis ornatum inprimis suspexit; Lucæ *Beverinus* Poëta simul & Orator cultissimus, quocum de recipiendo apud se Mabillonio amicè certâsse legitur *Dominus Bonamicus*; Parmæ celeberrimus Pater *Bacchinus* Casinensis Congregationis Monachus, multísque jam editis Operibus insignis; cui adjungendus est D. *Erasmus à Cajeta* de nostro perinde ac suo Casinensi Sodalitio præclarè meritus, unà cum P. *Seraphino Jansio*, Casinensi quoque haud vulgaris doctrinæ ac modestiæ Monacho, à quo non pauca locupletandis Ordinis Annalibus subsidia interdum accepit; Aronæ Reverendi admodùm Patres Societatis Jesu, qui insigne librorum de Imitatione Christi sub nomine *Joannis Gersen* Abbatis Vercellensis antiquâ manu exaratum exemplar Mabillonio in Gallias deportandum, non tantùm inspiciendum, mirâ humanitate concesserunt; ut, quæ jam de eximii hujus Operis Autore in lucem protulerat, ejusdem manuscripti codicis autoritate strenuè vindicaret. Codicem hunc benignè adeò sibi creditum lubenti animo accepit Mabillonius; subindéque à Viris in re diplomatica apprimè versatis diligentissimè excussum, atque illorum testimonio comprobatum, non sine maxima grati animi significatione ad mox laudatos Patres transmitti curavit. Quem apud omnes prope Italiæ, præsertim Parmensis Cœnobii Monachos locum obtinuerit Mabillonius, abundè testantur nuncupatæ nomini ejus Conclusiones; condita in ejus laudem carmina; palàm in ejus honorem pronunciatæ passim gratulatoriæ orationes, quæ omnia laudum genera modestiæ ejus planè gravia cùm nec artibus nec precibus effugere posset, ab hujusmodi cœtibus omnino abstinere constituit, laudis impatiens.

Abbatis Gersen liber de Imitatione Christi Mabillonio in Galliam deportandus conceditur à Patribus S. J.

Quid Romæ beneficii Mabillonio obtigerit?

Quid Domina Gentium, Princépsque Provinciarum, Roma, præ aliis Italiæ Civitatibus Mabillonio non detulit? quid non præstitit ejus ergò? ibi inprimis Eminentissimi Cardinalis *Estræi*, Excellentissimíque Ducis ejus Fratris pro Rege legatione fungentis expertus non semel est humanitatem, patrocinium, benevolentiam, autoritatem, officia, studium denique singulare; ibi à sanctæ mem. INNOCENTIO XI. Pontifice Maximo nulla non accepit benignitatis & existimationis argumenta, si ejus adeundi honorem excipias, quô Mabillonium ob affectam valetudinem Pontifex dignari non potuit; ibi denique *Ottoboniana*, *Barberina*, *Chigiana*, *Alteriana*, *Altempsiana*, *Casanatensis*, *Pamphiliana*, *Augustiniana*, aliæque Romanæ Bibliothecæ, unà cum Monasteriorum & Ecclesiarum Archivis, Gazophylaciis, Cimeliis, alíisque id genus monumentis in ejus usus liberaliter reseratæ; inprimis verò omnium longè locupletissima, ac nobilissima Vaticana, ex quâ quam plurima, eáque exquisita prorsus documenta eruit. Huc etiam non sine laude memoranda accedit multis iísque optimæ notæ exaratis manu codicibus instructa Bibliotheca Augustissimæ Suecorum Reginæ, quæ post aliquantam, quò illam dignata est, colloquii moram, discedentem pro suo in literatos studio benignè dimittens, favorem suum, unà cum omnibus Bibliothecæ suæ tam editis, quàm manu exa-

Bibliothecæ ad ejus usum reseratæ.

exaratis codicibus in ſtudiorum ſuorum ſubſidium perhumaniter obtulit.

Uberi ſanè fructu, nec minori animi voluptate Eminentiſſimi Cardinalis Baronii Bibliothecam, Patrésque, penes quos ea eſt, Oratorii Romani frequens adibat, cùm ob vetuſtos nec exigui pretii, qui ibidem accuratiſſimè adſervantur, manu exaratos codices; tum maximè ob clariſſimum Patrem *Leandrum Coloredum* laudati Sodalitii Alumnum paulò pòſt S. R. E. Cardinalem renunciatum, quocum continuò prope literarum comercio amicitiæ fœdus arctiſſimum, quod ad obitum usque perduravit, iniit. Frequens illi quoque colloquium ac familiaris conſuetudo cum Illuſtriſſimo juxtà ac eruditiſſimo *Angelo de Nuce* Roſſanenſi Archiepiſcopo, qui Caſinenſis Cœnobii Archimandrites non ita pridem fuerat, ejusdémque Chronicon doctis annotationibus illuſtratum ediderat. Taceo *Thomaſium* eximia pietate perinde ac ſacris operibus nemini non notum, clariſſimósque *Sluſium*, *Fabretum*, *Blanchinum*, *Ciampinum*, alióſque dum Romæ verſatus eſt, amiciſſimos viros.

Contrahit amicitiæ fœdus cum viris doctiſſimis.

In ejus gratiam Eminentiſſimus Cardinalis *Carpineus* Sumi Pontificis Vicarius, *Senéxque*, ut verbis utar Auguſtini, *famoſus, annoſus, nullíque non probatus*, erutum coram eo voluit ex veteri cœmeterio cujusdam Martyris corpus; cui adjuncta reperta eſt Ampulla vitrea ſimul & inſtrumentum ferreum cruciando, ùt creditum eſt, Martyri adhibitum. Honoris denique cauſa *Conſultor Sacræ Congregationis Indicis* creatus; atque in eam invitante Eminentiſſimo Cardinali Caſanata vocatus, de quibusdam Iſaaci Voſſii operibus, potiſſimum de cauſa diluvii (*quod in ſuo de Sacra Chronologia mundíque ætate Opere haud univerſale fuiſſe contendit, quamvis totum in eo genus humanum periiſſe non diffiteatur*) ſententiam dicturus, præſentibus cum Sacri Palatii Magiſtro novem S. R. E. Cardinalibus, tam eruditè juxtà ac luculenter diſſeruit, ut in ſuam omnes ſententiam atque in ſui admirationem facilè converterit.

Creatur Conſultor Sac. Congr. Indicis.

Tantis licèt ubique affectus honoribus, haud inde tamen mente elatior, immò cæteris longè humilior factus: cunctis undequaque plaudentibus, non ſibi ipſe plaudebat; ſed potiùs magis ac magis ſibi vileſcere, hominúmq; frequentiam devitare ſtudebat. Quamobrem non parùm ipſi arridebant, quæ Italiam peragranti occurrebant, remota ab omni mortalium conſortio loca; in quibus, uti è Cavenſi cœnobio redux mihi per epiſtolam aperuit, reliquam vitam peragere in deliciis habuiſſet. Movit illum inprimis Vallumbroſana ſolitudo, ac ſpecus potiſſimùm illa, ad quam S. Joannes Gualbertus procul ab hominum frequentia oraturus ſeſe interdum recipere ſolebat. De Claſſenſi porro, Farfenſi, Vulturnenſi, Cryptaferratatenſi, Bobienſi, Nonantulenſi, aliíſque ſanctitatem ſpirantibus Cœnobiis, partim licèt dirutis, partim omnino deſolatis non ſine quadam veneratione, mentíſque ſuavitate diſſerebat; illorúmque locorum ſimplicitatem ſuperbis Regum Principúmque palatiis longè anteponebat. Hinc incredibili animi voluptate gratiſſimam illam, quam tum apud Camaldulenſes Eremitas, tum apud Sublacenſes noſtros manſionem fecerat, in mentem revocabat. Porrò autem quàm altè Specum Sublacenſem in animo præ cæteris defixam haberet, teſtatur breve hoc, ſed elegans prorſus ejusdem in Annalibus concinnatum encomium. *In hoc*, inquit, *Sacro Specu Benedictus Ordinem ſuum obſtetricante gratia parturiit: hìc cunabula gentis noſtræ; hæc Petra, unde exciſi ſumus.* Nec minori ſuavitatis ſenſu ſanè animo recolebat, Cellam aliquamdiu ſe occupâſſe in Cœnobio Caſinenſi, quod veluti totius princeps Ordinis inſtituit Sanctiſſimus Patriarcha BENEDICTUS; quódque ingens Monachorum inſignium multitudo præclaris virtutum ac doctrinæ meritis mirum in modum illuſtravit. Quare ob loci reverentiam ſacrum illum Montem, quamvis aſcensû maximè arduum, pedibus conſcendere voluit. Tacitus prætereo inſignem toto Chriſtiano orbe Lauretanam Eccleſiam, aliáque celeberrima, quæ pietatis cauſa perluſtravit, Italiæ loca; Papiam ubi Auguſtini, Vercellas, ubi Euſebii ejusdem urbis Epiſcopi, Mediolanum, ubi Ambroſii & Caroli, clariſſimorum Eccleſiæ Mediolanenſis Antiſtitum Corpora ſumma religione adſervantur, nec minore reverentia coluntur. Præ cæteris paſſim gloriabatur, ſe ſacra adiiſſe Apoſtolorum Principum Limina; tantas ac tantâ anti-

Ob honores ſibi exhibitos non extollitur, ſed locis ſolitariis ac ſanctis præcipuè S. Specu Sublac. & Caſinenſi Monte, aliíſque Cryptis afficitur.

antiquitate venerandas Basilicas, cryptásque introspexisse, veterum perlustrâsse Christianorum catacumbas, teste Hierônymo primis Ecclesiæ seculis adeò celebres; terram denique tetigisse tot Sanctorum purpuratam cruore Martyrum. De duobus dolebat plurimum, & primò quidem quòd Neapolim contendens, ac juxta Nolam transiens, *Sancti Felicis* ecclesiam, Paulini curâ ac pietate constructam non adiisset, nec ob temporis injurias montem Alvernum petiisset, Sancti Francisci stigmatibus celeberrimum.

Mabillonius sanctificatur, dum peregrinatur.

Cæterùm ita sibi etiam, dùm peregrinaretur, vacabat *Mabillonius*, nullum ut unquam intermitteret religionis ac pietatis officium; quódque mirari subit, inde sui colligendi captabat argumentum, unde cæteri ut plurimùm diverti ac mente distrahi solent; quippe peregrinando *supremam*, quæ omnium meta est, *mortis peregrinationem* jugiter mente recolebat. Hunc animi sensum altè illi infixerant subjecta, quæ iter agens de more legebat Augustini verba: *Peregrinationes*, inquit, *quas quietas, & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non est hominis, de illa unâ ultimâ, quæ mors vocatur, cogitantis, de quâ vel solâ intelligis esse cogitandum.* Quæ quidem Doctoris verba ita Mabillonio placuêre, ut iisdem Italici Itineris, quod in Gallias redux in lucem edidit, descriptionem conclusam voluerit; equidem ex iis erat Mabillonius, *quibus*, ut ait laudatus Augustinus, *id à Deo Optimo Maximo gratiæ concessum est, ut inter casus rerum varios, eósque ut plurimùm injucundos, tranquillo ac quieto animo consistant.* Nec mirum, quippe cùm nullum iter susciperet Mabillonius, nisi aut Superiorum jussu, aut Ecclesiæ simul & Ordinis emolumentô? tantúmque abest, ut ei ob id mente excideret mortis memoria; ut potiùs familiarior ipsi fieret, crebriúsque de illa sermonem haberet.

Regularis disciplinæ in itinerando observantissimus

In itinere constitutus eandem prorsus, ac in monasterio tenebat vitæ rationem: statis horis orationi, divinísque vacabat officiis: Sacrum quotidie etiam post confectum sex aut septem horarum iter mira pietate faciebat: piis quoque lectionibus, maximè sacris paginis, *quas* cum Augustino *castas* dictitabat *animæ delicias*, certis temporibus operam dabat: ideóque Novi Testamenti, Regulæ Sanctæ, & imitationis Christi aureos planè libros, quos ferè memoriter tenebat, secum jugiter deferre, frequénsque legere solebat. Nihil sibi, longo licèt itinere fatigato, præter Regulam indulgebat: immò per Italiam ac Germaniam, cùm ob inculta, omnibúsque rebus penè destituta diversoria, tum maximè ob ciborum quadragesimalium penuriam parciùs, longéque, quàm in monasteriis, austeriùs tractari gaudebat. In urbes, aut monasteria adventanti princeps ei cura tam de recreandis viribus, quàm scrutandis, quæ è re sua erant, urbium ac monasteriorum monumentis; adeò ut nisi iter agendo quiescere à labore non videretur. Vecturarum incommoda, injuriásque temporum non æquô tantùm animo ferebat; verùm etiam si quid in itinere occurrebat commodi, sociis ultrò deferre, si quid asperi aut molesti, sibi uni eligere studebat. Eum pedibus crebrò ire solitum, jam suprà memoravi: subinde tamen factus ætate provectior, fractúsque studiorum laboribus, sellæ sibi à Superioribus concessæ usum ideò admisit, quòd persolvendis decentiùs divinis officiis, lectioni, orationi, alisque obeundis pietatis operibus opportunior ipsi videretur.

Porrò autem cùm publicis, quod raró contingebat, vecturis uti cogebatur; ea sanè modestia, iis verbis, eô se habitu gerebat, ut omnium in se converteret oculos, reverentiam concitaret, suóque exemplo ac verbis etiam solutiores in officio facilè contineret. Nullum nisi præmissa oratione iter instituebat: nihil quà sermonibus, quà exemplis, quà referendis historiis non moliebatur, quò itineris socios ad orationem adduceret, invitarétque ad officia pietatis.

alios exemplo suo ædificat.

Ubi in monasterium aliquod pervenerat, juxta Regulæ præscriptum, viciniorem ecclesiam, Christum adoraturus adibat, id ipsum quoque in diversoriis præstare solutus, ab itineris sociis tacitus secedebat, divina eo, quò par erat, pietatis cultû recitaturus officia. Cœnâ factâ, cùm ob nocturni silentii reverentiam, tum ne sodalibus gravis fortè fieret, in cellam se recipiebat. A matutina communíque fratrum oratione nunquam aberat; curabátque inprimis,

Ejus vivendi ratio in monasteriis,

ne vel minimum sui causa relaxaretur, aut perturbaretur regularis monasterii disciplina. Si interdum extra monasterium vel invitus diversari cogebatur, se tunc, morésque suos omnibus probare, pueros, si qui in diversorio forent, bonis erudire moribus, ac doctrinæ Christianæ documentis, fidei docere mysteria, Dei timorem pariter & amorem suadere, immò quò faciliùs documenta susciperent, quibusdam muusculis prosequi, parentes quoque ac domesticos informare, congrua demum cuique consilia dare diligentissimè studebat; ea sanè modestia & humanitate, ut cunctos raperet in sui amorem, animósque ad quæcunque vellet, nullo labore converteret.

& hospitiis.

Ex peregrinationibus nihil damni sentit ejus pietas.

Nec mirum sanè videri debet, si, cùm ita comparatus esset animô Mabillonius, tam multis iisque variis peregrinationibus damni nihil unquam passa sit, immò incrementum cœperit eximia ejus pietas; nihil de morum integritate, regularísque observantia disciplinæ remiserit; sicque de via redux solita monasterii exercitia ceu nunquam intermissa, facilè adeò resumpserit; cùm ex assidua studiorum contentione, quâ aliorum ut plurimùm fervor remittitur, ipse magis magísque ad pietatem accendi videretur. Porrò ut pietati non officiebat, quæ in Mabillonii vultu elucebat hilaritas, ita nec hilaritati eximia pietas; hæc nulli gravis, omnibus opportuna, ac cujuslibet prompta obsequio videbatur.

Diem sanctè auspicatur.

Summo manè expergefactus, mox pronus in terram Deum venerabundus adorabat: studia subinde sua, opera, animum, se suáque omnia supremo rerum omnium conditori supplex vovebat. Fratres ad nocturnas vigilias præire gestiebat: ab illis verò liber, mox ut è lecto surrexerat, ecclesiam adibat, ibíque ante altare divini amoris prostratus, fusísque de more precibus, inde Capellam B. MARIÆ, Altaria, Sacrarium mirâ animi pietate perlustrabat, ut enim iis pietatis officiis religiosam putabat foveri simplicitatem, accendíque fervorem animi, ita illarum rerum neglectû utrumque paulatim deficere, penéque tandem extingui dictitabat. Debitis idcirco officiis jugiter sedulóque intentus, quô semel exarsit, fervorem novitium studiúmque disciplinæ ad mortem usque integrum custodivit; nec nisi in melius, dum vixit, mores commutavit suos. Ecclesiâ cùm exiret, quem in oratione conceperat, divini amoris ignem, ubique spirabat, ínque intuentium animis accendebat. Divinæ interdum, quam adoraverat, Majestatis splendoribus illustratus vix à lacrymis suspiriísque præ devotione temperare poterat. Acri licèt ingenio, nemo tamen illum aut irâ commotum, moribúsque difficilem, aut verbis asperum expertus est. Neminem unquam læsit etiam læsus, hominum mitissimus: neminem actû vel gestû derisit, despexit neminem vir humillimus. Eos unos impatienter ferebat, quos advertebat vel à pietate, vel à disciplina devios, ac eos maximè, quibus, ut ipse aiebat, totius Congregationis spes una nititur, juniores monachos, quos noverat regularis disciplinæ, minus quàm par esset, studiosos. Sic oderat divini Numinis obtrectatores, ut, si quos extra Monasterium temerè dejerantes interdum audiebat, opportunè importunè arguere & increpare, verbísque in eos gravissimis invehi non vereretur. Neque enim se præsente divinum violari Numen æquo animo patiebatur. Hinc eos in quodam operum suorum loco cum Augustino amarè deflet, qui gravia duntaxat peccata horrentes, levia quæque, quamvis sæpe mortifera, vitare negligunt. Væ, inquiebat, nobis, si prava peccandi, aut peccati videndi consuetudine obdurati, nec nostris movemur delictis, nec aliorum pro modulo compescere satagimus.

Ejus pietas & mansuetudo,

zelúsque disciplinæ regularis.

A. 1686. revertitur in Galliam,

& Regiã Bibliothecam opibus literariis ditat.

Peragratis intra menses quindecim celebrioribus Italiæ urbibus, simúlque perlustratis insignioribus urbium principum Bibliothecis, Musæorum rimatis angulis, effossísque latentibus veterum thesauris, comparatis denique ad tria circiter millia editis, aut scriptis codicibus, Regiam Bibliothecam ditavit auxítque plurimùm in Gallias redux. Ex obsitis situ ac pulvere membranis, ex corrosis marmorum inscriptionibus, ex incisis in ære, sed tempore exesis monumentis, ex putredine fœdissimè corruptis, multigena exoritur literarum seges; varia ac præclara promitur librorum supellex; Actorum, Annalium, Analectorum, aliorúmque librorum mira exsurgit moles. Tam solerti obstetricante

manû

manû, præterita retro secula renascuntur: rugísque depositis tota juvenescit antiquitas. Hinc quanta apud omnes Mabillonii existimatio! quantum nominis pondus! quanta eruditionis auctoritas!

editque Musæum Italicum. Medium circa annum 1686. ex Italia in Gallias reversus suum sub *Musei* Titulo *Iter Italicum* juris publici fecit, de quo Volumine quarto hujus Operis agetur.

Alia Mabillonii itinera indicantur. Prætereo alia Itinera Literaria, quæ *Mabillonius* cum socio suo Domno *Michaële Germano* in Picardiam, Campaniam, aliásq; Galliæ partes confecit; tantùm primam & ultimam peregrinationem brevissimè noto. Illa fuit in Belgium instituta, adjunctô sociô D. *Claudio Stephanotio*, qui postea plerasque Galliæ, maximè Transligerianæ, Bibliothecas Superiorum jussu perlustravit, non sine magno fructu reipublicæ literariæ. Altera in Lotharingiam suscepta fuit associante *Joanne Jesseneto*, egregiæ indolis atque optimæ spei adolescente, moribus, animo & judicio maturo, sed qui in ipso ineuntis cursûs stadio, cùm uterque domum reversi essent, non fine magno Mabillonii mœrore è vivis sublatus est. *Videsis Mabillonii Vitam, tum in ejus Annalibus, cùm in Philippi Cersii Bibl. pag. 213. ac etiam Part. III. bujus nostræ Historiæ pag. 436.*

§. V.
Iter Literarium Bernardi Montfauconii.

Suscipiendi in Italiam Itineris ratio. POst annum duodecimum, quàm Johannes Mabillonius ex Italia in Galliam reversus fuerat, Cl. *Montfauconius* in eandem iter instituit. Inter plures illius suscipiendi causas, anecdota sanctorum Patrum ope manuscriptorum codicum eruenda, facilè princeps fuerunt. Post curatam enim S. Athanasii editionem probè intellexerat, nonnisi lustratis Italiæ Bibliothecis, postremam Græcis Patribus manum commodè admoveri posse.

Bonis auspiciis proficiscitur, cum Socio. Videbatur sibi verò bonis avibus profecturus esse. Congregatio enim San-Mauriana, cujus jussû iter suscipiendum erat, magnâ ubique valebat authoritate. Non deerant in Italia & amici & fautores. *Clemens XI.* Pontifex Maximus antehac non Mæcenas tantùm, sed etiam amicus erat. Gratia apud Eminentissimos Cardinales *Norisium*, *Ferrarium*, *Etreum*, *Cantelmum*, plurimùm valebat. *Magliabechus*, *Salvinus*, *Muratorius*, *Duccius*, *Wilhelmus la Farre*, multíque alii viri docti atque Italicis Bibliothecis præfecti in amicorum numero erant. Itineris socium *Paulum Brioys* juvenem doctum & impigrum delegerat. Paulo Brioys. Quid non igitur bonæ spei de hoc tali itinere Patris Montfauconii concipi poterat?

A. 1698. Lugdunum, inde Viennam aliasque urbes petit. Annus autem volvebatur millesimus sexcentesimus nonagesimus octavus, cùm decimo octavo Maji Lugdunum & inde Viennam petiit; quâ posteriori in urbe deprehendit inscriptionem, in quâ templum tegulis auratis ex liberalitate Flaminicæ, id est, Flaminis uxoris, ornatum fuisse observavit. Propè Arelatem ostensæ ipsi fuerunt cryptæ S. Trophimi, Apostolorum discipuli, ejúsque altare, in quo sacrum fecisse, itémque locum, ubi accedenti populo quasi è suggestû verbum Dei prædicâsse fertur. Nemausum quartâ Junii profecto, atque antiquitatum vestigia lustranti, magnæ molis codicem XIII. seculo scriptum Regius urbis Advocatus obtulit evolvendum. Collectionem Flori retegit. Erat collectio locorum S. Augustini ex variis ejus operibus, pro expositione epistolarum D. Pauli: opus Bedæ primò adscriptum, exindéque Flori cujusdam esse compertum fuit, ut memorant Galli nostri Benedictini in editione Operum S. Augustini. Librum tegit antiquius diploma Bernardi, Comitis Ceritanensis, quod hactenus ineditum, locum postea in descriptione sui Diarii habere jussit. Aquas Sextias hinc petiit, ibíque Clarissimo *Pagio* supremum vale dixit. Pagio vale dicit. Is Historiæ Criticæ haud ita pridem extremam manum imposuerat. Totum Opus quatuor in folio tomis constat, quorum unus tantummodò publici tum juris ab auctore factus fuerat, qui non diu post diem obiit.

Massiliæ invisit cœnobium S. Victoris, cujus ecclesia remotissimæ antiquitatis speciem præfert, spississimis columnis fulta. Die S. Joañis Baptistæ Lerinensem insulam invisit; cymbâ Lerinensem insulam petiit, à S. Honorato primùm inhabitatam, exinde semper à monachis cultam, demũ Ordini S. Benedicti concessam; quam hodie Monachi è Congregatione Casinensi incolunt: appulit verò inter saxa & anfractus. Postquàm res sacras animadversione dignas invisit, in Bibliothecam conscendit, olim numero-

merosissimâ; seculo nimirùm XVI. quò Gregorius Cortesius, Dionysius Faucherius, aliiq; doctissimi Monachi Itali literarum studia in Insula mirificè excoluerunt. Supersunt hodiéque manuscripti quidam codices, non ita magni pretiii, quos evolvere per tempus non licuit: magna pars, ajebant Lirinenses, exportati sunt, & hinc inde dispersi. Fuit olim hæc Insula seminarium non modò Sanctorum & Martyrum, verùm etiam Literatorum. Hìc *Hilarius*, & *Cæsarius* Arelatensis, *Eucherius* Lugdunensis, *Lupus* Tricassinus, *Vincentius* Lirinensis, & alii benè multi vitæ Christianæ, Asceticæque, & literarum pariter tyrocinia posuêre. Vigesimâ octavâ Genuam advenit, quam urbem non ita studiis suis opportunam maturè liquit, atque tertiâ Julii venit Mediolanum: ubi primam in id curam impendit, ut Bibliothecam adiret Ambrosianam, in qua *Ludovicum Antonium Muratorium*, ex præcipuis custodibus alterum, quîcum ipsi epistolaris familiaritas & necessitudo intercedebat, amplexatus fuit. Is omnes semper posthabuit res, ut inserviret ejus studiis, & quod maximè cordi erat, liberam visendorum codicum copiam fecit. Est verò Bibliotheca ædificium grande, cujus conclave ab ingressu primum, amplum & præaltum, cusos complectitur libros, intermixtis paucissimis manuscriptis. Etsi autem frequentes adsint libri ad quadraginta fermè millia, desiderantur tamen libri multi pernecessarii, & editiones Patrum accuratiores. Ad extremum Bibliothecæ intratur in peristyllium, ubi icones depictæ illustrium Virorum, quot vix usquam simul occurrunt, & in conclavi sequenti similis conspicitur supellex; unde ingressus patet in aliud, plenum codicum Arabicorum, Copticorum, Syriacorum, ac maximè omnium Græcorum & Latinorum, qui comportati istuc fuerunt ex Thessalia, Chio, Corcyra, Japygia & Magna Græcia, curantibus maximè *Olgiato*, *Pinello*, atque aliis.

cujus illustres Viri censentur.

Bibliotheca Ambrosiana Mediolani.

Musæum celebre Mezzabarbæ.

Post hæc *Montfauconius* Illustrissimi Comitis *Mezzabarbæ* Musæum ter quatérve invisens, inter alia singulare numisma conspexit, habens in antica Augusti vultum cum inscriptione: AVGVSTVS DIVI F. in postica coronam lauream, in cujus medio scriptum erat: REX PTOL. in circuitu autem diadematis C. LÆTILIUS APALVS IIVIR; cujus loco *Begerus* in Thesauro Brandeburgico sic legit: -- TILIVS APALVS IIVIR; *Patinus* verò mutilam & mendosam lectionem ita adfert: - - - SAPILVS IIVQ. Dum Mediolano parat profectum, monitus cum socio à Clarissimo Viro *Magio*, Græcæ linguæ Magistro, esse in urbe doctissimam *Lusinianam* Genuensem, quæ valetudinis causâ Mediolanum venerat, & provocare ipsos ad colloquium, cum laudato viro istuc perrexit. Erat nobilis virgo 24. annorum, complurium linguarum perita. Græcè jam callebat probè, ut spes esset, brevì fore peritissimam. Ajebat, se alternatim artem & facultatem ediscere, hinc linguam aliquam. Vacabat tum Græcis, mox Jurisprudentiam Ecclesiasticam aggressura. Gallicè loquebatur elegantiùs, quàm exteri; Hispanicè pariter Latinéque perinde fabulabatur.

Lusiniana Virgo doctissima.

Ticinum ubi venit, Equitem, cui comendatus fuerat, *Beleredditum* adiit, apud quem Bibliothecam singularem deprehendit, numerosam sanè, sed non nisi libris pro immaculata Conceptione B. MARIÆ Virginis propugnanda adornandis refertam, in quorum uno à P. *Alva* exarato depictam conspexit virginem sublimem, inferiùs septum murorum turribus munitum, in singulis verò turribus singulos prominentes Franciscanos adversùs Draconem πολυκέφαλον, Conceptionis immaculatæ adversarium, strenuè dimicantes. Mox Ecclesiam Canonicorum Regularium ibidem adiit, percontaturus de reliquiis S. Augustini, quas fama tulerat, ibidem non diu ante repertas fuisse. Et heîc quidem multa ipsi narrata de integro negotio fuerunt. Cùm verò rogaret, ut liceret ea, quæ reperta fuerant, videre, id negatum: à Monasterii verò Priore dono ipsi oblata rescripta pro veritate reliquiarum nuper cusa, & nonnisi locum subterraneum inspicere concessum fuit.

Ticini Bibliotheca Immac. Conceptionis B. V.

Vigesimâ tertiâ Julii *Placentiam*, & insequente Parmam pervenit, ubi in monasterio S. Joañis Evangelistæ cum nulla non observantiæ & benevolentiæ significatione ad hospitium admissus cum socio fuit à R. P. Abbate, & à doctis viris *Epiphanio*, & *Joanne Maria de Balisteriis*, sacrarum Literarum Lectoribus. Mutinam delatus *Benedictum Bacchinium* nostrum, Virum eruditissimum, insudantem invenit editioni *Agnelli Ravennatis*, auctoris inediti noni seculi, de vita Præsulum Ravennatensium ad suam usque ætatem,

Placentiam, inde Parmam pervenit.

tem, cujus curâ introductus fuit in Bibliothecam Serenissimi Ducis Mutinensis, quam præter opinionem multis codicibus manuscriptis, ab editis curâ *Bacchinii* separatis, refertam vidit. Evocante ipsum ad confabulationem Serenissimo Duce Mutinensi 29. Julii, ipsum adiit. In Benedictini Ordinis laudem ipse multa profudit, quem à se eâdem, ajebat, quâ S. Benedictus stirpe nato, in pretio haberi: *Regulam ejus tanta sapientia concinnatam, ut esset etiam moderandæ Reipublicæ opportuna:* quam ob rem patrem suum eâ usum esse frequentissimè.

Bibliothecam Ducis Mutinæ perlustrat.

Regulæ S. Benedicti elogium.

Mutinâ in Monasterium S. Benedicti Padolironensis venit, totius Italiæ amplissimum, quod latifundia possidet, quanta vix aliud. Bibliotheca codicibus Latinis tantùm manuscriptis benè multis exornatur.

Venetias quartâ Augusti mensis deportatus, septimâ ejusdem die à D. Abbate *Leitk*, sive *Gualterio* in Bibliothecam S. Marci intromissus fuit; in qua nonnisi manuscripti codices habentur maxima pars Græci, & à Cardinali *Bessarione* dono oblati. Spes erat amplissimæ messis: at octava Augusti cùm ad conditum tertiò accederet, renunciavit Abbas Procuratorem *Cornarum*, cui maximè incumbit Bibliothecæ cura, monitum ab nescio quo, qui pridie in Bibliothecam se intromiserat, vetuisse, ne ipsi lustrandi, multóque minùs exscribendi facultas daretur (m), ratum è Reipublicæ & Bibliothecæ dignitate fore, si codices tantô numerô occulti in pluteis quiescant in pace, & nullo usui sint: *quasi verò*, ajebat Montfauconius, *Cardinalis Bessarion, qui codices istos tantâ curâ conquisivit, & ex variis orbis partibus advexit, eô consilio id egerit, ut in bellissimo conclavi tumularentur, & quietè agerent, donec aut situ, aut blattis, aut incendio, quod non rarò evenit, interirent.* Ajebant porrò, non sine suspicione literatos admitti ad evolvendos codices, ex quo Græcus quidam Bibliothecæ custos, accusatus, quod manuscriptis codicibus ad quæstum uteretur, multósque venundaret, de capite timens, venenô mortem sibi consciviт. Ego verò crediderim, Montfauconium natione Gallum usu Bibliothecæ eâ causâ prohibitum fuisse, ne ipse prior evulgandis illius monumentis Venetos præverteret. Jam tum enim Custodes egregium animo consilium agitâsse, ut orbi literario amplissimam de codicibus manuscriptis, qui in S. Marci Bibliotheca asservantur, notitiam traderent, ex eorum catalogo, qui curâ & studiô *Laurentii Theupoli* Venetiis apud Simonem Occhi anno 1740. typis vulgatus prodiit, à vero non absimile mihi videtur.

Bibliotheca S. Marci Venetiis,

Montfauconio occluditur.

Repulsæ causa.

Meliore fortunâ præter alia Musæa *Montfauconius* lustravit Bibliothecam Procuratoris *Julii Justiniani*, pii & docti senis, multis Reipublicæ muneribus perfuncti, quem penes codices manuscripti, quot nusquam in urbe, exceptâ unâ S. Marci Bibliothecâ. Narratione quorundam acceperat, adesse codices manuscriptos in Monasterio S. Georgii nostrorum Casinensium, quos ut convenit, vix à limine Bibliothecam salutare concessum. Postremis diebus, quos Venetiis egit, cùm in Bibliopolio quodam Biblia Coptica manuscripta quinque tomis offendisset, parvo ipsa ære coëmit. In iis Pentateuchus, Daniel, qui rarus occurrit hâc linguâ, novum Testamentum totum cum Apocalypsi, quæ haud frequens est; reliqua desunt.

Bibliothecam Procuratoris Julii Justiniani, & Sancti Georgii Majoris Venetiis lustrat.

Vigesimâ tertiâ Augusti Patavium venit, & in sequenti rogantibus, imò amicè urgentibus Monasterii S. Justinæ Monachis, in monasterio diversatus fuit. In Bibliotheca paucissimi manuscripti sunt codices. Regressus Venetias, trigesimâ Augusti solvit Ravennam, factóque exscensu Bibliothecam lustravit *Pomposianam*, de qua nos superiùs diximus.

Patavium indéque Ravennam,

Decimâ sextâ Septembris anno 1698. Romam adventavit, ubi à Viro Clariss. *Claudio Stephanotio*, Congregationis suæ Procuratore Generali, veteris amicitiæ nomine fraternè exceptus, nec non à D. *Guillelmo La Barre*, ejus tunc socio. Insperatis negotiis interceptus duobus cum dimidio annis Romæ versatus est, otiúmque tantum evolvendis maximè Bibliothecarum codicibus, lustrandis etiam Urbis monumentis contrivit.

ac tandem Romam adventat xvi. Septembris A. 1698.

Inter adversa, quæ acciderunt, domestica præsertim funera, nec opinantem, uti solet, intercepêre. Etenim D. *Claudius Stephanotius* anno 1699.

(m) Hæc repulsa, quòd altâ mente Montfauconio reposita manserit, liquet ex ejus literis ad D. *Jourdinia* posteà datis, in quibus, quàm inepta fuerit, denuò conqueritur. *Vide Histoire d'un voyage litteraire*. . .

1699. 20. Junii è vita migravit. Vir præclarissimus, cujus à pietate, prudentia, studio literarum aliquod erat Romæ & in Galliis nomen. Paucis item post decessum ejus mensibus in ætatis flore sublatus est itineris socius, D. *Paulus Brioys*, acri juvenis ingenio, Græcè doctus. Ex hac mortali vita abiit anno 1700. die 10. Febr.

Itineris socius moritur.

Toto illo duorum & dimidii annorum spatio, si quid vacabat à Bibliothecarum, & codicum curis, explorandis Urbis monumentis dabat operam. Et cùm aliquamdiu nullo ordine, útque sors ferebat, modò id, modò aliud visisset, quandam denique sibi præscripsit lustrandi normam, ut viginti dierum intervallo Urbem totam percurreret, accuratè singula circumspiciendo. Morem autem repetiit, quoties vel amicorum rogatu, vel suopte nutu ac voluntate Urbem revisit, ut vicenorum semper dierum curriculo totum complecteretur. Quæ singula verò curiosiùs indagavit, in ejus Diario Italico legi possunt.

Explorat Urbis monumenta.

Româ perrexit *Montfauconius* Neapolim, ac D. Archiepiscopum Cardinalem *Cantelmum* obsequii causâ convenit. Is, præter cæteras animi nataliúmque dotes, literarum item cultu insignis, de adventu gratulatus, nullâ non benevolentiæ significatione Bernardum prosecutus est; postridiéque convivio excepto, musæum suum seriémque numismatum harumce rerum non incurioso aperuit. Ibi lamella aurea ex quodam Siciliæ sepulchro non diu educta, Ægyptia Sacra præfert, exprimítque mendem, sive hircum, Ibin avem, Apidem bovino capite, Isidem, aliáque id genus portentosi cultûs insignia; ita ut singulæ penè figuræ in serpentis caudam, nescio quâ religione, desinant. Ibidem numismata benè multa, Samaritanè, Græcè, Latinè inscripta, quorum per tempus notam excipere non licuit. Sub hæc, evocatos è seminario juvenes, qui ejusdem clarissimi Antistitis cura & peculio, literis humanis divinísque linguis, item Latinæ, Græcæ, Ebraicæ dant operam, jussit, pro sua quemque facultate, Latinè, Græcè, Ebraicè hospitum gratiâ differere, quod naviter illi in laudem Gallicæ gentis, & Congregationis S. Mauri prosa, carmine loquuti præstitêre. Paria in ipsum officia contulit vir multis nominibus observandus *Cassonius*, Nuntius Apostolicus, qui ipsum lauto & pisculento prandio excepit, ac deinde nec rogatus studiis ipsius favit, sicubi opus fuit.

Neapoli à Cardinali Cantelmo humaniter excipitur.

In monte Vesuvio, secunda Novembris die, onustos adhuc uvis palmites conspexit, id quod in æstuoso adeò solo maximoperè miratus est. Cùm in Bibliothecam S. Johannis de Carbonaria Patrum Augustinianorum concessisset, in qua codices Græci habentur ad centenos, totidémque Latini, & ipse hos evolveret, ac socio quædam exscribenda tradidisset, accurrit custos, & interpellavit scribentem, se, quòd talem *Mabillonio* scribendi copiam fecisset, pulsum olim è monasterio dictitans, ipsósque ulteriori perquisitione prohibuit; horis tamen aliquot interjectis, ad amicorum intercessionem, ad rem redire ipsi permissum fuit.

Bibliothecam PP. Augustinianorum invisit.

In montem Casinum undecimâ Novembris advenit, atque à D. *Erasmo Gattola* hospitaliter habitus, nullóque non humanitatis officio exceptus fuit. Primis post accessum diebus spectandis monasterii locis vacavit: mirari sanè subiit, quod tam arduum in locum carris non pervium, tantæ molis columnæ, marmora, & alia id genus advecta sint. Hinc, quod maximè cordi erat, ad codices se vertit, quorum adhuc festiva copia superest. Eorum notam peramplam cùm Græcorum, qui pauciores comparent, tum Latinorum excerpsit. Est ibidem Archivum nobile, diplomatibus penè innumeris instructum, curante D. *Erasmo Gattola*, harumce rerum peritissimo. Is dono obtulit ipsi apographa quædam privilegiorum Abbatis Casinensis, creandi nobiles, cogendi exercitus, & quæ istius generis plura sunt.

In montem Casinum venit, Bibliothecam & Archivum perlustrat.

Post peractum Neapolitanum iter, dum in Urbe versaretur, animi causâ subinde in vicina, & à priscis illis Romanis frequentata loca concessit, in Albanum scilicet castrum, olim *Alba longa*, cui suam Roma refert originem. Memoratu dignius est iter, quod *Sublacum* fecit, locum primo sancti Patris Benedicti secessu famosum. Honorificè à D. Abbate, cæterísque cœnobii monachis exceptus, sacram specum visit, ubi sanctus Pater asceticæ vitæ tyrocinia posuit, humano omni consortio destitutus. *Specui* monasterium aliud jam penè desertum adjacet. Rupi imminet sacellum, septúmque lapideum, ubi olim ajunt situm monasterium Theodati. Istic versabatur *Romanus* Monachus, qui

Iter Sublacense, Specus S. Benedicti.

qui panem adoleſcenti BENEDICTO in ſpecu degenti ſuppeditabat. Monſtrant hodieque ſpinas, in queîs volutatus ille flamam concupiſcentiæ reſtinxit, quô locô ajunt *S. Franciſcum*, cùm Ordinis ſui exordia poneret, in ſeceſſu degiſſe, depictámque ejus in muro figuram exhibent, non ita multò poſt ejus deceſſum adornatam, neque ei diſſimilem, quæ in Laterano viſitur. Haud procul monaſterio, ad alteram Anienis ripam, rudera quædam ſúperſunt, narrántque domûs *Florentii* presbyteri veſtigia eſſe, qui, cùm mulierculas nudas tentatum diſcipulorum Benedicti pudicitiam miſiſſet, divinitùs imiſſa clade pœnas ſceleris luit. Roganti, ubi lacus ille S. Mauri, ſiccô pede, ut *Placidum* undis eriperet, calcantis aquas, prodigio nobilitatus; reſponſum eſt, *Anienem* rivum inter anguſta montium fluentem ad fauces quasdam ſtructô murô reſtagnâſſe; cujus muri etiamnum reliquiæ ultrò citróque viſuntur. Idque de induſtria à Romanis factum, ut ex gurgite canalem in Urbem ducerent, viderique proximè ductûs hujusmodi veſtigia.

Spinæ in queîs volutatus,

Florentii ædes,

Lacus S. Mauri &c.

Sublacô ad vicum *Varronis* perrexit, jam populari uſu *Vicovarro* dictum, vigeſimo quarto ab Urbe milliari ſitum. Haud procul vico rupes ingens Anieni iminet: in medio prærupti excavatæ cellulæ ſuſpiciuntur, eâdémque ſerie cella major in ipſa petra ſimiliter videtur, quô refectoriô olim utebantur, ornatúrque picturis, hiſtoriam venenati poculi S. Benedicto oblati referentibus. Illud enim monaſterium fuit, in quo S. Benedictus oblatum à Monachis venenatum calicem ſignô crucis confregit. Ex altera præcipitii parte exſtat eôdem penè ſitu & forma *cellula S. Patris Benedicti* in rupe ſimiliter poſita, jam in honorem ejuſdem in ſacellum verſa. Ferunt ſanctum virum in cellulam ventitâſſe per canalem antiqui Romanorum aquæductûs in ipſa rupe plus uno milliari excavatum: opus ſanè ſtupendum, quod adhuc magna ſui parte illæſum ac permeabile ſupereſt. Foramen illud rupem totam trajiciens eſt alitudine pedum quinque, latitudine quatuor, oblitum undequaque cæmento, politiſſimâ ſuperficie. Planities rupi iminens, quâ vergit ad præcipitium, occupatur Cœnobio Franciſcanorum nudipedum.

Ad vicum Varronis pergit,

luſtrat cellulam S. Bened.

Anno 1700. d. 21. Februarii, paucis poſt D. Pauli ſocii deceſſum Româ profectus, ut patriam repeteret, Senas venit, ubi urbis Eccleſiam Cathedralem cum ejus ornamentis inſpexit, nec antiquam Bibliothecam præteriit, in qua ſolos animadvertit ſupereſſe codices, qui ad cantum pertinent, à Benedictino quodam Congregationis exaratos. *Florentiam* 25. Februarii adventavit, ibíque à D. Angelo Ninceo, Monaſterii S. Mariæ Abbate, hoſpitaliter fraternéque exceptus fuit, nec non à monachis iſtius cœnobii, quibuscum duobus penè menſibus verſatus eſt. Monachi enim iſthîc omnes probis moribus ac urbani cumprimis ſunt, quibuscum non peregrini, ſed fratris more verſatus, omnibus humanitatis officiis exornatus fuit. Præterea ipſum delectavit Florentiæ, modò Bibliotheca in palatio Magni Hetruriæ Ducis, modò inſcriptiones in domo *Bonarotæ*, modò Monaſterium & Bibliotheca Camaldulenſium, & Bibliotheca inſignis S. Laurentii, modò *Gaza Medicæa*, modò alia.

Galliam repetit A. 1700.

Florentiæ perhumaniter exceptus,

Ducis Bibliothecā &c. perluſtrat.

Bononiæ Monaſterium S. Proculi Benedictinorū elegantiſſimè ſtructum petiit: in cujus porticu, quà reſpicit hortum, ad alterum xyſti terminum, Gratiani illius, olim Monaſterii Monachi, à Decretalium compilatione famoſi ſtatua erigitur; ad alterum verò Panormitani Abbatis, qui olim Bononiæ ſtudiis vacavit.

Bononiæ S. Proculi Monachos inviſit.

Bononiâ profectus, ac Ferrariam & Clodiam prætergreſſus Venetias adventavit. Hîc obſequii causâ Dominum *Cardinalem d' Etrées* cum ſocio adivit: cujus prolixam erga ſe voluntatem, ſtudiíſque ſuis favendi ſtudium haud ſemel expertus eſt. Is Montfauconium plerumque ad convivium excepit, ac pro virili varias in Bibliothecas aditum paravit. Cum eo ſemel in Bibliothecam S. Marci conceſſit; nam is omnigena eruditione inſtructus pariter, ac rebus gerendis natus erat. Hôc ipsô Eminentiſſimo Cardinali ſtimulante, literarum bonarúmque artium patrono, ad oras Dalmatiæ & Peloponeſi trajicere parabat. Non procul enim Epidauro Monaſterium Græcorum abeſt, Græcis codicibus refertum: in variis item Peloponeſi locis codices etiamnum habent, quos vili emere à Græcis in ſorditate ac penuria degentibus in promptu ſit. At rerum Italicarum timore, tumultuariáque temporum conditione, interceptus, avocatúsque à propoſito fuit. Quare in Galliam reverſus, undecimâ Junii

Venetiis Cardinalem d' Etrées ſalutat,

Cujus conſilio in Græciam tranſire parat; ſed rebus turbidis in Galliam revertitur anno 1701.

Junii an. 1701. Lutetiam adventavit: atque ita peregrinationem, quam non plus anno fore sperabat, vix totis tribus annis confecerat.

§. VI.

Iter Literarium ANGELI MARIÆ QUIRINI S.R.E. Cardinalis.

Quirinus ex Italia in Gallias proficiscitur anno 1711.

NOndum Episcopalis Infula, nondum Purpureus Galerus QUIRINUM ornaverat, cùm ipse ex Monasterio S. Mariæ Florentiæ, in quo Ordinem Divi Benedicti professus severiores disciplinas, Theologiam & Jus Pontificium summa cum laude docuerat, digressus, augendæ eruditionis causâ ultra montes, in Gallias præsertim, peregrinatus est. Duos verò annos Lutetiæ Parisiorum in San-Germanensi Asceterio, celeberrimo doctrinarum emporio, substitit, quibus evolutis, animum ejus subiit cupido, per Gallias literarium instituendi iter, quod Ipse his enarrat verbis:

Solidum Parisiis biennium exigit.

„Post exactum Parisiis biennium ferè integrum, desiderium me subiit varias Galliæ regiones obeundi, ut inde polymathiam illam mihi pararem, quæ viatoribus discendi cupidis ultrò etiam se offerre consuevit. Igitur Rothomagum primò adivi, exceptúsque humanissimè in Benedictino S. Audoeni Cœnobio magnam voluptatem percepi, quod in ea nactus fuerim *Willelmum Bessinum*, qui novæ Conciliorum Normandiæ Collectioni, postquàm ei Operi ante binos annos immortuus fuisset *Joannes Bellaisus*, operam dabat. Is Ipse me deduxit ad Virum alium doctissimum, & Scriptis suis celeberrimum, *Bernardum Lamy*, qui pariter in ea Urbe degebat, quémque eo libentius invisi, quòd familiares in Italia habuissem libros ab eo compositos. Plura de eorum argumentis ab optimo eo sene percunctatus sum, & quæstionibus meis omnibus humanissimè ille respondit. Inter cætera eundem interrogavi, num verum foret, quod Florentiæ à Magliabechio inaudieram, librum, cui titulus: *La grandeur en general*, confectum ab eo fuisse, dum pedibus iter haberet Gratianopoli Parisios: atque ita reverà contigisse ille respondit; quin subdidit, morem illum itinerandi à se adhuc retineri, quippe qui ætate licèt provecta in more habens quotannis Rothomago Parisios pedibus pariter migrare, plura interea mente revolvebat, atque commentabatur, quæ exacto itinere in scripta redigebat, typísque haud multò pòst commendabat. *Carolus Franciscus de Montmorancio*, DuxLuxemburgi, Normandiæ Gubernator, multis humanitatis officiis me prosecutus est, quod ipsi per literas commendatus fuissem à Marchione de Torcy, & ab hujus fratre Episcopo Monpessulano. Aderat unà cum eo *Gaspar Abeille*, Generalis Provinciæ Normandiæ Secretarius, Vir Gallica Poësi admodùm insignis, ísque vix aut ne vix quidem à latere meo discedebat, & multa à me de amicis suis Parisiensibus, præsertim de *Renodotio* sciscitabatur, & ipse contrà haud pauca ab ipso sciscitabar de Ecclesiasticis ejus Provinciæ rebus, & inprimis de *Colberti* Archiepiscopi regimine, cui Claudius Maurus d'Aubigne successerat, ex Noviodunensibus Infulis ad Rothomagenses translatus. Hæc omnia argumentum præbuerunt literis, quas ex ea Urbe ad Renodotium conscripsi; quibus ille respondens, inter cætera ludit primò in Romanum Præsulem, cætera doctissimum, quod Bibliothecam Colbertinam videre neglexisset, quódque Parisiis & in Aula Versaliensi violaceo habitu indutus passim procederet, deinde in *Boivinium*, cujus nomen Græcè effert, & in *Verrerium*, quem *Symposiarcham* vocat ob morem, quem habebat, convivio excipiendi Viros eruditos, ut eruditionis & ipse famam sibi inde pararet, quamvis de librorum tantùm ornamentis curam ac peritiam præseferret: indignabatur verò *Boivinium* de tricis Italicæ Grammaticæ, quam deperibat, nimis frequentem sermonem instituere.

Rothomagum petit,

Viros eruditos salutat.

Carolus Francisc. DucisLuxemburgici in eũ comitas.

Rothomagô digressus lustrare primùm institui celeberrimas Benedictinas Abbatias haud multum ab ea Urbe dissitas, scilicet *Fiscamnensem*, *Fontanellensem*, *Gemeticensem*, *Sancti Georgii*, atque *Beccensem*, eámque inde monasticæ eruditionis supellectilem collegi, qua nihil mihi jucundius. Quúmque ejus circuitionis *Renodotium* certiorem reddidissem datis ad eum literis ex Beccensi Monasterio, in quo triduum integrum substiti, quòd locum illum illustres admodùm memoriæ *Lanfranci*, *Anselmi*, *Guitmundi*, *Ivonis*, *Roberti*, aliorúmque mihi admodùm commendâs-

Rothomago vicinas lustrat Abbatias.

dâssent, suis ille respondit datis die 31. Martii. Mihi in iis gratulatus, ut in superioribus, earum investigationum mearum utilitatem, occasionem capit Italum Præsulem Gallico aceto iterum perfundendi, homo asperior aliquando in amicorum etiam levioribus maculis mordaci censura notandis, & valde alacer ad cognomina imponenda, quæ facerent, ut iidem quandoque tota urbe cantarentur. Eam austeritatem eidem cognatam fuisse testatum etiam deprehendo in ipsius Elogio Actor. Academ. T. V. ubi ea cognomina, quæ *Renodotius* commiscebatur, ita describuntur, *Epithétes uniques, qui peignent les caracteres d'aprés nature, & qui chargent toujours le ridicule d'un surnom redoutable.*

Inde Trappensem & alias in Normannia visitat.

Post lustratas Abbatias, quas superiùs memoravi, alias etiam, quibus abundat Normandiæ provincia, curiosè obivi, *Trappensem* præsertim, *Cadomensem* S. Stephani, Montis S. Michaëlis ad Tumbam, seu in Periculo maris dictam. Biduum in Trappensi consumpsi, quòd optarem funditùs ediscere quæcunque ad *Armandi Butillerii Rancei,* novæ Observantiæ in eadem institutoris, vitam & scripta spectarent; ex quibus mihi vel in Italia comperta erant, quæ ipse & *Mabillonius* inter se pugnantes exaraverant *de Monasticorum studiorum ratione.* Insuper diligentiùs investigavi, quo pacto contigerit, ut ea Observantia à *Gervasio* Abbate, quem post abdicatum à se Monasterii regimen eidem præfici curaverat *Ranceus*, conflictata fuerit, & quo pacto, ut tanto malo mederetur, Abbatiæ dimissionem obtinere studuerit ab eodem Gervasio ipse Ranceus, suffecerítque Gervasio *Jacobum de la Cour,* qui eo ipso anno, quo ego ad Cœnobium illud accessi, Trappensem illam præfecturam ultro deposuit, instituendíque Novitios munus accepit. Hæc omnia mihi apertè narravit *Petrus le Nain Tillemont*, quem valde jucundum mihi fuit superstitem adhuc in eo Monasterio reperire, videre, & alloqui, ac facilè ex iis ipsis narrationibus, quàm compositus foret ejusdem animus, quàm singulari modestia aliísque claustralibus virtutibus exornatus, quas abunde ejus Scripta præseferunt, intellexi. Ex Trappensi Cœnobio Cadomum migravi, ibíque in Benedictino S. Stephani Monasterio humanissimè exceptus, multa statim percunctatus sum de primis *Danielis Huetii* in ea Urbe, quæ ipsi natales præbuerat, studiis, de ejusdem cum *Samuele Bocharto* necessitudine, quúmque ad manus haberem librum ab eo conscriptum de Urbis illius finitimorúmque locorum originibus, quædam ex ipsis invisere mihi placuit, atque inter cætera Abbatiam Alneti, ubi Huetius Quæstiones de Concordia Rationis & Fidei elucubraverat; Abbatiam quoque Fonteneti, qua à Rege donatus fuerat post abdicatum Episcopatum Abrincensem, & in qua animus ei fuerat lares figere, quem cito abjecit ob judiciorum anfractus, quos quieti suæ valde noxios experiri adigebatur, ut bonorum, quæ in ea regione comparaverat, possessionem tueretur. Aderat Cadomi *Henricus Nesmond*, Bajocensis Episcopus, qui auctor mihi fuit, ut lustrarem castrum Toriniaci, in quo visitur insigne Mausoleum Marescalli Matignonii, Toriniacam quoque Abbatiam, cujus Commenda fruebatur Matignonius Episcopus Lexoviensis, item Abbatiam Cordillonii, cui præerat *Matignonia* Abbatissa. Iter hujusmodi manu sua mihi descripsit optimus ille senex, at ea characterum forma, qua nihil abstrusius, quámque vel ipse appellabat sua in Epistola ad me data *griffonnage*. Idem mihi retulit, quid causæ fuisset, cur ipse à Monachis S. Stephani aliquando abalienatus, adversùs quasdam Benedictini Professoris theses in eo Cœnobio publicè propugnatas, præsentibus Rectore, & pluribus Universitatis (cujus Monachi partem constituunt) Doctoribus, atque Episcopo quoque ejusdem Cancellario, Pastorale mandatum promulgâsset. Narrârunt contrà Monachi, ei censuræ oppositum fuisse libellum, cujus auctor ferebatur *Renatus Massuetus.* Tandem ad Normannicum iter complendum Abrincatensem urbem pertransiens, in qua *Huetium* ejus Episcopum plura Pastoralis sollicitudinis monumenta reliquisse deprehendi, Montem S. Michaëlis ad Tumbam & in Periculo maris dictum ascendi, ibíq; Sanctioris Hebdomadæ dies, & Paschalia Festa transegi. Ea mora opportunitatem mihi tribuit aliquot Epistolis Parisienses amicos conveniendi, ut cum hisce communicarem mearum peregrinationum voluptatem & fructum. Præsto mihi sunt eæ, quas ad ipsas reposuit *Turellius*, quem excitaveram, ut mentem

Cadomū migrat.

Toriniaci Castrum lustrat & Abbatiam

Epistolis Parisienses amicos convenit.

tem suam mihi aperiret de ejus loci sanctitate, scilicet de Apparitione in eo S. Michaëlis, de peregrinationis ad illud frequentia, & præsertim de Missa, quam singulis feriis secundis cujusvis hebdomadæ ab ipso Sancto Archangelo legi solitam, teste *Ratherio* Veronensi Episcopo, à quibusdam vulgabatur. Eas quæstiones cautè elusit Turellius, nec passus est piam ejus credulitatem à me in dubium vocari, móxque ad res novas, de quibus sermo erat Parisiis, indicandas digreditur.

Britaniæ inferioris Urbes præcipuas in visit.

Normannicum iter emensus, Britannicum aggressus sum, quo Britanniæ (inferioris tamen) præcipuas tres Urbes invisi, Redonensem, Maclovienſem, & Nannetensem. In prima hospitium mihi præbuit Benedictina S. Melanii Abbatia, in qua nactus sum *Guidonem Alexium Lobineau*, & ex eo accepi, quantum sibi laboris sumeret in ejus Provinciæ historia texenda, & in vindicanda eadem à beneficiario jure, quod ad Normandiæ Duces olim spectâsse pluribus editis Scriptis contenderant Abbates de Vertot & Thuillleries. A Maclovienſi aberat id temporis ejus Præsul *Franciscus Vincentius Desmartetz*, qui propterea humanissimè Lutetiâ ad me scripsit, se dolere ex amissa opportunitate sua mihi officia coràm exhibendi. Ex Nannetensi illicò advolavi ad Abbatiam B. Virginis de Buzay Ordinis Cisterciensis, in qua maximam erga me comitatem expertus sum *Ludovici de Caumartin*, ejus Abbatiæ Commendatarii. Is, qui in Academia ista Præsidis munus jam obierat, Vir eloquentiæ & aliis ingenii dotibus utique præstantissimus, vix dicere valeo, quot & quàm suaves sermones mecum miscuerit de Parisiensi præsertim literatura, cujus statum studiosè à me indagabat, quod ipse jam diu ab ea Urbe absens sua in Abbatia degeret, magnificis constructionibus ibidem moliendis valde occupatus.

Ligeris tractum obambulat.

Buzeensis Abbatiæ Præsuli, quem hospitem officiosissimum expertus fueram, vale amicissimè dicto, viam ingressus sum, quam vulgò dicunt *la levée de la Loire*, eámque maxima cum oblectatione percurri à Nannetensi urbe usque ad Aurelianensem, ceu voluptuarium ambulacrum, Ligeris aspectu, Urbiúmque & oppidorum ei adjacentium frequentia admodùm jucundè recreatus. Salmurium spectandum mihi primò se præbuit, eóque lustrato perrexi ad celebrem Abbatiam S. Florentii paucis tantùm passibus ab eo & Ligeri flumine dissitam, atque amœnissimo loco explicatam. De insignibus ejusdem juribus plura mecum disseruerunt Benedictini hospites mei, iíque prætera desiderium mihi injecerunt invisendi Monasterium Fontis Ebraldi, quin socios ejus itineris sese obtulerunt. Tribus leucis Salmurio abest, quúmque ad illud pervenissem, de singulari Religiosi Ordinis illius institutione Monachos & Moniales ita complectente, ut supremum tamen ejusdem regimen penes Abbatissam resideat, quamplura curiosè sciscitatus sum, præter ea, quæ ex Editione Opusculorum Marbodi Redonensis Episcopi, ab *Antonio Beaugendre* Monacho Congregationis S. Mauri curata, quam Florentiæ evolveram, satis jam mihi innotuerant, scilicet de gravi invidia Roberto Arbrisello, ejus Ordinis Institutori, inusta ex causa nimiæ familiaritatis inter Monachos & Moniales, ab eodem, ut ferebatur, præscriptæ.

Turonos adit.

Turonos deinde migravi, & in Monasterio, quod *Majus* nuncupatur, hospitatus, facilè ibi investigare valui quæcunque ad comprobandam ejusdem dignitatem & amplitudinem facerent. Hanc valde opportunam reperi, quæ sedem Conventibus Generalibus San-Maurianorum justè præbere soleat. Eximia verò decora, quibus Turonensis Metropolis effulget, abunde mihi narrarunt & ii Monachi, & alii Cœnobii S. Juliani, quod pariter in ea Urbe possidet ea Congregatio. Ægrè tuli, abfuisse eo tempore ex eadem Urbe *Matthæum Dervaut* Archiepiscopum, quem Parisiis frequenter videram, & allocutus fueram, quod munus ab ipso Romæ gestum Auditoris Sacræ Rotæ colloquiis nostris materiam amplam subministraret, & præsertim dum mensæ Cardinalis D'Estrées unà simul accumberemus. Aderat verò in Civitate Blesensi, dum ad illam ex Turonensi diverti, ejusdem Antistes, *Nicolaus Berthier*, quem visitavi, eóque narrante intellexi, quænam foret calumnia suppilati ex ejus Bibliotheca Scripti, quo Antonius Arnaldus Analysim tradiderat libri de *Correctione & Gratia.* Antequam Blesis Aureliam adirem, haud omisi invisere magnificas ædes Ducis Mazarinii, qui humanè mensa sua me ex-

excipere dignatus est. Quæ de eodem Parisiis inaudieram ex multorum narrationibus, occasionem illam cum ipso aliquot horis versandi jucundiorem mihi reddiderunt.

Aureliam petit.

Aureliam adveniens nihil prius habui, quàm invisere *Stephanum Baluzium* in ea urbe, Turonensi relicta, ex regia permissione degentem. De causa ejus exilii, scilicet de Historia Genealogica Alverniæ familiæ, plura mihi statim exposuit, at postquàm percepit, libros plerosque omnes ab eo compositos à me, dum in Italia versarer, perlectos fuisse, & Parisiis quoque frequenter in manibus meis esse, inde optimus senex non gaudere tantùm, sed triumphare mihi videbatur, quod suspicaretur, eosdem nullo in pretio ab Italis haberi ob latam adversùs quàmplures ex ipsis censuram à Romana Sacri Indicis Congregatione. Jam mihi significatum fuerat, Virum illum nigri illius theta libris suis præfixi ita fastidiosum fuisse, ut amicis ipsum invisentibus, & cuinam operi edendo vacaret sciscitantibus, identidem responderet: *Je travaille pour l'Index de Rome*. Incumbentem eundem reperi in Historiam Patriæ suæ, & unà simul in novam Editionem Operum S. Cypriani. Demum antequam Ligerim desererem, adire mihi placuit celebrem Abbatiam Floriacensem, quò Galli translatum autumant è Casinensi Monasterio, à Longobardis jam everso, Corpus S. Benedicti. A Monachis illis humanissimè exceptus, haud tamen omisi acriter propugnare Casinatum meorum causam, quòd memoriæ meæ fixa hærerent, quæ Angelus de Nuce aliíque de eo argumento eruditè & solidè prodiderant.

Parisienses amici eum literis suis excitant.

Iter hujuscemodi ad Ligeris aggerem, cui integrum mensem impendi, Parisiensium amicorum animum, æquè ac meum, exhilarasse visum est, fidem ejusce rei mihi facientibus eorundem literis, quas illud peragens identidem accepi. Turellius tamen ut ex meis intellexit, Lutetiam à me brevì repetendam, non ut diutiùs in ea Urbe morarer, sed tantùm ut Italico itinere capessendo me accingerem, ac proinde statutum mihi esse, horrendum *Ure & seca* tolerare, quod necessariò subiturus eram eo die, qui mihi in eadem supremum tempus foret, amantissimè mœrorem, quo ex meo illo proposito angebatur, declaravit literis suis, quarum initio ad meam in Cœnobio S. Michaëlis mansionem iterum alludendi ansam capit: iis verò finem imponit Joanni fratri meo gratulatus, quòd Venetias Parisiis redux, inter Reip. *Sapientes* cooptatus fuisset.

Campaniæ provinciam obit.

Me Ligeris aggere egressum excepit Campaniæ Provincia. In ea ad Senonensem primò urbem perrexi, lustravíque in ipsius Suburbiis insignia Benedictinorum Cœnobia, scilicet S. Petri, vulgò dictum *le Vif*, & S. Columbæ. Monachi S. Petri multi fuerunt in mihi enarranda egregia cura ab eorum Sodali *Claudio Hugone Mathoud* ante aliquot annos suscepta in obeundo Magni Vicarii munere sub Præsule Ludovico Henrico Gondrino, præsertim in reprobandis laxioris Ethices dogmatibus, quibus addictos Regulares comperiens, eosdem ab excipiendis Confessionibus arcebat, nec non in statuenda pace, quæ Clementis IX. dicta est. Quædam insuper insigniora Monasterii illius privilegia iidem legenda mihi exhibuerunt, quæ amicis inter me & illos disputationibus ansam suppeditarunt. Ii ipsi comites se mihi addiderunt in adeundo Ferrariensi S. Petri monasterio, quod libenter invisi loci illius religione invitatus, & præsertim fama sanctimoniæ atque doctrinæ *Lupi* seculo IX. ibidem Abbatis, in cujus Operibus illustrandis quam diligentem curam navasset *Baluzius*, eorundem Editionis curator, iste paulò antè mihi exposuerat. Ab Episcopatus Senonensis finibus discedens ad Trecensem illius Suffraganeum contendi, consedíque in suburbano ejus Urbis Cœnobio S. Petri de Cella, ex quo multos prodiisse compereram sanctitate, doctrina, ac dignitate illustres Monachos, etiam Tricassium Antistites, ac præ cæteris Petrum Cellensem vulgò dictum. Præerat id temporis Trecensi Ecclesiæ *Dionysius Franciscus Bouthillier de Chavigni*, aderátque simul in eadem Urbe *Franciscus* ejus patruus, Præsul ipse antea Trecensis, qui ambo existimatione & gratia postea valde floruerunt apud Ducem Aurelianensem, Galliæ Regentem. Hi plura mihi officia summa cum humanitate præstiterunt, & memini ipsos curiosius è me investigasse, quid de doctrina & de sanctimonia Armandi Abbatis Trappensis, eorundem consan-

Trecen- [illegible] cuit.

sanguinei, sentirem, postquàm Abbatiam illam lustrâssem, eosdémque ad confirmandam, quam de eo conceperam, opinionem plura vicissim mihi retulisse. Officiosissimè pariter me excepit Catalaunensis Episcopus *Gasto Joannes Baptista Ludovicus de Noailles*, quem convenire opus habui in Abbatia Altivillarensi, cujus ipse Comendatarius, quatuor tantùm leucis ab Urbe Remorum remota, quo curandæ valetudinis causa secesserat. Post multa ultrò citróque dicta sermonem Præsul convertit ad turbas, quibus Gallicana Ecclesia eo tempore agitabatur. Ego verò ejus declinandi cupidus, alium, non omnino quidem ab eo dissentaneum, sed veteris eruditionis sapore conditum, scilicet spectantem ad Altivillarenses Antiquitates, promovere satagebam, verba faciens de varia Gothescalci fortuna, qui in eo ipso Cœnobio in carcerem detrusus ibidem extremum finem sortitus fuerat. Lustraveram, antequam adirem Abbatiam Altivillarensem, Monasterium *Catalaunense S. Petri in Monte*, & Monasterium etiam *Dervense*, quod Bercharius primus ejus loci Abbas exstruxerat; insuper celebriora Cisterciensis Ordinis Cœnobia iis in partibus sita, nimirùm Clarevallense, Morimundense, & Pontiniacense, in quibus licèt minimè nactus sim doctos ita Monachos, ac illi, quos mihi passim Benedictinæ San-Maurinorum Abbatiæ offerebant, attamen volupe mihi fuit primaria illa institutæ à S. Bernardo Reformationis Asceteria percurrisse, eorúmque statum oculis meis considerâsse. Cisterciensium Cœnobiorum circuitio ista literas elicuit, quas ad me dederunt *Turellius* & *Renodotius*. Eæ Turellii peregrinationibus meis non ita blandiuntur, quin unà simul me moneant, præstare, quippe qui nondum Parisiensis literaturæ oceanum exhauseram, ad eundem citò reverti, potiùs quàm cisterninis aquis delectari. Oceani nomen aptat Abbati de *Longuerue*, ad quem in more habebam quotidie Parisiis accedere, ad imensam ipsius eruditionem degustandam inexpletam mecum afferens aviditatem.

Catalaunense, Dervense & alia monasteria lustrat.

Remorum Urbs restabat mihi adeunda, antequàm Campaniæ finibus excederem. Eam verò non adii nisi post lustrata, quæ in Remensi tractu sita sunt, duo antiquissima & maximè illustria Cœnobia, nimirùm S. Basoli, & Avenacense. Primum eò curiosius inspexi, quòd jam nôssem ibidem coactum fuisse Concilium, quo Remensis Sedes, pulso inde *Arnulpho* Archiepiscopo, adjudicata fuit *Gerberto*, qui posteà Romanam ascendit, *Sylvestri II.* nomine assumpto. Hic eventus semel ansam mihi præbuit jocandi in quadam Epistolà ad Cardinalem *de Fleury*, adhuc Forojuliensem Episcopum, & Regis Præceptorem, atque Abbatiæ illius Comendatarium, qua ipsum monui, ut caveret, ne tragicum ejus abdicationis exemplum in ea ipsa Abbatia instauraretur; cui monito ille (quo ferebatur intelligens) hæc reposuit: *La crainte de voir renouveller à S. Basole l' histoire des Arnoux me l'a fait quitter, & le feu Roy m'a donné l' Abbaye de Tournou, qui est beaucoup plus belle, & dont les Fastes sont moins tragiques.* Avenacense Cœnobium à Sanctimonialibus incolitur, à quibus tam multa accepi de ejusdem dignitate, juribus, & opibus, ut earum judicio adeunda mihi fuisset Campania vel unius Avenacensis Cœnobii visendi causa. Demùm Remos attigi, & quoniam rara quælibet & singularia ejus Urbis jam proximè præterito anno inspexeram, libuit mihi cum San-Remigiani Cœnobii Monachis eruditos sermones serendo diem solidum transigere, quin ex illo pedem efferrem. Itaque ejusdem Tabularium, & Bibliotheca horas omnes illius commorationis sibi vindicârunt, quibusdam ex doctis illis Ascetis, nunquam à latere meo discedentibus. Prima studiorum tyrocinia in eo Monasterio à *Mabillonio* & *Ruinarto* posita, susceptúmque ab ipsis ibidem Monasticum Schema, effecerunt, ut varia de Viris illis præstantissimis ab iis Monachis mihi narrata jucundè perciperem; at unà simul dolorem renovârunt, quem Galliam ingressus conceperam, quod neutrum superstitem reperire mihi contigisset, *Mabillonio* ante quadriennium defuncto, *Ruinarto* ante biennium. Remis minimè nactus sum *Franciscum Mailly* Archiepiscopum, qui ab aliquot mensibus Lutetiæ morabatur. Aderat verò ille, dum prima illa vice Remos adveni, quúmque cum San-Remigianis Monachis Hebdomadam Sanctam transigere statuissem, passus quidem est me apud eosdem hospitari, sed adegit summa cum comitate, ut singulis diebus ipsum adirem, suæque mensæ assiderem.

Reliquos Campaniæ fines peragrat.

Remos attigit.

Licèt reditum meum Lutetiam & amicorum ex ea Urbe literæ, & æstivi calo-

Insulam Franciæ percurrit.

calores urgerent, adeundam tamen ipsam non decrevi, nisi Insula Franciæ, cujus illa caput est, peragrata. Itaque Suessionensem, Laudunensem, Noviodunensem, Bellovacensem, Sylvanectensem Dioeceses percurri, quas omnes ea Insula complectitur. Suessione me exceperunt Monachi S. Medardi, cum quibus amicè pugnavi de fide Privilegii, quod Gregorius Magnus Gairaldo ejus loci Abbati concessisse proditur, quippe qui evulgatas de eo argumento Dissertationes à *Joanne Launoio*, & *Roberto Quatremaires* Parisiis perlegeram. Præerat ejus Civitatis Sacris *Fabius Brullart de Sylleri*; Monasterii autem S. Medardi Comendatarius Abbas de Pomponne, quemadmodùm Parisiis mecum humanissimè agere consueverat, ita ab ejusdem Cœnobii sui Priore certior factus me ibidem ferè integrum diem substitisse, literis suis mihi conscriptis testatus est, se eò acriùs dolere officia sua adventui illi meo defuisse, quò magis de eodem Monachos S. Medardi gavisos fuisse ex literis ipsius Prioris intellexerat: *Je vous asseure* (inquit) *que mes Religieux Vous desireroient au lieu de l'Abbaye de S. George une grande charge dans leur Congregation.* Gallici Legati munus, quod Venetiis obierat Abbas de Pomponne, in causa fuit, ut Monasterium S. Georgii Majoris, potiùs quàm alia, in quibus Benedictini Itali resident, memoraret. In Urbe autem Laudunensi exceperunt me Monachi S. Vincentii, quos de rebus gestis in eo Episcopatu à Cæsare Cardinali d'Estrées adeò multa interrogavi, ut ipsi vel ex illis quæstionibus facilè intelligerent, eundem compertas mihi reddidisse Parisiis, quas ille in ea Sede administranda Pastoralis sollicitudinis partes impleverat, ac forti quandoque pectore, ut accidit in causa adversùs Abbatiam Præmonstratensem, caput Ordinis, Lauduno parùm distantem, quam licèt admodùm renitentem Episcopali suæ jurisdictioni obnoxiam voluit. Unus & alter ex Monachis S. Vincentii me ad Abbatiam illam deduxerunt, curarúntque, ut à Præmonstratensibus funditus de ea causa edocerer. Profectus deinde sum ad Abbatiam Cisterciensem de Longuepont, nam hanc quoque lustrare mihi libuit, ut eidem Cardinali, illius Comendatario, gratificarer. Occurrebat, quod ille mihi narràverat, eandem sibi adhuc in utero materno delitescenti à Rege destinatam fuisse, matri scilicet suæ promissam, si foetus, quem paritura erat, masculus foret. Narraverat etiam, se admodùm juvenem à Cardinali *de Retz* interrogatum, quænam forent ejus Sacerdotia, & quisnam eorum census, inter illa Abbatiam de Longuepont quod memorare omiserit, increpitum propterea ab eodem Cardinali, statim subdidisse, se eam quidem pariter possidere, *mais elle est frontiere de Cœuvres*, hócque dicto patrem suum, potiùs quàm se, ejus Abbatiæ proventibus frui significâsse. Monachi S. Eligii, apud quos in Noviodunensi urbe hospitatus sum, eo pertransiens post Laudunensem relictam, præter ea, quæ de ejus Cœnobii celebritate mihi exposuerunt, plura de *Francisco Clermontio*, ejus Urbis paucos ante annos Episcopo, mihi narrârunt, faceta præsertim illius dicta, quæ ipsa mihi Lutetiæ plures recitaverant. Digressus ad Bellovacensem urbem hospitium cepi in Cœnobio S. Luciani, ibíque Benedictini, qui illud obtinent, Monachi, mihi inter cætera ejusdem monumenta exhibuerunt Diploma Chilperici Regis, quem Monasterii instauratorem agnoscebant, eum scilicet ipsum, qui Sancti Germani, seu, ut olim vocabatur, S. Vincentii, suburbanam apud Parisios Basilicam in novam formam redegerat. Tandem lustrata Compendiensi S. Cornelii Abbatiâ, & Sylvanectensi Urbe à longè tantùm salutata, ad Calense Cœnobium quatuor circiter leucis Parisiis distans accessi. Sanctimonialibus Regii illius parthenonis, à *Chrothilde* Regina, Clodovei Magni uxore, conditi, & *Batbildis* Reginæ, post depositam Regni administrationem, secessu nobilitati, sacra ministrantes nactus sum Benedictinos Congregationis S. Mauri, iique mihi affirmârunt, unum illud esse in tota Gallia, ubi ministerium illud ad Monachos à principio, & deinceps semper spectavit, eo more, qui in aliis quoque Virginum Cœnobiis passim vigebat, tractu verò temporis alibi obliteratus fuit. Iidem exoptârunt, ut Cœnobium illud invisens, *Aloysiam Adelaidem* Aurelianensis Ducis filiam quatuordecim tantùm annos natam alloquerer, quò certior fierem, quàm constans ea foret in proposito Monasticæ vitæ accipiendæ. Reverà haud multò pòst illud amplexata est, & brevì Abbatissæ etiam gradum obtinuit, ex quo ad cœlestem patriam nuperrimè convolâsse percepi.

Singularia Abbatiæ de Longuepont Cist.

S. Eligii Noviodunensis,

Bellovacensis S. Luciani

& Compendiensis S. Cornelii cimelia.

Turellii ad eum epistola.

Postremam hanc per Insulam Franciæ itineris mei periodum *Turellii* literæ testificantur. Eas exorditur thori fœcunditatem Joanni fratri meo, & Joanni pariter Emo (nam ambo Parisiis *Turellium* sibi valdè familiarem reddere curaverant, ingenii ejus acumine & elegantiâ capti) gratulatus, deinde nuncia quædam de publicis rebus in itinere à me captata refellit, posteà polymathiæ, quam *Picardam* vocat, quòd loca quædam, quæ percurreram, ad Picardiæ provinciam, Insulæ Franciæ finitimam, spectarent, quámque in Epistola ad ipsum data explicare curaveram, plaudere se quidem profitetur unà cum doctissimo Abbate de Longuerue (quem vocat *Sçavant per Antonomase*) quin tamen is calculum suum adjiceret iis, quæ in ea Epistola scripseram occasione lustratæ à me S. Marculphi Ædis in Diœcesi Laudunensi, quo Reges Christianissimi post sacram Unctionem in San-Remigiana Basilica acceptam pergere solent, donum etiam strumosos sanandi cœlitùs accepturi; tandem reditum meum Parisios acriter æquè ac jocosè sollicitat.

Lutetiam repetit.

Qua die Lutetiam ingressurus eram, eò tendens diverti ad amplam & splendidam Villam ad Matronæ & Sequanæ confluentem sitam, in quam nôram assuetum secedere singulis hebdomadis *Cardinalem de Noailles*, ut solidum aliquem diem sibi tantùm vacaret. Votis meis respondit eventus, nam eundem ibidem nancisci contigit, & adeò humanè me excepit, ut minimè passus sit, duarum horarum iter, quod mihi Lutetiam usque supererat perficiendum, à me continuari, nisi post sumptum cum eo prandium. Quàm valdè pro modulo meo studuerim colloquiis, quæ ea occasione cum ipso habui, ejusdem animum ad saniora consilia deflectere, postquàm certum sibi esse mihi affirmaverat, Constitutionem Clementis XI. adversùs Quesnellii Animadversiones in novum Testamentum quamprimùm in lucem prodituram, & quâ ratione in aliis etiam colloquiis antè, & posteà cum eo me gesserim, imò & in literis, quas ad ipsum dedi post reditum meum in Italiam, fidem in primis faciunt eæ, quas ille mihi reposuit die 21. Martii anni 1729. ac propterea paucis tantùm hebdomadis, antequàm è vivis excederet; nam ibi collaudata, quam ad ipsum transmiseram, *Benedicti XIII.* Imagine ex ære excusa, & in qua inter cætera Pastorale ipsius Mandatum pro acceptatione Constitutionis *Unigenitus* repræsentandum duxeram, hæc habet: *Cette piece ne m'est pas seulement chere par ce, qu'elle represente, & par la main, d'où elle me vient, mais encore pour la place que j'y occupe. Je la dois au bon coeur de V. E. & à la justice qu'elle rend à ma soumission la plus respectueuse, & la plus tendre pour notre Saint & sçavant Pontife. Ces sentimens sont trop justes pour n'estre pas sinceres, ils dureront autant que ma vie. Je supplie V. E. d'en vouloir bien estre la caution, comme Elle m'a fait l'honneur de l'estre de mon attachement au S.Siege, & de mon amour pour la paix.*

Cardinalem de Noailles ad saniora excitat.

San-Germanenses iterùm adit.

Ut primùm Lutetiam attigi, rectà adivi San-Germanenses meos, qui me omnes amantissimè amplexati sunt. Tot illi & tanta de meis peregrinationibus statim rogârunt, ut nullum dicendi finem facturus mihi viderer, si ita abundè, ac contendebant, eorum interrogationibus fecissem satis. Gaudebant verò mirum in modum, dum me Cœnobiorum suæ Congregationis topographiæ & historiæ ita peritum evasisse comperiebant, ut ultrò faterentur, vix aliquem inveniri posse in iisdem Cœnobiis mihi in ea peritia comparandum. Augebatur insuper eorum gaudium, quod faterer ipse, Cœnobia illa omnia hospitalitatis officiis adeò erga me abundâsse, ut nihil amantius in Italiam redux à Casinensibus meis præstolari me posse intelligerem. Ad deosculandam autem *Cardinalis d'Estrées* sacram manum à *Bernardo Montfauconio* festinè deductus, probè, ut primùm ante illum adstiti, persensi, sex mensium intervallum, quo ex San-Germanensibus ædibus abfueram, mei in eodem Cardinali desiderium haud mediocriter acuisse. Haud opus mihi fuit, eidem longo sermone describere, quas Provincias lustrâssem, quibus in Cœnobiis substitissem, quos Præsules salutâssem, quos Viros doctos nactus fuissem; nam omnia ea sibi identidem significari curaverat, præter Montfauconii, ab aliis etiam amicis meis Parisiensibus, quotquot mensæ suæ haud rarò adhibere in more habebat, quam scilicet non exquisitis tantùm dapibus, sed eruditis etiam sermonibus opiparè instructam adamabat. Quò verò propiùs instabat Italici Itineris mei tempus, eò frequentiùs invisendos mihi statui eosdem amicos meos

Benigno Cardinal. d'Estrées affatu excipitur.

Abbatem de Longuerue, & Jacobum le Long salutat.

meos, præsertim Abbatem de *Longuerue* & *Jacobum le Long*, quòd ambo, suam quisque methodum secutus, accuratam admodùm Galliarum descriptionem adornarent, ac prælo pararent, proindéque nemo ipsis aptior foret, cum quo viatorias meas observationes comunicarem. Injecta hoc loco Abbatis *de Longuerue* mentiò ad memoriam meam revocat, hominem illum imensa sua eruditione, non in geographicis tantùm, sed in quovis literaturæ genere, ita me cepisse, ut nihil magis. Quoties ipsum adibam, nunquam inde discedebam, quin putarem, eandem à me prorsùs exhaustam prolixis iis sermonibus, quibus utique per literaturæ genus omne vagari satagebam, nihil novi in diem posterum allaturam. At verò quoties ad ipsum remeabam, æquè ac anteà redundantes in eo flumine aquas nanciscebar, unde Horatianum illud mihi aptabam:

Longueruæi elogium.

Rusticus exspectat dum defluit amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Præ cæteris Cardinalis d' Estrées prodigio similem esse hominis illius eruditionem mihi dictitabat, ac facetè in eundem more suo jocari solitus, vel ipsas abstrusiores Orientalium regionum linguas quàm familiares haberet, scito hoc lepore indicabat, ipsum ita compellans: *Mr. Mr. l' Abbé combien de langues sçavez Vous sans l' Arabe?* perinde ac si ex illis Arabicam linguam constaret Abbatem haud minùs callere, quàm Gallicam.

A. 1713. Burgundiam petit.

Lutetiâ relictâ mense Novembri anno 1713. Burgundiam utramque adeundam primò cogitavi. Quare recto tramite contendi Antisiodorum, & in Monasterio S. Germani à Benedictinis benignè exceptus, sacras hujus Antiquitates eò diligentiùs explorare valui, quò promptiùs iidem oculis meis subjecerunt quinque magnæ molis volumina manu exarata, quibus *Georgius Viole* Congregationis S. Mauri Monachus, digesserat historiam Abbatum ejusdem Monasterii, nec non manuscriptum Chronicon de eo argumento confectum à *Victore Cotronio* pariter ejus Congregationis Monacho. Iidem prætereà copiam mihi fecerunt semel iterúmque alloquendi Canonicum, cui nomen *le Beuf*, eo tempore studium impendentem Vitis Antisiodorensium Præsulum illustrandis, quum jam ad ejus manus pervenissent amplæ Collectiones in eam rem à Ludovico Natali ab Amico paratæ. Ab Antisiodorensi Urbe ad Divionensem, Burgundiæ Ducatûs caput, progressus substiti in Cœnobio S. Benigni, cujus origo, æquè ac Antisiodorensis S. Germani, seculi VI. initia attingit. Ut ad eam regionem edoctior accesserim earum rerum, quæ ejusdem Antiquitates, & historiam præsertim literariam respicerent, acceptum fero magnæ, quam Parisiis inieram cum *Bernardo de la Monnoye*, necessitudini. Hic multa mecum verba fecerat de Chronicis San-Benignianis tam editis, quàm manuscriptis, de Catalogo Bibliothecæ San-Benignianæ confecto à *Paulo Dumay*, & Bibliothecæ Janninianæ titulo ea de causa prænotatæ, quod eo tempore *Nicolaus Janninus*, frater Petri Præsidis Parlamenti Divionensis, San-Benignianam Abbatiam obtineret, de ejusdem *Pauli Dumay* Epistolico commercio cum pluribus doctissimis Viris, præsertim cum *Scaligero, Casaubono*, & *Grotio*, de filii ejusdem Pauli in Latina poësi præstantia; multa pariter verba fecerat de Lantinii Consiliarii ejus Urbis Bibliotheca, ad quam ex Claudii Salmasii legato devenerat librorum hujus pars media, reliqua parte item ex ejusdem legato addicta manente Philiberto de la Marre. At nihil mihi frequentius confabulationibus illis suis *Bernardus* memorabat, quàm singularem *Joannis de Bouhier*, Divionensis Parlamenti Præsidis, eruditionem. Ad hunc itaque, ut cupiebam, San-Benigniani me citò deduxerunt, ísque, dum Divione substiti, assiduus, ut ita dicam, mihi adfuit diu noctúque, nullam partem celans literariæ illius supellectilis, quâ mirum in modum ipsius Bibliotheca & Museum abundabant. Inprimis verò oculis meis exhibuit manuscriptos Codices tam multis, tam variis sacræ & prophanæ Antiquitatis monumentis ad Burgundiæ historiam pertinentibus refertos, ut non alio, quàm Thesauri Burgundi nomine ipsos indigitari debere pronunciaverim, dum eosdem magna cum admiratione evolverem. Ille contrà mirabatur, me Divionensium rerum haud mediocriter peritum eò accessisse, & inter cætera Epistolam de Trium Impostorum Commentitio libello, ipsi à *Bernardo de la Monnoye* inscriptam, mihi jam innotescere, item quæ de Poëmate, cui titulus *Pervigilium Veneris*, ex Divionensi Codice manuscripto observaverat

Bibliothecæ San-Benignianæ cimelia.

Joannis de Bouhier elogium.

rat idem Bernardus, demum (ut reliqua omittam) quæ luserat ipse Bernardus in Epitaphio Claudii Nicasii, hujus obitum deflendum scribens non à Gallis tantùm, sed à Germanis etiam, Batavis, & Italis, quòd inde magnam jacturam fecissent *Huetius*, *Norisius*, *Toinardus*, *Leibnitzius*, *Basnagius*, *Bælius*, *Grevius*, *Cuhnius*, *Perizonius*, ad quos omnes frequenter literas dare consueverat Nicasius, & ab ipsis etiam frequenter accipere; at amariùs præ cæteris eundem deflendum à tabellariis, quandoquidem *Nul n'y perd tant que la poste*: ita Epitaphium illud desinebat.

Vesontionensis S. Vincentii Bibliothecæ singularia.

Sociis binis San-Benignianis Monachis, ex inferiori Burgundia ad superiorem migravi. Hujus metropolim Vesontionem ingressi, divertimus ad Monasterium S. Vincentii, ibíque statim avidos oculos conjeci in exhibitas mihi ab iis Monachis varias *Chifletiorum*, nimirum *Petri Francisci*, *Joannis Jacobi*, & *Julii* lucubrationes, quibus ejus Urbis, imo integri Comitatus res Ecclesiasticas luculenter illustratas fuisse intellexi, studiosè inter cætera ab iisdem Monachis accepi, quæ de vindicato ab interitu, Julii Chifletii, & Joannis Baptistæ Boisoti operâ, Granvellianarum Chartarum thesauro mihi Parisiis jam prænarraverat Bernardus de la Monnoye. Studiosiùs adhuc, quæ iidem de magna ejusdem Boisoti erga se beneficentia mihi retulerunt, námque Cœnobio S. Vincentii, cujus ille primus fuerat Comendatarius (à Galliarum Rege post pacem Neomagensem ad eas infulas nominatus) literariam supellectilem suam legaverat. Hujus singula ferè capita, Codices nimirum, & signa diligenter observans solidum diem in Bibliotheca moratus sum, miratúsque vehementer pretium illius Cimelii, Monachos hortari non omisi, ut Collectionem tam raram & copiosam ad grati erga insignem benefactorem animi argumentum, & in literariæ Reip. commodum, typorum ope publici juris efficerent. Eo jucundius mihi fuit, quemadmodum de Abbate *Nicasio*, ita de Abbate *Boisoto* Vesontione multa intelligere, quod ambos eruditionis suæ specimina Romanæ etiam Aulæ exhibuisse nossem, dum Romæ moram traheret Christina Sueciæ Regina, quæ & illos doctos Viros unà cum cæteris sua benevolentia & existimatione dignata est.

Iter Cabilonem versùs arripit.

Suadebant Cœnobitæ illi San-Vincentiani, ne ex iis partibus egrederer minimè lustrato Monasterio Condatescensi S. Claudii in monte Jura. Ego verò fassus iisdem sum, libenter illud à me adeundum, quòd de ea re fidem meam fermè obstrinxissem Cardinali D'Estrées, ejusdem Commendatario; at hyemalem tempestatem, quam peregrinationibus meis æquè propitiam haud sperare valebam proximis mensibus, ac ea fuerat mense Novembri, quem utrique Burgundiæ obeundæ feliciter impenderam, in causa esse subjunxi, ut Lugdunensem viam citiùs assequerer, quò Avenionem ante Natalitia Festa pervenirem, quemadmodùm *Alamanno Salviato* Apostolico in ea Urbe Vice-Legato me facturum spoponderam. Iter itaque Cabilonum versùs arripui, postquàm tamen Dolas Sequanorum, & præterea insigniores quasdam in iis tractibus Benedictinas Abbatias percurrissem, nimirum Reomanensem S. Joannis, Tornodorensem S. Michaëlis, Melundensem S. Petri, Molismensem S. Roberti, quin aliquot etiam Cistercienses, & inprimis Ordinis caput, Cistercium, ac Firmitatem. In ea Urbe hospitium mihi præbuit Cœnobium S. Petri, cujus conditor seculo VI. desinente *Flavius* Cabilonensis Episcopus. Plures in ejusdem Bibliotheca horas contrivi, ut libros ipsi legatos ab Abbate *le Roy* inspicerem. Cabilono relicto, parùm abfuit, quin ad Augustodunensem Civitatem diverterem, cupiens prisca monumenta, quæ adhuc ibi spectantur, contemplari, de quibus multa Divione acceperam, nec non de veteri ejus nomine, quod pluribus Virorum doctorum lucubrationibus argumentum præbuerat. At instantem hyemem, ut paulò antè dixi, formidans, post inspectum celebrem, in Cabilonensi suburbio situm, Cluniacensis Ordinis Prioratum, & insigne ejus Templum S. Marcello à Guntchramno Rege, cujus ibidem sepulchrum visitur, conditum, rectà adivi caput ejusdem Ordinis, Abbatiam Cluniacensem. De hujus Antiquitatibus quum sat multa mihi constarent ex Opere *Andreæ Quercetani*, *Bibliotheca Cluniacensis* inscripto, satis fore existimavi à Monachis illis potiùs edoceri de nuperis,

& insigniores Abbatias percurrit.

Inde Cluniacum profectus

quas

quas Cœnobium illud passum fuerat, turbationibus, occasione sive institutæ in eodem sanctioris Observantiæ, sive Breviarii reformati, sive denique nimiæ potestatis, quam sibi in eo, imò in toto Ordine vindicabat Cardinalis Bullionius, Cluniacensis Commendatarius. Cluniaco Matisconem iter habens Regiam Abbatiam Trenorcium invisi, eam ipsam, quam pro alia S. Basoli à se abdicata Cardinalis de Fleury obtinuerat. Inde Matisconem perveni, eodémque die Lugdunum, ubi diem unum substiti, cujus magnam partem in Bibliotheca Collegii Societ. Jesu consumpsi. Ab ejus curatore P. Dominico Colonia evolvendam accepi Claudii Francisci Menestrier Civilem & Consularem Lugdunensis urbis historiam, Lugdunensium rerum uberrimum promptuarium. Idem insuper mihi retulit, Ecclesiasticam quoque ejus Urbis historiam ab ipso Menestrier describi cœptam fuisse, eóque mortuo eandem à se continuari.

Genevam tendit, & Condatescense Monasterium invisit.

Pedem Lugduno movens, non quidem Avenionem, ut constitueram, sed Genevam versùs contendi. Novo huic consilio causam præbuit temporis favor, qui hyemalem tempestatem in vernam propemodùm converterat, nec non stimulus, qui animo meo hærebat ex amissa, dum in Burgundia essem, Condatescensis Monasterii invisendi occasione. Ad hoc ut primò ascendi, humanissimè mihi occurrerunt ejusdem Ascetæ, jam præmoniti ex Cardinalis eorum Commendatarii literis, facilè accidere posse, ut illuc diverterem, lætatíque valde sunt, mihi haud parùm comperta esse, quæcunque de sacris ejus loci Antiquitatibus Annales Mabillonii prodiderant; quumque iisdem conscium etiam me ostenderem dissidiorum, quibus nuperrimè eorum familia agitata fuerat ex Monasticis quibusdam institutis, quæ jam diu obliterata, ibidem rursus recipi, pio studio Destræus Cardinalis laborabat; aliqui ex ipsis curârunt æquè mihi innotescere, haud ita pro certo habendum ad Benedictinæ Regulæ normam eorum Cœnobium primitùs erectum fuisse, licèt minimè diffiterentur, S. Benedicti famam & venerationem permanâsse in Jurensia loca, postquàm beatus Maurus isthic hospitatus, viduæ filium moribundum valetudini restituisset. Ex Juræ culmine Genevam descendi, hospitióque me excepit singulari cum comitate Dominus *de Closure*, qui in ea Urbe Gallici Residentis munus gerebat, ipsóque comite tribus diebus, quibus ibidem permansi, & rariora quæque ejusdem Urbis attentè observavi, & doctos quosdam invisi, inprimis ex familia Turretinorum, nec non Benedictum Pictetum, eidem non literaturæ tantùm, sed sanguinis etiam necessitudine conjunctum. Præter humanitatis officia, quæ iidem mihi exhibuerunt, haud parùm voluptatis mihi attulit ab ipsis intelligere, sibi parùm probari marmoream Inscriptionem positam in publico foro ad epocham Papisticæ, ut in ea legitur, superstitionis ex ea Urbe eliminatæ retinendam, nec non eosdem mihi apertè fateri, Ecclesiæ Catholicæ transfugas, præsertim ex Monasticis claustris, Genevam secedentes, dedecus potiùs sectæ suæ quàm laudem afferre. At longè majorem voluptatem expertus sum in adeunda civitate Annesiensi, ubi Natalitia Festa peregi, hospitio humanissimè exceptus ab Antistite Genevensi, in quo sanctissimis, & suavissimis moribus prædito facile mihi fuit inspicere verum S. Francisci Salesii successorem. Adfui assiduè sacris ab ipso celebratis in Ecclesia Fratrum Ordinis S. Francisci, qui ibidem ad divinas laudes canendas, omniáque alia Ecclesiastica ministeria obeunda Capitulum Genevense jamdiu admittunt, quin tamen & ipsi suas sacras vices in eadem implere prætermittant. Eodem Præsule jubente Sanctimonialibus Visitationis, quas in ea urbe S. Franciscus Salesius instituit, ipsa Natalitia nocte juxta earundem ritum, Panem Eucharisti cum manibus meis præbui, atque illas postea semel iterúmque adivi, plurimam colloquiis nostris materiam suppeditante eximia earum primæ Abbatissæ Dominæ de Chantal sanctimonia, de qua etiam admodùm rara mihi testatus fuerat idem Antistes. Hic post mensem à meo ex Annesio discessu Epistolam ad me dedit, quam adhuc servo, ceu sacrum pignus, quod Salesianam pietatem prorsus redoleat, ex qua parvifecisse visus est literariam messem Genevæ, & alibi à me collectam præ colloquiis cum bonis suis Monialibus à me habitis, & præ familiari cum Clero suo convictu, nam inter cætera, *Vous avés*

Urbis Genevensis rariora quæque observat.

Annesiensem civitatem adit,

& Moniales Salesianas pane Eucharistico sacrisque colloquiis reficit.

(inquit) *sanctifié nôs Monasteres*, & *charmé nos Ecclesiastiques.*

Avenionem properat. E Genevensi tractu Avenionem citato gradu properavi, quò quum pervenissem, nihil miratus sum, Salviatum Vice-Legatum mihi succensentem illicò audire, quòd meam ad eas partes profectionem tamdiu procrastinâssem. At is statim placidum se mihi dedit, postquàm intellexit, eam cunctationem nihil obfuturam, quominùs binos menses, de quibus cum ipso pepigeram, Avenione transigerem. Magna jam mecum amicitia conjunctus fuerat Salviatus, dum Florentiæ degerem, & novum ea insuper cepit incrementum, postquàm cum ipso Lutetiæ familiariter versari paulò antè mihi contigisset, munus ibi gerente Apostolici extra ordinem Legati. Præter assiduas cum eo Præsule confabulationes, quam valde me oblectaverit in ea regione necessitudo, quam junxi cum Marchione de Bimard, & decursio ad loca in Caballicensi Diœcesi sita, quibus ingens accessit celebritas ex Petrarchæ carminibus, jam prodidi in Epistola ad Clariss. Claudium de Boze superioribus mensibus evulgata.

inde Occitaniæ partem perlustrat. Hyemis clementia, quæ mihi Parisiis Avenionem post multas ambages tendenti mirificè faverat, quum æquè perseveraret Februario mense desinente, libuit mihi facultatem à Vice-Legato impetrare lustrandi partem aliquam Occitaniæ. Rectà adivi Monpessulum, cujus Antistiti Lutetiæ spoponderam, me aliquot dierum moram ea in Urbe facturum, & in celebri etiam ejus Villa *Verune* nuncupata, cujus amœnitatem ut ille mihi declararet, affirmabat, *Ver unum*, seu perpetuum, ea voce significari. Integram itaque hebdomadam apud ipsum transegi. In ejus Bibliotheca innumeræ prorsus mihi sese obtulerunt Collectiones manuscriptæ de Occitaniæ Provinciæ rebus, quarum copiam quum admirarer, Præsul, qui ibi aderat, occasionem inde sumebat mihi suaviter exprobrandi, quod Parisiis ipsi aliquando dixeram, me valde vereri, ne quæ de sua ille Bibliotheca prædicabat, ad Vasconicam jactationem accederent.

Narbonam contendit, Eodem suadente Narbonam properavi, quòd cœli serenitas nihil remitteret. Mirum illud opus Ludovici XIV. quo *gemino fecit commercia mundo*, Biterensis Urbs spectandum mihi præbuit, nam ut Regius Canalis eam allueret, potiùs quàm Narbonam, Carcassonam, & Tolosam, Riquetus ejusdem opifex, Biterrensis, effecit. Narbonam adveniens, eò jucundiùs Urbem illam contemplatus sum, quò plura de ejus historia legeram in Tomo XII. Collectionum P. Estiennot extantium in Bibliotheca San-Germanensi, & præterea in Volumine Conciliorum Narbonensium typis edito Parisiis anno 1668. à Stephano Baluzio. Tolosam usque progredi cupiebam, at Salviati literis reditum meum Avenionem urgentibus iter convertens, in urbibus Agathensi, ac Nemausensi paulum substiti, in illa, quòd ejus Episcopus me humanissimè invitâsset, in hac verò, quòd ejusdem Antiquitates, de quibus aliqua jam legeram in lucubrationibus Jacobi Grasserii, & Gaillardi Guirani minimè à me negligendæ viderentur. Eandem Civitatem valde præterea mihi commendabat memoria Flecherii Episcopi, qui ante tres annos obierat. In ea Occitaniæ parte, quam percurri, celebre admodùm Monasterium Anianense, cujus regnante Carolo M. auctor S. Benedictus filius Comitis Magalonensis. in Urbibus Agathensi & Nemausensi paulum substitit.

Avenionem repetit. Avenionem redux, statim à Salviato legendas accepi plures literas mihi inscriptas. Inter cæteras erant Cardinalis *D'Estrées*, in quibus de meo studio in evolvendis chartis Romanorum Pontificum, qui Avenione sederant, hæc inseruit: *Je vois bien que Vous emporterez touts ces titres la, come Vous nous estes allé enlever les archives de toutes les Abbayes du Royaume.* Quò diuturnior fuit mea in Avenionensi urbe commoratio, eò citiùs me expedire curavi è Provinciæ, quam mox ingressus sum, finibus, unde propositum mihi fuerat in Liguriam navigare. Arelatem primò adivi, deinde Aquas-sextias, Massiliam, Tolonum, Forum-Julii, ac tandem Lerinum, me prosequentibus ubique ferè Parisiensium amicorum literis. In Arelatensi urbe hospitio me excepit *Jacobus de Janson* Archiepiscopus, isq; aliquot Viris doctis ad se accersitis, eos ipsos comites mihi dedit in lustrandis Arelatensibus Antiquitatibus, & Monasticis pariter ædibus Cœnobitarum S. Petri in Monte Majori. Æquè hospitem me suum esse voluit *Carolus de Luc* Archiepiscopus tunc Aquisextiensis. Ea in Urbe Bibliotheca Arelatem, Aquas-sextias, Massiliam, & alias Urbes percurrit.

Ludo-

Ludovici Thomasini de Mazaguès, in quam librorum etiam Nicolai Peirescii ingens supellex confluxerat, mihi admirationi fuit. De Antonii Pagii laboribus plura sciscitatus sum inter prandendum cum Præsule, qui ægrè tulit Franciscum illius nepotem; cujus operâ in studiis suis valde usus fuerat idem Antonius, ab urbe Aquisfextiensi id temporis abesse; nam præsens desiderio meo satisfacere valuisset, præsertim quod spectat ad Epistolicum commercium inter ipsum Antonium, & Abbatem de *Longuerue*, quod iste Parisiis mihi frequentissimè commemorabat. Massiliæ in Abbatia S. Victoris hospitium cepi. In Forojuliensi civitate apud loci Episcopum, cum quo arctam me junxisse eo tempore necessitudinem satis declarat Epistola Latino idiomate exarata, quam ei dedi ante binos circiter annos. Ipse per annos triginta, qui ab ejus necessitudinis exordio usque in præsens tempus fluxerunt, adeò multas, adeò assiduas ad me literas scripsit, ut integro conflando volumini aptæ forent, si in lucem, eâ quidem dignissimæ, ederentur.

Venetias indeque Romam se recipit. Januam appuli mense Aprili definente, indéque Venetias adeundi consilium cepi, antequam Romam commigrarem. Navigationi meæ ventus parùm favit, quare ad locum, qui dicitur *Sestri di Levante*, adactus fui anchoram jacere, & in ea statione dies aliquot immorari. Diuturnioris ibidem moræ impatiens, potiùs quàm Liburnum maritimo itinere tentare, terrestri decrevi Parmam, superato Pontremulo, descendere, ac postea Rhegium Lepidi appetere, ex eo Mantuam, deinde Ferrariam, tandem Venetias. Tres menses partim Venetiis, partim Patavii consumpsi, quibus elapsis Romanum iter suscipiens, Florentiam rectà contendi, eáque in Urbe binas hebdomadas substiti, nonnullos etiam dies Aretii, atque Perusii, unde Romam ingressus duntaxat medio mense Decembri, Gallicum iter absolvi.

Atque his verbis Eminentissimus Cardinalis QUIRINUS literarias suas peregrinationes enarrat; quas cum charissimo atque amantissimo Fratre in longinquas regiones, *usque ad divisos penitùs toto orbe Britannos*, non animi, non vanæ curiositatis, sed solius eruditionis causâ suscepit; in quibus pro virili parte curavit, ut viros quotquot celebrior doctrinæ fama commendat, nancisceretur, adiret, frueretúrque ipsorum congressu atque colloquiis, Academias inviseret, Bibliothecas lustraret, Musea pervaderet, ac proinde nihil sibi utilitatis, quæ maxima ex hujusmodi peregrinationibus percipi potest, pro vastissimi ac perspicacissimi ingenii sui capacitate deperiret.

Iter ejus per Germaniam an. 1748. Itinera etiam magnam partem Literaria sunt, quæ Em. Cardinalis annis hisce proximè elapsis in Bavariam, Helvetiam, Sueviam &c. instituit, quorúmque narrationem ipse in suis Epistolis typo vulgatis texit. Quoniam verò nonnullos admiratio subiit, quòd Purpuratus Princeps ea itinera nullo ambitioso cinctus comitatu, conficere solitus sit, ejus sui instituti rationem reddit in Epistola ad V. C. *Jo. Jac. Breitingerum* Linguæ Græcæ apud Turicenses Professorem his verbis: Suæ modestiæ rationem reddit. „ Quoniam intellexisse Te affirmas, me multum „ abesse à persuasione, ut quidquam „ putem decedere dignitati meæ, si „ in literario calle terendo comites „ mihi adscriberem inferioris, ut ipse „ loqueris, subsellii homines; pro certo habeas velim, me tumorem hujusmodi, ceu vanam superstitionem, „ prorsus aversari. Nam hæc contra „ menti meæ sedet sententia, quantumvis præclara sit dignitas, quam „ geras, magnoperè ad eam augendam, perfruendámque conducere junctam cum præstantibus ingeniis societatem, eámque consuetudinem, unde ipsis Ovidianum illud „ aptare valeas:

Nos fora viderunt, pariter nos porticus omnis,
Nos via, nos junctis curva theatra locis.

„ Vix crederes in quantam admirationem me traxerit, quod jam diu legi in Pauli Jovii Elogiis de Cardinale Bessarione: *Habitabat* (en illius verba) *sub Quirinali ad Sanctos „ Apostolos; deducebatur autem manè in „ Vaticanum, non exculto quidem, & „ numeroso, sed uno virtutis nomine decoro comitatu, quandoquidem præclara Græcæ, Latinæque linguæ lumina „ peregrinorum requisita oculis, circa „ eum in triviis omnium digito monstrarentur. In his enim sæpius conspecti „ sunt Trapezuntius, Gaza, Argyropylus, Plethon, Philelphus, Blondus, „ Leonardus, Poggius, Valla Sipontinus, Campanus, Platina, Domitius „ nullo ævo perituri.* „ Hæc Em. Cardinalis,

nalis, quæ dum attentiùs relego, magna me admiratio subit contemplantem mores illius, ac nostrorum Antistitum. Ex his enim plerosque videas, qui solo luxu plausum captantes, de cetero ita sunt comparati, ut nescias, *an Literas & Literatos flocci facere, & fruges consumere, magis honori; an Virtuti & Doctrinæ deditos esse, magis dedecori, sibi ducant.*

parcus erga se, At verò tam frugalem se præbuit Purpuratus noster in iis, quæ cultum proprium, mensam & supellectilem respiciunt, ut omnes planè mirarentur ex animo tanti Principis tot honoribus, divitiis, dignitatibus ac scientiis aucti, nunquam excidisse propositum illud spontaneæ paupertatis, quam vovit Deo, cùm inter Casinenses Monachos nomen dedit. Imitari nempe visus est *Quirinus* Scipionem Africanum, de quo Seneca admirabundus hæc commemorat Epist. 87. *O quantum erat seculi decus, Imperatorem triumphalem* (Em. S. R. E. Cardinalem) *censorium, &* (*quod super omnia hæc est*) *Catonem, uno caballo esse contentum, & ne toto quidem! partem enim sarcinæ ab utroque latere dependentes occupabant.*

in alios magnificus, Verùm tenui licèt apparatu uteretur sibi admodùm parcus, sua tamen eo liberaliùs ubique effudit munera, passímque in locis, quæ adiit, *Magnanimi statuit monimenta perennia cordis.* Ac cumprimis Cœnobiis *Etalensi, Wessofontano, Campidonensi* & aliis pluribus piè beneficum se præbuit, atque etiam sustentandis Missionibus sacris in ditione Rhætica, Hanoverana, Pomerana, Salisburgensi munificè opes impendit, *& usque rigentis ad Boreæ populos* manum liberalem porrexit, Berolini scilicet, ubi cùm à fundamentis ædificaretur Romani ritûs Ecclesia ære ab Episcopis & Principibus Catholicis collato, Eminentissimus noster non solùm supra cæteros enituit, verùm etiam illuc transmisit Venetiis elaborata marmorea simulacra imaginem exprimentia Redivivi Reparatoris nostri, qui sub olitoris specie Divæ Mariæ Magdalenæ apparuit. Hanc Em. Purpurati liberalitatem & munificentiam propè divinam, ut feræ posteritati comendarent Germani, varia erexêre monumenta ejus memoriæ sacra, è quibus unum & alterum, ut de veritate magis constet, afferre libet in medium. Ita enim habet inscriptio varia statuit suæ pietatis monumenta.

Statuæ Berolinensi templo illatæ:

Donarium Marmoreum ornandæ aræ Berolinensis Catholicorum Templi Venetiis transmissum anno Jubil. MDCCL.

Binæ apud Wessofontanos inscriptiones hæc exprimunt. *Prima:*

EVERGETÆ MUNIFICENTISSIMO
ANG. M. S. R. E. BIBL. CARD. QUIRINO EP. BRIX.
DE ORDINE S. BENEDICTI
ET CONGREGATIONE BAVARICA
QUAM PERTRANSIENS BENEFACIENDO,
ABSENS TUENDO ET COMMENDANDO,
ÆTERNUM SIBI DEVINXIT,
IMMORTALITER MERITO,
GRATI ANIMI MONUMENTUM STATUUNT
BEDA ABBAS WESSOFONTANUS PRÆSES
ET CONGREGATIO UNIVERSA
MDCCLI.

Altera:

PROTECTORI SUO POTENTISSIMO
OB IMMACULATÆ MATRIS ARAM
PERACTO IN EA SACRIFICIO
HONORATAM,
ET PRETIOSA EX ARGENTO LAMPADE
ILLUSTRATAM,
DIUTURNAM A DEO FELICITATEM
GRATA PRECATUR
SODALITAS EJUSD. IMMAC. MATRIS
WESSOFONTANA
MDCCLI.

Plura

Statua SS. P. Benedicti cum reliquiis Wessofontum missa 1753.

Plura sunt ejusmodi per Germaniam monumenta, quæ Eminentissimi Cardinalis QUIRINI honoribus & meritis sacra ad immortalem gloriosissimi ejus Nominis famam in posterorum animis firmandam faciunt; sed iis omissis, illud duntaxat addam, Ipsum nempe *Emin. Purpuratum* nuper elegantissimam statuam unà cum acclusa insigni particula ex brachio SS.mi P. N. BENEDICTI ad Wessonis Fontes submisisse, ac loci incolas in spem adduxisse, fore ut ad imminentem millenarii illius Ecclesiæ seculi gloriosam festivitatem invitatus, novum iter in Germaniam adornaret; Quocirca & ego vota interponebam mea, & Musæ mecum concinentes:

Magne QUIRINE *Pater! Musarum summe Sacerdos!*
Unguibus à teneris, sacris qui Pallados aris
Usque modò assistis, castisque laboribus instans,
Orbem doctrinis, Urbem virtutibus imples,
Phœbe veni! nostras placidissimus hospes in oras,
Nec pigeat gelido torpentia membra sub axe
Visere, & illustres radios infundere tetris
Pectoribus, nostrisque favens da gaudia curis,
Et quas sentit Arabs, & quas Gangetica tellus
Exhalat nebulas, splendoris luce repelle!
Ipsi TE Fontes Wessonis, TE Ilarus amnis,
TE nemus & campus, TE mons Parnassus, & ipse
Plaudentes Musæ læto TE corde salutant:
Huc Pater! huc Princeps! huc nostri gloria Pindi!
Huc propera, & magnos placeat celebrare triumphos,
Ac nostris monstrare viam, quà sit properandum,
Ad sedem Virtutis, & ad Virtutis honores.

Verùm quominùs iter illud perficeret, variæ obstiterunt causæ, quas ipse prolixiùs enarrat in quadam ad R.mum D. *Bedam* Abb. Wessofontanum Congr. Bavaricæ Præsidem epistolâ Brixiæ impressa die xv. Sept. 1753. hoc exordio: *Quo flagrantiùs optabam hoc ipso Septembri mense, qui modò excurrit, Wessofontanum Cœnobium vestrum invisere, ut præsens adessem sacris celebritatibus ibidem duplici ex causa peragendis... eo graviùs fero hodiernam tempestatem obstare, ne votis vestris, & unà simul desiderio meo satisfaciam. Concurrunt siquidem vestræ illæ celebritates eo tempore, quo mihi minimè fas est Brixiam meam deserere ob Natalitia Ædium Collegii mei Ecclesiastici binis hisce autumnalibus mensibus celebranda, quæque profectò fausto omine carere censerem, quoties Clericalis tyrocinii in eo Collegio instituendi primum experimentum absque me spectatore & moderatore caperetur.....* Addebat, *Italo homini quindena jam lustra numeranti Germanicum iter minimè, statim ac autumnus discesserit, convenire.* Denique iter ad ædes Eutachio sacras, quod ipse versiculis describit, se multò hilariùs repetere insinuat, *nempe avidus*

Crescentem segetem morati visere Cleri.

Hîc amat magnos potiùs triumphos;
Hîc amat dici *Pater* atque *Princeps.*

§. VII.

Itinera Literaria Edmundi Martene & Ursini Durand.

Ratio instituendi itineris literarii, nova editio Galliæ Christianæ.

FRatrum Sanmarthanorum eruditum Opus, *Gallia Christiana* nuncupatum, anno 1656. publicam lucem aspexerat. Subinde verò viri docti adverterunt, non pauca addenda esse, atque ad incudem revocanda, utì palàm fit ex pluribus veteribus monumentis, post editum hunc librum in lucem prolatis. Unde cura novæ editionis animum Eminentissimi Cardinalis *Noalii* sollicitare cœpit. Circumspicienti autem, cujus Atlantis humeris onus vix non Ætnâ gravius imponeret, unus omnium eidem cum dignitate sustinendo aptissimus visus est *Dionysius* etiam *Sanmarthanus*, & *Gentilis*, è Congregatione S. Mauri Presbyter doctissimus. Is proinde hortatu Noalii, atque aliorum Galliæ Præsulum ad hoc opus sub annum 1706. accessit, quod quatuor post annis jussu etiam illustrissimi amplissimíque Cleri Gallicani in comitiis anno 1710. congregati prosequi coactus est.

cujus cura comititur Dionysio de sainte Marthe.

Nequid verò in re tanti momenti à Dionysio videretur omissum, jam anteà Superiores Congregationis S. Mauri è suis Religiosis viros cùm doctrina tum eruditione insignes delegerant, qui suscepto itinere literario iterùm atque iterùm per vastissimum Galliarum regnum ecclesiarum & monasteriorum tabularia scrutarentur; ad gazas nempe literarias eruendas, sine quarum novis suppetiis *Gallia Christiana*, vastum atque immensum opus, cum existimatione atque dignitate non Editoris modò, sed totius etiam San-Maurianæ Congregationis recudi non posse optimè noverant.

eam in rem itinera literaria instituenda censent Superiores.

Præ cæteris in Capitulo Generali anno 1708. in Majori Monasterio celebrato ad arduam hanc obeundam provinciam delectus fuit Cl. Domnus *Edmundus Martene*, insignis antiquarius, multisque libris in

Deligitur ad hanc spartam Edmundus Martene.

in comunem Ecclesiæ & rei literariæ utilitatem editis nemini eruditorum ignotus.

Itineri se comittit Junii XI. A. 1708.

Erat mensis Junii dies undecima, sancto Barnabæ sacra, cùm itineri se commisit, in quo strenuè obeundo usque ad Servatoris Festa Natalitia fuit; quæ cùm pro foribus essent, ad suos rediit. Paucis post diebus cum ineunte novo anno hyems longè asperrimo frigore sævire cœpit, adeò ut viæ clausæ essent, multæque pecudes non solùm ruri, sed mortales etiam domi enecarentur. Intereà Cl. *Martene* admonitus fuit, ut post Pascha itineri se denuò accingens amplissimi regni sedes quà episcopales quà abbatiales perlustraret. Quò itineris verò molestias faciliùs toleraret, citiúsque finem illi imponeret, potestas ei à Superioribus facta est, quem vellet, comitem ac laboris socium deligendi. Oculos ille continuò in D. Ursinum Durand conjecit, qui præcipuo quodam naturæ munere ad hanc spartam ei natus videbatur. Præterquàm enim quòd esset vir eximiâ virtute nec minori ingenii perspicacia, utebatur etiam integra & firma valetudine, quæ ad tot loca adeunda, tótque studiorum labores exantlandos præprimis necessaria erat. Nec quisquam etiam in eo vel congressum, vel facilitatem sermonis & humanitatis desideravit, quæ præcipuæ tamen in itineris socio ducendæ sunt dotes.

Socius itineris Ursinus Durand.

Ambo laborum patientes propè centum Episcopatus & Abbatias perlustrant.

Ambo igitur mense Aprili anno 1709. iter ingressi propè centum Episcopatus, & octingentas Abbatias adiverunt, quò, quidquid ad *Galliam Christianam*, cujus nova editio in Congregatione S. Mauri adornari cœperat, conferre posset, ex tabulariis, archivis, atque Bibliothecis studiosè colligerent. Et verò magno animi solatio eis fuit, quòd per plerosque Superiores licuerit, messem in agris facere, qui à colonis suis negligi potiùs, quàm culturâ meliores reddi videbantur. Nec manuscripta pulvere non tam conspersa quàm obsita, nec librorum tituli à tineis corrosi, nec tabularia perturbata & confusa eos absterruerunt, quò minùs iis omnibus cùm excutiendis tum evolvendis indefessò labore insudârint. Sic Bituricis, cùm in sanctæ Capellæ Bibliotheca perlustrandi manuscriptos Codices facultas ipsis facta fuisset, eos in statu planè miserabili repererunt. Quæstor Capituli, cui clavis ad locum comissa fuerat, ex eo Gallinarium fecerat; & cùm libri pluteis impositi partim aperti essent, gens gallinacea sordibus fœdum in modum illos oppleverat. Ubi verò nihilominùs eosdem manu versare cœperant, en! Abbas *Desosiers*, Bibliothecæ Præfectus, ad Antiquarios nostros ingreditur. Visâ rei indignitate, non ipse minùs, atque Domnus *Martene* stomachari cœpit; cui tamen, postquàm & locum & libros continuò purgari jusserat, fidem dedit, se codices Bibliopegæ traditurum, qui ejus operâ habituri opus essent.

Bituricensis Bibliotheca in statu misero.

Magnos subeunt labores, non sine fructu.

Ingentes labores, & perquàm arduæ difficultates viatoribus nostris subeundæ erant, quas tamen tum ardens desiderium de Republica literariâ benè merendi, tum spes non dubia, Ecclesiæ Catholicæ rem fructuosam præstandi, multùm mitigavit. Quæ magnitudo ac difficultas operis cæteros remorari solet, nostros non tantùm retardavit, sed calcaria etiam eis addidit. Omnibus verò lætitiis incesserunt, cùm ferè trecentos Episcopos, qui & *Claudii Roberti*, & *Sanmarthanorum* notitiam fugerant, in apertum produxerunt: cùm plusquam bis mille instrumenta, quæ ad fidem faciendam *Galliæ Christianæ* inserenda essent, è tenebris eruerunt: cùm multa alia monumenta, quibus *Novum Thesaurum Anecdotorum* conderent, post sex annorum laboriosum iter secum domum reportârunt. Strenuos homines, & nunquam cessantes! quibus labor quieti, & quies labori est; quibus jucunda industria est, odiosa cessatio.

Quieti & solitudini se reddere volunt.

„ Post editos verò in lucem quinque Anecdotorum tomos, cœperamus (sunt verba ipsius Cl. D. *Martene* (n), alterum suum enarrantis Iter literarium) animum ad spem aliquam quietis erigere, & quidvis aliud, quàm literarium iter meditabamur. Quod Augustinus olim * Nebridio, id nobis ipsi quoque dictitabamus; *Profectiones, quas quietas & faciles habere nequeas, per totam cogitare vitam, non est hominis de illa una ultima, quæ mors vocatur, cogitantis, de qua vel sola intelligis esse cogitandum.* Itaque certum erat, totos nos reddere solitudini, cujus in portum tandem recepti, respiraremus à studiorum labore, & si quæ eramus peregrinando passi damna pietatis, ea religiosæ vitæ exercitationibus, oratione, silen-

* *Ep. 10. n. 2.*

(n) Præfat. in Collect. Amplis.

silentio, Scripturarum sanctarum lectione sarciremus. At ecce! cùm hæc destinamus animô, ignotos nos, & nihil tale cogitantes, accersit Illustrissimus Galliæ Cancellarius, hortatúrque in frequenti eruditorum cœtu, nostram ut operam accomodemus ad eam, quam adornari vehementer optabat, Scriptorum historiæ Francorum editionem. Illam quidem summis jam impensis & laboribus procuraverat vir de patria, déque literis insigniter meritus, Andreas Chesnius; at eandem, ajebant, quod verum est, maximâ sui parte augeri posse, aptioríque ordine disponi; rariorem præterea esse, distractis jam pridem ejus exemplaribus, quovis ut pretio comparari vix queat. Vicit nos, ut ait de se è veteribus nonnemo, *non tam præstandi, quod exigebatur, fiducia, quàm negandi verecundia.* Enitendum saltem esse duximus, ut amplissimi viri votis faceremus satis; & opus dignum Galliâ, dignum Cancellario Gallicanæ rei studiosissimô, si nulla alia re, certè quanta maxima liceret monimentorum, promoveremus.

Aliud iter suscipere jubentur.

„ Ante omnia visum est, non Gallicanas modò Bibliothecas revolvi, sed iter etiam ad nationes exteras, quæ Francorum præsertim Regibus olim paruerant, suscipi oportere. At verò quò primùm flectendum iter, quæ præ cæteris adeundæ gentes, non parùm animo & cogitatione suspensi exploravimus. Jam diu erat, cùm nos ad visendos Hispaniæ codices manuscriptos invitaverat Illustrissimus *Josephus de Taverner*, tunc Canonicus Barcinonensis, nunc verò dignissimus Ecclesiæ Gerundensis Episcopus, qui pro sua in omnes humanitate, sed in nos præsertim benevolentia singulari, studiis nostris, quantum licuit, favere non destitit. Nec deerant sanè gravissimæ rationes, quibus ad id potissimùm impelleremur. Neglectas quippe ajebant, paucísque pervias hactenus Hispaniæ Bibliothecas, in quibus plura laterent antiquitatis monimenta, quæ nimis diu pulvere obsita excitare, ac publicam in lucem emittere operæ pretium esset. Prævaluisse insuper olim apud Hispanos Regum Francorum auctoritatem, adeò ut à Caroli Magni tempore, & deinceps publica instrumenta omnia ac diplomata annotato regni Regum nostrorum anno conficerentur. Sed aliò nos revocabant alia, nec minoris ponderis rationum momenta. Satiùs quippe videbatur, illas perlustrandas esse regiones, quæ meritò possunt appellari Francicæ Gentis incunabula, uberioris ibi messis spem affore, ubi natum Francicum nomen: illas provincias inprimis percurrendas, quas olim incoluêre Reges nostri, ubi & nominatissimas ædes habebant, atque amplissima fundârunt, dotâruntque monasteria, quæ certè, uti nemo nescit, ob eam caussam tanquam regia quædam palatia possunt existimari.

Quò iter instituat, dubii hærent.

Invitantur in Hispaniam

gravissimis ex caussis,

sed aliò eos evocabant aliæ rationes.

„ Annuentibus itaque publicis in comitiis Superioribus nostris, sumtus itineri, equos & necessaria omnia suppeditante recolendæ memoriæ Reverendissimo Patre Domno *Carolo de L' Hostallerie*, Congregationis nostræ tum temporis Præposito Generali, viro cùm pietate & prudentiâ, tum maximô rerum usu, sed & propensione præsertim in literatos spectatissimo, Fratrum nostrorum muniti precibus, itineri nos commisimus, Belgium, Ardennam, & Marcas Germanicas penetravimus, nec irrito prorsus labore. Nam licèt continuis bellorum motibus attritæ desolatæque essent illæ provinciæ, tantam paucis mensibus collegimus diplomatum regiorum messem, ut immensam in molem excresceret. Horum partem maximam suppeditavit venerandæ antiquitatis chartarium *Prumiense*, quod ferè integrum exscripsimus; Trevirense S. Maximini, Epternacense S. Wilibrordi, Valciodorense, ut interim Sileamus *Stabulense*, ex quo eruimus præcepta Sigeberti, Hilderici, Dagoberti, Clodovæi, & Childerici Regum primæ stirpis; Caroli Magni, Ludovici Pii, filiorúmque ejus, Caroli Crassi &c. adeò ut Archivorum in tota, quàm latè patet, Galliâ vix reperies instrumentorum copiâ aut nobilitate præstantius. His accessêre è variis Bibliothecis Annales antiqui, Regum capitularia nondum edita, sacrarum ædium ab ipsis erectarum chronica varia, virorum insignium cujuscunque ætatis epistolarum magna congeries, quas inter non infimum tenent locum Wibaldi Abbatis Stabulensis & Corbeiensis, quatuor Imperatorum ministri, epistolæ numero CCCCXL. quas cum antiquis Stabulensis monasterii monumentis ex veteri codice, ipsius Wibaldi ætate exarato, summa cum fide descriptas, nobiscum commu-

In Germaniam proficiscuntur.

Pretiosa ex Archivis & Bibliothecis rei literariæ monumenta eruunt.

municavit Reverendissimus & Amplissimus ejusdem Imperialis Monasterii Prior. Sed & integrum Alexandri Papæ III. registrum pro Remensi provincia, ex quo quingentas & ampliùs epistolas eruimus, accepimus ex insigni monasterio S. Vedasti Atrebatensis.

Concilia, Statuta, & alia anecdota.

„ Multa subinde occurrerunt rerum ecclesiasticarum præclara monumenta, Concilia scilicet, Statuta Synodalia, Monasticæ Constitutiones, inediti SS. Patrum aliorúmque Scriptorum antiqui tractatus, quæ omnia æquè collegimus, hortantibus viris eruditis, qui optimè noverant thesaurum nostrum Anecdotorum hoc ferè modo, & quasi aliud agentibus nobis, coaluisse; immò invitantibus illustrissimis, quos visitavimus, monasteriorum Prælatis, qui non omnem modò humanitatem nobis exhibuêre, sed & difficultatibus ipsis, quæ nos ab improbo labore deterrere potuissent, occurrentes, codices manuscriptos quantivis essent pretii, si continuò exscribi vix possent, aut peritis commendârunt scriptoribus, aut certè Parisios usque transmiserunt, pro temporis opportunitate reddendos. Quâ in re nos sanè mirum in modum devinxêre Amplissimi Abbates Trevirensis S. Maximini, Himerodensis B. Mariæ, Andaginensis S. Huberti, Leodiensis S. Laurentii, Tornacensis S. Martini, nec non Reverendissimi monasteriorum Præpositi Atrebatensis S. Vedasti, Elnonensis S. Amandi, Aquicinctensis S. Salvatoris, Marchianensis S. Rictrudis, ac Clarissimi apud Leodios Viri Domini *de Crassier* & *de Louvreu*, quorum officia non semel experti sumus.

Eorum conatibus favent Abbates &c.

Cur interiores Germaniæ partes non peragrârint.

„ Longè plura nos collecturos fuisse vetera monumenta haud dubitamus, si interiores Germaniæ partes penetrassemus, Fuldam præsertim, Francofurtum, & Maguntiam, Ratisponam, aliásque celeberrimas civitates, in quibus, si quid hactenus insigne conspicitur, hoc Carolus M. filiusque ejus, Ludovicus, Lotharius, aliíque successores condiderunt, refecerunt, exornârunt. Neque defuêre, qui nos & literis & precibus urgerent, ut ultra progrederemur; atque inprimis Celsissimus Corbeiæ Princeps, qui nos apud se diutiùs detinere gestiebat. At provinciam illam obeundæ Germaniæ jam præceperat in se amicus ac sodalis noster R. P. *Bernardus Pez*, sacri Mellicensis Monasterii in Austria Asceta doctissimus, miniméq; decebat nos extraneos, alienam in messem falcem immittere. Præterea instabat hyems iter facientibus studiísque operam navantibus non satis commoda. Reversis in Galliam nova nobis apparuit rerum facies, neque de editione Scriptorum Historiæ Francicæ ampliùs esse cogitandum deprehendimus. Cùm ergo nulla jam spes affulgeret, operis tam prosperè incœpti ad præstitutum perducendi finem, visum est operæ pretium, quidquid veterum id genus monimentorum collegeramus, literariæ reipublicæ totum consignare; ut ne diversas in partes, quod vulgò fit, distraherentur; eóque consilio novam hanc veterum scriptorum monumentorum, historicorum, dogmaticorum, moralium collectionem adornavimus. „ Hujus porrò sui per Germaniam Itineris singularia diductiùs exponit *Martene* in speciali opere Parisiis A. 1724. edito hoc tit. *Voyage litteraire de deux Religieux Benedictins de la Congregation de Saint Maur.*

Revertuntur in Galliam, ubi novam Scriptorum veterum collectionem adornant.

§. VIII.

Itinera Literaria Cll. PP. Peziorum, Fratrum Germanorum Bernardi & Hieronymi.

Bibliotheca Benedictina opus est illustre diu meritóque desideratum. Arduam ejus conscribendæ provinciam cùm in se suscepisset V. C. *Bernardus Pezius*, continuò intellexit, eo munere se neutiquam feliciter defuncturum esse, nisi institutô in monasteria, etiam longiùs dissita, itinere, lustratísque eorundem Bibliothecis, & manuscriptis codicibus coràm inspectis, quid in rem suam verti posset, videret. Periculum primum fecit in Vindobonensibus propiúsque Mellicio adsitis Collegiis ac Monasteriis, quorum Bibliothecas non sine fructu inspexit. Præcipuæ fuerunt B. M. V. Scotorum, S. Dorotheæ, Tirnsteinensis. Ex iis opes eruditas eduxit, quas suis in observationibus passim dilaudat. Mox majora tentanda ratus, socium sibi germanum fratrem, Hieronymum, adjunxit, qui Austriacorum Scriptorum causâ ageret, quod ipse Bibliothecæ Benedictinæ, & aliorum Monumentorum Ecclesiasticorum gratiâ sibi

Ratio suscipiendi itineris literarii.

Austriæ monasteria perlustrant.

ſibi agendum putavit. Novum iter literarium ingreſſi ſunt anno hujus ſeculi decimo quinto, in quo tamen non niſi Superioris Auſtriæ celebriores Bibliothecas in Monaſteriis ac Collegiis *Seittenſtadienſi, Garſtenſi* propè Stiram, *Glunicenſi*, *Florianenſi*, *Cremifanenſi*, *Lambacenſi*, & *Monte Pomærio* perluſtrârunt. Proximo dein anno inſtructiora veteris literaturæ reliquiis Auſtriæ Inferioris Monaſteria perſcrutati ſunt, *Clauſtro - Neoburgenſe*, *Murbacenſe*, *Sanctæ Crucis*, *Mariæcellenſe*, *Campililienſe*, *Gottwicenſe*, *Zwetlenſe*, & *Altenburgenſe*, excuſſis ubique veteribus manû exaratis codicibus, eâ animi contentione, & intrepido ſtudio, ut Fratres nullis itinerum moleſtiis dubiíſque viarum erroribus, nec vitæ denique ipſius diſcrimine, quale ſecundo Danubio proficiſcentes propè Tulnam atrociſſima tempeſtate coorta adierunt, à propoſito ſe dimoveri paſſi ſint.

Iter Bajoaricum & Suevicum arripiunt.

Interea domum reduces, cùm vires maximâ laborum contentione detritas autumni ac hyemis quiete nonnihil recuperâſſent, de itinere Bajoarico, Suevicóq; feriò cogitare cœperunt: demúmque rebus neceſſariis comparatis die tertia Maji an. 1717. id reapſe aggreſſi ſunt, non alius cujuſpiam rei, niſi veterum codicum cupidi aut ſtudioſi. *Lambaci* præter MS.tos codices circiter 400. novam Reverendiſſimi ejus loci Antiſtitis Maximiliani, ſtudii antiquarii cupientiſſimi, Bibliothecam optimis omnium generum libris ditatam ἐν παρόδῳ viderunt. *Lunælaci* antiquiſſimo noſtri Ordinis cœnobio in duplicem admiſſi fuerunt Bibliothecam, veterem & novam: in hac libri typis vulgati, in illa plerique Codices manû exarati aſſervantur; plerique partim nono & decimo, partim undecimo & duodecimo, & ſequentibus ſeculis ſtudioſè collecti fuerunt, ex quibus multa ſingularia in ſua adverſaria intulerunt. Integro octiduo inter Lunelacenſes codices exacto, Salisburgum ad D. Petri Abbatiam contenderunt, quam præter ſpem divitem veterum chartarum & librorum invenerunt, ſecus ac Joannes Mabillonius in Itinere Germanico affirmaverat, cujus oculis tum pleraque monumentorum veterum, mandatô Celſiſſimi Principis & Archiepiſcopi, eſſe ſubducta, amici noſtris retulerunt. Ad Archiepiſcopalem Bibliothecam viſendam

Lambacenſem, Lunælacenſem, Sant-Petrenſem Salisburgi, & Archiepiſcopalem,

Pezius nihil minus exſpectantes, juſſu Celſiſſimi & Reverendiſſimi Principis & Archiepiſcopi, Prænobilis ac Excellens Dominus *Lospichlerus* pater, ejusdem Archiater, invitavit.

Deinde Seonenſem, Attilenſem, Rothenſem,

Salisburgo digreſſi ad Seonenſe primùm, tum Attilenſe, ac poſtea Rotenſe monaſterium delati ſunt, cujus poſtremi Bibliotheca inter alia codicem mille annorum ſervat, qui Apuleii librum *Peribermenias* exhibet, & *Ciceronem de amicitia*. Triduum hîc excutiendæ Bibliothecæ dederunt, quo R. P. *Wolffgangus* Supprior & Bibliothecarius, vir totus ex modeſtia & religione factus, ad eorum ſtudia ſemper præſtò erat. Relictâ Rotâ ad Canoniam Beyhartingenſem Ord. S. Aug. quinque circiter horarum iter contulerunt, in quo Bibliotheca pro loco ſat inſtructa, & accuratè atque concinnè ordinata. Rogatus à noſtris A. R. D. Decanus, vir inſignis & doctus, quò centum & octo volumina, quæ quendam hujus loci Canonicum ſuâ unius manû ab an. 1418. exarâſſe *Antonius Guilielmus Ertel* in Atlante Bavarico ſcribit, deveniſſent, reſpondit, diligentiſſimi hujus librarii nullam penitùs memoriam, aut veſtigium apud ſuos extare. In Canonia Weyarnenſi ejusdem Ordinis à Reverendiſſimo Domino Præpoſito ea cum humanitate accepti, & biduò habiti, quâ majori vix poſſent. Bibliothecæ aditum urgentibus nullus patuit, fortaſſe propterea, quòd noviſſimo incendio aut conflagrârint libri, aut ob novam eámque peregregiam Canoniæ ſtructuram in ejusmodi tantiſper locum tranſlati ſint, in quo non ſine graviſſimo incommodo evolvi poſſent. Ex Weyarna pervenerunt *Tegurinum*, veteribus *Tegrinſee*, ampliſſimum, olim Regium, & nunc totius Bajoariæ vulgò princeps monaſterium, à prima origine monaſticæ diſciplinæ famâ claruit, aluítque viros maximis etiam Principibus & Pontificibus eô nomine chariſſimos. Bibliotheca mille ferè Mſ.tis Codicibus, aliquando ſat egregiis ſuperbit, inter quos codicis Theodoſiani Libros VIII. à mille propè añis exaratos meritò referas. Eorum luſtro per integros decem dies inſtiterunt. Quibus peractis, iter versùs Monaſterium Benedictoburanum ingreſſi, tantâ humanitate, quanta poteſt eſſe maxima, in eodem ſuſcepti fuerunt. Facta liberrima Bibliothecæ viſitandæ pote-

& alias Bibliothecas excuciunt.

Tegernſeenſis MSS. Codicibus referta.

Bibliotheca Benedictoburana inſignis.

potestate, non segniter eâ usi fuerunt, maximè quod Bibliothecæ Benedictoburanæ Codices nequaquam proletarii sint, sed cum totius Bavariæ, ac fortè etiam Germaniæ præstantissimis conferri possint. In monasterio Berniedensi amœbæas B. Herlucæ ac Dietmudis epistolas inveniendi spes eos fefellit.

Wesso-fontana, Unde profecti per Pollingam in splendidissimæ structuræ Monasterio *Wessofontano* Ord. S. B. advenerunt. Commodùm ex Parochia Vilgerzhofensi evocatus aderat *Thomas Aquinas Ebart*, pluribus libris, maximè Sacris Bibliis Latino-Germanicis, in lucem emissis, perquàm celebris, quô, & *Mauro Luzio*, Novarum emendatiorúmque Biblicarum Concordantiarum autore, præeuntibus, non paucos Codices, præsertim Ludovici Monachi, & Sanctimonialis Dietmudis, repererunt. Iis excussis in

Ande-censis, Monasterium *Andecense* non ita procul dissitum discesserunt. Hujus loci cœnobitæ, moribus & doctrinâ eximii, non minori eos amore complexi sunt, quàm desiderio dudum exspectaverant. In manuscriptis codicibus verò eruendis & exscribendis (nam ætas quædam propemodum deleverat) magnoperè nostri desudârunt, opem ferente *R. P. Benedicto Friepeis*, tunc Suppriore, ad eorum conatus literarios juvandos promptissimô. Reverendissimi verò Abbatis Mauri, literatorum Mæcenatis eximii, opera & patrocinio Electoralis

Electoralis Monachii, Bibliotheca Monachii nostris patuit. Duplex hîc, ut in principe Bibliotheca, Codicum MSS. genus, Græcorum scilicet & Latinorum. Nostri in Latinos præcipuè intenti erant, quos ad septingentos dinumerârant, recentiori manû magnam partem exaratos.

Quamdiu Monachii egerunt, Reverendissimus Dominus Abbas Andecensis, Mæcenas literatorum amplissimus, in ædibus suis, quas ad Cryptam vulgò nuncupant, hospi-

Frisingensis, tium præbuit. Idem præstitit Frisingæ R.P. *Romanus Christmann*, Benedictinus Garstensis, SS. Canonum in Gymnasio Frisingensi Professor. Aberat eo tempore à Monasterio suo, egregiè, si quod aliud in Germania est, ornato ordinatóque Reverendissimus Dominus Abbas Weichenstephenensis, *Ildephonsus*, Congregationis Benedictino-Bavaricæ Præses, Præsul eximiè doctus, visitandis inferioris Bavariæ Monasteriis ex more ac Patrum decreto intentus. Verùm à religiosissimis ejus filiis nullum erga nostros humanitatis genus prætermissum est. In loci Bibliotheca non plurimos quidem, sed bonæ notæ, ac plerosque vetustos codices deprehenderunt. Plures, ferè trecenti in Bibliotheca cathedralis Ecclesiæ, quorum quidam à mille annis non procul absunt, jucundum spectaculum nostris præbuerunt, adeundi priùs veniâ ab Illustrissimo Capitulo impetrata, quòd ad Bibliothecam non nisi per Archivum, imensâ diplomatum & chartarum mole oppletum, iri possit.

Schyram Frisingâ vix advenerant, cùm illicò præsens adfuit R.^mus Dominus *Benedictus*, Præsul doctrinâ juxtà ac vitæ integritate præcellens, qui humanitate, pietate, ac doctissimis sermonibus ipsô triduô nostros recreavit. In Bibliothecam perducti ad evolvenda CONRADI, *Monachi Schyrensis*, decantata volumina potissimam operam contulerunt. Præter omnem exspectationem verò supervenit R.P. *Josephus* Cœnobita Benedicto-Buranus, ab Illustrissimo Barone *de Unertl*, qui totius Bavariæ rationes cum summæ prudentiæ laude moderatur, ad nostros missus, cum mandato, ut Monachium redirent. Eum, addebat, magnoperè dolere, quòd cùm veterum Codicum gratiâ omnem latè Bavariam decurrerent, ad se, in cujus potestate lectiores Electoralis Bibliothecæ essent, non invisissent. Itaque remenso itinere, ut tanti viri favorem ne recusarent, amicissimus eos *Josephus* hortabatur. Verùm re collata, initáque virium oppidò jam afflictarum, viæ quoque ac temporis ratione consultius ipsis visum fuit, omisso Monacensi reditû Augustam Vindelicorum contendere. Quod iter ingressi in SS. Udalrici & Afræ inclyto monasterio humanissimè & excepti & habiti fuerunt. In Bibliotheca præ cæteris eminere ipsis visa sunt CONRADI *Urspergensis Chronicon* seculo XV. scriptum, Epistolarum Volumen ad *Vitum Bild*, Acropolitanum Monachum, à *Nicolao Ellenbogio*, Cœnobita Ottoburano, *Conrado Peutingero*, Joanne Cæsare Augustano, Georgio Spalatino, Joanne Occolampadio, Jona, & aliis scriptarum; alia Epistolarum collatio ad *Carolum Stengelium*, ex Cœnobita Udalricano Abbatem

Schyrensis Bibliotheca Conradi Philosophi operibus decantata.

Augustâ Vindel. pertingunt.

Anhu-

Anhusanum, Gretseri, Raderi, Constantini Cajetani, aliorum; *Georgii Sünder*, vel *Sender*, Cœnobitæ Udalricani Chronographia XI. voluminum ab O. C. ad an. 1540. cujus tamen pars insignis res ab anno 1315. usque ad an. 1440. complectens periit, aliud fragmentum Ingolstadii editum hoc titulo: *Relatio de ortu & progressu hæresium in Germania, præsertim verò Augustæ Vindelicorum, ex antiquis Annalibus Mſ.tis cujusdam contemporanei fideliter conscripta, & nunc publici juris facta anno 1654.* Licuit etiam ipsis Bibliothecam Cathedralis Ecclesiæ Augustanæ perscrutari. Supersunt hîc loci centum septuaginta novem codices, veteres plerique ac probi, sed non perinde diligenter servati. Porrò ubi ex hac Bibliotheca emerserunt, adfuit, qui ad Illustrissimum Comitem de Wolkerstorph, ejusdem Cathedralis Ecclesiæ Canonicum & Scholasticum, lectulo affixum, ipsos invitaret. Cui cùm morem gessissent, ab eo Nicrini flore, nullóque non humanitatis genere recreati fuerunt.

De reditu cogitant in Austriam.

Augustæ de reditu cogitare cœperunt Fratres, & quamvis opulentæ codicibus Bibliothecæ *Weingartensis*, *Ottoburana*, *Augiensis* allicerent, amicus etiam ad pervolvendos vetustissimos libros San-Gallenses optimæ notæ invitaret, receptui tamen cecinêre, quòd volentibus obstaret afflictior quotidiè valetudo, fastidio primùm stomachi, dein etiam capitis vertigine ex tot & tam gravibus laboribus, ut pronum est credere, exortis.

S. Emerami Ratisbonæ Bibliothecam,

Iter verò remensis nihil fermè occurrit, quod nosse virorum eruditorum admodùm intersit. Ratisbonam tamen ubi pervenerunt, quod reliquum virium erat, excutiendis nobilissimæ Monasterii Emmeramensis Bibliothecæ, plusquàm mille Codicibus consecrare statuerunt. Qua in Urbe, præter splendidum S. Emmerami Monasterium, aliud quoque est Ord. S. Benedicti Asceterium, sub titulo *S. Jacobi Scotorum*, de quo itinerantes nostri nihil protulerunt.

inde Oberaltahensis & Mettensis,

Inde verò digressi ad Superioris Quercûs vulgò *Oberaltachense* monasterium delati sunt, cujus Bibliotheca adhuc ad quingentos quà membranaceos, quà chartaceos Codices obtinet. In *Mettensi* non nisi tres Codices invenerunt, tametsi Cœnobium à *Caroli M.* ævo fundatum sit. Nec plura vetera monumenta in celeberrimo & totius inferioris Bavariæ principe monasterio *Altahæ inferioris* deprehenderunt.

tùm Inferioris Quercus,

Itaque cùm nihil admodùm esset, in quo hîc animum manúsque utut fessas exercerent, ob Codicum excidium, luctu pleni Pataviam descenderunt, triduano S. Nicolai Canoniæ hospitio usi. Inde excursum fecerunt *Varnbacum* seu *Formbachium*, quod admodùm celebre Ordinis nostri Monasterium ad Oeni ripas est, vix duabus horis Pataviâ dissitum. In Bibliotheca, cujus propè omnes Codices diversis cladibus & casibus periêre, notatu dignum existimârunt *Joan. Lapilli* Presbyteri Pataviensis *Librum de Scriptoribus Ecclesiasticis.*

& Fornbacensis opes literarias lustrant,

Atque hoc erat Monasterium, cujus perlustratione iter suum Bojoarium obsignârunt. Namque inde secundo Oeno Patavium die XVII. Septembris remeantes, mox in Austriam contenderunt, die XXI. ad *Fontem Isidis*, vulgò *Ipsium*, urbem patriam delati, ubi charissimam & honestissimam matrem, quæ una parentum adhuc supererat, salutârunt, ac tandem die vigesima secunda non sine amplissimis literariis manubiis ad Mellicense monasterium reversi sunt.

atque Mellicum repetunt. 22. 7bris.

Bernardi Pezii iter Gallicum A. 1728.

Cùm anno hujus seculi vigesimo octavo Excellentissimus Comes de Sinzendorff, Supremus Aulæ Austriacæ Cancellarius, in Galliam proficisceretur, in Conventu Suessionensi Europæ fortunas moderatus, Bernardum Pezium in suo comitatu esse volebat (o). Nihil dulcius, nihil exoptatius ei contingere potuit, quàm ut in principis viri comitatu receptus, opportunam occasionem, florentissimum hoc regnum perlustrandi, haberet, quod & viris doctissimis, & Bibliothecis opulentissimis, si quæ unquam regio, refertum esse noverat.

In itinere persæpe essedo, quô Cancellarius uteretur, ad latus ejus sedens, vectus, celeberrimas urbes per transennam invisens, tam ædificiorum elegantiâ, & magnificentia, quàm eruditissimorum, clarissimorumque virorum, inter quos inprimis Eruditissimum clarissimúmque Benedictini Ordinis lumen, Augustinus Calmet, humanitate atque colloquio capiebatur. Parisios tanto cum procere ubi venit, curarum prima fuit, tum ut ibidem viris doctis innotesceret,

(o) Ex Oratione funebri an. 1735. authore V. C. Martino Kropfio Mellicensi.

ret, & ex eruditis eorum colloquiis utilitatem, quam sibi proposuerat, perciperet, tum etiam, ut omnes Bibliothecarum angulos sollicita diligentiâ perreptaret. Quod ut eò feliciùs inconsequeretur, in celeberrimo sancti Germani Monasterio divertit. Nec facile enarratu est, quàm prompta hîc illi obsequia Benedictini Patres contulerint, qui non tantùm eum, quoad ibi moratus fuit, humanissimè tenuerunt hospitio, nequicquam propterea convictûs oblati à Cancellario pretii acceptantes, sed omnia insuper ei monumenta ad propositum suum accommodata legenda, atque exscribenda concesserunt. Inter viros eruditione conspicuos, quibus Parisiis familiarissimè usus est, quorúmque sibi amicitiam aut conciliavit, aut per literas jam ante conciliatam præsentiâ confirmavit, Benedictini Patres, Montfauconius, Martenius, Durandus, maxima literarum ornamenta, sunt cumprimis numerandi. Ex Bibliothecis nullam earum, ad quas aditus patebat, negligendam duxit, maximè tamen eam, quæ ad S. Germanum, Bibliothecam, innumeris, iisque præstantissimis libris refertam, excussit. Dum verò eas perscrutaretur, comites semper habuit Benedictinos, qui à latere ejus nunquam discedentes omnes Bibliothecas adeundi, videndíque potestatem fecerunt. Qui exteras regiones adeunt, diversos plerumque peregrinationis suæ fructus venantur. Alii præcipuè hoc agunt: ut locorum, quæ adeunt, indolem, atque ingenium perspicere possint: alii gentium mores ac consuetudines, vel linguam addiscere desiderant; aliis nihil, nisi Principum & Purpuratorum splendorem ac pompam mirari curæ est; alii denique aliis tempus fallere proponunt. Omnia illa, quoniam plerumque viris doctis minoris momenti esse solent, aut negligebat, aut succisiva ac secundaria ducens, ad ea præcipuè animum intendebat, quæ literarum amore incensi cupiditatem explere, & honestissimo huic studio unicè satisfacere poterant. Quô factum, ut virum eruditissimum non palatii regii splendor, ac magnificentia, non hortorum paradysum propè imitantium amœnitas, non artificiosi fontes in sublime aquam ejaculantes, non id, quidquid urbs in templis, palatiis, museis magnificum, splendidúmque habet, aut artis usquam ac elegantiæ ostentat, illum multum detinebant, in itinere præsertim literario, in quo, non quid uspiam novæ elegantiæ, sed quid veteris memoriæ adhuc extet, persequi proposuit.

Parisiis in Monasterio S. Germani humanissimè habetur.

Ad Eminentissimos duos Cardinales, *Noallium* & *Bissium*, cùm aditus ei patuisset, hilari ab eis admodùm ac benignô vultu exceptus fuit.

Postquàm igitur omnia, quæ Galliam viris doctis comendare solent, aut manibus versare, aut oculis usurpare ex voto contigit; postquàm tot viros omnis eruditionis atque elegantiæ principes vidit, eorúmque sermonibus, studiis, moribus sat animum intendit: tandem multò honore affectus, nobilissimísque in rem suam literarum spoliis onustus, observantiæque Gallorum in se maximæ plenus ex Gallia excessit, & ita excessit, ut cùm eruditionis suæ soliditate ac præstantiâ haud exiguam sibi apud eos comparâsset famam, mirarentúrque haud raró, inter Germanos, tales inveniri viros, facilè inter illos & nostrum amicitia coalesceret jucundissima, tantúmque illius decessione amici in Gallia affligerentur, quantum Mellicium reversione lætaretur. In reditu inspectis transeundo aliorum monasteriorum, ac præsertim *Zwyfaltensis*, Bibliothecis, tandem suo in Cœnobio velut postliminiò consedit, consuetísque se iterùm studiis addixit, & literariis spoliis, seu thesauris in via fortuitò repertis orbem eruditum locupletavit.

Ex Gallia domum revertitur.

Atqui hæc sunt itinera Literaria, quæ cùm Fratres *Pezii*, tum *Trithemii*, *Langii*, *Stephanotii*, *Mabillonii*, *Montfauconii*, *Quirinii*, *Martenii* & *Durandi* confecerunt; quibus porrò addere meditabar Doctissimi Abbatis AUGUSTINI CALMETI Iter Literarium, quod cum suo Nepote D. *Augustino Fangæo* ejus in Senonensi præfecturâ Coadjutore succedaneo, per Helvetiam anno 1748. adornavit, typísque Einsidlensibus cum figuris editum comemorat in Bibliotheca Virorum Lotharingiæ illustrium art. FANGE', pag. 360. his verbis: *Dom* AUGUSTIN FANGE' *natif de Hattonchatel, Diocése de Verdun, Profés de l'Abbaye de Munster le 21. Juin 1728. est neveu du R. P. Dom Augustin Calmet, & son Coadjuteur en son Abbaye de Senones. Il a professé avec honneur les Humanités, la Philosophie & la Theologie, dans l'étude de laquelle il a fait des trés-grands progrés.... Il a fait imprimer à Einsidlen,*

De Calmeti & Fangæi Itinere Helvetico.

sidlen, ou Nôtre-Dame des Hermites, un ouvrage intitulé: Iter Helveticum, avec figures, qui est un récit de ce qu'il a vû dans la Suisse au voyage qu'il fit en 1748... Sed tametsi hunc Comentarium repetitis literis ab Einsidlensibus sedulò requisiêrim, eum tamen obtinere non potui. Ita qui nihil honesti pro decore Ordinis edere cogitant, aliorum quoque conatus & labores sufflaminare non formidant.

Peregrinationis eruditæ utilitas.

Præterquàm verò quòd, *Plinio* teste (p), *multum jucunditatis habeat Soli atque Cœli mutatio, ipsáque illa peregrinatio interfita*, expedire etiam quandoque Patriam negligere, ut exterorum sapientiam quis acquirat, ex *Cassiodoro* libr. 1. ep. 39. discimus. Idipsum luculentiùs comprobat prælaudatus Abbas *Augustinus Calmetus* in Præfatione ad Bibliothecam Virorum illustrium Lotharingiæ ita disserens: *On ne sçait que trop par experience, que si dans les provinces il se trouve quelque esprit né avec des talens extraordinaires, il est obligé de s' exiler, pour ainsi dire, de son propre Pays, pour chercher ailleurs à perfectionner, par le secours des étrangers, les faveurs dont la nature l'a orné: s' il demeure dans la Patrie, il doit s'attendre d'y vivre ordinairement sans éclat, & sans recompense, & d' y voir ses talens ensevelis dans l' obscurité & l' oubli.* Quin Seneca disertè asserit epist. 79. *Paucis natum esse, qui populum suæ ætatis & provinciæ tantùm considerat.* Semper ex adverso illi prudentiores habentur, qui multorum hominum conversationibus probantur eruditi. Immò quantum cæci videntibus cedunt, tantum præstare peregrinatos nunquam egressis patriâ *Philo* Judæorum eruditissimus edisserit in libro de Abrahamo; *Horatius* quoque Odiss. 1. *Utilis*, inquit, *ille vir est, qui mores hominum multorum vidit & Urbes.*

Scilicet *haud unâ capitur sapientia sede;*
Sed variis terris quæritur atque locis.

Sapiens non est, qui patriæ angulos nunquam egressus est.

Neutiquam ergò hac in re assentimur *Claudiano* Poëtæ, qui *Beatum* statuit illum, qui nunquam patrio è solo pedem extulerit; hæc enim *Beatitudo* seu *Felicitas* nobis rustica vel epicurea videtur, aut saltem eorum, *qui*, ut ait Cicero, *felicitatem ponunt in nihil agendo, quive dediti ventri, somno, voluptatibus, desides, indocti, incultíque vitam sicut belluæ transigunt.* Neque porrò is sum, qui mihi persuadere possim aliquem hominem perfectè sapere, qui angustiore orbis angulo, vel unius Urbis mœnibus aut Cœnobii septis inclusus delitescens, vix limen unquam transierit, reliquas mundi partes ignoret, nullos mortales præter indigenas suos noverit, nullas exteras gentes, non earum ritus aut consuetudines varias viderit, sed domi deses contentus iis duntaxat sit rebus, quæ exiguo natalis soli spatio propriíque Laris angustiis circumsepta cernuntur. Quo enim nomine nisi *Stoïci* ac penè *Agrestis* appellemus eum, qui Sibyllæ ex antro, aut Dodonæo è luco nunquam prosiliens responsa quidem ac oracula fundat è tripode; cæterarum verò rerum ita sit ignarus, ut in Æthiopiáne an in America sit Mexicum ignoret? Sed hæc adversùs Mysantropos & peregrinantium contemptores attigisse sufficiat; Neque enim Sodalibus nostris promiscuè peregrinationes suadere intendimus; sed neque etiam spernendum credimus, quod prudentiores laudare & passim facere animadvertimus, quodque institutum ceu utile & honestum non solùm exempla tum ex antiquitate, cùm ex hoc ævo repetita comprobant, sed etiam Sapientûm authoritas juxtà ac evidens ratio confirmant.

P. Oliverii methodus peregrinationis ritè instituendæ.

Qualiter autem instituenda sit peregrinatio, ut fiat utilis, egregiè docet Cl. P. *Oliverius Legipontius* in libello nuper Augustæ Vindelicorum edito hoc titulo: *Itinerarium sive Methodus apodemica peregrinationis nobilis & eruditæ benè instituendæ præcepta modúmque exhibens, in usum eorum, quos peregrinandi ad exteras gentes cupido incessit, conscripta...* Cujus quidem opusculi præstantiam comendat Præfatio ad Lectorem his versibus:

Si quis cum fructu peregrinas visere terras,
Ut nempe evadat doctior inde, cupit:
Hanc perlustrandi Regiones, Oppida & Urbes,
Qua par est, Methodum, sedulitate legat.
Nam mirâ brevitate docet, quid ubique locorum
Discere conducat, quidve cavere juvet.

Hac tamen in re plurimùm proderit relegere Tractatum *Baudeloti de Dairvail* de utilitate peregrinationum, *Parisiis* 1686. in 12. typis exscriptum sub titulo: *Traité de l' utilité des Voyages,*

(p) Plin. libr. 3. epist. xix.

ges, & de l'avantage, que la recherche des antiquités procure aux sçavans... Tum maximè ea, quæ jam retulimus itinera, quorum quidem narratio familiæ nostræ alumnis non grata minùs & accepta esse debet, atque Homerici Ulyssis narrationem de itineris sui ratione, variísque casibus Alcinoo ac Phæacibus extitisse ferunt jucundam.

CAPUT VI.

Bibliotheca & Archiva, eorúmque origines, fata, incrementa, Cimelia, Custodes, & reliqua memorabilia.

Quid Bibliothecæ vocabulo denotetur.

UT ab eo tractationem hanc exordiar, quo mens Lectoris ad rem ipsam, de qua agitur, meliùs intelligendam solet præparari, principio observandum, Græco *Bibliothecæ* vocabulo comuniter *omnigenæ eruditionis Officinam* vel *Locum*, in quo cujusque generis librorum penus seu congeries adservatur, designari. Et quamquam Latini hoc sensu *Librariam* dicant, magis tamen in usum venit, eâ voce *Tabernam* intelligi, in qua venales prostant libri, ut *Lipsius* advertit. Olim etiam Bibliothecæ *Archiva* & *Armaria* nuncupatæ sunt: *Chartaria* & *Grammatophylacia*, subinde audiebant; Græcis quoque *Musæa*, *Athenea*, & *Athenaica*, vel, ut Salmasio placet, *Athenica* dicebantur; quod verbum à *Trebellio* usurpatum ad significandam Bibliothecam publicam, observat *Petrus de Marca* in sua ad *Concil. Claromont.* Dissertatione §. 105. Solet etiam *Bibliothecæ* nomen dari multorum auctorum collectionibus, librísque, qui de eorum operibus, aut de variis rebus tractant; Sic *Bibliotheca Patrum* dicitur, collectio operum multorum Scriptorum in unum aliquod corpus digestorum; Sic etiam *Bibliotheca Historica* vocatur ex multis historiis conflata, qualis est *Diodori Siculi*, & *Apollodori Bibliotheca.* Huc referri debet, quòd ab infimi ævi Scriptoribus *Bibliothecæ* nomine vetus & novum Testamentum quandoque nuncupetur: ita referente *Cangio* volumen Sacrorum Librorum, quos D. Hieronymus transtulit, Divi *Hieronymi Bibliotheca* dicitur; Sic & *Bibliotheca sancta* vocatur liber, qui de libris Biblicis tractat, qualis est *Sixti Senensis Bibliotheca.* Tractatus itidem de Auctoribus seu Scriptoribus cujusque comatis *Bibliothecæ* titulo solent insigniri, qualis est *Dupinii Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum.* Tandem *Bibliotheca* dici potest liber, qui Collectanea omni genere Scriptorum de variis rebus suppeditat, ut *Vincentii Houdrij Bibliotheca concionatoria*, *Zwingeri* item *Rideri Bibliotheca*; in quas tamen nomenclaturas acutè *Owenus* lusitat:

> *Quid sibi ridendi vult Bibliotheca* RIDERI?
> *Unus enim non est Bibliotheca liber.*
> *Verborum cùm theca sit hæc, non theca librorum*;
> *Lexicon hoc dici* Dictiotheca *potest.*

Bibliothecarum origo.

Agemus impræsentiarùm de *Bibliothecis*, quatenus loca sunt, in quibus magnus librorum numerus continetur; cujusmodi quidem Bibliothecarum originem si inquiras, res vetustissima est, & ut *Lipsius* existimat, cum ipsis literis adinventa; Nam simul ac scribere natum est, mox etiam erectæ sunt Bibliothecæ & Archiva, quibus scripta ad præsentium & futurorum usum adservari possent. Cùm autem de variis variarum Gentium, Regionum, Urbium, Templorum, Gymnasiorum & Scholarum Bibliothecis jam uberiùs egerint benè multi, de *Cœnobialibus* verò perpauci, hinc in id seriò incumbendum duximus, ut earum natales, conditores, incrementa, fata, cimelia, & memoranda quæque investigemus solertiùs, ídque eò magis, quòd ex his divinam omnem & humanam sapientiam felici quodam fluxu ad nos derivatam grati agnoscere debeamus: *Quidquid enim apud antiquos eruditum ac scitu dignum, quidquid apud Patres pium, & sapientiæ plenum, quidquid in Conciliis*

De Cœnobialibus tractandi ratio.

ciliis *sanctum*, *quidquid in Libris sacris divinum*, *quidquid in historiis firmum solidúmque est*; *totum id per Monachorum nostrorum manus ad hæc usque tempora pervenit*, ut eruditè suo more ostendit magni Vir nominis *Mabillonius* in Præf. ad Sec. I. Bened. n. cxiv. Nósque pluribus deinceps comonstrabimus per sequentes periochas de singulis ordine acturi.

SECTIO I.

De celebrioribus Monasteriorum Bibliothecis.

S.P.Benedicti cura de Bibliothecis?

MAximam *D. Patris* BENEDICTI fuisse curam, idonei testantur (q) auctores, ut in quovis recens condito monasterio propediem communis Bibliotheca, & velut curia quædam illustrium Auctorum adornaretur. Ac erat id opus tunc ætatis, quâ typographia nondum nota, non tantùm multorum laborum, sed & magnorum sumptuum. Legimus, unum sæpè codicem cariùs veniisse, quàm modò satis multa & magna volumina. Pretium augebat (*papyri modernâ ratione pariter non inventâ*) chartæ magnus valor, librariorum in seculo rudi, & magis gladiis, quàm calamis assuetô longè maxima raritas. Et tamen Vir sanctus, magnitudine animi & literarum amore superante difficultates, tot breviculo tempore libris sua monasteria implevit, ut singulis cœnobitarum copia fieret, aptum muneri & menti codicem ex librario promptuario referendi. Nec illi paucis duntaxat foliis constabant, sed utì pretio, ita & mole conspicui habebantur. Nam S. Pater meminit *Sanctorum & orthodoxorum Patrum*, *sacrorum Bibliorum*, *Commentariorum*, quibus illa sunt ab eruditis, & prolixis calamis illustrata. *Joannes Caramuel* existimat, neutiquam fundamentô carere opinionem narrantium, *vasta quoque S. Augustini volumina in librario S.* BENEDICTI *thesauro censita fuisse*. Quidquid autem sentire velis de mole librorum, eorum numerum magnum fuisse, disces ex numero Filiorum, quorum neminem *sine suo codice*, *velut summè necessariâ armaturâ* in sacræ Monastices arenam se demittere sinebat. Nam si de Casinensi Archisterio loquamur, novimus, ejus militiâ Christo *vero Regi* auctoratam, haud in paucis capitibus, sed in centuriis virorum stetisse. Teste *S. Fausto*, qui suismet oculis novellum Religionis nostræ exercitum arbitrari potuit, S. BENEDICTUS adhuc in mortali vita superstes *multa millia perfectorum Athletarum* sub suis signis numeravit. Et quamquàm non negârim, fuisse forsan haud paucos inter eos amusos: attamen cùm & illos absque sacra lectione censuisset inermes, pædotribam constituit, qui per statas illis horas vitæ spiritualis documenta prælegeret. Ac proin sibi necessitatem positam vidit parandi libros, ordinis, ut ita loquar, inferioris, & qui styli rerúmque contentarum facilitate vel ab illiteratis idiotis intelligi queant.

An Opera S. Augustini S. P. B. in sua habuerit Bibliotheca.

Quia verò D. BENEDICTUS non quaslibet alumnis suis lectiones commendavit, sed *sanctas* (r), hoc est, *sacram Scripturam*, *passiones SS. Martyrum*, *vitas & collationes Patrum*, *Scripta SS. Doctorum*, quæ ad morum conducunt ædificationem; quorum omnium lectio Monachis summæ est utilitatis, inde factum, ut ejuscemodi piis ac sacris libris Benedictinæ Bibliothecæ adornarentur. Nec tamen alii boni ac probati authores exclusi fuerunt, ne iis deessent necessaria doctrinæ instrumenta, qui vel ad eruditionem aspirarent, vel aliis docendis præstituti essent.

Quibus, & quàm multis libris primæ Benedictinorũ Bibliothecæ fuerint instructæ?

Quòd verò aliqui scribant (s), S. Patre nostro paulò antè in cœlos sublato, in una Bibliotheca 6700. libros ab ejus filiis scriptos numeratos fuisse, fateor, ægrè animum inducere possum, ut id pro vero habeam. Quin, si quod sentiam, liberè enunciare concessum est, pleræque mihi veterum Monachorum Bibliothecæ non ità amplæ, neque ita copiosæ saltem eo tempore, quo singulæ earum condi cœperunt, fuisse videntur. In causa erat librorum raritas, quæ temporibus illis, quibus nulli nisi manu exarati habebantur, tanta erat, ut aliquando monachorum numerus in cœno-

(q) Erhard in Glor. S. B. l. 2. part. 3. c. 2. §. 3. p. 46. col. 2.
(r) Martene Comment. in Sac. Reg. c. 4.
(s) Felix Egger lib. 2. pag. 604.

cœnobiis numerum excederet voluminum, quâ in re *P. Edmundus Martene* in exemplum adducit *Centulense* Monasterium, in quo trecenti olim cum pueris centum degebant monachi; cùm tamen ibidem non essent codices trecenti, ut patet ex catalogo librorum ejusdem monasterii tempore Ludovici Pii confecto, & ab *Hariulfo* in Chronico Centulensi relato, unde etiam horis secundùm regulam lectioni deputatis, uno legente alii sæpiùs auscultare cogebantur, eóque respexit S. BENEDICTUS, cùm dixit *lectiones sanctas libenter audire*. Responderi tamen Patri *Martene* potest, uni codici sæpe plures libros varii argumenti fuisse insertos: id quod ipse Chronographus Centulensis (t) in fine Catalogi Bibliothecæ his verbis annotavit: „Omnes „igitur Codices in commune faciunt „numerum CCL. & VI. ita videlicet, „ut non numerentur libri sigillatim, „sed Codices, quia in uno codice „diversi libri multoties, ut supra no„tatum est, habentur; quos si nu„meraremus, quingentorum copiam „superarent. Hæ ergo divitiæ clau„strales, hæ sunt opulentiæ cœlestis „vitæ, dulcedine animam saginantes, „per quos in Centulensibus impleta „est illa salubris sententia: *Ama sci„entiam scripturarum, & vitia non „amabis.*

Abbatum cura de adornandis Bibliothecis, inprimis Cassiodori,

Operam tamen dederunt præstantissimi quique viri ac Abbates, ut monasteriorum suorum Bibliothecas quamplurimis, iísque optimis locupletarent libris. Sic *Cassiodorus* (u) non modicis sumptibus universa emit Sanctorum Patrum Opera, Cypriani, Hilarii, Ambrosii, Hieronymi, & Augustini; item hujus S. Doctoris operum omnium Συλλογὴν editam ab Abbate *Eugippio*; reticendo Patres Græcos, quorum etiam lectionem Atticam linguam callentibus summoperè commendabat. Insuper quoscunque historicos, quos invenire potuit, collegit, tractantes præsertim de rebus populi Dei, & Ecclesiæ, ut sunt *Josephus*, *Eusebius*, *Orosius*, *Marcellinus*, *Prosper*; Libros item Sanctorum *Hieronymi* & *Gennadii*, in quibus agitur de Scriptoribus Ecclesiasticis. Item Historias Ecclesiasticas *Socratis*, *Sozomeni*, & *Theodoreti*, quæ etiam, ipso suadente, ab *Epiphanio Scholastico* Latinè versæ, atque in unum corpus redactæ, Historiæ, quam nunc *Tripartitam* dicimus, nomen dedêre. Tandem arbitratus est, operæ pretium esse, à Monachis perlegi libros de cosmographia, ac Geographia tractantes; Auctores item Rhetoricorum, & qui de orthographia scripsêre; istorum namque omnium lectio videbatur ipsi ad exactam sacræ paginæ intelligentiam valde opportuna. Addito, quòd cùm optaret, singularum materiarum generibus Bibliothecam abundare, rariores quoque Medicinæ authores, hinc inde selegit, ut iis, ad quos ægrotantium cura pertineret, inservirent, unde possent, agnitâ qualitate morborum, eorundem saluti opportunè consulere.

S. Benedicti Biscopi,

Venerabilis BEDA laudibus celebrat *S. Benedictum Biscopum* (x) Wiremuthensem & Gerwicensem in Anglia Abbatem, bonarum literarum fautorem maximum; qui quinquies Romam proficiscens, & nunquam vacuus rediens ingentem optimorum librorum copiam in unam Bibliothecam ad communem monachorum usum coacervaverat, nec sumptibus, nec labori, nec industriæ parcens, ut partim ex Gallia, partim ex Italia selectissimos quosque authores tam Græcos, quàm Latinos coëmeret, atque in Angliam asportatos suæ Bibliothecæ inferret. Cùm ultimo morbo decumberet (y), Religiosos inter cætera exhortatus est, ut Bibliothecã, quam Româ copiosissimam & præclarissimam advexerat, sollicitè integram servarent, ita ut libri nec per incuriam fœdarentur, nec sparsim dissiparentur.

Ceolfridi Abbatis,

CEOLFRIDUS, qui *Benedicto* in regimine monasterii successit, Romam etiam profectus est, unde plures secum libros detulit, quibus Bibliothecam, quam in utroque monasterio ejus antecessor construxit, ornavit, ac locupletavit, de quibus agit V. Beda in vita Abbatum Wiremuthensium. S. ACCA (z) Bedæ discipulus, ex monacho Episcopus Hagustaldensis, Episcopalem suam sedem nobilissimâ Bibliotheca auxit & ornavit.

S. Benedicti Anianensis,

S. BENEDICTUS, *Anianensis* Abbas, è *Carolo Magno* in cunctis Imperii sui cœno-

(t) Apud Acher. Spicil. Tom. 2. edit. in fol. p. 311.
(u) Mabill. Tract. de Stud. Mon. part. 1. c. vi. p. 24.
(x) Pitseus apud Mader. in epist. ad Conring.
(y) Mabill. Annal. Ben. tom. 1. pag. 588.
(z) Cave in Hist. Liter.

cœnobiis Generalis Reformator constitutus, omnem suum laborem, omnémque operam, studium, ac curam adhibuit, ut, quoscunque posset, in omni disciplinarum genere libros compararet. Gerwini, GERWINUS (a) Abbas Centulensis, ab Hariulpho, ejus monasterii chronographo non immeritò commendatur, quòd magna librorum accessione cœnobii Bibliothecam auctiorem reddiderit. Roberti à Monte, ROBERTUM *à Monte*, Abbatem S. Michaëlis in Periculo Maris, virum doctum ac celebrem Historicum vocat Henricus (b) Huntidoniensis *tam divinarum, quàm secularium librorum inquisitorem & coacervatorem studiosissimum.* Gerberti, GERBERTUS (c) dictus Abbas Scholaris, postea *Sylvester II. cum studio bene vivendi semper conjunxit studium bene dicendi*, quod utrumque sibi in Republica occupato necessarium esse ep. 44. dicit. *Cui rei præparandæ Bibliothecam assiduè comparo; & sicut Romæ dudum ac in aliis partibus Italiæ, in Germania quoque & Belgica scriptores, auctorúmque exemplaria multitudine nummorum redemi, adjutus benevolentia ac studio amicorum comprovincialium*: Quod itidem postulat ab *Ecberto*, Turonensi Abbate, ad quem hæc epistola scripta est; membranámque & sumptus necessarios suppeditaturus, subdit: *in otio, in negotio, & docemus, quod scimus, & addiscimus, quod nescimus.*

Iterum aliorum Abbatum complurium. Denique ut *Lupum* Ferrariensem, *Bosonem* Virdunensem, *Marwardum* Corbeiensem, *Franconem* Affligemiensem, *Wicbertum* S. Michaëlis in Hildesheim, plurésque alios rei librariæ studiosissimos Abbates omittam, tantam Majorum nostrorum in libris vel veteribus reparandis, aut novis comparandis extitisse curam, doctissimus noster (d) *Massuetus* testatur, ut certorum quorumdam prædiorum annuos reditus ad Bibliothecæ augmentum assignatos consecratósque voluerint. „*Præclaram eâ de re*, inquit, „*constitutionem* UDONIS, *Abbatis S.* „*Petri Carnutensis, habemus, suo loco* „*referendam.* Plures alios similes ex„hibere liceret, quibus palàm fit, „majoribus nostris nihil antiquius „fuisse, quàm ut ignorantiam à clau„stris modis omnibus arcerent, bo„nas literas foverent, Bibliothecás„que suas optimis quibusque libris in„structas haberent. Qui etiam nunc „superstites manent, temporum eda„citati, ac tot incendiorum, & va„stationum calamitati subducti co„dices, eorum studium satis supér„que commendant, posterísque cla„mare videntur, ut piissimorum pa„trum vestigiis insistentes, quod cœ„perunt, amplificent, & vanis, ac „inutilibus impensis parcentes, eas „potiùs in desolatas Bibliothecas „conferant. Quid enim turpiùs, „quàm monachorum oculos frivolis „ac nugatoriis ornamentis pascere, „dum Bibliothecæ libris vacuæ im„pastam mentem ad inutilia ferre „cogunt? Hæc *Massuetus*, scriptor percelebris è Congregatione S. Mauri, cujus Patres religiosissimi pariter ac sapientissimi exemplo Majorum ad caput Regulæ 48. in declarationibus statuêre: *Et ne desint codices in Bibliothecis dandi fratribus pro eorum captu, erunt solliciti Superiores, ut libris utilibus instruantur pro facultatibus cujuslibet monasterii &c.*

Nec multi etiam privati Monachi operam suam desiderari passi sunt, quominùs unusquisque sui Monasterii locupletaret Bibliothecam. Id quod libros ex aliis Bibliothecis describendo insigniter præstiterunt. Monachi Librorũ descriptores rem literariam augent. Sic *Cassinenses*, sic *Fuldenses*, *Augienses*, *Sangallenses*, *Corbeienses*, *Hirsaugienses*, aliíque quamplurimi Bibliothecarum suarum forulos instruxerunt. Et de Fuldensibus quidem memorat *Jacobus Schopperus*, STURMIUM Abbatem primum quadringentos monasticæ disciplinæ consecraneos habuisse, qui utriusque linguæ auctoribus describendis, & omnium disciplinarum ac professionum monimentis occupati fuerint. De *Sintramno* Sangallensi Ekkehartus sequentia memoriæ prodidit: *Mirari est hominem unum tanta scripsisse, quia in nominatissimis locis plerisque harum regni partium*, Sintramni *characterum libri S. Galli obsides habentur. Sed & hoc in homine mirabile erat, & singulare, quia quùm delicata ejus scriptura jucundè sit directa, rarò in pagina vel unius verbi mendacium inveneris rasum.* De *Salomone* ex Monacho Constantiensi Episco-

(a) Acher. in Spicil. Tom. II. edit. in fol. pag. 351.
(b) in Epist. ad Varinum. vide etiam Chron. Beccense ad an. MCLIV.
(c) Mabill. Annal. Tom. III. pag. 602.
(d) Præfat. Annal. Tom. V.

piscopo hæc narrat idem cap. 1. pag. 21. *Erat scribendi linguâ manûque artifex, lineandi & capitulares ritè creandi præ omnibus gnarus.* Prolixior ero, si per singula ire voluerim; in omnibus enim Monasteriis erat *ordo scriptorius*, qui libris describendis operam dabat, adeò, ut fatente Meibomio (e), *veterum Monachorum, labore & industriâ, ad nos salvi pervenerint omnium scientiarum libri, quos in manibus habemus.*

Bibliothecarum incrementa ex propriis ingenii monumentis.

Bibliothecarum etiam addiderunt incrementa, qui non ab aliis tantùm elucubratos descripserunt libros, sed proprio etiam Marte conscripserunt. De *Rabano Mauro* testatur Bruschius: (f) *Bibliothecam Fuldensem tantâ librorum multitudine locupletavit, ut dinumerari vix queant.* Quorum non paucos ipse elucubravit, quos subinde in Fuldensi Bibliotheca reposuit. *Venerab. Beda* scriptis suis auxit Wiremuthensem & Girwensem, *Lupus Servatus* Ferrariensem, *Walafridus Strabo* Augiensem, *Lanfrancus & Anselmus* Beccensem, *Sigebertus* Gemblacensem, *Paschasius* Corbeiensem &c. &c. Quòd si verò ad tempora ab ætate nostra minùs remota accedere velimus, obstupui sanè aliquando, cùm Augustæ Vindelicorum in Bibliotheca Monasterii ad SS. Udalricum & Afram ingentem voluminum MSS. struem conspexi, quæ omnia à solo & unico *Carolo Stengelio*, ejusdem loci alumno, librísque in lucem editis celeberrimo, elucubrata fuerunt. Quid verò hîc de aliorum in Germania, Gallia, Italia, Hispania &c. Ordinis nostri Autorum lucubrationibus dicam, quas omnes si enumerare vellem, æquô prolixior forem. Quid multa? Bibliothecæ in nullis monasteriis insigniores sunt, quàm quæ suorum alumnorum scriptis ornantur.

Ex benefactorum munificentia.

Aliæ denique Bibliothecæ insignes accessiones liberalitate acceperunt. Sic Leodii in Bibliotheca monasterii S. Jacobi in Insula reperiuntur codices bene multi, & bonæ notæ, magnâ ex parte à fundatore donati, quorum Catalogus tempore *Otberti*, primi Abbatis, scriptus hactenus visitur. De *Ansegiso*, Fontanellæ Abbate præclarissimo, legendum est illius monasterii Chronicon, ubi non suo tantùm, sed Flaviacensi etiam monasterio magnam librorum vim contulisse memoratur. *Authpertus*, Abbas Casinensis, vir disertus & valde eruditus, Bibliothecam, quam habebat optimis cujusque generis libris instructam, cùm sarcinam mortalem exueret, Casinensibus legavit. Eorum syllabus videri potest apud Joan. Bapt. Mar. in addit. ad Cap. XIII. Petri Diaconi de Viris Illustr. Casin. Marchwartus Corbeiæ Novæ in Saxonia præclarus Abbas, circa annum 1097. legem fecit, ut quivis novitius in die professionis suæ librum donaret Bibliothecæ utilem, & alicujus pretii. Joannes à Bosco (g) auctor est, in Academia Floriacensi quemlibet discipulorum, qui oppidò frequentes fuerunt, didascalo suo binos codices MSS. quolibet anno offerre solitum fuisse: unde factum, ut ejus monasterii Bibliotheca plus quinq; millibus Cod. MSS. recenseatur: verùm isthæc unde sumpserit, cùm minimè prodat, fides sit penes authorem. Certius illud decretum Abbatis S. Benedicti Floriacensis in Capitulo Generali: *Ego Macharius, Abbas Monasterii S. Benedicti Floriacensis, videns Bibliothecæ nostræ Codices vetustate nimiâ cariosos ac tineâ rodente corruptos, ad eorum refectionem, & novarum comparationem seu membranarum &c.* Et infra. *Ego igitur, & qui succedet mihi, viginti solidos annuatim dabo &c. Prior noster decem solidos, Prior de regula decem solidos.* Hæc Constitutio habetur inter veteres consuetudines Bibliothecæ Floriacensis.

Jungamus veteribus nova. In Gallia D. *Prousteau* (h) Jurium Professor Clarissimus in Universitate Aurelianensi, summúmque splendorem eruditione suâ consecutus, numerosam Bibliothecam, labente hoc seculo, Benedictinis Aurelianensibus testamento reliquit, tolerabili additâ conditione, ut per tres dies in septimanâ illam ad publicum usum apertam haberent; pro augendis verò libris assignata certa pecuniæ summâ. Eadem in Gallia paucis ante annis Bibliothecam Monasterii sancti Germani à Pratis tres insignes benefactores, *Joannes d' Estrée*, Archiepiscopus Cameracensis, *Henricus Carolus de Cambout*, Episcopus Meten-

(e) V. *Trithemius* de laude Scriptorum Manualium &c.
(f) Confer Jo. Lomeier cap. VII. de Biblioth. pag. 115. & 206.
(g) apud Acher. in Not. & Observ. ad vit. B. Lanfranci p. 35. & 36.
(h) le Cerf Bibliotheque pag. 22.

tensis, *Eusebius Renaudot*, Vir clarissimus ac doctissimus suis numerosissimis tum editis tum manuscriptis codicibus, atque adeò integris Bibliothecis adauxerunt. In Germania Bibliothecam (i) Universitatis Salisburgensis sub cura PP. Benedictinorum adjuverunt ut plurimùm liberalitate suâ *D. Albertus*, Abbas S. Petri, & D. *Urbanus* Abbas Admontensis, uti & D. *Joan. Christophorus Mezger* JCtus, Comes Palatinus, ac S. C. M. Consiliarius Imperio-Aulicus, qui post tres filios, *Paulum*, *Franciscum*, & *Josephum*, ad Dei obsequium in D. Petri monasterio oblatos, Bibliothecam Academicam aliquot insignium librorum, & bis mille florenorum legato locupletavit, ornavítque. In Italia (k) Bibliotheca Cœnobii S. Justinæ à *Placido Pavanello* Patavino conquisita, atque huic Cœnobio legata est; crevit postmodùm Mf.tis Juridicis *Jacobi Zochi*.

Ichnographia perelegantis Bibliothecæ.

GREGORIUS CORTESIUS S. R. E. Cardinalis, cùm adhuc in Congr. Casinensi privatus esset monachus, provinciam construendi pro Bibliotheca ædificii ab Abbate nescio cujus monasterii acceperat; quod ut quàm elegantissimum surgeret, nulli pepercit operæ. Ejus ichnographiam sanè concinnam in epistola (l) ad eundem Abbatem his verbis describit: „In Bibliotheca quoad nostrum fieri poterit, elaborabimus, ut ea liberrimo cœlo, & plurimum luminis habeat, & ad saluberrimam regionem prospectus sit, uti ne & libri facilè tineas procreent, & situ putrescant compagines. Longa erit cubitis centum, lata autem triginta, triplici fornice testudinata, quorum medius aliquantulum excelsior erit, ea proportione, quam habet in homine ad humeros caput. Columnis hinc inde novem medius ipse fornix sustinebitur, ut scilicet intercolumniorum spacium sit cubitorum decem. Epistylium super capitula per totius Bibliothecæ longitudinem, pertinebit, sub basibus stylobatæ erunt. Sic enim & ad speciem decentius & commodius ad usum futurum esse judicatum est. Plutei interius exteriúsque libris farciri poterunt, à columnis ad parietes protensi, ut tamen ambulationem duorum cubitorum derelinquant. Sub medio fornice pavimentum expeditum relinquitur, ambulationis gratiâ. Tu operam dabis, ut catenulæ ex auricalcho fiant non minùs quatuor millibus. Ad pluteos præterea tabulas ex larice quam plurimas si coemeris, eas nos misso ad te navigio adverso flumine subvehi curabimus. De globis, in quibus & terrarum orbis & astrorum situs describendus est, aliàs dabimus operam, ut quid nobis videatur intelligas. Vale.„ Hæc verò tam elegantis structuræ Bibliotheca quin subinde copiosa selectissimorum librorum supellectile instructa fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur.

Bibliothecarum infelicia fata.

Sed eheu! multæ tot illustres, atque ornatissimæ Ordinis nostri Bibliothecæ, partim belli temporibus per militum rapinas expilatæ, partim incendio absumptæ (m), partim denique, ut alii infelices casus ac tristia fata silentio involvantur, dilaceratæ, dissipatæ, malè custoditæ, ac propemodùm neglectæ fuerunt, ita ut ex ingenti librorum numero vix pauci ætate nostra supersint. Sic, ut nihil dicam de *Spanheimensi*, *Floriacensi*, *Cluniacensi*, *Bobiensi*, atque *Corbeiensi* Saxonica (quarum priorum libri primùm Heidelbergensi, tum Vaticanæ, tertiæ Genevensi, quartæ Mediolanensi S. Ambrosii, posterioris verò Guelpherbytanæ Bibliothecæ cesserunt) aliísque quàm plurimis; seculo à partu Virginis octavo Bibliothecam id temporis perinsignem Monasterii ad S. Vedastum apud Atrebates cum Ecclesia hostilis flamma absorpsit. Ita quoque anno 1420. in excidio Monasterii Postelportensis (n) insignissima (*ita eam MS.ta efferunt*) librorum ac voluminum Bibliotheca Hussitarum flammis absumpta est, cui parem, si Brevnoviensem excipias, nullum aliud fortasse cœnobium totâ Bohemiâ habuit. Nec libri solùm, sed Religiosi etiam omnes (*quos centum longéque plures fuisse in comperto est*) ab Hussitis (o) exusti fuerunt. Ab iisdem Hussi sectatoribus eodem anno

(i) Hist. Univers. Salisburg. Lib. I. cap. 6. n. LXIX. p. 107.
(k) Struv. Introd. in rem lit. c. 3. §. 25. pag. 281.
(l) Extat inter Cortesianas ep. famil. pag. 142.
(m) De Bibliothecis & libris igne absumtis, vel per bella dissipatis eruditè egerunt *Richardus de Buri*, & *Joan. Joachimus Mejerus*, *aliique*.
(n) Crugerius Sac. Mem. Regni Bohemiæ 20. Maji pag. 124.
(o) Balbin. in Epit. Rer. Bohem. p. 384.

Brevnoviensis in Bohemia. anno Bibliotheca Regii & in Bohemia longè omnium amplissimi Asceterii Brevnoviensis, vulgò *S. Margarethæ* propè Pragam, quàmplurimis, iisque optimæ notæ codicibus instructissima, igne ferróque devastata fuit. Supersunt (p) hodie non ita multi manuscripti Codices è busto tam inclytæ Bibliothecæ, etsi ipsi igne flamísque ambusti, hoc est, nota & stigmate hæretici furoris inusti. Anni non ita multi præterlapsi sunt, cùm in Bibliotheca RR. PP. Soc. Jesu antiquæ Urbis Pragensis quatuor id genus codices inventi, legitimis suis Dominis restituti fuerunt. Omnes verò membranacei diversa SS. Patrum opuscula complectuntur. Apud eosdem RR. PP. Vetero-Pragæ ad S. Clementem in Bibliotheca MS. sub N. 278. teste *Boleluczkio*, asservatur Anonymi Brzevnoviensis Expositio Cantici, seu Hymni S. Adalberti. Alii Codices in aliis delitescunt Bibliothecis. Præ cæteris pretiosior habetur, qui Stok-Holmiam in Regiam Bibliothecam à milite Sueco distractus fuit; in eo enim varii argumenti Diplomata, Chartæ, tabulæ, Acta publica, Instrumenta, Regúmque literæ, quas manu propria subscripserunt, contineri dicuntur. Nescio tamen, quo libro Brzevnoviensis Bibliothecæ dignitas & gloria comendari magis possit, quàm Actis SS. Ludmillæ & Wenceslai Regis ac Martyris à *Christanno* Monacho Brevnoviensi conscriptis.

Christañi elogium. Erat is non de comuni hominum cœtu, sed ipsius Ducis ac fratricidæ *Boleslai* filius, atque quod rei caput est, juxtà *Balbinum* primus, & omnium antiquissimus Bohemiæ scriptor; in quo nec prudentiam, nec pietatem cum eximia eruditione ac doctrina conjunctam desideres. Quantum hoc Brzevnovii decus, quantus honor, quanta prærogativa, primum in universo Regno extulisse Scriptorem! *florem gloriæ decerpit, qui factum occupat.* CHRISTANNI verò codex manuscriptus expilato & devastato Brzevnovio hodie custoditur inter manuscriptos codices Bibliothecæ Monasterii Canonicorum Regularium S. Augustini Trebonæ in Bohemia, quem, etsi mutilatum, & in quo plurima desiderantur, *Bohuslaus Balbinus* S. J. ad verbum descripsit, & in Historica Epitome Rer. Boh. typis vulgavit. Cæterùm jacturam veterum MS.torum Codicum compensâssent hodie præstantes libri, typis impressi, quibus R.mus Abbas BENNO II. magno numero multóque ære ex Italia, Belgio, Gallia, Germania comparatis Bibliothecam locupletavit, nisi hostis miles, irruptione in Bohemiam facta, eandem subinde anno 1742. expilâsset: *Impius hæc tam culta volumina miles habebit? Perfidus hos libros?* Non habet; sed dissipavit, distraxit, divendidit, utì me literæ R.mi Abbatis *Bennonis* die 13. Januarii anno 1743. edocuerunt, qui complures ære redemit, novósque adjecit. Diem verò ille suum explevit 2. Decembris 1751. Eíque successor datus *Fridericus Grundman* rei literariæ ac librariæ cultor maximus.

Aliarum. Anno 1562. Monasterii *Altivillarensis* nobilissima Bibliotheca unà cum ædificiis à Calvinistis in favillas redacta fuit, ut vix tres aut quatuor MSS. Codices ex incendio evaserint. Anno 1546. die S. Galli à Lutheranis Ulmensibus Cœnobium Imperiale Elchinganum, Ulmâ uno milliari Germanico dissitum, incensum, ac universum penè deletum est, in qua calamitate fecit monasterium jacturam ducentorum millium aureorum, & insignis Bibliothecæ. Quid? quòd iidem Lutherani Ulmenses MS.tos Codices Monasterii S. Crucis, quod est Werdeæ Suevorum, publico foro ignibus concremârint. (q) A Suecis verò tricennalis belli tempestate præter alias plurimas expilata fuit Bibliotheca Werdinensis, celeberrimæ in Diœcesi Coloniensi Abbatiæ à S. LUDGERO fundatæ. Inter cæteros rariores libros *Ulfilæ codicem argenteum* abstulerunt, qui in Sueciam translatus, ibíque in Regia Bibliotheca inter rariora regni cimelia habitus, ab *Isaaco* autem *Vossio* surreptus, ac *Francisco Junio* quatuor millium Imperialium pretio divenditus, ab eodem Caroli XI. Regis Suecorum jussu majori pecunia redemptus fuit.

Clades Bibliothecarum in Anglia. Joannes Lelandus in celebri suo Opere de Scriptoribus Angliæ „ Danos, ceu piratas diis & hominibus „ invisos execratur; hos enim, quis „ ignorat? per ducentos & quinqua„ ginta ferè annos ita totius Britan„ niæ monasteria spoliâsse, confu„ disse, devastâsse, ut inter cætera „ ingentia mala multis in locis flamis „ omnia consumentibus, ne pagellam „ qui-

(p) Epit. hist. Monast. Brev. cap. XL. pag. 162.
(q) Adeò verum est, quod *Erasmus* adseveravit: *Ubi Lutheranismus, ibi literarum est interitus.*

„ quidem librorum, proh ſcelera! „ non violatam reliquerint. „ Quæ tamen de iis ſolùm libris intelligenda veniunt, qui eorum furori atque ſævitiei haud maturè ſubducti fuerunt. Teſte enim eodem Lelando, Monachi Lindisfarnenſes, Coquedani, Tinomutenſes, Gerovicenſes, Veromutenſes, Haguſtaldenſes, Sinuspharenſes, Leſtingani, Ripodunenſes, Deiroſylvani, denique Eboracenſes, Danorum tyrannidem miſeri fugientes aliquam rei librariæ ſupellectilem ſecum detulerunt, & in dies conſervârunt, quas felices aliquando futuras ſperabant. Nec ſpe ſuâ evoluti fuerunt. Tum verò illata Bibliothecis damna ut reſarcirent, nil potiùs habuerunt. Alios libros tranſcripſerunt, alios pretio comparârunt, alios denique magno numero ipſi elucubrârunt. Per multas igitur annorum centurias Benedictini Angli in plerisque monaſteriis inſtructiſſimas habuerunt Bibliothecas. Quando autem, ut nec ipſe *Henricus Warthonus,* tametſi à ſacris Romanis averſus, cum aliis Scriptoribus ſuæ gentis acatholicis diffitetur, *avarâ ſeculi ſuperioris iniquitate monaſteria everſa ſunt, tum etiam eorum Bibliothecæ direptæ, laceratæ, viliſſimis uſibus, vel etiam flammis damnatæ.* Excutiat deinde quis Catalogos Mſs. Codicum Bibliothecæ Cottonianæ, Bodleianæ, aliarúmque plurium, quæ ex horrenda religioſarum ædium ſtrage in Anglia ſub *Henrico VIII.* fataliter inducta virorum doctorum opera collectæ fuerunt, in quibus quàm plurima Mſ.ta à Benedictinis elucubrata recenſentur. Præfatus enim Lelandus, celebris Antiquarius, diplomate regio munitus, ab Henrico emiſſus fuit, ut univerſas per totam latè Angliam Bibliothecas perluſtraret, & libros rariores & vetuſtiores undique conquireret. Quod ille negotium tanta per ſexenium alacritate eſt executus, ut exemplaria plurima vetuſtiſſima in Bibliothecam regiam ejus operâ translata, & ingens itidem collectaneorum copia Londinum ab ipſo traducta fuerit.

Glaſtonienſis. Præ cæteris Bibliotheca Monaſterii *Glaſtonienſis* à Lelando celebratur, quòd ingentes librorum theſauros, veneranda planè antiquitatis monumenta poſſederit.

Caſtrenſis. *Bibliotheca monaſterii Caſtrenſis* ſua incrementa potiſſimùm Ranulpho Higdeno, ejus loci monacho, & cum primis celebri Hiſtorico debuit. Is enim collegerat in cœnobii ſui Bibliothecam non modò authorum, qui de rebus externis ſcripſerunt, ingentem numerum, verùm etiam illorum, qui res Britannicas poſteritati commendârunt.

Rameſienſis libris Hebraicis dives. *Bibliotheca Rameſienſis Monaſterii* libros Hebraicos tanto numero poſſedit, quanto nulla alia per Angliam habuit. Hanc librariam verò ſupellectilem duo Gregorii, *Venantodunenſis* & *Huntingtonus*, Monachi Rameſienſes potiſſimùm comparârunt. Res verò ſic accidit. *Guillelmus Nortomannus*, Anglorum Rex, ejus & appellationis primus, Judæis permiſit, ut à Rothomago commigrarent in Angliam. Unde brevì hæc gens per urbes, atque adeò oppida celebriora omnia regni ſparſa eſt, poſitis de more Synagogis, in quibus accuratè Rabbinorum ſuorum dogmata perlegebant. Excrevit infinitè quantum Judæorum in Britannia numerus, atque unà avaritia & amor fœnoris impurus. Angli eorum ſordes aliquanto ſuſtinebant tempore; tandem imperio Richardi ad manum perventum eſt; & Judæi inſigniter multati. Poſteà regnante Eduardo Longo, fortunæ Judæorum fiſco adjudicatæ regio, & eisdem exilii pœna propoſita. Tum Synagogis profanatis Venantoduni & Stenofordæ ſupellex omnis ſub haſta venum expoſita, unà cum librorum theſauris. Ubi autem Gregorius Venantodunenſis hanc auctionem factam eſſe intellexerat, vicinus atque idem numatus feſtinanter accurrit, ac dato pretio aurea pro æreis facilè comparavit, & lætiſſimus domum rediit. Quod idem Gregorius Huntingdonus, Prior in Cœnobio Rameſienſi Latinæ Græcæque & Hebraicæ etiam linguæ peritus feciſſe à Lelando perhibetur. Librorum Hebraicorum ab utroque diligentiſſimè collectorum catalogus Bibliothecæ Rameſienſis luculentam juxtà ac honorificam mentionem utriusque facit. Sed & idem catalogus accuratè recenſet Hebraicos theſauros divina volumina à Roberto Dodeforto Monacho Rameſienſi, ſacræ linguæ perito, religiosè comparatos.

San-Albanenſis. *Bibliotheca Monaſterii S. Albani* in Anglia non habuit, ut ulli alteri totius regni Bibliothecæ invideret, habuit verò, ut Joanni Lelando ſuccenſeret, à quo optimis quibusque libris ſpoliata fuit, ut iisdem palatinam Henrici VIII. Bibliothecam inſtrueret, atque

atque exornaret. Hic ipse eruditus expilator eam divitem præstantium veterum codicum vocat officinam. Vixerunt nempe in hoc Monasterio Mathæi Parisii, Rogerii de Vendovera, Guillelmi Rishangeri, Richardi Wallingfordii, aliique non pauci ingenuarum artium scientiâ perpoliti viri, qui omne tempus, quod à rebus divinis & monasticæ vitæ exercitiis reliquum habuerunt, in literis posuerunt, atque aliquid assiduè, quod & Bibliothecæ cùm augmento tum ornamento, aliis verò usui esse posset, excuderunt. Quibus verò minor doctrinæ copia fuit, ad libros describendos, quibus Bibliothecæ foruli auctiores redderentur, omnem operam ac industriam suam contulerunt. Accessit quorundam Abbatum in rem bibliothecariam insignis amor, ac munificentia. Certè Simon Abbas XIX. ut Mathæus Parisiis (r) acerrimus morum censor, testatur, omni egregiæ virtutis laude cumulatissimus, ita literarum maximè sacrarum amore incensus erat, ut eâ, quâ ubique plurimùm valebat authoritate & gratia permagnam optimorum librorum copiam ex universa Anglia diligentissimè collegit. Et quidem quod ad volumina authentica & glossata tam novi quàm veteris Testamenti attinet, se non vidisse meliora idem Parisius testatur. Quæ omnia Abbas Simon scribere, & ad unguem irreprehensibiliter præparare jussit. Quorum numerum longum foret explicare, ut Parisius prosequitur. Sed qui eosdem libros videre desiderat, in Almario picto, quod in Ecclesia contra tumbam Sancti Rogeri Heremitæ (quod & ipse præcepit ad hoc specialiter fieri) repositos poterit reperire: & qualis amator Scripturarum idem Abbas extiterit, per ipsos perpendere. Notandum quoque, quòd iste imortalis memoriæ Abbas *Simon*, duos vel tres electissimos Scriptores continuè in Camera sua honorificè sustinuit, unde librorum optimorum copiam impretiabilem ad unguem præparavit. Et in speciali Almario reposuit picturato. Scriptorium quoque tunc temporis fermè dissipatum & contemptum reparavit, & quasdam laudabiles consuetudines in ipso innovavit, & ipsum ampliavit redditibus. Ita ab omnibus sequentibus temporibus debeat Abbas, qui pro tempore fuerit, unum habere specialem. Atque hac ratione & ordinatione fieri non potuit, ut S. Albani Bibliotheca mſ.tis codicibus non redderetur refertissima. Catalogum verò librorum in dissolutione monasteriorum excidisse dolent eruditi. Mihi metra quædam posita in fenestris hujus Bibliothecæ (s) afferre liceat, è quibus, qui potissimùm libri in ea conservati fuerint, non nihil constabit.

Metra posita in fenestris in domo libraria Monasterii S. Albani in Anglia.

Decor *Donatus* sum radix grammaticatus
Ortographúsque vocor *Dindimus* hicque locor.
Sum quantus dat opus minus & majus Priscianus
Derivans quis ego fert stilus *Hugucio*.

Rhetor eram magnus *Marcus Cicero* vocitatus,
Alter ego dictus *Salustius* æmulus ejus,
Ipse Poëta fui, primúsque poëtica scripsi, *Musæus.*
Ipse secundus ei manes modulamine flexi. *Orpheus.*
Dicor *Aristoteles*, direxi philosophantes,
Ac ego *Porphyrius* doctor monui logicantes,
Nuncupor ipse *Plato*, moralibus civibus apto;
Ipséq; *Pitagoras* do normas moribus aptas.
Dixi quis cubicus numerus sit quisque quadratus, *Chrisippus.*
Ac ego cur impar numerus mas fœmina sit par, *Nicomachus.*
Dixi quot *Guido* moduli sunt in monacordo,
Quotque tenet cithara un-chalúsve viella.
Euclides vocitor, magnus fueram *geometer*,
Circi quadrator *Archimedes* ego dicor.
Maximus astronomus reputatus eram *Tholomæus*,
Magnus & *Albimasar* introductor vocitabar.
Doctor eram minimus, docui magis ipse---
Pastor & exiguus rexi magis imò regendus.
Mitram depolui, libro studióque vacavi
Ruffus eam sumpsi loca libris hæcq; paravi.
Lator eram veteris primævus scribáq; legis *Moyses*
Frater erámque suus primus legisque sacerdos. *Aaron.*

Sol legis fueram Rabi-Moyses mihi nomen,
Ipséque sal legis Rabi-Salomon vocitatus.

Claviger ecclesiæ sera legis erámque novellæ *Petrus.* *Aaron.*
Legifer in gentes legem docuique salutis, *Athanasius*
Dixi simbolicè quæ debet credere quisque, *Alexan.*
Scripsi retoricè quis quomodo crederet, atque *Johan. Constant.*
Duximus in quinos duo legum millia libros *Justin. Imp.*
Junximus & sparsas multas in Canone causas. *Accurtius.*
Legum doctor eram, dubias patulas faciebam. *Huguçius.*
Regula claustralis per me viget & monachalis *Benedictus.*

Per

(r) in vit. Abbat. S. Alb. pag. mihi 91. & 93.
(s) ex Monastico Anglic. tom. I. pag. 184.

Augustinus. Per me lata priùs stat normáque Canonicatus.
Bernardus Casinensis. Illius dubia declaravi quasi cuncta,
Nicolaus Trevet. Istius obscura manifestavi quoque plura.

Magnus eram medicus, *Hypocras* sum nomine dictus,
Alter & egregius vocitatus eram *Galienus*.
Guilielmus Chirurgus. Emplastri cura sanavi vulnera plura.
Brunus Chirurgus Ossáque confracta mea fecit potio recta.
De rerum crescentiis. Paladius. De agricultura dederam nova dogmata plura,
Virgilius. Artéque de simili post pascua rura retexi.
Petrus Bartholomaus de rerum naturis. Quomodo plantabis vites docuique putabis
Quando serésque metes scripsi quoque florida carpes.

Non minùs libris ac codicibus locupletes fuerunt Bibliothecæ Monasteriorum, ut vocant, Cathedralium. „ Sunt itaque (loquor cum Roberto „ de Monte Seculi XII. Scriptore Ap„ pend. ad Sigibertum) in Gualia IV. „ Episcopatus, in Anglia XVI. In octo „ eorum sunt Monachi in Episcopali„ bus Sedibus; hoc in aliis provinciis „ aut nunquam, aut raró invenies: „ sed ideò in Anglia reperitur, quia „ primi prædicatores Anglorum, sci„ licet Augustinus, Mellitus, Justus, „ Laurentius Monachi fuerunt. In „ aliis octo Episcopalibus Sedibus Ca„ nonici seculares; in una Canonici „ Regulares. „ Priusquàm Henricus VIII. Monasteria hæc Cathedralia cum cæteris dissolvi jussit, Benedictini instructissimas in iisdem habuerunt Bibliothecas. De *Cantuariensi* Lelandum (t) verba facientem auscultemus.

San-Augustiniana Cantuariæ. „ Quid si nunc, inquit, & Biblio„ thecam *Augustinianam*, cujus suprà „ mentionem feci, posteritati com„ mendem? An non hoc pacto anti„ quarum rerum admiratoribus gra„ tum facerem? Accipite igitur vos „ antiquarii, quæ vulgò incognita „ sunt. *Augustinus* à Gregorio Mag„ no in Britañiam missus multa cùm „ Latina tum Græca exemplaria per „ amicos in Italia comparavit, & ad „ se deferenda curavit; quæ omnia „ moriens, tanquam virtutis pignora „ monachis suis reliquit. *Græca* par„ tim violentia temporis, partim igne, „ partim etiam furto sublata sunt. „ Ex Latinis autem codicibus, majus„ culis literis Romanis more veterum „ scriptis, hi etiam nunc extant, incre„ dibilem præ se ferentes antiquita„ tis majestatem. videlicet duo volu„ mina quatuor Evangelia complec„ tentia, sed alius quàm vulgaris in„ terpretationis. Psalterium etiam „ ab ipso Hieronymo Damaso Ponti„ fici Romano dedicatum, quod qui„ dem vel archetypum esse, libenter „ crediderim. Insuper duo elegantis„ simi in Psalmos commentarii, qui „ præ nimia vetustate lectorem non „ admittunt, nisi oculatissimum. Sed „ nusquam in illis comparent autho„ rum nomina. Extant & ibidem „ *Philippi* in Job *Comentarii*, ut alios „ multos non protritæ notæ autho„ res, qui jam mihi per suos non oc„ currunt titulos, omittam. Qui „ verò Augustini ætatem secuti sunt „ Archiepiscopi *Cantiani* & Abbates, „ hanc Bibliothecam magnis studiis „ & impensis auxerunt. Inter quos „ tamen *Theodorus Cilix* & *Adrianus* „ *Afer* præcipui erant; uterque opti„ mus, uterque planè doctissimus, & „ certè quibus tota restitutas linguas „ debuit Britannia.

„ Nunc ut de incremento *Augusti*„ *nianæ* Bibliothecæ commodè dixi„ mus, ita & de ejusdem decremento, „ nam rerum omnium vicissitudo est, „ paucula quædam dicemus.

„ Regnante *Ethelredo*, patre *Edou*„ *ardi* tertii, depopulatores Dani Can„ tiorum metropolim im̃isericorditer „ devastaverunt: quô tempore quam„ quàm utcunque parcitum sit *Au*„ *gustinianis*; tamen in tanto tumul„ tu defloratam fuisse Bibliothecam „ verisimile est. Illud autem vel *Gu*„ *lielmo Thorno* auctore in confesso „ est, quod ecclesia Augustiniana „ conflagraverit anno D. 1168. quæ „ calamitas magnam vim bonorum „ authorum, ut idem est testis, abstu„ lit. At quæ secuta est ætas, multò „ majorem literis intulit injuriam: „ nam indocti monachi Græcos codi„ ces non intellectos, & Latinos præ „ senio ipsis parùm amabiles, in fo„ rulorum usus, ut nihil vilius dicam, „ discerpserunt. Ad nostra tamen „ tempora pars aliqua veteris Biblio„ thecæ integra permansit. Satis „ enim novi multos præclari nominis „ Scriptores ab Augustinianis in Pa„ latinam illustrissimi Principis mei „ *Henrici*, ejus appellationis octavi, „ Bibliothecam aliquot abhinc annis „ fuisse

(t) de Script. Angl. cap. 287. pag. 300.

„ fuisse translatos. Atque ut in hac „ parte de me ipso etiam pauca lo- „ quar. Sunt aliquot penes me ex- „ emplaria, non indocta ab Augu- „ stinianis sumpta, quæ propediem „ in lucem prodibunt. „ Hæc Lelandus, qui post tot Bibliothecarum spolia demum & ipse mente spoliatus miserè interiit. Cæterùm Catalogum librorum manu exaratorum Cantuariensis Bibliothecæ, videsis inter Catalogos Mss. Codd. Bibl. Angl. tom. 2. p. 223. quem nisi Cl. Bernardus Montfauconius non ita pridem suæ Bibliothecæ Mss.torum Codicum inseruisset, hîc apposuissem. Omisso igitur celeberrimæ hujus in Anglia Benedictinæ Bibliothecæ catalogo, enumerare juvat nonnullas Bibliothecas, quæ in aliis regnis ac provinciis inter cæteras magis præcipuæ, celebrésque habentur. Ut verò ab eo ordiamur loco, unde Ordo sua sumpsit exordia, sit

§. I.
De Bibliothecis Italiæ.

Bibliotheca Casinensis.

Bibliotheca Casinensis, novo opere (u) constructa est prope Capitulum. Ejus structura est concamerata aula, cujus plutei & stylobatæ anaglyphis ornatæ, striatæque columnæ. Pluteorum scapi ordinis compositi, quibus incumbunt dimidiatæ statuæ quosdam ex Ordinis nostri Doctoribus exhibentes, ex nuce sunt (u): libri omnes de novo eâdem formâ operti. Supersunt hodie volumina manuscripta supra quingenta, licèt plura fuerint inde extracta, & in Vaticanam aliásque Bibliothecas translata. Et verò Mabillonius quosdam membranaceos codices in Vaticana invenit: in his unum, in quo Gregorii & Victoris III. de Sancto Benedicto Dialogi, & quidquid ad sanctum Patrem pertinet, continentur, cum variis monachorum atque Abbatum figuris, in quibus cuculla atra, toga alba depingitur. Inedita sunt quædam, nempe liber *Scintillarum* seu *sententiarum*, quas ex Catholicis Patribus excerpsit *Defensor Grammaticus & monachus Locociagensis* apud Pictones, vetus auctor, ut qui nullum è Patribus Isidoro posteriorem adducit: Est & aliud ejusdem argumenti *Joannis Abbatis*, ejus scilicet, qui libros tres de vita Odonis, Abbatis Cluniacensis, composuit; *Opusculum, ex Gregorii Moralibus defloratum*: in quo auctor alia sua scripta commemorat. Anonymi etiam *liber de sacra expeditione* tempore Urbani II. Multa ibidem *Petri Diaconi*, & aliorum opuscula itidem inedita. Ex Martyrologio veteri discimus, Thomam Aquinatem Casini monachum fuisse, antequam in Dominicanorum religionem convolaret. Ita enim de eo Nonis Martii, secundâ quidem manu, sed ante annos trecentos adscriptum legitur: *Nonis Martii apud Fossamnovam, Natale Sancti Thomæ Confessoris, viri eruditissimi, qui oriundus de Aquino, primò Casinensis monachus factus, postmodùm in Ordine beati Dominici frater Prædicator effectus, suâ multiplici & fructuosâ doctrina illuminavit valde Ecclesiam sanctam Dei.*

In eadem Bibliotheca habetur codex Græcus bonæ notæ, quædam Gregorii Nazianzeni opera complectens, quædam etiam Sancti Nili *de Christianâ Philosophia*, quô codice ad hunc librum è Græco transferendum in Latinum non usus est Isidorus Clarius, ut Mabillonius in Itinere suo Italico existimavit, sed Isidorus Montacutus, Monachus Florentinus. Mabillonium conjectura sua fefellit, ut Armellinus in Bibliotheca Benedictino-Casinensi part. 2. pag. 57. & 60. commonstrat. In alio codice Græco quædam item *Johannis Damasceni.* Ex Latinis potiores sunt codices, qui *Ferrandi Diaconi* epistolas, Augustini operis imperfecti libros tres contra Julianum; *Gregorii Turonensis* Episcopi historiam, quæ in nonnullis ab editis differt; *Auxilii Presbyteri* quæstiones in Genesim, *Palladium* de *re rustica*, & *Frontini* librum de *Aquæductibus* continent. Hoc Postremo Casinensi codice usus est Poggius ad vulgandum prædictum Frontini librum, quem, quia deficiente editô conferre Mabillonio non licuit, integrum descripsit. At falluntur, qui pro *Frontini* fœtu habent. Est enim particula libri IV. M. Varronis de lingua Latina. Vid. Joan. Bapt. Morgagni Epistola tom. IV. Opusc. pag. 1. Mabillonius etiam in Itinere suo Italico facilitatem & benevolentiam Bibliothecarii Casinensis deprædicat.

Codex Græcus &c.

Erat

(u) Ex Mabill. Mus. Ital.
(x) Gattola in descript. Monast. Casin. Sec. IX.

Erat is pius & cordatiſſimus Domnus *Eraſmus à Cajeta*, qui manus ad ſcribendum, & ſe ipſum totum in Mabillonii uſus impendit. Unum tamen ſibi defuiſſe dicit ex Caſinenſi Bibliotheca volumen, quod inſpicere non potuerit, illud ſcilicet, quò uſus eſt Lupus Auguſtinianus ad vulgandas inſignes illas epiſtolas, quæ ad Concilium Epheſinum pertinent. Inquirenti Mabillonio dictum eſt, Romam fuiſſe miſſum, poſtulante R. P. Procuratore Generali, qui poſt reditum ſuum aſſeruit, illum codicem eſſe in palatio Apoſtolico, nec quidquam aliud de eo à quoquam elici valuit. Hic ipſe codex etiam Stephano Baluzio novam Conciliorum collectionem adornanti in magno deſiderio fuit, ſed in caſſum. Æquè parùm enim illius copiam nanciſci potuit atque Mabillonius nactus fuerat. De aliis quibusdam codicibus aliqua obſervat Mabillonius loc. cit. quæ brevitatis causâ hìc omitto.

Adhæc in Bibliotheca Caſinenſi extant veteres loci ritus ſub *Berthario* Abbate, ubi jejunia eccleſiaſtica tempore æſtatis ad nonam, alio tempore ad veſperam usque præcipiuntur. Hæc, inquam, ſub Berthario Abbate, cui à Leone Oſtienſi & Petro Diacono non immeritò, ut Fabricio (y) contra Mabillonium videtur, liber *Anticimenôn*, id eſt, *quæſtionum de libris veteris & novi Teſtamenti* tribuitur.

Bernardus Montfauconius, qui hanc etiam Bibliothecam luſtravit, Mſ.torum codicum feſtivam ſupereſſe copiam teſtatur. Eorum, inquit, notam peramplam cùm Græcorum, qui pauciores comparent, tum Latinorum excerpſimus, quæ ſuo loco, Deo dante, proferetur. Fidem præſtitit in Bibliotheca Mſs. Codd. an. 1739. typis excusâ, ubi eorum texit catalogum.

Plerique verò vetuſti MSS. Codices ſunt membranacei, majorem partem Langobardicis characteribus, utì vocant, conſcripti, quibus magno emolumento uſi ſunt viri eruditiſſimi, Cæſar Baronius, Carolus Sigonius, Villapandus, Felix Contilorus, Lucas Holſtenius, Camillus Peregrinus, Ludovicus Ferrarius, Antonius Coracciolus, & Pagius, Iſidorus Clarius, Abrahamus Bzovius, Chriſtianus Lupus, Michaël cognomento Monachus, Joannes Mabillonius, Joannes Bollandus ejúsque continuatores, Ferdinandus Ughellius, Leo Allatius, Bartholomæus Chioccarellus, Philippus Ferrarius, Dominicus & Carolus Macrii Fratres, Laurentius Zaccagna, Joannes Ciampinus, Joannes Polenus, Theodericus Ruinartus, Edmundus Martene, aliíque, ut domeſticos omittam. Unde non immeritò Joannes Baptiſta Marus Romanus, Sancti Angeli in Foro Piſcium Canonicus, in doctiſſimâ præfatione ad opuſculum Petri Diaconi, de Viris Illuſtr. Caſin. magnoperè inclytæ hujus Bibliothecæ Præfectos à facilitate & ſtudio humanitatis erga viros literatos comendans, inter cætera hæc habet: „Quòd ſi, ſtudioſe Lector, amor „ſtudiúmque literarum te incen„dit, ex polymathiæ Caſinenſis „theſauris aliqua iſtorum Heroum „literariorum ſcripta transſcribere, „vel excuſa cum MSS. conferre; ſci„to, te quàm facillimos habiturum „eſſe Caſinenſes, qui ſtudio gloriæ „divinæ, benevolentiæ, ac liberalita„te paratos ſe offerunt, tibi illa pro„dere; & tanquam te veterum ſcri„niorum excuſſorem, manuſcripto„rúmque exemplarium conquiſito„rem agnoſcentes ad illa evulganda „exhortabuntur, impellent, gratíque „animi calcaribus perurgebunt.„

Bibliotheca inclytæ Abbatiæ S. Mariæ Florentiæ. In hac multi ſunt codices Græci bonæ notæ præter Latinos. E Græcis *Philonis Opera Philoſophica*, & de vita Moſis; item liber de opere ſex dierum: *Chryſoſtomi homiliæ* in Geneſim non ſemel, ejusdémque varii ſermones: *Catena in Matthæum*, item alia in Lucam, utraque veterrima. *Gregorii Nazianzeni ſermones*; *Acta Sanctorum*, venerandæ antiquitatis: *Thucididis hiſtoria*; item *Herodoti & Polybii*, bonæ notæ; *Euſebii hiſtoria* mediæ ætatis; *Platonis* pleraque opera in multis codicibus; *Luciani* ſermones LXXX. aliáque ejusdem. Acta Cœnobii Florentini, item Scholarii ſermones ad Patres ejusdem Concilii: denique, ut multa alia prætermittamus, codex antiquus optimæ notæ, in quo Xenophontis varia opera, *Dionyſius Halicarnaſſæus* de compoſitione navium, & *Theophraſti characteres*. Hæc de Græcis. In Latinis codex annorum DCCC. Rufini hiſtoriam comprehendit, alius *hiſtoriam*

Florentina S. Mariæ, Græcis codicibus abundat.

(y) Bibl. med. Lat. lib. 2. p. 52.

Augustam, alius denique *Quintiliani institutiones* eleganter scriptas. Postremò *Teuzonis* monachi commentarium in Regulam S. Benedicti cum prævia epistola ad Odelricum Episcopum. Vivebat Teuzo iste ante annos sexcentos, scilicet tempore beati Johannis Gualberti. Hæc omnia argumento sunt, literarum maximè Græcarum studia in illa S. Mariæ Abbatia olim viguisse. Bernardus Montfaucon in Itinere suo per Italiam literario codicum nobilissimæ hujus Bibliothecæ, cùm Græcorum, tum Latinorum, qui Mſ.ti magno ibi numero sunt, notitiam excepit, quam primùm Diario suo Italico, tum Bibliothecæ Mſ.torum Codicum intexuit.

Padolironensis.

Monasterium S. Benedicti *Padolironensis* totius Italiæ amplissimum est, quod latifundia possidet, quanta vix aliud. *Padolironense* autem dicitur, quia inter Padum & Lironem situm est. Hujus Abbas erat, ex Belisanorum familia in Gallia nota, vir perhumanus officióque plenus, quô tempore Bernardus Montfauconius iter literarium in Italiam confecit. Quo teste Bibliotheca codicibus Latinis tantùm manuscriptis bene multis exornatur. Brevem eorum syllabum ex ejus Diario Italico afferimus:

Codex Bibliorum membran. x. seculi.

Origenis operum codex membran. ejusdem ætatis.

Codex x. seculi membran. Hieronymi epistolæ.

Codex x. seculi membran. Ejusdem Commentaria.

Codex ejusdem ætatis, *Hieronymi de Scriptoribus Ecclesiasticis*, in quo item quædam *Cassiodori*, & in fine *Probæ Falconiæ* carmina. Ad calcem autem legitur: *Proba uxor Adelphi, mater Olibrii & Aliepii* (sic pro *Alypii*) *cùm Constantini* (sic pro *Constantii*) *Imperatoris bellum adversùs Magnentium conscripsisset, conscripsit & hunc librum.*

Codex xi. seculi membran. sic inchoatur: *Incipit Tractatus primus S. Ambrosii Episcopi de Epist. Pauli ad Romanos. Deinde sequitur tractatus Domini Remigii Venerabilis Monachi, & eruditissimi Commentatoris. In omnibus autem nomen suum tacuit, ut cum sapientia culmen quoque humilitatis attingeret.*

Codex xi. seculi Gregorii Magni in Job.

Codex xiv. seculi, Epistolæ ejusd.

Codex alter xii. seculi Gregorii Morales in Job.

Codex noni seculi, *Isidori* Hispalensis, & *Juliani* Toletani Opera.

Codex magnæ molis undecimi seculi, *Burchardus* de potestate & primatu Apostolicæ Sedis.

Claudii Taurinensis Commentum in Ruth & libros Regum.

Codex xii. seculi, Hugonis de claustro corporis & animæ.

Alii item multi codices istic habentur operum Augustini, Hieronymi, Origenis, & antiquarum Joannis Chrysostomi versionum Latinarum. Vide ejusdem Montfauconii Bibliothecam Mſs. Codd. Mihi tacendus hîc non est Codex perantiquus, in quo Vita comitissæ Mathildis habetur.

Editiones veteres tot nusquam simul se vidisse testatur idem Montfauconius. Adest Bibliorum Moguntiæ cusorum an. 1462. liber. Homerus prima vice cusus &c.

Monasterium S. Severini in urbe Neapoleos, quod Monachi præ cæteris in Regno Neapolitano eruditione & doctrina conspicui incolunt, insignem habet Bibliothecam, in qua præfatus Montfauconius manuscriptorum sequentem notam excipiens suo primùm Diario Italico, ac deinde Bibliothecæ Mſs. Codd. intexuit. S. Severini Neapoli.

Biblia sacra multis voluminibus x. seculi.

Psalterium Græco-Latinum xii. seculo conscriptum, ubi Græca singulari characterum formâ sunt.

Origenis in Cantica. Codex xii. seculi, haud diu post S. Bernardi obitum conscriptus videtur. In alio item codice xiv. seculi *Bernardi* in Cantica.

Commentaria Anonymi in Apocalypsin, codex initio mutilus xi. seculi. Item alius in Cantica similis.

S. Ephrem quædam in Codice xii. seculi.

Augustini in Psalmos codex egregiæ notæ x. seculi, tomis duobus.

Augustini Sermones quidam, & retractationes in codice xii. seculi.

Prosper de vita contemplativa codex xi. seculi.

Gregorii M. Dialogi in codice xii. seculi.

Bacharii (sic) de reparatione lapsi ad Januarium. Ita init: *Nisi vererer, beatissime frater, ne inter simulatos amicos* &c. In eodem codice xii.

Ephremi

(1) cap. 3. pag. 36.

Ephremi Diaconi, & *Joannis Chrysostomi* de eodem argumento.

Burchardi solo nomine (sic) Episcopi Wormacensis de jure episcopali ad Brunichonem.

Catalogus epistolarum S. Bernardi cum indice earundem ordine alphabetico, à *Francisco Acolta*, Episcopo Sarnensi, jussu Joannis XXII. Papæ eodem tempore conscriptus.

Liber de consideratione quintæ essentiæ omnium rerum, pauperibus Evangelicis viris erogatus, editus à magistro Joanne de *Rupescissa*, Ordinis fratrum Minorum. Dicit Salomon in Capitulo 70. *Deus dedit mihi.* Cod. XV. seculi.

M. T. Ciceronis de Divinatione & Somniis à Marino Tomacello conscriptus XV. seculi.

Ejusdem de Oratore.

T. Livius exscriptus anno 1435. XV. kal. Martii à Joanne Frigerio.

Plinii Epistolæ in duobus codicibus recentibus.

Senecæ Epistolæ, quæ incipiunt ab Epistolis.

Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam.

Virgilii Bucolica & Georgica in cod. recenti.

Ovidii Fastorum cod. XV. seculi membran.

Aulus Persius in codice XIV. seculi.

Juvenalis XII. seculi &c.

Præter hos libros, aliósque, qui à Montfauconio in Bibl. Mss. Codd. recensentur, extant in eadem S. Severini Bibliotheca permulta, eáque luce publica dignissima Mss.ta *Alphonsi Villagut*, qui ex Monacho S. Severini Abbas, ac demum totius Congreg. Casin. Præses Generalis an. 1608. creatus est.

Facetia verò est, quam *Alphonsus Mariconda* narravit discipulo quondam suo Cardinali *Quirino* (a) de Abbate, qui S. Severini Cœnobium tunc moderabatur. Hic antiquus dierum novæq; literaturæ, quæ in suo Cœnobio florebat, parcus æstimator, ne dicam contemptor, quoties à Monachis rogaretur, ut aliquo libro recens in lucem edito Bibliothecam instrueret, nil aliud respondebat, nisi *Leggite tuti quelli che vi son, e pò avrite de' nuovi, quanti ne volite.*

S. Juliæ Brixiæ. *Bibliotheca Monasterii S. Juliæ in Civitate Brixia.* Huic vel unus antiquissimi ævi codex famam conciliare potest. Est ille aureis & argenteis grandioribus literis in membranis violaceis exaratus, qui tanquam pretiosum antiquitatis κειμήλιον apud hujus Parthenonis Moniales asservatur. Porrò antiquissimos Codices puris prasineo & cianeo coloribus tinctos, auro & argento conscriptos in Monasterio S. Juliæ in urbe Brixiana asservari, memorat Capreolus l. 5. Hist. Brix. pag. 27. apud Paulum Galeardum in præfatione ad Sermones S. Gaudentii pag. 222. Nullus dubito, quin hi Codices insignem usum in conscribendis hujus Monasterii Annalibus præstiterint *Angelicæ Baitelli*, Sanctimoniali, quæ Ordinem S. Benedicti in hoc Parthenone professa, eosdem à se elucubratos typis mandavit anno 1657. ut pluribus suo loco dicturi sumus.

Bobiensis. *Bobiensem Bibliothecam* plurimis olim optimísque refertam fuisse codicibus facilè colligitur, tum ex loci celebritate, tum ex vetustis libris, qui inde in Bibliothecam Ambrosianam translati fuerunt, tum ex reliquiis antiquorum codicum, qui ad centum in eodem supersunt monasterio. Et quidem anno MCCCCXCIII. in Bobiensi Bibliotheca reperti sunt Vellius Longus de Orthographia, & Terentianus Maurus, quorum veterum authorum scripta Georgius Merula politiorum literarum Professor in urbe Venetâ cum laude per annos complures seculo XV. notis & observationibus illustravit. Adsunt præterea Rutilius Numantius Poëta, Satyra Sulpitiæ, Cæsius Bassus, Adamantius Martyrius, Probi Catholica, Cornelius Fronto, Sergius Grammaticus, & alii non pauci, ut ait Volaterranus Lib. IV. Geographiæ, & Pignorius ex eo in Epistola XVI. Memoratu dignus est libellus antiquissimus, Francogallicis literis scriptus, in quo videre est *abbreviationem Fidei Catholicæ expositam à sancto Hieronymo, ut quidam in hæresim lapsi corrigerentur*: quæ expositio constat articulis, seu anathematismis XII. sub Rufini nomine edita apud Garnerium inter Opera Marii Mercatoris in Dissertatione X. Deinde varia exstant in illa Bibliotheca Bobiensi *Cypriani Opuscula* in diversis veterrimorum codicum, qui toti literis quadratis scripti erant, fragmentis, nempe *de sacramento calicis*, *de opere, & eleemosyna*, variæque epistolæ. Ad hæc *Stephani Tungrensis* *Episco-*

(a) Comment. vit. part. 2. l. c. 6. p. 106.

Episcopi liber de divinis Officiis. In Kalendario antiquissimi Missalis notantur festa monasterii peculiaria. Ex eadem Bibliotheca mutuatus est Mabillonius codicem Liturgiæ Gallicanæ, optimæ notæ, literis majusculis exaratum, & *Libros de Imitatione*, qui nullum auctoris nomen habent, præter quartum, in cujus initio legitur: *Incipit liber Joannis Gersen, cum quanta reverentia* &c. Quòd si quæ est Mediolani, celebrem invisas Bibliothecam (b)Ambrosianam, nullis aliis ferè locupletem esse Latinis Manuscriptis comperies, quàm quæ fuerunt olim Bobiensis Abbatiæ. Offenditur hodie in Ambrosiana Josephi Historia de Judaicis Antiquitatibus in corticibus exarata ante annos circiter mille ducentos; atqui hæc ex Bobiensi Bibliotheca præter alios quàm plurimos codices fuit exarata. Consule etiam Montfauconii Bibliothecam Mss. Codd.

Cryptæ Ferratæ.

Bibliotheca Monasterii Cryptæ Ferratæ vel uno unico codice Ms.to (ut cæteri taceantur) memorabilis est, de quo Em. Card. Quirinum (c) audire præstat, cujus verba hæc sunt: „ De „ celeberrimo Græcorum Menologio „ jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti exarato Allatius *in Dissertatione I. de Libris Eccles. Græcorum* „ scribit, Menologium hoc auro, gemmisque pretiosius Constantinopoli „ ad Ludovicum Sfortiam satis munificè advectum, Ludovico vita „ functo Joannem Baptistam Francisci Sfondrati Cardinalis parentem, avúmque Nicolai Cardinalis „ in arbitrio, & potestate habuisse, „ postremùm à Paulo Sfondrato Cardinali dono acceptum in Bibliothecam Vaticanam Paulum V. invexisse; Librum unam tantùm Menologii partem, quando sex duntaxat „ mensibus Sept. Octob. Novemb. „ Decemb. Januar. & Februar. absolvitur, continere: Altera quibusnam „ caveis addicta lateat, incertum esse, & fortè communem sortem librorum passam igne, vel ferro, vel „ impiorum aut otiosorum manibus, „ elementorum etiam injuria in luce „ esse desiisse. Juvenilibus *Joannis Francisci Albani* studiis debet immortale hoc beneficium literaria „ Resp. quòd ipse quinquaginta circiter abhinc annis Partem hanc „ Græci Menologii Eruditorum omnium votis exoptatissimam in Monasterio Cryptæ Ferratæ latitantem „ suâmet manu descripserit, in Latinum verterit, liberalitérque Godefrido Henschenio communicaverit. Fatetur idem Henschenius „ Partem hanc non quidem pari characterum elegantiâ, & picturarum „ ad singulas paginas deliciis exornatam (qualem in Vaticano esse sicut „ audiverat, legerátque, sic & videat) sed antiquitate, & fide nihilo „ inferiorem, eundémque Basilii Imperatoris titulum præferentem, ut „ hanc Vaticanæ illius Partis si non „ germanam alteram ab eadem manu velut utero prognatam, certè „ genuinam ex patre, atque auctore „ eodem tum cæteris indiciis, tum „ styli perfectissima similitudine nihil „ hæsitans judicaverit. Actum prorsus erat de Parte hac præclarissimi „ Menologii (quod utpotè publica „ auctoritate constructum reliquis „ omnibus hujusce generis Menæis „ præferendum jure Henschenius existimavit) nisi imminentes edacis „ vetustatis injurias docta, & provida adolescentuli Albani manus antevertisset; siquidem Codex Cryptæ „ Ferratæ, quem integrum olim, & „ illæsum viderat *Albanus*, pluribus „ hodie paginis imminutus lacunis „ scatet, quos nulla spes foret posse „ unquam expleri, si, quæ ibidem „ desunt, aut ex quatuor mensibus „ apud Bollandianos jam editis, aut „ ex Sanctissimi Pontificis Scriptis „ non peterentur. Ne egregii hujus „ laboris memoria, quam nusquam „ exstare puto, præterquàm in Actis „ Eruditorum, quæ olim Romæ vulgabantur, intercideret, operæ pretiũ existimavi hæc fusiùs adnotare, „ ratus etiam nihil consultius facturos „ Amanuenses Vaticanos, quàm si „ utramque Menologii partem, Vaticanæ nimirùm, & Cryptæ Ferratæ „ exscribentes Latinam Versionem è „ regione adjungant, Vaticanæ quidem veterem Arcudii Corcyrensis, „ quam jam vulgavit Ughellius; Alteri verò recentiorem adhuc ineditam *Joannis Francisci Albani*; Ut „ hac ratione Menologium Basilii Imperatoris non jam dimidiatum, sed „ completum, nec Græcè tantùm, „ sed & Latinè in Vaticana Bibliothe-

„ ca

(b) Mabill. Tract. de Stud. Monast. vol. 2. pag. 155.
(c) In Nota 7. ad Epist. Nuncupat. Dissertationis de conscribenda Monastica Italiæ Historia.

„ ca imposterùm servetur, útque ad „ sempiternam temporis memoriam „ illustri hoc monumento admirabilem Sanctissimi Pontificis, vel à teneris annis eruditionem testatam, „ expressámque retineamus. „ Hæc QUIRINUS, qui quæ privatus adhuc Cœnobita fieri suasit, eadem jam Em. Cardinalis & Bibliothecarius S. R. E. fieri procul dubio curavit.

Pompo-siana. *Bibliotheca Pomposiana.* Florebat sub annum 1093. in Pomposiano agri Ravennatis monasterio illustris Abbas, Hieronymus nomine, qui inter cæteras animi dotes miro literarum amore flagrabat. Testis hac de re Bibliotheca locupletissima ab eo instructa, de qua audiendus Henricus Clericus ejus temporis in epistola ad quendam Stephanum, quam noster Bernardus de Montfaucon in Diarii sui Italici capite VI. retulit. Præmissis nonnullis, Henricus de Guidone, Pomposiani Monasterii primo Abbate, tum de Hieronymo, ejúsque Bibliotheca ita disserit:

„ Pomposiana ergò Bibliotheca, „ sicuti ego accepi, ex tempore Guidonis, miræ sanctitatis primi ejusdem colendi loci patris, mirificè „ honestari ac augeri cœpit. Cujus „ sanctitate viri gens afflicta, atque „ exhilarata, quam plures undique „ ad hoc venerabile, tutúmque properabant certatim effugium, cupientes, tam sancti magistri instrui „ disciplinis, vitámque sub monastica castigare trutina: inter quos „ etiam quidam marchionum, comitum, procerúmque filii deliciis „ omissis, pompáque seculari posthabita, convenerunt, Deóque operante usque hodie non desistunt. „ Quo in tempore iste Dominus meus, „ de quo nobis sermo, Hieronymus „ Abbas, à puero educatus, sufficienter didicit monachicam normam: „ deinde in Gramaticæ studuit fundamento; sed & dialectica aliquando libavit acumina, in brevíque Deo „ magistrante, multùm profecit tempore. Tum ex Priore Abbas à fratribus gratanter ordinatus est, qui, „ quoniam erat ingenio promptus, „ animo placidus, fratrum amator, „ morum longè politus honestate, „ mente providus, cernens tantam „ se gentem sine vomere ac marra divini cultûs minimè fructificare posse; illicò data opera curiosè ubique „ quærere cœpit diversorum voluminia doctorum, quæ præsentibus, „ posterísque documenta relinqueret, „ ut, sicut genere studióque diversi „ erant, sic in his unusquisque specularetur, quid imitandum, quídve aspernandum sibi foret. Difficile mihi videtur, quempiam virtutes ac vitia discernere liberè posse „ ignorantem ænigmata & sententias „ scripturarum. Quis enim ægroto „ antidotum dare novit, nisi qui didicit? quísve remigii ignarus ratem „ committere fragilem sævo audeat „ ponto? Sed quoniam bonos lividorum aculei stimulare acriter solent; non nulli, quibus mens insana fuerat, diffidere, dissentire, ac „ objurgare ex hoc præclarum cœperunt Abbatem. Alii enim frustrà „ in nugis bona monasterii dissipare; „ alii autem illum hoc ob id agere, ut „ aliquando cum totis libris fugiens, „ aliquem acquireret episcopatum sibi, instanter asserebant, à quibus „ mens mea longè aliena fuit, sempérque quod bonum, & æquum sub „ hoc credidit negotio. Cui operi „ ex Abbatis jussu *Bonus* nomine & „ exemplo monachus ex eremita præerat, omnium dogmate artium peritus, qui etiam æstuans ut tantùm „ librorum exempla colligeret, non „ curabat distinctas & decoras literas, „ sed quoquo modo formatas. Decreverat enim prædictus Abbas eodem rescribere, & in unum Bibliothecæ corpus colligere, unde quosdam ex fratribus adversos habeo „ ob nimiam titilationem non valentes legere libros à me scriptos. Nulla autem ecclesia, nec urbs, neque „ provincia, tandem nec ipsa Roma „ orbis caput certet laudibus Pomposiæ copia sanctorum fortunatæ librorum. Quis igitur tam ferreus, „ quis tam immitis, támve bestius & „ excors, qui non optet quiescere in „ Pomposiano claustro à strèpitu „ mundanæ pestis; ubi jugiter ædificationis & salvationis meretur intelligere verba? sicut enim probos „ mores colloquia corrumpunt prava: sic è converso bona colloquia „ malos destruunt mores, imittúntque „ bonos. Sed ne tibi parùm sufficere „ videatur, quod de libris memoravi, libet etiam titulum uniuscujusque libri scribere: ut quod puris „ non credis verbis, saltem fidelium „ subjectum credas oculis. Necenim „ hoc in vanum conati sumus: quoniam accidere potest, ut errore aliquis ex his subtractus latenter liber „ obli-

„ oblivioni tradatur: sed perlecta hac
„ pagina fidelis librorum custos eum
„ diligenter inquirat, si fortè vel ex
„ fratribus, vel advena sustulit, arma-
„ rio restituatur continuò.„

Posthæc Henricus ponit amplissimum catalogum librorum, qui tunc in Bibliotheca Pomposiana asservabantur, & in fine subdit, sagax Abbatis Hieronymi ingenium nunquam quiescere, sedulò rogitando & percunctando, sicubi alibi latitent libri, quos suo armario addere valeat: *ut inter Italicas Pomposiana mirè fulgeat ecclesia.* Denique idem auctor sibi objicit quosdam superstitiosos & malevolos, qui ut sancto loco detrahant, & optimo Abbati: fortè arguent, cur idem Venerabilis Abbas Hieronymus Gentilium codices fabulásque erroris sacris divinísque inserat codicibus? *Quibus respondendum est*, inquit, *Apostolicis verbis, quia in domo potentis non solùm vasa aurea, & argentea, sed & fictilia sunt; quippe hoc egit piissimus Abbas, ut pro studio & merito suo habeat unusquisque, in quibus oblectetur, & propriè exerceat ingenium.*

Cæterùm Monasterio Pomposiano everso, in quas terrarum plagas MSti Codices delati fuerint, nemini compertum. Vid. V. C. *Paulus Galeardus* in præfat. ad S. Gaudentii Brixiani Episcopi Epistolas.

§. II.
De Bibliothecis Hispaniæ & Galliæ.

Bibliothecæ in Hispania. DE Bibliothecis Hispaniæ quàm multis & locupletissimis fusiùs quidem & pro merito nunc agere volupe esset, se deficientibus notitiis pauca duntaxat, quæ bona nobis obtulit fortuna, hîc describenda duximus; ita verò Ill. D. LOAISA in sua ad collectionem Conciliorum Hispaniæ præfatione, *Est*, inquit, *in Monasterio Regio D. Laurentii. . . inter cætera admiratione & cultu dignissima, quæ in illa æde continentur, insignis quædam Bibliotheca, quæ cum perantiquis, & numero librorum, & singularitate certat.* Hæc inter alia, quinque Codices Conciliorum & Epistolarum decretalium MSS. literis Longobardis in pelle pergaminea habet. Antiquior vocatur *Wigilanus* à Monacho scriptore, vel *Alveldensis*, à loco ubi scriptus est. *Alveda* est hodie parvum municipium in tractu Locroniensi, duabus ab urbe Locronio leucis Hispanis distans; olim habuit insigne cœnobium S. Martini, ex instituto D. Benedicti à SANCTIO Rege, & TOBA Regina, erâ 962. fundatum, posteà collapsum, & translatum in Ecclesiam S. Mariæ Rotundæ apud Locronium. In quo dum WIGILA Monachus vitam ageret, hunc singulari diligentiâ librum scripsit, erâ 1014. anno Christi 976. Continet Concilia XLI. & Epistolas decretales CI. à *Damaso* usque ad *Gregorium I.* & opuscula alia. Reliquæ per Hispanias Bibliothecæ extantiores sunt: *Monserratensis, Sant-Æmilianensis, S. Martini Madritensis, Salmanticensis S. Vincentii, Vallisoletana S. Benedicti, Zamorensis, S. Stephani de Ribas, S. Juliani de Samos, S. Bartholomæi Medinæ, S. Joannis de Burgos, Sabaguntina S. Benedicti, S. Zoili de Carrion, Ovietana S. Vincentii, S. Salvatoris de Ona, Naxariensis S. Mariæ, S. Dominici de Silos, Hyrachensis, S. Joannis de Penna, S. Victoriani, S. Benedicti de Bajes, S. Pauli Barcenonæ, S. Salvatoris de Breda, S. Felicis Guisoli, S. Petri de Roda*, & aliæ plures, quæ in regnis Hispaniæ, & Portugalliæ, necnon in America ad hodiernum usque diem superant, supellectile literariâ, ut fertur, instructissimæ, quarum recensionem ut aliquandò Sodales nostri curatiùs adornent, votis omnibus contendimus & obtestamur.

Wigila Monachus.

Bibliothecas Galliæ, quod attinet, FLORIACENSIS, si quæ alia, erat olim libris refertissima; Sed annus 1562. ei fatali sidere illuxit, quo à *Calvini* asseclis direpta fuit. *Petrus Daniel*, Advocatus Aurelianensis, & Floriacensis prætor, indulgente Cardinali *de Castillon*, Monasterii commendatario Abbate, ac singulari hæreseos fautore, eam in suam redegit potestatem. Quæ ipsi subinde, quoad vixit, non oblectationi tantùm, sed etiam adjumento fuit tum in antiquis quibusdam ad eam diem ineditis operibus evulgandis, tum in aliis admodùm imperfectè editis ad manuscriptos codices corrigendis. Quin etiam amicis suis, qui novas ac elegantes adornando editiones benè de republica literaria mereri studebant, suppetias ferre potuit. Cùm autem è vivis discessit, hæredes illius manu exaratos codices partim *Paulo Petavio*, supremæ curiæ Parisiensis consiliario, partim *Jacobo Bongarsio*, Henrici IV. in Germania Legato emendos dederunt. Et posterior quidem partem suam Argento-

Floriacensis in Gallia.

gentoratum, ubi commorari solitus erat, ex Galliis avexit. Ab obitu ipsius Elector Palatinus anno 1612. justo pretio coëmtam in suam Heidelbergensem congessit Bibliothecam. Verùm cùm Cæsareani, TILLIO duce, potiti anno 1622. Heidelbergæ fuissent, Bibliothecam sibi vindicavit *Maximilianus* Bavariæ Dux, quam Gregorio XV. Romam dono transmisit. Quod ad partem *Pauli Petavii* attinet, illius hæredes, qui rei pecuniariæ magis, quàm librariæ amantes erant, eam CHRISTINÆ Suecorum Reginæ vendiderunt. Hæc manuscriptos codices Romam transtulit, quos sub mortem Pontificiæ Bibliothecæ testamento legavit. Atque hunc in modum Bibliotheca Floriacensis *Vaticanæ*, ut ajunt, *incorporata, non postremam illius efficit partem.*

incorporatur Vaticanæ.

Petrus Daniel quantumvis magnus in expilanda S. Benedicti Floriacensis Bibliotheca fuerit Autolycus, præcavere tamen haud potuit, quin non pauca volumina rapaces ejus effugerint manus. Præter enim complura Mſ.ta, quibus superiore seculo Religiosi è Congregatione S. Mauri ad novas Patrum editiones concinnandas usi fuerunt, PP. Marthene & Durand repererunt vetustissimum manuscriptum *Concordantiæ Regularum S. Benedicti*, Abbatis Anianensis, unà cum epitome Operum SS. Patrum, cui titulus: *Liber de diversis voluminibus Patrum excerptus.* Id quod procul dubio est synopsis Operum SS. Patrum, quod S. Benedictus Anianensis Concordiæ suæ adjecit, quò vespertino in conventu à suis legeretur Religiosis. P. Menradus illam in monasterio Floriacensi asservari testatur, quam tamen P. Mabillonius invenire haud potuit. Concinnata est ex textibus ac locis depromptis ex libris S. Ambrosii super Hexaëmeron, S. Hieronymi contra Jovinianum, ex homelia S. Gregorii de concupiscentia gulæ, ex sententiis S. Isidori, ex V. Beda in Lucam, S. Cæsarii, S. Prosperi, S. Nili, ex Proverbiis Episcopi Evagrii pro monachis, ex collationibus Cassiani unà cum Abbatum Serapionis, Moysis, Isaaci, & Theonæ; ex sermone quodam S. Augustini de circumcisione, ex libro Confessionum ipsius, & de moribus Clericorum, ex vita SS. Antonii & Fulgentii, ex quodam opere S. Chrysostomi, ex homelia S. Gregorii, ex institutionibus Cassiani, ex operibus S. Ephrem, ex collatione cum Abbate Paphnutio, ex nonnullis sententiis desumptis ex S. Hieronymo, et sermonibus S. Cæsarii, ex libris moralibus S. Gregorii. Quemadmodùm verò hic liber ad calcem est laceratus, ita existimare quis potest, extitisse ibi adhuc plures locos depromptos ex SS. Patribus Ecclesiæ, quos magnus hic Sanctus selegit, velut magis aptos ad nutriendam suorum Religiosorum pietatem.

Ulteriùs in Bibliotheca Floriacensi ostenditur præter Mſ.tum, ante septingentos vel octingentos exaratum annos, cujus argumentum est: *Vita S. Gregorii*, aliud opus cum inscriptione: *Liber sancti ac beatissimi Benedicti Patris Monachorum.* Capitum titulos hìc apposuisse sufficiat: *Incipiunt Capitula, quæ sunt virtutes bonorum operum.* I. *De Humilitate.* II. *De Timore Dei.* III. *De Pœnitentia.* IV. *De Derelinquentibus seculum.* V. *De Oratione & Compunctione.* VI. *De Silentio & verba otiosa non loquendo.* VII. *De Dilectione Dei & proximi.* VIII. *De Continentia virginitatis mentis & corporis.* IX. *De vana Gloria & Laude humana non quærenda.* X. *De Patientia tentationis & Martyrii.* Affirmare pro certo non licet, quòd opus hoc à beatissimo Patre nostro S. Benedicto fuerit elucubratum; sed illud S. Benedicto Anianensi non immeritò attribui potest, ut qui tota in Francia, velut alter Ordinis nostri Fundator, ac innumerabilium Monachorum Pater suspicitur: cui etiam majores nostri gloriosum *Benedicti secundi* nomen indiderunt.

Liber incertus cujus S. Benedicti?

Hæc præter plura alia restant Mſ.ta v. g. *Juvenci*, *Sedulii*, *Aratoris*, *Historia Ecclesiastica Eusebii*, *Boëthius de Consolatione Philosophiæ*, *Alvarus supra S. Matthæum*, *Expositio Aimoini Monachi Floriacensis supra Apocalypsin*, authoris tempore descripta, & forsan propria ipsius manu, *vetus Sacramentarium* annorum circiter nongentorum, in cujus limine hæc prostant verba. - - - *Sacramentorum liber, quem - - sancto Benedicto ob sui memoriam à transmarinis partibus misit, imprecans cum juramento maledictionis, ut, siquis eum de monasterio aliquo ingenio non redditurus abstraxerit, cum Juda proditore, Anna & Caipha portionem æternæ damnationis accipiat. Amen, Amen. Fiat, Fiat.* Legenda est Claudii Stephanotii è Congreg. S. Mauri epistola historica Gallicè scripta, de Bibliotheca Floriacensi, quæ extat Opp. posthum. Mabill. & Ruinarti

Alii Mſs. Codd.

narti tom. I. lib. V. pag. 451. Bernardi Montfauconii Bibliotheca Mss. Codd.

S. Vincentii Lauduni Libris locupletissima.

Bibliotheca Monasterii S. Vincentii Laudunensis. Hæc sub Joanne de *Noüelles* (d) vulgò de Guisia dicto, Abbate literis egregiè exculto anno 1370. ditissima fuit, undecim nimirum millia voluminum continens. Quæ librorum vis ac multitudo ante artem typographicam inventam meritò magni fieri debet. Nunquam verò ad eam pervenisset copiam, nisi Abbas Joannes rei librariæ studiosissimus fuisset, quam ut augeret, nec sumptibus in libris comparandis, nec labori in iis describendis pepercit. Neque enim contentus erat monachorum suorum operâ ad hanc rem uti, nisi & ipse propriam admoveret manum. Voluminibus autem multô labore à se transcriptis insigne auctarium adjecit, Collectarium nempe Historiæ universalis libris octo, quatuor verò voluminibus comprehensum, quod proprio marte elaboravit.

S. Vincentii Vesontionensis Biblioth.

Bibliotheca Monasterii S. Vincentii Vesontionensis. Catalogum Mss. Codd. Latinorum, Græcorum, & Gallicorum texuit *Montfauconus* Bibl. Mss. tom. 2. pag. 1194. Ex quo unius Codicis meminisse juvat. *Titus Livius Patavinus* &c. 3. vol. in fol. In Tomo secundo, qui agit de *secundo Bello Punico*, liber maximè secundus multùm differt ab impresso Francofurti an. 1585. in quo legitur: *Jam ver appetebat, cùm Annibal ex Hibernis movit* &c. loco quòd in Ms.to legatur: *Jam verò apparebat, quæ Annibal ex Hibernis metuit &c.* & sic in sequentibus. Mabillonius in Itinere suo Germanico hoc volumen magni fecit. Ad calcem Ms.ti legitur: *Joan. Cruder Teutonus &c. Decadem tertiam* &c. *Diis bene juvantibus scripsit.* Magna incrementa accepit hæc Bibliotheca ex *Joannis Baptistæ Boisoti* munificentia. Is namque cœnobio S. Vincentii primus Abbas commendatarius post pacem Neomagensem à Galliarum Rege datus, in extremis omnem suam supellectilem literariam cum insigni Numiphilacio & pecuniæ summâ legavit, uti explicatiùs enarrat *Calmetus* in Bibl. Lothar. pag. 868. his verbis: *Monsieur l'Abbé Boisot par son testament laissa à son Abbaye de S. Vincent sa Bibliotheque composée d'un grand nombre de bons livres tant imprimés, que manuscrits, & une somme de six mille livres, qui devroient être employées en achat de ventes pour l'augmenter. De plus il leur legua tous ses bustes de marbre, & son Medaillier, à condition que cette Bibliotheque seroit ouverte deux fois la semaine à ceux, qui y voudroient entrer pour y étudier.* Hæc ille; Eminentissimus verò Cardinalis QUIRINUS in Commentariis de rebus ad se pertinentibus libr. 2. cap. 2. pag. 252. se hanc Bibliothecam anno 1713. adiisse, & per totam lustrâsse diem testatur his verbis: *Vesontionem ingressi divertimus ad Monasterium S. Vincentii, ibique statim avidos oculos conjeci in exhibitas mihi ab iis Monachis varias* Chifletiorum, *nimirum* Petri Francisci, Joannis Jacobi, & Julii *lucubrationes, quibus ejus Urbis immò integri Comitatûs res ecclesiasticas luculenter illustratas fuisse intellexi.*

Abbatis Boisoti in eam munificentia.

Chifletiorum lucubrationes.

„Studiosè inter cætera ab iisdem Monachis accepi, quæ de vindicato „ab interitu *Julii Chifletii* & *Joannis* „*Bapt. Boisoti* operâ Granvillianarum „chartarum thesauro mihi Parisiis „jam prænarraverat *Bernardus de la* „*Monnoye*; studiosiùs adhuc quæ „iidem de magna ejusdem *Boisoti* erga se beneficentia mihi retulerunt; „namque cœnobio S. Vincentii omnem literariam supellectilem suam „legaverat. Hujus singula ferè capita, Codices nimirum & signa diligenter observans solidum diem in „Bibliotheca moratus sum, miratúsque vehementer pretium illius „cimelii, Monachos hortari non „omisi, ut collectionem tam raram „& copiosam ad grati erga insignem benefactorem animi argumentum, & in literariæ Reip. commodum typorum ope publici juris „efficerent. Eò jucundius mihi fuit „de Abbate *Boisoto* Vesontione multa intelligere, quod illum eruditionis suæ specimina Romanæ etiam „Aulæ exhibuisse nossem, dum Romæ moram traheret *Christina* Sueciæ Regina, quæ Virum hunc doctum sua benevolentia & æstimatione dignata est.„

S. Petri Cabilonensis.

Bibliotheca Monasterii Cabilonensis ad S. Petrum, etiam memorabilis est. Ejus conditor seculo VI. desinente fuit *Flavius* Cabilonensis Episcopus. *Plures* (verba sunt mox altefati Cardinalis) *in ejusdem loci Bibliotheca horas con-*

(d) vid. Luc. Acher. in edit. Opp. Ven. Abb. Gulberti pag. 652.

contrivi, ut libros ipsi legatos ab Abbate le Roy inspicerem.

S. Petri Arelatensis.

De Bibliotheca Monasterii S. Petri extra muros urbis Arelatensis, iterùm mox laudatum Cardinalem audire juvat: *Ibi*, inquit, *evolvendam Monachi mihi præbuerunt Historiam ejus Monasterii confectam à* Claudio CHANTELOVIO, *nec dissimulârunt se ægrè admodùm ferre, hujus Scriptoris authoritate* Mabillonium *suis in Annalibus prodidisse:* nil fide dignum de eodem cœnobio inveniri ante seculum decimum. *Memini eosdem mihi legendos obtulisse Hexametros quosdam ad centum*, de adventu Hannibalis in adversam ripam Arelatensis agri, *compositos à* Petro Quiquerano, *Episcopo Senecensi, meque ad prandium accedere recusâsse, nisi post lectionem illam absolutam.* Loc. cit. p. 279.

S. Benigni Divione Biblioth.

S. Benigni Divionensis in Burgundiæ Ducatu Monasterii (cujus origo seculi VI. initia attingit) Bibliotheca literariis cimeliis quamplurimis & exquisitis abundare dicitur. Ejus Catalogum confecit *Paulus Dumay*, & *Bibliothecæ Janninianæ* titulo ea de causa prænotavit, quòd eo tempore *Nicolaus Janninus*, frater Præsidis Parlamenti Divionensis, San-Benignianam Abbatiam obtineret, & literariam supellectilem egregiè augeret. De ejusdem *Pauli Dumay* epistolico commercio cum pluribus doctissimis Viris, præsertim cum *Scaligero*, *Casaubono*, & *Grotio*, nec non de filii ejusdem *Pauli* in latina Poësi præstantiâ quædam prodit Em. Cardinalis *Quirinus* in suis Comentariis, qui etiam de *Chronicis San-Benignianis* in eâdem Bibliothecâ adservatis nonnulla commemorat.

Corbeiæ Veteris annumeranda præcipuis Bibliothecis.

Bibliotheca Corbeiæ Veteris. Non est, cur dubitemus, quin præcipuis Familiæ nostræ Bibliothecis sit annumeranda. Inprimis enim S. Adalardi, S. Paschasii Radberti, Vener. Christiani Druthmari, Ratramni seu Bertramni, atque aliorum, quà doctrinâ quà virtute præstantium Monachorum Corbeiensium scripta, proprias velut opes possedit. Tum libris non minori labore, quàm sumptu aliunde comparatis affluebat. Quantæ enim curæ fuerit hujus ascetterii Religiosis libros aggerere, prædicant Alexandri, Papæ (ni fallor) Tertii, literæ Bullatæ ad Abbatem & Monachos antiquæ Corbeiæ.

„Alexander, Episcopus, Servus „Servorum Dei, Dilectis Filiis, Ab„bati & Capitulo Corbeiensi, salu„tem & Apostolicam benedictionem. „Cùm velitis utilitati vestri Mona„sterii, sicut convenit, providere, „communi dispositione, sicut asseri„tis, statuistis, ut ad reparationem, & „emendationem librorum Bibliothe„cæ vestræ, quæ nimis senuerat, ad „constitutionem novorum librorum à „singulis Præpositis majoribus de„cem, & à minoribus quinque solidi, „Custodi librorum annis singulis per„solvantur. Tres quoque modios „frumenti & avenæ mediæ distinctos, „ad mensuram Encrensem, quos à „Canonicis de Clarosaio recipitis „annuatim: & reditus terræ de Bran„lers, quam ex dono Valteri de Mal„li habere noscimini, Custodi libro„rum nihilominùs deputatis. Unde, „quia Constitutionem vestram à no„bis rectam haberi, & reditus, quos „prædiximus, ad opus librorum pe„titis confirmari: Nos postulationi„bus vestris benigniùs annuentes, „Constitutionem ipsam à vobis, sicut „diximus, rationabiliter factam, rec„tam habemus, & præscriptos reditus „Custodi librorum vestrorum, sicut ei „à vobis sunt circumspectâ providen„tiâ deputati, auctoritate Apostoli„ca confirmamus, & præsentis scrip„ti patrocinio communimus, statu„entes, ut nulli omnino hominum „liceat hanc paginam nostræ con„firmationis refringere, vel ei ausu „temerario contraire. Siquis autem „hoc attentare præsumpserit, indig„nationem Omnipotentis Dei, & „Beatorum Petri & Pauli Apostolo„rum ejus, se noverit incursurum. „Datum Lateran. XV. kal. Jul.„

Extant Pontificiæ hæ literæ (e) in calce Martyrologii Corbeiensis Monasterii. Unde Edmundus Marthene (f) non ex vano scribit Bibliothecam Corbeiæ veteris ingenti manuscriptorum codicum copia abundâsse. Et licèt anno 1624. corruente ditissima hac Bibliotheca multi optimi codices perierint, atque ex residuis magis præcipui in Bibliothecam S. Germani à Pratis fuerint transportati, ad ducentos tamen & plures hodiedum supersunt, quorum syllabum habes apud Montfauconium in Bibliotheca Mss. Codd.

Nnn 3 Mar-

(e) vid. Acher. in Notis ad V. Guiberti Abb. opera.
(f) Voyage litteraire pag. 171.

Marsiliensis S. Victoris.

Marsiliæ in Abbatia S. Victoris, Monasterio omni veneratione digno, extitisse aliquando perinsignem Bibliothecam, docemur ex statuto Mainerii Abbatis, quô idem an. MCXCVIII. sapienter providit. Sic verò illud habet.

de qua Mainerii Abbatis Statutū.

„Cùm in universis locis necessaria „pacis unitas habeatur, propensiùs in „his locis, in quibus plures in unum „associat Christi amor, providendum „est, ne quisquam dignè possit con„gregationi scrupulus suboriri, & si „fortè aliquando pullulare videatur, „summa cum diligentia debet extir„pari. Sanè conquerentibus mona„sterii nostri fratribus universis, quòd „quidam prædecessores nostri arma„rio ipsius ecclesiæ, quod provida & „diligenti antiquorum patrum & ab„batum curâ instructum est, & di„versarum artium libris ornatum, li„bros legum, qui ad ipsum armarium „sicut alii libri spectant, cùm fortè „aliquorum devotione monasterio le„gebantur, vel quacunque causa „perveniebant, pro sua voluntate „auferebant, & capiebant. Ego „Mainerius Dei gratia ejusdem mo„nasterii Massiliensis, majorum nostro„rum usus consilio, conquestiones „ipsas perpetua pace & concordia ter„minare & pacificare decrevi. Justis „igitur totius conventûs benigno fa„ventes assensu postulationibus, li„bros legum, seu cujuslibet alterius „facultatis, aut artis universos, „qui aliquo modo, vel qualibet ra„tione monasterio legati vel largiti „fuerint, ad manus cujuscunque ab„batis, vel officialis, seu claustralis „aut prioris deveniant, sine aliqua „contradictione armario monasterii „assignandos, & fideliter reddendos „esse, perpetua & firma stabilitate „volumus & mandamus, & cum „præsentis scripti auctoritate conce„dimus. Excepimus tamen ex ipsa „concessione *Breviaria*, quæ propriè „ad abbates pertinent, & *Missales*, „qui ecclesiæ servitiis deputati sunt. „Et ne in posterum aliqua successo„rum, vel fratrum nostrorum possit „arbitrio, seu voluntate infringi, ipsa „concessio nostri & conventûs sigil„lorum eam impressione firmamus, & „præsentis scripti patrocinio commu„nimus. Actum in Capitulo Gene„rali infra monasterium, anno do„minicæ Incarnationis MCXCVIII. „Indictione primâ mense Decembri.„

Manuscriptorum Codicum, qui hodiedum in hac asservantur Bibliotheca, Catalogus extat apud Montfauconium in Bibliotheca Bibliothecarum Mss.

Antissiodorensis S. Germani

Antissiodorense Sancti Germani Monasterium seculo adhuc decimo sexto nobilem habebat Bibliothecam, in qua non exigua veterum librorum supellex, teste Pesseliræo (g) ejusdem loci Cœnobita, in epistola ad Ludovicum à Lotharingia, Abbatem suum, cui Claudii Taurinensis Commentarium in epistolam ad Galatas, ex ea Bibliotheca erutum, nuncupavit, relictis aliis ejusdem Claudii in omnes fermè Pauli epistolas commentariis, *inter varias omnium scientiarum gemmas, quæ sanè non paucæ*, inquit, *in Bibliotheca vetustissima asservantur.* Hæc scribebat ille anno sextidecimi seculi quadragesimô secundô: quo ex tempore Calvinistarum furor omnia illic sacra & profana dissipavit, proculcavit, absumpsit. Ex vetustis libris quidam in alias manus devenerunt, ut canones Isaaci, episcopi Lingonensis, à Baluzio laudati, & codex capitularium modò in regia Bibliotheca asservatus. Codex verò homiliarum Caroli Magni jussû collectarum, qui unus ferè ex veteri ejus loci Bibliotheca supererat, pretiô redemptus fuit à Monachis Congregationis S. Mauri. In illo codice nullæ occurrunt homiliæ Gregorii M. & V. Bedæ tempore posteriores. Ad calcem sequentes leguntur versus:

destruitur à Calvinianis.

Obtulit hunc librum Domino, Germane, tibique
EBRARDUS *supplex, supplicis esto memor.*
Auferet hunc nullus, cujus præcordia Christus
Possidet, iratum ne patiatur eum.
Quin etiam fratris manus votúmque probando,
Insistet parili, quidquid amore valet.
Nam petit in cœtu fratrum solemniter illum
Ad laudem Domini nocte diéque legi.
Jungitur huic alter, solarem ut compleat annum,
Hic festos poterit quis reperire dies.
Augustus Carolus jussu collegit utrumque,
Ampliùs hinc nobis munera tanta placent.
Doctus erat, credas, Carolus cui jusserat illud,
Quilibet hinc placido corde sequatur idem.

Ebrardus, cujus mentio fit in carmine, vel compilator vel monachus scriba erat. Alter codex continens alteram partem homiliarum, necdum reparari potuit. Syllabum plurium Mss. Codd. vide apud Montfauconium in Bibliotheca Biblioth. Mss.

(g) apud Mabill. Annal. tom. 3. pag. 147.

Remis

Remensis Archisterii Libris quà cusis quà Mstis locuples.

Remis in regali Archimonasterio (h) Bibliotheca est, quæ singularem meretur descriptionem; nam editis pariter & manuscriptis refertissima est. Editi non sunt obvii quique, ad implendos forulos, ut sæpiùs fit, coëmti, sed magnâ curâ selecti, rari, & bene ordinati. Manuscripti & Græci & Latini ad quingentos vel sexcentos venerandæ sunt antiquitatis, maximam partem tempore Hincmari Remensis Archiepiscopi conscripti, quibus ipse monasterii Bibliothecam donavit. Tanta est eorum elegantia, ut nonnulli aureis literis sint exarati. Inter illos animadversione digna habetur epistola typis vulgata in Commentariis Bucherii sub hoc titulo *Philippi de Ratione Paschali.* Bucherius hunc Philippum sibi esse incognitum fatetur; verùm in manuscripto epistola illa his verbis inscripta est: *Incipit epistola Theophili Cæsareæ Palæstinæ Episcopi.* Extat in eodem Ms.to alia epistola, cui titulus præfixus est: *Macrini Episcopi Alexandrini de ratione paschali.* Libros Juliani Toletani *de comprobatione sextæ ætatis* insertus est alteri Codici manu exarato, & admodùm vetusto sub nomine Juliani Pomerii. Plurium habere codicum Mss. notitiam si te delectat, Montfauconium adeas in Bibliotheca Mss. Codd. Librum tamen Precum *Hemmæ*, Lotharii Francorum Regis conjugis notare juvat; in eo siquidem Oratio Dominica & Symbolum Apostolicum citra salutationē Angelicam sunt descripta, quod argumento est, eam id temporis nondum in usu fuisse. *Vid. Mabill. Præfat. in Acta Sec. V. O. S. B.*

S. Germani de Pratis omnium præcipua in Congr. S. Mauri.

Bibliotheca Monasterii S. Germani à Pratis in Congregatione S. Mauri facilè omnium præcipua est, præsertim ab eo tempore, quo Joannes d'Estrée, Archiepiscopus Cameracensis, Henricus Carolus de Cambout, Episcopus Metensis, Eusebius Renaudot, Vir clarissimus ac eruditissimus, integras suas Bibliothecas eidem legârunt, atque adeò numerosissimis tum impressis, tum manuscriptis codicibus locupletârunt. Hæc Bibliotheca S. Germani Lutetiæ Parisiorum non à Regia modò primas obtinet, sed inter præcipuas etiam totius Europæ numeratur. Codices MSS. habet octo millia circiter; in quorum numero sunt ferè mille Arabici, Syriaci, Chaldaici, Coptici, sive Ægyptiaci, ut quingenti Græci. Inter quos ultimos est *Pentateuchus* & *Libri IV. Regum*, de quibus Cl. Montfauconius in Catalogo Bibliothecæ Coislinianæ meminit: *Epistolæ S. Pauli*, codex venerandæ vetustatis, manúque antiquissimâ exaratus. Inter Latinos autem est codex epistolarum S. Augustini in charta papyracea Ægyptiaca, qualis describitur apud Plinium, cujus specimen dedit laudatus Montfauconius in Supplemento ad Antiquitatem explanatam Tom. III. pag. 218. cui similis, sed paucioribus foliis Genevæ habetur: præter ambos illos nullum alium se nôsse scribit idem Montfauconius ex papyro Ægyptiaca librum. *Psalterium Argenteum Seculi VI.* Opera *Origenis* Seculo VI. vel ad minimum VII. exarata. Fragmenta *Evangeliorum S. Matthæi & S. Marci* Sec. VIII. formæ augustæ.

Libri typis excusi ad sexaginta millia assurgunt, quos inter memoratu digna habentur

Pomponatii Opera Philosophica. Venetiis 1525. in folio.

Les Ouvrages d'Avicenne en Arabe. Romæ 1593. in fol.

Le Durandus; splendida editio Jo. Fausti an. 1459. in fol.

Opera Augustini de an. 1467. item 1470. En versus ad calcem posterioris hujus editionis adscriptos:

Qui docuit Venetos exscribi posse Johannes
Mense ferè trino centena volumina Plini,
Et totidem magni Ciceronis, Spira Libellos
Ceperat Aureli; subitâ sed morte peremptus
Non potuit cæptum Venetis finire volumen.
Vindelinus adest ejusdem Frater, & arte
Non minor, Hadriacâque morabitur urbe.

Opera S. Cypriani de Baluze, sans Carbons.

Opera S. Gregorii M. Parisiis 1475. in folio. Una ex primis editionibus charactere Gothico.

Epistolæ S. Hieronymi, de Maximis. 1468. in folio.

Okolski Orbis Polonus condecoratus, Cracoviæque impress. 1641. in folio. Opus maximæ raritatis.

Le Miroir historial, seu Speculum Historiale. 1516. in fol.

De plerisque his editionibus nulla fit mentio in Annalibus Typographicis Maitarii.

Le Rosier historial, Rosarium historiale in fol.

Plutarchi editio in fol. 1473. ad finem sequentes leguntur versus:

Aspicis

(h) Ruinart in Itin. Lit. in Alſ. & Lothar. item Martene Voyage Literaire pag. 84.

Aspicis illustris Lector quicunque Libellos,
Si cupis Artificum nomina nôsse, lege.
Aspera ridebis cognomina Teutona. Forsan
Mitiget Ars Musis inscia verba Virum.
Conradus Sweynheim, Arnoldus Panartsq; Magistri
Romæ impresserunt talia multa simul.

Valerius Maximus membranaceus A. 1471. in fol. excusus à Petro Schöffer. Meminerunt hujus editionis Fabric. Bibl. Lat. Tom. 2. p. 486. Michaël Maitaire l. c. pag. 303.

Epistolæ Philelphi in fol. 1500. Mich. Maitaire Annal. Typ. Tom. 2. p. 727. Adest etiam *Juvenci* Historia Societatis Jesu, quæ suppressa fuit. Jesuitæ hoc negant: Et cur Historia methodicè, accuratè, & eleganter scripta æternis damnetur tenebris: illud à vero non abest; historiam hanc typis excusam extra Collegia & Domos Societatis non distrahi. Et sapienter hoc fit; nam plura istius Libri capita politicæ Gallici Regni potestati adversantur, dum Catholicorum fœdus adversùs Henricum IV. collaudat; dum Edicta quædam inflicta adversùs Jesuitas à Curia Parlamenti criminatur; dum defensionem fidei à P. Suario conscriptam commendat, demùm dum Pontificiam authoritatem super Regum Temporalem propugnat. Vid. Card. Quirin. in Comentar. Vitæ l. 2. cap. 8. pag. 197.

Excitatorium Vitæ Spiritualis Hispanicâ editum linguâ, unde excerptus dicitur liber à S. *Ignatio de Loyola*, eodem titulo recusus & auctus.

Denique Collectio Scriptorum Historiæ Francicæ tanta adest, quanta in nulla alia totius Regni Bibliotheca.

Quæ verò hactenus à me commemorata fuerunt, ea partim ex literis Cl. Montfauconii ad me datis, partim ex Historia Itineris Literarii in Franciam Authoris Anonymi de an. 1733. excerpsi. Qui Vir posterior eruditione ac doctrina insignis, licèt Acatholicus, in Patrum San-Germanensium laudem his verbis excurrit: *Il n'est point dans Paris de Couvent, où les Etrangers trouvent plus de plaisir, que dans l'Abbaye de St. Germain: tout y respire la Science, & la Politesse. L'Etranger n'y voit rien, qui le choque. Ici le Religieux est occupé à l'Etude, & fait du travail son principal plaisir. D'ailleurs, cette Maison renferme les plus savans Hommes de France, qui consacrent toute leur Etude au Bien de l'Eglise, & de l'Etat.* id est: *Haud aliud Parisiis est monasterium, quod peregrinis magis arrideat, atque S. Germani à Pratis asceterium. Omnia in eo doctrinam morúmque spirant elegantiam. Quod advenarum animos offendat, nihil videbis. Nullus Religiosorum otio torpet, sed omnes studiis occupantur, quorum labores summæ voluptatis locô habent. Enimverò quos Gallia habet doctissimos viros, eorum sedes est Religiosa hæc Domus, quibúsque nihil potius, quàm ut sua literarum studia ad Ecclesiæ & Reipublicæ referant emolumentum.* Cæterùm Bibliothecæ San-Germanensi hodie præfectus est, ni fallor, Domnus Ludovicus Emerault, Vir perinde doctus, ac morum comitate conspicuus, à quo etiam novam Operum S. Ambrosii editionem sperare jussi sumus. Catalogus Mss. Codd. extat in Bibliotheca Mss. Codd. à Montfauconio juris publici facta.

Bibliotheca Cluniacensis. In hac residui sunt veteres Codices, vix omnino centum, ex copiosissimo illo numero, qui in veteri catalogo reperitur. Catalogus iste ante annos quadringentos scriptus est in quatuor foliis ligneis membranâ tectis, quæ tribus pedibus & dimidio in longum, sesqui unô in latum constant. In eo Catalogo Mabillonius (k) hæc notavit: *Volumen, in quo continetur stilus Paulini Tolosani de B. Martino.* Id Poëma est Paulini, quem *Petricordiensem* nonnulli codices appellant. *Volumen, in quo laus, sive regulæ musicæ disciplinæ Aureliani monachi S. Johannis Reomensis.* Aliud *volumen, in quo continetur liber Flaviani Diaconi ad Lotharium Imperatorem versificè de laude ejusdem & aliorum, de quorum progenie descendit.* Item *volumen, in quo continetur Claudianus de Consulatibus versificè.* Hæc in multis desiderantur. In reliquis habetur *vita & actus Domni Karoli Imperatoris magni edita ab Alcuino Magistro,* qui genuinus fœtus est, non Alcuini, sed Eginhardi. **Cluniacensis Codices Manuscripti ex plurimis pauci residui.**

In fine Comentariorum Rabani in Jeremiam hæc leguntur: *Hic liber descriptus est jussu Domni Maioli Abbatis ab Herimano Sacerdote, licèt indigno, & Monachorum omnium ultimo, & prælibati Patris voto oblatus S. Petri Cluniensi Cœnobio.* Et in fine expositionis S. Ambrosii in Lucam: *Liber oblatus ad altare S. Petri Cluniensis ex voto Domni atque Reverentissimi Majoli Abbatis.* Sic libros offerebant veteres

(i) Histoire d'un Voyage Literaire fait en 1733. en France. pag. 78.
(k) Vid. ejus Iter Burgund. Opp. Posthum. tom. 2. pag. 22.

teres ad altare, & ad sepulchra Sanctorum, quemadmodùm de Mamone, S. Augendi Præposito, exemplum affert Mabillonius in Itinerario suo Burgundico.

Glossulæ. Initiô Registri Gregoriani quædam Glossulæ habentur, in quibus istæ: Diacoposis est administratio laboris. Syntichia Missa, vel Officium Ecclesiasticum, vel Ecclesia. Adæravit, id est, ære numeravit. Pyxides sunt vascula, in quibus reliquiæ continentur. Thia, amita, nomen est venerationis. Massis mensuris. Manu signatus, id est, manumissus. Taxiarchi sunt, qui præsunt rebus taxandis, id est, æstimandis. Metanœa genus est testis. Tabularium numerus redituum in tabula scriptus. Absis est freda, operculum ligneum, quod retrò altare fit super corpora Sanctorum. Gypsus est terra tenax, unde fiunt imagines. Infula generaliter omnis vestis sacerdotalis dicitur: propriè tamen infulæ dicuntur vittæ, quibûs caput ornatur. Rubricæ dicuntur lineæ cœmentariorum, dictæ à rubro colore: sed aliquando pro flagello ponitur. Cors dicitur ambitus, quod rusticè dicitur *Curt*.

Operculo Commentariorum Hieronymi super Isaiam affixum est antiquissimum Kalendarium Ecclesiæ Carthaginiensis, sive potiùs Africanæ. In eadem Bibliotheca vetus Cluniaci Necrologium perquisivit Mabillonius, sed nuda ferè personarum, quibus suffragiorum communio concessa est, nomina invenit, nullâ mensium habitâ ratione, sed ut sese offerebant, disposita. In his habentur literæ societatis initæ à Walterio Æduensi Episcopo, in quibus illud singulare occurrit, quòd Romani Pontificis atque Regis præceptô eas confirmari voluerit, factâ donatione Monasterii Magabrensis, in hæc verba: „ Trado „ Monasterium Magabrense Fratri „ nostro Domno Odiloni Abbati & „ successoribus ejus, Cœnobióque „ Cluniensi, eâ ratione, ut societas „ nostri loci & Cluniensis Cœnobii, „ sicut tempore Domni Majoli Abbatis, caritatis vinculô conligata per- „ mansit, sic etiam cunctô in tem- „ pore inlibata permanere possit. - - „ Hanc verò nostram descriptionem „ disposuimus roborare, & Romanæ „ auctoritatis privilegio, & Regali „ præcepto: „ Subscribunt *Walterius peccator Episcopus*, *Walterius Abba*, *Ambaldus Abba*, *Umricus Abba*, dig-

Necrologium.

nitates Ecclesiæ Æduensis, *Ansusus Præcentor*, *Ansericus Archidiaconus*.

Ex quadam epistola *Petri Venerabilis* Abbatis Cluniacensis discimus, GUIGONEM, illustrem illum Magnæ Carthusiæ Priorem, ab eo petiisse, ut ex Bibliotheca sibi nonnulla SS. Patrum scripta comodaret, & nominatim illum S. Ambrosii adversùs Symmachum Præfectum, S. Prosperi adversùm Cassianum, & Epistolas S. Augustini, & S. Hieronymi. Basilius, qui Guigonem excepit, ab eodem Cluniacensi Abbate aliqua petiit S. Ambrosii opera. Petrus verò hos libros ad illum mittens commodati schedam exigit, juxtà S. Hugonis præscriptum, ne quis liber commodato tribuatur sine scheda.

Libri comodato non tribuendi sine scheda.

Quòdsi jam quæras, quò cæteri manu exarati codices, quorum ingens vis in Bibliotheca Cluniacensi olim erat, pervenerint? dicitur, quòd Calvinistæ illos Genevam asportârint, ubi hodie publicam civitatis Bibliothecam exornant.

Ex Cluniacensi etiam Bibliotheca Patres Concilii Basiliensis libros quosdam sibi necessarios submitti petiêrunt. En! epistolam Concilii ad Cluniacenses Monachos.

Mittuntur Basileam ad Concilium.

„ Sacrosancta Generalis Basiliensis „ Synodus in Spiritu sancto legitimè „ congregata, Universalem Ecclesiam „ repræsentans, Dilectis Ecclesiæ filiis „ Abbati & toti Conventui Monasterii Cluniacensis, salutem & Omnipotentis Dei benedictionem.

„ Accepimus pridie duo volumina „ Beati Augustini, in quorum altero „ est Tractatus contra Donatistas, & „ contra Manichæos, & contra Faustum: in altero verò de Baptismo „ parvulorum. Commendamus diligentiam & obedientiam vestram, „ certificantes vos, quia non sunt minùs salvi hîc, quàm in monasterio „ vestro, & quia expeditô istô negotiô Boëmorum, procul dubio vobis „ remittemus sine aliquo detrimento. „ Verùm indigemus necessariò Ambrosio de paradiso animæ, Ambrosio de Sacramentis, & Ambrosio „ super Lucam: Item Anselmô de Sacramentis; Item Fulgentiô: Item „ Ambrosiô super psalteria. Hortamur vos omnes & singulos, mandantes nihilominùs cuilibet vestrûm in „ virtute sanctæ obedientiæ, & excommunicationis latæ sententiæ, ut „ prædicta volumina sine mora mittatis ad nos. Expensas autem, quas

„ portando & reportando fieri con-„ tinget, paratos solvere nos offeri-„ mus. Est enim magna necessitas, „ ut prædicti libri sint hîc. Nam in-„ fra octo vel decem Ambassiatores „ Boëmorum hanc civitatem ingressu-„ ri sunt. Datum Basileæ die vigesi-„ simâ sextâ mensis Decembris MCC-„ CCXXXII.

Catalogum Mss. Codd. celeberrimæ hujus quondam Bibliothecæ apud *Montfauconium* in Bibliotheca Bibl. Mss. quæsivi, sed non inveni.

§. III.

De Lotharingiæ Bibliothecis.

Status rei Bibliothecariæ apud Benedictinos in Lotharingia.

IN Lotharingia quinam rei Bibliothecariæ status, quæ sors, ac conditio sit, cùm non ita pridem ex Reverendissimo Abbate CALMET rescire expetiissem, is pro singulari sua humanitate in hæc verba respondit (l): *De Bibliothecis nostris, præsertim in Lotharingia, id dicere possum, vix alibi præstantiores, selectiores, aut ditiores inveniri, si Bibliothecas illas Parisinas, Romanas, Viennenses excipias, quibus non licet æquiparare nostras, tametsi nostræ ad usum & utilitatem studiorum nostrorum ita comparatæ sunt, ut vix quidquam nobis desiderandum relinquant.* Atque ut de

Bibliotheca Senoniensis.

Bibliotheca Monasterii Senoniensis, cui Doctissimus Abbas *Calmetus* multis jam annis laudatissimè præest, primò dicam, inter primarios illius conditores celebratur *Antonius* Abbas circa A. 1094. clarus, qui insolitam huic monasterio peperit famam tum sumptuosis, quæ erexit, ædificiis, cùm maximè ingenti, quâ eam ditavit, librorum copiâ, in suos & aliorum usus undique conquisitâ. Poëta Anonymus, qui ejus acta versibus extulit, hoc inter alia profert de eo testimonium:

> *Singula vix fatur, quot libros hic gratulatur*
> *Se conquisisse...*

Richerius ejus loci historiographus libr. 2. cap. 21. pari modo ipsius animi magnitudinem, doctrinam, pietatem, ac regularis disciplinæ & rei librariæ studium extollit; nec minora sunt elogia, quæ *Calmetus* eidem tribuit in sua Lotharingiæ Bibliotheca pag. 56. Modernum verò illius Bibliothecæ statum quod attinet, certè nec Codices Mss.ti, nec typis excusi, in ea desiderantur. Equidem priores haud ingenti numerô habentur, qui tamen minimè in contemptu ponendi sunt. Ex his codex Evangeliorum, annorum circiter 800. cum hac inscriptione: *Deo suóque Domino sancto Petro pro remedio animæ suæ Suthardus Senonensis Abbas hunc librum contulit.* RICHERII ejusdem loci Monachi *chronicon*, quod in Tom. 3. Spicilegii Acheriani editum est. Necrologium ab annis 700. primâ manu descriptum, & Martyrologium ab annis 500. Breviarium Ecclesiæ Tullensis annorum 300. ex quibus multa se collegisse testatur (m) *Ruinartus.* Adest etiam Tractatus Magistri *Stephani Parisiensis* in Regulam S. Benedicti ab annis circ. 300. scriptus, cui hæc epistola præfigitur: *Venerabili Patri & D. venerando* ROFREDO *Insulano Divina providentia &c.* Quo de opere vide dicta *Part. III. hujus Historiæ pag.* 23. Ibidem & in Bibliotheca S. Michaëlis adservantur Scripta philosophica & critica *Roberti de Gabets.*

Abbas Calmet rei librariæ augendæ studiosissimus.

Longè major, ac extra omnem comparationis rationem copiosior est multitudo voluminum ac librorum typis ..scriptorum, qui quod caput rei est, probi sunt, selecti, præstantes. Plerosque, vel certè quidem majorem partem R.mus Abbas CALMET comparavit, hodiéque comparare non cessat in non magnis monasterii proventibus; sed cui in omni ratione victus ac vestimentorum frugalitas pro magno vectigali est. Non illi cura est de splendidis equis & curribus, non de superbis ædificiis, non de voluptuosis hortis ac viridariis, non de monetis fulvis ac nummis corradendis, sed de monasticæ disciplinæ primùm observantia, ac tum literarum studiis, ac optimis quibusque libris comparandis. Dixerit olim Domitius Piso; *Thesauros oportet esse, non libros;* Amplissimus Abbas *Calmetus* dicit: *Libros oportet esse, non thesauros.* Quod & suis omnibus, utpote viris doctissimis, pergratum est, & apud exteros, qui id intelligunt, magnificè collaudatur. Neque enim ad pompam & vanam ostentationem *Calmetus* numerosis libris monasterii sui adauget Bibliothecam, sed quibus tam ipse, quàm sui in elucubrandis novis Operibus adjuventur. Quid multis? uti R.mo *Calmeto* nemo nostrâ ætate in Ecclesia Catholica præstantiores in lucem emisit libros, ita in adornanda re

(l) In literis Cal. Junii A. 1737. ad autorem datis.
(m) In Itin. Lit. in Alf. & Lothar. pag. 442.

re bibliothecaria nemo studiosior, peritior, ac liberalior habetur. Quin & nuper insigne Numiphylacium Illustris Viri de *Corberon* redemit, eique Musæum Domini *de Voile*, & alia naturæ curiosa ingenti numero adjecit. Illustrem Abbatem, ac magnum non suæ tantùm Congregationis, sed universæ Familiæ Benedictinæ decus & ornamentum! *Ejus vitæ cursus diductior habetur in Bibl. Lotharing. p.209.*

S. Michaëlis ad Mosam libris referta quotidianas accipit accessiones.

BIBLIOTHECA MONASTERII S. MICHAELIS *ad Mosam* libris editis instructissima est (n), & quotidie novis augmentis ditatur; sed manuscripti, si numero quidem pauci, antiquitate saltem & operibus non contemnendi. Ibi enim habentur Ambrosii, Fulgentii, Gregorii, & aliorum Patrum complures tractatus, Augustini variæ epistolæ & homiliæ: Cassiani Collationes, Historia Eusebii per Rufinum translata, Bedæ Commentarius in epistolas Catholicas Jacobi, Petri, & Johannis ab annis circiter 800. scripti. Eandem antiquitatem præferunt vita S. Columbæ, & aliorum Sanctorum, Columbani, aliorúmque ejus discipulorum. Paulò antiquior videtur codex, qui varia complectitur S. Athanasii Opuscula Latinè reddita, partim sincera, partim falsò illi attributa. Ex illis est epistola contra Judæos, Paganos, & Arianos, quæ est verus Augustini fœtus. Non desunt etiam profani auctores, quales sunt Solinus, Priscianus, & vel maximè Alcoranus aureis literis conscriptus; qui quâ ratione in monasticam fuerit delatus Bibliothecam, compertum non habeo: illud me non fugit, Bellforestum in Historia Novem Carolorum conqueri, quòd regnante Carolo IX. Alcoranus Mahometis majori aviditate apud Regni hujus librarios conquisitus fuerit, quàm vel præstantissima sanctorum Patrum Opera, vel ipsa Sacra Scriptura. Venerabilis Petrus Abbas Cluniacensis Alcoranum ex Arabico in Latinum transferri curavit, non ut illum curiositate impulsus evolveret, sed ut orthodoxæ fidei zelo incensus confutaret. Hoc fine Alcoranum in monasticis haberi Bibliothecis, non est vitio monachis vertendum.

Verodunensis Libris

VERODUNENSIS S. VITONI *Monasterii Bibliotheca* (o) non solùm libris editis instructa est, sed multis etiam manuscriptis. In his collectio aliquot Conciliorum Romæ habitorum, anno 700. & alia annorum 800. Chronica Paschalia, quæ à Labbeo edita sunt Tomo I. novæ Bibliothecæ. Concordia regularum à S. Benedicto Anianensi Abbate continuata, annorum 700. Periarchon Origenis latinitate donatum, annorum 800. Rufini translatio aliquot Operum S. Gregorii Nazianzeni annorum 500. Vita S. Vitoni à beato Richardo conscripta, aliæque loci Patronorum vitæ. Alcuinus de Trinitate ad Carolum M. variáque Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Fulgentii, Gregorii, Fortunati Boëtii Opera. Comentarius sub falso Bedæ titulo, in Epistolas S. Pauli, qui annos tamen 6. ad 700. præferre videtur. Inter libros Rituales Necrologium & Martyrologium; item Tractatus de negligentia Evcharistiæ ab annis circiter 600. descriptus. Adsunt etiam codices R. P. *Desiderii à Curia* Congregationis non minùs S. Mauri, quàm S. Vitoni parentis ac institutoris, imò & omnium Galliæ vicinarúmque reformationum auctoris, manu descripti, in quibus methodus addiscendæ linguæ Hebraicæ habetur, & alia, quæ ejus in studia propensionem indicant. In Diario *Nicolai Psalmæi* (p), qui Concilio Tridentino interfuit, hæc leguntur de conclusione Concilii: *Episcopus Cataniensis legit Decretum, quo petiit à Patribus, an placeret finem huic Synodo imponi, & confirmationem eorum, quæ hactenus acta sunt, per Legatos à Sanctissimo peti, quod omnibus placuit, præterquàm tribus, qui noluerunt aliam confirmationem.* Certè *Gentianus Hervetus*, qui Synodo etiam cum Cardinali Lotharingo interfuit, in prima editione Gallicana Concilii, quam adornavit, refert, ab omnibus dictum fuisse, *placet*, excepto uno. Est ibidem vetus ejusdem Synodi editio Venetiis anno 1552. ubi post canones de peccato originali deest exceptio, quâ B. Virginem à communi illa labe fuisse immunem innuere videtur sacra Synodus... *Vide Calmet Bibl. Lothar. pag. 775.*

cùm impressis tum Mss. referta.

Mediani in Vosago monasterii Biblioth.

MEDIANUM *in Vosago Monasterium* uti illustribus Viris quamplurimis antiquitùs effloruit, ita etiam permultis & pretiosis rei literariæ cimeliis locupletatum eminuit. Seculo Ecclesiæ XI. insignem doctrinâ, meritis &

(n) Ruinart l. c. pag. 434.
(o) loc. cit. pag. 450. & 468.
(p) Vide *Psalmæi* Acta Hist. Virdun. p. 431. & in Calmeti Bibl. Lotharing. p. 775.

& dignitate Virum protulit Emin. S. R. E. Cardinalem HUMBERTUM, qui eo in monasterio vivebat an. 1029. sub optimo Abbate *Norberto*, cujus auspiciis plurimùm in literis profecisse memorat sinchronus loci Historiographus. *Norberto*, ceu *Nervæ Trajanus*, successit *Lambertus*, qui monasterium ex lateritio, ut ajunt, marmoreum reddidit. Verba Chronographi repeto: *Medianense*, inquit, *Cœnobium sub* Lamberto *magnis scientiæ, & maximè Literarum & Cantûs lampadibus illustratum enituit.* Postremis temporibus R. D. HYACINTHUS ALLIOT abbatiali dignitate an. 1676. ornatus, res Monasterii per longas bellorum procellas maximè attritas & dissipatas summâ curâ & industriâ resarciit, auxit, & illustravit, verus Religiosorum Pater, Studiorum liberalium fautor & promotor præcipuus, qui demùm Congregationis Vitonianæ Præses adlectus, Academiam quamdam literariam suo in cœnobio instituit, denatus die 22. Aprilis anno 1705. Frequens illi literarum cum *Mabillonio* commercium intercessit, multáque insignia collectanea è suo penu eidem suppeditavit. Ipsus quoque monumenta historica sui Monasterii in unum coëgit, è quibus Successor ipsius *Humbertus Belhomme* Historiam illam contexuit, quæ Argentorati prodiit A. 1724. in 4. Quàm selectis porrò & utilibus tùm manuscriptis, cùm editis codicibus referta sit loci illius Bibliotheca, variis argumentis palam facit doctissimus Abbas *Calmetus*, qui illuc an. 1696. ad studium S. Scripturæ cum aliis Sodalibus è Congregatione S. Vitoni missus, atque ibidem Philosophiæ & Theologiæ junioribus prælegendæ ab anno 1698. ad 1704. distentus, amplissima illa, quæ Orbis miratur, in S. Scripturam commentaria solis illius Bibliothecæ subsidiis adjutus composuit. Copiosiorem verò librorum supellectilem reddidit laudatus *Humbertus Belhomme*, utì memorat Calmetus in Bibl. Lotharingiæ pag. 101. his verbis: *C'est Dom Belhomme, qui a formé la belle & nombreuse Bibliotheque, qui se voit à Moyenmoutier; à quoy il a employé des fonds ramassés par son prédecesseur Dom* Hyacinthe Alliot, *auxquels il a considerablement ajouté de son épargne, n'ayant pas cessé jusqu' à sa mort d'y mettre des nouveaux livres.* Ut de *Humberti* meritis magìs constet, libet ejus Epitaphium hîc attexere; ita enim habet:

Hyacinthi Alliot, & Humberti Belhomme in rem librariam merita.

Humberti Epitaphium.

„Hîc jacet Reverendus admodum in Christo Pater D. D. *Humbertus Belhomme* Barroducæus, hujus Monasterii tertius ab reformatione Abbas optimus ac beneficentissimus. Vir loco humili natus, non nisi grandia sapere & agere didicit. Sinceræ inprimis fuit pietatis, acris ingenii, limati & exquisiti in omnibus judicii, in rebus gerendis & tractandis animis miræ dexteritatis. Ut cæteris disciplinis probè instructus, sic & maximè sacrorum Canonum scientiâ. Quam verbo docuit reformationis legem, hanc moribus expressit, firmavit exemplo. Hinc septies in Congregatione subire coactus imperium. Pauperes fovit velut viva Christi membra; Viduæ & afflicto nunquam defuit, subditos eâ complexus est charitate, ut non timerent Dominum, sed venerarentur amaréntque Patrem. Huic Templo squallido olim & obscuro splendorem addidit, pretiosamque supellectilem. Monasterium sic venustè, ita commodè de novo ædificavit; *& promovendæ Fratrum doctrinæ simul ac pietati amplam, eámque selectam instruxit Bibliothecam.* Post transactos in regimine viginti duos & ampliùs annos diem obiit supremum, magnum sui desiderium omnibus relinquens, anno 1727. pridie idus Decembris, ætatis 74.

Remirici Montis Biblioth.

REMIRICI - MONTIS Virginum Monasterium ad Mosellam situm, vulgò *Reimers - berg*, & *Remiremont*, insignem olim habuisse librorum supellectilem nos docet sæpè laudatus *Calmetus* in præfatione ad Bibliothecam Virorum Lotharingiæ illustrium N. XXVIII. his verbis: *Le Monastere de Remiremont a conservé quantité de bons Manuscrits, dont une partie a été donnée à feu Mr. Andreu Ecolâtre de Remiremont; une autre partie est demeurée au Monastere du saint Mont; & le plus grand nombre de ces respectables monumens a été transporté à l'Abbaye de Moyenmoutier, où ils sont aujourd' huy. Je ne parle pas de ceux, qu'on a tirés de ce Monastere pour être envoïés à Heidelberg, d'où ils sont passés au Vatican.*

§. IV.

§. IV.
De Bibliothecis Belgii.

Monasterii Gemblacensis à cultu rei literariæ laudatur.

LOtharingiæ contermina est Germania inferior, in qua sacer Ordo noster utì nobilia quondam possedit monasteria, hodiéque possidet, ita insignes etiam Bibliothecas. Et quidem *Abbatiam Gemblacensem* in Brabantia vetus Sacrarium Musarum, eruditionis scrinium, Belgicæ antiquitatis fontem meritò appellari testatur (q) Gramaius, rerum Brabanticarum præcipuus Scriptor: „Cujus alumnis, inquit, acceptũ ferimus, „quod populariũ Sanctorum res gestas tenemus, Comitum antiquorum facta, imò & nomina habeamus, „sacros codices fide optima exaratos „habeamus. Erat scilicet ab annis „sexcentis extructa Gemblaci Bibliotheca, erant, qui scriberent, erant, „qui dictarent. Quod ad res sacras, „infinita sunt volumina, quoad mixtas unus instar omnium Sigebertus, cui unius seculi vitam suam „debet Belgica: Poëtas etiam non „ignobiles fuisse, docent varia hinc „inde monumenta, quæ & ego, & „mecum alii, cum voluptate percurrerunt. Oratores, non qui in pulpitis tonare, aut vulgi aures demulcere soleant, sed Regum animis, provinciarum caussis agendis „aptissimi. Quales *Arnulphus* disertissima apud *Philippum Pulchrum* „Regem Franciæ, pro Comite Flandriæ usus oratione, & *Lambertus* „operosa apud Hispanum Regem pro „nobilitate Brabantorum functus legatione.„

Olbertus Abbas Bibliothecam auget.

Bibliotheca igitur *Gemblacensis* perantiqua est, quam Olbertus Abbas, Burchardi Wormatiæ Episcopi præceptor, magnâ librorum accessione cumulavit. Ut verò Bibliothecam augeret, fecit hoc inprimis ejus in literas studium; tùm charitas erga fratres, quos per scribendi laborem exercebat, ne otiô torpescerent; & frequenti bonorum librorum lectione recreabat, ut animos eorum ad meliora promoveret. Hinc est, quòd præter libros sacros, ampliùs quàm centum volumina sanctorum Patrum, secularis verò disciplinæ codices quinquaginta comparavit. Hoc librariæ rei studium prosecuti fuerunt subsequentes Abbates *Anselmus*, *Guibertus*, *Ludovicus Sombechus*, ut *Sigebertum* monachum ac historiographum perquàm celebrem, aliósque hujus monasterii viros taceam literatos, qui, cùm eruditione ac doctrina præstarent, vel ipsi suis lucubrationibus incrementa Bibliothecæ dederunt, vel certè quidem libros aliunde comparârunt.

quod alii etiam Abbates faciunt.

De *Anselmo* Abbate, viro doctissimo, ac regularis disciplinæ observantissimo, hoc extat encomium in Libello (r) de Gestis Abbatum Gemblacensium: *Bibliotbecæ assiduus scrutator erat, & ubi utilitas poscebat, eam emendando, & augendo meliorabat, quandocunque à lectione vel oratione vacabat, fratribus junioribus aliquid humanæ vel divinæ paginæ disserebat, non tantùm in seipso vivere, sed & in eis, post obitum suum, volens vivere.* Alter rei bibliothecariæ præ cæteris studiosior Abbas erat *Guibertus*, antè Florinensis Antistes, doctrinâ, sanctitate, & scriptis clarus. Obiit anno 1208. Tertius, quem laudavi, erat *Ludovicus Sombechus*, teste Sandero, non vulgaris eruditionis & humanitatis vir. Cujus beneficio pleraque, quæ hujus loci antiquitatem & ornamenta tangunt, Joanni Baptistæ Gramaio, tum patriæ suæ & vicinarum regionum chorographiam meditanti, candidè & liberaliter (quod nunc pluribus in locis ab ineptis, imò fatuis hominibus negatur) communicata fuêre. Unde de hoc Præsule idem Gramaius in hoc *Gemblaco*: „Ubi, inquit, Philosophi regnant, „aut Reges philosophantur, beatam „dixit Plato Rempublicam: ego „Monasterium, in quo literati, aut „discentes. Tu ille es, qui, quidquid à Religiosæ vitæ exercitiis otii „nancisceris, id totum studio soles „consecrare. Aurea illa, ubi olim „omnium scientiarum arcana recondebantur, est Bibliotheca, tuis auspiciis per annos plures recta, ornata, & ad usus publicos communicata. Viri illustres *Joannes Milanus*, *Erasmus*, *Pontus Heuterus* „tuo beneficio hinc hauserunt, quô „sitibundam pascerent posteritatem. „Et ego si non doctorum, saltem „doctrinæ amantium pars quantulacunque, & tuis & tui Cœnobii „scriptis factus doctior, publicè beneficium profiteor; erunt posteri, „si

(q) apud Sander. in Chronol. Sac. Brabant. Tom. I. p. 5.
(r) Spicileg. Acher Tom. V. vet. edit. Tom. II. novæ p. 769. Fallitur Sanderus, qui hoc encomium Arnulfo, Anselmi successori tribuit loc. cit. in Chorogr. Abbatiæ Gemblac. pag. 14.

„ si quos fama laboris nostri attigerit, „ qui cum frequenti gratiarum actio- „ ne mentem suam testabuntur; erit „ tempus, quo lucubrationibus tuis, „ piis, doctis, elegantibus fruentur, „ doctrinam exosculabuntur, labo- „ rem mirabuntur. Erit, cùm di- „ cent, quod nos modò, det Deus „ virum Ecclesiæ, Reipublicæ, eru- „ ditioni longævum esse. „ Sic de hoc præstantissimo viro *Gramaius*. Obiit *Sombechus* anno 1609.

Audiendus est etiam *Antonius Sanderus*, & cum eo Guicciardinus de Bibliotheca Gemblacensi. Et prior quidem, *Porrò*, inquit, *si sacra Divorum excipias Lipsana, nihil in hac Abbatia pretiosius mihi fuerit, quàm Bibliotheca.* Posterior verò, *Est in hoc Cœnobio*, ait, *celeberrima Bibliotheca, in qua plurimi libri veteres Mss.ti, nec unquam typis excusi, ad quos sæpe confugit Erasmus Roterodamus. Unde & multi scriptores ope codicum horum adjuti, honorificam sæpe faciunt ejusdem Bibliothecæ mentionem.*

Adhuc disertiùs de Bibliotheca *Gemblacensi* loquitur *Ortelius* in Itinere suo Gallo-Brabantico. „ Gemblacum, inquit, ire placuit, ut in- „ signem illam Bibliothecam Mss. quæ „ in eo ferebatur esse cœnobio, vi- „ deremus. Nec nos ea fefellit opi- „ nio. Asservantur enim hîc optima „ exemplaria quàm plurima, & libro- „ rum præcipuè, qui rem Theologi- „ cam tractant, quales sunt veterum „ Religionis nostræ Antistitum lucu- „ brationes, & quicunque sub eo „ tempore Scripturam Sacram Lati- „ nè sunt interpretati; nam ex Græ- „ cis nullos vidimus. Adsunt & Poë- „ tarum & Oratorum opera, & quid- „ quid ad Latinas facit literas: ali- „ quorum & diversa exemplaria, quo- „ rum tamen nonnulla, quæ etiam „ habet Catalogus, hoc tempore de- „ siderantur. Historiarum præterea „ videre est longo ex ordine disposita „ volumina, & inter ea Sigeberti sui „ memoriam sanctè conservat: qui „ quondam in hoc eodem agens Cœ- „ nobio, Chronicon illud succinctum, „ quod passim habetur, continuavit, „ atque sub Imperio Valentiniani Jun. „ & Gratiani Augg. exorsus ad sua „ usque perduxit tempora. Vixit au- „ tem sub Henrico ejus nominis III. „ Augusto, & anno MCXII. diem clau- „ sit supremum. Scripsit & alios libros, „ qui itidem hîc exstant, nonnullos „ prosâ, alios & metrô, quibus de om- „ ni literatura optimè est meritus, „ quantum ferebat illa ætas, quæ & „ utinam tales multos tulisset: certè „ non tam mutilam haberemus illo- „ rum temporum historiam, quæ in- „ signes rerum commutationes, & „ ipsius Romani Imperii, quô nullum „ fuit unquam illustrius, ab extera- „ rum nationum colluvie devastatio- „ nem, cœnobium verò hoc suum in „ primis nobilitavit. „ Ita Ortelius.

Sed quæ fata Bibliothecarum sunt, hæc tam insignis Bibliotheca (*quis rei literariæ amans non ingemiscat?*) seculô proximè elapsô maximam jacturam ferali incendiô passa est. Quæ voluminum reduviæ supersunt, ad nihil æquè conferunt, quàm ut salivam viris eruditis moveant, eorúmque, quæ amplissimô numerô interierunt, excitent desiderium. At enim *irreparabilium felix oblivio rerum.* Restant tamen autographum Chronici Sigeberti, epistolæ Guiberti Abbatis, nonnulla opuscula Ratherii, vita Tancredi per aliquem ex ejus amicis scripta, & quædam alia. *Bibliotheca incendio devastatur.*

AFFLIGEMIUM primaria est totius Brabantiæ Abbatia, cujus Abbas primum tenet locum inter Præsules Ducatûs Brabantiæ. Hîc olim fuit illustris Bibliotheca, de quà Guicciardinus in sua descriptione Belgica ita loquitur: *Est in hoc Cœnobio celeberrima Bibliotheca, variis omne genus libris instructa; adeò quidem, ut, quod ad libros antiquos, habeatur pro locupletissima & laudatissima universi istius tractûs.* Non parva eorum pars codices erant Mss. è quibus à viris eruditis plures citantur, & laudantur. *F. Haræus* in suis Annalibus Brabantiæ passim *Auctuarii Affligemiensis* non semel integros periodos inseruit: quod ipsum *Auctuarium* A. Miræus Sigeberto Gemblacensi subjecit, ex Lipsiano MS. ut ait, codice, & publici illud juris fecit An. 1608. Qui tamen MSS. Codices, prô dolor! jam evanuerunt, & alienas Bibliothecas exornant. Anno 1643. Librorum manuscriptorum restantium Indiculum Bibliothecæ Affligemiensis collegit Odo Cambier, Bibliothecarius & Monachus Affligemiensis, quem typis evulgavit *Antonius Sanderus* in sua Bibliotheca Manuscripta Parte II. anno 1644. *Insulis* typis Tussani de Clerq. in 4. Ubi in- *Affligemiensis pridem libris ditissima.*

ter

ter alios MSS. Codices in hoc Indiculo refert pag. 148. Monasterii Affligemiensis Chronicon ab anno 1083. usque ad annum 1637. studio V. D. Huberti Valesii Supprioris ejusdem monasterii, qui obiit anno 1638. „Nos, inquit Cl. Cornelius (s) *van* „*Gestel*, cùm anno 1717. Bibliothecam hujus monasterii lustravimus, „nullos MSS. codices in ea vidimus, „vel nobis ostendi potuêre, neque, „quod avidè desiderabamus, præfati *H. Phalesii Chronicon Affligemiense*. Dolendum tamen, tantum „thesaurum Antiquitatis Manuscriptorum Codicum, quem majores „eorum incomparabili labore & sumptu non modico acquisiverunt, tam „brevi temporis spatio ipsis ereptum. „Porrò in Spicilegio Antiquitatum „Domini *Lucæ d' Acherii* extat Tom. „x. Historia Affligemiensis Liber unus „incerto auctore, ex quo etiam plura hausimus. Vidimus tamen anno „1723. quô hæc scribimus, in Affligemio aliud MS. Chronicon ejusdem Abbatiæ præfati *Odonis Cambier* amplum & accuratum, quod „ab anno 1651. morte præventus „reliquit typis paratum, sed ineditum, cui annexa erat censura *J.* „*Mantelii* Augustiniani, S. T. Doctoris anno 1650. quod utinam aliquando publicam lucem aspiciat.„ Hæc ille.

S. Bertini Bibliothecæ ingens copia Mss. Codd.

Monasterium S. BERTINI in Artesia intra muros Urbis S. Audomari celeberrimis non Belgii solùm, sed sacri etiam Ordinis Abbatiis annumeratur. Bibliotheca ingenti copia codicum perquàm veterum referta est. Quos inter unum Ms.tum S. Basilii, alterum S. Ambrosii, tertium S. Gregorii exhibentur, quæ seculum decimum excedunt. Notatu etiam dignus est Codex vetustissimus Annalium ab A. 741. sive à tempore, quo Carolo Martello vita functo Carolomannus & Pippinus fratres regnare cœperunt, usque ad an. 882. quorum exemplar Andreas du Chesne edidit Tom. 3. hist. Francor. p. 50. Vocantur *Annales Metenses*. Quid verò sibi velint illa verba Dionysii Sammarthani *in Gallia Christiana* Tom. III. pag. 508. haud satis intelligo: Missi è nostris, „inquit, qui S. Bertini Bibliothecam „perlustrarent, ut MSS. codices pervolutarent, atque consulerent, eâ „humanitate, eâ comitate à R.mo „Abbate Mommollino le Riche excepti sunt, cui vix alia comparari „possit. Mirati sunt sermonis affabilitatem, animi candorem, morum suavitatem, ad omnia sibi affatim subministranda attentionem, „verbo dicam, omnia paternæ benevolentiæ officia. Mirati sunt „religiosam monachorum disciplinam, eorum in rebus divinis ardorem, voluntatem, consensionem, „mutuámque ad omne bonum conspirationem. Si quis ergo è nostris „Congr. S. Mauri Sodalibus his minimè consentanea alicubi dixerit, „illum improbamus, & quæ dixit, „pro non dictis haberi volumus.„ Videtur Sammarthanus pro quopiam suorum sodalium palinodiam canere.

S. Vedasti conflagrat,

Bibliotheca Monasterii S. VEDASTI in urbe Atrebatensi perantiqua est, ut quæ (t) seculo à C. N. octavo cum templo & omni supellectile sacra incendio hostili conflagravit. Restaurandæ autem ei Abbas Rado primo statim regiminis sui anno summam impendit industriam, & liberalitatem, adhibito ad hoc in consilium & auxilium Alcuino, Caroli M. præceptore, cujus operâ potissimùm usus est ad recensionem & emendationem librorum ad studium Theologiæ, & cultum divinum pertinentium, quos illorum loco, qui igne perierant, per Cœnobii sui alumnos de integro describi curavit. Ex his in Augustissima Bibliotheca Vindobonensi Codex SS. Bibliorum utriusque Testamenti, Lambecio teste, adservatur. Ex hac etiam Bibliotheca non ita pridem præter cætera monumenta PP. Martene & Durand eruerunt S. Bernardi Abbatis Claravallensis epistolas ultra triginta, quibus primum tomum Collectionis suæ veterum Scriptorum præprimis ornârunt; item Alexandri Papæ III. Registrum epistolarum circiter quingentarum ad Remensem provinciam spectantium: Acta etiam Concilii Bituricensis anno MCCCCXXXVIII. celebrati, & quædam alia. Magnum etiam hujus Bibliothecæ ornamentum est, explicatio utriusque Testamenti, quæ ab aliquot hujus cœnobii Religiosis, tacitis nominibus, concinnata est. Adsunt præterea libri cùm formis impressoriis editi, tum manu exarati tanto numero, quanto vix alia Arte-

restauratur.

Adsunt hodie multi & præclari Codices.

(s) Hist. Archiep. Mechlin. Tom. 2. p. 176.
(t) apud J. G. Schelhorn amœnit. lit. Tom. IX. pag. 758.

Artesiæ Bibliotheca jactare se potest.

Aquicinctina Veterum Codd. copiâ instructissima.

AQUICINCTUM, Abbatia percelebris, Bibliothecam habet veterum codicum copiâ locupletissimam, nec sanè Vedastinâ inferiorem, si libros editos exceperis. Ex qua PP. Martene & Durand in itinere suo Belgico præter trium psalmorum expositiones ab Hilario Pictaviensi Episcopo sanctissimo scriptas, nec usquam hactenus evulgatas, Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis, eruerunt adversùs perversam sectam Saracenorum, ab erudito viro Andrea Quercetano Bibliothecæ Cluniacensis editore, diu desideratos Sermones, & nusquam inventos. Omitto plura alia.

Andaginensis S. Huberti

possidet plures optimæ notæ Mss. Codd.

Andaginensis S. HUBERTI nominatissima Abbatia, & in paucis memorabilis, non solùm frequenti eorum concursu, qui à quovis rabido animali affecti, & in ejusdem morbi discrimen adducti, opem à S. Huberto imploraturi illuc veniunt, quorum nullus hactenus non recuperatâ sanitate recessit, sed etiam regulari observantia, effusis eleemosynis, ædificiis, & quod hîc maximè spectamus, eleganti Bibliotheca, in qua plures optimæ notæ codices MSS. qui Patribus Martene & Durand, Leodiensium Episcoporum historiam ab Alexandro Canonico ante annos sexcentos compositam; *Cantatorium*, sic vocant Andaginensis monasterii historiam circa annum MCVIII. accuratè conscriptam, Capitula quædam Regum Francorum, & nonnulla antiqua Concilia, quæ locum in amplissima eorum collectione habent, subministrârunt.

Blandiniensis

augmenta sua debet Philippo Abbati.

BLANDINIUM amplissimum est nobilissimúmque Familiæ nostræ in Belgio monasterium, sic dictum à monte Blandinio, in quo extructum fuit, urbi Gandavensi vicino, nunc intra ipsius mœnia inter flumina Scaldim & Legiam. Bibliothecam habet instructissimam, quam Philippus Conrault Abbas LIV. multùm auxit, variísque ditavit MSS. codicibus, quorum subsidio magna ex parte (inquit Sanderus) lectio veterum ac classicorum auctorum emendata est. Confer *Gall. Christ. Tom. V. pag.* 1205.

Egmondana.

Bibliotheca EGMONDANI *in Batavia Cœnobii* longè vetustissimi. Hæc celebris omnis generis scriptis codicibus & præsertim membranaceis, quos diligenter magna cura cùm Priores alii, tum *Gerardus* ex Pœlgeestana stirpe Abbas undecunque conquisiverant, raros auctores ostendit, è quibus dolet mihi, inquit *Hadrianus Junius* (u), interiisse intra quindecim proximos annos, magno literariæ Reipub. detrimento, *Lactantii Firmiani epistolarum libros duos*, quorum meminit nominatim D. Hieronymus: quos dum ad me cogitat, editioni destinandos, mittere Antonius Hovæus illîc religioni operatus, vir doctus, qui posteà Abbatem Absternacensem prospera fama egit, reperit à bibliotapho quopiam librorum plagiario sublatos: atque ita disperiit ille thesaurus, ab hæredibus sacrifici, in quem cadebat suspicio, in cucullos, & piperis involucra concisus.

Lætiensis cœnobii situs & fundatio.

LÆTIENSE, aliàs *Lætia* vel *Lescia*, vernaculâ Gallorum voce *Liessies*, haud incelebre Belgii Monasterium, in finibus Hannoniæ situm, agro Galliæ, qui *Theorascia* dicitur, conterminum, Helpræ fluvio impositum, silvis ferè in ambitu & colliculis in modum coronæ cinctum, conditorem habuit WIBERTUM Comitem de Pictavia, cum Illustrissima conjuge *Ada* nobilissimi Gallici stemmatis feminâ; Beatum verò GUNTARDUM eorum filium Abbatem primum, & ejus sororem S. HILTRUDEM jucundissimâ sanctitatis memoriâ dotatricem veneratur. Piâ deinde posteritatis diligentiâ sacro & inæstimabili reliquiarum thesauro aucta, ac etiam insigni librorum supellectile instructa Lætia, non tam censuum aut fundorum amplitudine, vel substructionum pompâ, quàm parsimoniæ vectigalibus, disciplinæ regularis, & religiosæ hospitalitatis laudibus, commodissimis denique ad usum vitæ monasticæ officinis & habitationibus inter præcipuas Hannoniæ Abbatias computatur. Magnam verò sui splendoris partem in acceptis refert Ven. *Ludovico Blosio* hujus monasterii Abbati XXXIV. nobili Blesensium sanguine, religiosâ vitâ, asceticis libris, monasticæ disciplinæ restauratione, & rei Bibliothecariæ cultu domi forísque clarissimo, anno 1565. VII. Januarii è vivis sublato, cujus vita fusiùs descripta extat à *Bollando* relata Tomo. I. Januarii pag. 430. seqq. quem etiam celebrat *Binettus* in libro de præcipuis religiosorum Ordinum fundatoribus, quorum imagines in choro Lætiensis Ecclesiæ cernuntur, atque in dedicatoria profitetur tri-

Ludov. Blosius Abbas.

plicis

(u) Junius in Bataviæ Historia pag. 311.

plicis se generis Sanctos Lætiîs vidisse, *Mortuos in reliquiis; Pictos in tabulis; Vivos, ipsos scilicet Religiosos & Abbatem* ANTONIUM WINGHIUM, cujus potissimùm suasu & hortatu *Bollandus* ad Acta Sanctorum comportanda & illustranda animum appulit, ut ipse prolixiùs in propylæo commemorat. Quæ autem & quanta ex Lætiensis Monasterii Chartophylacio subsidia hauserit, passim deprædicat. *Sunt enim*, inquit, *in insigni vestra Bibliotheca sancti complures, non penicillo picti, sed calamo; variorum nempe de eorum pietate ac laboribus monumenta Scriptorum.* Vid. Præf. in Tom. I. Februarii pag. XII.

Leodienses Bibliothecæ.

Quæ Leodii Eburonum tum in S. Jacobi, cùm etiam in S. Laurentii Monasteriis spectantur Bibliothecæ, insignibus omninò Manuscriptorum cimeliis locupletatæ sunt, quorum indicem desiderant Eruditi. Sed nec hîc negligenda esset S. Trudonis in Hasbania Monasterii Bibliotheca, si ejus supellectilis literariæ recensio nobis suppeteret. Verùm congruis destituti notitiis, reliqua aliis explicanda, supplenda, illustranda relinquimus, atque itinere instituto ulteriùs pergimus.

V.

De Bibliothecis Germaniæ.

Veterum circa Bibliothecas studium.

QUantam olim curam Reges & Imperatores Francici in construendis apud Cœnobitas Bibliothecis gesserint, quanto etiam studio Abbates & Monachi in augenda supellectile libraria incubuerint, perhibent passim rerum nostrarum Scriptores, nec quicquam in contrarium abeunt exteri. Certè *Burchardus Struvius* homo acatholicus author nobis est, quòd *Carolus M.* plures in Benedictinis Germaniæ Monasteriis instituerit Bibliothecas: *Testatur illud*, inquit (x), *Helvetorum S. Galli fanum, Fuldensis Abbatia, & Aquisgranense Monasterium, in quo mortuus...* Conjecit hoc *Struvius* ex eo, quòd CAROLUS M. scholas in Monasteriis curaverit instaurari; nam ex *Launoii* mente, *ubi schola ibi & Bibliotheca esse debet.* Interim ut *Colerus* in Struvium advertit, *de Bibliothecis ab ipso* CAROLO M. *exstructis nihil certi constat.* Ac rectè pronunciâsse *Launoius* videtur, *quod fuit Carolo Calvo proprium, id fabulatores in Carolum M. transtulerunt, & vera falsis immiscentes corpus fabulæ condiderunt.*

In monasteriis pulchra semper librorum penus.

Ceterùm omninò certum est, tractu temporis in scholis & Monasteriis à *Carolo M.* & post eum conditis Bibliothecas etiam cœpisse exstrui: Ita enim monasteriũ, juxta Divi P. BENEDICTI canonem, si fieri potest, debet constitui, *ut omnia necessaria, vel artes diversæ, intra monasterium exerceantur, ut non sit necesse Monachis vagandi foras.* Bibliothecam verò inter maximè necessaria censeri liquet ex ejusdem regulæ cap. 48. Immò, fatente Erasmo Roterodamo, *Bibliotheca solet esse carissimus Cœnobiorum thesaurus, ipséque librorum apparatus mobilia inter bona maximi semper fuit æstimatus* (y). Quin & ipsa rei vestigia monstrant tantum subinde à Majoribus in libros comparandos impensum esse studium, tantúmque laborem iis describendis adhibitum, ut quot Monachi, tot ferè essent Antiquarii, seu *Scriptores*, ut vocant, *Cœnobiales*: Ita teste *Hermanno* de Restauratione Monasterii S. Martini Turonensis cap. 79.

& Scribarũ copia.

Scriptorum quoque copiam, inquit, *à Domino sibi datam exultabat, ita ut si claustrum ingrederis, videres plerumque XII. Monachos in cathedris sedentes, & super tabulas diligenter & artificiosè in silentio scribentes.* Sic & apud Fuldenses sub *Sturmio* Abbate quadringentos subinde monachos describendis utriusque linguæ scriptoribus occupatos fuisse legimus. Nec certè solâ authoritate compellebantur, ut scriberent, *sed &, si non fecissent, sicut degeneres, multúmque patriæ formæ dissimiles habebantur* (z). Sic & in Actis Murensis Monasterii pag. 32. legitur: *Libros autem oportet semper describere, & augere, & meliorare, & ornare & annotare... quia vita omnium spiritualium hominum sine istis nihil est.*

Codicum veterum copia cur in Germania reperiatur maxima.

Quantum autem momenti ad meliorum Scriptorum conservationem & doctrinæ propagationem inde contulerint cœnobia Benedictina, pluribus nos docet Cl. Vir *Jacobus Burckhard* in suis *de Linguæ Latinæ fatis in Germania*

(x) Struvius Introd. in Notit. rei lit. c. 2. §. 17.

(y) Vid. *Haftenus* Libr. 9. Disquisit. Monast. Tract. 2. Disq. IV. *Justus von Einem* de Bibl. Bergensi, pag. 4.

(z) Petrus Pictav. in epist. ad Petrum Cluniac. Confer Concil. Aquisgranense de anno 789. cap. 70.

mania commentariis Part. II. pag. 27. ubi nimiam *Conringii* intemperiem castigans, *Benedictinum Ordinem* illâ laude privandum non esse contendit, quæ ei debeatur ex eo, *quòd in inveterata barbarie complures Romanos Scriptores in monasteriis suis conservârit, idque & in ipsa nostra Germania. Nam non singula modò volumina, sive singulos Codices, sed integras etiam Bibliothecas ex Italia in Germaniam transportatas esse, idque ad victorum Cæsarum arbitrium, quo plus quisque adfectus iis fuerit, & hanc spoliis ejusmodi ornari maluerit*, Joannes Anton. Campanus *conqueritur; & hinc evenisse addit, ut tanta vetustissimorum librorum in Germania, suâ jam ætate, fuerit copia, ad quam verò non omnibus aditum patuisse confirmat, siquidem Monachi mirum in modum observaverint libros suos.* Atque hæc quidem ille. Nec est profectò quòd Monachis succenseant critici ob superstitiosam Codicum MSS. custodiam: Meritò enim horum sollicitam gerimus curam, ne corniculis, harpyis, furibus aliisque injuriis pateant expositi. Certè Monachis vel ideò ignoscendum ex æquo judicat Morhofius (a), *quòd absque superstitiosâ ejusmodi custodiâ plures antiqui authores pessumivissent.* Hisce per omnia suffragatur Illustris *Ludewigius* in sua ad Reliquias Manuscriptorum præfatione pag. 19. Ubi: *Certissimum esse*, ait, *innumera utilis argumenti librorum & Diplomatum volumina peritura fuisse, nisi Monachorum & Cœnobitarum manibus, & custodiâ ab interitu fuissent vindicata.*

Ordinis S. Benedicti in rem literariam apud Germanos merita.

Sed paulò altiùs Ordinis S. Benedicti in Germaniam & rem literariam merita repetit *Henricus Bebelius* Justingensis poëta à *Maximiliano I.* Imp. coronatus, in suis contra *Celtem* vindiciis ita rescribens (b): *Dum sensim cum Imperio linguæ nitor laberetur, & barbarie depravaretur, fidésque Catholica in terra nostra susciperetur, atque* S. Benedicti *Ordo undique victricia Christi signa per barbariem circumferret, latinúmque eloquium in pretio haberi cœpisset, nescio profectò, an Germani etiam Romanis universæque Italiæ cedere debuissent; non solùm quòd eorum monimenta testentur pro temporum conditione latinissima, sed etiam quod plerique auctores latinæ linguæ præstantissimi, quum in tota Italia periissent temporum & hominum incuriâ, apud Germanos solos sint reperti. Nam præter alios, de quibus ego nihil scio, quòd* Quintilianus & Asconius Pedianus *interpres Ciceronis politus & vetustus, legantur, non nisi Germani & iidem Monachi conservârunt, quos* Poggius Florentinus *apud S. Gallum invenit. Idem apud eosdem se invenisse testatur* Ciceronis Orationes, Silium Italicum, Columellam, Nonium Marcellum, Lucretii partem. *Et quòd legitur* M. Cælius Apicius, & Pomponius, Porphyrii Horatii interpres, *Germanis Monachis acceptum referri debet, ut dicit* Platina. *Quòd* Silius, *quòd* Plautus *linguæ latinæ delicium legitur, iisdem debemus. Nuper quoque quatuor primi libri* Cornelii Taciti, *& quidam libellus* Senecæ *in Germania reperti sunt...* Utut ergò fuerit, *Benedictinum Ordinem* in primis de latina Lingua, hujúsque decore deinceps restituendo, præclarè istiusmodi scriptorum custodiâ promeritum esse inficiandum non est; uti genuinè edisserit citatus *Burckhardus* pag. 27. Sic etiam *Meibomius* in Chronico Bergensi edit. novissimæ pag. 18. *Monachi*, inquit, *mediâ ætate fugientes literas in orbe Christiano morati sunt, emortuas ferè resuscitârunt, & illorum industriâ atque operâ ad nos salvi pervenêre omnium scientiarum libri, quos in manibus habemus. In singulis enim monasteriis erat ordo scriptorius, qui libris describendis operam dabat. Juniorum maximè id officium fuit, Senioribus incumbente tantùm orationis penso.* (c)

Fuldensis Bibliothecæ descriptio.

Verùm ne longiùs à proposito abire contingat, cùm de Germaniæ Bibliothecis hoc loco verba facere in nos receperimus, per partes ituri ab eo exordimur monasterio, quod totius S. R. I. principale est, nempe FULDENSE, cujus Bibliothecæ olim locupletissimæ descriptionem nobis Vir clariss. *Joannes Frid. Schannat* exhibet in Histor. Fuldensi Part. I. §. II. p. 63. & seqq. Atenim quia mihi experientiâ constat, quòd tum hujus illustrissimi Monasterii Historia, tum aliorum Cœnobiorum Annales (*quod sanè nulla in laude ponendum*) in multis Bibliothecis Benedictinis desiderentur, in gratiam illorum è nostris Sodalium, qui eâdem carent, adscribere eam

non

(a) Morhof. Polyhist. lib. 1. cap. 7. n. 17. Oliverius Differt. II. §. V. num. 3. pag. 119.

(b) Vide Bebelii opulsc. Argent. 1516. edita pag. 116. Burckhard de fatis ling. lat. Part. II. pag. 223. & 27.

(c) Confer *Justus von Einem* de Bibl. Bergensi pag. 22.

non gravabimur, ita tamen, ut quæ à nobis obſervata fuerunt, non prætermittamus. „Inter multa, quæ ad abſolutam ac perfectam Monaſteriorum fundationem olim ſpectabant, primo quaſi loco, ut jam attingere cœpimus, requirebantur libri. Nam ex præcepto Regulæ alterna eſſe debebat cum labore requies; hæc autem ſi modicum ſpatium ſomno deſignatum excipias, non in otio traducenda, ſed piis lectionibus ac meditationibus unicè inſumenda erat, præſertim tempore quadrageſimali, quô durante ſanctiſſimus Patriarcha BENEDICTUS expreſſis verbis juſſerat, ut ſui omnes quotidie *à mane usque ad tertiam plenam accipiant ſingulos codices de Bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant*„ Id quod Fuldæ ſtatim ab initio ritè obſervatum fuiſſe extra dubium eſt, ſiquidem, teſte *Luitprando*, ipſe magnus *Carolus* Bibliothecam eô loci condere jam incœperat, ac regiâ ſuâ magnificentiâ per totum etiam inſtruere, cujus rei indicio eſſe poſſet pervetus fragmentum Catalogi à manu coæva confecti in eum, qui ſequitur, modum:

à Carolo M. condita.

Fragmentum Catalogi.

Tertius Ordo ſuperioris Numeri.

Liber Officiorum.
Epiſtolæ Jeronymi ad Auguſt. & reſcriptum.
Aug. ad Jeronymum.
Liber Compoti.
Epiſtolæ Pauli.
Eccleſiaſtica Iſtoria.
Regula ſancti Baſilii.
Vita beati Auguſtini.
Expoſitio in Cantica Canticorum.
Liber Eſopi de natura animalium.
Expoſitio Bedæ in Apocalipſin.

Certè haud diu poſt obitum Caroli, quando jam celebris haberi cœpit Academia Fuldenſis, præſtantiora in rem literariam ſubſidia aliò non deſumebantur, quàm ex ejuſdem Armario, ut vocitabant, ſeu librorum theca: Hoc enim Rabanus Scholaſtici tunc munere fungens ſubindicat in carmine ſuo ad Gerhohum Presbyterum, cui dives illa ſupellex commiſſa erat, quem & idcircò *Clavipotentem* fratrem appellat.

Gerhohus Bibliothecarius

Dicere quid poſſum de magna laude librorum,
Quos ſub clave tenes, Frater amate, tua?
Quidquid ab arce Deus cæli divexit in orbem
Scripturæ ſanctæ pervia verba viris.
Illic invenies, quidquid ſapientia mundi
Protulit in mundum temporibus variis.

Aucta deinde tum ipſius (d) Rabani, tum præceptoris ejus Alcuini, aliorúmque doctis lucubrationibus enituit magis, majorémque in dies fructum peperit Fuldenſis Bibliotheca, cujus contentorum inſignem alterum indicem ex vetuſtiſſima membrana, ſed mutila, & fruſtatim conſciſſa, erutum, hîc ob oculos ponere non duximus incongruum.

-- -- -- -- -- -- -- -- --
-- -- -- -- -- -- -- -- --

XII. Regula Monaſterii Tarnantenſis.
XIII. Regula Orientalis.
XIV. Regula cujuſdam Patris.
XV. Regula Magiſtri.
Item Diverſorum Sanctorum Regulæ numero X. in uno Codice.
I. Regula beati Auguſtini.
II. Regula S. Athanaſii.
III. Regula S. Fructuoſi.
IV. Regula S. Iſidori.
V. Regula S. Cæſarei Epiſcopi ad Virgines.
VI. Regula Aureliani Epiſcopi.
VII. Regula à Donato collecta.
VIII. Regula cujuſdam ad Virgines.
IX. Regula S. Columbani.
X. Regula ejuſdem.
Item Regula S.P.Benedicti in III.Cod.
Regula Virginum in I. Cod.
Liber de vita Patrum in II. Cod.
Regula Monachorum Ægypti, quam ſcripſit Eucherius.
Regula Abbatis Columbi-cellæ.
Regula Abbatis Congelli.
Excerptio Theodori de Canonibus SS. Patrum.
De Vita Sanctorum Germani Abbatis.
Johannis Metropol. de peccatis proximorum abſcondendis.

„ *Opuſcula Alcuini.*

Expoſitiones in Evangelium ſecundùm Johannem Libri VII. in I. Cod.
(e) Ejuſdem in Prophetas XII.
Ejuſdem in Epiſt. Pauli ad Epheſios.
Ejuſdem in Proverbia Salomonis.
Ejuſdem in Eccleſiaſten in I. Cod.
Item

(d) De Rabano Guil. Cave in Hiſt. Lit. ad an. 847. pag. 456. *In ſuorum uſum Bibliothecam Fuldenſem primus condidit, librísque ornatam reddidit, quin ipſe tot præclara ſcripſit volumina, quæ ſola Bibliothecam inſtruere poſſent.*

(e) Commentariorum Alcuini in Proph. XII. Epiſtolas Pauli ad Epheſios, & Proverbia Salom. nec Ducheſnius, qui ejus Opera conjunctim edidit, nec alii Bibliographi, qui ejuſdem Operum ſyllabum texunt, meminere. Unde huic Catalogo non nimis fidendum. Viderint, quibus hæc Commentaria ad manum ſunt, cujus Authoris ſint.

Item ejusdem Omeliæ in I. Cod.
Expositio Joseph in Isaiam in I. Cod.
De sancta Trinitate ad Carolum Imperatorem Libri III. in I. Cod.
Ejusdem Alcuini Dialectica ad Carol. Imp. & altercatio Athanasii cum Arrio probo judice.
Ejusdem de Rhetorica lib. 1.
Ejusdem de Musica lib. 1.
Metrum ejusdem in Cantica Canticorum, & versus illius ad diversos in Cod. I.
Ejusdem quæstiones in Genesim.
Ejusdem de formulis Arithmeticæ artis.
Ejusdem de Grammatica in I. Vol.

„ *Opuscula Magnentii HRabani Mauri.*

Expositio in Evang. secundùm Matthæum Lib. VIII. in I. Cod.
Ejusdem in Genesim Lib. IV. in I. Cod.
in Exodum lib. IV. in I. Cod.
in Leviticum Lib. VII. in I. Cod.
in Numerum Lib. IV. in I. Cod.
in Deuteronom. Lib. III. in I. Cod.
in Jesu Nave, Judicum, & Ruth. Lib. VI. in I. Cod.
Ejusdem de institutione Clericorum Lib. IV. in I. Cod.
de laude S. Crucis Lib. II. in I. Cod.
de Computo Lib. I.
Ejusdem Omeliæ LXX. in uno Cod.
ante Natale Domini II.
de jejunio decimi mensis.
de Natali Domini II.
in Octavis Domini.

. . . .
. . . .
. . . .

Rabano Abbati cura de libris.

Cùm Lupus Ferrariensis Rabano Fuldæ operam daret, inter alios libros *Auli Gellii Noctes Atticas*, ab Eginhardo Abbate Seligenstadiensi, viro doctissimo, qui Caroli Magni Cancellarius fuerat, ad transcribendum acceperat. Has cùm Rabanus apud Lupum vidisset, continuò illas etiam in Fuldensis Bibliothecæ usum à suis describendas curavit. Unde Lupus in epistola ad Eginhardum, quòd illas nondum restituerit, culpam à se his verbis deprecatur: *A. Gellium misissem, nisi rursus illum Abbas retinuisset, questus necdum sibi eum esse descriptum. Scripturum se tamen vobis dixit, quòd præfatum librum vi mihi extoserit.* In hoc igitur, aliisque propè innumeris voluminibus, quæ Rabanus Abbas factus eidem Bibliothecæ postmodùm intulit, conscribendis, non segnem operam navârunt sui Fuldenses monachi, quorum XII. in hac arte peritiores ac exercitati in loco apto, quod *Scriptorium* dixêre Majores, huic officio vacabant cum silentio & attentione maximâ; id enim ab introëuntibus exigebant inscripti forinsecus versiculi, alio loco à nobis referendi.

Libri dono oblati.

Rem olim apertiùs in exemplo demonstrabant pervetusti Codices duo, adhuc initio seculi superioris Browero visi, quorum unus *Moral. S. Gregorii* continens, donum erat Rohingi Abbatis, Winfrido, seu sancto Bonifacio circa annum MXLV. oblatum, prout testatur sequens epigraphe.

Hunc licèt indignus tibi confert Abba Rohingus,
O Winfride librum, quem sex in partibus unum
Distinguens plenè, præcepit biantia quæque
Cautè suppleri, rursúmque superflua demi,
Ut serie plana sonet Ethica Gregoriana,
Primáque Pars ejus tenet oram codicis hujus.
Ergo sui voti sit merces certa datori:
At, si quis tollat, te duro vindice solvat.

Alterius Codicis, qui vitam S. Wolfgangi Episcopi complectebatur, authorexstiterat Othlo, durante suo apud Fuldenses secessu; hinc codicem in sui memoriam ibidem extare voluit his insignitum versiculis sub annum MLXX.

Præsul Wolfgange, cunctis semper venerande,
Hæc tua, quæ scripsi, jam memor esto mei.
Presbyter & monachus Otloch quidam vocitatus
Sancte, tibi librum, Bonifaci, tradidit istum.

Antiquariis, seu amanuensibus hisce insuper accensendi sunt, qui medio Seculo XII. sub Marquardo I. Abbate vixêre Eberhardus & Dudo, quorum prior Chartarium Fuldense duobus distinctum voluminibus confecit, *Dudone Cellerario membranas subministrante*; hic verò integrum *librum Missalem, cum lectionario & Evangeliario propriis manibus descripsit*, ut suprà jam retulimus.

Augmenta Bibliothecæ.

Ratgerus II. Abbas XXXIX. Anno 1177. Bibliothecam valde auxit (f). Comparaverat B. Rabanus primò Bibliothecam monasterii, & quidem tam feliciter, ut numerus librorum vix potuerit numerari: maximus certè in Germania thesaurus. Scribi aut describi jussit hic varia volumina pro auctario Bibliothecæ. Quod, si omnes observâssent Archimandritæ ante &

(f) Cornel. in Brev. Fuld. pag. 435.

& post eum, vix in toto orbe quid præclarius visum esset.

Luitprandus Episcopus Bibliothecarius Fuldensis.

Sic sensim crevit in immensum Thesaurus ille, cui olim præfici etiam Luitprandus celebris ille Cremonensium Episcopus in deliciis habuit; is enim aliquando ad Tractamundum Episcopum rescribens, his verbis usus reperitur: *Postremò non minùs jucundum mihi fuit, quod modò jubes, ut in Fuldensis Monasterii Bibliotheca (ubi nunc exul, Bibliothecarius immoror) quæram tibi Chronicon Dextri &c.* & alibi in adversariis suis mentionem faciens de Juliani & Felicis Toletanorum pontificum libris; *hos*, inquit, *legi, & aliquando evolvi, cùm essem in Fuldensi Bibliotheca à Carolò M. cœpta, multísque libris valde referta, Bibliothecarius.*

Joannes à Merlan (g), Abbas Fuldensis, cùm an. 1414. Constantiense Concilium adiret, duo de quinquaginta equitum alâ pulchrè comitatus, Hussitarum convellendo dogmati, lectissima Constantiam de sua Bibliotheca exportari volumina jussit, quæ magnam verò partem deinceps non sunt restituta. Fuit igitur Bibliotheca Fuldensis præ omnibus aliis Germaniæ Bibliothecis librorum copiâ ac selectu locuples.

Verùm ut nihil est in humanis firmum, ac stabile! idem thesaurus variis fatis obnoxius, per Hassiæ Landgravii direptiones militúmque inconsultum furorem damna longè maxima pertulit, nec minimâ etiam per incuriam, quâ potissimùm factum est, ut totus quantus ex oculis subductus nunc planè evanuerit; hoc uno felix, quòd è lacero sinu, quem illi dudum disruperat execrandus Flacci Illyrici culter, prævie transmiserit in publicum per Heroldi, Sichardi, Pistorii, Broweri, aliorúmque his similium doctas ac fidas manus ex antiquioribus ac celebrioribus Scriptoribus non paucos, qui posteris reipsa testari aliquando possent, id quod Pet. Bertius in Commentarii sui Lib. III. narrat, scilicet: Vidisse se adhuc sub initium seculi proximè elapsi in Fuldensi monasterio Bibliothecam antiquis codicibus instructissimam, quâ nec vetustiorem aliam, nec locupletiorem tunc haberet Germania; Codices omnes, inquit, sunt manu exarati, & quidem in membrana, digesti in classes XLVIII. ex qua libri optimi petiti & typis vulgati sunt, atque adhuc petuntur ad conferendas editiones cum exemplaribus authenticis. Joannes Heroldus, qui *Originum ac antiquitatum Germanicarum* libros è Fuldensi eruit Bibliotheca, & typis Henrici Petri Basileæ an. 1557. excudi curavit, *superbam* vocat Bibliothecam. Melchior Adamus, celebris virorum doctrina atque eruditione illustrium biographus in vita *Francisci Modii*, Nobilis Brugensis in Belgio narrat, quòd iter instituerit literarium exeunte seculo XVI. ad visendas Bibliothecas aliquot nobiles, & inprimis *Fuldensem*, illam totâ Europâ celeberrimam: ubi per menses aliquot antiquissimorum voluminum causâ, quæ ibi partim exscripsit, partim cum excusis exemplaribus contulit, substitit.

De tribus S. Bonifacii, Germaniæ Apostoli Codicibus, qui præ cæteris æstimandi Fuldæ superant, legi merentur Jo. Frid. Schannat Vindem. liter. Collect. I. p. 215 - 229. & Jo. Georg. Eckart Rer. Franc. tom. 1. pag. 540.

Corbeiæ novæ Bibliotheca.

CORBEIA NOVA, celeberrimum totius Saxoniæ monasterium, fundatorem agnoscit *S. Adalardum*, Corbeiæ Gallicæ Abbatem, & Carolo M. Imperatori proximâ consanguinitate conjunctum. Hujus monachi sub Anschario Præsule Danos, aliósque Septentrionales populos ad Christi fidem adduxerunt. Erat olim ibi egregia Bibliotheca codicibus manuscriptis ditissima (h), qui, furentibus hæreticis, in Wolffenbutanam Bibliothecam transierunt. Ex prædâ tamen Lutheranorum supersunt aliqui libri, ex quibus PP. Martenè & Durand excerpserunt S. Cypriani Carmen ad Felicem de Resurrectione mortuorum; Juvenci Presbyteri Hispani librum in Genesim, Cœlii Sedulii Presbyteri Carmen de Verbi incarnatione; Nicolai I. præclaram epistolam cum diplomatibus nonnullis. Paschasii Ratperti egregium opus de fide, spe, & charitate, cujus apographum ad manuscriptum codicem accuratè collatum ipsis dederat R.mus Pater Anscharius de Grass,

expilatur.

 ejus-

(g) vid. Brovver. Antiq. Fuld. lib. 4. p. 326.

(h) Ita *Jo. Justus von Einem* in Comm. 1. de Bergensis cœnobii Bibliotheca §. 1. pag. 4. *celebritatem*, inquit, *eximiam posterioribus temporibus habuit Bibliotheca Fuldensis, raris & antiquis MS.tis decorata majorem verò* Corbeiensis, *vetustissima & prima Saxoniæ Bibliotheca*...

ejusdem Monasterii Magnus Prior & Archidiaconus. Sed illud Corbeiensem Bibliothecam præprimis celebrem reddidit, quòd Reipublicæ quinque primos libros *Annalium Taciti* conservârit. Equidem *Tacitus* Imp. Cornelii Taciti, Viri Consularis, historiam decies quot annis ad usum publicum transcribi, atque in diversas hinc inde Bibliothecas spargi edicto præcepit, uti apud Flavium Vopiscum legimus cap. x. & tamen de quinque primis Taciti libris actum fuisset, nisi Bibliotheca Corbeiensis eos nobis conservâsset. Henricus Meibomius (i) avus, seu senior, agens de MSS. Codicibus quibusdam Bibliothecæ hujus Monasterii, hæc habet: „Imò Corbeia Saxonica rempublicam literariam digno beneficio affecit, conservans insigni omnium prædicatione quinque priores Annalium Cornelii Taciti libros, quâ de re hæc scribit Justus Lipsius ad librum secundum Annalium Taciti: *Quinque hi priores libri inventi sunt Corbeiæ, quod Monasterium ad Visurgim est, atque illum depromptum verè hinc thesaurum Quæstor quidam Pontificius ad Magnum Leonem* (nempe X.) *detulit, donatus ab eo aureis quingentis.* Hæc ille candidè ac sincerè. A quibus non abludunt, quæ V. C. Joannes Erhardus Kappius Eloquentiæ Professor in Academia Lipsiensi in suis perquàm eruditis Animadversionibus in Saavedræ Doctam Rempublicam à se Germanicè versam pag. 276. annotavit. Primi, inquit, quinque Libri Taciti ne in deperditis habeantur, Monasterio Corbeiæ Novæ in Saxonia in acceptis referri debet. Fuit autem Codex iste ex Bibliotheca furto sublatus, & Leoni X. muneri oblatus, qui eundem 1515. Romæ per Philippum Beroaldum Jun. typis vulgari jussit. Editionis exemplar nitidè & ornatè compactum Pontifex Abbati & Conventui Corbeiensi dono misit, ut in Bibliotheca locum ablati MS.ti Codicis occuparet; additis præterea perpetuis Indulgentiis, quibus ecclesiam condecoravit. Cujus rei Papa Leo in Apostolico Brevi, cui Cardinalis Sadoletus subscripsit, Albertum Archiepiscopum Magdeburgensem certiorem reddidit; quas literas Apostolicas in Originali asservat Regia Berolinensis Bibliotheca, prout Mr. *la Croze* in Animadversionibus ad Baylii Dictionarium Tom. III. pag. 85. testatur. Hoc *Breve* cum alio ad hunc ipsum Archiepiscopum dato de Titi Livii Libris de Bello Macedonico, Dominus à Seidel Regi Borussiæ à secretioribus consiliis cum Petro Baylio communicavit, qui primus sub Articulo *Leo X.* typis excudi fecit. D. Henricus Schmidt in Introductione ad Brandeburgicæ Ecclesiæ & Reformationis Historiam pro ineditis, & nunquam impressis habuit, atq; eadem an. 1718. p. 244. seqq. iterato prælo, nonnihil tamen magis emendata subjici curavit. Manuscriptum quod Leo Pontifex, uti Justus Lipsius testatur in Notis ad Annal. Taciti lib. 2. c. 9. *à Quæstore quodam Pontificio* accepit, & cui vicissim 500. Duggatos donavit, juris tandem sui fecit Bibliotheca Medicea, quæ est Florentiæ, uti denuò Lipsius in Disputatione Notarum Codicis Mirandulani, & Cardinalis Norisius ad Cenotaphia Pisana p. 462. attestantur, nec dubium, quin adhuc in eadem asservetur. Præterea cætera studio, quæ Fabricius in Bibliotheca Latina Tom. I. p. 467. & Tom. II. p. 749. & similiter Petrus Baylius ex Epistola Nuncupatoria *Philippi Beroaldi* meminerunt. Hæc Doctor *Kappius*.

Ex hac Bibliotheca quinque primi libri Annalium Taciti eduntur.

Annales antiqui Corbeienses apud Leibnitium Script. Brunswic. Tom. II. Bibliothecæ hujus aliquoties mentionem faciunt. Sic ad annum

Mentio Bibliothecæ in Annalibus Monasterii.

DCCCCLIV. Gertnus Abbas functus seduli Oeconomi & boni Prælati officio in omnibus auxit Bibliothecam Monasterii.

MLX. Auget & ornat Bibliothecam nostram multis libris Albertus de Hombach.

MXCIV. Joannes de Montorp librum in folio Arabicum è Pannonia allatum intulit Bibliothecæ nostræ.

MXCVII. Legem facit Marchwartus Abbas, ut quivis Novitius in die professionis suæ etiam librum donaret Bibliothecæ utilem & alicujus pretii.

MCCCIV. Bibliotheca aucta liberalitate laudabili Wilhelmi Ammons & Sabinæ Mondeschz.

MCCCLIII. Hildebolt de Beven multos libros in bello acceptos Bibliothecæ intulit. Magni satis erant pretii.

MCCCLXXXIII. Comes de Schaumberg, Homberg, Pyrmont, Everstein, & Swalenberg colloquium

(i) Tom. I. Scriptor. R. G. apud Oudin. de S. E. tom. 2. col. 108.

um suum habuerunt in monasterio. Inter alia quisque utilem librum donavit Bibliothecæ.

S. Blasii in Northeim Fundator Monasterii Bibliothecam instruit.

Bibliotheca Monasterii S. Blasii in Northeim. Otto Magnus (k) & illustris Dux Bavariæ & Saxoniæ, Comes Northeimensis, anno millesimo quinquagesimo primo celebre quondam monasterium *S. Blasii in Northeim* fundaverat. Ut verò Cœnobitæ reliquum à monasticæ vitæ officiis tempus libris evolvendis & literarum studiis impendere possent, perquàm multos codices manuscriptos, libros & opera veterum Auctorum, Doctorum ac Patrum magnis sumptibus comparavit, quibus monasterii Bibliothecam instruxit. Eam ut adhuc locupletiorem redderent monachi & Abbates, omnem operam dederunt: illi in describendis codicibus, undecunque licuit, hi in coëmendis optimis libris. Cùm verò monasterium anno 1103. ab Adolpho Comite Dasselio, irâ ac furore percito, incendio devastatum fuisset, Bibliotheca quoque cum Archivo in cineres redacta fuit. Restaurato monasterio nova librorum ac voluminum supellex comparata fuit, quæ progressu temporis in tantam molem excrevit, ut *Letznerus* in Mſ.to Chronico ingentem librorum texat Catalogum. Demum Urbe Northeimensi Seculo XVI. ad Lutheri sacra desciscente, atque *Joanne Bechmanno*, ultimo Abbate, ex monasterio migrare jusso nobilis hæc Bibliotheca Juliæ Academiæ, quæ est Helmstadii, cessit.

cedit Acaholicis.

S. Godhardi Hildesii à libris non inops.

Bibliotheca Monasterii S. Godehardi in urbe Hildesheimensi. FRIDERICUS primus Monasterii S. Godehardi Abbas fuit anno 1136. ex Corbeiensi an Fuldano? monasterio (quod ultimum vero propius Joannes Legatius (l) Chronographus existimat) ascitus, Bibliothecæ dono dedit libros tam venustos & utiles, quàm pretiosos; *non fragili papyro, non fluxa illa arte impressoria, quæ serò venit, sed validissimo pergameno compositos*; Beatum Gregorium in Job, quos Morales vocat, in tres codices divisos. Collationes veterum Patrum in duas partes; Omelias diversorum Doctorum anni totius; item in duas quoque partes; Henricum Corbeium Monachum in Omeliis; Antiquorum Sanctorum Sermones ad populum, & ipsos in duas partes sejunctos, Regum Paralipomenónque. Vitas confessorum multorum Pontificum, Abbatum, Sacerdotum, ac Monachorum in codicibus, & alios multos, de quibus longum esset memorare, *eo atramento, eâ arte, eâ manu scriptos*, ut ipsos nulla unquam possit abolere vetustas. Abbas igitur Fridericus Monasterio dono dedit libros, ut Legati verba repetam, *non fragili papyro, non fluxa illa arte impressoria, quæ serò venit, sed validissimo pergameno compositos.* Nempe tunc, cùm hæc scribebat noster, *ars impressoria* recens inventa erat, & (ut apparet) à multis præsertim monachis (qui scribendo proderant monasteriis suis) non admodùm laudabatur. Sed infirmum admodùm nostri argumentum est, inquit Leibnitius (m), quô fluxam artem contendit. Durat utique, & durare facit libros, ipsa multiplicatione exemplarium. Nec ad artem ipsam pertinet, in pergameno an charta fiat impressio. Sanè olim moris erat, aliquot exemplaria *membranæ imprimi*, taliáque complura librorum Robertus Stephanus typis excudit.

A Friderico I. usque ad Bertramum XIX. Abbatem nullius alterius Præsulis meminit Legatius, qui rei bibliothecariæ incrementa curæ habuerit. Bertramus verò amore librorum valde flagrabat, quorum tanto captus erat, ut vasa potoria argentea conflârit, & pretiô eorum emerit libros. Cúmque audisset dicentem, in lucem prodiisse novos libros, & vel illos vel illos impressos: supplices manus ad cœlum expandit, próque novo munere Largitori omnium bonorum magnas gratias egit. Quàm multos ipse emerit, & quantum ampliaverit Bibliothecam Monasterii sui, numerus ipse indicat librorum. Plerosque etiam mau suâ descripsit.

Bertramus Abbas rei librariæ studiosissimus,

S. Albani Moguntiæ non una è multis.

Bibliotheca San-Albanensis. Monasterium quondam celeberrimum, jam verò Collegiata Equestris ad S. Albanum extra mœnia Moguntina habuit, teste *Helwichio* (n), præter cætera decora & ornamenta, insignem & incomparabilem Bibliothecam, olim à viris doctis, eò loci Regulam Benedictinam professis, & Græcè & Latinè operosè conscriptam & collectam

(k) Tom. I. Script. Rer. Germ. apud Oudin. Tom. II. p. 108.
(l) in Chronico Monasterii sui apud Leibnit. S. R. B. pag. 422.
(m) in Introduct. ad S. R. B. n. 33. p. 36.
(n) in Chron. S. Albani cap. IX. §. III.

lectam; quæ per bella variósque casus penitùs intercidit. *Georgius Wicelius*, qui ejus perlustrandæ habuit facultatem, hæc memoriæ prodidit (o): *Equidem ipse in Bibliotheca S. Albani Martyris apud Moguntiam, ante exustam à Schismaticis basilicam reperi vetustissimos codices manu monachorum Benedictinorum olim scriptos, è quibus manifestissimum est, usumGræcitatis extitisse in Missa publica. Ibi legi* doxologiam, *nos dicimus*, Gloria in Excelsis Deo, *in Græco non solùm scriptam, literis tamen Latinis, sed ad cantum etiam choralem adaptatam. Unde liqueat, Græcè apud nos cani solitam. Vidi ibidem in eodem codice symbolum Apostolicum, & Trisagion, & Hymnodiam, cateráque Græcanica notatis Musicis interstincta, ne nobis clam esset,* Credo, Sanctus, Agnus &c. *in Romana Ecclesia ad cultum divinum, Græcâ interdum dialecto decantata fuisse.* Confer. *Christianus Joannis* de rebus Moguntiacis &c.

S. Jacobi Moguntiæ.

S. JACOBI prope Moguntiacum in Monte specioso Congreg Bursfeldensis Monasterium, circa annum 1050. à *Bardone* Moguntinensi Archipræsule inchoatum, insignem omninò veterum Codicum possidet apparatum, cujus recensionem posteris reliquit ejus loci cœnobita minimè illiteratus *Wolfgangus Treflerus* Trithemio synchronus. Illuc subinde ad professuram Theologiæ ex S. Martini Coloniæ cœnobio accitus Cl. *P. Oliverius Legipont*, uberrimam ex ipsis manuscriptis adversariorum segetem collegit, ac Virorum ejus loci Illustrium syllabum confecit. Quæ collectanea cùm paulò pòst Cl. Viro P. *Bernardo Pezio* Mellicensi in Austria Bibliothecario suæ Collectioni intexenda submisisset, rescripsit ille ad *Oliverium* literis 14. Jan. A. 1732. signatis in hæc verba: *Multa egregia mihi attulerunt literæ tuæ, Clariss. Pater! quas nuper Moguntiâ (quod vehementer mirabar) ad me dedisti. Præclara sunt omnia, maximéque ad meum propositum facientia, quæ iis acclusa mecum communicanda duxisti à TE ex S. Jacobi Chartophylacio collecta. Agesis ut integrum ejus Bibliothecæ MSS. Codicum indicem brevì accipiam...* Et hunc quidem cum *Pezio*, ac etiam mecum posteà communicavit *Oliverius*, sed casu nescio quo, ille, quem receperam, intercidit.

S. JOANNIS *in Rhingavia* monasterium à *Ruthardo* Mog. Archiepiscopo circa A. 1090. fundatum, atque Congregationi Bursfeldensi A. 1457. unitum, haud minùs divitem antiquitùs habuit librorum supellectilem, plurésque aluit Viros doctrinâ pariter ac virtute illustrissimos, quos inter cumprimis memorandus *Conradus de Rodenberg*, relictis pluribus præclari ingenii monumentis nominatissimus. Viguit autem hoc cœnobium in omni flore usque ad finem seculi XVII. quo Canonici majoris ædis Moguntinæ præbendis suis augendis intenti, illud ad incitas redegerunt. At verò Patres Congr. Bursfeldensis vindicandæ Patrum hæreditatis solliciti istud tandem A. 1716. cesserunt Celsissimo Principi Fuldensi, eâ lege, ut sex ad minus Monachi illic juxta Fundatorum mentem congruè sustentarentur. Libraria supellex magna ex parte illata est PP. Capucinorum in *Nothgottes* grammatophylacio. Vir Clar. D. *Schannatius* non exiguâ segetem ex hoc agro collectam in suas Vindemias literarias retulit. S. Joannis in Rhingavia.

Bibliothecam SPANHEIMENSIS *apud Cynonotos Monasterii* insignem olim & locupletissimam fuisse ex Chronico monasterii intelligimus, ubi à *Trithemio* Antistite plures Monachi & Abbates rei bibliothecariæ perstudiosi enumerantur. Posteaquàm verò res literaria unà cum monastica disciplina pessum iverat, ita indignè ab illiteratis, & omnia potiùs alia, quàm libros, curantibus monachis habita est, ut, quo tempore Trithemius in Abbatem constitutus fuit, haud plura, atque quatuordecim volumina se in Bibliotheca invenisse testetur. En verba ipsius, quibus in Homil. VII. suos alloquitur monachos: *Cernitis hujus Cœnobii Bibliothecam omnem, quæ olim fuit insignis & magna, per deformatos ante nos monachos usque adeò distractam, venditam, & alienatam, ut ultra quatuordecim volumina non fuerint hîc à nobis inventa.* Fortassis, inquit *Cl. Schelbornius*, paulò antè omnino nulla adfuerunt. Anno enim MCCCCLXIX. auspiciis *Friderici*, Comitis Palatini & Bavariæ Ducis, istud Cœnobium, antehac pessimè deformatum, pulsis inde indignis inquilinis, quinque scilicet monachis cum Abbate *Ottone de Colonia*, quos vitam dissolutam egisse idem testis est, & aliis quatuor in eorum locum introductis, datóque ipsis Præsule *Joanne de Colenhausen*, Spanheimensis malè custoditur.

(o) apud Serarium lib. 1. Rer. Mogunt. cap. 35.

hausen, quem multis encomiis decorat noster, ac inter cætera memoriâ dignissimum vocat. Credibile verò haud est, hunc per quatuordecim annos, quibus monasterio laudabiliter præfuit, nullum prorsùs volumen paráſſe, omnémque librorum curam abjeciſſe. Simul verò atque *Tritbemius* (p) summam Præfecturam adiit, studio indefesso, sumptu maximo, tam immensam, quà manu exaratorum, quà arte typographica recèns Moguntiæ tunc repertâ, impressorum librorum copiam comparavit, nulla ut id temporis in omni Germania extaret Bibliotheca, quæ cum hac de palma contendere posset. Testatur id ipse Trithemius Epistola 3. Libri II. pag. 196. his verbis: *Scio quidem non paucos mirari, quòd Abbatiam dimisi Spanbeimensem, quam libris & structuris effeci pulcherrimam, usque adeò, ut in tota Germania nusquam reperiatur Bibliotheca, in qua tot babeantur in omni scientia Scripturarum nova simul & antiqua volumina pretiosa atque rarissima non solùm Latina, sed Hebraica quoque & Græca, charactere scripta vetustissimo. Nam, ut vidisti, plusquam duo voluminum millia, ex diversis mundi regnis rara & antiquissima comportavi; quæ omnia cum ædificiis & rebus variis amore pacis dimisi...* Et iterùm Epist. 36. Libr. II. pag. 284. *Duorum*, inquit, *millium reliqui volumina vetusta, pretiosa, atque rarissima, quæ studio incredibili & amore ad Spanheim ego comportavi tempore præsidentiæ meæ, non sine impensis & laboribus multis, in omni varietate scripturarum, scripta complura, impressa etiam multa Græca, Latina, simul atque Hebraica, quorum ante me ibi nullum fuit...* Rursus in epist. 47. ejusd. libri ad Joañem Damium ita rescribit: *Scis quòd plus quàm mille quingentos auri ducatos pro libris exposuimus in quatuor & viginti annis nostræ prælationis, magnámque eorum copiam comportavimus in unum.* Duo quippe millia „ numeravimus voluminum Biblio„ thecæ Spanheimensis ante hoc tri„ ennium, quorum nullum fuit in „ loco, tempore introitûs nostri ad „ Abbatiam; quod tu frater minimè „ poteris ignorare, quippe qui & mo„ nasterium mecum intrâsti, & multo „ tempore minister mihi & camera„ rius fuisti. In omni facultate scien„ tiarum multa volumina comporta„ vimus, non solùm impressa, sed „ etiam pergameno scripta, complu„ ra pretiosa & rara, ut confidenter „ audim dicere, *in tota Germania simi„ lem non esse Bibliothecam*, in qua tot „ rara & pervetusta reperiantur vo„ lumina in omni varietate scriptura„ rum tam divinarum quàm secula„ rium; diversarum quoque lingua„ rum, Hebraicæ, Græcæ, Latinæ, „ Chaldaicæ, Arabicæ, Indianæ, Ru„ thenicæ, Tartaricæ. Taceo reli„ quas consulto, quæ nostris utun„ tur characteribus, ut Italicæ, Bo„ hemicæ, Gallicæ & similes. Scio „ enim quòd Græcorum voluminum „ scriptorum simul & impressorum „ numerus centenarium excedit. „ Hæc ipse: *Duraclusius* verò ejus discipulus in epistola ad *Nicolaum Hamerium Emelanum*, Polygraphiæ libris à Trithemio conscriptis præfixâ ejusdem Bibliothecam his extulit elogiis: *Maximum librorum in omni facultate thesaurum Spanheimensi Bibliothecæ per annos, quibus præfuit, importavit, non solùm arte impressoriâ, sed etiam manuscriptorum. Nam quùm essem apud eum unius anni spatio, pro discendis ab eo literis Græcis atque Hebraicis, duo millia numeravi Bibliothecæ volumina, quorum ad minus octoginta calamo in pergameno & papyro decenter fuerunt conscripta. Audivi sæpiùs ab ejus ore, quod plus quàm duo millia florenorum pro libris exposuerit; quos non de Monasterii substantia, quæ valde semper fuit exilis, acceperat: sed quum multis & notus & carus esset Principibus, munera, quibus honorabatur ab eis, ut plurimùm pro libris exposuit. Maximus enim librorum amator & cultor est supra omnes, quos ego novi hodie in carne viventes.* Ita Duraclusius, quod postremum confirmat ipse Trithemius in præcitata epistola 3. his verbis: *Magno, fateor, Bibliothecæ quondam tenebar amore, & cunctis mundi opibus libros meos anteferebam, de quibus vehementer doleo, quod penes indoctos ingratissimósque Monachos illos Spanheimenses debeant remanere.* Medium autem planè novum & singulare augendæ Bibliothecæ ævum suum accepiſſe valdè lætatus est Trithemius, *artem*, puto, *libros typis exscribendi, multiplicandíque*; ita enim Epistola I. Libr. II. pag. 175. ad fratrem suum Jacobum scribit: *Inopiam librorum veteres allegare potuerunt,*

à Trithemio aucta & illustrata,

similem non habuit in tota Germania.

Duraclusii de ea testimonium.

(p) Vide Acta Trithemii Part. III. pag. 227.

tuerunt, nos verò potiùs inopes copia fecit: quoniam impressoria nostris diebus arte apud Moguntiacum inventa, hodiéque per orbem universum dilatata, tot veterum atque novorum volumina doctorum veniunt in lucem, ut ære jam modico doctus quilibet esse possit. Et præclaram quidem ex his alienæ eruditionis opibus congerendis collegit nominis sui apud omnes existimationem, sed multo illustriorem ex locupletissima proprii ingenii doctrinæque eximiæ gazis, quando iisdem annis inter summas angustæ rei familiaris occupationes, atque creberrimas ad annuos Bursfeldensis Confœderationis cœtus (in quibus ferè ad Abbates sermonem habebat) profectiones, tot tamen librorum tractatuúmque variorum, *quasi superfœtante semper alvo*, effuderit, ut mirum sit ei vel exscribendorum, minióque, utì consueverat, exornandorum, otii satis suppeditavisse. Quamvis verò minus purè elegantérque scripsisse nonnullis visus sit, sed ut Spiegelius notat (q), *ætati suæ familiari usus sermone, nonnulla novè dixerit, quæ insequentis temporis eruditiores haud receperunt;* quum tamen illis, qui *Doctorum* ac *Eruditorum* adfectarent titulum, auctor exstiterit (r), *ut diligenter addiscerent, quemadmodum latinè scriberent, congruè loquerentur, & sine vitio sermonem rectum proferrent*; quum etiam meruerit, ut inter *principes meliorum Literarum apud Germanos instauratarum vindices & adsertores* referatur, is profectò dignissimum sese præstitit, cujus memoria diligentiùs à posteris colatur, *ut qui omnium, post B. Bernardum, Abbatum facilè doctissimus, ævíque sui non postremum decus extitisse, merito suo judicatur* (s). Neque verò inter Abbates tantùm & Monachos effulsit *velut inter ignes luna minores*, sed inter tot clari nominis viros, qui felicissimo illo seculo, sive *aureis istis temporibus* (ut ipse Trithemius illa *ob emergentia ex sordibus ac squalore literarum studia*, non injuriâ nuncupat) in Germania passim prodierant, ita enituit, *ut nemo horum cum illo comparandus, ipse potiùs omnibus præferendus videretur* (t). Nec æquales solùm laudibus Trithemium in suis ad eum epistolis certatim condecorârunt, sed posterioris etiam temporis eruditis visus est *homo impensè doctus ac peritus.* Horum de eo judicia suppeditat *Thomas Pope-Blount* in Censura celebriorum Authorum p. 503. *Is certè*, inquiunt, *talis extitit, qui inter seculi sui doctrinâ claros paucos habuerit æquales, vix superiorem; qui non vulgares modò semitas triverit, sed & intima reconditioris eruditionis penetralia reseraverit; qui cum latinis literis, Hebræas & Græcas apud Germanos locupletiores fecerit; qui sedulò Episcopis, Clericis, Monachis & Abbatibus inculcaverit*, Turpius nihil esse, quàm in ordine constitutum sacerdotali egere sapientiâ, & eum, qui alios docere jubeatur ex officio, stultum esse & sine eruditione virum. *Qui apertè negaverit, satis eruditum in divinis Scripturis quemquam dici posse, si secularis literaturæ disciplinam ignorârit, &c.*

Alia Joañis Trithemii in rem literariam merita,

& parta inde elogia.

Verùm quò amantiorem cupidiorémque sese eruditionis is præstitit, eò acriùs ac crudeliùs ignorantiæ atque barbariæ propugnatores eum sunt persecuti. Ipse fata sua pluribus in epistolis prolixè exposuit, nósque in ejus vita diductiùs explicuimus (u); propiùs verò ad rem, de qua nunc agitur, cùm spectet *Wolfgangi Trefleri* ad S. Jacobum Moguntiæ Monachi Trithemio coævi epistola apologetica, eam hactenus ineditam, libet hîc sistere integram; Ita enim habet:

Wolfgangi Trefleri epistola.

Generoso Comiti ac Domino Domino WOLFGANGO DE SOLMS *Moguntinensis Ecclesiæ Canonico...* *Frater* WOLFGANGUS TREFLER *Augustensis salutem dicit:*

„ Cùm annô superiore nonnullas ob causas apud Spanheim dies complures vitam degerem, & ùt consuetudo mihi est, curiosiùs rei literariæ his, quibus horis à rerum temporalium curâ vacare licuisset, insudarem, tantam contigit talémque librorum copiam in ipsius Monasterii Bibliotheca offenderem, ut nec facilè narranti fidem quispiam daret. Vir siquidem Religiosus, ac nostrâ tempestate undecunque eruditissimus ejusce Congregationis locíque Abbas jam pridem JOANNES TRITEMIUS totum sese huic studio dediderat, ut nihil foret ex omnibus scitu dignissimis, quod ipsum quôvis modô aut latere, aut „ fugere

Trithemii in libros studium.

(q) Jacob. Spiegel Epist. ad Math. Held Trithemii epistolis præfixa.
(r) Vide Epist. 1. Libr. II. pag. 176.
(s) Marq. Freherus in Dedicat. Operum Hist. Trithemii.
(t) Vid. Nicol. Gerbellii ad Trith. Ep. Libr. II. p. 273. Confer Jac. Burckardi Comment. de fatis linguæ latinæ in Germania Part. II. pag. 366.
(u) Vide Trithemii Vitam Part. III. pag. 237.

„ fugere posset. nam præter cæteras virtutes suas, vitæque monasticæ, nec non regularis observantiæ sanctimoniam, tantâ eruditione, tantâ sapientiâ, tantâque eloquentiâ in præsens usque etiam pollet, ut omnibus benefaciat, omnes ad se accersiat, quos ullâ vel ingenii, vel doctrinæ præstantiâ insignes esse audierit. Unde quoque actum est, ut omnium ferè authorum volumina, qui quod eruditioni proximum foret scriptitavissent, in unum, ùt ita dixerim, alvearium congregans grandem, mirandámque viris eruditis Bibliothecam instruxerit, quæ & diligentiæ ipsius ergà studia literarum specimen, monumentúmque in posteros foret dignissimum, virísque doctis ac philosophicis demirationis prodigium quoddam grandiusculè obstupescendum. Sciebat nimirùm Vir iste egregius literas non modò ad virtutes reliquas conducibiles, verùm etiam nonnihil ad benè, beatéque vivendum esse omnimodis necessarias; nam quamvìs semina quædam virtutis sint nobis naturâ insita, ea tamen doctrinâ mirificè coalescunt, & speciosissimè efflorescunt. Itaque laudantur à viris sapientissimis Cyrus, Alexander, Cæsar, & nonnulli alii, quòd essent doctissimè eruditi; quodsi naturâ quâpiam omnes incendimur ad sciendi amorem, recognitionem, doctrinam, quantò id magìs nitere debent in his, qui aliis præsunt, quibus dictum puto: *vos estis sal terræ, vos estis lux hujus mundi.* De quorum sorte ac numero hic quoque noster TRITEMIUS Abbas venerabilis haud abs re esse creditur, qui veluti quædam optimæ naturæ, Deíque simulachra habentur in terris. Hujus quidem enim humanissimi Patris laudatam memoriam, & ad quæque differenda, atque invenienda locuples, divinúmque ingenium ferè innumeræ testantur epistolæ ex variis regionibus, ùt ipse quoque coràm vidi, ab ipsis etiam eruditissimis & viris famâ præclarissimis, transmissæ. Verùm quòd *de superstitiosis quibusque*, & ùt ipsi ajunt, *necromanticis artibus*, viro Christiano, ac Religionis Monasticæ habitu adornato indignis, à quibusdam incusatur, tu *Wolfgange* Virorum præclarissime falsum puta, ídque vulgi opinionibus nihil veri, certíque habentibus adscribe. Sed & *Tritemium* licentiùs ut excusare possis, magnus ille ALBERTUS tibi primâ fronte occurrat, cui nonnihil superstitiosita-

Vindicatur ab impacta Magiæ nota.

„tis quoque adscribitur, quod ipse etiam vel nunc vitâ functus suum esse negat. Nec tamen omninò etiam, si ita cupis, TRITEMIUM defensare velim, ut scire ipsum abnuam nonnulla, quæ vulgus iners miretur probè, qui in ejus quapiam epistola ad quendam non in postremis eruditum transmissâ, ita scriptum offendi: *Possum hâc arte mentis meæ conceptum notum facere artem meam scienti, ad quantamcunque distantiam, ad C. etiam milliaria, vel plura, securè sine scriptis, sine signis, per quemcunque nuntium...* Et paulò pòst: *Si volo etiam sine nuntio idem facere possum.* Item: *voluntatem meam indicare sedenti in carcere... artem meam scienti, etiam longè absens quantumcunque custodiatur, etiamsi tribus milliaribus sub terra sederit &c... possum naturaliter sine aliqua superstitione, vel adjutorio spirituum...* Centum id genus in ipsa epistola invenies, de quibus quid cæteri sentiant, tu ipse augurare: quamque hujus Epistolæ aliam quoque declarativam ad amicum, cujus exemplar quidem legerim, sed me penès minimè est, scripserit. Hic igitur V. Pater, quum scribendorum acriùs librorum officinæ se se dedere cupit, ac alter veluti *Rabanus* literis enixissimè incumbit, eheu! uti sæpè usuvenit, Vir tamen doctus, necnon Christianæ, Monasticæque religionis cultor laboriosissimus, quam minimè speraverat, fortunam consequitur. Nam satis plùs solito aversis non solùm ab alienis, puta à satellitibus Cynonotorum Ducis, ac ipsis Stauronesii officialibus, qui etiam viro jam pridem familiarissimè usi fuerant, verùm etiam à suis propriis filiis, *falsis fratribus*, monachísque dico, *hominibus ineruditis*, quos semper nova delectant, persequutionem patitur. Qui etiam, quod magìs mirabere, scabiosæ scientiæ homines crimine pessimô, & veluti rerum temporalium Monasterii ipsius dilapidatorem, neglectorémque inclamantes, ac justo minùs accusantes, proprios ut desereret lares non æquis æmulationibus egêre. Egregius igitur Vir, & ipse doctissimus *Rabanum Maurum* Fuldensis olim Cœnobii Abbatem imitatus, malitiæ cedens alienæ, suæ quoque non minùs famæ metuens, ad Marchionem Brandeburgensem bonæ indolis Principem Electorem, à quo jam dudum per literas, ut veniret, hortatus fuerat, confugit. Qui Princeps magnificentissimus virum ejusmodi

Trithemii fata.

„ùt par erat, familiariùs humanissimé-que excolens ac tractans, mensibus fermè novem apud se manere fecit. *Humanitas siquidem cùm delectat in omnibus, cùm in Principibus & Regibus maximè; qui quò excellentiores sunt inter mortales, eò magìs debent humanitate cæteros antecellere.* Vix enim est alia virtus ulla, quæ munificentiæ præstet in conciliandis hominum studiis, atque benevolentia. Præterea quid aliud habent boni fastigia principatuum ac regnorum, quo illorum præsides cæteris hominibus videantur beatiores, nisi ut his dandi & benefaciendi probatis viris facilior sit facultas. Quanto igitur dandi atque donandi munere diligentior Princeps fuerit, tanto se magìs principatu dignum ostendit, tum cæteros omnes aut rapit in amorem sui, aut ad se amandum facit ardentiores. Apud se ergo Princeps, ùt jam dixi, virum retinens, ac multô tempore ipsô familiarissimè propter exuberantem eruditionem usus, tandem quùm diutiùs penès aulam ipse manere nollet, pulcherrimô munere donatum à se hominem ad propria redire concessit. Qui V. Pater haud longè pòst amicis coadjuvantibus, fortunâ etiam uberiore jam jámque arridente Sancti Jacobi Herbipolensis Abbatiam nactus, literarum studia non solùm non reliquit, verùm etiam quotidie magìs, magísque in eruditione succrescens nonnulla præclarissima volumina edidit: trium namque, ut altius quid repetam, linguarum interpres est magnificus; sed & eò mirabilius, quo mage frequentior. Cujus præconia laudum, ejúsque Bibliothecæ in Spanheim olim, ornatissimô carmine quispiam (x) hôc modô lusit, nec illusit:

Principū dotes.

De libris Bibliothecæ Spanh.

De libris Latinis, Poëticis, Oratoribus, & Historicis

Ode prima.

„Vidimus summos novitate libros,
„Quos Plato nunquam tenuit, Biásve
„Divus, & quantis Epimonda claret,
Dive Tritemi!
„Fascibus cinctos hedera jugosos
„Cernimus plures variante Phœbô,
„Qui recenserunt hecatis malignum
Cereris hortum.
„Quære nunc linguâ comite à latinâ
„Quos velis libros pariter poëtas,
„Sive romanos patriô sacratos
Munere Phœbi.
„Sive sectantes Ciceronis arma,
„Sive secretos Phlegethontis ausus,
„Sive mirandum stigium baratrum
Agmine ditis.
„Vis vel armatas tumidas figuras,
„Quas tibi monstrat poësis beata,
„Quas chaos cinxitque acherontis atrox
Rupibus altis.
„Vis & antiquos noviter repertos,
„Arma qui scribunt patriæ latinæ,
„Qui vel armatum recitare mundum
Climate ab omni.
„Sive mordentes rapidô furore,
„Sive civili pavitante pugnâ,
„Sive græcorum tremulâ sagittâ
Sidere torvo.
„Vis, ut interpres tibi cumque qualis
„His poëtarum veniátque libris
„Quâ ferâ libros aperis paratos
Omnia sunt hic.
„Tu tenes omnes pater ipse quosquos
„Scribimus nostris placidis camœnis,
„His latinorum veniant aventi
Græca Tritemi!

Ejusdem Elegiacum carmen de Græcis libris.

De Græcis Codicibus.

„Urgeor insolitô promissa ad fœdera questu,
„Græcorum pariter scribere gymnasium.
„Certant cecropii variis thalamisq; repôsti,
„Certant hebræi, lingua latina tremet.
„Læva domus varios per pulpita picta recondit,
„Innumeros græcos, astrologósq; simul.
„Hisque vigent studiis magni præludia Homeri,
„Sex quater Hiadæ, sive odeassen opus.
„Quæ Plato divinus, quæ princeps Philosophorum,
„Quæ vel Athenarum cætera turba tulit.
„Quid Plutarchus ait græcis, paritérque latinis,
„Quid vel Socrates summus in arte ferat.
„Quanta Mathematici dixerunt nomina sunt hic,
„Et canonum varia Persida scripta Medis.
„Grammatica insignis græcorum theophilorum,
„Conventus, canonum, turba, vel Ecclesiæ.
„Carmina Pycthagoræ Phochilidos aurea scripta,
„Carmina Erithreæ *tognidos* atque manus.
„Græca Sapientûm sunt septem dogmata vitæ,
„Bucholicónq; operis, Egloga vel Siculi.
„Est *γένος*, atque *θεῶν* Hesiodi ex jure deorum,
„Aspis ab illustri scuta vel Herculea.
„Urgeor innumeros transire Georgicon, inquam,
„Atque Philostrati dogmata pervigilent.
„Plura tamen formis sunt condita græca relicta,
„Læva domus retinent hinc, & utrinque situm.
„Cæsarios libros cantabimus, aula sinistra,
„Quósque tenet summa, seu canones patrios.

(x) *Jacobus Siberti Lacensis M.*

„Sacra

„Sacra quid Ecclesia eluxit jam fœdere cinctô,
„Historia annales gesta relicta fide.

De libris Theologicis.

Ejusdem Ode Secunda de libris Theologicis.

„Nunc in adverso crepitant puellæ,
„Nunc venit magna à thalamo pudica,
„Quæ fidem struxit veteri sub umbrâ
Theologia.
„Hinc crepent turbæ sonitu recenti,
„Laudis afflatu celebrant choraules,
„Hinc canunt omnes modulo severo,
Harmoniarum.
„Græca miscentur, pariter latina,
„Vibrat alterno comitata cantu,
„Diva conflictu cumulata Christi
Theosophia.
„Aula ab extremo retinet pudicos,
„Penè tercentos humerô beatos,
„Sunt tamen clausi Canones fideles,
Innumerique.
„Hinc & annales crepitant benigni,
„Penè centenô numerô severi,
„Pollet armatus deitate cantus
Historiarum.
„Sunt & hebrææ cumulis figuræ
„Sunt & insertæ numerô ducentæ,
„Sunt & armatæ dominante Christô
Caldaicorum
„Jam quater centi similes libelli.
„Unius linguæ repetuntur illic,
„Atque tantundem recipis magistros,
Quos vel amabis.
„Vis, ut afscribam numerô suapte,
„Mille bis tali numerô repertos,
„Possis à magno Spanheim Tritemo
Plura videre.

De Musicis.

Ejusdem de libris Musicis Ode tertia.

„Quid taces musas recitare vates!
„Non vides quotquot retinentur aulâ?
„Sub ferâ clausi gravitate fulcri
Mercuriales.
„Quid vel edoctis rutilant profundis,
„Plura celantur propriis figuris,
„Hic tamen plures stipulante saltu
Severiano.
„Vidimus tandem *diapente* grandis,
„Divus Augustus reliquas figuras
„Scripsit, ornatus tenerô meatu
Theophoniæ.
„Insuper dato video libellum
„Scripsit alumnus propriô labore,
„Doctor, interpres, sacer ille promptus,
Aureliúsque.
„Tu tamen docte ô venias, videbis,
„Quanta clauduntur celebri Minervâ,
„Possis, accede ô comite palestrâ
Harmoniarum..

„Cæterùm, ut ad id regrediar, unde „digressus sum, quùm in dies com„plures præter spem ipsam, obedien„tiâ cogente, ibidem remorari essem „coactus, pro meâ ac industriâ, & „possibilitate, rerum temporalium „substantiam loci ejusdem adminis„trarem, jam novô Abbate creatô, „nullo tamen, vel modicô tempore „sacrarum literarum usum, aut stu„dia, quibus nihil dulcius sub sole „unquam judicaverim, seponere va„lui, propè diebus curæ rei familia„ris implicitus, noctes sæpè totas li„bris operam navans, insomnes du„cebam; nesciebam sanè miser ego, „an vel eruditionis ingens desideri„um, librorúmve picta varietas ani„mum plùs deluderet. Siquidem de „Latinis ad Græcos, à Græcis ad Hæ„bræos frequens mihi ipsi quùm esset „discursus, omne tempus brevius plùs „solitô fieret, necesse fuit. Incidi „tandem novissimè in id genus volu„minum, quod vulgò *discartus* vocita„mus, cujus fragmenta in diversa gi„rans, novissimè in manibus cerno „quaternionem in literâ plùs anti„quiori, cujus tristiorem voluminis „faciem abstergens; ad primos ejus „vultus obstupui, ídque comicum „exclamitans, ajo: *pape, pape! quô „minimè credis gurgite piscis erit.* „Nec destiti, licèt multô jam jam„que in lichnis depastô olivô, quoad „materiam ipsam per omnes ejus par„tes discurrens ad finem usque lecti„tarem. At neque hoc sat esse cre„debam, quin potiùs sequenti au„rorâ calamo imperans, ejusdem, ut „mihi exemplar foret, ùtùt potue„rim, opusculum (y) ipsum de verbo „ad verbum integrè excerpsi. Porrò „ego ipse mecum tacitus perquirens, „cui potissimùm nobilem huncipsum „thesaurum, támq; præclarum, denuò „ne delitescens pulveri, vermibús„que esca foret, servandum commen„darem, primus tu occurrebas, quô „& olim jam familiarissimè usus sim, „& quidem dignissimus, qui hanc „provinciam esses subiturus; nam, „ut tuâ pace dixerim, permultis „te muneribus eisdémque præclaris „tum natura insignivit, tum auxit „fortuna. Quod enim me hercle! „benignitatis genus natura tibi non „est, ut paucis multa concludam, „affatim elargita? quô patre natus „es, non ignoras; si tamen is de„mùm nobilis est, quem *sua nobili„tat virtus*: formæ præstantiâ pol„les plurimùm, quâ ipsâ dignitatem „mentis, atque ingenii repræsentari „par

(y) Id porrò operis, est *Chronicon Christiani Episc.* quod sub nomine Conradi edidit *Helwichius*, & post eum *Georg. Christ. Joannis in rebus Mog.*..

„ par est; & eâ es integritate sensuum, „ quam rarissimam licet invenire; quæ „ si diligenti studiô, ac veluti arte „ quâdam ad cumulum usque perdu- „ xeris, nullius inops laudis sis futu- „ rus. Suscipe igitur mi Comes *Wolff-* „ *gange* multâ laude dignissime! hoc „ munus qualecunque est, quod tibi „ offert pauper amicus, tuus inquam „ *Wolffgangus Trefler* Augustensis, „ faréque rem gratam se tibi fecisse „ olim, & beneficiis jam pridem tuis, „ tui ac patrui Domini *Ruperti de* „ *Solms* Canonici, & Custodis Ec- „ clesiæ majoris Moguntinensis Co- „ lendissimi, nonnihil respondisse se „ sentiat. Scis ipse tu, qui vir „ fuerit, licèt enim jam dudum „ Deo, naturæque concesserit; ipsius „ tamen unius & nomen, & actus „ in ore sunt omnium: fuerit probè „ pauperum consolator pientissimus, „ in eleemosynis elargiendis nullus „ alter similis, ità, ut carnis genero- „ sitatem morum ac virtutum cumu- „ lis exactissimè in omnibus nobilita- „ ret. Cujus exemplo innocentiæ, „ frugalitatis, atque justitiæ tua ge- „ nerositas limpidè edocta, nihil „ aliud, ut mihi videre videor, aut „ facere, aut velle poterit aliquando, „ quod virtuti, pietati, castimoniæ, „ justitiæve non respondeat. De TE „ igitur, tuísque laudatissimis confi- „ sus virtutibus, TE placuit delige- „ rem, qui tam pretiosæ margaritæ „ dignus dispensator, conservator exi- „ steres, defensórque fidissimus, ut „ dùm maxima quæque hôc tractatu „ sub brevi ac simplici narratione an- „ notata, quæ retroactis temporibus „ perpessa est Ecclesia Moguntina, „ quis legerit, leviùs minora, quæ „ quotidie oberrant, ferat; ut enim „ hæc fiant, necesse est, licèt *non-* „ *dum statim finis*, & si sic, ex ipsa „ jam desperatione sumendus est ani- „ mus. Porrò, si materia istiusmodi „ talis, ac tanti viri in aspectus, ut „ veniat, digna non est, non pote- „ rit tamen, meo judicio, gratum „ non esse, quod caritas undecumque „ obtulit. Vale felix nobis in finem „ usque! Ex Monte Specioso, seu, „ ut vulgo placet, Monasterio S. Ja- „ cobi prope & extra muros Mogun- „ tinæ Civitatis an. Domini MDVIII. „ duodecimo kal. Augusti. „ Hactenus Treflerus.

Comitum de Solms elogium.

Theodorici Fuldensis testimoniũ,

Quanta etiam exstiterint *Trithemii* in Spanheimense cœnobium merita, quantáque nominis celebritate ipse floruerit, *Theodoricus* Fuldensis Monachus testatur epist. 53. Libr. II. ipsum sic compellans: *Contristatus quidem propterea sum, quòd invidia æmulorum vestrorum in tantum valere permissa est, ut vobis occasionem præberet Monasterium vestrum deserendi, quod vestris ingenio scriptis & libris per totum ferme orbem notum, clarum, famosiúmque reddidistis & insigne.* Quid enim fuit Monasterium Spanheimense priusquam vestra Paternitas Reverenda eidem præficeretur? In obscuro latebat & in tenebris, ita ut ultra decem milliaria in circuitu nominis ejus nulla æstimatio vel notitia haberetur. Reddidistis illud vestris lucubrationibus longè latéque gloriosum & notum, ita, sicut vidi per memetipsum, qui ultra triennium sub vestro magisterio militavi discipulus, quod ex Gymnasio *Parisiensi* in Gallia, *Lovaniensi* in Brabantia, *Tubingensi* in Suevia, ex *Italia* quoq; & *Alemannia*, aliísque remotioribus terrarum locis, quam multi viri doctissimi, Principes quoque & Pontifices excitati famâ nominis vestri certatim confluebant ad Spanheim, non sine Monasterii commodo & utilitate... *Ornavistis etiam novis illud structuris, atq; libris & multis & pretiosissimis, de quibus vehementer doleo, quòd penes indoctos ingratissimósq; Monachos illos Spanheimenses debeant remanere.* Hæc ille.

de celebritate monasterio Spanhemensi conciliata.

Plures verò Viros doctrinâ, dignitate & officiis illustrissimos non solùm ex Germania, sed etiam ex provinciis longâ intercapedine disjunctis, visendi magni animo & corpore *Trithemii*, spectandíque literarii thesauri apud Cynonotos, gentem ignotam, retrusi & defossi percupidos Spanheimium confluxisse prodit Trithemius ipse epistolâ 3. libri II. p. 193. his verbis: *Confluebat ad me non solùm ex Germania tota viri doctissimi atque spectabiles multi, sed ex Italia quoque & tripartita Gallia plures; Principes quoque & Pontifices Ecclesiarum suis me literis, atque muneribus visitabant &c.* Rursus in Chronico Spanheimensi: *Bibliotheca*, inquit, *hujus monasterii hodie in omni terra prædicatur in tantum, ut multi Principes, Episcopi, Doctores, Magistri, Nobiles, viríque clarissimi, non solum è vicino, sed etiam è regionibus longinquis nomine & famâ* Joannis Trithemii Abbatis, *& Voluminum ejus excitati, hunc locum inviserint, quibus antehac nec nomen quidem cœnobii constabat; inter*

& virorum illustrium confluxu,

ad lustrandam Bibliothecam.

quos

quos, ut paucos præstantiores commemorem, fuit Joannes Dalbergius *Wormatiensis Episcopus*, Joannes Capnion *Phorcensis*, Conradus Celtes *Protutius Poëta laureatus*, Franciscus Bononius *Reginæ Romanorum Secretarius, omnes Viri doctissimi, Græcæ quoque & Hebraicæ linguarum peritissimi*, Henricus Bunavius *Saxoniæ Ducum Secretarius*, Joannes Cuspinianus *Poëta laureatus & Medicus*, Jacobus Wimpfelingius *Theologus*, Aquinus *natione Suedus Mathematicus subtilissimus*, Ægidius Delphius *Theologus Parisiensis*, Gabriel Biel *aliique multi.* „ Hucusque Chronicon Spanheimense.

Joannis Butzbachii relatio de Alexandro Hegio.

Memoriæ quoque prodidit *Joannes Butzbachius* Piemontanus Lacensis in agro Treverico Cœnobii Prior, *Alexandrum Hegium* Daventriensis Scholæ in Belgio Gymnasiarcham, & *Erasmi Roterodami* quondam Præceptorem, eâdem de causâ, ætate licet decrepitâ, & totâ Civitate obstupescente, apud Cynonotos invisisse *Trithemium*, indéque reversum, coram tota juventute, quæ tunc erat ducentorum capitum supra mille (*inter quos & ego*, inquit, *tunc censebar*) asseveravisse se incredibili cum voluptate magnum illud mundi jubar, ejúsque locupletem Bibliothecam spectâsse, omníque fama & opinione majora inibi offendisse. Cùm subinde verò Trithemius ex Spanheimensi Abbate creatus fuisset D. Jacobi in Suburbano Herbipolensi Præsul, hanc tanto studio tantísque impensis à se comparatam Bibliothecam noluit secum in Orientalium Franciam transferre, non alia ex causa, quàm quòd de monasterii substantia, ut ipse loquitur, eam comparavisset. *Nihil enim*, inquiens, *proprium mihi est, qui monachum juxta regulam sanctissimi Patris nostri Benedicti profiteor.*

Bibliothecæ fata.

Utinam verò tutiorem saltem in locum avecta fuisset. Nullum enim monasterium, à tempore, quo *Martinus Lutherus* novi Evangelii sui sementem per Germaniam dispersit, tantam literariæ supellectilis jacturam, ac unum Spanheimense fecisse testatur *Joannes Busæus*, celebris Soc. Jesu Theologus, qui Trithemii Opera pia & spiritualia in unum volumen coacta typis vulgavit.

Inter hæc verò Opusculum est *de Laude Scriptorum manualium*, in cujus cap. XIV. Trithemius disquirit: *An sit commendabile, in cœnobiis multos habere codices?* Quæstionem verò in hæc verba resolvit:

Osores multorum librorum refelluntur.

„ Sunt nonnulli, qui amatores „ librorum de multitudine velut ni- „ mietate reprehendunt, dicentes, „ ad institutionem bonæ vitæ codices „ paucos sufficere, qui doceant nos, „ vitia fugere, & virtutes amare. A- „ junt enim ad eos, quos diligere li- „ bros conspiciunt: Quid vos tanta „ librorum multitudine obruitis: cùm „ eos legere omnes non possitis, quos „ habetis? Melius est enim, paucos „ habere codices & legere, quàm „ multos in Bibliotheca reconditos si- „ ne lectione transire. Quibus brevi- „ ter respondemus: Si reprehensibile „ est, multa volumina habere, cùm „ ad scientiam salutarem pauca pos- „ sent sufficere: malum sit etiam fa- „ teantur, sanctos Patres tam multa „ & penè innumerabilia scripsisse. Cur „ Origenes sex millia, cur Augusti- „ nus ducentos, cur trecentos libros „ Hieronymus edidit: cùm ad bonæ „ vitæ institutionem pauci sufficiant? „ An fortè multos scribere licet, & „ non habere? Si malum est, mul- „ tos libros emere, cur sancti Patres „ tantam diligentiam in colligendis „ scribendísque olim fecerunt? Sic „ stulti estis, ut bonum malum, & „ malum bonum asserentes, dum „ contra amatores librorum sine di- „ stinctione latratis, etiam obloqui „ sanctissimis Patribus non timetis? „ quorum dum imitatores reprehen- „ ditis, quasi malè illi præcesserint, „ arguitis. Si malum est, imitari: „ quomodo præcessisse bonum erit? „ Sed quia Sanctorum studium justè „ non potes reprehendere, si sapis: „ cessa, eorum imitatores lacerare. „ Nam si illis bonum fuit: nec istis „ malum erit. Ecce tu aurum & ar- „ gentum congregas: agrum agro „ copulas, & malum non judicas, „ sed dicis: Pecunias colligere pro „ instanti fratrum necessitate provi- „ dentiæ est: & in futurum reconde- „ re, justæ rationis. Libros autem „ tam innumeros emere, non provi- „ dentiæ, sed curiositatis est. O im- „ perator cupiditatis! ô avaritiæ „ princeps! quid honestatis non oppu- „ gnat ignavia tua? Quid non cor- „ rodit sæva cupiditas? Ut amatores „ sacræ scientiæ vituperes, avaritiam „ commendas. Ex abundantia cor- „ dis tui os loquitur, & quòd sapi- „ entiæ adversarius sis, tuus sermo „ testatur. Non est, quam simulas, pro-

Abbates nummorū quàm librorum studiosiores redarguuntur.

„ providentia, sed avaritia: non fratrum necessitas, sed auri cupiditas. „ Odisti disciplinam, & sermones Domini projecisti retrorsum, & quasi „ de insigni justitia gloriaris? Sed „ transeant hæc, aliò tempore processura in publicum. Omnes autem „ libri bonarum artium boni sunt: „ maximè qui ad intellectum sacræ „ Scripturæ conducunt. Malum ergò non est, bonos habere libros: „ nisi prohibitio faciat illicitum. Sed „ nullum invenitur præceptum, quod „ multitudinem librorum prohibeat. „ Quid igitur nobis de copia librorum „ insultas? Cur sanctum & necessarium in Ecclesia studium condemnas? Bonum est, constanter ausim „ dicere, & multos & bonos in cœnobio habere codices, quibus fratrum „ promoveatur studium: etiamsi omnes legere non sufficiant. Secularium quoque auctorum volumina à „ monachorum Bibliothecis non sunt „ repellenda, sine quorum notitia divinos libros non æstimo quempiam „ perfectè intelligere. Nam si antiquorum Patrum nostri Ordinis Bibliothecas perscrutemur (ut Bedæ in „ Anglia, Rabani in Fulda, Haymonis in Hirsfeldia, Petri in Vivario, „ Notgeri apud sanctum Gallum, Guitmundi ad beatum Leutfredum, Sigeberti in Gemblaco, Herigeri „ quoque apud Lobia, aliorúmque „ doctissimorum ac venerabilium Patrum, qui scientiâ & sanctitate in „ Ecclesia Dei claruerunt) invenimus copiam librorum in omni facultate, in omni scientia, in omni „ doctrina, quod etiam ex eorum „ opusculis facilè possumus agnoscere: „ dum in omni literatura tam divina, „ quàm humana periti fuisse declarantur. Horum exempla imitari „ Monachis honorabile & utile est. „ Cæterùm nihil est in hac vita tam „ pium, tam salubre, tam sanctum, „ quo voluntas mala non possit abuti; „ sic etiam de librorum multitudine „ poterit evenire, si non Dei & Scripturarum amor, sed curiositas vel elatio fuerit in causa. Caveat igitur „ is, qui colligendis voluminibus invigilat, ne appetitum suum in vanitate ponat. Studeat intentionem „ ad debitum finem dirigere, si non „ vult à bono deviare. „ *Ex symbolis P. Oliverii, à quo conscriptam vide Trithemii vitam Part. III. Cap. III. §. XXXI. pag. 217.*

Libri profani non arcendi à Bibliothecis monasticis.

Laurishamensis.

LAURISHAMENSE seu *Laurissenum* vulgò *Lorsch* imperiale O.S.B. in Strata Montana è regione Wormatiæ sive Barbetomagi trans Rhenū in Diœcesi Moguntina Archisterium, per *Cancronem* Comitem A. 764. fundatum, atque à *Carolo M.* multis privilegiis & copiosissimâ librorum supellectile instructum, Magnorum olim Virorum extitit seminarium, Regúmque ac Principum sepulchretum. Hujus loci Bibliothecam *Lomierius* libr. de Bibl. cap. 8. p. 200. omnium Germaniæ Bibliothecarum antiquissimam vocat. Vero propius illud, quòd præstantioris notæ libris referta fuerit. In ea enim *Livii Historiæ libros quinque postremos* bono quodam genio reperit *Simon Grynæus*. Archetypum erat mirandæ vetustatis, prisco more perpetuâ literarum serie ita depictum, ut difficillimum fuerit verbum à verbo dirimere, nisi docto & attento, ac etiam in hoc ipsum exercitato Viro, ut perhibet *Erasmus* præf. ad notas Rhenani in Livium. Eidem Monasterio, si non totum, saltem magna ex parte *Isychium* debemus, ut narrat *Sichardus* suâ in illum præfatione. Fuit ibidem exemplar, quod *Virgilii manuscriptum* titulus præmonebat. Ast eheu! celebre hoc Archisterium omnibus his aliísque cimeliis, & privilegiis à *Friderico* Comite Palatino circa A. 1555. orbatum, ac fœdè invasum, tandémque anno 1623. à *Joanne Swiccardo* Moguntinensi Archiepiscopo unà cum juribus & pertinentiis suis *Mensæ*, ut vocant, *Archiepiscopali* incorporâtum prisci splendoris memoriam ægrè tuetur. *Joannes Dalburgius* Wormatiensis Episcopus meliores quoque codices hinc in Ladenburgensem Bibliothecam sub initium seculi XVI. transtulisse memoratur, teste *Hospin. de Orig. Monast. fol. 162.* Extat ejus loci Chronicon à *Struvio* notis illustratum inter Scriptores rer. Germ. à *Frebero* collectos. Monumenta & Antiquitates extulit *Helwichius.* Dent Superi! ut illi, quorum solemnis est hac in re auctoritas, illud tandem è diutino vastitatis situ eruant, ac in Dei servitio reflorescere juxta fundatorum mentem faciant!

Hasungensis Bibliotheca.

HASUNGA seu *Hasungense* locuples admodùm & splendidum olim O. S. B. apud Hassos in Thuringiæ monte cognomine Monasterium, cujus fundamenta primùm jecit *Aribo* sive *Erbo* Moguntinus Archiepiscopus sub A. 1028., absolvit autem sub A. 1073. *Sigefridus* Baro de Eppenstein ex Abbate

bate Fuldensi Moguntinus & ipse Archipræsul. Misit eodem primum Abbatem *Giselbertum* Virum doctrina & virtute egregium *S. Wilhelmus* Hirsaugiensis cum integra Religiosorum Colonia, *cum statutis & necessariis libris*, inde verò ab Henrico Imperatore expulsi cœnobitæ, quod excommunicato per Gregorium VII. communicare nollent, omnes ad S. Wilhelmum Hirsaug. se contulêre; donec cœnobio suo deinceps redderentur. Adjunxit se hoc ipsum asceterium Congregationi Bursfeldensi anno 1505. & iterùm 1510, sub qua in omni flore viguit, usque dum in turpi religionis dissidio cum aliis succubuit. Ditissimam olim habuit Bibliothecam, è qua codicem quemdam membranaceum laudat *Zacharias Conradus Uffenbachius* in suo itinere Cassellano pag. 57. his verbis: *Codex Membranaceus in fol.* STATIUM *exhibens*, *in cujus fine*:

Bis quingento, bis trino, bis quoque bino
Nascentis Christi Thebais scripta fuisti;
Ambo donavit, ubi Hasungæ claustra locavit
Sigfridus Monachus, Abbas, dehinc præsul & exul,
Bis quater undenis quatuor minus addito mille,
Cæsaribus lenis relegatur Episcopus ille,
Fulda docet, celebrat Moguntia, claudit Hasunga.

Vid. Tritbemii Chron. Hirsaug. Tom. I. pag. 235.

Hirsfeldensis. HIRSFELDIA, aliàs *Herocampia*, Regale quondam O. S. B. in Thuringiæ finibus ad Fuldam amnem Archisterium, cujus initia *SS. Bonifacio* & *Sturmio* Fuldensi, incrementa *Lullo* Bonifacii in sede Moguntina successori adscribuntur, pretiosam olim habuit Bibliothecam, quam tamen à Monachis cum Abbate odio regularis disciplinæ laborantibus post annum 1480. turpiter neglectam perhibet Trithemius in Chron. Hirsaug. ad A. 1513. pag. 690. *Triginta*, inquit, *transacti sunt temporis anni*, *quando Hirsfeldensis Monasterii Bibliotheca & multis & pretiosis adhuc erat voluminibus decorata*, *sicuti ex mihi tunc exhibito indice cognovi*, *quorum hodie paucissima dicuntur inveniri*. . . Deinde ut sciat posteritas, quàm justè omnis vir bonus talium Abbatum & Monachorum detestetur Vesaniam. „Quando, *inquit*, Abbas Fuldensis Castellum *Eich*, ut diximus, in possessionem accepit, privilegiorum Monasterii literas quàm plures reperit, „ in straminibus ante canes projectas, „ quas partim integras, partim laceratas à canibus jussit recolligi, & „ cistam plenam deportari in Fuldam.„ Regalis porrò hujus monasterii titulus circa A. 1513. suppressus fuit, & Monasterio Fuldensi incorporatus. Viguit tamen Cœnobium ad A. 1580, quo *Crafftio à Weissenbach* in hæresin prolapsus, rem familiarem propè decoxit. Curis postmodò *Balthasaris* Fuldensis restituta est Abbatia anno 1593. atque à *Joachimo Rossio* Abbate procurata ad A. 1606. à quo tempore miserè afflicta, demùm per pacta Westphalica Hassiæ Landgravio cessit infelix victima.

Seligenstadiensis. SELIGENSTADIUM ad Mœnum tribus ferè à Francofurto milliaribus distans, quod ab *Eginhardo* Ludovici Pii Imp. Cancellario circa A. 827. fundatū legitur, hodiéque sub Congregatione Bursfeldensi in omni flore viget, locupletem, eámque veteribus monumentis egregiè ornatam habet Bibliothecam, cujus catalogus desideratur. Floruêre eo in loco plures viri doctissimi, *Leonardus Colchon* Congr. Bursfeld. Præses, *Franciscus Blöckinger* Abbas, *Joannes Weinckens* &c. editis ingenii monumentis celebres.

Amorbacensis. AMORBACENSE in finibus Franconiæ & Diœcesi Moguntina vetus Asceterium supellectile literaria egregiè pridem instructum fuisse, commemorant ejus Abbatiæ Fasti nuper ab *Ignatio Groppio* in lucem editi. Ineunte Seculo XVI. claruit *Jacobus Zwiselius* loci Abbas, vir juxta doctus ac pius, qui *Trithemium* ita complectebatur, ut nec mortuum prædicare intermitteret; illius libros ita coluit, ut non potuisset sanctiùs; doctrinam denique ac morum integritatem ita imitabatur, ut nemo illi viveret similior, utì testatur *Joannes Marquardus* in epistola dedicatoria Trithemiani opusculi *de septem secundeis*. Alios plures ejus loci Viros illustres vide recensitos in chronico recèns vulgato.

Herbipolenses Bibliothecæ. Quæ *Neostadii* ad Mœnum, Herbipoli ad *S. Stephanum*, & ad *S. Jacobum* spectantur Bibliothecæ, non paucis quidem venerandæ antiquitatis monumentis superbiunt; sed cùm eorum Possessores ad catalogos nobis sufficiendos literis provocati, nihil submiserint, *sinamus mortuos sepelire mortuos suos*.

Schwartzachensis. SCHWARTZACHENSIS S. Felicitatis ad Mœnum Monasterii Bibliotheca eleganti

eleganti structurâ, & librorum dispositione, ac etiam præstantiâ alias penè omnes Franconiæ Bibliothecas superat. Continet illa non exiguam manuscriptorum codicum & veterum editionum copiam. Selectioribus verò rei literariæ cimeliis eam hodie exornat R.mus Abbas *Christophorus Ballus*, Vir dignus, quem Musæ vetent mori. Plura de Bibliothecis Herbipolensibus curiosus indagator reperiet in Universitatis collegio, ubi præcipua Monasteriorum Franconiæ spolia adservantur.

S. Michaëlis Bamberg.

Bibliotheca MONTIS S. MICHAELIS amplissimæ amœnissimæque extra muros Bambergensis civitatis sitæ Abbatiæ circa A. 1008. à *S. Henrico* Imperatore fundatæ, non paucis rei literariæ opibus abundat. *Wolframus* Abbas ordine quartus ejus congerendæ supellectilis studiosissimus fuit. Cùm enim anno 1112. electus fuisset in Antistitem, ratus se etiam Musis præesse debere, suóque exemplo alios ad earum cultum succendere, Monachos non tantùm eruditos in suum adlegit collegium, sed etiam strenuos librorum Scriptores sub se habuit, *Frutolphum*, *Timonem*, & *Heroldum*, per quos Bibliotheca egregiè pluribus Mf.tis codicibus aucta est. Hi verò

Ejus librorum Index.

sunt libri, *quos Ruotgerus* (z) *in Librario invenit, sub Wolframo Abbate.*

Donati I.
Euticii I.
Catonis II.
Aviani II.
Prosperi II.
Sedulii II.
Aratoris II.
Terentii III.
Salustii II.
Evagrii Coment. super Virgil. III.
Boetii IIII.
Oratii II.
Statii III.
Persii II.
Juvenales II.
Martiani III.
Prisciani IIII.
Isidori IIII.
Porphirii I. cum Categoriis Augustini II.
Priora Comentaria in Porphirium II.
Priora Comentaria in Categorias II.
Priora Commentaria in Perihermenias II.
Posteriora II.
Boetii de relectis II.
Topichorum I.
Arithmeticæ II.
Musicæ IIII.
Rhetoricæ III.
De Musica Encheriadis.
Victorinus in Rhetoricam.
Julius de Geometria.
Higinus in Astronomiam.
Macrovius in eodem volumine.
Item Macrovius.
Item Macrovius semiscriptus.
Timæus Platonis.
Liber Sarracænus de Mathematica.
Boetii de S. Trinitate II.
Tulii de Finibus Bonorum II.
ad Herennium I.
de Oratore II.
Tusculanarum I.
Officiorum I.
de amicitia I.
Musica Augustini I.
De Grammatica Augustini I.
Macrovii Saturnaliorum II.
Mappa mundi III.
Plauti Lib. I.
Lucani II.
Plinius de Naturali Historia I.
De Persecutione Africæ Lib. I.
Daretis II.
Perifescon II.
Justiniani de Legibus I.
Quintiliani II.
De vita diversorum Principum Lib. II.
Solini II.
Martialis II.
De Instrumentis Bellicis I.
Græci de Mathematica II.
Liber semiscriptus de Legibus Agelii I.
De his quæ Virgilius de Græcis traxit Liber I.
Aurelii Symmachi de Præfectura I.
Phatta I.
Medicinalium VI.
Itinerarius I.
Servii Honorati ad Aquilinum I.
Sibillæ vatis I.
De Epistolis Pauli Apostoli Lib. I.
Pompejus Trogus I.
De Urbe Mediolanensi I.
De Ordinatione Regum I.
De Virtutibus I.
De Heinrico Imp. versificus I.
De Ecclesiastica Institutione I.
De Formosiana Calamitate Lib. I.
Officiorum I.
Paulus Orosius I.
Valerius Maximus I.
Helberici II.
De Nativitate Domini I.
De Fide I.
Rufinus I.
Historiæ Romanorum IIII.
De Vita S. Galli Lib. I.
Vita S. Benedicti Lib. I.
SS. Viti & Modesti.
Kiliani.
Burchardi.
Anastasii & Filiorum ejus.
Julianæ.
Cæciliæ.

Vita

(z) Vid. Antiquitates Cœnobii S. Michaëlis Bambergæ apud Schannat in Vindem. Literar. pag. 50.

Vita Gingulfi.
Agnetis.
Agathæ.
Corbiniani.
Pœnitentia S.Cypriani & Passio ejus.
Vita S. Silvestri una.
Vita S. Gregorii una.
Passionarius unus.
Vita S.Nicolai una.
Joannis & Pauli.
Petri Alexandrini Episcopi, & de Prædestinatione in eodem volumine.
Vita S. Wenezali M. una.
Viti & Modesti una.
S. Columbani.
Vitæ S. Martini duæ.
Remigii duæ.
Willibrordi una.
Augustini una.
Maximini una.
Antonii una.
Mariæ Ægyptiacæ una.
Missale I.
Graduale I.
Sequentiarum I.
Psalterium Græcum I.
Visio Paronti Monachi.
Cassiodorus in Psalterium.
Cassiodorus de Detractoribus sacrarum Scripturarum Lib. I.
Cassiodorus de Anima I.
Josephi Historiographi volum. IIII.
Tripartita Historia.
Moralia Job duo volumina.
L. Homiliarum B. Gregorii I.
Gregorius in Ezechielem.
Dialogus Gregorii I.
Pastoralis cura I.
Gregorius de Agone Christiano.
Gregorius in Epistolas beati Job.
Gregorius in Epistolas Hezechielis.
Augustini de Civitate Dei Lib. I.
Augustinus super Psalterium in V. Voluminibus.
Augustinus de Doctrina Christiana.
Augustinus de Agone Christianæ Religionis.
Augustinus in Epistolas S. Joannis I.
Augustinus de versu: Qui vult vitam:
Augustinus de orando Deo.
Augustini Enchiridion.
Ambrosii in Isaiam Prophetam I.
de Mysteriis I.
Cypriani ad Donatum Lib. I.
Gregorius Nazianzenus.
Flaviani Lib. I.
Ruffinus Historiarum I.
Beda de Temporibus II.
de Virtutibus I.
Beda de Agone Animæ & corporis Lib. I.

de Anima. I.
Epistolarum canonicarum Lib. II.
Paschasius de Evcharistia.
Epistolarum Encmari Lib. I.
Gestorum Charuli Imperatoris I.
Regum Francorum I.
De Vita Cæsarum Romanorum I.
Item alius.
Liber Richeri ad Gerbertum.
Epistola Prosperi de Libero.
Ecclesiastica Historia Gentis Anglor.
Originis Periarchon I.
Enchiridion I.
Homiliarum Originis I.
De Hæresi Lib. I.
Lib. Chronic I.
Joannis de Compunctione Cordis I.
Joannis in Epistolas B. Pauli.
De Benedictione Imperatorum I.
Joannis Chrysostomi Lib. II.
Epistola Adelberonis ad Ruotbertum.
Epistolarum Senecæ Lib. I.
Hieronymi Illustrium Virorum II.
Plenarium II.
Item de Dormitione Paulini Lib. I.
Senecæ ad Novatum Lib. I.
Senecæ Epistolarum Moralium I.
Epistola Hieronymi de Psalterio.
Hieronymi ad Pammachium in Prophetas Lib. I.
Hieronymi ad Damasum Papam in Ezechielem Prophetam.
Gestorum sancti Hieronymi & sancti Dionysii Lib I.
Hieronymi ad Eusebium Lib. I.
Expositio in Matthæum Evangelist.
Expositio super Evangelium Marci.
Expositio Bedæ super idem I.
Augustini ad quendam Comitem.
Anuf. de Proprietate Gemmarum.

Hermannus Wolframi in Abbatia successor innumeris voluminibus Bibliothecam pariter auxisse legitur. Verùm anno Domini 1435. in vigilia S. Joannis Baptistæ Cives Bambergenses seditiosi in Episcopum *Antonium*, & totum Clerum, manu validâ & armatâ portas hujus Monasterii effregêre, & totum Monachorum montem hostiliter occupantes ducentos milites in cœnobio collocârunt. Die verò Sabbathi post Joannis Baptistæ Festum, direpto ac spoliato monasterio, mox omnes ejus munitiones fregerunt, ac funditùs deleverunt. Bibliothecam ac cetera omnia pretiosiora avehi curârunt, & inter se distribuerunt. Capitanei ac Duces furentium civium erant viri consulares *Nicolaus Haller*, *Conradus Ortlenius*, & *Fridericus Schikius*. Damnum Bibliothecæ illatum præter ceteros Abbates resarcire

A. 1435. expilatur.

cire fategit Abbas *Udalricus* anno 1482. demortuus. Studiosâ enim coemptione plurimorum voluminum de novo forulos Bibliothecæ instruxit. Quod etiam præstitit ejus successor ANDREAS, qui non libris tantùm magno numero comparatis, sed proprio etiam marte elaboratis Bibliothecam locupletiorem reddidit. Conscripsit enim magnum Opus *Canonisatorum ex Ordine S. Benedicti Pontificum, Archi- & Episcoporum, necnon Abbatum & Abbatissarum cum singulorum Actis & legendis. Historiam quoque & Vitam S. Othonis Episcopi* IV. libris ad Illustrissimum Principem Pomeranorum *Boguslaum*, quæ extat in Gretseri Divis Bambergensibus. Tractatum item *de Conceptu Virginali,* seu *de immaculata Conceptione*, cujus meminit Trithemius in quadam ad eum epistola A. 1494. ad eum data, & Parte III. hujus historiæ à nobis relatâ pag. 263. Ipsius prætereà *S. Hathumodæ* primæ Gandersheimensis Abbatissæ anno 874. ad superos translatæ acta nobis conservavit in suo syntagmate MS. *de Viris & Fœminis illustribus O. S. B.* Cujus Andreani operis apographum ex imperiali monasterio Ochsenhusano nactus *Pezius*, suo Thesauro anecdotorum Tom. I. Part. III. pag. 288. inseruit. Chronicon quoque sui monasterii scripsit *Andreas*, quod in Monacensi Bibliotheca electorali adservatur. Plura alia posteris consignavit, quæ hodiedum in ejus loci chartulario & alibi passim reperiuntur. In ejusdem porrò civitatis Bibliotheca Cathedralis Ecclesiæ extant *S. Odilonis* Abbatis Cluniacensis Commentaria amplissima in epistolas S. Pauli *Sancto Henrico* his inscripta versibus:

ejus damna farciuntur.

S. Odilonis commentaria in epistolas S. Pauli.

Hoc opus egregium cœlesti nectare plenum,
Quod valeat clausum Pauli reserare volumen,
Presbyter indignus, Monachorum lege ligatus
ODILO *cœnobii Cluniacensis, jure cluenti*
Obtulit Augusto, simul exoptans sibi longum
Vivere post regnum cœlesti in sede paratum.
Ex symbolis P. Oliverii.

Lacensis Bibliotheca.

Quæ ad *lacum Euphalicum* in agro Treverico haud procul Andernaco visitur Abbatia, anno 1093. à Comite Palatino *Henrico* construi cœpta, ab ejus privigno *Sigfrido* ad fastigium perducta, & in B. V. Mariæ honorem dedicata fuit. Ad Congregationem Bursfeldensem anno 1474. accessit. Anno 1507. Abbas *Trithemius* ad Simonem id temporis Abbatem epistolam dedit, quâ rationes affert, quibus impulsus fuit, ut Abbatiâ Sponheimensi se abdicarit. Superbit verò hoc Lacense Monasterium non ignobili planè Bibliotheca, ob manuscriptos codices, qui de inexhaustis veterum ejus loci Monachorum laboribus conspicuum ferunt testimonium. Eorum catalogum per plures annos neglectum V. C. *Oliverius Legipont* anno 1740. octidui spatio descripsit, ac subinde ad me pro sua humanitate transmisit. E quibus sequentes lectorem non ignorare forsan juvabit.

1. Origenis Homiliæ in quatuor priores libros Moysis, scilicet in Genesin, Exodum, Leviticum, & Numeros, atque etiam in librum Josue, interprete B. Hieronymo presbytero. Codex est membranaceus optimæ notæ, Seculi, ut quidem videtur, XII. in folio, scriptus per F. Henricum Monasteriensem, Professum in Lacu S. Mariæ.

2. Explanatio B. Hieronymi presbyteri in Isaiam prophetam libri XVIII. Codex in membranis pereleganter scriptus per *Giselbertum* ejus loci priorem, Seculo, ut videtur, XII.

3. Ejusdem Explanationum in XII. prophetas minores libris XX. Codex est membranaceus in fol. eleganter exaratus per F. *Everardum* ejusdem loci monachum Sec. XII.

4. Expositio Angelomi Monachi Luxoviensis in IV. libros Regum. Codex membranaceus optimæ notæ scriptus per F. Henricum Monasteriensem.

5. B. Gregorii Homiliarium ad Secundinum Ep. in membranis opt. notæ. Sec. ad minimum XII.

6. Tractatus B. Ambrosii Mediol. Ep. de Bono mortis liber membranaceus in fol.

7. Libri duo B. Augustini super Sermone Domini in Monte.

8. B. Bernardi liber de libero arbitrio. Item libri duo de Consideratione ad Eugenium Papam.

9. Ivonis Carnotensis liber SS. Canonum.

10. Ecclesiasticus cum glossa interlineari in membranis optimè exaratus in fol. auctore Anonymo.

11 Vitæ SS. Barlaham & Josaphat servorum Dei à Joanne Damasceno presbytero & monacho editæ. Codex est perelegans in 4. Maj. quem scripsit *Petrus de Weda* Lacensis monachus è comitibus de Weda.

12.

12. HADERICI Capellani B. Gregorii Papæ secunda pars Excerptorum de Moralibus ejusdem in Expositionem in Job viz. à libro IV. ad decimum exclusivè... Incipit prologus: „ In hoc libro continentur Excerptiones *Haderici* numero „ decem sumptæ de XXXVI. libris moralium S. Gregorii Papæ in Job. „ Hadericus iste fuit Capellanus supradicti S. Gregorii Papæ; qui cùm „ librum B. Job exponeret, iste Hadericus latenter de ipsis expositionibus ista excerpsit. Quæ cum Papa in cubiculo suo inter suos libros „ reperisset, miratus unde hæc talia, „ interrogavit hunc eundem Hadericum, quis ista edidisset. Respondit Hadericus, *Tu Domine.* dicit „ Papa: *neque ego neque tu, sed Spiritus sanctus fecit hæc...* Ad hunc „ Scriptorem Cl. Oliverius in margine hæc adscripsit: *Haderici hujus nulla fit mentio inter Excerptores Operum B. Gregorii, nulla etiam inter Scriptores Ecclesiasticos occurrit in Dupinio, Caveo &c. Meminerunt tamen* HADERICI *Trithemius de Vir. Ill. O. S. B. Wionius in Ligno Vitæ. Oldoinus in addit ad Ciacon. Tom. I. p. 413. Verùm nec sic Hadericus apud multos extra dubium positus est...*

13. S. Anselmi Cantuar. Archiep. liber *cur deus homo?* in Codice membran. in quo plura ejusdem opuscula.

14. Aurelii Prudentii Clementis contra Symmachum libri duo.

15. *Albuini* Heremitæ liber *de Virtutibus ad B.* HERIBERTUM Coloniensem Archiepiscopum; videtur autographus in membranis sub forma quarti oblongi descriptus hoc exordio: *Domno Heriberto Coloniensi Episcopo Albuinus Heremita indignus, gloriam & pacem sempiternam: Ex quo mi pater misericordiæ vestræ gratiam promerui...* Cl. *Oliverio* disquirendum videtur, an non *Albuinus* idem sit, qui *Alberto Fabricio* Bibl. Mediæ & infimæ lat. libr. I. p. 139. *Presbyter* vocatur, cujus *librum de virtutibus & vitiis* adhuc ineditum evolvit *Cangius*; prologum vulgavit Edmundus Martene Tom. I. Anecd. pag. 668.

16. Opuscula metrica Roswithæ Gandesheimensis in Saxonia Abbatissæ, quibus præfiguntur varia variorum elogia ac epigrammata in laudem ejusdem clarissimæ Virginis viz. *Joannis Dalburgii* Wormatiensis Episcopi hoc initio:

Quæ paucis ætas concessit patria sexus,
Rhoswitha Virgineo præstitit ingenio...

Ibidem Epistola *Roswithæ* ad quosdam sapientes suorum operum Fautores & Emendatores hoc exordio: *Plenesciis & bene moratis, nec alieno profectui invidentibus.* Hæc porrò opera à *Conrado Celte* edita sunt Norimbergæ anno 1501. (a)

17. Codex in membranis optimæ notæ in folio Sec. XI. exaratus, in quo habentur libri Dialogorum S. Gregorii. *Severus* ad Desiderium de vita S. Martini. Item ejusdem Dialogi. Vita S. Briceii Episcopi.

18. Lactantii Firmiani Carmina de passione Domini... Cæcilius Cyprianus Ep. de ligno Crucis... Tiberni deprecatoria ad virginem. Damasi Episcopi de laudibus S. Pauli Sedulius ad Macedonium, mirabilium divinorum libri IV. Juvencus in Evangelia; aliáque ejus commatis poëmata in unum comportata sub titulo: *Pulcherrima Collectanea FF. Lacensium de varia materia Carminicè.*

19. Codex in membranis, in forma quarti majoris, Sæculi, ut videtur, XI. declivis, in quo habentur. I. Dialogus S. Basilii Cæsariensis Episcopi, & Joannis Chrysostomi Constantinopolitani Episcopi, de dignitate Sacerdotii in sex libr. II. Apologeticus Gregorii Nazianzeni à Rufino presbytero in Latinum translatus.

20. Expositio Cassiodori in tertiam quinquagenam Psalterii. [*edita est Basileæ* 1491.] Item B. Hieronymi de Alphabeto Hebræorum. Item sermo B. Maximi de Expositione symboli. Item sermo B. Joannis Episcopi de Confessione peccati. Codex est membranaceus in forma quarti optimæ notæ.

21. Codex pervetustus, in quo continetur vita B. Servatii Episcopi Tungrensis. Item S. Amoris Confessoris.

22. Cassiani Opera omnia.

23. Honorii Augustodiensis Expositio duplex Cantici Canticorum, de Christo, & B. V.

24. Collectiones Canonum Ivonis Carnot. Ep.

25. Computus in Codice Sec. X.

26. Liber de Musica hoc initio: *Postquàm donante Domino petitionibus &*

(a) Vide Jacob. Burckard de fatis linguæ latinæ per Germ. Part. II. pag. 402.

& quæstionibus in Astronomica satis fecisti disciplina ; consequens est , ut ad Musicam transferatur collatio... Opus in formam Dialogi contextum est interlocutoribus O. & W. in contextu sæpe recurrit mentio Ottonis , Guidonis , Wilhelmi Abbatis , Tiecheri [*aliis Dietgerii , Latinis Theogeri , de quo Anonymus Mellicensis cap.* 109.] Episcopi Metensis. Opus prœlo minimè indignum.

27. Evangelium secundùm Matthæum cum glossa interlineari hoc exordio. *Cum scripsisse Evangelia legamus.* Scriptura est minutissima, legibilis tamen , & ut videtur Seculo x. superior.

28. Apocalypsis B. Joannis cum glossa interlineari.

29. Epistola Caroli Francorum Regis ad Nicolaum Episcopum Antisiodorensem *de solennitate præsentationis Festi B. V.*

30. Historia trium Regum ad D. Florentium de Wevelhoven Monasteriensis Ecclesiæ Episcopum.

31. Sermo de tribus Magis.

32. Catalogus librorum S. Augustini, à *Joanne Piemontano* , ut videtur, confectus anno 1500.

33. Transumptum Privilegiorum Congregationis Bursfeldensis, continens Bullas Benedicti XII. Pii II. & aliorum Pontificum... An. 1472. ab officiali Curiæ Coloniensis recognitum in folio.

34. *Joannis Butzbachii* Prioris Lacensis Hodæporicon ad Germanum Philippum Haustulum in tribus libris.

35. Ejusdem Epithoma de illustrioribus mulieribus ad *Aleydem* Sanctimonialem in Insula Rolandi doctissimam.

36. Ejusdem Opusculum de claris pictricibus ad *Gertrudem* Sanctimonialem in Insula Rolandi insignem. pictricem.

37. Quinti Sereni liber metricus de Medicinis cum dictis Aristotelis &c. notabilis est ob insignem vetustatem, quam præfert.

38. *Algeri Scholastici , Monachi Corbeiæ Novæ* (ut titulus habet) *Libri tres de Sacramento Altaris.* Hunc titulum forsan legit Trithemius, qui eosdem libros *Algero* Corbeiensi adscripsit , quos alii tamen Algero Cluniacensi attribuunt.

39. Libellus in membranis vetustæ notæ continens miracula quædam B. M. V. Item vitam S. Nicolai Episcopi.

40. Libellus de virtute herbarum.

41. Libellus in membranis continens Tractatum D. Augustini De Agone Christiano.

42. Cæremoniale metricum : incipit : *Quandonam & quot Collectæ dicantur ad Missam. In summis festis ad Missam dicitur una tantùm Collecta , nisi conjuncta diei.* in fine sequentes leguntur versus : *Adam jure minus doctis versus dedit istos, ut discant, quæ sint fugienda per hæcve tenenda.* Habetur editum Coloniæ anno 1502. Hanc Summulam Cæremoniarum tribuit Cl. *Bernardus Pezius* per conjecturam Mag. Adamo Præmonstraten. Tomo I. Anecdotor. pag. LXXII. Rectiùs tamen *Adamo Villico* Abbati S. Martini Coloniæ adscribi videtur.

43. Liber de Viris illustribus Ord. Cisterc.

44. Historiæ Biblicæ.

45. Jacobi de Vitriaco Historia Hierosolymitana.

46. Poggii facetia.

47. Ludolphus Viator pastor in Suchem de Terra sancta. Fretellus Archidiaconus de eadem.

48. Libri XIII. Josephi de Antiquitatibus Judæorum.

49. Codex chartaceus in fol. continens Prophetas Majores & Minores.

50. Tractatus contra *Talmuth* librum Judæorum.

51. Vita S. Judoci Confessoris Regis Anglorum.

52. Liber S. Joannis Chrysostomi de eo, *quod nemo læditur nisi à se ipso.*

53. Codex chartaceus in 4. in quo continetur Regula Monachorum ex variis Epistolis atque Tractatibus B. Hieronymi excerpta , & per quendam *Lupum de Oliveto* , Hispanum , monachum Ordinis B. Hieronymi, in certa Capitula distincta, & à Martino V. approbata. Initium Bullæ sic incipit : *Martinus Episcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam &c.* Item in Regulam Sanctimonialium , quam scripsit B. Hieronymus jam senex ad Eustochiam, & reliquas Virgines.

54. Boëtius de Consolatione.

55. Codex Chartaceus in 4., in quo habetur quadruplex Vocabularius secundùm ordinem Alphabeti. Latinus videlicet , Græcus , Hebraicus , & Teutonicus per Magistrum *Engelhusen* compilatus.

56. Jacobi Carthusiensis Tractatus, *cur pauci in religione proficiant.*

57. Gersonis Opuscula complura varii argumenti.

58. Codices duo membranacei in folio majori continentes Homilias SS. PP. super Dominicas & Festa totius anni pulcherrimæ Notæ, Seculo XI. declivi conscripti per Fr. *Lambertum* Hafflingensem & S. Mariæ Lacensem.

59. Codex membranaceus in folio majori, quem scripsit D.nus *Fulbertus* Abbas in Ordine Abbatum hujus Cœnobii 2. Electus est an. 1152. obiit autem 1177. In hoc volumine continetur expositio tertiæ quinquagenæ Psalterii B. Augustini Episcopi.

60. Codex membranaceus in folio majori conscriptus Seculo circiter XI. per *F. Fulcherium* Hafflingensem & Lacensem Monachum optimæ notæ, in quo continentur Epistolæ B.mi Hieronymi, Doctoris Eximii numero 130. inter quas habentur plures tractatus, sive minora Opera ejusdem gloriosissimi Doctoris in modum Epistolarum diversis transmissa.

61. Codex membranaceus Choralis in folio majori pulcherrimè & artificiosè conscriptus per Lacensem an. 1531.

62. Duo Missalia, duo Epistolaria, & unum Collectarium in Membranis conscripta, admirandâ industriâ & picturâ in 4. Majori à Fratribus Lacensibus Seculo circiter XI. & XII.

63. *Joannis Butzbachii Piemontani* Prioris Lacensis *Macrostroma*, id est, opus varie contextum & libris IX. comprehensum de laudibus *Joannis Tritbemii* Abbatis Spanheimensis.

64. Ejusdem Auctarium *ad Joan. Tritbemii Librum de Scriptoribus Ecclesiasticis*, optandum ut doctissimi Lacenses juris faciant publici. Vitam Butzbachius ad annum 1526. produxit, cujus analysin Parte III. hujus historiæ Cap. III. §. XXXIII. pag. 335. repræsentabimus. *De Lacensi Monasterio videsis Freberi origines palat. Part. II. pag. 36. Hontheim Hist. Trevir. Diplom. Tom. I. pag. 441. & Tom. III. pag. 997. Broweri & Masenii Libr. III. Annal. Trevir.*

Trevirenses Bibliothecæ.

De Trevirensibus Bibliothecis hic agere animo nobis constitutum erat, cùmque literas ad amicum eâ de re dedissemus, hoc ab eo tulimus responsum: ***A Confratribus Tuis Trevirensibus nihil ad propositum faciens obtinere potui.*** *Non dubito quin ad sanctum Mathiam & ad S. Maximinum quædam sint veneranda antiquitatis monumenta, eáque notatu digna, ac etiam inedita; sed nemo est, qui ad ea recensenda manum porrigat. In postremo loco accessum non habeo; in Priori autem amicus meus R. P.* MAURUS HILLART (b) *Vir doctus & operosus malè à suo Abbate habitus & lacessitus injuriis, Lectoratum amisit substituto in ejus locum Religioso Carmelitâ.* Ita nunc Mathiani cœnobitæ in bove arant & asino. *Ipse verò* P. Maurus *Professor optimè meritus jam commoratur extra claustrum de licentia Præsidis, apud fratrem suum Parochum in Hentern... Tu pro limatiori Tuo judicio decernes:* An ejusmodi Abbates non essent potiùs in Ordinem mendicantium cum suis Lectoribus redigendi, quàm Benedictinis præficiendi? *Quærendo dico, sententiam non præcipito. Memini quòd* P. Maurus *mihi aliàs dixerit, adesse manuscripta quædam Trithemiana, maximè epistolas, quæ inter editas non comparent...* Hæc ille. Honthemius verò in Historia Trevir. diplomatica Tom. I. pag. XXVII. non omnes hodie in S. Mathiæ monasterio extare codices, qui antiquitùs ibidem reperiebantur palam facit; Ast licet plures, nec ignobiliores quidem ex hoc suo natali solo in aliorum peregrinorum etiam manus delapsi sint; insignem tamen ibi adhuc reperiri manuscriptorum copiam prodit idem, *sed nullo ordine consistere, nullis numeris distingui, ac ne in catalogos quidem seu indices relatos esse*, queritatur. Et iterùm pag. 252. *Sanè*, inquit, *cum hac monastica patriæ decora mente recolo, non possum non impensè dolere ævi nostri fatum, quo inter tot Abbatiarum nostrarum Lectores eruditos cæteroquin Dialecticæ & Theologiæ Magistros, nec unus de relinquendo posteritati proprii ingenii fructu cogitat, aut etiam de publico dandis iis, quos à Majoribus suis relictos acceperunt, sed quos recensuimus Codices, cum blattis & muribus infeliciter pugnare malint...* Verùm tametsi ejusmodi Superiores & Monachi, qui decus Ordinis, patriæ bonum & orbis literati commodum negligunt, ac Religioni nostræ odium conflant & contemptum, acriori sale, uti merentur, defricandi forent; missos tamen illos facimus ven-

(b) Is est SS. Theol. Doctor qui A. 1747. publico dedit Historiam Sanctorum Abbatiæ S. Mathiæ Treviris, adjunctis institutionibus Christianè vivendi &c. Plura comite vitâ typis daturus, ut pollicetur. Vide calmet suppl. Bibl. Lotharing. pag. 21.

ventilandos cornu eorum, quibus nihil tam obvium, quàm in Cœnobitarum ignaviam morésque integra convitiorum plaustra conjicere. Ista verò vel ideò fusiùs retulimus, quòd exterorum quoque judicia etiamsi fortè liberiora sunt & propiora satyræ, habent tamen, quæ vir prudens in usus suos convertat. *Vid. Bruschius in Monast. Cent. 2. pag. 128.*

S. Panthaleonis Coloniæ viri illustres & Biblioth.

In ipsa Ubiorum Metropoli *Colonia Agrippina* duo superant Virorum Ordinis nostri Monasteria; quorum primum *S. Panthaleonis* honoribus sacrum, jam Ludovici Pii Imp. temporibus extitisse, jámque sub annum 670. passum esse *S. Maurinum* Abbatem nonnulli contendunt. Certiora sunt illius initia, quæ *Brunoni* I. Coloniensium Archiepiscopo Ottonis Magni Germano fratri adscribuntur. Magnorum id Virorum seminarium olim fuit, utì indicant eorum scripta, quæ ad nos pervenerunt. Ibidem claruêre *Christianus* Abbas primus post restaurationem creatus A. 964. *Fulbertus* Abbas IV. S. Heriberto familiaris. B. *Elias* Abbas V. & *Aaron* sextus, qui cantum Gregorianum à *Leone IX.* acceptum primus patriæ intulit circa A. 1052. *Rudolphus* Abbas X. à singulari eruditione & ingenii monimentis celebratus. *Wolbero* Abbas XII. similiter à scriptis comendatus. *Godefridus* ejusdem loci Monachus Scriptor & Historicus celebris. Itémque Anonymi ejusdem Cœnobii incolæ, *Chronicæ Regiæ*, quam nuper extulit illustris *Eckartus*, Scriptores nominatissimi. Nec dubium, quin locupletissimus Veterum monumentorum thesaurus olim ibidem fuerit asservatus, hodiéque lateat; sed qui à nobis requisitus fuerat Bibliothecæ Præfectus, ut Manuscriptorum indicem conderet, nihil prorsùs submisit.

Bibliotheca S. Martini Coloniæ.

Alterum vetustius in eadem Urbe Monasterium S. Martino Turonensi Episcopo sacrum, insignem olim habuisse Bibliothecam indicio nobis sunt haud pauca, quæ supersunt monumenta. Suis tamen casibus, ut humana quæque obnoxia, immites crebrò sensit & exteros & domesticos hostes, blattas, glires, tineas, ac truculentos etiam librorum Pelopidas. Misero certè in statu jacuisse Seculo xiv. produnt veteres chartæ. Introductâ autem circa A. 1450. Bursfeldensium reformatione, utì excutere veterum mores, ita repetere Lycæum Musæ, pulchráq; necessitudine virtutibus convivere, ac in una sede morari cœperunt, *A capite nimirùm vitalem ducere spiritum corpus assolet, & Regis ad exemplum totus componitur orbis.* Præerat tunc huic cœnobio Ven. ADAMUS VILLICUS vulgò *Mayer*, vir per omnia summus, ac bonarum artium cultor præcipuus; quo prælucente sydere, in hoc religioso cœtu veluti minores stellæ mirum quantum emicuêre complures cœnobitæ; è quibus præsertim celebrantur *Adamus de Hertzenroden* posteà Abbas in Brauweiler, *Marsilius* in Siloë, *Conradus Barscerier de Rodenberg* in S. Johannis Rhingaviensi; *Jacobus Königspach* ad S. Paulum Trajecti, *Theodericus* in *Egmundensi*; atque alii itidem tum Abbatum honoribus clari, tum Priores, aut Magistri ex hoc cœnobio ob virtutem & doctrinam aliò acciti. Præcipuos inter Scriptores, ingenii ornamentis & eleganti graphiâ claruêre *Henricus Zonsbech* immensorum Operum tersissimus Scriptor; *Arnoldus Rees; Martinus à Grevenbrocken; Leonardus de Ruremunda; Benedictus* aliàs *Chrysanthus* de Monasterio Eiffliæ; *Theodericus* Coloniensis; *Hermannus de Winningen; Emericus Cellerarius*, *Joannes Ruysch*, & alii, qui codices non paucos aut in membranis, aut in charta exaratos, aut typis ligneis excusos posteris consignârunt, unde auctarium non leve huic accessit Bibliothecæ. Vetus signatura de anno 1494. permultos codices repræsentat, è quibus speciminis loco aliquos tantùm recensere juvat.

Vetus MSS. catalogus de anno 1494.

1. Biblia charactere minutissimo, sed elegantem in modum exarata. Alia Biblia Vol. 2. Item Alia. Pars I. II. III. Sunt tria magnæ molis Volumina, Gothicis literis exarata.
2. Quinque Libri Moysis in pergameno. Et complures alii Bibliorum Libri.
3. Genesis cum glossa interlineari, in pergameno.
4. Marcus Evangelista cum parva glossa.
5. Textus quatuor Evangeliorum cum Canonibus in margine signatis.
6. Interpretatio nominum Hebræorum.
7. Augustinus de Civitate Dei cum Commentariis fratris Thomæ impressus in papyro.
8. Ejusdem alia Opera permulta.
9. Libri Ratramni de Corpore & Sanguine Christi.
10. Isidorus de hæresibus.

11, Li-

11. Libellus Episcoporum Catholicorum ad Unericum Regem Wandalorum. Item nomina Episcoporum Catholicorum diversarum provinciarum, qui Carthagine ex præcepto regali pro reddenda ratione fidei convenerunt.
12. Gesta Longobardorum libr. vi.
13. Gesta Regum Francorum.
14. Alchuinus Levita de S. Trinitate.
15. Vita Martialis Apostoli. Vita S. Pachomii Abbatis.
16. Vita S. Wandegesili Episcopi.
17. Angelomus super libros Regum.
18. Aristotelis Opera varia.
19. Grammatica Servii Honorati.
20. S. Anselmi Opera.
21. Dionysius de Hierarchia, de divinis nominibus &c.
22. Gersonis Opera plura ex primævis editionibus.
23. Beda in Cantica Canticorum cum textu interposito, & in alios plures Scripturæ libros.
24. Bartholomæus Glannovillanus de proprietatibus rerum.
25. Bonaventuræ Opera.
26. Bernardi Sermones & Opera varia.
27. Vita S. Engelberti Archiep. Colon. & Martyris.
28. Baptistæ de Salis *Summa Rosella.*
29. Bernardi Parentini *Lilium*, sive *Expositio Missæ.*
30. Cassiani Collationes Patrum. Cod. Membr.
31. Cassiodorus in Psalmos.
32. Calderinus de interdicto Ecclesiastico.
33. Fundatio Monasterii Brunwillerensis.
34. Chronica Mamertini.
35. Vita S. Mansueti. S. Apri. S. Hidulphi.
36. Hieronymus in Danielem. Ejus alia plura.
37. Boetii Musicæ explanatio.
38. Eucherius in nomina hebraica...
39. Fasciculus temporum. Item libri IV. de Gestis Romanorum.
40. Concordia discordantium Canonum.
41. Conradi Soltow, Episcopi Verdensis, Lectura Capituli seu Prologi *Firmiter credimus...*
42. Gregorii Papæ Libri Moral. & alia Opera.
43. Chrysostomi Sermones XXV.
44. Gesta Summorum Pontificum.
45. Historia Scholastica.
46. Bernardus Casinensis in Regulam S. Benedicti.
47. Hugo [forsan legendum *Hugboldus*, seu *Hucbaldus* Elnonensis Monachus] in Regulam S. B.
48. Honorius super Cantica Canticorum.
49. Henricus, de Venerabili Sacramento.
50. Johannis Magistri Opus de futuris Christianorum triumphis.
51. Augustinus Dathus, Senensis, de arte Rhetorica.
52. Epistolæ Magni Turcæ, *per Laudivium Equitem Hyerosolymitanum publici juris factæ.*
53. Omelia Volkquini Abbatis *de Zizaniis.*
54. Henrici de Hassia Epistola de macula B. Bernardi.
55. Plinii Epistolæ.
56. Tractatus de vita Canonicorum Secularium.
57. Epistola ad Virgines universas super passione xi. millium Virginum.
58. Johannis Damasceni Opera.
59. Gregorii Nisseni liber.
60. Tractatus de laudibus S. Annæ.
61. Historia Trojana.
62. Laurentius Valla de vero Bono. Dialogus ejusdem de libero arbitrio. Item Apologus ejusdem in Poggium.
63. Franciscus Petrarcha de Rebus Romanis.
64. Haymo de Christianarum rerum memoria.
65. Mamertus de statu animæ.
66. Vitæ sanctorum Patrum Columbæ, Columbani, & Galli.
67. Vincentii Speculum Morale.
68. Prosper de charitate.
69. Catalogus Paparum.
70. Moralizatio Lyræ super totam sacram Bibliam.
71. Nicolai de Cusa opera impressa in papyro.
72. Oratii epistolæ.
73. Mathæi Vindocinensis Sum̃a de arte versificatoria.
74. Gualterii de Castellione Introductio in artem rithmicam.
75. Pisani Summa. *Cod. Mebr.*
76. Petri Cluniacensis Opuscula.
77. Paschasius de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nostri.
78. Petri Blessensis Epistolæ.
79. Imago Mundi.
80. Epistola Udalrici de continentia Clericorum.
81. Cassiodorus de Anima, & alia plura.
82. Gesta trium Regum.
83. Rabanus in Genesin. in Exodum. de divino officio.

84. De Regimine Rusticorum.
85. De laude antiquæ Saxoniæ.
86. Ruperti Abbatis Tuitiensis autographum de Victoria Verbi Divini in libros XIII. divisum.
87. Guillermi Parisiensis Rhetoria.
88. Jo. Trithemii Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis.
89. Item de Viris Illustribus O. S. B.
90. Juvenalis cum Commentario.
91. Smaragdus in Regulam S. Benedicti.
92. Senecæ Opera in pergameno.
93. Vita S. Agilolfi cum multis aliis.
94. Vitæ SS. Patrum in membranis scriptæ.
95. Decretum Ivonis.
96. Concilium Basileense.
97. Guidonis Bononiensis Archiepiscopi Apparatus Sexti Decretalium.
98. Peregrini Sermones de tempore & Sanctis.
99. Decretum impressum cum glossa in forma maj.
100. Decretales cum glossa in pergameno in forma maj.
101. Antonini Sumæ vol. VI. impressa in forma maj.
102. Ejusdem speculum doctrinale.
103. Petrus Boërius super Regulam S. Benedicti.
104. Ejusd. Speculum Monachorum.
105. Cæsarii Omeliæ.
105. Speculum humanæ vitæ impressum.
107. Conradi Barscerier de Rodenberg Vinea Domini Sabaoth de B. V. M.
108. Chronica Præsulum Coloniensiū.
109. Bulla reformationis Nigrorum Monachorum.
110. Boëtius de Consolatione Philosophiæ.
111. Abbas Panormitanus in libros Decretalium.
112. Vincentii Beluacensis Speculum naturale.
113. Dictionarium in tribus Volum...
114. Guarini Veronensis ars diphtongandi.
115. S. Ægidii aurea verba.
116. Tractatus de apparitionibus animarum post exitum à corporibus.
117. Dionysii Carthusiani Epistola ad Principes Christianos.
118. Ulrici Tractatus de Maleficis.
119. Magistri Pauli Tractatus de fervore Religionis Hierosolymitanorū.
120. Liber privilegiorum Ecclesiæ S. Martini in pergameno & in papyro descripti.
121. Regula S. B. cum Martyrologio & libro antiquo memoriarum Ecclesiæ & Monasterii S. Martini.
122. Johannes de Aquila Abbreviator Scoti &c.

Hi ferè sunt codices, minimè tamen omnes, imò perpauci, seculo XV. declivi, adhuc rudi & librariæ supellectilis angustiâ presso in Bibliotheca S. Martini adservati, maximam partem aut manuscripti, aut sine calami vel pennæ usu ab ipsis religiosis excusi? *Quemadmodùm enim*, inquit Cl. OLIVERIUS LEGIPONT, *Saturni tempore, literas ferro vel lignis non conjunctim, sed singulas particulatim ac debito ordine locando, typothetas in arte curiosa versatos fuisse plerique perhibent, ita nostros Monachos hanc artem suis in officinis diu exercuisse, antequàm propalaretur, indicio sunt tum libri chorales, tum sacra Biblia, aliique codices in membranis vel in charta ante inventam artem typographicam typis ligneis plerumque impressi, quos qui viderint, & rem altiùs depurato à præjudiciis animo expenderint, nobiscum facilè sensuros non dubitamus; sicque suus etiam monachis honos, ereptáque illis gloria constabit.* Monachi olim in suis officinis artem cusoriam exercebant.

Sequiori porrò tempore Bibliotheca hæc potissima sumpsit incrementa curis & industriâ R.mi D.ni Abbatis *Balthasaris à Tungris*, *Viri*, Bruschii elogio, *Literarum omnium & Literatorum amantissimi.* Auctaria illi deinceps præcipua adjecerunt *Balthasar Reiner à Brée*, *Henricus Liblerus*, *Jacobus Schorn*, & *Johannes Schlotanus*, Abbates rei familiaris, disciplinæ, & studiorum cultu maximè celebres. E Religiosis eandem novis opibus præ cæteris locupletârunt *Jacobus Hom* Ss. Theologiæ Doctor; *Wilhelmus Birckman* cognomento *Krabben* Mathematicarum artium ad miraculum clarus, & demùm R. P. *Maurus Friesem* Bibliophilus peculiaris. Bibliothecæ illustratores.

Si tamen, quod res est, fateri debeamus, illud vero verius est, ipso quorundam operum viro seriis studiis debito maximè necessariorum defectu tantam in hanc, utì & in vicinas ferè Bibliothecas solitudinem importari, quæ nisi gravissimis & in tanta rerum ac temporum difficultate Religiosorum etiam benè sentientium vires superantibus expensis, à nostris finibus nunquam poterit propulsari. Dominatur enim his in oris genus nescio, quod hominum maximè morosum ac delicatum, quod syllogismis clamoribúsque Librorū defectus.

búsque scholasticis adeò delitiatur, ut omnes procul libros à se mox rejiciat, quos ejusmodi flosculis non totos viderit resperfos. Quò fit, ut, quemadmodùm reconditæ vir eruditionis *Bernardus Pezius* in sua adversùs Fonteium dissertatione olim querulus ajebat, *Omnia ferè Religiosarum Bibliothecarum pegmata & plutei scholasticis, Aristotelicóque Theologicis scriptis onerati sint, omnia scholasticis concertationibus & syllogismis personent, in omnéque librorum genus offendas sæpiùs, quàm in Critticorum, utilium, exquisitorúmque, sine quibus tamen hæc nostra præclara & publica studia nulla sunt. Sed non vacat hoc loco in tanti infortunii causas operosiùs & odiosiùs inquirere.* Hactenus laudatus *P. Oliverius*, cui olim hujus sacræ supellectilis cura fuerat commissa. Is verò Manuscriptorum Codicum, veterúmque editionum indicem à se confectum nobis benevolè submisit; quem quò minùs integrum hîc sistamus, in causa est, tum quòd brevitati studeamus, tum quòd libri in eo recensiti sint à potiori parte spirituales, devotionales, precatorii, exhortatorii ad monachos &c. vel proprio marte ab Ascetis San - Martinianis lucubrati, vel ex aliis authoribus, maximè SS. Patribus collecti; qui licèt manifesto sint indicio, Ascesin duobus proximè præteritis seculis in Monasterio San-Martiniano egregiè cultam fuisse, Eruditorum tamen oculos non ita afficiunt, ut eos in se convertant; cùm pauci sint, quibus diffusos id genus librorum evolvere catalogos non potiùs molestiæ, quàm voluptati sit. Unde Elenchum nobiscum communicatum magìs deflorare, quàm exhibere integrum, satiùs videtur.

Recentior Manuscriptorum elenchus à P. Oliverio conscriptus.

1. Historia de Lancea Domini, cum Bulla Innocentii Papæ, quæ incipit: *In redemptionis.*
2. Duo antiqua Breviaria Monastica in membranis scripta sub annum 1490. per Religiosum S. Martini.
3. Libri IV. de Imitatione Christi in Codice membraneo, sine nomine auctoris, circa A. 1478. exarati. Iidem libri sub Nomine Gersonis, item Anonymi, subinde etiam separati ibidem reperiuntur.
4. Catalogus omnium Pontificum & Imperatorum ad annum 1472.
5. Quæstio: *Utrùm in Monasterio fœminarum liceat recipere Novitiam ultra numerum personarum, quæ de bonis Monasterii commodè possunt sustentari, & à persona recipienda exigere temporalia.*
6. Summa privilegiorum & indultorum Congregationis Bursfeldensis.
7. Andreæ Megarensis Episcopi *Speculum confitentium.* Incipit: *Quoniam Confitenti.*
8. Martyrologium Usuardi ad Carolum Calvum.
9. Processus Venerablis *Adami* Abbatis S. Martini super Reformationem Monasterii Lacensis, Diœcesis Trevirensis; & de postulatione cujusdam Abbatis.
10. Bulla Reformationis Nigrorum Monachorum à Concilio Basileensi data 1439.
11. Epistola R. P. H. *de Bercha* super actu Reformationis ad Ducem Clivensem.
12. *Adami Mayer* Abbatis S. Martini Modus instituendi Visitationes, & alia quædam ejus opuscula.
13. Casus quidam circa Religiosos de Jure succedendi in hæreditate patrimoniali. Item Casus propositus ad consultationem R. D. Nicolai & Monialium in vico *Reymers gassen* Coloniæ.
14. Epistola Encyclica Monasterii Yprensis pro suffragiis Fratrum.
15. Epistola Abbatis S. Bertini pro suffragiis defunctorum Fratrum, in cujus initio deplorat statum quorundam Religiosorum deformatorum.
16. Sermo perelegans in festo præsentationis B. V. M. Thema: *Ponite arcam in Sanctuarium Templi.*
17. Oratio Universitatis Coloniensis habita in receptione Sereniss. Rom. Regis Maximiliani an. 1486.
18. Collatio Synodalis ad Clerum Coloniensem habita anno 1470. Thema: *Percute pastorem...*
19. Altera ad eundem Clerum habita anno 1471. Thema: *In omnibus exhibeamus nosmetipsos.* Aliæ plures.
20. Historia Conversionis, Passionis, & Translationis S. Albani Martyris, per Cœnobitam S. Pantaleonis.
21. Plinii II. Epistolæ editæ an. 1483.
22. Carthusiani Anonymi Opusculum *De mala libertate Canonicorum Secularium.*
23. Paræneſis ad claustrales; notantur in ea duodecim abusus in Religione, viz. *Prælatus negligens, Discipulus inobediens, Juvenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus curialis, Religiosus causidicus, Habitus pretio-*

ſus, *Cibus exquiſitus*, *Rumor in clauſtro*, *Lis in Capitulo*, *Diſſolutio in Choro*, *irreverentia juxtà altare*.

24. Verba S. P. N. Benedicti & S. Scholaſticæ. Item Narratio quædam ſatis prolixa, *de translatione corporis S. Benedicti in Galliam*.

25. Codex membraneus optimæ notæ variis picturis ad invidiam exornatus, continens Abbreviaturam Decretalium.

26. Salluſtius de bello Jugurthino Editionis Antverpianæ 1508.

27. Alexandri Hegii, Daventrienſis Phil. Opuſcula Daventriæ impreſſa 1503.

28. *Conradi de Rodenberg* Abbatis S. Johannis in Rhingavia Liber de Geſtis & Translatione Trium Regum.

29. Hiſtoria Joſephi translata de Arabico in Latinum per R. P. Alphonſum Hiſp. Ord. Prædic.

30. *Joannis Schekmann* Cœnobitæ S. Maximini Treviris Diſſertatio in laudem Eccleſiæ Trevirenſis. *Vide Hontheim* Hiſt. Trevir. dipl. Tom. II. pag. 552.

31. Diſceptatio pro Abbatia S. Martini Treviris, in qua exhibentur Reliquiæ, Bullæ, Privilegia, Teſtimonia, Indulgentiæ, nec non Aſſertio veridica *de Corporali Sanguine Chriſti in terris relicto*. Authore anonymo Benedictino ejuſdem Cœnobii, qui floruit anno 1514.

32. Regula S. P. Benedicti cum Cœremoniali Monaſtico Patrum de Obſervantia Burſfeldenſi, ſcripta per *Martinum Zölner* profeſſum S. Martini.

33. Antiqua Statuta Congregationis Burſfeldenſis edita ſine anno & loco.

34. Libellus in membranis, continens varias literarum formulas, & artis pictoriæ ſpecimina ad invidiam elaborata per *Eliphium Vüchten* Monachum S. Martini, qui floruit ſub initium Sec. XVI.

35. Libellus continens varia pro conficiendis coloribus principia, compilatus per *Martinum Stock*, Monachum S. Martini, arte pictoriâ clariſſimum an. 1555.

36. Miſſale antiquum in minori forma pro Itinerantibus aptiſſimum, Venetiis impreſſum per Franciſcum Renner de Heilbrun anno 1481.

37. Fundatio Monaſterii S. Nicolai in Brauweiler non procul ab urbe Colonienſi Ord. S. B. Editum eſt Opuſculum apud Leibniz. ſed ex hoc in multis caſtigandum.

38. Libri de Imitatione Chriſti ſub nomine *Joannis Gerſonis* Cancellarii Pariſienſis, excuſi Gothico charactere *Lovanii* apud *Joannem de Weſtfalia* circa A. 1472.

39. Miſſale in membranis variis figuris venuſtè exornatum per R. P. *Henricum* Colonienſem S. Martini Cœnobitam ſub annum 1490. exaratum.

40. *Wilhelmi Birckmanni* cognomento *Krabben* S. Martini Cœnobitæ doctiſſimi Opus Aſtronomicum, Geometricum, Cometographicum, variis figuris & Planiphæriis exornatum.

41. Copia Bullæ *Ruperti* Colonienſium Archiepiſcopi *de Inſtitutione Feſti Præſentationis B. M. V.*

42. ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ ſeu Munus Regale *Jacobi primi*, Regis Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ ad Principem *Henricum* filium, continens inſtructionem benè regnandi, ex Anglica & Gallica in Latinam linguam translatum. MSS. A. 1605. in 8. Alii plures ejus Bibliothecæ codices MSS. explicatiùs recenſentur in memorato indice *Oliveriano* è quo nonnullos alibi commemorabimus.

Tuitienſis, Bibliotheca.

TUITIENSE è regione Urbis Agrippinæ ad alteram Rheni ripam Monaſterium à *S. Heriberto* Colonienſium Archiepiſcopo in honorem B. V. M. fundatum, tametſi variis caſibus ſubinde jacuerit obnoxium, inſignem tamen adhuc poſſidet veterum manuſcriptorum codicum congeriem, quorum recenſionem Vir Clar. P. *Oliverius Legipont* rogatu Pezii *anno* 1729. conſcripſit, ut ipſe in ſuis ad hunc literis 17. ſept. datis teſtatur his verbis: *Tuitienſem quoque Bibliothecam juſſu tuo perluſtravi, & dileſcentes in ea veteres MSS. codices cum blattis & tineis certantes ſedulò conquiſivi notavíque diligenter, ſed fortè minùs ritè ob defectum amuſſis mibi in Tuo Theſauro anecdotorum præſcriptæ. Prodit interim ad TÈ eorum, quos ſelegi, Catalogus; Tuum erit,* Vir Clariſſime! *carioſum à ſolido, pretioſum à vili, & utile ab inutili diſcernere. Sed neque hortamento defui, quo ipſos panthaleonitas, Brunweillerenſes, aliósque*

osque vicinos sodales nostros ad procudendos accuratiores suorum Scriptorum, veterumque codicum indices, quos tantoperè desideras, commoverem:

Verum! Caldam poscii aquam, & vix frigida venit;
Alget adhuc nudo clausa culina foco.

Sigebergensis & aliæ.

„ De SIGEBERGENSI Bibliothecâ „ olim locupletissimâ nihil impræ„ sentiarum habeo, quòd referam, nisi „ quòd jaceat planè neglecta. *Brun„ weillerensis* aliquos quidem ostentat „ manuscriptos codices, sed quos vidi, „ non adeo magni sunt pretii. Con„ sulere de his juvabit doctissimorum „ Patrum è Congr. S. Mauri *Edmun„ di Martene*, *&* *Ursini Durandi Iter „ literarium per Germaniam*. Majorem „ manuscriptorum codicum copiam „ in *S. Cornelii ad Indam* propè Aquis„ granū Monasterio hodieq; adservari „ à quodam quidē amico intellexi, sed „ hanc perlustrare Bibliothecam mihi „ necdum licuit; dabo tamen ope„ ram ut votis tuis faciam satis, & „ singula quæ nostris in oris ad tuum „ propositum facere comperiam, te„ cum diligenter communicare stu„ debo. „ *Hactenus Oliverius in suis „ ad me literis annis* 1740. *datis.*

Gladbacensis Bibliotheca.

GLADBACENSE S. Viti Cœnobium à *Gerone* Coloniensi Archiepiscopo anno 974. fundatum & Congregationi Bursfeldensi A. 1511. associatum, in ducatu Jubiacensi situm est. Ejus Bibliotheca suam meretur laudem, tum ex concinna pariter ac eruditâ librorum dispositione, cùm ex selectu atque manuscriptorum copiâ & prætiositate. Locus illi satis commodus in inferioris dormitorii parte, lucidus, quietus & aliunde tutus, sed paulò depressior. Structura interior non inelegans est. Mensæ, repositoria, plutei, & pegmata reponendis libris & spatio lucrando insigniter sunt adaptata. Ordo secundum materias institutus talis est, ut ad ingredientis latus sinistrum statim compareant sub lit. A. *Biblia sacra, & Concordantiæ.* B. *SS. Patres & Concilia.* C. *Commentatores & Interpretes S. Scripturæ.* D. *Theologi Scholastici.* E. *Controversistæ*, seu *Polemici.* F. *Morales & Casuistæ.* G. *Catechetici.* H. *Homoletici.* I. *Locorum communium Scriptores.* K. *Regula S. Benedicti cum Commentariis.* L. *Juristæ.* M. *Medici.* N. *Philosophi.* O. *Ethici.* P. *Historici.* Q. *Humaniores & Philologi.* Quorum agmen claudunt *Miscellanei.*

1. Insigne prorsus ac incomparabile possidet Cimelion *Biblia* nempe *Hebraica* optimæ notæ, pereleganti manu in membranis voll. 2. folio Augusto exarata, maximo pretio, à philobiblis æstimata. Biblia Hebraica.

2. Alia item Biblia Latina Vol. II. ejusdem molis & formæ in membranis, ad quorum calcem recentiori manu adscripta hæc legas: *Hic liber Ss. Bibliorum scriptus est sub D. Abbate* HENRICO, *qui extitit ordine sextus, in secundâ hujus monasterii S. Viti in Gladbach fundatione, ac Ill.mi Comitis Sicconis filius, & Avunculus* S. WOLPHELMI, *septimi hujus Monasterii Abbatis, fuitque auctor historiæ fundationis hujus monasterii, & laudatur in vita S. Wolphelmi apud Surium Tom. II. ad diem XXVI. Aprilis. Obiit autem anno Christi 1066. XXVII. Augusti. Unde patet admiranda libri hujus antiquitas.* In anteriori folio sequentes leguntur versus:

Abbas Henricus divinæ legis amicus,
Hinc ut credentūm fervor capiat documentum;
Hoc dat ei munus, colitur qui trinus & unus:
Tu autem artifices admirans, talia dices:
Dignos laudo viros subtili pollice miros;
Abbatem verò maneant sua præmia serò.

3. Libri duo Evangeliorum in membranis perinsignes; variis iconibus, picturis & figuris affabrè exornati sub Abbate *Jacobo de Heggen.*

4. Rabani Mauri libri tres de Institutione Clericorum.

5. Rufini libri recognitionum. B. Clementis Papæ unà cum libello miraculorum S. Mariæ Virg. In priori folio leguntur hi versus:

Dulce puer nōris Godescalci pignus amoris;
Qui dehinc folium curtaverit est anathema.

6. Pastorale D. Gregorii; B. Augustini Tractatus in epistolam Joannis, & aliqua D. Hieronymi opuscula contra Jovin.

In fine: *Explicit iste liber, scriptor sit crimine liber.*

7. *Ven.* BEDÆ Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum. Item Commentarius in Evang. Marci. Expositio in Lucam &c. In ejus frontispicio videas Abbatem Pontificali habitu ornatum, dextrâ librum ex monachi adgeniculantis manu acceptantem, his subnexis versibus:

Ad laudem Christi nonnulla Pater voluisti
Per me conscribi, gratia digna tibi.

Sed te scire volo, quod adhuc requiescere nolo,
Scribere nempe licet, namque vacare piget.
Unde mihi charta si dentur, in hac tibi parte
Non ero non parens, ô venerande parens.

8. *B. Hieronymi* Commentarius in Matthæum; Item *Haymonis* Expositio in Apocalypsin, & B. Augustini opuscula nonnulla in fine: *Librum istum non sicut debui, sed prout potui ego Tit. omnium Christo fidelium non meritis dico, sed naturâ Rervualab perscripsi.*

9. Smaragdi diadema Monachorum de veris virtutibus. Item vita S. Bonifacii per *Wilibaldum* presbyterum.

10. Vetus passionale, in quo habentur Legendæ Sanctorum Coloniensium, nominatim S. Eliphii, S. Cæciliæ, XI. Mill. Virg. &c. In anteriore folio brevis adscriptus est Episc- & Archiepiscoporum Coloniensium catalogus, ab editis nonnihil diversus; ita enim habet. 1. *Maternus.* 2. *Severinus.* 3. *Evergisilus.* 4. *Solatius.* (aliis *Solinus* & *Aquilinus*) 5. *Simoneus.* 6. *Carentinus.* 7. *Remedius.* 8. *Chunibertus.* 9. *Bocaldus.* 10. *Stephanus.* 11. *Alduinus* (aliis *Abeluvinus*) 12. *Gyso.* 13. *Anno.* 14. *Feremundus.* 15. *Agilolfus.* 16. *Reginfredus.* 17. *Hilderus* (aliis *Hildebertus.*) 18. *Berabelmus* (aliis *Bertholinus.*) 19. *Richolfus.* 20. *Hildibald.* 21. *Hatheboldus.* 22. *Guntarius.* 23. *Willibertus.* 24. *Hermannus.* 25. *Wicfridus.* 26. *Bruno*... Ex quibus codicis ætas colligi possit, & catalogus Colon. Antistitum emendari.

Catalogus Episc. & Archiepisc. Colon.

11. Speculum Christianitatis utilissimum pro salute hominum salvandorum. Item *Haymo* super Apocalypsin... Stella Clericorum. Compendium Petri Blesensis. Regula B. Francisci. Epistola *S. Hildegardis* ad Colonienses de futura tribulatione. Elucidarius S. Scripturæ &c. Scriptus est hic codex in papyro an. 1463. in fol.

12. Ibidem adservantur B. Cassiani Collationes Patrum. Petri Lombardi sententiarum lib. IV. & plures alii codices msti, quos per temporis angustias evolvere non licuit V. C. *Oliverio Legipont*, qui horum syllabum mecum communicavit.

Werthinensis &c. Bibliothecæ.

WERTHINENSIS S. Ludgeri Abbatiæ Imperialis Bibliotheca, tametsi Suecorum direptione fœdum in morem attrita fuerit, eo tamen adhuc tùm manuscriptorum codicum apparatu, cùm recèns editorum selectu exornata dicitur, ut paucis illius provinciæ aliis cedat. Etenim Suecorum rapaces manus evaserunt: 1. Codex Homiliarum S. Gregorii Papæ in Ezechielem, per B. *Hildigrimum* primum Halberstadiensem Episcopum Seculo VIII. conscriptus. 2. Liber Moralium ejusdem S. Gregorii super Jobum Prophetam. 3. Liber Evangeliorum, qui habet involucrum inauratis laminis, iisque antiquissimis, lapillisque variegatis obductus. Quos codices aliósque plures magnæ antiquitatis nomine, præsertim commendaliles servat etiamnum Wendinensis Bibliotheca. Ex his verò Codicibus Ill. Abbas Gottwicensis *Godefridus Besselius* characterum antiqui ævi specimina protulit Tom. 1. Chron. Gottwic. lib. 1. pag. 36.

Sunt & aliæ quamplurimæ in Westphalia Bibliotheca non minoris, æqualisve decoris & elegantiæ, quarum vel nomina sigillatim hîc recensere nec vacat, nec libet; quia laxas historiarum habenas per omnem hujus stadii decursum frustrà strinxisse videremur, si modo extra ipsas, quas huic curriculo posuimus metas, evagaremur. Portento quidem res similis visa est Lipsiensibus Eneditis (c) Auctorem nostrum in suo conspectu exposuisse nihil de cœnobiis *Lammespringensi*, *Abdinckhovensi*, *Ringelheimensi*, *Gandersheimensi*, *Huisburgensi &c.* *Certè*, inquiunt, *in Cœnobio Lammespringe*, quod Benedictini nunc Anglicanæ Congregationis, viri humanissimi æquè ac doctissimi habitant; *Grammato-Phylacium & Bibliotheca visentibus gratissimum præbent spectaculum. Primus Abbas hujus Congregationis* CLEMENS REINERUS (d) *opera scripsit haud vilioris metalli, nec de reliquo is negligendus fuit.* Ita Lipsienses cit loc.

Verùm enim verò quis nosse aut meminisse vel referre omnia potest? profectò nec ii quidem ipsi, qui steriles aut jejunas hasce nostras recensiones reprehendunt, idipsum præstiterint. Et verò, qui propositi operis magnitudinem speciémque multimodâ indagatione implexam attentiori informaverit animo, is facilè perspiciet & pro dignitate pertractari illud ab homine uno non posse, nisi immenso ferè temporis spatio, aut nisi plures

Authoris Vindiciæ.

(c) Lipsiens. in novis Actis Eruditor. kal. Decemb. A. 1731. num. XV. pag. 673. & seq.
(d) Reyneri Acta vide Part. III. hujus operis pag. 383.

plures accedunt adjutores, qui singuli partem aliquam laboris exantlent. Nam quis unus omnia adire loca possit adeo remota & dissita? Quis Charto- aut grammato-phylacia; quis forulos, conclavia, repositoria ferreis subinde obserata claustris, ut sibi hospiti pateant, possit impetrare? Quis describere, conferre, examinare, relegere, ordinare omnia? certè si ipsi literariorum ejusmodi cimeliorum possessores, hunc à se laborem excutiant, eam ab exteris curam, ut recenseantur, sperare non licet. Minus verò nobis crimini dandum, si plerique hîc illaudati neglectique fuerint, cùm ipsimet se suosque negligant, & alios benè meritos celebrari ineptum putent. Nobis sanè majori jure portento res similis videtur, Lutheranos in *Bergensi* prope Magdeburgum Cœnobio, Romanis sacris valere jussis, adhucdum D. BENEDICTI institutum suo ritu retinere, ejusque superintendentes *Abbatum* titulo gloriari. Verùm missis iis, quæ larvæ detrahendæ facere possent, istud meminisse sufficiat, inclytum hoc monasterium pridem Bursfeldensi Congregationi fuisse unitum, magnámque celebritatem priscis temporibus tum à literarum cultu, cùm ab insigni Bibliothecâ, raris & antiquis manuscriptis decoratâ habuisse. Extat integra nec prorsus spernenda *commentatio Historico-Ecclesiastico-literariæ, de origine fatis & incrementis hujusce Bibliothecæ, cui ex ejus literis quibusdam iisdémque præcipuis nonnulla inseruntur, quæ ad Abbatem, superintendentem Generalem, Consiliariúmque Consistorialem & Ecclesiasticum pertinent, & materias de religiosis Ordinibus, Juribus Episcopalibus, ac Hierarchia veteris & hodiernæ Ecclesiæ nonnihil illustrant...* Auctore *Jo. Justo* von Einem in Bergensi Cœnobio haud ita pridem Rectore, dein Scholarcha, Bibliothecario & Abbate scilicet Lutherano. *Magdeburgi & Lipsiæ* A. 1732. in 4. Eo in opusculo Laudantur cumprimis cœnobiales Bibliothecæ ceu *carissimi veterum Monachorum thesauri*, speciatim verò Bergensis à loco, situ, justâ dispositione, ordine, rarissimis libris, ac præcipuè à Manuscriptis, tùm etiam à globis, Mappísque Geographicis, ac imaginibus & picturis, aliísque cimeliis & ornamentis extollitur. Ejus origo, tùm fata, decrementa, incrementa & leges illius pro moderno statu. Per sequentes Paragrphos exponuntur. Et de *Origine* quidem si penitiùs inquirimus, *ea ulterius extendi nequit*, si Meibomio fides (e) *quàm ad tempora Abbatis* HERMANNI, *qui ordine fuit XLII. electus anno* 1450. Hic vir, ut fasti perhibent, Bibliothecæ comparandæ indiesque augendæ studiosissimus fuit, eamque brevi tempore miris modis locupletavit, quùm Monachi assiduè Codices scriberent, & non pauci à beneficis hominibus donarentur. *Erat olim*, inquit citatus, *in monasteriis præcipua librorum penus; sed quotquot Bergensis Bibliothecæ locum sordibus & illuvie squalidum, pluteos effractos luxataque pegmata, codices, qui rari supererant, laceros & pulvere obsitos, partim à tineis & blattis exesos intuebantur, nullum ibi munditiei & pristinæ venustatis superesse vestigium advertentes queruli supinam Monachorum anterioris temporis negligentiam atque incuriam detestabantur.* Hinc est quod *Laurentius Paschasius* Ss. Theol. Doctor, vir sui seculi eruditissimus res ab *Hermanno* mox laudato gestas prosecutus in Bibliothecam ab eo instauratam hoc lusit carmine:

Bergensis prope Magdeburgum Bibliotheca,

ab Hermanno Abbate 42. instaurata.

Ex Stabulo facta est, Hermanno *Præsule nostro,*
Splendida collectis Bibliotheca libris.

ejus fata.

Tametsi autem hæc Bibliotheca deinceps non tenuia ceperit incrementa, præsertim quum ars typographica invalesceret, Anno tamen 1550. sæviente in Monasterium rusticâ seditione, fœdum in morem vastata ac penè destructa jacuit usque dum *Petrus Ulnerus* è Lutheranis Abbas primus, Scholâ ibidem constitutâ novam ei denuò adjunxit Bibliothecam satis luculentam, ut in promptu essent veteres & recentes sapientiæ Magistri à fratribus nocturnâ diurnâque manu versandi. Quùm verò bellum ferale A. 1631. monasterium alterâ vice affligeret, Bibliotheca quoque ex parte absumpta, partim Heidelbergam & inde Monachium deportata fuit. Sed juvabit his de rebis consulere *Henrici Meibomii* Chronicon Bergense, à *Joanne Justo von Einem* continuatum & pluribus auctum. *Calumniari autem si quis voluerit, fictis jocari nos meminerit fabulis* (f). Certè complures adversus Lutheranos librorum

(e) In Chronico Bergensi edit. nov. pag. 18.
(f) *Phædrus Aug. lib. 1. fab. 1.*

rum pelopidas, quàm in Monachos querelas adducere possemus sine negotio; at illæ, quas protulit *Erasmus Roterodamus* tanti mihi ponderis esse videntur, ut neminem iis fidem derogaturum credam, quùm à gravissimo profectæ sint viro nulli parti addicto. Omnis verò mali tum literis illati causam in Lutheranos transferre visus est. Scribere saltem epist. 50. libr. XIX. non dubitavit: *Ubi Lutheranismus, ibi literarum est interitus.* Et epist. 56. ejusd. libri: *Istos*, inquit, *Evangelicos, quùm aliis multis, tum illo nomine præcipuè odi, quòd per eos ubique lanquent, frigent, jacent, intereunt bonæ literæ, sine quibus quid est hominum vita? Amant viaticum & uxorem, cetera pili nonfaciunt.*

§. VI.

De Bibliothecis Austriæ.

Utraque in Austria, cùm inferiore, tum superiore Ordo noster Benedictinus amplissima monasteria, in iísque bibliothecas non minùs copiâ quàm selectu ac præstantiâ celebres numerat. Sed non facilis ad omnes accessus, ut quæ in usum tuum sunt, ex iisdem colligas & excerpas. Per singulas tamen ire, earúmque cimelia adnotare volupe est.

Bibliotheca Lunælacensis. LUNÆLACUM, patrio sermone *Monsee*, est antiquissimum Superioris Austriæ Monasterium, ab *Udilone II.* hujus nominis Duce Bavariæ Anno 748. fundatum sub titulo Divi Michaëlis Archangeli, & S. Petri Apostoli, viginti Cœnobitis è Monte Cassino evocatis, de quibus illi versiculi: *Cassino de monte legunt, & adhuc ibi degunt. Domnos Claustrales, nec habebat Norica tales.* Quod ad rem librariam attinet, Monachi Lunælacenses in ea accumulanda nullis aliis totius provinciæ Benedictinis non tantùm non concesserunt, sed eosdem longè superârunt. Vel solus *Hieronymus de Werdea* tot volumina contexuit, ut iis avehendis sex equi non sufficere in ms.to Codice Bibliothecæ Cremifanensis dicantur. Fuit igitur Lunælacensis Bibliotheca libris manu exaratis locupletissima. Ex quibus tamen, cùm Monasterium ab Hunnis anno 907. & 942. expilatum anno 1203. & 1242. bellis Bavaros inter variósque Antistites exortis attritum, anno 1275. 1285. & 1337. lugubri incendio in cineres redactum fuit, quàm plurimi manuscripti codices miserè perierunt. Supersunt tamen ad 1000. ferè codices, ita ut Bibliotheca Lunælacensis una præstantiorum Bibliothecarum, quæ in Benedictinis Germaniæ Monasteriis visuntur, non immeritò habeatur (g). Eorundem catalogum cùm à V. C. *Casimiro Moll*, incluti monasterii Bibliothecario literis humanissimè scriptis expetiissem, ille priùs fatis, quàm petitioni meæ; ni fallor, honestissimæ, concedere maluit. Votis tandem post plures annos potiri licuit, cùm Chronicon Lunælacense anno 1748. typis mandatum publici juris factum est. Ad ejus enim calcem habetur Catalogus Manuscriptorum Lunælacensium à Seculo IX. ad Seculum XVI. in Rerum Classes digestus, è quibus nonnullos annotare Codices non gravabor.

Classis I.

Biblia Sacra.

Biblia Sacra. Codex Membranaceus. In Folio. Scriptus Seculo 13.

Biblia integra cum Interpretatione vocabulorum Hebraicorum oblata Monasterio Lunælacensi à F. Benedicto de Piburg. Membran. fol. Sec. 14. Literaria ejus supellex.

Liber Evangeliorum secundùm IV. Evangelistas, cùm Canonibus Eusebianis in columnis nitidè depictis, & Præfationibus Eusebii ad Carpianum, & Hieronymi ad Damasum Papam, cum Calendario, descriptus à Luitholdo Monacho Mœnscensi Membran. fol. Sec. 12.

Psalmi Davidis cum Canticis in teutonico. Chartac. fol.

Epistolæ S. Pauli Apost. An. Chr. 850. descriptæ. Membran. fol.

Biblia versibus comprehensa. Chartac. fol. A. 1460.

Biblia Latina. Membran. 8. Sec. 13.

Classis II.

Commentarii Bibliorum Sacrorum.

S. ANselmi Commentarius in Apocalypsin. Chart. fol. an. 1473. NB. *est Anselmi Laudunensis.*

S. Augustini in Psalmos. Pars prima in primam Quadragenam.

Honorii Commentarius in Cantica Canticorum.

Pauli Burgensis Scrutinium Scripturarum, cujus Pars prima Dialogum Sauli & Pauli, 2.da Dialogum Magistri & Discipuli exhibet.

Henrici

(g) Confer *Pezii* Differt. Isagog. ad Tom. I. Thesauri Anecdotor. pag. III. num. VII.

Henrici de Hassia Lecturæ super Genesim.

Mamotrectus seu Pædagogus explicans difficiles significationes in Sac. Bibliis, & Actis Sanctorum contentas.

Venerab. Beda super Actus Apostolorum.

Rudberti Abbatis Tuitiensis Expositio Cant. Canticorum.

Roberti Holchot Postilla super Lib. Sapient.

Haymonis Expositio in Apocalypsim. Chart. fol. Sec. xv.

Vocabularium Biblicum. Chartac. 4. Sec. 15.

Petri de Riga Libri Biblici, carmine reddit. Membr. 4. Sec. 14. tamdiu editorem exspectant.

Classis III.

SS. Patres & alii Scriptores Ecclesiastici.

HOmiliæ SS. Gregorii Magni, Hieronymi & Bedæ in Evangelia. Membran. fol. Sec. 12.

S. Gregorii Papæ Liber Dialogorum in teutonico, fol. an. 1453.

S. Hieronymi Liber de vitis Patrum. Chartac. fol. an. 1434.

Homiliæ variorum SS. Patrum.

Cassiani Collationes SS. Patrum. Chartac. fol.

Libri 4. de Imitatione Christi.

S. Augustini Libri 3. de Baptismo Parvulorum.

Liber visionum Claraevallis.

S. Bonaventuræ laudes de S. Cruce.

Hugo de Arca Noë.

S. Anselmi Tractatus, cur Deus homo? in duos libros divisus.

S. Zenonis, Episcopi Veronensis, Sermo de Præcepto. Chartac. 8. anno 1486.

S. Paterii Collectiones Expositionum SS. Patrum de virtutibus & vitiis. Chartac. fol. Sec. 11. Hactenus mihi de S. Paterio nihil constabat, quàm ejus liber unus de Veteri ac Novo Testamento ex Opusculis B. Gregorii Papæ. Sed adhuc hæreo in titulo Codicis Lunælacensis.

Classis IV.

Sermones in Evangelia de tempore, Sanctis, Solemnitatibus & Exequiis.

THomæ de Haselbach, Nicolai de Dinckelspihl, Henrici de Hassia &c. Sermones plurimi.

Wolfgangi Vorthenauer, Friderici Rom. Imp. Protonotarii, Oratio habita in Consistorio publico Romæ anno 1462.

Discipuli Sermones.

Sermones teutonici Joannis Episcopi, tempore Wilhelmi Ducis Austriæ. Chartac. fol.

Gabriëlis Biel Sermones de tempore & Sanctis.

Pauli Wann Prædicat. Patav. Sermones de 10. Præceptis & in Dominicas.

Socii & Militii sermones de Sanctis. Vid. Car. de Visch in Bibl. Scriptor. Ord. Cisterc. pag. 299.

Sermones de Concept. B. M. V. de 11. millibus Virginum.

Peregrini Sermones de Sanctis per annum.

Roberti de Licio Sermones de Variis.

FF. Monseensium Sermones ad Populum Monseensem. Sec. 15. 16.

Classis V.

MSS. Theologico-Scholastica, Moralia, Polemica, Ascetica.

JOannis Castellensis Glossæ in Regulam S. Benedicti Pars I.

Ejusdem Glossæ in Regulam S. Benedicti Pars tertia.

Kiliani Weybeckh, Abbatis Nideraltaichensis, Comentarius Teutonicus in Regulam S. P. Benedicti collectus an. 1529. scriptus per manus S. Utilonis Reyss Professi Nideraltaichensis & Georgio Hieronymo Gulden Abbati Monseensi dedicatus anno 1590. Chart. fol.

Anonymi Ord. Præd. Apiarius, seu liber de Prælatis & Subditis. Chartac. fol. an. 1453.

Epistola Bohemorum ad communitatem Viennensem cum hujus replicatione. Chart. fol. an. 1436.

Christiani de Salzburga, Baccalaurei Viennensis, Prioris Tegernseensis, & Abbatis Oberaltaichensis Expositio super Regulam S. P. Benedicti, descripta per manus S. Jacobi Keser Professi Lunælacensis. Chartac. fol. an. 1493.

Andreæ Hispani O. S. B. Tractatus seu Regula Decimarum.

Davidis de Augusta Opusculum ad Juvenem de exterioris hominis compositione. Ejusdem libellus de interioris hominis seu mentis reformatione. Tractatus de timore & servitio Dei ad Religiosos Claustrales. Chartac. fol. an. 1449.

Æneæ Episcopi Senensis Dialogus super concertatione Thaboritarum & Bohemorum de an. 1451.

Epistola F. Bernardi Monachi in Tegernsee ad F. Martinum Monachum in Wiblingen, contra illicitum Carnium esum Monachorum O.S.B.

Libelli de Imitatione Christi Pars I. scripta an. 1447.

Liber Spiritualis. Literæ S. Ignatii Loyolæ. B. Francisci Borgiæ 8. Remedia contra Cogitationes. Descriptio Religionis Benedictinæ. Dubia Regulæ S.B. resoluta. Variæ Meditationes. Chartac. 8. an. 1575.

F. Christiani conversi Tractatus de fratribus conversis.

Classis VI.

Historia Ecclesiastica & Profana.

Godefridi Viterbiensis Pantheon, cum 3. Catalogis 1. Præsulum Salzburgensium, 2. Episcoporum Ratisbonensium, 3. Ducum Bavariæ. Chartac. fol. Sec. 15.

Legenda Sanctorum. Chartac. fol. A. 1400.

Historia Scholastica.

Chronicon Andecense & Schyrense. Chart. fol. An. 1453.

Historia Concilii Constantiensis. Item Pisani, & Provincialis Salisburgensis. Sec. 15.

De Archiepiscopis per Alemaniam. Chartac. fol.

Registrum Responsionis Pii Papæ II. ad Oratores Regis Boemorum.

F. Leonardi Schilling Prof. Monseensis, ex quibus apparet, oblatum sibi esse à Maximiliano Rege Rom. Episcopatum, quem recusavit. Chartac. 4. Sec. 16.

Alvari Ord. Min. Silvensis Ecclesiæ Episcopi Liber de Regimine ad Alphonsum Hispaniæ Regem, finitus an. 1343. Chartac. 4. scriptus Sec. 15.

Codicillus Prodigiorum Divi Alpinatis Wolfgangi ab anno 1531. ad 1590. Chartac. 4.

Honorius Christianus ad Solitarium de Imagine mundi. Cujus Liber 1. globum totius mundi; 2.dus de mundi temporibus, seu de Annis, Cyclis, Ætatibus, Seculis; 3.tius de Regnis mundi ab Adam usque ad Regem Rom. Philippum Friderici Fratrem describit.

Bernardi de Krayburg Epistola de obitu Regis Ladislai & de expugnatione Constantinopolis.

Epistolæ missæ à Rhodiis ad Fridericum Marchionem de Brandenburg, Magistrum Johannitarum.

Æneæ Sylvii, Episcopi Senensis, Epistola de Pugna Hungarorum & Turcarum.

Historia de Fundationibus Monasteriorum per Bavariam.

Epistola Chunradi Legati Apostolici ad Ducem Saxoniæ missa an. 1450.

Positiones contra Rockizanam Hussitam Pragæ propositæ in publico Consessu.

Literæ Hussitarum directæ Basileam, & à Concilio Basileensi Hussitis.

Rescriptum seu Litera Wilhelmi Ducis Bavariæ Comitis Palatini & Rheni ad Patres Concilii Basileensis.

Rescriptum Alphonsi Regis Arragoniæ ad præfatum Concilium.

Theologicæ Facultatis Viennensis deliberatio & Consilium super Consultatione D. Friderici Archi-Episcopi Salisburgensis.

Narratio rei gestæ per Sigismundum Ducem Austriæ contra Nicolaum Card. & Episcopum Brixiensem.

Rescriptum Alexandri Papæ ad Moguntinensem Archi-Episcopum Sed. Ap. Leg. quâ is jubetur Episcopum Pataviensem monere, & compellere, ut Monasterio Lunælacensi Ecclesias ablatas restituat.

Joannis Tucher Norimbergensis Descriptio teutonica Peregrinationis transmarinæ.

Strages Neapolitana Francorum & Venetorum. Gesta ad Insulam Rhodi.

Narratio historica de SS. 3. Regibus.

Legenda de SS. 3. Magis an. 1162. Mediolano Coloniam translatorum à Reinoldo Coloniensi Archi-Episcopo, qui SS. Corpora à Friderico Imp. Mediolanum ob Civium rebellionem sibi subjugante obtinuit. Chart. 8. Sec. 16.

Collectura de laude & Scriptis Doctorum opera F. Leonardi Prof. Mons. adornata.

Ejusdem Collectura historica de Syria, Arabia, Æthiopia, Persia, Calicut. de Friderico III. Imp. & Eleonora. Chronica de gestis ad init. Sec. 16. Chart. 8. Sec. 15.

Expositiones Vocabulorum super legendis Sanctorum in Passionali per manus Joannis Hochstetteri de Nordlinga. Chartac. fol. an. 1390.

Tractatus de Pontificibus Judæorum, & Regibus Syriæ.

Caroli Regis Franciæ Litera super libertate Ecclesiarum.

Euge-

Eugenii Papæ IV. Litera de Salvo Conductu ad Concilium Ferrariense.

Donatio facta Ecclesiæ Juvaviensi.

Charta Reformationis Monasteriorum Ord. S. Bened. & Aug.

S. Amandi Ep. & Conf. Transvectio de Wormatia Salzburgum per S. Rupertum successorem ejus facta.

Hermanni Abb. Compilatio de Institutione Monasterii Altahensis Infer. ex vita S. Godehardi, Chronicis & Privilegiis excerpta.

Dominorum Ducatus Austriæ Liga contra Cæsarem.

Alphabetum Narrationum, seu Liquor lacteus, sacras de variis historias continens.

Varia Miracula. Chart. 12. Sec. 15.

Joannis de Monte Villa Equitis Descriptio Terræ sanctæ & Regnorum Orientalium. Chartac. fol. an. 1532.

Adversaria de 4. Monarchiis, de tempore Fundationis quorundam Ordinum; de 4. Principalibus Synodis universalibus, de Archiepiscopis per Alemaniam. Chartac. fol.

Bulla Pauli II. SS. Pont. ad Bernardum Archiepiscopum Salzburgensem, quâ ipsum excitat ad ferendum auxilium contra Turcam, data an 1470.

Copia literarum Mahumet Imperatoris Turcarum ad Ferdinandum Regem Siciliæ de expugnata Insula Negroponto, & Responsio hujus ad illum.

Copia literarum Christophori Maurocæni, Ducis Venetiarum, ad quendam Episcopum de expugnata Insula, & Urbe Negroponti. Chart. fol. an. 1470.

Versus de Urbe Juvaviensi, nunc Salisburgo, cum nominibus & gestis Præsulum ejus.

Chronicon Austriacum, agens ab initio mundi usque ad annum Christi 1398. Chart. fol. Sec. 14.

Hieronymi de Werdea Lunælacensis Comentarius in vitâ S. Wolfgangi.

Magistri Bernardi de Kreyburg, Commendatio Cardinalis Nicolai de Cusa. Item Narratio rei gestæ per Sigismundum Ducem Austriæ contra Cardinalem de Cusa.

Pii II. Responsio ad Bohemos.

Ejusdem Bulla Profectionis contra Turcas de anno 1463.

Florentii de Wexelkoven, Episcopi Monasteriensis, Descriptio SS. trium Regum cum Regionibus eorum. Chartac. fol.

Annotatio de Fundatione Monasteriorum Mellicensis, Gottwicensis, & Neoburgensis.

Catalogus Episcoporum Salisburg. usq; ad Matthæum Langium an. 1519.

Translatio Corporis B. Martini Salisburgum facta sub Ottone Imperatore, & Herolfo Archiepiscopo.

Epitaphium de obitu Gersonis Cancellarii Parisiensis.

Copia Literarum Magistri Joannis Rogkazan ad B. P. Joannem de Capistrano Ord. Min.

Copia Literarum Joannis de Capistrano ad Magnificum & Excellentem Dominum Georgium de Podiebrad, & Responsio ad 2. literas Magistri Rogkazan.

Classis VII.

MSS. de Cultu divino, Missa, & Officio divino tractantia.

Missale in Membraneo. fol. anno 1400.

Dedicatio Capellæ in honore SS. Trinitatis, SS. Crucis, S. Mariæ, S. Nicolai, facta à Tiemone Juvaviensi Episcopo an. 1094. Membran. fol.

Orationes Urbani Papæ V. Chartac. fol.

Liber specialium Missarum conscriptus anno 1399.

Magistri Joannis Gmund Kalendarium. Sec. 15.

Lotharii S.R.E. Cardinalis & Archidiaconi Expositio Missæ.

Cæremonialia Martini Abbatis Scotorum Viennæ.

Sequentia de Sanctis, Authore Notkero Sangallensi.

Martyrologium cum marginali Necrologio. Sec. 12.

Fragmentum antiqui Kalendarii Romani, cui varia nomina instar Necrologii sunt inserta.

Stationes Ecclesiarum Urbis Romæ. Sec. xvi.

Orationes ad Sanctos cum officio de Matre Dolorosa. Chart. 8. an. 1475.

Classis VIII.

MSS. de Conciliis, Synodis, Jure Canonico, Jure Civili, Jure publico agentia.

Constitutiones Clementis Papæ V. Membran. fol. an. 1471. Moguntiæ impressæ.

Justiniani Imper. Constitutiones Imperiales. Membran. fol. an. 1472. Moguntiæ impressæ.

Bonifacii Papæ VIII. Liber sextus Decretalium cum notis Membran. fol. Sec. 14.

Copia literarum Reformationis Monasteriorum Ord. S. Ben. quam intendebant Abbates, partim per se, partim per suos Procuratores in Monasterio Weichenstephanensi Diœcesis Frisingensis an. 1470. congregati.

Constitutiones Ecclesiasticæ Guidonis Card. tit. S. Laur. Joannis Episcopi Tusculani, Chunradi & Pilgrini Archiepiscoporum Salzburgensium.

Ordinatio Cameræ Imperialis sub Maximiliano I. Imp.

Regis Caroli Jus Provinciale. Jus Bavaricum. Urbarium Monacense.

Tractatus de Arte Notariatûs.

Litera Ludovici Imp. de Libertate Sacerdotum an. 1363. concessa.

Bulla Leonis Papæ Ecclesiæ Einsidlensi, tempore Ottonis Imperatoris & Adelhaidis Imperatricis concessa.

Classis IX.

MSS. de Philosophia, Medicina, Mathesi, Ethica Philologia tractantia.

Vita & Mores antiquorum Philosophorum.

Attestatum Universitatis Parisiensis, Petrum Porigakl de Arnstorff Austriacum Diœcesis Passaviensis gradum Licentiatus & Magisterii in Artium facultate accepisse.

Magistri Marsilii Quæstiones seu Disputata in veteri Arte, seu Philosophia Peripatetica.

Regimen Sanitatis ab Anonymo ad Georgium magni nominis Præsulem scriptum.

Descriptio Novorum Instrumentorum, quæ in Astrolabio ponuntur, facta Lunælaci an. 1455.

Practica Astronomici, seu Compositio Instrumentorum.

Regulæ generales Philosophiæ moralis.

Commentarium in Aphorismos Hypocratis.

Tabula Constellationum. Membran. 1?. Sec. 15.

Tractatus de Regimine Pestilentiæ an. 1483.

Clasis X.

MSS. Rhetoricalia, Poëtica, Grammaticalia.

INstitutio Grammaticæ Græcæ à Chunrado Protucio Celte, Viennæ tradita. Chartæ fol.

Commentarius super Donatum.

Augustini Dathi, Senensis Philosophi & Oratoris Regulæ communes de Arte Oratoria.

Tractatus de Partibus Orationis in Rhetorica.

Eberhardi Nomenclatura, seu verborum derivationes.

Commentaria in Alexandri de Villa Dei, Armorici Dolensis, Ordinis Minorum, Grammaticam Latinam.

Epistolæ Gasparini Oratoris, per manus F. Benedicti Lufftzeulner de Luenz. antehac Studentis in Universitate Lipsiensi, posthac Professi Monseensis.

Ovidius cum Notis.

Fundamenta Linguæ Hebraicæ.

Comœdia ad Carolum Burgundiæ Principem.

Sulpitii Carmen de moribus Puerorum.

Qui plurium Codicum notitiam habere desiderat, ipsum Catalogum Bibliothecæ Lunælacensis typis excusum evolvat. Et quamvis plura volumina aut hostium depopulationibus pessundata, aut flammæ voracitate absumpta aliáve invidiosæ vetustatis injuriâ interciderint, tot attamen Manuscriptorum remansisse Lunælacensibus reliquias compertum habetur, ut eorum Communicationem summi etiam, magníque Principes sua pro Informatione expetierint: quos inter meritò numerandus Maximilianus I. Bavariæ Dux, qui trinis literis ad Christophorum Abbatem Lunælacensem an. 1601. directis MSS. Codices ex Bibliotheca sibi comunicari postulavit sequentes:

Catalogum Episcoporum Ratisponensium & Ducum Bavariæ cum Chronico Godefridi Viterbiensis. fol.

Othonis Regis Hungariæ & utriusque Bavariæ Ducis, aliorúmque Ducum Diplomata. 4.

Historiam de Monte Sancto, & fundatione Comitum de Andechs fol.

Historiam de Monasteriis Bavariæ 4.

Bellum Bavaricum. fol.

Gesta Conciliorum Pisani & Constantiensis. fol.

Monasterii Lunælacensis devolutionem à Bavaris ad *Maximilianum* Austriacum.

Ut adeò *Joannes Hörmann*, Professus Monseensis, seculi prioris scriptor, novíque Librorum Catalogi Compilator, Bibliothecam Monseensem antiquissimam pariter ac locupletissimam *Ejusdem strages maxima.*

mam nuncupare non dubitaverit. Sed eheu! luctuosam, & tranquillo nequaquam animo ferendam Bibliotheca hæc stragem experta, dum sub currentis seculi exordium plurimi, iique pretiosissimi Codices membranacei levissimo divenditi pretio, & nescio quò distracti per nonneminis culpam & incuriam die unâ perierunt, quos à decem Seculis Patres, & majores nostri (*inquit Chronographus Lunælacensis in præfatione ad Mantissam Chronici sui Monasterii*) curâ longè maximâ super aurum & topazion custodivêre.

Nomina verò Monachorum Lunælac. quorum indefesso labore, studio, & diligentia tanta librorum & Codicum vis transcripta fuit, sunt potissimùm hæc: *Luitboldus* Mon. ac Prior Sec. XII. *Wilhelmus Koglar*, *Jacobus Keser*, *Joannes de Steffelstain*, *Wolfgangus de Waring*, *Ullricus oblatus*, *Joannes Hochelstain*, *Joannes Hauser*, *Henricus Immerthcur*, *Benedictus de Pipurg*, *Leonardus Schilling* & plures alii. Quem verò postremo loco nominavi, excellenti morum probitate, ac doctrinæ præstantiâ tantam à *Maximiliano I.* Imp. gratiam iniverat, ut hic Episcopales ei Infulas obtulerit, quas ille verò, ut non doctus tantùm, sed verè humilis erat, acceptare renuit.

Cremifanensis. CREMIFANENSIS celeberrimi & amplissimi in Austria superiore Asceterii à *Thassilone* Bavariæ Duce anno 777. fundati Bibliotheca visu quàm dignissima est. Hanc *Fridericus* (h) ex nobili prosapia *de Aych*, Abbatum ordine nonus & vigesimus, sub an. 1274. electus, Vir aliàs de literis benè meritus, erexit, dein *Erhardus de Voit*, stirpe nobilis, natione Wirtenbergensis, Abbas LI. raris & selectis libris instruxit, Patribus præsertim Græcis & Latinis, atque præclaris historiarum monumentis, ut jure merito alter illius auctor, & fundator amplissimus habitus sit. Continuârunt Jacobus Treutlkofferus, Ulricus Schoppenhausen, & Antonius Wolfradius; quorum ultimus etiam Episcopus Viennensis & S. R. I. Princeps non modò juvenes Religiosos formabat ipse, atque ad celeberrimas Academias artibus & disciplinis imbuendos ablegabat, ut morum integritati juncta eruditio nusquam exerraret; sed nutriendæ etiam doctrinæ, ne fortè in oblivionem abiret, raris & præstantissimis libris Bibliothecam instruxit. Quod idem post ipsum præstiterunt Placidus Buchauer & Alexander Strasser, Abbates; qui cùm literas & literatos impensiori curâ complecterentur, Bibliothecam eximiis, ac non obviis voluminibus, Latinis, Græcis, Hebraicis, Chaldaicis, Syriacis, Arabicis, Persicis, ac Æthiopicis locupletârunt. Et quidem typis impressi plusquàm 40000. millia numerantur. Mss. ad trecentos & septuaginta duos pertingunt, in quibus non levis momenti anecdota superant. Exemplo esse potest vel unius *Bernardi Norici*, Monachi Cremifanensis Codex autographus, in quo ejusdem Opuscula typis pleraque nondum exscripta continentur hoc ordine:

I. Brevis Historia, seu Catalogus Laureacensium & Patavienfinm Antistitum.
II. Chronicon Bavaricum.
III. Catalogus seu rectiùs Chronicon Cremifanensium.
IV. Chronicon Austriacum.
V. Genealogia Fundatoris Cœnobii Cremifanensis.
VI. De origine & causa Fundationis Monasterii Cremifanensis.
VII. De Constructione Ecclesiæ, & ejusdem destructione.
VIII. De Amœnitate Monasterii Chremsmunstrensis spirituali, & corporali.
IX. De Monachicis Institutis.
X. De Donationibus Monasterio factis.
XI. De principatu Episcopii.
XII. De principatu Territorii.
XIII. De dignitate Monasterii Chremsmunstrensis.
XIV. De violatione Episcoporum.
XV. De dilapitatione Prælatorum.
XVI. De flagellis Dei.
XVII. De lamentatione Prædicatorum.
XVIII. Vita S. Agapiti Martyris, præcipui Monasterii Cremifanensis Patroni ac Tutelaris.
XIX. De institutionibus & observantiis Cremifanensium.

Ex his omnibus, inquit V. C. Hieronymus Pezius *hactenus recensitis Bernardi Norici opusculum unum unicum* Chronicon Austriacum, *cùm alia nancisci nulla ratione, nul-*

(h) *Vid. Rettenbacheri Annales Cremifanenses.*

lisque precibus potuerimus, eo prorsus modo, quo in sæpe laudato codice Cremifanensi habetur, Lectori nunc exhibemus. De libris autem impressis ita loquitur: *Missam facimus editorum omnis ferè generis librorum vim maximam, quam instructissima hujus loci Bibliotheca non sine multa admiratione contemplati, magnámque partem perscrutati sumus.* Unde Abbas Placidus supra laudatus in Bibliotheca frequens erat, ut qui dicere consueverat: *nullum feliciorem, quàm cui inter libros assiduò versari liceret.* Magna igitur Bibliothecæ Cremifanensis præstantia & celebritas, longè major adhuc futura, si qui [maximè ejusdem Ordinis Sodales] ex ejusdem libris, quæ in rem suam literariam sunt, depromere gestiunt, faciliùs permitterentur.

Garstensis. GARSTENSIS *Monasterii Bibliothecam* duo præcipuè Abbates Anselmus & Ambrosius ad magnam cùm structuræ elegantiam tum librorum copiam provexerunt. Sunt verò typis excusi majorem partem Ascetici & Juridici, quorum numerus ferè ad decies millesimum excurrit: Codices verò Mf.ti ad ducentos conspiciuntur, ex quibus quidam vetusti sunt.

Gottwicensis. Una ex celeberrimis. *Bibliotheca* GOTTWICENSIS *in Austria Inferiori.* Celeberrimas inter Ecclesiarum vel Cœnobiorum universæ Germaniæ Bibliothecas, quæ quidem codicum selectû sese copiáque commendant, non minima sanè Gottwicensis est. Initia sua in acceptis refert *Hartmanno*, quem Udalricus Pataviensis Episcopus, Monasterii Instaurator primum ex Ordine Benedictino Abbatem an. 1094. præfecit. Erat is postulatus è celebri S. Blasii in Sylva Hercynia Cœnobio, de quo Scriptor vitæ B. Altmanni, Episcopi Pataviensis, ac Fundatoris Monasterii Gottwicensis testatur: *Hic honorem loci libris ampliavit.* In cujus exemplum etiam alios ivisse Abbates nullum vertitur dubium. Sub *Michaële* autem *Herrlich* (i) Abbate anno 1580. in ipso Almæ Trinitatis festo ingens ab incendio damnum accepit, (incendio devastatur.) subinde tamen magnis restaurata impensis, nostro ævo quasi ad fastigium perducta est. Anno iterum 1718. inclytum hoc monasterium funesto incendio conflagravit; Bibliotheca tamen cum Archivo singulari *Godefridi* (k) *Besselii* eo tempore Præsulis curâ & vigilantiâ erepta fuit. Potissima igitur si non auspicia certè quidem augmenta summo huic Musagetæ debet, qui magnam vim librariæ hujus supellectilis multo studio, labore, ac industria, tum ex coemtis aliorum pluteis congessit, tum aliunde passim delectus novos conscribi curavit, ut eam redderet quàm instructissimam. (instauratur.) Nec infelici successu: *Ambrosianam* enim, quæ mediolani est, omnes Italicas, si Vaticanam excipias, superare scribunt; sed hac Gottwicensi Bibliotheca, post *Augustam*, quæ Vindobonæ est, Austriæ inferioris præstantiorem, præsertim si Musæum præstantissimum, & Nummophylacium egregium spectes, vel numerosiorem vix invenias, quippe quæ majora indies capit incrementa.

Ingens historicorum multitudo. *Historicorum* illa, cumprimis verò *Historiæ sacræ*, *Rerum Germanicarum*, & rei Nummariæ scriptorum tum copia, tum selectu facilè palmam cæteris omnibus præripit. Quorum ultra decem millia voluminum exercitus ascendit. Interrogatus verò non ita pridem ab Illustriss. quodam Archipræsule, cui bono tot profani scriptores & historici in Monastica Bibliotheca? respondi, doctissimo Abbati Gottwicensi propositum esse bene de Terra Germanica, patriâ nostrâ, mereri. Cujus historia à suis Religiosis illustrari possit, ab eo tantum Scriptorum Rerum Germanicarum apparatum magnis impensis congestum fuisse. Quinimò Augustissimo Imperatori Carolo VI. fidem suam obstrinxisse daturum se operam, ut studium hoc historicum per quosdam ex suis Religiosis continuetur. Cui responso Celsissimus Archiepiscopus facilè acquievit. Et verò incongruum foret, monachos de magno librorum apparatu gloriari, nihílque ex eorum possessione publico comodare. *Magnæ enim verecundiæ pondus est*, inquit Cassiodorus, *habere, quod legas, & ignorare, quod doceas.* Utinam Reverendissimus Abbas in tanto, támque selecto *Rerum Germanicarum Scriptorum* apparatu *Apostolatum* v. g. *Benedictinorum in Germania*, vel *Bibliothecam Scriptorum Historiæ Germanicæ* à suis elaborari juberet. Illustre foret opus, utrumque tantâ dignum Bibliotheca, sacróque

(i) Vid. Chron. Gottvic. apud R. P. Hier. Pez. Scriptor. Rer. Austr. Tom. 2. p. 285.
(k) *Ejus auctorum Synopsin vide Part. III. hujus Hist. Cap. IV.*

cróque Ordini non minùs honorificum.

Adest præterea SS. Patrum classis, Græcorum & Latinorum, plurimis, iisq; selectissimis, præsertim Benedictinis è Congr. S. Mauri editionibus conspicua, ut reliquarum, brevitatis studio, forulos taceam. Nec minor est MSS. Codd. Latinorum apparatus, ad centenos aliquot assurgens, quorum membranacei Sec. XI. XII. & XIII. quàmplurimi adsunt. Unus autem antiquitate, nitore, & scripturæ elegantia omnium præstantissimus Seculi IX. Codex, quem Abbas ipse *Godefridus* descripsit, ejúsque specimen exhibuit Gottwicensis Chronici Tom. I. sive Prodromo. Dignitate proximus ab illo Codex Augustini est, quo duæ S. Augustini *Gottwicenses Epistolæ* olim ineditæ, imò pro deperditis prorsus habitæ, continentur; quippe quæ summô licet studiô innumeris Bibliothecarum forulis & latebris undique ad suam præstantissimam Opp. S. Augustini editionem excussis, à Patribus tamen Congr. S. Mauri nullibi erui vel inveniri poterant. Scilicet soli hæc Gottwico inventionis gloria servata fuit atque relicta. Easdem epistolas vidi in Mellicensis Bibliothecæ mf.to Codice, quarum notitiam V. C. Bernardus Pezius, celeberrimi Monasterii Bibliothecarius non habere non potuit, ut qui omnium mf.torum Codicum catalogum magna industriâ & accuratione jam diu ante confecerat; sed quâ erat singulari humanitate, editionis gloriam Amplissimo Abbati *Beselio* cessit. Hic igitur ambas eâdem foliorum formâ, quâ Opp. S. Augustini San-Mauriana in lucem prodiit editio, suis sumptibus an CIƆDCCXXXII. publicavit. Sed eâdem formâ Norimbergæ sequenti statim anno, quin & Lutetiæ Parisiorum an. 1734. formâ regiâ hoc titulo recusæ sunt: *S. Augustini Epistolæ Gottwicenses* --- cum notis Historicis ac Criticis - - studio unius è Congr. S. Mauri Sodalium. Hic fuit *Jacobus, Martin* qui nunc ab obitu Mabillonii & Montfauconii in Congregatione S. Mauri eruditorum familiam ducit.

Manusc. Codd. Latinorum magnus apparatus.

Ex alio Mf.to Codice Sec. XII. Lit. A. num. 1. Membranac. in 4. apponere visum est Variantes Lectiones circa Epistolam *Piligrimi* Episcopi Laureacensis ad Benedictum Papam VII. cum responsoriâ, quæ Tomo I. Germaniæ Sacræ R. P. Marci Mansizii pag. 211. seq. occurrunt. Variantes Lectiones.

Lectio typi Germ. Sac. Tom. I.	*Lectio Cod. Gottwic.*
Pag. 211.	
Pilgrimi Lauriacensis Præsulis ad Benedictum Papam VII.	Epistola Piligrimi Episcopi.
Notum fieri dignetur vobis - -	Ordinis ac nominis carismate prærogato sanctæ Romanæ sedis Universali Benedicto Pontifici Piligrimus, sanctæ Laureacensis Ecclesiæ humilis servitor fidelitatem precum, devotúmque servitium. Notum fieri dignetur vobis.
quoniam solita - - - - -	qui solita.
Ungarorum - - - - - -	Ungrorum.
Canonicósque presbyteros. - -	Canonicísque presbyteris.
gratia fructum - - -	gratia suis institutionibus fructum.
Inde quoque - - -	Unde quoque.
proprios VII. Antistites - -	proprios semper antistites.
ut mei pontificii parochias - -	ut tot pontificii parochias.
dictæ gentis conversioni - - -	dictæ gentis conversationi.
portitores ad vestram. - - -	portitores literarum ad vestram.
munus honoris ab hac sede - -	munus honoris ex hac sede.
Pag. 212.	
commissi populi gubernationem. -	commissam populi gubernationem.
quondam variæ - - -	quoniam variæ.
& origo ipse est - - -	& origo est.
nec tamem illud - - -	nec tamen aliud.
generationem accepit. Filium quoque &c. usque ad Filius ergo.	generationem accepit. Filius ergo.

Lectio

Lectio typi.	*Lectio Codicis.*
Spiritum autem sanctum - -	Spiritum enim sanctum.
sed similiter Patris - -	sed simul Patris.
dico etiam Filium. - -	dico esse Filium.
quippiam operata fuisse - -	quippiam operâsse.
novo ordine assumpsit - -	novo ordine nováque nativitate assumpsit.
invisibilis in Divinitate - -	invisibilis in Deitate.
de sepulchro. Hoc ergò - -	de sepulchro resurrexit. Hoc ergò.
Hoc ergò exemplum - -	Hoc ergò exemplo.
qua nunc sum - - -	in qua nunc sum.
cautus flagito - - -	cautius flagito.
subnixè commendo. Dignam - -	subnixè commendatúmque perpetualiter fore inhianter desidero. Dignam.

Benedicti Papæ VII. Epistola ad Gallos & Germanos.	*Epistola Benedicti VII.*
*Pag.*213. Moguntinæ Ecclesiæ - -	Moguntiæ Ecclesiæ.
Adalgago - - - - -	Adaldago.
Domino Ottoni - - - -	*Domino nostro Ottoni.*
Bawariorum - - - -	Bauuariorum.
supplicationum petitionibus nos -	supplicantûm petitionibus non semper
semper faciles & *humiles* - -	faciles & *humanos* exhibere.
sancta Romana Ecclesia - -	sancta Romana matre Ecclesia.
duorum presbyterorum - -	duorum videlicet presbyterorum
habetur - - - - -	haberetur Ecclesia.
Invictissimus Augustinus *Pater Gratiæ*	- *Pater patriæ.*
auctoritativa vel auctorabiliora. - -	auctoritativa.
in hujusmodi constitutionibus - -	constitutione.
in - atque Mæsiæ regiones - -	regionibus.
Anglorum Archiepiscopis - -	Archiepiscopo.
jam præceptis - - - - -	in præceptis.
Pillgrimum - - - -	Piligrimum.
Avariæ - - - - -	Avariæ & Maraviæ.

Plures insuper SS. Patrum Sec. XI. vel XII. adsunt Codd. egregii, quibus vel inedita quædam Opuscula continentur, vel cum quibus editiones SS. Patrum optimas ac præstantissimas adhuc conferri operæ sanè foret pretium. Neque tamen prorsus insigne illud artis typographicæ cimeliarchion, vel primitiarum typographicarum uberrimus apparatus silendus est, cùm numero non tantùm ac copia nobilissimas hujus generis, celeberrimi Schwarzii, Altorfensis Professoris, & Uffenbachii Francofurti ad Mœnum, aliorúmque collectiones longè superet; verùm etiam summè rara quædam, & Manuscriptis æquiparabilia primitiarum typographicarum cimelia complectatur. Latent hìc SS. Bibliorum thesauri, ínque his Moguntina prima, vel primæva editio, tum Latina illa circa annum 1453. tum vernacula anno 1467. unà cum aliis S. Bibliorum Seculó XV. Augustæ, Norimbergæ, alibíque excussis pluribus voll. quorum numerus ultra XL. voll. jam excrevit, quotidiéque augetur. Taceo Decretalium reliquorúmque Juris tum Civilis, tum Canonici fontium, itémque Glossatorum in utrosque uberrimam messem. Omitto Lactantium cum reliquis SS. Patrum & Historicorum primis vel his proximis editionibus Seculo XV. vel sub initium XVI. impressis. Omitto Auctores, quos Classicos vocare solent, Ciceronem, Terentium, & rell. Verbulum. *Plinius* adest, Veneta illa, año CIↃCCCCLXVIII. sine pari, sive nitorem, chartæque splendorem spectes, sive raritatem.

Libri à primis inventæ typographiæ initiis.

At enim citiùs me tempus deficeret, quàm memorabilium in literaria supellectile tam multâ tantâque dicendorum copia. Utinam cum orbe erudito divitias communicare suas (*non Bibliothecæ solùm, sed Musæi quoque in eo præsertim præstantissimi, quòd rem Nummariam Germaniæ, tum medii, tum recentioris contineat*) dignetur tandem Gottwicum, binósque earum indices formare, *alterum* juxta Alpha-

Longè plura de hac Bibliotheca dici possent.

Alphabethi seriem, sed eâ tamen fide, solertiâ, industriâ, curâ, ac sollicitudine, quâ laborem istum olim doctissimus *Fontaninus* in Bibliothecæ Cardinalis *Josephi Renati Imperialis* Catalogo exantlavit; *Alterum*, qui eosdem libros exhiberet, pro variis scientiis, ac disciplinis, ad quas referri possunt, distinctos. Cui rei, vel Basilicæ potiùs & huic palatio, ut dignus & idoneus aliquando occurrat Architectus, jure merito optandum.

Quia verò antehac Codices tum in membranis descripti, tum chartacei, atque adeò recentioris ævi non pauci dissipati fuerunt, R.mus Abbas GODEFRIDUS Bullam Pontificiam, ut dicunt, appendi jussit, quâ sub anathemate libri inscio & invito Abbate è Bibliotheca exportari prohibentur. *Ex symbolis Cl. V. P. Oliverii Legipont pridem ejus Bibliothecæ Præfecti.*

Mellicensis. MELLICENSE celeberrimi nominis Asceterium, & totius Austriæ Inferioris Primarium A. D. 980. à Canonicis secularibus inhabitatum, anno autem 1089. ad Benedictinos translatum, à primordiis suis habuit Bibliothecam, cujus optimos quosque Codices atrox incendium anno 1297. cum Monasterio absumpsit; nonnullos tamen Monachorum industriâ conservatos, salvos, & incolumes fuisse constat, è quibus sunt Chronicon Mellicense Seculo XII. perquàm eleganter scribi cœptum, & subinde continuatum. Regula S. P. Benedicti si non Seculo X. aut XI. certè XII. exarata; ultima duo folia Codicis occupat vetustissimus Catalogus Rom. Pontificum usque ad Stephanum VII. inclusivè, Bonifacii VI. successorem. Quod verosimili argumento est, hunc Catalogũ Seculo IX. fuisse confectum. Codex membranaceus Sec. X. ad cujus calcem habetur Exhortatio S. Bonifacii Episcopi *de Abrenuntiatione in baptismate* pretiosum sacræ antiquitatis monumentum, quod Bernardus Pezius in publicam lucem protraxit, & Thes. Anecd. Tomo V. part. 2. typis excudi curavit. Historia S. Viti, quæ variat vehementer ab editione Bollandi. Venerab. Bedæ plura Opuscula manu Seculi IX. Codex memb. In quo sunt S. Ambrosii libri quinque de excidio urbis Hierosolymitanæ hac rubrica: *Incipit tractatus Sancti Ambrosii Episcopi de historia Josephi captivi translatus ab ipso ex Græco in Latinum. Liber I. incipit. Explicit liber primus. Incipit secundus. Explicit liber secundus. Incipit tertius. Explicit liber III. Incipit quartus. Finit liber quartus. Incipit liber quintus Antiquitatum Josephi. Explicit Hierusalem liber quintus.* Ex quibus omnibus confirmatur doctorum Virorum opinio, qua existimant Opus hoc Egesippo cuidam attributum, Ambrosio interpreti laxiori, & Josepho deberi. Manus hujus Codicis est Seculi XII. minimùm. Ciceronis ad Herrenium Libri IV. Manus Seculi circ. XI. Missale Sec. circ. XII. Legendarium, seu multorum Sanctorum vitæ, inter quas quædam egregiæ & ineditæ sunt, ut S. Eberhardi, auctore Paulo Monacho Fuldensi. Catalogus Rom. Pontificum à S. Petro usque ad Greg. X. Catalogus Rom. Impp. à Julio Cæsare usque ad Fridericum II. Scriptum, quot & qui sint Episcopatus per universum orbem. Vitruvius de Architectura libri X. man. circ. Sec. XIII. Palladii Rutilii de Agricultura libri XIII. Augustini duæ Epistolæ. 1. Ad Optatum *de Natura & Origine Animæ.* 2. Ad Petrum & Abraham *de Pœnis parvulorum, qui sine baptismo decedunt.* Has Epistolas vulgare potuisset Bernardus Pezius, Bibliothecarius Mellicensis, sed editionis gloriam cessit Godefrido Beselio, Abbati Gottwicensi, in cujus etiam Bibliotheca asservantur. Commentarii plures in Boëtii Opera. Hildemari insignis Commentarius in Regulam S. Benedicti. Capite 38. exstat integra Epistola *Hildemari magistri ad Ursum prædestinatum atque electum Episcopum Beneventanæ Ecclesiæ de ratione legendi.* Gilibertus de morbis & eorum remediis libri VII. notatu dignissimus Codex membr. elegantissimè scriptus.

Codices Seculo XIV. scripti, aliquot centeni in Bibliotheca numerantur, ex quibus selectos nonullos commemorare juvat. Friderici III. Pulchri Imp. Rom. Epistola ad Rom. Eccl. Cardinales, quâ ad eligendum mortuo Clemente V. Romanum Pontificem eos hortatur. *Datum Wiennæ 1316.* Cod. membr. in 4.to Rudolphi Habsp. Reg. Rom. eum inter & Otokarum Regem Bohemiæ sententia arbitraria *de pace, concordia, nuptiis filiarum* &c. Lata à Bertoldo Herbipol. Brunone Olomucensi Epp. Ludovico Comite Palatino Rheni, & Marchione Brandeburg. Indorum Patriarchæ ad Calixtum II. P. R. Relatio de Ecclesia S. Thomæ, Statu Christianorum in

in India, & corpore, ac Festivitate S. Thomæ. Lectu & editu dignissima est. Fr. Odorici Descriptio partium Orientis. Historia brevis de origine Carthusianorum, continens fabulam Doctoris Parisiensis redivivi. Anonymi Benedictini liber *de Scriptoribus Ecclesiasticis, seu Viris illustribus*, à P. Bernardo Pezio in Bibliotheca Mauriana primùm in lucem editus & notulis Chronologico-criticis illustratus. Tractatus insignis *de Computo Ecclesiastico.* Inc. *Computus est scientia considerans tempora distincta ex motibus solis, lunæ &c.* Est Johannis à Sacro Busto. Petri Boerii Glossa, seu Comentarius in Reg. S. Benedicti. Acephalus & hic elegantissimè scriptus & pictus est Codex membr. Clementis VI. P. Bulla de suspensione pœnarum Benedictinarum. Justiniani Imp. Codicis lib. 9. cum admodùm antiquis Glossis. Hippocratis Aphorismi cum Anonymi Comentario perpetuo. Marci Poëtæ *de Virtutibus Herbarum.* S. Benedicti Regula cum variantibus lectionibus. Quatuor Evangelia cum versione Germanica. Ven. Bedæ *Interpretatio nominum Hebraicorum.* Multùm differt ab editis. Stephani Parisiensis Commentarius in Regulam S. Bened. Maximiani Poëtæ septem Elegiæ de molestia senectutis. Inc:

Æmula quid cessas finem properare senectus
Cur & in hoc fesso corpore tarda venis?

Liber dictus *Facetus* carmine elegiaco. Inc:

Moribus & vita quisquis vult esse facetus
Me legat, & discat, quod mea Musa docet.

Liber quinque clavium, carmine elegiaco. Docet quinque modos in literis proficiendi. Theobaldi Episcopi Physiologus, seu liber loquens de naturis XII. animalium, & quid sub iis mysticis in scripturis significetur. Metro hexametro. Inc:

Tres leo naturas, & tres habet inde figuras &c.

Waltheri Æsopus, seu fabulæ morales versu elegiaco. Opus hoc quingentis plus minus constat Distichis: & Gemnici habetur in 4to. Theoduli Ecloga cum Commentario. Hoc incipit: *In principio Operis sunt exquirenda extrinsecus &c.* éstque Commentarius hic alius ab eo, quem habemus vulgatum Coloniæ à Quentilio an. 1495. in 4.

Codices Seculo xv. scripti adsunt copiosissimi. Quemadmodùm enim illo Seculo disciplina Monastica Mellicii sub Nicolao de Mazen Abbate, anno 1418. restaurata, ita & literatura reflorescere cœpit. Sanè iis temporibus tribuendum est, quòd Bibliotheca Mellicensis multitudine manuscriptorum librorum paucis Germaniæ monasteriis vivat. Aliquorum ex plurimis Sec. xv. Codicum meminisse juvat. Æneæ Sylvii Epistola ampla de actis per certos annos in Concil. (Basil.) per modum epilogi. Inc: *Æneas Petro suo sal.* Scio me tacitus increpans &c. Data *Basileæ* 1437. 7. *Kal. Julii.* Ejusdem nomine Imperatoriæ Majestatis, Friderici III. Responsio data Hungaris, urgentibus auxilium contra Turcas. Habita est hæc Oratio in nova Civitate 23. April. anno 1455. Ejusdem ad Nicolaum V. P. M. Epistola de Bello Hungarorum cum Turcis, & clade Hunniadis ab His in Bulgaria accepta. *Ex nova Civitate Austriæ* 1448. *VII. Cal. Decemb.* Bartholomæi Episcopi Novarensis Epistola ampla ad Albertum Austriæ Ducem & Regem Hung. in qua eidem persuadere conatur, ut electioni suæ in Regem Romanorum consentiat. Inc: *Quid est Rex Serenissime, quòd imperium renuis &c.* Bonlavillierii Epistola ampla ad Johannem Angelomariàm Ducem Mediolanensem de rebus in Francia gestis Johañæ Puellæ Andegav. Francorum liberatricis. Inc: *Illustrissimo & magnifico Principi & D. D. Johanni Angelomariæ Duci Mediol. &c.* datum xx. Junii 1439. Subscriptio: *vester humillimus servitor Paranalio Dominus de Bonlavillier Consiliarius, & Camerarius Regis Francorum & Domini Ducis Bituricensis Senescalius.* In fine hæc notat Weylhemius Scriba: *sciendum est, quòd prædicta puella Johanna tandem per gentem Anglicorum capta est, & fassa est, se habere familiarem Dei Angelum, qui judicio literatissimorum virorum judicatus est, esse malignus spiritus, per quem spiritum velut Magam effectam ipsam ignibus per publicam justitiam consumi permiserunt, ut scribit Mag. Johannes Nider in quinto libro sui Formicarii cap.* 8. Bernardi de Kreyburg Cancellarii Salzburgensis. Planctus Civitatis Constantinopolitanæ per Turcas captæ, seu Epistola ampla de illius excidio &c. Burckardi de Monte Syon Descriptio Terræ Sanctæ. Caroli IV. Imp. diversæ ad diversos Epistolæ & rescripta, à quibus

tamen

tamen notæ chronicæ absunt. Caphensis Episcopi N. Oratio nomine Patriarchæ & Imperatoris Græcorum coram Imp. Friderico V. habita de clade Constantinopoli captæ à Turcis illata. Friderici V. Imp. ad Johannem Hunniad. epistola, ne Udalrico Eyzinger, reliquísque Austriæ rebellibus, ut vocat, auxilium præbeat. Data 1452. Henrici Lur Tractatus Epistolaris de Gymnasio & Studio Generali in Germanicis Ordinis Benedictini Monasteriis erigendo. Hungarorum Epistolæ duæ ad singulares quasque personas, quas monent, de suo fideli in Ladislaum Regem, & Ducem Austriæ animo, hortantúrque, ne Friderico Imp. adhæreant. Hungarici & Austriaci Oratoris oratio ad Papam contra Fridericum V. Imp. pro ereptione Domini Ladislai Regis de tutela ipsius. Johannis de Castilio Episcopi Papiensis & Ap. Sed. Legati oratio ad Ladislaum Regem Bohem. & Hung. exhortatoria ad bellum in Turcas. Johannis Waradiensis Episcopi Epistola, qua respondet ad Johannis de Castilio Ep. Papiensis orationem supra relatam, & nomine Ladislai operam omnem adversùs Turcas Pontifici addicit. Johannis de Lastito vel Castito Epistola de expugnatione Constantinopolis per Turcas, & adventu Equitum Hierosolymitanorum ad defensionem Rhodi. Johannis de Huniad Epistola ad Ladislaum Reg. Hung. de obsidione Castri Nandoralbensis à Turcis facta. Data in Nandoralba Sabbato proximo ante fest. B. Jacobi Ap. anno 1456. Ejusdem Salvus Conductus datus Ambasiatoribus Hungariæ & Austriæ, anno 1452. ad Rom. Pontificem, Ladislaum Regem ex potestate Friderici vindicaturis datus, cum memoriali eorum, quæ Pontifici in hac causa proponant. Inc: *Universis & singulis Principibus* &c. Subjungitur Oratio Ambasiatorum Regni Hungariæ & Ducatûs Austriæ & Comitum Ciliæ ad Pontificem Rom. Contra Fridericum Regem Rom. Inc: *mandatum pridem suscepti laboris &c.* Ladislai Reg. Hung. & Bohemiæ nomine dicto oratio ab eodem Oratore ad Papam Nicolaum V. Romæ de Clade Constantinopolitanæ Urbis captæ, & illius ad auxilium Christianis ferendum promptitudine. Ejusdem ad eundem Papam Epistola ejusdem argumenti. data Pragæ 1451. Ejusdem ad Hungaricos Ep. de pace Regni Bohemiæ quotidie crescente. Ejusdem ampla Epistola ad Gubernatorem Hung. (Hunniadem puto) de beneficiis ampliter in eum collatis, & suppressione Johannis Guskræ, ac Nanckenreütter rebellium Hungariæ. Matthiæ cujusdam Historia persecutionis Cleri ab Alberto Marchione in tractu Culmbacensi circa Sec. xv. excitatæ. Titulus: *Passio Dominorum Sacerdotum sub Domino Marchione secundùm Mathiam. In illo tempore dixit Princeps Consulibus & Ministris suis: scitis, quia post biduum Steura fiet, & Clerus tradetur &c.* Tota historia pertexta est stylo Evangelistarum in describenda Passione Domini. In Valerium Maximum Comentarius peramplus ab edito diversus. Historia de rebus, quæ in Bohemia contigerunt, Ladislao, Alberti Reg. Rom. & Filio regnum adeunte. Inc: *quoad facta Regni Bohemiæ, postquàm de Hungaria huc redii.* Manu coæva à fol. 265. usque ad 271. Huic narrationi inserta est Bulla ejusdem Bonifacii, qua Monasterio Zderasiensi Pragæ conceditur in vigilia Paschæ cantari Missa in occasu solis. Inc: *Exhibita siquidem nobis nuper pro parte vestra petitio continebat,* &c. Huic Missæ Ladislaus dicitur tum interfuisse. Descriptio Principum, Ducum, Comitum, & Baronum, qui cum Friderico III. Rom. Imp. electioni Maximiliani Archid. Austriæ in Regem Romanorum in Comitiis Generalibus an. 1486. die S. Sebastiani interfuerunt. Annexi sunt ritus, & ceremoniæ, quæ in coronatione Maximiliani mandante Friderico servatæ fuerunt. Epistola de Civitate Pragensi continens Lamentationes de actis & factis quondam ab hæreticis (Hussitis) ibidem commissis. Inc: *Verbum mihi ad te, ne molestè feras! ô Civitas* &c. Est longissima, sed benè notanda; è qua revincitur Carol. Ludov. Beausobrius Calviniani verbi Minister Berolinensis, de quo egimus in Bibliotheca Bohemica. Libellus de Imitatione Christi. Hunc nostri Patres in Gallia judicârunt esse Codicem anni 1421. idque ex folio 280. Ambo autem hi Codices, (nam duo mf.ti habentur) anno 1667. PP. Gallicanis Benedictinis in causa Libelli de Imitatione Christi Joannis Gersen Parisios missi, anno 1687. restituti sunt. Carolina, id est Syntagma amplum formularum, Privilegiorum Imperialium, Orationum, Procuratoriorum, & hujusmodi, quæ sub Carolo IV. Sigismundo Imp. Wen-

ceslao &c. factæ sunt. Codex dignus excussione.

Sub initium decimi sexti Seculi Joannes eo nomine V. Mellicensis Abbas Bibliothecæ erigendæ primas quodammodò manus admovit, cui Sigismundus ejus in regimine successor fastigium imposuit. Ab hoc cùm Beroaldus Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus libros selectos petiisset, ut eos in Pontificiam inferret, respondit, *suæ non esse potestatis sine scitu Principis alienare libros.* Quo audito Beroaldus Mellicio indignans recessit. At Sigismundus non contentus, ut Bibliothecam cumularet libris, sed insuper eximium virum ejus Præfectum esse voluit; ísque fuit Stephanus Burkardus, qui exactum Registrum, seu Catalogum librorum pulcherrimè conscripsit.

Cæterùm Bibliotheca in eo situ, quo à Joanne Præsule 1503. erigi cœpta est, per centum continuos annos stetit, quoadusque tandem Valentinus Abbas eandem nimis jam angustam & coarctatam in ampliorem locum transferendam curavit. Neque præterea hic Prælatus impensis ad comparandos præstantes libros pepercit. Testatur id tot omnium disciplinarum ingenii monumentorum ab eo congestorum Catalogus. Hunc Catalogum duobus Voluminibus comprehensum jussu sui Abbatis P. Sigismundus Haringshauser, tunc temporis Bibliothecæ Præfectus an. 1667. perfecit, postea verò Edmundo Abbati multò copiosiorem anno 1678. reddidit. Summa impressorum in suas classes distributorum erat 4575.

Verùm enimverò hic numerus, si cum isto, ad quem nostro præsertim Seculo Bibliotheca Mellicensis accreverat, comparetur, ter tanto ampliùs ab eo superatur. Quemadmodùm enim, ex quo Bertholdus Mellicio Abbas præsedit (præsedit autem an. 1700. usque 1739.) studiorum literarúmque ratio, ita Bibliothecæ non minùs conditio mirum quantum amplificata est. Hoc quippe Præsule Parnascus Mellicensis quà virorum omni liberali doctrina atque eruditione politissimorum, quà Bibliothecæ magnificentia talem faciem induit, qualem antea habuerat nunquam. Postquàm is totum Monasterium, Basilicámque Deo Ecclesiam è solo excitavit. Musis insuper tam splendidum sacrarium non ad usum tantùm librorum, sed ad jucundissimam etiam oblectationem aspectùs (nihil enim eorùm prætermissum est, quæ aspicientium oculos opere, artificióque tenerent) parare atque exstruere cœpit, idque quàm plurimis selectis libris refertum curâ P. Bernardi Pezii eidem curando præfecti anno 1735. ad id fastigium perduxit, ut post Cæsaream Vindobonensem Bibliothecam in Austria inter celebriora habeatur.

In tantâ autem librorum multitudine, ne qua esset confusio, constituendus fuit ordo. Quapropter Bibliotheca in undecim ordines generales divisa est, suis singulos scutis desuper distinctos. In primo ordine SS. *Biblia*, ad quæ etiam referuntur Polyglotta. In secundo *SS. Patres*, iique Scriptores, quotquot nomine Patrum censentur, aut Græcè aut Latinè, aut Syriacè scripserunt. In tertio *Interpretes S. Scripturæ.* In quarto *Theologia.* Theologiæ autem nomen cùm amplissimam habeat significationem, comprehendit doctrinam omnem divinam, dogmaticam, polemicam, moralem. In quinto *jus Canonicum.* In sexto *Jus Civile.* In septimo *Philosophia*, *Mathesis*, *Medicina.* In octavo *Historia Sacra.* In nono Historia *sacra & profana.* In decimo *Historia profana.* In undecimo *Philologia*, ad quam referuntur omnes Auctores Classici, Poëtæ, Geographi, Lexica & ejusmodi. Intra librorum scrinia quatuor sunt parva conclavia ad studendum accomodissima.

Bibliotheca minor, quam vocant Mellicenses, majori contigua est, quæque ultra 1500. Codices manu exaratos suppeditat, eáque propter non illa major, tot picturis artificiosissimè ad fallendum oculum elaboratis, tot impressis ac splendidè compactis libris dulcissimo spectaculo pascens eruditorum intuentium oculos, animósque, non, inquam, illa major tam illis cordi est, quàm hæc, quæ meros continet manuscriptos. Hi quantumvis non inaurati, magna etiam ex parte semesi, cum cariosa & damnosa vetustate luctantur, magis tamen ipsos in admirationem abripiunt.

De Globis, Cœlesti & Terrestri, auctore *Vincentio Cornelli*, Minorita Italo, déque Nummis, eorúmque dispositione vide Historiam Bibliothecæ Mellicensis, ex quâ hanc ejus notitiam nos mutuatos esse, non diffitemur.

Biblio-

Scotensis Viennæ celebritas.

Bibliotheca SCOTENSIS Monasterii Viennæ in Austria celeberrimi librorum quà typis impressorum, quâ manuscriptorum copia ac delectu nulli alii post Cæsaream olim quondam in tota Provincia cedebat. Et verò ex isthoc literarum sacrario multæ opes literariæ, auro gemmísque longè pretiosiores, in publicum emolumentum depromptæ fuerunt. Sic illustris Baro Sebastianus de Rotenhan ex Bibliotheca Scotensi Rheginonis Prumiensis Chronicorum libros II. primus typis vulgavit. Sic Vir Cl. *Joannes Cuspinianus* ex eadem Bibliotheca Odonis Frisingensis Chronicon, sive rerum ab origine Mundi ad ipsius usque tempora gestarum libros VIII. primus prœlo subiecit. Verùm in celeberrimam hanc Bibliothecam non semel Vulcanus ferociter grassatus est. Cùm anno 1480. Monasterium vix non totum flammis absumptum fuisset, magnam etiam librorum jacturam Bibliotheca perpessa est. Anno 1529. cùm Vienna à Solymanno, Turcarum Tyranno, obsidione premeretur, intra muros cœnobium expugnatum fuit. Miles enim præsidiarius in monasterium irrumpens loco hostis omnia susque deque evertit. Præprimis Bibliotheca raris cùm calamo exaratis libris ditissima expilata fuit. In ultima Turcarum obsidione anno 1683. in cineres vix non iterum cum toto monasterio redacta fuit. Magna tamen MS.torum Codicum vis, quæ flammis erepta est, in Cæsarem Bibliothecam illata esse dicitur, ubi hodiedum adservantur. Superfunt quidem alii adhuc sat multi, sed plerique Seculo XV. scripti fuerunt. Ex quibus aliqui sunt Vener. ENGELBERTI Abbatis Admontensis in Styria, quos *Bernardus Pezius* in novissimo Anecdotorum Thesauro in lucem publicam dedit. Utut verò Bibliotheca MS.torum Codicum magnam fecerit jacturam, possidet tamen hodie Scriptores typis excusos, & eruditione præcipuos, & elegantiâ non contemnendos. Quòd si ejus sacrarium ingrediaris, videbis armaria omnia congestis & coarctatis voluminibus referta, ita ut libri non forulis implendis, sed foruli capescendis libris jam desint. Adeo R.mus Abbas CAROLUS, cujus fata Musæ deplorant, nullis pepercerit sumptibus, quo Bibliothecam indies studio nunquam satis prædicando adaugeret, ipse ob eam, quâ præditus erat, insignem doctrinam ac eruditionem *animata Bibliotheca* jure nuncupatus. Cæterùm illustris hujus Bibliothecæ Præfectum viginti abhinc, & quod excurrit, annis egit Vir clarissimus P. *Maurus Weimer* Philosophiæ Professor emeritus, postea verò in Ecclesia Scotensi primarius Ecclesiastes, ac verbi divini Præco disertissimus, cujus singulari ac innatæ humanitati in acceptis referre multa debemus.

Ex ea illustres Scriptores eduntur.

Ejus ab incendiis damna.

Carolus Abbas rei literariæ summus cultor.

Monserratensis.

MONSERRATENSIS prope Viennam Bibliotheca etsi recentioribus iisque selectis libris abundet, paucos tamen manuscriptos ostentat.

Lambacensis.

LAMBACENSIS *Monasterii* Bibliothecam ceu optimis omnium generum libris ditatam deprædicant PEZII (1) Codices MSS. in ea ad quadringentos hodie superant, inter quos *Veteres Fructuariensis Monasterii*; OTLOHI Seculo XI. Monachi Emmeramensis *de Misericordia ac justitiæ divinæ cum libertate hominis & prædestinatione concordia dialogus*; Cujusdam H. libellus *de Salisburgensis Ecclesiæ sub* Friderico I. Imp. *calamitatibus*; & vetus *chronicon Lambacense*, notatu digniores censentur.

Reliquæ in Austria Bibliothecæ.

De *Garstensi* prope Stiram, *Seitenstettensi*, *Glumiacensi*, & reliquis in Austria Bibliothecis pauca admodùm commemorant *Pezii*. In *Mariæcellensi* centum præter propter Codices manuscriptos se recensuisse perhibent. De *Altenburgensi* referunt Codices MSS. dùm sæviente Suecica procella Cremisiam ceu ad tutiorem portum deveherentur, in via interceptos hostibus prædæ cessisse, paucis relictis levioris momenti. De *S. Lamberti* & *Admontensis* in Styria, *Ossianensis*, *Arnoldsteinensis*, & *S. Pauli* in Carinthia, ac etiam *de S. Georgii ad pedem montis* vulgo *Jörberg*, *Mariæ-Montensis*, & *Merani* in Tyroli monasteriorum Bibliothecis curatiùs agere, ac singularia cujusque in tabulas referre animo quidem nobis constitutum insidebat, sed deficientibus symbolis, nihil memorabile, quod Lectoribus avidis propinemus, nobis suppetit.

Rayrhadensis in Moravia.

Austriæ contermina est Moravia, in qua unicum superat Ordinis nostri cœnobium RAYRHADENSE prope Brunam, quod anno 1045. à *Brzetislao* Bohemorum Duce & Marchione Moraviæ fundatum legitur. In eo adservantur non pauci nec spernendi

(1) Pez. Differt. Isag. ad Tom. I. Thes. Anecdot. Tom. I. p. III. n. VI.

nendi Codices MSS. è quibus cum primis notatu dignum occurrit vetus quoddam *Martyrologium* in membranis anno 809. conscriptum. Initio comparet *libellus de Festivitatibus Ss. Apostolorum, & reliquorum, qui discipuli; aut vicini, successorésque ipsorum Apostolorum fuerunt.* Post enumeratas Festivitates Calendarium incipit à vigilia Nativitatis Christi. Ad calcem subjungitur brevis chronotaxis Imperatorum Rom. hac serie: *A Nativitate D. N. J. C. usque ad Tyberium numerantur anni XIIII. à Tyberio usque ad passionem Christi sunt anni XVII...* In fine: *Inde Domnus* CARLUS *solus regnum suscepit, & D.no protegente gubernat usque in præsentem annum feliciter, qui est annus regni ejus XLII. Imperii autem VIIII. sunt autem totius summæ ab origine Mundi usque in præsentem annum IIIIDCCLXI...* Ex quibus Codicis ætas certissima est. *Alter Codex* venerandæ quoque caniciei compendio exhibet *Vitas Patrum Græcorum* jussu MARTINI *presbyteri & Abbatis* à *Paschasio*, ut creditur, *Dumiensi* in latinum sermonem translatas. *Tertius Codex* complectitur Statuta Synodalia *Arnesti* seu *Ernesti* Pragensis Archiepiscopi circa A. 1346. publicata, quæ in Conciliorum collectionibus desiderantur. Reliqui Codices continent Commentarios in S. Scripturam, varios tractatus ex SS. Patribus depromptos, aliaque Ascetica, Mystica, Liturgica, Dogmatica, quæ explicatiùs recensere non vacat. *Ex Symbolis P. Oliverii.*

De martyrologiis vide Rollandi Præf. ad Acta. SS. Tom. I. p. 49. & seqq.

§. VII.
De Bibliothecis Bavariæ.

QUæ in Bojoariæ monasteriis superant Bibliothecæ, eo manuscriptorum Codicum apparatu superbire dicuntur, ut plerisque Viris doctis ad illas perlustrandas orexin cierint. Tentârunt id non infeliciter *Pezii* fratres *Bernardus* & *Hieronymus* Mellicenses in Austria Cœnobitæ, Viri in hac tritura versatissimi, qui instituto an. 1717. per Bojoariam, vicinasque Provincias itinere literario, forulos omnes & Scrinia eâ curâ scrutati sunt, ut quidquid notatu ipsis dignum occurrit, studiosè in tabulas retulerint. Monasteria verò exemptæ Congregationis Benedicto-Bavaricæ sub titulo *SS. Angelorum Custodum* unita numerantur novemdecim, *principale* nimirùm *ad S. Emmeramum* Ratisbonæ, *Prislingense* eidem Urbi vicinum, *Tegurinum*, seu *Tegernseense*, *Benedicto-Buranum*, *Wessofontanum*, *Weichenstephanense*, *Weltenburgense*, *Schyrense*, *Rottense* ad ænum, *Andecense*, *Attilense*, *Frauencellense* seu *Cellæ Dominæ* in pede Castrorum Prenberg, *Oberaltachense*, *Reichenbacense*, *Mallerstorffense*, *Thierhauphense*, *Ensdorffiense*, *Alba Augia Nariscorum* seu *Weissenaviense*, *Michaëlis Campus* vulgò *Michelfeldense*. Quibus ab unione segreges accensentur *Scotigenæ ad S. Jacobum* Ratisbonæ, *Blankenstettenses*, *Nideraltachenses*, *Mettenses*, *Donawerthenses S. Crucis*, *Ettalenses*, *S. Viticis Rotham*, *Aspacenses*, *Varnbacenses*, *Seonenses Michaëlburani*, *Salisburgenses S. Petri*, *&c.* In his verò vel unius Provinciæ Cœnobiis extantia rei literariæ Cimelia pro merito recensere, quis sufficiat? Dabimus tamen in compendio, notitiam.

Bavariæ cœnobia.

S. EMMERAMI Reginoburgi Monasterium soli Romanæ Sedi ac Sacro Romano Imperio subjectum, octavi Seculi est, semperque doctissimorum Virorum Seminarium fuit. Ei adjuncta est ampla *S. Ruperti Parochia*, quam juris Emmeramensis esse liquidissimum reddent authentica hac de re Pontificum Romanorum Diplomata. *Nec existimamus*, inquit Pezius, *ullum in Germania esse Monasterium, in quo tot tamque illustria veterum Germaniæ Regum, Ducum, Episcoporum, aliorúmque clarorum hominum monumenta extent.* De Bibliothecæ Codicibus tantummodo hîc agendum nobis est, quos millenarium excedere perhibent. Eos verò *Mabillonius*, vir si quis alius in his peritissimus, tanti fecit, ut Regis Galliarum *Ludovici XIV.* nomine pro singulis Codicibus singula volumina typis excusa, quanticunque pretii forent Sant-Emeramensibus promiserit, siquidem illos Bibliothecæ Regiæ cederent. Sed Attalicam hanc conditionem prudenter illi abnuerunt, rati suorum Majorum labores quibuscunque opibus & elegantiis præstare. Indicem porrò nobilissimæ hujus & antiquissimæ Bibliothecæ ipse hodiernus Celsiss. & R.mus Princeps Abbas JOANNES BAPTISTA conscribendum, atque in lucem publicam edendum non sine magno suscepit labore, ut inde provenientes fructus Religiosorum suorum desideriis, commodis

Bibliotheca S. Emmerami.

modis, atque utilitati essent proprii. Catalogus typis Ratisbonensis exscriptus hoc titulo est:

ejus Catalogus.

Bibliotheca Principalis Ecclesiæ & Monasterii Ord. S. B. ad S. Emmeramum Episc. & Martyr. Ratisbonæ Partes IV. in 8. Typis Jo. Bapt. Lang Aulici & Episcopalis Typographi 1748.

Singulis Partibus præmissa est Præfatio, quâ Celsiss. Princeps suos affatur Religiosos, quorum axioma est: *Nullam vigere in Monasteriis disciplinam, ubi studia non vigent.* [*Studia Monachis necessaria, & statui eorum convenientia.*] Non igitur tam stimulos & calcaria strenuè currentibus addit, quàm frœno quasi cohibet, ne extra orbitam ferantur, atque ad Studia, curiosa, vana, & inutilia, quæ Ascetas neutiquàm decent, se abripi patiantur. *Fructus*, inquit, *& utilitas scientiæ nostræ in modo sciendi consistit: modus autem sciendi tria juxtà Bernardum includit.* „Ut sciamus, *quo ordine*, „*quo studio*, *quo fine* aliquid nosse o„porteat. *Ordine* scilicet, ut id priùs „sciamus, quod maturiùs ad salutem; „*studio*, ut ardentius id nosse labo„remus, quod vehementiùs ad amo„rem: *fine*: ut non ad vanam glo„riam aut curiositatem, sed tantùm „ad nostram vel proximi ædificatio„nem scire appetamus.

Dignæ sanè quatuor Præfationes, quæ ab omnibus etiam doctissimis Religiosis, qui fructum ex literarum studiis percipere volunt, non cursim legantur, sed altè memoriæ imprimantur.

Ex Parte II. quæ Libros potissimùm Mss.^tos complectitur, quosdam in Lectoris gratiam enumerare juvat, quibus etiam aliquando breves Notas & Observationes adjicere visum est.

1. Codex SS. Evangeliorum, aureis scriptus characteribus, & gemmis ornatus pretiosis, ab Imperatore *Arnulpho* dono datus, de quo legendus est Arnoldus, vir nobilissimus juxtà & gravissimus in libro de Miraculis S. Emmerami cap. 5.
2. Biblia Hebraica absque punctis. membr. Codex antiquus.
3. Biblia sacra complura Sec. XIII. & XIV.
4. Paterii in Cantica Canticor. & alios libros veteris & novi Testamenti pars 2. Sec. 12. Alulfus Monachus S. Martini Tornacensis exeunte Sec XI. in suo Gregoriali conqueritur, se præter Paterii principium super Genesim, reliquos ejus libros è nulla eruere Bibliotheca potuisse. Conferri igitur meretur Codex cum expositione, quæ extat Tom. IV. novæ edit. Opp. S. Greg. M.
5. *Albini*, seu *Alcuini* Opera multa, quæ pro nova ejus Operum editione, dudum à viris eruditis exoptata servire possunt, cumprimis verò Commentarius in Matthæum de quo altum silent Bibliographi. *Novam porrò Operum Alcuini editionem Tom. II. jam prelo paratum habet doctiss. Vir* ILDEPHONSUS CATHELINOT *Congr. S. Vitoni Monachus*, de quo Calmet in Bibl. Lotharing. pag. 247.
6. Magistri *Matthæi* de Ratione & Conscientia in sumptione Corporis Christi. Iste *Matthæus* natione fuit Pomeranus, cognomine *de Cracovia*, sive arce Chrocove, Praga cum aliis Germanis à Bohemis Hussiasseclis pulsus. Progressu temporis Wormatiensis factus Episcopus scripsit de *Conflictu rationis & conscientiæ, de sumendo vel abstinendo corpore Christi*, sive, ut in editione Memingensi an. 1491. inscribitur *Tractatus de eo, utrùm deceat Sacerdotes continuare Missas, vel Laicos frequenter communicare?* Vid. Schannat de Episcop. Wormat. item Fabric. Bibl. med. & inf. Lat. lib. 12. pag. 144.
7. *Joannis Rode* Carthusiani propè Pragam 1474. Viridarium Clericorum.
8. Liber *Consentii* de Mendacio membran. Sec. 10. in fine mutilus. Quis iste sit *Consentius*, haud facilè divinavero, nisi forsan is sit, ad quem *Sidonii* libri VIII. Epistola 4.
9. S. Leonis Epistolæ Sec. IX.
10. Sulpitii Severi Epistola ad socrum suam Bassulam de S. Martino membran. Sec. 8.
11. Origenis Opera plura, & quidem super Genesin & Exodum Sec 8. memb.
12. Eucherii quæstiones in libr. Reg. Sec. 9.
13. Athanasii altercatio contra Arium, Sabellium, & Photinum. Sec. 9. membr. alia ejus Opera. An verò Alcercatio sit partus Athanasii, vel Vigilii Tapsensis Episcopi, vide Tom. III. Opp. S. Athanasii.
14. S. Hieronymi Opera pleraque; sed ejus non est sermo de assumptione B. V. Mariæ.
15. Ambrosii Opera non pauca.

16. S.

16. S. Augustini Opera ferè omnia, è quibus multa Sec. VIII. scripta sunt.
17. Baturici Episcopi Epistola. Author paucis notus.
18. Orosii Quæstiones & Responsiones S. Augustini, Sec. 9. Neutrius esse viri eruditi judicant. In San-Mauriana editione Operum S. Aug. in Tomi VI. appendicem rejiciuntur.
19. S. Gregorii M. Opera pleraque, è quibus aliqua sunt Seculi 8. & 9.
20. Hrabani Mauri Compotus. Capitula 96. membr. Sec. 9.
21. Candidi Presbyteri de Passione Domini. Sec. IX.
22. Dialogus, qui vocatur *scrutinium Scripturarum* per D. Paulum de S. Maria &c. 1434. in fine mutilus. Iste *Paulus* inter Judæos antea *Salomo Levi* dictus, Christianus & Episcopus Burgensis in Hispania factus est. Ejus Scrutinium Mantuæ, Romæ, Parisiis & alibi typis mandatum fuit.
23. De decem Nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur.
24. Ambrosii Autperti presbyteri *sermo de cupiditate viris secularibus utilis valdè* Sec. 10. vel 11.
25. Cæsarii Monachi Liber de Miraculis, nescio an S. Engelberti, vel suæ ætatis. Cod. papyr. Sec. XV.
26. Cæcilii Firmani Libri III. de falsa Prophetia Sec. 11. membr.
27. Liber Junilii ad Beatissimum Episcopum Primasium de divinis Scripturis. cap. XV. membr.
28. Isidori Hispalensis Opera non pauca.
29. Bedæ Opera permulta, ævi antiqui.
30. De Libro I. Historiarum Orosii.
31. Prudentii Opera diversis metris Sec. X. membr.
32. Theobaldi, Episcopi incerti, physiologus de naturis XII. animalium. Opus typis datum, teste Hockero in Bibliotheca Hailsbronensi. p. 274.
33. Augustinus Dacus (rectiùs *Dathus*) pro conficiendis Epistolis. De ejus Operibus typis excusis, vide Caveum.
34. Martini ex Abbate Dumiensi O. S. B. Episcopi Braccarensis, de quatuor Virtutibus Cardinalibus ad Mironem Regem. Sec. 10. vel 11.
35. Oratio Dominica latino & veteri germanico idiomate.
36. De Ordine Baptismi.
37. Cassiodorus de substantia animæ, & ejus virtutibus Sec. 8. vel 9.
38. Libri S. Dionysii Areopagitæ, interprete Joanne Erigena.
39. Ars Calculatoria Elbrici (*Helperici*) Monachi S. Gallensis. membr. Sec. 10. vel 11.
40. Sphera Linconiensis Episcopi.
41. Boëtii Opera ferè omnia.
42. Liber S. Bachiani de reparatione lapsi. Membr. Sec. 11. Credo, esse *Bachiarii* Gennadio c. 24. laudati Epistolam ad Januariū de recipiendis lapsis.
43. Æsopi fabulæ glossatæ.
44. Liber Job cum præfatione S. Hieronymi, ubi ista leguntur: *Habeant, qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis auro, argentóque descriptos, vel uncialibus, ut vulgò ajunt, literis, onera magis exarata, quàm Codices: dum mihi, meísque permittant pauperes habere scedulas, & non tam pulchros Codices, quàm emendatos.*
45. Apocalypsis S. Joannis cum figuris sub initium artis typographicæ excusa.
46. Biblia Sacra. Pentateuchus. Libri Josue, Judicum. Ruth. Libri quatuor Regum. Membranac. in maximo folio Sec. II.
47. Psalterium Germanicè.
48. Cantica Canticorum Latinè & Germanicè *verdeutscht und gedruckt* anno Domini *tausend vier hundert und mi LXXIX. jars.*
49. Sumā Raymundi abbreviata. i. e. *Raymundi de Crossis* Summa Dictaminis secundùm stilum Curiæ Romanæ, quæ teste *Montfauconio* Bibl. Bibliothecarum Mss. p. 141. in Vaticana etiam habetur Bibliotheca.
50. Rabani Mauri expositio supra Librum Machabæorum. Item supra Libros Regum.
51. Christiani Druthmari Cōmentarius super Matthæum Sec. XI. vel XII. cui accessit ejusdem brevis expositio super Lucam. Codex notandus, ad cujus fidem editio *Socerii* Acatholici exigenda.
52. De Schismate inter Alexandrum Papam & Fridericum Imperatorem. *Venerando in Christo Pat. N. Metens. Eccle. Episcopo 9. nomine tantùm Episcopus* membr.
53. Glossæ magno numero super varios libros S. Scripturæ, quarum multæ sunt veteris ævi in Codd. Sec. 9. & 10.
54. In Cantica Canticorum Opus metricum Seculo 10. in fronte libri adscribitur charactere Seculi *Wiliramo* Abbati. Sed nota, si hoc Opus metricum auctorem habet Abbatem Wille-

Willeramum, non Seculo x. sed xi. elucubratum fuit. Is enim claruit sub annum 1070. & Eberspergensi in Bavaria Monasterio ex Fulda datus fuit Abbas.

55. Epistolæ Henrici contra Papam, & aliæ ejusdem. membr.

56. Paschasius Radbertus de Corpore Christi. membr. Hîc non exprimitur, an Codice isto contineatur Paschasii Liber de Sacramento Corporis & Sanguinis Christi, vel ejus Epistola ad Frudegardum de Corpore & Sanguine Domini.

57. Canones ex diversis Conciliis, ubi multæ de Paschate reflexiones.

58. Petri Abœlardi libri duo de diversis paginæ sententiis. membr. in fol. Sec. 13. *Non benè memini, an hi duo libri inter Abœlardi Opera excusi fuerint; neque jam ut ea consulam, in promptu sunt.*

59. Epistola Hincmari Remensis ad Karolum M. i. e. ad *Carolum Calvum*, qui à suis quibusdam etiam Magnus appellatus est, quamvis hic lepus galeatus inter Magnos recenseri minimè meruerit. Inter Hincmari Opera à *Sirmondo* edita quatuor habentur Epistolæ ab Hincmaro ad Carolum Calvum scriptæ; quarum argumenta Parte IV. cap. 2. Sect. 2. §. 6. recensemus.

60. Quatuor Evangelia cum Præfationibus S. Hieronymi & Concordantia Evangelistarum in tabellis. membran. pulcherrimus Codex auro, coloribus nitidissimus. Sec. 12. vel 13.

61. S. Effrem de Judicio Domini & Resurrectione. De Regno Cœlorum, & munditia animarum &c. Sec. 8.

62. Chronicon de Origine Principum Bavariæ Sec. 15. usque ad Henricum sanctum. variæ historiæ fragmenta.

63. Thomæ Hibernici Manipulus florum. Placentiæ, Venetiis, Parisiis sæpiùs impressus.

64. Summa Rolandini. Erat is Bononiensium Notariorum Proconsul, & scripsit *Summam artis Notariæ*, quæ Taurini anno 1479. impressa fuit.

65. Joannis de Capistrano Speculum Clericorum, seu Sermo ad Clerum in Synodo Tridentina 1439.

66. Tractatus Samuelis Israelitæ, per quem probatur adventus Christi, translatus de arabico in latinum per Fr. *Alphonsum* hispanum Ord. Prædicat. Iste Samuel fuit Judæus, patria Fessanus, licèt vulgò *Marocchianus* cognominatur, Christo nomen dedit anno 1085. Ejus Epistola de vana Messiæ apud Judæos exspectatione, sæpiùs typis mandata est. Illam verò scripsit, cùm adhuc Judæus esset, quia in votis habet, ut Majores non minùs caput LIII. Isaiæ ex divino Codice, quàm JESUM ipsum Nazarenum è medio sustulissent. Scripsit etiam Arabico idiomate *Historiam concertationis cum Albucabelo Mohammedanorum Magistro*, quæ in Latinum etiam sermonem conversa habetur.

67. Fr. Johannis Carthusiensis apud Franckford de communione sub utraque specie ad illustrem Principem DD. Fridericum Marchionem Brandeburgensem.

68. Manuale Parochialium Sacerdotum impressum Augustæ per Hermannum Restlin 1484.

69. Tractatus peroptimus de animabus exutis à corporibus editus à Fr. *Jacobo* Doc. Ordinis Carthusiensis Ertfordiæ impressus absque loco & año. Alia tamen Editio, quæ etiam adest, locum & annum exprimit, viz. Patavii an. 1482.

70. Sermo ad Clerum Magistri Joannis Sebald de Budissen in Synodo habitus, *sed quanam?*

71. Paulus dictus *Kolner* Ratisbonens. & Pataviens. Eccl. Canonicus, de Horis Canonicis. Sec. 15.

72. Epistola Decani & Magistrorum omnium Theologiæ Universitatis Viennensis ad Archidiaconum in superiori Styria de multis erroribus, qui in his locis, nominatim in Fridenburg (*Judenburg*) circa fidem irrepserunt, de viginti quatuor Seniorum cum Christo residentium Judicio M. CCCCXX.

73. Sermo S. Vincentii Ord. Prædicat. de fine mundi, canonizati M. CCCC. LV. impressus per Conradum Zeninger civem Nurenbergensem.

74. Tractatus de Imitatione Christi absque mentione Authoris. Sec. 15.

75. Richardus de XII. Patriarchis, & de Arca Mystica. impress. MCCCCXCIII. Inter Richardos Scriptores, quos multos apud Fabricium Bibl. med. Lat. lego, nullus occurrit, qui hoc de argumento scripserit; estque adeò iste Richardus mihi incognitus.

76. Lumen Confessorum, Andreæ Hispani Episcopi Sec. 15.

77. Catalogus Virorum illustrium Ord. S. Benedicti Sec. xv.

78. De Imperio Karoli Magni & robore.

79. Legendæ Sanctorum. Vita S. Basilii Episcopi. S. Clari Abbatis. Passio S. Concordi M. &c. &c.

80. Vitam S. Walburgis in Epistolare compendium collectam offert Frater Philippus, Miseratione divina Episcopus Eistettensis Excellentissimæ Dominæ suæ Ungarorum Reginæ, nec non felicis recordationis Domini Alberti quondam Regis Romanorum filiæ, Membran. in fol. min.

81. Passionale Sanctorum. Membran. in fol. Sec. 14. ad finem est vita S. Wolfgangi Episc. Ratisbon.

82. Vitæ diversorum Sanctorum. papyr. Sec. 15.

83. Summa de sanctitate meritorum & gloria miraculorum beati Karoli Magni Imperatoris cum Officio, & de Translatione S. Karoli. Sec. 15. papyr.

84. Historia Henrici tertii Imperat. membr. Sec. 12. vulgata per Aventinum.

85. Liber Miraculorum S. Emmerami ab *Arnoldo* Monacho San-Emeram. circa an. 1010. in quo Codice inter alia habetur, quòd S. Dionysius est translatus Ratisbonam in Ecclesiam S. Emmerami.

86. Quædam de inventione ossium S. Dionysii.

87. Epistola cujusdam Presbyteri ad Reginwardum Abbatem Sec. 13. vel 14. membran. de sancto Dionysio Areopagita & de ejus Translatione. membr. Sec. 13. vel 14. ubi tota historia narratur.

Episcoporum Ratisbonensium Catalogi.

88. Catalogus Episcoporum Ratisbonens. una manu usque MCCCCXXXVII. Alius usque 1465. Alius Paulini usque 1563. Excutiendi sunt isti Catalogi, & videndum, an in Serie Episcoporum Ratisbonensium legatur nomen *S. Simperti*, de cujus Episcopatu aliqui addubitant. Mabillonius sedem sibi ignotam dicit. *Stengelius* in Comentario Rer. August. part. 2. cap. 9. Augustanis annumerat Episcopis, quod idem faciunt Historiæ Literariæ Gallicæ Auctores Benedictini è Congr. S. Mauri, eúmque an. 809. mortuum dicunt. Ejus sacra ossa Augustæ innumeris clarent miraculis. Hujusmodi CCXL. singulari libro patria lingua laudatus Carolus Stengelius conscripsit. Quæ verò ab ejus tempore contigerunt R. P. *Romanus Kistler* in Basilica SS. Udalrici & Afræ in Germanicum sermonem à se translata permulta describit. Certè A. C. MCDC. procurante Petro S. R. E. Cardinale, Episcopo Augustano, propter assidua, quæ narrabantur, & fiebant prodigia, orbis Christiani Pater Nicolaus V. *Simpertum* inter cœlites colendum præcepit. Extat hac de re diploma dicti Cardinalis *Petri* datum Augustæ A. C. MCDLXVII. die v. Jan. Pauli II. A. IV. Denique Gregorius XV. P. M. A. C. CIↃ. IↃCXXII. ejus festum diem ritu duplici per totam Diœcesim Augustanam celebrari præcepit, ut Stengelius l. c. testatur. Quis ergò S. Simpertum non pro Episcopo habeat Augustano? Nihilominus Jo. Georg. Eccardus Rerum Francicarum XXV. 46. 47. ex variis documentis probatum dare conatur, *S. Simpertum Ratisbonensem fuisse Episcopum*, & jam anno 791. ex hac vita ad Superos concessisse scribit. Excutiendi sunt igitur, ut dicebam, Mf.ti Catalogi, & videndum, an S. *Simperti* nomen inter illos occurrat. Quod si deest, *Eccardi* sententia omnino deferenda, & standum recepta opinione, *D. Simpertum Augustanæ Urbis fuisse Episcopum.*

89. Fundatio Monasterii in *Walderbach*. Membran.

90. Bulla Leonis IX. de Corpore S. Dionysii invento. Edita in nupera hac de re diatriba Cel.mi Principis *Joan. Baptistæ*.

91. Liber traditionum Monasterii S. Emerami, in quo diplomata Cæsarea, Regia, ex Originalibus descripta sunt. Membr. Sec. II. editus est ille Codex à R. P. *Bernardo Pezio*.

92. Liber traditionum, ubi variæ fidelium oblationes ad S. Emeramum, descriptæ sunt variis characteribus. 8. 9. & 10. Seculi Membr.

93. Fr. Christophori Hoffman Monachi ad S. Emmeramum Historia de Episcopis Ratisbon. & Abbatibus ad S. Emmeramum. Sec. 16.

94. Catalogus Episcoporum Ratisbonens. & Abbatum Monasterii S. Emmerami, oblatus *Ambrosio* Abbati ad S. Emeramum à Fr. *Christophoro Hofmano*, Monacho ibidem anno 1531.

95. Descriptiones antiquitatum & picturarum in Monasterio S. Emerami MDLX. Continetur in hoc libello

libello stirps Carolina à Carolo Magno usque ad Ludovicum III. Regem Roman. sepultum in Choro S. Emmerami. Ob. A. D. DCCCCIII.

96. Brevis Chronica de Monasterio S. Emerami scripta Sec. 16. Item de Sanctis, qui in Ecclesia ibi requiescunt: de aliis sepulturis. Catalogus Abbatum.

97. Rotulus, seu Charta membranea ex 20. foliis maximis consequenter annexis, in quibus foliis Processus de Exemptione Monasterii S. Emerami coram Joanne XXII. habitus descriptus est.

98. Processus de Exemptione Monasterii S. Emmerami in papyr. descriptus ex priori rotulo membraneo longissimo 1443.

99. Statuta Provincialia Eberhardi Episcopi Salisburg.

100. Liber censualis Monasterii S. Emmerami Ratisbonens. continens redditus & proventus, ac jura omnium ac singulorum prædiorum & possessionum Monasterii anteà dicti.

101. Regula S. Benedicti Germanicè. Sec. 15.

102. Decretum Joañis Grienwalder, Vicarii Frisingensis, de Reformatione Monasteriorum Canonic. Regularium in Unterstorff & Weichensteffan.

103. Constitutiones Benedictinorum Monasteriorum. Cod. papyr.

104. Variæ Constitutiones pro Ordine S. B. membran. Sec. 13.

105. Historia, seu Chronica Ratisbon. usque 1509.

106. Quæstio: Si Sanctimoniales & Monachi, cùm unam habeant S. B. Regulam, etiam unam habere debeant clausuræ custodiam membr. Sec. xi.

107. Chronica de fundatione variorum Monasteriorum.

108. Notæ de Ducibus Wavariæ. pag. 101.

109. *Teutsche Chronic von Anfang der Welt biß auf die Regierung* Pauli II. *Römischen Pabsten, so* 1464. *auf den Päbstl. Stuel kommen.* in fol. papyr. continens optimas historias.

110. Eusebii Cæsar. Ecclesiastica historia Rufino interprete xi. libri in fol. M. Membran. Sec. 12.

111. Andreæ Presbyteri Can. Reg. ad S. Magnum in Præurbio Ratisbonæ Chronicon à Christo nato usque ad Martinum V. Membr. Edidit Pezius tom. 4. Anecd. part. 3. pag. 275 - 636.

112. Stainhöwel de claris mulieribus. Dedicatus est iste libellus Eleonoræ Ducissæ Austriacæ. Impressus *Ulm von Johann Zamier von Kutlingen.* 1473.

113. Expugnatio urbis Ratisbonens. per Carolum Magnum. De fundatione Salisburg. Catalogus Episcop. Salisburg. & Chiems.

114. Poëma Hexametrum de virtutibus herbarum, sub *Æmilii Macri* nomine. Membran. Sic frons, titulus & nomen Librorum sæpè mentitur. Nam *Æmilii Macri* Veronensis Poëma de simili argumento (*viribus herbarum*) dudum in deperditis habetur: Laudavit illud Ovidius; hinc illud intercidisse lugendum. Hujus verò *Macri* meminit Sigebertus c. 13. de S. E. & post eum Fabricius in Bibl. Latina IV. cap. 12. & in Bibl. med. Lat. l. 12. pag. 3.

115. Notæ, seu Commentar. in libros & Opera Ovidii. Membr. Sec. 12.

116. Sallustius de bello Catilinæ.

117. Marci Tulii Ciceronis Lib. III. de Officiis.

118. Paradoxa Tulii. Membr. In fine rubei coloris characteribus impressum legitur, ut sequitur: *Præsens Marci Tullii clarissimi Opus, Johannes Fust, Moguntinus Civis, non atramento plumali, Canna, neque area, sed arte quadam perpulchra Petri manu pueri mei feliciter effeci, finitum MCCCCLXV.*

119. Horatii Flacci Lib. II. Epistolarum. Membran.

120. Brunelli de tribus animalibus carmen.

121. Ejusdem de diversis ordinibus carmen.

122. Matthæi Wesenbecii de cruenta ac nefaria laniena Lutetiana à Carolo IX. perpetrata; Carmen 1572.

123. Lucanus Poëta. Membr. Sec. 12.

124. Terentius cum notis. Membran. Sec. 9. vel 10.

125. *Cornutus* in Persium, seu Commentum Cornuti in Persium. Quis iste sit *Cornutus* me præterit. Cangius in Glossario cujusdam meminit Magistri *Cornuti*, qui Disticha reliquit.

126. Diploma Friderici Regis Romanorum de Reformatione Imperii data, & signata Francofurti 1446.

127. De electione Maximiliani in Regem Romanorum 1486.

128. Expositio in Donatum de Grammatica Sec. x.

129. Diomedis Gramatica. Sec. 8. vel 9.
130. Priscianus Gramaticus Sec. xi. cum Commentar. membr.
131. De Orthographia & Ethymologia. Sec. 9.
132. Pauli Diaconi excerpta ex libris Pompeii Festi de Significatione verborum. Sec. 9. Membr.
133. Alphabetum Hebraicum: Chaldaicum: Siriacum:, Arabicum: Ægyptiacum: Gothorum: Sec. 12.
134. Regulæ Collegii Germanici & Hungarici Romæ fundati à Gregorio XIII. Mf.ti 1662.
135. Æneæ Sylvii Epistolæ, & aliorum in fol. papyr.
136. Varia Scripta Poggii.
137. Kalendarium Sec. 9.
138. Julii Solini de situ Orbis terrarum. Sec. 12.
139. Statuta: Obligationes Capituli Ratisbonensis cum notitia subditorum. Sec. 15.
140. Belligraphia inter Serenissimum Maximilianum Regem ac ligam Suitensium.
141. Dieta Romani Imperii Ratisbonæ habita sub Friderico III. per modum tabulæ à *Leonardo Heff* Aureatensi.
142. Chronica Fr. Martini Ord. Prædicat. patria Bohemus de Pontificibus & Imperatoribus. Sec. 15. papyr. Dicitur hic auctor Bohemus, quia natus erat Oppaviæ in Silesia, Regno Bohemiæ incorporata Provincia. Hunc Codicem notare placuit, quia Leibnitio animo sederat, Chronicon Martini cum xv. vel xvi. Codicibus collatum in lucem dare.
143. Christophori Hoffman Monachi ad S. Emmeramum. *Böhmische* Chronica, propria manu ab ipso scripta. Edidit. Hier. Pezius.
144. *Everhardi Wasenbergii* Ratisbona Politica, Ecclesiastica, Monastica, tempore Francisci Wilhelmi Episcopi Ratisbon. conscripta Tomis VI.
145. Causa Petri de Remago Canonici Eccl. Ratisbon. contra Episcopum Ratisbon. coram Pont. Rom. Bonifacio IX. papyr.
146. Statuta Synodalia, sive Diœcesana Ecclesiæ Ratisbon. 1512. impressa.
147. Chronicon breve *Christophori Hoffman* Monachi ad S. Emmer. de primis Ducibus Bavariæ; Episcopis Ratisbon. & de S. Emeramo.
248. Statuta Capitularia Ecclesiæ Ratisbon. in 4. partibus.
149. Statuta Synodalia Ratisbonens. sub Ruperto Episcopo 1474.
150. Chronica compilata per Ill. Dom. Andream Dandulo Venetiarum Ducem usque ad annum 1370.
151. Annales Hermanni Contracti ab an. 378. usque 1054.
152. Chron. Aurelii Cassiodori.
155. Epistola *Marini Sanudo* ad Regem Franciæ Philippum de peregrinatione in terram sanctam 1334. Erat *Sanutus* Patritius Venetus à quinque itineribus, quæ in Palæstinam suscepit, ac deinde literis mandavit, percelebris. Nomen operi dedit *Secreta fidelium Crucis*, quod Jac. Bongarsius in gestis Dei per Francos Tomo posteriore vulgavit. Acta publica inter Rempublicam Venetam, & alios Principes ab anno 1378. usque 1388.
154. Annales Hermanni Contracti ab an. 378. usque 1054. membr.
155. *Vollkommene Nachricht wie Pabst* Urbanus Ferdinando II. *die Nutzniessung auf* 12. *Jahr dern* 2. *Drittlen von deren in der obern Pfalz gelegenen Clösteren in* profanos usus *zu verwenden erlaubt*: *und wie solches* Privilegium *hernach an Herzog Maximilian in Bayern gekommen sambt denen Abreds-und Vergleichs-Puncten mit denen Herren* Ordinariis.
156. *Vollkomme Nachricht, wie solche Clöster wiederumben von denen Ordens-Geistlichen an sich gebracht, und was Gelder hinaus bezahlt worden*: *auch wie und auf was Weiß die* Immission *in solche Clöster geschehen.*
157. Wigulci Hundii stemat: Bavaric. Partis III. Tomus I. Ejusdem Partis III. Tomus II.
158. Ordo, quomodo ponunt Codices in Ecclesia Romana: Codex vetustissimus Sec. 7. vel 8. Membran. sic incipit: *inprimis in septuagesima ponunt Eptaticum &c.*
159. *Rathschlag Herzog Wilhelms in Bayren mit dero Landschafft.* amplum vol. in fol.
160. *Land-Tafel der Fürstenthumben Ober-und Nider-Bayrn. Darinn begriffen alle Schlos-und Hofmarchen &c. in denen vier Rändtämbteren. 2. Folianten. Beschreibung des Landtags von Herzog Wilhelm in Bayrn, mit dero Land-Stärcke gehalten* 1563. *2. grosse Folianten.*

161.

161. Breviaria quàm plura Sec. 12. 13. 14. & 15. membr.
162. Missale, seu Cantus pro Missa. Membr. in magno folio nitidissimis colore & auro ornatis characteribus scriptum.
163. Fides & Decreta Concilii Niceni. Membr. Sec. 8. vel. 9.
164. Variæ Pontificum Rom. Epistolæ usque ad Seculum VII. Codex in maximo folio, Seculi, ut videtur, decimi.
165. Epistolæ variæ Pontificum Innocentii, Siricii, Cœlestini, Leonis, Symmachi. membr. Sec. 9.
166. Canones Pœnitentiales Sec. 9. Codex prædictus.
167. Concilia Provincialia Salisburgensia sub Guidone Cardinale 1268.
168. Statuta Friderici Archiepiscopi 1360.
169. Statuta Friderici 1281.
170. Constitutiones Joannis Tusculani Episcopi. 1280.
171. Constitutiones Cunradi Archi-Epi - Salisburg. 1310. de Contractibus matrimoniorum.
172. Concilium sub Cunrado Archi-Episc. *Nos Cunradus Dei gratia* &c.
173. Constitutiones Pilgrini Archiep. Salisburg. 1386.
174. Statuta Eberhardi Archi-Episc.
175. Canones Conciliorum Arelatens: Nicæni: Gangrens: Valentin: Arelatens: Hilarii: Zenonis PP.
176. Concilium Basileense. Sæc. 15. papyr.
177. Constitutiones quædam in Concilio Provinciali Salisburg. an. 1418. in octava B. Martini à D. Ulrico Episcopo Seccoviensi factæ.
178. Digestum vetus cum Commentario Sec. 13. Memb.
179. Codicis Justiniani libri Novem cum Commentar. Membr. fol.
180. Summa Novellarum Constitutionum Imperator. Justiniani cum aliis Juris Canonici expositionibus. Memb. Sec. 13.
181. Bulla Aurea Caroli IV. Membr. Latinè & Germanicè.
182. Cato cum glossis Philippi de Bergamo Ord. S. B. an. 1415.
183. Martiani Mrnci Afri libri novem de Scientiis. Sunt septem, sed si duos de nuptiis philologiæ & Mercurii adjicias, erunt novem.
184. Juvenalis Decii Junii Satyræ. Membran.
185. Notæ super Macrobium de Somnio Scipionis. Membr.
186. Tabula Genealogica Regum Franciæ & Bojoariæ Sec. 13.
187. Chronica à Christo nato usque 1170.
188. Catalogus Romanorum Pontif. usque ad Pelagium II.
189. Historica fragmenta Sec. 9. 10. 11. Memb.
190. Epistolæ diversarum materiarum eruditissimæ. sequentia ibi leguntur: *illud in primis mirabile, quod cum Henricorum aut Æinobarbæ temporibus scriptæ fuerint, prophanarum historiarum exemplis scateant.* Membr. Sec. 11.
191. Tractatus contra Judæos. MS. in folio papyr.
192. Historia Monasterii S. Emmerami de Abbatibus: Juribus: donationibus: Privilegiis: consuetudinibus &c. seu volum. in fol.

Ut majorem de Mss.tis Codicibus Bibliothecæ San-Emmeramensis Lector concipiat æstimationem, quædam ex historia Itineris Germanici *Joannis Mabillonii*, rei Bibliothecariæ callentissimi, exscribere placuit. en verba: *Redeo ad Sanctum Emmeramum, in cujus Bibliotheca Codices ampliùs mille habentur, multi optimæ notæ. Unus continet varias Virorum doctorum Epistolas tempore Alcuini scriptas, quas nobis describi rogavimus. Multa etiam nos ipsi, quantum per quatuor dierum otia licuit, descripsimus &c.* reliqua plura legi possunt in editione Parisiensi *Veterum analector.* 1723. pag. 10. ubi agit de hujus Bibliothecæ Manuscriptis. Ex quibus etiam nonnulla suis Commentariis intulit *Schöpflinus*, videlicet, *Ferri benedictionem, & aquæ ferventis consecrationem ad faciendum judicium.* Plures quoque ac insignes ex eodem Charto - Phylacio Tractatus publicam in lucem protulit Clar. P. *Bernardus Pezius* Mellicensis, ut in diversis ejus Anecdotorum Tomis videre est. Restare tamen adhuc quamplurima digna omninò quæ dias proferantur in luminis auras asserunt, qui hanc supellectilem oculis attentiùs lustrârunt; Quocirca, *inter alias curas* (sunt verba Celsiss. & R.mi Abbatis Principis JOANNIS BABTISTÆ) *mihi incumbentes certè non minima erit, reliquos veterum Monumentorum Collectores, quotquot hucusque comparuerunt, nec in nostra Bibliotheca servantur, ocyùs colligendi, ut iis*

Mabillonii de hac supellectile sententia.

perlustratis innotescat, quid è nostris Manuscriptis ineditum adhuc delitescat, dignúmque sit, ut in conspectum producatur. Hanc porrò in se provinciam recepit Vir Clar. P. *Frobenius Forster* p. t. Prior, qui accuratiorem MSS. Codicum recensionem prelo parat.

S. Jacobi Ratisbonæ Selectissima.

Bibliotheca Scotorum Ratisbonæ inter præcipuas recenseri jure quodam suo meretur. Conclave illius pellucidum est, & conservandis libris omninò comparatum, qui in Classes juxta suas materias dispertiuntur.

I. Classis in aditu est *de literis humanioribus*, quas Galli *Belles lettres* vocitant. Hîc prostant Dictionaria, Lexica, Grammatici, Poëtæ, Oratores, Comici, Lusus Theatrales, Epistolares omnium ferè in Europa nationum & linguarum. Authores, quos appellamus *Classicos*, Græci & Latini adsunt penè omnes. Eminent quoque *Justi Lipsii* Opera in fol. Voll. VI. Antuerpiæ ex officina Plantiniana.

II. Classe continentur *Philosophi, Mathematici & Politici.* Præter Opera *Athanasii Kircherii* conspiciuntur Opera *Gassendi, Gallilæi, Carthesii* seu *de Cartes*, & aliorum, qui libertate philosophandi in magnum rei philosophicæ, ut ajunt, bonum opportunè usi sunt.

III. Classis est *Medicorum & similium*; ubi præter Scriptores vulgares adest magnum *Herbarium Weinmannianum* in fol. Reg. Vol. V. in quo herbæ, plantæ, frutices &c. Æri incisæ nativis suis coloribus ad vivum exprimuntur, ac commentariis selectis explicantur. Opus sanè magnificum & numeris omnibus absolutum, cui non est compar in Urbe Ratisbonensi.

IV. Classis complectitur Juridicos utriusque fori: de jure Canonico autem adsunt insigniores Scriptores omnes. Corpora quoque glossata, ut dicunt, & alii de Jure Civili & Feudali Doctores hîc magno numero spectantur.

V. Classis, & hæc amplissima, Historicorum est ad ter mille volumina. Adest delectus Scriptorum Ecclesiasticorum inprimis rarissimus; item aliorum, omnium ferè Gentium, Populorum, Provinciarum, Civitatum & Familiarum in suis promiscuè linguis & typis.

VI. Classis exhibet Bibliorum Sacrorum in 26. diversis idiomatibus, varias editiones, ultra 117. volumina. Sancti Ecclesiæ Patres omnes, quos Patres nostri Congreg. S. Mauri hucusque ediderunt, & alii quàm copiosi; item collectio maxima Conciliorum & aliæ Synodi Provinciales, & Diœcesanæ acervatim. Interpretes quoque Biblici abundant. Sed apparatus, in quo continentur Philologi & Critici Sacri à numero & delectu spectabilis est. Ex his fontibus profluit.

VII. Classis Theologorum Scholasticorum & Moralium, inter quos principem locum obtinent Opera omnia D. Thomæ Aquinatis, fol. Vol. XVI. Opera Jo. Duns Scoti, fol. Vol. XIII. Opera Franc. Suarii, fol. Tom. XXV. & reliqui Theologi Principes omnes, quos recensere non lubet.

VIII. Classis continet Polemicos, qui de Controversiis fidei cum laude scripserunt: præter Bellarminum Fratres Wallenburgicos, Cocceium, Bozovium, Menillum &c. adest magnus apparatus Controversiarum in lingua Anglicana, & Gallica.

IX. & X. Classes sunt de Theologia Ascetica sive Mystica, & eorum, qui nominantur Concionatores Sacri, de quibus nihil singulare dicendum.

Codices MSS.

Est præterea adjuncta camera, in qua reponuntur Libri antiquarum editionum, & qui locum non merentur in ipsa Bibliotheca; adest tamen sub proprio titulo Classis manuscriptorum Codicum: inter quos sunt quidam optimæ notæ, ut est Codex IV. Evangeliorum à Seculo IX. quô usus fuit *S. Anscharius*, Episcopus Bremensis, fol. Autographus Codex B. MARIANI *Scoti*, primi Scotorum apud Ratisbonenses Abbatis, continet pias conciones & exhortationes ad suos Monachos; in fine additur eadem manu: *tertio Calendas Aprilis, fer. quinta anno MLXXXIII. meæ peregrinationis pene septimo, & hujus loci habitationis à Scotis octavo regnante quarto Henrico.* fol. Item Commentarii in Regulam S. Bened. seu Concordia Regularum S. Benedicti Abbatis Anianensis, fol. à Sec. XI. Codex in minore forma Davidis Socii B. Mariani, ex compositione interiore & exteriore boni Monachi ab eodem Seculo XI. Codex quoque in fol. papyraceus quidem, sed optimæ notæ est, Historia Concilii Basileensis ab excessu Sigismundi Imperatoris usque ad finem sive dissolutionem illius; in quo multa singu-

laria

laria & scitu digna reperiuntur, quæ à nullo alio Scriptore, quantum nobis constat, observata sunt. Codex est, & scriptura autographus Episcopi Lausanensis. Adsunt præterea volumina x. recente manu exarata, de rebus Ratisbonensibus, quæ mandato & impensis Wilhelmi Francisci Wartembergii, Cardinalis, & Episcopi Ratisbonensis, congesta sunt circa annum MDCLV.

Libri prohibiti. Sub Cancellis existunt mille circiter Libri prohibiti. v.g. Cornelii Agrippæ de occulta philosophia, fol. Lugd. 1510. editio genuina, quam ipse curavit. Opera Nicolai Machiavelli, Italicè vol. v. Caroli Molinæi de Pot. S.P. in temp. Lutheri Opera authentica, id est, quæ prodierunt ipso vivente in 4. vol. xiv. Melanctonis, Calvini, & aliorum Sectariorum.

Quantum verò decus ac ornamentum hæc Librorum cimelia Bibliothecæ Monasterii ad S. Jacobum accersunt, tantum etiam gloriam Reverendissimo ejusdem Abbati & Conditori BERNARDO BAILLIO conciliant. Is enim omnium virtutum ac doctrinarũ laudibus ornatissimus Præsul in non magnis Cœnobii proventibus nulli tamen pepercit pecuniæ, quo Bibliothecæ suæ forulos libris instrueret quàm lectissimis. Antistitem dignissimum! cujus effigies Bibliothecæ ostio affigatur, ut quoties Religiosissimi Cœnobitæ intro in illam pedem ferunt, grato eam obtutu venerentur.

Prislingensis. Ratisbonâ sesqui-horæ itinere distat *Pruveningense* seu *Prislingense* Cœnobium à S. *Ottone* Bambergensi Episcopo conditum, cujus Bibliothecæ Catalogus anno 1347. confectus, atque in sancti Emmerami chartulario hodiedum adservatus, tantam hîc veterum librorum vim exhibet, quantum in ullo Monasteriorum Ratisbonensium, (quorum librarii indices eodem anno concinnati, eodémque Codice Emmeramensi conclusi sunt) reperire est. Sed (quod *Mabillonium*, *Pezios*, aliósque Viros curiosos excursionem eò facientes, non in exiguam admirationem traduxit) unicus solummodo Codex membraneus, isque perexigui momenti forulos lustrantibus occurrit, reliquis omnibus, ut quidem suspicio est, Suecicâ clade, aut rusticorum seditione absumptis. *Sed & ante Suecorum accessum*, inquit Pezius, *certissimâ gloriâ hoc Monasterium spoliavit* Alexander Brassicanus, *qui* POTHONIS *Prunveningensis Monachi libros de statu domûs Dei & de domo sapientiæ cuidam* Pothoni *Prumiensi Cœnobitæ, qualis nullus unquam fuit adscripsit, eóque lapsu suo omnes eruditos Viros in errorem induxit.* Porrò in eam opinionem *Brassicanum* nihil aliud adduxit, quàm nominis utriusque Ordinis nostri Monasterii affinitas & quædam in veteribus Codicibus scripturæ similitudo, dum pro Monasterio *Pruveningensi* legit *Prumiensi*. Jam verò ita se habere apertè constat ex laudato veteri Catalogo librorum Pruveningensis Bibliothecæ, in quo inter alios diversorum Doctorum libros enumerantur *Quatuor libri de domo Domini, & de novem Ordinibus Angelorum, in uno volumine, quos fecit P.* (id est Potho) *Monachus loci.* Ubi vides libros *de domo Domini &c.* POTHONI Prislingensi certissimè attribui. De eodem *Pothone* agit *Joannes Lapillus* seu *Staindel* in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis his verbis: BOTTO *Presbyter & Monachus de Cœnobio Bruviningensi* (adeo enim diversè nomen hujus Monasterii effertur) *ab adolescentia sua in scribendo & dictando occupatus scripsit.* — Pothonis ejus loci Monachi Opera.

Super Evangelia Homilias XXX.
Sermonum libr. 1.
De Domo Domini libr. 1.
De Opere Sanctæ Trinitatis lib. 1.
Commentaria in Jerarchiam Dionysii libr. 1.
De die Dominica libr. 1.
De Ædificio in monte libr. 1.
De Musica libr. 1.
De Officio Missæ libr. 1.
Super Canonem: Te igitur. *libr.* 1.

Et alia plura. Inter quæ sine dubio est *Liber de Miraculis B. Virginis*, quem sub *Botonis* Presbyteri nomine in Austriæ Bibliotheca S. Crucis & Dorotheanâ reperit *Pezius*, qui singularia ex ipso libro de *Pothone* nostro excerpta rescribit in sua dissert. Isagogica *ad Tom* 1. *Thesauri Anecdotor. pag. XLIII.* Cujus tamen opinioni adversatur *Magnoaldus* noster Parte III. hujus Operis pag 618.

Alii ejusdem monasterii illustres Viri. In eodem Prislingensi Cœnobio *Pothoni* fortè coævus floruit ARNOLDUS *Monachus* auctor *Librorum IV. de Miraculis B. Mariæ Virginis*; quos in diversis Austriæ Bibliothecis manuscriptos reperit laudatus *Pezius* hoc exordio: *Venerabili & in Christo plurimùm dilecto E.* (Eberhardo) *Abbati Cœnobii Provenienfis, suo, imò totius Congregationis in Christo Patri &*

Domi-

Arnoldus, *Domino* A. (Arnoldus) *qui videbatur aliquid consecutus literarum, solâ professione Monachus universum debitum amoris, ùt Patri, timoris, ùt Domino. Cum incertis & occultis Divinorum judiciorum...* Dubitat *Pezius*, an non ejusdem Prunveningensis Cœnobii Monachus fuerit ENGELHARDUS, qui itidem *Librum diversorum Miraculorum* ad ERBONEM Abbatem scripsit. Operi, inquit, præfigitur Erbonis Epistola ad Engelhardum hoc initio: *Angelo Domini Sabaoth Domno E. præclaræ virtutis & scientiæ Viro, E. pauper & modicus...* Certè in Catalogo Abbatum Priflingensium duo hoc nomine Abbates Seculo XII. recensentur, nec Codex Zwetlensis, in quo hoc opus extat Seculo Christi XIII. recentior est. Sed ad hæc definienda lux amplior aliunde expectanda est. Monasterii hujus historiola à *Melchiore Weixero* erudito ejus loci Monacho anno 1621. *Ingolstadii* publicæ luci exposita est in folio. In eodem Cœnobio hodie præcipuo eruditionis cultu eminet Clar. P. *Veremundus Gusl* Tyrolensis in communi Congregationis Bavaricæ studio Theologiæ, juris Canonici ac Philosophiæ olim Professor, editis variis Operibus percelebris; nostrísque Musis faventissimus.

Engelhardus, Melchior Weixer, Veremundus Gusl.

Pruellensis prope Ratisbonam. PRULENSE seu *Pryelense* & *Pruellense* prope Ratisbonam Monasterium, quod *Gebhardus I.* Ratisbonensium Episcopus pro Benedictinis anno 997. fundavit, *Albertus* verò Bojoariæ Dux Carthusianis consentiente *Innocentio* VIII. Pont. Max. anno 1484. concessit, (m) illustrem olim habuisse Bibliothecam discimus ex eodem Sant-Emmeramensi Catalogo anno MCCCXLVII. conscripto.

Weltenburgensis. In *Weltenburgensi* vetustissimo Ordinis nostri ad Danubium in Diœcesi Ratisbonensi Monasterio nec quidquam veterum monumentorum præter *Necrologium* à sexcentis annis conscriptum se reperisse scribunt *Pezii* in suo itinere. Cœnobium hoc cùm secularium Provisorum incuria & oppressionibus propè pessumdatum jam esset, tandem Congregationi Benedictino-Bavariæ associatum, curâ & vigilantiâ R.mi D.ni Abbatis MAURI ad tantam repente elegantiam resurrexit, ut nulli Bavariæ Monasterio seu templi splendore, seu religiosarum ædium commoditate quidquam concedat. Hoc loco antiquitùs sita fuisse dicitur vetus Romanorum Civitas *Artobriga*, cujus adhuc Patrum memoriâ extabant rudera. Solum illud, cui ad littus Danubii adhærescit Monasterium, cum circumjacente latè agro, marmoreum est. Id quod omnes à mille annis latuit, & Deo domui suæ providente, à præfato Abbate nihil cogitante, nuperrimè tectum fuit, tanto majori emolumento Cœnobii, quanto ampliùs Weltenburgense marmor aliis totius Germaniæ generibus præstat. Sed hæc præter institutum. Bibliotheca recentioribus aucta Codicibus indies magis magísque accrescit. Extat ejus loci historiola sub finem Seculi proximè lapsi evulgata in 8. Reliqua monumenta nos latent.

Monachomünsteriensis. *Monachomonasterium* vulgò *Münchsmünster* in superiori Bavaria & Diœcesi Ratisbonensi ad Danubium percelebre olim Monasterium à *Diepoldo* Voburgensi Margravio, vel ut aliis placet, à *Tassilone* Bojoariorum Duce fundatum, ditissimam habuisse dicitur Bibliothecam, in qua duo pretiosa maximè adservabantur volumina ex cera & arborum cortice compaginata, ac vitas Sanctorum complexa. *Sed peccatis exigentibus, & malis diebus supervenientibus, ita defecit substantia, ut Monachi expulsi, possessiones distractæ, & omnia intus & foris destructa fuerint, ac denique anno* 1131. *Bambergensi Ecclesiæ Cathedrali reliqua cesserint.* In vita Ottonis Bambergensis à *Gretsero* editâ *libr.* 1. *cap.* 17. leguntur sequentes veteris stipulæ versus de ejus Cœnobii fundatione & fatis:

Tassilo Dux Bojûm, qui nomine dicitur ipse
Tertius, ille pius fundat & ædificat
Istud Cœnobium Münster, *quod habere videtur*
A Monachis nomen, utque hodie vocitant.
Anni sub Domino septingentíque decémque
Lustra ierant, sed mox fit solitudo iterum.
Princeps ARNOLFUS *siquidem Bavarorum, agitatus*
Eumenidum furiis, in cinerem redigit.
Ultrix illicò quem Nemesis sequitur, meritâque
Persolvit pœnam, Sylla velut moriens.
Pòst Divus veniens Præsul Bambergius OTTO,
Nempe Lotharius ut Induperator erat.
Ædes deinde Monachorum fundavit amœnas:
Sic Fundatorem, Lector amice, tenes.

S. Crucis Werdensis. In *Donawerthensi* seu *Werdeæ S. Crucis* Bibliothecâ nihil omninò Mss. Codicum reperiri, quod notatu dignum sit, memorant *Pezii* in suo itinere,

(m) Vid. Aventinus libr. 5. fol. 581. Hundius in Metropoli. Ertl in Atlante Boico. & Mabillon. in Analectis Tom. IV. pag. 58. & 450.

nere, *ut quos*, inquiunt, *Lutherani Ulmenses publico in foro ignibus concremaverint.* Unum tamen egregium & prelo digniſſimum deprædicant, GEORGII nempè *Crucensis Monachi* volumen, quo *Annales Werdeenses* accuratè & ampliter, ſub medium, ni fallimur, elapſum Seculum proſecutus eſt.

Ensdorffensis. ENSDORFFENSE apud Nariſcos Cœnobium uno infra Ambergam milliario ad fl. Vilſam ſitum, ab *Ottone IV.* Comite Wiltelpacenſi & Palatino Bojariæ dicto *Sapiente* circa A. 1131. reſtauratum, copioſam olim in manuſcriptis habuiſſe dicitur Bibliothecam, ſed deſtructo per bella & hæreſes Monaſterio theſaurus quoque literarius alio diſperſus eſt, aut penitùs intercidit. Novis tamen opibus literariis ſubinde aucta aliam hodie faciem induit, opem egregiam ferente Clariſſ. P. *Anſelmo Deſing* ejus loci Cœnobitâ doctiſſimo ſimul & laborioſiſſimo, cujus è Divite penu recèns in publicum rediêre. 1. *Larva detracta.* 2. *Jus Naturæ & Gentium.* 3. *Diatribe de Methodo Wolfiana.* 4. *Hypodigma de ratione ſola Magiſtratibus præcipuè periculoſa.* 5. *Diſquiſitio Libri, cui titulus:* Spiritus Legum. 6. *Præjudicia repræhenſa præjudicio majore.* 7. *Regnum rationis hodiernum nihil præſtare veteri.* 8. *Diſcuſſio quæſtionis*, An opes ſint noxiæ Statui Eccleſiaſtico? *& alia quædam alibi fuſiùs memoranda.*

Tegernseensis Bibliotheca. Inter Bavariæ Monaſteria præcipuum obtinet locum TEGERNSEENSE ſeu *Tegurinum*, ſic dictum à lacu, qui unius horarii milliaris longus intervallo, inter Alpium juga valle anguſta fluit. Ampliſſimum eſt, olim Regium, & nunc totius Bajoariæ vulgò princeps monaſterium. In hoc cùm à prima origine multi inſignes Cœnobitæ vixerint, non rei literariæ minùs, quàm pietatis ſtudioſi, eorum cura, ſtudio, ac labore libraria ſupellex tantoperè crevit, ut vel hodie poſt tantas temporum injurias ad 1500. ſuperſint Mſs. Codices, quos inter

Cypriani Opera eleganter ſcripta, ſed ab annis trecentis.

Dionyſii Libri de cœleſti hierarchia, de divinis nominibus, de myſtica Theologia, *quos de novo tranſtulit Frater Ambroſius Ordinis Camalduenſium, & emendavit.*

Vita S. Ruperti Epiſcopi Saltzburgenſis cum veteri nota marginali, quæ *Mabillonio* (n) in Itinere Germanico hanc Bibliothecam perluſtranti viſa eſt ſuam ſententiam de ejus ætate confirmare. *Quantum elici poteſt ex ſucceſſione Regum Francorum ſanctus Rupertus floruit anno Domini DCCIIII.* Hæc nota fatente Mabillonio, tantùm ab annis 250. Codex ante ſexcentos.

Martyrologium ampliſſimum, in quo Sanctorum acta fusè referuntur cum præfatione ad unumquemque menſem. Auctor ait, ſe juſſu Patris Erchanpoldi id operis ſuſcepiſſe.

Epiſtolæ variæ Abbatum Tegernſeenſium, ex quibus Joannes Mabillonius & Michaël Germanus præcipuas deſcripſerunt.

Commentatores in Regulam S. Benedicti, pleriq; Tegernſeenſes Aſcetæ.

Fratris *Hermanni Gigantis* Ordinis Minorum *Chronicon Mundi* perductum usque ad annum Domini 1349.

Appendix ad idem Chronicon ab anno 1349.

Hiſtoria fundationis Monaſterii Campidonenſis, auctore *Gotfrido de Marſilia*, *Cancellario. Pii Ludovici Imperat.* qui in contextu ſe vocat *Gottfridum Kerren nationis de Civitate Marſilia, in Cancellaria Karoli M. minimum Scribarum.* Quis hoc credat, niſi Judæus Apella?

Tractatus Rythmicus de Monaſterio Campidonenſi *& ejus multiplicibus Privilegiis.*

Chronica Abbatum Campidonenſium.

Hiſtoria Genealogica *Domnæ Gertrudis Reginæ Uxoris Chunradi Regis Romanorum Fundatoris Monaſterii Ebracenſis.*

Catalogus Abbatum Wezzoprunenſium.

Epitaphium Wulfhildis Bajoariæ Duciſſæ, ac Monialis Weſſoprunenſis Ord. S. B.

Chronicon Auſtriacum & Bavaricum ab anno 1359. ad 1495.

Carmen *Herimanni*, viz. *Hermañi* Contracti Monachi Augienſis.

Nicolai de Dinckelſpubel Epiſtolaris Tractatus contra omnes hæreticos errores M. *Johannis Huß de Praga.* Hanc Epiſtolam vide typis exſcriptam in Concilio Conſtantienſi V. C. Hermañi *van der Hardt.*

Ja-

(n) vid. ejus Iter German. Analect. tom. IV. pag. 70. vol. edit.

Jacobi de Erfordia: Utrùm una Missa efficacior aliâ ad placandam Divinam justitiam &c.

Fratris Adæ Romani Epistola ampla *de Sacramento Eucharistiæ.*

Ruperti Episcopi Olomucensis *Libellus de his, quæ ad pœnitentiam & confessionem pertinent.*

Chronicon Mf.tum ab anno 978. ad an. 1481 dicatum cum arbore Genealogica initio Libri apposita Alberto sapienti Duci Bavariæ asservatur etiam in Electorali Bibliotheca Monacensi. Vid. *Palignesius* in Monitis Genealogicis. pag. 117.

Rufini Episcopi Sorani *Libri duo de bono pacis ad Petrum* Abbatem Casinensem.

Conradi Prioris Domus Throni S. Mariæ in Gemnico Volumen Precum, Rhythmorum & Hymnorum de SS. Trinitate, S. Maria V. & aliis Sanctis. Huic Auctori, judice Cl. Bernardo Pezio, probabilissimè tribuitur etiam celebris ille Hymnus de S. Genitrice: *Omni die dic Mariæ &c.* qui vel ideò S. Casimiri Poloniæ Regis esse nequit, quòd adhuc in Carthusia Gemnicensi adservetur Codex S. Casimiro multis annis antiquior, cui controversus Hymnus insertus est.

Johannis Keck Tegernseensis ante ducentos annos Theologi notabile scriptum *de nomine Tetragrammaton.*

Ejusdem plurima alia Opera.

Udalrici de Landau Cœnobitæ Tegernseensis ante annos 200. quatuor Scripta contra *M. Johannem Pyrckhamer, asserentem, quòd textus Evangeliorum, quæ nunc præ manibus habemus, sit per S. Hieronymum solummodò emendatus, sed quo interprete de Græco in Latinum sit translatus, nescitur.*

Bernhardi de Wahing circa 1450. Prioris Tegernseensis Tractatus Epistolaris *de forma servanda in Excommunicationis sententia ferenda.*

Ejusdem alia ascetica.

Eusebii Corradi Mediolanensis Can. Reg. ad Sixtum IV. P. M. & Cardinales *Annotatio in errorem scribentium, S. Augustinum fuisse Heremitam.* Hæc annotatio typis mandata est *Paduæ* per *Mag. Matthæum Cerdonis* anno 1484. in 4.

Fulgentii Episcopi Astigitani *Mythologiæ Libri* in Codice nongentorum annorum.

Capitularia Caroli M. Regis Francorum ejusdem ætatis.

Juvenci Liber quartus Historiæ Evangelicæ.

Macrobii Saturnalia.

Ciceronis Invectivæ in Catilinam.

Salustii Jugurthina & Catilinaria annorum 700.

Bemonis Augiensis Abbatis Liber *de Musica* ad Piligrinum Archiepiscopum Moguntinum, manu Seculi duodecimi.

Cassiodori Commentarius in Psalmos in membrana characteribus & picturis ad omnium invidiam decorata.

Symmachi Viri Consularis *Epistolæ & Relationes de Republica ad Imperatores.* Cod. annor 800.

Gregorii Turonensis Liber miraculorum.

Ejusdem Opus *de Gloria Confessorum.* Cod. Sec. XII. *Hunc Librum Werinberus Diaconus & Monachus patravit.*

Liber Pastoralis Curæ. Cod. in 4. Sec. 12. *quem scripsit Bernhardus Subdiaconorum ultimus.*

S. Hieronymi Epistola de Ordinibus Ecclesiasticis. *Collationes Cassiani.*

Celii Firmiani Placidi Lactantii (ita Codex in 4. manu Seculi noni scriptus) *Expositio in Thebaidem Statii.*

Burchardi Ep. Wormatiensis *Decretum* manu B. Ellingeri Abbatis Tegernseensis exquisitè in folio descriptum.

Lectionarium cum *Homiliario* annorum 800.

Theogeri Episcopi Metensis *Liber de Musica.*

Vita S. Petri Apostoli versu Elegiaco ab Anonymo perscripta ad quendam Leonem Papam in Cod. membr. 4. manu Seculi minimùm X.

Codicis Theodosiani Libri VIII. in folio à mille propè annis exarati.

Boetius de Consolatione Philosophiæ.

Ejusdem *Liber de Musica.*

Pauli Diaconi Epitome Librorum Pompei Festi de significatione Verborum.

Benedictio Cœnæ Paschalis Judæis usitata literis Hebraicis in Cod. memb. fol. à trecentis annis cum versione Latina Anonymi ejusdem ætatis.

Est igitur Tegernseensis Bibliotheca peregregia, si quæ alia, in qua visuntur ad MD Mss. Codices, ex quibus nonnulli vetustissimi sunt. Quos autem paucissimos hîc recensuimus, *Cl. Bernardus Pezius* in itinere suo Literario explicatiùs enumerat. Equidem opera amici Catalogum mss. Codd. integrum, huic historiæ nostræ inserendum, expetivimus; sed nihil obten-

obtentum. Petitio nostra in ea tempora incidit, quibus Bavari Gallis juncti cum Austriacis de rerum summa acerrimo bello decertârunt. Votis igitur frustrati illius recordati sumus, quod S.P. Benedictus monet in Regula cap. 31. *Horis competentibus dentur, quæ danda sunt, & petantur, quæ petenda sunt.*

Weichen-stephenensis *Bibliotheca* WEICHENSTEPHENENSIS *propè Frisingam.* In hac non plurimi quidem, sed bonæ notæ ac plerique vetusti Codices supersunt. Clarissimi Fratres *Pezii* in Itinere suo Literario sequentes notârunt.

Sacra Biblia vulgatæ editionis, duobus voluminibus majoris modi conclusa sexcentorum annorum.

Libri Moralium S. Gregorii M. à septingentis annis in fol. Ad calcem hujus Codicis additur Catalogus Librorum, qui ea ætate in Monasterio Weichenstephenensi extabant, non indignus, qui hîc locum sortiatur.

Hæc est notitia Librorum Ecclesiæ S. Stephani.

Inprimis, qui pertinent ad Divinum servitium:

Unus Missalis cum Graduali & Sequentionario ad Capellam Abbatis.

Duo Missales cum Graduali & Sequentiis & Epistolis & Evangeliis adscriptis.

Item unus Missalis.

IV. Lectionarii.

Unus Officialis.

Unus Epistolaris.

Unum Evangelium.

Duo Nocturnales absque cantu.

Unus ab Adventu Domini usque ad exitum Pentecostes. Abhinc usque ad Adventum Domini.

Item Nocturnalis cum Psalterio & Ymnario & Officiali.

Item dimidius Nocturnalis.

Duo Antiphonaria cum Ymnario ...

Duo Psalteria in Choro cum Gradali.

Ymnarius unus.

Unus Gradale ad Scholas.

Unum Baptisterium.

Alii Libri à Fratribus in Capitolio & ad Mensam & ad Collationem legendi.

Collationes Patrum diversorum in uno volumine.

Quatuor Partes Moralium.

Unum Passionarium & unum . . Octarium diversorum Sanctorum.

Tres Libri Augustini. - - -

Omeliam, quam Abbas Agano incœpit, sed non perfecit.

Vita S. Martini & S. Galli & S. Magni. Item S. Johannis Eleemosynarii Episcopi.

Isidorus de Summo Bono.

Martinus de honestatis Cura cum Omeliis.

XL. Omeliæ.

Sermones - - - S. Mariæ.

Heimo super Cantica.

Translatio S. Dionysii.

Item alius Liber de nominum interpretatione.

Hieronymi vita S. Gereonis, & Passio XI. millia Virginum.

Libellus - - -

De quatuor Partibus Orationis.

Dialectica Aristotelis cum Commento.

Arithmetica. Geometria. Item Geometria cum - - - Musicæ duæ.

Yginus sup. - - - - Mercurii cum commento.

Ovidius & Jugurtinus.

Libellus super abacum.

Fabullarius. - - -

Plinius.

Hereni medicinalis cum Fisic. - - -

Euticius de - -

Arator.

Alcimus.

Duo Persii.

Beda.

Chronica Jordanis.

Mappa mundi.

- - - narium S. Stephani.

Damianus de Simoniacis.

Alexander.

Apollonius.

Dareta.

Maximianus.

- - - cella.

Claviculæ.

- - - Medicinalia.

- - Vita S. Os.

Horatii & Virgilii Opera, in quorum fronte effigies Altonis seu Alti Abbatis Codicem S. Stephano consecrantis depicta cernitur. Fuit is Monasterii Weichenstephenensis Moderator ab anno 1183. ad 1197. Idem Alto dicat S. Michaëli & Stephano Loci Patronis *septem Partes Moralium S. Gregorii Papæ.* Trecentis annis aliquot antiquior est ejusdem *Gregorii cura Pastoralis* in Cod. membr. 8. maj. In alio Codice membraneo quadringentorum annorum habetur cujus-

cujusdam *Wulperti*, haud dubiè nostratis Monachi *Libellus metricus de Vita claustrali* hoc exordio:

Qui cupis immundi vitare pericula Mundi
Téque situs Deo tradere servitio:
Cursu non pigro claustro sociabere nigro.
Velle relinque tuum, fer Monachale jugum.
Non est quippe grave portantibus, imo suave.
Nam datur inde quies, perpetuúsque dies.
Ergo Monasterium pede festino pete Divum
Et Monachi studium disce tenere pium &c.

Sed hæc nihil sunt ad insignem illum Codicem membr. in 4. in quo Monasterii Weichenstephenensis *Annales* à primis incunabulis usque ad medium Seculum XIV. à coævis producti sunt. Huic Operi Calendarium Seculo minimùm decimo scriptum adglutinatum est, in quo ad IV. Id. Decemb. quædam manus Seculi duodecimi hæc notavit: *Hitto Frisingensis Episcopus, qui in isto loco primitùs initiavit Dei servitium cum uno Præposito & sex Præbendariis, qui & S. Alexandrum, & S. Justinum, de Roma huc attulit.* Distinctum ab illis Annalibus est *Chronicon Weichenstephenense* à Caspare Frasio, erudito hujus loci Abbate compositum, & usque ad proximum Seculum perductum dignissimum sanè, quod Annalibus vetustioribus junctum typis exprimatur. Eodem pertinet amplum Elegiacum carmen *de Timone Comite, ac de miraculo Fontis S. Corbiniani* primi Frisingensis Episcopi, manu Seculi XII. exaratum, quod ita in Codice incipit:

- - - *instanti optatus, qua contigit anno*
- - - *cum Romam sudor agebat iter* &c.

E quorum versuum regione eadem manus isthæc observavit: *versuum istorum initium non negligentia vel ignavia est relictum, sed potiùs vetustate deletum, in Rotula scilicet antiquitus composita, unde hæc sunt transcripta.* Symbola Cl. *Bern. Pezii* Differt. Isag. in Tom. I. Thes. Anecdot. Noviss. n. 43. p. XXIV.

Benedictoburana. BIBLIOTHECÆ BENEDICTOBURANÆ Codices Mss. indice eodem PEZIO nequaquam proletarii sunt, sed cum totius Bavariæ, ac fortè etiam Germaniæ præstantissimis conferri possunt. Cæteris palmam præripiunt, qui dono *Kisylæ* Reginæ Franciæ ad *Cochalense* primum, deinde Buranum Monasterium pervenêre. In veterrimo Codice Benedictobur. de his libris sequentia annotata fuerunt.

Descriptio Librorum, quos ad Ecclesiam S. Michaëlis Archangeli ad Quochalun tradidit, Kisyla Monialis regali Francorum progenie edita pro sui commemoratione.

Liber I. Genesis.
II. Regum.
III. Salomon.
IV. Job. infra al. *
V. Prophetiæ.
VI. Actus Apostolorum.
VII. Liber Epistolarum Pauli.
VIII. Omeliæ beati Gregorii Papæ, in quo titulus iste habetur, id est: XL. Omeliæ.

Huic Codici *Pezius* sequentem subjecit notam. *S. Gregorii M.* Homiliæ XL. in Evangelia *hodiéque extant in Codice Benedictoburano in fol. in quo sequentia notavimus. Priores viginti Homilias scripsit* Engilhart, *ut in calce vigesimæ ipsius testatur his verbis*: *Ora pro scriptore, si habeas Deum adjutorem, Hengilhart. Posteriores viginti Chadold exaravit, ut idem notat ad Operis universi finem*: expliciunt Omeliæ beati Gregorii Papæ. Chadold Presbyter scripsit istas Omelias, qui cum Regina Kisyla venit ad Monasterium sancti Michaëlis Archangeli ad Quohchalun. Obitus Domnæ Kysilæ Monialis, & Reginæ sub die Idus Martii.

IX. Major Collect.
X. Sermonarium.
XI. Liber Synonima.

Antiphonaria II. & II. Gradalia, & II. Missalia, & II. Lectionarii cum Evangel. Unum Psalterium, quos per suos Capellanos fecit scribi Engilhardum, Chadoldum, Tracholfum Frisingensis Ecclesiæ Episcopum, Rudpertum, Racholfum.

Ad Monasterium sancti Benedicti beatissimi Confessoris Christi singulariter tradidit libros & pecuniam multam, Curtingam regiam villam cum omnibus pertinentiis suis & cum omni jure, quo sibi servivit, tradidit ad eundem Altare Sancti Benedicti, suísque servitoribus pro commemoratione sui omniúmque Christianorum. Vestimenta quoque Monachis præbebat de propriis sumptibus omne tempus vitæ suæ. Sub die Idus Martii migravit de hoc Seculo in pace, Amen.

His nunc subjiciemus Catalogum Mss. Codd. cum eruditis Notis & Ani-

Animadversionibus laudati *Bernardi* *Pezii.*

CATALOGUS CODICUM MONASTERII BENEDICTO-BURANI CIRCA ANNUM CHRISTI MCCL.

Isti sunt Libri Burensis Ecclesiæ.

Pentatevcum, ubi Liber quilibet sigillatim glossatus.
Ruopertus in Exodum.
Psalterium glossatum.
Apostolus glossatus.
Liber Prophetarum glossatus.
Onorius bis super Cantica Canticorum.
Haimo super Apocalypsim.
Ruopertus super Cantica Cantic.
Origenes super Cantica Canticorum.
Jeronymus super Danielem. (o)
Moralia Gregorii in duobus voluminibus.
Glossæ super Cantica Cant. cum quodam Tractatu de ædificatione Claustri materialis.
Glossæ super Johannem bis.
Glossæ super Lucam.
Glossæ super Marcum.
Glossæ super Esaiam.
Glossæ super Epistolas Canonicas.
Glossæ super Apocalypsin.
Augustinus super Johannem.
Ambrosius super Lucam.
Beda in Marcum.
Jeronymus super Esaiam.
Sententiæ Magistri Petri.
Isidorus Etymologiarum (p)
Tractatus Augustini de Cœna Domini.
Augustinus de Civitate Dei (q)
Flores Augustini.
Augustinus super tertium quingentale.
Præsens Liber super Psalterium usque: *Attendite*
Ambrosius super *beati immaculati.*
Jeronymus super Mat:hæum.
Augustinus de Verbis Domini.
Innocentius de Sacramentis.
Josephus Antiquitatum.
Tres novæ Omeliæ & tres vetustæ.
Liber Gratiani.
Liber Institutionum Justiniani Imperatoris de Legibus.
Instituta Justiniani, qui novus Codex vocatur.
Liber de Lege lata Constantini Augustini.
Leges Tageberti.
Ecclesiastica Historia.
Liber Prophetarum bis.
Liber Regum bis.
Liber Genesis bis.
Apostolus bis.
Quadraginta Omeliæ Gregorii.
Libri Collationum duo. (r)
Abecedarii duo.
Item duæ Omeliæ ex carpasato per anni circulum.
Libri duo Pastoralis curæ. (s)
Sententiæ Isidori.
Item alius Liber Sententiarum.
Registrum Gregorii.
Dialogus Gregorii.
Gregorius super Ezechielem.
Johannes Chrysostomus de reparatione lapsi hominis.
Expositio Amos Prophetæ. (t)
Liber Consuetudinum. (u)
Liber Gwidonis de Musica. (x)

(o) *Extat hic Codex adhuc in Bibliotheca Burana, videturque Seculo octavo exaratus. Præter Commentarium in Danielem eodem volumine eadem manu etiam Hieronymi vita SS. Pauli Eremitæ ac Malchi Monachi includitur.*

(p) *Bona nota Codex, Seculi minimum decimo scriptus.*

(q) *Hunc Codicem exaravit Seculo XII. Burchardus Monachus, ut ipse his verbis ad calcem illius adscriptis testatur.*

Quem pro te Christe scripsi, liber explicit iste.
Hunc Benedicte bone mihi conservando repone.
Túque recompenses, dignum si quo modo censes.
Quin lector chare, rogo Burchardi memorare.

(r) *Codex hic in fol. optimæ notæ & vix Sec. X. recentior esse potest.*

(s) *Codex membraneus in 4. Seculo VIII. vel IX. descriptus.*

(t) *Quis hujus expositionis Amos Proph. auctor sit, ex Codice qui Seculo XII. scriptus est, colligere non potuimus. Opus his verbis incipit:* Sapientiam, aperientem ora mutorum, disertásque facientem linguas infantum sequor, licèt claudus utcunque possum, ad se vocantem &c. *Eodem Codice, qui in forma 8. est, continetur & Anonymi Tractatus* de Blasphemia, cujus exordium: De Blasphemia in Spiritum Sanctum tractaturi, arida corda fluentis Divinæ gratiæ supponimus &c.

(u) *Hic* Liber Consuetudinum *est S. Wilhelmi Abbatis Hirsaugiensis, cujus Præfationem Mabillonius Tom. IV. Analectorum edidit. Integrum Opus Buræ, Admontii, in Monasterio B. Mariæ ad Scotos Vindobonæ, in pluribúsque aliis Germaniæ Cœnobiis adservatur.*

(x) *Si auctori hujus Catalogi sermo est de integro Libro Guidonis, hic Codex cum pluribus aliis hodie Buræ desideratur. Nam breve Guidonis scriptum* de mensura Monachordi quod incipit: cùm primùm à G. ad finem novem passibus Monochordum partiris, primus passus terminabitur in A. &c. *excerptum duntaxat ex integro Libro Guidonis videtur. Porrò breve hoc scriptum habetur etiamnum in Cod. membr. 8. manu Seculi XII exarato, in quo præterea sequentia observatione digna posteris relicta sunt.* Dialogus inter Bern. Abbatem Augiensis Cœnobii & Monachum Gerungum habitus, qualiter quatuor temporum jejunia per sua Sabbata sint observanda. *Incipit:* licèt in his sacris &c.

Hunc

Libri XXII. in quibus continentur passiones & vitæ Sanctorum. (y)
Item duo Libri veteres ex Civitate Dei.
XXI. Parabolæ Salomonis.
Augustinus de Utilitate credendi.
Boëtius Vilosophiæ Consolationis glossatus.
Item alius Boëtius sine glossa.
Lucanus glossatus.
Oratius glossatus.
Virgilius valde vetustus.
Virgilius valde vetustus.
Salustius. (z)
Prudentius Ymnorum.
Item glossæ super Lucanum.
Tullius de Senectute & Amicitia.
Scholastica Historica in duobus Libris.
Ovidius Epistolarum.
Ovidius de Ponto.
Arator.
Ovidius Epistolarum.
Theodolus.
Prudentius Sicomachiæ. *Psychomachiæ.*
Macer.
Ovidius de Arte Amandi.
Liber cujusdam, qui ita incipit: *metrica tyrones.*
Item Liber qui sic incipit: *quidquid agit varios humana in gente labores.*
Priscianus magnus.
Item Pars Prisciani in alio libro.
Persius.
Donatus.
Grammatica Niconis.
Porphyrius.
Comentum Boëtii super Porphyrium.
Item alius Porphyrius glossatus.
Liber Aristotelis de Sophisticis Elenchis.

Liber

Hunc suo loco integrum dabimus. II. Otkeri Monachi Ratisponensis Theorema troporum, seu Cribrum Monochordi. *Incipit*: Quidam Ratisponensis Monachus &c. III. Organica dispositio secundùm Aribonem. *Incipit*: Organica mensura hoc exigit &c. *De quibus omnibus alibi pluribus agemus. Caterum Opuscula duo Musica Guidonis; id est:* Micrologus, seu Liber de Arte Musica, *&* Libellus de artificio ignotum cantum inveniendi, *quem quasi* Prologum *in Antiphonarium scripsit, integra extant in Cod. membr. 8. manu Sec. XII. in Bibliotheca S. Emmerami Ratispona. Quocirca id postremò noto, Guidonis* Epistolam ad Michaëlem, *Libello* de Artificio ignoti Cantus *pramissam longè hic emendatiorem legi, quam à Baronio & Mabillonio in Annalibus Benedictinis Tomo IV. edita sit, nec notas illas:* cum D. GR. ML. reverendissimo Abbate *explicandas esse* de Domno Gregorio Abbate Mediolanensi &c. *sed sic exponendas legendásque*: cum Domno Grimoaldo reverendissimo Abbate, & Domno Petro Aretinæ Ecclesiæ &c. *ut diserte habet Codex Emmeramensis. Ex quo uno exemplo liqueat, non ita facile esse, ejusmodi initiales nominum propriorum literas & notas recte interpretari quàm nuper cuidam visum fuit.*

(y) *Ex his XXII. voluminibus quadam adhuc extant in Burana Bibliotheca, quorum vetustissimum est in folio, quod puto esse illud Passionarium, à Kissla Regina Ecclesia Cochalensi oblatum. Nobis Seculo Christi VIII. aut minimum IX. scriptum videbatur. Aliud insigne* Passionale *est in 4. Seculo XI. exaratum; & item aliud in 8. eodem Seculo scriptum, quo sequentia continentur:* I. Passiones SS. MM. Tiburcii, Valeriani, Maximi. II. Passio S. Hermetis M. III. Passio S. Bonifacii Ep. & M. IV. S. Emmerami Ep. & M. V. Vita S. Genovefæ Virg. VI. S. Gertrud. Virg. VII. S. Radegundis Virg. VIII. Vitæ SS. Confessorum Eucharii, Valerii, Materni Epp. IX. S. Veaasti Ep. & Conf. X. Vita S. Lupi Ep. & Conf. XI. Passio S. Columbæ V. & M. XII. Passio S. Barbaræ V. & M. ac Sororum ejus Julianæ & Candidæ. XIII. Vita S. Walburgæ V. XIV. S. Mariæ Ægyptiacæ. XV. Passio S. Christinæ V. & M. XVI. Passio S. Reginæ V. & M. XVII. Vita S. Clodoaldi Presbyteri & Confessoris. *His vitis in primo Codicis folio hi versus pramittuntur.*

Nobilitas cujus sceptrum generosa coronat,
Concinit & gestis Nominis ordo probis.
Hoc opus, hoc modici clementer quæso libelli,
Quod tibi, Rex, humili, suscipe, dedo manu.
Ut tua sub prona complerem jussa sequela,
Istius excerpsi commata parva Libri.
Summa quod omne jubes Persona, fatebor agendum:
Rasa tamen textus portio magna patet.
Displicet, ut vereor, brevitatis pagina Regi,
Quam posuisse tuis cernimur imperiis.
Qui fuerit binis idoli contemptus adelphis
Arderent zeli qualiter igne Dei.
Distinguente meo cunctas ex ordine causas,
Ingenio expressum sufficienter habes,
Ne vacuus tanti conspectu Principis adstem,
Hoc donum Domino do manuale meo.
Hoc animum poterit Regis placare sereni:
Constat enim solido cordis amore dari.
Pluribus incolumis vivas Rex inclyte sedis:
Obtineant summæ Virginis oro preces.
Gaudeat atque Chorus cœli te cive futuro,
Sis ubi perspicui hæres amande Dei.

(z) *Hic Codex, qui etiamnum superest, continet* Salustii Catilinariam, & Jugurtinam, Martianum Capellam de Nuptiis Mercurii & Philologiæ cum veteri Commentario & Persii Satyras. *Est in fol. annorum septingentorum.*

Liber de Suppositione terminorum.
Pars glossarum Ovidii magni.
Item Glossæ Lucani.
Sedulius.
Liber Derivationum.
Regulæ puerorum.
Liber de Prosaico dictamine.
Item vetustus Liber de Prosaico dictamine.
Sententiæ Hugonis bis.
Liber de Astrolabio.
Isidorus de Synonimis.
Sermones Oratii.
Liber de situ montis Cassini. (a)
Liber Petri humilis Monachi de Contemptu Mundi.
Libri duo de arte Calculatoria. (b)
Item pars Sallustii.
Liber de Fonte nostro Hailprunne. (c)
Liber Decretalium Expositionum. (d)
Duo Libri de Physica.
Item Glossæ super Apocalypsin.
Glossæ Lamentationis Ieremiæ.
Item Commentum earundem.
Libellus Scrutinii.
Libri Orationum duo.
Libri Pœnitentialium duo.
Speculum Ecclesiæ.
Duo Sermonaria.
Libri de Ædificio Dei, qui pertinet Puecberg, ubi autem Filo [*Philo*] noster est. (e)
Miracula Sanctæ Mariæ, quæ est in Schlechtorf.
Sedecim Choterni de diversis Libris inchoati.
Item XVI. cotemuli de Monte Cassino.
Item Pars Matutinalis Libri à Pascha usque Pentecosten.
Libri Scintillarum IV.
Alcuinus de VII. Psalmis.
Glossaria duo.
Libellus de Passione S. Sixti & Laurentii, & S. Mariæ Ægyptiacæ versificè.
Item antiquum Sermonarium.
Item antiquus Liber Actus Apostolorum.
Tres Ymnarii.
Antiquus Liber de fundatione hujus Ecclesiæ. (f)
Item Libri, quibus non potuimus assignare nomina, XX.
Musicum Antiphonarium, & Musicum Graduale, & quinque alia Gradualia, & tres Antiphonarii, & quartus magnus cum Graduali.
Item Liber novus de Confessione & Pœnitentia.
Regulæ de Abaco.
Liber de Glorificatione Filii hominis. (g)
Liber Christi, atque sub nomine & honore Sanctissimi Confessoris Christi Benedicti Abbatis, Patroni nostri sub die IX. kal. Nov. &c.

In fine: hoc Breviarium Dominus *Gothelmus* fieri jussit. *Breviario huic in Codice membr. descripto in* 4. *subiunguntur diversis secundùm ætatem manibus nomina Abbatum Burensium usque ad D.* MAGNUM, *qui Buræ nunc maxima cum laude præest. Porrò hic idem* Gothscalcus *scripsit* historiam

(a) Hic liber non videtur esse distinctus à *Leonis Ostiensis Chronico Cassinensi*, quod extat in Cod. 8. manu Seculi XII. exarato. Idem Chronicon habetur in alio Bibliothecæ Buranæ Codice literis Longobardicis scripto cum multis Anonymi notis notatu dignissimis. Desinit Opus in Friderici Abbatis Cas. electione his verbis: *ingenti gaudio & exultatione cunctorum de more Monasterii Abbas electus est.* Addit alia manus: anno Domini MLVII.

(b) *Libri duo de arte calculatoria*: id est: duo exempla duobus distinctis Codicibus comprehensa Libri de Computo Eccles. auctore Helperico Monacho S. Gallensi, à nobis Tomo II. P. II. hujus Thesauri evulgati. Uterque Codex superest. Unus in 4. Seculo XII. scriptus hunc titulum præfert: *Helpericus de arte calculatoria*: alter in 8. eadem ætate exaratus est, in quo auctor Libri de arte calculatoria *Hilphericus* appellatur ad prioris exempli calcem extat breve Chronicon aut potiùs veteris Necrologii Burani specimen, quod auctor Catalogi nostri videtur infra *Chronicam* vocasse *alligatam arte calculatoria*, id est: Helperico de Computo in eodem Codice subjunctam & conligatam.

(c) Hanc *Historiam Fontis Salutis* infrà post Epistolas ad res Buranas attinentes à nobis editam habes. Plura de hoc Opusculo vide in Præfatione ad hunc Tomum.

(d) Liber Decretalium Expositionum. *Duplicem hodiéque Bura possidet Decretorum Collectionem. Prior est Burchardi Ep. Wormatiensis, ad cujus calcem hac in Codice membr. in folio leguntur*: anno Domini Millesimo, Centesimo, Octavo, Indict. II. XIII. Kal. April. completus est Liber iste. *Altera extat in Cod. membr. in fol. manu Seculi XIII. descripto hoc Titulo*: Sigehardi Summa Canonum. *Incipit*: Diligite justitiam, qui judicatis terram. Parum est jus esse in Civitate, nisi sint Ministri, per quos ordinetur & exerceatur &c. *Finis*: ego verò Sigehardus Cremonæ filius natione, & Mogontinæ Ecclesiæ filius spiritalis translatione æmulos patienter sustineo, & mei judicium matris arbitrio derelinquo. *Constat universum opus tribus partibus, quas Sigehardus* Distinctionibus, Causis, & Consecrationi attribuit, Gratiani ferè vestigiis insistens. Atque hoc posterius Opus auctor Catologi designare videtur.

(e) *Hic est liber* GERHOHI Præpositi Reicherspergensis de ædificio Dei, *quem II. Tomi parte altera ex Bibliotheca Burana primus in lucem protuli*,

(f) *Plures, eaque maximam partem antiquæ Monasterii Burani historiæ nunc quoque in Bibliotheca & Archivo ejusdem loci asservantur. Primam in Catalogo hic denotari existimamus*, Gotschalcus *quidam Burensis Monachus jussu* Gothelmi *Abbatis sui, qui anno MLVII. è vivis excessit, condidit. Titulus Opusculi.* De fundatione loci.

(g) *Hic liber haud dubiè Gerhohi Opus est* de Gloria & honore Filii hominis.

ſtoriam vitæ & translationis S. Anaſtaſiæ V. & M. *Burani Monaſterii Tutelaris.*

Secundo inter Chronographos Burenſes loco commemorandus venit Auctor R tuli Benedictoburani, qui protenſo in longum membraneo volumine fundationum, geſta Abbatum &c. à loci origine usque ad Gotbelmum complexus eſt circa MLIV. Dolendum ſanè initium & finem ab hoc illuſtri antiquitatis monumento abſciſſum eſſe.

Tertia Burani Hiſtoria habet Auctorem quendam Anonymum Cœnobitam Burenſem, qui medio Seculo duodecimo floruiſſe videtur. Hæc extat in Codice coævo in fol. & in alio Cod. membr. in 4. mai Incipit: anno ab Incarnatione Domini MCCXL. indict. VIII. ſub Zacharia Papa & Rege Karolo, patre Karolomanni & Pippini, tempore, quo ſanctus Bonifacius Mogontienſis Archiep. in Francia, Freſia, Auſtraſia, Bawaria fidem Chriſti ſeminabat, cùm jam Eccleſiæ vel Monaſteria in his partibus conſurgerent &c. *Definit in Abbate Waltero, qui præfuit ab anno MCXXXVIII. obiitque MCLXVIII. Ab hac hiſtoria diſtincta eſt Cronica Burenſis ex Codice Ettalenſi à nobis primo loco inter Monumenta Hiſtoriam Monaſterii Benedictoburani illuſtrantia collocata.*

Denique Antonius Funda, *Cœnobita Benedictoburanus Seculo decimo ſexto ineunte præclarum loci ſui Chronicon à prima origine usque ad annum Domini MDIV. condidit Priorem hujus partem conſtituit Anonymi Burenſis Hiſtoria medio Seculo XII. ſcripta mox à nobis relata, quam Antonius diverſis in locis interpolat. Reliquum Opus à Walthero Abbate usque ad Narciſſum Buræ anno MDIV. Præſulem eſt unius Antonii, qui talem ſuam ex chartis donationum, diplomatum &c. contexit. Codex, in quo hoc Chronicon habetur, eſt chartaceus in fol. ipſum verò opus his verbis incipit:* anno Verbi Dei ex Virgine geniti ſeptingenteſimo, Indictione Octava ſub Zacharia Papa, Rege Karolo, patre Karolomanni, & Pippini tempore &c.

Liber Bernhardi Magiſtri Dictaminum profeſſionis.

Quinque Miſſales Libri integri ad Sacrarium pertinentes, & unum Collectarium.

Sextus integer in Cocheln, ſeptimus in Parochia, octavus in Puhel.

Ad S.Laurentium Collectarium unum, & Liber alius, in quo continentur Epiſtolæ & Evangelia.

Item ad Sacrarium pertinens Evangelarium, & alius Liber cum Evangeliis & Epiſtolis, & minor Epiſtolarum.

Officialia duo & tertium vetuſtum.

Quatuor Pſalteria, & duo Benedictionalia, & Breviarium unum.

Liber Letaniarum.

Duo Libri Matutinales.

Chronica alligata eſt arte calculatoria.

Item Libellus pro Defunctis & Regula.

Horum ſumma CCXLVII. Libri.

Porrò dum nobis, proſequitur Cl. Pezius, *copia fieret hujus ampliſſimi Monaſterii tum editos, tum ineditos Libros perluſtrandi, præter jam notata etiam alia occurrerunt, quæ Viris eruditis ſcitu nec inutilia nec injucunda videntur. En ea igitur!*

I. Pauli Diaconi Monachi Caſſinenſis Hiſtoria Longobardorum. *Codex membr. 4. manu Seculi circiter XI. In fine*

Hunc, actus veterum ſi ſcire iuvat, lege Librum.
Longobardorum, qui pandit geſta ferorum.
Auctor habet Paulus nomen, Scriptor Ludeuvicus.
Sis Deus amborum merces condigna laborum.

II. Hilduvini Abbas S. Dionyſi Areopagitica. *Cod. membr. 4. manu Sec. XI. Ibidem extat* Paſchaſius de Corpore & Sanguine Domini eadem manu.

III. *Inſignis Liber* Abbatis S. Mathiæ Treviris, qualiter ſe Abbas regere debeat. *Incipit:* quoniam ab alto procedit &c. *Cod. chartac. manu Seculi XV. quo Auctor* Johannes Rhode floruit.

IV. Chuonradi Abbatis Haylsprunenſis (*Fontis Salutis Ord. Ciſterc.*) Sermones Dominicales. *Pars Hyemalis extat in Cod. Chart. fol. cui hic Prologus præfigitur:* Exurge à mortuis &c. Cogitavi mihi, quòd Deum Patrem peccatis meis &c. *Manu Sec. XV. Pars Æſtivalis habetur in Cod. membr. fol. In fine:* finitus eſt iſte Liber anno Domini 1396.

Nomen Scriptoris ſi tu cognoſcere velis,
Wil tibi ſit primum, *hal* medium, *músque* ſit imum.

Id eſt: Wilhalmus.

V. Wern-

V. Wernheri de Friburg revocatio errorum à se admissorum & sparsorum. *Cod. chart. fol. Incipit*: Anno Domini 1405. 11. die mensis Februarii in aula Episcopi Spirensis in Oppido Heidelberg Wormatiensis Diœcesis constitutus Frater Wernherus de Friburg Ord. S. Aug. Lector ejusdem Ordinis Domûs Laurentii fassus est, prout sequitur: *Ich Bruder Wernher bekenn offentlich, und tun kunt, und beger aller menlichen zewissen, das ich umb ezlich articl, die ich unversibtlingen gebraydet han &c.*

VI. Anonymi Libellus de Origine gentis Saxonum in Germania. *Inc.* super Origine gentis Saxonum varia opinione, aliis æstimantibus de Danis Nortmanníque eos originem duxisse: aliis verò, quibus & Græci consentire dicuntur &c. *Desinit in Henrico Imp. & ejus Conjuge S. Mathilde, cujus vitam ibidem Auctor subjungit hoc initio:* venerabilis igitur Mathildis Regina illustris genere &c. *Cod. in* 12. *man. Sec. XII. Universa hactenus memorata non nisi septem, si rectè memini, folia implent.*

VII. Nicolai Lackemann Comentarius in Librum I. Sententiarum. *Inc.* Liber iste dividitur in tres partes principales. In prima præmittit &c. *Codex ch. in* 4. man. Sec. xv. *Fortè hic est ille* Nicolaus Lanckmannus, qui Acta Desponsationis Friderici III. Imp. cum Eleonora Portugall. descripsit.

VIII. Roberti de Monte Historia Hierosolymitana. *Cod. membr.* 4. *manu Seculi XIII. circiter. In eodem Cod. extat* Solinus de situ Orbis terrarum. manu Sec. xii.

IX. S. Pauli Epistola ad Laodicenses. *Cod. membr.* 4. *man. Sec. XIII.*

X. Alani Abbatis S. Mariæ Homiliarium. *In Cod. membr. in* 4. *manu Seculi VIII. vel IX. Opus in duas partes tributum est. Prior continet Homilias Patrum ab Adventu Domini usque ad Pascha: posterior reliquas usque ad anni Ecclesiastici finem. Hoc videtur esse* Sermonarium, *quod* in Descriptione pecuniæ & Librorum à Kisyla Regina Ecclesiæ Cachalonensi *oblatorum recensetur. Cæterùm hoc idem Opus in æquè antiquo Codice in folio adservatur in Bibliotheca Tegernseensi, ubi Auctor* Alanis *vocatur. Præfatio incipit*: Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi gratia rutilante opacitatis tenebris ab agro legis repulsis, atque mortiferum* virus legis literæ excluso quasi quidam Evangelici aratores extiterunt Apostoli &c. *Finis præfationis hic est.* Hæc enim, & alia, quæ infra tenentur, vel sequuntur, ego Alanis ultimus omnium Servorum Dei, nomine, non opere vocatus Abba in Cœnobio sanctæ Matris Domini, intemeratæ Virginis Beatæ Mariæ, ob multorum equidem utilitatem in hóc corpore adgregare curavi.

* *Ita Cod.*

XI. Johannis Misthelburg Sermones de tempore. *Inc.* erunt signa in sole & luna &c. Quamvis enim unusquisque homo judicatur. *Cod. chart. fol. manu Sec. XV.*

XII. Rudolfi de Lubeck Pastorale novellum, seu Summa Sacramentorum, rituum, vitiorum &c. *versu Hexametro. Incip.*

Sanctorum sacra verba Patrum, Decretáque Romæ
Pontificum variis diffusè tradita Libris &c.

Opus perfectum est anno 1323. iii. kal. Julii sub Johanne Papa XXII. *Cod. chart. fol.*

XIII. Petri de Pirchenwart Tractatus, *seu* Sermo de Corpore Domini. *Inc.* Venite ad me omnes &c. De venerando Eucharistiæ Sacramento & ejus digna sumptione &c. *Cod. chart. fol. Auctor floruit Seculo XV. maximè in Universitate Wiennensi, extántque diversa alia ejus Opuscula MSS. in Austriæ Bibliothecis, de quibus alibi plura.*

XIV. Gebenonis Prioris in Eberbach speculum futurorum temporum, sive Pentachronon sanctæ Virginis Hildegardis, hoc est, de quinque temporibus, *Compendium Prophetiarum S. Hildegardis. Codex scriptus est manu Seculi XIV. Incipit Opus*: honorabilibus Viris semper in Christo diligendis Mag. Raymundo Scholastico, & Mag. Reinhero Canonicis S. Stephani in Moguntia Frater Seleno dictus Prior in Ebeibach, si quid potest peccatoris oratio. Sancta Virgo Hildegardis Fundatrix & Magistra Monasterii S. Ruperti &c.

XV. Alberti de Horto Christi Charthusiensis Tractatus de Matrimonio, quem ad instantiam Oswaldi tunc Ducis Ernesti Cancellarii compilavit. *Inc.* scribitur ad Hebræos ult. honorabile connubium in omnibus, supplesit &c. *Cod. chart.* 4. *man. Sec. XV. In Codice chart. in* 4. *ejusdem ætatis Bibliothecæ Tegernseensis vidimus etiam ejusdem* Sermones Capitulares de Tempore & Sanctis.

XVI. Anonymi, *fortè Monachi Benedic-*

nedictoburani, Historia bellorum, quæ inter Christianos & Saracenos intercesserunt. *Inc.* Hîc agitur de bellis & triumphis Saracenorum & Christianorum per arma corporalia à tempore Mahometi usque in præsens tempus. Sicut enim ante Incarnationem &c. *Desinit cum anno Domini* 1458. *Cod. chart. fol. Auctor ejusmodi bella centum sexaginta octo enumerat.*

XVII. Bernhardi de Beching, *seu* Waching, Monachi Tegernseensis Confessionale, *sive, Tractatus de Confessione. Inc.* Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Matth. 18. Ergò per argumentum à sensu contrario &c. *Cod. chart.* 4. floruit Author, vir insignis, circa an. 1460.

XVIII. Johannis Monachi Liber de Miraculis. *Incipit Prologus :* sæpè hortatus es Nobilissime Vir atque Clarissime Consul, Domine Pantalee, me infirmum Johannem omnium Monachorum Sacerdotúmque ultimum, ut aliqua, quæ in Libris, seu in Historiis Græcorum inveniuntur, quæ in Latinis non sunt, in Latinam convertere linguam &c. *Codex membr. in* 8. *maj. est*, exaratus, si non fallit memoria, circa Sec. XII. Opusculum ipsum viginti octo foliis absolvitur.

XIX. Anonymi Carthusiensis Monachi Tractatus de modo perveniendi ad veram & perfectam Dei & proximi dilectionem. *Inc.* charitatis excellentia satis in divino commendatur eloquio &c. *Cod. chart. fol. manu Sec XV.*

XX. Verba Salvatoris ad Thomam de signis septem dierum diem extremum antecedentium. *Inc.* Audi Thomas, quia ego sum Filius Dei Patris, & ego sum Pater omnium spirituum: audi à me signa, quæ futura sunt in fine hujus Seculi. *Cod. membr.* 4. *maj. man. Sec. XI. Non implent hæc verba Salvatoris, nisi unicum folium.*

XXI. Vita S. Marthæ Virg. *in Cod. membr.* 4. *manu Sec. XIII. Sub finem Opusculi Auctor hujus vitæ* Sintex *appellatur.*

Ettalensis. De ETTALENSIS Bibliothecæ Statu pauca admodùm comperta habemus. In hoc Monasterio illustre pridem Nobilium Adolescentulorum Gymnasium condidit R.mus D. *Placidus* Abbas, quod tamen fatali incendio nuper absumptum cessat. Eodem fato intercidisse dicitur Bibliotheca cum Archivo. *Cavete posteri.*

Atilensis. ATILENSE S. Michaëlis Monasterium ad Oenum fluvium censu quidem tenue est, sed Basilica R.mi D. Abbatis CAJETANI laboribus eò evecta visitur, ut elegantioribus Bojoariæ templis accenseri possit. *Bibliotheca* verò admodùm angusta, nec ullis vetustioribus Libris instructa est. *Necrologium* quod Codice membraneo in 4. comprehenditur, nonnisi à Seculo decimo quinto collectum est. Eodem tempore concinnatus videtur *Codex Traditionum*, seu Diplomatum, Donationum, Concambiorum, Privilegiorum Monasterii Atilensis, eo nomine magni faciendus, quòd non Summaria quædam & Epitomas veterum ejusmodi instrumentorum, ut in pluribus aliorum Monasteriorum Codicibus usuvenit, sed integras & ad autographorum fidem exactas traditiones propinet. In hoc Monasterio A. 1696. III. Idus Nov. vitâ functus est *R. P. Romanus Schell*, homo adeò tenacis memoriæ, ut quidquid uspiam toto vitæ tempore legendo didicisset, id omne designatis Librorum paginis, si posceretur, redderet. Reliquit is *Apiarium*, ut vocat, seu selectarum ex omnium generum & artium Libris rerum ac sententiarum volumina V. in fol. elegantibus emblematibus & picturis collustrata. Codex Traditionum. Apiarium Romani Schell.

Rotensis ad Oenū. ROTENSE *ad Oenum*, seu *Oeno-Rothense*, aliàs *Ss. Marini & Aniani* Monasterium *Atilâ* horæ intervallo dissitum, Regium olim soliúmque Imperii fuit; nunc reliquorum Bajoariæ Monasteriorum fortunam sequitur. In ejus loci Bibliotheca Codices veteres perquàm numerosos extitisse satis demonstrat syllabus Librorum circa A. 1490. in membrana conscriptus; hodie pauciores multo numerantur, ex quibus lectiores sunt:

1. *Hieronymi de Werde* Monachi Lunælacensis *Tractatus de universis dubiis, quæ in Regula S. P. Benedicti possunt occurrere.* Incipit : *Rogatus à Fratre mihi charissimo...* Obiit Auctor anno 1475. cujus propè innumera in diversis Bibliothecis, præsertim verò in *Lunælacensi*, Opuscula reperiuntur, inter quæ memorat Pezius *Tractatum de duratione & annis Mundi ab Adamo usque ad Christum*, adversus Ven. *Johan. de Weilheim* Priorem Mellicensem.

2. *Johannis de Campidona* Monachi Mariæcellensis in Austria circa annum 1450. conspicui, *Tractatus de Confessione generali*, hoc exordio : *Utrùm confiteri generaliter &c.*

3. Anonymi *Vita S. Rochi* in Codice chartaeo fol.

4. *Ephe-*

4. *Ephemerides Historicæ* ab anno 1482. ad 1485. quæ quia res Austriacas admodùm illustrant, ab *Hieronymo Pezio* integrè sunt descriptæ.

5. LAURENTII Episc. Ferrariensis *Pauli II.* in Germaniam Legati *Constitutiones adversus Hussitas* in Cod. chartaceo in 4.

6. Anonymi Rotensis, ut videtur Abbatis, lucubratio *de Vita Ss. Marini & Aniani*. .. in Cod. membr. circa A. 1250. exarato, quæ incipit: *Cùm Fides Christiana post incarnationem D. N. J. C. magnalia per orbem.* Subjunctus est itidem Anonymi *Sermo* de iisdem Monasterii Rotensis Tutelaribus, quorum dies festus xv. Novembris agitur. Utrumque Opusculum à Cl. P. *Wolfgango* tunc temporis Bibliothecario ad se transmissum edidit *Pezius*. Editio enim horum monumentorum *à Johanne à Via* A. 1579. Monachii procurata, cùm vehementer à laudato Codice discrepet, exiguo aut nulli usui eruditis Viris esse poterit.

7. Codex mille circiter annorum in 8. qui *Apulei Perihermenias*, & *Ciceronem de Amicitia* exhibet.

8. *Chronicon Rotensis Monasterii* à DANIELE MOLITORE Helveto Bernensi, Asceta Rotensi sub finem Seculi proximè lapsi compositum, cujus vastum volumen in fol. laudant Pezii. Huic Operi conjungendum est aliud ejusdem argumenti à laudato P. *Wolfgango* concinatum hoc titulo: *Menda in Rota Aurisiensi emendanda*, id est, *Castigationes & emendationes Chronici Rotensis* à R. P. Daniele *Posteris relicti.*

Præter MSS. Codices Bibliothecam Rotensem non paucæ veteres editiones exornant, à *Peziis* etiam accuratè recognitæ. In Archivo superest *Codex Traditionum*, sed ævo recentiori conscriptus. Hanc porrò Bibliothecam, cui nuper eidem præfuit R. P. *Columbanus Prælisauer*, meliorem in formam redegit, *Scrutator*, ut ajunt, *Antiquitatum egregius*, *phonascus*, *vel ideò meritissimus*, *quia Musurgus & Compositor vix ulli secundus*, *dignus*, *à quo alii veluti ex Delphino Tripode consilia caperent*, *quia judicii fuit planè admirabilis.* Obiit A. 1752. die 23. Octobris ætatis 50.

Wesso-fontana. WESSOFONTANA seu *Wessobrunnensis* S. Petri in Bavaria Monasterii Bibliotheca, ad 200. ferè Codices manu exaratos ostentat, inter quos quantivis pretii *Peziis* eos perlustrantibus fuisset quidam chartaceus in folio, *diversa Historiæ Austriacæ monumenta* complectens, nisi continentibus lituris & lacunis adeò fœdus extitisset, ut vix quidquam certi extundere potuerint Viri studiosissimi. Luculentus etiam sine dubio fuerit ille membraneus, qui *vetus Chronicon Wessobrunnense* complectitur; sed diligenter quæsitus reperiri non potuit, licèt Cœnobitæ plures suis se eum oculis conspexisse adfirmarent. Insignis prætereà est Codex noni Seculi in 4. continens EUDOXII DIACONI *libellum de Locis sanctis*, *ubi Dominus pedibus ambulavit.* Usui quoque non modico in Historia literaria fuerit *Anonymi Wessofontani Collectaneus de Viris illustribus*, quem in anteriore folio se cœpisse ait, *die S. Magni anno* 1513. In eo Scriptores ordine alphabetico recensentur usque ad Lit. G. nec constat, an Auctor Opus suum usque ad umbilicum perduxerit. Laudem insuper non vulgarem meretur *Polyhistor Solini* à septingentis annis, & *Hieronymus de Viris Illustribus* in duodecimi Seculi membrana. *Gennadius* itidem de Viris Illustribus. Hieronymus de libero arbitrio. Josephi Antiquitates & *de bello judaico* in majori folio. *Orosius ad Augustinum* in Cod. Membr. 4. maj. Et *Hieronymus super Danielem* in folio. Decretum Gratiani. Passiones SS. Anastasiæ, Chrysogoni, Chrysanthi & Dariæ, Aglaës &c. Vitæ SS. Hieronymi Presbyteri, Pauli Eremitæ, Maximini Episcopi, S. Pelagiæ Peccatricis &c. Omnes eleganti *Ludovici* Wessofontani Monachi manu sexcentis abhinc annis exarati. Enimverò *Ludovicum* & manûs elegantiâ, & descriptorum Codicum copiâ longè superavit Illustris & nullo ævo satis deprædicanda Virgo DIEMUDIS, Wessofontana Monialis, de qua *Pezius* plura suggerit in Differt. Isagogica ad Tom. I. Thesauri Anecdotorum pag. xx. n. 36. Ubi copiosior texitur Catalogus Librorum ab ea descriptorum, *quos*, inquit, *plerosque adhuc superstites dum spectavimus*, *vix lacbrymas ambo continuimus*, *ut quos ne unius quidem Virginis labores*, *hactenus æquasse puduerit.* *Qui animorum*, pergit, *nostrorum æstus multo acriùs efferbuit*, *dum nostri temporis Monialium labores cum* DIEMUDIS, *aliarúmque priscarum nostri Ordinis Virginum monumentis componeremus.* Nempe pretiosæ nugæ ipsis visæ sunt illarum occupationes

Libri à Ludovico Monacho descripti.

Diemudis Monialis labores.

nes ad harum opera, ex quibus non ligna & saxa, vestes & metalla ad paululum temporis acciperent splendorem, sed literaria sequentium Seculorum Respublica, universáque Ecclesia egregiè proficerent. Verùm omissis hujusmodi declamationibus, quæ non solùm ætatis nostræ Monialibus, sed quibusdam etiam Religiosis Viris invisæ sunt, illud monendum duximus R. P. *Cœlestinum Leuthner* loci Ascetam doctissimum ampliorem & accuratiorem Cimeliorum hujus Bibliothecæ recensionem polliceri in eo, quod meditatur, *Chronico Wessofontano.* De *Diemude* vide à nobis relata Part. III. hujus Hist. pag. 495.

Montis sancti Andechs.

ANDECENSE, aliàs *Mons Sanctus*, vulgò *Heiligen Berg* & *Andechs* dictum Monasterium, Viros spectatæ religionis & eruditionis semper aluit, celebratúrque hodie inter præcipua Bavariæ Monasteria; Sed Bibliotheca perpaucos veteres, nec adeò magni momenti Codices possidet manuscriptos, quos inter recensetur *Tractatus de pœnis infernalibus*, qui ex recentioris Anonymi conjectura *Bernhardo de Wabing* Priori Tegernseensi tribuitur. In Sacrario tamen, quo nullum illustrius & locupletius in Bojoaria est, Codex membraneus in folio annorum octingentorum adservatur, qui ob vetustas notas & chartas, in foliorum marginibus descriptas (*ex quibus allatarum ad Montem sanctũ Andecks præcipuarum Reliquiarum tempus cognoscatur*) maximo in pretio habendus est. In illis porrò cruendis & exscribendis (*Nam ætas quædam propemodum deleverat*) magnoperè desudârunt *Pezii* Fratres, cum A.R.P. FRIEPEIS tum temporis Subpriore, qui eruditissimus Vir jam diu *Historiam veterũ Comitum Andecensium*, antiquis chartis & monumentis probè instructam molitus est, in qua etiam *S. Othonem* Episcopum Babenbergensem Stirpi Andecensi vindicavit adversus *Bollandistas*, qui pervulgatam eam hactenus opinionem nuper admodùm, *ut cætera ferè omnia*, exploserunt. Jam verò Codicũ MSS. in Andecensi Bibliotheca penuriam facilè resarcit optimorum & lectissimorum typis impressorum multitudo, quæ curante *Mabillonio* sub doctiss. Abbate MAURO Græcè ac Hebraicè perito, ad hunc locum allata est. *Profectò*, inquiunt Pezii, *nullam in Bajoaria Bibliothecam lustravimus, in qua tanta Historicorum veterum & comparatu difficiliorum vis extitisset. Quam dum majoribus quotidie accessionibus hodiernus Abbas auget, & rem se dignissimam agit, & doctis suis Filiis materiam & adminicula congregat, singulare quiddã in hoc studiorum genere aliquando præstandi.* PEZIUS in Dissert. Isag. ad Tom. I. Thes. Anecdot. pag. XXII. De illius Cœnobii fundatione & Reliquiis singularis Liber prodiit Seculo XVII. Vid. Arnpeckius, Hundius &c.

Schyrensis Bibliotheca.

SCHYRENSE in Diœcesi Frisingensi Monasterium circa A. 1096. fundatum non inelegantem habet Bibliothecam, cujus Illustrator præcipuus extitit *Conradus* cognomento *Philosophus*, Vir apprimè doctus, & omnium diligentissimus, qui teste *Aventino* (h) plusquam quinquaginta ingentis molis volumina in membranis conscripsit. Claruit ille sub *Conrado I.* & *Henrico* Abbatibus ad annum 1241. *Fridericus* ex Priore S. Emerami Ratisbonæ Antistes Schyrensis añо 1281. electus, magnæ Vir scientiæ & literaturæ, rem librariam non modicè ampliavit. *Wilhelmus Kienberger* añо 1449. Abbas constitutus multos quoque Libros comparavit. Ejus verò Successor *Georgius Sperl* Codicibus non paucis *pro Fratrum ædificatione & studio* coëmptis Bibliothecam egregiè auxit. Eandem non parùm illustravit *Joannes Turbeit* Abbas A. 1537. denatus. Novis, iísque selectis Libris recèns exornavit BENEDICTUS MEYDING *verus*, ut ajunt, *Librorum belluo*, ad quos ipse evolvendos perdius pernóxque incubuit, Abbas in multis imitandus. Supersunt autem circiter 150. Codices MSS. inter quos majoris sunt elegantiæ & pretii, quos *Conradus* supralaudatus exaravit, ejus verò æquivocus *Conradus Deñelmayr* integro Libro explicatiùs recensuit hoc ferè ordine:

Conradi Philosophi Opera.

Volumen *Conradi* primum in membranis & maximâ formâ continet *Matrem Verborum* seu *Lexicon* ordine alphabetico digestum foliis in quatuor columnas divisis. In ejus fronte perquàm elegantes spectantur figuræ, viz. *Sphæræ mathematicæ*, *Labyrinthus*, *Mappa-mundi*, *Elementorum tabula*, *Microcosmus*, sive *Corpus humanum* quatuor elementis aliísque qualitatibus & affectionibus distinctum, ad cujus quatuor partes leguntur hi versus:

IGNIS

(h) Aventinus, initio Libr. VIII. Annal. Boicorum; verùm Schyrensis index nonnisi 31. enumerat.

IGNIS *fervorem, visum dat, mobilitatem.*
AER *huic donat, quod flat, sonat, audit, odorat.*
EX TERRA *carnem, tactum trahit & gravitatem.*
Munus AQUÆ *gustus, humor, cum sanguinis usu.*

In averso folio & sequenti visuntur Icones variarum in corpore humano curationum, corpus itidem humanum in suas arterias distinctum, aliáque ad Chirurgiam facientia. Inde conspicitur Urbis Hierosolymæ planisphærium; Tum instrumenta Musicalia cum suis Inventoribus depicta, & variis Epigrammatibus exornata, ubi ad organædum *Davidis Regis* icone expressum subjecti leguntur versus:

Hujus ab exemplo Dominum laudare memento;
Musica digna celi, manet hæc tibi gratia soli.

Sequuntur picturæ ex veteri testamento deprompteæ, easque inter imago Beatæ semper Virginis Mariæ puerum *Jesum* in sinu gestantis variis in circuitu inscriptionibus ornata; ad pedes verò *Chonradus* Scriba in prunei seu molochini coloris habitu provolutus ita orat:

Virgineus Natus Scriptoris solve reatus.

Infra subditur hæc Epigrapha.

Accipe sancta Parens Opus hoc nostrósq; sudores.
Semper Virgo manens Tu compensare labores.

Eorumque recensio.

Has picturas consequitur relatio *Conradi* de Codicibus à se exaratis hunc in modum: *Anno ab humanitate Filii Dei MCCXLI.* GREGORIO *Papa IX. sub gratia Domini nostri J. C. & Apostolicæ Auctoritatis universæ Ecclesiæ Catholicæ feliciter præsidente, Imperatore* Friderico *in fascibus agente, cùm Sedem Frisingensem* Chuonradus *Deo dignus Episcopus Auctore Deo illustrâret, & hoc Schyrense Cœnobium sub regimine & magisterio* R. P. Heinrici, *Christi bono odore longè latéque fragraret, Frater* Chuonradus, *unus ex Confratribus bujus loci, ad hujus Operis laborem, plenum negotii & sollicitudinis animum induxit, & Deo piis votis suggerente effectum ad finem usque perduxit. In hoc sanè Opere prædictum Fratrem C. qui se sub pii Patris levi jugo pro sui officii debito devotior impendebat, sua omnibus nota & grata sollicitudo commendabat. Denique ut Opus non impediretur, sed cresceret & compleretur, dum nihil sibi sumptum de publico daretur, ipse, quæ necessaria erant, ita undecunq; contulit. Quippe solus laboravit, solus comparavit sine omni emolumento & auxilio, ut nemo gravaretur. Revera enim, ut paucis multa concludam, id egit, ut præter spem Opus in brevi finiretur, dum quidem in communis Ordinis labore non ultimus inveniretur. Talis itaque illum tanquam vehemens sollicitudo detinuit: non tamen minus prædicto Scriptori laboris incubuit. Namque perscriptis Libris per Auctores, qui subternotantur, felicis record.* Wilhelmo *videlicet Priore*, Henrico *Custode*, Arnoldo *Scolastico*, Heinrito *Cellerario*, Chuonrado *Presbytero*, *hi hos Libros comparaverunt*: Collectarium, Lectionarium, Officiale, Breviarium, Psalterium, Graduale, Passiones *vel* Vitas Sanctorum in uno volumine, *item* Passiones & Vitas Sanctorum in altero volumine, Missalem Librum, *item* Missalem Librum de Sanctis, & Librum Missalem Defunctorum: Item Sermones, quorum initium est: *Hodie scietis.* Librum Matutinalem, Libros Scolasticos, Tullium Officiorum, Lucanum glossatum, Sermones Oratii. *Abbas Chunradus* Librum Matutinalem *magnum & plenum in uno volumine comparavit. Quem Librum Frater* Chuonradus *laudabili diligentia & studio cum omnibus sibi attinentibus ad finem usque perduxit, picturis & Lazurio amplissimè decoravit, ut nihil decoris vel diligentiæ deesse videatur. Abbas vero Heinricus* Josephi Antiquitates, & judaicum bellum *uno volumine conscribi fecit, quem* F. Chuonradus *sæpedictus etiam conscripsit non sine magno labore, novit Deus. Hic,* inquam Heinricus, *huic præsidens Cœnobio, & gratia Divina eum comitante locum prædiis auxit &c. Igitur de munere Divinæ Benedictionis, & gratia Beatissimæ Dei Genitricis Mariæ supra notatis Opusculis à Fratre* Chuonrado *consumatis, subnotatos Libros sine Auctore comparavit & scripsit, & ad honorem Virginis perpetuæ Mariæ feliciter complevit:*

„ I. Collectarium. II. Evangeliarium & Lectionarium in uno volumine. III. Evangeliarium Librum *in quo Evangelia de nocte leguntur*: *cui & addita sunt.* IV. Mysteria Divini Officii, & Instituta Innocentii Papæ. V. Librum, in quo summæ Festivitates & Ordo Sacerdotalis. VI. Librum parvum Defunctorum, in quo & Aniversarii dies. VII. Librum Benedictionum. VIII. Scholasticam Historiam. IX. Psalterium Glossatum, & Graduale in uno volumine. X. Librum Regulæ S. Be-

„nedicti melioravit. XI. Evangelia „in summis Festivitatibus legenda auro & argento circumdedit, & honestè decoravit. „ Hæc ipse *Conradus* de suæ artis & industriæ monumentis in principio hujus Codicis.

Contenta voluminis primi.

Post *Matrem verborum*, ut vocat, ejusque Appendicem, sequuntur *Glossæ Veteris & Novi Testamenti*, ad quas *Conradus* hos adjunxit versus:

Laus tibi sit Christe, per quem liber explicit iste.
Gloria laúsque piæ sit nunc per Sêcla Mariæ,
Quæ Codicem scriptum conservet nunc & in ævum.

Tum in eodem Codice duo extant instrumenta de S. Cruce & aliis Schyrensibus Reliquiis, quorum autographa adservantur in Sacrario; Privilegia itidem seu diplomata à Summis Pontificibus & Romanis Imperatoribus Monasterio Schyrensi data, quæ anno 1623. in Chronico sunt edita. Ad calcem spectantur quædam Herbarum figuræ ad vivum depictæ, ac de singularum virtute adnotationes cum Indice amplissimo, & clausula:

Hic locus est metæ, Fratres sine fine valete!

Alterum Conradi volumen.

Alterum Conradi volumen membraneum in folio majori continet *Historiam Scholasticam Magistri Petri* cognomento *Comestoris*, in cujus anterioribus foliis leguntur *Conradi* versus de Redemptionis nostræ Mysteriis hoc initio:

Nectareum rorem terris instillat Olympus,
Totam respergunt flumina mellis humum...

In quinque sequentibus paginis depinxit septem Artes Liberales, & ad Astronomiam quidem *Ptolomæi* effigies exhibetur astra & stellas contemplantis ope tubi optici quatuor ductus habentis, eum in modum concinnati, *quo Mabillonius* æri incisum in suo itinere Germanico repræsentat. Cujus tubi usum *Conradus* jam tum habuisse videtur. Sed has inter diversarum rerum figuras elegantior est illa, quæ B. Mariam Virg. in Crypta cum puero Jesu inter duos Angelos mediam exhibet; ad cujus pedes *Conradus* supplex advolutus cernitur in cucullo prunei seu castanei coloris depictus, cum hac supposita inscriptione: *F. Conradus Peccator, Auctor & Scriptor hujus Operis.* Et infra:

Virgo Dei in Crypta, mea noli spernere scripta,
Vilia correxi, tu comple, si qua neglexi.

Ex quibus, tum etiam ex eo, quod omnia sua scripta ad honorem B. Virginis inchoâsse & perfecisse ubique adnotârit, liquet eum singularem ejusdem Magnæ Matris fuisse Cultorem. Ex eo autem quod habitu molochini coloris indutus appareat *Conradus*, inferri quidem posset Benedictinos eo tempore usos fuisse cucullis ejusmodi coloris, sed tamen etiam *nigræ vestis* mentionem facit ipse in fine Libelli *de his quæ spectant ad Pœnitentiam*, in eodem Codice reperibilis, hoc initio: *Cùm sit ars artium regimen animarum...* Ubi ad calcem leguntur hi versus:

Ampla corona quidem, nigra vestis, hota rotunda,
Non faciunt Monachum, sed mens à crimine munda.

Tertium volumen.

Tertium Conradi volumen in membranis continet *Evangelia & Lectiones per anni circulum.* Primam hujus Codicis paginam exornat Imago B. Dei Genitricis MARIA cum Filio, inter quatuor Evangelistas per quatuor Ezechielis animalia designatos, ad cujus pedes hos versus accinit Conradus Scriba:

O Mundi grata spes Virgo Maria beata!
Subtrahe me pœnis, & sedibus infer amœnis.

Quartum volumen.

Quartum ejusdem volumen grande, complectitur *Josephi Libros XX. Antiquitatum, & de bello judaïco Libros VII.* In quorum fronte depicta visitur Genealogia Beatissimæ Virginis Mariæ. Sub finem verò extat ipsius Conradi *Poëma Rhytmicum* 229. *Versuum* super illud Psalmi 84. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi; justitia & pax osculatæ sunt*, hoc exordio:

Post peccatum hominis facta jam ru- } ina
Dum vitam deciperet mors adulter-
Peccati cottidie crescente sent- } ina
Visa est Clementia sic loqui div

Denique ad calcem omnium subduntur hi versus:

Qui Librum scripsit, multum sudavit & alsit.
Propitietur ei Deus, & pia Virgo Maria. Amen.

Quintum ingentis molis.

Quintum *Conradi* volumen, in membranis, formâ atlanticâ, omnium vastissimum, quod pondere LXII. libras superat, præter *Librum Matutinalem* per anni circulum legendo percurrendum sequentia exhibet:

1. *Epilogum breviter digestum ex Regula Canonicorum & Monachorum,* hoc initio: *Quamquam à Sanctis Patribus satis sit dilucidatum, qualiter Cœnobitæ vel Canonici vivere debeant.*

2. Catalogum Pontificum Romanorum Imperatorum, Regum, qui fuerunt ab initio Mundi usque ad Honorium IV. Pap. Incipit: *Italus primus Rex Italiæ regnavit annos XLI.*

Hoc

Hoc est Conradi Chronicon generale, quod ab anno MC. integrè descriptum prelo paratum habuit *Pezius.*

3. Tempora Romanorum, & Catalogum Regum Assyriorum, Persarum, Hebræorum, Trojanorum, Græcorum, Ægypti, Antiochiæ, Sitioniæ, Argivorum, Babiloniæ, Francorum, Gothorum & Longobardorum..

4. Versus, quòd triginta argentei, quibus à juda venditus est Christus, tempore *Nini* Assyriorum Regis fabricati fuerint, & de manu ad manum usque ad tempora Christi pervenerint, hoc exordio:

Denariis triginta Deum vendit Galilæus,
Quos & Apostolus hîc describit Bartholomæus..

5. Versus, quòd lignum S. Crucis natum sit in Paradyso, & inde in Libano transplantatum, & Hierosolymis conservatum, hoc initio:

Narrat Athanasius, quoniam Noë Patriarcha,
Filiolos genuit binos egressus ab Archa..

Editi sunt hi versus à R. P. *Demmelmayr* Schyrensi in Historia particulæ S. Crucis ibidem adservatæ & multis miraculis comprobatæ.

6. Versus de Henoch & Helia, quomodo & ubi vivant, hoc exordio:

Qui legis hîc, quòd vivat Enoch, si discere quæris,
Qualis ei requies, quæ vita sit erudieris...

7. Recensionem Ecclesiarum, quæ juris sunt Schyrensis, cum *breviatione*, ut vocat, *prædiorum & redituum* ejusdem Monasterii...

8. Picturas varias cum inscriptionibus ad *Mulierem Apolypticam* alludentibus, quarum prima ita habet:

Flammivomo rore mittens Draco flumen ab ore,
Lege figuratam pòst Matrem, sicque beatam...

9. Calendarium Ecclesiasticum, ubi notanter occurrit *Festum Conceptionis B. M. V. die VI. Idus Decembris.* Cuique insuper Mensi versus præfigitur, quo quid in rebus œconomicis agendum sit, designatur hoc ritu:

JANUARIUS. *Hic edit atque bibit;* FEBRUARIUS. *Medicinas ille requirit.*

MARTIUS. *Hic fodit & plantat;* APRILIS. *Aprilis arando laborat.*

MAJUS. *Hic nidos volucrũ;* JUNIUS. *Lignorum hic gestat acervũ.*

JULIUS. *Hic studet in fœno;* AUGUSTUS. *Nec segnior iste metendo.*

SEPTEMPER. *Vescitur in pomis;* OCTOBER. *Hic gaudet non minus uvis.*

NOVEMBER. *Hic pascit porcos;* DECEMBER. *Hic pingues mactat edendos.*

10. Icones diversas affabrè depictas, repræsentantes Nativitatem & Passiones Christi, cum Epigrammatibus.

11. *Librum Matutinalem*, de quo supra *Sermones & Homilias Patrum*, variasque Sanctorum legendas complectentem; ad cujus finem hæc leguntur. *Tu autem Domine Chuonradi Scriptoris miserere! Amen.*

Hic liber hic finit, Scriptoris & hîc labor exit;
Sis nostri memor hîc, mellistua qui legis istbic &c.

12. Sequitur brevis Abbatum Schyrensium Catalogus ab *Erchinboldo* usque ad *Chunradum* numero undecimum, qui regere cœpit A. 1206. *Hujus ope*, subdit noster, *& rogatu ego Frater* CHONRADUS *Sacerdos, quamvis indignus, istiusmodi Librum conscripsi ad honorem Dei & Beatæ Dei Genitricis, & Ecclesiæ hujus, & ad Lectorum tam futurorum, quàm præsentium perpetuam utilitatem, intuitu quoque Divinæ retributionis. Precor igitur omnes hujus* Libri *Lectores, ut amore Dei & summæ charitatis respectu benedicant animæ meæ & parentum meorum. Amen.* Atque hæc diffusiùs ideò prosecuti sumus, ut Viris eruditis de *Conradi* Codicibus, qui quidem hodie superent, plena perfectáque cognitio esset; plenior tamen hauriri poterit ex recensione Demmelmayriana superiùs laudata.

Alter ejusdem loci sedulus Librorum Scriptor occurit *Henricus Molitor de Augusta*, qui *Prosodiam* sive *Catholicon*, ut vocat, in membranis, formâ atlanticâ anno 1458. exaravit. Ponderat volumen XXXVI. libras. Idem conscripsit *Vitam Christi*, & alia quædam ibidem adservata.

Inter veteres editos Codices, memorandus omnino venit Liber in 4. omnibus vetustissimæ editionis characteribus vestitus, sine loco & anno typis Gothicis impressus, complectens *Sermones* seu *Vade mecum Fratris Johannis Decretorum Doctoris & Abbatis Vercellensis, de tempore & de Sanctis per figuras utiles*; cujus Operis specimen hîc exhibere non erit inutile; ita enim collationem primam de adventu adornat: Joannis Abbatis Vercellensis Sermones.

Respi-

Respicite & levate Capita vestra. Lucæ XXI.

In præmissis verbis tria tanguntur, scilicet:

Intentio cordis	ad	Deum	cum	affectione,
Elevatio corporis		bonum		occupatione,
Inclinatio capitis		profundum		subjectione.

Ut nimirùm,

Cor aspiciat	intra	per	credulitatem,
Corpus assurgat	extra		sanctitatem,
Caput se prosternat	infra		humilitatem.

Quasi dicat:

Respicite	interiùs	per fidei claritatem,
Levate Vos	exteriùs	per vitæ honestatem,
Inclinate capita	inferiùs	pensando vestram fragilitatem.

Hanc artificii methodici structuram vel ideò sistendam duximus, quòd *Methodum Wolfianam* longè superet, sitque multò fæcundior ac facilior. Authorem verò hujus Operis eundem esse credimus cum *Joanne Gersen Vercellensi Abbate* Librorum de Imitatione Christi genuino parente. Extant hi Libri in eadem Bibliotheca sine nomine Authoris in Cod. chartaceo descripti ante annum 1467. ut patet ex nota in fine addita: *Nihil aliud docet me Divina Scriptura, nisi religionem amare, veritatem servare, castitatem tenere, charitatem habere &c. Amen. Anno LXVII.*

Libri quindecim *de Consolatione Theologiæ*, ad cujus Opusculi calcem hæc leguntur: *Ego Thomas Hamerstil finivi præsens Opusculum Deo annuente die sancti Maximiliani in Tekendorf anno Domini* 1474. Ibidem sequitur *Exhortatio ad amatores mundi* ex SS. Patribus deprompta hoc exordio: *Videte, quomodo cautè ambuletis.*

Chronica *Othonis Frisingensis*, cum additionibus usque ad A. 1304. inclusivè. In fine comparet octavus Othonis Liber tractans de Resurrectione Mortuorum &c. Codex est chartaceus optimæ notæ in folio descriptus anno 1510.

Berthrandus de Turri S. R. E. Cardinalis in Epistolas Dominicales à Paschate usque ad Adventum. Codex est membranaceus elegantissimè exaratus circa annum 1325. in fol.

Libri *Dionysii Areopagitæ* Atheniensis Episcopi cum Epistolis, ex versione Johannis Ærigenæ descripti per *Johannem Lauhuogt* de Scheyrn anno Domini MCCCCLXXV. in 4.

Extat ibidem *Chronica Salisburgensis* vernaculè anno 1577. in fol. conscripta & prelo parata. Item *Sancti Salisburgenses* Germanicè an. 1602. in fol. &c.

Recentiores inter Scriptores, qui literariis suis monumentis non exiguam Schyræ gloriam pepererunt, haud postremum sibi vendicat locum *Ægidius Rambek* Polygraphus elegans juxta ac eruditus. Laudem quoque suam meretur R. P. *Bruno Fehler*, à quo superat in manuscripto anni 1719. *Schyrensis gloriosissimæ ac serenissimæ Domus Bavaricæ Origo, Stirps, & propago cum variis annotationibus juxta seriem temporum, ac Majorum omnium singulorum masculinâ, eodémque rectâ lineâ descendentium ordinem à duodecim ampliùs Seculis.* Intervenit Fundatio Cœnobii Schyrensis. Agitur dein de Ss. Cruce ibidem adservata, ac denique assignatur ordo successionis Abbatum prædicti Monasterii. Quæ R.mus Abbas *Benedictus Meyding* anno 1722. die IX. Junii defunctus Posteris reliquit ingenii laborísque indefessi monumenta, videlicet: *Opus de auctoritate summi Pontificis*, *Orationes Capitulares*, *nec non dogmatica quædam & polemica adversus Quesnellum*, voluminibus decem comprehensa, digna omnino sunt, quæ juris fiant publici. Ejus Successor *Maximilianus Rest* summo labore nec minori industria concinnavit *Universalem O. S. B. monasteriologiam*, Opus itidem publica luce dignum. Obiit ille 12. April. 1734. Qui hodie rebus præest R.mus D. *Placidus Forster* nullis quoque sumptibus parcit, ut rem literariam provehat, dignus quem Musæ vetent mori,

alia Manuscripta recentioris ætatis.

THIER-

Thierhauptensis ad Lycum fl.

TIERHAUPTANUM Congr. Bavaricæ Monasterium, unius ferè diei itinere à Schyrensi Augustam versus dissitum, talem habet Bibliothecam, in qua nihil propemodùm singulare nobis reliquerunt temporum injuriæ. Eo loci viguit antiquitùs non incelebris typographia. Nuper verò floruit R.mus Abbas BENEDICTUS CHERLE vario eruditionis genere, non minùs ac humanitate & præcipuo in bonas artes studio commendatus. De reliquis solliciti sint Posteri, ne dum ipsi nihil laude memoriáque dignum agunt, alios benè meritos laudari & celebrari ægrè per invidiam ferre cogantur.

Mallerstorfensis.

MALLERSTORFENSE ejusdem Congreg. ad Laberam amnem Cœnobium, quod etiam *Johannesberg* à S. Joanne Evangelista Patrono dicitur, non multa veteris ævi monumenta numerare exinde colligimus, quòd *Mabillonius*, *Pezius* & alii solertes rei literariæ scrutatores eo perlustrato, nihil memorabile in tabulas retulerint. Multos tamen viros doctrinâ insignes protulit hoc Cœnobium, de quibus alibi uberiùs.

Seonensis.

SEONENSE Monasterium Veteribus *Sewn* sive *Seuva* quinque circiter horis Salisburgo dissitum, tenuem quoque MSS. Codicum supellectilem adservat. *Pezii* dum omnes Bibliothecæ forulos excuterent, nonnisi unum unicum eúmque principio mutilum Codicem chartaceum detexêre; quo *Chronicon quoddam Bajoariæ* linguâ vernaculâ scriptum continebatur. Perductum id est usque ad A. 1459. nec magni admodùm est momenti. Inter recentiores libros extant quinque Volumina in fol. WERLINI Cœnobitæ Seonensis Musices peritissimi *de Rythmorum varietate, typis, exemplis, & modulationibus*, quod vastum Opus magnâ curâ & studiô conscriptum est A. 1646. In eodem Cœnobio parentum memoriâ plures doctrinâ præstantes viri floruère: *Sigismundus* Abbas, ad Cæsareæ Vindobonensis Bibliothecæ præfecturam evocatus, *Bernardus Ruedorffer*, *Romanus Müller* A. 1671. defunctus, *Wolfgangus* Pezio laudatus ceu *venustioris ingenii Vir*, qui amplissimum *de Viris illustribus O. S. B. Commentarium* collegit &c.

S. Petri Salisburgi.

Bibliotheca SAN-PETRENSIS Salisburgi multa venerandæ antiquitatis manuscripta ab annis 900, 700, 500. & 400. asservat. Ex hac supellectile Viri Clariss. *Marcus Velserus*, *Andreas Brunerus*, *Henricus Canisius*, *Matthæus Raderus*, *Viguleius Hundius*, *Joannes Stainhauser*, aliíque Viri eruditi non pauca deprompserunt. Catalogus MSS. Codicum ante quingentos annos conscriptus Cl. P. *Bernardo Pezio* ad manum fuit, ex quo sequentes recensuit velut notatu digniores.

JOSEPHUS *de Excidio Jerosolymorum. Hilarius super Psalterium. Collationes Patrum in duobus voluminibus. Canones Magontini. Honorius de Imagine Mundi. Origines de singularitate Clericorum. Cantica Canticorum. Passio S. Pauli Apostoli. Vita Ægidii. Passio S. Antonini M. in uno vol. Leges Longobardorum. Beda super Actus Apostolorum. Cosmographia. Capitula Canonum Græcorum. Regula S. Benedicti. Placidus de Honore Ecclesiæ* [quod Opus Pezius l. c. foras dedit] *Augustinus ad Petrum de Fide. De Moralibus excerptis Liber beatæ memoriæ Eberhardi Archiepiscopi. Regula Basilii Ep. Compotus Gerlandi. Quintilianus de Rhetorica. Capitula Canonum Græcorum. Libellus de Assumptione S. Johannis Evang. Liber delegationum - - - Historia de Apollonio Antioceno. Compotus Wicperti. Decretale Gelasii Papæ. De S. Bonifacio, quomodo Bavvariam diviserit in quatuor Episcopatus &c.* Sed horum notatu dignissimorum Librorum nullus ampliùs in dicta extat Bibliothecâ.

Eorum etiam inire numerum me non pigeat, qui mihi hinc inde ex diversorum Auctorum Libris annotati fuerunt.

Codex vetustissimus, manu Seculi octavi exaratus sub rubrica *Monachorum defunctorum*, in quo præcipui S. Ruperti Socii *Gisiliarius & Chunialdus* primo loco ponuntur, ac disertè appellantur *Presbyteri & Monachi*, utì *Rupertus* ipse ibidem sub Rubrica præcedente *Episcoporum & Abbatum defunctorum*, *Episcopus*, *& Abbas* vocatur. *Ubi sanè mirum est*, inquit Cl. Carolus Meichelbeck Differt. 2. prævia in Histor. Frising. tom. 1. pag. xi. *quomodo allegatus de* GISILIARIO & CHUNIALDO *locus oculos P. Josephi Mezger effugerit? Certè nos, dum ista scribimus, Codicem illum auro ac topazio pretiosiorem præ manibus ac oculis habemus, ex quo viros, quà eruditione, quà nobilitate præstantes sæpè exhibemus.*

Codex vetustissimus, in quo primo loco manu Seculi octavi exhiben-

tur primævæ Societates antiquissimi & eo tempore in Urbe Salisburgi Cathedralis Monasterii S. Petri, in quarum numero accuratè designantur primi sex Frisingenses Episcopi, & inter mortuos quidem *Gurbinianus* (nempe *Corbinianus*) *Ermpertus*, *Joseph*, & *Arpio*, nempe *Aribo*. Inter vivos *Atto* & Congregatio ipsius, item *Hitto* Episcopus: ac posteà manibus recentiorum Seculorum subjunguntur alii posteriores Episcopi Frisingenses. Interseruntur Societates cum variis Monasteriis, quas enumerare longum foret. Denique in eodem Codice variis sequentium temporum characteribus variæ donationes Monasterio illi antiquissimo factæ longo ordine recensentur.

Congestum Arnonianum, sive *Donationum Breviarium* exaratum ab *Arnone*, Episcopo, anno, quo Carolus M. Boica regione potitus est, idémque descriptum *Canisius*, *Gevroldus*, *Duckerus*, & ambo *Mezgeri*, jam evulgârunt. Monumentum hoc Abbas *Beselius* Prod. Chron. Gottwic. Lib. I. pag. 36. ait, conscriptum esse in membrana, binis in qualibet facie columnis, liquore atramentario, & in prima pagina ab una tantùm membraneæ facie cylindro, in quo membrana ad normam veteribus usitatam possit circumvolvi; útque hujus *Congesti* forma, & magnitudo eo accuratiùs intelligatur, mensuram Architectonicam pedis Salisburgensis eidem apposuit. *Vid. Acta* Erudit. Lips. an. 1734. m. Mart. p. 102.

Commentatio D. Hieronymi super Matthæum. Codex Sec. IX. ex quo Abbas Beselius l. c. specimen profert.

Ejusdem S. Hieronymi Commentarius in tres Libros Salomonis.

Conradi I. Archiepiscopi Saltzburgensis Vita. Edita à Pezio Thes. Anecdot. tom. 2.

Joannis Castellensis Expositio Regulæ S. Benedicti. Vol. II.

Codex antiquissimus ab año 1004. Carmina habet de Juvaviensis Urbis per Attilam Hunnorum Regem excidio.

Manuscriptum sub Litera S. satis antiquum, quod vastationem Juvavii à Valamire Ostrogothorum Rege factam esse perhibet.

Manuscriptum sub Litera I. Vitam S. Severini continens, in qua neque Abbas, neque Episcopus vocatur, sed dicitur absolutè venisse in Noricum ex partibus Orientis.

Manuscriptum A. ex quo intelligi datur, Noricum jam ante S. Ruperti adventum fuisse lumine fidei collustratum, sed à S. Ruperto fidem in his partibus collapsam instauratam fuisse.

Manuscriptum B. in quo vita S. Ruperti habetur; extat etiam in alio Mſ.to sub lit. H.

Chronicon Salisburgense manuscriptum valdè antiquum sub lit. K.

Vide plures Codices mſ.tos in Descriptione *Eremitorii S. Maximi ad S. Petrum Salisburgi.*

Mihi singulari gratia & benevolentia R.mi Abbatis *Placidi* b. m. ante viginti annos aditus ad nobilem hanc Bibliothecam per plures patuit dies, quibus si mens non læva fuisset, vel id temporis de Historia Literaria Ord. S. B. aliquando conscribenda cogitationē suscepissem, nullo negotio Mſ.tos Codices annotare potuissem, qui ad 1500. habentur, inter quos quidam vetustissimi ævi sunt, pluráque continent hactenus typis non mandata. Sed alio nobis *Tritbemio* vel *Pezio* Opus est, qui ab his pulverem excutiat. *Confer. Pezii Dissert. Isagog. ad Tom. I. Anecdot. pag. V. seqq.*

SUPERIORIS ALTACHÆ vulgò *Oberaltaichensis Bibliotheca*, ad quingentos adhuc Codices, quà membraneos, quà chartaceos obtinet, ex quibus hos nominatim recenset Pezius. Altachæ Superioris.

1. *Anonymi amplissima & insignis Epistola de illicita Clericorum & mulierum cohabitatione à sexcentis annis scripta* hoc exordio: *Emiseram quidem vobis ante tempus...*

2. CHRISTIANI Abbatis Altachæ super. *Volumen exhortationum Capitularium* in Cod. membr. fol. Incipit prima: *Ex quo Patres & Fratres dilectissimi Officium principalissimum Abbatis est...*

3. Ejusdem *amplissimus in Regulam S. Benedicti Commentarius*, qui tum in hac, tum in aliis Bibliothecis reperitur. Obiit Abbas v. kal. Julii anno 1502.

4. Cura pastoralis S. Gregorii Papæ à plusquam nongentis annis in Cod. Membr. 4. cujus altero folio legitur:

Me sancto dedit Sandradus en quoq; Vito.

Videtur hic Sandradus esse Abbas Emmeramensis, qui diem supremum clausit anno DCCXXXV.

5. Herrici Monachi Antissiodorensis *Homiliæ de Tempore & Sanctis*, in vasto ac eleganter exarato volumine mem-

membraneo in fol. sexcentorum annorum, quem *Gerbardus* Abbas Oberaltaichensis S. Petro in fine obtulisse dicitur.

6. *Vita S. Guntharii* seu *Guntheri* Eremitæ ex Monacho Altachensi. Incipit: *Erat quidam senex religiosus...* Codex est membraneus in fol. In cujus anteriore folio leguntur hi versus:

Abbas Popo tibi jubet hunc Librum Petre scribi,
Virtutum flores ut carpant hinc seniores,
Et juvenum mores sint ad bona fervidiores.

7. WOLFGANGI *Altahæ Inferioris Monachi* insignis Codex Epistolarum, cui multæ Archiepiscoporum, Ducum Austriæ ac Bavariæ, aliorúmque Illustrium Virorum literæ sunt insertæ. Floruit is Seculo XIV.

8. *Abbreviatio Magistri Bandini de Libro Sacramentorum M. Petri Parisiensis Episcopi fideliter Acta.* Notatu præ cæteris dignus est hic Codex Seculo minimùm XIII. in membranis exaratus in 4. Opus verò ex Mellicensi Codice anno 1519. edidit doctissimus Abbas B. Mariæ Virg. ad Scotos Viennæ *Benedictus Chelidonius*, de quo plura Pezius.

Mettensis. METTENSIS *Bibliotheca*, tametsi Cœnobium à Caroli M. ævo fundatum sit, non nisi tres Codices MSS. alicujus momenti reliquos ostentat. In uno, qui membraneus est & majoris formæ extat 1. *Plenarium*, id est quatuor Evangelia.

2. Opus *Rabani Mauri* de Cruce sæpiùs editum.

3. *Biblia Mariana* cum figuris assymbolicis veteris ac novi Testamenti, *Alberto M.* à quibusdam tributa.

4. Variarum rerum & mysteriorum figuræ ac imagines calamo pictæ à quodam Mettensi Cœnobita, qui Seculo XV. sub *Petro* Abbate floruit. Ac in hoc quarto Symbolico Anonymi Opusculo visitur Imago S. Benedicti cum cruce & sacris verbis, quæ æneis S. Benedicti Crucibus & numismatibus inscribuntur. Hujus imaginis ecgraphon dedit Pezius *in Dissert. Isag. ad Tom. I. Thes. Anecd. pag. L.*

5. Breve Compendium Librorum veteris ac novi Testamenti.

6. Petri Pictaviensis *Compendium Historiæ utriusque Testamenti* hoc exordio: *Considerans Historiæ sacræ prolixitatem...*

In primo Codicis folio primariâ manu recensentur Reliquiæ, quæ asseribus Codicis quondam inclusæ erant. In fine scriptus Codex notatur An. 1415. Eo autem majoris videtur momenti, quòd Crucibus seu consecratis S. Benedicti numismatibus, fortissimo adversus Dæmonum & Sagarum præstigias amuleto, vel originem vel incrementum luménve præbuerit. *Ferunt enim*, inquit Pezius, *Strigas, cùm omnia latè maleficiis & teterrimis artibus Tartari evastâssent, in judicio confessas fuisse, ideò in Monasterium Mettense sibi nihil licuisse, quod id Crucibus S. Benedicti munitum ac tectum esset.* Hæc ille de isto Codice, sed reliquos præterit.

Haudquaquam plura, quàm in *Mettensi* vetera superant monumenta in ALTAHÆ INFERIORIS Bibliotheca, & Archivo. *In illa*, inquit Pezius, *nihil penitùs veterum Codicum, binis, ut ferunt, incendiis exustorum, in hoc nonnulla Diplomatum autographa vidimus, quæ inter Ludovici Pii Imp. & S. Heinrici excellent.* In Sacrario duo *plenaria* scitissimè scripta, & affabrè ornata adservantur, quorum alterum septingentorum, alterum sexcentorum annorum est. Supersunt etiam quorumdam veterum instrumentorum apographa; sed hæc ad infinitum illum thesaurum, quem flammarum aviditas, nullis Monachorum lachrymis sedanda devoravit, nihil sunt. Altahæ Inferioris.

VARNBACUM seu *Formbacum*, quod celebre est ad Oeni ripas Monasterium, vix duabus horis Patavîâ dissitum, paulò plures adservat manuscriptos Codices, sed recentiores; nam veteres propè omnes diversis cladibus & casibus periêre. Inter superstites notatu non indignus est *Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis* Auctore *Johanne Lapillo* Pataviensi Presbytero, qui Operi finem imposuit A. 1497. Haud minoris sunt æstimationis tria in 4. Volumina chartacea, quibus variæ res Chronicæ Bavariam præcipuè ac Austriam spectantes continentur. Sunt qui ea ab *Angelo Rumplero* Varnbacensi Abbate erudito comportata esse autument. *Sed malè*, inquit Pezius, *cùm vel ipse character, quo singula exarata sunt Seculum XV. apertissimè referat.* Aliud longè est *Chronicon Varnbacense* ab *Angelo Rumplero* conscriptum, & in primo Thesauri Anecdotorum Tomo pag. 425. à *Pezio* publicatum, ubi videsîs, quæ in suis ipse observationibus prævÿs, tum de hoc, tum de aliis ejusdem Abbatis Operibus adnotavit, dignissimis profectò, Formbacensis.

fectò, quæ undecunque conquisita publici juris fiant. Præfuit *Rumplerus* difficillimis temporibus XII. annis, & relicto maximo sui desiderio mortalis esse desiit anno 1513. Præter laudatum Chronicon, aliud in duobus prægrandibus in folio voluminibus à se compositum Posteris reliquit eruditissimus Vir P. *Clarus Fasmannus* loci Prior sub annum 1718. conspicuus. In Archivo insignis superat *Traditionum Codex* operâ *Engelschalci* Abbatis, collectus, de quo plura Pezius cit. loc.

De reliquis Bojoariæ Bibliothecis.

Locus hîc esset oportunus de *Aspacensi, S. Viti cis Rotham, Michaëlburanâ, Blankenstettensi*, & reliquis Bojoariæ Bibliothecis aliquid dicendi, sed quia horum Monasteriorum inquilini scriptis ad eos literis, communicatóque Operis nostri conspectu, ad conferendas symbolas provocati, nihil submiserunt, haud ægrè ferent, si qui alios benè meritos laudari ineptum putant, ipsi ceu *ventres pigri* (ut D. Pauli verbo utar) *Majorúmque pariter ac suæ & Ordinis gloriæ Vilipensores*, nostris in tabulis locum non inveniant; ita enim DEUS per Prophetam: *Quia repulistis scientiam, & ego repellam vos, &c.*

Notantur rei liter. Benedict. incubi.

Verùm omissis iis, quæ fascino depellendo addi hîc possent, istud pro coronide fortassis monuisse non erit inutile, exteros rerum nostrarum procos & compilatores Bibliothecas Bavariæ sæpiusculè opibus suis literariis & ornamentis spoliâsse. Cujus rei extant quàm plura documenta. An autem ratione nitatur, nec ne, pervulgatus ille de Codicibus MSS. è Monasteriis ad Collegia Patrum Soc. JESU translatis rumor, nemo quidem certiùs ipsis RR.dis Patribus noverit. *Nobis*, inquiunt Pezii, *Bajoariæ Bibliothecas non paucas perreptantibus nunquam veri visum simile fuit, manu descriptos Codices ex iis Monasteriis, quæ veteribus adhuc Ordinibus mancipata perstant, ad Patrum S. J. Domicilia commigrâsse, tametsi non potuerit non evenire, quin illorum Monasteriorum, quæ quocunque demùm modo Patribus cesserunt, ut* Biburgense, Ebersper-gense, Castellense &c. *Codices in eorundem potestatem cum reliquis devenerint...* Quam quidem Scriptorum hæreditatem nostram ipsis Patribus adeò non invidemus, ut potiùs quàm amplissimam discupiamus, modò ad id animum inducant, ut delectu habito meliora saltem Majorum nostrorum monumenta, eáque præcipuè, quæ veteri sacrorum Ordinum Historiæ lucem conciliant, aut ipsi exemplo *Magni Gretseri* è squalore liberent, aut cum aliis ea è situ liberare volentibus benevolè communicent. Sed de his hactenus ex *Peziis*, nunc ad Sueviæ Bibliothecas obiter perlustrandas progrediamur.

Monasteria quædam à Jesuitis occupata.

§. VIII.

De Bibliothecis Sueviæ.

Sueviæ Monasteria.

PRæcipua Ordinis nostri per Sueviam Monasteria censentur, *Campidonense*, *SS. Udalrici & Afræ* Augustæ Vindelicorum, *Ursinum* vulgò *Irsee*, *Ottenbura*, *Ochsenbusium*, *Faucense* seu *Fuessense*, *Augia Major*, vulgò *Mererau*, *Augia Dives*, *Isna*, *Weingartense*, *Zweyfalta*, *Wiblinga*, *Elchinga*, *Fultenbachum*, *Neresbeimium*, *Degginga*, *Anbusium*, & alia in Ducatu Würtembergico olim florentissima, de quorum Bibliothecis ut aliquid jam dicamus, nostri postulat ratio instituti. Igitur, ut à Principali faciamus exordium:

Campidonensis Archisterii descriptio.

CAMPIDONA Veteribus *Chambituna*, Ducalis Nobilium Abbatia sesquimilliario horario à montibus Tyrolensibus ad *Hilaram* fluviolum (*à quo inditum tractui nomen* HILERGOVÆ) sita est propè Urbis Campidonæ muros Ædificiis novis, & ornatissimo Templo, ac duplici quadro amplissimo integrum constat Monasterium, præter atria & habitacula Ministrorum. Unum quadrum Abbatis ædibus, aliud Religiosorum cellis est assignatum, cum gemina utrumque contignatione. Inferiori ex æquo respondet solum Ecclesiæ, quæ ad occidentalem Cœnobii plagam in aggere posita est. Capitulum constat quatuor & viginti Nobilibus, cum sex Ephæbis Vitæ religiosæ Candidatis. Loco hodie præest magno cum splendore Celsissimus Princeps ENGELBERTUS, ex Baronibus *de & in Sirgenstein*, Vir, in quo modestia, pietas, literarum amor cum aliis virtutibus certant. Intra Monasterii septa habetur Officina typographica & fusoria omnibus numeris absoluta. Archivum magnificè instructum est, ex quo nonulla Imperatorum medii ævi Diplomata, sua in analecta retulit *Mabillonius*. Bibliotheca multis aliàs manuscriptis locupletata fuit; variis verò cladibus, ac præsertim rustico-

Bibliothecæ fata & instauratio.

rum

rum seditione A. 1525. miserè attrita aliquamdiu jacuit. Meliorem tamen in statum cum ipso Archisterio reducta ad 10. circiter Codicum millia hodie ostentat. Indicem illius materialem ordine alphabetico concinandum susceperunt RR.mi DD.ni Capitulares, negotium dirigente Ill.mo Domino Decano L. B. *de Hornstein* Viro ad præclara ejusmodi studia nato. Nominalem parat Ill. D. *Epimachus L. B. de Kronegg* p. t. Bibliothecarius, quo nihil in literarios conatus desiderare propensius fas fuerit. Extantiora verò illius Bibliothecæ Cimelia sunt.

Libri MSS. 1. Liber Seculi, ut videtur, noni & decimi continens interpretationem nominum veteris & novi Testamenti, ab *Isidoro* Episcopo ad *Honorium* Papam.

2. Alius Codex in 4. hebraicè scriptus, in quo habetur S. Scripturæ Commentarius.

3. Isaiæ Prophetiæ linguâ Hebraicâ in fol.

4. Libellus in membranis Seculo, ut videtur, XIV. exaratus complectens Tractatum quemdam Asceticum de quatuor novissimis cum figuris. *Catonis axiomata* sermone vernaculo in rythmos redacta. Brevem Dominicæ Orationis elucidationem &c.

5. Libellus in membranis de gestis & miraculis *S.tæ Hildegardæ* Caroli M. uxoris, quæ ibidem sepulta creditur (*tametsi Mettis ad S. Arnulfum alii sepultam existiment*) & pro Sancta habetur.

6. *Westphalische Gericht oder Proceß* de anno 1419.

7. Historia Concilii Constantiensis sermone teutonico edita Aug. Vind. typis *Antonii Sorg*, figuris & symbolis gentilitiis eorum omnium, qui concilio interfuerunt, novísque auctariis & notis MSS.tis exornata. Cujus simile Opus laudat *Mabillonius* in suo itinere germanico à se visum in Salemensi Ord. Cist. Monasterio.

8. Extat ibidem Historia Monasterii Campidonensis, rerúmque in vicinia gestarum tempore belli Suecici ab anno 1639. usque ad 1670. accurante Perillustri Viro R. D. *Bonifacio à Danckersweil* ejusdem Ecclesiæ Capitulari. Sed cumprimis hîc memoranda videtur, *Historia* GOTFRIDI *de* MARSILIA *Karoli Magni, & de Fundatione Monasterii in Campidona.* Incipit: *In sanctæ individuæque Trinitatis nomine Amen. Ut non omnes temporum longinquitates & humanarum mentium debilitates...* Finit: *Feliciter scripta sub castro Hylemont in Ludovici Pii Imp. Cancellaria anno Domini octingentesimo XXXII.* Tandem ad calcem Opusculi, quod tredecim majoris formæ foliis constat, hæc decimi sexti Seculi librarius notat: *Gotfridus de Civitate Marsilia Cancellarius Pii Ludovici Imp. &c. Exemplar fuit scriptum Campidonæ pro liberaria super cortice vilmio caduco in multis passibus vetustate præ nimia.* Ipse Auctor in contextu se vocat *Gotfridum Kerren nationis de Civitate Marsilia, in Cancellaria Karoli M. minimum Scribarum.* Præcedenti Historiæ mox attexitur in eodem Codice maximam historicorum monumentorum vim continente, *Tractatus Rythmicus de Monasterio Campidonensi, & ejus multiplicibus Privilegiis*, cujus caput 1. incipit: *Sancta Dei dextra nos protegat intus & extra...* sub finem agit Auctor de Agrestium rebellione adversus Abbatem Campidonensem anno 1491. Dum de numero & successione Abbatum tractat, mentionem injicit *Chronicæ Abbatum Campidonensium*, affirmátque tum (*sub finem Seculi XV.*) eam extitisse penes quendam *Johannem de Linster nobilem Benedictinum Campidonensem.* Adservatur Codex iste in Tegernseensi Bibliotheca teste *Pezio* in Dissert. Isagog. ad Tom. I. Thesauri anecdotorum num. XXVI. pag. XIII.

Codex de Fundatione Monasterii Campid.

Alia Bibliothecæ Cimelia. In eadem Bibliotheca reperitur Numiphylacium locupletissimum, cujus descriptionem adornat laudatus D. *de Khronegg.* Globus quoque magnæ molis in ære à præstantissimo Cosmographo *Carolo Müller* San-Gallensi sub RUPERTO Abbate & Principe Campidonensi anno 1722. delineatus & sculptus. Cernuntur alii duo globi è fornice penduli à Cel.mo Principe ENGELBERTO hodie feliciter ad clavum sedente in vitro artificiosè effigiati. Aliáque ibi spectantur curiosa æquè ac erudita, explicatiùs recensere non vacat. Id unum vovemus, ut perillustres ejus Monasterii incolæ illum suis etiam studiis adhibeant modum, quem *Plinius* Cornelio Tacito facetè commendabat Libr. 1. Ep. 6. his verbis: *Ego,* inquit, *Plinius ille quem nôsti, apros tres & quidem pulcherrimos cepi. Ipse? inquis. Ipse: Non tamen ut omnino ab inertia mea & quiete discederem. Ad retia sedebam, erant in proximo non venabulum aut*

lancea, sed stylus & pugillares. Meditabar aliquid, enotabámque, ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est quòd contemnas hoc studendi genus. Mirum est, ut animus agitatione motúque corporis excitetur. Jam undique silvæ & solitudo, ipsúmque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cùm venabere, licebit, Auctore me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam magis montibus, quàm Minervam inerrare. Vale. . . P. Oliverius.

Ottoburana Bibliotheca.

OTTOBURANUM seu *Uttemburanum* sex circiter horarum itinere à Campidona ad Gunzium amnem situm Imperiale Monasterium, utì elegantissimâ ædificii architecturâ omnium rapit oculos, ita etiam concinnâ Bibliothecæ structurâ, librorúmque selectu & numero eruditorum quorumvis pellicit animos, laudésque colligit: *Bibliotheca Uttemburana*, inquit Mabillonius, (i) *multis Libris referta est etiam mss. ex quibus nonnulla in nostros usus excerpsimus, ex his duas Homilias S. Faustini ex Homiliario perantiquo.* In veteri Necrologio de *Totone* seu *Tottone* primo loci Abbate hæc legimus *XIII. Kal. Decembr.* TOTO *noster Abbas, qui corpus sancti Alexandri huc attulit, & cujus parentes locum istum fundârunt.* Tottonis Parentes *Silachus & Ermiswinda* sub annum 764. Monasterium condiderunt. Ecclesia verò dedicata est SS. *Alexandro* & *Theodoro* Martyribus, quorum reliquiæ in ea servantur. Eorundem thecæ *Mariæ Comitissæ sigillum* ex agathe appositum est.

Inter præcipuos Bibliothecæ Ottoburanæ instauratores merito celebratur *Leonardus Widemannus* Abbas anno 1508. electus, & fatis functus A. 1546. de cujus præcipuis rebus gestis R. P. *Corbinianus Khamm* in Hierarchia Augustana Part. III. pag. 339. fusius agit. Is plures coëmit Libros præsertim Græcos & Hebraicos, quibus & ipse & Fratres ejus plurimùm afficiebantur. Recitat hac de re aliquas ejus ad *Capnionem* Epistolas *Schelhornius* in Amœnitatibus Historiæ Ecclesiast. Tom. II. pag. 593. seqq. eumque à *Mabillonii* insimulatione, *quâ Ellenbogii studiis inimicè*

Leonardus Abbas literatissimus.

adversatum fuisse refert, modestè vindicat, laudátque vel ex eo, quòd Gymnasio trilingui (*cujus supra meminimus pag.* 97.) manus porrigentibus vicinis Abbatibus, initium dederit, *jure quodam suo inter præstantissimos illius ævi Literarum & Literatorum Mæcenates referendus*; quí talis reipsâ cum esset, non defuêre Viri ejus ætatis eruditi, qui lucubrationes suas illius nomini in publicum & perenne cultûs sui testimonium inscriberent; inter quos fuit *Joan. Altenstaigius* Mindelheimensis, inter alios linguæ Latinæ in Germania instauratores *Burchardo* (k) laudatus, qui elegans de *Amicitia* Opusculum Hagenoæ A. 1519. editum ipsi dedicavit, eum his affatus verbis: *Non ignoro TE literas amare, colere & scire, & præsertim sacras, quibus post negotia incumbis; id quod ex Tua etiam humana & benigna contentione intelligere potui, quando invicem de litteris disceptabamus. Perpulchrum autem doctrinâ, perpulchrum alios præstare religione, perpulchrum alios ante sapientiâ, benignitate & prudentiâ ire quibus conventum tuum egregium devotorum virorum Deo jugiter & strenuè militantium moderaris, gubernas. Omitto tuam Bibliothecam, quam habes multis & pretiosis Libris ornatam, & quidquid Librorum habere poteris, conquiris, nummis non parcens emis, & præsertim Sacrorum Codicum rationem habes & curam &c.* Neque porrò Bibliothecam tantùm, sed etiam Typographicam in suo Monasterio officinam, characteribus quoque Græcis & Hebraicis superbientem instruxit *Leonardus*. Primum illius officinæ specimen fuit *Alcuini Opus de S. Trinitate*, cujus in calce hæc leguntur: *Impressum est præsens Opusculum in Uttinpurrha Monasterio SS. MM. Alexandri & Theodori Ordinis S. Benedicti, anno 1509. Cal. Sept.* Præfationem sanè memorabilem Operi in fol. typis exscripto præmisit ipse Abbas, quam integram retulimus supra pag. 96. eámque etiam lucinâ suâ dignam censuit Schelhornius, in hæc verba professus (l). *Oppidò sanè memorabile typographiæ exemplum; dignissimúmque, quod in Annales referatur! Hîc enim egregio* Leonardi *Abbatis instituto ipsi Monachi fuêre typographi, nacti sic idoneam occasionem, otium*

Typographia ibid. instituta.

Monachi Typographi.

(i) *Mabillon. in itinere Germ. edit. A.* 1685. *pag.* 43.
(k) Comment. de linguæ lat. fatis Part. II. p. 423.
(l) Schelhorn cit. loc. pag. 606.

otium honestissimo labore fallendi, at post contemplationes sacras & officia Divini cultûs peracta salutari corporis exercitatione sartam tectamque conservandi valetudinem, atque hac simul ratione aliorum commodis amplificandis utiliter inserviendi. Hæc ille. Sed enarrare libet alios in eadem officina Libros typis excusos, quos quidem oculis lustravimus nostris: 1. *Passio Ss. Septem Fratrum filiorum S. Felicitatis.* 2. *Translatio S. Alexandri.* 3. *Passio S. Theodori.* 4. *Oratio in laudem SS. Septem fratrum F. N. E.* id est: *Fratris Nicolai Ellenbogii*, cui tota hæc collectio accepta esse referenda videtur. Sed plura habentur in ea, quàm titulus innuit. Ibi enim comparet *carmen de S. Theodoro*, ac *Oratio in ejus laudem.* Enarrantur etiam *sacra Lipsana* in Ottoburano Monasterio conspicua, ac *indulgentiæ* eidem Cœnobio à variis Pontificibus concessæ. Ad calcem hæc legas:

Libri ab iis editi.

Edidit ad laudem hunc en Ottinpurra libellum,
Martyr Alexander & Theodore tuam!

Sexto idus Octobris anno undecimo supra Millesimum & quingentesimum.

Distichon ad Lectorem.

Non habet titulus, quæ continet omnia, biblos:
Fautorum precibus addita multa vides.

Vivat Ottinpurra.

Hæc sylloge in forma quadrifariam complicatâ impressa est, quo etiam formato ex eadem Typographia anno 1518. prodiit, *Oratio Reverendissimi Augustensis Ecclesiæ Antistitis Christophori Stadion in Synodo ad Clerum habita*, cum ipsius *Leonardi* Abbatis laudatissimi ad illum Episcopum Præfatione. In fine hæc leguntur: *Finit faustissimè Reverendi Augustani Præsulis Oratio in nostro Cœnobio Ottinpurrhensi SS. Alexandri & Theodori Martyrum A.* 1518. Hæc Oratio multis egregiis monitionibus referta est, digna quæ conciliorum collectioni inseratur.

Oratio Christophor. Stadion Augustæ Episcopi.

Anno 1543. ex eadem officina prodiit *Oratio funebris in obitum M. Johan. Gazæ Sigmaringensis Græcar. Lit. in Benedictino Collegio Professoris.* Titulo adjectum est ejus Epitaphium ipsi à *Michaële Dornvogel* Mæskirchio, quem ipsa etiam Oratio Auctorem agnoscit, positum in hæc verba:

Oratio funebris in Gazæ obitu.

En recubat corpus tumulo hoc exangue Johannis
Gazæ multigenâ cognitione Viri.
Venerat ad sacra renovatam Palladis arcem,
Quam Benedictini constituêre Patres.
Christicolis sed enim ex animo prodesse volenti
Dissecat invisâ stamina parca manu.
Illum terrenâ, ut petiit, nunc mole solutum
In Patrio Christus collocet ipse sinu!

Obiit porrò *Gaza* Ottoburæ V. kal. Maji anno 1543. quo excusa est Oratio, ab Auctore inscripta *Nicolao Ellenbogio*, quem Mæcenatem suum nuncupat. In fine additum est in ejusdem *Gazæ* obitum *Stephani Leuzii* Monachi O. S. B. in Werdea Professi Epicedion. Plura Typographiæ Ottoburanæ specimina hactenus videre nobis non contigit.

Sub prælaudato Abbate Leonardo isthîc floruit *Nicolaus Ellenbogius* (m), Vir bonarum literarum amantissimus, qui anno 1505. Ottenburanorum Cœnobitarum numero adscriptus latinis literis Græcas & Hebraicas conjunxit, ac tandem Gymnasio trilingui Ottoburæ instituto ludum aperuit A. 1543. favente inprimis *Wolgango* Abbate & Principe Campidonensi. Commercium ille habuit literarium cum *Erasmo*, *Reuchlino*, *Eckio*, & aliis ejusdem ætatis hominibus eruditis. Ex novem ipsius Epistolarum Libris restant duntaxat septem in Bibliothecam Colbertinam illati curâ eruditissimi Baluzii, uti perhibet *Mabillonius.* Reliquos autem manu exaratos Codices si requiras, trecentos ferè ex quamplurimis hodiernâ adhuc die ostendunt Ottenburani. Hinc meritò Eminentissimus Cardinalis *Quirinus* anno 1748. ocularis testis hanc Bibliothecam in sua ad Ser.mum Hassiæ Landgravium, & Augustanæ Urbis Episcopum Epistolâ vocat *Selectissimam copiosissimamque.* Huic autem purpurato Patri non alia MSS.ta magis arrisêre, atque laudati *Nicolai Ellenbogii*, quibus colligendis & discribendis magnam impenderat diligentiam Bibliothecæ Præfectus R. P. *Michaël Reichbeck*, ut ea Eminentissimo Principi dono offerret, quod ille gratissimum habuit. Tragica est Epistola doctissimi *Ellenbogii* de rebus Ecclesiæ suo tempore perturbatissimis, quam integram dedit *Pezius* in Dissert. ad Tom. I. Thes. Anecd. Sed non minùs notatu digna est amplissima simul ac doctissima Præfatio, quam R. P. *David Aicheler* ejusdem loci Cœnobita & Bibliothecæ Præfectus Catalogo illius à se concinnato præfixit anno 1574. Ita enim

Nicolai Ellenbogen encomium

& Epistolæ.

Davidis Aicheler relatio de re libraria ad A. 1574.

(m) *Ejus acta videsis fusiùs deducta Part. III. pag.* 338.

enim de ipsius rei librariæ dispositione & œconomiâ disserit: *Libris tam meis, quàm aliorum Confratrum præcipuis in Bibliothecam, communitatis locum relatis, & cum antiquis permixtis Codices omnes* (ut dilecta mea esset quasi acies ordinata) *de novo in certas classes, certámque methodum redegi, atque ordinavi non quod ordo à* R. P. Nicolao Ellenbogen *observatus mihi minùs placuerit, sed quòd ordinem à tam docto Patre constitutum, per Sciolos absque ratione cum dolore animi mei inveniebam confusum. Præterea autem cujuslibet facultatis & artis volumina scriptave seorsim posui, etiam in iisdem ordinandis ut plurimùm duplicem secutus sum methodum, Dignitatis videlicet & Naturæ, habens interim, quoad ejus fieri potuit, & ætatis rationem, ut nimirum in eadem facultate ii Scriptores præcederent, quos sciebam seniores.* Has autem classes statuit principales: 1. Sacra Biblia. 2. Concordantiæ. 3. Commentatores in S. Scripturam. 4. Sancti Patres 5. Theologi Scholastici. 6. Libri Parochorum instructioni servientes. 7. Controversistæ seu Polemici. 8. Ascetici & Mystici. 9. Homiletici sive Concionatores. 10. Homiliæ & Sermones SS. Patrum. 11. Canonistæ. 12. Civilistæ. 13. Theologi Morales. 14. Grammatici; Poëtæ, Rhetores, Historiographi. 15. Lexica Hebræo - Græco - Latina & Latino-Germanica perplurima. 16. Dialectici, Mathematici, Physici. 17. Medici & Botanici. 18. Codices Manuscripti. &c. quos hìc referre, ne nimium Lectori molestus sim, supervacaneum duxi. *Certe*, subdit ille, *studiosos adolescentes & veros Religiosos diligentiâ & cupiditate discendi, vel amore in gratia apud Deum & homines proficiendi, Mercatorum avaritiæ cedere atque succumbere summum dedecus est, Reip. Christianæ gravissima pernicies. Ob Lucellum, idque transitorium, trajiciunt illi mare, conficiunt longa & periculis plena itinera, noctes insomnes ducunt, & totis diebus fatigantur, ut pauxillam pecuniam corradant vel augeant & tu Mercator non terrenorum, sed cœlestium & æternorum, Tu* MONACHE! *cui ipsi cœlestis sapientiæ Thesauri infiniti sunt promissi, & certò certius dabuntur, si quod vovisti reddideris, pro iis consequendis laborem fugies, otio torpesces, & vel vitiosam vitam institues, vel divitias, quas sprevisti, & nummos, quos abjecisti, amplectêris, omni nisu quæres, & Libris omnibus præponere audebis? Absit hoc à mente religiosa...* Ut ergo „vos Fratres, quibus ex vocatione „incumbit, & pro vobis militare, & „aliis mederi, dextrè valeatis diabo„li & hæreticorum machinas dissipa„re ac animas faucibus draconis in„fernalis eripere, novasque infirmi„tates curare & propellere, veteres „recusos & novos Catholicos Libros „colligite, emite, honorate, ut nova „& vetera de Thesauro cordis vestri „per scientiam charitate ornatam „proferre possitis ad laudem & glo„riam Dei, cujus infinita bonitate ho„die scientiæ & artes ferè omnes ita „doctissimorum hominum scriptis il„lustrantur, *ut plane vel ipsis scientiis injuriosus & ingratus sit, aut supra modum avaritiæ crimine laborare judicari debeat ille, qui vel amore nummorum, vel ex rerum inscitia hodie Libros novos comparare negligit aut contemnit...* Hæc Vir iste sapientissimus, qui paulò post ad *Fuessensis* Cœnobii administrationem, dein ad *Montis sancti Andex* Præfecturam evocatus rem literariam utrobique insigniter auxit & illustravit. Anecdota Bibliothecæ Ottoburanæ nuper collegit Doctissimus ejusdem Præfectus P. *Michaël Reichbeckius*, qui etiam *Philippi le Cerf* Bibliothecam Maurianam, aliáque plura è Gallico latina reddidit. Sed heterogeneis Concellitarum & Superiorum moribus in transversum actus, ea Vulcano dicavit. Dignum planè est, quod hic pro coronide sumptuosi, quod Abbas molitur ædificii liberalius admetiar *Clementis Alexandrini* monitum: *Absurdum*, inquit, *& turpe est, unum lautè vivere, cùm multi esuriant; oculos pascere & animos negligere; muros erigere, & mores destruere. Quantò autem gloriosius multis benefacere, quàm magnificè habitare? quantò prudentius in homines, quàm in lapides & muros, impensas facere? Quantò honestius in sapientiæ monumenta, quàm in luxûs instrumenta sumptus prodigere?* .. Ex P. *Oliverii* Differt. de adornanda Bibliotheca inter editas prima pag. 17. Conferfis *Schelhornii* Hist. Lit. Eccl. Tom. II. verbo *Ottobura*...

[Margin: ejus coordinatio, — & adhortatio. — Reichbeckii labores.]

URSINENSIS vulgò *Irsee* imperialis Monasterii ab Ottoburano sex circiter leucis dissiti Bibliotheca, Codices, *ut ajunt* manuscriptos non paucos numerat, sed plerosque recentioris ævi

[Margin: Ursinensis.]

&

& argumenti Scholastici. Eam *Paulus* Abbas anno 1533. electus instauravit, ut juventutem ad studia suo exemplo validiùs excitaret, dicere solitus: *Monachum sine libris & studiosa eorum lectione, esse militem sine armis & exercitatione.* Eminentiss. Card. *Quirinus* in suo itinere Suevico Ursinum delatus vidit & admiratus est *Musæum Mathematicum*, cui simile vix in Italia se vidisse in primo ingressu edixit. Supellex Libraria etsi non adeo sit copiosa, at certè selecta est & elegans, Librisque viro seriis studiis dedito maximè necessariis instructa, ut hîc quadrare videatur illud Senecæ Ep. 45. *Librorum inopiam istic esse quereris? Non refert quàm multos, sed quàm bonos habeas & utiles.*

Sant-Udalricana Aug. Vindelicor.

Bibliotheca Imperialis ad SS. Udalricum & Afram Augustæ Vindelicorum Monasterii, ornatissima est, & Libris tum novis, tum antiquis, si quæ alia, maximè referta. Ut de impressis & numero & selectu egregiis non multa dicam, tacere tamen nequeo, quòd in hac Bibliotheca quædam asserventur, quæ non aliis formis æneis excusa fuerunt, quam ipsius typographei, quod *Melchior de Stamheim* Sant-Udalricanus Abbas paulò pòst inventam artem cusoriam suo in Monasterio erexit, ut jam supra diximus. Sunt autem: *Libri Dialogorum S. Gregorii Magni A.* 1474. *Sermones aurei Leonardi de Utino* 1476. *Speculum Historiale Vincentii in magno fol.* & dubio procul plura, quæ nostram tamen fugiunt notitiam.

Codices MSS.tos quod attinet, asservabantur hîc pridem ad 500. optimæ notæ, ex quibus quantum profecerit *Mabillonius*, testantur ea, quæ inde eruit, & suis analectis intexuit, videlicet *Fragmentum Epistolæ* CANDIDI *Arriani ad Marium Victorinum Urbis Romæ Rhetorem*; *& hujus ad eundem responsio. Ordo officii in domo S. Benedicti ante Pascha &c.* Etsi verò non omnes à R. P. *Symperto Fischer* veteri catalogographo memorati Codices ad nos pervenerint, multa tamen adhuc sunt, quæ Viros eruditos suo merito teneant, videlicet:

Stephani Parisiensis Comment. in Reg. S. B.

1. *Stephani Parisiensis* Comentarius amplissimus in Regulam S. Benedicti, ad *Rofredum de insula* S. R. E. Cardinalem & Casinensis Archisterii Abbatem circa annum 1193. conscriptus, & à R. P. *Thoma Rieger* Subpriore Sant-Udalricano an. 1495. in membranis descriptus in fol. additâ S. Benedicti vitâ iconibus & versibus expressa: cujus simile exemplar in Senonensi Lotharingiæ Monasterio extare meminit *Ruinart* in suo per Alsatiam itinere Tom. II. Opp. Posth. pag. 442. Vide hâc de re à nobis relata hujus Historiæ Part. III. pag. 23. & supra de Senonensi Lotharingiæ Bibliotheca.

Reginboldi Möhner Opera.

2. *Reginbaldi Möbner* Cœnobitæ Udalricani, Viri utique rerum Heraldicarum & Genealogicarum longè peritissimi Opera sanè quàm multa, videlicet. I. *Annales Augustani* duobus voluminibus in folio. II. *Itinerarium Bavaricum, Austriacum, Moravicum, Silesium, Belgicum &c.* Cod. Chart. in 4. . . III. *Insignia & arma Imperatorum, Regum, Ducum, Episcoporum &c. Europæ*, elegantibus figuris & picturis ornata. Cod. Chart. in fol. IV. *Series Romanorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Ducum, Comitum* &c. *Europæ, Genealogicè deducta.* Cod. Chart. in 4. Huic Operi etiam inest Genealogia Marchionum & Ducum Austriæ tam Babenbergensis, quàm Habspurgicæ Stirpis. V. *Insignia Episcoporum, Abbatum, Ordinum, Equestrium & Academiarum.* Codex Chartaceus in 4. meris imaginibus & picturis constans. VI. *Anhaldiæ Principes, & ex iisdem progredientes Brandenburgiæ Electores, Rectores Saxoniæ inferioris, Duces moderni Lavenburgenses dicti.* Opus est Genealogicum accuratè confectum & descriptũ in Cod. Chart. VII. *Genealogia Landgraviorum Hassiæ* Cod. Chart. in 4. VIII. *Genealogia Fuggerorum* Incipit Opus in Johanne Fugger An. anno 1330. & desinit cum anno 1614. Addita sunt & nomina & insignia Conjugum. XI. *Omnium penè Regnorum, Provinciarum, Regum, Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium arma gentilitia.* Cod. Chard. in. 4. X. *Hastiludium Genetliacum.* Cod. Chart. in 4. XI. *Insignia & stemmatographia Episcoporum, Præpositorum, Decanorum, Canonicorum, & Abbatum S. Udalrici in Urbe Augustana.* XII. *Aristocratia Augustana*, id est, Recensio omnium Magistratuum Augustanorum ab an. 1545. ad 1670. XIII. *Patriciorum Augustanæ Urbis connubia, & eorum insignia Chronologico Ordine tractata.*

XIV. *Consules seu Duumviri Augustani usque ad A.* 1548. cum singulorum armis gentilitiis. Cod. Chart. in 8. oblongo. XV. *Opus Stemmatographicum de diversis Augustanæ Urbis Patritiis, puta Recblingiis, Welseris, Peutingeris &c. cum eorum Insigniis Cod. Chart. in* 4.

Clementis Sünderi Historia. 3. *Clementis Sünder* vel *Sender* loci Cœnobitæ indefessi *Chronographia Universalis* ab Orbe condito ad annum circiter 1540. conscripta, & XII. Tomis in 4. comprehensa, magnum profectò Bibliothecæ Udalricanæ ornamentum conciliat. Sed eheu! ex istis XII. voluminibus illud, quo res memoratu digniores ab anno 1315. usque ad 1440. enarrabantur, interiit. Caveant Posteri, ne simili fato reliqua intercidant. Hæc porrò ipsa est *Sünderi* collectio, ex qua sequens Opus excerptum & Ingolstadii typis *Georgii Hæulin* A. 1654. in 4. excusum prodiit hoc Tit: *Relatio de ortu & progressu Hæresum in Germania, præsertim verò Augustæ Vindelicorum, ex antiquis Annalibus MSS. cujusdam contemporanei fideliter descripta, & nunc publici juris facta A.* 1654.

Sigismundi Maisterlein Chronicon &c. 4. *Sigismundi Maisterlein* eruditi pariter ac operosi Monachi Sant-Udalricani *Chronicon Augustanum*, quod inter Rerum Germanicarum Scriptores Pistorianos prodiit. Opus hoc suum ipse *Sigismundus* Germanicè vertit rogatu *Sigismundi Gossenprot* Civis Augustani, Præceptoris sui an. 1457. quæ versio extat in Codice Chartaceo in fol. Aliud est ejusdem *Sigismundi* Opus in tres partes divisum, quod ipse *Indicem Monasterii SS. Udalrici & Afræ in Augusta Vind.* nuncupat, estque Chronicon dicti Cœnobii publica luce dignum.

Anonymi Chronicon S. Udalrici. 5. Aliud *Chronicon Abbatum SS. Udalrici & Afræ, à primo usque ad Marquardum*, qui anno 1316. electus fuit, perductum, in Codice membraneo in 4. hoc exordio: *Abbates Monasterii SS. Udalrici & Afræ infra muros Civitatis Augustensis situm. Primus Abbas Episcopus Spiræ electus, ubi & nunc in numero Sanctorum habetur...* Ad annum 1322. hæc referuntur:

Anno milleno ter CCC bis Xque secundo,
Quando Wenczlay Clerus canit ac Adonay.
Tunc Rex Ludwicus conflixit cum Friderico;
Quem captivavit, Australes & superavit...

Petrus Wagner de Viris Illustr. O. S. Bened. 6. *Petri Wagner Congestum Monachorum Illustrium, seu Liber de Viris & Fœminis vitæ sanctimoniâ & doctrinâ celebribus ex Ordine S.ti Benedicti.* Rubrica recentiori manu Operi præfixa hunc refert Titulum: *R. P. F. Wagner Collectura illustrium Virorum, de qua consule F. Wilhelmi Witwer Catalogum Abbatum hujus loci.* Opus in septem titulos distribuitur, cujus primi hoc est initium: *Inter hujus calamitosæ lethalis vitæ erroris nebulas...* Extat etiam in Codice Tegernseensi, ubi Auctor *Petrus Abbas Thierhauptanus* disertè appellatur. Anonymus verò Wessofontanus in collectaneo suo de Viris Illustribus, hunc *Petrum* sui Cœnobii Abbatem ex Monacho Augustensi factum esse adfirmat. Hic denique est ille *Frater Petrus*, cujus Opus *de Viris Illustribus O. S. B.* in Bibliotheca Paulina Lipsiæ adservari perhibet Catalogus.

Joannes Griesbern de eodem argumento. 7. *Joannis Griesberrn* ejusdem loci Cœnobitæ *Continuatio Collecturæ de Viris Illustribus Ord. S. Benedicti.* Egregium hoc Opus integrum adservari in Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca nos docet *Lambecius* in ejusdem Bibliothecæ Catalogo Tom. II. pag. 933.

Leonardi Wirstlin Proba Scripturarum. 8. *Leonardi Wirstlin* aliàs *Wagner de Schwabmenchingen* Monachi Sant-Udalricani *Proba centum Scripturarum diversarum unâ manu exaratarum* in Cod. membraneo oblongo. Illustre omnino est hoc monumentum, in quo omnium ab undecimo Sec. Scripturarum formas & modos, centum speciminibus sua unius manu ita imitatus est *Leonardus*, ut quisque Lector pereat, ni suis quæque Seculis exarata esse putet. In anteriori folio Scriba *Maximiliano* Imperatori his verbis suum Opus inscripsit;

Rhomanorum Imperatori invictissimo, Cæsari Augustissimo, Gloriosissimo, Serenissimóque Christianæ Reipublicæ Tutori faustissimo MAXIMILIANO, *Divæ beatissimi Præsulis Udalrici propaginis Germini nobilissimo, sorte infimus Frater* LEONARDUS WIRSTLIN *prænominati Antistitis Monasterii Augustæ mancipium*, Scripturarum centum manu unâ exaratarum continentiam *emendandam corrigendámque offert.* Vide Part. II. pag. 516.

9. *Conradi* Abbatis Urspergensis Chronicon in Codice chartaceo manu Seculi XV. descriptum in folio, ad

ad cujus fidem examinari poterunt ejusdem Operis repetitæ editiones.

Burchardi Zunck &c. Opera.

10. *Burchardi Zunck* Chronicon Augustanum vernaculâ linguâ scriptum ab initio Urbis usque ad annum 1538. à quo tempore quidam Anonymus Appendicem adjecit, quâ ejusdem Urbis Historia usque ad annum 1632. continuatur.

11. Vita S. Onuphrii Eremitæ per Fratrem *Johannem Griesberen de Dillingen* Presbyterum & Conventualem Monasterii SS. Udalrici & Afræ ejusdem Civitatis, *ipso die Hilariæ Reginæ & Sociarum ejus anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXVI.*

12. JACOBI CANTER *Frisigenæ Oratoris clarissimi de Solitudine Dialogorum Libri duo* in Codice chartaceo in 4. à trecentis circiter annis exarato. Incip. *Salve ô Hippolite dimidium animæ meæ...*

13. *Viti Bildii Acropolitani* Monachi Udalricani tria diversorum Opusculorum volumina, in quorum uno habetur *Brevis Historia Abbatum Monasterii Fuldenbacensis,* consarcinata anno 1510. In aliis magna vis extat Epistolarum, quas vel *Vitus* ad Viros ea ætate claros, vel hi ad illum dederunt, quales extitêre *Nicolaus Ellenbogius* Cœnobita Ottoburanus, *Conradus Peutingerus*, *Joannes Cæsar* Augustanus, *Georgius Spalatinus*, *Johannes Denckius*, *Conradus Adelman* ab Adelmansfelden, *Oecolampadius*, *Jonas* &c. Inter *Viti* Epistolas duæ sunt ad *Fridericum* Saxoniæ Ducem, quarum altera data est kal. Octobris 1518. ubi ait, se Duci mittere horologia vitro inscribenda &c.

14. *Caroli Stengelii* ex erudito Cœnobita Udalricano Abbatis Anhusani A. 1663. denati, Opuscula quædam anecdota. Item vasta quædam Epistolarum à doctis & celebribus ejus ætatis Viris *Gretsero, Radero*, *Constantino Cajetano* & aliis ad eum datarum collectio tribus in fol. voluminibus comprehensa.

15. *Georgii Stengelii S. J.* Presbyteri antefati Fratris Germani anecdota quædam haud spernenda in tribus justæ molis voluminibus contenta & alia quamplurima, quorum fusiorem recensionem anno 1639. literis consignavit ejus loci Cœnobita R. P. *Sympertus Fischer* Vir doctus, cujus diligentiam utinam imitentur Posteri, ne comicos sales colligant, & *eruditionis sepulchrum*, aut *tinearum Patres & Nutritii* dicantur. *Ex recensione P. Oliverii.*

FAUCENSE seu *Fiessense* ad Lycum fluvium & alpes Tyrolenses in Diœcesi Augustana situm Ordinis nostri Cœnobium, à S. MAGNO primitùs conditum, modicam, si *Mabillonio* credimus, possidet Librorum supellectilem, tametsi non desint manuscripti quidam Codices, venerandæ omninò vetustatis, quos inter *Regula S. Benedicti* circa Seculum VIII. conscripta. *In folio cujusdam Codicis,* inquit Mabillonius, (n) *inter alia invenitur instrumentum nobilis matronæ* Azilæ *de Musteren, quæ pro remedio animæ suæ & Conjugis sui* Otilonis *dat Ecclesiam de Roderatesboven anno Incarnationis Domini DCCCCXVIIII. sub Papa* Marino, *sub Rege* Heinrico, *qui tertius post* Ludewicum *fuit, sub Duce Alamannorum* Burchardo, *sub Antistite Augustense* Hiltino, *sub Abbate* GISELONE... Quem locum refert Mabillonius propter nomen *Marini* Papæ, quo nomine Pontifex ad Romanæ Ecclesiæ clavum tunc non sedebat, sed *Johannes X.* An is & *Marinus* dictus? similis difficultas occurrit in Actis S. Udalrici Episcopi Augustensis, qui Romam adiisse anno 909. dicitur *Marino* Pontifice. An *Marinus* quidam per illa tempora, quibus indigni plerique Pontifices sanctam illam Sedem occupabant, pro Pontifice habebatur à Germanis? Fatetur Vir summus se hærere. Recentiores porrò ejus chartophilacii Codices manuscriptos ad 600. sese exporrigere perhibent loci incolæ: Sed oculorum fides desideratur. Brevem Monasterii Historiolam condidit *Modestus* Abbas. Cætera nos latent.

Faucensis.

WIBLINGENSIS propè Ulmam Monasterii Bibliotheca manuscriptis Codicibus locuples esse dicitur; hîc namque circiter quingenti reperiuntur perquàm boni, & qui nonnulla necdum edita contineant. Excerpta ex Catalogo, ut huic Historiæ inseri possent, petiit nostro rogatu Vir doctus, rei literariæ Benedictinæ provehendæ studiosus, ac Monasterii sui per plures annos Superior; Sed erat canis in præsepi qui latratu suo atque inofficioso responso nos ceu profanos procul abesse jussit. Superi eos ament omnes,

Wiblingensis.

(n) Mabillon. in itinere Germ. Veterum Analect. Tom. IV. editionis Parif. A. 1685. pag. 7.

omnes, qui honestos aliorum conatus pro exaugenda Ordinis gloria, ac bonarum artium incremento juvant; Musæ autem Benedictinæ vultum à barbaris illis & inhumanis Scythis avertant, qui se præbent inexorabiles. Aliam sanè mentem induerat *Cœlestinus Mayr* illius olim Bibliothecæ Præfectus, quem *Pezius* à diligentia & humanitate plurimùm commendat. Longè etiam aberat ab illo Scytharum ritu MODESTUS Abbas, à quo apertum extat *Templum honoris*, sive Abbatum Wiblingensium vitæ integritate & morum honestate illustrium chronologica descriptio ab año 1099. usque ad 1699. cum figuris affabrè æri incisis Aug. Vind. 1702. in 4. Hæc referre visum est, ad excitandam apud Posteros majorem in conatus literarios promptitudinem, & venerandæ antiquitatis curam. *Vide Part. II. pag.* 515.

Ochsenhusana. OCHSENHUSANA Bibliotheca, utì cætera illius Monasterii ædificia, elegantissima est, optimíque metalli Libris instructa, quos inter reperitur *Andreæ* Bambergensis S. Michaëlis Abbatis syntagma, *de Viris & Fœminis Illustribus O. S. B.* Pezio laudatum. Cætera ejus loci cimelia nos latent, nec accuratum eorum syllabum ab Inquilinis impetrare potuimus. Quàm parùm verò ad Monasterii alicujus celebritatem, gloriam & splendorem faciant sumptuosa ædificia, excelsi parietes, atria longa, insanæ substructiones, & pretiosa ex auro argentóque supellex, nisi *doctrina*, *eruditio*, &, quæ felicitatis Mater est, *Sapientia*, nutrixque *Virtus* sedem in iis collocaverint, alibi diximus. Quid enim sunt vel amplissima Monasteria sine Viris Religione ac Doctrinâ præstantibus, nisi dealbata vivorum hominum sepulchra? *Et quid, quæso!* inquit Trithemius, *miserabilius religioso Sacerdote indocto? qui licèt nullum prædicationis officium habeat, ratione tamen suscepti Ordinis ad scientiam obligatur Scripturarum.* Sic scribit Homiliâ IV. digna quidem, ut tota attentè ab Ochsenhusanis relegatur.

Weingartensis. Monasterium Imperiale *ad Vineas*, vulgò *Weingarten*, utì inter Benedictina Congregationis S. Josephi in Suevia Monasteria præcipuum habetur, ita omnium etiam præcipuam habet Bibliothecam. Hæc multùm adhuc illustrior foret, nisi vastator Vulcanus magnam ejus partem devorâsset. **Ab incendio magnam Librorum jacturam subit.** Audiamus ea de re Gabrielem Bucelinum (o) A. 1578. *luctuosissimo toti posteritati incendio vastatur Imperiale Monasterium Weingartense, splendidissimo & amplissimo, quod paulò antè Joannes Gerwici Successor extruxerat, palatio, cùm ignibus, tum consequente inde concameratorum ædificiorum ruina absumpto, in quod paulò antè locupletissima magni momenti veterum Manuscriptorum & incomparabilis raritatis monumetorum Bibliotheca translata est, paucis è pergameno Libris, ipso flammarum impetu per longa aëris spatia in patentes campos ejectis & posteritati conservatis.* Superbit tamen hodiedum (utor (p) verbis Cl. Viri J. G. Schellhornii) hocce Monasterium (cui nuper R.mi Abbatis Sebastiani magnificentiâ novum templum splendidissimum, veteri diruto, accessit, paucissima fortassis in Germania habens paria) Bibliothecâ Codicibus manu exaratis & maximam quidem partem membranaceis, instructissima, laudata etiam à Joanne Mabillonio. **Adsunt tamen multi adhuc Mss. Codices.** Hæc ille. Ego egregios Codices superesse non negaverim, sed non ita numerosos, ut iisdem Bibliotheca instructissima sit. Ex his Mabillonius in Itinere suo Germanico sequentes potissimùm laudavit. Historia veterum *Welfonum*, qui Monasterii Fundatores habentur. Duo vetera Kalendaria Missalia integra à Regina Angliæ donata. Gregorii M. Expositio in Ezechielem, ad cujus initium antiquissimo charactere legitur: *Oportet Monacho ubicunque exierit, Eucharistiam semper secum vehat.* Quidam optimus Codex perantiquus continet *vitam Sancti Anscharii* primi Archiepiscopi Bremensis: alius egregius *Justini Trogi epitomen*. *Formulas veteres Andegavenses*, atque *Prologum* B. Wilelmi Hirsaugiensis Abbatis *in consuetudines* Monasterii sui edidit Mabillonius Analect. Tom. IV.

Præstantiores typis excusi. Nec desunt rariores typis excusi, è quibus nomino (q) Ciceronis Officia & Paradoxa Moguntiæ per Jo. Fust & Petr. Schoeffer A. 1465. membranis impressa, ac Clementis V. Pont. Max. Constitutiones, ab iisdem in fol. 1460. vulgatas, cujus rarissimæ editionis cum Cel. Maittaire in Annalibus

(o) In Constantia Rhenana pag. 358.
(p) Amœn. Liter. Tom. VII. Differt. Hist. de Libris combustis. pag. 80.
(q) sunt verba Schellhornii l. c.

libus Typographicis haud meminerit, ea, quæ ad ejus calcem notata sunt, huc transferre operæ videtur esse pretium. *Præsens Clementis Papæ quinti Constitutionum Codex unà cum apparatu Dn. Joh. Ant. suis rubricationibus sufficienter distinctus artificiosa adinventione imprimendi, & characterizandi absque ulla calami exaratione sic effigiatus, & ad Eusebiam Dei industriè est confirmatus per Joannem Fust, civem Moguntinum, & Petrum Schoiffher de Gernsheim Clericum Diœces. ejusdem. Anno Domini MCCCC. sexagesimo XXV. die mens. Junii.* Exemplar hoc ibidem est membranaceum, Bibliothecæ cimeliis accensendum.

Augiæ Brigantinæ

Augia Major Brigantina Cœnobium in ditione Austriaca situm primordia sua debet *S. Columbano*, Abbati primùm Luxoviensi in Burgundia, tum Bobiensi in Italia. Hujus antiquissimi juxta ac religiosissimi Monasterii Bibliotheca abundat quidem hodiedum numerosâ admodum, & perquàm egregiâ omnis generis præstantium Librorum impressorum supellectile, at (quod dolenter referendum) manuscriptos Codices ex repetitis Monasterii conflagrationibus, ac expillationibus sibi residuos, non nisi paucos & perquam modicos numerat. Ex literis V. C. Aproniani Hueber, Monasterii Prioris, ab insigni studio rei literariæ Benedictinæ promovendæ commendatissimi, sequentes recensere licet.

Manuscripti Codd. residui.

I. Instructiones seu Sermones tredecim S. Columbani Abbatis ex Codice literis Hibernicis conscripto desumpti. Eorum initia sunt, & quidem 1. *Instructionis valdè necessariæ curam gerens.* 2. *Divinæ Profunditatis magnitudo.* 3. *Quid in mundo optimum.* 4. *Omnis disciplina.* 5. *O tu vita quantos decepisti.* 6. *Donante Domino.* 7. *O te cæcam vesaniam!* 8. *Ecce nunc de fine viæ.* 9. *Adhuc de fine dicamus.* 10. *Multùm nobis de fine timorem.* 11. *Moyses in Lege scripsit.* 12. *Compunctionis necessariæ.* 13. *Quotidianæ experientiæ.*

II. Ejusdem Epistola exhortatoria in Conventu ad Fratres: incipit: *In Ecclesia Dei.*

Alia Consolatoria ad suos Monachos, à quibus ipsum separavit furor Theodorici & Brunichildis, incipit: *Dulcissimis suis filiis.* Item alia ad Juniorem quendam, incipit: *Cùm jam de moribus.*

III. Ejusdem Instructio de octo vitiis principalibus. Initium: *Octo sunt vitia principalia.* Item Tractatus de Pœnitentia; incip: *Pœnitentia vera est.*

IV. Ejusdem Epistolæ ad diversos. 1. ad Bonifacium IV. Papam: *jam diu omnes.* 2. ad eundem: *Pulcherrimo omnium totius Europæ.* 3. ad Patres Synodi Gallicanæ super Quæstione de Pascha congregatæ. *Gratias ago Deo meo.* 4. ad S. Gregorium I. Papam itidem de Paschæ observantia: *Domino sancto & in Christo Patri.*

V. Codex optimæ notæ pergamenus exhibens vitam S. Galli à Walafrido Strabone conscriptam in 4.

VI. Antiquissimum Martyrologium pergam. in 4. incipit: *Domno Karolo Regi piissimo Hyswardus.*

Martyrologium perantiquum.

VII. Ordo S. Confessionis & Pœnitentiæ in Codice pergam. in 4. quem ab Augiensibus communicatum Bernardus Pezius in Tomo 2.do sui Thesauri Anecdotorum publici juris fecit.

VIII. Codex melioris notæ pergamenus exhibens Evangelium S. Marci cum Expositionibus Venerab. Bedæ in fol.

IX. Duo vetustissima Necrologia pergamena in fol. in antiquiori nonnulla folia deficiunt.

Necrologia veteris ævi.

X. Epistolæ Bernonis Abbatis Augiæ Divitis, incip. *Berno gratia Dei, & si non merito, tamen officio Abba &c.* in fol.

XI. Expositio Evangeliorum Dominicalium Anonymi cum iconibus rudi calamo exaratis, quæ Testamentum novum per vetus elucidant in fol. Sec. xv. init. *A Dominica Adventus Domini.*

XII. Speculum Salvationis Authore Anonymo cum picturis mysteria ruditer exhibentibus, ejusdem Seculi in fol. init. *Expediens & utile visum* &c.

XIII. Historia de particula Salvificæ Crucis D. N. J. C. quæ in Augia Brigantina asservatur; cui annexa est Disquisitio, an Hugo tertius Comes Tuwinganus, etiam Comes Brigantinus & dictæ particulæ Donator fuerit? Item, an S. Joañes Comes Montfortius Leucosiæ in Cypro miraculis in Ecclesia Fratrum Minorum coruscans, Germanus, an verò Gallus fuerit?

XIV. Codex pergamenus in 8. rarissima canæ vetustatis Alphabeta in se continens.

XV. Duo Breviaria pergamena in 8. perquàm antiquis characteribus & Iconibus exornata.

XVI. Codex ligneus in Maj. Oct. cui cerâ nigrâ oblito unus & alter character insculptus adhuc videri potest, verbum tamen aliquod integrum aut ejusdem sensus exprimi nequit. Inspexit hunc 1723. Eminent. Card. Passionei.

XVII. Capitularia duo 1.mum est Ahytonis Episcopi Basileensis. ejus initium, *primo omnium discutiendum est* &c. 2.dum Theodulphi Episcopi Aurelianensis. initium: *Obsecro vos Fratres* &c.

XVIII. Anonymi Repertorium Juridicum ordine alphabetico in fol. regal.

XIX. Capitula Novitiorum &c. incipiunt: *Ut nulla in ullis rebus.*

XX. Homiliarum Anonymi in perg. Libri duo. initium primi defuit: secundi est; *Venite Karissimi, venite Patres.*

XXI. Diversarum modus Pœnitentiarum à S. Benedicto Abbate distinctus: incip. *Plurimi nequaquam pleniter intelligentes.*

XXII. Missale pergamenum in fol. Antiquis characteribus elegantissimè scriptum, rarisque figuris exornatum per Venerabilem Dominam Verenam Infeld, Abbatissam in Beindt.

XXIII. Epistolæ III. Prima est Notkeri ad Ruodpertum, incip. *Fratri Ruodperto Notker. de Exilio* &c. Altera de furto in Monasterio S. Galli. init. *Domino & Abbati nostro.* Tertia Grimalti & Tattonis ad Reginbertum, init. *præstantissimo & ineffabili.*

Bullariū Monasterii. XXIV. Bullarium Monasterii Brigantinensis in fol. hujus primæ Bullæ Seculo XI. à Gregorio VII. & Urbano II. nec non Seculo XII. ab Innocentio II. datæ, omnimodam Augiæ Majori Brigantinæ Exemptionem indulgent. Ultimæ sunt Seculi XV.

XXV. Petitio, quam ante votum Monachi quilibet facere debent unà cum ipsa promissione. initium; *Domino Venerabili in Christo Patri.*

XXVI. Epistolæ ad *Albertum Bemstatt* Decanum Einsidlensem an. 1404. à variis missæ in fol. incipiunt: *Venerando pernobili Viro.*

XXVII. Codex pergamenus in 4. exhibens Regulam Solitariorum, cujus Præfatio incipit: *Dilectissimo Patri in Christo atque Equivoco meo.*

XXVIII. Epistola cum 12. Capitulis quorundam Fratrum ad Auuam directis; initium: *Domino Patri Abbati.*

XXIX. Synopsis Historica de Ortu & Progressu Congregationis Benedictinæ in Suevia ab A. Christi 1416. usque ad annum 1679. inclusivè deducta, Autore Anonymo in fol.

XXX. Anonymi Relatio Historica de Origine Monasterii Campidonensis & serie Abbatum abs Andegario ejusdem primo usque ad Romanum Giel de Gielsperg 64. Abbatum Germanicè scripta in 4.

XXXI. Sintlacis Augiæ Historica Epitome per Joannem Egonium Priorem ab anno Christi 724. usque ad annum 1627. in fol.

XXXII. Series Abbatum Archisterii Luxoviensis in Burgundia per Dom. Victorem Perrin ejus loci Subpriorem ab anno 610. (quo S. Columbanus inde pulsus fuit) usque ad annum 1733. ubi redditus Mensæ Abbatialis per Decretum Regis pro reædificanda Cathedrali Ecclesia Archiepiscopatûs Bisuntini per 9. annos applicari jussi sunt, inclusivè deducta.

XXXIII. Breviarium Librorum de Cœnobio S. Galli ex ejusdem Monasterii Codice, Seculi circiter noni desumptum, incipit: *De Libris veteris Testamenti Bibliotheca una. Eptatici III.*

XXXIV. Tractatus Anonymi supra Missa cum rubrica intercisus in fol. Sec. xv. initium: *Reverendi Patres & Domini.* Item Tractatus alius Anonymi supra X. Præcepta Decalogi in fol. ejusdem Seculi. incip. Scribitur Matthæi 22. *Cum quidam Legis Doctor.* fol.

XXXV. Liber Ægidii de Columna, *Doctoris fundatissimi*, ex Ordine Fratrum Eremitarum S. Augustini Libri III. *de Institutione Principum.* fol.

XXXVI. Expositiones Anonymi in Evangelia Adventûs Domini. fol. initium: *Erunt signa in Sole & Luna.* Seculi XV.

XXXVII. Sermones Anonymi de Festis per annum. fol. incip: *Scribe visum & explora super tabulam.* Sec. XV.

XXXVIII. Opera plura ab Abbatibus & Monachis Augiæ Brigantinæ cùm præsenti, tum proximè præterito Seculo lucubrata; quæ adhuc in Mf.tis latent. Alia, non minimo numero typis vulgata indubitatam faciunt fidem, *Studia Monastica*, quæque Benedictinos Ascetas propriè decent, in antiquissimo hoc Monasterio apprimè excoli, ac florere.

Biblio-

Augiæ divitis Bibliothecæ antiquitas.

Bibliotheca Divitis Augiæ. Cùm Schola Augiensis inter Benedictinas Germaniæ Scholas, si non omnium antiquissima, certè quidem inter antiquissimas habeatur, non minoris ævi Bibliothecam esse oportet. Nam *ubi Schola*, ut rectè Launoius ait, *ibi Bibliotheca esse debet.* Et verò cùm sub *Ethone*, Abbate II. qui anno Domini 727. electus piè & prudenter septem annis præfuit ex Monasterio Augiensi quatuor alia Cœnobia in Alsatia, Bavaria, & Rhetia unà cum scholis plantata fuissent, ut jam aliàs memoratum à nobis est, Etho ex Bibliotheca Augiensi unà cum Magistris Libros submisit. Quod sanè indicio est, non exiguo numero Libros in eadem à primis statim annis adfuisse. Majora tamen cœpit incrementa sub *Waldone*, qui anno 787. Abbas electus & constitutus fuit favore Caroli Magni. Is enim (r) curavit scribi multos Libros, & ejus tempore venerunt ad Cœnobium multi ex omnibus Germaniæ partibus Monasticen professuri, qui secum afferebant optimos Libros, quibus Bibliotheca quotidie augmentabatur. Sub *Waldone* autem Abbate, ejúsque tribus Successoribus, scilicet, *Heitone*, *Erlebaldo*, & *Rudhelmo*, munere Bibliothecarii functus fuit *Reginbertus*, literarum studiosissimus Monachus, qui plurimis veterum Patrum, aliorúmque Scriptorum voluminibus, partim suâ, partim aliorum manu descriptis Bibliothecam locupletavit. In communicandis autem ex Bibliotheca Libris hanc sancivit regulam:

Ejus augmenta.

Bibliothecarius industrius.

- - nullus cuiquam concesserit extra,
Ni prius ille fidem dederit, vel denique pignus,
Donec ad has ædes, quæ accepit, salva remittat.

Præter plurimos etiam ab ipso in membranis laboriosissimè conscriptos Libros, asservatur adhuc omnium Librorum in Augiensi Bibliotheca tunc (Seculo IX.) extantium Catalogus, in oblongo volumine, sive, ut vocant, *Rotula*, ab ipso exaratus, cui etiam Libros à se sub regimine prædictorum Abbatum conscriptos subjunxit. Titulus Catalogi est: *Incipit Brevis Librorum, quos ego Reginbertus indignus Monachus atque Scriba in Insula Cœnobii vocabulo Sindleoz Auua sub dominatu Waldonis, Heitonis, Erlebaldi, & Ruodhelmi Abbatum, eorum permissu de meo gradu scripsi, aut scribere feci, vel donatione amicorum suscepi.*

Librorũ Sec. IX. Catalogus.

„ *Inprimis Liber I. prægrandis*, in „quo continentur super Orationem „Dominicam nonnullorum Catholi„corum explanationes. Deinde su„per Symbolum Apostolorum quam„plurimorum orthodoxorum tracta„tiones, cum cæteris de fide tractanti„bus diverso modo explanationes. Et „expositio de Missa, & de ordine ec„clesiastico Missæ, & de ordinibus „ecclesiasticis, & de ratione Sacra„menti Baptismatis. Deinde diversi „Canones, id est, Græciæ, Asiæ, „Galliæ, Hispaniæque. Postea de„cretales Epistolæ Antistitum Roma„norum, ac deinceps Canones ex ve„teri & novo testamento compositi. „Postmodum diversi Libri pœniten„tiarum. „

Epistolæ decretales Rom. Pont.

„ *In 2.do Libro* continentur compu„tationes Regum Romanorum, Cæ„sarum, Consulúmque. Deinde Li„bri Grammaticæ artis Donati. Et „de metrica arte Libri Bedæ Presby„teri. Et Libellus de centum metris. „Et Liber de ænigmatibus Sympho„sii, & Liber fabularum Aniani Poë„tæ. Et Libri duo Boëtii de arith„metica arte. Et Libri quinque Boë„tii de musica arte. Et Libri Astro„logiæ Arati. Et Libri Boëtii Geo„metricorum. Et Libri duo Alchui„ni de Rhetorica & Dialectica arte. „Et Liber Julii Cæsaris de mensione „universi orbis. Et Liber Æthici, Hie„ronymi de Cosmographia, & Libri „duo de architectonica Faventini & „unus Liber Herbarius Apulei „

„ *In 3.tio Libro* habentur Chronica „Eusebii Cæsareensis Episcopi & Hie„ronymi Presbyteri & Prosperi. Et „Chronica Cassiodori Senatoris, & „Chronica Jordanis Episcopi. Et „Chronica Melliti. Et Chronica Be„dæ Presbyteri. Et Chronica ex„cerpta Isidori Episcopi, & Chronica „brevis. Deinde notarum Plinii „secundi lib. 1. Et notarum Isido„ri Episcopi lib. 1. & notarum de „naturis rerum Bedæ Presbyteri Li„ber excerptus ex diversis lib. 1. Et „Epistolæ Victoris & Dionysii de ra„tione Cycli pascalis. Et de Cyclis „decennalibus Cycli XXVIII. Et ver„sus diversi de septem diebus & men„sibus & XII. signis vocabulis. Et „Martyrologium per anni circulum, „Et mantea de diversis numeris & fi„guris. „

„ In

(r) Brusch. in Monast. Germ. Chronol. p. 9.

„ *In 4.to Libro* sunt Libri Grammaticæ artis Donati majores & minores partes Orationis. Et de arte metrica Libri Bedæ Presbyteri. Et de arte Grammatica Alchuini Libri. & declinationes. Et metrum Juventi & Sedulii super Libros IV. Evangeliorum. Ipsúmque Librum Wano Frater meus mihi dedit,& ego illum præstavi Nepoti meo Rathetio voto,ut veniat ad alios libros nostros. „

„ *In 5.to Libro* continentur Libri Prognosticorum III. & 4.tus Liber Dialogorum. Et Liber Fursei de Visione ejus; & nonnullæ visiones excerptæ de Libris gestorum Anglorum Bedæ, & de visione Barontis Monachi. Et Liber visionis Wettini Fratris nostri, quem Heito Episcopus descripsit, & Welahfrid Frater noster metricis versibus subsequens illum decoravit.

„*In 6.to Libro* comprehenduntur diversi versus & nonnullorum hymni Sanctorum, & aliorum Epitaphia Sanctorum. Et Martyrologium cum computo & Cyclo & versus de diebus & mensibus & XII. signis, & diversæ glossæ super Historiam veteris ac novi testamenti, & super alios quam plurimos Libros. Et notæ Julii Cæsaris, & monogrammæ diversæ, & Liber Plinii secundi de naturis rerum.

„ *In 7.timo Libro* constat esse Liber de hæresibus & Liber fictus sub nomine S. Augustini scriptus de Prædestinatione. Et tertius Liber sanctorum Patrum contra eundem Librum hæreticorum defendendo Catholicè. Et libellus de ratione animæ, & dogma Sancti Gennadii ecclesiastica.

„ *In 8.vo Libro* sunt Libri V. de Philosophia consolationis Boëtii, & admonitiones S. Basilii Liber necessarius. Et in capite Libri pauca de declinationibus.

„ *In 9.no Libro* continentur passiones & vitæ Sanctorum, id est, Haimrani, Luntberti, Afræ, Margret, Gregorii, Georgii, Malchi, Eusebii, Fileberti, Hilarii, Potiti, Columbani, Galli Germani, Ambrosii, Servatii, & VIII. Epistolæ Hieronymi & Liber Cassiodori Senatoris.

„ *In 10.mo Libro* habentur vitæ & passiones Sanctorum Hieronymi, Ambrosii, Sixti, Laurentii, Alexandri, Benigni, de obitu Bedæ Presbyteri & ejus Epitaphium, Bonifacii, Vincentiæ.

„ *In 11.mo Libro* constat esse vitas & passiones Sanctorum Bonifacii, Martialis, Medardi, Sergii, Bacchi, Goaris Presbyteri, Quintini martyris.

„ *In 12.mo Libello* sunt vitæ & passiones Sanctorum Felicis, Fortunati, Remedii Episcopi, Genesii, Sopatris, Nizephori, Andronici, Chrysanthi, Dariæ, Mami, Agnetis, Eugeniæ, Cæciliæ, Theodoræ cum tribus Filiis suis, Perpetuæ & Felicitatis, Christinæ Virginis.

„ *In 13. Libello* continentur vitæ & passiones Sanctorum Christophori, Clementis, Cyriaci, Largi, Smaragdi, Crescentiani, Memmiæ, Iulianæ, de miraculis Genesii, Modesti, Viti, Crescentiæ, conversio Justinæ.

„ *In 14. Libello* habentur vitæ & passiones Faustini & Jovitæ, Theoctistæ, Tubræ & Tabrachum, Mariani, Secundi, Innocentii, Gertrudis Virg. & Pelagiarum duarum.

„ *In 15. Libello* sunt Libri duo de vita & virtutibus S. Galli Confess. & vita S. Longelli Sacerdoris, & Agnafletæ Virg.

„ *In 16. Libello* est explanatio brevis super VII. Epistolas canonicas, & passio SS. Dionisii, Rustici & Eleutherii Martyrum, & Homelia pertinens ad solemnitatem eorum.

„ *In 17. Libello* continentur leges diversæ, id est, lex Alemannorum, lex Ripuaria, lex Salica, lex Theodosiana, & diversi Capitular. Pippini, Karoli & Hludovici Regum. Et ordo ecclesiasticus Romanæ Ecclesiæ, & qualiter Missa celebretur, & de Officiis divinis in noctibus à Cœna Domini usque in Pascha, & qualiter in sancta Romana Ecclesia Reliquiæ conduntur, & quomodo in sancta Romana Ecclesia ordinationes fiunt. Et capitula in omnibus laborandi cura. *Leges variæ.*

„ *In 18. Libello* continentur lex ripuaria, & lex Alemannorum & Capitular. Karoli Regis addenda legibus, & de sex ætatibus mundi. Et de inventionibus S. Crucis, quem Engilram mihi dedit, & Capitular. tres, in quibus continentur. HLudovici Imperatoris.

„ *In 19. Libello* habetur lex Longobardorum & passio Servuli, quem VIII. denariis.

„ In

„ *In* 20. *Libello* est Regula S. Benedicti Abb. & hymni Ambrosiani, & „ Epistola ad Regem Karolum de Monasterio S. Benedicti directa, & Capitulares..... de statu Regulæ. Et „ Martyrologium per anni circulum, „ quem Tatto & Crimolt mihi condonaverunt.

„ *In* 21. *Libello* continentur XII. „ carmina Theodiscæ linguæ formata.

„ *In* 22. *Libello* habentur diversi „ Pœnitentiarum Libri à diversis Doctoribus editi, & carmina diversa ad „ docendum Theodiscam linguam, & „ de inventione corporis S. Benedicti „ & cætera.

„ *In* 23. *Libello* est Antiphonarius „ Ceradalis, Antiphonæ de Litaniis „ vel de quacunque tribulatione. Et „ de institutione Stationum. Et de „ Observatione divini officii erga Psalmos; & de Ordine Librorum, quomodo per anni circulum poni possunt, quem Tatto & Crimolt mihi „ dederunt.

„ *In* 24. *Libello* continetur Cantus „ gradalis & nocturnalis.

„ *In* 25. *Libello* habentur duo Libri.

„ *In* 26. *Libello* continetur. . . „ diversus per anni circulum.

„ 27. *Libello* habetur . . . & hymni ad diverss.. tam dominicis quàm „ privatis diebus, & hymni festis diebus per circulum anni, & lectiones memoriter recitandæ.

„ *In* 28. *Libello* continentur orationes sufficientes ad sepulturam Fratrum, & orationes per singulas Officinas Monasterii, & lectiones vel „ tractatus ad vigilias defunctorum „ recitand.

„ *In* 29. *Libello* . . . . . .

„ *In* 30. *Libello* habentur Libri „ tres, quos Arculphus Episcopus Adamanno excipiente de locis Sanctis ultramarinis designavit, conscribend. & 4.tus Liber de eadem notatione est adjunctus; quis autem „ fuerit, ignoramus, quem mihi Walafrid Frater me supplicante donavit.

„ *In* 31. *Libello* de arte Medicinæ, „ metris versibus Jacobus nomine ad „ Karolum Regem scribebat comprehendens Capitula LXII. quem mihi „ Frater Colduinus detulit, & donavit.

„ *In* 32. *Libello* Libri duo Isidori „ de Officiis divinis & diversis Clericorum Ordinibus, & de ratione „ Baptismi diverso modo cum Epistola Karoli Imperatoris ad Odilbertum „ Archiepiscopum.

„ *In* 33. *Libro* habentur Epistola „ Hieronymi ad Ctesiphontem, & „ tres Libri ejusdem contra dogma „ Cretoboli pelagiani. Et Liber S. „ Augustini ad Consentium contra „ mendacium, & Epistola ejusdem „ ad Bonifacium. Et ejusdem de vita Christiana ad quandam viduam, „ & altercatio Ecclesiæ & Synagogæ „ duarum matronarum. Et duo Libelli Alchuini ad Uttonem, & ejusdem nonnullæ Epistolæ.

„ *In* 34. *Libro* in quo continentur „ Libri quinque Historiarum gentis „ Winilorum qui & - - - & Liber, in „ quo habetur excidium Trojæ Civitatis.

„ *In* 35. *Libello* habentur passiones „ Sanctorum Martyrum Dionysii, Rustici, & Elevtherii postmodum homeliæ festis Martyrum congruentes. „ Deinde eorum gesta &c. ac deinceps Libri IV. de Miraculis post transitum.

„ *In* 36. *Libro* continentur sex à mundi principio ætates usque hactenus. „ Postea Karoli majoris domus Francorum, Pippini senioris ac filii ejus „ Karoli, & Pipini & Karle filiorum „ Karoli; deinde postquàm Pippinus „ ad Regem elevatus est, postea Karoli Regis, deinceps gesta HLudovici Regis ac Imp. ad extremum „ quædam decreta adversantia.

„ *In* 37. *Libro* habentur excerptiones de corpore Psalmorum factæ „ cum hymnis & lectionibus, responsoriis, versibus per anni circulum, „ Letania, ac diversis orationibus.

„ *In* 38. *Libro* continetur Liber „ Psalmorum cum circumquaque expositionibus, in eo continentibus, „ quem Udalricus quondam Episcopus post finem vitæ suæ mihi habendum concessit.

„ *In* 39. *Libro* habetur Liber Psalmorum cum diversis præfationibus „ ac capitulis. Et in fine ejusdem „ hymni diversi per diversas festivitates ac privatis diebus; & nonnulla „ carmina.

„ *In* 40. *Libello* continentur Regulæ S. Pachomii Abbatis, quam dictante Angelo . . . . quámque Hieronymus in latinum vertit eloquium. Et Regula S. Isidori Episcopi, „ cæterorúmque Sanctorum Patrum.

„ *In* 41. *Libello* habentur Expositiones diversæ super Missam, ac Ordo „Ro-

„ Romanus qualiter Missa celebratur, „ ac Walafridi Libellus qualiter Ordo „ Ecclesiasticus .... & quomodo per „ temporum augmentationes fit mul- „ tiplicatus in diversis.

„ *In* 42. *Opusculo* continentur de „ natura rerum Bedæ Presbyteri &c. „ *Et plura alia in eodem Reginberti Ca-* „ *talogo sequuntur, quæ præ vetustate* „ *legi nullatenus possunt.*

Hic idem Reginbertus Auctor Walafrido Straboni fuit, ut præclarum illum de Ecclesiasticis rebus Tractatum componeret, quod ipse Walafridus tum in Prologo ejus Libri, tum etiam in Epigrammate præfixo demonstrat, cujus carminis tale est initium:

Hoc Opus exiguum Walafridus pauper, hebésque,
Collegit, Patrum dogmata sancta sequens.
Sed non sponte sua tam magnos venit in ausus
Dura Reginberti jussio adegit eum &c.

Vixit verò Reginbertus ad an. 847. quo feliciter laborum suorum prœmia recepturus ex hac vita migravit VII. Idus Maji.

Bibliothecæ detrimenta. Anno 1006. *Immo* (s) Monachus Gorziensis, & Abbas Prumiensis, homo severus, & verè stoicus ad Augiensis Abbatiæ clavum non quidem electus, sed ab Imperatore Henrico Claudo, contra Henricum Cœnobitam Augiensi ex Conventu legitimè electum intrusus fuit. Is cùm Tyrannus veriùs esset, quàm Abbas, osórque potiùs Monachorum quàm pater, non rector, sed vastator Monasterii & expulsor Conventualium, ob hanc ipsam corruptissimorum morum suorum petulantiam & importunitatem, post biennium mox ab eodem Henrico Rege exauctoratur. Sub hoc extero Abbate, homine immiti, indocto, & turbulento Bibliotheca Augiensis grave in Libris pertulit damnum, quod *Rupertus* Monachus prosa, rythmo, & carmine miserabiliter deplanxit, *Hermanno Contracto* attestante, qui & eundem matris suæ Hiltrudis Patruum fuisse affirmat. Ejus verba in Chronico ad annum 1007. de Ymmone Abbate hæc sunt: *Sub cujus crudeli regimine nobile Monasterium in magnis viris, Libris, & Ecclesiæ thesauris grave pertulit detrimentum.* Damnum tamen Bibliothecæ illatum, ut cætera plura Monasterio irrogata, resarcire pro viribus studuit *Berno*, aliis *Bernhardus*, Resarciuntur. Monachus Cœnobii Prumiensis, qui in locum *Immonis* ab Imperatore Henrico II. suffectus fuit. Non enim aliunde tantùm comparatis Libris, vel per suos Monachos descriptis, sed Walafridi Strabonis exemplo proprio marte elaboratis Bibliothecam reddidit locupletiorem; cujusmodi sunt: Epistola ad Henricum Imperatorem de vera laude Regis: Tractatus de adventu Domini ad Arribonem Archiepiscopum Moguntinum: Libri tres de Musica ad Pilegrinum Archiepiscopum Coloniensem: Liber de jejunio Sabbathi. Liber de jejunio quatuor temporum: Liber de mensura monochordi: Vita S. Udalrici Episcopi Augustani: Liber de Officio Missæ, & alia plura.

Posthæc nullus Abbatum usque ad *Fridericum de Wartenberg*, qui ex Conventuali ad S. Blasium in Sylva Nigra anno 1428. electus fuit, Bibliothecæ curam egisse legitur. Fridericus Abbas Bibliothecæ curam gerit. De hoc enim Bruschius testatur, quod inter cætera præclarè facta etiam Bibliothecam collegerit, cùm Libri sub prioribus Abbatibus rei literariæ parùm studiosis, non minimam partem dissipati fuissent. Fatendum tamen etiam est, ante *Friderici* electionem tantam adhuc MS.torum Codicum copiam superfuisse, ut plures currus iisdem onusti Constantiam ad Concilium Generale, quod an. 1414. cœptum an. 1418. finitum fuit, submitti potuerint; unde tamen, velut ex specu Caci, ubi *Vestigia nulla retrorsum*, pauci redierunt. Id quod Pregizerus in Itinerario Helvetico pro lustrandis Constantiensis Concilii MS.tis apud Hermannum *van der Hardt* in prolegom. ad Historiam ejusdem Concilii pag. 13. his verbis vernaculis confirmat: *Wie nun gedachte Bibliothec zu Reichenaw eine der besten und berühmtesten in gantz Teutschland vormahls gewesen, also hat sich derselben das Concilium Constantiense sehr wohl bedient, als auf welches die beste Codices manuscripti aus solcher Bibliothec in grosser Anzahl sind geführet worden. Wodurch aber hernach diese Bibliothec in grossen abgang kommen ist, in dem die entlehnte Manuscripta hin und her distrabiert, und nich wieder restituieret worden.* Hanc jacturam tantâ curâ, quantâ potuit, resarcire studuit laudatus Abbas Fridericus, qui complures Libros emit à Domino Marchione de Rotal Fratre Episcopi Ottonis III. Episcopi Constantiensis. Fuerunt verò sequentes:

In-

(s) Brusch. l. c. pag. 11.

Innocentii Apparatus. x. florenis.
Novellæ in papyro cum IV.to & V.to Decretalium viii. flor.
Codex. x. flor.
ff. novum. x. flor.
Inventarium Juris Canonici xii. flor. Berengarii Cardinal.
Speculator. xx. flor.
Katholicon. xxx. flor.
Nicolaus de Lyra super iv. Evangelistas. xii. flor.
Novellæ cum sexto Decretalium. xii. flor.
Repertorium Durandi. viii. fl.
Franciscus Petrarcha vii. fl.
Biblia xxx. flor.
Epistolæ Petri Blesensis vi. fl.
Scriptum Petri Jacobi de Aureliaco vii. flor.
Moralia Gregorii L. fl.
Petrus de Prato viii. fl.
Liber de Laudibus Beatæ Virginis xii. fl.
Clementinæ xiiii. fl.
Antonii de Butrio Commentarius in 4.tum Decretal. 3. fl.
Ejusdem Repertorium Juris Canonici. v. flor.
Ejusdem Repertorium Juris Civilis. viii. flor.
Volumen Autenticorum. xx. fl.
Liber Feudorum. 4. fl.
Archidiaconus super 6.to vi. fl.
Volumina duo de Vita Christi. *Concordetur, sicut placet.*
Summa in papyro secundùm ordinem alphabeti. v. fl.
Inforciatum. vi. fl.
Rosarius. xx. fl.
Henricus Bohick super Lib. prim. Decretal. iv. fl.
Decretales. xx. fl.
Jeronimianum. v. fl.
Ægidius de regimine Principū. - fl.
Summa Raymundi. iv. fl.
Summa Gaufredi. iv. fl.
Scholastica Historia. v. fl.
Textus Sententiarum. iiii. fl.
Vincentius super III. Decretal. 1. fl.
Libri B. Ambrosii. iiii. fl.
Rabanus super Psalterio. 2. fl.
Firmiter credimus. fl.
Lombardica. viii. fl.
Literatura super prædicabilia. 1. fl.
Allegationes Legum super Titul. Decret. 1. fl.
Manipulus florum. 2. fl.
Hugo super Ecclesiasten. 2. fl.
Volumina IV. edita ab Episcopo Ottone & aliis. xx. fl.
Prima pars rationalis. 2. fl.
Decretum Gratiani, Raphaël Volaterran. Fulgosus, & aliorum Scriptorum Libri, qui taxantur ad centum fl.

Supersunt igitur hodie in Bibliotheca Augiensi permulti adhuc venerandæ antiquitatis mſ.ti Codices; quorum nonnullos Mabillonius in descriptione Itineris sui Germanici annotavit. Omnium verò Catalogum non ita multis ante annis confecit Cl. *Januarius Sthal* Conventualis Augiensis, Vir indefessæ industriæ. Paulò pòst pretiosissimus quidam Codex miserè vitiatus fuit. Autorem suspicari licuit, nominare non libuit. Quæ res mihi in memoriam revocat verba *Joannis Egonii*, Prioris Augiensis, Seculô proximè elapsô, doctrinâ & eruditione conspicui. *At de quo*, inquit, *sæpiùs conqueri soleo, nihil est, quod ægrius feram, quàm homines quosdam rudes, & planè indoctos ex Bibliotheca nostra vetustiores, & vix uspiam reperiendos Libros ita sordidè tractâsse, nihili duxisse, & Bibliopegis minimo pretio, ut aliorum Codicum ligaturæ inservirent, vendidisse.* Nonnihil etiam nocumenti perplures cum manuscripti, tum impressi Codices non ita pridem acceperunt, cùm ædificium pro nova Bibliotheca excitatum corruisset. In culpa faber murarius fuit, qui pilas moli ferendæ impares substruxit. Infra Bibliothecam cella conspicitur vinaria: unde non ineptè loco inscribi posset: *Sapientia ædificavit sibi domum, miscuit vinum.* Autor novæ Bibliothecæ est *Maurus Hummelius*, Monasterii Prior, Vir doctus, & rei literariæ perquàm studiosus, cui parsimonia, nequaquam sordida, & insignis rei Oeconomicæ peritia pro magno vectigali est. In tam modicis enim proventibus, quos ab Abbate Commendatario accipit Conventus, mirum, quòd Vir iste Clarissimus non tantùm plures magni pretii Libros v. g. *Acta omnium Sanctorum Bollandiana* &c. coëmat, sed hospites etiam, qui nunquam Augiæ desunt, ea liberalitate ac humanitate accipiat, quantâ in multis Monasteriis longè ditioribus, atque opulentioribus haud accipiuntur. Virum egregium, & infulâ Augiensi dignum!

Codd. Mſs. adhuc multi supersunt.

Cùm verò Catalogus Mſs. Codicum mecum communicatus fuerit, perlibenter eum hoc loco integrum subjicerem, si non aliquando loca occurrerent, quæ mendum olere videntur. In his autem corrigendis, nisi Codices ipsi inspiciantur, sæpiùs opera

opera luditur. Unde ne novos accumulem errores, paucos recensebo Codices, prætermissis etiam iis, quorum noscendi desiderio nemo tenetur; cujusmodi sunt Postillarum ac Lectionalium Scriptores, Commentatores in Aristotelem, Interpretes Decretalium &c.

Catalogus MSS.rum Augiæ Divitis.

Biblia Sacra permultis voluminibus membran.

Visiones Ezechielis cum figuris.

Variorum Glossæ in varios Scripturæ Libros.

Augustini Opera permulta.

Ambrosii Opera non pauca.

Hieronymi Opera pleraque.

Gregorii Expositio in Job, sive Moralium Libri xxxv. Ejusdem excerptiones in Job Lib. xxxiv. Cod. membran. Non S. Gregorius suos Libros, sed S. Odo Abbas Cluniacensis excerpsit Libris xxxv. quos vide in Bibliotheca Cluniacensi f. 315. & in Bibliothecis Patrum.

Primasius in Apocalypsin. Editus Basil. apud Rob. Winter 1544.

Bedæ Commentarii in plerosque Libros Novi Testamenti.

Origenes in Epistolam Pauli ad Romanos. Cod. Membr.

Ambrosii Autperti Commentarius in Apocalypsin à Libro VI. usque ad X. inclusivè. Cod. Membr.

Paschasius Ratbertus in Threnos.

Rhabanus Maurus in Genesin & Exodum. Membr.

Idem in Librum Numeri. Membr.

Idem in Regum Libros. Membr.

Idem in Judith & Esther. Membr.

Ejusdem in Librum Job Comentarius. *Non est Rhabani, sed Philippi Presbyteri ac Discipuli S. Hieronymi.*

Ejusdem in Danielem Libri IV. ad Ludovicum Regem.

Ejusdem Commentarius in Evangelium S. Joannis.

Mamotrectus super novum & vetus Testamentum.

Alcuini Interrogationes & Responsiones in Genesin.

Ejusdem *Alcuini* Expositio septem Psalm. Pœnitent. cum Præfatione ad Arnonem Episcopum, quæ sic incipit: Sanctissimo Patri, & Sumo Pontifici Arnoni Episcopo humilis Levita Alcuinus salutem. *Dum vestram venerande Pater.*

Ejusdem Expositio Psalmorum Gradualium. Item initia horum Psalmorum: *Ad Dominum clamaveram, cùm tribulatus fueram.*

Epistola de Confessione peccatorum. Incipit: *Dilectissimis in Christo Filiis, bonæque spei adolescentulis.*

Patrum Expositiones in Orationem Dominicam.

Arnobius in totum Psalterium ad Laurentium & Rusticum Episcopos. Cod. Membr. 4. *Sed notandum, Commentaria hæc Arnobio falsò adscribi, de quo legi potest Joannis Maldonati Epistola ad Franciscum Turrianum: De Prædestinatione cùm agit, cum Semipelagianis sapit, ut Eminent. Card. Henricus Hist. Pelag. Lib. II. c. 15. ostendit.*

Cassiodorus super Psalterio. Membr.

Haimo in Isaiam Prophetam. Membr.

Joannis Chrysostomi Homiliæ super Matthæum. Membr.

Isidori Quæstiones super Pentateuchum, & Librum Judicum, super Jesu Nave, Libros Regum &c.

Prosper in Psalmos à C. usque in finem. Membr.

Walafridi Strabonis Abbatis Augiæ Expositio Psalmorum à I. usque ad LXXVII. inclusivè. Incipit: *Beatus Vir* &c. *omnis Scriptura divinitùs inspirata.* Membr.

Ejusdem Glossa in Epistolas Jacobi & Petri: Incipit *Jacobus* &c. Servus Dei & Domini, id est, Patris & Filii. In Epistolas Petri, sic: Petrus &c. advenæ Latinè, Græcè proselyti &c. Membr.

Henricus de Hassia super varia loca Genesis. Membr.

Hugo de S. Victore in Ecclesiasten. Membr.

Juvenci Presbyteri Historia Evangelica metricè conscripta. Membr.

Sedulii Opus Paschale. *Sed quot Libris contineatur* Nobis incompertum.

Nicolai de Lyra Commentarii in Scripturam. Codices multi Membranacei.

Ludolphi Carthusiani Glossa super VII. Psalm. Pœnit. Cod. Membr.

Anonymi Monatesseron Evangelicum. *Fortè Perionii?* Pauli Diaconi Homiliarium (de quo Mabill. Annal. Ben. tom. 2. p. 328.) seu Sermones & Homiliæ Ambrosii, Augustini, Hieronymi & aliorum Dominicis diebus & Solennitatibus, & præcipuis SS. Festivitatibus usque ad Quadragesimam à Paulo Diacono digestæ jussu Caroli M. Imp. cujus Epistola Codici præfixa est; longè verò correctior, quàm in editis legitur.

Ser-

Sermones & Homiliæ: ut suprà &c. iterùm à Paulo Diacono digestæ à Nativitate Domini usque ad Festum omnium Sanctorum. In hoc Codice invenitur modus concludendi Lectiones ad modum veterum pro diversitate Festorum v. g. in Epiphania Domini: Tu autem Domine cunctis Stellarum fulgoribus Stella fulgentior miserere nobis. Membr.

Item Sermones Dominicales & Homiliæ de Sanctorum Natalitiis & eorum Communi, à Festo S. Laurentii usque ad Adventum Domini, ab eodem Paulo digestæ. Membr.

Homiliæ & Sermones SS. Gregorii, Eusebii, Hieronymi, Bedæ, Leonis, Maximi, Augustini, Jo. Chrysost. à Sabbatho Sancto usque post Pentecosten. Item in Vigilia S. Joannis Bapt. in Festo ejus. In Vigiliis SS. Petri & Pauli. in Festivitate eorum, & in Festo S. Pauli, sunt integri Sermones, non Pericopæ, sicut in Homiliario Pauli Diaconi. Membr.

Eorundem SS. Patrum Homiliæ à Paschate usque ad Dom. XXIV. post Pentecosten. Membr.

Homiliæ & Sermones SS. Gregorii, Ambrosii, Bedæ, Hieronymi, Maximi, Origenis, Leonis, Fulgentii &c. à Dom. IV. ante Natalem Domini inclusivè, usque ad diem Paschæ exclusivè. Membr.

Caroli M. Imp. Epistola *de Gratia septiformi spiritûs*. edita est à Mabillonio in Analectis.

Symbola Fidei variorum Conciliorum & SS. Patrum Athanasii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii, Faustini Presbyteri, Isidori.

Severini Boëtii Tractatus de Trinitate.

Fulgentii Epistola de Fide ad Donatum.

Gennadii Episcopi Massiliensis Fides, vel Dogma Ecclesiasticum.

Regula S. Benedicti in Codice ab annis ferè octingentis scripto, in quo etiam Regula S. Columbani & alia.

Basilii Abbatis Expositio in Regulam S. Benedicti à Cap. XVI. usque ad finem. Cod. Membr. *Est fœtus genuinus Hildemari.* Vide Mabillonii Analecta Tom. IV. edit. A. 1685. pag. 638.

Commentarius in Regulam S. B. *Tres enim sunt Ecclesiasticæ disciplinæ* finit in Cap. XI. Regulæ Cod. Membr.

Evagrii Episcopi Proverbia de vitiis ac virtutibus.

Epistola S. Columbani: *ô tu vita quantos decepisti!*

Cassiani Libri IV. de Institutis Monachorum.

Ejusdem Libri octo de Remediis octo Capitalium vitiorum.

Ejusdem Collationes Patrum.

Eucherius de Interpretatione Hebraicorum nominum. Libri III.

Ejusdem ad Solonium de Quæstionibus difficilioribus veteris & novi Testamenti. Item ad Verranum formulæ spiritualis intelligentiæ.

Clementis Romani Pontificis *Itinerarium*. Hoc Itinerarium Apostolorum ab Iconoclastis venditatum Concil. VII. Act. V. rejicitur.

Ejusdem Epistola ad Jacobum Hierosol. Episc. Hanc Epistolam nomine Clementis scriptam vertit Rufinus. Epistola spuria.

Gregorii Nazianzeni Orationes XI.

S. Ambrosii Autperti Sermo ad Monachos Monasterii S. Vincentii ad Vulturnum in Hypopante. Hunc Sermonem alii tribuunt Autperto Casinensi. Extat ad calcem etiam Operum S. Ambrosii Episcopi. Stephanus Baluzius sub Alcuini nomine Tom. I. Miscell. p. 382. vulgavit.

Epistolæ SS. Augustini & Hieronymi.

Isidorus de Sum̃o Bono. plura alia.

Hugonis de S. Victore Soliloquium de Arrha Sponsæ.

Ejusdem Speculum Ecclesiæ. Item VII. Gradus Contemplationis.

Junilii Episcopi ad Primasium Episcopum Libri II. Quæstionum & Responsionum *de Partibus Divinæ Legis*, sæpiùs editi.

Caroli M. Epistola Encyclica de Baptismo & ejus ritibus ad *Odilbertum* Archiepiscopum Mediolanensem; & hujus Tractatus parvus ex Evangelio & SS. Patribus collectus ad eundem Carolum. Edidit Mabillonius in Analectis.

Cassianus (rectiùs S. Isidorus Hispal. Episc.) ad Florentiam sororem suam *de Nativitate Domini*, *Passione*, *& Resurrectione, Regno, atque Judicio.*

B. Leonis Tractatus, quos à die ordinationis suæ per continuum quinquennium habuit ad populum.

S. Methodii Episc. & M. parvus Tractatus, quem Petrus Monachus è Græco in Latinum transtulit.

Ruffinus in Origenis Periarcon.

Augustini Triumphus de Ancona in Canticum Deiparæ, quod post editiones Romanas recudi fecit Petrus de Alva in Bibliotheca Mariana.

Rudolphi Marchstein Decretalium Doctoris & Ss. Theol. Baccal. Tractatus super Libros IV. Sententiarum scriptus rogatu Abbatis Augiensis.

Conradi Soltonis seu *Soltow* Quæstiones primi Libri Sententiarum. *Fuit Author ex Luneburgensi Ducatu, ad Episcopatum Verdensem evectus ob rerum Theologicarum scientiam, anno verò* 1407. *morte sublatus. Ejus meminit Crantzius XI.* 3. *metropoleos, sed sine laude.*

Hattonis Episcopi Basileensis, & Abbatis Augiensis vitæ Sanctimonia celebris Ordinationes pro Presbyteris suæ Diœceseos.

Henrici de Hassia Tractatus theologici de Prædestinatione, de Contractibus, & plures alii.

Ivonis Carnotensis Liber Sacrificiorum metricus: Prœmium incipit: Ivo Dei gratia Carnotensis Ecclesiæ Minister Venerabili Cluniacensi Abbati.

Nicolai de Dünckelspihl plures Tractatus Theologici.

Petri Lombardi Sententiarum Libri IV.

Raymundi Ord. Præd. Summa.

Petri de Tarantasia Liber IV. de Sacramentis, de Resurrectione mortuorum, de Judicio, de Justitia Dei, de Anima separata, de Angelis.

D. Thomæ Aquinatis Opera. Codd. Membr.

Walafridi Strabonis Abbatis Augiensis Tractatus de Exordiis rerum & incrementis quarundam in Observationibus Ecclesiasticis rerum.

Wilhelmi Parisiensis Tractatus de Fide, & Legibus, virtutibus & vitiis.

Joannis de Fonte Ord. FF. Min. Lectoris in Monte Pessulano Conclusiones Sententiarum Petri Lombardi in synopsin redactæ.

Conradi Monapp Ss. Theol. & J.U. Doctoris Liber scintillarum Theologicarum divisus in IV. Libros.

S. Bonaventuræ Tractatus complures.

Opera varia Liturgica.

Theodulphus de Emendatione vitæ. Nisi fallor, hoc quidquid est Operis, inter Theodulphi Opera à Sirmondo edita, non comparet.

S. Anselmi Archiepiscopi Cantuar. Opera, v. g. De Concordia Præscientiæ & Prædestinationis, nec non Gratiæ Dei cum libero arbitrio. Dialogus de Veritate. De casu Diaboli. De tribus Waleranni Neuenburgensis Episcopi Quæstionibus, & Anselmi Responsionibus. De Conceptu Virginali & Originali peccato. Cur Deus homo.

Genadii Episcopi Massiliensis Dogma Ecclesiasticum contra Hæreticos.

Gregorii Nazianzeni Liber I. contra Arianos.

Hieronymi Libri II. adversùs Jovinianum. Item Apologeticus ad Pamachium.

Hilarii Episcopi Libri XII. contra Arianos. Cod. Membr.

S. Ambrosii Libri de Patriarchis, de Abraham, de Isaac, & anima. de Bono mortis, de Fuga Seculi, de Jacob & Vita beata, de Joseph Patriarcha, & Benedictionibus Patriarcharum.

Ejusdem Tractatus de Pœnitentibus, de Sacramentis, de Bono mortis, & de Paradiso, & plures alii.

Augustini Tractatus, Libri, Sermones, Opera pleraque.

Ejusdem Epistolæ ad Hieronymum, & hujus ad Augustinum.

Vigilii Libri quinque adversùs hæreses. Auctor est Vigilius Tapsensis in Africa; sed Libri aliquoties editi sub nomine Vigilii Tridentini.

Vitalis & Tonantii Epistola ad Capreolum Episcopum, & ad consulta responsio.

Anselmi Disputatio Judæi cum Christiano. Non est S. Anselmi, sed Gisleberti seu Gilberti Abbatis Westmonasteriensis, & discipuli S. Anselmi.

Opus Sancti Primasii, discipuli Augustini de Hæresibus, numero XC. Hic Codex ante annos DCCCC. scriptus fuit studio & labore *F. Reginbaldi*, Monachi Augiensis. Ex eo autem exemplar transcriptum fuit, quod in Bibliotheca Cardinalis Barberini asservatur. Cujus fidem cùm secutus esset Lucas Holstenius, nullus dubitavit, *Primasium* trium istorum Librorum Auctorem fuisse. At illum sua opinione falsum fuisse, docuit V. Cl. Jacobus Sirmondus, Epistola anno 1644. pridie Nonas Majas ad ipsum data, quæ Operum ipsius Tomo I. legi potest, ubi *Prædestinatus* typis excusus habetur. Hunc ipsum Codicem Mabillonius in Itinere suo Germanico inspexit, uti ipse in ejus descriptione fidem his verbis facit „ [Codex scrip- „ tus est ante annos octingentos. Isi- „ dorus Hispalensis Episcopus in cap. 9. „ de Scriptoribus Ecclesiasticis men- „ tionem facit de Primasio Episcopo, „ qui *composuit Sermone Scholastico de* „ *Hæresibus Libros tres ad Fortunatum*

Episco-

„ *Episcopum : explicans in eis* , *quod*
„ *olim beatus Augustinus in Libro hæreseon imperfectum* , *morte interveniente*, *reliquerat* : *in primo ostendens quid hæreticum faciat* : *in secundo & tertio digerens*, *quid hæreticum demonstret.* Isidorus addit, „eum claruisse *Juliano regnante.* Hoc „ *Primasii* specimen non malè convenit *Prædestinato* vulgato, qui distinctus est in Libros tres, sed absque Fortunati Episcopi appellatione; recenſétque octoginta octo hæreses ab Augustino allatas in Libro „ad *quod vult Deum* : quibus duas „alias addit Nestorianorum & Prædestinatorum [nulla Euthychianorum facta mentione] Malè igitur de „hoc Codice meritus est, quicunque Criticus nomen *Primasii*, Auctoris falsi, per oscitantiam adscripsit. Cùm enim apud Isidorum in „Libro de Viris illustribus observâsset, *Primasium*, Episcopum Africanum, de hæresibus Libros tres „edidisse ad Fortunatum Episcopum, „de his tribus *Prædestinati* nostri temerè auguratus, Codicem Augiensem, ita digessit, ut singulos Libros „Primasii ad Fortunatum titulo prænotaret. Quod absurdissimum fuit, „cùm toto Seculo posterior sit *Primasius*, & diversissimam utriusque „Operis rationem fuisse Isidori verba „declarant.

Symbola Sirmondi.

Peregrini sermones de tempore & Sanctis. Iste *Peregrinus* vero nomine vocatur *Conradus.* Fuit Monachus Hirsaugiensis virtute ac doctrina clarus sub annum 1190. Multa præclara conscripsit Opuscula, sed humilitatis studio sub nomine *Peregrini* delitescere voluit. Vid. Trith. in Chron. Hirs. Tom. 1. pag. 1166. & Illustr. Benedictin. II. 103.

Jacobi de Voragine Sermones de tempore per totum annum.

Mauritii de Praga Sermones II. de Reformatione Ecclesiæ, quos in Concilio Constantiensi habuit, ab Hermanno Hardt in Historia ejusdem Concilii vulgatos.

Philippi Abbatis in Oderburg Memoriale Jesu & Mariæ, sive Laus Jesu & Mariæ ex Canticis, cum Præfatione ad Simonem Abbatem Schonaugiæ.

Conradi Soltoris, sive de Soltaw Sermones II. de Assumptione B.V.M.

Marquardi Episcopi Constantiensis mandatum ad reprimendos & corrigendos Clericorum mores.

Statuta Moguntinensis Ecclesiæ condita à Petro ejusdem Sedis Archiepiscopo.

Ottonis Episcopi Constantiensis Statuta Synodalia an. 1423.

Ejusdem Liber Psalmorum, quem à se collectum nominari voluit *Psalterium Mariæ*, cui erat devotissimus.

Ejusdem Ottonis Marchionis de Hochberg Episcopi Constantiensis, Tractatus de Contemptu Mundi.

Ejusdem Tractatus de tribulatione & flagello, & bonis sive sanctis, & malis, sive iniquis hominibus.

Ejusdem Tractatus contra Conciliabulum Basileense ad Martinum Bohemum, Medicum.

Petri Blesensis Epistolæ.

Wilhelmi Durandi rationale divinorum officiorum.

Liber de reformatione Ecclesiæ Collegiatæ montis Belligardi, scriptus jussu Heinnettæ, Comitissæ de Wirtenberg & Montis Belligardi viduæ.

Consultationes contra Hussitas Francofurti initæ. Germanicè.

Commemoratio de Miraculis S. Genesii Martyris factis in Schinen, Præpositura Monasterio Divitis Augiæ incorporata.

Passionale Sanctorum. Primo loco ponitur passio SS. Processi & Martiniani. Cod. Membr.

Varii hymni ad festa Domini & Sanctorum.

Passio S. Januarii Episcopi & Martyris, & qualiter ejus Reliquiæ in Augiam delatæ fuerint.

Liber Choralis continens Festa propria Sanctorum Patronorum Augiæ Divitis, quæ alio, quàm moderno ritu celebrabantur. Cod. Membr.

Breviarium antiquum cum Festis propriis Sanctorum Augiæ Patronorum. Membr.

Missale antiquum. Membr.

Rituale vetustum Augiæ, in quo primò ponitur ordo, & modus profitendi, deinde ordo divini officii per circulum anni.

Codices complures membranacei, utrumque Jus Canonicum ac Civile complexi.

Innocentii IV. apparatus Juris.

Magistri Joannis de Deo Breviarium ad omnes materias in Jure Canonico inveniendas.

Epi-

Epiſtolæ Decretales aliorum Summorum Pontificum ; prima eſt Siricii Papæ, quæ incipit : Siricius Henrico Epiſcopo Taraconenſi ſalutem directa ad deceſſorem noſtrum. Qui has Epiſtolas deſcripſit, judicium Criticum adhibuiſſe videtur, cùm ſtudio neglexit Epiſtolas Pontificum Decretales usque ad Papam Siricium, quæ maximam partem pro commentitiis habentur.

Canones veterum Conciliorum & Pontificum.

Sermones varii habiti in Concilio Conſtantienſi, & alia in eo geſta.

Item alii Sermones eodem Concilio.

Conſuetudines Feutorum cum gloſſa. fol.

Repertorium Juris. 4.

Vocabularium Juris. 8.

Joannis Bolohammar Tractatus de eſu carnium ad Joannem Abbatem ad Schotten [Scotos] Viennæ. Author vixit. A. 1420. Ejus meminit Trithemius de S. E. his verbis : „ *Joannes* „ *de Palomar* Barchinonenſis Eccleſiæ „ Archidiaconus, Doctor decretorum „ inſignis. Ejus eſt Tractatus inſignis „ ad Joannem Abbatem Monaſterii „ Scotorum Ord. S. B. Viennenſis *De* „ *abſtinentia carnium* Lib. I. Inc. Surgent in judicio Filii. „ De hoc Authore, *Polomar*, vide plura in Bibliotheca noſtra Bohemica.

Burchardi Monachi Augienſis Poëma de Augia Divite : Eſt diffuſius illo, quod Bruſchius edidit.

Viſio Wetini Monachi Augienſis carminica, quam Mabillonius luce publica donavit.

Objectio eorum, qui negant Corpus S. Mauri Evangeliſtæ in Augia haberi, & reſponſio contra illos.

Declaratio ſeu Determinatio Magiſtrorum Pragenſium ſuper articulos Minzingeri an. 1385. Item declaratio Magiſtrorum Viennenſium ſuper eosdem articulos an. 1386. Utraque declaratio juris publici facta eſt à Jo. Georg Schelhorn Amoën. Liter. *Pragenſium* Tom. VIII. p. 511. Viennenſium Tom. XI. pag. 222. *Munſigerus*, Scholæ Ulmenſis Rector, hæreſi Berengarii infectus fuit.

S. Ephrem Diaconi Sermo de finibus Seculi.

Joſephi Hiſtoria de Bello Judaico. Cod. Membr.

Gregorii Turonenſis Gloria Martyrum. Membr. Cod. vetuſtiſſimus.

Rheginonis Chronica.

Hermanni Contracti, Monachi Aug. Chronica. Ad calcem ſubjicitur origo Welphonum Fundatorum Monaſterii Weingartenſis. Vita S. Conradi Ep. Conſt. plura alia.

Gotfridi Viterbicenſis Genealogia Regum ac Impp.

Guidonis de Columnis Hiſtoria Trojana.

Martini Poloni Chronicon de Summis Pontificibus.

Petri Comeſtoris Hiſtoria Scholaſtica.

Ruffus Sextus de Geſtis Populi Romani.

Joannis Eginonis Prioris Augiæ Annales Augienſes.

Ejusdem Tractatus de Viris Illuſtribus Augiæ à Bern. Pezio typis vulgatus.

Relatio Symmachi Præfecti Urbis Romæ ad Theodoſium.

Eventus quidam notabiles, & obitus illuſtrium Perſonarum ab anno 1350. usque ad annum 1419.

Faſciculus temporum ab Adamo usque ad annum Chriſti 1439.

Chronica Rythmica ſtylo Germanico.

Necrologium Augienſe ſub Abbate Erlebaldo conſcriptum anno 830.

Chronica Germanica Abbatum Augienſium usque ad annum 1454.

Alia Chronica Germanica Monaſterii Augienſis. Hiſtoria de Translatione pretioſi Sanguinis D. N. J. C. in Augiam. Mabillonius Appendici ad Tom. II. Annal. O. S. B. inſeruit.

Officium Lanceæ & Clavorum Chriſti.

Quædam de Cometa anno 1456. viſa.

Chronica breviſſima ab A. DCCIII. usque ad annum DCCCIII. typis à Baluzio data.

Vita S. Antonii Abbatis ab Athanaſio Græcè ſcripta, & ab Evagrio Latinè reddita.

Severi Sulpitii vita S. Martini.

Walafridi Abbatis vita S. Galli.

Vita S. Udalrici Epiſcopi Auguſtani à Bernone Abbate Augienſi ſcripta cum ejusdem Epiſtola ad Frideboldum Abbatem SS. Udalrici & Afræ Auguſtæ Vindelicorum.

Aldhelmi Epiſcopi Shirburnenſis Liber de metrorum Generibus & Schematibus. Opus, quod ſciam, anecdotum.

Ægidii de Columna Libri III. de Inſtitutione Principum.

Augu-

Auguſtinus Dathus, Senenſis, Philoſophus & Orator de modo componendi Epiſtolas & Orationes.

Leonardi Aretini verſio Ariſtotelis Libri de moribus ad Eudemium.

Boëtii Conſolationum Philoſophicarum Lib. V. cum Gloſſa.

Salluſtius de Conjuratione Catilinæ. Item de Bello Jugurthino.

Ciceronis Libri III. de Officiis.

Donati Grammatici octo partes Orationis, figuræ Rhetorices, Syſtemata, & horum expoſitio.

Martiani Minnei Felicis Capellæ Afri Cartaginenſis Libri IX. fol. Veriùs fuit Madaurenſis, ac ſcripſit Libros ſeptem de ſeptem diſciplinis, quibus duos de Nuptiis Philologiæ ac Mercurii præmiſit. Quâ ratione novem ſcripſiſſe dici poteſt. Ex hoc Manuſcripto, ſi non frequens olet mendum, novam editionem jam dudum à Viris eruditis optatam Cl. Augienſes adornare poſſunt.

Ovidii Naſonis Epiſtolæ Heroidũ.

Perſii Flacci Satyræ.

Plato de Immortalitate animæ.

Vita M. Bruti converſa de Græco in Latinum per Jacobum de Scaparia.

Collutii Pierii Urbano V. & Gregorio XI. ab Epiſtolis & Cancellarii Reipublicæ Florentinæ Epiſtola ad Antonium de Loſchis tunc Cancellarium Ducis Mediolanenſium. Neſcio, an hujus Epiſtolæ copiam habuit V. C. Anſelmus Bandurinus noſter, qui Collutii Epiſtolas junctim edere multis abhinc annis cogitaverat.

Caſperini Bergomenſis, inter literarum inſtauratores celebrandi, Liber de modo componendi.

Leonardi Aretini Comœdia: *Corripio matres gratas* &c.

Poggii Florentini Facetiæ.

Adolphi Magiſtri Polygamus.

Æneæ Sylvii Rhetorica Oratoriapoëtica Illuſtri Principi, ac Domino Joanni Marchioni de Baden Epiſcopo Trevirenſi miſſa.

Leonardi Aretini Verſiones è Græco in Latinum, nempe Oratio Platonica Socratis ad Athenienſes habita: Dialogus Platonis pro Socrate. Dialogorum Libri II.

Ejusdem Epiſtola ad Nicolaum Bartholomæi de Nicoliſiis.

Servius (incompletus) in Virgilii Georgica.

Priſciani Majoris Libri XVI. de Grammatica.

Priſciani Minoris Libri II. de Ordinatione, ſeu Conſtructione dictionum.

Eberhardi Bituricenſis Expoſitio vocabulorum Latinorum ſecundùm ordinem octo partium Orationis cum Gloſſa: *Eſt Pater hic cura, pater eſt alius genitura.*

Thomæ de Erfordia Compendium Rhetoricæ.

Computus ſignorum duodecim, & intervallorum.

Tabulæ veri motûs Lunæ ab anno 1342. uſque ad annum 1380.

Ariſtoteles de Moribus ad Eudemium. Verſio Latina è Græco per Leonardum Aretinum adornata.

Caſſiodori Senatoris Liber humanarum literarum, qui ſcribitur de artibus & diſciplinis ſecularium ſtudiorum, hoc eſt, de Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Philoſophia, Mathematica, Arithmetica, Aſtronomia, & Muſica. Codex Membr.

Anonymi Commentarius in Virgilii Opera.

Anonymi Libellus de Conſtellationibus.

Anonymi Collectio Aphoriſmorum ex Hippocrate & Galeno.

Anonymi Liber epiſtolaris, ſive modus componendi Epiſtolas.

Anonymi Magiſtri Pariſienſis Libri III. de Anima.

Anonymi Alphabetum variarum Regionum, Provinciarum, Regum, Principum, Civitatum, & aliarum rerum.

Anonymi Libri Sententiarum metricè conſcripti. Incip: Sententiarum Liber primus de Trinitate: *Eſt ſumi natura boni ſuper omnia ſimplex.*

Liber *de Imitatione Chriſti* anno 1428. exaratus, adeóque Kempenſi apographo antiquior. *Vide Calmet Bibl. Lorraine pag.* 581.

§. IX.
De Bibliothecis Helvetiæ & Vicinis.

EX omnibus Helveticis Cœnobiis priorem locum tenet SANGALLENSE, cujus Abbas S. R. I. Princeps eſt, uti & *Einſidlenſis*, ſed ille ætate & dignitate ſuperior, totiúsque Congregationis Helveto-Benedictinæ veluti vertex. In hoc Archiſterio degunt Religioſi centum præter juvenes religioſæ vitæ Candidatos, qui in omnibus Helveticis Monaſteriis, rectè inſtituuntur ſub habitu ferè monaſtico, Sangallenſis Archiſterii deſcriptio.

præter cucullam. Primus post Abbatem vocatur *Decanus*, quod nomen in solis illis obtinet Cœnobiis, ubi Abbas Princeps est; alibi vocantur *Priores*, tertius ubique *Subprior.* Ædificia Monasterii omnia modestiam, elegantiam & nitorem spirant, maximè *Ecclesia*, cujus Chorus fornicem habet, navis laquear, ut pleræque illarum partium Basilicæ. Sub altari majori est Crypta *Notkeri* pietate celebrata. In occidentali parte visitur alia Crypta, in qua *S. Othmarus* primùm sepulturâ donatus est. Ad meridiem locatæ sunt regulares officinæ, adeóque Bibliotheca & Officina typographica numeris omnibus absoluta. Musæum, uti in omnibus Sueviæ & Helvetiæ Monasteriis, amplissimum est, duplicem habens fornacem ad excitandum in hyeme calorem, distinctásque solis asseribus cellulas pro Religiosorum numero, ubi per totum fermè diem extra Officia Divina brumali tempore versantur. Studia ibidem literarum maximè vigent pro Religiosis, quorum multi præter Latinam linguas Græcam & Hebraicam callent. Extat in ipsa Bibliotheca vetus Monasterii delineatio ante annos octingentos depicta omnes loci officinas adjunctis versibus apprimè exhibens, cujus exemplum *Mabillonius* in Annalibus Benedictinis inseruit.

Bibliothecæ præstantia & illius Conditores.

Sicut autem Sangallense Archisterium inter reliqua Helvetiæ Cœnobia primas tenet, ita etiam illius Bibliotheca inter Germaniæ Benedictinas Librorum tum editorum selectu, tum Manuscriptorum copia velut princeps jure quodam suo habetur. Incunabula verò sua debet, ni fallimur, *Gosberto*, (t) qui anno 816. sub Ludovico Pio, Caroli M. Filio, à Fratribus in Abbatem electus, fors primus fuit, qui cœpit colligere Bibliothecam, ut erat literarum omnium mirificè studiosus. Postmodùm sub *Grimaldo* anno 841. Abbate scripti sunt multi optimi Libri magnis sumptibus. Ejus in Abbatiali munere Successor *Hartmotus* erat doctus & amator sapientiæ, ac rei librariæ, studiosissimúsque Bibliothecæ Locupletator. Obiit 883. cùm ab anno 872. præfuisset. Juvat huc quædam transferre ex *Ratperti* Sangallensis Monachi Libro de Origine & diversis Casibus Monasterii S. Galli in Alemannia: (u) *Post obitum Grimaldi* (qui teste eodem contigit A. 872.) *Fratres juxta permissam sibi licentiam protinus cum maxima unanimitatis consensu* HARTMOTUM *sibi elegerunt Abbatem - - -* Hartmotus *vero - - optimi se Pastoris perfectione studuit ubique & undique exercere - - - Librorum quoque, quos ille ad communem Monasterii utilitatem suo tempore patravit, hæc sunt nomina:* Lectiones Evangelii, *quem Librum auro & argento ac lapidibus pretiosis. - - -*

Hartmotus Abbas rei librariæ perquàm studiosus,

„ Alios quoque Libros, proprii causâ „ videlicet usûs, jocundâ patravit „ scripturâ, quos similiter post finem „ dierum suorum S. Galli servitio perpetualiter contradidit retinendos, „ imprecans etiam illi non parvæ de„ decus confusionis, siquis præsump„ serit aliquam partem eorum de Mo„ nasterio S. Galli abstrahere, illius „ servitio eos auferre. Nomina verò „ eorundem Librorũ sunt hæc: *Quinque Libri Moysis, Josuæ, Judicúmque in Vol. I. Regum Libri IV. in Vol. I. Psalterium de Hebraico translatum, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, & Cantica Canticorum. Item Liber Sapientiæ & Jesu Filii Syrach, & Paralipom. Libri II. Vol.* 1. *Esdras, Neemias, & Machabæorũ Libri II. in Vol.* 1. *Esaias & Jeremias in Vol.* 1. *Ezechiel & XII. Prophetæ, & Daniel in Vol.* 1. *Evangeliorum Volumen* 1. *Reliquorum Librorum Novi Testamenti Volumen unum.* Et hoc, nisi me omnia fallunt, illud ipsum est, quod jam Bibliothecam Illustris Domini *de Krafft* Consulis Ulmensis in Suevia exornat, in quam etiam, nescio quo casu, devenit ex Bibliotheca San-Gallensi *Codex Epistolarum Pauli, necnon Catholicarum & Apocalypseos.* Summariis enim Epistolæ ad Romanos hi subjiciuntur versus:

curat multos describi Libros.

quorum aliqui ad alienas manus devenerunt.

Iste Liber Pauli retinet documenta sereni,
Hartmotus *Gallo quem contulit Abba beato.*
Siquis & hunc sumit de culmine Galli,
Hunc Gallus Paulúsque simul dent pestibus atris.

Hi versus ab alia itidem antiquissima, & sine omni dubio, uti *Schellbornio* (x) videtur, ipsius *Hartmoti* manu sunt exarati, ac ipse Codex, atque adeò is ipsam fortè *Hartmoti* ætatem superat.

Sub Abbate *Engelberto* multas difficultates perpessa est Sangallensis Abbatia, quæ & ab Hunnis vastata est anno

Abbatiâ ab Hunis vastatâ

(t) Confer Bruschius in Monast. Germ. pag. 113.
(u) In Goldasti rer. Aleman. Script. Tom. I. Part. I. pag. 9.
(x) Schellhorn. Amœnit. Lit. Tom. III. pag. 8. seq.

Libri salvantur.

anno 925. Sed tamen Abbas in Helvetiæ Alpes avehi curârat è Monasterio Bibliothecam, & alia quæ erant pretiosiora & Monachis chariora. At enim cum Seculo XIII. & XIV. Mars potiùs quàm Apollo Sangallenses Abbates exercuisset, Libros manu exaratos non eum sortitos fuisse locum, quem eorum merebatur præstantia testem oculatum habemus *Poggium* Florentinum, qui Romæ sub octo supremis Pontificibus ab INNOCENTIO scilicet VII. usque ad *Nicolaum V.* conscribendis Epistolis præfuit, Virum Græcè inprimis & Latinè doctissimum. Is dum *Constantiæ* Concilium haberetur, ea in Urbe agens, animum appulit ad perscrutandos manuscriptos Codices, qui in illarum partium Cœnobiis, seu aliis Bibliothecis, cum pulvere ac tineis luctabantur. Felicem, qui ejus diligentiæ respondit, eventum ipsemet describit in Epistola ad *Franciscum Barbarum* (ut Eminent. Card. *Quirino* (y), ex quo hæc transcribimus, videtur) scriptâ. In hac *Poggius* primùm M. Fabii Quintiliani sortem deflet, *qui, apud nos* (inquit) *Italos dico, ita laceratus erat, ita circumcisus culpa, ut opinor, temporum, ut nulla forma, nullus habitus hominis in eo recognosceretur. Tute vidisti hominem hactenus*

Poggius de Quintiliani Libro à se reperto.

Lacerum crudeliter ora,
Ora, manúsq; ambas, populatáq; tempora, raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.

Mox sibi gratulatur ob subsidium eidem allatum, quin ob eundem, jamjam interiturum, non tantùm ab exilio, sed ab ipso penè exitio in avitam patriam revocatum: *Mæstus siquidem ipse erat, ac sorditatus, tanquam mortis rei solebant, squallentem barbam gerens, & concretos pulvere crines, ut ipso vultu, atque habitu fateretur, ad immeritam sententiam se vocari. Videbatur manus tendere, implorare Quiritium fidem, ut se ab iniquo judicio tueretur, postulare, & indignè ferre, quòd qui quondam sua ope, sua eloquentia salutem multorum conservâsset, nunc neque patronum quempiam inveniret, quem misereret fortunarum suarum, neque suæ consuleret saluti, aut ad injustum supplicium rapi prohiberet.* Demùm literarii illius thesauri adinventionem *Poggius* ita narrat: *Sed quum temerè persæpè eveniant, quæ non audeas optare, ut ait Terentius noster, fortuna quædam fuit cum suatum maximè nostra, ut, quum essemus Constantiæ otiosi, cupido incesserit visendi ejus loci, quo ille reclusus tenebatur. Est autem Monasterium S. Galli propè Urbem hanc millia passuum viginti. Itaque nonnulli animum laxandi, & simul perquirendorum Librorum copiam, quos longum esset recensere,* QUINTILIANUM *comperimus adhuc salvum, & incolumem, plenum tamen situ & pulvere refertum. Erant enim non in Bibliotheca Libri illi, ut eorum dignitas postulabat, sed in teterrimo quodam, & obscuro carcere, fundo scilicet unius turris, quo ne vita quidem damnati detruderentur. Atque ego pro certo existimo, si essent, qui hæc barbarorum ergastula, quibus hos detinent Viros, recognoscerent more Majorum, similem fortunam reperturos in multis, de quibus jam est conclamatum. Reperimus prætereà Libros tres primos, & dimidiatum quarti C. Valerii Flacci Argonauticon, & Expositiones, tanquam thema quoddam, super octo Ciceronis Orationibus Q. Asconii Pediani eloquentissimi Viri, de quibus ipse meminit Quintilianus.* Hæc Poggius, qui thesauri hujus à se detecti mentionem facit etiam in Libello de Infelicitate Principum, & in Oratione funebri in Nicolaum Nicolium, Florentinum.

in Sangallensi Bibliotheca.

Cincii Romani Epistola de Sangallensi Bibliotheca.

Adfuit verò *Poggio* in ea Germanica peregrinatione Vir alius doctissimus, *Cincius* videlicet Romanus, cujus Epistolam sanè quàm elegantem, sed hactenus ineditam pariter juris publici fecit Eminent. Card. QUIRINUS (z), ex qua, quæ ad Bibliothecæ San-Gallensis Mss.tos Codices, eorúmque notitiam pertinet, prætermissis aliis delibamus. „In Germania, „inquit *Cincius*, multa Monasteria „sunt Bibliothecis Librorum Latinó„rum referta: quæ res spem mihi at„tulit, aliquos Librorum Ciceronis, „Varronis, Livii, aliorúmque doctis„simorum Virorum, qui extincti pe„nitus esse videntur, in lucem ventú„ros, si accurata investigatio adhibe„retur. Nam cum his proximis die„bus ex composito, fama Bibliothe„cæ allecti, unà cum Poggio, atque „Bartholomæo Montepulciano ad op„pidum S. Galli devenissemus, Bib„liothecam ingressi Jasonis Argonau„ticon à C. Valerio Flacco editum „carmi-

(y) in Diatriba Prælim. ad Franc. Barbari Epistolas Part. cap. 1. §. 1. pag. 2. Confer. Jacobi Burckhard de linguæ Latinæ fatis Tom. II. pag. 141. & 324.

(z) loc. cit. pag. 8.

„carminibus luculentis atque gravi„bus à majestate metrica minimè ab„horrentibus invenimus: deinde ar„gumenta quædam soluta Oratione „confecta super aliquot Ciceronis „Orationibus, ex quibus multi causa„rum ritus, multæque veteris institu„ti paritates apertè cognosci possunt. „Repertus est etiam Liber quidam vo„lumine parvus, magnitudine autem „eloquentiæ, prudentiæque excel„lentissimus, Lactantius scilicet de „utroque Homine, ubi planè refellit „sensa eorum, qui humanam condi„tionem belluarum statu humiliorem, „dejectiorémque esse asseverant. In„ter quos Vitruvius de Architectura, „atque Priscianus Grammaticus quæ„dam Virgilii carmina commentans „inventi sunt. Erat prætereà in illa „Bibliotheca Liber quidam ex corti„cibus arborum: qui cortices Latino „sermone Libri vocantur, unde, quem„admodùm apud Hieronymum est, „Libri suum nomen adepti sunt. Is „quanquam non admodùm bonarum „Scripturarum refertus, plenúsque „esset, tamen propter illam sanctam „incorruptámque vetustatem summa „cum devotione complexus sum. Ho„rum quidem omnium Librorum ex„empla habemus; sed ubi turrim sa„cræ Ædis S. Galli contiguam, in „qua innumerabiles Libri, utpote cap„tivi, detinentur, diligentiùs vidi„mus, Bibliothecámque illam pul„vere, tineis, fuligine, cæterísque „rebus ad obliterationem Librorum „pertinentibus, obsoletam pollutám„que, vehementer collacrymavimus, „per hunc modum putantes linguam „Latinam maximum ornatum, maxi„mámque dignitatem perdidisse. Hæc „profectò Bibliotheca, si per seipsa „loqueretur, magna voce clamaret: „ne me Viri linguæ Latinæ amantis„simi finite per hujusmodi negligen„tiam funditùs deleri: eripite me ab „hoc carcere, in cujus tenebris tan„tum Librorum lumen apparere non „potest. Erant in Monasterio illo „Abbas, Monachíque ab omni lite„rarum cognitione alieni. O barba„riem Latinæ linguæ inimicam! ô „perditissimam hominum colluvio„nem! sed quid ego ob hujusmodi „literarum incuriam hanc barbaro„rum gentem detestor; cùm Romani „linguæ Latinæ parentes majus vul„nus, majorémque contumeliam in „nostram patriam linguam, omnium „aliarum principem attulerint? ve„niunt mihi in mentem innumerabi„les Bibliothecæ Latinorum, Græco„rúmque Librorum Romæ collapsæ, „quæ à Majoribus nostris summâ dili„gentiâ constitutæ, partim ignora„tione, partim negligentia, partim „ut divina Veronicæ facies pingere„tur, deletæ sunt.„

Liber ex arborum corticibus.

Bibliothecæ facies Sec. XIV.

Quod de Libro ex Corticibus arborum confecto habet *Cincius*, diligenter esse animadvertendum, monet Eminent. QUIRINUS; nam probat, integros Libros non in papyro tantùm & philyra, sed in arborum quoque corticibus olim conscriptos fuisse, quod ab aliquibus in dubium vocatur; sed perperàm; Divus námque Hieronymus in sua ad Nitiam Epistola, quæ est 42. Tomi I. disertè rescribit: *Rudes illi Italiæ homines quos Cascos Ennius appellat... ante chartæ & membranarum usum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuò Epistolarum alloquia missitabant.*

De Codice ex Cortice.

De hac itidem Sangallensi Bibliotheca *Æneas Sylvius* Epist. cxx. ita rescribit: ***Inveni apud S. Gallum, quod Suevorum est oppidum, in veteri Monasterio Bibliothecam pervetustam, ubi & Libros reperi ornatissimè conscriptos, quorum Auctores fuerunt Teutones...*** Vid. Part. 1. Commentarior. pag. 90. & 121.

Cæterùm Mss. Codices, turri illa, ceu carcere quodam conclusi, ex ea sub *Udalrico* hujus nominis VIII. Abbate Romæ à PIO II. inaugurato, exempti, & meliore loco repositi fuerunt; sub ejus enim regimine, uti disciplina Monastica, ita res literaria in Monasterio S. Galli refloruit, ut jam supra à nobis expositum est. Refert verò *Jodocus Mezlerus* Libr. 2. de Viris Illustr. S. Galli cap. 50. & 51. quòd DIETHELMUS añо 1530. in Abbatem electus Bibliothecam amplissimam à fundamentis erexerit, Libris multis & selectis comparatis, quam OTHMARUS ejus Successor, perfecerit, & aliquot Librorum centuriis, quos Parisiis ut plurimùm coëmit, ad usque 5000. florenorum summam adauxerit. Adhuc instructior foret celeberrima hæc Bibliotheca, nisi variis belli casibus distracta fuisset. Adest tamen etiamnum præter editos magna veterum optimæ notæ Librorum copia, ex quibus *Mabillonius*, dum iter literarium in Germaniam anno 1683. instituit, multa in suos usus

Diethelmus & Othmarus Bibliothecæ Instauratores.

usus collegit, adjuvante R.P. *Hermanno* Bibliothecario. Hos verò tamquam insigniores in gratiam studiosorum notavit:

Codices MSS. à Mabillon. notati.

1. *Orosii Historia* eleganter scripta cum hac ad calcem clausula: *Plura in hoc Libro fatuitate cujusdam, ut sibi videbatur, scioli, malè scripta dominus* Notkerus *jussit in locis assribi.*

2. *Alcimi Aviti poëmata* ab editione Bononiensi planè diversa.

3. *Ferrandi Diacon.* Liber ad *Reginum* Comitem.

4. *Prosperi* Opera ferè omnia.

5. *Ruricii* Lemovicensis Epistolæ.

6. *Rabani* Epistola ad *Heribaldum* Episcopum Alcedronensem, id est Autisiodorensem, & alia ejusdem.

7. *Quintiliani* institutiones in Codice perantiquo, quem *Poggius* exscribendum accepit ex ipsa S. Galli Bibliotheca, non apud *Salsamentarium* reperit, ut Paulus Jovius affirmavit, & ex eo alii.

8. Alcuini nonnulla Opuscula, in quorum fine hæc leguntur: *Anno DCCCVI. ab Incarnatione Domini indictione XIV. anno XXVIII. regnante Karolo Imperatore, VIII. idus Februarii, die Veneris, divisum est regnum illius inter filios suos, quantum unusquisque post illum habet: & ego alio die hoc opus perfeci.*

9. Juliani Prognosticon, ad cujus calcem hæc leges: *Vere feliciter Spassande Papa! jugiter per Secula longa.*

10. Fragmenta quædam pœnitentialis *Vinniani* & *Cummeani* Abbatis Scoti, qui septimo Seculo floruit, scripsitque vitam S. Columbæ Abbatis Hyensis.

11. Collectanea Flori Presbyteri de voluminibus S. Augustini in Epistolam Pauli ad Romanos. Quo de Opere *Ratpertus* Monachus de casibus Monasterii S. Galli cap. 10. & Mabillonius Analector. Tom. IV. pag. mihi 630. edit. A. 1685.

12. Walafridi Abbatis sermo in Festivitate omnium Sanctorum, qui in aliis Codicibus Rabano, in vulgatis Bedæ tribuitur.

13. Regula S. Benedicti in Codice qui ad annos nongentos accedit, in cujus initio præmittuntur versus vulgati: *Qui leni jugo...* adscripta est ubique versio Theodisca.

14. Epistola Theodemari Casinensis Abbatis scripta ad Carolum M. in membranis ante octingentos annos, quæ à Carolo Cointio impugnata quasi suppostitia, à Mabillonio vindicata est in Præfatione prima ad Seculum IV. Bened.

15. Vita B. Germani Parisiensis Episcopi in optimæ notæ exemplari ab annis ferè octingentis exarato.

16. Vita S. Leodegarii Episcopi Æduensis in Codice ante annos octingentos metricè scripta duobus Libris.

17. Vita S. Calli metricè Auctore, ut creditur, *Walafrido Strabo*, &c.

18. Revelationes S. Gertrudis, quæ à vulgatis multum differunt.

19. Trithemii Historia Hirsaugiensis triplo auctior, quàm in editis à Frehero, jam verò typis Sangallensibus publici juris facta A. 1690.

20. Præter hos MS.tos Codices à Mabillonio laudatos, Eminentissimus Card. *Quirinus* in Epistola ad Virum Cl. *Feverlinum* Universitatis Göttingensis Professorem, duos Codices latini Psalterii celebrat, Quorum unus aureis undique literis rutilat, alter verò pariter præstantissimus distichon in fronte præfert:

Hunc præceptoris Harmoti *jussa secutus,*
Folcardus *studuit ritè patrare Librum.*

21. *Calmetus* in suo ad Helvetos itinere anno 1748. peracto se in Sangallensi Bibliotheca invenisse meminit, Codicem *A.* 1435. *in Vigilia Pentecostes per manum Johannis Ottingen de Syessen* exaratum, in cujus anteriori folio legitur Index Capitum Libri de imitatione Christi hac serie:

Sequitur Registrum Brevilogii Virtutum.

1.mo *De Imitatione Christi & contemptu omnium vanitatum mundi.*

2.do *De humili scire sui ipsius &c.*

Absolvitur Opusculum viginti quinque capitulis, uti in editis, sed Liber primus hoc rubro insignitur: *Incit Brevilogium Virtutum de Imitatione Christi &c.*

In alio manuscripto ejusdem Bibl. primus Liber comparet sub Titulo: *Tractatus de Imitatione Christi & internarum inspirationum...* desunt reliqui Libri 2. 3. & 4. .. nec ullibi Auctoris nomen apponitur. Antiquiora verò esse hæc manuscripta, quàm authographum *Thomæ de Kempis* anno 1441. exaratum scitè observat Calmet Bibl. Loth. p. 580.

22. Adservantur præterea in eadem Bibliotheca aliquot manuscripta Emin. Cardinalis *Sfondrati* S. Galli Abbatis

batis & Principis, videlicet: *Tractatus de probabilitate contra morum corruptelas, & nimiam sentiendi laxitatem. Historia Atheismi. Dissertationes contra pestilentem Librum Heiddeggeri Tigurini. Commentaria in Jus Canonicum Tom. III.* & alia quædam imperfecta Opuscula.

Einsidlensis Bibliotheca. EINSIDLENSE seu *Eremitanum* Principale apud Helvetos Monasterium, quod latino nomine *Eremus Deiparæ* appellatur, celebre omninò est, & Fidelium ad Thaumaturgam concursu, & Religione Monachorum, qui ibi numero centum degunt. Majori templo inclusum est primarium B. Mariæ Sacellum, S. *Meginhardum* Auctorem habens, quod voti causâ undique frequentatur. Uti verò insignis est ibi sacra supellex, ita non minus locuples ac selecta res libraria habetur. *In Bibliotheca*, inquit Mabillon. (a) *multi sunt exquisiti Codices, ex quibus non pauca excerpsimus.* In hoc quippe Archisterio & Monachis & Abbatibus de virtutum juxta ac literarum studio nulla fere non ætate atque Seculo magna cura fuit. Unde Bibliothecam quàm multis tam selectis Libris continuò ampliârunt.

Ejus clades Hæc verò seculo XVI. ingentem tulit cladem, quam *Christophorus Hartmannus*, Monasterii Chronographus, his verbis deplorat: „Anno septuagesimo septimo, post millesimũ, & quingentesimum, VIII. kal. Maj. feria v. circiter meridiem ortum ex fornace tegularia incendium paucissimis horis non modò vicum universum, sed etiam Monasterium absumpsit, solo Sacello Virgineo, & utraque Basilica reservatis, & paucis admodùm è sacra supellectile ornamentis, & omnibus tamen sacris Reliquiis. De tantæ cladis Auctore dubitantibus diu suspicio in Tegulario hæsit, aliàs Tigurino, & sub ipsum statim incendium profugo. Postea Rhineci, & Pfulloduri capitali supplicio adfecti homines sceleratissimi, tam infame & impium facinus in se transtulere, acceptâ ab Capitaneo *Stærero* Bischoffcellensi, homine hæretico, & omnibus bonis infesto, pecuniâ, eam operam pollicitos, ausósque, abstrusis secretò per vici plures domos ignium fomentis, qui ex tegularia deinde flammis excitatis, in vicum universum, & Monasterium spargerentur, & utrumque funditùs abolerent. Sed idem quoque *Stærerus* suæ impietatis, & scelerum brevì pariter pœnas exsolvit. Curiæ enim Rhetorum ustulatus paulò post, & ferro laceratus, fractis artubus, rotæ incubuit.“

Hoc verò incendio Bibliotheca damnum irreparabile passa est: corruptis, aut penitus absumptis, pulcherrimis nobilissimorum Scriptorum exemplaribus, tantæ & tam exquisitæ, & eousque summa cura deductæ, & propagatæ antiquitatis memoria simul postremo cum hoc incendio exstincta, & omnibus propè priscæ eruditionis, studii, & diligentiæ, & disciplinæ monumentis uno pene momento in miserabiles cineres dispersis & collapsis.

Augustinus Rheding ejus Instaurator. AUGUSTINUS hujus nominis Abbas XXIX. Princeps Imperii vigesimus secundus, an. 1600. electus summam promeretur laudem, quòd super alia præclara ædificia etiam Bibliothecam locupletissimam, & exquisitissimâ magno sumptu, & studio exædificarit, eíque, ceu nobilissimo corpori librarias opes magnas ac raras, veluti animam omnium pulcherrimam infuderit. Quare illud consecutus est, ut cùm aliorum ædificia, monumenta & Opera finem fortè metuere possint, ipsius memoria unà cum literis immortalitatem promeruerit, atque adepta sit.

Inter Mſ.tos Codices, qui Vulcani manus evasêre in hac Bibliotheca sequentes asservari, apud laudatum Chronographum annotavi.

Cimelia quæ supersunt. 1. *Salomonis III.* ex Abbate S. Galli Constantiensis Episcopi Epistola ad *Dadonem*, quo orbitatem & miseriam Germanici Imperii suo tempore post *Arnulphi* Imp. obitum deplorat.

2. *Vita B. Wiboradæ*, Virginis inclusæ, & Martyris, ab Hunnis interfectæ, Auctore Hepidano.

3. *S. Conradi* Episcopi Constant. Liber *de Secretis Secretorum*, vel potiùs tantum fragmentum, quo Ceremonias Sacelli Eremitani B. V. cœlitùs consecrati enarrat.

4. *Martini Pœnitentiarii* Liber. Hic verò Delio Urinatore Opus est, ex quo intelligas, cujus argumenti sit iste Liber, & quo scriptus Auctore. Illud non nescio, *Martinum*, vulgari cognomento, *Polonum* fuisse complurium Pontificum, Clementis IV. Gregorii X. Innocentii V. Joañis XXI. ac denique Nicolai III. majorem Pœnitentiarium. Nihil verò celebrius ejus Chronico Summorum Pontificum.

5. Thiet-

(a) Mabillon in Itinere Germ. Tom. IV. Analect. p. 28.

5. *Thietlandi* Abbatis Eremitani Sec. X. Commentaria in Epistolas D. Pauli.

6. Liber *de rebus gestis S. Gebehardi*, Ep. Constantiensis.

7. *Acta Murensia.* Item *Acta Martyrum authentica*, à Mabillonio laudata.

8. *Frowini* (b) ex Monacho Eremitano Abbatis Engelbergensis Volumen de libero arbitrio in Libros VII. distributum, quod velut *egregium Opus* laudat Mabillonius.

9. Ejusdem Commendatio in Orationem Dominicam.

10. Berchtoldi, Abbatis Eremitani, Liber contra errores Abbatis S. Joannis in Turana Valle.

11. *Werneri*, Abbatis Eremitani, eximia virtute & prudentia, an. 1210. vita functi, *Leges sumptuariæ ad victum & amictum Monachorum sui Cœnobii spectantes.*

12. *Rudolphi* juventutis in Schola Eremitana Magistri duo Libri carminum, quibus Monachorum captivitatem, atque Monasterii hujus vastitudinem, ab Hervetis Suitensibus A. 1314. tunc hostibus, hodie protectoribus, illatam describit.

13. Calmetus in Bibl. Lotharingiæ pag. 581. memorat se anno 1748. in eadem Bibliotheca vidisse MSS. Codicem Sec. XV. sub Tit. *Internæ Consolationes Sancti Augustini*. . . Capitulum 1. *De Imitatione Christi & contemptu omnium vanitatum mundi*, pluribus ipse velut notatu dignum deprædicat.

14. Sed unus præ reliquis *Mabillonio* placuit membraneus Codex, ante annos octingentos scriptus, ex quo descriptionem Regionum Urbis Romæ edidit Tomo IV. Veterum Analectorum editionis Paris. A. 1686. pag. 481. Impressorum porrò Librorum copia & selectus eo magis spectatorum oculos animosque rapit, quod Abbates & Monachi Eremitani, proprio eos marte & ingenio (*quæ summa laus*) elucubraverint.

Murensis. *Bibliotheca Murensis.* Seculum labebatur undecimum, cùm inclytum, hodie etiam Principale Monasterium *ad Muros* in Helvetia & Diœcesi Argentina conditum fuit. Fundatores erant piissimi juxtà ac illustrissimi conjuges RADEBOTO Comes ab Habsburg, & IDA Ducissa à Lotharingia, cum *Wernhero* Argentinensis Episcopo primis Monasterii Abbatibus *Reginboldo* & *Burchardo* inter cæteras curas illa de Libraria supellectile non postrema fuit. Sciebant enim Monachis opus esse Libris, quibus cùm in Choro ad officia divina ritè peragenda, tum in cella pro lectione, deinde etiam in ludo literario pro instituenda juventute uterentur. Jam tum enim à prima Monasterii fundatione apud Murenses Schola erat nobilium puerorum. Antiquissimum Bibliothecæ Catalogum habemus à Monacho Anonymo, qui Acta sui Monasterii; *Librum Fundationis* vocant, literis mandavit, vixítque ante annos sexcentos. In hoc sequentes Libri recensentur.

1. Totum vetus Testamentum est hìc. In uno quippe Libro sunt quinque Libri Moysis, & Josuæ, & Liber Judith & Ruth, deinde Prophetæ, id est, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, & Liber duodecim Prophetarum. In alio autem Libro sunt quatuor Libri Regum, & Job, & Tobias, & Judith, & Hesther, & duo Libri Machabæorum, & Paralipomenon & Esdras. Item in alio Libro sunt Parabolæ Salomonis, Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Liber sapientiæ, Liber Jesu Filii Syrach. Deinde de novo testamento sunt hic duo plenaria, unum ab invicem est divisum. Item in alio Libro sunt Sermones Sancti Augustini & alia quædam, & Actus Apostolorum & Apocalypsis, Epistolæ Pauli, & VII. Canonicæ Epistolæ. Item in alio Libro habentur passiones Apostolorum, id est, Petri & Pauli, Andreæ, Joannis, Jacobi, Bartholomæi, Thadæi, Simonis, Philippi, Jacobi, Marci. Item in alio Libro sunt, vita Sancti Sylvestri, Gregorii minoris, Mauritii, & alia quædam.

2. Tractatus Sancti Augustini in Epistolam Joannis, Sermo in Exaltationem S. Crucis; vita S. Martini, Briccii, Galli, Otmari, Verenæ, Nicolai, Goaris, Victoris, & Ursi, Felicis, Regulæ, Pelagii, Sermones in Assumptionem & in Nativitatem Sanctæ Mariæ. Item in alio Libro continentur vita Sancti Pauli primi Heremitæ, Antonii, Hilarionis, Malchi, & alia, Dialogus S. Gregorii, vita Sancti Meginradi & alia. Item in alio volumine sunt, vita Sancti Udalrici, translatio Sancti Benedicti, inventio Sancti Stephani, vita Sancti Sebastiani, Augustini, Januanii, Christophori,

(b) *Vivebat Frowinus ante sexcentos annos.*

phori, Basilii, Praxedis, vita Sancti Eutharii Paulini. Item vita Sanctorum Patrum. Item in alio Libro sunt, vita Sanctæ Luciæ Virginis, Ottiliæ, Abraham heremitæ, de Nepti ejus Maria, de Sancta Afra, de Sancta Maria Ægyptiaca, ordo de Missa, Paschasius. Item in alio volumine sunt, vita Sancti Blasii, Agnetis, Vincentii, Agathæ, Valentini, Alexandri Papæ, Viti, Joannis & Pauli, Sixti, Cyriaci, Laurentii, Cornelii, Cypriani, Leodegarii, Dionysii, Cæciliæ, Clementis, Alexii, Etymologiæ verborum, vita Sancti Martialis. Item major vita Sancti Gregorii Papæ. Item in alio Libro sunt, vita Sancti Eustachii, Leonhardi, Gangolfi. Item Liber miraculorum, & in ipso Romanus ordo, qui vocatur Micrologus, & versus de Sancta Maria Ægyptiaca. Item diadema Monachorum, & vita Sancti Johannis eleemosynarii. Item Omeliarum Liber major. Item minor. Item Omeliæ Sancti Gregorii super Ezechielem, moralium Liber primus, qui continet tres partes. Secundus qui continet duas. Tertius in quo est ultima. Item Hieronymus super Epistolam ad Hebræos, & in ipso Libro expositio Bedæ super septem Epistolas, & super Actus Apostolorum, & super Apocalypsin. Item expositio Hieronymi super Psalterium. Item Ambrosius de Principio. Item Epistolæ Pauli, & vii. Epistolæ Canonicæ. Item Augustinus super Joannem. Item Expositio Augustini super Psalterium. Item Augustinus de verbis Domini, & de verbis Apostolorum, & physiologus. Item Augustinus de Sermone Domini in monte habito. Item Augustinus de pœnitentia, & alia. Item occupationes Hugonis & Augustini Epistola ad Comitem. Item Isidorus super quinque Libros Moysis. Item magnus Isidorus. Item Liber Isidori, qui incipit summum bonum, & ipse Cyprianus de duodecim abusivis Seculi. Item Synonima Isidori. Item Omeliæ Cæsarii. Item Paterius. Item Martyrologium & Liber Effren in volumine. Item aliud Martyrologium & nomina defunctorum. Item Liber Regulæ.

3. Sunt & hic Missales Libri v. ex iis tres pleniter scripti sunt, quartus verò habet Graduale cum orationibus, quintus tantùm orationes habet: & duo Lectionarii, unus cum lectionibus habet & Evangelia. Est & Evangelicus Liber, & quatuor Gradualia, ex his unus Musicen vocatum est, & duo Libri cum versibus Offertoriorum, ex his unus Musice notatus est. Et tres Antiphonarii, ex quibus unus Musice notatus est, & decem Sequentiarii. Et tredecim Psalteria, duo ex his habent hymnos. Sunt & hic quinque nocturnales Libri, quorum primus habet tantum lectiones ab Adventu Domini usq; ad Pascha, secundus autem à Pascha usque ad Adventum Domini, tertius verò habet tantum lectiones de Sanctis per circulum anni, alii duo pleniter scripti sunt. Sunt & duo Cursinarii, & tres benedictionales Libri. Ex his unus habet obsequium mortuorum, & unus Breviarius. Item duo pœnitentialia, expositio super Evangelistas, ordo Episcopi, duo Libri de consuetudine Monachorum, Liber Job cum glossis, glossa super Epistolas Pauli, glossæ super Apocalypsin & Cantica Canticorum, glossæ super Matthæum, glossæ super Priscianum, Priscianus, duo Libri Prudentii, & in uno ex his psitomachia, Sedulius in uno volumine, tres Libri Aratoris, Prosper &c.

4. Sunt adhuc hic multa alia Opuscula libellorum satis utilia, quæ oportet servare & meliorare, & non destruere, quare nos non potuimus nec voluimus ea hic sigillatim describere. *Libros autem oportet semper describere, & augere, & meliorare, & ornare & annotare cum istis, quia vita omnium spiritualium hominum sine Libris nihil est.*

Monita hæc Abbates Murenses surdâ aure minimè præterierunt. Eorum cura atque sollicitudine magna Librorum supellex partim pretio coempta, partim Monachorum calamo ac descriptione comparata fuit. Verùm cùm anno 1551. Monasterium à Bernatibus odio Religionis ita solo æquatum fuit, ut vix rudera relinquerint, quivis animo secum existimare potest, Bibliothecam ingentem mss. Codicum jacturam fuisse passam. Supersunt tamen hodie non omnino nulli, quos cùm *Mabillonius* in Itinere suo Germanico excussisset, præ cæteris sequentes laudavit.

5. *Acta fundationis*, sive *Origines Murensis Monasterii*, *cum Genealogia Principum Fundatorum*; quod Opus typis vulgatum est anno 1618. Inde

verò

verò A. 1651. prodiit vera *Origo & Genealogia Comitum Habsburgensium*, Auctore DOMINICO erudito istius loci Abbate contra recentium Auctorum fabulas. Priorem libellum tanti fecit eximius *Peireskius*, ut magna contentione repetitísque ad *Vicum* Regis in has partes Legatum literis obtinuerit authenticâ formâ Actorum ejusmodi exemplum, quod posset inferri in Chartophylacium Regium. *Adeo verebatur*, inquit Gassendus, *ne autographo sinistri quidpiam contingeret.* Quin etiam re jam in tuto collocatâ procuravit sollicitè iteratam editionem tum Actorum omnium, tum maximè ejus Genealogiæ, quam ne unâ quidem syllabâ additâ vel demtâ, redegit in perspicuum schema. Plura videsis apud eundem *Gassendum* de istorum Actorum utilitate ad refellendum *Verneri*, *Guillimanni*, & *Piesfordi* commentum de stemmate domûs Austriacæ; probandúmque Principes Austriacos serie dumtaxat femineâ, non virili, ut illi fingunt, ad Habsburgicam familiam, masculâ verò ad Tiersteinicam pertinere. *Ita Mabillonius.*

6. Chronicon Reginonis cum continuatione Hermanni Contracti, & Berchtholdi ejus discipuli. Definit Reginonis Chronicon ut in editis, annósque Christi adscripsos habet, contra quam nonnulli de hoc Chronico opinantur, existimantes annorum calculum adjectitium esse. Id quod Mabillonius in itinere Germanico notat p. 25.

Martyrologium ante annos ferè septingentos scriptum.

Regula S. Benedicti fœminis accommodata; ejusdem ævi. Pingitur initio Sanctus Benedictus sedens, cum pedo in manu atram habens brevem cucullam, togam, seu tunicam albam, & calceos subnigros.

Necrologium Sanctorum Calendario permistum, in quo multarum illustrium personarum obitus recensentur.

Necrologium aliud, in quo Habsburgensis familiæ insigniores personæ notantur. *Hactenus Mabillonius.*

7. Quod ad Libros attinet impressos, insignis adest hodie apparatus. Cùm enim laudatissimus Abbas *Placidus zur Lauben* ex Liberis Baronibus *de Thurn & Gestellenburg* Monasterium à fundamentis novum exstruxisset, in adornanda etiam Bibliotheca industriam suam collocatam esse voluit. Neque enim alius ferè quispiam Abbatum Bibliothecas Libraria supellectile magis augere solet, quàm qui ipse lucubrandis Libris calamum habet occupatum. Scripsit verò Abbas Placidus, insignis Asceta *Spiritum duplicem humilitatis & Obedientiæ per varias Exhortationes spirituales præsentatum. Conciones Panegyrico Morales.* Illustrem Abbatem, & dignum planè, qui ab Augustissimo Romanorum Imperatore *Leopoldo* in S. R. J. Principem, gratia in successores perpetuanda, anno 1701. delectus fuerit.

FISCHINGENSE Monasterium vulgo *Fischingen*, primitùs *Piscina*, itemque *Augia S. Petri*, appellatum, sanctam *Itam* septimo Seculo conditricem agnoscit. Situm est ad radicem montis Hoërlini, in Comitatu Toggenburgensi, non procul ab antiqua arce cognomine. Ibi pauca admodum rei literariæ monumenta supersunt. Hæc tamen ex veteri quodam instrumento nobis suppeditat Mabillonius in suo itinere Germanico: *Anno MCXXXVIII. venerabilis Presbyter* Waltrammus *Petrisbusensis Monachus in Patrem & Abbatem electus est, atque consecratus ab* Udalrico *reverendo Constantiensi Episcopo secundo ad locum Augiæ sanctæ Mariæ, Fiskine dictum. Ipsum ergo novum atque tenuem locum, sed habilem, utilem & spiritualibus hominibus satis congruum adiens Dei fretus adminiculo, Basilicam Sanctæ Mariæ à fundamentis cœpit ædificare, & sex annis piè consummans fecit dedicare. Domicilia tria Fratribus, Sororibus, ac Hospitalem ædificavit.* Libros verò, Missalem, Evangeliarium, Lectionarium, Officialem, Benedictionalem, Antiphonarium, Psalterium, Regulam &c. comparavit. *Ita omnia infra octo annos regiminis sui patravit & acquisivit. Multi piâ ejus admonitione ad conversionem venerunt, ex quorum dationibus multipliciter pœnè viginti mansibus locum locupletavit.* Fischingensis.

FABARIENSE in Rhucantia, finibus Helvetiæ situm Ordinis nostri non incelebre Monasterium, priscis *Favariense* & *Favarins* dictum, Bibliothecam habet pluribus Libris quà impressis, quà manuscriptis stipatam. Eo in loco sub initium Seculi XVII. floruit *Augustinus Stoklinus* Murensis primùm, dein Fabariensis Decanus, post- Fabariensis.

postmodum Abbas, qui an. 1628. composuit Opus insigne *de Antiquitatibus Fabariensibus*, in quo teste *Mabillonio*, multa scitu digna referuntur. Plura alia scripsit eleganter & accuratè Abbas ille dignissimus, quem imitentur Posteri.

Murbacensis in Alsatia MSS. Codicum ingens copia.

MURBACENSIS Imperialis in Alsatia Monasterii Bibliothecæ thesaurus præcipuus in Mſ.tis Codicibus consistit, qui tantus est, quantus vix in ulla invenitur. Inspexerunt illum non sine admiratione Viri doctissimi è Congregatione S. Mauri, *Theodericus Ruinart*, *Edmundus Martene*, & *Ursinus Durand*. Et prioris quidem verba in itinere suo literario hæc sunt: *Murbacensis Bibliotheca inter celebriores Ordinis nostri in Germania merito referenda est, propter MSS. Codicum insignem abundantiam, quorum non pauci sub prima Regum nostrorum stirpe literis majusculis aut Franco-Gallicis descripti sunt.* Ex his est *Psalterium Græcum literis uncialibus scriptum.* Cui ab annis circiter 800. interpretatio interlinearis aliquot locis adjecta est. Alius Codex Epistolas beati Pauli continet ab annis circiter 900. descriptas. Non minùs antiqui sunt Codices, in quibus novum Testamentum cum Præfatione S. Hieronymi, Prudentii Opera, Commentarius in Job, cui initium & finis desunt, carmen Paschale Sedulii, carmen Aldhelmi de virginitate, ubi de Sancto P. Benedicto habetur: *Qui nostræ* &c. Cyclus Paschalis Victorii cum prævia Epistola ad Hilarium Papam, Collectio Canonum Auctore Dionysio Exiguo, sed imperfecta. Ad calcem alterius Codicis, in quo Sancti Hieronymi Epistolæ, sic legitur: - - - VICUS *hunc Librum scribere Abba rogavit anno III. Childerici Regis, quicunque legerit obsecro, ut pro ipso & obedientiam implentibus orare dignetur.* Ejusdem saltem antiquitatis est Codex literis partim maiusculis, partim Franco-Gallicis exaratus, in quo quæstiones Orosii ad Augustinum, Vincentianæ objectiones, Prosper contra hæreticos de Prædestinatione & Gratia, Augustini excerpta, ex Libro ad Marcellinum de perfectione justitiæ, ad Dardanum contra Donatistas &c. Item alius Codex Merovingico charactere descriptus, in quo Pastorale Sancti Gregorii, beati Augustini Homiliæ &c.

„ Sunt & alii Codices optimæ notæ, in quibus Sacræ Scripturæ Libri, Interpretum, & SS. Patrum Opuscula ab annis 800. quos singulatim recensere longius esset. In his Tertulliani Apologeticum, Cassiani Collationes Patrum, S. Paulini Opera, Alcuini Epistola ad Carolum M. de Baptismo, Hexameron S. Basilii ab Eustathio translatum, Concordia Conciliorum & Canonum, Auctore Crisconio. Epistola Mansueti, Episcopi Mediolanensis, ad Constantinum Imperatorem, cum expositione fidei. Rufini historia, quam sequitur Epistola Sancti Clementis ad Jacobum, in cujus fine: *Explicit Epistola, ut putatur S. Clementis.* Codex annorum 600. in quo Commentarii in Job, cum prævia Epistola Philippi Presbyteri & commentatoris ad Nectarium Episcopum. Recentiores sunt Historia & Translatio trium Regum Coloniam; Tractatus de scrutinio Scripturarum Johannis Buchler, Rectoris Scholarum in Morbach, an. 1466. quo tempore floruisse studia apud Morbacum sub Bartholomæo de Andolo Abbate collegimus ex variis Codd. mſſ. quos ipse dedit, aut antiquitate detritos reparare curavit, uti ex hac clausula discimus, quæ in his omnibus ferè legitur: *Orent legentes pro Domnio Bartholomæo de Andolo, Abbate Morbacensi, cujus jussione reparatus est Liber iste.* Liber ceremoniarum Morbacensium annorum circiter 500. In vetusto Martyrologio, quod an. 900. præferre videtur, celebratur duplex cathedra S. Petri, una Romæ xv. kalend. Februarii, altera apud Antiochiam VIII. kalend. Martii, & v. Idus Julii legitur: *Depositio S. Abbatis, id est, translatio S. Benedicti de Monte Cassino.* „ Hæc Ruinartus. A Clarissimo autem Edmundo Martene sequentes Mſ.ti Codices præ cæteris celebrantur.

Morbaci florent studia.

Libri Morales S. Gregorii Literis exarati Merovingicis, magnæ antiquitatis. Aliud exemplar *Moralium*, quibus S. Augustini nonnulli adhærent Sermones, exhibetur: Character ad annum centesimum supra millesimum pertinere videtur. Pompejus Donatus, atque alius Gramaticus eandem præ se ferunt ætatem. Duo volumina Concordantiæ in Evangelia mille circiter annorum. Homiliæ Origenis unà cum Rufini de *Benedictionibus XII. Patriarcharum* mille annorum. Quæstiones Vincentianæ & variæ S. Augustini

guftini Quæftiones. Opera Donati, Tractatus de ponderibus, quædam S. Eucharii, & Collectio Canonum, IX. Seculorum. Pompeii Grammatica Magna ejusdem ætatis. Comentarius in Evangelia unà cum tractatu Alcuini de Catechumeno, Carmina Prudentii 800. annorum. Ciceronis Liber de Officiis ejusdem ætatis. Vitæ SS. Auguftini, Ambrofii, Hieronymi, Gregorii, Ecclefiæ Patrum, ejusdem etiam temporis. Elegantiffimum Mf.tum Novi Teftamenti literis Saxonicis mille annorum. Pfalterium Græcum literis majoribus fcriptum, cui eadem ætas haud immeritò attribui poteft. Paftorale S. Gregorii & carmina S. Paulini 800. annorum. Mf.tum, cui Titulus: *Guillelmi de Boldenfele ad Petrum Abbatem Aulæ regiæ Ordinis Ciftercienfis de defcriptione Terræ fanctæ anno 1336. ad inftantiam Talairandi Petracoricenfis titulo S. Petri ad vincula Presbyteri Cardinalis.* Denique aliud Manufcriptum, cui præfixus eft Titulus: *Articuli Huffitarum cum eorum reformatione*, in quibus plura continentur, quæ ad fchifmatis pertinent hiftoriam. In alio Manufcripto mille annorum confignatus eft Ordo Librorum S. Scripturæ, prout id temporis in Officiis divinis legi confueverunt: qua de re plura fuppeditat Cl. P. Edmundus Martene fuo literario in itinere. Vide plura in Catalogo Mfs. Codd. apud Montfauconium loc. cit.

Miræ elegantiæ Manufcriptum.

Trutpertina Bibliotheca.

S. THRUTBERTI in Brisgoïa Monafterium ad fluviolum *Munagam* fitum, unde aliquando inditum Cœnobio nomen, Diœcefis eft Conftantienfis hactenus Ordinis S. Benedicti vulgò *Sant - Hubrecht* appellatum. In eo floruêre complures Cœnobitæ & Abbates non minùs virtutis laude, quàm doctrinæ merito commendati; quos inter maximè celebratur *Erchanbaldus* Abbas, quem Henfchenius *Erganbaldum* fcribit, à quo Acta S. Thrutperti confcripta habemus, Tomo 3. Aprilis à Bollandiftis edita & notis illuftrata. Extant verò integra non folùm in Salemenfi Cift. obfervantiæ Monafterio, fed etiam in aliis Sueviæ Bibliothecis, at fine nomine Auctoris, qui tamen in Salemenfi Codice defignatur his verfibus:

Has Erchanbaldus, Thrutberti Martyris almi
Præful, poft cineres renovandas ftruxerat ædes;
Tactus amore Dei venerandos fcribere fancti
Actus non piguit; fed id pro poffe peregit...

S. Blafii in Hercinia fylva.

S. BLASII in Hercinia fylva & Diœcefi Conftantienfi celeberrimi & potentiffimi Cœnobii Bibliotheca eximiam omninò celebritatem, uti prifcis, ita pofterioribus temporibus fibi vendicavit, tum ab antiquis, raris & copiofis Codicibus manufcriptis, cùm à recentioribus & felectis Libris, quibus exornata fuperbit. Quòd fi etiam Bibliothecæ à loco, fitu, juftâ earum difpofitione, Catalogo in Libros accurato, & denique à Globis, Mappífque Geographicis, Mufæis, & Numiphylaciis laudandæ veniunt, certè Sant-Blafiana (*de qua nondum, quod fciamus, ab ullo Bibliographo ex inftituto actum eft*) non parùm ab iis omnibus fe commendat; id quod ulteriùs à doctiffimis illius loci Cœnobitis demonftratum iri confidimus. Ibi ad octo juftæ molis volumina Commentariorum in Regulam SS.mi Patriarchæ BENEDICTI prelo parata adfervari, certis didicimus Auctoribus, quæ utinam eruditiffimi Sodales noftri in ufum publicum aliquando proferant! Cætera nobis incognita fedulis rei literariæ Cultoribus perfcrutanda relinquimus, atque ut huic capiti coronidem imponamus, id poftremò, quod bellè monet *Erafmus* in adagiis, hîc repetendum duximus, *nempe*, inquit ille, *uti ex pyrite crebrioribus ictibus calybi allifo ignis fcintillæ exfiliunt, ita Bibliotheca, quò diligentiùs excutitur, eò plus doctrinæ inde elicitur.* Hanc regulam, qui fecutus fuerit, fieri tandè verè poterit Βιβλιοθήκη ἔμψυχος, feu *Bibliotheca animata.*

Obtrectatorum de Monafticis Bibliothecis dicteria.

Scimus equidem *Struvium*, (c) aliósque Viros eruditos præfertim acatholicos conqueri: *Scripta in diverfis Monafteriis collecta, ob Monachorum ruditatem potiùs fervari ad interitum, quàm ad ufum.* Addit Lilienthalius Struvii Scholiaftes. (d) *Plerasque Bibliothecas in Monafteriis, Monachorum ignorantiâ obfeptas delitefcere. Unde* SABINUS *canit de cucullatis hifce Monachis:*

Haud fecus ac duro fugitivos carcere fervat
Veftra catenatos Bibliotheca Libros.
Quid mirum? fi nulla viget Doctrina, colendi
Doctrinæ Auctores hîc ubi vincla gerunt.

Quæ

(c) Struvius Introd. in notit. rei lit. cap. 2. §. 17. pag. 190.
(d) Liliental. in notis pag. 292. Confer Centur. Magdeburg XI. & XII. cap. 7. Brufchius de Epifc. Ger. Tom. I. fol. 23. 146. 210. 211. & 215.

„Quæ tamen (*subdit*) de omnibus Mo„nachis haud intellecta velim; quo„niam *Benedictini* propter Bibliotheca„rum curam celebrantur... (e) *Imò manca prorsus esset & obliterata Germaniæ Historia, nisi in Monasteriis fuisset servata, cùm præcipui ferè Historici sint Monachi. Ut taceam, quantam descriptione plurium Codicum rei Bibliothecariæ & librariæ opem tulerint Monachi.* Hæc ille. Verùm missis hisce seu laudibus, seu conviciis, ingenuè quidem profitemur nonnullos è nostris scrupulosiùs, quàm par fuerit, literarias opes suas abscondere, nec id tamen absque omni causa: *Actum enim omninò fuisset de pretiosissimo Librorum MSS. thesauro, si sedula Majorum pietas non indesinenter vigilâsset, sollicitiúsque illa cimelia occultâsset, salvâsset, & conservâsset ab impiis harpiis & genuinis Diaboli pullis.* (f)

Notantur tenaciores Manuscriptorũ Possessores,

Cæterùm uti natura magis speciem, quàm individuum conservare solet, ita qui verè Benedictini sunt magis totius Ordinis gloriam, quàm Monasteriorum suorum decus respiciunt. Neque porrò videmus, cui ornamento Monasteriis sit, si quas literarum gazas possident, quòd eas ab erudito orbe ignorari velint. *Si reconditi*, inquit doctissimus Montfauconius, (g) *quiescant Libri, sibi, Patronis, orbi literario inutiles sunt; si publico dicentur usui, Domino, sibíque nomen acquirunt, rei literariæ lucem, omnibus opem ferunt.* Quod nescitur, non habet usum, quod usu caret, tametsi bonum est, bonum esse desinit. Nihil prodest thesaurus intra terræ viscera sepultus, nisi eruatur, & productus dias in luminis auras mortalium comodis servire jubeatur. Vestium ornamenta si perpetuis premantur cistarum tenebris, quid, obsecro! aliud sunt, nisi tinearum ac teredinum pabula? Gemmæ & uniones, ut niteant, ex cœcis concharum matricibus liberentur, necesse est; sic enim scintillantes jaculabuntur ignes, sic gratiam plausúmque ab oculo spectatore merebuntur. Non dispar in manuscriptis Codicibus ratio est: Hi si lateant, nihil afferunt lucis, utilitatis nihil; sunt munera data non accepta, sunt divitiæ pauperes, quia ignotæ, sunt opes inutiles, quia sine usu. Arguta est piissimi *Isidori Pelusiotæ* hac de re sententia; (h) *Plurimos*, inquit, *ut audio, possides Libros, atque opinione locuples es tuâ, eorum lectionem ignorans, idémque faciens, quod ii, qui frumentum comprimunt, ac tineas alunt; Nam Libri quoque tinearum Patres ac nutritii sunt, cùm vinciuntur. Quare aut opibus tuis utere, aut ingentem eruditionem ne læde, nimirùm hîc quoque comicos sales colligens, dum Librorum corruptor, aut eruditionis sepulchrum, aut tinearum altor appellaris.*

Malè igitur suis Scriptoribus Posterísque consulunt Bibliothecarum Præfecti, qui superstitiosâ, nescio quâ religione manuscriptos Codices, eorúmque titulos celant & abscondunt, tum tineis, blattis, muribus, incendiis, aliísve periculis expositos relinquunt. Quoties enim, (*ut rapaces plagiorum manus non afferam*) quoties incerta origine excitatum incendium integra tabularia, Bibliothecas, & chartophylacia hausit ære nullo restituenda? Quoties viâ aliâ incredibili reipublicæ literariæ & sacri Ordinis damno vetustissimi Codices pessum iverunt, aut interciderunt? Quot præclara ingenii monumenta tempus edax absumpsit, quibus non alia res magis, quàm typus æternitatem præstare potuisset? *Sunt Monasteria*, inquit Jepesius, (i) *quorum si manuscriptorum Codicum Catalogos exigas incolæ scalpunt aures & tacent. Causam si rogas; Monasterium semel, bis, ter conflagrâsse, ab hæreticis direptum, à militibus dilaceratum, Codices cum exteris incautè communicatos, à furibus surreptos, à blattis exesos, in turpes usus absumptos, non absque gemitu, non absque rubore respondent.* Hujusmodi igitur monumenta servandi optimus est modus (*quis neget?*) mandare typis, quà obesse non possunt; Nam

& ad eos evulgandos excitantur.

Impressis nec furta nocent, nec secula prosunt;
Soláque non possunt hæc monumenta mori.

(e) Melanchton Serm. de Studiis corrigendis Tom. 1. declam.
(f) Weislinger in Præf. Armamentarii Catholici. . .
(g) Montfaucon in Præf. ad Catalog. Bibl. Coislinianæ.
(h) Pelusiota Libr. 1. Epist. 117.
(i) Yepes Tom. II. Chron. O.S.B. pag. 481.

SECTIO

SECTIO II.

ARCHIVA BENEDICTINA.

Archiva in Monasteriis condendi ratio.

Cùm Majores nostros minimè præteriret, certissimos possessionum & jurium titulos esse *Diplomata*, *Bullas*, *Privilegiorum Tabulas*, *Epistolas*, *Chartas Pagenses*, *Traditionum seu Donationum literas &c.* operam sibi summam esse dandam existimârunt, ut pretiosa hujusmodi monumenta omni curâ, studiô, & diligentiâ in secretissimis ac munitissimis Monasterii locis adservarentur, & custodirentur. Quæ loca antiquitùs *Tabularia*, hodie *Archiva* vocantur. V. C. *Justus Fontaninus* ex Historiæ monumentis planum reddit, (k) Archiva & Tabularia in plerisq; Monasteriis semper fuisse lapideis arcubus, & fornicatis turriculis custodita; tantum abfuisse, ut instrumenta chartis inscripta sûsque déque habuerint, prout *Germonius* persuadere voluit. Apud Floriacenses quidem in *Turricula* ex Tortorii Lib. de Miracul. S. Benedicti cap. 27. In Croylandensi Monasterio *in Chartaria arcu lapideo per totum contecta*, ex Ingulfi Historia Croylandensi: quorum exemplaria pluribus in locis aliquando deponebant, ut videre est in Chronici Ramesiensis parte secunda cap. 7. *San-Gallenses* omnes Monasterii sui chartas, omnia diplomata, & instrumenta in unum corpus superiore Seculo typis domesticis redegerunt; cujus collectionis unum exemplum in Archivo Ecclesiæ Romanæ, alia quædam in celebrioribus aliquot Helvetiæ Monasteriis reposita sunt; cætera privatim in ipso Monasterio Sancti Galli reservantur ad documentum Posterorum. Idem præstiterunt *Einsidlenses* nostri: ut si quo incendii vel belli casu ipsa primaria instrumenta perire contingat, jacturam utcunque sarciat hæc collectio. In Monasterio Fischingensi ejusdem Illustrissimæ Helveto-Benedictinæ Congregationis Archivum non firmissimè modò contra Vulcani injurias est munitum, sed ita concinnè instructum ac ordinatum, ut aliorum Monasteriorum Superiores ad ejus normam sua formari curârint.

San-Gallenses sua diplomata typis exscribi curant.

Idem agunt Einsidlenses & alii.

Cura Veterum de Archivis.

Nec minorem in his curam adhibuerunt olim providi quique Monasteriorum Rectores, ut simul de loco apto circumspicerent, in quo ad Posterorum fidem, & certum suimet præsidium universa bonorum temporalium, jurium, privilegiorum, ac possessionum monumenta sedulò in unum collecta reconderentur. Sic OTTO *Sanctus* Bambergensis Episcopus fortè sub annum 1115. ex itinere ad desolatum tunc *Banzense* Cœnobium deflectens, unicum duntaxat in eo superstitem Monachum reperit, quo indicante, varia prædiorum ac possessionum documenta, *quæ humore lapidum & ratione nimiâ viluerant*, opportunè recuperavit, hísque etiam in Monasterii instaurationem feliciter usus, splendidiorem & tutiorem locum iisdem aptavit. (l) *Quod præclarè factum*, inquit Schannat, *utinam frequentes ac sedulos ubiq; habuisset imitatores, haberétque etiamnum!* Non jam blattis ac tineis voluptates suas invidere cogeremur, nec forsitan inter nos auditum fuisset: *Hîc insigne, sed malè custoditum Tabularium etiam canibus venaticis patuisse; illîc rejectas velut inutiles chartas ac membranas omnes, quotquot earum legi non poterant; istîc denique avulsa ab Regiis & Imperialibus Præceptis integra sigilla, ut ex iis conficerentur candelæ: Magni profectò pretii luminaria! illis condigna candelabris, quæ etiam nuper ex nitidissimis Veterum Romanorum Numismatibus conflari jussit ignorantia.*

Horum fata & damna fortuita.

Verùm enim verò, si & ipsi homines, si ipsa etiam munitissima præsidia tot fatis subjaceant, quot non pariter casibus obnoxium reperietur, quidquid humanæ committitur custodiæ? Ut enim intra solos Germaniæ nostræ fines me contineam, tot direptiones, tot fortuita, aliáque etiam interdùm cœlitùs immissa incendia, tot hostium ac barbarorum incursiones, tot exterorum bellorum motus, tot denique clades ac dissensiones domesticæ, quibus ab ineunte Seculo VIII. hucusque ferè continuò agitata fuit, quantam non omnis generis documentorum stragem ac jacturam pepererunt! Quis enim fornix tam so-

(k) In Vindiciis antiq. Diplom. adversf. Barthol. Germon.
(l) Orig. Banz. apud Ludvv. Script. Germ. Tom. I. *Schannat* Archiv. Fuld. Vind. pag. 3.

lidè elaboratus? quæ concameratio tam firma, quam vis ignium non penetravit, udor pervasit, aut etiam penitùs destruxit? Quæ portæ, qui crates ferrei, quos hostium furor non confregit ac perrupit? Lugubres ejusmodi scenas passim exhibent Annalium Scriptores, *has nempe & illas Basilicas repentino fulminis ictu conflagrâsse; terribili exorta tempestate ambustos parietes, funditùs eversas ædes, omnia chartarum munimina igne concremata, multa exusta, multa flammis contacta, plura à tineis & blattis exesa, carie consumpta &c.* Sic, *Anno* 1010. *ignis de cælo delapsus oppidum Corbeiam cum Monasterio exussit totum*; Sic *Anno* 1037. *incensum est Hersveldense Monasterium.* Sic & alia plura, quæ piget referre, cùm & ex Seculis insequentibus ad nostra usque tempora nullum ferè occurrat Monasterium, quod aut incendiorum, aut bellorum, ac tumultuum intestinorum expers fuerit.

Damna iisdem aliunde illata.

His casibus fortuitis ac penè inevitabilibus subnecti possent damna quàm plurima Monasteriorum perinde ac variis Ecclesiarum Archivis aliunde illata; quæ enim detrimenta iis non intulit aut turpis ignorantia, aut neglectus seu incuria? Quas jacturas ipsæ etiam malefidæ quorumdam Custodum manus non invexêre? Quid habendi cupido, auri sacra fames, vis, impetigo, & malitia infirmissima jurium ac possessionum monumenta subinde non attentavit? & quid denique ipsa malevolorum hominum audacia, & prævalens potentia detestando ac præmeditato facinore non perpetravit, quò privilegia, chartas, diplomata diriperet, aut minutatim conscinderet? Tristia sanè quam plurima hujus rei extant exempla, quale est illud ab Annalista San-Gallensi *cap.* 5. *de Casibus S. Galli* his ferè relatum verbis: „ Habuerant hujus Monasterii Fratres, *firmissimum Emmunitatis Præceptum*, ipsis à *Pipino* Rege concessum; hoc cùm ad propulsandas Constantiensis Episcopi molestationes necesse esset coram *Magno Carolo* reproduci, cuidam Imperatoris Vasallo nomine *Engilramo*, in cujus fide multum præsumebant, unicam illam totius suæ securitatis spem commendaverunt, *qui etiam in Altario S. Galli juravit se ipsam Cartam Regi perlaturum, atque ipsis Monachis cautissimè esse redditurum.* Verùm tam insigne monumentum, *quod Amalgarius Monachus & Diaconus exemplari tradere proposuerat, sed non fecerat*, donis & muneribus à perfido Latore, EGINO Constantiensis Episcopus extorsit, ac *in favillam redegit.* „ Simili spiritu agitatus haud dubiè fuit *Wicelinus* ille Trevirensis *Vice-Dominus*, qui, teste *Browero*, postquàm sub annum 941. prædabundâ militum manu Cœnobium *Mediolacense* direptionibus suis exhausisset, ne quæ etiam spes aut facultas revindicandæ substantiæ sacris ejusdem loci incolis superesset, *omnes donationum veteres chartas minutatim conscidit.* Alias plures hujusmodi catastrophas non minùs lugubres ac funestas nobis exhibent Scriptores, quas hîc repræsentare piget; De his verò aliisque ejusmodi Stragibus Archivis præsertim Germaniæ illatis consuli omninò meretur singularis *Christiani Gottlieb Buderi* Dissertatio, præfixa Corpori Dipl. Hist. Germ. med. ævi *Christ. Schoëttgenii*, Altenburgi recèns edito in fol.

Cur instrumenta refecta.

Atque hæc potissima fuisse videtur ratio & causa, cur illi quorum intererat, vel instrumenta donationum & contractuum plura requirerent à Curia, vel deperdita, concremata, subrepta privilegiorum ac jurium suorum munimina refici, & ab aliis Regibus, Imperatoribus, & Pontificibus instaurari, vel de novo confirmari procurarent, *quòd nempe ab ejusmodi chartis omne jus penderet habendi illud, quod datum erat, vel acquisitum.* (m) Adeò quippè necessaria erant hujus generis instrumenta, ut nisi illa superessent, daretur Actori facultas ejerandi contractum, sibíque rem iterùm vindicandi; quod pariter edisserit Lex Allemannica cap. 1. §. 2. his verbis: *Si autem illa* Charta *aut arserit, aut perdita fuerit, liceat hæredi, cum quinque testibus in ipsa Ecclesia jurare, quod Pater ejus nec chartam fecisset, nec ad illa loca sancta dedisset. Et si hoc præsumpserit facere, illas res possideat.* Tale infortunium subinde expertus *Rathaldus* Argentoratensis Episcopus, postquàm anno 876. *ob incuriam Ministrorum Ecclesiæ suæ, omnia munimina chartarum, quæ inibi haberi videbantur, igne concremata fuissent*, hoc saltem apud *Ludovicum* Germaniæ Regem efficere conatus est, ut nullum exinde in rebus ac familiis sentiret dispendium. Sic etiam Frisingensium

(m) Vid. Oliverii Legipontii Differt. de Archiv. pag. 150.

sum Antistes *Waldo* amissâ anno 906. *ex fortuita ignium succensione* Privilegia per *Ludovicum IV.* sibi suæque Ecclesiæ feliciter instaurari obtinuit. Eandem autem fuisse subsequentium Regum ac Imperatorum in his similibúsque casibus erga loca sacra pietatem, docent nos diversa eorum præcepta, quæ passim apud veterum Diplomatum Collectores occurrunt.

aut plura subinde confecta. Pluralitatem verò chartarum de re eadem quod attinet, illud appositè observat *Ludewigius*, (n) jam inde ab ævo Carolingorum minimum quatuor subinde exarata fuisse cujusque diplomatis exempla. *Unum* in gratiam illius, qui ipsum rogaverat, *alterum* & fortè *tertium* memoriæ causâ, ut aliud reponeretur in loco, ubi Princeps supplici libello detulerat; aliud in Urbe vel palatio, ubi illud fuerat scriptum & sigillo munitum; *quartum* fortassis & *quintum*, ut aliud superesset in *Tabulario Cæsareo*, aliud etiam in *Cancellaria.* Potuit verò evenire aliàs, ut præter hæc alia quoque plura curialia scriberentur exempla, siquidem illa rogârunt ii, quorum videbatur interesse. Qua in re Curiæ Imperiales eò fuêre indulgentiores, *quòd*, ut idem notat, *penes illos steterit, quot vellent conficere, cùm Cæsaris neque consensu in illis opus esset, neque subscriptione.* Eò autem magis solliciti circa hæc erant supplicantes, quòd donatio facta vel contractus *per chartam & testes*, legalem acciperet firmitatem, & Actori præcluderetur via ejerandi contractum, sibique rem iterùm vendicandi; Posteris verò nulla posset suboriri dubitatio eorum, quæ gesta fuerant. Cujus quidem rei causam prodere solent ipsa diplomata his plerumque formulis: *Cùm hominum memoria sit labilis. . . Cùm à temporum ærugine nihil extet liberum. . . Cùm mors omnibus rebus adferat oblivionem. . . Cum meum & tuum, frigidum illud verbum, multorum sit causa jurgiorum. . . Ne Posteris ulla possit esse dubitatio eorum, quæ gesta sunt. . . Ideò hanc chartam conscribi sigillóque muniri &c. curavimus. . .*

Unde stupenda Chartarũ Copia Posteris tradita. Quæ cùm ita sint, facilè datur intelligi, quare hodiedum tot unius ejusdémque diplomatis authentica & publicæ fidei exempla, etiam quandoque in subscriptione, datâ, aut aliis minutiis diversa reperiantur. In tanta autem Chartarum, Diplomatum, instrumentoum authoritate & necessitate fieri aliter non potuit, quàm haberi ea maximi ac sollicitè custodiri, ne quod ex eorum interitu Posteris obveniret dispendium. Ex quibus etiam apparet ratio, cur tam stupenda veterum ejusmodi monumentorum copia nobis relicta sit, ut pleraque hodiedum Archiva, præsertim Benedictina iisdem quasi turgida conspiciamus. Cum verò Posterorum, qui quidem aliquod pietatis & gratitudinis studium fovent, maximè intersit laudabilem Majorum curam & sollicitudinem æmulari, & nôsse aut discere, qui qualesve fuerint illi, quorum opera, sudoribus, beneficiis & favoribus ipsi hodie felices vivunt; piaculum fore credimus, si tanta instrumentorum & documentorum veterum congeries, támque pretiosa & veneranda supellex neglecta jaceret, aut confusè incerta sede vagaretur. Quid enim fortunæ, quid opes, nisi iis utaris? Et quid verò chartæ, privilegia, documenta, si ea, dum tulerit usus, ignoras, aut roganti repræsentare nequeas? Me judice haud malè sensit, qui dixit: *Ejusmodi cimelia, si lateant, esse divitias pauperes, quia ignotæ; esse gratias gratis datas, quia neglectæ; esse opes inutiles, quia sine usu; verbo, esse privilegia privilegiis carentia, quia tinearum, glirium & teredinum pabula.*

De Archivi dispositione. Quapropter, ut quid in Archivo adservetur commodius celeriúsque resciri queat, primo necesse fuerit, omnia instrumenta cujusque ætatis vel argumenti in certas classes & separata scrinia, sub titulo dominiorum, jurium, materiarum, de quibus in iis agitur, sedulò dispertiri. Quâ distributione factâ ex singulis Classibus seliges antiquiora, & in fasciculos ita rediges, ut recentiora postponantur prioribus, & Ordo Chronologicus, quâ fieri potuerit, accuratè servetur. In quovis autem fasciculo nonnisi decem, vel quotquot ordo dictaverit rationis, Diplomata compinges. Tum verò unumquemque fasciculum scrinii numero, & certâ Alphabeti literâ designabis, primum nempe litera A. secundum litera B. tertium C. sicque gradatim. Singulis autem instrumentis cujuslibet fasciculi, eundem scrinii numerum, eandemque literam adscribes, addito numero Ordinis quem eo in fasciculo unaquæque charta obtinet hoc ferè modo:

Diploma, vel Præceptum Caroli M. de juribus & privilegiis in N. . . Datum

(n) Ludewig in Præf. ad reliquias Manuscriptorum Tom. 1. pag. 25.

tum Aquisgrani A. 807. *die XI. April.* - - SCRINIO *IV. lit. A. Num.* 3.

Ubi sic parati fuerint fasciculi, & capsulas digesti, tum denique ad accuratum indicem conficiendum operas seriò conferes. Eum ad minus duplicem esse voluerim. Primum *Materialem*, *& specialem* pro quolibet Scrinio. Alterum universalem huncque Chronologicum, in quo singula Diplomata juxta annorum seriem seu *datarum* notas, digeres, subjectâ ubique contentorum synopsi, & signis repositæ in Scrinio Chartæ indicativis, accuratè adscriptis, ut supra... *Hæc Oliverius Dissert. III. pag.* 152.

Statuta Congreg. Olivetanæ de Archivo & ejus Præfecto.

Quid verò Superiores Congregationis Hispanicæ *de Archivo ejusque Præfecto* prudenter decreverint, ex Statutis eorum conjicere licet; ita enim habet caput IX. *de Præfecto Archivi.*

„ I. Magni momenti est hoc officium, quòd omnes fortunæ Monasterii, nec non Privilegia Imperatorum, Regum, Bullæ Pontificum, Tabulæ Fundatorum, & Benefactorum contineantur chartis. Ipsum Tabularium firmum esse oportet, ac undique munitum contra incendium. Fenestras habeat mediocres, ferro spisso reticulatim obseptas. Portæ quoque ferreæ sint, habeantúrque duæ claves, quarum alteram retineat Archivi Præfectus, altera in arca depositi asservetur, ut in promptu sit, prima si pereat.

II. „Chartæ diligenter per cistas disponantur, vel erectæ inscriptionibus distinguantur. Si fuerint chartæ diversarum Emphytheuseon, in unum librum compingantur, ita verò ut jungantur, quæ ad unum locum spectant. Idem fiat cum aliis locationibus. Bullæ Pontificiæ à Privilegiis separentur. Ex chartis non compactis fasciculi fiant, collectis semper xx. & xx. notísque Alphabeti distinguantur. Præfectus Archivi omnes Tabulas, Bullas, Privilegia consignet in Libro, additis etiam numeris ac nominibus cistæ, terræ &c. ut sine mora deprehendi possit, quod quæritur. Literæ potiùs extendantur, & explicentur, quàm complicentur. Si fuerint de papyro delicata, cooperiantur. Quando & quibus hæc literarum monumenta in manus dare possit, videat Constitutiones. Neque Oeconomum, neque Procuratorem litium scrutari permittat Tabularium, sed ipse potiùs necessaria conquirat, illisque tradat.

III. „ Literas antiquas aut propè consumptas, bona manu describi curet, ut si opus quandoque fuerit, facilè legi possint. Noctu haud unquam intret Archivum cum candela, nisi res gravis incumbat, quæ moram non patiatur: tum verò majorem in modum custodiat lumen. Mensam in Archivo collocet, ac sedes, omnémque scribendi suppellectilem. Archivi Præfectus sit alius à Procuratore litium. „ Hæc Congregationis Benedictinæ in Hispania Superiores de Archivo, ejusque Custode non imprudenter statuerunt. Plura autem de arte Diplomaticâ & aliis huc spectantibus rescire cupiens, sitim haud turpem restinguere poterit in *Mabillonii*, *Beselii* & aliorum hujus commatis operibus, quibus recens accessit ejusdem argumenti Tractatus amplissimus Gallico idiomate à duobus è Congregatione S. Mauri Cœnobitis vulgatus hocTitulo: *Nouveau Traité de Diplomatique, où l'on examine les fondemens de cet art, on établit des regles sur le discernement des Titres, & l' on expose historiquement les caractéres des Bulles Pontificales, & des Diplomes donnés en chaque siecle, avec des éclaircissemens sur un nombre considerable des points d'histoire, de Chronologie, de Critique, & de Discipline, & la refutation de diverses accusations intentées contre beaucoup d' Archives celebres, & sur tout contre celles des anciennes Eglises...* Nunc quædam speciminis loco Archiva Ordinis nostri in Italia, Hispania, Anglia, Gallia, Germania, pro instituti nostri ratione in medium adducere lubet.

Describitur Casinense Archivum.

I. *Archivum* (o) *Casinense* toto orbe celeberrimum, ac omnium totius Italiæ præstantissimum habetur: ad quod unica porta laminis ferreis obductis valvis ingressus patet, tribúsque magnis aulis continetur, quarum quælibet longa est palmos quadraginta, & viginti lata, atque in earum singulis cœmentitii fomices, & fenestræ singulis cancellis ferreis ac valvis ferro obductis tutæ. Plutei, in quibus monumenta, scripturæque asservantur, in postica parte fortibus, optimísque lævigatis tabulis pineis cipressinis

(o) Erasm. Gattola in Cœnob. Casin. descriptione, quam Historiæ ejusdem Asceterii præmisit pag. 7.

pressinis obducuntur, nucesque invicem annexis. Tabulæque, quibus Scripturæ incumbunt, earúmque laterales, cipressinæ omnes sunt, quo teredinũ morsus evadant: Exteriores valvæ, aliaque ornamenta ex optima nuce, atq; omne opus ordinis compositi. Tertiæ Aulæ adjacet cubiculũ iisdem ornamentis elegans. In hoc Archivo servantur vetustissima, recentiáque Diplomata Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, Regesta membranacea, variis de rebus instrumenta, Protocolla Notariorum, Chronicæ Casinenses Leonis & Petri, aliíque Codices, & innumeræ propemodum Scripturæ autographæ. Inter Codices unus est Petri Diaconi cum præfatione ad Seniorectum Abbatem, cujus hortatu id operis aggressus est Petrus, accedente etiam Roberti Capuanorum Principis interpellatione totum librum in sex dividit sectiones pro totidem argumentis, i. e. *Privilegiis, præceptis, oblationibus, libellis, renunciis, & sacramentis.* Antonius verò à Fractis, etiam Monachus Cassinensis, Sacrorum Canonum peritissimus, ut Jura & Bona Cassinensis Asceterii, cujus erat amantissimus, sarta tecta haberentur, composuit *Polyantheam* seu *Repertorium pro Archivo Casinensi*, in quo omnia Cœnobii Jura & Bona continentur; Alphabeti ordine distinctum. De summa verò hujus Archivi fide legendus est R.mus Erasmus Gattola Cajetanus, Abbas S. Matthæi Servorum Dei, & Casinensis Archivi Custos, qui ab ipso illustrissimi hujus Archisterii principio Diplomata ingenti accuratione asservata, adeóque fide dignissima exinde probat, quòd secum faciat S. Rota Romana in decisionibus factis in contradictorio judicio, atque sententiis ad hoc latis, tum ex Bullis Gregorii xv. & Urbani VIII. atque ex eruditorum hominum testimoniis, quódque plura Diplomata Romanorum Pontificum ac Principum in hoc Archivo exstent, quibus integra fides in judicando adhibita sit, quod in eodem Archivo asserventur Diplomata, quibus integra sunt Privilegia Pontificum, Principúmque inserta, quòd nonnulli Pontifices Romani magni momenti Diplomata in Archivo Casinensi asservanda posuerint, & quòd denique Archivum, hoc summâ diligentiâ semper à Monacho maturæ ætatis, rerúmque perito custoditum fuit. Ipse verò D. Erasmus Gattola, vir Mabillonio nunquam satis laudatus, Archivistæ munus (p) diligentissimè & laudabiliter pluribus annis administravit ingenti rei Casin. commodo, & útilitate; Nam omnes penè scripturas propriis sedibus olim avulsas, distractásque integrè admodum ac plenè restituit, suísque locis, ordinibúsque assignavit.

Ejus summa fides.

II. *Cavensis Monasterii Archivum* integerrimum est, atq; Seculo superiore optimè ordinatum per Augustinum Monachum, qui totum opus in quatuor volumina distribuit, varia passim erudita documenta interserendo cum prævia præfatione, in qua nomen suum Auctor modestiæ causâ reticuit. Manum ad scribendum adhibuit Camillus à Capua, loci Monachus. De sigillo in duobus instrumentis Waimarii seu Guaimarii, Salernitani Principis, ac Monasterii Conditoris legi potest Mabillonius. (q) *Cavense.*

III. *Placentiæ* (r) in Monasterio S. Sixti *Archivum* vetustis & authenticis noni ac decimi Seculi Imperatorum instrumentis refertum, quantâ ferè nusquam locorum apud Italos copia. *Sixtinum Placentiæ.*

IV. Extra Urbem Ticini (s) visitur Monasterium S. Salvatoris, in cujus *Archivo* præter alia servantur libelli dotes, tum ipsius Adelaidis, à Lothario primo ejus marito concessæ anno DCCCCXXVIII. tum eodem anno, eisdémque verbis Bertæ Reginæ, quam Hugo Italiæ Rex in conjugem duxit. *Ticinense S. Salvatoris.*

V. *Archivum Casauriensis*, sive *Piscariensis Abbatiæ*. Est autem *Piscaria Insula*, quæ vulgò *Sesquaire* vocitatur, in Aprutia ulteriori ad mare Adriaticum sita, ubi Abbatia S. Clementis à Ludovico II. Imperatore anno Domini 854. condita, suis etiamnum stat decorata Privilegiis, sed quæ amandatis hinc omnibus Monachis, qui juxta fundatoris piam voluntatem Deo laudes diu noctúque persolvebant, uni commendatario Abbati subest, reditus cunctos sibi nunc vindicanti. In hac Abbatia ab anno 1169. *Casauriense.*

(p) Armell. Bibl. Casin. part. 1. pag. 155.
(q) Ibid. pag. 118.
(r) Ibid. pag. 209.
(s) Ibid. pag. 212.

1169. Archivi Custos erat *Joannes Berardus*, doctrina & pietate insignis Monachus, ac Præpositus, qui ingens volumen, omnes Monasterii continens chartas annis abhinc propè sexcentis composuit, atque elegantissimis characteribus Magistro Rustico exprimendam dedit. Hinc illud *Librum Instrumentorum* vocavit, quòd ex instrumentis Authenticis Archivi Casinensis, seu Pisariensis Monasterii eum composuerit. Cui finem his versibus (t) imposuit.

SANCTO CLEMENTI.

Clemens ob lumen scriptum tibi tolle volumen,
Hac ut Scriptura tua sint in lumine jura:
Scriptis noscantur, quæ sint tua jura legantur,
Sit Liber gratus, quem servulus est operatus,
Cui tu sis clemens, proprio de nomine Clemens.

Postquàm Casauriense Monasterium Abbati Commendatario traditum fuit, Archivi chartæ hinc inde distractæ, magnam partem in Regis Galliarum Bibliothecam illatæ fuerunt, è quibus non minimo numero collegit, ordinavit, atque in lucem edidit Lud. Ant. Muratorius Tom. II. Scriptor. Rer. Italic. præmissa præfat. Idem Clariss. Author in Historia Italiæ part. v. ad an. 874. plura Ludovici Imp. Privilegia adducit.

Ferrariense. VI. *Archivum Ferrariense* Monasterii S. Benedicti copia prædives est tabularum, quæ ad celeberrimam Abbatiam Pomposianam spectant, oculari teste Em. Card. Quirino in Commentario vitæ suæ part. 2. l. 1. c. 1. p. 31.

Rhegiense. VII. *Archivum Rhegiensis Monasterii.* Ex quibus Benedictus Bachinus chartas in lucem protulit, quibus probatur, Abbati Mutinensis Monasterii competere jus in S. Cæsarii feudum. At hac probatione Bachinus Raynaldi, Mutinæ Ducis, animum à se avertit. l. c.

S. Mariæ Florentiæ. VIII. *Archivum Abbatiæ S. Mariæ Florentiæ.* Ex hoc Angelus Maria Quirinus pro Benedictino Italiæ Monastico multa descripsit monumenta, operam collocante Clerico Amanuense, quem ad id negotii ex patria Urbe, Venetiis, deduxerat, utiléque admodùm expertus est in Cœnobiis omnibus, quæ Neapolim usque & ultra percurrit. l. c. p. 49.

S. Severini Neapoli. IX. *Archivum Monasterii ad S. Severinum* Neapoli veteribus monumentis locuples est, in quibus exscribendis pro dicto Monastico plures horas contrivit QUIRINUS l. c. p. 101.

X. *Archivum Farfensis Monasterii*, ita celebre in Italia habetur, ut non aliud ferè magis, ob insignem veterum Diplomatum, Bullarum, & omnis generis instrumentorum copiam. Cùm lis de Comaclensi Ditione inter Pontificem & Imperatorem ferveret, hoc Archivum à Fontanino & Zacagnio in Pontificiæ aulæ gratiam perlustratum est. Quod deinde majori diligentia etiam fecit Angelus Maria Quirinus pro conscribendo Italiæ Monastico; at quàm irrito conatu, ipse Em. Cardinalis multis exponit in Commentario vitæ suæ l. c. p. 123. & seq. Ant. Lud. Muratorius Scripor. Rer. Italic. Tom. 2. part. 2. Antiqut. Itatic. Dissertatione 67. Histor. Ital. Part. 4., pluribus locis Vetera Documenta Farfensis Monasterii allegat, nec parùm sæpe, ut Imperatorum jura contra Curiam Romanam defendat. Farfense.

XI. *Archivum* Bobiensis Monasterii S. Columbani, ex quo à Palatinis Sociis deprompta, & in lucem edita fuit Tomo II. Scriptor. Rer. Italic. p. 416. *Synodus Ticinensis* ab Episcopis, Regnique Proceribus celebrata pro electione seu confirmatione *Widonis* in Regem Italiæ. Bobiense.

XII. *Archivum* Parthenonis, seu Monasterii Ticinensis, quod olim S. Mariæ Theodatæ dicebatur, hodie verò *della Posterla* vocatur, quia eò loci parva Urbis porta antiquitùs exstincta erat. Prioris verò appellationis rationem ex Paulo Diacono l. 5. c. 37. affert Cl. Muratorius in Histor. Ital. ad an. 700. ubi Monasterium hoc inpræsentiarum adhuc maximo esset in flore, atque Archivum possidere testatur, quod antiquissimi ævi Diplomatibus, quæ diversi Imperatores ac Reges concesserunt, dives sit ac refertum. Mihi, inquit, nobilissimæ hæ Vestales ea describendi potestatem fecerunt, quæ postmodùm ad Sancti hujus loci honorem Antiquitatibus meis Italicis inserta cum literato orbe comunicavi. Ticinense.

XIII. *Archivum Monasterii S. Facundi* in Hispania non minùs celebre, quàm antiquum est, cujus antiquitatem ac fidem strenuè vindicavit ejusdem Asceterii Religiosus, doctissimus *Josephus Perezius*, sacrarum Linguarũ in Academia Salamantina Professor Ordinarius, contra *Hermenegildi* cujus- S. Facundi.

(t) Acher. in Spicil. tom. 2. edit. nov. pag. 977.

jusdam à S. Paulo cavillationes, qui, ut Benedictinos unà cum sacra sua Regula ante annum 1030. Hispaniæ fuisse ignoratos probaret, omnia *San-Facundiani Archivi* Diplomata, & *Privilegia* corrupta esse statuit. Vide Perezii Dissertationes Ecclesiasticas Salmanticæ anno 1688. typis vulgatas.

Cluniacense. XIV. *Archivum Cluniacense* inter præcipua totius Regni Galliarum jure ac merito numeratur. Locatum in aquilonarii atrii turre, chartarum instrumenta continet ferè omnia, quæ à Monasterii conditione confecta sunt. Locus amplus est, tutus, commodus, in varia distributus armaria, in quibus Diplomata, cæteráque monumenta suis quæque classibus accuratè ordinata sunt. Quæ res Illustrissimi Pelissonii curæ ac diligentiæ potissimùm referri debet accepta. In istis monumentis antiquiora autographa hæc potiora sunt, nempe Chartæ Warini Comitis de comutatione Cluniaci cum Hildebaldo Episcopo facta, Willelmi Ducis de constructione Cœnobii Diploma, Rodulfi Regis de villa Cabiniensi cum integro sigillo.

Præter singula instrumenta autographa habentur etiam varia chartarum collectanea, quale est Chartarium jussu Odilonis Abbatis quinti concinnatum: in quo chartæ omnes aut ferè omnes anteà conditæ in ordinem sub unoquoq; Abbate redactæ sunt. Chartæ sub præfectura Bernonis Abbatis primi confectæ habentur numero CLVI. sub Odone CLXXXVIII. sub Aimando CCLXXVIII. sub Majolo DCCCLIX. Initio primæ ac secundæ partis duo exstant prologi, in quorum primo Collector, jubente Odilone Abbate, id à se susceptum commemorat: in secundo compendiosè exponit vitam S. Odilonis, qui *ex pago Cenomannico* ortum dicit, contrà quam alii subsequentes existimârunt. In eodem Chartulario habetur Chronicon Cluniacense, quale videre est in Bibliothecæ Cluniacensis col. 1617. cujus Chronici à Posteris aucti prima manus definit post articulum anni MXLIX. quo ferè anno Chartarium absolutum est. Secundus Liber continet instrumenta sub Oddone num. DCCXX. sub Hugone DCCXXXIX. sub Pontio XLVIII.

At enim, quæ Archivo Cluniacensi maximam celebritatem conciliant, sunt Privilegia, ac Diplomata, quæ Imperatores, Reges, aliíque supremi Principes Romanæ Ecclesiæ concesserunt. (u) Hæc Papa Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi grandi membranaceo in volumine describi jussit, cui quadraginta hujusce Concilii Patres sua appenderunt sigilla. Quò autem ad memoriam posteritatis conservarentur, in Abbatia Cluniacensi deposuit, quæ usque ad nostram ætatem Privilegia illa, velut pretiosissimum quoddam monumentum, cujus depositaria est, magno studio inviolata conservat.

Majoris Monast. in Gallia. XV. *Archivum Majoris Monasterii in Gallia.* Stephani ab an. 1263. ad an. 1284. Abbatis temporibus institutum opinatur Lucas Acherius, (x) ac decretum, quatenus ad Majus Monasterium Prioratuum, Ecclesiarum, ac locorum eidem Cœnobio subditorum chartæ, Privilegia, Imunitates, atque Diplomata deferrentur, velut in arce conservanda: unde hactenus rabies Calvinistica, licèt omnia susque deque vastaverit, illæsa permansère.

Silviniacense. XVI. *Archivum Silviniacense.* Gaufridus Choleti ex Monacho S. Michaëlis in periculo maris ad Cluniacenses translatus decreto Martini Papæ V. Sylviniaci Prior exspectativâ lege factus, uti totum ferè Monasterium instauravit, variísque donis locupletavit, ita etiam *Chartularium*, id est, (y) *Archivum decens & honestum, Capellæ B. Mariæ contiguum, construi fecit: in quo literas seu chartas fundationis hujus Ecclesiæ, aliásque literas isti Monasterio, tam Priori & Conventui, quàm Officiis & Prioratibus ac domibus hujus Monasterii, & ipsi Monasterio subjectis pertinentes, quæ priùs in diversis locis nimis remissè ac negligenter reponebantur, in unum recolligi, ac in armariis in dicto chartulario reponi, ac tutè collocari fecit.*

S. Dionysii à Germonio in subiectæ fidei suspicionem adducitur. XVII. Quid jam dicam de celeberrimo *San-Dionysiano* Archivo, unde Mabillonius in præclaro Opere de re Diplomatica Autographa magnam partem deprompsit, in suspicionem verò subiectæ fidei adducere non dubitavit *Bartholomæus Germonius*? Argumentum hujus præcipuum fuit, quòd

(u) P. Martene Voyage Literaire pag. 228.
(x) Acher. in Not. & Observ. ad vit. V. Guib. Abb. Novigent. pag. 592.
(y) Mabill. in Itin. Burg. quod habetur ejus Opp. posthum. Tom. II. pag. 21.

quòd Scriptor Anonymus ab *Andrea du Chesne* editus, qui gesta Dagoberti Francorum Regis consignavit, omniáque donaria, quibus Basilicam S. Dionysii antiqui Reges locupletârunt, sollicitè recensuit, adducendo subinde Diplomata, seu præcepta, quæ largitionum fidem adstruerent, omiserit illa, quæ Dubletus in Libro de veteribus Cœnobii San-Dionysiani monumentis publicavit. Atqui ille non nisi quindecim Dagoberti præcepta protulit, è quibus Dubleti ætate quinque vel sex saltem supererant, hic econtrà octodecim instrumenta Dagobertina, nova potissimùm detexit. Sed Mabillonii felicitatem adhuc magis stupuit Germonius, utpote qui è tot chartis Merovingicis, à Dubleto excusis, quinque tantùm Operi suo diplomatico inseruit, & tamen triginta atque unum Diplomata hujus generis ibidem coacervare potuit. Hujuscemodi itaque mutationis, quæ Dionysiano Archivo in melius obtigit, causas sibi exponi postulavit, cùm de facili quidem concederet, instrumenta vetera sensim atteri, & perire potuisse, non verò dispiceret, quo pacto illa indies augeri, temporúmque successione nova pullulare potuerint; tum quia scriniorum custodiæ non nimis anxiè chartis olim invigilaverint, scientes quippè, longi temporis possessionem minimè controversam, plus auctoritatis apud judices obtinere debere, quàm Diplomata scripta; tum denique quia illa loca, è quibus pleraque autographa deprompta, incendiis atque deprædationibus miserrimè fuerint deformata, ut vel marmora veterum Regum monumenta iis succumbere oportet, adeóque prodigii instar fuisset, si Archivi San-Dionysiani Diplomata mitiorem sortem invenissent.

Germonii argumenta refelluntur.

Respondit Mabillonius (z) inter tot Galliæ Archiva, quæ singulari cum cura custodita ait, nullum integrius perseverâsse, quàm Dionysianum. Factum hoc si quis forsitan in dubium trahere præsumeret, illum ad allata Diplomata oculos, at peritos, nullóque præjudicio affectos convertere jussit. Negavit insuper regalis hujus Monasterii Archivum à Nortmannis incendio consumtum, aut membranis ab hostibus exspoliatum, qui gazis unicè inhiabant. Dagobertinæ vitæ Scriptorem non omnia enarrare voluisse donaria, sed consultò plurima prætermisisse ob fastidientium Lectorum tœdium. Dubletum contra vel delectum fuisse instrumentorum illustrandæ S. Dionysii Basilicæ inservientium, vel in unum alterúmve Chartularium incidisse, vel authentica ipsa legere non valuisse putavit. Eum sanè calumniæ reum statuit, qui post Dubletum noviter detecta ulla ratione conficta suspicetur.

Vindiciæ Justi Fontanini pro Archivo San-Dionysiano.

V.C. *Justus Fontaninus*, ubi in Vindiciis antiquorum Diplomatum adversùs Bartholomæum Germonium de hujus Anonymi San-Dionysiani ætate sermonem instituit, cum Hilduino Abbate, qui sub Ludovico Pio floruit paullò seniorem facit, simúlque supinam ejus oscitantiam[a], crebrásque hallucinationes propalat, ut Germonium frustra esse indigitet, qui dum Anonymum hunc multa Diplomata Dagobertina, à Dubleto & Mabillonio demùm vulgata, prætermisisse jactat, ideò nullum istorum in Archivo Dionysiano illius ætate extitisse, nimis præcipitanter affirmat. Sic tota die accidere, ut viri graves magno sæpè numero moliantur opera, Posteris tamen largam spicas legendi materiam relinquant.

Archiva Ord. Ben. in Lotharingia magis celebria.

Theodericus Ruinartus in descriptione Itineris sui Literarii, quod cum Mabillonio, Magistro suo, in Alsatiam & Lotharingiam instituit, varia celebrat Archiva, v. g. *Virdunensis Monasterii*, ex quibus complures chartas descripsit. *Monasterii S. Michaëlis ad Mosam* Archiva compluribus chartis & instrumentis, etiam autographis antiquis referta sunt. Ex his est Wulfandi Fundatoris testamentum, literis Merovingicis, præ vetustate oculorum aciem ferè effugientibus scriptum. Hæc omnia non solùm visere, sed etiam, cùm Ruinarto necessaria fuerunt, describere licuit, subministratis etiam in opem Scribis, qui eum adjuvarent. *Monasterii Gregoriani* in Alsatia Archivum multis præclaris Diplomatibus autographis ditatum est. In *Monasterii Murbacensis* Archivo magna Diplomatum copia asservatur, quemadmodùm etiam in Monasterii S. Mansueti apud Tullum Archivis præclaræ chartæ habentur. In *Monasterii S. Arnulphi Mettensis* Archivo complura sunt Pontificum & Regum Diplomata autographa.

XVIII.

(z) vid. Act. Erud. Lips. mens. Aug. an. 1706.

Corbeiense summè ab Heineccio laudatur.

XVIII. *De Archivo Corbeiæ Novæ*, celeberrimi atque illustrissimi totius Saxoniæ Monasterii, audiendus est V. J. Joan. Michaël Heineccius (a). Is cùm præclarum suum Opus de veteribus Germanorum Sigillis sub manu haberet, Archiva locupletiora sibi perlustranda, & sigilla ectypa inde sumenda existimavit. Quod institutum tam feliciter, inquit, mihi cessit, ut Goslariensis, & Quedlinburgensis præpositure, & alia variorum Cœnobiorum tabularia magnum mihi sigillorum præstantiorum numerum suppeditarent. Quum tamen nullius, quod possidebam, sigilli ætas Seculum XI. transcenderet, tantùm abest, ut hîc acquiescendum mihi crediderim, ut potiùs & antiquiora quæsiverim diligenter. Restrinxit demùm hanc sitim meam inclytum & Imperiale Cœnobium Corbeiense, cujus Illustriss. & R.mus Abbas, Dn. Florentius, S.R.I. Princeps, aditum mihi ad Archivum suum gratiosissimè concessit. Hem, quantam hîc vetustissimorum Diplomatum, quantam sigillorum elegantissimorũ, quantam rerum aliarum præstantissimarum copiam vidi! Non erraverim sanè, si locupletissimum hoc antiquitatum Germanicarum Sacrarium dixero. Cui elogio calculum suum novissimè adjecit V. C. *Daniel Eberhardus Baringius* hisce verbis: „ *Diplomata* Corbeiensia maximam partem adhuc latent, & „ pauca sunt, quæ Lezner, Schatten „ & Paulini ediderunt, nec Martene omnia vidit: ipse per tres dies „ tabularium Corbeiense perlustravi: „ superbit sanè serie Diplomatum „ Germ. Imperatorum. „ Hæc ille ocularis testis *Differt. de Historicis, qui Diplomata exhibent pag.* 64. Rem proinde glorioso nomine suo dignam & Reipublicæ literariæ gratissimam præstitit R.mus ac Celsiss. Princeps GASPARUS, dum *Codicem Traditionum Corbeiensium* accurante *Joanne Friderico Falcke* è latebris in lucem edi curavit *Lipsiæ* & *Guelpherbyti* apud *Joan. Christoph. Meisnerum* A. 1752. in fol. cum fig. æri affabrè incisis. Eo in Opere antiquissimus Germaniæ, in primis autem Saxoniæ status à *Carolo M.* usque ad *Conradum II.* Imp. necnon multarum familiarum illustrium origenes exhibentur &c.

Stabulense.

XIX. *Archivum Imperialis Monasterii Stabulensis*, cujus Abbas illustri S.R.I. Principis titulo insignitur, antiquis chartis ac Diplomatibus prædives est, quorum veritatem & authenticam temerè impugnavit D. *Ignatius Rodericus*, è Societate Jesu, in qua aliquot annos deguit egressus. *Cujus cùm Opus evolvissem*, inquit P. Edmundus Martene, *& malam ejus fidem*, *Auctorum depravationem*, *& inscitiam infinitis in locis redarguissem singulari Opusculo*, cui Titulum dedi: *Imperialis Monasterii Stabulensis jura propugnata.* Malmudarienses, *quorum ille causam susceperat*, *æternis scriptum ejus tenebris damnaverunt*; *sed & ipse judicis civilis sententia*, *ea*, *quæ de Stabulensi Monasterio effutierat*, *jussus ignominiosè ex toto revocare*, *addita & pecuniaria mulcta*; *quam contumeliam ut declinaret utcunque*, *ad Cæsarem provocando*, *continuò fugit Coloniam*, *ubi ad concupitas nuptias convolavit*, *ductâ cujusdam typographi viduâ.* At verò ab hac criminatione D. *Rodericius* editâ in lucem Apologiâ se vindicavit.

Ejus fides & integritas defenditur.

Si quis verò nôsse penitiùs desideret, quænam controversia Stabulenses inter ac Malmudarienses agitetur, cardo illius in eo potissimùm versatur, quòd post S. Remaclum Abbates Monasterii Stabulensis etiam Malmudariensi præfuerint. Quæ res inter utriusque Cœnobii Fratres multarum de primatu rixarum seges ac materia subsecutis Seculis diu fuit. Hanc hujusmodi litem dirimere meum non est: illud tamen commemorare licet, omnia Privilegiorum utrique Monasterio concessorum instrumenta non in Malmudariensi, sed in Stabulensi Archivo tanquam in principe asservari: quam quidem rationem in gratiam Stabulensium affert Fridericus, Archiepiscopus Coloniensis in Diplomate, quod P. Martene Tom. II. Collect. Ampl. refert, ubi hæc inter alia: *Ad hoc etiam accedit*, *quòd omnia Privilegia tam banni leugæ*, *quàm electionis Abbatum*, *& quæ de jure Advocati agunt*, *quæ ab Imperatoribus & Regibus eisdem locis multa collata sunt*, *& eadem ab Apostolicis Gregorio V. & Leone IX. Apostolica Authoritate roborata*, *quibus jus suum utraque Ecclesia tuetur*, *apud Stabulam recondita sunt*, *in quibus illa Stabulensis Ecclesiæ præeminet dignitas.* Cæterùm præ Stabulensi Archivo, inquit Cl. Martene, in tota, quàm latè patet, Gallia vix reperies instrumentorum copiâ aut nobilitate præstantius.

Ffff 3 XX.

(a) Præf. ad Lect.

Benedicto-Buranum.

XX. In Bavaria *Archivum Benedicto-Buranum* multa præclara continet (b), immortalibus Præfecti sui *Caroli Meickelbeck*, Historiæ Frisingensis nostrâ ætate Conditoris celeberrimi, laboribus scitissimè ordinatū. Inter alia legitur etiam Diploma Rudolphi I. Imp. quô Ortolfum Abbatem Buranum cum Successoribus Sacri Romani Imperii Principem creat. Sed hoc integrum invenies Thesauri Peziani Anecdotorum Tom. III. Part. III. inter Monumenta vetera Benedicto-Burana, inter quæ itidem amplissimam præstantiorum hujus loci Codicum recensionem reperies Collectoris illustratam notis. Sed præstat evolvere loci Chronicon recens editum Tom. II. in folio.

Memoriale Diploma Rudolphi I.

Attilense.

XXI. *Archivi in Attilensi Monasterio* mentionem facit Cl. Bern. Pezius in Itinere suo Literario, quod an. 1717. in Bojoariam instituit: asservatur in eo *Codex Traditionum*, seu Diplomatum, Donationum, Concambiorum, Privilegiorum, eo nomine magni faciendus, quòd non summaria quædam & epitomas veterum ejusmodi instrumentorum, ut in pluribus aliorum Monasteriorum Codicibus traditionum usuvenit, sed integras & ad autographorum fidem exactas propinet. Conscriptus fuit Seculo XV.

Sant-Maximinum Treviris

XXII. *Archivum S. Maximini apud Treviros* quàm pretioso veterum omnis generis monumentorum thesauro abundet, conspici datur ex *Zyllesii* celeberrimo Tractatu pro defensione Abbatiæ S. Maximini. Sigilla, quæ in eo reperiuntur, *Heineccius* id rerum peritissimus, in suum de Sigillis Librum inseruit. Diplomata Lunigius in *Archivum Imperiale*, omissa tamen Monasterii defensione, constipavit.

Magnæ est celebritatis.

S. Martini Coloniæ.

XXIII. *Archivum S. Martini Maj. Coloniæ* cumprimis illustrant Archiepiscoporum Coloniensium *Brunonis Evergeri*, *Heriberti*, *Annonis*, *Sigewini*, necnon *Adriani Papæ V.* & aliorum Diplomata, quæ summo labore nec minori industriâ in unum collegit, & suo Chronico Sant-Martiniano inseruit R. P. *Oliverius Legipont*, ejus loci subinde Prior de rebus sui Monasterii optimè meritus. Varia tamen fata deinde subiit supellex Diplomatica sub *Adriano Valck* fœdum in morem dispersa & neglecta.

XXIV. *Disibodibergense* vetustissimum ac omnium, ut creditur, primum O. S. B. in Germania Monasterium Diœcesis Moguntinæ, ad confluentes Glani & Navæ fluviorum in Spanheimensi Comitatu situm, circa A. 545. vel ut aliis placet 674. erectum, copiosissimo pridem superbiisse chartulario, testatur *Christianus Johannis*, qui nuper *Diplomatarium Disibodibergense* juris fecit publici. Ampliorem verò hujus celeberrimi olim Archisterii notitiam dedit Clar. *P. Oliverius Legipont* ejus loci Præfectus, in *Monastico Moguntiaco* Pragæ typis *Julii Gerzabeck* an. 1746. vulgato...

Disibodibergense.

XXV. *Archivum Monasterii Spanheimensis* à proprio suo Abbate maximum accepit damnum. Erat is Gobelinus, Monachus S. Disibodi Ord. Cisterc. in Abbatē verò Spanheimensem favore seu potiùs authoritate Johannis ultimi Comitis de Spanheim, cui à secretis fuerat, electus anno 1432. Duobus post annis ex Archivo omnia Privilegia, literas, & monumenta libertatis hujus Monasterii, citra Conventûs voluntatem, clam abstulit, secúmque in Trauerbach juxta Mosellam ad Curiam Comitis Spanheimensis, ubi residere solebat, deportavit, ex quibus plurima ingenti hujus Cœnobii damno perierunt. Nec multis annis expilator supervixit. *Vide Tritbemii Chron. Spanheim.*

Spanheimense.

XXVI. *Archivum Monasterii Hirsfeldensis*. Regiæ hujus Abbatiæ tabularium olim cùm Pontificiis, tum Cæsaris Privilegiis, Bullis, ac Diplomatibus refertissimum erat, quæ verò collapsâ disciplinâ regulari unà cum studio literarum quàm indignum in modum asservata fuerint, ex iis discere liceat, quæ *Jo. Tritbem.* in Chronico Hirsaugiensi ad annum MDXIII. memoriæ prodidit. „Anno, *inquit*, „Dominicæ Nativitatis prænotato „*Volpertus* Abbas Regalis Monasterii Hirsfeldensis, nostri Ordinis in „Diœcesi Moguntina, quod *S. Lullus*, Archiepiscopus Ecclesiæ Moguntinæ secundus, Beati Bonifacii „Successor, olim fundavit tempore „Caroli Magni, paupertate & inopia „pressus, simul & indignatione oppidanorum Hirsfeldiæ motus, Abbatiam in manus Romani Pontificis „Leonis X. resignavit; ut ferunt, de

Hirsfeldense olim illustre

„Fra-

(b) Pez. Dissert. Isag. in Thes. Anecd. Tom. 1. pag. 17. & Alphonsus Heydenfeld in Meichelbeckii vita Chronico Bened. Bur. præmissa num. xi. & xii.

„ Fratrum suorum consensu, & forsitan ad persuasionem quorundam, „ qui Ordinis profectum non quærebant. Nec dubium est mihi, jam „ seriò pœnituit, qui cessione sua in „ tristitiam alios mittere cogitavit. „ Quidquid enim Deus non plantaverit, in fine benedictionis fructu „ carebit.

Hartmannus ex Burggraviis de Kirchberg, Abbas Monasterii Fuldensis, mediante Cæsare *Maximiliano*, ut ferunt, à Papa literas obtinuit, quòd titulum Abbatialem dicti Monasterii Hirsfeldensis extinquendum consensit, & ipsum locum Cœnobio Fuldensi conjunxit, univit, & incorporavit. Unde idem Abbas Fuldensis nonâ die mensis Septembris, anno præsignato, Decanum suum, Præpositum quoque Montis S. Joannis, & Cancellarium suum certis cum aliis Monachis & Equitibus misit ad Monasterium Hirsfeldense, oppidanis, quid ageretur, nescientibus. Cúmque missi venissent ad Cœnobium, Monachos in unum convocant, Decanum antiquum deponunt, novum ex Conventu Fuldensi constituunt, qui vice Domini sui Abbatis & Monasterium in possessionem, & Monachos ad obedientiam suscepit, quibus peractis ad Fuldam redierunt.

Decimâ verò die mensis Septembris anno præscripto, Fuldensis Abbas sæpè dictus, cum aliquot Equitibus per se venit ad Castellum extra Hirsfeldiam, quod Quercum nuncupant, in quo Abbas Hirsfeldensis residentiam suam habere consuevit; quo in possessionem suscepto, familiam & quosdam in circuitu villanos in suam jurare fidem persuasit. Deinde nuntium misit in oppidum requirens ab incolis simile fidelitatis juramentum. At illi nuntium sine responso rejicientes, portas oppidi post eum clauserunt, apponentes custodiam, ne cui Fuldensium de cætero pateret ingressus. Per multos dies & noctes oppidani muros custodierunt & portas, & nullâ poterant ratione persuaderi, ut qui Abbatem & Dominum eatenus semper habuerunt proprium, nunc Fuldensem susciperent alienum. Laborat contra eos apud Cæsarem Abbas Fuldensis, sed quid obtinuerit in negotio, necdum scire potuimus. Prô pudor! quòd nobilis illa Regalis Abbatia per inutilem, ne dicam, insipientissimum Abbatem, quæ tot annis cum principatu floruit in gloria, datur in opprobrium, & in desolationem perpetuam. Esset meo judicio dignus, qui & ipse perpetuo in carcere cum suis Monachis puniretur. Causam breviter subjiciam. Primæ considerationis est ratio, quòd Regularis vitæ transgressores tam petulanter, tam improbè, & malè vixerunt à multis annis, quòd Monasterium quondam ditissimum in ultimam paupertatem deduxerunt. Deinde ut sciat posteritas, quàm justè omnis vir bonus talium Abbatum & Monachorum detestetur vesaniam. *Quando Abbas Fuldensis Castellum Eich, ut diximus, in possessionem accepit, Privilegiorum Monasterii literas quàm plures reperit, in straminibus ante canes projectas, quas partim integras, partim laceratas à canibus jussit recolligi, & cistam plenam deportari in Fuldam. Triginta sunt transacti temporis anni, quando Hirsfeldensis Monasterii Bibliotheca & multis & pretiosis adhuc erat voluminibus decorata, sicuti ex mihi tunc exhibito indice cognovi, quorum hodie paucissimi reperiuntur.* Nempe ubi regularis decrescit disciplina, ibi nullus viget literarum cultus, cum harum verò neglectu plerumque etiam pereunt & Bibliothecæ & Archiva. Archivũ à malis Monachis pessimè habitum.

XXVII. *Archivum Monasterii S. Michaëlis Bambergæ.* Vir illustris Joannes Petrus de Ludewig (c) non ipse tantùm inspexit, sed etiam multùm suspexit. „ Omnino, inquit, Posteris meretur commendari, alíisque „ præsentibus in exemplum proponi „ Abbatis, qui nunc vivit, laudabile & utile institutum in cura sacra „ tabularii. Licèt enim bella & incendia multoties passum fuerit Archivum: Literarii tamen inferioris „ ævi thesauri manus effugerunt rapaces prædonum, & furunculorum. „ Quare magna veterrimorum Diplomatum ibi copia & abundantia adhuc. Cùm verò non cujusvis sit, „ ejus generis monumenta legere sine „ impeditione, lateántque ideò plurima jura, quæ ætatis paulò magis „ remotæ, obsignata veluti & occlusa: non solùm publicis impensis „ omnia nuper descripta sunt nitidè „ elegantérque: sed etiam relata in „ majoris formæ Libros plures: imò, „ pro varietate argumentorum digesta ac disposita in ordinem, ut „ pretium habeant omninò pulcherrimi S. Michaëlis Bambergæ laudatur à Ludewigio.

(c) Præf. ad Script. Rer. Bamberg. §. XIII.

„rimi rerum divinarum humanarúmque instrumenti. Nunc enim Cæsaris adparent in illis *Codicilli*: nunc *Bullæ Papales*: nunc *Literæ* sacrorũ Antistitum domi ac foris: nunc *Regum ac Principum* Epistolæ: nunc *Formulæ* rerum juriúmque multiplicis ævi & argumenti. Fac tamen, ita consultum esse juribus ac rebus Cœnobii, in votis certè ponendum illud, ut selectu facto, momentosa magis publicam videant lucem, prosíntque literariæ Reipublicæ, præsertim in Germania. Accedit, quod ita quoque major cœnobio celebritas & fama obtingat, quam illius opes, & amplitudo, reliquiæ, instituta, vetustas, cætera omnia mereri videntur. Nostram illis operam ea in re offerimus, imò ad edendum ac promulgandum omni studio illos excitamus, & nostris precibus impellimus, ac rogamus. „Hæc illust. Ludewigius. Amplissimi verò hujus Cœnobii Diplomata xxx. illud spectantia juris publici fecit V. J. Joan. Fridericus Schannat in Collectione prima Vindemiæ Literariæ, Lipsiæ an. 1733. pag. 41-500.

Mellicense in Austria Instrumentis refertissimum.

XXVIII. *Archivum Mellicense* in inferiore Austria omni Veterum monumentorum genere ac copia affluere certissimo argumento est *Austria ex Archivis Mellicensibus illustrata.* Eximii hujus Operis Auctor est Cl. Philibertus Hueber Mellicensis, qui, cùm per triginta ipsos annos Superiorum jussu in Monasterii excutiendis, ordinandis, digerendísque Archivis versatus esset. Quotidie ampliùs & clariùs perspexit, accuratum, diligentem constantémque veterum originariarum chartarum, Diplomatum, aliorúmque antiquorum monumentorum tractationem non solùm stabiliendis privatis Ecclesiarum juribus maximè necessariam & opportunissimam esse, verùm etiam amplissima luce universam Historiam, maximè patriam, perfundere, Genealogias Principum, & illustrium virorum nomina restituere; Oppida, fluvios, & nobiles olim, sed lapsu temporum velut intermortuas diversorum locorum memorias resuscitare, aliáque plurima in Rempublicam Literariam commoda inferre, quæ post eruditum Mabillonium, Eccardum, Ludewigium, aliósque doctissimos viros operosiùs hîc recensere non vacat. Itaque cùm hactenus privato Monasterii sui commodo duntaxat laborasset, omniáque vetera instrumenta Archivorum Mellicensium in plura majoris formæ ac molis volumina contulisset, cœpit cogitare de condendo aliquo Opere, quô tot exantlati sudores in communem etiam totius Provinciæ Austriacæ usum derivarentur. Fecit, elaboravit, ac in lucem brevi post emisit Opus in tres libros distributum. Continet id Romanorum Pontificum, & aliarum Nobilissimarum Sedium Antistitum Diplomata, & Bullas, quibus Ecclesiam Mellicensem ad maximum splendorem provexerunt. Exhibet præterea Austriacorum, Marchionum, Ducum, Archi-Ducum, Regum, ac Imperatorum authenticas literas & Decreta, quibus Mellicensis Monasterii possessiones vel fundant, vel cumulant, vel asserunt, ac defendunt. Repræsentantur, recensentúrque hîc Nobilissimárum Austriæ Familiarum Nomina & Insignia, ex quibus singularum longissima ætas, antiqua diversorum ab iis gestorum in Austria munerum gloria, Avitáque quàm plurima stirpium suarum decora demonstrari, & illustrari possunt.

Atque hoc modo inclytum Mellicense Monasterium, reclusis primùm Tabulariis suis, exemplum aliis Monasteriis idem actitandi præbuit, réque ostendit, longè certiora, liquidioráque esse monasteriorum jura, quàm ut scrupulosa veterum instrumentorum dissimulatione, ac occultatione defendi necesse habeant.

XXIX. *Archivum Lunælacense* in superiore Austria, uti hoc celeberrimum Monasterium, anno 748. fundatum, paucis antiqui ævi cedit gloria, ita Archivi præstantia plerísque in terris, Austriacis palmam præripit. Potiores Chartas, Instrumenta, & Documenta magno publicæ & literariæ rei bono exhibet Chronicon Lunælacense anno 1748. in 4. typis vulgatum. In Bibliotheca verò habetur. Liber Mſ.tus Traditionum, Donationum, & Privilegiorum, quotquot à fundatione Monasterii in Monsee factæ sunt & concessæ. Vid. Catal. Bibl. pag. 391. Lunæ Lacense.

XXX. *Archivum Admontensis in Styria Monasterii* non tam à rerum copia & opulentia, quàm suorum Cœnobitarum virtute, pietate & doctrina verè inclyti. Quàm illud à Bullis, Diplomatibus, Privilegiis, aliisque Admontense.

que

que Instrumentis non vacuum & inane sit, testatur Codex Diplomaticus à Bernardo Pezio vulgatus Thesauri Anecdotorum Novissimi Tomo III. Part. pag. 659 - 807. Diplomata CLVIII.

Prumiense. XXXI. *Archivum Monasterii Prumiensis*, S. R. I. Principatus, inter præcipua Ordinis Benedicti Monasteria in Germania jure numerari, nemo iverit inficias, qui Defensionem ejusdem Principatus contra prætensam cum Archiepiscopatu Trevirensi unionem, actu à pluribus jam annis attentatam, à R. D. P. Cosma Knauf. Prumiensi Amplissimo juxtà ac Doctissimo Priore anno 1716. publici juris factam legerit, in qua adductis vetustissimis monumentis & Privilegiis libertatem Monasterii in clarissima luce constituit. *Vid. Hontheimii Hist. Diplom. Trevir.*

Campidonense. XXXII. *Archivum Campidonense* vel à solo *Caroli Magni* Diplomate, quo fundationem Monasterii ab *Hildegarde* Conjuge anno 773. factam confirmavit, celebre habetur. Hoc Diploma Abbas & Princeps *Wolffgangus à Grienenstein* Sebastiano Münstero monstravit, atque cum eo communicavit, qui illud Cosmographiæ suæ intexuit, ex qua illud *Crusius*, & alii plures transcripserunt. Sunt verò, qui de illius authentiâ addubitent, his ferè adducti rationibus; primò quòd in eo Carolus *Imperatorem Augustum* se nominet, qui per id tempus nondum fuit (d). Episcopus *Chrodegangus* Metis jam an. 766. inter vivos esse desierat, & tamen inter deprecatores in hoc legitur Privilegio. Quòd Regina Hildegardis in Ecclesia Monasterii Campidonensis primitùs haud sepulta fuerit, res certa est. Inter Caroli Magni Cancellarios id temporis nullus *Lupertus* ceu Archicancellarius, nec *Amalbertus*, ùt Cancellarius reperitur, sed Archicancellarius vocabatur *Hitherius*, ejúsque Notarii erant *Rado*, *Wigbaldus*, *Gilbertus*, & *Optatus*, uti ex aliorum Diplomatum collatione perspicuum fit. Illud etiam extra controversiam est, quòd Carolus Imp. in ejuscemodi ordinariis Diplomatibus nullam Chronicam notam à nato Christo apposuerit; multóque magis dubio vacat, quòd annus Christianæ æræ 773. primus annus ejus Imperii minimè fuerit, quod tamen Campidonense Privilegium in *Dato* perhibet. Ob has aliásque rationes *Daniel Papebrochius* & *Ernestus Tenzelius* hoc Privilegium pro falso & supposititio habent. Nihilominus Papebrochius hæc non contemnenda subjicit verba: *Nos istiusmodi suppositionibus jam assueti, quia intelligimus mente non malâ factas, ad avertenda injustissima damna, imminentia possessionibus, rescripti regii munimine destitutis; non tantùm auctoribus ignoscimus facilè; sed etiam gratiam debemus aliquam, quatenus nobis sunt testes receptarum, & eatenus continuatarum opinionum, quibus licèt multum scoriæ permixtum sit, subest tamen plerumque aliquid purioris metalli, quod non totum abiici mereatur.*

Caroli M. Diploma in dubiũ revocatur. — Papebrochii de eo judicium.

Mihi cum V. C. *Joanne David Kohlero* (e) nullum dubium est, quin Principalis Abbatia Campidonensis ab Imperatrice *Hildegarde* fundata & à CAROLO M. Privilegio confirmationis donata, & ab eadem Sancta Imperatrice in locum sepulturæ suæ delecta, & quin progressu temporis revera eò loci sepulta fuerit. Fundationis siquidem Traditio est longè antiquissima, cui nemo unquam refragatus est. Campidona nullo non tempore ceu Principalis Abbatia maximâ nominis celebritate & authoritate apud omnes floruit; atque de ipsa, sicut de Herbipoli dici consuevit: *Campidona sola judicat ense stola.* Abbas ab antiquissimo ævo inter quatuor Cæsarei throni Abbates numeratus fuit. Duces Bavariæ, & Duces Saxoniæ hæreditarios Officiales nactus est ad instar Episcopi Bambergensis; quod certè non infima dignitas est, decus & ornamentum, quo non alia Imperii Ecclesia gloriari potest. Tametsi Monasterium, ab Hunnis penitus eversum, devastatum, & per alias temporum ac hostium injuriam suis vetustissimis Documentis & Diplomatibus spoliatum fuerit, ac subinde horum major copia inter tumultus illos atque civilia bella, quæ Seculum XVI. præ reliquis

Abbatiæ antiquitas, & prærogativa.

(d) Verùm non erat profectò, cur censor iste tantoperè adversum reclamaret: si enim in legendis & evolvendis veterum rerum Scriptoribus quandoque fuisset attentior, observâsset haud dubiè, uti Imperatoribus *Regis* nomen, sic *Imperatoris* Regibus plus semel tribui: Notat id Cl. Schannat in Archivo Fuldensi vindicato pag. 12.

(e) Münz-Belustigung Part. 2. pag. 204.

quis agitârunt, perierit. Iis tamen non obstantibus adservat hodiedùm, non sine singulari quodam Dei beneficio, chartas cumplures authenticas, & primaria instrumenta tam ad rem sacram, quàm profanam ac politicam spectantia, quæ pulchrè inter se ordinata ac per forulos distributa, insignem rerum retro actarum notitiam suppeditant, ac etiam jurium & prærogativarum, quibus Campidona superbit, seriem ostendant. Unde facile in lucem protrahi possent, modo esset, qui ea ex situ & squallore eruendi operam sumeret, atque ab eorum hominum impetigine, *qui quod ignis, Barbari, ac tempus edax intactum reliquit, nunc quasi conspiratione factâ, perdere aut pervertere moliuntur* (f) fortiter & eruditè vindicaret.

Codex Diplomaticus. Continet verò hoc chartophylacium præter autographa quàm plurima, Codicem Seculi, ut videtur, undecimi, in quo consignata sunt Bullarum & Diplomatum quorundam apographia hoc Ordine:

1. Bulla *Adriani* Papæ, qua Campidonensi Monasterio tradit Corpora SS. Gordiani & Epimachi, atque sub anathemate prohibet ejus bona diripi. (A. 773.)

2. *Caroli M.* præceptum, quo *Andegarium* Abbatem investit, liberam Abbatis electionem indulget, primævam fundationem, aliaque Privilegia Campidonensibus confirmat... (A. 773.) Extat in *Francisci Petri* Sueviâ Eccl. pag. 227. & apud alios supra citatos.

3. *Carolus M.* concedit *Andegario* Abbati & Conventui facultatem sibi pro lubitu eligendi Advocatum. (A. 773.)

4. *Henricus* Rex confirmat libertatem eligendi Abbatem &c. --(A. 928.

5. *Ludovicus Pius* concedit Privilegium eligendi Abbatem. Anno regni 26. æræ vulgaris 836. sub *Tattone* Abb. *Extat hæc charta in Mabillonii Analector. Tom. IV. pag. 469.*

6. *Ludovicus* Rex confirmat idem Privilegium, anno regni 30. Christi 840. vel 839.

7. *Otto I.* Imp. confirmat idem Privilegium liberæ electionis. A. 939.

8. *Otto II.* idem laudat sub Abbate *Rudolpho* circa A. 983. *Hoc Diploma edidit* Mabillonius *cit. loc pag.* 471.

9. *Otto III.* easdem prærogativas corroborat sub eodem *Rudolpho.* an. 993. apud Mabillonium pag. 473.

10. HENRICUS IV. Otteno Abbati tribuit & confirmat regalia A. 1062. Extat apud eundem Tom. IV. p. 275.

11. *Henricus IV.* Decretum sancit contra dissipationem bonorum, & *Conradi Salici* ac *Henrici Nigri* Patris decreta confirmat sub *Adelberto* (g) Abbate an. regni 20. Chr. 1076.

12. *Ludovicus Pius* Campidonensibus confirmat Privilegium *Caroli M.* circa defensionem & immunitatem Monasterii. Anno Imperii I. æræ vulg. 814.

13. Idem Imperator Campidonense Monasterium in suam protectionem recipit, sub *Tattone* Abbate A. Imp. 20. Chr. 834.

14. Ipsus quoque eximit Campidonense Monasterium ab exstructione pontium & aliorum ædificiorum publicorum, necnon ab expeditionibus bellicis sub *Tattone* Abb. A. Imp. 21. Chr. 835.

15. *Ludovicus Pius* donat Campidonensibus & *Tattoni* Abbati cellam in *Stettwang* anno Imperii 18. æræ vulgaris 832.

16. Idem donat eidem Abbati & Conventui cellam *Aldricicel* in Algoia; Abbas verò concedit *Ratulfo* dictam cellam possidenti Beneficium in pago *Kettenstein*, in loco *Hrodoldisbofen*, & cellam in *Heriliscell.* ad dies vitæ, an. Imp. 26. Chr. 840. vel 839. Extat Diploma in Mabillonii Analectorum Tomo IV. pag. 470.

17. *Ludovicus* Rex concedit *Tattoni* Abbati, ut singulis annis sex carras salis Halâ sine vectigali Campidonam abducere queat, anno regni 4. æræ vulg. 817.

18. Idem *Ludovicus Rex* concedit *Erchanberto* (h) Frisingensi Episcopo, & Abbati Campidonensi singulis annis tres naves salis absque telonio.. A. regni 26. Chr. 840. vel 839.

19. *Arnolphus* seu *Arnulphus* Rex concedit *Waldoni* Episcopo Frisingensi Abbati Campidonensi, ut singulis annis sex carras ad accipiendum salem dirigere Halam possit absque telonio, portatico, pontico &c. A. 889.

20. *Otto II.* Imp. indulget *Giselfrido* Abbati & Conventui Campidonensi Privilegium abducendi vinum ex

(f) Mabillon. in Suppl. ad rem. Dipl. cap. 2.
(g) Ejus nominis Abbas nullus extat ex tempore in Catalogo *Francisci Petri.*
(h) Francisco Petro dicitur *Adalbertus.*...

ex Comitatibus *Lobintungeuve, Creixheve*, & *Cartkeuve* absque telonio in in suum monasterium. A. 973.

21. *Ludovicus Pius* donat Monasterio Campidonensi decimam partem tributorum & proventuum ex Comitatibus *Ottonis* in *Bertoldesbara* sub Abbate *Tattone*, Imperii anno 18. Chr. 832.

22. Item Ludovicus Imperator confirmat Contractum inter *Tattonem* Abbatem Campidon. & *Waningum* Comitem, quo Abbas Comiti cessit omnia jura in *Plezza*, *Pazinbova*, *Hoorwanc*, & *Sundheim*, excepta marcâ sylvæ, & curtili, & pratis *Gundilenstec*, & *Cuttinwanc*. Waningus verò tradidit sua bona & jura in villa *Reoda*, in loco *Eitraha* &c. A. Imp. 25. Chr. 839.

23. *Henricus Auceps* confirmat donationes Abbati *Irminbardo* & Conventui Campidon. factas à duobus Nobilibus in villa *Buosenhofen*, in pago *Kellenstein*, in *Husa* &c. anno 930.

24. *Otto Magnus* donat Monasterio Campidonensi sua bona in *Tueningbouve* & *Tuzinhusa*... Anno 942.

25. *Ludovicus Pius* confirmat Abbati *Tattoni* Proventus à *Carolo Mag.* donatos & hac chartâ expressos A. Imp. 19. Chr. 833.

26. *Arnolfus* donat Capellano suo *Elolfo* Campidonensi cellam in *Nussplinga* A. 889.

27. *Arnolfus* donat *Diotkero* decem mansos in locis *Fortzheim*, *Zutzcilinga* & *Hugeshusa* - - anno 890.

28. *Otto I.* confirmat donationem *Worringæ* & *Piurræ* per Presbyterum *Paldinunt* Monasterio Campidonensi factam A. 940.

29. Instrumentum, quo S. *Udalricus* Augustanus Episcopus Monasterium Campidonense per duos Monachos vice sua administrari procuravit, & quomodo *Irminbardus* ex iis unus Ecclesiam fundaverit, sub Ottone M. circa A. 945.

30. *Otto I.* ad Petitionem *S. Udalrici* Monasterio Campidonensi omnia confirmat Privilegia à suis Antecessoribus concessa, præsertim illud de libera electione Abbatis - Anno 963. *Sanctus* porrò *Udalricus* Episcopus Augustanus Administratoris Campidon. Titulo & munere utilissimè perfunctus ad Cælos migravit an. 973. die IV. Julii.

Tametsi verò Codex iste Seculum XI. non excedat, & ipsæ, quæ superant, autographorum membranæ sigillis fœdè confractis, vel laceræ violentas hostium manus, aut custodum incuriam accusent; Habet tamen Campidona in his aliisque sufficienter, quo tantis utrobique munita præsidiis, sua jura, suas possessiones, sua decora, suas denique etiam prærogativas validè tueri, & accuratiorem rerum gestarum historiam in publicum proferre possit, modò solertior manus, industriâ, laborque aliis monumentis huc & illuc dispersis in unum comportandis, digerendis & illustrandis accederet; quod sanè boni omnes vehementer optant.

In eodem præterea chartulario adservatur libellus quidam in membranis tersissimè scriptus variisque picturis & iconibus in fronte exornatus, in quo recensentur gesta & miracula S. *Hildegardæ* Caroli M. conthoralis, quæ licet ab initio in Cæsareo Regiæ domûs Carolinæ sepulta fuerit, postea tamen, ut supremæ ejus voluntatis ratio haberetur, ossa ipsius in Sueviam, *terram*, ut ferunt, *patriam*, translata, & in Campidonensi Ecclesiâ ab ipsa fundatâ reposita fuerunt; Cujusmodi translationum exempla mediæ ætatis non minimo adduci numero possunt. Sub ejus capite hæc verba lapidi incisa, HYLTEGARDIS REGINA, fuerunt reperta, quo tempore ejus sepulchrum Seculo X. sub Abbate *Alexandro* apertum fuit. Imperator *Ludovicus Pius* in Diplomate, quo Conventui Campidonensi facultatem dedit eligendi è gremio suo Abbatem, *quamdiu idoneus ad hoc officium adesset*, semel atque iterùm matris suæ *Hildegardæ ut fundatricis* meminit. Imperator *Otto III.* hoc Privilegium legit & anno 993. confirmavit; idem laudarunt alii Reges, Imperatores, & Pontifices, ita ut de ejus authentiâ minimè dubitandum sit. *Hermannus Contractus* celeberrimus Sueviæ chronographus attestatur Corpora *SS. Gordiani & Epimachi* Roma in Alemanniam translata fuisse. Idipsum perhibet Bulla *Hadriani* Papæ I. de anno 773. *Ludovicus* verò *Pius* in dicto Privilegio affirmat, Monasterium, quod dicitur *Campidona*, esse constructum *in honore S. Mariæ Virginis & SS. Gordiani & Epimachi Martyrum*; Idem corroborat constans & incorrupta ad nos usque derivata traditio, atque hâc proinde ratione Regia Fundatio, antiquitas & digni-

Libellus de S. Hildegarda.

dignitas Abbatiæ atque Ecclesiæ Campidonensis sufficienter probatur & stabilitur adversus quasvis impetigines aut Criticorum cavillationes; Etenim:

Non aqueæ maculæ sunt tot Diplomata Regum;
Sed sunt ex oleo, nemo lavabit aquis.

Werthinens. XXXIII. *Archivum Monasterii Werthinensis.* Fundatorem insignis hæc Abbatia habet S. Ludgerum, Episcopum Monasteriensem, qui illam circa an. 793. condidit in saltu Wideburgensi, ad Ruram fluvium, qui infra Coloniam Agrippinam Rhenum subit. Ejus Archivum Privilegiis Regum ac Imperatorum à Carolo M. usque ad Carolum IV. ita instructum est, ut majorem eorum vim ac copiam perpauca Monasteria ostentare possint. Ea primus in lucem protraxit Gabriel Bucelinus in *P. II. Monasteriologiæ Imperii Germ. p. 306. quæ extat in P. II. Germaniæ topo-chrono-stemmatogr.* Non minùs memoratu digna sunt Emptionum & Traditionum Chartæ LXI. de primis Bonis ac prædiis Monasterii, quas Isaacus Vossius in veteris ævi mf.to Codice pergameno, quo vita S. Ludgeri scripta continetur, ac calcem adjectas reperit. Has verò Danieli Papebrochio utendas dedit, cui cùm in Commentario prævio de S. Ludgeri Actis Tom. III. M. Martii ad d. XXVI. h. m. præcipuè in Chronologia Vitæ S. Ludgeri §. III. & IV. pag. 630. 635. insignem usum præstitissent, eas doctissimus Hagiographus cum Leibnitio communicavit, qui ex iisdem *Chartularium Warthinense* concinnavit, quod extat Tomo I. Scriptor. Rer. Brunsvic. n. VI. pag. 161.

Egregiè etiam usus est Chartis sui Monasterii *Andreas Duden*, ex antiqua & nobili Familia natus, primùm Cellerarius; tum Abbas, ad quam dignitatem obeundam Regalia ab Imperatore Maximiliano II. consecutus est. Vir non minoris prudentiæ, quàm industriæ ac solertiæ in Oeconomia provehenda multum operæ posuit; documenta, literas & monumenta excussit, quorum adminiculo plurima bona, quæ multo tempore in deperditis habebantur, seu alienata fuerant, recuperavit. Tanti est, Archivum instruere, vel certè quidem ejus non nescire monumenta.

Coccejus iniquum se Monasterio Werdinensi præbet, cùm *in Deductione de Jure Regis Boniss. contra Abbatem Werdinens. in Consil. & Resp. in causis illustr. num. II. pag.* 118. asserit, quòd emptum pro Monasterio Territorium fuerint bona privata & rustica. Quòd si *Coccejus*, inquit Cl. *Köhlerus in Münz-Bel. Part. XIII. pag.* 196. Traditiones Werthinenses accuratiùs inspexisset, facilè pro insigni sua rei diplomaticæ notitia advertisset, quòd earum quàm plures nullo modo de bonis rusticis intelligi possint, e. g. Num. 45. pag. 115. dicit Liudgerus, Hrodgeri filius, se tradere amico suo, Sacerdoti Liudgero dimidiam partem paternæ suæ hæreditatis. Quis homo rusticanus ausit Virum nobilissimæ prosapiæ, ac dignitatis conspicuæ Sacerdotem compellare suum amicum? *Wracharius* Num. 48. p. 116. de se scribit: *Tradidi Liudgero Presbytero totam illam terram, quam Sandulfus filius meus, incolebat & proserviebat: & unum agrum, quem Hildigerus ingenuus homo in meo beneficio ante habuit*, pro agresti ac vili homine accipi non potest, quia colonos, rusticos, & homines feudatarios ipse habuit. In Num. 57. p. 118. tradit Sacerdos Liudgerus Folebrato prædia quædam *in villa Fislau, quam comparavit à Theganbabaldo ingenuo & nobili homine.* Non igitur meri villani, ac rusticanæ plebis homines fuerunt, quos S. Ludgerus convenit, & quibuscum egit, ut pro fundatione Monasterii agros, prata, sylvas, piscinas &c. ipsi cederent. Posito etiam, quòd prima Monasterii bona fuerint mera bona privata & rustica, progressu tamen temporis ab Regibus & Imperatoribus ab omni priore superioritate jurisdictionis eliberata, & in talis eliberationis statu à Fundatore possessa fuerunt.

In Archivo etiam insigne habetur Privilegium Regis Ludovici Junioris, quo 1.) liberam Monasterio Abbatis electionem, 2.) subditorum Monasterii ab omni seculari jurisdictione, pensionibus tributariis, indictionibus, & teloniis eliberationem, 3.) eligendi Advocatum Monasterii, coram quo omnes causæ controversæ decidi debeant, clementissimè concessit. Rex Arnolphus alio Privilegio anno 888. concessit Monasterio *plenam facultatem regulariter dispensandi de bonis Monasterii, Advocatum pro lubitu eligendi, per eundem controversa componendi & corrigendi, nec coram alio judice comparandi*; nec non colligendi decimas circa Monasterium, quas

Episco-

Episcopi aliàs sibi vindicabant. Abbas *Folcmarus* obtinuit Privilegium an. 974. ab Imp. Ottone II. fori constituendi, & monetæ cudendæ in Werthen & Lindingshausen. Ordinavit etiam Monasterii quatuor hæreditaria Officia, viz. hæreditarium Mareschallum, Dapiferum, Pincernam, & Camerarium, quibus propterea insignia attribuit feuda. Imperator Rudolphus I. in Privilegiorum, quæ Antecessores sui Monasterio contulerunt, confirmatione, anno 1291. vocat Abbatem Henricum *Principem nostrum dilectum;* unde etiam in quodam Diplomate de anno 1361. Abbas ejusdem nominis Henricus hoc Titulo usus est: *HINRICVS, Dei gratia Abbas Monasterii Werdinensis Ordinis S. Benedicti, Colon. Diœceseos, Sacri Imperii Princeps devotus.* Vid. Jo. Andr. Schmittius *in Helmstadio Sec. XIV. & XV. per Franwenradam valdè afflicto pag. 9.* In sequentibus tamen & novioribus Cæsareis Literis Investituræ Dignitas & Titulus S. R. I. Principis prætermittitur.

Vide plura apud laudatum *Köblerum* l. c. qui ex Archivi Werthinensis Documentis, jura & immunitates hujus ipsius Monasterii contra *Coccejum* pro Rege Borussiæ & Comitibus de Marca scribentem fundatè, solidè, atque more suo eruditè defendit; idque facit, nulla conductus mercede, sed solius veritatis amore.

Lauresheimense. XXXIV. *Archivum Laursheimensis* in strata Montana & Diœcesi Moguntina Monasterii insigne olim fuisse perhibet ejus loci Chronicon. Magnam tamen negligentiam jam tunc in illud irrepsisse, quando necdum annos à sua fundatione quindecim steterat, evidenter probat Præceptum Caroli M. per quod ad instantiam *Helmerici* Abbatis in Ordine II. *eo quòd chartæ per diversa loca Ecclesiæ suæ S. Nazarii perditæ fuissent & naufragatæ*, rursum confirmatur, quidquid sive *per Dationes*, sive *per Commutationes* censebatur eidem legitimè eatenus accessisse. Codicem Traditionum possidet Gottwicum.

San-Gallense. XXXV. *Archivum Principalis Monasterii San-Gallensis* quam plurimis omnis generis instrumentis refertissimum habetur. Ille verò mos sanè laudabilis ab antiquissimis temporibus in hoc obtinuit Asceterio, ut si de re ac negotio majoris momenti conficiendum esset instrumentum, non uni tantùm chartæ consignaretur, sed plura scriberentur exemplaria, ut uno fors pereunte, aliud superesset. Docet id nos *Ratpertus* de Casibus Monast. S. Galli c. 8. apud Goldast. T. I. Script. Rer. Alem. p. 7. cùm ita loquitur: *Cùm chartæ præscriptæ essent, unam Episcopo cum suis, aliámque Abbati Monachísque contradidit perpetuæ firmitatis sine aliqua eversione ita retinendas indicio.* Ejusmodi verò Exemplaria vocari consueverant *paricla*, seu *particulæ à pari faciendo.*

Einsidlense. XXXVI. *Archivum Principalis Monasterii Einsidlensis* in Helvetia, quàm multis, iisque prorsus insignibus cùm Bullis Pontificiis, tum Cæsareis Diplomatibus refertum sit, docet *Christophori Hartmanni* Historia hujus celeberrimi juxtà & antiquissimi Monasterii, cui eorum permulta in extenso inseruit, quorum fide sæpiùs alii Authores in suis Libris nituntur.

Murense. XXXVII. *Archivum Principalis Monasterii Murensis* in eadem Helvetia abundat Pontificiis Bullis, Immunitatibus, Prærogativis, & Confirmationibus, inter quas vetustioris ævi sunt ab Innocentio II. anno 1139. & *Adriano IV.* A. 1159. indultæ. *Alexander III.* A. 1178. ordinavit, ut quivis, sine ullius impedimento, in hoc Monasterio sepulturâ donari possit. *Clemens III.* Abbati & Conventui A. 1188. potestatem fecit, alium eligendi Advocatum, quotiescunque necessitas exposceret. *Innocentius IV.* Privilegium anno 1247. concessit, quòd nulla persona seu Ecclesiastica, seu secularis Monasterium gabellis, vectigalibus, tributis &c. gravare posset; item quòd nulla Capella in Monasterii Districtu sine Episcopi Diœcesani & Abbatis Murensis consensu fundari & erigi possit; & quòd Abbas omnes alienatas & in secularium manibus versantes decimas redimere queat. *Julius II.* A. 1507. usum Pontificalium Abbati concessit; item quòd possit Monachis ac Novitiis suis quatuor primos Ordines conferre, altaria, campanas, cœmeteria &c. consecrare. *S. Pius V.* anno 1571. Abbati indulsit, ut eos, qui propter homicidium in Monasterium confugerint, in foro conscientiæ absolvere possit &c. Adsunt præterea magno numero Comitum, Principum, Regum ac Imperatorum Privilegia; inter quæ memorabile est Privilegium & Diploma in aurea Bulla Leopoldi I. d. d. Viennæ 20. Decemb. A. 1701.

quô Abbatem ad S. R. I. Principis Dignitatem evexit, eíque concessit, quod ad exaugendum majorem splendorem Principalis Dignitatis quatuor hæreditaria Officia, viz. Mareschalli, Camerarii, Pincernæ, & Dapiferi erigere, iisque Equestris & illustris Familiæ Viros infeudare possit. Idem Augustissimus Cæsar Ecclesiæ & Monasterio Murensi nova contulit Insignia.

Sant-Emmeramense. XXXVIII. *Archivum Principalis Monasterii ad S. Emmeramum Episc. & Martyr. Ratisbonæ.* Postquàm S. Emmeramus anno Christi 652. pro amore proximi crudeli Martyrio vitam finiit, ejúsque sacrum Corpus in Capella S. Georgii extra muros Civitatis Ratisbonæ tumulatum fuit, mirificavit Deus Sanctum suum, multáque per ipsius intercessionem operatus est. THEODO BAVARUS Pater *Landberti*, qui Emmeramum sævissimis tormentis occidi jussit, domum pro Monachis, qui Deum ibi laudarent, posuit. APOLLONIUS juxtà Monasterii Historiam ibidem 697. Primus Abbas constitutus fuit. *Theodo* plantavit, *Apollo* (Apollonius) rigavit: Deus autem incrementum dedit. Crescente magis & magis pietate & devotione erga sanctum Christi Martyrem, Reges, Duces, Imperatores fideles, certatim sua obtulerunt, ut ibi Monachi Deum in sancto Emeramo diu noctúque laudarent. Sollicitè adhuc in Archivo (ad quod soli Abbati accessus patet) custodiuntur Chartæ illæ, quibus Christi fideles, Reges, Duces, Imperatores, Principes &c. dona fecerunt, aliáque Privilegia loco, & personis in eo habitantibus contulerunt. Vide Tomum II. Bibl. San-Emmeram. ubi à pag. 159. - 435. Bullæ & Diplomata, aliáque præcipua instrumenta 88. supra ducenta enumerantur. Plura adhuc superessent, nisi *Henricus* Episcopus, sub *Innocentio III.* Pont. Max. contra Monachos furens multas Bullas, Diplomata, & Privilegia combussisset; de quo ferali tamen incendio subinde graviter doluit, ut *Hartwicus* ejus in Episcopatu Successor testatur in Charta originali, quæ adhuc superest. Summo autem Reipublicæ literariæ bono reliqua in lucem dedit Celsissimus Princeps *Joannes Baptista* hujus Archisterii Abbas meritissimus.

Fuldense. XXXIX. *Archivum Ecclesiæ Fuldensis* unum solúmq; quanta Diplomatum, Bullarium, Privilegiorum, Immunitatum, Libertatum, Actorum publicorum, atque omnis generis Instrumentorum copia non abundat? Ut enim Abbates Fuldenses Benedictini Ordinis per Galliam & Germaniam sunt Primates, útque semper apud Pontifices, Reges, & Imperatores summâ authoritate, existimatione, & gratia valuerunt, ita hi eorundem Ecclesiam summis beneficiis, favoribus, ac gratiis accumulare, honorare atque exornare certatim studebant. Cúmque deinde Archisterium Fuldense, à *S. Bonifacio*, Germaniæ Apostolo fundatum, non modò ob sancti sui Fundatoris cultum & venerationem, sed etiam propter Religiosorum suorum eximiam virtutem, pietatem ac doctrinam magna sensim acquisivit incrementa. Quæ Donationes, Traditionésque, ut vocant, Ecclesiæ Fuldensi à tota Germania factæ, antiquis membranis consignatæ fuerunt: ex his verò in tres Libros digestæ, à *Joanne Pistorio* typis publicatæ fuerunt. Quas subinde triplo auctiores recudi curavit D. *Schannat*; ídque ex ipsis vetustis membranis Chartísque, additis Sigillis æri incisis, & Observationibus, atque *Eberhardi*, Monachi Fuldensis, veterum Traditionum Summariis, quod Opus annis abhinc non multis sub Titulo: *Corpus Traditionum Fuldensium* lucem aspexit publicam. Plurimùm verò, inquit *Struvius*, in Schannati corpore æstimanda sunt Sigilla, eadémque antiquissima, quæ æri incidi fecit; & quod adjicitur Patrimonium S. Bonifacii, sive Buchonia vetus, unà cum suis confiniis ex Traditionibus Fuldensibus eruta, aliísque monumentis aucta & illustrata, à temporibus Pipini Regis, ad initium Seculi XIV. quod ad illustrationem Geographiæ medii ævi plurimùm conducit. Vid. Struv. in Præfat. ad nov. edit. quæ extat Collect. Pistor. Script. Rer. Germ. tom. 3. pag. 485.

XL. *Archivum Mediolacensis* in agro Treverico Monasterii insigne olim fuisse perhibet Browerus Annal. Trevir. Tom. I. pag. 454. Verùm malo spiritu agitatus *Wicelinus* Trevirensis Vice-Dominus, postquàm sub annum 941. prædabundâ militum manu Cœnobium direptionibus suis exhausisset, ne qua etiam repetendæ aut revindicandæ substantiæ spes aut facultas sacris ejusdem loci incolis superesset, *omnes Donationum veteres Chartas* Mediolacense.

tas minuatim conscidit. . . Schannat Archiv. Fuld. Vind. pag. 2.

Brzevnoviense prædives instrumentis.

XLI. *Archivum Regiæ & primariæ in Regno Bohemiæ, Abbatiæ Brzevnoviensis, vulgò S. Margarethæ propè Pragam.* (i) Continentur in eo quàm plurimæ Bullæ Pontificiæ; solius Bonifacii Noni undenæ. Præ cæteris memorabilis est Bulla Joañis XV. Chartæ vinciæ sive scirpeæ consignata, quam Ottocarus III. quod propter attritionem ejusdem Chartæ in quibusdam locis vix literæ apparerent, Regio suo Diplomati inserendam curavit. Præter Pontificum Bullas ingenti numero adsunt Cæsarea, Regia, & Ducalia Diplomata cum suis Confirmationibus, Caroli IV. Wenceslai, Sigismundi, Alberti, Ladislai, Rudolphi II. Mathiæ ac Josephi I. Imperatorum ac Regum Bohemiæ. Plura procul dubio adhuc superarent, nisi Martinus, Abbatiali munere indignus, nescio quo æstro vel livore, magnam eorum stragem edidisset, pluribus Vulcano dicatis, ita ut cera in Bullis liquefacta per pavimentum diffluxerit. Si Balbino fidem habemus, *Archivum Brzevnoviense totum superest, cujus Summarium*, inquit, *recitabo suo loco.* Vellent Brzevnovienses ita esse, ut Balbinus fidem facit. Sed deperditorum felix oblivio. Non ita vel hodie tamen ab Instrumentis, Documentis, & Monumentis Archivum Brzevnoviense (quod Braunæ in Abbatiali Residentia existit) inops est, ut ex eo Historia Bohemica non magnoperè illustrari possit, vel illud inter celebriora Regni Archiva numerari non mereatur. Adsunt etiam in eo multæ chartæ, & membranæ, quæ ad alia Benedictina in Bohemiæ Monasteria cum extincta, tum adhuc extantia pertinent, è quibus eorum Historia si non universa, certè aliqua, luce non indigna adornari posset. Quem laborem, ut speramus è doctissimis Brzevnoviensibus nonnemo suo tempore subibit.

S. Georgii Pragæ Monialiũ, præ multis aliis commendari meretur.

XLII. Archivis hactenus commemoratis, quæ ad unum omnia in Monasteriis virorum Familiæ nostræ Benedictinæ habentur, vel olim habita fuêre, annumerare hîc liceat Archivum longè præstantissimum, quod extat in sacro Parthenone, *principali, & primo omnium* in Bohemia Cœnobio ad S. Georgium in Arce Pragensi, in quo tot regiæ Virgines, Reginæque, tot Nobilitatis, & Sanctitatis purissima sidera effulserunt. Equidem quod ipse illud perlustrârim, gloriari nolim, celebrem tamen legi Scriptorem, cui ejus perscrutandi facta est facultas. Is verò est Bohuslaus Balbinus S. J. qui in *Historica Epitome Rerum Bohemicarum* Lib. II. Cap. IX. p. 125. ita gloriatur: „ Mihi invidenda ætati „ nostræ & superiori, felicitas obtigit, „ ut, quod nemini concessum meminerant, ac legibus cautum esse credebatur, singulari *Celsissimæ ac Venerabilis Virginis Principis Antistitæ; & Sacri Conventûs beneficio*, Antiquissimum illud Bohemiæ Archivum pateret, cujus ego vetustissimas & Originales literas, continuato plurimis diebus labore, sursum deorsum pervolutavi, & in summam redegi. Inveni innumera „ *Privilegia*, quæ certatim in hoc „ Virginum Cœnobium Duces, Reges, Cæsares, ac Pontifices congesserunt; præcipua sunt: *Principis dignitas Antistitæ in perpetuum collata, Coronatio Reginarum ejusdem Antistitæ manibus perficienda, Exemptio ab omni Præsulum, & Ordinis Benedictini imperio*, aliáque majora. Jam Sanctarum, aut cum sanctitatis fama morientium Virginum nomina, Antistitum & Principum successiones, Templi & Cœnobii miracula, Virginum ex Procerum familiis dotes, Pontificum Epistolæ & Munera, & Gratias & Indulgentias, & Sanctorum corpora, lectissimásque Reliquias, & quædam alia memoriâ Posterorum dignissima excerpsi & annotavi, sed in opportuniorem locum reservo. „ Hæc Balbinus. Festivum illud; quòd, cùm essent, qui Regii hujus Parthenonis immunitati atque exemptioni impressionem facere vellent, Princeps Abbatissa pavimentum, per quod Adversariis transeundum erat, Bullis ac Diplomatibus consterni jussit; quod ut illi viderunt, in ruborem dati prudentiùs se facturos existimârunt, si pedem referrent, quàm ut tot Pontificum Bullas, Ducum, Regum ac Imperatorum Diplomata conculcarent.

(i) vide Historiam Monasterii typis à me an. 1740. in fol. vulgatam.

SECTIO

SECTIO III.

Bibliothecarum & Archivorum Custodes.

Enumerantur quidam Bibliothecarii.

VEteres apud Benedictinos munus custodiendi Libros, seu officium Bibliothecarii Præcentori demandari solebat, quem propterea *Armarium* ab Armario, in quo Libri recondebantur, appellabant. Illud in Fuldensi Monasterio olim exercuit Gerhohus Presbyter ut ex Rabani carmine XVI. superiùs allato certi sumus, in quo Gerhohum *clavipotentem* appellat.

Gerhohus.

Egbertus. *Egbertus* Eboracensis Antistes, atque Eadberti Regis Germanus, cùm genere ac dignitate, tum vitæ sanctimonia illustris, duos præ cæteris eximios habuit discipulos, Eanbaldum & Alcuinum, quorum alteri, Eanbaldo, pastoralis dignitatem & curam resignavit; alteri, Alcuino, Librorum gazas, ipsi super omnia carissimas, commendavit, i. e. Eboracensis Ecclesiæ Bibliothecam, à se magna ex parte collectam, in qua sacrorum Librorum Codices, sanctorum Patrum Scripta omnia, ac liberalium artium Auctores continebantur, teftante Poëta, qui de hac partitione Eanbaldo & Alcuino facta ita canit:

His divisit opes diversis sortibus: illi
Ecclesiæ regimen, thesauros, rura, talenta,
Huic Sophiæ specimen, studium, sedémque, Librósque
Undique quos clarus collegerat ante Magister,
Egregias condens uno sub culmine gazas.

Greg. II. *Gregorius II.* ante summum Pontificatum erat S. R. E. Bibliothecarius in Laterano, cujus opera Justinianus Imp. in summi momenti negotiis usus est.

Anastasius. *Anastasius*, Abbas S. Mariæ trans Tyberim, & Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius floruit sub Summis Pontificibus Nicolao I. Hadriano II. & Joanne VIII. cum Anastasio Presbytero Cardinali Tituli S. Marcelli, & Gregorii IV. Bibliothecario, qui à Leone IV. in Synodo Romana exauthoratus est, malè confunditur à Vossio l. 2. de Histor. Lat. c. 35. vid. Alex. Nat. Hist. Eccl. Tom. VI. Sec. IX. c. 3. art. 19. pag. 61.

Hilduinus. *Hilduinus* Abbas Seculo IX. non ille S. Dionysii, qui Areopagitica scripsit, sed alius, qui cum multis aliis Proceribus Ecclesiasticis subscripsit electioni Caroli Calvi in Imperatorem in Conventu Pontignonensi an. 876. hoc modo: *Hilduinus Abbas & Bibliothecarius.* Neque enim credibile est, Hilduinum Sancti Dionysii ad ea usque tempora vitam protelâsse. Bulæ. in Hist. Univers. Paris. p. 604.

Becelinus. *F. Becelinus* in Monasterio Corbeiæ Novæ Custos Bibliothecæ, intrans in eam circa meridiem IX. kal. Octobr. an. MXCV. videt virum ad mensam sedentem in habitu nostro, & volventem Psalmos Davidis. Horret, ast ille retrospiciens bonô eum animô esse jussit. Similis in omnibus erat *Ansgario* nostro, ut in Conventu depictus habetur. *Ita Annales antiqui Corbeiæ Canonicæ.*

Itherius. *Bernardus Itherius* Monachus & Armarius Monasterii S. Martialis Lemovicensis Sec. XIII. composuit sui Cœnobii Chronicon, quod asservatur MS.tum in Bibliotheca Colbertina.

Reginbertus. *Reginbertus*, Augiæ Divitis Seculo IX. sub Abbatibus IV. Bibliothecarius à studio augendæ rei librariæ jam aliàs à nobis summoperè laudatus.

Amalricus. *Amalricus* fuit Armarius, seu Bibliothecarius in Monasterio S. Martini propè Turonos, quo tempore Lupus Abbas Ferrariensis ad Orsmarum Episcopum Turonensem literas dedit, quibus eum rogabat, ut sua authoritate *Commentarios Boëtii in Topica Ciceronis* ab eo sibi obtineret. Vid. Lup. Ep. XVI. pag. 35.

B. Bertholdus. *B. Bertholdus* I. Abbas Cœnobii Garstensis in superiore Austria, antea Monachus Professus in Monasterio ad S. Blasium in Sylva Hercynia, ubi *Armarii*, seu Bibliothecarii officio functus est, uti certum habemus ex ejus vitæ Scriptore anonymo, Benedictino Garstensi.

S. Majolus. *S. Majolus*, ut Cluniaci Monachum induit, singulari præ cæteris virtutum studio excellebat, adeò ut non multò post Abbas Aynardus eum Bibliothecæ & sacræ suppellectili præfecerit. Sic in Majoli potestate erant Monasterii res omnium pretiosissimæ, sacra supellex, & Libri.

B. Gregorius. *B. Gregorius*, ex Abbate SS. Cosmæ & Damiani ad Micam auream, Cardinalis Episcopus Ostiensis, & S R. E. Bibliothecarius renunciatus est

anno

anno salutis 1034. Vir in omni literarum genere, præcipuè sacrarum, versatus, Episcopis sui temporis eruditione & sanctitatis famâ antecellens. *Eggsius Purp. Doct. Lib.* 1. *pag.* 14.

S. Geraldus. *S. Geraldus*, Tolosani B. Mariæ Monasterii Asceta, postea Episcopus Bracarensis; qui (quia divinæ Scripturæ pabulô refici magnoperè exoptabat) armarii, in quo Libri divini reponebantur, Custos factus, in ejus officii obedientia multis annis perduravit, inquit Bernaldus in ejus vita n. 1.

Humbertus. *Humbertus*, in Divi Mansueti, primi Leucorum Antistitis, Cœnobio, in Tulli suburbiis sito, Vir Græcè & Latinè doctissimus, à Leone IX. S. R. E. Cardinalis & Episcopus Sylvæ Candidæ creatus, sub Stephani X. Nicolai II. & Alexandri II. regimine nonnullis annis Bibliothecarii munus exercuit. *Eggs l. c. p.* 17.

Stephanus IX. *Stephanus IX.* Rom. Pontifex, *Julianus Fridericus Gozelo* antea dictus, natione Lotharingus, *Godefredi* Lotharingiæ Ducis Frater, Ecclesiæ Romanæ Archidiaconus, *Bibliothecarius*, Cancellarius, & Cardinalis Titulo S.Chrysogoni, Abbas Casinensis. Adhuc Bibliothecarius erat sub *Leone IX.* cujus nomine Epistolam scripsit ad Joannem Archiepiscopum Salernitanum, quæ ita concluditur. *Datum IX. kalendas Aug. per manus* FRIDERICI *Diaconi Sanctæ Apostolicæ Sedis Bibliothecarii & Cancellarii an. Dom. Leonis IX. Papæ tertio Indictione IV.*

Gelasius. *Gelasius II.* P. M. ante Pontificatum *Joannes* dictus sub Paschali II. decessore suo S. R. E. Cardinalis & Bibliothecarius fuit. Argumento est Bulla Paschalis II. qua Guidonem Priorem Eremi Camaldulensis, Generalem totius Ordinis constituit; hæc enim data fuit Anagniæ per manum Joannis P. R. E. Diaconi Cardinalis Bibliothecarii II. Nonas Novembris, Indictione 7. Incarnationis anno MCXIV. Pontificatus Domini Paschalis II. Papæ anno XV.

Leo Marsicanus. *Leo Marsicanus*, Decanus Casinensis, Episcopus & Cardinalis Ostiensis à Paschali II. Papa creatus anno 1101. erat priùs Bibliothecarius Monasterii Casinensis. Cui muneri præfectus cùm miro scribendorum librorum desiderio teneretur, quantùm licuit, perlustrandis, legendis, excerpendisque Codicibus insudavit, ac Chronicon Casinense (plausibile doctis opus) contexuit.

Petrus Diaconus. *Petrus Diaconus*, *Casinensis Bibliothecarius*, an. 1153. in Diplomate Innocentii IV. pro confirmatione Abbatis Glanofoliensis se *Archibibliotherium* Sacri Cœnobii Casinensis, tituli amore non intactus nominavit. Vid. Gattol. Hist. Cas. Sec. VI. p. 303.

Maynardus. *Maynardus* ex Monacho Casinensi S. Ecclesiæ sylvæ Candidæ Cardinalis, Apostolicæ Sedis Bibliothecarius, de quo *Gattola* l. c. pag. 174.

Gualterus. *Gualterus* Abbatiæ S. Albani in Anglia Bibliothecarius circa annum 1180. scriptis clarus, quæ Lelandus, Baleus, Pitseus & Eduardus Maihew recensent.

Wernerus. *Wernerus* Admontensis in Styria Cœnobita, officio armarii functus postea Brulense Cœnobium strenuè rexit. Claruit Sec. XII. Vid. vit. S. Gebehardi Archiepiscopi Salisburgensis apud Henr. Canis. Tom. VI. Antiqq. Lect. pag. 1243.

Robertus Dodefordus. *Roberdus Dodefordus* Ramesiensis in Anglia Monasterii Bibliothecarius ad A. 1270. conspicuus hebraicæ linguæ peritus, librorum hoc idiomate conscriptorum diligentiorem præ cæteris curam gessit, ac quædam conscripsit, quorum memoriam periisse existimat Pitseus; *ferunt tamen* inquit ipse, *adhuc extare Postillarum in parabolas Salomonis Librum unum &c.*

Guillelmus Gillingham. *Guillelmus Gillinghamus* Cantuariensis ad fanum Servatoris Monachus & Bibliothecarius circa A. 1390. in vivis conspicuus, scripsit opus insigne *de illustribus Ordinis S. Benedicti Scriptoribus*, teste Pitseo & Harpesfeldo cap. 12.

Arnoldus Bostonus. *Arnoldus Bostonus* Buriensis apud Anglos celeberrimi S. Edmundi Cœnobii Monachus & Bibliothecarius ineunte Seculo XV. clarus, accurata quadam diligentia Catalogum omnium Britanniæ Scriptorum confecit. Quod ut feliciùs præstaret omnes Cœnobiorum in Anglia Bibliothecas magnis laboribus & itineribus excussit, de cujusque authoris vita breviter egit, quo quisque tempore floruit, initium cujusque operis, quâ in Bibliotheca Liber quilibet inveniretur, & alia tam accurate imo tam curiosè usque ad minutiora quæque adnotavit, ut *Pitseus* se hominis industriam satis mirari non potuisse fateatur.

Petrus Christiavillanus. *Petrus Christiavillanus*, Monachus & Bibliothecarius Beccensis clar. an 1483.

1483. confecit Bibliothecæ suæ Indiculum à Gerberonio laudatum.

Petrus Guill. *Petrus Guillelmus*, Monasterii S. Ægidii in Septimania Monachus ac Bibliothecarius. Is Librum de Miraculis S. Ægidii composuit sub hac inscriptione: *Reverendissimo Patri Domno Hugoni, Abbati Monasterii S. Ægidii, quod in valle Flavianâ situm est, frater Petrus cognomento Guillelmus, ejusdem loci Bibliothecarius, debitum in omnibus, ut filius, famulatum.*

Mauritius Enck. *Mauritius Enck* inter recentiores celeberrimæ Biblioth. San-Gallensis Præfectus primo loco nominari meretur: nam, teste Jodoco Mezlero, primus Bibliothecam universam in ordinem redegit. Fuerat in flore ætatis studiorum causa Dilingam ad Patres Societatis missus, & Parisiis Joannis Maldonati auditione in insignem Theologum evasit; præter vernaculam, Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, Gallicam, & nî fallor, inquit Mezlerus, Chaldaicam assecutus, innocentis vitæ exempla omnibus dedit. Senatorem Glaronensem, virum primarium, abs Zwinglianismo ad Catholicam fidem adduxit. Notas in Testamentum novum Syriacum, præfationes in quoddam opus Musicum, & plura alia fecit. Obiit Wilæ anno 1573.

Stephanus Leopolder. Ineunte Seculo Ecclesiæ XVI. illustre inter Bibliothecarios & Archivarios nomen consecutus est R. P. *Stephanus Leopolder* Monachus & Chronographus Wessofontanus, cujus lucubrationes & labores literarios fusè enumerat Cl. P. *Cælestinus Leuthner* in Histor. Monast. Wessofontani pag. 389. ubi: *Gratias*, inquit, *immortales debemus Stephano, qui plurima*, velut raptas è naufragio tabulas, *collecta nobis reliquit ex veteribus membranis transcripta eo ævo, quo jam imminebant monasteriis scriptores antiquis Codicibus inhiantes, mutua documenta sumentes, & restitutionis immemores.* Obiit vir optimè meritus anno 1532. cùm triginta annos à professione Religiosa Monasterio & Patriæ egregiè laboràsset.

Jodocus Mezlerus. *Jodocus Mezlerus*, Sacrorum Canonum Professor, & Author *Librorum II. de Viris illustribus San-Gallensibus*, præfuit Bibliothecæ merito eruditionis sub annum MDC. & qui excurrunt.

Herman. Schenck. *Hermannus Schenck*, Custos Bibliothecæ San-Gallensis, vir doctus & linguarum sciens, Latinè, Græcè, Gallicè, Hispanicè egregiè doctus, Mabillonio non semel laudatus, præsertim ob gratificandi studium, quod Bibliothecarios summoperè commendat. Plures Libros vario idiomate latinitate donavit. Eum à Cæsare Leopoldo, tantâ Viri famâ permotô, in Bibliothecarium fuisse expetitum, scribit *Felix Egger in Idea Ord. Hier. Benedict. Lib. I. Part. 3. Diss. 2. pag. 164.*

Mauritius Molitor, Bibliothecæ San-Gallensi eo tempore præfectus fuit, quô Abbas & Princeps Leodegarius ab Helvetiis heterodoxis bellô lacessitus fuit. Viri facundiam cùm pro concione dicentem in juventute meâ audirem, admiratus, ex ejus ore sæpiùs pendere optaveram. Mauritius Molitor.

Josephus Maria Sandius Bibliothecæ S. Justinæ diligentissimus Custos, laudatus Em. Cardinali Quirino. Misit ex Italia *Mss. Librum Ludovici Barbi de Init. & Prog. Congr. S. Justinæ* in Germaniam Bern. Pezio quem is typis vulgavit. J. M. Sandius.

Bernardus Franckius, hodie Abbas & Princeps Monasterii Disertinen. curam non multis ante annis gessit Bibliothecæ San-Gallensis. Ejus insignem eruditionem demonstrat *Dissertatio Critico-Historica de Authore Theotiscæ Paraphrasis Psalterii*, quâ Schilterianum Antiquitatum Teutonicarum Thesaurum exornavit. Bernardus Franck.

Guillielmus Somerset, Cœnobii Malmesburiensis Monachus & Bibliothecarius, celebris Historicus, qui, ut verbis utar Henrici Warthon in Præfat. ad Tom. 2. Angliæ Sacræ plurimis ingenii momumentis egregiam sibi famam comparavit. Guill. Somerset.

Wolfgangus Trefflerus Monachus ad S. Jacobum Moguntiæ non infimæ doctrinæ, vivis exemptus an. 1521. die 26. Julii. Per multos annos Monasterii sui Bibliothecæ multis bonis libris refertæ præfectus fuit; quo tempore ejusdem Bibliothecæ indicem exactissimum confecit, qui hodiedùm ibi adservatur MS. Wolfg. Treffler.

FLORIANUS TREFFLERUS Benedicto-Burani in Bavaria Monasterii Professus & Bibliothecæ Præfectus, Vir sua ætate doctissimus & Græci sermonis apprimè peritus, rem Librariam egregiè promovit & illustravit, typisque vulgavit Augustæ Vindelicorum anno 1560. *Methodum adornandæ Bibliothecæ*... Quod Opusculum R.mo Florian. Treffler.

D.

D. OTTONI *S. R. E.* Cardinali, Episcopo Augustano ac Domino Abbati Elvacensi inscripsit. De eo malè sentit *Struvius* introd. ad Hist. lit. pag. 75. Vide plura Part. III. Cap. III. §. XXXIX. hujus Operis pag. 353.

Genebrardus. *Gilbertus Genebrardus*, Aquensis in Galliis Archiepiscopus, cùm esset priùs in Parisiensi Universitate Hebraicarum literarum Regius Professor, Bibliothecæ Vaticanæ præpositus fuit.

Anton. Grimb. *Antonius Grimbertus*, Cœnobii Elnonensis Monachus & Bibliothecarius Seculo XVII. (1602.) ineunte fuit. Paraverat ad prælum Opusculum *Lupi Ferrariensis de tribus Quæstionibus &c.* quæ verò diu suppressa tandem Jacobus Sirmondus sub nomine Donati Candidi anno 1648. edidit *Cav. in Hist. Lit.*

Erasmus Gattola. *Erasmus Gattola* (k) inter Bibliothecæ Casinensis Præfectos unus omnium doctissimus juxtà ac humanissimus. Qui cùm eo tempore, quô novis pluteis, egregiísque cælaturis magnificè exornabatur, eidem præesset, Libros omnes, ejus potissimùm operâ optimorum Auctorum voluminibus haud parùm auctos, pro materiarum serie, concinnè aptéque distribuit. MSS. verò Codicum (sexcentos transcendunt) Syllabum valdè accuratum contexuit, in quo quæ inedita, quæve typis tradita, tum quæ præcipua in singulis reperiuntur, dilucidè annotavit. Ejus eximiam humanitatem erga illos, qui Bibliothecæ perlustrandæ desiderium præferebant, nemo non laudibus celebravit. *Jo. Ciampinus* Romanus, Magister Brevium Gratiæ, & utriusque Signaturæ Referendarius, in Dissertatione *de Vocis Correctione in Sermone VII. S. Leonis M. de Nativitate Domini*, quam Romæ impressam 1693. eidem D. Erasmo nuncupavit, sic inter alia eum compellat: „Verùm, ut ingenuè fatear, quod ad „rem præsentem maximè facit, eximiam cepi voluptatem, tot vetustissimorum Codicum scrinia in Bibliotheca, cujus ipse custodiæ praees, „aspiciendo, majorémque procul dubio, cùm te summa facilitate Codices ipsos, tot támque diversis „characteribus exaratos, expeditissimè legentem audirem. Profectò ex „hac singulari eruditione factum puto, ut toties à me in rebus dubiis „interrogatus, eâ facilitate responderis, quam exspectare tantummodò possumus ab homine in his studiis „diu noctúque versato. Neque verò „ita Codicibus manu exaratis addictus es, ut vulgatos per typos negligas. Quinimo & in his comparandis, quantum Religiosa disciplina „permittit, non modicam pecuniæ „summam impendisti, quos Romæ „diligenter emptos, in tuum nobile „Musæum transtulisti; in his quietem, in his delicias tuas sapientûm „more reponens. Hinc factum est, „ut nullum tibi acceptius grati animi monumentum à me tibi offerri „posse crediderim, quàm literarium „aliquod munusculum, & hoc præsertim, quod à te quoddammodò „profectum, jure quodam videtur tibi „reddendum &c.

Ludovicus Sombechus, Bibliothecæ Gemblacensis Præfectus, & tum Abbas, ob non vulgarem eruditionem & humanitatem, præsertim insigne studium literarios juvandi labores *Grammaio* non parùm laudatur. Ludov. Sombechus.

Lucas Acherius, Auctor *Spicilegii* toto literario Orbe celebratissimi, Bibliothecæ San-Germanensi, cui præeras, volumina ordinavit, in Catalogum redegit, eámque recentioribus Libris magnâ curâ collectis plurimùm auxit. Lucas Acherius.

Antonius Beaugendre, depositâ Superioris provinciâ, in Monasterium S. Germani à Pratis se recepit, ubi munus Bibliothecarii administrans, propè finem vita suæ occupatus erat in revidendis operibus tum Hildeberti, primò Cenomanensis Episcopi, deinde Turonensis Archiepiscopi, tum Marbodi, Redonensis Episcopi, quorum novam editionem in folio cum notis & observationibus ab illo accepimus. Ant. Beaugendre.

Dionysius de Sainte Marthe (l). Quô tempore Mabillonium inter & Abbatem Trappensem controversia *de Studiis Monasticis* agitabatur, in publico præter omnem exspectationem comparuerunt quatuor Anonymi Epistolæ, Coloniæ, ut præfert titulus, impressæ anno 1692. in quibus Auctor ingeniosus, acutus, & elegans, itémque doctus ac studiorum Benedictinorum strenuus assertor, quidquid humanæ & infirmæ rationis in illustri Reformatore deprehendere sibi visus Dion. de S. Marthe.

(k) Armell. in Bibl. Cas. part. 1. pag. 156.
(l) Vid. Histor. Diffidii Literarii circa stud. Mon.

ſus eſt, paſſim carpit, & falſiſſimè exagitat. Parvus hic Liber ceu quoddam fulmen univerſos oppreſſit, quotquot P. Abbatis partes ſequebantur. Nullum itaque non movêre lapidem, ut ejusdem Auctorem detegerent. Gravis ſuſpicio in D. Dionyſium Samarthanum potiſſimùm cecidit; cui ex publica fama ſummoperè infenſam propterea ſe exhibuit Guiſiæ Duciſſa, totis viribus connitens, ut injuriam amiciſſimo ſibi capiti inflictam ulciſceretur. Adeò illa Superiores ſollicitavit, ut eum Turonis, ubi Cœnobii S. Juliani Prior erat, abducere fuerint coacti, & ad S. Germanum à Pratis translatum Bibliothecæ præfecerint; quæ pœna viſa eſt Duciſſæ levior & ſuavior; cùm exploratum ſit, haud paucos Priores de ſuo gradu libentèr decedere paratos eſſe, ut privati Monachi locum in hoc Cœnobio teneant, ne dicam, celeberrimæ Bibliothecæ Præfectum agant. Quod præcipuè verum erat de D. Dionyſio, qui ſtudiis deditus, & à Prioratûs curis plurimùm alienus nullibi verſari poterat jucundius, quàm in eo loco, in quo ſtudendi omnes ſuppetunt commoditates.

Placidus Porcheron. *Placidus Porcheron*, è Congr. S. Mauri, Bibliothecæ S. Germani à Pratis Præfectus, vir modeſtiæ inſignis, nec pietatis inferioris, qui cum Michaële Germano Bibliothecæ Regiæ Pariſienſis Mſ.tos Codices omnes Latinos excuſſit, atque in Catalogum recenſuit.

Sigismundus. *Sigismundus*, Abbas Seonenſis in Bavaria Monaſterii, ad Cæſareæ Vindobonenſis Bibliothecæ Præfecturam parentum noſtrorum memoriâ evocatus eſt, quam tamen non acceptavit. Fuit Præſul ingeniô & doctrinâ clariſſimus, uti produnt ea, quæ procudit Opera.

Jo. Bapt. de Miro. *Joannes Baptiſta de Miro.* Cùm eximii hujus Viri ſingularem doctrinam & eruditionem Innocentius XII. perſpectam haberet, illum Sac. Indicis Congreg. Conſultorem, ſacræque Inquiſitionis Qualificatorem, ac poſtremò Vaticanæ Bibliothecæ Subcuſtodem elegit. Quod munus cùm pluribus annis præclarè implevilſſet, aliis pro Congregatione Caſinenſi negotiis procurandis diſtractus ultrò dimiſit. *Armell. Bibl. Caſin. part. 2. p. 28.*

Ildephon. Brandtner. *Ildephonſus Brandtner*, Lambacenſis in Superiore Auſtria Bibliothecæ Præfectus erat, quô tempore Viri Clariſſimi, Fratres Pezii, ejus Mſ.tos Codices perluſtrârunt. Sunt ii ultra octingentos, plerique tamen Seculi XV. licèt etiam non deſint paulò antiquiores & melioris notæ. Bernardus Pezius in relatione Itineris ſui literarii Ildephonſum vocat perdiligentem ac eruditum Bibliothecarium, à quo in iis, quæ ad rem ſuam erant, annotandis adjutus fuerit.

Wolfgangus N. Monaſterii Rotenſis ad Oenum Bibliothecarius, vir totus ex modeſtia & religione factus Fratribus Peziis Mſ.tos Codices, qui ducenti ferè, ex quibus nonnulli perquàm vetuſti, ſuperſunt, excutientibus, ad eorum ſtudia ſemper præſtò erat. Wolfgangus.

Georgius Zödl, Bibliothecæ in Monaſterio Benedicto-Burano Præfectus, in re Comica ac Poëtica prætereà inſignis, cujus ſtrenuâ operâ non modicis acceſſionibus ſuos Commentarios auctos fuiſſe, Cll. Fratres Pezii deprædicant. Equidem in hac Bibliotheca non multi adeò Codices Mſs. ſpectantur, nec numerus eorum 300. excedit; attamen plerique optimi comatis ſunt, & nonnulli Seculo VIII. & IX. conſcripti. Georg. Zödl.

Cœleſtinus Mayr, Monaſterii Wiblingenſis propè Ulmam Bibliothecarius: quem Bernardus Pezius à diligentia comendat, quíque ipſi Opuſculum Aſceticum ſeu Dialogum *de Conflictu Amoris Dei & Linguæ Doloſæ* comunicavit, quod etiam Pezius Bibliothecæ Aſceticæ Tomo I. loco primo inſeruit. In Wiblingenſi verò Bibliotheca habentur circiter 500. Codd. perquàm boni, & qui nonnulla necdum edita contineant. Cœleſtin. Mayr.

Andreas Vanhelius, Blandinienſis in Belgio Monaſterii Bibliothecarius, quem Mabillonius doctum & amicum ſuum vocat, Præfat. II. in Sec. III. O. S. B. n. 48. Andreas Vanhelius.

Antonius Colbertus, Bibliothecæ Monaſterii S. Michaëlis ad Moſam Præfectus, cum Theoderico Ruinarto Hiſtoriam Mſ. Epiſcoporum Tullenſium gratanti animo communicavit, & alia bene multa, quæ ipſe ab annis aliquot Hiſtoriam Tullenſis Eccleſiæ in publicum edere meditans ſtudioſiſſimè collegit. *Vid. Theod. Ruinart in Itin. Lit. in Alſat. & Lotharing. pag. mihi 434.* Ant. Colbertus.

Paulus le Grand, Monaſterii Gemblacenſis Bibliothecarius, ab *Edmundo Martene* inter ſtrenuos antiquitatum Scrutatores celebratur. Paulus le Grand.

Con-

Conradus Demmelmayr. *Conradus Demmelmayr* Schyrensis in Bojoaria Monasterii Bibliothecæ Præfectus, Vir summè industrius & operosus, præter alia præclari ingenii monumenta, quibus rem librariam auxit, accuratam contexuit recensionem Operum *Conradi Philosophi* integro Volumine in 4. Vivere desiit A. 1740.

Douay. *N. Douay*, Monasterii S. Martini Tornacensis Bibliothecarius, vir religiosus ac humanissimus, qui D. Edmundi Martene rogatu vitam Hugonis Abbatis Marchianensis (quem nonnulli Scriptores Belgici Titulo *Sancti* donant) ex veteri Codice Bibliothecæ descripsit, ac cum eodem comunicavit. *Vide Martene Tom. III. Anecdot. pag.* 1710.

Ignatius Gropp. *Ignatius Groppius*, Herbipoli ad S. Stephanum Professus, Ss. Theologiæ Licentiatus, sui Monasterii Bibliothecarius, composuit Monasterii Amorbacensis in Franconia Historiam, quæ Francofurti ex Officina Weichmanniana an. 1736. in publicum data fuit. Novissimè edidit Antiquitates Wirceburgenses, & alia multa.

Simon Rettenpacher. *Simon Rettenpacher* Cremisanensis incluti Monasterii sui nobilissimæ Bibliothecæ præfici meruit, postquàm in Universitate Salisburgensi magna cum laude Ethicum, Historicum, & Comicum egisset:. Vir multarum linguarum gnarus, qui & suo Marte egregia Opera in lucem emisit, & Sodalium nostrorum lucubrationes ex Gallico & Hispanico idiomate in Latinum convertit. Fatis cessit anno 1706.

Bacchinus. *Benedictus Bacchinus*, Vir eruditionis omni genere præstans, sub Seculi proximè elapsi finem Francisci II. Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecarius esse cœpit.

Bandurinus. *Anselmus Bandurinus* ob singularem eruditionem inter membra Regiæ Inscriptionum Academiæ cooptatus, ab obitu V.C. Antonii Magliabecchii an. 1714. Parisiis Florentiam evocatus Magni Hetruriæ Ducis præstantissimæ Bibliothecæ Præfectus fuit. Reversus subinde Parisios, in ea Urbe decessit.

Szygielski. *Stanislaus Szygielski*, Tineciæ, quod est primarium Ordinis nostri in Polonia Asceterium, Bibliothecarius, typis mandavit ejusdem Monasterii Historiam an. 1668.

Aicherus. *Otto Aicher è S. Vito*, Congregationis Bavaricæ gratam habet memoriam ab illis, qui Salisburgi Bibliothecam Aulicam vel Academicam invisere solent, cùm pulcherrimum, Librorum ordinem, eorúmque Catalogos Ottonis industriæ & laboribus debeant.

Pockius. *Edmundus Pockius*, Ettalensis Bibliothecæ Præfectus, cujus laudes superiùs à nobis commemoratas hîc repetere non vacat.

Munichius. *Sigismundus Munich* Admontensis in Stiria percelebris, nullíque secundi Monasterii pereruditus Bibliothecarius, multa egregia literaria monumenta cum Fratribus Peziis communicavit, quæ illi postmodùm typis exscribenda curârunt.

Tornamira. PETRUS ANTONIUS TORNAMIRA, & GOTHO (m) natione Siculus, patriâ Alcamensis, nobilíque Familia ortus, sed à diuturno incolatu, & monasticâ professione, quam in Monasterio S. Martini de Scalis an. 1641. die 27. Decembris iniit, Panormitanus dictus, natus est an. 1618. die 7. Febr. A puero scientiis humanis, præcipuè Jurisprudentiæ strenuam operam dedit, & admodùm juvenis J. U. lauream consequutus est, an. verò ætatis XXI. *Judex Primarum Apellationum* pro Panormitana Urbe in Regia Curia constitutus fuit; quô tempore Seculo valedicens, Monasticæ disciplinæ palæstram ingressus sacrarum Literarum studiis, ac regularium virtutum exercitationi se penitus devovit. Morum igitur innocentia ac doctrinæ fama conspicuus à Jacobo de Pallafox, Archiepiscopo Panormitano Censor, seu, ut dicimus, *Examinator Synod.* à Fidei Inquisitoribus *Sancti Officii Consultor* à Senatu denique Panormitano pro Ecclesiastico Ordine deputatus, fuit electus, quæ videlicet munia, quanti ab omnibus fieret, quantáque veneratione apud omnes frueretur, satis ostendunt. Hæc extra; intra verò Monasterium, Procurator ejusdem, Oeconomus, seu, ut vocant, Cellerarius, Decanus, Tyronum Magister, *Archivo ac Bibliothecæ Præfectus*, Prior denique Titularis, Monasterium ipsum, totámque adeò Congregationem; quà industria, quà scripto pluribus magnísque beneficiis affecit; Pecuniarum enim, quæ ex paterna domo, vel aliunde illi obvenerant, in duo præclara opera, Pietatis unum, Sapientiæ alterum, maximam partem cum Superiorum facultate impendendam curavit. Primum fuit D. Gregorii Magni, Ecclesiæ & Cœnobii S. Martini Condito-

Hhhh 3

(m) Armell. Bibl. Cas. part. 2. pag. 124.

ditoris, & S. Sylviæ ejusdem Matris Sacellum ferè à fundamentis à se constructum, locupletatum, annuóque censu dotatum, quo in ejus Festo duodecim pauperes, quorum pedes Monachi abluunt, ad mensam excipiantur, aureóque nummô donentur, in memoriam, ut arbitror, & ob exemplum ejusdem D. Gregorii, qui Peregrinos XII. quotidie ad mensam adhibebat, in quibus & Angelum, & Angelorum Dominum Peregrini specie suscipere meruit. Alterum est Bibliotheca tribus millibus, eóque ampliùs Librorum constans, inter quos plurimi Ordinis nostri Scriptores continentur, maximâ diligentiâ, nec minori sumptu undique collecta, quam *Gregorianam* appellatam voluit, quæ post ejus obitum Bibliothecam S. Martini, cæteroquin voluminibus refertissimam, tantâ accessione ditavit. Præsidio verò tot Librorum adjutus, plurima scripsit, quæ partim typis excusa fuerunt, partim adhuc in Msf.tis ejusdem Bibliothecæ asservantur.

Bibliotheca Gregoriana.

David Aicheler.

DAVID AICHELER Ottoburani in Suevia Monasterii Bibliothecæ anno 1573. Præfectus, Libris tam suis, quam aliorum concellitarum in communitatis locum illatis, & cum antiquis permixtis, Codices omnes de novo in certas classes, certámque methodum redegit, non quod ordo à doctissimo P. *Nicolao Ellenbogen* observatus ipsi minùs placeret, sed quod ordinem à tam perito Viro institutum per sciolos invenisset confusum. Eo autem in Opere duplicem ut plurimùm secutus est methodum *Dignitatis* videlicet, & *Naturæ*, habens interim, quoad ejus fieri potuit, *Ætatis* rationem. Nec solùm ipse Libros quamplurimos, eósque selectissimos comparavit, & Bibliothecæ intulit, verùm etiam instar sedulæ apis per campos literarum circumvolitans, ex occurrentibus quibusvis Librorum flosculis mel dulcissimum suxit, & collegit in tanta copia, ut plures quàm decem Libros scriptitando repleverit, præter epistolia, syntagmata & alia minora opuscula, quæ de rebus non planè inutilibus ipse elucubravit, uti perhibet in prolixa & erudita Præfatione Catalogo à se confecto præfixa, ex qua *Oliverius* hæc & alia deprompsit anno 1752. die 7. Octobris.

Billouet.

Philippus Billouet (n) præclaro ingenio, & diversis animi dotibus excellens nomen suum in Congregatione S. Mauri elaturus fuisset, nisi vehementior literarum cupiditas vitam ei ademisset. Cadomi in Abbatia S. Stephani linguam Hebraicam anno 1712. & proximè sequenti Rhetoricam docuit. Hanc suam provinciam gnaviter administrabat, cùm Respublica literaria non minimam fecit jacturam, mortuo Domino *Prousteau* Jurium Professore in Universitate Aurelianensi. Vir iste Clarissimus, summúmque splendorem eruditione suâ consecutus numerosam Bibliothecam Benedictinis Aurelianensibus legavit, tolerabili additâ conditione, ut per tres dies in septimana illam ad publicum usum apertam haberent: ad hæc pro augenda re Libraria certam pecuniæ summam constituit. Superiores in eligendo Bibliothecario nunquam rem ad trutinam justis ponderibus meliùs librârunt, atque in persona D. *Billouet*, qui rationem Officii sui & optimè intellexit, & summâ obire industriâ contendit. Constitutum illi erat, omni liberali doctrinâ animum excolere, quò iis omnibus, qui ad ipsum accederent consulturi de universo scientiarum genere, non ineptè respondere posset, se credens ex equo Philosophis, Theologis, Jureconsultis, Mathematicis, Historicis &c. esse obstrictum. Facile est captu, quòd vires illius à studio tam pertinaci, támque vario fuerint exhaustæ. Animam de Re Bibliothecaria bene meritam Deo reddidit anno 1720. annum tertium ætatis & tricesimum egressus. Quæ ideò uberiùs nonnihil à me relata fuerunt, ut nostrûm aliqui intelligant, ad munus Bibliothecarii ritè administrandum majorem doctrinæ apparatum requiri, atque quem animo ipsi conceperunt. Ut Græci proverbio dicunt, multos esse, qui Thyrsum ferunt, sed paucos Bacchos; ita non omnes Bibliothecarii sunt, quibus claves Bibliothecæ committuntur. Multiplici eruditione ac doctrinâ opus est, ut quis Custodis vel Præfecti Bibliothecæ nomen cum dignitate tueatur. Illud verò, etsi ad me nihil attinebat, vix æquo tamen animo ferre potui, cùm virum ornatissimæ præpositum Bibliothecæ ægrè munus illud sustinere viderem. Neque enim priùs Abbati suo molestus esse desiit, quàm cùm eo solutus culinæ præfec-

tus

(n) le Cerf. Bibl. Hist. Crit. pag. 22.

tus fuit. Enimverò egregium Archimagirum, qui non magis sapuit, quàm qui in culina sunt.

Stephanus Burckard.

Stephanus Burckard ineunte Seculo decimo sexto Bibliothecarius Mellicensis sub Joanne hujus nominis V.to Abbate locupletandæ bonis ac selectis Libris Bibliothecæ studiosissimo, exactum Registrum, seu Librorum Catalogum eleganti conscripsit charactere.

Haringshauser.

Sigismundus Haringshauser novum Librorum, qui magno numero à Valentino Abbate coëmpti Bibliothecæ accesserunt, Indicem anno 1667. confecit. Vid. Bibl. Mellic.

Constant. Cajetanus.

Constantinus Cajetanus Bibliothecæ Vaticanæ Custos à Paulo V. constitutus est, quo in munere ob singularem meritorum præstantiam ipsum Gregorius XV., Urbanus VIII. & Innocentius X. confirmârunt; apud quos Pontifices magna virtutis & doctrinæ opinione valuit. V. Mongitore in Bibl. Secul. V. *Constantinus Cajet.*

Joannes Hörman.

Joannes Hörman, Bibliothecæ Lunælacensis Præfectus Seculo proximè elapso, qui eam antiquissimam pariter ac locupletissimam ex merito vocavit. Vid. Chron. Lunælac.

Guesnerius.

Claudius Guesnerius Bibliothecæ San-Germanensis Præfectus. Is tabulam olim generalem Operum S. Augustini contexuerat; posteà novæ Editioni Glossarii Ducangii vacavit.

Christophorus Hartman.

Christophorus Hartmannus Eremitani in Helvetia Asceterii longè celeberrimi Bibliothecarius, cui Abbas & Princeps hoc nomine I.mus anno 1600. electus provinciam componendi Annales sui Monasterii demandavit, quâ ille omninò præclarè functus est.

Benedictus de la Rive.

Benedictus de la Rive, Monasterii Stabulensis Sacerdos, & Bibliothecæ, tabularúmque publicarum Custos, de quo vid. Acta Sanctorum die 26. Junii in vita S. Papoleni.

Antonius Lancry.

ANTONIUS LANCRY, Monasterii Aquicinctini, in Belgio Bibliothecarius, cujus Foppenius in Bibliotheca Belgica meminit pag. 285.

Ildephonsus Goetgebuer.

ILDEPHONSUS GOETGEBUER, natione Flander fuit. Benedictina instituta in Abbatia Elnonensi, seu S. Amandi in Gallo-Flandria professus fuit. Singularis doctrina & eruditio dignum reddiderunt, cui nobilis Bibliothecæ custodia committeretur. Quo munere cùm fungeretur, in excutiendis pervetustis Codicibus assiduus fuit. Ab ipso accepimus Opus antehac incognitum *Jonæ Episcopi Aurelianensis*, cui Titulus: *Via recta & antiqua, sive qualiter omnes homines vitam Deo placitam ducere oporteat.* Hoc Opus tribus distinctum libellis Ildephonsus Bibliothecarius è tenebris in publicam lucem asseruit, notis illustravit, atque Duaci an. 1645. evulgavit.

Bernard. Pezius.

BERNARDUS PEZIUS, *Bibliothecarius Mellicensis.* (o) Siquis unquam fuit, qui in exornanda celeberrima Bibliotheca Mellicensi curam posuit maximam, Bernardus Pezius is fuit. Nihil hîc dicam, quàm diligenter tabularia antiqua excusserit, chartas excesas curiosè investigârit, & copioso indice superaddito in ordinem redegerit: illud duntaxat commemorandum puto, quòd, quamdiu Bibliothecæ præfuit, præfuit autem multis annis, necquicquam habuerit antiquius, quàm eam Libris ut instrueret selectissimis. Imò verò quod magis admirandum, eò ergà bonos Libros processit amoris, ut de iisdem ipsis pecuniis, quas ad alios honestos usus erogare posset, ultra mille florenorum in conquirendos optimos Libros collocaret. Quô factô tot paucorum annorum interventu in quovis disciplinarum genere præstantibus & rarissimis Libris, tótque cimeliis aliis, & ornamentis literariis locupletavit, ut, qui eam hodie intuentur, non subcisivarum horarum apparatum, sed cui accurando vel longævi & diligentissimi cujusque ætas vix suffecerit, ingenuè fateri cogantur. Effinxerat eum ad hoc munus natura, quam ipse solertia eò usque provexerat, ut Longino illi similis, viva quædam ac spirans Bibliotheca ab æquis rerum arbitris admiraretur: útque non magis frequentes olim Apollinis tripodas consulentes, quàm Bibliothecas instructuri Bernardum inviserent, à quo veluti à cortina Musarum aurea hujusmodi rerum præcepta domum referrent. Quo minùs verò Bibliothecæ in novam & longè elegantissimam aulam translatæ supremam manum imposuerit, mors immatura an. 1735. intercessit.

Hieronym. Pezius.

HIERONYMUS PEZIUS, Bernardi Frater germanus, Vir doctrinâ, eruditione, humanitate, comitate, omni denique virtute demortuo geminus, in præsens curam Bibliothecæ gerit. Nihil ipso humanius erga eos, qui Bibliothecam Mellicensem perlustrare

(o) ex Oratione funebri Auctore Cl. Martino Kressio, Mellicensi, eloquentiæ Professore.

lustrare cupiunt, aut officii plenius, omníque comitate conditius fieri potest. Qui verò cum eo rei literariæ curam hodie gerit Cl. P. *Martinus Kropfius*, id inter alia Reipublicæ literariæ comendavit beneficii, quo ejus loci Virorum illustrium Notitiam, accuratámque manuscriptorum Codicum & Cimeliorum recensionem typis exscriptum dedit A. 1747. in 4.

Martinus Kropfius.

Oliverius Legipont.

OLIVERIUS LEGIPONT, S. Martini Maj. Coloniæ Agrippinæ Cœnobita, SS. Theologiæ in Alma Ubiorum Universitate Licentiatus, ejusdémque ac Philosophiæ Professor emeritus. Clarissimo huic Viro *Bernardus Pezius* p. m. author fuit, ut Gottwicum accederet, lectissimæ ejus Bibliothecæ præficiendus. Aures præbuit *Oliverius*, atque ineunte Martio anni 1734. Gottwicense Monasterium adiit, ubi copiosissimam ejus loci librorum supellectilem novum in ordinem redigendam suscepit. Quô in opere totus fuit, usque ad finem Octobris anni 1735. Sequenti vere anni 1736. Moguntiam accito, lectissimæ perillustris familiæ Dalbergicæ Bibliothecæ concinna ordinatio commissa fuit, quâ occasione edidit *Discursum quendam paræneticum ad æquos bonarum artium æstimatores pro Bibliotheca publica & Societate Eruditorum sub gratiosis auspiciis Excell. DD. de Dalberg. in primaria Germaniæ Metropoli Urbe Moguntina feliciter erigendâ, promovenda, & stabilienda; ibidem imprimebat Joan. Franckenberg an.* 1737. *in folio.* Quô in laudabili instituto propagando aliquandiu utroque cornu laboravit; sed in cassum: Ejuscemodi enim Opera sunt perardua, *quæ*, ut nonnémo ait, *faciliùs concipiuntur, quàm parturiuntur.* Suis tamen consiliis id effecit, ut Moguntinenses Bibliothecâ publicâ jam gaudeant. Prælo autem præter Discursum laudatum, sanè quàm doctum, tam eruditum, aptata habet, aut affecta, & maximam partem elaborata, varii commatis Opuscula, inter quæ ad rem Bibliothecariam hæc potissimùm spectant: I. *Sciagraphia Philosophico-Bibliographica, in qua de Libris rarioribus, & præstantioribus, eorúmque raritatis causis, & horum signis diagnosticis, nec non de variis iisque potissimùm ad elegantiores literas pertinentibus rebus disseritur, & Libri aliquot rariores Ordine Alphabetico designantur.* In usum Bibliothecariorum & Philobiblorum brevi Lucem adspiciet. II. *Systema novum erigendæ, ordinandæ, & ornandæ Bibliothecæ, eiúsque Catalogi conficiendi facilem methodum exhibens.* III. *Syntagma de Bibliothecis Moguntinis, earum origines, incrementa, fata, & cimelia repræsentans.*

Ejus *Dissertationes Philologico-Bibliographicæ*, typis exscriptæ prodierunt *Norimbergæ* an. 1746. in 4. Agitur in iis: 1. *De adornanda & ornanda Bibliotheca.* 2. *De Manuscriptis librísque rarioribus & præstantioribus.* 3. *De Archivo in ordinem redigendo, veterúmque Diplomatum Criterio.* 4. *De rei Numariæ, Antiquitatum, & Lithologiæ studio.* 5. *De Musica ejusque origine, progressu, cultoribus, & aliis ad elegantiores literas spectantibus argumentis...* Eximium Virum! qui non Bibliothecas tantùm ritè concinnare, sed de suis etiam operibus ac præstantis ingenii fœtibus locupletare potest.

HUGO SCMITFELD S. Blasii in Hercinia Sylva Bibliothecæ Præfectus perdiligens & industrius, anno 1742. meditabatur *Bibliothecam Benedictino-Viton-Hydulphianam*, ad normam *San-Maurianæ* à Pezio vulgatæ; quo labore non aliud intendebat, nisi præconceptam de celeberrima Congregatione Ss. Vitoni & Hydulphi existimationem, Virorúmque in ea illustrium notitiam ingerere, & de re literaria singulare eorum benè merendi studium in diversas orbis literati oras producere. Ita ipse in Epist. ad Aug. Calmetum data 9. April A. 1742. Schmitfeld.

MATURINUS VEYSSIERE LA CROZE, Nanetensis Armoricus, Presbyter quondam Congregationis S. Mauri, Lutetiæ in celebri Monasterio S. Germani, hoc tempore doctorum hominum feracissimo, ob variam Literaturam tanti habitus, ut nobilis illius Bibliothecæ, quæ in hoc loco asservatur, cura illi tanquam ordinario Bibliothecario commissa fuerit. Anno 1696. relicto Monasterio, postquam Lutetiæ aliquamdiu latuisset, Basileam delatus, in Consistorio Calvinistarum orthodoxam religionem ejuravit. Inde Berolinum profectus post aliquot annos Regiæ Bibliothecæ præfectus fuit. Anno 1731. V. C. Bernardus Pezius sequentes ad eum (p) literas exaravit. La Croze.

Cla-

(p) Exhibentur à D. Jordano in vita Crozii Gallicè Scripta pag. 197. seq.

Clarissimo & Eruditissimo Viro, Domino *Vaissiere De La Croze* P. Bernardus Pezius, Benedictinus & Bibliothecarius Mellicensis.

S. P. D.

„Ingens inclyti nominis tui fama, „qua Rempublicam Literariam, jam „dudum implevisti, Vir summe, me „tibi tam arctè pridem conjunxit, ut „omnem diem infaustum mihi illu„xisse crederem, quo dulcis tui memo„ria animo non occurreret. Dum „triennio abhinc cum Augustissimi „Cancellario, & ad Conventum *Sues„sionensem* Legato, Comite de Sin„zendorff, Parisios venissem, intér„que Patres nostros San-Germanen„ses aliquamdiu suavissimè vixissem, „de te mihi multo jucundissimus ser„mo erat. Id unum cor gravissimè „macerabat, nondum apud eos Pa„tres res tuas ita comparatas esse, ut „ad eorundem complexum redire vel „velles, vel posses. Porrò cum hoc „articulo maxima melioris fortunæ „tuæ pars contineatur, amor erga te „meus in eo feliciter explicando, me „non finit esse segnem, præsertim „cùm ipsa Divinæ Providentiæ sua„vitas novum ad stabiliendam salu„tem tuam adytum his diebus pate„fecerit, ad quem si te promptè con„tuleris, & hanc & alteram vitam „beatè transiges. Res ita se habet. „Reverentissimus, Illustrissimus juxta „& Eruditissimus Dominus Abbas „Famigeratissimi Monasterii Gottwi„censis Ord. S. Ben. (quod Mellicio „quatuor ferè horis distat) postquàm „amplissimam Bibliothecam condidit, „& ingenio præstantem Religiosam „juventutem congregavit, ac à me „Criticorum studiorum elementis im„bui curavit, Virum unicè quærit, „qui constanti domicilio pulcherrimè „cœpta ad eum, quem ipse optat, „apicem perducat. Jam verò cùm „ad ornandam hanc cum fructu & „dignitate provinciam, te, Vir Cl. „nemo aptior & accomodatior, mihi „unquam visus fuerit, Reverendissi„mo supra laudato vehemens auctor „fui, ut te ad se quam primum evo„care ac invitare dignaretur: id quòd „consilium meum tanto clementiùs „amantiúsque illicò approbavit, „quanto perspectior eidem jam du„dum fuit exquisita eruditio tua. Ita„que ejusdem jussû & hortatu hanc „nunc ad te Epistolam do, téque, „ut porrò felicissimus esse velis ex„hortor. Poteris, si volueris, us„que ad obitum in egregio hocce „Monasterio Deo, Ordini, tuo, & „& animæ tuæ saluti commodissimè „servire. Si vincula, quibus Con„gregationi tuæ adstrictus es, obsti„terint, propterea ne admodùm an„garis, obsecro. Illustrissimus Do„minus Abbas Gottwicensis, ea quâ „Romæ floret, gratiâ, illa facili ne„gotio dissolvet, téque quaqua versus „tutum præstabit. Gottwici verò posi„tus rebus quibuscunque necessariis „honestissimè provideberis, atq; à Cho„ro reliquisq; Studiorum impedimen„tis liber, tibi uni, Sodalibusque tuis, „gravioribusque quas amas, Musis va„care permitteris. Pluribus, ut te „alliciam, haud opus est puto. Res „mihi est cum viro, cui diu noctúque „illa Domini verba meditanda sunt. „*Quid prodest homini, si universum „mundum lucretur, animæque verò „suæ detrimentum patiatur?* inemi„neris semper petræ, unde excisus „es, nec differ operari bonum, dum „tempus & occasio suppetunt. Nos „te hic ambabus ulnis, totísque bra„chiis complectemur, laudabimús„que in te Deum, qui sperantes in „se nunquam deserit, ac à fine, us„que ad finem, attingit fortiter, & „disponit omnia suaviter. Ergo jam „nunc rationes tuas serio subduc, & „quæ tibi super hac invitatione mea „stet sententia, proximè mihi signi„fica. Si viaticum tibi, in Austriam „desit, Reverendissimus Dominus „Abbas opportunè tibi aderit, ut„pote qui te, Deo, & Sacro Ordi„ni nostro servire volentem, dulcissi„mi Filii instar semper habebit. Vale, „Vir præstantissime, & relictâ *Ægyp„to* istam terram nostram lacte & melle „manantem, quam primum invise. „Gottwici in Austria 29. Junii 1731.

Literas tuas sic inscribes per Praque à Vienne in den Gottweiger-Hoff.

Ad has Cl. Pezii literas Mr. la Croze sequens dedit Responsum.

Reverendissimo & Eruditissimo Viro Domino *Bernardo Pezio* Benedictino & Bibliothecario Mellicensi S. P. D. *Maturinus Veyssiere La Croze.*

„Literæ tuæ mihi perquàm gra„tæ fuerunt, non tamen propter lau„des quas mihi tribuis, quibus me „parum

„parum dignum arbitror, sed propter benevolentiæ tuæ indicia, quæ luculenter animi tui pietatem & amorem in me tuum significare videntur. Jam pridem fama tua, & doctissimarum lucubrationum tuarum cognitio me in admirationem nominis tui rapuit, eóque magis accendor ad te amandum, & suspiciendum, quod tu me hominem tanto divortio terrarum à te remotum prior compellare dignatus es, certè præter omnem spem meam; nihil enim ejusmodi à te, Vir summe, exspectassem, cùm nequidem tibi me notum esse arbitrer. Cœterùm cùm videam te præter salutandi officium aliquid aliud moliri, non possum, quin tibi respondeam ea animi devotione, quam tibi approbare velim. Si quid fortè exciderit, quod minimè probaveris, veniam da quæso: haud enim ea huc afferre potui, quæ mihi omnino dicenda censebam, quin dissensus à te mei rationes nonnullas proponerem.

„Ante omnia tamen Illustrissimo & Reverendissimo Domino *Abbati Gottwicensis Monasterii* gratias habeo, ob ea beneficia & commoda, quæ mihi ultro offert, quibus quo minus utar, impedit conscientia, quæ eo meticulosior fit, quod videam brevi mihi esse moriendum: nulla enim vitæ diuturnioris spes esse potest homini septuagenario, & multis morbis obnoxio. Hinc sæpe animo volvo ea verba, quæ in Epistola tua lego: *Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Atque si contra conscientiam meam aliquid, quod absit, egero, animæ meæ, quod deprecor, jacturam faciam. Vis forsan scire, quanam in re conscientiam meam læderem, si parerem consiliis vestris? Certè longa oratione opus esset ad omnia explicanda, nec id vobis opportunum foret, cùm satis superque noverim, quanta vis sit earum opinionum, quas à prima juventute imbibimus. Ea tanùm hic attingam, quæ silentio præterire non possum. *An me vocas ad nuperam illam Constitutionem Pontificiam, quæ Christianam fidem ab imis fundamentis succussit?* Agnoscis verba hominis tibi noti, piæ & felicis memoriæ. At fortè dices, nemo coget illi *Constitutioni* subscribere, in qua disertis verbis ipsæ Domini nostri I. C. sententiæ, & dicta damnantur? Vide propositionem secundam, item 45. qua damnantur *Apostoli Joannis* verba, *Qui non diligit, manet in morte.* His damnationibus etiamsi fortè subscribere non cogerer, necessario tamen communicandum esset cum illis, qui numerant inter *Hæreticos* eos homines, qui hujus *Constitutionis* Edicta impia & hæretica arbitrantur. Multa alia graviora taceo, ne vos offendam. Ego cum divo Petro, Principe Apostolorum, ita Dominum *Jesum* alloqui soleo: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*: absit à me, ut à Domino meo discedens, hominibus & eorum decretis adhæream. Potes, inquit Auctor aurei libri de *imitatione Christi*, *citò fugere Jesum, & gratiam ejus perdere, si volueris ad exteriora declinare. Et si illum effugaveris & perdideris, ad quem tunc fugies? & quem tunc quæres amicum?* Lib. II. cap. 8. Nec frustra me Christum Dominum invenisse censeo: nam eas Regulas adhibui, quas ipse præscripsit: Si in fine temporum, *quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* Math. XXIV. 23. & vers. 26. *Si dixerit vobis, Ecce in Deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.* Videas velim vocem Græcam, quam per penetralia *Vulgatæ Versionis* Auctor interpretatus est. *S. Lucas* in loco paralello hic addit, *Ecce regnum Dei intra vos est.* Cap. XVII. v. 21. Ego quæsivi Dominum meum ubi ipse jussit, ut eum quæreremus, nec operam lusi, nam dicere possum cum Sponsa Cantici Canticorum: *Inveni, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Cæterum nolim credas me aut Luthero aut Calvino nomen dedisse: absit, uni *Christo* adhæreo, eum nunc diligo: ipsi quotidie dico: *Delicta juventutis meæ & ignorantias meas, ne memineris, Domine.* Hæc erant, vir eruditissime, quæ mihi necessario in medium proferenda judicavi. Nolim ea in malam partem accipias. Scio quidem, & certè scio, me propterea tibi minus charum fore, sed sententias meas longo studio, implorata Dei ope, quæsitas abdicare non possum. Jam per triginta annos, & quod excurrit uni studio *Christianæ Religionis*, operam dedi,

lectio-

„lectionique sacrarum literarum, antiquorum Patrum, Conciliorum & „Historiæ Ecclesiasticæ primorum „Seculorum intentus fui, quo in studio multa vera nondum satis cognita eruisse visus sum. Faxit Deus, „ut iis omnibus primò ad ejus gloriam utar, deinde ad salutem æternam adipiscendam. Alii alia quærant. *Mihi adhærere Deo bonum est, „ponere in Domino Deo spem meam.* „Verum de his satis, supérque Sententiarum diversitas nihil impedit, „quò minùs de vobis, & pietate vestra bene sentiam, méque benevolentiæ vestræ commendem. Illustrissimo Abbati Gottwicensi salutem plurimam dico cum prolixa „gratiarum actione. Idem tibi Vir „Reverende & Erudite, dictum puta. Nolite, quæso, me aspernari, & „odisse: Dictum enim *Augustini* vobis objicerem. *Fratrem odisti, & nescis.* Valete in Domino mei memores. Dabam Berolini die 21. Jul. „A. D. N. J. C. 1731.

Post scriptas hasce literas Mr. *La Croze* vitam usqde ad annum 1739. produxit, quô labente eandem cum morte commutavit. Fuit vir acris ingenii, stupendæ memoriæ, vastæ lectionis, atque eruditionis. Doctus erat Græcè, Hebraicè, Latinè, Intelligebat Germanicam, Arabicam Armenicam, Syriacam, Copticã, Græcam, vulgarem, Anglo Saxonicam, pluresq; alias linguas. Loquebatur Anglicè, Hispanicè, Lusitanicè, Italicè magna cum facilitate. Studia literarum tanto támque indefesso labore excoluit, quanto nemo ferè alius. Scripsit permulta, sed cùm hæc post excussum Monasticum jugum literis mandarit, recensenda non existimo. Cùm adhuc in Congregatione S. Mauri versaretur, Operibus S. Gregorii Nazianzeni, & Clementis Alexandrini revidendis operam addixit. Authoritatem SS. Patrum magni faciebat, nec eam ab aliis deprimi, aut in contemptu haberi patiebatur. Ubi verò detectum fuit, quòd calamum Heterodoxorum scriptis vertendis clam impenderet Præpositi non solùm de eo minùs sperare, sed etiam metuere cœperunt, talem futurum, qualem ex libris Calvini dogmata sapientibus, in ejus cellula inventis, judicârunt. Unde ut *Voyagè à Jerusalem*, Iter *Jerosolymitanum* conficeret decreverunt. Est modus loquendi in Galliæ Monasteriis, cùm quispiam carceri mancipandus est. Quâ de re admonitus, fugâ se proripuit. Videri autem volebat, se non aliâ causâ, quàm veritatis solius amore, ad Calvini asseclas transiisse. Fuerunt enim, qui dicerent, ipsius religionem fuisse generis fœminini, ut qui non ita diu post concupitas nuptias cum *Elisabetha Rosa du Dauphine* elegantis formæ puella celebrarit. Ut ut sit, in hoc *Mr. La Crozè* laudandus est, quòd à consuetudine aliorum apostatarum longè abfuerit. Plerúmque enim fit, ut qui à Religioso instituto deficiunt, nihil antiquius habeant, quàm ut in illud ejúsque Sectatores mille effundant convitia; ipse verò tantùm abfuit, ut hoc faceret, ut etiam illos, qui Religiosis Congregationis S. Mauri obtrectabant, scriptis strenuè refelleret. Ad extremum magit sapuisset, si ad sobrietatem sapere maluisset. Sed satis de Viro Apostata, qui literarum decus, quo inter San-Maurianos Patres erat conspicuus, suâ primùm à fide orthodoxâ, tùm Benedictina familia defectione, nimium quantum obscuravit. Orationem verò convertamus ad *Bibliothecarium* non Cardinalitia magis dignitate, quæ ad summum Pontificis Maximi fastigium proximè accedit, quàm admirandâ eruditione & doctrina Eminentissimum. Atque is est

ANGELUS MARIA QUIRINUS, cui in nobilissima juxtà & antiquissimâ procreato familiâ natales cunas Venetiæ anno 1680. præbuerunt. A paucis tantùm mensibus annos septem excesserat, quum Brixiam à parentibus delatus, Patribus Societatis Jesu in Collegio Nobilium S. Antonii pietatis & literis instruendus traditus fuit, eóque in loco novem integros annos transegit. Posthæc vitæ sanctius traducendæ cupidus, Divi Benedicti Ordinem amplexus solemnia vota in Florentino S. Mariæ Monasterio nuncupavit. A sacra professione bonas horas, quæ à vitæ asceticæ muniis supererant, literis Græcis & Hebraicis addiscendis impendit. In Græcis habuit Præceptorem *Antonium Mariam Salvinum*, quem ipse *Chrysoloram*, ex cujus schola summæ laudis ingenia, Florentiæ præcipuè, prodierant, suum veluti alterum appellare consueverat. In Hebraicis operâ usus est *Petri Benedicti* in illo ipso Cœnobio, antequam Societati Jesu ne- Cardinal. Quirinus.

nomen daret, hospitis ac contubernalis. Insignem earum peritiam testatam facit *Oratio de Mosaicæ Historiæ Præstantia* ab ipso recitata pro auspicandis studiis illis, & quidem *ad Hebraicæ veritatis fontem*, ut præfixus ei Orationi titulus declarat. Non minori laude sacros Canones & Ss. Theologiæ placita Professor discipulis exposuit. Post suscepta itinera literaria, in Gallias præsertim, in Italiam redux, temporis progressu, Abbas primùm S. Mariæ Florentiæ, tum à Clemente XI. Sacræ Inquisitionis Qualificator, Sacrorúmque Rituum & Indicis Consultor, deinde ab Innocentio XIII. Corcyrensis Archiepiscopus creatus est. Postmodùm cognato suo, *Fortunato Morosino*, in Episcopatu Brixiensi Successor datus, à Benedicto XIII. anno 1727. die 26. Nov. Cardinalis Presbyter Tituli S. Mariæ factus, à Clemente verò XII. Vaticanæ Bibliothecæ præfectus fuit. Hanc Ipse insigniter auxit, eam tribus suis Bibliothecis, quas Brixiæ, Venetiis, & Romæ habuit, donando. Qua munificentiâ Vaticanâ ita locupletata fuit, ut cùm foruli capiendis libris non sufficerent, novæ Ædes pro Bibliotheca jussu Pontificis construendæ fuerint. Ante quarum frontem *Clemens* XII. hanc epigraphen à Clarissimo Præsule, Carolo Majella, Vaticanæ Bibliothecæ primo Custode compositam, marmoreáque tabula incisam collocari jussit.

CLEMENS XII. P. M. CORSINUS
EXCIPIENDIS ET ADSERVANDIS IMPRESSIS CODICIBUS
TAM PONTIFICIA LIBERALITATE COMPARATIS
QUAM AB ANGELO MARIA QUIRINO
S. R. E. CARDINALI BIBLIOTHECARIO
DONO DATIS
INSIGNI AULÆ HUJUS ACCESSIONE
VATICANÆ BIBLIOTHECÆ SPATIA LAXAVIT
ARMARIA PLUTEOSQUE CONSTRUXIT
ANNO DOMINI MDCCXXXII.

Quàm scitè verò & præclarè Eminentissimus Cardinalis QUIRINUS Bibliothecarii munus cum Pastorali Officio per annorum quàm plurium decursum conjunxerit, hodiéque conjungat, argumento sunt, quas hîc in gratiam Lectoris subjicio

LITERÆ APOSTOLICÆ CLEMENTIS PP. XII.

De Vaticanæ Bibliothecæ incremento
De nova S. Ephræm Syri Editione
ex ejus Codicibus adornata
atque una simul
De Pastoralis sollicitudinis laudibus.

DILECTO FILIO NOSTRO
ANGELO MARIÆ TIT. S. MARCI
PRESB. CARD. QUIRINO NUNCUP.
S. R. E. BIBLIOTHECARIO
CLEMENS PAPA XII.

Dilecte Fili Noster Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Circumspectionis tuæ in gravissimis Nostris & hujus Sanctæ Sedis negotiis peragendis prudentia, fides, doctrina, & integritas promerentur, ut præcipua, & quæ Nobis maximè cordi sunt, ejusdem Sedis munera Tibi comittamus. Cùm itaque Officium S. R. Ecclesiæ Bibliothecarii, seu Protectoris Bibliothecæ Nostræ Vaticanæ, quod bo. mem. Benedictus ejusdem S. R. E. Diaconus Cardinalis Pamphilius nuncupatus, dum viveret, obtinebat, per obitum ipsius Benedicti Cardinalis, qui nuper apud Sedem Apostolicam debitum naturæ persolvit, vacaverit, & vacet de præsenti, Nos de prædictis, & aliis eximiis virtutum donis, quibus illarum Largitor Altissimus personam tuam multipliciter insignivit, plurimùm in Domino confisi, Motu proprio, ac ex certa scientia, & matura deliberatione Nostris, déque Apostolicæ potestatis plenitudine, Officium S. R. E. Bibliothecarii, seu dictæ Bibliothecæ Protectoris hujusmodi, sicut præmittitur, vacans, cum auctoritatibus, facultatibus, honoribus, & oneribus per alios Cardinales Bibliothecarios, seu dictæ Bibliothecæ Protectores ante Te haberi, & exerceri solitis, & consuetis, ac etiam à fel. rec. Paulo Papa V. Prædecessore Nostro per suas in simili forma Brevis die prima Julii MDCVII. expeditas literas, quarum tenorem præsentibus pro expresso haberi volumus, præscriptis, & quibus illi usi sunt, seu uti potuerunt, vel etiam debuerunt, tenore præsentium ad tui vitam concedimus, & conferimus, Téque in locum prædicti Benedicti Cardinalis, quoad Officium Bibliothecarii, seu Protectoris Bibliothecæ hujusmodi substituimus & subrogamus. Mandantes dilectis Filiis Custodibus, Scriptoribus, & Ministris dictæ Bibliothecæ, cæterísque, ad quos spectat, ut

Te

Te ad prædictum Bibliothecarii Officium eâ, quâ decet, reverentiâ recipiant, & admittant, tuísque jussibus, monitis, & mandatis in his, quæ ad bonam ipsius Bibliothecæ directionem, & prosperum statum pertinebunt, pareant, & obediant. Nos enim Tibi quoscunque in præmissis non obtemperantes censuris, & pœnis ad id opportunis compescendi, omniáque & singula alia Officium Bibliothecarii, seu Protectoris Bibliothecæ hujusmodi de jure, vel consuetudine, ac aliàs quomodolibet concernentia, necessariáque, & opportuna gerendi, & exercendi, plenam, & liberam tribuimus facultatem. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis etsi juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, cæterísque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die IV. Septembris MDCCXXX. Pontificatûs Nostri Anno Primo.

F. Card. Oliverius.

Clemens PP. XII.

Dilecte Fili &c. Cùm Te conspicuo isto, tuísque eruditionis, doctrinæque laudibus aptissimo, Apostolici Bibliothecarii munere auximus, Præfecturam, operámq; tuam ad publicam Sacrorum Studiorum utilitatem, ac Vaticanæ Bibliothecæ ornamentum cessuram esse minimè dubitabamus. Atque opinioni Te quidem Nostræ cumulatissimè respondere, suscepta jam à Te Operum Sancti Ephrem Syri ex MSS. Vaticanis Codicibus Græcis & Syriacis Editio confirmabat. Quas tamen ad Nos dedisti literas, expectationem Te Nostram etiam vincere comprobaverunt. Te enim irrevocabili, quam inter Vivos dicunt, donatione Bibliothecam tuam copiosis, ac selectis impressis Codicibus refertam, unà cum accessionibus, quas in posterum, etiam novis Libris adjectis, suscepturа sit, eidem Vaticanæ Bibliothecæ dono dedisse significârunt, reservato tamen Tibi eorundem usu, quoad vixeris. Istam profectò ad bonarum artium, & doctrinarum cultum, ac Bibliothecæ Tibi comendatæ, incrementum, præclaram voluntatem, largitatémque paterna laudatione prosequimur, tuæque virtuti gratulamur, quod perennis extabit tuæ liberalitatis memoria inter monumenta insignium Virorum, qui de Vaticana Codicum supellectile, déque universa re literaria egregiè meruerunt. Ut autem pro excipiendis Libris tuis ejusdem Bibliothecæ spatia laxarentur, Præfecto Apostolici Nostri Palatii sedulò mandavimus. Grati intereà, lætíque animi Nostri sensibus Apostolicam Benedictionem adjungimus, quam Tibi, Dilecte Fili Noster, ad Cœlestis remunerationis auspicium & pignus peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die XXVI. Maji MDCCXXXI. Pontificatus Nostri Anno Primo

Carolus Archiep. Emissenus.

Lectu etiam perquàm digna est Cardinalis Quirini Epistola ad Cardinalem Corsinum Clementis XII. Nepotem data, in qua ad quæstionem, nescio à quo Romæ motam, *An Episcopi, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecti, curam Pastoralem seu Episcopalem proptereà dimiserint*, negativè his verbis respondet: Cardinalis Quirini Epistola.

Eminentissimo & Reverendissimo Domino Nereo S. R. E. Card. Corsino Clementis XII. ex Fratre Nepoti

Angelus Maria S.R.E. Card. Quirinus Bibliothecarius Apostolicus & Episc. Brixien.

Binis Epistolis, quas Tibi Cardinalis Præclarissime, superioribus mensibus dedi, tertiam modò subjungo, ut quorundam desiderio, quod illæ excitârunt, satisfaciam. Ex eo enim sermone, qui post illas emissas, incertis Auctoribus Romæ vagatus est, de Episcopali cura à Cardinalibus Bibliothecariis olim dimissa, quò suscepti Officii partes implerent, sciscitandi à me occasionem illi ceperunt, num ita reverà contigisse ex indubiis monumentis dignoscatur, an potiùs constet, Cardinales ea cura implicitos, minimè illam abdicâsse, sed cum Vaticanæ Præfectura conjunxisse. Cui quæstioni non alio modo, quàm literis à Te pariter datis, respondendum puto, ac confidenter illicò affirmo, ne unum quidem in ea Cardinalium Bibliothecariorũ serie, quam ipsorum Icones in vestibulo ejusdem Bibliothecæ repræsentant, ne unum, inquam, reperiri, de quo verè dici va-

leat, Ecclesiæ, quam administrabat, valedixisse, propterea quod ea administratio non benè cum literario illo Magistratu convenire censeretur. Ne tamen id à me gratis dictum existimes, Tibi ob oculos ponam, quæ facilè cuivis obvia Ciaconii, & Ughellii volumina de eo argumento complectuntur; quod nusquam pleniùs Cardinalium, &Episcoporum res gestæ, quàm in iisdem, collectæ, atque dispositæ comperiantur. Operæ autem pretium erit, integram illam seriem exactè describere, ut hac occasione eruditis una simul satisfaciam, ac proinde nec eos Bibliothecarios præterire, qui Pastoralis curæ expertes Officium illud gesserunt. Consulam verò, præter *Alphonsum Ciaconium*, & *Ferdinandum Ughellium*, ubi opus erit, *Angelum Roccam* in Vaticanæ Bibliothecæ Descriptione, nec non *Jo. Justinum Ciampinium* in Catalogo S. R. E. Bibliothecariorum. Hos ipsos consului in conspectu illo ejusdem Bibliothecæ, quem ære incisum paucis abhinc annis evulgavi, ibidem chronologicas notas ex eorum Scriptorum fide unicè apponendo, quod ita locus postularet.

Series Bibliothecariorum Vaticanæ. I. Primus in ea serie conspicitur HIERONYMUS ALEANDER, Græcarum, Hebraicarúmque literarum doctrina præcellentissimus. Hic Vaticanæ Bibliothecæ Præfecturam anno 1519. post Zenobii Aciaioli mortem à Leone X. assecutus, eandem retinuit usque ad annum 1542. quo ex hac mortali vita discessit, ac proinde Archiepiscopatu etiam Brundusino, quem anno 1524. accepit, exornatus; ídque disertis verbis adnotatum legimus tam apud Ciaconium, quàm apud Ughellium in hunc modum: *Bibliothecæ Vaticanæ Præfecturam, etsi absens in Legationibus, & Archiepiscopatu retinuit, quámque deinceps Pontifices Cardinalibus detulerunt.*

Marcellus Cervinus, II. Secundum in ea serie occupat locum MARCELLUS CERVINUS, & ipse doctrinæ, literatorũ Virorum patrocinio, nec non veterum Codicum colligendorum studio clarissimus. Neocastrensem primum, deinde Rhegii Lepidi, demùm Eugubinam Ecclesiam rexit, ex qua ad supremam Petri Cathedram conscendit, Eugubinis suis maximopere charus, quemadmodùm marmorea eidem erecta Statua testati sunt.

Robertus Nobilius, III. ROBERTUS NOBILIUS proximè post Cervinum spectatur, eximium adeò doctrinæ & sanctimoniæ in tenera ætate prodigium, ut eum nondum annum quartum decimum attingentem, Vaticanæ Bibliothecæ Præfecturæ dignum existimaverit Paulus IV. quum Purpuram ab Julio II. cujus Pronepos erat, accepisset. Utramque verò, antequam septendecim annos excederet, unà cum mortalitatis exuviis deposuit.

IV. In ea Præfectura successorem NOBILIO assignavit Paulus IV. ALPHONSUM CARAFAM, egregiæ virtutis adolescentem, cui paulò antè & honorem Purpuræ, & Ecclesiæ Neapolitanæ administrationem contulerat. Obiit verò S. Sedis Bibliothecarius & Neapolitanus Præsul an. 1565. Neapoli post Diœcesanam Synodum ibidem celebratam, obitósque continuos, gravésque pro grege labores. **Alphonsus Carafa,**

V. Carafam in eadem Præfectura excepit M. ANTONIUS AMULIUS, Cardinalis non eximia tantùm eloquentia, & singulari civilium rerum peritia, sed & multiplici doctrina magno in pretio habitus à Pio IV. qui eundem propterea, dum Veneta Legatione Romæ fungeretur, ad Purpuram primùm, deinde ad Bibliothecarii Apostolici munus adscivit, collato ei prætereà Reatino Episcopatu, quem anno tantùm 1570. moriens reliquit. **Antonius Amulius,**

VI. GUILIELMUS SIRLETUS Apostolici Bibliothecarii munus post Amulii obitum accepit à S. Pio V. non ejusdem tantùm virtutum odore, & fragrantia; sed & incredibili literarum omnium peritia capto. Obtinebat eo tempore Squillacensem Ecclesiam, quam adhuc per annos quinque retinuit, & postea in gratiam Nepotis dimisit. Quemadmodùm Vaticanæ Bibliothecæ, ita & Indici Librorum prohibitorum, eorúmque expurgationi præfuit. **Guillielmus Sirletus,**

VII. ANTONIUS CARAFA, cui *Sirletus* Græcæ linguæ Præceptor obtigerat, dignus fuit, qui eidem in literaria illa provincia succederet; nam & in Græca lingua, cæterísque doctrinis ita profecit, ut ejus industria Editio Septuaginta duorum Virorum, Oecumenica antiqua Concilia tam Græcè quàm Latinè conscripta, tres Tomi Epistolarum Romanorum Pontificum, ea ætate lucem conspexerint. **Antonius Carafa,**

VIII. Qua ratione Sirletus nonnisi post plures annos ab administrata Biblio- **Antonius Columna**

liotheca Pastoralem curam abdicavit, ita huic nuncium remisit ante annos plures quàm eam regendam susciperet, M. ANTONIUS COLUMNA, benignissimus doctorum hominum Mecænas. Siquidem à Clemente VIII. Bibliothecarius Apostolicus renuntiatus fuit, Archiepiscopatum autem Salernitanum in gratiam Marci Antonii Columnæ Marsilii ejus Consobrini anno 1574. abdicavit, ac proinde decem & octo annos antequam Clemens VIII. Pontificatum iniret.

Cæsar Baronius, IX. CÆSAR BARONIUS, Collegii Cardinalium decus inclytum, præfuit Bibliothecæ Apostolicæ post M. Antonium Columnam.

Ludovicus de Torres, X. Mortuo Baronio munus illud delatum fuit LUDOVICO DE TORRES, cujus doctrinam magni faciens idem Baronius, professus est in Annotationibus ad Martyrologium Romanum se easdem illi recognoscendas dedisse, ut ejus judicii statera examinarentur, antequàm in hominum conspectum prodirent. Gerebat ille jam à multis annis Montis Regalis in Sicilia Archiepiscopatum, optimi Pastoris partes implens, nec illum dimisit ob demandatam sibi Vaticanæ Bibliothecæ curam, sed utroque Titulo insignis è vita migravit.

Scipio Burghesius, XI. SCIPIO BURGHESIUS in eadem serie subsequitur, quem doctrina etiam excultum fuisse declarant Clarorum Virorum Opera eidem inscripta.

Cobellutius, XII. SCIPIO COBELLUTIUS, qui *Literis conciliatricibus Purpuram adeptus, eisdem gratiam reddidit perpetuò literatorum patrocinio*, ut legitur in elogio illi posito à Collegio Viterbiensi Societatis Jesu, Burghesio in Vaticanæ Bibliothecæ cura successit.

Franciscus Barberinus, XIII. FRANCISCUS BARBERINUS, quem virtutis, & literarum amantissimum, Virorum doctrina præstantium nuncupatæ ei lucubrationes demonstrant, nec non celeberrima Bibliotheca suis in Ædibus extructa, Bibliothecarii Apostolici Officium ab Urbano VIII. Patruo suo assecutus est.

Antonius Barberinus, XIV. ANTONIUS BARBERINUS ejusdem Francisci Patruus, Frater scilicet Urbani VIII. Bibliothecarii munere ob egregias virtutes, quibus fulgebat, insignitus fuit ex cessione Francisci Nepotis facta in manibus Papæ, postquàm jam ab aliquot annis Senogalliensem Episcopatum abdicâsset.

Horatius Justinianus, XV. HORATIUS JUSTINIANUS, Vir eximiæ literaturæ, quam typis edita ejus Opera ostendunt, præfuit Bibliothecæ Vaticanæ primùm Custodis munere fungens, deinde Antonio Barberino Successor datus. Dum eum ad Purpuram evexit Innocentius X. Nucerinam Ecclesiam obtinebat, quam dimisit occasione muneris summi Pœnitentiarii ei collati ab eodem Pontifice, ut disertè testatur ipsius Elogium apud Ciaconium, ibíque subditur: *Præfuit Presbyter Cardinalis Ecclesiæ S. Onuphrii in Janiculo, renuntiatus etiam S. R. E. Bibliothecarius.*

Aloysius Capponius & reliqui Bibliothecæ Vaticanæ Præfecti, XVI. ALOYSIUS CAPPONIUS, morum, prudentiæ, & ingenii laude insignis, Bibliothecam Vaticanam moderatus est post Horatium Justinianum, qui obiit anno 1649. ac proinde post depositum jam ab annis quinque in gratiam Lucæ Torregiani Pronepotis Archiepiscopatum Ravennæ, quo potiebatur.

Post *Capponium* hoc ordine subsequuntur Cardinalium Bibliothecariorum Icones. XVII. FLAVIUS CHISIUS. XVIII. LAURENTIUS BRANCATUS DE LAUREA. XIX. HIERONYMUS CASANATE. XX. HENRICUS NORIS. XXI. BENEDICTUS PAMPHILIUS. Horum nomina recitâsse sufficiat, quod nemo ex ipsis Episcopalem curam unquam susceperit, quódque insignia eorum merita satis cuique nota reddantur ex temporum vicinitate.

ex quibus colligitur Bibliothecarii munus cum Episcopali esse compatibile, Constat itaque, Cardinalis Eminentissime, solis etiam *Ciaconii*, *Ughelii Rocchæ*, *Ciampinii* voluminibus consultis, quæ in manu omnium sunt, jure à me affirmari potuisse, ne unum quidem è Cardinalibus Bibliothecariis reperiri, qui occasione suscepti Officii, Ecclesiæ, quam administrabat, nuncium remiserit. Extant quidem, qui nullo unquam tempore sacrum illud conjugium admiserunt, qui dissolvendum ipsum curârunt seu pluribus annis ante Bibliothecam Vaticanam sibi concreditam, seu pluribus annis post eandem administratam, seu denique ob Summi Pœnitentiarii munus sibi collatum; at ne unum quidem (ut tertio id ipsum dicam) laudati Scriptores proferunt, qui Ecclesias suas ob demandatum Bibliothecarii Officiũ dimiserit.

Con-

Nihilque à Majorum instituto alienum esse in Cardin. Quirino conjungi utrumq.

Constat pariter, nihil alienum à Majorum instituto *Clementem XII.* patrasse, dum mihi Brixianæ Ecclesiæ copulato Vaticanæ Bibliothecæ Præfecturam commisit, dúmque, ne hujus causa ab eo vinculo resilirem optavit. Eam Sanctissimi Patrui tui voluntatem meridiana luce clarius Literæ Apostolicæ nuper à me evulgatæ demonstrant. Quæ tamen etiamsi deessent, illa ipsa satis innotuit Tibi inprimis, & aliis etiam quotquot singularis erga me benevolentia sollicitos effecit, ut eam disjunctionem ab ipso Pontifice impetrarent, quo Romanæ Sedis servitium curas meas, studia mea unicè sibi vindicaret. Quo pacto Pontifex hujuscemodi dicta repelleret, tenuitatis meæ, ut mihi videbatur, optimè conscius; ut autem ipse dicere solebat; I. quod bis singulis annis Romanum iter peragere (tres menses Conciliaris vacationis eidem impendens) in more haberem, singulis verò diebus, quibus in Urbe comoror, Bibliothecam Vaticanam semel lustrare; II. quod absentiæ meæ tempore duorum Præsulum Custodum vigilantia ejusdem commodis abundè prospiceret; III. quòd erga illam, etsi procul à Brixiana Urbe disjunctam hujusmodi studium mea inter vivos donatione patefecissem, ut, tenuis licèt, in exemplum cæteris Cardinalibus Bibliothecariis (*absit verbo invidia*) futura videretur; IV. tandem quòd vel inter Pastorales curas, ipsius supellectilem mei quoque ingenii, pro ejus modulo, fœtibus amplificare studerem: hæc, inquam, omnia & ipse frequenter ex Clementis XI. ore accepisti, & alii omnes acceperunt, qui de laribus à me Romæ figendis studiosi, Pontificem in hoc ipsum studium pertrahere satagebant.

Epistolæ conscribendæ tempus & occasio.

Hæc habui, *Cardinalis Præclarissime*! quibus quæstioni propositæ responderem; & quidem in procinctu stans, Romano scilicet itineri jam paratus, cujus hac anni tempestate aggrediendi (*quo Episcopale quidpiam redoleat, ut me dicentem sæpè audivisti*) auspicem mihi sumere consuevi Divum Remigium; concludendi verò seu Roma migrandi, Divum Carolum, aut Divum Martinum, prout Vaticanæ Bibliothecæ negotia, & opera in sacra Tituli mei Æde suscepta, meam in Urbe moram seu breviorem, seu diuturniorem requirunt. Quumque & ipse ad Autumni exitum Romam repetere decreveris, desinet occasio ampliùs Tibi obstrependi hujuscemodi Epistolis, quas scilicet Florentinus tuus secessus elicuit, ac proinde rivos claudam, unde prata satis biberunt.„

Cardinalis Quirini Opera.

Post allatam Eminentissimi Cardinalis QUIRINI Epistolam *de munere S. R. E. Bibliothecarii*, cujus partes & numeros omnes præstantissimè implet, illud superesse videtur, ut ejus ingenii partus & monumenta, quibus non modò Vaticanam Bibliothecam, sed universam propè Rempublicam literariam hactenus locupletavit, enumeremus. Id quod tantò magis à nobis hîc faciendum duximus, quantò rariora, *nisi simul comportata* (quod boni omnes exoptant) *in communem usum recudantur*, subinde evasura prævidemus; Ita enim publica vox: *Les écrits du Cardinal Querini ne seront jamais communs, parcequ'il les fait imprimer à ses depens, & se reserve le plaisir d'en faire des prèsens.* Quocirca celeberrimus D. *Voltaire* officiosũ hoc in quibusdã ad Eminentissimum literis nuper elicuit votum: *Oh quando Vederò io qualche valente libraio raccogliere tutte le Opere di Vostra Eminenza già troppo sparse!* Foliis tantum ne Carmina manda (q); *ma siono tutti i suoi Scritti radunati ad æternam memoriam.* Et iterùm in alia ad eundem Epistola: *Bramo di vedere i suoi Scritti, id i suoi atti generosi tutti raccolti nelle Bresciane stampe, ma tengo un più vivo desiderio d' inchinarla personalmentè.* Ea verò, quæ comperta tenemus, sunt:

Recensentur.

1. ORATIO *de Mosaïcæ Historiæ Præstantiâ*, habita Florentiæ in Abbatia Monachorum Casinensium, pro auspicandis ibidem ad Hebraicæ veritatis fontes Sacrarum Literarum studiis: *Cæsenæ* MDCCV. 4. Vide part. IV. hujus Hist. pag. 349.
2. De Monastica Italiæ Historia conscribenda, ORATIO cum Notis. *Romæ per Antonium de Rubeis* MDCCXVII. 8. Inserta huic nostro Operi Part. II. pag. 431.
3. CHRONICON FARFENSE, cui paulò post Orationem de Monastica Italiæ Historia conscribenda manum admovit. *Ex Lib. I. Part. II. Commentar.*

4. VE-

(q) Virgil. Aeneid. VI. V. 74. *Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.*

4. VETUS OFFICIUM Quadragesimale Græciæ Orthodoxæ recognitum, & castigatum ad fidem præstantissimi Codicis Barberini in Latinum sermonem conversum. *Romæ per Galeatium Chracas* MDCCXXI. 4.

5. DIATRIBÆ ad priorem partem Veteris Officii Quadragesimalis Græciæ Orthodoxæ.

I. De Ecclesiasticorum Officiorum apud Græcos antiquitate.
II. De Hymnis Quadragesimalibus Græcorum, eorumque Authoribus.
III. De aliis Canticis Quadragesimalibus Græcorum, eorumque Authoribus.
IV. De Dominica Publicani, & Pharisæi.
V. De Dominica Filii Prodigi. *Romæ per Galeatiũ Chracas* MDCCXXI. 4.

6. VITA Latino-Græca S. P. Benedicti ex Textu Latino Gregorii M. cum duobus Codicibus MSS. Sublacensibus nunc primum comparato, exhibitis etiam variantibus veterum Editionum lectionibus; & Versione Græca Zachariæ Papæ cum Cod. MS. Abbatiæ Florentiæ collata. Accedunt veterum Carmina, Sermones, & Homiliæ de S. Benedicto, & variorum Notæ in eandem Vitam contractæ, & ad examen revocatæ. *Venetiis per Antonium Bartoli* MDCCXXIII. 4.

7. ENCHERIDION Græcorum, quod de illorum Dogmatibus, & Ritibus Romanorum Pontificum Decreta post Schismatis Epocham edita nunc primum in unum collecta complectitur. *Beneventi* MDCCXXVII. *ex Typographia Archiepiscopali.* 8.

8. PRIMORDIA CORCYRÆ post Editionem Lyciensem A. MDCCXXV. recognita, & multis partibus adaucta. *Brixiæ per Jo. Mariam Rizzardi* MDCCXXXVIII. 4.

APPENDIX, Sacra quædam Corcyræ Primordia repræsentans, scilicet recens initam rationem ab Auctore dum ejus Insulæ Episcopatum gereret pro innocue retinenda, quæ ibi viget, inter Latinos, & Græcos in Sacris consuetudine.

9. DICTA Illustrium Auctorum expensa, & emendata in Libro, cui Titulus PRIMORDIA CORCYRÆ. Auctores quorum Dicta expenduntur, & emendantur, hi sunt: *Harduinus. Ezech. Spanhemius. Plauti Interpretes. Marmora. Jo. Alb. Fabricius. Interpres Notit. Græcor. Episcopatuum. Editores prædictæ Notit. Barnesius. Jacobus Gronovius. Cluverius. Berchelius. Cellarius. Lazius. Jos. Scaliger. Petavius. Anna Daceria. Meursius. Dalecampius. Perizonius. Erasmus. Ald. Manutius. Isaacus. Nevvtonus. Auctor Indicis Bibliothecæ Coislin. Haym. Emmius. Isaacus Casaubonus. Catrou, & Rouillè. Montfauconius. Sponius. Bandurius. Galland.*.

10. EPIGRAMMATA varia in Libro cui Titulus: *Corona di Componimenti Poëtici di varj Autori Bresciani. Brescia per Gian-Maria Rizzardi* MDCCXXXVIII. 4.

11. ANIMADVERSIONES in Prop. 21. Lib. VII. Elementorum Euclidis, cum nova ejusdem Propositionis Demonstratione. Accedit Demonstrationum Algebricarum Specimen ex Euclidis Exemplari ad id operis artificiosè compacto depromtum. *Brixiæ per Joan. Mariam Rizzardi* MDCCXXXVIII. 4.

12. SPECIMEN Brixianæ Literaturæ, quæ in Urbe Brixia, ejusque ditione paulò post Typographiæ incunabula florebat; unde præter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium Typographicorum series, quam Historia literaria temporis illius, illustrantur.

PARS I. Poëtas Latinos aureæ, & argenteæ ætatis, quos Brixiani Scriptores illustrârunt, complectitur.

PARS II. complectitur Grammatica, Oratoria, Poëtica, & Philosophica. *Brixiæ per Joan. Mariam Rizzardi* MDCCXXXIX. 4.

13. PAULI II. Veneti Pont. Max. Vita ex Cod. Angelicæ Bibliothecæ, præmissis ipsius Sanctiss. Pontificis VINDICIIS adversus *Platinam*, aliosq; obtrectatores. Accedit APPENDIX, qua comprobatur PAULI II. Pontificatus felicitati deberi optimorum Scriptorum Editiones, quæ Romæ primum prodierunt post divinum Typographiæ inventum à Germanis Opificibus in eam Urbem advectum, plerisque omnibus earum Editionum seu Præfationibus, seu Epistolis in medium allatis, cum Observationibus ad easdem rei Typographicæ illustrandæ valde opportunis. *Romæ per Antonium de Rubeis an.* MDCCXLI. 4

14. DIATRIBA Præliminaris ad FRANC. BARBARI, & aliorum ad ipsum Epi-

Epistolas, in duas Partes divisa.

I. De *Francisci Barbari* in Latinis, Græcísque literis præstantia à doctis Viris ejus ætatis magno in pretio habita.

II. De Pacis, & Belli artibus, quibus idem Rempublicam domi, forisque administravit. *Brixiæ per Joannem-Mariam Rizzardi* MDCCXLI. 4. In hoc Opere Emin. purpuratus noster res gestas & merita *Francisci Barbari* Senatoris eximii non enarrat solùm, sed mirâ styli arte expressas ita oculis spectandas exhibet, ut Veneti patritii imaginem Virtutis habeāt & exemplar numeris omnibus absolutum, quod pro virili parte sequi debeant atque imitari. *Ex Epist. Andreæ Quirini.*

15. DECAS I. EPISTOLARUM, quas sub prœlo sudante *Francisci Barbari* Epistolarum Collectione harum Editor & illustrator in lucem emisit. *Brixiæ per Joan. Mariam Rizzardi an.* MDCCXLII. 4. *In hoc Volumine continentur hæ Epistolæ:*

I. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. *Brixiæ die* 19. *Januar.* 1741.

II. Ad Eundem. *Brixiæ die* 23. *Februar.* 1741.

III. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardinalem ANDREAM HERCULEM DE FLEURY. *Brixiæ die* 23. *Maij* 1741.

IV. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. Cardinalem NEREUM CORSINUM. *Brixiæ die* 24. *Julii* 1741. *Ad ejus calcem* SYLLOGE Epistolarum Apostolicarum CLEMENTIS PP. XII. de vaticanæ Bibliothecæ incremento, de nova S. Ephrem Syri Editione, ex ejus Codicibus adornata, atque una simul de Pastoralis sollicitudinis laudibus. *Item* ICHONOGRAPHIA Aulæ ab eodem Summo Pontifice Vaticanæ Bibliothecæ adjunctæ.

V. Ad Eundem. *Brixiæ die* 27. *Augusti* 1741. *Ad cujus calcem* SERMO Italicus habitus in nova Cathedrali Ecclesia inter Missarum solemnia die Assumptionis B. M. V.

VI. Ad Eundem. *Brixiæ die* 28. *Septemb.* 1741. *Ad ejus calcem* ORATIO de Mosaicæ Historiæ præstantia, habita Florentiæ an. 1705. iterum excusa Veronæ an. 1741.

VII. Ad Illustriss. & Excellentiss. Dom. MARCUM FUSCARENUM Equitem, & Procuratorem Divi Marci. *Brixiæ die* 19. *Martii an.* 1742.

VIII. Ad Illustriss. & Excellentiss. Dom. JOANNEM EMO Procuratorem D. Marci. *Brixiæ die* 2. *Maji.*

IX. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Præsidem Generalem Congregationis Casinensis, aliàs S. Justinæ de Padua. *Brixiæ die* 14. *Junii* 1742. *Ad cujus calcem* Epistola Pastoralis Italico sermone ad Clerum, Populúmque Brixianum, qua ad gratiarum actiones singulari cultu tribuendas Sanctis Brixiæ Patronis Faustino, & Jovitæ, ob eorum singulare tutamen binis documentis recens detectis certo comprobatum, excitantur.

X. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. *Brixiæ die* 6. *Augusti* 1742. *Inseritur in ea Opusculum cui Titulus:* MONUMENTA literaturæ Episcoporum Venetæ ditionis, qui Francisci Barbari ætate floruerunt. Quo in Opusculo Præsules hoc ordine recensentur.

Petrus Æmilianus Præsul Vicentinus.
Hermolaus Barbarus Præsul Veronensis.
Petrus Monte Præsul Brixianus.
Polydorus Foscarus Præsul Bergomensis.
Fantinus Dandulus Præsul Patavinus.
Dominicus de Dominicis Præsul Torcellanus.
Baptista de Lignamine Præsul Concordiensis.
Jacobus Zeno Præsul Feltrensis, & Bellunensis.
Antonius Corrarius Præsul Cenetensis.
Theodorus Lælius Præsul Tarvisinus.
Bartholomæus Rovarella Præsul Adriensis.
S. Laurentius Justinianus Præsul Castellanus. *Postea* Proto-Patriarcha Venetiarum.
Gregorius Corrarius Patriarcha Venetiarum.
Ludovicus Scarampus Patriarcha Aquilejen.
Petrus Donatus, Fantinus Valaresus, Fantinus Dandulus, Philippus Paruta } Cretenses Archiepiscopi.
Bartholomæus Zabarella, Laurentius Zane } Spalatini Archiepiscopi.
Mapheus Valaresus Jaderensis Archiepiscopus.
Fantinus Dandulus, Andreas Grittus } Corcyrenses Archiepiscopi.
Marcus Condulmerius, Dominicus Michaël } Gradenses Patriarchæ.
Moyses Buffarellus Præsul Polensis.

Hi

Hi omnes ab anno 1430. usque ad an. 1455. Episcopales Infulas in Veneta Ditione gesserunt, binis tantum exceptis, nimirum Gregorio Corrario, & Theodoro Lælio, *qui tamen intra illud ipsum intervallum Ecclesiastici gradus honore jam præfulgebant, ex quo hic Tarvisinam, ille Vicentinam primum, deinde Venetam Cathedram conscendit.*

16. FRANCISCI BARBARI, & aliorum ad ipsum Epistolæ ab an. MCCCCXXV. ad an. MCCCCLIII. Nunc primum editæ ex duplici MS. Cod. Brixiano, & Vaticano uno. Accedit ampla earundem Mantissa ex Forojuliensis Bibliothecæ Guarnerianæ MSS. *Brixiæ per Joannem Mariam Rizzardi* MDCCXLIII. 4.

17. DECAS II. EPISTOLARUM, desumptis plerumque earum argumentis ex Vaticanæ Bibliothecæ MSS. Præmittitur Epistola Joan. Paulo Abbati Bignonio Regii Consilii Decano, ac Regiæ Parisiensis Bibliothecæ jamdiu Summo Præfecto inscripta. *Romæ per Nicolaum, & Marcum Palearini an.*MDCCXLIII. 4. *Epistolæ, quæ in hoc volumine continentur, sunt:*

I. Ad Doctiss. & Clariss. Virum BERNARDUM MONTIFAUCONIUM, Monachum San-Germanensis Cœnobii Lutetiæ. *Romæ* IV. *Kal. Jan.* 1741.

II. Ad Reverendiss. Patrem PRÆSIDEM GENERALEM Congregationis Benedictinæ S. Mauri. *Romæ* VII. *Kal. Februar.* 1742.

III. Ad Doctiss. & Clariss. Vir. ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sac. Scripturæ Interpretem. *Romæ* v. *Kal. Octobr.* 1742.

IV. Ad Doctiss. & Clariss. Virum CLAUDIUM DE BOZE, Perpetuum Secretarium Gallicæ Regiæ Academiæ Inscriptionū, & Bonarum Literarum. *Romæ* VI.*Kal. Novemb.* 1742.

V. Ad Doctiss. & Clariss. Virum ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sacræ Scripturæ Interpretem. *Romæ* XVI. *Kal. Decemb.* 1742.

VI. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Abbatem & Præsidem Generalem Congr. Benedictino-Casinensis. *Romæ Kal. Decemb.* 1742.

VII. Ad Clariss. & Doctiss. Virum APOSTOLUM ZENO, jampridem Poëtam, & Historicum Cæsareum. *Romæ Idibus Decemb.* 1742.

VIII. Ad Doctiss. & Clariss. Virum ANTONIUM FRANCISCUM GORIUM, Historiæ in Athenæo Florentino Professorem. *Romæ die* IX. *Januar.* 1742.

IX. Ad Doctiss. & Clariss. Virum ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sacræ Scripturæ Interpretem. *Romæ Kal. Februar.* 1742.

X. Ad Reverendiss. Patrem D. JOANNEM CHRYSOSTOMUM TROMBELLI, Canonicum Regular. Congregationis Rhenanæ, & SS. Salvatoris Bononiæ Abbatem. *Romæ* VI. *Kal. Mart.* 1742.

18. DECAS III. EPISTOLARUM, quas sub prœlo sudantibus Reginaldi Card. Poli Epistolis, harum EDITOR, & ILLUSTRATOR in lucem emisit. *Brixiæ per Joan. Mariam Rizzardi* MDCCXLIV. 4.

Præmittitur EPISTOLA Doctiss. & Clariss. Viro ALEXIO SYMMACHO MAZOCHIO, Canonico Neapolitano, & Regio Sacræ Scripturæ Interpreti inscripta. *Brixiæ die* 27. *Aug.* 1744. *Sequentes in hoc volumine continentur Epistolæ:*

I. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. *Brixiæ* VII. *Kal. Maji an.* 1743.

II. Ad VIROS Clarissimos in Regiam Parisiensem Academiam Inscriptionum, & Politiorum Literarum Adscitos. *Kal. Junii in Villa S. Eustachii* 1743.

III. Ad Reverendiss. Patrem D. RENATUM L' ANEAU, Superiorem Generalem Congregationis S. Mauri. *Brixiæ Kal. Augusti* 1743. Continetur in hoc Epistola ea, quam an. 1721. edidit DIATRIBA de Hymnis Quadragesimalibus Græcorum, & eorum Authoribus.

IV. Ad Doctiss. & Clariss. Virum NICOLAUM FRERETUM, Perpetuum Secretarium Gallicæ Regiæ Academiæ Inscriptionum, & Bonarum Literarum. *Brixiæ* x. *Kal. Septemb.* 1743.

V. Ad Doctiss. & Clariss. Virum CLAUDIUM DE BOZE, Regiæ Parisiensis Academiæ Bonarum Literarum antea Secretarium, nunc Directorem. *Brixiæ* x. *Kal. Januar.* 1743.

VI. Ad Reverendiss. Patrem D. RENATUM L' ANEAU, Superiorem Generalem Congregationis S. Mauri. *Brixiæ* v. *Kal. Aprilis* 1744.

VII. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Abbatem & Præsidem Generalem Congreg. Benedictino-Casinensis. *Brixiæ die* 23. *Jun.* 1744.

VIII. Ad Clariss. & Eruditum Virum Comitem, & Balivum PETRUM PAULUM MARCOLINUM. *Brixiæ die* 27. *Jun.* 1744.

IX. Ad Reverendiss. Patrem D. CYPRIANUM BENAGLIA, Abbatem & Præsidem Generalem Congr. Benedictino-Casinensis. *Brixiæ die* 22. *Jul.* 1744.

X. Ad Clariss. & Eruditum Virum Comitem, & Balivum PETRUM PAULUM MARCOLINUM. *Brixiæ die* 26. *Aug.* 1744.

19. COLLECTIO EPISTOLARUM REGINALDI POLI S. R. E. Cardinalis, & aliorum ad ipsum.

VOL. I. Scriptas complectitur ab an. MDXX. ad an. MDXXXVI. Scilicet à primo Regin. Poli Patavium adventu usque ad delatum ei à Paulo III. Cardinalatum. Quibus præmittuntur ANIMADVERSIONES in Epist. Jo. Georgii Schelhornii, VITA Cardin. Poli, & quædam hujus Scripta, atque DIATRIBA ad easdem Epistolas. *Brixiæ per Joan. Mariam Rizzardi* MDCCXLIV. 4.

VOL. II. Scriptas complectitur annis MDXXXVII. MDXXXVIII. MDXXXIX. Scilicet ab inita Legatione Belgica usque ad desitam Legationem Hispanicam. Quibus præmittuntur ANIMADVERSIONES in Epist. alteram Jo. Georg. Schelhornii, DIATRIBA, ac MONUMENTA quædam præliminaria ad easdem Epistolas. *Brixiæ per Jo. Mariam Rizzardi*. MCCXLV.

VOL. III. Scriptas complectitur annis MDXL. MDXLI. MDXLII. Scilicet ab exitu Legationis Hispanicæ usque ad mortem Card. Contareni. Quibus præmittuntur APOLOGETICA PRÆFATIO bifariam divisa, DIATRIBA, & plura MONUMENTA ad easdem Epistolas. *Brixiæ per Jo. M. Rizzardi* MDCCXLVIII.

VOL. IV. Apparatum complectitur LXV. Epistolarum *Reginaldi* è Codicibus Vaticanis erutum. Alia quædam analecta ex manuscriptis Card. *Marcelli Cervini*, dein Papæ sub nomine *Marcelli II.* & ex aliis Scriptis Cardinalium ad Concil. Trident.. Legatorum comportata. *Brixiæ typis Rizzardi* A. 1753. Ita verò Lipsienses Eruditi in suis Ephemeridibus anni 1747. *Reginaldus Polus doctrinâ, consiliô, rerum gestarum magnitudine, virtute, enixissimo Ecclesiam Romanam juvandi amplificandíque studio, quondam insignis admodùm, non facilè illustriorem nec digniorem laudum suarum Præconem, & Scriptorum suorum instauratorem, quàm quidem* Angelum Mariam Quirinum, *purpuratum Eminentissimum* (*cujus non minora in Sedem Romanam merita, quàm decora, quibus in orbe literato fulget, existunt*) *invenire potuisset*...

20. IMAGO optimi, sapientissimíque Pontificis expressa in Gestis PAULI III. Farnesii ad primos quinque annos ejus Pontificatus spectantibus; quos nimirùm exhibent Monumenta in primo, & altero Card. Regin. Poli Epistolarum Collectionis Volumine comprehensa. *Brixiæ per Jo. Mariam Rizzardi* MDCCXLV. 4. Quo in Opere adeò dextrè tuendis PAULI III. & *Card.* POLI honoribus & meritis incubuit *Quirinus*, ut fatente *Leichio* Lipsiensi Professore publico, *Quotquot in posterum ex* Burnetii *officina ad detrahendum eorundem memoriæ repetere vellent calumnias, & commenta jam profligata, se ipsos omnium ludibrio exponerent*...

21. VITA del Cardinale GASPARO CONTARINI scritta da Monsig. Lodovico Beccatello, con alcune aggiunte spettanti alla medesima, indirizzata con Prefazione all'Illmo e Rmo Monsig. Giuseppe di Thun, Vescovo di Gurck &c. *Brescia per Gian-Mar. Rizzardi* MDCCXLVI. in 4.

22. DECAS I. *Epistolarum Italicarum hoc Tit:* DECA I. di Lettere Italiane già prima separatamente uscite alla luce dal mese di Ottobre dell'anno MDCCXLIV. al mese di Luglio dell'anno MDCCXLVI. *Brescia per Gian-Maria Rizzardi in* 4.

Indirizzata con Prefazione all'Illmo Sig. Canonico SALVINO SALVINI, Arciconsolo dell'Accademia della Crusca. *Epistolæ eo in Volumine contentæ sunt:*

I. LETTERA APOLOGETICA scritta al suo Clero, e Popolo della Città, e Diocesi di Brescia. *Da Roma primo Ottobre* 1744.

II. Al-

II. ALTRA su lo stesso argomento. *Da Brescia 25. Novembre* 1744.

III. ALTRA su lo stesso argomento. *Da Brescia 30. Dicembre* 1744.

IV. ALTRA su lo stesso argomento. *Da Brescia 10. Febbrajo* 1745.

V. ALTRA. *Da Brescia* 8. *Giugno* 1745.

VI. ALTRA al suo Clero, e Popolo della Città, e Diocesi di Brescia sopra la fondazione della BIBLIOTECA a pubblico benefizio da Sua Eminenza eretta. *Da Brescia 23. Dicembre* 1745.

VII. All' Illmo ed Eccmo Sig. ANDREA QUERINI suo Nipote. *Da Brescia 9. Marzo* 1746.

VIII. All' Illmo ed Eccmo Sig. ALMORO' BARBARO Provveditor Generale di Palma nuova. *Da Brescia 4. Aprile* 1746.

IX. Al Medesimo. *Da Brescia 4. Giugno* 1746.

X. All' Illmo ed Eccmo Sig. MARCO FOSCARINI Cavaliere, e Procuratore di S. Marco. *Da Brescia 6. Luglio* 1746.

Lettera all' Illustriss. e Reverendiss. Monsignor BORGIA, Arcivescovo di Fermo. *Brescia 15. Dicemb.* 1746.

Altra al Medesimo. *Brescia 19. Gennajo* 1747.

Ristretto delle medesime. *Brescia 2. Marzo* 1747.

23. DECAS IV. EPISTOLARUM Latinarum à mense Julio MDCCXLV. ad mensem Martium MDCCXLVII. exaratarum. *Brixiæ per Jo. Mariam Rizzardi,* 4.

Præmittitur EPISTOLA inscripta Admodum Reverend. Doctissimisque Benedictinæ Familiæ Patribus in Salisburgensi Universitate Professoribus. *Brixiæ 17. Augusti* 1747. *Epistolæ, quæ in hoc volumine continentur, sunt:*

I. EPISTOLA, seu DISSERTATIO, qua instituitur comparatio inter Brixianam, & Mediolanensem Literaturam renascentium Literarum ætate, ad Virum Clariss. JOSEPHUM ANTONIUM SAXIUM, Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectum. *Brixiæ* IV. *Kal. Aug.* 1745.

II. Ad Viros Clarissimos in Regiam Parisiensem Academiam Inscriptionum, & Politiorum Literarum Adscitos. *Brixiæ Kal. Septemb.* 1744.

III. Ad Viros Clarissimos Cortonensis Academiæ Sodales. *Romæ 18. Octob.* 1745.

IV. Ad Doctiss. & Clarissimum Virum ALEXIUM SYMMACHUM MAZOCHIUM, Canonicum Neapolitanum, & Regium Sac. Scripturæ Interpretem. *Romæ 27. Octob.* 1745.

V. Ad Reverendos Admod. & Doctissimos Patres Soc. Jesu Ephemeridum Trevoltianarum Scriptores. *Brixiæ 25. Novemb.* 1745.

VI. Ad Virum Clariss. HERMANNUM SAMUELEM REIMARUM in Hamburgensi Lyceo Publ. Profess. *Brixiæ 23. Aug.* 1746.

VII. Ad Eundem. *Brixiæ 14. Decemb.* 1746.

VIII. Ad Sanctiss. D.N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixiæ 9. Febr.* 1747.

IX. Ad Clariss. & Eruditum Virum Comitem, & Balivum PETRUM PAULUM MARCOLINUM. *E Pago Sajani extremis Bacchanaliorum diebus.* 1747.

X. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. JOSEPHUM CARD. PUTEOBONELLUM, Archiep. Mediolanen. *Brixiæ 11. Martii* 174.

24. DECAS V. EPISTOLARUM Latinarum à mense Aprili MDCCXLVII. ad mensem Aprile MDCCXLVIII. exaratarum. *Brixi e per Jo. Mariam Rizzardi* MDCCXLVIII. 4.

Præmittitur EPISTOLA Viris Clarissimis in Regiam Berolinensem Academiam Scientiarum, & Politiorum Literarum Adscitis inscripta. *Brixiæ 20. April.* 1748. *Epistolæ, quæ in hoc volumine continentur, sunt.*

I. Ad Virum Clariss. JOAN. RUDOLPHUM KIESLINGIUM, in Lyceo Lipsiensi Publ. Profess. *Brixiæ die 4. Aprilis* 1747.

II. Ad Illustriss. & Reverendiss. D. BERNARDUM DE FRANCHENBERGH, Abbatem Monasterii Desertinensis, & S. R. I. Principem. *Brixiæ die 26. Maji* 1747.

III. Ad Catholicum, æquúmque Lectorem ANIMADVERSIONES in Epistolam Jo. Rudolpi Kieslingii in Lyceo Lipsiensi Publici Professoris. *Brixiæ die 22. Julii* 1747.

IV. Ad Catholicum, æquúmque Lectorem ANIMADVERSIONES in Epistolam Jo. Georgii Schelhornii Memmingensis Bibliothecarii. *Brixiæ die 9. Decemb.* 1747.

V. Ad Virum Clariss. Jo. JACOBUM BREITINGERUM, Linguæ Græcæ apud Turicenses Professorem. *Brixiæ die 25. Januar.* 1748.

VI. Ad Virum Clariss. JACOBUM WILLELMUM FEVERLINUM, Publicum

cum Goettingensem Professorem. *Brixiæ die* xx. *Febr.* MDCCXLVI. Accedunt Pontificiæ Pauli III. Literæ *De modo concionandi.* 1542.

VII. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. PHILIPPUM THOMAM Card. de ALSATIA, Archiepiscopum Melcklinienſem, Belgiique Primatem. *Brixiæ die* VII. *Febr.* MDCCXLVIII. Accedunt quæcunque de Diebus Festis non iminuendis Italico Idiomate in publicam lucem eduxerat Eminentiss. Autor anno proximè elapso, nunc in Latinum conversa; scilicet Epistola prima, & altera ad D. Borgiam Archiep. Firmianum, Compendium utriusque Epistolæ; & excerpta ex Epistola ad Card. Puteobonellum Archiep. Mediolanensem, ex Epistola ad D. Franchenbergh, Abbatem Disertinensem, & ex Epistola altera ad eundem.

VIII. Ad Eundem Epistola, seu Commentarius in Epistolam SS. D. N. BENEDICTI PP. XIV. De Clericis ad claustra Regularium transeuntibus non petita Diœcesani Episcopi licentia, & benedictione. *Ex Oppido Clararum in Cœnobio S. Bernardini postremo Bacchanalium die* 1748.

IX. Ad Virum Clarissimum Jo. MATTHIAM GESNERUM, Publicum Goettingensem Professorem. *Brixiæ die* 16. *Martii* 1748.

X. Ad Illustriss. & Reverendiss. D. ENGELBERTUM ex Baronibus de & in SIRGENSTEIN, Abbatem Monasterii Campidonensis, & S. R. I. Principem. *Brixiæ die* 9. *Aprilis* 1748.

In Libro, cui Titulus: *Triplex Triumphus Campidonensis* in auspicatissimo Adventu Emi & R.mi S. R. E. Principis & Card. D. D. ANGELI MARIÆ QUIRINI &c. in Abbatiali BENEDICTIONE Celsissimi ac R.mi S. R. I. Principis ac D. D. ENGELBERTI Ducalis Ecclesiæ Campidonensis Abbatis &c. nec non in CONSECRATIONE ejusdem Ecclesiæ Apostolico privilegio peracta mense Majo 1748. *ex Ducali Campidonensi Typographia per Andream Stadler* 4., extat ORATIO Eminentissimi CARDINALIS.

Triumphus Catholicæ veritatis ex PRÆLIMINARIBUS quibusdam ab Eminentiss. & Reverendiss. Principe D. D. CARD. QUIRINO &c. in suo ad Campidonam accessu ad subscribendum propositis docto & celebri Bibliothecario Memmingensi, & ex hujus ad eam propositionem RESPONSO. *Campidonæ per Andream Stadler.* 1748. 4.

25. DECAS VI. Epistolarum Latinarum à mense Junio MDCCXLVIII. ad mensem Januar. MDCCXLIX. exaratarum. *Brixiæ per Jo. Mariam Rizzardi.* Præmittitur Epistola inscripta Incognitorum Literariorum AUSTRIACÆ SOCIETATI. *Brixiæ die* 26. *Mart.* 1749.

I. Ad Serenissimum Principem HASSIÆ LANDGRAVIUM, Augustanæ Urbis Episcopum. *Brixiæ* 12. *Jun.* 1748.

Ex eadem Epistola: CONCORS SENTENTIA Romanorum Pontificum Urbani VIII. Successorum de non iminuendo Festorum dierum numero, quem idem Urbanus VIII. præhabitis suffragiis Cardinalium & Theologorum perpetuo valitura Constitutione præscripsit.

II. Ad Eundem, SPECIMEN HUMANITATIS, qua Eruditi quidam Germaniæ Heterodoxi prosequuti sunt Suevicum iter à D. CARD. QUIRINO peractum an. 1748.

III. Ad Viros Clariss. quotquot florent in Lyceis Lipsiensi, Goettingensi, Hamburgensi, & Memmingensi, ANIMADVERSIONES in Judicium, quod de binis jam vulgatis Tomis Collect. Epistolar. Card. Regin. Poli proferunt Acta Lipsiensia.

IV. Ad Eminentiss. & Reverendiss. D. PHILIPPUM THOMAM CARD. DE ALSATIA, Archiepiscopum Mechlinienſem, Belgiique Primatem. *Ex Monasterio S. Quirini Tegernseensi die* 25. *Septemb.* 1748.

V. Ad Eundem. *Ex Monast. S. Emmerami Ratisbonæ* 5. *Octob.* 1748.

VI. Ad Pios, Doctósque Germanos, CONSPECTUS SYNOPTICUS. *Tridenti die* 29. *Octob.* 1748.

VII. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixiæ die* 28. *Novemb.* an. 1748.

VIII. Ad Clariss. Virum JACOBUM WILLELMUM FEVERLINUM, Publ. Goettingensem Professorem. *Brixiæ die* 11. *Decemb.* 1748.

IX. Ad Clariss. Virum SAMUELEM FORMEJUM, Regiæ Scientiarum, ac Literarum Academiæ Borussicæ Secretarium perpetuum. *Brixiæ die* 30. *Decemb.* 1748.

X. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM PP. XIV. *Brixiæ die* 7. *Jan.* 1749.

26. La

26. La MOLTIPLICITA' de' Giorni Festivi, che oggidì si osservano di precetto AUTORIZZATA da tutti i Sommi Pontefici di ducento e venticinque anni in quà, cioè da CLEMENTE VII. a BENEDETTO XIV. o con Decreti da loro pubblicati, o con la Pratica da' medesimi mantenuata, o finalmente con gl' In-Indulti concessi in questi ultimi tempi. LETTERA agli Illmi e Rmi VESCOVI d'Italia. *Brescia* 14.*Agosto* 1748. in 4.

27. COMMENTARIUS HISTORICUS de rebus pertinentibns ad ANG. MAR. QUIRINUM S. R. E. Cardinalem.

PARS I. in duos Libros divisa. *Brixiæ per Joannem Mariam Rizzardi* MDCCXLIX. 8.

PARTIS II. Lib. I. *Brixiæ per eundem* 1749. 8.

PARTIS II. Lib. II. *Brixiæ per eundem* 1749. 8. Quâ quidem in re *Quirinus* imitari visus est JULIUM CÆSAREM, *qui etiam*, Tullio teste (r), *Commentarios quosdam scripsit rerum suarum valde quidem probandos.* Uti verò istorum magna habetur ratio, ita quoque *Quirinianorum* tanta est apud Eruditos existimatio, ut doctissimus *Muratorius* eos vix in lucem prolatos admiratus hoc pacto collaudaverit: *Avendo io ricevuto il Tomo II. della sua Vita, di cui l' incomparabil sua generosità mi ha favorito, questo è stato una delizia per me nel presente mio ritiro. L' ho trovato troppo breve. Difficilmente si mostrerà personaggio d' alto affare, che abbia fatta sì onorevol comparsa in tanti paesi, con sì nobili corrispondenze, con un corso sì ben filato di merito, di studj, e d' industrie, terminato in sì gloriosa esaltazione. Oh che belle lettere del Cardinal di Fleury &c.* Hæc ille in literis paulò ante obitum suum ad *Quirinum* datis A. 1749. Magis verò gauderet, si in vivis adhuc degeret, cernens eosdem Commentarios tanto in pretio ubique haberi, ut Germani, & quidem à Romanis sacris alieni eos primo recuderint, deinde in vernaculum sermonem converterint, ac tandem Consilium ceperint, quòd nuperrimè literæ Lipsiâ missæ nuntiabant his verbis: *Commentarios Eminentissimi Card.* QUIRINI *ab omnibus solidioris & elegantioris doctrinæ Cultoribus summo cum plausu exceptos proximis nundinis Paschalibus* J.H. Nonnius *in epitomen contractos in charta nitida & alba, elegantibus characteribus, fidâ Eminentissimi* CARDINALIS *imagine, aliisque figuris æri insculptis ornatos edet, addito exacto Scriptorum Eminent.* Principis *Catalogo cum adnotationibus. Author versionis est* Justus Fridericus Breithauptus *Artium Magister, Reg. Soc. Teut. Göttingensis & Ducalis Helmstadiensis Socius.* Avidissimè interim desideratur Continuatio insignis Operis, de quo *Fabius Devotus* Poëta Romanus Academicus:

Vix, ait, *utilius, vix commendatius inter*
Inclyta scripta tot illius reperire sit ullum,
Quàm Liber ille suæ, quo tradidit aurea vitæ
Facta, vices, studia, ingenium, incrementa, labores;
Posteritas hinc discet enim, sibi quà sit eundum
Ad sedem Virtutis & ad Virtutis honores.

28. APPENDIX ad Lib. I. Part. II. Commentariorum de Rebus Card. A. M. QUIRINI, qua recitantur RESPONSA seu CONSILIA Præstantium Medicinæ Doctorum de Morbo, qui Eundem Cardinalem per quinque, & amplius menses lectulo affixum detinuit. *Brixiæ per Joannem Mariam Rizzardi* 1749. 8.

29. DE VINCULO, quo adstringuntur Episcopi ad defendenda Ecclesiarum suarum jura. *Brixiæ per Joan. Mariam Rizzardi* MDCCL. 4. Quo in Opusculo maximè relucet zelus ille QUIRINI, *cui nullo non tempore in more fuit antiqua jura fortiter tueri, & ab assentandi studio, tunc, cum rei sacræ & divinæ causa agitur, se longissimè removere...*

30. Injustæ Secessionis ab Ecclesiæ Romanæ sinu jam damnati in Epistolis dogmaticis A. M. CARD. QUIRINI S.R. Sedis Bibliothecarii, Indicisque Librorum Vetitorum Præfecti, horum temporum Sectarii Lutherani præsertim, nunc ejusdem Cardinalis cura edito earum Epistolarum delectu ad Ovile Christi revocantur excurrente Anno Jubilæi per SS. D. N. BENEDICTUM XIV. celebrati. Præmittitur CONFUTATIO scelestissimi Libelli adversus ejusdem Jubilæi sanctitatem Ger-

(r) Cicero in Bruto seu de Clariss. Orat. n. 262. ubi de Julio Cæsare: *Epistola*, inquit, *ejus & Orationes mihi vehementer probantur; Complures autem legi. Atque etiam Commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem probandos.*

Germanica lingua nuperrimè evulgati. *Romæ per Antonium de Rubeis* MDCCL. 4.

31. DECAS II. *Epistolarum italicè conscriptarum hoc Tit:* DECA SECONDA di Lettere Italiane, già prima separatamente uscite alla luce dal mese di Settembre MDCCXLVI. al mese di Gennajo MDCCLI. *In Brescia per Gian. M. Rizzardi in* 4. *Epistolæ eo Volumine contentæ, sunt:*

I. Al Reverendiss. P. D. GIAN-GRISOSTOMO TROMBELLI, Canonico Regolare, e Abate di S. Salvatore in Bologna. Brescia 17. *Settemb.* 1746.

II. All' Illmo e Rmo Monsig. BERNARDO DI FRANCHENBERGH, Abate del Monastero di Disentis, e Principe del S. R. I. *Brescia* 12. *Luglio* 1747.

III. Al Chiariss. Sig. Canonico ALESSIO SYMMACO MAZOCHI, Professore di Sagre Lettere nell' Università di Napoli. *Brescia* 22. *Agosto* 1747.

IV. Al Nobiliss. Sig. Marchese CARLO RINUCCINI, Consigliere di Stato &c. alla Corte di Toscana. *Brescia* 24. *Agosto* 1747.

V. All' Illmo e Rmo Monsig. BERNARDO DI FRANCHENBERGH, Abate del Monastero di Disentis, e Principe del S. R. I. *Brescia* 21. *Ottobre* 1747.

VI. All' Eminentiss. e Reverendiss. Sig. FILIPPO TOMMASO CARDINALE D'ALSATIA, Arcivescovo di Malines, e Primate del Belgio. *Dal Monastero di Marienberg.* 29. *Aprile* 1748.

VII. All' Illustriss. Sig. Conte, e Balì PIETRO PAOLO MARCOLINI. *Roma* 10. *Settembre* 1750.

VIII. Al Reverendiss. Padre D. GIROLAMO FEIJO', Religioso Benedettino nel Monastero di Oviedo in Spagna. *Roma* 30. *Settembre* 1750.

IX. All' Illustriss. e Reverendiss. Monsig. GIO: BATTISTA Abate del Monastero di S. Emeramo di Ratisbona, e Principe del S. R. I. *Roma* 19. *Decembre* 1750.

X. Altra Medesimo. *Roma* 23. *Gennajo* 1751.

32. DECAS VII. EPISTOLARUM Latinarum a Mense Februario MDCCXLIX. ad Mensem Junium MDCCLI. *Brixiæ per Joannem Mariam Rizzardi.* 4. *Epistolæ, quæ in hoc volumine continentur, sunt.*

I. Ad Eminentiss. & Reverentiss. D. S. R. E. Cardinalem SIGISMUNDUM DE KOLLONITZ, Archiepiscopum Viennensem. *Brixiæ die* 23. *Februar.* 1749. Accedit Opusculum Card. AUGUSTINI VALERII ad Nicolaum Tomiscum Polonum, *Quatenus cum iis qui à Sanctæ Matris Ecclesiæ gremio recesserunt sit versandum*, nunc primum ex MS. Veronen. editum.

II. Ad Illustriss. & Reverendiss. Præsulem JOSEPHUM ANDREAM Comitem ZALUSCHIUM, supremum Regni Poloniæ Referendarium. B*rixiæ die* 6. *Martii* 1749.

III. Ad Sanctissimum D. N. BENEDICTUM PP. XIV. B*rixiæ die* 23. *Aprilis* 1749. Accedit Opusculum Card. AUGUSTINI VALERII ad Federicum Card. Borromæum Archiepiscopum Mediolanensem, *de paterna Caritate Clementis VIII. Summi Pontificis erga amplissimum Regnum Galliæ*, nunc primum editum è MS. Biblioth. Ambrosianæ.

IV. Ad Clarissimum Virum P. HIERONYMUM LAGOMARSINUM Societ. Jesu B*rixiæ die* 30. *Augusti* 1749.

V. Ad Virum Clarissimum SAMUELEM FORMEJUM, Regiæ Scientiarum, ac Literarum Academiæ Borussicæ Secretarium perpetuum. B*rixiæ die* 18. *Septembris* 1749.

VI. Ad Virum Clarissimum FRIDERICUM OTT. MENCKENIUM, Consiliarium, Aulicum Regis Poloniæ, & illustrem Senatorem. B*rixiæ die* 3. *Decembris* 1749.

VII. Ad Virum Clarissimum JANUM RUDOLPHUM ISELLIUM, Jurisconsultum Basileensem. *Romæ die* 25. *Junii* 1750.

VIII. Ad Virum Clariss. FRIDERICUM OTT. MENCKENIUM, Consiliarium Aulicum Regis Poloniæ, & Illustrem Senatorem. *Romæ Idib. Julii an.* 1750.

IX. Ad Reverendiss. & Doctiss. Patrem D. JOANNEM CHRYSOSTOMUM TROMBELLI, SS. Salvatoris Bononiæ Abbatem. R*omæ die* 17. *Augusti* 1750.

X. Ad Virum Clariss. GEORGIUM GUILLELMUM KIRCHMAJERUM, Consiliarium Regium, & Profess. Publ. in Universitate Vittembergensi. *Brixiæ die* 7. *Junii* 1751.

Duæ hujus Decadis Epistolæ I. & III. è Latino in Italicum Sermonem redditæ comparent in Libro, cui Titulus: *Due Lettere dell' Emo e Rmo Sig. Cardinale* A. M. QUIRINI *insieme con le due Operette dal medesimo*

la

la prima volta pubblicate di AGOSTINO VALIERO *Cardinale e Vescovo di Verona, tradotte dal Latino. In Brescia presso Jacobo Turlino* 1749. *in* 4.

33. LETTRE au R.P. Valois de la Comp. de Jesus, Profess. d'Hydrographie, & Directeur de l'Académie Royale de la Rochelle, *in Libro cui præponitur* Discours sur les Bibliotéques Publiques prononcè dans l'Acad. Royale de la Rochelle par le R. P. Valois &c. *A Bresce* 1751. *chez Jean. Marie Rizzardi*. 8.

34. EXCERPTA quædam ex Libro Cardinalis Gabrielis Paleoti Archiepiscopi Bononiensis *De Consultationibus Cardinalium*, quæ præmittuntur Editioni ejusdem Operis Brixianis typis adornandæ juxta exemplar editum à Typographia Apostolica Vaticana an. 1592. *Brixiæ per Joannem Mariam Rizzardi* MDCCLI. 4.

35. SERMONI sopra la Fabbrica del Nuovo Duomo, pubblicati per Decreto degl' Illustrissimi Signori Deputati alla detta Fabbrica; cioè

SERMONE detto da S. EM. nel Nuovo Duomo *inter Missarum solemnia* il giorno di Pasqua di Risurrezione l' an. 1737. in 4.

Altro SERMONE detto come sopra il giorno di Pasqua di Risurrezione l' an. 1739. in 4.

Altro SERMONE detto come sopra il giorno della Solennità dell' Assunzione di M. V. l' anno 1741. in 4.

36. Raccolta di LETTRE PASTORALI in più occasioni dall' incessante suo Zelo dirette al suo Clero, e Popolo della Città, e Diocesi di Brescia, sopra tutta ciò che appartiene al peso del Pastoral Ministero, e benefizio di questo suo Gregge.

37. Di più, sopra l' intelligenza del Breve Apostolico concernente gli Oratori privati, e sopra l' amministratione dell' Eucaristia da farsi più tosto *intra Missam*, che *post Missam*; come ancora sopra l' osservanza del Digiuno Quaresimale, con la spiegazione della mente del SOMMO PONTEFICE nel Breve Apostolico emanato sopra la stessa materia; e più recentemente sopra l' acquisto del Santo Giubileo.

38. In oltre, sopra la Fabbrica del Duomo, sopra la Fondazione del Monistero delle Salesiane nel luogo di Darfo in Val Camonica, sopra la Cappella delle Santiss. Croci, sopra il Collegio Ecclesiastico da' fondamenti fatto eriggere per prova della capacità, e costumi di chiunque ha da assumersi allo stato Clericale, e molto più d' avanzarsi al Sacerdotale. Cosa fuor di modo mirabile è il vedersi il nostro PASTORE così pronto oggidì a soddisfare a tutti i doveri Vescovili, come se avesse l' istessa lena di venticinque anni prima, allorchè assunse il governo di questa sua Chiesa, e come se non risiedessero quì in Brescia due Vescovi sempredisposti a suffragarlo nelle sue fatiche. Ne' giorni passati per il Sabbato delle quattro Tempora tenne Egli stesso una Ordinazione di duecento e più Chierici, resistendo a quattr' ore di ben laboriosa funzione; anzi la maggior parte di essi Chierici, cioè i Candidati della Tonsura, e del Sudduaconato volle S.E. esaminare a parte da se stessa, come se non avesse Vicario Generale, o Esaminatori.

P. Ziegelbauer Hist. P. I.

39. TIARA ET PURPURA Romæ ante annos viginti penicilli opificio adumbrata in Aula majori Ædium Cardinalis Tit. S. Marci, appositis tantum nominibus Pontificum, & Cardinalium Venetorum, nunc aucta istorum Elogiis ex Ciaconiano Opere deprompti, novísque ad hæc Adnotationibus in publicum prodit. Decas Prima & Secunda. *Romæ Anno Jubilæi* MDCCL. *per Antonium de Rubeis* 4.

Decas Tertia, & Quarta Opus complebunt.

40. ATTI Spettanti alla Fondazione, e Dotazione della BIBLIOTHECA QUIRINIANA a pubblico benefizio eretta in Brescia dall' Emo e Rmo Sig. Cardinale A. M. QUIRINI, &c. Vescovo di essa Città, pubblicati per Decreto degl' Illustrissimi Signori Deputati Pubblici di Brescia. *In Brescia per Gian-Mariam Rizzardi* MDCCXLVII. *in* 4.

41. Ad Virum Clar. *Abrahamum Gottbelf. Kaestnerum* Math. publ. Profess. Lipsiæ Epistola, ubi multa & sapida de rerum humanarum instabilitate. *Brixiæ* 29. Januar. 1752. in 4.

42. Epistolæ quædam Hortatoriæ tum ad *Æmilianum Jordanum*, cùm ad *Gregorium Rothfischerum* ex Monachis Benedictinis ad Protestantium

castra transfugas, & in Helmstadiensi Academia cathedræ admotos &c. *Brixiæ* 1752. typis exscriptæ; quibus aut damnanda priorum Studiorum suorum gloria *Rothfischero*, & nihil præsidii, præstigiarum verò plurimum in methodo docendi *Wolfiana*, quam deperierat esse fatendum, aut canendum receptui, fortiter ostendit.

43. Lettera Pastorale dell' Emin. Signore Card. Querini delle RR. Madri Salesiane di Salò, dopo il triduo delle funzioni celebrate per la Beatificazione della Fundatrice del loro ordine. *Brescia* 17. Maggio 1752.

44. Estratti de diverse Lettere di Apostolo zeno Ricavati dall' edizione delle Lettere di lui fatta in Venezia in tre Volumi nel corrente anno 1752. in 8. Majori.

45. Lettera Pastorale dell' Emin. Card. QUERINI Vescovo di Brescia al suo Clero e Populo della Città e Diocesi .. *Brixiæ* 1753. in 4. Pastorali huic ejus Epistolæ subnectuntur odæ & Carmina de Spectaculorum theatralium periculis &c. Ita verò ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ Brixianus. In binas Versiones, scilicet Latinam, & Italicam, Gallici Carminis, cui Titulus: *Le danger des Spectacles.*

Qui legis hæc, lauris exornatúmq; QUIRINUM
Conspicis Aonios, FLACCO *duce, scandere montes*,
An dubites, CHRISTI *radiatum lumine eundem*,
Atque AUGUSTINI *vestigia sancta prementem*,
CÆLI *æque ire viam, mira nempe arte peritum*
Mæonias CHARITES *studiis conjungere sacris*?

46. Epistolæ tres ad nobilem Virum *Andream Quirinum* Senatorem Venetum, ex Italico idiomate in Latinum conversæ. *Brixiæ* 1753. in 8.

47. Ad Virum Clariss. *Abrahamum Gotth. Kæstnerum* Math. publ. Profess. in Academia Lipsiensi. *Brixiæ* die 30. April. 1753. in 4.

48. Ad *Georg. Guil. Kirchmajerum* Consiliarium Regium & Prof. publ. in Universitate Wittembergensi Epistola. *Brixiæ* die 5. Maji 1753. in 4.

49. Ad Ampliss. Virum Flaminium Cornelium Senatorem Venetũ Epistola, in qua agit de colligendis suis Epistolis Polemicis, & Lipsiensium animadversiones in volumen III. Epistolarum Card. Reginaldi Poli castigat. *Brixiæ* 18. Julii 1753. in 4.

50. Altera ad eundem Epistola, in qua idem prosequitur argumentum, *Brixiæ* Kal. Septembr. 1753. in 4.

51. Ad Sanctiss. D. N. BENEDICTUM XIV. Epistola, quâ Congregationi Indicis constituendum de suo fundum insinuat. *Brixiæ* 13. Augusti 1753. in 4.

52. Ad Reverendissimum D. *Bedam* Abbatem Wessofontanum, & Congreg. Bened. Bavaricæ Præsidem Epistola, quâ contendit S.mi Patriarchæ *Benedicti* corpus nunquam translatum fuisse è monte Casino in Galliam. *Brixiæ* 15. Septemb. 1753. in 4.

53. Ad Kestnerum Math. Prof. in Academia Lipsiensi. *Brixiæ* 17. Octobr. 1753. in 4.

54. Altera ad Bedam Wessofontanum Abb. de translatione Reliquiar. S. Bened. &c.

Atque hæ sunt, nisi me quædam prætereant, præcipuæ lucubrationes ab Eminentiss. CARDINALE ad hanc usque diem in lucem publicam emissæ, quas, vitâ superstite (*quartum enim supra septuagesimum hoc labente anno 1753. agit*) plures, uti Scriptor strenuus & nunquam cessans est, excepturæ, atque ob suam Sermonis elegantiam doctrinæ copiam, & eruditionis præstantiam, non minùs atque priores typis jam vulgatæ, omnium adplausus, admirationesque expressuræ sunt. Nequid verò dissimulem, ejus quoque jussu, seu hortatu vel ære prodierunt splendida quædam Opera ætatem omninò latura, videlicet: Alia quædam ejus ære vel ope edita.

I. *Veterum Brixiæ Episcoporum S. Philastrii, & S. Gaudentii Opera, nec non* B. *Ramberti, & Ven. Adelmanni* OPUSCULA, *nunc primum in unum collecta, ad veteres Mss. Codices collata, Notis, aliísque Additionibus illustrata, & aucta. Prodeunt jussu Emi & Rmi* QUIRINI *&c.* Brixiæ per Joannem Mariam Rizzardi 1738. fol.

II. S. EPHRÆM SYRI *Opera omnia Græce, Syriace, & Latine ad Mss. Codices Vaticanos, aliósque castigata, & aucta. Tomi Sex, fol.* Romæ 1732. seqq.

III. *Plurimum etiam debere eidem* Emo QUIRINO *Dionis Cassii Historiam luculentissimè editam à Sam. Herm.* Reimaro *pub. Hamburgi Profess. gratus testatur in Epist. Nuncupatoria, & Præf. Vir ille doctissimus.*

Nec Libris solùm proprio Marte elaboratis, sed suo ære rogatúque cusis,

Diptychon Quirinianum seu Brixianum Boëtii Consulis.

sis, sed prætiosis etiam cimeliis, Numismatibus, & Diptychis Vaticanam Bibliothecam suâ locupletavit munificentiâ. Inter hæc est *Diptychon* ex ebore, quo antiquius eo in genere Antiquariis nostrorum temporum adhuc nullum innotuit, cujusque expositio *Mazochii*, Bozii, *Gorii*, *Stochii*, *Hagenbuchii*, & aliorum ejusmodi Cimeliorum peritiâ maximè insignium in Italia, Gallia, & Germania Virorum ingenia, labores & studia mirificè exercuit. Hoc verò Diptychon ex possessione olim *Quirinianum* aut B*rixianum*, nunc ex munere *Vaticanum* appellatur; de quo, præter aliorum Commentarios, circumfertur *Epistola Epigraphica auspiciis, jussu, & sumptibus Principis Eminentissimi* ANG. MAR. *Tit. S. Mauri Cardinalis* QUIRINI, *Summi* B*ibliothecæ Vaticanæ Præfecti*, *Episcopi* Brixi*ani &c. edita à Jo. Gasparo Hagenbuchio Professore Turicensi*, *cum æneis Tabulis.* Turici per Heideggerum, & Soc. MDCCXLIX. fol.

Denique, ut paucis omnia complectar, Emin. Card. QUIRINUS in nobilissima *Apostolici* B*ibliothecarii & Præfecti Congreg. Indicis* provinciâ administrandâ non minùs laboris sibi sumit, quàm aliis eandem se *Præside* curantibus imponit, utpute,

Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Pleniùs & meliùs Chrysippo & Crantore dicit.

Dispositio Bibliothecæ Cardin. Quirini

Jam verò, ne quid prætercam, memoranda etiam est ipsa Bibliothecæ, *Quirinianæ*, dùm Romæ esset, Dispositio. Eam Cardinalis noster in comparatione conjungit cum fluvio in Paradiso, qui in alia quatuor diffunditur flumina. Primam eorum partẽ vocat *Coloniam Vaticanam*, in qua habentur Libri, quos Vaticanæ dono dedit. Altera pars constat ex incremento & accessione ad Bibliothecam Vaticanam. Tertiæ nomen imponit: *Flos Bibliothecæ Ottobonianæ*. Complectitur Libros, quos Papa *Alexander VIII.* collegit, & à morte suâ Nepoti suo Cardinali *Ottobono* legavit. Referta est rarissimis editionibus sacrorum Codicum, & omnium veterum Authorum cum notis variorum. Pars IV. ab eo appellatur *Merces Germanicæ*, quo nomine veniunt Libri, quos opera suorum amicorum Lipsiæ Meningæ, Hamburgi, & Göttingæ in Germania ære suo comparavit. Cl. Abbas *Sambuca* in Collectione minorum Operum Cardinalis *Quirini* notitiam tradit de Mſ.tis Codicibus, quos Purpuratus Pater Romæ magnis sumptibus comparavit, quibúsque novam Bibliothecam locupletavit, quam, ut statim audiemus, Brixiæ sub nomine *Bibliotheca Quirino-Brixiana*, erexit. His enim Romæ ita constitutis, & dispositis posteaEm. Cardinalis menti occurrit, Bibliothecam suam Vaticanæ insertam proprio ære redimere, atq; Roma in Urbem Brixiam, Sedem suam Episcopalem transferre, ut in ea non modò Episcopis, Successoribus suis, usui esset, sed omni etiam Clero Ecclesiastico, & Regulari, atque adeò omnibus Civibus rei literariæ studiosis pateret. Quod ut Purpurato Patri facere liceret, SS. D. N. B*enedictus XIV.* sequenti Brevi facultatem indulsit.

Quam Româ Brixiam transfert.

Dilecto Filio Nostro Angelo Mariæ Tit. S. Praxedis S. R. E. Presb. Card. Quirino nuncup. ex concessione & dispensatione Apostolica Episcopo Brixi*ensi.*

BENEDICTUS PP. XIV.

Annuente Summo Pont. Benedicto XIV.

„Dilecte Fili noster! Salutem & Apostolicam Benedictionem. Incredibilem sollicitudinem, curam, studiúmque laudatissimorum omni ævo Antistitum Ecclesiarum, qui non modò præclara ingenii sui monumenta ad propriam quisque Catholicámque Ecclesiam illustrandam tutandámque ediderunt, verùm ad Bibliothecas etiam in earum Ecclesiarum ædibus collocandas, & Libris Codicibúsque instruendas adlaborârunt, Tibî, dilecte Fili Noster non sine nominis tui laude semper æmulanti, ac mirum in modum præstanti, maximoperè gratulamur. Itaque pergratum Nobis, jucundúmque accidit accipere, post Cathedralem Ecclesiam tam affabrè elegantérque de novo à Te instauratam ornatámque amplas itidem Ædes, quàm plurimis solo æquatis humilibus domibus, ante augustæ molis ejusdem Ecclesiæ faciem à fundamentis in ea præsertim horti Episcopali parte, quæ omnino inculta jacebat, fuisse excitatas, constructásque pro Bibliotheca, quam ad tuorum Successorum Antistitum, Cleri, & totius Civitatis Brixiensis commodum & utilitatem

„ingenti Librorum copia locupletare „pergis. Gaudemus prætereà ex Con„tractu inter Te, & Dilectos Filios „Deputatos Publicos Civitatis Brixi„ensis inito, cujus tenorem Nobis „nuperrimè transmisisti, submotum „fuisse omne periculum, ne Biblio„thecam hujusmodi inde, ubi in præ„sentia reperitur collocata, inposte„rùm quomodolibet amoveri, atque „alibi transferri contingat; quod pro„fectò ut ipsemet Nobis exposuisti, „non sine eorundem Librorum jactu„ra, & accedentium incomodo acci„dere posset. Cæterùm perge, Dilecte „Fili Noster, novis semper veræ sapien„tiæ, omnigenæ eruditionis, sollicitæ „vigilantiæ, sacerdotalísque zeli ar„gumentis amplissimo Ordine, Pasto„ralíque charactere Tuo dignis, non „tam Diœcesim istam Tuam, quàm „Catholicam Romanam Ecclesiam „augere & cumulare, ut vicissim ube„rem cœlestium charismatum copiam „à supremo Pastorum Principe Jesu „Christo consequaris, & nostram, at„que Apostolicæ hujus S. Sedis chari„tatem quà Te prosequimur, ampliùs „obstringas. Interim Tibi, Dilecte „Fili Noster, Apostolicam Benedictio„nem peramanter impartimur.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die XVII. *Febr. MDCCXLVII. Pontificatûs Nostri Anno septimo.*

Hanc verò Pontificiam Bullam cum alio Serenissimi Ducis Reipublicæ Venetæ Diplomate aureis descriptam literis Eminentissimus Cardinalis supra Bibliothecæ fores affigi curavit, hac superaddita Inscriptione :

Memoriæ & honoris monumenta.

BIBLIOTHECAM HANC
A FUNDAMENTIS ERECTAM
BRIXIANÆ URBIS COMMODO
DEDICAVIT
ANGELUS MARIA CARDINALIS QUIRINUS
ANNO M. D. CC. XLVII.

Brixianus Senatus, ut tanti beneficii gratum se memorémque præstaret, hanc adjecit Inscriptionem:

ANGELO MARIÆ QUIRINO
OB BIBLIOTHECAM ISTAM
PUBLICO HUJUS URBIS COMMODO
DESTINATAM, TRADITAMQUE
GRATI ANIMI
CAPTÆQUE POSSESSIONIS MONUMENTUM
SEPTEM-VIRI
P. P.
ANNO M. D. CC. XLVII.

Cùm verò QUIRINUS post longam Romæ comorationem ad suos redux iterùm *Bibliothecæ à se erectæ dotatæque commodo Urbis* Brixiensis, *primario hujus Magistratui possessionem anno Jubilæi MDCCL. contradidisset*, Antistiti suo plaudens Civitas nova quædam amoris sui monumenta statuit, ac cusis etiam numis exprimi curavit, in quorum uno spectatur Eminentissimi purpurati ad vivum expressa imago cum hac in aversa inscriptione:

EFFIGIEM
ANTISTITIS SVI
MVNIFICENTISSIMI
MARMORE PRIVS SCALPTAM
TAM IN FRONTE
NOVÆ ÆDIS CATHEDRALIS,
QVAM IN VESTIBVLO
PVBLICÆ BIBLIOTHECÆ
LOCARI,
DEINDE NVMO ISTO
COELARI
BRIXIANA CIVITAS
GRATA DECREVIT
ANNO JVBIL.
MDCCL.

Plenus est sinceræ laudis erga Eminentissimum Card. QUIRINUM Libellus, quem hâc occasione Vir eruditus FRIDERICUS GOTTLIEB FREYTAG, in Lipsiensi Academia Professor publ. *de Statuis honoris causâ positis*, hoc ipso, quo scribimus, anno 1752. *Lipsiæ* edidit, & eidem purpurato inscriptum, Brixianæ Civitati dono transmisit insculptâ libelli ejus tegumento deauratis characteribus epigraphe istâ:

S. P. Q.
NOBILIS CIVIT.
BRIXIENSIS
HOC
REVERENT. MONVM.
ERGA EMINENTISS. PRÆSVLEM,
SACRVM
ESSE VOLVIT
AVCTOR.

Verùm, *unum è cunctis solum numerare Quirinum est,*
Cui signum fuerit deditum, & abnuerit.

Insigne factum! cui canendo Brixianus ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ haud unam sufficere linguam arbitratus, triplici sumpsit sibi efferre linguâ, editis Brixiæ A. 1752. versibus Latinis, Græcis, & Italicis. Sed his aliísque missis libet ipsius Bibliothecæ faciem, prout æri incisa comparet, explicare. Et quidem ad exterius vestibuli latus utrumque expressa legitur hæc inscriptio: Ædificii descriptio.

ANGE-

ANGELUS MARIA QUIRINUS S. R. E. *Cardinalis* Bibliothecarius, *Brixianorum in primis Antistitum, deinde Cleri, universæque Civitatis commodis consulturus bonoríque,* „ BIBLIOTHECAM ISTAM *à fundamentis erexit altissimis, libris undique conquisitis instruxit, perpetuo proventu locupletavit, anno Brixiani sui Pontificatûs XX.*

Facies interior ad meridiẽ. Interior verò prospectus has exhibet statuas & inscriptiones. *In latere ad meridiem* conspiciuntur, quatuor veteres Ecclesiæ Brixianæ Patres, videlicet *S. Philastrius, S. Gaudentius,* B. *Rampertus, Vener. Adelmannus,* in quorum manibus comparent Libri, quos singuli scripserunt: *Philastrii* de Hæresibus, *Gaudentii* Sermones, *Ramperti* de Translatione S. Philastrii, *Adelmanni* de Veritate Corporis & Sanguinis Christi adversus Berengarium. Medii inter eos *ss. Faustinus* & *Jovita* aureis clypeis armati, in quorum uno legitur hoc lemma: *Refulsit sol in clypeos aureos;* atque in altero: *Et fortitudo gentium dissipata est.* Subditur Epigraphe: *Visi ab hostibus Tutores Ss.mi aureis armis Brixiam tueri, quo miraculo attonitus Nicolaus Picinus Dux fortissimus potiundæ Urbis spem perdidit.* Fuscarenus in lit. ad S. Laur. Justinianum...

In Latere Orientali,

In Latere ad Orientem.

Conspiciuntur 1. *Franciscus* Barbarus manu Librum tenens cum Tit: *Fr. Barbari Epistolæ.*

2. B. Nicolaus Albergatus.
3. Dominicus de Dominicis
4. Petrus de Monte.
5. Eugenius IV.
6. Nicolaus V.

(2.–6.: in cujuslibet manu, Epistolar. Decades.)

7. Imago Antiquitatis, in cujus manu: *Diptychon Quirin. &c.*
8. Imago Brixiæ. In ejus manu Liber, *de Brixiensi Literatura.*

Super Januam meridionalem.

DIO CASSIUS manu Librum tenens cum lemmate: *Animad. in Cod. Vaticanum.*

in Boreali,

In Boreali Latere,

Cernuntur quatuor S. R. E. Cardinales ab Em. QUIRINO illustrati, scilicet *Reginaldus Polus, Gaspar Contarenus, Petrus Bembus, Jacobus Sadoletus,* quorum singuli manibus præferunt Volumen *Epistolarum Card. Poli.*

PAULUS III. Rom. Pont. medius inter illos, gestat Librum, cui Titulus: *Imago Optimi Sapientissimique Pontificis.* Subjungitur hæc Epigraphe: *In amplissimum Ordinem asciti sunt Sapientissimi, Innocentissimi, Clarissimi, & summâ auctoritate præditi Viri, evocati, rogati, facti sunt Cardinales. O præclara Comitia! O his difficillimis temporibus necessaria! O Pauli III. Sapientiam singularem!* Lazarus Bonamicus in Epist. ad Jacob. Card. Sadoletum.

& Occidentali.

In Latere versus occidentem.

Spectantur 1. Moyses manu præferens Librum cum Tit: *De Mosaicæ Hist. præstantia.*

2. Origenes manu tenens *Hexapla ex Cod. Chisiano.*
3. S. Ephræm Syrus, in cujus manu Liber cum lemmate: *S. Ephr. Opera Græc-Syr-Latina.*
4. S. Theodorus Studita cum Libro: *Vet-Græc-Officia.*
5. S. Benedictus manu tenens Codicem hoc rubro signatum: *Vita S. P. Benedicti &c.*
6. Paulus II. P.M. in cujus manu Liber cum Titulo: *Gesta Pauli II. Vindic.*
7. Euclides ostentans Librum cum epigrapha: *Demonstr. Propos.* 21. *Libr. VII.*
8. Imago Corcyræ manu præferens Librum inscriptum: *Primordia Corcyræ.*

Super Januam Borealem.

Visitur PLATO manu Librum tenens cum lemmate; *De binis Epistol. Vaticanis.*

Atqui hæc est nobilis illius structuræ facies, hæc compages & simmetria, quæ uti Eminentissimi *Bibliothecarii* insignia in Literas & Literatos merita egregiè comendant, ita ipsius ingenii monumenta scitè repræsentant. De reliquis videri possunt Acta illius Bibliothecæ fundationem spectantia, *Brixiæ* A. 1747. edita.

Ildephonsus Chathelinot. Inter Bibliothecarios haud postremum etiam locum sibi vendicat Doctissimus P. ILDEPHONSUS CATHELINOT Congregationis S. Vitoni Monachus in S. Mansueti Lotharingiæ Monasterio die 23. Maji anno 1694. Professus, qui inter alia fœcundi ingenii monumenta plures tum Librorum, cùm Authorum & Materiarum contexuit Catalogos, atque etiam *Methodum ordinandæ Bibliothecæ, & texendi Catalogi* aliis præscripsit. Ipsus est, qui *Supplementum Bibliothecæ sacræ* condidit insertum auctario Dictionarii Biblici à *Calmeto* adornati; quâ oc-

casione *Cathelinotus* solidum deinde impendit quadriennium concinnandæ *auctiori & completiori Bibliothecæ Sacræ*, tribus Voluminibus in folio ad prelum paratæ. Idem contexuit Tabulas Bibliothecæ *D.ni Eliæ Dupinii* Vol. IV. in 4. Dissertationes itidem in *Petri Baylii* Lexicon, & alia ejusdem Opera. Novam quoque exegit editionem Bibliothecæ Virorum Illustrium à *Theveto* adornatæ. Nunc verò suas vigilias & operas impendit contexendæ Bibliothecæ universali Benedictinæ hoc Titulo: *Historia Literaria Benedictina in tres partes divisa, ab ortu Ordinis ad nostra usque tempora, tribus Voluminibus in folio*, Quod Opus integrum prelo paratum se habere, suis ad me literis nuper significavit. Alia Viri summè industrii & operosi Opera diductiùs recenset *Augustinus Calmet* in sua Lotharingiæ Bibliotheca Gallicè in fol. Nancæji edita A. 1751. pag. 247.

Benedictus Thiebaut.

BENEDICTUS THIEBAUT ejusdem Congregationis Cœnobita in Visontionensi S. Vincentii Monasterio anno 1700. die XI. Julii Professus, jure quodam suo ac merito Bibliothecariis accenseri debet; Is enim summa cum cura Bibliothecam Benedictinam generalem & specialem adornandam suscepit hoc Titulo: *Bibliotheque generale & particuliere des Auteurs de tous les Ordres & Congregations, dans lesquelles on pratique la Regle de S. Benoît, avec l'Histoire de leur vie, le Catalogue, la Chronologie, & les differentes Editions de leurs ouvrages, & à la fin l'etat present de l'Ordre de saint Benoît, où l'on trouve l'histoire de tous les Ordres, Congregations & Monasteres de l'un & l'autre Sexe, qui le composent.* Septem Voluminibus in 4. Msc.

Nicolaus Vaillant.

NICOLAUS VAILLANT in Mosomensi Congr. Ss. Vitoni & Hydulphi Cœnobio die IX. Novembr. A. 1708. Professus, postquam Philosophiæ ac Theologiæ professuras aliquamdiu sustinuisset, ac dein *Prioris* tum etiam *Visitatoris* munia cum laude explêsset, Bellilocensi demùm Bibliothecæ curis & impensis R.D. *Antonii l'Archer* Congregationis illius Præsidis benè meriti instructæ Præfectus, composuit, suáque manu conscripsit ultra XVI. Volumina in fol. quæ accuratam exhibent analysin omnium Scriptorum & Librorum in eadem Bibliotheca contentorum uti refert *Calmetus* in Suppl. Bibl. Loth. p. 104.

Remigius Cellier.

REMIGIUS CELLIER Barroduceus in Medianensi Monasterio A. 1705. die 12. Maji Professus ac subinde Bibliothecæ Præfectus, *magnæ Vir industriæ & eruditionis*, vastissimum Opus Historiæ universalis Scriptorum Ecclesiasticorum adgressus, jam ultra octodecim Volumina ab anno 1729. ad 1751. in 4. Parisiis apud D. *Le Mercier* typis exscripta publico dedit sub Titulo: *Histoire generale des Auteurs Sacrés & Ecclesiastiques, qui contient leur vie, le Catalogue, la Critique, le jugement, la Chronologie, l'Analyse & le denombrement des differentes editions de leurs Ouvrages; ce qu'ils renferment de plus intéressant sur le dogme, sur la Morale, & sur la discipline de l'Eglise; l'Histoire des Conciles tant generaux, que particulieres & les Actes choisis des Martyrs...* Prioris titulo Flaviniacensi Cœnobio præerat *Remigius* anno 1751. Ejus verò Laborum socius est Doctissimus P. *Petrus Strobol* S. Michaëlis Professus A. 1714. de quo plura *Calmetus* Bibl. Loth. pag. 910.

Romanus Calame.

ROMANUS CALAME è Congreg. SS. Vitoni & Hydulphi, Vir græcè & hebraicè doctus, ac Polyhistor penè incomparabilis, in diversis suæ Congregationis Monasteriis non tantùm Philosophiam, Theologiam, humanioresque disciplinas docuit, sed etiam Bibliothecarii munus summa cum laude, nec minori ad Posteros fructu aliquando sustinuit, totus qui literis natus, & ad enodandas quæstiones intricatissimas factus, nimiâ studiorum contentione è vivis præmaturè abreptus periit die IV. Septembris A. 1707. Ejus elogium hisce verbis exprimit Calmetus: *Dom Romain Calame Benedictin de la Congregation de S. Vanne natif de Morteau dans le Comté de Bourgogne, fit profession en l'Abbaye de S. Evre-lés-Toul le 3. Juin 1644. & il est mort à Fontaines près Luxeüil le 4. Sept. 1707. C'etoit un esprit plein de feu, & d'une imagination trés-vive. L'etude étoit son aliment; il y étoit si appliqué, qu'il en perdoit souvent le sommeil... il sembloit etre né pour traiter & éclaircir les matieres les plus difficiles. Nous avons de lui un grand nombre d'ouvrages, qui ont merité l'approbation des connoisseurs:*

Ejus ingenii partus.

1. Summa temporum ab Orbe condito ad Christi in cœlos ascensionem deducta... Vol. 5.
2. Opuscula Chronologica tria, I. *De Natali*

Natali Christi, II. *De Die Passionis Christi.* III. *De Die obitûs S. Benedicti.*

3. Studiorum cursus in septem Tomos distributus, quibus Grammatica, Rhetorica, Philosophia & utraque Theologia, Scholastica & Thetica breviter & perspicuè traduntur.

4. Varia Opuscula, videlicet: *Anti-Sfondratus, sive nodus Prædestinationis ab Em. Cardin. Sfondrato, neque ex Sacris Scripturis, neque ex Doctrina SS. Augustini & Thomæ dissolutus.* Reliqua enumerat Calmetus Bibl. Lothar. p. 181.

Jo. Trithemii exhortatio de Custodia & Munditia Librorũ.

Posteaquam verò Bibliothecarios, tametsi paucissimos ex innumeris, recensui, rem non ineptam facturus mihi videor, si Joannis Trithemii exhortationem *De Custodia & Munditia Librorum* habenda hîc subjiciam. Sic verò Vir & Abbas ille prudentissimus Ordinis nostri Bibliothecarios alloquitur.

„Cùm thesaurus maximus Ecclesiæ copia sit Scripturarum; qui Libros sanctos diligenter custodire negligit, injuriam Ecclesiæ facit. Arma enim, quibus se contra hæreticos muniat, Libri sunt: quos qui vel distrahi, vel perire patitur, minùs Ecclesiam diligere comprobatur. Quam si amaret, ut debuit, suis eam spoliari armis nequaquam permitteret. Amatores itaque Librorum attentiùs exhortamur, ut Bibliothecam sollicitè custodiant, aut talibus commendent armariis, qui nihil ex ea surripi permittunt. Ex Bibliothecis facilè Monachorum disciplina cognoscitur: & quid studeant, ex Libris citò animadverti potest. Si ad domum tuam venero, non est opus interrogare, quid studeas? Volumina tua dabunt testimonium actionibus tuis. Codices tui honorant te, sicut à te honorantur. Si negligis illos, negligent te: si contemnis, contemnent te. Denique, *qui contemnunt me,* (ait Sapientia) quæ in Libris agnoscitur, *erunt ignobiles.* Si volumina tua scamnis lacera volant, si pulveribus operiuntur, si maculata intus & foris incomposita fuerint, indoctum te, & fuconem proclamabunt, etiamsi Doctor habearis. Quomodo doctrinam amare poteris, si Libros informatores tuos contemnis & negligis? Sicut sapientia puri cordis habitaculum & diligit & inhabitat: sic Amator sapientiæ Librorum munditiam & ornatum amat. Nam qui domum alicujus lacerat, quòd inhabitantem non vereatur, manifestat. Et qui Libros divinarum vel humanarum Scripturarum negligenter & immundè tractat, contentam in eis scientiam se non amare probat. Philobiblos itaque noster pro custodia & ornatu Librorum sum̃um impendat studium; secundùm materias vel dignitates ordinet Libros ad pulpitum, ut studiosi fratres citiùs invenire possint, quod quæritant. Nullam de sua Bibliotheca materiam abjiciendam existimet, præter dogmata hæreticorum: quia nullus Liber tam exilis est, qui non ad aliquam utilitatem possit conducere. Sit Bibliotheca sub tuta custodia: nec passim omnibus pateat, sed illis duntaxat, quos amor & studium Scripturarum commendat. Multa enim Bibliothecis damna illata cognovimus: eò quòd sine discrimine paterent universis. Nec de locis suis Libri facilè emittendi sunt, nisi sub fide & certa fiducia. Habeantur omnium Librorum Bibliothecæ inventaria: ut nihil distrahi possit, vel amitti. Zelotes insuper noster disciplinarum utilium eos, quos diligit, Libros nonnunquam visitet: & quàm rectè se habeant, diligentissimè exploret. Denique non sit parcus & invidus ad communicandum studiosis de Bibliotheca volumina: quia thesaurus occultus, & sapientia abscondita, velut inutiles, comprobantur. Quotiescunque ergò petitur ad rescribenda volumina, studiosis libenter accomodet, sub certa tamen fidei cautione, quatenus & suum thesaurum Cœnobio custodiat, & alios sine sui diminutione divites faciat. Quicunque autem Libros ad scribendum sub fide recipit, caveat diligenter, ne illos aut fœdet, aut laceret: sed juxtà sententiam Domini faciat aliis, quod sibi vult fieri, & benevolentiæ non sit ingratus. Fratres etiam, qui Libros de Bibliotheca secundùm Regulam pro studiis accipiunt, caveant, ne illos maculent, vel destruant, sed cum devotione & puritate legentes im̃aculatos custodiant. Si quis autem Codices negligenter & sordidè tractaverit, ut sacrilegus, & dissipator rerum Monasterii puniatur: ita ut ejus emendatio cæteris fiat in exemplum. Sed quid multis super Librorum custodia immoramur sermoni-

Bibliothecarius non sit difficilis ad Librorum usum concedendum.

„monibus? Qui illos diligunt, sine „dubio colunt, & servant, etiam no„bis tacentibus: quod imperitis fru„stra suademus, quia persuadere non „possumus. Stulti enim studia con„temnunt, & volumina non diligunt, „nisi suis vanitatibus conformia. His „igitur omissis, ad nostrorum, qui „Libros & amant, & legunt cohor„tationem, accedamus.„ *Hæc Trithemius.*

Optandum verò, ut Bibliothecarii in Familiæ nostræ Monasteriis cùm omnibus Trithemii verbis, tum illis præcipuè aurem accomodent: *Non sit parcus & invidus ad communicandum studiosis de Bibliotheca volumina: quia thesaurus occultus, & sapientia abscondita, velut inutiles comprobantur.* Neque sine ratione hoc comonuit Abbas prudentissimus. Sunt enim ex omni ordine, statu, ac conditione aliqui ita morosi ac difficiles in communicandis Libris, quos ipsi tamen nullo modo evolvunt, ut eos à blattis ac tineis potiùs corrodi patiantur, quàm eos, non dico, exteris, sed domesticis etiam ac sodalibus utendos exhibeant. Memini me legere in vita *Jacobi le Long*, viri doctissimi è Congregatione Gallicana Oratorii, quòd apud suos morosi & difficilis Bibliothecarii nomen indeptus fuerit. Etsi enim Bibliothecam, cui præfectus erat, exteris non humaniter modò patefecerit, sed si quos etiam Libros utendos petierunt, haud gravatim iis concesserit; non eàdem tamen facilitate erga domesticos atque adeò sodales suos utebatur; à quibus etiam vel Librum loco moveri ægrè ferebat. Quam morosam difficultatem quàm ipsi, in quorum usum Bibliotheca potissimùm condita erat, molestè tulerint, nemo est, qui non intelligat. Contra verò sunt alii, quos ut è Monasterii Bibliotheca Librum tibi commodent, frustra rogaveris. De his jam anno 1212. in Concilio Parisiensi (s), quòd à Roberto de Corceone S. R. E. Cardinali, & & Sedis Apostolicæ in Galliis Legato, celebratum fuit, gravis orta est querimonia. Unde inter alios Canones etiam iste conditus fuit: Ne viri Religiosi juramentum emittant de non commodandis Libris, *cùm commodare inter præcipua misericordiæ opera computetur.* Et deinceps Libros tenere sub anathemate prohibet.

Canon Concilii Paris. de Libris commodandis.

Quid jam dicam de Mss.[tis] Codicibus, eorúmque Catalogis tecum vel mecum communicandis? Sunt Bibliothecarii nonnulli, conqueritur (t) V. C. Joannes Cathardus, canibus haud dissimiles, qui fœno incubantes, cùm ipsi non edant, nec alios quoque edere, vel etiam propiùs accedere non permittunt, locum dantes proverbio: *Canis in præsepi.* Sic & belli isti Custodes ærarii Rei Literariæ & Christianæ malunt sacros priscorum Patrum Codices blattis ac tineis servare, quàm iis commodare, qui eos è scriniorum tenebris in lucem asserere, & in usum Ecclesiæ & literatorum convertere possunt, & desiderant. Sed parùm est, Opera SS. Patrum, aliorúmque præstantiorum Auctorum denegari, etiam, quod omnino lepidum videtur, longè minoris momenti, & nullius ferè pretii Opuscula à viris obscuri nominis literis mandata denegantur. Petii ego Catalogos Mss.[torum] Codicum, qui in Bibliothecis Benedictinis per Germaniam asservantur. Sed quid impetravi? à multis nihil: Fuit, qui responsum daret: *Historias literarias in Germania non magni fieri*: nempe fatua ratio etiam denegandi est ratio. Petii à nonnemine per literas, ut in Monasterii sui Bibliothecam Libris instructissimam aditum mihi adomaret. Quid impetravi? nihil, ne responsum quidem; ex quo silentio hoc tamen commodi retuli, ut expensis in itinere faciendis pepercerim. Solatio est, Viros & Sodales me longè doctiores id genus repulsas, certè parùm urbanas, ante me tulisse. *Cl. Bernardus Pezius* cùm ex Itinere Literario Gallico in Germaniam reverteretur, per quoddam Monasterium transiit, cujus Abbas ut virum brevi hospitio exigeret, Bibliothecario negotium dedit, ut diu noctúque nulli parcens labori, quàm citissime posset, hominem absolveret. Abiit *Pezius*, Monasterio nomen *inhospitalis Caucasi* remansit. Quæ planè silentio involuturus fuissem, nisi per eam causam commemoranda visa fuissent, ut ex iis nemo non intelligat, quàm difficile ac operosum sit, Historiam Literariam Ord. S. Benedicti perfectam, numerísque omnibus dare absolutam. Si illa manca, defectuosa, minúsque concinnè scripta publicam aspiciat lucem, non semper culpa in Aucto-

Quorumdam Bibliothecariorum durities & ignavia.

(s) Nat. Alex. Hist. Eccl. Tom. VII. p. 165.
(t) In Dedic. Epist. S. Isidori Pelusiotæ.

Auctorem conferenda est, sed quandóque in illos potiùs sodales, qui cùm adjumento esse & possent & deberent, nimium quantum hac in re suas desiderari partes patiuntur.

Archivarii recensentur. Superest, ut, quod in Titulo hujus Capitis promisimus, aliquos è multis *Archivorum Custodes* recenseamus, non ullo tamen ordine, aut personarum, aut temporum (neque enim res tanti videtur) sed ut quisque sub calamum venerit, ejus mentio à nobis fiet.

Walterus. WALTERUS de MANITOUN, Custos Archivi Glastoniensis Monasterii in Anglia, & deinde Abbas, omnia privilegia à S. Ina Rege huic Monasterio concessa collegit in MSS. Codice, in quo contineri perhibentur omnes copiæ monumentorum Ecclesiæ Glastoniensis, & vocatur *Secretum Abbatis.* Videsîs Bolland. Comment. Hist. in vitâ S. Inæ Occid. Sax. Regis, §. II. n. 9. extat vi. Febr. p. 907. col. 1.

Gregorius Farfensis. GREGORIUS Chartophylax Monasterii Farfensis Sec. XI. à quo habemus Historiam ejusdem Cœnobii. Vide *Card. Quirini* notas ad Dissert. de conscrib. Italiæ Monast. Hist. p. 95.

Berrardus. JOANNES BERRARDUS, Custos Archivi Casauriensis, sive Piscariensis, de quo supra.

Honoratus Thotus. HONORATUS THOTUS è Congr. Casin. *Repertorium Archivi Monasterii S. Laurentii de Aversa* labore P. D. *Honorii* à Cava dispositum. Quod idem præstitit Archivo S. Angeli Cajetæ, cujus *Repertorium* ab Honorio concinnatum exscripsit nitido pulcherrimóq; charactere D. *Cornelius Rossetti* à Neap. Sac. Monast. Casin. Professus.

Sulcardus. SULCARDUS, Monachus, Chronographus, & Archivarius Cœnobii Westmonasteriensis in Angliâ Seculo XI. *Registrum Chartarum Regalium & Pontificalium, privilegiorum, compositionum & Confæderationum Episcoporum & Abbatum Ecclesiæ beati Petri Westmonasteriensis* confecit, ut scribit Oudinus Commentar. de S. E. Tom. 2. pag. 81. Extat illud Registrum in Bibl. Cotton. sub effigie *Faustinæ* lit. A. Cod. 3. n. 2.

Eberhardus Fuldensis. EBERHARDUS Fuldensis Archivi præfectus Sec. XII. sub *Marquardo* Abbate, ejus Chartarium duobus distinctum voluminibus confecit. *Vid. Strv. Tom. 3. S. Rer. Germ. Pistorianæ Collect. p. 485. Schannat. Hist. Fuld. Part. I. §. 2.*

Erlebaldus. ERLEBALDUS, Germanus frater *Wibaldi*, Abbatis Stabulensis & Corbeiensis, Leodii apud Benedictinos in Monasterio S. Laurentii vota monastica nuncupaverat, cùm à fratre Stabuletum accitus fuit. Primùm verò suum Capellanum instituit; deinde verò *Custodem* creavit; sic Stabulenses eum appellabant, cui commissum est Instrumentorum Archivum. Neque verò sanguini destinatio hæc in acceptis referatur; cùm jam videretur muneribus primis adolescens dignissimus. Edmundi Marthene non vana est conjectura, *Erlebaldum* fuisse etiam *Conradi* Regis Cancellarium, qui cum ipso ad Terræ sanctæ expeditionem profectus est. Vid. vita Wibaldi apud Marthene Collect. ampl. Tom. 2. p. 153.

Petrus Diaconus. PETRUS DIACONUS, non solùm Bibliothecarius Casinensis, sed etiam *Chartularius*, id est, Archivi Custos fuit.

Bernardus Campanari. BERNARDUS CAMPANARI, Archivo Casinensi præfectus, ejus tabulas ritè collocavit, atque elucidavit.

Cornelius Margarinus. CORNELIUS MARGARINUS, Italus, Romanus, S. Pauli de Urbe Monachus, Congregationis Generalis Archivarius seu Tabulariis omnibus præfectus (u) Monasterii ad S. Calixtum Romæ Archivum insigne ipse ordinavit, ac disposuit, locupletissimo Indice seu Rubrica, ad materias quascunque facillimè inveniendas, plurimos in tomos ad Alphabeti & Chronologiæ leges contexto, quod ipsum quibusdam in aliis Monasteriis præstitit; sed præcipuum ejus Opus fuit *Bullarium Casinense*, diutino labore confectus, per annorum seriem digestum, Summariis & opportunis Indicibus adauctum ac illustratum, quod Opus Jurisperitorum manibus quotidie teritur: Illud verò *Sacræ Casinensium ac Regularium Universitati* his verbis dedicavit. „E tenebris, ac „è sepulchris diu situ squallentia, pulvere, cariéque absumpta, ad lucem „revoco Pontificum Diplomata, Cæsarum, Regúmque favorabiles Tabulas. Pessum Casini res ibat. In „emortuis sepultísque membranis, vis, „anima, ac omnis fere Cœnobiticus „splendor occiderant. Revixêre Patrum nostrorum jussu, meóque labo„re, qui omnium Regularium saluti „desudat. Immane Opus aggressus, „omnium Congregationis nostræ scriniorum

(u) Armell. l. c. part. 1. 141.

„niorum, Bibliothecarúmque monumenta lecturus, excussurus. A Comitiis Generalibus *Generalis Scriniarius* nuncupatus, pauca vix dum „Cœnobia perlustravi, & selectiora „hæc Diplomata, prœlo committenda delegi. Reciprocas, quæ occurrunt, Privilegiorum Communicationes, Appendicis loco instruxi. „Reliqua, Deo auspice, prodibunt „brevì. Nihil hîc adulterinum, omnia „fidelia, vel apices erunt, prœli lapsus „si demas. Quæ chartis impressa vides, fulgura, voces, & tonitrua „sunt, quæ à sacro Petri throno prodeunt, ad Casini ac totius Cœnobiticæ Regularísque Militiæ decus, „tutelam & incrementum.„

Meminit hujus Bullarii Eminentiss. Card. *Quirinus in vitæ suæ Commentario Part. 2. Lib. 1. c. 14. p. 72.* his verbis: „Quæsivit ex me Pontifex, Clemens XI. antequam me è „conspectu dimitteret, an satis amplam Monasticæ eruditionis segetem colligere mihi daretur ex Margarini collectaneis. Haud dissimulavi ita esse, at una simul subjunxi, cautè ea à me legi, quod memoriæ meæ insideret Mabillonii dictum de Casinensi illius Bullario, „*Incipit ab insigni mendacio.* Dictum „hoc mihi non una tantùm vice San„Germanenses Patres memorârunt.

Marinus Albitrius.

MARINUS ALBITRIUS, patria Neapolitanus, nobili genere natus, in Monasterio SS. Trinitatis apud Cavam Congr. Casinensis institutum suscepit anno millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo die 21. Decembris; cúmque ad Antiquitatum studia valde propensus esset, in illísque assiduè sese exerceret, celeberrimo Tabulario Cavensi præfectus, eidem illustrando, ejúsque usum commodiorem, utiliorémque reddendo, toto conatu incubuit; vigebat enim florida adhuc ætate, cùm hæc scripserat Abbas Armellinus, anno videlicet millesimo septingentesimo trigesimo, vitæ suæ quinquagesimũ quartum, annum nondum supergressus. Scripsit igitur anno millesimo septingentesimo Chronologiam IX. Seculorum desumptam ex scripturis & privilegiis originalibus Pontificum, Regum, Imperatorum, Principum Comitum, Ducum, Cardinalium, Episcoporum, & Archiepiscoporum, servatis in præclaro & insigni Archivo Sac. Monast. Caven. ab anno 875. usque ad annum 1654. Extat MS. in eodem Archivo, Arca II. n. 56. Anno autem 1717. scripsit *Dictionarium*, sive *Inventarium*, ac *Registrationem Armarii* tertii, & magnarum Arcarum primæ & secundæ, ubi Cavensis Archivi monumenta asservantur MS.ta Anno 1718. scripsit *Inventarium* aliarum Arcarum ejusdem Cavensis Archivi MS. Anno 1719. scripsit *Indicem Contractuum pro & contra Monasterium Cavense*, summatim extractorum ex *schedulis*, *Protocollis*, *Libris*, *Fasciculis*, *Bastardellis*, *Originalibus*, plurium publicorum Notariorum, servatis in præclaro & insigni Archivo Cavensi &c. quod Opus, quia valde laboriosum ac prolixum est, nondum absolverat anno 1730. quo nempe hæc literis tradidit Armellinus.

Quid de eo Card. Quirinus.

Mentionem præterea facit MARINI ALBITRII Eminent. Cardinalis *Quirinus* in Commentario vitæ suæ Part. 2. Lib. I. c. 6. pag. 105. „Silentio, inquiens, hoc loco non „præteribo, diligentem pariter Chronistam nactum me fuisse in Monasterio Cavensi, videlicet *Marinum Albitrium*, qui quum celeberrimo „ejusdem Tabulario præfectus foret, „ut idem commodius, utiliúsque redderet, toto conatu incumbebat. „Exhibuit ipse mihi laboriosa & prolixa Volumina, quibus conscribendis digerendísque occupatus tum „erat. Antea verò confecerat Chronologiam Cavensem novem seculorum, scilicet ab anno 875. usque ad „annum 1654. De eo ipso Tabulario insigniter meritos olim fuisse *Alexandrum de Rodulphis*, & *Augustinum Venerium*, ipsemet Albitrius sincerè mihi testificatus est, affirmavítq; præterea postremum hunc „Salernitanas etiam chartas, & Sanctæ Mariæ de Veteri extra Salerni „muros ordinâsse. Utriusque laborum oculatum me insuper testem esse voluit manibus meis contradens plura volumina ab iisdem conscripta.

Romualdus Serra.

ROMUALDUS SERRA, Italus, Cæsenas, ibidem in Monasterio S. Mariæ de Monte Professus anno millesimo septingentesimo quarto. Bibliothecæ & Archivi Præfectus, ostendit eximium erga suum Cœnobium amorem; cùm totus sit in illustrandis ejusdem tum antiquis, tum recentioribus monumentis, composito Opere admodùm utili, cui hunc titulum præfixit: *Catalogus Chronologicus* omnium Abbatum simúlque omnium

omnium Scripturarum, Privilegiorum cæterorúmque Instrumentorum, quæ in Archivo S. Mariæ de Monte Cæsenæ reperiuntur, quorum transsumpta recto ordine disponuntur; additis Notis Chronologicis & Historicis ad idem Monasterium spectantibus.„ Exorditur autem suum Opus ab an. 1059. quo *Nicolaus II.* Summus Pontifex amplissimô Diplomate Monasterium illud ditavit; perduxítque hactenus usque ad an. 1500. Utitur verò hâc prorsus methodo: Primô locô Abbatis nomen, sub quo Instrumentum illud confectum fuit, ponit: deinde Pontificis Maximi, & Imperatoris eô tempore viventium nomina & annos collocat: Compendium denique, vel Summarium ejusdem Instrumenti texit. In margine autem Christi Domini annum, tum Indictionem, & diem, quô Instrumentum illud celebratum fuit, explicat. Notitias demùm historicas, quas quidem invenire potuit, quæ rem prædicti Monasterii concernunt, subjungit. „ Utinam, inquit Abbas Armellinus (x) plures essent in nostris Monasteriis, qui hujusmodi studia pari diligentiâ prosequerentur, quæ quidem variis in Cœnobiis inchoata, in aliis perfecta jam sunt, in aliis autem adhuc desiderantur; his enim summa utilitas, & decus iisdem Monasteriis paratur, seu potiùs saltem ex parte restituitur.

Erasmus Gattola. ERASMUS GATTOLA Cajetanus, Abbas S. Matthæi Servorum Dei, & Casinensis Archivi Custos celeberrimus, de quo suprà. Vide etiam Commentarium Vitæ Cardinalis *Quirini* Part. 2. L. 1. pag. 101.

Bartholomæus de Alexand. & Platamone. BARTHOLOMÆUS *de Alexandro & Platamone*, (y) Siculus, Paternensis, Monasterii S. Nicolai in eadem civitate Alumnus, nobili studio antiquitatis monumenta, & eruditionem è Catanensi Tabulario, cui plures annos præfuit, scrutatus, Chronicon sui Monasterii condidit.

Augustinus Venerius. AGUSTINUS VENERIUS, (z) patriâ Neapolitanus, in Cœnobio SS. Trinitatis Cavensis monasticæ vitæ methodum sumpsit an. 1595. die 12. Sept. Vir tum doctrina, tum probitate conspicuus, quem Urbanus VIII. qui illius virtutes optimè noverat, Abbatem, ut dicimus, Titularem esse jussit. Is in antiquitatis studiis versatissimus, Cavense Archivum valde insigne vetustissimis, iísque aureis monumentis cumulatissimè refertum diurna ac nocturna manu versans, plurimùm illustravit, illius absolutissimis atque pulcherrimis Regestis compositis, quibus hunc Titulum præfixit: *Dictionarium*, seu *Index Alphabeticus*, quinq; Mss. Tomis in fol. distinctus, *Privilegia, aliáque innumera monumenta Archivi Cavensis Monasterii summatim comprehendens.* Opus æquè nobile ac utile.

Camillus Massarus. CAMILLUS MASSARUS, Italus, Capuanus, Monachus Cavensis, sui Monasterii Archivo Præfectus, quos Indices Alphabeticos mox laudatus Augustinus Venerius composuit, ipse correxit, perpolivit, & optimô charactere suâ manu descripsit. De eo, ut & de iisdem MSs. loquitur Camillus Peregrinus (a) in Hist. Principum Longobard. in Appendice primi Libri pag. 298. edit. Neapolitanæ anni 1643. „ In exitu proximè anteacti mensis „ Octobris, cùm Salernitanæ Urbis „ Archiva, quantùm per eam opportunitatem licuit, lustrâssem, eôdem „ annô ad præclarum Cavense Monasterium me contuleram, quod „ jam olim, sed verè à limine inspexeram ad Longobardorum Principum „ nuper à me conceptos Chronicos „ Canones absolvendos, idoneis chartulis refertissimum. Eas itaque dum „ sedulus per biduum ferè illic manens, essem scrutatus, scrinia mihi „ referante vigilantissimo, cultissimóque ipsorum Custode D. Camillo è „ Capua, in eadem Sacra Æde Monasticam D. Benedicti Regulam professô, cujus laboriosam, eruditámq; „ diligentiam summo nitori, nec minori „ fidei adjunctam in describendis suâ „ manu omnibus propemodùm ejusce Archivi vetustis tabulis descriptísque in plura regesta per tempora, „ pérq; classes dirigendas habent præsentes, habebunt Posteri multiplici „ cum utilitate acceptissimam &c.

Franciscus Thomas. FRANCISCUS THOMAS (b) è Congr. S. Mauri, celeberrimo Archivo Regiæ Abbatiæ S. Dionysii in Francia Præfectus, fecit extractum satis amplum in modum Inventarii ex omnibus char-

(x) Bibl. Casin. part. 2. pag. 167.
(y) ibid. part. 1. pag. 72.
(z) Armell. l. c. part. 1. pag. 67.
(a) ibid. part. 1. pag. 110.
(b) Felibien in Histor. Abbat. S. Dionysii Lib. 8. pag. 524.

chartis, instrumentis, ac diplomatibus dicti Monasterii à primo suæ fundationis Seculo usque ad annum 1500. Præclarum hoc Opus, cui ipsos decem annos insudavit, est fructus incredibilis patientiæ; quem verò ordinem cum magna accuratione conjunctum Autor in opere observavit, argumento est, ipsum magnô ingenii acumine ac rerum intelligentiâ in re archivaria valuisse.

Perardus Castell.

Perardus Castell Archivarius in Monasterio S. Benigni Divionensis magnam instrumentorum copiam coacervavit, quam sibi in scribenda Lotharingiæ Historia usui fuisse testatur Abbas Calmet in Catal. Alphab. Scriptor. Histor. Lothar.

Philibertus Hueber, & Carolus Meichelbeck.

PHILIBERTUS HUEBER Mellicensis in Austria, & CAROLUS MEICHELBECK Benedictoburani Archivi in Bavaria, Custodes, ille Austriâ ex Archivis Mellicensibus illustratâ, hic Historiâ Frisingensis Episcopatûs in lucem emissâ celeberrimus. Et prioris quidem encomium (c) *Bernardus Pezius* his verbis contexuit: „ *Philibertus Hue*„*ber* Vir diligentissimus rei Archiva„riæ longè peritissimus, qui veteres „chartas, diplomata, aliáque id „genus in amplissimo tabulario Mel„licensi recondita monumenta incre„dibili Monasterii nostri emolumento „magno cum labore & diligentia ex „autographis decerpsit, eáque omnia „ad multiplices indices redacta ordi„ne pulcherrimo digessit, eóque no„mine dignissimus est, qui à sera po„steritate, nedum à nobis immortali „laude commendetur. „ *De Meichelbeckio plura Part. III. pag.* 458.

Joannes Baptista Kraus, Abbas & Princeps S. Emmerami.

Hîc quoque illaudatum sine piaculo dimittere non possumus Celsiss. Principem & Abbatem Sant-Emmeramensem Ratisbonæ JOANNEM BAPTISTAM, Virum utique rei diplomaticæ scientissimum, qui locupletissimum principalis sui Monasterii Archivum summâ diligentiâ rimatus, tot támque illustria veterum Germaniæ Regum, Ducum, Summorum Pontificum, Episcoporum, aliorúmque clarorum hominum monumenta aliàs incognita publicam in lucem dedit, ut vix uberior seges ex ullo ejus provinciæ chartulario speranda sit. Maximè verò Eruditis probatur *Appendix, quæ sigilla quædam cupro incisa, ad Bullas, Diplomata, Chartas, aliásque notitias spectantia, unacum brevi horum sigillorum descriptione exhibet.* Prodiit Opus Ratisbonæ typis *Joan. Viti Rädlmayr* A. 1752. in 4. Idem Celsiss. Princeps Parte II. Catalogi Bibliothecæ Sant-Emmeramensis A. 1748. in 8. editi sigillatim recensuit, non solùm Manuscriptos Codices, sed etiam Bullas, Diplomata, Chartas, &c. juxta seriem temporum, dignus qui plures habeat sui studii Imitatores.

Leander Borinius, & Cardinal. Quirinus.

LEANDER BORINIUS è Congreg. Casin. laudatur Eminentissimo Cardinali QUIRINO, (d) quod Tabularium Cœnobii S. Justinæ aptissimè disposuerit. Ipse verò *Quirinus* ante Cardinalitiam Purpuram, cùm calamum Monasticæ Italiæ Historiæ conscribendæ impenderet, *Generalis* quasi *Inspector* Archivorum Congregationis Casinensis, quæ necessariò eum in finem patere ipsi debuerant, futurus erat. Et jam excusso Monasterii *Farfensis* Archivo manum admoverat *Farfensium rerum Commentario*, quem tamen temporum acerbitas, vix uno aut altero folio typis consignato, remorata est, quod minime passa sit, priscas eas chartas, licèt innocuas publicari. Contra verò *Quirinus* conqueritur, esse, qui chartis Farfensis Archivi in præjudicium Romanæ Ecclesiæ abutantur. „ Notum est, in„quit, quantùm Chartario Farfen„si, Pomposiano, aliísque abusi fuerint „exteri quidam Scriptores, ut Italo„rum Principum, ac præsertim Ro„mani Pontificis in Civitates & Pro„vincias sibi subditas dignitatem, auc„toritatémque imminutum irent. Do„lemúsque vehementissimè, minimè „deesse Italos Scriptores, qui ad hunc „eundem scopum consilia, operam, „& studia sua referentes, unâ veluti „cum exteris conspiratione ad depri„mendam indigenarum Principum, & „potissimùm Romanæ Ecclesiæ pote„statem coierunt. Viderint ipsi, quan„tum eorum mens ab Italica origine „dissideat. Quæcunque ex Farfensi, „Pomposiano, aliísque Monasterio„rum Registris in hanc rem adducun„tur, non supremum in Ecclesiæ Ro„manæ ditionibus Imperatorum do„minium, sed solam Protectionem, „solum Patriatum probare, luculen„tissimè suis locis demonstrabimus; „Præterquàm quòd fateamur, opor„tet, turbulentissima tempora, quæ „aliquando humana, divináq; omnia „sus,

(c) in Observ. præv. ad Chron. Monasterii Mellic. pag. 166.
(d) in Notis ad Dissert. de conscrib. Italiæ Monast. Hist. pag. 95.

„sus, déque miscuerunt, quædam à „Romanis Pontificibus extorsisse non „legitimæ Imperatorum potestatis, sed „damnati exempli documenta.„

Vitus de Amico.

VITUS DE AMICO, Nobilis Catanensis, S. Nicolai de Arenis Alumnus, posteà Prior, vir reconditæ eruditionis, & Antiquitatis, præsertim Archivorum, studiis impensè deditus, *Catanam Illustratam* tribus Tomis publico exhibuit. *Vid. Armell. Bibl. Casin.*

Galletus Florentiæ Archiota.

PETRUS ALOYSIUS GALLETUS patria Romanus, origine gentis suæ Pisanus, in Abbatia B. M. V. Florentiæ Monachus, & Archivo ac Bibliothecæ Præfectus, comportatis undique veteribus monumentis, historiam diplomaticam tum illius Abbatiæ, tum etiam duorum aliorum Monasteriorum nunc destructorum, quorum alterum est *S. Sabini in Pisa* conditum tempore Caroli M. Alterum *S. Gaudentii ad pedem alpium*, concinnavit. Idem ipse, dum Romæ versaretur, collegit ultra 5000. inscriptiones medii & infimi ævi omnium Ecclesiarum Urbis, quas literis quadratis manu suâ descripsit, & in Classes XXXI. ordine Gruteriano digessit in quinque magnis voluminibus. Vivit vir industrius & eruditus, hoc quo scribimus anno 1754. ætatis 33.

Oliverius Legipont Archivũ Congreg. Bursfeld. in ordinẽ redegit.

OLIVERIUS LEGIPONTIUS, cujus supra inter Bibliothecarios mentio facta est, Archivum Congregationis Bursfeldensis Ill.mi D.ni Præsidis *Servatii Van den Berg* Abbatis Gladbacensis in Ordinem anno 1730. redigendum suscepit, ejúsque indicem confecit, ac subinde in vicinorum quoque Monasteriorum chartophylacia caput immisit, unde haud levem veterum Scriptorum & monumentorum segetem comportavit. Quæ omnia *Bernardo Pezio* typis quùm evulganda transmisisset, literis ille 18. Decembris A. 1730. signatis hæc ad *Oliverium* rescribebat: *Nuperrimè tandem Vindobonâ* (Vide quorsum thesauri illi Tui ad me missi devenerint) *fascem benè spissum veterum monumentorum à Te collectorum accepi. O quantas Tibi tota Ecclesia gratias debebit, cùm in lucem prodierint! Ago jam nunc, eásque Tibi persolvo quàm cumulatissimè possum. . . Quotidie amplius video, quàm verè ac rectè de Te olim senserim, Te scilicet singulari dono Dei ad illustranda hæc toti Ecclesiæ utilissima studia destinatum esse. . .* Pezio interim è vivis sublato, *Oliverii* collectanea hactenus latuêre inedita, quæ tamen propitiori affulgente Lucinâ in publicam lucem à Mellicensibus proferenda speramus. „ *Hæc de me Magnoaldus, in suo Conspectu pag.* 288.

Ipsius Idiobiographia.

Quia verò ea passim obtinet consuetudo, ut Bibliographus quisque editis à se historiis, rerum quoque suarum Commentarios attexere soleat, non abs re futurum existimavi aliorum vestigiis insistere, ac vitæ meæ cursum, laboresque exantlatos ordine temporum sine fuco vel ostentatione strictim enarrare, spe fretus, fore ut, quando hoc totum Opus Literatis eruditisque Viris dicatum est, labor iste honori quoque meo destinatus, si non utilitatis ratione, saltem professione charitatis benè ordinatæ, apud æquos rerum æstimatores vel probetur, aut excusetur; Nam ut scitè Horatius:

Aut labor & virtus doctrináque nomen inane est;
Aut decus & pretium rectè petit experiens Vir.

Natales & educatio.

1. Igitur natale solum nactus sum vicum, qui dicitur *Soyron*, in Ducatu Limburgensi & Diœcesi Leodiensi situm, luci editus anno 1698. die IV. nonas Decembris, parentibus *Oliverio Legipont*, & *Apolonia Remacle* honestiori genere claris & re familiari, bonísque allodialibus ad congruam familiæ sustentationem benè instructis. E decem liberis cùm essem natu minimus, indolem à natura nactus docilem, hortantibus loci primoribus à Parente ad studia literarum Verviam missus fui, ubi sub Franciscanorum disciplina humanioribus literis operam dedi, eo cum fructu, ut Sodalibus palmam ferè præriperem. Inde Coloniam Agrippinam ad capessendas altiores scientias anno 1717. digressus, in florentissimo *Montanorum* Gymnasio Philosophiæ studia impendi.

Ingressus ad Monasterium.

2. Tum verò de eligendo statu sollicitus, hunc in finem Orationes XV. Seraphicæ Matris S. Birgittæ per annum recitandas mihi proposui. Voto vix expleto, oranti: *Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam, quid acceptum sit ante Te, & quem statum ad majorem Nominis Tui laudem eligere debeam*, illicò adstitit quidam è Condiscipulis, *Pontinus* nomine, insinuans, ut me Abbati S. Martini in Urbe inter Benedictinos recipiendum sisterem. Attonitus ad inopinos ejusmodi affatus, supplex ad boni consilii Matrem B. V. M. confugi,

fugi, ut hac in re vacillanti assisteret. Ponderatis hinc inde pugnantibus motivis, tandem præfati Cœnobii Abbatem (*is erat* HENRICUS OBLADEN) intrepidus accessi, eique mentem meam candidè aperui; quâ auditâ Abbas subjungebat: *Fili mi! si tua fuerit vocatio, non ero contrarius &c.* Grato hoc animatus responso, fervidiùs insistebam proposito, cúmque tertio me præsentâssem, admissus fui die 26. Decembris A. 1718. Cœnobium verò ingressus 14. Febr. 1719. evoluto probationis tyrocinio solemnem emisi professionem die 19. Martii 1720.

Primitiva ejus studia.

3. Studiis deinde admotus Theologicis, plus privatâ lectione, quàm inficeti Professoris instructione profeci, atque absoluto in scholis tractatu *de Actibus humanis, & Conscientia,* mihi relictus, reliquis materiis Theologicis maximè practicis, & Juri Canonico privatim vigilias consecravi, ac in me ipso efformare studui Doctorem & Discipulum, concinnato meos in usus amplissimo tractatu *de Jure & Justitia*, necnon *de Sacramentis in genere & in specie*... Inde diu noctúque ad sublimiores disciplinas festinare, studiis acriùs insistere, atque legendis genio meo compositis libris enixiùs intendere cœpi, nec ullis peperci laboribus, quò animum concupitis Musarum deliciis pascerem. Delectabar tum maximè Poëtis & Historicis, variáque acroamata & epigrammata diverso metri genere concinna, æquo satis usus Apolline condidi, quæ si unà simul forent compaginata, justæ molis volumen conficerent. Sed similes prurientis ingenii fœtus posteà despexi, ut majoribus cogitationibus locum darem. Amor verò historiæ fecit, ut volverem Historicos; studii hujus jucunditas utilitati juncta me sedulum reddidit, sedulitas effecit, ut sine sensu laboris laborarem (e), ac demùm mirarer factum, quod vix unquam fieri posse sperabam.

Bibliothecæ præficitur.

4. Presbyter anno 1723. die 22. Maji ordinatus primitias sextâ Junii Divo *Norberto* sacrâ, celebravi. Paulò Post Bibliothecæ Præfectus eam penitùs confusam & distractis hinc inde Codicibus (f) in arctum ac prope ad nihilum redactam sedulò comportatis undique Libris in ordinem redegi, novóque Catalogo instruxi. Hâc occasione frequentiùs inter Doctores mortuos versatus, primùm cœpi ingenium in promptu habere, magísque utilibus disciplinis exercere, ac ita per angusta ad augusta sensim assurgere. Inde ad Historiam Ecclesiasticam & Literariam conversis studiis, *Ludovici Elliæ Du-Pin* Commentarios de Scriptoribus Ecclesiasticis mihi ab Amico commodatos diligentiùs evolvi, insignémque Adversariorum farraginem ex iis compilavi. Tum verò comparatâ non spernendâ Auctorum notitiâ, quorum ope solidior eruditio acquiri queat, totus deinceps in eo fui, ut excusso illo studii genere, quod nugas & chimæras in vacuo bombillantes ad nauseam usque prosequitur, atque à sublimiorum & utiliorum Scientiarum cultu retrahit, solidiores duntaxat disciplinas excolerem.

Theologiæ Dogmaticæ se applicat.

5. Theologiæ itaque *Dogmaticæ* seu *Positivæ* toto ferè sequenti biennio me addixi, ac methodicam quamdam ejus in scholis tradendæ rationem ipsemet concinnavi hoc Tit: *Introductoria in artem magnam disserendi de Deo rebúsque Divinis, in gratiam eorum, qui Theologiæ Dogmaticæ studio tenentur, adornata*... Cùm verò Doctrinæ sacræ fundamentum modernis temporibus in Concilii Tridentini Decretis potissimùm collocari conspicerem, ut rerum in ea Synodo gestarum, difficultatúmque propositarum & decidendi rationum notitiam mihi compararem, cœpi varios Scriptores in hoc versatos argumento attentiùs percurrere, è quibus successivè ejus Concilii *Epitomen historicam* gallico sermone contexui hoc rubro: *Abregé de l'histoire du Concile de Trente*... Quo Opere completo, aliud ejusdem ferè commatis ex antiquis Ecclesiæ Scriptoribus conflare cœpi, præcipuas materias, quæ ad Dogmata, Ritus & disciplinam spectant, ordine alphabetico digestas exhibens hâc epigraphâ: *Recueil des matieres les plus importantes touchant la Doctrine & la Discipline de l'Eglise.*

Scribit Historiá Concilii Trident. & Comentarios de Ritibus Ecclesiast.

De jure amovendi Parochum S. Brigidæ.

6. Exorto hâc tempestate sumptuoso & pertinaci Abbatem inter & vicinæ Monasterio Parochialis Ecclesiæ S. Brigidæ Ædiles litigio, super amotione P. *Augustini Speltz ejus plebaniæ Curatoris*, partes non postremas pro Abbate meo suscepi, excussóque eam ob causam Archivo, Pontificias factæ incorporationis subjectivæ tabulas è tenebris erui, vix legibiles

(e) Nam non sentitur sedulitate labor.
(f) Vid. Martenii & Durand Voyage literaire.

biles exscripsi, ac denique ex his & aliis scriptum quoddam juris amovendi assertivum procudi hoc tit. *Jurium Abbatiæ S. Martini Coloniæ legales Vindiciæ adversus præposteras prætensiones R. P.* AUGUSTINI SPELZ *& ædilium Ecclesiæ S. Brigidæ, in causa amovendi Parochum...* Quod Opusculum in vulgus, suppresso nomine meo, respersum, tanti apud æquos æstimatores ponderis momentum causæ attulit, ut spes omnis ex adverso decollata jacuerit.

Philosophiæ professor,

7. *Henrico Obladen* Abbate A. 1726. XXIX. Martii vivis erepto, in ejus locum, non sine gravi animorum scissione, suffectus est *Adrianus Falck* studiorum amator & promotor præcipuus, qui mox assumptis aliquot candidatis, *Josephum Henschell* Theologis, me Philosophis Professorem, præfecit. Decurso Logicæ stadio, editisque an. 1727. Thesibus de more ventilandis, paulò post ad capessendum in Universitate Coloniensi *Licentiæ* gradum præsentatus fui. Quâ de causa ex decreto *S. Facultatis Theologicæ* duo consueta habui principia, primum, quod *Biblicum* nuncupant, die XI. Decembris, alterum *Sententiarum* XVII. ejusdem mensis & anni. Servatis deinde publicis Aulæ Theologicæ exercitationibus, demùm unà cum meo Collega *Josepho Herschell*, & duobus Carmelitis per Eximium P. VITUM *à Matre Dei Ss. Theol. Doct. & FF. Carmelitarum Provincialem*, die XIII. kal. Febr. 1728. Ss. Theologiæ LICENTIATUS solenni ritu inaugurabar, aggratulantibus discipulis per *Apophoreta Symbolica* typis exscripta in folio.

& Theol. Licentiatus enuntiatur.

Iteratæ juris amovendi vindiciæ.

8. Latâ interim adversus Brigidanos sententiâ, cùm ab opponentibus facta fuisset ad *Nuntiaturam* appellatio, novum procudi Scriptum juris amovendi assertivum priore fusius hoc insignitum rubro: *Clypeus veritatis & justitiæ, seu iteratæ juris amovendi vindiciæ contra ædiles S. Brigidæ.* Quæ deductio *R.mo D. Joanni Carolo de Antonellis* Sacræ Nuntiaturæ Auditori & judici ad causam deputato præsentata, adeo placuit, ut ipse protinùs in favorem Abbatiæ nostræ decerneret, ac decidendi rationes maximam partem meo è fonte haustas publici juris faceret typis Hildenianis A. 1728. in fol. Idem Scriptum pari cum plausu excepit Magnificus *P. Franc. Schmier* Univers. Salisburgensis Rector, juris peritissimus, qui per nos jam ante latam sententiam interpellatus ad votum consultivum, sua responsa meis è vindiciis potissimùm conflavit.

Theses Philosophiæ.

9. Absoluto interea cursu Philosophico Biennii labores literarios in compendium contraxi, & edidi hoc titulo: *Sapientiæ Stadium Benedictino-Philosophicum... Coloniæ ex officina Hildeniana* 1728. *plag.* 20. *in fol.* Hæ Theses utut insontes adeo Patrum S. J. animos torsêre, ut earum inhibitionem coram *Vicario Generali* fortiter ursferint, & exinde sudes factus sim in oculis eorum. Id verò opellæ cùm postea Clar. P. *Bernardo Pezio* submisissem ad censuram, hoc ab eo referebam judicium: *Sapientiæ Stadium à TE adeo gloriosè decursum summoperè placet. Gratulor nostro seculo, quòd iuvenerit in TE Virum, qui Philosophiam Scholasticam à congenita hactenus stribligine & barbarie liberare studeat. Perge V. C. necquicquam oblatrantes contemne; malis & invidis displicere gloriosum est...*

Factus Prior jus Can. tradit.

10. Vix hanc expleveram spartam, cùm ad *Prioris* munus die IX. Octobris admovebar. Quo in officio ne suavioribus Musis mihi maximè adamatis valedicere viderer, cœpi *Jus Canonicum* meis Concellitis prælegere, iisque Tractatum à me novâ methodo concinnatum tradere. Tunc verò contractâ cum Præfato *Pezio* literariâ consuetudine, totus deinceps fui in juvandis ejus studiis. Quam ob rem omnes Bibliothecæ forulos operosiùs excutere, accuratiorem Manuscriptorum indicem condere, anecdota quædam Opuscula exscribere, prelo aptare, illustrium hujus Monasterii Virorum gesta & scripta recensere, ac subinde in vicina Chartophylacia caput falcémque immittere cœpi, unde haud levem veterum monumentorum segetem messui, quæ omnia B. *Pezio* transmisi evulganda. Tunc etiam Archivum Congregationis Bursfeldensis hîc loci adservatum, in Ordinem redegi, ejusque Contentorum indicem amplissimum confeci sub tit. *Abbreviatura Diplomatum & Privilegiorum Congreg. Bursfeld.* Exinde postea adornavi *Bullarium ejusdem Congregationis, tabulas solidè repræsentans*, prælo paratum.

Archivũ Congreg. Bursfeld. Illustrat.

Chronicon Abbatiæ S. Martini,

11. Isto defunctus labore ad contexendum Monasterii nostri Chronicon Studia converti, excussisque hunc

hunc in finem veteribus monumentis, Opus tandem anno 1731. complevi, cujus apographum, quùm postea Cl. *P. Pezio* inter *Sinzendorfiana*, quæ tùm pollicebatur, edendum submisissem, horum verò editio, obice nescio quo, sufflaminata non prodiret, rem meam repetii & recepi A. 1734. cum hâc doctissimi *Pezii* censurâ: *Opus egregium condidisti, prelóque dignissimum, cui id ipse jam subdidissem, nisi tumultus bellici sub finem proximi anni erumpentes, sereniora tempora exspectare me jussissent...* Cùm ergo hosce Annales *Pezius* magni faceret, eosdem postea retractatos & in aliquibus castigatos auctósque iterùm descripsi, prelóque aptavi. Verùm Opus quod justæ molis volumen in folio conficit, hactenus mansit ineditum. Continet verò præter Abbatiæ Chronicon, rerum etiam patriarum enarrationem, chartásque & diplomata, ac reliqua venerandæ antiquitatis momumenta, ad quorum amussim exasciata est Historia.

& Fastos heroïco carmine condit.

12. Laboriosâ vastáque istâ lucubratione ad umbilicum perductâ, *Fastos ejusdem Abbatiæ* heroïco carmine complexus sum. Quod Opus subinde mihi subreptum denuò refudi anno 1749. Tum verò initâ cum Clar. Viro *D. Ignatio Roderique* amicitiâ, Epistolarem quamdam Dissertationem ad eum conscripsi *de Benedictione Abbatis*, quam Doctiss. P. *Edmundus Martene* in suis pro *Stabulensibus* adversus *Rodericum* Vindiciis contendebat ejus esse indolis, sine quâ nulla jurisdictio, nulla virtus, nulláque functio Abbatibus competeret; cùm tamen ex *Ivone Carnotensi*, & receptâ Canonistarum sententiâ, *Benedictio potiùs censeatur de solemnitate accidentali, quàm de substantia rei*, adeo ut electus, etiam ante Benedictionem, uti possit baculo pastorali per Can. 1. *de suppl. negl. Prælator.*

De Benedictione Abbatis differit.

Historiam Congreg. Bursfeld. adornat.

13. Sub finem anni 1729. condendæ Historiæ Congregationis Bursfeldensis curas & operas, addixi, Opúsque annis subsequentibus perfeci. De hâc verò lucubratione *Martenius* per me consultus in suis ad me literis 29. Novembris A. 1730. signatis ita rescribebat: *Laudo inprimis tuum de publici juris faciendâ inclytæ Congregationis vestræ Bursfeldensis Historia propositum. Rem prorsùs facies utilissimam omnibus Benedictinæ familiæ alumnis, qui non pauca deinde sibi hactenus ignota discere, atque ad emendandos mores proficere poterunt plurimùm, maximè si, ut polliceris, Historiæ addas statuta, chartas, & privilegia ejusdem Congregationis. Faxit Deus, ut lucem citiùs videat ista lucubratio tua! Eam si quando ad me senem perveniat, avidissimè perlegam...*

Moguntiam accersitus,

14. Tot exantlatis inter assiduas Prioratûs curas laboribus, cùm ea res, quæ mihi amorem & gratiam conciliare debuerat, apud æmulos & desides conflaret invidiam (g), cœpi nonnihil à studiis & commercio literario arcum remittere; ac deinde ut ab aliis liberarer molestiis, *Prioris* loco cessi die IX. April. 1731. Inde tranquillum ac desideratum nactus otium inter Authores sapientiæ continuò versari, nondum inventa quærere, quæsita componere, incepta expolire, majoráque moliri instantiùs cœpi. Dùm verò hisce studiis acriùs insisterem, & magnam de me etiam apud exteros opinionem excitâssem, inopinatò Moguntiam à R.^mo D.^no Abbate S. Jacobi *Amando Schell* Viro Doctissimo ad Theologiæ Professuram perhonorificè invitabar. Quam spartam meo genio apprimè commodam velut divinâ virgulâ oblatam lubens in me recepi, rebúsque domi compositis, illuc cum bonâ mei Superioris veniâ die VII. Julii A. 1731. secessi, ubi humanissimè exceptus, illicò *Tractatum de Fide, Spe & Charitate*, jussu Abbatis, junioribus prælegendum suscepi.

docet Theologiam.

15. Horis verò succisivis inter Manuscriptos ejus loci Bibliothecæ Codices versatus, uberrimam ex iis Adversariorum messem comportavi. Quæ collectanea quùm deinde Clar. P. *Bernardo Pezio* submisissem edenda, rescribebat ille literis 14. Januarii A. 1732. signatis, *Multa egregia mihi attulerunt literæ Tuæ*, Clar. Pater! *quas nuper Moguntia (quod vehementer mirabar.) ad me dedisti. Ago pro iis, quas possum maximas gratias. Itane imbuit Te Deus insignibus iis dotibus, quæ ad ornandum Ordinem necessariæ sunt! A Sancto Jacobo ne discedas, obsecro, me inconsulto. Si locus displicuerit, alium Tibi in amplissimo Monasterio Gottwicensi impetrabo, ubi habebis sub Eruditissimo Abbate* GODEFRIDO *infinitum rei literariæ apparatum. R.^mus Præsul S. Jacobi longo tempore ejus favoribus est fruitus, qui plura*

Pezio adversaria mittit.

(g) Sic & *pro meritis male tractârunt Agamemnona Graji.*

plura Tibi rogatus narrabit. Itaque res tuas Moguntiæ sic adorna, ut cum honore in Austriam venire aliquando possis.

Spanheimium migrat.

16. Expleto ibidem cursu Theologico, Theses pro more iconibus impressas die XVIII. Septembris A. 1732. publicæ Doctorum ventilationi exposui, ac deinde post autumnales ferias jus Canonicum discipulis tradendum suscepi. Fatis interea functo Spanheimensi Præposito *R. P. Friderico Ettinghausen*, Abbas S. Jacobi subjectivam illius Monasterii unionem à Ser.mo Principe Electore Palatino obtinebat. Cùm autem Religiosos non haberet, quos ad curam animarum sufficeret, me cum tribus discipulis illuc mittere decrevit. Quod quùm intimo meo *P. Pezio* insinuâssem, rescribebat ille literis XII. Aprilis 1733. datis in hanc sententiam: *Quod de spartâ in Monasterio Sponheimensi à Te ornandâ scribis, id me longè jucundissimè affecit, effecitque, ut mutato consilio, jam non amplius Gottwicense hospitium ausim proponere, sed etiam atque etiam suadeam, ut hunc locum tuâ præsentiâ, doctrinâ atque commoratione instaurare, ac velut alter* TRITHEMIUS *illustrare rebúsque optimis confirmare velis...* Hisce monitis excitatus, licet à curâ animarum in me recipiendâ abhorreret animus, ex necessitate virtutem faciendam ratus Spanheimium die XXVI. Julii A. 1733. adibam, vicinámque parochiam in *Bockenaw* administrandam suscipiebam.

In Austriam Profectus Gottwici Bibliothecæ præficitur.

17. Sed cùm hæc provincia non promitteret abundè, quæ meo genio Musísque excolendis faverent, oblatâ mihi aliunde opportunitate adeundi Austriam, subinde Coloniam revisi, atque impetratâ à meo Superiore licentiâ, cum Ill.mo Comite *de Strickland* Namurcensi Episcopo iter aggressus, Vindobonam, inclinante Decembri, appuli, tresque lectissimos adolescentes *Comites de Laterman* (quorum intuitu accersitus fueram) literis & moribus formandos suscepi. Mirum dictu est, quibus statim ibidem ab invidis & malevolis interceptus fuerim vexis & obtrectationibus. Sed illicò post eclypses serenior affulsit aura, nubeculas dissipante splendidâ Ill.mi Abbatis Gottwicensis *Godefridi Besselii* gratiâ, qui audito meo in Austriam adventu, exaratis ad me literis 8. Februarii A. 1734. ad suscipiendam suæ perinsignis Bibliothecæ curam prolixè me invitabat in hæc verba præfatus: *Libenter quidem intellexi R. P. V. Viennæ jam advenisse; gratius tamen fuisset nuntium, si eandem nullis adhuc servitiis ibidem irretitam inaudiissem; hanc enim, quam assumpsit, spartam Virum studiis Theologicis jam clarum non decere existimo...* Rebus itaque bello modo Viennæ compositis, & Cl. P. *Magnoaldo Ziegelbauer* in locum meum suffecto, circa finem Martii Gottwicum profectus, Bibliothecæ præfecturam in me recipiebam. Quo in munere nihil prius habui, quàm ut animum discendi cupidum exquisitis Musarum epulis ibi abundè repertis ad satietatem saginarem.

Condendæ Bibliographiæ Benedictinæ consilium.

18. defuncto interea Clar. P. *Bernardo Pezio* favitore meo etiam post fata æstimatissimo, quùm *Bibliothecæ Benedictinæ* ab ipso dudum incœptæ ad umbilicum deducendæ spes decollata jaceret, scriptis Viennam ad *Magnoaldum* nostrum literis eum obnixè interpellabam, ut suas mecum operas jungeret ad ejusdem commatis Opus perficiendum. Votis ille meis pronus annuens, novum condendæ suo genio Historiæ Literariæ O.S.B. conspectum adornabat, mihíque ad examen submittebat. Ego vicissim *Bibliographiæ* meo sensu adornandæ primas ducebam lineas, comportato insigni ad tam vastum Opus apparatu ex Gottwicensi Bibliotheca, in cujus condendo Catalogo totus fui usque ad finem Octobris anni 1735. quo rursùs ex Austria Moguntiam, indéque Spanhemium evocatus me recepi. Cùm autem Gallicus miles iis diebus Palatinatum occupâsset, initâ cum Chiliarchis notitiâ, ad revendicandum eorum ope vicinum Spanhemio Monasterium *Disibodibergense* curas adpuli. Obtentâ igitur à Præside Congregationis Bursfeldensis ad dictam Abbatiam nominatione, meum deinde supplex habui perfugium ad Dom. Comitem *de Belle-Isle* Gallici exercitûs Archistrategum; Cujus interventu & mandato Regio in vim Articuli IV. pacis Riswicensis, præfatum Monasterium penè desolatum & incolis vacuum meæ feci potestatis, atque ipso Paschatis die primâ Aprilis A. 1736. divina primùm solemni ritu ibidem peragebam, obtentâ deinde à NUNTIO APOSTOLICO confirmatione, ac

Disibodibergensis Abbatiæ recuperatio.

etiam manutenentiæ decreto contra quoscunque...

Ejusdem Historia, 19. Hàc porrò occasione *Historiam dicti Monasterii* pertexui, cujus Synopsin unácum facti juríſque deductione ad illud revindicandum postea Coloniæ edidi, magníſque animis negotium deinceps urſi; ſed deficientibus ſubſidiis diſcrimini interim cedendum ratus, ad alia molimina curas & ſtudia converti; atque eo temporis intervallo *Chronicon Spanheimenſe* ab anno MD. ad hanc usque ætatem perduxi. Brevem quoque *Notitiam Monaſteriorum O. S. B. in Palatinatu olim extantium & in uſus promiſcuos hodie converſorum* concinnavi, ac etiam de edendis ſimul operibus Trithemianis conſilium inibam. Evolutâ in hiſce laboribus hyeme, ſequenti vere Moguntiam accerſitus ordinandæ illuſtri Bibliothecæ Dalbergicæ manum admovebam. Ubi campum ſortitus genio meo maximè congruum, quò eum magis excolerem, ac uberiorem inde fructum Reſpublica literaria meteret, illuſtriſſimis ejus poſſeſſoribus Author fui, ut pretioſam hanc librorum ſupellectilem quaſi in tenebris latitantem publico dicarent uſui. Quam ob rem ineunte anno 1737. typis evulgabam *Diſcurſum Parænaticum ad æquos bonarum artium æſtimatores pro Bibliotheca publica & Societate eruditorum Moguntiæ erigendâ.* Cujus Opuſculi honorifica extat recenſio in Actis Eruditorum Lipſienſ. A. 1737. pag. 541.

& continuatio Chronici Spanheimenſis.

Diſcurſus pro erigenda Bibliotheca Moguntiæ.

Varia Opuſcula. 20. Dici vix poſſit, quot ſumptus quantoſque labores impenderim, ut ſalubre inſtitutum proveherem; Aſt, *Invitis fruſtra eſt quicquam confidere Divis.* Tunc verò præter ſupplices protrepticóſque libellos, & Epiſtolas ad varios, ſequentia conſcripſi Opuſcula hiſce titulis inſignita:

I. *Sciagraphia Philologico - Bibliographica de libris rarioribus & præſtantioribus.*

II. *Syſtema novum erigendæ & ordinandæ Bibliothecæ.*

III. *Syntagma de Bibliothecis Moguntinis, earum origines, fata, incrementa & cimelia repræſentans.*

IV. *Spicilegium Antiquitatum Romanarum in agro Moguntino viciníſque locis repertarum.*

V. *Diſſertatio Iſagogica in artem heraldicam, & Veterum ſigilla ac inſignia.*

VI. *Programma ad rem Genealogicam ex Diplomatibus & antiquis monumentis illuſtrandam.*

VII. *Diatriba de juribus & prærogativis Ser.mi Principis Electoris Moguntini in Imperio.*

VIII. *Diacepſis juridica pro Statu religioſo adverſus novellam* de bonis immobilibus non transferendis ad manus, *ut vocant*, mortuas.

IV. *Diſcurſus in Genealogiam & antiquitatem illuſtriſſimæ Familiæ Camerariorum de Wormatia Dictæ à Dalberg.*

X. *Poëma Epithalamicum in nuptiis Ill. D.* FRIDERICI *L. B. de Dalberg.* editum Moguntiæ in fol. regali.

XI. *Bibliographiæ Benedictinæ Ichnographia*, ibidem typis exſcripta A. 1738. in 12.

XII. *Vita & Apologia Ven. Joannis Trithemii Abbatis, unácum edendorum ejus operum conſpectu.* Extat in hoc opere Tom. III. pag. 217. ſeqq.

XIII. Hiſtoria Belli Jeſuitici pro eripiendis Benedictinorum Monaſteriis hoc Tit. *Hiſtoire du Demelé des Jeſuites d' Allemagne avec les Benedictins, pour enlever leurs monaſteres..*, MS. in fol.

Alia leviora, quæ tunc in aliorum uſum condidi Synthemata, ne memoranda quidem arbitror; Neque verò ea, quæ retuli, adeo exaſciata ſunt, ut Orbis eruditi conſpectum ſubire audeant.

21. Tot tantíſque apud exteros exhauſtis laboribus, Coloniam ſub finem Julii A. 1739. regreſſus, præconceptæ *Bibliographiæ Benedictinæ* ad umbilicum perducendæ manus aſſiduas & ſtudia in otio dare ſtatueram, cùm rurſùs calamum ſeponere compellebar, variis irretitus negotiis, ac *Subprioris* primùm, móxque *Oeconomi* in turbido rerum Statu per Viſitatores admotus miniſterio. Quocirca eo tempore interpellatus ab Eruditiſſimo Abbate *Calmeto* ad præclari ipſius Commentarii in Regulam S. Benedicti è Gallico in Latinum verſionem ſuſcipiendam, operas ſubducere invitus debui, datis ad eum literis, quas ipſe in fronte ſuæ Bibliothecæ Lotharingicæ integras retulit. Pudet verò ac tædet ſingillatim referre, quàm infandis dirisque & aſperis tùm vexatus fuerim inſanientium ac malevolorum obtrectationibus, injuriis & perſecutionibus etiam ab uno, *Vàh ſcelus!* prope

Coloniá A. 1739. regreſſus.

Variis jactatur moleſtiis.

prope ad pulverem depulsus (h). Animo tamen imperterritus, & mente serenus ab inchoato labore nusquam retrocessi. Sed ne domestica simultas in violationem naturæ transiret, *Tritbemii* exemplo infestos abscessu meo declinandos ratus, illustrissimi Sacræ Congregationis nostræ Præsidis & Visitatorum annutu in vicinam Flitardiensem parochiam ad Collegam meum R. P. *Josephum Herschell* secessi, quò meæ absentiæ intervallo sanaretur conspirantium malignatio. Tùm verò iniquæ sortis meæ factâ ad R.mum *D. Godefridum* Abbatem Gottwicensem relatione, Is pro suâ singulari in me benevolentiâ confestim rescribebat: *Coloniæ res tuas ita compone, ut brevi ad Nos redeas; dolendum enim foret, si eximium talentum tuum intra fatiscentes monasterii vestri ruinas sepeliri contingeret...*

Scribit de Ara Ubiorum. & De origine Metropoleos Colon.

22. Meo interim in secessu pinguiori usus otio, elaborandis variis Opusculis totus incubui, eóque temporis interjectu condidi *Dissertationem de Ara Ubiorum* JOANNIS EBERHARDI RAV *animadversionibus oppositam*. Tunc etiam ea, quæ ad illustrandam Coloniensem Historiam faciunt, studiosiùs congerere & certatim componere cœpi; è quibus postea conflavi opusculum hoc Tit. *Sacræ Metropoleos Coloniensis Antiquitas & prærogativæ adversus illius gloriæ æmulos asserta & propugnatæ...* Me quoque *Bibliographiæ Benedictinæ* perficiendæ sedulò impendi, aliáque schediasmata, quæ recensere haud vacat, elucubranda suscepi. Exactâ ruri hyeme A. 1741. sub finem Februarii ad Lacense Monasterium me contuli, cum R.mo loci Abbate tunc *Visitatore*, de afflicto Monasterii nostri statu præsens collaturus, ac inde cum bonâ ipsius & Superiorum veniâ perlustratis in agro Treverico aliis cœnobiis & Bibliothecis, in Austriam transiturus.

Condit Lacensis Biblioth. Indicem.

Dùm hîc loci in evolvendis & recensendis codicibus manuscriptis curas & operas enixè impenderem, inopinatus mihi nunciabatur Abbatis nostri *Adriani* obitus (i) cum evocatoriis ad novam electionem die IX. Martii peragendam. Confecto itaque ejus loci Manuscriptorum catalogo, Coloniam pridie electionis, cum moderno Abbate *Francisco Spix* tunc Monialium in Insula Rolandi Confessario redux, quùm per factiones electio triplici peracta scrutinio cessisset irrita, *me tandem urnam vertente* in Abbatem unanimiter electus est prædictus FRANCISCUS, in cujus locum Monialibus præficiebar à conscientiis futurus arbiter. Sed cùm hæc sparta genio meo infeliciter cederet, ad Cœnobium regressus malui *Martyr* fieri inter Fratres, quàm *Confessor* inter Sorores.

23. Tranquillitati itaque restitutus, & meâ sorte meliorem promeruisse contentus, reliquum vitæ, veluti ex turbida quâdam diutináque tempestate in portum subductus procul negotiis, procul etiam inquietiore cœtu, in laboribus literariis transigere decreveram. Illud autem *Sallustii* dictum animo pensiùs revolvens: *Eum demùm vivere & frui anima videri, qui aliquo distentus negotio præclari facinoris, aut artis bonæ famam quærit*, grande adorsus sum Opus hoc titulo insignitum: *Hierarchia Ecclesiastica Coloniensis Opere quadripartito illustrata...* Et hunc quidem campum vastum sanè & diffusum intra tres annos proximos operoso constantique labore decurrebam. Eo etiam tempore præter alia ejusdem ferè commatis Opuscula, *Selectum Actorum Ecclesiæ Coloniensis* in unum compegi; quo in Opere summaria Synodorum in Archidiœcesi Coloniensi vicinísque locis celebratarum notitia exhibetur. Dùm hisce eruditis & operosis lucubrationibus studia solerter intenderem, recrudescente sensim æmulorum bile & malignitate, variis iterùm jactatus sum fluctibus, quibus etiam longiùs ab omni literarum cultu distrahebar, donec tandem Dei Virtute patienter superatis malevolorum insidiis, ad meliora digniorâque mentem revocavi, turpe reputans sapienti, cùm habeat animum, captare gaudia ex corpore, & in turpi otio senescere.

Hierarchiam & selectum Actorum Ecclesiæ Colonienſ. adornat.

24. Exacto igitur Coloniæ triennio in terram alienigenarum gentium rursus pertransii, atque in Bohemiam à R.mo Abbate Brzevnoviensi (k) ad Colle-

Pragam accitus,

(h) Confer. Palingenius in Zodiaco vitæ pag. 226. Ubi: *Non adeo tutum est cum multis vivere, & inter Ignavos, Stupidos, rixosos, ambitiosos &c.*

(i) Obiit 1741. 25. Febr. ætatis 79.

(k) Is erat *Benno Löbel*, qui diem explevit suum 2. Decembr. 1751.

Collegium Nobilium augustalibus Reginæ Hungariæ & Bohemiæ auspiciis Pragæ erigendum evocatus, ineunte anno 1744. emigrabam; ubi cum Clarissimis Viris P. *Anselmo Desing*, *Magnoaldo Ziegelbauer*, & *Udalrico Weis* ad illustre institutum provehendum certatim collaboravi, & in rebus agendis pars haud postrema fui. Quippe sub initium Julii è Bohemia Vindobonam missus, Bibliothecæ Kinskianæ in usum novi Collegii Pragam mittendæ Inventarium seu Catalogum confeci, ac negotium cum Clar. P. *Anselmo Desing* ibidem, quâ lucuit solertiâ, promovi. Tum verò Rege Borussiæ rursus Bohemiam infestante, ex Austria in Moraviam ad Rayhradense Monasterium me recepi, ibique cùm Cl. *P. Weis* diutiùs hæsi, componendis quibusdam in usum illustris juventutis tractatibus maximè distentus... Per id autem temporis elucubravi. 1. *Tractatum de vera Nobilitate generis & animi.* 2. *Introductionem ad studium rei Nummariæ*, quod Opusculum postea typis exscriptum prodiit Herbipoli 1747. in 8... Rogatu itidem *R.mi D. Matthæi Steblik de Czenkau & Freistadt* ejus loci præsulis conscripsi *Dissertationes Philologico-Bibliographicas, de adornandâ & ornandâ Bibliothecâ, nec non de Manuscriptis librísque rarioribus & præstantioribus, ac etiam de Archivo in ordinem redigendo, veterúmque Diplomatum Criterio, déque Rei Nummariæ ac Musices studio &c.* Quæ in usum Bibliothecariorum & Philobiblorum editæ sunt *Norimbergæ* impensis Lochneri & Mayeri 1746. in 4.

Inde Viennam, mox ad Moravos digressus, Scribit varias Dissertationes.

25. Ex Moravia Pragam ineunte anno 1745. cum Collegis redux, scrinia mea fœdum in morem expilata comperi. Maximè verò subreptum dolui insigne & laboriosum illud, quod de *Hierarchia & prærogativis Ecclesiæ Coloniensis* conscripseram Opus. Quâ de re exaratis ad Collegam meum P. *Magnoaldum* Vindobonæ agentem literis conquestus, hoc ab eo ferebam responsum: *Exhorrui, dùm scribis, eximium illud Opus tuum MS.* de Hierarchia & dignitate Coloniensis Ecclesiæ, *non reperiri. Respondeant illi, qui clavem ad tuum habuerunt conclave. Ego post abitum tuum nunquam illud intravi.* Heu! heu! *cum olim* Mureto *notæ in Plautum furto surreptæ fuissent, exclamavit:* Plautus me excruciat, Plautus me quiescere non finit... *Quanto justiori Tibi dolori esse debet jactura tam egregii operis? Dii Deæque hunc furem perdant! Quanto honori Tibi, Collegio Nobilium, atque adeo S. Ordini nostro hoc Opus typis mandatum futurum fuisset? Non est leve furtum. Si Author hujus præclari Operis essem, mallem mille aureorum, quàm illiùs pati jacturam. Insta opportunè, importunè ut illud recuperes. Egisti negotium Collegii, indemnis debes servari. Nec respondere sufficit*: Nescimus cujus culpâ periesit... *Hæc enim culpa in eos redundat, quorum curæ incumbebat Tua sarta & incolumia servare...* Hæc ille, qui Opus evolverat, ejúsque honorificam facit mentionem Parte IV. hujus Historiæ pag. 367. & 374. Sed quamvis omnem moverim lapidem, ut illud recuperarem, frustra tamen fui. Quocirca de telâ succisivis horis retexendâ cogitare cœpi, atque deinceps materiis undique congerendis multum Operæ impendi, magno mihi in lucro reputans, si libris in ejus loci Bibliothecâ extantibus uti concessum fuisset.

Pragam redux sua scrinia reperit expilata.

26. Paulò post iniquior consecuta est rerum vicissitudo, dum Abbas ipse Brzevnoviensis, clanculariò impetratâ Collegii suspensione, accitos Professores, post tot superatas difficultates & molestias, dimisit inanes. Me tamen, obtentu nescio quo, apud se retinebat, ac deinde junioribus suis Theologiam Dogmaticam tradere jussit. Quâ occasione conscripsi, 1. *Apparatum ad Theologiam positivam introductorium.* 2. *Discursum Historico-Dogmaticum de ortu, progressu, vicissitudinibus & præcipuis cultoribus Theologiæ ab orbe condito ad hanc usque ætatem.* 3. *Compendiosam ad S. Scripturæ Manuductionem...* Eo etiam tempore utroq; quasi cornu collaboravi in conferendis *Magnoaldo* symbolis ad condendam *Bibliothecam Bohemicam*, cui ipse tunc Viennæ magnis animis incumbebat. Tum quoque *Lexicon* adorsus *Germaniæ Monasteriorum*, ingentem ad id Operis excerptorum congeriem comportavi, ejúsque lucubrationis specimen publico dedi Pragæ vulgato meis sumptibus *Monastico Moguntiaco*, in quo succincta veterum Monasteriorum in Archiepisco-

Docet Theologiam dogmaticam, & quædam eâ de re conscribit opuscula,

Editque Monasticon Moguntiacum.

episcopatu Moguntino, vicinísque locis extantium aut suppressorum & in usus promiscuos conversorum notitia exhibetur. Quo de Opusculo videri potest *Samlungen von alten und neuen Theologischen Sachen* A. 1746. pag. 1103. & *Fama Europæa* Parte CXLVII. an. 1747.

Peregrinatur per Austriã,

27. Interatim cùm Patres S. J. limis semper oculis res nostras intuiti, Collegium istud Nobilium, quod *Theresianum* ab Augustissimæ Patrocinantis nomine nuncupatum volebamus, Viennæ erigendum obtinuissent, ac spes nostra de *Pragensi Academia* penè decollata jaceret, ad alia curas converti, initóque cum Nurimbergensi Bibliopola consilio de edendis Trithemii operibus, sub auspiciis R.^mi ac Celsissimi Principis *Caroli de Schönborn* Bambergensis & Herbipolensis Episcopi cogitare ardentiùs cœpi. Pragâ igitur mense Sextili A. 1746. relictâ, per Moraviam Gottwicum me contuli commendatitias ad altefatum Principem à R.^mo loci Abbate *Godefrido* Mæcenate meo singulari sollicitaturus. Vix eo appuleram, quùm obitus altefati Episcopi feralibus nunciabatur schedis. Totus inde animo consternatus ad cellas Marianas in Comitatu R.^mi *D. Matthæi* Rayhradensis in Moravia Prælati peregrinationem sacram peragebam. Inde Mellicum regressus post octidui moram essedo R.^mi vectus, ad Garstense prope Styram Monasterium deflexi, atque perlustratis reliquis superioris Austriæ Cœnobiis & Bibliothecis, tandem per Noricum Ratisbonam sub initium Octobris perveni; ubi paulò longiori morâ refectis in S. Emmeramo viribus, brevi excursu Ingolstadienses, & Monacenses Bibliothecas invisi, indéque ad Reginoburgenses regressus, demùm Norimbergam & exinde Bambergam secessi, in celeberrimo S. Michaëlis Monasterio usque ad initium Decembris hospitatus, atque congerendis opibus literariis, & consignandis illius Bibliothecæ manuscriptis distentus.

& varias lustrat Bibliothecas.

Trithemii Operibus colligendis insudat.

28. Bambergâ Herbipolim digressus in S. Jacobi Scotorum Cœnobio diutiùs substiti, Trithemianis Operibus colligendis totus incubans. Ineunte Martio A. 1747. ad Schwartzacense S. Felicitatis Monasterium invitatus lectissimæ ejus loci Bibliothecæ in ordinem redigendæ curas & operas contuli. Mense Majo Herbipolim redux, paulò pòst secundo Mœno Moguntiam repetii, ibíque in S. Jacobi Cœnobio aliquamdiu hæsi, subinde Spanheimium, tum verò ad meum *Disibodibergense* Monasterium excursione factâ. Cùm autem hîc perturbata comperissem omnia, ac etiam intellexissem *R. P. Xaverium Ulrich* Seligenstadiensem professum clanculariò laborare, ut se in ejus Abbatiæ possessionem immitteret, rem ego majoris Consilii aggressus Heidelbergam properavi Ill.^mi Comitis *Steckenelli* Administrationis Ecclesiasticæ Præsidis, aliorúmque Assessorum & Jurisconsultorum in res nostras exploraturus animos. Horum porrò ac Clariss. Viri *Haurisii* Historiæ Professoris consilio ad *Seminarium Benedictinum* ex residuis desolatorum in Palatinatu Monasteriorum proventibus in hac Universitate erigendum conceptu imprægnatus, omnes nervos in re ista perficienda deinceps intendi. Hanc ob causam ad R.^mum Abbatem Gengenbacensem profectus, indéque peragratâ citeriori Alsatiâ & Brisgoiâ nostrorum Abbatum opem & operas ad id genus moliminis obnoxiùs interpellavi. Tum perlustratis hinc inde Monasteriorum ad Rheni tractum ruderibus, tandem Coloniam redux typis emisi *Votum Anonymi cum submissa Mediorum insinuatione pro Seminario Benedictino in Universitate Heidelbergensi erigendo, fundando & stabiliendo...* Effari porrò verbis vix possum, quot labores, quot sumptus, quantásq; curas impenderim, ut hocce negotium eo perducerem, quò maximè productum cupiebam; sed obstantibus Jesuitis, & Abbatibus ad subsidia tardis, conatus nostri hactenus cesserunt irriti. *Vid. superiùs relata cap. 2. §. XV. pag. 282. seqq.*

Erigendo Heidelbergæ Seminario curas intendit.

Labores literarii Coloniæ resumpti.

29. Resumptis tandem Coloniæ studiis totus deinceps fui in condendo *Lexico Veterum per Germaniam Monasteriorum.* Quo Opere ad umbilicum perducto, aliam orsus sum telam, *Animadversionibus in* GERARDI ERNESTI HAMMII *Rempublicam Ubio-Agrippinensem*, tessellatam. Tum etiam ad Opus mihi furto Pragæ sublatum rursus contexendum curas appuli. Multa tamen ad utrumque propositum in chartam confestim, antequam de dispositione & ornamentis cogitarem ulterioribus, tumultuariâ

scriptione, *ne perirent*, conjeci quæ pumice & accuratioris judicii limâ indiguisse candidè profiteor. Cùm verò gravem ex tædiis, molestiis, & vigiliis contraxissem morbum, jámque in ipsos ingenioli mei partus sævirent malevoli, refectis denique tantisper viribus, in mentem mihi venit reliqua, ne interciderent, fragmenta colligere, & in unum alterúmve volumen compingere. Majoris itaque expers curæ huic me labori addixi, atque *Epistolas*, *Dissertationes*, *schediasmata*, *minutáque Opuscula* simul compaginavi sub Titulo: *Analecta Oliveriana*, quorum tria jam extant Volumina in fol... Contractioribus hisce itidem diebus adornavi *Dissertationem de sacra Veterum Liturgia*, *& de Scriptoribus ad eam spectantibus*, *cum ichnographia Operis hac de re conscribendi.* Ea verò quæ lustratis in itinere Bibliothecis hinc inde ad Historiam Literariam O. S. B. congesseram memorabilia, *Ziegelbauero* Collegæ meo submisi congruis sedibus inserenda.

Eburum Moravorum accersitus,

30. Hâc occasione ab eo Olomucium, rogatu Ill.mi Comitis *de Giannini*, invitatus, illuc proficisci animo constitui, nescius planè earum, quæ mihi à Patribus S. J. parabantur insidiæ, tum ob veterem in me animositatem, cùm maximè ob recensionem mei Opusculi *de instruenda Bibliotheca* in Actis Eruditorum Societatis literariæ ibidem augustalibus auspiciis recèns erectæ ab Ill.mo ejus Præside *L. B. de Petrasch* antea factam, (1) & à Lojolitis acerrimè impugnatam. Qua de re *Magnoaldus* in suis ad me literis 28. Junii A. 1749. signatis ita rescribebat: *Sudes Tu in oculis Jesuitarum non solùm in Bohemia, sed etiam in Moravia. Indicia suæ erga Te aversionis præterito anno Olomucii patefecêre luculenta. Cùm enim Ill.mus Baro de Petrasch Præses Societatis nostræ Opus tuum de instituenda Bibliotheca, recensuisset, pro approbatione recensionem Olomucensi Diario inserendam typísque vulgandam ad Vicarium generalem transmisit. Eo absente D. Comitis à* GIANNINI *ceu Consiliarii Consistorialis fuisset, ut recensionem legeret & approbaret; sed is fortè aliis occupatus negotiis ad PP. S. J. in Collegium transmisit, invitissimâ Societate nostrâ Literariâ, atque ægro id animo ferente* PRÆSIDE. *Jam paucis dici non potest, quàm indignè Opus tuum isti Patres habuerint... Sed eorum Censura est planè inepta, ne dicam asinina. Illam ego cum notis meis ad Clar. P.* DESING *transmisi, ut tecum communicaret, quod tamen ab eo factum non esse posteà intellexi...* Hæc ille, quæ Virum minùs constantem à proposito deterrere potuissent.

31. Sed quia pectus meum generoso incoctum honesto ad artes Jesuiticas jam prorsùs occalluerat, malísque & ineptis Censoribus displicuisse gloriosum ducebam, spretis obtrectatorum spiculis, indéque magis ad spartam mihi delatam suscipiendam excitatus, acceptâ tandem Cambiali ad viaticum syngraphâ, cum bona mei Superioris venia itineri 14. Augusti me commisi, atque Olomucium die XI. Septembris feliciter attigi: ubi ab Ill.mo Comite *de Giannini* humanissimè exceptus, grata deinceps hospitii pignora apud eum capessebam. Istîc verò in *Societatis Incognitorum* coronam receptus, atque familiari Virorum tum Illustrium, cùm Eruditorum usus consortio, quadrimestri inter sacrum saxúmque substiti, ita cum æmulis versatus, ut obmutescerent. Ineunte anno 1750. in Silesiam ab Ill.mo Comite *de Giannini* deductus, Comitum *de Wengerski* pupillorum curam & Ephoriam mihi à Tutoribus demandatam suscepi, atque cum iis ad Raudense Cist. observantiæ Monasterium Lycæo inclytum digressus, in eorum gratiam & usum horis succisivis composui Tractatum quemdam Gallicum de scientiis & artibus ritè discendis hoc Tit: *Discours sur les Sciences & les beaux arts, ou l'on enseigne la methode de les apprendre, & de s'en servir, avec une Bibliotheque choisie pour les Cavaliers.*

illuc proficiscitur, 14. Aug. 1749.

& Comitum de Wengerski ephoriam suscipit.

32. *Magnoaldo* intereà Olomucii die 14. Junii vivis erepto, de ipsius meáque apud eum relictâ supellectile literariâ maximè sollicitus, literis ad Ill. D. Comitem *de Giannini*, qui illam sibi vindicârat, exaratis, eum impensiùs rogitabam, ut Manuscripta, ceu hæreditatis partem mihi quâ Confratri & laborum Socio præferibiliter debitam reservaret &c... Nihil proficien-

Quâ dimissâ fit Secretarius Societatis Incognitorum.

(1) Vid. *Monatliche Auszüge alt und neuer gelehrten Sachen II. Band, IV. Stuck.* pag. 725. *Olmütz* 1747. in 8.

ficientibus literis, demùm peractis in Silesia autumnalibus feriis, Eburum repetii, & negotium *de repetundis* fervidiùs ursi. Verùm ipso Comite nec quicquam ad preces meas moto, id unum solertiùs cavi, ut hoc, quod præsens sisto *Historiæ Literariæ O.S.B.* Opus ab Authore Ratisbonam, meo hortatu, missum è periculo eriperetur. Tum verò dimissâ Comitum *Wengerskiorum* ephoriâ, *Secretarii* munus *in Societate Incognitorum* suscepi; Sed ingentem persecutionum messem inde messui, ad aras usque impetitus. Vicit tamen patientia malitiam, tribulos averruncante potentiori manu. Eâ autem tempestate præter Ephemerides Literarias & Epistolas ad varios, ex Senatûs Academici Decreto conscripsi *Elogium Historicum piè defuncti P. Magnoaldi Ziegelbauer*, cujus laborum pars ipse non parva fueram. In meæ quoque ad Societatem receptionis symbolam, composui *Itinerarium seu Methodum apodemicam peregrinationis nobilis & eruditæ benè instituendæ*. . . Quod Opusculum posteà magis expolitum & auctum typis exscribendum dedi *Augustæ Vindelicorum* A. 1751. Alia quæ tunc elucubranda suscepi synthemata, quia affecta potiùs, quàm perfecta sunt, prætereo.

Febri obrutus Rayhradium se recipit, 33. Hos inter labores malignâ febri obrutus, & auræ Olomucensis impatiens, ad *Rayhradense* propè Brunam Monasterium secessi, ibíque lecto affixus jacui usque ad Septembrem, quo tandem sanitati restitutus per **Inde Ratisbonâ,** Bohemiam iter adornavi Ratisbonam, istud efflictim contendens, ut *Ziegelbauerianum* Historiæ Lit. O. S. B. Manuscriptum apud Sant-Emeramenses asservatum mihi vindicarem edendum, aut ejus loci incolis suaderem expoliendum & nomine *Societatis literariæ* evulgandum. **mox Augustam digressus Historiã O. S. B. edendam suscipit.** Voti tandem damnatus mei Augustam me contuli Bibliopolam circumspecturus, cujus impensis Opus quàm emendatissimum in manus hominum veniret; cúmque è vestigio pronus occurrisset Celeberrimus VEITHIUS inito inter nos contractu, Auctor illi fui, ut procul eam illiberalem amoveret parcimoniam, quâ solent Bibliopolæ sibi potiùs, quàm Operi cudendo consulere. Quod ille monitum quùm egregiè curaret, facto statim à secunda Operis Parte impressionis exordio, advertimus Manuscriptum in multis esse defectuosum, ac prelo haud satis cooptatum. Quocirca ipse Operi emendando manum curásque protinùs admovi. Et licèt probè scirem, quàm malefida mihi *Augustæ* hospiti ad hos labores esset statio, curtáque supellex, animum tamen haud quaquam despondi futurum ratus, ut si non undique collimatum Opus exhiberem, facilè deprehenderet *Lector candidus* me festinanti prelo inservientem, id tumultuariâ revisione perficere nequivisse, quod majoris otii studium, promptáque subsidia & plurium annorum vigilias requireret.

Quid ab Eo in hujus Operis editione præstitum. 34. Hâc igitur præsumptâ erectus fiduciâ, & *studio fallente laborem*, præstiti quod potui, ac primò quidem novâ Operi inductâ facie, factâque illius in quatuor Partes distributione, nihil antiquius habui, quàm ut Paratitlas marginales, quæ in MS. desiderabantur, è regione textûs adjicerem, luxatas aut malè sibi cohærentes periochas & additamenta subinde in schedas fugaces ab Authore rejecta, debitum in ordinem concinniùs redigerem. Tum verò sudante prelo nonnullas hinc inde observationes, additiones, emendationes, per decursum, ubi res postulare, aut saltem ferre videbatur, meâ è penu textui obiter quasi inspersi, vel notulas in imis paginarum oris subjeci. Proëmia quoque & Summaria singulis ferè Capitibus præmisi; integras quandoque Deductiones, Sectiones & Paragraphos intexui; lacunas hiatúsque, ubi telæ series id exigebat, supplevi, recentiora addidi, auctaria suffeci, parerga & coronamenta apposui, atque ita Opus ex integro refudi, ut si non totum ab interitu vindicatum, certè illud vix non dimidiâ ex parte locupletatum mihi jure merito adscribere possem. Ne tamen vanam aliquam nominis umbram consectari, vel ostentationi, quæ Religiosos maximè Viros dedecet, litâsse viderer, malui primario Operis Architecto laudem integram relinquere, quàm laureolam in mustaceo quærere. *Sicut autem*, Divo dictante Augustino Libr. 2. de Sermone Domini in monte, *Laus humana non debet appeti à benè faciente, ita è contrario par est, ut eadem rectè facientem subsequatur.* Sed neque hanc ego pedissequam opperior, nec affecto;

Ast

Ast veniam pro laude peto, laudatus abundè,
Non fastiditus, si Tibi, Lector! ero.

35. Cedo itaque, nec ultra intercedo, dummodò indiligentiæ non accuser, cujus profectò prudens nemo me bono jure possit arguere, si non singula quæque ad amussim exasciata, non omnia ubique suppleta, non omnes nævos erroresque sublatos, vel obelo notatos comperiat: Quis enim non videat, quot annorum curas, quot prægrandes voluminum moles, quantam industriam, sagacitatem & constantiam exquireret immensus labor? Ecquis tandem legendi, excerpendi, conciliandi, emendandi, addendi, supplendi finis? Dicam liberè, quod sentio: *Unius tantum hominis quantumlibet docti, operosi & industrii, huic oneri ferendo impares humeri videntur.* Quod dum prudens mecum pensitarem, ut saltem quâ licuit, auctior & accuratior tanti Operis prodiret editio, exaratis huc illúcque literis alienam opem & diligentiam obnixiùs imploravi, ac etiam Virorum Eruditorum, qui suas mecum symbolas conferrent, Sodalitium cogere studui, cujus instituti systema & totius seriem facti, quùm jam superiùs à pag. 140. prolixè exhibuerim, *Lectorem* illuc remitto, ídque unum moneo, me apud Campidonenses prævalentibus *Pieristis* & æmulis, oleum atque operam lusisse (m). Num alibi auspicatior cœptis affulsura sit Lucina, venturis solibus illucescens dies dabit. Sodales interim enixiùs obsecro, ut quidquid labor meus aut cura, tum in provehendo nobili Instituto impendit, cùm in hoc fœtu non tam lambendo perpolivit, quàm inter angustias, adversitates & vicissitudines parturiendo effudit, æqui boníq; consulant, & mecum glorificent Deum, Patrem luminum, cujus honori & gloriæ, res nostra literaria, non humano fastui, dicata est.

(m) Qua de re plura Tom. I. Ephemeridum nostrarum.

I. O. G. D.

INDEX

INDEX
Virorum Illustrium et Rerum Notabilium in prima parte occurrentium.

Numerus paginam designat.

A.

Abbates Seculo X. Doctrinâ & pietate insignes. *pag.* 44. *col.* 1. Casinenses promovendæ rei literariæ Studiosi. 104. & 197. Bursfeldenses Studia commendant Sec. XV. *pag.* 91. Pontificalium usum olim reprobabant. 261. Cluniacenses à scribendi studio celebres. 60. & 61. In Austria, Styria, Suevia, Bavaria, & Tyroli literas suis in cœnobiis fovent. 124. & 137. Tinecenses Cracoviensis Academiæ benefactores. 379. In Gallia *Studentium Priorem generalem* constituunt. 106. *col.* 2. Notantur inferioris Germaniæ Abbates. 127. Docti quidam intersunt Concilio Basileensi. 78. *col.* 2. Analphabetus risum movet Patribus. 79. & 80. Abbatum culpâ sæpè accidit, ut Monachi sint indocti. 81. *col.* 2. Negligentes in provehendis suorum studiis mulctantur. 81. 285. 301. Eorum obligatio fovendi studia. 302. Laudantur aliqui studiorum promotores. 91. & Literatorum Mæcenates. 373. & 375. Quidam ignorantiæ Patroni notantur. 92. *col.* 1. & 139. Suorum ingenia opprimunt aliqui, & cur. 93. Alii in Germania literas in primis, alii vix in secundis habent curis. 137. Conciliorum & Pontificum decretis obtemperantes suos mittunt ad studia. 103. *col.* 1. Vilipendentes pœnis & censuris sunt obnoxii. 285. 302. Ex rudibus Monachis electi Abbates idiotæ magno monasteriorum malo. 94. 95. Amusorum inertia notatur. 138. *col.* 2. Quorumdam de erigenda Societate Literariâ placita. 163. & tergiversationes. 182. Eorum tenacitas & avaritia in rebus Ordinis perstringitur. 84. & 261. *seqq.* Eucliones plautinianos vellicat *Ranbeckius.* 390. Nummorum quàm librorum studiosiores suo sale defricat *Tritbemius.* 479. Quorumdam cura de Bibliothecis. 454. De Archivis. 591. Bellicosi Musis infesti. 213. Quorumdam ævi nostri Abbatum imago. *pag.* 102. *col.* 2.

Abbo Floriacensis docet in Gallia, eâque de causa in Angliam mittitur. *pag.* 37. & 38. Scholæ Floriacensi præficitur. 234. Ejus encomium & discipuli. *ibid.*

Abælardi Libri duo de diversis S. Paginæ sententiis MS. 531. *pag.* 58. Vide *Oudinum* Tom. II. *pag.* 1160. ubi integra de eo dissertatio.

Academiæ Parisiensis & Ticinensis incunabula. 23. An Parisiensis à Benedictinis fundata 226. *Dungalus* Ticinensi præfectus, quis fuerit. 28. Oxoniensis per Benedictinos instituta. 33. *col.* 2. Restaurata. 241. Primi ejus professores. 34. Lecturæ. 35. Cantabrigiensis fundatio, Professores & discipulorum frequentia. 61. Petri Blesensis de eâ testimonium. 61. *col.* 2. Ejus instauratio. 363. Novæ secularium Academiæ Sec. XII. erectæ, ad quas laureâ allecti juvenes. 63. Studium generale Benedictinorum in Oxoniensi & Cantabrigensi Academia. 67. 381. Parisiis. 68. Controversia de præfectura in Cantuariensi collegio. 74. Parisiensis à Benedictinis Sec. XV. instauratur. 82. *col.* 1. Sueviæ Academia Ottoburæ erecta. 97. *seqq.* Disciplinæ in eâ traditæ. 98. *col.* 2. Salisburgensis committitur Benedictinis. 119. *col.* 1. Sancti Michaelis ad Mosam, & aliæ in Lotharingia. 120. Linguarum orientalium in Congreg. S. Mauri. 133. Ettalensis apud Bojos. 272. Cremifanensis in Austria. 277. Pragensis Nobilium. 135. Fuldensis. 383. & 385. Cracoviensis. 379. Academiæ non uni, sed pluribus religiosis ordinibus committendæ. 119. *col.* 2.

Acherius (*Lucas*) Antiquarius & Spicilegii collector plures habuit Mœcenates. 389. 392. 613.

Adalardus Abbas S. Martini Coloniæ Sec. XII. *pag.* 58.

Adalardus Blandiniensis Sec. X. *Oudin.* Tom. II. *pag.* 522.

Adamus Barkingensis Sec. XIII. *Oudin.* Tom. III. *col.* 8.

Adamus *de Domersbam* Glastoniensis Sec. XIII. *pag.* 68.

Adelardus Monachus Anglus discendi gratiâ peregrinatur in Arabiam. 408.

Adelbero Hirsaugiensis ad S. Albanum Moguntiæ scholasticus. 41. & 229.

B. Adelbertus Magdeburgensis Archiep. 39. 41. & 313. Ejus discipuli. 313.

Adelbertus S. Mathiæ Treviris Scholasticus Sec. X. *pag.* 40.

Adelbertus Heidenheimensis Abbas Sec. XII. *Oudin* Tom. II. *col.* 1474.

S. Adelbertus Pragensis Episcopus scholæ Magdeburgensis sub æquivoco alumnus. *p.* 313. In literis & moribus mirè proficit. 314. Insolentiam quorumdam condiscipulo-

pulorum vitare non poteſt. *ibid.* Inſigni caſtimoniâ præditus colit B. V. M. 314. *col.* 2.

ADELBOLDUS ſeu *Adelbodus* & *Adelbero* ex Lobienſi Monacho ultrajectinus Epiſcopus Sec. XI.

ADELGERUS Ad S. Albanum Moguntiæ Scholaſticus. Sec. XII. *pag.* 59. *col.* 2.

ADELHARDUS Caroli M. Agnatus & Conſiliarius. 353.

ADELHARIUS Epternacenſis ſcholaſticus chronographus Sec. X. *pag.* 40. *col.* 2.

ADEMARUS Engoliſmenſis Sec. XI. de quo *Oudinus* Tom. II. *col.* 586.

ADMONTENSE Lycæum 125. Archivum. 602.

ADONIS Viennenſis iter Literarium in Italiam. 406. Cujus fructus Martyrologium. 407. Lugduni ſubſtitit. *ibid.* Vita ipſius part. III. *pag.* 86.

ADRIANUS & *Theodorus* Angliæ præceptores Sec. VII. *pag.* 13. & 14. *col.* 2.

ADSO Dervenſis Abbas Sec. X. *pag.* 42. *Oudin.* Tom. II. *col.* 482.

ÆLBERTUS *ſeu* ALBERTUS Eboracenſisc Scholarcha Italiam peragrat. 406.

ÆLFREDUS *ſeu* ALFREDUS M. Angliæ Rex diſciplinæ Benedictinæ alumnus. 326. Operum quæ compoſuit Catalogus. *ibid.* Studio virtutum excellit. 327. Ejus diſtributio temporis & redituum. *ibid.* Memorabile effatum. 327. Ejus lecturæ *p.* 35. Literas in Anglia inſtaurat, & diſcit, erga præceptores gratiſſimus. 363. Boëtium elucidat. *ibid.*

ÆLFRICUS *Sapiens* Malmesburienſis Abbas ſcholam inſtaurat, & ſcribit Grammaticam. 38. & 39.

ÆLNOTUS Cantuarienſis Eccleſiæ Monachus Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. *pag.* 1085.

AFER (*Conſtantinus*) Caſinenſis Monachus artis medicæ peritus Sec. XI. *pag.* 51. *col.* 1.

AGALIENSIS In Hiſpania cœnobii ob literarum ſtudia celebritas Sec. VII. *pag.* 18.

AGATHONIS Pont. Max. Aurea ſententia de ferreo Seculo VII. *pag.* 13.

AGNELLUS (*Andreas*) S. Mariæ ad Blachernas. Sec. IX. *Oudin.*

AGRICOLA (*Joannes*) Abbas Anhuſanus literarum oſor Sec. XVI. *pag.* 94. *col.* 2. Re uxoriâ perit. *ibid.*

AGUIRRE (*Joſephus Saenz*) S. R. E. Cardinalis Literatorum Mæcenas edi curat Bibliothecam Hiſpanam *Nicolai Antonii.* 393. *col.* 1. Vita ipſius part. III. *p.* 420.

AICHELER (*David*) Ottoburanus Bibliothecarius. 99. De re libraria optimè meritus. 561. 562. & 616.

AICHER (*Otto*) Salisburgenſem Bibliothecam ordinat. 615. Ejus vita part. III. *pag.* 435.

AIGLERIUS *Vide* : Bernardus Caſin. & part. III. *pag.* 172.

AIGRADUS Fontanellenſis Monachus Sec. VII. *Oudin.* Tom. I. *pag.* 1671.

AIMOINUS Abbonis in ſchola Floriacenſi diſcipulus ſcribit Francorum Hiſtoriam. 234. *col.* 2.

AJO Croylandenſis Monachus Sec. X. *Oudin.* Tom. II. *col.* 470.

AISCELINI (*Petrus de monte Acuto*) Collegium fundat Pariſiis Sec. XIV. *p.* 71.

ALANUS Teukesburienſis Abbas. A. 1170.

S. ALBANI Scholæ in Anglia celebres Seculo. XI. *pag.* 53.

ALBERICUS Viceliacenſis S. R. E. Cardinalis Seculo XII. doctrinâ potens & opere. 61. *col.* 1. Ejus vita part. III. *p.* 93.

ALBERTI. (*Petrus*) Cluniacenſis Prior A. 1420. *Oudin.* Tom. III.

ALBERTUS Stadenſis in Archiep. Bremenſi A. 1250.

ALBERTUS Sigebergenſis Monachus Seculo XV. *Oudin.* Tom. III.

ALBERTUS Abbas S. Petri Salisburgi ſtudia egregiè provehit. 120. Suos Laurea Doctorali curat inſigniri. *ibid.* Literarum mæcenatibus accenſetur. 385.

ALBERTUS ſeu *Albertus* Gemblacenſis Abbas A. 1210. de quo *Oudinus.* Tom. II. *pag.* 35.

ALBINUS Cantuarienſis Abbas Ven. Bedæ patronus. 387.

ALBINUS (*Flaccus*) Vid. ALCUINUS.

ALBITRIUS (*Marius*) Cavenſis monaſterii Tabulario præfectus, multa ſcribit. 644.

ALBUINI Eremitæ liber de virtutibus ad *Heribertum* Col. Archiep. 503. *p.* 15.

ALCHYMIÆ ſtudium prohibetur in Congr. Bavarica. 122.

ALCUINUS Caroli M. præceptor, ejus auſpiciis literas inſtaurat in Germania & Francia Seculo VIII. *pag.* 22. Monachos ad reſumenda ſtudia ſtimulat. 25. *col.* 2. Pariſienſem Academiam inſtituit. 26. Ejus diſcipuli & diſcipulæ. 320. *ſeqq.* Opuſcula. 485. 574. 583. Commentarius in Matthæum. 529. *p.* 5. Nova ipſius Operum editio parata. *ibid.* Plura de eo Part. III. *pag.* 60.

S. ALDHELMI Epiſtola de ſuis literarum ſtudiis. *pag.* 15. *col.* 2. Commendatur à doctrinæ præſtantia. 16. Alia ejus epiſtola ad Adilwaldum diſcipulum. 191. Vita ipſius part. III. *pag.* 43.

ALDRICUS Senonum Archiep. *Lupi* Ferrarienſis Mœcenas. *pag.* 369.

ALEYDIS Monialis in Inſula Rolandi doctiſſima. Sec. XV. *pag.* 504. n. 35.

ALEXANDER II. Papa in Beccenſi ſchola inſtitutus. 309.

ALEXANDER Celeſinæ Vallis Abbas Seculo. XII. *Oudin.*

ALEXANDER II. Cremiſanenſis in Auſtria Abbas Academiam Nobilium erigit. 102. *col.* 2. & 277.

ALFANUS ſeu *Alphanus* Caſinenſis monachus & Arhiep. ſalernitanus inſignis Orator, Poëta, Philoſophus, Medicus &c. Seculo XI. *pag.* 51.

ALFRICUS Senior Croylandiæ Monachus Sec. VIII. *Oudin.* Tom. I. *col.* 1789.

ALFRICUS *Grammaticus* Seculo X. *Vide.* ÆLFRICUS.

ALGERUS Scholaſticus Corbejenſis, 225. Rectiùs Cluniacenſis. *pag.* 504. n. 38. Vid. *Oudin.* Tom. II.

ALGRINUS (*Joan. Abbavillaus*) Theologiam docet in Univerſitate Pariſienſi. 68. *col.* 1. & 2. *Oudin.* Tom. III.

ALLIOT (*Hiacynthus*) Mediani Monaſterii Abbas rei Literariæ promotor. 388. *col.* 2. Bibliothecam illuſtrat. 478.

ALLI-

ALLIOTUS (*Hieronymus*) Congr. S. Justinæ Abbas de statu rei lit. in Italia Sec. XV. *pag.* 85. Vindicat studia monastica. 86. *col.* 1. Inter Mæcenates rei lit. Bened. celebratur. 387. *col.* 1.

ALMERICUS Bursfeldensis Abbas primus magnæ vir doctrinæ Sec. XII. 57.

ALPHONSUS Weingartensis Abbas, Universitatis Salisburgensis Mæcenas. 373.

ALTESERRA (*Anton. Dandinus*) Studia literarum in Ordine Bened. ab ejus primordiis exculta perhibet. *pag.* 10. *col.* 2.

ALTMANNUS Antivillaris in diœcesi Catalaunensi Monachus Sec. IX. *Oudin.* Tom. II. *col.* 404.

ALULFUS S. Martini Tornacensis Monachus Sec. XI. *Oudin.* Tom. II.

AMALRICUS Bibliothecarius S. Martini prope Turonos. 610.

AMBITUS officii *Prioris Studentium* in collegio Oxoniensi prohibetur sub pœna excommunicationis. 243. *col.* 1.

B. AMBROSIUS *Autpertus* Caroli M. præceptor & Abbas S. Vincentii ad Vulturnum in Benevento, claruit A. 770. *pag.* 320. *col.* 2. Ejus Commentarius MS. 574. *col.* 1. Vita Part. III. *pag.* 57.

AMELII (*Petrus*) Senior Arhiep. Ebredunensis & S. R. E. Card. Ord. S. B. claruit. A. 1380. *Oudin.* Tom III. *col.* 1193.

AMICO (*Vitus de*) Catanam dedit illustratam. *pag.* 647.

AMORBACENSIS Bibliotheca. *pag.* 499. *col.* 2.

ANASTASIUS primùm Monachus tandémque Abbas, claruit Sec. VII. *Oudin.* Tom. I. *col.* 1662.

ANASTASIUS S. Mariæ trans Tyberim Abbas, S. R. E. Bibliothecarius anno. 870. *pag.* 610. Vid. *Oudin.* Tom. II. *col.* 250. ubi prolixa de eo dissertatio.

ANDREAS Bambergensis S. Michaëlis Abbas anno 1480. Scripsit ingens Opus de Sanctis & Viris illustribus O. S. B. *pag.* 502. Alia *ibid.* Ex quibus corrigendus *Oudinus* Tom. III. *pag.* 2722. & 2736.

ANDREAS *Deodatus* Collegium Anselmo-Benedictinum Romæ institui curat A. 1687. *pag.* 262. Rem literariam apud Italos strenuè promovet. 387. *col.* 1.

ANDREAS Parmensis Abbas Casin. eximiæ vir doctrinæ, ejusque promovendæ studiosus 198. *col.* 1.

ANGARVILLUS (*Richardus*) ex Monacho regni Angliæ Cancellarius & Episcopus Dunelmensis. 247. Singularis bonarum artium Fautor, Oxonii publicam erigit Bibliothecam, *Philobiblos* dictus. 370. Viros eruditos domi alere solebat & librum mensæ prælegi curabat. *ibid.* col. 2. Vid. *Oudin.* Tom. III. *col.* 936.

ANGELOMI Luxoviensis Mon. Expositio in IV. libros Regum MS. 502.

ANGILBERTUS Centulensis Abbas Carolo M. ob eruditionem charus. 352. *col.* 2.

ANGLI an *Galli* academiæ Parisiensis institutores primi 26. In Casinensi Licæo educati doctrinâ illustres. 197.

ANGLIA Doctorum ferax Seculo VIII. 19. Reges rei literariæ Bened. Mœcenates 363. Duces ejusdem Fautores. 365. Neglectus in Angliæ monasteriis Seculo IX. 25. & 32. Restituuntur literæ à Gallis Benedictinis. 33. Quis earum status Sec. XI. 52. *col.* 2. Seculo XIII. 66. Seculo XV. 80. Angliæ Scriptores 82.

ANGLICANÆ Congregationis statutum, ut Benedictini apud Benedictinos studeant. 73. & 127.

ANNO S. Maximini Treviris regiæ stirpis soboles erudire jubetur ab Ottone. M. *pag.* 39. *col.* 2.

S. ANSCHARIUS in Corbeja nova Athenæum erigit Sec. IX. *pag.* 221. *col.* 1. Ejus primus Magister & Doctor. *ibid.* *col.* 2.

ANSCHERUS Centulensis Abbas Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. *col.* 948.

ANSELMIANUM Collegium Romæ Doctorum seminarium. 129. Ejus exordia, Confirmatio, Statuta &c. 262. *seqq.*

S. ANSELMUS fit Becci Monachus & B. Lanfranci discipulus. 288. *col.* 1. Ejusq; adjutor 239. *col.* 1. Est fautor rei literariæ. 369. Ejus doctrina à Professoribus in Collegio Anselmo-Benedictino ex summi Pontificis præscripto tradenda. *pag.* 262. *col.* 2. Vita ipsius part III. *pag.* 99.

ANSELMUS Gemblacensis Abbas, suos Religiosos sacris literis instituit. 50. & 57. *col.* 2. Bibliothecam auget. 479. *Vide* *Oudinum* Tom. II. *col.* 1131.

ANTONIUS Monachus scholam Casinensem illustrat. 194. *col.* 2.

AQUAVIVA (*Claudii*) Soc. Jesu Generalis literæ ad Balthasarem Fuldensem. 384.

ARCHIVA in Monasteriis condendi ratio. 591. Cura Veterum de Archivis, horúmque fata. *ibid.* *col.* 2. Damna iisdem illata. 592. De Archivi dispositione. 533. Statuta Congregationis Olivetanæ de Archivo & ejus præfecto. 594. *col.* 2. Describuntur aliqua, nominatim: Admontense. 602. Attilense. 600. Benedicto-Buranum. 600. Bobiense. 596. Brzevnoviense in Bohemia. 609. Campidonense. 603. Casauriense *seu* Piscariense. 595. Casinense. 594. Cavense. 595. Cluniacense. 597. Corbejense in Saxonia. 599. S. Dionysii Parisiis. 597. Disibodibergense. 600. Einsidlense. 607. Sant-Emeramense. 608. S. Facundi in Hispania. 596. Farfense. 595. Ferrariense. 596. Fuldense. 608. San-Gallense. 591. & 607. S. Georgii Monialium Pragæ. 609. Hirsfeldense. 600. Lauresheimense. 607. Lotharingiæ 598. *col.* 2. Lunælacense in Austria. 602. Majoris Monasterii in Gallia. 597. S. Mariæ Florentiæ 596. S. Martini Coloniæ. 600. S. Maximini Treviris. 600. Mediolacense 608. Mellicense in Austria. 602. S. Michaëlis Bambergæ. 601. Murense. 607. Piscariense *seu* Casauriense 595. Prumiense. 603. Rhegiense. 596. S. Salvatoris Ticini. 595. S. Severini Neapoli, 596. Silviniacense. 597. Sixtinum placentiæ. 595. Spanheimense. 600. Stabulense, 599. Ticinense de Posterla. 596. Virdunense & alia Lotharingiæ celebriora. 598. Werthinense. 606.

ARCHIVARII officium est magni momenti. 594. *col.* 1. Ei leges præscriptæ à Patribus congr. Olivetanæ. *ibid.* Archivarii quidam recensentur. *pag.* 643. *seqq.*

ARENPECKIUS (*Vitus*) Eberspergensis in Bavaria Prior anno 1460. *Oudin.*

Arithmeticæ, Geographiæ & Geometriæ doctrina utilis. 115.

Armarius olim vocari consueverat Bibliothecæ præfectus. 610.

Armellinus (*Marianus*) Author Bibliothecæ Scriptorum è Congr. Casinensi 268. *col.* 2. Ejus vita Part. III. *pag.* 476.

Arnesti seu *Ernesti* Pragensis Archiep. Synodalia Anno 1346. *pag.* 528.

Arnoldus Altahensis in Bavaria Monachus Sec. XI. *Oudin.* Tom. II. *col.* 597.

Arnoldus Abbas Corbejæ novæ fratres Scholares bis in anno examinat. 226.

Arnoldus S. Albani Moguntiæ Monachus Sec. XIV. doctrinâ celebris. 76. *seqq.*

Arnoldus Hirsaugiensis Monachus fit ad S. Burchardum Herbipoli Scholasticus. 230. *col.* 2.

Arnoldus S. Matthiæ Treviris Scholasticus Sec. XI. 47.

Arnoldus Prislingensis, cujus opuscula laudantur. 537.

Arnolfus S. Emmerami Ratisbonæ Seculo XI. *Oudin.* Tom. II. *col.* 536.

Ars *Typographica* quando inventa. *pag.* 83. *col.* 1. Eam exercuère Monachi. *ibid.* & 560. Egregiè promoverunt Benedictini, primùm Moguntiæ, tum in Anglia & Italia. *ibid. col.* 2. Augustæ Vindelicorum. 84. Ottoburæ. 96. *col.* 2. & 560. *col.* 2. Libri ibidem editi. 561.

Artes quænam in Scholis tradendæ 113. & 295. *seqq.* Liberalium nomine omnes intelliguntur Scientiæ. 195. *col.* 2.

Asserius Oxoniæ Professor Grammatices Sec. IX. *pag.* 34. *col.* 2. Vid. *Oudin.* Tom. II. *col.* 405.

Atrebatensis Collegii Vedastini fundatio A. 1330. *pag.* 77. *col.* 1.

Audebertus (*Bernardus*) Præpositus Generalis Congreg. S. Mauri rem literariam in eâ provehit. 369. *col.* 1.

Augia *Brigantina*, vetus Sueviæ Monasterium, in quo eximius Literarum cultus. 125. Ejus Bibliotheca. 567.

Augiæ *Divitis* celebritas à Literis. *pag.* 214. *col.* 2. S. Wolfgangus Scholæ Augiensis alumnus. 215. Conringii iniqua censura de Augiensi schola, revincitur. *ibid. col.* 2. Celebres ejus scholæ Magistri & discipuli. 216. *seqq.* In eâ non nobiles tantùm, sed etiam ignobiles literis instituti. 217. Augiensis schola Seminarium Episcoporum. 219. *col.* 1. Ejus decrementa. *col.* 2. Afflictus Augiæ Status A. 1237. *pag.* 220. Augiensis conventus ex Nobilibus conflatur, quibus studia vilescunt. *ibid. col.* 2. Augiensis scholæ finis 220. *col.* 2. Bibliotheca. 569. *seqq.*

S. Augustini Epistolæ Gottwicenses. 521.

Austriæ Palladia Benedictina. 124. Bibliothecæ. 514. & 527.

Autpertus, *Vide.* Ambrosius Autpertus.

Aymericus *de Peyraco* Abbas S. Petri Moissiacensis diæcesis Caterroensis Sec. XIV. *Oudin.* Tom. III. *col.* 2237.

B.

Bacchinus (*Bened.*) Francisci II. Mutinæ Ducis Bibliothecarius. 615. Ejus vita Part. III. *pag.* 445.

Baillie (*Bernardus*) de ratione Studiorum in Germania. 138. Ejus elogium. 537. *col.* 1.

Baldewinus S. Remigii Rhemensis Monachus Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. *c.* 1434.

Baldricus Dolensis in Armorica Archiepisc. O. S. B. Seculo XII. *pag.* 60. *Oudin.* Tom. II. *col.* 1085.

Balmensis in Burgundia monasterii consuetudines Scholasticæ Sec. IX. *pag.* 31. Ejus scholæ celebritas Sec. X. 42.

Balthasar Abbas & Princeps Fuldensis evocat Patres S. J. pro instruenda juventute, cujus rei causâ grave incurrit odium. 383. Exulare coactus. 384. Resignat Abbatiam *ibid.* denique restitutus moritur. *pag.* 385.

Balthasar Tegernseensis Abbas Sec. XVI. Musarum singularis cultor. 383. *col.* 1.

Baluzius (*Steph.*) ævo Caroli M. ignorantiæ notam clericis & Episcopis inurit, *pag.* 36. Corrigitur. *ibid.* & *pag.* 19.

Bandini liber de Sacramentis. MS. 557. n. 8.

Bandurus (*Anselmus*) Ludovicum XIV. Gal. Reg. habet Mæcenatem 367. Cosmum III. Hetruriæ ducem. 386. Cujus Bibliothecæ præficitur. 615. *col.* 1.

Bartholomæus *de Alexandro* & *Platamone* Antiquarius. 645.

Bartholomæus Abbas S. Nicolai de Littore Venetiis Sec. XV. de quo *Oudinus.*

Bartholomæus Cluniacensis Abbas Seculo XIII. *Oudin.* Tom. III. *col.* 45.

Bavariæ Duces S. Ruperti monitu scholas in monasteriis excitant Sec. VIII. *pag.* 18. Bibliothecæ celebriores. 528.

Baudemundus Blandiniensis Abbas Seculo VII. A. 690. *Oudin.* Tom. I. *col.* 1667.

Baugulfus Fuldensis Abbas literarum studia provehit. *pag.* 200. Caroli M. ad eum encyclica. *ibid.* & *pag.* 24.

Beaugendre (*Antonius*) Bibliothecæ S. Germani à pratis præfectus. 613.

Beccensis *Schola* aperitur à B. Lanfranco. 236. *col.* 2. Est omnium celeberrima. 237. Ex ea prodeunt Viri doctissimi, sanctissimi, Abbates & Episcopi, Pontifices maximi. *ibid.* Cum ipsâ vix alia comparari potest. 240. *col.* 2.

Becelinus Corbejæ novæ Bibliothecarius. 610. *col.* 2.

Ven. Beda Literarum studia excolit & promovet. 14. Ejus præceptores & discipuli. *ibid.* Albinum Abbatem Cantuariensem studiis suis habet faventem. 19. *col.* 2. & 387. Cui grates refert scriptâ Epistolâ. *ibid. col.* 2. Ejus Vita Part. III. *pag.* 46.

Belgii monasteria literarum cultu inclyta Sec. XVII. *pag.* 120. Bibliothecæ. 479.

Bellinzonensis Gymnasii exordia. 124.

Benedictoburana Schola Sec. XI. *pag.* 47. Bibliotheca. 542. & 447. Archivum. 600.

S. Benedictus Patriarcha natus A. 480. *pag.* 3. Relictis studiis in eremum secessit. *pag.* 4. Apud Sublacum puerorum institutionem suscipit. *ibid. col.* 2. Casinum petit & Ordinem instituit circa A. 529. *ibid. col.* 1. An ipse studiorum primus institutor fuerit? *pag.* 5. Negantium argutiæ refelluntur. *ibid. col.* 2. In

suo secessu literis operam navâsse ostenditur. *pag.* 6. *Conringii* & *Bruckeri* topinomata refelluntur. *pag.* 6. 7. & *seqq.* Juvenes non moribus solùm, sed literis etiam instruxit. *pag.* 5. & 8. Sub ejus disciplinâ floruère viri docti. *pag.* 9. & 10. *col.* 2. Curam gerit de Bibliothecis. *pag.* 453. An opera S. Augustini in suo habuerit librario. *ibid. col.* 1. Neminem sine suo codice in Monastices arenam se dimittere sinebat. *ibid.* Commentarii in Reg. S. Benedicti. 589. Plura Part. III. *pag.* 2. *seqq.*

BENEDICTUS Anianensis Abbas Literarum studia in Galliis collapsa instaurat Sec. VIII. *pag.* 22. Ejus cura de libris comparandis. 454. *col.* 2. An ipsius sit liber de Virtutibus? *pag.* 469.

BENEDICTUS *Biscopus* promotor rei literariæ in Angliæ monasteriis Sec. VII. *pag.* 14. Ejus cura de instruenda Bibliotheca. *pag.* 454. *col.* 2.

BENEDICTUS Claudiocestrensis *seu* Glocestrensis Sec. XII. *Oudin.* T. II. *col.* 1105.

BENEDICTUS Petroburgensis Abbas Seculo XII. *Oudin.* Tom. II. *col.* 1275.

BENEDICTUS XII. Constitutionem edit de instauratione studiorum in Ordine Benedictino. *pag.* 72. *seqq.* Renovatur in Concilio Basileensi. *pag.* 78. *col.* 2. Aliorum pontificum decreta. 71. 285. & 302.

BENEDICTUS XIII. Scholam Casinensem commendat. *pag.* 198. *seqq.*

BENEDICTUS XIV. Cremifanense Lycæum confirmat. 281. Ejus ad Card. Quirinum Breve Apost. 637.

BENEDICTINI Rem Literariam, Scholas, Academias, Bibliothecas, & studia multis seculis ferè se solis sustentarunt. *pag.* 6. 7. & 53. Pueros olim fingebant in omni scientiarum genere. 8. & 9. Hæreses profligant Sec. VII. *pag.* 12. Studia provehunt in Anglia *pag.* 13. Nobiles instruunt. 17. Primas erigunt Academias. 23. & 26. Docent in scholis Cathedralibus. 29. *col.* 2. Oxoniensem Academiam fundant. 33. Tradunt omnium scientiarum disciplinam, Sec. XI. *pag.* 49. Mysterium SS. Evcharistiæ acriter propugnant Sec. XII. 55. Literati in Gallia Sec. XII. 60. Eodem seculo docendi pueros munus fastidire incipiunt. 63. *col.* 2. & 69. Ad literarum studia iterùm excitantur Sec. XIV. *pag.* 71. Literis exculti habentur in honore *ibid.* Indecorum Ordini Benedictino, quòd ejus alumni ab exteris instituantur. 73. *col.* 2. Benedictinis apud Benedictinos studendum statuunt patres Congr. Anglicanæ A. 1444. *ibid.* & *p.* 127. item Cluniacenses. 253. Benedictini artem typographicam promovent in Germania, Anglia, Italia &c. 83. 84. 96. 560. Ipsis de jure docendi Lis, sed incassum, movetur. 119. *col.* 1. Benedictinorum cum Jesuitis comparatio. 133. *seqq.* In Polonia & Lithuania studiorum rationem habent. 134. Item in Bohemia. 76. & 135. In Hungaria. 136. *col.* 2. Eorum in Tyrolenses merita. 175. *col.* 2. Commendantur à studio rei Bibliothecariæ. 452. 455. 456. 590. Ipsorum cura in Archivis instruendis, & asservandis instrumentis. 591. & 593. Itinera Literaria antiquissimis jam temporibus instituerunt. 406.

S. BENNO Misnensis Episcopus scholæ S. Michaëlis in Hildesheim alumnus. 317.

BENNO *Löbel* Brzevnoviensis in Bohemia Abbas Collegium Illustrium Pragæ erigendum suscipit. 135. *seqq.*

BERARDUS (*Joan.*) Archivarius Monasterii Casauriensis. *pag.* 596. & 643. *Oudin.* Tom. II. *col.* 1549.

BERCHORIUS (*Petrus*) Literarum humaniorum professor. *pag.* 77. addicit se studio S. Scripturæ. *ibid.* plura de eo Part. III. *pag.* 183. V. *Oudin.* Tom. III.

BERENGARII errores in Dialectica Lanfrancus retegit. 52.

BERENGOSUS S. Maximini Treviris Abbas Sec. XII. 58.

BERGENSIS propè Magdeburgum Schola Seculo XI. erecta. 46. Bibliotheca. 513.

BERNARDUS Casinensis cognom. *Aiglerius* fit S. R. E. Cardinalis. 68. *col.* 2. Plura de eo Part. III. *pag.* 172.

BERNARDUS Ettalensis Abbas Studium Illustrium suo in monasterio fovet, & provehit. 275. *col.* 2.

BERNARDUS Morlacensis Cluniac. Monachus Sec. XII. de quo *Oudin.* Tom. II.

BERNARDUS *Noricus* Cremifanensis, cujùs labores literarii. *pag.* 519.

BERNARDUS Tegernseensis, de illicito esu Carnium in Ord. Bened. *pag.* 516.

BERNERUS S. Remigii Rhemensis Monachus Sec. X. *Oudin.* Tom. II. *col.* 445.

BERNO in Balmensi & Cluniacensi Cœnobiis studia promovet. 42.

BERNO Augiensis Abbas Bibliothecæ instaurator. *pag.* 572. Ejus epistolæ. 567. *Vid. Oudin.* Tom. II. *col.* 598.

BERTHA *seu* BERTRADA Vilecensis Sec. XI. *Vid.* Part. III. *pag.* 496. *Oudin.* To. II.

BERTHARIUS Casinensis Abbas Scholam Casin. ornat. 104. An sit Author libri *Anticimenon*? 463.

BERTHOLDI Abbatis Einsidlensis liber contra errores Abbatis in Turana valle. 585. n. 10.

BERTHOLDUS Garstensis Abbas antea Bibliothecarius. 610.

BERTRAMUS S. Godhardi Hildesii Abbas rei literariæ studiosissimus. 489.

BERTRAMUS Corbeiensis. *Vid.* Ratramnus...

BERTRANDUS Casæ Dei in Arvernorum montibus Seculo XII. *pag.* 60.

BESSELIUS (*Godefridus*) Abbas Gottwicensis ornatissimam instruit Bibliothecam. 520. Typis vulgat duas S. Augustini epistolas olim ineditas. 521. 523. Ejus Mœcenates 391. Vita Part. III. *pag.* 481.

BIBLIOTHECÆ *Benedictinæ*, earúmque origines. 452. Quibus & quàm multis ab initio instructæ fuerint libris. 453. *col.* 2. Abbatum cura de adornandis Bibliothecis. 454. *seqq.* Constitutio Congregationis S. Mauri de Augendis Bibliothecis. 455. Monachi privati eas auxère laboribus suis & scriptis *ibid. col.* 2. Earum incrementa ex Benefactorum liberalitate 456. Ichnographia perelegantis Bibliothecæ. 457. *col.* 1. Infelicia Bibliothecarum fata. *ibid. col.* 2. Clades earum præ-

præsertim in Anglia. pag. 459. & seqq. Quædam pro specimine recensentur. ibid. à pag. 462. Obtrectatorum de monasticis Bibliothecis dicteria. pag. 589.
BIBLIOTHECÆ celebriores, quarum origines, fata, & cimelia describuntur Capite VI. per IX. Paragraphos, à pag. 462.
Affligemiensis in Brabantia. 480. col. 2.
S. Albani Moguntiæ. 489. col. 2.
Altachæ Inferioris. pag. 557. col. 2.
Altachæ Superioris. 556. col. 2.
Amorbacensis in Franconia. 499. col. 2.
Andaginensis S. Huberti in Ardenna. 482.
Andecensis in Bavaria. 550. col. 1. 448.
Aquicinctina Veter. Codd. insignis. 482. c. 1.
Attilensis S. Michaëlis ad Oenum. 548.
Augiæ divitis. pag. 569. seqq.
Augiæ Majoris Brigantinæ. 567. seqq.
Austriæ. pag. 514. & 527. col. 2.
Bavariæ. pag. 528. & 558.
Belgii. pag. 479. seqq.
Benedicto-Burana. pag. 542. c. 1. 447. c. 2.
S. Benigni Divionensis. 471. col. 1. & 437.
Bergensis prope Magdeburg. 513.
S. Bertini in Arthesia. pag. 481. col. 1.
Blandiniensis. pag. 481. col. 1.
S. Blasii in Hercinia sylva. 589. col. 2.
S. Blasii In Northeim. pag. 489. col. 1.
Bobiensis in Italia. pag. 465. col. 2.
Campidonensis. pag. 558. col. 2.
Casinensis. pag. 462. col. 1.
Cluniacensis. 474. col. 2.
Corbeiæ novæ Saxonicæ. 487.
Corbeiæ Veteris. pag. 471. col. 1.
Cremifanensis in Austria. 519.
Cryptæ ferratæ. pag. 466. col. 1.
Donawerthensis. pag. 538. col. 2.
Egmondana in Batavia. 482.
Einsidlensis. 584. & seqq.
S. Emmerami Ratisbonæ. 528. 449.
Ensdorfensis apud Nariscos. 539.
Ettalensis exusta. pag. 548.
Fabariensis in Rhucantia. 587.
Faucensis seu Fiessensis. 565.
Fischingensis. pag. 587. col. 2.
Floriacensis in Gallia. 468. col. 2.
Formbacensis ad Oenum. 557. 449.
Fuldensis. pag. 484. col. 2.
Galliæ Bibliothecæ. pag. 468. seqq. Earum catalogi MS. Codd. 392.
S. Galli in Helvetia. 579. seqq.
Garstensis in Austria. 520.
Gemblacensis in Brabantia. 479.
Germaniæ Bibliothecæ. 483. seqq.
S. Germani Antissiodorensis. 472.
S. Germani à Pratis. pag. 473. seqq.
Gladbacensis, MS. locuples. 511.
S. Gothardi Hildesii. pag. 489.
Gottwicensis In Austria. 520. col. 1.
Gregoriana Tornamiræ. 616.
Hasungensis in Hassia. 499.
Helvetiæ Bibliothecæ. pag. 579.
Herbipolenses S. Stephani, & Jacobi. 499.
Hispaniæ. pag. 468.
Hirsfeldensis. pag. 499. col. 1.
S. Jacobi Moguntiæ. pag. 490. col 1.
S. Jacobi Scotorum Ratisbonæ. 536.
S. Joannis in Rhingavia. 490. col. 2.
Italiæ Bibliothecæ à pag. 462.
S. Juliæ Brixiæ. pag. 465.
Lacensis in agro Treverico. 502. seqq.
Lætiensis in Hannoniâ. 482. col. 2.
Lambacensis in Austria. 527.
Laurishamensis in Strata Montana. 498.
Leodienses S. Jacobi & Laurentii. 483.
Lotharingiæ. 476.
Lunælacensis in Austria. 514. col. 1.
Mallerstorfensis ad Laberam 555. col. 1.
S. Mariæ Florentiæ. 463. col. 2.
S. Mariæ ad Scotos Viennæ. 527.
Marsiliensis, Vid. S. Victoris.
S. Martini Coloniæ. pag. 506. seqq.
Mediani in Vosago monasterii. 477.
Mellicensis in Austria. 523. col. 1.
Mettensis in Bavariâ. pag. 557.
S. Michaëlis Bambergæ. 500. seqq.
S. Michaëlis ad Mosam. 477. col. 1.
Monacho-Münsteriensis in Bavaria. 538.
Monserratensis propè Viennam. 527. col. 2.
Murbacensis in Alsatia. pag. 588.
Murensis in Helvetia. pag. 585. col. 1.
Ochsenhusana Sueviæ. pag. 566.
Ottoburana ibidem pag. 560. col. 1.
Oxoniensis publica. 370.
Padolyronensis in Italia. 464. col. 1.
S. Panthaleonis Coloniæ. pag. 560.
S. Petri Arelatensis. pag. 471. col. 1.
S. Petri Cabilonensis. 470. col. 2.
S. Petri Salisburgi. pag. 555. seqq. 447. c. 1.
Pomposiana. pag. 467. col. 1.
Prisingensis prope Ratisbon. 537.
Prulensis prope Ratisbonam. 538.
Quirinianæ seu Brixianæ facies & dispositio. 404. 637. seqq.
Rayrhadensis in Moravia. pag. 527.
Remensis MS. locuples. pag. 473.
Remerici-Montis. pag. 478. col. 2.
Rotensis ad Oenum. pag. 548. col. 2.
Schwartzacensis ad Mœnum. 499.
Schyrensis in Bavaria. pag. 550. 448.
Seligenstadiensis. pag. 499. col. 2.
Senoniensis in Lotharingia. 476.
Seonensis in Bavaria. pag. 555.
S. Severini Neapoli. pag. 464.
Sigebergensis in diœc. Colon. 511.
Spanheimensis apud Cynonotos. 490.
Sueviæ Monasteria & Bibliot. 558.
Tegernseensis in Bavaria. 539. 447.
Thierhauptana ad Lycum. 555.
Trevirenses neglectæ. pag. 40. & 505.
S. Trutperti in Brisgoia. 589. col. 1.
Tuitiensis propè Coloniam. 510.
Varnbacensis Vide. Formbacensis. 557.
SS. Udalrici & Afræ Aug. Vindel. p. 563.
S. Vedasti in urbe Atrebatensi. 481. col. 2.
S. Victoris Marsiliæ. pag. 472. col. 1.
S. Vincentii Lauduni. 470. col. 1.
S. Vincentii Vesontionensis. 470. col. 1. 438.
S. Vitoni Veroduni. pag. 477.
Vrsinensis in Suevia vulgo Irsee. 562.
Vttemburana Vide. Ottenburana.
Weichenstephenensis Frisingæ. 541. col. 1.
Weingartensis ad Vineas Sueviæ. 566.
Weltenburgensis ad Danubium. 538.
Werdeæ S. Crucis, Vide. Donawerthensis.
Werthinensis S. Ludgeri. 512. col. 1.
Wessofontana Bavariæ. 549. 448.
Wiblingensis propè Vlmam. 565.
BIBLIOTHECARIUS olim Armarius dictus p. 610. Ejus officium 589. 616. & 641. Enumerantur plures Bibliothecarii Benedictini. 610. seqq. Casinenses à facilitate & humanitate laudantur. 463. col. 2. Series Bibliothecariorum Vatican. 624.

Bildius (*Vitus*) S. Udalrici Augustæ Monachus. A. 1510. clarus. *pag.* 565. n. 13.
Billouet (*Philippus*) è Congr. S. Mauri Hebraicè doctus, de re Bibliothecaria benè meritus. 616. *col.* 2.
Birchington (*Stephanus*) Cantuariensis Ecclesiæ Monachus Seculo XIV. *Oudin.* Tom. III. *col.* 1153.
Birckmannus (*Wilhelmus*) S. Martini Coloniæ. 510. *col.* 2.
Blampin (*Thomas*) Operum S. Augustini Conlector & Editor. 392.
Blosius (*Ludovicus*) Lætiensis Abbas Sec. XVI. Virtute & Doctrina celebris. 100. Ejus statuta de spiritu inter literarias exercitationes conservando. *ibid. col.* 2. Elogium. 482.
Boherius (*Petrus*) Juris utriusque ac Theologiæ Mysta insignis. 77. *col.* 2. *Oudin.* Tom. III. *col.* 1123.
Bohemiæ & Moraviæ monasteria literarum cultu inclyta. 134. Docent Cœnobitæ in Aula Regia. *ibid.* Collegium Illustrium suscipiunt Pragæ erigendum. 135. *seqq.* Acciti Professores, & quæ disciplinæ tradendæ. *ibid. col.* 2. Collegii fata. 136. *c.* 2.
Boldewinus ex Abbate S. Michaëlis Lunæburgensis Archiep. Bremensis Sec. XV. doctrinâ illustris. 79. *col.* 1.
Boltonus. *Vid.* Utredus.
S. Bonifacius Germaniæ Apostolus. Ei laus doctrinæ & eruditionis immeritò adimitur. *pag.* 19. Sagittarii in eum blasphemia. *ibid.* E suo in aliud migrat monasterium. 20. Conringii de eo censura revincitur à Gœbelio. 21. *Vid.* Oudin. Tom. I. & vita ipsius Part. III. *pag.* 54.
Bonifacius IX. in Abbates S. Martini Coloniæ beneficus eos Judices & Conservatores Universitatis Colon. constituit. 347.
Borinius (*Leander*) Tabularium S. Justinæ illustrat. 646. *col.* 2.
Boso B. Anselmi discipulus doctrinarum studiis apprimè instructus. 376. *col.* 2. *seq.*
Bostonus Buriensis Angliæ Bibliothecas perlustrat. 82. *col.* 2. 408. *col.* 1. & 611. *col.* 2. ubi *Arnoldus*, alibi *Joannes.* Vid. *Oudin.* Tom. III. *col.* 2235.
Brackelonde (*Josselinus*) Buriensis Monachus. A. 1210.
Brandtner (*Ildephonsus*) Lambacensis in Austria Bibliothecarius perdiligens. 614.
Bravonius (*Florentius*) Vigorniensis Monachus Sec. XII. *Oudin.* Tom. II. *c.* 1011.
Brevnovienses in Bohemia Benedictini literarum studiis addicti. *pag.* 76.
Bruckeri (*Jacobi*) Topinomata de studiis in Ordine S. Benedicti. *pag.* 6. revelluntur parerga. *pag.* 7. Ejus de Societate Lit. Germ. Bened. judicium. 172. *seq.*
S. Bruno Coloniensis Archiepiscopus, Ottonis M. frater à Benedictinis institutus. 311. & 224. *col.* 2. In itinere Bibliothecam secum velut *arcam benedictam* circumducebat. 312. Opera ei adscripta. *ibid.*
Bruno Germanus Monachus O. S. B. scripsit Sec. XI. *Oudin.* Tom. II. c. 731.
Bruno Signiensis ex Casinensi Monacho Episcopus Berengarium profligat. 60. *col.* 1. Ejus vita Part. III. *pag.* 129.
Brynton (*Thomas de*) Decretorum Doctor Gregorio XI. in paucis charus. 346.
Buchaver (*Placidus*) Cremifanensis Abbas scholas instaurat. 121. *col.* 2.
Buecheri (*Benedicti*) Placitum de Societate Lit. Germ. Bened. 161.
Bulæus (*Cæsar Egassius*) quid de scholis Benedictinis sentiat. *pag.* 8. & 189. *col.* 1.
Burchardus Wormatiensis Episcopus *Olberti* Gemblac. Monachi discipulus. 312. Ejus gratitudo erga Magistrum. 313. *col.* 1. Fit Henrici Salici Imperatoris Præceptor. 331. *col.* 1. Vid. *Oudin.* Tom. III. *col.* 525.
Burckard (*Stephanus*) Mellicensis Bibliothecarius Sec. XVI. 617.
Burgo (*Joannes de*) Cantabrigiensis Academiæ Cancellarius Sec. XIV.
Burgundiæ & *Lotharingiæ* Viri Illustres Seculo XVIII. 132. Bibliothecæ. 437. 470. & 476.
Buriensis (*Joannes*) vid. *Taxston.*
Bursfeldensis Congregationis initia & studiorum instauratio Sec. XVI. *pag.* 78. 85. & 91. Sacrarum præprimis Literarum studia commendant Bursfeldenses. 91. Seminarium Coloniæ excitant. 124. Codex privilegiorum. 504. n. 33.
Buthilier (*Armandus*) Abbas Trappensis Mabillonii Tractatum de Studiis monasticis impugnat. *pag.* 110. Respondet Mabillonius. 111. cui adstipulantur plures summi Viri. 112. Academiam Monasterii S. Michaëlis ad Mosam immeritò conviciis impetit. *pag.* 120.
Butzbachii (*Joannis Piemontani*) Prioris Lacensis Hodæporicon. 504. Ejusd. Macrostroma. 505. Auctarium ad Trithemii Librum de Scriptoribus Ecclesiast. *ibid.* Alia Part. III. *pag.* 335.

C.

Cabilonensis S. Petri monasterii Bibliotheca. *pag.* 471. *seq.*
Cajetanus, *vid.* Constantinus.
Calame (*Romanus*) è Congr. S. Vitoni Polihystor græcè & hebraicè doctus. 640. Ejus ingenii partus. *pag.* 641.
Calmet (*Augustinus*) Abbas Senoniensis laudatur. 132. Rei Bibliothecariæ perquàm studiosus. 476. Ejus iter Helveticum. 450. *col.* 2. Ziegelbaueri ad eum epistola. 135. Ejus encomium. 136. *col.* 2.
Campanari (*Bernardus*) Casinense tabularium elucidat. *pag.* 643.
Campidonensis Bibliotheca. *pag.* 558. Archivum. *pag.* 603.
Candidus Fuldens. Monachus Sec. IX. *Oudin.*
Cantabrigiæ Studium generale Benedictinorum Sec. XIII. 67.
Canter (*Jacobi*) Oratoris Frisingensis Dialogorum Libri duo. 565. n. 12.
Cantus *figuralis* in cœnobia Sec. XVI. illatus magno studiorum malo. 91. *col.* 1.
Cardinales docti Seculo XV. ex Ordine S. Benedicti. 82. *col.* 1.
Carolus M. per Benedictinos studia instaurat. 24. *seqq.* Fuit discipulus Ambrosii Autperti & Alcuini. 320. *col.* 2. Ejus Epistola circularis ad *Baugulfum* Abb. Fuldensem. 200. Ipso auspice instaurantur literarum studia. 351. 352. In honore habet Viros doctos *Alcuinum*, *Angilbertum* &c. 351.

Paulum Diaconum, ad quem carmina scribit. 353. *seq.*
Carolus *Calvus* Imperator apud Benedictinos educatus, filios iisdem instituendos committit. 321. 354. Eorum operâ in literis restituendis utitur. 36. *col.* 1.
Carolus IV. Imp. *Petri Rogerii* Abbatis Discipulus, à quo præcipuè in Divinis Literis institutus fuit. 332. Scribit ipse Gesta sua. *ibid. col.* 2. Ejus sublimis Philosophia. *ibid.* Magistro suo Pontificatum vaticinatur. 333. Literatorum Mæcenas. 358. *col.* 2. *Lambertum* Abb. Gengenbacensem in suum Cancellarium eligit. *Ibid.* ad Episcopatus varios illum promovet. 359. Ejus Bulla Latinè & Germanicè in membr. 535. n. 181.
Caroli *Francisci de Montmorancio* Ducis Luxemburgici in Quirinum comitas. 430.
Cartier (*Gallus*) De Societate Literaria. 187. Ejus Encyclopædia scientiarum. 304.
Casinensis Schola antiquissima. *pag.* 193. In ea instituitur Romana juventus. 194. Educantur *Gregorius II. Leo Marsicanus, Gelasius II. Petrus Diaconus*, *Thomas Aquinas*, & alii. *pag.* 194. *seqq.* Ejus Professores, *Paulus Diaconus &c. ibid.* Eam illustrant Viri doctissimi. 195. Artes liberales in ea docentur. *ibid.* Præter Philosophiam & Theologiam Jus Canonicum. 196. & 198. Laudatur ab Henrico Meibomio. 194. Mabillonii egregium de ea testimonium. 198. *col.* 2. Eam *Benedictus XIII.* commendat. *ibid.* Joan. Bapt. Marus vindicat. 199. Bibliotheca. 462.
Casinenses Abbates rei literariæ promovendæ studiosi. *pag.* 197. Monachi omni eruditionis genere illustres. 195. Juris Canonici peritiâ celebres. 196. *col.* 2. Viri docti, qui sub *S. Benedicto* in monte Casino floruerunt. 9. *col.* 2.
Cassiodorus modum discendi Monachis præscribit. *pag.* 9. Pueros Grammatices præceptis imbuit. 10. Ejus cura de adornanda Bibliotheca. 454. *Oudin.* Tom. I.
Castell (*Perardus*) Archivarius S. Benigni Divionensis ingentem instrumentorum copiam colligit. 646.
Castello (*Amandus de*) Marchianensis Abbas claruit A. 1120. *Oudin.* T. III. *col.* 1014.
Castorius, vide Fiber. *pag.* 68.
Cathelinot (*Ildefonsus*) è Congr. Lotharingica scribit *Methodum ordinandæ Bibliothecæ*. 639. Historiam item Literariam O. S. B. 640. Novam Operum Alcuini editionem parat. 529. *col.* 2. n. 5.
Caudrelier (*Nicolaus*) S. Vedasti Abbas Collegium Parisiis Sec. XV. excitat. *pag.* 77. *col.* 1.
Caverellus (*Philippus*) Abbas Vedastinus Collegium Patrum S. J. & Bipartitum pro Benedictinis Anglis & Vedastinis Atrebati erigit, &c. *pag.* 386. *col.* 1. Ejus Epitaphium. *ibid.*
Caveus (*Guillelmus*) Seculi X. imaginem depingens, corrigitur. 43.
Cellier (*Remigius*) Flaviniacensis Prior de Historia generali Scriptorum Ecclesiasticorum optimè meretur. *pag.* 132. & 640.
Ceolfridus Literarum studia provehit in Anglia Sec. VII. *pag.* 14. Ejus cura de augenda Bibliotheca. 454. Vid. *Oudin. &c.*
Chartier (*Joan.*) S. Dionysii in Francia Monachus, nobili genere natus claruit. A. 1450. *Oudin.* Tom. III. *c.* 2554.
Chilienus *de Inis-Keltra* Monachus O. S. B. in Hibernia floruit anno 740. *Oudin.* Tom. I. *col.* 1792.
Choleti (*Gaufridus*) Archivi Silviniacensis Author. 597.
Christannus Brevnoviensis Monachus Sec. X. celebris in Bohemia Scriptor. *pag.* 44. Ejus elogium *ibid.* & *pag.* 458.
Christiani Altachæ superioris Abb. Liber exhortationum MS. 556. *col.* 2. Ejusdem Commentarius in Reg. S. B. *ibid.*
Christiavillanus (*Petrus*) Beccensis Bibliothecarius. 611. *col.* 2.
Chunibertus San - Gallensis scholas Salisburgenses Sec. X. instaurat. 39. *col.* 1.
Clarentius seu *de Clara*. vid. Osbertus.
Clarius Floriacensis Monachus, dein Abbas S. Petri Vivi Senonensis Sec. XII.
Claudius *Clemens* Seculo VIII. clarus Parisiis nobiles adolescentes jussu *Caroli M.* disciplinis instituit. 22. *col.* 2.
Clavenav (*Ignatius*) Admontensis in Styria Lycæi insigne ornamentum. 125. *col.* 1.
Clemens VI. Pont. Rom. aliàs *Petrus Rogerius*, ante Pontificatum Provisor Academiæ Parisiensis, Theologiam docuit. 77. & 345. Erat literatissimus Pontifex & Literatorum Fautor maximus. 345. & 346. Ejus vita Part. III. *pag.* 180.
Clerici seculares quò potissimùm seculo cœperint scholas habere. *pag.* 52. Quales in Anglia fuerint Seculo XI. 52. *col.* 2.
Cluniacenses ad bonarum artium studia excitantur. 107. à scribendi studio laudantur. 60. & 61. Status rei lit. apud eos Sec. XVI. *pag.* 106. & *seqq.* modernus. 254. Bibliotheca Cluniacensis. 474.
Cluniacensis *Collegii* fundatio Parisiis pro Benedictinis. *pag.* 77. & 247. Statuta ejus præclara. 248. *seqq.* Diu floruit. 254.
Coelestinus V. Pont. Max. antea *Petrus Moronus* cl. A. 1280.
Colbertus (*Antonius*) S. Michaëlis ad Mosam Bibliothecarius. 614. *col.* 2.
Colbertus (*Joan. Bapt.*) Regis Galliæ Cancellarius Viros literatos è Congr. S. Mauri beneficiis ornat, præsertim Mabillonii. 368.
Collegia quædam Benedictina: Anselmianum Romæ. 129. 262. Atrebatense Parisiis. 77. Austriæ. 124. Cantabrigiense. 61. 67. 365. Cantuariense. 74. Dunelmense. 75. Elchinganum. 85. & 100. Glocestrense. 241. Gregorianum Romæ. 254. Hispaniæ. 247. Ottoburanum trilingue. 97. Oxoniense. 67. 241. 365. Pragense Illustrium. 135. Parisiensia. 68. Rothwilanum. 123. Sueviæ. 125. Vedastinum Duaci. 386. *Vide:* Academiæ.
Coloniense Studium generale anno 1388. erectum opem ferente *Theodorico* Abbate S. Martini. *pag.* 76. Coloniensium Archiep. Catalogus. 512.
S. Columbani Gesta Sec. VII. *pag.* 17. & 18. Ejus quædam Opuscula MS. 567.
Conciliorum *Decreta* circa Monachorum studia: Viennensis in Gallia. 71. Constantiensis. 78. Basileensis. *ibid. col.* 2. Coloniensis. 103. *col.* 1. Tridentini. 285. 301. & 302.

Concio

Concio ad populum post scholas Cantabrigiæ magno animarum fructu haberi solita. 61. *col.* 2. Concionatoriæ exercitationes præscriptæ Studiosis S. Scripturæ. 249.
Congregationes variæ Seculo XVII. erectæ, in quibus specialis studiorum habita ratio. 108. *col.* 2.
- - *Austriaca* constitutiones de studiis. 124.
- - *Bavarica* erigit comune studium. 120. Hujus statuta 121. & fructus. 123. Laudatur ab Em. Card. Quirino. 137.
- - *Bursfeldensis*. *p.* 78. & 85. Sacrarum literarum studia commendat. 91. Seminarium Coloniæ erigit. 124.
- - *Casinensis*, aliàs *S. Justinæ*, studia instaurat & provehit. 85. Ejus hâc de re statuta. 104.
- - *Helvetica* laudatur ob studia. 138.
- - *S. Mauri* in Gallia. 108. In eâ florent omnes Scientiarum disciplinæ. *ib.* Scholæ & studia ubi habeantur. 109. Monasteria studiis extraordinariis mancipata. *ib.* In hac non obsunt studia disciplinæ regulari. 109. *c.* 2. *Gravesonis* eâ de re testimonium. *ibid.* Insignia hujus Congreg. merita. 109. Ratio studendi post Professionem. 112. *col.* 2. Institutio Illustrium. *ibid.* Linguarum orientalium academia. 133. Opera recens edita. *ib.*
- - *Polonica* Sec. XVII. erecta, & in eâ studiorum ratio. 134.
- - *Vallisoletana* statuta de studiis. 127. Viri illustres. 128.
Conradus I. Imp. græcè doctus à *Bavone* San-Gallensi. 322. *col.* 2.
Conradus Brunvillarensis MonachusSec.XI.
Conradus Einsidlensis Abbas Sec.XVI. suo monasterio exiguâ præest laude. 94. *c.* 2. *seq.*
S. Conradus Episcopus Constantiensis à B. *Notingo* institutus. 310. Ejus liber de Secretis Secretorum. 584.
Conradus Hirsaugiensis B. *Wilhelmi* Abbatis discipulus admodùm doctus. 231. *c.* 2. Ejus opera sub *Peregrini* nomine. *ib.*
Conradus *Maurulus* Abbas SS. Udalrici & Afræ, Consiliarius Maximiliani I. 359.
Conradus *Philosophus* Schyrensis plures exaravit codices, qui recensentur *p.* 550. *seqq.*
Conringius (*Herman.*) Sectarius laudem Studii & Doctrinæ S. *Benedicto*, ejúsque Ordini adimere conatur. *p.* 6. & 7. Refellitur *ib.* Malè pro se *Cassiodorum* allegat. 9. Quam ignorantiæ notam Sec. VII. inurit, abstergitur. *p.* 15. *c.* 1. *Bonifacium* Germaniæ Apostolum in erigendis monasteriis nullam habuisse literarum curam scribit. *pag.* 20. revincitur à *Gœbelio*. 21. Iniqua ejus censura de Augiensi schola refutatur. 215. De San-Gallensi. 212.
Consilium de excitando Studiorum Collegio in Suevia Sec. XVI. *p.* 97. De Parisiensi Germanico. 138. De instituendâ Societate Literariâ Germano-Benedictinâ *p.* 140. *seqq.* De Seminario Benedictino ad excolenda solidiora studia. 283. De Germaniæ Religiosis Romam ad collegiũ Anselmianum mittendis. 270. & Parisios. 271.
Constantinus *Afer* Casinensis Monachus insignis Medicus & Philosophus *pag.* 51.
Constantinus Luxoviensis omnium Scientiarum disciplinis excultissimus. 49. *seqq.*
Constantinus Scholasticus Floriacensis, ad quem extat *Gerberti* epistola. 235. *c.* 2.
Constantinus *Cajetanus* Bibliothecæ Vaticanæ custos. *pag.* 617. fundat Collegium Gregorianum Romæ. 254. Causæ erectionis, & Bulla confirmationis 255. *seqq.* Encyclicæ ad Abbates Germaniæ. 260. *seqq.* Ejus vita Part. III. *p.* 379.
Corbeiæ *Saxonicæ* Schola celeberrima. 221. Exordia sua debet S. Anschario. *ibid.* Ejus Professores & discipuli *p.* 223. & 224. *c.* 2. Examen Scholarium. 226. Scholæ decrementa Sec. XII. *ib. c.* 2. Restituitur flori pristino *ib.* Ejus encomium & finis. 227. Bibliotheca. 487. Archivum. 599.
Corbeiæ *Veteris* Bibliotheca 471. Alexandri Papæ constitutio de ea augenda. *ib. c.* 2.
Corbinianus Schyrensis Abbas rei lit. promotor egregius. 123. *col.* 1.
Cortesius (*Gregorius*) Casinensium decus illustre Sec. XVI. *p.* 104. & 105. Creatur S. R. E. Cardinalis, & ad Concilium Tridentinum mittitur. 106. Ejus vita part. III. *pag.* 339.
Cosmologia quid sit. *pag.* 298. & 300. *col.* 2.
Cosmus III. Hetruriæ Dux Literatorum Mæcenas præsertim Benedictinorũ. 389. Ejus in Quirinum propensio. 405.
Costa (*Guillelmus de*) è Congr. Cluniac. Theologiæ Doctor Parisiis. 77.
Çotton (*Bartholomæus*) Norwicensis Sec. XIII. *pag.* 68.
Coûtant (*Petrus*) editionis Operum S. Augustini accurator. 392.
Cremifanense Studium in Austria instauratur. 124. *c.* 2. Erigitur academia Illustrium. 102. & 277. Bibliotheca locuples. 519.
Cressy (*Joannes de*) S. R. E. Card. fundat Collegium Parisiis Sec. XIII. *p.* 68.
Crispinus (*Gilbertus*) Westmonasteriensis Abbas scribebat Sec. XI. Ejus Peregrinatio erudita. *pag.* 407.
Crispinus (*Milo*) Beccensis Cantor Anno 1130. clarus. *Oudin.* Tom. II. *col.* 1112.
La Croze (Maturinus) è Congregatione S. Mauri transfuga à *Pezio* revocatur. 618.
Cuthbertus Ven. Bedæ discipulus & Amanuensis. *p.* 14. *c.* 2. claruit A. 740.

D.

Dagino Archiepiscopus Magdeburgensis discipulus S. Wolfgangi Ratisbonensis Episcopi. 318. Ejus mores laudatissimi. *ibid. col.* 2.
Danckersweil (*Bonifacii*) Campidonensis Historia belli Suecici. 559. *c.* 1. *n.* 8.
Damiani (*Petrus*) Scholæ Casinensis alumnus. 196. Literatorum sui Sec. Patronus. 369. *c.* 2. claruit anno 1060. *Vid.* Part. III. 88. *Oudin.* Tom. II. *col.* 686.
Defensor Locociagensis apud Pictones Monachus. 462. *col.* 1.
Demmelmayr (*Conradus*) Schyrensis *Conradi Philosophi* opera recenset. 550. *col.* 2. Alia. 615.
Desing (*Anselmus*) de Societate Lit. Bened. 161. Ejus opuscula. 539.
Desiderius Casinensis Abbas rei literariæ promovendæ studio commendatus. 197.
Desiderius *à Curia* Congr. S. Vitoni & S. Mauri parens, cujus opuscula. *pag.* 477.

Dialectica. ab ea exordienda ſtudia præſcribunt Cluniacenſes. 249. c. 1. Præcepta illius accuratè docenda p. 114. c. 1.
Diemudis Weſſofontanæ monialis Labores literarii. 549. Ejus acta part. III. pag. 494.
Diethardus Hirſaugienſis Scholaſticus. pag. 229. col. 2.
Diethelmus San-Gallenſis Abbas Bibliothecæ inſtaurator. 582. c. 2. Religioſos ſcientiis imbui curat. 214.
Diethelmus S. Mathiæ Treviris Scholarcha doctiſſimus Sec. X. pag. 40.
Diethmarus San-Gallenſis in omni ſcripturarum ſtudio verſatiſſimus. 211. col. 2.
Diogilo (Odo) Abbas S. Dionyſii in Franciâ claruit A. 1150. Oudin.
Dionysius Exiguus Monachus & Abbas Romanus Sec. VI. A. 540.
Disciplinæ monaſticæ ruina oritur ex neglectu literarum. p. 80. 84. 92. Hinc in omnibus O. S. B. reformationibus cura de inſtaurandis ſtudiis habita. 85. Præſertim in Congregatione S. Mauri. 109. Diſciplina & ſtudia ſe mutuo ſuſtentant. 129. c. 2. Rigidior pueris adhibita diſplicet. 48.
Disibodibergensis in Comitatu Spanhelmenſi monaſterii chartularium. 600. Fundatio Sec. VII. pag. 12. col. 2.
Disputationes & Conferentiæ hebdomadariæ in Collegio Cluniacenſi præſcriptæ. 249. Et in Anſelmiano Romæ. 264. c. 1.
Dithmarus Merſeburgenſis Epiſcopus in ſcholis Benedictinis enutritus. 317.
Dobdanus primam Bojoariæ academiam erigit in Chiemenſi O. S. B. monaſterio Sec. VIII. pag. 23. col. 2.
Docæus (Joan.) ex Monacho Bened. Laudunenſis in Gallia Epiſcopus opera vulgavit Theologica Sec. XVI.
Doctoratus à Doctore Benedictino accipiendus præſcribitur in Gloceſtrenſi Collegio. 242.
Doctores Monachi præcedunt alios in Angliæ Monaſteriis. 242. c. 2. Statuta de eorum veſtitu. 243. Doctores Univerſitatis Oxonienſis implorant Abbatum O. S. B. beneficentiam. 381.
Dodechinus cœnobii S. Diſibodi Abbas Scriptor Hiſtoricus. A. 1201.
Dodefordus (Robertus) Rameſienſis in Anglia Bibliothecarius hebraicè doctus. 611.
Dominicus Paſſioneus S. R. E. Card. Mabillonianæ diſciplinæ alumnus. 342. col. 2.
Dornbluet (Auguſtinus) Gengenbacenſis 187. Plura de eo Part. III. pag. 656.
Douay (N.) S. Martini Tornacenſis Bibliothecarius. 615.
Drogo, Caroli Calvi filius, Milonis Monachi diſcipulus. 322. Ejus epitaphium. ibid. c. 2.
Drogo Oſtienſis Epiſc. & S. R. E. Cardinalis ex Ord. S. B. claruit A. 1130. part. III. pag. 140.
Druthmarus (Chriſtianus) Corbejæ Veteris Monachus benè doctus, literas alibi docet. 32. col. 2. Sec. IX. Fratrum ſtudia promovet. 225. Commentarius ipſius in Matthæum MS. 530. n. 51.
Dungallus Ticinenſi Gymnaſio à Lothario præficitur. p. 28. Quis fuerit. ibid. col. 2.
Dunstable (Robertus) S. Albani in Anglia Monachus claruit A. 1150.
S. Dunstanus cum Ethelwoldo ſtudia apud Anglos Sec. X. reſuſcitat. 38. c. 2.
Duraclusius de Spanheimenſis Bibliothecæ præſtantiâ. 491.
Durand (Urſinus) in comitem ac laboris ſocium ob præclaras dotes ab Edmundo Martene eligitur. 444. Ejus cum Martenio itinera literaria. ibid.
Durandus Fiſcamnenſis primùm Monachus, deinde Troarnenſis Abbas floruit A. 1060. p. 364. ſcripſit contra Berengarium. &c.

E.

Eadmerus ſeu Edmerus Cantuarienſis Monachus cl. A. 1120. pag. 56. Ejus vita Part. III. pag. 140.
Eberhardus Fuldenſis Archivi Præfectus chartarium conficit. 643. col. 1.
Eberhardus de Campis Abbas S. Matthiæ Treviris doctus Sec. XVI. 102. col. 1.
Eberhardus de Lainis Salisburgi ſtudia promovet Sec. XV. 80.
Eberhardus de Vennlo S. Michaëlis Bambergæ Abbas literarum ſtudia inſtaurat. 91. Quæ ſub ejus etiam ſucceſſoribus florent Sec. XVI. pag. 102.
Eberwinus ſeu Everwinus Tholeienſis ſcholæ Sec. XI. Præfectus dein Abbas, varia ſcripſit. 47. & 48.
Eckardus ſive Ekkehardus & Eggehardus primus Abbas monaſterii S. Laurentii in Urangia diæceſis Herbipolenſis, cl. A. 1120.
Eckehardus minor San-Gallenſis Ottonis junioris Præceptor. 329. Vid. Oudin. Tom. III. col. 79. ubi tres ejuſdem nominis S. Galli Monachos diſtinguit, & de Minimo ad A. 1220. fuſiùs differit.
Edis (Guillelm.) Burtonenſis in Anglia Abbas A. 1210.
Edmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus Theologiam Pariſiis cum admiratione docuit Sec. XIII. pag. 68.
Eduardus Angliæ Rex confirmat Inſtrumentum fundationis Collegii Oxonienſis pro Benedictinis. 366.
Eduardus Stafford, Dux Buckinghamiæ ædificat pro Benedictinis Collegium Cantabrigienſe. 365. col. 2.
Egbertus Angliæ Rex ſuos filios Benedictinis erudiendos tradit. 364. col. 2.
Egbertus Eboracenſis Antiſtes Alcuino ſuam commendat Bibliothecam. 610. claruit Sec. VIII. ad A. 732.
Egbertus Schönavienſis Abbas eruditione clarus Sec. XII. pag. 58.
Eginhardus Lotharii I. Moderator. 321. Muſarum Patronus eximius. 375. Filium ſuum Wicelinum Rabano Fuldenſi ſcholaſtico committit erudiendum. 201. Qua de re notabilis ejus Epiſtola. ibid.
Egonii (Joannis) Divitis Augiæ Prioris querimonia de libris malè cuſtoditis. 573.
Egwardus Hirſaugienſis Monachus ſanctimoniâ & eruditione conſpicuus, fit Sleſwicenſis Epiſcopus. 230.
S. Eigil patriâ Bavarus, Fuldenſis monaſterii Abbas IV. vixit anno 820.
Elchingense in Suevia Lycæum. 85. Ejus fata. 100. Dilingam transfertur. ibid. col. 2.

Eli-

ELIAS *de Trickingham* Petroburgensis in Anglia Monachus. Anno 1260.
ELISABETHA Schonaviensis Abbatissa clar. anno 1160. *pag.* 58.
ELLENBOGEN (*Nicolaus*) Ottoburanus vir græcè & hebraicè doctus, Promotor erectionis Collegii trilinguis. 98. Ejus encomium & epistolæ. 561. Plura de eo Part. III. *pag.* 330.
ENCK (*Mauritius*) San - Gallensis Bibliothecarius varia scripsit. 612.
ENGELBERTUS Admontensis in Styria Abbas & Scriptor Theologus, Asceticus & Historicus Sec. XIV. 76. *Vid.* Part. III. *p.* 175.
ENGELBERTUS Campidonensis Princeps in Soc. Lit. Bened. Præsidem adlectus. 185. ab instituto resilit, & Pieristas fovet. 658. *Confer pag.* 73.
ENGELHARDUS Priflingensis de Miraculis ad Erbonem. *pag.* 538.
ENGELHUSII Vocabularium Latin. Græc. Hebr. Teutonicum. MS. 504.
EPISTOLÆ diversarum materiarum eruditissimæ Seculo XI. MSS. 535. Variæ Pontificum usque ad Seculum VII. *ibid.* num. 164. & *seq.* Aliæ *pag.* 554.
ERCHEMPERTUS Scholæ Casinensis ornamentum. *pag.* 194. *col.* 2. Claruit anno 956.
ERHARDUS *de Lainiz* S. Petri Salisburgi Abbas Sec. XV. Studia promovet. 80. *col.* 2.
ERHARDUS Corbeiæ novæ Scholarcha perdoctus. 225. *col.* 2. Scripsit commentaria in quinque libros Moysis. 226.
ERLEBALDUS Stabuleti Archiota & *Conradi* Regis Cancellarius. 643.
ERMANRICUS Fuldens. Monachus clar. A. 840.
ERMENRICUS Augiensis studet in Schola San-Gallensi. 206. & 218. *col.* 2. *Oudin.* T. II.
ERMENTARIUS Treorchiensis Abbas A. 860.
ERMOLDUS *Niger*, seu *Nigellus* Abbas circa A. 830. *Oudin.* Tom. II. *col.* 78.
ERNALDUS seu *Arnaldus* Bonævallis in Valle Carnotensi Abbas O. S. B. anno 1440.
ERNULFUS seu *Arnulfus* Roffensis Episcopus Ord. S. B. A. 1120. *Oudin.*
ESTON (*Adamus*) Anglus Monachus S. R. E. Cardinalis, Oxoniensis Academiæ Doctor trilinguis. 247. Ejus vita Part. III. *p.* 185.
ETHELWOLDUS Vintoniensis posteà Episcopus ad A. 960. conspicuus, studia cum *Dunstano* apud Anglos resuscitat. *pag.* 38. *col.* 2.
ETHICÆ utilitas & necessitas. 114. In ea cumprimis exercenda juventus. *ibid col.* 2. Exhortatio ad Ethicæ studium. 115. *col.* 1. Ei subjungenda Oeconomica. *ibid. col.* 2. Servit rectificandæ voluntati. 298.
ETIENNOT (*Claudius Stephanotius*) è Congr. S. Mauri Iter literarium A. 1673. aggressus totam ferè Galliam peragravit, & volumina XLV. Adversariorũ conscribit. 415. Fit Procurator Generalis Romæ, ubi vetera indagat monumenta. 416. Obiit. 1699. *ibid.* Plura de eo Part. III. *pag.* 424.
ETTALENSIS Scholæ in Bojoaria celebritas. 272. Fundator Abbas Placidus. *ibid. col.* 2. Leges pro illustri juventute, quæ frequens adest. 274. *col.* 2. Ejus fama. *ibid.* Jactatur adverso casu. 275. Ex ea prodeunt Viri Illustres. *ibid. col.* 2. *Bernardus* Abbas studium fovet. *ibid.* Eam illustrat *Pockius.* 276. Ejus historia ex Meichelbeckio. *ibid.* Incendio perit A. 1744. *pag.* 277. Card. Quirini de ea relatio. *ibid.*
EUCHARISTIÆ Mysteriũ Benedictini Sec. XII. acriter propugnant. 55.
EVERACLUS Leodiensis Episcopus, fit *Ratherii* Lobiensis discipulus. 312.
EVERHELMUS Altimontis in Hannonia Abbas clar. anno 1050. *Oudin.*
EVERISTINUS (*Joannes*) S. Edmundi Buriensis Monachus. anno 1330.
EXEMPTIONES *Studentium* ab exercitiis viliobibus ex Decreto Concilii Coloniensis. 103. *col.* 1. Parænesis ad Abbates pro exemptione studentium. 104. *col.* 2.
EXCITATORIUM Vitæ spiritualis unde excerptus Liber à *S. Ignatio de Loyola.* 474.

F.

FABRI (*Joan.*) Carnotensis Episcopus ex Ord. S. Bened. A. 1380. *Oudin.*
FANGE (*Augustinus*) Calmeti nepos & coadjutor, suum descripsit Iter Helveticum, & alia. *pag.* 450. *col.* 2.
FASITELLUS (*Honoratus*) Casinensis, Cardinalis *Montii* Præceptor, fit Episcopus Insulanus. 342.
FAUCENSIS seu *Fiessensis* Bibliotheca. 565.
FAUCHERIUS (*Dionysius*) Monialium studia in Tarascum provehit. 106. Ejus vita Part. III. *pag.* 351.
FAUSTUS S.mi P. Benedicti Discipulus claruit A. 560. *pag.* 9.
FAUTERIIS (*Henricus de*) Abbas Cluniacens. fundat Collegium Parisiis pro Benedictinis. *pag.* 77. *col.* 1. Quibus leges & statuta præfigit. 248. *seqq.*
FEHLER (*Bruno*) Schyrensis de Genealogia Domûs Bavaræ. 554.
FELIX Croylandens. Monachus Sec. VIII. A. 710.
FELIX *Roma* S. Pauli in Urbe Monasterii alumnus Catanæ Anselmianam docet Theologiam, & Ss. Canones. *pag.* 342. *col.* 1.
FERRETUS (*Joan. Bapt.*) Musas Lapidarias Ludovico XIV. Galliæ Regi nuncupat. 367.
FEYJOÒ (*Benedictus Hieronymus*) è Congr. Vallisoletana Auctor *Theatri Critici universalis.* 128. c. 2. Recensentur T. XIII. *ibid.*
FIBER *seu* Castorius (*Joan.*) Westmonasteriensis Monachus anno 1300. *pag.* 68.
FINARDI (*Bonavent.*) eximius Ss. Canonum Professor in Collegio Anselm. 268. & 269.
FLEURY sententia de impacta Seculo X. ignorantiæ notâ. 43.
FLODOARDUS & *Flavaldus* vide: FRODOARDUS.
FLORBERTUS S. Matthiæ Treviris Scholasticus anno 885. *pag.* 29.
FLÖRCHEN (*Angelus*) Hildesii ad S. Michaëlem Monachus. *pag.* 80. & 187.
FLORENTINA S. Mariæ Bibliotheca Græcis Codicibus referta. 463.
FLORENTIUS *Bravonius* Wigorniensis Monachus Historiographus A. 1118.
FLORIACENSIS *Schola* instituitur à S. *Mommolo* Abbate. *pag.* 233. Eam frequentandi Clericis licentiam indulget *Theodulphus* Episcopus. *ibid.* Alia fuit interior, alia exterior. *col.* 2. Ingens Studiosorum numerus *ibid.* Magistri & discipuli illustres. 234. *seqq.* Celebritas illius. 235. *col.* 1.
FOLCARDUS *Dorobernensis* Monachus S. Salvato-

vatoris Cantuariæ, scribebat Sec. XI. ad annum 1060.
FOLCARDUS Bertiniensis Cœnobita Sec. XI. ad annum 1050.
FOLENGIUS (*Joan. Bapt.*) Abbas S. Mariæ de Pyro scribit de Studiis monasticis Epistolam. *pag.* 87. *seqq.*
FORSTER (*Frobenius*) Sant-Emmeramensis Prior, Societ. Lit. Germ. Bened. provehit. 163. Manuscriptos Codices Bibl. S. Emmerami accuratius recenset. 536.
FRACTURA (*Nicolaus*) Abbas S. Vincentii ad Vulturnum Decretorum Doctor insignis anno 1290.
FRANCISCI I. Galliæ Regis Præceptor *Philippus de Salianis* Benedictinus. *p.* 325. *c.*2.
FRANCISCUS *Thomas* S.Dionysii Parisiis chartophylax optimè meritus. 645. *col.* 2.
FRANCK (*Bernardus*) Disertinensis Abbas eruditissimus Collegiũ Sondrii erigit. 137. Bibliothecæ Sangallensis curam gerit. 612.
FRANCO Affligemiensis Abbas Sec. XII.
FRASIUS (*Caspar*) Weichenstephenensis Abbas Chronista. 542.
FRECULPHUS ex Fuldensi Monacho Episcopus Lexoviensis Sec. IX. ad annum 821.
FRIDEGODUS Anglus Ord. S. Bened. Monachus Sec. X. *pag.* 42.
FRIDERICUS I. Imp. Henrici Abbatis S. Ægidii Brunswicensis Mœcenas. 357. *seq.*
FRIDERICUS *Carolus de Schönborn* Bambergensis & Herbipoli Episcopus Mœcenas *Godefridi* Abbatis Gottwicens. 391. *col.*1.
FRIDERICUS *Comes de Wartenberg* postulatus è S. Blasio Abbas Augiæ Divitis Conventum ex Nobilibus conflat, & literas provehit. 220. Bibliothecam auget. 572. Ast homines isti omnia brevi decoxerunt. 220.
FRIDERICUS Gengenbacensis Abbas miro Virtutum & Literarum amore flagrat. *p* 101.
FRIEPEIS Andecensis Bibliothecarius scripsit Historiam Comitum Andecensium. 550.
FRISINGENSIS Lycæi erectio *pag.* 123. Ejus Fundator primarius *Joan. Franciscus* ex Baronibus Eckerianis loci Episc. 373. *seqq.*
FRODOARDUS Abbas Rhemensis, quo nullus Sec. X. Poëta & Histor. doctior. 37. *col.*2.
FROWINUS Engelbergensis. 58. Ejus liber de libero arbitrio MS. 585. Commentarius in Orationem Dominicam. *ibid.*
FRUMENTARIUS (*Joan.*) vide: *Whetamstedus.*
FULBERTUS Carnotensis, *Gerberti* discipulus, celebres postea scholas aperuit. 319. *col.* 2. Claruit anno 1007.
FULBERTUS S. Audoëni Rothomagensis Monachus anno 1080.
FULCO Rhemensis Archiepiscopus in Sithiensi Lycæo educatus collapsas Rhemis scholas restituit. 319. *col.*1. Benedictinorum operâ in literis instaurandis utitur. *ibid.* & *p.*36.
FULCUINUS seu *Fulquinus* ex Sithiensi Monacho Laubiens. Abbas scripsit Sec.X. A.970.
FULDA Virtutum olim ac Literarum officina. 199. In ea scholæ duplices In- & Exteriores. 200. *col.* 2. In exterioribus omne literarum genus tradi consueverat. *ibid.* & *pag.* 189. Scholarum moderatores dicti *Scholastici.pag.* 200. An eo nomine etiam discipuli veniant. *ibid. col.* 2. Inter Magistros eminet *Rabanus.* 201. Cujus discipuli & multi & illustres. *ibid. col.* 2. Ingens ad ejus scholam accursus. 202. *col.* 2. Lectorum quorumdam nomina, quos inter præ cæteris laudatur *Rudolphus.* 203. Ex centum quinquaginta Monachis duodecim dicti *Seniores* docebant ex præscripto Magistri Generalis. 202. *c.*1. Musæ Fuldâ exulant Sec.XII. 203. Revocantur Sec.XVI. *ibid.*
FULDENSE Archivum. 608. Bibliotheca 483. Hujus descriptio 484. *col.* 2. Fragmentum veteris Codicum Catalogi. 485. Libri dono oblati, & Bibliothecæ augmenta. 486. *col.* 2. Gymnasium in Academiam commutatur. 204.
FUNDA (*Antonius*) Benedictoburanus Chronicon sui Monasterii ad A. 1504. conscripsit. 546.
FURTENBACHIUS (*Benedictus*) Faucensis Abbas Maximiliano I. ob eruditionem charus. 91. *col.* 1. & 359.

G.

GABETS (*Robertus*) insignis è Congr. Lotharingica Philosophus, cujus scripta adservantur apud Senonienses. *pag.* 476.
GALLETUS (*Petrus Aloysius*) Florentiæ in Abbatia B. M. V. Archiota. 647. *col.* 1. Pignatellum instruit. 131.
GALLIÆ Bibliothecæ. *pag.* 468. Status rei literariæ Seculo VII. *pag.* 17.
S. GALLI in Helvetia Schola. 204. Bibliotheca. 579. Archivum. 591. & 607.
GAMURINUS (*Eugenius*) beneficiis à Ludovico XIV. ornatur. 367.
GARINUS S.Albani Cantuariæ Decretorũ Doctor, & deinde Abbas Sec.XIII. *p.*66. & 67.
GASPAR Ottoburanus Abbas Seculo XVI. labentem rei literariæ statum erigit. 99. *c.*1.
GASPAR San-Gallensis Abbas literis addictus, eo nomine exauctoratur. 213. *col.* 2.
GATTOLA (*Erasmus*) Bibliothecarius Casinensis, cujus eruditio, facilitas & humanitas deprædicatur. 428. 463. *col.* 1. & 613. Archivi custos. 645. *col.* 1. Mabillonii in eum gratitudo. 388.
GATTUS (*Antonius*) de Institutione juventutis à S. P. *Benedicto* susceptâ. *p.*9. *col.*1.
GAUFREDUS *Grossus* O. S. B. in Tironiensi Abbatia Diœcesis Carnotensis Monachus claruit A. 1130.
GAUFRIDUS Beccensis Abbas Sec. XV. suos literis instrui curat. 81. *col.* 2.
GAUFRIDUS Vosiensis in Lemovicis Ord. S. Bened. Monachus A. 1180.
GAUFRIDUS *à Malaterra* O.S.B. in Normannia Monachus, claruit A. 1090. *Oudin.*
GAUSLINUS Archiep. Bituricensis, Abbonis in Schola Floriacensi discipulus. *pag.* 234. interrogatus, quid pluvia sanguinea portendat, scitè respondet. 235.
GEBENO Prior in Eberbach in Rhingavia cist. observ. scripsit circa A. 1220. pentachronon S.Virginis Hildegardis. *pag.* 547.
GEISSER (*Georgius*) Villinganus Abbas studiorum Mabillonii fautor singularis. 388. Ejus vita Part. III. *pag.* 403.
GELASIUS II. P. M. à puero educatus in Schola Casinensi, præ aliis in literis excellit. 195. fit Cancellarius Urbani II. *ib.* & 308. S. R. E. Cardinalis Bibliothecarius. 611. Aulæ Romanæ negotia pluribus annis insigni prudentiâ administrat. 308. *c.* 2. Eligitur in pontificem. *ibid.*

S. Geminiano (*Chrisostomus à*) Casinensis Sec. XVI. Græci ac Hebraici sermonis peritiâ clarus. 320.
Genebrardus (*Gilbertus*) Aquensis Archiep. Vaticanæ Bibliot. 613. Ejus vita Part. III. *pag.* 361.
Gengenbacenses Abbates literarum cultu Illustres Sec. XVI. *pag.* 101. *col.* 1.
Geofridus (*Joan.*) Cluniacensis Monachus, S. R. E. Card. Seculo XV. Literatorum decus. 82.
S. Georgii Majoris Venetiis Biblia coptica MS. Tomis V. *pag.* 427.
S. Geraldus Tolosani B. Mariæ monasterii Armarius. 611.
Gerardus Richenbergensis Monachus, & Stedarburgensis Præpositus A. 1163. scripsit Historiam sui Monasterii. 59.
Gerardus S. Bertini Abbas, & S. Audomari Episcopus, fundat Collegium S. J. *pag.* 371. Ejus epitaphium. *ibid.*
Gerardus Sylvæ Majoris Abbas scribebat anno 1070. *Oudin.*
Gerbertus *Abbas Scholaris* dictus posteà Sylvester II. *pag.* 37. & 455. Scholæ Floriacensi præfectus. *ib.* & 235. plures numerat illustres discipulos. 236. Præceptor *Roberti* Galliarum Regis, & *Ottonis* postea Imperatoris. 329. Hujus ad eum epistola. *ib.* cui respondet Gerbertus. 330.
Gerhohus Fuldensis Bibliothecarius. *pag.* 485. & 610.
Germaniæ monasteria Literarum cultu celebria Seculo IX. *pag.* 29. 32. Seculo X. 39. Rei literariæ facies Seculo XII. 56. decrementa Sec. XIII. 68. Afflictus status Sec. XV. 80. Reflorescunt studia 82. difficilia Sec. XVI. 99. Notantur Germaniæ Abbates studiorum neglectores. 127. & 137. Sententia cujusdam Abbatis de ratione studiorum nostrâ ætate. 138. *c.* 2. Mæcenatum paucitas. 405. Benedictinorum in rem literariâ apud Germanos merita. 484.
Germonius (*Barthołom.*) Jesuita tabulario San-Dionysiano infestus, refellitur. 598.
Gersen (*Joan.*) Abbatis Vercellensis libri de Imitatione Christi. 421. 466. 525. Sermones de tempore. 553. ubi dicitur *Decretorum Doctor.* Liber de imitatione A. 1428. exaratus. 579. Alii codices. *p.* 509. 510. 515. 516. 525. 531. 583. 585.
Gertrudis & *Mechtildis* Abbatissæ Sec. XIII. Sanctitate & doctrinâ illustres. 69. *col.* 2. *Vid.* Part. III. *pag.* 510.
Gervasius *Melkelaia* Dorobernensis seu Cantuariensis Monachus scribebat A. 1190.
Gifford (*Joan.*) Baro de *Brimsfeld* fundat collegium Oxoniense pro Benedictinis. 365. Tabulæ fundationis 366. & confirmatio Eduardi Regis. *col.* 2.
Gilbertus Westmonasteriens. *V.* Grispinus
Gillinghamus (*Guillelm.*) Cantuariensis ad fanum Servatoris chartophylax. 611.
Gisbertus Gengenbacensis Abbas literarum cultu inclytus publicam aperit Scholam Sec. XVI. *pag.* 101.
Gisbertus seu *Gilbertus* S. Amandi in Pabula cl. Sec. XI. circa A. 1080.
Gisla Caroli M. filia, Alcuini discipula. 321.
Gislebertus Beccensis Monachus in Academia Cantabrig. primus Theologiæ Professor. 61.

Giungi (*Hierony.*) Sant-Emmeramensis, Congr. Bavaricæ in Urbe procurator possessionem Collegii Gregoriani revindicat. 261. Media suggerit, quibus possit retineri &c. *ib. c.* 2. Conf. Part. II. *p.* 148.
Godefridus Abbas Gottwic. *Vide.* Besselius.
Godefridus S. Pantaleonis Coloniæ Monachus claruit A. 1230. *p.* 506.
Godefridus S. Swithini Wintoniensis O. S. B. Prior scribebat Sec. XII.
Goderannus Hildesiensis S. Michaëlis Abbas primus literarum cultu Sec. XI. cl. 45.
Goebelii animadversio de cura instaurationis literarum habita in omnibus O. S. B. reformationibus. 85. *col.* 1.
Goetgebuer (*Ildephonsus*) Elnonensis Bibliothecarius *Jonæ* Aurelianensis Opus evulgat. 617.
Goldastus de Walafrido Strabone falsa prædicat. 218.
Golscherus S. Matthiæ Treviris Scholasticus Sec. XI. celebris biographus. 47.
Gordianus Casinensis Monachus SSmi P. Benedicti discipulus, claruit A. 540. *pag.* 9. De eo plura *Oudin.*
Gottridi *de Marsilia* codex fundationis campidonensis monasterii. 539. & 559.
Gothelmus Benedicto-Buranus Abbas Sec. XI. scholas instituit, & Bibliothecam auget. 47. *col.* 1.
Gotselinus seu *Goscelinus* S. Berthini in Artesia Monachus clar. A. 1110. Ejus iter literarium in Angliam. *pag.* 407.
Gottschalcus Orbacensis Monachus floruit A. 850. *Vid.* Part. III. *pag.* 108. *seqq.*
Göttinganæ Academiæ in Em. Card. Quirinum gratitudo. *pag.* 398.
Gottschedii (*Joan. Christoph.*) de Societate lit. Germ. Bened. rescriptum. 171. *col.* 2. Ejus grammatica. 296.
Gradi (*Basilius*) è Congr. Casinensi Stagnensis Episcopus *Folengii* Opus in Psalmos emendat. 320. *col.* 1.
Græcarum *Literarum* studia apud casinenses. 410. & San-Gallenses. 210. In Corbeiensi Lycæo. 224. In collegio Anselmiano. 267. in Monasterio S. Mariæ Florentiæ. 463. Græcâ linguâ imbuendi juvenes 297. Decreta pontificum de eâ in Monasteriis docendâ. 302.
Grand (*Paulus*) Gemblacensis Bibliothecarius. 614. *col.* 2.
Gratianus Juris Canonici collector. 62. *c.* 2. cl. A. 1140. *Vid. Oudin.* Tom. II. *c.* 1202. Ubi integra de eo dissertatio.
Gravesonis testimonium de doctis Monachis & Abbatibus Sec. X. *pag.* 41.
Gregorianum Collegium Romæ pro Benedictinis erectum A. 1621. *pag.* 254.
Gregorius M. Rei lit. curam gessit suo in Monasterio. *p.* 11. Vindicatur ab *Heumanni* conviciis. *ib.* Literas discentium patronus. 343. Suos in studiis secundaneos promovet. 344. *Vid.* Part. III. *pag.* 34.
Gregorius II. à Benedictinis educatus & eruditus. 194.
Gregorius VII. an Henrici IV. Imp. Præceptor fuerit? 331. Est literatorum maxime Benedictinorum patronus. 344. *c.* 2. & SS. Canonum assertor strenuus. *p.* 45.
Gregorius XI. antea *Petrus Rogeri*, fundat

dat collegium pro studiosis Benedictinis in monasterio Casæ Dei. 346.
GREGORIUS XV. collegium Romæ pro Benedictinis anno 1621. erectum confirmat, & prærogativis exornat. 255. *seqq.*
B. GREGORIUS Cardinalis Episcop. Ostiensis Bibliothecarius. 610.
GREGORIUS Farfensis chartophilax Sec. XI. à quo extat historia ejus monasterii 643.
GREGORIUS Mellicensis Abbas rei literariæ promotor eximius Sec. XVII. 124. *c.* 2.
GREGORIUS Ottoburanus Abbas, Salisburgensis Universitatis Mæcenas. 373.
GREGORIUS Sinuessanus Episcopus ex Monacho Casinensi, vir in SS. literis doctus. 60.
GREGORIUS Terracinensis Episcopus ex Casinate Monacho, *columna Ecclesiæ* dictus. 60. & 195. *col.* 2.
GREGORIUS Sant-Udalricanus Abbas, Ægidii Ranbek Mœcenas. 389. *seqq.*
GRIESHERRN (*Joannes*) S. Udalrici Aug. Vind. cænobita. Sec. XVI. scribit de Viris illustribus O. S. B. 564. & 565. n. XI.
GRIMALDUS Magister Scholæ S. Galli Sec. IX. A. 840. *Oudin.*
GRIMALDUS seu *Grimoldus* Abbas S. Galli, ac Ludovici Imp. Archi-Cancellarius Sec. IX. *Oudin.* Tom. II. *pag.* 154.
GRIMALDIS (*Augustinus de*) Grassensis Episcopus in Lerinenses Beneficus. 371.
GRIMBALDUS Sithiensis Monachus in Oxoniensi Academia Sacras docet Literas. 34.
GRIMBERTUS (*Anton.*) Elnonensis Bibliothecarius. 613.
GRIMOARDI (*Guillelmus*) Vide: URBANUS V.
GROPPIUS (*Ignatius*) Herbipoli ad S. Stephanum professus, varia scripsit. *p.* 187. & 615. *col.* 1.
GROSSENPROT (*Sigismundus*) quem Oudinus Monachum facit SS. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelicor. civis fuit Augustanus *Vid.* MAISTERLEIN. *pag.* 564.
GRUNDMANNUS (*Joan.*) Monasterii S. Thomæ Lipsiensis Monachus & SS. Theol. Licentiatus Sec. XV.
GUALBERTUS Marchian. Monachus Sec. XII.
GUALDO Corbejæ Francicæ cænobita. S. XI.
GUALTERUS S. Albani in Anglia Bibliothecarius. *pag.* 611.
GUESNERIUS (*Claudius*) Bibliothecæ San-Germanensis præfectus *Cangii* Glossarium illustrat. 617.
GUFELIUS (*Veremundus*) prislingensis, quid de Societate lit. Bened. sentiat. 162. Ejus Elogium. 538.
GUIBERTUS S. Mariæ de Novigento Abbas Sec. XII. *Oudin.*
GUIBERTUS (*Martinus*) Gemblacensis Monachus Anno. 1180.
GUIDO *Aretinus* Musices peritiâ insignis Sec. XI. 54. *col.* 2.
GUIDO *de Mimo* S. Germani Antisiodorensis Abbas Sec. XIII. *Oudin.*
GUIDOBALDUS *comes de Thun* Archiep. & S. R. E. Cardinalis Musas Salisburg. fovet. 372. *col.* 2.
GUILIELMUS *Malmesburiensis* præcentor & Bibliothecarius circa A. 1120.
GUILIELMUS Angliæ Rex Literarum & Literatorum Mœcenas, *Lanfrancum* & alios ad dignitates evehit. 564.
GUILIELMUS cognomento *Calculus* Gemmeticensis in Normannia A. 1130.
GUILIELMUS Croylandensis Abbas Ramesiensis ad A. 1180.
GUILLELMUS *Episcopi* Abbas S. Germani de pratis jus canonicum publicè prælegit. 82.
GUILLELMUS (*Petrus*) S. Ægidii in Septimania Bibliothecarius. 612.
GUILLELMUS Egmondæ procurator scribebat Anno. 1330. *Oudin.*
GUILLELMUS S. Theodorici Rhemensis Abbas Anno. 1150.
GUILLELMUS *de Monte Lauduno* Juris Canonici Professor in Universitate Tolosana. 77. claruit A. 1340. *Oudin.*
GUILLIELMUS Affligemiensis Prior ad A. 1260.
GUILLIELMUS *Stephanides* S. Salvatoris Cantuariæ Monachus A. 1170.
GUILLIELMUS Andrensis cœnobii in diæcesi Tharvanensi O. S. B. Abbas, Scripsit Sec. XIII. A. 1230. *Oudin.*
GUILLELMUS S. Martini Tornacensis Monachus A. 1240. *ibid.*
GUITMUNDUS ex monasterio Illiterati Abbatis discedit, & fit S. R. E. Cardinalis. *p.* 55.
GULPEN (*Henricus*) Abbas S. Ægidii Norimbergæ vir doctus. 79. *col.* 1.
S. GUNTHARII seu *Guntheri* Eremitæ ex Monacho Altachensi vita MS. 557. n. 6.

H.

HADERICUS S. Gregorii M. Capellanus deflorat libros ejus Moralium in Job. 503.
HADRIANUS Angliæ Magister, *Vid.* ADRIANUS.
HADUMODÆ Gandersheimensis Abbatissæ acta ab Andrea Bambergensi. 502.
HADWIDA Burckardi Sueviæ Ducis Vidua literis latinis ab Eckardo Sangallensi instruitur. 328.
HAUTEVILLE (*Joannes de Altavilla*) dictus *Archítrenius* ab Opere conscripto claruit Anno. 1180. *Oudin.*
HÆRESES à Benedictinis profligatæ. *pag.* 12.
HAGEMANNUS (*Gerardus*) Werthinensis Theologus & Jurista insignis causas reddit, cur nobiles adolescentes Ordinem S. Bened. rariùs amplectantur. 64. Methodum in tradendis disciplinis exponit. 113. *seqq.*
HAIMBLINGER (*Romualdus*) Ettalensis Frisingensis Lycæi promotor. 374.
HAIMO Fuldensis in Corbejensi Lycæo instructus fit Halberstadiensis Episcopus. 223.
HARIGERUS, Vide: *Herigerus.*
HARIULPHUS Aldemburgensis in Flandria Abbas Seculo XI.
HARRACH (*Comes ab*) Nitriensis Episcopus de studiosa juventute per Germaniam benè mereri cogitat. 270. *col.* 2. *seqq.*
HARTMANNUS seu *Hartmundus* San-Gallen. Monachus Notkeri Balbuli discip. A. 980.
HARTMANNUS (*Christophus*) Einsidlensis Chronographus. 617.
HARTMOTUS Sangall. Abbas rei libr. studiosus. 580.
HATTO Augiensis Abbas & Episcopus Basileensis, cujus opuscula. *pag.* 576.
HATTO Fuldensis Abbas rei lit. cultor. 355.
HAYMINUS S. Vedasti Atrebatensis coenobita Anno. 840.

HED-

HEDDIUS (*Stephan.*) in Anglia Monachus A. 720. scriptis clarus. *pag.* 369.
HELGANDUS Floriacensis A. 1050. *Oudin.*
HELPERICUS Sangallens. Decanus. A. 980. cujus Liber *de Arte calculatoria.* 530. & 545.
HELVETICÆ Congregationis Studia. *pag.* 138. Bibliothecæ. 579.
HENRICUS II. Imp. à Benedictinis institutus. 330. S. Wolfgangum Præceptorem à morte conspicuum habet. 331.
HENRICUS S. Ægidii Brunswic. Abbas cum *Henrico Leone* in Terram Sanctam peregrinatur. 56. Fit Lubecensis Episcopus. 57.
HENRICUS *de Harcuria* Abbas S. Laurentii Leodii Doctor Parisiensis. 63.
HENRICUS *Lur* Plebanus Dillingensis miserum rei lit. statum in Suevia deplorat. 84. Abbatum avaritiam perstringit, eósque hortatur ad studia instauranda. 85. Ejus Tractatus de Gymnasio generali in Germania pro Benedictinis erigendo. 525.
HENRICUS S. Udalrici Aug. Abbas doctrina excellens Sec. XII. 59.
HEPIDANUS Sangallensis Sec. XI. 205.
HERBORDUS Hirsaugiensis Scholasticus virtute & doctrinâ ornatus Sec. XII. 229.
HEREMBERTUS Casinensis *vid.* ERCHEMPERTUS. *Oudin.* Tom. II. *col.* 341. & 451.
HERGOTTI (*Marquardi*) De Societate Lit. Bened. suffragium. 162. Ejus encomium. 186. *col.* 2. Opus Genealogicum, & Caroli VI. in eum favor. 362.
S. HERIBERTUS Coloniensis Archiep. in Scholis Benedictinis institutus. 317. *Albuini* ad eum Liber de Virtutibus. 503.
HERIBERTUS Epternacens. Scholasticus Sec. X. scribit Comentarios in S. Scripturá. 40. *c.* 2.
HERICUS Antissiodorensis Filiorum Caroli Calvi Præceptor. 321. Ejus Homiliæ de Tempore & Sanctis MS. 556. *col.* 2.
HERIGERUS seu *Harigerus*, Laubiensis in Episcopatu Leodiensi Abbas. A. 980. *Oud.*
B. HERLUINUS Fundator & Abbas Becci in Neustria. 236. Quadragenarius literas sacras discit. *ibid. col.* 2. Sub eo receptus *Lanfrancus* Scholam aperit. *ibid.* quæ omnium celeberrima evadit. 237. Ejus in Literatos propensio. 376.
HERAMNNUS Altahæ inferioris Abbas claruit A. 1270. Ejus compilatio de institutione Monasterii Altahensis. 517.
HERMANNUS Bergensis Abbas A. 1450. electus Bibliothecam instaurat. *pag.* 513.
HERMANNUS *Contractus* Scholæ Augiensis decus. 213. & 219. Ejus Chronica MS. 578.
HERMANNUS Corbeiensis Abbas Sec. XIII. græcè doctus, scholas provehit, & Minoritas Huxarium inducit. 227.
HERMANNUS S. Martini Tornacensis Abbas anno 1120.
HERVEUS Burgidolensis Monachus A. 1130. *pag.* 56. Vid. Part. III. *pag.* 130.
HEUMANNUS (*Christoph.*) Sectarius S. Gregorium velut ignorantiæ monachalis Patronum perperam incusat. *pag.* 11. Ejus de rei literariæ statu sub *Ludovico Pio* sententia rejicitur. 27. Censura in Sec. X. & XI. perstringitur. 53. Pronuntiatum de Benedictinis & Jesuitis discutitur. 133. *seq.*
HEYMO Hirsaugiensis Prior, vir oppidò doctus, varia scripsit opuscula. 232. *col.* 2.
HIDULFUS primus Scholæ Hirsaugiensis Magister. *pag.* 228.
HIERONYMUS Pomposiani Monasterii Abbas insignem condit Bibliothecam. 467. Imméritò eapropter reprehenditur. 468.
HIGDENUS seu HIKEDEN (*Ranulphus*) Cicestrensis Monachus A. 1350. *pag.* 70. *Oudin.*
HILARION Ss. Nazarii & Celsi Veronæ in Italia Monachus scribebat A. 1460. *Oudin.*
HILDEBERTUS Cenomanensis Episcopus Sec. XII. Theologorum Antesignanus. 63. *col.* 1. Plura de eo Part. III. 134.
B. HILDEGARDÆ Caroli M. Uxoris gesta & miracula. 559. & 605.
S. HILDEGARDIS Bingensis in monte S. Ruperti Abbatissa oraculis & scriptis Sec. XII. conspicua. 56. & 58. *c.* 2. *Vid.* Part. III. 503.
HILDEMARUS Monachus Gallus, scripsit circa A. 830. in Reg. S. B. 574. *Oudin.* T. II. *c.* 46.
HILDESIENSE S. Michaëlis cœnobium Sec. XI. à literarum & disciplinæ cultu commendatum. 45. *col.* 2.
HILDUINUS Abbas & Bibliothec. Sec IX. 610.
HILDUINUS alter S. Dionysii Abbas in omni scientia dives Sec. IX. *pag.* 32.
HINCMARUS Rhemensis Archiep. Sec. IX. cujus epistola ad Carolum Calvû MS. 531. n. 59.
HIRSAUGIENSIS Scholæ initia. 228. *Luthertus* Abbas I. eam aperit. *ibid.* Ejus primus Præfectus Hidulfus. *ibid.* Alii plures doctissimi Viri. 229. E quibus aliò acciti Professores. *ibid.* Monachis in exilium actis, cum ea etiam actum fuit. 230. *col.* 2. Instauratur à B. *Wilhelmo* Abbate. 231. De ejus flore *Meibomii* testimonium. *ibid. col.* 2. Item Trithemii. 232. Launoius de ipsius extinctione corrigitur. *ibid. col.* 2. Ejus decrementa. 233.
HISPANIÆ monasteria à Saracenis Sec. VIII. miserè attrita. 21. Afflictus in iis literarum status. *ibid.* Peresii ea de re testimonium. *col.* 2. Præsens earum facies. 127. Collegia. 247. Bibliothecæ. 468. *col.* 2.
HISTORIARUM quanta sit Utilitas. 113. Studii Historici methodus. 297. Ecclesiastica in usum juniorum. 304.
HOFFMAN (*Christoph.*) Sant-Emmeramensis Historia de Episcopis Ratisbon. &c. 532. n. 93. & *seq.* Ejusd. Chronica Bohemiæ n. 143. De Ducibus Bavariæ. n. 147.
HOLSERUS Corbeiæ Saxonicæ Abbas monumentum erigit Witikindo nobili Historico. 376.
HONESTIS (*Petrus de*) S. Mariæ de Portu prope Ravennam Abbas A. 1110.
HONTHEIMII monitum ad Trevirenses Benedictinos. 40. *seq.* & 505. *col* 2.
HÖRMAN (*Joan.*) Lunælacensis Bibliothecarius. 518. 617.
HUCBALDUS S. Amandi Monachus Sec. IX. docet in Ecclesia Rhemensi. 29. *col.* 2. *Oudin.*
HUCTBERTUS Wiremuthensis Abbas Sec. VII. doctarum artium Cultor. 14. *col.* 1.
HUEBER (*Apronianus*) Augiæ Brigantinæ Prior commendatur. 567.
HUGO Cluniacensis Abbas floruit ad A. 1048.
HUGO III. Cluniacensis Abbas A. 1160. De quo *Oudinus* Tom. II. c. 1484.
HUGO Eliensis Episcopus, *Flos nigrorum Monachorum & Abbas Abbatum in Anglia* dictus. † 1254.

Hugo Flaviniacensis in Burgundia Abbas Seculo xii. pag. 59. Oudin.
Hugo Herbipolensis Episcopus Rei Lit. Bened. Mæcenas. pag. 369. col. 2.
Hugo à S. Maria Floriacensis claruit. A. 1150.
Hugo Pictavinus Vezeliacensis Monachus anno 1425.
Hugo Menardus Professor Rhetorices in Collegio Cluniacensi. 254. col. 1.
Hugo Rothomagensis Archiepiscopus anno 1160. pag. 56. col. 1.
Hugo Withe seu Candidus Petroburgensis in Anglia anno 1210.
Humpertus Cardinalis doctrinâ Sec. xii. excellit. 54. col. 2. Baronii de eo testimoniũ. ibid. Fit S.R.E. Bibliothecarius. 61 1.
Humbertus Belhomme Mediani in Vosago Monasterii Abbas de Historia & re libraria sui Monasterii benè meritus obiit anno 1727. pag. 478.
Hummelius (Maurus) Augiæ Divitis Prior, auctor novæ Bibliothecæ. 573. col. 2.
Humilitas Monachis literarum studiosis commenda præcipuè comendatur. 250. col. 1.
Hunfridi Glocestriæ Ducis cura de studiis Bened. 365. col. 1. S. Albani Cœnobitas ad ea stimulat. col. 2. Joannem Frumentarium in deliciis habet. ibid.
Hungaria. Literarum status Sec. viii. 136. seq.
Hyswardus vid. Usuardus.

I.

Ichamus (Petrus) Cantuariensis in Anglia Monachus, Historiographus A. 1290.
Idiotæ magno malo in Monasteria recipiuntur. pag. 64. & 94. col. 1.
Jesuitæ cum Benedictinis ratione studiorum comparantur. 133. An manuscriptos Codices cum Monasteriis sibi vindicârint. 558. Quàm turpe facinus admittant auferendo aliis Ordinibus Monasteria. 294. Gymnasiis & Academiis adeò sunt obruti, ut vix omnibus sufficiant. 119. Jesuitis favent Fuldenses 385.
Iglacus Lindisfarnensis Prælector famâ doctrinæ Sec. viii. celebris. 25.
Ignorantiæ nota Sec. vii. malè inuritur. pag. 15. cum Barbaris è Hispania in Gallias se effundit Sec. viii. 21. Removetur à Seculo x. & xi. 37. 43. 53. Ejus Patroni quidam fuerunt Abbates Sec. xv. 92. Quos Tritbemius vellicat, & ostendit eam Monachos peramplius reddere superbos. ibid. col. 2.
S. Ildephonsus Agaliensis Monachus Sec. vii. clarus, ex Monasterio studiorum causâ ad S. Isidorum ablegatur. 18. col. 2. Plura de eo Part. III. pag. 39.
Immo Abbas A. 1006. intrusus Bibliothecæ Divitis Augiæ Dissipator. pag. 572.
Ingimberto (Malachias de) Cisterc. Abbas Italus patrocinatur ignorantiæ & rusticitati. 130. Lipsienses eruditi & Italiæ Abbates ejus rationes parvipendunt. ibid. c. 2.
Ingulfus Croylandensis Abbas anno 1090.
De Inis-Keltra, vide: Chilienus.
Innocentii XI. Breve pro Collegio Anselmiano Romæ. 262. Ejus observantis urgetur. 265.
Innocentius XII. benè de Re Lit. Benedictina meretur. pag. 129.
Joachimus Marchio Brandeburgicus Trithemii discipulus. 333. Magna ejus cum Magistro familiaritas. ibid. & 361. Literarum commercium. 333. col. 2. Libanium laudat. 334. col. 2. Gratulatur Trithemio de nova Abbatia adepta. 336. Libanii supellectilem literariam eidem commendat, & ejus ad se reditum urget. ibid. Principi grates refert Trithemius 335. seq. Alia ipsius in Trithemium beneficia. pag. 360. seq.
Joachimus Sangallens. Abbas, vide: Opserus.
Joachimus San-Petrensis Abbas Salisburgensis Universitatis Mæcenas. 373.
Joannes Abbavillæus, vid. Algrinus.
Joannes de Altavilla, vid. Hauteville.
Joannes Altsaxo docet Philosoph. & Mathematicam in Academia Oxoniensi. 33. c. 1.
Joannes de Campidona Mariæcellensis de Confessione generali. 548.
Joannes S. Arnulphi Metensis Abbas, anteà Monachus Gorziensis A. 980. clarus. p. 32.
Joannes Castellensis Abbas, cujus Expositio in Regulam S. Bened. pag. 556. 515.
Joannes Ernestus Salisburg. Archiep. sumptuosum templum Academicum erigit. 373.
Joannes Erigena Sec. ix. pag. 34. Confer Oudin. Tom. II. col. 234. ubi integra de eo Dissertatio.
Joannes Franciscus Frisingensis Episcopus Scholas à se erectas Benedictinis committit. 373. & seq.
Joannes Geofridus ex Cluniacensi Cœnobita S. R. E. Cardinalis Sec. xv. 82.
Joannes Italus Cluniacensis Monachus floruit Sec. x. A. 930. pag. 462. col. 2. Vid. Oudin. Tom. II. col. 434.
Joannes Londinensis, Monachus Ecclesiæ Christi Cantuariensis ad A. 1360. Oudin.
Joannes Majoris Monasterii Turonensis Monachus claruit A. 1150.
Joannes Menevensis Ecclesiæ Monachus Seculo ix. pag. 34. col. 2.
Joannes Petriburgensis Abbas vixit A. 1360.
Joannes Scotus Academiam Ticinensem instituit. p. 22. An idem, qui Erigena? p. 34.
Joannes Tinecensis Abbas Beneficus erga Academiam Cracoviensem. p. 379.
Joannes Vercellensis Abbas Decretorum Doctor, cujus Sermones de Tempore & Sanctis. pag. 552.
Joannis Sarisberiensis epistola ad Petrum Cellensem suum Mæcenatem. 377.
Joffridus Abbas in Cantabrigiensi Academia sermonem ad populum habere solebat. 61.
Jonas Fontanellæ Monach. floruit. 720. p. 13.
Jonas Aurelianensis Episcopus clar. circa A. 821. Gravesön.
Jordanus (Æmilianus) B. Mariæ-Monasteriensis in Westphalia professus, Göttingæ Missionarius. pag. 399. Cardinalis Quirini in eum Beneficentia. 400. Falsus rumor de ejus ad Protestantes transitu pag. 402. Corrigendus ex certioribus nunciis.
Josephus Prior & Prælatus Gemnicens. Carthusiæ Bernardi Pezii studia provehit. 390.
Josselinus, vide: Brackelonde.
Irnerius Juris civilis studio exordia dedit anno 1128. pag. 51.
Isidorus Clarius eruditione clarissimus Sec. xvi. 106. Plura de eo Part. III. p. 344.

Itinera

Itinera *Literaria* Benedictinorum cùm veteris, tum præsertim recentioris ævi. *pag.* 406. *seqq.* Eorum utilitas. *p.* 414. & 451.
Ivo Carnotensis *vid.* Yvo.
Jus *Canonicum* docetur in Monte Casino. *pag.* 198. *col.* 2. Ubi plures ejus periti. 196. *col.* 2. *Civile* ob confusionem difficile. 116. Quâ methodo tradi debeat. *ibid. col.* 2. Jurium peritia maximè decet Nobiles. 117. Quinam Canonum scientiâ imbuendi. *ibid.* Juris *Feudalis* notitia valde utilis. *col.* 2. Juri *Publico* quando danda sit opera. 118.
Justi *Fontanini* Vindiciæ pro Archivo San-Dionysiano. *pag.* 598. *col.* 2.
Juvenci Historia Soc. Jesu suppressa asservatur in Bibliotheca S. Germani Parisiis. 474. *col.* 1.
Juvenci Presbyteri Historia Evangelica metricè MS. 574. *col.* 2.
Juventutis institutio cœpit cum Ordine Benedictino. *pag.* 4. & 5. Ejus utilitas. 65. Viget in Congr. S. Mauri. 112. *col.* 2. Juvenes ineptè instruit, qui tricis acuere satagit. 114. *col.* 2. Utiliùs in Ethica exercentur ingenia. *ibid.* In juventutis cultura selectus est habendus. 125. Quis finis hac in re Benedictinis propositus. 192. Instituendæ juventutis norma. 295. Illustrium Pædagogia. 305.

K.

Keckius (*Joan.*) Tegernseensis scripsit de nomine *Tetragrammaton*, & alia. 540.
Kerardus San-Gallensis pessimæ frugis Abbas. 212. *seq.*
Keroldus San-Gallensis Scholæ Magister Seculo X. *pag.* 39.
Keuslin (*Albertus*) S. Petri Salisburg. Abbas studia egregiè provehit. 120.
Koptick (*Oddo*) ad S. Lambertum in Styria professus, Collegium Nobilium in Hungaria erigere studet. 136.
Krabben S. Martini Coloniæ, *vid.* Birckmannus. 510. *col.* 2.
Kraus (*Joan. Bapt.*) Abbas & Princeps S. Emmerami Ratisbonæ, Indicem edit Bibliothecæ S. Emer. 528. *seq.* Vetera Archivi monumenta & documenta. 646. Ejus de Societate Lit. judicium. 105.
Khronegg (*Epimachus de*) Campidonensis Ecclesiæ Capitularis & Bibliothecarius institutum Societ. Lit. promovet. 167. Rei Librariæ & Nummariæ descriptionem adornat. 559. Ab eo prelum expectat *Campidona Princeps Nummis & Diplomatibus illustrata*. . .
Kisyla Monialis regali Francorum progenie nata in Benedicto-Buranos munifica. 542.
Kropfius (*Martinus*) Mellicensis Bibliothecarius de Societ. Lit. Bened. benè meretur. 162. *seq.* & 618.

L.

Lackemanni (*Nicolai*) Commentarius in I. Sententiarum. MS. 547.
S. Lamberti in Styria Abbates Litteras fovent Sec. xvii. 124. *seq.*
Lambertus *de Legia* seu *de Petra* S. Matthiæ Treviris Scholasticus. 47.
S. Lambertus Leodiensis Episcopus à Benedictinis institutus. 310. *col.* 1. P. Ziegelbauer *Hist.* P. I.
Lambertus Gengenbacensis Abbas *Caroli IV.* Imperatoris Cancellarius. *pag.* 76. Ejus vitæ synopsis. 358. *seq.*
Lambertus Mediani in Vosago Monasterii Abbas. 478.
Lambertus Schaffnaburgensis excellens Historicus. *pag.* 55. *col.* 1.
Lamfridus Winton. Monachus ad A. 980.
Lancitii (*Nicolai*) Soc. J. Testimonium de studio Literarum in Ordine S. B. ab ejus usque primordiis exculto. *pag.* 8.
Lancry (*Antonius*) Aquicinctinus Bibliothecarius. 617.
B. Lanfrancus Scholas aperit in Beccensi Neustriæ Monasterio. *pag.* 236. Ejus vitæ synopsis. 237. Discipuli multi & præstantes. *ibid. & seqq.* Berengarium habet æmulum. 238. S. *Anselmum* adjutorem, & *Herfastum* persecutorem. 239. Episcopalé onus à se deprecatur. 240. Ejus Epitaphium. *ibid.* Plura Part. III. *pag.* 94.
Langdonus (*Joan.*) interest Concilio Basileensi, & de rebus Angliæ scribit Sec. xv. *pag.* 78. & *seq.*
Langius (*Paulus*) Zwicaviensis Monachus Trithemii suasu Iter Literarium aggreditur A. 1515. *pag.* 413. Contra oblocutores se defendit. 414. Ejus de primis Scholasticis sententia. 66. *col.* 1.
Laspo (*Benedictus*) Reinhusanus Chronographus Sec. xiii. *pag.* 68.
Laurentius Dunelmens. Monachus A. 1120.
Laurentius S. Laurentii Leodiensis Cœnobita anno 1160.
Leander *de Porzia* S. R. E. Cardinalis Collegii Anselmiani decus illustre. *pag.* 268. *col.* 2. In eo docuit ab anno 1708. ad 1719. *ibid.* Fit Abbas S. Pauli in Urbe. 269. Anno 1728. ornatur purpurâ. *ibid.* Ejus elogium ex Card. Quirino. *ibid.* Moritur in Conclavi anno 1740.
Lechnerus (*Georgius*) Cremifanii in Austria A. 1543. Ludum aperit Sec. xvi. *p.* 102.
Legipontius (*Oliverius*) Systema instituendæ Societatis Lit. Germ. Benedictinæ evulgat. *pag.* 140. Suscepti consilii rationes, & facti series. 160. *seqq.* Bibliothecæ Gottwicensis & Dalbergicæ instruendæ curam suscipit. 618. Quædá ejus opuscula ad rem Bibliothecariam. *ibid.* Archivum Congr. Bursfeldensis in ordinem redigit. 647. Ejus Idiobiographia. *ibid. seqq.* Epistola ad Em. Card. *Quirinum* de Hierarchia Ord. S. Bened. edita. A. 1754.
Lellius (*Alexander*) primus ex Italis Benedictinis Theologiam ad mentem S. Anselmi exponit. 266. *col.* 2.
Leo *Marsicanus* à teneris in Schola Casinensi educatur. *pag.* 195. *col.* 1. Fit Bibliothecarius, tum Decanus, denique Episcopus & Cardinalis Ostiensis. 611. Claruit Sec. xii.
Leo alter Casinensis & S. R. E. Cardinalis Sec. xii. Urbani II. *Regestum Epistolarum* contexuit. . . Gravefon *Tab. Chron. p.* 114.
Leo IX. Pont. Max. ex Ord. S. B. Canonum assertor Sec. xii. *pag.* 45.
Leodegarius Abbas & Princeps S. Galli Scholam Rhoschacensem abrogat. 123. *c.* 2.
Leonardus Ottenburani in Suevia Monasterii Abbas A. 1507. electus, Typographiam erigit. 96. *col.* 2. Alcuini opuscu-

 lum

lum de Ss. Trinitate edit velut primigenium specimen. *ibid.* & 560. *col.* 2. Consilium de excitando trilingui collegio egregiè promovet. 97. *seqq.* Bibliothecam Libris Græcis & Hebraïcis ornat. 560. *seqq.*

Leonius Abbas Lobiensis de re literaria malè meretur. 59. & *seq.*

Leopolder (*Stephanus*) Wessofontanus Bibliothecarius ad A. 1532. rem librariam optimè curat. 613.

Lerinenses Seculo xvi. studia egregiè fovent & provehunt. 105.

Letaldus Miciacensis Monachus Ord. S.Benedicti floruit anno 990.

Leuthner (*Cælestinus*) Wessofontanus. 160.

Leucander (*Andreas*) Ramesiensis Cœnobii Abbas anno 1020.

Libanius Gallus Trithemii Instructor laudatur. *pag.* 334.

Libatius ad S. Albanum Moguntiæ Sec. x. clarus. *pag.* 41.

Libri Monachis legendi quinam. *pag.* 90. *col.* 2. Profani à Bibliothecis monasticis non arcendi. 498. Librorum in Monasteriis pulchra semper penus. 483. De eorum custodia & munditia. 641. Distributio & cura Librorum in Collegio Cluniacensi præscripta. *pag.* 251. *col.* 1. Notantur tenaciores Manuscriptorum Possessores. 590. & ad eos evulgandos excitantur. *ibid. col.* 2. Non tribuendi commodato sine syngrapha. 475. & 569. Formula mutuandi. 47. Mos & ritus veterum offerendi libros. 474. *col.* 2. Canon Concilii Parisiensis de libris commodandis. 642. Librorum multorum osores refelluntur. 497. Libri ex arborum corticibus. 582. Codices argentei. 458. 473. in Membranis. 489. à primis inventæ typographiæ editi. 512. 522. 561. &c.

Liebheit (*Gabriel*) Weichenstephanensis Prior, Soc. Lit. Bened. asfecla. 168. Ejus ad Kieslinglum epistola de bonis operibus, *Frisinga* edita A. 1754. in 4.

Linguarum Græcæ & Hebraicæ Studia. 104. 210. 224. 267. 285. 297. 302. 463. Vernaculæ cultus. 296.

Literarum *Status* in Europa Seculo V. & VI. *pag.* 3. Sec. VII. 13. VIII. 19. IX. 25. X. 36. XI. 45. XII. 55. XIII. 65. XIV. 70. XV. 77. XVI. 93. XVII. 108. XVIII. 127. *seqq.*

Literæ profanæ ac fabulosæ Monachos dedecent. *pag.* 89.

Longolius (*Christophorus*) ad Lerinenses accersitur. 105.

Longus (*Oliverius*) Prior S. Bavonis prope Gandavum scribebat anno 1450.

Lotharius I. Imperator apud Benedictinos literis instructus, 321. In Italia Rem Literariam provehit. 28.

Lotharius II. Imperator Rei Literariæ Benedictinæ fautor. 358.

Lotharius Caroli Calvi filius *Herici* Antissiodorensis Monachi discipulus. 321. Laudatur à Magistro ob ingenii præstantiam. *ibid. col.* 2. Moritur. 322.

Lowczowski (*Joan.*) Tinecensis in Polonia Abbas in Cracoviensem Academiam beneficus. 379.

S. Ludgerus studet in Monte Casino. 194. Alcuino Eboraci operam dedit. 310.

Ludovici *Thomassini* testimonium de studiis in Ordine S. Benedicti. *pag.* 9.

Ludovicus *Pius* immeritò ab Heumanno notatur. 27. *col.* 1. Clerum ac Monachos literis instrui curat. *ibid. col.* 2. Ejus Capitularia de studiis. *ibid.*

Ludovicus Germaniæ Rex Literatos Benedictinos, præsertim *Rabanum* & *Rudolphum* Fuldenses beneficiis ornat. *p.* 354. & *seq.*

Ludovicus VI. Galliæ Rex à Benedictinis instruitur. 324. *col.* 2. Summa ejus in S. Viaticum reverentia. 325. Professio fidei Catholicæ. *ibid.* Moritur A. 1137. *col.* 2.

Ludovicus XIV. Galliarum Rex, Mæcenas Rei Lit. Benedictinæ. 367. Editionem Operum S. Augustini tuetur. *ibid. col.* 2. *Bandurium*, *Gamurinum*, *Syrum*, *Ferretum* &c. beneficiis ornat. *ibid.*

Ludovicus Wessofontanus insignis antiquarius Sec. xi. *pag.* 549. *col.* 2.

Luitprandus Cremonensis Episcopus exul Bibliothecæ Fuldensi præficitur. 487. *c.* 1.

Lupus Ferrariensis Abbas sub *Rabano Mauro* literis Fuldæ incumbit. 30. *col.* 1. Ejus acta Part. III. *pag.* 83.

Lur vide: *Henricus Lur*...

Lutbertus primus Hirsaugiensis Abbas scholam aperit. 228.

Luthelmus Hirsaugiens. Scholasticus. 229.

Lycæa per Germaniam noviter aperta. 137.

Lydgatus, aliàs *Joannes de Lygdato* Buriensis Monachus, celebris Poëta Anglus Seculo xv. Anglicam linguam expolit. 82. *col.* 2. Plura Part. III. *pag.* 194.

M.

Mabillonius (*Joan.*) edit Tractatum de studiis monasticis. 110. Festivo Doctorum applausu exceptus, Abbati Trappensi improbatur. 111. *col.* 1. Cui respondet Mabillonius. *ibid.* Magna ejus in refutando doctrina, nec minor modestia. 112. Quinam ab eo steterint. *ibid.* Mabillonii laus. 132. *col.* 2. Votum de ejus effigie in Bibliothecis collocandâ. 139. Insignes habet discipulos. 342. & magnos Mæcenates. 368. Rei literariæ promovendæ studet. *ibid. col.* 2. Ejus Itinera literaria. 416. *seqq.* ubi plura de eo. Epistolæ quædam Mabillonii à *Gorio* editæ. 395. Unam ad Schilterum extulit Schelhornius; aliæ penes me adservantur. *Vid.* Part. III. 436.

Mæcenates Rei Literariæ Benedictinæ cùm exteri tum domestici, cap. iv. per totum. *pag.* 343. *seqq.* Eorum paucitas in Germania, cujus mali causa fit. *pag.* 405.

Mainerii Abbatis S. Victoris Marsiliæ statutum circa Monasterii Bibliothecam. 472.

Maisterlein (*Sigismundus*) Chronographus Augustanus. 564.

Malaterra (*Gaufredus*) O. S. B. in Normannia Monachus claruit A. 1090. *Oudin.*

Malvernæus *sive* Milvernæus (*Joan.*) Vigorniensis Cœnobita A. 1370. *p.* 70. *c.* 2.

Mamotrectus super novum & vetus Testamentum. 515. 574.

Manitoun (*Walterus de*) Glastoniensis Archivi custos. 643. *col.* 1.

Marcellus Sangall. Scholasticus. 207. & 208.

Marcus S. P. Benedicti discipulus floruit ad A. 590. *pag.* 9. *Oudin.* Tom. I. *col.* 573.

Marcus *Sitticus* Archiepiscop. Salisburg. Gym-

Gymnasium à se erectum Benedictinis committit. 119. col. 1. & 371.
Marcwartus Corbeiensis Abbas doctrinæ & pietatis Promotor. 226. Legem facit, ut Novitii Libros Bibliothecæ donent. 488.
Margarinus (*Cornelius*) S. Pauli de Urbe Monachus, Congr. Casin. Archivarius, evulgat Bullarium Casinense. 643.
Marianus *Scotus* Fuldensis scripsit circa A. 1060. *Oudin.*
Marianus *Scotus* Ratisbonensis S. Jacobi Abbas literis consignavit pias exhortationes &c. *pag.* 536. *col.* 2.
Mariconda (*Alphonsus*) studet in Collegio Anselmiano Romæ. 266. *seq.* Florentiæ docet, illustres nactus discipulos. 267. Creatur Episcopus. *ibid.*
Marinus S. Maximini Treviris Scholasticus Seculo X. *pag.* 39.
Marquardus Epternacensis Scholasticus Sec. X. 40. *col.* 2.
Marrier (*Martinus*) Prior S. Martini de Campis, Cluniacenses ad literarum studia excitat. *pag.* 106. *seq.*
Marsollus (*Vincentius*) Præpositus Gener. Congr. S. Mauri rem literariam in ea promovet. 363. 397.
Martene (*Edmundi*) in re lit. Mæcenates & Cooperarii. 396. Ejus cum *Ursino Durand* Itinera. 443. *seqq.* ubi plura de utroque.
Martin (*Jacobus*) in Congr. S. Mauri nunc familiam ducit. 521. Notis illustrat S. Augustini Epistolas Gottwicenses. *ibid.* & 523.
S. Martini Coloniæ Bibliotheca. *pag.* 506. Vetus MSS. Cod. Catalogus. *ibid.* Recentior. 509. Archivum. *pag.* 600.
S. Martini in Hungaria Archicœnobii ludus literarius Sec. xi. *pag.* 53.
S. Martini Treviris Anonymus de Corporali Sanguine Christi in terris. 510.
Martini V. Pont. Max. Bulla ad Trevirenses & Colonienses Abbates pro reformatione disciplinæ. 78.
Martyrologium vetus de anno. 809. *pag.* 528. Aliud amplissimum. 539. 587. 588.
Massarus (*Camillus*) Cavensis Monasterii Archiota. 645.
Massuet (*Renatus*) Germaniæ Benedictinos in Franciam ad studia provocat. 271.
Matthæus *Parisius* ad fanum D. Albani, quod olim *Verolamium* dicebatur, O.S.B. Monachus & Historiographus percelebris Sec. xiii. *pag.* 66. Artes liberales accuratè calluit. 67. *col.* 2. *Vid.* Part. III. 171.
Matthæus *Vindocinensis* Abbas S. Dionysii in Francia A. 1263. Collegium pro Benedictinis Parisiis excitat. 68.
Matthæus *Florilegus Westmonasteriensis* Angliæ Historicus scripsit circa A. 1300. *p.* 70.
Matthæus *Fernardus à Bilemberg* scribit vitam S. Ivani, inde Leopoldi I. Imp. gratiam promeritus. 362.
S. Matthiæ Treviris Schola & Scholastici Sec. ix. *pag.* 19. Ejus status & Scholarchæ Sec. x. *pag.* 40. Sec. xi. *pag.* 47.
Mauritius (*Petrus*) cognomento *Venerabilis* Abbas Cluniacensis ex nobili Dominorum *de Monte Buxerio* stemmate prognatus, claruit A. 1140. Viros doctos insigni prosequebatur benevolentiâ. 378. Part. III. *pag.* 151.
Mauritius *le Tellier* Archiep. Rhemensis, Rei Literariæ in Congregatione S. Mauri Mæcenas. 368.
Maurulus, vid. *Conradus Maurulus.* 359.
S. Maurus S. P. Benedicti discipulus, ejus exemplo pueros in Gallia instituit. *p.* 10.
Maximilianus I. Imp. doctos Abbates Benedictinos honoribus auget. 359. Præcipuè in deliciis habet Trithemium. *ib.* *c.* 2.
Maximilianus *Gandolphus* Salisburg. Archiep. Rei Lit. Bened. Mæcenas. 372. *c.* 2.
Mayer (*Adamus*) vid. Villicus Abbas S. Martini Coloniæ.
Maynardus è Casinensi Monacho Cardinalis Bibliothecarius. 611.
Mayr (*Cælestinus*) Wiblingensis Bibliothecarius. 614. *col.* 2.
Mazen (*Nicolaus de*) Mellicensis Abbas Sec. xv. Doctrinâ & Virtute insignis. 80. Plura de eo Part. III. *pag.* 192.
S. Mechtildis Diessensis Abbatissa S.tæ Gertrudis soror, claruit Sec. xiii. circa A. 1250. *pag.* 69. *col* 1. *Vid.* Part. III. 510.
Mediceæ *Gentis* in Literas & Literatos beneficentia. 367.
Medicinæ studium operâ Benedictinorum in Schola Salernitana reflorescit. Sec. xi. *p.* 51.
Mediolacensis in agro Treverico Monasterii Schola Sec. x. celebris. *pag.* 42. Ejus loci Archivum. 608.
Megenfridus seu *Meginfridus* Fuldensis Scholarcha Sec. x. *pag.* 203. *col.* 1.
Megenhardus seu *Meginhartus* Fuldensis Sec. ix. clarus.
Meginradus Hirsaugiensis Scholasticus Sec. ix. celebris. 229.
Megnholdus Corbeiensis in varia literatura A. 998. clarus. 224. & 225. *col.* 2.
Meibomius (*Henricus*) Junior A. C. assecla de literarum studiis in Ord. S. Benedicti Sec. ix. *pag.* 192. *seq.*
Meichelbeck (*Carolus*) Benedictoburani in Bavaria Archivi custos & illustrator. 646. Ejus vita Part. III. *pag.* 458.
Meinwardus S. Michaëlis Hildesii Sec. xi. Abbas scientificus. 46.
Melchior *de Stambeim*, aliis *Stainbeim* Monachus primùm Mellicensis, deinde Wiblingensis, legum Doctor cùm esset, Abbas fit S. Udalrici Augustæ. A. 1459. *pag.* 84. Bibliothecam & Typographiam erigit. *ib.* Ad eum literæ *Henrici Lur* de afflicto in Suevia rei literariæ statu. *ibid.* *col.* 2.
Mellicensis in Austria monasterii elogium. 74. Bibliotheca. 557. Archivum. 602. Schola. 124. *col.* 2.
Menardus vid. *Hugo Menardus.* 254.
Merula (*Georgius*) Polit. lit. Venetiis Professor. 465. *col.* 2.
Metellus Tegernseensis in Bavaria Monachus Sec. xii. *Oudin.* Tom. II. *col.* 1446.
Methodus in tradendis disciplinis. 113. *c.* 1. Studiorum tum humaniorum, cùm severiorum. 294. *seqq.*
Meyding (*Bened.*) Schyrensis Abbas benè doctus varia scripsit. 550. & 554.
Mezlerus (*Jodocus*) San-Gallensis scribit de Viris Illustribus sui monasterii. 612.
Mezlerus (*Thomas*) Zwifaltensis libros de Imitatione Christi Gersenio vindicat, & elegiacè reddit A. 1645. Libros xii. Carolidos combussit &c. *Vid.* Schelhorn. Amœnit. T. VII. 154. & T. XIII. 267.

S. Michaelis Cœnobium in Hildesheim à literarum & disciplinæ cultu commendatur Sec. xi. *pag.* 45. *seq.* Ejus loci Abbas analphabetus Sec. xv. *pag.* 79. Viri illustres hâc ætate. 80.

Milo S. Amandi Elnonensis Monachus, Pippini & Drogonis Caroli Calvi filiorum Magister, Seculo ix. *pag.* 322. *Oudin.*

Mimo (*Guido de*) S. Germani Antissiodorensis Abbas, scribebat Sec. xiii. A. 1280.

Miræi (*Auberti*) honorificum de Scholis Benedictinis testimonium. 307.

Miro (*Joan. Bapt. de*) è Congr. Casinensi in Collegio Anselmiano docet Canones & linguas orientales 267. Multorum insignium discipulorum Magister. 342. *col.* 2. Fit S. Indicis Congr. Consultor & Vaticanæ Subcustos. 614.

Modestus Abbas Wiblingensis, à quo *Templum Honoris*.. 566.

Möhner (*Reginbaldus*) Cœnobita S. Udalrici Augustæ Polygraphus. 563. *seq.*

Molitor (*Daniel*) Rotensis ad Oenum Asceta & Chronographus. 549.

Molitor (*Mauritius*) San-Gallensis Bibliothecarius. 612. *col.* 2.

Momalius, vide *Waselinus.*

S. Mommolus Abbas Floriacensis scholam in suo Monasterio aperit. 233. *col.* 1.

Monachi rudes & ignari perampliùs superbiunt 92. Literis debent instrui. 72. & 107. Benè meriti honoribus affici. *ibid. col.* 2. Juniores Romam & Parisios ad studia mittendi. 138. 270. & 271. Eis interdicitur, ne inter seculares studeant. 243. *col.* 2. Decreta Conciliorum & Pontificum de Monachorum studiis. 71. *col.* 1. 72. 78. 285. 301. *& seqq.* Eorum obligatio gravis. 72. & 302. *col.* 2. Scribendi studium utile Monachis 88. & 108. Reddit in cellis quietos &c. 92. Literæ profanæ Monachos dedecent. 89. Typographiam exercent. 83. 508. 560.

Monasteria æruginosis temporibus Musarum asyla. *pag.* 6. Num misera & imbecillia? *p.* 7. Card. *Quirini* eâ de re sententia. *ibid. col.* 2. Studiis extraordinariis in Congr. S. Mauri mancipata. 109. Celebriora per Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam, Angliam &c. studiorum gloriâ superiori ævo vel nostrâ ætate inclyta Cap. II. per totum. *pag.* 188. Eorum nobilitas non à divitiis, nec ab ædificiis, sed à Virtutum & Scientiarum studio petenda. *ibid. col.* 1. Non erant meræ scholæ, ut volunt Acatholici. 193.

De Monte acuto (*Petrus*) vid. *Aiscelini*. 71.

De Monte Lauduno (*Guillelmus*) Professor Juris Canonici in Academia Tolosana Sec. xiv. *pag.* 77. Vid. *Oudin.*

Montfaucon (*Bernardus de*) Congr. S. Mauri Scriptor celebris, de Literis benè merendi studiosissimus. 393. Mœridis Atticistæ manuscriptum *Schägero* non tantum communicat, sed suâ etiam manu describit. 394. Gratus ejusdem animus in eos, à quibus in re lit. adjutus fuit. *ibid. col.* 2. Nomina eorum, qui ei adjumento fuerunt in nova Chrysostomi editione. 394. *seq.* Ejus iter literarium in Italiam, ubi de eo plura. 425. Vita Part. III. *pag.* 479.

Moulart (*Matthæus*) Abbas S. Gisleni & Episcopus Atrebatensis, Seminarium in Academia Duacensi fundat. 386.

Mouisius (*Ægidius*) S. Mariæ Tornacensis Abbas anno 1340.

Munichius (*Sigismundus*) Admontensis in Styria Bibliothecarius. 615.

Murbacensis Bibliotheca. 588. Miræ in ea elegantiæ MS. 589. Florent ibidem studia.

Murensis Bibliotheca. 585. Acta Murensia. *ibid.* n. 7. & 586. n. 5. Archivum. 607.

Musardus quis & unde dictus. 324. *col.* 2.

N.

Nachtigallus vid. *Othmarus Luscinius.*

Naisel (*Æmilianus*) Weichenstephanensis, *docta non ultima gloria turba.* † 1753. *pag.* 168.

Nalgodus Cluniac. Monachus Sec. xi. *p.* 60.

De Nangiaco (*Guillelmus de Nangis*) S. Dionysii in Francia Monachus, Historicus insignis Sec. xiii. *pag.* 70. *Oudin. &c.*

Necgharus (*Paulus*) Ursinensis in Suevia Abbas commendat literarum studia, ab ipsis commendatissimus. 102. *col.* 1. & 563.

Neckam (*Alexander*) Excestriensis Abbas ad A. 1210. clarus ambit præfecturam Scholæ S. Albani Cantuariæ. 67. Repulsam fert, & fit Canonicus regularis. *ibid.*

S. Neotus Abbas in Oxoniensi Academia docet Theologiam. *pag.* 34. *col.* 1.

Nicolai *Antonii* Bibliotheca Hispana vetus & nova sumptibus Card. d'Aguirre excusa. *pag.* 393.

Nicolaus Dunelmensis Monachus. Sec. xii. ad annum 1170.

Nicolaus *Mariâ de Tedeschis* Romæ in D. Anselmi Collegio Theol. Professor. 268. Creatur Episcopus Liparitanus, tum Archiepiscopus Apamiensis. *ibid. col.* 1.

Nicolaus Abbas Panormit. *vid.* Tedeschus.

Nicolaus *Radeliffus* Sant-Albanensis in Anglia Sec. xiv. *pag.* 71.

Nigellus (*Guillelmus de Wirecker*) Cantuariensis Monachus & Poëta celebris Sec. xii. *pag.* 62. *Oudin.*

Ninianus Ecclesiæ Christi Cantuariæ Monachus Seculo xiv.

Nithardus Centulensis Abbas floruit circa annum 846.

Nobiles Ephebi curæ à parentibus S. Benedicto commissi. *pag.* 5. In scholis monasticis Sec. vii. instituti. 17. Multi in Monasterio Hirsaugiensi cucullum induunt. 232. Causa cur his temporibus vitam aversentur monasticam. 64. Ut nobilis juventus domi instituatur, haud boni consulitur. 65. Ejus instituendæ utilitas. *ib. col.* 1. Institutio in Seminariis Congreg. S. Mauri. 112. *col.* 2. Jurium notitia maximè decet nobiles. 117. *seq.* Eorum Pædagogia. 305.

Nobilitas *Monasteriorum* non à divitiis, nec ab ædificiis, sed à Virtutum & Scientiarum cultu petenda. 188. *col.* 1.

S. Norbertus Præmonstratensium Ordinis Institutor, apud Sigebergenses antea Monachus, *Tanchelinum* impugnat, & fit Archiep. Magdeburg. Sec. xii. *pag.* 58.

Notkerus, *Balbulus* à linguæ impedimento dictus, Sant-Gallensis scholæ alumnus claruit A. 870. *pag.* 207. V. *Oudin.*

NOTKERUS seu *Notgerus* ex S. Galli Monacho Leodiensis Episcopus A. 980. clarus, literarum studia promovet. 46. Ejus illustres discipuli. 311. quos inter *Otto* II. & III. 329.

NUCEUS (*Angelus de Nuce*) Casinensis Abbas & Rossanensis Archiepiscopus, Casini & Romæ multis annis docuit. 198. Plura de eo Part. III. *pag.* 407.

O.

ODDO S. Remigii apud Rhemos Sec. XII. *pag.* 60. *col.* 2.

ODILO S. Crucis Leufredi Abbas illiteratus Monachos Literatos parvipendit. 55. *c.* 2.

S. ODILO Cluniacensis Abbas Commentarios in D. Pauli Epistolas *Henrico Claudo* seu *Sancto* nuncupat. 502.

ODILO S. Medardi apud Suessionenses Monachus, scribebat Sec. X. ad A. 930. *Oudin.*

ODO Astensis Monachus Sec. XII. scribit Expositionem in Psalmos. 60.

ODO Aurelianensis Scholasticus, dein Abbas S. Martini Tornacensis, & Cameracensis Episcopus Sec. XII. *pag.* 60. Ejus vita Part. III. *pag.* 126.

ODO Cantianus. Sec. XII. *pag.* 62.

ODO Cluniacensis Abbas secundus floruit Sec. IX. *Graveson.*

ODO *Deyil.* Vid. DIOGILO.

ODO Glannafolii in Diœcesi Cenomanensi Monachus, dein Fossatensis in agro Parisiensi Abbas Sec. IX. ad A. 870. *Oudin.*

ODO S. Martini de Ello in Anglia Monachus claruit Sec. XII. *Oudin.*

ODONIS *Cambier* Chronicon Affligemiense. *pag.* 481. *col.* 1.

ODORANNUS S. Petri Vivi Senonensis Monachus scribebat Sec. XII. *Oud.* T. II. c. 596.

OECONOMICA Disciplina Ethicæ subjungenda præscribitur. *pag.* 115.

OLBERTUS seu *Albertus*, Gemblacensis Abbas IV. scripsit Sec. XI. *p.* 42. & 53. Burchardi Wormatiensis studia promovet. *ib.* & 313. Bibliothecam auget. 479. V. *Oud.*

ONTOLOGIA quid sit. 198. Quando & quomodo tradenda. 299. *col.* 2.

OPSERUS (*Joachim.*) San-Gallensis Abbas literis excultus suos iisdem excoli curat. *pag.* 101. *col.* 1.

ORDERICUS *Vitalis* Anglus Uticensis, seu S. Ebrulphi in Normannia Monachus, scripsit Sec. XII. A. 1140. *pag.* 62.

ORSATI (*Joan. Anton.*) Patavinus in D. Justinæ Cœnobio professus variis in locis docet. *pag.* 267. Ejus parænesis ad studia fervidius excolenda. 129.

ORTHOGRAPHIÆ Germanicæ cura. 296. *col.* 1.

OSBERNUS Cantuariensis Ecclesiæ Monachus & Præcentor Sec. XI. *Oudin.* T. II. c. 756.

OSBERTUS *de Clara* seu *Clarentius*, ita dictus à *Clarentia* pago in Comitatu Suffolciensi Monachus, & postea Prior Westmonasteriensis Sec. XII. ad A. 1130. 62. *Oudin.*

S. OSWALDUS *Odonius* ex Floriacensi Monacho Wintoniensis Episcopus, dein Eboracensis Archiep. sanctitate & doctrinâ Sec. X. illustris, Magistros è Floriaco, qui literas in Anglia docerent, accersit. *pag.* 38. Obiit A. 992.

OSWALDUS seu *Oswoldus* Wigorniensis in Anglia Monachus, celebriora Galliæ & Angliæ monasteria perlustravit, scripsitque vitam S. Oswaldi Eboracensis & alia, denatus anno 1010. *Oudin.*

OTFRIDUS Weissenburgensis, Rabani Mauri discipulus cl. ad annum 870.

OTHELGRIMUS Werthinensis, S. Ludgeri Monasteriensis Episcopi socius, vivebat Sec. IX. ad A. 860. *Oudin.*

OTHLONUS S. Emmerami Ratisbonæ Cœnobita Sec. XI. In exemplum rigidioris disciplinæ proponitur. 49. Scribit acta S. Bonifacii, & alia *p.* 59. S. Wolfgangi Vitam. 486. *col.* 2.

OTHMARUS *Luscinius* Patriâ Argentoratensis, qui Sec. XVI. ascetica opera elucubravit à *Gravesone* Benedictinis adscriptus, Græcas literas docet Augustæ. 100.

OTHO *de S. Blasio* Abbas S. Blasii in Silva Hercinia Sec. XII. celebris Chronographus.

OTHRICUS seu *Otthericus* Corbeiæ novæ Scholasticus magnæ Vir Doctrinæ & Virtutis Sec. X. *pag.* 224. Fit Præceptor *Adelberti* Pragensis Episcopi. 314. *col.* 1.

OTLOCH Presbyter & Monachus. *pag.* 486. Vid. *Othlonus.*

OTTO Banthensis in Franconia Abbas Leopoldi I. Imp. gratiam colligit. 362.

OTTO *Magnus* in eruditos Benedictinos benè propensus. 357.

OTTO junior ab Eckerardo San-Gallensi instituitur. 329.

OTTO III. in Gerbertum & Witegovum Augiensem beneficus. *pag.* 357. Ejus ad Gerbertum Epistola. 329.

OTTOBURANUM Collegium trilingue. 97. Bibliotheca. *pag.* 560. Typographia. 96. & 560. Libri editi. 561.

OUDINUS (*Casimirus*) Benedictinos ceu suos in re literaria Mæcenates encomiis ornat. 391. & 392. *seq.*

OXENEDES (*Joannes*) S. Benedicti de Ulmo Monachus Sec. XIV. ad A. 1340.

OXONIENSIS Universitas à Benedictinis fundata. 381. Ibidem Studium generale. 67. Fundatur Collegium pro Benedictinis. 241. & 365. Ejus statuta. 241. *seqq.* Occupatur ab Acatholicis. 247. Bibliotheca publica. 370.

P.

PAjolus (*Anselmus*) Casinensis Galliam & Hispaniam peragrat. 408.

PANDULPHUS Ostiensis Episcopus in Casino educatus. 195. Sermones scripsit & alia. *ibid. col.* 2.

S. PANTHALEONIS Coloniæ Bibliotheca & Viri Illustres. 506.

PARIS Archiepiscopus Salisburgensis Gymnasium in Academiam erigit, & Benedictinis in perpetuū committit. 119. & 372. c. 2.

PARISIUS seu *Parisiensis.* Vid. *Matthæus.*

PASCHASIUS Dumiensis Abbas Sec. VI. Vitas Patrum Græcorum latinè reddit. 528.

PASCHASIUS *Radbertus* vid. RADBERTUS.

PATRES Seculi VIII. ab impacta ignorantiæ nota vindicantur. 19.

PAULUS Diaconus, *Warnefridi* dictus, fit Monachus Casinensis Sec. IX. *p.* 25. In monasterio docet literas non tantùm Monachos, sed etiam Clericos. 194. Ejus Historia

ſtoria Longobardorum MS. 546. col. 2. Excerpta ex libris Pompeii Feſti. 534. n. 132.
Paulus alter Monachus Sec. xii. Scholæ Caſinenſis prodigium. 196. col. 1.
Paulus Gengenbacenſis Abbas de erigendo Pariſiis Collegio Benedictino-Germanico tractat. pag. 138.
Peregrinus, veriùs Conradus Hirſaugienſis Sec. xii. multa ſcripſit recenſita. pag. 231. col. 2. & 577. col. 1.
Peresius (Joſephus) de Statu rei literariæ in Monaſteriis Hiſpaniæ. 21. Ejus elogiū. 128.
Petit-Didier (Matthæus) infallibilitatem Summi Pont. tuetur. pag. 132. Plura de eo Part. III. pag. 455.
Petri Bleſenſis celebre teſtimonium de Cantabrigienſi Academia. 61.
Petrus Cellenſis primùm Abbas ad muros Urbis Trecenſis, poſteà Epiſcopus Carnotenſis Sec. xii. Literas & Literatos maximè fovit. 377. Ejus de ſtudiorum neglectu threnodia. 107. Vid. Part. III. p. 162.
Petrus Damiani vid. Damiani.
Petrus Daniel Bibliothecæ Floriacenſis expilator. 469.
Petrus Diaconus Scholæ Caſinenſis alumnus Sec. xii. 196. col. 1. Lothario II. Imperatori perquàm acceptus. 358. Se ſcribit Archi-Bibliothecarium. 611. Plura de eo Part. III. pag. 143.
Petrus Lombardus Magiſter Sententiarum proficit ex Scriptis Ven. Hildeberti noſtri. 63. col. 1.
Petrus Pictavienſis, de Sancto Joanne cognominatus, Cluniacenſis Monachus Sec. xii.
Petrus Rogerius Abbas Fiſcanenſis, tum Clemens VI. Pont. Rom. docet Pariſiis Theologiam. 77. Fit Præceptor Caroli IV. Imp. 332. Mutuum utriusque vaticinium. 333.
Petrus S. Udalrici Aug. de quo Oudin. Vid. Wagner.
Peyraco (Aymericus de) Abbas S. Petri Moiſſiacenſis, Diœceſis Catteroenſis Sec. xv. 82.
Pezius (Bernardus) Bibliothecæ Mellicenſis Præfectus. 617. Ejus cum fratre itinera literaria. 446. ſeqq. Alia. pag. 649. 650. col. 2. & ſeq. Vita ipſius Part. III. p. 466.
Pezius (Hieronymus) Mellicenſis. ibid. & pag. 186. 617. ſeq. Ejus de Abbatum in Studioſos favore judicium. 375.
PhilEremus (Joan.) Elchinganus in Suevia Monachus Sec. xvi. Studia provehit. 100.
Philippi Abbatis in Oderburg Memoriale Jeſu & Mariæ MS. 577.
Philippus de Salianis Abbas, Franciſci I. Galliæ Regis Præceptor. 325.
Philippus de Villeta Abbas S. Dionyſii doctrinâ & eruditione clarus Sec. xiv. p. 77.
Philosophia quomodo tractanda. 116. Inutiles ex ea quæſtiones eliminandæ. ibid. Biennium philoſophicum novâ methodo propoſitum. 298. ſeqq.
Phisiologia quid ſit. 298. col. 2. Quomodo & quando tradenda. 300.
Piemontanus (Joan.) vid. Butzbachius.
Pierius (Oderiſius) Caſinenſis Monachus Sec. xvii. Mainotis ad fidem reducendis inſudat, &c. Part. III. pag. 430.
Piesport (Carolus de) Fuldenſis Presbyter Theologus. 186.
Pignatelli (Julius) Innocentii XII. pronepos, & Galletii diſcipulus. 131. Ejus ſumma eruditio & eloquentia ac in Literas propenſio. ibid.
Pilgrimi Laureacenſis Epiſcopi epiſtolæ ad Benedictum Pont. VII. variantes Lectiones. 521.
Pippinus Caroli M. Pater, in ſcholis ſtudet Benedictinis. 321. col. 2.
Pippinus Caroli Calvi filius, Milonis Monachi diſcipulus. 322. col. 2.
Piscariense ſeu Caſaurienſe in Aprutia Archivum. 595. col. 2.
Placidus Cremifanenſis in Auſtria Abbas vid. Buchauer.
Placidus Schyrenſis in Bavaria Abbas, rei Lit. Bened. Mæcenas. pag. 186.
Placidus Seitzius Ettalenſis Abbas, ſcholam Illuſtrium ſuo in Monaſterio excitat. 272. Ejus vitæ ſynopſis. ibid. ſeqq.
Pockius (Edmundus) Ettalenſis Bibliothecarius docet in Academia Illuſtrium. 272. Inſignes Geographiæ tabulas in lucem emittit. 276. Moritur A. 1737. ibid.
Poggius de Quintiliani Libro à ſe apud Sangall. reperto. 581. Ejus facetiæ. 579.
Politices Studium in omni ſtatu neceſſarium. 118. Quando & quomodo inſtitui debeat. ibid. col. 2.
Ponchartrain Regis Galliæ Cancellarius Mabillonii ſtudia promovet. 368. col. 2.
Pontisara (Ægidius de) Abbas S. Dionyſii in Francia ſcribebat Sec. xiv. ad A. 1310.
Pontius de Ulmo Abbas Maſſilienſis, rei lit. Bened. Mæcenas. 378. col. 2.
Porcheron (Placidus) S. Germani Pariſ. Bibliothecarius. 614.
Porta (Joſephus) è Congr. Caſin. inſignis Mathematicus ac Theologus. pag. 267.
Porzia (Leander) illuſtre Collegii Anſelmiani decus. pag. 268. Ejus virtutes & doctrina. 269. Ornatur purpureo Galero. ibid. † 1740.
Potho Priflingenſis, aliis Botto, cujus Opera recenſentur. pag. 537.
Potho Prumienſis Sec. xii. piis commentationibus maximè delectatus. pag. 58. An idem cum Pruveningenſi. 537. col. 2.
Prælisauer (Columbanus) Rotenſis ad Oenum Scrutator Antiquitatum & Muſurgus. 549.
Præmonstratensis Ordinis Dotes ex Oudino 392. col. 2.
Pragense Collegium Illuſtrium à Benedictinis aperiendum. 134. ſeqq. & 654.
Preradbertus Vid. Radbertus. pag. 221.
Prier (Valentinus) Abbas S. Lamberti in Styria magnus Literatorum Mæcenas. 385.
Principes Rei Lit. Mæcenates. 351. ſeqq.
Prumiensis Schola. 29. Archivum. 603.
Psalterium argenteum Sec. vi. p. 473.
Psicologia quid. 298. Quando tradenda. 299. col. 2.
Puerorum inſtitutio cœpit cum Ordine Benedictino. pag. 4. ſeq. Variorum eâ de re teſtimonia. 8. ſeq. Seculo xi. in monte Caſino abjecta, brevi reſumitur. 48. & 195. Paſſim viguit in omnibus ferè monaſteriis. 193. 284. Quid ſit puer ſcholaſticus. 53. Conſuetudines Balmenſes circa pueros. 31.
Pyrrhus Caſinas Monachus Martini V. Pont. Referendarius. 197. col. 1.

Q.

Q.

QUADRIVIUM quid? pag. 192. col. 2. Docetur in Scholis Benedictinis. ibid. & pag. 15. Sec. VII.

QUIRINUS (Angelus Maria) S.R.E. Cardinalis Bibliothecarius, Brixiæ Epiſcopus, Venetiis A. 1680. natus, Benedictinis ſacris in Florentino S. Mariæ Monaſterio adoleſcens ſe addixit. 621. perluſtratis diverſis Europæ provinciis redux, varias gradatim adit Dignitates. 622. Scribit Epiſtolam de Epiſcopis Vaticanæ Bibliothecæ præfectis. 623. Alii ipſius ingenii partus, p. 626. ſeqq. Opera quædam ejus ære vel ope edita. 636. Diptychon. 637. Diſpoſitio Bibliothecæ, quam Româ Brixiam transtulit, ejúſque deſcriptio, & monumenta hâc occaſione ſtatuta. 404. 638. ſeqq. Ejus in Literatos promptitudo. 397. Munificentia & benignitas. 398. ſeqq. Göttinganæ Academiæ in eum gratitudo. ibid. col. 2. Miſſionariis benefacit. 400. Zeli ipſius Apoſtolici inſigne exemplum. 402. Ejusdem in juvandis conatibus literariis proclivitas &c. ibid. Societatis Lit. Germ. Bened. protectionem in ſe recipit. 164. ſeqq. Pontifices ipſius Mæcenates. 350. & 622. Trivoltianorum &c. de eo præconia. 297. 131. & 184. Itinera literaria. 430. ſeqq.

R.

B. RABANUS Maurus Fuldenſis, fulgentiſſimum Seculi IX. Sydus. pag. 29. col. 2. Multos & illuſtres habuit diſcipulos. 30. & 201. Ei docendi munus adimit Ratgarius Abbas. 31. col. 2. Supplicat pro libris ſibi ademptis. 32. Docendi præfecturam ab Eigile recipit. ibid. & pag. 201. Diſcipulos non literis tantùm ſed etiam virtutibus imbuit. 202. Habet ſub ſe duodecim Lectores. ibid. Quorum aliqui recenſentur. 203. Bibliothecam Fuldenſem ſuis ſcriptis locupletat. 485. ſeq. Plura de eo. pag. 223. & Part. III. pag. 65. ſeqq.

RABUSSON (Paulus) Superior Generalis Congreg. Cluniacenſis, doctrinâ excellens. pag. 132. Confer. Part. III. pag. 441.

RADBERTUS ſeu Ratpertus San-Gallenſis Scholarcha. 209.

RADBERTUS (Paſchaſius) Corbeiæ veteris Abbas, perperàm Preradbertus dictus claruit A. 840. pag. 222. Ejus Opus de Corpore Chriſti MS. p. 531. Commentarius in Threnos. 574.

RADULPHUS Flaviniacenſis in Epiſcopatu Bellovacenſi Monachus Sec. XII. pag. 59. col. 2. Oudin. Tom. II. col. 1441.

RADULPHUS Niger patriâ Sudovolgius, Hiſtoricus inſignis Sec. XIII. Oud. T. III. c. 94.

RADULPHUS (Glaber) Cluniacenſis Monachus Hiſtoriographus, claruit ad A. 1045.

RAINERUS S. Laurentii Leodii. Vid. Reinerus.

RAINERUS Diaconus Pompoſiæ Monachus ſcripſit Seculo XII.

RAMESIENSIS Monaſterii Bibliotheca Libris Hebraicis dives. 459.

RANBECK (Ægidius) Schyrenſis Abbatum San-Udalricanorum munificentiâ Calendarium O. S. B. in lucem emittit. 389. Eucliones Plautinianos egregiè vellicat. 390. In MS. reliquit Criſin Apologeticam, quâ Libros IV. de imitatione Joani Gerſen Abbati Vercellenſi vindicat. Vid. p. 554.

RATGARIUS Abbas Fuldenſis Literarum ſtudia evertit. pag. 31. Rabano docendi munus adimit. ibid. Deponitur p. 32. & 201.

RATGERUS II. Abbas Fuldenſis XXXIX. Sec. XII. Bibliothecam auxit. 486. col. 2.

RATHBODO S. Maximini Treviris Scholaſticus Sec. X. pag. 39.

RATHBODUS S. Michaëlis Bambergæ Abbas Sec. XI. Scholam inſtituit. p. 64. col. 1.

RATHERIUS ex Lobienſi Monacho Veronenſis Epiſcopus in mores hominum acriùs invehitur Sec. X. pag. 37. & 42. S. Brunonis Colonienſis Archiepiſcopi fit Præceptor. 312. Item Everacli Leodienſis Epiſcopi. ibid. col. 2. Variis dum viveret, jactatus procellis claruit ad A. 928.

RATHRADA Caroli M. filia Alcuini diſcipula. 321. col. 1.

RATRAMNUS ſeu Bertramus Corbeiæ veteris in Francia Monachus Sec. IX. Vid. Oudin. T. II. p. 108. Ubi integra de eo Diſſertatio.

RAULINUS (Joan.) ex Regio Naverræ Gymnaſii Magiſtro Cluniacenſis Monachus, obiit 1514. V. Part. III. pag. 213.

REGES & Principes Benedictinorum alumni. 320. ſeqq. Mæcenates. 351.

REGINALDUS Cantuarienſis Eccleſiæ Monachus Sec. XI.

REGINALDUS Dunelmenſis Monachus ſcripſit Sec. XII.

REGINBERTUS Divitis Augiæ Bibliothecarius Sec. IX. plurima deſcripſit recenſita. pag. 569. ſeqq. Obiit A. 847. pag. 571. & 610.

REGINHARDUS Scholæ Hirſaug. Magiſter. 230.

REGINO Prumienſis vid. Rhegino.

REICBECKIUS (Michaël) Ottoburanus Bibliothecarius. 562.

REIMARUS (Hermannus Samuel) Hamburgenſis Profeſſor Dionis Caſſii editionem adornat, ſymbolas ferente Em. Card. Quirino. 397.

REINERUS S. Laurentii Leodienſis Monachus Sec. XII. Vid. Part. III. pag. 166.

REINERUS (Clemens) Abbas Lamſpringenſis, Opera ſcripſit haud vilioris metalli. 512. Vid. Part. III. pag. 383.

REMBERTUS ſeu Rimbertus Bremenſis Sec. IX. clarus, Corbeienſis Scholæ Præfectus. 221.

REMENSIS Scholæ celebritas Sec. X. pag. 37. Bibliotheca. pag. 473.

REMIGIUS S. Germani Antiſſiodorenſis Monachus Sec. IX. Docet in Eccleſia Cathedrali Remenſi. pag. 29.

REMIGIUS Mediolacenſis Abbas Sec. X. Publicam in ſuo monaſterio ſcholâ tenuit. 42.

REST (Maximilianus) Shyrenſis Abbas concinnavit univerſalem Ord. S. Bened. Monaſteriologiam. 554.

RETTENPACHER (Simon) Cremiſanenſis Bibliothecarius. 615.

RHEDING (Auguſtinus) Abbas & Princeps Einſidlenſis Bellizonenſe Gymnaſium erigit. pag. 124. Bibliothecam inſtaurat. 584. Confer. Part. III. pag. 415.

RHEGIENSIS Monaſterii Archivum. 596.

RHEGINO Prumienſis Scholarcha doctiſſimus Sec. IX. pag. 29. & Sec. X. pag. 42. Ejus Chronicon MS. 587. n. 6.

RHODE (*Joan.*) S. Matthiæ Treviris Abbas Sec. xv. *p.* 91. Ejus viridariũ Clericorũ. 519.
RIBADINEIRA (*Petrus*) S. J. Scriptor de Studiis in Ord. S. Bened. *pag.* 8.
RICHARDUS *de S. Angelo* Casinensis Monachus Sec. XIII. de quo *Oudin.* T. III. *c.* 650.
RICHARDUS *de Angerville.* vid. ANGARVILLUS.
RICHARDUS Bardeniensis Monachus Sec. XIII.
RICHARDUS *Cicestrius* Westmonasteriensis. Sec. XIV. *pag.* 70. *col.* 2.
RICHARDUS Cluniacensis, Patria Pictaviensis Seculo XII. *pag.* 60.
RICHARDUS Corbeiensis Monachos in Mathesi instruit Seculo XIV. *pag.* 227.
RICHARDUS Divisiensis, Asceta Wintoniensis Sec. XII.
RICHARDUS Elyensis vir haud vulgariter doctus Sec. XII. *pag.* 62.
RICHARDUS S. Matthiæ Treviris Scholæ Præfectus Sec. X. *pag.* 40.
RICHARDUS *Northumbrius* Hagulstadiensis Prior, Sec. XII. *pag.* 62.
RICHARDUS Abbas de Pratellis in Normannia Seculo XIII.
RICHARDUS S. Vitoni Virdunensis Abbas Sec. XI. celebrem scholam instituit. 46.
RICHBODO Hirsaugiensis Scholasticus. 229.
RICHERIUS Senonensis in Tullensi Lotharingiæ Diœcesi Monachus Sec. XIII. ad A. 1250.
RINALDUS Casinensis Abbas, S. R. E. Card. † 1166. *pag.* 60. *col.* 2.
RISHANGER (*Guillelmus*) ad fanum S. Albani Monachus Regum Angliæ Chronographus Sec. XIII. ad. A. 1270.
RIVIUS (*Benedictus*) Stabulens. Archiota. 617.
ROBERTUS *de Dunstaple.* vid. *Dunstable.*
ROBERTUS S. Remigii Rhemens. Abbas Sec. XI.
ROBERTUS Galliæ Rex Gerberti discipulus. 323. Ejus virtutes & fidei Catholicæ studium. *ibid.* Doctrina & eruditio, ac ingenii partus. 324. Vocatur *Musardus* à Musarum cultu. *ibid.* Mors ejus piissima & encomium. 324. *col.* 2.
ROBERTUS *de Monte* aliàs *de Toriñejo*, Abbas S. Michaëlis in periculo Sec. XII. *p.* 60. & 455.
ROBERTUS *de Tumbalenia* Abbas S. Victoris ad muros Urbis Bajocensis in Normannia Sec. XI. Vid. *Oudin.* Tom. II. *col.* 768. Ubi integer de eo commentarius.
ROBERTUS Walciodorensis Abbas Sec. XII. 57.
RODENBERG (*Joan. de*) Abbas S. Joannis in Rhingavia Sec. XV. *p.* 91. Ejus opusculum *Vinea Domini Sabaoth.* 508. Liber de Gestis & translatione trium Regum. 510. n. 28.
RODULPHUS *Tortarius* Floriacensis Monachus Seculo XII. *pag.* 60.
RODULPHUS S. Trudonis in tractu Leodiensi Abbas Seculo XII. scripsit Chronicon sui Monasterii ad A. 1120. *pag.* 57.
ROGERIUS cognomento *Vacarius* Scholæ Beccensis alumnus & Monachus Anglos jus docet Cæsareum. 240.
ROGERIUS seu *Ruggerius* Fuldensis Monachus Seculo XII.
ROGERIUS Abbas Fiscanensis, *vid.* Petrus Rogerius.
ROGERUS Cicestrensis, Westmonasterii Monachus Sec. XIV. *Oudin.*
ROGERUS seu *Routgerus* Abbas cœnobii Crucis S. Leufredi in Normannia Sec. X.
ROGERUS Croylandensis Monachus, & postea Cœnobii Fristoniensis Prior Sec. XIII.
ROGERUS *de Vendovera* seu *Vendoure*, Anglicè *Vendover*, Monachus & Præcentor S. Albani Cantuariæ Sec. XIII.
RÖHR (*Sebastianus*) Ottoburanus Professor Salisburgi jus & officium docendi Benedictinis vindicat. *pag.* 119.
ROMANA *Juventus* in Schola Casinensi instituitur. 194.
ROMANI *Pontifices* Rei Lit. Benedictinæ Fautores & Promotores. 343. *seqq.* Italorum Benedictinorum Mæcenates. 348. *seqq.*
ROMANUS Abbas S. Udalrici Augustæ Ægidii Ranbeck in edendo Calendario Benedictino Mæcenas. 389.
ROSCHACENSIS in Helvetia Scholæ initia. *pag.* 123. In ea Cardinalis Sfondratus educatur. *ibid.* Abrogavit eam Leodegarius Abbas. *ibid.*
ROSCHMANNUS (*Antonius*) Bibliothecæ publicæ, quæ Oeniponti est, Præfectus & Pro-Archivarius aulicus, Societ. Lit. Germ. Bened. Socius. *pag.* 175. Ejus in Systema nostrum exegesis. *ibid.* & *seqq.*
ROSENHEIM (*Petrus de*) Mellicensis in Austria Monachus ad A. 1420.
ROSWITHA seu *Rosweidis* Gandersheimensis in Germania monialis natalibus & scriptis clara Sec. X. *pag.* 503. *Confer.* Part. III. *pag.* 491. *seqq.*
ROTGERUS S. Panthaleonis Coloniæ Monachus Sec. X. *pag.* 42. *Oud.* T. II. *col.* 472.
ROTHFISCHERUS (*Gregorius*) S. Emmerami desertor. 400. Eminent. Card. Quirini ad eum Epistolæ. 401. *seq.*
ROTTWILANI in Suevia Gymnasii fata. 123.
RUBIGALLUS (*Alexander de Rotenhan*) Banthensis in Franconia Abbas scholam in suo monasterio instituit, & Bibliothecam construxit. 382.
RUDBURNUS (*Thomas*) Junior dictus, Cathedralis Ecclesiæ S. Swinthini Cœnobita, Angliæ Historicus Sec. XV. *p.* 82. *col.* 2.
RUDGERUS Epternacensis Scholasticus. Sec. X. *pag.* 40. *col.* 2.
RUDOLPHUS S. Pantal. Coloniæ Abbas à præclaris ingenii monumentis celebratus. 506.
RUDOLPHUS Einsidelensis scholæ Magister ad A. 1314. clarus duos libros carminum de captivitate Monachorum reliquit. *p.* 585.
RUDOLPHUS Fuldensis Monachus Sec. IX. Historiographus & Poëta insignis. 203. *col.* 1.
RUGGERUS seu *Rogerius* Fuldensis Sec. XII.
RUINART (*Theodericus*) Mabillonii Socius. 419. & 598.
RUMPLERUS (*Angelus*) Formbacensis in Bojoaria Abbas ad A. 1513. varia scripsit. 96.
RUPERTUS S. Albani Moguntiæ Theologus & Historicus Græco sermone instructus Seculo X. *pag.* 41.
RUPERTUS Glunicensis Abbas studia promovet. *pag.* 124.
S. RUPERTUS Noricorum Apostolus scholas in Germania excitat Sec. VIII. *pag.* 18.
RUPERTUS Ottoburanus in Suevia Abbas Sec. XII. de bonis literis optimè meritus. 59. Pluris virtutem & doctrinam, quàm nobilem prosapiam facit. *ibid.*
RUPERTUS Tuitiensis Abbas A. 1135. Sacrarum Literarum studia apud suos egregiè provehit. 58.
RUTHARDUS Corbeiæ Saxoniæ Scholasticus,
tum

tum Abbas A. 1059. insigne eruditionis specimen dedit. 226.
RUTHARDUS Fuldensis Scholarcha Seculo IX. pag. 203.
RUTHARDUS Hirsaugiensis Scholæ Præfectus. 228. Quietem monasticam & studium Scripturarum amplissimo Episcopatui &c. præponit. pag. 229.

S.

SACRAMENTARIUM *Vetus* è transmarinis partibus ad Floriacenses missum. *pag.* 469. *col.* 2.
SAINTE-MARTHE seu SAMMARTHANUS (*Dionysius*) Bibliothecæ S. Germani Præfectus quatuor edit Epistolas contra Abbatem Trappensem. 613. Plura de eo Part. III. *pag.* 451.
SALIANIS (*Philippus de*) Abbas, Francisci I. Galliæ Regis Instructor. 325.
SALISBURGENSIS Universitas Benedictinis committitur. *pag.* 119. & 372. Ejus progressus. 120. *seqq.* Bibliotheca Aulica & Academica. 615. S. Petri. 555.
SALZBURGA (*Christianus de*) Prior Tegernseensis & dein Abbas in Oberaltaich scribit in Regulam S.Bened. 515.
SALOMON Constantiensis Episcopus ejus nominis III. è Schola San-Gallensi. 310.
SANDIUS (*Joseph-Maria*) S. Justinæ Bibliothecarius. 612. *col.* 2.
SANTFLIET (*Cornelius*) S. Jacobi Leodii Monachus Sec. XV. clarus, de quo *Oudinus.*
SARMIENTO (*Martinus de*) S. Martini Madriti Theologus, Theatri Feyjoani vindex. *pag.* 129.
SCHECKMAN (*Joan.*) Cœnobitæ S.Maximini Dissertatio in laudem Ecclesiæ Trevirensis. MS. *pag.* 510. n. 30.
SCHELL (*Romanus*) Atilensis Bibliothecarius, cujus APIARIUM. *pag.* 548.
SCHENCK (*Hermanus*) Custos Bibliothecæ San-Gallensis, Polyglossus. 612.
SCHEPSEVED (*Guilielmus*) Monachus Abbatiæ de Crokysden in Com. Staffordiensi Sec. XIV. *Oudin.*
SCHILLING (*Leonardus*) Monseensis Cœnobita Sec. XVI. *pag.* 516. & 519. *col.* 1.
SCHISMA Ecclesiæ ineunte Seculo XV. *p.* 77. Multa invexit mala Familiæ Benedictinæ. 78. Schismatis inter Alexandrum Papam & Fridericum Imp. descriptio. *p.* 530. n. 52.
SCHMITFELD (*Hugo*) S. Blasii in Hercinia Sylva Bibliothecarius A. 1742. *p.* 618. c. 2.
SCHNACKENBERGIUS (*Antonius*) Corbeiæ Saxoniæ ad Visurgim Cœnobita nobilis Sec. XV. Chronographus. 227. *col.* 2.
SCHOLÆ Duplices in monasteriis, *interiores* pro Monachis, *exteriores* pro secularibus. 189. & 208. In his non literis tantùm, sed etiam virtutibus imbuebatur juventus. 191. & 307. Quæ disciplinæ in iis traditæ. 192. Docebatur trivium & quadrivium. *p.* 15. & 192. Ex iis præstantissimi quique Viri prodierunt. *p.* 307. *seqq.* Maximè SS.mi Germaniæ Episcopi. 310. *seqq.* Reges & Principes disciplinæ Benedictinæ traditi. 320. Eruditio & pietas in iis vigebant. 317. Ex Scholis felicitas omnis & celebritas monasteriis obtigit. *p.* 188. 204. & 284. Sec. XI. & XII. deseri cœptæ & cur? *p.* 48. & 63. *col.* 2. Scholæ quædam celebres Seculo IX. *p.* 29. 32. & *seqq.* Seculo X. *p.* 37. 39. 40. & *seqq.* Seculo XI. *p.* 45. *seqq.* & 53. Plures eriguntur Sec. XVII. *p.* 109. 124. 126. Earum fata. *p.* 102. & 123.
SCHOLÆ *celebriores*, quæ describuntur à *pag.* 193. *Anselmiana Romæ.* 262. *Augiæ Divitis.* 214. *Beccensis in Neustria.* 236. *Casinensis.* 193. *Cluniacensis.* 247. *Corbeiensis in Saxonia.* 221. *Cremifanensis.* 277. *Ettalensis.* 272. *Floriacensis.* 233. *Fuldensis.* 199. *S. Galli.* 204. *Glocestrensis in Anglia.* 241. *Gregoriana Romæ.* 254. *Hirsaugiensis.* 228. *Oxoniensis.* 33. & 241. *Ticinensis seu Papiensis* Sec. VIII. *pag.* 23. Sec. IX. *p.* 28. *Vid.* COLLEGIA...
SCHOLÆ *minores* passim in decursu laudatæ, videlicet: S. Albani in Anglia. 53. *col.* 1. S. Albani Moguntiæ Sec. X. *p.* 41. & 189. Antissiodorensis Sec. IX. Balmensis Sec. IX. 31. Sec. X. 42. Bellinzonensis. 124. Benedictoburana Sec. IX. 47. Bergensis Sec. XI. 46. Cathedrales, in quibus docuêre Benedictini Sec. IX. 29. Episcopales in Monasteria translatæ Sec. VIII. *p.* 23. Elchingana Sec. XVI. *p.* 100. Epternacensis Sec. X. 40. Ferrariensis Sec. IX. Fontanellensis Sec. IX. Gemblacensis Sec. IX. Gorziensis in Lotharingia. 317. Hirsfeldensis. 189. Lobiensis. 42. Luxoviensis. *ibid.* S. Martini in Hungaria Sec. XI. 53. S. Matthiæ Treviris. Sec. IX. *p.* 29. Sec. X. *p.* 40. S. Maximini Sec. X. 39. Mediolacensis Sec. X. 42. 189. Mellicensis. 74. & 124. S. Michaëlis Bambergæ Sec. XI. 47. Hildesii Sec. XI. 45. instaurata Sec. XV. 76. S. Michaëlis ad Mosam Sec. IX. *p.* 32. & 120. Ottoburana trilinguis Sec. XVI. 97. Prumiensis Sec. IX. 29. & 190. Remensis celebritas Sec. X. 37. Roschacensis. 123. Rottwilana. 123. Salernitana Sec. XI. 52. Stabulensis. 190. Tinecensis in Polonia Sec. XI. 53. Tholeiensis Sec. XI. 47. & 190. S. Udalrici Augustæ. 99. Virdunensis S. Vitoni Sec. XI. 46. & 120. Weissenburgensis. 189. &c.
SCHOLARUM Moderatores dicti *Scholastici.* *p.* 29. & 200. An hoc nomine etiam veniant discipuli. 200. *col.* 2. A Chori oneribus absoluti. 209.
SCHOLASTICÆ *Theologiæ* incunabula & progressus. 62. 63. 65. & *seqq.* Pauli Langii & aliorum de primis Scholasticis judicium. *pag.* 66.
SCHOLLINER (*Hermannus*) Superioris Altachæ professus, Societ. Lit. Bened. membrum. 187. Scribit adversus Kieslingium epistolam A. 1754. in 4.
SCHYRENSIS in Bojoaria Bibliotheca, ejúsque cimeliorum recensio. 550. *seqq.* & 448. *col.* 2.
SCRIBENDI Studium Abbates decet. 61. Est utile Monachis. 86. Reddit in cellis quietos. 92. *col.* 2. & 107. Scribarum copia. 483.
SCRIPTURÆ Sacræ laudes. 148. Ejus studium in Collegio Cluniacensi præscriptum. 249. & in Concilio Tridentino. *p.* 285. &

& 302. Studiosis illius exercitationes præscriptæ. 249. *col.* 2.

SEBASTIANUS Casinensis Monachus, S. P. Benedicti discipulus, scriptor vitæ Divi Hieronymi. *pag.* 10.

SECULUM VIII. & X. ab impacta ignorantiæ nota vindicatur. *p.* 19. 37. & 43.

SELLINGUS (*Wilhelmus*) Cantuariensis Prior rei lit. Fautor. 382.

SEMINARIUM Studii Benedictini Coloniæ erigitur. 124. Duaci. 386. In Seminariis Congr. S. Mauri nobilis juventus instituitur. 112. *col.* 2. Consilium de erigendo communi per Germaniam Seminario Benedictino. *pag.* 282. & 525. Linguarum Seminaria in Congr. Casin. 104.

SERLO (*Joan.*) Fontanensis Monasterii Abbas, *Magister* atque *Grammaticus* dictus Sec. XII. ad A. 1150.

SERRA (*Romualdus*) Cæsenas S. Mariæ de Monte Bibliothecæ & Archivi Præfectus, scripsit *Catalogum Chronologicum.* 644.

SEULFUS Bremensis Archiep. disciplinæ Benedictinæ alumnus. 319.

SEUZIUS (*Placidus*) Ettalensis Abbas scholam excitat. 272.

SFONDRATUS (*Cælestinus*) Sangallensis Abbas & S. R. E. Card. 214. Ejus vita Part. III. *pag.* 416.

SIBERTI (*Jacobi*) Lacensis poëma de Libris Bibliothecæ Spanheimensis. 494.

SIFRIDUS Walbecensis Comes in Bergensi Cœnobio Abbas de literis benè meritus Sec. XI. *pag.* 46.

SIGEBERTUS Abbas S. Michaëlis Hildesii tertius Sec. XI. Doctrinâ & virtute clarus. 46.

SIGEBERTUS Gemblacensis à morum probitate & scientiâ laudatur. 50. Apud Metenses scholam aperit. 57. Docet in aliis Monasteriis. 191. Scripsit Chronicon, & Librum *de Scriptoribus Eccl.* ..

SIGEHARDUS S. Maximini Scholasticus Sec. X. *pag.* 40.

SIGISMUNDUS Seonensis in Bavaria Abbas Cæsareæ Bibliothecæ præficitur. 614. & 555. *col.* 1.

SIGISMUNDUS *Haringshauser* Mellicensis Bibliothecæ A. 1667. Præfectus. 526.

SILVINIACENSE Archivum Gaufridus Choleti instaurat. *pag.* 597.

SILVIUS (*Andreas*) Marchianensis in Belgio Cœnobii Prior Sec. XII. scriptis clarus. *Oud.*

SIMOM S. Albani in Anglia Abbas Sec. XIII. literas excitat. 66. *col.* 2.

SIMON *de Langham* Cantuariensis Archiepiscopus Wiclefo se opponit. 70. Avitum docendi morem in Ord. S. Bened. retinere studet. 74. *col.* 2.

S. SIMPERTUS Episcopus Augustanus Sec. IX. Scholas ad D. Virginis templum erigit. *pag.* 24. An idem Morbacensis Abbas? *ib. col.* 2. Num Ratisbonensis Episcopus? 532.

SIMPLICIUS Casinensis S. P. Benedicti discipulus, ejus Regulam carminibus celebravit. *pag.* 10.

SIXTINUM Placentiæ Chartophylacium. 595.

SMARAGDUS (*Ardo*) Cœnobii Anianensis Monachus, floruit circa A. 836.

SMARAGDUS S. Michaëlis ad Mosam Abbas, insignis Theologus, scholas in suo Monasterio aperit Sec. VIII. *pag.* 22. Ejus in Regulam S. P. B. Commentarius. 508. Diadema Monachorum. 512. n. 9.

SOCIETATIS Literariæ Germano-Benedictinæ Systema. *p.* 140. Ejus scopus & commoda. 242. De Senatu & membris illius. 146. De Protectore, Præside, Directore &c. 148. *seqq.* De Materiis tractandis. 154. &c. Suscepti Consilii rationes, & Consultorum eâ de re sententiæ. 160. 164. 173. &c. Negotium Em. Card. *Quirino* commendatur. *ibid. & seqq.* Exegesis in systema. *p.* 175. Abbatum de hoc instituto placita & Obtrectatorum Dicteria. 163. & 182. Ejus auspices & Evergetæ, quibus decreti honores. 184. Ast &c. 185. Abbates confœderati, & Socii celebriores. 186. Ad urgendũ Opus incitamenta. 187.

SOLMS (*Comitum de*) elogium, 496. *col.* 1.

SOMBECHUS (*Ludovicus*) Bibliothecæ Gemblacensis Præfectus. 613. Ejus elogium. *p.* 479. Obiit A. 1609. *p.* 480.

SOMERSET (*Guill. de*) Malmesburiensis Præcentor & Bibliothecarius, celebris Historicus Sec. XII. *p.* 56. & 612.

SOUTHRAIUS (*Simon*) S. Albani in Anglia Mon. Sec. XIV. 71. & 74.

SPANHEIMENSIS Bibliotheca 490. à Trithemio aucta & illustrata. 491. Similem non habuit in Germania. *ibid.* De Libris illius Poëma. 494. Archivum. 600. *col.* 2.

SPOTTUS *sive* Sprottus (*Thomas*) ad fanum S. Augustini Cantuariæ Monachus, scribebat ad A. 1270. *Oudin.*

STABULANUS (*Joan.*) S. Laurentii prope Leodium Abbas ad A. 1450. conspicuus. *Oud.*

STABULENSE Archivum à *Roderico* impetitum defenditur. 599. *seq.*

STADION (*Christophori*) Augustensis Episcopi Oratio habita in Synodo Augustana. 561.

STAMHEIM, aliis STAINHEIM. vid. *Melchior.*

STATUS rei literariæ ab anno 480. ad 600. *pag.* 3. *seqq.* Seculo Ecclesiæ VII. *p.* 11. VIII. 18. IX. 25. X. 36. XI. 45. XII. 55. XIII. 65. XIV. 70. XV. 77. XVI. 93. XVII. 108. XVIII. 127.

STENGELIUS (*Carolus*) Abbas Anhusanus, cujus opuscula quædam anecdota. *p.* 565. Plura de eo Part. III. *p.* 386.

STEPHANIDES (*Guillel.*) Monachus S. Salvatoris Cantuariæ ad A. 1170. *p.* 62.

STEPHANOTIUS (*Claudius*) vid. *Etiennot.* 415.

STEPHANUS Augustodunensis Sec. XII. *p.* 60.

STEPHANUS IX. Pont. Max. antea *Junianus Fridericus Gozelo*, Casin. Abbas S. R. E. Card. Bibliothecarius. 611.

STEPHANUS Cellæ novæ in Gallæcia Sec. XII. *pag.* 60.

STEPHANUS *Hardingus* Molesmensis Cœnobita Sec. XII. *p.* 62. fuit Cisterc.

STEPHANUS *Heddius.* Vid. *Heddius.*

STEPHANUS S. Jacobi Leodii Abbas Sec. XI.

STEPHANUS *de Mureto* Fundator Ordinis Grandimontensis Sec. XI.

STEPHANUS Parisiensis ad A. 1193. clarus Commentarium reliquit in Regulam S. Benedicti. *p.* 476. 563. & 524. *col.* 1.

STERO (*Henricus*) Altachensis Scriptor Historicus Sec. XIII. *pag.* 68.

STOCK (*Martinus*) S. Martini Coloniæ Monachus arte pictoria excellens. 510. n. 35.

STOCKLINUS (*Augustin.*) Murensis, tum Fabarien-

bariensis Decanus &c. scripsit de Antiquitatibus Fabariensibus. 588.
STONÆUS *sive* Stonus (*Joan.*) apud Cantuarienses Monachus Sec. XV. *Oudin.*
STOWUS anglicè STOW (*Joan.*) Norvici Monachus, & Doctor Theologiæ Oxonii, Historiographus Seculo XV.
STRABO seu STRABUS (*Walafridus*) Augiensis Scholæ ornamentum Seculo IX. *p.* 217. Goldasti de eo narrata notantur. 218. Ejus Tractatus de exordiis rerum &c. *p.* 576. Vita S. Galli. 578. *col.* 2. Expositiones in Psalmos &c. 574.
STROHOL (*Petrus*) S. Michaëlis ad Mosam Cœnobita benè doctus. 640. *col.* 2.
STUDENDI difficultas Seculo IX. *p.* 30. minui cœpit Seculo XII. *p.* 63. Maxima fuit Seculo XVI. *p.* 99.
STUDENTIUM *Prior generalis* in Galliæ Cœnobiis constituitur Sec. XIV. *pag.* 106. *c.* 2. Ambitus illius officii sub pœna excommunicationis prohibetur in Collegio Glocestrensi. *pag.* 243.
STUDIA *Literarum* excoluntur in Ordine Benedictino à primis ejus incunabulis. *p.* 4. Florent in Anglia Sec. VII. *pag.* 13. *seq.* In multis etiam Galliæ cœnobiis. 17. præcipuè in Luxoviensi. *ibid.* & in Agaliensi. 18. *col.* 2. In Norico eorum cultum excitat S. Rupertus. *ibid. col.* 1. Misera eorum conditio in Hispania Sec. VIII. *p.* 21. Non absimilis in Gallia. *ibid. col.* 2. Revirescunt in Germaniæ cœnobiis. *pag.* 22. *seqq.* Magnus illarum neglectus in Anglia. 25. Instaurantur. *ibid.* Studiorum status Sec. IX. *p.* 30. Florent in Germania. 32. Negliguntur in Anglia. *col.* 2. Restituuntur à Gallis Benedictinis. 33. Sec. X. excoluntur in Germaniæ Monasteriis. 39. *seqq.* & *p.* 44. *col.* Sec. XI. Plura per Germaniam monasteria literarum cultu eminent. 45. *seqq.* In Normannia vigent studia. 52. Instaurantur in Anglia *ibid. col.* 2. Sec. XII. multi literarum cultores celebrantur. 56. *seqq.* Literati in Italia 60. & in Gallia. *ibid. col.* 2. Seculo XIII. Florent in Anglia. 66. Flaccescunt in Germania. 68. *col.* 2. Sec. XIV. Monachi ad literarum studia excitantur. 71. Conciliorum & Pontificum Decreta de studiis. *ibid. & seqq.* Sec. XV. Innovantur constitutiones de studiis. 78. *seqq.* Afflictus literarum status in Germania. 80. Reflorent. *p.* 82. Qualis studiorum conditio Sec. XVI. *p.* 93. *seqq.* Florent in aliquibus Germaniæ Monasteriis. 96. 99. 100. Eorum apud Cluniacenses status. 106. *seq.* Seculo XVII. erectis Congregationibus magna in iis studiorum ratio habita, præcipuè in Congr. S. Mauri. 108. Studia non officiunt regulari disciplinæ. 109. Mabillonii cum Abbate Trappensi concertatio de Studiis monasticis. 110. *seqq.*
STUDIUM *Generale* Benedictinorum in Collegio Oxoniensi & Cantabrigiensi. 67. In Glocestrensi. 241. In Cluniacensi. 247. In Congregatione Bavarica. *p.* 120. In Casinensi. 262. Commune pro tota Germania. 282. & 147.
SUBLACENSIS monasterii memorabilia. 428. *seq.*
SUEVIÆ Monasteria & Bibliothecæ. 558. Collegia. 125. Rei Lit. Status. 84.
SUGERIUS S. Dionysii in Francia Abbas Sec. XII. 56. Plura Part. III. *pag.* 147.
SULCARDUS Westmonasteriensis Monachus Sec. XI. Chronographus. 643.
SÜNDERUS *seu* SENDER (*Clemens*) S. Udalrici Augustæ Chronographus. *p.* 449. & 564.
SUPERIORES Congregationis S. Mauri egregiè suorum studiis favent. *pag.* 369. & 396. *col.* 2.
SYLVERIUS Capucinus author est Archiepiscopo Salisburgensi, ut Gymnasium Benedictinis committat. *pag.* 372.
SYLVESTER II. Pont. antea *Gerbertus*, patriâ Aurelianensis Sec. XI. vide: GERBERTUS. *pag.* 45.
SYLVIUS (*Nicolaus*) Elnonensis Abbas Seminarium Duaci pro Monachis erigit. 386. *c.* 2.
SYMEON Dunelmensis Præcentor & Armarius Sec. XII. scripsit Historiam &c.
SYRUS Cluniacensis Monachus Sec. XI.
SZYGIELSKI (*Stanislaus*) Tinecensis in Polonia Bibliothecarius. 615.

T.

TABULARIA olim dicebantur Archiva. 591.
TACITI Annalium Libri quinque in Bibliotheca Corbeiæ novæ conservati. *p.* 488.
TARISSE (*Gregorius*) Studiorum in Congr. S. Mauri præcipuus institutor. 396.
TATTO Augiensis Lycæi Scholasticus doctrinâ & pietate celebris Seculo IX. *pag.* 216. & 217.
TAYSTER sive TEXTOR (*Joan.*) Monachus S. Edmundi Buriensis Historicus Sec. XIV.
TEDESCHIS vide: *Nicolaus Maria de Tedeschis.*
TEDESCHUS (*Nicolaus*) Abbas Panormitanus, S. R. E. Card. Sec. XV. 82.
TERRA-RUBRA (*Vitalis*) è Congr. Casinensi, de quo plura Part. III. *pag.* 413. *seqq.*
TERRICUS Monachus in Cantabrigiensi Academia primus Philosophiæ Professor. 61.
TEULFUS Moriginiacensis Ord. S. Benedicti Monachus claruit Sec. XII. *Oudin.*
TEUZO S. Mariæ Florentiæ Monachus, scripsit commentarium in Reg. S. Bened. 464.
THEOBALDUS Hirsaugiensis Scholasticus egregiè doctus Sec. X. *pag.* 230. *col.* 2.
THEOBAUDUS Bezuensis in Burgundia Monachus haud infimæ notæ Scriptor Sec. XII. 59.
THEOCRENUS (*Benedictus* Casinensis Cortesii discipulus Francisco I. Galliæ Regi commendatur. *pag.* 105.
THEODEMARUS Casin. Abbas, cujus epistola ad Carolum M. *pag.* 583. n. 14.
THEODERICUS S. Albani Mog. Scholasticus, Philosophus, Theologus & Historicus insignis Sec. X. *pag.* 41. *seqq.*
THEODERICUS Cluniacensis Congr. natione Germanus Sec. XII. de quo *Oudin.* T. II. *col.* 1695.
THEODERICUS Fuldensis Trithemii discipulus Sec. XV. *pag.* 496.
THEODERICUS Lobiensis in Magistrum Scholarum à multis Abbatibus expetitur. 50.
THEODERICUS *de Cornu* Abbas S. Martini Coloniæ Universitatis Coloniensis Judex, juriúmque & privilegiorum Conservator Apostolicus à Bonifacio IX. statuitur. *pag.* 76. *col.* 1. & 2.

THEODERICUS S. Matthiæ Treviris Scholasticus Sec. x. *pag.* 40. *col.* 2. Alter ejus loci Scriptor Sec. xi. De quo *Oudinus* Tom. II. *col.* 726.

THEODERICUS S. Trudonis in Hasbania Monachus Sec. xii. 57. Vid. *Oudin.*

THEODORUS S. Matthiæ Treviris Scholarcha Sec. x. *pag.* 40. *col.* 2.

THEODULPHUS Episcopus Clericis indulget licentiam frequentandi scholam Floriacensem. 233. Ejus Liber de emendatione vitæ MS. 576.

THEOFRIDUS Epternacensis Abbas claruit Sec. xii. *pag.* 58. *col.* 2. *Oudin.* Sec. xi. Tom. II. *col.* 949.

THEOLOGIÆ *Scholasticæ* exordia in Beccensi Schola *pag.* 62. *col.* 2. Prima illius ætas Sec. xii. *pag.* 63. Ætas secunda Sec. xiii. *pag.* 65. Tertia Sec. xiv. *pag.* 70. Cathedra Theol. in Glocestrensi Collegio à Professore Benedictino semper occupanda. *pag.* 241.

THIEBAUT (*Benedictus*) in Bisuntino S. Vincentii Monasterio Bibliothecam Benedictinam generalem adornat. 640.

THIERRA (*Georgius*) Theologiæ Professor in Collegio Anselm. Romæ. 269. *col.* 1. Ablegatur ad aulam Cæsaream. *ibid. col.* 2.

THIETLANDUS Abbas Eremitanus Sec. x. scripsit commentaria in Divi Pauli Epistolas. *pag.* 585.

THOLEIENSIS Schola Sec. xi. 47. & 190. *c.* 1.

THOMAS *de Aquino* literis humanioribus eruditur in Schola Casinensi. 63. Est insigne ejus ornamentum. 196. Priùs Casinensis, tum Dominicanus ex quorundam sententia. *ibid.* & *pag.* 462. De Monachatu Benedictino D. Thomæ extat *Historica Disquisitio Anonymi*, Lugduni apud Fratres *Bruyset* A. 1724. in 8. edita. *Confer.* Oudin.

THOMAS Dunelmensis Episcopus Collegium octo Monachorum Oxonii fundat. 370. *col.* 2. Literæ fundationis 75.

THOMAS Elyensis in Anglia Monachus Sec. xii. Historicus gravis & disertus. 62.

THOMAS (*Franciscus*) è Congr. S. Mauri Archivo S. Dionysii Præfectus. 645. *seq.*

THOMASINUS (*Ludovicus*) de studio Literarum in O. S. B. ab ejus primordiis exculto. *pag.* 9.

THORNE (*Gillelmus*) Cœnobii S. Augustini Cantuariæ Monachus Seculo xiv. 70.

THOTUS (*Honoratus*) è Congr. Casin. varia condidit Archivorum Repertoria. *pag.* 643. *col.* 1.

TICINENSIS Abbatiæ de Posterla Archivum. *pag.* 596. S. Salvatoris ibidem Tabularium. *pag.* 595.

TINECENSIS Schola apud Polonos celebris Sec. xi. Eam *Aaron* Abbas instituit. *pag.* 53. *col.* 1.

TINMOUTH (*Joannes*) S. Albani in Anglia Monachus Historiographus Seculo xiv. *pag.* 70. *Oudin.*

TOBIAS Cantuariensis Monachus omni disciplinarum genere perpolitus Sec. vii. 15.

TORNAMIRA (*Petrus Anton.*) Siculus S. Martini de Scalis Monachus, J.U. Doctor, &c. *p.* 615. Archivo & Bibliothecæ Præfectus de re literaria optimè meretur. 616.

De TORRINNEJO, vulgò *Robertus de Monte* Abbas S. Michaëlis in periculo maris Sec. xii. Chronographus. 60. & 455.

TORTARIUS (*Rodulphus*) Floriacensis Sec. xii. *pag.* 60.

TOTAVILLÆUS (*Guilielmus*) ex Monacho Benedictino S. R. E. Cardinalis Literarum Parisiis instaurator Sec. xv. 82. *col.* 1.

TOUTTEE (*Antonius Augustin.*) è Congr. S. Mauri Scriptor percelebris. *Part.* III. *pag.* 442.

TREFLERUS (*Florianus*) Benedicto-Burani in Bavaria Monasterii Bibliothecarius edit *Methodum adornandæ Bibliothecæ.* *p.* 612. *col.* 2. *Vid.* Part. III. 353.

TREFLERUS (*Wolfgangus*) patriâ Augustanus, S. Jacobi Moguntiæ professus, claruit ad A. 1521. Ejus epistola de Spanheimensi Bibliotheca. *p.* 492. *seq.* Alia de ipso *pag.* 183. 490. & 612.

TREVIRENSES Scholæ & Scholastici, Sec. ix. *p.* 29. Sec. x. 39. & 40. Sec. xi. 47. Bibliothecæ olim instructissimæ, hodie neglectæ. 40. *col.* 2. & 505.

TRICKINGHAM (*Elias de*) Petroburgensis in Anglia Monachus Sec. xiii. clarus. 68.

TRITHEMIUS (*Joannes*) Spanheimensis Abbas Sec. xv. Literas inter Monachos instaurat. 91. Resistit Abbatibus ignorantiæ Patronis. 92. Apud multos oratione suâ nihil proficit. 93. Societatem Literatorum per Germaniam promovet. 183. Ejus multi & celebres discipuli. *ibid.* & *pag.* 333. Quos inter facilè Princeps *Joachimus* Marchio Brandeburgicus. *ibid.* Literarum inter eos commercium. 333. *seqq.* Calumniæ in Trithemium adornatæ revincuntur. 338. & 493. Laudes ipsius. 340. *seq.* Eum in deliciis habent Principes & Episcopi. *ibid. col.* 2. præcipuè *Joachimus* Brandeburgicus. *pag.* 334. & *Maximilianus I.* Imp. 359. Inter ipsum & Joachimum Electorem magna familiaritas. 333. & 361. Gratulatur amico, quòd habeat Abbatem studiis faventem. 375. Favet ipse doctis Viris. 378. Bibliothecam Spanheimensem instaurat, augétque lucubrationibus suis. 491. Alia Trithemii in rem Literariam merita, & parta inde elogia. 492. Fata 340. & 493. Librorum osores ipse refellit. 497. Ejus exhortatio de custodia & munditia librorum. 641. Itinera Literaria. 408. Vita & Apologia. *Part.* III. *pag.* 217. *seqq.*

TURBEIT (*Joannes*) Schyrensis in Bojoaria Abbas ineunte Seculo xvi. studia apud suos excitat. 96.

TURGOTTUS Dunelmensis Abbas & S. Andreæ in Scotia Episcopus Sec. xii. eruditionis laude clarus. 62. Vid. *Oudin.* Tom. II. *col.* 949.

TYPOGRAPHIA, quo tempore & loco initium habuerit. *pag.* 83. Eam in suis officinis diu exercuère Monachi. *ibid.* & *pag.* 508. *col.* 2. Egregiè promoverunt Benedictini in Germania, Anglia, Italia, & aliis provinciis. *ibid. col.* 2. Augustam invexit Abbas S. Udalrici. 84. In Ottoburam *Leonardus* Abbas. 96. & 560. Monachi ibidem Typographi. 560. *col.* 2. Libri ab iis excusi. 561. & 97.

U.

U.

VAILLANT (*Nicolaus*) Bellilocensis Bibliothecæ Præfectus conscripsit ultra XVI. Volumina. 640.

VALLISOLETANÆ Congregationis statuta de studiis monasticis. 128. Collegia iis deputata. *ibid.*

VANHELIUS (*Andreas*) Blandiniensis Chartophylax. 614.

SS. UDALRICI & AFRÆ Augustæ Vindel. Schola Sec. XVI. aperta. *pag.* 99. Viri in eodem Cœnobio literis eâ ætate clari. 100. Typographia ibidem excitata. 84. Bibliotheca. 563. *seqq.* & 448. *col.* 2.

S. UDALRICUS seu *Ulricus* & *Uldericus* ex illustri Comitum *de Kilburg* & *Dillingen* stemmate, *Hupaldi* & *Diapurgæ* seu *Tietburgæ* Suevorum Ducissæ filius, Episcopus Augustanus Sec. IX. Scholæ San-Gallensis alumnus. *pag.* 210. *col.* 2. & 310. Vid. *Oudin.* Tom. II. *col.* 247.

UDALRICUS Bambergensis S. Michaëlis Monachus Sec. XII. scriptis & eruditione clarus. *Oudin.* Tom. III. *col.* 1016.

UDALRICUS Cluniacensis Monachus Sec. IX. de quo plura *Oudinus* Tom. II. *col.* 861.

UDALRICUS Constantiensis Ord. S. Benedicti scripsit Seculo XIII.

UDALRICUS *de Landau* Cœnobita Tegernseensis varia scripsit adversus *Pyrckhammer*. *pag.* 540.

UDALRICUS San-Gallensis Abbas ejus nominis VIII. Literarum studia apud suos instaurat Sec. XV. *p.* 91. *col.* 1.

UDASCALCUS S. Udalrici Augustæ Vindel. Monachus, scribebat Seculo XII. *Oudin.* Tom. II. *col.* 1013.

VENDOVERA (*Rogerus de*) Præcentor in S. Albani Cantuariæ Cœnobio Sec. XIII. *p.* 67. *Oudin.* Tom. III. *c.* 96.

VENERIUS (*Augustinus*) Cavensis Archivi Regestum quinque Voll. complexus est. *pag.* 645.

VESONTIONENSIS S. Vincentii Bibliothecæ singularia. 438. & 470. Chifletiorum lucubrationes. *ibid. col.* 2.

UFFINGUS seu *Uffo* Frisius Werthinensis Monachus Sec. X. *pag.* 42. *Oudin.* Tom. II. *col.* 534.

UGONIUS (*Alexius*) è Congreg. Casinensi Abbas ab eruditione commendatus Sec. XVI. *pag.* 103.

VICTOR San-Gallensis Monachus Scholas Argentinenses reddit celeberrimas Sec. X. *pag.* 39. *col.* 1.

VIGELLIUS (*Placidus*) Augiæ Brigantinæ Abbas Sec. XVII. studia promovet. 125. Ejus elogium Historicum. Part. III. *pag.* 384.

VILIANUS cognomento *Rhetor* Elyensis Monachus docendi munere Sec. XII. insignis. 62. Seniores inter colloquia instruit. *ibid. col.* 2. Ejus obitus & visio. *ibid.*

VILLAGUT (*Alphonsus*) S. Severini Neapoli Cœnobiarcha & Congreg. Casin. Præses scriptis clarus. *p.* 465. *col.* 1.

VILLETA (*Philip.*) Abbas S. Dionysii in Francia Seculo XIV. clarus. *pag.* 77. Vid. *Oudin.*

VILLICUS vulgo MAYER (*Adamus*) Abbas S. Martini Coloniæ utroque & eruditionis & pietatis nomine Sec. XV. celeberrimus. *p.* 91. Bibliothecam illustrat. 506. Ejus quædam ingenii monumenta. 509. Vita ipsius Part. III. *p.* 204. *seqq.*

S. VINCENTII Laudunensis Bibliotheca. 470.

VIRDUNENSIS S. Vitoni Scholæ celebritas Seculo XI. 46. *col.* 1. Bibliotheca Libris impressis & MSS.tis referta. 477. Archivum. *pag.* 598.

VIRECKER, *vid.* NIGELLUS.

VIRI *Illustres*, qui è Scholis & Magisterio Benedictinorum prodierunt, cap. III. per totum à *pag.* 307.

VISSELBECCIUS (*Petrus*) Huxariensis ad Dunolam Monachus. Ss. Theol. Doctor Sec. XIV. scripsit Huxariense Chronicon. 71. Ejus de Literarum neglectu querimonia. *ibid.* & 227.

VISIO cujusdam Monachi febricitantis de literarum studiis Seculo XV. *pag.* 86. Ejus interpretatio. 88. *col.* 2.

VITALIS (*Ordericus*) Uticensis in Normannia Monachus Historiographus Sec. XII. *pag.* 62. *Oudin.*

VITINGUS Glastoniensis Abbas rei Literariæ Mæcenas. *p.* 382. *col.* 2.

S. VITONI Verodunensis Bibliotheca 477.

VITUS *de Amico* S. Nicolai de Arenis Archiota Catanam dedit illustratam tribus Tomis. *pag.* 647.

UNWANNUS Corbeiensis fit Lector Theol. ad S. Pantaleonem Coloniæ anno 952. *pag.* 223.

VOLPOLDUS Hirsaugiensis Abbas parum eruditus, sub quo disciplina & literarum studia remitti cœperunt Seculo XIII. *pag.* 235. *col.* 1.

URBANUS V. anteà *Guillelmus Grimoardi*, Abbas S. Victoris Marsiliæ, & Decretorum Doctor Sec. XIV. 77. *col.* 1. Literatos maximè Benedictinos fovet. *pag.* 347. Academias erigit, vel auget privilegiis. *ibid. col.* 1. De ipsius scriptis *Oudinus* Tom. III. *col.* 1113.

URSINUS natione Gallus, Ord. S. Ben. Monachus Sec. VII. de quo *Oudin.* Tom. I. *col.* 1666.

URSIO Altimontis prope Malbodium in Hannonia Abbas scribebat Seculo XII. *Oudin.* Tom. II. *col.* 735.

USUARDUS aliàs *Hyswardus*, Ord. S. Ben. in Pratensi S. Vincentii Cœnobio Parisiis Monachus circa A. 875. conspicuus, cujus Martyrologium MS. *pag.* 567. *Confer. pag.* 528. & Sollerii Præfatio ad illius editionem Venetam anno 1745.

UTREDUS *Boltonus* Dunelmensis Monachus doctrinâ & pietate Sec. XIV. clarus. *pag.* 247. *col.* 1.

VUCHTEN (*Eliphius*) S. Martini Coloniæ Sec. XVI. Pictor & Antiquarius insignis. *pag.* 510. n. 34.

W.

WACHING seu BECHING (*Bernardus*) Tegernseensis Sec. XV. scripsit *de Confessione*. *p.* 548. *col.* 1. De forma servanda in excommunicatione, & alia ascetica. *pag.* 540. *col.* 1.

WAGNER (*Petrus*) S. Udalrici Augustæ Monachus Sec. xv. scripsit *de Viris Illustribus Ord. S. Ben. pag.* 564. n. 6.

WALA Corbeiæ veteris Abbas Lotharii I. Pædagogus. *pag.* 321. *col.* 2.

WALAFRIDUS, vid. STRABO.

S. WALBURGIS Vita MS. *pag.* 532. n. 80. *Confer.* Part. III. *pag.* 487.

WALDO Augiæ Divitis Abbas rem literariam apud suos egregiè promovet Seculo VIII. *pag.* 216. & 569.

WALLINGFORD (*Joan. de*) S. Albani Cantuariæ Abbas Sec. XII. *pag.* 62. *Oudin.* Sec. XIII. *col.* 180.

WALLINGFORDIUS (*Richardus*) Albanensis in Anglia Sec. XIV. *pag.* 70.

WALSINGHAMUS (*Thomas*) S. Albani Cantuariæ Monachus scripsit de rebus Angliæ Sec. XV. *pag.* 82.

WALTERICUS è Schola Corbeiæ novæ A. 861. in aliud Monasterium docendi causâ mittitur. *pag.* 223.

WANDELBERTUS Prumiensis Scholarcha magnificè doctus Seculo IX. *pag.* 26. 27. & 29.

WARINUS Corbeiensis Abbas rei lit. cultor singularis. *pag.* 222.

WARNEFRIDUS, vid. *Paulus Diaconus*...

WARTENBERG (*Fridericus*) Divitis Augiæ Abbas, Bibliothecam egregiè instaurat. *pag.* 572. *seqq.*

WARTERTHONUS (*Galfredus*) S. Edmundi in Anglia Monachus Seculo XIV. *p.* 70.

WASELINUS cognomento *Momalius* S. Laurentii prope Leodium Monachus circa A. 1130. *pag.* 57. *Graveson.*

WEIMER (*Maurus*) Scotensis Viennæ chartophylacii custos benè meritus. 527.

WEIS (*Mathæus*) Andecensis Auctor *Licæi Benedictini. pag.* 119.

WEIS (*Udalricus*) Ursinensis de Societate Lit. Bened. *pag.* 161. *seq.*

WELLIUS (*Joan.*) Rameseyensis, Wiclefi malleus, Sec. XIV. *pag.* 71.

WERDEA (*Hieronymus de*) Lunælacensis in Austria Polygraphus. 514. 517. Ejus Tractatus de dubiis in Reg. S. Bened. *pag.* 548.

WERLINUS Seonensis apud Bojos Musicus scripsit *de Rythmorum varietate &c. pag.* 555. *col.* 1.

WERNERUS Admontensis in Styria Bibliothecarius Sec. XII. *pag.* 611. *col.* 2.

WERNERUS S. Blasii in nigra Sylva Abbas scriptis clarus ad annum 1210. *Oudin.* Tom. III. *col.* 32.

WERNERUS Abbas Einsidlensis Sec. XIII. à quo supersunt *Leges sumptuariæ pro Monachis.* 585. n. 11.

WERTHINENSIS Bibliotheca. 512. Ulfilæ Codex argenteus. 458. Archivum. 606.

WETTINUS Augiensis Scholæ celebris Magister Sec. VIII. *pag.* 216. *col.* 2. Ejus Visiones. 217. & 578. *col.* 1.

WEYBECK (*Kilianus*) inferioris Altachæ Abbas, cujus Commentarius teutonicus in Reg. S. Bened. *pag.* 515.

WEZELIUS (*Ferdinandus*) Abbas Mariæ-Montanus, Studiorum Promotor egregius. *pag.* 125. *seq.*

WHETAMSTEDUS, *seu* Frumentarius (*Joan.*) natione Anglus, vir præclarus Sec. XV. *pag.* 365. Ejus vita & scripta *Part. III. pag.* 195.

WIBALDUS Stabulensis & Corbeiensis Abbas Sec. XII. *p.* 57. *Henrici Nigri* Informator à Conrado Imp. 331. & S. R. I. Cancellarius à Lothario II. constituitur. *p.* 358. Ejus Vita *Part. III. p.* 155.

WICBOLDUS seu *Wicpoltus* Corbeiensis Abbas Sec. XII. bis in Græciam à Friderico I. Aug. mittitur. *pag.* 224. Ejus encomium *p.* 226. Scholam & chorum restituit. 227. In exemplum proponitur Abbatibus. *ibid.*

WICLEFUS (*Joan.*) Collegii Cantuariensis præfecturam appetit, à qua repulsus hæresin spargit Seculo XIV. *pag.* 74. Cui à Nostris strenuè obsistitur. *ibid. col.* 2.

WICTERPUS ex Abbate S. Martini Reginensis Episcopus literis & scriptis Sec. VIII. clarus. *pag.* 24.

WICUMBA (*Wilhelm. de*) Lanthoniensis in Cornubia Prior, Seculo XII. *p.* 62.

WIGILA Alveldensis in Hispania Monachus circa A. 976. Canones collegit. *pag.* 468. *col.* 2.

B. WILHELMUS Hirsaugiensis Abbas doctissimus Sec. XII. 230. Reformat Ordinem Benedictinum in Germania. 231. Scholas aperit, in quibus ipse docet. *ibid.* Ex ejus discipulis quatuor Episcopi & LVIII. Abbates. *col.* 2. Liber ipsius consuetudinum MS. *pag.* 543.

WILHELMUS Malmesburiensis, aliàs *de Somerset* Historicus ad A. 1130. clarus. *pag.* 56. & 612.

S. WILHELMUS Roschildensis in Dania Abbas Sec. XII. de quo *Oudinus* T. II. *p.* 1460.

WILIBALDUS Anglo-Saxonum claro genere ortus, Eistetensis Episcopus ad A. 760. scripsit vitam S. Bonifacii. *p.* 512. n. 9.

WILLERAMUS Fuldensis primum Monachus, dein Abbas S. Petri Merseburgensis Congreg. Cluniacensis Sec. XI. clarus. 531. n. 94. *Oudin.* Tom. II. *c.* 728.

WILLO Apri-Monasterii Abbas aurifex Sec. XI. Literis & Literatis infestus. *p.* 55.

WILTONUS (*Joan.*) Junior dictus Westmonasteriensis, cujus scripta pietatem redolent, Seculo XIV. *p.* 70. *col.* 2.

WIMO Corbeiensis Scholæ Præfectus anno 885. magni ob doctrinam habitus. 223.

WINDOLFUS Corbeiæ Novæ Scholasticus ad A. 1083. fit Abbas alterius Cœnobii. *pag.* 226.

WINFRIDUS, vid. BONIFACIUS Mog. Archiep.

WIREKER (*Guillelmus de*) vid. *Nigellus.*

WITEGOVUS Augiensis Abbas gratiâ valet apud Ottonem III. Imp. *Os Regis* dictus. *pag.* 357.

WITHE, vid. *Hugo Candidus.*

WITTIKINDUS Corbeiensis Scholarcha & Historicus Seculo X. *pag.* 224.

WOLBERO S. Pantaleonis Coloniæ Abbas XII. à scriptis commendatus claruit A. 1150. *p.* 506. *Oudin.* Tom. II. *c.* 1423.

WOLBODO Ultrajectensis Monachus, Scholæ Ecclesiasticæ Magister, *Henrico* Augusto in amoribus est, Seculo XI. *pag.* 50. *col.* 2.

WOLFRAMUS S. Michaëlis Bambergæ Abbas IV. congerendæ rei librariæ studiosissimus. *pag.* 500.

S. WOLFGANGUS Augiensis Scholæ alumnus. 215. Docendi munus suscipit. 318. Plures nactus illustres discipulos, quos inter *Dagino* est, Archiep. Magdeburg. *ibid.* & Liberi Henrici Bavariæ Ducis. 330. *col.* 2. Felix in discipulis Magister, maximè in *Henrico Sancto* Imp. *ibid.* Cui imperium è cœlo præsagit. *pag.* 331.

WOLFGANGUS Altahæ Inferioris Monachus Sec. XIV. collegit insignem Epistolarum Codicem. *pag.* 557. n. 7.

WOLFGANGUS Rotensis ad Oenum Bibliothecarius. 614. *col.* 2.

WOLFGANGUS Seonensis Bibliothecæ anno 1717. Præfectus. *pag.* 447. Scripsit de Viris Illustribus O. S. B. *pag.* 555.

WOLSTANUS Præcentor Wintoniensis, Sec. X. *pag.* 42. *Oudin.* Tom. II. *col.* 500.

WOODHILL (*Henricus*) Cantuariensis Monachus Sec. XIV. contra Wiclefum Collegio Cantuariensi præficitur. 74. *col.* 2.

WOYTIECHUS seu *Adelbertus* Pragensis Episcopus Sanctitate & Doctrinâ illustris Sec. X. *pag.* 313. *& seq.*

S. WUNIBALDUS Thuringiam in fide Christiana imbuit, & paganismi reliquias in Bojoaria exstirpat &c. † A. 761.

WYDEMAN (*Leopoldus*) Carthusiæ Gemnicensis Bibliothecarius *Pezii* secundaneus. *pag.* 390. *col.* 2.

Y.

YEPESIUS (*Antonius*) Chronicon Ord. S. Bened. scripturus Hispaniam peragrat. *pag.* 408.

YSLEP (*Simon de*) fundat Cantuariense Collegium pro Benedictinis. *pag.* 74.

YSO San-Gallensis Scholasticus A. 860. clarus. *pag.* 205. & 207. Præsagium de ipsius Magisterio. *pag.* 208.

YVO Carnotensis B. Lanfranci discipulus. *pag.* 240. 319. Ejus Liber Sacrificiorum metricè MS. 576. Liber Ss. Canonum. 502. n. 9. 503. n. 24. & 508. n. 95.

YVO *de Vergi* hujus nominis I. Abbas Cluniacensis fundat Collegium Parisiis ad usum scholarium sui Monasterii A. 1269. *pag.* 68. & 247. Quod Yvo II. nepos ipsius absolvit. 248. & 68.

Z.

ZIEGELBAUER (*Magnoaldus*) Ignorantiæ fautores perstringit D. Hieronymi sententiâ. *pag.* 139. *col.* 1. Votum elicit de *Mabillonii* effigie in Bibliothecis Bened. collocandâ. *ibid. col.* 2. Ejus ad *Calmetum* Epistola pro adsciscendis Professoribus ad Pragense Collegium. 135. *seq.* Ejusdem Literæ ad *Pockium* Ettalensem. 272. Quâ occasione inierit condendæ hujus Hist. Lit. consilium. 651. *Confer* Ejus elogium historicum huic Tomo præfixum, & Part. IV. *pag.* 170. *seqq.*

ZÖDL (*Georgius*) Benedicto-Buranæ in Bojoaria Bibliothecæ Præfectus, in recomioa insignis. *pag.* 614.

ZUNCK (*Burchardi*) Monachi ad S. Udalricum Augustæ Opera MSs. de Urbe Augustana. *pag.* 563. n. 10.

ZWIFELIUS (*Jacobus*) Amorbacensis Abbas vir doctus juxta ac pius, Trithemii cultor præcipuus. *pag.* 499.

FINIS.